

32
7 C
6

DN. ROB.

MARANTAE VENVSINI

SPECVLVM AVREVM ET LVMEN ADVOCATORVM

PRAXIS CIVILIS, NOVISSIME recognitum, ac miro ordine, opulẽtiſsimiſque Additionibus, in ſuis locis congruentibus locupletatum, per Magnificum V. I. D. Do. PETRVM FOLLERIVM à S. Seuerino, originariéque, Parthenopæum, non ſine magna ac ingenti vtilitate legentium.

ADDITIS ETIAM PER EVNDEM vltra diſtinctiones vigeſimas, duabus aliis nouis diſtinctionibus.

ACCESSERVNT, ET INSVPER DECEM diſputationes Quæſtionum legalium eodem Do. Roberto Maranta autore. Summariis quoque & Indice illuſtratæ.

QVIBVS RECENTI AC NOSTRA editione adiecimus Partium Di[illegible]onum, ac Verſiculorum Indicem: Omnibus diligentiſsime expolitis, ac curatiſsiméque elaboratis.

LVGDVNI,
Apud Symphorianum Beraud.
M. D. LXXIII.

OCTAVIANVS NIGER,
Parthenopæus I. V. D. Lectori candido S.

ACcipe benigne Lector Marantæ tui monumenta, quæ tibi ita periucunda perſpicio, vt nihil ſuprà. Sed nimium mehercle Petro Follerio debes, qui & vigilijs, & indefeſſo ſtudio non pepercit, vt illa nouo ac miro ordine, ſubtilibúſque ſcholijs, & additionibus emitteret. Nec opus fermè nouum contemnas, quinimmò ne ceſſes ei immortalem, & habere, & referre gratiam, vtpote qui in huiuſmodi opuſculi reformatione ita exactè ita exquiſitè, & ingenioſè elaborauit, vt laude non minima ſit exornandus, quandoquidem non minorem inuentis addentes, quàm rerum inuentores ipſi mereantur. Hi nanque ſunt ſupramodum laudandi, cùm vniuſcuiuſque operis inuentio primas obtineat, Iſti verò non ſatis laudantur, quàm inuenta declarent perpoliant, extendant, atque reforment, quæ omnia in hoc Tractatu minimè deſiderantur. Et quemadmodum ſciti Pictores ad viuum effingentes id adamuſim non repræſentant, ſed coadiuuant potius, & venuſtant, non diſcedendo tamen à naturali ſimilitudine, ita doctus iſte Vir non relinquendo Marantam in parte ſuſtinuit, reformauit, pariter ac magnificauit, arte ſua auctoris proprij artem coadiuuans. Quàm ſit propterea à ſtudioſis omnibus æqui bonique faciendus, & amandus, experientia mei indicabit. Illum itaque à venenoſæ linguæ morſu benignè defendas quæſo: ſcio enim peſtiferos quoſdam non defuturos, qui homini iſto (vt optimis quibuſque paßim accidit) æmulari non verebuntur. Verùm & ſi me non lateat bonis non diſcolis inuideri, nequeo tamen illum tibi magnopere non commendare. Præterea non dedignabere Opus hoc chariſsimum habere, & obſeruare, quippe ex eo maximum (crede mihi) Compendium tibi parabis: alia ex gymnaſio eiuſdem doctoris non minora expectaturus, ſi iſthæc alacri animo feras.

Vale Lector Lepidiſſime.

INDEX

INDEX PARTIVM,

DISTINCTIONVM, AC VERSIculorum, in toto Do. Rob. Maran. Tract. de Ordine iudiciorum contentorum.

Proœmium, vbi iudicij telam aggreditur auctor, pagina 1

Prima pars, Iudicium quot & quibus modis accipiatur. 5

Secunda pars, Quid ſit iudicium 7

Tertia pars, Iudicium vnde habuit originem. 22

Quarta pars, Quotuplex eſt iudicium. Et varijs diſtinctionibus compartitur.

Prima Diſtinctio.

Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, & aliud miſtum, & de differentijs eorum. 62

Secunda Diſtinctio.

Iudicium aliud capitale, & aliud non capitale. 103

III. Diſtinct.

Iudicium capitale, aliud perſonale, aliud reale, & aliud miſtum. 107

IIII. Diſtinct.

Iudicium, aliud vniuerſale, aliud generale, & aliud particulare. 122

V. Diſtinct.

Iudicium aliud ordinarium, aliud delegatum. 145

VI. Diſtinctio.

Iudicium aliud conuentionale, aliud reconuentionale. 165

VII. Diſtinct.

Iudicium aliud petitorium, & aliud poſſeſſorium. 193

VIII. Diſtinct.

Iudicium aliud competens, & aliud incompetens. 208

IX. Diſtinct.

Iudicium aliud ordinarium, & aliud ſummarium. 215

X. Diſtinctio.

Iudicium aliud ordinarium, & aliud extraordinarium. 267

XI. Diſtinct.

Iudicium aliud ſeculare, & aliud eccleſiaſticum. 271

XII. Diſtinct.

Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum. 293

XIII. Diſtinct.

Iudicium aliud eſt temporale, & aliud ſpirituale. 302

XIIII. Diſtinct.

Iudicium aliud iuriſdictionale, & aliud arbitrarium. 304

XV. Diſtinct.

Iudicium aliud delegatum, & aliud ſubdelegatum. 306

XVI. Diſtinct.

Iudicium aliud validum, & aliud inualidum. 308

XVII. Diſtinct.

Iudicium aliud ſimplex & aliud duplex. 333

XVIII. Diſtinct.

Iudicium aliud neceſſarium ſeu contentioſum, & aliud voluntarium. 335

XIX. Diſtinct.

Iudicium aliud principale, & aliud appellationis. 336

XX. Diſtinct.

Iudicium aliud praiudiciale & aliud non praiudiciale. 339

XXI. Diſtinct. Petr. Foll. Doct.

Iudicium aliud coactum aliud voluntarium. 342

XXII. Diſtinct. eiuſdem Petr. Foll. Doct.

Iudicium aliud ex obligatione aliena, aliud ex propria. 347

Quinta Pars.

In quo differant iudicium, lis, cauſa, & inſtantia. 355

Sexta Pars.

In quot partes diuiditur iudicium: & quæ ſint eius membra, & plures habes verſiculos quos hic ſubneximus.

Inquiſitio. 380

Denunciatio. 427

Citatio. 434

Contumacia. 464

Libellus. 473

Reconuentio. 478

Auctoris laudatio. 479

Nominatio. 485

Interrogationes. 489

Satiſdatio. 493

Exceptio. 498

Litis conteſtatio. 529

Iuramentum calumniæ. 533

Compromiſſum. 536

Dilatio. 543

Poſitio. 547

Confeßio. 553

Teſtium productio. 563

Interrogatoriorum productio. 585

Inſtrumentorum productio. 5[illegible]

Iura

Iuramentum. 597
Actorum editio. 607
Publicatio proceſſus. 620
Incidens. 622
Repulſa teſtium. 624
Tortura 628
Concluſio. 631
Allegatio & diſputatio. 632
Sententia. 638
Interlocutoria. 639
Appellatio. 680
Reclamatio. 683
Reſtitutio. 691
Executio. 707

FRANCISCI BALISTERII SICVLI
Zanclæi, de Auctore, ad Lectorem.

Rari eſt ingenij exemplum, ſi iura Solonis
  Quis doceat quondam tradita Cæcropidis.
Sic Lacedæmonij ſi quis pia ſcripta Lycurgi
  Exoluat, populis quæ dedit ille ſuis.
Siue decem tabulis quotquot ſunt inde Latinis
  Addita, quæ genio ſunt celebranda pari.
Ex hoc præcipuè ruti'ani hæc lumina grandis
  Ingenij, hic radios fixit vbique ſuos.
Vnus & Auctor adeſt, magno cui docta iuuentus
  Deberet grates corde referre pias
Qui dum tanta virûm facundè ſcripta recenſet,
  Ad Praxim Leges ore fauente parat.
In ſumma (vt fatear) nemo eſt qui iura prehendat,
  Ni celeri greſſu hæc limina docta petat.
Ex hoc nanque fores reſerare eſt obice clauſas
  Nodoſo, huncue legens iure peritus erit.

INNOCENTII LVCII MONtellani Carmen.

Quàm tibi tyrones fateor debere Maranta:
  Verſatóſque diu iuris in arte ſenes.
Illos dum tenebras illuſtras, hoſque labori
  Dum parcunt, Speculo dum cumulata vident,
Et tibi terrarum domini populóſque regendus,
  Munere pro tanto præmia digna ferant.
Hoc tu cauſarum cenſores ducis ad altum
  Iuſtitiæ culmen: ſanctáque iura doces.

INDEX

INDEX LOCVPLES, ET FIDELIS IN TRACTATVM ROBERTI MARANTÆ, VENVS. AVCTORE IOANne Baptiſta Zilleto, Veneto.

A

ABBATIS maior eſt poteſtas in monachum regularē, quàm Epiſcopi in clericum ſecularē, in vj parte, verſic. appel.num.335 750

Ablatiuus abſolutus,imponat conditionem,in vj.parte,verſ.citatio, num.57.circa med. 446

Abolitio criminis facit accuſatorē euitare omnem pœnam & qualiter,& à quo concedatur, & quis ſit abolitionis effectus, in vj.par. verſ.inquiſitio.nu.83 402

Abſens, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, poteſt per proclama citari, in vj.parte, verſ. citatio,num.101 456

Abſens quādo vult pati miſſionem in poſſeſſionem debent eius conſanguinei per publicum proclama citari,ibi.num.107 457

Abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur, in iiij. parte, ix.diſt.num.7 216

Abſolutione à iuramento,conceſſa per iudicem eccleſiaſticum poteſt iudex laicus de eius nullitate cognoſcere,in iiij.parte,xj.diſ. num.68 289

Abſoluere non poteſt delegatus ab obſeruatione iudicij, ante litem conteſtatam, nec facere præceptum diffinitiuum, in iiij. parte, num.29 152

Abſolui poteſt excommunicatus, appellatione pendente,in vj.parte,verſ.appellatio.num.191 717

Abſolutus de aliquo crimine, non poteſt amplius accuſari: niſi ſententia abſolutoria lata eſſet ab obſeruatione iudicij, vj.par.verſ. inquiſitio,num.52 392

Abſolutus per tranſactionem, quādo poſſit iterum accuſari. ibidem num.55 293

Abſolutus in foro animæ poteſt iterum accuſari in foro terreſtri,ibid. num.88 403

Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis,quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam ſuper proceſſu inualido,in quinta parte,num.51 367

Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, quando actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam,ibid.num.52 367

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij,fertur etiam,quando actor ſemiplene probauit,& propter eius abſentiam non poteſt ſibi iuramentum ſuppletorium deferri, ibid.num.53 368

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij,diffinitiua dicitur,quādo reus ſoluit debitum pēdente iudicio, ibid.num.54 ibidem

Abſolutoria ab obſeruatione iudicij,quod ſit interlocutoria,in vj. parte,ver.ſententia,num.33 646

Accidens

Accidens quid ſit,in ij.parte, num. 30 14
Accidentalia iudiciorum & contractuum,quæ dicantur,in ij. parte, num 30 ibidem
Accidentalia poſſunt tolli per partes,ibid.num.45 18
Accuſatio criminalis ad pœnam oritur commiſſo homicidio,in iiij. parte,j.diſt.num.7 64
Accuſationis loco fama ſuccedit iudice procedente per inquiſitionem,in ij.parte,num.3 7
Accuſator agens mere criminaliter, non poteſt æſtimare iniuriam:ſed hoc pertinet iudici,in iiij.parte,j. diſt.num.11 65
Accuſator nō admittitur in Regno, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur,in iiij.parte,vj.diſtin. num.57.58 155.& in vj.parte, verſ.inquiſitio,nu.59 394
Accuſator colludens ſeu prævaricans cum accuſato, qualiter puniatur,& quādo preſumatur colluſio, in vj.parte,verſ. inquiſitio, num.87 402
Accuſator conſanguineus pro iniuria conſanguinei vſque ad quem gradum admittatur, in d.verſ.inquiſitio,num.62 354.& num. 72 398
Accuſator non comparens vel deſiſtens ante vel poſt litem conteſtatam, qualiter puniatur, ibid. num.80 401
Accuſator ſi ſe abſentat,qualiter iudex procedere debeat,ibid.num. 81 ibidem
Accuſator deſiſtere poteſt ante,quā reus compareat, vbi non vertitur intereſſe fiſci,ibid.num.82 ibid.
Accuſator ad inſtantiam rei tenetur declarare diem commiſſi criminis in libello. in vj.parte,verſ. libellus,num.14 475
Accuſatore ſuperueniente, an & quando ceſſet inquiſitio. in vj. parte,verſ.inquiſitio,numero 38. cum pluribus ſeq. 389
Accuſatore ſuperueniente,non tollitur inquiſitio,quando ex forma ſtatutorum iudex poteſt indiſtincte inquirere,ibid.num.39 390
Accuſatore remittente iniuriam pendente accuſatione, an poſſit iudex procedere ſtante indulto principis præcedente, ibid. num. 56 393
Accuſatore mortuo iudex proſequitur ex officio contra accuſatum,ibid num.18 422
Accuſatus an, & quando poſſit reaccuſare ſuum accuſatorem. in iiij.parte,vj.diſt.nu.58 188
Accuſatus non poteſt reaccuſare ſuum accuſatorem de aliquo crimine,etiam maiori,nec filios,nec parentes,nec fratres pēdente prima accuſatione, & hoc eſt inductum in regno per ritus magnæ curiæ, per quos ſunt correctæ multæ leges iuris communis, & etiam conſti.Regni,ibid.num.62. 189
Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij,an poſſit iterum accuſari de homicidio ad pœnā legis Corn. Et quid in aliis delictis.in vj.parte,verſ.inquiſitio, nu. 90.& 91 403
Accuſatus ab vno, an & quando pendente accuſatione, vel finita poſſit ab alio de eodem crimine accuſari, ibidem numero 94. 95 405
Accuſatus & punitus coram iudice eccleſiaſtico,poteſt iterum accuſari & puniri in iudicio ſeculari, & econtra, quando delictum eſt tale,de quo poteſt cognoſcere & punire iudex eccleſiaſticus, ibid. num.97 406
Accuſatus de crimine,qui fuit contumax,

tum ax. poteſt iterum de eodem crimine accuſari,& opponere nō poteſt quòd aliàs fuit accuſatus, ibid.num.98 407

Accuſatus de crimine,non expreſſa qualitate, quæ crimen grauabat, an poſsit iterum accuſari cum illa qualitate, vt grauius puniatur, ibid num.100 ibidem Reliqua vide infra in litera T. in verſ. Tranſigentibus.

Accuſare poteſt conſanguineus pro iniuria facta conſanguineo, criminaliter tantum, non autem ciuiliter ad æſtimationem, niſi ſolus pater & maritus. in ſexta parte, verſiculo inquiſitio.nume. 60 354

Accuſari quis ſæpius non poteſt de eodem crimine. Fallit in pluribus caſibus. ibidem numero 49 391

Accuſari poteſt abſolutus, à tertio, qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur, & accuſationem ab alio inſtitutam ignorat. ibid. nu. 54 392

Accuſari an poſsit ab alio,qui tranſegit de crimine, cum vno accuſatore. ibidem numero 55. 56. & 57 393

Accuſari quis poteſt de crimine.de quo per viam exceptionis cognitum fuit. Idem, ſi primo fuit cognitum per viam denunciationis euangelicæ, ibidem num 85. 86 402

Accuſari poteſt de crimine.qui fuit abſolutus à ſacerdote in foro pœnitentiæ,ibid num.87 403

Accuſari quis non poteſt pluries de eodem crimine ab eodem, ſed à tertio ſic, quando non fuit ſufficienter punitus,aliàs à tertio minimè,ibid.num.92.93.& 94 405

Acta iudicij fieri non poſſunt in die feriato, in quarta parte, xvj. diſt. num.81 330

Fallit in multis caſibus, de quib. ibid.num.83. cum ſeq.330. & in vj.parte,verſ.actorum editio, nu. 36.cum plur.ſeq. 616

Acta facta in curiis nundinarum in die feriato ad honorem Dei, an valeant, in d.decimaſexta diſtin. numero 87.cum plu.ſequ. vſque ad fi. 331

Acta,quæ pereant,inſtantia perempta.in v.parte,num 59 369

Acta facta in vna inſtātia, an fidem faciant in alia, Et an publicari poſſint coram iudice ſecundæ inſtantiæ,ibid.& num.56 368

Acta non publicata in prima inſtantia, non faciunt fidem in ſecunda,ibid.num.ibid. ibidem

Acta non ſolum ordinaria, ſed etiam probatoria, in cauſa criminali per lapſum inſtantiæ pereunt,ibid.num.57 369

Acta quæ pereant finita inſtantia aliter, quàm per lapſum temporis,ibid.num.62 370

Acta omnia, quæ fiunt à citatione vſque ad litiscontestationem incluſiuè,in princip.iudicij fieri dicuntur,in vj.parte, verſ. Inquiſitio,num.2 379

Acta iudicij voluntarij, veniunt actorum appellat. in ſexta parte, verſic.actorum editio, numero 5 609

Acta iudicij & acta litis ſiue cauſæ, quæ dicantur, in quinta parte, num.55 368

Acta, geſta, & monumenta, qualiter inter ſe differant,ibid. nume. 15 611

Acta iudicij ad hoc vt publicam fidem faciant,quæ requiruntur,ib. num.16 ibidem

Acta iudicij fieri debent parte præſente vel citata, & abſente per contumaciam, alias non probant,

bant, nec alteri parti præiudicant in caſu, in quo ſumus in contra dictorio iudicio, ibidem
Acta iudicij ad alterius partis inſtã tiam debent fieri, alias non valeat, ibid. nume. 17 ibidem
Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debent, vt faciãt fidem, ibid. num. 18 ibidem
Acta per notarium deputatum ſcribi debent, nec poſſunt per alium proſequi, ibid num. 21 612
Acta iudicij ſcribi debent per notariũ à rege creatum, vel per duos ſcriptores priuatos de iure communi, & quid ſeruetur in regno, ibid. num. 22 ibidem
Acta ſcripta per priuatum in loco, vbi priuatus actorũ magiſter eſſe conſueuit, an faciãt publicam fidem, & an iſte communis error ius faciat, ibid. n. 24 26 et 3. 614
Acta reciproca ſcripta per priuatũ, per alteram partem impugnari non poſſunt, ibid. num. 26 ibid.
Acta iudicij in ſcriptis celebrari debent, alias non valent, niſi in caſibus breuioribus, ib. nu. 29 615
Acta iudicij an per teſtes probari poſſint, nu. 30 ibidem
Acta coram iudice, non requirunt teſtes, ſed ſic coram arbitro, ibid. num. 31 ibidem
Acta ante publicationem publicam fidem non habent, ib nu. 33 616
Acta non publicata æquiparantur imbreuiaturæ notarij, ibid. nume. 35 ibidem
Acta voluntariæ iuriſdictionis die feriato exerceri poſſunt, ibi. num. 39 ibidem
Acta pia, & requirẽtia celeritatem, fieri non poſſunt die feriato, ibi. num. 41 617
Acta de die, & non de nocte fieri debent, maxime ſententia. Quid autem, ſi conſuetudo eſſet in cõtrarium, ibid. num. 50 ibidem
Acta iudicij, locum, menſem, diem, & annum, in quo celebrantur, continere debent, aliàs non valent. in d. ver. actorum editio. nu. 51 ibidem
Acta omnia regulariter ſunt edenda, alias poteſt appellari, & non ædens præſumitur in dolo. ibid. num. 53 618
Acta non tenetur edere notarius ſine ſalario, ibid. num. 59 619
Acta debent edi cuicunque prætẽdenti intereſſe, etiam ſi non ſint ad eius inſtãtiam celebrata: ſecus inſtrumenta ibid. num. 61 ibid.
Acta ſumptibus petentis edi debẽt, fallit in libello, ibi. num. 63 ibid.
Acta originalia nõ debent edi parti nec iudici appellationis, ſed ſolum copia, ſub pœna falſi. nume. 64 ibidem
Acta edi debent cum die, & conſule, loco & tempore, ib. n. 65 ibid.
Acta ſemel edita poſſunt millies peti, vt iterum edantur ſecus in inſtrumento, quia regulariter, nõ editur niſi ſemel, ibid. nu. 66 ib.
Acta voluntariæ iuriſdictionis, & reſpicientia litis ordinationem, poſſunt in omni loco expediri, etiã non ſolito in vj. parte, verſic. ſententia num. 86. & 87 656
Acta debent fieri in illa die, & hora, ad quam facta eſt citatio, alias ſi fiunt ante vel poſt terminum, non valent, niſi citatus ſit contumax, ibid. num. 89 ibidem
Actorum appellatione, quæ ſcripturæ veniant. Et quid requiratur, in vj parte, verſ. actorum editio, nu. 1 607
Actorum genus triplex repetitur, ibid. num. 14 504
Actorum editio, eſt ſpecies defenſionis, ibid. num 54 618
Actorum editio per notarium indice

ce mandante fieri debet, & non aliter,ibid.num.55 ibidem
Actis deperditis, & aliis de nouo confectis, ſi prima poſtea reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi: & ſecundùm quæ debet iudicari, ibid. numero 52 617
Actus vitiatur ex ordinis peruerſione in procem. numero 5. cum plu.ſeq. 2
Actus quando dicatur factus in figura iudicij. in ſecunda parte, num.27 13
Actus qui ſine aliqua ſolennitate expediri poterat, non vitiatur, ſi illa ſolennitas, & inutilis interuenit. in iiij.parte, ix.diſt.nume. 210 265
Actus omnes voluntariæ iuriſdictionis poſſunt expediri die feriato ad honorem Dei. Secus, ſi contentioſæ in iiij.parte,xvj.diſt. num.86 330
Actus expediri poteſt ſine citatione,quando periculum eſt in mora,in vj.parte,verſ.citatio. nume. 15 438
Actus celebratus vltima die termini, parte non citata, valet ſi terminus ſtatutus eſt ab homine. Secus, ſi à lege ibidem numero 18 439
Actus, qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter, eo non citato fieri poteſt, ibidem numero 30 440
Actus poteſt expediri contra eum, qui doloſe latitat ne poſſit citari eo non citato,ibid.numero 36 441
Actus expediri põt aduerſario non citato,quando certum eſt ei nullam defenſionem competere, ibi. num.37 603
Actus omnes iudiciarij expediri poſſunt in feriis meſſium, & vindemiarum. in ſexta parte, verſiculo actorum editio. numero 49 617
Actus quando dicatur celebratus in ſcriptis in vj parte,verſ. appellatio.num.136 704
Actum noſtrum inanem efficiunt, quæ ſine legitimo initio gerimus in proœ.num 4 2
Actor debet principaliter agere criminaliter petendo reum puniri, & incidenter per iudicis officium rei reſtitutionem petere, vt procedat libellus, quãdo ſimul ex eodem delicto ciuiliter,& criminaliter agit.vt in iiij.parte,j.diſt. num.28 72
Actor reconuentus, an poſſit renũciare ſuæ conuentioni ad impediendam reconuẽtionem. in iiij. parte vj.diſt.num.55 187
Actor perempta inſtantia debet in expenſis condemnari.in v.parte, num.59 369
Actor ſi ſemiplenè probauit quo caſu ſibi deferendum eſt iuramentum ſuppletorium,& propter abſentiam non poteſt deferri, reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij,ibid.num.53 368
Actor qui porrexit libellum, & litem non proſequitur, reo inſtãte poteſt per edictum citari, in vj. parte,verſ.citatio,num.87 454
Actor contumax qualiter puniatur. in vj.pa ver.cõtumacia n.37 472
Actor non iurans de calumnia cadit ab actione: reus vero nolens iurare,habetur pro cõfeſſo. in vj. par.ve iuramẽtũ calũniæ,n.6 534
Actor ſequitur forũ rei in cauſa reſtitutiõis Fallit ĩ clerico & eccleſia.in vj pa.ve.appell.n.113 698
Actoris aduocatus prius, & poſtea rei debet proponere, & allegare, & ſimiliter omnia acta actoris debe-

debe-

debent præcedere acta rei. in proœ.nu.11 2
Actoris ſumptibus libelli copia dari debet.in vj par.verſ.actorum editio nu.62 619
Actore non reſpondente reconuentioni denegatur audientia ſuper ſua conuentione. in iiij. parte vj.diſt.nu.9 168
Actio ex delicto oritur ciuiliter ad intereſſe, & criminaliter ad pœnam.in iiij.parte j.diſt.nu.4.& 7 63
Actio legis aquiliæ non datur ex culpa leuiſsima, in obmittendo, in iiij.parte j.diſt.nu.90 98
Actio criminalis ciuili præiudicat, ratione maioritatis.in iiij. parte xx.diſt. nu.5 338
Reliqua vide infra in litera H,in verſ.homicidio, & in litera I,in verſi. iniuriarum.
Actio perſonalis quæ dicatur.Quæ realis, & quæ mixta .in iiij.parte iij.diſt.nu.1 107
Actio pignoratitia an dicatur realis vel perſonalis,& in quo differat ab hypothecaria,& quę dicatur directa,& quæ contraria.ibi. nu.60 119
Actio in factum poteſt dari etiam ad recuperandam poſſeſsionem. in iiij.par.vij.diſt.nu.43 202
Actio ad exhibendum ſummariè expeditur .in iiij.parte ix.diſt.nu. 180 260
Actio familiæ erciſcundæ impeditur, per exceptionem,quod agēs non eſt heres. in iiij. parte xx. diſt.nu.9 339
Actio cōmuni diuidundo impeditur per exceptionem , quod res non eſt communis,ibi.nu.10 ibi.
Actio recepta in libello expreſſa,vitiat l.bellum .in vj.parte verſ.ſententia nu.66 653
Actioni hypothecaria contra tertium poſſeſſorē præſcribitur per x.annos ſecus vbi agitur conditione ex l.ſi.C.de acq.poſſ. in iiij.parte vij.diſt.nu.60 207
Actionem neque exceptionem nō naſci ex compromiſsi ſententia, & quando emologata tacite vel expreſſe dicatur, & quid in arbitratore .in vj.parte verſ.appellatio nu.262 735
Actiones in rem ſcriptæ,an dicantur mixtæ .in iiij.parte iij.diſt.nu. 2 108
Actiones præiudiciales,quæ dicantur abſolutæ,& quæ reſpectiuæ in iiij,parte xx.diſt.nu.1.2.&per totum.335.&ſeq.
Adam, qualiter & quomodo contrauenit præceptis Dei.in iij.parte nu.133 57
A tempore Adæ vſque ad tempus noſtrum nouem fuerunt leges ibi.nu.1 22
Adæ tempore ius naturale primæuum inuentum ibi.nu.4 23
Adminiſtrator loci pij condemnatus. qui appellat compellitur ad reddēdum rationes appellatione pendente .in vj.parte verſ.appellatio numero 198 718
Aduerſarij citatio fieri nōn debet, qui ſi præſens eſſet non poſſet actum impedire .in vj.parte verſ. citatio nu.5 435
Aduerſarij incerti, in agnoſcenda bonorum poſſeſsione carboniana vel ventris nomine , debent citari per proclama,ibi.nu.110 457
Aduocatus actoris debet prius ponere, & allegare quam aduocatus rei,in proœ.nu.11 3
Aduocatus dari poteſt pupillis , & miſerabilibus perſonis ex officio iudicis,& ſimiliter furioſis. in vj. parte v ſinquiſitio nu.192 424
Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam poſt litem conteſta-

teſtatem, quæ ante opponi debebat, ad vnam libram auri punitur. in vj. parte verſ. exceptio. nu. 10 503
Aduocatus nec procurator reſpondentis poſitionibus adeſſe non debent, quando illis reſpondetur, in vj. parte verſ. poſitio. nu. 15 550
Aduocatus poteſt intereſſe examinationi ruſtici, vel idiotæ, ne propter ſuam ſimplicitatem deciptur, ibi. nu. 16 551
Aduocatus non poteſt eſſe iudex in eadem cauſa, ſed in alia, ſic. in vj. parte. verſ. appellatio. numero 53 689
Aduocati & procuratores calumnioſi poſſunt per iudicem inquiri, & interdici, ne poſtuleat. in vj. parte, verſ. inquiſ. num. 182 427
Affectus hodie generali conſuetudine non punitur, niſi ſequatur effectus, in iiij. parte, j. diſt. num. 70 82
Agens ad ſucceſſionem, & fundans ſe, ꝙ filius ſuperuixit patri, hoc probare debet, aliàs ſuccumbit, in procem. num. 15. in fin. 3
Agens petitione hæreditatis, nõ habet neceſſe probare dominium, in iiij. parte, iij diſt. num. 58 119
Agens petitione hereditatis, obtinet in expenſis: ſi reus in fine cauſæ opponat de tit. in ſexta parte, verſic. interrogatio. numero 2 489
Agens ex teſtamento vt heres, & ſuccumbens propter teſtamentum inualidum, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato. in ſexta parte, verſ. appellatio nu. 164 713
Agens redhibitoria poteſt proteſtari de vitiis non apparentibus, in iiij. parte, j. diſt. num. 26 71
Agens rei vendicatione, qualiter probet dominium, in iiij. parte, iij. diſt. num. 48 117
Agens ad debitum poteſt condemnari ad reſtitutionem pignoris: licet hoc non ſit petitum, in ſexta parte, verſic. ſententia, numero 68 653
Agens via ordinaria in iudicio, non poteſt recurrere ad executionẽ, in ſexta parte, verſ. inſtrumentorum productio, num. 31 592
Agens ex vna cauſa, & probans de alia, obtinet in regno, in iiij. parte, ix. diſt. num. 17 219
Agens ſpoliatus nõ tenetur aduerſario ſuo reſpondere, niſi prius reſtituatur, in iiij. parte, vj diſt. nu. 42 181
Agens Interdicto quorum honorũ, quid debet narrare, & probare, in iiij. parte, vj. diſt. num. 4. & 5 194
Agens interdicto retinendæ, tenetur ad petitionem rei declarare modum turbationis. in iiij. parte, ix. diſt num. 47 226
Agens hypothecaria quid habet neceſſe probare. in iiij parte, iiij. diſt. num. 59 119
Agens hypothecaria, petitorio, & non poſſeſſorio agere dicitur, in ſexta parte, verſic. appellat. nume. 119 747
Agẽs ſine actione poteſt ex officio iudicis repelli. in vj. parte, verſic. inqui num. 199 425
Agens ſine actione, ſi obtinet ſententiam pro ſe, an valeat ſententia. in ſexta parte, verſic. ſententia. num. 68 653
Agens actione perſonali, quid in libello probare, & deducere habeat, & quid agens actione realiter. in quarta parte, tertia diſtin. num. 47 116
Agens iniuriarum actione, ſi concludit iniuriãtem condemnari ad ſatisfactionem iniuriæ ſiue honoris,

noris, an dicatur iudicium ciuile, vel criminale. in iiij. parte, j. diſt.num.17 67

Agens iniuriarum actione, iniuriam æſtimare poteſt, & in calce libelli addere, quòd ſi iudex non puniuerit ſufficienter reum, reſeruat ſibi petere ſatisfactionem, & talis libelius procedat, ibidem num.25 70

Agens actione iniuriarum, non poteſt æſtimare iniuriam, quādo nō fuit ipſe offenſus, ſed eius conſanguineus. vnde ſolum criminaliter agere poteſt, in vj. parte, verſ. inquiſ. num.60.& 65 396

Agens pro iniuria illata ſuo conſanguineo, qualiter libellum concipere debeat, ibid.num.66 397

Agi poteſt ex delicto ciuiliter, & criminaliter, ſcilicet ad intereſſe, & ad pœnam, in iiij. parte, j. diſt. num.7 64

Agi an poſſit ex eodem delicto criminaliter, ex quo prius actū fuit ciuiliter, & econtra, in vj. parte, verſ. inquiſ. num.89 403

Agi an poſsit criminaliter ex delicto commiſſo per culp [illegible] do lo, in iiij parte, j. diſt. num.76. cum plu. ſeq. 8

Agi poteſt hodie in regno de crimine ciuiliter, vel miſtim, etiam per ſimplicem, poſtam, & ſine libello, dummodo apponatur ſolennitas, l. libellorum, ff. de accuſ. ibid.num.95 100

Alapam dans officiali, mortis pœna punitur, in iiij parte, j. diſt. nume. 71 83

Alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, valet, quando in fauorem eccleſiæ, in iiij. parte, xvj. diſt. num. 46 321

Alimentorum cauſa, dicitur ſummaria, in iij. parte, ix. diſt. nume. 168 259

Allegationes iuris, an debeant edi parti in vj. parte, verſ. actorū edi. num.58 618

Allegans contraria, non auditur. in iiij. parte, xx. diſt. numero 1. & a 337. & ſeq.

Amicitia modica non ſufficit ad recuſandum iud in vj parte, verſic. appell. num.43 688

Ancilla vendita ſub pacto, ne proſtituatur, alias ſit libera: emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, vt ad libertatem perueniat, in vj parte, verſicu. inquiſ. num.131 416

Angariari an, & quādo poſſit quis per iudicem in perſona, vel in bonis, pro ſeruitio pub. in ſexta parte, verſ. executio, num.25. cum ſeq. 772

Annus commiſſi criminis, in libello apponi debet. in vj. parte, verſ. libellus, nume.12 475

Antiquiores clerici, & doctiores pri[illegible] locum habere debent, in pr[illegible]em. num.8 2

Apoſtolica [illegible] tempore gratiæ inuenta, [illegible]m.29 29

Apoſtolica [illegible]atur, ibidem num.31 [illegible] 32

Apoſtolica lex, eſt hodie in obſeruantia, & legi ciuili præfertur in deciſionib. cauſarum, ib n.71 38

Apoſtolis qualiter fuit conceſſa poteſtas per Chriſtum, in iij. parte, num.31 30

Apoſtoli expēſis appellātis dari debent, in vj. par. ve. app. n.224 725

Apoſtoli vnde dicātur, ib n.226 ib.

Apoſtoli an ſint petendi in extraiudiciali appellatione, ib. n.227 ibi.

Apoſtoli peti debent per appellantem infra 30. dies, & quando incipiant currere, & hoc de iure cōmuni. Secus per conſt. Regni, ibi. nu.219. cum quatuor ſeq. 723

Apoſtoli, hodie ſufficit, quòd petantur infra 50. dies. Nec eſt neceſſe quòd petantur inſtater, & inſtantiſſime, ſed dicit ſimpliciter, & ſemel. ibid. num. 418 763

Apoſtolorum recipiendorum gratia poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure canonico, infra quem ſi non petantur, appellatio deſerta remanet. ibid. numero 223 725

Apoſtolorum plures ſunt ſpecies, in materia appellationis. ibid. numero 225 ibid.

Appellatio quid ſit, & quid prouocatio in ſexta parte, verſic. appel. num. 1. 2. & 6 681

Appellatio, quid propriè dicatur, ibid. num. 5. ibid.

Appellatio friuola, ſeu fruſtratoria, vel temeraria, quæ dicatur, ibid. num. 347 752

Appellatio reducit cauſam ad illum ſtatum in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam, in quarta parte, ſexta diſtinc. numero 25 173

Appellatio qualiter fiat, ibid. numero 117. 129 699

Appellatio nomen appellãtis, & appellati, continentiámque ſententiæ à qua appellatur, continere debet. ibid num. 130 ibid.

Appellatio facta non expreſſo nomine iudicis ad quem, licet quis ſimpliciter dicat, appello ad iudicem competentem, valet, ibid. numero 132 ibid.

Appellatio per appellantem coram iudice à quo, præſentari debet infra dies decem, ſi eius copia haberi poteſt, aliàs poteſt interponi coram perſonis, vel coram iudice ad quem, & ibi ponit practicam, ibid num. 133 ibid.

Appellatio poteſt præſentari iudici etiam non ſedenti pro tribunali, & in omni loco, imò ſoli actorũ magiſtro. ibid. num. 134 704

Appellatio fit etiam per verba ſubmitto me protectioni talis iudicis. ibi num. 135 ibid.

Appellatio à diffinitiua, poteſt viua voce incontinenti fieri, ex interuallo verò nõ niſi in ſcriptis, ibi. num. 136 ibid.

Appellatio quando dicatur fieri in continenti, & quando ex interuallo, ibid. num. 137 ibid.

Appellatio in ſcriptis, qualiter, & quando dicatur fieri, & an ſufficiat comparere in iudicio, & notario dicere, ſcribe qualiter ego appello à tali ſentẽtia ex tali cauſa, ibid. num. 139 706

Appellatio viua voce, quæ incontinenti fit, debet fieri iudice præſente, & pro tribunali ſedente, aliàs non valet. ibid. num. 140 ib.

Appellatio ſemper poteſt fieri in cauſis breuioribus viua voce, etiã ex interuallo, ibid. nu. 143 707

Appellatio à diffinitiua, ex nouis actis poteſt iuſtificari. ibid. numero 161 712

Appellatio à diffinitiua, cauſas grauaminis continere debet in omnibus caſibus, in quibus appellatio eſt prohibita à lege, vel ab homine, ibid. num. 155 711

Appellatio à ſententia lata in cauſa conuentionis, non impedit iudicium procedere in cauſa reconuentionis: de qua tam cito liquere non potuit, in 4. parte, 6. diſt. num. 11 169

Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali, in d. 4. parte, 6. diſt. num. 27 174

Appellatio extraiudicialis an requiat expreſſionem cauſæ grauaminis, in 6. parte. verſ. appel. numero 158 712

Appellatio extraiudicialis, quę fit in

cauſa beneficiali,habet vim citationis, & eſt mirabilis effectus, nu.279 740
Appellatio quælibet, eſt communis vtriuſque partis in tantum, ꝙ licet appellatus non poſſit per ſe appellare, poteſt tamen appellationi aduerſarij in hærere.ibi.nu. 284 741
Appellatio admiſſa à iudice cum clauſula, ſi & inquantum.an habeatur pro admiſſa,vel nō admiſſa. ibid.num.211 721
Appellationes hodie infra decem dies fieri debet ſiue fiat à diffinitiua,ſiue ab interlocutoria, & à quocunque grauamine, & actu, etiam extraiudiciali, ſed de iure digeſtorum breuius tempus vtile in principio,ibi.nu.214 722
Appellatio etiam poſt decem dies fieri poteſt quando ſententia grauamen ſucceſſiuum cōtinet,ibi. nu.217 723
Appellatio præſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei,ibi. nu.218 ibid.
Appellatio nomine alieno ſine mandato facta, ratificari debet per dominum infra decem dies, à die ſcientiæ,alias non valet. ibi.nu. 219 ibid.
Appellatio, eſt defenſio, quæ datur oppreſſis contra iniuriam iudicis, & omnibus eſt permiſſa, ibi.nu.247 733
Appellatio poteſt fieri ab arbitris iuris,& ad quem appelletur in nume.274.cum ſeq. 739
Appellatio fit à minori iudice, ad maiorem, non econtra in 6.part. verſ. appellatio.num.3 681
Appellatio à grauamine illato,& in ferendo fieri poteſt,ibi.nu.4 ib.
Appellatio à diffinitiua, ſuſpēdit iuriſdictionem iudicis à quo. Idem pendēte decendio dato ad appellādū,ib.nu.160.&174 712.715
Appellatio viua voce facta, cum reſeruatione appellandi in ſcriptis, & appellatur in ſcriptis,quæ proſequenda ſit,ibid. 707. cum ſeq.
Appellatio non ligat manus iudicis in omnibus caſibus,in quibus appellare non licet,ibi.nu.183 716
Appellatio à poſſeſſorio,non tardat executionem,ibi.nu.185 717
Appellatio à decreto affirmatiuo nō impedit executionem, ibi.nu. 174.715.& nu.322 748
Appellatio iudicis in ſindicatu non impeditexcuſſionē,ib.n.151 709
Appellatio non eſt permiſſa, à pronuncia de exequendo,ibi. nume. 261 735
Appellatio licet tertio fieri non poſſit,poteſt tamen de nullitate dici, & ſuccūbens ſuper iſta nullitate poteſt iterum appellare,tanquam à nouo grauamine,ib.n.284 741
Appellatio eſt regulariter permiſſa ab omnibus iudicibus, nec facit iudici iniuriam,qui appellat, ibi. nu.247 733
Appellatio non permittitur à ſententia præfecti præt.ibi.nu.256 734
Appellatio ad ſuperiorē, valet: obmiſſo medio ſi non opponitur, ibid.nu.373 756
Idem quando extat conſuetudo. ibid.nu.374 ibid.
Idem,quando medius eſt inhabilis vel ſuſpectus,ibi.nu.375 757
Appellatio debet fieri ad ſuperiorem proximum,non autem ad diſtantem obmiſſo medio ibi.nu. 368 755
Appellatio per ſcholarē poteſt fieri ad principem,obmiſſo medio, & ab omni grauamine appellare poteſt,ibi.nu.372 754
Appellatio fit ad Papam à ſententia arbitrorum electorum in caſu ſuſpicionis, vel quando epiſcopus litigat

litigat cum ſuo ſubdito, ibi.nu. 376 757

Appellatio ab iniuſto decreto decurionum ſit ad capitaneum ciuitatis,ibi.nu.395 759

Appellatio ſit ad epiſcopum à iudice laico pronunciante ſe competentem in cauſa ſpirituali, ibidē, num. 397 760

Appellatio ab interlocutoria, deuoluit cauſam principalem coram iudice appellationis, quando pronunciando bene appellatum, interlocutoriam retractauerit. in 4. par.6.diſt num.26 174

Appellatio ab interlocutoria lata in poſſeſſorio de iure ciuili, poteſt fieri, ſed à diffinitiua non appellatur,& quæ ſit ratio. in 6. parte, verſic.appellatio. num.305. cum trib.ſeq. 745

Appellatio ab interlocutoria ſemper in ſcriptis fieri debet. in dict. verſ.appellatio.nu.138 706

Appellatio ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, ſit ſicut à diffinitiua viua voce incontinenti, & ſine expreſſione cauſæ grauaminis.ibid.num.142 707

Appellatio ab interlocutoria continere debet cauſas grauaminis in ſpecie nominatas, & non in genere, nec per relationem ad proceſſum, & coram iudice à quo, omnes cauſæ exprimi debent, etiam ſi notoriæ ſint. in d. ſexta parte. verſicu.appellatio.numero 153 710

Appellatio ab interlocutoria valet, ſine cauſa grauaminis, quando dicta cauſa in mero iure conſiſtit, in dicto verſic. appellatio. numero 156 711

Appellatio ab interlocutoria iuſtificatur ex eiſdem cauſis antiquis, ſed à diffinitiua etiam ex nouis, ibid.num.161 712

Appellatio ab interlocutoria contra cōtumacem, poteſt ex nouis cauſis,& ex nouis probationibus iuſtificari,ibid.num.168 714

Appellatio ab interlocutoria non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem, & poteſt procedere vſque ad diffinitiuam parte non citata.ibid.num.209 721

Appellatio ab interlocutoria impedit proceſſum ad vlteriora,quando iudex à quo, detulit appellationi.ibid.num.210 ibid.

Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit executionem,quando ſententia continet grauamen irreparabile.ibid.num.212 ibid.

Appellatio ab interlocutoria nō eſt permiſſa de iure ciuili. Secus de iure canonico.ibid.nu.303 745

Appellatio ab omni interlocutoria eſt permiſſa in omnibus caſibus, in quibus non eſt permiſſum appellare à diffinitiua, & quæ ſit ratio.ibid.num.366 755

Appellatio ab interlocutoria, efficitur deſerta, eo ipſo,quòd non admittitur, & appellans non appellat iterum à non admiſſione, ibi. num.421 764

Appellatio ab interlocutoria, quòd ſit fienda in ſcriptis,in 6.par.verſic.ſententia.num,18 642

Appellatio in factis notoriis, non impedit executionem. in ſexta parte, verſicu. appellatio. numero 186 717

Appellatio in factis notoriis,nō admittitur, niſi inſeratur cauſa rationabilis.ibi.num.293 744

Appellatio iure prohibita, non ſuſpendit effectum ſententiæ,niſi appellans aliquam iuſtam cauſam allegaret.ibid.num.183 716

Appellatio non admittitur in crimine falſæ monetæ. ibidem. numero 294 744

Appellatio in crimine raptus virginis, non admittitur, ibid. numero 295 ibid.
Appellatio non admittitur latroni inſigni, & famoſo, vel alicuius factionis auctori ibid. num. 296 ib.
Appellatio non admittitur in crimine læſæ maieſtatis, ibidem. numero 297 ibid.
Appellatio in crimine ſimoniæ, non admittitur. ibid nu. 298 ibi.
Appellatio non eſt permiſſa cōdemnato de hæreſi. ibi. num. 299 ibi.
Appellatio in cauſa poſſeſſorij fieri non poteſt ad effectum retardandæ executionis, & hoc de iure ciuili Secus de iure canonico, ibid. nu. 305. cum trib. ſeq. 745
Appellatio in poſſeſſorio valet, & ſuſpendit executionem, quādo eius grauamen non poteſt ſeparari in petitorio. Idem, quoad fructus, & expenſas, & intereſſe, quia impedit executionē ibi. nu. 309 746
Appellatio in poſſeſſorio valet, quādo aliquis iniuſtè & ſine cauſa priuatur poſſeſſione. Idem, quādo eſt magni præiudicij, vt quia eſt difficilis probatio in petitorio: & tunc ſuſpendit executionē, ibid. num. 311 ibid.
Appellatio in poſſeſſorio valet, quādo miſſus in poſſeſſionem lucratur fructus. ibid num. 308 746
Appellatio fieri non poteſt ab actu, quem quis ſemel approbauit, ibi. num. 317 747
Appellatio non admittitur in caſibus requirentibus celeritatem, ibid. num. 330 749
Appellatio friuola eſt ab omni actu prohibita, & qui friuolè appellat, poteſt vt contumax excommunicari, & alias pœnas patitur, de quibus plenè ibidem. numero 345 751
Appellatio generalis ab omni grauamine quoad poſſet alicui irrogari, non valet, ibid 354 753
Appellatio non permittitur ab actu ſecundum leges facto. ibi. numero 356 ibid.
Appellatio non eſt permiſſa à decreto, quòd quis fuit habitus pro confeſſo, ex eo quia voluit ſe examinare vt principalem. numero 358 754
Appellatio in cauſa feudali, an dicatur deſerta ob non perſecutionem infra quinquaginta dies, ſecundum conſtit. Regni. in 3. parte num. 89 43
Appellatio quando pronunciatur deſerta, citatio partis non requiritur, in dicto verſi. appellatio. numero 203 719
Appellatio an dicatur deſerta per lapſum anni primi, & ſic primi fatalis, vt poſſit iudex ſententiam exequi, an verò debeat expectare ſecundum annum. ibid. numero 231 727
Appellatio deſerta efficitur etiam elapſo termino breuiato ſtatuto per iudicem ad proſequendum ibid. num. 235 729
Appellatio deſerta per decurſa fatalia, nec impetratione reparari poteſt. ibid. num. 239 731
Appellatio cenſetur deſerta eo ipſo quòd appellans litigat coram iudice à quo, videlicet, quando facit actum incompatibilem cum appellatione, ibi. nu 242 732
Appellatio in dubio debet pronunciari, quòd non ſit deſerta, ibidē, num. 408 761
Appellatio deſerta efficitur ob non proſecutionē infra legitima tempora. ibid. num. 410 762
Appellatio efficitur deſerta ſi appellans non præſentat proceſſum iudici ad quem, infra quinquaginta dies. Verùm in ſacro conſilio eſt
ſtylus

ſtylus ex eiſdem actis, etiam poſt quinquaginta dies. ibidem, numero 411 ibid.
Appellatio in cauſis beneficialibus, non efficitur deſerta lapſu termini dati à iudice, nec vnquam eſt deſerta quoad iudicem ibid. numero 415 763
Appellatio non efficitur deſerta per lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuam fecit diligentiam, & per iudicem ſtetit, ſed ſtante impedimento deſeritur, ſi non ſolicitat, ibid. numero 419 764
Appellatio, an & quando efficiatur deſerta ob non petitione m apoſtolorum, ibid. num 416 ibid.
Appellatio deſerta efficitur, appellante non comparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiendum apoſtolos, etiam ſi iudex non venerit ad locum, ibid. nu. 420 ib.
Appellatio cēſetur deſerta eo ipſo, quòd appellās aliquid contra aduerſarium innouat, vt quia ipſum ſpoliat. ibid. num. 422 ibid.
Appellatio efficitur deſerta eo ipſo, quòd appellās accipit terminum ad ſoluendum. ibid. num. 423 ib.
Appellans accipit terminum ad ſoluendum. ibid. num. 423 ib.
Appellationis interponendæ tēpus decem dierū prorogare non poſſunt partes neque iudex, ibid. num. 241 732
Appellationis cauſa incipit ab apertura proceſſus, vnde in ea non requiritur libellus, nec litis conteſtatio. ibid. num. 245 733
Appellationi poteſt tacitè & expreſſè renunciari, etiam infra decem dies, & per dictam renunciationem non poteſt quis vlterius appellare, quod probat per plura exempla ibid. num. 341 750
Appellationi renunciare videtur is, qui poſt eam interpoſitam litigat coram iudice à quo, ibid. numero 342 751
Appellationi renunciari non poteſt nolente appellato. ibidem. numero 344 ibid.
Appellationem deſertam fore quis iudex pronūciet. ibi. nu. 419 764
Appellatione deſerta, quæ practica ſeruatur in Regno circa literas obtinendas, & decretum pro executione. ibi. num. 203 719
Appellatione deſerta poteſt peti reſtitutio in integrum infra quadriennium, per illas perſonas, qui bus datur reſtitutio. ibid. numero 413 762
Appellatione deſerta fit executio, ac ſi vnquam eſſet appellatum. ibid. num. 199 718
Appellationem eſſe deſertam poteſt iudex pronunciare ex officio abſque exceptione. ibi. nu. 409 761
Appellationem prohibentes leges omnes ſunt odioſæ, & reſtringendæ, ibid. num. 367 755
Appellationem tenetur iudex admittere, aliàs punitur, ibid. numero 399 760
Appellatione pendente iudex non innouat contra appellantem, ſed ſic contra tertium: nam pendente appellatione vnius ex reis debēdi poteſt alius conueniri. ibid. numero 174 715
Appellatione pendēte poteſt iudex compellere litigantem ad cauendum. ibid. num. 185 717
Appellatione pendente poteſt patronus, qui appellantem præſentauit in beneficio, alium præſentare: & iudex à quo, illum admittit. ibid num. 176 715
Appellatione pendente capi poteſt debitor de fuga ſuſpectus. ibi. numero 177 ibid.
Appellatione pendente à ſententia

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

excommunicationis poteſt index à quo innouare: & hoc quãdo lata eſt ſententia. Secus ſi quis appellat à futuro grauamine: quia excommunicatio poſtea lata, eſt ipſo iure nulla, ibi.nu.178 ibid.
Appellatione manifeſtè friuola, & fruſtratoria contra leges interpoſita, poteſt index innouare, & procedere ad executionem. ibid.numero 182 716
Appellatione pendẽte poteſt iudex ſequeſtrare fructus, ibid. numero 188 717
Appellatione pendente poteſt nihilominus carceratus detineri, ibi. num.189 ibid.
Appellatione pendẽte poteſt iudex excommunicatum abſoluere, ibi. num.191 ibid.
Appellatione pendẽte poteſt iudex index innouare pro appellante, ibid.num.192 ibid.
Appellatione pendẽte poteſt iudex beneficium ſequeſtrare. ibid. numero 193 ibid.
Appellatione pendente, iudex attentata per appellantẽ poteſt reparare.ibid.num.194 718
Appellatione pendẽte poteſt iudex ponere ſubſtitutum in beneficiũ in contumaciam beneficiati reſidere nolentis.ibi.num.195 ibi.
Appellatione pendẽte poteſt iudex attentare omnia illa, quę tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis.ibid.num.196 ibi.
Appellatione pendente poteſt fieri taxatio expenſarum. ibid. numero 197 ibid.
Appellatione pendẽte poteſt administrator loci pij cõpelli ad reddẽdum rationes.ib.num.198 ibid.
Appellatione pendente fit executio, ac ſi nunquam eſſet appellatum.ibid.num.199 ibid.
Appellatione pendẽte poteſt iudex à quo ſtatuere terminũ appellanti ad proſequendum, & qualẽ terminum, & ad quid poſſit illũ ſtatuere.ibid.num.205 719
Appellatione pẽdente, poteſt iudex examinare ſenes, & valetudinarios, ad perpetuam rei memoriã. ibid.num.206 ibid.
Appellationum tẽpora inducta per conſt.Regni.ſ.50.dierum, an ſeruentur, quando appellatur ab interlocutoria. ibid.nume.143. vbi tenet quòd non 707
Appellationum tempora breuiari poſſunt per iudicem à quo, & per iudicem ad quẽ.ibi.nu.205 719
Appellationum tempora in proſequendo, quæ ſint, & quid ſeruetur de iure communi, & quid per conſt.regni, ibid.num.228 726
Appellationũ tempora inducta per conſtit.Regni, non procedunt in curia eccleſiaſtica, ib.nu.229 ib.
Appellationum tempora an poſſint de conſenſu partium prorogari, ibid.num.236 727
Appellationum tempora, an ſuſpendantur per compromiſſum, ibid. num.242 732
Appellationum tempora elapſa, faciunt in totum perire ius partis, ibid.num.238 730
Appellationum tempora, quandoque prorogari petuntur, & quandoque reparari, & qualiter differãt iſta duo verba, ib.nu.239 731
Appellari an poſſit à ſubdelegato ad principem ſubdelegantem, omiſſo ſubdelegante, num.388 758
Appellari an, & quando poſſit à ſentẽtia lata in poſſeſſorio.in 4.par. 9.diſt.num.44 225
Appellatur ad iudicem eccleſiaſticum, quando iudex laicus ſimul cum clerico renunciat, ibid. numero 392 759
Appellari poteſt à diffinitiua ſententia,

tentiam ſi ſit inſtè lata. in 5.part. verſic.appellatio.num.159 712
Appellari poteſtà ſententia,per quã pronunciatur appellationem eſſe deſertam.ibid.num.201 719
Appellari debet infra decem dies, etiam à ſententiis,quæ non tranſeunt in rem iudicatam, vt deuoluatur cauſa ad ſuperiorem, aliàs ſolùm habet locum quærela. ibid.num.214 722
Appellare debet infra decem dies is, qui deſcribitur in libello collectarum, aliàs ſuam perdit immunitatem, & tenetur ſoluere. ibid. numero 326 749
Appellari debet iure Digeſtorum,& C.in cauſa propria infra biduum, in aliena intra triduum. ibidem, num.214 722
Appellari poteſt ab omnibus iudicibus,nec iniuriã facit iudici appellans.ibid.num.246 733
Appellari poteſt à ſententia iudicis prorogati, vel dati de conſenſu partium.ibid.num.256 734
Appellari an poſſit à ſententia arbitri:& quid in arbitratore.ibidem, num.270.cum plur.ſeq. 738
Appellatur hodie in regno ab arbitris iuris inter coniunctos electis ad iudicem loci. ibidem, numero 272 739
Appellari poteſt ad Papam ab omnibus ſententiis manifeſtam iniquitatem continentibus ſupremorum iudicum,ibidem,numero 276 740
Appellari poteſt à vicariis ſupremo rum iudicum, quamuis ab ipſis principalibus appellari nequeat. ibid.num.277 ibid.
Appellari poteſt non ſolùm ab actibus iudicialibus, ſed etiam extraiudicialibus,factis tam à iudice,quàm à parte. ibidem, numero 278 ibid.
Appellari poteſt tertiò, quando per tertiam ſententiã infertur nouum grauamen,ibid.numer.281. 741.
Item poteſt tertiò de nullitate dici,& ſi ſuccumbit in nullitate poteſt iterum appellare.ibidem,numero 283 741
Appellari poteſt à ſententia ſequeſtri.ibid.num.307 746
Appellatur à poſſeſſorio de iure canonico.num.306 ibid.
Appellari an poſſit in poſſeſſorio, quando magnum eſt præiudiciũ, vt quia eſt difficilis probationis in petitorio,& tunc ſuſpẽdit executionem, ibidem, numero 302 pagina 745
Appellari poteſt à poſſeſſorio mixto ibid.num.314 747
Appellari poteſt à ſententia dolo lata dicis ſuper poſſeſſorio. ibid.num. 315 ibid.
Appellari poteſt, quando de poſſeſſorio tractatur per viam contractus, & non per momentaneum iudicium. ibidem, numero 316 ibidem
Appellari poteſt à correctione per clericum ſecularem, ibidem, numero 334 749
Appellari poteſt à iudice habente poteſtatem iudicandi ſecundum eius arbitrium, ibidem, numero 364 755
Appellatur à quocunque principe ad Papam, obmiſſo medio,de iure canonico, ſed de iure ciuili non appellatur ad principem obmiſſo medio, ibidem, nume.369 ibidem
Appellatur ad legatum Papæ, & etiam ad Patriarcham,obmiſſo medio,ibid.num.371 756
Appellatur ad ſuperiorem obmiſſo medio, quando medius eſt inhabilis, vel ſuſpectus, ibidem, numero 374 ibid.

Appellari poteſt hodie in Regno à quocunque iudice ad Regem,vel ad magnam curiam Vicariæ obmiſſo medio,ibid.num.377 757
Appellari poteſt ad principem, ob miſſo medio,à ſubdelegato principis,quando ſubdelegatus nihil ſibi reſeruauit,aliàs ſecus, ibidē, num.378 ibid.
Appellari poteſt obmiſſo medio, quando proximus ſuperior eſt impeditus, vel cum inferior à quo appellatur,iudicauit,ibid. numero 379 ibid.
Appellari poteſt à vicario principis, ad ipſum principem. ibid. numero 383 758
Appellari poteſt à delegato epiſcopi,ad vicarium ſuum.ibid.numero 385 ibid.
Appellatur ad delegantem à ſententia delegati, & non ad alium ſuperiorem.ibi.num.386.ib Quid autem de ſubdelegato.ibi.numero 387 759
Appellatur ad Papam obmiſſo medio vacante imperio. ibi.numero 388 ibid.
Appellatur ad decutiones ciuitatis, quando abeſt iudex appellationis ibid.num.389 ibid.
Appellatur ad delegantem laicum, quando cauſam commiſit epiſcopo,non autem ad Papam, ibi.numero 381 ibid.
Appellari poteſt ad magnā curiam Vicariç ab omnibus ſententiis omnium iudicum ordinariorū Regni,& etiam à delegato regis.ibi. num 398 760
Appellari poteſt à vicario ad epiſcopum,in his, quæ ſunt ſibi ſpecialiter conceſſa, non de iure communi.in quarta parte. 5. diſtinct. nume.16 148
Appellari poteſt ab immoderata taxatione expenſarum, in 6.parte. verſi executio.num 22 771
Appellari non poteſt à vicario generali,ad epiſcopum.Secus à vicario foraneo & rurali in 4.part.5.diſt. num.15.148 & in verſic.appellatio.in 6.pat.num.380 757
Appellari non poteſt ad Papā à ſubdelegato,quando ſubdelegans aliquid ſibi reſeruauit, ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem.Et hoc procedit, ſi excipiatur,aliàs ſecus,in 6 par.verſic. appel.num. 370 756
Appellari non poteſt ad delegātem, qui ob ſuam ſuſpicionem delegauit.ibid.num.387 759
Appellari nō poteſt à ſententia principis non recognoſcentis ſuperiorem.ibi.num 248 733
Appellari nō poteſt à ſententia præfecti prætorio,ibi.num.250 ibi.
Appellari non poteſt à ſententia ſacri concilij.ibi.num.251 734
Appellari non poteſt à ſenatoribus. ibi.num 253 ibid.
Appellari nō poteſt à ſententia Ducis Venetiarum ibi nu.254 734
Appellari non poteſt ab epiſcopo prorogato.ibid.num.255 ibid.
Appellari non poteſt à iudicio ſortis.ibid.num.257 ibid.
Appellari non poteſt à mero executore ibid.num.259 ibi.
Appellari non poteſt hodie ab arbitri ſententia.ibi.num 270 738
Quod limita,vt ibi.nu.261.& 274
Appellari non poteſt à iudice, qui reuocauit grauamen,quod fuerat comminatus. ibidem. nume.275 740
Appellari non poteſt tertio ſuper eiſdem, qui in duplici appellatione ſuccubuit. ibidem. numero 280 741
Appellare non poteſt verus contumax.ibid.num.284 ibid.
Appellare non poteſt notoriè criminoſus.

noſus.ibi.num.288 742

Appellare non poteſt cōtumax peremptoriè citatus ad audiendam ſententiam.ibidem. numero 286 ibidem

Appellare non poteſt conuictus,& ſponte confeſſus. Secus ſi ſit conuictus.ſed non confeſſus,vel confeſſus,non tamen ſponte ſed formidine tormentorum.ibidem,numero 292 743

Appellare non poteſt condemnatus pro debito publico,ſeu fiſcali,niſi quando fiſcus tractat de lucro.ibid.num.300 745

Appellare non poteſt officialis pro male geſtis à ſuo iudice condemnatus.ibid.num.301 ibi.

Appellare non poteſt officialis in ſindicatu condemnatus.ibid. numero 302 ibi.

Appellari non poteſt ab interlocutoria,de iure ciuili. Secus de iure canonico.ibid.num.303 ibid.

Appellari non poteſt in cauſa, vbi de decima agitur ibi.nu.304 ib.

Appellari non poteſt à iudice retardare cauſam expedite, ſed ſolùm datur recurſus per viam quærelæ. ibid.num.118 700

Appellari non poteſt, quando creditor hypothecaria agit, & qualiter.ibid.num.318 747

Appellari quòd non poſſit à ſententia lata in ſaluiano interdicto ib. num.320 748

Appellari non poteſt à decreto aſſiſtentiæ. Idem in omnibus decretis affirmatiuis, ad effectum retardandæ executionis, ſed poteſt de nullitate dici, & quæ ſint iſta decreta. ibidem.numero 321 ibidem

Appellari non poteſt à pronuncia de aperiendo teſtamento, vel de mittendo ſcriptum heredem in poſſeſſionem, ibid.nu.322 ibid.

Appellari non poteſt à ſententia lata in interdicto quorum bonorum.ibid.num.323 ibid.

Appellari non poteſt à nominatione publici muneris vtilitate priuati.Secus ſi eſt publicum, etiam vtilitate,quia poteſt appellari ibi. num.324 ibi.

Appellari non poteſt in cauſis minimis & breuioribus, & præſertim in Regno in cauſis duarum vnciarum.ibid.num.326 749

Appellari non poteſt à ſententia ex communicationis vel interdicti, ibid.num.351 753

Appellari non poteſt à ſententia abſolutoria lata in cauſa eriminali ex mero officio,vel ad denunciā, ibid.num.328 749

Appellari non poteſt à ſentētia torturæ,in caſu quo conſtat per vnū teſtem de viſu, & publicam famam.ibi.num.329 ibid.

Appellari non poteſt à condemnatione ſuper actione ad exhibendum ibid.num 331 ibid.

Appellari non poteſt quando cauſa deciſa eſt per iuramentum delatum,vel relatum ibidem. numero 332 ibid.

Appellari non poteſt à correctione Abbatis per clericum regulatem. ibid.num.333 ibi.

Appellari non poteſt,quando cauſa commiſſa eſt per principem appellatione remota.& qualiter hoc procedat.ibi.num.336.cum quatuor ſeq. 750

Appellari non poteſt à iuramento in litem,de iure ciuili. Secus, de iure canonico.ibid.nu.350 752

Appellari non poteſt à ſentētia nulla ibi.num.352 753

Appellari non poteſt à mandato ꝙ quis in ſua eccleſia reſideat,ibid. num.355 753

Appellari non poteſt à iudice iuris diſpo

ſtionem exequente, niſi cauſa rationabilis exequatur, ibid. numero 356 ibid.
Appellari non poteſt à breuitate termini ad probandum in cauſa feudali, ibid. num. 357 754
Appellare non poteſt conuictus de furto manifeſto, ibidem, numero 359 ibid.
Appellare non poteſt de crimine punitus legitima pœna, quia confeſſus eſt delictum. ib. nu. 360 ibid.
Appellari non poteſt à mandato facto, vt quis declaret an ſcriptura ſit ſua. ibi. nu. 361 ibid.
Appellari non poteſt à reuocatione delegationis cauſæ, ibid. numero 362 ibid.
Appel. non poteſt ab eo cui eſt commiſſa cauſa, ſecundum eius conſcientiam. Et quid ſi cauſa committatur arbitrio alicuius. ibidem numero 363 ibid.
Appellari non poteſt ab omni actu à lege in poteſtate iudicis commiſſo, & non in neceſſitate. ibid. numero 364 755
Appellari non poteſt à vicario, ad eum, qui eum dedit vicarium, ſed ad ſuperiorem ipſius dantis. ibid. num. 380 757
Appellari non poteſt ab execut. niſi modus exequēdi excedatur, in 6. par. ver. executio. num. 55 776
Appellans in caſu prohibito, deuoluit cauſam iudici ad quem, vt ſi videt grauamen, poſſit illud corrigere: non tamen ligat iudicem à quo. in 6. par. ver. appel. 118 700
Appellans apoſtolos inſtanter petere debet, aliàs non valet appellatio, ſed hodie in Regno nō requiritur inſtanter. ib n. 131 703
Appellans ad vnum iudicē, permittitur variari & appellari ad alium infra x. dies, & prima appellatio reuocata cenſetur. ib. nu. 146 708
Appellans producere non poteſt teſtes ſuper eiſdem articulis, ſed ſolum ſuper nouis dependentibus à veteribus, & ſolum ſuper re in cauſa principali deducta, nō autem ſuper alia, ibi. 161 712
Appellans eādem rem ex noua cauſa proſequi poteſt, ibi. n. 162 ib.
Appellans ab interlocutoria non eſt vlterius citandus ad actus quos facit iudex procedens ad ſententiam ante, quam ſibi inhibeatur. ibidem nu. 171 714
Appellans ab interlocutoria nouas probationes producere poteſt ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione probationem in facto requirente. ibi. nu. 164 713
Appellans ab interlocutoria, poteſt ſe iuſtificare ex noua cauſa, quæ ſibi de nouo ſuperuenit, ibi. nu. 165 ibid.
Appellans ab interlocutoria nouas cauſas corā iudice appellationis deducere poteſt, quando ad illas per iudicem à quo, nō fuit admiſſus. ibidem nu. 166 ibid.
Appellans à diffinitiua, poteſt in eadem appellatione deducere grauamen ſibi illatum per interlocutoriam, etiam ex nouis cauſis. ibi. nu. 167 714
Appelans ab interlocutoria continente grauamen irreparabile, poteſt iuſtificari ex nouis probationibus, ibi. nu. 169 ibid.
Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, poteſt peracta noua iuſtificare, ibidem numero 170 ibid.
Appellans, infra x. dies apoſtolos petere debet de iure communi. Secus, per conſtitutionem regni, ibi. nu. 219 723
Appellans impeditus proſequi, an debeat proteſtari de impedimento, vt reſtituatur ſibi tempus, ibi. num.

num.230 729
Appellans temere & friuole, iniuriā iudici facere dicitur, Secus ſi iuſte, ibi.nu.346 733
Appellans, qui nihil produxit in cauſa principali, non auditur, niſi refectis expenſis, ibi.353 53
Appellans impeditus à iudice qui voluit infra terminum literas expedire, poteſt appellationem proſequi vltra terminum decurſum, ibi.numero 414 763
Appellans quos actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deſerta, ibi.nu.417 ibid.
Appellatus an cauſam appellationis proſequi poſſit ſi appellans non proſequitur, & infra quod tempus. in vj.par.ver.appel.nu. 244 733
Arbitramentum, eſt quædam tranſactio, in iiij.parte, xiiij.diſt. numero 3 305
Arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum.in vj. part.verſ. confeſſio nu.31 558
Arbiter, qui vt arbitrator procedere poterat ſi cœpit procedere, vt arbiter, & poſtea inordinate proceſſit, an proceſſus valeat, in iiij. parte ix.diſt.nu.205 265
Arbiter, & arbitrator, quomodo differant, in iiij. parte. 14. diſt.nu. 2.3 304
Arbiter poteſt ſibi eligere locū honeſtum, vbi curiam regat, in vj. par.verſ.ſententia, nu.80 655
Arbiter ſententiam non exequitur ſed iudex ordinarius, in vj.par. ver.executio, nu.5 768
Arbitri iuris ſententia appellatur in vj.parte. verſi.appellatio, nu.272 739
Arbitri quando plures ſunt, non poteſt vnus ſine alio procedere. in iiij.par.in v.diſt.nu.31 153
Arbitri iuris, an habeant ordinariam vel delegatā poteſtatem, & ad quem appellatur ab illis. in 4. parte, vj.diſt.nu.22 172
Arbitri poſſunt eligi per iudicem, quando partes ſunt diſcordes, in ea.par.ver. compromiſſum, n.12. 538
Arbitri electi ſecundum regiam prag.dicuntur arbitri iuris, & qualiter ab eis appellatur, & ad quē. in eo.par.ver.appel.nu.273 538
Arbitri eliguntur, quando epiſcopus cum ſubdito ſuo litigat, & ab eis ad Papā appellatur. Idē quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpecti, ibi.nu. 376 757
Arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt per iudicem loci, via reclamationis, ibi.num. 274 739
Arbitrorum ſententia, an & quando ſit emologabilis, & an producat actionem, & an ab ea appelletur. Et quid in arbitratore, vel arbitro iuris, & de intellectu, l.cum antea, C.de arb. nu.262.& 271. 735.& 739
Arbitrorum tres dicuntur eſſe ſpecies. Et qui ſunt, in iiij.part.xiiij. diſt.nu.2 304
Arbitratoris & non arbitri ſententia ſubiacet reductioni ad arbitrium boni viri, in vj.par.ver.appellatio, nu.267 737
Arbitraria pœna punitur homicidium culpa commiſſum, in iiij. parte, j.diſt. nu.77 87
Reliqua vide infrà in litera P, in verſ.pœna arbitraria.
Archidiaconus abſente epiſcopo vicarius eſt epiſcopi ipſo iure, in ea. parte, v.diſt.nu.7 146
Aromatarius miſcens farinam fabarū in cera poteſt puniri per iudicem eccleſiaſticum, in eadem parte, xj.diſt.nu.50 286

Argum

Argumentũ de emphyteoſi ad feudum, valet, & econtra, in 3. parte, numero 88 42

Argumentum à cõtrario ſenſu, non ſumitur in vſib. feudo. ibi numero 91 43

Argumentum à contrario ſenſu cõiectura, & ſubauditus intellectus dicitur, ibi. num. 92 ibid.

Argumentum ſumitur à contrario ſenſu in ſtatuto diſponente ſuper caſu non prouiſo à iure communi, ibid. num. 123 53

Argumentum de perſonis ad res, & econtra, validum eſt, in 4. part. 1. diſt. num 24 70

Argumentum de pacto ad ſtatutum an valeat. in ea. parte. 16. diſt. numero 88. 94 331. & 333

Articulus de proprietate, an admittatur, quando poſſeſſorio recuperandæ agitur. in ead. par. 7. diſtin. numero 26 199

Articulus poſitio, & capitulũ, quid ſint, & qualiter inter ſe differant. in ſexta parte, verſicu. poſitio. numero 1. 2. 3 548

Articulus repulſæ dicitur impertinens in articulis principalibus, & ideo non debet admitti, niſi ex ſola cauſa inimicitiæ. in 6. par. verſic. repulſa. num. 8 626

Articuli præſentari poſſunt, etiã die, quo curia non regitur, dummodo non ſit dies feriatus, & ſoli magiſtro actorum ſine iudice præſentari poſſunt, & an eorum copia parti dari debeat, in 6. parte, verſic. poſitio. num. 20 551

Articuli & poſitiones ſiunt in eodẽ termino in cauſis ſummariis. ibi. nu. 5. 549 Reliqua vide infrà in litera C, in verſ. copia. & in litera D. in ver. delegatus, in litera P, in verſic. poſitio. & in litera R, in verſic. repulſa.

Articulans nõ cenſetur fateri, quod narrat in art. Secus in poſitionib. in 6 par verſ. poſitio. nu. 7 549

Aſſaſſinus clericus. ipſo iure cenſetur degradatus, & punitur per iudicem laicum, in 4. par. 11. q. numero 76 291

Aſſiſtentia contra tertium poſſeſſorem petitur condictione ex l. ſi. C. de acq poſſ. & peti poteſt vſq; ad 30. annos. Secus, quando agitur hypothecaria, in ead. par. 7. diſtin. num 60 207

Aſſiſtentia vigore inſtrumenti, quando & qualiter petatur, & quæ actio cenſeatur intentata, & quis ſit eius effectus, in ſexta par. verſicu. inſtrumentorum productio. numero 30 31 592

Atteſtationes publicatæ, etiam ſemiplenè non probant. in ead. par. verſic. actorum editio. nu 34 616

Atteſtationes teſtium ante publicationem edi non debent parti. ibi. num 56 618

Attentata reuocãtur per viam querelæ, in caſu, in quo non ligantur manus iudicis per appellationem in ea. par. ver appel. nu. 117 699

Attentata pendẽte appellatione iudicialiter reuocantur, quia in extraiudiciali. ibi. num 401 760

Attentata, vt reuocentur, debet appellatio eſſe intimata iudici & parti, nam attẽtata ab ignorantib. appellat. non reuocantur, & reuocatio parte citata fieri debet ibid. num. 402 761

Attentata duplici via reuocantur. ibi num. 400 460

Attentatorum reuocatio, petitur vſque ad concluſionem in cauſa. ibid num. 403 761

Attentatorum reuocationem petẽs, non repellitur per exceptionem excommunicationis, nec per exceptionem proprietatis. ibid. numero 404 ibid.

Atten

Attentans appellatione pendẽte, tenetur ad fructuum reſtitutionem ibid.num 806 ibid.
Authent.requiſite infrà, in litera C, in verſ.Correctio.
Auctor laudatus, quis dicatur, & ad quem effectum ſibi lis denunciatur, in 6.par.auctoris laudatio. numero 1 479
Auctor, quando & quo tẽpore laudari debet.ibid num.5 481
Auctor quando eſt laudatus in iudicio, & datus terminus ad denunciandum, an interim debeat in cauſa ſuperſedere ibi.n.8 482
Auctor laudatus non poteſt ex ſua perſona declinare forum.ibid.numero 10 ibid.
Auctor laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas pendente iudicio ante rem euictam, ibid. numero 13 483
Auctori laudato qualiter fiat denunciatio ibid.num.2 479
Auctorem auctoris ſui an quis poſſit laudare, & an teneatur ſibi de euictione ſine ceſſione. ibid. numero 9 489

B

BAnnum hodie æquiparatur pœnæ relegationis, & hoc procedit vbi bona non publicantur, in 4 par.2 diſt.num.7 105
Bannum, ſententia interlocutoria dicitur, in 6.par.verſic. ſententia. num.30 645
Bannum & mulcta æquiparantur, ibid.num.32 646
Banna quę faciunt officiales in principio ſui officij, an ſint ſufficientia, vt iudex inquirere poſſit in caſibus à iure non permiſſis, in 6 parte, verſicu.inquiſitio. numero 31 386
Banna facta ab officialibus ſub torturæ pœna, an valeant, in 6.part. verſic.tortura num.3 628
Reliqua vide infrà in litera P, in verſic.pœna banni
Baro in terra demanij Regis, poteſt exercere iuriſdictionẽ inter ſuos ſubditos, ſine licentia officialis illius loci. Secus in terra baronis, in 6 par.verſ.citatio nu.41 443
Baro non poteſt exigere iuramentũ fidelitatis à vaſallis, ſine mãdato vel literis Regis, aliàs priuatur feudo in ead.par.ver.iuramẽtum, numero 42 617
Barones omnes habent iuriſdictionem in Baronia ſua, in 4.parte, 5. diſtinct.num.11 147
Barones Regni habent iuriſdictionem à Rege ſeruatam, cum priuilegio primarum & ſecundarum cauſarum, & ideo reuocant prorogationes factas per eorum vaſallos in alios iudices, in ead.parte, 12.diſt.num.25 300
Barones indebitè angariant vaſallos ſine ſalario, tam in perſonam, quàm in bonis, in 6 par. verſicu. executio.num.27 772
Beneficium, vide infrà, in litera P, in verſic.poſſeſſorium, & litera T, in verſic.titulum.
Blaſphemare dicitur, qui iurat per viſcera Chriſti, vel per alia membra.in ead.par.verſi.iuramentum. numero 64 605
Bona vacantia applicantur fiſco, ſed contradictor comparens auditur, & datur ſibi copia inquiſitionis ſeu defenſionis in ead.par.verſic. inquiſitio num 15 383
Bona tutoris non poſſunt capi pro condemnatione pupilli, niſi pro expenſis.in ſexta parte.verſi.executio num.37 774
Bona minus damnoſa, an in executione capi debent. ibid.numero 11 769

Bona

Bona vxoris capi non poſſunt pro debito viri & econtra. Fallit, quando mulier tranſit ad ſecun da vota,non reddita ratione,quia poſſunt bona ſecundi viri capi pro debito tutelari vxoris.ibi.nu. 53 775
Bonorum poſſeſſio carboniana vel ventris nomine,quando agno ſcenda eſt, aduerſarij incerti per proclama citari debent; in vj. parte verſic.citatio nu.110 745
Bones aratorij & alia inſtrumenta ad agriculturam deputata, non poſſunt pro executione ſenten tiæ capi.in ea.par. ver. executio, nu.31 773
Breues cauſæ,ſeu modicæ ſummæ ſunt ſummariæ,in iiij.par.ix.diſt. nu.188 261

C

CAlculatores ſententiam ferre non poſſunt parte non cita ta.In 6.parte. verſicu. citatio. nu mero 24 440
Calumniator etiam nemine accu ſante poteſt ex officio iudicis in quiri,&puniri per iudicem,in ea. parte, verſic.inquiſitio, numero 156 419
Calumniæ iuramentum. Require infrà litera L, ver.iuramentum calumniæ.
Campana,quot ſigna importet, & quid importet vim citationis,& quid in die veneris ſancta,in qua non pulſantur campanę,an poſſit citari vniuerſitas ad ſonũ tabellæ in ea.par.ver.citari. nu.111.112. 113.& 114 457
Canonica lex.de hac vide infrà, in litera L. in ver. lex cano.
Canonicum ius. Require infrà in litera I. in verſ.ius canonicum.
Canon idem eſt,quod regula,inde ius canonicum quaſi regulatum, in iij.par.nu.75 36
Canon præfertur dicto Sanctorũ & theologorum in deciſionib. cau ſarũ. Fallit, vbi dictum alicuius ſancti munitum eſſet auctoritate noui vel veteris teſtamenti, ibi dem numero 77.& 78 40
Canonicus primo creatus, præfertur aliis, in proœ. nu.9 2
Capitalis cauſa dici poteſt inſpecta aptitudine pœnæ,in 4.par.1.diſt. nu.52.77. & in ſecunda diſtinct numero 4 104
Capitalis cauſa quæ dicatur,& quæ non capitalis: in d. ij. diſt.nu.1. cum plu.ſeq. ibid.
Capitalis ſeu capitis pœna à lege vel ſtatuto impoſita, de mitiori intelligitur, ibi.nu.3 ibid.
Capitale iudicium, require infrà in litera I.in verſ.iudicium capitale.
Capitulum,quoniam contra,de pro bationib. quomodo intelligatur, in vj. parte, verſ.actorum editio. num.24 613
Capitulum 'deteſtantes',non tollit ſolennitates ſententiæ, ſed pro ceſſus tantum,in vj. parte verſ. ſententia,nu.16 641
Capitulum,ſede vacante, non ſucce dit in iuriſdictionem delegatam. in iiij.parte,v. diſt.num.71 162
Capitulum eccleſiæ, an & quando reſtituatur in integrum, in vj. parte,verſ.appellatio,nu.89 693
Capitulum eſt nomen generale,& poteſt poſitionem & articulum comprehendere,in vj. parte,verſ. poſitio.nu.11 550
Captura perſonæ in ciuilibus & quando fieri poſſit,& quid in cri minalibus,ver.citatio,nu.58.cum duob.ſeq. 446
Capi poteſt perſona, vt bona ſua indicet per executionem ſenten tiæ,in ſexta parte, verſ. executio: num.

num.23 771
Capi poteſt homo vilis per iudicem vt ſit carnifex ſeu executor ſententiæ criminalis. Itē poteſt capere vnum de carceratis. Item capere poteſt animal vel currum alienum, vt cum eo ducatur reus ad ſupplicium, ibid. numero 25. 26 772
Capi an poſſit per iudicem iumentum alienumvel currus, vel nauis pro mittendis victualis in exercitum, vel pro alio ſeruitio publ. ibi.nu.27 772
Carceratus an & quando ſit fide iuſſoribus relaxandus, in criminalibus, in vj.parte, verſ.ſatiſdatio, nu.10 495
In cauſis carceratorum die feriato proceditur, in ſexta parte, verſi. actorum editio, numero 48 pagina 617
Carceratus condēnatus appellans nihilominus detinetur, in vj.par. ver.appel.nu. 189
Carceratus ad ſuperiorem mittendus ad ipſius carcerati expenſas cum cuſtodibus mitti debet, ibi. nu.190 ibid.
Carceratus ſemper poteſt appellare quia ſemper grauatur, ibi.numero 219 723
Cauſa quæ dicatur in v.par.nu.66 371
Cauſa, vnde dicatur, in ij.parte, nu. 11. 12. in quinta parte, numero 67 371
Cauſa in quo differat à lite, controuerſia, negocio & occaſione. in v. par.nu.68 ib.
Cauſa accidentalis quæ ſit. in ij.par. nu.30 14
Cauſa ardua & ſubtilis non eſt groſſo iudici & imperito committenda, in vj.parte, verſ.appellatio. nu.67 690
Cauſa capitalis, quæ dicatur, & quæ non capitalis. in iiij.par. ij.diſtin. nu.1.cum plu.ſeq. 103
Cauſa poteſt dici capitalis inſpecta aptitudine vbi venit pœna arbitraria in iiij.par.j.diſtin.numero 52 77
Cauſa ciuilis quæ dicatur, & quæ criminalis, in iiij. par.j. diſt.nu. 1.2 62
Cauſa ciuilis, & non criminalis dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutum, ibidem, numero 32.& 33 73
Cauſa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad ſolam tori ſeparationem, & poteſt in ea procurator interuenire, ibidem, numero 34 ibidem
Cauſa dicitur ciuilis, quando per viam inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen nulla præcedente accuſatione nec exceptione agitur, ibi.nu. 35 74
Cauſa ciuilis dicitur, quando opponuntur crimina contra teſtes ad repellendum à teſtimonio, ibi.numero 37 ibid.
Cauſa dicitur ciuilis, quando pœna applicatur fiſco ex contractu illicito. Secus, ſi ex delicto. ibi.nu. 39 75
Cauſa ciuilis in regno poteſt incipere ab articulis, in iiij.parte, ix. diſt.nu.18. & in ſexta par.verſ. poſitio, nu.4 539
Cauſæ ciuiles in regno omnes ſunt ſummariæ, ideo procedit libellus ineptus, in quarta parte. ix.diſt. numero decimoquarto, pagina 219
Cauſa criminalis dicitur, quando pœna venit irroganda in corpus, vel pœna pecuniaria fiſco. in eadem parte, prima diſtinct.numero 17 67

Cauſa

Cauſa criminalis dicitur, quando de euro e reſpecto agitur. ibi.numero 18 — 68
Cauſæ criminales, in quibus differant à ciuilibus. ibid. num. 41 — 75
Cauſa dilationis finita, finitur ipſa dilatio in ſexta parte, verſic appellatio. num. 145 — 708
Cauſa efficiens, quæ dicatur, in ſecunda par. num. 21 — 12
Cauſæ expreſſio an requiratur in appellatione extraiudiciali, in 6. parte. verſic. appel. num. 157 — 712
Cauſa feudalis, per quæ iura decidatur in Regno, in quarta parte, num. 86 — 42
Reliqua vide infrà in litera F, in verſic feudalis cauſa.
Cauſa finali ceſſante, ceſſat effectus, ſecunda par. nu. 31. & 32 — 15
Cauſa finalis vniuſcuiuſque actus, eſt principale hominis intentum, actum illius facientis. ibid. numero 35 — ibid.
Cauſa quæ ſit finalis in contractibus. & quæ in legatis, ibid. numero 36 — ibid.
Cauſa finalis dicitur propriè cauſa, & eſt cauſa omnium cauſarum, ibid. num. 36 — ibid.
Cauſa finalis iudicij poteſt dici ipſa iuſtitia. ibid. num. 37 — ibi.
Cauſa finalis alicuius actus poteſt tolli per partes. ibi. num. 46 — 18
Cauſa finalis conſideratur in ſententia, & quæ dicatur, in 6 parte, verſic. ſententia. num. 122 — 660
Cauſa formalis, quæ dicatur, in ſecunda parte, numer. 22. 25. & 26 — 12. & 13
Cauſa formalis in ſententia conſideratur, & poteſt tripliciter conſiderari. in ſexta parte, verſiculo ſententia. num. 96 — 658
Cauſa formalis in ſententia conſideratur, reſpectu litigantiũ, & hoc multis reſpectibus, ibidem, numero 104 — ibid.
Cauſa formalis in ſententia principaliter cõſideratur multipliciter. ibidem. num. 115. 116. 117. 118. 119. 120. & 121 — 660
Cauſæ formali iudiciali partes renunciare poſſunt, in ſecunda parte, num. 39 — 16
Cauſa in iudicio deducta, eſt materia prius iudicij, in eadem parte, num 10 & 14 — 9 & 11
Cauſa in iudicio deducta, dicitur à caſu, ſed cauſa, quando ponitur pro ratione alicuius rei, dicitur à chaos. ibid. num. 17. 11. & in 5. parte num. 68 — 371
Cauſa ſi eſt commiſſa per ſuperiorem decidenda intra tres menſes, an illis elapſis dicatur perempta inſtantia. in ead parte, numero 27 — 360
Cauſam cœptam coram ordinario, non poteſt inferior à principe ad ſe aduocare. in quarta parte. decimaſexta diſtinctione. numero 60 — 325
Cauſæ quot conſiderentur in iudicio. in ſecunda par. num. 15 — 11
Cauſa materialis quæ dicatur, in ead. par. num. 16 — 11
Cauſa materialis in ſententia conſideratur, & quæ ſit, in 6. par. verſ. ſententia. num 48 — 51
Cauſa meri, & miſti imperij, an poſſit delegari, in quarta part. 5. diſtinct. num. 67 — 161
Cauſa miſti imperij non comprehenditur à pragmatica, quod omnis cauſa compromittatur, in ſexta parte, verſicu. compromiſſum, num. 32 — 542
Cauſæ miſtæ quę dicantur, & an regia pragmat. diſponens, quòd in cauſis ciuilibus procedatur ſine figura iudicij, habeat locũ, vbi pœna applicatur fiſco & parti. in 4. par. 1. diſtinc. num. 94 — 98

Cauſa naturalis,quæ dicatur,tam in iudiciis, quàm in aliis actibus.in 2.par.num.29 14
Cauſa ordinaria,an poſsit fieri ſumaria conſenſu partium:in 4.par. ix.diſt.num.213 267
Cauſa parua vel magna dicitur, ſecundum perſonarum conditionem,in 6.par. verſic.iuramentum ſuppletorium.num.8 598
Cauſa ordinatio ſpectans, ſi eſt alteri delegata per principem, cenſetur ordinarius priuatus iuriſdictione ſuper illa cauſa, & aduocata per principem, in tantum, quòd etiam ſi moriatur delegatus,non reuertitur cauſa ad ordinarium: in 4 parte, 16.diſtinctio. num.60 325
Cauſa quælibet ſufficiens ad remouendum procuratorem, vel arbitrium,ſufficit ad remouendum iudicem,in ſexta parte, verſic.appellatio.num.73 690
Cauſa reſtitutionis in integrũ pendente, nihil eſt innouandum,ibi, num. 108 697
Cauſæ ſpirituales reperiuntur ciuiles, & criminales, & quæ dicantur:in quarta parte,13.diſt num. 4 & 5 302.& ſeq.
Cauſæ ſpiritualibus annexæ quæ dicantur ibid.num.8 303
Cauſa ſubſtantialis, quæ ſit. in 2. parte,num 27 13
Cauſa ſummaria quot modis dici poteſt.in quarta parte,ix.diſtinct. num.2 215
Cauſa ſummaria non requirit conclutionem,ibid.num.23 220
Cauſa principalis quando eſt ſummaria, omnes eius articuli ſunt ſummarij,ibi.num.40 223
Cauſa ſummaria ab ordinaria quomodo cognoſcatur,ibi.nu.41 ib.
Cauſa ſummaria eſt omnis cauſa eccleſiaſtica,vt agitur de electione, præbenda, ſeu alio beneficio eccleſiaſtico, quod quando procedat,ibi.num 42 224
Cauſa poſſeſſorij dicitur ſummaria, & quando hoc intelligatur, & an in ea requirantur plenæ probationes,& aliæ ſolennitates:in quarta parte:6.diſt.num.96.319 & in d. ix.diſt.num.43 224
Cauſa ſummaria an, & quando requirat plenas, & quando ſemiplenas probationes:ibi nu.46 225
Cauſa,quæ in curia mercatorũ ventilatur,dicitur ſummaria:ibid numero 48 226
Cauſa vſurarum,eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica:ibid.nu.167 258
Cauſa alimentorum dicitur ſummaria:ibid num.168 259
Cauſa omnis contra confeſſum, eſt ſummaria.ibid num.169 ibid.
Cauſa contra religioſos,eſt ſummaria:ibid.num.170 ibid.
Cauſa eſt ſummaria, qua de monachatu agitur.ibid.num.171 ibid.
Cauſa matrimonialis eſt ſummaria, ibid.num.172 ibi.
Cauſa reſtitutionis dotis, ſummaria dicitur:ibid.num.173 ibid.
Cauſa ſummaria dicitur, quando ad decimas agitur:ibid.nu 173 ib.
Cauſa omnis executiua,eſt ſummaria:ibid.num.175 ibid.
Cauſa dicitur ſummaria, quãdo præſentantur inſtrumenta ſecundum formam ritus magnæ curiæ in regno:ibid.num.176 260
Cauſa omnis, quæ contra abſentem agitur,ſummaria dicitur, ibidem, num.177 ibid.
Cauſa dicitur ſummaria,quando tertius venit ad impediendam executionem,ibid.num.178 ibid.
Cauſa dicitur ſummaria, vbi agitur ad exhibendum:ibid.nu.180 ib.
Cauſa dicitur ſummaria,quãdo agitur contra tributorum debitores:

ibid num.18 ibid.
Cauſa ſummaria dicitur, quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes.ibid.num 182 ibid.
Cauſa eſt ſummaria, quando mittitur in poſſeſſionem ex primo decreto.ibid num.183 261
Cauſa dicitur ſummaria, quando legatarius petit ſatiſdationem ab herede ibid 184 ibid.
Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur, an actio ex teſtamento præponatur actioni præiudiciali, ibid num.185 ibid.
Cauſa dicitur ſummaria, quando examinantur teſtes ad perpetuam rei memoriam. ibidem, numero 186 ibid.
Cauſa naufragorum,ſummaria dicitur, & expeditur leuato velo, & in ea poteſt iudex ex officio procedere ibid.187 ibid.
Cauſa ſummaria dicitur,vbicunque de ſalario, ſeu mercede laboris agitur.ibid.num.197 262
Cauſa eſt ſummaria, quando agitur de probando impedimento, ad obtinendam ſecundam dilationem.ibid num.198 263
Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur de leuibus delictis, & criminibus ibid.num.199 ibid.
Cauſa ſummariè expeditur,vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis,ibidem,num 200 ibid.
Cauſa ſummaria dicitur, quando agitur de dando tutore, vel curatore pupillo per iudicem,ibidem. num.201 ibid.
Cauſa ſummaria, ſi fuit per partes agitata via ordinaria, an videatur receſſum eſſe ab illa ſummaria de conſenſu partium, ibid. numero 203 264
Cauſam ſummariè cōmittere poteſt ſolus princeps, & non inferior, ibid.num.3 215
Cauſam committi ſummariè ſupplicans, & princeps dicat,audiat talis, & iuſtitiā faciat an ſummariè impertaſſe videatur.ibi nu 4 216
Cauſæ breues ſeu modicæ ſummæ, ſunt ſummariæ.ibi.num.189.261
& quæ dicantur breues, modicæ, & magnæ.ibid. 262
Cauſæ pauperum, & miſerabilium perſonarum,ſunt ſummariæ,& expediuntur de plano, & ſine ſportularum ſolutione, & miſerabiles perſonæ trahunt aduerſarios ſuos coram imperatore, & laicos coram iudice eccleſiaſtico, ibid.numero 91 ibid.
Cauſę ex quibus iudex vt ſuſpectus recuſatur.in 6.par verſic appellatio.num.26.27 vſque ad numer. 74 686.vſque ad 691
Cauſæ voluntariæ iuriſdictionis in omni loco,etiam in itinere deambulando expediri poſſunt. in vj. par.ver.ſententia num 86 692
Cauſa,in qua agitur de vita & militia, æquiparatur feudali,& ſuper ea non compromittitur ſecundū pragm.in vj.par.verſ. compromiſſum.num.23 540
Cauſa tutelæ compromitti non poteſt,etiam ſtante pragm.quòd cauſæ omnes compromittuntur,ibid. num 30 541
Cautela,libellanti, vt in eodem libello poſſit petere æſtimationem & ſatiſfactionem iniuriæ, in 4. par.j.diſt num 22 70
Cautela pro iudice, vt ſemper in dilationibus faciat ſcribi in actis, præſentibus ambabus partibus,& non contradicentibus, & nihil dicentibus,vt dilatió quæ dari non debebat, valeat, quando data eſt vtraque parte præſente, & non contradicente, in ſexta par.verſ. dilatio.num.12 545
Cautela, quomodo poterit reſpondere

dere debitor à quo petitur pecunia mutuata, quando non poteſt probare reſtitutionem, in eadem parte, verſicu. confeſsio. numero 29 773

Ceremoniæ dicuntur ſacrificia Iudæorum, in 3 par num. 63 37

Chriſtus, dicitur Rex regum, & Dominus dominantium, in ead. par. num. 31 30

Chriſtus, fuit lux & veritas, qui omnia velamina veteris teſtamenti illuſtravit. ibid num. 48 34

Chriſtus dicitur veritas. ibidem, numero 64 37

Chriſto adueniente in mundo, ceſſauit lex prophetica. ibid. numero 65 ibid.

Citatio, eſt iuris naturalis, nec poteſt etiam per principem omitti, in vj parte. verſicu. citatio, numero 3 434

Citatio non requiritur in exigendis tributis, datiis, & collectis, ſeu functionibus fiſcalibus. ibid. numero 6 436

Citatio, iudiciarij ordinis eſt fundamentum, & ab ea iudicium incipit num. 1 434

Citatio per edictum, an poſsit fieri per delegatum. in 4. par. v. diſtin. num. 57 158

Citatio obmiſſa reddit actum ipſo iure nullum, in ead. par. xvj. diſtin. num. 10 212

Citatio in ſingulis actis iudiciariis fieri debet, in 6 par. verſic. citatio. num. 4 434

Citatio aduerſarij fieri non debet, qui ſi præſens eſſet, non poſſet actum impedire, num. 5 435

Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur. ibidem, numero 7 436

Citatio partis non requiritur in concedenda venia vocandi parentes vel patronos in ius. ibid. nume. 8 ibidem

Citatio partis, an requiratur in productione inſtrumenti, ibidem, numero 9 ibid.

Citatio partis non requiritur in ſententia principis ſeu imperatoris, vel ſacri conſilij, ibidem, numero 10 ibid.

Citatio non requiritur in proceſſu faciendo contra debitorem ſuſpectum de fuga. ibidem, numero 14 338

Citatio non requiritur, vbi periculum eſt in mora. ibidem, numero 15 ibid.

Citatio non requiritur in ſententia lata pro abſente in cauſa criminali, & vbi proceditur ſine figura iudicij. ibid num. 16. 17 ibid.

Citatio partis non requiritur in actu, qui fit vltima die termini, ibi. num. 18 439

Citatio partis non requiritur in probatione, quę ſoli iudici concludit, ibid. num. 20 ibid.

Citatio non requiritur in actu expediendo ſecundum conſcientiam, ibid. num. 21 ibid.

Citatio heredis vel alterius, non requiritur, quando datum eſt arbitrium poteſtatis executori teſtamenti diſtribuendi ad pias cauſas, ſeu eligendi pauperes, in tali electione, ibidem, numero 22 ibidem

Citatio partis nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoris miſsi per iudicem ad menſurandum. ibid num. 23 440

Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo, ſuper taxatione vel liquidatione rerum ablatarum, ſecundum formam legis, ſi quando. C. vnde. ſexta. ibid. nume. 25 ibid.

Citatio partis non requiritur quando examinantur teſtes de damno ſeu furto in ſiluis paſſo, ibid. numero 26 ibid.
Citatio partis non requiritur, quando in domo mulier honeſta examinatur, ibid. 27 ibid.
Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandum eſt: ibid. num. 18 pagina 441
Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis, de cuius morte, vel receſſu timetur: ibidem, numero 29 ibid.
Citatio eius, de cuius præiudicio principaliter non agitur, ſed per conſequentiam, non requiritur, ibid. num. 30. 31 ibid.
Citatio non requiritur, quando iudex vult alicui prodigo adminiſtrationem interdicere, ibid. numero 31 ibid.
Citatio fideiuſſoris non requiritur in ferenda ſententia contra principalem, ibi. num. 32 ibid.
Citatio partis non requiritur in taxatione expenſarum contra contumacem: ibi. num. 94 ibid.
Citatio alicuius non requiritur in dando tutore ſine inquiſitione: ibid. num. 35 ibid.
Citatio eius, qui latitat, ne citetur, non requiritur: ibid. numero 36 ibidem
Citatio non requiritur, vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem, ibi. num. 37 441
Citatio tertij poſſeſſoris non requiritur in captura facienda vigore pacti de capiendo cum æſtimatione precarij: ibid num. 38 442
Citatio à quo iudice fieri poſsit: ib. num. 36 ibid.
Citatio an poſsit fieri per iudicem extra ſuum territorium: ibid. numero 40 ibid.
Citatio per quem debeat fieri: ibid. numero 42 443
Citatio poteſt per iudicem committi priuato, ac etiam famulo ſuo, imò etiam ipſi principali litiganti, & quid ſeruetur in regno, ibidem numero 44. 45 ibid.
Citatio in ſcriptis non committitur in regno, niſi habentis publicum officium: ibid num. 46 444
Citatio fieri poteſt etiam per actorum magiſtrum, habentem iudicis commiſsionem, ibidem, numero 47 ibid.
Citatio tria extrema requirit, ſcilicet, commiſsionem iudicis, nuncij executionem, & relationem: ibid. num 51 ibid.
Citatio in ciuilibus valet ſine commiſsione, ex generali conſuetudine: ibid. num. 52 445
Citatio realis capturam perſonæ importat: ibid. num. 58 446
Citatio realis fieri poteſt, etiam in ciuilibus quando debitor eſt ſuſpectus de fuga, ibid num. 59 ib.
Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt ibidem, numero 59 ibid.
Citatio verbalis quæ dicatur, & quæ continere debeat ibi. nu. 63 447
Citatio certum diem, & locum comparendi continere debet. Fallit in delegato citante, ibidem, numero 64 ibid.
Citatio ſine certo die an, & quando valeat, ibid. num. 65 448
Citatio an debeat continere horam in qua quis comparere tenetur, ibid. num. 66 449
Citatio an, & quando valeat ſine cauſa, & cauſam continere debeat.: ibid num 69 450
Citatio ad audiendam intentionem cariæ, non valet: ibid. numero 70 451
Citatio ad reſpondendum petitioni

portig

porrigendæ an valeat, & quid ſi petitio non porrigatur in illo die citationis, ibidem. numero 71 ibid.
Citatio an,& quando continere debeat verbum peremptoriè, ibid. numero 72 ibid.
Citatio per literas vt valeat, quid continere debeat.ibid.nu.73 ib.
Citatio de neceſsitate non requirit ſcripturam regulariter. Fallit in ſeptem caſibus,in quibus non valet ſine ſcriptura: ibidem, numero 74 452
Citatio extra prouinciam ſine ſcriptis facta,non valet, ibid.num.80 ibidem
Citatio ad domum,& non perſonaliter ſine ſcriptis, non valet: ibid. numero 81 ibid.
Citatio per edictum qualiter fiat, & in quibus fieri poteſt.ibid.nu.82. cum plur.ſeq. 452.& ſeq.
Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco qui propter guerras vel inimicitias, vel alio modo nō eſt ſecutus,ibi.num.85 453
Citatio quando fieri nō poteſt,quia citandus ſtat in domo ſua clauſus,&non patitur ſe videri,ne citari poſsit, tunc poteſt affigi edictum in ianua domus ſuæ,& perinde habetur,ac ſi perſonaliter citatus eſſet, ibidem, numero 86 454
Citatio per edictum ſecundum conſtitutionem regni,ibidem,numero 88 ibid.
Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.ibi.num.89 ibid.
Citatio in caſibus,in quibus lex permittit fieri per proclama, in illis etiam poteſt fieri per edictum, ibi.num.95 455
Citatio per edictum, quanto tēpore ſtare debeat affixa in loco,vbi affigitur,ibid.nu.96 ibid.
Citatio per proclama, quæ dicatur, & in quibus caſibus fieri poteſt, ibid.num.97 cum plur.ſeq. ibid.
Citatio fit per proclama, quando faciendum eſt inuentarium per heredem.ibid.num.98 ibid.
Citatio per proclama contra certiam perſonā,in quo loco fieri debeat, ibid.num.100 456
Citatio fit per proclama, quādo teſtamentum eſt publicandum, ibi. num.109 457
Citatio per proclama vel edictum ſemper poteſt fieri quando aduerſarij ſunt incerti,ibidem, numero 110 ibid.
Citatio per campanam ſeu tubam, quando locum habeat, ibid. numero 111 ibid.
Citatio fit per campanam, quando eundum eſt ad bellum,& quæ ſigna importet ſonus campanę,ibidem,num.113.114 458
Citatio quādo res agitur inter duos litigantes non debet fieri motu proprio iudicis,ſed ad inſtantiam partis,ibid.num.115 458
Citatio, vt quis compareat die Lunæ,Martis,& Mercurij an fit vna vel plures,ibidem,num.117 ibi.
Citatio generalis ad totam cauſam, vt quis compareat ſingulis diebus & horis vſque ad ſententiam an valeat,ibi.num.118 ibi.
Citatio facta die feriato, non valet, etiam ſi fieret vt compareat die non feriato:ibi.nu.119 459
Citatio an valeat quando dies termini cadit in diem feriatum, & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequēti,vel præcedenti,ibi.num.120 ibid.
Citatio die feriata valet,pro tali cauſa, quæ die feriata expediri poteſt,ibi.num.121 460
Citatio poteſt fieri per principē in

de feriata ad honorem Dei, ibid. num. 122 ibid.

Citatio in quo loco per nuncium fieri debeat, & an poſſit fieri domi, & in qua domo, & quid in apotheca, vel in porticu, ſeu ſtabulo, ibid. num. 124 125 ibid.

Citatio vt valeat, quid ſeruare debeat nuncius, quando commiſſa eſt, vt fiat perſonaliter, vel in domo, ibid. num. 126 ibid.

Citatio an fieri poſſit in eccleſia. ibid. num. 129 462

Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domum certam non habet ibid. num. 130 ibid.

Citatio quæ cadit in die feriata, valet in regno. & citatus debet comparere die ſequenti, ibid. numero 121 460

Citatio non requiritur eius, qui appellauit ab interlocutoria, vnde iudex à quo, poteſt procedere vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè, eo aliter non citato. in vj. par. verſ. appellatio. nu. 172 714

Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronunciatur deſerta. ibid. num. 203 719

Citatio requiritur in executione ſententiæ per appellantem deſertæ in 6. par. verſ. exe. nu. 16 770

Citatio non requiritur ſuper executione fienda ſuper eadem re, ſuper qua lata fuit ſententia, niſi fiat appellatione deſerta, ibidem, numero 17 ibid.

Citatio requiritur, in executione quæ fit contra condemnati ſucceſſorem, ſeu iudicem in officio ſucceſſorem, ibid num. 18 ibid.

Citatio partis in taxatione expenſarum requiritur, ibidem, numero 21 771

Citatio an debeat præcedere libellum in ſexta parte, verſ. libellus, num. 25 478

Citationis relatio poteſt fieri per nuncium ſoli notario actorum, abſque præſentia iudicis, in ead. par verſ. citatio, num. 57 446

Citationum tres reperiuntur eſſe ſpecies, in ead. par. verſic. citatio. num. 51 441

Citatur per edictum, qui perſonaliter non reperitur, nec habet certam domum. in ead. parte, verſic. citatio num 83 453

Citatur per edictum, qui dolo. è latitat, & impedit, ne citatio verbalis vel per literas poſſit ad ſe peruenire, ibid. num. 94 ibid.

Citari debet vnuſquiſque prætendens intereſſe in iudicio, alias non valet actus qui fit ſine citatione. ibid num 2 434

Citari vel certiorari an debeat, qui præſens eſt in iudicio, ibi. numero 12 437

Citari debet in ſcriptis perſona illuſtris, & clariſsima, ibidem, numero 76 452

Citari debet pars, quando producuntur inſtrumenta vel ſcripturæ in iudicio, aliàs non probant. in 6. parte, verſicul. inſtrumentorum productio num. 35 690

Citatus ob vnam cauſam, qui comparuit, an teneatur reſpódere pro alia. in ead. par. verſic. citatio. numero 13 438

Citatus, qui ſtatim aſcendit equum & receſsit, vel dixit nolle comparere, non eſt vlterius citandus, ibidem, num. 19 439

Citatus coram iudice incompetenti de iure communi, non tenetur comparere. Secus ſi competens erat de iure communi, ſed poterat ex priuilegio declinari, ibid. num. 39 442

Citatus, quantum tempus habeat ad comparendum, & quid ſeruetur in regno. ibid. num. 67 44

Cita

Citatus in domo, mulctatur in regno, ſi non comparet, ibidem, numero 128 462
Citatus in quo loco teneatur comparere, & quot requirantur, vt locus ſit habilis ad comparendum, & arctet citatum, ibidem, numero 131 ibid.
Citatus ad maius tribunal, excuſatur in curia minori, in ſexta par. verſiculo contumacia, numero 4 465
Ciuis derelinquens patriam ſuam periclitantem, eius perdit priuilegia in iij par. num. 42 33
Ciuilis lex qualiter hodie ſeruetur, & in quibus conſiſtat, in 3. parte, num 68 38
Ciuiles leges in decretis inſertæ, nō debent ſeruari vt canones, ibid. num. 38 32
Reliqua infrà in litera L, in verſ. ciuilis lex.
Clariſsima perſona, vide ſuprà in ead. litera C, verſ. citati.
Clauſula appellatione remota, ſolus princeps vtitur in reſcriptis, non autem delegatus principis: in ſexta parte, verſic. appellatio, numero 336 750
Clauſula appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij, ibid. num. 339 ibid.
Clauſulæ appellatione remota, qui ſint effectus, & quid operentur, ibid. num. 338 ibid.
Clauſula compromiſſi, quod procedat de iure & de facto, quid importet, in quarta parte, xiiij. diſt. numero 6 305
Clauſula, & proteſtatur de expenſis, quid importet in libello, in ſexta parte, verſicu. libellus. numero 18 476
Clauſula, fiat vt petitur, in reſcripto poſita, quid importet, in 4. parte, nona diſtinctione, numero 6 216
Clauſula non ſe adſtringens, quid operetur. in ſexta parte, verſicul. libellus num. 17 476
Clauſula omni meliori modo, &c. quid operetur in libello. ibidem, numero 16 ibid.
Clauſula, peto mihi ius, & iuſtitiam miniſtrari, quid operetur in libello, ibid num. 15 475
Clauſula poſita per principem in reſcripto, ſcilicet, audiat talis, & iuſtitiam faciat, quid importet, in quarta parte, nona diſtinctio. numero 4 216
Clauſula, quòd ſi non omnes, &c. appoſita in reſcripto, quid importet, in quarta parte, in 16. diſtinctio. num. 5 311
Clauſula, rato manente pacto, quid operetur in compromiſsis, in ſexta parte, verſicul. appellatio. numero 263 735
Clauſula, ſaluo iure impertinentium, quid operetur. in ſexta parte, verſiculo, poſitio, numero 23 551
Clauſula, ſi & inquantum, quid operetur. in ſexta parte, verſiculo, appellatio, num. 211 721
Clauſula, ſine figura iudicij, quid importet. in quarta parte, nona diſtinct. num. 8. & 9. vbi ponitur intellectus iurium municipalium regni 217
Clauſula, ſola facti veritate inſpecta, quid importet. in quarta par. nona diſtinct. num. 32. cum pluri. ſequen. 222
Clauſula, ſola facti veritate inſpecta, intelligitur de tali veritate, cui ius patrocinatur, ibidem, numero 39 ibid.
Clauſula, ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, quid importet, ibid. numero 8 217

Clauſula inſera in medio vnius capituli, ante, quàm oratio ſit completa, refertur ad illud tantum capitulum, non ad alia ſeparata, in 3 par. num. 110 49
Clauſula in medio poſita, non refertur ad omnia capitula, quando poteſt aſſignari ratio, quare non referatur, ibid. num 112 50
Clauſus in domo, qui perſonaliter haberi non poteſt, citatur per edictum, ianuæ domus ſuæ affixum, in 6. par. verſi. citatio. nu. 86 454
Clericus reconueniri poteſt coram iudice laico. In 4 par. 6. diſtin. numero 53 186
Clericus ſuccumbens coram iudice laico, poteſt per eum condemnari ad expenſas. ibid. num. 54. 186. & 8. diſt num. 5 187
Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel alio crimine, capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum: in 4. par. 8. diſtinct. num. 4 209
Clericus tam in ciuili, quàm in criminali, & tam in actione reali, quàm perſonali, debet conueniri coram eccleſiaſtico iudice, & trahens ipſum coram iudice laico, à ſuo iure cadit, coram quo etiam ſponte conueniri non poteſt: in eadem par. 9. diſt num. 2 272
Clericus quando eſt debitor ſimul cum laico, ambo conueniuntur coram epiſcopo. Fallit quãdo cauſa eſt diuidua: ibid num. 21 275
Clericus delinquens ſimul cum laicis, operatur, vt etiam laici mittantur ad iudicem eccleſiaſticum, ibid. num. 22 ibi.
Clericus citatur coram iudice laico ſi ſua putauerit intereſſe, ibidem, numero 61 288
Clericus ſequeſter electus per iudicem laicum, poteſt per eum compelli, vt ſequeſtrum reſtituat: ibid. num. 62 ibid.
Clericus non incedens in habitu, & tonſura, captus per familiam iudicis laici, non remittitur ad epiſcopum, & illum percutiens, non eſt excommunicatus. ibidem. numero 69. 70 ibid.
Clericus degradatus poteſt puniri per iudicem ſecularem. ibidem. numero 76 291
Qualiter autem fiat degradatio, vide, ibid.
Clericus degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegium clericale, donec actualiter degradetur: ibid. num. 72 290
Clericus degradatus, an celebrando conficiat corpus domini noſtri Ieſu Chriſti, ibid. num. 73 291
Clericus pro quibus criminibus poſſit deponi vel degradari, ibidem, remiſsiuè. ibid.
Clericus ratione feudi, quod tenet à laico, ſortitur forum iudicis ſecularis. Idem quando eſt auctor laudatus, ibi. num. 75 ibid.
Clericus puniri poteſt per iudicem ſecularem de aſſaſſinio. ibid. numero 76 ibid.
Clericus non poteſt conſentire in iuriſdictionem alterius epiſcopi, abſque conſenſu ſui epiſcopi, ſed tacitè poteſt prorogare, ſcilicet, contrahendo, vel delinquendo: in 4. parte, xij. diſtinctio. numero 24 300
Clericus beneficiatus abſens, & non reſidens, citatur per tria edicta affixa in valuis ſuæ eccleſiæ, & poſtea expectatur per ſex menſes, ſi non venit ad reſidendum, perdit beneficium: in ſexta par. verſ. citatio. num. 91 454
Clericus contra clericum coniunctum, non poteſt petere compromiſſum, ſecundum pragmaticam regiam: in ſexta parte, verſiculo, compro

compromiſſum.num.28 540

Clericus falſum deponens coram iudice laico, non poteſt per eum puniri, & quid econtra, an laicus per iudicem eccleſiaſticum: in ſexta parte, verſi.accuſatio incidens: num.3 621

Clericus etiam de mandato ſui epiſcopi, non poteſt puniri neque torqueri per iudicem laicum: ibidem, num.4 ibid.

Clericus regularis non poteſt appellare à correptione Abbatis: in ſexta parte, verſic appellatio. numero 333 749

Clericus ſecularis appellat à correctione: ibid.num.334 ibid.

Clericus non poteſt pro debito perſonaliter capi: in ead.par. verſicu. executio.num.56 776

Clerici coniugati an gaudeant priuilegio fori: in quarta parte.xj.diſtinct.num.5 273

Clerici qualiter degradentur: ibid. num.72 290

Clerici actiuè gaudent ſtatutis laicorum, in vj.par verſ.compromiſſum.num.27 540

Clericorum appellatione, quo ad forum, qui veniant: in quarta parte, xj.diſtinct.num.3 272

Clericorum famuli, & ſeruientes, coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent, ſed an actor illos trahens coram laico, cadat à cauſa: ibid.num.4 ibid.

Coadiutor, qui dati ſolet in inquiſitionibus, an ſit de ſubſtantia, & ad quem effectum datur: in ſexta parte, verſiculo, inquiſitio. numero 104 409

Cognati non ſuccedunt iure Lombardo. in tertia par.nu.127 54

Collectas ſoluere tenetur exemptus, qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas, ſi infra decem dies non appellat: in ſexta parte, verſ.appellatio.num.325 748

Collegia in quibus ſunt clerici, & laici, coram quo iudice conueniantur: in quarta parte, xj.diſtin. num.23 278

Collegia non pia reſtituuntur, excepto collegio ſcholarium, in ſexta parte, verſ.appellatio.nu 90 693

Colluſio inter accuſatorem, & accuſatum, non facit ceſſare inquiſitionem, in ſexta parte, verſicu.inquiſitio, num.45 391

Colluſio qualiter probetur. ibi. nu. 45. in fi.& num.51.53 227.& ſe.

Committens calumniam, etiam in cauſa ciuili, poteſt criminaliter accuſari, finita cauſa, in ſexta parte, verſ.iuramentum cal.nu.13 535

Commune ius, quo tempore inuentum ſit: in tertia pat.nu.3 23

Communia omnia erant tempore legis naturalis, & leges neq; conſtitutiones erant, ſed homines naturaliter viuebant, ibidem.numero 7 24

Compaternitas eſt iuſta cauſa recuſationis iudicis, in ſexta parte, verſic appellatio.num.71 690

Compenſatio locum habet, vbi debitum eſt liquidum, non aliter. Item ceſſat, vbi debetur ſpecies, in quarta parte, ſexta diſtinct numero 3 165

Compenſatio locum habet, vbi eſt debitum naturaliter tantum, ibid. num.2 ibid.

Compenſatio fit de liquido ad illiquidum, quando per confeſſionem facta eſt liquidatio, ibidem num.3 166

Compenſatio an ſimilitudinem aliquam habeat cum reconuentione, ibid.num 4 ibid.

Compenſatio an impediat executionem ſententiæ, in ſexta par.verſi. executio.num.64 777

Compromiſſum poteſt fieri per pro

cura

curatorem ſine ſpeciali mandato ſtante ſtatuto , quòd cauſæ compromittantur. Idem in tutore: in quarta parte.14.diſtinctio.numero 4 305

Compromiſſum an fieri poſsit per prælatum,de rebus eccleſiæ,& an tranſeat ad ſucceſſorem, ibid.numero 5 ibid.

Compromiſſum nunquam valet.niſi ex die , quo arbitri illud acceptauerunt,ibid.num.7 306

Comprom:ſſum fit hodie in regno, inter coniunctos ſanguine vel affinitate , vſque ad quartum gradum computandū ſecundum ius ciuile.in vj.parte,verſic. compromiſſum.num.1 537

Compromiſſum quod fit inter affines ex forma ſtatuti , habet locum etiam inter maritum & vxorem , & inter ſponſum , & ſponſam,ibid num 2 3 ibid.

Compromiſſum etiam ſi millies expirat,millies renouari debet,quādo à ſtatuto inducitur. Et quid ſeruetur in regno, & an vltra bis fiat.ibid.num 4 ibid.

Compromiſſum ſecundum pragmaticam ,an fiat inter cō:anguineos ſpurios.ib.d.num.5.ead.pag & numero 20.21 539

Compromiſſum durat etiam poſt tempus pragmaticæ, quando expirauit, quia pars petit nimis longam dilationem,ibid.nu.6 537

Compromiſſum fit ſecundum pragmaticam Regiam , etiam quando auctor laudatus,& coniunctus:licet principalis litigator coniunctus,licet ſit,ibi.num.7 ibid.

Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam , poteſt fieri per tutorem,&per procuratorem,etiam ſub ſpeciali mandato,ibidem,numero 8 ibid.

Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam poteſt fieri etiam inter minores,& etiam per filium familias , qui non poſſet ſe obligare ſine conſenſu patris ex forma ſtatuti,&etiam per mulierem ſine mundualdo ibidem,numero 9 10.11 538

Compromiſſum fit per ſolum indicem eligentem arbitros diſcordantibus partibus,ibidem,numero 12 ibid.

Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente , ſed non aliter, ibid. num.13 ibid.

Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam , fit ſolum in cauſis ciuilibus,vel miſtis,non autem in criminalibus,ibid num.14 ibid.

Compromiſſum ex Regiæ pragmaticæ forma, non fit quando affinitas eſt diſſoluta per mortem,ibid. num 14 ibid.

Compromiſſum ex Regiæ pragmaticæ forma non fit quando affinitas eſt diſſoluta per mortem. ibi. num.15 ibid.

Compromiſſum prædictum ceſſat inter priuignū & nouercam mortuo patre,ibid.num.16 539

Compromiſſum fieri non poteſt altera parte innita habente exceptionem litis finitæ:ſeu impedientem litis ingreſſum , vel ſi haberet ſcripturam iuratam, ibid. numero 17 18 & 19 ibid.

Compromiſſum an fieri debeat , ſi ſpurius petit compromiſſum contra alium ſpurium ſibi coniunctum.ibid num.21 ibid.

Compromiſſum nō fit in cauſa feudali, etiam inter coniunctos,ibid. num.22 540

Compromiſſum non fit in cauſa, in qua agitur de vita , & militia,ibi. num.23 ibid.

Compromiſſum quod fieret cum ce

dente coniuncto, non fit ceſsionario non cōiuncto.ib.nu.24 ib.
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticā, non fit inter conſangu neos legitimatos.ib nu.25 ib.
Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam, non poteſt peti, contra clericum inceniunctum, ſed ſic à clerico contra laicum, ib.d num.25 ibid.
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam non fit de articulo iuris, niſi quando eſſet probabiliter dubius ibid num 29 ibid.
Compromiſſum non fit in cauſa dandi tutelam.ibid num.30 541
Compromiſſum nō petitum in cauſa principali, non poteſt peti in cauſa appellationis, ibidem, numero 31 ibid.
Compromiſſum non fit in cauſis miſti imperij,ibid.nu.32 ibid.
Compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam fit inter affines coniunctos per legitimum matrimonium Secus,ſi per ſimplicem fornicationſtm.ibid.num.33 ibid.
Compromiſſum non fit ſecundum pragmaticam, quando altera tantum ex partibus lædaretur: ibid. num.34 ibi.
Compromiſſum factum cum ſtipulatione,& pœna, nō indiget emologatione, & quid ſi eſt appoſita clauſula, rato manente pacto vel iuramento,& quid in arbitratore, & an producat actionem, in vj. par.verſ.appellatio, nume.262.& 268 735 & 737
Compromiſſum bene clauſulatum, prout hodie fit à notariis in regno, viget: niſi laudum manifeſtam contineat iniquitatem: ibid. numero 269 738
Compromiſſum ſi læditur, poteſt intentare remedium l.ij C.de reſcin.vend.etiam ſi arbitramentum emologaſſet.in quarta parte, xiij. diſtinct.num.8 306
Concluſio non requiritur in cauſis ſummariis. in ead.par. ix.diſtinct. nume 23 220
Concluſio in ordinariis, an ſit de ſubſtantia proceſſus: in d.ix.diſt. num.24 ibid. & in ſexta parte,in verſic concluſio.num.9 632
Concluſio in cauſa qualiter fiat de iure communi,& qualiter ſecundum iura municipalia regni Siciliæ, & quid importet, in ead par. verſi.concluſio.num.1 631
Concluſio in cauſa,an ſit de ſubſtantia iudicij.ibid.num.9 632
Concluſione facta in cauſa, poteſt allegari in iure, ibidem. numero 1 631
Concluſione facta in cauſa, defertur iuramentum ſuppletorium. ibidem
Concluſione facta in cauſa, poteſt peti reſtitutio in integrum, ibid. numero 3 631
Concluſione facta in cauſa, admittitur probatio per confeſsionem, & per rei euidentiam, & loci aſpectum.ibid.num.5.& 6 ibid.
Concluſione facta in cauſa, poteſt fieri interrogatio ad inſtantiam partis in ſummariis. ibidem, numero 7 ibid.
Concluſione facta in cauſa admittitur probatio ad defenſionē rei in criminalibus, ibidem, numero 8 632
Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſententiam, durat perpetuo. Secus,ſi per interlocutoriam, quæ durat durante officio iudicis interloquentis,in ſexta parte, verſiculo, ſententia,numero 19 642
Condemnatio expenſarum, an dicatur interlocutoria, vel diffinitiua.ibid.num.36 643

Cond

Condemnatio expenſarum interlocutoria obmiſſa, poteſt per iudicem addi quandocunque, vſque ad diffinitiuam. Secus ſi eſt obmiſſa à diffinitiua, quia non poteſt niſi eadem die addi. ibidem, numero 38 ibid.
Condemnatus per ſententiam diffinitinam in aliquo crimine, efficitur infamis:in ſexta parte, verſ. ſententia:num.4 639
Condemnatus de crimine ſimoniæ, non appellat:in ead.parte.verſ.appellatio.num.298 744
Condemnatus pro debito publico, ſeu fiſcali,non appellat, niſi quando fiſcus tractat de lucro.ibidem. numero 300 745
Condemnatus de male geſtis in officio à proprio iudice,non appellat:ibid.nu.301 ibid.
Item nec officialis in ſindicatu condemnatus.ibid.num.302 ibid.
Condemnatus ſuper actione ad exhibendum, non appellat,ibidem, num 331 749
Condictio triticaria, datur etiam ad poſſeſsionem, & eſt remedium recuperandæ, & quando locum habeat,in quarta parte, vij diſtin. num.39 201
Condictio incerti,ad recuperandam poſſeſsionem dari poteſt.ibidem, num 40 202
Condictio indebiti, datur etiam ad poſſeſſionem recuperandam, ibi. num 41 ibid.
Condictio ex l.ſi me, & Titium, ff. ſi cert. petatur. habet locum pro recuperanda poſſeſsione,ibidem, numero 44 ibid.
Condictio ex l ſi coloni,C.de agric. & cenſ. datur ad recuperandam poſſeſsionem,& quę requirantur, vt competat,ibid.num.45 ibid.
Condictio ex l.auctoritatem, C.vnde vi,eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ, & quando habeat locum.ibid.num.47 203
Item,condictio ex l.meminerint C. vnde vi,ibid.num.48 ibid.
Item,condictio ex l. ſi quis conductionis.C.loca.ibid num.49 ibid.
Item, condictio ex l.inuaſor. C.vnde vi ibid num.50 204
Item, condictio ex l.ſi quis in tantam,C vnde vi.ibi.nu.51 ibid.
Item,condictio, ex l.conductore.C. locati.& l.non ab re, C.vnde vi, ibi.num.52 ibid.
Condictio ex l.cum à te, ff de vi & vi armat. eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ, ibidem, numero 54 ibid.
Item,condictio ex l.fin. C. vnde vi, ibid.num.54 ibi.
Condictio ex l fin. C de aequi.poſ. eſt remedium recuperandæ, & quando habeat locum, & quæ vtilitas reſultat ex ea.ibid.numero 59 207
Condictio ex c.ſæpe,de reſtit. ſpol. eſt remedium recuperandæ, ibid. num.55 203
Condictio ex c.frequens, de reſtit. ſpol.lib vj. eſt remedium recuperandæ,ibid.num 56 ibid.
Condictio ex canone reintegranda, iij.q j.eſt remedium recuperãdæ, & eſt plenius cæteris, & quando locum habeat ibi.num.58 ibid.
Confeſſio extraiudicialis parte abſente facta,facit plenam probationem in curia mercatorum, de æquitate canonica, in quarta par. 9 diſt.num.49 276
Confeſſio extraiudicialis parte abſente,ſemiplenè probat,ſed parte pręſente,plenè,in ſexta parte,verſiculo,confeſſio.numero 2. & 12 553.& ſeq.
Confeſsio extraiudicialis in criminalibus, facit indicium ad torturam,ibid.num.3 553

Confeſ

Confeſsio extraiudicialis, in aliquibus caſibus plenè probat ibid.
Confeſsio extraiudicialis geminata, plene probat. ibi. num. 15 555
Confeſsio extraiudicialis parte ab ſente facta ad exonerationē conſcientiæ, facit plenam probationem, ibi num. 16 ibid.
Confeſsio extraiudicialis emanans ſuper eo, quod dependet ex mera voluntate confitentis, valet, ibi. num. 17 ibid.
Confeſsio inter genera probationum numeratur. ibid. num. 1 552
Confeſsio facta coram iudice incompetenti, facit iudicium coram competenti, in ſexta par. verſicul. inq. num. 13 383
Confeſsio inquiſiti, an validet ineptam inquiſ. ibi. num. 208 427
Confeſsio in tortura, ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendũ defenſiones, in ſexta parte, verſic. tortura, numero 15 630
Confeſsio facta in poſitionibus, reuocari non poteſt, niſi de errore doceatur, & quando, & qualiter hoc procedat, in ſexta parte, verſic. poſitio. num. 7. 8. & 9 623
Confeſsio facta parte præſente, in quampluribus caſibus, non facit plenam probationem, in vj. parte, verſic. confeſsio. num. 4. cum pluribus ſequentibus. 554
Confeſsio per verba diſpoſitiua, vel nunciatiua non probat, niſi ſit in rata, ibid. num. 4 553
Confeſsio probata per teſtes contra inſtrumentum in ſcriptis, non nocet. ibid. num. 5 554
Confeſsio ſine cauſa, nō plenè probat niſi fiat ad liberandum, ibid. num 6 ibid.
Confeſsio prælati non nocet eccleſiæ, niſi aliter veritas probetur: ibid. num. 7 ibid
Confeſsio inter perſonas prohibitas eſt ſuſpecta, & non probat, ibid num. 8 ibid.
Confeſsio ex cauſa mutui, non probat infra biennium. ibid. numero 9 ibid.
Confeſsio calore iracundiæ facta, non nocet, niſi detur perſeuerantia, ibid. num. 10 ibid.
Confeſsio parte abſente probata per vnum teſtem, nullam facit probationem. ibid. num. 18 555
Confeſsio probari debet per duos teſtes, de eadem confeſsione deponentes: ibid num 14 ibi.
Confeſsio abſente parte acceptata per aliquem nomine abſentis, plenè probat, ibid. num. 18 ibid.
Confeſsio parte abſente facta, valet de iure canonico, ibidem, numero 19 ibid.
Confeſsio facta in apocha parte abſente valet: ibid num. 20 ibid.
Cōfeſsio iudicialis habet vim ſententiæ, & ſuperat omne genus probationis, infringítque omnes probationes factas per teſtes, vel inſtrumenta in fauorem confitentis, nec reducitur ad concordiam eam dictis teſtium. ibidem, numero 21 ibid.
Confeſsio iudicialis tollit omnem præſumptionem iuris, & de iure, ibi. num. 21 ibid.
Confeſsio poſt concluſionē in cauſa plenè probat. ibi. num. 23 556
Confeſsio facta ſuper proceſſu inualido, ſufficiens eſt ad condemnandum. ibid. num. 24 ibid.
Confeſsio ſe referēs ad inſtrumentum inualidum, an probet. ibi. numero 25 ibid.
Confeſsio qualificata an, & quando poſsit pro parte acceptari, & pro parte repudiari, ibi. num 27 ibid.
Confeſsio aliquando fit ſimpliciter, aliquando conditionaliter. ibid.

Confeſſio vt iudicialis dicatur, an neceſſario coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat, ibid. num. 30 557

Confeſſio coram arbitro, vel arbitratore recepta, an dicatur iudicialis, vel extraiudicialis, & an coram iudice fidem faciat, & qualiter: ibid. num. 31 558

Confeſſio dubia interpretatur in fauorem confitentis. ibidem. numero 32 ibid.

Confeſſio etiam in die feriato poteſt in iudicio recipi, in ſexta parte, verſic. actorum editio. numero 44 620

Confeſſio coram iudice incompetenti, non inducit prorogationem, in quarta parte, xj. diſtinct. num 13 622

Confitens occidiſſe aliquem ad ſui defenſionem, non probando non punitur, in ſexta parte, verſi confeſſio. num. 29 557

Confeſſus occidiſſe hominem non habetur ſtatim pro veridico, niſi primò mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus. in ſexta par. verſ. inquiſ. numero 18 384

Confeſſus vt quis habeatur ob non reſponſionem poſitionibus, debet in vltima citatione inſeri totus tenor articulorum, in vj. parte, verſic. contumacia, numer 10. 11. & 12. 467. & in verſi. appellatio num. 358 754

Confeſſus, & conuictus non appellat. quid autem ſi eſt confeſſus tantum. in d verſi. appellatio. numero 292 743

Confeſſus in ciuili habetur pro condemnato. Secus in criminali, in ſexta par. verſic. confeſſio. numero 26 556

Confeſſi cauſa dicitur ſummaria, in 4. par. ix. diſt. num. 169 259

Congregationibus piis datur reſtitutio in integrum, in ſexta parte, verſ. appellatio num. 90 693

Coniunctus agens pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriam, ſed dicere debet, quòd agit pro iniuria coniuncti, ratione intereſſe ſanguinis, in vj par verſ inq nu. 66 397

Coniunctus vltra ſextum gradum, volens agere pro iniuria coniuncti, non admittitur, ibidem, numero 72 398

Rel qua vide ſuprà in litera A, in verſ. accuſator, & accuſare, & in eadem litera C, in verſi. compromiſſum, & infrà, in verſicul. conſanguineus.

Conſanguineus accuſare poteſt de iniuria conſanguinei criminaliter tantum, non autem ciuiliter, niſi ſolus pater & maritus, in vj. par. verſic. inquiſitio. numero 60. & 65 394. & 396

Conſanguineus vſque ad quem gradum admittatur ad accuſandum, & proſequendum ſuorum iniuriam, ibid. num. 62 396

Conſanguineus vel affinis alterius partis reiicitur à iudicando, in vj. parte, verſic. appellatio. numero 29 687

Conſcientia quando eſt onerata in commiſſione cauſæ, poteſt actus ille expediri parte non citata, in ſexta parte, verſic. citatio. numero 22 429

Conſilium quando habendum eſt à ſapiente, debet iudex formare punctum ſeu caſum in præſentia vtriuſque partis. & illius datur copia partibus, in vj par. verſicu. appellatio. num 8. & 9 682. & ſequen.

Conſiliarij quando ſint, dignior, & antiquior, primam vocem habere debet, in procem num. 8 2

Conſuet

Conſuetudo an induci poſſit contra ius gentium, vel diuinum, in tertia par.num.46.34.& in quarta par. xvij. diſtin.nu 89 331

Conſuetudo contra Regni conſtitutiones eſt reprobata, in d.tertia parte, num 96 44

Conſuetudo dicitur lex municipij, & omnes de ciuitate illam ſeruare tenentur, ibi num.111 50

Conſuetudo generalis, non indiget probatione. ibid num.129 55

Conſuetudo eſt notoria obſeruantis temporis, cuius non extat memoria in contrariũ, & habet vim legis & priuilegij ibidem, numero 126 54

Conſuetudo notoria eſt, quæ liquet ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſufficit eam tantum allegare, ibid. num 129 55

Conſuetudo nulla eſt fortior, & melior, quàm iuri communi conformis, ibid. num.130 ibid.

Conſuetudo dubia interpretari debet ſecundum ius commune, non autem ſecundum ius municipale. ibid num.130 ibid.

Conſuetudo multum attenditur in pœnis irrogandis, in quarta par. ij diſtinc num.10 106

Conſuetudo vel ſtatutum, an poſsit tollere ius gentium vel diuinum in d. quarta parte. xvj diſtinct numero 89 331

Conſuetudo an poſsit inducere, quod valeãt acta facta in die feriato ad honorem Dei. Et quid in curiis nundinatum, in quarta parte. xvj. diſtinctio. numero 90. cum pluri. ſequen. ibid.

Conſuetudo inducere poteſt, vt appelletur ad ſuperiorem, obmiſſo medio, in ſexta parte, verſicu appell. num.374 756

Conſuetudines feudorum, præferuntur iuri communi, in cauſis feudalibus, quando conſuetudo, & vſus feudorum ſunt rationabiles, quãdo eſt expreſsè deciſum per vſus feudorum, in tertia parte. numero 90 & 91 43

Conſules Romani quando creati, & quare ſic dicantur, in 3. par numero 21 27

Contractus poteſt quandoque celebrari cum perſona incerta, in 3. par. num.5 23

Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahẽtis nomine proprio, non valet ſine mundualdo, in 3. par num 124.53. & in 4. par. xvj. diſt. nu.38 319

Contraria allegans non auditur, in 4. par. xx. diſt num.4 338

Contrarietas ſemper eſt euitanda, in 3. par. num 112 50

Controuerſia quę dicatur, & in quo differat à cauſa. in quinta parte, numero 68 371

Controuerſiæ per ſententiam imponitur finis, ad quem iura feſtinant in 2. par num.33 15

Contumacia qualiter, & quando accuſatur in Regno, & quando circundatur citatio, in ſexta parte, verſiculo citatio. numero 68 450

Contumacia quotuplex ſit, in ſexta parte, verſic. contumacia, ibid. num 8 466

Contumacia actoris qualiter puniatur. ibid. num.38 472

Contumaciæ pœna in vno tareno, vel auguſtali, iuxta Regni conſuetudinem, intelligitur contra verum contumacem, & non contra fictum domi citatum, in ſexta parte, verſiculo, appellatio. numero 239 742

Contumax condemnari poteſt ad expenſas ſine alia citatione, in ſexta parte, verſiculo citatio. numero 34 441

Contra

Contumax in ciuili qui tranſit, euitat pœnam contumaciæ. Secus in criminali: in ſexta parte, verſ. inq. num. 79 400
Contumax in cauſa criminali, poteſt iterum, & pluries de eodem crimine accuſari, ibi. num. 68 191
Contumax pro eadem cauſa in duobus iudiciis poteſt bis puniri, ibi. num. 98 407
Contumax in regno, condemnatur ad tertiam partem mobilium, in ſexta parte, verſic. citatio. numero 67. & 68 449. & ſeq.
Contumax qui fuit citatus in domo mulctatur, ſecundum obſeruantiam regni Siciliæ: ibidem, numero 128 462
Contumax, vt quis dici poſſit, quæ requiruntur, & quid ſeruetur in Regno: in 6. par. verſ. contumacia. num. 1 465
Contumax reputari non poteſt, aduerſa valetudine ſua, vel ſuorum conſanguineorum impeditus, ibi. num. 2. & 3 ibid.
Contumax citatus ad maius tribunal, excuſatur, ibi. num. 3 ibid.
Contumax excuſatur propter paupertatem, ibi. num 5 ibid.
Contumax, vnde dicatur, ibid. numero 7 ibid.
Contumax, quas pœnas patiatur, ibid. num. 9. cum ſeq. 466
Contumax poteſt mulctari. Quid autem in ficto contumace, & quid ſeruetur in regno, ibid. numer. 9. ibid. & in verſic. citatio, numero 128 462
Contumax patitur miſsionē in poſſeſsionem ex primo decreto. Eſt autem in electione actoris, ſi vult potius terminum ad probandum in contumaciam, quam primum decretum, in d. verſ. contumacia, num. 10 467
Contumax non patitur aliquem actum contra ſe, niſi altera parte inſtante, ibid. num. 15 468
Contumax non auditur, niſi refectis expenſis, ibid. num. 16 469
Contumax poteſt perſonaliter capi, & carcerari, ibid. num. 18 ibid.
Contumax verus non appellat. ibid. num. 19 ibid.
Contumax in non reſpondendo poſitionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo: ibid. num. 20 ibid.
Contumax poteſt excommunicari, num. 21 470
Contumax petens reuocari primum decretum, tenetur ſatiſdare, etiam ſi poſsideat immobilia, ibid. numero 22 ibid.
Contumax in non parendo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis, ibid. num. 23 ibid.
Contumax vaſallus, qui citatus dixit, uolo venire ſtatim, perdit feudum, ibid. num. 34 471
Contumax in cauſa criminali, qua pœna afficiatur, ibidem, numero 25 470
Contumax non allegat litis pendentiam, ibid. num. 29 471
Contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex primo decreto, nō poteſt vlterius declinare forum, dato quòd aliàs haberet declinatoriam exceptionem, ibid. numero 27 470
Contumax ad torturam exponi poteſt. Et quomodo & quando, & ad quid. ibi. num. 29 471
Contumax habetur pro præſente in ſui præiudicium, ibidem, numero eodem. ibid.
Contumax patitur ſequeſtrum fructuum, ibid. num. 31 ibid.
Contumax nolens reſpondere corā iudice, habetur pro negāte, vel cōfitente, ſecundum quod eſt ei maius præiudicium. ib. nu. 32 ibid.

Contumax

Contumax poteſt expignorari. ibi. num. 33. ibid.
Contumax quãdo habetur pro confeſſo, efficitur etiam infamis,& teſtificari non poteſt, ibidem,numero 34. ibi.
Contumax excommunicatus perſeuerans in contumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hæreſi: verum ſi pro hæreſis crimine fuit citatus,& poſtea excommunicatus, quia contumax elapſo anno habetur pro conuicto,& vt hæreticus puniri poteſt, ibid. num.35. ibid.
Contumax pro delicto pro quo nõ poteſt forindicari, quam pœnam patiatur.ibid.num.36. 472
Contumax is demum punitur aliquid dari,vel fieri. Secus ſi citetur.ſi ſua putauerit intereſſe, ibi. num. 38. ibid.
Cõtumax verus perdit beneficium appellandi & ſupplicandi, in vj. par.verſic.appellat nu 287 742
Contumax verus quis dicatur, & quis fictus.ib.nu 285.& 288 ib.
Contumax peremptorie citatus ad ſententiam audiendam, non auditur appellans,ibid nu.286 ib.
Contumax verus non allegat litis pendentiam, nec poteſt ſupplicare.ibi.num.287 ibid.
Contumax verus appellat à cõdem natione expẽſarum. Quid autem à taxatione,ibid.num.291 743
Contumax cẽſetur etiam is,qui temerè ſeu friuolè appellat: & poteſt excommunicari, & patitur pœnam pecuniariam,ibid.nume. 345 751
Contumaci à iudice denegatur audientia, non ſolum in cauſa illa, in qua eſt contumax, ſed etiam in alia. in 6.par. verſic.contuma. num.17 469
Contumaces non poſſunt cõſtitui exititi ciuitatis ad inſtantiam creditorum in 3.par.16.diſtinct.numero 61 326
Conuenticulæ licitæ & illicitæ eſſe poſſunt, & qualiter puniantur, & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ,in 6.par. verſ. inquiſitio. num.130 415
Conuentus volens laudare auctorẽ ſui,an debeat audiri, & an poſſit agere cõtra ipſum de euictione, in 6.par. verſi. auctoris laudatio, numero 9 412
Conuictus,&ſponte confeſſus non appellat. Secus ſi ſit conuictus, ſed non confeſſus,vel confeſſus, non tamen ſpõte, ſed formidine tormẽtorum,in 6 par. verſ.appel. num.292 743
Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt. ibid.numero 259 754
Copia primæ petitionis datur reo ſumptibus actoris in regno, in 4. par.9 diſt. num.15.219, & in 6. par verſic.libellus num.3 473
Copia repertorum non datur inquiſito hodie in regno, ſed tantum capitulorum, quod procedit in foro ſeculari.Secus in eccleſiaſtico, quia datur ſecundũ ius canonicum ,in 6 par.verſ inquiſ nu mer. 8 9.& 10.& ibi ponitur intellectus ad c regni,quod incipit ſubiungendo 381 & 382
Copia articulorum parti dari debet non autem interrogatoriorum,in 6 par.verſic.poſitio.nu.19 551
Copia inſtrumenti colationati poteſt relinqui in actis retento originali,in 6.par verſic.inſtrumentorum productio.nu.36 603
Copia inſtrumenti non effectualiter præſentati in actis, an poſſit peti, & qualiter, in d.verſ.actorũ editio.num.3 608
Copia atteſtationum dari non de-

bet ante publicationem, ibidem. num.56 618
Copia interrogatoriorum parti dari non debet, ibid. num.57 ibid.
Copia allegationũ iuris, an debeat dari parti. ibi. num.58 ibid.
Copia libelli ſumptibus actoris dari debet. ibid. num.63 619
Copia literarum iudicis in quibus ſcribitur caſus tranſmittendus in reſpenſo, pro conſilio petenti dari debet, non autem nominis iudicis ſe iuris petit. in 6. par. verſi. appel. num.9 687
Correctio auth ſed nouo iure. C. de cuſtod. reor. & auth. ſed hodie, C. de offic. diuerſ. iud. per ritum Regni, in 6. par. verſic. inſtrumentorum productio. num.20 21. 22. & 23. Diſpoſitio cuius titus limitatur, vt ibid num. 4. cum ſequen. 587 & 590
Creditor agere poteſt aſſiſtentia cõtra tertium poſſeſſorem vigore precarij, vſque ad 30. annos, in 4. par. 7. diſtinct. num.60 207
Creditor poſterior poteſt citari facere anteriores per proclama, quando rem hypothecatam vendere vult, & quid talis citatio operetur, in 6. par. verſ. citatio. numero 104 456
Creditor qui elegit viam vrbanius agendi in iudicio, non poteſt vlterius extra iudicium via executiua agere, in 6. parte. verſ. inſtrumentorũ productio. nu.31 587
Crimen commiſſum per ſolam culpam ſine dolo, an puniatur, in 4. par. num.86. cum plurib. ſequen. pagina 97
Crimen, quod committitur nõ principaliter ad iniuriam alicuius, ſed pro libidine, ſi committatur ſine dolo, nulla pœna punitur. ibi. numero 78 88
Crimen poculi amatorij, vel vt mulier faciat abortiuũ, licet ſola culpa cõmiſſum, punitur pœna mortis. ibid. num.79 ibid.
Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato quoad accuſationem in 6. par. verſ. inquiſitio. num.59 394
Crimen commiſſum contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas dicitur publicum, & quilibet poteſt accuſare, & iudex poteſt ex officio inquirere. ibi. num.63 396
Crimen de quo cognoſcitur per viam exceptionis, non punitur pœna ordinaria, ſed extraordinaria, ibid. num.85 402
Crimen dicitur omnis operatio mala, qua poteſt in hoc ſeculo puniri, ibid. num.128 416
Crimen commiſſum per conſpirationem, poteſt inquiri ex officio, & qua pœna puniatur. ibid. numero 128 416
Crimen vſurarum eſt publicum, & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurarium, & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine. ibid. num.126 415
Crimen lenocinij, eſt maius adulterio. ibid. num.169 421
Crimen falſæ monetæ, poteſt per iudicem inquiri, & puniri ad vltimum ſupplicium & publicationem bonorum, ibi. nu.185 423
Crimen ſacrilegij & plagij poteſt per iudicem inquiri ex officio, ibid. num.195 425
Crimen læſæ maieſtatis in iudicio deductũ, expeditur ſummariè. in 4. par. 10. diſt. num.200 ibi.
Crimina leuia diſcutiuntur de plano, ibid. num.199 ibid.
Criminalis pœna an locum habeat vbi habet locũ legis aquil. act. in 4. par 1 diſt. num, 90 98
Criminalis actio ciuili præiudicat,

ratione maioritatis,in ead.parte, 20.diſt.num.5 338
Criminoſus capi poteſt ſine citatio ne præcedente,in 6.par. verſicu. citatio.num.14 438
Culpa lata non æquiparatur dolo in criminalibus,in 4.par. 1.diſt. numero 76 85
Culpa leuis an faciat delictum puniri,ibid.num.86 97
Culpa in faciẽdo, differt à culpa in committendo.ibid.num.87 97
Culpa leuiſſima an criminaliter puniatur.ibid.num.89 ibid.
Culpæ quando ſimpliciter fit mẽtio de leui intelligitur,ib.nu 88 ib.
Cumulatio duarum actionum, quæ electione tolluntur, admittitur, quando ſunt talis naturæ, quia vna ſubordinatur ad aliam. in 4. par.1.diſt.num.29 72
Cumulatio iudicij ciuilis & criminalis,non poteſt fieri æquè principaliter,ſed acceſſoriè ſic. Fallit, vbi quis venit dãnandus ad mortem,& in dubio ſaluatur libellus ibi.num.30 ibid.
Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat vt iudiciũ valeat, in 4.par.16.diſt.num.56 324
Curatorem dat iudex eccleſiaſticus minori laico litiganti corã ſe, in ea.par.11 diſt.num.13 276
Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti corã ſe,ibid.num.64 289
Cuſtos carceris punitur ad mortẽ, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit,vel fugam arripuit,in 4.par. 1.diſt.num.81 88
Cuſtos carceris,& cuſtos arcis æquiparatus,ibid.num.81 ibid.

D

DAmnandus aliqua pœna, ſi tamen paſſus fuit aliquid in corpus,habet iuſtam cauſam, vt pœna mitigetur, & facit ad quæſtio.quam videas in 6.par.verſic. inquiſitio.num.100.101 408
Damnatus per viam inquiſitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta, ſed mitiori & arbitraria, niſi conſtet de crimine per confeſſionem.in 4.par.10.diſtin. num.6 268
Damnatus de raptu virginis,appellare non poteſt,in 6.par.verſ.appellatio.num.295 744
Damnatis ad mortẽ,veſtes non auferuntur.in ea.parte, verſic.executio.num.30 778
Damnum paſſus in aliquo loco remoto, poteſt ibi examinare teſtes ſuper dicto damno, ſine aliqua vocatione partis, & talis examinatio valet.in 6.par.verſicu. citatio.num.36 441
Datio termini,eſt actus iudiciarius, in 6.par.inſtrumentorum productio.num.43 594
Datio in ſolutum in aliqua parte, plus debito facta,in totum viriatur. Fallit in renuta vigore pacti executiui data, & quando actione reali agitur.in ead.par. verſic. executio.num.20 771
Debitor laicus ſimul cum clerico, non conuenitur coram epiſcopo quando cauſa eſt diuidua, in 4. par.11.diſt.num.24 279
Debitor fugitiuus capi poteſt etiam die feriato ad honorem Dei, in eadem parte.16. diſtinctio.num. 92.332. & in 6.part.verſ.actoriũ editio.num.32 617
Debitor ſoluens pendente iudicio, abſoluitur ab obſeruatione iudicij. in quinta parte. numero 54 pagina 369
Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti,cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem,ſi minimè ſoluit in tem

pore prorogato, & iterum accuſatur, tenetur bis ſoluere pœnã, in 6.parte, verſic. inquiſitio numero 99 407

Debitor ſoluens vſuras, videtur ſibi eruere oculum, ibi.nu.124 399

Debitor ſi ex pacto in inſtrumento appoſito capi poteſt ad inſtãtiam creditoris, ex ſola inſtrumenti oſtenſione facta iudici, iud. x vigore dicti inſtrumenti poteſt facere debitorem ſine alia citatione præcedente, in ea.par. verſ.citatio num.11 437

Debitor de fuga ſuſpectus, capi nõ poteſt ſine citatione præcedente, in verſic.citatio.num.14 ibid.

Debitor ſuſpectus de fuga, capi poteſt pendente appellatione: in ea. parte, verſic.appellatio, numero 177 715

Debitor in die, vergens ad inopiã, tenetur ſatiſdare: idem, ſi impetrat moratoriam, in ea.par.verſic. ſatiſa.num.22.23 498

Debitor qui non poteſt probare ſoluit onus mutui in ſecreto ſoluti, qualiter reſpondere debeat po ſitionibus, in quibus creditor intenditvelle mutuum ſibi reſtitui, ead.par.verſic.confeſsio.numero 28 557

Debitor publicus conuictus nõ appellat.in ead.verſic.appellatio.numero 300 745

Debitor non habens bona ſufficientia, carceratur, in ead. par.verſic. executio.num.9 769

Debitor fiſcalis ſine alia excuſsione bonorum, perſonaliter capitur, ibid.num.12 769

Debitores principales in cõueniendis ſideiuſſoribus & tertiis poſſeſſoribus, debent prius excuti & conueniri, in proœ nu.16 3

Decalogus, quid ſign.ficet, in ſecunda par.num.10 24

Decimas non ſoluentes compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente, in 6.parte verſic.inquiſitio.num.169 421

Decimatum cauſa eſt ſummaria. in 4.pat.9. diſt.num:174 260

Decipiens mulierem cum promiſſione pecuniæ, & ſub tali promiſſione, vel datione, ipſam adulterat, punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante inuitam mulierem, in 6.par.verſ inquiſit.numero 167 421

Decretorum liber an connumeretur inter leges canonicas, & ſit authenticus, & à quo ſit conditus, in 3.par.num.34 31

Decretorum liber, habet quatuor ſpecies authoritatum, & an omnes ſint authenticæ. ibid. numero 35 31

Decretorũ liber quo tempore compilatus, & quo tempore liber decretalium ibid.num.39 32

Decretum iniuſtum contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullũ. Quod ſecus eſt in ſententia, in 4.parte. 16.diſt.num.75 329

Decretum primum & ſecundum, quid ſit, & quod ius tribuant ambo, quando interponantur, & infra quod tẽpus, & in quibus cauſis.in 6.par. verſicu.contumacia, numero 12 466

Decretum ſuper alienatione rerum minoris, die feriato interponi nõ poteſt.in ead. par verſic.actorum editio.num 42 617

Decretum primum præambulum eſt ad ſecundum, in ea.par. verſic.publicatio.num.2 620

Decretum an habeat vim diffinitiuæ vel interlocutoriæ, in ead.par. verſic ſententia.num.29 645

Decreti primi miſsio, ſummatiè expeditur, in 4.par.9.diſtinctio.numero 183 260

Decur

Decuriones curiarum adiri poſſunt, quando officialis aliquam iniuſtitiam facit. Item appellationis, in 6.par.verſicu.appellatio. numero 389 759
Decuriones ciuitatis, ſi faciunt aliquod decretum iniuſtum, appellatur ad capitaneum ciuitatis.ib. num.395 ibi.
Defenſio inducta de iure naturali, non poteſt tolli per principem. Secus in ea, quæ eſt inducta de iure poſitiuo, prout eſt appellatio.in 6.par.verſic.appellatio.numero 340 350
Delegatus cauſam poteſt ex mero arbitrio illam ad ſe reuocare. in 6.par.verſicu.appellatio. numero 362 754
Delegatus iudex quis dicatur, & quomodo cognoſcatur ab ordinario, & in quibus differant ad inuicem,in 4.par.5.diſtinct.num. 4.cum plur.ſeq. 145
Delegatus à quibus cõſtitui poteſt, ibid.num.24 146
Delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur.ibi num.24 16
Delegatus regulariter ſubdelegare non poteſt, ſed fallit in delegato principali,ibid num.25.26 147
Delegatus non poteſt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante litem conteſtatam,nec facere præceptũ diffinitiuum.ibid.num.29 151
Delegatus qui non eſt verè delegatus, ſi facit proceſſum contumaciç diffinitiuum,non valet.Secus in ordinario.ibid.num.40 152
Delegatus non poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti, ſed ſic ordinarius,ibi.num.41 154
Delegatus an poſſit indiſtinctè vt ſuſpectus recuſari,& quid de ordinario.ibi.num 42 155
Delegatus vt ſuſpectus recuſatus, an poſſit cauſam alteri committere,& quid in ordinario,ibidem numero 43 155
Delegatus in delegando an poſſit ſententiam ſibi reſeruare, & ſic ordinarius ibid.num.44 155
Delegatus an & quando poſſit ſuã ſententiam exequi.ibi.nu 45 ib.
Delegatus non poteſt minuere nec augere tempus,quod datur iudicatis.ibi.num.46 156
Delegatus non venit appellatione magiſtratus, ſed tantum ordinarius.ibi.num 49 158
Delegatus papæ,poteſt ſubdelegare cauſam ſuo non ſubdito: etiam ſuo ſuperiori, dummodo ſit in dignitate conſtitutus. Secus eſt in ordinario. ibi.num.50 157
Delegatus qui nulliter pronunciauit, non poteſt iterum pronunciare.Secus eſt in ordinario.ibid. num.51 ibid.
Delegatus poteſt etiam interlocutoriam reuocare. Fallit, quando ſe non iudicem pronunciauit, ibid. num.52.53 158
Delegatus non ſubdelegat etiã vnum articulum iuriſdictionalem, niſi ſit ad vniuerſitatem cauſarũ. Secus in ordinario. ibid. numero 54 ibid.
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum,non poteſt vniuerſam ſuam delegationem ſubdelegare, ibid. num.55 ibi.
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quis dicatur. ibid. numero 56 ibid.
Delegatus non poteſt citare per edicta, niſi ſit delegatus principis; num.57 ibid.
Delegatus inferioris à principe, nõ poteſt aliquem perſonaliter capere,in d.5.diſtinct num.58 ibid.
Delegatus citare debet, cum inſerto tenore ſuæ delegationis, ibid. numero 59 159

Delegatus etiam à principe, non poteſt ſubdelegare, cum poteſtate ſubdelegãdi, niſi hoc faciat ſciente & patiẽte ordinario. Secus eſt in ordinario. ibi. nu. 63 161
Delegatus non poteſt ſententiam ſuam dubiam interpretari: in ordinario ſecus. ibid. num. 64 ibid.
Delegatus qui non poteſt exequi, non poteſt ſibi taxationẽ expenſarum reſeruare. ibidem. numero 65 160
Delegatus an & quando cognoſcat de cauſis meri & miſti imperij, ib. num. 66 161
Delegatus principis ſubdelegat etiam cauſas meri & miſti imperij. ibid. num. 68 ibid.
Delegatus principis nõ ſubdelegat, quando induſtria perſonæ eſt electa, neque quando ea ſunt delegata, quæ principi reſeruata ſunt. ibid. num. 69 ibid.
Delegatus Papæ demandare non poteſt poteſtatem abſoluẽdi nec præiudicandi, nec prouidendi eccleſiis de prælatis. Secus eſt in ordinario. ibi. num. 72 162
Delegatus nõ poteſt inſtituere præſentatum in eccleſia patronata, ibid. num. 73 ib.
Delegatus an poſſit mulctare. ibid. num. 74 ibid.
Delegatus non dicitur is, cui commiſſa eſt cauſa, in qua aliàs erat ordinarius, ſed in cauſa illa remanet ordinarius, & ſolùm ſua iuriſdictio excitata dicitur, ibid. numero 77 163
Delegatus ſi procedat ante præſentationem reſcripti delegatorij, proceſſus eſt nullus parte opponente in 4. par. 16. diſt. nu. 8 311
Delegatus ſi eſt impetratus per literas ſurreptitias, proceſſus eſt nullus. Idem, ſi non ſeruat formam reſcripti delegatorij, ibi. numero 73 325
Delegatus debet copiam ſui reſcripti in citatione inſerere, aliàs citatio non valet. in 6. par. verſic, citatio. num. 75 452
Delegatus cui commiſſa eſt teſtium receptio, non poteſt illorum atteſtationes publicare. in 6. parte, verſ. publicatio. num. 6 621
Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, debet ferre ſententiam in loco tribunali delegantis. Secus in delegato ad vnã cauſam, quia poteſt ſibi eligere locum, quem vult, etiam in camera ſua, in ſexta par. verſ. ſententia. numero 72. & 73 654
Delegatus ad vnam cauſam, poteſt in quolibet loco, etiam extra iuriſdictionem delegantis procedere, ſine aſſenſu domini illius loci, ſecus ordinarius. ibidem, numero 75 655
Delegatus ad petitionem vnius partis, poteſt per alterã recuſari, ſed non per eam quæ ipſum impetrauit, in 6. par. verſic. appellatio. numero 73. 75 691
Delegatus à delegante ſuſpecto ſi præſentauit, non appellatur ad delegantem, ſed ad ſuperiorem delegantis. ibid. numer. 375. 388 757. & 759
Delegati iuriſdictio vt impediatur, ſit coacernatio plurium ſummarum diuerſis actionibus in eodẽ libello cumulatarum. Secus in ordinario in 4. par. 5. diſtinctio. numero 37. 38 153
Delegati iuriſdictio expirat per mortem delegantis re integra, & quãdo dicatur res integra. Secus in ordinario, ibi. num. 61 159
Delegati iuriſdictio non ſuſpenditur per excommunicationem delegantis. Secus eſt in vicario, ſi excommunicetur epiſcopus. ibid. num

num 75 162
Delegati iuriſdictio prorogari non poteſt.in 4.par.6.diſt.nu.29 175
Delegati ſententia non poteſt per ipſum delegatū executioni man dari.in 6.par.verſic.executio.numero 4 768
Delegato mortuo, cauſa non reuertitur ad ordinarium.ſed ad principem delegantem, in 4.par. 16. diſt.num.59 325
Delegati ſi plures ſunt, non poteſt vnus ſine alio procedere, aliàs proceſſus eſt nullus.Secus in ordinariis. Fallit vbi in reſcripto eſſet clauſula, quòd ſi non omnes, &c. Item fallit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum. in 4.par. 5 diſt.num.31 153
Delegati quando plures ſunt, vno mortuo, omnium iuriſdictio expirat Secus in ordinariis.in 5.diſtinct.num.55 154
Delegati plures cum clauſula,vt omnes vel vnus procedere poſsit, ille debet finire:aliàs alij nulliter procedunt.in 4 par.16 diſtinctio. numero 6 311
Delegata iuriſdictio dicitur odioſa, ordinaria verò fauorabilis. in ea. par.5 diſt.num.30 152
Delegata iuriſdictio derogat ordinariæ, ideo reſtringenda. ibid. numero 38 154
Delegata iuriſdictio non tranſit ad capitulum ſede vacante, in d.5. diſt.num.72 162
Delegati iuriſdictio nō cohæret territorio,in 6.parte.verſ.ſententia. num.77 655
Delegata iuriſd.poteſt prorogari de loco ad locum.ibi.num.76 ibi.
Delegata cauſa principali, cenſetur etiam delegata cauſa acceſſoria & connexa.in 4.parte.6.diſt.numero 31 175
Delegata cauſa per ſuperiorem,cenſetur auocata ab ordinario. in 4. par.16.diſt.num.58 325
Delegari poſſunt cauſę meri & miſti imperij, de iure canonico.in ea.par 5.diſt.num.67 161
Delictum principaliter commiſſum ad iniuriā alterius, minus punitur.in ea.par.1.diſt.num.78 88
Delictum mali exempli, cōmiſſum lata culpa,nō punitur pœna mortis.ibid.num.79 ibid.
Delictum leui culpa commiſſum.an puniatur ibid.num.86 91
Delictum ſi eſt tale, de quo poſsit ex officio inquiri,Iudex poteſt inquirere,non obſtante ꝙ offenſus egerit ciuiliter ad vindictā, in 6. par.verſ.inquiſitio.num.96 406
Delinquens minus punitur de iure canonico, quandò agitur per viā inquiſitionis.in 5.par.1.diſt. numero 36 74
Delinquens contra legis prohibitionem, pœna arbitraria puniri debet,quādo lex non ſtatuit aliam pœnam certam.in 6 par. verſicu. inquiſitio.num.121 414
Delinquentes qñ plures ſunt, quorum vnus eſt clericus,omnes poſſunt declinare forū iudicis ſecularis, & hoc qñ conueniuntur,vt ſinguli.Secus ſi vt vniuerſi, quia tunc maior pars attenditur. in 4. par.11.nu.22.23 278
Denunciatio euāg.operatur vt quis poſsit recuperare illud,ad qđ nulla ſibi cōperebat actio de iure ciuili.in 6,par.ver denū.nu.5 428
Denunciatio criminis à viro probo facta, ſufficiens eſt indicium ad inquirendum de infamia denunciati,qua inuētade crimine Inquiritur.in 6.par.ver.inq nu.26 385
Denunciatio quotuplex ſit.in ſexta par.verſ.denunciatio.nu.1 427
Denunciatio in quo differat ab accuſatione.ibid.num.1 ibid.

Denunciatio iudicialis priuata quæ dicatur, ibi. num. 3 427
Denunciatio Euangelica, quæ & vnde dicatur, ibid. num. 4 ibi.
Denunciatio Euangelica, quando locum habeat. ibid. num. 5 ibid.
Denunciatio canonica, quæ dicitur, & quando habeat locum, ibi. numero 7 ibid.
Denunciatio auctori laudato qualiter fiat, in 5. par. verſicu auctoris laudatio. num. 12 482
Deus cunctorum plaſmator, omnia ſuo ordine gubernanda præcepit. in proœm. num. 1 2
Deus creauit hominem ad ſui imaginem, in 3. par. num. 2 22
Deus quando creauit primum hominem, dedit ſibi legem præceptiuam. ibid. num. 133 57
Dictio, videlicet, eſt declaratiua & reſtrictiua præcedentium. in 4. par num. 105 47
Dictio, prout, eſt limitatiua & relatiua ibid. num. 122 53
Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum, fama nõ præcedente, in vj. par. verſ. inquiſ. num. 23 385
Dicto vnius ſtatur de voluntate partium. in 6. par. verſ. actorum editio. num. 28 615
Dictum alicuius ſancti, auctoritati veteris vel noui teſtamenti conforme, in deciſionibus cauſarum iuri canonico præfertur, niſi papa diſponeret ad limitationem iuris diuini. in 3. par. num. 78 40
Dicta ſanctorum patrum poſſunt allegari ad deciſionem cauſarum ceſſante diſpoſitione ſummi pontificis. num. 36 31
Dicta Innocentij ſuper decretalibus, ſunt velut gloſa. ibidem. numero 37 32
Dies commiſſi criminis an debeat poni in libello accuſatorio, in 4. par. 16 diſt num. 65. 316. & in 6. par. verſ. libellus num. 13 475
De feriata quæ acta fieri poſſunt in 4. par. 16. diſt. num. 84 330
Die feriato omnes actus voluntariæ iuriſdictionis fieri poſſunt, in d. 16. diſt. num. 86 331
Differentia quæ ſit inter iudicium vniuerſale & generale, in quarta par. v. diſtinct num. 2 145
Differentia inter remedium l. ſi coloni C. de agr & cenſi. & interdictum vnde vi, in 4. par. 7. diſtinct. num. 38 201
Differentia inter poſitionem & libellum, in 6. parte, verſic. poſitio, num. 33 387
Differentia quæ ſit inter lamentationem, querelam, querimoniam & quæſtionem, in 6 par. verſi. appel num. 120 660
Diffinitio genus & differentia habere debet, alias non valet. in 2. par num. 6. 10 9
Dignior & maioris dignitatis in cõſilio primam vocẽ habere debet, in proœ. num. 8 2
Dignior & maior cenſetur primò nominatus, in 3. par nu. 117 52
Dignius præfertur minus digno & minus nobili. ib. num. 118 ibid.
Dignus conſideratur in cauſa efficiente, ibid. num. 119 ibid.
Dilatio quomodo & quando detur, in 6. par. ver. dilatio. num. 1 543
Dilatio omnis eſt peremptoria, & non datur niſi ſemel in cauſa ciuili. nec poteſt prorogari, ſed in cauſa criminali poteſt pluries dari, ibi. num. 2 eo. & num. 4 544
Dilatio defenſori in criminalibus poteſt dari etiam poſt concluſum in cauſa. ibid. num. 3 ibid.
Dilatio noua datur, quando ſuperuenerunt nouæ probationes, & ſtatur iuramento petentis dilationẽ, quòd ſibi de nouo ſuper-

uenet

uenerunt probationes, ibid. numero 6 ibid.
Dilatio noua datur, quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis.ibi.num.7 ibid.
Dilatio noua datur, quando litigās impeditur facto aduerſarij. ibid. num.8 545
Dilatio noua datur, quando additur aliquid de nouo in libello. ibid. num.9 ibid.
Dilatio noua datur, quando actio cumulatur,ibid.num.10 ibid.
Dilatio noua peti poteſt,quando in iudicio emergit noua exceptio, vel aliud incidens, ibid.num.11 ibidem
Dilatio quæ dari non debet, & datur, altera parte præſente & non contradicēte,valet,& de vtriuſque voluntate dati cenſetur,vnde cautela eſt,vt altera pars contradicat.ibid.num.12 ibid.
Dilatio data abſenti non currit, niſi à die quo fuit intimata, ibid. numero 14 ibid.
Dilatio quæ datur in cauſis,quanta eſſe debeat.ibid.num 15 ibid.
Dilatio probatoria ſemper eſt communis vtriuſque partis,& eſt cōtinua, & non vtilis, niſi quando feriæ abſorberent totam,vel maiorem partem,ibid.num.18 546
Dilatio data ad probandum,& probatum habendum,quid operatur & quando detur dilatio examinari faciendum.ibid.num.19.20 ibid.& 547
Dilatio eſt actus ſuſpenſiuus,& dilatione pendente conquieſcit iudicis officium.in 6.par.verſic.appellat num.127 702
Dilatio finitur finita cauſa dilationis ibid num.145 708
Dilationem legalem poteſt iudex breuiare & prorogare.in 6.parte, verſic.dilatio.num.16 551
Dilationem breuiorem recipiens, contradicere & proteſtari debet, alias ſibi præiudicat Sed ſi proteſtatur, prodeſt vt poſſit aliam obtinere.ibid.num.17 ibid.
Dilatione nulla data,valent probationes receptæ,ibid.nu.13 550
Dilatione pendente, iudicium factum eſt ipſo iure nullum, in 4. par.16.diſtinct num.68 327
Dilationes plures dari poſſunt, vbi eſt iuſtum impedimentum in prima,in 6.par.verſic.dilatio.numero 5 381
Dilationes ſunt breuiandæ in quantum fieri poteſt in cauſis ſummariis.in 4.parte.9.diſtinct.numero 21 220
Diſcuſsio cauſæ, differt ab ipſa cauſa.in 2.par.num.12 10
Diſpoſitio l eos. C.de modo mulct. hodie non eſt in vſu.in 4. par.5. diſt.num.74 162
Diſpoſitio l.j.C.qui accuſ.non poſſ. eſt hodie correcta in regno, per conſtit.ſi ciuiliter agens,in 4.par. 16.diſt.num.58 188
Diſpoſitio l. Imperatores. ff. de appella.eſt hodie correcta in regno in ſexta parte, verſic. appellatio. num.377 757
Diſpoſitum in materia, non cenſetur diſpoſitum in materiato, & non venit appellatione alterius, nec contra, in 2.parte, numero 18 11
Diuinum iudicium, quod erit in fine ſeculi, in prima parte, numero 3 5
Diuinum ius,require infrà in litera I,in verſic.ius diuinum.
Diuortium eſt permiſſum hodie inter Iudæos ſecundum legem Moſaicam, in tertia parte, numero 58 35
Doctor ille præfertur aliis, qui fuit prius doctor creatus, in proœm. nume

numero 9 2
Doctor non carceratur pro debito, in ſexta parte, verſic. executio. numero 56 776
Dolus requiritur in delictis, vt puniatur in quarta parte, 1. diſt. numero 77 17
Domeſticus, vide infrà in litera F, in verſic familiaris.
Dominium qualiter probetur in rei vendicatione, & quid ſi agatur petitione hereditatis, vel actione hypothecaria. in 4. par. 3. diſtinct. num. 48 117
Domino an præiudicet reus, qui illum non nominauit, ſed noluit litem defendere, & ſuccubuit, vel contumax fuit, in ſexta parte, verſic. nominatio. num. 3 486
Donatio in qua incerta eſt perſona donatarij, ſed euentu futuro venit certificanda, tenet. in 2 parte, num 5 7
Donatio à iudice accepta reddit illum ſuſpectum, in 6 parte, verſic. appellatio. num. 62 689
Dotis cauſa vbi agitur ad reſtitutionem, eſt ſummaria, in 4. pa. 9. diſt. num. 173 259
Durante termino dato reo ad denunciandum auctori, an debeat ſuperſederi in cauſa. in ſexta parte, verſic. auctor laudatus. numero 8 482
Ducis Venetiarum ſententia inappellabilis. in ca. par. verſ. appellatio. num. 254 734

E

ECcleſia non ſe impedit de animabus Iudæorum, quia iam damnatæ ſunt. in tertia parte, numero 57 36
Eccleſia reſtituitur in integrũ, tam in contractibus, quàm in iudiciis & qualiter. in 6. par. verſic. appellatio num. 58 693
Eccleſia reſtituitur contra aliam eccleſiam. ibid.
Eccleſia reſtituitur etiam aduerſus præſcriptionem xl. annorum. ibi.
Eccleſia reſtituitur aduerſus omnẽ lapſum temporis. ibid.
Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi, quoad ſpiritualia. in quarta part. num. 59 37
Edictum quanto tempore in loco affixum, ſtare debeat, quando citatio fit per edictum, in 6. parte, verſic. citatio. num. 96 455
Emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice, coram notario, & valet, ex quo notarius dicitur iudex chartularius, & à fortiori valet, vbi eſt facta coram iudice Regio ad cõtractus, prout fit in Regno, in quarta parte, 18 diſtinctio. numero 4 338
Emancipationi ſi renunciet filius, non ſubintrat patriam poteſtatẽ. ibid. num. 5 ibid.
Emologatio an, & quando habeat locũ in ſententia arbitri, & quid in arbitratore, in ſexta par. verſic. appellatio. num. 261. cum plurib. ſequen. 735
Emptio & venditio habet cauſam ſubſtantialem, & quæ dicatur, in 2. par. num. 27 13
Epiſcopus æquiparatur Duci, Comiti, vel Baroni, in quarta parte, quinta diſtinctione, numero 13 pagina 147
Epiſcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis eccleſiæ exponere debet, contra ſua intereſſe putantes. in ſexta parte, verſicu. citatio, numero 92 454
Epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi, poteſt expulſores citare, & contra eos, & eorũ fautores procedere. in verſ. ſententia.

tentia.num.14 656

Epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis curiam regere, & citare.in d.verſ.ſentẽtia n.78 655

Epiſcopus ſi litigat cum ſuo ſubdito eliguntur arbitri,à quorũ ſententia appelletur ad Papam.in 6. par.verſ.appel.num.376 757

Epiſcopus ciuitatis adiri poteſt,ſi iudex iniuſtitiam facit.ibid. numero 390 759

Ab epiſcopo prorogato non appellatur.ibid.num.250 733

Error communis in notario putatiuo an faciat ius.in 6.part. verſ.actorum editio num.14 611

Euangelica denunciatio. Require ſuprà in litera D,in verſ. denunciatio Euangelica.

Euangelica lex, vide infrà in litera L,in verſ.lex Euang.

Euictio importat,vt venditor teneatur ad intereſſe.in 2.par n.44 18

Euictio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad intereſſe, & ſine denunciatione. in 6.part. ver.auctoris laud.num.4 480

Exceptio ſpolij oppoſita,debet probari infra terminum dierum xv. & quid operatur eius oppoſitio. in 4.par.6 diſt.num.50 185

Exceptio nullitatis ſententiæ vel proceſſus ex defectu iudicis cauſata,ſemper poteſt opponi,etiam ſtante ſtatuto, quòd contra ſententiam nulla opponatur exceptio, in 4 part.16.diſt. nu 7 311

Exceptio falſi procuratoris, opponi poteſt ante, & poſt ſentẽtiam ad annullandũ iudiciũ.ib.n.20 315

Exceptio declinatoria debet eſſe prima quæ opponi debet ante alias exceptiones,in 4.par.12.diſt. num.12 298

Exceptio,quod ſine actione agitur, impedit proceſſum.in 4. part.20. diſt.num,14 340

Exceptio legitimationis perſonæ, impedit proceſſum ad vlteriora. ibid.num.10 339

Exceptio contra perſonam iudicis, impedit proceſſum.ibid. numero 16 341

Exceptio legitimationis perſonæ, poteſt ante omnia opponi, etiam in ſummariis.in 6.parte, verſicu. exceptio.num.3.4 502

Exceptio male agis,quia ante diem agis, opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam,& quid importet.ibid,num.6 ibid.

Exceptio intentionis & facti,dilatoria dicitur, & ante litem conteſtatam opponi.ibi.nu.7 503

Exceptio hoſtica quæ dicatur,& quã locum habeat.ibid.nu.19 505

Exceptio recuſationis iudicis, ante litem conteſtatam opponi debet, & ante omnes dilatorias exceptiones. Fallit, quando de nouo ſuperuenit, quia poteſt in quacunque parte iudicij opponi,etiã poſt concluſionem,in 6.par.verſ. appellatio.num.25 686

Exceptio oppoſita renunciata cenſetur ab eo, qui poſt recuſationẽ litigat coram iudice recuſato.ibi. num 75 691

Exceptio requirens altiorem indaginem,quæ incontinenti probari non poteſt,nõ impedit exec.ſen. in 6 par.ver.exec nu 63 777

Exceptio dilatoria opponi poteſt poſt litem conteſt. quando facto aduerſarij ſuperuenit. in 6.parte, verſ.excep.num.9 339

Exceptio dilatoria,quæ reddit proceſſum retro nullum,opponi poteſt etiam poſt litem conteſtatã. ibid.num.9 ibid.

Exceptiones dilatoriæ tripliciter cõſiderantur.ibid.num.1 501

Exceptiones dilat.opponi debẽt ante lit.conteſt,ibid.num.8 503

Exceptiones omnes dilatorię,& declinatoriæ poſſunt opponi in nouo iudicio, quando cauſa de nouo incipitur poſt peremptionem inſtantiæ, ac ſi nunquam fuiſſet iudicium intentatum, in quinta parte, num. 61 371

Exceptionem opponens poſt litem conteſtatam quæ ante opponi debebat, punitur ad vnam libram auri, ſi eſt aduocatus, in d. verſic. exceptio. num. 11 503

Exceptiones peremptoriæ. quæ, & quare ita dicantur, ibid. numero 12 ibid.

Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reſeruantur ad merita, & quid operetur iſta reſeruatio, ibid. numero 14. 15. 16 504

Exceptiones peremptoriæ vſque ad quod tempus opponi poſſunt, & quid ſeruetur in regno. ibid. numero 14 ibid.

Exceptio litis pendentiæ, non impedit ſententiæ executionem, in ſexta parte, verſ. executio. numero 59 776

Exceptiones litis finitæ, quãdoque ſunt declinatoriæ, & quandoque peremptoriæ, in ſexta par. verſic. exceptiones. num. 13 504

Exceptiones litis finitæ infra quantum tempus probari debeant ibi, num. 16 ibid.

Exceptiones quæ opponi poſſunt, poſt ſententiam. ibi. num. 18 505

Exceptiones quæ ſint, quæ impediunt proceſſum ad vlteriora, in 4. parte, 20. diſtinctio. per totam. 336

Exceptio excommunicationis. Require infrà, in verſic. excommunicationis exceptio.

Excommunicatio ſuperueniẽs poſt mandatum, nõ inhabilitat ipſum mandatum, & tenent acta, ſi non opponatur, in 4. parte, 16. diſtinct. num. 41 320

Excommunicatio ab homine diffinitiuè, pro pœna delicti irrogari non poteſt, ſed ſolum ob contumaciam, in 6. par. verſicu. ſententia. num. 41 647

Excommunicationis exceptio, impedit proceſſum, & infra octo dies probari debet, in 4 part. 20. diſt. num. 14 340

Excommunicationis exceptio, eſt anomala, & in quacunque parte iudicij poteſt opponi, ſed incontinenti probari debet, in 6. parte, verſic exceptio, num. 5 502

Excommunicationis exceptio non obſtat petenti reuocationem attentatorum, in 6. par. verſic. appellatio. num. 404 761

Excommunicationis ſententia die feriato ferri poteſt. in 6. parte, verſic. actorum editio. num. 47 617

Excommunicationis ſententia, nunquam tranſit in rem indicatam. in 6. par. verſic. ſententia. numero 151 664

Excommunicatus laicus perſeuerans in excommunicatione, poteſt puniri per epiſcopum, in 4. par. 11. diſt. num 25 279

Excõmunicatus perſeuerans in contumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hæreſi, in 6. par. verſi. contumacia. num. 35 471

Excommunicatus beneficij fructibus & diſtributionibus quotidianis priuari debet, etiam ſi appellat. in ſexta parte, verſic. appellatio. num. 179. 715. An autem appellatio ab excommunicatione aliquid operetur, ibidem. numero 180. cum plurib. ſeq. 716

Excommunicatus appellare poteſt à declinatoria iudicis. ibid.

Excommunicatus abſolui poteſt appellatione pendente. ibidem, numero

mero 191 719
Excommunicati iudicis ſententia, eſt nulla, in ſexta parte, verſicu. ſententia num 99 658
Excommunicari poteſt laicus ab ipſomet prælato, cuius bona occupauit. in 4. parte. 11. diſtinct. numero 26 279
Excommunicari poteſt friuolè appellans, & etiam alias pœnas patitur, in ſexta parte, verſic. appellat. num. 345 751
Excuſatio principalis fieri debet ante quàm conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor, in proœm. num. 16. 3. & in 4. parte. 20. diſt. num. 11 339
Executio quando fit, ordo iuris ſeruari debet. in proœm. num. 12 3
Ex proceſſu, in quo non eſt lata ſententia, nō poteſt deueniri ad effectum executionis. in 2. parte, numero 34 15
Executio fit cum ſatiſdatione, pendente ſupplicatione, in ſexta parte, verſi. appellatio. num. 16 685
Executio an quando ſuſpendatur per reſtitutionem in integrum, in verſ. executio. num. 58 776
Executio fit contra petentem malitioſè reſtitutionem in integrū. ibidem
Executio fit appellatione pendente, ac ſi nunquam eſſet appellatum, in ſexta parte, verſic. appellatio. num. 199 718
Executio ſententiæ fit, poſtquam tranſiuit in rem iudicatam. Et fit per iudicem qui eam tulit, ſi eſt ordinarius. Secus ſi eſt delegatus & dummodo ſit valida ſecus, ſi eſt nulla, quia non meretur executionem, in ſexta parte, verſicu. executio. numero 1. 3. 4. 5 767. & ſequen.
Executio ſententiæ arbitri non fit per ipſum arbitrum, ſed per iudicem ordinarium, etiam ſi ſit arbiter iuris. ibid. num 5 768
Executio ſententiæ à qua fuit appellatum, per quem iudicem fiat, ibi. num. 5 ibid.
Executio ſentētiæ quo ordine fiat, & quid ſi peruertatur ordo l. à diuo Pio. §. in venditione ff. de re iud. an valeat. ibi. nu. 8. 9. 10 769
Executio ſententiæ altero de duobus modis fieri petitur. ibid. numero 8 768
Executio ſententiæ fieri debet ſecundum ſtatuta loci vbi fit. ibid. num. 10 769
Executio quando fit, an & quando bona minus damnoſa capi debeant. ibid. num. 11 ibi.
Executio quando fit pro debito fiſcali, poteſt capi perſona, ſine alia excuſſione bonorum, ibidem. numero 12 ibid.
Executio quando fit in actione hypothecaria, non ſeruatur ordo §. in vend. ibid. num. 13 ibid.
Executio quādo fit auctoritate ſententiæ interlocutoriæ, non ſeruatur ordo d. §. in venditione, ibid. num. 14 770
Executio fienda contra pupillum, primò in nominibus debitorum fieri debet, ibidem, numero 15 ibidem
Executio ſententiæ quando fit, an & quando requiratur partis citatio. num. 16. 17. 18 ibid.
Executio ſentētiæ in ciuilibus qualiter fiat. ibid. num. 19 ibidem
Executio quando fit, ſi fiat adiudicatio, fieri debet pro menſura debiti, aliàs ſi fiat plus debito, vitiatur in totū. Fallit in tenuta, quæ datur vigore pacti executiui. Itē fallit quando agitur actione reali. ibid. num. 20 771
Executio ſententiæ quando fit, poteſt nuncius incipere à captura perſo-

perſonæ, vt indicet bona, in quibus vult exequi, ibid. num 23 ib.
Executio in criminalibus contra dãnatum ad mortem, vel ad mẽbri mutilationẽ, qualiter fiat, & quid poſsit facere iudex in aſtringendo executorem, ſeu carnificem, vel capiendo equum, vel aliud animal alienum pro executione iuſtitiæ. ibid. num. 25. 26 772
Executio non poteſt fieri in lecto, veſtibus, & ſuppellectilibus domus, niſi quando alia bona non extant. ibid num. 28 773
Executio non poteſt fieri in bobus aratoriis, & inſtrumentis agricul turæ, & quid ſi debitor aliud non habeat. ibid. num 31 ibi.
Executio ſententiæ non poteſt fieri contra tertium non nominatum in iudicio. ibid. nu. 32 ibid.
Executio inſtrumenti poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem non citatum, & negocio non liquido, quando cõtinet præceptum, & pactum de capiendo, ibid. numero 33 773
Executio pro debito vel delicto patris, non poteſt fieri in peculio profectitio filij, nec pro delicto filij in peculio aduentitio, nec etiam in caſtrenſi. An autem pro delicto patris poſſit capi vſusfructus aduentitiorum. ibid. num. 34 35. 36. 37 774
Executio pro condemnatione pupilli, non fit in bonis tutoris, niſi pro expenſis, ibid. nu. 38 ibid.
Executio expenſarum litis factæ cũ procuratore, an & quãdo fiat contra procuratorem vel dominum, ibi. num. 40 ibid.
Executio non fit in bonis monaſterij pro debito monachi, niſi ſint bona quæſita monaſterio per me diũ ipſius monachi. ib n. 43 779
Executio fieri non poteſt in ſtipendiis, neque in armis militum neque etiam doctorũ. ib. nu. 45 ib.
Executio non fit in libris ſcholarũ niſi quando non habeant alia bona. ibid. num. 46 ibid.
Executio in fructibus beneficij pro debito clerici non poteſt fieri, niſi non habeat alia bona. ibid. numero 49. 50 ibid.
Executio pro debito vaſalli defuncti, an fiat in fructibus feudi contra ſucceſſorem. ibid nu. 50 ibid.
Executio an fieri poſsit in viis publicis, & theatris, & aliis ſimilibus, pro debito vniuerſitatis. ib. num. 41 ibid.
Executio nõ fit in bonis mariti pro debito vxoris, vel econtra, ibid. num. 52. ib. Fallit, quando vxor tutrix mortuo primo viro tranſit ad aliũ, non reddita ratione, quia fit executio in bonis ſecundi viri pro debito tutelari. ib. nu. 53 ib.
Executio ſententiæ vſque ad triginta annos peti poteſt, ibid. numero 54 776
Executio in perſonã non fit contra perſonas priuilegiatas. ib. n. 56 ib.
Executio impeditur per exceptionem nullitatis, niſi coram inferiori iudice opponatur. ibid. numero 57 ibid.
An autem impediatur per exceptionem litis pendentiæ. ib. nu. 59 ib.
Executio in criminalibus ſuſpenditur ob excellentiam delinquentis in arte ſua, & quando delictũ eſt antiquum. Idem quando carcerem habuit pro delicto. ibi. numero 60 ibid.
Executio non impeditur per exceptionem requirentem altiorem indaginẽ, quæ incontinenti probari non poteſt ib. nu. 63 777
Executio ſententiæ an impediatur per denunciationem euangelicam, vel per exceptionem compenſat

penſationem compenſationis.ib. num.64 ibi.
Executio fieri poteſt contra latronem inſignem etiam die feriatis, in ſexta parte, verſic. actorum editio. num. 38 616
Executio fit contra tutorem pro expenſis, quando iniuſtè pro pupillo litigauit, in ead. par. verſic. executio. num. 39 774
Executor teſtamenti cui datum eſt arbitrium diſtribuendi, & eligendi pauperes, poteſt id facere ſine citatione heredum vel alterius. in ead. par. verſicu. citatio. numero 22 439
Executor poteſt quis per iudicem conſtitui in ſuamet cauſa. ibid. num. 45 443
Executori ad capienda bona fiſco delata, vel ad exigẽdas pecunias fiſcales, non creditur ſine literis, ibid. num. 77 452
Exequi ſententiam ſuam nõ poteſt iudex prorogatus. in 4. par. 12. diſtinct. num. 19 299
Exemplum ſcripturæ in actis regiſtratæ, non facit fidem, niſi ſit collationatum parte præſente vel citata, in ſexta par. verſic. actorum editio. num. 4 609
Exiticij ciuitatis, citati ad inſtãtiam creditorum non tenentur comparere, & ideo non valet proceſſus factus contra eos in contumaciam, in quarta par. 16. diſtinctio. numero 61 326
Expenſarum cõdemnationem non tenetur iudex facere, niſi ſint petitæ per partem, in 6. par. verſ. libellus. num. 18 476
Expenſarum condemnationem patitur victor quãdoque. in ea. par. verſ. interrogatio. num 2 530
Reliqua vide ſuprà in litera C, in verſ. condemnatio expenſarum.
Expenſarum taxatio, vide infrà in litera T, in verſic. taxatio expenſarum.
Expẽſas funerales ſi quis fecit ſcholari mortuo, poteſt pro illis retinere libros, in 6. par. verſic. executio. num. 47 618
Experti miſſi per iudicem ad menſurandum, vel ad aliquam differentiam, per ꝛſpectũ loci, poſſunt referre ſine citatione partis, licet in eorum electione requiratur citatio partis, in ead. par. verſi. citatio. num. 23 440
Extraordinarium iudicium quod dicatur, & quot modis. in 4 parte, 9. diſt. per totum. 215

F

Fabricantes falſam monetam puniendi ſunt in vltimo ſupplicio, ſine appellandi remedio, in 6. parte. verſic. appellatio numero 294 744
Faciens actum incompatibilem appellatione, appellationi renunciat, in ead. parte, verſic. appellatio. num. 424 765
Falſa moneta, vide ſuprà in ea litera F, in verſic. fabricantes.
Falſum teſtem vel ſcripturam producens in iudicio, poteſt interrogari an velit vti: & poſtea accuſatur, & punitur in amiſsione cauſæ, & etiam de falſo: ad quem autem effectum fiat dicta interrogatio, & qualiter debeat fieri reſponſio, in verſicu. inſtrumentorum productio. num. 38 592
Falſificantes ceram, & alia vtenſilia quæ vendunt, poſſunt puniri, etiam per iudicem eccleſiaſticum temporaliter. in quarta parte, 11. diſtinct. num. 28 279
Falſus procurator quis dicatur. in eadem parte, 16. diſtinctio. numero 21 315

Falſus teſtis qui pecuniam accipit, idem ſcelus committit, quod cõmiſit Iudas vendendo Chriſtum, in tertia parte, num 66 37
Fama loco accuſationis ſuccedit, iudice procedeute per inquiſitionem, in 2. par. num. 3 7
Fama inquiſitionem præcedere debet, alias non valet inquiſitio, in ſexta parte, verſic inquiſitio. numero 19. cum pluribus ſequent. vſque ad num. 31 386
Fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis, & fide dignis, nihil operatur, ibidem numero 21 384
Familia recuſatur vt ſuſpecta ex ſuſpicione ſui domini, in ſexta parte, verſiculo appellatio. numero 31 687
Familiaris vel domeſticus quis dicatur, & quę familiaritas ſufficiat ad recuſandum iudicem, in ſexta par. verſ. appel. num. 29 686
Famuli & ſeruientes clericorũ, gaudent priuilegio fori, ſicut ipſi clerici, quia coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent, in quarta par. 11 diſt. num. 4 272
Fatale primum & ſecundum quod dicatur, & vnde dicatur, in ſexta parte, verſicu. appellatio. numero 232 745
Feriæ inductæ ad honorẽ Dei, quæ ſeruantur in iudiciis, quæ ſint, & qui actus celebrari poſsint in illis diebus. in quarta parte. 16. diſtin. num 82 330
Feriato die ad honorem Dei, poteſt notarius facere inſtrumẽta Item poſſunt fieri omnes actus voluntariæ iuriſdictionis. in d. 16. diſt. numero 86 331
Feriæ ad honorem Dei, an per conſuetudinẽ tolli poſſint, ita quòd acta facta in illis diebus valeant, prout fit in cultus nundinarum, numero 87 ibid.
Feriæ inductæ ad honorem Dei, an poſsint tolli per ſtatutum. ibi. numero 94 333
Feriæ inductæ ad honorem hominum, & feriæ meſsium, & vindemiarum, non ſeruantur in regno, & quæ hodie ſeruentur, in quarta parte. 9. diſt. num 19 219
Feriatis diebus iudicium factum, eſt nullum, in d. 16 diſt. nu. 82 330
Feudalis cauſa per ius canonicum potius, quàm per ius ciuile decidi debet, in tertia parte, numero 87 42
Feudalis cauſa laici cognoſcitur per iudicem eccleſiaſticum, quando feudum tenetur ab eccleſia Item econtra, quando feudum tenetur à laico, ſortitur forum iudicis ſecularis, in quarta parte. 11. diſtin. numero 7 273
Feudalis cauſa cõpromitti non poteſt, etiam inter coniunctos. Idem vbi agitur de vita, & militia, in ſexta parte. verſ. compromiſſum. num. 22. 23 586
Feudales cauſæ per quæ iura decidantur in regno Siciliæ, in tertia par. num. 87 42
Feudorum ius dicitur ius ciuile, & conſuetudinarium, & fuit conditum ab Oberto de Horto, iuriſconſulto Mediolanenſi, in tertia parte. num 83 84 42
Feudorum iura, & vſus præferuntur iuri communi, dummodo ſint rationabiles, aliàs ſecus. Item, quando caſus expreſſè deciditur per vſus feudorum, aliàs non ſumitur in eis argumentũ à contrario ſenſu. ibid. num 91. 92 43
Feudorum vſum ſeruatur etiam in feudis eccleſiaſticis. ib. nu. 93 ib.
Feudatarius citatus, qui dixit non venire, perdit feudum. in 6. parte, verſ. cont. num. 24 470

Feudatario mortuo, an poſſit fieri executio in fructibus ſucceſſoris in feudo, in 6. parte, verſ. executio.nu.50 775
Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, patitur executionem ex eodem proceſſu fabricato cōtra principalem,in 6.par.verſic.citatio,numero 32 441
Fideiuſſor de præſentādo ſtatim incidit in pœnam, cum reus fuerit requiſitus abſq; requiſitione ipſius fideiuſſoris,in 6.par.verſ.ſatiſdatio nu.5 494
Fideiuſſor de præſentando non tenetur iurare in ciuilibus,nec principalis,ibid.num.6. ib.
Fideiuſſor de iudicato ſoluendo cō ram ordinario tenetur ſoluere iudicatum per ſuum delegatum, ibi.nu.12 496
Fideiuſſor de non offendendo,non tenetur ad pœnam.ad quam.fuit condemnatus principalis, qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confeſſo.ibi.nu.14 ib.
Fideiuſſor de expēſis in caſu ſuccūbentiæ, nō tenetur ad expenſas ad quas fuit actor condemnatus perempta inſtantia. ibi.nu. 17
Fideiuſſor non obligatur,niſi primo obligetur principalis,ibi.numero 26 498
Fideiuſſoris citatio non requiritur in ſententia ferenda contra principalem,in ſexta parte, verſ.citatio,nu.32 441
Fideiuſſores de præſentando, duo ad minus recipi debent pro quolibet accuſato,qui nō ſint clerici, neque filius familias,ſe obligantes in ſolidum:quę fideiuſſio omni die per ſolum actorum magiſtrum accipitur. Et quid ſi eſt dies feriata, qualiter accipiatur. in eadem parte, verſ. ſatiſdatio, numero 7 494
Fideiuſſores in criminalibus pro quanta pœna in regno recipi debeant,ibi.nu. 8 ib.
Fideiuſſoribus an & quando ſit relaxandus reus in criminalibus,ibi. nu.10 495
Fideiubere an, & quando poteſt vnus inquiſitus,pro alio, quæ appellatur fideiuſſio vicaria,& quid ſeruetur in regno.in ſexta parte, ver.ſatiſdatio,nu.9 ib.
Fideiubere pro proximo in periculo conſtituto,quis poteſt,non obſtante iuramento, p ipſum de non fideiubendo pręſtito. in ſexta parte, verſi. iuramentum, numero 50 609
Fideiuſſionem de iudicato ſoluendo quis præſtare teneatur: in 6. parte, verſicu.ſatiſdatio, numero 9. 495
Fideiuſſionis materia, vide infrà in litera S. in verſic. ſatiſdatio.
Figura iudicij, quæ ſit. in ſecunda parte, numero 26 13
Filius prius torquetur quando de eodem crimine pater,& filius ſunt in criminali. in procem. nu. 14 3
Filius prius mortuus præſumitur quando pater & filius,vel mater & filius in eodem cōflictu, bello, aut mari moriuntur,ibid.numero 15 ib.
Filius familias agens vel conueniens in iudicio ſine conſenſu patris, facit iudicium eſſe nullum, & poteſt opponi tam ante, quàm poſt ſententiam, in quarta parte 16. diſtinct.num. 30 317
Filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius,ibi. nu.36 133
Filiusfamilias litigare poteſt ſuper ſpirituali negocio.ibi.nu.36 134
Filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio, quando iudicium tendit ad eius

fauorem,quia valet,etiam ſi ſit minor,ibi.nu.31 133
Filiusfamilias ſi conuentus eſt in iudicio criminali,etiam cum conſenſu patris,non valet iudicium quando eſt minor,ibi.nu.79 330
Filius renuncians emancipationi,nõ intrat patriam ptãtẽ in iiij.parte 18.diſt.nu.5 536
Filius iniurians patri vel matri,poteſt ex iudicis officio inquiri,& puniri in ſexta parte, ver.inqniſitio nu.165 420
Filiusfamilias etiam ſine conſenſu patris poteſt ſe cõpromittere, ex forma Regiæ pragmaticæ ,in vj. parte,verſ.compromiſſum, nu.10 538
Filio condemnato non fit executio in peculio aduentitio,etiam ſuper proprietate quæ eſt tota filij in vj.parte,verſ.executio,nu. 35 774
Filij naturales tñ non excluduntur per filias legitimas, & naturales à ſucceſſione patris de iure longobardo in iij.parte,nu.127 54
Finem imponere litibus iura multum feſtinant, in ſecunda parte, nu.33 15
Finali cauſæ iudicij renunciari poteſt ibidem,nu.46 18
Fiſcus quando tractat de lucro condemnatus pro debito publico ſeu fiſcali,non appellat,in ſexta parte verſ.appellatio,nu.300 745
Forma actus quæ dicatur in ſecunda parte,numero 25.26 12.13
Formalia actuum, quæ reſpiciunt fauorem publicum non poſſunt renunciari,neque tolli per partes in ij.parte,nu.38.39 cum pluib. ſequen. 15
Formalibus neque ſubſtantialibus non poſſunt partes in contractibus, & vltimis voluntatibus renunciare, vt actus valeat, ibi.numero 42 ibid.
Forindicatio quando habeat locum & pro quibus delictis , in ſexta parte,verſi. contumacia , nu . 36 472
Frater proprio nomine non agit ciuiliter pro iniuria fratris,ſed criminaliter ſic.in vj.parte,.verſ.inquiſitio.nu.61,65 345.346
Fructus ſequeſtrari poſſunt pendente appellatione in vj.parte , verſ. appellatio,nu.188 717
Fructus beneficij eccleſiaſtici , pro debito clerici capi non poſſunt, niſi quando alia bona non habet , in vj. parte , verſ. executio, num. 44 775
Fructus feudi pro debito capi non poſſũt,niſi in ſubſidium,ibi.nu. 49
Furtum an dicatur hodie crimen priuatum,ex quo eſt alterata pœna per capitula Regni, in ſexta parte, verſ. inquiſitio , nu. 205 427
Fur manifeſtus condemnatus de furto, non poteſt appellare in vj. parte , verſic.appellatio , numero 159 712
Furioſus iudex eſſe non poteſt,in vj.parte,verſ.ſententia,n.98 658
Fuſtigatus pœna,an dicatur capitalis,& in quibus ſeruetur,in iij. parte,ij.diſt.num.59. 104 105

G

Gabellæ,quando exiguntur,ſiue collectæ , vel tributa fiſcalia, nullus iuris ordo ſeruatur. Idem, quando agitur contra gabellarios , indebitè opprimentes , in quarta parte , nona diſtinct. numero 181.182 260
Gentium ius quid ſit , & quid introduxit , in tertia parte , numero 8 24

Gratianus auctor libri Decretorum, fuit monachus, & magiſter ſacræ Theologiæ, in tertia parte, numero 34 31

Grodis iudicibus, non ſunt cauſæ ſubtiles committendæ, in vj. par. verſ.appel.num.67 690.

H

Habens ſcripturam iuratam, nō tenetur ad compromiſſum, ſecundum pragmaticam.in vj.parte,verſ.compromiſſum, numero 19 539

Hereditatis petitio, an ſit actio mere realis, vel perſonalis, in rem ſcriptam, in iiij. parte, ij.diſt. num.61. 119

Hereditatis petitio non datur ei, qui quandoque poſſeſſionem habuit,& ceſſit ab ea, in iiij.parte, vij diſt.nu.6 144

Hereditatis petitio intentata præiudicat aliis actionibus,& facit illas quieſcere,in iiij.parte,xx.diſt. num.6 338

Heres adiens hereditatem, cenſetur quaſi contrahere cum debitoribus, & creditoribus hereditariis,in iiij.parte,iij.diſt.nu. 62 120

Heres ſi fecit inuentarium,& creditores dicunt plus eſſe in bonis quàm ſit in eo conſcriptum, iudex inſtantibus creditoribus inquirit,& accipit probationes de domo heredis ſeruos torquendo.in vj.parte,verſ.inq.nu. 145 418

Heres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligente poteſt iudex vendere res hereditarias pro ſepultura,ib. nu.198 425

Heres antequam adeat hereditatem poteſt citari facere creditores, per proclama,vt com pareant ad oſtendendum inſtrumenta debiti in vj.parte,verſ.citatio,nu. 108 457

Heres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato,in diem, vel ſub conditione,in vj.parte,verſ.ſatiſdatio.nu. 24 498

Heredes duo,quorum alter eſt clericus,& alter laicus, ambo conueniri debent coram epiſcopo,etiam ſi plures ſint laici,quàm clerici. in quarta parte,xj.diſtinctio. numero 21 278

Hypothecaria agens, qui neceſſe probare habeat,in iiij.diſt.nu.59 119

Hypothecaria actio contra tertium poſſeſſorem impeditur per exceptionem excuſſionis,vbi non eſt precarij conſtitutum,in iij.parte, xx.diſt.nu.11 339

Homo triplex caput habere dicitur in quarta.parte, ij.diſtinctio. numero 1 103

Homo cum factus ſit ad inſtar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in facie bullari, & cicatricibus deformari, ibidem, numero 9 501

Homicidium per culpam commiſſum, pœna arbitraria punitur, & dicitur crimen extraordinarium, & ponitur exemplum in eo, qui excedit modum temperandi iuſtum calorem. in iiij.parte,j.diſt. nu.77 87

Homicidio commiſſo oritur criminalis accuſatio ad pœnam, ac etiam actio in factum ad intereſſe,ibi, nu.4 62

Honor magis eſt ſedere à dextris, quàm à ſiniſtris,in proœ.n.10 2

Hora,in qua quis compareret tenetur,an requiratur in citatione, in vj.parte, verſ.citatio.num. 66 449

Hoſpitalibus piis datur reſtitutio in integrum, in 6. pat. verſic.appellatio.num.90 693

I

IAcobus de Beluiſo, fuit vir magnę auctoritatis in materia feudorum,& octo vicibus legit librũ feudorum,ideo multum ſibi creditur.in 3.par.num.84 41
Idiota,vel ruſticus reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato vel procuratore, in vj.parte,verſ. poſit.nu.16 551
Ignoranti ſententiam contra ſe latam non currunt x. dies ſtatuti ad appellandum,in vj.parte, ver. appell.nu.215 722
Imperium totius mundi fuit in populo R. acquiſitum vi armorum. in iiij.parte,nu.25 29
Imperiũ vnde habuit originem, ib.
Imperium fuit tranſlatum de populo R. in principem,qui dictus eſt Rex Romanorum. Et an idem populus poſſit imperium auocare,& dictum imperium fuit confirmatum per Chriſtum in Euange.ibi.&nu.26.27. ibid.
Imperio vacante appellatur ad Papam obmiſſo medio, in vj.parte, verſ.appell.nu.388 759
Imperator primus in orbe fuit Octauianus. Aliqui dicunt, quod fuit Iulius Cæſar. ſed primus imperator Chriſtianus fuit Conſtantinus,in iij.parte,nu.16 24
Imperator per Papam deponi poteſt ib.n.26
Imperator eſt dominus mundi,& in legibus condendis æquiparatur Deo,ibi.nu.119 52
Imperator,dicitur diuina gratia conſtitutus,ib.120 ibi.
Imperator in cauſa propria iudex eſſe non debet,ſed debet illam delegare,in vj.parte,verſic.appel. nu.58 687
Imperatoris poteſtas à Deo procedit in d.iij.parte,nu.30 19
Imperatoris ſententia, an fieri poſſit ſine citatione in vj.parte,verſ. citatio.nu.10 436
Imperatoris regnatio in libello criminali apponi debet,in vj.parte, verſ.lib.nu.12 475
Impedimenti probandi cauſa, dicitur ſummaria, quia vt plurimum probatur per iuramentum,in iiij. parte,ix.diſt.nu.198 263
Impeditus, vide infrà in verſi. inſtantia.
Impubes iudex eſſe non poteſt,in vj.parte ,ver. ſententia, nu. 98 760
Incertitudo perſonæ, quæ tamen eſt certa per rerum naturam,non vitiat actum.in vj.pare,nu. 4.5. 7.& 8
Indebiti condictio, vide ſuprà in litera C, in verſ.condictio indebiti
Indicia non dicuntur ea, quæ ſunt capta ex proceſſu informatiuo, niſi fuerint repetita parte citata in vj.parte,verſ.inq.nu.8.in fi.
Indicia purgata ſunt reo in tortura non confitente,in vj.parte,verſ. tortura.nu.16 631
Indictionis obmiſſio, vitiat inſtrumentum, in vj.verſ.inſtrumentorum productio.nu.41 594
Indictionis omiſſio, an vitiet libellum criminaliter.in vj.parte,ver. libellus,nu.12 475
Infirmitas ſuorum conſanguineorum excuſat à contumacia,in vj. parte,ver.contumacia.nu 2 608
Informatio capta per teſtes inhabiles,in caſib.in quibus teſtes, non requirebantur,valet in iiij.parte, ix.diſt.nu.209 265
Ingrediens poſſeſſionem decreto iniuſto,punitur de vi turbatiua, in iiij.parte,xvj.diſt.nume.76 329
Inhibitio ſuperioris legitime interpoſita,

poſita,cum cauſæ cognitione,& parte citata, ligat manus iudicis alias ſecus,& non ligat, quando appellatio eſt iniuſta,& friuola. in vj. parte, verſ.appell.nu. 207 720

Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus po ſtea geſti.ibi.nu.208 ib.

Inhibitio an ,& quando poſſit fieri iudici laico per iudicē eccleſiaſti cum. in iiij.parte, xj.diſt.nu. 55 287

Initium habere oportet ea quæ geri mus, alias actum inanem efficiũt. in proœ.nu.4 2

Inimicitia eſt iuſta cauſa ſuſpitionis iudicis,in vj.parte,verſ.appel.nu. 35 687

Inimicitia ad recuſandum iudicem, cauſatur ex lite,quam quis habet cum eodem iudice tanquam pri uato. ibi.nu.47 688

Inimicus de iure canonico repelli tur ab accuſando. Secus de iure ciuili,in vj.parte ,verſ.inq.nu.53 392

Inimicus meus dicitur,qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo, in vj.parte,verſ.ap pell.nu.35 687

Inimicus cenſetur etiam is, qui non vult aliquem admitere ad oſ culum pacis,maxime in eccleſia. ib.nu.48 688

Inimicus cenſetur,qui non ſalutat. ibid.numero 50 689

Inimicus reconciliatus, redditur ſu ſpectus in iudicando,& à teſtimo nio repellitur,ibid num.64 ib.

Iniuria facta vni, omnibus eius con ſanguineis facta cẽſetur,& quam uis paſſus iniuriam remittat,poſ ſunt tamen alij accuſare. Quod in tellige crimnaliter tantũ,non au tem ciuiliter,niſi ſit pater,vel ma ritus,in vj.parte,verſ.inq.nu. 58. 60 344.395

Iniuria quæ fit diuinæ religioni,vel patriæ, propria appellari poteſt, & quilibet poteſt eam proſequi tanquã propriam.ib.nu.63 396

Iniuria filij poteſt remitti per patrē adeo ꝙ filius agere non poteſt vlterius, nec eius frater poſt re miſſionem patris. Fallit,quando pater eſſet vilis perſona,vel quan do iniuria à perſona coniuncta fa cta eſſet, ibidem. numero 67. 71 397. 398

Iniuria atrox,& enormis, quæ dica tur, & quæ leuis,ibidem.numero 75 399

Iniuria fuit remiſſa in foro animæ, poteſt nihilominus iniuriator ac cuſari per remittentem,ibi.nu.89 403

Iniuria illata clerico, eſt crimen publicum ,& quilibet poteſt ac cuſare , & iudex ex officio inqui rit,ibi.nu.142 418

Iniuria facta clerico , dicitur facta Deo ibidem, nu.143 ibi.

Iniuriarum actione non poteſt quis agere cõtra homicidã ſed homici dã accuſare cogitur,ibi.n.91 403

Iniuriarum actione non poteſt age re conſanguineus offenſi, pẽden te accuſatione facta per ipſum of fenſum,ibi.nu.95 405

Iniuriarũ actione poteſt agi ciuili ter, & criminaliter,&quando.in iiij.parte.j.diſt.nu.4. 62

Iniuriarum æſtimatio qualiter fiat & quid ſecundum conſt. Regni. ibi.nu.21 65

Iniuriarum actione quando agitur pars ęſtimat,& iudex taxat,medi ante iuramento agenti,& cui de beat pœna applicari, ib. n.10 ib.

Iniuriarum actione proceditur in re gno per libellum, vel per quere lam. Et quæ ſit differentia inter iſtos procedendi modos, ibi.nu-

meto 11 ibid.

Iniuriarum iudicium, vbi petitur ſatiſdatio iniuriæ, dicitur criminale, ibi.nu.19 68

Iniuriarum actione an teneatur opponens crimina contra teſtes, ſi illa non probat. Et quid ſi proteſtatur, quòd non animo iniuriandi. in ſexta parte, verſ. repulſa. nu.15 66

Iniuſtitia non inuenitur in legibus iuriſconſultorum. in tertia part. nu.121 52

Innocentij dicta ſuper decreta non ſunt auth. nec habent vim legis ſed ſunt velut gloſæ, in eadem parte, nu.37 31

Inops & male veſtitus æquiparatur carcerato, in vj. parte verſ. comumacia nu.6 465

Inquiſitio quando fit, fama loco accuſatoris ſuccedit, in ſecunda parte, nu.3 7

Inquiſitio generalis quando fit, tenus eſt certus ſaltem per rerum naturam, ibi.nu.5 8

Inquiſitio quando fit de crimine, mitior pœna irrogatur de iure canonico, nam imponitur pœna extraordinaria. in quarta parte, prima diſt.nu.36 74

Inquiſitio non poteſt fieri per iudicem pro delicto culpa commiſſo abſque dolo, niſi ſit lata culpa. in eadem parte, j.diſt.nu.91 98

Inquiſitio, vel accuſatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur, in 6.parte, verſ. inq.nu. 5.6 380

Inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſſis. quod intellige de ſpeciali inquiſitione. Secus in generali, ibi.nu.6 ib.

Inquiſitio generalis, quæ dicatur, quomodo, & qualiter fiat, & ad quem effectum, ibi.nu.7.8 ibid.

Inquiſitio generalis præcedere debet, antequam conueniatur vniuerſitas ad pœnam damni clandeſtine, ibi.nu.11 382

Inquiſitio ſpecialis contra certam perſonam, qualiter, & quot modis fiat, ibi.nu.12 383

Inquiſitio fieri debet per eccleſiaſticum iudicem de idoneitate perſonæ eligendæ, vel ordinandæ, nec non de vita, & moribus clericorum, quando prælatus viſitat eccleſiam, ibi.num.13.14. ib.

Inquiſitio vt valeat quot requirantur, ibid.nu.16. cum plurib. ſeq. ibid & ſeq.

Inquiſitio ſpecialis non procedit, niſi primo conſtet delictum eſſe commiſſum, & qualiter conſtare debeat, & quam diligentiam debet facere iudex ibi.nu.17 384

Inquiſitio non poteſt fieri, niſi præcedat fama publica, & vehemens quæ ex actis apparere debet à maleuolis orta eſſe, ibi.num.18.19. ibi.

Inquiſitio formatur extantibus indicijs, ſine fama, ibi.nu 22 385

Inquiſitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente, ibi.nu.25 ibi.

Inquiſitio formata non præcedente infamia, valet quando fit per aliquem probum virum. ibi.nu.26 ibidem

Inquiſitio, non præcedente infamia formata valet, exiſtente inquiſito præſente, & non contradicente, ibi.nu.27 ib.

Inquiſitio fit contra officialem in ſindicatu, non præcedente fama ibi.nu.28 ibi.

Inquiſitio generalis formatur fama non præcedente, ibi.nu.29 386

Inquiſitio ſpecialis, quam præceſſit inquiſitio generalis, valet, ſine

ali

a'ia famæ probatione, ibid. numero 30 ibid.
Inquiſitio non ad puniendum, ſed ad corigendum pro animæ ſalute non præcedente fama, valet. ibid. nu. 32 387
Inquiſitio ex neceſſitate officij formata, non præcedēte fama valet, ibidem, numero trigeſimotertio, ibidem
Inquiſitio delicti non commiſſi dolo vel lata culpa, ſed per leuem aut leuiſſimam culpam non valet ibidem, numero trigeſimoquarto, pagina 388
Inquiſitio locum, & tempus commiſſi criminis continere debet, ibi. nu. 35 ib.
Inquiſitio ſine ſolēnitatibus, l. libellorum, ff de accuſ. valet, quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem, & crimine læſæ maieſtatis, ibi. nu. 36 ib.
Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet cum loco, & tempore, nec ſufficit dicere, quod eſt ſolitus furari, blaſphemare, & ſimilia facere. ibidē, numero trigeſimoſeptimo, pagina 388
Inquiſitio ante, quam fiat, debet iudex citare offenſum, ſi valt comparere ad accuſandum alias ſuperueniente accuſatore ceſſat inquiſitio. ibidem, numero trigeſimooctauo 389
Inquiſitio vigore ſtatuti facta, non tolitur per ſuperuenientem cauſatorem, & remedium ordinarium dicitur, ibi. nu. 39 ib.
Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi, & per capitula Regni, ibidem, numero 40 390
Inquiſitio non ceſſat, inquiſito affectante, vel procurante ab ali quo accuſari coram alio iudice vt impediatur inquiſitio ibidem, numero 41 ib.
Item, quando offenſus prius interrogatus, dixit quod nolebat accuſare, ibidem, numero 42 pagina eadem
Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſatorem quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum: ibidem, numero 43 pagina 391
Inquiſitio non ſuperſedit, quando accuſans prius denunciat iudici, vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem poſtea accuſat. ib. num. quadrageſimoquarto, ibidem
Item quando iudex videret accuſationem etiam ſuſpectam de colluſione, ibi. num. quadrageſimoquinto, ibid.
Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem, ibidem, numero 46 ibi.
Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium, & non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem, ibi. nu. 48 ib.
Inquiſitio non poteſt fieri de crimine, de quo alias quis fuit accuſatus, vel inquiſitus, & legitime abſolutus. ibidem, numero 49 ibid.
Inquiſitio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt per colluſionem, & præuaricationem ibid. nu. 50 392
Item, quando prius lata fuit abſolutoria ab obſeruatione iudicij, ib. nu. 53 ibid.
Item, quando quis accuſaretur ab alio tertio, ibidem, numero 52 ibidem
Item, quando cauſa criminalis eſſet deciſa per tranſactionem, ibi. nu. 55 393

Inquiſitio vel accuſatio fieri poteſt de crimine de quo per viã exceptionis cognitum fuit. ibi. nu. 85 402
Inquiſitio fieri poteſt de crimine de quo primo cognitum fuit per viam denunciationis Euangelicę. ibi. nu. 86 ibi.
Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo alias fuit actum ciuiliter, ib. nu. 96 409
Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non valet, ibi. nu. 102 409
Inquiſitio quando fit per iudicem ſolet dari coadiutor, & an hoc ſit de ſubſtãtia, & ad quem effectum datur, ibi. nu. 104 ibi.
Inquiſitio regulariter non fit in ciuilibus ad commodum priuatorum. Fallit in multis caſibus. ibi. nu. 105 ibi.
Inquiſitio poteſt fieri in crimine vſurarum, etiam ad commodum priuati, ibid. nu. 106 410
Inquiſitio in quibus caſibus fieri poteſt ex officio ſine accuſatore. ib. nu. 106. 107. vſque ad fi. vbi ponuntur lxiiij. caſus ib.
Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conſpirationem ſeu conuenticulam, ibid. nu. 128 416
Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei, & quilibet accuſare poteſt, ibid. num. 144 418
Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniẽdi ad ſpecialem niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt, & non fit niſi ſemel in anno, ibi. nu. 174 421
Inquiſitio procedit, ex officio iudicis de crimine læſæ maieſtatis perpetrato contra perſonam principis vel ſuorum collateralium. ibi. nu. 175 422
Inquiſitio permittitur cõtra ſocios criminis, in caſibus, in quib. permiſſa eſt de ſociis interrogatio. ibid. num. 178 ibid.
Inquiſitio generalis contra omnes malefactores poteſt fieri per iudicem ad purgandam prouinciam malis hominibus. ibid. nu. 180 ib.
Inquiſitio an fieri poſſit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto vel iniuria, & quid ſeruetur in regno. ibid. num. 204 426
Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine de iure canonico. ibid. numero 206 ibid.
Inquiſitio crimine expenſis fieri debet ibid. num. 207 ibid.
Inquiſitio inepta, an validetur per confeſſionem. ibid. nu. 208 ibid.
Inquiſitionis cauſa, an dicatur ciuilis vel criminalis. in 4. par. prima diſt. num. 35 74
Reliqua vide infrà, in verſ. iudex inquirit.
Inquiſiti, an & quãdo poſſint ſimul fideiubere: & quid ſeruetur in Regno, in ſexta part. verſ. ſatiſdatio. num 9 495
Inſtantia perempta, poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, & actorem condemnare in expenſis, in quarta parte, xvj. diſtinct. num. 40 320
Inſtantia cauſæ, quæ dicatur, in 5. par. num. 2 356
Inſtantia quãdo in cauſis currere incipiat. ibid. num. 3 ibid.
Inſtantia quando incipiat currere in cauſis, in quibus lis non conteſtatur. ibid num. 4 ibid.
Inſtantia cauſarum, quanto tempore durat. ibid. num. 5 ibi.
Inſtantia currit, & perit etiam, vbi proceditur per inquiſ. ib. n. 6 357
In cauſis ciuilibus, vbi proceditur per officium iudicis nolen. currit, & perit inſtantia, ibid. nu. 7 ibid.
Inſtantia perit in cauſis executiuis, & inſtrum

& inſtrumentalibus,in quibus pa rata eſt executio. ibidem,numero 8 ibid.
Inſtantia currit etiam coram iudice delegato.ibid.num.9 ibi.
Inſtantia perit coram arbitro,cui nō eſt tempus præfixum.ibidem,numero 10 ibid.
Inſtantia coram arbitratore non currit,neque perit.ibid.num. 11 ib.
Inſtantia cœpta cum defuncto, non tranſit ad heredem. ibidem, numero 12 358
Inſtantia cœpta cum defuncto laico, non tranſit in clericum heredem.ibid.num.13 ibid.
Inſtantia nunquam perit de iure canonico,quod in foro eccleſiæ ſeruatur.ibid.num.14 ibid.
Inſtantia in conſiſtorio principis nunquam perit, & quid ſeruetur in ſacro conſil. Neapol. ibid. numero 15 ibid.
Inſtantia non perit triennio, quando iudex habet liberū arbitrium in procedendo, & ſententiando, ibid.num.16 ibid.
Inſtantia per ſtatutum, & per reſcriptum principis breuiari poteſt, ibid.num.17 359
Inſtantia breuiata, ſi petatur dilatio vltra metas inſtantiæ, an poſt illam peremptam, poſſit ſententia ferri.ibid.num.18 ibid.
Inſtantia à principe prorogari poteſt ibid.num.19 ibid.
Inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquam perit, etiam ſi ventilentur coram iudice laico. ibidem, numero 21 360
Inſtantia breuior triennali tempore in reſcripto delegatorio præfixa, poteſt conſenſu partium prorogari.in d.v.par.num.26 ibi.
Inſtantia breuiari poteſt per inferiorem à principe delegantē cauſam decidendā infra breue tempus,& quid importet talis breuiatio.ibi. num.27 ibi.
Inſtantia durat vltra terminum mortuo iudice prope finem triennij, ibid.num.28 361
Inſtantia nunquam perit in emergentibus ante litem conteſtatam, ibid.num.29 ibid.
Inſtantia non currit litigatori facto aduerſarij impedito, ibidem, numero 30 ibid.
Inſtantia an currat impedito facto iudicis, vel tertij, ibidem,numero 31 ibid.
Inſtantia quando per principem reſtituitur, dicitur inſufflatio, ſed an tunc debeant refici expenſæ, ibid.num.32 362
Inſtantia inſufflata per principem, nulla expenſarum facta mentione, poteſt per partem opponi, ꝙ expenſæ reficiantur,ib nu.33 ib.
Inſtantia lapſa facto iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur, neque neceſſe eſt adire Regem,vel ſacrum conſilium pro inſufflatione,ibi.num 34 363
Inſtantia perempta reſtituitur abſque refectione expenſarum illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum,de iure conceditur, ibi. nu.35 ibi.
Inſtantia non perit triennio,quando lite pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis, coram quo lis agitur,nam ſucceſſor expectari debet,ibi.nu.37 ib.
Inſtantia non currit, in cauſa in qua eſt princeps conſultandus quia reſponſio principis expectari debet,ibi,nu.38 ibi.
Inſtantia nō currit durante inhibitione ſuperioris,vel epiſcopi,ibi. nu.39 ibidem.
Inſtantia non currit impedito agere iuris impedimento,ib.n.40 364
Inſtantia an currat donec proceſſus ſtat

ſtat penes conſultorē.ib.n.4 t ib.

Inſtantia in cauſa feudali durat per annum.ibid.num.42 ibid.

Inſtantia cauſæ clerici deuolutæ ad iudicem laicum propter impedimentum epiſcopi, quanto tempore durat,ibid.num.43 ibid.

Inſtantia perempta, poſſunt innouari omnia acta de conſenſu partiū repetendo,ibid.num.45 365

Inſtantia perempta reſtaurari poteſt altero de quatuor modis, ibi.numero 46 ibid.

Inſtantia perempta,non perit cauſa, neque ius partis, ſed actor poteſt cauſam de nouo incipere, & nouam inſtantiam fabricare, relictis expenſis in cauſa ciuili. Secus in criminali,ibi.nu.47.48 ibi.

Inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis quàm per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, ibid.numero 49 366

Inſtantia perempta, quæ acta pereant,& quid in criminalibus,ibi. num.55.57 368.369

Inſtantia perempta poteſt ferri ſententia,ſi ex roceſſu apparet confeſſio rei.ibid num.58.59 369

Inſtantia perempta ſi cauſa incipiatur de nouo, poſſunt opponi omnes exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ, ac ſi nunquam iudicium fuiſſet intentatum, ibidem, numero 61 370

Inſtantia perempta per abſolutoriā ab obſeruatione iudicij,an omnia acta pereant.ibid.num.62 370

Inſtantia cauſę principalis vel appellationis,an ſuſpendatur per compromiſſum,in vj.par.verſ.appellatio.num.237 730

Inſtantia cauſæ appellationis,maioris eſt præiudicij,q̄ cauſæ principalis,ibid.num.238 ibid.

Inſtantiæ tempus poteſt per partes breuiari,in v.par.num.22 360

Inſtantiæ tempus per compromiſſum non poteſt prorogari,ibidem num.24 ibid.

Inſtantiæ prorogatio non firmatur, etiam iuramento,ib.nu.23 ibid.

Inſtitorem alicui apothecæ præpoſitum volens reuocare,edictum ante illam apothecam publicè proponere debet, vt nemo cum illo contrahat.in ſexta parte, verſi.citatio num.90 454

Inſtrumentum quando præſentatur ſecundum formam ritus,non requiritur citatio partis in præambulo faciendo, in ſexta parte,verſic.citatio.num.9 436

Inſtrumentum ſecundum formam ritus,qualiter præſentetur,& quę pœna ſoluatur per debitorem, & quæ per creditorem. Et quando euitetur dicta pœna, in vj. parte, verſic.inſtrumenti productio,numero 2 585

Inſtrumentum poteſt præſentari altero de tribus modis. ibid.

Inſtrumentum ſecundum formam ritus poteſt præſentari,etiam contra mulierem,& in iſto caſu carceratur mulier pro debito, ibid.numero 20 591

Inſtrumentum vt præſentari poſſit ſecundum formam ritus,iuramentum, & pœnam continere debet, & liquidum debet eſſe, ibidem, numero 22 ibid.

Inſtrumentum ſecundum formam ritus, poſt viginti annos præſentari non poteſt,ibid.num.23 ib.

Inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentari non poteſt contra heredem debitoris, ſed creditoris heres illud præſentet, ibid. num.24 ibid.

Inſtrumentum continens debitum valoris,vltra vnciam, præſentatur ſecundum formam ritus, ibid.numero 25 ibid.

Item,

Item, quod creditor non ſit præuentus.ibid.num.26 ibid.

Inſtrumentum ſecundum formam ritus, non poteſt præſentari per procuratorem,ibid.num.27 592

Inſtrumentum ſecundum formam ritus non præſentatur contra debitorem, qui contraxit per procuratorem,& non iurauit ipſe debitor,ſed procurator, quia iuramentum debet præſtari de facie ad faciem,ibid.num.28 ibid.

Inſtrumentum ſuper aſſiſtentia impetranda, quando æqualiter præſentetur.ibid.num.30 ibid.

Inſtrumentum vt fidem faciat, in membrana charta ſcribi debet.Secus in ſcriptura priuata, & quæ continere debeat ibid.nu.32 ib.

Inſtrumentum falſum producens, ſimpliciter reſpondere debet, ſi vult eo vti.ibid.num.38 593

Inſtrumentum vt fidem faciat, locũ celebrati contractus vel inſtrumenti continere debet,ibid. numero 39 ibid.

Inſtrumentum carens ſignō notarij in eo apponi conſueto, non valet,ibid.num.40 ibid.

Inſtrumentum regulariter non debet edi niſi ſemel. Fallit,quando continet id quod dependet ex ſola voluntate vnius.quia tunc millies edi poteſt,in ſexta part. verſ. actorum editio.num.66 619

Inſtrumenti copia collationata poteſt in actis relinqui retento originali.in verſ.actorum editio.numero 3 768

Inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem, in ſexta parte.verſ.inq.nu.189 424

Inſtrumenti executio non poteſt fieri contra tertium non nominatũ in inſtrumento, nec etiam actiue non nominatus illam petit,in vj. par.ver.executio.num.32 773

Inſtrumenti executio poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem citatum, & negocio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo,ib.nu.33 ib.

Inſtrumento præſentato ſecundum formam ritus, ſi debitor eſt contumax, poteſt de perſona capi, in ſexta parte.verſ. inſtrumentorum productio,num.29 592

Inſtrumenta vſque ad quod tempus produci poſſunt in iudicio, ibid. num.47 594

Inſtrumenta duo ſi reperiuntur in eadem charta, præſumitur prius illud, quod præcedit in ordine ſcripturæ.in iij.par.num.107 49

Inſtrumenta, & ſcripturæ productæ in iudicio, an dicantur eſſe de actis,in ſexta parte,verſic actorum editio,num.3 608

Inſtrumentorum appellatione venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam in ead. par. verſ.inſtrumentorum productio.num.1 360

Intellectus ad gloſ. in verſic.ſecundum,inſtit. de obl.in princ. in vj. par. verſ. ſententia num. 67.68. cum ſequen. 653

Intellectus ad gloſ. in §. in ſumma, verſ.extraordinaria. inſt.de iniur. in 4.par.j.diſt.num.63 80

Intellect.ad l.ſi cum eodem.§.quod ſi mutuæ.ff.de iur.om.ind. in ead. par.vj.diſt.num.33 175

Intellectus ad l ſi locus, ff.de iud.in vj.parte. verſic. ſententia. numero 72 73 654

Intellectus ad l. & poſt edictum. §. fin.ff.de iud. in vj.par. verſic. appellatio.num.286 742

Intellectus ad l.ſi ſocietatem, §. arbitrorum.ff.pro ſocio, in vj.parte, verſicu. appellatio. numero 271 739

Intellectus ad l.nec enim. ff. ſoluto mat.in iiij.par.num. 108 49

Intel

Intellectus ad l.iniuriarum æſtimatio.ff.de iniur.& ad l.conſtitutionib.§.j.ff.eod.tit.in 4.parte.prima diſt.num.10 65
Intellectus ad l.prætor.§.j. ff de iniur.in 6.parte,verſic.inquiſitio.numero 91 403
Intellectus ad leg.ſæcularij. §. ſunt quędam.ff.de extraord.crim.in 4.par.diſt.1.num.64 82
Intellectus ad l.lex Iulia.§.hodie.ff. ad l.Iul.rep.in ead.par.1. diſtinct. num.66 ibid.
Intellectus ad l.j. ff.de fur.bal.& l.j. §.expilatores,in fi.ff.de effrac.ibi. num.67 ibid.
Intellectus ad l.qui aliena.§.fi. ff.de acquir.hæred.in 6.par.verſ.appellatio.num.152 720
Intellectus ad l.cùm in vna.§.tutor. ff.de appel ibid.num.324 748
Intellectus ad l ij.C.de his,qui latr. in quarta parte,prima diſtinct.numero 60 80
Intellectus ad l.hereditatis.C.de hered.pet.in 4 par.3.diſt.n.63 120
Intellectus ad l.ij.C.de of eius, qui vic.alt.ger.in 4 par.5.diſtinct.numero 22 150
Intellectus ad l.i.in fine. C.qui pro ſua iuriſd.ibid.num.28 151
Intellectus ad l.cum antea.C.de arbitr.in 6 part.verſ.appellatio. numero 124 701
Intellectus ad l.ſi quis libellos.C.de appel.ibid.num.145 708
Intellectus ad l.& in maiorib. C.de appel ibi.num.327 749
Intellectus verus conſtitutionis Regni, qui incipit, puritatem, in 3. parte, nume.107. 108.109. cum ſequen. 49
Intellectus capituli regni, ad hoc, quod noſtrorum,&c. in 4. parte, j.diſt.num.95.96 100
Intellectus capituli regni, quod incipit,ſubiungendo,in 6.par. verſ. inq.num.8.9 382
Intellectus regiæ pragm.diſponentis, quòd in cauſis miſtis procedatur ſine figura iudicij, in quarta par.1.diſt.num.94 99
Intellectus ad cap. inquiſitionis. in princ.de accuſ.ibi.num.62 80
Intellectus ad c.cum debet,de conſang.& affin.in 1.par.nu.28 132
Intellectus ad c.diſpendia.§.reus,de reſcrip.lib.v..in 4.parte.6.diſtinc. num.5 166
Intellectus ad c.cũ tu. de vſur. in 6. par.verſ.inquiſ.num.124 415
Intellectus ad cap.frequens.de reſt. ſpol.lib.vj.in 4.parte.7.diſtin numero 57 205
Interdictum quorum bonorum, reperitur vtile, & directum, & habet ſimilitudinem cum petitione hereditatis.& quando locum habeat.in 4.parte,vj diſtinct.nu.2.3. 6.7.8 194.195
Interdictum, quorum bonorum, in aliquo eſt vtilius, quàm hereditatis petitio.ibid.num.9 ibid.
Interdictum quorum legatorum,eſt poſſeſſoriũ adipiſcendæ,& quando habet locum. ibidem, numero 10 ibid.
Interdictum Saluianum, eſt poſſeſſorium adipiſcendę,& quando & contra quos locum habeat. ibid. numero 11 196
Interdictum retinendæ,datur etiam pro iuribus incorporalibus. ibid. num.27 199
Interdictum vnde vi, quãdo habeat locum, & quæ requirantur in eo, ibid.num.29.& ſeq. 200
Interdictum vnde vi.datur violẽter expulſo de poſſeſſione rei immobilis. ibidem
Interdictum vnde vi, competit pro iuribus incorporalibus, & annuis præſtationib.ibid.num.30 ibid.
Interdictũ vnde vi, an detur ei,qui ſuſpic

ſuſpicatur poſſe repelli.ib.31. ib.
Interdictum,vnde vi,datur ſolum intra annum vtilem.ib.nu.32 ib.
Interdictum vnde vi, competit deiecto poſſidenti tempore ſpolij. ibid.num.33 201
Interdictum vnde vi,non datur contra ſingularem ſucceſſorem , ſed contra vniuerſalem ſic : & datur heredi non poſſidenti, ibid. numero 36 ibid.
Interdictum vnde vi,datur ſpoliato qui verè poſſidebat tempore ſpolij:ſecus ſi tantum detinebat. ibi. num.38 ibi.
Interlocutoria, per quam finitur officium iudicis habet vim diffinitiuæ,in ſexta part. verſ.ſententia. num.43 648
Interlocutoria , quæ diffinit vnum articulum ſubſtantialem cauſæ principalis,vim diffinitiuę habere dicitur.ibid.num.44 ibi.
Interlocutoria continens aliquid dari,vel fieri,vim diffinitiuæ habet, ibid.num.45 ibid.
Reliqua vide infrà, in litera S,in verſic.ſententia interlocutoria.
Interrogatio poteſt fieri poſt cōcluſum in cauſa ad inſtantiam partis in ſummariis.in ſexta par.verſicu. concluſio in cauſa nu.7 632
Interrogationi reſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem poteſt iudicium euitare, in vj.par.ver.interrog.nu.4 681
Interrogationi reſpondere non tenetur reus,qui interrogatur de iuribus ipſius rei:nec etiam ſi interrogatur de negocio principali.ib. num.5.6 ibid.
Interrogationi criminoſæ ſeu cōtinenti turpitudinē,an & qñ teneatur reſpondere.ib.nu.7.9 682
Interrogationi,an agens rei vendic. ſit dñs,non tenetur cōuentus reſpondere.ibid.num.7.9 684
Interrogationes an & qñ, & qualiter fiāt in iudiciis.ib.n.1.2.3 681
Interrogationes in iudiciis fiunt officio iudicis,tam ante,quàm poſt lit.conteſt. & conuictus de mendacio,priuatur poſſeſſione. ibi.numero 3 ibid.
Interrogare an , & qū poſſit iudex principalem vel teſtes , etiam ad inſtantiam partis,poſt concluſum in cauſa,& quid in ſummariis.in 4.par.9.diſt.num.28.30.31. 222 & in 5.par.verſ.inquiſitio. numero 184 423
Interrogari non poſſunt creditores vel legatarij ad heredis inſtantiā, an hereditas ſit ſoluendo.Sed ſic ex officio iudicis.in vj.par.verſic. interrogatio,num.14 491
Interrogans non ſatetur, ſed ponēs ſic,& propterea poſt litem conte. fieri debent poſitiones,& non interrogationes.ibid.num.6 490
Interrogatus de crimine, propter ꝙ remouetur à beneficio , tenetur reſpondere,ibi.num.8 491
Interrogatus cum iuramento, an cōmiſerit delictum,negans & mendacium dicens , periurus non dicitur.ibid.num.9 ibid.
Interrogatus ſuper eo , quòd aliàs fuit iuramento deciſum, reſpondere non tenetur,ibi.num.10 ib.
Interrogatus de facto alieno in facto proprio,non tenetur reſpondere in criminalibus. Quid autem in ciuilibus.ibid num.11 ibid.
Interrogatus de propoſito ſuo in mente retento,reſpondere nō debet.ibid.num.14 ibid.
Interrogatus de impertinētibus ad cauſam, non tenetur reſpondere, ibid.num 15 492
Interrogatus an poſſideat bona vel mala fide,non tenetur reſpondere,ibid.num.16 ibid.
Interrogatus de eo,qđ in iure conſiſtit,

ſiſtit, non tenetur reſpondere,ib. num 17 ibid.
Interrogatus an velit vti inſtrumento producto, quod eſt ſuſpectum de falſo, ſimpliciter reſpondere debet,& poteſt petere terminum ad deliberandum.in vj.par.verſic. inſtrumentorum productio, numero 38 594
Interrogatoria fiunt teſtibus ad detegendum falſitatem,& dicuntur eſſe de actis, ſuper quibus ſi teſtes non fuerunt interrogati, debent iterum interrogari, etiam poſt publicationem,in vj.par.ver. interrogatio, num.18.19 492
Interrogatoria quomodo & quando præſententur.in vj.par. verſic.interrog.num.1 489
Interrogatoria teſtibus ad quem effectum fiant, & an debeat dari terminus ad illa producendum. Et quid ſi iudex obmiſit teſtes ſuper illis interrogare,ibi.nu. 2.4 ibi.& 490
Interrogatoriorum copia parti dari non debet,ibi nu.3.ea.& in verſ. & in interrog.nu.20 492
Inuentarium quando faciendum eſt per heredem ſit citatio per proclama, in vj.par.verſ.citatio, nu.98 456
Inuentario confecto per heredem ſi creditores dicunt plus eſſe in bonis,poteſt iudex ex officio inquirere, in vj.par.verſic. inquiſitio,numero 148 419
Iudæus iurans ſuper contractu inualido, an confirmet contractum cũ iuramento. iiij.par.nu.50. 34
Iudæus non compellitur ad obſeruantiam iuramẽti in compromiſſo appoſiti,ibi.nu.52 35
Iudæus per legem ſuam iurans,per Chriſtianum iudicem ad iuramenti obſeruantiam compellitur & contraueniens puniri poteſt de periurio.ibi.nu.53 ib.
Iudæus non poteſt iurare per euangelia,neque per Chriſtum & iurans compellitur ad obſeruantiã iuramenti,ibi.nu.54.55 ib.
Iudæus blaſphemia Chriſti dicitur, ibi.nu.53 ib.
Iudæi ſeruant etiam hodie legem Moſaicam: & ſecundum eam viuunt, & illa deficiente ſeruant ius commune.etiam in decisionibus cauſarum,ibi.nu.49. cum plu.ſeq. 34
Iudæi iurant ſuper lege Moſi: & ſuper Chriſti præceptis,ibi.n.50 ib.
Iudæi quoad ſpiritualia non ſunt ſubiecti eccleſiæ,ibi.nu.59 394
Iudæi an gaudeant immunitatibus Chriſtianorum ibid.61 37
Iudæi ſunt extra eccleſiam ideo iudex eccleſiaſticus non ſe impedit de eis,etiam in cauſis ſpiritualibus in iiij.par.xj.diſt.nu.67 289
Iudæorum compromiſſum mandatur executioni ſine alia emologatione,num.265 736
Iudæorum animam non curat eccleſia,quia iã damnata eſt, in tertia parte,nu.57 36
Iudæorum ſacrificia, appellantur ceremoniæ,ibi,nu.62 37
Iudæis licet facere actus ſecũdum eorum ritus qui in contemptum fidei Chriſtianæ non tendunt, aliàs Chriſtianorum immunitates perdunt.ibid.num 60 ibid.
Iudicium inſtitui conuenit,vt à diuinis operationibus non diſformetur.in procem.num.2 2
Iudicium eſt lapis angularis totius legalis doctrinæ, & ideo ſummo ordine reg. debet.ibi.num.21 4
Iudiciũ quot modis ſumitur in iure in 2.par nu.1.cum trib.ſeq. 5
Iudiciam finale huius ſeculi erit in valle Ioſaphat,vbi Chriſtus aſcendit ad cœlos.ibid.num.3 5

Iudi

Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione.ibid.num.4 6
Iudiciū quid ſit, & quot modis diffiniatur.in ſecunda parte, numerō 1.9.12 7.8.9.10.11
Iudicium ſine actore, quandoque eſſe ſolet, & ſine accuſatore, & quandoque ſine reo.ib.nu.2.3 7
Iudicium, eſt inueſtigatio, quam facit iudex ſecundum iuris ordinem per varios modos ad veritatem eliciendam, & elicitam cuſtodiendam, ibi.num.9 8
Iudicium eſt cauſa in iure reddendo neceſſariò poſita: cum perſonarū interpoſitione, ibi.nu.10 9
Iudicium, eſt nomen generalius, quàm cauſam. ibid.
Iudicium, eſt diſcuſſio cauſæ, quæ iuridice corā iudice fit, ib.11 10
Iudicium, iuſtitiæ miniſtratio, quæ ſit à iudice in cauſa, coram eo poſita, ibid.num.12.13.14 11
Iudicium conſtat ex conſideratione ſeptem cauſarum ibi.nu.15 ibi.
Iudicium an poſſit fieri de voluntate partium, obmiſſis formalibus, & ſubſtantialibus iudiciorum, ib. num.38.39.cum plur.ſeq. 15.16
Iudicium cœptum coram vno iudice, poteſt coram alio transportari, & valet iudicium, exceptione litis pendentiæ nō oppoſita, ib.43 17
Iudicium vnde fuit proditum, & qualiter habuit originem in iiij. parte, nu.1 22
Iudicium cognitum fuit etiam tempore veteris teſtamenti, & tempore noui teſtamenti, vſque in hodiernū diem, ibi nu.134 135 58
Iudicium inuentum fuit ne quis ſibi ius propria auctoritate diceret ibi.nu.135 ib.
Iudicium aliud ciuile aliud criminale, aliud miſtum in iiij.parte j. diſt.nu.1 6
Iudicium an ciuile, vel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condēnari ad ſatiſfactionem iniuriæ ſiue honoris, ib.n.17 67
Iudicium ciuile, & criminale, poteſt æque principaliter cumulari, quando delictum eſt tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus, ibi.nu.29 72
Iudicium miſtum quod dicatur, ibidem, numero 92 98
Iudicium aliud capitale, in 4.part. 2.diſt.numero 1 103
Iudicium capitale actu, & aptitudine conſideratur ib.num.4 104
Iudiciū capitale, aliud perſonale, & aliud reale & aliud miſtum.in 4. par.3.diſt.num.1 107
Iudicium aliud vniuerſale, aliud generale, & aliud particulare, in 4. par.4.diſt.num.1 122
Iudiciū aliud ordinarium, & aliud delegatum in 4.par.nu.1 ib.
Iudiciū aliud conuentionale, & aliud reconuentionale, in 4.par.vj. diſt.nu.1 165
Iudiciū aliud petitoriū, & aliud poſſeſſoriū.in 4.par.vij.diſt.nu.1 ib.
Iudiciū poſſeſſoriū, triplex eſt, quod dicatur, ibid.nu.2 ib.
Iudiciū aliud competens aliud incōpetens.in 4.par.8.diſt.n.1 208
Iudiciū aliud ordinarium, & aliud ſummarium in 4.par.ix diſt.nu. 1 193
Iudiciū aliud extraordinarium, & aliud ordinarium in 4.par.x.diſt. nume.1 267
Iudiciū extraordinariū dicitur, vbicunque non eſt prodita actio ad aliquid exequendum ſed prætor ex poteſtate ſua illud exequitur. nu 2 268
Iudiciū eſt extraordinarium, quando generaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locū deficientis actionis, ibi.n.3 ib.

Index.

Iudicium dicitur extraordinarium, vbi agitur per viam inquiſitionis ſine accuſatore, & proceſſus inquiſitionis extraordinarius dicitur, ibi.nu.5 268
Iudicium dicitur extraordinarium in Regno quando præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus, ibid.num.7 269
Iudicium omne criminale extraordinarium dicitur, ibi.nu.8 ibid.
Iudicium aliud ſeculare, & aliud eccleſiaſticum. in iiij.part.xj.diſt. nu.1 271
Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum. in 4.par.xij.diſt.nu. 1 243
Iudicium aliud temporale, & aliud ſpirituale. in ea.parte, xiij.diſt.nu. 1 230
Iudicium aliud iuriſdictionale, & aliud arbitrarium, in ea. xiiij.diſt. nu.1 304
Iudicium aliud delegatum, & aliud ſubdelegatum, in ea.par.xv.diſt. nu.1 309
Iudicium aliud validum, & aliud inualidum, ſeu nullum, in ea. par. xvj.diſt.nu.1 ibi.
Iudicium quot modis poteſt dici nullum, ibi.nu. 2.3.cum ſeq.vſque in fi. ib.
Iudicium quando ex defectu iudicis ſit inualidum, ibi.nu.3 ibid.
Iudicium dicitur nullum, & ſententia, quando iudex procedit ad prolationem ſententiæ cum magna celeritate, ſine percũctatione proceſſus & ſine cauſæ cognitione, ibi.nu.16 314
Iudicium geſtum cum procuratore excommunicato, an valeat, ibi.n. 22.cum plu.ſeq.315 316
Iudicium agitatum ſine conſenſu patris cum filio familias, tendens in eius fauorem, valet etiam ſi ſit minor, ibi.nu.51 322
Iudicium agitatum contra mortuum, eſt ipſo iure nullum, licet per viuum defendatur, ibi.numero 72 329
Iudicium nullum dicitur, quãdo factum eſt per delegatum impetratum per literas ſurreptitias, vel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij, ibid. num.73 ibid.
Iudicium agitatum tempore vel die feriato, nullum eſt ibi.nu.81 330
Iudicium aliud ſimplex, & aliud duplex, & quæ dicantur iudicia duplicia, & quis fungatur partibus actoris in illis. in 4.part. xvij.diſt. num.1 333
Iudicium aliud neceſſarium, aliud voluntarium, & contentioſum, in 4.par.xviij.diſtinct.num.1 336
Iudicium aliud principale, aliud appellationis, in ead.par.xix.diſtinc. num.1 ibid.
Iudicium aliud præiudiciale, & aliud non præiudiciale. in ead.parte, xx. diſtinct.num.1 ibid.
Iudicium, lis, cauſa, & inſtantia, in quo differant. in 5.par.nu.1 356
Iudicium, quoad ſui ordinem tres partes habet, & dicitur cœptum, quando eſt facta litis conteſtatio. in vj.par.in princ.num.1 374
Iudicium quæ membra ſeu acta in ſui j.parte contineat. ibid. numero 3 ibid.
Iudicium fabricatur altero de quinque modis, ſcilicet, per actionem, per accuſationem, per inquiſitionem, per denunciationem, & per officium iudicis. ibidem, numero 4 380
Iudicij appellatione venit, etiã ſententia. in 1.par.num.5 6
Iudicij formalia, materialia, ſubſtantialia, & naturalia, quæ dicantur. in 2.par.num.15 11
Iudicia præiudicialia, ſeu præiudiciales

ciales actiones Quæ dicantur abſolutæ,& quæ reſpectiuæ, in iiij. par.xx.diſt.num.1.2.cum ſequen. 337 338

Iudicia omnia præiudicialia in regno hodie ſunt ſublata per conſtitutiones regni. Quod qualiter procedat,vide ibi.nu.17.18 340

Iudex dicitur, quaſi ius dicens, & iudicium dicitur quaſi iuriſdictio in j.par num. 13 11

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit cõtra laicum detentatorem alicuius rei eccleſiæ vel clerici. Item, pro legatis piis contra laicum.in 4.par. xj diſt.num.6 273

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum tenentem feudum ab eccleſia.ibid num.7 ibid.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpiritualibus, etiam contra laicos,ibid.num 8 ibid.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum, etiam laicorum. ibidem, numero 9 274

Iudex eccleſiaſticus punit laicũ de blaſphemia Dei.ibid.num.10 ib.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos,quando iudex ſecularis negligit iuſtitiam facere. ibid. numero 11 275

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, qñ laicus detinet alienum debitum cum peccato.ibid.num.12 276

Iudex eccleſiaſticus dat curatorem liti minori laico litiganti coram ſe,ibid num.13 ibid.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos ratione iuramẽti. Item lite pendente coram iudice laico, poteſt adiri eccleſiaſticus, vt moneat ipſum, quòd cauſam expediat.ibid.num.14 ibid.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta ibid.num.15 277

Iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiam, quæ contraxit cum laico, etiam de nullitate contractus eccleſiæ contra laicũ.ibi.nu.16 ib.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de validitate iuramenti, an liget vel non.ibid num.17 ibid.

Iudex eccleſiaſticus aditur, vbi petitur reductio à compromiſſo facto in laicum & clericum, ibid. num.18 ibid.

Iudex eccleſiaſticus compellit laicum executorem teſtamenti adiunctum cum clerico.ibidem,numero 19 277

Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicum perſeuerantem in excommunicatione,ibid.num.25 279

Iudex eccleſiaſticus procedit contra ſpoliantem eccleſiam vel prælatum,ibi.num.26 ibi.

Iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam.ibidem, numero 27 ibid.

Iudex eccleſiaſticus punire poteſt aromatarium laicum, miſcentem farinam in cera, & illam vendentem, & ſimiliter omnes vendentes vtenſilia, & illa falſificantes, ibid.num.28 ibid.

Iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos nolentes deponere coram iudice ſeculari, ibid num.54 286

Iudex eccleſiaſticus inhibere poteſt iudici ſeculari ne procedat ſuper incidenti ſpirituali. ibidem. numero 55 277

Iudex eccleſiaſticus compellit laicum litigantem in foro ſuo,ad obſeruantiam iuris canonici. ibid. num.56 ibid.

Iudex eccleſiaſticus cognoſcit in regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis, ibidem, numero 57 ibidem.

Iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat cor-

pus mortuum vſurarij, donec heres caueat de reſtituendis vſuris, ibid. num. 58 ibid.

Iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa, poteſt adiuuare Canones addendo nouã pœnam, licet non poſſit totaliter contra Canones ſtatuere, in vj. parte, verſic. inquiſ. num. 112 412

Iudex eccleſiaſticus debet & poteſt pœnam illam irrogare quæ magis timetur, cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentẽ ceſſaturum à delinquendo, ibid. numero 115 413

Iudex eccleſiaſticus inquirere poteſt de quolibet matrimonij impedimento, ad faciendũ ipſum ſeparari, nu. 136 417

Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona quæ debent diſtribui pauperibus vel ad pias cauſas, ibi. nu 154 419

Iudex eccleſiaſticus, quam ſecularis poteſt inquirere ex officio in omnibus cauſis pijs & concernentibus animam, ibid. num. 155 ibi.

Iudex eccleſiaſticus poteſt breuiorem terminum ſtatuere parti ad petendum & recipiendum apoſtolos, quàm tradatur de iure communi, quo elapſo ſententia tranſit in rem iudicatam. in vj. parte, verſ. inquiſitio. num. 112 412

Iudex inquirere poteſt ad denunciam officialis non præcedente fama. in vj. par. verſic. inquiſitio. numero 24 385

Iudex inquirere poteſt contra vſurarium, in caſu, quem vide. ibi. numero 106 410

Iudex an hodie in regno poſſit inquirere contra vſurarium. ibi numero 110 ibi.

Iudex ex officio poteſt inquirere de omni delicto per conſpirationem. ibid. num. 128 416

Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit, ibid. num. 132 ibi.

Iudex poteſt procedere in his, quæ notoriè ſibi liquent ex actis, etiã parte non petente, ibid. numero 134 417

Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis. ibid. nu. 137 ib.

Iudex poteſt ex officio ſuo procedere, in applicanda pecunia ſua fiſco. ibid. num. 138 ibid.

Iudex poteſt ex officio inquirere ad maius ſcandalum vitandum, ibid. num. 139 ibid.

Iudex poteſt generaliter inquirere contra omnes malefactores in prouincia vel ciuitate, quam regit, vt ipſam malis purget hominibus pro publica quiete, ibid. numero 140 ibid.

Iudex ex officio inquirit de omni crimine, & iniuria commiſſa contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas, & de omni crimine in eccleſia commiſſo, ibid. nu. 141 ib.

Iudex inquirit in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis ab eo dependentibus, & contra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato velò. ibid. numero 146 418

Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris, & inuentũ ſuſpectum ab officio remouet. ibid. nu. 137 417

Iudex inquirit contra producentem in iudicio, & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicione punire, niſi probet illam eſſe veram. ibidem, numero 148 418

Iudex poteſt incidenter inquirere contra teſtes deponentes falſum, vel vacillantes in iudicio, & poteſt illos ex officio punire. ibid. numero 150 ibid.

Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter, inquirere poteſt.

poteſt.ibid.num.151 419
Iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ, & eccleſiaſtico beneficio.ibid.num.152 ibid.
Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia.ibid.num.153 ibid.
Iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi, ibidem.numero 155 ibid.
Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur.ib nu.59 420
Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante.ibi. num.157 419
Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.ibid.numero 158 ibid.
Iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari, quod eſt ſpeciale in priuato crimine. ibidem, numero 159 420
Iudex quãdo inquirat de delicto cõmiſſo in officio per ſuum officialem.ibi.num.160 ibid.
Iudex inquirit contra facientem iniuriam ſuis officialibus, vel famulis, vbi crimen eſt notorium. ibid. num.161 ibi.
Iudex inquirit de omni notorio crimine, ibi.num.162 ibid.
Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primo generalis inquiſitio præceſſit. ibid. numero 163 ibid.
Iudex inquirit de inimicitiis, & guerris, quæ vigent in ciuitate inter particulares ciues, ex quibus poteſt turbari reſpublica, & deueniri ad arma, ibidem, numero 164 ibidem
Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendum pacem. ibid.
Iudex inquirit contra filiũ, qui impias manus in parentes iniecit, vel ipſos contumelia affecit.ibid. num.165 ibi.
Iudex inquirit contra carceris cuſtodem precio corruptum. ibid. num. 166 ibi.
Iudex inquirit contra lenones, qui nituntur mulieres ad luxuriam allicere. ibidem, numero 167. 421
Iudex inquirit de crimine lenocinij ſine accuſatore, quod crimen reputatur maius adulterio.ibid.numero 167.168 ibid.
Iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterij ſine accuſatore. ibid.num.170 ibid.
Iudex inquirit cõtra quemcunque, qui fuerit inuentus in flagranti crimine.ibid.num.171 ib.
Iudex in regno inquirit contra omnes homines malæ vitæ. ib.numero 172 ibi.
Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictum facere poteſt, quòd omnes ſentientes ſe offenſos, compareant ad querelandum & teſtes deponendum, ibid. numero 173 ibi.
Iudex inquirit etiam de crimine læſæ maieſtatis, perpetrato contra perſonam principis, vel ſuorũ collateralium. ibidem, numero 175 322
Iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones. ibidem, numero 176 ibi.
Iudex inquirit contra inobedientes & turbantes ſuam iuriſdictionem & contra rebelles & contumaces ad pœnas legitimas, & multas imponendas.ibi.nu.177 ibid.
Iudex ordinarius ſententiã in loco ſolito ferre debet. Secus eſt in delegato, in vj.parte. verſic. ſententia.num.71.72 634

ff 2

Iudex delegatus ad vnam cauſam, an poſſit procedere ſententiare in loco extra iuriſdictionem delegantis ibid num.75 655
Reliqua de iudice delegato vide ſuprà, in litera D, in verſi. delegatus.
Iudex habens limitatam iuriſdictionem acceſſoriè & incidenter de cauſa diuerſæ ſpeciei cognoſcere poteſt, in 4. par. 6. diſt. nu. 34 177
Iudex competens quis dicatur, & quis incompetens. Et ex quibus cauſis cognoſcatur, in 4. parte, num. 2 209
Iudex incompetens reſpectu cauſæ principalis, poteſt eſſe competens quo ad acceſſoria, quia ad expenſas poteſt condemnare, ibid. numero 3.5 ibid.
Iudex non habet neceſſe pronunciare ſuper incidenti, in cauſis ſummariis, ſed poteſt illud decidere vnà cum principali, in 4 par. ix. diſtinct. num. 26 221
Iudex an & quādo interrogare poſſit principalem vel teſtes, etiam ad inſtantiam partis poſt concluſum in cauſa in ordinariis, & quid in ſummariis. ibid. num. 28. 30. 31 221. & 222
Iudex ferre poteſt ſententiam diffinitiuam ſtando, vbi ſola facti veritate inſpecta proceditur. ibi. numero 35 223
Iudex ſecularis, in quibus caſibus poteſt ſuam iuriſdictionem exercere contra clericos, in 4. par. 11. diſt. num. 59 287
Iudex laicus condemnat clericum in expenſis, quando litigauit coram eo contra laicum, & ſuccubuit. ibid num. 60 288
Iudex laicus ſe intromittit contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſſione. ibid. num. 63 ibid.
Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore. ibid. num. 66 289
Iudex laicus cognoſcit de cauſa ſpirituali inter Iudæos. ibi. nu. 67 ib.
Iudex laicus non poteſt, etiam de mandato epiſcopi, torquere vel verberare clericum. ibid. num. 74. 290. & in vj. par. verſ. accuſatio, num. 4 434
Iudex laicus propter impedimētum epiſcopi, non poteſt cognoſcere de cauſa clerici coram eo conuenti, in v. part. num. 44 364
Iudex prorogatus non poteſt ſententiam ſuam exequi. in 4. parte, xij. diſt. num. 19 299
Iudex quilibet tam ordinarius, quā delegatus, poteſt de reſtitutione in integrum cognoſcere, & illam concedere, in v. par. num. 36 363
Iudex poſt peremptam inſtantiam, poteſt abſoluere reum ab obſeruatione iudicij, & actorem condemnare in expenſis, licet non poſſit ferre ſententiam abſolutoriam vel condemnatoriam in cauſa principali. ibid. num. 49 466
Iudex, etiam poſt peremptā inſtantiam, poteſt ferre ſententiam contra confeſſum ex vi notarij. ibid. num. 60 369
Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat. in ſexta parte, verſ. inquiſitio. numero 81 401
Iudex quando vult examinare in teſtem aliquam honeſtam mulierem, poteſt mittere ad eius domum pro ea examinanda, parte non citata, in ſexta parte, verſi. citatio. num. 27 440
Iudex poteſt interdicere adminiſtrationem alicui prodigo ſine alicuius citatione. ibidem numero 31 441
Iudex qui tulit ſententiam interlocutor

cutoriam, à qua ſuccumbeus appellauit, poteſt vſque ad diffinitiuā procedere, ſine citatione partis, antequam ſibi inhibeatur. numero 33 ibid.

Iudex iu dando tutore alicui pupillo vel furioſo ſine inquiſitione, poteſt decretum ſuum interponere, ſine alicuius citatione, ibid. num. 35 ibi.

Iudex au poſſit citare ſuum ſubditum exiſtētem extra territorium ſuum. ibid num. 40 442

Iudex iuriſdictionem exercere poteſt in alieno territorio inter ſubditos ſuos, cum licentia domini illius territorij, & non aliter, & procedit iu terris baronis. Secus in terra demanij regis, quia poteſt ſine licentia, ibid uu. 41 443

Iudex poteſt eligere vnum priuatū, cui committat citationem, etiam ſi non ſit publicus nuncius, & ſit famulus ſuus, vel alterius partis, & valet citatio, ibid. uu. 44 ibid.

Iudex poteſt dare licentiam parti, quòd capiat poſſeſſionem aduerſarij, conſtituendo eum executorem in cauſa propria, ibid. numero 45 ib.

Iudex pro tribunali ſedens, poteſt monere ſeu citare partem, vt tali die coram ſe compareat. ibid. numero 48 444

Iudex inquirit contra ſocios criminis iu caſibus, in quibus licita eſt interrogatio de ſociis, in verſicu. inquiſitio. num. 178 422

Iudex ex forma conſtitutionum regni, inquirit de homicidiis & dānis clandeſtinis, vbi nullus accuſator apparet. ibid. nu. 179 ibid.

Iudex proſequitur ex officio contra accuſatū, accuſatore mortuo. ibid. num. 180 ibid.

Iudex inquirit ex officio ſuper neceſſitate ciuitatis & ciuium ſubditotum, & compellit dominos ad vendendum frumentum & anno nas tēpore careſtia. ib. 188 433

Iudex ex officio inquirit contra aduocatos & procuratores calumnioſos, & eis poteſt interdicere ne poſtulent, ibid. nu. 182 ibid.

Iudex inquirit de defenſionibus rei in criminalibus, ex ſuo officio, etiam ſi reus ſe non defendat, & ad hoc tenetur ipſe iudex, ibid. num. 185 ibi.

Iudex inquirit de facto, etiam teſtes producendo, iu omnibus caſib in quibus procedere poteſt ad diffinitiuam ſententiam contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus ibid. num. 184 ibid.

Iudex hodie in regno poteſt ſupple re iu facto pro reo abſente, & probationes producere, nec pro hoc redarguitur vt ſuſpectus, etiam in ciuilibus. ibid.

Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ, etiam nemine accuſante, ib. num. 185 ibid.

Iudex inquirit de crimine hæreſis, ad inſtar criminis læſæ maieſtatis. ibid. num. 187 424

Iudex inquirit in caſibus ciuilibus, partes interrogando, quando æquum ſibi videtur ib. nu. 188 ib.

Iudex inquirit de veritate inſtrumēti producti in iud. ibi. nu. 189 ib.

Iudex inquirit & interrogat de conditione teſtium, & eorū inimicitiis, & aliis circunſt. ib. nu 190 ib.

Iudex inquirit ad denunciam officialis ad hoc deputau. ibid. numero 191 ibi.

Iudex inquirit ex officio, iu dando aduocato pupillis, & aliis miſerabilibus perſonis, ibidem. numero 192 ibid.

Iudex inquirit de contēptu & contumacia procuratoris, negocia abſentis miniſtrantis. ibi. nu. 193 ib.

Iudex inquirit ex officio contra pro curatorem, vt de mandato doceat ibid.num.194 ibi.
Iudex inquirit de crimine ſacrilegij & plagij,ibid.num.195 425
Iudex ex officio inquirit cōtra non ſoluentes decimas, & illos compellit ad ſoluendum etiam nemine petente.ibi num.196 ibid.
Iudex inquirit de idoneitate tutoris.ibid.num.197 ibid.
Iudex inquirit ad faciendum ſepelire defunctum.ibid. numero 198 ibidem
Iudex inquirit contra agentem ſine actione, & cui non competit ius agendi,& poteſt ipſum ex officio repellere à limine judicij,ibidem num.199 ibid.
Iudex habens literas arbitrales, ex officio procedit in criminibus capitalibus, & in cauſis miſerabilium perſonarum, ibid. numero 200 ibid.
Iudex inquirit contra frequentatores tabernarum,& deambulantes per plateas bene veſtiti,ſine arte, quos ad galeas ad tempus condemnare debet,& alios, de quibus ibi,num.202 ibid.
Iudex an poſſit inquirere ex officio in crimine priuato, ibid. numero 204 426
Iudex ſecularis poteſt inquirere de omni crimine de iure Canonico, ibid. num.206 ibid.
Iudex an poſſit ſine ſcriptis pronunciare de conſenſu partium. in 2. parte,num.41 16
Iudex qui accepta pecunia peruertit iuſtitiam,iniuſtam ſententiam proferendo,dicitur Chriſtum vendere,in 4.par num.67 38
Iudex arbitratur pœnam ſecundum qualitatem perſonæ,loci,& dignitatis, qñ pœna iuris quis petitur puniri,in 4.par.j.diſt.nu.16 65
Iudex in pœnis arbitrariis pro criminibus, an & qñ poſſit imponere pœnam mortis naturalis,ibid.nu. 59.& 60.cum plur.ſeq.79 80
Iudex quando in arbitrariis debeat mitiorem pœnam eligere.ibid.numero 69 82
Iudici hodie omnis pœna eſt arbitraria etiam à iure determinata, ibid.num.82 89
Iudex non puniens exercentem priuatum carcerem, punitur pœna criminis læſæ maieſt.ibi.n.80 88
Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo, niſi dolus vel lata culpa interueniat.ibid.num.91 98
Iudex ordinarius quis dicatur, & quis delegatus, & in quibus differant.in quarta parte, v.diſtinct. numero 2 145
Iudex volens ferre ſententiam,ſi citauit aliquem, vt veniat ad audiendam ſuam intentionem, an hæc dicatur ſufficiens cauſa in citatione,& talis citatio valeat,in ſexta parte, verſicu. citatio. numero 70 450
Iudex, quando mouenda eſt aliqua lis contra aliquem abſentem, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, poteſt eum citare per proclama.ibid.num.100 456
Iudex videns inſtantiam perire, poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare.ibid.num.116 458
Iudex denegare poteſt audientiam contumaci,non ſolum in illa cauſa in qua eſt contumax, verùm etiam in omni alia, in ſexta part. verſ.contumacia num.17 469
Iudex mandare poteſt colonis, & inquilinis contumacis, quòd ei non reſpondeant de penſionibus, & mandare poteſt, quòd nullus vadat ad colendum eius agros, ibid.num.28 471

Iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ, ib. num. 31 ibi.
Iudex contra contumacem procedere poteſt ad capienda pignora. ib. num. 33 ibid.
Iudex vbicunque æquitas ſuggerit, poteſt regulariter partem interrogare, ad inſtantiam alterius partis in vj. par. verſ. interro. nu. 3. Quod limita vt ibid num. 4. 5. vſque in finem. 490
Iudex ſi ſine cauſa daret breuiorem dilationem, litigans debet contradicere, & proteſtari, ne cenſeatur renunciare iuri ſuo, in ſexta part. verſ. dilatio nu. 17 546
Iudex in cauſis ſummariis vnum, & eundem terminum ad ponēdum, & articulandum dare poteſt. in vj. par. verſic. poſit. num. 5 549
Iudex poteſt impónere pœnam litiganti, vti veritatem dicat, & illam exigere. ibid. num. 18 551
Iudex qui obmiſit interrogare teſtes ſuper interrogatoriis à parte productis, an inualidet examen, in vj. part. verſ. interrogatoriorum productio. num. 4 583
Iudex ſi commiſit alicui teſtium receptionem, & examinationem, an ipſe idem delegatus poſſit eos publicare. in vj. parte, verſ. publicatio. num. 6 621
Iudex habens aliunde probationes, peccat mortaliter torquendo reū, in vj. parte, verſic. tortura. numero 11 630
Iudex cautus clam interponat decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi. ibidem, numero 14 ibi.
Iudex poſtquam pronunciauit, non poteſt ſententiam diffinitiuam circa principale negocium corrigere, nec aliquid illi addere, vel diminuere, in ſexta parte, verſic. ſententia. num. 21 643
Iudex ferens ſententiam, pro tribunali ſedere debet. ibidem. numero 55 650
Iudex per ſe ſententiam legere debet, & non per alium, niſi ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus, ibid. num. 49. 56 649. 650
Iudex poteſt petentē debitum condemnare ad reſtitutionem pignoris, etiam non petiti. ibid. numero 63 652
Iudex ex officio poteſt repellere agentem ſine actione, ibidem, numero 68 653
Iudex appellationis poteſt in domo ſua, & loco honeſto iuſtitiam regere, & ſententiam ferre. ibidem, numero 81 656
Iudex non tenetur ſeruare locum maiorum, in actis reſpicientibus litis ordinationem. ibidem, numero 87 ibid.
Iudex pronuncians Titium condemnandum, an cenſeatur condemnare. ibidem, numero 125 pagina 661
Iudex qui miſit ad conſilium ſapientis proceſſum, & ſapiens ſcribit Titium eſſe condemnandum &c. & iudex dicat, pronuncio, prout in tali conſilio continetur, an videatur Titium condemnaſſe ibidem, numero 126 ibidem
Iudex, ſi dicat, condemno, ſi eſt probatum, an valeat ſententia, ibidem. numero centeſimo vigeſimo ſeptimo ibid.
Iudex ex quibus cauſis recuſatur vt ſuſpectus, in ſexta parte, verſiculo, appellatio. numero 26. 27. vſque ad numerum 74 pagina 686
Iudex recuſatur ratione magnæ familiaritatis, ibidem, numero 27 ibidem

Iudex conſanguineus, vel affinis alterius partis, recuſatur, ibid. numero 29 687
Iudex æqualiter coniunctus vtrique parti, at ſuſpectus, recuſari non poteſt. ibid. num. 30 ib.
Iudex in cauſa propria quis eſſe nō poteſt, ibid. num. 32 ibid.
Iudex in cauſa propria Imperator vel Rex eſſe non debet: ſed debet illam delegare. ibid. num. 33 ibi.
Iudex conſanguineus inimici mei, recuſatur, ibid. num. 36 ibi.
Iudex commenſalis alterius partis, vel inimici alterius partis, repellitur, ibid. num. 38 ibid.
Iudex alterius partis conterraneus, an recuſari poſſit. ibi. nu. 39 ibid.
Iudex ſubditus aduerſarij, repellitur à iudicando. ibid. num. 40 688
Iudex ſubditus inimici mei, etiam mecum non contendentis, recuſatur, ibid. num. 41 ibi.
Iudex cui pars ſecretè in aure alloquitur ab altera parte poteſt recuſari. ibi. num. 44 ibid.
Iudex, qui animosè, & iniuſtè ſeu extraiudicialiter contra aliquem procedit, recuſari poteſt. ibid. numero 45 ibid.
Iudex habens cauſam conſimilem cauſæ, quam habet iudicare, à iudicando remouetur. ibid. numero 49 ibid.
Iudex qui in vna cauſa fuit conſultus, & votum ſuum pro vna parte propalauit, ſuper ea remouetur à iudicando, ibi. num. 52 689
Iudex petitus ab vna parte, poteſt per alteram recuſari. ibidem, numero 53 ibi.
Iudex non poteſt recuſari in cauſa, in qua eius filius, vel conſanguineus, ſeu commenſalis fuit aduocatus. ibid. num. 55 ibi.
Iudex quis eſſe non poteſt in cauſa eius, qui aliàs fuit familiaris ſuus. ibid. num. 58 ibid.
Iudex non poteſt eſſe ſocius in cauſa ſocij, ibid. num. 59 ibi.
Iudex qui ſe impetrari procurauit, vt ſuſpectus recuſatur. ibid. numero 60 ibi.
Iudex à quo eſt appellatum, redditur ſuſpectus apppellanti. ibid. num. 61 ibid.
Iudex qui ab altera partium donationem accepit, vt ſuſpectus remouetur. ibidem, numero 62 ibidem
Iudex à quo ſurrogatus iudex in cauſa appellationis, in illa ſuſpectus redditur, ibidem, nume. 63 ibidem
Iudex repellitur in cauſa, quæ ipſius commodum vel incommodum ſpectat, ibidem, numero 65 690
Iudex precio, vel prece corruptus, à iudicando remouetur. ibid. numero 66 ibid.
Iudex nimis ſeuerus, vel crudelis, à iudicando repellitur. ibidem, numero 68 ibid.
Iudex indiſcretus poteſt recuſari. ibid. num. 69 ibid.
Iudex qui iniquus eſſe conſueuit, recuſari poteſt. ibid. numero 70 ibidem
Iudex alterius partis compater, repellitur in iudicando. ibidem, numero 71 ib.
Iudex qui non vult audire aduocatum in cauſa quamuis clara, poteſt recuſari, vt ſuſpectus, ibi. numero 72 ibid.
Iudex quis adeundus ſit in cauſa reductionis, ibidem, numero 126 701
Iudex à quo, non obſtante appellatione à ſententia excommunicationis, poteſt denunciare, & publicare excommunicatum, vt ab omnibus euitetur. ibid. nu. 178 715

Iudex

Iudex quando timetur de dilapidatione fructuum.poteſt etiam pendente appellatione fructus ſequeſtrare,ibid.num.188 717
Iudex poteſt appellatione pendente.pro appellante innouare, ibid. num.192 ibi.
Iudex appellatione pendente poteſt beneficium ſequeſtrare. ibid. numero 193 ibid.
Iudex pendente appellatione attentata per appellationem poteſt reparare,ibi num.194 718
Iudex poteſt pēdente appellatione ponere ſubſtitutum in beneficio in contumaciam beneficiati reſidere nolentis,ibi.nu.195 ibid.
Iudex appellatione pendente poteſt attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis,ibi.nu.196 ibid.
Iudex quis pronunciet appellationem deſertam eſſe,ibi.200 ib.
Iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cauſa interpoſitę alias punitur, & qua pœna puniatur,ibi. nu.210 721
Iudex ſi non admiſit appellationem ſimpliciter ſed cum clauſula ſi,& inquantum,an habeatur pro admiſſa,vel non.ibi.nu.211 ib.
Iudex à quo,elapſo termino appellandi , non poteſt ſententiam à ſe latam exequi,niſi primo parte citata,ibi.nu.234 728
Iudex appellationis eſſe non poteſt, qui merum,& miſtum imperium non habet.ibi.nu.396 760
Iudex à quo, tenetur omnem appellationem admittere , alias punitur de iure ciuili,& canonico,ibi. nu.399 ibi.
Iudex à quo, nihil poteſt innouare in cauſa pendente appellatione,vel decendio dato ad appellandum,& innouata reuocantur per mediū attentat.ib.nu.400 ib.
Iudex in dubio pronunciare debet appellationem non eſſe deſertam ibi.nu.401 ibid.
Iudex ex officio abſque exceptione appellationem eſſe deſertam pronunciare poteſt.ib.nu.409 761
Iudex à quo,vel iudex ad quem,pronunciabit appellationem eſſe deſertam, ibi.
Iudex à quo non poteſt breuiare terminum iuris in beneficialibus cauſis circa appellationem , niſi vtraque parte volente,ibid.numero 415 763
Iudex ordinarius exequitur ſententiam à ſede legati,in vj.part. verſ. executio,nu.4 768
Iudex appellationis mandat executioni ſententiam appellationis, ibi.nu.6 ibid.
Iudex in executione ſententiæ interlocutoriæ non ſeruat ord.l. à diuo Pio,§.in venditione,ff.de re iud.ibi.nu.14 770
Iudex in modicis cauſis poteſt ſine libello , & ſine aliquo iuris ordine compellere quem ad ſoluendum,ibi.nu.24 772
Iudex pro iuſtitia exequenda poteſt aſinum ſeu currum alicuius mediāte mercede capere, vt cum eo malefactor ad ſupplicium ducatur ibi.nu.26 ibi.
Iudicis monitio habet vim peremptorij,& trinæ citationis,in ſexta parte, verſic citatio.nu. 49 444
Iudici permiſſum eſt propter delicti frequentiam pœnas ordinarias augere , & illas exacerbare, & nouas pœnas addere,in vj.parte,verſic.inquiſitio,nu.114 413
Iudici non creditur de fama,niſi ex actis appareat probata,ibi.nu. 20 384
Iudice procedente per inquiſitionem, fama loco accuſationis ſuccedit, in ij.parte,nu.37 70

Iuramentum teſtibus poteſt remitti per partes. in ſecunda, parte, nu. 39 16
Iuramentum Iudęi confirmat contractum per ipſum celebratum qui alias erat inualidus, in tertia parte, nu. 51 34
Iuramentum ſuper contractu inualido, de iure ciuili non valet, ibi. nu. 56 36
Iuramentum ſuppletorium deferri non debet poſt concluſum in cauſa ad inſtantiam partis, niſi ante petitum fuerit. ſed ſic ex iudicis officio. in iiij. parte ix. diſt. nu. 29 222. & in vj. parte, verſ. iuramentum, num. 3 108
Iuramentum ſuppletorium non defertur ex vno teſte non aſſignante cauſam ſcientiæ, licet non ſit interrogatus, in ſexta parte, verſ. teſtium productio, nu. 14 573
Iuramentum ſuppletorium quot, & quæ requirantur vt deferatur. in vj. parte, verſ. iuramentum, nu. 4. vſque ad nu. 10 598
Iuramentum ſuppletorium non defertur heredi, ibi. nu. 5 ib.
Iuramentum ſuppletorium non defertur perſonę vili, & ſuſpectæ de periurio, ib. nu. 7 ibidem.
Iuramentum ſuppletorium non defertur in cauſa ardua, & criminali ibi. nu. 7 ibid.
Iuramentum non defertur in ſupplementum quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes contrarias, ibi. nu. 9 ib.
Iuramentum quotuplex ſit, ibi. nu. 1 ibi.
Iuramentum neceſſarium, alias ſuppletorium quod dicatur, ibi. nu. 2 ibidem
Iuramentum litis deciſorium, quod dicatur, & qualiter deferatur, & an contra tale iuramentum admittatur probatio, ibi. nu. 22 600
Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduerſario, vt principaliori, & legaliori veritatis appellatur, ibi nu 24 ibidem.
Iuramentum quod defertur teſtibus, veritatis appellatur, ibi. nu. 25 ibi.
Iuramentum in litem, quotuplex ſit & quando & qualiter deferatur, ibi. nu. 27 601
Iuramentum purgationis, quod dicatur, & quando deferatur, ibi. nu. 28 ibi.
Iuramentum pro enormitate criminis, ſecundum l. ſi quando, C. vnde vi, qualiter deferatur, ibi. nu. 30 ib.
Iuramentum damnum paſſi an & quando faciat plenam fidem, ibi. nu. 31 602
Iuramentum promiſſorium, quod dicatur, & an inducat obligationem. ibi. num. 34 ibi.
Iuramentum an firmet pactum nudum, ibid. numero 35 603
Iuramentum aſſertorium, quod dicatur, & quis ſit eius effectus, ibi. nu. 36 ib.
Iuramentum confirmatorium, quod dicatur, & quis ſit eius effectus, ibi. nu. 37 ibi.
Iuramentum fidelitatis, quod dicatur, ibidem numero 38 ib.
Iuramentum fidelitatis, quid contineat, ibid. numero 39 ib.
Iuramentum fidelitatis à quo, & cui præſtetur, ibi. num. 40 ib.
Iuramentum fidelitatis præſtatur per tutorem, vel curatorem, & procurat. ibi. nu. 41 ibi.
Iuramẽtum ligij, quod ſit, & in quo differat à iuramento fidelitatis. ibid. num. 43 604
Iuramentum temerarium, vel calore iracundiæ factum, an ſeruandum ſit, ibid. num. 45 ibid.
Iuramentum illicitum quod dicatur,

tur,& quot modis dici poteſt,ibi. num.47 ibid.
Iuramentum in male promiſſis,non eſt ſeruandum.ibid.num.51 605
Iuramentum an præſtari poſſit per procuratorem habentem ſpeciale mandatum.ibid.num.56 ibid.
Iuramentum turpiter receptũ compellitur creditor remittere per iudicem,in quarta parte, 11. diſtin. num.66 289
Iuramentum per minorem ſuper contractu præſtitum, impedit reſtitutionem in integrum,in ſexta par.verſ.appel.num.103 696
Iuramentum in compromiſſo appoſitum,quid operetur. ibid.numero 264 735
Iuramentum calumniæ poteſt tacitè obmitti de cõſenſu partium, non autem expreſsè, & quando præſtari debeat. in ſexta parte. verſi. iuramentum calumniæ,nu.2 534
Iuramentum calumniæ exigitur per iudicem in quacunque parte iudicij,etiã poſt concluſum in cauſa, & ſuper qualibet exceptione iuratur.ibid.num.3 ibid.
Iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa criminali. ibid. numero 4 ibid.
Iuramentum calumniæ ſi negat ſubire actor, vel reus, qualiter puniatur. ibid. num.6 ibid.
Iuramentum calumniæ, in quo differat à iuramento malitiæ, & veritatis.ibid.num.7 ibid.
Iuramentum calumniæ an teneatur ſubire procurator, & qualiter iurabit. ibid num.8 ibid.
Iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis ibid.nu.9 ib.
Iuramentum calumniæ quid cõprehendat.ib.nu.10.11 ibi.& 535
Iuramentum calumniæ hodie vno obolo æſtimatur, & litigantes potius iurant de calumnia committenda,quàm vitanda,ibidem,numero 11 ibid.
Iuramentum calumniæ excuſat à tacita & præſumpta calumnia,non autem ab euidenti, ibidem. numero 12 ibid.
Iuramentum calumniæ credulitatis appellatur, & non veritatis,in vj. par.verſicu. iuramentum, numero 26 112
Iuratur de calumnia facta litis conteſtatione,tam per actorem,quàm per reum, in vj. par. verſicu.iuramentum calumniæ num.1 534
In his quæ emergunt ante litẽ conteſtatam, in qualibet exceptione iuratur de calumnia, ibid.num.5. ibidem
Iurans non ludere, vel non exire domum, vel aliud ſimile, an teneatur ad obſeruantiam, in vj. parte.verſic. iuramentum. numero 46 604
Iurans delictum committere,nõ tenetur ad obſeruantiam iuramenti.num.48 ibid.
Iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari. ibid num.49 605
Iurans non fideiubere, vel ducere vxorem, in caſu quo vouerat caſtitatem,an teneatur ad obſeruantiam,ibid.num.50.52 ibid.
Iurans adimplere aliquid turpe,ibi. num.53 ibid.
Iurans per viſcera Chriſti, vel alia membra,blaſphemare dicitur,ibi. num.54 ibid.
Iurans per dæmones,vel aliam creaturã,an teneatur ad obſeruãtiam, ibid num.55 ibid.
Iuriſdictio delegati protogari nõ poteſt, nec poteſt delegatus cognoſcere,niſi inter perſonas cõtentas in reſcripto delegatorio. in 4.par. v.diſt.nu.34 153. Reliqua vide ſuprà in lite.D,in verſ.delegatus.

Iuriſd

Iuriſdictio originaliter radicata eſt in principe,& ab eo deſcendunt iudices,ſicut riuulli à fonte ſuo. in d.v.diſt.nu.3 145
Iuriſdictio Vicarij extinguitur morte epiſcopi,ibi.nu.75 162
Iuriſdictio excitata dicitur, quando ſuperior cõmittit cauſam ordinario, quæ ſpectabat ad ſuam iuriſdictionem,ibi.nu.77 163
Iuriſdictio iudicis, illam de iure ſpeciali habentis prorogari non poteſt, in iiij.parte, xij. diſt. numero 10 297
Iuriſdictio per contumaciam non prorogatur.ibi.nu.16 299
Iuriſdictio limitata ad certam ſpeciẽ cauſarum non poteſt prorogari,ibi.nu.18 ib.
Iuriſdictio à Deo conceſſa, prout eſt poteſtas excommunicandi, vel abſoluendi,prorogari non poteſt ibid.nu.23 300
Reliqua vide infrà,in litera P, in verſ.prorogatio.
Iuriſdictio voluntaria,quæ dicatur, & quæ contentioſa,in quarta parte,xviij.cum ſeq.per totum. 335
Iuriſdictionis appellatione,intelligitur de ordinaria, & non delegata in iiij.parte,v. diſt . numero 33 153
Iuriſdictione ordinaria conceſſa,id conceſſum cenſetur, ſine quo illa explicari non poteſt. in iiij.parte,vj.diſt.nu.35 177
Iuriſconſulti,qui appellabantur. in tertia parte nu.22 27
Iuriſconſulti fuerunt pagani.ſed Vlpianus fuit poſt Chriſtum , ibi. nu.28 29
Ius,Iurium nouem ſunt ſpecies introductæ à creatione ſeculi in tribus temporibus.In iij.parte,nu.122
Ius naturale eſt duplex.ſ.commune & rationis,& quare ita dicatur,& fuit inuentum tempore Adę.in d. iij.parte,nu.2.3 22.23
Ius naturale ſecundarium rationis eſt, id quod ius primæuum, & quo ſit inuentum tempore. ibi. nu.5 23
Ius naturale eſt immutabile, & ſemper fuit,& eſt hodie in vſu,ibi. nu.40 32
Ius naturale ſecundarium, an hodie obſeruetur.ibi.nu.41 ib.
Ius gentium,quid eſt,& quid introduxit, ibid.nu.8 34
Ius gentium eſt immutabile,& princeps non poteſt ſtatuere contra ipſum , ſed & poteſt ipſum limitare, & contra illud diſpenſare. ibidem,nu.44 33
Ius politum ſeu humanum quod dicatur.in diſt.tertia parte nu.36 39
Ius diuinum poteſt per principem diſtingui,& limitari,licet non in totum tolli,ib.nu.72 ib.
Ius diuinum poteſt per Papam limitari ibid.nu.79 40
Ius diuinum an ſit ius ab alijs iuribus ſeparatum.ibi.nu.80 41
Ius diuinum comprehendit ſub ſe ius naturale,& gentium,ibi.nu. 81 ibi.
Ius canonicum , quod dicatur , & quare fuit introductum, in quibus voluminibus conſiſtit ibi.nu. 33 39
Ius canonicum , ius quaſi regulatum dicitur , ibid.nu.75 39
Ius canonicum ſeruatur in vtroque foro in cauſis miſerabilum perſonarum,ibi.nu.76 ibid.
Ius canonicum vno reſpectu ciuile appellati poteſt,ibi.nu.82 41
Ius canonicum appellat vſuras,crimen,& committens vſuras, crimen committere dicitur, in vj. parte, verſ.inq.nu.117 413
Ius Feudorum,eſt ius conſuetudinarium,

rium,& numeratur cum iure ciui li,in iij.parte.8 3 41
Ius Feudorum qualiter ſit hodie in obſeruantia,ibi.nu.8 5 42
Ius Feudorum ſeruatur in eccleſia ſticis feudis.ibi.num.9 3 43
Ius Longobardum aggregatur iuri ciuili, & à quibus fuit conditum. ibi.nu.9 4 ib.
Ius Longobardum an hodie ſerue tur in Regno, & an præferatur iuri Rom.ibi.nu.9 5.& 9 6. cum plur.ſeq. 44
Ius Longobardum non eſt lex ne que ratio ideo receſſit ab aula,ib. nu.9 7 45
Ius Longobardum,ius eſt aſininum ibi.nu.9 9 1.1 2 ib.
Ius Longobardum,excludit cogna tos, & etiam matrem à ſucceſſio nibus, non tamen excludit filios naturales per filias fœminas, quamuis legitimas,ibi.nu.1 2 7 5 4
Ius Longobardum non eſt curan dum, niſi in loco vbi obſeruatur ſecundum loci conſuetudinem, ibi.nu.9 8 45
Ius municipale alicuius loci inloco vbi viget ius commune appellari poteſt,ibi.nu.1 0 6 48
Ius Romanum dignius eſt iure Lon gobardo, ibi.nu.1 1 8.1 1 9 5 2
Ius Francorum qualiter probetur quod ſit in vſu,ibi.nu.1 2 8 5 4
Ius Francorum,eſt ſpeciale, & one roſum,&contra ius commune,& per allegantem probari debet.ib. nu.1 3 1 5 6
Iura odio habent, vt lites ex litibus oriantur.in ij.parte,nu.3 3 1 5
Iuſtitia eſt finalis iudicij cauſa,in ij.. parte,numero 3 7 ib.
Iuſtitia poteſt miniſtrari per iudi cem quandoque abſque propoſi tione cauſæ,ibi.nu.1 4 1 1
Iuſtitiam dicitur priuatus proximo facere,ſibi ius ſuum reddendo, ibi.num.1 3 ibi.
Iuſtinianus imperator,qui fuit do minus totius mundi,ius Roma num condidit,&compilauit,in 3. parte,nu.1 1 9 5 2

L

LAicus admittitur in teſtimoniū contra clericum, quando ci uiliter de crimine agitur.in 4.par te,j.diſtinct.num.4 6 7 6
Laicus debitor ſimul cum clerico, non conuenitur coram epiſcopo, quando cauſa eſt diuidua. in 4. par.1 1.diſt num.2 4 2 7 9
Laicus litigans in foro eccleſiaſtico compellitur ad obſeruantiam iu ris canonici.ibi,num.5 6 2 8 7
Laicus examinatus,qui coram iudi ce eccleſiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticum & ſe cularem puniri poteſt, in vj.part. verſicu. falſitas teſtium. numero 6 6 2 3
Laici inquiſiti ſimul cum clerico, à iudice ſeculari,omnes debent re mitti ad iudicem eccleſiaſticum, in vj. parte, verſic.appellatio.nu mero 2 9 4 7 5 9
Latro inſignis poteſt mitti adfurcas etiam die feriato ad honorem Dei,in vj.parte, verſ.actorum edi tio.nu.3 8 6 1 6
Latro inſignis,& famoſus ſeditioſus vel alicuius factionis auctor,non auditur appellans,invj.parte,verſ appell.nu.2 9 6 7 4 4
Laudari in auctorem quando quis debeat, in vj.parte, verſic.auctor. nu.5 4 8 1
Legatum vnius equi factum Titio, & alterius Mæuio,operatur vt Ti tius primo nominatus eligat vnū de duob.in proœ.num.1 7 3

Libellus an hodie cõtinere debeat locum, & tempus incauſis miſtis ſtante regia pragmatica,quòd in cauſis miſtis procedatur ſine figura iudicij,ibi.94 95 99
Libellus non requiritur hodie in Regno, vbi agitur de crimine ciuiliter,vel miſtim. Sed ſufficit talis, qualis petitio, dummodo contineat locum, & tempus,ibi. nu.96 100
Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum ſuper iniuriæ æſtimatione, vel agendo ciuiliter de aliquo crimine. ibi.
Libellus non requiritur,vbi proceditur ſine figura iudicij,ſed requiritur talis qualis petitio,quæ eſt de iure naturali,& obmitti nõ poteſt, in iiij.parte ix.diſt.nu.12.13 218
Libellus generalis,& incert' admittitur, vbi proceditur ſine figura iudicij,ibi.nu.14 219
Libellus ineptus procedit, vbi procedirur ſine figura iudicij, ibi.
Libellus procedit in Regno, etiam ſi petatur ſolum cogi,&compelli. Idem ſi agatur ex vna cauſa & probetur de alia,ibi.nu. 16. 17. 219
Libellus in regno non requiritur in ciuilibus imò cauſa poteſt incipere ab articulis, ibid.num.18 ib.
Libellus an requiratur in cauſis ſpiritualibus in iiij parte,xiij.diſt. num 9 303
Libellus ineptus in criminali cauſa reddit iudicium nullum. in iiij. parte,16.diſt.nu.62 326
Libellus criminalis continens indeterminatum locum, valet, & in probationibus ſuppleri poteſt,ib. nu.63 ib.
Libellus continens non nomen accuſati, vel occiſi,an procedat, ibi.nu.64 ibid.
Libellus criminalis an diem cõmiſſi criminis continere debeat, & an teneatur accuſator illum ad inſtantiam rei declarare.ibi.nu. 65 ibi.
Et invj.parte,verſi.libellus,num. 12 475
Libellus iniuriarum ciuiliter fieri non poteſt ad æſtimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti. Item non debet agere pro iniuria propria,ſed pro intereſſe ſanguinis,in vj.par. verſ.inq.num.60.65.66 394. 395.& 396
Libellus iudici, & parti offerri debebat, in vj. parte,verſ.libellus,nu. 1 473
Libellus ita clarus eſſe debet vt poſſit reus deliberare, an velit cedere,vel contendere, ibid.nu.2 ib.
Libellus vt procedat quid continere debeat, ibi.nu.4.5 ib.
Libellus criminalis quid continere debeat: vt valeat, ibid.num.6 474
Libellus an poſſit præſentari die feriato ad honorem Dei, ibi.nu.19. in vj.parte,in verſ.appell.nu.217 723
Libellus pręſentari poteſt etiam die feriato à honorem Dei,quando periculum eſt in mora, vel res eſt tempore peritura.in d.verſ.libellus.nu.21 477
Libellus quantumcunque generalis & obſcurus,admittitur in cauſis ſummarijs.niſi tãta ſit obſcuritas ex qua reus non poſſet deliberare.ibi.nu.24 ib.
Libellus in quo actio inepta exprimitur, an vitietur. in vj. parte, verſ.ſententia.nu 69 653
Libellus nec litis conteſtatio non requiritur in Regno, in appellationis cauſa cum incipiat à proceſſus apertura,in vj.parte,verſ. appel

appel.num. 245 733
Libelli porrectio non eſt de proceſſu iudicij, in vj. parte, verſ. libellus, nu. 20 476
Libelli oblatio citationem præcedere debet, ibi. nu. 25 478
Libelli copia ſumptibus actoris dari debet. in vj. parte, verſ. actorum editio. nu. 63 619
Liber decretorum à quo fuit conditus, & an ſit authen. in ij. parte, nu. 34 31
Liber Decretorum quatuor habet ſpecies auctoritatũ, & an omnes ſint authenticæ, ibi. num. 35 ib.
Liber Decretorum tempore Papæ Alexandri tertij compilatus fuit ſub anno Domini M. cl. ſed liber Decretalium ſub anno M. ccxxij. ibi. nu. 39 32
Liber Feudorum compilatus fuit ab Oberto de Orto iuriſconſulto Mediolanenſi. & an dicatur authenticus. in iij. parte, nu. 84 41
Libri ſcholarium retineri poſſunt pro expenſis funeralibus, in vj. parte, verſ. executio. numero 47 775
Libri ſcholarium capi non poſſunt pro executione, niſi quando non habent alia bona, ib. num. 46 ib.
Ligius quis dicatur, in vj. parte, verſ. iuramentum, nu. 44 604
Limitatio ad l. non eo minus, C. de procur. in vj. parte, verſ. ſententia, nu. 106 658
Limitatio ad l. & in maioribus, C. de appell. in vj. parte, verſ. appell. nu. 349 752
Limitatio ad gl. in l. j. § fi. à quibus appellar. non lice. nu. 346 ibid.
Lis in quo differat ab inſtantia, & quæ dicatur lis, & quando incipiat dici lis. in v. parte, nu. 63. 64. 65 370
Litis pendentia non inducitur per citationem factam petitioni porrigendæ, in vj. parte, verſic. citatio nu. 71 451
Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in Regno: ſed actus ille, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſt. in iiij. parte, ix. diſt. nu. 20. & in vj. parte, verſ. litis conteſtatio. nu. 2 529
Litis conteſtatio, dicitur lapis angularis iudicij, & non poteſt obmitti de iure communi, in vj. parte, verſ. litis conteſtatio, nu. 1 ib.
Litis conteſtatio quid ſit, ibi. nu. 3 530
Litis conteſtatio qualiter, & per quę verba fiat. ibi. num. 5 ib.
Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppoſitam, ibi. nu. 6 631
Litis conteſtatio fit etiam per verbum, ignoro, ibi. num. 7 ib.
Litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio abſente actore, ibi. nu. 8 ibidem
Litis conteſtatio inducitur per reſponſionem factam poſitionibus, in cauſis ſummarijs, quando non præceſſit libellus, in vj. parte, verſ. poſitio. nu. 3 549
Litis conteſtationis, qui ſint effectus, in d. verſ. litis conteſtatio. nu. 15 532
Litis conteſtationem an impediat proteſtatio quando non animo litem conteſtandi quis reſpondet, ibi. nu. 16 533
Litem conteſtari, quis poteſt præciſè compelli, num 9 631
Litigans quando impeditur facto aduerſarij datur noua dilatio. in vj. par. verſ. dilat. n. 8 545
Litigans coram iudice à quo, poſt appellationem interpoſitam, appellationi renunciari videtur, in vj. par. verſ. appel. nu. 343 751
Litigator qui poſt litem conteſtatam ſe abſentauit & non habet

domum,vel neminem reliquit in domo,per publicum proclama citari poteſt.in ſexta parte, verſic. citatio , numero 99 456
Litigatori impedito facto aduerſarij non currit inſtantia,in quinta parte,nu.30 362
Litigitioſi vitium non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter, in quarta parte j.diſt. nu.91 89
Locus,& tempus commiſſi criminis in libello requiritur, in iiij. parte j.diſt. nu.14 66
Locus,& tempus commiſſi criminis an requiratur in cauſis mixtis ſtāte Regia pragmatica,quod in illis procedatur, ſine figura iudicij, ibi.num.93 98
Locus, & tempus ſpolij requiritur in libello , in quo intentatur interdictum , vnde vi, in quarta parte,vij.diſt.nu.34 201
Locus,&tempus commiſſi criminis in inquiſitione contineri debet, in 6. parte,verſic.inq.nu.53 223
Locus an,&quando in citatione inſeri debeat, in ſexta parte,verſ.citatio,nu.64 447
Locus quis dicatur de iure deputatus ad ſententiam proferendam, & curiam regendam per iudices tam ordinarios quàm delegatos, in ſexta parte,verſic. ſententia, nu.71.78.cum plur. ſeq. 655
Locis pijs datur reſtitutio in integrum,in ſexta parte,verſic.appellatio.nu.90 693
Locum tenens . Require infrà, in litera V, in verſ. Vicegerens.
Lud-ns,& ludere videns,&mutuās pecuniam ludenti,& docens ludentem æquiparatur, & omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur, & idem in iurante non ludere, in ſexta parte,verſ. iuramentum,nu.46 604

M

Magiſtratus appellatione non venit delegatus,ſed tantum ordinarius.in tertia parte,v.diſt.nu. 49 157
Maioribus patet in integrum reſtitutio ex clauſula generali,ſi qua mihi ex iuſta cauſa eſſevidebitur. in ſexta parte , verſic. appellatio. numero 82 692
Maioribus æ…s vltra dimidiam iuſti precij datur reſtitutio in integrum,ibi.nu 83 ibi.
Malum maius non reperitur,quàm ſit vſura,.in ſexta parte, verſ.inquiſitio.nu.130 416
Mandatum geminatum de eodem alicui factum nihil valet ſecundum , ſed tantum primum , in vj. parte,verſ.appellatio,nu. 147 709
Maritus agens,vt procurator vxoris cum nullum haberet mandatum, facit iudicium eſſe nullum licet vt legitimus adminiſtrator agere potuiſſet. in iiij.parte,xv.diſt.nu. 29 317
Maritus pro iniuria vxoris poteſt accuſare criminaliter,& ciuiliter. in ſexta parte, verſ.inquiſitio.nu. 60 395
Materia obligata,an cenſeatur obligatum materiatum , & an ſtatutum vel diſpoſitum in materia , cenſeant etiam diſpoſitum in materiato, & an vnum veniat appellatione alterius,& econtra. in ij. parte,nu.18.19 11.&12
Materia,& materiarum,qualiter differant, ibi.nu.18.19.20 ib.
Materia reductionis,quotidiana eſt. in vj. parte, verſ. appellatio. nu. 123 70
Matrimonia Iudæorum ſecundum legem Moſaicam contrahuntur. in iij parte,num.58. 37
Matrimonia ante,quam contrahantur

tur, citari debent contradictores per publicũ proclama infra certũ terminum alias clandeſtina dicuntur, in ſexta parte, verſ. citatio. numero 102 456
Matrimonialis cauſa, eſt ſummaria, in 4. parte, ix. diſt. nu. 172 259
Mens diſponentis attenditur, vbi de ea conſtat non odio verborum, in iij parte, nu. 109 49
Menſis commiſſi criminis in libello criminali accuſatorio apponi debet. in vj parte, verſ. libellus, nu. 12 475
Mercatorum in curia omnes cauſæ ſunt ſummariæ, quia in eis proceditur ex mera æquitate, in iiij. parte ix. diſt. nu. 48 226
Militia ſola non probat beneficium reſtitutionis in integrum, ſed occupatio in militię expeditione, in vj. parte, verſ. appell. numer. 99 695
Minę iudicis inducunt iuſtam cauſam ipſum recuſandi, in vj parte. verſ. appellatio. nu. 49 688
Minor laicus litigans coram epiſcopo recipit curatorem ab eo, & econtra minor clericus litigans coram iudice laico recipit ab eo curatorē, in 4. par xj. diſt. n. 13 276
Minor in iudicio criminali eſſe non poteſt, in quarta parte, xvj. diſt. nu. 80 330
Minor quando adiuit hereditatem, & poſtea per in integrum reſtitutionem vult ſe abſtinere, & repudiare, tunc citandi ſunt omnes creditores incerti, per proclama, cum termino trium menſium. in vj. parte, verſ. citatio. nu. 103 456
Minor ętas de iure communi dicitur vſque ad xxv. annos, & ætas xxv. annorum, legitima dicitur, in ſexta parte, verſ. appellatio. nu. 80 691
Minori litiganti per procuratorem à ſe ipſo conſtitutum, cum iuramento, non datur beneficium reſtitutionis in integrum, ibi. nu. 104 696
Reliqua vide infrà, in verſic. mulier.
Miſerabiles perſonę trahunt immediate aduerſarios ſuos coram Imperatore, & laicos coram iudice eccleſiaſtico, & earum cauſæ de plano expediri debent, in iiij. parte, ix. diſt. nu. 194 262
Item procedit in eis iudex ex officio, in vj parte, verſ. inquiſit. nu. 32 387
Miſſio in poſſeſſionem, quando facienda eſt contra abſentem indefenſum, debent requiri eius conſanguinei, & amici per proclama, in vj. parte, verſ. cita. nu. 107 457
Miſtum iudicium, quod dicatur, in iiij. parte, j. diſt. nu. 92 98
Myſtica præcepta, quæ dicantur, in iij. parte, nu. 8 23
Moderari, verbum importat diminutionem pœnæ, in iiij. parte, j. diſt. nu. 68 82
Monetam falſam faciens, quæ non expeditur in regno Siciliæ, qua pœna puniatur, in iiij. parte, ij. diſt. nu. 3 103
Monitio iudicis habet vim peremptorij, & trinæ citationis, in vj. parte, verſ. citat nu. 49 273
Mortuus filius prius prę ſumitur, quando pater, & filius, vel mater & filius, in eodem conflictu, bello aut mari moriuntur, in proę. nu. 15 3
Mortuo delegato cauſa non reuertitur ad ordinarium, ſed ad principem delegantem. in iiij. parte, xvj. diſt. nu. 59 325
Moyſes habuit ſacerdotium à Deo vna cum lege, & ab ipſo fuit per Chriſtum tranſlatum in Petrum, in iij. parte, nu. 70 38

Mulctapet quos iudices irrogari poſſit, & an per delegatum, in iiij. parte, v. diſt. nu. 74 162
Mulcta hodie irrogatur ad arbitriũ iudicis, vnde diſpoſitio, l. eos, C. de modo mulcta. non ſeruatur. ib.
Mulcta irrogatur ſecundum diuitias & paupertatem, & ob paupertatem remittitur, in vj. parte, verſ. ſententia, nu. 31. 32 646
Mulier viuens iure Romano in Siciliæ Regno, ſine mundualdo teſtari poteſt, in iij. parte, num. 125 53
Mulier, quæ per ſtatutum non poteſt contrahere ſine conſenſu propinquorum, intelligitur quando contrahit nomine proprio ſecus ſi alieno, ibi. nu. 124 ib.
Mulier teſtificari poteſt contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur, in iiij parte, j. diſt. nu. 41 75
Mulier quando facit contractum ſibi vtilem, non requiritur conſenſus propinquorum, in iiij. parte, xvj. diſt. nu. 39 319
Mulier qui decipitur ſub auri promiſſione, inuita dicitur, & qui decipit mulierem cum promiſſione pecuniæ, & ſub tali promiſſione, vel datione ipſam adulterat, punitur pœna ſtatutis loquentis de adulterante inuitam mulierem, in vj. part. verſ. inquiſit. nu. 167 421
Mulier honeſta in domo examinatur, ſine citatione partis, in vj. parte, verſ. citat. nu. 27 440
Mulier poteſt compromittere, ſine mundualdo, ſecundùm Regiam pragmaticam, in vj. parte, verſ. compromiſſum, nu. 11 538
Mulier carceratur pro debito, quando inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentatur, in vj. parte, verſ. inſtrumentorum productio, nu. 20 591
Mulier iudex eſſe non poteſt, in vj. parte, verſ. ſententia, nu. 89 658
Mulier, ſiue maior, ſiue minor, reſtituitur in integrum in regno, etiã ſi veniat, vt auctrix laudata, & non daturvltra bis, & qđ dicatur primum, & ſecundum beneficium. in vj. parte, verſ. appel. nu. 101 695
Mulier litigans per procuratorem cum iuramento an reſtituatur in integrum, ibi. nu. 106 696
Mulier, & minor poſſunt infra quadriennium continuum petere reſtitutionem in integrum, aduerſus tpis lapſum l. dierum, in appellatione conſtitutorum, ibi. nu. 414 763
Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno in iij. parte, nu. 124 53
Mundualdus datur in regno mulieribus tm̃ viuentibus iure Longobardo, ib. nu. 125 ibid.
Mundualdus requiritur in teſtamẽto mulierũ viuentium iure Longobardo, ibid. nu. 125 ibid.
Mundualdus dari poteſt mulieri etiã à iudice deambulante. in iiij. parte, ix. diſt. nu. 202 278
Mundualdus non requiritur, quando mulier facit contractum ſibi vtilem, in iiij. parte, xvj. diſt. nu. 49 322
Mutus iudex eſſe non poteſt, in vj. parte, verſ. ſententia, nu. 98 658

N

NATVRALE ius ſecundariũ rationis, quo ſit inuentum tempore, in iij. parte, nu. 5 23
Naturalis quæ ſit cauſa, & an illi renunciari poſſit, in ij. parte. nu. 29 13

Naturæ

Naturalia contractuum iudiciorum, & aliorum actuum, quæ dicātur, ibi.nu.29 ibi.
Naturalia poſſunt in contractibus tolli, de voluntate partium, ibi.n. 44 18
Naufragorum cauſa, dicitur ſummaria, & expeditur lenato velo, & poteſt in ea iudex procedere ex officio, in vj. parte, verſ. inquiſit. nu.146 418
Negans cum iuramento ſe commiſiſſe delictum, licet mēdacium dicat, non tamen periurus dicitur. in vj. parte, verſ. interrogatio. nu. 9 491
Negocium quod dicatur, & in quo differat à cauſa, & controuerſia, in v. parte, nu. 68 471
Nemo viam elegiſſe videtur, per quam actus, & voluntas ſua impugnetur. in iiij. parte, ix. diſt. nu. 207 265
Nomen rei quando receptum dicatur inter reos, in iiij. parte, vj. diſt. nu. 59 188
Nomen iuriſperiti ad quem mittitur pro concilio non debet edi partibus, in vj. parte, verſ. appell. nu. 9 683
Nomina teſtium non tenetur quis edere parti ante publicationem, in vj. parte, verſ. actorum edit. nu. 60 619
Nominatus primo, cenſetur maior, & dignior. in iij. parte, nu. 1 1 7 5 2
Nominatio domini in iudicio, quando fieri debeat, & quid operetur & in quo differt à laudatione auctoris, & an habeat locum in poſſeſſorio, & quid ſi reus nolit nominare, & ſuccubuit, an præiudicet domino. in vj. parte, ver. nominatio per tot. n. 1 486
Notarius vnius comitatus, poteſt facere contractum in alio comitatu volente domino illius comitatus in iij parte, nu. 104 48
Notarius in die feriato inſtrumentum facere poteſt, in iiij. parte, xxvj. diſt. nu. 86 331
Notarius index chartularius dicitur & exercet acta voluntariæ iuriſdictionis, in iiij. parte, xviij. diſt. nu. 3 336
Notarius putatiuus ex errore communi, an acta publica facere poteſt, in vj. par. verſ. actorum editio nu 26 614
Notarius acta edere non tenetur, ſine ſalario, ib. nu 59 619
Notorium etiam omne, poteſt per iudicem inquiri ex officio. & puniri, in vj. parte, verſ. inquiſit. nu. 140. cum ſeq. 417
Notorium dicitur, quod per decem teſtes probatur, ibi. nu. 203 425
Notorium non releuat ab onere proponendi licet releuet ab onere probandi, in vj. parte, verſ. appell. nu. 154 711
Nullitas iudicij ex quibus cauſis conſideretur, in iiij. parte, xvj. diſt. per totum, nu. 1 309
Nullitas ſententiæ vſque ad xxx. annos poteſt proponi, & allegari, in vj. parte, verſ. ſententia, nu. 154 664
Nullitas ſententiæ epiſcopi, poteſt deduci coram eius vicario, & econtra, in vj parte, verſ. appell. nu. 383 758
Nuncius ad citandum poteſt eligi per iudicem, etiam famulus ſuus, vel alterius partis. Imò etiam ipſum litigātem eligere poteſt, vt citet aduerſarium, in vj. parte. verſ. citatio nu. 44 443
Nuncius non poteſt ſine ſcriptis capere perſonam neque bona, ibi. nu 78 425
Nuncius quando aliquem domi citauit, in relatione clare dicere debet, quod eum perquiſiuit in ci-

uitate,& non inuenit vnde eum domi citauit,alias non valet rela. ibi.nu.127 461
Nuncio priuato electo per iudicem non creditur ſine literis, ibi.nu. 46 443
Nuncio dicenti ſe citaſſe.quomodo & quando credatur,ibid.num 53 445
Nuncio ſeu executori ad capienda bona fiſco delata,vel ad exigendas pecunias fiſcales, non creditur ſine literis.ibi.nu. 77 453
Nuncio ſpecialiter electo non creditur,ſine literis.ibi. nu.76 & ſuprà.nu.46 452
Nuncij curiarum,viles perſonæ eſſe ſolent, & ſolent portare aliqua ſigna per quę cognoſcantur,ibi.nu. 42.43 443
Nuncij relatio ex actis apparere debet anteq̃ actus in contumaciam fiat, alias actus eſt nullus,ibi nu. 54 445
Reliqua vide infrà,in litera R,in verſ.relatio nuncij.

O

OBERTVS de Orto.fuit iuriſconſultus Mediolanenſis, & ipſe librum Feudorum compilauit, in iij.parte,nu.84 42
Obligatio antidotalis inuenta eſt de iure naturali, in iij. parte, nu. 4 23
Obligatio pœnes acta curię recipi debet coram iudice, vel iudice mandãte, alias recepta extra locum iudicij.non valet nec habet executionem paratam, vnde inuehitur contra notarios actorum qui alio modo recipiunt, in vj. parte,verſ. actorum editio.nu.19 612
Obligatio pœnes acta curiæ poteſt recipi, etiam abſente creditore, ibi.nu.20 ibi.
Obligatio generalis non includit veſtes lectum, & ſupellectilia, in vj.parte,verſ.exec.num.28.30 773
Obligata ſylua, non cenſetur obligata nauis poſtea facta ex lignis illius ſyluæ quia obligatio materiæ, non ſe extendit ad materiatum.in ij.parte. nu.18 11
Obſeruantia generalis.& conſuetudo, non indiget probatione, ſed ſufficit eam allegare, in iij parte. nu 102 46
Occidens aliquem, tenetur ad expenſas medicinarum. & intereſſe operarum, æſtimando operas temporis quo potuiſſet viuere,in quarta,parte j diſt.nu.7 64
Offenſus citari debet ad accuſandum,ante,quàm iudex inquirat, in ſexta parte,verſic. inquiſitio. nu.38 389
Offenſus qui iudici dixit nolle accuſare, demum inquiſitione formata vult,non auditur.ibid.num.42 390
Officialis à proprio iudice condemnatus de male geſtis in officio, non appellat.in vj. parte,verſ. appellatio.nu.301 745
Officialis in ſindicatu condemnatus non poteſt appellare, ibi.nu. 302 ibid.
Officialis ciuitatis,ſi facit aliquam iniuſtitiam poteſt adiri epiſcopus vel decuriones, vt prouideant, ibi.nu.390 759
Opinio illa in dubio eſt ſeruanda, quæ fauet publicæ vtilitati. in ſexta parte, verſ. inquiſitio. nu. 122 415
Opponentes crimina teſtibus, & non probantes, qua pœna puniantur in regno, in ſexta parte,verſicu.repulſa. nu.5 625
Oppreſſi omnes,ſiue à patre,ſiue à dom

domino, ſiue ab alio potentiori, poſſunt implorare officium iudicis, vt releuentur, & hæc dicitur denunciatio iudicialis, in ſexta parte, verſ. denunciatio. numero 34 28

Ordinarius. Require ſupra, in litera D, in verſ. delegatus.

Ordo ſicut ſeruatus fuit à Deo in creatione mūdi ita etiam omnia inferiora ſuo ordine gubernantur, & etiam iudicia. in procem. num. 1·2 2

Ordo modus eſt agendi, ſine quo nihil recte agitur, ibid. num. 3 2

Ordo peruerſus, vel obmiſſus, annullat actum, ibi. num. 5 ibidem

Ordo ſeruandus eſt in verbis, in natura, in reformationibus, in conſiliis, & in omnibus geſtis, ibid. num. 6. cum ſeq. per totum vſque ad fin. ibidem

Ordo ſeruatur in iudiciis, vt prius expediantur acta actoris, & deinde acta rei, ibidem. num. 11 3

Ordo in ſententiis, & decretis exequendis, ſeruari debet, ibidem. num. 12 ibidem

Ordo verborum in legatis, & diſpoſitionibus ſeruatur, ibi. nu. 17 ib.

Ordo ex iuris præſumptione in debitorum ſolutione ſeruatur, ibid. num. 20 4

Ordo reſcripti, dicitur forma, in ſecunda parte. num. 24 12

Ordo ſcripturæ ſeruari debet, & prior in ordine, præſumitur prior in tempore, in iij. parte, nu. 106 48

Ordo ſcripturæ inducit regulam, & ordinem intellectus, ibidem. numero 108 49

Ordo ſcripturæ non attenditur, vbicunque mens diſponentis eſt certa, ibid. num. 110 16

Ordo ſcripturæ non inſpicitur, vbi conſtat de ordine intellectus, ib. num. 114 50

Ordo ſcripturæ perturbans ordinem neceſſitatis, non attenditur, ſed ad neceſſitatem reducitur, ibid. num 115 51

Ordo exempli gratia poſitus, pro doctrina formam non inducit, ſeruari debet. ibi num. 113 50

Ordo iudiciarius non requiritur in ſententia interlocutoria, ſicut in diffinitiua, in ſexta par. verſ. ſententia, num. 20 642

Ordo l à diuo Pio §. in venditione. ff de re iudi. in actione perſonali ſolū ſeruatur. Secus in hypothecaria. in 6 par. verſ. execut. num. 13 771

Ordo legum in hoc ſeculo, & origo iudicij, qualiter ſe habuit, in iij. par. num. 1. & ſeq. 22

P

PActum, quòd venditor teneatur de euictione, valet, & tenetur tunc ad precij reſtitutionem, in ij par num. 44 18

Pactum nudum producit actionem de æquitate canonica. Idem in curia mercatorum, in quarta par. ix. diſtinct num. 48 226

Pactum in venditione ancillæ, ne proſtituatur, operatur, vt iudex ex officio poſſit inquirere, & ducere eam ad libertatem, in ſexta parte, verſicu. inquiſitio. numero 131 416

Pactum de capiendo debitorem, vel eius bona, operatur vt poſſit fieri captura, ſine alia partis citatione, & poteſt impetrari familia à iudice, etiam contra tertiū poſſeſſorem, in ſexta par. verſ. citatio. num. 11 437

Pactum nudum, an firmetur iuramento, in ſexta parte, verſiculo iuramentum. numero trigeſimo-quinto 603

Papa, poteſt ius diuinum limitare. rn tertia parte, nu. 79 40
Papa, eſt iudex appellationis omniũ principum non recognoſcentium ſuperiorem, quando eorum ſententiæ manifeſtam iniquitatem continent, in vj. parte, verſi. appellatio. nu. 276 740
Papa eſt iudex appellationis vacante imperio, ibi. nu. 388 759
Paria ſunt, ſcire & ſcire debere, in iij. parte, nu. 103 48
Partes an facere poſſint, quòd iudex ſine ſcriptis prounnciet. in ij. parte, nu. 41 15
Pater magis cruciatur de tortura filij, quàm propria, & ideo à filio tormenta incipi debent, in proœ. nu. 14 3
Pater pro iniuria filij poteſt accuſare ciuiliter, & criminaliter. Secus in alio conſanguineo, quia ſolum criminaliter poteſt, in vj. par. verſ. inquiſitio, nu. 60. 65 394. 996
Pater poteſt remittere iniuriam factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriati accuſare põt tanquam coniuncti, ibi 67 397
Pater vilis non poteſt iniuriam factam filio remittere, ib. nu. 68 ib.
Pater vilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere, ib. nu. 69 ib.
Pater dilapidator, priuatur adminiſtratione bonorum filij, & tunc filius agere poteſt cõtra patrem. ibi. nu. 70 ibi.
Pater inuito filio, iniuriam illatam à coniuncta perſona filio, non poteſt remittere, ibidem numero 71 498
Patria ſua vnicuique charior eſt, in iij. parte, numero 43 33
Pauperes litigantes in iudicio, non tenẽtur ſoluere ſportulas, in quarta parte, nona diſtin. numero 196 262
Pauper excuſatur contumacia, in vj par. verſic. contumacia, nu. 5 465
Pax debet fieri inter ciues inimicos quando ex hoc turbatur quies reip. & iudex poteſt ipſos compellere ad concordiam ex officio in vj. parte, verſ. inquiſitio. num. 164 420
Peculium caſtrenſe filij condemnati, non datur executioni, in vj. par. ver. exec. nu. 36 773
Pœna in actione iniuriarum, cui applicetur, in iiij. part. prima diſt. nu 10 65
Pœna iniuriarum æſtimatur per iudicem, quando per quærelam agitur, ibi. nu 11 ibi.
Pœna iniuriarum in ruſtico verberante militem, eſt pœna manus, ibi. nu. 16 66
Pœna duplici non debet quis pro eodem delicto puniri. Fallit quando vna pœna non fuit ſufficienter irrogata. in vj. parte, verſ. inquiſitio. numero 92. 404
Pœna irrogata pro aliquo crimine per iudicem eccleſiaſticum, an poſſit iterum irrogari à iudice ſeculari pro eodem, & econtra, in d. j. diſtinct. nu. 20. & in d. verſ. inquiſitio. numero 97 242
Pœna priuationis officij non facit cauſam criminalem, ſed ciuilem. Fallit, vbi iſta ſola pœna imponeretur per ſtatutum. in dicta prima diſtinct. nu. 32 73
Pœna quando applicatur fiſco ex contractu illicito cauſa dicitur ciuilis. Secus, ſi ex delicto, ibid. num. 39 75
Pœna pecuniaria delicti à lege introducta, an parti vel fiſco applicetur, ibi. nu. 40 ib.
Pœna principalis attenditur vbi poteſt procurator interuenire, ibi. nu. 54 78
Pœna arbitraria an & quando poſſit

per iudicem extendi vſque ad mortem,incluſiue , ibid.num. 59. cum plu.ſeq. 79

Pœna acerrima,pro pœna mortis accipitur,ibidem,nu.61 80

Pœna capitalis accipitur altero de tribus modis , & in dubio accipitur pro minori, ibidem numero 63 ibi.

Pœna mortis in arbitrarijs nunquã imponitur in delictis attẽtatis, & non conſumatis,ibi.nu.65 81

Pœna mortis nunquam imponitur, vbi lex loquitur per verbum,moderari.ibi.nu.68 82

Pœna mortis irrogatur danti alapam officiali,ibi.nu.71 83

Pœna iniuriarum , eſt arbitraria iudici,ibi.numero 72. 84

Pœna illa debet imponi,quæ ſolita eſt ſecundum conſuetudinem,ib. nu.73 ibidem

Pœna omnis à iure determinata,eſt hodie arbitraria iudici, quia poteſt illam augere & minuere ex cauſa,ibi.nu.82 89

Pœna ordinaria minuitur propter ſenectutem iuuentutem,furorem vel ebrietatem,vel iuſtum calorem , ſeu excellentiam hominis. ibidem nu.83 ibi.

Pœna perpetui carceris , vel abſciſionis membri , an capitalis dicatur , in quarta parte,ij.diſt.num. 2 103

Pœna fuſtigationis, an capitalis dicatur , ibidem numero 5.6 104

Pœna capitalis,non eſt relegatio,ib. nu.6. ib.

Pœna banni,vbi bona non publicantur , æquiparatur pœnæ relegationis,ibi.nu.7 105

Pœna ſtigmatis in facie hominis , eſt à iure prohibita,& ſtatutum illam imponens, non valet,ibi. nu.8 ib.

Pœna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur ſimul cum fuſtigatione pro furto, ibid. numero 10 106

Pœna extraordinaria ſeu arbitraria irrogatur,vbi à lege vel ſtatuto non eſt impoſita certa&determinata pœna,in quarta parte,decima diſtinc.nu.4 268

Pœna colludentis ſeu præuaricantis in accuſatione , quæ ſit. in ſexta parte,verſi.inquiſitio,numero 77 400

Pœna criminalis irrogatur , pro ſatisfactione reipublicæ,ibi.nu. 95 405

Pœna duplici poteſt puniri is , qui fuit bis cõtumax in duobus iudiciis pro eadẽ cauſa. Idem in debitore,cui bis fuit accuſatum inſtrumentum pro eodem debito, ibi.nu.99 407

Pœna reiteranda ei,qui non fuit ſufficienter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat,& quid ſi primo fuit punitus corporaliter & ſecunda pœna eſt etiam corporalis,& quid ſi veniret pœna mortis,ibi.nu.100.407. 408

Pœna mortis an & quãdo ex cauſa mitigari debeat,quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, vel diu carceratus pro eodem crimine,ibidem nu 101 ibi.

Pœna criminalis an poſſit irrogari vſurario per epiſcopum , ibi.nu. 110.111 411

Pœna poteſt exacerbari,vt alij accipiant exemplum,ib.nu.113 413

Pœna exacerbatur propter delicti frequentiam.ibi.nu.114 ib.

Pœna illa debet irrogari , quæ magis timetur.ibi nu.115 ib.

Pœna pecuniaria poteſt irrogari per iudicem eccleſiaſticum , debet tamen poſtea illam erogare in fabricam eccleſiæ , ibi.nu.119 ib.

Pœna arbitraria puniri debet,qui venit

nit contra præceptum legis, ibi. nu. 121 414
Pœna quæ ſit contra committentes conuenticulam, ſeu conſpirationem, ibi. nu 129 416
Pœna falſæ monetæ eſt vltimum ſupplicium, cum publicatione bonorum, ibi. nu 186 423
Pœna hæretici, eſt combuſtionis & publicationis bonorum, ibi. nu. 187 424
Pœna inſtrumenti præſentari ſecundum formam ritus, eſt redacta ad tarenos tres pro qualibet vncia ſecundum communem obſeruantiam, & quando euitetur. in vj. parte verſ. inſtrumentorum productio, nu. 2 549
Pœna contumaciæ in vno tareno vel auguſtali iuxta regni conſuetudinem intelligitur contra verum contumacem, & non contra fictum domi citatum, in vj. par. ver. appellatio, nu. 239 742
Pœna mortis poteſt per iudicem permutari alicui in pœnam, vt ſit perpetuus carnifex, & cenſetur ſeruus pœnæ, in vj. parte, verſ. executio numero 25 772
Pœna mortis pro crimine non debet irrogari homini valde diſciplinato & perito in aliqua arte, vel ſcientia Idem. quando à die commiſſi delicti eſſet lapſum longum tempus. Idem, quando criminoſus ſtetiſſet magno tempore carceratus pro illo crimine, & hoc procedit etiam in pœna mutilationis membri, ibi. nu. 60 776
Pœnam non poteſt iudex ponere in ſententia. in caſu quo ſententiæ non paretur, ibi. nu. 62 777
Pœnæ ambæ quando tendunt ad vindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit ſufficienter irrogata, in iiij. parte, prima diſtin. numero 20 68
Periurus non dicitur, qui negat cum iuramento ſe commiſiſſe delictū, licet mendacium dicat, in vj. parte, ver. interrogatio, nu. 9 491
Periurus non eſt principalis, qui depoſuit falſum cum iuramento, ſed ſolum Deum habet vltorem, iudex tamen poteſt ſibi facere præceptum pœnale, vt dicat veritatem, in vj. parte, ver. poſitio. nu. 17 551
Perſona illuſtris & clariſſima in ſcriptis citari debet, in vj par. verſ. citatio, nu. 76 452
Perſonam neque bona non poteſt nuncius ſine ſcriptis capere, ibi. nu. 78 ibi.
Perſonæ vili & ſuſpectæ de periurio non defertur iuramentum ſuppletorium, in vj. parte, iuramentum, nu. 6 109
Petitio hereditatis, an ſit actio mere realis, vel perſonalis in rem ſcripta, in quarta part ij. diſt. num. 61 119
Petitio hereditatis non datur ei, qui quandoque fuit in poſſeſſione, & ab ea cecidit, in quarta parte, vij. diſt. nu. 7 195
Petitio hereditatis non ſolum datur ad vniuerſam ſed etiam ad rem particularem, in d. vij. diſt. num. 8 ibid.
Petitio hereditatis intentata, præiudicat alijs actionibus, & facit illas quieſcere, in iiij. parte, xx. diſt. nu. 10 339
Petitio reſtitutionis aduerſus ſententiam principis non impedit executionem, in vj. parte, verſ. appellatio. nu. 109 697
Petitio reſtitutionis in integrum, impedit executionem ſententiæ, niſi malitioſe petatur, in vj. parte, verſ. executio, nu. 58 776
Petenti reuocationem attentatorum non

non poteſt opponi proprietatis exceptio, in vj.parte,ver. appellatio,num.405 761
Petitorium iudicium,quod dicatur, & quod poſſeſſorium, in quarta parte, vij diſtin.num.1.2 193
Piis locis datur reſtitutio in integrum, in ſexta parte, ver. appellatio,num.90 693
Pignoratitia actio an realis vel perſonalis dicatur,in iiij. parte diſt. num.60 119
Plebiſcitum,quod dicatur, & quādo fuit introductum, in iij. par. num.22 27
Poſitio,articulus,& capitulum,quid ſint, & qualiter inter ſe differāt, in vj par. verſ.poſitio, numero 1. 2.3.6 548.549
Poſitio in quo differat à libello,ibi. num.3 549
Poſitio obſcura, ſiue articulus obſcurus declarari poſſunt poſt terminum vſque ad concluſionem in cauſa ibi num 12 550
Poſitioni criminoſæ ſeu continenti turpitudinem an & quando ſit reſpondendum in vj parte, verſ. interrogationes.nu.7 490
Poſitioni de facto alieno in criminalibus non debet reſponderi, ibi.num 11 491
Poſitioni iuris non eſt reſpondendum.ibidem nume 17 492
Poſitionem faciens,cenſetur fateri, quod ponit. Secus ſi interrogabat,& ibi.num.6 549
Poſitiones faciēs, fateri videtur incipiendo à negatiua,in d.verſ.poſitio,num.9 550
Poſitiones infra terminum datū ad probandum debent fieri non autem poſt.ibid.num.10 ibidem
Poſitiones fieri debent poſitiuę,nō autem interrogatiuæ, & quæ ſit ratio,ibi.num.13 ibidem
Poſitiones ſi ſunt admiſſæ ſaluo iure impedimenti, quid operentur iſta verba,ibi.num.23 551
Poſitionum ſiue articulorum copia, datur parti, non autem interrogatoriorum,ibi.nu.19.21 ibid.
Poſitionibus reſponſio poteſt fieri per verbum credit,& in iſto caſu eſt veritatis expreſſiuum.ibidem num.14 550
Poſitionibus & articulis poſt terminum productis pars reſpondere non tenetur,ibi.num.11 ibidem
Poſitionibus quando reſpondetur, non debet eſſe præſens aduocato, nec procurator reſpondentis. Fallit quando reſpondens eſſet ruſticus,vel idiota, ibid num.15. 16 551
Poſitionibus reſpondere nolens,an poſſit petere terminum ad deliberandum.ibi.num.22 ibidem
Poſitionibus nolens reſpondere habetur pro confeſſo, & qualiter hoc practicetur, & quid ſeruetur in Regno.in vj.par.verſ. appellatio.numero 358 754
Poſſeſſio non trāſit ad heredem,niſi apprehendatur.fallit tamen quādo defunctus poſſidebat per colonum.in 4.par.vij.diſt.nu.3 194
Poſſeſſio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ,quādo ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione,ibi.nu.25 199
Poſſeſſio alienata per eū,qui alieno nomine poſſidet, poteſt per dominum recuperari cōdictione ex l.ſi C.de acq.poſ.ibi.nu.59 206
Poſſeſſionem ingrediens auctoritate decreti iniuſti punitur de vi turbatiua, in iiij.par.xvj. diſt.nu. 76 329
Poſſeſſoriū recuperādę datur ei qui moleſtatur extra iudiciū.Secus,ſi in iudicio,in vij.diſt.nu.28 199
Poſſeſſoriū iudicium,triplex eſt, & quod dicatur in d.7.diſt.n.2.194

Poſſeſſorium adipiſcendæ, quando habeat locum & quid requiretur ibi.nu.45 ibid.

Poſſeſſorium adipiſcendæ non datur heredi quiquandoque habuit poſſeſſionem,& ab ea cecidit.ibi. nu.5 ibi.

Poſſeſſorium adipiſcendæ eſt etiam remedium,l.fin.C. de edict. diu. Adr.tol.ibi.nu.12. 196

Poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur,quãdo beneficiatus implorat iudicis officium,vt mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti.ibi.nu.13 ibi.

Poſſeſſorium retinendæ,quod dicatur,& quando locum habeat,ibi. nu.14 ib.

Poſſeſſorium retinendæ, non datur contra deiectum turbãtem ſuum deiectorem,ibi.nu.17 197

Poſſeſſorium retinendæ datur,etiam pro iurib.incorporalibus,ibi. nu.27 199

Poſſeſſortium recuperandæ,quod dicatur, & quando habeat locum, ibi.nu.28.cum plurib. ſequentibus. ib.

Poſſeſſorium beneficij,quãdo dicatur cauſa ſpiritualis, & an poſſit talis quæſtio coram iudice laico ventilari.in iiij.parte,xij.diſt.nu. 5 303

Poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus,ille obtinet,qui de antiquiori poſſeſſione probat,etiam ſi aduerſarius probaret de titulo: verum debent articulare, quod habens titulum, poſſidet clam reſpectu ſuæ poſſeſſionis, nu.19. in iiij.par.vij.diſt. 197

Poſſeſſoria remedia recuperandæ, multa ſunt, ibid.numero 28.cum plu.ſeq. 199

Poſſeſſoria duo recuperandę ſunt nouiter inducta in regno vnum per conſtitutionẽ, circa violentiarum,& alius per tria capitula regni,& quando hæc habeant locum,ibi.nu.61 207

Poſſeſſoria remedia an dicantur ita priuilegiata contra tertios non ſpoliantes, ſicut contra ipſos ſpoliatores,in iiij.par.vj.diſt.nu. 44 112

Poſſeſſoria cauſa quælibet eſt ſummaria, ibidem numero 46 183

Poſſidens immobilia,non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugæ, in vj.par. verſic. ſatiſdatio, numero 3. 493

Pragmatica regia,incipiens, diſpendia,quod in cauſis ciui. vel miſt. procedatur ſine figura iudicij, an locũ habeat, quando pœna venit pro parte fiſco & pro parte parti applicanda,& an tollat ſolennitatem lib.in iiij.par.j.diſt.94 99

Practica regni circa tempus comparitionis ob citationem, in vj.par. ver.citatio,nu.67 449

Præceptum,quod tibi non vis fieri alteri ne feceris,eſt natura,Moſaica,Euangelica,& apoſtolica confirmatum,in iij.par.nu.6 23

Præceptum de ſoluendo,an ſit ſententia interlocutoria vel diffinitiua, in vj.par. verſ. ſententia, nu. 27 644

Præceptum quod fit in confeſſum, an dicatur ſententia, vel non.ibi. nu.28 ibid.

Prȩlatus an poſſit conpromittere de rebus eccleſiæ,in iiij.parte,xiiij. diſt.nu.5 305

Prælatus viſitans eccleſiam, de vita & moribus clericorum inquirere debet.in vj parte,verſ.inquiſitio, nu.14 383

Prælatus licet de iure poſſit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ,poteſt tamen vt ſuſpectus recuſari,in vj. parte,verſ.appellatio.numero 51 689

Praiud

Præiudicialia omnia ſunt hodie in regno ſublata per conſtitutiones regni, quod qualiter procedat, in iiij.par.xx.diſtinc.nu.17. 340
Præſens in iudicio, an debeat aliter citari vel certiorari, in vj.par.ver. citatio, nu.12 437
Præſumptio eſt, quod quilibet occidens vel dicens verba iniurioſa habeat animum offendēdi. in vj. par.ver.confeſſio, nu.27 556
Præſumitur prius mortuus pater vel mater, quam filius, inſpecto ordine naturæ. Fallit, quando filius eſſet, impubes mortuus, in proœ. num.15 3
Præſumitur pro decreto ſeu ſententia iudicis maioris, Secus in iudice inferiori & pedaneo. in vj par. ver.iuramentum, nu. 32 602
Præſumitur bonus is, qui per triennium perſeuerauit in bonis moribus, in vj.par.verſ.repulſa, nu. 3.in fi. 625
Prætores quando electi à Romanis & quis dicatur prætor vrbanus, & quis peregrinus, in iij.parte, nu.24 28
Præuentio non impeditur per citationem factam petitioni porrigendæ, in vj.par.verſ.citatio, nu. 71. in fi. 451
Præuentio facta per debitorem facit non poſſe contra eum præſentari ſecundum formam ritus & qualiter fieri debeat, in vj. par. verſ. inſtrumentorum productio, nu.26 591
Primus in eligendo rem legatam primo nominatus eſſe debet. in proœ. nu.173.& in ij. par. num. 106 48
Primo nominatus, cēſetur maior & dignior. in iij.parte, nu.117 52
Princeps poteſt ex cauſa diſtinguere & limitare iusgentium non autem in totū tollere. Idem in iure diui.in iij.par.nu.45.18.n.72 39
Princeps ſolus vtitur in reſcriptis clauſula appellatione remota, nō autem delegatus principis, nec operatur in præiudicium, in vj.parte, verſ. appellatio, nu.337 750
Princeps habet omnem iuriſdictionem originaliter radicatam in ſe, & ab eo dependent omnes iudices, ſicut riuuli à fonte, in iiij.parte, v.diſtin.nu.3 145
Princeps ſolus & non inferior cauſam ſummariè committere, poteſt, in iiij.par.9. diſt.nu. 3 215
Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſſe dicat, ibi.nu.5 216
Princeps ſi facit alicui indultum de delictis præteritis, quod intelligitur parte offenſa concordata & offenſus accuſat.& ea pendente remittit, an iudex poſſit proſequi ex officio, in vj.par.verſ. inquiſitio, nu.56 393
Princeps citare poteſt die feriata ad honorem Dei. in vj.par.ver.citatio nu.122 460
Princeps ſine cauſa iurigentium detrahere non poteſt, in vj. parte, verſic. actorum editio. numero 23 613
Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria, quam habet cum ſuo ſubdito. Secus, ſi cum non ſubdito, in vj.par.verſ. appellatio, nu. 35 687
Princeps poteſt appellationem tollere, ibidem numero 340 750
A principe non appellatur, ibi. nu. 248 733
Principis delegatus etiam cauſas meri & miſti imperij ſubdelegat. in quarta parte, diſtin.v. numero 68 161
Principalis debet fieri excuſſio, antequam conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor. in iiij.parte, xx.

vigeſima diſtinctione, numero 12 140
Priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo contra pariter priuilegiatum, in iij.par.vj.diſ.nu.43 181
Probatio quæ ſoli iudici concludit, poteſt recipi, etiam parte non citata, in vj.parte, ver.citatio, num. 20 439
Probatio per confeſſionem admittitur, etiam poſt concluſum in cauſa. Item poſt terminum datū ad probandum, & probatum habendum, in ſexta par. verſ. confeſſio, num.23 556
Probatio dubia interpretatur cōtra producentem, ibi.num.32 558
Probatio an admittatur cōtra iuramentum litis deciſoriū, in vj.par. ver.iuramentum, num.23 660
Probatio per rei euidentiam, & loci aſpectum admittitur poſt concluſionem in cauſa, in vj parte verſ. concluſio in cauſa, num.6 631
Probatio ad defenſionem rei admittitur in criminalibus, concluſione facta in cauſa in d. vj. parte, verſ.dilatio.num. 3 544
Probationes receptæ ſine dilatione, valent, ibi.num.13 545
Probationes ſunt de iure diuino, in iiij parte, ix.diſt.num.10 217
Probationes quando requirātur plenè, & quando ſemiplenè in cauſis ſummariis.ibid.num.46 225
Probationes receptę in proceſſu inquiſitionis non pereunt ſuperueniente accuſatore, ſed remanent in ſuo robore, in vj.parte, verſ.inquiſitio.nume.47 226
Proceſſus eſt nullus, quando plures ſunt delegati, & vnus ſine alio procedit, niſi in reſcripto adpoſita ſit clauſula, & ſi non omnes, &c.fallit etiam in delegato ad vniuerſitatem cauſarum, in quarta parte, v.diſt.num.31 153
Proceſſus contumaciæ punitiuus, factus à delegato non vere delegato.non valet. Secus in ordinario ibi nu.40 154
Proceſſus valet, licet iudex cauſam reconuentionis, pati paſſu non expediat, ſed malefacit, & debet appellari, in quarta parte vj.diſt. num.12 169
Proceſſus inordinatus factus ab eo, qui prius ordinarie procedere incœpit an valeat, in quarta parte, ix.diſt.num 208 264
Proceſſus factus à iudice recuſato, eſt ipſo iure nullus in quarta parte, xvj.diſt.num.4 310
Proceſſus factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis, cum clauſula, quod ſi non omnes, &c.antē quam eis conſtaret de impedimento collegæ, eſt nullus, ibid. num.5 ib.
Proceſſus factus contra exitios ciuitatis, ad inſtantiam creditorum in contumaciam non valet, ibid. num.61 326
Proceſſus fabricatus ſuper inepto libello in criminalibus eſt nullus, ibid.num.62 ib.
Proceſſus factus cōtra eum, qui arripuit iter ad papam, eſt nullus, ibi.num.66 ib.
Proceſſus factus die feriato ad honorē Dei, etiam de conſenſu partium, non valet, ibi.num.83 336
Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, valet quando iudicis iuriſdictio erat tempore peritura in vj.parte, verſ. actorum editio. num.45 617
Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei in curia principalis, ibid.num.46 ib.
Idem in cauſis carceratorum, ibid. num.48 ib.
Proceſſus impeditur per exceptionem, quod ſine actione agitur, in

quarta parte,xx.diſtinct. numero 15 340

Proceſſus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram,competenti,& quid de confeſſione,in vj.parte, verſ.inq.numero 193 409

Proceſſus eſt nullus,ſi petitur iuramentum calumniæ, & non præſtatur.in vj.parte, verſ. iuramentum calumniæ,num.2 534

Proceſſus ſi eſt repertus, & nouus fabricatus, & poſtea primus eſt repertus, ſecundum quem debeat ſententia ferri, in ſexta parte, verſ. actorum editio, numero 52 617

Proceſſus criminalis qualiter, & quo ordine debet à iudice fabricari vt poſſit ad torturam deuenire,in vj.parte,verſ. tortura, nu. 10 629

Procurator non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum,& quãdo,& qualiter hoc procedat,in quarta parte,j.diſtin. num.51.cum pl.ſeq. 77

Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ. Secus, ſi criminaliter, ibid.num. 53 78

Procurator poteſt interuenire in criminalibus, vbi irrogatur pœna pecuniaria,non obſtante, quod ſi non habet in ære,luat in corpus, ibid.num.54 ib.

Procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata, in cauſa criminali litigante, ibidem numero 55 ib.

Item pro vniuerſitate,ibi.

Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequentis ſuam, vel ſuorum iniuriam,ibidem, numero 57 ib.

Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentis ad inſtruendum iudicem, allegandum cauſas abſentiæ, & probandum innocentiam rei,ibidem num 58 79

Procurator non poteſt compromittere neque tranſigere, ſine ſpeciali mandato, in quarta parte, decimaquarta diſtinctione, numero 4 305

Procurator falſus, vel ſubſtitutus, à non habente poteſtatem, facit iudicium cum eo agitatum, eſſe nullum in quarta parte, decimaſexta diſtinctione numero 19 315

Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſſè in mandato datur, ibid. num.28 317

Procurator qui litem conteſtatus fuit in cauſa ipſe in ſingulis actis citari debet,alias ſi citatur dominus,non valent acta, niſi procurator eſſet impeditus, ibidem numero 55 323

Procurator adminiſtrans negocia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptum, & contumaciam, in ſexta parte, verſiculo inquiſitio, numero 193 424

Procurator compelli poteſt per iudicem ex officio, vt de mandato doceat, ibidem numero 194 ib.

Procurator qualiter iuret de calumnia, in ſexta parte verſiculo iuramentum calumniæ, numero 8 534

Procurator agens cum mandato dubio, tenetur ſatiſdare de raro. in ſexta parte, verſic. exceptio. numero 3 502

Procurator cõpromittere poteſt ſecũdùm Regiam pragmaticã,licet

non habeat ſpeciale mādatum,in vj. parte, verſ.compromiſſum,nu. 8 538
Procurator litigantis mortui poteſt condemnari,in vj.parte,verſ. ſententia,nu.108 659
Procurator prælati,vel rectoris eccleſiæ:quamuis litis effectus ſit dominus, eius mandatum extingui tur, quandocunque per mortem prælati,vel rectoris,ibi.n.106 ib.
Procurator an, & quando patiatur executionem expenſarum in bonis ſuis,&quid in procuratore in rem ſuam, in vj.parte,verſ.executio.num.45 774
Prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicem ſine alicuius citatione , in vj. parte, verſ.citatio. num.31 441
Producens falſam ſcripturam, vel ſuſpectam, vel falſos teſtes, poteſt inquiri ex officio iudicis puniri, in vj.parte,verſ.inq.nu.148 418
Producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare, etiam alia cauſa,in vj.parte,verſ.repulſa teſtium,nu.10 626
Producens teſtem poteſt illum repulſare ex ſuperuenienti cauſa , ibi.nu.11 ib.
Producens teſtem,poteſt illum quo ad eius dicta,repulſare,ibi.nu.12 627
Prohibitus vendere frumentum extra territorium non poterit vendere farinam,in ij.parte,num. 20 12
Prorogatio iuriſdictionis.fit per ſubmiſſionem , & per communem conſenſum, in iiij. parte , vj.diſt. num.23 172
Prorogatio iuriſdictionis , fit per ſubmiſſionem,& quædam neceſſaria.ibid.nu 30 175
Prorogatio, in iure multipliciter accipitur, in iiij.parte,xij.diſt.num. 3.4 295
Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri de perſona ad perſonam, de re ad rem , de tempore ad tempus, &de loco ad locum,ibi nu.3 294
Prorogatio iuriſdictionis tacitè, & expreſſe poteſt fieri, ibi. num.11 297
Prorogatio iuriſdictionis inducitur per exceptionem dilatoriam oppoſitam,non autem per petitionem copiæ libelli,neque per confeſſionem,ibi.nu. 12 298
Prorogatio tacita non poteſt fieri in cauſa criminali,nec etiam expreſſa,ibi.nu.10 297
Prorogatio de loco ad locum tacite fieri non poteſt,ſed expreſſe ſic, ibi.nu.15 299
Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur,ibi.nu. 17 ibidem.
Prorogatio iuriſdictionis nunquam fit per contumacem,ibi.nu.16 ib.
Prorogatio an,& quando impediat vt per errorem,ibi.nu.21 300
Prorogatio non poteſt fieri cauſa appellationis,& quæ ſit ratio , ibi. nu.22 ibidem
Prorogari non poteſt iuriſdictio iudicis habentis illam de iure ſpeciali ibi.nu.10 297
Prorogari non poteſt iuriſdictio delegati , in iiij.parte,v.diſt.nu. 29 175
Prorogari non poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa , prout eſt poteſtas excommunicandi,vel abſoluendi nec per clericum iuriſdictio alterius epiſcopi.ſine conſenſu ſui epiſcopi,in iiij.parte , xij.diſt. nu. 23 300
Prorogari an poſſit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos Baronibus ſine conſenſu ipſorum Baronum,ibi.nu.25 ib.

Prorogatus iudex non poteſt ſententiam ſuam exequi.ibid. num. 19 299
Prorogare tempus, & ſuſpendere, qualiter differant, in ſexta parte, verſiculo appellatio numero 240 731
Proteſtatio,quando non animo cōteſtandi litem quis reſpondet,an impediat litem cōteſtari, in ſexta parte,verſ.litis conteſtatio,nu. 16 533
Proteſtatio contra teſtes,an & quādo ſit neceſſaria, vbi conceditur repulſa, & quid operetur, in ſexta parte, verſic.repulſa.nume. 2 624
Proteſtatio contra teſtes, quandoque proteſtanti nocere ſolet, ibi. num.4 625
Proteſtatio quam facit volens repulſare teſtes, ſcilicet quod non animo iniuriandi, an releuet ipſum.ibidem.num.13 627
Proteſtatio, facta de actu,cuius nihil operatur euentus,nihil valet, in ſexta parte, verſ.appell.nume. 249 709
Proteſtatio an requiratur,quod fiat per appellantem impeditum proſequi,ibi.num.230 726
Prouocatio, quid ſit, & in quo differat ab appellatione,ibid.nume. 26 681
Publica diffamatio inquirendi de illo crimine, quæ ſit generatura ſcādalum, niſi fiat inquiſitio debet ipſam inquiſitionem præcedete, in ſexta parte, verſic.inqu. num.19 384
Publicatio, & concluſio, an ſit de ſubſtantia proceſſus, ſeu iudicij, in ſecunda parte,num.28 29
Publicatio non requiritur in cauſis ſummariis & an in cauſis ordinariis, dicatur de ſubſtantia cauſæ, vel de iuſtitia. in quarta parte, nona diſtinctione. numero 22 220
Publicatio proceſſus quare, & qualiter fiat,& quis ſit effectus eius, & an ſit de ordine iudicij,in ſexta parte,verſic.publicatio.numero 1 620
Publicatio proceſſus, ſit ipſo iure in regno, eo ipſo, quod labitur terminus probatorius, ibid.num. 3 621
Publicatio obmiſſa, vel facta die feriato,non vitiat proceſſum, ibid. num.4 ibidem
Publicatio facta de voluntate partium, non validat depoſitiones teſtium,non rite examinatorum, ibid.num.5 ibidem
Publicatio non requiritur, quando teſtes vtraque parte præſente ſunt examinati, ſed ſolum quando in ſecreto. ibidem,numero 7 ibidem
Publicatio ſolum poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis quando citius expeditæ fuerunt, & poſtea alterius.ibidem.numero 8 ibidem
Punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt delictum non appellat.in ſexta parte, verſiculo appellatio. numero 360 754
Pupillus, & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ, quando ſunt pauperes, alias ſecus. in quarta parte.nona diſtinctione, numero 195 262
Pupillus litigans in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullum, & quando non habet tutorem eius conſanguinei citari debent,fallit,quando ſententia lata eſſet in fauorem pupilli,quia valet ſine tutore, ſi pupillus eſt maior infante, in quarta parte. xvj. diſt.num.43 516

Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam perſonam.ibid.nu.45 517

Pupillus quando pati vult miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei,per proclama. in ſexta parte,verſic.citatio.numero 106 457

Pupillo qualiter dari debeat curator ad litem, vt valeat iudicium. Et quid de infante, qui non poteſt illum petere.in d.xvj. diſtin. num.43 320

Purgatio canonica, quæ dicatur, & quæ vulgaris,in ſexta parte.verſ. iuramentum.num.29 601

Q

QVERELA intentari poteſt contra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatum. in ſexta parte. verſiculo appellatio.numero 114 698

Querela quid ſit, & in quo differat ab appellatione, & quando habeat locum, & quot modis accipiatur.in ſexta parte, verſ.appellatio.num.113 ibidem

Querela intentatur eodem iudice, ſicut ſupplicatio.ibidem numero 114 ibidem

Querela eſt neceſſaria in reuocatione attentatorum,caſu,quo manus iudicis non fuerunt ligatæ per appellat.ibid.num.116 699

Querela competit, quando iudex tardat cauſam expedire. ibidem num.118 700

Querela, & terminus, quas habeat ſignificationes.ibid.num.119 ib.

Querela,quæſtio,querimonia,&lamentatio, qualiter inter ſe differant.ibid.num.120 ibidem

Quæſtio tutelæ an cadat in compromiſſum,in vj.parte,verſ.compromiſſum,num.30 548

Quod tibi fieri non vis,alteri ne feceris,in iij.parte.num.6 23

R

RAPTVS virginis, condemnatus de raptu virginis, non poteſt appellare,in vj.parte.verſ. appellatio.num.295 744

Ratio teſtis ſaluat, & deſtruit eius dictum.in vj. parte. verſ. teſtium productio.num.10 562

Ratio teſtis,à dicto diuerſa eſſe debet, alias non probat.ibid nume. 11 ibidem

Reclamatio,quid ſit,& quando locum habeat, in vj.parte, verſ.appellatio.num.11 683

Reconuentio, quando ſit, debent prius fieri à actoris,& poſtea rei, in proœm.num.11 9

Reconuentio ante litis conteſt. fieri debet,vel incontinenti poſt,alias pari paſſu cum conuentione non ambulat.in iiij.parte. vj.diſt. num.5 166

Reconuentio pari paſſu ambulat cum conuentione, & ſit proceſſus ſimultaneus, ſed debet prius reus actori reſpondere, & poſtea econtra, & ſi actor non reſpondet reconuentioni, minime proceditur ſuper conuentione.ibi. num. 7 168

Reconuentio an fiat coram delegato.ibid num.13.29 169.175

Reconuentio an coram arbitro locum habeat.ibid.num.20 171

Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.ibidem numero 23 172

Reconuentio an fiat coram iudice appellatio. ibidem numero 24 173

Recon-

Reconuentio an locum habeat coram indicibus particularibus, ad certa negocia, vel perſonas deputatis.ibid.num.28 174
Reconuentio an fiat coram iudice, cauſarum certæ ſpeciei, diuerſæ, ibid.num.32 175
Reconuentio an fieri poſſit, quando iudicis officium imploratur, ibid.num.36 179
Reconuentio an fiat, vbi cauſa reconuentionis requirit celeritatem.ibid num.36 ibidem
Reconuentio non fit, vbi per viam extraiudicialis iuriſdictionis pro ceditur, quòd facit pro capitulis regni,ibid.num.37 ibidem
Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummariis, ibid. nume.38 180
Reconuentio an fiat in cauſis executiuis.ibid.nu.39 ibidem
Reconuentio non fit, vbi præſentatur inſtrumentum ſecundùm formam ritus,nec quando creditor petit familiam vt ingrediatur vigore pacti executiui.ibid.num. 60 188
Reconuentio an,& quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij. ibid. num.41.cum pl.ſeq. 181
Reconuentio an fiat de poſſeſſorio, vbi agitur de petitorio. ibid. num.49 185
Reconuentio fit contra clericum coram iudice laico. ibidem num. 53 186
Reconuentio an,& quando locum habeat,in cauſis criminalibus ib. nu.56.cum pl.ſeq. 187
Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti reſpectu reconuenti. ibidem nu. 60 188
Reconuentio hodie in regno in criminalibus, non procedit per ritus magnæ curiæ, per quos ſunt correctæ multæ leges iuris communis,& conſt.ſi ciuiliter agens, &c.ibid.nume.62 189
Reconuentio an habeat locum,vbi per inquiſitionem proceditur,ib. num.63 ibidem
Reconuētio de cauſa ciuili, an fiat per accuſatum criminaliter, & econtra.ibid.num.64 190
Reconuentionis cauſa debet vna, & eadem ſententia terminari,niſi primo liqueret de vna cauſa, quia poteſt vnam tantum diffinire iudex, & procedere in alia, etiam ſi appelletur,ibidem num. 10 168
Reconuentionis cauſam ſi iudex nō expedit pari paſſu, valet proceſſus, ſed male facit, & debet appellari.ibid.num.12 169
Reconuentus an poſſit renunciare ſuæ conuentioni, ad impediendam ſuam reconuentionem. ibi. num.55 187
Recuſatio iudicis ſuſpecti, quando locum habeat, & ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari,in vj.parte.verſ.appell. numer. 24.cum pl.ſeq. 686
Recuſationi renunciare videtur is, qui poſt eam obiectam litigat coram iudice recuſato. Idem in appellante. ibidem numero 75 691
Recuſari nō poteſt iudex per eum, qui illum impetrauit. ibid. num. 76 ibidem
Reductio petitur ad iudicem eccleſiaſticum à compromiſſo facto in clericum,& laicum,ibid. numero 393 759
Reductio ad arbitrium boni viri,an impediat executionem,& in quo differt ab appellat.ibid.num.122 700
Reductio vſque ad triginta annos peti poteſt.ibid.num.124 701

Reductio coram quo iudice petatur,ibid.num.126 26
Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato, & an ſaltem ſit neceſſaris à iuramento abſolutio.ibi.n.127 702
Reductio habet locum ſolũ in ſententia arbitratoris, non arbitri, ibid num.297 737
Reductio ante ſententiam renunciari non poteſt.Secus in appell. ibid.num.343 751
Reformatio in conſilio fieri debet præcedente propoſita conſultatione, & is, qui eſt digniot, & maioris auctoritatis, primam vo cem habet. in procem. numero 7.8 2
Regulæ ſtandum eſt, donec limitatio probetur, in tertia parte, numero 116 51
Relatio nuncij ex actis apparere debet,antequam actus in contumaciam fiat, alias actus eſt nullus.in vj.parte,verſ.citatio. num. 54 445
Relatio nuncij, eſt actus ſubſtãtialis,& die feriate fieri non poteſt, ibid.num.55 ibid.
Relatio nũcij,poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.ibid.num.57 446
Relatio nuncij debet eſſe clara,ſcilicet vt deferat ſe perquiſiuiſſe citatum, & non inueniſſe, ibid. num.127 461
Relatio,quid ſit,& quot modis accipiatur in vj.parte,verſ.appellat. num.7.8 682
Relatio,eſt actus ſuſpenſiuus, ſicut appellatio. & ea pendente, nihil poteſt innouari, ibidem numero 10 683
Relegatio, non eſt pœna capitalis, in iiij.parte.ij.diſt.num.6 104
Religio erga Deum, parentes,& patriam, eſt omni iure confirmata, in iij.parte,num.41 32
Remedium extraordinarium ſupplicationis admittitur,vbi ceſſat remedium ordinarium appellationis, in ſexta parte, verſic. appell. num.13 634
Remittens iniuriam in foro conſciæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo, in ſexta parte, verſic. inquiſitio, num.88 403
Renunciare an poſſint partes formalibus, & ſubſtantialibus iudiciorum, ita quòd iudiciũ valeat, in ſecunda parte,num.38 39. cũ plu.ſeq. 15.16
Renunciare videtur appellationi, ſeu recuſationi is qui poſt eam interpoſitam litigat coram iudice recuſato, in vj.parte, verſ. appellatio num.75 691
Renunciari poteſt accidentalibus contractuum,& valet pactum ſuper eis.in ij.parte,num.45 18
Renunciari poteſt cauſæ finali iudicij,ibid.num.46 ibidem
Reparatio appellatiõis,quid ſignificet,& quid prorogatio,in vj. parte,verſ.appellatio.num.239 738
Repulſa teſtium non admittitur in cauſis ſummariis,in quibus ſufficit ſemiplena probatio. in ſexta parte,verſ.repulſa,num.19 627
Repulſa teſtium,qualiter, & quando petatur, & quis terminus detur ad eam, & quid de repulſa repulſæ,ibi.num.1 624
Repulſa teſtium fit cõtra perſonas, vel contradicta, & vt concedatur ad alterum de tribus, requiritur, & maxime proteſtatio.ib.n.1 ib.
Repulſa contra teſtes debet crimina in ſpecie cõtinere,nec ſufficit probare in genere, quod quis ſit criminoſus,ibid.num.5 625
Repulſa teſtium quando fit, poteſt altera pars facere articulos comprobatorios, & probando, quòd

teſtes per trienniũ fuerunt probi viri, pro eis præſumitur, ibi. num. 3. circa me. ibidem
Repulſa teſtium, dicitur odioſa. ibi. nu. 7. 626. & in verſ. dilatio, num. 21 547
Repulſa teſtium, an poſſit ſimul fieri in primis capitulis cauſæ principalis, in d. verſ. repulſa n. 8 626
Repulſa non fit cõtra ſcripturã, ſed ſolum contra teſtes, ib. num. 9 ib.
Repulſa an, & quãdo admittatur in cauſa appellationis, ibi n. 13 627
Repulſa an admittatur in cauſa attentatorum, ibid. num. 15 ibidem
Repulſa non permittitur in teſtibus, per producentem approbatis, ibid. num. 16 ibidem
Repulſa non cõceditur in crimine læſæ maieſtatis, ibid nu. 17 ibid.
Repulſa nõ admittitur in cauſa blaſphemiæ Dei, ibid. nu. 18 ibidem
Repulſam petẽs, & non probãs ſaltem ſemiplene, punitur ad decem tarenos Idẽ, ſi producit articulos impertinentes, ibid. num 5. 625
Repulſam opponẽs, & non probãs, contra teſtes, an teneatur iniuriarum actione. ibid. num. 15 627
Repulſare non poteſt teſtem is, qui eum pro ſe produxit, etiã in alia cauſa, & etiam ſi agatur inter alias perſonas. Fallit, quando poſt productionem naſceretur noua cauſa repudiandi. Itẽ fallit ſi vellet repulſare dicta teſtis, & non perſonam. ibidem. numero 10. 11. 12 545
Res iudicata, quid ſit, & quid importent iſta verba, in ſexta parte, verſiculo ſententia, numero 128 661
Reſcriptum, refertur ad ſupplicata, & ex forma ſupplicationis declaratur intellectus priuilegij conceſſi, in quarta parte ix. diſt. num. 5 461
Reſponſa prudentum, quæ dicantur, in tertia parte, num. 27 29
Reſtitutio in integrum, datur per iudicem eccleſiaſticum eccleſiæ, quæ cum laico contraxit, in quarta parte, vndecima diſtinct. num. 16 277
Reſtitutio in integrum, quando concedenda eſt aduerſus aditionem hereditatis, citari debent creditores per proclama, in ſexta parte, verſiculo citatio, numero 103 456
Reſtitutio in integrum, datur etiam poſt concluſum in cauſa, in ſexta parte, verſiculo concluſio, num. 3 631
Reſtitutio in integrum, quid ſit, & quis ſit eius effectus, in ſexta parte, verſic. appellatio. numero 77 691
Reſtitutio in integrum, datur minoribus, ibid. num. 79 ibidem
Item maioribus ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. ibidem, numero 81 692
Item maioribus læſis vltra dimidiam iuſti precij. ibidem. numero 83 692
Item eccleſiæ, ib. num. 88 693
Item capitulo. ib. num. 89 ibidem
Item hoſpitalibus, piis locis, omnibúſque collegiis, & congregationibus piis. ibidem. numero 90 ibidem
Reſtitutio in integrum, datur ruſtico, qui non poteſt peritiores conſulere, ibi. num. 91 694
Item, vniuerſitati, ciuitati, caſtro, vel villæ. ibidem. num. 97 ibidem
Item militibus, ib. num. 99 695
Item mulieribus. ibidem. numero 101 ibidem
Reſtitutio ex l. ij. C. de reſcindenda venditio. petitur vſque ad xxx. annos aliæ vero reſtitutiones vſ-

que ad quadriennium, ibidem. rum.84 692

Reſtitutio quando petitur aduerſus probationem obmiſſam, non oportet probare læſionem. ibid. num.88 693

Reſtitutio tunc datur collegio, quādo læſio reſultat vniuerſaliter omnibus de collegio. Secus, ſi vni particulari. ibid. num.89 ibidem

Reſtitutio in integrum datur collegiis ſcholarium. ibidem num. 90 ibidem

Reſtitutio in integrum, datur mulieri, etiam ſi veniat, vt auctrix laudata, & non datur vltra bis, & dicitur primum, & ſecundum beneficium. ibid. num.101 695

Reſtitutio conceſſa in cauſa principali, non datur in acceſſoriis. ibid. num.102 ibidem

Reſtitutio in integrum an detur litigāti per procuratorem cum iuramento conſtitutum. ibid. num. 103 696

Et quid in minore, muliere, & vniuerſitate. ibid. nu.104 ibidem

Reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum non impedit executionem. ibid. num. 111 698

Reſtitutio in integrum an peti poſſit in caſu, quo non licet tertio prouocare. ibid. num 112 ibidem

Reſtitutio in integrum, coram quo iudice peti poſſit, vt quando clericus contraxit cum laico. ibid. num.113 ibidem

Reſtitutio in integrum, aduerſus iudicium ſortis peti non poteſt. ib. num.114 ibidem

Reſtitutio in integrum, peti poteſt contra ſententiam epiſcopi, coram eius vicario, & econtra. ibid. num.382 758

Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum, appellatione deſerta, infra quadriennium. ibid. num.413 762

Reſtitutio in integrum ex clauſula generali, peti poteſt aduerſus ſententiam latam contra ius litigatoris, quæ tranſiuit in rem iudicatam, in vj. parte. verſic. execut. num.61 777

Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur, ſed potius ratum habere. in vj. parte. verſ. appell. num.107 696

Reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, libello male concepto. in v. parte. num.50 366

Reus ſi non nominauit dominum, ſed voluit litē defendere, & ſuccubuit, vel fuit cōtumax, an præiudicet domino. in vj. parte, verſic. nominat. num.3 486

Reus interrogatus de iuribus ſuis reſpondere non tenetur, nec etiam, ſi interrogatur de negocio principali. in vj. parte. verſ. interrog. num.5 490

Reo perſeuerante in contumacia contra ipſum proceditur ad miſſionem in poſſeſſionem ex ſecūdo decreto, & illud parat plenum præiudicium. in vj. parte. verſ. cōtumacia. num.11 467

Rex Romanorum, dicitur Imperator, & poſt tranſlatum imperium. in iij parte. num.25.26 29

Rex regni Siciliæ, monarcha dicitur & ſuperiorem nō recognoſcit. in vj. par. verſ. appell. num.249 733

Rex non debet eſſe iudex in cauſa propria, in d. ver. appellatio. num. 33 687

Reges fuerunt primi domini, qui in mundo inuenti fuerunt. in iij. pa. num.15 25

Reges fecerunt primas leges ciuiles in orbe. ibid. num.17 ibidem

Reges durauerūt vſque ad tempus Tarquinij ſeptimi, & poſtea ob adulteriū Lucretiæ expulſi fuerunt.

runt.ibid.num.18.19 26
Romanis quomodo ab Athenienſibus fuere leges conceſſæ. ibid. num.20 ibidem
Ruſticus vel idiota reſpondent po ſitionibus præſente ſuo aduocato, vel procuratore. in vj. parte. verſ.poſit.num.16 551
Ruſticus qui non poteſt peritiores conſulere, habet reſtitutionem in integrum.in vj.parte. verſ. appell.num.91 694

S

SACERDOTIVM,fuit collatum à Deo in perſonā Moyſi vna cum ipſa lege.Deinde à Moyſe, fuit tranſlatum in Chriſtum, & à Chriſto in Petrum, in iiij. parte.num.70 38
Salarium laborantibus ſolui debet in fine diei, ante occaſum ſolis. in quarta parte.ix.diſt.num. 397 262
Salarij cauſa,dicitur ſummaria, ibi.
Satiſdatio de iudicio ſiſti, præſtatur à reo conuento, ſiue in ciuili,ſiue in criminali.Et ad quem effectum ſit inuenta.in vj.parte.verſ. ſatiſdatio.num.2 493
Satiſdatio de ſe præſentando in iudicio,quando locum habeat. ibi. num.4 ibidem
Satiſdatio de iudicato ſoluendo,in quibus caſibus locum habeat.ibi. num.11 495
Satiſdatio de indicato ſoluēdo, debet dari per procuratorem releuatum ab onere ſatiſdandi per dominum, qui non poſſidet immobilia. ibidem numero 12 ibidem
Satiſdatio de non offendendo ,in quibus caſibus dari debeat. ibid. num.13 469
Satiſdatio de rato in quibus caſibus præſtari debeat.ibid.num.15 497
Satiſdatio de expenſis,quando & à quo præſtari debeat. ibid. num. 16 ibidem
Satiſdatio de re non baractanda, quando præſtetur. ibid.nume.18 ibidem
Satiſdatio indemnitatis, quæ ſit, & quando locum habeat.ibid.num. 19 ibid.
Satiſdatio de ſecuro carcere, quando præſtatur, ibidem numero 20 ibidem
Satiſdatio conuentionalis, quæ dicatur.ibid.num.21 498
Satiſdatio præſtari debet per debitorem in die, vergentem ad inopiam,ibid.num.22 ibidem
Satiſdatio debet præſtari à debitore moratoriam impetrante. ibid. num.23 ibidem
Satiſdatio præſtari debet,ab herede ſoluendo legato in diem,vel ſub conditione , ibidem numero 24 ibidem
Satiſdationes multæ aliæ reperiuntur in iure, de quibus remiſſiue, ibid.num.25 ibidem
Satiſdationum multæ ſunt ſpecies, & intelliguntur cum fideiuſſore.ibid.nume.1 492
Scandali vitandi cauſa , poteſt iudex ex officio inquirere, in ſexta parte.verſ.inquiſitio. nume. 139 417
Scholari ſi eſt facta iniuria , poteſt iudex ex officio inquirere nemine accuſante,& eſt ſpeciale,cum ſit crimen priuatum. ibid.nume. 159 420
Scholaris appellare poteſt ad principem obmiſſo medio,& ab omni grauamine.in vj. parte. verſic. appell.num.372 749

nit contra præceptum legis,ibi. nu.121 414
Pœna quæ ſit contra committentes conuenticulam,ſeu conſpirationem,ibi.nu 129 416
Pœna falſæ monetæ eſt vltimum ſupplicium, cum publicatione bonorum,ibi.nu 186 423
Pœna hæretici,eſt combuſtionis & publicationis bonorum, ibi.nu. 187 424
Pœna inſtrumenti præſentari ſecundum formam ritus, eſt redacta ad tarenos tres pro qualibet vncia ſecundum communem obſeruantiam, & quando euitetur,in vj parte verſ.inſtrumentorum productio,nu.2 549
Pœna contumaciæ in vno tareno vel auguſtali iuxta regni conſuetudinem intelligitur contra verum contumacem,& non contra fictum domi citatum, in vj.par. ver.appellatio,nu.239 742
Pœna mortis poteſt per iudicem permutari alicui in pœnam, vt ſit perpetuus carnifex, & cenſetur ſeruus pœnæ,in vj.parte,verſ. executio numero 25 772
Pœna mortis pro crimine non debet irrogari homini valde diſciplinato & perito in aliqua arte, vel ſcientia Idem.quando à die commiſſi delicti eſſet lapſum longum tempus. Idem,quando criminoſus ſteiiſſet magno tempore carceratus pro illo crimine,& hoc procedit etiam in pœna mutilationis membri, ibi.nu. 60 776
Pœnam non poteſt iudex ponere in ſententia. in caſu quo ſententiæ non paretur,ibi.nu.62 777
Pœnæ ambæ quando tendunt ad vindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit ſufficienter irrogata,in iiij.parte, prima diſtin.numero 20 61
Periurus non dicitur,qui negat cum iuramento ſe commiſiſſe delictū, licet mendacium dicat, in vj.parte,ver.interrogatio, nu.9 491
Periurus non eſt principalis, qui depoſuit falſum cum iuramento, ſed ſolum Deum habet vltorem, iudex tamen poteſt ſibi facere præceptum pœnale,vt dicat veritatem,in vj.parte,ver. poſitio.nu. 17 551
Perſona illuſtris & clariſſima in ſcriptis citari debet,in vj par.verſ.citatio,nu.76 452
Perſonam neque bona non poteſt nuncius ſine ſcriptis capere,ibi. nu.78 ibi.
Perſonæ vili & ſuſpectæ de periurio non defertur iuramentum ſuppletorium, in vj.parte,iuramentum, nu.6 109
Petitio hereditatis,an ſit actio mere realis, vel perſonalis in rem ſcripta,in quarta part.ij.diſt.num.61 119
Petitio hereditatis non datur ei.qui quandoque fuit in poſſeſſione,& ab ea cecidit, in quarta parte,vij. diſt.nu.7 195
Petitio hereditatis non ſolum datur ad vniuerſam ſed etiam ad rem particularem,in d. vij. diſt. num.8 ibid.
Petitio hereditatis intentata, præiudicat alijs actionibus,&facit illas quieſcere,in iiij.parte,xx.diſt. nu.10 339
Petitio reſtitutionis aduerſus ſententiam principis non impedit executionem, in vj.parte, verſ. appellatio.nu.109 697
Petitio reſtitutionis in integrum, impedit executionem ſententiæ, niſi malitioſe petatur,in vj.parte, verſ.executio,nu.58 776
Petenti reuocationem attentatorum non

non poteſt opponi proprietatis exceptio, in vj.parte,ver. appellatio,num.405 761
Petitorium iudicium,quod dicatur, & quod poſſeſſorium , in quarta parte,vij diſtin.num.1.2 193
Piis locis datur reſtitutio in integrum, in ſexta parte, ver. appellatio,num.90 693
Pignoratitia actio an realis vel perſonalis dicatur,in iiij. parte diſt. num.60 119
Plebiſcitum,quod dicatur, & quã do fuit introductum , in iij. par. num.22 27
Poſitio,articulus,& capitulum,quid ſint, & qualiter inter ſe differãt, in vj par.verſ.poſitio, numero 1. 2.3.6 548.549
Poſitio in quo differat à libello,ibi. num.3 549
Poſitio obſcura , ſiue articulus obſcurus declarari poſſunt poſt terminum vſque ad concluſionem in cauſa ibi num 12 550
Poſitioni criminoſæ ſeu continenti turpitudinem an & quando ſit reſpondendum in vj parte, verſ. interrogationes.nu.7 490
Poſitioni de facto alieno in criminalibus non debet reſponderi, ibi.num 11 491
Poſitioni iuris non eſt reſpondendum.ibidem nume 17 492
Poſitionem faciens,cenſetur fateri, quod ponit. Secus ſi interrogabat,& ibi.num.6 549
Poſitiones faciẽs , fateri videtur incipiendo à negatiua,in d.verſ.poſitio,num.9 550
Poſitiones infra terminum datũ ad probandum debent fieri non autem poſt.ibid.num.10 ibidem
Poſitiones fieri debent poſitiuę,nõ autem interrogatiuæ, & quæ ſit ratio,ibi.num.13 ibidem
Poſitiones ſi ſunt admiſſæ ſaluo iure impedimenti, quid operentur iſta verba,ibi.num.23 551
Poſitionum ſiue articulorum copia, datur parti , non autem interrogatoriorum,ibi.nu.19.21 ibid.
Poſitionibus reſponſio poteſt fieri per verbum credit.& in iſto caſu eſt veritatis expreſſiuum.ibidem num.14 550
Poſitionibus & articulis poſt terminum productis pars reſpondere non tenetur,ibi.num.11 ibidem
Poſitionibus quando reſpondetur, non debet eſſe præſens aduocato, nec procurator reſpondentis. Fallit quando reſpondens eſſet ruſticus,vel idiota, ibid.num.15. 16 551
Poſitionibus reſpondere nolens,an poſſit petere terminum ad deliberandum.ibi.num.22 ibidem
Poſitionibus nolens reſpondere habetur pro confeſſo , & qualiter hoc practicetur, & quid ſeruetur in Regno.in vj.par.verſ. appellatio.numero 358 754
Poſſeſſio non tranſit ad heredem,niſi apprehendatur.fallit tamen quãdo defunctus poſſidebat per colonum,in 4.par.vij.diſt.nu.3 194
Poſſeſſio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ,quãdo ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione,ibi.nu.25 199
Poſſeſſio alienata per eũ,qui alieno nomine poſſidet , poteſt per dominum recuperari cõdictione ex l.ſi C.de acq.poſ.ibi.nu.59 206
Poſſeſſionem ingrediens auctoritate decreti iniuſti punitur de vi turbatiua, in iiij.par.xvj. diſt.nu. 76 329
Poſſeſſoriũ recuperãdę datur ei qui moleſtatur extra iudiciũ.Secus,ſi in iudicio,in vij.diſt.nu.28 199
Poſſeſſoriũ iudicium,triplex eſt, & quod dicatur in d.7.diſt.n.2. 194

Poſſeſſorium adipiſcendæ, quando habeat locum & quid requiratur ibi.nu.45 ibid.
Poſſeſſorium adipiſcendæ non da tur heredi quiquandoque habuit poſſeſſionem,& ab ea cecidit.ibi. nu.5 ibi.
Poſſeſſorium adipiſcendæ eſt etiam remedium,l.fin.C. de edict. diu. Adr.tol.ibi.nu.12. 196
Poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur,quãdo beneficiatus implorat iudicis officium,vt mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti.ibi.nu.13 ibi.
Poſſeſſorium retinendæ,quod dicatur,& quando locum habeat,ibi. nu.14 ib.
Poſſeſſorium retinendæ, non datur contra deiectum turbãtem ſuum deiectorem,ibi.nu.17 197
Poſſeſſorium retinendæ datur,etiam pro iurib.incorporalibus,ibi. nu.27 199
Poſſeſſortium recuperandæ,quod dicatur, & quando habeat locum, ibi.nu.28.cum plurib. ſequentibus. ib.
Poſſeſſorium beneficij,quãdo dicatur cauſa ſpiritualis, & an poſſit talis quæſtio coram iudice laico ventilari.in iiij.parte,xij.diſt.nu. 5 303
Poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus.ille obtinet,qui de antiquiori poſſeſſione probat,etiam ſi aduerſarius probaret de titulo: verum debent articulare, quod habens titulum, poſſidet clam reſpectu ſuæ poſſeſſionis, nu.19. in iiij.pat.vij.diſt. 197
Poſſeſſoria remedia recuperandæ, multa ſunt, ibid.numero 28.cum plu.ſeq. 199
Poſſeſſoria duo recuperandę ſunt nouiter inducta in regno vnum per conſtitutionẽ, circa violentiarum,& alius per tria capitula regni,& quando hæc habeant locum,ibi.nu.61 207
Poſſeſſoria remedia an dicantur ita priuilegiata contra tertios non ſpoliantes, ſicut contra ipſos ſpoliatores,in iiij.par.vj.diſt.nu. 44 212
Poſſeſſoria cauſa quælibet eſt ſummaria, ibidem numero 46 183
Poſſidens immobilia,non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugæ, in vj.par. verſic. ſatiſdatio, numero 3. 493
Pragmatica regia,incipiens, diſpendia,quod in cauſis ciui. vel miſt. procedatur ſine figura iudicij, an locũ habeat, quando pœna venit pro parte fiſco & pro parte parti applicanda,& an tollat ſolennitatem lib.in iiij.par.j.diſt.94 99
Practica regni circa tempus comparitionis ob citationem, in vj.par. ver.citatio,nu.67 449
Præceptum,quod tibi non vis fieri alteri ne feceris,eſt natura,Moſaica,Euangelica,& apoſtolica confirmatum,in iij.par.nu.6 23
Præceptum de ſoluendo,an ſit ſententia interlocutoria vel diffinitiua, in vj.par. verſ. ſententia, nu. 27 644
Præceptum quod fit in confeſſum, an dicatur ſententia, vel non.ibi. nu.28 ibid.
Pręlatus an poſſit conpromittere de rebus eccleſiæ,in iiij.parte,xiiij. diſt.nu.5 305
Prælatus viſitans eccleſiam, de vita & moribus clericorum inquirere debet.in vj parte,verſ.inquiſitio, nu.14 383
Prælatus licet de iure poſſit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ,poteſt tamen vt ſuſpectus recuſari,in vj. parte,verſ.appellatio.numero 51 689

Præiud

Præiudicialia omnia ſunt hodie in regno ſublata per conſtitutiones regni, quod qualiter procedat, in iiij.par.xx.diſtinc.nu.17. 340
Preſens in iudicio, an debeat aliter citari vel certiorari, in vj.par.ver. citatio, nu.12 437
Præſumptio eſt, quod quilibet occidens vel dicens verba iniurioſa habeat animum offendēdi. in vj. par.ver.confeſſio, nu.27 556
Præſumitur prius mortuus pater vel mater, quam filius, inſpecto ordine naturæ. Fallit, quando filius eſſet impubes mortuus, in proœ. num.15 3
Præſumitur pro decreto ſeu ſententia iudicis maioris, Secus in iudice inferiori & pedaneo. in vj par. ver.iuramentum, nu.32 602
Præſumitur bonus is, qui per triennium perſeuerauit in bonis moribus, in vj.par.verſ.repulſa, nu. 3.in fi. 625
Prætores quando electi à Romanis & quis dicatur prætor vrbanus, & quis peregrinus, in iij.parte, nu.24 28
Præuentio non impeditur per citationem factam petitioni porrigendæ, in vj.par.verſ.citatio, nu. 71. in fi. 451
Præuentio facta per debitorem facit non poſſe contra eum præſentari ſecundum formam ritus & qualiter fieri debeat, in vj. par. verſ. inſtrumentorum productio, nu.26 591
Primus in eligendo rem legatam primo nominatus eſſe debet. in proœ. nu.173.& in ij. par. num. 106 48
Primo nominatus, cēſetur maior & dignior. in iij.parte, nu.117 52
Princeps poteſt ex cauſa diſtinguere & limitare iusgentium non autem in totū tollere. Idem in iure diui.in iij.par.nu.45.18.n.72 39
Princeps ſolus vtitur in reſcriptis clauſula appellatione remota, nō autem delegatus principis, nec operatur in præiudicium, in vj.parte, verſ. appellatio, nu.337 750
Princeps habet omnem iuriſdictionem originaliter radicatam in ſe, & ab eo dependent omnes iudices, ſicut riuuli à fonte, in iiij.parte, v.diſtin.nu.3 145
Princeps ſolus & non inferior cauſam ſummariè committere, poteſt, in iiij.par.9. diſt.nu. 3 215
Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſſe dicat, ibi.nu.5 216
Princeps ſi facit alicui indultum de delictis præteritis, quod intelligitur parte offenſa concordata & offenſus accuſat. & ea pendente remittit. an iudex poſſit proſequi ex officio. in vj.par.verſ. inquiſitio, nu.56 393
Princeps citare poteſt die feriata ad honorem Dei. in vj.par.ver.citatio nu.122 460
Princeps ſine cauſa iurigentium detrahere non poteſt, in vj. parte, verſic. actorum editio. numero 23 613
Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria, quam habet cum ſuo ſubdito. Secus, ſi cum non ſubdito, in vj.par.verſ. appellatio, nu. 35 687
Princeps poteſt appellationem tollere. ibidem numero 340 750
A principe non appellatur, ibi. nu. 248 733
Principis delegatus etiam cauſas meri & miſti imperij ſubdelegat. in quarta parte, diſtin.v. numero 68 161
Principalis debet fieri excuſſio, antequam conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor. in iiij.parte, xx.

vigeſima diſtinctione, numero 12 — 340
Priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo contra pariter priuilegiatum, in iiij.par.vj.diſ.nu.43 — 181
Probatio quæ ſoli iudici concludit, poteſt recipi, etiam parte non citata, in vj.parte, ver.citatio, num. 20 — 439
Probatio per confeſſionem admittitur, etiam poſt concluſum in cauſa. Item poſt terminum datũ ad probandum, & probatum habendum, in ſexta par. verſ. confeſſio, num.23 — 556
Probatio dubia interpretatur cõtra producentem, ibi.num.32 — 558
Probatio an admittatur cõtra iuramentum litis deciſoriũ, in vj.par. ver.iuramentum, num.23 — 660
Probatio per rei euidentiam, & loci aſpectum admittitur poſt concluſionem in cauſa, in vj parte verſ. concluſio in cauſa, num.6 — 631
Probatio ad defenſionem rei admittitur in criminalibus, concluſione facta in cauſa in d. vj. parte, verſ.dilatio.num.3 — 544
Probationes receptæ ſine dilatione, valent, ibi.num.13 — 545
Probationes ſunt de iure diuino, in iiij parte, ix.diſt.num.10 — 217
Probationes quando requirãtur plenè, & quando ſemiplenè in cauſis ſummariis.ibid.num.46 — 225
Probationes receptę in proceſſu inquiſitionis non pereunt ſuperueniente accuſatore, ſed remanent in ſuo robore, in vj.parte, verſ.inquiſitio.nume.47 — 226
Proceſſus eſt nullus, quando plures ſunt delegati, & vnus ſine alio procedit, niſi in reſcripto adpoſita ſit clauſula, & ſi non omnes, &c.fallit etiam in delegato ad vniuerſitatem cauſarum, in quarta parte, v.diſt.num.31 — 153
Proceſſus contumaciæ puniticus, factus à delegato non vere delegato.non valet. Secus in ordinario.ibi nu.40 — 154
Proceſſus valet, licet iudex cauſam reconuentionis, pati paſſu non expediat, ſed malefacit, & debet appellari, in quarta parte vj.diſt. num.12 — 169
Proceſſus inordinatus factus ab eo, qui prius ordinarie procedere incœpit an valeat, in quarta parte, ix.diſt.num 205 — 264
Proceſſus factus à iudice recuſato, eſt ipſo iure nullus in quarta parte, xvj.diſt.num.4 — 310
Proceſſus factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis, cum clauſula, quod ſi non omnes, &c.antè quam eis conſtaret de impedimento collegæ, eſt nullus, ibid. num.5 — ib.
Proceſſus factus contra exititios ciuitatis, ad inſtantiam creditorum in contumaciam non valet, ibid. num.61 — 326
Proceſſus fabricatus ſuper inepto libello in criminalibus eſt nullus, ibid.num.62 — ib.
Proceſſus factus cõtra eum, qui arripuit iter ad papam, eſt nullus, ibi.num.66 — ib.
Proceſſus factus die feriato ad honorẽ Dei, etiam de conſenſu partium, non valet, ibi.num.83 — 336
Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, valet quando iudicis iuriſdictio erat tempore peritura in vj.parte, verſ. actorum editio. num.45 — 617
Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei in curia principalis, ibid.num.46 — ib.
Idem in cauſis carceratorum, ibid. num.48 — ib.
Proceſſus impeditur per exceptionem, quod ſine actione agitur, in quarta

quarta parte,xx.diſtinct. numero 15 340
Proceſſus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram,competenti,& quid de confeſſione,in vj.parte, verſ.inq.numero 103 409
Proceſſus eſt nullus,ſi petitur iuramentum calumniæ, & non præſtatur.in vj.parte, verſ. iuramentum calumniæ,num.2 534
Proceſſus ſi eſt repertus, & nouus fabricatus, & poſtea primus eſt repertus, ſecundum quem debeat ſententia ferri, in ſexta parte, verſ. actorum editio, numero 52 617
Proceſſus criminalis qualiter, & quo ordine debet à iudice fabricari vt poſſit ad torturam deuenire,in vj.parte,verſ. tortura, nu. 10 629
Procurator non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum,& quādo,& qualiter hoc procedat,in quarta parte,j.diſtin. num.51.cum pl.ſeq. 77
Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ. Secus, ſi criminaliter, ibid.num. 53 78
Procurator poteſt interuenire in criminalibus, vbi irrogatur pœna pecuniaria,non obſtante, quod ſi non habet in ære,luat in corpus, ibid.num.54 ib.
Procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata, in cauſa criminali litigante, ibidem numero 55 ib.
Item pro vniuerſitate,ibi.
Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequentis ſuam, vel ſuorum iniuriam,ibidem, numero 57 ib.
Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentia ad inſtruendum iudicem, allegandum cauſas abſentiæ, & probandum innocentiam rei,ibidem num 58 79
Procurator non poteſt compromittere neque tranſigere, ſine ſpeciali mandato, in quarta parte, decimaquarta diſtinctione, numero 4 305
Procurator falſus, vel ſubſtitutus, à non habente poteſtatem, facit iudicium cum eo agitatum, eſſe nullum in quarta parte, decimaſexta diſtinctione numero 19 315
Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſſè in mandato datur, ibid. num.28 317
Procurator qui litem conteſtatus fuit in cauſa ipſe in ſingulis actis citari debet,alias ſi citatur dominus,non valent acta, niſi procurator eſſet impeditus, ibidem numero 55 323
Procurator adminiſtrans negocia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptum, & contumaciam, in ſexta parte, verſiculo inquiſitio, numero 193 424
Procurator compelli poteſt per iudicem ex officio, vt de mandato doceat, ibidem numero 194 ib.
Procurator qualiter iuret de calumnia, in ſexta parte verſiculo iuramentum calumniæ, numero 8 534
Procurator agens cum mandato dubio, tenetur ſatiſdare de rato. in ſexta parte, verſic. exceptio. numero 3 502
Procurator cōpromittere poteſt ſecūdùm Regiam pragmaticā,licet

non

non habeat ſpeciale mādatum,in vj. parte, verſ.compromiſſum,nu. 8 538
Procurator litigantis mortui poteſt condemnari,in vj.parte,verſ. ſententia,nu.108 659
Procurator prælati,vel rectoris eccleſiæ:quamuis litis effectus ſit dominus, eius mandatum extingui tur, quandocunque per mortem prælati,vel rectoris,ibi.n.106 ib.
Procurator an, & quando patiatur executionem expenſarum in bonis ſuis,&quid in procuratore in rem ſuam, in vj.parte,verſ.executio.num.45 774
Prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicem ſine alicuius citatione , in vj. parte, verſ.citario. num.31 441
Producens falſam ſcripturam, vel ſuſpectam, vel falſos teſtes, poteſt inquiri ex officio iudicis puniri, in vj.parte,verſ.inq.nu.148 418
Producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare, etiam alia cauſa,in vj.parte,verſ.repulſa teſtium,nu.10 626
Producens teſtem poteſt illum repulſare ex ſuperuenienti cauſa , ibi.nu.11 ib.
Producens teſtem,poteſt illum quo ad eius dicta,repulſare,ibi.nu.12 627
Prohibitus vendere frumentum extra territorium non poterit vendere farinam,in ij.parte,num. 20 12
Prorogatio iuriſdictionis,fit per ſubmiſſionem , & per communem conſenſum, in iiij. parte , vj.diſt. num.23 172
Prorogatio iuriſdictionis , fit per ſubmiſſionem,& quædam neceſſaria.ibid.nu 30 175
Prorogatio, in iure multipliciter accipitur, in iiij.parte,xij.diſt.num. 3.4 295
Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri de perſona ad perſonam, de re ad rem , de tempore ad tempus, &de loco ad locum,ibi nu.3 294
Prorogatio iuriſdictionis tacitè, & expreſſe poteſt fieri, ibi. num.11 297
Prorogatio iuriſdictionis inducitur per exceptionem dilatoriam oppoſitam,non autem per petitionem copiæ libelli,neque per confeſſionem,ibi.nu.12 298
Prorogatio tacita non poteſt fieri in cauſa criminali,nec etiam expreſſa,ibi.nu.10 297
Prorogatio de loco ad locum tacite fieri non poteſt,ſed expreſſe ſic, ibi.nu.15 299
Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur,ibi.nu. 17 ibidem.
Prorogatio iuriſdictionis nunquam fit per contumacem,ibi.nu.16 ib.
Prorogatio an,& quando impediat vt per errorem,ibi.nu.21 300
Prorogatio non poteſt fieri cauſa appellationis,& quæ ſit ratio , ibi. nu.22 ibidem
Prorogari non poteſt iuriſdictio iudicis habentis illam de iure ſpeciali ibi.nu.10 297
Prorogari non poteſt iuriſdictio delegati , in iiij.parte,v.diſt.nu. 29 175
Prorogari non poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa , prout eſt poteſtas excommunicandi,vel abſoluendi nec per clericum iuriſdictio alterius epiſcopi ſine conſenſu ſui epiſcopi,in iiij.parte , xij.diſt. nu. 23 300
Prorogari an poſſit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos Baronibus ſine conſenſu ipſorum Baronum,ibi.nu.25 ib.

Prorogatus iudex non poteſt ſententiam ſuam exequi.ibid. num. 19 299
Prorogare tempus, & ſuſpendere, qualiter differant, in ſexta parte, verſiculo appellatio numero 240 731
Proteſtatio, quando non animo cōteſtandi litem quis reſpondet, an impediat litem cōteſtari, in ſexta parte, verſ. litis conteſtatio, nu. 16 533
Proteſtatio contra teſtes, an & quādo ſit neceſſaria, vbi conceditur repulſa, & quid operetur, in ſexta parte, verſic. repulſa. nume. 2 624
Proteſtatio contra teſtes, quandoque proteſtanti nocere ſolet, ibi. num. 4 625
Proteſtatio quam facit volens repulſare teſtes, ſcilicet quod non animo iniuriandi, an releuet ipſum. ibidem. num. 13 627
Proteſtatio, facta de actu, cuius nihil operatur euentus, nihil valet, in ſexta parte, verſ. appell. nume. 249 709
Proteſtatio an requiratur, quod fiat per appellantem impeditum proſequi, ibi. num. 230 726
Pronocatio, quid ſit, & in quo differat ab appellatione, ibid. nume. 2.6 681
Publica diffamatio inquirendi de illo crimine, quæ ſit generatura ſcādalum, niſi fiat inquiſitio debet ipſam inquiſitionem præcedere, in ſexta parte, verſic. inqu. num. 19 384
Publicatio, & concluſio, an ſit de ſubſtantia proceſſus, ſeu iudicij, in ſecunda parte, num. 28 29
Publicatio non requiritur in cauſis ſummariis & an in cauſis ordinariis, dicatur de ſubſtantia cauſæ, vel de iuſtitia. in quarta parte, nona diſtinctione. numero 22 220
Publicatio proceſſus quare, & qualiter fiat, & quis ſit effectus eius, & an ſit de ordine iudicij, in ſexta parte, verſic. publicatio. numero 1 620
Publicatio proceſſus, ſit ipſo iure in regno, eo ipſo, quod labitur terminus probatorius, ibid. num. 3 621
Publicatio obmiſſa, vel facta die feriato, non vitiat proceſſum, ibid. num. 4 ibidem
Publicatio facta de voluntate partium, non validat depoſitiones teſtium, non rite examinatorum, ibid. num. 5 ibidem
Publicatio non requiritur, quando teſtes vtraque parte præſente ſunt examinati, ſed ſolum quando in ſecreto. ibidem, numero 7 ibidem
Publicatio ſolum poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis quando citius expeditæ fuerunt, & poſtea alterius. ibidem. numero 8 ibidem
Punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt delictum non appellat. in ſexta parte, verſiculo appellatio. numero 360 754
Pupillus, & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ, quando ſunt pauperes, alias ſecus. in quarta parte. nona diſtinctione, numero 195 262
Pupillus litigans in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullum, & quando non habet tutorem eius conſanguinei citari debeut, fallit, quando ſententia lata eſſet in fauorem pupilli, quia valet ſine tutore, ſi pupillus eſt maior infante, in quarta parte. xvj. diſt. num. 43 516

Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam perſonam.ibid.nu.45 517
Pupillus quando pati vult miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei,per proclama. in ſexta parte,verſic.citatio.numero 106 457
Pupillo qualiter dari debeat curator ad litem, vt valeat iudicium. Et quid de infante, qui non poteſt illum petere.in d.xvj. diſtin. num.43 320
Purgatio canonica, quæ dicatur, & quæ vulgaris,in ſexta parte.verſ. iuramentum.num.29 601

Q

QVERELA intentari poteſt contra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatum. in ſexta parte. verſiculo appellatio.numero 114 698
Querela quid ſit, & in quo differat ab appellatione, & quando habeat locum, & quot modis accipiatur.in ſexta parte, verſ.appellatio.num.113 ibidem
Querela intentatur eodem iudice, ſicut ſupplicatio.ibidem numero 114 ibidem
Querela eſt neceſſaria in reuocatione attentatorum,caſu,quo manus iudicis non fuerunt ligatæ per appellat.ibid.num.116 699
Querela competit, quando iudex tardat cauſam expedire. ibidem num.118 700
Querela, & terminus, quas habent ſignificationes.ibid.num.119 ib.
Querela,quæſtio,querimonia,&lamentatio, qualiter inter ſe differant.ibid.num.120 ibidem
Quæſtio tutelæ an cadat in compromiſſum,in vj. parte,verſ.compromiſſum,num.30 548
Quod tibi fieri non vis,alteri ne feceris,in iij.parte.num.6 23

R

RAPTVS virginis, condemnatus de raptu virginis, non poteſt appellare,in vj.parte.verſ. appellatio.num.295 744
Ratio teſtis ſaluat, & deſtruit eius dictum.in vj. parte. verſ. teſtium productio.num.10 562
Ratio teſtis,à dicto diuerſa eſſe debet, alias non probat.ibid nume. 11 ibidem
Reclamatio,quid ſit,& quando locum habeat, in vj.parte, verſ.appellatio.num.11 683
Reconuentio, quando ſit, debent prius fieri à actoris,& poſtea rei, in procœm.num.11 9
Reconuentio ante litis conteſt. fieri debet,vel incontinenti poſt,alias pari paſſu cum conuentione non ambulat.in iiij.parte. vj.diſt. num.5 166
Reconuentio pari paſſu ambulat conuentione, & ſit proceſſus ſimultaneus, ſed debet prius reus actori reſpondere, & poſtea econtra, & ſi actor non reſpondet reconuentioni, minime proceditur ſuper conuentione.ibi. num. 7 168
Reconuentio an fiat coram delegato.ibid.num.13.29 169.175
Reconuentio an coram arbitro locum habeat.ibid.num.20 171
Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.ibidem numero 23 172
Reconuentio an fiat coram iudice appellatio. ibidem numero 24 173

Reconuentio an locum habeat coram iudicibus particularibus, ad certa negocia, vel perſonas deputatis.ibid.num.28 174

Reconuentio an fiat coram iudice, cauſarum certæ ſpeciei, diuerſæ, ibid.num.32 175

Reconuentio an fieri poſſit, quandò iudicis officium imploratur, ibid.num.36 179

Reconuentio an fiat, vbi cauſa reconuentionis requirit celeritatem.ibid num.36 ibidem

Reconuentio non fit, vbi per viam extraiudicialis iuriſdictionis proceditur, quòd facit pro capitulis regni,ibid.num.37 ibidem

Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummariis, ibid. nume.38 180

Reconuentio an fiat in cauſis executiuis.ibid.nu.39 ibidem

Reconuentio non fit, vbi præſentatur inſtrumentum ſecundùm formam ritus,nec quando creditor petit familiam vt ingrediatur vigore pacti executiui.ibid.num.60 188

Reconuentio an,& quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij. ibid. num.41.cum pl.ſeq. 181

Reconuentio an fiat de poſſeſſorio, vbi agitur de petitorio. ibid. num.49 185

Reconuentio fit contra clericum coram iudice laico. ibidem num. 53 186

Reconuentio an,& quando locum habeat,in cauſis criminalibus.ib. nu.56.cum pl.ſeq. 187

Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti reſpectu reconuenti. ibidem nu. 60 188

Reconuentio hodie in regno in criminalibus, non procedit per ritus magnæ curiæ, per quos ſunt correctæ multæ leges iuris communis,& conſt.ſi ciuiliter agens, &c.ibid.nume.62 189

Reconuentio an habeat locum,vbi per inquiſitionem proceditur,ib. num.63 ibidem

Reconuētio de cauſa ciuili, an fiat per accuſatum criminaliter, & econtra.ibid.num.64 190

Reconuentionis cauſa debet vna, & eadem ſententia terminari,niſi primo liqueret de vna cauſa, quia poteſt vnam tantum diffinire iudex, & procedere in alia, etiam ſi appelletur,ibidem num. 10 168

Reconuentionis cauſam ſi iudex nō expedit pari paſſu, valet proceſſus, ſed male facit, & debet appellari.ibid.num.12 169

Reconuentus an poſſit renunciare ſuæ conuentioni, ad impediendam ſuam reconuentionem. ibi. num.55 187

Recuſatio iudicis ſuſpecti, quando locum habeat, & ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari,in vj.parte.verſ.appell. numer. 24.cum pl.ſeq. 686

Recuſationi renunciare videtur is, qui poſt eam obiectam litigat coram iudice recuſato. Idem in appellante. ibidem numero 75 691

Recuſari nō poteſt iudex per eum, qui illum impetrauit. ibid. num. 76 ibidem

Reductio petitur ad iudicem eccleſiaſticum à compromiſſo facto in clericum,& laicum,ibid. numero 393 759

Reductio ad arbitrium boni viri,an impediat executionem,& in quo differt ab appellat.ibid.num.123 700

Reductio vſque ad triginta annos peti poteſt.ibid.num.124 701

Reductio coram quo iudice petatur, ibid. num. 126 — 16

Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato, & an ſaltem ſit neceſſaria à iuramento abſolutio. ibi. n. 127 — 702

Reductio habet locum ſolū in ſententia arbitratoris, non arbitri, ibid. num. 297 — 737

Reductio ante ſententiam renunciari non poteſt. Secus in appell. ibid. num. 343 — 751

Reformatio in conſilio fieri debet præcedente propoſita conſultatione, & is, qui eſt dignior, & maioris auctoritatis, primam vocem habet. in proœm. numero 7.8 — 2

Regulæ ſtandum eſt, donec limitatio probetur, in tertia parte, numero 116 — 51

Relatio nuncij ex actis apparere debet, antequam actus in contumaciam fiat, alias actus eſt nullus. in vj. parte, verſ. citatio. num. 54 — 445

Relatio nuncij, eſt actus ſubſtātialis, & die feriate fieri non poteſt, ibid. num. 55 — ibid.

Relatio nūcij, poteſt fieri ſoli actorum magiſtro. ibid. num. 57 — 446

Relatio nuncij debet eſſe clara, ſcilicet vt deferat ſe perquiſiuiſſe citatum, & non inueniſſe, ibid. num. 127 — 461

Relatio, quid ſit, & quot modis accipiatur in vj. parte, verſ. appellat. num. 7.8 — 682

Relatio, eſt actus ſuſpenſiuus, ſicut appellatio. & ea pendente, nihil poteſt innouari, ibidem numero 10 — 683

Relegatio, non eſt pœna capitalis, in iiij. parte. ij. diſt. num. 6 — 104

Religio erga Deum, parentes, & patriam, eſt omni iure confirmata, in iij. parte, num. 41 — 32

Remedium extraordinarium ſupplicationis admittitur, vbi ceſſat remedium ordinarium appellationis, in ſexta parte, verſic. appell. num. 13 — 684

Remittens iniuriam in foro conſciæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo, in ſexta parte, verſic. inquiſitio, num. 88 — 408

Renunciare an poſſint partes formalibus, & ſubſtantialibus iudiciorum, ita quòd iudiciū valeat, in ſecunda parte, num. 38. 39. cū plu. ſeq. — 15.16

Renunciare videtur appellationi, ſeu recuſationi is qui poſt eam interpoſitam litigat coram iudice recuſato, in vj. parte, verſ. appellatio num. 75 — 691

Renunciari poteſt accidentalibus contractuum, & valet pactum ſuper eis. in ij. parte, num. 45 — 18

Renunciari poteſt cauſæ finali iudicij, ibid. num. 46 — ibidem

Reparatio appellatiōis, quid ſignificet, & quid prorogatio, in vj. parte, verſ. appellatio. num. 239 — 731

Repulſa teſtium non admittitur in cauſis ſummariis, in quibus ſufficit ſemiplena probatio. in ſexta parte, verſ. repulſa, num. 19 — 627

Repulſa teſtium, qualiter, & quando petatur, & quis terminus detur ad eam, & quid de repulſa repulſæ, ibi. num. 1 — 624

Repulſa teſtium fit cōtra perſonas, vel contradicta, & vt concedatur ad alterum de tribus, requiritur, & maxime proteſtatio. ib. n. 1 — ib.

Repulſa contra teſtes debet crimina in ſpecie cōtinere, nec ſufficit probare in genere, quod quis ſit criminoſus, ibid. num. 3 — 625

Repulſa teſtium quando fit, poteſt altera pars facere articulos comprobatorios, & probando, quòd teſtes

teſtes per trienniū fuerunt probi viri,pro eis præſumitur,ibi.num. 3. circa me. ibidem
Repulſa teſtium,dicitur odioſa.ibi. nu.7.626.& in verſ.dilatio,num. 21 547
Repulſa teſtium, an poſſit ſimul fie ri in primis capitulis cauſæ principalis,in d.verſ.repulſa,n.8 626
Repulſa non fit cōtra ſcripturā, ſed ſolum contra teſtes,ib.num.9 ib.
Repulſa an,& quādo admittatur in cauſa appellationis,ibi n.13 627
Repulſa an admittatur in cauſa attentatorum,ibid.num.15 ibidem
Repulſa non permittitur in teſtibus, per producentem approbatis,ibid.num.16 ibidem
Repulſa non cōceditur in crimine læſæ maieſtatis.ibid nu.17 ibid.
Repulſa nō admittitur in cauſa blaſphemiæ Dei.ibid.nu.18 ibidem
Repulſam petēs,& non probās ſaltem ſemiplene,punitur ad decem tarenos. Idē,ſi producit articulos impertinentes,ibid.num 5 625
Repulſam opponēs, & non probās, contra teſtes, an teneatur iniuriarum actione.ibid.num.13 627
Repulſare non poteſt teſtem is,qui eum pro ſe produxit, etiā in alia cauſa, & etiam ſi agatur inter alias perſonas. Fallit,quando poſt productionem naſceretur noua cauſa repudiandi.Itē fallit ſi vellet repulſare dicta teſtis, & non perſonam. ibidem. numero 10. 11.12 545
Res iudicata, quid ſit, & quid importent iſta verba,in ſexta parte, verſiculo ſententia, numero 128 661
Reſcriptum, refertur ad ſupplicata, & ex forma ſupplicationis declaratur intellectus priuilegij conceſſi, in quarta parte ix. diſt. num.5 461
Reſponſa prudentum, quæ dicantur,in tertia parte,num.27 29
Reſtitutio in integrum, datur per iudicem eccleſiaſticum eccleſiæ, quæ cum laico contraxit,in quarta parte,vndecima diſtinct. num. 16 277
Reſtitutio in integrum, quando concedenda eſt aduerſus aditionem hereditatis, citari debent creditores per proclama,in ſexta parte, verſiculo citatio, numero 103 456
Reſtitutio in integrum, datur etiam poſt concluſum in cauſa,in ſexta parte, verſiculo concluſio, num.3 631
Reſtitutio in integrum, quid ſit,& quis ſit eius effectus, in ſexta parte, verſic. appellatio. numero 77 692
Reſtitutio in integrum, datur minoribus,ibid.num.79 ibidem
Item maioribus ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur. ibidem, numero 81 692
Item maioribus læſis vltra dimidium iuſti precij.ibidem. numero 83 692
Item eccleſiæ,ib.num.88 693
Item capitulo.ib.num.89 ibidem
Item hoſpitalibus, piis locis, omnibúſque collegiis, & congregationibus piis. ibidem. numero 90 ibidem
Reſtitutio in integrum,datur ruſtico,qui non poteſt peritiores conſulere,ibi.num.91 694
Item,vniuerſitati,ciuitati, caſtro, vel villæ.ibidem.num.97 ibidem
Item militibus,ib.num.99 695
Item mulieribus.ibidem. numero 101 ibidem
Reſtitutio ex l.ij.C.de reſcindenda venditio. petitur vſque ad xxx. annos alię vero reſtitutiones vſ-

que ad quadriennium, ibidem. rum.84 692

Reſtitutio quando petitur aduerſus probationem obmiſſam, non oportet probare læſionem. ibid. num.88 693

Reſtitutio tunc datur collegio,quã do læſio reſultat vniuerſaliter omnibus de collegio. Secus,ſi vni particulari.ibid.num.89 ibidem

Reſtitutio in integrum datur collegiis ſcholarium. ibidem num. 90 ibidem

Reſtitutio in integrum, datur mulieri, etiam ſi veniat, vt auctrix laudata,& non datur vltra bis,& dicitur primum,& ſecundum beneficium.ibid.num.101 695

Reſtitutio conceſſa in cauſa principali, non datur in acceſſoriis. ibid.num.102 ibidem

Reſtitutio in integrum an detur litigãti per procuratorem cum iuramento conſtitutum.ibid. num. 103 696

Et quid in minore,muliere,& vniuerſitate.ibid.nu.104 ibidem

Reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum non impedit executionem.ibid.num. 111 698

Reſtitutio in integrum an peti poſſit in caſu, quo non licet tertio prouocare.ibid.num 112 ibidem

Reſtitutio in integrum, coram quo iudice peti poſſit, vt quando clericus contraxit cum laico. ibid. num.113 ibidem

Reſtitutio in integrum,aduerſus iudicium ſortis peti non poteſt. ib. num.114 ibidem

Reſtitutio in integrum, peti poteſt contra ſententiam epiſcopi, coram eius vicario,& econtra.ibid. num.382 758

Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum, appellatione deſerta, infra quadriennium.ibid.num.413 782

Reſtitutio in integrum ex clauſula generali,peti poteſt aduerſus ſententiam latam contra ius litigatoris, quæ tranſiuit in rem iudicatam,in vj.parte. verſic. execut. num.61 777

Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur,ſed potius ratum habere. in vj. parte. verſ.appell.num.107 696

Reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, libello male concepto. in v. parte.num.50 366

Reus ſi non nominauit dominum, ſed voluit litẽ defendere, & ſuccubuit,vel fuit cõtumax,an præiudicet domino. in vj.parte, verſic.nominat.num.3 486

Reus interrogatus de iuribus ſuis reſpondere non tenetur, nec etiam, ſi interrogatur de negocio principali. in vj.parte. verſ.interrog.num.5 490

Reo perſeuerante in contumacia contra ipſum proceditur ad miſſionem in poſſeſſionem ex ſecũdo decreto,&illud parat plenum præiudicium.in vj.parte.verſ.cõtumacia.num.11 467

Rex Romanorum, dicitur imperator,& poſt tranſlatum imperium. in iij parte.num.25.26 29

Rex regni Sicilię,monarcha dicitur & ſuperiorem nõ recognoſcit.in vj.par.verſ.appell.num.249 733

Rex non debet eſſe iudex in cauſa propria,in d.ver.appellatio.num. 33 687

Reges fuerunt primi domini,qui in mundo inuenti fuerunt.in iij.pa. num.15 25

Reges fecerunt primas leges ciuiles in orbe.ibid.num.17 ibidem

Reges durauerũt vſque ad tempus Tarquinij ſeptimi, & poſtea ob adulteriũ Lucretiæ expulſi fuerunt.

runt.ibid.num.18.19 26
Romanis quomodo ab Athenienſibus fuere leges conceſſæ. ibid. num.20 ibidem
Ruſticus vel idiota reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato, vel procuratore. in vj. parte. verſ.poſit.num.16 551
Ruſticus qui non poteſt peririores conſulere, habet reſtitutionem in integrum.in vj.parte. verſ. appell.num.91 694

S

SACERDOTIVM,fuit collatum à Deo in perſonā Moyſi vna cum ipſa lege.Deinde à Moyſe, fuit tranſlatum in Chriſtum, & à Chriſto in Petrum, in iiij. parte.num.70 38
Salarium laborantibus ſolui debet in fine diei, ante occaſum ſolis. in quarta parte.ix.diſt.num. 197 262
Salarij cauſa,dicitur ſummaria, ibi.
Satiſdatio de iudicio ſiſti, præſtatur à reo conuento, ſiue in ciuili,ſiue in criminali.Et ad quem effectum ſit inuenta.in vj.parte.verſ. ſatiſdatio.num.2 493
Satiſdatio de ſe præſentando in iudicio,quando locum habeat. ibi. num.4 ibidem
Satiſdatio de iudicato ſoluendo,in quibus caſibus locum habeat.ibi. num.11 495
Satiſdatio de iudicato ſoluēdo, debet dari per procuratorem releuatum ab onere ſatiſdandi per dominum, qui non poſſidet immobilia. ibidem numero 11 ibidem
Satiſdatio de non offendendo ,in quibus caſibus dari debeat. ibid. num.13 469
Satiſdatio de rato in quibus caſibus præſtari debeat.ibid.num.15 497
Satiſdatio de expenſis,quando & à quo præſtari debeat. ibid. num. 16 ibidem
Satiſdatio de re non baraſtanda, quando præſtetur. ibid.nume.18 ibidem
Satiſdatio indemnitatis, quæ ſit, & quando locum habeat.ibid.num. 19 ibid.
Satiſdatio de ſecuro carcere, quando præſtatur, ibidem numero 20 ibidem
Satiſdatio conuentionalis, quæ dicatur.ibid.num.21 498
Satiſdatio præſtari debet per debitorem in die, vergentem ad inopiam,ibid.num.22 ibidem
Satiſdatio debet præſtari à debitore moratoriam impetrante. ibid. num.23 ibidem
Satiſdatio præſtari debet,ab herede ſoluendo legato in diem,vel ſub conditione , ibidem numero 24 ibidem
Satiſdationes multæ aliæ reperiuntur in iure, de quibus remiſſiue, ibid.num.25 ibidem
Satiſdationum multæ ſunt ſpecies, & intelliguntur cum fideiuſſore.ibid.nume.1 492
Scandali vitandi cauſa , poteſt iudex ex officio inquirere, in ſexta parte.verſ.inquiſitio. nume. 139 417
Scholari ſi eſt facta iniuria , poteſt iudex ex officio inquirere nemine accuſante,& eſt ſpeciale,cum ſit crimen priuatum. ibid.nume. 159 420
Scholaris appellare poteſt ad principem obmiſſo medio,& ab omni grauamine.in vj. parte. verſic. appell.num.172 718

Scholaris qui ceſſit bonis,& poſtea libros emit, non debet illis priuari,in ſexta parte,ver.executio. num.48 775

Scire,& ſcire debere, paria ſunt, in iiij.parte.num.103 47

Scriptura eſt actus forma, quando actus in ſcriptis eſt celebrandus, ij parte.num.23 12

Scriptura priuata in carta de papyro præſentari poteſt. Secus in inſtrumento, in vj.par.verſ. inſtrumentorum productio.nu.33 593

Scriptura priuata de ſe non facit fidem,niſi quatenus per teſtes cõ probatur.ibid.num.34 ibidem

Scriptura præſentata poſt concluſionem, recipitur extra proceſſum, & iudex illam videt ad ſolam ſui inſtructionem. ibid.num. 49 595

Scriptura copiata,& regiſtrata in actis.ita demum facit fidem,ſi collationata fuit parte præſente vel citata, alias ſecus, in vj.par.verſ. actorum editio.num.4 609

Scriptura inhabili vtens, non poteſt ſimilem contra ſe productam impugnare.ibid.num.27 615

Scripturam iuratam habens, non tenetur ad compromiſſum, ſecundùm pragmaticam, in ſexta parte,verſ.compromiſſum.nume. 19 539

Scripturæ quãdo præſentãtur in iudicio,debet pars citari,in vj. parte, verſ. inſtrumentorum productio.num.35 593

Scripturæ vſque ad quod tempus poſſunt in iudicio præſentari,ibi. num.47 595

Scripturæ productæ in iudicio, an dicantur de actis,in vj.parte, ver. actorum editio.num.2.3 608

Scripturarũ præſẽtatio, an ſit actus, judiciarius in vj.parte,verſ.inſtrumentorum productio.nu.42 594

Reliqua vide ſuprà in litera O, in verb.Ordo ſcripturæ.

Sedere à dextris, maior eſt honor, quàm à ſiniſtris, & ideo dignior, & primogenitus à dextris ſedere debet,in proœm.num.10 2

Senatores Romani quando conſtituti, & centũ erant, in iij. parte, num.23 18

A Senatoribus appellari nõ poteſt, in ſexta parte.verſ.appell. nume. 253 734

Senatuſconſultum, quid dicatur,& qualiter fuit introductum, in iij. parte.num.23 12

Sententia interlocutoria, lata ſuper crimine,nõ infamat,ſecus in diffinitiua,in ſexta parte.verſic.ſententia.num.4 639

A Sententia interlocutoria nõ appelatur,& ſi appellatur, non ſuſpenditur executio ante inhibitionẽ, ibid.num.6 ibidem

Sentẽtia interlocutoria poteſt quãdocũque prouocari,etiam in calculo diffinitiuæ ſententiæ, & per iudicem appellationis à diffinitiua,ibid.num.7 ibidem

Sententia interlocutoria per alias duas ſententias confirmata, non poteſt vlterius reuocari, ibidem. num.9 640

Sententia interlocutoria poteſt in cauſa appellatiõis ex primis actis tantum, & nõ ex nouis reuideri. Secus in diffinitiua,ib.nu.10 ib.

Sententia interlocutoria fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione. Secus in diffinitiua.ibid. num.11 ibidem

Sentẽtia interlocutoria poteſt ferri ſine ſcriptis. Secus in diffinitiua, ibid num.12 ibidem

Sententia interlocutoria, per quam fit condemnatio pœnalis durat ſolũ durante officio Interloquentis,Secus,ſi per diffinitiuam,quia

ducat perpetuo. ibidem. numero 19 642
Sententia interlocutoria nō requirit ordinem iudiciarium ſicut diffinitiua.ibid.num.20 ibidem
Sententia interlocutoria poteſt per iudicem corrigi, & in ea addi, & minui,ſecus in diffinitiua,ibidem num.21 643
Sententia interlocutoria nullā producit actionē, ſed diffinitiua ſic, ibid.num.22 ibidem
Sententia, per quam pronunciatur ſententiam exequendam eſſe,interlocutoria dicitur.ibi.nu.25 ib.
Sententia per quam pronunciatur appellationem fore deſertam,ſeu fatalia elapſa eſſe, vel non licere tertio prouocare dicitur interlocutoria.ibid.num.26 644
Sententia præcepti de ſoluendo, an ſit interlocutoria.ibidem.numero 27.28 ibidem
Sententia mulctæ, eſt interlocutoria, & poteſt ſicut alia interlocutoria,reuocari.num.31 646
Sententia banni,an ſit interlocutoria,ibid.num.31.32 ibidem
Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quòd ſit interlocutoria.ibid.num.33 ibidem
Sententia ſuper inſtantia ſecūdùm l.diffamari,C.de ing.manumiſ.an ſit interlocutoria. ibidem. nume. 34 ibidem
Sententia ſuper poſſeſſorio, an ſit interlocutoria. ibidem. numero 25 ibidem
Sententia condemnationis expenſarum,an ſit interlocutoria. ibid. num.36 647
Sententia interlocutoria,quę fertur ſimul cum diffinitiua, non poteſt reuocari.ibid.num.37 ibidem
Sententia ſuper exceptione peremptoria, an ſit interlocutoria. ibid. num.39 ibidem
Sententia lata ſuper excommunicatione. eſt interlocutoria, ibid. num.40 ibidem
Sententia interlocutoria aliam poſt ſe ſententiam habere non ſperans,habet vim diffinitiuæ, quod per plura exempla probat. ibid. num.41 ibidem
Sententia interlocutoria quando dicatur habere vim diffinitiuæ,& ex quibus cognoſcatur, ibidem. num.44.cum plu.ſeq. 648
Sententia interlocutoria à qua eſt appellatum, an & quando, & in quibus caſibus poſſit iuſtificari ex nouis cauſis,& actis,in vj.parte.verſ.appellatio.num.164. cum ſex.ver.ſeq. 713
Sententia interlocutoria inappellabilis eſt de iure ciuili. Secus de iure canonico,num.308 745
Sententiæ interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ an indiſtinctè nō poſſint reuocari. in vj.parte verſ. ſententia.num.46 648
Reliqua vide ſuprà, in litera I.in verſ.interlocutoria.
Sententia etiam venit appellatione iudicij. in j.parte.num.5 6
Sententia, eſt cauſa finalis iudicij in ij.parte.num.32.33.34 19
Sententia ſine ordine iudiciario de voluntate partium ferri poteſt,& valebit in vim arbitramenti.ibid. num.40 16
Sententia ſine ſcriptis an valeat de voluntate partium ib.nu.41 ibid.
Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris,non valet. Secus, ſi per ordinarium.in quarta parte v.diſt.num.29 152
Sententia dubia poteſt interpretari per ordinarium non autem per delegatum.ibid.num.64 160
Sententia qua iudex condemnauit dominum,& nō procuratorē litigātem,valet in cauſis ſummariis,

In iiij. parte.ix.diſt.num.25 221

Sententia lata in cauſis ſummariis, pro abſente non citato, valet. ibi. num 27 ibidem

Sententia poteſt ferri non conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta. ibid.num. 33 222

Sententia poteſt ferri à iudice non ſedente pro tribunali, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta. ibid.num.35 223

Sententia diffinitiua fertur contra contumacem, etiam lite non conteſtata in cauſis ſummariis. ibid. num.36 ibidem

Sententia ferri debet in ſcriptis, in cauſis ſummariis, & per cap. deteſtantes. non eſt ſublata iſta ſolennitas ibidem num. 37.ibidem. in vj.parte. verſ.ſententia.nume. 17 642

Sententia non poteſt ferri contra abſentem non citatum, etiam ſtatuto hoc diſponente in iiij. parte, xvj.diſt.num.12 313

Sententia lata poſt peremptam inſtantiam eſt ipſo iure nulla. Idem poſt appellationem deſertam, ſed poteſt ferri abſolutoria ab obſeruatione iudicij. in ſexta parte. n. 58 370

Sententia lata ſine tutore in fauorem pupilli, valet dummodo ſit maior infante, alias ſecus. in d. xvj.diſt.num.44 321

Sententia lata de conſilio iuriſperiti, non valet quando lectum eſt ſolum conſilium, & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium. in d.xvj.diſt.num.67 327

Sententia lata contra mortuum vel grauiter infirmũ, nõ valet. in vj. part.verſ.ſent.nu.108 656

Sententia in qua iuris error eſt expreſſus, reddit iudicium nullum, & quomodo hoc intelligatur. ib. num.117.118 660

Sententia lata ſuper principali, parit actionẽ rei iudicatæ, ſuper acceſſorio.in 4.par.xx.diſt n.3 338

Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, in quibus caſibus fertur. & quid operatur. in v.par. num.49.cum ſeq. 369

Sentẽtia fertur ab obſeruatione iudicij, & in cauſa appellatiõis, quã do iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido.ib.nu.51 367

Sentẽtia fertur ab obſeruatione iudicij, etiã quãdo actor ſemiplene probauit, & propter eius obſeruãtiã nõ poteſt ſibi iuramẽtum ſuppletorium deferri ibi.nu.53 368

Sententia ab obſeruatione iudicij, fertur quando reus ſoluit debitũ pendente iudicio, & vim diffinitiuæ habet ibid.num.54 ibidem

Sententia ab obſeruatione iudicij, non impedit iterum de eodem crimine inquiri, in vj. parte verſ. inquiſitio.num.52 392

Sententia iniuſte lata, licet tranſierit in rem iudicatam reſcindi poteſt per euangelicam denunciationem. in vj. parte. verſ. denunciatio.num.6 428

Sententia principis ſeu Imperatoris, vel ſacri concilij, an poſſit ferri ſine citatione partis. in vj. par. verſ.citatio.num.10 436

Sentẽtia criminalis in fauorem abſentis, valet etiam eo non citato. Secus, ſi contra abſentem feratur ibid.num.16 438

Sentẽtia lata pro abſente nõ citato, valet in cauſa ciuili, vbi proceditur ſine figura iudicij.ib.n.17 ib.

Sententia calculatorum poteſt fieri ſine partis citatione.ib.n.24 440

Sententia lata contra contumacem ante nuncij relationem, eſt ipſo iure nulla.ibid.nu.56 445

Sent

Sententia condemnatoria poteſt ferri vigore confeſſionis, iudicialis, non obſtāte inualiditate proceſſus. in vj. parte. verſ. confeſſio. num. 24 556
Sententia an poſſit ferri de nocte. in vj. par. verſ. ſententia num. 92 657
Sententia an valeat, niſi lata fuerit ad inſtantiam alterius partis, & debet ex actis apparere citatio facta ad inſtantiam partis. in d. ſexta parte. verſ. actorum editio, nu. 17 611
Sententia excommunicationis poteſt ferri in die feriato. ibid. num. 39 616
Sententia quid ſit. vnde dicatur. & in quo differat ab interlocutoria, in vj. parte. verſ. ſententia. nu. 1.2.3 638
Sententia diffinitiua condemnationem vel abſolutionem ſeu æquipollens continere debet. num. 3. eod. & num. 122 660
Sententia diffinitiua lata ſuper officio iudicis nobili, poteſt per eundem iudicem eodem imperio reuocari. ibid. num. 8 640
Sententia diffinitiua debet ferri & recitari in ſcriptis, interlocutoria vero valet ſine ſcriptis, ſed poſtea debet in ſcriptis redigi. ibid. num. 12. & 16 640.641
Sententia relata ad cōſilium, quod non apparet in actis, non valet. ibid. num. 14 641
Sententia in qua iudex pronunciat quē eſſe condemnandū vel abſoluendū, an valeat, & quid ſi dicat, pronuncio, prout in tali conſilio cōtinetur, quādo in cōſilio cauebatur, quem eſſe cōdemnandum vel abſoluendum de futuro. ibid. num. 15. ibid. & nu. 125. 126 661
Sententia duplex eſt. ſ. diffinitiua & interlocutoria. ibid. num. 124 ibi.
Sententia banni, & mulctę æquiparantur. ibid. num. 32 646
Sententia diffinitiua reperitur aliqua, quæ habet vim interlocutoriæ, ibid. num. 45 649
Sententia mulctæ, quæ habeat continere ad hoc, vt valeat, & quæ ſint. ibi. nu. 47. 50 649
Sententia lata à iudice non ſedente, non valet, ibid. num. 48 ibid.
Sententia debet à iudice legi pro tribunali ſedente, nec poteſt alicuius lectionem demandare, niſi ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus, fallit de conſuetudine. ibid. num. 48. 49. 56 649. 650
Sētētia an cōtinere debeat cauſam, qua monetur iudex. ib. n. 50 649
Sententia lata ſine cognitione eſt ipſo iure nulla. ibid. num. 51 ibid.
Sententia conſideratur per quatuor cauſas principales. ibid. num. 52. cum pl ſeq. ibidem
Sententia nomen iudicis continere debet, & ſic cauſam efficientem. ibid. nume. 53. ibid. & nume. 96 658
Sententia lata iudice ignorāte fundamentum ſuæ poteſtatis, non valet. ibid. num. 54 649
Sententia an & quando ferri poſſit à iudice ſtante & non ſedente. ibid. num. 55 650
Sententia debet ita ferri in ſcriptis, vt tota ſcriptura præcedat. ib. num. 57 ibidem
Sententia habet cauſam materialem, & quæ ſit. ibid. nume. 58. 64 650. 652
Sententia ſine proceſſu, non valet, nam debet ferri, ſecundum allegata, & probata. ibid. nu. 59 651
Sententia lata ſine probationibus, an valeat. ibid. num. 60 ibidem
Sententia debet ferri conformis libello. ibid. num. 61 ibidem
Sententia ferrus non conformis libello

bello, vbi proceditur ſo'a facti veritate inſpecta, & quando vnum petitur, & aliud per cōfeſſionem conſtat. ibid. num. 62 652
Sententia ſuper libello ſeu inepto proceſſu non valet de iure communi, ſed hodie in regno valet. ibid. num. 65 ibidem
Sententia lata pro eo, qui ſine actione agit, an valeat. ibidem nu. 66 653
Sententia habet cauſam formalem, & quæ ſit. ibid. num. 70 654
Sententia ferri debet in loco ſolito maiorum quod procedit in ordinario, ſecus in delegato, quia poteſt ſibi eligere locum quē vult, ſi eſt particularis ad vnam cauſam. Secus ſi ad vniuerſitatem, cauſarum. ibi. num. 71. 72 ibidem
Sententia poteſt ferri in loco non ſolito de conſenſu partium. ibid. num. 79 655
Sententia fertur in loco non ſolito, quando locus ſolitus non eſt tutus, ibid. num. 83 655
Sententia lata in alio loco ſolito maiorum, valet in cauſis ſummariis. ibid. num. 85 ibidem
Idem in cauſis voluntariæ iuriſdictionis. ibid. num. 86 ibidem
Sententia in die feriato lata nō valet. ibid. num 88 ibidem
Sententia in die, & hora, in qua facta eſt citatio, ferri debet, non ante vel poſt niſi citatus contumax ſit. ibid. num. 89 ibidem
Sententia iudicis lata poſt inſtantiam vel appellationem deſertam, non valet. ibidem numero 90 657
Sententia lata dilatione pendente, non valet. ibid. num. 93 ibidem
Sententia lata ante habitum conſilium ſapientis non valet. ibidem num. 94 ibidem
Sententia vtraque parte abſente lata, non valet, etiam ſi ſe abſentant, poſtquàm iudex incœpit, legere ſententiā ante quàm compleat. ibid. num. 95 ibidem
Sententia lata à perſona priuata. nō valet. ibid. num. 96 658
Sententia à iudice incompetentī lata, non tenet. ibidem numero 97 ibidem
Sententia iudicis publicè infamis, non valet ibid. num. 100 ibidem
Sententia lata à iudice, qui ignorat ſe iudicem, vel aliter dubitat. nulla eſt. ibid. num. 101 ibidem
Sententia lata à iudice poſtquam detulit appellationi, nihil valet. ibid. num. 102 ibidem
Sententia lata à iudice poſt inhibitionem ſuperioris non tenet. ibi. num. 103 ibidem
Sententia debet continere nomina litigantium, qui debent eſſe habiles ad litigandum. ibid. nume. 104 ibidem
Sententia lata contra minorem indefenſum non valet, ſed pro eo ſic. Secus, in furioſo vel infante, quia etiam pro eo non valet. ibi. num. 105. 106 ibidem
Sententia lata contra defenſorem non legitimum ſeu falſum procuratorem non valet. ibid. num. 90 659
Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui, qui viuere putabatur nulla eſt. ibidem numer. 111 ibidem
Sententia lata contra dominum, nō valet, quando lis agitata fuit cum procuratore. ibid num. 112 ibid.
Sententia lata contra tutorem inhabilem, eſt ipſo iure nulla. ibidem num. 113 ibidem
Sententia lata contra carceratū vel alio modo ſimili impeditum, nōn valet, ſi iudex impedimētum ſciuit. ibid. num. 114 ibidem

Sententia manifeſtam iniquitatem continens, eſt ipſo iure nulla. ibi. num. 116 660
Sententia falſum vel erroneam cauſam continens vitiatur. ibi. num. 118 ibidem
Sententia lata cōtra aliam ſententiam, quę tranſiuit in rem iudicatam non valet. ib. num. 119 ibid.
Sententia incerta, regulariter non valet. ibid. nu. 120 ibidem
Sentētia faciens mētionem de procuratore, de cuius mandato non apparet, non tenet. ibi. nu. 121 ib.
Sententia cauſam finalem cōtinere debet, & quæ ſit. ibi. nu 122 ibi.
Sententia per quam declaratur quē teneri ad centum, perinde habetur ac ſi condemnaſſet. ibid. nu. 124 661
Sententia an valeat, ſi iudex dicat, condemno, ſi probatum eſt, & quid ſi dicat, condemno, imò abſoluo, vel pronuncio, prout talis iudex vel condemno, vel abſoluo, ſed condemno, ſaluo eo, quod infrà dicam. ibidem nume. 127 ibidem
Sententia in quibus caſibus nō trāſit in rem indicatam, & quid importent iſta verba. ſ. tranſire in rē iudicatam, ibid. numer. 128. cum plurib. ſeq. ibidem
Sententia facit de non ente ens, & de albo nigrum. ib nu. 129 662
Sententia lata ex conſilio doctoris, nunquam tranſit in rem iudicatam, quod qualiter procedat, vide ibid. num. 130 ibidem
Sentētia lata ex indicio peritorum in iudicatum non tranſit. ibidem num. 131 ibidem
Sententia ex indicio mercatorum, non tranſit in rem iudicatam. ibi. num. 132 ibidem
Sententia lata ex præſumptis probationibus, nunquam tranſit in rem indicatam ib. num. 133 ibi.
Sententia lata per teſtes deponētes de credulitate non trāſit in rem iudicatam. ibid. num. 134 663
Sententia lata in cauſa matrimoniali, non tranſit in rem iudicatam ib. num. 135 ibidem
Sententia ſuper ætate ex aſpectu lata, in rem indicatam non tranſit. ibi. num. 136 ibidem
Sententia ſuper excuſſione debitoris lata, non tranſit in rem iudicatam. ibid. num. 137 ibidem
Sententia in rem indicatam non tranſit, quando debitor illam iniquam eſſe fatetur. ibid. nume. 138 ibidem
Sententia ex probationibus reprobatis lata, non tranſit in rem iudicatam. ibid. num. 139 ibidem
Sententia in rem iudicatam non tranſit quando quis condemnatur ad publicationem bonorum in caſu prohibito ibi nu. 140 ib.
Sententia non tranſit in rem iudicatam, quando ex eius tenore iniquitas perpenditur. ibid. num. 141 ibidem
Sententia in cauſa vſuraria lata, in rem iudicatam non tranſit. ibid. num. 142 ibidem
Sententia non tranſit in rem iudicatam, quando lata eſt per teſtes aſſignantes cauſam, quia ſum vicinus, vel conſanguineus. ibidem num. 143 ibidem
Idem, quando apparet de iniquitate per euidentiam facti. ibidem num 144 ibidem
Idem, ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis. ibi. num. 145 664
Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi, non tranſit in iudicatum. ibid. num. 146 ibidem
Idem quando agitur de periculo animæ. ibid. num. 147 ibidem

Sententia lata à corrupto per pecuniam, in iudicatum non tranſit. ibid.num,149 ibidem

Sententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici, non tranſit in rem iudicatam quoad præiudicium ſuperioris.ibid.num.150 ibidem

Sententia excommunicationis nūquam tranſit in rem iudicatam. ibid.num.151 ibidem

Sententia contra minorem ex falſis allegationibus lata,non tranſit in iudicatam.ibid.num.102 ibidem

Sententia nulla nunquam tranſit in rem iudicatam, & poteſt de nullitate dici vſque ad trigiuta annos,ibi.num.153.154 ibidem

Sententia etiam in caſibus, in quibus non tranſit in rem iudicatam,debet appellari infra x.dies, qualiter autem hoc procedat, vide ibid.num. 155. ibi.& in verſ. appell.num.102 695

Sententia præfecti prætorio, inappellabilis,in d.verſ. appell. num. 250 734

Sententia ſacri conſilij, non appellatur.ibid.num.251 735

Sententia ſacri conſilij, vim legis habet,ex quo fertur ſub nomine regiæ maieſtatis.ibid.nu.252 ibi.

Sententia lata in interdicto quorum bonorum,non appellatur.ib. num 322 748

Sentētia mādatur executioni poſtquam trāſiuit in rem iudicatam, in vj.par.verſ.executio.nu.1 767

Sententia executioni mandatur ab eodem iudice qui eam tulit. ibi. num.2 768

Sententia habet executionem paratam.ibid.num.2 ibidem

Sententia valida executioni mandatur,ſed non inualida.ibid.nu.3 ibidem

Sententia delegati,non poteſt executioni mandari per ipſumdelegatum, ſed debet eius executio fieri per delegantem.ibid.num.4 ibidem

Sententia exequitur per iudicem à quo,appellatione deſerta.ibidem num.7 ibidem

Sententia mandatur executioni ſecundùm ſtatuta loci.ibid. nume. 10 769

Sententia exequenda contra pupillum, primo exequi debet contra nomina debitorum.ibid.num.10 ibidem

Sententia non exequitur cōtra tertium non nominatum in iudicio.ibid.num.32 773

Sententia lata contra emptorem, mandatur executioni contra auctorem laudatum ex eodem proceſſu.ibi.num.41 774

Sententia contra ius litigatoris, licet tranſeat in rem iudicatam, ſi non appellatur,tamen poteſt cōtra eam peti reſtitutio ex clauſula generali.ibid.num.61 777

Sententia non poteſt cōtinere pœnam in caſu quo illi non paretur. ibid.num.62 ibidem

Sentētiæ executio, quo ordine fiat. ibid.num. 8 768

Sententiæ executio, an impediatur per denunciationem Euangelicam,ibid.num.64 777

Sententia arbitri poſt compromiſſum expiratum lata,non valet.in ſexta parte,verſic.ſententia.num. 81 656

Sententia arbitri emologatur taciturnitate x.dierum,ſed arbitratoris xxx.annorum.in vj.parte.ver. appell.num.124 701

Sententia arbitri an producat actionem vel exceptionem , & quando dicatur emologata tacita vel expreſſa. ibid. nume. 262. cum plu.ſeq. 735

Sententia arbitri rem illicitam, vel mani-

manifeſtam iniquitatem continens, reſcinditur per doli exceptionem, quæ impedit executionem etiam poſt decem dies, & exigit pœnam, & intereſſe. ibid. num.266 736

Sententia arbitri iuris appellatur, ibid.nu.272 573

Sententia arbitri etiam inique eſt parendum metu pœnæ. ibid.nu. 261 735

Sententiam ſuam arbiter non exequitur, ſed iudex ordinarius, in vj.parte,verſic.executio.numer.5 768

Sententia arbitratoris poteſt reſcindi per remedium,l.j.C.de reſcin. vend.in iiij.quarta par.xiiij. diſt. num.8 303

Sententiæ appellatione,venit diffinitiua, non autem interlocutoria,niſi in materia indifferenti,& quando abſurditas non reſultat, in ſexta parte,verſ.ſententia.nu.5 639

Sepelire defunctum cõpellitur heres ex officio iudicis,& poteſt res hereditarias vendere iudex pro ſepultura,in vj.parte,verſ.inquiſitio,num.198 425

Sequeſtrum tenetur reſtituere clerico ex præcepto iudicis laici, quando ab eo fuit electus pro ſequeſtro, in iiij.par. diſt.xxj.num. 62 288

Sequeſtratio fructuum poteſt fieri etiam appellatione pendente. in vj.par.verſ.appellatio,n.188 717

Seruus fugiens facit furtum ſui ipſius,in iiij.par vij.diſt.n.46 203

Seruus iudex eſſe non poteſt,in vj. parte,verſ.ſententia,nu.94 657

Serui reputantur pro mortuis, in iiij parte,ij.diſt.num.1 103

Simoniacus de crimine ſimoniæ cõdemnatus non appellat, in ſexta parte,ver.appel.num.298 744

Sindicatores inquirunt contra officiales ſtantes in ſindicatu,de cõmiſſis & obmiſſis in officio. in eadem parte,verſ.inquiſitio, nu. 201 425

Socius non poteſt eſſe iudex in cauſa ſocij, in ead.parte, verſ.appellatio,num.59 689

Solutio debiti in dubio cedit potius in debitum proprium,quam fideiuſſorium, & potius in pœnale & vſurarium, & in magis antiquum.in procem.num.20 4

Soluens vſuras videtur ſibi eruere oculos.in vj.parte, verſic.citatio, num.124 415

Sonus campanæ quæ ſigna importet.in ead. parte, verſ.citatio,nu. 14 458

Sortis iudicium nõ reſcinditur per appellationem, nec per reſtitutione, in ead.parte,verſic. appell. num.267 734

Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis, & quæ ſit differentia,in iiij. parte,vj.diſt.num.50 185

Spoliatus agens non tenetur aduerſario ſuo reſpondere, niſi prius reſtituatur.ibid.num.42 181

Spoliatus citatus per ſpoliantem in alia cauſa,poteſt contra citationẽ opponere.& nõ tenetur cõparere, nec reſpondere,ibid.nu.52 186

Spurius non dicitur coniunctus, & litigando cum cõſanguineo, non poteſt ſecundum pragmaticã petere cõpromiſſum, & quid ſi aduerſarius eſt ſimiliter ſpurius. in vj.parte, verſic. compromiſſum, num,20.21 539

Spurij an veniãt appellatione ſuorum,in vj.parte,verſ.inquiſ.num. 64 396

Statur ſoli relationi & informationi iudicis in cauſa modica,in iiij. parte,ix.diſtinct.num.190 262

Stat[illegible]

Status quæſtione intentata quieſcit omne Iudicium, ſiue prius, ſiue poſtea intentatum, tam ciuile, quàm criminale, in iiij. par. xx. diſtinct. num. 7 339

Statutum vel diſpoſitum in materia non cenſetur diſpoſitum in materiato, & alterum non venit appellatione alterius nec econtra in ij. parte, nu. 18. 19. 20 11. 12

Statutum inducere non poteſt, vt feratur ſententia contra abſentem non citatum, in quarta parte, xvj. diſt. nu. 11 312

Statutum quod mulier contrahere non poſſit ſine propinquorum conſenſu, non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem ibi. n. 37. 319

Statutum requirens conſenſum propinquorum in contractu mulierum, intelligitur de contractibus damnoſis non aût vtilibus, ib. nu. 48 322

Statutum an tollere poſſit ferias inductas ad honorem Dei, ibi. nu. 90. 91 331. 332

Statutum, quod fiat compromiſſum inter affines, non comprehendit habentem inſtrumentum, ſententiam, vel obligationem liquidam, in vj. par. verſ. compromiſſum, nu. 18 539

Statutum principis ſecularis non poteſt ligare clericos, ibi. nu. 26 540

Statutum quod omnes cauſæ compromittantur, non comprehendit cauſas miſti imperij, ibi. numero 82 541

Statuta loci ſeruanda ſunt in executione ſententiæ facienda, in ſexta parte, verſ. executio, numero 10 769

Stipulatio in qua verborum ordo non ſeruatur non valet, in proœ. nu. 19 4

Subditus aduerſatij, repellitur à iudicando, in vj par. verſ. appellatio. nu. 40 688

Subſtitutio pupilaris non poteſt fieri per patrem vilem perſonam in vj. par. verſ. inquiſitio, num. 69 397

Summariè an impetraſſe videatur ſupplicans cauſam ſummariè committi, & princeps dicat, audiat talis, & iuſtitiam faciat, in iiij. par ix. diſt. num. 4. 5 286

Summariæ cauſæ quæ & quando dicantur, vide plene in d. ix. diſt. nu. 6. 7. cum plu. ſeq. ib.

Reliqua vide ſuprà in litera C, in verſ. cauſa ſummaria.

Superſederi debet in cauſa durante termino dato reo ad denunciandum auctori, in vj. parte, ver. auctor, nu. 8 487

Supplicatio quid ſit. in vj. parte, verſ. appell. numero 12 684

Supplicatio in quibus differat ab appellatione & in quibus conueniat, ibid. nu. 15. 16. cum plur. ſeq. 685

Supplicatio fit ad eundem iudicem. ib. nu. 17

Supplicatio concernit gratiam, & ex mera principis benignitate conceditut, ibi. nu. 18 ib.

Supplicatio eadē die poteſt fieri viua voce, qua fertur ſententia, ſed poſtea non niſi in ſcriptis, ibi. nu. 28 686

Supplicatione pendente fit executio cum ſatiſdatione, ibi. num. 16 685

Suppleri non poteſt ante diffinitiuam ſententiam, ibi. num. 20. 21 ib.

Supplicare non licet niſi ſemel tantum, ibi numero 21. 21 ib.

Supplicans non tenetur reficere expenſas, quamuis nihil probauerit, ibi. nu. 19 ibi.

Supplicans,negligentiam ſuam,vel aduerſarij circumuentionem allegare debet, ſed non iudicis iniquitatem,ibid.nu.22 686
Reliqua require ſuprà, in ea. litera.in verſic.ſummariæ.
Suorum appellatione,in proſequēte iniuriam vſque ad quem gradum veniat,& an veniant ſpurij. in vj.par.verſ.inquiſit.n.62 396
Surdus iudex eſſe non poteſt,in vj. vj.par.verſ.ſententia,nu.98 658
Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productā, habetur pro plena probatione, in qua iudex inquirere poteſt,in vj.parte, verſ.inquiſit.num.149 418
Suſpicio iudicis ex quibus cauſis poſſit allegari,in vj.parte,verſ.appellatio.n.14.cū pl.ſeq.684 685
Suſpicio excluditur ex pari ratione affectionis.ibid.num.57 689
Suſpicio contra iudicem ſuperueniens in cauſa poteſt in quacunque iudicij parte opponi, etiam poſt concluſionem,ib.n.74 690
Suſpicionis cauſa contra iudicem laicum cognoſcitur in regno per iudicem eccleſi. in iiij. parte xj. diſt.num.57 287
Suſpectus de fuga, propria auctoritate etiam per priuatum capi poteſt, ſine iudicis commiſſione,in vj.parte,verſ.citatio,nu.62 447

T

TARQVINIVS Septimus ob adulterium, per eius filiū in penonam Lucretiæ cōmiſſum, fuit expulſus,in iiij.par.n.19 26
Taxatio expenſarum, fit mediante iuramento litigatoris,in vj.parte, verſ.iuramentum,num.33 602
Taxatio expenſarum fieri poteſt etiam pendēte appellatione,in vj. parte,verſ.appell.num.197 718
Taxatio expenſarum quando fit,an requiratur partis citatio.in vj.par. verſ.executio.num.21 771
Tempora tria conſiderantur circa introductionem legum in hoc ſeculo,in iij.parte,num.1 22
Tempus ante legem,dicitur à creatione primi hominis vſque ad tēpus Moyſi.ibid.num.8 24
Tempus ſub lege dicitur à tempore Moyſi vſque ad aduentum Chriſti,ibid.num.9.24.nu.28 29
Tempus gratiæ,fuit tertiū tēpus,& incœpit ab aduentu Chriſti,quo tempore fuerunt proditæ tres leges.ſ.euangelica.apoſtolica &canonica,ibid.num.29.31.32 30
Tempus conſequenter in ſententia conſideratur,in vj.parte, verſ.ſententia,num.88 656
Tempus petendi apoſtolos,quando currere incipiat,an à die ſentētię vel à die appellationis,quę quæſtio ſuperuacua eſt in regno,in vj. parte,verſ.appell.num.120 700
Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit, citatur per edictum, & non comparens infra ſex menſes, priuatur prædio, in vj.parte,verſ.citatio.num.93 455
Terminus proſequendi appellationem eſt vnius anni, vel duorum annorum ſtante impedimento, qui poteſt cōſenſu partium prorogari, & breuiari, in vj. parte, verſ.appell.num.236 729
Terminus quinquaginta dierū adſtringēs in regno proſecutionem appellationis,intelligitur à diffinitiua, & non ab interlocutoria, niſi vim habeat diffinitiuæ,num. 242 732
Termini datio eſt, actus iudiciarius,in vj.parte,verſ.inſtrumentorum productio.num.43 594
Termino dato reo ad denunciandum actori durante, an debeat

ſuperſederi in cauſa, in vj.parte, verſ.auctor.num.8 491

Tertius quando venit ad impediendam executionem,cauſa dicitur ſummaria,in iiij.parte, nona diſt.num.178 260

Teſtamentum ſecundum non tollit primum, quando in primo eſt clauſula derogatoria, in ij.parte, num.44 18

Teſtamẽtum, quod in ſcriptis non valet,minime valet vt nuncupatiuum, in quarta parte, ix.diſtin. num.204 264

Teſtamentum militis,quod nõ valuit iure communi, valebit iure militari,ibi.num.206 265

Teſtamentum quando eſt publicandum, fieri debet citatio per proclama, in vj. parte, verſ.citatio.num.109 457

Teſtamentum ne aperiatur, vel ne ſcriptus heres in poſſeſſionẽ mittatur,non appellatur in vj.parte, verſ.appellatio,num.322 748

Teſtimonium laici & mulieris admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur, in iiij.par.j.diſt.nume.43 76

Teſtis de ſuo iudicio deponens nõ probat,in j.parte,num.2 5

Teſtis rationem & cauſam ſcientiæ,diuerſam à dicto ſuo aſſignare debet:alias non probat, in ij. par.num.7 8

Teſtis qui falſum teſtimonium pecunia dicit, Chriſtum vendit, ſicut fecit Iudas.Idem in iudice.in iij.parte,num.66.67 37

Teſtis,contra clericum,in criminalibus non poteſt eſſe mulier,neque laicus de iure canonico. in iiij.parte,j.diſt.num.46 76

Teſtis vnus facit plenam fidem in cauſis modicis & ſummariis, in iiij.parte,ix.diſt.num.161 262

Teſtis mulier honeſta,quæ examinatur in domo poteſt examinari ſine citatione partis, in vj. parte,verſ.citatio,num.27 440

Teſtis cuius dicto neceſſario ſtandum eſt examinari poteſt parte non citata.ibid.nu.28 441

Teſtis de cuius morte vel receſſu timetur, parte non citata poteſt examinari.ibid.num.29 ibidem

Teſtis interrogari non poteſt, an quis bona vel mala fide poſſideat in vj.parte, verſ. interrogatio num.26 492

Teſtis deponens ſine bona cauſa ſcientiæ, ſi fuit interrogatus non probat.nam ratio teſtis ſaluat & deſtruit eius dictum, & ratio nõ debet eſſe eadem cum dicto teſtis.in vj.parte,verſ. teſtium productio,num.9.10.11 562

Teſtis non aſſignans cauſam ſcientiæ reddere debet his quæ iudicio intellectus percipiuntur aliàs non probat,ibid.num.12 563

Teſtis non aſſignans cauſam ſcientiæ,non eſt ſufficiens, vt deferatur iuramentum ſuppletorium, ibid.num.14 ibidem

Teſtis credulitate probat contra producentem,ibid.num.16 563

Teſtis depoſitio,per verbum,vel in dicio ſuo non valet, ibid. nume. 17 ibidem

Teſtis de auditu non probat niſi in factis antiquis,ibid.nu.18 ib.

Teſtis depoſitio, non iurata non probat.ibid.num.19 ibidem

Teſtis iurare debet dicere veritatem pro vtraque parte,ibid.num. 20 564

Teſtis deponens falſum non iuratus,non punitur pœna falſi ſed extraord.pœna,ibid.nu.21 ibid.

Teſtis de mera veritate iurare debet aliàs non probat,in vj. parte. verſ.iuramentum,num.25 600

Teſtis punitur de falſo à iudice,coram

ram quo falſum depoſuit, etiam ſi aliàs eſſet ſuus incompetens. Quid autem, ſi eſſet clericus, an poſſit puniri per iudicem laicum & econtra, in verſ. accuſatio incidens, num.2.4 5 622.623

Teſtis deponens in fauorem partis aduerſæ, non facit fidem, quando fuit contra eum proteſtata cauſa ipſum repulſandi. in ſexta parte, verſ. repulſa, num.4 625

Teſtis falſum deponens, poteſt repulſari etiam per producentem, ibid. num.12 627

Teſtis in vna cauſa, non poteſt in eadem eſſe iudex. in vj par. verſ. appellatio, num 54 689

Teſti dicenti ſe falſum teſtimoniū dixiſſe, nō creditur, ad infringendum eius depoſitionem. in vj. parte, verſ. confeſ num.11 554

Teſtes aſſignātes cauſam non concludentem, fidem faciunt in ſummariis cauſis. Idem eſt in teſtibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis, in iiij. parte, 9. diſt. n.34 224

Teſtes quādo examinantur ad perpetuā rei memoriam, cauſa ſummariè expeditur, & eorum depoſitiones ſolum infra annum fidem faciunt in regno, ibid. num. 186 161

Teſtes laici nolentes deponere coram iudice laico, poſſunt excommunicari per iudicem eccleſiaſticum. in iiij. par. xj. diſt. n.54 286

Teſtes vacillantes ſeu falſum deponentes, poteſt inquiri ex officio & per iudicem puniri. in vj. par. verſ. inquiſitio, nu.150 419

Teſtes quando examinantur vltima die termini, non requiritur citatio partis ad videndum iuramentum. in ſexta parte, verſ. citatio, num.18 439

Teſtes examinantur ſine citatione partis damno ſeu furto in ſiluis paſſo. in verſ. citatio, nu.27 440

Teſtes ad probandum innocentiam recipi poſſunt etiam poſt concluſum in cauſa, in vj part. verſ. dilatio, nu.3 544

Teſtes an examinati debeant infra terminum datum ad probandū, & quid ſi detur ad probatum habendum, & quid in cauſa repulſæ. ibid. num.19.20 21 547

Teſtes examinari poſſunt die feriata: dummodo iurent in die iuridica. in ſexta parte. verſic. teſtium productio, num.4.5 561

Teſtes vltra ſeptem, examinari nō poſſunt, ſuper vnoquoque articulo, ibid. num.5 562

Teſtes in loco iudicij examinari debent, niſi ſint perſonæ egregiæ, mulieres, infirmi vel alio modo impediti, ibid. num.6 ibi.

Teſtes citari infra terminum, iurare poſſunt infra tres dies, poſt terminum, ibid. num.8 ibidem

Teſtes produci poſſunt vſque ad publicationem in cauſa & non veram ſi ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus, ibid. num.22 564

Teſtes ſimul cum ſcriptura, poſt publicationem poſſunt produci, in vj par. verſic inſtrumentorum productio, num.48 595

Teſtes etiam die feriato ad honorem Dei examinari poſſunt, in ſexta par. verſ. actorum editio, num.40 617

Teſtes non rite examinati non validantur per publicationem factam de voluntate partium, in vj. par. verſ. publicatio, num.5 621

Teſtes debent citari & etiam examinari infra terminum datum ad repulſam, & eo elapſo non mittuntur. in vj. par. verſ. repulſa, num.6 662

Teſtium examinationes, quo ordi-

ne fiant & quid ſeruetur in regno, in vj. par. verſ. teſtium productio, num. 1 561
Teſtium depoſitio non valet, parte non citata, nec præſente iuramento, ibid. num. 2 ibidem
Teſtium rubrica, quid continere debeat, ibid. num. 3 ibid.
Teſtium depoſitiones in quibus reperitur ſcriptum in cauſa ſcientiæ, vt ſuprà dixit, & depoſuit, non probant quandoque, & inuehitur contra notarios inaduertentes, ibid. num. 11 563
Teſtium nomina non tenetur quis edere parti ante publicationem, in vj. parte, verſ. actorum editio, num 60 619
Teſtum repulſa non admittitur in cauſis ſummariis in quibus ſufficit ſemiplena probatio, in iiij. parte, ix. diſt nu. 171 260
Reliqua vide ſuprà, in litera R, in verſ repulſa.
Timens offendi ab aliquo, officium iudicis implorare poteſt. vt ipſū compellat ad præſtādam cautionem de non offendendo, in vj. parte, ver. ſatiſdatio. nu. 13 496
Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij, an & quando teneatur quis oſtendere, in iiij. parte, xiij. diſt. num. 6 303
Tortura à timidiori, ſeu à magis ſuſpecto, vel à fœmina, item à filio, vbi pater & filius ſunt in criminali, incipi debet. in procem. nu. 13. 14 8
Tortura poteſt interrogari ſtantibus indiciis. in vj. par. ver. inquiſitio, num. 127 415
Tortura an irrogetur in crimine vbi venit irrogāda pœna fuſtigatiōis, & quid ſeruetur in Regno, in iiij. parte, ij diſt. num. 56 104
Tortura poteſt irrogari ei, qui non vult reſpondere libello coram iudice. in vj. par. verſ. tortura, num. 6 96
Tortura quandoque datur ad pœnam, quandoque ad veritatem eruendam. in vj. par. verſ. tortura, num. 1. 5 628. 629
Tortura ad pœnam eſt meri impe- rij, ibid. num. 2 628
Tortura pro quibus criminibus irrogari poteſt, ibid. num. 5 629
Tortura irrogari poteſt teſtibus vacillantibus tam in cauſa ciuili, quàm in criminali, ibid. nu. 6 ibi.
Tortura an poſſit in cauſa appellationis irrogari, ibid. num. 8 ibid.
Tortura quandoque datur ad eruendam ſolam affirmatiuā, vel negatiuam, & tunc ad eam deuenitur ſine indiciis, ibid. num. 9 ibid.
Tortura vt irrogari poſſit, quis ordo procedere debeat, ibid. num. 10. 11 ibi. & 630
Tortura eſt inuenta ad veritatem inueſtigādam ob defectum probationum. ibid. numer. 12 630
Tortura quando eſt irrogāda, qualitet decretum interponi debeat. ibid. nume. 14 ibidem
Tortura illata, ſi reus non confitetur, indicia ſunt purgata, ibid. nu. 16 631
Torqueri non debet is, contra quē ſunt plene probationes, alias iudex mortaliter pecat, ib n. 11 630
Tortus in membris, corporis læſionem pati non debet, ibi. n. 13 ib.
Tractatus huius ſummariū & continentia trahitur. in proœ. in fi. 4
Tranſactio criminis facta cum accuſatore, an impediat quin alius poſſit accuſare vel iudex inquirere, in 6 par. ver. inquiſitio, n. 55 393
Tranſactio in criminalibus quid operatur, maxime in caſibus permiſſis. ibid. num. 56 57 ibidem
Tranſactio in criminalibus in quibus caſibus eſt hodie permiſſa

per

per conſtitutiones regni, & qualiter in hoc ius commune reſtringatur, ibid. numero 73 398

Tranſactione facta in criminalibus, an & quando iudex procedat ex officio, ibi. num. 76 400

Tranſigentibus in criminalibus licitum eſt aliquid ab accuſato accipere, pro expenſis, & intereſſe & pro æſtimatione damnorum, ibid. numero 74 399

Tranſactio in ciuilibus an ſit permiſſa per conſtitutiones regni, & qualiter tranſigens puniatur, ibid. numero 78 400

Tranſactio in ciuili cauſa facta per contumacem bannitum, & condemnatum, facit illum omnem pœnam euitare. Secus in criminali, ibid. num. 79 ibid.

Tribunus quo tempore in Roma creatus, in iiij. parte, num. 22 27

Tributarium prædium detinens, poteſt citari per edictum, & elapſis ſex menſibus priuatur prædio, in vj. parte, verſ. citar. num. 93 455

Tutelę cauſa compromittant, in vj. par. ver. cōpromiſſum, n. 30 541

Tutor qui adminiſtrauit, eſt primo conueniendus, in proœ. nu. 18 3

Tutor quando accuſatur vt ſuſpectus, cauſa criminalis dicitur, in iiij. parte, j. diſt. nu. 18 68

Tutor non faciens ſolennia litigās pupilli nomine, facit iudicium eſſe nullum, & quæ dicantur iſta ſolennia, & qualiter practicetur in regno, in quarta parte 16. diſt. num. 52 323

Tutor non poteſt facere procuratorem ante litem conteſtatam, ſed actorem cum decreto iudicis, alias non valet iudicium, ibi. num. 54 ibidem

Tutor ſuſpectus poteſt ex officio iudicis inquiri, & remoueri, in vj. parte, verſ. inquiſi, num. 47 418

Tutor petitus dari poteſt inquiri per iudicem an ſit idoneus, & an reperiantur alij magis idonei, ib. num. 197 427

Tutor quando dādus eſt alicui vel curator per iudicem ſine inquiſitione, nō requiritur citatio alicuius, in vj. par. verſ. cit. n. 35 441

Tutor ante omnia in iudicio de ſolēnitatibus docere debet. Et poſt datum terminum ad probandum litis exceptio opponi poteſt, in vj. par. verſ. exceptio. num. 4 502

Tutor qui iuſtam cauſam litigandī non habuit debet in expenſis condemnari, & contra eius bona ſit execu. in vj. parte, verſic. exec. num. 39 774

Tutrice ſecundo nubente, non reddita ratione, bona ſecundi viri ſunt obligata, & in eis pro tutelari debito fit executio, in ſexta parte, verſ. execut. num. 53 775

V

VASALLVS contumax verus, qui citatus dixit, nolo venire, ſtatim perdit feudum, in vj. parte, verſ. contumacia, n. 24 470

Vēditor tenetur ad intereſſe de euictione, & litem defendere, quod includit etiam ſubminiſtrationē expenſarum, in vj. parte, verſ. auctoris laudatio. numero 16 485

Vendere frumentum tempore cariſtiæ poſſunt compelli dominī per iudicem, in vj. parte. verſicu. inquiſitio. num. 181 428

Verberans clericū in habitu laicali, non eſt excommunicatus, in iiij. parte, xj. diſt. nu. 70 290

Verbum, quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni vel condemnationi, in ſexta parte, verſic. ſententia, num. 123 661

Verbum, moderati, in pœnalibus

appoſitū, operatur vt in illo caſu pœna mortis imponi nō poſſit,in iiij.parte,j.diſt.nu.68 82

Verbum peremptoriè,an & quādo in citatione apponi debeat,in vj. parte,verſ.citatio num.52 451

Verbum,credit,eſt veritatis expreſſiuum in reſpondente poſitionibus,in vj.parte,verſic.poſitio.nu. 14 550

Verba ſine ſigura iudicij, quid importent,& ponitur intellectus iurium municipalium regni,in iiij. parte,ix.diſt.num.11.12 217

Verba,ſubmitto me protectioni, & tuitioni talis iudicis, vim appellationis habent,in vj.parte, verſ. appell.num.135 704

Verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus,in iiij. parte,j.diſt. num.31 72

Verborum ordo in legatis,& diſpoſitionibus ſeruatur, in procem. num.17 3

Veritati omnia cedunt, in quarta parte,num.67 38

Veſtes cedenti bonis ſunt relinquendæ,in ſexta parte,ver.exec. num.29 773

Veſtes non ſunt auferendę damnatis ad mortem, nec tranſeunt in hypotheca,ibid.num.30 ibidem

Viam,per quam actus impugnetur, nemo videtur ſibi elegiſſe, in iiij.parte,ix.diſt.nume.207 265

Vicarius ſeu locum tenens, an dicatur ordinarius vel delegatus, in quarta parte, v.diſt. num.5.6. cum plu.ſeq. 146

Vicarius quomodo cognoſcatur à delegato,ibid num.8 ib.

Vicarius generalis epiſcopi, dicitur ordinarius. Secus particularis vnius loci,quia eſt delegati. in vj. parte,verſ.appell.num.384 758

Vicarius foraneus,ſeu ruralis, quis dicatur in d.v. diſt.num.14 147

Vicarius epiſcopi dicitur ordinarius,in his, quæ de iure communi in eum trāſeunt. Secus in his, quæ non tranſeunt niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſcopum, prout ſunt cauſæ criminales & collationes beneficiorum, quia in his eſt delegatus, & ab eo appellatur ad epiſcopum committentem,ibid.num.1 148.& in.ſexta parte,verſicu.appellatio. num.384 758

Vicarius rectoris ſecularis vel præſidis,an dicatur ordinarius vel delegatus,in d.v.diſt numero 17 148

Vicarius creatus ab habente poteſtatem ſubſtituendi dicitur ordinarius,ibi,nu.18 149

Vicarius an poſſit conſtitui ab inferiori à principe,ibi.nu.19 ib.

Vicarius ſeu locum tenens,in caſu quo poteſt de iure conſtitui, quā poteſtatem habeat,& de quibus cauſis poſſit cognoſcere, ibid. nu.20 ibid.

Vicarius an poſſit alium vicarium ſibi ſubſtituere,ibi.nu.22 150

Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet,in vj. parte,verſ.ſententia,nu. 74 655

Vicarius generalis poteſt in omni loco ſuę prouinciæ ius reddere, ibi.nu.82 656

Vicarius poteſt recuſari, vt ſuſpectus ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij,in vj.parte,verſ. appellatio. nu.28 686

Vicarij iuriſdictio extinguitur morte epiſcopi. in iiij.parte, v .diſt. nu.62 160

Vicarij iuriſdictio ſuſpenditur per excommunicationem epiſcopi, ibi.nu.76 162

Vicariorum tres dicuntur eſſe ſpecies.ibi.numero 6 146

Viceduces, viceregeſ, & vicecomi tes dicuntur iudices ordinarij, ibi.nu. 10 147
Victor quandoque patitur expenſatum condemnationem, in vj. parte,verſ.interrogatio.nu.2 489
Videlicet,dictio eſt declaratiua, & reſtrictiua præcedentium, in iij. parte,num.105 47
Vidua dicitur miſerabilis perſona, quando eſt pauper,alias ſecus.in vj.parte,verſ.inquiſit.n.133 417
Viſitatio eccleſiæ quando fit per prælatum,ad quem effectum fiat, in vj.par.verſ.inquiſit.nu.14 383
Vitiũ litigioſi non inducitur,quando ſuper re aliqua agitur criminaliter,in iiij.par.j.diſt.nu.50 77
Vlpianus iuriſconſultus, fuit poſt aduentum Chriſti, in iij. parte, num.28 29
Vniuerſitas non poteſt conueniri pro damno clandeſtino,niſi præcedat inquiſitio generalis contra malefactores,in vj.parte,verſ. inquiſit.nume.11 382
Vniuerſitas poteſt citari per edictũ, in vj.parte,verſ.citat.nu.94 455
Vniuerſitas an in die Veneris ſancti, citari poſſit ad ſonum tabellæ,ex quo non pulſantur campanæ,ibid.num.112 458
Vniuerſitas cuiuſlibet ciuitatis,caſtri,vel villæ,quę regitur per ſindicũ, habet reſtitutionẽ in integrũ,in vj.par.ver.app.nu.97 694
Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad contrahẽdum cum iuramento,non reſtituitur,non tamẽ eſt periura,ibid.num.105 696
Vniuerſitas cogitur imponere collectam pro ſoluẽdis debitis ſuis, in vj.parte,verſ.exec.nu.51 775
Vocem primam habere in conſilio debet maioris dignitatis, & dignior,in proœ.num.8 3
Vſuſfructus aduentitiorum filij, an pro debito vel delicto patris publicetur,in ſexta parte, ver. execur.num.33 773
Vſura quod ſit peccatum,in quarta parte,xvj.diſt.num.78 370
Vſura, dicitur crimen, in vj.parte, verſ.inquiſit.nu.117 413
Vſura,ſpecies eſt rapinę,ibid.num. 119 ibidem
Vſura maius malum non reperitur, ibid.numero 120 414
Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere, de iure communi, ſed ſolum iudex eccleſiaſticus,ibid.num.108 410
Vſuræ hodie multum frequentantur,ideo acrius puniri debent,ib. num.114 412
Vſurarum crimen eſt publicum, & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurarium,& etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine,ibid.num.126 415
Vſurarum cauſa eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica, in iiij. parte ix. diſt.num.166 258
Vſuras ſoluens, videtur ſibi eruere oculos,in vj.parte, verſ. inquiſit. num.124 415
Vſurarius poteſt inquiri per iudicem etiam ad commodum priuati,ibid.num.106 410
Vſurarius compelli poteſt per iudicẽ ad vſuras reſtituendas,& poteſt ante receptionem impediri, ne vſuras recipiat,ibi.nu.107 ibi.
Vſurarius an poſſit puniri per epiſcopum ad aliquam pœnam temporalem,ibid.num.109 ibidem
Vſurarius an poſſit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio, per conſtitutionem regni, ibid.num.110 411
Vſurarius de iure canonico quas pœnas patiatur,ibid.num.111 411

Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri poteſt, quàm pecuniaria propter eius auaritiam. & ideo merito conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum, ibidem numero 119 413

Vſuras recipiens, tantum peccat, nõ autem ſoluens, vnde licet creditor illas recipiat à ſponte dante non per hoc excuſatur à pœna, ibid.num.123 414

Vſurarius peccat recipiẽdo vſuras, etiam à ſponte dante, ibid.

Vxor vendicans maritum, vel econtra, excinditur per exceptionem conſanguinitatis, in iiij.parte, xx.diſt.nu.13 340

INDEX RERVM CONTENTARVM IN ADDITIONIBVS DOMINI PETRI FOLLERII. V.I.D.

A

ACTIO ciuilis vbi non oritur, nec etiam oritur criminalis, in iiij. parte, j.diſt num.5 63

Actio ciuilis, & criminalis, quando cumulentur, ibi. num.6 ibid.

Actio realis, qualiter intentatur, in d.iiij.parte, iij.diſt.num.3 108

Actio in rem vtilis, quãdo detur ſuperficiario, & quando non. ibid. num.12 110

Actio in rem vtilis, quando detur emphiteotæ.ibid.num.13 ibidem

Actio in rem vtilis, quando detur metum paſſo, ibid.nu.14 ibidem

Actio in rem præiudicialis quando detur, ibid.num.15 ibidem

Actio in rem præiudicialis de partu agnoſcendo quando detur, ibid. num.16 ibidem

Actio vtilis in rem, quãdo detur militi, & minori quorũ pecunia ſint empta prædia, ibid.num.17 111

Actio vtilis in rem quando datur ei qui cauſa mortis donauit, ibid. num.18 ibidem

Actio vtilis in rem quãdo datur ad reuocãdum quod inofficioſe donatum eſt, ibid.num.19 ibidem

Actio vtilis in rem quando datur ad repetendam rem donatã propter nuptias, ibi.num.20 ibidem

Actio vtilis in rem quando detur ei qui vendidit equum l.commiſſoria, ibid.nu.21 ibidem

Actio vtilis in rem datur ei qui donauit vt aleretur, & non fuit alitus, ibid.num.22 ibidem

Actio in rem cui detur, & contra quem, ibid num.23.24 ibidem

Actio in rem nullam præſupponit obligationem, & quare, ibid.nu. 26 112

Actio perſonalis aduerſus quem detur, ibid.num.27 ibidem

Actio realis fruſtra intentatur ſi reus non poſſidet, ibi.nu.29 ib.

Actio perſonalis non requirit quod reus poſſideat, ibi.nu.30 ib.

Actio in rem debet concludere quod

quod res reſtituatur, non ſic in perſonali,ibi.nu. 31 ib.
Actio in rem ſtatim lata ſententia habet executionem,ibi.nu. 32 ib.
Actio perſonalis, an habeat executionem ſtatim lata ſententia,ibi nu. 33 ibid
Actio perſonalis nunquam intentatur ad æſtimationem,ibi.nu. 34 113
Actio realis intentatur etiam ad æſtimationem ibi.nu. 35 ibi.
Actio realis,etiam fructuum æſtimationem continet,ibi.nu. 36 ib.
Actio perſonalis regulariter, non habet condemnationem ad intereſſe,ibi.nu. 37 114
Actione perſonali conuentus ſi eſt contumax, actor mittitur in poſſeſſionem, & qualiter,ibid.num. 41 115
Actio perſonalis,& realis quomodo differant,ibid num. 43 ib.
Actionum varietates,vtile eſt ſcire, ibidem num, 43 ib.
Actiones mixtæ,tribus modis dicuntur,in iiij.parte,xvij.diſt.nu. 2 334
Actio familiæ herciſcundæ,cui & quando cõpetat,& quæ requiratur,ibi.nu. 3 ib.
Actio communi diuidundo , quando competat & cui ,& quæ requirantur,ibi.nu.4 ib.
Actio finium regundorum , ad quid competat , ibid.num. 5 ib.
Actionem habens ad commodum alicuius,poteſt cogi ad agendum in iiij. parte, xxj.diſt.noua,num. 13 344
Actiones actiuæ , quando quærantur nobis per inſtitorem, in xxij. diſtin.noua,in iiij.par.nu. 3 348
Actor ſi vult deſiſtere à conuentione,ne reconueniatur,non poteſt, in iiij.par.vj.diſt.num.17 170
Actor poteſt reconuenire reum,ſuper re non comprehenſa in reſcripto,ibid.nume 18 171
Actor pupilli qualiter concipiat libellum in vj.parte,verſ.libelli oblatio.num.8 474
Acta facta de nocte in foro mercatorum,an valeãt,in vj.parte,verſ. excep.num. 85 529
Æditio qualiter fiat, in vj.par.verſ. actorum æditio.nu. 12 610
Ædi,an debeant inſtrumenta relata in inſtrumento producto,ibid. num. 7 ibid.
Ædi ante omnia,an debeant inſtrumenta relata in libello,ib.n.8 ibi
Æditio librorum Romæ exiſtentium , quibus expenſis fieri debeat, in d.vj.parte, verſ. teſtium productio,num. 64 576
Ædi an debeat liber factoris, & q d de libro gabellarij,ib.n. 42.43 569
Ædi an debeat tagliola , ſeu tacca. ibid num. 41 ibidem
Æqualitas inter ſocios,an conſideretur,ne dũ reſpectu numeri pecudum , ſed etiam bonitatis , in iiij.parte,iiij.diſt.num 36 134
AEquitas in quo conſiſtit , in curia mercatorum,in iiij.parte,ix. diſt. num. 150 253
AEquitas ſemper haberi debet præ oculis,ibid.num. 157 255
AEquitas qualiter à iure deſcendat,ibid.num. 163 257
Agricola,an dicatur mercator,in 4. parte,ix.diſt.nu. 65 233
Agi,an poſſit ex contractu inito inter mercatores, in vj.parte, verſ. exceptio.num. 66 522
Agrimenſor non debet per iudicem mitti ad menſurandum,parte non citata , in iiij.parte , xvij. diſt.num. 12 335
Agere quando quis compellatur,in d.iiij.diſt.xxj.num. 1 342
Andræas Matthæus de Saino de S. Seuerino,fuit optimæ ſcientiæ,in vj.

vj.par.in verſ.exceptio.n.70 524
Apoca mercatoris ſigillata tantum, an probet,ibid.numero 67 577
Appellari an poſſit à ſententia boni viri, in vj.parte, in verſ.compromiſſum,num.35 541
Appellatur à ſententia collegij ad ſuperiorem in d.vj.parte,verſ.teſtium productio.numero 89 583
Aromatarij committentes fraudem in arte, qualiter puniuntur. in 4. parte,xj diſt nu.50 286
Arra facit rem deſinere eſſe in integrum,& quando, & an ſi partem pœniteat poſſit agi ad intereſſe, in quarta parte,quarta diſt.num. 49 136
Aſſerens rem eſſe alterius qualitatis,quàm rei veritate ſit,qualiter teneatur,ibid.num.53 138
Auctor an laudari poſſit coram arbitro.in d.vj.parte, verſ. auctoris laudatio.num.2 479
Auctoris laudatio,an habeat locum coram arbitris iuris. in iiij.parte, vj.diſt.numero 21 172

B

BALLAE lanarum ſignatæ ſigno meo, an præſumantur meę.in vj.parte,verſ.teſtium productio.num.62 575

C

CAVSA criminalis dicitur ſi agitur ex crimine infamante, etiam ſi agatur ciuiliter, in iiij. parte,j.diſt.num.3 62
Cauſæ cognitionis effectus, in iiij. parte,16.diſt.nu.17 314
Cauſæ iuſtæ quæ ſint,vt quis agere compellatur, in d.iiij. parte, xxj. diſt.noua.4.5.6 342
Campſor recipiendo literas vitiatas,& ſoluit, an liberetur, in vj. parte,in verſ. teſtium productio. num.54 572
Candelarij facientes candelas cum miſturis,qua pœna plectantur?in iiij.parte,xj.diſt.num.35 282
Carceratus ad inſtantiam vnius, an poſſit recommendari ad inſtantiam alterius, in d.iiij. parte, ix. diſt.num.128 248
Carceratus qualiter liquidat inſtrumentum,in vj.parte, verſ.inſtrumentorum productio.nu.6 587
Captus pro vna cauſa,an poſſit pro alia recommendari, in iiij. parte, ix.diſt.num.129 249
Certi condictio,quando competat, in iiij.parte,iij.diſt.num.46 116
Ceſſio occaſione ſocietatis,an dicatur ex cauſa neceſſaria, in d.iiij. parte,iij.diſt.num.33 133
Citatio qualiter concipi debeat in remedio,l.diffamari, in iiij.parte, xxj.diſt.noua,num.21 345
Citatio non requiritur in curia nũdinarum, in iiij.parte,ix. diſt.nu. 164 258
Citatio an poſſit obmitti, etiam à principe, in d.quarta parte, xvj. diſt.num.12 313
Citationis defectus,qualiter opponatur,in d.xvj diſt.num.13 ibid.
Citatus præſumitur qui à longe aberat, & poſt ea reperitur in iudicio,ibid.num.14 ibidem
Citari ad reluendum an poſſit, interpoſito primo, & ſecundo decreto, in vj.parte, in verſ. contumacia,nume.13 462
Collegium mercatorum, an poſſit facere ſtatuta,in quarta parte,ix. diſt.num.70 235
Compromiſſum, an poſſit fieri de rebus ſpiritualibus. in iiij. parte, xiij.diſt.num:11 304
Compotus redditus, an peti poſſit quòd iterum reddatur, in ſexta parte,verſ.exceptio.num.71 526

Compenſatio an, & quando fiat ſi in libro mercatoris continetur ſe eſſe creditorem,& debitorem. in iiij.parte,ix.diſt.num. 146 252
Coaceruari,& cumulari, quādo poſſunt plures paruæ ſummæ, ibid. num.78 237
Conueniri quis poſſit, in curia mercatorum,ibid.nu.82.83.85 218
Cōueniri pro quibus cauſis poſſint venientes ad nundinas, ibid nu. 86.87. 90.91.92. & quid ſeruetur de conſuetudine,ibid. 238. vſque ad 241
Contumacia,an debet accuſari diffamanti citato : vt agat,in quarta parte,xxj.diſt,noua,num.24 346
Contumax in remedio l. diffamari an debeat citari,ibid.num.25 ib.
Contumax, an poſſit opponere fori declinatoriam.in vj.parte, verſic. exceptio.num.2 501
Confeſſio facta in iudicio, an poſſit allegari inter mercatores,ibidem num.47 517
Confeſſio facta parte abſente an probet. in vj.parte, verſ. teſtium productio.num.59 574
Confeſſio an poſſit pro parte acceptari,& pro parte negari, ibidem num.60 ibidem
Conſules mercatorum an poſſint citare per ædicta,in quarta parte,x. diſt.num 108 244
Condictio incerti quando competat,in iiij.parte,iij.diſt.n.44 115
Clauſula ex certa ſciētia, an operetur,vt contrariū nō poſſit probari. in vj.parte,ver.appell.nu.87 692
Clericus tutor, an poſſit dari per iudicem laicum.in quarta parte,xj. diſt.num.65 289
Clericus pro poſſeſſorio retinendo, poteſt coram laico conueniri,ib. num.77 291
Clericus auctor laudatus conuenitur coram iudice ſeculari, an ſit verum.ibid.num.78 292
Clericus negociator tenetur ad gabellas,ibid.num.80 ibidem
Creditor poſterior offerens priori debitum,an poſſit cogere eum vt cedat ſibi actiones,in vj.par.verſ. inſtrumētorū productio.n.16 590
Criminaliter an poſſit agi,pro vi turbatiua,in 4.par.vij diſt.n.16 197
Curator ad litem,an debeat cauere, in quarta parte,xvj.di.n.57 325

D

DEBITOR duorum inſolidum,ſi poſtea promiſit per aliam ſcripturam vni tamen an iſtud debitum debeat communicari cum nominato, in prima ſcriptura,in 4.par.ix.diſt.nu.96 242
Decretum primum,& ſecundum ſit pro menſura debiti quid ſit hoc dicere.in vj.parte,verſ.contumacia,num.14 468
Delegatio quando liberat debitorem.in vj.parte,verſ.teſtium product.num.49 571
Delegatus principis quando non poteſt ſubdelegare, in quarta parte,v.diſt.num.27 151
Delegatus quando poſſit minuere tempus quod datur iudicatis,ibi. num.46 156
Delegatus in quibus caſibus teneatur citare cum inſerto tenore reſcripti,ibid.num.60 159
Denunciatio litis cui fieri debet, ſi debitor ſit mortuus nullo herede ſuperſtite.in vj.parte, verſ.auctoris laudat.num.14 414
Depoſitarius reſtituens depoſitum iuſſu iudicis, an ſit liberatus, in quarta parte,ix.diſt.nu.148 252
Diffamans merces mercatoris, vt vilius emātur quomodo puniatur, in iiij.parte,xj.diſt.num.51 286
Diffamare quid ſit. in quarta parte, xxj.

xxj.diſt.noua,num.2 342
Diffamatio qualiter probabitur, ibi. num.22 346
Dilatione pendente quando conquieſcit officium iudicis, in iiij. parte,xvj diſtin.num 69 318
Diſcipuli an obligēt magiſtrum eorum, in d.quarta parte, xxij. diſt. noua,num.8 350
Diuiſio inter fratres eſt quædam tranſactio. in quarta parte, xvij. diſt.num.8 335
Doctor an debeat carcerari pro inſtrumento liquidato. in vj.parte, verſ.inſtrum productio.nu 4 586
Dolus quot modis committatur, in vj.par.ver.exceptio.num.21 506
Dolus auctoris, an noceat ſingulari ſucceſſori,ibid.num.24 507
Dolus alterius ſocij,an noceat conſociis,ibid.num.23 ibidem
Dolus an cēſeatur remiſſus, in quæſtatione generali,ibid.nu.28 508
Domus mercatorum ſunt exemptæ ab hoſpitando milites, in quarta parte ix.diſt.num.123 248
Domininm qualiter probatur, in 4. parte,iij.diſt.num 49 117
Dominij cauſa non debet exprimi in actione reali,ibid.28 112
Donatio,& ſi plus valet,&c. an excludat remedium l.ij. de reſcind. vend.in vj.parte, verſic. appellat. num.85 692
Dotem an teneatur mercator ſtatim reſtituere non expectato anno, in iiij.parte,ix.diſt.num.81 237

E

EMPTIO,& venditio quando dicitur perfecta.in quarta parte,iiij.diſt.num.37 134
Emptio per teſtes, qualiter probetur,ibid.num.48 136
Emptio,& venditio,quando dicitur perfecta in rebus quæ pōdere,vel menſura conſiſtunt,ib.n.52 137
Emptio qualiter ſolo conſenſu perficiatur ibid.num.38 135
Emptorum quis præferatur, ſi vnus emit à diſcipulo, & alter à domino,ibid.num.43 ibidem
Emptor agens redhibitoria, ſi pendente iudicio res eſt effecta ſana, an procedat iudiciū,ib.n.60 139
Emptorum mercium, quis præferatur,ibid.num.65 141
Emptorum ſi vnus offert precium, & inſtat ſibi, vt partem rei emptæ in communi tradatur, an repellatur,ibid.num.67 142
Emptio mercium probatur per famam.in vj.parte,ver.teſtium productio,num 77 581
Emptor an poſſit denunciare litem auctori,auctoris ſui,in d.vj.parte, verſ.laudatio,num.18 485
Emptor ſi non defendit cauſam facta denunciatione, an aget de euictione,ibid.num.17 ibidem
Expenſæ medicorum, & medicinæ debētur vulnerato,& qualiter intelligatur,in 4.parte,j.diſt.n.8 64
Exercitor nauis,obligatur,&agit ex contractibus magiſtri nauis, & ſubſtituti ab eo. in quarta parte, 22.diſt.noua,nu.17 351
Exceptio,vnde proueniat,& qualiter producatur.in vj.parte,verſic. exceptio.num.20 506
Exceptio doli contra quem opponatur.ibid.num.22 507
Exceptio doli,an poſsit opponi aduerſus contractum confirmatum, propter dolum adhibitum. ibid. num.25 508
Exceptioni doli,an poſsit renun.ib. num.27 ibidem
Exceptio ſimulationis,qualiter opponatur.ibid.num.32 510
Exceptio ſimulationis,an competat ſi debitum ex vna cauſa conuerſatur in aliam.ibid.num.33 ibid.

Exceptio metus fundatur ſuper æquitate, & eſt in rem, & opponitur inter mercatores, ib. nu. 34 ib.
Exceptio non numeratæ pecuniæ, an inter mercatores opponi poſſit, ibid. num. 35 511
Exceptio periurij, an repellat agentem, ibid. num. 36 513
Exceptio rei iudicatę opponi poteſt inter mercatores. ibid. nu. 44 517
Exceptio ſolutionis, opponi poteſt inter mercatores. ibid. n. 45 ibid.
Exceptio acceptilationis, an poſsit opponi inter mercatores, ibidem num. 46 ibidem
Exceptio renunciationis litis, opponi poteſt inter mercatores, ibi. num. 48 ibidem
Exceptio pacti de non petendo opponitur inter mercatores, ibidem num. 49 ibidem
Exceptio iuris, vel ſtatutorum obſtātium, opponi poteſt inter mercatores, ibid. num. 51 ibidem
Exceptiones procuratoriæ, non opponuntur inter mercatores, ibid. num. 54 518
Exceptio legitimationis perſonæ, opponitur inter mercatores, ibid. num. 55 ibidem
Exceptio excommunicationis opponitur inter mercatores, ibidem num. 60 520
Exceptio quod non competit directa actio, an inter mercatores locum habeat. ibid num. 63 521
Exceptio non ſolutæ gabellæ, an habeat locum inter mercatores, ibi. num. 64 ibidem
Exceptio nouationis, ſeu delegationis inter mercatores, quando locum habet, ibid. num. 67 522
Exceptio erroris calculi, an inter mercatores locum habeat, & an obſtet exceptio rei iudicatę. ibid. num. 68 523
Excapitum qualiter probetur. in vj. parte, verſ. teſtium productio. nu. 71 578
Excuſsio an habeat locum inter mercatores. in d. vj parte, verſicu. exceptio. num. 40 514
Exempla qualiter probent. in d. vj. par. ver. actorum editio. nu. 6 610
Executio ſententiæ latæ cōtra principalem, an fieri poſsit contra fideiuſſorem. in vj. parte, verſic. teſtium prod. num. 92 583

F

FALSA, an reddatur ſubſcriptio ſi dicatur, Titius, & ſocij, & tamen vnus eſt ſocius. in quarta parte, ix. diſt. nu. 79 237
Filiusfamilias vbi non quæritur vſusfructus patri libere poteſt agere. in iiij. par. xvj. diſt. n. 31 318
Filiusfamilias ſi in aduentitiis agit ſine cōſenſu patris, & obtinet iudicium eſt validum, ib. nu. 33 ib.
Filiusfamilias mercator, an poſsit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris. in vj. parte, verſic. exceptio. num. 61 520
Filiumfamilias quem eſſe quis probabit. in d. vj. parte, verſic. inſtrumentorum productio. nu. 8 587
Fideiuſſoribus pro euictione, an debeat lis denunciari. in d. vj. parte. verſ. laudatio. num. 6 481
Fides emptionis quādo dicatur habita. in iiij. par. iij. diſt. nu. 46 136
Fiſcus auctor laudatus, an poſsit declinare forum. in vj. parte, verſic. laudatio. num. 11 482
Fœminæ teſtimonium, & infamis æquiparatur. in iij. parte, j. diſtin. num. 42 75
Fœminæ, an ſint idoneæ teſtes. ibi. num. 43 76
Forma procedendi in actione finiū regundarum quæ ſit. in iiij. parte. xvij. diſt. num. 12 335

Frater

Frater ſi lucratur de pecunia communi, an teneatur communicare lucrum. in quarta parte. iiij. diſt. num.17 127

Fraus quid ſit.in iiij.parte,xj.diſtin. num.29 279

Fraus quot modis committatur.ibi. num.30 28

Fraus committitur addēdo aliquid inutile mercibus.ibid.n.40 282

Fraus committitur ponendo bonas merces ſupra ſaccum, & malas inferius ibid.num.41 283

Fraus committitur ſi oſtendantur bonæ merces,& demum tradantur malæ.ibid.num.42 ibidem

Fraus in quantitate quando committatur.ib.num.67 285.& quid in qualitate.ibid.num.68 ibidem

Fraus committitur per eum qui remouet ſignum à ſacco,vt ignoretur pondus.ibid.num.52 286

H

HERES mercatoris, nunquid compenſatur coram iudice mercantiæ.in iiij.parte,ix. diſtin. num.93 291

Heres qui recipit pecuniā pro morte patris, an teneatur creditorib. ſoluere,ibid.num.138 251

Heres mercatoris an obligetur ex contractu inſtitoris præpoſiti per eius patrem. in d. iiij. parte, xij. diſt.noua,num.14 351

I

INIVRIARVM accuſatio criminalis,non datur in regno, ſi ſunt iniuriæ verbales. in iiij. parte,j diſt.num.12 66

Iniuria ſi eſt illata viduis, eccleſiaſticis perſonis,& aliis miſerabilibus,poteſt in ea ex officio procedi.ibid.num.13 ibidem

Iniuriarum libellus ſi conſtat per confeſsionem partis, non requirit appoſitionem loci, & temporis,ibid.num.15 ibidem

Iniuriarum actio,an tollatur per ſaluationem,ibid.num.97 100

Iniuriarum actio, quanto tempore duret,ibid.num.99 100

Iniuriarum actione, an teneatur, qui verum dixit.ibid.nu.98 ibid.

Iniuriarum actio, & quando, & cui denegetur, ibid.nume. 100. cum plu.ſeq. 101

Iniuriarum actio,non competit,niſi vbi effectualiter eſſet illata,& dicta iniuria.ibid.num.106 102

Iniuriarum actio non competit, vbi facto fieret iniuria.ib.nu.107 ib.

Incudes,& malleum,nō veniunt in generali obligatione.in iiij.parte. ix.diſt.num.124 248

Inſtantia inchoata cum laico defuncto, an tranſit in clericum ei ſuccedentem, in d.iiij. parte, 11. diſt.nu.79 292

Inſtantia,an pereat,de iure canonico,in dic.iiij.parte,xvj.diſt.num. 41 320

Inſtitor, an obliget dominum. in iiij.parte.ix.diſt.num.105 243

Inſtitor quis dicatur. in iiij. parte, xxij diſt no.num.1 347

Inſtitor poteſt eſſe maſculus,& fœmina,puer vel ſeruus.ibid.num.2 ibidem

Inſtitor, quando obligetur proprio nomine.ibid.num.4 348

Inſtitor an ſemper obliget præponentes.ibid.num.9 350

Inſtitor præpoſitus à pluribus ſociis ex paribus partibus, qualiter obligentur ipſi præponentes. ibi. num.10 ibidem

Inſtitor an poſsit habere fidem de precio.ibi.num.12 ibidem

Inſtitor contrahens, extra conditiones adiectas in eius inſtitutione

tione an obliget dominum. ibid. num.15 351
Inſtitor etiam, obligat dominum de euictione, & redhibitoria. ibid. num.16 ibidem
Inſtrumentum ſecundum formam ritus an poſsit præſentari in curia nundinarum. in iiij. parte.ix. diſt.num.133 250
Inſtrumentum ad commune lucrum, & excapitum an poſsit liquidari. in ſexta parte, verſiculo inſtrumentorum productio.num. 5 586
Inſtrumentum, an poſsit liquidari contra filiumfamilias, ibid. numero 8 587
Inſtrumentum an poſsit liquidari contra promittentem inſtitorio nomine. ibidem numero 10 588
Inſtrumentum cancellatum an liquidari poſſit.ibidem numero 11 ibidem
Inſtrumentum quod non eſt publicum, an liquidari poſſit. ibid. num.12 ibidem
Inſtrumentum non confectum ſecundum formam conſtitutionis inſtrumentorum robur, an poſſit liquidari ſi acceptetur per partem, ibid.num.13 ibidem
Inſtrumentum allegato falſum, an debeat exequi. ibidem numero 14 590
Inſtrumentum mandati originale debet in actis admitti. ibidem num.37 593
Inſtrumentum productum in principio cauſæ, an probet, ibid. num. 44 594
Inſtrumenta producta parte non citata, quando probent, ibid.nume. 45 ibidem
Intereſſe lucri ceſſantis qualiter cõſtare debet, in iij.parte, iij.diſt. num.38 114
Intereſſe quomodo probetur, & quando licitè petatur. in ſexta parte, verſ.teſtium productio.nu. 69.70 577.578
Intereſſe quando peti poſſit. in iiij. parte, iij.diſt.num.40 115
Intereſſe poteſt peti ex nouo iudicio, per eum mercatorem, cuius merces fuerunt ſequeſtratæ, ſi ſequeſtrum fuit reuocatum, in d.quarta parte, nona diſtin. num, 147 252
Iudex ſecularis, non poteſt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, in quarta parte, decimatertia diſtin. numero 2 302
Iudex ſecularis, poteſt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, ſi conſtat per confeſſionem partis. ibidem num.3 ibidem
Iudicia diuiſoria, an ſint petitoria, vel poſſeſſoria, in dicta quarta parte, xvij. diſtinctio. numero 10 335
Iurare an cogatur reus vel iuramentum deferre. in ſexta parte, verſic.teſtium productio.numero 73 580
Iuramentum ſuppletorium, debet deferri, parte præſente, vel citata, in dicta vj.parte, verſic.iuramentum, num.11 599
Iuramentum in regno defertur etiam poſt concluſionem, ibidem num.12 ibidem
Iuramentum, an deferatur ei qui nixus eſt probare per plures teſtes, ibid.num.13 ibidem
Iuramentum an deferatur in cauſis magnis. ibidem numero 14 ibidem
Iuramentum, an deferatur periurio. ibidem numero 15 ibidem
Iuramentum, an deferatur ex vnico teſte deponente ſine cauſa, ibid.num.18 ibidem

Iura

Iuramentum an deferatur ex officio.ibid. num.19 ibid.
Iuramentum, an deferatur in cauſa appellationis.ibid.num.20 ibid.
Iuramentum an deferatur ad probandam quantitatem. ibid. numero 21 600
Iuriſdictio quando pluribus inſolidum non competit, ſententia per vnum lata non valet, in iij. parte, v.diſtinct.num.33 153
Iuriſdictio prorogata non extenditur, niſi inter ipſas partes prorogantes, in d.4.parte, xj.diſtinctio. num.8 296
Iuriſdictio prororogata in aliquem iudicem: an mortuo iudice poſſit per iudicem exerceri. ibid.numero 9 297
Ius ciuile, attenditur etiam in foro eccleſiaſtico, ſi ſapit æquitatem. in dict. quarta par.ix. diſtinct.numero 154 255

L

Laicus, quando eſt idoneus teſtis contra clericum, in iiij.par. j.diſt.num.47 76
Laudum dolo latum, an ſit nullum, in vj.par.verſ.compromiſſum. numero 39 542
Legitimatio perſonæ, quot modis fiat, in ſexta parte, verſ.exceptio. num.56 518
Legitimatio perſonæ quam afferat vtilitatem, ibid.
Libellus in ſcriptis an detur in curia nundinarum, in iiij.par. ix.diſtinct.num.195 262
Libellus qualiter concipiatur, in remedio l.diffamari, in d.4.par. xxj. diſt.noua.num.20 345
Libellus contra eccleſiam, quomodo concipiatur, in vj par. verſ.libellus.num.9 475
Libellus qualiter formatur contra infantem.ibid.num.10 ibi.
Libellus qualiter concipiatur contra furioſum.ibid.num.11 ibid.
Libellus non debet eſſe generalis, ibid.num.23 477
Libellus nouus, an offerri debet nominato in iudicio ſi comparet. in vj.parte, verſ.nominatio auctoris, num.9 487
Liber mercatoris an probet.in d.vj. parte, verſ.teſtium productio. nu. 23.cum ſeq. 564
Liber pro ſcribente in ſui fauorem an probet, ib.n.30.cum ſeq. 567
Liber mercatoris de publico, pro tertio, contra tertium, an probet. ibid.num.35 ibidem
Liber gabellariorum, an probet, ibi. num.36 ibidem
Liber mercatoris an de conſuetudine plenè probet.ibid.nu.37 568
Liber ſuſpectus, vel reprobans in vno an probet in alio ib.n.38 ib.
Liber an edendus ſit parti petenti, & an debeat edi totus liber.ibid. num.39 569
Liber ſpeciariorum cõtinens, quod facto calculo talis eſt debitor, an probet, ibid.nu 44 ibidem
Literæ cambij, an probent. ibidem. num.46 570
Literæ cambij diſpoſitiuæ, an poſſint reuocari.ibid.num.47 571
Literæ cãbij ſi ſunt perditæ, an poſſit repeti depoſitum, ib.n.48 ibi.
Literæ cambij antequam præſententur, ſi decoxit banchum, ad quod dirigebantur, cuius erit periculum, ibid.num.50 ibidem
Literæ cambij, an probent numerationem, ibid, num.53 572
Literæ credentiæ, an probent, ibi. nu.55 573
Literæ miſſiuæ, an probent, & an obligent eum ad quem mittuntur, ibi.nu.56.57 ibid.
Litem conteſtari recuſans qualiter cogatur,

cogatur, in d.vj.parte, verſ.litis conteſtatio. nu.10 531
tem conteſtari,ex quibus cauſis, quis non cogatur,ibi.nu.13 532
tis conteſtationis diffinitio, ibi. nu. 2 530
is quando poſſit haberi pro conteſtata,ibi.nu.12. 531
itigioſi vitium an inducatur, ſi agitur poſſeſſorio, in iiij.parte, iij. diſt.nu.6 109
itigioſi vitium an inducatur coram arbitratore, ibid. numero 7 ibidem
itis pendentia,an poſſit opponi inter mercatores, in vj.parte,verſ. exceptio.nu.42. 516
ocatores equorũ, an ſint mercatores, in iiij.parte,ix.diſt.num. 64 233
ocans poſſeſſiones ſuas,& conducens, an dicatur mercator, ibi. nu.65 ibid.
Lucrum qualiter diuidatur inter ſocios.in d.iiij.diſt.nu.35 134

M

MENSVRA, & pondere læſus infra quantum tempus debet conqueri, & ad quid agere poteſt, in iiij. parte,xj.diſt.nu.45 285
Mercatura,an ſit ars ſordida,in d. iiii.parte, ix. diſt.nu.56 228
Mercator quis dicatur, ibi.num.57 229
Mercator quando quis dicatur, ex vnico actu mercandi,ibi.num.58 230
Mercator an dicatur, qui per factores exercet mercaturam, ibi.nu. 62 233
Mercator an dicatur, qui de præſenti non exercet mercaturam, licet de præterito exercuiſſet,ibi. nu.68 234
Mercator matriculatus in diuerſis artibus, coram quo conuenitur, ibi.nu.106 244
Mercator an poſſit eſſe matriculatus,in diuerſis artibus, ibi.num. 107 ibidem.
Mercator qui habet multa nomina debitorum, an poſſit iurari ſuſpectus,ibi.nu.124 248
Mercator fugitiuus, an liberetur, ſi creditores acceperint omnia eius bona, ibid. num.126 ib.
Mercator tanquam ſuſpectus captus, an debet liberari,ſi captura eſt iniuſta, ibid.num.127 ib.
Mercator ceſſans,& fugitiuus, an poſſit torqueri, vt indicet pecuniam,ibi.nu.130 249
Mercatores falliti, non poſſunt cedere bonis, ibid.num.131 ibid.
Mercator conuenitur, ex qualibet promiſſione,ibid.num.139 251
Mercator qua actione tenetur ad ſoluendum mercedem ſanſario, ibi.nu.140 ib.
Mercator an poſſit cõueniri Lugduni pro contractib. factis per ſuos factores,ib.nu.141 ib.
Mercatorum iudicium, quare ſit ſummarium, ibid.num.149 253
Mercator forenſis an obligetur ſtatuto mercatorum,ibi.nu.73 236
Mercatores an conueniant, vel conueniantur pro alijs caſibus, quàm ſpectantibus ad mercantiam,ibi.nu.88 239
Mercator qui habuit literas cambij pro Padua, an poſſit petere pro Rom. in vj.parte, verſ. teſtium productio.nu.52 572
Mercator an tenetur edere cartulam continentem ſolutionem, ibi.nu.61 575
Mercator qui confitetur ſe debitorem in centum plus,& minus: quid importent illa verba, ib,nu. 80 582

Mercator qualiter probabit, fuiſſe diſrobatum, ibid.num.81 ib.
Mercatores an teneantur, ex cōtractu geſto, per pueros: qui mittuntur cum caſſecta in collo, quarta parte, xxij.diſt.num.7 349
Mercator qui ſcripſit amico, quod emat frumentum, ſed quod non excedat precium carlenorum no nem, & deinde ſcripſit eidem vt conueniat ſicut poteſt, & ille emit ad decē carlenos, an obligetur ſcribens, ibid.num.13 350
Mediatores, & ſanſarij, an teneantur de dolo, & culpa. in quarta parte, ix.diſt.num.144 252
Merces an veniant in generali obligatione, ibid.nume.109 244
Merces venales inuectæ in apothecam, an veniant in tacita obligatione, ibi.num.112 245
Merces an poſſint vendicari à vero domino. ibid.num.113 ibidem
Merces emptæ de pecunia communi, an præſumantur communes. in vj.parte, verſic.teſtium productio, num.76 581
Minor an neceſſario debet mitius puniri, vel ſit arbitrarium, in iiij. parte, j.diſt.num.84 89
Minori ætati qualiter ſuccurratur, ibid.num.85 90
Minori matriculato in arte, an detur reſtitutio in integrū. in d.iiij. parte ix.diſt.num.135 250
Minor quando poſſit ſtare, in iudicio: in iiij.par.xvj.diſt.nu.47 321
Minores non poſſunt diuidere ſine decreto iudicis, in eadem parte, xiiij.diſt.num.9 335
Mulier in foro mercatorum an poſſit vt procuratrix interuenire. in vi.par.verſ.exceptio nu.72 527
Mulier an poſſit liquidare inſtrumentum per procuratorem. in di.vj.parte, verſicu.inſtrumentorum, productio, num.5 587
Mundualdus an requiratur quando mulier contrahit. in iiij. parte, xvj.diſt.num.39 319

N

NEGOCIATOR an is dicatur, cui fructus prouenientes ex fundo vendit. in iiij.parte. ix.diſt.num.67 234
Negociator quis proprie dicatur. ibid.num.69 ibidem
Nominatio auctoris, quare debet fieri ante litem conteſtatam, in vj.parte, verſ.nominatio auctoris, num.2 486
Nominato in iudicio non compatente, quid agendum ſit. ibid.nu. 10 488
Nullitas ſententiæ latæ, per bonum virum confirmantem ſententiam arbitratiam: an allegari poſſit, in eadem parte. verſicu.compromiſſum.num.36 542
Nullitas ex defectu iuriſdict.proueniens nunquam intelligitur excluſa.ibid.num.40 ibidem
Nundinæ & mercata, an differant. in iiij.parte.ix.diſt.num.50 227
Nundinæ vnde dicantur, ibid.num. 53 228
Nundinæ, & mercata idem ſunt aliquando.ibid.num.52.54 ibidem
Nundinæ ſunt hominibus neceſſariæ.ibid num.55 ibidem
Nullitas iudicij agitati cum falſo procuratore poteſt vſque ad mille annos opponi, & qualiter opponatur.in iiij.par.xvj.diſt. num. 22.cum plu.ſeq. 315

O

OPERARII an teneantur de turbata poſſeſſione, in iiij. parte.vij.diſt.num,22 198
Obligatus reddere rationem, infra

certum terminum quid debet fa
ere,vt non incidat in pœnam.in
iij.parte,ix.diſt.num.143 251

P

ACISCI an poſsit inter ſo-
cios quod capitale ſit ſaluū.in
ad.parte,iiij.diſt.num.20 127
tum an valeat inter ſocios,quod
nus habeat duas partes lucri &
ertiam damni.ibid.num.21 128
tum quod vnus habeat tres par
s lucri,alius quartam,anvaleat.
id.num.22 ibidem
a facta mercatoribus fallitis,nō
nt ſeruanda.in quatta parte,ix.
ſt.num.132 250
um quod abſque litis denun-
tione, teneatur venditor de e-
ctione,an valeat.in vj.par.verſ.
ctoris laudatio,num.15 484
um nudū inter mercatores, an
efficax ad agendum.in vj.par.
rſ.exceptio,num.65 521
an poſsit laico delegare cau-
mere ſpirituales.in iiij.parte,
j.diſtin.num.10 304
citatus vt præſtet aſſenſum
o, ſi non comparet, an indi-
m ſit validum. in ead. parte,
.diſt.num.34 318
an teneatur ex contractu filij.
ead.par.xxij.diſt.num.20.cum
uen. 352
ſi dedit pecuniam filio vt ex
ucretur,an lucrum communi-
ur.in iiij.pat.iiij.diſt.n.32 133
an teneatur de contractu filij
paſſus fuit eum negociari. in
parte,xj.diſt.num.119 247
obligationis, an debeatur in
a mercatorum,ibid.nu.21 ib.
qua puniatur ille qui tenet
um,vel argentum vitioſum,in
parte,xj diſt.num.33 282
qua plecti debet,committens

fraudem in ſubſtantia rei.ibidem
num.34 ibidem
Periculum diminutionis precij rei
emptæ ad quem ſpectet, in ead.
parte,diſt.num.54 138
Periurium an purgetur, ſi ſoluitur
poſt terminum.in vj.parte,verſic.
exceptio,num.37 513
Poſſeſsio de præſenti, an arguat ad
poſſeſsionem de præterito,in iiij.
parte,vij.diſt.num.23 198
Poſſeſsio antiqua an præſumatur
continua.ibid.num.24 ibidem
Practica eſt vera intellectrix legum,
in ead.parte.j.diſt.num.74 84
Precia rebus imponētes vt alij plus
emant,qualiter puniantur. in ea.
parte,xj.diſt.num.49 286
Præuentio quando locum habeat.
in ead.parte,iij.diſt.num.45 116
Præuētio factā in curia debitoꝝ. an
rite facta ſit.in iiij.part. ix. diſtin.
num.122 247
Promittens tibi vendere, an ſi vo-
lueris emere tenearis. in iiij.par.
iiij.diſt.num.55 138
Promittens ſoluere Romæ, Capuæ,
& Venetiis in die ſancti Marci,
an poſsit ibid. conueniri ſi in eo
loco non reperietur. in ea. parte,
ix.diſt.num.115 245
Promittens ſoluere centum,quod ſi
nō ſoluit promiſit decē an licite
petantur illa decē,ib.n.116 246
Promittens ſoluere,ſi ibi non repe-
riatur ipſe, ſed procurator an poſ
ſit conueniri.ibid.num.117 ibid.
Promittens titio centum,quæ ſem-
pronius ei debet quid probabit.
in vj.par.verſ.teſtium productio,
num.66 577
Promittens ſoluere centum intra
menſem, & ſi ſoluerit promittit
centum,& decem,an valeat pro-
miſsio,ibi.num.68 ibidem
Promittens ſoluere debitum in plu
ribus ſolutionibus, & ſi non ſol-

uerit primam pagam, teneatur ad totum, an poſsit purgare moram. in ead.parte, verſ.exceptio, num. 39 514
Promiſsio ſi titius non ſoluit, quomodo intelligatur, ib.nu.41 515
Præceptum vnius iudicis, an poſsit exequi per alium. in iiij.parte, ix. diſt.num.22 248
Prælatus agens nomine eccleſiæ. in vj.parte, verſ.libellus, num.6 474
Procurator qui per viginti annos geſsit ſe pro procuratore an debeat docere de mandato. in vj. par.verſ.exceptio, num.58 519
Procurator eo ipſo intelligitur conſtitutus, quando affert ſecum inſtrumētum debiti, ib.nu.49 520
Probatio quænam requiratur, in actione inſtitoria, in iiij.parte.xxij. diſt.num.6 349
Probationes non concludentes, an probent inter mercatores. in vj. parte, verſic. teſtium productio. num.72 578
Prorogatio iuriſdictionis de loco, ad locum an requirat expreſſum cōſenſum partium. in iiij.parte, xij. diſt.num.4 295
Prorogatio iuriſdictionis, fit etiam de caſu ad caſum, ibid.nu.5 296
Prorogatio de tempore ad tempus, qualiter fit, ibid.num.6 ibidem
Prorogatio de re ad rem qualiter fiet.ibid.num.7 ibidem
Publicatio an ſit neceſſaria, in foro mercatorum.in vj.parte, verſ.teſtium productio, num.82 582
Punitus minori pœna, an puniatur maiori.in iiij.par.j.diſt.nu.21 69
Pupillo an poſsitis denūciari.in vj. par.ver.auctoris laudatio, n.7 482

Q

QVALITAS rerum quæ vēduntur, debet declarari. in iiij.parte, xj.diſt.nu.38 282

R

RATIONALES electi an debeant iurare.in vj.par.verſ. teſtium productio num.45 570
Reconuentio facta poſt litem conteſtatam, an habeat effectum iuriſdictionis prorogatiuum.in iiij. parte, vj.diſt.num.6 167
Reconuentio, an fieri poſsit coram diuerſis iudicibus ibid.n.14 170
Reconuentio, an fiat coram iudice, aduerſus quem reus nōnullę oppoſuit.ibid.nu.16 ibidem
Recōueniri poteſt reus, non ſolum ſuper actione orta ante reſcriptū, ſed etiam poſt, ibid.num.15 ibid.
Reconuentio non habet locum coram arbitro. in vj parte, verſic. auctoris laudatio, num.3 480
Reconuentio an habeat locum coram iudice mercatorum. in iiij. parte, ix.diſt.num.114 245
Redhibitoria, vel quanto minoris, an intentari poſsit contra vnum ex venditoribus, ſi plures fuerunt venditores, & non reperiuntur omnes.ibi.num.99 242
Redhibitoria ān ager, qui mediāte proxeneta emit.ibid.nu 145 252
Redhibitoria ſi in vna re tantū habuerit locum & duæ res ſint venditæ an pro vtraque competat.in iiij.parte.iiij.diſt.num.63 148
Rei vendicatione conuentus, ſi alienat lite pendente iudicium cū eo finit in iiij par.& iij.di.n.9 109
Rei vendicatione conuentus ſi opponit exceptionem excommunicationis, debet interim poſſeſsio cum fructibus ſequeſtrari, ibid. num.8 ibid.
Rei vendicare, an poſsit dominus ſoli aſtractum, ſeu ſolarium ſuperius, ibid num 11 110
Remedium, l.diffamari.quando cōpetat.in iiij.par.xxj.diſt.n.3 342

Reme-

emedium,l.diffamati, an compe-tat aduerſus prælatos, aut contra fiſcum,vel contra tutores,ibidem num.9.10 11 342.343
:medium,l.diffamari,vt competat quę requirantur,ibid.num.17.18 344.345
medium,l. diffamari, coram quo inrentetur,ibid.num.19 345
nunciario generalis,an extenda-tur ad remedium,l.ij.de reſc.ven. n vj.pa.ver appellatio,n.86 692
ſtitutio in integrum,ſub qua for na implorerur,ibid.num.78 691
ſtitutio conceſſa minori , an ex-endatur ad fideiuſſores , ibidem num.81 ibidem
ſtitutio an concedatur vxoribus nilitum,ibid.nu.99 695
ſticus,an reſtituatur ſi fuit lęſus, o quia ſecutus eſt conſilium in-octi doctoris,ibid.num 92 694
ticus, an debet cōſulere vnum, el duos iuriſperitos, ibid. num. 3 ibidem
ticus ſi peccauit in iure natu-li,an reſtituatur.ibid.nu 95 ib.
ticus an excuſetur , ſi allegat i-norantiam iuris municipalis,ib. um.96 ibidem

S

CHOLARES, quando gau-dent priuilegio ſcholarium. in j.parte,ix.diſt.num.60 215
entia non valet , ſi eſt lata per nſules artis, in rebus non ſpe-ntibus ad artem. in iiij. parte, diſt.num.88 239
entia an præſumatur lata , cum uſæ cognitione. in iiij. parte, j diſt.nume.18 314
entia lata parte præſente, licet n citata,ibid.num.15 313
entia lata parte præſente, licet ata,an valeat,ibid.num.15 ibi.
Sententia lata pendente impedi-mento allegato an valeat,ibidem num.71 328
Sententia dolo lata eſt nulla. in vj. parte, verſ. compromiſſum, num. 38 542
Sententia expertorum in arte , an tranſeat in rem iudicatam, in vj. parte,verſicu. teſtium productio, nu.88 582
Sententia per ſortes an valeat,& an poſsit ab ea appellari, nu 86 ibi.
Signatura facta in vegete vini, an transferat dominium. in quarta parte,iiij.diſt.nu.53 138
Silentium perpetuum , vt imponatur an requiratur bina monitio, & an fieri debeat eod. inſtanti.in iiij.par.2 t.diſt.num.15.16 344
Simulatio quotuplex ſit. in vj. par. ver.exceptio,n.29.30 508.509
Simulatio qualiter allegetur , ibid. num.31 509
Sindicus vniuerſitatis quod nomen debet ponere in libello, in ſexta parte,verſic.libellus.num.7 474
Societas quid ſit. in iiij. parte, iiij. diſt.num.3 123
Societas quot modis contrahatur, ibid.num.4 ibidem
Societas tacita , quando , & inter quos contrahatur, ibid.num.5.6. 7.8.9.10.11.12 124.125.126
Socius ſi fecit maiorem impenſam altero,an in diuiſione repetat,ib. num.14 126
Socius qui habuit plures filios operantes , an debeat habere maiorem partem,ibid num.17 127
Societas nunquid ilicite contrahatur,vt vnus ponat operam , alter vero pecuniam,ibid.nu.18 ibid.
Socij an poſſint paciſci vt vnus habeat duas partes lucri, & damni, & alter tertiam,ibi.num.19 ibid.
Socij quorum vnus poſuit capitale, alter verò operam tantum & ca-

pitale deperderetur an damnum ſit commune,ibid.num.23 128
Socius proficiſcens ex cauſa ſocietatis, an deducat ante omnia expenſas itineris,ibid.nu.24 ibid.
Societatis ſignum,an remaneat penes ſuperſtites in ſocietate, ibid. num.25 129
Societas inita,vt duret quinquēnio &vnus poſuit capitale,alter operas,an ſi in primo anno perditum ſit capitale poſſit cogi ad ponendum aliud,ibid.nu.26 131
Societas contracta ad commune lucrum & deluctum , ita quod debeat infra menſem reddi ratio an ſi non fuerit reddita infra menſem audiatur,ibid.num.27 132
Socius an teneatur conſocio redderationem de geſtis,& adminiſtratis,& ſi nō reddit rationem ad quid teneatur,ibid.n.28 ibid.
Socij diuidentes ſocietatem quomodo conſeruabūtur indemnes, ibid.num.34 134
Socius in mercantia, nunquid inſolidum teneatur pro contractu ſocij.in iiij.par.ix.diſt.num.94 241
Socius an poſſit cauſam ſocietatis compromittere,ibid.nu.97 242
Socius quando teneatur conſocio, ſi fuit diſrobatus,ibid.nu.98 ib.
Socius an habeat beneficium , ne conueniatur, niſi inquantum facere poteſt,ibid.num.100 243
Socius qui voluit cōtribuere in expenſis factis pro re communi, an perdat partem ſuam, ibid.nume. 101 ibidem
Socius an deducat expenſas factas in itinere à corpore ſocietatis,ib. num.103 ibidem
Socius tenetur conſocio de dolo,& culpa,ibi.num.104 ibidem
Socius an poſſit accuſare de morte ſocij,ibid.num.136 250
Societas probatur per intitulationem librorum,in vj.par. verſ. teſtium productio,num.78 581
Societas non probatur ex eo quod per aliquos alternis vicibus negocietur,ibid.num.79 ibidem
Sortis iudicium quale ſit, ibid. nu. 85 582
Stante ſtatuto : quod debitum non poſsit probari niſi per inſtrumentum;an habeat locum inter mercatores,ibid.num.58 574
Subtilitas inueſtigatiua veritatis commendatur.in iiij.parte, ix.diſtinct.num.155 255
Suſpectus,an,& quando contrahēs in nundinis allegari poſsit , ibid. num.120 247
Statutū mercatorū:vt cōtra ſcripturas eorū nulla poſsit opponi exceptio an valeat,ibid.nu.77 237
Statutum quod pater, teneatur pro filio,an valeat,ibid.num.75 236
Statutum quod emens rem in publico foro non teneatur domino reſtituere:an valeat,ib.n.76 237
Statutum quod credatur libro mercatoris,comprehēdit mercatorem de præterito,ibi.num.77 ibidem
Stante ſtatuto quod filius mercator obligetur , qualiter intelligatur, ibi.num.80 237

T

TABERNARII vendentes vinum limphatum, pro puro qualiter puniātur.in iiij.parte,ix. diſt.num.36 282
Tabernarius mittens famulum ad merces comparandas obligatur per ipſum famulum. in iiij.parte, xxij.diſt.num.11 350
Tempore quod datur iudicatis , an indiſtincte gaudeat cōdemnatus. in iiij.par.v.diſt.num.48 157
Tempus, & locus, an declarari debent in interdicto retinendæ. in quarta

uarta parte,vij.diſt n.2 1 198
minus ad proponēdum omnes exceptiones ſtatui poteſt. in iiij. parte,xxj.diſt.no.num.12 344
minus diffamanti ad agendum, qualis ſtatui debet,ib.nu.23 346
minus in quo nihil fuit probatum,an ad inſtantiam actoris debeat reintegrari. in vj.parte, verſ. exceptio,num.83 528
minus ad allegādum in iure an detur.in vj.par.verſ.teſtium productio,num.83 582
minus breuiſsimus dari debet, in foro mercatorū, niſi probationes offerātur de longinquo,in vj. par.verſ.exceptio,num.81 528
inus poteſt citari ad opponendum fundato iudicio,contra diffamantem.in iiij.parte,xxj.diſtin. num 14 344
ator ſi in teſtamento dat poteſtatem tutori adminiſtrandū,non requiritur inuentarium, in quarta parte,xvj.diſt.num.53 323
es debent adhiberi in ſententia.in vj.par.ver.actorum æditio. num.32 616
es poſt didicia teſtificata, an in foro mercatorum poſſint producere.in eadem parte,verſic.exceptio,num.84 528
s etiam poſt concluſionem in cauſa producuntur, ſi dictat æquitas. in quarta parte,ix. diſtin. num.156 255
ſima quando debetur in foro ordinario,& de quibus rebus. in vj.par.verſ.exceptio,num.73 527
ſima debet ſolui,ſi partes trāſigunt.ibid.num.78 528
ſima non debet ſolui per pauperes,viduas, & miſerabiles perſonas,ibid.num.80 ibidem
tio poſſeſsionis qualiter procedatur.in iiij.par.vij. diſt. numero 197
Turbare quis, quot modis dicatur ibid.num.26 199
Turbationis qualitas , an ſit exprimenda.ibi.num.35 201

V

VENDENS pannos fracidos pro bonis qualiter puniatur, in iiij.par.xj.diſt.num.36 282
Vendens libros corruptos ad quid tenetur,ibid.num.37 ibid.
Vendens vnum pro alio an puniatur,& reſcindatur venditio, ibid. num.43 283
Vendens rem pluri precio,quam in conſilio fuerit ſtatutum an valeat venditio.in eadem parte,iiij. diſt.num.61 140
Venditio facta ad certam mēſuram quæ non præſtatur, an agatur quanto minoris,ibid.nu.64 141
Vendita res communis an cenſeatur vendita de voluntate ſociorum,ibid.num.30 132
Venditio an intelligatur facta per hæc verba. Voi me vendere il tuo cauallo , & ille dixerit che ſi,& che non volea cento fiorini , & ille dixerit che ne volea dare c.fiorini bolognini, & ille dixit tu me hai inteſo,ibid.num.42 135
Venditio,an valeat ſi dicatur, vendo pro decem & illo pluri quo Titius extimabit,ibid.nu.44 136
Vendito equo, ſi moritur infra triduum an poſsit agi redhibitoria, ibid.num.58 139
Vendito equo,an cenſeatur venditus cum freno & ſella , ibi.num. 57 ibidem
Venditor animalis, ſi expreſſe proteſtatur ſe, nolle teneri de vitiis, an nihilominus teneatur,ibidem num.59 ibidem
Vendere mihi offerentem , an poſ-

ſim cogere vt vendat, ibid. num. 56 138

Venditor carnis,tenens pondera diminuta, an debeat puniri. in ead. parte, xj.diſt.nume.44 284

Venditor, an teneatur de euictione, nulla facta denunciatione, ſi notorium erat quod ſequi debeat euictio. in vj.parte, verſ.auctoris laudatio,num.26 484

Venditor quando tenetur præciſe ad tradendum.in d.vj.par.ver.inſtrumentorum productio. nume, 19 590

Vendicatio cur ita nominetur. in iiij.parte,iij diſt.num.25 112

Vltima opin.cẽſetur approbata, niſi prima eſſet æqua.in d. iiij. parte, ix.diſt.num.153 255

Vniuerſitas an reſtituatur aduerſus ſententiam propter inſtrumenta de nouo reperta.in vj.parte,verſ. appell.num.98 695

Vxor gerens mercantiam, nunquid videtur gerere de voluntate viri. in iiij.par.ix.diſt.num.134 250

INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISS. IN DISPVTATIONES LEGALES D. ROberti Marantæ.

A

ACCIPERE verbum hoc quid importet. num.11. in ix.diſput. 870

Actio hypothecaria, quando cumulatur cum actione perſonali,debet fieri coram eodem iudice, num.30, in vj.diſp. 834

Actione hypothecaria intentata, an poſſit lite pendente agi actione perſonali,num.4.in vj.diſp. 829

Actio oriens ex iure congrui eſt realis,& datur contra emptorem, num.35.in viij.diſp. 857

Actio oriens ex iure congrui dicitur perſonalis in rem ſcripta, & ſequitur poſſeſſorem, num.2.ix. diſp. 868

Actio perſonalis in rem ſcripta habet ſimilitudinem cum reali. ibi. num.2 ibidem

Actor habens plura remedia executiua,vnõ intentato, non præiudicat ſibi in aliis,num.2. in ſexta diſp. 828

Actus qui poterat geri ſine aliqua perſona,non vitiatur,ſi illa interuenit inutiliter, nume.8. in iiij. diſp. 815

Aduocati cauſa fraudandi ius congrui communiter conſulunt, vt emptor ſtatim donet amico ſuo, num.20.ix.diſp. 873

Agens via ciuili an poſſit pro eadem re agere criminaliter, num. 5.in d.vj.diſp. 829

Agens via ordinaria cenſetur renũciare extra ordinariæ executiuæ, ibid.num.34 833

Alie-

ienatio in fraudem præſumitur, quando ſit coniunctæ perſonæ, & quando alienatus remanet in poſ eſſione,nu.25.in ix.diſt. 874
enata in fraudem creditorum euocantur ſine excuſſione,quæ o conſiſtunt in ſpecie, ibi.nu. 2 873
enatio quę fit titulo lucratiuo, atitur onus ſiliquarum,ibid.nu. 6 871
enatio quando eſt prohibita con emplatione certæ perſonæ, non oteſt fieri etiam ad plas cauſas, lias admittitur illa perſona ad euocandum,nu.28.in viij. diſt. 56
irzas de Iſernia dicitur legum angeliſta.& eſt maioris aucto tatis, quàm Lucas de Pena,nu. 4.in ij.diſp. 798
ellatio deuoluit cauſam ad ſuriorem, & iudex à quo remat priuatus,nu.13.38. in j.diſt. 33. 791
ellatio fuit inducta ad releuan m grauamina officialium, nuero 13.44. j. diſputatio. 783 2
llari etiam poteſt à delegato ncipis,ibid.
llans non poteſt verbo iniuria udici à quo,nu.14 783
llatione pendente, ſi iudex t exequi, poteſt ſibi de facto ſti.ib.nu.38 791
er qui erat etiam arbitrator,ſi œpit procedere vt arbiter po- procequi, vt arbitrator inoratè,& valet proceſſus,nu.5.in diſt. 815
nentum à contrario ſenſu haloeum in ſtatuto,nu.36.in ij. 804
nentum de contractibus ad cialia validum eſt.Et clauſuontradictores,&c. habet locontra iniuſte contradicentes,non autem contra iuſte, nu. 31.in j.diſp. 788
Aſſeſſores debent contradicere, & proteſtare contra officiales iniuſte exequentes,ibi.num.23 785
Auctoritates Doctorum ſunt probabiles,ſed non neceſſariæ,num. 44.in ij.diſt. 807

B

BAIVLO qui indebitè expignorat aliquem, poteſt de facto reſiſti.num.28.in j.diſp. 788
Bona clericorum ſunt priuilegiata ſicut bona eccleſiarum,& eo ipſo quod veniunt à laico in clericum ſunt exempta ab oneribus laicorum,num.13 in viij.diſp. 851
Bona clericorum an,& quando gaudeant priuilegiis rerum eccleſiarum,ibid num.57 865
Bona debitoris quando venduntur, præfertur creditor,& conſanguineus in emendo,ibid.nu.29 856
Brachium iudicis ſecularis, an & quando poteſt iudex eccleſiaſticus implorare,nu.26.in j.di. 786

C

CALVMNIA habetur loco libelli,inepti, & poteſt ex officio repelli per iudicem, nume. 32.in vj.diſp. 834
Capienti aliquem in domo ſua,etiã ſi ſit officialis, poteſt eum armis reſiſti.nu.29.in j.diſp. 788
Carceratum eximẽs de carcere, qui erat confeſſus vel condemnatus de crimine, tenetur l.Iuli.maieſt. num.11.in j.diſp. 783
Cauſa cœpta ciuiliter an poſſit lite pendente inchoari criminaliter vigore inſtrumenti, an vero obſtet exceptio litis pendentiæ,nu. 1.in vj.diſp. 828
Cauſæ continentia quando diuidi non

non debet, non valet proceſſus coram diuerſis iudicibus, ibid. nu. 30 834
Cauſa deciditur ſecundum ius Romanum, inter viuentes iure Romano, inter viuentes iure Longobardo, ſecundum ius Longobardum, nu. 42. in ij. diſp. 806
Cauſa voluta ad curiam principis, non poteſt inde extrahi ſine licētia principis, alias nihil valet quod agitur, num. 22. in vj. diſp. 833
Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria de voluntate partium, nu. 14. in quarta diſp. 817
Cauſa præoccupata per maiorē iudicem non poteſt vētilari coram minori, num. 20. in vj. diſp. 832
Cauſa quamuis ſit commiſſa ſummariè, poteſt nihilominus iudex procedere ordinariè, nume. 3. in iiij. diſp. 814
Cauſa ſi eſt delegata per principē, cenſetur quo ad illa, ſublata omnis poteſtas ordinario, etiam delegato mortuo, & proceſſus per ordinarium factus ſuper ea, eſt nullus, num. 3 j. diſp. 781
Cauſa ſi fuit cœpta via ordinaria, debet ſolenniter per ſententiam definiri, num. 2. in v. diſpu. 819
Cauſa ſi eſt delegata per principē, cenſetur quoad illam ſublata omnis poteſtas ordinario, & proceſſus per eū factus ſuper ea eſt nullus, num. 21. in vj diſp. 832
Cauſa quę de iure erat ſummaria, ſi fuit incepta per partes via ordinaria, an videatur renunciatum viæ ſummariæ, n. 1. in iiij. di. 819
Cautela pro muliere quæ vult renūciare bonis, vt primo proteſtetur, & iuret, quòd non ſponte renunciet, nu. 43. in x. diſp. 894
Charitatis ordinem peruertit qui præfert bonum alienum proprio, num. 5. in viij. diſpu. 849
Citatio obtenta non facta mentione de litis pendentia, dicitur ſurreptitia. num. 22. in vj. diſp. 833
Clauſula incerta in medio vnius capituli, ad illud tantum refertur, num. 22. in ij. diſp. 800
Clauſula quælibet in inſtrumento poſita debet aliquid operari, nu. 3. in vj. diſp. 828
Clauſula, quod electa vna via, alia nō tollatur, quid operatur in inſtrumento, ibid. num. 3 ibidem
Clauſula refertur ad vnum tantum capitulū, quando poteſt aſſignari ratio, quare non referatur ad alia, num. 24. ij. diſp. 801
Clauſula, ſponte &c. cenſetur metu extorta in contractu meticuloſo, num. 35. in vj. diſp. 836
Clericus an teneatur ad obſeruantiam, l. quoties, C. de rei vendic. num. 22. in viij. diſp. 854
Clericus an poſſit teſtari ſine ſolennitate ſtatuti laicorum, & quid ſi alium clericum heredem inſtituatur, ib. nu. 50 viij. diſp. 862
Clericus an teneatur vltra vires hereditarias, ſi non fecit inuentarium, num. 21. in viij. diſp. 853
Clericus emens fundum an poſſit conueniri iure congrui per vicinum, ibid. num. 1 848
Clericus excludit ſororem à ſucceſſione patris vigore ſtatuti, ibid. num. 14 851
Clericus ligatur vitio litigioſi per legem ciuilem, ibid. num. 21 853
Clerici ligantur lege ciuili, quando non facit eis notabile præiudicium, ibid. num. 23 854
Clerici non ligantur legibus laicorum, quando per eas efficiuntur timidiores, ibi. num. 7 850
Clericus poteſt vti actiue ſtatutis laicorū, ſed non paſſiue. vnde poteſt pręſentare inſtrumentum ſecundùm formam ritus cōtra laicum,

:um, ſed contra eum præſentari
non poteſt,num. 14 851
riici ſunt priuilegiati in perſonis
& in bonis,ibid.num. 13 ibidem
llatio non habet locum,quando
gitur de ſucceſsione collatera-
ium, ſed ſolum quando deſcen-
entes ſuccedunt aſcendentibus.
um.33.in x.diſp. 890
onus tenetur vendere partem
iam fructuum domino potius
uam extraneo,nume.32.in viij.
iſp. 857
romiſſum quod debet fieri vi-
ore ſtatuti laicorū non ligat cle
cos paſsiue,ſed actiue poteſt cle
cus eo vti.num.9.14 850.851
ductor antiquus ſi offert tantū,
antum vult dare an præferatur
uo,ibid.num.40.41 859.860
ſtitutio ſancimus,de iure con-
ui inducit duas principales pro
ſiones,vnā ſcilicet contra ven-
orem, & aliam contra empto-
n,ibid.num.35 857
titutio ſancimus, de iure con-
i eſt correctoria iuriscommu-
,num.6.in x.diſp. 869
titutio,ſancimus de iure con-
i, an dicatur cōpulſiua perſo-
um,num.54.in viij.diſp. 864
uetudo ciuitatis ligat clericos
eo quia eſt miſſa clericorum,
aicorum,ex quo per populum
oducitur,ibid.nu.53 ibidem
uetudo contra conſtitutiones
ui eſt reprobata,num.12.in ij.
. 797
etudo, cuius initij non extat
noria,habet vim priuilegij,&
,ibid.num.38 804
etudo dubia recipit inter-
ationem à iure communi ge
li,non à locali,ib.nu.40 805
etudo generaliseſt in regno,
d iure Romano viuatur, nu.
804
Conſuetudo habet vim legis,& di-
citur lex municipij,ib.n.23 890
Conſuetudines Neapolitanæ non
habent locum in rebus ſitis extra
Neapolim, & eius diſtrictum,nu.
31.in ix.diſp. 879
Conſuetudo notoria eſt illa quæ
probatur ex inſpectione plurium
inſtrumentorum, & ſufficit eam
allegari,num.39.in ij.diſp. 805
Conſuetudo nulla eſt fortior,quam
illa quæ eſt conformis cum iure
communi,ibid.num.40 ibidem
Conſuetudo per totum mundum
eſt, quod non puniatur attenta-
tum, ſicut delictum conſumma-
tum,num.19.in iij.diſp. 812
Contractus celebratus inter officia-
lem,& ſubditū eſt nullus,& præ-
ſumitur factus per metum,& im-
preſsionem,ſi eſt damnoſus ſub-
dito.num.15.in vj.diſp. 831
Contractus ſine ſcriptura non va-
let, quando partes elegerūt viam
contrahendi in ſcriptis, & quan-
do cenſeantur hanc viam elegiſ-
ſe,num.4.in quarta diſp. 814
Contrahere non poteſt ſubditus
ſpreta lege ſui ſuperioris, nume.
37.in viij.diſp. 858
Contumax poteſt pluribus reme-
diis coerceri, numero 28. ſexta
diſp. 834
Correctio legum eſt euitanda.num.
29.in ij.diſp. 802
Creditoris appellatio in ſtatuto in-
telligitur de efficaci,nume. 33. in
vj.diſp. 835
Crimen dicitur omnis operatio ma
la quæ poteſt accuſari, & puniri,
num.18.in v.diſp. 823
Cumulatio actionis hypoth.& per-
ſonalis an fieri poſsit,num.4.30.
in vj.diſp. 829.834
Cumulatio actionis ciuilis, & cri-
minalis an, & quando fieri poſ-
ſit,ibid.num.31 834

Damnum

D

DAMNVM in rebus alienis poteſt quis facere, vt euitet damnum proprium, nume. 6. in viij.diſp. 849

Debitor ſuſpectus poteſt capi etiam lite pendente,nu.7.in vj.di. 829

Debitor ſoluens vſuras videtur ſibi eruere oculum,n.21.in v.di. 824

Defendere offenſum, vel aliter oppreſſum, vel expulſum de re ſua quilibet tertius poteſt impune, etiam ſi ſit priuatus homo, & non ſolum amicus,ſed etiam penitus extraneus,nu. 27. in j.diſp. 787

Defendere oppreſſos omni iure præcipitur, ib.nu.18.21.25 784 785.786

Defenſio vbi eſt permiſſa,ibi etiam poſſunt conuocari amici ad defendendum,nu.27.29 787.788

Defenſio debet fieri incontinenti, & quomodo intelligatur illud verbum, incontinenti, quando offenſio fit perſonæ,vel in rebus, & quid in magnis dominis,ibi. nu.27 787

Defenſionem poteſt laicus implorare à iudice ſeculari contra clericum qui ipſum expulit de poſſeſſione ſua,ibi.nu.43 792

Delegatus principis poteſt mandare ordinario vt ſuam ſententiam exequatur, nu.5. 10. in j. diſp. 781.782

Delegatus principis poteſt mulctare executorem,& punire vnumquenque impedientem ſuam iuriſdictionem,ibi.nu.7 782

Delegatus principis in cauſa ſibi commiſſa eſt maior quocunque ordinario, & hoc qualiter intelligatur,ibi.nu.1.40 780.792

Delegatus principis repræſentat perſonã principis,& eius vice fungitur,ibi.nu.9 781

Delegatus principis,an & quando teneatur expectare ſecundã iuſſionem principis,& ſuperſedere in exequendo,ibi.nu.33 789

Delegatus principis habet merum, & miſtum imperium, & poteſt exequi ſententiam ſuam & excõmunicare, & accipere manum militarem ab ordinario.num.10 782

Delegato volenti exequi ſententiam nullam,poteſt reſiſti.ibi.nu. 25 786

De vſurario ſuſpecto poteſt inquiri per iudicẽ eccleſiaſticum, vt imponatur ſibi pœnitentia,nu.1.v. diſp. 818

De vſurario an poſſit inquiri per iudicem ex officio,& condemnari ad aliquam pœnam nemine accuſante, ibi.nu.1 ibid.

Dictio alia eſt repetitiua ſimilium, nu.14. in iij.diſp. 811

Dictio,prout eſt relatiua,& limitatiua,nu 35.in ij.diſp. 804

Dictio,videlicet, quid importet,nu. 17 798

Difficultas excuſat à pœna, à mora, à periurio,& ab intereſſe in obligationibus facti,num.10.11.12 13.17.18.19.20.in viij.diſputat. 840.841. 842

Difficultas non excuſat à pœna in obligationibus iudicialibus, ibi. nu.21 843

Dignior cenſetur ille, qui prænominatus eſt in diſputationibus nu.31,in ij.diſp. 802

Dignitas maior eſt illa quæ acquiritur à principe quàm quæ ab inferiore,ibi.nu.32 803

Diligere debet quis magis ſeipſum quàm proximum, nu.1.in viiij. diſp. 848

Dominium noſtrum ſine facto noſtro,an & quando à nobis auferri poſſit,

ſſit,n.46.in viij.diſp. 862
inium in iure congrui transfer reuocabiliter, & quid impor- hoc,ibi.nu.35. 858
iniũ an transferatur ex contra a lege prohibito,nu.17.in ix. p. 872
niũ rei venditę ſub conditio- an transfertur ſi tradatur in- m,ibi.nu.17 ib.
nium rei alienatæ contra pro- itionẽ iuris congrui an trans- tur,ibid.nu.13.17 871.872
nium an transferatur,ſi ſtatu- dicat,quod locator non poſ- em alienare niſi requiſito cõ- tore num.13 871
arius cui fuit donata res em- an teneatur iure congrui,ibi. 5.18.27.538 869.872.874

E

EMOSINAM qui vult cere, debet incipere à ſei- nu 5.in viij.diſp. 849
fundum ſi incontinenti do præſumitur facere in frau- iuris congrui,& habet tunc ius congrui contra donata- nu.12.13 in ix.diſp. 871
teoſis finita debet renouari ndentibus illius qui primo it,alias poteſt appellari, nu. viij.diſp. 856
io litis pendentiæ an obſtet a executionem inſtrumen- n.3.in vj.diſp. 828
o nullitatis oritur ex inſtru o non cenſetur ſublata per um tollens omnẽ exceptio- dẽ de exceptione inhabili- perſonæ.ibid num.33 835
o inſtrumenti, & ſententiæ arantur.ibid.num.2 828
r iniuſte poteſt indiſtincte lixi, quando eſt irretracta- bilis,nu.36.in j.diſp. 790
Executor merus non habet cognoſcere de iuſtitia vel iniuſtitia cauſæ,ibid.num.12 783
Executori vltra modum exequenti poteſt de facto reſiſti & defenſio eſt permiſſa toti populo, quando vnus de populo offenditur, ibid. num.28 788
Exheredatio facta de filiis non nocet nepotibus, quando filij moriuntur ante teſtatorem,num.10. 11.diſp. 882
Extenſio non fit in correctoriis ex identitate rationis, niſi ratione peccati euitandi,num.6.15.in ix. diſp. 899.871
Extenſio in correctoriis fit ad ſimilem caſum quando vnica tantum ratio põt aſsignari.ib.nu.32 876

F

FEVDI inueſtituram tenetur heres habere ratam,etiã ſi inueſtiens moriatur ante quàm laudum ſibi aperiatur,num.40.in x. diſp. 893
Fides hoſti ſeruanda non eſt, num. 19.in vj.diſp. 832
Fideiuſsionis contractus duas producit obligationes,num.12.in vj. diſp. 830
Fideiuſsionis cõtractus dicitur damnoſus pro fideiuſſore, adeo quod per hoc cenſetur dilapidare bona ſua eo ipſo ꝙ fideiubet,nu 13 ib.
Fideiuſsionem dare promittens tenetur ad intereſſe,ſi non dat.nu. 5.14.in vij.diſp. 839 841
Filia an poſsit petere ſe adæquari eius ſorori, quæ habuit maiorem dotem,num.23 in x diſp. 887
Filia dotata à patre nõ poteſt dicere ſe incõgruè dotatam, non obſtante quod ſint auctæ facultates patris tempore mortis,quia etiam pote-

poteſt diminui,ibid.nu.21 886
Filia dotata non excluditur per neptem ex filio præmortuo poſt mortem patris ante aditam hereditatem non obſtante tranſmiſſione ,nu.27 888
Filia dotata à patre, ſemper cēſetur congrue dotata, etiam ſi habeat minus legitima, ibi.nu.28 889
Filia non excluditur à ſucceſſione materna per conſtitutionem in aliquibus,ſed in ciuitate Naepolis excluditur per conſuetudinē, ibi.nu.28 889
Filia excluſa per ſtatutum vel per renunciationem à bonis patris, ſuccedit vna cum nepte ex filio maſculo præmortuo viuo patre, ſecus ſi poſt patrem moriatur.ib. nu.17 884
Filia excluſa per conſtit.regni, debet congrue dotari, & dos non debet eſſe minor legitima, ibi. nu.20 886
Filij mortua matre ſubintrant eius locum, & ſuccedunt auunculis ex perſona propria, non ex perſona matris,ibi. num. 9. 12. 44. 882.894
Filia quæ renunciauit patri,& fratribus de nō ſuccedendo nec ex teſtamento nec ab inteſtato poteſt ſuccedere,nihilominus ex teſtamento,ibi.nu.25 887
Filia quæ renunciauit bonis paternis,& legitimæ propter dotem,ſi pater in ſuo teſtamento inſtituit eā in vno tareno pōt petere ſupplementū legitimę ex cauſa teſtati, non obſtante renunciatione, ibi.nu.26 888
Filia quæ renunciauit bonis paternis, maternis, & fraternis, ſi moriatur ante fratrē ſuperſtitibus filiis,deinde moritur frater, an filij ſuccedant, non obſtante renunciatione matris,ibi.nu.1 880
Filia, quæ renunciauit bonis, ſuccedit nihilominus patri morienti ſine aliis filiis, niſi faceret teſtamentum, & alium heredem faceret, ib.nu.14.15. 883.884
Filia que primo iurauit non renunciare,ſi poſtea renunciet cum iuramento,non præiudicat ſibi ſecundum iuramentum contra primum,ibi.nu.43 894
Filia renuncians bonis paternis cū pacto quāuis amplo, poteſt nihilominus petere legitimam, niſi ſpecialiter legitimæ renunciauerit,ibi.nu.19 885
Filia renuncians hereditati paternę ſi enormiſſime lædatur, vt quia pater eſt multum diues, poteſt contrauenire petita abſolutione à iuramento,ibi.nu.42 894
Filia renuncians ſucceſſioni paternę,maternę,& fraternæ cenſetur renunciare ſub conditione,ſi ſucceſſio ſibi deferatur, ibi.nu.8.13 882 & ſeq.
Filia renuncians ſucceſſioni patris & legitimæ poteſt ſuccedere patri ex teſtamento, idem ſi ſit excluſa per ſtatutum,ibi.nu.25 887
Filia ſemel excluſa à bona patris cenſetur perpetuo excluſa.ib. nu. 15 884
Filia ſi renūciat bonis paternis tantum, an iſta renunciatio ſit alicuius vtilitatis,maxime in regno, ibi.nu.14 883
Filia ſi renunciat bonis etiam fraternis,mortuo vno fratre ſuccedunt alij fratres vel ſorores expulſa renunciante, ſed mortuis omnibus fratribus, & ſororibus ſuccedit non obſtante renunciatione, ibi.nu.29 889
Fiſcus habens rem communem cū priuato, poteſt illam vendere totam inuito ſocio, qui ſocius præfertur omnibus in emendo, num.

.in viij.diſp. 856
poteſt feudum habere
,& prouidentia, ſi repu-
editatem patris, num.4.
x.diſp. 547.881.889
etur tem ſacerdotis quã
,nu.32.in viij.diſp. 857
ete patre nullũ habet ius
eius,n.xxij.in x.di. 886
,& malitiis ſemper eſt ob
,num.14.20.in ix.diſpu.

umitur in actu ex celeti-
poris,nu.23.& 24 874
gitimæ debentur à die
artis vna cum ipſa legi-
.24.in x.diſp. 887
netur reſtituere emptor
lei, qui emit ab eo qui
ır ad fructus,nume.19.in
873
urni puniuntur extra or
um.4.in iij.diſp. 809

G

LARIVS anni præ-
s præfertur nouo licita-
antundẽ offert, quãtum
um.41.in viij.diſp. 860

H

ES adeundo hæreditatẽ
etur quaſi cõtrahere cum
bus defunctus contraxit,
.in x diſp. 881.894
ligetur iuramento defun-
nume.39 893
etur habere ratum factũ
i,nã poteſt defunctus obli
um,& ei' bona,ib.n.2 880

I

RATOR dicitur domi
tius mũdi,& omnium re
rum temporalium, & poteſt im-
ponere legẽ quam vult in dictis
rebus,num.27.in viij.diſp. 855
Imputatur ei qui non proſpexit
quod euenire poteſt, nume.9. in
vij.diſp. 839
Inferior prælatus poteſt amoueri
per inquiſitionem datam à Papa,
num.41.in j.diſp. 792
Inhibitio facta iudici operatur, vt
proceſſus poſtea per eum factus
ſit nullus,nu.25.in vj.diſp. 833
Inquiſitio poteſt fieri per iudicem
eccleſiaſticum de vſura, & de o-
mni alio crimine fama præcedẽ-
te,num.11.in v.diſp. 821
Inquiſitio non fit in cauſa ciuili,ni-
ſi contra vſurarium,& hoc quali-
ter procedat,n.10.in iij.diſp. 180
Inſtrumentum, & cõtractus in quo
differunt,num.8.in vj.diſp. 829
Inſtrumentum operatur vt debitor
poſsit carcerari, & debet dicere
cauſam in vinculis,nu.8 ibidem
Inſtrumentum vnum, & idem con-
tinens emptionem,& donationẽ
ſimul,præſumitur in fraudem iu-
ris congrui, quoad donationem.
num.24.in ix.diſp. 874
Inſtrumentum quando eſt nullum,
omnes clauſulæ in eo contentæ
ſunt nullæ,nu.29.in vj.diſp. 834
Inſtrumẽtum guarentigiæ an æqui-
paretur ſententiæ,num.27 833
Inſtrumentum quando extrahitur
in forma publica, debet interue-
nire conſenſus creditoris,& debi
toris pariter,ibid num.18 832
Inſtrumẽti executio an impediatur
per exceptionem quòd met. cau.
vel doli.ibid.nu.8.11 829.830
Intellectus verus ad conſtitutionẽ,
putitatem, reprobata opinione
Matthæi,nume.16.17.19.21. in ij.
diſ. 798.& ſeq.
Intereſſe dicitur pœna legalis,& an
differat in aliquo à pœna, nume.
xj.in

xij.in vij.diſp. 840
Inuentarij confectio non eſt neceſſaria nepotibus quorum mater renunciauit bonis fraternis, & mortua eſt ante fratrem, nu. 37. in x.diſp. 892
Inuẽtarium operatur ſeparationem bonorum, & quod heres non teneatur vltra vires hereditarias, ibid.num.37 ibidem
Iudex dicitur miniſter Dei in terris & eius iudicium prodit de vultu Dei,nu 16,in ij diſp. 734
Iudex ordinarius habet firmiorem iuriſdictionẽ,ſed delegatus principis digniorem,ibid.num.2 780
Iudex non poteſt imponere pœnã mortis, ſi expreſſe lex licet arbitrium iudicis,nu.18.in j.di. 812
Iudex iniuſte exercens dicitur inferre violentiam, poteſt ſibi reſiſti. num.29.in j.diſp. 788
Iudex poteſt dilatare iudicium propter periculum rerum ſuarum,n. 6.in viij.diſp. 849
Iudex inferior poteſt cognoſcere de facto ſuperioris,& illud impedire, quãdo eſt notoriè iniuſtum, num.24.in j.diſp. 786
Iudex procedens extraiudicialiter, dicitur procedere, vt priuatus, & poteſt ſibi impunè reſiſti. idem quando procedit in negocio ſibi non commiſſo,num. 34.35.42 in j.diſp. 488.790.792
Iudex vnus an teneatur exequi ſententiam alterius, ſi fuit ab eo requiſitus,num.8,10.in j.diſp. 782
Iudex poteſt moueri ad ſententiãdum ex cõfeſſione vbi facta viua voce,&ex aliqua ſcriptura ſibi oſtenſa. licet in actis non reperiatur deſcripta,ibid num.9 ibidem
Iudex qui non facit iuſtitiam, dicitur miniſter diaboli.ib.n.19 734
Iudex eccleſiaſticus poteſt coadiuuare canones addendo nouã pœnam,notab.nu.15.in v.diſp. 822
Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare brachium ſecularis,& ſi non dat excommunicat eum, num 8. 26.in j.diſp. 782.786
Iudex debet habere duos ſales. ibi. num.17 784
Iudex inferior non cognoſcit de iuribus ſententiæ ſuperioris.neque poteſt imponere legem ſuperiori,num.1 in j.diſp. 780
Iudex non faciens iuſtitiam,numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo ibid.num.17 784
Iudex ordinarius an poſſit reſiſtere delegato exequi ſententiam ſuã. ibid.num.15 783
Iudex in pœnis irrogandis non poteſt ſe extẽdere vltra poteſtatem ſibi datam à lege, num.11.15. in iij.diſp. 810.811
Iuramentum metu extortum in actu à iure prohibito non obligat.n. 34.in vj.diſp. 836
Iuramentum facit quem præciſe teneri ad factum,num.1.19.vij.diſ. 838.842
Iuramentum in contractu meticuloſo ſeruari debet niſi petatur abſolutio. num.9.vij.diſp. 830
Iuramentum operatur vt quis cenſeatur magis deliberatè accedere ad actum, & cogitare omnes caſus qui in genere poterant cogitari,num.8.in vij.diſp. 839
Iuramentum debet impleri in forma.ſpecifica.ib.n.2.19 838.842
Iurantis ſolum animum inſpicit Deus.ibid num.10 840
Iure congrui quando agitur, quod dicatur iuſtum precium, nu. 30. in viij.diſp. 856
Iuris appellatione ſimpliciter venit ius Romanum per Antonomaſiam,num.28.30.in ij.diſp. 802
Iuris communis appellatione in regno venit etiam ius municipale, ibid.

id. num.18 799
congrui obſeruantiam differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni. nu 33. in ix. diſp.
7
Longobardi obſeruantia non neceſſitatiua præciſe, nu. 34. in ij.diſp.803
accreſcendi eſt potentius ſucceſſorio edicto, illud impedit, nu. in x.diſp. 881
accreſcendi ceſſat quando filia moritur in vita patris, ibi.nu. 35
2
congrui fuit introductum de iure diuino.nu.23.in viij.diſp. 854
congrui competit ex perſona venditoris, qui vendidit poſt rem venditam, ibid.num.56 866
congrui habet locum ſolum in his contractibus, num.2.in ix. diſp. 868
congrui quod non detur contra ſingularem ſucceſſorem, eſt inductum per conſuetudinem Neapolitanam, non autem per conſtitutionem imus, ibid.num.29 875
congrui an detur contra ſecundum emptorem ex perſona proprio, vel ex perſona ſui auctoris, num.3 862
congrui an habeat locum cōtra eum cui donata eſt per emptorem vel permutata cauſa emptionis, num.1.27 868.874
congrui an detur contra ſingularem ſucceſſorem, & quid ſi ſuccessor non poſſideat, ib.n.3 868
congrui fuit factum cum maxima æquitate ad euitandas rixas, n.23.in viij.diſp. 854
congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem, qui ſimiliter emit à clerico, ibid.num.55 865
congrui non habet locū, quando clericus vendit clerico. ibid.
num.51 863
Ius congrui quādo ceſſaret per donationem, poſſet agi reuocatoria, ex tit. quæ in fraud.creditor. num 22.in ix.diſp. 873
Ius congrui comperit ei qui habebat rem vicinam tempore venditionis, ſecus ſi illam emit. num. 59.in viij.diſp. 866
Ius congrui habet locū vbi permutatio ſit cum aliqua re marcantili quæ poſtea ſtatim venditur, nu. 26.in ix.diſp. 874
Ius congrui eſt prohibitum à iure communi & eius obſeruantia dicitur iniurioſa, n.4.in viij.di.849
Ius congrui an habeat locum contra laicum, qui emit rem ab eccleſia, ibid.num.57 865
Ius congrui non habet locum contra laicum qui emit pro eccleſia. idē ſi clericus emat pro ecclesia, quia eccleſia nec actiue, nec paſſiue habet ius congrui, ib.n.57 ibi.
Ius congrui an detur laico, qui emit rem ab eccleſia poſt vēditionem alterius rei, ſuper qua petitur ius congrui, ibid.num.59 866
Ius Francorum dicitur ius ſpeciale, & onероſum, & qui allegat ipſum, debet probare, quia eſt cōtra ius commune, nume.2.45. in ij.diſp. 795.807
Ius Longobardum dicitur lex vulgaris, ibid.num.8 496
Ius Longobardum nō ſeruatur niſi in loco vbi eſſet conſuetudo, ibi. num.4.6.9 796
Ius longobardum excludit cognatos à ſuccedendo, & admittit filios naturales, ibid.num.38 804
Ius longobardum eſt lex inualida, ibid.num.7 796
Ius Longobardum non eſt lex, neque ratio: & ideo receſsit ab aula, ibid.numero 3 796
Ius Longobardum an præferatur

Iuri Romano in regno, vel econtra, ibid. numero 1.19 795.799
Ius Lōgobardum probari debet per eū qui ipſum allegat, ib. nu. 1 795
Ius Longobardum eſt ius afinimum ibid. numero 5.34 796.804
Ius Lōgobardum prius præſumitur quā ius Frācorum. ib. n. 45 807
Ius Longobardum non confirmatū per Imperatores in regno, ſed potius reprobatum, ib. num. 43 806
Ius Longobardū probari debet per eū, qui ipſum allegat, ib. n. 1 795
Ius mihi quęſitum ex facto alterius poſſum contra alium exercere etiam eo inui. n. 9 in ix. diſp. 870
Ius nobis quæſitum ſine facto noſtro à nobis auelli non poteſt, n. 16.49. in viij. diſput. 852.862
Ius ortum contra auctorem tranſit in ſingularem ſucceſſorem, num. 29. ix diſput. 875
Ius quæſitū difficilius tollitur quā quærendum, ibid. nume. 12 871
Iuſtitia eſt magis accepta apud Deū quàm immolare hoſtias, numero 16. in j. di. 784

L

LAICVS venditor poteſt cōpelli per legem imperatoris, nu. 44. in viij. diſp. 860
Legem condere eſt iuriſdictionis, & è maximo imperio, numero 27. in viij. diſp. 855
Leges imperatorum dicuntur procedere à Deo: quia imperator dicitur diuina prouidentia conſtitutus. & eſt ſicut Deus in cœlo, num. 33. in ij. diſp. 803
Leges iuriſcōſultorum fuerūt factæ cū tāta iuſtitia, vt in eis iniuſtitia inueniri non poſſit, ib. n. 34 ibid.
Leges diuinæ diuinit' ꝓlatę per ora principum, nu. 19 in ix. diſp. 853
Lex imperatoris quę nō tractat materiam ſpiritualem, nec obuiat canonibus, ſeruanda eſt in foro eccleſiaſtico, numero 17. 20.47. in viij. diſp. 852.853.861
Lex regni transfertur cū ipſa translatione regni, numero 10.15. in ij. diſp. 796 798
Lex quæ poteſt afferre commodū, & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa, num. 39. in viij. di. 859
Lex quamuis dura, & iniuſta, ſeruāda eſt, numero 11. in j. diſp. 797
Libellus ſi interuenit in cauſa in qua non requirebatur an debet ordinariè diſcuti illa cauſa, num. 2. in iiij. diſ. 814
Libellus ineptus non vitiat in cauſa in qua non requirebatur, ibid. num. 7 815
Legitima non conſideratur in vita patris, ſed pro ea habetur reſpect' ad tēpus mortis. n. 22 in x. di. 886
Legitimā nō tenetur pater aſſignare filio in eius vita, ibid. nu. 22 ib.
Legitimæ fruct' poſsint peti in oīb' caſibus poteſt legitima peti ſuper bonis alicuius, ib. numero 24 887
Legitimæ ſupplemētum petitur ſecundum iudicium teſtatoris, & non contra ibid. num. 26 888
Legitimæ ſupplemētum poteſt peti nō obſtāte quod legauerit aliqd pro legitima cū clauſula, qd̄ plus peti non poſsit, ibid. num. 19 885
Literis principis iniuſta ſcribētis, an ſit obed:ēdū n. 19 20.21. in di. 785
Litis pendentia coram vno iudice, impedire eam agitari coram alio, num. 23. in vj. diſ. 834

M

MARITVS promittens curare cum effectu quod vxor ſua renūciet bonis paternis, &c. an ſi fecit poſſe ſuum, excuſetur, ſi vxor

vxor non vult renunciare, numero 1.in vij.diſp. 832
tus fideiubens dicitur vergere inopiam: & vxor repetit do. m,numero 13.in vj.diſp. 830
im non incurrit quis propter fficultatem,nu.13.in vij.di. 840
im iuſtum inducit ſolus vuls terribilis officialis, numero in vj.diſp. 832
is vanus non eſt in conſideraone,numero 43.in viij.diſ. 860
dualdus datur mulieribus iann viuentibus iure Longobar ,num. 36.37.in iij.diſp. 804

N

E P O S ex filia excluditur per patruū, ex quo venit à radinfecta,num.18 in x.diſp. 885
s preteritus ab auo rumpit tementum quādo filius moritur e auum,nu.10.11 882
es ex filia, quando agitur de ceſſione aui, olno excludūtur ib⁹ maſculis,ſiue filia mortua viuo patre,ſiue non,ſiue renū nit,ſiue nō,& hoc per cōſtituin aliquibus,ib.num.30 890
es an ſuccedant in bonis materne non obſtāte renū ione matris, quando mater critui viua auia.ibid.nu.33 ib.
es ex filia excluſa per ſtatun vel per renūciatlonem ſucunt quando maſculi ſunt vipatre,ibid.num 31 ibidem
es ex filia excludūtur,ſi ſunt edes matris,ibid.num.5 881
s ex filio non excludit amitā ceceſsione aui,ib.num.17 884
s ex filio excluditur p patruū à ſucceſsione aui,ib.nu.17ib.
o non creditur de his quæ ſiſtunt in animo contrahen,num. 35.in ſexta diſp. 836

Notarius cenſetur rogatus appoſuiſſe clauſulas conſuetas in inſtrumento,num.3.in ſexta diſp. 828
Notarius vnius comitatus poteſt facere inſtrumētū in alio volēte domino illius,nu.15.in ij.diſp. 798
Nunciatio noui operis eſt approbata per ius canonicum, numero 52.in viij.diſput. 863

O

OBEDIRI debet potius Deo quàm principi iniuſta iubēti, num.20.in prima diſputatio 785
Officialium ſolæ preces erga ſubditos inducunt iuſtum metum,nu. 16.in ſexta diſput. 838
Obligatus ad factum tenetur ad intereſſe poſt moram,non ante,numero 13.in vij diſ. 840
Obligatio rei meæ facta meo nomine me ignorante, ſi ratificatur à me poſtquam ego obligaui omnia bona mea alteri: an noceat mea ratificatio ſecundo creditori,nu.10.in ix diſp. 870
Opinionem communem non debemus relinquere propter nouā phantaſiam vnius Doctor. & iudex qui non ſequitur communem,facit litem ſuam,num.38 in x diſp. 892
Ordinarium remedium facit ceſſare extraordinariū,n.14.in j.diſ. 783
Ordinata charitas incipit à ſeipſo, num.5.in viij.diſp. 849
Ordo poſitus gratia exempli nō eſt ſeruandus,num.25.in ij.diſ. 802
Ordo ſcripturæ non attenditur,quādo perturbat ordinem neceſſitatis,ibid.num.27 ibidem
Ordo ſcripturæ non inſpicitur quādo mens diſponentis eſt certa, ibid.num.21 800
Ordo ſcripturæ deſignat ordinem obſeruantiæ:item dat regulam,&

ordinem intellectus. Et ſi repe- rlantur duo inſtrumenta in ea- dem carta præſumitur prius illud quod præcedit,ibid.nu 20 ibid.
Ordo ſcripturæ non inſpicitur, vbi habemus ordinem intellectus, ibid.num.26 801

P

PAPA cenſetur approbare le- ges laicorum,quando ſunt ra- tionabiles,nume.18.47.viij.diſp. 853.861
Paragium, ſuccedit loco legitimæ, & non debet eſſe minus legiti- ma,num.20.in x.diſp. 886
Pater diues ſi dat modicam dotem filiæ præſumitur dolus re ipſa,ib. num.22 887
Pater habens plures filias an poſſit maiorem dotem dare vni quàm alij,ibid.num.23 ibidem
Petitio hereditatis an detur contra titulo poſſidentem, quando titu- lus fuit habit' ab eo qui poterat petitione hereditarias conueni- ri,num.20.in 9.diſp. 873
Petitione hereditatis qui poterat conueniri, ſi alienauit rem ante conuentionem, tenetur actione in factum, ex tit. alie. iud. mut. cauſ.fact ibid.num.21 ibid.
Pœna acerrima accipitur pro morte naturali,num.2.in iij.diſp. 808
Pœna applicãda fiſco exigitur vltra intereſſe partis,n.26.in vij.di.844
Pœna arbitraria puniri debet omnis qui delinquit contra prohibitio- nẽ legis,quando lex certã pœnã non irrogat.nu.19.in v.diſp. 824
Pœna augeri poteſt ob delicti fre- quentiam,ibid.nu.16 812
Pœna capitalis intelligitur altero de trib'modis & ĩ dubio intelligitur de mitioti,num.7.in iij.diſp. 809
Pœna conſueta apponi debet irro- gati, alias poteſt appellari, ibid. num.20 813
Pœna conuẽtionalis hodie non exi gitur,niſi quateuus cum intereſſe concurrit: & an exigatur in foro conſcientiæ,n.20.in vij.diſp.842
Pœna illa irrogari debet,quę magis timetur,num.17.in 5.diſp. 813
Pœna extraordinaria irrogatur,quã do proceditur p inquiſitionẽ de iure canonico,n.5.in iij.diſp.809
Pœna iniurię põt ſe extẽdere vſque ad mortẽ, quando hoc deſiderat criminis magnitudo,ib.n.17 813
Pœna minor debet eligi per iudi- cem in arbitrariis,ibid.nu.6 809
Pœna mortis poteſt irrogari quan- do lex dat amplum arbitrium vſ- que ad mortem,ib.nu.9 10 810
Pœna mortis poteſt irrogari in illis delictis,in quibus lex inducit pœ nam corporalẽ,vel pecuniariã ad arbitriũ iudicis: ſecus vbi dat ar- bitrium ſimpliciter,ib.n.19 812
Pœna mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali,ibi.num.13 811
Pœna mortis non poteſt imponi, quando lex loquitur per verbum moderari,ibid.num.12 ibidem
Pœna mortis non poteſt irrogari, quando ſtatutum dicit, ad pœnã mille amicorum, vel aliam arbi- trio iudicis,ibid.num.3 809
Pœna mortis an poſſit irrogari in ar bitrariis,ibid.num.1 808
Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non conſummatis,ib. num.8.16 810.812
Pœna pecuniaria eſt valde conue- niens vſurario propter eius aua- ritiam,nu.17.in v.diſp. 813
Pœna publicationis bonorum non poteſt irrogari vigore arbitrij, num.3 in iij.diſp. 809
Pœna quando promittitur,ſuccedit loco inter eſſe,& quid ſi eſt plus in pœna quàm in intereſſe,vel e- contra,

contra,num.28.in vij.diſp. 844
na tota pecuniaria non debet e-
xequi, quando ita dictaret con-
ſuetudo,num.20.in iij.diſp. 800
cepto ſuperioris, qui non obe-
lit,morte moriatur,& dicitur re-
ellis: & hoc qualiter intelliga-
ur,nu.11.37.in j.diſp. 783.791
ſumitur in dubio contra officia-
es indebita ſeruitia extorquen-
es,num.17.in vj.diſp. 832
uentio, ſeu præoccupatio iuriſ-
ictionis fit per ſolam citatio-
em,ibid.num.20 ibidem
uentionis exceptio eſt declina-
ria,ibid num 26 ibidem
ceps ſemper præſumitur mo-
ri ex iuſta cauſa, & eius ſola
luntas habetur pro cauſa, nu.
.in j.diſp. 789
ceps ſi mandat hominẽ occidi,
bet ſibi obtemperari, ſiue iu-
,faciat, quia non habet homi-
m qui ſua facta diiudicet,& e-
ſola voluntas, habetur pro
uſa,num.3.in j.diſp. 781
atio quòd viuatur iure Fran-
um, ſumitur ex eo quòd alias
vixerunt illi de domo, nume.
in ij.diſp. 805
rator in criminalibus tũc non
nittitur,quãdo diſcutitur cau-
rincipalis, ſecus quando op-
ut declinatoriam,vel nullita-
libelli,vel calumniam aduer
j,num.32.in vj.diſp. 834
rator non admittitur etiam ad
lia, quando præſentantur in-
mentum, ſecundùm formam
s,ibid.num.6 829
ſſio facti alieni cum iuramen
alet,num. 6.in vij.diſp. 839
ttens ſe curaturum, & factu-
, tenetur ſolum facere ſuam
gentiam ſine fraude, & bona
vt promiſſum impleatur,ibi.
.16.20 822.824
Promittens factum alienum cum quacunque clauſula,excluſa, excuſatur,mortuo illo cuius factum promittit,ibid.nu.14 822
Promittens factũ alienum ſub pœna,an excuſetur à pœna, vel ab intereſſe ſi fecit quidquid potuit ibi.nu.11.13.17.18 821.& ſeq.
Promittens pro alio de iudicio ſiſti tenetur ad intereſſe,ib.nu.4 839
Promittens ſe curaturum, & factuum dicitur promittere factum proprium,ibid.num.6 ibidem
Promittens factum alienum tenetur ſolum adhibere illam operã quam poteſt,ibid.num.15 841
Promittens pręſentare aliquem ſub pœna, tenetur ad pœnam ſi non præſentat,ibid.num.3 838
Promittẽs factum alienum cum iuramẽto excuſatur à periurio propter difficultatem,ibi.nu.10 840
Promittens factũ alienum,ad quod ipſe promittẽs erat principaliter obligatus, non excuſatur propter difficultatem,Ibid num.22 843
Promittens factũ alienum cũ clauſula,ꝙ non poſſit excuſari feciſſe ſuũ poſſe,&c. tenetur ad ĩtereſſe, qa videtur renũciaſſe difficultati, ibid.num.7.23.27 839.843.844

R

RENVNCIATIONES filiarum ſolent patres recipere pro ſe,& heredibus, nume.14.in x.diſp. 883
Renũciatio filiæ in bonis paternis, maternis,& fraternis qualiter debet fieri,vt noceat nepotib⁹,&de ei⁹forma,& cautela,ib.n.43 894
Renunciatio filiæ in bonis paternis nõ impedit eam ſuccedere fratri in dictis bonis ab inteſtato morienti,ibid.num.16.38 884.892
Renunciatio filij in bonis matris

prodeſt fratribus,ibid.n 28 889
Renunciatio filij in bonis patris habet locũ, ſi maſculi nolunt ſuccedere patri:aliasſecus,ib.n.15 884
Renunciatio filij in bonis paternis cenſetur fieri fauore maſculorum, vnde illis mortuis viuo patre ſuccedit, non obſtante renũciatione,ibid.num.15 ibidem
Renunciatio matris non nocet filiis in iure proprio filiorum,quod non habent ex perſona matris, ibid.num.8.9.34 882.891
Renunciatio quæ fit per contractũ & pactum eſt potentior quã illa quæ fit ſimpliciter,ib.num.6 881
Reſiſtere qui poteſt iudici iniuſte exequenti, poteſt ad hoc etiam conuocare amicos, & conducere ſtipendiarios,n.39 in j diſp. 791
Reſtitutio in integrum præſupponit ſententiam valere,ibid.n.42 792

S

SACRILEGII pœna quæ ſit,num.15.in iij.diſp. 811
Scire,& ſcire debere,ſunt paria,nu. 13.in ij.diſp. 797
Sententia lata ſuper actione hypothecaria præiudicat ſuper actione perſonali,num.4.in vj.diſp. 829
Soror ſuccedit fratri in bonispaternis,non obſtante, quòd renũciauerit bonis paternis: quia tũc nõ dicuntur paterna,ſed fraterna,n. 26.28.in x.diſp. 888.889
Soror non ſuccedit fratri,vel ſorori extante fratre maſculo , quando fuit dotata,& hoc ſecundùm cõſuetudinem Neapolitanam tantum,ibid.num.29 889
Soror dotata à fratre,ſi renunciauit bonis fraternis,excluduntur eius filij à ſucceſſione dicti fratris, ſiue moriatur ante , ſiue poſt eorũ mater,ibid.num.33 890
Spolium ita committit iudex iniuſte priuans aliquem poſſeſſionè ſicut priuatus:& poteſt ſibi contradici,etiam ſi habeat literas Papæ cum clauſula contradictores, &c.num.30.in j.diſp. 788
Spontanea voluntas an probetur per illam dictionem ſponte , appoſitam in inſtrumento, nu. 10. 35.in vj diſp. 830.836
Statuta,&leges laicorum contra libertatem eccleſiaſticam, vel clericis onero'a,non ligant clericos, num.2.3.in viij.diſp. 848
Statuta laicorum , quæ poſſunt afferre commodum & incommodum clericis, non dicuntur contra libertatem eccleſiæ , ibid.nu. 20 853
Statuta laicorum quatenus ſunt fauorabilia clericis, includunt clericos,ibid.num.14 851
Statuta laicorum approbantur per Papam,quando ſunt rationabilia, ibid nu.18.27 853.855
Statuta non includunt perſonas nõ ſubditas,ibid num.15 852
Statuta præceptiua laicorum nõ ligant clericos,ibid.num.10 850
Succeſſor ſingularis includitur in diſpoſitione loquente de auctore , & eius factum reputatur factum auctoris,num. 29.30. in ix. diſp. 875.& ſeq.
Statutum excludens fœminas propter maſculos,cenſetur excludere etiam fœminam monialem, n. 26 in viij.diſput. 855
Statutum, quo prohibẽtur laici negociari cum clericis,nõ valet,ibi. num.11.45 850.861
Statutum vt dicatur contra libertatem eccleſiæ,eo quia clerici efficiuntur timidiores,quę timiditas conſideratur,ibid.num.43 860
Statutum imponens ſolutionem euntibus ad macinandam, extenditur

tur etiã ad eos q vadũt ad mo-
adinum eccleſiæ.ib.nu.25 855
uium requirens certam ſolen-
tatem in contractu, an inclu-
t clericos, ibid. numero 15.48
2 862
utum principis ſecularis coa-
uum perſonarum non ligat cle
os, ibid. nume. 8 850
uum ligat clericos, quãdo in-
it vinculum ante clericatum,
d. num. 20 853
tum ſeu lex noua debet ita
elligi, vt lædat ius commune
minus quàm poteſt, num. 7. in
iſp. 869
tum prohibens vendere non
ditis, non includit clericos, n.
in viij. diſp. 850
tum quòd res vendatur con-
i, ligat clericos, ib. num. 3 848
tum requirens inſinuationem
lonatione, operatur, vt non va
donatio laici facta clerico ſi-
illa ſolennitate, ibid. numero
858
um ob rationabilem cauſam,
t per conſequentiam faciat
uod incommodum clericis,
et ſeruari inter clericos, ibid.
).25 855
um, quòd mulier non poſſit
nare extra filios ſuos, habet
m etiam ſi alienaret clerico,
. num. 24 854
um contra libertatem eccle-
icam quando dicatur, ibi. nu.
43 848.850.860
aria cauſa an fiat ordinaria
oluntate partium, nume. 1. in
ſp. 814

T

STAMENTVM clerici
on eget ſolennitate ſtatuti,
do in eo eſt inſtitutus alius
clericus, num. 51. in 8. diſp. 868
Teſtamentum debet habere ſolen-
nitatem ſtatuti, etiam ſi in eo in-
ſtituitur clericus, ibid. nu. 38 859
Teſtamentum in ſcriptis ſi non va-
leat, an valeat vt nuncupatiuum,
num. 4. in iiij. diſp. 814
Teſtamentum militis factum iure
communi ſi non valeat, an vale-
bit iure militari, ibid. num. 6 815
Teſtamentum mulieris an valeat
ſine mundualdo, nume. 37. 38. in
ij. diſp. 804
Teſtamentũ patris melius eſt, quòd
nullam faciat mentionem de fi-
lia dotata, quàm quòd inſtituat
eam in vno tareno, & male fa-
ciunt notarij, qui aliter conſulũt,
num. 26. in x. diſp. 888
Teſtator non poteſt inſtituere ec-
cleſiam, & filium exheredare, nu.
25. in viij. diſput. 855
Teſtes inhabiles probant informa-
tionem in caſibus, in quibus non
requirebatur, nume. 8. in quarta
diſp. 815
Traditio nuda ſi non habet cau-
ſam procedentem habilem, non
valet, num. 35. in viij. diſp. 857
Transferri nõ poteſt in alium plus
iuris, quàm habet transferens,
num. 8. in ix. diſp. 870
Tortura an poſſit irrogari in crimi-
ne vſurarum, nume. 23. in quinta
diſput. 825

V

VASALLVS tenetur defen-
dere dominum in bello iu-
ſto, non autem quando dominus
iniuſte præliatur, nume. 32. in j.
diſput. 789
Velle, non dicitur qui per metum
vult, num. 36. in vj. diſput. 836
Vendere rem ſuam alteri inuitus
quis non compellitur, num. 4. 42.
in

in viij.diſp. 849.860
Verba notarij ſtipulantis cenſentur proferri de voluntate contrahentium,num.10.in vj.diſp. 830
Viam per quam actus impugnatur nemo præſumitur elegiſſe, num. 9.in iiij.diſp. 816
Vicinitatis cauſa multa conceduntur etiam contra ius commune, quæ alias non concederentur,nu. 33.in viij.diſp. 857
Vicinus admittitur ad agendum iure congrui, non obſtante donatione,vel permutatione,num.28 in 9.diſp. 875
Vſura eſt delictum punibile, & ſuper eo poteſt procedi per inquiſitionem, & accuſationem per iudicem eccleſiaſticum.nume.4. in v.diſput. 819
Vſura eſt crimen, & non reperitur ea maius malum ib.nu.18 823
Vſuras ſoluens non peccat,ſed ſolũ is,qui eas recipit.ib.nu.21 824
Vſurarum crimen in regno eſt publicum,& quilibet admittitur ad accuſandum,& hoc qualiter procedat,ibid.num.5 819
Vſuras ne recipiat creditor, poteſt per iudicem impediri,& receptas compelli reſtituere.ibi.nu.1 ibi.
Vſuræ ſunt permiſſæ de iure ciuili, ibid.num.6 ibid.
Vſuræ prohibentur recipi, etiam à ſponte ſoluente,ibi.nu.21 824
Vſurarius pauper qui non poteſt reſtituere, an teneatur in aliquo, ibid.num.9 820
Vſurarius poteſt excommunicari, ſi non reſtituit vſuras,ib.nu.3 891
Vſurarius recipiendo vſuras, committit dolum,& debet teneri crimine ſtellionatus, ibidem, numero 17 813
Vſurarius an poſſit pecuniariter puniri,ibid num.17 ibid.
Vſurarius punitur tribus pœnis de iure canonico.ibid.num.8 820
Vſurarius reſtitutis vſuris,an teneatur ad aliud.ibid.num.9 ibid.
Vſurarius pluries delinquit, ibi.numero 14 822
Vſurarius an poſſit criminaliter puniri.ibid.num.7.12.13 820.822
Vſurarius an poſſit torqueri ſtantibus indiciis,ibid,num.23 825
Vſurariorum temeritas excreuit hodie, & acrius exercent vſuras Chriſtiani, quàm Iudæi. ibidem, num.16 812

TRACT

F I N I S.

TRACTATVS DE ORDINE IVDICIORVM D. ROBERTI MARANTAE.

Cum additionibus D. Petri Follerij.

PROOEMIVM.

Deus cunctorum plaſmator, omnia ſuo ordine gubernanda præcepit.

Iudicium inſtitui conuenit, vt à diuinis operationibus non diſformetur.

Ordo, modus eſt agendi ſine quo nihil rectè agitur.

Actum noſtrum inanem efficiunt quæ ſine legitimo initio gerimus.

Ordo peruerſus vel omiſſus, annullat actum.

Ordo quis ſeruandus.

In conſilijs & reformationibus ordo ſeruari debet.

Vocem primam in conſilio dignior habere debet.

Doctoribus vel canonicis pluribus præferri debet, qui dignitatē prius acquiſiuit.

Sedere à dextris Principis, maior eſt honor.

Actoris aduocatus prius, & poſteà rei, debet proponere & allegare.

Ordo in ſententiis & decretis exequendis debet ſeruari.

13 *Tortura à timidiori, ſeu à magis ſuſpecto, vel fœmina debet incipi.*

14 *Filius prius torquetur, quando de eodem delicto pater & filius ſunt incriminati.*

15 *Mortuus filius prius præſumitur, quando pater & filius, vel mater & filius in eodem conflictu, bello aut mari moriuntur.*

16 *Debitores principales in cōueniendis fideiuſſoribus & tertijs poſſeſſoribus debent prius excuti & conueniri.*

17 *Verborum ordo, in legatis & diſpoſitionibus ſeruatur.*

18 *Tutor, qui tutelam adminiſtrauit in pluribus tutoribus conueniendis, debet prius conueniri.*

19 *Stipulatio non præcedente interrogatione, vel ſine reſponſione, non valet.*

20 *Ordo ex iuris præſumptione in debitorum ſolutione ſeruatur.*

21 *Iudicium eſt lapis angularis totius legalis doctrinæ.*

Poſteaquam ſupremus cœli terræq; dñs totius mundi machinã ſuo quidem miro conſtruxit ordine, hominémq; ad ſui imaginem compegit, vt moribus ac legibus humanũ genus viueret, deſuper ſtatuit recta cunctis ſectari praua q; abominari præcipiẽs: quod ipſum legẽ eſſe teſtatur Cic. lib 2. de nat.
1 deor † rerumq; ordinem, ſicut
ipſe cunctorũ plaſmator in ipſius orbis molitione cõpoſuit, vt habetur Gen.c.1 Ita etiam inferiora omnia ſuo ordine gubernãda præcepit. teſte Apoſt. ad Cor.1.c.14. vbi inquit, Omnia honeſtè & ſecundũ ordinem fiant in vobis: vt inde boni nihil emergat, vbi or-
2 do deficeret. † Demiſſis itaque diuina prouidentia legibus, eaſdẽ in terreſtri iudicio deduci ac ventilari oportuit. Quod quidem iudicium ſuo ſimul ordine inſtitũ conuenit, vt à diuinis operatio-
3 nibus non difformetur. † Cũ igitur de huiuſmodi legali iudicio aliqua in præſenti libello pro iuuenũ, maximè aduocatorũ & iudicũ vtilitate, atque introductione diſcutere, diſcutiendóque cumulare decreuerim, meritò ipſius ordinem ante omnia perquirendum eſſe conſentaneum duxi: cùm (vt inquit Bald. in tract. ſchiſmatis. col. iij.) ordo ſit modus agendi, ſine quo nihil rectè agi-
4 tur. † Et ib. dicit, ꝙ omnia, quæ gerimus, niſi legitimũ initiũ habeant, inanem notũ actum efficiunt. l. quecunque gerimus. ff. de
5 act. & oblig. † Hinc videmus, ꝙ ordo verborum dat quandoque formam, vt ſi fuerit omiſſus, aut peruerſus, annullet act... c.c. di-

lect. & ibi plenè per Fel. de reſcr. ſimiliter ordo ſubſtãtialis peruerſus vitiat actum: ſecundum Bart. in l. prolatam. C. de ſent. & Bald.
6 in l. ambiguitates. C de teſt. † Itẽ ſeruandus eſt ordo naturæ. Item ordo inſtruct. diuinæ: & ordo ingenio maiorum noſtrorũ inuentus: & ordo dans rei intellectũ: vt dicit Bald. in auth. hoc amplius. col pe. C. de fideicom. Item ordo legis ſeruandus eſt, ſecundũ Bar.
7 in l. inteſt. C. de ſu. & leg. † Similiter in conſiliis & reformationibus faciendis debet ordo ſeruari: vt prius præponatur, deinde conſulatur ſuper re ipſa propoſita: deinde fiat reformatio. vt no. bar. in l. ij. in prin. ff. ad Vell. & l ij. C.
8 de decur. lib. x. † Itẽ is, qui eſt in maiori auctoritate, & dignior, debet habere primam vocẽ in conſilio: vt not. gl. in c. placuit xvj. diſtin. & Bal. in c j in ver. prius. de conſt. feud. apud par. & dicit Bal. in c cum olim in princ de cõſue. ꝙ antiquiores cler. & doct. debẽt habere primum locũ. Idem tenet Bart in l. j ff. de obſeq. & Bart in l. ſi C. de tyr. lib. xij. per illum text. & Iaſ in l. cum quid in iij. lect.
9 col pen ff. ſi cert. pet † quæ verba intelligũtur, vt quando ſumus in habentibus parem dignitatem, vt in pluribus doctorib. vel plurib. canonicis, ille debet præferri, qui prius creatus doct. vel canonicus. text. eſt formalis in l. j & ibi Bar. C de conſ. lib. xij. & ſic attẽd. tẽr ordo temporis: vt not Bart in l ij. §. prius cit. ff de vulg. & pup. & in l j. & ij. ff. de alb ſcr. & tangitur in dec j. conſ. Neap in fin. &
10 no. glo in c ſi xviij. diſt. † Similiter in ſedendo. ſeruatur ordo nã maior honor eſt ſedere à dextris principis, quàm à ſiniſtr. vnde ordo eſt,

do eſt, quòd primo genitus Re-
gis, ſedeat à dextris: & ſic quili-
bet dignior dēt ſedere à dextris,
& minus dignus, à ſiniſtris, ſecū-
dum Bald in l. decernimus in ij.
not C. de ſacroſanct. ecc. † Item
ſeruatur or inter aduocatos quia
prius debet proponere & allega-
re aduocat⁹ actoris: & poſtea ad-
uocatus rei ita dicit Bald in l. qui
prior ff. de iud. vbi idem dicit pro
cedere in omnib. actibus, qui fiūt
per actorem, vt præcedant Quod
facit ad id, quod dicimus in recō
uentione: in qua fiunt ſimultanei
actus. nam prius debent fieri acta
actoris: & poſtea immediate rei:
per d. l qui prior, & ib. Bal † Itē
ſeruatur ordo in execut. ſenten-
tiarum & decretorum ſecundum
formam. l. à diuo Pio §. in vend.
ff. de re iud. † Item ſeruatur or-
do in irrogando torturam pro ve
ritate eruenda: nam quando plu-
res ſunt incriminati de aliquo de
licto, debet incipi tortura à ma-
gis ſuſpecto: ſed ſi omnes æquali
ter ſuſpecti ſunt, & tunc ſi maſc.
& fœm. debet incipi à fœmina,
quia cenſetur timidior: & citius di-
cet veritatem, ſecundum Bart in
l. j. ff. de q & Gand. in tract. mal.
in tit de q. & tor. col ij. ſed ſi om-
nes ſunt maſculi, debet incipi tor
tura à minori, vel à timidiori, vel
à debiliori text. eſt in l. vnius. in
prin ff. de quæſt. & gl. in c partu-
ri xxij q. v. † Item, ſi de eo deli-
cto eſſent incriminati pater & fi-
lius, debet incipi tortura à filio,
quia pater magis cruciatur de tor
tura filij, quàm de propria. l. iſti
quidem § fin ff quod met cauſa.
ita tenet Gand vbi ſuprà & ſuper
hoc ponit pulchrū exemplū And.
de Iſ in c j. §. pub latt de pa. ten.
quòd cum pater & fil. eſſent in-

criminati de vno delicto, rex Ca-
rol. iuſſit ambos duci ad furcam,
& cū pater videret fil. propè fur-
cam, ſtatim confeſſus fuit, ꝙ ipſe
pater delictum commiſerat, & nō
filius: & ſic pater fuit laqueo ſu-
15 ſpenſus & fil. liberatus. † Itē, ſer-
uatur ordo inter mortuos, ex iu-
ris præſumptione nā ſi in eo con
flictu, in bello vel in mari, vel a-
lia ruina ſimul mortui ſunt pater
& fil. vel mater & fil. præſumitur
de iure prius mortuus pater, vel
mortua mater: & deinde fili⁹, in-
ſpecto ordine naturæ: qui eſt, vt
qui primo naſcitur, primo moria-
tur. l. ſcrip. ff vnde lib. & l. nam &
ſi parēt ff de inof. teſt. ita de hoc
eſt text. Bar in l. qui duos. §. cum
in bello, & l. cum pubere. ff. de re.
dub. quod tamen limitatur quan
do filius eſſet pubes: ſecus ſi eſ-
ſet impubes: quia tunc præſumi-
tur prius mortuus filius, quàm pa
ter vel mater quia propter imbe-
cillem ætatem cenſetur debilior,
& citius mori text. eſt & ibi gloſ.
in l. inter ſocerum, in princ. ff. de
pac. dot & in d. l. qui duos § fi. &
not Paul de Caſtr. in conſil. cj. in
prin in ij. vol. vbi etiam pulchrè
declarat, quòd is qui agit ad ſuc-
ceſſionem, & fundat ſe ꝙ filius
ſuperuixit patri, habet neceſſe hoc
16 probare: alias ſuccumbit. † Simi-
liter ſeruatur ordo in conueniē-
dis, fideiuſ & tertiis poſſeſ. quia
prius debent conueniri & excuti
principales debitores, auth. præ-
ſente. C. de fideiuſ. & auth. hoc ſi
debitor. C. de pig. & no. Alex. &
doct. in l fi. ff ſi cert pe. † Itē ſer-
uatur or. in legatis & diſpoſitio-
nib. vt ſi teſtator dicat, vnum ex
equis meis lego Titio, & alium
Meuio. nam Titius qui eſt primo
nominatus, debet prius eligere

quia attenditur iſte ordo verborũ, ſecũdum Bart. & Alex. in l. qui
18 duos. ff. de leg. j. † Item ſeruatur ordo in cõueniendis pluribus tutoribus: quia prius debet conueniri ille tutor, qui tutelam adminiſtrauit: & poſtea in ſubſidium is qui non adminiſtrauit: ſecundum Bart. in l. ſi vt certo. §. ſi duob. col. iiij. verſ. tu dic ꝙ imo eſt bona, &c. ff. com. & Bald. in l. j. in fin. & ibi communiter doct. C. de tranſ.
19 † Eodem modo in ſtipulat. quia non valet, niſi in ea ſeruetur ordo interrogationis pręcedẽtis, & reſponſionis ſeq. l. v § ſtipulatio. ff.
20 de verb. obl. † Item ſeruatur ordo ex iuris præſumptione in ſolutione debitorum: quia in dubio præſumitur quis prius ſoluere debitum proprium, quàm fideiuſſ. & prius debitum pœnale & vſurarium, quàm pœnale, & prius debitum magis antiquum, quàm minus antiquum l. & magis, cum l. ſeq. ff. de ſol. Similiter in eccleſiis & conuentib religioſorum datur certus ordo viuendi & celeb. diuina, vt notoriè liquet. Omnia igitur diuina & humana myſteria
21 ordine reguntur. † Non ſecus & iudicium ipſum, quod lapis quidam eſt angularis totius legalis doctrinæ, ſummo præ cæteris humanis actibus ordine regi oportet. Ad cuius ordinem componendum, accelerans cunctos huius, maximè Siciliç regni tyrunculos, aduocatos, & iudices togo, frater nanque dilectiõe exhortor, vt quæ in præſenti opuſculo colligenda decreui, ſedula lucubratione perſpiciant, perlegant, atque menti (quatenus ingenij vires partiuntur,) affigant, hic nanque totius iudicij exorditam telam ſummáque vigilantia contextã eos quidẽ inuenturos polliceor. Et prius quod in ſingulis iudiciariis actibus ex cõmunis iuris diſpoſitione ſeruatur Succeſſiue equidem, ex forma cõſtitutionum regni, ac capitulorum, titulũ magnæ curiæ, vicariç, & regiarũ deniq; pragmaticarum. Et in quibus iura hęc regni municipalia à iuris cõmunis regulis diſcrepent, eáſque corrigant, aut ex parte limitent. quod haſtenus ab alio ad noſtram tempeſtatem attentatum non extitit. Lætetur ergo iuuenum profeſſorum turba immortaliſque deo gratiam habeat, qui momento quinquennales labores modico pretio emere ſibi tribuit facultatem: errantibúſque in practicæ tenebris oculis lumen & claritatẽ demittens, viam ſpatioſam apeuit Perlege dilectiſſime cœtus: frugaléſque chartas, quas pro tui vtilitate notaui, aſſidua reuolutione cõtrecta: quas quidem, ſi obmiſſo liuoris aculeo, libenti ſtudio, relegeris, quæ habuiſſe non pœnitebit, inuenies: méque de te benemeritum arbitraberis.

TRACTATVS DIVISIO.

De iudiciis tractaturus, diuidam totum hunc tractatum in ſex partes principales. Prima pars, continebit quot modis ſumitur iſte terminus, ſeu iſtud nomẽ. Iudiciũ, in iure. Secunda pars continebit diffinitionem Iudicij, ſcilicet, quid ſit iudicium. Tertia pars continebit, vnde habuit originem Iudicium. Quarta pars cõtinebit, quotuplex eſt Iudicium. Quinta pars, Iudicium, lis, inſtantia, & cauſa quomodo differant. Sexta & vltimá pars, ex quibus partib. conſtet Iudicium: & quæ ſint

ſint eius mēbra. In iſtis ſex partib. conſiſtet tota continentia huius Tractatus. Quibus expeditis, Deo propitio, erit impoſitus finis huic Spec.aureo.

PRIMA PARS.

Iudicium, quod & quibus modis accipiatur.

Iudicium quot modis ſumitur. per totum.

Teſtis de ipſius iudicio deponens nō probat.

Diuinum iudicium, quod erit in fine ſeculi.

Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione.

Sententia etiam venit appellatione iudicij.

PRIMA pars cōtinet vnam tantum q.videlicet, † iſte terminus, Iudicium quot modis ſumitur in iure. Et breuiter dico, quòd iſtud nomen Iudicium plurib. modis in iure ſumitur. Primo enim modo accipitur pro ipſo actu trium perſonarum: videlicet actoris, iudicis, & rei: de quo principalis eſt materia noſtra, & ita accipitur. ff. & C. & extra de iud. & in c. forus de ver. ſig. Secundo modo accipitur iudicium, pro ipſo iuris ordine: vt eſt text. in c. ſicut ſine iudicio ij. q. j. Tertio modo, ponitur iudicium, pro diſcretione l. cum prætor. §. nō autem. ff. de iu. & in §. præterea, & ibi not. inſt. quib. non eſt permiſ. fa. teſt. vbi eſt gl. ord. nam dicitur pupillus vel furioſus non
habere animi iudicium, id eſt, diſcretionem. Quarto modo ponitur iudicium, pro iuriſdictione l. ij. §. fi. & ibi not. ff. de iud. Quinto modo, ponitur iudicium, pro actione: vt dicimus de iudicio familię erciſcundę: vt l. j. ff. commu. diuid. & l. ſed & eius. §. familię & l. hæredes. §. item ſi plures. ff. fam. erciſ. Sexto, ponitur iudicium pro condemnatione, cap. timorem. de conſec. diſt. ij. & ita accipit Apoſt. ad Cor. j. c. xj. Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. i. cōdemnationem. vt not. glo. in c. in iudiciis. de reg. iur. lib. vj & eſt text. in c. & purgabit. l. diſtin. Septimo, ponitur iudicium, pro vltima voluntate: vt eſt text. & ibi glo. in c. licet, in fin. in verſ. iudicare de ſepulc. libro vj.
2 † Octauo, ponitur iudicium, pro opinione ſeu credulitate alicuius vt dicimus in teſte deponēte de iudicio ipſius teſtis: quo caſu non probat, ſecundum Aug. in repet. l. ſciendum. col. ij. ff. de verb. oblig. & Alex. in conſ. lxxiiij. col. iij. in prin. in j. vol. Nono, ponitur iudicium, pro ſentētia c. perſonas, de appel. Item pro inſtantia: vt dicit gl. in d §. præterea, inſtit. quibus, non eſt permiſſ. fam. teſt. Decimo, accipitur iudicium, pro deliberatione & examinatione c. ij. in fin. lix. diſt. ij. Vndecimo, ponitur iudicium pro auctoritate. ca. nulla. lxij. diſt. Duodecimo ponitur iudicium pro arbitrio boni viri, ſecundum Abb. in c. cum autem. de iure patron. & Bart. in extrauag. ad repr. in verſic. videbitur, licet Bart. in l. ſi ſic, in prin. ff. de leg. j. dicat quòd importat liberam volūtatem per l. Thais. §. Lucius. ff.
3 de fideic. lib. † Decimotertio, ponitur iudiciū, pro diuino iudicio

vniuerſali,q̃ erit in fine ſæculi: vt tota die cantat eccleſia: & erit propè montē Oliueti in valle Ioſaph vnde Chriſtus aſcēdit ad cœlos:inde etiā deſcendet iudicaturus viuos & mortuos: vt declarat B.Th.iiij.ſent. diſt. xlvij. q.j. art.
4 iiij. † in toto autē præſenti Speculo accipiā iudicium ſecundum primū modū.ſ.pro tota illa expeditione,quæ fit cū illis tribus perſonis ſ.cum iudice,actore,& reo, à prima citatione vſq; ad ſenten-
5 tiā incluſiue: †quia etiam ſentētia includitur in hoc iudicio, eo mō accepto.vt not.Bal. per illum tex.in l.j.in iij.not C.ſi aduer. rē iud. & Abb.in c.j. de plus pet.& gl.in c.ſtatut §.inſuper, in verſ.iudicium,& ibi Gem de teſt lib.vj. Pro hoc eſt tex. in c in cauſis, in verſ.iud.de re iud.& in c. ad aures,&c.perſonas de app.Rob.Venuſ. I. V. D.

SECVNDA PARS.

Iudicij diffinitio: idq; variè. Tū eius exercendi ratio.

1 *Iudiciū quid ſit: & quot modis diffinatur,& num 9.& 11.*

2 *Iudicium ſine actore quandoque eſſe ſolet: & ſine accuſatore: & quandoque ſine reo.*

3 *Iudice procedēte per inquiſitionem, fama loco accuſationis ſuccedit.*

4 *Legatum factum perſonæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda,valet.*

5 *Donatio in qua incerta eſt perſona donatary, ſed euentu venit certificanda,tenet.*

6 *Diffinitio genus & differentias habere debet:aliàs non valet.*

7 *Teſtis rationem & cauſam ſcientiæ diuerſam à dicto ſuo aſsignare debet:aliàs non probat.*

8 *Verbum contendere in iudicio, ad partes ſolum refertur.*

9 *Iudicium,eſt inueſtigatio,quam facit iudex ſecundū iuris ordinē, per varios modos ad veritatem eliciendam,& elicitam cuſtodiendam.*

10 *Iudicium,eſt cauſa in iure reddendo neceſſariò poſita,cum perſonarum interpoſitione.*

11 *Iudicium eſt diſcuſsio cauſæ quæ iuridicè coram iudice fit.*

12 *Iudicium iuſtitiæ, eſt miniſtratio, quæ fit à iudice in cauſa coram eo propoſita,& num.13.& 14.*

13 *Iuſtitiam dicitur priuatus proximo facere,ſibi ius ſuum reddendo.*

14 *Iuſtitia pōt miniſtrari per iudicē quādoque abſque propoſitione cauſæ.*

15 *Iudicium conſiat ex conſideratione ſeptem cauſarum.*

16 *Cauſa materialis quæ dicatur.*

17 *Cauſa vnde dicitur.*

18 *Statutum vel diſpoſitum in materia,non cenſetur diſpoſitum in materiato, & non venit appellatiōne alterius nec econtra.*

19 *Materiato obligato, non cenſetur obligata materia.*

20 *Prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vendere farinam.*

21 *Cauſa quæ efficiens dicatur.*

22 *Cauſa quæ dicatur formalis,& nu. 25.& 26.*

23 *Scriptura, eſt actus formæ. quando ex legis diſpoſitione actus in ſcriptis debet celebrari.*

24 *Ordo reſcripti,dicitur forma.*

26 *Figura iudicij,quę ſit.*

7 *Cauſa ſubſtantialis, quæ ſit.*

8 *Publicatio & concluſio, an ſit de ſubſtantia proceſſus ſeu iudicij.*

9 *Naturalis quæ ſit cauſa, & an illi renunciari poſſit nu. 41.*

0 *Cauſa accidentalis, quæ ſit.*

1 *Cauſa finalis, quæ dicatur.*

2 *Sententia, eſt cauſa finalis iudicij.*

3 *Controuerſiæ per ſententiã imponitur finis, ad quem iura feſtinant.*

4 *Ex proceſſu in quo non eſt lata ſententia, non poteſt deueniri ad effectum executionis.*

5 *Cauſa finalis vniuſcuiuſque actus, eſt principale hominis intentum, actum illum facientis.*

6 *Cauſa, quæ ſit finalis in contractibus, & quæ in legatis.*

7 *Iuſtitia, eſt finalis iudicij cauſa.*

8 *Iudiciorum formalibus vel ſubſtãtialibus an poſſint partes renunciare, & num. 39. cum plurib. ſeq.*

9 *Cauſæ formali iudiciali, partes renũciare poſſunt.*

0 *Sententia ſine ordine iudiciario de voluntate partium ferri poteſt: & valebit in vim arbitramenti.*

1 *Partes an facere poſſint, quod iudex ſine ſcriptis pronunciet.*

2 *Formalibus neque ſubſtantialibus non poſſunt partes in contractibus, & vltimis voluntatibus renunciare, vt actus valeat.*

3 *Iudicio pendente coram vno iudice poteſt pars aduerſariũ trahere corã alio iudice, & valet iudiciũ exceptione lit. pendẽtiæ non oppoſita.*

4 *Pactum, quòd venditor non teneatur de euictione, valet.*

Renunciari poteſt accidẽtalibus cõtractuũ, & valet pactũ ſuper eis.

46 *Finali cauſæ iudicij renũciari põt.*

SECVNDA pars principalis continet vnicã q. videlicet, diffinitionẽ. Vñ quæro quid ſit iudiciũ. Rñdeo, ꝙ varijs modis diffinitur. Et primo mõ

1 diffinitur ſic, videlicet, † Iudiciũ eſt actus legitimus triũ perſonarũ in iudicio contendentiũ, videlicet iudicis, actoris, & rei: hãc diffinitionẽ ponit Bald. in rubr. ff. de iud. & Abb. in rubr. extra de iud. col. ij. & Alex. in rubr. C. de iud.

2 † Iſta diffinitionẽ impugnat Car. in rub. extra eo. & quãplures alij doct. ibi, ex eo, quia nõ eſt gñalis, & non conuertitur. nã qñque ſolet eſſe iudiciũ ſine actore, vt qñ iudex inquirit ex off. c. qualiter, & qñ el ij. de ac. qñque ſolet eſſe ſine reo, vt qñ iudex inquirit gñaliter ſuper notorio crimine ad inueniendum malefactorẽ, non cõtra certã perſonã, vt declarat Inn. in c. bonæ de elect. & habetur in cõſt. regni, ſi dãna clandeſtina. tñ Abb in d. rub. nititur ſaluare hãc diſſinitionem propter duas rationes. Primo quia debet accipi iudicium à cõmuniter accidentibus, nã ſecundũ curſũ cauſarũ, vt plurimũ ſolẽt eſſe tres perſonæ in iudicio text. in l. nã ad ea ff. de leg.

3 † Secũdo quia qñ proceditur per inquiſitionẽ, fama ſuccedit loco accuſatoris: vt d. c. qualiter, & qñ, & ſic ex iuris fictione extat accuſator. Verum iſta ſaluatio Abb. non ex toto euacuat rõnes contrarias, quia non euacuat illã, qñ proceditur ſine reo ſuper notorio crimine quæ appellatur in-

4 quiſitio gñalis. † Puto tñ ſaluando Abb. ab iſta impugnatiõe, dic. poſſe, & præſuppono ſubtiliter

quòd vbicuuque aliquis actus legitimus requirit ad ſui efficaciam interuentum aliquarum perſonarũ, poteſt dari ille actus validus, & efficax, quãuis non omnes illæ perſonæ interueniant certæ, ſed aliqua ſit incerta, inſpecto pręſenti ſtatu, tamẽ ex certa deſtinatione per rerum naturam, puta quia venit certificanda ex aliquo futuro euentu. Iſte eſt tex. in l. quidã relegatus. & ibi Bar. ff. de reb. du. vbi valet legatum factum perſonæ inceitæ, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda, & tamen nõ eſt dubium, ꝙ in legato requiruntur duæ perſonæ quo ad eius efficaciam. ſ. perſona legãtis, & perſona legatarij, vt patet ad

5 ſenſum. † Similiter in contractibus, nã contractus nõ poteſt per rerum naturam celebrari, niſi interueniat conſenſus duorum, vel niſi duæ perſonæ interueniant vt patet ad ſenſum, & tamen poteſt dari aliqua donatio, in qua perſona donatarij ſit incerta, & veniat certificãda, ex aliquo futuro euẽtu. Exemplum in miſſilibus, quæ proiiciuntur in populum: vt in §. pe. inſt. de re di. & tamen nõ per hoc definit, quin illud appelletur legatum, & illa donatio, ita in ꝓpoſito, quando iudex facit generalem inquiſitionem ſuper delicto notorio, dico quòd reus licet de præſenti ſit incertus, tamẽ eſt certus per rerum naturam, ſaltẽ deſtinatio, venit enim ex futuro euentu certificãdus, nam per inquiſitionem iudex perquirit indicia, & ſi contra aliquẽ inuenerit indicia deſcẽdit poſtea ad ſpecialem inquiſitionem cõtra eum, & ſic non per hoc deſinit eſſe iudicium, quia imò eſt reus ſaltẽ deſtinatiõe, & ex futuro euẽtu certificãdus, & per hæc poſſet in to-

6 tũ approbari ſaluato Abb. † Sed licet iſta diffinitio ita ſaluata videatur prima facie procedere, tamen puto ex nouæ conſideratione eam non eſſe bonam, & cõſidero id quod eſt vulgatũ in diffinitionibus, nam omnis diffinitio debet habere genus, & differentias, alias non valet, ſed hic, ſi rectè conſideretur, ipſummet diffinitũ ponitur loco diferentiæ, ergo nõ valet, ratione perplexitatis l. ſi Titius. ff. de cond. inſt. Hoc patet, nam dicitur in diffinit. ꝙ iudicium, eſt actus triũ perſonarũ, in iudicio contendentium, & ſic iudicium eſt diffinitum, ipſummet ponitur in differentiis, ibi, In iudicio, &c. per quod nulla reſultat declaratio quidditatis iudicii, ſicut ſi quis vellet diffinire hominem, & diceret, homo eſt animal in homine cõſiſtens, nã per talẽ diffinitionẽ nulla habetur declaratio hominis, cum differentiæ ſe referant ad ipſum diffinitum, ſic in ꝓpoſito, ſi quæro ſcire quid ſit iudiciũ, male mihi declaras, ſi dicis, ꝙ eſt actus, qui in iudicio fit, quia nihil plus ſcio nunc per talem declarationẽ, quã antea ſciebam

7 ſine ea. † Quod facit ad id, quod dicimus de teſte, qui debet aſſignare rationẽ & cauſam ſcientiæ diuerſam à dicto ſuo: alias ſi eſt eadẽ ratio cũ dicto, teſtis non probat vt ſi dicat ſcio Titiũ occidiſſe hominẽ. & interrogatus de cauſa ſcientiæ dicat quia ſcio: iſte teſtis non probat ſecundũ Bar in l. ſi. ff. de of. proc. Cæſ. & Soc conſ. xcviij. col. fin. in iiij. vol. vnde per ſuã diffinit. non declaratur quidditas diffiniti, prout eſſe deberet: vt no. Frãc. de Are. in l. i. in prin. in ij. no. ff. de vulg. & pup. ergo

on eſt bona. † Secundo, contra
anc diffinitionem conſidero il-
ud verbum, Contendentium. nã
ſertur pariformiter ad oẽs tres
erſonas: iuxta l. nã hoc iure, & l.
ucius. ff. de vulg. & pup. & tamẽ
quantum reſpicit perſonã iudi
s, videtur ineptè poni: qa iſtud
erbum, contendere in iudicio: re
rtur ſolũ ad partes: vt in authẽ.
feratur. C. de lit. cont. Partes. n.
cuntur ad inuicẽ contẽdere: &
dex eſt medius inter eas l. j. C.
nup. & no Bart. in l. legatũ ci-
rari, circa fi. ff. de vſuf. leg. & eſt
x. in c. cũ æterni de re iud. libr.
. & per hæc puto, ꝙ in puncto
ris hæc diffinitio non eſt bona.
Secundo mõ, principaliter dif-
itur iudiciũ, Secundũ Card. &
ol. in d. rub. extra de iud. videli
iudicium eſt inueſtigatio, quã
it iudex ſecundũ iuris ord. per
ios modos ad veritatẽ eliciẽ-
. & elicitã cuſtodiendã Et hãc
finitionẽ approbat Abb. & ibi
x. in rubr. C. de iud. Iſta diffini
poſſet morderi: quia videtur
ringere iudicium ſolũ, quan-
iudex procedit ſecundũ iuris
inem: ergo ſi ex forma ſtatuti
reſcripti principis iudex nol-
ꝓcedere, iuris ordine nõ ſer-
o, prout eſt. qñ procedit ſine ſi
a iudicij, & ſola facti veritate
pecta prout in regno procedi-
in cauſis ciuilibus: ſequeretur
i non eſſet iudiciũ: quod tũ
alſum: cum ibi etiã interue-
pſona iudicis, actoris, & rei:
n c. forus. de verb. ſig † Ter-
nodo, diffinitur iudicium ſe-
dũ Gaſp. de Cal in d. rub. ex-
e iud. videlicet, iudicium, eſt
a iure reddẽdo neceſſariò po
ñ interpoſitione perſonarũ,
ta fuit diffinitio Azo. in ſum

ma eo. tit. hanc diffinitionẽ puto
indubitanter non procedere, nec
eſſe bonã: nam omnis bona diffi-
nitio debet habere aliquid loco
generis: vt habetur in l. j. §. dolũ.
ff. de dolo. Sed in hac diffinitione
loco gñis ponitur ille terminus,
cauſa & rectè conſiderãdo hunc
terminum, cauſa eſt terminus ma
gis ſpecialis, quàm ſit iudicium:
quod probo ad ſenſum, nã cã, eſt
ipſa materia, quæ in iudicio de-
ducitur & agitatur, vt declarant
Alex. & alij Mod in l. poſtquã li-
ti. C. de pact. & in l. cauſas. C. de
tranſ. & eſt text in d. ca. forus. de
verb. ſig. vbi iſta duo. ſ. iudicium,
& cã, ponuntur vt diuerſa. & di-
cam plenius in v. parte prin. ſi er-
go cauſa eſt ipſa materia quę de-
ducitur in iudiciũ, ſequitur quod
iudiciũ eſt continens cã vero cõ-
tentũ, vnde differunt, vt continẽs
& contentum, ſed negari nõ po-
teſt, quin gñalius ſit continens,
quã contentũ, præterea quod iu-
diciũ ſit gñalius, perpenditur cla
rè ex dictis Alex. in d. l. poſtquam
lit. & ibi etiã Iaſ. vbi facit differẽ-
tiam inter iudiciũ cãm, litem, &
inſtantiã. & dicit, ꝙ iudicium di-
citur à citatiõe, vſque ad finẽ ſen
tentiæ: & ſic cõtinet ſub ſe litem,
& cãm, & inſtantiã, ergo eſt no-
mẽ gñalius: vnde male diffinitur
per nomen ſpeciei: quia videtur
diffiniri per ſuum indiuiduũ, qđ
fieri non poteſt: ſicut ſi vellemus
diffinire quid eſt homo: & dicere
mus: homo, eſt Petrus, rationalis,
mortalis, iſta eſt mala diffinitio:
quia loco gñris haberet ſuũ indi-
uiduum. ſ. Petrum: & ſic nõ eſſet
demõſtrata quidditas ipſius dif-
fini i & ſequeretur vnum incon-
neniẽs, quod quot ſunt cauſæ tot
eſſent iudicia ſeparata in genere:
quod

quod non eſt verũ: quia quando
diffinimus iudiciũ accipimus ip-
ſum tanquã vnum tantum in ab-
ſtracto conſideratũ: & non prout
eſt hoc iudicium, & illud &c. ſi-
cut dicimus de off. iud.vt decla-
rat Bar.in l.j.col.ij.& iij.ff.de iur.
om.iud.pro hoc eſt tex in l. pro-
ponebatur.ff.de iud.& hoc eſt de
mente Ariſtot in prædicamentis.
11 † Quarto mõ, diffinitur iudiciũ
ſecundum Abb.in d.rub extra de
iud.videlicet,iudiciũ eſt diſcuſſio
cauſæ,quæ coram iudice fit. Hanc
diffinitionẽ approbat ipſe,per tex.
in d c.forus.de verb. ſig.& poteſt
eſſe bona hæc diffinitio,quia be-
ne probatur,per d.c forus, & dif-
fert à præcedenti, quia illa ponit
ipſam cãm, vt genus:& ideo non
procedit: vt ſupra dixi impugnã-
do ipſam.iſta vero ponit ipſam di
ſcuſſionem cauſæ,vt genus,quod
ſtare poteſt: quia aliud eſt dicere
cãm,quod eſt quod de per ſe : &
aliud diſcuſſionẽ cauſæ, quæ diſ-
cuſſio refertur ad perſonas inter-
uenientes in iudicio,quia cauſa ip-
12 ſa de per ſe nõ diſcutitur. † Pu-
tarẽ tñ vltra prædictas diffinitio-
nes doctorũ,poſſe & quinto mo-
do diffiniri iudiciũ:videlicet, Iu-
diciũ,eſt iuſtitiæ miniſtratio,quę
fit à iudice in cauſa propoſita co-
ram eo.Hęc diffinitio eſt bona &
generalis , & cõuertitur cum ſuo
diffinito : & conſtat ex genere &
differẽtiis:nam inquantũ dicitur,
eſt iuſtitiæ miniſtratio : iſtud eſt
genus:quia comprehendit ſub ſe
plures ſpecies. nam poteſt mini-
ſtrari iuſtitia in iudicio , & extra
iudiciũ: vt habetur plenè in dec.
xxiiij. conſ.Neap. & ad hoc ſunt
prodita illa tria capitula Regni,
videlicet vnũ quod incipit:ad re-
gale faſtigium. aliud quod inci-
pit,omnis prædatio.& aliud , quod
incipit finis præcepti , charitas,
&c.in quibus locis ponuntur exẽ
pla de iuſtitia miniſtranda extra-
iudicialiter poteſt etiã poni exẽ-
plum in cauſis breuioribus: & in
illis,in quib proceditur leuato ve
lo iuxta auth.niſi breuiores.&ibi
Bart.& doct.C.de ſen. ex breuib.
rec.& l.de ſubmerſis,& ibi glo.&
doct.C.de nauf.lib xj.Item,ꝙ iu-
diciũ ſit ipſa miniſtratio iuſtitiæ,
colligitur ex tex.in d c forus,in-
quantũ dicit, quòd ipſa materia,
quæ proponitur in iudicio , dici-
tur cã,ſed dũ diffinitur, dicitur iu
diciũ:dum finitur ſ.per ſententia,
dicitur iuſtitia:ſic ergo finis dici-
tur iuſtitia:ipſum diſcutere, dici-
tur iudiciu : vnde qui iudicium
exercet , dicitur miniſtrare iuſti-
tiã:quia quidquid facit, eſt vt ve
niat ad finem: ſic ad ipſam iuſti-
tiam i ad ſententiã. quia ſenten-
tia lata dicitur iuſtitia miniſtrata,
ſed dũ eſt in fine, dicitur iuſtitiã
miniſtrari. hoc probatur in l.ij.§.
poſt originem. ff. de orig. iur.vbi
poſt originẽ iuris fuerunt inuen-
ti iudices & magiſtratus,qui iura
redderent, & ſic qui iuſtitiam mi
niſtrarent, quod ius proculdubio
reddunt, dum iudicium exercẽt.
Quod patet ex ipſa denominatio
ne vocabuli nam dicitur iudex,
quaſi ius dicens,vt in d. c. for.&
not.Bar in l.j.col ij.in princ.ff.de
iur om iu. inde venit iudicium à
iudice.quia dicitur iudiciũ, quaſi
iuriſdictio : ſicut iudex dicitur,
quaſi ius dicens,& hæc omnia di
cũtur in d.c.forus vnde ſicut iu-
dex dicitur ius dicere: & ſic iuſti
tiam miniſtrare : vt habetur in l.
pen ff.de iuſt.& iur ita & iudiciũ
quod deſcendit à iudice, dicitur
ipſa iuſtitię miniſtratio.& ſic ipſa
dictio

io iuris. † Sequitur in diffi ne, Quæ fit à iudice, &c. hoc um pono ad differentiã pri qui ſine iudicio poteſt face- ſtitiã proximo reddendo ſi- s ſuum: quia tunc dicitur ſex iuris præcepta. l. iuſtitia. §. j. iuſt. & iur. Itẽ ponitur, quia poteſt dari iudicium ſine iu cũ ab eo denominetur, tan- à digniori: vt d. c. forus. † Se ur in diffinitione in cã pro- a corã eo, &c. iſta verba po- d differentiã iuſtitię miniſtra- er iudicẽ ſine ꝑpoſitione ali- s cauſæ exemplum, qñ iudex rit bãna, ꝙ nullus porret ar- vel ambulet de nocte, vel hemet Deũ, vel ſimile: iam ur iuſtitiam miniſtrare. & tñ dicitur iudicium: quia nulla a eſt propoſita coram eo: nec t ibi aliqua forma iudicij. Itẽ oc, quod dico, in cauſa pro- a coram eo: apparet, ꝙ iudi- non poteſt dari, vbi non eſt a cauſa ciuilis, vel crimina- uia iſtud nomẽ, cã, eſt gñale, rehendens ciuilem & crimi- n: vt dicetur infra in v. part. s tract. & eſt tex. & ibi Alex. ct. in l. cauſas. C. de tranſ. & at gl. ib. & in c. j. de iu. cal. & . in cle. j. in xviij. q. de off. Cauſa. n. dicitur materia ip- udicij, ſuper qua iudiciũ ra- ur, vt d. c. forus, vñ dicitur cã rialis ipſius iudicij. quia ſine n poſſet iudiciũ in eſſe pro- i. † Hinc ſumpta occaſione rtunium eſt diſcurrere: quot e cõſiderẽtur in iudicio. ſu- ua q. dico ꝙ ſeptem cauſæ, derantur in iud videlicet cã rialis, cauſa efficiens, cauſa alis, cauſa ſubſtantialis, cau- turalis, cauſa accidentalis,

16 & cauſa finalis. † Prima cauſa, dicitur cauſa materialis & dici- tur cã materialis generice illa, ex qua immediatè aliquid fit: & il- lud quod fit ex ea, appellatur ma teriatum. vt eſt tex. & glo. & Bar. in l. ſi conuenerit. §. ſi quis. ff. de pig. act. exemplum ponitur in §. cum ex aliena. inſtit. de re. di. vt quando ex argento fit cratera, ar- gentum appellatur cauſa materia lis: cratera vero materiatum. & declarat Bart. in d. l col. ij. C. de condit ob cauſ. & Abb. in proœ. dec col. pen. vbi dicunt quòd cau ſæ cardinales dicuntur eſſe qua- tuor, ſcilicet, materialis, efficiens, formalis, & fin. & ibi declaratur,
17 quæ ſint iſtæ quatuor cauſæ. † Et dicitur cauſa à chaos, quod fuit principium omnium, vt declarat Card. in clem. dudum. §. ab olim. col. ij de ſepul. Cauſa autem quæ in iudicio deducitur, dicitur à ca- ſu: quia caſualiter euenit vt d. c. forus. de verb. ſi. in propoſito aũt quo ad iudicium, cauſa materia- lis ipſius iudicij, dicitur ipſa cã, quæ in eo deducitur: ſiue ſit ciui lis, ſiue criminalis: vt d. cap. forus. quia ex ipſa cã immediatè fit iu- dicium: & ipſum poteſt appellari
18 materiatũ. † An aũt id quod eſt ſtatutum vel diſpoſitum in mate ria, cenſeatur etiam diſpoſitum in materiato: & an vnum veniat appellatione alterius, & econtra dic regulariter, quod non text eſt in l ligni. §. ſi lignum. & ibi gloſ. & l Seruius. ff. de leg. iij. & l. l bro rum. §. chartis. & ibi Bartol. & l. ſi cui eod. titu. & dict. l. ſi conue-
19 nerit. § ſi quis. ff. de pig act. † Ex quo infertur, quòd ſi debitor pi- gnorat ſyluam cęduam, non cen- ſetur pignorata nauis, quæ fit ex lignis illius ſyluæ, quia obligata materia,

materia, non cenſetur obligatum materiatum:tex.eſt formalis in d. l.ſi conuenerit §.ſi quis.& ibi per doct.vbi Bald mouet pulchrũ, & quotidianum dubium ſ.an creditor poſſit prohibere debitorem, ne incidat ligna in ſylua pignorata,& diſtinguit, aut ſylua eſt cædua,& non poteſt prohibere, aut non eſt cædua,& tunc ſecus, vt
20 ibi per eum. † Fallit tamen id, quod ſuprà dixi, quando eadem eſt ratio in materiato, quæ eſt in materia, vt ſi ſtatutum prohibet vendi frumentum extra territorium, cenſetur prohibere etiam farinam:vt not Felin.in ca. ad li-
21 berandum.col.ij. de iudæ. † Secunda cauſa, quæ conſideratur in iudiciis,eſt cauſa efficiẽs, dicitur autem cauſa efficiens illa, quæ facit actũ,vel opus mediante materia:vt dicit Bal.in d l. dictam col. ij.verſ.modo dubitatur,& c.C.de cond.ob cau.& Abb.in proœ. decret col.fi.vbi plus dicit, ꝙ cauſa efficiens poteſt eſſe proxima, & remota,poteſt exẽplificari in ædificatione,nã ipſe faber muratius, dicitur cauſa proxima,quæ immediatè facit murum,dominus verò qui facit ædificari dicitur cauſa remota,cauſa ergo efficiens in iudiciis,eſt iudex,actor,& reus : quia iſtæ perſonæ faciunt iudicium,vt in d c.forus.& no. Abb.in rub.de iud.& iſta dicitur cauſa proxima: ex quo ab iſtis perſonis immediatè procedit iudiciũ, poſſet etiam conſiderari cauſa remota in iudiciis: vt quando aliquis litigat per procuratorẽ, nam procurator, eſt cauſa proxima,dominus verò, eſt cauſa remota,vel potius procurator poſſet dici cauſa efficiens inſtrumentalis,per ea quæ declarat
22 Abb.in d.proœ.decr.col.fi. † Tertia cauſa,quæ conſideratur in iudiciis, eſt cauſa formalis, dicitur aũt cauſa formalis illa, quæ conſiſtit in ordine, vel modo à lege tradito ad faciendum aliquẽ actũ puta,quando aliquis actus debet fieri cum aliqua ſolennitate iuris, illa ſolennitas dicitur in forma ipſius actus,exemplum poteſt poni in teſtamẽto, in quo requiruntur ſeptem teſtes pro forma, adeò ꝙ ſi vnus deficit, teſtamentum non valet,l ſi vnus.& ibi communiter doct.C.de teſt.Item in ſtipulatione,in qua eſt forma, vt præcedet interrogatio, & ſequatur reſponſio.l.v. § ſtipulatio ff.de ver.obli. Item in tranſactione ſuper alimẽtis, in qua pro forma requiritur decretum prætoris,cum cauſæ cognitione,qua omiſſa viriatur tranſactio l cum hi §. ſi prætor.ff.de tranſact.idem in alienatione rerũ minoris vel eccleſiæ,vt in toto ti. ff.de reb.eor.& C.de præd.mino. & in auct.hoc ius porrectũ. C.de
23 ſac.ſan.eccl. † Item,vbi lex vult quòd aliquis actus celebretur in ſcriptis, illa ſcriptura dicitur forma illius actus, ſecundum Bal.in l.fi.col ij. C.de ſuis, & leg facit l. cõtractus,& ibi Bal. C.de fi inſtr.
24 † Item vbi princeps dat certum ordinem in reſcripto, ille ordo dicitur forma, qua obmiſſa vitiatur actus.c cum dilecta. ibi plenè per Feli.de reſcr poſſent etiam mille alia exempla inueſtigari ex variis ll.in corpore iuris, in quibus ali-
25 quid requiritur pro forma † Illa dicitur cauſa formalis,quæ dat eſſe rei,& omiſſa vitiat actum.l.Iulianus §.ſed ſi quis. ff ad exhi.& c.ſuper quæſtionum. §.verum, & ibi Felin.& c.prudentiam.in fi.de offic.deleg.& c.ſicut. de election. lib.vj.& Card. in clem.j. §.j.in x. q.de

e reb.eccleſ.non alienā. † In
oſito autem dicitur cauſa for
s iudicij,ipſe ordo & ſolenni
udicij,videlicet,quòd præce-
ibellus,& ſequatur litis con-
&poſtea fiant probationes,&
um feratur ſentētia,aliàs ſen
ia nō valet,ſi iſte ordo,& for
bmittatur, vel peruertatur.l.
atam,& ibi Bar.C.de ſenten.
uòd iudex ſedeat pro tribu-
eſt de forma & ſolēnitate iu
.c.ſi.de re.iu.lib.vj.&no.Bar.
& fin.C.de ſent.ex bre.reci.
.in tit de dil §.ſi. verſ.ſed cū
cedente. Alio vocabulo iſta
a appellatur figura iudicij,vt
Bald in l nequidquam.§.de
col.ij verſ quid ſi commit-
&c.ff.de of proc.& declarat
in conſ.cxv. & ita intelligi-
in l.iubemus C de lib.cau.
dicit,tunc dici confeſſionem
ialem,& præiudicare,quādo
figura iudicij,&ibi hoc etiā
Bal.idem tenet Fel.in c.quo
contra.col.xxv.de probat.&
x Bar.in l. cum ſcimus.in ſi.
agr.& cenſ.lib.xj.& ita veri
r illa clauſula,ſine figura iu
quando Princeps ita cauſam
ittit.quia cenſetur ſublatus
s ordo formalis iuris poſiti-
o ad ſolennitatem,non quo
ſtantiā probationū, vt not.
n extraua ad reprim.in ver.
ura iudicij , & Lanfr.in cle.
n verſ.& figura & ibi etiam
& doct.de verb.ſign.& Pet.
pus Corn in cōſ.liiij. col.ij.
ra ſ,in ij vol.& Soc in conſ.
col.ij.in j.volum. † Quarta
quæ conſideratur in iudi-
citur cauſa ſubſtantialis, &
r illa, ſuper qua conſiſtit to
us, & effectus ipſius actus,
lum in contractu emptio-

nis, & venditionis ſubſtantia ip-
ſius contractus eſt res, & preciū,
nam ſine iſtis non poteſt celebra
ri talis contractus,& nullus eſt,l.
ſi.C.de contr.emp.& l.ij.ff.eo.tit.
& inſt.eo §.precium ſic etiam in
iudiciis ſubſtantialia iudiciorum
dicuntur ipſi actus ſubſtantiales
iudicij:prout eſt libellus litis con
teſtatio : iuramentum calumniæ,
probatio,& alij ſimiles:vt d.l pro
latam,& ibi Bar & doct C.de ſen
ten.& habetur in clem.diſpendio
ſam.de iud. declarat Abb. in c.cū
28 l,&A,col iiij de re iud †vbi etiā
tangit,an publicatio,& concluſio
ſit de ſubſtantia proceſſus ſeu iu
dicij:de quo plenè dicam infra in
xj parte, congruè in ſuo loco op-
portuno.Et non putet aliquis eſ-
ſe vnum & idem exemplum id,
quod poſui in formalibus iudicij
cùm hoc quod pono in ſubſtan-
tialibus, quia imò eſt diuerſum,
nam in formalibus conſidero ſo-
lum ordinem ſolēnitatis:vt d.cle.
diſpendioſam,& d.l.prolatam. In
ſubſtantialibus verò cōſidero pro
priè ipſos actus interuenientes,
29 quos ſuprà dixi. †Quinta cauſa,
quæ conſideratur in iudiciis , eſt
cauſa naturalis:dicuntur enim na
turalia alicuius actus ea, quæ ve-
niūt tacitè ex natura ipſius actus
abſque eo,quòd dicatur: ſicut di
cimus in mutuo : in quo tacitè
venit ex natura ipſius vt redda-
tur æquè bonum. l.cùm quid ff.
ſi certum petatur. Item in con-
tractu venditionis , in quo tacitè
venit ex natura ipſius vt vendi-
tor teneatur de euictione. l. non
dubitatur C. de euictionib. & l,
in vendendo. ff. de contrahenda
emptione. Item vt venditor non
teneatur ad dandum,ſed tantum
ad tradendum l ex empto. ff de
act.

actio.emp l.ſi ita.§ j. ff.de contra. emptio.& l.clauibus.eodem titu. Itẽm in contractu depoſiti venit dolus,& lata culpa tantum ex natura ipſius . in locato verò venit etiam leuis : in commodato leuiſſima:l.ſi vt certo.§.nunc videndũ. ff.commoda iſta dicuntur natura lia actuum,de quibus etiam habetur in l.pacta conuenta & ibi glo. ff.de contraben.emptio. ſic etiam in iudiciis conſiderantur naturalia iudiciorum , & ſunt illa, quæ. veniunt ex natura iudicij tacitè ex iuris diſpoſitione,& de his poteſt poni exemplum , per quamplures iuris regulas loquentes de natura ipſius iudicij Primũ exemplum, eſt de l. vbi cœptum. ff.de iudic.hoc enim eſt de natura iudicij,vt vbi cœptum ſit,debeat finem accipere. Secundum exemplum eſt de l.in hoc iudicio ff.fa. c.ciſ.vbi de natura iudicij eſt, vt ſit indiuiduum probaturetiam in l.nulli. C.de iu.& in c j. de ſequ. poſſeſ.& fruct.& Spec.in titu. de arbitr. §.ſequitur col.xiiij. verſic. quia omne iudiciũ, &c. Tertium exemplum eſt de l fin.C de fruct. & lit.expenſ.& l.non debeat actori. ff. de regul iur.vbi traditur regula,quod de natura iudicij eſt, vt in eo ſeruetur æqualitas inter actorem,& reum, & non claudicet. Quartum exemplum,eſt de l. properandum,in princ.C.de iud. vbi de natura iudicij eſt,quòd inſtantia eius finiatur triennio vel biennio , ſecundum quòd eſt iudicium ciuile vel criminale,vt ibi habetur Quintum exemplum,eſt de l ſolemus & ibi gloſſ. & doct. ff de iudic. vbi in iudicio tacitè venit , quicquid venit ex natura actionis propoſitæ. Sextũ exemplum,eſt de l aediles.§.item ſciendum ff.de ædi.vbi omnia acceſſoria poſt litem conteſtatã,veniunt ex natura iudicij,etiamq́ ſi non petantur. Poſſent etiã,& alia exempla poni,quæ per ſe ſtudioſus inueſtigator quærere &adaptare poteſt. 30 † Sexta cauſa, quæ conſideratur in iudiciis eſt cauſa accidentalis,& quæ ſit cauſa accidentalis declarat Bal.in l vendentis.col.ſi. in iiij.q in ſi C.de contrah e mpt. vbi dicit,quòd accidentale alicuius actus dicitur , quidquid aduenit ipſi actui iam ſubſtantiato: vt habetur in d.l pacta conuenta. & ibi gloſ. ff de contrah emptio. eſt enim accidens, ſecundũ Dialecticos quod poteſt eſſe, & abeſſe aliquo ſubiecto , præter ipſius ſubiecti corruptionem. Omne igitur pactũ quod apponitur in contractu emptionis præter rem, & precium dicitur accidentale,quia eo poteſt ſtare contractus, ſecundum Bal l iu d l vendentis.col.ſi. ſic etiam conſidero in iudiciis, & dico, quòd omnia quæ emergunt in iudicio,puta per oppoſitionem alterius partis præter formam, & ſubſtantiam iudicij,dicuntur accidentalia exemplũ pono de l quoties C.de iudic.& l j & ibi Barto. C.de ord. iud. vt ſi porrigo libellum , in quo peto hæreditatem, aduerſarius opponit mihi quæſtionem ſtatus : illa quæſtio accidens , dicitur accidentalis , quia abſque ea iudicium procedebat in petitione hæreditatis Poteſt etiam generaliter poni exemplã in omnibus exceptionibus , quas litigator opponit contra perſonã aduerſarij , vel contra teſtes , vel contra libellum in caſibus,in quibus parte non opponente procederet iudicium , iuxta textum in l ſed ſi ſuſceperit. ff de iu & l ita cemum,

num,& ibi Alex.& doct.C.de
cur.& l. Pomponius.§.rati ff.
procur & l fin. C. de exc. iſta
nia dicuntur accidẽtalia: quia
ex eis fabricatur quoddam no
m incidens iudicium : ſuper
o habet neceſſe iudex interlo
i , & ſine eis procederet iudi-
m principale , quia non tan-
nt ſubſtantiam neque formam
udicij. † Septima & vltima cau-
, quæ conſideratur in iudiciis,
t cauſa finalis : Dicitur autem
n'a finalis illa , ad cuius finem
iquis actus fit qua ceſſante,ceſ
t effectus illius actus.l adigere.
.quamuis ff.de iur.patrona.& l.
um te. C. de pact.inter empt. &
vend. † Sic etiam in iudicio cau
a finalis . dicitur ſententia diffi-
nitiua,quia ad hunc finem dedu-
citur cauſa in iudicio. vt per ſen-
tentiam terminetur. l. properan-
dum.C. de iud.& vt vnuſquiſque
conſequatur quod ſuum eſt.cap.
cùm æterni.de reg.iur. lib.vi. pro
hoc eſt text. formalis, & ibi not.
l.j.ff.de re iud.vbi habetur, quòd
per ſententiam imponitur finis
33 controuerſiæ. † Ad quem finem
iura multum feſtinant , vt ſit li-
tium finis.l.ij.C.de re iud.& odio
habent , quòd lites ex litibus o-
riantur.l.terminato.C.de fruct.&
lit. expenſ.& l.4. §.ait prætor. ff.
de re iud.& l non diſtinguemus.
§ quæſitum.ff.de arb. & l.ſi quis.
§ iuſiurandũ.in fi. C.de reb.cred.
34 † & quòd ipſa ſententia ſit cau
ſa finalis iudicij,patet quia ea ceſ
ſante , ceſſat effectus iudicij, qui
effectus , eſt ipſa executio : nam
ex proceſſu in quo non eſt lata
ſententia,non poteſt deueniri ad
effectũ executionis.l.j.& l ſi & ibi
not.C.de exec rei iud & l ſi cum
nulla.ff.de re iud.& l.ſi pacto quo
35 pœnam.in fi.C.de pactis.† Iſtud
comprobo per vnam pulchrã de-
clarationem, quam facit Socin.in
conſil.cclj.col vij.verſic.compro-
batur,&c.in 2.vol.vbi dicit,quòd
cauſa finalis vniuſcuiuſque actus
eſt principale intentum hominis
facientis illum actum finaliter:
idem Socin.in conſ clix. col viij.
verſ. confirmantur etiam, &c. in
ij.vol.vbi ponit aliam declaratio-
nem,dicens,quòd cauſæ quæ co-
hærent diſpoſitioni,& quæ in ſpe
cta iuris diſpoſitione inducunt,&
arctant ad ita diſponendum , di-
cuntur eſſe cauſæ fin.de qua ma-
teria tractat Bart. in l.ij.§ fi. ff.de
don. ſed in materia iuditij princi
pale propoſitum proſequentis iu-
dicium,eſt veniendi ad ſententiã
& ipſa ſententia arctat ad forman
dum iudicium cum ſuo ordine:
36 ergo ipſa dicitur cauſa fin.† Quæ
autem ſit cauſa fin.in contracti-
bus,& quæ in legatis, declar Bal.
in l.j.col.ij. C.de ſal.cau.adiec.le.
& dicit Bal in l.generaliter.col.ij.
in ij. oppoſ. C.de epiſc. & cleric.
quòd cauſa fin. dicitur propriè
cauſa,& non aliæ cauſæ: imò di-
citur cauſa omnium aliarum cau
ſarum,ſecundum Ariſtote. quem
ibi allegat Bal. idem tenet Bal.in
rubr.C.de inſtitut. & ſubſti.circa
37 princip. † Poſſet etiam dici cau
ſa fin.iudi. ii,ipſa iuſtitia,quia per
examen iudicij peruenitur ad iu
ſtitiæ miniſtrationem:quæ ſit per
ipſam ſententiã,ſecundũ And.de
38 Iſer.in conſt.cul'us iuſtitię.† Vi-
dimus igitur iſtæ ſeptem cauſæ cõ
ſiderentur in iudiciis. Quæro pro
complemẽto huius ſecundæ par-
tis, an poſſit ſaltem de volunta-
te litigantium fieri iudicium,abſ
que interuentu iſtarum ſeptem
cauſarum,vel alicuius ex eis. Iſta

ſi.

q.cõtinet hoc in effectu, ſcilicet, an partes poſſint renunciare formalibus, vel ſubſtantialibus iudiciorũ, & ſic aliis cauſis ſupra declaratis. Et pro ſolutiõe huius q. reaſſumo oẽs cauſas prædictas, & primo, quo ad cauſam materialẽ, dico, quòd huic cauſæ non poteſt renũciari, quia cum iudicium, ſit quid materiatum, ab ipſa cauſa in iudicio deducta nõ poteſt in eſſe produci, ſine eius materia, & ſic neque partes, neque iudex poſſent facere, quod ſit iudiciũ abſque cauſa materiali, quia eſſet impoſſibile per rerum nat ſicut ſi faber vellet facere nauem abſq; lignis, & tabulis, text. eſt in l. per ſeruum. §. fi. ff. de vſu. & habit. facit l vbi repugnãtia ff. de orig. iu. Secundo, capio cauſam efficientẽ, & dico idem, quòd huic cauſę nõ poteſt renunciari, nec produci in eſſe iudicium abſque cauſa efficienti, quia eſſet ridiculum, ſicut naſci filium ſine patre l licet. § ea obligatio. ff de proc. & per doct.
39 in rubr. inſt. de act. † Tertio, eſt cauſa formalis, ſuper qua adhibetur talis diſtinctio. Aut enim eſt talis forma, quæ principaliter reſpicit fauorem partis, & illi formę poteſt per partem renunciari, per regulam l pen. C. de pact & valet iudicium. Exemplum in iuramento teſtis, nam teſtis tenetur iurare pro forma, alias eius depoſitio non valet ſine iuramento l. iuſiurãdum. C. de teſt. c. de teſti & ibi Abb. & doct. & c. tuis de teſt. & tamen põt per partes remitti iuramentum teſti, & valet eius depoſitio, vt eſt tex. in d. cap tuis. & ibi Abb. in iij. not aſſignat rationem prædictam, ſcilicet, quia eſt forma inducta in fauorem partis. Aut eſt forma, quæ principaliter reſpicit ius publicum, & illi non poteſt renunciari, prout eſt ipſe ordo iudicij, vt not gl. in verſ partium in c. de cauſis, de off. deleg. & ibi expreſſe hoc tenẽt. Abb. & Ioan. de Imol. pro hoc eſt text. in l. ij. § ſed quia veremur. C. de iur. cal. & in c j. de lit. cont. & l. nemo
40 poteſt. ff de leg j. † Quod tamẽ intellige ſane procedere, quando partes vellent obmittere formam iudicij, & vellẽt quod ſit iudiciũ, & ꝙ ſententia valeat, vt ſententia iudicis, quia hoc facere non poſſunt: ſed ſi partes vellent ex toto tollere ordinẽ iudiciarium, & vellent vt iudex procedat, vt arbitrator, tunc id facere poſſunt, & valebit ſententia in vim cuiuſdam arbitramenti, ſeu pacti, ita dicit Abb. in d c. de cauſis col ij. & ibi etiam Fel. in iiij. col. & ita debet intelligi, quod not. gloſ. in c. fi. in ver. illuſtrium de reg iur. lib. vj. & tangit plene Abb. in c. j. col. iiij. & v. & ibi etiã Ioan. de Imol. de lib. obl. ꝓbatur per ea, quę habentur in l. ij. C. com. vtriuſque iud. quod partes poſſunt ratificare ſententiã nullam: & valebit in vim pacti. & iſta plenè examinat Matth. de Afflic in ſuo com. conſtitutionũ Regni. in prętudiis in
41 viij. q. principali. † An autẽ poſſint partes facere, ꝙ iudex pronunciet ſine ſcriptis? In hoc reperio varietates doct. nam Bart in l. quoties C. de priuil. ſch. lib xij tenet, quòd hoc poteſt fieri per partes, & valebit ſententia ſine ſcriptis idem tenet Ioan And in addit. Spec. in tit de ſenten §. iuxta. verſ. item non valet in addit. quæ incipit, verſ iiij. &c. Contrariũ videtur tenere gl. in d c. fi. in verſ. illuſtrium, circa fi. de reg. iur libr. vj. putarẽ ita ſaluari poſſe vtranq; opin.

pin. vt diſtinguamus mō prædi-
o.ſ.an partes volunt,vt in toto
dicio omittatur ordo iuris, &
c poteſt etiã in ſentetia omitti
a ſolennitas ſcripturæ:quia tūc
dex cēſetur quidā arbitrator, p
prædicta,aut partes volūt,ꝙ iu-
cialiter ꝓcedatur in aliis actib.
ſentētia feratur ſine ſcriptis,&
nc fieri nō pōt,per ea,quæ not.
ec.in tit de lib.conce.. §. nunc
cendū.verſ.ix iſta. n.eſt cōis o-
omniū,ꝙ ſi partes volūt omit-
e ordinē iudiciariū,in toto ꝓ-
ſſu poſſunt hoc facere, ſecus ſi
aliquo actu tātū.vt dicit Gem.
d.c.ſi.col.iij in ſi.verſ. nota bñ
am glo.& c.de reg.iur.lib.vj.&
b.& doct.in d.c de cauſis.ex-
.de off.deleg Quarto,eſt cauſa
ſtantialis,in qua per omnia fa
s eandē diſtinctionē, quã feci
cauſa formali , quia iſtæ duæ
ſæ, quo ad hoc pari paſſu am-
lant per ea quæ not.Bar.in au-
.offeratur col ſi C.de lit. cōte.
formatq.an poſſit renunciari
bſtantialibus iudicij. † Et ex
dictis poteſt declarari illud,ꝙ
mus in contractibus,& in vl-
is voluntatibus, in quibus nō
eſt per partes renunciari for-
ib. neq; ſubſtantialibus per l.
ao pōt ff de teſt. quia iſta for-
lia tendunt in fauorē publicū,
hoc. ſ ne falſitates committā-
l.iubemus in ſi.C de teſt.& l.
.de fideic. & not Bart. in d.l.
ao poteſt.in ij.q ita colligitur
ot per gl & Bart in j opp. in
nemo poteſt,nã illud intelli-
r. ſ vt ille actus factus ſine ſo
itate legis,remaneat. propriè
idem,& cum illo vigore , qui
r cum ſolennitate, non enim
ſt teſtator facere,quod ſit te-
entū,& quod ſiat corã quin-

que vel paucioribus teſtib.ſed ꝙ
ſit codicillus,ſic,qđ erit per clau
ſam codicillarē appoſitã , de qua
plenè per Bar.in l.j ff de iur cod.
ſicut nō poſſunt partes facere, ꝙ
ſit verum iudiciū ſine ordine iu-
diciario, ſed quòd ſit quodam ar
bitramentum , ſi cut ſuprà dixi.
Quinto,eſt cauſa naturalis, ſuper
qua facio hãc diſtinctionē. Quæ-
dã veniunt ex natura iudicij pro
pter publicam vtilitatē,vt eſt pe-
remprio inſtantiæ per triennium.
l properandum. C.de iud. & iſta
naturalia nō poſſunt,tolli per par
tes,ſ prorogando tēpus inſtantiæ
vt no.gl & Bar.& Alex.in d.l pro
perandum. in princ.& ibi cōiter,
doct & dicã plenè infrà in v. par-
te huius tract.Quædã veniunt ex
natura iudicij ad vtilitatē partiū,
& illis poſſunt partes renūciare,
& facere ꝙ non veniãt. & poteſt
poni exemplū in aliis caſib.ſuprà
exemplificatis in iſta cauſa natu-
rali , præter peremptionē inſtan-
tię,vt de regula, vbi cœptum eſt
43 iudicium , &c. † nã poteſt pars
pendente vno iudicio corã iudi-
ce trahere aduerſarium corã alio
iudice , ſi non opponit exceptio-
nem litis pendentiæ, & valet iu-
dicium,quia ſi non opponit,cen-
ſetur cōſentire,& ſibi imputatur,
ſecundū Abb.& Ioan.de Imol.in
c.cum M. Ferrarienſis col.fin.de
conſt.& Bald in l.nulli circa ſi C.
de iud & ibi etiam Iaſ.col.ij:ergo
patet, quòd de conſenſu partium
poteſt tolli iſta naturalis, & ratio
eſt , quia reſpicit fauorem ipſarū
partium. ſ.ne reus vexetur in di-
uerſis tribunalibus,vt habetur in
d.l.nulli. Similiter in alio exem-
plo d.l. ſolemus ff.de iud vbi eſt
gloſ.quæ ponit verum intellectū,
ſcilicet,vt id nō veniat in iudicio,

de quo nominatim actum eſt inter partes, quòd non veniat. Sequitur ergo, quòd poſſunt partes facere, quod veniat in iudicio id quòd ex eius natura veniret, & ideo poſſumus dicere in aliis ſi-
44 milib exemplis. † Quo corroboratur ex his, quæ in ſimili dicim⁹ in cōtractibus, in quibus poſſunt naturalia tolli de voluntate partium, nam valet pactum in cōtractu emptionis, quòd venditor nō teneatur de euictione l. emptorē. §. qui autem. ff de act. empt quo caſu licet teneatur de euictione ad intereſſe, propter pactum, quia euictio hoc includit, ſcilicet, vt venditor teneatur ad intereſſe. l. venditor hominis. ff. de euict tamen tenetur tūc vēditor ad pretij reſtitutionem, non obſtante pacto, quòd non teneatur de euictione. ita probat text ſing in d l. emptorem. §. qui autē, & ibi Bart. & not plenè Bal. in l. j col. fi. C. de per. & com. rei vend. & ideo cautela eſt pro vēditore, quod faciat pactum expreſſum, vt non teneatur etiam ad precij reſtitutionē, alias teneretur ad precium, vt ſupra ſimiliter diximus in teſtamēto, cuius natura eſt, vt ſecundum tollat primum. § poſteriore inſt. quibus mod. teſt infir. & l j & ij. ff. de iniuſt rup & irri. teſt & l ſancimus. C. de teſt. & huic naturæ poteſt derogari per teſtatorē, quia poteſt teſtator in j. teſtamēto ponere talem clauſulam derogatoriam. vt non tollatur per ſecundū l ſi quis. in princ teſtamēti. & ibi Bart. ff de leg iij & l. ſi mihi, & tibi. §. in legatis ff. de legat. primo.
45 † Sextò, eſt cauſa accidentalis, & in hac nullum dubium, quòd pōt per partes ei renunciari, quia ex quo per partes emerget . . . teſt per eaſdē tolli l eius eſt nolle. ff. de reg. iur. & hoc etiam expeditum in contractib. in quibus poteſt renunciari accidentalibus, & valet pactum ſuper eis. l. pacta conuenta, & ibi glo. & doct. ff. de contrah. emp. & ratio eſt, quia tāgendo accidentalia non tangitur in aliquo virtus formalis, nec ſub
46 ſtātialis actus † Septimo, & vltimo, eſt cauſa finalis, in qua breuiter cōcludo, ꝙ poteſt tolli per partes, nam ſuper declaraui quod cauſa finalis iudicij, eſt ipſa ſententia, & iñ nulli dubium eſt, ꝙ poſſunt partes litigantes renunciare ſententiæ, & facere ꝙ in cā non feratur ſententia, vt eſt, qñ pendēte lite tranſigunt, quæ trāſactio regulariter fit ſuper redubia & lite incerta, alias incæpta. l. j.
47 ff. de tranſ. & ibi not. † Per quā tranſactionē imponitur finis controuerſiæ abſq; ſententia l. ſi fratris & per totum. tit. C. de tranſact. Et ex his remanent expedita ea, quæ dicenda erāt ſuper hac ſecūda parte, vnde venio ad tertiā partē. Rob. Mar. Venuſ. V. I. Doct.

TERTIA PARS.
Iudicium vnde originē produxerit.

1 *A tempore Adæ, vſque ad tempus noſtrum, nouem fuerunt leges.*
2 *Ius naturale primæuum, tempore Adæ inuentum.*
3 *Cōe ius, quo tempore inuentum ſit.*
4 *Obligatio antidotalis. inuēta de iure naturali.*
5 *Naturale ius ſecundarium rationis quo ſit inuentum tempore.*
6 *Præceptum quod tibi non vis fieri, alteri*

alteri ne feceris, eſt ex l. Moſaica,
Euangelica, & Apoſtoiica con-
firmatum.

Legis naturalis tempore, omnia e-
rant cõmunia, & leges neque con
ſtitutiones non erant, ſed homines
naturaliter viuebant.

Gentium ius, quod ſit, & quid intro
duxit.

Leges, Moſaica, prophetica, & ciui-
lis, quo tempore proditæ ſint, &
num 12.

Lex Moſaica, alio vocabulo appella
tur lex decalogi, & in quibus con-
ſiſtit.

Lex Moſaica, continet præcepta mo
ralia, & myſtica.

Lex Prophetica, quæ dicatur.

Lex Moſaica, & prophetica hodie
ſeruatur, & allegari poteſt ad de-
ciſionem cauſarum.

Lex ciuilis, à regibus originem ha-
buit

Reges fuerunt primi domini, qui in
mundo inuenti fuere.

Primus Imperator quis fuerit.

Leges ciuiles quis primus dedit.

Regijs legibus vſque ad quod tem-
pus vixerunt gentes.

Tarquinius ſeptimus, ob adulterium
per eius filium in perſonam Lucre
tiæ commiſſum, fuit expulſus.

Romanis quomodo ab Athenienſi-
bus fuere leges conceſſæ.

Conſules Romani quando creati: &
quare ſic dicantur.

Tribunus quo tpe Romæ creatus ſit.

Senatores Romani quando conſtitu-
ti, & centum erant.

Prætores quando electi à Romanis,
& quis dicatur prætor vrbanus,
& quis peregrinus.

25 Imperium vnde habuit originem.

26 Imperatorem deponere, ad Papam
ſpectat.

27 Iuriſconſulti qui appellabantur.

28 Leges ciuiles, quot annis ante ad-
uentum Chriſti fuerint.

29 Tẽpore gratiæ inuenta eſt lex Euã-
gelica, lex Apoſtolica, & Cano-
nica, de quibus etiã nu. 31. & 32.

30 Imperatoris poteſtas à deo procedit.

31 Chriſtus dicitur rex regum, & do-
minus dominantium.

32 Lex Apoſtolica quæ dicatur.

33 Lex Canonica, quæ dicatur, & qua
re fuit introducta & in quibus vo
luminibus conſiſtat.

34 Decretorum liber, an connumere-
tur inter leges Canonicas, & ſit
autenticus, & à quo ſit conditus.

35 Liber decretorum, quatuor habet
ſpecies auctoritatum, & an om-
nes ſint authentica.

36 Dicta ſanctorum patrum, an poſ-
ſint ad deciſionẽ cauſarũ allegari.

37 Innocentij dicta ſuper decretalibus,
non ſunt authentica, nec habent
vim legis, ſed ſunt velut gloſæ.

38 Ciuiles ll. in decretis incertæ non de-
bent ſeruari, vt canones.

39 Liber decretorũ, quo tempore cõpila
tus, & quo tpe liber decretalium.

40 Ius naturale eſt immutabile, & ſem
per fuit, & eſt hodie in vſu.

41 Ius naturale ſecularium, an hodie
obſeruetur.

42 Cuius derelinquens patriam pericli-
tantem eius perdit priuilegia.

43 Patria ſua vnicuique charior eſt.

44 Ius gentiũ eſt immutabile, & cõtra
illud Princeps ſtatuere non poteſt.

45 Princeps poteſt ex cauſa diſtingue re,& limitare ius gentiū, non tamen in totum tollere.
Idem in iure diuino
46 Conſuetudo an induci poſſit contra ius gentium vel diuinum.
47 Lex Moſaica, an inter Chriſtianos ſit hodie in obſeruantia
48 Christus,fuit lex,& veritas, qui omnia velamina veteris teſtamenti illuſtrauit
49 Iudæi ſeruant etiam hodie legē Moſaicam,& ſecundum eam viuunt, & illa deficiente ſeruant ius commune, etiā in deciſionibus cauſarū.
50 Iudæi iurant ſuper lege Moyſi, & ſuper Chriſti præceptis.
51 Iuramentum Iudæi confirmat contractum per ipſum celebratū, qui alias erat inualidus
52 Iudæus non compellitur ad obſeruātiam iuramenti in compromiſſo oppoſiti.
53 Iudæus per legem ſuam iurans, per Chriſtianum iudicem ad iuramēti obſeruantiam compellitur, & cōtrauenićs puniri pōt de periurio.
54 Iudæus non poteſt iurare per Euangelia,neque per Chriſtum, & iurans compellitur ad obſeruantiam iuramenti. & num ſeq.
55 Iudæus blaſphemia Chriſti dicitur.
56 De iure ciuili non valet iuramentū ſuper contractu inualido.
57 Eccleſia nō ſe impedit de animabus. Iudæorum quæ iam damnatæ ſunt.
58 Moſaica lex quo ad matrimonia inter Iudæos ſeruatur.
59 Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi, quo ad ſpiritualia.
60 Iudæus licet facere actos ſecundum eorum ritum,qui in contēptum fidei Chriſtianæ non tendunt, aliàs Chriſtianorū immunitates perdūt.
61 Iudæi an gaudeāt immunitate Chriſtianorum.
62 Quo ad circumciſionē, inter Iudæos lex Moſaica ſeruatur.
63 Ceremoniæ dicuntur ſacrificia Iudæorum
64 Lex prophetica,an hodie ſit in vſu.
65 Chriſto adueniente in mundū ceſſauit lex prophetica.
66 Teſtis qui falſum teſtimonium pecunia dicit,Chriſtum vendit ſicut fecit Iudas.
67 Iudex,qui accepta pecunia peruertit iuſtitiam iniuſtam ſententiam proferēdo,dicitur Chriſtū vendere.
68 Lex ciuilis qualiter hodie ſeruetur, & in quibus conſiſtat
69 Euangelica lex, eſt hodie in obſeruantia, & lex vitæ appellatur.
70 Lex euangelica, in multis correxit legem Moſaicam.
71 Apoſtolica lex eſt hodie in obſeruantia, & legi ciuili præfertur in deciſionibus cauſarum.
72 Ius diuinum poteſt per principem diſtingui, & limitari, licet non in totum tolli.
73 Lex canonica ſeruatur inter Chriſtianos, & ſi in aliquo contradicit legi ciuili, quæ lex ſeruari debeat.
74 Leges ciuiles Canonibus obuiantes, reprobatæ cenſentur.
75 Ius canonicum, ius quaſi regulatū dicitur.
76 Canonicū ius ſeruatur in vtroque foro in cauſis miſerabiliū perſonarū.
77 In deciſionibus cauſarū lex canonica præfertur dicto cuiuſlibet ſancti.Secus

cti. Secus quo ad ſolam interpretationem diuinæ ſcripturæ.

Dictum alicuius ſancti, auctoritati veteris vel noui teſtamenti conforme in deciſionibus cauſarum iuri canonico præfertur.

Papa poteſt ius diuinum limitare.

Ius diuinum, an ſit ius ab aliis iuribus ſeparatum.

Ius diuinum ſub ſe comprehẽdit ius naturale, & gentium.

Ius canonicum, vno reſpectu ciuile appellari poteſt.

Ius feudorum, eſt conſuetudinarium, & numeratur cum iure ciuili.

Liber feudorum, compilatus fuit ab Oberto de Orto Iuriſconſulto Mediolanenſi, & an dicatur authenticus.

Iura feudorum qualiter ſint hodie in obſeruantia.

Cauſæ Feudales, per quæ iura deciduntur in Regno.

Argumentũ de emphyteoſi ad feudum, valet: & econtra.

Conſuetudines feudorum, præferuntur iuri communi in cauſis feudalibus: quando conſuetudo, & vſus Feudorum ſunt rationabiles, & quando eſt expreſſè deciſum per vſus Feudorum. & nu. 90. & 91.

Appellatio in cauſa feudali deſerta, non dicitur per non appreſentationem proceſſus infra quinquaginta dies ſecundùm Conſtitutionem Regni.

Argumentum à contrario ſenſu, nõ ſumitur in vſibus Feudorum.

Argumentum à contrario ſenſu, coniectura, & ſubauditus intellectus dicitur.

Iura feudorum ſeruantur in Eccleſiaſticis Feudis.

94 *Ius Longobardum aggregatur iuri ciuili, & à quibus fuit conditũ.*

95 *Ius Longobardum an hodie ſeruetur in Regno. & an præferatur iuri Romano, & numer. 96. cum plu. ſeq.*

96 *Conſuetudo contra Regni conſtitutiones, eſt reprobata.*

97 *Ius Longobardum, non eſt lex, neque ratio: ideo receſſit ab aula.*

98 *Ius Longobardum non eſt curandum niſi in loco, vbi obſeruatur ſecundum loci conſuetudinem.*

99 *Ius Longobardum, ius eſt aſininum, & num 121.*

100 *Lex Longobarda, eſt inualida & vulgaris appellatur. & nu 101.*

102 *Lex quamuis dura: & iniuſta ſit, & ſine rõne. tamen ſeruanda eſt.*

103 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*

104 *Lex transfertur cum tranſlatione regni, niſi nouus regnatòr ea confirmet.*

105 *Videlicet dictio, eſt declaratiua, & reſtrictiua præcedentium.*

106 *Ius municipale alicuius loci, in loco vbi viget, ius cõe appellari poteſt.*

107 *Intellectus verus conſtitutionis Regni, quæ incipit. puritatem & nu. 108. & 109. cum plur. ſeq.*

108 *Ordo ſcripturæ inducit regulam, & ordinem intellectus.*

109 *Scripturæ ordo nõ inſpicitur, vbicũque mens diſponentis eſt certa.*

110 *Clauſula incerta in medio vnius capituli, ante quã oratio cõpleta ſit, ad illud tantum capitulum refertur, non ad alia ſeparata.*

111 *Cõſuetudo, dicitur lex municipij. & cĩues de ciuitate illã ſeruare tenetur*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

112 *Contrarietas ſemper eſt euitanda.*

113 *Ordo exempli gratia poſitus pro doctrina, formam non inducit nec ſeruari debet.*

114 *Scripturæ ordo non inſpicitur, vbi conſtat de ordine intellectus.*

115 *Ordo ſcripturæ perturbans ordinem neceſſitatis, non attenditur, ſed ad neceſſitatis ordinem reducitur.*

116 *Regulæ ſtandum eſt, donec limitatio probetur.*

117 *Primo nominatus, cenſetur maior, & dignior.*

118 *Magis dignum, & nobile, præferri debet minus digno, & minus nobili.*

119 *Ius Romanum dignius eſt iure Lõgobardo.*

120 *Leges Imperatorum, ab ipſo Deo procedere cenſentur.*

121 *Iniuſtitia non inuenitur in legibus Iuriſconſultorum.*

122 *Dictio prout, eſt limitatiua, & relatiua.*

123 *Argumentum ſumitur à contrario ſenſu in ſtatuto diſponente ſuper caſu non prouiſo à iure cõi.*

124 *Mundualdus non requiritur in muliere cõtrahẽte nomine alieno.*

125 *Mulier veniens iure Romano in Siciliæ regno, ſine mundualdo teſtari poteſt.*

126 *Conſuetudo, & notoria obſeruantia temporis cuius non extat memoria in contrarium, habet vim legis & priuilegij*

127 *Ius Longobardum excludit cognatos, & etiam matrem à ſucceſſionibus: non tamen excludit filios naturales per filias fœminas, quãuis legitimas.*

128 *Ius Francorum qualiter probetur, quòd ſit in vſu.*

129 *Conſuetudo notoria eſt quælibet, ex inſpectiore plurium inſtrumẽtorũ: & ſufficit eã tantũ allegare.*

130 *Conſuetudo nulla eſt fortior, & melior, quàm iuri cõmuni conformis.*

131 *Ius Francorum eſt ſpeciale, & oneroſum, & contra ius cõmune, vnde per allegantem probari debet.*

132 *Iudicium vnde fuit proditum, & qualiter habuit originem.*

133 *Adam qualiter, & quomodo contrauenit præceptis Dei*

134 *Iudicium cognitum fuit etiam tempore veteris teſtamenti, & tempore noui teſtamenti vſque in hodiernum diem. & num 103.*

135 *Iudicium inuentũ fuit, ne quis ſibi ius propria auctoritate diceret.*

TERTIA pars principalis cõtinet vnicam
quæſt. videlicet, vnde
habuit originem iudiciũ
Pro huius tñ quę-
1 ſtiõis, & dubij reſolutiõe †oporter aliquantulũ inueſtigare originẽ ipſarũ legum, & iuriũ quæ habuimus in mundo poſt creationẽ hominis. Vnde ſciẽdum eſt, quod tria tẽpora conſiderantur quo ad iuris inuentionẽ, à tpe, quo deus creauit primũ hominẽ ſ. Adam In primo tpe, fuerũt prodita tria iura, ſeu tres leges. In ſecundo tpe, tria alia iura, ſeu tres leges In tertio tẽpore, tria alia iura. & ſic cõcluſiuè fuerũt nouem leges à tpe Adæ, vſq; ad hoc tẽpus noſtrum, prout ſub breuibus verbis declarat Ab in c. firmiter. col. v. de ſum.
2 Trin. & fid. Cath. † Quam tñ materiam ampliùs, & pleniùs declarando reaſſumo, & dico ſic, ꝙ in primo

primo tẽpore, cum Deus creaſſet hominẽ ad ſui imaginem, vt dicit tex.cũ gl.in c.hæc imago.xxxiiij. q.v.& habetur Gen c.j & Sap.c. ij. ſtatim fuit inuenta prima lex, quæ appellatur lex naturalis, quæ eſt duplex. ſ.lex naturalis cõis,& lex naturalis rationis: vt declarat Arch.in c.ius.nat & ibi etiã gl j. diſt. & hæc eſt in effectu illa diſtinctio, quã faciunt doct. inſt.de iu nat.in prin & in §.ſingulorum. inſt.de rei.diui.dũ dicunt, ꝙ ius naturale, eſt duplex.ſ primæuũ,& ſecundarium: perinde. n. eſt ac ſi dicerent, ius naturale cõe,& hoc eſt primęuũ,& ius naturale rõnis

3 & hoc eſt ſecundariũ. † Creato igitur homine, & creatis aliis animalibus brutis proſeruitio hominis, vt habetur Pſalm vi j. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, &c. fuit ꝑdita prima lex naturæ, quæ dicitur cõis,& ideo appellatur cõmunis, quia eſt indifferens in omnibus animalibus tã rõnalibus, quã brutis, & iſta prima lex naturæ, ſeu ius naturale primęuũ: cõprehendit in ſe quoddã naturale inſtitutũ: prout eſt maris & fœminę cõiugatio, liberorũ procreatio, & educatio,& prout ſunt alij appetitus naturales, qui ſunt cões omniũ animantiũ, & de hac lege naturæ loquitur tex. in l. j. §.ius naturale.ff. de iuſt. & iur. nat. in

4 princ.& in d.c.ius nat.j.diſt. † & ex iſta prima lege naturali cõi oritur obligatio antidoralis, quæ eſt, vt benefacienti benefaciamus, de qua loquitur gl. in l.ſed ſi lege § conſuluit. ff.de pet. hered. & in c.cum in officiis. de teſt. & gloſſ.in c.illud.viij.q.ij. quæ glo. licet dicat, quòd humanum eſt præbere reuerentiam illi, à quo quis beneficium accepit vt per hoc videatur ſentire, quòd hæc obligatio antidoralis ſi iuris humani, ſcilicet, quod tantũ hominibus cõmune eſt: tamen veritas eſt, ꝙ habuit originem ab iſto iure naturali primæuo,& cõi: quia etiam animalia bruta ex quodam naturali inſtinctu ſolent diligere benefacientes ſibi,& præſtare illis ſeruitia, vt inqt Nic de Neap. inſt.de ob.in princip. & Iaſ. in l. ex hoc iur col xj ff.de iuſt. & iur. & ibi ponit xviij. not. effectus, quos producit iſta obligatio antĩ

5 doralis. † Secundo, in eodem tẽpe poſt creationẽ hominis, fuit prodita alia lex naturæ, ſcilicet, rationis, quod dicitur ius naturale ſecundarium, & ideo dicitur rationis, quia tãtum hominibus eſt cõis,& ſic animantibus rationem habẽtibus, & nõ brutis prout eſt religio erga Deum, vt parẽtibus, & patriæ pareamus, vt vim atque iniuriam propulſemus, & de hac l.naturali rationis loquitur tex.in l.veluti,& l.vt vim. ff. de iuſt. & iur.vt habetur.v.diſtinc.in princ.

6 † Item ex hac eadem l. naturali dependet illud naturale præceptum, ſcilicet Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, & econtra, quod tibi vis fieri, alteri facias, quod præceptum traditur in cap. humanum genus. j.diſt. & quòd ſit de iſto iure nat. tenet gloſſ.in verſ.diſpoſitionẽ,& ibi etiã Abb. in c.firmiter de ſum Trin. & fid. Cath. hoc præceptum fuit etiam cõfirmatum per legem Moſaicã, vt habetur Tho c.iiij item per legem Euang. vt habetur Matth. c. vij & Luc.ca.vij. Item per legem Apoſtolicã, vt ait Apoſt. ad Gal. capit. v. de quibus legibus inferius dicetur Et iſtud ius naturale rationis, ſolet etiam appellari

ius gentium, & eſt ius gentium primæuum ea ratione attenta, quia ſolæ gentes, id eſt, ſoli homines, vtuntur eo iure l j in fi. ff. de iuſt.
7 & iur. † Tēpore autem iſtius legis naturalis, nullæ erant proditæ leges ſeu conſtitutiones inter homines, ſed ita naturaliter viuebāt, & omnia erant cōia, nec erat inuentū, meum, & tuū, vt declarat Bart. & doct in l. ſi id quod. ff. de cond. ind. & not. in d.c. ius naturale j. diſt. & eſt text. viij. diſt. in princ. Et ſecundum iſtud ius naturale vixerūt homines certo tēpore, dum pauci erant in mundo.
8 † Deinde adauctis hominibus excreuit malitia hominum, adeo quod ſolo hoc iure naturali viuere nō valebant, & ſic fecerunt gentes inter ſe quaſdam conſtitutiones, & leges, vt quodcunque calcauerit pes tuus, tuum ſit, & diſtinxerūt inter ſe dominia rerum, & ſic fuit inuentum, meum, & tuum. Itē fecerunt aliquas conſtitutiones, vt nullus intraret poſſeſſionem alterius, & ex hac diſtinctione fuerūt orta bella, captiuitates, & ſeruitutes. Item cœperunt gentes ſuper rebus diuiſis, & diſtinctis cōtrahere ad inuicem, & iſta fuit tertia lex, quæ omnia iſta introduxit, & fuit appellata ius gentium, de quo loquitur. text. in l. ex hoc iure. ff. de iuſtitia & iure. & in c. ius gentium. j. diſtin. & declarant Bar. & Moder. in d. l. ſi id quod. ff. de cond. indeb. & Abb in c. firmiter col. v. de ſum. Trini. & fid. Cath. & ita cum iſtis tribus legibus ſeu iuribus vixerunt gentes à creatione Adę, vſque ad tēpus Moyſi excluſiuè. Et iſtud eſt primum tempus, quod appellatur tempus ante legem, in quo tempore fuerunt iſta tria, ſcilicet, ius naturale rationis, quod eſt ſecūdarium, item ius gentium, quod eſt ſimiliter ſecundarium, quia ius gentium primęuum eſt idem, quod ius naturale, vt ſuprà dixi.
9 † Superuenit poſtea ſecunda ætas, ſeu ſecundum tempus, quod appellatur tempus ſub lege: in quo tempore fuerūt proditæ tres aliæ leges, videlicet, lex Moſaica, lex Prophetica, & lex Ciui. Nam cum videret deus malitiam hominum abundare ſuper terram, miſit legem in terris illam, quæ exprimi fecit in ſcriptis per Moyſen: cui Moyſi dictam legem dedit in monte Sinai: & iſta appellatur lex Moſaica, quæ tota conſiſtit in decem præceptis, quę colliguntur. ex illis verſibus. Vnū co
10 le Deum, &c. † Et iſta lex Moſaica, alio vocabulo appellatur lex decalogi, ſeu decalogus legis: quòd idem ſignificat, quaſi lex decem præceptorū. prout de prædictis eſt text in capit. Moyſes. ſeptima diſtinct. & in cap. libenter. in fin de pœnit diſtin. prima. & not. gloſſ. in dict. cap. firmiter. §. hæc ſancta. vbi eſt etiam text. de ſumm Trin. & fide Cathol c. & Spec in proœ. ſui operis, col. ſecunda. in fin. & habetur Exod.
11 cap. xxxiiij & cap. xxxv. † Fuerunt etiam & in lege Moyſi alia præcepta, quæ dicuntur myſtica, id eſt, figurata. quorū aliqua fuerunt ſacramentalia: de quibus habetur per gloſſ in cap. final. §. his itaque ſexta diſtinct & quod nomen myſticum, ſignificet figuratum, eſt gloſſa in cap. aurum. in verſic. myſtici duodecima quæſtione ſecunda. Illa præcepta decalogi dicuntur moralia, quia mores bene, & beate viuendi reſpiciūt, & illa nunquā mutantur, vt

not.

not.in d.§.his itaque. † Deinde uic legi Moyſi fuit adiecta alia, : ſecūda lex,quæ appellatur pro hetica. Nam deus dedit legē ho ninibus per Moyſen, & per prohetas,vt dicit rex.in d ca. firmi- er § hæc ſancta. & dicit Spec. in procem. col.iij.in princ. Et iſta ſt lex,quæ continetur in toto ve teri teſtamento. † quæ lex Moaica , & prophetica etiam hodie eruatur, quo ad præcepta moraia.ſ quo ad alia verò myſtica,reeritur in aliquibus mutata, tam er legem euangelicam, quàm ca ionicam: vt declarat text.in d §. is itaque.& ibi Archid.Et quòd ex Moſaica etiam hodie ſeruetur k poſſit allegari in deciſionibus au'arum,tenet Cal. in conſ xxx. n tit de teſt & Io.de Imo. in l.ſti ulatio hoc modo concepta.ff de erb.oblig.& in l.iij ff ſi cert.pet. † Deinde quādo homines in or e valde creuiſſent, & malitia ſimiliter cum his aucta eſſet conſiderauerunt ſola ſe lege Moſaica, & prophetica viuere nō poſſe,vn de in eodem rempore ſuperuenit ex ciuilis, quæ lex ciuilis habuit primam originem à regibus:nā in primo tempore,quo homines viuebant † iure gentium, vt ſuprà declaraui,fuerunt ex eodem iure gentium inuenti reges nam ipſemet populus ad hoc vt cōmodiùs viuere,& regi poſſet,eligebat ſibi regem,cui dabat obedientiam: & per illū regebatur,& ſic reges fuerunt inuēti originaliter iure gentium:ita declarat Bal.in trac.ſchi. in x col.ver.& eſt notandū, ꝙ du plex ex concordia.&c quē tracta. ponit in vj.lib.C. in ti.ſi quis ali. teſt.proh & Old.in cōſ.lxix.co ij. in ſi Et ꝙ reges fuerūt primi dñi, qui fuerunt inuēti in mundo.Declarat An.de Iſer in rub. quæ ſint reg.col ij in prin.& probat rex.in l ij.§. quod ad magiſtratus. ff.de orig iur. & dicit And. de Iſern in procem.conſt. ꝙ reges fuerūt omni tempore,& ante Chriſtum:imperatores verò nouiter fuerūt inuenti ab ætate Chriſti,non antea Nā
16 prim' Imperator qui fuit in mū do fuit Octauianus,qui fuit Impe rator tempore Chriſti,ſecundum eum.ſed gl.in l.j ff.de adul tenet, ꝙ primus Imperator fuit Iul.Cęſ. idē tenet Per. Phil. Corn.in cōſ.j. col.iiij.in iij.vol.ſ. ꝙ Iulius Cæſ. fuit primus,& Octauianus ſecundus ſed And.de Iſer vbi ſuprà, tenet,ꝙ Iulius Cæſ. non fuit verus Imperator,ſed rex.Et quòd reges fuerūt ab antiquo,habetur plenè in librūRegū in teſtamēto veteri. Primus Imperator Chriſtian' fuit Conſtantinus,ſecundum And.de Iſer.in pro.conſt.col.xvj.de his tā me remitto hiſtoriographis,quo
17 rū propria eſt materia. † Iſti ergo reges ita electi & creati,faciebant aliquas leges, & ſic dederūt principiū legi ciuili:& primus rex qui dedit leges ciuiles Grecis,fuit rex Foroneus:vnde denominatus eſt forus. i. locus iudicij. c forus. de verb.ſig & d c.Moyſes.vij diſ. Itē Mercurius Trimegiſtus rex tradidit leges Atheniēſibus. Itē Lycurgus leges Aegyptiis Itē Solon rex,fuit primus rex, qui dedit leges Lacedæmoniis Itē Numa Pōpilius rex populo Romano leges edidit : prout hæc omnia traduntur in d.ca Moyſes. Et propterea iſtæ leges appellātur ciuiles,quia erat quoddam ius, quo vnaquæque ciuitas prædictarum vtebatur, auctoritate dictorum regum: vt habetur in §. ſed ius quidem ciuile.inſti.de iur.nat vbi propriè ſit

ſit mentio de legib.Solonis,& habetur in l oẽs populi.ff. de iuſt.&
18 iu.& in c. ius ciuile. j.diſt. † Et ita cum iſtis legibus regiis vixerunt gentes vſque ad tempus re-
18 gis Tarquinij ſeptimi. †Poſtmodum cũ eſſet dictus Tarquinius rex, euenit quod eius filius violenter adulterauit Lucretiam nobilem Romanã,& pudicam,vt dicit rex.in c.propoſito xxxij. q. v. propter quod iratus Populus R. dictũ Tarquiniũ regẽ expulit, & noluit vlterius regẽ aliquẽ creare , imò oẽs leges regias ante factas aboleuit, adeo quod ſine lege,& ſub incerto viuebat : & ita vixit ſine lege ferè per annos xij. vel xx.vt dicit.Arch.in d c.Moyſes.in fin.& eſt text.in l ij.§.exa-
20 ctis.el j ff.de orig.iur. † Verum aduertens populus ipſe Ro.quod non eſſet expediens vlterius ſine lege diutius viuere , quæſiuit habere leges Græcorum, ſcilicet, leges Athenienſiũ conditas à Solone rege,& cum illis viuere decreuit, vnde congregatus ipſe populus, elegit x. viros idoneos, & bene peritos : quos Athenas miſit,pro trãſcribendis legibus Græcorum ex lib Solonis,& vt d.l ex Græca ſcriptura in Latinam traducerent:vt dicit rex.in d.c.Moyſes. in fi.& c ſeq. & in § exactis. el j.Qui x.viri Rom. fuerunt iſti, videlicet Appius Claud.T.Genutius,Pub Feſtius, Luc Veturius, C.Iulſus, Aul. Manilius, Publius Sulp.Pub Curiatus,T. Romulus, & Sp.Poſthumius:vt dicit rex in c.fuerunt.vij.diſt. & cum iſti decem viri acceſſiſſent Athenas pro habendis legib. Athenienſes noluerunt ſtatim copiam ſuarũ legũ eis facere,ſed voluerunt prius explorare vtrum Romani eſſent capaces,& digni ſuis legib. Ad ꝙ explorando miſerunt quendã ſapientem Græcum Romam. Quod quidem præſcientes Romani, cũ aduentaſſet dictus ſapiens Græcus decreuerunt irridere eũ cum omnibus Athenien qui eum miſerunt.Et ſic obiecerunt illi quẽdam ſtultum Romanum , ad hoc vt ille ſapiẽs Græcus diſputaret, cum illo ſtulto & deriſus recederet , qui ſapiens Græcus credens illum ſibi obiectum eſſe ſapientem,cœpit cum eo diſputare nutu & ſignis:& eleuauit vnum digitum ſignificans in corde ſuo,ꝙ vnus eſſet deus At ille ſtult' credebat , quod volebat ſibi eruere vnum oculum cum illo digito:& ipſe eleuauit duos digitos,& etiã pollicem:& ſic tres dicens in corde ſuo, quod ſi tu vis mihi eruere vnum oculum,ego eruam tibi duos oculos. Sed ille Græcus credebat,quod ſtultus ille intelligebat de Trini.Deinde ſapiẽs Græcus oſtẽdit illi ſtulto manum apertam, ſignificans in corde ſuo, quod omnia ſunt manifeſta Deo: ſtultus autem credebat quod volebat dare alapam ſibi : & incontinenti oſtendit ei pugnum clauſum, ſignificans quod ſi vis mihi dare alapam, ego repercutiam te pugno clauſo.At Græcus ſapiens intellexit, quod per pugnum voluit ſtultus ſignificare,quod deus omnia manu clauderet.Et ſic putauit Romanos eſſe valde ſapientes & dignos legib. Et reuerſus fuit Athenas,& retulit Rom.eſſe legib.dignos : & ſic fuerunt conceſſæ leges illis decem viris. Qui Decem viri tranſcripſerunt dictas leges in x. tab.eburneis : & attulerunt eas Romam , prout hanc hiſtoriam declarat gloſſ. in l.ij.§.

exact.

a&. el j.ff. de orig. iur. in gloſſ.
verſ conſtit His etiam decem-
ris fuit data poteſtas per Popu
m R. interpretādi dictas leges,
dendi & minuendi vigore cu-
s poteſtatis videntes, quòd ali-
id deficiebat in dictis legi. ad-
nxerunt duas alias tabulas ſcri
as, & ſic factę fuerunt xij tabu-
ex quib. cauſaliter denomina-
fuit lex xij. tab. vt d. c. Moyſes.
ſi. & ibi gloſſ. & d §. exactis. Et
a lex xij tab. fuit principiū iur.
u. ſcripti, quo hodie vtitur. Et cū
a lege duodecim tabularū in-
cœpit viuere Populus R. † De-
de quia quandoque emergebat
iquis caſus nouus, qui non re-
eriebatur deciſus per legem xij.
bularum, & erat neceſſe facere
ouam legem ſuper illo caſu Po-
ulus R. expulſis regibus, creauit
uoſdam alios officiales, qui con
ules dicebantur, eo quod habe-
ant conſulere reip. vt dicit tex.
a d. l. ij. § exactis el iij ff. de orig.
ar. Et conſul faciebat congregari
opulum R ipſumq́; informabat,
uod talis caſus emerſerat, qui p
eges nō reperiebatur deciſus, Po
ulus autem Romanus ad inter-
ogationem dicti conſulis decide
at illū caſum prout ſibi videbat
quius, & illa deciſio erat lex, &
einde ſemper in ſimilibus caſi-
us pro l ſeruabatur. vt eſt tex. in
. lex eſt inſt de iu nat. & ibi doc.
eclarat Ang. de Are. & in iſta le-
e condenda interueniebat totus
op. connumeratis patritiis & no
ilibus, & etiam plebeis, vt in d.
§. lex eſt. † Succeſſiuè verò au-
to Pop. Ro. ſuperuenit quædam
iſcordia inter Patritios & plebs,
x cauſa. quòd quidam Appius
Claud. iudex, captus amore cu-
uſdam puellæ filiæ cuiuſdā Vir-
ginii, ciuis Romani protulit iniu-
ſtam ſententiam contra illā puel-
lam pronunciando eam eſſe an-
cillā, dictusq́; Viginius pater ex
hoc indignatus, erepto gladio di-
ctam eius filiam interemit, & ad
ſuos cōmilitones incontinenter
aufugit, & vna cum eis ſucceſſit
in montem Auētinum ciuit Ro-
manæ, vnde tota pl. Romana ad
dictum montem conuolauit, & à
ſe Patritiis diuiſit, ibique perſi-
ſtens plebs ipſa officialem ſuum
creauit, qui appellabatur Tribu-
nus. & quādo emergebat aliquis
caſus à lege xij tab. non deciſus,
ille tribunus faciebat totam ple-
bem congregari, & dictum ca-
ſum proponebat, & pl. ipſum de-
cidebat, & illa deciſio erat lex
inter ipſos plebeios, & appella-
batur Plebiſcitum, vt in §. ple-
biſcitum, inſt. de iur. natu. Et hæc
omnia declarantur in dict. l. ij. §.
deinde cum eſſet, & §. initium.
ff. de orig. iur Et ita ſtetit plebs
per certos annos ſeparata à pa-
tritiis. Deinde quia multę diſcor-
diæ naſcebantur inter pl. & pa-
tritios, ſuperuenit quidam rex
Hortēſius, qui pacem compoſuit
inter patritios & plebeios & re-
uocata plebe à dicto monte A-
uentino, iterum ipſam plebem
cum patritiis vniuit, & fecit vnā
legem quę dicta fuit lex Horten-
ſia, capto nomine ab ipſo aucto-
re, per quàm legem voluit, quod
illa plebiſcita haberent vim le-
gis generalis, ei ſic aggregata fue
runt in compendio aliarum le-
gum ciuilium, & in corpore iur.
ciu. vt dict § plebiſcitum, & d. §.
deinde cum eſſet. & cap plebiſci-
23 ta ij. diſtinct. & ibi Alex. † De-
inde, quia plus augebatur popu-
lus Rom. adeo, quod, erat impoſ-
ſibile

ſibile in vnum cōgregarī,quando
nouus caſus emergebat , conſti
tuit populus ipſe centum viros
deputatos ad regimen ciuitatis,
qui Senatores appellabantur, &
erant numero 100.l.fin & ibi gl.
in ver centumuiralis. C.de petit.
her.& gl.in rub.ff de ſen.& quan
do erat facienda aliqua lex noua,
congregabantur ſolum illi centū
Senatores,qui decidebant caſum
propoſitū, & illa deciſio erat lex,
& appellabatur ſenatuſconſultū:
& fuit redactum id ſenatuſc. ſimi
liter in compendio iur ciui vt in
§ ſenatuſc. inſt de iur.nat. & d l.
ij § deinde quia difficile. ff.de o-
24 rig iur. & c.ſenatuſc ij diſt.†Poſt
modum,quia R P propter magna
bella , quæ habebat contra finiti-
mos,& alias nationes, erat impe-
ditus,& ſimiliter ipſi conſules,e-
rant propter dicta bella impediti
adeò, quòd erat neceſſe ipſis con
ſulibus accedere quādoque extra
vrbem ſuper gubernatione bello-
rum,& ſic ciuitas remanebat ſine
rectoribus,quia abſentibus conſu
libus non erat , qui iura redderet
in ciuitate,ideo ne ciuitas rectore
careret ſuper iuſtitia miniſtrāda,
populus ipſe creauit duos officia
les,qui prętores appellabantur v-
nus erat prætor vrbanus, & alius
prætor peregrinus Vrbanus enim
prætor audiebat cauſas ciuiū Ro
manorum, ſed peregrinus audie-
bat cauſas exterorum,ſeu peregri
norum.vt dicta l.ſecunda.§.dein-
de cùm placuiſſet ff de orig. iur.
Et iſti prætores ſolebant propo-
nere quædam edicta in albo , ſeu
in eorū palatio ſuper iuſtitia con
ſeruanda,puta,pacta ſeruabo, vel
quod metus cauſa factū eſt , ratū
non habebo, & alia ſimilia , quæ
edicta fuerunt poſtea per populū
approbata, & illud appellatur ius
prætorium,quod ſimiliter fuit in-
corporatum in iure ciuili.vt in §.
prætorum.inſt de iur.nat.& d l.ij.
25 §.eodem tempore. † Demū quo
niam ex diuina permiſſione om-
ne imperium,iuriſdictio, & pote-
ſtas totius mundi erat tunc in po
pulo Ro.ⁿin quo habuit originem
ipſum imperium ex violentia, &
potentia,quia violēter ex ſua po-
tentia armorum totum orbē ſub-
iugauit,vt dicit Abb.in c.vene.a-
bilem col vj.in fi.de elect & Bal.
in l.bene à Zenone.in fi de quad.
præſc & gl in c.j de pac iur firm.
quam ad hoc reputat ſingu. Ang.
in l deprecatio ff.ad leg Rhod de
iac.& Alb.de Roſ in l.cunctos po
pulos C.de ſum trin & fide cath.
& Fel.in c.cum non liceat. col.x.
de præſ in quib' locis hæc eſt ma
gis cōmunis concluſio,quòd im-
perium habuit originem in P.R.
ex violētia Dei voluntate permiſ
ſa,cōſtituit ſibi populus ipſe vnū
principem ſeu Regem Romano-
rum, in quem populus ipſe tran-
ſtulit omnem ſuam auctoritatem,
poteſtatem,& imperiū,conſtitura
prius quadam lege,quæ appellata
fuit lex regia,& ex tūc dictus eſt
rex Rom habere poteſtatem legis
condendæ, quia populus ſibi illā
poteſtatem tranſtulit,vt dicit tex.
in l.ij § nouiſſime.ff.de orig.iu.&
in l prima ff de conſtitut princip.
& declarat pulchrè Bald. in dicta
l. bene à Zenone.in fi & eſt tex.
in §.ſed quod princ.inſtit de iure
nat.& l.j. §.hoc etiam C.de vete.
iur. enucle. & ratio tranſlationis
imperij aſſignatur in quadā con-
ſtitutione Regni,quæ incipit, nō
ſine grandi,&c in text.illius con
ſtitutionis, ſcilicet , quia ex quo
dictus princeps Romanus habe-
bat

t omne ius imperandi ipſi po-
lo,& ſubditis. congruum fuit,
etiam ab eo procederet pote-
s legis condendæ, quæ eſt ori-
iuſtitiæ, vt ab vno, & eodem
ate procedat origo iuſtitiæ, à
o procedit protectio ſubdito-
m,& ibi in d. conſtitut. tangit
adr.de Iſer an ipſe idem popu-
s qui conceſſit talem poteſta-
m principi ſeu Imperatori, poſ
eandem ſibi auocare, de qua
r Angel. de Aret. in d §.ſed &
rincipi C.de leg. † Vbi tangit
am ad quem ſpectat deponere
peratorem,& dicit,quòd ad ſo
m Papam Hæc autem poteſtas
dita per populum Romanum
cipi, fuit poſtea approbata per
hriſtũ in teſtamento nouo, dum
xit, reddite quæ ſunt Cæſaris
æſari, & quæ ſunt Dei, Deo, vt
ditur Mat.cap.22 & not. Oldr.
nſil.lxix.col.ij.& Bald.in d l.be
à Zenone in fi C de qua.præſ.
ranſlata igitur poteſtate in prin
pem,ipſe ſolus poterat facere le
s,& ſic illud quod princeps ſta
ebat cauſa faciendi legem, ſer-
abatur pro lege,& iſtæ appellan
r conſtitutiones principum, de
ibus habetur in d §. ſed quod
incipi & in d l.fi. C.de legib.&
d l.j.ff de conſt prin. & ſimili-
r ſunt de compendio iuris ciui.
Creato † denique principe Ro-
anorum, & tranſlata poteſtate
eum, princeps ipſe elegit quoſ
m ſapientes in ciuitate Roma-
, qui Iuriſconſulti appellaban-
r,quibus dedit poteſtatem iura
terpretandi, & reſpondendi in
ſibus dubiis, de quibus con-
ltabantur, & illa reſpõſa & in-
rpretationes erant tantæ aucto-
tatis, quòd pro legibus ſerua-
antur, & iſta appellantur reſpon
ſa prudentum,vt eſt text.in §.re-
ſponſa prudentum.inſtitu de iur.
nat.& in c.reſponſa ij diſt.Et iſtæ
ſunt leges Digeſtorum, quæ fue-
runt conditæ ab illis iuriſconſul-
tis,auctoritate tamen principis,&
ſic ſunt etiam de iure ciuili.Et cũ
iſtis legibus vixerunt gentes in
hoc ſecundo tempore, vſq; ad ad
uentum Chriſti, in quo ſecundo
tẽpore habuimus declaratas tres
alias leges quæ viguerunt,ſcilicet
legem Moſaicam, legem Prophe-
28 ticam, & legem ciuilem. † Iſtæ
autem leges ciuiles, de quibus ſu
perius feci mentionem, fuerunt
per ccc.annos ante aduentũ Chri
ſti,& ſic tempore paganorum, vt
dicit Bar.in l.multum. ff.de verb.
oblig & quòd iſti Iuriſc qui fece-
runt leges,fuerũt pagani, & ante
aduentum Chriſti, tenent gloſ &
Bal in l.pridie ff de fe. & gloſ. &
Bar.in l.Titia §.Seia.ff.de auro &
arg leg.& gl.j.in rub.ff de iuſti.&
iur.& ponit Bar in lect. Nicol. de
Neap in l ſpadonẽ. § iam tamen.
ff de exc.tut dicit tamen Iaſ.in d.
l multum.in fi col quòd multi Iu
riſc fuerũt tempore Chriſti, & e-
tiam poſt Chriſtum, & maximè
Vlp vt ibi per eum,& ibi aſſignat
29 rationem. † Superuenit poſtea
tertium tempus, quod appellatũ
fuit tempus gratiæ, in quo tem-
pore Deus glorioſus voluit incar
nari in ſacra Virgine, & ſic venit
Chriſtus in mũdum, verus Deus,
& verus homo, vt in Epiſt inter
claràs. C.de ſumma trinit & fide
Cathol. in quo tempore fuerunt
proditæ tres aliæ leges: videlicet,
lex euangelica, lex apoſtolica, &
lex canonica Et prima fuit lex
euangelica, quam tradidit ipſe
Chriſtus ore proprio, vt habetur
in omnibus quatuor Euangeliis
vt.

vt dicit Ab in d c ſi col v de ſum.
Trin.& per hanc legem euãg.fuit
cõfirmata poteſtas imperatorum,
dum dixit Matt. cap 22. Reddite
quæ ſunt Cęſaris Cæſari,&c Quę
30 poteſtas † Imperatorum dicitur
ſimiliter procedere ab ipſo Deo,
vt teſtatur Chriſtus in euang Io.
c.19.dum dixit Pilato: Non habe
res poteſtatem aduerſum me vl-
lam,niſi tibi datum eſſet deſuper
&c.Paulus ad Rom c 14 vbi ait:
Non eſt poteſtas niſi à Deo.quod
qualiter procedat & intelligatur,
vide plenè Abb.in c.non.col v.&
vj.& ibi etiam Feli de iud & tan
git plenè Oldr.in conſ clxxx col.
pe vnde Imperatores poſtea Chri
ſtiani fuerũt proſecuti leges ciui
les,videlicet antiquas leges appro
bando & compilando, & nouas
componendo, prout fecit Iuſtini.
Impe.vt l ij C.de vet iur.enuc.&
in proœ.Inſtit & ſic habemus le-
ges ciuiles ante & poſt aduẽtum
Chriſti,originaliter tamen fuerũt
ante aduentum,vt ſuprà declara-
31 ui. † Secunda fuit lex apoſtoli-
ca,nã Chriſtus glorioſus, qui di-
citur rex regum, & dominus do-
minantium,cle.paſtoralis. § ſi. de
re iud & c.quę contra mores viij.
diſtinct. vbi appellatur, Regnator
vniuerſæ creaturæ,& in conſtitu.
poſt mũdi machinam, dicitur rex
regum , cum eſſet reuerſurus ad
Patrẽ, reliquit Apoſtolis poteſta-
tem ſuam in terris, & ſignãter Pe
tro,vt principi Apoſtolorũ : quod
declarauit tam ante paſſionẽ,quã
poſt,vt dicit tex in c in illis lxxx.
diſt nam ante paſsionem decla-
rauit.dum dixit : Tu es Petrus,&
ſuper hanc petram ædificabo ec-
cleſiam meam , & tibi dabo cla-
ues,&c.vt eſt tex. in cap.in nouo
xxj.diſt.& Mat.ca.xvj. Item dum
alias dixit Petro.Paſce oues meas,
vt dicit tex. in cap. ſignificaſti in
prin & ibi gl in ver.paſce.de elec.
& in epiſ.inter cl C.de ſum.Trin.
& Ioan cap.vlt per hæc verba de-
ſignauit velle , quòd Petrus eſſet
caput , & Princeps Apoſtolorum:
vt d.c.in illis,& d c in nouo Item
ſimiliter ante paſsionẽ dedit po-
teſtatem omnibus Apoſtolis,dum
dixit Quæcunque ligaueritis in
terra,erunt ligata & in cælis, &c.
vt habetur Matt c xvij Poſt vero
paſsionem & reſurrectionẽ , ex-
preſſe eandem poteſtatem contu-
lit Apoſtolis.dicens:Accipite ſpi-
ritum ſanctum, & quorum remi-
ſeritis peccata,&c vt habetur Io.
c.xx & dum dixit:Ite,& prædica-
te Euangelium omni creaturæ,
&c vt traditur Mat.c. vlt. & Mar.
c vlt & no. Abb.in c.tranſlato col.
ij de conſt. vnde ipſi Apoſtoli ex
poteſtate eis tributa per ipſum
Redemptorem Dominum,cœpe-
runt exequi præcepta Chriſti , &
ſuas leges ſpargere , & prædicare
per orbe,vt habetur in toto teſta-
32 mẽto nouo.† Et illa lex promul
gata,& ſcripta per Apoſtolos præ
ter Euangelicam, appellatur Lex
Apoſtolica,quæ venit ad interpre
tationem legis Euangelicæ:vt di-
cit Spec in proœ j parte in ij.col.
& in iſta lege Euangelica,& apo-
ſtolica conſiſtit totũ nouum teſta
33 mentum † Tertia,& vltima lex,
fuit lex canonica. nam cum lex
euang. & apoſtolica non ſufficere
ret ad omnes cauſas decidendas,
ſummi põtifices ex poteſtate eis
tributa per Chriſtum , per mediũ
B.Petri,vt dicitur in d.cle paſtora
lis § ſi.de re iud. fecerunt quam-
plures canones, & leges ſcriptas,
qui canones ſunt excerpti partim
ex lege veteri Moſaica, & partim

lege ciuili & partim ex ſacra
neol.aut tam quoad ſpiritualia,
iàm quo ad temporalia poſsit
ne regi, & gubernari eccleſia
ei,vt dicit Abb.in d.cap. firm.in
1. filius prin. & iſta lex canoni-
, quæ fuit facta à ſummis Pon-
ficibus, conſiſtit in tribus volu-
inibus, videlicet in volumine
ecretalium in volumine Sexti,
vol.Clementinarum.Iſta enim
ia volumina continent leges,&
unones pontificales, authenti-
os, & approbatos, qui pro legi-
us in dubio ſeruantur, cum ſiut
onditi ab habēte poteſtatē legis
condendæ. † Cōnumeratur etiã
ter leges canonicas,& liberDe-
etorum,qui liber non fuit con-
tus à ſummo Pont. nec ab ha-
entem poteſtatem legis conden
e:ſed fuit compilatus per quen-
im magiſtrum Gratianum: qui
iitmonachus, & ſac. Theol.Ma-
ſter,vt teſtatur Arch. flor.in iij.
ar.ſuæ Chr. tit. xvij. & fuit mo-
achus ſancti Proculi in Tuſcia,
valde fuit exaltatus in ciuitate
on.qui Gratianus ex ſanctorum
atrum dictis compilauit dictum
pus & volumen Decret. & ideo
ppellatur liber Decretorum,quia
x decretis ſanctorū Patrum fuit
ōpilatus:nec reperitur, quòd fue
t approbatus per ſummos Pon.
nde non poteſt dici auth. vt di-
it Abb. in proœ. decret. in cap.
ex pacificus columna v. & Ioan.
nd & Ant.de but.in c.j de reſcr.
cet aliqui dicant, quòd fuit ap-
robatus per Eug papam: tamen
uidquid ſit, quia eſt cōmuniter
pprobatus à populo, & publicè
egitur in ſcholis, ſicut alij libri
uthentici,ex hoc cēſetur authen
cus,& facit plenam fidē.ita dicit
Abb.in d.c.ij.col.fi.de reſc.† Ve-
rum eſt aduertēdum,quod in lib.
Decret reperiuntur quatuor ſpe-
cies authoritatum, videlicet, Pri-
ma ſpecies eſt auctoritas ſancto-
rum Patrum,prout plurimum om
nia fere capitula ibi exiſtētia ſunt
extracta à dictis ſanctorum.Secū-
da ſpecies, eſt auctoritas ipſius
Gratiani auctoris, vt quando ipſe
loquitur de ſe, ſine auctoritate
Sanctorum Tertia ſpecies,eſt au-
ctoritas cuiuſdam Paleæ:vt quan-
do in rubr alicuius capituli Decre
torum ſtat ſcriptum, Palea.Quar-
ta ſpecies, eſt auctoritas Iuriſcon
ſultorum & Imperatorum ſecula-
rium. quoniam ſunt multæ leges
ciuiles inſertæ & canonizatæ in
36 decretis. † Quoad primam ſpe-
ciem,ſcilicet,de auctoritate ſanct.
Patrum, verum eſt, quòd ex diu-
turna approbatione cenſetur au-
thenticus dictus liber, & poſſunt
illa decreta ſanctorum allegari ad
deciſionem cauſarum. ita intel-
ligitur Abb.in d.c. ij. col. fin. vbi
ita tenet.&ibi etiam Fel.in xxiij.
verſ. lib. decreti, &c. Non autem
quo ad alias tres auctoritates, ſe-
cundum eos ibid.& Arch in cap.
quis neſciat ix diſt.nam auct.Gra
tiani, non reperitur approbata,
neque eſt authentica, nec etiam
auctoritas Paleæ. nam Palea fuit
quidam diſcip. Gratiani qui ſua
auctoritate inſeruit nonnulla ca-
pitula in Decretis, quæ nullam
faciunt fidem, vt dicit Ioan And.
in add Specul. in titul.de diſp &
alleg. §.fin in fin & Sal. & Imol.
in rubric.ff. de verborum obliga-
tionibus, & Ant. Cor in repert.
ſuper Abb.in ver lib Decretorum,
ex quo non fuerunt facta ab ha-
bente poteſtatem,ſicut etiā dicta
& ſolutiones Gratiani reprehen-
duntur in aliquibus, vbi nō bene
fuit

fuit locutus ſecūdum Arch. in d.
37 c quis neſciat †Ex quo patet, ꝙ eius dicta non ſunt authentica, ſed ſunt velut dicta Innocentij in ſuo opere gloſſarum, quod compoſuit ſuper decretal cuius Inno. dicta non ſunt authētica, quia ipſe noluit vt haberētur vt tex. ſed vt gloſ. licet præ cæteris ſint magnæ auctoritatis, vt teſtatur Feli. in d c ij. col. xxiij. in fi. verſ de di
38 uerſorum, &c. de reſcript. †Quo ad quartā ſpeciē, ſcilicet, de leg. ciuilibus inſertis in decretis, dic quòd minimè ſunt approbatæ, vt per hoc ſeruentur de iur. cano. ex quo Grat. qui inſeruit, non habuit talem auctoritatem, vnde dictę leges remanent iuris ciuilis, prout antea erant, & perinde habentur ac ſi ibi non eſſent inſertæ. & ſic non ſeruantur, vt canones, ita dicit Abb. in d. c. ij. col fi. de reſcr. & And. de Iſer in c. j col v. qui ſucceſ ten in vſi feu pro hoc eſt glo. in c j in gl ij. de excep. & gl in c. ſuper eo. el j & ibi etiam Abb. de reſt. & gl. in c. j. in ver. trac de reb. eccl non alie. libr. vj. & Io. And in
39 c. ex parte in fi. de feu. †Fuit autem cōpilatus liber Decretorum, tempore Papæ Alex iij. ſub anno Domini. 1150 vt not gl. in c. poſt appellationem. §. forma. in verſic. forma. ij q vj. & habetur in Chronicis. Liber verò Decretaliū fuit compilatus ſub anno Dñi 1222. vt habetur in lib Chronicarū &
40 faſciculi temporum. †Habemus ergo ex prædictis collecta tria tēpora humanæ vitæ: & nouem leges, quibus homines vixerunt: & quomodo vnaquæque lex venit ſucceſſiuè ad aliam. Supereſt pro complemento iſtius euidentialis, ante, quàm veniā ad deciſionem quæſtionis principalis, propoſitæ in hac tertia parte, ſcilicet, vnde habuit originē iudicium, videre: an iſtæ nouem leges ſint omnes hodie in vſu. Et breuiter reuertendo ad primum tempus, & primā legem, quę fuit lex naturalis communis, dico quòd illa ſemper fuit & eſt, & erit in obſeruantia. quia immutabilis eſt: vt §. ſed naturalia. inſtit. de iur natu. & hoc patet ad ſenſum: quia d. xi, quòd talis lex eſt quidam naturæ inſtinctus: vnde eo ipſo quod naſcitur homo, vel aliud animal, naſcitur cū tali inſtinctu naturę, vt aliquid appetat: & declinet ea quæ ſibi nocitura eſſe videantur. vt ait Cice. in 1. Off Itē quia dixi, quòd obligario antidoralis eſt de iſto iure naturali primæuo, & cōmuni. Similiter dico, quòd etiam hodie talis obligatio eſt in vſu: cum procedat ex iure immutabili: nam etiā hodie producit illos pulchros effectus, qui ſunt xviij quos ponit Iaſ. in l ex hoc iure ff. de iuſti. & iur & idem Iaſ. in l ſi non ſortem. § libertus. ff. de cond. indeb. vbi tractat de iſta obligatione an-
41 tidorali †Quo ad ſecundam legē ſcilicet, de iure natu ſecundario, quod dicitur rationis, ſimiliter cōcludo, quòd eſt immutabile: & etiam hodie eſt in vſu: prout eſt religio erga Deum, & erga parentes & patriā, & alia ſimilia: quod patet ad ſenſum: & probatur v. diſtinct. in princ. & in c. ſi §. is itaque. & ibi not. vj diſtinc. & in d. §. ſed naturalia Et quòd iſta ſint hodie in obſeruantia, patet: quia omni iure ſunt iſta præcepta naturalia confirmata: nam religio erga Deum, confirmatur per legem Moſaicam, vt not gl. in c. quid in omnibus. xxxij. q. vij. & habetur Exo. c. 20. & Deut. c. 5. Item per legem

legem propheticam : vt habetur Ioſuę cap.ij vbi ait: Hoc diligentiſſimè præcauete, vt diligaris do minum Deum veſtrum.& Thob. cap. iiij. Omni tempore benedic Deum:& pete ab eo, vt vias tuas dirigat. & in Pſal. 116. Laudate dominum omnes gentes:laudate eum omnes populi.Item per l.ciuilem, vt traditur in epiſtol.inter claras C.de ſum.Trin.Item per l. euangel. per quam traditur illud præceptum : Dilige dominũ Deũ tuum, ex toto corde tuo, &c. vt habetur Mat.cap.xxij.& Luc.c x. & Marci cap.xij.Item per l.apoſt. & can.eſt pluſquam clarum.Item habere religionem erga parentes & patriam,patet : quia etiam hodie filius, qui eſt inobediens patri vel matri, poteſt exheredari x xiiij. cauſis, quæ narrantur in .cauſas in auth. vt cum. de app. cogn.† Item,quia ciuis derelinquens patriam ſuam periclitantem, perdit priuilegia ciuitatis illius, ſecundum Bal. in l.ij. in fin. C. de inf. expoſ. quem ſequitur Alexan.in l.veluti.in add ad Bar. ff.de iuſt.& iu.† Hinc dicit Caſſiod.lib.j.epiſt.xx. vnicuique patria ſua charior eſt, Deum ſupra omnia ſaluum fore quæritur: vbi ab ipſis cunabulis commoratur: teris datum eſt, agros ſiluáſque quærere: hominibus autem fores patrias ſuper cũcta diligere: aues ipſæ per aëra vagantes proprios nidos amant:erratiles feræ cubilia dumoſa feſtinant : voluptuoſi piſces cauernas ſuas perquirunt, cunctáque animalia ibi ſe norunt refugere, vbi longiſſima cupiunt ætate conſtare. † Quo ad iij.l.ſ. de iure gentium, concluditur ſimiliter, quòd eſt eius immutabilitas,ex quo largo modo appellatur

ius nat. vt in §. ſingulorum inſt. de re.diu. vnde etiam hodie ſeruatur quod patet, quia Princeps non poteſt regulariter ſtatuere cõtra iur gent.puta, quòd aliquis ſine cauſa priuetur dominio rei ſuæ, quod dominium eſt de iure gent. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure,& ibi gloſ.in verſic.dominia. innuit, quòd etiam ius diuinum fauet huic iuri gentium.Item dicitur conſtitutum ex diuina prouidentia,vt in §.ſed natur.inſt.de iu.nat.qui §. ſecundum communem intellectum gloſſ.& doct.ibi intelligitur loqui etiam de iure gentium,quòd ſit immutabile.Et quòd Princeps non poſſit diſpenſare contra ius gentium ſine cauſa,tenet Inn.in cap.quia pleriqúe cir.fin.de immu.eccle.& Arch.in cap.ius ciuile j.diſt.& Bal.in l.reſcrip.col.pen.in fin. C.de precib. imper. off. in verſic.iij. quærunt, &c.& gl.& Bar.in l.fi.& ibi communiter doct.C. ſi contra ius vel vti.pub.& Felyn.plenè in ca.quæ in eccl.co x.de conſt.& ibi etiam Abb.& doct. idem tenet Iaſ. in l. iij. §.ſi is, pro quo.col.ij. ff. quod quiſ. iu. Hoc etiam patet ad ſeaſum:quia omnes ferè contractus ſunt de iure gent.& tamen hodie ſunt in viridi obſeruantia : vt d.l. ex hoc iure. Item bella & ſeruitutes etiam hodie ſunt in vſu: vt videmus in quã pluribus tit. iu. ciu.tractantibus materiam ſeruorum.Item, diſtinctio dominiorũ, eſt ita hodie,ſicut olim : & ſic de aliis exemplis . Bene verum eſt, quòd in quam pluribus cap. iuris gent.eſt diſtinctum & limitatum per ius ciuile: vt videmus per vſucap. quæ extinguit dominium. Item,in teſtamẽtis, in quibus requiruntur ſeptem teſtes : ſed de

Iure gent.in ore duorum vel triũ
ſtat omne verbum: vt habetur in
c.nouit.de iud. & ſic de aliis ex-
45 emplis. † Item, ex cauſa poteſt
Princeps limitare & diſpenſare
contra ius gentiũ in aliquo eius
c.licet non tollere in totum, vt
tradit plenè Fel.in d.c.quę in ec-
cleſiarum col. x. cum multis ſeq.
de conſt. ſicut etiã Princeps po-
teſt limitare ius diuinum,& illud
diſtinguere & modificare.ſecũdũ
Fel.plenè in d.c.quæ in eccleſia-
46 rum colum.x. cum ſex ſeq. † &
Abb.in c.ſi col.ij.& iij.de cõſuet.
vbi tractat etiam, quando poteſt
induci conſuetudo contra ius di-
uinum vel gentium,& concludit
quod ſemper poteſt induci con-
ſuetudo, quando non eſt inducti
47 ua peccati,ſecundũ eum. † Quo
ad quartam legẽ, ſcilicet, Moſai-
cam, an ſit hodie in obſeruantia.
dic quod in l. Moſaica ſunt quæ-
dam præcepta moralia, & quædã
mystica,quæ loquuntur in figura
Quo ad præcepta moralia, eſt in
viridi obſeruãtia:quia dicitur lex
naturalis, quo ad illa, & eſt im-
mutabilis:vt ſunt illa x.præcepta,
quæ mores concernunt.Quo ve-
ro ad præcepta myſtica, quæ ſa-
cramentalia vel ceremonialia,di-
cta lex Moſaica eſt mutabilis, &
vt plurimum non ſeruatur ex ad-
uentu Chriſti: ita hæc omnia de-
clarat tex cum gloſſ.in c.fin.§.his
itaque vj.diſt.& Abb.in c.fin.col.
48 ij de conſue. † Nam lex Moſai-
ca loquebatur in figura: deinde
per aduentũ Chriſti ſucceſſit ip-
ſa lux & veritas in mundo: quæ
omnia velamina veteris teſtamẽ-
ti aperuit, & illuſtrauit, vt dicit
pulchrè Bald.in c. tranſlato in fi
ne de conſtitut. & ſic per legem
Euangelicam & Apoſtolicam fuit
ſublata lex Moſaica in præceptis
myſticis, vt in locis præallegatis.
49 † Verùm,eſt aduertẽdum,quod
dicta lex Moſaica fuit ſublata ab
aduentu Chriſti inter ipſos Chri
ſtianos,nam Iudęi adhuc ſeruant
ipſam legem Moſaicam, & viuũt
ſecũdum eam,vt notat Calderin.
in conſil. xxx. in tit.de teſta. vbi
dicit,quòd in teſtamentis,& ſuc-
ceſſionibus Iudæi ſeruant legem
Moſaicam.Idem tenet Fel. in ca.
Iudæi el ij.col.ij.de Iudæ. vbi di-
cit, quomodo lex Moſaica dero-
gat iuri ciuili in ſucceſſionibus
Iudæorum ab inteſtato, & ſerua-
tur quod habetur Num. capit.vi-
geſimoſexto, & dicit Calderin.in
conſilio x. in titulo de conſtitut.
quòd lex Moſaica, eſt ius ſpecia-
le Iudæorum, adeo quod illa ſer-
uatur principaliter inter eos, &
ea demum deficiente, ſeruatur
ius commune, & ſic derogat iuri
Rom.quo ad Iudæos, idem tenet
Socin. in conſil.lxxij. in fine, in
50 primo volumine. † Similiter,
quo ad iuramentum,ſeruatur lex
Moſaica inter Iudæos, quia iurãt
per legem Moyſi,& ſuper decem
præceptis,vt declarat Spec.in tit.
de iur.calumn.§. teſtat. columna
fin. verſiculo, ſed pone Iudæus,
&c.Felyn.in cap.ſi. columna j. in
fine de Iudæ. & Abb. in capitulo
primo,columna quarta, verſiculo
qualiter.de iur. calum. & Soci.in
conſil.lxvj.col.decima, in primo
volumine,& Bartol.in l.iuſiuran-
dum §.ait prætor in fine ff.de iu-
reiurand.& And.de Iſern. in con
ſtit.ſi quis in poſterum, col. pen.
& Io.de Imol. in clement.j & ibi
etiã Card.in v. q. de teſt.& Ang.
51 in conſ. xciiij † Sed quid ſi Iu-
dæus iurat ſuper contractu inua-
lido, an tale iuramentum confir-
met

met contractũ Iudæi, ſicut Chriſtiani, iuxta ca. cum contingat de iureiuran. Haec q. plenè attingit Soc. in conſ. lxv. columna antepe. & penultima in primo volumine: vbi concludit, quòd tale iuramen tum Iudæi nõ firmat contractũ, mouetur ipſe, quia iuramentum contractus confirmatorium tunc ſeruatur, quando ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis æternæ, vt d. c. cum contingat. ſed in Iudæis illud diſpendium non conſideratur, quia ſunt damnati ſiue obſeruent iuramentum, ſiue non, ex quo non ſunt baptizati, ergo ſequitur, quod de eorum iuramentis non eſt curandum. nam dicit ipſe, quod iſtam obſeruãtiam introduxerunt canones, ne perdatur anima iurantis propter periurium, quæ perditio animæ non conſideratur in Iudæis cum ſint perditi abſque hoc, ſecundùm fidem noſtram. Concludit ergo, quod tale iuramentum Iudæi nihil operatur. Hanc etiam opin. † Per eandem rationem tenet Lud. Rom. in conſilio clv. incip. præmiſſum laudũ in fine, vbi concludit, quod Iudæus non compellitur ad obſeruantiam iuramenti in compromiſſo appoſiti, & illud dictum refert ſimpliciter Iaſ. in l. tertia §. iurari, col iiij ff de iureiu. idem tenet paul. de Caſt in conſ. ic. co. ſi. in ij volu. quod conſiliũ incipit, viſa quadam ſcriptura. &c. Contrariam partem tenet Petr. Phillipp. Corn. in conſil. xlv. colu. iij. in litera C. in primo volumine: vbi expreſſè tenet, quòd iuramentum Iudæi confirmat contractum per ipſum celebratum, qui aliàs erat inualidus, idem tenet Ludouic. Rom. in l. qui ſuperſtitis. ff de acqui. hered. & Sal. in c. j. §. itẽ ſacramentata col. iiij. de pac. iura. firm. vbi dicit, quòd Imperator arctat eos ad obſeruantiam iuramenti, licet Soc in d conſ. lxvj. col. pen. in j. vol. det reſponſum, & cenſam ad illud dictum Bal. in

53 d. §. item ſacramenta. † Poteſt corrobari iſta ij opin. quia Iudæus iurans per legem ſ. am, compellitur per iudicem Chriſtianum ad obſeruantiam iuramenti, imò punitur de periurio, ſicut Chriſtianus, ſi nõ obſeruet. ita dicit And. de Iſer. in d. conſtitut. ſi quis in poſterum col pen. & idem Andr. in conſtitut. eos, qui ſcienter. in princip. & tenet idem Socin. in d. conſ. lxvj. col. pen. verſic primus quidem, & c, in primo vol. vbi dicit, quod Iudæus periurus poteſt puniri per eccleſiam, nõ pro eius anima, quia eccleſia non curat de anima Iudæi, ſed vt caſtigetur ei' corpus ratione delicti, ne remaneat impunitum. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. idem tenet Matth. de Afflic. in conſtit. eos, qui ſcien ter colu. vj. verſic. ix. quæro, &c.

54 † Hinc videmus, quòd licet alias Iudæus nõ poſſit iurare per Chriſtum, nec per Euãgelia, cum hoc dicatur facere in contemptum Chriſti, ex quo nõ credit in Chriſto, vt declarat Iaſ. in d. l. iiij. §. iurari col. iiij. ff. de iureiur. & Bar. & Mod. in rub. ff. de iuſt & iur. & habetur in c. & ſi Chriſtus. de iure-

55 iurãdo. † Itẽ, quia Iudæus dicitur blaſphemia Chriſti, ſecũdùm Soc. in cõſ. cij. col. iij. in j. vol. ſi tñ Iudæ' iuraret p Chriſtũ, cogi põt ad obſeruãtiã iuramẽti ita tenet Alex. in d. §. iurari col. pe. in ſi. facit tex. & ibi gl. in c. mouet xxij. q j. Cõcluſiue ergo videtur dicendũ, quod ſi Iudæ' iurat ĩ cõtractu inualido, debet cõpelli p eccleſiã

ad obſeruatiā iuramēti, non ratione animæ, quia eccleſia non entat de eius anima cap. gaudemus, de diuort. ſed vt caſtigetur eius corpus, ratione delicti, quia ſi Iudæus non compelletur ad obſeruantiam iuramenti, fruſtra diceret doctrinæ præallegatæ Iudæum puniri de periurio, quia licèt periurare. In iſta varietate puto concordari poſſe opin. & dico ſic, Aut Iudæus contrahit cum alio Iudæo, & tunc procedat prima opin. Soc. ſcilicet, quod contractus non firmetur iuramento, quando de ſe eſt inualidus. Hinc eſt, quòd donatio inter virum, & vxorem, non firmetur iuramento inter Iudæos. Similiter alienatio rei dotalis minimè firmatur iuramento inter Iudæos, tunc enim vendicant ſibi locum rationes Soc. & quod dicit Bald. in d. §. item ſacramenta. col. iiij. de pace iuram. firman. vbi dicit, quòd vincula ſacramentalia non cadunt in his, qui non ſunt de ſacro oui-

56 li. † Nam de iure ciuili quando contractus eſt inualidus, non valet etiam iuramentum in eo appoſitum l. non dubium C. de leg. & l. ſi quis inquilinos in fin. ff. de legatis primo, ſed de iure canonico, quod ius habuit reſpectum ad ſolam animam, fuit inductum, vt quando poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ iuramentū, ſeruari debeat, ne anima præiudicium patiatur propter periuriū, vt d. cap cum contingat de iureiur. & cap. licet mulieres de iureiur. lib. vj. vbi propriè dicit tex. tale iuramentum ſeruari de iure canonico, vnde quia iuramentum ligat animam, & ius canonicum habuit reſpectū ad animam, ideo voluit talem contractum inuali-

57 dum iuramento firmari. † De anima Iudæorum ſe non impedit eccleſia: vt d. cap. gaudemus, de diuor. quia iam damnata eſt, vt dicit Paul. de Ca. in d. conſ. xc. colu. ij. in ij. volu. ius ergo canonicum relinquit talem contractum Iudæorum in meram diſpoſitionē iuris ciuilis, quia dempto iure canonico remanet diſpoſitio iuris ciuilis, quæ ſeruatur in Iudæis, quando contrarium non reperitur in lege Moyſi, vt ſupra dixi, & eſt tex. in l. Iudæi, la prima C. de Iud. ſed per ius ciuile tale iuramentum eſt: vt nullum: vt d. l. nō dubium, ergo ſequitur, quòd Iudæus non compellitur ad obſeruantiam eius, cum nullum ſit, & non eſt obligatorium, & propterea minimè poteſt tūc puniri de periurio: quia non fuit ligatus iuramento: & ita procedunt rationes Soc. in d. ſuis cōſiliis, & Lud. Rom. in d. conſil. clv. in fine. Ad iura, quæ dicunt Iudæos compelli ad obſeruantiam iuramenti, & puniri de periurio, de facili poteſt reſponderi, quia loquuntur in iuramento valido, quando eſt præſtitum ſuper actu valido: quia tunc ligat de iure ciuili, & punitur contraueniens ratione delicti: vt quando Iudæus eſſet teſtis: ſecus ſi iurat ſuper actu inualido: vt in q. propoſita. Aut Iudæus cōtrahit cum Chriſtiano: & tunc procedat opin. contraria, ſcilicet quòd contractus inualidus firmetur iuramento: non pro ſalute animæ Iudæi, ſed ne Chriſtianum decipiat: & ne ſit melioris conditionis Iudæus, quàm Chriſtianus. arg l. Seruius ff quod vi aut clam, & l. non ſolū ff. de noxa. & quod notat gloſ. in capitulo poſt miſerabilem, de Vſur. & hanc diſtinctiom.

tion. in effectu tenet Paul. de Caſtr.in dicto couſilio xc.colum. inal.iu ſecundo volumine, & ita um iſta concordia pertranſeo: quam puto veriſſimam. † Simi- iter ſeruatur lex Moſaica inter udzos, quoad matrimonia: vt habetur in cap.gaudemus §. ſi de liuor.& in cap. de infidelibus de onſanguinitate,& affinit.& not. Abb.in cap. fin. qui fil.ſint leg.in quibus locis probatur, quòd Iu- zi contrahunt matrimonium in radu prohibito per ius canoni- um: & ſeruant praecepta legis Moſaicæ,& poſſunt facere diuor- ia, & ſic ſoluunt matrimonia in ita,per libellū repudij, quia hoc ermittitur lege Moſaica: vt ha- etur Deut.cap.xxiij. in fi. & de- larat Bal. in conſil. cccxxviij.in .vol.& Soc. in conſ.lxvj.col.an- epeu.& conſ. lxx. & lxxj. col.ij. j. vol. in quibus locis dicitur, quòd † quoad ſpiritualia Iudæi on ſunt ſubiecti eccleſiæ:nec iu icantur ſecundum canones, ſed ecundum ritus eorum:vnde con rahūt matrimonia in gradu pro- ibito,& committunt repudium. dem tenet Fel.in cap. ad hæc.de udæ, vbi dicit referendo Flor. ꝙ nter Iudæos patruus poteſt du- cere neptem in vxorem. † Per- mittitur ergo Iudæis facere actus, ecundum ritus eorum: dummo- o non tendant in contemptum dei Chriſtianæ,vt d. gl. in c.qui ncera xlv.diſt.& eſt tex in l.Iu- æ.C.de Iud. facit quod dicit Io. nd in cap.licet de reg.in nouel. bi tenet,quòd ſi Iudæus facit a- quid in contemptum fidei Chri ianæ, vt quia ponit crucem ad nem,vel aliud ſimile: perdit o- nia,quæ ſunt ſibi permiſſa de iure noſtro. † Quod facit pro li-

mitatione illius q. an Iudæi gau- deant immunitate Chriſtianorū. quam tangit Iaſ.in rub. ff.de iuſt. & iu.in fi.& Soc. plenè in conſil. lxx.in j.vol. nam ſi deprehende- retur Iudæus feciſſe aliquid in contemptum fidei Chriſtianæ, debet omni immunitate & priui- legio Chriſtianorum priuari, per illud dictum Io. And. † Seruatur etiam lex Moſaica inter Iudæos, quo ad circunciſionem l. circun- cidere ff ad leg.cor.de ſic. & quo ad alias cæremonias, vt in locis
63 prealleg plenè traditur. † Dicun- tur enim cæremoniæ, proprię, ſacrificia Iudęorum:vt declarat gl. in d. cap. qui ſincera. xlv. diſt.in
64 glo.ij. † Quoad quintam legem, ſcilicet propheticam, dicendum eſt idem, quod diximus de Mo- ſaica.quia quatenus cōtinet præ- cepta moralia,ſeruatur inter chri ſtianos eadē ratione:quia eſt ius immutabile, ſed quo ad alia, eſt mutabilis,per legem Euang.quia
65 † per aduentum Chriſti ſucceſ- ſit ipſa veritas: ſecundum Bal. in c.tranſlato in fin. de conſt.& Bal. in l. bene à Zenone in fin. C. de quadr.præſcr. ipſe enim Chriſtus dicitur ipſa veritas cap. in qua- dam de celeb.miſſ.& cap.abiit.xj. q.iij. & dicit Chriſtus, Ego ſum via, veritas, & vita: vt habetur Matth.cap.xxvj & Ioan.cap.xiiij. & propter hoc dum fuiſſet inter- rogatus Chriſtus à Pilato. Quid eſt veritas:noluit reſpondere, ne iactaret ſeipſum:quia ipſe erat ve ritas.ſecundum Abb. in cap. & ſi
66 Chriſtus col.ij.de iureiur. † Hinc dicit notab.tex.in d.cap. abiit,xj. q.iij. quod illi, qui pro pecunia deponunt falſum teſtimonium, dicuntur vendere Chriſtum pro pretio, ſicut fecit Iudas. ex quo

vendant veritatem, quæ eſt ipſe Chriſtus, vnde poteſt dici per il lum tex. quod falſus teſtis, qui pe cuniam accipit, committit idem ſcelus, quod commiſit Iudas ven
67 dendo Chriſtum. † Idem dico in iudice, qui pecunia accepta peruertit iuſtitiam, proferendo iniuſtam ſententiam, quia peruer tit veritatem: vt in c.cum æterni. de re iud. libr vj. & ſic tradit & vendit Chriſtũ, qui eſt ſumma iu ſtitia: per d.cap abiit. Sic ergo in propoſito, adueniente veritate & luce in mundo, ceſſauerunt figu ræ prophetarum, quo ad præcep ta myſtica: cum illa etiam ſint de lege & teſtamento veteri: vt plu ries fuit dictũ ſupra per ea, quæ habentur in d.c.ſi.§. his itaq; vi, diſt & probatur in c.veritate viij. diſt. vbi probatur, quòd veritati
68 omnia cedunt. † Quo ad ſextã l.ſcilicet, de lege ciuili: quomodo & qualiter ſeruetur lex ciuilis ho die, patet ex ordine ipſarum com pilationum: nam totum corpus iuris ciu. conſiſtit in his volumi nibus videlicet in quinquaginta lib.Digeſt.in lib.Cod in lib.Inſti tutionum, & in nouiſſimo lib au thenticorum. vt declarat Abb.in cap firmiter in fin.illius princ. de ſum.Trin.& ſi.cat. omnes iſtæ ll. iur.ciu.hodie ſeruãtur, quatenus vna per aliam non reperitur cor recta: quod patet, quia publicè in ſcholis legitur. Poteris addere a lind ius ciuile huius regni: quod conſiſtit in conſtitutionibus re gni, in capitulis & ſtatutis regni, regiis nouellis pragmaticis: quæ iura municipalia huius regni in ducunt ius ciuile & conſeruan tiam nouã in hoc regno: & quan doque corrigunt, quandoque li mitant ius cõmune, prout dicam in proceſſu operis, in ſuis oppor
69 tunis locis. † Quo ad vij l.ſcili cet, Euang. nulli eſt dubiũ quod inter Chriſtianos eſt in viridi ob ſeruantia: cum proceſſerit ab ipſo Chriſto, qui eſt ſumma veritas, & ea continet ius diuinum & natu rale immutabile: vt eſt tex. & ibi gl.& Arch in c. humanum genus j.diſt & appellatur lex vitæ: quia concernit animam: vt dicit Spec. in proœ. j parte col.iij.& conſi ſtit in illo præcepto naturali, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, vt d. c. humanum gen.& habetur Matth.c. vij & Luc.c.vj.
70 † Item iſta lex Euang. correxit in multis legem antiquam Moſai cam. nam Deus antiquitus contu lit legem & ſacerdotiũ in ipſum Moyſen in monte Sinai. poſtea quando placuit mittere lucem in mundo & veritatem, ſcilicet, Chriſtum, pro redemptione pec catorum, ipſemet Deus tranſtulit ſacerdotium de Moyſe in Chri ſtum, vna cum ipſa lege, & de Chriſto fuit tranſlatum in Pet.vt d.c.tranſlato. & ibi gl. & doct.de conſt.per illam igitur tranſlatio nẽ illa lex antiqua Moſaica fuit tranſlata in legem Chriſti Euan gelicam: vnde nos Chriſtiani, qui ſectamur Chriſtũ, ſeruamus dictã legem Euangelicam pro ſalute animæ noſtræ tanquam legem nouã à Deo nobis datam, & qua tenus iſta lex noua corrigit legẽ Moſaicã, non ſeruatur lex Moſai
71 ca inter Chriſtianos. † Quo ad octauam legem.ſ.Apoſtolicã, ſimi liter dicim' eã ſeruari inter Chri ſtianos: cũ dependeat ex volunta te eiuſdẽ Chriſti, propter poteſta tem per eum tributam Petro, & Apoſtolis: vt d c.tranſlat. & de claraui ſupra, dum feci mentio nem

em de hac lege Apoſtolica , &
m veniat hæc lex Apoſtolica,
declarationem,& quandoque
modificationem legis Euange
æ,vt habetur in cap. iam nunc
viij.q.j.& not.Spec.in d.proœ.
.iij. Nam iſta ſimiliter cõtinet
diuinũ nouum,& ius natura-
mmutabile,vt d.cap humanũ
ius,& ibi gloſ.& Arch.j.diſt.&
ãtùm ſeruatur iſta lex Apoſto
, quod dictũ Apoſtoli præfer-
legi ciuili in deciſionib' can-
m tex.eſt,& ibi Abb. in c.pe.
ſecun.nupt. † Verũ,eſt ſcien
, quòd licet dixerim legem
aicam quo ad præcepta mo-
eſſe immutabilem : item le-
Euangelicã,& Apoſtolicam
iter immutabilẽ : verum eſt,
l non poteſt mutari in totũ,
ado ipſam : tamen poteſt li-
i, & in aliquo capite corrigi
s Poſitiuum,ciuile , vel ca-
ũ. Nam princeps poteſt di-
uere,& limitare ius diuinũ,
non in totum tollere,vt no.
Doct.in l.fin.C.ſi contra ius
il.pub. & Abb. pulchrè de-
in c.ſi.col.ij. & iij. de conſ.
plenè in c. quæ in eccleſia
conſt.& poteſt eſſe exem
nam lex diuina dicit, non
,& tamẽ ius ciuile in mul
ctis,& caſibus occidit ho-
.Item lex diuina dicit:ha-
honore parentes.Et tamẽ
le permiſit filio occidere
ãdo eſſet hoſtis,& rebel
æ ſuæ l.minimè ff. de rel.
od not. Bart. in l poſtlim.
ff.de cap.&poſtl.reu. ſimi
diuina dicit:non furabe-
men lex poſitiua vult.ꝙ
ſſitate famis permiſſum
i c.ſi quis propter neceſ-
& ibi not. de furt. & ſic

73 de aliis ſimilibus. † Quo ad no-
nam,& vltimã legẽ.ſ.canonicam:
nulli eſt dubiũ,ꝙ eſt in viridi ob-
ſeruantia inter Chriſtianos, cum
ſit facta à ſacris pontificibus,qui-
bus data fuit poteſtas à Chriſto
per medium B.Petri, vt ſupra di-
xi,& eſt tex.in cl.paſtoralis §,fin.
de re iud.tamen quo ad eius ob-
ſeruantiam,recipit illam declara-
tionem,quam facit Abb in c.j de
op no non videlicet ꝙ ſi lex ca-
nonica contradicit legi ciuili,tũc
ſi ſumus in materia concernente
peccatũ vel animam,ſeruatur lex
canonica in vtroque foro, & lex
ciu.remanet correcta., ſi vero ſu-
mus in materia non concernẽte
animam,tunc quęlibet lex ſerua-
tur in foro ſuo,ſed quando eſt ca
ſus deciſus à iure ciu. & dubius
de iure canonico, ſeruatur i' ciu.
in vtroque foro , idem econtra,
quando eſt deciſus de iure cano
co , & dubius de iure ciu. ſerua-
tur ius canonicum in vtroq; fo-
ro,vt ibi plene dicit Abb.& habe
tur per gl.&doct.in c.licet ex ſu-
ſcepto.de fo.comp.& Bar.in l.pri
uilegia & l. omni nouatione. C.
74 de ſac.ſanct.eccle. † Hinc dicit
Arch in c.ſi inter vj. q.iiij. ꝙ le-
ges ciu.quando nõ obuiãt cano-
nib. cẽſentur tacitè approbatæ,&
cõfirmatæ per canones, ſed quan
do obuiãt canonib.cenſentur re-
probatæ per canones,idem tenet
75 Arch.in c.de libellis xx.diſt.†Di
citur autẽ ius cànonicũ,quaſi ius
regulatũ,nam canõ: idẽ eſt quod
reg.c.canon.iij.diſt.qđ declaratur
in cap ſi quis dogmate xxv.q. ij.
76 † Adde tñ, ꝙ in cauſa miſerabi
liũ perſonarũ ſeruatur ius cano-
nicũ in vtroq; foro, dato ꝙ cano
nes cõtrariãtur ll. Itẽ vbi ius ciu.
foueret lucrũ odioſũ vel ſaperet

quendam rigorem, non ſeruatur in foro canonico, licèt per canones non reprobetur. Item, vbi ius ciu. ſtatueret æquitatem, ius canonicum rigorem, ſeruatur ius ciu. etiam in foro eccleſiaſtico, & nō ius canonicum. ita hęc omnia tenet Fel. in cap. in cauſis col. j. de
77 teſt†. Et intantum viget, & ſeruatur lex canonica, quòd præfertur dicto cuiuſlibet ſancti in deciſionib. cauſarum, nam vbi eſt canon ſummi Pontificis, ceſſat omnis auctoritas ſanctorum patrū, & ad interpretandum ius diuinū ſtatur dicto ſummi Pontificis, & non ſanctorum, nec Theologorū qñ opin. ſanctorū vel theologorū contrariaretur legi canonicæ. Ita dicit Abb. in c tua in iij. not. de dec. & Fel. plenè in c. ne innitaris. de conſt. quod tamen intellige ſanè procedere in deciſionibus cauſarum, vt ſupra dixi. nam quò ad cauſas decidendas, creditur potius ſummo Pontifici, & eius canoni, quàm ſanctis, & eſt ratio, quia ſummo Pontifici fuit data poteſtas legis condendæ, & non ſanctis, vt d. cl. paſtoralis. §. fin. de re iud. ita dicit Abb. in d. c. tua in i j. not. & Fel in d. c. innitaris. Pro hoc eſt tex. in c. per venerabilem qui filij ſint leg. & Abb. in c. qualiter, & quando, in j. not. & ij de accuſ. Secus eſt, quo ad ſolam interpretationem diuinæ ſcript. non ad deciſionem cauſarum: quia tunc potius creditur dicto ſanctorum, quam ſummo Pontifici: ſecundum gl. in c. j. in glo. j. xx. diſt. & Abb. in d. c. ne innitaris, circa fin. & ibi etiam Fel. in ij.
78 co. ver. ſecūdus caſus, &c. † Item intellige, niſi dictum alicuius ſancti eſſet conforme cum nouo vel veteri teſtamento, &c. ſic eſſet munitū auctoritate noui vel veteris teſtamenti, quia tunc præfertur cuicunque legi, etiam ſummi Pontificis in deciſionibus cauſarum. gl eſt, quæ communiter ad hoc allegatur, in cap. de libel. xx. diſt. & tex. cum gloſſ in c. placuit §. j, xxxvj. q. ij. & Abb in c. tua, de dec. & in d. c. qualiter & quando el. ij in j. not. de accu. & Alex. in l. j. col. viij. ff. ſi cer. pet. & Fel in d. c. ne innitaris verſ. tertius caſus de conſt. Et ratio eſt ſecundum Doct. in locis præalſ. & maximè Abb. in d. c. qualiter & quando, quia tunc Papa diſponens contra teſtamentum nouum vel vetus, dicitur diſponere contra ius diuinum, & ſic dicitur potius errare, quàm legem facere: vt not. gloſſ. in cap. à nobis de deciſio.
79 † Quod tamen limita, niſi Papa diſponeret ad limitationem iuris diuini, quod facere poteſt ex cauſa, vt ſupra dixi, per ea, quæ not. Abb. & Fel. in c. quæ in eccleſ. de conſt. & Abb. in c ſi. col. ij. & iij. de conſ. nam tūc creditur potius legi pontificis, & ei non derogatur per auctoritatē ſancti, quãuis conformem cum teſtamento veteri vel nouo, quia ipſa auctoritas ſancti tunc limitatur, ſicut limitatur & ipſum ius diuinum, ita declarat Fel. in d c ne innitaris verſ. tertius caſus, ibi, ſed conſidera, &c. & eſt de mente Abb in d. c. qualiter, & quando in j. not. dum alleg. Inn. in d. c quæ in eccleſiarum. Et de hac poteſtate Papę, vide plenè per Alua. in c j epiſcopum vel Abb. in vſi. fen. ceſſante autem diſpoſitione ſummi Pont. poſſunt dicta ſanctorum allegari ad deciſiones cauſarum. Ita tenet Abb. in c, cū Apoſtolica in iij. no. de his quæ ſi. à præl. & Abb. in c. certi

certificari in iij.no.de ſep.& in c. cum cauſam.in verſ.not.de elect. vbi loquitur de lege diuina.† Vidimus hucuſque declarationem nouẽ legum, quæ fuerunt in tempore à creatione hominis. Poſſet modo dubitari, an lex diuina ſeu ius diuinum ſit aliquid ius ſeparatum à dictis nouẽ iuribus. Dic quòd nõ, ſed includitur in dictis nouẽ. Nam omnes leges de mundo diſtinguuntur in duo mẽbra: Aut enim ſunt diuinæ, aut humanæ ſeu poſitiuæ c.omnes leges j. diſt.Leges diuinæ ſunt,quæ diuina prouidentia ſunt conſtitutæ, & in hoc membro comprehenditur lex Moſaica : lex prophetica, lex Euang. & lex Apoſtolica , vt patet ad ſenſum,quia omnes iſtæ leges habuerunt originem ab ipſo Deo:vt ſupra declaraui. † Itẽ ſub hoc membro legis diuinæ poteſt comprehendi etiam ius naturale,& ius gentium, quia diuina fuit prouidentia conſtitutum. §.ſed naturalia inſt. de iure nat. & probatur in d. c. omnes leges, & tenet Abb.in c.fi.in iiij.not.de conſ.vetuſt.& gl.in cap.ius nat.j. diſtin. † Humanæ vero leges dicuntur leges poſitiuæ , quæ ſunt conditæ ab hominibus ad eorum beneplacitum: prout eſt ius ciuile poſitiuum , & ius canonicum poſitiuum,ſcilicet , quod fuit factum à Pontificibus nam tale ius canonicum inquantum eſt poſitiuum,poteſt etiam dici ius ciuile ad differentiam iuris diuini,ex quo eſt mutabile,ſicut ius ciuile. Ita tenet Bal.in c. licet vniuerſis, ver.item no. de teſt. vbi appellat ius canonicum,eſſe ciuile,quatenus non continuet legẽ antiquã, vel Euangelicam.Idẽ tenet gl.in d.c.ius naturale j diſt.licet quidã dicant, ꝙ lex canonica ſit ius diuinũ, per c.filius.de teſt.& c.minus de iureiu.&c.j.de iura. cal tamen contrariũ probat text. & ibi Abb.in iij no. in c. non debet de conſang.& affin.vbi leges põtificum appelantur ſtatuta humana. Pro concordia tamen iſtorũ, multũ placet diſtinctio,quã facit Bal. in d.c.licet vniuerſis de teſt.& eſt de mente Abb.in d.c.j.col.iij.in vij not.de iur.cal.& in d.c. nimis col.fi.vt dicamus,ꝙ lex canonica ſit in partem diuina,& in partem poſitiua.Nam diuina dicitur. quatenus eſt ex tracta à lege diuina, Moſaica vel noua , & quatenus cõtinet illa diuina præcepta, quæ in nouo,& veteri teſtamẽto ſunt ſcripta,poſitiua verò dicatur,quatenus cõtinet illas diſpoſitiones, quæ ſunt factæ per Pontifices ad eorum beneplacitũ,quæ ſunt mutabiles, quia hoc reſpectu dicitur etiam lex ciuilis, vt ſupra dixi,& ita loquitur dictum c.non debet.

83 † Quid autem de iure Feudorũ, an dicatur ius ſeparatum à dictis nouẽ iuribus? dic ꝙ non : ſed includitur ſub iure ciuili. Nã iſtud ius Feudorũ appellatur ius conſuetudinariũ , quia leges Feudorum,dicuntur vſus, & conſuetudines Feudorũ,vt patet ex prima rub.Feudorũ.& not.And.de Iſer. in proœ. Feu.col.fi.& tãgitur per omnes ſcribentes in præludiis Feud. vnde dicitur ius non ſcriptũ,quia eſt conſuetudinariũ. ergo eſt ius ciuile, vt in §. conſtat, & §.ex nõ ſcrip.inſt. de iure nat. Et ita hoc ius Feudorũ inter leges ciuiles numeratur Abb.in c.ſimiliter.in fi.illius prin.de ſum.Tri.

84 & fi.cath. † Fuit autẽ compilatus liber feud. à quodam Oberto de orto:qui fuit magnus iuriſcon

ſultus,

ſultus, & fuit ciuis Mediolanenſis, vt inquit tex.in c.j.quæ ſit prima cã ben. amit.Ita hoc declarat Al.in c.j.in prin.de feud. cog. & in c.i.in princ.in quib.cau feu.amit. Poſteà vero, quia liber iſte Feud fuit ſemper lectus in scholis publicis, & fuit cõiter approbatus, fuit factus ex hoc authenticus, & habet plenã fidem, ſicut aliæ leges ciuiles, ſecũdum And. de Iſer.in præl.feu.in j. q. & Mar. Lau.& cõiter doct.in præl.feu.Idẽ tenet vir magnæ auctoritatis Iac. de Bel.in c j. §.fi. de his qui feu. dar.poſſ.vbi hoc bene probat per quatuor argumenta, cui Iac. de Bel. eſt valde credendum in materia feudorũ .hinc Ioã. de Imol. in c.cæterum. col.j.de iud. dixit, quod qñ in materia feudali ſunt variæ opi.do. credendum eſt potius Iac.de Bel.quã aliis, ex quo Iac.de Bel.fuit valde peritus in hac materia, & pluries legit hunc titulũ.& librũ Feud. & ipſe ꝓpriè Iac.de Bel.in d.c.j.§ fi.de his qui feu.da. poſſ teſtatur ſe legiſſe librũ Feudorũ octo vicibus. Et illud dictum Io.de Imol. refert Iacobinus in ſuo tract.feud.in ver. dictique vaſalli promiſerunt non cõmittere felloniam, &c col.xix. Hanc etiã opi.ꝙ liber Feu. ſit authenticus, tenet Iaſ.in præl. Feu.
85 in j.& ij col. † Qualiter autem hodie ſunt in obſeruãtia iura feudorũ? Dic ꝙ in Regno noſtro Siciliæ primo ſeruatur conſtitutio regni, & vbi eſt dicta conſtit.tractans materiã feudalem, præfertur omni iuri tã cõi quam cõſuetudinario, vt dicit text.in proœ. conſt.§.fi.& in conſt puritatẽ, & tenet And.de Iſer.in c. j.in fi. de feu cog.& eſt tex.in conſt.vt vniuerſis, & ibi glo.in verſ.aut. Ceſſante aũt cõſtitutione, tũc in materia feudali recurrimus ad ius conſuetudinariũ, & ſic ad librum Feudorũ, qđ ius quoad hoc præ-
86 fertur iuri cõi, † Vnde cauſæ feudales primo deciduntur per iura feudorum: & poſtea qñ caſus nõ reperitur deciſus per iura feudorum, recurrimus ad ius cõe.text. eſt, & ibi Andr. de Iſer.& omnes ſcribentes in d.c.j. de feu. cogn. maximè Iac. de Bel. ibi, & Mar. Lau.& Iaſ.in l.j.col.xv. C.de iure emph & Alex in conſ. lv.col.iij. vol. Et tunc, quia iura cõia non tractant præcisè de feudis, recurrimus ad iura loquentia de vſufructu, & emphyteoſi, arguendo de ſimilibus ad ſimilia hoc probatur ex his, quæ dicit Bald.in d. c j.col.ij ſuper gl.ij.de feu.cogn. vbi dicit, quod cauſæ feudales, quæ non reperiuntur deciſæ per conſuetudines feudorum, decidũtur per argumẽta iuris ciuilis, idem dicit Alex. in conſ.v.col.ij. ver. pro hoc facit, &c. in v. volu.
87 † Item probatur per regulã, quæ dicit, ꝙ validũ eſt argumentũ de emphyteoſi ad feudum, & econtra, vt declarat plenè Iaſ.in d. l j. col.xiiij.& xv.C.de iu.emphy. & Pe Phi.Cor.in conſ. cxvij. col. v. in j.vol.& Lud.Ro.in conſ.ccxij.
88 colũ.j. † Sed quia dixi ceſſante iure conſuetudinario, recurri ad ius cõe, quæro de quo iure cõi intelligitur, an de ciuili vel de canonico. Iſta eſt pulchra quæſtio, & poſſet accidere in aliquo caſu, in quo ius ciuile variaret à iure canonico, quia declaraui ſupra, ꝙ tunc quodlibet ius ſeruatur in foro ſuo, an ita ſit dicendũ in feudo? Dic quòd non, imò tũc cauſa feudalis decideretur ſecundum ius canonicum: non autem ſecum

ſecũdum ius ciuile, quod ius canonicum ſeruaretur in vtroq; foro, & hoc propter iuramentum, quod interponitur in feudo per vaſallos. Iſtud fuit ſingulare dictum Bal. in c. imperialẽ. §. fi. col. iii. verſ. quæro ſi partes ſunt ſuſpecti, &c. de proh. feud. ali. per Fed. & illud dictũ ſequitur Alex. in d. conſ. v. col. iiij. in princ. verſi. accedit id v. vol. & Baib. in add. ad Abb. in c. j de op. no. nun. in addi. quæ incipit, An leges, &c. & Fel. in c. in cauſis. col. j circa fi. de teſt. per quod ſingulariſſimũ dictum poſſunt decidi multæ quæſtiões in materia feudali. † Hinc poſſet inferri per illud dictum, ꝙ non diceretur deſerta appellatio in cauſa feudali per non præſentationẽ proceſſus intra quinquaginta dies, ſecundum conſtitutarum appellationũ tẽpora, quia habemus ius canonicum contrariũ. ſ. text. in clem. ſicut. de appel. qui dat integrũ annũ ad proſequendũ, & illa cõſtitutio eſt iuris ciu. & nõ loquitur præcisè de feudis, vnde ſeruaretur ius canonicũ, & idẽ poſſet dici in oĩbus caſibus, in quibus differt ius ciuile à canonico. Sed hoc non pono pro cõſtanti. † Itẽ inquantum dixi, ꝙ conſuetudines Feudorũ præferuntur iuri cõi in cauſis feudalibus, intellige, qñ conſuetudo, & vſus feudorũ eſt rõnabilis, quia tunc non ſeruatur, nã dicitur, potius corruptela, vt not. Andr de Iſer. in c j. §. morib, fi de feu. fuc. contr. & eſt glo. in c j. in gl. j. de feu. cogn. & ibi And. & alij doct. Idẽ tenet Andr. de Iſer in proœ. feu. col. iiij in j. q. pro hoc eſt tex. in c. cũ tanto. de conſ. & in ca. nõ debet de conſan. & affi. † Item illud quod dixi, ꝙ cõſuetudines feudorum præferũtur iuri cõi in deciſionibus cauſarum, intellige, qñ caſus eſt expreſſe deciſus per vſus feudorũ. ita dicit Bald. in l. j. & ij. C. de ſuis, & legi. & in l. cũ oportet. in fi. illius prin. C. de bo. quæ lib. Alias non ſumitur argumentũ à contrario ſenſu in vſibus Feudorũ, ſed recurrimus ad

92 ius cõmune † quia argumentũ à contrario ſenſu, nõ dicitur expreſſa deciſio, ſed po ius quædã coniectura l. apud antiquos. C. de fur. & ibi gl. & dicitur ſubauditus intellectus ſecundũ Bal. & ibi gl. fi. in l. ij C. de cond. inſer. ita notabiliter tenet Alex. in conſ. vij. col. fi. in v. vol. & Iaſ in l. j. col. xv.

93 C. de iu. emphyt. † An autẽ iura feudorum ſeruentur in feudis eccleſiaſticis? cõiter tenetur, qđ ſic, ſecundũ Bal. in c ceterũ. col. i. verſ. nota ibi ab eccleſia, &c. de iud. & Alex. in conſ. x. col. ij in v. vol. & Fel. in c. ij. col. xxiij ver. de

94 diuerſorũ. &c. de reſer. † Quid aũt de iure lõgobardo: an ſit ius ſeparatum ab illis nouẽ legibus? Dic qđ nõ, ſed includitur etiam ſub iure ciuili cum iſtud ius longobardum fuerit ſimiliter conditum ab imperatoribus & regibus, ſicut aliæ leges, ciuiles. Nam fuerunt quidã reges Apuliæ, qui condiderunt illud. Qui reges primo venerũt de Germania in Sardiniam, & de Sardinia in Apuliam, vt teſtatur Alexand. in l. pro herede. §. fin. ff. de acquir. hered. & erant prout ipſe dicit, quidam reges habentes longam barbam, & ideo fuit appellatum ius longobardum. Idem etiam tenet Odof. quem ibi refert Bal. in auth. dos data. C. de donat. ante nup. Fuit autem compilatus dictus liber Longobardorũ, à quodã Carolo

rolo,vt ſentit gl.in c.j.xxxiij. q.j. & dicit Alexan.in l. pro herede. §. fi. vnde appellatur capitulariū Caroli.ſecundum gloſ in ca.quicunque,xij.q.j & declarat Aluar. in præludiis feudorum colum.v. in iiij.q.princip. Et quo tempore fuerunt iſti Longobardi,& quan to tempore durauerunt,& de ge ſtis eorū, habetur plenè per Archiepiſcopum Florentinū,in xij. lib.ſuarum hiſtor. in ij.part. c.vj.

95 † Sed iuxta hoc pro complemēto quæro de vtili, & ardua q. videlicet, An iſtud ius Longobardum ſit hodie in vſu maximè in hoc regno Siciliæ,& an præferatur iuri Rom.Iſta eſt ardua quæſtio, & multum ventilata inter doctores,& aduocatos huius regni, & ſæpius vidi de ea dubitari, & nunquā vidi nec potui claram deciſionem inuenire: quia multi doctores tangunt, & omnes in cōcluſione ſicco pede per tranſeunt, non reſpondendo ad contraria. vnde poſtquā caſualiter euenit,vt ipſam tāgerem, intendo eā plenè diſcutere,ſaltem vt aperiam viā conſiderādi aliis, & vt tanto tempore dubitatam quæſtionem ad aliquam firmam concluſionē pro debilis ingenij qualitate reduceā. Eſt igitur ſciēdum quod tota dubitatio doctorum ſuper iſta q.proceſſit ex cōſtitutione regni, quæ incipit puritatem. Quæ vult, quòd iudices iurent de ſententiando prius ſecundum conſt.regni:deinde ſecundum conſuetudines approbatas,& deinde ſecundum iura cōmuuia,Longobarda, videlicet,& Romana, & ſic in ordinem præmittit ius Longobardū,& poſtea Romanum:ergo ſequitur, quod in hoc regno iudex debet iudicare ſecundum ius Longobardū, & præferre ipſum iuri Romano, quia ille ordo verborū datus per illam conſtit. dat & deſignat ordinem executionis: per ea, quæ plenè habentur per Abb. & Fel. in cap. cum dilecta, de reſcript.

96 † Nunc procedendo ad examinationem huius q. referā primo auctoritates, quas reperio pro & contra,& deinde diſputando articulum, firmabo concluſionem, quæ videtur mihi verior, & magis obſeruata in hoc regno. Et primo quod ius Longobardū debeat ſeruari in hoc regno, adducitur iſta conſt.puritatē,quę pręponit ipſum iuri Roma. vt ſupra dixi in tantū,quòd dicit ibi And. de Iſer. ꝙ illi, qui nō vtuntur eo iure, propter conſuetudinē non excuſantur, quia eſſet conſuetudo contra conſtitutiones regni, quæ reprobatur,vt in proœ. cōſt. §.fi.Secundò,adduco auctoritatē eiuſdem And. de Iſer. in præludiis feu.in iij.q.j.vbi expreſſe tenet, ꝙ in regno Siciliæ ſeruatur ius Longobardum, quia conſtitutio regni hoc præcipit, & ibidē circ.fi.illius q.dicit,ꝙ illi, qui non ſeruant dictū ius,non excuſantur conſuetudine,per rationē prædictam.Tertiò,adduco glo.in conſt.vt vniuerſis,in verſ. aut in defectu:&c.quæ in iudicando ſimiliter præponit ius Longobardum iuri Ro. Quartò, adducitur auctoritas Andr.de Iſer.in conſt. præſenti lege la iij. & in conſt. ſi quando contigerit, vbi ſimiliter dicit, ꝙ ius Longobardū præfertur iuri Rom. Quintò adducitur idē And.in c.imperialē. §.pręterea ducatus. col.ij.in fin.de proh. feudi alien.per Fed. vbi expreſsè dicit,ꝙ in regno viuitur iure Lōgobardo,

obardo,& qui allegat ius Franorũ,debet illud probare,cum ſit ıs ſpeciale in regno. Sextò adducitur idẽ And.in c.j.ver. bona acãtia,quæ ſint reg. in vſib feu. bi pluries dicit, quòd in regno eruatur ius Longobardũ. Septiıò, adducitur auctor Matth. de fflict.in dec.cclxviij. cõſ. Neap. n ij.col. vbi dicit quod in regno ræſumitur quęlibet ciuitas viue e iure Longobardo. Octauò,aducitur auctoritas Alex. in l. pro erede.§.fi.ff.de acq. her. vbi referẽdo And. de Iſer. in præludiis eu.concludit de mente And.qđ ſaltem Longobardæ leges, quæ uerunt conditæ ab Imperatoriɔus,ſeruari debent,cũ ſint geneales. Nonò adducitur idẽ And. n conſt vt vniuerſis, circa fi.vbi lat ordinem, qũo procedatur in egno.ſ.primo iudiceruer ſecundũ onſtit. deinde ſecundũ conſueudines, & demum ſecũdum ius Longobardũ:poſtea ſecundũ ius Ro.Decimò, adducitur idẽ And. n conſt.ſpeciale vbi dicit, quòd rius ſeruatur ius Lõgobardum, & poſtea ius Ro. † Econtra vero,quod iſtud ius Longobardum nõ ſit in vſu, adducitur primo au ctoritas Odof. in auct. dos data, quẽ ibi refert Bal.C.de don.ante nupt. vbi dicunt ambo,quòd lex ongobarda nõ eſt lex,neque rõ, & ideo receſſit ab aula. † Secũdò.adducitur auctoritas Bal.in l. ſi vita.in fin.C. de nup.vbi dicit, ꝙ de iſto iure longobardo nõ cu rãdum,niſi in loco,vbi eſſet eius obſeruantia ,ſecundum conſuetudinem loci. Sed in hoc regno eſt potius contraria conſuetudo, quia nõ ſeruatur, vt inf a dicam, ergo de eo non eſt curandum. † Tertiò,adducitur And.de Iſer. in c.j.§.fi.in fi.de notis Feud.vbi dicit,ꝙ ius longobardum, eſt ius aſininum, & caret rõne, & ideo nõ ſeruatur vbilibet.Quarto, adducitur idem And.in c.j.col.j.de feud.cog.vbi dicit, ꝙ iudex ceſſantibus conſuetudinibus, debet vti lege Rom.vel lõgobarda, vbi illo iure viuitur, vnde præponit ius Rom.iuri longobardo, & dicit ibi ſeruari debere ius longobardum,vbi eo iure viuitur.vnde innuit,ꝙ eſt ius ſpeciale, ſicut di cimus de iure Francorum, ergo probari debet ꝙ eo iure viuitur, per ea,quę not.And.de Iſer.in d. c.imperiala. §. præterea ducatus, dum loquitur de iure Frãcorum.
100 † Quintò,adducitur auctoritas Arch.in c. quicunque. xj.q.j. vbi dicit, ꝙ lex longobarda, eſt lex inualida, & non poteſt confirmare aliã legem inualidã.Sextò,adducitur auctoritas Aluar. in præludiis feud.col.v.in iiij.q.vbi cõfirmat dictum Bald.in d.auct.dos
101 data, & in d.l. ſi inuita. † Septimò, adducit Arch. in c.cũ deuotiſſimã.xij.q.ij.vbi dicit,ꝙ iſta lex lõgobarda,appellatur lex vul gatis,prout etiam tex. ibi eam ap pellat, ex eo quia ab hominibus vulgaribus, & rudibus fuit compoſita, vnde tanto minus debet ſeruari.Octauò,adducitur auctoritas Lucæ de penna,in l.j. C. de conducto & proc. lib.xj vbi expreſsè dicit, ꝙ ius longobardum non debet pferri iuri Rom.niſi vbi ſeruatur de cõſuetudine.Nonò adducitur Bald.in c.tranſlato. de conſt.vbi dicit,ꝙ tranſlato re gno ſeu imperio,transfertur etiã lex regni ſiue imperij.vnde licet ius longobardum potuiſſet ſerua ri tẽpore,quo erãt illi reges Apu liç,quia tamen regnũ fuit poſtea ab eis

ab eis tranſlatum, debet cenſeri tranſlata etiam lex eorum, & ſic dicta lex longobarda non debeberet ſeruari, ſicut dixi ſupra de lege Moſaica, quæ fuit tranſlata vna cum ipſo ſacerdotio in Chriſtum, & in legem euangelicam. Decimò, & vltimò, adducitur nouiſſima auctoritas Matth. de Affl. doctoris Neapolitani in ſuo commento ſuper d. conſt. puritatem. in iiij. col. vbi expreſsè videtur firmare op. Lucę de Pen. ſcilicet, quod ius longobardum non præferatur iuri Romano, & ibi dicit, quod iſta opin. ſemper ſibi placuit, & dat bonam expoſitionem ad conſt puritatem, quæ in rei veritate ſalua ratione recti ſermonis non poteſt procedere, vt infra dicam. Habemus ergo huc vſque decem auctoritates pro vna parte & decē pro alia parte contraria, vnde quęſtio redditur valde dubia, ſi quis tamen vellet tenere primam partem, quæ videtur fulſita auctoritate auth. ſcilicet. per tex in conſtit. puritatem, poſſet reſpondere ad omnes decē auctoritates contrarias. Et primo, ad dictum Bald. & Odofr. in d. auth. dos data, quod Odof & Bal. non fuerunt regnicolæ, & ſic veriſimiliter nō potuerunt habere notitiam illius conſt puritatē, quæ non ſeruatur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum, procedunt in iure cōi, fatendo ꝙ poſtquam ſuperuenit ius commune Romanum, receſſit illud ius Longobardum ab aula. Sed quia ius noſtrum municipale huius regni, prout eſt dicta conſt. puritatem, iubet illud ſeruari, tenemur nos regnicolæ obedire illi cōſtitutioni. Eodem modo poſſet reſponderi ad dictum Bal. in d. l. ſi ini-ta. C. de nup. vel poteſt dici quod illud dictum Bald. facit pro j. par. quia dicit nō eſſe de eo curādū, niſi in loco, vbi viget vſus legis longobardæ, ſed in hoc regno neceſſitamur ad vtendum tali iure, per d. conſt. puritatem, ergo bene eſt de eo curandum. Ad tertium, ſcilicet ad dictum Andr. de Iſer. in c. j. in fi. de no feud. poteſt reſponderi, quod And. eſt ſibi contrarius in quā pluribus locis, ꝑut ipſum retuli ſupra in j. parte huius q. vnde magis eſt adhærendū dictis ſuis pro prima parte, quia melius fuit tunc locutus, cū habeat tex. illius conſt. pro illa par-
101 te. † Nec obſtat, qđ illud ius ſit aſininum, & ſine ratione, quia in l hoc non cōſideratur, nam licet lex aliqua ſit dura vel iniuſta, tamen ſeruanda eſt, quia ita vult legiſlator. l. proſpexit. ff. qui & à quibus, ſic in propoſito ius longobardum ſeruandum eſt, quia ita vult legiſlator per d. conſt Ad quartum, ſcilicet, ad dictum And. in c. j. de feu. cogn. poteſt reſponderi, quòd non debet inſpici ordo ſcripturæ ipſius And. cum habeamus ordinē legis qui eſt potius attendendus. Et ſi Andr. dicit. quòd debet ſeruari, vbi eo iure viuitur, debet concordari cum aliis dictis ſuis, & facias minorē, & conſequentiam, videlicet. In hoc regno viuitur eo iure ergo ſeruari debet in regno. Et ſi negares minorem, ſcilicet, quòd nō viuatur eo iure in regno, hoc nō poſſet eſſe aliter, niſi ex contraria conſuetudine, quæ cū ſit contra cōſtitutionem, eſt reprobata, per tex. in proœ. conſt §. fi. & dixi ſupra in j. part. vnde ſi ita non viuitur, ſufficit quòd ita debent homines viuere, & ita neceſſitantur,

tur.per d.conſt. † Ad quod fa-
ic illud,quod dicimus, ſcire, &
ebere ſunt paria.l.quod te. ff. ſi
er.pet.& gl.in l.pe.C.de peri.tu.
ot. Aluar.in c.vaſallus ſi feudũ.
a j.not. per illum text. ſi de feu.
ae. cont.Ad quintum.ſ. ad dictũ
rch.in d.c.quicunq;. xj.q.j. po-
eſt reſpõderi,quod procedit ge-
eraliter de iure cõi, non autem
n hoc regno. vbi habemus text.
xpreſſum, vt ſuprà dixi de au-
toritate Bal. Et eodem modo re
ponderi poteſt ad ſextum & ſe-
timum dictum. Ad Octauum. ſ.
d dictum Lucæ de Pẽna in d.l j.
C.de cond.& proc.lib.xj. poteſt
eſponderi eodem modo,quo re
ponſum fuit ad quartum dictũ,
licit enim ꝙ vbi ſeruatur de cõ-
uetudine, præfertur iuri Roma-
no.Sed in hoc regno ſeruatur vel
eruari debet,per dict.conſt.ergo
præfertur.Præterea in hoc regno
ſt maioris auct.And.de Iſer. qui
ppellatur legum euãgeliſta, quã
Lucas de Penna,vnde debet præ
erri dictũ And.qui contrariũ te-
net,maximè in præludiis feud.in
ij. q. & in aliis locis ſupra alleg.
4 † Ad nonum,ſcilicet, ad dictũ
Bal.in c.tranſlato. de conſt. de fa
ciii reſponderi poteſt. fatẽdo di-
ctum ſuum. ſ.quod cum tranſla-
tione regni trãsfertur etiam lex,
niſi nouus regnator legem vete-
rem confirmet quia tunc ſerua-
tur lex vetus ex noua confirma-
tione,quia ita vult nouus domi-
nus, ita propriè dicit Andr.in d.
iij. q.in prælud.feu. Et ibi ſubdit
exemplum de notario vnius co-
mitatus,qui poteſt facere contra
ctum in alio comitatu, volente
domino illius comitatus,ſed no-
uus dominus in regno tranſlato,
qui fecit illam conſt.voluit con-
firmare ius longobardũ ergo ſer-
uari debet. Ad decimũ. ſ.ad dict.
Matt.de Afflict. in d. conſt.puri-
tatem,poteſt rñderi,prout fuit re
ſpõſum ſuprà ad octauum dictũ,
ſcilicet,ad authoritatem Lucę de
Penna,ex quo ipſe Matth. imita-
tor & confirmat opinionẽ Lucæ.
& dum ipſe Matthæus dat nouã
expoſitionem ad dictã conſt. pu-
ritatem,faciendo vnam extraneã
conſtructionem, dico quòd talis
ſua conſtructio vitiat penitus li-
teram illius conſt. & nón poſſet
ſaluari,ſalua ratione recti ſermo-
nis. Nam verba iuris illius conſt.
ſunt hæc formalia, videlicet, Ac
demum ſecundum iura cõia, lon
gobarda, videlicet, & Romana,
&c.Et ſic primo ponit dictum in
genere.ſ. ſecundum iura commu
nia,deinde illud genus exampli-
ficat per dictionem,videlicet, &
in illa examplificatione ponit æ-
qualiter ius lõgobardũ.& Roma
nũ deſignãs quod ambo ſunt iu-
ra cõia,& præponit in ordine ius
lõgobardum.Illa ergo determina
tio. ſ. iura cõia relata ad iſta duo
determinabilia.ſ.ad ius longobar
dum,& Romanum,debet ea pa-
riformiter determinare, ſcilicet,
quòd ambo dicantur iura cõia l.
nam hoc iure,& l. Lucius. ff. de
5 vulg.& pup. † Et hoc perpen
ditur ex illa dictione, videlicet,
quæ eſt dictio declaratiua, & re-
ſtrictiua præcedentium, ſecundũ
Bart.in l.j.ff.ad l. Aquil.& Franc.
de Aret. in l.ſi fundum.ff. mand.
& not. in c. ſtatutum. el ii.& ibi
Gem.de hered.libr.vj.& eſt text.
in cap.tranſmiſſa.de eo, qui cog.
conſang.vx.ſuæ.& in l. cum qui-
dam.§.j.de vſu.& declarat Iaſ.in
l.idem in duobus.§. perſonale.in
primo no.ff.de pact & in l.iuſiu-
randum

randum quod ex conuẽtione. §. proc. col. iiij. ff. de iureiu. vnde cõcluſiuè per illam dictionẽ videlicet, illa iura cõmunia declarãtur, & reſtringuntur æqualiter ad iura longobarda, & Romana, cum ordine ſuo, qui colligitur ex ipſa ſcriptura, per quã declarationem, quæ eſt veriſſima, prout verba, & mens legiſlatoris ſonant, apparet nõ procedere expoſitionẽ Matthæi, dum dicit, quòd debent illa verba conſtit. ita conſtrui, videlicet. Ac demum ſecundum iura communia, & Romana & Longobarda, & ſic vult peruertere ordinem legis. Aſſignat ipſa rationem, quia ius longobardum non eſt commune, ſed eſt ſpeciale in hoc regno, & ideo illud adiectiuum, communia, non poteſt referri ad ius longobardum, quod non eſt ius cõmune, vnde de neceſſitate refertur ad ius Romanũ, & ſic reperitur prius in ordine literæ ius Romanum. Ego dico, ꝙ talis cõſtructio nõ procedit, quia procedere non poteſt, ſalua ratione recti ſermonis, vt ſupra dixi, & peruertit ordinem illius cõſt.
106 cõtra mentẽ legiſlatoris. † Ad rationẽ domini Matthæi reſpondeo, quod imo illud adiectiuum, communia, poteſt referri ad ius lõgobardum, nam dato quod ſit ius ſpeciale in hoc regno, quia tamen ſeruatur, facit ius commune in regno, & cum dicta conſt. intendat ponere legẽ in hoc regno tantum, quia extra regnum non extẽdit vires ſuas, voluit loqui de iuribus ſeruandis in hoc regno, in quo omne ius municipale ſeu ſpeciale dicitur ius commune, ex quo derogat iuri communi, ita dicit Alex. in l. poſt. d. col. sj. ff. ſol. mat. & idem Alex. in addi. ad Bal. in l. conſtitutionis. in fi. vbi etiam Bald. ſentit. C. de bo. quæ lib. & Bal. in l. illa. inſt. in fin. ff. de hær. inſt. & Lud. Rom. in ru. ff. de arb. vbi dicunt, quod eſt cõpromiſſum in arbitrum, quòd pẽdeat pronunciare ſecundum ius cõmune, debet, talis arbiter pronunciare ſecundum ius municipale illius loci, quia ius tale facit ibi ius cõe ſecundũ eos. Sic ergo in propoſito, licet ius Longobardum ſit ſpeciale in hoc regno, tñ facit in eo ius cõmune. vnde per prædicta merito illa verba conſt. puritatũ debẽt intelligi, prout iacent: quia bene poſſunt referri rã ad ius lõgobardũ, q̃ ad ius Rom. Verum nõ obſtantibus prædictis, licet hæc prima pars videatur bñ defenſata ab impugnatiõibus cõtrariis, ego tamen indubitãter teneo hanc ſecundam partem contrariam. ſ. quod imò in regno ius lõgobardum non præferatur iuri Romano, ſed quod ipſum ius Romanum ſit in viridi obſeruantia, & præferatur, & eo iure quilibet viuere præſumatur, niſi ſi & quatenus ex aduerſo ius lõgobardũ probaretur. vnde teneo hanc cõcluſionem. Quod alleganti, quod in regno viuatur iure longobardo, vel in aliqua ciuitate regni, incumbat onus probandi. Et hanc meam Concluſionẽ probabo nõ ſolum per ius commune, & leges iuris communis, ſed etiã per ipſaſmet conſtitutiones regni, & per alia iura municipalia, nec nõ per rationes vrgentiſſimas. Et qa oẽs auctoritates contrariæ, quæ fouent primam partem, nituntur ex ſola deciſione illius cõſtit. puritatem quæ videtur eſſe principale fundamentũ opinionis contrariæ, ego prius nitar tale fundamen

mentum optimis mediis peni-
s demoliri,ad hoc vt totū ædi-
ium deſuper eo conſtructū cor
at,iuxta text. in cap. cum Pau-
i.j.q.j.vnde poſt ea mea opinio
e meridiana clarior, & ſine a-
uo obſtaculo apparebit. Aſſu-
mo † igitur verba dictæ conſti
ionis,puritatē Et venio ad in-
s interpretationem & declara-
nem, per quā apertiſſime oſtē
n quòd illa conſtitutio nō me
it allegari pro illa prima par-
ed potius pro hac ſecūda par-
ontraria,quam teneo. Et præ-
pono,quòd totum dubium fa
at ille ordo ſcripturæ, in quo
Longobardum prius nomina
quàm ius Romanum, vnde
t prius ſeruari: atg.l quot.ff.
ſuſt & l.generaliter.§.ſi qui
ff.de fideicom lib Hinc dicit
in l aduerſus.C de fur quòd
in ordine ſcripturæ. præſu-
tur prior in tempore. †Et di
ld.in l. j.C.de impu. & aliis
t quod in ordine ſcripturæ
regula, vt dicit Bar.& Bal
onſtitut.C. in fi.col.quòd ſi
antur duo inſtrumenta ſcri
eadem charta, præſumitur
llud, quod præced t in or-
ripturę.Idem tenent Mod.
ſol.matr. Et dicit Bald. in
s in prin.ff de excuſ.tuto.
x ordine ſcripturæ, præſu-
rdo intellectus. Idem pie
t Felin. in c.cum dilecta.
eſcrip. † Ad hoc præſuppo
eſpondeo, vt incipiam tol
biuin, & dico ſic. Vbicun-
ns diſponentis eſt ce ta,
nſideratur nec inſp citur
ipturæ in legibus. Ita re-
per illū tex in l.cum pa
ei tuæ.com. ff de leg.iij.
Bart.in lib.ij. §.prius. in

fi.ff.de vulg.& pup.& ita intelli-
gitur tex.in l.nec enim. ff. de ſol.
idem tenet Bald.in l.ſi duas.ff.de
exc. tuto. vbi dicit,quòd quando
diſpoſitio loquētis eſt certa, non
curamus ordinem verborum. Sed
in terminis dictæ conſtitutionis,
puritatem, mens diſponentis eſt
certiſſima,qualiter, & quando ve
lit ſeruari ius Longobardum, vt
modo declarabo,ergo non debe-
mus curare illū ordinē. Et quòd
ſit certa mens diſponentis,probo.
Nam verba formalia illius conſti
tutionis ſunt hæc, videlicet, Ac
demum ſecundum iura commu-
nia,Longobarda,videl cet, & Ro
mana, prout qualitas litigantium
exegerit, iudicabunt, &c. Nota
10 igitur,quòd † illud verbum,iu
dicabunt, determinat & perficit
totam orationem præcedentem,
& tamē ante, quàm oratio ſit per
fecta,eſt inſerta illa clauſula, pro
ut qualitas litigantium exegerit,
&c.quę clauſula de neceſſitate de
bet referri ad hoc vltimum capi-
tulum, ſcilicet, dum loquitur de
iure communi Lōgobardo, & Ro
mano, pluribus de cauſis. Primò,
quia eſt inſerta in medio ipſius
capituli,ſcilicet, ante quàm ora-
tio eſſet completa,quo caſu ad ip
ſum tantum capitulum refertur,
& non ad alia præcedentia ſepa-
rata,ſecundum Bart. in l.talis ſcri
ptura col ij. circa fin. ff.de leg.&
Bart.in l fi.ff. de reb.dub per tex.
cum gloſ.in l.filium.ff.quan dies
leg ce.& tenet Phil. Dec in conſ.
xiiij.col.iiij.in fi. verſ.& cum ta-
lis clauſula,&c. Secundò,quia ſu
prà in dicta conſtit. præceſſerunt
duo alia capitula, videlicet, pri-
mum, quod iudices iudicent ſe-
cundum conſtitutiones, ſecundū
ꝙ in defectu earum iudicent ſe-

cundum conſuetudines approba
tas, ac demum ſecundũ iura com
munia, &c Et ad illa duo capitula
præcedentia non poteſt referri di
cta clauſula, prout qualitas litigã
tium, &c. quia reſultaret legum
contrarietas. Nam legiſlator vult,
quod omnino ſeruẽtur cõſtitutio
nes regni, & non attendatur qua
litas litigantium nec conſuetudo
contraria, vt in procœ conſt. § fin.
111 † Item vbi eſt conſuetudo ap-
probata in ciuitate, illa habet vim
legis, & illam tenentur ſeruare
omnes de ciuitate, quia dicitur
lex municipij l. j. C. de emẽd. lib.
& l. de quibus cum ibi not. ff. de
leg. & inſt. de iure na § ex nõ ſcri
pto, & c. cum conſuetudinis, &c.
ff. de conſuet Vnde non attendi-
tur qualitas litigantis contra an-
112 tiquam conſuetudinem † Ergo
ſequitur, quod ſtante contrarieta
te, quæ ſemper euitanda eſt, illa
clauſula non poteſt ad alia capi-
tula referri niſi ad hoc vltimũ: cũ
poſſit aſſignari ratio, quare ad
alia non referatur: vt dicunt Bart.
Bald & communiter Doct. in l. j.
C. de lib. præt. & Bart. in d. l. talis
ſcriptura ff. de leg j. & in l. ſi idẽ
cum eo. § fin ff. de iur om. iud. &
Alex. in conſ. xlviij. col iij. ver. ſed
ita in j. vol Cum ergo dicta clau-
ſula de neceſſitate referatur ad
hoc vlt c. ſatis clarè patet de men
te diſponentis. quod non vult iu-
ra Longobarda præferri præcisè
iuri Ro ſed illa ſeruari ſecundum
qualitatem litigantium, prout ibi
exponit And de Iſer ſ vt ille qui
viuit iure Longobardo, iudicetur
per ius Longobardum Ille vero,
qui viuit iure Rom iudicetur per
ius Rom. ergo ſequitur, quòd ſi
litigator viueret iure Rom. non
compellitur iudex iudicare ſecun
dum ius Longobardum & ſic nõ
præfertur ius Lõgobardũ Roma-
no: quia ergo apparet de mente
diſponentis, non eſt curãdus nec
inſpiciendus dictus ordo verbo-
113 rum, ſed ſola mens. † Secundò
principaliter quod dictus ordo
non ſit curãdus, adduco aliam re
gulam, vbicunque ordo ponitur
in aliqua diſpoſitione, gratia ex-
empli pro doctrina, nũquam cen-
ſetur poſitus pro forma, nec ſer-
uari debet. tex in c. decernimus,
& ibi Card de iud vbi epiſcopus,
& Abb præferũtur in ordine Ar-
chiepiſcopo, & tamen nulli du-
bium eſt, quod Archiepiſcopus eſt
dignior, & deberet primo nomi-
nari, & non eſt alia ratione, niſi
quia illa nominatio fit gratia ex-
empli vnde non inſpicitur ordo,
ita etiam tenet Fel. in d. c. cum di
lecta col vj. verſ ij declara, &c. de
reſcr ſed in propoſito in d. conſt.
puritatẽ, illa nominatio iur. Lon-
gobardi, & Romani, fuit facta gra
tia exempli: quod patet per illam
dictionem, videlicet, quæ eſt di-
ctio declaratiua, & examplificati-
ua. vt ſupra dixi Nam primo dicit
ſecũdum iura cõmunia, & poſtea
examplificat declarando, quæ ſint
iſta iura cõmunia, ergo ſequitur,
quod ille ordo non eſt inſpicien-
114 dus † Tertiò, quia vbi conſtat
de ordine intellectus, non cura-
tur nec inſpicitur ordo ſcript ita
dicit Bart in l. ita tamen § qui ſu-
ſpect. & in l. Scæuola circa fin. ff.
ad Trebell ſed ibi conſtat de or-
dine intellectus qui eſt, vt in vi-
uentibus iure Longobardo tan-
tum ſeruetur ius Longobardum,
& non in aliis: per illam clauſu-
lam prout qualitas, &c. ergo non
115 curatur ordo ſcripturæ † Quar
tò, quia quando ordo ſcripturæ
pert

perturbat ordinem neceſſitatis, non attenditur, imò reducitur ad ordinē neceſſitatis.Ita tenet Bart. in l.Gallus §. quidam rectè col.ij. ff.de lib. & poſth. & ibi per alios doct.& Bar.in l.j.in fi.C.de exce. rei iud.ſed in d.conſtitu. eſt ordo neceſſitatis, quod in viuentibus iure Roma. ceſſet ius Longobardum, ſed tunc præferatur,quando litigantes eo iure viuerent: ergo iſte ordo eſt attendendus, non ordo ſcripturæ.Quinto quod dictus ordo non ſit ſubſtantialis nec inſpiciendus, pondero vnam aliam conſtitu. videlicet, conſtit. quæ incipit,vt vniuerſis. vbi ſunt ſimilia verba, & nulla fit mentio de iure Longobard. Nam dicit, quod iudices iudicent ſecundum conſti. & deinde ſecundum conſuetud. & demum ſecundum iura, non ſpecificando quę iura:quo caſu in dubio, appellatione iuris ſimpliciter.venit ius Roman. per l. ſi nomaſiam §. ſed quoties in. ff.de iur. nat. vnde illa conſtit. facit totum contrarium, & ſic facit pro parte noſtra quia ceſſan te conſuetudine, debet iudicari ſecundum ius Rom. ergo præponitur iuri Longobardo. & hanc conſiderationē ſentit etiam Matth. in conſt. puritatem. Sed poſſet aliquis inſtare, & dicere, ꝙ illa conſt. vt vniuerſis.eſt correcta per conſt. puritatem, quæ eſt ſequens & poſterior in ordine.Ad hoc dicitur, quòd imò non eſt correcta, quia dicta conſt. puritatem dicit idem, niſi quia addit illam limitationem in viuentibus iure Longobardo vnde illa conſt. puritatem.eſt potius limitatiua,quā correctiua, quia ſemper in dubio vitanda eſt legum correctio.l.præcipimus. C. de appell. & l. ſancimus.C. de teſt. Dicamus ergo ſic iungendo vtranque conſt. quòd iudex ceſſante conſuetudine debet iudicare ſecundū iura.ſ.Rom. & ita loquatur conſt.vt vniuerſis, fallit quando qualitas litigantiū aliud exigeret, quia tunc procedit conſt.vt vniuerſis ponit regulam. conſt. verò puritatem ponit

116 limitationem. † Cui regulæ ſtandum eſt donec probetur limitatio.capit ad decimas de reſt. ſpo. libr. vj. & not. Bart. & doct. in l. ex quacunque. ff. ſi quis in ius voc.non ierit.Sextò, quod dictus ordo non ſit inſpiciendus, nec formam inducat, pondero nouiter vnam aliam conſtitu. ab aliis non ponderatam, quæ incipit,cum circa, quæ mandat iudicibus, & officialibus, vt decidant cauſas iuxta tenorem conſt. & iura, & conſtitut. approbatas, & iſte eſt ordo formalis, quo ad verba illius conſtit.cum circa, & ſic primo dicit ſecundum conſti. poſtea ſecundum iura, & poſtea ſecundum conſuetudines. Certe ſi vellemus inſpicere ordinem verborum, ex quo procedit ius commune,præfertur ius commune conſuetudinibus, quod eſt falſum, quia imò conſuetudines derogant iuri,& præferuntur iuri: vt d.conſt.puritatem, & leg.de quib.ff.de leg. & l.j. C. de emancipatione liberorum. Patet ergo, quod ibi non inſpicitur ordo ſcripturæ,prout etiam dicit ibi gloſſ. vnde minimè debet inſpici in dicta conſtitutione puritatem, cum de eo. caſu loquatur. Præterea, illa conſtitut.cum circa eſt poſterior, & dicit ſecundum iura ſimpliciter, vnde intelligitur de iure Romano, vt ſuprà dixi in præcedenti argumento. & ſic ſa-

cilſus tollit illud motiuum ſupra
117 factum:cum ſit poſterior † Septimo,pondero cõſt quæ incipit, ſpeciale,quæ vult, quod vnus ſit ordo iudicij in omnib perſonis: & nominat ibi ſigillatim ſiue qs fuerit Francus,ſiue Rom. aut longobardus: & ſic in ordine nominat vltimo loco longobardum ergo patet, quod eſt minus d gn᷑ tanquam vltimo nominatus Nam primo nominatus cenſetur maior & dignior, ſecundũ Bal.in l cum quidam col.j C de verb.ſig per l. j.ff de albo ſcr & Bal.in auth hoc amplius col pen C de fideic facit tex in l quoties ff de vſufr. Longobardus ergo vltimo loco nominatus cenſetur minus dignus, vnde meritò eſt poſtponendus. Per hæc igitur ſeptem argumenta & ponderationes ſatis videtur ſublatum dubiũ, quod fiebat ex ordine illius conſt.puritatem quæ ſeptem rationes tollunt & deſtruũt totũ fundamentum tenentiũ partem contrariã,qui omnes ſe fundant per illam conſt Ac firmant rationes prædictæ,& corroborant hanc ſecundam partem,quam teneo. Sublato ergo obſtaculo de ponderatione illius conſt confirmo & corroboro modo hanc ſecundam partem,tanquam veriſſimã,infra ſcriptis aliis fortiſſimis
118 rationib & argumẽtis † Et primo adduco regulam, quæ ſe ita habet Omne id, quod eſt magis dignũ & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili Regula eſt trita in iure quæ traditur in § fin inſt de iure nat & in c ꝙ in dubiis de confeſſ eccl vel alt. facit tex in c epiſcopis xcv. diſt.
119 † Sed negari non poteſt,quod ius Rom.num, eſt dignius iure Longobardo,plurib.de cauſis. Primo,ratione cauſæ efficientis quia ius Longobardum fuit pro maiori parte conditum à quibuſdam regibus Apuliæ, vt ſupra dixi, in princ huius q Ius vero Rom fuit conditum ab Imp.Iuſtin. qui fuit dominus totius mũdi l. deprecatio ff ad l Rh de Iac.& tanto dignius, & nobilius dicitur opus, quãto à nobiliori & digniori procedit. Vnde dicimus magis dignũ eum,qui acquirit dignitatem immediate à principe, quam eum, qui acquirit ab inferiore, vt inquit Spec. in tit de ci atione col.iiij. verſ.porro ſi ſunt plures, &c.pro hoc eſt tex in l ij ff. de alb. ſcr & tex cum gl in c. per tuas de mai. & ob & in c cum in diſtribuen-
120 dis de temp ord † Leges ergo Imp.cenſentur procedere ab ipſo Deo:quia Imperator dicitur diuina gratia conſtitutus, ſecundum And de Iſern in rub de proh feu. alie per Loth. & eſt Imperator in terris,ſicut Deus in cœlo,& dicitur habere diuinum numen, ſecundum And de Iſer in c j. verſ.
121 ad felicem quæ ſint rega.† Secundo, ratione iuſtitiæ & melioris rationis Nam ius Rom & præſertim leges Iuriſconſultorũ,fuerunt factæ cum tanta iuſtitia & ratione,vt eis iniuſtitia aliqua inueniri non poſſit:vt teſtatur And. de Iſer in conſt ſi dam col fin.in princ hoc etiam probatur in.l. de lege Fuſia Canina tol per totum tit vbi Imperator ſuſtulit illam legẽ tanquam ſine ratione, & in quã pluribus aliis legibus ſimilib᷑ ſublatis in corpore. ius autem vero Longobardũ eſt ius iniuſtum & ſine ratione factum vnde appellatur ius aſininum,ſecundum And. in c j § ſi de notis feu & Bald & Odof.in auth dos data C.de don.

ante

te nupt.meritò eſt poſt ponen- m iuri Romano, & non præpo- ndum. ſecundo, principaliter m partē confirmo, per d conſt. itatem, retorquēdo ipſam con tenentes primā partem. quam deto in duobus locis Primò, n dicit prout qualitas litigan- n exegerit, exponendo, Prout onit ib: And de Iſer. & ſupra Nam per illa verba permittit conſt. quòd in Regno viuatur Rom. & iure Longobardo miſſiuè & non imperatiuè, vn on impoſuit neceſſitatem, ꝙ bet viuat iure Longobardo. permittit, quòd iudices præ- t ius Romanum iuri Lon- do in viuētibus iure Rom. tur ergo, quod male allega- a conſt. per eos, qui dicunt de neceſſitate in hoc re- iuatur iure Longobardo, & ꝓfertur iuri Romano, quia iſta neceſſitas, illa conſtit. etur præcisè, quod iudices nctè ſeruent ius Longobar ſiue aliquis viuat eo iure, on, ſicut dixit præciſam ob- iam conſtitutionū, & con- udinum. † Sed quia noluit præcisè, ſed permiſſiuè, re- o ſe ad qualitatem homi- r dictionem. prout, quę eſt elatiua, & limitatiua, ſecun r. in l. edita col. pen. C. de eſt tex. in l prout ff de cl j §. volumus de foro no. Bat in extrauag. ad ndū in ver prout, & Phil. n conſ. lxi j col iiij. Sequi, quòd tota obſeruantia ngobardi, depēdet à qua- entiū. ergo non eſt præ- neceſſaria. Vnde illa cōſt. a, facit potius, pro iſta m teneo. Aliā pondera-

tionem illius conſt. dicam infra.

123 † Tertiò iſtam partē confirmo, quia ritus magnæ curiæ vicariæ dat mundualdum in Regno mulieribus, tantum viuentibus iure Lōgobardo, vt dictat ritus magnæ curiæ in num 48. incipiens. Item quod curiæ ipſæ, &c. Ergo à contratio ſenſu mulieribus viuentibus iure Romano, non dat mundualdum, cum etiam in ſtatuto capiatur arg à cōtrario ſenſu, quādo diſponit ſuper caſu non proui ſo à iure communi, prout eſt ille ritus: ita tenet Alex. in l j col xij. verſ ij con l ff de offic eius, cui mand. eſt iur Bal. in l apud antiquos C de fur. & in l ii. C. de cōd. inſer. Mundualdus eſt inductus à iure Longobardo, & tamen ille ritus, qui facit ius nouiſſimum, in hoc regno coarctat hāc obſeruantiam tantum in mulieribus viuentibus iure Longobardo, ergo à contrario ſenſu permittit mulieres huius regni viuere iure Romano. ſi volūt, & quod non vtan-

124 tur mundualdo. † Iſtud tamen de mundualdo mulieris limita procedere, quādo mulier contrahit nomine proprio, ſecus ſi nomine alieno puta ꝓcuratorio vel tutorio nomine, quia tunc valet contractus, etiam ſine mundualdo, ſecundum Alex. in l. quęſitum col fin ff de in ius voc. & Paul de Caſt. in l cuicunque § ſi ab alio

125 ff. de inſt. † Quarto iſtam partē cōfirmo, per id quod fuit deciſum in ſacro conſilio Neapolitano, vt refert Matt. de Affli. in deciſ ſacri conc. cclx. quod mulier viuēs iure Longobardo, non poſſit facere teſtamentū ſine mundualdo, ergo ſi viuit iure Romano, poteſt facere ſine mundualdo. Ergo permittitur viuere iure Romano. quia ſi

nõ permitteretur,fuiſſet indiſtincte deciſum, quod nullum teſtamentũ mulieris in regno valeat
126 ſine mũdualdo.† Quintò,confirmo per generalem conſuetudinem huius regni, & obſeruatiam notoriam temporis, cuius non exrat memoria in contrariũ, quæ habet vim legis, & priuilegij. ſecundum Abb.in c. ſuper quibuſdam §.præterea de verb.ſignifi.& And. de Iſer. in c. imperialem §. præterea ducatus col.pe.in princ. de proh.feu.alie.per Fed.& in c.j. verſ. flumina nauigabilia.colu. ij. quæ ſint reg. & in conſt. ſi dubit. col.iij.& in conſt.quadragenalem col.j. & habetur in l. hoc iure.§. ductus aquæ.ff. de aqua quot.& æſt.Quæ obſeruantia eſt, vt ſolo iure Romano viuatur, & quod penitus ſit iuriLongobardo derogatum, & hoc paret euidenter, quia quam plures diſpoſitiones iuris Longobardi non ſolum non ſeruantur in regno, verum etiam ſeruatur totum contrarium,vt videmus in teſtamentis mulierum, quæ in omnibus ferè ciuitatibus huius regni fiunt ſine mundualdo, & hoc eſt notorium maximè inter omnes tabelliones huius regni & per ſchedas tabellionum
127 mortuorum. † Item de iure Longobardo cognati ſunt incogniti in ſucceſſionib' adeo quod non ſuccedunt, nec etiam mater filio, tanquam cognata. Item filij naturales non excluduntur totaliter per filias legitimas, & naturales de iure Longobardo prout hæc omnia notat gloſſ. & ibi per Doct.in c.j.§. hoc autẽ.de his qui feu.dare po'. Et tamen videmus, quod in regno ita ſuccedunt cognati, ſicut agnati, & oſtenditur ſola gradus prærogatiua ſecundũ formam §.nullã.in authe.de her. ab int.& auth.ceſſante. C.de leg. her.Item filij naturales excluduntur per filias legitimas, niſi aliquid ſibi relinquatur pro alimentis, iuxta c. cum haberet, de eo, qui dux.in vxo.quã pol.per adul. & ſic ſola obſeruantia Iuris Romani viget. Et de hoc reperiuntur infinitæ ſententiæ latæ tam in ſacro concilio,quàm in omnibus curiis ciuitatum huius regni. ſic etiam & quam plura alia exempla poteſt ſtudioſus inueſtigare, in quibus differt ius Romanum à Longobardo,& in eis ſolo Romano iure vtimur in regno.Ergo cẽſetur abrogatum ius Longobardum,ſaltem ex generali conſuetudine tam antiqua,& inueterata in hoc regno, vnde merito dicit Bal.in d.auth. dos data.quod tale ius receſſit ab aula, quia abiit in deſuetudinem. Quãdo ergo eſſet diſceptatio, quo iure viuatur in regno, ſufficeret allegare hanc notoriam obſeruantiam, quia ſi ius Romanũ ſeruatur in iſtis exẽplis propoſitis,præſumptio eſt, quod ſeruetur etiã in aliis omnib',quia ſi ius Romanũ ſeruatur, ergo eſt ius ſaltẽ longiſſimo vſu approbatum,iuxta l.de quibus.ff.de leg.& niſi contrarium probetur, in aliis exẽplis, eſſet ſemper ſeruandum
128 prout notoriè ſeruatur. † Per ea,quæ tradit And.de Iſer. in d.c. imperialem §. præterea ducatus. col.ij.in ſi.verſ. ſed quomodo probabitur, &c. vbi dicit, quod ius Francorum ſi probandum eſt, ſufficit probare,quòd alias illi de domo ſeruauerunt, quòd primo genitus ſuccedat, quia ex hoc ſolo transfunditur onus probandi contrariũ in aduerſarium,ergo patet, quod ex ſola probatione vnius

capi-

apituli iuris Francorum, præſu- mitur,& probatur, quod viuatur re Francorum, quanto fortius dicendū eſt in iure Romano, ius obſeruantia.probatur noto- : ex mille,& infinitis capitulis, antiquiſſimo tēpore?vnde ſuc- dit diſpoſitio l.minimè ff. de ll. † Et quòd iſta generalis obſer- ntia, & conſuetudo tanquam toria non indigeat probatione, ſufficiat eam allegari, eſt de- um in term.Bal.in l. j. col.ij.in verſic.ſed hic quæro, &c.C.ad leia.ybi expreſsè dicit, quod ſuetudo notoria eſt, quælibet nſpectione omnium publico- inſtrumentorū,& non opor- eam probare.Sextò, nunc pon iterū dictam conſt. puritatē, m retorqueo pro iſta parte, teneo,& iſta eſt noua ponde , & ab aliis hactenus non co a. Nam vult illa conſt. quod o iudicetur ſecundū conſti- nes.poſtea ſecundū conſue- es approbatas, & poſtea ſe- ū iura,&c. per hoc quod di- od ſtante conſuetudine ge- in hoc regno, quòd cauſæ antur ſecundū iusRomanū, ſupra probaui, illa conſtitu cidit caſum noſtrū pro iſta quia præponit conſuetudi- iuri Longobardo. † Sed poteſt eſſe fortior,& melior tudo,quā illa,quæ eſt con- iuri cōmuni,vt eſt tex.no. ſopitæ, & ibi not.extra de in c.cum dilectus,de con- quod poſſit eſſe conſuetu formis iuri cōmuni, tenet c. fin.col.pen. in princ.de la ergo generalis obſeruan Romani contra ius Lon- ū,induxit quandā notoriā, obatā cōſuetudinem con-

formem iuri cōmuni Romanorū, vnde ſecundū hanc cōſuetudinē debet prius iudex iudicare, & ea ceſſante,tūc demū recurret ad ius Longobardū, & iſta ſubtiliter bis pōderata illa conſt.puritatē, facit pro iſta parte,imò ſi aliquid dubij haberet dicta conſuetudo recipe- ret interpretationem à iure com- muni Romanorum, quòd eſt ius generale l.ſi ſerui veſtri C.de no- xa.act. & habetur in d.c.cum dile ctus. Non autem reciperet inter- pretationem à iure Longobardo, quod eſt ius locale, ſecundū Bal. in c.j.§. & quia vidimus col.vj.in fi.de his,qui feud.dare poſſ. Septi mo,& vltimo,pro iſta parte addu co omnes illas decem auctorita- tes, quas ſupra collegi arguendo pro hac ij.parte,quæ oēs remanēt in ſuo robore,quibus, dato quod ſupra diſputādo voluerim reſpon dere,tamen nunc tangendo veri- tatem, dico dictas reſponſiones non eſſe ſufficiētes. vnde in quan tum ad primam.ſecundam, quin- tam,ſextam,& ſeptimam auctori- tates, dicebam eas procedere de iure communi,ſecus eſt in regno per dictam conſtitutionem, di- co, quod eſt mala reſponſio, ex quo in regno nihil reperitur in- nouatum contra dictas deciſio- nes: vt ſupra probaui, & dicta conſtitutio puritatem, facit po- tius pro iſta parte, imò eſt con- formis cum dicto Bald. in dicta lege,ſi inuita.C. de nupt. qui di- cit, quòd de tali iure non eſt cu- randum, niſi in loco, vbi ſerua- tur de conſuetudine.Vnde fateor iſtud,quod quando in aliqua par te regni probaretur, quòd illud ius ſeruatur, vel quod eo iure viuitur, ibi eſſet ſeruandum, & non alibi, & hoc propriè vult d.

conſt. vt ſupra dixi, tamen onus probandi ſemper incumbit allegan i illud ius cum ſit ius locale: vt ſupra declaraui, vnde remanet dictę quinque deciſiones in eorū robore, & obſeruantia, cum iure communi vtamur. Item ad tertiā auctoritatem And. de Iſer in c j. de notis Feud dico nō eſſe bene reſponſum, quia imò melius fuit locutus ibi, quam alibi, ex quo tale ius ſine ratione nō debet ſeruari & maximè, cum dicta deciſio ſit conformis cum deciſione Bal. & aliorum doct. ſupra alleg. vnde cenſetur magis communis, cum pluriū auctoritate fulciatur. l.j.verſ.& ſanè crebrior ff de offic. quæſto.nec procedit arg de l.proſpexit ff qui. & à quibus,quia nō reperitur dictum ius præciſe approbatum per regni conſt. niſi in loco, vbi viget. & ita dicit idem And in c j.de feu cogn & ibi etiā Bal.magis clarè,quàm alius, dicit expreſſe,in j col. quod inter eos, qui viuunt iure Romano, cauſa deciditur ſecundum ius Romanum,& inter eos,qui viuunt iure Longobardo, cauſa deciditur ſecundum ius Longobardum: vnde habuit Bal ibi propriè ſenſum d. conſt.puritatē. Nec valet reſponſio data ad quartā auctoritatem ſ. And in d.c j de feu. cog. quia nō eſt verum, quod conſtitutio neceſſitet homines huius regni, ꝙ viuant iure Longobardo,imò ponit in eorum arbitrio, vt ſuprà probaui. Item,ad octauam auctoritatem Lucæ de penna reprobatur reſponſio eodem modo præcedens Nec obſtat quòd And. eſt maioris auctoritatis, quia cum ſit ſibi ipſi contrarius in pluribus locis,tenēda eſt eius auctoritas, vbi melius dixit. Ad nouam auctoritatem ſ. in c tranſlato de conſt. minimè valet reſponſio. quia nego, quòd ſucceſſores in regno confirmauerit præcisè,& neceſſario ius Longobardum;ſed vt ſupra dixi. imò, ſi placuiſſet illud ius imperatoribus, inſeruiſſent illud in voluminibus iuris ciu ſed quia non inſeruerunt,apparetquod tale ius reprobauerunt.prout in ſimili arguit Alu.in præl.feud.in iiij.q Itē reſponſio data ad decimam auctoritatem Matth de Affl. qui ſequitur Luc de Pēna,minimè procedit per eaſdem rationes, & ſic remanet iſta pars comprobata, & firma. Supereſt tantum reſpondere ad decem auctoritates contrarias adductas pro prima parte, ad quas ſatis patet reſpōſum ex prędictis,quia quatenus expreſſe dicunt,quod ius Longobardū præferatur,malè loquūtur,&veriores ſunt auctoritates contrariæ.& maximè, cum vt plurimum,ſint auctoritates And. de Iſer. qui tenet alibi contrarium,ſolum reſpōdeo ad quintam auctoritatem And.in d.§.præterea ducatus.nam loquitur ibi de iure Longobardo, & Francorum, non autē de iure Ro-

31 mano.†Et verum eſt,quod ius Francorum,eſt ſpeciale ius, & onerosum & contra ius commune vt dicit And.in d.§. præterea ducatus col. iij. in addi. vnde debet probari per allegantem,alias non præſumitur, vnde quādo eſſet differentia inter ius Francorum, & Longobardū, fateor quod potius præſumatur ius Longobardū,maximè in ſuccedendo, ex quo eſt conforme cum iure communi, in eo quod admittit omnes filios æqualiter ad ſucceſſionē,ſecus eſt, quando differentia eſſet inter ius Longobardum.& ius Rom prout

ſt q noſtra. quia tunc potius Ro manum præfertur,& proſequitur er prædicta Vltimo ſupereſt re-ſpondere ad id, quod dicit And. d.conſt.puritatem, & in præln. iij q princ.circa fi vbi dicit, ꝙ a conſuetudo, per quam aliqui n ſeruant ius Longobardum, n valet,quia eſt contra conſti-tiones Regni, vnde tales non uantes,non excuſantur cõſue-l.ne, ſecundum cum in hoc di indubitanter,quòd And. malè uitur.& dicit contra caſum d. puritatem ibi. prout qualitas gantium,&c.quia imò d conſt. robat hanc conſuetudinem, n permittat,quod viuatur iure mano, & quòd iudex ſe qua-ius Romanum in viuentibus dum illud. Quòd fortificatur is,quæ ſupra dixi ad corrobo nem huius partis Vnde me-locutus fuit And in d c j.de og. & ibi dicit, quòd ſerua vbi eo iure viuitur, ergo vbi re non viuitur, nõ ſeruatur, poteſt eſſe cõſuetudo quod re non viuatur: concluſiuè teneo, quòd ius Romanum rtur Longobardo,& qui di uòd viuit iure Longobardo, hoc ꝓbare, & ſimiliter in-ir onus probandi ei qui di-in regno viuitur iure Lon-o,non præſumitur,quòd vi iure Romano, per ca, quæ us dixi, & hanc puto eſſe n veritatem. Et per hæc ſit ita iſta not.q. quàm nullus ius ita plenè examinauit. ræſuppoſita hac declarat o-nem iuriũ, vt videremus à re initium habuit ipſum iu ſupereſt modo deuenire ſ princ.q ſ vnde habuit o-a iudicium. Super qua con

cludo,ꝙ iudiciũ incepit tẽpore iu ris naturalis primæui,& iuris diui 133 ni. † Et ſic habuit originem in paradiſo vnde expulſus fuit Adã: nã cum Deus creauit primum hò minẽ dedit ſibi legẽ præceptiuã, ꝙ nõ deberet comedere de ligno vetito, ipſe autẽ homo fuit inobe diens,& venit contra præceptum Dei, & comedit de ligno, quod Deus ſentiẽs,iratus citauit ipſum, dicens: Adã, vbi es? qui compa-ruit coram Deo. Deus autẽ incre-pauit ipſum ex eo ꝙ noluit ſuis præceptis obedire, qui Adã volẽs ſe excuſare dixit Mulier, quam dediſti mihi ſociã, ipſa me dece-pit,& comedi, & ſic voluit culpã ſuã retorquere contra Deum, eo quod malam ſociã ſibi dederit.& ſic tãto magis deliquit,prout hæc omnia habentur Gen. c. . & c.iij. & eſt tex in c.ſerpẽs. de pœn diſ. j ſic ergo ex iſtis verbis, & repli-cationibus inter Deũ & Adã fuit ortus quidã modus litigandi, qui vulgariter dicitur plac tandi, & exinde in antea inuentũ fuit iu-diciũ,vnde concluſiuè iudiciũ ha buit originẽ in paradiſo, ſecundũ Arch.ſuper j rub dec col j & Spe. in proœ j. partis,col vj verſ. ſanè plac tandi,&c ex quo dico, quod fuit inuentũ iudiciũ de iure nat. primæuo. eo ipſo ꝙ fuerũt creati primi parentes, & propter illã re-ſponſionẽ, quã fecit Adã:nam co gnoſcens ſe erraſſe propter inobe dientiã,fuit motus ex quodã na-turali inſtinctu ad defenſionẽ ſui ipſi⁹:& in hoc coop rabat ius nat. cõmune primæuũ.fu t etiã coope ratio iur.nat ſecũdarij. ſ. rationis inquantũ ſe u.t abdicare à ſe cul-pã,& applicare alij quia vt ſe de-fenderet inculpauit Euã vxorem ſuã,ꝙ eum decepetat & inculpa-uit

uit ſerpentẽ: vt d. c ſerpens, deinde iudiciũ habuit ſuã proſecutionẽ, & augmentũ de iur. gen quo iure omnia mãdabãtur executioni manu regia, & manu principis, quia nondũ erant inuentæ actiones: nec magiſtratus vt dicit text. in l. ij. in princip. ff. de origi. iur.

134 † Fuit etiã cognitũ iudiciũ tẽpore legis vet. Moyſi in veteri teſtamento: qui ſtatuit legem, quod in ore duorũ vel triũ, ſtet omne verbũ vt habetur Deuter. c. xix. & ſic patet, quòd erat tunc iudiciũ in vſu: quia erat vſus teſtiũ. idem probatur per id, quod dicimus de Suſanna: vt habetur Dan cap xiij. vbi Suſanna erat dãnata ad mortẽ per depoſitionẽ duorũ teſtium deponẽtiũ de adulterio per eam patrato: & poſtea Daniel inſpiratus à Deo examinauit dictos teſtes ſeorſim: & inuenit eos varios in loco. vnde apparuit eorũ falſitas: & fuerũt interfecti, & Suſanna tanquam innoxia liberata. probatur etiã Leuit c. xix. vbi dicitur. Non facies iniquũ aliquod in iudicio, &c & Deut. c. xxxiiij. vbi dicitur. Nõ peruertes iudiciũ aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco, viduæ veſtimentum, &c. & Hier c. xxij. Facite iudiciũ & iuſtitiã, & liberate oppreſſum de manu calumniatoris, &c Fuit ſucceſſiuè cognitũ iudicium in teſtamento nouo per l. Euangelicã. & Apoſt. vt patet de Ieſu, qui fuit ductus ad Pilatũ, & in iud. condẽnatus: licet iniuſtè. & habetur xvj diſt. c j & ij & iij. & poſtea fuit iudicium cognitũ & ampliatũ, & magis ordinatũ per l ciuilẽ & canonicã: vt patet in toto ti. ff. & C. & extra de iud & ſic ſucceſſiuè, cum hodie præfatis vtamur legib. vtimur etiam & iudicio.

135 † Fuit autẽ inuentũ iudiciũ ex neceſsitate, ne quis diceret ſibi ius propria auctoritate: & ne quis propria auctoritate audeat ſumere vltionem. l nullius C. de Iudæ. & c ad hoc xvj q j & tex cum. gl. in c niſi bella xxiij q j & no. Specul. in tit de of. om. iud. § poteſt. in princ. & idem Spec. in proœ. iij. partis. Habuerunt enim iura valde pro abominabili, quòd quis propria auctoritate ſibi ius dicat. hinc introduxerunt pœnas amiſſionis iuris l. extat ff. quod met. cauſ. & l ſi quis tantã C vnde vi. Et per prædicta remaneat expedita hæc tertia pars princ. huius tractatus Sequitur nunc iiij pars, quę diuidit per diſtinctiões. Rob. de Mar Venuſ. I V D. Excellẽtiſ.

QVARTA PARS.

Iudicium duplex. Et ſuper eo loco xx. diſtinctiones, non minus acutæ quàm copioſæ.

1 *Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud miſtum.*

2 *Cauſa ciuilis quæ dicatur, & quæ criminalis.*

3 *Cauſa criminalis dicitur, ſi agitur ex crimine infamante, etiam ſi agatur ciuiliter.*

4 *Agi poteſt ex delicto, ciuiliter & criminaliter, ſcilicet ad intereſſe & ad pœnam.*

5 *Actio ciuilis vbi non oritur, nec etiam oritur criminalis.*

6 *Actio ciuilis, & criminalis quando emulentur.*

7 *Homicidio commiſſo oritur criminalis accuſatio ad pœnam ac etiam actio in factum ad intereſſe.*

Expenſæ

e medicorum & medicinæ
ur vulnerato & qualiter
aner.
poſsit ex eodem delicto cri
ter, ex quo prius actū fuit
r.
ctiōe īiuriarū cui applicetur.
iuriarū æſtimatur per iudi-
ando per querelam igitur.
um accuſatio criminalis nō
n Regno ſi ſunt iniuriæ ver

eſſet facta, viduis, eccleſia-
erſonis, aut miſerabilibus
ex officio procedi.
tempus commiſsi criminis
llo requiritur.
um libellus, ſi conſtat per
ionem partis, non requirit
tionem loci & temporis.
bitratur pœnā ſecundū qua
ſonæ, loci & dignitatis quā
iuris petitur quis puniri.
an ciuile, vel criminale di-
quando agens iniuriarum
e concludit iniuriantem con
ri ad ſatisfactionem iniu-
e honoris.
iminalis dicitur, quando de
ſuſpecto agitur.
in quo pro æſtimatione in-
& delicti ſatisfactio in pe-
petitur non tenet.
mbæ quādo tendunt ad vin
vna non tollitur per alterā,
fuit ſufficienter irrogata.
nitiori pœna, an puniatur
.
libellantis vt in eodem li-
eſsit petere æſtimationes, &
ctionem iniuriæ: & nu. 25.

43 *Libellus qualiter formetur, de duobus reis debendi.*

24 *Validum eſt arg. de perſona, ad res: & è contra.*

35 *Agens iniuriarū actione, iniuriā æſtimare pōt & in calce libelli addere, quod ſi iudex non puniuerit ſufficiēter reū reſeruat ſibi petere ſatisfactionē, & talis libell⁹ pcedit.*

26 *Agens redhibitoria, poteſt proteſtari de vitijs non apparentibus.*

27 *Iudex laicus, & iudex eccleſiaſticus, an poſsint de vno delicto cognoſcere, vbi ciuilis diuerſa eſt à canonica.*

28 *Libellus vt pcedat quādo ſimul ex eodē delicto ciuiliter, & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere criminaliter petendo reū puniri, & incidenter per iudicis officium rei reſtitutionem petere.*

29 *Iudicium ciu. & crim poteſt æquè principaliter cumulari, quādo delictum eſt tale, in quo quis venit ad mortē principaliter condēnandus.*

30 *Libellus in quo petitur aliquem puniri, & condemnari ad rei reſtitutionem valet, & ſaluatur.*

31 *Verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus.*

32 *Cauſa ciuilis, & non criminalis dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutum num 33.*

34 *Cauſa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad ſolam ſeparationē thori: & pōt in ea pcurator īteruenire.*

35 *Cauſa dicitur ciuilis quando per viā inquiſitionis, ad priuationem beneficij pter crimē nulla præcedēte accuſatione, nec exceptione agitur.*

Delin

36 Delinquens mitius punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquiſitionis.
37 Cauſa ciuilis dicitur quando opponuntur crimina contra teſtes, ad repellendum à teſtimonio.
38 Libellus in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quando locum, & tempus continere debét.
39 Cauſa dicitur ciuilis quando pœna applicatur fiſco ex contractu, ſecus ſi ex delicto.
40 Pœna pecuniaria delicti à lege introducta, an parti, vel fiſco applicatur.
41 Cauſæ criminales in quibus differũt à ciuilibus, & an teſtimoniũ laici & mulieris admittitur contra clericũ quãdo ciuiliter de crimine agitur, & num. 50 cum ſeq.
42 Fœminæ teſtimonium, & infamis æquiparantur.
43 Fœminæ an ſint idoneæ teſtes in capitalibus & num. 44. & 45.
46 Laicus quãdo ſit idoneus teſtis contra clericũ, & nu. 47 48. & 49.
50 Vitium litigioſi non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter.
51 Procurator quando agitur de crimine iniuriarum & an admittatur, & num 53.
52 Cauſa põt dici capitalis ĩſpecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria.
53 Procurator in crimine iniuriarum admittitur quando ciuiliter agitur ad æſtimationem iniuriæ, ſecus ſi criminaliter.
54 Pœna principalis attenditur, vbi poteſt procurator interuenire.
55 Procurator interuenire põt pro muliere coniugata, in cauſa criminali litigante. Item pro vniuerſitate.
56 Procurator poteſt litigare pro pluribus perſonis, quando criminali iudicio contra eas agitur.
57 Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequentis ſuam, vel ſuorum iniuriam.
58 Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionẽ rei abſentis, ad inſtruendum iudicem, & allegandum cauſas abſentiæ, & probandum innocentiam rei.
59 Iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus, an & quando poſſit imponere pœnam mortis naturalis, & nu 60. cum plurib ſeq.
60 Intellectus ad l. 4. C. de his qui latro. & num 65.
61 Pœna acerrima pro pœna mortis accipitur.
62 Intellectus ad text. in c. inquiſitionis. in princ. de accuſ. & num. 68.
63 Intellectus ad glo in §. in ſumma in ver. extraordinaria inſti. de iniur.
64 Intellectus ad legem ſaccularij. §. ſunt quædam ff. de extraor crim.
65 Pœna mortis in arbitrijs, nunquam imponitur in delictis attentatis, & non conſummatis & nu 70.
66 Intellectus ad l. lex iulia. §. hodie. ff. ad legem Iuli. repe.
67 Intellectus ad l 1. ff. de furib Bal. & ad l. primam §. expillatores in fine ff. de effract.
68 Verbum moderari importat diminutionem pœnæ.
69 In arbitrarijs, quando debeat iudex mitiorem pœnam eligere.
70 Affectus hodie generali conſuetudine nõ punitur, niſi ſequatur effect.

Alapam

n dans officiali mortis pœ-
pitur.
uriarũ eſt arbitraria iudicij.
la debet imponi, quæ ſolita
undum conſuetudinem
a eſt vera intellectrix legũ
cõmittentẽ delictũ per latã
an poſſit criminaliter agi.
ata non æquiparatur dolo in
nalibus.
lium per culpam cõmiſſum,
arbitraria punitur
principaliter cõmiſſum ad
m alterius mitius punitur.
mali exẽpli cõmiſſum lata
non punitur pœna mortis.
on puniens exercentem pri-
carcerem, punitur pœna cri
læſæ maieſtatis.
rceris punitur ad mortem,
ia lata culpa carceratus au
vel fugam arripuit
odie omnis pœna eſt arbi-
etiam à iure determinata
dinaria punitur propter ſe-
em, iuuentutem, furorem,
rietatem, vel iuſtum colo-
excellentiam hominis.
n neceſſario debeat mitius
ve id ſit arbitrarium.
ætati qualiter ſuccurratur.
m leui culpa cõmiſſum, an
ur
faciendo differt à culpa in
ttendo,
uando ſimpliciter fit men-
leui intelligitur.
na culpa an criminaliter pu

lis pœna an locũ habeat, vbi
locum l. Aquiliæ, actio.

91 Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo niſi dolus, vel lata culpa interueniat.
92 Iudicium miſtum quod dicatur.
93 Libellus quõ formetur ĩ iudicio miſto,
94 Pragmatica regni incipiens Diſpẽdia quòd in cauſis ciuilibus & vel miſtis procedatur ſine figura iudicij, an locum habeat, quãdo pœna venit pro parte fiſco, & pro parte parti applicanda, & an tollat ſolemnitatem libellorum & nu. 95.
96 Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum ſuper iniuriæ æſtimatione, vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.
97 Iniuriarum actio, an tollatur per ſalutationem.
98 Iniuriarũ actione, an teneatur, qui verum dixit
99 Iniuriarum actio, quanto tpe duret.
100 Iniuriarum actio quando & cui denegetur, & num 101. 102. 103. 104. & 105.
106 Iniuriarum actio non competit, niſi vbi effectualiter eſſet facta, & dicta iniuria.
107 Iniuriarum actio non competit vbi facto fieret iniuria.

DEVENIO nunc ad quartam partem principalem huius operis: quæ continet quotuplex eſt iudicium Et ſuper iſta parte intendo cumulare quam plures diſtinctiones iudiciorum nam iudicium eſt multiplex: & variis diſtinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima diſtinctio.

1 PRIMA igitur diſtinctio † iudiciorum

diciorum eſt:quia iudicium aliud
eſt ciuile:& aliud criminale:& a-
liud miſtū.Iudicium ciuile eſt,in
quo deducitur cā ciuilis. Crimi-
nalevero eſt,in quo deducitur cā
criminalis.Verū pro habenda ali-
quali notitia huius diſtin.oppor-
tunum eſt diſcutere,quæ dicatur
cauſa ciuilis,& quæ crim. & quo
modo vna ab alia cognoſcatur.
Hāc materiā tractāt plenè Cano-
niſtæ in rub.de iud.vbi Abb.in fi.
col.ponit vnam doctrinam, quæ
2 cōmuniter reprobatur. † Sed bre
uiter vera & cōis concluſio eſt
iſta: ꝙ cā ciuilis dicitur illa quā-
do principaliter in iud. agitur ad
cōmodū,priuatū ſiue talis cā de-
ſcendat ex delicto,ſiue ex contra
ctu.Cauſa vero criminalis dicitur
qñ principaliter agitur ad cōmo-
dū publicū, ex delicto tātum:ſeu
ad publicā vindictam. hinc eſt,ꝙ
ſi aliquis ex delicto venit puniē-
dus corporaliter ad pub.vindictā
dicitur criminalis q̃a ex tali pœ-
na corporali nullum cōmodū ſen
tit priuatus.Idē ſi aliquis pro de-
licto veniret puniēdus pœna pe-
cuniaria.nam ſi talis pœna appli-
catur fiſco dicitur cauſa crimina-
lis:ſi vero applicatur parti dicitur
cauſa ciuilis.Iſta concluſio eſt ve
riſſima & cōis, & probatur per
tex.& ibi Bart.in princ.in l. licita
tio,§.quod illicitè. ff. de pub. Ad
hoc pondero nouiter text.melio-
rē de iure,in §.in ſum.inſt.de in-
iu.Iſtā concluſionē firmant gloſſ.
Bart. & Alex. in add. in l. prætor
ait,in princ.ff.de ſepul. vio. & ibi
Alex.in ſpecie reprobat aliter te-
nente in d.rubr.de iud. idē tenet
Franc.de Are.in d.rub.de iud.col.
fi.vbi dicit hanc eſſe cōem opi.&
ibi etiā Fel. & Bal.in ij. lect.in j.
col. & eſt tex.iuncta glo.in l.fi.ff.
de priuat. delict. ibi Bart. & de-
clarat pulchrè Bal.in cōſ.492.col.
pe.in iij.vol. & colligitur ex not.
p Ab.& doct.in c.tuæ de ꝓc.& p
Bar.in l.j.C.qñ. ciu.act.cri. præiu.

ADDITIO. Vide Dec.in rubr.
extrà de iud. vbi latè,& an cauſa
ſit ciuilis qñ agitur ad priuationē
beneficij vide Ber.cōſ. 319.nu.5.
in j. part. & vide ad principalē q.
eundē Bert.conſ. clxxxviij. in ij.
par.nu.7.Itē vide quæ dixi in pra
ctica mea cauſa crimin. in verbo,
Audiantur excuſatores,in fi.Item
dicitur cauſa criminalis ſi venit
pœna applicanda fiſco.Ita tamen
ſi deſcendit ex delicto, vt dixi in
dicto loco,non tamen ſi deſcēdit
ex cōtractu illicito ſecūdū Alex.
in l.j.ff.de ſepul.viola.poſt glo. &
3 Bal.in l.j.C.de legi. † Itē eſt ad-
uertendū ꝙ etiā ſi agatur ciuili-
ter ex crimine infamante dicitur
cā criminalis. ſecundū Bart.in l.j.
in princ. iiij.col.ver. eſt aduertē
dum.ff.de eden. & in l.inde Ne-
racius ff.ad l.Aquil.& in l.prætor.
in prin.ff.de iniur.& Bal.in l.edi-
ta.in fi.C. de edend. & Abb.in c.
teſtimoniū de teſt.& quæ ſit dif-
ferentia inter cauſas ciuiles vel
criminales,vide Afflict.in conſtit.
in pecuniarlis. in glo.fin. & eun-
dem in conſt. varietates pœnarū,
in vlt.not. P. F.
4 † Super hoc tñ eſt ſciendum,ꝙ
ex quolibet delicto ex quo ori-
tur accuſatio criminalis ad pœnā
oritur etiā actio in factum ad in-
tereſſe, & ſic ad proſecutionē rei
familiaris,text.eſt.& ibi Bart.in l.
qui nomine.ff.de fal.& hodie.§.j.
eo.tit.probatur in d.l.fi.cū ibi no.
ff.de pri.del.& tenet Ioā.de Ana.
in c.accedens.col.iiij.in fi. de Se-
cu.& eſt tex.cū gl. in l.nec quic-
quam.ff.pro ſoc. ex quo ſequitur
quod

t in poteſtate illius, qui ſeu Iniuriã paſſus eſt, age nalitet ad pœnã ord. vel ad interesse, vel vtroque latiuè. Exẽplũ, ſi aliquis furtũ, poteſt accuſari eti- pœnã iuris.ſ.dupli, vel qua ecundũ ius cõe, quæ pœ- e applicatur fiſco, ſi lo- et, per c. Regni quod in- it vel ad pœnã fuſtigatio rtũ eſt ab auguſtali infrà. ſtali verò ſuprà vſque ad d pœnã abſciſſionis ma- ra vero vnciam ad pœnã ecundũ formã.c.Reg. qđ oc, ꝙ noſtrotũ.poteſt etiã m ag: ciuiliter cõditione d rei ablatę reſtitutionẽ. m.§.qui furẽ.& ibi Bart. de fur. poteſt etiã agi ad ſ.vt puniatur, & vt rẽ re- cundum Bart.in d. §.qui fi.& Spec.in tit de furt. ed nunquid. quod qua- edat infra dicam.

TIO. Adde ꝙ adeo eſt ve † ꝙ vbi actio ciuilis non ec etiã oritur actio crimi inquiſitio reip. ſecundũ os.C.de furt.& do. Bart. onſ.lix.inci. Paul. fab.in voluit Bar.in conſ.100. lo. Cyn. de Bon. j.co!.& xxvij.incip.viſis.c.j. col. el.de Sanc.Gem.in tract. in ij.part.ij. temp.in v.q. part.ij.temp.j. q.in fi. pe. rſi in conſ.xxxv. nu.14. do. Pat.de Put. in tract. 1. † Eſt tamen aduertẽ- d quod in fi.dicit (quòd & crim.copulatiuè poſ- ulati (refragatur enim C.quando ciui.act. præ- gl. in l.ſi quis ad ſe fun l.Iul.de vi.pub.vel pri. & Bart.in l. interdum. §. qui fu- rem. ff. de furt. ideo intelligi de- bet, quòd ita demum actio ciui- lis poteſt cumulari cum crimina- li, quando incidenter condemna- tur ad rei reſtitutionẽ, non prin- cipaliter, ſed per implorationem officij iudicis: imò & ſi non petatur poteſt iudex ex officio ſuo cõ demnati ad reſtitutionem, per l. j.ff. de concuſ. & in authent. de man.princ.§. quod ſi delinquen- tes, & dicit And.de Iſer.in conſt. ſi quis in poſterum.iiij.col. quòd hoc ſi videtur mirabile cum ciui- liter & criminaliter ſimul agi nõ poteſt & idem voluit glo.in dict. conſt. ſi quis in poſterum, & ibi: Aff.in xiij. not.in ij.q.& glo.fin. in conſt.in cauſa depoſiti, & hãc concluſionem firmauit Angel. de Are.in lib.mal.in verb. & veſtem celeſtem, & eſt hodie expeditum in regno per text. in capit. ſi de furt. viol. quo cauetur, vt iudex comperto facinore in eadem ſen tentia rerum condemnet ad rei reſtitutionem, vltra pœnam cor- poralem, & ita ſeruatur: vt te- ſtatur Afflict. vbi ſuprà & adeò procedit, vt ſic debeat doctri- na auctoris intelligi: quòd licet hodie ſint ſublata præiudicialia, per conſt. ſi ciuiliter agens. Non tamen derogatur l. j. C. quando ciuil.act.præiud.crimin. vt inquit Afflict.in dict.conſt. ſi ciuiliter a- gens.iij. colum. vj.not. & repetit in conſtit. violentias. in vij. not. vltim.colum.idem ſequitur con- ſulendo Aime. Grau. in conſi io ccxx.in ij.libr. numer. 7.& ita ſe declarat do. Auctor hic numero decimoſeptimo.& id voluit Tho mas Grammaticus in conſilio vi- geſimo & vndecimo.in ciuilibus. Pet.Fol. V. I. D.

Simi

7 † Similiter, ſi eſt commiſſum homicidium, oritur accuſatio criminalis ad pœnam legis Cornel. de ſicar. & etiam in factum ad intereſſe, per quam tenetur occiſor vel vulnerans ad expenſas medicorum, & ad expenſas operarum illius interfecti, vel debilitati, vt e⟨ſt⟩ tex. in l. fi. ff. de his qui deiec. vel effu. & in l ex hac lege. ff. ſi quadru. pau. fec. dic. & in hac æſtimatione operarū habebitur ratio ad totum tēpus, quo ille occiſus potuiſſet viuere & operari, ſecundū formam l. hæreditatum. ff. ad leg. Falcid. habendo etiam reſpectum ad artem, quam ſolitus erat exercere, ita declarat Specul. in tit. de iniur. & dam. da. § ſequitur verſi. nunquid cum duob. ſeq. ſic etiam poſſumus exemplificari in crimine falſi: vt d. l. qui nomine. ff. de fal. & in aliis ſimilibus.

ADDITIO Sequitur etiā iſtud (quòd vulnerans teneatur vulnerato, vel occiſor hæredibus occiſi ad expenſas medicorum & operarum) Affl. in conſt. qui de alto in vj not. per illum text. (& an ſi quis remiſerit iniuriam & offenſionē, videatur remittere hæc dāna. vide plenè Fel. in cap. de iis de
8 accu. col. fin.) † Intelligendo tamen, ſi delictum ſit ſaltem ex culpa leui vel leuiſſima patratum, at ſecus ſi caſualiter, citat l. ex hac lege ff. ſi q. ad paup. fec. di. & l. fi. ff. de iis qui deie. vel effud. quas etiā allegat do. Auct. hic pro quo etiam Alb. in l. ex hac lege allegat tex. in l. ſed ſi hæreditas, ff. ad exhib. & not. in l. qua act. §. ſi quis in collectatione, ff. ad legem Aquil. per gloſ. & etiam hoc erat ſtatutum in lege Moſaica, vt Deuter. cap. 21 in litera D in hæc verba, ſi rixati fuerint viri, & alter alterum vel lapide, vel pugno ceciderit, vt (tamen) nō moriatur ſed lecto decumbat, ſi ſurrexerit, & egreſſus fuerit foras baculo ſuo (innixus) Abſoluatur percuſſor, attamen damnum vacationis illius & impenſas in medicos præſtabit, & licet omnia & auctoritates allegatæ loquantur in vulnerato, & non in mortuo, nihilominus eadem ratione poſſunt dictæ impenſæ peti, vt bene not. gloſ. in d. § ſi quis in collect. ff. ad l. Aqui. & de hoc melius quàm alibi vide per Pari. de Put. in lib. ſind. in verbo compoſitio verſ. quia pluries. vbi plene. Per Fol. V. I. Doct.

9 † Quia tamen ſuprà dixi, quòd poteſt quis agere ciuiliter vel criminaliter ad ſui electionem, poſſet dubitari, an ſi prius actū fuit ciuiliter tantum, poſſit poſtea agi criminaliter ex eodem facto, vel econtra. Breuiter communis concluſio eſt, quòd ſi actio ciuilis, & criminalis tēdunt ad diuerſa tunc poteſt agi altera via, non obſtante quod prius actū eſt vna: vt quando criminalis datur ad vindictam, ciuilis verò ad proſecutionem rei familiaris, prout ſuprà dixi in furto, & homicidio: nam vna per aliam non tollitur. Si verò vtraque competit ad vindictam, tam ciuilis, quàm criminalis, & tunc vna intentata altera tollitur, tex. & ibi Bart. in l. j. C. quan. ciui. act. crimi. præiud. & text. & ibi Bartol. in l. prætor edixit §. ſi dicatur. ff. de iniur. & Bar. in l. ij § j. ff. vi bono. rapto. & Abb. in cap. tuæ. de procurat. & Specul. in titu. de fur. § j. verſicu. ſed nunquid. & in titu. de iniur. § j. verſicu. ſed quæritur. Exemplum poteſt poni in actione iniuriarum, nam ſi aliquis dat alapam, vel dicit verbum iniurioſum

a, nullum facit damnum
n paſſo, & tamen ex tali
iniuriarum poteſt agi de
mmuni ciuiliter, & crimi-
t d §.ſi dicatur,& eſt ter.
ſumma inſtit. de iniur. &
n l.lex Corn. §. fin. ff.de
traque actio tam ciuilis,
minalis tendit ad vindi-
a nullum damnū paſſus
s.tunc vna per aliam tol
præd cta. Dicitur autem
ter in actione iniuriarū,
agens petit pœnam ap-
uit quia dicit, quòd no
ti talem iniuriam potius
perdere tantam pecuniā
is bonis &c. quam petit
ta probatur in l.iniuria-
natio.& ibi gl. & Bar.ff.
& eſt glo.in d.§.in ſum
pœna inſt. de iniur.&
onſt. Regni, quæ incip.

TIO. Concludit hic d.
uòd vbi ciuilis,& crimi-
diuerſa tendunt, vna in-
era nō tollitur, hoc idē
m d. Auctor. in conſil.
conſ. ciuil a dom.Tho.
ntelligendo finita ciuili
ntentata, ſecus ea pen-
uod eſt intelligendum
ncipaliter ageretur, per
, vt per eundem Gram.
vj.numer.2 0. in ciuili-
Foll. V. I. D.
fuit inductum de iure
omano ſecundū quòd
applicabatur parti ciui
i,vt dic t gl.in d. conſt.
in ver.partem tertiam,
pen. & ita intelligitur
arum æſtimatio. verum
æſtimet iniuriam iudex
at ipſam æſtimationē,
dat iuramentum aucto

ri, & deinde condemnat ad id
quòd taxatur. ita intelligitur tex.
in l.conſt.§.j.ff. de iniur.dum di-
cit, quòd pœna imponitur æſti-
matione iudicis, nam debet in-
telligi, id eſt, taxatione iudicis,
æſtimatio autem fit per partem
ciuiliter agentem. ita intelligit
And.de Iſer.in d.conſt. varietata-
tes.Pro hoc eſt alia conſt ſequēs,
quæ incip.vt dignitatum.in fi.ibi,
taxatione iudicis.&c & gl. no. in
verſ damnis, & in c ſi canonici,
de off.ord.lib. vj. & ita debet in-
telligi gl. in d. l. iniuriarum æſti-
matio. idem tenet Spec. in tit.de
iniur.§. j. in iij. col. & Cy. in l.ſi
non conuitij,in xv.q. C. de iniu.
ita etiā debet intelligi quod not.
Soc.in conſ.xlvj.col.pe.& fi.in j.
vol.hodie vero per d.conſt.varie-
tates.eſt inductum,quòd actor æ-
ſtimat iniuriam, & iudex taxat,
& illa pœna taxata applicatur par
ti pro tertia parte, & pro duabus
partibus curiæ.& ita communiter
ſeruatur hodie in regno. dū fiunt
iſti libelli iniuriarum,& ſic hodie
non poteſt agi mere ciuiliter a-
ctione iniuriarum, ita quòd tota
pœna applicetur parti,& ſic quan
tum ad hoc eſt correctus ille §.in
ſumma.inſt. de iniur. per d.conſt.
varietates. vt ſentit gl. pen. ibi in
11 ver.partem iij.❡ Ex prędictis in-
fero ad vnam practicam quotidia
nam quam non reperio hactenus
ab aliquo declaratam. In regno
eſt communis ſtylus curiarū,quo
in crimine iniuriarum ſolet pro-
cedi per libellū,& per querelam,
quādo proceditur per libellū, ſo-
lent accuſatores eligere pœnam
pecuniariam applicādam ſibi pro
tertia parte, ſecundum formam
dictæ conſtit.varietates.tunc pro-
cedit libellus per d.conſt. & con-

ſetur tunc intentari iudicium mi ſtum,vt infra dicam in iij memb. iudicio miſto , quando verò proceditur per querelam,cenſetur accuſator non habere animum faciendi partem in iudicio:ſed vult quòd iudex puniat delinquētem pœna iuris , & tunc dicitur iudicium merè criminale , & de hoc eſt gl. in l. ſi quis ſe iniuriam C de accu.ex hoc ſequitur , quòd ſi in quærela aliquis æſtimaret iniuriam petēdo accuſarū pro iniuria puniri ad tot aureos:talis quærela non procederet : quia quando agitur merè criminaliter, non poteſt accuſator æſtimare iniuriam: ſed æſtimatio pertinet ad iudicē, vt tenet Bar.in l, iniuriarum æſtimatio,ff.de iniur.Nam ex quo eſt pœna arbitraria, & ſic à iure non determinata,vt l.fi.ff. de inint.relinquitur arbitrio iudicis , & ſic ad iudicis æſtimationem,non autem partis. ita dicit Bal. in l. j.in fi.C.de apo.pub.lib.x.idem ſi formaret libellum , & peteret totam pœnam applicari ſibi , quia non procederet libellus hodie per dictam conſt.varietates.licet de iure communi procederet , per dictum §.in ſumma.

ADDITIO. Dicit hic D. Auctor, in regno communem ſtilum ſore quòd in crimine iniuriarum proceditur per quærelam , & per libellū. In hoc contrariari, & aduerſari videtur ritus magnæ curię vicariæ inc.ſtatuentes, poſitus in priuilegiis Neap.cōceſſis, de quo meminit Gram. deciſ. xxxvij. & latè tangit qualiter intelligatur Afflic.in c.j.§.iniuria.de pa.tenen.

12 † Quatenus vult quod pro verbis iniurioſis non poteſt agi niſi per libellū,ſecundū conſt.varietates pœnarum , & tunc ordinariè proceditur , & non ad denunciā, ſeu quærelam partis , & ſic non criminaliter , & ita quotidie practicatur in ſimplici verbali iniu-

13 ria. † Fallit qnando eſſet illata iniuria viduis , aut eccleſiaſticis perſonis quia tunc ex officio poteſt agi per tex.in c. inc. de iniur. quod eſt verum in graui iniuria, offenſa,& violentia,ſecundū Bal, in l.ſi quis in hoc genus.C.de ep. & cl.in fi.& Marſ. in conſ. ciij.& ſic non in ſimplici verb.iniu. Pet. Fol. V. I. D.

14 † Scias tamen , quòd quando proceditur per viam quærelę,quę ſecundū communem obſeruantiā ſolet deſcribi in libro communis, requiritur locus.& tempus cōmiſſi criminis,cū ſolennitate, l.libellorum,ff.de acc,alias nō procedit, ſecundū Gan.in tract.male. in tit. quali.ſiat acc.col.ij. niſi fieret denunciatio de crimine cōmiſſo in diuinam maieſtatem,puta de blaſphemia Dei:qnia tunc non requiruntur iſtæ ſolennitates. ſecundū Ang.in §.fi.in auct.quo.opor.epiſ.

ADDITIO.In quærela iniuriarum requiritur appoſitio loci , & temporis , cum ſolennitate libel-

15 lorum.† Fallit quando de iniuriis conſtaret per confeſſionem partis , vt alias dixi in practica mea cau. cr. in verbo audiantur exc.proponendæ,& vide Bertran. conſ.lxxiij.in j.lib.& conſ.cxl.nu. 2.j.lib.& conſ.ccxj.eo.vol. Pet. F.

16 † Criminaliter vero agitur de iniuria , quando nihil petitur applicari parti,vt quando concluditur ſiue in libello,ſiue in quærela aliquem puniri pœna iuris , quo caſu iudex arbitrabitur pœnam ſecundum qualitatē loci, perſonæ, & dignitatis , & ſic eſt pœna extraordinaria, vt l. fin ff. de iniur,

& eſt

nus text.in l. Pedius §.j.
en.rui.nauf.& no.Abb.in
.col.ij.& vij.de re iud.Et
quando agitur criminali-
iuria,quę pœnæ ſint tra
conſtitutio regni,quę in-
dignitatũ. vbi inter alias
icitur,ꝙ ſi ruſtic⁹vel igno
berat militẽ,pun tur pœ-
us. † Sed iuxta hoc quę-
ſi agẽs actione iniuriarũ,
iniuriantẽ condẽnati ad
onẽ iniuriæ ſine hono-
vt mentiatur vel veniam
famã reſtituat : ad quod
niuriãs,vt plene not.Pa-
tract. ſind.in verſ.com-
viij.& Hoſtie. in ſumma
.& remiſ.§.quibus, & §.
§.quid de accuſatoribus.
iudicium dicatur crimi-
ciuile ? Hanc quæſtio-
n reperio tactam ab ali-
en inſpectis his quæ ſu-
poſſet aliquis dicere , ꝙ
ur ciuiliter agere : quia
nit applicandum fiſco:
atisfactio iniuriæ fit par-
ebet dici iudicium ciu.
ando pœna pecuniaria
t parti , vt ſuprà fuit di-
men ego teneo contra-
icet,quòd imò tale iudi-
merè criminale: & mo-
ia iſta ſatisfactio iniuriæ
ena , ſecundum Azo.in
e pœ,quem in hoc ſequi
in d.ver.compoſitio.col.
n.& plus dicit ibi Paris,
dium illius viij. colum.
s ſatisfactio,dicitur pœ-
ralis ad inſtar ceſſionis
quæ fit cum vituperio,
ſet aliter dici quia ſi eſt
m nõ ſit pecuniaria, nec
licuius iuris, de neceſſi-
corporalis. Nunc in pro-

poſito, ſi eſt pœna corporalis , & deſcendit ex delicto : ergo cauſa eſt criminalis,hoc probatur ex di ctis Bar.in l.ſi.verſ.quarto quomodo cognoſcã,&c.ff.de priu.del.vbi dicit quod cauſa dicitur criminalis , quando imponitur pœna pecuniaria applicanda fiſco,vel pœna inferenda parti in corpus. & idem Bar.in l.prætor ait.in prin.§. de ſepul. vio. vnde cũ hic infertur pœna in corpus, p ont eſt ſatisfactio delicti , & deſcẽdit huiuſmodi pœna ex delicto , ſequitur quòd iudiciu erit merè criminale.Nec obſtat, quod nihil applicatur fiſco: quia etiã quando imponitur pœna mortis,nihil applicatur fiſco,ſed dicitur ſatisfactum reip.per legitimam pœnã corporalem,cuius reip.intereſt, quod delicta puniantur, l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aquil. quia ergo pœna prædicta quatenus corpus afficit, reſpicit publicam vindictam,ſicut aliæ pœnæ corporales : licet per quandam conſequentiam concernat ſatisfactionem partis , debet per hoc dici cauſa merè criminalis , & ita teneo.

ADDITIO. Puta autẽ nõ poſſe iniuriatũ petere iniuriantẽ condemnari ad has ſatisfactiones faciẽdas. ſed bene dictæ ſatisfactiones cõſuetudinẽ fieri de volũtate partiũ, qñ intẽdunt ſe cõcordare ad inuicẽ, & ita eſt de mẽte Pari. de Put.in loco allegato hic, ſi rectè inſpiciatur.Iudex.n qñ.agitur per viã iuſtitię arbitrabit pœnã,ſecundũ qualitatẽ iniuriati, iniuriantis,loci,& tẽporis, vt in c.inſt.varietates,nec conſueuit fieri facere has ſatisfactiones per viã ſententiæ: Ideo nõ debet ſol.tũ excedere.cũ cõſuetudo ſit actus practicus ſecundum Bal in l.quicũque,

C.de ſer. fu. & iudex arbitrando
pœnam non poſſet iniuriantem
condẽnare ad pœnã, & has ſatiſ-
factiones. Bene tamẽ iudex con-
ſcientiæ poteſt ſimiles ſatisfactio
nes imponere: prout in his termi
nis loquitur Hoſtien.in loco alle-
18 gato.Pet. Fol. † Quod confirmo
per id,quod in ſimili not.gloſſ. &
Bar in l.planè,ff.de exc.tu.vbi di-
citur, quòd quando agitur de tu-
tore ſuſpecto,dicitur cauſa crimi-
nalis propter pœnam infamiæ in
qua nõ interuenit procurator. de
quo dicto vide Bar.in l.j.§. ſcien-
19 dũ,ff.de ſuſp.tut. † Ex hoc dicto
infero ad notabilẽ practicã, quòd
ſi is qui format libellũ in actione
iniuriarũ; peteret pecuniã pro æ-
ſtimatione iniuriæ,& etiam ſatiſ-
factionẽ delicti , talis libellus nõ
procederet , quia cumularet pœ-
nam ciuilẽ cũ criminali , quæ cu-
mulatio nõ admittitur:cum vtra-
que tendat ad vindictam. per ea,
quæ not,Bar,in l.·.C. quando ciu,
ac.crim.præiud.& in l,prætor edi-
xit, §.ſi dicatur, & in l.lex Corn,
§.fin.ff. de iniur, & ſuprà dixi. Et
quacunq; iſtarũ pœnarũ eſſet in-
iuriãs punitus diceretur ſufficien
ter punitus , nã pro eodẽ delicto
non debet quis bis puniri,quãdo
fuit ſufficienter punitus,l. pen. §.
fi.ff.nau.cau.ſta.& eſt tex,&ibi gl.
in ver.dup.in c.at ſi clerici,§.adul
teriis,de iud.& Spe.in tit. de ex-
penſis.§.ſi ante.verſ.quòd ſi talis.
in fin.& Card.in ele.volentes.§.i.
in iij, opp. de her. & Bal, in l.qui
ſepulchra.C.de ſepu.viol.pro hoc
eſt text, in l. ſenatus, ff.de acc,&
no.Fely.in c. quod olim.in fin.de
Iud. & hoc tenet in terminis no
ſtris Paris,in d. ver. cõpoſitio col.
ix.in princ. vbi expreſsè dicit , ꝙ
ſi iudex ſufficienter puniuit iniu-
riãtem, dando ſibi pœnã ordina-
riã,& cõſuetam , non debet vlte-
rius illum compellere ad ſatisfa-
ctionem , quia duplici pœna pu-
niret, & ſic pœna eſſet maior de-
licto,contra l.ſancimus.C.de pœ.
Modo in propoſito , quando ac-
cuſator in libello æſtimat iniuriã
pro pecunia , vt quia dicit , quòd
potius voluiſſet amittere tantum
de bonis ſuis,.&c. prout habetur
in d.conſt.varietates, & per Bart,
in d.l.iniuriarum æſtimatio, ff.de
iniuriis.cenſetur elegiſſe pœnam
ſufficientem: quia pro tanto æſti-
mauit: vnde non debet congluti-
nare pœnam ſatisfactionis , quia
ambæ pœnæ tendunt ad vindi-
ctam , & quis puniretur bis pro
eodem crimine, contra prædictas
doctrinas ? & hæc ſunt notanda:
quia poteris infringere multos li-
bellos accuſatorios in ſimilibus
caſibus.

ADDITIO Adde dictis hic per
d. Auctorẽ ea quæ ſcribit cõſulen
do Rom.in conſil, xcvij. inc. viſo
Themate prænarrato. vbi ponit
pulchrè hãc practicã.P.Fol,V.I.D.
20 † Verum,in quantum dixi,quòd
quando ambæ pœnæ tendunt ad
vindictam.vna tollitur per aliam:
limita notabiliter , quando altera
pœna fuit ſufficienter irrogata,&
integra,Secus,ſi non integra fuit
irrogata, quia tunc poteſt recurri
ad aliam , & vna per aliam non
tollitur,ita tenet Bal.in l,nullum,
verſ.ſed quærit gloſ,&c.de teſt.&
Alex,in d.l.lex Cor.§,fi, in addit,
ad Bar,ff.de iniur, ad quod faciũt
omnes dec.ſupra allegatæ, Maxi-
mè Car.in d.cl,volentes,§.j.in iij,
opp.de hæret. & Fel, in d,c,quod
olim.in fin.de Iudę.& gl.in d.c.at
ſi clerici §.de adul.de iud.vbi di
cunt, quòd quando delictum per
vnam

vnam pœnã remanet inſufficien-ter pun tum,poteſt iterum puniri alia pœna.ita etiã tenet Lud. Ro. in conſ.cccl xxv. & Fel. in c...col. iiij.de pręſcri Ex quo infero,quod ſi iudex coram quo actum fuit in actione iniuriarum, nimis coarctauit æſtimationem iniuriæ,vltra modum taxando ſecundum eius qualitatem, vel pœnam alterando, & leuius puniendo poſſet iterum agi cõtra iniuriantem, vt tenetur ad ſatisfactionem, ex quo non fuit ſufficienter punitus: per prædicta.

1 ADDITIO. Idem † tenuit Bal. & Cy. in l. vbi C de fal. videtur tamẽ ſentire ibi Bal id procedere quãdo proceditur inſtãte parte,& hæc fuit originalis opinio gl. in l. nullã C.de teſt.quã gl. dicit Bart. in l.ij §. ſi publ ff. de adul cõiter reprehendi à doctoribus.Sal. in d. nullam.dicit quòd quando pro eodem delicto quis eſſet punitus pœna extraordinaria habito reſpectu ſolum ad ipſum delictum, non debet amplius puniri pœna ordinaria, & ita loquuntur ſecundum eum l.ſenatus,ff de acc.& l. et, §. fin. ff. nau. cau.per quas ...n. reprobat illam gloſſ. ſed ſi pœna extraordinaria,ſeu mi... fuiſſet impoſita non principaliter propter ipſum principale ...ctum (v. g. quis dixit falſum ...am iudice, qui offendit tan... iudicis,& commiſit falſum, ſi ...x eum puniuit pœna extra...naria propter offenſionẽ ſuã, prohibetur poſtea cum pu... pœna ordinaria propter fal...) & ita dicit procedere illam quia ſic potius eſſet mulcta pœna, & dicit quod lex ij.C. ...or.quæ inducitur pro opinio...ſũ qui tenet ſimpliciter quod punitus pœna non integra poteſt denuo puniri, loquitur in mulcta ſicut lex illa nullũ,& idẽ concludit ipſemet Sal in l.q.de crimine. C.de acc.nume.12 & 13.vbi dat cautelã, vt condemnatus minori pœna ſtat in ſoluat, quia ſic non poſſet denuo puniri. Ang. in d. l. nullũ.ſimpliciter tenet contra gl. quòd punitus ſemel licet mitius non poteſt denuo puniri, per d.l. ſenatus,& idem tenet ibi Bart. & in hoc videtur cõcurrere Alb. de Roſa ibi, & dicit tenendum eſſe prout tenuit Cy.in l.vbi C.de fal. nec Lud.de Roſ in d.cõſ.ccclxxv. dicit contrariũ, quia id quod ipſe dicit procedit quando iudex puniuit aliquẽ minori pœna non ad vindictã publicã. loquitur enim, de monacho delinquẽte cui guardianus dedit correctionẽ clauſtralem,vnde meritò dicit poſſe puniri pœna canonũ ad vindictam publicam, ſed quando pœna mitior eſt impoſita ad vindictam publicam non poteſt alia imponi.& hanc opin contra gl.tenuit Bald. ſibi contrarius in conſil inc.caſus talis Guido de publica inq. verſ. circa ſecundum dubiũ lib.iij. quã de directo aduerſatur, & ita dicit practicarl. arg. l. ſaccularij §. ſunt quędam ff.de extra.cri.& hoc etiã expreſſum reperitur in crimine lęſæ maieſt. vt ſi minori pœna quis fuerit punitus, quia relegatus: nõ punietur vera.l.eorum ff. de pœn. & idem tenet Barto Brixien.in q. veno.lxxj cum ſeq & idem Bald. in l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſc.& cler.verſ. quarto vnum,& ad ſatutitatem habes per Boet. in deciſ.cclxxxix.vbi refert ita fuiſſe deciſum, & dat cautelam vt delinquens qui venit pluribus pœnis puniendus habeat iudicem

amicum qui præueniat, vt puniat
mitiori pœna. quia ſic vlterius
puniri non poteſt: licet ſi detege-
retur non prodeſſet. P.Fol.V.I.D.
22 † Per hoc puto dari poſſe cau-
telam libellanti, qui vult vtrunq;
petere in libello, ſcilicet, æſtima-
tionem iniuriæ, & ſatisfactionẽ,
vt petat vtrunque cum proteſta-
tione, ſcilicet, quòd contentatur
altera pœna tantũ, ſi ea fuerit in-
tegrè irrogata, & ſufficienter. alias
quod vtraq; puniatur, & per hãc
proteſtationẽ ſaluaretur libellus
ab iſta cumulatione: per ea, quæ
multũ egregiè dixit Bal. in l. quod
tempore, col. ij. verſ. ij. quæro, &c.
C. de teſt. mil. vbi dicit quòd duo
remedia, quę electione tolluntur,
poſſunt cumulari in eo. lib. condi-
tionaliter. quãdo ſunt talia, quod
vnum ex altero oritur: quia non
dicitur cumulatio, ſed poti⁹ quæ-
dam ſubordinata propoſitio, ſecun-
dum eum: & illud dictum Bald.
ſequitur Fel. in c. ſignificantibus,
col. pen. de libelli oblat. pro hoc
eſt gloſſ. in l. conductores. C. loca-
ti, & gl. in l. non ab re. in verſ. or-
dine. C. vnde vi. ſic in caſu noſtro,
quia dato, quòd iſta duo remedia
electione tollantur: tamen vnum
ſubordinatur ad aliud ex futuro
euentu, & oritur ex alio: quia ſi
primum non ſit ſufficienter irro-
gatum, ſtatim, & oritur aliud: ergo
admittitur dicta cumulatio con-
ditionaliter facta cum dicta po-
teſtatione. facit ad prædicta text.
in l. j. §. quia autem, ff quod leg.

ADDITIO. Eſt aduertendum
quòd Bal. ſecundum Fel. in d. c. ſi-
gnificantibus, ita demum admit-
tit talem cumulationem ſi iudicia
ſic ſe habent quòd vnum ex al-
tero oriatur, tunc enim libellus
purus in j. & conditionalis, in ij.
procedit. in caſu vero noſtro am-
bæ pœnæ deſcendunt ex eodem
delicto nec vna deſcendit ab al-
tera, & vna electa altera tollitur,
tanto magis quia vt ſuprà viſum
eſt punitus minori pœna non po
teſt nec debet maiori puniri, licet
Mar. Soc. in d c. ſignificãtibus nu.
72. videatur tenere quòd admit-
tatur talis cumulatio. vide eum.
Petrus Foll.V.I.D.
23 † Corroboratur per id, quod
dicimus de duobus reis debendi:
de quorum natura eſt, vt vno ſol-
uente integrum debitum, alter li-
beretur, & tamen poteſt formari
libellus cumulando ambos reos
debendi, & petẽdo inſolidum ab
vtroque: dũmodo apponatur pro-
teſtatio, quòd vna ſolutione cre-
ditor contentatur: alias libellus
non procederet, ſecundũ Bar. in l.
iij. §. vbi duo. col j. ff. de duobus
reis. & Ang. de Aret. in §. j. inſt. de
24 duob. reis. † Nam validũ eſt ar-
gumentum de perſonis ad res: &
econtra. l. qui plures, ff. de vulg. &
pup & l. miles ita. & ibi Bar. ff. de
mi. teſt. & Iaſ. in l. ſed ſi poſſeſ. §. ſi
eum de hereditate. col. ij. ff. de iu-
reiur. Vnde ſicut admittitur cu-
mulatio perſonarum in iudicio,
cum illa proteſtatione, ſine qua
non procederet: ita debet admitti
cumulatio rerum ſeu pœnarum,
25 cum eadem proteſtatione. † Se-
cunda cautela dari poteſt pro li-
bellante, quòd æſtimet iniuriam,
& petat tantum æſtimationẽ in-
iuriæ ſecundum formam d conſt.
varietates, & in calce libelli fa-
ciat ſibi reſeruationem, quòd ſi
iudex non ſufficienter puniuerit
reum, reſeruat ſibi poſſe petere
ſatisfactionem iniuriæ: de qua ſa-
tisfactione proteſtatur. Et hanc
reſeruationem facere poteſt ſimi-
liter

per, quando petit reum
œna iuris, ſcilicet, vt ſi nō
enter punitus, reſeruet
ere ſatſfactionem. † Et
text. in l. ſi tamen. §. cum
oria, ff. de ædi. vbi is qui
nibitoria pro vno vitio,
roteſtari de aliis vitiis nō
tibus de quibus reſerua-
oteſt agere quandocunq;
tint. idem tenet Bald. per
xt. in l. ſi prædium. col. ij.
pone, emi ſeruum, &c. C.
ctio. & iſtæ cautelæ ſunt
pro libellante, & nouæ.
TIO. Iſta ſecunda caut-
l prodeſt per ſupradicta,
t iudex impoſuerit pœ-
iorem quàm deberet im
pito reſpectu ad qualita-
, perſonæ iniuriantis, &
æ, ac temporis, ſecundum
onem tex. in conſt. varie-
oteſt tunc agi in ſecunda
vt plus puniatur: conſi-
amen dictis qualitatibus,
poteſt ſibi reſeruare pe-
ſatisfactionis: quia ſatiſ-
pœna æque principalis,
vna licet non integrè il-
poteſt rediri ad aliam.
ata ſuprà. licet per dictā
arietates detur appella-
anti. vt appellet à mino-
enæ. Pet. Fol. V. I. D.
utem ſi eſt aliquod deli-
e quo poteſt cognoſcere
icus, & eccleſiaſticus, &
ſa pœna canonica à pœ-
prout eſt crimē blaſphe-
adulterij, vel vſuræ: ſi
punitus per vnum iudi-
pœna, poſſit per aliū pu-
pœna iterum: vide Abb.
c. de his. col. fi. de acc. &
tuæ col. pen. de proc. &
lacet. C. de ſac. ſan. eccle

& in l. ſi quis in hoc genus. C. de ep. & cl. & Lud. Rom. in conſil. ccclxxv. vbi videntur tenere, ꝗ ſic. per tex. formalē in c. felicis §. per hoc. de pœn. lib. vj. & in c. ſtatuimus, & ibi Abb. de maled.

ADDITIO. Bal. in l. placet. C. de ſac. ſan. eccl. vt dicit hic dom. Auctor dicit, quòd punitus in foro eccleſiaſtico pœna ſpirituali poteſt in ſeculari puniri alia pœna, nec dicit obſtare (ſecundum Gul.) text. in l. ſenatus ff de accuſa. quia dicit procedere de delicto ſimplici ſed quando non eſt ſimplex delictū, ſed ratione qualitatis offenditur non ſolum iudex temporalis, ſed eccleſiaſticus, vterque poteſt punire. pro quo dicit, quòd allegat Gul. tex. in authen. de ſan. ep. §. ſi vero crimen coll. ix. & idem refert tenuiſſe Iac. de Are. ſed alia ratione, quia l. ſenatus locum habet quando plures pœnæ veniunt ex diuerſis legib. ſed quando veniunt ex eadē lege omnes imponuntur: idem Bald. in l. cunctos populos, C. de ſum. Trin. & fid. cath. viij. col. ver. modo, circa hoc ponit eandem quæſtio. & arguit quòd punitus per iudicem eccleſiaſticum poteſt puniri per iudicem laicum, ſed dicit non determinare, quia pendet de facto, & hanc opinionem ſecundum Alex. in add. ad Bal. in d. l. placet ſequitur Rom. in l. j. §. j. ff. de no. oper. nunci. & quod ad hoc eſt ſingularis d. §. ſi crimen Abb. in c. tuæ de proc. ij. col. num. 5. latè tetigit hāc quæſtionem, & finaliter refert quòd Ioan. And. in nouella, dicit hanc quæſtionem fuiſſe diſputatā Bononiæ, & concluſum, quòd aut per diuerſas leges imponuntur diuerſæ pœnæ pro eodē delicto omnino ſepara-

tæ, & impoſitio vnius non tollit aliam. per tex. in l.qui ſepulchra. C. de ſep. vio. & l.iii.ff. de li.ho. exh. aut pœnæ non ſunt omnino diuerſæ: puta quia vna lex apponit pœnam c. florenorũ, alia mille, & tunc aut pœna ſemel impoſita, ſeu accuſatio ſemel facta tendit ad vindictam, & tunc non poteſt denuo accuſari, ſeu denuo puniri, ſecus autem ſi accuſatio concerneret intereſſe proprium & rem familiarẽ. Aut pœnæ ſunt omnino ſimiles puta quia quælibet lex imponit pœnam c. florenorum, & tunc refert quæ pœna imponatur cũ ſit eadem, & hanc diſtinctionem dicit æquã, & notabilem, quam dicit Fel in c.cum ſit generale de fo.comp num 21. quod ſolet tenere. Affli. in conſt. multę leges ſecũdo not.tenet ſimpliciter quòd punitus per iudicẽ eccleſiaſticum poteſt puniri per ſecularem. ſed Boer. in deciſio. cclxxxviij. tenet ſimpliciter fuiſſet determinatum. ſecundũ opin. legiſtarũ, videlicet quòd aut pœna impoſita ſeu accuſatio facta tendit ad vindictã, & tunc denuo non poteſt accuſari, & puniri: at ſecus ſi concerneret propriũ intereſſe, & rem familiarem accuſantis. & hæc opinio videtur æ-

28 qua. P. Foll. doctor. † In quantum autem ſupra ſuccinctè tenui, quòd ex eodẽ delicto poteſt agi in vno libello ciuiliter, & criminaliter ſimul. ſcilicet, vt puniatur, & rem reſtituat; per ea, quæ dicit Bar.in l.interdum §. qui furem, ff. de fur. intellige hoc ſanè procedere, cum aliquali limitatione. & declaratione, ſc licet, vt non intenteretur iudicium ciu. & crim. æquè principaliter, ſed debet accuſator principaliter agere criminaliter, petendo reum puniri, & deinde incidenter per officium iudicis petere rei reſtitutione, alias ſi æquè principaliter ageret, non procederet libellus, quia eſſet cõtra l. interdum. cum ibi not per Bar & Doct ff.de pub.iud. ita declarat Bar.in l ij §.j.col ij in prin. ff.vi bo rap & in l j C.quãdo ciu. ac.cr.præiu.idem tene. Bar. in l.ſi quis ad ſe fundum in fin C ad l.

29 Iul.de vi. † Quod limita nõ procedere, quando delictũ eſt tale, in quo veniret quis damnandus ad mortem quia tunc poteſt cumulari iudicium ciu.& criminale ęquè principaliter: ſecũdum Bal. in l.j. col.i.C. de appel. quem ſequitur Alex in d l.ij.§.j.in addit. ad Bar. ff.vi bon.rap.

ADDITIO. Adde quòd ſi rectè inſpiciatur doctrina Fa in d. l.j. C. de appel. non firmat pedem in dicta concluſione, imò recedit ab ea: quaſi quòd quando quis condẽnatur ad furcas ſi cõdemnatur ad rei reſtitutionẽ, non eſt q̃ proueniat id à pœna mortis. ſed ex officio iudicis: qui tenetur vt ſuprà dixi: & ſic non poteſt dari ratio diuerſitatis: licet Alex. videatur ſequi Bal ſimpliciter Pet. Fol.

30 † Nota tamẽ pro ſaluatione libelli, quòd ſi aliquis peteret Titium puniri, & condemnari ad rei reſtitutionẽ non per hoc cẽſetur agere æquè principaliter quia copulat vtrũq; ſed ſaluatur libellus: & cenſetur agere principaliter ad pœnam, & conſequenter ad rei reſtitutionẽ. ita expreſsè dicit Bar. in d.l interdum § qui furem in fi.

31 ff.de fur. vbi ita exẽplificat † Ad quod facit illa vulgaris regula, quòd verba libelli impropriantur, vt ſaluetur libellus, ſecundum Bart.& Doct. in l. ſed ſi poſſeſſori, §.

ri,§.itē ſi iurauero. ff.de iurein.&
in l.j.C.de vſufru.& in l.inſulam.
ff.de præſcr. verbor. cum aliis ſi-
milibus , quod notat vt ſis cau-
tus. quando opponeretur contra
32 libellum. †Vlterius circa cogni-
tionem cauſarum criminalium à
ciuilibus. datur alia regula . quæ
eſt talis. videlicet, vbicunque ex
delicto agitur , vt quis puniatur
non pœna ordinaria , & naturali
introducta pro illo delicto,ſed vt
priuetur aliquo officio beneficio,
adminiſtratione,vel dignitate il-
la cauſa dicitur ciuilis . non au-
tem criminalis,licet agatur ex de
licto,ex quo non agitur ad vindi-
ctam publicam, vt quis puniatur
pœna condig.tex. eſt. & ibi Abb.
& Fel.in ca.per tuas de ſimon.&
Abb. & Fel.& Ioan. de Anan. in
c.ſuper his de accu.& idem Abb.
in c.tuæ.de proc.& not.Per. Phil.
Corn.in conſ. xix.col.ij. circa fin.
in iij.vol.Adeò quòd in tali cau-
ſa tanquam ciuili poteſt interue-
nire procurator,vt dicunt doct.in
locis præalleg. vbi idem dicunt,
quãdo de crimine agitur per viã
exceptionis,& non per accuſatio
nem , quia ſimiliter dicitur cauſa
ciuiliter intentata, ſecũdum Fel.
33 in d.c.ſuper his.col.ij.in fi. †Li-
mita tamen prædicta, niſi ſtatutũ
pro crimine nõ imponeret aliam
pœnam niſi priuationis, quia tũc
dicitur cauſa criminalis, non au-
tem ciuilis , ex quo illa eſt pœna
naturalis & ordinaria ipſius deli
cti,ſecundũ Ant. de Butr.& Abb.
in d.c.ſuper his. col.ij.in fi.de ac-
cu.& Fel. in rub.de iudiciis,licet
idem Fel in d.c. ſuper his.col. ij.
in fi.& ſeq.videatur firmare con-
trarium.ſ. quòd tunc etiam ſit ci-
uilis , ex eo quia iſta pœna non
applicatur fiſco. tamen ego puto

primam partem veriorem.ſ. quòd
ſit criminalis quia agitur ad pu-
blicam vindictam,vt quis punia-
tur pœna ordinaria ſtatuti pro cri
mine.Nec obſtat. quòd talis pœ-
na non applicatur fiſco: quia mi-
nimè applicatur parti : vnde non
poteſt dici ciuilis ſed conſiderari
debet principalis intẽtus iudicij,
qui eſt,vt puniat delictum ea pœ
na,quę eſt à lege inducta propter
publicam vtilitatem. l. ita vulne-
ratus.ff.ad l.Aquil. quo principali
intentu cõſiderato iuxta l. ſi quis
nec cauſam.ff.ſi cer.pet. agitur ad
publicam vindictã, ergo cauſa eſt
criminalis ſicut quando aliquis
punitur in corpus , certè tunc ex
tali pœna nihil applicatur fiſco,
& tamen cauſa eſt criminalis ſe-
cundũ Bart.in l.fi.col.j. ff.de priu.
delict. Præterea poſſet attentari,
& nõ temerè dici quod imò iſta
pœna applicatur fiſco quia ſi ali-
quis priuatur officio vel benefi-
cio propter crimen,illud officium
ſeu beneficium incipit vacare in
menſa fiſci, adeo quòd fiſcus põt
illud alteri cõferre ergo talis pœ-
na applicatur fiſco:quia fiſcus de
ea diſponit.alteri conferendo me
34 ritò dicitur cauſa criminalis.†Et
per prædicta infertur quòd ſi aga
tur de adulterio coram iudice ec
cleſiaſtico ad ſolam ſeparationẽ
tori,& non ad pœnam ordinariã,
quæ infligitur pro adulterio. talis
cauſa dicitur ciuilis,& non crimi
nalis. vnde poteſt in ea interue-
nire procurator.iſte eſt text in d.
c.tuæ.& ibi per Abb.& docto. de
procur.& not. Barto.in l.non ſo-
lum.§.fi.ff.de proc. Et prædictam
opin.quam modo tenui,cõfirmo,
quia quando agitur de crimine
per modum exceptionis, non ad
pœnam ordinariam , dicitur cri-
minaliſue

minoſus priuari beneficio, non in pœnam, ſed priuatur, vt inhabilis ad illud. Vnde quia non eſt pœna, ſed quædam inhabilitas, dicitur cauſa ciuilis, & non criminalis, ſed quãdo agitur, vt priuetur ad pœnã, dicitur cauſa criminalis, quia tunc delictum pœna coërcetur. ita Franc. de Arc. in dict. cap. ſuper his. col. iij. de accu.

35 † Quid autem, ſi agatur per viã inquiſitionis ad priuationem beneficij propter crimen nulla præcedẽte accuſatione nec exceptione, an dicatur cauſa ciuilis vel criminalis? Dic quòd communiter tenetur, quod ſit cauſa ciuilis, ex quo non agitur ad principalẽ pœnam delicti, ſecundum Franc. de Aret. in d. c. ſuper his. col. iij. in fin. & ſeq. & Ioann. And. in c. frequens de reſt. ſpol. lib. vj. & Bart. in l. j. §. ſciendum. ff. de ſuſpe. tut. & Bar. in l. j. §. ſi publ. col. iij. in fi. ff. de adulr. & Abb. in cap. fin. col. fi. de purg. canon. & vide ad hoc Franc. de Aret. in c. quoniam. in j. notab. de teſtib. vbi ſimpliciter dicit, quod de iure canonico, quando proceditur per inquiſitionem, cauſa eſt ciuilis idem tenet Ioan. de Ana. in cap. cum dilecti. col. ij. verſ. nota quod quis, &c. de accuſ. mouentur per c. per tuas. de ſimon. Verum ego intelligerem hoc, quando ageretur ad remotionẽ prout loquitur d. c. per tuas.

36 † Et ex hoc introduxit ius canonicum, quod quando agitur per viam inquiſitionis mitius punitur delinquens, quia non irrogatur ſibi pœna ordinaria delicti, ſed alia pœna arbitraria mitior, ſecus ſi agatur per viam accuſationis, quia tunc datur pœna ordinaria, ſecundum Ab in c. inquiſitionis. col. j. in c. qualiter, & quando. el ij. col. v. de accu. & in c. per inquiſitionem. in fi. de elect. in quibus locis limitat non procedere, quando inquiſitus eſſet cõuictus per propriam confeſſionem, quia tunc ordinariè, & acrius punitur, licet ſecus ſit de iure ciuili, quia par pœna imponitur, ſiue agatur per viam inquiſitionis. ſiue accuſationis, ſecundum Abb. in d. cap. inquiſitionis col. j. & fortè ad hoc voluit habere reſpectum. Franc. de Aret in d. c. quoniam. in prin. de teſt. dum dixit ſimpliciter, quòd cauſa inquiſitionis, eſt ciuilis de iure canonico, ſcilicet, propter illam rationem, quia non irrogat pœnam ordinariam delicti, per ea, quæ ſuprà dixi, idem videtur tenere Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de inqui. §. nunc videndum, in addit. quæ incipit, cum dilectis. &c.

ADDITIO. Infert hic dominus doctor quòd acrius quis punitur ſi conuictus eſt per propriam cõfeſſionem, quàm ſi eſſet conuictus per teſtes. cuius contrarium verius eſt, vt dixi in practica mea cauſa crim. in j. parte tertiæ partis, in verbo, & ſi confitebuntur in eo loco vbi de effectibus confeſſionis ſpontaneæ. Pet. Folle.

37 † Ex prædictis etiam infertur, quòd quando opponuntur crimina contra teſtes ad repellendum eos à teſtimonio, talis cauſa dicitur ciuilis, non autem criminalis, quia agitur de crimine per viam exceptionis. & non ad pœnã ordinariam, ſed ad repellendum à teſtimonio. tex. eſt in c. ſuper his. ibi à teſtificatione &c. de acc. & in c. cũ dilectus. in fi. de ord. cog. & in c. ſuper eo. el. j. & c. teſtimonium. & ibi per Abb. & doct. de teſtibus. & c. j. in fi. de excepr.

Quo

38 † Quo vero ad ſolẽnitatem libellorum, adhibeatur hæc diſtinctio quia ſi crimẽ obiicitur ciuiliter, ſi quidem eſt tale, quod non infamat, dicitur cauſa ciuilis, & nõ requiritur ſolennitas legis libellorum, ff. de accuſ. Si vero eſt tale crimẽ, quod infamat, & tunc etiam ſi ciuiliter agatur, requiritur dicta ſolẽnitas, ſcilicet, vt inſeratur locus & tempus, & iſta eſt communis cõcluſio, quam tenet Bar. in l. j. in prin. in fi. colum. ff. de eden. & Bar. in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniur. & in l. j. §. ſciendum. ff. de ſuſpect. tuto. & in Litem exigitur. ff. de dolo. & Soc. in conſ. cxlvj. colum. vij. in fi. in j. vol. & Barto. in l. Neratius. ff. ad legem Aquil.

ADDITIO. Adde quod licet delictum obiiciatur contra teſtes per viam meræ repulſæ, & exceptionis requiritur tamen ſolennitas. l. libellorum, ſecundum veras cõcluſiones alias obiectio erit inepta, vt plenè dixi in pract. mea, cauſa, crimin. in verbo, concedatur repulſa, & in iij. part. ret. part. princ. in requiſito de repulſa. Pet. Folle. V. I. D.

39 † Item in quantum ſuprà dixi, quod quando pœna pecuniaria applicatur fiſco, eſt cauſa criminalis, intellige procedere, quando pœna venit ex delicto, ſecus, ſi veniret ex aliquo contractu illicito, quia dato quòd pœna applicetur fiſco, nihilominus dicitur cauſa ciuilis, puta quado aliquis alienat rem litigioſam. Ita tenet Bal. in l. fi. in verb. quæro, quando pœna. & c. C. de litig. quem ſequitur Alex. in d. l. prætor. ff. de ſepul. vio. in addi. ad Bar. quæ incipit adde

40 quod dominus, & c. in fi. † An autem in dubio quãdo lex introduxit pœnã pecuniariã pro delicto, applicetur fiſco vel parti: tradit plenè Bart. in l. agr. ff. de ser. moi. & Fran. de Aret. in rúb. extrà de iud. col. antep. & pe. & ibi etiã Abb. in fi. & Ioan. de Imo. in rubr. ff. de pub. iud. & ibi videas.

ADDITIO. Vide ad hæc omnino Alex. in l ſi qs id qđ. ff. de iu. om. iud. & ibi Ang. Petrus Foll.

41 † Quæ autẽ reſultãt ex huiuſmodi cognitione cauſarũ, an ſint ciuiles vel criminales? Dic quod multę ſunt vtilitates. Et prima vtilitas eſt, qa licet alias de iure canonico mulier, & laicus non poſſit eſſe teſtis in criminalibus contra clericũ: vt habetur in c. forus. de verb. ſig. & in c. de cætero. de teſt. tñ quando ciuiliter agitur de crimine, admittitur teſtimoniũ laici, & mulieris contra clericũ. tex. eſt, & ibi Ab. & doct. cõiter in c. qm̃. de teſt. & in c. tã literis. eo. ti.

ADDITIO. In quantum hic dominus auctor concludit mulierẽ non eſſe idoneam teſtem in criminalibus de iure canonico, habetur etiã in c. mulierẽ. xxxiij. q.

42 vj. vbi eſt gl. not. † Quod teſtimonium mulieris, & infamis in criminalibus cõparantur, & gl. in c. ex eo. xv. q. iij. & gl. & doct. in c. quoniã de teſt. gl. in c. tam literis. in verb. fœmineis. eod. ti. Hoſt. in ſum. de teſt. §. quis teſtis eſſe poſſit. Spec. in ti. de proc. §. j. verſ. vij. in criminali teſtificatione. Alb. in l. qui in teſtamento, §. mulier. col. j. ff. de teſt. Flor. in l. eo. ff. de teſti. Io. Pla. & Ang. Are. in § teſtes aũt. inſt. de teſt. & nouiſſime vltra omnes copioſius per And Tira. in tract. de legi. connu. in ix. l. num. 49. vbi d cit qđ hoc eſt indubitatum. & nemo aduerſatus eſt præter Philipp. Dec. in l. fœminæ. col.

col.v.verſ.xvj.de reg. iur. & in c.
quoniam.col.vi.de teſt. quam vi-
43 deas. † Imò etiam de iure ciui-
li ſecundum opinionem aliquo-
rum in capitalibus mulieres non
ſunt idoneæ teſtes, ſecundũ Iac.
Aret.in l.qui in teſtamento.§.mu
lier. ff. de teſt. quem refert Ioan.
And. in addi. Spec in tit. de teſt.
§.j. verſ. itẽ quod mulier & Alb.
Gand.in tract.male. in ti.de furi-
bus col.iiij.verſ.pone. quæſtionẽ
de facto,& Old.conſ.cliiij.quæri-
tur ſi teſtes, & Ioan. Fab.in d. §.
teſtes.de teſt.& Alex.conſilio xj.
circa primum dubiũ,col.pe.verſi.
reſpondi ſuprà lib.j.& conſ.xcix.
in cauſa inquiſitionis. col. pen.
ver.ij.teſtis.eo.lib.j.& Cæp.conſ.
xxx.quidã ruſtici. col.iij. & Hyp.
de Marſ. in rep. l.vlt. C. de prob.
Car. viij.& conſ.xviij. protector.
col. viij. ver.vnum tamẽ dico, &
conſ. xxj. gratia domini. col. iiij.
& cõſ.lix. diuino præſidio col.vj.
ver.Item etiã vltra præmiſſa. Sed
communis opinio eſt in contra-
rium,vt videre licet in d.l.qui te
ſtamẽto §.mulier.ff.de teſt.& per
Panor.& Franc. Aret. & Fel.in c.
quoniã. de teſt.vt refert do.And.
Tiraq.vbi ſuprà,num.50.vbi etiã
latiſſimè habes nonnullos alios
caſus in quibus mulieres repel-
44 luntur à teſtimonio. † Et tamẽ
aduertendum quòd in illis caſi-
bus in quibus de iure mulieres
admittuntur ad teſtimonium, mi
nus tamen fidei eis adhiberi de-
bet,quàm viris. vt optimè probat
tex in l.in q.ff.ad l. Iul.ma.& ex-
preſsè hoc voluit Spec. in tit. de
teſt.§.poſtquam verſ. porrò Bald.
Sal.in l.vlt.per illum tex. ff. de fi.
inſt.Idẽ Bal.cõſ.455. quis melius
in duobus locis libr. iiij. Alb. &
Pan.in d.c.forus de verbo,ſign.&
& conſ.lij.quidam in ægritudine.
col.ij.verſ. Item ꝙ fœmina lib. j.
Rom.in rub.de arb. col.viij. verſ.
Itẽ præferuntur duo teſtes maſc.
Alex.conſ.ccxxxvj. perſpectis at-
teſtationibus.colũ.j.libr. vj.Barb.
conſ.lxiiij. illud in medium. col.
ea.verſ.& ſi quiſpiã opponat libr.
iij. & latiſſimè per Tiraq. vbi ſu-
45 prà num. 57. † Item eſt aduer-
tendum quòd mulieres etiam in
criminalib⁹ de iure canonico ad-
mittuntur in teſtes, quando ali-
ter veritas haberi non poſſet. vt
not.Ioan.And.poſt Guliel.de Su-
za in addi.Spec. in tit de teſt.§.j.
verſ.Itẽ quòd eſt mulier,& tradit
Alex.in conſ.lxiiij.viſo themate.
in princ lib.j. & idem Alex.conſ.
xxiiij.animaduerſis, col.iiij lib.ij.
& Abb.in ca quoniam.de teſt. &
Marſi.in l.diuus Pius. col.ij.ff. de
quæſt.& Deci in d.l.fœminæ. nu.
35. imò plus dicit ibi quòd duæ
mulieres non ſunt ſufficientes vt
ex dicto earũ poſſit perueniri ad
condẽnationem, ſed ſi plures eſ-
ſent, numerus ſuppleret defectũ,
vt in ſimili dicit notari per Imol.
in c cum nuncius,de teſt. quem
refert, & ſequitur Alex. in conſ.
xcix.viſis proceſſibus col.iiij.libr.
v.& facit ſecundum eum gl. in l.
iij.§.eiuſdẽ.in verb. num.de teſt.
& id quod ſimiliter dicit d. Au-
ctor hic quod laicus non poteſt
in criminalibus ferre teſtimoniũ
contra clericum, probatur in c de
cætero.de teſt & in cap. teſtimo-
nium.xj.q.j.
46 † Quod quidem non procedit
quando delictum fuit cõmiſſum
vbi non erat clericorum copia, ſe
cundum Abb. in d.c.cætero, licet
aliter videatur ſentire ibi Fel.ſed
d.Steph.Aufrer.ſequitur opi. Ab.
in tract.de rupt.teſt.numer.61.
Item

47 † Item nõ procedit quando de-
lictum clerici eſſet notoriũ, quia
tunc laici admittuntur cõtra cle-
ricum ſecũdum eundem Abb. in
d.c.de cætero citat c.cum dilecti.
de purg.can & Steph. Aufrer. vbi
48 ſuprà. † Item hoc procedit vt
laici non admittantur ad plenam
probationem.ſed ad iudicium fa
ciendum vt ſaltem clerici ſubii-
ciantur torturæ, bene admittun-
tur arg.l.c.v.cum ibi not. per Bar.
& gl.ff.de adul.& l.quæro.in fi.ff.
de ædi.ed ct. & quod not. in c. j.
de prob.ſentit Innoc.in c.quoniã.
eo.tit. & voluit Steph. vbi ſuprà.
49 † Item id procedit quando agi-
tur de crimine criminaliter ſecus
ſi ciuiliter,ſecundum d.Auct. hic
& Abb & Hoſt.in d.c. de cætero.
& d.Steph.vbi ſuprà, per c.iij.de
teſt. Item laici admittuntur ad te
ſtimonium contra clericos in cri-
minibus exceptis ſecundùm glo.
in d c de cætero: pro quo allegat
c. perpetua de ſimo.& tenet do.
Steph.vbi ſuprà Pet.Fol. V.I D.
50 † Secũda vtilitas eſt:quia quã-
do agitur criminaliter,non indu-
citur vitiũ litigioſi ſuper aliqua
re: vnde nõ impeditur eius alie-
natio: ſicut quando agitur ciuili-
ter,iuxta formam l.fi. C. de litig.
& habetur in conſt. eorum frau-
dib. ſecundum Bal. in c. eccleſia.
el j.in fine.extra.vt lit.pend.Ter-
tia vtilitas eſt circa formã libelli:
qa in criminalibus requiritur for
ma legis libellorũ: aliàs non pro-
cedit:ſecus.quando ciuiliter agi-
tur de crimine, niſi crimen infa-
maret:vt ſuprà proximè dixi

ADDITIO. Hoc tamen mini-
me de iure regni procedere ſcias,
quia ſi ago contra furem crimina
liter ad punitionem, & inciden-
ter ad rei reſtitutionem, vel de
ſpolio contra ſpoliatorem & in-
terim res mea peruenerit ad alie
nas manus,poſſum recta via age-
re contra detemptores, quia res
illa affecta eſt vitio, & ad quoſ
cunque tranſit cum illo vitio vt
dictat conſtit. Regni Neap.incip.
circa violentiarum. Pet.Foll.
51 † Quarta vtilitas eſt;quia quã-
do agitur criminaliter, non ad-
mittitur procurator, vbi venit ir-
roganda pœna à relegatione, ſu-
prà l.pe.§. ad crimen. & ibi Bart.
& doct.ff.de pub. iud. Hinc dici-
mus,quòd in crimine iniuriarum
non admittitur procurator, vt eſt
tex.in l.fi.C.de iniur.& ita ſerua-
tur in regno per ritum magnæ
curiæ vicariæ, in numer. 210.qui
incipit,Item ſeruat ipſa curia de-
clarare.Et ratio quare non admit
titur procurator in crimine iniu-
riarum eſt, quia pro eo imponi-
tur pœna arbitraria, quam poſſet
iudex vſque ad mortem extende
re,vt habetur in l. fi. ff. de iniur.
& not.in §.in ſumma inſt. de in-
iu.ita dicit Abb. in c.fin.in fin.de
purg.can.& hanc rationem etiam
ſentit Bart.& Bal.in d.l. fin. C.de
52 iniu. † Et corroboratur per ſin-
gulare dictum Bal.in l.eos. §. ſu-
per his.ver,extra quæro,& c.C de
app. vbi dicit quod ad dicendum
cauſam eſſe capitalem, conſidera
tur ſola aptitudo, ſcilicet,ſi cauſa
eſt talis in qua eſt pœna arbitra-
ria, quam pœnam poteſt iudex
augere cõſideratis demeritis rei,
& facere capitalem, & ſic ſentit
Bald.quod etiam vbi venit pœna
arbitraria, poteſt dici cauſa capi-
talis, inſpecta aptitudine, vnde
non eſt mirum, ſi in crimine in-
iuriarum non admittitur procu-
rator, quia poſſet eſſe tam atrox
iniuria,quòd iudex poſſet ſat ar-
bitrium

bitrium extendere vſque ad pœnam capitalem, & idem eſſet dicendum in omnibus criminibus, vbi venit pœna arbitaria, quia iudex poteſt repellere procuratorē, per eandem rationem ſecundum Bal.in d.l.fi.in fi.C. de lin.de qua materia vide aliqua per Fel.in c. meminimus.col.pe.& fi.de acc.& in c. cū te.col. ij.in prin.de re iu.

ADDITIO. Adde ad hæc dicta Anch.in conſil.cclxxij.& Aymo. Craue. in conſ. cccxxiij.in ij.par. nu.3.& Ang.in l.licet.§. ad actionem,ff.de proc. circa.fin. Petrus Foll. V. I. D.

53 † Limita tamen prædicta procedere, quando de crimine iniuriarū ageretur criminaliter: quia tunc non admittitur procurator, quia vrget ratio prædicta arbitrij iudicis,& ita loquitur Abb.in d. c.fi. de pur. can. qui expreſſe dicit, quando agitur criminaliter, idē tenet Fel.in d.c.cum te. col. ij.in princ.de re iu.Secus ſi ageretur ciuiliter puta ad æſtimationem iniuriæ pro pœna pecuniaria, quia tunc dico indubitanter, quod admittit procurator, per argumentū à ratione ceſſante,quia tunc ceſſat arbitrium iudicis, ex quo habet ſequi æſtimationē partis præcedente ſua taxatione, vt ſuprà dixi,quod probatur ex his, quæ not.Abb.in c.tuæ.in vlti.notab.de proc.& Bald.in l.aduerſus in prin.verſ.item nota &c. C. de furt.vbi dicunt quòd quando de crimine agitur ciuiliter, admittitur procurator.Per hoc infero qđ quādo hodie in regno porrigitur libellus iniuriarum ſecundū formam conſt. varietates, poteſt interuenire procurator, quia iniuria eſt æſtimata, & ceſſat arbitriū iudicis.l.adigere.§.quamuis,ff.de iure pat.cum aliis vulgaribus, & ita limitatem illum ritum magnæ curiæ, ſuprà allegatū quia loquitur ſecundum dictam l. fin. C.de iniur.& certi ſumus,quòd imponitur pœna infrà relegationem,

54 † Nec obſtat quia poſſet deueniri ad pœnam corporalem,quādo non haberet in pecunia propter paupertatem, per illam tritā regulam, qui non habet in ære, luat in corpus,&c.l.fi ff de in ius voc.& l.ſi quis id quod. ff.de iuriſd. om.iud. & l. quicunque. C. de ſeru.fugi quia iſtud eſt in cōſideratione. nam principalis pœna attenditur vnde poteſt interuenire procurator. ita tenet Fel. in c.meminimus.col.fin.verſ.vlti. adde.&c.de ac.& Bald.in l. reos. col.iij.C.de acc.& Iaſ.in l.ſi quis nec cauſam. col. iiij. verſ.xj. ff. ſi cert.pet.

55 † Secundò principaliter limita hanc materiam dicti §. ad crimen non procedere in muliere coniugata,quæ in cauſa criminali poteſt litigare per procuratorem,idē in vniuerſitate:& de hoc eſt conſt. regni, quæ incipit Generalia.& ibi And.de Iſer.

ADDITIO.Aduerte,quia iſtud procedit ne dum in mulieribus coniugatis, vt dictant verba cōſt. ſed in aliis mulieribus honeſtis & pupillis,vt dixi ī practica mea, cauſa cri. in verbo,audiantur excuſatores. P. F.

56 † Tertiò limita,quando ageretur criminali iudicio contra decem perſonas ſimul, quia poſſunt tales litigare per procuratorem, & de hoc ſunt duo capitula regni, vnum in num. 200. quod incipit. Item ſtudio, & aliud in nu.207.quod incipit. Statuimus.

57 † Quartò limita non procedere ex parte accuſatoris proſequētis

tis ſuam vel ſuorum iniuriã, quia amittitur pro eo procurator, etiã in publicis iudiciis, ſecundũ Bar. in l.licet.in princ. ff.de procurat.

ADDITIO. Hoc autem ſolummodo in regno conceditur vniuerſitati, & mulieribus per conſtit.generalia iura, ergo cæteris videtur denegatum. P. F.

58 † Quintò, limita generaliter illam regulam, quando procurator vellet ſuſcipere iudicium pleno iure, ſicut in ciuilibus, & excuſare reum à contumacia, quia hoc fieri non poteſt. ſed bene poſſet aliquis defenſorio nomine aſſiſtere ad inſtruendum iudicem, & probare cauſas abſentiæ, & innocẽtiam rei abſentis, & ad hoc admitti debet procurator Ita pulchrè tenet Pet.Ph. Corn in conſ. cccxxv. quod eſt vltimum conſilium, in iij.vol. Idem notab.tenet Cæp.in cõſ.xlvij. col.iiij.vbi plus dicit, quòd põt tunc defenſor ſuſcipere onus probandi innocentiã rei, & opponere iudici, quod ſibi non eſt ius inquirẽdi, ex quo reus eſt innocens, quam innocentiam poteſt ſe offerre probare. & hunc dicit eſſe intellectum l.ſeruum quoq;.§. publicè.ff.de proc. quod tene menti, quia eſt bona cautela comparendi pro abſente in criminalib. Plures alias limitationes ad d.§.ad crimen vide per Bart.& Angel ibi: & vide etiam Gan.in ſuo tract.mal.ſub rub.virum procurator.in mal. inter.col. iij. vbi plures fallẽtias cumulat. vide etiam Mar.Soc.in d.c.memi nimus, de accuſ.vbi ponit xxx.fal lentias. quas hic vltra extendere nolui.ſed ſufficiat remiſſio, ne videar potiùs tranſcribere ex exemplari, quàm aliquid noui ſcribere.

ADDITIO. De hoc vide quæ dixi in practica mea cauſa. crim. in verbo, audiantur excuſatores, vbi plenè. Pet. Fol.

59 † Vnum tamen putaui valde neceſſarium attingere: de quo ſolet eſſe magna varietas & diſceptatio inter doctor. ſcilicet, vtrũ in criminibus, in quibus irrogatur pœna arbitraria, poſſit iudex tale ſuum arbitrium extendere vſque ad mortem incluſiuè. Iſta eſt alia quæſtio, & ferè omnes doctor. ſuper eius deciſione vacillant. Ego verò nitar eam plenè diſcutere: & ponam, Deo duce, veras concluſiones. Et primò recitabo opiniones hinc inde arguendo ad partes. Et primò pro parte affirmatiua, ſcilicet, quod poſſit imponere pœnam mortis, adducitur gloſſ. quæ ad hoc ſolet communiter allegari.in §.in ſum. in verſ. extraord. inſt.de iureiur. vbi dicit gloſſ. quòd iudex poteſt imponere pœnam capitis, ſi ſuo arbitrio videtur: & communiter exponitur pro pœna mortis: & illam gloſſ. ſequitur Bal. in c.j.§.iniuria.in primis verbis, de pac.iur. firm.& Bald.in l.j.in fi.C. de his, qui lat.& Bart, in l. fi.in fin. ff.vbi pup.edu.deb.& Abb. in c.ex literis col. antepen. & melius in fin. colum. de conſt. & Fel. in c.cum te.col.ij.in princ. de re iud. & ibi etiam Abb.& Fel.in cap. inquiſitionis, in fi. illius princ. de accu. & in dict.cap.ex literis, col.antepen. Et tenentes iſtam partẽ ponderant tria iura potiſſimè. Primò videlicet text. in l. ſæculari. §. ſunt quædam, ff. de extraord. crimi. vbi dicit text. quod illa pœna arbitraria extenditur vſque ad pœnam capitis: & ſic vſque ad mortem.

ADDI

ADDITIO. Ad hæc vide Boer.
deciſione 318. parte ij. numero 3.
Petrus Foll.
60 † Secundò, ponderant tex. in l.
ij. ibi, non ignaro iudice, &c. in
ver. acerrima condemnatione pro
arb. &c. C. de his, qui lat. vbi pœ-
61 na arbitraria extenditur, † ad
acerrimam pœnam, quæ accipi-
tur pœna mortis: vt not. in l. j. C.
de ſeditio. & l. j. C. nem. li. ſig. ſal-
na. &c. Tertiò ponderant text. in
l. lex Iul. § hodie. ff. ad l. Iul. repet.
vbi loquitur de pœna extraor. &
dicit quod capite puniri debet, &
ſic patet, quòd pœna extraordin.
extenditur vſque ad mortem.
Contrariam partem, ſcilicet, ne
gatiuam, quòd imo iudex in pœ-
nis arbitrariis non poteſt impo-
nere pœnam mortis naturalis, te-
net Bal. in l. & ſi poſt tres. in col.
vij. verſ. item facit ad aliam &c.
ff. ſi quis cau. vbi dicit. quòd ſi po
teſtas vigore ſtatuti poteſt puni-
re ad pœnam mille, vel ad aliam,
prout ſuo arb. videbitur, non po-
teſt imponere pœnam decapita-
tionis, idem tenet Card. in cap. de
cauſis, de off. deleg. & Lud. Rom.
in rub. ff. de arb. verſ. item an ſta-
tutum, &c. pro hac parte facit
quod not. Bal. in l. j. C. ne ſine iuſ.
princ. &c. & idem Bal. in c. j. col. v.
in princ. de pac. tenen. vbi dicit,
quòd iudex vigore arbitrij non
poteſt imponere pœnam publ. bo
norum: ergo minimè pœnã mor-
tis quæ eſt maior. hanc etiam par
tem negatiuam tenet Alexand. in
conſ. v. col. fin. in fin. in j. volum.
& Card. in ca. ex literis. de conſt.
Et illi, qui tenent hanc contra-
riam partem, ponderant tria alia
iura potiſſime. Primò videlicet,
text. in l. j. in ver. temporarij, ff. de
furib. balnear. vbi dicitur, quod fu
res nocturni puniuntur extra or-
dinem. Verum eorum pœna non
debet excedere opus publicũ tẽ-
porarium, ergo ſi dãnarentur ad
mortem, excederet pœnam ope-
ris publici. Secundò, ponderant
tex. in l. j. §. expilatores. ff. de effr.
vbi ponitur primo pœna in libe-
rum arbitrium iudicis: & poſtea
in fine dicitur quod in plebeis
non debet excedere pœnam ope
ris publici. In nobilibus verò pœ
62 nam relegationis. † Tertiò, põ-
derant tex. cum ibi not. per gloſſ.
& doct. in c. inquiſitionis, in prin.
de accuſ. vbi eſt deciſum, quòd
de iure canonico quando proce-
ditur per inquiſitionẽ, iudex non
imponit pœnam ordinariam de-
licti, ſed extraor. & ſic arbitrariã,
& tamen per hanc pœnam arbi-
trariam non poteſt imponere or-
dinariam ſed minorem. & ita de-
clarat Abb. ibi in fi. col. Ergo con-
cluſiue ſequitur de neceſſitate,
quòd non poteſt imponere pœ-
nam mortis: quæ non eſt minor,
ſed maior. & acerbior cæteris pœ
nis. Confirmari poteſt hæc opin.
ex his quæ dicit Bal. in l. quicun-
que, col. iiij. ver. ſcias etiã. &c. C.
de ſer. fug. vbi dicit, quòd iudex
in arbitrariis debet eligere mino-
rem pœnam. Si quis vellet tenere
hanc ſecundam opi. tanquam be-
nigniorem iuxta l. ſi præſes, quòd
l. ſi de interpretatione. ff. de pœ-
nis. poſſet reſpõdere ad iura con-
traria per quæ ſe fundant tenen-
63 tes primam partem. † Et primo,
non obſt. gloſ. in d. §. in ſumma,
quia illa loquitur de pœna capi-
tis, non autem de pœna mortis
naturalis, & in iure eſt clarum,
quòd pœna capitalis intelligitur
altero de trib. modis, ſcilicet, de
morte naturali, de morte ciuili,
& amiſ

& amiſſione ciuitatis, puta per
deportationem, vt quia caput exi
mitur de ciuitate, vt eſt tex. in l.
ij. in prin. ff. de pœnis, & l. ij. ff. de
pub. iud. & tex iuncta glo. in l. ſed
ſi quis cau. & no. gl. in l. hos accu.
§. omnibus in verſ. capitis, ff de
accuſatio. In dubio autē quando
lex irrogat pœnam capitalem, in-
telligitur de minori ex illis trib⁹,
ſcilicet, de exilio, ſiue deportatio
ne tex. eſt iuncta gl. notabili in l.
j. C. de iud. man. Chriſt & tenet
Bald. in l. ſi. in fi C quæ res vend.
non poſ. & Ioan de Imol in d. l. ij.
ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. quicun
que col. iiij. verſ. ſcias etiam, &c.
64 † Secundò non obſtat d. l. ſaccu-
larij, §. ſunt quædam, ff de extra-
ord. crim. quia ibi non dicitur de
pœna mortis, ſed quod præſides
poſſunt exequi vſque ad pœnam
capitis, vnde poteſt intelligi de
pœna capitis minori prout modo
dixi imò conſidero, quòd de ne-
ceſſitate debet ita itelligi ille tex.
quia ſi bene ponderetur, loquitur
de delicto non conſumato. Loqui
tur enim de illis, qui tenebant
quoſdam lapides ad offendendū,
non tamen ſecuta erat offenſio.
Patet ibi, dum dicit, quod ipſa res
65 mortem comminatur. † Sed vbi
ſumus in delictis non conſuma-
tis, nunquam imponitur pœna
mortis in arbitrariis. ita notanter
tenet Bal. in conſil. cccxliij. in iij.
vol. quod conſ. incipit. Cecchus,
&c. & Fel. in d. c. ex literis. col. pe.
verſ. i. de conſt. Tertiò, non ob-
ſtat d. l. ij. C. de his qui latr. quia
ibi expreſſe ex legis diſpoſitione
datur poteſtas illis iudicibus im-
ponendi dictā pœnam mortis in
illo crimine. vnde tunc ceſſat du-
bius. an pœna arbitraria ſe exten-
dat ad mortem, quia quando lex

dat amplum arbitrium iudici, vſ-
que ad mortem, non eſt dubium
quod poteſt imponere dictam
pœnam, quia cenſetur id facere
auctoritate legis. Ita dicit Ioan.
de Imol. in dicta l. ii. ff. de publ.
iud quem refert, & ſequitur Ang.
de Aret. in d. §. in ſumma. inſt. de
iureiu. ſed nos loquimur in caſu
dubio, ſcilicet. quando ſimpliciter
fit mentio arbitraria, ſeu extraor-
66 dinaria. † Quarto, non obſtat tex.
in d. l. lex Iul. §. hodie, ff. ad legem
Iuliam repet. quia poteſt pluribus
modis reſponderi. Primo, quia lo-
quitur de pœna capitis, quæ po-
teſt verificari in alia pœna, quam
mortis, vt ſuprà dixi. Secundò
quia poſito, quod intelligeretur
de pœna mortis, tamē ibi lex ex-
preſsè hoc concedit, attenta im-
manitate criminis, loquitur enim
de iudice, quia iniuſte interficit
innocentem vnde eſt homicida,
propterea non eſt mirum, ſi mor-
te puniri debet, & ſic poteſt dari
eadem reſponſio, quam dedi ad
d. l. ij. C de his, qui latr. & ſic pœ-
na extraordinaria poteſt compre-
hendere mortem. quādo lex hoc
dicit expreſsè, vt ibi. Et ſic data
reſponſione ad iura, ſuper quibus
ſe fundant tenentes primam par-
tem cenſetur ſublata etiam eorū
opinio, quia ſunt ſublata eorum
67 fundamenta. † Si quis autē vel-
let tenere primam partem, poſſet
de facili reſpondere ad iura addu
cta pro i. parte. Et primo non ob.
l. j. ff. de furib. bal. quia ibi lex ex-
preſsè loquitur limitatiuè per di-
ctionem, dūmodo, &c. Dicit enim
illos fures eſſe puniendos pœna
extraordinaria, dūmodo non ex-
cedat pœnam operis temporarij,
quo caſu quia lex dat poteſtatem
limitatam iudici, ſumus in caſu

certo, quia iudex non poteſt præterire formam legis ſecũdum Fel. In d.cap.ex literis, col.pen.verſic. quinta declaratio, &c.de conſt.licet ipſe non conſiderauit hanc reſponſionem. Plus dico, quod ille text. poteſt retorqueri in contrarium. Nam ex eo, quòd lex reſtrinxit poteſtatem iudicis ad opus temporariũ eſt ſignum, quod iudex habuiſſet largiores habenas procedendi vſque ad mortem, quando lex ſpecialiter eum non prohibuiſſet, quia alias fruſtratoria fuiſſet illa reſtrictio legis, quando ſine ea iudex fuiſſet reſtrictus. quod non eſt dicẽdum. §. quod Labeo, ff. de Carb. edict. Secundò, non obſtat dicta l j. §. expilatores in fin.ff.de effrac. quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè per dictionem, dummodo: vnde tollitur eo modo, quo præcedens.

68 † Tertiò, non obſtat dictum cap. inquiſit. de accuſ. quia ibi lex loquitur per verbum moderari. & vbi lex concedit arbitrium iudici, per hoc verbum, quod habeat moderari pœnas nunquam poteſt imponere pœnam mortis: quia illud verbum, moderari, importat diminutionem pœnæ. ita tenet Mat. Soc.in d.cap.inquiſit. de accuſ.& Fel.in d.cap.ex literis, colum.pen.Verſi. iij. declarat. &c. Quartò non obſtat dictum Bal.in dicta lege, quicunque.C.de ſeruis fug. in quantum dicit, quod in arbitrariis iudex debet eligere mitiorem pœnam: quia illud intelligitur, niſi qualitas, & atrocitas delicti aliud ſuaderet, vt ſi quis daret alapam officiali, nam debet puniri pœna mortis, ſecundum Bald in c.j. § iniuria, in princ. de pace iuram. firm. Non enim eſſet æquum, quod tunc ſtante crimine atroci, & enormi iudex imponeret pœnam mitiorem, quia non eſſet pœna conueniens, & æqualis delicto. iuxta l. ſancimus.C. de pœn. & hoc ſentit Alexand. in conſil. cxj.colum.iiij.in j.volum.& Ang. de Aret.in dicto §.in ſumma inſt. de iniur.& Abb.in d. cap.ex literis, colu.fin.

69 † Ex quibus reſponſionibus apparent ſublata fundamenta vtriuſque partis. vnde vtraque pars redditur dubia valde, adeo vt Cæſarea deciſione opus eſſet. Quid ergo erit tenendum? Dico in tanta opinionum varietate, quod prima opin.affirmatiua eſt magis communis. cum aliquali tamen limitatione, & modificatione. Vnde facio concluſionem, quod index in arbitrariis poteſt ſe extendere vſque ad pœnã mortis naturalis. Hæc concluſio probatur, per tex.in l. ſacrilegij, la j.ff.ad legem Iuliam pec. vbi narratiuè dicitur, quod dato, quod pœna ſacrilegij ſit arbitraria, quia pro qualitate perſonæ irrogatur, tamen quãdoque aliqui ſacrilegi combuſti fuerunt, & ſic probat, quod in pœnis arbitrariis iudex poteſt imponere pœnã cõbuſtionis, & ſic mortis naturalis, & ita ad hoc illum text. ponderat Abb. in d.c. ex literis. col fin.de conſt. & ibi etiam Fel. in finalib. verbis.

70 † Iſtam concluſionem declara, & limita primò procedere in delictis conſumatis, & perfectis, ſecus in attentatis tantum, & non conſumatis: quia in eis nunquã iudex ex arbitrio poteſt imponere pœnam mortis: ita tenet Bald. in d.conſil. cccccxliiij. incip. Cecchus, &c. colum.ij. in iij.volum. & Fel.in d c.ex literis, colum.pe. verſ. ſecũda declaratio, &c. Et ſa-

pia

bis eſt in prompta, quia hodie ex generali conſuetudine nunquam punitur delictum attentatū, ſicut conſumatum, ſed mitius, & ſic non punitur affectus, niſi ſequatur effectus, etiā in atrocioribus, not. Alexand. & Paul. de Caſt. in l.j.§.j.in fin. ff. quod quiſque iur. & Card. Alex. in c.j. §. ſi vero voluerit. in fin. de cap. qui cur. ven. & Angel. in conſ. xiiij. in j. colum. vbi dicit, quod iſta conſuetudo eſt approbata per totum mundū, & Bald. in l. ſi fugitiui. C. de ſeruis fugit. & Sal. in l. is qui cum telo, ff. ad l. Cor. de ſicariis, & Bart. in l. j.§. diuus, ff. eod. tit. & Matth. de Afflict. in conſt. aſperitatem. col. iij. in ij. no. vnde ſi iudex imponeret pœnam mortis in attentatis, puniret affectum quia maior pœna dari non poteſt, quàm ſit pœna mortis.

ADDITIO. Adde tex. in l. ſaecularij in prin. ff. de extraord. cri. vbi ille qui ingreditur domum alicuius cauſa furandi, tamen non deuenit ad actum furandi punitur extra ordinem, & probatur, in l. i. in prin. ff de extra. cri. iuncta l. quamuis adulterij in fin. ff. de adulter. per quæ iura ita conſulit Alexand. in conſil. cxj. j. lib. quæ quidem pœna non poteſt excedere relegationem in quinquennium vt conſuluit Alex. conſ. lxv. in vlt. col. in iij. lib. & conſuluit ſecundum prædicta Gram. conſil. xxxvj. in vlt. col. Pet. Fol. V. I. D.

71 † Secundò limita dummodo ſit delictū in graue attentis ipſius circunſtantiis, quòd mereatur pœnam mortis: exemplum poteſt poni in eo, qui dat alapam officiali, nam iniuria eſt: verum attenta circūſtantia reſpectu qualitatis perſonæ cenſetur atrociſſima, vnde in hoc caſu iudex poteſt imponere pœnam mortis ſecundum Bald. in d. capit. i. §. iniuria, in princ. de pace iur. fir. & Ioan de Ana. in capit. inquiſit. in fin. illius princ. de accuſ. ita etiam tenet Felin. in capit. ex literis, columna penultima, verſic. prima declaratio, &c. de conſtit. ita debet intelligi dictum Bald. in dicta lege prima. in fine. C. de his qui latro. vbi dicit, quòd poteſt procedi ad ſupplicium, ſi hoc deſiderat criminis magnitudo. ex hoc ſequitur, quòd ſi ex modica iniuria verbali iudex vellet procedere ad mortem, non poſſet quia non eſſet pœna conueniens delicto, ſed maior, per prædicta, & hoc tenet Angel. de Aretio. in dicto §. in ſumma, & Abb. in d. capit. ex literis, columna finali, alias poſſet appellari, vt no. gloſſ. in l. ſi qua pœna. & ibi Bart. in fi. ff. de verb. ſignific. & hanc limitationem tenet in effectu Alexand. in conſil. cxj. col. iiij. in j. volum. & And. de Iſer in cōſt. Comite. Tertiò limita, niſi expreſsè lex vel ſtatutum limitaret arbitrium iudicis, vt non poſſit excedere talem pœnam: quia tunc non imponit pœnam mortis, Ita procedit text in l. i. ff. de fur. bal. & l. j. §. expilatores, ff. de effr. prout ſuprà declaraui. Quartò limita, niſi lex diceret, quòd iudex poſſit vel debeat pœnā moderari, quia tunc non poteſt imponere pœnā mortis: ita procedit d. cap. inq. cum ibi no. prout ſuprà declar.

ADDITIO. Simpliciter vt refert domin. Auctor firmat Bald. in d. §. iniuria quòd dans alapam officiali propter ſingularem inimicitiam quam habet cū eo, debet ad mortem condēnari, & mo-

uetur per gl. in §. in ſumma, inſt. de iniur. Neſcio autem quomodo hoc firmauit Bal nam dicit. quòd ex qualitatibus concurrentibus iudex poteſt arbitrare pœnā vſq; ad mortē, & ideo infert ꝙ ſi quis daret alapā officiali puniretur pœna mortis, & tamen præſupponit ſi daret alapā ex ſingulari inimicitia, ergo non intuitu officij, & ſic non concurrit qualitas agrauans, & adeo grauis, vt deberet condēnari ad mortē: vtcunq; tamen ſit hodie non procedit illud dictū Bal. per conſt. regni vt participatio, & conſt. eos tantū, nam ſi ſit iniuria dum exercet officiū licet in curia regis non moretur faciens iniuriam incurrit pœnam duplicatam, per d. conſt. eos tantum, & ſic moretur in curia regis licet ei fiat iniuria non in exercitio officij, & propter particulare odiū habet locum pœna duplicata, ſed ſi officialis non cōmoretur in curia regis & fit ei iniuria ex odio particulari, nō quando exercetur officium tunc ceſſat pœna duplicata, quia iniuria videtur facta vt priuatæ perſonæ, & ita declarat Aff. in conſt. vt participatio. in iij. q. Pet. Fol. V.I.D.

72 † Quintò limita, quando arbitrium datur iudici in pœnis à iure expreſſis, prout eſt in actione iniuriarum, in qua eſt ſtatuta pœna corporalis, & pecun. ad arbitriū iud. l. iniuriarum æſtimatio, & l. fin. ff. de iniur. & l. Pedius, ff. de incen. rui. nauf. tunc enim iudex propter enormitatē iniuriæ poteſt arbitrari mortē ſecus eſt, vbi iudici datur ſimpliciter arbitrium puniendi in pœnis non à iure expreſſis, quia tunc non poteſt facere crimen capitale, quod non eſt capitale, nec poteſt imponere pœnam mortis, vbi crimen non eſt capitale. Ita declarat Fel. in d. c. ex literis, col pen. verſ. iiij. declar. &c.

73 † Sextò limita, non procedere quando in ſimilibus eſſet conſuetudo, quòd non imponatur pœnā mortis, ſed mitior pœna: quia tūc iudex non poteſt imponere pœnam mortis, ſed tenetur ſequi pœnam conſuetudinariā, ceſſat arbitraria, tex. eſt ſingularis in l. ſi qs reum, ff. de cuſt. reor. facit text. cū ibi no. in l hodie. ff. de pœn. ita tenet Bald. in l. quicunque, col. ii. verſ. ſcias tamen, &c. C. de ſer. fug. & Fel. in c. de cauſis. col j. de of. del. & Abb. in c. inquiſit. col. fi. de acc. & Alex. in conſil. v. col. fin. & conſ. cxſ. col iiij. in j. vol. & Paris in tract. ſind in verſ. cōpoſ. col. xij. in princ. in c. an ſi delinquēs, &c. & idem Paris in d. tract. in tit de of. ſind. col. iiij & v. in e. an ſi poteſtas, &c. vbi multum notabiliter loquitur, quòd ſi iudex excedit pœnam ſolitam, dicitur grauare partem, & poteſt appellari. & tenetur in ſindicatu, & per hoc infert, quòd in regno ſi quis condēnatur ad vnam vnciam, non ſolet exigi tota vncia, ſed tantum vnus tarenus vel duo, & non vltra, maximè attenta paupertate condemnati. Et cum iſtis limitationibus ſit expedita præſens notabilis & dubia quæſtio

ADDITIO. Inquit enim dom. Auctor, quod iudex nō debet excedere pœnam ſolitam imponi. & 74 bene dicit: eſt enim ratio: † Quia practica eſt vera intellectrix legum, vt eleganter inquit Bal. in c. j. in prin verſ & ideo. quando capiuntur ſe feu. ſin. Gu. nō ammit. cuius dictum reaſſumit dein. in conſil. cxxj. euocatur in vltimis verbis, & inquit Bald in l. illud. ff de

de exce. tut. per illum text.quòd ab antiqua practica non eſt recedendum,& idem d. in conſ. 472. ſtatuto communis Papiæ,ij.col.in j.lib. quæ verba ſatis commendat Dec.in conſ xj.quoniam iudicantium reſponſa in viij col verſ ad hoc fundamentum, hinc etiam eleganter dicebat Bal.in l.de quibus.in vij.col.verſic Item quæritur,ff. de leg quod quoties ſtilus infringitur, non valet quod agitur. quæ omnia refert & ſequitur Corr.in memo.in verbo practica. Petr. Fol. I. V. D.

75 † Vltimò ſuper hac materia poſſet dubitari, an quando delictum eſt commiſſum per culpam,& nō per dolum, poſſit criminaliter agi ex tali delicto contra committentem ad aliquam pœnam ad vindictam.Et hic eſt videndum,quid ſi delictum eſt commiſſum per latam culpam, & quid ſi per leuiſſimam.vnde oritur illud dubium, an in caſibus in quibus poteſt agi ciuiliter actione legis Aquiliæ,in quib. venit leuiſſima culpa l.in lege,la ij.ff ad l.aquiliam,& c.ſi culpa : & ibi Abb. de iniur.poſſit agi etiam criminaliter ad aliquā pœnam. Volui oppoitune attingere hic iſtud dubium propter duas regulas,quę ſunt tritæ in iure.Quarum prima eſt, quod nullum delictum cōmittitur ſine dolo,& non irrogatur pœna, vbi doloſe non fuit commiſſum maleficium.Alia regula eſt, quod in criminalibus, lata culpa non æquiparatur dolo. Prima regula probatur, per text. in lege prima, C. de ſic.vbi dicitur, quod homicidium commiſſum ſine dolo & ſine animo occidendi, non punitur. Item probatur per legem,qui iniuriæ,ff de fur.& l.quod reip.ff. de iniur. vbi dolus & propoſitum diſtinguunt maleficia hominum. & per l.cum autem §.excipitur ff.de æd.ed.vbi dicitur, quod is qui non fuit in dolo, non poteſt incidere in pœnam capitalem. idem tenent Bal. & Sal.in l.ij C. de nox. act. & Alexand.in conſul. cxlv. incip. Poſt reditum colum.fin.in ij.volum.& Angel. in l. j & ibi etiam Iaſ. in iiij.colum.ff de leg.& idem Iaſ.in l.i.§.quod prætor, ff.ne quis eū, qui in ius voc. & in l. actionibus. columna viij.ff. de in litem iur.& Cœp. in conſil. xxxiiij. colum.ij.

76 † Secunda regula probatur, per text.& ibi Bart. in l. in lege.ff.de ſic.& in l.i.§.j & ibi Bar.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ.fue. in quibus probatur, quod lata culpa non æquiparatur dolo in criminalibus, ergo ſequitur, quod nō punitur delictum culpa commiſſum, ex quo dolus conſideratur in delictis.Pro veritate tamen huius quæſtionis diſtingue tres culpas, ſcilicet, latam,leuē,& leuiſſimam : de quibus,plenè per Bar.in l.quod Nerua,ff.depo Cœp. in conſil.xlj.col. iij.cir. fin. Si igitur quæris vtrum delictum commiſſum lata culpa puniatur ad vindictam:dico,quod ſic. Verum ſtat dubium in pœna, & veritas eſt, quod non punitur eadem pœna, qua puniretur ſi dolosè commiſſum fuiſſet & in hoc nullus diſcrepat Ita propriè loquitur text.in dicta lege,in lege,ff de ſicar & ita procedit illa regula, quæ ſe habet,quod lata culpa, nō equiparatur dolo in criminalibus, quia debet intelligi,quo ad æqualitatem pœnæ. Reſtat tamen dubium circa qualitatem pœnæ,ſcilicet, poſito, quod mitius puniatur,quam doloſus, prout eſt veritas, an iſta pœna poſſit eſſe cor-

poralis,ſeu capitalis?in hoc repe-rio aliquam diuerſitatem opinionum. Nam Bart.in d.l.j. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe ius ſue. dicit, quòd non.Idem tenet in d.l.in lege,ſcilicet, quòd quo ad pœnam corporalem lata culpa non æquiparatur dolo.Sed Ang. in conſ.287. col. pen. nixus fuit reprehendere Bart.propter ſui generalitatem, in quantum videtur innuere, quod in nullo caſu ex lata culpa poteſt quis corporaliter puniri. Nam dicit ipſe, quod imò multi ſunt caſus,in quibus ex lata culpa punitur quis capitaliter etiam ad mortem,aile.tex.in l j.C.de priu.carc. & in l j.iuncta gl.C.ne lic.ſig.ſalua. &c. & in l.fin.C.ad leg.Iul.de vi. Ad idem eſt tex. in l.mil.ff.de cuſt. reo. Ego autem puto, quod Bat.non meretur reprehendi,imò bene loquitur,& nō eſt mens ſua iſta,quam dicit Ang. Nam ſolum tenet, quod quo ad pœnam corporalem lata culpa non æquiparatur dolo,&bene dicit quia eſt ipſa veritas, & probatur per d.l. in lege. Nam non imponitur eadem pœna corporalis pro culpa, quæ imponitur pro dolo.Sed ꝙ pro lata culpa non poſſit irrogari pœna corporalis, hoc non dicit Bart & ideo non meretur reprehendi Vnde firmo iſtam concluſionem,tanquam veram, & cōmunem,quod pro lata culpa poteſt quis puniri corporaliter, non tamen eadem pœna corporali, qua puniretur ꝑ dolo, ſed mitiori, & leuiori, ita tenet Cap.in conſ.xxxiij.col iiii. & conſ.xxxiiij.col ij. & in conſil. xlj.colu.iij. pro hoc eſt tex.in l.in lege,§ cum quidam ; ff.de ſica.& in l j §.fin.& §.diuus,eo,tit.& l.ſi fortuito,ff.de incen.rui.naufr.

ADDITIO. Adde quod Bal. in l.j.ff.de leg.dicit, quod aut poteſt requiri atrocitatē delicti. vt quia eſt pœna ſimiliter atrox, & corporalis, & tunc requiritur dolus, & ſi ceſſat dolus ceſſat illa pœna ita atrox, per l.nec exemplum.C. de fal.& l j ff.de arb.aut pœna nō requiri atrocitatem delicti, vt quia eſt pecuniaria,& tūc ex quo legiſlator non facit mentionem doli non exigit, ſed ſufficit lata culpa.& leuis forte l.qui ædes de inc.rui.naufr. Sed forte leuiſſima non ſufficit, quia leuiſſima nō eſt maleficium per l. ſi cuius, § de præteritis, ff de vſufr.dicit etiam quod in pœnis corporalibus lata culpa non æquiparatur dolo. ſed mitius quis punitur ratione latæ culpæ quā ratione doli hæc ſunt verba Bald & Bart.in l.quod nerua, ff depo. diſtinguit quod aut loquimur in actionibus, deſcendentibus ex contractu, vel quaſi, & lata culpa æquiparatur dolo: aut loquimur in actionibus, ſeu accuſationibus, deſcendentibus ex delicto, & tūc aut quæris quo ad pœnam corporalem,& lata culpa non æquiparatur dolo:vt l. iij. §.i.ff.ad l.Cor.de ſica. aut quo ad pœnam pecuniariam, & tunc,aut lex ſiue ſtatutū requirit expreſsè dolum, aut loquitur ſimpliciter. primo caſu non æquiparatur dolo,l.j.§.ſi quis,ff.ne vis fiat ei.Secundo caſu æquiparatur dolo.hæc ſunt verba Bart.Ang.in l in actionibus,ff de in litem iuran. refert Bart. dixiſſe quod in nullo caſu poteſt quis corporaliter puniri, ſed ipſe dicit ſe conſuluiſſe contrarium, & eſt in conſil. allegato per domin. Auctorem hic, & de hoc dicit eſſe caſum in l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœn.ſed vltra quod Bart. non dicit

eſt illud quod dicit Ange.vt conſiderat d.auctor hic,text.in §.qui abortionis non facit pro opinione ſua , nam licèt ibi probètur ꝙ pro lata culpa quis punitur corporaliter non tamen probat quod corporalis pœna debet imponi pro lata culpa ibi lex expreſsè non expreſſiſſet pœnam corporalem.Ideo autem lata culpa ibi puniatur corporaliter,quia lex ita diſponit , & ſic non facit ad thombum queſtionis,prout ita reſpondet Bart.in dicta l.quod Nerua ad alium effectum , & ſic dicendum eſt ad text.in l.mil.ff.de cuſt.reo, & dicta Bart.Bald.in l.j.C. de noxa.& ita tenet Io. mille. in pract. crim.fo. mihi 110. numer.3.cum ſeq.Adde Io.Cor.in ſuis miſcel.l. iiij.cap.ij.vbi notabiliter.Item eſt aduertendum , quòd Bart.in l.reſpiciendum , §. delinquunt, ff.de pœn.tenet quod etiam pro culpa leui,& leuiſſima quis punitur criminaliter.quem ſecutus fuit Cor. in conſ.cc.in ij.lib.numer.5.& in conſil. cix. numer.23. in eod.lib. Socin. in conſ.liiij. in iiij. lib.nu. 25. dicit quod pro leuiſſima culpa nunquam quis punitur pœna ordinaria , at quod ſi pecuniaria, per l.ſi quis non dicam rapere,C. de epi.& cler.Alb. de Ro.in dicta l. in lege quæritur qualiter puniantur delicta dolò commiſſa, & qualiter commiſſa culpa ? & dicit quòd delicta ex animo, & doloſè commiſſa puniuntur ordinaria pœna ſi à iure cõmuni vel ſtatuto ſit certa pœna ſtatuta, & ſi nõ eſt certa à iure , puniuntur extra ordinem prout conſuetum eſt arbitrio iudicis , ſi autem maleficia non dolo nec ex animo veniunt, non debent ex toto eſſe impunita,ſed mitius coërcentur pro modo,& qualitate culpæ, & facti,ex conditione perſonarum,& ita dicit debere intelligi illum text. in l. in lege Cor. ff. de ſicar. & per text in lege prima.C.de ſicar.hæc ſunt verba ſua.pro quo vide Dec. in conſil.ix.& Marſ.conſil.lxxvij. numero ſexto, j. lib.& conſil xcj. numer.15.in ij.lib.& conſ cxxviij. & conſ. cxxxvij. & Petr. de Anc. in conſ. cclxxxv. & Marſ. in l. de min.ff.de quæſt.Raph.Cum.conſ. cxxxiiij.in fi. Marſ. in l.j.§.diuus Adria ff.ad l.Cor. de ſicar. Gram. conſ.lxviij.& in vol.xxj & in deciſ v.nu.26. Petr. Fol. V. I. D.

77 † Hoc patet,quia homicidium commiſſum per culpam dicitur crimen extraordinariũ.& punitur pœna arbitraria, ſecũdũ Lud.Ro. in l act.ff.de in lit iuran.quem ſequitur Matth.de Affl.ct.in rub.de homic.pun.poſt quam rub.ſequitur conſt terminum vitæ, & probatur per l.ſi adult §.imperatores ff. de adul. vbi ſi maritus occidit vxorem deprehenſam in adulterio,non punitur pœna mortis,ſed alia pœna corporali mitiori,& ratio eſt: quia tale homicidium dicitur culpoſum, & non doloſum. ex quo difficile fuit temperare iuſtum calorem,ita tenet Bald. in lege prima,in 2.quæſt.C.vnde vi. & Alexand.in conſi.lxxvj.colum. j.in j.volum.& Paul. de Caſt.plenè in conſil.cclxxvij.in ij.volum. Fuit enim in culpa ratione exceſſus in vindicando , & ſic ratione culpæ punitur mitius.Idem tenet Bald.in capit. j. colum.ij. de pace ten.& eſt text.in cap.olim, el j in fin. de reſt. ſpol. & in l. ſiquis in graui. §. ſi tamen maritus , ff. ad Silla. & in l. diuus,ff. ad l.Pomp de parr.& not Bar.in l.quid ergo, §. pœna grauior , columna iij. in

princ ff de his qui not inf. Cum ergo ex prædictis appareat, quòd homicidium culpa cōmiſſum puniatur pœna arbitraria, & extraordinaria ſequitur de neceſſitate, quòd non poteſt iudex imponere pœnā mortis, quæ eſt pœna ordinaria quia nunquā iudex in arbitrariis poteſt imponere pœnā ſimilem pœnæ ordinariæ in ſimili delicto, vt eſt gl. not. quā ad hoc ponderat Abb. ibi in fin col. in c. inquiſit. in princ in ver alioquin, de acc. Si verò loquimur de pœnis pecuniariis ſimpliciter, & tūc ita punitur delictū per dolū, ſicut per latam culpam: quia tunc lata culpa æquiparatur dolo, ſecundū Bar. in d. l j ff ſi quis teſtamento lib eſſe iuſ. ſue. Pro hoc eſt tex. in l j. §. hæc actio, ff. ſi men. fal. mo. dix. & ita poteſt intelligi, quod not. Bal. in l. ij §. quod prętor, ff ne

78 quis eum. † Illud autē, quod dixi ſuprà, ꝙ delictū culpa commiſſum punitur mitius, intellige procedere, quādo eſt tale delictū, qđ principaliter cōmittitur ad iniuriā alterius, prout eſt homicidiū, vulnus, furtū, & ſimile. Secus autē in delictis, quæ non cōmittuntur ad iniuriā alterius, ſed potius pro expletione libidinis, prout eſt adulteriū, inceſt⁹, ſtuprū, & ſimile. quia huiuſmodi delicta, niſi verè interuenerit dolus, non puniuntur aliqua pœna, nec minori, nec maiori, ſecundū Bar. in d. l. ſi adulterium cum inceſtu in fine illius priu. ff de adu. & in l. in lege ff. de

79 ſic. † Itē inquantum dixi, quod delictū cōmiſſum per latam culpam, nō punitur pœna mortis ſeu capitali, ſed mitiori. Limita primò, non procedere, quando eſſet aliquod delictū mali exempli, prout eſt, ſi quis dederit alicui amatorium poculum vel aliud, vt abortiuum pareret mulier. nam ſi ex hoc ſecuta fuerit mors hominis, punitur pœna mortis, etiam ſi non fuerit in dolo. text. eſt in l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœnis, & hoc eſt confirmatum hodie in regno per conſtit. quæ incipit, amatoria pocula. quæ plus vult, ſcilicet, quòd non ſolum ſi fuerit ſecuta mors, verum etiam ſi is, qui biberit amatoria pocula, amiſerit ſenſum, puniatur ille, qui dedit ad pœnam mortis: alias ſi nō interuenit mors, nec amiſſio ſenſus punitur ad carcerem per annum, vna cum publicatione omnium bonorum.

ADDITIO. Aduertendum eſt quòd tex. in l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœn. corrigitur per text. in conſt. regni Neap. Amatoria pocula. per quem text. conſt. ita demum puniuntur dantes poculum abortionis vel amatorium ſi animo nocendi, & ſi doloſè dederint. tex. tamen in d. §. qui abortionis etiam non doloſè dātes puniebat, & eſt notandum quia nemo aduertit. Petrus Follerius I. V. D.

80 † Secūdò limita nō procedere in caſu l j. de priu. carcer. vbi iudex qui non punit exercentē priuatū carcerē, punitur pœna criminis læſæ maieſt. & illud eſt ideo, quia lex reputat hoc crimen læſæ

81 maieſtatis. † Tertiò limita non procedere in caſu l. milites, ff de cuſto. reo. vbi cuſtos carceris punitur ad mortem ſi ex ſua nimia negligentia, id eſt, ex lata culpa carceratus euaſit, & fugam arripuit. & ibi hoc not. Bart. ſcilicet, quòd ex delicto commiſſo ſine dolo, quis punitur ad mortem. Idem tenet Old. in conſi. xcij. & hi

hoc extendit procedere etiam in cuſtode arcis. Idē tenet Bal. in l. ad Commentar. C. de cuſto. reo. hinc dic. Bal. in l. ex diui. C. loca. quòd cuſtos carceris, & cuſtos arcis, æquiparantur. Idem tenet Iaſ. in l. in actionib. col. vij. ff. de in lit. iur.

ADDITIO. Adde hic Boer. in deci. ccxvj. & adde quòd de iure conſt. regni cuſtos carceris punitur publicatione omnium ſuorū bonorum, & debet ſtare carceratus per vnum annum. ſi carcerati aufugerint eius nimia negligentia vt cauetur in conſt. cuſtodes, de qua miror quòd non meminerit. do. Auct. hic. Per Fol. V I D.

82 † Vnū tamen incidenter adde hic, quod hodie omnis pœna etiam à iure determinata, eſt arbitraria iudici, adeo quod poteſt eam ex cauſa diminuere vel augere iex. eſt, iuncta gloſſ. in l. hodie, ff. de pœn. per quem tex. ita tenet Bal in l. & ſi ſeuerior C. ex quib. cau. inf. irrog. & Paul. de Caſt. in conſ. 328. col. ij. in ij. vol. Et ſuper hoc poſſent exemplificari multæ cauſæ, quas cumulat Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior, ff. de his

83 qui not. inf. puta, † propter ſenectutem, vel iuuentutē, propter fauorem, vel ebrietatem, propter calorem iuſtū iracundiæ, vel propter nimiam excellentiam hominis in aliqua arte vel ingenio, vt dicit Alex. in d. §. pœna grauior. in add. ad Bart. quæ incipit, Adde hic quòd index, &c. & Iaſ in l. j. col. iij. de leg.

ADDITIO. Adde in hoc Gand. in ti quando pœna au. po. & Grā. in voto xxiij & Afflict. in conſt. blaſphemātes, & auctorē infrà in v. par. in verb executio. num. 21.

84 † Et adde quod in magna curia vicariæ fuit magna controuerſia in cauſa cuiuſdam filij Matthæi Porrerij inquiſiti de homic. commiſſo in perſonam cuiuſdam Alguzerij magnę curię Vicarię quē interfecerat ex cauſa quia dictus Alguzerius exercendo ſuum officiū in dieb. ante elapſis ceperat eius fratrem carnalem in fragāti crimine, propter quod illico ſuſpenſus fuit, vnde dolore motus dictus inquiſitus interfecit dictū Alguzerium proditoriè ſub quadā exactiſſima & excogitata aſtutia, nam ſimulauit extra ciuitatē Neap in quadam domo velle citari facere quendam eius debitorem, ad quem citandum expedire fecerat prouiſiones à curia S. Pauli, ſicq; acceſſit ad dictum Alguzeriū eum requirendo vt vna ſecum accederet ad citādum eum, qui ductus ſpe lucri acceſſit & dū eſſent in quibuſdam caſalenis, dictus iuuenis interfecit dictum Alguzeriū, quo interfecto intrauit Neap. credens ſtare tutum & ſecurum, peruentóq; ad notitiam magnæ cur. vic. dicto homicidio, miſit ad locum cadaueris, nec poterat ſciri interfector. verum fuit reperta in manib. dicti cadaueris prouiſio prædicta curiæ S. Pauli, expedita ad inſtantiam dicti iuuenis propter quod ſtatim fuit ſuſpicatum non fuiſſe interfectū, niſi ab illo iuuene Ideò captus, fuit iuuenis ille, & illinc ad paucos dies tortus confeſſus fuit delictū. & licet fuit allegata & probata minor ætatis, nihilominus quia dictum homic. fuit commiſſum proditoriè, & cum tanta aſtutia, vt nec maior, & ſagaciſſimus potuiſſet cum maiori ſeu ſimili aſtutia eum committere, condemnauit eum ad mortem natura cum

ſilis

ſuſtque reclamatum ad ſacrũ Regium conſ. per quod dum inclinaretur ad minorandam pœnam ratione minoris ætatis ante cauſam notatam. voluit Illuſt. & reuerend. Card. Paceeus locumtenens Regiæ maieſt. quod omnia tribunalia Neap. votarent dictam cauſam coram eo, ſi eſt arbitrariũ iudici minorare pœnam ratione minoris ætatis, vel ſit neceſſariũ adeo quod cogatur, & vt perfecta doctrina tradatur in caſu iſto, & pro intelligentia pleniori eorum quæ dicit hic dom. Auctor.

85 † Eſt aduertendum quòd quinque caſibus excuſatur ætas, & illi ſuccurritur. Primò caſu innocentia conſilij, vt in infante in quo cum non cadat dolus, intelligendo de infante vſque ad ſeptennium. de quo in l. ſi infanti, C. de iud. dele. nam hic non poteſt delinquere, quia caret intellectu, & quidquid videt ignorat vt l. j. in fin. C. de fal. mo. & inſtit. de inut. ſtip. §. pupil. verſ. ſed quod diximus. & l. ſi quæcunque. §. & ſi infans. ff. ad l. Aquil. Non enim poteſt cadere delictũ in eo qui neſcit quod facit, xv. q. j. c. aliquos, & in c. illa cauenda ea. q. & cau. dicitur quod mala non ſint, quæ nec crimine mentem implicant, nec conſcientiam ligant. Hinc dicit Ariſt. in c. j. lib. iij. Ethico. quod ea non eſſe voluntaria videntur, quæ vi aut imprudentia fiunt. & paulo poſt inquit: his quidem miſericordiæ locus eſt ac veniæ. propterea quod qui ignorat aliquid herũ facit inuitus, q. d. quod ignoratio rerum particulariũ facit vt veniæ locus ſit, & licet dicat pueros voluntariè operari, vt ibi, tamen quia ignorant quid agant, & particularia in quib. verſantur, merentur veniam. & quod infans & infantiæ proximus non teneatur voluit Bart. in l. j. C. ſi aduerſus delict. & voluit Ang. de Aret. in lib. male. in verbo ſcienter & dolosè. & per tex. in l. infans. ff. ad l. cor. de ſic. & l. quod infans, ff. de rei vend. & cle. vnica, & ibi gl. de hom. ſinautem eſt aliquis maior infante & proximus adultæ ætati & hic tenetur de omni delicto excepto vitio carnis, vt c. j. extrà de delict. puero. & l. ſi minor. ff. ad l. Iul. de adult. & l. auxiliũ. §. in delictis. ff. de mi. Hæc enim ætas excuſatur ex defectu naturalis præſidij, quãtum ad delictum carnis, in cæteris verò nõ excuſatur. Aliquando ætas excuſatur beneficio à iure conſtituto, quia quædã delicta, & alia ſtatuta iuris in maiorib. tantum conſtituta ſunt, vt l. ij. C. in quib. cauſ. in integ reſt. non eſt neceſſ. & l. fratres. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. quæ in minor. nõ ſunt ſtatuta, vt dictis legibus probatur, & in l. j. §. impubes. ff. ad ſe. conſul. Sil. & l. minorib. C. de iis quib. vt indig. vt ſecundum Bal. & Alb. in l. j. C. ſi aduerſ. delict. Aliquando ætati minori ſuccurrit iudicis miniſterio à lege qua datur poteſtas iudici in delictis mitigandi pœnam propter ætatem minorem, non tamẽ excludendi totam pœnam, per text. in l. auxilium. §. in delictis, ff. de mi. & ex melior. tex. de iure in l. impunitas. C. de pœn. & l. impuberem. ff. de furt. & hoc quidẽ caſu videndum eſt nunquid ratione minoris ætatis cogatur iudex minorare pœnam, vel ei ſit arbitrarium: & in primis gloſ. in d. l. impunitas. ſentit quod ſit neceſſarium, id etiam videtur ſentire Salic. ibi: id etiam videtur fundari in reg

in regula iuris, l. ferè in omnibus. ff. de reg. iur. & tenuit Deci. in d. l. ferè in omnibus. & ita voluit in conſil. dxxxv. in iiij. lib. circ. fin. idque probari dicit in l. ſi adulterium cum inceſtu fratres. ff. de adul. vbi clarè probatur fuiſſe remiſſam pœnam inceſtus claudicæ minori. Idem etiã voluit ante eum Cuman. in conſ. xcv. circ. fi. vbi in crimine raptus pœnam minorari debere ratione minoris ætatis. idque eſſe neceſſarium ſentit. hãc etiam partẽ allegat decif. in dict. l. ferè in omnibus. tenere Bal. in l. ſi ſeuerior. C. in quib. cau. inf. irrog. ſed ibi dicit Bald. ſi rectè ponderetur, quòd ſi pupillus deliquit hæc minor ætas eſt iuſta cauſa diſpenſandi & minorandi pœnam. non autem dicit quòd ſit neceſſarium, & ſic malè allegatur pro hac parte. pro hac etiã parte allegatur Sal. in d. l. ſi ſeuerior. & tamẽ ibi nõ dicit aliquid, de hoc allegatur etiam Sal. pro hac eadẽ parte in l. j. C. ſi aduerſ. delict. & tamen vt videri poteſt nõ aperit an ſit neceſſarium imò potius videtur ſentire quod ſit arbitrarium. Hanc eandem partem allegatur tenuiſſe Paul. de Caſtr. in d. l. j. C. ſi aduer. delict. & in d. l. & ſi ſeuerior. licet non bene aperiat an neceſſarium ſit vel arbitrarium: hanc etiam partem ſecutus fuit Lud. Bol. in conſ. xxxvij. alias in præſenti caſu, vbi dicit quòd minor ætas eſt cauſa & ratio intrinſeca legis ad minorandam pœnam, & ita etiam voluit Ang. de Are. in lib. malef. in verbo ad hoc colloquium & tractatum ſecundum Gram. in dec. 33. ſed vitio impreſſoris voluit allegare in verb. temerè, ſcienter & doloſè iij. col. mihi, vbi ſpecificè tenet quòd debet iudex ratione minoris ætatis minorare pœnam, & hoc dicit voluiſſe glo. & Bart. in d. l. auxilium. §. in delictis, & gl. & Bart. in l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. eo. tit. ſed Bart. in d. §. videndũ. non aperit an iudex cogatur, licet in d. §. In delictis. videatur id tacitè voluiſſe, tenetq; ibi Ang. quòd etiam ſi delictum eſſet atrox minorari debeat pœna, mouetur Ang. ad ita tenendũ vltra prædictas doctrinas & al. as quas ibi allegat ratione, nam dicit quod hoc ſ. minorare pœnã ratione minoris ætatis eſt beneficium datum à iure minori, ergo non poteſt ab eo auferri, vt in c. indultum. de reg. iur. & quòd ſit beneficium à iure cõceſſum probatur ſecundũ eum in d. §. in delictis. l. auxiliũ. ff. de mi. & in l. aut facta. §. perſona ff. de pœn. nam in d. §. perſona, clarè dicitur qd' habetur ratio ætatis circa pœnas imponendas ergo illud eſt beneficiũ à iure tributũ. & hanc eandẽ opi. tenuit ibi Ang. in ad ad Ang. alleg. do. Aug. inter alia pro hac opin. Barto. in l. adminiſtrantes. §. fi. de exc. tuto. & tamen nihil de hoc d. Barto. in libro meo, voluit tamen allegare Bald. in d. l. adminiſtrantes. in d. §. fi. vbi notabiliter inquit: quod minoranda eſt pœna ratiõe minoris ætatis & ſic minor non debet capitaliter puniri vbi malitia non ſuppleret ætatem, ſed vbi malitia ſupplet ætatem etiam minor debet capitaliter puniri, ſecundum Iacob. de Are. ibi cuius dictum, ita debere intelligi inquit Bal. in d. §. fi. & ita etiam dicit intelligi debere textu in l. excipiuntur. §. fi. ff. ad Sill. & do. Th. Gram. etiã in d. dec. xxiij. dicit quod non valuit in Barto. ſuo reperire doctr. allegatam per

arg.ibique doct.Thom. Gram dicit hanc opinionem fore communem & eam eſſe ſequendam & ita tenet Alb.de Roſ.in d.§.in delictis, vbi dicit ſic vidiſſe ſeruari, & hanc opi.tenet Barb. in l. & ſi ſeuerior C.ex quib.cau.inf.irrog. in add.ad Bald. Contrariam vero opinionem quod non cogatur iudex minorare pœnã ratione minoris ætatis tenuit Bald.in l.quicunque. C. de ſeruis fugit.v.col. mihi motus, arg.tex.in l.qui poſt humos in fin.ff.ad Sill. in ratione lite x, vbi enim fuerant inſtituti poſthumi heredes,& ſi nõ eſſent heredes fuit inſtituta vxor quæ, antequam adiiſſet hereditate in defectum poſthumorum non natorum, mortua fuit ſuperſtitibus aliquibus proximis qui ſucceſſerunt illi mulieri, fuit dubitatum an illi heredes mulieris poſſent petere hereditatem illam, & diſtingvit iure can. quòd aut mulier non adiuit hereditatem ſolũ ea ratione quia territa fuit ſenatuſconſ. Sillan. quia teſtator fuit occiſus,& tamen cõſtat non fuiſſe prægnantem & nihil peperiſſe, & tunc transmittitur hereditas, aut non conſtat eam prægnãtem defunctam eſſe & tunc non tranſmittitur quia impedimentum eſt de iure communi, quod cauſatur ex plenitudine ventris, ſcilicet ſenatuſconſu non diſpenſet in hoc caſu vt transmittatur hereditas nullam iniuriam facit quia obſt. impedimentum iuris communis. ſic ergo licet iudex nõ diſpenſet ſuper minoratione pœnæ nullam iniuriam facit minori ſed fac tid quod de iure communi reperitur ſtatutum. Idem videtur voluiſſe Gandi.Ant.de pœn.reo.in x. col. mihi, vbi videtur tenere quod ſi ſumus in delictis atrocioribus iudex ex arbitrio ſuo ratione minoris ætatis poteſt minorare pœnam, ſed ſi ſumus in atrociſſimis nullo modo ſubuenitur minori ætati per tex.in d. §.in delictis.in ii.part.ſui.in hac eandem opinionem firmauit ſi recte ponderetur Bar.in d.l.j.C.ſi adu.delict. prout aduertit D.Io.Mauri. qui hanc opinionem ſequitur intra de reſt. in cap.cxxxiij fol.tamen 112. & idem repetit in eo. tract. c. clxij. in fol. mihi 123. ibique nouum intellectum tradit ad l.j.C.de fal . mo.quatenus ille text.voluit impuberem etiam criminis participem delicto non teneri, nam dicit quod ex eo non ſequitur vt verè ille impubes capax doli iudicandus eſſet:nam potuit ignorans conſenſiſſe. neſciſſe tñ quid ipſe ageret,quam ignorantiam in dubio præſumendam eſſe inquit, & ideo ea lege diſponitur. quod quanuis pupillus præſtitiſſet cõſenſum,non tamen ex eo puniẽdus eſt, quia eius conſenſus eſt imperfectus inefficax, & immaturus,& hanc opi. videtur etiam ſequi Affli.in conſt. minorum iura. in v.no. Sunt alij qui tenuerunt ꝙ in delictis atrocibus minoratur pœna in minoribus,ac in delictis magis atrocibus non ſecundum dom.Guil.Mayner.in d. .ferè.in omnibus.& Io.Franc.Ozer. inſt.de iure na.gen.& ciu.in prin. alij fuerunt in alia opinione vt dicamus quod pupillus ſi deliquerit etiam dolo non debet decapitari, ſed cogitur iudex miſeratione ætatis minorare pœnam, ſed ſi mi.xxv. annis deliquerit capitaliter punitur, niſi miſeratio ætatis aliud ſuadeat & ad mitiorem pœnam iudicem perduxerit,

vt.to

vt tenet Decl. ſi rectè inſpiciatur, in d.l.fere in omnibus. Alcia. ibi tenet quod in atrociſsimis non excuſatur minor. Ioann.etiam de Ana. in c.j. de delict.puer.ſimiliter tenet quod ſit arbitrarium iudici minorare pœnã ratione minoris ętatis,& ſic quot capita tot ſententiæ. Quid igitur dicendum pro j.part. optimè facit text. in d. l.aut facta.§. perſona. ff. de pœn. vbi clarè dicitur quòd in pœnis imponendis habetur ratio ętatis, & ſic id neceſſarium videtur, nã perinde eſt,ac ſi dixiſſet quod debet haberi ratio ætatis,confirmatur per tex.in l. ferè in omnibus. ff.de reg.iu.nam clarum eſt quòd pupillus ſeu minor tenetur ad pœnã pro delicto.l.j. C.ſi aduerſ. delict.cum ſimilibus, vnde quatenus illa regula dicitur ſuccurrendum eſſe ætati nihil aliud dicitur voluiſſe, niſi quod pœna minui debeat ratione ætatis . prout ita ponderauit text.illum deti.Ibi:& ſic neceſſarium videtur, & quod hoc ſit verum probat ineuitabiliter tex.ille ferè in omnibus,põderando alio modo nam ſub vna determinatione dicit ſuccurrendum eſſe imprudentiæ , & ætati, ergo æqualiter debẽt determinari.l.nam hoc iure. ff.de vulgar.& pup.ſubſti.Cum ergo pœna delicti commiſſi per imprudentiam neceſſario debeat minorari, quia crimen committitur per imprudentiam, quando inaduertenter, & inconſideratè factum ſit, & in eo caſu conſideratur culpa,& nõ dolus meritò pœna debet mitigari & ibi vt probatur in l.iij.§.j.ff. de ſi.a. & minoratio pœnæ propter imprudentiam non conſiſtit arbitrio iudicis, ſed in neceſſitate,ergo ita debemus dicere in minori ætate , hoc etiam clarè probat tex.in c. j. & ij. extra de delict. puer. vbi in ſpecie dicitur ꝙ non ita minores puniuntur ſicut maiores. ergo eo, eſt,& fieri debet ex legis diſpoſitione , hanc eandem opinionem clarè probat nouiſsimè tex.in conſt.minorum. iu.§.eis.autem ſub tit.de reſt. mi. vbi formaliter text.dicit loquens de minoribus per hæc formalia verba eis autem delinquentibus, ſi delictum procedat ex animo, niſi quatenus miſeratio ætatis iudicem nouerit minime ſubuenimus,ponderandũ. Eſt enim illud verbum ſubuenimus, nam ex eo infertur quòd illa ſubuentio quę ſit ratione minoris ætatis prouenit ex legis diſpoſitiõe, & ſic lex eſt illa,quę ſubuenit , & non iudex,& ſic non eſt Arbitrariũ nec refert illa coniunctio , quatenus, refert enim ad eam mediocritatẽ,ſeu qualitatem pœnæ quam arbitrabitur iudex quaſi diceret arbitrari quænam pœna eſſet imponenda minori de mitioribus propter minorem ætatem id ſit in arbitrio iudicis, nam illa coniunctio quatenus ſignificat quantum,ſeu ad quem finem,ſecundũ Cic.de amic.xxxiiij.quãobrem id primum videamus,ſi placet,quatenus amor in amicitiam progredi debeat,& in Tuſc.t 7 3.magna culpa Pelopis , qui non erudierit filium. nec quatenus eſſet quodque curandũ, & ſic tex.ille perinde eſt ac ſi dixiſſet ꝙ non ſubuenitur quò minoribus in delictis, ſed bene ſubuenitur ad mitiorẽ pœnam miſeratione ætatis, quantũ , & vſq; ad eum modum quẽ arbitrabitur iudex ꝓut qualitas.n.delicti exit debet moderari pœna. Nec ſemper vno modo,

ratione

ratione minoris ętatis debet pœ-
na minorari, ſed prout atroc tas,
& qual.tas delicti expoſcerit. Ma
gis.n. debet minorari reſpectu v-
nius delicti, & vnius minoris. ꝗ
reſpectu alterius cōſideratis qua
litate atrocitate, & leni;ate deli-
cti, ac æquali ate ætatis. & ſic,
hoc eſt arbitrarium,& poſitum in
arbitrio iudicis. & tenendo hanc
partē tota difficultas videtur re-
ſpondere ad tex.in l.auxilium. §.
in delictis.ff.de minori. quē text.
tam doct. tenētes primā opi. quā
ſecundam allegant pro eorū opi-
nione,& tamen videtur facere,&
vrgere contra hanc primā op nio
nem,nā ibi dicitur quod nō ſub-
uenitur minoribus in delictis.ni-
ſi quatenus interdum miſeratio
ætatis iudicem ad mediocrē pœ-
nā perduxerit.Illud.n.aduerbium
temporis interdum ſignificat nō-
nunquam ſecundum Plaut.trinū.
3 3.1 5 0. nam interdū ibo ad illū,
& eundem in amph.q.iiij.qui in-
terdum fio Iupiter, quādo iubet,
ergo infertur quod non ſemper
debet iudex minorare pœnam,
& ſic videtur non neceſſariū, ſed
arbitrarium nam illud dicitur ne-
ceſſarium quod impoſſibile eſt a-
liter ſe habere, vt dicitur v. met.
text.rōm.vj.& xij. met.text.com.
xxxi j.Arbitrarium quoque id di
citur quod poſitū eſt in arbitrio
alicui⁹, vt poſſit facere prout ſibi
videbitur, & prout opinatur eſſe
faciendū, ſecundum Cic. j. de fi.
o.nu.deſiſtunt de iiſdem,de qui-
bus,& ab Epicuro ſcriptū, & ab
antiquis,ad arbitrium ſuum ſcri-
bere.Sed tenendo hanc partē plu
ribus modis reſponderi poteſt,&
primo quia li et illud aduerbium
interdū videatur id inferre,vt ſu-
prà dictū eſt, nihilominus quan-
doque dictū aduerbium interdū,
ſolet poni in diſpoſitionibus, in
quibus aliquid fieri debet neceſ-
ſariò, vt probatur ex dict s Ariſt.
j.eth. lib. iij.Inquit.n.ea quæ vo-
luntaria ſunt laudantur aut vitu-
perantur, quæ non ſunt, veniam
impetrant ac interdum miſericor
diam.clarū eſt.n. ꝙ quæ per vim,
& non voluntariè facta ſunt pœ-
nam non merentur, vt ibi inquit
Ariſtot. & patet per totum tit.ff.
quod met. cau. ſicq; illud aduer-
bium interdum non facit vt quæ
neceſſario fieri debēt,ſint volun-
taria ſeu arbitraria. Secundò re-
ſpondetur ꝙ poſito quòd ibi Ad
verbiū illud ponatur,vt ſignificet
illud arbitrarium eſſe,tū illud ar-
bitrium non debet,nec eſt ita, &
taliter,& totaliter à poteſtate iu-
dicis depēdere habeat,an debeat
minorari pœna ratione minoris
ætatis, ſed ita demum vt æquitas
attendatur ſecundum Bar.in l.j.j.
col.verſ.ad iſtam lect.oppo. C.de
legi.Bart.in l.ſi quis maior. j. col.
C.de tranſ. & ibi Bal.nec pōt iu-
dex ratione arbitrij iniquū æquo
præferri.aliàs faceret litem ſuam,
ſecundum Alex.in ſuprà alleg. §.
pœna grauior,& in l.j.in fi.princ.
de appel.imo debet in arbitrariis
ſemper inclinare in mitiorē par-
tem & mitiorem pœnā.c.de cau-
ſis extrà, de off.deleg.& habetur
per Bal.in l. ſi fugitiui. C. de ſer.
fu.& in l.ſi in prin.de pœ.in qui.
ma.iu.ij.in l. j.in prin.ff.de iis qui
ſunt ſui vel al.e. iu. & voluit idē
Bal.in l.quicunque vj. col. C. de
ſer.fug. Arbitrij enim appellatio-
ne non venit libera voluntas,ſed
arbitriū boni viri.vt latè per Fel.
in c. ſignificauerunt de teſt. in fi.
& dicit Bal.in l.vendentis.ij.q.C.
de cont. emp. quòd arbitrium eſt
æquitas

æquitas animi declarati habito reſpectu tã ad æquitatem naturalẽ, q̃ ad legum præcepta, nec nouum eſt tam æquitare naturali, quàm legum præceptis maiori pœna eſſe plectendos eos q maioris doli ſunt quàm qui minoris, æquitas tẽdit potius ad minorationem, q̃ augmentũ, ſecundũ Phil. v. ethic. c. ix. nam dicit ꝙ æquitas dictat vt iudex nõ ſit exactus iuris executor in peiorem partem, ſed vt imminuat potius. præcepta enim legũ vbique ſunt vt non omnes æqualiter puniantur, ſed ſecundũ qualitatẽ perſonarũ, vt dicit text. in l. moris. §. ſed enim ſciendum. ff. de pœ. & ſecundũ qualitatem delicti, & ſic doli. l. reſpiciendum. ff. eo. tit. §. planè & habetur in l. aut facta. §. perſona. eo. tit. Itẽ lex præcipit vt pœnæ potius mollien dæ ſint, quàm exaſperandæ. l. interpretatione legum, ff. de pœn. præterea rõne minoris ætatis pœnas eſſe moderãdas plures leges ſuprà allegaui. Item inquit Ariſt. in lib. ij. eth. in hæc verba, Ad quę maior eſt acceſſio, ea magis contraria eſſe dicimus ad ſęuitiã quã clementiam ſeu lenitatem maior eſt, & periculoſior acceſſio. Ideo plus quoque peccant ſeueri quã clementes. hinc præclarè aũt Socrates, Nicoclem Regẽ admonet, vt mitis ſit, & pœnas irroget commiſſis minores. nam potiſſimum eſt, inquit ipſum rerum punctum attingere. Cæterum quoniam id perdifficile cognitu, malit citra illud ſubſiſtere quã præterire, magis. n. ad mediocritatẽ facit quod diminutum eſt, quam quod redundat. Sicque tam æquitate naturali quam legum pręceptis minori pœna ſunt plectendi minores, ergo neceſſarium eſt quod ita iudex arbitretur, & ſi aliter fieret poteſt appellari l. antep. ff. de verb. ſign. & ibi gloſ. & gloſ. in c. ſuper his. extrà de accuſ. in verb. arbitrium, & voluit expreſsè Bar. in d. l. antepe. in fi. & Bart. poſt gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior. pe. colum. verſ. vlti. legis iſtum §. de inf. & Bald. in cap. primo. viij. col. verſ. & ſcias. in tit. mil. va. qui cont. eſt concordare: vt per Felin. in d. cap. ſuper his. v. col. & tanto magis tenetur & arctatur iudex ratione minoris ætatis minorare pœnam, quia ita conſuetũ eſt fieri in tota Italia, ſequitur quod eſt neceſſarium. licet eſſet prius ſimpliciter arbitrariũ, vt eſt text. in l. ſacculari j ff. de extraor. crim. & not. in gloſſ. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infam. & ſequitur Bald. in l. quicunque. C. de ſeru. fug. vj. colum. Practica enim eſt vera intellectrix legum, vt inquit, eleganter Bal. in c. j. in prin. verſ. & ideo quãdo capiuntur de feu. ſin. cul. nõ amit. cuius dictum reaſſumit Dec. in conſ. cxxj. reuocatur, in vltimis verbis, hinc idẽ Bald. in l. illud. ff. de exc. tuto. per illum text. not. quod ab antiqua practica non eſt recedendum, & idem repetit in conſil. ccccl xxij. ſtatuto communis Papiæ, ij. columna. primo, libr. de quo latè per Cottã in ſuis memoralib. in verbo, practica, & quod ita ſit ſeruatum, & ſeruetur, habetur per docto. quos ſuprà allegaui, & teſtor deum, & totam ferè Italiam. hæc quoque facere videntur pro prima parte. At pro ſecunda parte, vltra allegata ſuperiori loco facit id quod legitur in Dialogo Beati Gregorij quarti videlicet de puero quinque annorum, qui iurans & blaſphemans maie-

ſtatem

ſtatem Dei fuit raptus à diabolo. Euenire enim ſolet quod licet ſit minor ætas in aliquo, ſit tanta in eum malitia quæ ſupplet ætatem adeo quod propter illam exactã malitiam puniri debeant ac ſi eſſet maior, vt voluit Bald. in alle. l. adminiſtrantes. §. qui corporis, & ideo non mirum ſi text. in §. in delictis. vſus fuit illo aduerbio interdum quaſi diceret quod talis poterit eſſe malitia, vt licet quis ſit minor, nihilominus non debet ei miſeratione ætatis ſuccurri, hinc dicit Phil. v. eth. c. ix. in hæc verba, quãdo igitur lex in vniuerſum dixerit & præter vniuerſale poſtea quidpiam contigerit: tunc rectè ſe habet, ſi qua legiſlator omiſit, abſolutéque ac ſimpliciter loquẽdo peccauit, corrigatur defectus, id quòd legiſlator etiam ipſe ſi adeſſet, dixiſſet, & ſi ſciuiſſet, ita præſcribentem legẽ inſtituiſſet ſicque iudex ex arbitrio ſibi conceſſo poteſt ſecundum emergentiam, & qualitatem caſuum prouidere, nec aſtringitur vt magis vno mõ quã altero prouideat, nam dupliciter poteſt eſſe aliquod neceſſarium, ſecundum Auic. neceſſarium ex ſe, & neceſſarium ex alio. cõmen. in paraphraſi j. de cœlo vlti. cap. & vi. j. Phyſ. comment. lxxix. & ij. cœl. cõment. lxxj. ætas ergo non eſt cauſa neceſſaria ex ſe ad minorandum pœnam in caſu propoſito, quia malitia ſupplet ætatem cap. de illis. & ij. de deſponſ. imp. & ibi gl. in l. ij. C. ſi min. ſe maio. dix. cum ſimilib. Ratio enim quare leges permiſerunt poſſe minorari pœnã in minoribus fuit, quod in minori dolus in eis videbatur non tenere quam in maioribus, at vbi tãtus dolus tantaque malitia cõcurrit ſicut in maioribus, ceſſante ratione diſpẽſationis ceſſat diſpenſatio, & ſic minor ætas ex ſe non eſt cauſa neceſſaria vt minoretur pœna, niſi vt ſuprà, nec etiam eſt cauſa neceſſaria ad minorem pœnã minor ætas propter aliud, & ſic legis neceſſitate, quia lex dicit interdum ſubueniendum eſſe, & ſic non ſemper. Item alibi dicit lex quòd malitia ſupplet ætatem, vt ſuprà, & vna lex diſtinguitur per aliam, ergo nec ex ſe nec ex alio eſt neceſſariam ratione minoris ætatis minorare pœnam. Quid igitur dicendum in tanta doctorum, & opinionũ varietate, certè non nulla poſſent adduci hinc inde pro vtraque parte, tamen nõ puto recedendũ ab his quę aliàs in practica cauſa crim. in ver. pœnis debitis feriantur, & in prag. de ſodomia dixi, videlicet quòd cogatur iudex miſeratione ætatis minorare pœnam in atrocioribus ac in atrociſſimis concurrente malitia ipſius minoris, non puto ſubueniendũ, conſiderata tamẽ qualitate minoris ætatis, & ita videtur probari in dict. §. in delictis in ij. parte ſui, & ita dico procedere doct. Bal in d. l. adminiſtrantes. §. qui corporis. & ita fuit proximis dieb. in ſacro regio conſ. deciſum in delicto nephando ſodomitico, in minore agente. ſed in patiente non, & hanc opin. tenuit glo. in d. §. in delictis, & alij doctores quos ſuprà retuli, & tenendo hanc partem illud aduerbium interdum poſitum eſt in dict. §. in delictis. non quia res eſſet arbitraria in atrociorib. ſed ex quo quando delicta ſunt atrociſſima cõcurrente malitia minoris (quæ ſuppleret ætatẽ) non erat ſubueniendum

aiendum, intelligo tamen de eo minori, qui eſt vltra xiiij. annos & ita dico iuris eſſe ſaluo ſemper ſaniori conſilio. Res tamen adhuc non fuit deciſa, fuerunt tamen omnes de conſilio, & de magna curia, & regia camera in contrario voto, decem pro vna parte, & decem pro alia, adeo quod non fuit cauſa determinata Pet. Fol. V. I. D.

16 † De ſecunda culpa, ſcilicet, de leui ſi quæratur, an delictum commiſſum leui culpa puniatur. Dico, quòd in hoc reperitur magna varietas inter doct. quos refert Bal. in l. data opera, col. iij. C. qui acc. non poſſ. & Ang. in tract. malef. in ver. incendiano Nam Cyn. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de ep. & cl. tenet, quòd leuis culpa non punitur, niſi ad refectionē damni. Verū ſi non habet in ære, luet in corpus, l. qui ædes, ff. de inc. rui. nau. Sed contrarium tenet Bar in l reſpiciendū §. delinquūt, ff. de pœ. vbi dicit quòd leuis culpa punitur criminaliter. idem & Bar in l. ſi circa fi. ver. quærit gloſ. &c. ff de priu. deli. vbi dicit, quòd vbi habet locum acti. l. Aquiliæ, vbi poteſt quis criminaliter accuſari, pro hac parte facit tex. in l. ſi fortuito. iuncta gl in ver lux. ff. de inc. rui nauf. vbi expreſsè dicitur, quod punitur culpa dolo proxima, & illa eſt lata, vel luxuriæ, id eſt, latæ proxima, & iſta eſt leuis. Idem tenet Cæp. in conſ. xxxiij. col. iii. & conſ. xl. col iii. vbi dicit, quod leuis culpa punitur leuius.

17 † In hac varietate placet mihi quædā diſtinctio, quam facit Bal. in d l. data opera col iiii. circa medium, videlicet vt diſtinguamus: Aut culpa leuis conſiſtit in omittendo, ſeu negligendo, & punitur niſi ad æſtimationem damni, & ita loquatur opin. Cy. aut cōſiſtit in faciendo, & ita loquatur opin. Bar. & ſequacium. Hanc diſtinctionem puto veriſſimam, & confirmo eam, per duo iura, ſcilicet, per d. l. qui ædes, ff. de incen. rui. nauf. vbi dicitur, quòd ſi per negligentiam fuerit cōmiſſum incendiū, tenetur negligens ſarcire damnū, & ſi idoneus non ſit. leuius caſtigatur, & quòd ille text. loquatur de leui culpa in omittendo, probatur, quia loquitur de negligentia ſimpliciter, nam eo ipſo, quòd quis negligit, dicitur omittere. Item, magna ſeu nimia negligentia, dicitur lata culpa l. ſedere diē §. fin. ff. de verb. ſign. & l. mil. ff. de cuſt. reor. Ergo quando ponitur ſimpliciter, ſine illo adiectiuo, ma-

18 gna debet intelligi de leui. † Sicut dicimus, quando ſimpliciter fit mentio de culpa, intelligitur de leui gl. etiam. & ibi Bar. in fin. in l. in vend. §. j. ff. de bo. auth. iud. poſſ. & Alex. in l. ſi mora col. iiij. ff. ſol. ma. & Alex. in conſ. xlv. in j. vol Secundò, confirmo per l. capitalium, §. qui ob inimicitias in fi. ff. de pœ vbi dicitur, quod fortuita incendia, quæ per negligentiā commiſſa fuerunt, ciuiliter exercentur, vel modicè vindicantur. intelligo illam alternatiuam, ſcilicet, quando negligens non habet in ære, tunc luat in corpus, ſecundum formam d. l. qui ædes, alias contrariaretur illi l. vbi eſt ſimilis caſus. nam vna lex debet per aliā diſtingui, l. ſed, & poſteriores, ff. de leg Sed quando culpa leuis conſiſtit in faciēdo. tunc punitur, & probatur per d. l. ſi fortuito. iuncta gl. in ver. lux eo modo, quo ſupra declaraui, & ita cum iſta di-

19 ſtinctione pertranſeo. † Tertia culpa l. leuiſſima, an puniatur cri-

minaliter. Breuiter quidquid te-
neat Bar. in d. l. fin. ff. de priu. del.
circa fi. & in d. l. reſpiciendum, §.
delinquunt, veritas eſt, quòd le-
uiſſima culpa non punitur, niſi ci-
uiliter ad æſtimationem dãni, ita
tenet Cyn. in d. l ſi quis non dicã
rapere, C. de epiſ. & cl. & Bal. in d.
l. data opera col. iiij. circa fi. C. qui
accuſ. non poſſ. & Alex. in add. ad
Bar. in d. §. delinquunt, & Ang. in
tract. maleſi. in ver. incen. col. ij.
90 vbi allegat vnũ conſ. Sal. † Nunc
ergo ſi quæris, an vbi habet locũ
acti. l. Aquiliæ, habeat locum etiã
pœna criminalis, potes reſponde-
re ex prædictis, nam ſi damnum
eſt datũ lata culpa in committen
do, poteſt criminaliter accuſari. Si
vero eſt leuis culpa in negligen-
do, agitur ciuiliter tantum. Verũ,
ſi nõ habet in ære, luit in corpus,
vt d. l. qui ædes. & d. §. qui ob ini-
micitias. Si vero eſt leuiſſima cul-
pa, tunc ſolum agitur ciuiliter ad
damnum, vt ſupra. Verum eſt ad-
uertendũ, quia tunc demum agi-
tur ad damnum ex leuiſſima cul-
pa, quando eſt in faciendo, ſecus
ſi eſt in omittẽdo, quia tũc ceſſat
actio legis Aquiliæ, ſecũdũ Alex.
in l. domos hereditarias. ff de leg.
j. & habetur in dec. lvij. cõſ. Neap.
col. fin. Pro hoc eſt text. formalis
in l. ſi cuius §. denique, ff. de vſuf.
Et per hoc habes limitationem
ad l. in lege la ij. ff. ad l. Aquil. vbi
dicitur, quòd in l. Aquilia venit
leuiſſima culpa, quia debet intel-
ligi dummodo conſiſtat in facien
91 do, aliàs ſecus. † Prædicta tamẽ
intellige, quòd licet quis poſſit in
aliquibus caſibus criminaliter pu
niri pro culpa, hoc tamen intelli-
gitur mediante accuſatione offen
ſi, nam per viam inquiſitionis iu-
dex nunquam procedit pro deli-
cto culpa cõmiſſo, niſi dolus vel
lata culpa interueniat, vt dicam
infra in vj. parte huius tract. in
materia inquiſitionis verſ. x. prin-
92 cipaliter &c. † Vidimus hucuſq;
ſatis abunde duo membra huius
principalis diſtinctionis iudicij,
ſcilicet, quando dicatur iudicium
ciuile, & quãdo criminale, ſuper-
eſt videre de tertio membro, ſci-
licet de iudicio miſto, Super quo
dico quòd in terminis noſtris de
quibus loquimur in hac prima di
ſtinctione iudicium miſtum dici-
tur illud quod participat de crimi
nali & de ciuili, vt eſt, quando
pœnam venit applicãda pro parte
fiſco, & pro parte parti. Poteſt po-
ni exemplum in crimine iniuria-
rum, quando porrigitur libellus
ſecundum formam conſt. varieta-
tes, ſcilicet, vt pœna æſtimationis
iniuriæ applicetur pro duabus
partib' curiæ ſeu fiſco, & pro ter-
tia parte parti offenſæ. Similiter
poteſt poni exemplum, dictante
ſtatuto, quòd quicunque accuſa-
uerit bannitum, lucretur dimidiũ
pœnæ banni, vt not. Bar. in l ſena-
tus. §. ſenatus, ff. de iu. fiſ. & quod
talis cauſa dicatur miſta, tenet
Alex. in conſ. lxvj. col. j. verſ vel
verſus, &c. in j. vol. & Ant. de Bur.
in ru. de iud. & Ale. in cõſ. lxxxij.
col. fi in j. vol. & Matth. de Afflict.
in d. conſt. varietates col. iij. pro
hoc allegatur tex. in c. tuæ in fin.
93 de proc. † Ad vnum tamen eſt
aduertendum, quòd quando agi-
tur ad pœnam pecuniariã in iſto
iudicio miſto, non debet agẽs con
cludere, ꝙ pœna applicetur pro
parte ſibi, & pro parte fiſco. Sed
quòd tota applicetur fiſco. & po-
ſtea à fiſco diuidatur cũ ipſa par-
te: aliàs non procederet libellus.
ita pulchre tenet Ang. de Aretin
§ ſum.

§.pœn.col.iiij.in fi.ver.vnū tamē, &c. inſt. de acti. Mouetur per id quod dicit Bar.in d.§. ſenatus, & Bart.in d.l.j. C. de ven.re.fiſ.cum priu.lib x.vbi habetur ꝙ quando fiſcus habet rem cōmunem cum priuato,ipſe fiſcus diuidi..imò ratione partis,quam habet in re,potest totam rem vendere, vt ibi habetur. Et prædicta etiā tenet Fel. in l iij.verſ.vlterius ab extra &c. C.ad l.Falc.fatetur tamen Bart.in d.l.j.quòd ſiquis ſolueret illi priuato agenti, eſſet liberatus,vt ibi

94 per eum.† Supereſt hic attingere vnum dubium valde neceſſarium in hac materia & eſt tale, videlicet ſtante in regno regia prag.prima,quæ incipit, diſpēdia, quæ vult, quòd in omnibus cauſis ciuilibus, vel miſtis procedatur,ſine figura iudicij. Quæro, an inte ligatur de iſtis cauſis miſtis, ſcilicet,quando pœna venit applicanda pro parte fiſco,& pro parte parti.Effectus eſſet magnus, quia multæ ſolēnitates quæ requiruntur in libello accuſatorio,tollerentur per illam clauſulā, ſine figura iudicij,&c.in hoc præſuppono,ꝙ cauſa miſta poteſt cōſiderari dupliciter, ſcilicet, vno modo,quo ſuprà dixi quando pœna applicatur fiſco,& parti.Alio modo,quādo ex delicto agitur ciuiliter, vt declaraui in præcedentibus, nam tunc cauſa nō poteſt dici merè ciuilis,quia deſcēdit ex delicto minimè poteſt dici merè criminalis, ex quo agitur ciuiliter, & non ad pœnā ordinariā,vnde dicitur miſta.Iſte eſt propriè tex.& ibi gl.in c.cruæ in fi de pœnc. per quem ita tenet Abb. in rubr. de iud. col.ij. ver.ij.principaliter.&c.Primo modo, dicitur cauſa miſta, reſpectu pœnæ,quæ applicatur fiſco,&parti, per ea,quæ habētur per gl.& Bar. in l.præt.ff de ſepul.vio.& in l agraria,ff.de ter.moto. Secūdo modo dicitur cauſa miſta, reſpectu modi agendi ex eo, quia pro crimine agitur ciuiliter. Hoc præſuppoſito, dico, quod in rei veritate vtraque cauſa dicitur miſta, verū prima magis accedit criminalitati,duabus potiſſimè rationib⁹.Primò. quia pœna de directo applicatur tota fiſco, & deinde à fiſco applicatur parti, & ob hanc cauſam poſſet dici criminalis, ſecundum Alex.in conſ.132.col.fi.in j. vol.Secūdò quia ex quo pars criminalis cenſetur potētior, & dignior, trahit ad ſe partē ciuilem, tāquam minus potentē,& minus dignā,ita tenet Alex.in cōſ. lxxxij. in fi.in j vol. facit quod no.Bar in L. quæritur, ff. de ſta.ho. & Fed.in conſ. 226. in iij.vol.Tamen,quia dicta regia prag loquitur ſimpliciter de cauſis miſtis, cum prius loquatur de ciuilibus,de neceſſitate intelligitur de illis, quæ habent miſturā ciuilitatis, & criminalitatis. Vnde cum ambæ cauſæ prædictæ dicātur miſtæ,nō poteſt negari, quin dicta prag. loquatur de ambabus,vnde reuertendo ad deciſionem quæſtionis præpoſitæ dico, ꝙ d. prag. loquitur de iſtis cauſis miſtis.Verum, ſi quæris,an per hoc ſint ſublatæ ſolennitates libellorū:dico, ꝙ quo ad ſolēnitates formales, quæ non reſpiciunt probationes, ſunt ſublatæ, vnde poteſt porrigi talis qualis petitio per modū ſimplicis poſtea in cauſis miſtis.ſicut in ciuilib⁹,propter dictā clauſulā, ſine figura iudicij, &c. vt no. Paris in tract. ſind. in verſ. ſentētia col. vj.in c.an dictū capitulum, &c.Si vero quæris de ſolennitatibus ſubſtantialibus,

quæ reſpiciunt probationes, &
tunc iſtæ non ſunt ſublatæ.& hoc
deciditur in d.prag.in fi.ibi decla
95 rantes, &c. † Ex hoc infertur,
cum ſolennitas l.libellorum.ff.de
acc.ſit ſolennitas ſubſtantialis,re-
ſpiciēs probationes quia eſt indu
cta in fauorem rei, ſed ad hoc, vt
poſſit magis facile ſuas defenſio-
nes producere coarctando nega-
tiua in loco, & tempore, vt dicit
Bal.in l.eum fratre.col.ij.C de his
qui vt ind.& Par. in tract ſynd.in
in d.verſ.ſent col.xj. & xij.cap.an
per dictum c.&c. ſequitur, quod
dicta ſolēnitas non cenſetur ſub-
lata,& ſic etiam hodie requiritur,
non obſtante dicta pragmatica.&
hoc tenet Lud Rom.in conſ cxcj.
96 in fin. † Secundo infertur quòd
ſi aliquis vellet hodie formare li-
bellum in crimine iniuriarum, ſu
per æſtimatione iniuriæ,vel agere
ciuiliter de aliquo crimine,poſſet
per modum ſimplicis petitionis,
& poſſet agere ſine alia ſolenni-
tate libelli, & ſolo verbo facere
talem quam petitionem. & illa
per notarium redigi facere in ſcri
ptis dummodo apponat ſolenni-
tates legis libellorum: quæ reſpi-
ciunt defenſiones,& probationes
rei:per ea,quæ not.Bar in extrau.
ad reprimendam.in verſ. & fig.&
Lanfr. in c. ſæpe. de verb ſign.in
ver.& fig.& in ver libellus.Et per
hæc ſit expedita hæc j dift. iudi-
ciorum. Rob. Venuſ. V. I. D.

97 ADDITIO.† Poſtea quàm in
iniuriarum materiam incidimus,
aliqua vltra doct. Auctorem con-
gerere, nō extra rem eſſe putaui.
quo circa & illud ſciendum eſt
nunquid iniuriarum actio per ſa-
lutationem, cōmeſtionémque fa-
ctam cum iniuriante tollatur? in
quo quidem dicendum arbitror,
quòd aut à principio iniuriatus
ad animum eius reuocauerit de-
deritque libellum extimando in-
iuriam poſteaquam comedit, &
bibit cum iniuriante, vel eum ſa-
lutat,& iſto caſu non tollitur, vt
tenet gl.in §.fin inſt. de iniur.aut
iniuriatus non reuocauit ad ani-
mum iniuriam, & ſtatim ſalutat
iniuriantem bibit, & comedit cū
eo,& eo caſu ſi poſtea accuſat tol
litur accuſatio:& ita fuit decìſum
in Capp. Tol ſecundum Steph.
Aufr.in deciſ.cxxxiij.& in addit.
98 † Nec illud prætereūdum eſt an
actione iniuriarum teneatur qui
conuicium verum dixerit? In quo
breuitati ſtudēdo Gram.in deciſ.
xxxvij.dicit fuiſſe decìſum in ſa-
cro regio conſ. quòd aut dixerit
animo iniuriandi,& tunc ſiue fal
ſum, ſiue verum dixerit tenetur:
aut non animo iniuriādi dixerit,
& tunc ſecus, & eſt ratio licet nō
dicat do.Gram.quia licet quis ha
buerit vitium ſeu defectum à na
tura, non propterea debet vitu-
perari,ſed eius potius miſerēdum
eſt,vt inquit Phil. in lib iij. ētha.c.
v. in hæc verba. homini cæco na
tura,vel morbo,vel ictu, nemo vi
tium obiiciet,vt probrū, aut eius
miſerebitur potius: exeum vino-
lentia, aut alia immoderatione,
nemo non culpabit: ea porrò vi-
tia corporis quę ſunt in noſtra pō
teſtate dānantur,non ea quæ non
99 ſunt. † Quibus, & illud conſe
quens eſt, quòd actio iniuriarum
cum ſit prætoria pœnalis,& famo
ſa vltra annum minimè compe-
tit:vt inſt.de perp. & tēp. actio in
prin.iunctis ijs quæ not.in l.quæ-
relam,C.de fal.ver.planè de præ-
ſcriptione criminū eſt notatū, &
hic annus erit vtilis,adeo vt dies
in quibus quis iuſte fuit impedi-

tus ſub

ſus ſubduci debent è medio, & currit à die ſcientiæ: vt notabiliter declarat Iac. à bello viſ in ſua prax. crim. in prin. iij. colum. ver. & ad hoc no. & hæc fuit originalis doctr. Iac. But. quam ſequitur Angel. in d. l. quærelam, & Sal. in fin. qui latius exorditur videlicet ꝙ de crimine non poteſt quæri criminaliter vltra tēpus infra quod poſſet de eo ciuiliter agi: & ſic extincta ciuili erit extincta criminalis: cum crimina ſint odioſa, & eorum meta regulariter minori tempore coarctatur quam ciuiliū actionū: quæ durant triginta annis. & in ijs eſt viginti. d. l. quærelam, vbi ergo extinguitur ciuilis minori tempore, multomagis debet extingui criminalis. ex quo infert Sal. poſt Iac. But. quòd cum actio de dolo ciuilis hodie coarcterur biēnio continuo l. fi. C. dol. non poterit, agi de dolo criminaliter puniendo pœna ſtellionatus vltra biēnium, & pariter in actione iniuriarum prætoria, quæ durat anno, eius criminalis tollet anno, ſed vbi iniuriarum actio eſt ciuilis, vt in tribus caſibus poſitis in l. lex. Corn. in princ. ff. de iniur. videlicet vbi, quis pulſatus, verberatus ve, domus ve eius vi introita ſit (vt vtar verbis iuriſc.) tūc quia hęc ciu. duraret xxx annis in illis caſib ſecundum veram opin. vt volunt gl. & doct. in d. l. ſi non conuitij, eius criminalis durabit xxx. ann. d. l. quærelam, quæ verba ſecundum Sal. ſunt perpetuo cordi tenenda, & ad literam ſecutus fuit Bal. in tract. de præſcr in iiij. parte iiij. partis princ. in ij nu 6. & ſic ſaltim intra annum debet lis conteſtari. aliâs ſi fuiſſet iuſtè impeditus daretur reſtitutio, l. ſenatus cum ibi no. ff. de off. præſid. &

firmat Iac. à bel. in loco ſuprà ci-
100 tato. † Secundò, & illud con-
currere neceſſariò debet vt iniu-
rians ſit maior infante, & perſona
diſtincta, alias denegatur actio: &
pari ratione aliis denegabitur cō-
tra eos ſecundum Iac. à bel. viſ. in
loco de quo ſuprà, & ita refert
debere intelligi text. in l. illud, ff.
de iniur. citat pro hoc l. vulgaris
§. proinde, ff. de fur. iuncta l. j. §. fi.
C. de fal. mo. ſicque requiritur ꝙ
talis qui poſſit facere, & dicere
iniuriam, citat pro hoc text. in l.
101 furioſi, ff. ad l. Iul maie. † Hæc
autem ſanè intelligerem, vt mini-
mè procederent ſi dicta facta ve
fuerit iniuria talibus perſonis
contemplatione patris, aliorúm-
que ſuorum maiorum, tunc enim
non denegabitur actio patri in-
fantis, vel aliis maioribus ſuis,
quorum contemplatione facta di
cta ve fuerit iniuria, quia talis in-
iuria ipſi videtur facta, vel dicta,
nam qui malum facit cani meo,
mihi facere videtur l. ſi ſtipula-
tus fuero, ff. de verb. ob. pro hoc
facit tex. in l. apud Labeonem, §.
ſi quis virg. ff. de iniur. cum aliis
allegatis per Iac. de bell. viſ. vbi
ſuprà col. viij. ver. ſed nunquid,
poterit. ſicque virtus conſiſtit in
102 modo practicandi. † Nec omit
tendum erit, quòd ceſſat iniuria-
rum actio vbicunque duo ad in-
uicem ſibi ipſis iniuriam fecerint,
nec apparet quis primo inceperit,
ſecundum Iac. à bello viſ. vbi ſu-
pra iiij. col. verſ. iij. requiritur, &
ſequitur Fel. in cap. dilecti filij de
excep. ſed hoc eſſe verum dixit
Alex. in l ſemē mor. ff. ſo. mat. quo
ad pœnam tangentē ipſius delin-
quentibus: at ſecus quo ad pœnā
tangentē fiſco nā licet nō oriatur
actio ipſius delinquētibus, oritur

tamen ipſi reip. & ſic fiſco.vt etiã refert,& ſequitur Pariſius. in cap. di.ecti.quod poſſet procedere,vbi eſſet talis iniuria in qua ex officio poſſet inquiri, at ſecus econtrario(vt eſt videre in iniuria verbali) vbi nõ poteſt ex officio nec ad quærelam procedi, niſi præcedente libello, vt ſupra d.xi.Illud
103 etiam † concurrere debere, vt actio iniuriarum competat, nõ ambigendum erit, vt iniuria facta dicta ve ſit ſufficiens,& legitima, non modica vel leuis l. Itẽ apud lab.§ prætor ait ei i .ff.de iniu cum aliis ad h ic citatis per do. Iac. à bel.viſ vbi ſuprà in vlt.co. in fin.
104 † Nec à longe diſtat ꝙ actio iniuriarũ non competit aliter,niſi effectualiter fuerit dicta vel facta iniuria , cũ aliàs etiam ſi pecunia data fuerit vt iniuria diceretur vel fieret alicui , & minime facta dictaue fuerit, Ceſſat actio, iuxta tex.in l.non ſolum § proculus ff. de iniuri s & inſtitut. de iniu. §. non ſolum, & lege , apud labeonem, §. ſi curauerit eodem tit. & l.j in fi.ff.quod quiſque iur.& eſt doc.Iac.de bello viſ.in prax.crim. in tit.de iniur.x.& xi.col.v er.viij.
105 requiritur † Quibus , & illud affine eſt , quod ſi iniurians iniuriatus fuerit viles perſonas,& infames,ceſſat actio iniuriarum inter eos, vt eſt tex. cum gl. in l.ij. C.vt infra cer.temp.iũctis iis quæ no in c.ita quorundam in fin. gl. ext. de iud. & firmat idem Iac. à bel.viſ vbi ſuprà xl. col.ver.ix.re-
106 quiritur. † Adſtipulatur prædictis non obſcure , quòd actio iniuriarum tunc dicitur competere ſi iniuria dicto , vel ſcripto fieret, ac ſecus ſi facto,tunc enim accuſatio datur non actio l.iniur. ff.de iniu.& l.lege Cor.§. ſi quis libellum eod. tit. & l.vni.C de famoſ. libel. vnde ex hoc inferas tu regaicole, quòd ritus magnæ curiæ volens quod pro iniuria nõ proceditur ad quærelam , ſed per libellum,non habet locum ſi facto fieret iniuria (vt aliqui minus doct. aliàs me exiſtente auditore in atu illuſtriſſimi olim Principis Salerni intelligebant) & ſcripto ſit iniuria quoties q is in iniuriam dede. uſve ali uis cantilenam charramur famoſam ſcripſerit.Talia enim faciens inteſtabilis,& infam s efficitur , & eadẽ pœna punitur qua puniretur ille in cuius dedecus id ſcriberetur,ſi verum foret id (vt al.ãs dixi in pract me cau.ci.in 3.parte tertiæ partis)nec obſtat ſi iudicauisquòd actio iniuriarũ cõpetit tunc demum, ſi per perſonã priuatã fieret iniuria, ſecus ſi per publicam (vt iudicẽ) tũc enim non aliter cõpetit iniuriarum actio , niſi clarè, & diſtinctè probetur iudicẽ id dixiſſe exercendo officiũ ſuum,animóq; iniuriandi l iniuriarum,§.ſi quis,ff.de iniur.& l.ap d lab §.q.eo.tit.& §. quemadmodũ §.magiſtratus,ff ad l.Aquil.ſic enim intelligit Iac de bel.vbi ſuprà ver.xiij. requiritur.
107 † Itẽ requiritur ꝙ perſona iniuriata ſit liberæ cõditionis,at ſecus ſi ſeruilis.Tunc enim ceſſat iniuriarũ actio,niſi eſſet iniuria atrox, vel fieret in vituperiũ dñi, §. ſeruus inſt.de Iniur.l. Item apud labeonem,§.prætor.ff.eod.tit. & C. de iniur l j. & de iis kacte nus Petrus Follerius. V. I. D.

Iudiciorum II. Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud capitale: & aliud non capitale.*

Pænd

2 *Pœna perpetui carceris vel abſciſſionis membri, an capitalis dicatur.*
3 *Capitalis, ſeu capitis pœna, à lege vel ſtatuto impoſita, de mitiori intelligitur.*
4 *Iudicium capitale, actu & aptitudine conſideratur*
5 *Fuſtigationis pœna, an dicatur capitalis & in quibus ſeruetur, & numero 9.*
6 *Relegatio non eſt pœna capitalis.*
7 *Pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis.*
8 *Pœna ſtigmatis in facie hominis, eſt à iure prohibita: & ſtatutum illam imponens, non valet.*
9 *Homo cum factus ſit ad inſtar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in faciem bullari: & cicatricibus deformari.*
10 *Pœna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur, ſimul cum fuſtigatione pro furto.*

SECVNDA principalis diſtinctio iudiciorũ eſt iſta, videlicet. 1 † Iudicium aliud eſt capitale, & aliud non capitale. Iudiciũ capitale, eſt illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali, ſeu vbi venit irrogãda pœna capitalis. Et ad ſciendum, quod dicatur crimẽ capitale, ſeu quæ dicatur pœna capitalis, præmitte ſecundum Bal. in lege reos. col. ij. C. de accu. quod homo habet triplex caput. Primum, eſt caput naturale, & quando committitur crimen tale propter quod dictũ caput abſcinditur, & ſic perditur vita illud dicitur crimen capitale. vnde qualitercunque quis dãnetur ad mortem naturalem, dicitur pœna capitalis. Secundum, dicitur caput ciuile, prout eſt libertas, qa quandiu homo eſt liber, dicitur habere caput, ſed quando efficitur ſeruus dicitur ſine capite: quia ſerui reputãtur pro mortuis l. quod attinet l. ſeruitutem, ff. de reg. iu. & l. interdicit ff. de cond. & demonſt. Sic ergo vbicunque quis cõmittit tale crimẽ, propter quod efficitur ſeruus pœnæ, puta quia dãnatur in metallum, adeo quod amittit libertatẽ, illa dicitur pœna capitalis, quia perditur illud caput ciuile. Tertium caput; dicitur ciuitas vnde quandò quis ex delicto amittit ciuitatem, vt quia deportatur, illa dicitur pœna capitalis, ita etiam hos terminos declarat Io. de Ana in c qualiter, & quando, § ad corrigendos col. vj. in princ. de accu. & ideo dicitur hæc pœna capitalis, quia caput eximitur de ciuitate. Et quòd pœna capitalis accipiatur his tribus modis, eſt tex. in l. ij. in prin. ff. de pœn. & l. ij. & ibi Bart. & Imo. ff. de pub. iud. & l. ſed ſi quis §. iuncta gloſſ. ff. ſi quis cau. & dixi plenè ſuprà in præcedenti diſt. ſuper illa q. an pœna in arbitrariis extendatur
2 vſque ad mortem. † An autem pœna perpetui carceris vel abſciſſionis membri dicatur capitalis, & de hac, & multis aliis pœnis, vide Bart. in dicta lege ij. ff. de pub. iud. & Bald. in dicta lege
3 eos, C. de accu. † In dubio autem, quando lex vel ſtatutum imponit pœnam capitalem ſeu pœnam capitis, intelligitur de mitiori, & ſic de exilio ſiue deportatione, gloſſ. eſt not. in j. C. ne iud. man. Chriſtiano, &c. & Bald. in l. fin. in fin. C. quæ res vend. non poſ. & Alexand. in conſ. ciiij. in j. volum.

vbi tractat de pœna facientis fal-
ſam monetam,quæ non expendi-
tur in illo regno, & Ang.in tract.
mal.in ver.& ibi,caput a ſpatulis.
&c.col.vj. & dixi in præced diſt.
in q. ſuprà & tangit plenè Raph.
Cu. conſ cxxxviij.& Io. de Imol.
4 in d. l. ij. ff.de pub.iud. † Poteſt
autem conſiderari iudicium ca-
pitale actu & aptitudine. Actu di
citur quando habet pœnam ordi
nariam, alterum de prædictis tri-
bus.Aptitudine verò,omne iudi-
cium,in quo venit pœna arbitra-
ria, poteſt dici capitale : quia iu-
dex poteſt extendere pœnam vſ-
que ad mortem.ita dicit Bal. in l.
cos,§ ſuper his,verſ.extra quæro,
&c.C.de appel. quod quando ſit,
tetigi pleniſſimè ſuprà in præce-
denti diſt.verſ.vnum tamen, &c.
Iudicium verò non capitale dici-
tur omne iuditium in quo non
irrogatur aliqua ex pœnis prædi-
ctis tribus : & ſic quando caput
non eximitur de ciuitate : & per
hoc habemus, quòd omne iudi-
cium capitale, eſt criminale , ſed
non omne criminale,eſt capitale:
vnde iudicium criminale ſe ha-
bet,vt genus:capitale verò, vt ſpe
cies.l. ſi quid eorum, §. interem-
5 ptum , ff. de leg. iij. † Sed iuxta
hoc vltimo quæro:an pœna fuſti-
gationis dicatur capitalis. volui
tangere hanc q. pro vtilitate fre-
quenti:quia in hoc regno extra c.
quod incipit.Ad hoc,quòd noſtra
rum,&c.diſponens,vt is qui fura-
tur ab Auguſtali infrà fuſtigetur,
& ſignetur in fronte & ſæpe vide
mus in regno inquiri contra fu-
res ad pœnam fuſtigationis com-
munis tamen concluſio eſt,quòd
non eſt pœna capitalis , vt tenet
Bald.in l.tranſigere, col. iiij.& ibi
etiam Sal. C. de tranſ. & ex hoc,

quia iſta pœna non eſt capitalis
Haſtenus ego ſemper tenui,quod
in crimine furti ab Aug. infra,nõ
poteſt aliquis exponi torturæ:ex
quo pœna fuſtigationis eſt minor
relegatione.quod ꝓbo bona ratio
ne. nam pœna relegationis, irro-
gat infamiam,ſecundùm Bar.in l.
eius,§.ſi cui,in fin.& in l.is ei,§.
ſi quis ob carmen , ff. de teſt ſed
fuſtigatio non infamat.l.ictus fu-
ſtium,ff.de his,qui no inf.Secun-
dò,ponderatam doct.Bar.in l im-
perium, in 4.gradu meri imperij,
ff.de iur om.iu. vbi in vno& eo-
dem gradu ponit pœnam relega-
tionis & coertionis perſonalis ſeu
torturæ datæ ad pœnam, ergo ſe-
quitur , quòd fuſtigatio cum ſit
coërtio perſonalis,& ſpecies tor-
turæ irrogatæ ad pœnam , poteſt
poni in eodem gradu cum rele-
gatione. & ſic æquiparatur relega
tioni.& hanc æquiparationē facit
expreſsè Spe.in tit.de iu.om.iud.
col.iij. ver. quid de relegatione,
&c.Imò illud minus continet fu-
ſtigatio : quia non infamat,vt ſu-
prà dixi. Modo inducebam c re-
gni , quod incipit , Tormenta.&
aliud quod incipit, Si iuſte..quib.
cauetur , quòd tortura ad eruen-
dam veritatem non irrogatur,niſi
in crimi. irrogantibꝰ pœnam vltra
relegationem,& ſic in crimin.ca-
6 pitalibus. † quia relegatio , non
eſt pœna capitalis,ſecundũ Alex.
in addit.ad Bart.in l.ij. ff. de pub.
iud.in add.quæ incipit, Vide Cy.
&c.Sequitur ergo, quòd cum pœ
na fuſtigationis non ſit vltra rele
gationem,non poteſt in ea infer-
ri tortura. & ita pluries patroci-
nando obtinui,maximè , quando
aliquis inquiritur de furto, & nõ
probatur valor rei ſubtractæ , &
ſunt indicia ſufficientia ad tortu-
ram.

ram.nam dicebam,quòd non po-
teſt torqueri etiam ſtantibus in-
diciis,quia nō probatur valor rei,
vtrum ſit vltra Auguſtalem:& in
pœnis ſequimur mitiorem partē,
quia poterat eſſe valor infra Au-
guſtalem, vnde natura delicti
non patitur torturam.& ſic recur
rendum eſt ad iuramentum pur-
gatiōis, quo præſtito reus abſolui
debet,vt not. Iaſ.in l.iij. in princ.
col. v. ff.de iureiur. & ita pluries
vidi iudicari me patrocinante, &
ita etiam tenui aliàs legendo pu-
blicè dictam legem, imperium in
ciuitate Salerni. Et prædicta etiā
de intellectu dicti cap. tormenta.
tenet Paris in tract. ſind. in verſ.
tor.in c.an in cauſa pecu.&c. Sed
licet hactenus fuerim in iſta opi.
tamen nunc melius diſcutiendo
materiam,& ponderando dictum
cap.regni,ad hoc,quòd noſtrorū,
&c.ſum in contraria opin.videli-
cet,ꝙ imò hodie vbi venit pœna
fuſtigationis pro furto, poteſt ir-
rogari tortura ſtantibus indiciis.
Et pondero dictum cap. quod nō
cōtentatur ſola pœna fuſtigatio-
nis: imò irrogat tres pœnas copu
latiuè, ſcilicet, quòd fuſtigetur.
item, ꝙ ſignetur in fronte. Ter-
tiò, quòd de tota prouincia ban-
niatur.Et ſic vbicunque irrogare-
tur ſola pœna fuſtigationis, fate-
rerur primam opin.eſſe verā,quia
nō eſt vltra relegationē. ſed quia
hic irrogātur tres pœnæ,ſatis po-
teſt dici, quòd ſimul iūctæ faciūt
pœna vltra relegationem, & hoc
eſſe verum probo ratione euidē-
7 ti. † Nam pœna banni, hodie ſe-
cundum magis communen opin.
vbi bona non publicantur, & æ-
quiparātur pœnæ relegationis. ita
tenet And.de Iſ. in c.dn̄o guerrā.
col.ij.hic finitur l. &c.in vſi. feu.
& Bal.in l.j.col.iiij.C.de her.inſt.
& gl.in §.relegati.inſt.quib.mod.
ius pat.pot. ſol. & Fel. in c.j. col.
pen.verſ.v.declaratio. ff. de offic.
deleg.tetigi aliquantulum in rep.
mea.l.is poteſt.ff.de acquir. here.
in pri.requiſito,ſuper gl.nu. 133.
ver.quid autem de bannito, &c.
Quia ergo dictum cap. ad hoc ꝙ
noſtrorum vult, quod furans in-
frà Auguſtalem banniatur de to-
ta prouincia,cēſetur per hoc qui-
dem relegatus. Inquantum verò
vult, quòd fuſtigetur etiam, hæc
8 eſt pœna vltra relegationē. † De
ſigno in fronte, non curo, quia
illa pœna eſt contra iuris diſpoſi
tionem,& contra tex. in l.ſi quis
in metallum.C.de pœ. vbi notan
9 ter vult imperator, quòd † cum
facies hominis ſit facta ad inſtar
diuinæ imaginis,non debet cica-
tricib. deformari & ibi gloſ. quæ
vult, quòd nō poteſt aliquis pro
pœna bullari in fronte. plus di-
cit ibi Ang.quòd etiam ſi per ſta
tutū imponeretur huiuſmodi pœ
na ſtigmatis in fronte, non tenet
nec ſeruari debet,per illam legē.
idem tenet Alex.in add. ad Bart.
in l cum in diuerſis.ff. de relig.&
ex hoc teneo, quod dicta pœna
non debet ſeruari, non obſt. ꝙ
ponatur in d.c.& ita videm' pra-
cticari, ſcilicet, ꝙ pœna ſtigma-
tis nunquam irrogatur fuſtigatis,
ſed aliæ duæ pœnæ fuſtigationis
& banni, ſunt in vſu, & ſeruari
ri debent, & propterea ſiue æqui-
paremus bannum relegationi,re-
peritur exceſſus in fuſtigatione,
ſiue æquiparemus fuſtigationem
relegationi. reperitur exceſſus in
banno,& ſic in omnem euētum,
eſt pœna vltra relegationem. Et
hanc ponderationē in ſimili ca-
ſu reperio quod facit Alexan. in
conſ.

conſ.cxvj.inci.Animaduerſis ſtatutis,&c.col.iij.& iiij.maximè in verſ.cum ergo bannitus,&c.in ij. vol.vbi propriè loquitur de bannito, cuius bona publicantur, & ſic quia patitur duas pœnas, ſcilicet,vltra bannum, patitur cōfiſcationē bonorum:dicit ibi Alex. quod iſta pœna eſt ſupra legationem. vnde non admittitur procurator. ita etiam eſt dicendum in caſu noſtro, vt ratione duplicitatis pœnæ dicatur vltra relegationem. & ſic habeat locum tortura, & non admittatur procurator in tali crimine furti. Et hanc ſecūdam partem nunc melius aduertens puto veriorem,& ita te-
10 neo qdquid alias tenuerim. †Si quis tamen vellet tenere primā partem, poſſet ſe fundare ſuper conſuetudine, quia ex quadam generali conſuetudine ſolent homines committentes huiuſmodi furta,fuſtigati tantum, & nō bannitti,& ideo pœna banni videtur ſublata,ſaltem ex conſuetudine, & ſic remanet ſolum pœna fuſtigationis,quæ non eſt ſupra relegationē. quæ conſuetudo multum attenditur in pœnis l.ſi quis reum.ff.de cuſt. reo.& l.hodie.cū ibi no.ff.de pœ.& Bald.in l. quicunque, col.iiij.verſ.ſcias tamen. C.de ſeru. fugit. & Abb. in c.inquiſitionis.in prin.col.fin. de accu.& Fel.in c.de cauſis, col.j. de of.deleg.& Alex.in conſ.v.col.fi. & conſ.exj.col.iiij.in j.vol.& Paris in tract.ſind.in tit. de of.ſind. colum.iiij.& v. an poteſtas, &c.
Rob.Mar.Venuſ. I. V. D.

Iudiciorum tertia Diſtinctio.

1 *Iudicium capitale, aliud perſonale, & aliud reale, & aliud mixtum.*

2 *Actiones in rem ſcriptæ,an dicantur mixtæ.*

3 *Actio realis qualiter intentetur.*

4 *Rei vendicatione conuentus,ſi alienat lite pendente, iudicium cum eo finitur,& num 5.*

6 *Litigioſi vitium, an contrahatur, ſi agitur poſſeſſorio.*

7 *Litigioſi vitium, an contrahatur coram arbitratore.*

8 *Rei vendicatione conuento, ſi opponit exceptionem excommunicationis debet interim poſſeſſio cum fructibus ſequeſtrari.*

9 *Rei vendicatione conuentus:ſi fuerit contumax quid fiendum & num 10.*

11 *Rei vendicare an poſſit dominus ſoli aſtracum,ſeu ſolarium ſuperius.*

12 *Actio in rem vtilis quando detur ſuperficiario,& quando non.*

13 *Actio in rem vtilis, quando detur emphiteotæ.*

14 *Actio in rem vtilis, quando detur metum paſſo.*

15 *Actio in rem præiudicialis, quando detur.*

16 *Actio in rem præiudicialis de partu agnoſcendo,quando detur.*

17 *Actio vtilis in rem quando detur militi,& minori:quorum pecunia empta ſunt prædia.*

18 *Actio vtilis in rem quando detur ei, qui cauſam mortis donauit.*

19 *Actio vtilis in rem, quando detur ad reuocandum quod inoſficioſè donatum eſt.*

20 *Actio vtilis in rem, quando datur ad repetendum rem donatam propter nuptias.*

Actio

21 *Actio vtilis in rem, quãdo detur ei qui vendidit equum in lege commiſſoria.*
22 *Actio vtilis in rem: datur ei qui donauit vt aleretur, & non eſt alitus.*
23 *Actio in rem cui detur & contra quem detur, num 24*
25 *Vendicatio cur dicatur ita 25.*
26 *Actio in rem, nullam præſupponit obligationem & quare.*
27 *Actio perſonalis, aduerſus quem detur.*
28 *Dominij cauſa non debet exprimi in actione reali.*
29 *Actio realis fruſtra intentetur ſi reus non poſſidet.*
30 *Actio perſonalis, nõ requirit quòd conuentus poſſideat.*
31 *Actio in rem, debet concludere: vt res reſtituatur, ſed nõ ſic in pſonali.*
32 *Actio in rem ſtatim lata ſententia habet executionem*
33 *Actio perſonalis, an ſtatim habeat executionem lata ſententia.*
34 *Actio perſonalis nunquam intentatur ad extimationem.*
35 *Actio realis intentatur etiam, ad extimationem*
36 *Actio realis etiam fructuum rationem continet.*
37 *Actio perſonalis, regulariter nõ habet condemnationem ad intereſſe.*
38 *Intereſſe lucri ceſſantis, qualiter debet conſtare, & num 39.*
40 *Intereſſe, quando peti poſſit.*
41 *Actione perſonali conuentus, ſi eſt contumax actor mittitur in poſſeſſionem, & qualiter*
42 *Actio realis & perſonalis, qualiter differant.*
43 *Actionũ varietates, eſt vtile ſcire.*
44 *Conditio incerti, quando competat.*
45 *Præuentio quando habeat locum.*
46 *Condictio certi, quando competat.*
47 *Agens actione perſonali, quid in libello pbare, & deducere habeat.*
48 *Dominiũ qualiter probatur in rei vendicatione.*
49 *Dominium qualiter probetur. & num 50 vſque ad num 57.*
58 *Agens petitione hereditatis non habet neceſſe probare dominium.*
59 *Hypothecaria agens, quid neceſſe probare habeat.*
60 *Pignoratitia actio, an realis vel perſonalis dicatur.*
61 *Hereditatis petitio, an ſit actio merè realis, vel perſonalis in rem ſcripta, & nu. 62.*
63 *Intellectus ad l hereditatis. c de hered. pet, &c.*

TERTIA Diſtinctio principalis iudiciorũ eſt. 1 quia iudicium aliud perſonale, & aliud reale, & aliud miſtu, ſcilicet, inter reale & perſonale, ad hoc vt differat ab illo miſto inter ciuile & criminale, de quo tractaui ſuprà in princ. diſt. Iudiciũ pſonale eſt illud in quo agitur contra aliquẽ actione perſonal. ſiue ſit ciuile, ſiue criminale. Actio autẽ perſonalis, dicitur illa quę dirigitur contra perſonã, & non poteſt ab oſſibus eius ſeparari. l. quis ergo caſus. ff. de pec. & l. ij. & ibi gl. ff. pro ſoc. Iudiciũ reale, dicitur illud in quo agitur actione reali, puta rei ven. & hypothecaria. & hoc iudiciũ ſequitur rẽ pœnes quẽcunq; vadat, & datur etiã cõtra ſingularẽ ſucceſſ. l. j. C. de alien. iud. mut. cau. fac. &

habeatur

ſtatem Dei fuit raptus à diabolo. Euenire enim ſolet quod licet ſit minor ætas in aliquo, ſit tanta in eum malitia quæ ſupplet ætatem adeo quod propter illam exactã malitiam puniri debeant ac ſi eſſet maior, vt voluit Bald. in alle. l. adminiſtrantes. §. qui corporis, & ideo non mirum ſi text. in §. in delictis. vſus fuit illo aduerbio interdum quaſi diceret quod talis poterit eſſe malitia, vt licet quis ſit minor, nihilominus non debet ei miſeratione ætatis ſuccurri, hinc dicit Phil. v. eth. c. ix. in hæc verba, quãdo igitur lex in vniuerſum dixerit & præter vniuerſale poſtea quidpiam contigerit, tunc rectè ſe habet, ſi qua legiſlator omiſit, abſolutéque ac ſimpliciter loquẽdo peccauit, corrigatur defectus, id quòd legiſlator etiam ipſe ſi adeſſet, dixiſſet, & ſi ſciuiſſet, ita præſcribentem legẽ inſtituiſſet ſicque iudex ex arbitrio ſibi conceſſo poteſt ſecundum emergentiam, & qualitatem caſuum prouidere, nec aſtringitur vt magis vno mõ quã altero prouideat, nam dupliciter poteſt eſſe aliquod neceſſarium, ſecundum Auic. neceſſarium ex ſe, & neceſſarium ex alio. cõmen. in paraphraſi j. de cœlo vlti. cap. & v. j. Phyſ. comment. lxxix. & ij. cœl. cõment. lxxj. ætas ergo non eſt cauſa neceſſaria ex ſe ad minorandum pœnam in caſu propoſito, quia malitia ſupplet ætatem cap. de illis. & ij. de deſponſ. imp. & ibi gl. in l. ij. C. ſi min. ſe maio. dix. cum ſimilib. Ratio enim quare leges permiſerint poſſe minorari pœnã in minoribus fuit, quod cũ minor dolus in eis videbatur non tenere quam in maioribus, vbi tantus dolus tantaque malitia cõcurrit ſicut in maioribus; ceſſante ratione diſpẽſationis ceſſat diſpenſatio, & ſic minor ætas ex ſe non eſt cauſa neceſſaria vt minoretur pœna, niſi vt ſuprà, nec etiam eſt cauſa neceſſaria ad minorem pœnã minor ætas propter aliud, & ſic legis neceſſitate, quia lex dicit interdum ſubueniendum eſſe, & ſic non ſemper. Item alibi dicit lex quòd malitia ſupplet ætatem. vt ſuprà, & vna lex diſtinguitur per aliam, ergo nec ex ſe nec ex alio eſt neceſſarium ratione minoris ætatis minorare pœnam. Quid igitur dicendum in tanta doctorum, & opinionũ varietate, certè non nulla poſſent adduci hinc inde pro vtraque parte, tamen nõ puto recedendũ ab his quæ aliàs in prac. mea cauſa crim. in ver. pœnis debitis feriantur, & in prag. de ſodomia dixi, videlicet quòd cogatur iudex miſeratione ætatis minorare pœnam in atrocioribus ac in atrociſſimis concurrente malitia ipſius minoris, non puto ſubueniendũ, conſiderata tamẽ qualitate minoris ætatis, & ita videtur probari in dict. §. in delictis in ij. parte ſui, & ita dico procedere doct. Bal in d. l. adminiſtrantes. §. qui corporis. & ita fuit proximis dieb. in ſacro regio conſ. deciſum in delicto nephando ſodomitico, in minore agente. ſed in patiente non, & hanc opin. tenuit glo. in d. §. in delictis, & alij doctores quos ſuprà retuli, & tenendo hanc partem illud aduerbium interdum poſitum eſt in dict. §. in delictis. non quia res eſſet arbitraria in atrociorib. ſed ex quo quando delicta ſunt atrociſſima cõcurrente malitia minoris (quæ ſuppleret ætatẽ) non erat ſubue-

niendum

uaiendum, intelligo tamen de eo
minori, qui eſt vltra xiiij. annos &
ita dico iuris eſſe ſaluo ſemper ſa
niori conſilio. Res tamen adhuc
non fuit deciſa, fuerunt tamen o-
mnes de conſilio, & de magna cu
ria, & regia camera in contrario
voto, decem pro vna parte, & de-
cem pro alia, adeo quod non fuit
cauſa determinata Pet. Fol. V. I. D.
86 † De ſecunda culpa, ſcilicet, de
leui ſi quæratur, an delictum com
miſſum leui culpa puniatur. Di-
co, quòd in hoc reperitur magna
varietas inter doct. quos refert
Bal. in l. data opera, col. iij. C. qui
acc. non poſſ. & Ang. in tract. ma-
lef. in ver. incendiano Nem Cyn.
in l. ſi quis non dicam rapere. C.
de ep & cl. tenet, quòd leuis cul-
pa non punitur, niſi ad refectionẽ
damni. Verũ ſi non habet in ære,
luet in corpus, l. qui ædes, ff. de
inc. rui. nau. Sed contrarium tenet
Bar in l reſpiciendũ §. delinquũt,
ff de pœ. vbi dicit quòd leuis cul
pa punitur criminaliter. idem &
Bar in l. ſi circa fi. ver quærit gloſ.
& c. ff de priu. deli. vbi dicit, quòd
vbi habet locum acti. l. Aquiliæ,
vbi poteſt quis criminaliter accu
ſari, pro hac parte facit tex. in l. ſi
fortuito. iuncta gl in ver lux. ff. de
inc. rui nauf. vbi expreſsè dicitur,
quod punitur culpa dolo proxi-
ma, & illa eſt lata, vel luxuriæ, id
eſt, latæ proxima, & iſta eſt leuis.
Idem tenet Cæp. in conſ. xxxiij.
col. iii & conſ. xlj. col iii. vbi dicit,
quod leuis culpa punitur leuius.
87 † In hac varietate placet mihi
quædã diſtinctio, quam facit Bal.
in d l. data opera col. iii. circa me-
dium, videlicet vt diſtinguamus:
Aut culpa leuis conſiſtit in omit-
tendo, ſeu negligendo, & punitur
niſi ad æſtimationem damni, &
ita loquatur opin. Cy. aut cõſiſtit
in faciendo, & ita loquatur opin.
Bar. & ſequacium. Hanc diſtinctio
nem puto veriſſimam, & confir-
mo eam, per duo iura; ſcilicet, per
d. l. qui ædes, ff. de incen. rui. nauf.
vbi dicitur, quòd ſi per negligen-
tiam fuerit cõmiſſum incendiũ,
tenetur negligens ſarcire damnũ,
& ſi idoneus non ſit. leuius caſti-
gatur, & quod ille text. loquatur
de leui culpa in omittendo, pro-
batur, quia loquitur de negligen-
tia ſimpliciter, nam eo ipſo, quòd
quis negligit, dicitur omittere.
Item, magna ſeu nimia negligen-
tia, dicitur lata culpa l eadem diẽ
§. fin. ff. de verb. ſign. & l. mil. ff. de
cuſt. reor Ergo quando ponitur
ſimpliciter, ſine illo adiectiuo, ma
88 gna debet intelligi de leui. † Si-
cut dicimus, quando ſimpliciter
fit mentio de culpa, intelligitur
de leui gl. etiam. & ibi Bar. in fin.
in l. in vend. §. j. ff. de bo auth. iud.
poſſ. & Alex. in l. ſi mora col. iiij.
ff. ſol. ma. & Alex. in conſ. xlv. in j.
vol Secundò, confirmo per l. capi-
talium, §. qui ob inimicitias in fi.
ff. de pœ vbi dicitur, quòd fortui-
ta incendia, quæ per negligentiã
commiſſa fuerunt, ciuiliter exer-
centur, vel modicè vindicantur.
intelligo illam alternatiuam, ſcili-
cet, quando negligens non habet
in ære, tunc luat in corpus, ſecun-
dum formam d. l. qui ædes, alias
contrariaretur illi l. vbi eſt ſimilis
caſus. nam vna lex debet per aliã
diſtingui, l. ſed, & poſteriores, ff.
de leg. Sed quando culpa leuis
conſiſtit in faciẽdo. tunc punitur,
& probatur per d. l. ſi fortuito. iun
cta gl. in ver. lux eo modo, quo ſu
prà declaraui, & ita cum iſta di-
89 ſtinctione permanſeo. † Venia
culpa l. leuiſſima, an puniatur cri-

minaliter. Breuiter quidquid te-
neat Bar.in d.l.fin.ff. de priu.del.
circa fi.& in d l. reſpiciendum,§.
delinquunt, veritas eſt, quòd le-
uiſſima culpa non punitur,niſi ci
uiliter ad æſtimationem dãni, ita
tenet Cyn.in d.l ſi quis non dicã
rapere.C.de epiſ.& cl.& Bal.in d.
l.data opera col.iiij. circa fi C.qui
accuſ.non poſſ.& Alex.in add.ad
Bar.in d.§.delinquunt,& Ang.in
tract. malefi. in ver. incen.col. ii:,
90 vbi allegat vnũ conſ.Sal.† Nunc
ergo ſi quæris , an vbi habet locũ
acti.l.Aquiliæ, habeat locum etiã
pœna criminalis,potes reſponde-
re ex prædictis , nam ſi damnum
eſt datũ lata culpa in committen
do,poteſt criminaliter accuſari.Si
vero eſt leuis culpa in negligen-
do,agitur ciuiliter tantum. Verũ,
ſi nõ habet in ære, luit in corpus,
vt d.l.qui ædes,& d.§.qui ob ini-
micitias.Si vero eſt leuiſſima cul-
pa,tunc ſolum agitur ciuiliter ad
damnum,vt ſupra. Verum eſt ad-
uertendũ, quia tunc demum agi-
tur ad damnum ex leuiſſima cul-
pa,quando eſt in faciendo , ſecus
ſi eſt in omittẽdo, quia tũc ceſſat
actio legis Aquiliæ, ſecũdũ Alex.
in l.domos hereditarias,ff de leg.
j & habetur in dec.lvi.cõſ.Neap.
col.fin. Pro hoc eſt text. formalis
in l.ũ cuius §.denique,ff.de vſuf.
Et per hoc habes limitationem
ad l.in lege la ij.ff.ad l.Aquil. vbi
dicitur , quòd in l. Aquilia venit
leuiſſima culpa, quia debet intel-
ligi dummodo conſiſtat in facien
91 do, aliâs ſecus. † Prædicta tamẽ
intellige,quòd licet quis poſſit in
aliquibus caſibus criminaliter pu
niri pro culpa,hoc tamen intelli-
gitur mediante accuſatione offen
ſi,nam per viam inquiſitionis iu-
dex nunquam procedit pro deli-
cto culpa cõmiſſo , niſi dolus vel
lata culpa interueniat , vt dicam
infra in vj. parte huius tract. in
materia inquiſitionis verſ.x.prin-
92 cipaliter &c.† Vidimus hucuſq;
ſatis abunde duo membra huius
principalis diſtinctionis iudicij,
ſcilicet,quando dicatur iudicium
ciuile,& quãdo criminale. Super-
eſt videre de tertio membro, ſci-
licet.de iudicio miſto, Super quo
dico quòd in terminis noſtris de
quibus loquimur in hac prima di
ſtinctione iudicium miſtum dici-
tur illud quod participat de crimi
nali,& de ciuili , vt eſt , quando
pœnam venit applicãda pro parte
fiſco,& pro parte parti. Poteſt po-
ni exemplum in crimine iniuria-
rum , quando porrigitur libellus
ſecundum formam conſt.varieta-
tes,ſcilicet,vt pœna æſtimationis
iniuriæ applicetur pro duabus
partib9 curiæ ſeu fiſco,& pro ter-
tia parte parti offenſæ. Similiter
poteſt poni exemplum , dictante
ſtatuto, quòd quicunque accuſa-
uerit bannitum, lucretur dimidiũ
pœnæ banni,vt not.Bar. in l ſena-
tus.§.ſenatus,ff.de iu.fiſ. & quod
talis cauſa dicatur miſta , tenet
Alex.in conſ. lxvj. col. j. verſ vel
verius,&c.in j.vol.& Ant.de But.
in ru.de iud.& Ale.in cõſ. lxxxii.
col.fi in j.vol.& Matth.de Afflict.
in d.conſt. varietates col. iij. pro
hoc allegatur tex. in c.tuæ in fin.
93 de proc. † Ad vnum tamen eſt
aduertendum,quòd quando agi-
tur ad pœnam pecuniariã in iſto
iudicio miſto,non debet agẽs con
cludere . ꝙ pœna applicetur pro
parte ſibi, & pro parte fiſco : Sed
quòd tota applicetur fiſco.& po-
ſtea à fiſco diuidatur cũ ipſa par-
te:aliàs non procederet libellus.
ita pulchre tenet Ang.de Aret.in

§ porn.

§.pœn.col.iiij.in fi.ver.vnū tamē, &c inſt de acti. Mouetur per id quod dicit Bar.in d.§. ſenatus, & Bart.in d.l.j. C. de ven.re.fiſ.cum priu.lib x.vbi habetur ꝙ quando fiſcus habet rem cōmunem cum priuato,ipſe fiſcus diuidi...mò ratione partis,quam habet in re.poteſt totam rem v dere, vt ibi habetur. Et prædicta etiā tenet Fel. in l iij.verſ.vlterius ab extra &c. C.ad l.Falc.fatetur tamen Bart.in d.l.j.quòd ſi quis ſolueret illi priuato agenti, eſſet liberatus,vt ibi

94 per eum.† Supereſt hic attingere vnum dubium valde neceſſarium in hac materia & eſt tale, videlicet ſtante in regno regia prag.prima,quæ incipit, diſpēdia, quæ vult. quòd in omnibus cauſis ciuilibus, vel miſtis procedatur,ſine figura iudicij. Quæro, an inte ligatur de iſtis cauſis miſtis, ſcilicet,quando pœna venit applicanda pro parte fiſco,& pro parte parti.Effectus eſſet magnus, quia multæ ſolēnitates quæ requiruntur in libello accuſatorio,tollerentur per illam clauſulā, ſine figura iudicij,&c.in hoc præſuppono,ꝙ cauſa miſta poteſt cōſiderari dupliciter, ſcilicet , vno modo,quo ſuprà dixi quando pœna applicatur fiſco,& parti. Alio modo,quādo ex delicto agitur ciuiliter , vt declaraui in præcedentibus, nam tunc cauſa non poteſt dici merè ciuilis,quia deſcēdit ex delicto minimè poteſt dici merè criminalis, ex quo agitur ciuiliter, & non ad pœnā ordinariā,vnde dicitur miſta.Iſte eſt propriè tex.& ibi gl.in c.tuæ in fi de proc. per quem ita tenet Abb. in rubr. de iud. col.ij. ver.ij.principaliter.&c.Primo modo , dicitur cauſa miſta, reſpectu pœnæ,qua applicatur fiſco,& parti, per ea,quæ habētur per gl.& Bar. in l.præt.ff de ſepul.vio.& in l agraria,ff.de ter.moto. Secūdo modo dicitur cauſa miſta , reſpectu modi agendi ex eo, quia pro crimine agitur ciuiliter. Hoc præſuppoſito, dico , quod in rei veritate vtraque cauſa dicitur miſta, veru prima magis accedit criminalitatī,duabus potiſſimè rationib⁹.Primò. quia pœna de directo applicatur tota fiſco, & deinde à fiſco applicatur parti , & ob hanc cauſam poſſet dici criminalis, ſecundum Alex.in conſ.1 32.col.fi.in j. vol.Secūdò quia ex quo pars criminalis cenſetur potetior, & dignior, trahit ad ſe partē ciuilem, tāquam minus potentē,& minus dignā,ita tenet Ale.in cōſ. lxxxij. in fi.in j vol. facit quod no.Bar in l. quæritur, ff. de ſta.ho. & F.d.in conſ. 226. in iij.vol.Tamen,quia dicta regia prag loquitur ſimpliciter de cauſis miſtis , cum prius loquatur de ciuilibus,de neceſſitate intelligitur de illis, quæ habent miſturā ciuilitatis, & criminalitatis. Vnde cum ambæ cauſæ prædictæ dicātur miſtæ, nō poteſt negari, quin dicta prag. loquatur de ambabus,vnde reuertendo ad deciſionem quæſtionis præpoſitæ dico , ꝙ d. prag. loquitur de iſtis cauſis miſtis.Verum, ſi quæris,an per hoc ſint ſublatæ ſolennitates libellorū:dico, ꝙ quo ad ſolēnitates formales, quæ non reſpiciunt probationes , ſunt ſublatæ , vnde poteſt porrigi talis qualis petitio per modū ſimplicis poſtea in cauſis miſtis,ſicut in ciuilib⁹,propter dictā clauſulā, ſine figura iudicij, &c. vt no. Paris in tract. ſind. in verſ. ſentētia col. vj.in c.an dictū capitulum, &c.Si vero quæris de ſolennitatibus ſubſtantialibus ,

quæ reſpiciunt probationes, &
tunc illæ non ſunt ſublatæ.& hoc
deciditur in d.prag.in fi.ibi decla
95 rantes, &c. † Ex hoc infertur, quod
cum ſolennitas l.libellorum.ff.de
acc.ſit ſolennitas ſubſtantialis.re-
ſpiciēs probationes quia eſt indu
cta in fauorem rei, ſed ad hoc, vt
poſſit magis facile ſuas defenſio-
nes producere coarctando nega-
tiuam loco, & tempore, vt dicit
Bal.in l.cum fratre.col.ij.C de his
qui vt ind.& Par. in tract ſynd.in
in d.verſ.ſent col.xj. & xij.cap.an
per dictum c.&c. ſequitur, quod
dicta ſolēnitas non cenſetur ſub-
lata,& ſic etiam hodie requiritur,
non obſtante dicta pragmatica.&
hoc tenet Lud Rom.in conſ cxcj.
96 in fin. † Secundo infertur quòd
ſi aliquis vellet hodie formare li-
bellum in crimine iniuriarum, ſu
per æſtimatione iniuriæ,vel agere
ciuiliter de aliquo crimine.poſſet
per modum ſimplicis petitionis,
& poſſet agere ſine alia ſolenni-
tate libelli, & ſolo verbo facere
talem quam petitionem. & illa
per notarium redigi facere in ſcri
ptis dummodo apponat ſolenni-
tates legis libellorum: quæ reſpi-
ciunt defenſiones,& probationes
rei:per ea.quæ not.Bar in extrau.
ad reprimendam.in verſ. & ſig.&
Lanfr. in c. ſæpe. de verb ſign.in
ver.& ſig.& in ver libellus.Et per
hæc ſit expedita hæc j diff. iudi-
ciorum. Rob. Venuſ. V. I. D.
97 ADDITIO. † Poſtea quàm in
iniuriarum materiam incidimus,
aliqua vltra doct. Auctorem con-
gerere, nō extra rem eſſe putaui.
quo circa & illud ſciendum eſt
nunquid iniuriarum actio per ſa-
lutationem, cōmeſtionémque fa-
ctam cum iniuriante tollatur? in
quo quidem dicendum arbitror,
quòd aut à principio iniuriatus
ad animum eius reuocauerit de-
deritque libellum extimando in-
iuriam poſteaquam comedit, &
bibit cum iniuriante, vel eum ſa-
lutat,& iſto caſu non tollitur, vt
tenet gl.in §.fin inſt. de iniur.aut
iniuriatus non reuocauit ad ani-
mum iniuriam, & ſtatim ſalutat
iniuriantem bibit, & comedit cū
eo,& eo caſu ſi poſtea accuſat tol
litur accuſatio:& ita fuit deciſum
in Capp. Tol ſecundum Steph.
Aufr.in deciſ.cxxxiij.& in addit.
98 † Nec illud prætereūdum eſt an
actione iniuriarum teneatur qui
conuicium verum dixerit? In quo
breuitati ſtudēdo Gram.in deciſ.
xxxvij.dicit fuiſſe deciſum in ſa-
cro regio conſ. quòd aut dixerit
animo iniuriandi,& tunc ſiue fal
ſum, ſiue verum dixerit tenetur:
aut non animo iniuriādi dixerit,
& tunc ſecus, & eſt ratio licet nō
dicat do.Gram.quia licet quis ha
buerit vitium ſeu defectum à na
tura, non propterea debet vitu-
perari,ſed eius potius miſerēdum
eſt,vt inquit Phil. in lib iij. ēth.c.
v. in hæc verba, homini cæco na-
tura,vel morbo,vel ictu, nemo vi
tium obiiciet,vt probrū, aut eius
miſerebitur potius: cæcum vino-
lentia, aut alia immoderatione,
nemo non culpabit: ea porrò vi-
tia corporis quę ſunt in noſtra po
teſtare dānantur,non ea quæ non
99 ſunt. † Quibus, & illud conſe-
quens eſt, quòd actio iniuriarum
cum ſit prætoria pœnalis,& famo
ſa vltra annum minimè compe-
tit:vt inſt.de perp. & tēp. actio in
prin.iunctis ijs quæ not.in l.quæ-
relam,C.de fal.ver.planè de præ-
ſcriptione criminū eſt notatū, &
hic annus erit vtilis,adeo vt dies
in quibus quis iuſte fuit impedi-
tus ſub

ſus ſubduci debent è medio, &
currit à die ſcientiæ: vt notabili-
ter declarat Iac.à bello viſ in ſua
prax.crim.in prin.iij.colum.ver.&
ad hoc no. & hæc fuit originalis
doctr.Iac.But. quam ſequitur An-
gel.in d.l.quærelam,& Sal.in fin.
qui latius exorditur videlicet ꝙ
de crimine non poteſt quæri cri-
minaliter vltra tẽpus infra quod
poſſet de eo ciuiliter agi: & ſic
extincta ciuili erit extincta crimi
nalis: cum crimina ſint odioſa,&
eorum meta regulariter minori
tempore coarctatur quam ciuiliũ
actionũ: quæ durant triginta an-
nis.& in ijs eſt viginti.d.l quærel-
lam, vbi ergo extinguitur ciuilis
minori tempore,multomagis de-
bet extingui criminalis. ex quo
infert Sal.poſt Iac.But. quòd cum
actio de dolo ciuilis hodie coar-
ctetur biẽnio continuo l.fi.C.dol.
non poterit,agi de dolo crimina-
liter puniendo pœna ſtellionatus
vltra biẽnium,& pariter in actio-
ne iniuriarum prætoria, quæ du-
rat anno, eius criminalis tollet
anno,ſed vbi iniuriarum actio eſt
ciuilis,vt in tribus caſibus poſitis
in l.lex.Corn.in princ.ff.de iniur.
videlicet vbi,quis pulſatus, verbe
ratus ve, domus ve eius vi intro-
ita ſit (vt vtar verbis iuriſc.) tũc
quia hęc ciu.duraret xxx annis in
illis caſib ſecundum veram opin.
vt volunt gl.& doct.in d.l. ſi non
conuitij, eius criminalis durabit
xxx.ann.d.l.quærelam,quæ verba
ſecundum Sal.ſunt perpetuo cor-
di tenenda, & ad literam ſecutus
fuit Bal. in tract. de præſcr in iiij.
parte iiij.partis princ.in ij nu 6.&
ſic ſaltim intra annum debet lis
conteſtari.aliàs ſi fuiſſet iuſtè im-
peditus daretur reſtitutio, l.ſena-
tus cum ibi no.ff.de off.præſid. &

firmat Iac. à bel. in loco ſuprà ci-
100 tato. † Secundò, & illud con-
currere neceſſariò debet vt iniu-
rians ſit maior infante,& perſona
diſtincta, alias denegatur actio:&
pari ratione aliis denegabitur cõ-
tra eos ſecundum Iac.à bel.viſ.in
loco de quo ſuprà, & ita refert
debere intelligi text. in l illud,ff.
de iniur. citat pro hoc l. vulgaris
§.proinde,ff.de fur.iuncta l.j.§.fi.
C.de fal. mo. ſicque requiritur ꝙ
talis qui poſſit facere, & dicere
iniuriam, citat pro hoc text. in l.
101 furioſi,ff. ad l. Iul maie. † Hæc
autem ſanè intelligerem,vt mini-
mè procederent ſi dicta facta ve
fuerit iniuria talibus perſonis
contemplatione patris, aliorúm-
que ſuorum maiorum,tunc enim
non denegabitur actio patri in-
fantis, vel aliis maioribus ſuis,
quorum contemplatione facta di
cta ve fuerit iniuria,quia talis in-
iuria ipſi videtur facta, vel dicta,
nam qui malum facit cani meo,
mihi facere videtur l. ſi ſtipula-
tus fuero, ff. de verb. ob.pro hoc
facit tex. in l. apud Labeonem,§.
ſi quis virg. ff. de iniur. cum aliis
allegatis per Iac. de bell. viſ. vbi
ſuprà col. viij. ver. ſed nunquid,
poterit. ſicque virtus conſiſtit in
102 modo practicandi. † Nec omit
tendum erit, quòd ceſſat iniuria-
rum actio vbicunque duo ad in-
uicem ſibi ipſis iniuriamfecerint,
nec apparet quis primoinceperit,
ſecundum Iac.à bello viſ. vbi ſu-
pra iiij.col. verſ.iij. requiritur, &
ſequitur Fel.in cap. dilecti filij de
excep. ſed hoc eſſe verum dixit
Alex.in l ſemẽ mor.ff.ſo.mat.quo
ad pœnam tangentẽ ipſius delin-
quentibus:at ſecus quo ad pœnã
tangentẽ fiſco nã licet nõ oriatur
actio ipſius delinquẽtibus, oritur

tamen ipſi reip. & ſic fiſco vt etiā refert,& ſequitur Pariſius. in cap. di.ecti.quod poſſet procedere,vbi eſſet talis iniuria in qua ex officio poſſet inquiri, at ſecus econtrario(vt eſt videre in iniuria verbali) vbi nō poteſt ex officio nec ad quærelam procedi, niſi præcedente libello , vt ſuprà d.xi. Illud

103 etiam † concurrere debere, vt actio iniuriarum competat, nō ambigendum erit, vt iniuria facta dicta ve ſit ſufficiens,& legitima, non modica vel leuis l. Itē apud lab.§.prætor. ait el i ,ff.de iniu cum aliis ad hoc citatis per do. Iac. à bel.viſ vbi ſuprà in vlt.co. in fin.

104 † Nec à longe diſtat φ actio iniuriarū non competit aliter,niſi effectualiter fuerit dicta vel facta iniuria , cū aliàs etiam ſi pecunia data fuerit vt iniuria diceretur vel fieret alicui , & minime facta dictaue fuerit, Ceſſat actio, iuxta tex.in l.non ſolum § proculus ff. de iniuriis & inſtitut. de iniu. §. non ſolum, & lege, apud labeonem, §. ſi curauerit eodem tit. & l.j in fi.ff.quod quiſque iur.& eſt doc.Iac.de bello viſ.in prax.crim. in tit.de iniur.x.& xi.col.ver.viij.

105 requiritur † Quibus, & illud affine eſt, quod ſi iniurians iniuriatus fuerit viles perſonas, & infames,ceſſat actio iniuriarum inter eos, vt eſt tex. cum gl. in l.ij. C.vt infra cer.temp.iūctis iis quæ no in c.ita quorundam in fin. gl. ext. de iud. & firmat idem Iac. à bel.viſ vbi ſuprà xl. col.ver.ix.re-

106 quiritur. † Adſtipulatur prædictis non obſcure , quòd actio iniuriarum tunc dicitur competere ſi iniuria dicto , vel ſcripto fieret, ac ſecus ſi facto,tunc enim accuſatio datur non actio l.iniur. ff.de iniu.& l.lege Cor.§. ſi quis libellum eod. tit. & l.vni.C de famoſ. libel. vnde ex hoc inferas tu regnicole. quòd ritus magnæ curiæ volens quod pro iniuria nō proceditur ad quærelam , ſed per libellum,non habet locum ſi facto fieret iniuria (vt aliqui minus doct. aliās me exiſtente auditore in [illegible] illuſtriſſimi [illegible] Principis Salerni intelligebant) & ſcripto fit iniuria quoties q[illegible] in iniuriam dede. uſve ali[illegible] cantilenam chartamue famoſam ſcripſerit.Talia enim faciens inteſtabilis,& infamis efficitur , & eadē pœna punitur qua puniretur ille in cuius dedecus id ſcriberetur,ſi verum foret id (vt aliās dixi in pract me cau.cr.in 3.parte tertiæ partis)nec obſtat ſi dubitaris quòd actio iniuriarū cōpetit tunc demum, ſi per perſonā priuatā fieret iniuria, ſecus ſi per publicam (vt iudicē) tūc enim non aliter cōpetit iniuriarum actio , niſi clarè, & diſtinctè probetur iudicē id diuiſſe exercendo officiū ſuum,animóq; iniuriandi l iniuriarum,§.ſi quis,ff.de iniur.& l.apud lab §.q.eo.tit.& §. quemadmodū §.magiſtratus,ff ad l.Aquil.ſic enim intelligit Iac de bel.vbi ſuprà ver.xiij. requiritur.

107 † Itē requiritur φ perſona iniuriata ſit liberæ cōditionis,at ſecus ſi ſeruilis. Tunc enim ceſſat iniuriarū actio,niſi eſſet iniuria atrox, vel fieret in vituperiū dñi, §. ſeruus inſt.de Iniur.l. Item apud labeonem,§.prætor.ff.eod.tit. & C. de iniur l j. & de iis hactenus Petrus Follerius. V. I. D.

Iudiciorum II. Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud capitale: & aliud non capitale.*

Pœna

2 *Pœna perpetui carceris vel abſciſſionis membri, an capitalis dicatur.*

3 *Capitalis, ſeu capitis pœna, à lege vel ſtatuto impoſita, de mitiori intelligitur.*

4 *Iudicium capitale, actu & aptitudine conſideratur*

5 *Fuſtigationis pœna, an dicatur capitalis & in quibus ſeruetur, & numero 9.*

6 *Relegatio, non eſt pœna capitalis.*

7 *Pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis.*

8 *Pœna ſtigmatis in facie hominis, eſt à iure prohibita: & ſtatutum illam imponens, non valet.*

9 *Homo cum factus ſit ad inſtar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in faciem bullari: & cicatricibus deformari.*

10 *Pœna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur, ſimul cum fuſtigatione pro furto.*

SECVNDA principalis diſtinctio iudiciorũ eſt iſta, videlicet.
1 † Iudicium aliud eſt capitale, & aliud non capitale. Iudiciũ capitale, eſt illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali, ſeu vbi venit irrogãda pœna capitalis. Et ad ſciendum, quod dicatur crimẽ capitale, ſeu quæ dicatur pœna capitalis, præmitte ſecundum Bal. in lege reos. colũm. ij. C. de accu. quòd homo habet triplex caput. Primum, eſt caput naturale, & quando committitur crimen tale propter quod dictũ caput abſcinditur, & ſic perditur vita illud dicitur crimen capitale. vnde qualitercunque quis dãnetur ad mortem naturalem, dicitur pœna capitalis. Secundum, dicitur caput ciuile, prout eſt libertas, quia quandiu homo eſt liber, dicitur habere caput, ſed quando efficitur ſeruus dicitur ſine capite: quia ſerui reputãtur pro mortuis l. quod attinet l. ſeruitutem, ff. de reg. iu. & l. interdicit ff. de cond. & demonſt. Sic ergo vbicunque quis cõmittit tale crimẽ, propter quod efficitur ſeruus pœnæ, puta quia dãnatur in metallum, adeo quod amittit libertatẽ, illa dicitur pœna capitalis, quia perditur illud caput ciuile. Tertium caput; dicitur ciuitas vnde quandò quis ex delicto amittit ciuitatem, vt quia deportatur, illa dicitur pœna capitalis, ita etiam hos terminos declarat Io. de Ana in c qualiter, & quando, § ad corrigendos col. vj. in princ. de accu. & ideo dicitur hæc pœna capitalis, quia caput eximitur de ciuitate. Et quòd pœna capitalis accipiatur his tribus modis, eſt tex. in l. ij. in prin. ff. de pœn. & l. ij. & ibi Bart. & Imo. ff. de pub. iud. & l. ſed ſi quis §. iuncta gloſſ. ff. ſi quis cau. & dixi plenè ſuprà in præcedenti diſt. ſuper illa q. an pœna in arbitrariis extendatur
2 vſque ad mortem. † An autem pœna perpetui carceris vel abſciſſionis membri dicatur capitalis, & de hac, & multis aliis pœnis, vide Bart. in dicta lege iij. ff. de pub. iud. & Bald. in dicta lege
3 reos, C. de accu. † In dubio autem, quando lex vel ſtatutum imponit pœnam capitalem ſeu pœnam capitis, intelligitur de mitiori, & ſic de exilio ſiue deportatione, gloſſ. eſt not. in j. C. ne ind. man. Chriſtiano, &c. & Bald. in l. fin. in fin. C. quæ res vend. non poſ. & Alexand. in conſ. ciiij. in j. volum.

vbi tractat de pœna facientis falſam monetam, quæ non expenditur in illo regno, & Ang. in tract. mal. in ver. & ibi, caput a ſpatulis. &c. col. vj. & dixi in præced diſt. in q. ſuprà & tangit plenè Raph. Cu. conſ. cxxxviij. & Io. de Imol. in d. l. ij. ff. de pub. iud.
4 † Poteſt autem conſiderari iudicium capitale actu & aptitudine. Actu dicitur quando habet pœnam ordinariam, alterum de prædictis tribus. Aptitudine verò, omne iudicium, in quo venit pœna arbitraria, poteſt dici capitale: quia iudex poteſt extendere pœnam vſque ad mortem. ita dicit Bal. in L. eos, § ſuper his, verſ. extra quæro, &c. C. de appel. quod quando ſit, tetigi pleniſſimè ſuprà in præcedenti diſt. verſ. vnum tamen, &c. Iudicium verò non capitale dicitur omne iudicium in quo non irrogatur aliqua ex pœnis prædictis tribus: & ſic quando caput non eximitur de ciuitate: & per hoc habemus, quòd omne iudicium capitale, eſt criminale, ſed non omne criminale, eſt capitale: vnde iudicium criminale ſe habet, vt genus: capitale verò, vt ſpecies. l. ſi quid earum, §. interemptum, ff. de leg. iij.
5 † Sed iuxta hoc vltimo quæro: an pœna fuſtigationis dicatur capitalis. volui tangere hanc q. pro vtilitate frequenti: quia in hoc regno extra c. quod incipit. Ad hoc, quòd noſtrarum, &c. diſponens, vt is qui furatur ab Auguſtali infrà fuſtigetur, & ſignetur in fronte & ſæpe videmus in regno inquiri contra fures ad pœnam fuſtigationis communis tamen concluſio eſt, quòd non eſt pœna capitalis, vt tenet Bald. in l. tranſigere, col. iiij. & ibi etiam Sal. C. de tranſ. & ex hoc, quia iſta pœna non eſt capitalis. Haſtenus ego ſemper tenui, quòd in crimine furti ab Aug. infra, nō poteſt aliquis exponi torturæ: ex quo pœna fuſtigationis eſt minor relegatione. quod probo bona ratione. nam pœna relegationis, irrogat infamiam, ſecundùm Bar. in l. eius, §. ſi cui, in fin. & in l. ireti, §. ſi quis ob carmen, ff. de teſt. ſed fuſtigatio non infamat. l. ictus fuſtium, ff. de his, qui no inf. Secundò, ponderabam doct. Bar. in l. imperium, in 4. gradu meri imperij, ff. de iur. om. iu. vbi in vno & eodem gradu ponit pœnam relegationis & coertionis perſonalis ſeu torturæ datæ ad pœnam, ergo ſequitur, quòd fuſtigatio cum ſit coertio perſonalis, & ſpecies torturæ irrogatæ ad pœnam, poteſt poni in eodem gradu cum relegatione. & ſic æquiparatur relegationi. & hanc æquiparationē facit expreſsè Spe. in tit. de iu. om. iud. col. iiij. ver. quid de relegatione, &c. Imò illud minus continet fuſtigatio: quia non infamat, vt ſuprà dixi. Modo inducebam c. regni, quod incipit, Tormenta, & aliud quod incipit, Si iuſte. quib. cauetur, quòd tortura ad eruendam veritatem non irrogatur, niſi in crimi. irrogantib. pœnam vltra relegationem, & ſic in criminib. capitalibus.
6 † quia relegatio, non eſt pœna capitalis, ſecundū Alex. in addit. ad Bart. in l. ij. ff. de pub. iud. in add. quæ incipit, Vide Cy. &c. Sequitur ergo, quòd cum pœna fuſtigationis non ſit vltra relegationem, non poteſt in ea inferri tortura. & ita pluries patrocinando obtinui, maximè, quando aliquis inquiritur de furto, & nō probatur valor rei ſubtractæ, & ſunt indicia ſufficientia ad torturam.

rum.nam dicebam,quòd non po-
teſt torqueri etiam ſtantibus in-
diciis,quia nō probatur valor rei,
vtrum ſit vltra Auguſtalem:& in
pœnis ſequimur mitiorem partē,
quia poterat eſſe valor infra Au-
guſtalem, vnde natura delicti
non patitur torturam.& ſic recur
rendum eſt ad iuramentum pur-
gatiōis, quo præſtito reus abſolui
debet,vt not. Iaſ.in l.iij. in princ.
col. v. ff.de iureiur. & ita pluries
vidi iudicari me patrocinante, &
ita etiam tenui aliàs legendo pu-
blicè dictam legem, imperium in
ciuitate Salerni. Et prædicta etiā
de intellectu dicti cap. tormenta.
tenet Paris in tract. ſind. in verſ.
tor.in c.an in cauſa pecu.&c. Sed
licet hactenus fuerim in iſta opi.
tamen nunc melius diſcutiendo
materiam.& ponderando dictum
cap.regni,ad hoc,quòd noſtrorū,
&c.ſum in contraria opin.videli-
cet,ꝙ imò hodie vbi venit pœna
fuſtigationis pro furto, poteſt ir-
rogari tortura ſtantibus indiciis.
Et pondero dictum cap. quod nō
cōtentatur ſola pœna fuſtigatio-
nis: imò irrogat tres pœnas copu
latiuè, ſcilicet, quòd fuſtigetur.
item, ꝙ ſignetur in fronte. Ter-
tiò, quod de tota prouincia ban-
niatur.Et ſic vbicunque irrogare-
tur ſola pœna fuſtigationis, fate-
retur primam opin.eſſe verā,quia
nō eſt vltra relegationē. ſed quia
hic irrogātur tres pœnæ.ſatis po-
teſt dici, quòd ſimul iūctæ faciūt
pœna vltra relegationem, & hoc
eſſe verum probo ratione euidē-
7 ti. † Nam pœna banni, hodie ſe-
cundum magis communem opin.
vbi bona non publicantur, & æ-
quiparātur pœnæ relegationis. ita
tenet And.de Iſ. in c.dūo guerrā.
col.ij.hic finitur l. &c. in vſi. feu.

& Bal.in l.j.col.iiij.C.de her.inſt.
& gl.in §.relegati. inſt.quib.mod.
ius pat.pot. ſol. & Fel. in c.j. col.
pen.verſ.v.declarario. ff. de offic.
deleg.tetigi aliquantulum in rep.
mea.l.is poteſt.ff.de acquir. here.
in pri.requiſito,ſuper gl.nu. 133.
ver.quid autem de bannito, &c.
Quia ergo dictum cap. ad hoc ꝙ
noſtrorum vult, quod furans in-
frà Auguſtalem banniatur de to-
ta prouincia,cēſetur per hoc qui-
dem relegatus. Inquantum verò
vult, quòd fuſtigetur etiam, hæc
8 eſt pœna vltra relegationē. † De
ſigno in fronte, non curo, quia
illa pœna eſt contra iuris diſpoſi
tionem,& contra tex. in l.ſi quis
in metallum.C.de pœ. vbi notan
9 ter vult imperator, quòd † cum
facies hominis ſit facta ad inſtar
diuinæ imaginis,non debet cica-
tricib. deformari & ibi gloſ. quæ
vult, quòd nō poteſt aliquis pro
pœna bullari in fronte. plus di-
cit ibi Ang.quòd etiam ſi per ſta
tutū imponeretur huiuſmodi pœ
na ſtigmatis in fronte, non tenet
nec ſeruari debet,per illam legē.
idem tenet Alex.in add. ad Bart.
in l cum in diuerſis.ff. de relig.&
ex hoc teneo, quod dicta pœna
non debet ſeruari, non obſt. ꝙ
ponatur in d.c.& ita videm' pra-
cticari, ſcilicet, ꝙ pœna ſtigma-
tis nunquam irrogatur fuſtigatis,
ſed aliæ duæ pœnæ fuſtigationis
& banni, ſunt in vſu, & ſeruari
ri debent, & propterea ſiue æqui-
paremus bannum relegationi,re-
peritur exceſſus in fuſtigatione,
ſiue æquiparemus fuſtigationem
relegationi, reperitur exceſſus in
banno,& ſic in omnem euētum,
eſt pœna vltra relegationem. Et
hanc ponderationē in ſimili ca-
ſu reperio quod facit Alexan. in
conſ.

21 *Actio vtilis in rem, quãdo detur ei qui vendidit equum in lege commiſſoria.*
22 *Actio vtilis in rem: datur ei qui donauit vt alatur, & non eſt alitus.*
23 *Actio in rem cui detur & contra quem detur, num 24*
25 *Vendicatio cur dicatur ita 25.*
26 *Actio in rem, nullam præſupponit obligationem & quare.*
27 *Actio perſonalis, aduerſus quem detur.*
28 *Dominij cauſa non debet exprimi in actione reali.*
29 *Actio realis fruſtra intentetur ſi reus non poſſidet.*
30 *Actio perſonalis, nõ requirit quòd conuentus poſſideat.*
31 *Actio in rem, debet concludere: vt res reſtituatur, ſed nõ ſic in pſonali.*
32 *Actio in rem ſtatim lata ſententia habet executionem*
33 *Actio perſonalis, an ſtatim habeat executionem lata ſententia.*
34 *Actio perſonalis nunquam intentatur ad extimationem.*
35 *Actio realis intentantur etiam ad extimationem*
36 *Actio realis etiam fructuum rationem continet.*
37 *Actio perſonalis regulariter nõ habet condemnationem ad intereſſe.*
38 *Intereſſe lucri ceſſantis, qualiter debet conſtare, & num 39.*
40 *Intereſſe, quando peti poſſet.*
41 *Actione perſonali conuentus, ſi eſt contumax actor mittitur in poſſeſſionem, & qualiter*
42 *Actio realis & perſonalis, qualiter differant.*
43 *Actionũ varietates, eſt vtile ſcire.*
44 *Conditio incerti, quando competat.*
45 *Præuentio quando habeat locum.*
46 *Condictio certi, quando competat.*
47 *Agens actione perſonali, quid in libello pbare, & deducere habeat.*
48 *Dominiũ qualiter probatur in rei vendicatione.*
49 *Dominium qualiter probetur. & num 50 vſque ad num 57.*
58 *Agens petitione hereditatis non habet neceſſe probare dominium.*
59 *Hypothecaria agens, quid neceſſe probare habeat.*
60 *Pigneratitia actio, an realis vel perſonalis dicatur.*
61 *Hereditatis petitio an ſit actio merè realis, vel perſonalis in rem ſcripta, & nu. 62.*
63 *Intellectus ad l hereditatis. c de hered. petit.*

1 TERTIA Diſtinctio principalis iudiciorũ eſt, quia iudicium aliud perſonale, & aliud reale, & aliud miſtu, ſcilicet, inter reale & perſonale, ad hoc vt differat ab illo miſto inter ciuile & criminale, de quo tractaui ſuprà in princ. diſt. Iudiciũ pſonale eſt illud in quo agitur contra aliquẽ actione perſonal. ſiue ſit ciuile, ſiue criminale. Actio autẽ perſonalis, dicitur illa quę dirigitur contra perſonã, & non poteſt ab oſſibus eius ſeparari. l. quis ergo caſus. ff. de pec. & l. iij. & ibi gl. ff. pro ſoc. Iudiciũ reale, dicitur illud in quo agitur actione reali, puta rei ven. & hypothecaria. & hoc iudiciũ ſequitur rẽ pœnes quẽcunq; vadat, & datur etiã cõtra ſingularẽ ſucceſ. l. j. C. de alien. iud. mut. cau. fac. & habetur

habetur plenè per Barto.in l.cre-
ditores.C.de pig.& in l.rem alie-
nam ff. de pig.& act. Iudiciū mi-
ſtum , dicitur illud,in quo agitur
actione miſta,quæ ſapit naturam
2 actionis perſonalis & realis. † &
poteſt poni exemplum in rem
ſcriptis. quæ ſunt quædam actio-
nes, quæ oriuntur ex contractib.
vel quaſi,ex maleficio vel quaſi,
& hoc reſpectu dicuntur perſona
les. quia tamen dātur cōtra quē-
libet poſſeſſorem , hoc reſpectu
dicuntur reales,& ſic habent mi-
ſtam naturam, vt eſt actio ad ex-
hibendum,actio noxalis, actio ꝙ
metus cauſa,& ſimiles de quibus
ponit bonam declarationem Iaſ.
in rub.ff.ſi cert.pet.vbi idem dicit
de interdictis. Poteſt etiam poni
exemplū de illis trib. actionibus,
ſcilicet,familiæ erciſcundæ,com-
muni diuidundo,& finiū regun-
dorum,quæ dicuntur miſtæ.vt in
§. quædam inſt. de act.& quæ ſit
ratio.quare dicantur miſtæ : vide
plenè Iaſ.in d.§.quædam.& in d.
rub.ff.ſi cert.pet. & vtrobique tra
ctat de petitione hereditatis , an
dicatur merè realis,vel in rē ſcri-
pta,& eſt tex.& ibi Bald. & doct.
in l.hereditatis. C.de pe.here. &
dicam infrà in fi. huius diſtinct.
ADDITIO. Vt vides diſertiſ-
3 ſime lector: † dominus Auct.de-
clarat quænam ſit actio realis, &
quia non extra rem poterit vide-
ri,ſi praxim ipſius actionis inten-
tandę hic dixerimus. quam ob rē
tu regnicole legito ritum magnæ
curiæ vic. incip. Item ſeruat ipſa
curia hanc practicam vbi datur
forma agendi videlicet quòd vo-
lens agere rei vendicatione de-
bet porrigere libellum , quòd ta-
lis iniuſte & minus debitè tenet
& poſſidet talem rem,ſeu domū,
ſeu dolo malo deſiit poſſidere ad
ſeipſum ſpectantem & pertinen-
tem iure dominij vel quaſi ? pe-
tátque ſe declarari dominum di-
ctæ rei, & dominium ipſius ad ſe
ipſum ſpectare & ꝑtinere:& pro-
inde condemnarį conuentum ad
relaxandmu poſſeſsionem dictæ
rei vna cum fructib. porrectoque
libello,petat interrogari conuen-
tum ſi tenet & poſsidet ante lit.
conteſt.& ſi dixerit conuentus ſe
tenere & poſsidere , iuſtè & ra-
tionabiliter, ꝓcedit libellus quia
cenſetur intentata directa rei vē.
ſin autem dixerit ſe nō tenere &
poſsidere,& tunc aut in libel.di-
ctum eſt, vel dolo malo deſiit poſ
ſidere,& tunc etiā hoc caſu pro-
cedit libellus , quia cenſetur per
illa verba intentata rei vendica-
tio vtilis , aut minimè id dictum
erit,& tunc nō procedit libellus:
ſi tamē actor velit quòd vlterius
non procedatur in rei vendicatio
ne intentata: ſed maluerit potius
dare libellum,& mendacio, & ſu
per eo procedit tantum,iuxta ter
minos l.fi.ff.de rei vend. quo qui
dęm caſu conuicto reo conuento
de mendacio. transfertur poſſeſ-
ſio in actorē: ſed ſi noluerit dare
libellū de mendacio negante cō-
uento ſe poſſidere, dabitur termi
nus actori ad probandū & proce
detur vſq; ad deciſ.cauſę:& ideo
interrogandus erit actor ſi volue-
rit dare libellum de mendacio,&
ſi dixerit ꝙ ſic : ſtatuatur ei dies
quo veniat cum libello,& reo,vt
eodem die veniat ad eum reci-
piendum.& ſi dixerit quòd non,
licentiabitur cōuentus ab illa in-
ſtantia,& ſi conuentus comparet
per procuratorem ſic interroga-
4 bitur vt ſupra. † Et eſt adnotan-
dum quòd ſi conuentus ſuper rei
vend.

vend.lite cõteſt. vel quaſi:allena-
uerit rẽ ſuper qua cõuentus eſt,
ſiue emptor fuerit ſciẽs ſiue igno
rans: iudicium finitur cum ipſo
conuento & ſententia executio-
ni demandatur, cõtra quoſcunq;
poſſeſſores.vt l.ij.C.de litig.& ha
betur conſt.reg.eorum fraudib.&
in c.regni. in c.conuentus.& qua
liter formetur libellus & quid de
beat probari in hoc iudicio vt ve
rificetur quem deſiiſſet poſſidere
ponit Aff.in d.conſt.eorum frau-
5 dib. † Sed quia ꝓximo loco dixi
ꝙ ſi lit.conteſt.fuerit facta aliena
tio mandabitur executioni ſen-
tentia contra emptorem:vtrum ſi
non ſit lis cõteſtata ſed datus eſt
libellus & intimatus fuerit con-
uentus id etiam procedat, vt di-
catur res litigioſa quo ad hũc ef-
fectum?& dicendum eſt quòd nõ
requiritur lit. conteſt. ſed ſufficit
ſimplex iudiciaria conuentio, vt
dicit gl.in l.ij.C.de liti. & probat
tex.in auth.litigioſa.eo ti. licet in
actione perſonali requiratur con
teſt. lit.vt res dicatur litigioſa vt
declarat Ang.in auth.litig. & Sal.
in d.l.ij.& voluit Afflic.vbi ſuprà
in iij not. cogita quia forte text.
in c.conuentus ſentit contrarium
dum dicit:lite pendente conteſt.
vel quaſi, vna videtur oratio. &
ſic videtur quòd non ſufficit, quod
lis pendeat ſimpliciter, ſed quòd
6 lis ſit conteſtata. † Quid enim ſi
agatur poſſeſſorio an cõtrahatur
vitium litigioſi? Aff.in d.conſt.eo
rum fraud. in ii j.not. dicit quod
hoc non determinat,c.cõuentus,
attamen dicit ipſe quod contra-
hitur vitium litigioſi, ſed ſi ſalua
pace, quia id expreſſe dicit text.
in d.c. conuentus vt in eo eſt vi-
7 dere. †. Ad vnum tamen volo le-
gentes aduertere quod Afflict. in
d. conſt. eorum fraudibus in j. q.
ſimpliciter tenet coram arbitrato
re non contrahi vitiũ litigioſi per
doct.Inno.in c.quintauallis extrà
de iureiur. quatenus ibi voluerit
coram arbitratore non dari iudi-
cium,& per doct.Bal. in l.ij.C.de
reſc.vend.quod videtur contrariũ
probari in c.conuentus,quatenus
ibi dicatur quòd cõuentus quo-
cunque iudicio contrahit vitium
litigioſi ſi alienat lit. pend. licet
enim coram arbitratore non di-
catur iudiciũ eſſe,tamen ſi aſſum
ptus eſt ſuper lite largo modo, di
citur coram eo iudicium, & per
illa verba, quocunq; iudicio cre-
do quòd comprehendit hunc ca-
ſum.de cæteris quo ad materiam
8 iſtam vide Afflict.vbi ſuprà. † Itẽ
vlterius in hac actione reali ad-
uertendum eſt, quòd ſi conuen-
tus rei vendicat one oppoſuerit
exceptionem excommunicatio-
nis vel aliam (vt interim donec
diſcutiatur exceptio, commodo
poſſeſſionis fruatur)debet ſeque-
ſtrari poſſeſſio cum fructibus, &
maximè ſi propè finem cauſæ ex-
ceptio opponatur.vt in c. reg Ca-
roli in c. frequens in auribus no-
9 ſtris. † Et ſi conuentus actione
reali fuerit cõtumax ante lit. cõ-
teſt. & actor voluerit exigere viã
primi decreti, mittetur actor in
poſſeſsionem rei petitę ex primo
decreto reuocabilem intra annũ,
ſi comparet contumax, & purget
contumaciam: ſed ſi eſt cõtumax
poſt lit.cont.& nõ liquet de cau-
ſa mittetur in poſſeſsionẽ rei pe-
titæ,& eſt verus & ꝓpetuus poſ-
ſeſſor:ſi verò liquet de cauſa de-
bet ferri ſententia iuſtitia mediã
te.vt diſponitur in conſt.reg.in c.
rei vendic.& ibi per Aff.habes x.
differentias,quæ ſunt inter actio-
nem

10 nem realē & perſonalem. † Et an intra annum acquiratur vera poſſeſſio miſſo in poſſeſſionē ex primo decreto? vide Ber. r. conſ. iij. in ij. lib. vbi decidit quod nō.
11 † Et an dominus ſoli ſeu membrorum inferiorum poſſit vendicare aſtracum ſeu ſolarium ſuperiusiviue ca. in de... j.
12 † Nec ſcire omittendum eſt, quid eſt dare vtilem actionē in rem, quæ aliquando datur ſuperficiario (vt ſi aliquis conduxit arcam vel ſolum alicuius, & impoſuerit ibi ſuperficiem) ſi cadit à poſſeſſione ipſius rei, poteſt intentare actionē ad rem illam petendam, quæ vocatur vtilis rei vend. l. j. ff. de ſuperficie. & in hac actione, & ſic formatur libellus ago contra Ta. qui iniuſtè poſſidet rem talem ſitam in tali loco, cuius tales ſunt confines, quam rem conduxi, vel ex tali cauſa habui à tali domino ad ſuperficiē imponendā, prout impoſui ſuperficiē, quæ ſolo eſt modo: vnde peto rem illam mihi reſtitui & adhuc propono vtilem rei vendicationem: & hæc forma
13 ſumitur ex d. l. j. & iij. † Aliquando vtilis in rem datur emphyteotę, qui rem ſibi conceſſam in emphiteoſim, vel alium cōtractum vulgo libellarium appellatum vult rei vendicare cū ab alio poſſideatur, & petam hoc modo, ago contra Tab. qui poſſidet rem talem puta prædium, vel domum mihi datam Titio in emphyteoſim, vel ad libellum, cuius confines ſunt tales, vnde peto rē illā mihi reſtitui vtili rei vendicatione: vt probatur in corpore de nō alienando, aut perm. eccl. coll. ij. & de alie. & emp. col. ix. & C. de
14 iur. emph. l. fin. † Aliquando vtilis in rem datur metum paſſo vt ſi per metum cōpellatur aliquam rem vendere, vel tradere, vel donate ſuccurritur tibi per prætorē, & habet vtilem rei vendicationē, in qua ſic formabitur libellus ago contra tab. qui iniuſtè detinet talem rem poſitam in tali loco cuius confines ſunt tales, vnde rem illā peto mihi reſtitui & de dolo repromitti, ne res interim dū fuit apud eum ſit facta deterior, & ad hoc propono vtilem rei vendicationem, vt probatur inſtit. de act. §. ſequens & l. metum §. volenti. ff. quod met. cau. & §. ex hoc edi-
15 cto. † Quibus etiā, & illud com cin... eſt dare actionem in rem præiudicialē pro libertin tate, vel vaſalagio (vt ſi libertus tuus, vel vaxallus gerat ſe pro ingenuo negans aliquid tibi debere nomine operarum præſtare) potes agere contra illum actione in rem præiudiciali, per quam ipſum reuocabis in libertinitatem, & ſic de vaſallo, & ſic formabitur libellus, Ago contra Tab quem dico meū libertum, & vaſſalū, vel qui cum ſit libertus meus, vel vaſſalius gerit ſe pro libero, vel ingenuo. Vnde ipſum in libertum meū peto, & ad hoc propono præiudicialē in rem actionē. vt probatur inſti.
16 de act. præiudiciales. † Eſt etiā dare actionem in rem præiudicialem de partu agnoſcendo, (vt ſi filius, vel nepos a cuius nō agnoſcatur à patre, vel auo, vel quia non præbet alimenta) poteſt compellere ipſum, vt ſibi prouideat per actionem in rem præiudicialem de partu agnoſcendo, quæ actio locum habet, vt filius agnoſcat patrem, & nepos auum vt inſt. de act. §. præiudiciales, & ff. de lib. agno. l. ſiue. §. j. & l. ſi quis à liberis. co. tit. & ſic formabitur libellus

libellus, conqueror ego Tab. de
tali patre meo, vel ego pater de
tali filio meo.vel ego auus de ta-
li nepote meo, vel ego nepos de
tali auo meo, qui cum ſim filius
ſuus,vel nepos,vel pater, vel au°
denegat mihi alimenta, & me de
negat filium ſuum vel patrẽ, vel
auum,vel nepotem, vnde vt ali-
menta præſtet,& me agnoſcat in
filium ſuum,vel patrem,vel auũ,
vel nepotem actionem in rẽ præ-
iudicialem propono, vt habetur
in l.j. ff. de rei vend. & de alien.
17 lib.ij.C. † Aliquando etiam da-
tur vtilis in rem minori, & mili-
ti quorum pecuniis empta ſunt
prædia,licet non eorum nomine,
ſi maluerint potius vẽdicare præ-
dia quam pecunias condicere.l.ſi
vt proponis. C. de rei vend. & l.
curator. C.arb.tut. ſed tunc pro-
priè minor prædium ſua pecunia
comparatum vendicabit, ſi cura-
tor emerit, ſecus fortè erit ſi ex-
traneus comparuerit,vt d.l. cura-
18 tor. † Aliquando datur vtilis in
rem ei qui mortis cauſa rem do-
nauerit,& eam reuocare vult, ſi-
ue conualuerit, ſiue pœnituerit,
ſiue ſic pepigerit.ſiue peregrè p-
fectus redierit.l. qui mortis.ff.de
19 do. cauſ. mor. † Aliquando etiã
datur vtilis in rem ad reuocandũ
quod inofficiosè donatum eſt, vt
reuocetur quod donatarius ingra
tus,& immemor accepti muneris
acceperit,vt C.de inof.do.l.ſi to-
tus.& C.de reuo.don.l.de his ſo-
20 lis. † Aliquando enim datur vti
lis in rem ad repetendum rẽ pro-
pter nuptias donatam ſoluto ma-
trimonio & licet non fuerit tradi
ta,vt in auth.vt nuno ante. nu.do.
21 no. † Datur etiam vtilis in rem
actio ei qui vẽdidit equum lege
commiſſoria,(hoc eſt, vt ſi pecu-
nia die pacto præfixa, non fuerit
ſoluta.res ſit inempta) nec fuerit
facta ſolutio,vtilis proponetur rei
vendicatio.l. vlti ff. de lege com-
miſſ.l.qui ea lege.C.de pact.inter
22 empt.& vend. † Pari etiam mo-
do datur vtilis in rem ei qui ſic
donauerit vt aleretur,& non fuit
alitus, nam poterit vtiliter ven-
dicare.vt C. de don.quæ ſub mo.
23 l.pri. † Datur autem actio ei,qui
dominiũ quæſiuit traditione qua
ſi traditione,vt ex donatione.vẽ-
dicatione, ſimilibúſque modis,
quaſi traditione, vt ſi quis in re
ſua vſumfructum ſibi exceperit.
Vſusfructus enim exceptio pro
rei traditione habetur,vel ſi quis
rem ſuam propriam non errans,à
domino cui donauit,cõduxit,vel
ſi poſſeſſor rei alienæ, præſentis
tamen extimationem præſtitit, ſi
tantum res illa in dominio peti-
toris fuit.l.quædam.ff.de rei ven.
& l.eius cum l.ſeq. modo neutro
vt in hæreditariis,& legatis,ſi qui
dem directa via, legata, ab adita
hereditate, ad legatariũ tranſeũt,
vt ff.de furt.l. à Titio hereditat a
quoq; ſiunt heredis,aditione he-
reditatis,etiã ſine apprehenſione
poſſeſsionis, vt ff.de cri.exp. hæ.
l.ij.§.apparet. & C.de rei vẽd.l.j.
24 † Competit enim contra eũ qui
poſſidet corpus quodlibet, intel-
ligendo de eo corpore quòd per
ſe extat. ſecus quid fuerit inclu-
ſum iniũctúmue & intextũ quia
in his caſibus non habet vendica
tio locum, niſi quod ſic habetur,
fuerit exhibitũ ſeparatũque ali-
quãdo tñ nec vt exhibeatur agi-
tur,vt ſi ſit tignũ iniunctũ,ſed &
alias nõ vẽdicatur quod nõ inue
nitur extutũ,vel abrutũ, vt in l.in
rẽ.ff.de rei vẽ.§.itẽ quæcunq;(pu
ta ſi fuerit ferrũ minatum)corpus
autem

autem intelligo quale, ſiue ſoli-
dum vt lapidem, ſiue diſcretum,
vt gregem, ſiue coniunctiuum vt
ita dicam huiuſmodi ſunt ædifi-
cium, nauis armarium, l.rerum.ff.
de vſuc. quæ quidẽ vt melius tu
amantiſſimè tiruncule intelligas,
accipe exempla horum quę dicta
ſunt. Pone enim rem meam vni-
tã fieri rei tuæ & ſic aliquo cor-
porali, durãte enim compoſitio-
ne & vnione illa nõ poſſum vẽ-
dicare rem illam meam, (vt ſi ita
tuæ ſuæ brachium aut pedẽ alie-
num adiecerit aut ciphomanu-
bium quod cum manibus tene-
tur, aut menſę pedem,) & ſic de
ſingulis agetur, tunc actio eſt in
factu, ſi non cõpetit actio ad ex-
hibendum, vt d.l.in rem. ff.de rei
vend. cum ſimilibus. Actio enim
ad exhibendum tunc non compe
tit quando eſt tignum iniunctũ
ædib. alienis. nã ego dominus ti-
gni non poſſum vendicare, nec
ad exhibendum agere. d.l.in rem.
§.tignum. Item non competit a-
ctio ad exhibendum vt ſi proprie
tati meæ aliena proprietas, iure
ferrum minutionis cedat. d.§. Itẽ
quęcunque. at ſecus ſi per applũ-
25 baturam. † Nec ignores quod in
rem actio ideo dicitur vendica-
tio, quia vẽdico denotat propriè
meum eſſe dico. In perſonã verò
actionẽ vocam⁹ quia ea dare aut
facere oportere intenditur, & di-
citur conditio. Eſt enim denun-
ciare cõdicere priſca lingua, olim
enim debitoribus ſolennis de-
nunciatio fiebat vt ſoluerẽt: vn-
de datiuo iungitur: vt condico ti-
bi pecuniam: vt inquit Pompo-
nius. in l. ſi in deb tum. in prin. ff.
26 de rem ra .hab. † Actio in rem nul
lam requirit obligationem, vide-
licet propter in perſona aduerſa-
rij, hoc eſt, quæ ex facto vel dicto
eius prodierit, tantum hoc reſpi-
cit quòd rem meam poſſideat, ac
reſtituere poteſt, & ideo hæc a-
ctio ſemper ſequitur poſſeſſorem
rei litigioſæ, aut quaſi poſſeſſore,
hoc eſt, eum qui per fraudẽ de-
ſierit poſſidere, vt iudicium elu-
27 deret, vt dixi ſuprà. † Actio au-
tem in perſonã, ſemper aduerſus
eundem debitorem & eius hære
dem competit nam obligatio ſe-
mel obſtringens hominem ſecun
dum formam iuris, tenet eũ cum
ſucceſſorib. bonorum ſuorum do
nec det vel faciat quod debet. vt
inquit Paul. in l. obligationũ ſub-
28 ſtantia. ff. de act. & obli. † Itẽ a-
gens in rem non tenetur ſpecia-
lem dominij ſui cauſam ſeu titu-
lum allegare: ſed ſatis eſt ſi dicat,
rem ſuam eſſe quam petit. In per
ſonam autem agentẽ oportet ſpe
cialem debiti cauſam exponere
alioquin non eſt cogẽdus aduer-
ſarius in iure reſpõdere, ſeu con-
teſtari lite. Intereſt enim rei con-
uenti ſcire vtrũ ex vna an ex plu
ribus cauſis intentetur. act. l. j. ff.
29 de ed. † Item vt dixi in actione
in rem ne fruſtra intentetur, re-
quirendũ eſt in iudicio nũ reus
conueniendus poſſideat, & quo
tempore ſit poſſeſſor, ad quod de
clarandum cogi poteſt officio iu-
dicis, l. qui petitorio. ff. de rei ven.
30 † Actione autem perſona i actu
rus, non opus eſt ei vt interroga-
ti perat aduerſarium de poſſeſſio
ne, licet quandoque petatur ad-
uerſarium interrogari quòd per
quod erant olim prædictæ inter-
rogatoriæ actiones, quibus fiebat
vt aduerſarius cõpelleret reſpon-
dere, ſed hodie ad hoc viſum eſt
ſufficere officium iudicis. l. vbicũ
31 que. ff. de inter. actio. † In actio-

ne a ate m

ſe autem in rem peti debet re-
ſtitutio:in perſonali autẽ actione
concluditur ad dandum vel fa
ciendũ aliquid,§ ſic itaque.inſti.
32 de actio.† Itẽ actio in rem poſt
latam ſententiam ſtatim habet
officio iudicis executionem, niſi
eam incidens iuſta cauſa remo-
33 retur.§.ſinal.de of.iud.† In per-
ſonam verò condemnatis hodie
dantur quatuor menſes ad ſol
uendum, l.ij.& iij. C.de vſur. rei
iud quod non ſine ratione ſtatu-
tum eſt,nam qui ad rem alienam
reſtituendam condemnatus eſt,
quam ad manum habet, is ſi dif
fert reſtitutionem rei, quid aliud
eſt,quàm fruſtrationem quęrere?
cui non eſt indulgendum,ſed de
bitori, cum is ex ſuo loculo ſol-
uere debeat, fortaſsis tenui, hu-
manitatis ratione longius tem-
pus erat permittendum, quod ta
men iudicis arbitrio breuius ſta-
tui poteſt,pro qualitate rerum,lo
ci,& perſonarum,ſecundum Vlp.
n l.j ff de re iudic. de quo plenè
er Abb. in c. quod ad conſulta-
onem.de re iud. & Alexand. &
Herc in l.ij. ff.de re iud. † Item
tiones in perſonam, quibus ali
uid dari oportere intẽditur,nun
am exercentur ad ęſtimationẽ
debitæ peremptæ , ſed ipſum
od ex obligatione dandũ fuit,
endum eſt,& ſi ad extimatio
n perueniendum ſit iudicis of
o æſtimandum eſt. Vt inquit
in l.ſeruum, §.vlt. ff.de verb.
ig. † Et actiones in rem ad-
unt extimationem ab actore
ndam, ſecundum Bar.in l.ſti
iones non diuiduntur ff de
o oblig † Item in actione in
fructuum quoque ratio ha-
,differenter tamen & variè,
er varietatem poſſeſſorum.

Alij enim ſunt bonęfid.poſſeſſo-
res,alij cum titulo, alij ſine titu-
lo : alij faciunt fructus ſuos , alij
non , fructuum quoque alij ſunt
percepti, alij non : perceptorum
autem alij ſunt extantes,alij con
ſumpti , alij naturales, alij indu-
ſtriales , nec non perceptorũ alij
ſunt,tales, quos malæfid poſſeſſ.
percipere potuiſſet,& ſi non ne-
glexiſſet,alij ſunt tales,quos ve
rus poſſeſ.id eſt,petitor, percepiſ
ſet,ſi ei poſsidere licuiſſet,& cer
re bonæfid poſſeſ. ſiue cum titu-
lo,ſiue ſine tit fructus ſuos facit,
quos tantum ſua opera percepit,
nempe naturales ad dominũ ſoli
pertinent,vt inſtit.de rer.diuiſ §.
ſi quis à nõ domino.& l.fructus.
ff.de vſur.quod enim in l.bonæfi
dei.ff de acq.rer.dom.dicitur, bo
næfidei emptor omnes fructus
ſuos facere,intelligi debet, & ex
ſua opera , alteriuſue poſſeſſoris
nomine præſtita peruenientes,
hos autẽ fructus ſuos factos bo-
næfid. poſſeſſor victus reſtituere
cogitur,ſi tamen extent, l iulia-
nus.ff.de rei vend. & l.ex diuer-
ſo §.vbi autem alienum.eo.tit.&
l.certum,C.eo.ti.conſumptos au
tem fructus bonæfid.poſ. lucrifa-
cit, niſi in duobus,puta ſi ſump-
tus quos fecerit repetat,vſuraſue
pecuniæ creditori ſolutæ. in iſtis
etiam caſibus fructus eſſe con-
ſumptos cum ſumptib. & vſuris
compenſantur.l.ſumptus.& l em
ptor.ff de rei ven.Malefid.autem
poſſeſſor,nec fructus,quos ſua o-
pera percipit, & ſi titulũ habeat,
ſuos facit , ſicque eos extantes
etiam actionis iure victus reſti-
tuit , conſumptos autem iudicis
officio , vel ſine cauſæ conditio-
ne,compulſus redhibebit , inſtit.
de iud offi.§ & ſi in rem. & l.ex

diverſo. §.vbi autẽ.ff.de rei ven. à percipiendis enim fructibus, etiam malæfi.poſſeſ.excuſabitur, ſi tamen titulo muniatur,l.ſi fun dam.ff de rei vendic.ſi verò titu. careat,& de non perceptis tenebitur, ſi tamẽ percipi honeſtè potuerunt.ff.de rei ven. l.fructus & l.ſi nauis.§ generaliter. eod.titu. fructus tamẽ inhoneſtè quęſitos, poſſeſſor reſtituere cogitur. l. ſi poſſeſſor.la ij.ff de pet.her.Malę-fid autem poſſeſſor ſine titulo, etiam de percipiẽdis condemnabitur, quos videlicet ipſe potuit percipere l.fructus.ff.eo.ti.de rei ven.ſed non in omnes,quos petitor fuiſſet percepturus, niſi malæfid.poſſeſ. fuiſſet inuaſor. l.iiij. C.vnde vi.& in vnico caſu bonæ fid. poſſeſſor cum tit. tenetur ad fructus quos percipere potuiſſet (vt ſi conſcius à debitore eodem quæ fraudatore.in frau.cred.emerit)l.ait prætor § per hanc ff.quæ

37 in frau.cred.† In actione autem perſonali, regulariter non venit condemnatio ad intereſſe & vſuras,& fructus,niſi vbi quis eſt in mora,& inſtrumentum continet diem &pœnam,& creditor ſit ſolitus negociari:& hoc conſtet, ſecundum Bar.per illum text. in l. ſ.j.§ ſi ff de eo quod cert.lo.& in l.j in vlt.char.C.de ſent.quæ pro eo quod inter.& hoc etiam de iure can.ſecundum Ion. in c.ſacro. de ſent.excom.refert & ſequitur Abb.in c.cum venerab de excep.

38 in gl in verb.bonæfidei. † Et in tantum debet conſtare aliter quã per inſtrumẽtum intereſſe(quod lucri ceſſantis, & damni emergentis appellatur) quòd ſi per inſtrumentum promiſi tibi cẽtum ſoluere in nundinis Salerni,& tibi ibi non ſoluantur, promiſi intereſſe ad rationem ſeptem pro centenario,tale intereſſe non debetur , ſed debet aliter probari, notab.eſt doct. Bald. in l rogaſti. §.ſi tibi.ff ſi cert.pet.verſ.quid ergo ſi mutuo.ſequitur Io.de Ana. in c.ſi de vſur.& Alex conſi.xvij. viſo themate col ſi li.iij.& idem d.Alb de Roſ in l.j.in pen.co.C. de ſum.tri & idem conſulit Dec. conſ 39.& cõſ.116.& conſ.323.

39 † Nec ſufficit probari quòd mercator erat ſolitus negociari cum pecuniis. & quòd erat ſolitus negociari cũ pecuniis, & quòd erat ſolitus lucrari ex mercantiis, ſecundum Pau.de Caſt in l.nõ vtique. § nunc de of.ff.de eo quod cer loc.quia non ſequitur, quod ſi habuiſſet dictam pecuniã certitudinaliter lucratus fuiſſet quia poſſibile eſt quòd non fuiſſet lucratus , ex quo multa potuerunt euenire , quòd non lucretur ex mercantiis:vnde ipſe tradit pulcherrimum modũ probandi tale intereſſe vt dicit & refert Deti. in præl.conſi.323. vt probetur quòd habuit præmanibus talem mercantiam de qua fuiſſet lucratus certitudinaliter ſi pec.habuiſſet præ manibus,& quia pecuniã non habuit nõ potuit emere,vel alio modo ſimili poteſt cõſtare, quòd ſi habuiſſet illam pecuniã lucratus fuiſſet,& idẽ in intereſſe damni emergentis,valet quod ipſe indiguit dicta pecu. & quia non potuit habere tempore conuento coactus fuit capere ad cãbium, vt ſuæ neceſſitati ſubueniret,& pro vſuris ſoluit x.& iſte modus probandi intereſſe eſt approbatus per ſac. regium conſi. Neap.& teſtatur Affli. in dec xx. ei ſequitur Aimo.cra. in conſil. 89.nu.4.& hoc caſu bene poteſt

peti

peti ſecundam Deti.in d conſil.
40 cxrj au.ſ.in cauſa Aluiſi ✝Sed
in aliis caſibus poteſt peti & de-
betur intereſſe(vt in lucro quod
conſiſtit, in partu ancillæ vel in
fœtu pecoris)vt l.ſtipula & l.vi-
deamus. ff de vſur & l.ſilius. §.
primo ff de verborum obligatio-
nibus. Item in lucro quod cõſi
ſtit circa rem,puta circa augmen
tum &extimationem precij,quia
res plurimũ valuit à tempore mo
ræ:nam tale intereſſe pariter peti
poteſt & debetur,l.vinũ.ff.ſi cer.
pe.l.in hac.ff.de tritic ſecundum
Gul.de Cun.in l.j.C.de ſent.quę
pro eo quod int. & ſequitur Cy.
iſtam. & ibi Sal. in 22. opp.eod.
41 titulo. ✝ Item quando agitur a-
ctione perſonali,&reus conuen-
tus eſt contumax actor mittitur
in poſſeſſionem cauſa rei ſeruan
dæ,pro menſura debiti in bonis
ipſius,vt tędio affectus cõpareat,
& ſic miſſus non dicitur poſſide
re,ſed detinere,ſed quando reus
eſt contumax in actione reali, a-
ctor mittitur in poſſeſſionem rei
etitæ:& eſt verus poſſeſſor, ve-
um cõparente reo inf an. & pur
ante contumaciam recuperabit
oſſeſſionem,vt habetur in cõſti.
cip.rei vend.& ibi per Affli. &
pſo anno efficitur verus & per
uus poſſeſſor,nec poterit vl'e
s cõtumax recuperare poſſeſ-
nẽ ſuam , licet poſſit agere rei
dicatione.l. cõ'entaneum C.
o & quæ iud.✝Item in actio
erſonali ſi reus eſt cõtumax,
o id miſſus eſt actor in poſſeſ
em bonorũ rei pro menſura
ti declarati ex primo decre-
t perſeuerat in contumacia
nnũ , vt efficiatur poſſeſſor
m bonorum,vel vt vendan
a bona , requiritur ſecun-
dum decretum iudicis , licet per
ſacras pragma. ſanctiones,reo in
eius contumacia, minus tempus
quàm annus ad interponendum
ſecundum decretum ſtatuatur,
ſed ſi agitur actione reali nõ re-
quiritur interpoſitio ſecundi de-
creti,vt per Afflict.in d.conſt.rei
vendicatione,aliàs vero differen
tias quæ ſunt inter actionẽ rea-
lem,& perſonalẽ vide per te.in
43 d.conſt.per Affl ✝Nec in audien
dis his omnibus,inque legendis
actionũ varietatibus,torpeat au-
ditoris anim⁹.Si quidẽ actionib⁹
lis inſtituitur,inſtituta dirimitur,
pecunia quæritur,quæſita ſerua-
tur, perdita recuperatur, iniuria
illata propellitur,quareꝙ quia (vt
dixi) actio perſonalis idem eſt
quòd earum actionũ quæ ex cõ-
tractibus deſcendunt, aliæ rebus
informantur,aliæ verbis,aliæ lite
ris aliæ conſenſibus.Itẽ earũ aliæ
ſunt quibus præciſè intẽditur o-
portere dari,vel fieri, & hæ ſunt
propriæ conditiones. Aliæ ſunt,
quibus non præciſe agitur, ſed
& ſub alternatione intendit, vt
fiat vel detur aut intereſſe præ-
ſtetur,vt in vendicatione, loca-
tione & ſimilibus. Cõdictionum
autem plures ſunt ſpecies, alia
enim eſt incerti condictio , alia
certi,alia indebiti, alia quæ tri-
ticaria appellatur , alia ob cau-
ſam,alia ob turpem cauſam, alia
furtiua.alia ex lege, & alia ſine
44 cauſa ✝Condictio incerti in tri-
bus caſibus ſibi locum vendicat
puta,ego credens me tibi debe-
re decem,quæ in rei veritate nõ
debebam ea tibi promiſi, demũ
cognito quòd ea tibi nõ debeo,
& ſic ſine cauſa promiſi ſuccurri
tur mihi per condictionẽ incerti
quæ & ſine cauſa appellatur,per

qua poſſum condicere liberatio-
nem ab illa obligatione, & erit
forma agendi. Conqueror ego ta
men, quòd ſine cauſa tibi decem
promiſi, idcirco peto te condem-
nari ad me liberãdum à dicta ob-
ligatione, & ad dandam eam pro
rupta & caſſa, & hæc forma agen
di ponitur per Ang. in l. qui ſine.
ff. de cond. ſine cauſ. vbi eſt text.
formalis de hoc, vel ſi ego te ha-
bebam obligatum ad decem, li-
beraui, credens te mihi ſoluiſſe,
competit condictio incerti, per
quam petam te reponi in priſti-
45 nam obligationem. † Et primo ſi
quidem modo non poſſum præ-
uenire creditorem meum, vt caſ
ſetur & annulletur præfata pro-
miſsio, in cuius materia plura iu-
ra municipalia in regno emanata
ſunt, quæ refert auctor noſter in-
fra in octauo actu, qui ſucceſsiuè
ſequitur in iudiciis nu. 8. Secun-
do verò modo recta via poſſum
agere ad decem, & ſi opponatur
de liberatione, replicabitur quòd
ſine cauſa liberatio facta fuit, vel
recta via agi poteſt vt ille reduca
tur in priſtinam obligationem, &
quòd liberatio illa habeatur pro
non facta, tanquam ſine cauſa, nã
& ſi exceptionem volo propone
re, poſſum præueniendo eam in-
tentare principaliter agendo, ſe-
cundum Abb. in c. ſi quis contra.
de foro comp in j. not. & ibi Fel.
& Bar. in l. ſocietatem. §. arbitro-
rum. ff. pro ſoc. & Ale. in addit. ad
Bar. in l. contendat. ff de fideiuſſ
& Bart. in l. cum hi. ff. de tranſact.
tertio modo datur condictio in-
certi, loco condictionis furtiuæ,
quæ non niſi domino datur. l. j.
46 ff. de cond fur † Eſt & alia, vt di
xi, quæ certi condictio nuncupa-
tur. quæ generalis eſt ex commu
ni cauſa competens, ex qua cer-
tum debetur ſiue ex cauſa cõtra-
ctus vel quaſi, ſiue ex cauſa male
ficij vel quaſi. l. certi condictio. ff.
ſi cer. pet. & dicitur certum debe
ri, & peti, quãdo quid, quale, quã
tumue ſit quod petitur apparet.
l. ſtipul. ff. de verb. obli. Item dici-
tur certũ cuius ſpecies vel quan
titas, nomine proprio vel digito
demonſtratur, ſiue aliquibus vo-
cabulis, quę vice proprii nominis
funguntur. l. certum, ff. ſi certum
pet Eſt quoque certi cõdictio du
plex, altera quæ triticaria vocatur
qua petitur quælibet res, ſiue in
re, ſiue in menſura, vel pondere
conſtet, ſiue mobilis, ſiue immo-
bilis ſit, excepta pecunia numera
ta. l j. ff. de cond. trit. & datur non
ſolum ratione dominii. Imo etiã
ratione poſſeſsionis l. j. & ij. eod.
tit. datur autem contra eum qui
debet ſpeciem quamcunque, &
contra eius heredem: non diſtin
ctè à cauſa nec re. Alter enim ſtat
in nomine ſui generis, & vocatur
certi condictio, & de iis hacte-
nus. Pet. Fol. V I. D.
47 † Quid autem ſit neceſſe dedu
ci in iudicio perſonali, & quid in
reali? Dic quod in iudicio perſo-
nali principaliter agẽs debet ha-
bere reum obligatum, ex qua ob
ligatione oritur actio. l. an eandẽ.
§. actiones. & ibi Bar. ff. de exce.
rei iud. alias agens ſine actione
repelleretur à limine iudicij. l. ſi
pupilli: §. videamus. ff de ne. geſt.
& no. in l. vbi pactum. C. de tran
ſac ſic ergo producens libellum
in actione perſonali, debet talem
cauſam aſsignare, ex qua appa-
reat. quòd reus ſit obligatus. l. ij.
§. circa. & ibi gl ff. de doli excep.
vbi eſt illa gl. quæ dicit libellum
non procedere, ſi dicatur, peto
decem,

decem, quia rex eſt in Francia:
quia iſta cauſa non præſupponit
obligationes rei, & habetur in §.
ſic itaque. inſtit. de act. In iudicio
vero reali, ſi loquumur de rei ven
dicatione, duo tamen extrema
ſunt deduceada, & probanda. Pri
mo. ſ. dominium ex parte agētis.
Secundum, poſſeſsio ſiue deten-
tio ex parte rei cōueuti. His duo
bus probatis, obtinet agens l. j. C.
de alie. iud mut. cau. fact. & l. in
rem. & l. officium. ff. de rei vend.
48 Qualiter † autem debeat proba
ri dominium in rei vēdicatione?
Dic quòd debet probari directo,
& eſt difficilis probationis, quia
non ſolum debet probari de titu
lo, ſed eſt neceſſe probari de do-
mino ſui auctoris, aliàs non obti
net, ſecundū Alex. in conſ xcviij.
col iiij. in ij. vol. & in conſ. xj. co. j.
in iiij volum & habetur in deciſ.
xl. conſ. Neap in j. col. de quo vi-
de per Bart. in l. quidam in ſuo. ff.
de cond. inſtitut.

† ADDITIO. Debet enim do-
minium probari per tales actus,
qui de iure neceſſariò concludāt
dominium ſibi competere, & quod
tales actus, & media non poſsint
aliud ſignificare, niſi dominium
auctori cōpetere, ita quòd ſint vni
uoca, aliud quàm dominium non
importantia, & non æquinoca do
minium, & aliud ſignificātia, hinc
dicebat Pau. de Caſt. in cōſ. 238.
in teſtamento Ambroſij vi. col.
dominium volare non debet per
... & alibi conſil. 330. incip. in
...ſa mora per dominam Dorot.
... dicit quòd dominium non
... nec ſtare poteſt in penden
...ratio, quia probatio nō con
...t per poſsibile, imo conclu
... debet per neceſſe, adeo quod
...tio neceſſario non conclu-
dens, nedum non relenat, vt d. l.
non hoc. C. vnde legi. ſed nec fa-
cit aliqualiter rem dubiam de iu
re vel de facto, ſecundum Bal. in
l. ij. C. de bon. poſ. ſecundum tab.
50 † Et ideo non ſufficit in reali a-
ctione probare quod rem emit,
precium ſoluit, & res ſibi tradita
fuit, niſi probent talē rē vendito-
ri, à quo cauſam habuit pertinuiſ
ſe iure dominij, per talia media,
quæ dominium, & non aliud de
neceſsitate concludant, ſecundū
gloſ. & Bar. in l. cum res C. de pro
batio. licet prædicta tria ſuffice-
rent ad probandum quaſi domi-
nium in actione Publiciana, vt in
§. ſed iſti quidem. inſtit. de actio.
ſed non ſufficiunt in rei vendica
tione ad dominium, ſeu rem, ra-
tione dominij obtinendā, ſecun-
dum gl. Pet. Cy Iac. Butr. Io. Fabr.
51 Bar & Sal. in d. l. cum res. † Hinc
eſt quòd eccleſia quæ ſummè pri
uilegiata eſt, agens rei vendica-
tione neceſſe habet probare cla-
rè dominium, quia ei non ſuffice
ret titulo acquiſitionis, niſi pro-
baret auctorem ſuum à quo cau-
ſam habet, verum dominum fuiſ
ſe, ſecundum Bar. in l. ſic. §. ſi mi-
hi, ff. de leg j. & ibi Alex. & Bald.
in l. ſiue autē. §. ſi duob. ff de pup.
52 act. † Nec ſufficit probare rem
quam petit aliquo tempore te-
nuiſſe, & poſſediſſe cū ſua, etiam
ſi cum illa poſſeſſione de præte-
rito concurreret fama viciniæ,
quod res erat ſua, ſecundum Bar.
in l. quidam in ſuo. ff. de con inſt.
& Alex conſ. x. in iiij. vol. & Bart.
& Bald. in l. rem quæ nobis. ff. de
acq. poſ. etiam probaretur quòd
rem locauit, arrentauit, vel in em
phyteoſim tradidit, & tanquam
de re ſua diſpoſuit, per text. iūcta
gl. ſuper verbo locauiſſe. in c. cum

venerabilis de rel.dom. etiam ſi probaretur cēſus ſolui quia cenſus ſolutio aut penſionis, dominium non probat, nec poſſeſſionem, ſecundum glo.ſuper verbo vnam procurationem in c.bonæ memoriæ de appel.& ibi Panor. & late dicā in tract de cenſibus.
53 †Nec etiā ſufficit probare quod auctor agentis ſeu eius præceſſor, aut venditor, vel donator à quo cauſam habuit, rem illam tenuit pacificè, & poſſedit tāquam ſuam: fuitque tentus publice, & notoriè reputatus dominus, quī diu vixit, etiā ſi concurreret fama viciniæ quod erat dominus ſecundum Abb.in c.cum ad ſedē de reſt.ſpol.Bal.& Angel.in §.ſit itaque diſcretis verſ.quęro ij.inſti de act.& etiam ſi eccleſia prædicta omnia probaret nō obtineret ſecundum Bart.in l.legata,ff. de ad.leg.& de prædictis formaliter habes per Gul. de bene. in rep.c Rainutius in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam nu.451.
54 fol mihi 129. Et in quantum ſupra dixerim per contractum locationis, aut per cēſus ſolutionem non probari dominiū, dicit Bart. in l.ad probationē, C.loca.quod hoc procedit niſi quando cōcurrunt alia indicia, pro quo faciūt citta per Iaſ.in l.j lxxxiij.col.C. de iur.emphy.& per Soc conſil. lxxx x.iij.col.& in conſ cclxvj. iiij.col.& conſ.187 ij col. prout refert, & ſequitur Caſſa.in conſ. Burg.in tit.des Iuſtices, & droict de icelles rubrica j.fol.25.nume. 1.& an per ſolutionem cenſus ſeu penſionis quo ad eccleſiam probetur dominium directū, vide Abb in conſilio lxx iij. incip. Ciues quidem Senenſes j lib. & vide Guid.pap. in deciſ.cclxxij. & Rom.in conſi.cxxvj.& dicam plenè in d.tract.meo de cenſib.
55 †Probabitur Dominiū præſumptiuè per extimum, vt dicit Bald. in l.ſi pater C.de actio. emp.per illum tex.& ibidem Bal.in l.quidam in ſ.no.ff.de condi. inſt.t & latè per Soc.in d.conſil & Caſſ. vbi ſupra an contra tertium probetur dominium per extimū vide Aymo Craue.in tract.de ant. temp j.parte.numer. 235.
56 † An probetur dominium per verba enunciatiua contractus emiſſa propter aliud ſi principaliter diſceptetur de ipſo enunciato inter eaſdem partes, & quid in antiquis.vide plenè per A.mo.crauet.in tract.de antiquitate temp. j.parte nume.58.& 59 cum ſeq.
57 †Item probatur dominium per famam in antiquis ſecundū glo. in l.at qui natura, § cum me abſente, ff de neg.geſt.quam dicit ſingularem Angel in l.Titius, ff. quibus mod.pig.vel hypot.ſol.& idem Ang.in d.§.cum me abſente, & doct in l.rem quæ nobis, ff. de acquir.poſſ plenius per Caſſa.in conſuet Bur in tit des Iuſtices, & droict de icelles rubrica j. nume.15.fol 25.pro quo omnino vide Corn.conſ.304. colum. v.verſ.his tamen non obſtantibus lib.iij vbi tenet contrarium niſi alijs indicijs coadiuuetur.ſed Dec.in cap j.iiij.col.extra de appel.dicit quòd communis opinio eſt contra Cor.ſed tu videas concordantias, & veritatem per Aimo.crau.in tract de antiq.temp. nume.302 j parte fol mihi 141. & an ſufficiat fama ad probandum dominium de præſenti : vide ibi.nume. 303. Petrus Foller. V. I. D.
58 † In petitione vero hereditatis, quæ

tis, quæ ſimiliter eſt actio realis,
non eſt neceſſe probare de do-
minio auctoris, ſed ſufficit pro-
bare rem fuiſſe in bonis defun-
cti ſecundum Bar. & doct. in l. he
59 reditatis. C de peti. hered. † Sed
ſi loquimur de actione hypote-
caria, tunc eſt neceſſe probare
debitum cuius vigore res ſit hy-
pothecata, & non habet neceſſe
probare actor dominium debito
ris, ſed ſufficit probare rem fuiſ-
ſe in bonis, & de bonis debito-
ris ita deciditur in deciſ. 383 cō
ſil Neap. & per Soc in conſ. 134.
col. j in j. vol. & Paul de caſtr in
conſ. 168. in ij. vol. quicquid te-
neat Bar. in l. rem alienam, ff. de
pign. act. Et de hac materia qua-
liter ſit agendum in actione hy-
pothecaria, vide Alexā in conſ.
138. col. ij. in ij. vol. & conſ. 108.
in v. vol. & conſ. xcviii. in ij vol.
& in deciſ. 37. & deciſ. xl. conſil.
Neap. & iſte modus agendi, &
probandi debet ſeruari hodie,
quando agitur aſſiſtentia vigore
inſtrumenti, maximè ſecundum
formam regiæ pragmaticæ. † An
autem actio pignoratitia, dicatur
realis vel perſonalis, quilibet fort
è prima facie diceret, quod eſt
actio realis, ſicut actio hypothe-
caria, dum detur ad ipſam rem,
ſcilicet ad pignus recuperandum.
tamen veritas eſt in contrariū,
ſcilicet quòd eſt actio perſona-
lis. Pro hoc eſt tex. formalis in l.
C. de diſtract. pigno & tenet
Bart. in rub. ff. de pig actio. & de
materia eſt gloſſ. magiſtr. in
ræ digeſtorum. § nos verò, in
conſ. in verſic. eaſdem. quæ po-
differentiam inter actionem
pignoratitiā. & hypothecariam,
illa eſt perſonalis, & hæc
Item actio pignoratiua eſt

duplex, ſcilicet directa, & con-
traria. Directa datur debitori ad
recuperandum pignus, ſoluto de
bito, vel aliter ſatisfactio, l. ſi rem,
§. omnis, ff de pigno. actio. Con-
traria verò competit creditori,
quando fuit deceptus in pigno-
re, & datur contra debitorem ad
intereſſe, & ſemper eſt perſona-
lis, l prima in fi. & l tutor. § con-
trariam, & ibi Bartol ff. de pigno.
act. Hypothecar a verò ſemper
competit creditori: tam ad rem
immobilem, quàm ad pignus rei
mobilis, & datur in rem, l pigno-
ris. ff. de pign & l pign. & ibi glo.
C. de pigno. & l eos. C. qui pot.
in pign. hab. Quo ad actionem,
enim hypothecariam, nulla eſt
differentia inter pignus, & hypo
thecam, l. res hypothecæ, in fin.
& ibi gloſſ ff. de pig & eſt gloſſ.
not. in l. ſi fundus, § in vendica-
61 tione. eodem tit. † Vltimò, quia
ſam poſſumus tangere hic iſtam
q. de qua eſt magna varietas in-
ter doct. ſcilicet an petitio here-
ditatis, dicatur merè realis vel in
rem ſcripta Dico, quòd vera, &
magis communis concluſio eſt,
quòd eſt merè realis, vt tenet
Iaſ. & communiter Mod. in ru-
bric ff. ſi certum petatur. & in §.
quædam, inſtit. de act. per l. ſi au-
tem. § ſed & is, ff de rei vendic.
& tenet Bartol. in l. ſed ſi l § pe-
titio. ff de petit. heredit. Contra-
rium tenet gloſſ. in rubr. ff ſi cer-
tum petat quam ibi ſequitur A-
lex. ſcilicet quod ſit in rem ſcri-
pta, per tex. in d. §. petit. & hanc
opinio. tenet Bald. per illum te-
xtum in l. hereditatis, C. de pe-
titio. heredit Ego autem in hoc
conſidero, & puto quod in pun-
cto iuris, opin. gloſſ. & Alexand.
in d. rub. ff. ſi cert. peta ſit verior

& magis ſuſtentabilis. Et præſup
pono, quòd ad hoc, vt actio dica-
tur perſonalis in rem ſcripta, duo
copulatiuè requiruntur. Vnum,
ſcilicet, quòd oriatur ex contra-
ctu. vel quaſi maleficio, vel quaſi.
Secundum requiſitum eſt, quòd
detur cõtra quemlibet poſsiden-
tem, vt no. gl. in l. iij. §. eſt autem.
62 ff. ad exhib. † Sed petitio heredi
tatis oritur ex quaſi contractu,
quod probo, quia non datur niſi
heredi, qui adiuit hereditatem,
ſed eo ipſo, quòd heres adit he-
reditatem, cenſetur quaſi con-
trahere cum debitoribus, & cre-
ditoribus hereditatis. l. apud Iu-
lianum. § finali, ff. ex quibus cau
ſis in poſſeſ. eatur. & l. ex male-
ficiis §. heres ff. de actio. & oblig.
& ibi not. vnde is, qui intentat pe
titionem hereditatis, eo ipſo ꝙ
adit hereditatem, quæ aditio in
ſolo animo conſiſtit. l. gerit & ibi
Bar. ff. de acquir. heredit. cenſetur
quaſi contrahere cum eo, quem
vult petitione hereditatis conue
nire, & propterea hoc reſpectu
poteſt dici perſonalis, & quia trã
ſit cõtra quemcunque poſsiden-
tem pro herede, vel pro poſſeſſo
re. l. regulariter. ff. de pet. heredit.
hoc reſpectu poteſt dici in rem
ſcripta. Non obſt. d. l. ſi autem. §.
ſed & is. ff. de rei vend. quia licet
ibi dicatur, quòd eſt in rem, non
tamen per hoc ſequitur, quòd ſit
merè realis, cum poſsit exponi in
rem ſcripta: vt dicit in ſimili tex.
in l. metum. §. cũ autem. ff quod
metus cauſ. maximè cum habea-
mus textum expreſſum in dicta
l. hereditatis: qui dicit, quòd eſt
actio perſonalis miſta, & iura de
bent iuribus concordari, l. non
eſt nouum. ff. de leg. Minimè
obſtat quod dicit Bartol. in dicto
§ petitio. dum dicit, quòd eſt rea
lis: tamen præſtationes perſona-
les veniunt officio iudicis deſer
uienti illi actioni reali, quia hoc
eſſet deſtruere tex. in dicta l. he-
reditatis. ibi, cum miſtæ perſona-
lis actionis ratio hoc reſpondere
cõpellat, &c. vbi probatur, quòd
in petitione heredit. eſt admiſta
actio perſonalis. Ergo nõ veniũt
officio iudicis, ſed iure perſona-
lis actionis, cum non ſit receden
dum à proprio ſignificatu verbo
rum. l. non aliter. ff. de lega. iij. Si
quis tamẽ vellet tenere commu-
nem opin. quòd ſit realis, poſſet
ſe fundare, quia petitio heredita-
tis eſt ius vniuerſale, in quo poſ
ſunt eſſe reales & perſonales præ
ſtationes, tamen omnia iſta fa-
ciunt vnum corpus, & ſic vnum
ius vniuerſale, quod appellatur
hereditas. l. nihil. ff de verb. ſigni.
quę hereditas reſpectu iuris vni-
uerſalis, eſt quid incorporale: vt
inſt. de reb. corpo. & incorpo. §. j.
vnde is, qui intentat petitionem
hereditatis, dicit ſe habere ius in
illo iure vniuerſali: meritò dici-
tur actio realis: quia datur ad rem
licet incorporalem: vnde licet ve
niant præſtationes perſonales in
ea, tamen veniunt acceſſoriè, tan
quam incluſæ in corpus vniuer-
ſale, & eſſet inconueniens quòd
actio ſumeret denominationem
à ſuo acceſſorio: & hoc expreſsè
probatur ex d. §. petitio. vbi dici-
tur, quòd petitio hereditatis licet
ſit in rem, & ſic præſupponit hoc
eſſe principale: habet tamen quaſ
dam perſonales præſtationes, ſci-
licet, eorum, quæ à debitoribus
ſunt exacta, &c. per illa verba pa
tet, ꝙ veniunt acceſſoriè in con-
63 ſequentiam. † Nõ ob. d. l. hered.
C. de pet. her. quia debet intelli-
gi, &

gi, & diſtingui per d. §. petitio.l. ſed & poſteriores,ff de leg. ſcilicet quod habentur admiſtæ perſonales præſtationes, acceſſoriè tamen, vt ſuprà dixi. Et pro hac opi.communi.eſt tex in d.l. ſi autem.§.ſed is,ff. de rei vendica. vbi æquiparat rei vendicationem petitioni hereditatis,& dicit vtranque eſſe in rē. Rob.Venu.I.V D.

Iudiciorum quarta diſtinctio.

1 *Iudicium aliud vniuerſale, aliud generale,& aliud particulare.*
2 *Differentia, quæ ſit inter iudicium vniuerſale,& generale.*
3 *Societas quid ſit.*
4 *Societas quadrupliciter contrahitur.*
5 *Societas tacita quando, & inter quos contrahitur,& num 6.vſque ad num.13.*
Socius ſi fecit maiorem impenſam quàm alter,an in diuiſione repetat.
Socius qui habebat maiorem familiam,quàm alter, an debeat habere minorem partem.
Socius qui habuit plures filios qui operantur: an debeat habere maiorem partem.
Frater ſi negotiatur de pecunia communi, an id quod lucratur, teneatur communicare
Societas nunquid licitè cōtrahatur, vt vnus ponat operā alter pecuniā.
Socij an poßint paciſci,vt vnus habeat duas partes lucri,& damni, & alter tertiam.
Paciſci an poßit inter ſocios, quod capitale ſit ſaluum.
Pactū an valeat, quòd vnus ſocio rum habeat duas partes lucri, & tertiam damni.
22 *Pactum vt vnus habeat tres partes lucri,alius quartam,an valeat.*
23 *Socij, quorum vnus poſuit capitale, alter operā tantū,& capitale perdatur,an damnum ſit commune.*
24 *Socius proficiſcens ex cauſa ſocietatis,an extrahat ante omnia expenſas itineris.*
25 *Societatis ſignum an remaneat penes ſuperſtites in ſocietate.*
26 *Societas inita vt duret quinquennio,& vnus poſuit capitale, alter operam, an ſi in primo anno perditum ſit capitale,debet cogi ad ponendum aliud.*
27 *Societas contracta ad commune lucrum,& de lucro,ita quòd debeat infra menſem reddi ratio, an ſi reddita non ſit infra mēſem audiatur*
28 *Socius an teneatur conſocio reddere rationem de geſtis & adminiſtratis,& quid ſi non reddit rationem ad quid teneatur,num 29.*
30 *Vendita res communis, an cenſetur de voluntate ſociorum, & quid ſi dicatur rem pluri precio venditam, & num.31.*
32 *Pater ſi dedit pecuniam filio, vt ex ea lucretur,an lucrata per filium communicentur alijs filijs.*
33 *Ceßio occaſione ſocietatis, an ducatur ex cauſa neceſſaria.*
34 *Socij diuidentes ſocietatem,qualiter conſeruabuntur in omnes à contractibus initis.*
35 *Lucrum inter ſocios qualiter diuidatur,ſi nihil ſit de eo conuentum.*
36 *Aequalitas inter ſocios, an conſideretur,nedum reſpectu numeri pecuniarum ſed & bonitatis.*
37 *Emptio & venditio quādo dicatur perfecta,& nu 40.41 & 45.*

Emptio-

38 *Emptio qualiter ſolo conſenſu perficiatur. & num 39*

42 *Venditio an intelligatur facta per hæc verba, videlicet, voi me vendere il tuo cauallo, ſi ille dixerit che ſi, & che ne volea cento fiorini, & ille dixerit chende volea dare cento fiorini bolognini, & ille dixit tu me hai inteſo.*

43 *Emptorum quis præferatur, ſi vnus emit à domino, alter à diſcipulo*

44 *Vēditio an valeat, ſi dicatur vēdo p x. & illo pluri quo Titius extimabit*

46 *Fides de precio quando dicatur habita & nu. 47.*

48 *Emptio per teſtes qualiter ꝓbatur.*

49 *Arra facit rem deſinere eſſe integram, & quando, & an ſi pars ſe pœniteat, vltra duplicationem arrarum poſſit agi ad intereſſe & num 50 & 51.*

52 *Emptio, & venditio, quando dicatur perfecta in rebus quæ pondere, numero, vel menſura conſiſtunt.*

53 *Signatura facta in vegete vini, an transferat dominium.*

54 *Periculum diminutionis precij rei emptæ, ad quem ſpectet.*

55 *Promittens tibi vendere, an ſi nolueris emere tenearis*

56 *Vendere mihi offerentem an poſſim cogere vt vendat.*

57 *Vendito equo, cenſetur vēditus cum freno & ſella*

58 *Vendito equo, ſi moritur intra triduum, an poſſit agi redhibitoria.*

59 *Venditor animalis ſi expreſſe proteſtatur ſe nolle teneri de vitijs, an nihilominus tenetur, & num. 62.*

60 *Emptor agens redhibitoria, ſi pendente iudicio res eſt effecta ſana, an iudicium procedat.*

61 *Vendens rem pluri pretio, quàm in conſilio fuerit ſtatutum, an venditio valeat.*

63 *Redhibitoria, ſi in vna tantum re habuerit locum & duæ res ſint venditæ, an pro ambabus competat.*

64 *Venditio facta ad certam menſuram, quæ non præſtatur, an agatur quanto minoris.*

65 *Emptorum mercium quis præferatur. & num 66*

67 *Emptorum ſi vnus offert precium, & inſtat ſibi vt partem rei emptæ in communi tradatur, an repellitur.*

QVARTA principalis diſtinctio indiciorum
1 eſt. † Quia iudicium aliud eſt vniuerſale, aliud generale, & aliud particulare. Iudicium vniuerſale, dicitur illud, in quo agitur actione vniuerſali, prout eſt iudicium petitionis hereditatis: nam hereditas continet vniuerſum ius. l. nihil. ff. de verb. ſig. Item, iudicium dotis: nam ſimiliter dos continet ius vniuerſale: vt no. Bart in rub. ff ſol. mat. col. fi. idem in peculio, & aliis ſimil. Iudiciū generale eſt illud, in quo deducitur actio generalis, vt eſt actio tutelæ, actio pro ſocio, & ſim. l. & ideo appellatur generalis, quia ſub vna actione comprehendit plura capi. puta adminiſtrationē vini, olei, frumenti, & aliorum negociorū, ita declarat Spec. in tit. de actio. ſeu peti § ſequitur. col. xij. ver. & no.
2 d. ver. differt. Quæ autem ſit differētia inter iudic. vniuerſale, & generale: ponit Spe. in d. ver. differt: & tāgit etiā aliqua in d. §. ſequitur. la prin. Et in effectu iudicium

ciū vniuerſale cōprehendit vnū corpus vniuerſum, & plura iura habet ſub ſe Generale verò comprehendit plura cap. ſeparata, & vide ibi plenius per eum iudiciū.
2 Particulare eſt illud quod comprehendit vnā tantum rem. prout eſt rei vendicatio, act. o ex empto, ad vnā rem, vel ex depoſito, vel ſimilis, ita hæc omnia declarātur per Spe. in d. §. ſequitur & ibi vide. Rob. VenuſV I D.

ADDIT. Exēplificat (vt vides) dominus Auctor hic iudiciū generale inter alia in actione pro ſocio. & iudiciū particulare in actione ex empto, quæ quidem actiones ſunt in iudicijs frequentiores cæteris alijs, nihil tamē de eis dicit: Quare aliqua dicenda cenſui, & primò in actione pro ſo-
3 cio. † Illud præ cæteris ſcire oportet, quid ſit ſocietas, & cuius naturę. in quo tex. in l. verum. ff. pro ſoc. inquit, ſocietatem eſſe quandam fraternitatem, ſed ſecundū Grammaticos, ſocietas eſt fortunę, & periculi participatio: quę fit cum ſocium ad aliquod negociū gerēdum nobis adiungimus. Cic. in Ver. Video enim permulta eſſe crimina, quorum tibi ſocietas cum Verre eiuſmodi eſt, vt eam in accuſando attingere non audeas Liu. 8 bel. Maced. Decreuerunt renunciandum ſocietatem Achæis l. b. 1 ab Vrb inſida regni ſocietas. nam ſocius ille proprius dici poteſt, qui pari conſilio, ſpe, & periculo rem aliquam cum altero aggreditur. Cic. 5. Ver. Nam ſocij putandi ſunt. quos inter res communicata eſt, & inter negociatores quęque ſocij dicuntur, qui lucri damnique communionem inierunt. Cic. pro Q. Roſc. qui ſocium fallit, in virorum bonorum numero non eſt habendus Societatis itaque coniunctio fortunarum etiam periculi communionem importat: eiuſque naturæ eſt, vt partes ſint æquales, niſi aliud ſit dictum, nam agi & paciſci poteſt, quòd ad vnū ſpectent duę partes lucri, ad aliū tertia: ſi is qui plus debet habere plus cōtulit ſocietati, vel pecuniæ vel operis, vt l. ſi non fuerit, ff pro ſo. al. àt ſecus: dicitur enim ſocietas, quando lucra & damna communicantur, ſecundum Bartol. in l. vnus in prin. ff. pro ſoc. & ad prædicta, quæ ſit natura ſocietatis vid. de Soc. conſ cclxv. col. vij. verſic. iij. & vlt. & quòd pacta debent eſſe æqualia, aliàs non valet ſocietas, ſecundum Soc. in conſ. ccxcj. col. iij verſ ij. i or. in ij. libr.

4 † Illud præuidētis prope eſt, quotuplex ſocietas cōtrahatur? & certè dupliciter cōtrahi ſocietatem, inquit tex. inſtit. pro ſoc. in prin. & l. conſenſu ff. de act. & oblig. tacitè videlicet, & expreſſè. Item contrahitur ſocietas vniuerſorū bonorū, & vnius negotiationis tantum, l. ſocietas contrahitur. ff. pro ſoc. de quo plenè per Dec. in conſ. lxvj. in j. lib ij. col. & ex hoc infert Bart. Soc. in conſi. 87. j lib. in vlt col verſ. tamen ne minimè obſtantibus, quòd ad præſumendum contractum ſocietatis ſufficiunt actus, qui ſolent fieri inter ſocios: etiam ſi non inferāt neceſſariò ad inducēdam ſocietatem, exemplum ſecundū eam (ementes rem communē pro indiuiſo, videntur contrahere ſocietatem) l. nihil. ff. com. diuid. & ibi Bar. & Bal. in l cum proponas C. pro ſo. & tamen cōſtat, quòd talis actus fieri poteſt citra ius, & nomen ſocietatis, l. vt ſit pro ſocio actio.

ff. pro

ff.pro ſoc.Item præſumitur cõtra
cta ſocietas ex librorum intitula
tione ſociorũ,& ſi vis videre quã
do,& ex quibus actibus videatur
contracta ſocietas,vide Bart.in l.
Tit.§.alter.ff de adm. tut. & Ale.
in conſil.xxxvj. in iiij.volumine.
5 †Conſequen.eſt videre nũquid
tacita ſocietas intelligitur cõtra
hi inter aliquos,quorũ alter tan-
tum negociatur alter verò non?
in quo Bar.in l.ſi patruus.C com
mu.vtr.iur.in fine dicit quòd nõ
videtur contracta ſocietas , quia
ille qui negociatur , magis vide-
tur donare, quàm ſocietatẽ con-
trahere.l.v.ff pro ſoc & hoc dicit
ipſe procedere,etiam ſi commu-
nicantur lucra,quod & repetit in
l.Titium § altero.ff de admi tut.
cuius dicti rationem reddit, quia
non videtur cõtracta ſocietas, ex
quo alter qui non negociatur ni
hil ponit.l j.in fi.ff.pro ſocio. At
Bald.in d l.ſi patruus. in fi.col in
quit,quòd etiam ſi alter non ne-
gociatur, videtur contracta ſocie
tas, dummodo ille alter qui non
negociatur omnia quæcunque ſi
bi aliũde obuenerint,ponat in cõ
muni(puta ſi aliquid ſibi obuenit
ex reditu præbendæ vel ex donis
vel ex dote)ſicut dicimus de iis,
quorum vnus negociatur in vna
arte,alter ſi quidem in alia:(vtpu
ta vnus in mercantia, alter in ad
uocatione)& tamẽ lucra inſimul
cõferunt & cõmunicant, & iſtud
dictum Bald. ſequitur Socin. in
conſ.clx.in ij. colum.verſic.ex fa
ctis autem.in ij lib & ſic iudicio
meo vt ſaluetur dictum Bart. di-
cendum eſt eius dictum procede
re, quando alter, qui non nego-
ciatur,nihil ponit in communi,&
ſic vtrunque dictum ſaluatur , &
ſequitur dictum Bal. Alexand.in
conſi.xlix.j.lib.& refert ita tene-
re Pet de Anch in conſ 289 ma-
teria de qua quæritur , & ad hoc
vide Soc in conſi.192. in verſic.
circa ii.q.in libr.ij.& Lud.de Ro.
in conſ.291 inci. cum iſti fratres
lucra eis & conſ 470.cum iſti fra
6 tres.†Sed vt perfectè ſciatur ve
ritas iſtius hæſitationis. Bar.in d.
l.ſi patruus. ponit quatuor caſus:
quorũ primus eſt. quando plures
ſunt fratres, quorum alter eſt pu
pillus, alij maiores. Quo caſu ſe-
cundum eum inter eos non vide
tur contracta ſocietas l.vt in con
ductionibus ff pro ſocio.ſequitur
Ange.conſulendo in conſil.lx.in
princ.& Bal.& Sal.ibid.& Pau.de
Caſt.in conſ.183.vbi ponit,quan
do fratres mortuo patre habent
fundicum communem,in quo ſe
exercent , & eorũ alter frater eſt
minor pupillus:& tamẽ ipſe etiã
ſe exercet in fundico,nam etiam
iſto caſu non intelligitur contra-
cta ſocietas inter eos:& Lud.Ro.
in conſ.182. incip.omnipotentis
dei.in caſu propoſito præmitten-
dum:idem ſequitur Bart. Soci. in
conſ.lx.in ij.lib.in iiij.col ver.nec
præmiſſis.& conſ 87.in j.libr.be-
ne verum eſt quòd idem Soc. in
d.conſ.clx in v.col.verſ.reſponde
tur: conſuluit , quòd ſtante dicta
opinione pro vera poteſt renoua
ri,& contrahi ſocietas inter eos,
quorum vnus eſt pupillus cum
tacita auctoritate tutoris ipſius
pupilli, puta, quia ipſo præſente,
& vidente, fuit perſeueratum in
ſocietatem.& fuerunt facti actus
ſociales , ex quibus infertur ſo-
cietas , & iſtud etiam ſequitur
Paul.in conſilio lxxxvij. ſecundo
volumine. & ſequitur Decius in
conſil.xxi.j.libro, in principio.de
quo per Bar. Cæpol. in conſil xl.

in

in conſiliis ciuilibus, quòd proce
dit opinio Bar. de qua ſuprà, etiã
ſi tractaretur de vtilitate pupilli:
ſecundum Bal in l. cum oportet.
in princ in iij. col. C. de bon. quæ
lib. & ſequitur Iaſ. in l j. C. qui te
ſtam. fa. poſſeſ. num. 6. ſed in hoc
contrarium tenuit Lud. de Rom.
in conſ. 453 viſa principali con-
ſtitutione: & ſequitur Socin. in
conſil. clx. in ij. lib. iiij col. verſic.
ſed ad hanc. vbi dicit. quòd opin.
Lud. ſuſtentabilior eſt: cum pupil
lus poteſt acquirere ſine aucto-
ritate tutoris §. pupillus. inſtit. de
inutil. ſtipu. vnde quòd pupillus
non poſsit obligari in eius fauo-
rem inductum eſt, ergo aduerſus
pupillum intelligi non debet: vt
dicit tex in l. iij § diuus ff. de car
bo edict. de quibus vide Caſſ. in
conſ. Burg in tit. des ſucceſsions.
rub. vij. fol. 244. nu. 24. cũ pluri.
ſeq. & per Rom. in conſ. 413. nu.
8. videtur igitur tenere Caſſa. in
loco de quo ſuprà, quòd ſi expe
dit papilio, bene intelligitur con
7 tracta ſocietas † In caſu verò quo
pupillushabuerit tutorẽ, qui com
municat aliis ſociis, & alij ſocij
ipſi, videtur tunc inter eos licitè
contracta ſocietas, vt ſuprà dixi,
& videtur firmare Bal. in d. l. ſi pa
truus, in vlt. col. & in l. mandatũ.
8 in ij. oppoſ. C. mand. † Et ſi pater
mandet in teſtamento communi
nomine exerceri mercantiam, &
negotiationem, etiam quod vnus
ſit pupillus, videtur contracta ſo
cietas, vt eſt text. in l. qui nego-
tiationem. in princip ff. de adm.
tutor. & ita dicit Bald. in dicta l.
cum oportet. motus per textum
in dicta l. qui negociationem.
9 † Sed in adulto qui exceſsit pu-
pillarem ætatem, licet non ha-
beat curatorem, videtur contra-
hi ſocietas, vnde dicit do. Alexã.
in conſi. xlix. in primo volum. in-
cipien. maturè. quarta col. & in
10 conſil. xxxij. in ij. lib. † Et ſimi-
liter ſi pupillus poſtquam exceſ-
ſit pupillarem ætatem, ſi habuit
ratam ſocietatẽ, manebit rata ſo-
cietas, & valida eſt, ſecundum
Alexand. in conſil. xxiij ſecunda
colum. lib. ij. & ſequitur Iaſ. in di
cta l qui teſtament. face. poſſ. ſed
quatenus allegat Alexandrum in
conſilio xxiij voluit allegare, in
11 conſilio 36 in iij † Diuerſus ta
mẽ eſt caſus, cum omnes fratres
ſunt maiores natu, & neuter eo-
rum negociatur, quia fortè ſunt
nobiles: tunc enim dicit Bartol.
quod quamuis hereditatem pa-
ternam indiuiſam poſsideant, ta-
men non præſumitur inter eos
contracta ſocietas, niſi expreſsè
ſit dictum, & cum Bart. tranſeunt
Raph. Paul. de Caſt. & Fulg. in d.
l. ſi patruus. in pen. col. circa fin.
& ibi Sal. Contrariam verò opi.
tenuit Bald. ibidem, in penul. col.
inquiens, quòd licet nobiles non
faciant mercantiam, tamen om-
nia quæ eis obueniunt dona, &
ſalaria, & quaſcunque dotes con
ferunt & communicant, videtur
ex iis inter eos contracta ſocie-
tas, & hanc opi. atteſtatur eſſe ve
ram Alex. in conſi. 49 in j. lib. in-
cip ponderatis: & conſil. 36. iiij.
lib. & Ang in conſi. cx'j. incipien.
Vannucius. ſed Phil. Dec. in conſ.
xxj. in j. lib. in antepen. col. vide-
tur tenere opin. Bart. Iaſ. verò in
d l. j. num. 7. poſt relatas opinio-
nes concludit, quòd facienda eſt
regula, quòd ſi ſunt plures fratres
maiores natu, quorum neuter ne
gotiatur: mortuo patre, quam-
uis hereditatem indiuiſam te-
neant, non tamen inter eos cen
ſebitur

ſcebitur contracta ſocietas, & hoc
modo procedat opin Bar. limitatur
iſta regula niſi interueniſſent
alij actus communes, & ſociales
licet non quæſtuarij nec mercatiles,
& hoc modo procedat opi.
12 Bal. & ſequacium. † Alter diſsimilis
caſus proponitur quando
vnus negociatur alter verò minimè:
iſto ſi quidem caſu dicit
Bar. quod non intelligitur contracta
ſocietas: quod non procedit
ſi ille qui non negociatur ponit
omnia quæcunque ſibi obueniunt
in communi, & in hoc videatis
ſcripta Decij in conſi. xxj.
13 in iij. col. & dixi ſupra † Inſuperque,
non obmittam alium dari
caſum i quo omnes fratres mortuo
patre negocientur, & tunc
abſque dubio omnes admittunt
contractam eſſe ſocietatem. dicit
tamen Bart. quod cenſetur contracta
ſocietas illius negociationis
tantum, quam gerunt, & non
aliarum: quod quidem intelligit
Bald. in d. l. ſi patruus in vlti. col.
procedere in actibus, & negociationibus
vniformibus: vtputa
ſi omnes iſti fratres ad inſimul
gerunt mercantiam lanæ: Tunc
enim verum eſt quòd non videtur
contracta ſocietas niſi in illa
negociatione: adeo quòd ſi vnus
emerit fundum non eſſet communis,
licet emiſſet ex pecunia
communi: ſed in actibus difformibus,
& varietatem habentibus
credit Bal. quòd omnium bonorum
intelligitur contracta ſocietas,
ſed opin. Barto ſequitur ſimpliciter
Paul. in conſil. 66 incip.
attingā breuiſsimè j. lib & Alex.
in conſ. 72. in iiij. lib. & idē Alex.
in l. cum duobus. § Papinianus,
ff. pro ſo. de quo per Soc. in cōſi.
162 in ij. lib. ver. poſtremo & in
conſ. 192. incip. capio difficultatem
verſi. circa ſecundam. ſed ſi
bene aduertatur opi. Bald. eſt de
mente Bar. in d l. ſi patruus, & in
§. altero: nec ipſe negat id quod
dicit Bal. dum dicit, quòd ſi communicant
lucra vnius negociationis
tantum illius videtur contracta
ſocietas, quaſi velit quod
ſi per eos fierent actus diſsimiles,
quia non ſolum communicāt
lucra in illa negociatione, ſed
vndecunque obueniūt. & negocientur
in pluribus rebus, nō ſolum
illius negociationis, ſed omnium
bonorum, iure cenſetur
contracta ſocietas, & iſtam limitationem
Bal videtur ſequi Lud.
de Ro in conſil 291. & ſequitur
14 Iaſ. in d. l. j † Sed illud cōſequens
eſt videre, nunquid ſi ſunt duo
ſocij quorum vnus fecit maiorē
impenſam quàm alter in domo,
an in diuiſione poſsit hanc impenſam
repetere, & negat Bald.
in l pe. C de coll. bo at Iaſ. Alex.
Fran Cur. in addi & Ang. in lect.
Flor. diſtinguit quòd aut ſunt
ſocij omnium bonorū, & bene
dicit Bald. aut vnius tantū negociationis
ſunt ſocij. & iſto caſu ſi
vnus ſociorū facit maiorē impenſam
quam alter poteſt ab eo repetere
per l. ſocium qui in eo §.
fin. & l. ſi vnus, §. quid. ff pro ſoc.
Bar. Caſſ. in cōſue. Burg in tit. des
ſucceſsiōs rub. vij fo 243. nu. 17.
ſequitur hanc diſtinctionem ſed
eam limitat vno caſu niſi impēſa
quæ fieret non eſſet neceſſaria
neque vt lis ſocietati quia tunc
imputabitur in parte, illius rōne
15 cuius facta eſt impenſa. † Prædictis
non modicè affine eſt, quod
ſi vnus ſociorum habet magnam
fami

familiam, cum alter eſſet ſolus, at ille qui habebat magnã familiã, habebat curam totius domus rei domeſticæ, & familiaris, non debet ex hoc ſocius qui fuit ſolus habere maiorem partem habita ratione ad expenſas factas per ſuum ſociũ in ſua familia, ſecundum Pau. de caſt. in l. pe. C. de col la. quod & repetit in l. ſi paterno. C. de nego geſt. & idem ſequitur
16 Iaſ. in d. l. pen. nu 5. †Sed ſi duo ſint fratres mercatores, & negociatores quorum vnus habet plu res filios qui tota die lucrantur. Alter vero nõ habet filios, ſi quæratur, nũquid in diuiſione debebit habere maiorem partem, ille qui plures filios habebat? indubi tanter eſt reſpõdendum quod ſi non ſunt ſocij omniũ bonorum debet haberi ratio operarũ filiorum, & ſic plus debet habere, ſecundum Ang. in l. ex duob ff. de neg geſt. & idẽ tenet Bal. in d. l. ſi patruus. in pen. q & Bal. in l. j in xj q. C pro ſo. & ſequitur Iaſ. in d. l. pen. in fi. ſed tu vide Ange. in conſi. cxxj. inc. Vannucius qui loquitur in ſocijs vniuerſorũ bono rum, & cõcludit ꝙ habetur ratio operarum filiorum, pro quo vide Soc. in conſ. iij. col x. in iiij. lib. & Alex in conſ 99 per totum in ij.
17 lib †Sed finge quod vnus fratrũ de communi pecunia facit mercantiam an id quod lucratur veniat cõmunicandum? Bar. in d. l. ſi patruus. dicit quod aut gerit mercantiam nomine proprio aut cõmuni, ſi nomine proprio nõ venit communicandum, ſi non erat tutor alterius fratris: ſi verò com muni nomine puta quia intitula tio libri dicebat, hic eſt liber mei & fratris, & iſto caſu venit communicãdum id quod lucratur, &

idem dicit Bald. & Sal. ibidem.
18 †Nunquid licitè cõtrahatur ſocietas vt vnus ponat totam pecuniam, alter vero operam tantum? & dicendum eſt quod ſic, tam ſecundum leges quam ſecundum canones l. prima. C. pro ſo. & l. v ff eodem titu. & in cap. per veſtras de dona. inter virum & vxo. & per Bald. in d. l. j. C. pro ſoc. & ſi non erit dictũ, pro qua parte debeat lucrũ, & damnum diuidi, intelligitur tamen quod æquis portionibus diuidatur, adeo ꝙ lucrum, & damnũ debet eſſe commune l. ſi non fuerit, ff. pro ſo. & Bar. in l. vnius, ff. eo. tit.
19 †Sed an paciſci inter ſocios poſſit vt vnus ferat duas partes lucri, & damni, & alter tertiã: ſi ille qui plus habet, plus confert ſocietati in pecunia, opere, vel induſtria ꝙ correſpõdeat illi pluri? dicas quod ſic: vt in l. ſi nõ fuerit in prin. & l. quid eum in ſi ff. pro ſoc. alias ſi plus non cõfert, eſſet pactum illicitum, ſecundũ Azon, quem ſequitur Acc. in d. l. ſi non
20 fuerit. †Sed an paciſci liceat ꝙ capitale ſit ſaluum, & eũ ponẽti reddatur, & lucrũ diuidatur? Bal. in l. j. C. pro ſo. tenet quod nõ, & ſequitur ibi Sali. & cet. docto. & Hoſt. in ſumma de vſur. & firmat do. Amb. de vigna. in tep. c. ſalubriter de vſur. concl. iiij. nu. 146. & hoc verum eſt vt tale pactum non poſſit fieri per eum qui ponit pecuniam, ſed bene fieri poteſt per eum qui ponit operam tantum, ſecũdum doct. ſed idem Amb. vbi ſupra concludit, quod etiam iſto caſu ſi hic talis vellet lucrũ eiuſdẽ rei in qua non vult damnum, etiã quo ad eum nõ licet, miror tamen quod Gram. in conſilio lxxx. in ciuilibus teneat quod

quod valet pactũ quod capitale
ſit ſaluum, & lucrum diuidatur,
ſed Rom. in conſil. 500. inc. ſum-
marius quæſtionis, tenet tale pa
ctum non valere quia ſapit vſu-
ram, ſed ego teneo cum domino
Giam. in caſu propoſito de pecu
dibus, & ouibus: cum conſuetu-
do paſſim admittat illum contra
21 ctum. †Sed an poſsit fieri pactũ
quòd vnus ſociorũ habeat duas
partes lucri, & tertiam damni: vel
econtra duas partes damni, &
tertiam lucri: & dicas quòd non:
vt eſt tex. in l. Lucius ff pro ſo &
concludit idem do. Ambr. vbi ſu
prà, dicens, quòd tunc valeret ta-
le pactum, vt vnus habeat tres
partes, alius quartam, vel quintã,
aut ſextam, ſi modo ille qui plus
habet plus in ſocietate poſuerit,
aliàs pactum eſſet illicitum, & po
22 nit Bald. in l. j. C pro ſoc. †Item
nõ valet pactum, vt vnus habeat
tres partes lucri, alius quartã, &
periculum capitalis ſit cõmune,
quia lucrum ſentiret pro tribus
partibus, & damnum ſentiret pro
dimidia: vt concludit do. Amb. in
d. c. ſalubriter. in vij conclu. & ibi
etiam quærit an valeat pactum,
vt ponens capitale habeat lucrũ
ad diſcretionem alterius ſocij, &
dicit quod valet, vt in viij. concl.
23 † Quid enim ſi vnus poſuit ca
pitale pecuniæ, alter verò operã
tantum, accidit quod capitale ca
ſu fortuito deperditũ eſt: an iſtud
damnum debeat eſſe commune,
regula eſt quòd non, ſecundum
gl. in l ſi non fuerit ff pro ſoc. li-
cet teneat cõtrarium in l. j. C. eo.
ſed primam opinionem approbat
Bar in d l. j. & Ange. de Peruſ. in
tract de ſoc in xij. art. rationẽ red
dit Bal. in d. l. j. quia ſufficit quòd
ille qui poſuit operam ſuſtineat
damnum ipſarũ operarum, & hęc
eſt communis ſententia: vt cõclu
dit do Amb in rep. d. c. ſalubriter.
in xij concl. nu. 174. limitatur ta-
men ſecundum eum iſta commu
nis opinio. Primò, niſi per pactum
aliud eſſet conuentum: quia ſer-
uandum eſſet pactum, de quo o-
mnino videas Bar. Soc. in conſil.
265. in ij. in ij. difficultate, vbi co
pioſiſsime, vbi tandem conclude
re videtur, & dicere ſimpliciter,
quòd valet pactum in quo dam-
num capitalis ſit commune, & di
cere quod non valet ſunt falſiſſi
ma, ſed iudicanda ſunt prout ipſe
ibi conſiderat: Bal. verò in conſil.
lxv. incip. videamus quæ ſocietas
eſt. lib iiij. videtur ſimpliciter te-
nere, quòd ſi perditum eſt capi-
tale, damnum debet eſſe commu
ne: & idem Bal. in conſil. 493. in-
cip. multiloquium. in iiij lib. tenet
tale pactum valere, & quod ſi ta
le pactum minimè appoſitum re-
periatur tunc dicẽdum eſt, quòd
ſi capitale ſit communicatum in-
ter ſocios, & vterq; eſt dominus
pro parte, & tũc capitali perdito,
damnum erit commune: ſed ſi do
minium non fuit translatum, exẽ
plũ (vt in inſtitore) nam ſi ſocius
q immittit operã, eſt inſtitor prin
cipaliter, ſed in quęſtu eſt ſocius,
& tũc periculũ capitalis eſt dam
ni, & ita dicit debere intelligi cõ
trar. opi. Sed cogita dũ caſus eue
nerit. Secũdò limitatur d. cõcl. ni
ſi conſuetudo eſſet ꝙ damnũ ca
pitalis eſſet cõe. Tertio lim. vt nõ
procedat, qñ pecunia eſſet ſtatim
deperdita ante poſitionẽ operarũ
& ante eas poſitas, ſecundũ Ang.
nam eo caſu damnũ capitalis erit
commune, & ita dicit Ambr. in
24 loco, de quo ſup. †Nec incõue-
nit, ꝙ vnus ſociorum ex cauſa ſo
cietatis

cietatis proficiſcens expẽſas quas
ex corpore ſocietatis extranat:
quia non dicitur lucrum niſi de-
ductis expenſis,ſecundum Iac.de
Aret.& Cyn.in l.j.C.pro ſo.& ibi
ſequitur Bal. & do. Amb. vbi ſu-
25 prà. † illud etiam inueſtigatio-
ne dignum eſt nunquid ſi plures
mercatores fuerũt ſocij in aliqua
mercantia,& minor pars ipſorum
recedit à ſocietate,maior verò re-
manet in ea , an iſta maior pars
poſſit vti ſigno ſolito ſocietatis
quod erant ſoliti omnes appone-
re in libro,& ballis? & Bal qui o-
mnia voluit inueſtigare in d. l. j.
C.pro.ſo.in ij.col ver. Item quæ-
ro , decidit poſt multa quod non
poteſt maior pars ipſorum ſocio-
rum in ſocietate remanſorum vti
ſigno prædicto & hæc vera dicit.
ipſe in iis quæ poſſent trahi ad
captionem, alterius : in aliis vero
quæ nemini nocent (puta in ar-
mis notabilium) retinent arma
domus principalis: & idem tenet
ipſe in l.fin.C pro ſoc. reperio ta-
men Bart.in tract. de inſui& arm.
dicentem quòd ſi vnus ipſorum
ſociorum erat in ſocietate capita-
neus, & quaſi magiſter ſocietatis
tunc apud eum remanent ſigna:
quia ipſe erat inter cæteros ma-
ioris honoris arg.ff.de fun.inſtr.l.
fin. Si verò non erat aliquis inter
eos capitaneus tunc apud eũ re-
manebunt ſigna qui erat ſocius
maioris partis : vt,ff.fam.erciſ.l.ſi
quę cautiones ſi vero omnes ſunt
æqualis partis,ſorte dirimendum
eſt.d.l.ſi quæ cautiones, & ſi diſ-
ſoluta ſocietate vnus ex ſociis re-
manet negociator debet remane-
re ſignum pœnes eum , hoc ideo
quia aliorum non intereſt : Item
quia quamuis ſit diſſoluta ſocie-
tas tamẽ negociatio remanet pœ-
nes eum, ergo iniquum eſt quod
ſignum quod erat acceſſoriũ ne-
gociationi ſeparetur ab ea:& hæc
dicit procedere de ſignis merca-
torum,ſed quid de ſiznis artificij
ſeu peritiæ ? in quo dicit eſſe ad-
uertẽdum : quia quandoque ſunt
ſigna artificij in quibus principa-
liter operatur qualitas loci (exem
plum in Marchia Anconitana eſt
quoddam nobile caſtellũ cui no-
men Fabrianum vbi artificiũ fa-
ciendi chartas de papiro princi-
paliter viget) ibique ſunt multa
ædificia ad hæc: & ex quibuſdam
ædificijs meliores chartæ veniũt,
(vt videmus in folio chartę,quod
habet ſuum ſignũ) per quod ſi-
gnificatur cuius ædificij ſit char-
ta : Iſto enim caſu dicit quod ſi-
gnum remanebit apud illũ apud
quem remanebit ædificium quo-
cunque modo quædam verò ſunt
inſignia artificij in quo principa-
liter operatur bonitas artificis(vt
videmus in ſignis quæ apponun-
tur in gladiis , & aliis operib.me-
tallorum) & iſto caſu omnes qui
ſtant in vna ſtatione poſſunt vti
ſigno quaſi magiſter principaliter
iſtius ſtationis approbet illa ope-
ra : vt in auct. de tab.§. nos autẽ
ſi verò ſepararentur dicti ſocij,ſi-
gnum debet remanere apud eum
qui principaliter erat in ſtatione,
arg.l.fi.de fun. inſtr ſed ſi omnes
erant æquales niſi inuicẽ ſe con-
ueniant ſorte ditimetur apud quẽ
ſignum remanebit d.l.ſi quę cau-
tiones fam.erciſ. Additio cũ opi-
nione Bart.antea ſimpliciter con-
currebat nunc autẽ reperi Benue-
ſtrach.in tract.de merc. in ij.parte
numer. 99.qui poſt relatas opinio
nes adhærendum potius putat
opin. Bald. reiecta opin. Bart ego
autem minimè à Bart.recedẽdum

eſſe puto, nam ſi rectè inſpiciantur doctrinæ, & rationes quæ Bal. mouent, & Benuen. eum ſequentem, procedunt vigéntque quandò illi ſocij quorum ſocietas diuiſa eſt, & nunc ſi prætendunt vti ſigno ſocietatis non eſſent ſocij illius artificij, & profeſſionis quorum occaſione ſignum erat inter ipſos ſocios adinuentum: nam ſi erant plures ſocij in vno artificio (vt puta in faciendis enſib.) qui durãte ſocietate vnico ſigno mercabant enſes ſi poſtea diuidatur ſocietas non inconuenit dicere quod maior pars ſociorum poſſit vti ſigno, & aliàs prout Bar. bene diſtinguit, nulla enim captio alteriu: eo caſu conſiderari poteſt, cum ſocij illi qui remanſerunt in ſocietate licet noua capitula feciſſent adeo vt noua ſocietas videatur remãſit tamen pœnes eos eadem peritia artis, & idem artificium, adeo vt emptores minimè decipiantur ſub confidentia, & fama interſigni. Idem enim artifices ſunt, idem collegium artificium eſt non diuerſum nam collegium in vno ſolo, & in vno loco remanet: ſecundum Inno. in c. præſente de iure pat. l. ſicut §. in decurionibus cum gloſſ. & Bar. ff. quod cuiuſ. vniue. no. per Inn. in c. ex nuncio de ope. no. nun. & ſi bene inſpiciatur tex. in d. §. in decurionibus optimè probat opinionem Bar. ibi enim dicitur quod ſi vniuerſitas remanſit ad vnum ſolum ille poteſt facere, & expedire qdquid poterat tota vniuerſitas qa eadẽ vniuerſitas cenſetur licet in vno ſolo cõſiſtat. Ceſſat. n. eo caſu ratio prohibitionis de nõ vtendo ſigno alterius de qua per tex. in c. dilecta extra de exceſ. pl. (quæ eſt vt quis non decipiatur colore interſignij, & ne alius qui non ſit de collegio poſſit fraudare collegium vtendo ſigno) de quo ad plenum per do. Guliel. bened. in rep. capit. Rai. in parte prima, numer. 59. folio quinto, in vno tamen caſu poſſet procedere doct. Bald. vbi apud ſocios qui remanſerunt in ſocietate non eſſet eadem peritia artificij illius (vt quia minus periti ſunt quàm alij ſocij qui diuiſerunt ſocietatem) tunc enim quia deciperentur emptores, & fama illorum qui diuiſerunt ſocietatem diffamaretur, licitè poſſent prohiberi ne illo ſigno vtantur, per rationes, de quibus per Guliel. in loco ſuprà citato, & ita tenendum puto quidquid dixerit Benuen. Intereſt. enim reip. quòd ſigna bonorum magiſtrorum cognoſcãtur, ne interdum vnus imperitus pro perito aſſumatur, aut per tus per imperitum in ſuo opere diffametur, & ne populus decipiatur, & hæc quidem de plano (dices tu) procedunt in ſignis artificij, ſed quid in ſignis mercatorum quibus vtũtur mercatores ipſi non ad denotandũ artificiũ, ſeu opꝰ ſed ad ſignificãdũ ſocietatẽ in quo quidem adhuc dico tenendam eſſe opinionem Bar. quia licet mutata ſit ſocietas quo ad aliquos qui diuiſerunt ſocietatem, remanſerunt tamen alij in eadem ſocietate, quo caſu ſuccedit communis conclaſio quæ ſe habet, quod in iis quæ formantur ex corporibus diſtantibus & ſeparatis licet tot ex ipſis corporibus pereant quòd pereat forma quæ ex eis tempore diſpoſitionis perficiebatur, diſpoſio tamen durat in eo quòd remanet, licet non ſit potiſſima pars vt patet in l. ſi greg. ff. de leg. j. & aliis exemp

exemplis poſitis per Alber. Brun. in tract. de mut. & trāsfor in x. conc nume 58 ſic ergo licet aliqui ſocij receſſerunt à ſocietate, ſi alij remanſerunt maiores numero in eadem ſocietate, vel remanſit capitaneus aut magiſter, & aliàs prout dicit Bar. debet remanere ſignum pœnes ſuperſtites, nec aliqua captio conſiderari poteſt iudicio meo non eorũ qui receſſerunt à ſocietate, quia ſi dicamus ſignum accedere ſocietati nulli ſit iniuria ſi remanet ſignũ apud eos qui remanſerunt in ſocietate, poſtquam illud ſignum in caſu iſto ſit adinuentum, non ad denotandam excellentiam hominis ſed ſignificandam, & ſpecificandam ſocietatem, quod probatur argum. tex. in l ſi eſt & l. ſi id quod in prin. ff. pro ſoc. vbi ſocietas contracta in prætio quadrigæ vendēdæ perit mortuo vno equo, cum precium quadrigæ vendendæ haberi non poſſit facta ſocietate, at ſecus ſi ſocietas facta fuerit in quadriga, quia vno equo peremplo, nihilominus durat ſocietas ex eo quia eſt iam ius quæſitum, & ſocietas contracta: ita in caſu noſtro ſi eſt contracta ſocietas in emendis & vendendis pannis licet aliqui recedāt à ſocietate, eſt iam ius quæſitum, & remanet eadem ſocietas in ſubſtantia quo ad aliquos ſuperſtites, nec mercatores recedētes dicere poſſunt quòd ratione ſigni quod erat commune damno afficiuntur & mercatores ſuperſtites in ſocietate lucrantur magis quàm ſi non haberent ſignum illud, quia ſignũ in caſu iſto non dat eſſe ſocietati nec maius emolumētum tribuit, tantummodo ſpecificat, & denotat ſocietatem, ſignum quod maius lucrum tribuit eſt ſignum artificij (vt dixit) nec etiam eorum qui contrahunt cum mercatoribus ſuperſtitibus in ſocietate captio conſiderari poteſt, quia ſi contrahunt non eſt propter ſignũ ſed propter illam mercantiam quam gerunt: cogita tamen ſuper prædictis.

26 † Finge vlterius quòd fuit inita ſocietas inter aliquos mercatores duratura per quinquennium vnus poſuit ducatos mille pro capitali, alter operam durante quinquennio, & in primo anno perditum eſt capitale an iterum poſſit cogi ille ad ponendum aliud capitale? Bal. in d. l. i. in v. quæſt. dicit quòd nõ, quia finita eſt ſocietas: Item quia videtur actum deponendo ſemel tantum, & nõ plus allegat l. ſi ſocius pro filia verſ. nec ſi prior. ff. pro ſoc. ſed quid ſi perdita eſt pars capitalis quo caſu operarius non vult ponere operam, in re quæ eſt magna, in re quæ eſt parua, niſi ſuppleatur capitale, quod iuris? Idem Bal. ibidem in xij. quæſt. dicit quòd fouet æquitatem, arg. ff. de adm. tut. l. ita autem in prin & ita dicit Sal. in d. l. j. in iiij. q. ſed in j. caſu propoſito dubitandum puto quando fuit contracta ſocietas in aliqua mercantia per quinquennium ita quòd vnus habeat ponere capitale alter operam, ita quòd nulla fuit habita conſideratio ad certũ capitale quod tunc ponebatur, ſed tantũmodo fuit dictum quòd dicto tempore perdurante teneatur ponere capitale, quod enim poſitũ fuit & non durat nullũ poſuiſſe videbitur. Dicerem tantũ dictum Bal. procedere vbi inita eſt ſocietas habito reſpectu ad certum capitale quod tũc ponebatur: nam illo peremptо pe

27 tit ſocietas.† Quid enim ſi contracta fuit ſocietas ita quòd vnus poſuit capitale ad commune lucrum & delucrum cũ pacto quòd ſi delucrum ſeu excapitum fuerit factũ teneatur infra menſem reddere rationem,& probare dictum excapitum an ſi intra menſem minime fuerit reddita ratio, nec probatum excapitum audiatur finito mẽſe ſi vult probare? Bal.in conſ. lxj. in ij. vol. inc. in iſta quæſt. in ij dubio conſuluit quòd auditur poſt menſem ad probandum non obſtante pacto prædicto motus quia ſi iudex dat terminũ alicui partium ad aliquid probandum auditur etiam poſt terminum, ſi ius aduerſarij non ſit effectũ deterius (puta quia ei ſaluæ ſunt defenſiones) vt l. Mancidiorum, ff de optio.leg.& ibi, per Bart. & per Cyn. in auth. iubemus.C. de

28 iud. † Nunquid ergo ſocius teneatur conſocio reddere rationẽ de geſtis,& adminiſtratis ? & dicendum eſt quòd ſic:vt dicit Bar. in l.mutius,ff.pro ſoc. vbi dicit ꝙ ratio ſociorum debet reuideri de anno in annum amicabiliter non dictato iudicio , niſi aliud in pactis eorum caueatur,vel debet reuideri quãdocunque ſine calumnia petitur:vt dicunt Bald.& Sal. in rub.C pro ſoc. & habetur in l. tandiu eo.tit & ſequitur Bar.Soc. in conſ.213 in iij.col.in ij.li.verſ. j.concluſio.& in conſ.193. col.v. ver.circa quintam colib.ſed quomodo eſt reddenda ratio?tex.in l. cum ſeruus ff. de ma.teſt. dicit ꝙ præferendæ ſunt rationes quomodo preferri ſolent.id eſt, offerẽdæ legendæ,explorandæ. computandæ an probe vel improbe referantur,recte vel non rectè,accepta,& data,tex. in l. qui ſub conditione reddendarum rationũ,ff.de cond, & dem. dicit quòd qui tenetur reddere rationes debet ſidem facere de omnibus quæ ab eo geſta ſunt . tex. verò in l. ſtatu liber.§. vlt,ff.de ſtatu. dicit volumina rationum tradenda ad percontandas, & examinandas rationes, & ſi latius vis videre qualiter ſocius teneatur reddere rationem , vide Bal.in conſ.152.in iij lib.incip.ad euidentiam præmittendum eſt,& ibi etiam dicit quòd ſocius tenetur conficere libros rationũ aliàs ſi non conficit iuratur in litẽ contra ſocium, & pleniſſimè de prædictis omnibus vide Car. Molin. in conſu.Par. in tit. j. de mat.feu. in §.vj.nu.15.fo.101.cum ſl.ſeq.

29 † Et an Arrendator in ſocietate res alterius adminiſtrans qui de negociis geſtis non reddidit calculum, dicatur furtũ commiſiſſe, & an conueniri poſſit ad rationẽ reddendam, & per quantum tempus poſſit peti vt reddatur ratio adminiſtrationis,& quomodo petatur , & an ſocius conuentus ad reddendam rationẽ debet in expenſis condemnari ſi non fuit interpellatus extraiudicialiter vt reddat rationẽ ? & de multis aliis videBertran.in conſ.clij.in iij.lib.

30 † Et quid ſi vendantur res communes per aliquem ex ſociis demum tempore redditionis rationis ſocio,qui vendidit,fit dubium quòd res non debuerat vendi, & quòd de voluntate ſociorum minimè fuerit diſtracta, an in dubio præſumatur remvenditam de voluntate ſociorum? Bald.in l.in familiæ.C. fam. erciſ. demum circa dicit quòd ſi res quæ vendita fuit erat expoſita venalis,& quæ ideo tenebatur vt venderetur (vt ſunt mercantiæ) & tunc res illa diſtracta

facta cenſebitur de voluntate omnium, at ſecus dicit in caſu 31 contrario. † Sed finge in redditione rationis fieri dubium quòd res vendita fuerit maiori precio quàm aſſeritur venditam eſſe per conſocium quid iuris? Idem Bal. vbi ſupra dicit quòd ſuper hoc debent recipi probationes vtriuſque partis, & ſi neutra pars probauerit ſtandum eſt iuramento vendentis ſi eſt homo bonæ conditionis, vitæ, & famæ arg. l. ſi quis pro redemptione. C. de dona. & ſequitur Lud. Rom. in l. in illa j. 32 colum. ff. de verb. obliga. † Quid enim ſi pater quo ad vixerit dedit pecuniam filio ſuo vt eum ea lucrari, & negociari poſſet, qui viuente patre ex dicta pecunia mercantiam geſſit multáque ex inde lucratus extitit, omniáque ponebat viuente patre rationem, & cōpotum paterni nominis, an mortuo patre dicta lucra ſint communia cum aliis fratribus? Angel. in conſil. lxxxv incip. ex themate cōſuluit quòd omnia lucra quæſtuſque dicti fratris viuente patre quæſita, ſunt æqualiter diuidenda cum aliis fratribus, & ſimiliter ſi decedente patre perſeuerauſſet in mercantia cum dicta pecunia, æqualiter lucra debent diuidi iuri ſocietatis, ſi actus ſociales interueniſſent inter eos mor33 tuo patre aliàs ſecus. † Illud etiā ſcire intereſt, Ecce facta eſt diuiſio inter ſocios, & occaſione ſocietatis vnus ſociorum alteri cedit nomina debitorum ſocietatis, & dum hic ceſſionarius ageret contra debitores ceſſos opponitur quòd non poteſt agere ſtante ritu magnæ curiæ vicariæ, quo diſponitur non poſſe agi iure niſi ceſſio probetur facta ex cauſa neceſſaria, quid iuris pro reſolutione illud inſpiciendū eſt nunquid ceſſio inter ſocios, ex cauſa neceſſaria, vel lucratiua dicatur? & certe tenendum eſt ex cauſa neceſſaria nō lucratiua cenſendam eſſe, ex doct. Bar. in l. per diuerſas. C. man circa fi. vbi æquiparat ſocios coheredibus. Sed ceſſio facta inter coheredes dicitur cauſa expediens & neceſſaria vt tradit Paul. de Caſt. in d. l per diuerſas iij col. ver & in effectu, vbi congerit omnes cauſas neceſſarias, & expedientes, & tamen ponit ceſſionē factā inter coheredes eſſe ex cauſa neceſſaria, ergo idem dicendū eſt de facta inter conſocios, ſequitur ad Abb. in c. ij. de alie. iur. muta cauſa, nec ipſa ceſſione requiritur alius titulus quàm ipſa diuiſio inter eos quæ pro titulo habetur vt tradit Paul. de Caſt in loco ſupra citato, nec requiritur aliqua nominatio precij cum ipſa diuiſio habeatur pro precio cedendarum act. vt tenet Bald vbi ſupra j. col. verſ ij. quæ eſt ratio? confirma optima ratione nam diuiſio æquiparatur tranſactioni: vt no gl in l. tres fratres, ff. de pac. & Bar. in l. qui Romæ, §. duo fr ff de verb. obl. in ij q. confirmat Iaſ. in d. l. qui Romæ d. § duo fratres 14. col. in fi. ſed quando aliquid fit ex cauſa tr̄ſactionis non dicitur voluntariū, ſed neceſſarium, vt euitentur lites, ergo &c. Accedat præ dictis quia vt plurimum in iſtis ceſſionibus ſociorum ſolet fieri pactum de cedēdo partem ſuam: Ita tamen ſoluere habeat omne illud ad quod erit debitor occaſione ſocietatis, & tunc tranſit in contractum innominatum do vt facias, & ſic eſt neceſſaria, ſecundum Paul. de Caſt. in dicta l. per

diuerſas v. colum vet. ſed pone, & ſequitur Bald. ibi ij. colum. verſ. ij. quæro. Item diuiſio cenſetur vera alienatio: ſecundum Iaſ. in d. §. duo fratres in antep. colum. vet. nam licet, ergo ceſſio facta ex cau ſa diuiſionis videtur facta ex cau ſa neceſſaria: Item inquit Bat. in d. l. per diuerſas quòd nihil aliud eſt titulus quàm cauſa cõtractus, ſed hic interuenit cauſa diuiſionis ergo non poteſt dici quòd ſit
34 ſine cauſa ſeu titulo † Sed prædictis conſequens eſt ecce duo mercatores diſtrahũt inter ſe ſocietatem, & vni aſſignantur mercantiæ quæ forte ſunt Venetiis alteri mercantiæ quæ ſunt Peruſij cum ſuis emolumentis qualiter ergo vnus conſeruabit alterum indẽnem à contractibus initis? dicit Bald. in l. certum eſt, C. fam. erciſ. pen col. verſ. vlterius quæro. quòd ſecundum pet ſi vnus iſtorum eſt obligatus, & condemnatus conſeruabitur indemnis per cautionem, verum Cy. dicebat quod ſi condemnatus non eſſet, ſed eſſet obligatus per inſtrumentum guarentigiatum, debet conſeruari indemnis ſoluendo non cauen-
35 do. † Vbi autem nihil conuentum fuerit qualiter inter ſocios debet lucrum diuidi nec adeſt conſuetudo, tunc Bal. in l. j C. pro ſoc. quæſt. ij. & Ang in trac. ſociet. dicunt quòd ſi vnus ex ſociis po ſuit centum, & alter operas & de lucro habent ducẽta, extrahit primò qui poſuit centum capitale ſuũ, & reſinqua ducenta quę ſunt de lucro diuidentur inter omnes, ita tamen quod qui plus poſuit in ſocietate puta propter operas, & pecuniam vel duas partes pecuniæ, reſpectu illi qui ſoluit vnã partem poſuit non reſpectu eius qui operas poſuit, quia opera valent tantũ ſicut pecunia quæ ponitur, habebit plus de lucro arbi-
36 trio boni viri. † Sed quia ſi ſunt duo ſocij qui inierunt ſocietatem inter eos in certis pecudibus (puta vnus poſuit centum pecudes alius centum triginta propter bo nitatem.) an in diuiſione debeat haberi ratio, & æqualis debeat conſiderari non ſolum reſpectu numeri, ſed etiam reſpectu bonitatis, valoris & extimationis pecudum? hanc quæſtionem ſemel in ſacro regio conſ. Neap. eueniſſe in facto teſtatur Affl. in deciſ. lviij. vertitur dubium: vbi refert fuiſſe deciſum quod non ſolum ſeruãda eſt æqualitas inter ſocios reſpectu numeri pecudũ, ſed etiã reſpectu bonitatis, valoris, & extimationis pecudum, & hæc ſufficiant quo ad hanc materiam ſocietatis in qua plura notatu digna eſſem dicturus, ſed ne videar traſcribere iis ſolis cõtentus ſum. Reſtat vt aliqua in materia emptionis venditioniſque dicamus, & licet emptionis congeſtio in pluribus locis per ſcribentes reperiatur facta, quo fit vt potius ſubtilitatis quàm vtilitatis pri. ſi quidem facie videatur in iis noſtris additionibus aliqua tranſpor tare, nihilominus recte intuentibus non omnino inutilia erunt.
37 † Idcirco illud præſcire oportet, quod contractus emptionis, venditioniſque, vt ex omni ſui parte perfectus ſit, requiritur quòd ven ditio ſit facta communi cõſenſu, precium ſolutum, & res tradita, vt inſt. de emp. & vend. §. precium, & in l. ij. §. j. & in l. pact. ff. eo. tit. & l. Iulia. §. offerri, ff de act. emp. & inſt. de re. diu. §. vẽditæ, ſed latius exordiendo, dicendum eſt perfectionem

ctionem iſtius cõtractus quadru-
pliciter conſiderandam fore, pri-
mo reſpectu ipſius exiſtentiæ, &
dicitur perfectus ſolo cõſenſu, vt
l.iuriſgentium. in prin.ff. de pact.
ij.modo dicitur perfectio, reſpe-
ctu actionis,& obligationis ex cõ
tractu producendæ, & ſi ſit con-
tractus conditionalis,non dicitur
perfectus conditione pendente l.
hæc vend.ff.de actio.emp. & ven.
iij.modo dicitur perfectio reſpe-
ctu ſubſtantię,(vt omnia quę ſint
de mente cõtrahentium ſint ex-
preſſa.& quæ ſint de ſolennitate
ſint apposita.) l.contractus.C.de
fid.inſtr.iiij.dicitur pfectio quan-
tum ad effectum, quia ex contra-
ctu facta eſt executio,& deuentũ
eſt ad traditionem rei. vt gl. ord.
in l. neceſſario.in prin. ff.de peri.
38 & cõmo. rei venditæ. † Et qua-
tenus dixerim hunc contractũ ſo
lo conſenſu celebrari, cum ſit iu-
riſgentium, eſt verum ſi talis con
ſenſus interuenit ſimul,& eodem
tempore ab ipſis contrahentibus
præſentialiter,nam conſentire eſt
ſimul ſentire, tex. eſt iuncta gl.in
verſ. conſentire in l. conſenſu in
prin. ff. de actio. & oblig. vnde ſi
dixero vendo equum pro decem
Ticio,& vnus audiens referat ipſi
Ticio,qui dixerit ſe velle emere,
certe iſto caſu non contrahitur
emptio, nec venditio. vt dixit gl.
ord.in l.j.in fin.in verbo per lite-
ras,ff.de cõtrahen.emp. & ex hoc
alias me aſſidente pro iudice in
ciu. Salerni in nundinis quæ ibi
celebrantur de menſeſeptembris,
dicebam (in cauſa cuiuſdam ſcho
laris prætẽdentis ſe emiſſe quoſ-
dam libros à quodam librario, &
probare viſus fuit dictam emptio
nem per teſtes deponentes dictũ
librarium dixiſſe in abſentia ſcho
laris. ſe vendidiſſe illos lib. dicto
ſcholari) non eſſe perfectè legi-
timeque probatam emptionem.
39 † Bene tamen emptionem per
nuncium,vel epiſtolam fieri con-
ſtitutum eſt, ſi tamen ſpecialiter
nuncius ad hoc deputatus extitiſ
ſet per tex.in l.j.§.fin.ff de contr.
40 emp.& vend. Nec perfectam pu
tes venditionem, ſi precium col-
latũ extitit in arbitrium tertij in
ſpecie nõ nominati. Vt in ſpecie
dixit Ang. Aret.in §.precium inſt.
de empt.& vend.nu. 11. in gloſſ.
41 nominatus. † Sed valere emptio
nem licet de certo precio cõuen-
tum minime fuerit, ſi res vendità
foret pro eo precio pro quanto
apud aliũ emptorem reperiretur,
conſtitutum eſt, reperto tamen
precij certi emptore, ſecundum
Io And.in tit.de empt.& vend.§.
nunc dicendum in addi.ad ſpe.in
add.magna quem refert.& ſequi-
tur Bal,in l.ij.in fi.C. de re.vend.
& Ang in l.qui Romæ,§.cohere-
des,ff.de verb.obl. & probatur in
l.fin.C.de iure emph. (ibi tantam
quantitatem,quantam ab alio re-
cipere poteſt) & non intelligi-
tur de iuſto precio, ſed de quo-
cunque quòd repertum fuerit,
etiam ſingulari, & non commu-
42 ni extimatione. † Sed illud hæ-
ſitationem parit, nunquid vendi-
tio intelligatur facta per hæc ver-
ba, (videlicet : voime vendere
il tuo cauallo, & vendens reſpon
det che ſi, & ne volea cento fio-
rini, & volens emere dixit, Io
te ne voglio dare cẽto fiorini bo-
lognini dieci per fiorino, & ven-
dens reſpõdit tu me hai inteſo?)
Philippus Corneus, in conſilio
cxxiij. incip. videtur pri. facie in
quarto libro, tenet quòd non,
quia per illa verba tu me hai in-

teſo, datur intelligi voluntas ip-
ſius quòd perſiſtit in eius prime-
43 ua intentione. † Ponã hic quæ-
ſtionem aliàs de facto coram me
ventilatam in nundinis Salerni.
Quidam mercator pellium habe
bat diſcipulum in apotheca, qui
diſcipulus in abſentia ſui magi-
ſtri vendidit pelles vni mercato
ri. Demum magiſter ignorans ven
ditionem factam per eius diſcipu
lum, alteri vendidit. fuit dubitatũ
quis iſtorũ præferatur, ſtante quia
primo emptori per diſcipulũ fuit
facta traditio: in quo quia nõ fuit
pro batum ꝙ diſcipulus eſſet ſo-
litus vendere pelles in abſentia
magiſtri, & ſic prima vẽditio vide
tur inſufficiens, licet fuiſſet facta
traditio, tamen præfertur ſecun-
dus emptor, qui haber cauſam à
vero domino pellium ſecundum
gl. no. in l. ſi indebitum. §. j. & ibi
Bar. ff. rem rat. hab. & firmat Iaſ. in
l quoties C. de rei ven. nu. 45. &
ita determinaui, & executũ fuit
pro quo eſt text. in l. ſi ea res, §.
vterque noſtrum ff. de actio. emp.
44 & vend. † Item valere venditio
nem ſi dicatur vendo pro decem,
& illo pluri quòd Titius extim. l.
caueiur, vt eſt tex. in l. hæc vendi-
tio. §. fin. ff. de contrah emp. & fir-
mat do. Fab. de mon ſan. ſaui. in
tract. de emp. & vend. in v. parte
45 nu. 29. † Item licet conſtitutum
ſit non alter perfectam eſſe em-
ptionem quam ſi precium ſolum
ſit, quo ad domini trãſlationem,
tamen ſi fuerint data pignora idẽ
erit l quòd vendidi, & l. vt res, ff.
de contr. empt. hæc enim tria non
ad imparia iudicantur, precium
fore ſolutum, habitam fuiſſe fidẽ
de precio, vel data fuiſſe pignora,
quo ad dominij tranſlationem, &
perfectionem contractus, iuribus
46 ſuperius allegatis. † Et habitam
fuiſſe fidem de precio, tunc dice-
tur, ſi rem traditam fore conſtat,
ſi nihil fuerit dictum vt dicit gl.
in d l. quòd vendidi, & in §. ven-
ditæ inſt. de emptio, & vend. &
cum gl. trãſeunt cõmuniter doct.
47 † Quod minimè procedere di-
cas, ſi vẽditio in nundinis fieret,
quia licet traditam rem probetur,
haud fidẽ de precio habitam cen
ſendum eſt, quia ex quo ab inde
de proximo nundinãtes ſunt re-
ceſſuri, nõ eſt præſumendũ fuiſſe
habitam fidem de precio iuxta
tex. in l. ſi quaſi. ff. de pig. actio. ſe-
cundum Bal. in l. ſi non donatio-
nis. C. de contrah empt. & de iud.
l. ſi legationes, & l. ſi ſolutus. ff.
pro ſoc. & per gl. in l. quod ven-
didi, ff. de empt & vend. & Bar in
48 d l. ſi quaſi. † Nec omitto, quod
teſtes volentes probare emptio-
nem, debent concludenter depo-
nere communi conſenſu fuiſſe
contractum celebratũ, rem emptã
fuiſſe traditam, & preciũ nume-
ratum, certúmq; fuiſſe terminũ,
vel habitam fuiſſe fidem de pre-
cio, ſecundum Spec. in tit. de teſt.
§ nunc tractandũ. ver. quid ergo,
& probatur per tex. in l. cum res,
C. de prob. & per Lud de Rom. in
conſ. xc. incip. viſis & percuncta-
51 tis. † Illud ſciendum eſt quòd
ſimplex datio arrarum non facit
rem deſinere eſſe integram, niſi
datæ forent in partem precij &
ſolutionis ſecundum Bart. in l. ab
empt. ff de pec. & eſt tex in l. ij. C.
quando li. ab empt. diſce. & in du
bio videtur arra data in partem
precij, ſi erat in pec. num. ſecun-
dum gloſſ. & Bald. in l. iii. ff. de
comm. facit pro hoc l. ex empto.
52 § is qui vina. ff. de act. emp. † Sed
illud inueſtigandum puto, nun-
quid

quid ſi datus fuerit vnus nummus in partem precij & pro arra, ex hoc videatur rem deſinere eſſe integram? & videtur dicendũ quòd non: quia text. in dict. l. ij. dicit rem deſinere eſſe integram ſi pars precij fuerit ſoluta, & pars in dubio dicitur dimidia. l. etiam. ff. de vſuf. l. de ætate. §. qui interrogatus. ff. de inter. act. l. nomen. §. portionis. ff. de verb. ſig. l. talis. §. fin. ff. de pact. per gloſſ. & in l. ſi qui aduocatorum. de poſtu. & habetur per Bal. in l. ſcimus. in princip. C. de inoffic. teſt. Bart. in l. ij. C. quando & qui. iiij. pars, debe. lib. x. Car. in cle. ij. de æta. & qualit. cum ſimilib. vnde non videtur fuiſſe de mente Imperat. in dict. l. ij. quòd ſi emptio fuerit pro cẽtum contracta, quòd per ſolutionem vnius nummi ſeu oboli deſinat rem non eſſet integrã quaſi fuerit ſoluta pars. eum modicum non eſt in conſideratione, l. ſcio. in gloſſ. ff. de in integ. reſtit. & l. in reb. §. poſſunt. ff. commu. & ibi, gloſ. hinc eſt quòd reſpectu modicæ rei non debet quis acquirere magnam actionem. ſecundum Spec. in tit. de feu. §. ij. verſ. xxiij. & ſic reſpectu vnius nummi, vel oboli non debet dici rem deſinere eſſe integram, & ſic aequiri magnam actionem, bene tamen dico quòd licet pars in dubio intelligatur de dimidia vt ſuprà, attamen aliquãdo etiam minor pars contineretur (vt quando de mente loquentis conſtaret) de quo extra de decim. cap. ij. libr. vj. & per domi. de ſa. ge. in Romana. §. deinde in princ. de cenſ. libr. vj. & ſic licet: medietas precij non ſit ſoluta procedit diſpoſitio tex. in d. l. ij. dummodo ſit ſaltim vj. pars. vel maior vno nummo, ſeu obolo, & ita pro nunc dicerem, quod eſt notandum quia ſæpe ruſtici hoc faciunt. nec reperi ab aliquo tactum. & pro prędictis facit quia modica res non parit nec actio. nec excep. l. habitatores. ff. loca. l. ſi id quod. §. ſi quas. ff. de donat. inter vir. & vxor. cum concor. alleg. in glo. Item quia modicum & nihil æquiparãtur. c. licet cauſam. de prob. c. cum te. de re iud. cap. reuera. de conſe. diſtin. ij. licet in contrarium videatur facere quia per ſolutionem etiam vnius nummi nomine cenſus factam interrumpitur præſcriptio: ſecundum Bal. in c. illud. in vlt. col. de præſcr. & voluit Angel. in l. quandiu. C. de diſtrac. pig. non tamen recedo à prædictis.

51 † Dubitant in pleriſque locis ſcribẽtes, ſi datis arris altera pars ſe pœniteat vltra duplicationem arrarum poſſit agi ad intereſſe pro perfectione contractus? & gl. in l. contractus. C. de fid. inſtru. & in §. j. inſt. de emp. & vend. dicunt quòd ſic, & ſequuntur Dyn. & Bart. in l. j. §. ſi quis di xerit. ff. de pu. & ſequitur do. Fab. de mon. ſa. ſaui. in tract. empt. & vend. in v. part. quæſt. xj. num. 69.

52 † Alibi etiam non deſinunt inueſtigare quando dicatur perfectus cõtractus quo ad agendum, & quoad periculum emptoris, ſi fuit venditum vinum, oleum, & aliæ res conſiſtentes in pondere, numero, & menſura? & diſtinguit text. in l. quid ſæpe. §. in his. ff. de contrahend. empt. & ibi pulchrè declarat Bald. quòd aut venditio ſit ſimpliciter, & fuit cõſtitutum vnum precium pro toto frumento, oleo, vel vino, & ſtatim venditio dicitur perfecta: aut fuit facta venditio taliter quòd per ſingulo corpore, pondere, vel menſura,

ſura, ſit certum precium ſtatutum
& iſto caſu non perfectus, con-
tractus, niſi ſecuta appenſione,
numeratione, & ponderatione. &
tunc dicitur facta vend. ad men-
ſuram, quando pro ſingulo ſta-
rio, vel iugere terræ conſtituitur
certum precium (Puta x. pro ſin-
gulo ſtario) vt declarat Bald. vbi
ſuprà, & de iis addo videndum
Franc. de Aret. in conſi. xj. per to-
tum, & Deci. in conſ. clxxix. &
Soc. conſ. vlti. in iiij. lib. vbi plenè.
53 † Item ex ſignatura vini in ve-
gete facta non transferri domi-
nium in eum qui ſignauit: inquit
text. in l. prima. §. ſi dolium. ff. de
per. & com. rei vend. & tenet Bal.
in rubric. C. eod. titul. colum. j. &
Iaſ. in l. quoties. vj. limit. C. de rei
vend. & Boer. in dec. cv. num. 10.
54 in prima parte. † Quid enim ſi
mercatores dum eſſet magna pe-
nuria frumenti: emiſſent maximã
quantitatem frumenti ſoluerunt
precium, & venditores non tra-
diderunt frumentum in tempo-
re: adeo quòd decreuit pretium
frumẽti: ad quem periculum di-
minutionis ſpectet? iſta quæſtio
fuit ſemel in ciuitate Papiæ tem-
pore quo Ludo. rex contra Vene
tos bellum mouit. vt refert Hier.
Cagnol. in repetit. l. curabit. ff. de
act. empt. & vend. num. 47. & ibi
dicit fuiſſe determinatum quòd
periculum diminutionis reſpicit
emptores per ea quæ tradit Ale-
xand. & Aquen. in l. de diuiſione.
vltim. colum. ff. ſolut. matrimon. &
ſubtiliter declarat Areti. in conſ.
cl. viſis diligenter. col. vj. vbi di-
cunt text. in l. curabit. ff. de act.
act. inquantum voluit deberi vſu
ras propter moram irregularem,
ob non adimplementum contra-
ctus: debere intelligi vt procedat
reſpectu fructuum, & acceſſio-
num: ratione æquitatis in text.
ſcriptæ. non autem procedit quo
ad periculum interitus, vel valo-
rem rei in quibus iſta mora irre-
gularis quæ contrahitur per im-
plementũ rei non operatur, quod
eſt notandum, prædicta tamen
ſanè intelligo vbi ſola mora irre-
gularis daretur quæ contrahitur
per ſolutionem precij ex parte
emptoris, & per traditionem rei
ex parte venditoris. at ſecus vbi
daretur mora regularis. quæ con-
trahitur per interpellationem ex
preſſam, vel tacitam per appoſi-
tionem diei & pœnæ per ea quæ
habentur in l. prima. ff. de action.
empt. & in dict. l. curabit. & vide
55 etiam Capi. in deciſ. xix. † Quid
enim ſi tibi promittam per ſo-
lennem ſtipulationem vendere
certas res, an ſi pœnitẽtia ductus
nolueris emere tenearis? Paulus
de Caſtr. in l. bonæ fidei. quam le-
git cum l. ſi heres. verſic. tamen.
ff. de eo quod cer. loc. ponit hanc
quæſtionem & ibi tenet, quod
habet locũ pœnitentia: imò ſi qd
ſolutum eſt repeti poterit: etiam
quod non ſtetit per promiſſorem
quominus venderet. mouetur ra-
tione quia ſi aliquis promittit
vendere per ſtipulationem mihi,
ipſe promiſſor eſt obligatus mi-
hi. l. labeo. §. cõductum. ff. de ver-
bo. ſigni. non econuerſo: quia ego
ad nihil ſum obligatus illi pro-
mittenti vendere: licet facta con-
ditione teneatur ad precium, &
firmat ac ſequitur Nicol. Boer. in
dec. xlviij. num. 11. in prima part.
56 † Sed quid ſi quis offert mihi
vendere iuſto precio aliquã rem,
& ego accepto emere, an ipſum
ſic offerentem cogere valeam ad
vendendum, ſi fortaſſe ſe pœni-
tuerit

fuerit Philip.Cor.in conſ.xxv.in-
cip.circa princ.volum. iiij.conſu-
luit quod non poteſt cogi. ratio
eſt ſecundum eum quia illa ob-
latio videtur potius quædam de-
claratio,ſeu intimatio voluntatis
ſuæ quàm promiſſio: ideo ex ea
non oritur actio. an refert ac ſe-
quitur Nic.Boe.in d.deciſ. xlviij.
57 numer.23. † Et notandum eſt,
quòd vendito equo,cenſetur vē-
ditus cum freno & ſella ſi habet.
vt l. ædiles aiunt. in princ. & ibi
glo.& Bart.ff.de ædil.ed.& Barto.
in l.eum qui. §. non ſolum.ff. de
fur.& in l.ſi vt certo.§.vſq; adeo.
ff. commoda. & Angel. in dict. l.
ædiles.§.venden.& Bal.in l.ij. C.
de ædi. act. & voluit ibi ſingula-
rius Bal.(vt refert & ſequitur Iaſ.
in §.actionum autem. inſtitut. de
act.num.58.) quòd ſi aliquis cau
ſa vendendi oſtenderit equum
bene ornatum, quòd illa orna-
menta tenetur tradere: & ſi non
vult tradere, licitum eſt emptori
infra xl.dies. allegat,l.eum qui.§.
non ſolum.ff. de furt. & ibi dicit
Iaſ quòd veniunt etiam illa or-
namenta quæ equus habeat per
duos dies ante venditionem.
58 † Et ſi vendito equo infra tri-
duum moriatur à die factæ em-
ptionis præſumitur fuiſſe morbo
ſum tempore venditionis: vt poſ
ſit agi ad precium contra vendi-
torem ſecundum Ioann. Andr.in
add.Spec.in tit. de emp. & vend.
§.ſciendum.verſ.& nota quod in
vend.& ſequitur Alexand.in ad-
dit ad Barto.in l. ſi in rixa. in vlt.
add.ad l. Corn. de ſicar. & iſtam
opin. ſequitur & diffuſius firmat
Boer.in dec. cccxxiiij.num.12.in
59 xij. in ij. parte. † Finge enim
venditorem alias ſe proteſtaſſe
expreſſe ſe nolle teneri de vitiis
an nihilominus teneatur? diſtin-
guendum puto, quòd aut prote-
ſtationem venditor ſe nolle te-
neri generaliter & nihilominus
tenetur: aut ſpecialiter & ſpecia-
libus verbis videlicet nolo tene-
ri de tali vitio, & non tenetur l.
quæro.ff.de act. empt.ſi verò erat
vitium patens, & notum empto-
ri,non tenetur venditor.l. ea quę
commendandi.ff. de contrahend.
emptione aut non erat notum &
tenetur: quia dolus venditoris
præponderat culpæ emptoris. l.
item ſi obſtetrix.in fi.ff. ad legem
Aquil. ſi verò vterque erat igno-
rans tunc agitur quanto minoris
res valet propter vitiū,vel quan-
to minoris empturus fuiſſet em-
ptor l.prima.C. de ædil. act. verò
ſcienter venditor vendidit rem
vitioſam,tenetur ad intereſſe ex-
tra rem: ignoranter verò tenetur
quanto minoris empturus eſſet.
dicit tamen Cyn. in l. prima. C.
de ædil. act. quòd vitium mani-
feſtum & apparens venditor non
tenetur denunciare,id eſt. quan-
do eſt extrinſecum: & in loco a-
perto:(vt ſi equus eſt deoculatus
60 vel manifeſtè claudicat.) †Quid
enim ſi emptor rei vitioſæ vel
morboſæ agit redhibitoria & pro
bauit rem eſſe vitioſam ante vē-
ditionem factam & pendente iu-
dicio res eſt effecta ſana, an hoc
non obſt. poſſit iudex condem-
nare venditorem? & in hoc licet
prima facie videatur facere text.
in l.iuſtiſſimè.§. fin.& l. ſi homi-
nem.§.ſi.cum l. ſequen.& l.quod
ſi nolit. §.manc. ff. de ædil.edict.
quòd ſic: tamen in contrarium
facit tex.in l.qui alienam in prin.
ff. de euict. & l. ſi fideiuſſor eui-
ctionis. ff. de exception. doli. &
pro hoc facit regula, textus in l.
adigere

adigere.§.quanuis.ff.de in. pa. & doct.& Bart. in l. Vranius in fi.ff. de fideiuſſ. vbi vult quòd vbicũque pendente aliquo iudicio deficit cauſa fi. illud iudicij, illud iudicium impeditur. & idem voluit in l.plurib.§.& ſi placet.ff.de verb.obl.& quòd non poſſit condẽnare indiuiduo latiſſimè habẽs per Barth.Cæp.in l. actioni. ff.de ędil.ed.vbi per plura ita firmat in facti contingentia, ita obtinuiſſe referens, ſuper quo add videndũ And.Tiraq.in tract.cauſ. ceſſ. nu. 231.in verb. Redhibitionis cauſa, dicentẽ quod venditor debet in expenſis eius condemnari, & donec ceſſauerit vitium & ſi emptor perſtiterit ſciens vitium ceſſaſſe,debet in aliis expenſis condemnari:& hoc dicit voluiſſe eũ-
61 dem Cæp.vbi ſuprà,nu.11. † Illud non ab re, ſubnectendũ puto nunquid ſi cum fuerit deliberatum & concluſum inter conſilia rios ciuitatis ſeu ſuperioris de vẽdendo frumentũ certo & determinato pretio & non pluri: quidam hoc ſciens vendidit ſuũ frumentum pluri pretio quam concluſo: antequam cõcluſio prædicta publicata extitiſſet(licet vendiderit minori pretio quàm tunc tẽporis in platea valebat) an contracta ven. & publicata dicta cõcluſione reſcindatur dictus contractus? in quo caſu reperio Bart. Cæp.in l.ſi nominatim,ff.de ædil. ed. qui arguit ad partes:& inquit ſibi prima facie videri quòd reſcindatur talis contractus: motus per tex.in l.j.vendit.ff.de act.em. vbi dicitur quòd ſi venditor ſcit ſeruitutem deberi, & ignorabat emptor & nihil dixit venditor ꝙ tenetur actione ex empto. Item pro hoc dicit facere text. in d.l.ſi nominatim.& §. preced.(ibi conſulto reticuit) & hanc opin. citat teneri per Gul.de Cu. & Bart. in l.contra legem.ff.de leg.& Bar.in l.quæro.ff.de act. emp.& Paul. de Caſt.in l.j §.j.eo.tit.& Io. de Pla. inſt.de le.pa.tu in fi.j.col.ſed Rapha.Fulg.in d.l.quęro(vt ipſe citat)tenet contrarium (videlicet: ꝙ valet contractus & non tenebatur emptorem admonere) ſed ipſe Bart.Cæp.tenet contrariũ & dicit pro hoc eſſe caſum ad literam in ratione ſui in l.j. in princ. ff. ſi quis teſt. liber eſſe ius. fu. (maximè ibi ſed naturæ æquum eſt non eſſe impoſitũ) & pro hoc etiã dicit facere. l.j.§. ille autem nouiſſimus. C. de lat. lib.tol. vbi dicitur quod occaſio fraudi non eſt danda.& gl.in l.cum ſatis quę inc.not.ibi.Item daret occaſio.C. de agr.& cenſ.lib.j. & ꝙ ibi not. Bart.in fi.& quod not. barto.in l. omnes profugi in fi.eo.tit.de agr. & cenſ.Item h.d. probari ratione euidenti, nam mens ſtatuentium quid ſentierint,ſpectãda erit: ſed in caſu prædicti ſtatuti ſeu concluſionis fuit quòd ciuitas haberet frumentum in bono foro: & iſte fecit contrarium, ergo: Item pro h.d.eſſe bonum text.in l. Iul. §.ſi venditor dolo. & in §.ſeq. & in §. idem Iulianus dolum: nec obſt. ſecundum eum quòd ſtatutum nõ ligat niſi à tempore promulgationis. & etiam ai quando poſt duos menſes, vt in auth. vt nouæ conſtitutiones:poſt inſinuationem,col.v. quia paria ſunt facere cõtra ſtatutum iam promulgatum, vel non promulgatum & in fraudem antic pat tempus:arg. l.ſi quis id quod.verſ. quod ſi dũ proponeretur.ff.de iur.om. iudic. & tenendo iſtam opin.reſpondet

motiuis

motiuis Fulg.& ſic concludit tenendum eſſe quod venditor tenetur ad reſtitutionē precij quanti intereſt ipſius emptoris rē emptam nō fuiſſe illo precio & hæc notes ad nonnullas quæſtiones.

62 † Solent aliquando venditores equorum tēpore vendirionis pro teſtatione præmiſſa vēdere quòd non intendunt teneri de aliquibus vitiis quo fit vt dubitetur an tale pactum liberet vēditorem ſi equus eſt vitioſus & diſtinguendum eſt aut generaliter ſi proteſtaueritvēditor ſe teneri de quibuſcunque vitiis nolle, & pactū ſibi nō prodeſt: aut ſpecialiter & ſpecialibus verbis (videlicet nolo teneri de tali vitio) & pactum liberat.l.quæro.ff.de act.emp.ſi verò erat vitium patens & notum emptori non tenetur venditor. l. ea quæ commendandi. ff.de contrah.empt.aut non erat notum & tenetur:quia dolus vēditoris præponderat culpæ emptoris. vt l.Irē ſi obſtetrix. in fin.ff.ad l. Aquil.ſi verò vterque erat ignorans tunc agitur quanto minoris valet res propter vitium:vel quanto minoris empturus fuiſſet emptor, l. ij C.de æd.act.ſi verò ſcienter venditor vendat rem vitioſam tenetur ad intereſſe extra rem; ignoranter verò tenetur quāto minoris empturus eſſet:dicit tamen Cy.in l.j.C.de æd.act.vitium manifeſtū & apparens venditor nō tenetur denunciare videtur quādo eſt extrinſecum & in loco oculi denti (vt ſi equus eſt deoculatus vel manifeſte claudicat. Sed latius exordiendo Barth. Cæp.in l. ſi venditor.ff.de ædil.ed.nume.8. cum ſequē.aliter diſtinguit vt ibi

63 per eum.) † Quid enim ſi emi duas res quarum vna eſt vitioſa & ſic redhibitioni locus eſt:nunquid in ambab. reb. redhibitoriæ ſit locus? & ſi res in aliquo officio ſint coniunctæ nec penitus ſint ſeparatæ reſolutio vnius eſt proculdubio reſolutio alterius,at ſecus ecōtra.l.ædi.§. cum autem. ff de æd.ed.& firmauit Bal.in l.ſi

64 prædium.C.de æd.act. † Et quid ſi facta ſit venditio meritum ad certam menſuram quæ tempore traditionis non præſtatur, an agi poſſit quanto minoris ex empto? dubiū eſt. in quo dicas quòd ſic, l.ſi in emptione.in princ & l.Iul. §.quid tamen. & l ſi ſeruum.§.ſi. ff. de act. empt. nam deceptus in menſura agit ad ſupplementum quanto minoris,ex c. per tuas.de don.niſi adiectum ſit tēpus menſurandi & referendi quia eo elapſo renunciare videtur:ſi conuētum fuit menſurare & referre inf. certum tempus,vt eſt nor.text.in l.qui fundum.ff. de contrah.emp.

65 † Quid igitur dicendum de eo, quo ſæpiſſimè contigit in nundinis dubitari.Ecce quidam mercator vendidit merces vni & non tradidit, demū ſeq. die alteri eas merces vendid. & tradidit:quib. trad. illico è nundinis receſſit & dum ſecundus emptor voluiſſet recedere cum mercib prius emptor vult impedire ſecundū emptorem vt non diſcedat cū mercibus ex quo per prius ei fuerūt venditæ,quæritur an poſſit? & breuiter dicas quòd non ſecundum Bald.in c.j.prima col. per illum text.in tit.quid ſit inueſt.refert.& ſequitur Iaſ. in l. quoties.

66 C.de rei vend numer.2 † Quid enim ſi duo emerunt merces à quodam mercatore pro certo precio & vnus iſtorū vult agere contra venditorem & offerre partem

pretij

precij vt ſibi tradatur merces pro rata ſua an poſſit? & dicendum eſt quod non: vt eſt tex. in l. quod ſi nolit. §. idem marcellus. ff. de ædil. edict. & l. qui ſiſtulas. §. qui fundum. ff. de contrahen. empt. & Paul. de Caſt. in l. Iulia. §. offerri. ff. de act. emp. & Soc. in conſ. xvj.
67 in iij. libro. † Addam hic quæſtionem quæ de facto mihi euenit Salerni in nundinis. Quidam mercator vendidit mihi tres ſaccos piperis & facta venditione cepi dictum piper & repoſui in trib. ſaccis meis, & ſubſignaui ſeu ſigillaui dimiſique in eadem apotheca venditoris, qui alteri vendidit & tradidit, quis ergo præferatur dubitatum fuit? in quo illud dicendum eſt quod ex quo primus emptor menſurauit & poſuit in ſaccis ſuis ſignando etiam ſi poſtea venditor alteri vendat præfertur primus emptor: quia per talem ſignaturam transfertur ita dominium ac ſi prout transfertur per veram traditionem. vt eſt text. in l. quod ſi neque. §. fin. ff. de peri. & comm. rei vend. fallit vegete vini vendita: refert & ſequitur do. Iaſ. in d. l. quoties C. de rei vend. num. 22. vbi pulchrè, & licet plura alia potuiſſem notatu digna hic addere his contentus ad alia deueniendum eſſe cenſui.

Pet. Foll. I. V. D.

Iudiciorum quinta Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud delegatum.*

2 *Index ordinarius quis dicatur, & quis delegatus: & in quibus differant.*

3 *Iuriſdictio originaliter radicata eſt in principe, & ab eo deſcendunt iudices, ſicut riuuli à fonte ſuo.*

4 *Delegatus index quis dicatur, & quomodo cognoſcatur ab ordinario, & in quibus differant adinuicem.*

5 *Vicarius ſeu locumtenens, an dicatur ordinarius vel delegatus, & num. 9. cum plurib. ſeq.*

6 *Vicarij tres dicuntur eſſe ſpecies.*

7 *Archidiaconus abſente epiſcopo, vicarius eſt epiſcopi, ipſo iure.*

8 *Vicarius quomodo cognoſcatur à delegato.*

10 *Viceduces, vicereges, & vicecomites, dicuntur iudices ordinarij.*

11 *Barones omnes habent iuriſdictionem in baronia ſua.*

12 *Vicarius generalis epiſcopi, dicitur ordinarius: ſecus particularis vicarius vnius loci quia eſt delegatus.*

13 *Epiſcopus æquiparatur duci, comiti, vel baroni.*

14 *Vicarius foraneus ſeu ruralis, quis dicatur.*

15 *Appellari non poteſt à vicario generali ad epiſcopum. Secus à vicario foraneo vel rurali.*

16 *Vicarius epiſcopi, dicitur ordinarius in his quæ de iure cõmuni in eum tranſeunt, ſecus in his, quæ nõ tranſeunt: niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſcopum: prout ſunt cauſæ criminales, & collationes beneficiorum, quia in his eſt vel delegatus.*

17 *Vicarius rectoris ſecularis vel præſidis: an dicatur ordinarius vel delegatus.*

18 *Vicarius creatus ab habente poteſtatẽ ſubſtituendi, dicitur ordinarius.*

19 *Vicarius, an poſſit conſtitui ab infe-*

tiore

ſcriori principe.

20 Vicarius ſeu locũtenens in caſu, quo poteſt de iure conſtitui quam poteſtatem habeat, & de quibus cauſis poſsit cognoſcere.

21 Intel. ad l. ij. C de off. eius qui vi alter. ger.

22 Vicarius an poſsit alium vicarium ſibi ſubſtituere.

23 Delegatus à quibus cõſtitui poteſt.

24 Delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur.

25 Delegatus regulariter ſubdelegare non poteſt ſed fallit in delegato principis num. 26.

27 Delegatus principis, quando non poteſt ſubdelegare.

28 Appellari an poſsit à ſubdelegato ad principem delegantem, obmiſſo ſubdelegante.

29 Delegatus nõ põt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante lit. conteſt. nec facere præceptum diffinitiuũ.

30 Delegata iuriſdictio, dicitur odioſa: ordinaria verò, fauorabilis. num. 34 & 36.

31 Proceſſus eſt nullus, quando plures ſunt delegati, & vnus ſine alio procedit, niſi in reſcripto appoſita ſit clauſula. & ſi nõ oẽs, &c. fallit tamẽ in delegato ad vniuerſ. cauſ.

32 Arbitri quando plures ſunt, non poteſt vnus ſine alio procedere.

33 Iuriſdictio quando pluribus inſolidum non competit: ſententia per vnum lata non valet.

34 Iuriſdictio delegati prorogari non poteſt: nec poteſt delegatus cognoſcere, niſi inter perſonas contentas in reſcripto delegatorio.

35 Delegati quando plures ſunt, vno mortuo, omnium iuriſdictio expirat: ſecus in ordinarijs.

36 Iuriſdictiõis appellatiõe, intelligitur de ordinaria: & non delegata.

37 Delegati iuriſdictio vt impediatur, fit coaceruatio pluriũ ſummariũ diuerſis actionibus in eodẽ libello cumulatarum, ſecus in ordinario.

38 Delegata iuriſdictio derogat ordinariæ: ideo reſtringenda.

39 Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris, non valet nec trãſit in rem iud. ſi nõ appellatur.

40 Proceſſus contumaciæ punitiuus, factus à delegato non verè delegato, non valet ſecus in ordinario.

41 Delegatus non poteſt reuocare ſententiam ſecundũ decretũ: ſed ſic ordinarius.

42 Delegatus an poſsit indiſtinctè vt ſuſpectus recuſari, & quid de ordinario.

43 Delegatus vt ſuſpectus recuſatus, an poſsit cauſam alteri committere, &c. quid in ordinario.

44 Delegatus in delegando, an poſsit ſententiam ſibi reſeruare, & ſic ordinarius.

45 Delegatus an, & quando poſsit ſuam ſententiam exequi.

46 Delegatus nõ põt minuere nec augere tempus, quod datur iudicati.

47 Delegatus quando poſsit minuere tempus, quod datur iudicatis.

48 Tẽpore quod datur iudicatis an indiſtinctè gaudeat condemnatus.

49 Magiſtratus appellatione, nõ venit delegatus ſed tantum ordinarius.

50 Delegatus Papæ poteſt ſubdelegare cauſam ſuo nõ ſubdito: etiã ſuo ſuperiori, dũmõ ſit in dignitate cõſtitutus

tutus: ſecus in ordinario.

51 Delegatus qui nulliter pronunciauit, non poteſt iterum pronunciare, ſecus eſt in ordinario.

52 Delegatus poteſt ſuam interlocutoriam reuocare: fallit quando ſe non iudicem pronunciauit, & numer. 53.

54 Delegatus non poteſt ſubdelegare etiam vnum articulum iuriſdictionalem, niſi ſit ad vniuerſitatẽ cauſarum, ſecus in ordinario.

55 Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt vniuerſam ſuam delegationem ſubdelegare.

56 Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quis dicatur.

57 Delegatus poteſt citare per edicta, niſi ſit delegatus principis.

58 Delegatus inferioris à principe, non poteſt aliquem capere de perſona.

59 Delegatus citare debet cum inſerto tenore ſuæ delegationis.

60 Delegatus, in quibus caſibus teneatur citare, cum inſerto tenore reſcripti.

61 Iuriſdictio delegati expirat per mortem delegantis re integra: & quã do dicatur res integra, ſecus in ordinario.

62 Vicarij iuriſdictio extinguitur morte epiſcopi.

63 Delegatus etiam à principe non poteſt ſubdelegare cum poteſtate ſubdelegandi, niſi hoc faciat ſciente, & patiente ordinario ſecus eſt in ordinario.

64 Delegatus non poteſt ſententiam ſuam dubiam interpretari, in ordinario ſecus eſt.

65 Delegatus, qui non poteſt exequi, non poteſt ſibi taxationem expenſarum reſeruare.

66 Delegatus an, & quando cognoſcat de cauſis meri, & miſti imperij.

67 Cauſæ meri, & miſti imperij, de iure canonico delegantur.

68 Principis delegatus, etiam cauſas meri, & miſti imperij ſubdelegat.

69 Delegatus principis, non ſubdelegat, quando induſtria perſonæ eſt electa, neque quando ea ſunt delegata, quæ principi reſeruata ſunt.

70 Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto, ne quis eum, &c. ſecus eximens vocatum in ius coram ordinario.

71 Capitulum ſede vacante non ſuccedit in iuriſdictionem delegatam.

72 Delegatus Papæ, demandare non poteſt poteſtatem abſoluendi, nec prædicandi, nec prouidendi eccleſiis de prælatis: ſecus eſt in ordinario.

73 Delegatus non poteſt inſtituere præſentatum in eccleſia patrocinata.

74 Delegatus an poſſit mulctare.

75 Iuriſdictio delegati, non ſuſpenditur per excommunicationem delegantis. Secus eſt in vicario, ſi excommunicetur epiſcopus.

76 Princeps ſolus vtitur in reſcriptis clauſula appellatione remota, ne autem delegatus principis, nec operatur in præiudicium tertij.

77 Delegatus non dicitur is, cui commiſſa eſt cauſa, vt qua alias erat ordinarius, ſed in cauſa illa remanet ordinarius: & ſolum ſua iuriſdictio excitata dicitur.

QVIN

1 QVINTA † principa-
lis diſtinctio iudiciorũ
eſt, quia iudiciũ aliud
eſt ordinarium, & aliud
delegatum. Ordinarium, eſt illud
quod ventilatur coram iudice or-
dinario: de quo loquitur totus ti-
tulus, extra, de of. ord. Iudicium
vero delegatum eſt, quod venti-
latur coram iudice delegato: de
quo loquitur totus tit. extra de
offic. deleg. & ff. de offic eius cui
2 mandata eſt iuriſ. per totũ. † Quis
autem dicatur iudex ordinarius,
& quis delegatus, & quomodo
cognoſcatur vnus ab alio, & in
quibus differat ordinarius à de-
legato, quia iſta eſt materia vtilis,
& quotidiana, quæ quotidie ver-
ſatur in iudiciis, ideo decreui hic
eam plene declarare, cum hic op-
portune congruat. Iudex ergo or-
dinarius, dicitur ille, qui eſt crea-
tus à principe, Papa, Imperatore,
vel lege, vel ab alio ſuperiore ha-
bente poteſtatem cõcedendi or-
dinariam iuriſdictionem: vt præſit
vniuerſali iuriſdictioni alicuius ci
uitatis, vel prouinciæ. Eo, enim
ipſo quod alicui committitur v-
niuerſitas negociorum per haben
tem poteſtatem, cenſetur creatus
ordinarius, niſi expreſſe dicatur
in commiſſione, quòd delegat ſi-
bi cauſas, vel quòd facit eum de
legatum, nam tunc eſſet delega-
tus ad vniuerſitatem cauſarum,
ita declarat Alexand. in l. prætor,
ff. de iuriſd. omn. iud. de mente
Bar. in l. moræ. cod. tit. & ſic habes
bonam doctrinam cognoſcendi
ordinarium à delegato ad vniuer
ſitatem cauſarum, poteſt tamen
creari ordinarius non ſolum cum
territorio, verum etiam ſine terri-
torio: vt declarat Fel. in cap. poſt
ceſſionem. in princ. de prob. & eſt
tex. cum gl. & ibi Gem. in c. ordi-
3 narij. de off ord lib. vj. † Scias ta-
men, quòd omnis iuriſdictio ple-
naria, eſt radicata in principe, &
in eo eſt originaliter: vt probatur
in l. j ff. de conſt. prin. & no. Bar. in
l. j. col. fi. ff. de iuriſd. om iud. & ad
ſolum principem ſpectat conferre
ordinariam iuriſdictionẽ, & crea-
re iudices ordinarios, tex. eſt &
ibi gl. & Bal. in c. j. §. iud. de pace
iur. firm. in vſib, feu. & in l. i. ff. ad
l. Iul. de amb. & gl. in c. ij. ne præl.
vices ſuas. ita vt omnes dignita-
tes, & omnia officia, & gradus ab
ipſo principe profluãt, ſicut riuuli
à ſuo fonte, ita dicit Ang. in rub.
ff. de iuriſd. om iu. & Bal. in c. j. in
princ quis dica. dux, comes. vel
march. vnde plures gradus iudicũ
ordinariorũ reperiuntur. Quidam
enim dicũtur ſuper illuſtres, qui-
dam illuſtres quidam ſpectabiles,
quidam clariſſimi, & quidam in-
fimi. quos gradus ponit gl. & ibi
Alex. & Mod. in l j. ff. de offi. eius,
cui man. eſt iuriſd. & Spec. in tit.
4 de iuriſ. om. iud. col. j. & ij. † De-
legatus verò, is dicitur, cui à prin-
cipe vel ab ordinario, vel à dele-
gato principis cauſa committitur,
vices gerens delegantis, & pro-
prium nihil habens, l. j. §. qui man
data. ff. de offi. eius, cui mand. eſt
iuriſd. ita declarat Alex. in rub il-
lius tit. col. iij. in fi. & Spec. in tit.
de iud. deleg. §. j. Delegatis enim
dicitur habere, ſolũ vſum iuriſdi-
ctionis deleganti, & nihil habet
propriũ, quo ad iuriſdictionem, vt
d. §. qui mãdatum, & l. ſi prætor.
ff. de of. eius, cui mand. eſt iuriſd.
Quomodo autem cognoſcatur, an
aliquis ſit creatus ordinarius, vel
delegatus, vltra ea quæ dicit Ale.
in d. l. prætor. ff. de iuriſd. om. iud.
ponit Bar in l. moræ. co. ti. ver. iux-

ta hoc &c.eo.tit.& Abb.& communiter do.in c.licet, de offi.ord. videlicet, quando in commiſſione diceretur, procedas auctoritate noſtra, vel delego. vel cōmitto tibi talem cauſam, vel quā io additur cōmiſſioni aliqua clauſula, quæ non ſpectat ad ordinariam iuriſdictionem, vt ſi dicatur, procedas appellatione remota, vel alia ſimili clauſula vtatur, tunc eſt ſemper præſumitur delegatus, ſecundum Abb.in d.c.licet, col.ij. Si verò hoc non apparet ex circunſtantiis, & tunc ſi vniuerſitas cauſarum conceditur, præſumitur ordinarius, l.j.§.eum vrbem ff.de offi.præf.vr. Si verò vna cauſa vel plures diſtinctæ, & ſeparatæ concedantur præſumitur delegatus. ſecundum Bar.in d.l.moræ, C.col. ij.verſ.iuxta hoc &c. & ibi etiam Alexan in iij.col.in fi. & Bar.in l. ij.§.fin.ff.de opr leg. & Bart. in l. ambitioſa col.ſi ff.de decr.ab ord.

5 faci. † An autem locumtenens, ſeu ſubſtitutus alicuius officialis, dicatur ordinarius, vel delegatus, hæc eſt pulchra q. & valde difficilis, & multæ quæſtiones quotidianæ poſſunt ex ea decidi, maximè, propter multas differentias quæ ſunt inter ordinarium, & delegatū: vnde pro pleniori diſcuſſione huius quæſtionis ſubijcio tres alias. Quæſt.j.erit, quis dicatur ſubſtitutus, ſeu vicarius, vel locūtenens. Secunda, an talis ſubſtitutus ſit ordinarius, vel delegatus Tertia, vtrū inferior à principe poſſit ſibi conſtituere vica-

6 ium, ſeu locumtenentem † Venio ad primam q. ſuper qua dic quòd tres reperiuntur ſpecies vicariorum ſeu locatenentium. Primo modo dicitur vicarius is, qui conſtituitur ipſo iure à lege ſine

7 facto hominis, † prout eſt archidiaconus, qui abſente epiſcopo, eſt vicarius epiſcopi, ipſo iure.c.j. de offi.arch. Secundo modo, dicitur vicarius ſeu vicegerens is, qui conſtituitur ab eodem ſuperiore, à quo fuit conſtitutus ille ordinarius in cuius locum ſubrogatur, & de hoc loquitur tex. in l.ij C. de offic.eius, qui vi.alte ger.& l.j. §.à præfecto, ff de leg.iij. Tertio modo dicitur vicarius is qui ſubſtituitur ab aliquo in locum ſui ipſius ſubſtituentis, & de hoc loquitur text in l. aliquando, ff.de officio proconſ.& in auth.de coll. §.ad hoc prohibemus. & in auth. vt nulli iud. in princ. & Bart.in l. obſeruare.ff.de off.procōſ. & hæc colliguntur de mente Alexand.in rub. ff. de offic.eius, cui man.eſt

8 iuriſd.† Quomodo autem cognoſcatur vicarius à delegato, declarat Bart.in l.j.§.ſi.in fin. ff. quis & à quo appel.vbi dicit, quod ſi vicarius ſedet in eodem tribunali, in quo ſedebat conſtituens, cenſetur vicarius, ſi verò ſedet in alio loco, dicitur delegatus. Ex quo infert ipſe, quod ſi ordinarius ſcribat alicui, quòd ſit ſuus vicarius in tali cauſa, vel in tali loco particulari, & diſtincto, talis non erit vicarius, ſed delegatus, vt habetur, in e.Rom.de app.lib.vj. vnde à tali ſubſtituto appellatur ad ſub

9 ſtituentem.vt vbi habetur. † Secunda quæſtio eſt an talis ſubſtitutus dicatur ordinarius vel delegatus ſuper qua vera concluſio eſt, quòd in primis duabus ſpeciebus vicegerentium, ſcilicet, quando quis conſtituitur à lege vel à ſuperiore, dicitur ordinarius, ex quo lex, & talis ſuperior poterat dare ordinariam iuriſdictionem, & hoc non habet dubium

per

per allegata per Alex. in d. rub. ff.
de offi. eius. In tertia vero ſpecie,
ſcilicet, quando conſtituitur ab
aliquo officiali in locū ſui ipſius,
in hoc conſiſtit omne dubium,
vnde pro habenda veritate diſtin
gue aut talis vicarius ſubſtituitur
ab ipſo principe in locum ſui ip-
ſius prout eſt vicerex, vel legatus
de latere, & ſine dubio talis vi-
carius habet ordinariam iuriſdi-
ctionem. tex. eſt in c. tua. & ibi per
doct. de offi. vicar. ponderando ibi
illud verbum, iuri d. quæ in dubio
intelligitur, de ordinaria, ſecundū
Abb. ibi & dicā infra in differen-
tiis. nam princeps poteſt dare or-
dinariam iuriſdictionem, vt ſupra
dixi, & probatur in l. 1. §. cum ve-
re bem. ff. de offic. præf. vrb. † Ex
quo infero, quod hodie in regno
idem eſſet dicendum de iſtis ſub
ſtitutis ducum, comitum, & mar-
chionum, quos in regno appella-
mus viceduces, vicecomites, &c.
nam iſti habent ordinariam iuriſ-
dictionem, quia ex forma priui-
legiorum omnes barones regni
habent merum & miſtum impe-
rium ſibi conceſſum à rege cum
poteſtate creandi capitaneos ad
iuſtitiam, & ordinarios iudices,
ſecundum And. de Iſer. in conſti.
in lo. is demanij la prima, & iſti
qui habent priuilegium, dicuntur
exercere iuriſdictionem de licen
tia principis, vt no. And. de Iſer. in
conſt. ea quæ, & maximè in præ-
dictis dignitatibus, quæ appellan
tur regales ſecundum Ba. & com
munem doct. in c. j. de feu. marc.
& Alexand. in conſilio vigeſimo-
quinto columna quarta, in v. vo-
11 lumine. † & dicit Matt. de Affl.
in dec. lxxvij. conſ. Neapol. quod
ratione territorij omnes Barones
habent iuriſdictionem in baronia
12 ſua. † Si verò talis ſubſtitutus
creatur ab inferiore à principe,
qui tamen non ſit dux, comes, vel
marchio, vel baro habens merum
imperium ex priuilegio, vt ſuprà,
puta quia ſumus in capitaneo ſeu
rectore ciuitatis vel præſide, qui
vult ſubſtituere aliquem in lo-
cum ſui ipſius, in hoc eſt diffe-
rentia inter ius ciuile, & canoni-
cum, quia vicarius epiſcopi ha-
bet ordinariam iuriſdictionem vt
not. Abb. in dicto capitulo tua. de
offic. vic. & gloſ. in dicto capitulo,
Romana. de appellat. libro ſexto,
& habetur in capitulo ſecundo,
de offic. vic. libro ſexto, quia lèx
dat ſibi iuriſdictionem ordina-
riam, ſecundū Alexandrū, in dicta
rubrica, ff. de offic. eius. columna
quarta, circa finem, ſed vicarius re
ctoris ciuitatis vel præſidis, non
habet ordinariam, quia nec lex ei
dat, nec ipſe dare poteſt, ex quo
talem auctoritatem non habet,
imò prohibetur à lege, per di-
ctum §. ad hoc prohibemus, in
13 authentica. de collatio. † Con-
firmatur id quod dicimus de vi-
cario epiſcopi, quod ſit ordina-
rius, quia epiſcopus æquipara-
tur duci, comiti, vel baroni ſe-
cundum Bart. in lege quinta, in
princ. & ibi etiam Alexand. ff. de
verborum obligationibus, vide
ſicut ſubſtitutus comitis, vel Ba-
ronis dicitur ordinarius, vt mo-
do dixi, ita & ſubſtitutus epi-
ſcopi, quia ex communi forma
bullarum. eandem habet diœce-
ſim à Papa ſibi conceſſam, quam
habet Baro in Baronia, & proba-
tur in capitulo, cum epiſcopus. de
14 officio vicar. libro ſexto. † Limi-
ta tamen illud, quod dicitur de
de vicario epiſcopi, procedere in
vicario gñali, qa ille dicitur ordi-

narius.ſecus in vicario ſpeciali dato in vna terra dioceſis, vel in certa parte cauſarum tantum:qui dicitur vicarius foraneus vel ruralis.quia ille eſt delegatus non ordinarius gl.eſt notabilis in cl.ij in ver.foraneo de reſc.&tenet Gem. in c.j.in i.quæſt de offic.ord.l b. v .& Fel.in rub.de offi deleg.col. fin.& Alex. in rub.ff.de offic.eius col.pen.in princ.& Ang.in l.præ-
15 cipimus.C de appel. † Vnde tūc à tali vicario foraneo appellaretur ad epiſcopū, vel ad vicariū generalem vt habetur in d c.Romana. ibi Gemin de appel. lib.vj & no. Cald in con'. j.in tit.de appel licet ſecus ſit in vicario generali, quia ab eo non appellatur ad epiſcopum,ex quo eſt idem tr.b.vt d.c.Romana.& not.Bar. in l.j.§.j. ff.quis & à quo app. & ad prædicta vide etiam Card.in d. cl. ij in
16 xxiiii.quæſt. de reſc. † Secundò notabiliter limita procedere in his,quæ de iure communi, & generali cōceduntur vicario epiſcopi,quia in illis tantum eſt ordinarius.puta in cauſis ciuilibus,nam cauſas criminales non poteſt de iure exercere epiſcopi vicarius, niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſcopum : vt eſt tex. in cap. ſecundo,de offic. vic. libro ſexto. Item minime poteſt conferre beneficia niſi ſpecialiter ſibi concedatur poteſtas conferendi per epiſcopum,cap.fin.de offic vic.lib. vj.& Abb.in cap.tua.de offi.vicar. vnde ſequitur , quòd ſi iſta , quæ non veniunt in generali conceſſione concedatur ſpecialiter vicario per epiſcopum in iſtis erit delegatus non ordinarius. & appellabitur tunc ab eo ad epiſcopum delegantem.ita tenet Fel. in cap. Sest,columna prima.de offic.ord. & in rub.de offic. deleg.columna finali , quod nota perpetuo propter differētias quæ ſunt inter or-
17 dinarium,& delegatum † Circa vicariū rectoris ſecularis vel præſid s,vera concluſio eſt de iure ciuili, quòd non eſt ordinarius,ſed delegatus.ita concludit Alexand. in d.rub.ff. de offic eius. Ego tamen conſidero , & intelligo hoc dictum Alexand procedere quando officialis vellet facere ſibi vicarium in caſu à iure prohibito, prout eſt regulariter:vt dicam infra in ſeq dubio. ſecus ſi faceret in caſu præmiſſo prout eſt in caſu neceſſitatis, puta cauſa infirmitatis,vel iuſtæ ab entiæ.nam omnes doct.concludunt , quod tunc poteſt facere vicarium,ſecundum Bar.in l.obſeruare,ff.de offic.proconſul.& Bald.in c. ſi quis deceſſerit. ſi de feud.fue.contr.& probatur in d.§. ad hoc prohibemus. in authen.de coll.vbi permittitur officiali antequam veniat in officium,deſtinare vicarium, & eodē modo poſtquam venit, ſi contingat eum abeſſe ex iuſſione principis : vt ibi dicitur in fin. & no, Bal.in l.aliquando, ff.de offi.proconſ. nam in iſto caſu puto quod talis ſubſtitutus dicatur ordinarius:quia lex permittēs eum ſubſtitui , videtur ſibi dare ordinariā iuriſdictionē,& ita reperio, quòd in terminis tenet Bat.in l.ne quid quam, §. vbi decretum in j. lect. colum. ij. verſ. opp. & videtur, quòd iſta &c. ff.de offic.proconſ. vbi expreſſe dicit.quòd ſubſtitutus ab eo, qui ſe abſentat , vel in locum officialis mortui , dicitur
18 ordinarius. † Eodē modo, quando aliquis eſſet creatus ordinarius à principe cum poteſtate ſubſtituendi , puto quòd ſubſtitutus ab

ab eo, ſit ordinarius: quia videtur creatus auctoritate principis id concedentis, & ad hoc moueor per ea quæ not. Par. in tract. ſyn. in verſ. ſubſtitutus, colum. iij, vbi quærit, an ſubſtitutus ab eo qui habebat poteſtatem ſubſtituendi in ſuo priuilegio, poſſit imponere pœnam mortis, nam ſi non eſſet ordinarius, fruſtra dubitaretur de hoc, cum certum ſit delegatum non poſſe expedire ea. quæ ſunt meri imperii. l. ff. de offi. eius. Præterea, iſtos duos caſus ego confirmo ratione vrgentiſſima nam lex expreſſe prohibet officiales facere ſibi ſubſtitutos niſi in caſu neceſſitatis vt d. §. ad hoc prohibemus. & in authentic. nulli iud. in princ. & tamen permittit cuilibet ordinario poſſe delegare cauſas deleg. l. moræ. ff. de iu. om. iu. & hoc procedit, ſiue in caſu neceſſitatis, ſiue non: vt probatur in d. l. j. ff de offic. eius, vbi in caſu neceſſitatis permittitur delegatio meri imperij, ergo in aliis cauſis delegabilibus non conſideratur caſus neceſſitatis. Si ergo lex vetat facere ſubſtitutum niſi in certis caſibus, ſequitur quòd in illis caſibus exceptuatis erit ordinarius, quia ſi eſſet delegatus, etiam in caſibus non exceptuatis poteſt eſſe delegatus ſine aliqua prohibitione legis. Ad quid ergo lex induceret talem prohibitionem, niſi eſſet ordinarius? Et idem dicimus in poteſtate ſubſtituendi conceſſa, quia abſque tali poteſtate quilibet ordinarius poteſt conſtituere ſibi delegatum: vt dicta l. moræ. ergo talis poteſtas operatur vt poſſit conſtituere ordinarium auctoritate principis concedentis. Extra autem hos duos caſus ſi ordinarius faceret vicegerentem, non dicitur ordinarius: ſed potius delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, & ita procedat, quod dicit Alexand. in d. rub. ff. de offic. eius, & hoc expreſsè tenet Iaſ in l. ſi eadem colum. ij. ff.

19 de offi. aſſeſ. † Venio ad tertiam quæſt. videlicet, vtrum inferior à principe, poſſit conſtituere ſibi vicarium & loquor de rectore ciuitatis, vel de præſide, quia iam de aliis dictum eſt, & breuiter concludo, quòd non, & hoc regulariter quia omni iure prohibetur. Primò enim prohibetur per ius commune, per d. §. ad hoc prohibemus. & in authen. vt nulli iud. in princ. Secundò, prohibetur in regno Siciliæ per multas conſt. Et primo, per conſt. quæ incipit, officia, quæ imponit pœnam capitalem. Secundò, per conſt. duram, & diram, quæ imponit pœnam publicationis bonorum contra facientibus. Tertiò, per capitulum regni, quod incipit, quia de vicariis, &c. vbi prohibet rex fieri vicarios ſine eius licentia: & factos iubet de ciuitatibus expelli, & dicit Par. in tract. ſind. in verſ. ſubſtitutus. columna finali, quòd poteſtates terrarum non poſſunt facere ſubſtitutum, & ire ad ſolatium. Quod tamen limita, niſi in caſu neceſſitatis: vt dixi in præcedenti dubio, quia leges nouæ diſtinguuntur per veteres, l.

20 ſed & poſter. ff. de legib. † Quam autem poteſtatem habuit vicarius ſeu locumtenens in caſu, in quo de iure conſtitui poteſt: dic, quòd ſi eſt conſtitutus à principe vel ab alio ſuperiore, qui habet poteſtatem cõſtituendi vicarium ſeu ordinariũ, pura in locum ordinarij abſentis vel mortui: & tunc vera, & communis conclu-

ſio eſt, quod poteſt facere omnia,
quę poterat ille ordinari' in cuius
21 locum ſubſtitu tur. † Vnde po
teſt expedire omnes cauſas meri,
& mixti imperij, vſque ad mor
tem. & membri abſciſſionem in-
cluſiuè. ita intelligitur l. i.. C. de
offic eius, qui vi. al. ger. reprobata
gloſſ. ibi quæ di it, quòd non po-
teſt imponere v timũ ſupplicium,
& membri abſciſſionem. quia hoc
non eſt verum: iam imò poteſt di
ctas pœnas imponere, ſecundum
Bart. in l. j. §. hi quibus, ff. de leg.
iij. & Bart. in l. j. colum. fin. ff. de
offic. eius, vbi in ſpecie reprobat
gloſſ. in dicta lege ſecunda, & ibi
etiam Alexand. in xv colum. &
Bald. in au ten. ſed nouo iure. C. de
ſer. fug. ita etiam tenent Iac. de
Bel. & Bart. in dicto §. ad hoc pro-
hibemus. Si verò eſt conſtitutus
ab inferiore in locum ſui ipſius,
puta à rectore ciuitatis, & tunc o
mnes cauſas expedire poteſt pręter
vltimum ſupplicium. & mem-
bri abſciſſionem, ita propriè loqui
tur text. in dicto §. ad hoc prohi-
bemus, & ibi Iac. de Bel. & Bart.
idẽ tenet Bal. in l. data opera col.
xiij. C. qui accu non poſ. & Bal in
dicto capitulo. ſi qui deceſſerit, ſi
de feu ſue contr & habetur in lo-
cis præalle. & procedit etiam, ſi
capitaneus habeat poteſtatẽ ſub-
ſtituendi in priuilegio, vt tenet
Patis in tract. ſind. in d. ver. ſubſti
tutus colum. ij. ad prædicta adde
Bal. in authen. & omnino col. iij.
verſ. iuxta hoc quæritur. C. ne vx.
pro mar. vbi dicit, quod vicarius
poteſtatis poteſt expedire omnes
22 cauſas citra ſanguinem. † An au-
tem poſſit vnus vicarius alium
vicariũ ſibi ſubſtituere? Dic quòd
non: vt eſt text. in cap. c eriles
de offic. vic. & no. gloſſ. in capitu-
lo primo, in verſic ipſius. de offic.
vicar. lib. vj. & Bal. in l. aliquando,
ff. de offic proc. & Fel. in cap. C.
perpetuus. colum j. de fide inſtr.
quod procedit etiam in vicario
Papæ ſecundum Card. in clem ij.
in ij quæſt. de reſcr. Limita hoc,
ſcilicet, vt non poſſit facere vica-
rium perpetuum ſibi ſimilem, ſed
ex cauſa, puta abſentiæ, poteſt ad
modicum tempus facere vicarium
ſecundum gloſſ in clem. j in verſ.
locu de regula & Card. in clem.
in xj. xiiij. & xviij. quæſt. de offic.
vicar. & Fel. in d. cap. C perpetuus
23 colum. † In quibus autem dif-
ferat ordinarius à delegato. Ad
hoc vt ista materia reducatur ad
bonam vtilitatem, dico quod in
multis differunt. Et primò reſpe-
ctu creationis, quia ordinarius
conſtituitur à Principe, Papa, Im-
peratore, vel Rege, populo, lege,
vel conſuetudine. Delegatus verò
ab omnibus prædictis, & à quoli-
bet ordinario: vt no. gloſſ. in l. &
quia, ff. de iuriſd. om. iud. Item à
delegato principis. l. à iudice. C.
de iud. Item à delegato ad vni-
uerſitatem cauſarum. l. prima, §. ab
eo. & ibi Bart & doct. ff. quis. & à
24 quo appel. † Secundò differunt,
quia ordinarius habet propriam
iuriſdictionem, & iure ſuo illam
exequitur l. more maiorum, ff. de
iuriſd. omn. iud. Delegatus verò
habet iuriſdictionem iure alieno,
& nihil habet proprium, ſed ha-
bet ſolum vſum alienæ iuriſdi-
ctionis, ſcilicet, delegantis l. j. §.
qui mandatam, & l. ſi præ or. ff. de
offi eius & l. ſolet ff. de iuriſdict.
omn. iud. & l. & quia. eod. titulo.
25 † Tertiò, differunt, quia ordina-
rius poteſt regulariter delegare
dicta lege, more maiorum, & l.
cogn. §. cum propriam, ff. de offic.
eius,

eius,& c. cum epiſcopus de offic. ord. libro ſexto. Delegatus vero ſubdelegare nullo modo poteſt, vt dicta lege,moræ maiorum & l. à iudice. C. de iud. & l. fin ff.de officio eius , etiam de conſenſu partium , ſecundum Bald in cap. cum Bart.columna tertia,verſiculo, quæro vtrum, &c. in fin.de re iud.& Iaſ.in dicta lege , à iud columna ſecunda.
86 † Fallit in delegato principis , quia poteſt ſubdelegare,vt d. l. à iudice , & cap. paſtoralis, & c. venerabilis de of. deleg.& cap. ſi duo de off.deleg. lib.vj.& no Abb.in cap.ſi pro debilitate de offi.del. & eſt tex.in l. prima,in fin.C.qui pro ſua iuriſd. vbi Bal.in vj.no.d cit quòd etiam cauſas meri imperij delegare poteſt.de cuius dictis veritate , vide Alexand. in lege prima, columna antepen.& pen.de offi. eius , vbi de hoc examinat plenum articulum. Multas alias fallentias v de per Iaſ.in dicta lege,à iud ce, vbi plenè attingit hanc materiam.
87 ADDITIO. † Delegatum principis ſubdelegare poſſe conſtitutum vides (ſecundum do.auctorem) quod quidem minime procedere ſcias,ſi fuerit eidem cauſa commiſſa per verbum mãdamus, vel præcipimus.Eam enim,eo caſu non ſubdelegabit , ſecundum gloſſ. in l. ſæpe audiui Cæſ. ff. de offic præſid. quam gloſſ. ſequitur Bald.in addi. Spec. de iud. deleg. in fin. verſic. quando eſt præceptum,& eũ approbat totus mundus , ſecundum Alexand. in l. & quia,ff. de iuriſd. om.iud. & Fel. in cap.eam te.colum. viij. verſic. nihilominus de reſcrip. & idem foret ſi dicatur in commiſſione quòd cauſam ſe cognoſcere deberet, quia per illum verbum videtur impoſita neceſſitas per ſe ipſum cauſam cognoſcendi cap. primo , vt eccl. bene l. prætor.in princ. ff. de eden. & per Bald. in dicto capitulo, cum te.verſic.circa hoc de reſcript. & idem eſt ſi in commiſſione fuiſſet dictum ſuper quo tuam conſcientiam oneramus , quia tunc ſubdelegatio videtur prohibita , & electa eſt induſtria perſonæ, ſecundum Imol. Abb. & alios in capitulo finali, per illum text. de offic. delegat. Alexand.in l. à iudice. C. de iud. & Bald.in capitulo, ſi pro debilitate.iij.colum.de offi.deleg.& generaliter vbicſque apparet fuiſſe electam induſtriam perſonæ, vt declarat Ioan.And. in dicto capitulo finali,in verſic. iniungitur,& Ioan.Mill.in verbo mandatum an tranſeat, & per Bald .Card. Imol. & Panormita. in capitulo finali, de dol.& cont. & per Cap. deciſ. clj v.rginalis.Item intelligo prædicta procedere in delegato à principe ſupremo,aut ſuperiorem de facto,vel de iure non recognoſcente,& eius conſtitutio ius ciu. non autem prætorium conſtituit, ſecundum Bart.in l.iiij §.j. in fin. & ibi Imol.ff.de damn.infe. vnde delegati ab epiſcopis ducibus , & marchionibus non poſſunt ſubdelegare ſecundum Bar in l ſciendum,ff.de verb.obligat & l fin.ff. de pœn. poteſt tamen talis ſubdelegatus ab iſtis ſubdelegare aliquam cauſam, ſi eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarum l.j.§.ſi ff. quis,& à quo, & ibi gl.& bart.& doct in l.& quia,ff. de iuriſ. omn. iud. vnde vicarius epiſcopi licet non poſſit alteri ſuas vices in totum committere , & alium facere vicarium poteſt tamẽ aliquam cauſam ſubdelegare,ſ.dm Rot.in

deciſ.ccclxxxviij .fuit dubitatum virum vicarius, & per Cap.deciſ. clj Petrus Follerius. V. I. D.

28 † Quartò differunt, quia ab ordinario ſubſtituto non appellatur ad ſubſtituentem eum : & quãdo ſumus in vicario alio locũtenente ordinario quod quãdo fit, declarani ſuprà, & dixi etiam in ſeri ptis meis ſuper lectura ff. de offic. eius. Sed appellatur ad eum, ad quem appellaretur, ſi ſubſtituens pronnne aſſet, l.j § j. & ibi Bar. ff. quis, & à quo appel. & Bart. in l. præcipimus, in prin. C. de appel. & tex. in cap. Romana, & ibi gloſſ. & doct. de appe. lib. vj. & in cap non putamus, de conſ. lib. vj. ſed à delegato appellatur ad delegantem: vt in locis præall. Quid autem, ſi appellatur à ſubdelegato in caſu, in quo cauſa ſubdelegari poteſt? an ſit appellandum ad primum delegantem omiſſo medio, vel ad medium ſubdelegantẽ? Dic, quod de iure ciuili à ſubdelegato principis poteſt appellari ad ſubdelegantem, l. j. in fin. C. qui pro ſua iuriſd. & habetur per Bar. in d. l. j. §. j. ff. quis, & à quo appel. Sed de iure canonico debet appellari ad principem delegantẽ omiſſo medio, cap. ſi duo. de offic. delegat. lib. vj. ſed in delegatis ab inferiore à principe, indiſtinctè appellatur ad primum delegantem, & poteſt poni exemplum in ſubdelegato à delegato ad vniuerſitatem cauſarum : qui poteſt ſubdelegare, ſecundum Bart. in d. l. j. §. j. quia quo ad hoc, æquiparatur ordinario, ſecundum Bald. in l. ſi vt proponis. la j. C quomodo, & quando, iud. & Bal. in l. fin C. de iud. & gl. & in c. cum cauſam, de appell. & tota iſta opin. Bar in d. l. j. §. j. qui facit duas differentias, vna inter ius canonicum, & ciuile, vt ſupra retuli, & aliam inter delegatum à principe, & ab inferiori: ſed iſta opin. Bar. communiter nõ tenetur. & veritas eſt, quod non debent fieri prædictæ differentiæ: ſed ſolum fit differentia, aut delegatus ſubdelegat totã cauſam, aut partem ſibi reſeruat. Primo caſu indiſtinctè tam de iure canonico, quàm ciuili appellatur ad primum delegantem, tex eſt in c. ſuper quæſt. §. porro, & ibi gloſ. & Abb. de offic. delegat. & in d. l. j. §. j ff. quis, & à quo appel. Secundò caſu, appellatur ad ſubdelegantem, ita loquitur dicta l. j. in fin. C. qui pro ſua iuriſdictione, & probatur ibi dum dicit cauſas iudicandas, &c. vnde ſola pronunciatio videtur delegata, & non tota cauſa. Iſtam concluſionem tanquam veriorem, tenet Phil. in capitulo dilecto. lo iij. colum. iij. in princ de appel. & ibi etiam Card. in v colum. in prin. & etiam Abb. & communiter doct. ib. & in d. §. porrò, & cum iſta opin. pertranſeo

29 contra Bart. † Quintò differunt, quia delegatus non poteſt abſoluere ab obſeruatiõe iudicij, ante litem cõteſtatam: nec facere præceptum diffinitiuum, ſecus in ordinario, ita tenet Bald. in l. ſi reus, in j. lect. in fi. colum. ff. de procur.

30 † Sextò differunt, quia ordinarius dicitur habere iuriſdictionẽ fauorabilem. delegatus vero odioſam, gloſſ. eſt in capitulo primo, in verſic. proceſſus. propè finem de reſcript. libro ſexto, & Alexand. in lege prima, columna decimaquinta, ff. de offic. eius, & hoc poteſt eſſe vtile ad multa, maximè per cap. odio. de regulis iuris, lib. ſexto, & hanc etiam differentiam ponit Alexand. in lege prima, ff. de

31 de damn.infect. † Septimò differunt, quia quando ſunt plures iudices ordinarij, poteſt vnus ſine alio ab initio cognoſcere, & ſententiare, l.j.ff.de offi. conſu.& & l.Pōponius aliàs incipit ſi vni. & ibi Bart.ff.de re iud. Ratio eſt, quia quilibet habet officium inſolidum.l.Imperator.ff.ad munic. ſecus in delegatis: quia ſi vnus ſine alio procedit, proceſſus eſt nullus.l.duo ex tribus.ff.de re iu. & cap.cauſam, el primo.& c.cum cauſam.de offi.deleg. adeo, quòd etiam ſi eſt proferenda interlocutoria non poteſt vnus ſine alio eam proferre ſecundùm Abb. in d.c.cauſam. in iij. not.& Barto.in dict.l.ſi vni.

Quod fallit quādo in commiſſione eſſet appoſita clauſula quòd ſi omnes,&c. vel alia ſimilis. verū tunc debent requiri prius collegæ alias ſine requiſitione, & declaratione, quod non poſſunt interuenire, non poſſunt alij ſoli procedere, tex.& ibi Abb. & Fel. in c.prudentiam,in prin. de offic. deleg. In delegatis autem ad vniuerſitatem cauſarum eſt idem ꝙ in ordinariis ſecundum Barto. in d.l.ſi vni.& ibi etiam gl. & Alex. dicit hanc eſſe cōmunem opi. licet Abb.in d. ca.cauſam. tenuerit contrarium, & male: ſecundum

32 eum. † Quid autem in arbitris? Dic idem. quod in delegatis, l. ſi in tres.ff.de arb.

ADDITIO. Iudices enim delegati adiecta clauſula (ſi vnus intereſſe nequibit alter expediat, vel ſimili) facit, vt conſtito de impedimento collegæ, alius ſolus expediet, quod proſequitur Ludouic.Roman.in ſingul.xiij.in cauſa,vbi aſſerit. Ita communiter teneri per doctores & Fel. in ca. ſciſcitatus verſ. oportet notū eſſe impedimentum,de reſcrip. & per Rot. deciſio ccxliiij. retento, & clxvj. vbi limitat hoc non procedere in beneficialibus,in quibus etiam non conſtito de impedimento collegæ ſi alius ſolus procedit, & demum appareat collegam fuiſſe impeditum, proceſſus valet,quod proſequitur Seb. van. in tract.nullita.in titu.de null. ex def.iu.ord.num.110.

33 † Et quando iuriſdictio inſolidum non competit,nedum ſententia non poteſt per vnum ſolum ferri, ſed etiam requiritur vt tempore ſentētiæ proferendæ, omnes iudices ſint ad inſimul coadunati, & ſimul iudicent, vel vnus aliis præſentibus & mandantibus. & quod is qui recitat vtatur verbis pluralis numeri, vt puta nos tales iudices pronunciamus in hunc modum. vt in cap. cum ab vno de ſent. & re iud. in vj. aliàs non valeret ſententia l. tunc autem.& ibi gloſſ. l. duo ex tribus. ff.de re iud. Item requiritur quod omnes ſint præſentes, aliàs ſi vnus dediſſet ſuum votū, & deinde receſſiſſet, non valeret ſecundum Fel.in cap. cauſam matrimonij.col.ſi.verſ.iij.limita, extra de offic. deleg. Petrus Folerius. V. I. D.

34 † Octauò differunt quia iuriſdictio ordinarij poteſt prorogari, cuius prorogationis ratione poteſt iudicare extra territorium l. ſi conuenerit ff.de iuriſdict.omn. iud.& l.j.& ij.ff.de iud. ſed iuriſdictio delegati non poteſt prorogari,nec poteſt cognoſcere delegatus, niſi inter perſonas contentas reſcripto delegatorio.cap.P.& G.de offi. deleg.& l. priuatorum. C.de iuriſdict.om.iud.

Nonò

35 † Nonò differunt, quia in pluribus delegatis vno mortuo expirat officium omniū adeo quod vlterius ex illa delegatione cognoſcere non poſſunt. c. penul. de offic. deleg. ſecus in pluribus ordinariis. vt not. Abb. in d. c. penul. dum refert ſe ad ea quæ dixit in c. prudentiam. in prin. eo. tit. vbi hoc dixit, in iiij. colum. & gloſſ. in cap. vt officium. de hęret. libro ſexto. & Bartol. in l. j. §. ſi plures, ff. de exerc. Ad hoc potes adducere omnia ea, quæ dixi ſuprà, in viij. differentia. Et idem dicimus in pluribus arbitris quòd in delegatis, vt dict. capitulo penultimo.

36 † Decimò differūt, quia in dubio appellatione iuriſdictionis, intelligimus de ordinaria, nō delegata, ſecundum Abb. in c. pen. ver. quæro an vicarius, & c. de offic. vic. & Alex. in rubr. ff. de iuriſdict. omnium iud.

37 † Vndecimò differunt, quia coram iudice ordinario, qui non poteſt cognoſcere niſi de certa ſumma, non fit coacervatio plurium ſummarum diuerſis actionibus in eodem libello cumulatarum, ad impediēdam ſuam iuriſdictionem, l. ſi idem cum eod. in princ. ff. de iuriſdict. omn. iu. ſecus coram delegato. Hanc differentiam poſuit Iaſ. in dict. l. ſi idem cum eodem. in primo not.

38 Ratio eſt, † quia delegata iuriſdictio derogat ordinarię cap. ſtuduiſti. de offi. leg. & c. ſanè. de offic. deleg. Ergo debet reſtringi pro cōſeruanda iuriſdictione ordinaria. & ſic debet fieri coacervatio. l. ſi plures. §. fin. ff. de pact. alias eſſet in odiū ordinarij, quòd fieri non debet, ſecundum Bart. in dict. l. ſi idem cum eod. in prin. Item quia iuriſdictio delegata eſt odioſa ergo reſtringenda, c. odia. de regulis iur. lib. ſexto. & l. cum quidam. ff. de liberis & poſthumis, & dixi ſupra in octaua differentia.

ADDITIO. Concludit hic auctor iuriſdictionem delegatam eſſe odioſam quod verum eſt, vt eſt gloſſ. penul. in clement. fin. de offi. ordin & Iap. al. eg. lviij in ij. colum. circ. fin. & ideo formiter de ea debet conſtitui, cap. cum in iure vbi glo. & ſcribentes de offi. deleg. & in l. vnica. C. de mand. princ. & habetur per Alex. conſ. xvij. videretur libr. vij. & conſ. cc. in fi. libr. ſecundo, cum ſimilibus. Per. Foll. I. V. D.

39 † Duodecimò differunt, quia ſententia lata per ordinariū contra ius litigatoris, valet & tranſit in rem iudicatam, ſi non appellatur, vt habetur in cap. cum inter. de re iud. & in l. cum prolatis. & ibi per Alex. & doct. ff. de re iud. ſecus, ſi eſt lata per delegatum, ita tenet Hoſti. in c. fin. de præb. & in cap. j. de offi. deleg. libr. vj. & Old. in cōſ. lxxxj col. j. & Barb. in additio. ad Abb. in c. cum dilecta. de reſcrip. in additio quæ incip. ordo iuris, & c. poſt medium.

40 † Decimotertiò differunt, quia proceſſus contumaciæ punitiuus per delegatum factus contra citatum, non comparētem, ſi in veritate ille non erat delegatus, nō valet quamuis fuiſſet dubium, ſecus ſi fiat per ordinarium, in veritate non ſit ordinarius, dummodo poſſit eſſe, quia bene valet, ita dicit Abb. in cap. prætcrea. colum. penult de dil.

41 † Decimoquartò differūt, quia ordinarius poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti, ſed delegat

legatus non. Iſtam differentiam ponit Alex. in l. quod iuſſit. col. vj. ff. de re iud. referens ita tenet Innoc. in cap. conſultationibus. de offic. deleg.

ADDITIO. Adde quòd Alex. tenet id quòd dicit auctor per doct. Innoc. in dict. c. ſignificantibus, & tamen (vt videre potui) nullum verbum de hoc dicit Innoc. Per. Fol. D. I. D.

42 † Decimoquintò differũt quia delegatus poteſt in totum recuſari vt ſuſpectus, vt remoueatur. ſed ordinarius non ſed datur ſibi adiunctus, ſecundum Bart. & doctor. in l. apertiſſimi. C. de iud. niſi eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quia tunc ſimiliter debet ſibi dari adiunctus. gloſſ. eſt not. in l. fin. in gloſſ. prima. C. de iud. & quod dixi in delegato procedit etiã in delegato principis, ſecundum Abb. in capit. ſuper q. §. quem vero. de offi. deleg. & hoc eſt de iure ciuili. De iure verò canonico tam ordinarius quàm delegatus poteſt in totum recuſari capit. ſi quis contra clericum, ibi Abb. & doct. de foro competent. & item Abb. in cap. ſpeciali. in primo notab. de appel. Dummodo cauſa legitima inferatur, & probetur, aliàs recuſatio non admittitur, vt dicit Abb. ibidem. & in dict. §. quem vero. eſt text. in cap. ſecundo requiritur. de appel. ſecus eſt de iure ciuili, quia non oportet inferere cauſam ſuſpicionis, ſecundum Bart. in dict. l. apertiſſimi, & gloſſ. in l. item ſi ſuſpectus. ff. de proconſ. & Iaſ. plenè, in dict. l. apertiſſimi, & quæ ſint iſtæ iuſtæ cauſæ recuſandi iudicem ſuſpectum, tangit Specul. in titul. de iud. deleg. §. ſupereſt. & ego dicam plenè infrà in tract. de appellatione. in vltima parte huius operis, in verſ. recuſatio. & ibi videas.

Hodie autem in regno ſeruatur ius canonicum ex diſpoſitione regię pragmaticæ, quæ incipit. Item ſi contingat, per quam diſponitur, quòd tam ordinarius, quàm delegatus poteſt recuſari, vt ſuſpectus & remoueatur in totum: & debet allegari, & probari iuſta cauſa ſuſpicionis coram diœceſano loci, ſeu eius vicario, vt ibi habetur.

43 † Decimoſextò differunt, quia ordinarius poſtquam eſt recuſatus vt ſuſpectus, poteſt cauſam alteri delegare, capit. ſi quis contra clericum. de foro competent. & capitulo cum ſpeciale. & ibi Abb. & Phi lipp. de appellat. Delegatus verò recuſatus, non poteſt cauſam committere. cap. iudex ab Apoſtolica. de offic. deleg. libro ſexto. Cum diſtinctione tamen, de qua ibi ſcilicet aut nondum eſt propoſita recuſatio, & poteſt committere, aut eſt propoſita, ſed nondum fuit pronunciatum ſuper ea & tunc non poteſt committere, niſi de conſenſu partium. Aut pronunciatum, & tunc etiam de conſenſu partium non poteſt cõmittere quia poſt pronunciationem deſiit eſſe iudex, vt dicto capitulo iudex ab Apoſtolica. & loquor de delegato principis quia in eo cadit hoc dubium, nam delegatus ab inferiore, ſine dubio non poteſt ſubdelegare, vt ſuprà dixi in tertia differentia.

44 † Decimoſeptimò differũt, quia ordinarius poteſt delegare totam cauſam, & ſententiam ſibi reſeruare, dũmodo audiat ter cauſam, ſcilicet, in princ. id eſt, litis contesta

teſtatione.in medio & in fine. vt C.de iud. auth.ad hæc.Delegatus verò hoc facere non poteſt, nam aut totam cauſam cõmittere debet,aut nihil,vt not.g.o. in d.authent.ad hæc. in verſ. delegatus. vnde non poteſt ſententiam ſibi reſeruare,etiam ſi eſſet delegatus principis, & hoc de iure ciuili,ſecus de iure canonico quia poteſt ſibi reſeruare ſententiam c.ſuper q.in princ. de offi. deleg. & prædictam differentiam ponit Barto. in l.nec quicquam.§.vbi decreñ. col.iij.ff.de offic.proc. dum ponit differentiã inter decretum,& ſententiam,& Alex.in rub. ff.de offi. eius.col.ij.

45 † Decimooctauò differunt,quia ordinarius poteſt ſuã ſententiam exequi, delegatus verò non, imò ſua ſententia mandatur executioni per ordinarium. l.à diuo Pio.in prin & ibi gloſ.& Bart.ff.de re iud. & hoc procedit in delegato ab inferiore à principe, vt eſt text. etiam in l. properandum. §. ſinautem reus. iuncta glo.in verſ.ad maiorem. C.de iu. & tenet Alex. in d. l. à diuo pio. col.iij.& iiij.& Abb.in ca. ſi quis contra clericum.col.fi.de for.cõp. ſecus in delegato principis, quia tam iure ciuili, quàm canonico poteſt ſententiam exequi ſecundum Alex. in l.à diuo pio. col.ij. & Abb.in d.c. ſi quis contra clericum.col.pen.& c. ſignificaſti.de offi. deleg. quam ſententiam poteſt exequi infra annum tantum, & non vltra cap.quærenti de offic.deleg.Item poteſt delegatus à principe cõmittere ordinario executionem ſuæ ſententiæ, vt dict. cap.ſignificaſti. & cap. ſanè. eod. ti.& tenetur ordinarius ibi obedire, etiam ſi iniuſta ſit ſententia tex.eſt in cap.paſt.§.quia vero,de offic.deleg.& not.in dict. §. ſanè. & d.cap ſignificaſti, de qua materia vidi in quadam diſputatione mea quam poſui ſuper rub. ff. de offi.eius dum legi illam rubr. in almo ſtudio ciuitatis Salerni, conductus ad lecturam de mane ordinariam, quæ diſputa io incipit. Pro ornamento &c. & tractat materiam.cap.ſi quando.de offic. deleg. Item prædicta de delegato inferioris à principe procedũt de iure ciuili, ſecus de iure canonico.quia ſi delegatus habebat poteſtatem exequẽdi, poteſt etiam delegatus exequi, ſecundum Ab. in dict. c.ſi quis contra clericum. colum.pen.& fi.& ratio eſt: quia executio eſt miſti imperij, & de iure canonico delegantur ea,quæ ſunt mixti imperij.ſecundum gl. in cap.quod ſedes.de offic.ordin. & Bart.in l.nec quidquam. §. vbi decretum.ff.de offi.procõſ. licet ſecus ſit de iure ciuili.vt habetur in l.iubere cauere.ff.de iur. omn. iud.& in l.j.ff.de offic.eius.

46 † Decimononò differunt: quia ordinarius poteſt ampliare. & minuere tempus, quod datur iudicatis ex cauſa.l.ij.ff.de re iud.ſed delegatus non. ex quo ipſe non exequitur ſententiam ſuam, vt modo dixi in præcedenti differẽtia, non poteſt imponere legem ſuperiori exequenti, ſcilicet ordinario delegantis,c.ex inſinuatione.de appel. hanc differentiã poſuit Bart.in d.l.ij.in j.quæſt.

47 ADDITIO. † Concludit hic (vt vides do. Auct.) quòd iudex ordinarius poteſt ex cauſa minuere tempus quod datur iudicatis, (de quo vnum verbum ſupra dixi) & bene dicit, & quòd iudex delegatus non poſſit tale tempus coarctare, eſt ratio, quia ad eum

ad eum non ſpectat, executio, & ſi coarctare eſſet imponere legẽ ſuperiori ſuo ad quẽ ſpectat executio, ſecundum Bart in l.ij.& ibi Herc.ff.de re iud. vbi multa allegat in contrarium: ſed ſi eſſet talis delegatus qui haberet executionem ſententiæ poſſet ſicut ordinarius coarctare dictum tempus ſecundum Abb.in c.quòd ad conſultationem. extrà, de re iu.

48 num. 20. † Sed nunquid reus cõdemnatus indiſtinctè gaudeat iſta dilatione quadrimeſtris temporis, vt nullam interim moleſtiam patiatur hanc quæſtio. monet Abb.in dict.ca.quòd ad conſultationem. numer. 22. & dicit quod condemnatus qui vult vti iſta dilatione debet ſatiſdare de ſoluendo in termino, aliàs non gaudet, per tex. in l. ſi debitori. ff. de iudic. & ibi dicit quòd hoc not.Barto.ſicque inf.illum terminum condẽnatus ipſe poteſt capi & carcerari niſi cauerit, quod ipſe intelligit ſi eſſet inops. ita q́ꝰ timeretur de fuga, quod eſt notandum, quia eſt pulchrum verbum, & ibi Iac.de ſalic.in addit. in eligit hoc eſt verum ſi petatur à parte, alias non tenetur ex ſe præſtare ſatiſdationẽ & ita dicit obtinuiſſe. P. F.

49 † Viceſima differentia eſt: quia appellatione magiſtratus, non venit delegatus, ſed tantum ordinarius, ſecundum Paul. de Caſtr. quem ſequitur Alexan. in l. eum qui.ff.de iur.omn iud. quod facit ſecundum eum.pro interpretandis ſtatutis loquentib. de magiſtratu. vt non comprehẽdant delegatum: pro quo eſt tex.in l.properandum, in princ.in verſ. ſiue magiſtratib.&c.C.de iudic.

50 † Viceſimoprimò differũt: quia ordinarius debet delegare cauſam ſuo ſubdito, quem poteſt cõpellere ad acceptandum, cap.paſt. & ibi Abb.in pe.no. & in c.quod ſedes.de offi.ord.& l.j. C.qui pro ſua iuriſ. non ſubdito inuitó non poteſt cauſam delegare, ſed volenti tantum, ſecundum Barto.in dict. l.j. vbi ita limitat dictam legem, & Abb.in dict. cap. paſtoralis. in iiij. not. & ita intelligitur text. in l. & ſi prætor. ff. de offic. eius ſed delegatus à principe, poteſt cauſam ſubdelegare cuicunque, etiam ſuo ſuperiori, & non ſubdito etiã inuito. Vnde ſi delegatus Papæ eſt minimus clericus. poteſt cauſam ſubdelegare archiepiſcopo etiam inuito, cap. paſtoralis.in princ. & ibi Abb. in pen.not.& cap.ſanè quia, de offi. deleg. Verum circa hoc ſcias, quòd delegatus Papæ debet ſubdelegare cauſas illis perſonis, quibus deleg.Papa ſcilicet, in dignitate conſtitutis.per cap.ſtatutum. de reſcript. libr. vj.aliàs ſubdelegatio non valet, & proceſſus factus eſſet ipſo iure nullus ita tenet Abb.in dict.cap.paſt.in fin.illius princ.de of deleg.& Alex. in conſ.lxxvij.col.ij.in ij.volumine.

51 † Viceſimoſecundò differunt: quia ordinarius ſi protulit ſentẽtiam nullam, poteſt iterum de cauſa cognoſcere & ſententiare, l.ſi præſes. C.quomodo & quando iud.& l.prima.C. de ſent.& l. ſi accuſatoribus. C.de acc.& Bar. in l.iudex poſtquam.ff.de re iud. delegatus verò qui nulliter pronunciauit, non poteſt vlterius de cauſa cognoſcere, l.ſi vt proponis. C.quomodo & quando iud. etiã ſi ſit delegatus à principe, ſecundum Bal.in d.l.vt ſi proponis, col. ij.& Alex.plenè in rubr.ff.de offi. eius.

eius col. ij. niſi eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, quia habetur ordinarius, ſecundum Bal. in dict. l. ſi vt proponis, & Fel. in c. in literis. col. j. de offi. deleg. & de prædictis an quando & qualiter procedant in delegato, vide plene per Felin. in c. qualiter & quando, el j. colum. antepe. & pe. de accu. & qualiter procedant in ordinario quod poſſit iterato cognoſcere, vide Abb. in dict. cap. in literis. & Bart. in d. l. iudex poſt-
52 quam. † Quo autem ad reuocandum interlocutoriam non eſt differentia inter ordinarium & delegatum, quia vterque poteſt eam reuocare, ſecundum gloſſ. in dict. l. quod iuſſit. ff. de re iud. & ibi etiam Alex. in j. col. & eſt tex. in c. cum ceſſante, & ibi Abb. in ij not. de appel. quod limita vt infra proxima differentia.
53 † Vigeſimotertiò differũt: quia ordinarius ſi pronunciat ſe non iudicem, vel iuriſdictionem non habere, poteſt hanc ſuam interlocutoriam reuocare, ſecundum Bald. in l. ſi præſes per illum text. C. quomodo & quando iud. ſecus in delegato: quia talem interlocutoriam non reuocat, cap. ſignificantibus & ibi Abb. & doct. de offic. deleg. hanc differentiam in terminis ponit Lud. Roma. in conſ. cccl viij. in fi. & Bar. b. in add. ad Abb. in dict. c. ſignificantibus. quibus adde Bart. in rep. l. ij. col. iij. ff ſi quis in ius vo. non i. t. & in d. l. quod iuſſit. ff. de re iud.
54 † Vigeſimoquartò differũt quia ordinarius poteſt delegare vnum articulum cauſæ iuriſdictionalẽ, vt eſt gloſſ. in cap. ſuper quæſtionum in verſ. quicunque, de offi. deleg. quia ſi poteſt totam cauſam, multo magis vnum articulum. delegatus verò non poteſt etiam vnũ articulum iuriſdictionalem ſubdelegare. ſecundũ Ab. in dict. cap. ſuper quæſtionum, in princ. ſuper dict. gloſ. in verſ. quicunque. ſed articulum non iuriſdictionalem poteſt ſubdelegare. ita tenet Alex. in l. more. col. v. ff. de iuriſd. õmn. iud. licet Barto. ibi contrariũ teneat, & malè quia communiter reprobatur, ſecundũ Abb. in dict. cap. ſuper quæſtionũ.
55 † Fallit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum: quia ille æquiparatur ordinario, vt pluries dictum eſt ſuprà ſecundum Abb. in dict. cap. ſuper quæſtionum. col. iiij. Non tamen poteſt ſubdelegare vniuerſam ſuam delegationẽ, vt not. Hoſt. in tit. de offic. deleg. §. quis poſſit. quem ſequitur Alexan. in l. à iudice, C. de iud. quia etiam ordinarius non poſſet totam ſuam iuriſdictionem delegare inconſulto principe, l. pe. & ibi
56 not. ff. de offi. præſi. † Quis autem dicatur delegatus ad vniuerſitatem cauſarum. vide Iaſ. in d. l. à iudice. Secundò fallit in delegato principis. vt d. c. ſuper quæſtionum. & ibi Abb. in quarta colum.
57 † Vigeſimoquintò differũt: quia ordinarius poteſt aliquem citare per edicta, & idem in delegato principis. text. eſt in authent. qui ſemel, C. quomodo & quando iu. & in §. omne, in auth. de litig. ſed delegatus inferioris hoc facere non poteſt, vt not. gl. in d. auth. qui ſemel. in verſ. delegatis, & ibi etiam Bar. verſ. venio ad ſecundã, & c. & Bar. in extrauag. ad reprimẽdã. in verſ. per edictum, & Bart. in l. pleriq. ff. de in ius vocan.
58 † Vigeſimoſextò differũt: quia delegatus inferioris à principe, non poteſt citare aliquem ecalter,

cet, ſcilicet, capiendo ipſum de perſona: ſed ordinarius ſic, & delegatus à principe. Ita tenet Bart. Alex. & communiter doct. in l. ij. ff. de iur. omn. iud. contra gloſ. ibi, ſiue ante lit. conteſt. ſiue poſt, & idem Bart. in l. plerique. ff. de in ius vocan. & quod dixi in delegato principis, vt ſit idem quod in ordinario, iſta eſt communis conclusio, quam tenet Bar. in d. auth. qui ſemel. C quomodo, & quando iud. & Alex. in d. l. ij col. iij. & de prædictis eſt text. cum gloſ. in l. conſentaneũ, C. q. 10. & quãd iu.

59 † Vigeſimoſeptimò differunt, quia delegatus citans debet citare cum inſerto tenore ſuæ delegationis, alias ſibi non creditur, niſi doceat de commiſſione, & copiam faciat, c cum in iure, & ibi Abb. & Fel. de offic. deleg. & in c præterea. de dil'a. & Bart. in l. ij. ff. ſi quis, in ius voc. non ierit. Sed ordinarius hoc facere non tenetur, ſed ſufficit, quòd mandet nuncio vt aliquem citet ſolo verbo ſine literis, text. eſt in c. cum dilecti. ibi, viua voce, &c. de dol. & contu. & Spec. in tit. de cita. §. ſequitur, verſ. vtrum. & eſt ratio: quia ſemper præſumitur pro iuriſdict ordinaria, ſecus pro delegata. ita dicit Abb. in d cap. cum in iure. col. pen.

60 ADDITIO. † Vulgata eſt quæſtio: nunquid delegatus teneatur citare cum inſerto tenore reſcripti: in qua reperio Mar. Sccin. in tract. de cit. in art. xx. latè tangentem, & poſt multa hinc inde dicit quod do. eius concludit tres caſus fore conſiderandos, primus quãdo agitur de grauiſſimo præiudicio, & in eo concludit non eſſe parendum aſſerendi ſe delegatum, quantumcunque perſona eſſet auctorizabilis: niſi prius conſtet plenè de delegatione. nec etiam tenetur pars coram eo reſpondere, niſi prius fiat plena fides de ipſa delegatione: nec ſufficit ſimplex copia, & ita (ſecundum eum) intelligitur text. in c. cum in iure. extra de offi. deleg. & l. vni. C. de man. princ. aut tractatur de graui præiudicio nõ tamen grauiſſimo, ſeu grauiori, & dicendum eſt non ſufficere citanti aſſerere ſe delegatum, exẽpium, ſi citatur valde remotus. & citans ſimpliciter aſſerit ſe delegatum, tunc enim citatus non arctatur ad comparendum ex ſimplici aſſertione. ſed debent cum inſerto tenore citari. Tertio verò caſu quando tractatur de præiudicio, quia citatus eſt in loco citantis, vel modicum diſtat: & tunc dicendum eſt quòd non eſt neceſſe citare cum inſerto tenore reſcripti, quo ad effectum arctandi citatum ad comparẽdum: ſed ſatis eſt aſſerere ſe delegatũ, & ita dicit Mar. ipſe tenendum eſſe, cum ſit æqua opinio. P. F.

61 † Vigeſimooctauò differunt: quia iuriſdictio ordinarij non expirat per mortem ſuperioris conſtituentis ipſum, etiã re integra, ſecundum Hoſt. in cap quoniam abbas. de offic. deleg. & Abb. in c. relatum. eo. tit. & eſt text. in l. & quia. ff. de iuriſd. omn. iud. & eſt etiam textus clarus in c. legatos. in fi. de offi. leg. libr. vj. ſed iuriſd. delegati, extinguitur morte delegantis re integra, vt d. l. & quia. & d. c. relatum, & c. gratũ, & cap. licet vndique, de offi. deleg. & in c. ſi. de offi. le. Dicitur autem res integra, quando non dum eſt facta citatio, & iſta eſt communis opi. quã tenet Bar. & doc. in d. l. & qa.

pec

per d.c.gratum.& d.c.fin. & not. Abb.in d.c.relatum. quòd procedit etiam in delegato principis, per prædicta iura, & not. gloſ. in verb.principaliter.in d. l.& quia. Et in tantum extinguitur iuriſdictio morte mandantis, quòd etiam de conſenſu partium non poſſet delegatus procedere, gloſ. eſt in c.cū veniſſent.in verb.egerit.de teſt.Item procedit etiam ſi delegatus ignoret delegantē eſſe mortuum,ſecundum Bart. in d.l. & quia colum.fin.Item, procedit etiam in delegato ad vniuerſitatem cauſarum : nam quo ad hoc æquiparatur ordinario. Eſt enim neceſſe, vt ſaltem vna cauſa ſit cœpta corā eo,vt res deſinat eſſe integra,ſecundum Bart.in d. l. & quia. ver. quæro. quid ſi plures, &c.quem ibi ſequitur Alexan.& communiter Mod. & Abb.in d.c. relatum. Illud autem, quod dixi in delegato principis, limita multis modis, vt per Iaſ. in dict.l. &
62 quia.col.iij. † Item illud, quod dixi in ordinario, limita nō procedere quādo vna iuriſdictio ordinaria cohæret alteri ordinariæ, vt acceſſoria:ſicut dicimus in vicario:qui eſt ordinarius, & tamē eius iuriſdictio finitur morte epiſcopi, vel alterius conſtituentis, ſecūdum Alex.in l.& quia. col.j. & Hoſt.in d.c.quoniam Abbas.& Abb.in c.pe.de offi.vic. tūc enim iuriſdictio deuoluitur ad capitulum, vacante ſede.c.ij. extra, ne
63 ſede vac. † Vigeſimononò differūt: quia iudex ordinarius etiā minimus poteſt delegare cauſam cum poteſtate ſubdelegandi, vt eſt gl.in c.is cui.de offi. dele.libr. vj.& Bart.in l.more, & ibi etiam Alex.in v.& vj. col. ff. de iuriſd. om. iud.vbi dicit hanc eſſe communem opin. & Felin.in c. ſuper quæſtionum. §.ſi verò.verſ. fallit quarto,&c. de offic. deleg. Secus in delegato etiam principis, ſecundum Alexand.in rub. de offi. eius.col.iij. & gl.in c. ſuper quæſtionum.§.porro.verſ.transfert totam.de offic.deleg.hanc differentiam ſentit, Bal.in l. à iudice, ibi Sali. & communiter docto. C.de iud. & Abb.in c.cum Bertol.de re iud.& Bart.in l.ſolet.ff.de iu.om. iud.& Alex.in conſ. clvij.col. iij. in ij.vol. vbi dicit hanc communem opin.& Iaſ.in l.j. col. viij.ff. de offi.eius.Prædicta limita, niſi delegatus ſubdelegaret ſciēte & patiente ordinario:quia tunc poteſt ſecundum Alex. in præalleg. conſ.clvij.& Iaſ.in l. à iudice,col.
64 iij. & iiij. limita. † Trigeſimò differunt : quia quilibet ordinarius habens merū & miſtum imperium, poteſt ſuam ſententiam dubiam interpretari, & etiā ſententiam ſui delegati, ſed delegatus hoc facere non poteſt,ſecundum Bartol. in l. ab executione. ver. veniamus ad ſecundam partem.&c.ff.de app.& Alex.in rub.
65 ff.de offi.eius. col.iij. † Trigeſimoprimo differunt quia ordinarius poteſt condemnare victū victori ad expenſas : reſeruata ſibi taxatione.l.terminatio.C.de fruc. & lit.expen.& ibi Bart.& Bal.ſed delegatus hanc reſeruationem facere non poteſt, & ſi fecerit, eſt nulla:vnde delegans poteſt poſtea taxare. ita dicit Bartol. in l.ab executore.col.pen. ff.de appel.& Bart.in d.l.terminato. quod tamē intellige procedere in tali delegato, qui non poteſt ſententiam exequi.de quo dixi ſuprà 23. differentia. Secus ſi poteſt exequi: ita dicit Bartol. in locis præalleg.

Trige-

66 † Trigeſimoſecundo differunt: quia ordinarius poteſt cognoſcere de cauſis meri & miſti imperij. Intellige tamen de ordinario illuſtri, ſpectabili, vel clariſſimo l. illic tas. §. qui vniuerſas, ff. de offi. præf. ... habetur per gloſſ. & Mod. in l. j. ff. de offi. eius, quia infirmi magiſtratus, prout ſunt defenſores ciuitatũ, non habent huiuſmodi cauſas, niſi mod cã coërtionem, l. magiſtratibus, ff. de iu. om. iu. & in authent. de defenſo. ciui. § aud. Verum hodie omnes magiſtratus municipales, qui capitanei appellantur, cognoſcunt de cauſis meri & miſti imperij: quia æquiparantur præſidibus: vt no. gloſſ. in l. fi. in verſ. C. de pręſ. leg. temp. quod fuit inductum per pacem Conſtãtiæ, ſecundum Bald. in tit. de pace Conſt. in verſ. ... ib. & Ioan. And. in add. Spec. ... t. de iu. om. iud. col. j. & Ang. in l. j. §. ſolent, ff. quan. app. ſit. Sed delegatus non cognoſcit de cauſis meri & miſti imperij: quia talia delegari non poſſunt, l. j. in prin. ff. de offi. eius. & l. iubere cæde ff. de iur. om. iud. & l. i. C. de ... iud. & l. nec quidquam §. vbi decretum, ff. de offi. procon. ſecundum vnum intellectũ. Item, ... intellige de mero imperio maximo, maiori magno & par... non ... autem & minimo bene cognoſcit delegatus, ſecundum ... in l. imperium, col. iij. & ... ff. de iu. om. iud. Fallit hoc ratione abſentiæ vel infirmitatis: quia tunc ordinarius delegat merum, & miſtum imperium, vt d. l. j. verſ. huius rei. & ibi Bar. & Alexand. ff. de offi. eius, niſi quando veniret pœna mortis vel abſciſſionis membri: quia delegatus nõ poteſt huiuſmodi cauſas decidere vt in auth. de colla §. ad hoc prohibemus. Item, fallit in principe, qui poteſt huiuſmodi cauſas delegare, l. fin. C. vbi ſena. vel clariſ. & Bar. in dicta l. prima in ij. quæſt. ff. de offi. eius. Item fallit in cauſa reſtitutionis in integ. quæ licet ſit miſti imperij, lege ea quæ, §. prima. & ibi no. ff. ad municip. tamẽ delegari poteſt, lege finali, C. vbi

67 & apud quem † Item, fallit de iure cano. ſecũdum quòd omnes cauſæ meri & miſti imperij delegantur, cap. quod ſedes, & ibi gl. de offi. ord. & gloſſ. in clemen. j. de offi. deleg. & Alexand. in conſ.

68 cvj. colum. pe. in ij. volum. † Item fallit in delegato principis, qui qui poteſt huiuſmodi cauſas ſubdelegare, ſecundum gloſſ. & Bal. in l. vnica, C. qui pro ſua iur. & Bart. in dicta lege prima, in i. j q. quamuis ibi Alexand. & alij contrarium teneant: tamen iſta eſt magis communis opi. quam reaſſumpſit ibi Iaſ. in d. l. j. col. xix. & Abb. in cap. venerabili, de offi. del.

69 † Quod limita, niſi electa induſtria perſonæ, l. inter artifices. ff. de ſol. & l. nemo, ff. de duobus reis quod quomodo cognoſcatur, vide Abb. in cap. fin. de offi. deleg. & Iaſ. in l. à iudice, C. de iudic. Item limita, niſi eſſet facta delegatio de aliquibus caſibus reſeruatis principi: quia tũc non ſubdelegat, vt no. Alexã. in dicta lege prima columna finali, ff. de of. eius, & Bald. in lege gen'a, C. de

70 re iu. † Trigeſimotertiò differunt: quia eximens vocatum in ius coram delegato: tenetur edicto, ne quis eum, &c. lege tertia, §. ſi quis, ff. ne quis eum. & Bald. in rub. extra, de offi. deleg. col. m. prima. Secus ſi coram ordinario, vt in toto illo tit. & inſt. de act. §.

pœnales, & ibi per Mod. & prædicta procedunt etiam in delegato principis. ſecundum Alexand. in rubr. de offic eius columna ſe-
71 cunda. † Trigeſimoquattò differũt quia cap.ſede vacante, ſuccedit in iuriſdict ordinaria, cap i. de maio & obed.lib.vj. & cap. ij. ne ſede vac.& no. in capitul.ij.ne prælat vic.ſuas.non tamen ſuccedit in iuriſd. delegata, ſecundum Card.in clem.j. et.duro, in viij. quæſt.de hære.& Gem.in d.cap. j. de maio. & obed. lib. vj. & Ioan. And.in cap.cum olim,colum pen. de mai.& obe. & habetur in c.ad
72 abolendã. de hær. † Trigeſimo quintò differunt: quia delegatus Papæ non poteſt demandare poteſtatem abſoluendi ab excõmunicatione,nec prædicãdi,nec prouidendi eccleſiis de prælatis cap. is cui,de offic.deleg.lib. vj. & tamen ordinarius hæc omnia demandare poteſt, vt habetur in ca. inter cætera.& c fin de offic. ord. & c cauſam, de elect. & c.fin de
73 officio deleg. † Trigeſimoſextò differunt: quia ordinarius poteſt libere inſtituere præſentatum in eccleſia per patronos cap ex frequentibus, de inſtit. ſecus in delegato:quando coram eo vertitur quæſt.inter patronos de iure præſentandi, & ipſe fuit delegatus à Papa.vt ordinet eccleſiam & prouideat de rectore quia poteſt tantum iudicare quis ſit inſtituẽdus, & epiſcopus diœceſanus habebit ponere ipſum in eccleſia & inſtituere:ſed ipſe delegatus inſtituere non poſſet cap.ſuper eod.& ibi
74 Abb.de offi.deleg † Trigeſimoſeptimò differũt quia ordinarius poteſt imponere maiores mulctas.l. eos, C.de modo mulct. & Alex.in rub.ff. de offi. eius,col.ij. in fin. Delegatus verò licet poſſit mulctã imponere c.paſtoralis,& c.de cauſis de offi.del non tamen poteſt excedere ſummam ſex aureorũ, ſi eſt de perſonis illuſtrib. ſpectabilibus, vel clariſſimis. Si verò eſt de minorib non poteſt excedere tres aureos.l.ij.de ſportu & Hoſt. in dicto capitulo, de cauſis, & procedit hoc etiam in delegato principis, vt ibidem dicit Alexand. Scias tamen, quòd hodie diſpoſitio dictæ l.eos,C.de modo mulctæ non eſt in vſu, & iudices de facto eam nõ ſeruant: ſed imponunt mulctas ad eorum arbitrium ita dixit Spec. in tit de ſen.prola § ſpecies, ver ſed nunquid tit [illegible] & Alexand. in conſ xxxv in ij. vol.col.pe & Iaſ. in l ij §. quid pretor, in fin. ne
75 quis eum. † Trigeſimooctauò differunt quia ſi delegans excommunicetur non per hoc ſuſpenditur iuriſdictio delegati, ſecundum gl.& Inn. in cap.licet,de off. de leg.& Spec in tit de iud del.§. reſtat ver.quid ſi per duobus, &c. ſecus eſt in vicario, qui habet iuriſdictionem ordinariam, vt ſupra dixi, & tamen excommunicato epiſcopo ſuſpenditur iuriſdictio vicarij c. Romana, de offi.vic.lib. vj.vide tamen Abb. in d. c. licet, qui non tenet indiſtinctè illud, quo dixi de delegante excommunicato: nam diſtinguit prout in delegãte mortuo,ſcilicet aut fuit excommunicatus re integra, aut non illud Illud tamen quòd dixi de vicario, non intelligas procedere in quolibet ordinario,vt per Abb.in d. c. licet col. fin. quia iuriſdictio ordinarii nõ finitur morte conſtituentis multo minus fi-
76 nitur excommunicatione.† Trigeſimonono differunt quia ordinarius

narius poteſt delegare cauſam cũ clauſula appellatione remota,quod intelige de tali ordinario, qui habeat ſupremam poteſtatem, ut eſt princeps, quia ſolus princeps ... iſta clauſula in delegationibus vt eſt gloſ. in c.ſuper quæſtionum,in.prin.in verſ. prouocationis de offi.deleg. & glo. in cap. quò translationem,in gl mag in fin.de offi.del. & tex.in l.j. in fin. ff.a quibus app.non licet, & ... in tit.de legato,§. nunc oſtendendum ver.xiiij.ſed delegatus principis non poteſt cauſam ſubdelegare appel.remota, tex.eſt in d.c. ſuper quæſtionum §.nos autem, de offic.de eg.& Abb in d c ſuper quæſtionum, § ſi vero , in ij.no. Scias tamen quòd iſta clauſula non operatur in præiudiciũ tertij: quia non impedit tertium appellare tex.eſt & ibi Abb. in c.ſuper
77 eo. de offic deleg. † Quadrageſimò differunt quia quãdo committitur ordinario per ſuperiorẽ aliqua cauſa quæ ſpectabat ad ei' iuriſdictionem, cenſetur eius iuriſdictio excitata: ideo quod non per hoc efficitur delegatus : ſed remanet ordinarius etiam in illa cauſa & illa cõmiſſio , appellatur iuſſus & non delegatio.tex.eſt in auth vt nulli.§.& hoc verò iubemus per quem ita tenent Bart & doct.in l moræ, ff. de iu om.iud.& Fel plenè in cap.licet de offi.ord ſecus eſt quando fit commiſſio alicui qui non erat ordinarius in illa cauſa, quia ille cenſetur merè delegatus. vt in toto tit de offic. deleg. Illud autem , quod di...i in or inario limita, niſi in commiſſione eſſet in aliquo alterata eius iuriſdict quia cenſetur tunc delegatus,& non ...icit ...r tunc iuriſdictio excitata, ſecundum Felin. in dicto cap licet ibi plenè de hoc Rob. de Venuſ V. I. D.

Iudiciorum ſexta Diſtinctio.

1 Iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale

2 Compenſatio locum habet, vbi debitum eſt liquidum: non aliter. Item ceſſat, vbi debetur ſpecies.

3 Compenſatio fit de liquido ad illiquidum, quando per confeſſionem facta eſt liquidatio & num 27.

4 Compenſatio an ſimilitudinem aliquam habeat cum reconuentione,

5 Reconuentio ante litis conteſtã fieri debet, vel incontinenti poſt: aliàs pari paſſu cum conuentione non ambulat Intellectus ad c.diſpendia,§ reus,de reſcript.lib.vj.

6 Reconuentio facta poſt litem conteſtatam habet effectum iuriſdictionis prorogatiuum

7 Reconuentio pari paſſu ambulat cum conuentione : & fit proceſſus ſimultaneus : ſed debet prius reus actori reſpõdere,& poſtea e cõtra.

8 Reconuentionis , & conuentionis cauſa,quando ſimultaneo proceſſu non terminentur.

9 Actore non reſpondente reconuentioni, denegatur audientia ſuper ſua conuentione.

10 Cauſa reconuentionis , debet vna & eadem ſententia terminari: niſi primo liqueret de vna cauſa:quia poteſt vnam tantũ diffinire iudex,

11 Appellatio à ſententia lata in cauſa conuentionis, non impedit iudicium procedere in cauſa reconuentionis: de qua tam cito liquere

non potuit

12 *Proceſſus valet, licet iudex cauſam reconuentionis parti poſſa non expediat: ſed male facit, & debet appellari.*

13 *Reconuentio an fiat coram delegato, & numer. 29 & 60.*

14 *Reconuentio an fiat coram diuerſis iudicibus, & numer 19.*

15 *Reconuenire poteſt reus non ſolum ſuper actione orta ante reſcriptum, ſed etiam poſt.*

16 *Reconuentio an fiet coram iudice, aduerſus quem reus nonnulla oppoſuit.*

17 *Actor ſi vult deſiſtere à conuentione, ne recōueniretur, non poteſt.*

18 *Actor poteſt reconuenire reum, ſuper re non comprehenſa in reſcripto.*

20 *Reconuentio an coram arbitro locum habeat.*

21 *Actoris laudatio, an habeat locum coram arbitris iuris.*

22 *Arbitri iuris, an habeant ordinariam vel delegatam poteſtatem, & ad quem appellatur ab illis.*

23 *Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.*

24 *Coram iudice appellationis an reconuentio fiat, & num 17. & 18.*

25 *Appellatio reducit cauſam ad illum ſtatũ, in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam.*

26 *Appellatio ab interlocutoria, deuoluit cauſam principalem corã iudice appellationis, quando pronunciando bene appellatum, interlocutoriam retractauit.*

27 *Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali.*

28 *Reconuentio an locum habeat coram iudicibus particularibus ad certa negocia, vel perſonas deputatis.*

29 *Prorogari non poteſt iuriſdictio delegati.*

30 *Prorogatio iuriſdictionis, quædam eſt voluntaria, & quædam neceſſaria.*

31 *Delegata cauſa principali, cenſetur etiam delegato cauſa acceſſoria, & connexa.*

32 *Reconuentio an fiat coram iudice cauſarum certæ ſpeciei de cauſa alia ſpeciei diuerſa.*

33 *Intellectus ad legem, ſi idem cum eodem, §. quod ſi inuitus, ff. de iur. omn iud.*

34 *Iudex habens limitatam iuriſdictionem acceſſorie, & incidenter, de cauſa diuerſæ ſpeciei cognoſcere poteſt.*

35 *Iuriſdictione ordinaria conceſſa, id conceſſum cenſetur, ſine quo illa explicari non poteſt.*

36 *Reconuentio an fieri poſſit, quando iudicis officium imploratur.*

37 *Reconuentio non fit, vbi per viam extraiudicialis iuriſdictionis proceditur.*

38 *Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummariis.*

39 *In cauſis executiuis, an fiat reconuentio.*

40 *Reconuentio non fit, vbi præſentatur inſtrumentum ſecundùm formam ritus: nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur poſſeſſionem vigore pacti executiui.*

41 *Reconuentio an, & quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij, & numer.*

numer. 33 cum plu. ſeq.
42 Spoliatus agens, non tenetur aduerſario ſuo reſpondere. niſi prius reſtituatur. Quod limita, numero 44. 47. & 48.
43 Priuilegiatus non vtitur priuilegiato ſuo, contra pariter priuilegiatum.
44 Poſſeſſoria remedia an dicantur ita priuilegiata contra tertios non ſpoliantes, ſicut contra ipſos ſpoliatores.
45 Poſſeſſorium retinendæ datur ei, qui moleſtatur extra iudicium: ſecus ſi in iudicio.
46 Cauſa quelibet poſſeſſoria, eſt ſummaria.
49 Reconuentio an fiat de poſſeſſorio, vbi agitur petitorio.
50 Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis, & quæ ſit differentia.
51 Poſſeſſorium recuperandæ intentatum, an ſuſpendatur per exceptionem ſpolij alterius rei, oppoſitā reo.
52 Spoliatus citatus per ſpoliantem in alia cauſa: poteſt contra citationē opponere, & non tenetur comparere, nec reſpondere.
53 Clericus reconueniri poteſt coram iudice laico.
54 Clericus ſuccumbens coram iudice laico: poteſt per eum condemnari ad expenſas.
55 Reconuentus an poſſit renunciare ſuæ conuentioni, ad impediendum reconuentionem.
56 Reconuentio an, & quando locum habeat in criminalibus, cum num. ſeq. & numer. 61.
57 Accuſator non admittitur in regno, niſi ſuam vel ſuorum iniuriā proſequatur, & numer ſeq.
58 Diſpoſitio, l. j. C. qui accu. non poſſ. eſt hodie correcta in regno per conſtitutionem, ſi ciuiliter agens.
59 Nomen rei, quando receptum dicatur inter reos.
60 Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti, reſpectu reconuenti, & numer. 67 68.
62 Reconuentio in regno hodie in criminalibus non procedit, per ritus magnæ curiæ, per quos multæ leges iuris communis ſunt correctæ, & conſtitutio ſi ciuiliter agens, &c.
63 Nouum delictum quod dicitur.
64 Diſpoſitio, l. neganda C. qui accuſ. non poſſ. eſt hodie correcta.
65 Reconuentio an habet locum, vbi per inquiſitionem proceditur.
66 Reconuentio de cauſa ciuili, an fiat per accuſatum criminaliter, & è contra.

SEXT A diſtinctio principalis iudiciorum eſt:
1 quia † Iudicium aliud dicitur conuentionale, & aliud reconuentionale. Iudiciū conuentionale, eſt illud, in quo prima cōuētio deducitur. Iudiciū recōuentionale, eſt in quo deducitur ſecunda conuentio, quæ fit ex aduerſo per reū contra actorē, de quo loquitur, l. cū Pap. & auth. & conſequenter C. de ſen. & totus. tit. extra, de mut. peti. Eſt igitur ſciendū, quo ad practicā huius iudicij reconuentionalis, ꝙ reus cōuentus in iudicio, ſi debet aliquid cōſequi ab actore habet duplex remediū repulſandi actorē.
2 † Primū eſt, per viā cōpēſationis, quam poteſt ſibi opponere, etiā ſi

eſſet debitor naturaliter tantum, l. quod in diem, §. enã ff. de compenſ. Verum, quia nõ ſemper datur ibi hoc remedium quia ita demum habet locum compenſatio ſi debitum eſt vtrique parte liquidum. Secus ſi ex vna parte tantum ſit liquidum. vel ſi ex vna parte debetur ſpecies, & ex alia quantitas: tunc enim non admittitur compenſatio, text. eſt & ibi Bal. plenè in l. fi. C. de cõpenſ.

ADDITIO. Liquidi ad non liquidum (vt inquit auctor) compenſationem non fieri: quod ſane intelligendum eſt vt procedat quando id pro quo compenſatio fieri vult, liquidari non poteſt infra breuem terminum iudicis arbitrio ſtatuendum, ſed prolixiorem indaginem requireret: at ſecus ſi breui termino liquidari poſſet quod totum iudicis arbitrio committitur vt voluit Bald. in dicta lege finali. C. de compen. Petrus Follerius. V. I. D.

3 † Illud autem, quod dixi de debito liquido ad illiquidum, vt nõ fiat cõpenſatio, limitatur niſi debitum a totus eſſet liquidatũ per confeſſionem rei, quia tunc admittitur compenſatio de debito rei illiquido, quod venit liquidandum in proceſſu, ſecundum Bald. in d. l. fi. col. ii. & Abb. in cap. cum Ioan. in iij. no. de fid. inſt. & ratio eſt illa quę ſumitur ex l. eum qui, ff. de iureiu. In illis ergo caſibus, in quibus ceſſat remedium compenſationis, neceſſe eſt, ideo recurrere ad ſecundum remedium, ſcilicet reconuentionis, per quod

4 plenius tibi conſulitur. † An autem compẽſatio habeat aliquam ſimilitudinem cum reconuentione, vide Bald. in d. l. cum Papin. in fin. C. de ſent.

ADDITIO. Debiti per confeſſionem rei liquidati ad debitum illiquidum admitti compenſationem (vt vides) receptum eſt, quod quidem procedere ſcias vt non ita indiſtinctè procedat ſed totum iudicis arbitrio committitur ſicut quando illiquidatio foret facta per probationẽ teſtium vel inſtrumentorum (vt ſuprà dixi) vt ſi infra breuẽ terminum mandandum poſſet liquidari admittatur; alias ſecus, & ita loquitur Bal. in d. l. fi. ſecundũ mentem, & ita voluit Cyn. ibidem vt refert & ſequitur do. Abb. in cap. ij. extra de dep. licet in eo caſu voluerint Cy. & Abb. maiorem dilationem debere dari per iudicem ad liquidandũ, quàm daretur in alio caſu quando non eſſet liquidatum per confeſſionem ſed per alias probationes, & ita etiam firmat Tind. in tract. de compenſ. in arg. viij. nu. 37. Petrus Follerius. V. I. D.

5 † Super hoc iudicio reconuentionali pro aliquali introductione ad practicam, proponã diſcutiendas tres quæſt. Prima erit, quæ ſit natura reconuentionis à principio iudicij vſque ad fin. Secunda, coram quibus iudicibus poſſit opponi reconuentio. Tertia, de quibus cauſis opponi poteſt.

Quæſtio prima principalis.

REDEO ad primã quæſt. ſuper quã puto conſiderandam eſſe eius naturam, quo ad tria. Primò, quo ad tempus ſuæ propoſitionis. Secundò, quo ad telam ſuæ proſecutionis. Tertio, quo ad finem ſuæ determinationis. Quo ad primam cõſiderationem: dico, quòd natura reconuentionis eſt vt proponatur in principio litis ante litem conteſtatam in cauſa conuentio

uentionis. tunc enim dicitur vera reconuentio, & pari paſſu procedit cum ipſa conuentione & iſta eſt communis opinio omnium doct. & probatur per gl. ou. in cle. ſæpe § verum in verb exordio de verb. ſignific. & per Philip. Dec in conſil. vlt. quod eſt in num 200. columna ſecunda. & Felin in cap. primo, de mut. pet. quidquid teneat Spec. in titulo, de reconuen. § ſequitur vbi dicit, quod vſque ad concluſionem in cauſa poteſt fieri reconuentio tamen eius opinio non eſt vera. ſcilicet, quo ad hoc vt pari paſſu ambulet cum conuentione. Nam verum eſt quod poteſt fieri poſt litem conteſtatam, & in quacunque parte iudicij: tamen tunc non dicitur vera reconuentio: quia non ambulat pari paſſu nec per eam retardatur cauſa conuentionis, ſecundum Philip. Dec. in dicto conſilio vltimo, columna ſecunda, & ita intelligitur tex. in cap. diſpendia §. ceus de reſcrip. libro ſexto, ita etiam declarat Lanfr. in clem. ſæpe columna octaua, in fin. verſ. ſequitur text. in verbo exordio, &c. de verb. ſign. Poteſt etiam fieri reconuentio poſt litem conteſtatam, dummodo fiat incontinenti ante, quàm iuretur de calum. ita tenet Bald. in cap. cum venisſet. de iud. & Iaſ. in l. non ſo. §. morte col. vj ff. de op. no. nunt.

ADDITIO. Reconuentionem etiam poſt litem conteſtatam fieri poſſe (vt vides) conſtitutum eſt, differt tamen ab ea quæ fit ante litem conteſtatam quia non fit in ea ſimultaneus proceſſus.

6 †Sed vtrum dicta reconuentio habeat ſaltem effectum iuriſdictionis prorogatiuum (vt ſcilicet, poſt litem conteſt. ex interuallo poſſit fieri reconuentio coram iudice, qui alias non ſit iudex actoris:) in quo quidem varii, varia dixere: vt refert iſte Maria Soc. in cap. ex literis extra de mut. pet. nume. 97. in v j. princ art. qui tandem relatis omnibus opinionibus dicit poſſe concludi, quod autem quæritur vtrum ante litem conteſtatam quandocunque poſſit reconuentio fieri, & dicit quod ſic: ita tamen ſi non obſiſtat qualitas cauſæ vel iudicis vel quid ſimile, aut quæritur an in ipſa litis conteſtatione fieri poſſit? & idem tenendum eſt, & in hoc dicit quod omnes concordant, aut dictu(ipſe) quæritur ſi poteſt poſt litem conteſtatam fieri, & in continenti, & vbicunque fieri poſſe dicunt doctores aut quæritur, an & ipſa recõuentio fieri poſſit poſt litem conteſtatam: & in hoc dicit varias reperiri opiniones quas arbitratur poſſe reduci ad concordiam hoc modo videlicet, quod reconuentio fieri non poſſit inuito actore, nam per viam propriæ reconuentionis fieri non poteſt, cum ſimul tractari non poſſint, nec etiam per viam impropriæ reconuentionis, ſcilicet, reſpectu dũtaxat priuilegii prorogationis, niſi ex voluntate actoris. Vnde dicendum eſſe (inquit) quòd ſi reus conuenit auctorẽ poſt lit. conteſt. ex interuallo, & auctor contradicit quòd non ſit facta debito tempore, & quòd non vult reſpondere niſi coram ſuo iudice. & hoc caſu non procedit reconuentio, etiã reſpectu prorogationis, quia ad ipſam exigitur conſenſus prorogationis, quod arbitratur verum eſſe, niſi caſu eſſet tempore peritura, vel eſſet talis cauſa, quæ indigeret celeritate, aut auctor non

contradicit, & procedit recõuentio, ſaltē per viam progatiuam,& ita concludit. Pett. Foll V. I. D.

7 † Quo ad ſecundam conſiderationem, ſcilicet, circa proſecutionem ipſius reconuentionis. Natura eius eſt vt pari paſſu ambulet cum conuentione, & ſic fiat ſimultaneus proceſſus. videlicet, quia eodem tempore quo lis conteſtatur in vna, debet conteſtari in alia, & ſic in datione termini probatorij, in publicatione, concluſione, & aliis actis cauſæ. Verum prius reſpondebitur, & fiet actus ſuper conuentione, & poſtea ſuper reconuentione, immediatè. ita declarat Bart. in d. auth. & conſequitur, colum. ij. verſic. iij. eſt videndum, &c. C. de ſent. per regulam traditam, in l. qui prior. ff. de iud. & vide Bald. in dicta l. qui prior vbi pulchrè declarat hãc materiam. Et addit etiam, quòd prius debet allegare aduocatus actoris, & poſtea aduocatus rei & iſte ordo adhibetur, etiam in diſputationibus, ſecundum Bald. in l. Neſennius; ff. de neg. geſt.

ADDITIO. Simultaneo proceſſu cauſa conuentionis, & recon-

8 uētionis terminari debet † Quod verum eſt, niſi eſſet cauſa quę celeritatem deſideraret, & immineret periculū animarum, quia tunc prius decideretur ſuper ea, ſi de ea conſtet, per c. ex conquæſtione el. j. de reſt. ſpol. vel niſi petitio actoris exigeret altiores dilationes, & intricationes, quia tunc deberet differri, & reconuentio antea expediri, & ſi reconuentio exigeret longiores dilationes poſſet expediri conuentio, per l. qui prior. ff. de iud. de quo ad ſaturitatem per Maria. Soc. in cap. prudentiam, extra de mut. pe. numer. 17. vbi arbitrabatur id maximè procedere quando illa cauſa quæ poſſet facilius expediri, eſſet pauperis, arg no. per gloſſ. ij. quæſt. j. in primis, & vltra dicit quòd tūc ſimultaneo proceſſu debet cauſa expediri conuentionis, & reconuentionis, quando datur poſſibilitas expediendi vtrãque cauſam. at ſecus ſi eſſet aliquod iuſtum impedimentum quo non poſſet procedi ad expeditionem talem. Petrus Folletius. V. I. D.

9 † Si autem actor nollet reſpondere ſuper reconuentione, patitur iſtam pœnam, quia minimè proceditur in cauſa cōuentionis, & denegatur ſibi audientia, donec reſpondeat ſuper reconuentione, ita dicit Spec. in tit. de recon §. fi. vbi plures allegat, & habetur in cap. j. & ij. de mut. pet. & Spec. in tit. de recon. §. videndum. verſic. ſed nunquid ſi actor, &c.

10 † Quo ad tertiam conſiderationem, ſcilicet. quo ad finem reconuentionis: breuiter natura reconuentionis eſt, quòd debet eadem ſententia determinari cum cauſa conuentionis; quia iudex debet vtranque cauſam inſerere in vna & eadem ſententia: ſecundū Bar. in d. authent. & conſequitur, col. ij. verſic. item dictæ cauſæ, & cap. licet dicat ibi Bart. quòd primò debet ferri vna ſententia, & poſtea alia, non per hoc contrariatur, quia eius ſenſus eſt, quòd ambæ cauſæ debent poni in vna ſententia ſcripta in eadem charta. Verum primò ſcribi debet cap. conuentionis, & poſtea reconuentionis, ſecundum ordinem ipſarum cauſarum. Sed vnū poſt aliud immediatè legi, & proferri debet, vnde quo ad iuris diſpoſitionem, duæ dicuntur ſententiæ, quia duo ſunt

ſunt capitula,l.etiam.ff.de min.& l. quædam mulier.ff. famil. erciſ. ſed quo ad vnicam ſcripturam & vnicam prolationem,dicitur vna ſententia , & ita debet intelligi hæc materia, vt declarat Abb. in c.j.col.iij.de mut.pet. & Spec. in tit.de recon.§. videndum. col.ij.

11 † Iſtud tamen,quod dicitur de vna ſententia , limita procedere, quando de vtraque cauſa pariter liqueret:ſecus autem, ſi prius liquet de vna, quàm de alia : quia iudex poteſt pronunciare ſolum de ea cauſa, de qua liquet,& ſuperſedere in alia,nec per hoc facit litem ſuam:quia lege permittente id facit.Ita tenet Abb.in d. c.j.col.iij.de mut.peti. & Spec.in d.§. videndum. verſ. & ſi iudex. Hinc eſt, quòd ſi appellaretur ab illa prima ſententia lata, puta in cauſa conuentionis. poteſt nihilominus iudex procedere ad ſententiam in cauſa reconuentionis, & illa appellatio non ligat manus iudicis in cauſa reconuentionis,quia quo ad hoc , cenſentur diuerſæ cauſæ, & non vna ita tenet Spec.in d.§.videndum. cit. fi. verſ. ſed pone. & habetur per doct.maximè Phil. in fi. col. in c. ſuper eo.el.j.de appell.

12 † Quid autem, ſi nollet procedere pari paſſu in vtraque cauſa. ſed ſolum in vna procedit prius, vel in vna tantum pronunciat,& non in vtraque , an valeat eius proceſſus ſententia ? vel debeat ab eo appellari ? Dic quod vera concluſio eſt , quod non per hoc ſententia eſt nulla:nec proceſſus eſt nullus , ſed iudex male agit, vnde debet appellari, text. eſt in l.j.§.fi.ff.quæ ſent.ſine appel.reſc. per quam ita tenet Spec.in tit.de recon.§. videndum.verſ. & ſi iudex.& Abb. in dict.cap.j. colum. iij.in fin.de mut.peti. Rob.Mar. Ven. V. I. D.

ADDITIO. Adde plenè dicta per do.Maria.Socin.in d.l.prudentiam,vbi vltra dicit prædicta procedere , quando eſſent tales mutuæ petitiones,in quibus data liquidatione admitteretur adinuicem compenſatio , vt quia ambæ conſiſterent in quantitate , ita ꝙ vna impediret executionem alterius ratione compenſationis,vt l. neque.C.de compenſ. vbi autem in petitionibus eſſent talia deducta , in quibus non admitteretur compenſatio,& in quibus nō videretur procedere, tunc non impediretur alterius executio , per not.in l. neque.& l. ſi conſtat. & in l.fi.C.de com. Pet. Foll.

13 Secūda q. principalis eſt † coram quibus iudicibus habet locum reconuentio. Et ſuper hoc ſunt proponendæ aliquæ q. Sed pro reſponſione dicas , quòd regulariter coram omni iudice locum habet, niſi expreſſe reperiatur prohibita per reg.c.cuius agēdo iij.q.viij.& l.cum Papin. in fi. C.de ſent.Primo igitur quæro,an coram iudice delegato habeat locum reconuentio. Dic quod ſic, nam in hoc nō differt delegatus ab ordinario. c.j. & ibi Abb. in j. col.de mut.pet. & Spec. in tit.de rec.§.J.verſ j.& Bart. in d.authēt. & conſequenter. col. penul.verſ. quæro virū iſta auth. &c.& Bart. in l.fi.ff.quod quiſque iur.& Bal. in l.neque in fi. C.de cōp. Quod intellige , quando delegatus fuit impetratus ad inſtantiam vnius partis tantum, puta actoris, quia tunc viget ratio tradita in d. l. cum Papin.in fine, ſcilicet, quod ipſe actor , qui impetrauit iudicem

cem pro ſe, non debet dedignari ha[illegible]cte eundem iudi[illegible]em contra ſe ſecus eſt, quando delegatus fuiſſet electus de cõſenſu vtriuſque partis, quia coram eo non habet locum reconuentio quia ceſſat d[illegible]cta ratio ita tenet Barto. in d. auth. & conſequenter in fin. verbis & Abb. in d. c j. co. j. n fi. & col. pen. de mut. pet. Item fal[illegible]t quã do fuit electus motu proprio principis quia ſimili[illegible] et ceſſat tũc reconuentio ita tenet Iaſ. in l. iij. in princ. col. fin. ff. quòd quiſque iur. Et ad materiam huius quæſt. vide vnum dubium quod tangam, infra in v. quæſt.

14 ADDITIO. † Adeo enim vera ſunt ea quæ hic dominus auctor inquit, quòd procedun[illegible] non ſol[illegible]m per viam propriæ reconuentionis, ſed etiam per viam impropriæ reconuentionis: (vt ſi actor vellet reum pluribus actionibus perſonalibus cõuenire) nõ poteſt impetrare literas ad diuerſos iudices derogatos. ca. diſpendia, in princ. de reſc. libr. vj Item procedunt vt ſi voluerit reus durante iudicio cõtra actorem impetrare literas tam ſuper conuẽtione quàm reconuentione, non poteſt impetrare ad alios i[illegible]dices ſed ad eoſdem bene poteſt, corã quibus per literas actor s fuit cõuentus: iuxta tex. in c. diſpen[illegible]ia. §. reus de reſcrip. lib. vj. quòd quidem adeo procedit vt ſi impetraret literas delegatorias ad alios iudices quam electos per actorẽ, ſi ſunt impetratæ ſuper reconuentione fiẽda fini[illegible]a lite incep[illegible]a cõtra eum per actorem, non valet impetratio ipſa, ſed ſi fuerunt impetratæ ſuper conuentione vt finita lite incepta contra eum poſſint exequi bene valet impetratio: Secundum veram opinionem ſecundum Mar a. Soc. n. in ca. ex literis. in iij. ari. num. 9 de mut. pet.

15 † Item adeo (vt dixi) dicta procedunt vt non ſolum reus reconuenire poſſit actorẽ ſuper actione orta ante impetratum reſcriptum ſed etiam orta poſt reſcripti impetrationem ab actore factam: vt dicit, & firmatam reliquit in eodẽ quo ſupra lo[illegible]o Maria. So. in. nu. 29. Item non ſolum reus non poteſt reconuenire actorem coram iudi[illegible]e impetrato etiã per literas Apoſtolicas ſi ſit actor ipſe infra vnam dietam ſeu duas à fine diœceſis rei, per c. ſtatutum. de reſcrip. in vj. ſed etiam ſi longius diſtaret, forte per quinque decem, vel plures dietas, ſecundũ Spec. in tit. de re[illegible]on. §. j. verſ. quid ſi aliquis. text. in iij. quæſt. viij. cuius in agendo.

16 † Item procedunt, vt & ſi reus nonnulla oppoſuiſſet contra reſcriptum impetratum per actorem, & ſuccubuiſſet, nihilominus reconuentio coram eo fieri poſſet, ſecundũ Bart. Briſſio. in q. general. xxxj. ſed Specul. in tit. de reconuen. §. j. in fin. poſt Bart. Briſſ. diſtinguit, quòd ſi reus iuſto errore ductus dixit reſcriptum falſum: vel oppoſuit talia aut ſimilia, hoc non obſtante poterit reconuenire actorem, ij. quæſt. iij. c. paulum & in c. ſtatuimus de electio. libr. vj. alias non poterit reconuenire, de quo per Mar. vbi ſuprà. num. 21.

17 † Item procedunt adeo vt ſi actor vellet deſiſtere à conuentione per eum facta coram delegato non poſſet in præiudicium rei volentis reconuenire, & hoc verum eſt poſt reconuentionem factam, quia ante factam reconuentionẽ poteſt actor deſiſtere in totum vt non

non reconueniatur ſecundū Marian Socin. in loco de quo ſuprà, numero vigeſimoſecundo.

28 † Item procedunt vt ſi actor reconuentus coram iudice delegato voluerit reconuenire ſuper re non cōprehenſa in reſcripto eundem reum, quia poteſt ſecundū eundem, nume. 22. Item procedunt, & habent locum ſiue iudex ſit impetratus per actorem tantum ſiue de communi cōſenſu actoris & rei ſecundum Ioan. de Imo. & Mar. Soc. vbi ſuprà limitantur tamē prędicta vt non procedant quando eſſet talis cauſa ſuper qua reus actorem vellet reconuenire de qua iudex delegatus non poſſet cognoſcere abſque ſpeciali mandato Papę quia tunc non poſſet fieri reconuentio ipſ. vj. quæſt. iiij. c. ſi epiſcopus, & de conſi. vtil. c. j. & ibi. & c. pen. l. de reſt. in integ. & habetur

29 ibi ſuprà. † Secundò limitantur prędicta quòd reus conuentus corā delegato tenetur reconuenire vel literas impetrare ad eundem iudicem ſi vellet reconuenire actorem coram ordinario, quia actorem coram quocunque ordinario poſſet reconuenire ſed de veritate videatur Mar. Socin. in loco de quo ſuprà. Fel. Follenus. V. I. D.

30 † Secundo principaliter quæro, an corā arbitro habeat locum reconuentio. Dic quod communis concluſio eſt, quòd non, quia ex quo eligitur ex conſenſu vtriuſque partis, ceſſat coram eo ratio. c. cum Papin. in fi. text. eſt in c. cum dilectus de arb. per quam ita tenet Bart. in dict. auth. & conſequenter in fi. & Spe. in tit. de recon. §. j. in prin. & Abb. in dict. c. j. col. j. & pen. de mut. pet. & in d. c. cum dilectus. Quod tamen intellige de arbitro voluntario, electo de communi voluntate partium, ſecus in arbitro iuris electo ex neceſſitate ſtatuti ad totam cauſam, quia coram eo habet locum reconuentio: ſecundum Abb. in dict. cap. cum dilectus. col. iij. vnde ſtante diſpoſitione regiæ pragmaticæ in regno, quæ incipit, odia, quod cauſę inter coniunctos communiter tractantur, tales arbitri dicuntur iuris, & coram eis habet locum reconuentio ſecundum Abb ibi, licet contrarium videatur tenere Abb. in dicto cap. j. col. penul. de mut. pet. referendo Spec. in titu. de recuſ. §. effectus. col. v. verſ. ſed nunquid. Sed prima opin. verior eſt, & dictum Spec. procedit in arbitro iuris, deputato ad certum articulum: puta ad cognoſcendum de ſuſpicione iudicis, quia verum eſt, quòd coram eo non habet locum reconuentio. ſecus, ſi eſt deputatus ad totam cauſam, vt in exemplo propoſito. ita etiā tenet Felinus in capitulo finali, columna penultima. in fine. de reſu. Et ratio patet ad ſenſum quia iſti arbitri eligūtur ex neceſſitate iuris, & habent iuriſdictionem à lege, nam ita neceſſitatur actor litigare coram eis ſicut coram iudice, vt not. in capitulo ſuſp. de officio. delegati quidquid dicat Iaſ. in l. eſt receptum. columna final. ff. de iuriſdictione omnium iudicum.

ADDITIO. Idem ampliſſimè ſequitur Ioann. Baptiſt. in tracta. de arb. in capitul. x. noni libri, & eſt cōmunis & vera opin. & quatenus auctor, inquit, hæc communem opin. minimè procedere in arbitris iuris quādo ſunt electi ad totam

totam cauſam,at ſecus ſi in certo articulo cauſæ,id expreſsè, & latius firmatū reliquit d.Mar. Soci. in dict.cap. ex literis.de mut pet. num.26.in fine.

21 † Sed quid dicemus an coram arbitris iuris habeat locum laudatio in auctorem quæ habet locum in iudiciis ordinarius ? hunc caſum Salerni habui in facto, & non potui in ſpecie reperire, ſed dicebam quod non,per rationes, de quibus in reconuentione, & per rationem, quia compromiſſum non ingreditur perſonā ſeu rem in comprom:ſſo comprehenſam.l.non diſtinguemus.§.de off. ff. de recept. arb. nam quomodo poſſent arbitri cōdemnare auctorem laudatum qui non compromiſit,& hęc de plano procederēt in arbitris ſimplicibus, ex quo per compromiſſum liberatur auctor laudatus,vt l. ſi dictum fuerit.§.ſi compromiſero. ff. de euictio. quanto magis dicendum eſt quod non habet locum laudatio in auctorem, ſed dubium eſt de arbitris iuris electis ſecundū formam regiæ pragmatic ę, & tamen idem dixi, & obtinui ſed cogitan dum relinquo. Vide quæ latè dixi infrà in v. membro iudicij in princ. Petrus Fol. V. I. D.

22 † Quam autem iuriſdictionem habeant iſti arbitri iuris, ſcilicet, ordinariam vel delegatam? Dic quòd veritas eſt, quod nec ordinariam veram, & nec delegatam habent, ſed quam tertiam ſpeciē iuriſdictionis ſimilem & æquiparatam delegatæ iuriſdictioni potius,quā ordinariæ. ita tenet Bal, in conſ. xo. & conſ. ccccl xx. in j. volum.& Petr.Phil. Cor. in conſ, liiij.col.ij.in litera M.in ij.colum. & Bal.in l.apertiſſ.mi.col.fin.verſ. iiij. quæro. & in l.fin. in vij. not. C.de iud.& ibi etiam Bar.& Angel.& tangit Felin.in c.ſi. colum. penult.in fin.de re iud. & probatur in cap. ab arbitris, & ibi not. de offi.deleg. lib.vj. & probatur etiam quòd ab iſtis arbitris iuris debet appellari ad principem, & ſic ad legem animatam ex quo à lege habent iuriſdictionem, & de materia i lius prag. odia, vide quod plenè dicam infra,in vj.parte huius tractat.in ij.parte iud. in verb.compromiſſum.

23 † Tertiò principaliter quæro: an corā iudice prorogato habeat locum reconuentio. gloſ. Bartol. & communiter docto. in l.eſt receptum.ff.de iuriſdictio.omnium iudicum. tenent quòd ſic, per illum text. Ego tamen ita diſtinguerem.Quędam prorogatio,quę fit per ſubmiſſionem vnius ex litigantibus: vt quando maior vel æqualis ſponte ſe ſubmittit iuriſdictioni alicuius iudicis, conueniendo aduerſarium ſuum coram eo, & tunc habet locum reconuentio.Ita procedat,dict.l. eſt receptum,cum ibi not.& ratio patet: quia tunc procedit ratio dict. l.cum Papin.nam auctor ſubmittendo ſe, eligens illum iudicem pro ſe, non debet dedignari habere eundem iudicem contra ſe. Quędam verò eſt prorogatio,quę fit de communi conſenſu partiū: iuxta l.ſi conuenerit.ff. de iuriſd. omn. iud. & l. prima & ſecunda. ff.de iud.& l.j.C.de iur.omn.iud. & cap. ſignificaſti. & ibi Abb. de foro competenti.& coram tali iudice prorogato, dico quod non habet locum reconuentio, & licet non inuenerim de hoc deciſionem in terminis: tamen per bona ſimilia poteſt decidi iſte ca-

ſus.Primò quia ceſſat ratio dict.l. cum Papin. nam talis iudex prorogatus non fuit electus ab actore ſolum, ſed ab vtroque. Secundò, per ea, quæ diximus in delegato electo de communi conſenſu coram quo non habet locum reconuentio, per ea quæ dixi ſupra in 1.quæſt. huius diſtin. Tertiò, per ea, quæ diximus de arbitro, coram quo ceſſat reconuentio, eo quia de communi conſenſu partium eligitur, ſecundũ Bart. in dict. authen. & conſequenter, in fi.& per ea, quæ not. Abb.in c. cum dilectus, de arb. & cum iſta diſtinctione intelligo ea quæ notantur in dict. l. eſt receptum maximè per Iaſ. in fi.col.

ADDITIO. De hoc legito Mar. Soc.in c.ex literis.de mut. pe.nu. 13. Petrus Follerius.

24 †Quartò quæro, an coram iudice appellationis habeat locum reconuentio. Communis concluſio eſt, quòd non: ſecundum Bar. in dict.authent. & conſequenter. columna final. & ibi etiam Bald. columna tertia.verſ. quæro nunquid in cauſa, &c. Intelligendo, ſcilicet, quando index appellationis, aditur ex neceſſitate propter iniuriam quam putat appellans ſibi eſſe factam. idem tenet Inno.in cap.primo.de mut.pet.& Bald.in l. per hanc. colum. finali. C. de temp. appel. & domini de Rot.in dec.lxj.in antiquis.& Bal. in l.ſecunda. §. ei quoque. ff. de iud.& Spec in tit.de recon §.nũc dicamus.verſ.ſed nunquid coram iudice. & mouentur per text. in dict.l.ij. §.ei quoque. & l. ad cognitionem. ff. ex qu bus cauſ. in poſſ.eat. & l.j. ff. eum qui app.in prou. defen. Quod confirmo vr-
25 genti ratione. † Appellatio reducit cauſam ad illum priſtinum ſtatum, in quo erat cauſa principalis poſt.lit. conteſt. text. eſt & ibi Bart & Bal.& cõmuniter doc. in l.ita demũ. C.de proc.ſed poſt litem conteſt.non habet locũ reconuentio, ſecundum communẽ opin.vt ſupra fuit dictum.ergo ſequitur, quòd coram iudice appellationis nõ poteſt habere locum, ſcilicet, vt ſortiatur priuilegium & naturã reconuentionis. Minime poteſt habere locũ ſine dicto priuilegio. quia iudex ſecundarum cauſarũ,cenſetur competens quo ad primam cauſam: quæ non eſt ſibi deuoluta parte inuita, vt tenet Bal in d.l.per hanc. col. fi. & in d.auth.& conſeq.col iij. Limita tamen iſtam cõmunem concluſionem procedere, quando appellatur poſt lit.conteſt.puta à diffinitiua ſententia, quia tunc vrget ratio prædicta. Secus eſſet, ſi appellaretur ab aliqua interlocutoria ante lit.conteſt. nam tunc diſtingui debet: Aut iudex appellationis confirmauit primam interlocutoriam, & tunc ex quo cauſa remittitur iudici,à quo nõ habet locum reconuentio coram iudice ad quem, ex quo minimè cauſa conuentionis coram eo remanet. Aut iudex appellationis retractauit interlocutoriam pronunciando bene appellatum & male iudicatum.

ADDITIO. Adde dicta per Innoc.& Angel. in l.ij.§. leg. ff. de iud.& Innoc. in c. cum nobis. de elect. & Alex. in authẽ.& conſeq. iter.C.de ſen. & interl om.iu. & Card. in cl. ſæpe. §. j. x. q. de verb.ſig.& pleniſſimè legito Maria.Soc.in d.c. ex literis.num.90. vbi aliter diſtinguit. & tenet quã do.auct.hic. Pet. Fol. V. I. D.

Et tunc

26 † Et tunc quo etiã cauſa principalis deuoluitur ad iudicem appellationis vt eſt text. in cap. vt debitus & ibi Abb. colum. penul. & fina. de appel. & ibi etiam Philip plene in pen. charta. & fin. & e text. & ibi per doctor. in cap. cordi. §. hoc. & in c. cum appellationibus. de appel. libr. vj. & Bart. in l. eius. in fin. ff de appel. recip. dicendum eſt tunc habere locum reconuentionem, ex quo ſumus ante litem conteſtatam [illegible] in cauſa principali. Ita ſubtiliter conſiderando tenuit Ioan. And. in c. j. de mut pet quem [illegible] ſequitur Abb. in antepen. colum. verſ. iij. quæro &c.

27 † Secundò, limita prædictam concluſionem procedere in appellatione iudiciali. Secus eſt, qñ appellatur extraiudicialiter: quia ex quo ille iudex tunc principaliter adi[illegible] habebit coram eo locum reconuentio, ita tenet Spec. in tit. de recon. §. nunc dicamus. verſ. ſed nunquid coram, in fin. quem ſequitur Abb in dict. cap. j. de mut pet. in pen. col. in principio. Et de materia huius appellationis extraiudicialis, & in quibus differat à iudiciali, vide plene per Abb in ca. bonæ memoriæ. col. j. & ij. de app. & ibi etiam Phil. & in cap. cum ſit. eod tit.

28 † Quinto quæro, vtrum coram iudicibus particularibus ad certa negocia vel perſonas deputatis per legem vel ſtatutum, habeat locum reconuentio. Exempl. in poteſt poni in iudicibus mercatorum, vel alterius artis, ſeu negocij de quibus loquitur l. fi. C. de iu l. omn. iud. Similiter poteſt poni exemplum in iud cib. ſcholarium, qui habent tres iudices ſpeciales: vt in auth. habita. C. ne fil. pro pat. ſuper iſta quæſt. Ant. de But. in cap. j. de mut. pet. tenet, quod nō habet locum recon. ſed Abb. ibi in pen. & fin. col. melius loquitur. Nam quo ad iſtos iudices mercatorum, & alios ſimiles deputatos certo collegio, tenet indi[illegible] quod habe[illegible] locum reconuentio quando talis iudex, & igitur per actorē, & eſt ratio: quia, quia eorum iuriſdictio eſt prorogabilis: vt ſentit Bar. in l. prima. ff. de iud. vn[illegible] tantò tacitius prorogatur per reconuentionem ſecundum eum. Ergo iſtud confirmo bona ſimilitudine. Nam delegatus ad vnam cauſam ſpecialem. extendit ſuam iuriſdictionē ad aliam cauſam per viam reconuentionis: vt dixi ſup à, in prima quæſt huius diſtin. Ergo eodem modo, & iſti iudices ſpeciales, dato quod ſunt deputati ad certam ſpeciem cauſarum debet eorum iuriſdictio extendi ad alias cauſas per viam reconuentionis. Quo vero ad iudices ſcholarium, tenet Abb. in dict. cap. j. colum. fin. quod ſi quis conuenit ſcholarem coram rectore, & ſcholaris patiatur ibi conueniri, poterit reconuenire actorem coram eo. Si verò ſcholaris non patitur ibi conueniri, ſed declinat forum, & petit ſe remitti ad epiſcopum: tunc coram epiſcopo non poterit actorē reconuenire ex quo ille iudex non fuit electus per actorem, ſed per ipſum ſcholarem cōuentum. vnde ceſſ[illegible] ratio dict. l. cum Papi. in fi. C. de ſent. Et hanc opinio. in in effectu tenet Bal. in dict. auth. habita. colum. viij. verſ. quæritur, & [illegible] ap. licet. Idem Bald. videtur tenere contrarium in dict. auth. & conſequenter in fin. tamen op. Abb. magis placet, cum fundetur

per

per bonã rationem, ſcilicet, cuius in agendo. &c. per dict. Lcum Pa-pian.

29 † Ad vnum tamen volo, quod aduertant hi qui habent ſubtile ingenium, inquantũ modo in hac quæſtione, & plenius ſuprà in j. quæſt. huius d ſtin. dixi quod coram iudice delegato ad vnã cauſam particularem habet locum re conuentio. hic inſurgit difficile contra ium. Delegatus habet iuriſdictionem limitatam. & non extendibilem niſi ad perſonas & cauſas in delegatione contentas, adeo quod eius iur ſdictio non poteſt per alios prorogari, nec quo ad alias cauſas quia quo ad alias cauſas, & perſonas remanet, priuatus text. eſt, & .bi Abb. in c. P. & G. de offic. deleg. ſed per reconuentionem prorogatur iuriſdictio iudicis. ſecundum Bald in authentic. & conſequenter. col. ſecunda. in princ. C. de ſentent. quia per eam fit competens. qui non erat vt not. Spec. in titul. de iud dele. §. ſequitur verſ. item ad eius, & in tit. de comp. ind. adi. §. j. verſ. nonus, & pate: ad ſenſum per ea maximè quæ dicimus in clerico reconuento coram iudice laico, vt infra dicam. Ergo coram delegato non deberet habere locũ reconuentio. qu a eius iuriſdictio prorogari non poteſt.

30 † Pato ad hoc contrarium poſſe reſponderi. Primò quòd prorogatio iuriſdictionis poteſt conſiderari duplici modo. Quædam enim eſt prorogatio voluntaria & iſta non poteſt fieri coram delegato. Ita loquitur dictum c. P. & G. Quædam eſt prorogatio neceſſaria quæ fit contra inuitum ex neceſſitate legis, prout eſt illa, quæ fit per reconuentionem, & iſta poteſt fieri nam reconuentio inducit quandam neceſſitatẽ reconuento, vt reſpondeat coram iudice non ſuo & ſi recõuentus prorogat iuriſdictionẽ non ſponte, ſed ex neceſſitate. Secundo modo poteſt reſponderi, quia cauſa reconuentionis dicitur eſſe cõnexa cum cauſa conuentionis, quod patet quia non poteſt coram diuerſis iudicibus ventilari, vt eſt text. in dict. au hen. & conſequenter, & . ſ idem cum eod. § quod ſi mutuæ ff. de iuriſdict. omn. iud. vnde ratione iſtius connexitatis, poteſt delegatus de ea cognoſcere: maximè quia agitur inter eaſdem perſonas, & cauſa reconuentionis venit conſecutiuè ad cauſam conuentionis, & acceſſoriè: ita expreſsè tenet Abbas in dict. c. i. colum. vi. verſ. item iuriſdictio prorogata, & c. de mut. pet.

31 † Sed quando delegatur alicui aliqua cauſa principalis, cenſetur ſibi delegata omnis cauſa, quæ venit acceſſoriè & conſecutiuè ad illam cauſam delegata: vt not. Abb. in c. vt debitus. colum. ix. in fi. verſ. in gloſ. pen. & cap. de appel. & ib etiam Phil. in vltim. chart. verſ. ſed dubitatur, &c. per tex. in c. prudentiam. in fi. de offi. deleg.

32 † Sextò quæro, vtrum corã iudice deputato ad certam ſpeciẽ cauſarum, habeat locũ recõuẽtio de alia cauſa diuerſæ ſpeciei. Exemplum in iudice cauſarũ criminalium, an poſſit fieri recõuentio de cauſa ciuili. & econtra. Coram iudice cauſarum ciuilium an poſſit fieri recõuentio de cauſa criminali: vel liberali, vel de cauſa maioris ſummæ, quàm poterat cognoſcere. gloſ. in dict. authen. & conſequenter. in gl. ij. c. nec ꝑ tic, quam ibi ſequitur Bal. per l.

per l.quoties.C.de iu. & videtur probari in l. ſi idem cum eod. §. quod ſi mutuæ.ff. de iuriſd.omn. iud.contrarium tenet Spec.in tit. de re con.§ j.verſ. quid ſi coram. & §. nunc dicamus. verſ. & trad. Et hanc contrariam partem tenēt Innoc.Hoſt.Ioan.Andr. & Canoniſtę in c.j.de mut.pe.pro quibus facit ratio: quia prorogare iuriſdictionem,eſt extendere eā:adeo quod eadem dicitur iuriſdictio prorogata,quæ prior erat, l.ſed ſi manente.ff.de proc.& not. Alex. in l.iiij.in prin.ff. de damno.infe. & ſic quando tractamus de prorogatione iuriſdictionis, eſt neceſſe quod præſupponamus iuriſdictionem eſſe talem, qualem ille iudex prorogatus habebat alias in ſuos ſubditos,in ſimilibus cauſis: alias progatio nō valet de tali cauſa, quam in ſuos ſubditos non poterat expedire, quia quo ad illam, caret omni iuriſdictione.& ſic iuriſdictio,quæ non eſt, non poteſt prorogari, ita tenet Alex.in l.teſtamenta omnia.C.de teſtam.& Abb.in cap. P.& G.col. antepen. verſ. venio ad ſextam, &c.de offic.deleg.& Barto. in l.j. verſ. venio ad tertiam. &c. ff. de iu. vbi exemplificat in iudice maleficiorum, cuius iuriſdictio non poteſt prorogari, quo ad cauſas ciuiles, quia ſunt cauſæ diuerſæ ſpeciei. & talem iuriſdictionem non habet in ſuos ſubditos. Et iſtam partem tenet Ang. in conſ. clxij. column.ij.verſ.in cauſis, &c. Quid ergo erit tenendum Bar.o. in d.auth.& conſequenter. col.ij. circa fi.facit vnam diſtinctionem inter cauſas, de quibus poterat fieri prorogatio, partibus volentibus, & de quibus nota, vt ibi per eum. Et ipſum de verbo ad verbum ſequitur Abb.in dict.cap. j. col. xiij. verſ. quæro ſecundo. &c. de mut. pet. & ante eum iſta fuit originalis opinio.Iac.But.

Ego autē reaſſumo plenius veritatem huius quæſtio. per vnam ampliorem diſtinctionē, per quā habebuntur omnes veræ concluſiones quæ poſſent cadere in hac materia.& dico ſic.Aut iudex nō poteſt cognoſcere de aliqua cauſa propter priuilegiū perſonæ litigantis, aut propter priuilegium ipſius cauſæ, vt quia iuriſdictio eſt limitata iudici, quo ad certas cauſas tantum certæ ſpeciei vel ſummæ, ita quod ad alias cauſas diuerſæ ſpeciei vel maioris ſummæ ſe non extendat. Primo caſu, vera concluſio eſt quod procedit reconuentio ex quo perſona priuilegiata elegit illum iudicē pro ſe. debebit eundem habere contra ſe non obſtante eius priuilegio, quia natura cauſæ id patitur, hoc probatur in l. hoc eſt receptum,iuncta gloſſ. & ibi per Doctor.ff.de iuriſd.omn.iud. Probatur etiam per id quod dicimus de clerico, nam iudex laicus non cognoſcit de cauſa clerici conuēti propter priuilegium perſonæ c. ſi diligenti de foro competent. & tamen per viam reconuentionis bene cognoſcit ſecundum magis communem opinion. quam infra
3 tenebo. † Secundo caſu principali ſcilicet quando obſtat priuilegium cauſæ: diſtinguo aliter, quam dicit Barto. nam diſtinctio Bar.& Abb. implicat obſcuritatē, dum dicit, aut eſt talis cauſa de qua poſſit iudex cognoſcere partibus volentibus, aut non quia adhuc remanet dubium, quæ eſt illa cauſa & Bar.non clarè declarat huiuſmodi cauſas, vnde ego clarius

rhuius diſtinguo ſic. Aut cauſa de qua ſit recõuentio, eſt de ſpecie cauſarum, de quibus poteſt cognoſcere index: differt tamen ab illis in ſola quantitate, & ſic per plus, & minus, & tunc habet locum reconuentio, ita loquitur tex. in d. l. ſi idem cum eodem. §. quod ſi mutuæ, nam iudex pedaneus infimus, non cognoſcit de cauſis ciuilib. & à trecentis aureis ſupra, vt in §. & iudic. in authen. de defen. ciu. & tamen per viam reconuentionis poteſt de illis cognoſcere: vt d. §. quod ſi mutuæ, quia dato, quod ſit maior cauſa, tamen eſt de ſpecie cauſarum ciuiliũ, de quibus cognoſcit, quia eſt cauſa pecuniaria, & de re ad rem: ſeu de quantitate ad quantitatem, poteſt fieri prorogatio iuriſdictionis, ſecundum Abb. in d. c. P. & G. col iiij. verſic, ad ſecundum, &c. de offi. delega. & eſt tex. expreſſus in d. l. de qua re. §. j. ff. de iudi. tunc enim bene extenditur iuriſdictio de ſimili cauſa ad ſimilem. Aut cauſa, de qua ſit reconuentio, eſt de ſpecie aliarum cauſarum penitus ſeparata ab illis, de quibus poteſt cognoſcere. Exemplum, ſi corã iudice cauſarum criminaliũ ſit reconuentio de cauſa ciuili, vel coram iudice ſeculari ſit reconuentio de cauſa ſpirituali vel coram iudice pedaneo ſit reconuentio de cauſa meri vel miſti imperij, vel de cauſa liberali, de quibus cauſis nõ poſſet principaliter cognoſcere. l. ſolemus, §. latrunculator, ff. de iudi. & l. ij. C. de ped. iudi. & tunc reconuentio locum non habet. Ita procedat opi. Canoniſtæ. in d c. j. & hoc voluit in effectu Bart. in d. authen. & conſequenter, & ratio eſt illa, quam ſupra tetigi per no. per Alex. in d. l. teſtamẽta omnia. C. de teſtam. & Abb. in d. c. P. & G. col. antepe. ver. venio ad ſextam. quia cũ in ſimilibus cauſis non habeat iuriſdictionẽ in ſuos ſubditos, & non poteſt iuriſdictio, quæ non eſt, prorogari ſeu extendi, & ex conſequenti minimè per reconuentionem extenditur quæ eſt ſpecies prorogationis: vt dicit Bald. in d. authẽ. & conſequenter, col. ij. in prin. Eſt etiam, & alia ratio: quia huiuſmodi cauſæ ſunt præiudiciales, & vna facit alij præiudicium, quia in vna proceditur, & in alia ſuperſedetur, ergo non poteſt habere locum reconuentio. cuius natura eſt, vt in vtraq; cauſa æqualiter procedatur, & hanc rationem ponderat Bartol. ibi. & Abb. in d. c. j. col. antepe. in

34 princi. de mut. pet. †Sed contra prædicta poſſet inſtari, nã iudex habẽs limitatam iuriſdictionem, non poteſt cognoſcere de cauſa diuerſæ ſpeciei. verum eſt principaliter, ſed acceſſoriè, & incidenter bene poteſt, vt d. l. quoties. C. de iud. & no. Bal. & Pau de Caſt. in d. l. ſolemus, §. latrũculator, ff. de ind. & Bart. in l. interdũ, §. qui furem. ff. de fur. Sed cauſa reconuentionis venit incidenter & acceſſoriè ad cauſam cõuentionis, vt dicit Abb. in d. c. j. col. vj. verſi. item iuriſdictio, &c. de mut. pet. Ergo in omnibus prædictis exẽplis deberet habere locum recõuentio, ea ratione attenta, quia venit acceſſoriè. iſtud videtur difficile contrarium, cui nõ reperio dari aliquod reſponſum per aliquem doc. puto tamen poſſe ſic

35 reſponderi. †Quando cõceditur alicui iuriſdictio ordinaria, cenſetur cõceſſum omne id, ſine quo

iuriſdictio illa explicari non poteſt: etiam ſi illud ſit maius conceſſo, dummodo de eadẽ ſit ſpecie, ita tenet Bar. in l. ij. col. j. circa fi. ff. de iur. om. iu. vnde ſi coram iudice infimo ventilerur quęſtio de hereditate, & ex aduerſo non per viam recõuentionis, ſed per exceptionem opponatur quęſtio ſtatus, ille iudex cognoſcit de ea, quia aliàs non poſſet decidere quæſtionem hereditat s, niſi prius cognoſceret de cauſa ſtatus, & ſic cognoſcit, ſed nõ pronunciauit ſuper cauſa ſtatus, ſed ſuper hereditate, l. j. C. de ordin. iud vnde de iſto incidenti & ac ceſſorio cognoſcit ex poteſtate ſibi data à lege, quia aliàs ſuam iuriſdictionem in cauſa pecuniaria explicare non poſſet, per d l. ij. & hoc eſt quòd voluit innuere Spe. in tit. de recon. §. nunc dicamus, ver. & trad. dum reſpõdet ad d. l. quoties, q̃a illud eſt quoddam acceſſorium, ſeu incidẽs neceſſarium, ſine quo non poſſet decidi cauſa principalis. vnde intrat iuriſdictionem iudicis infimi, dato quòd ſit maius, quam ſit ſua iuriſdictio ordinaria, ex quo eſt eiuſdẽ ſpeciei. intelligo quò ad hoc, ſcilicet quia eſt ſimplicis iuriſdictionis, ſicut aliæ cauſæ pecuniariæ, ſecundum Bar. in l. imperium, col. fi. ff. de iur. om. iu. poteſt tamen dici diuerſæ ſpeciei quia nõ eſt cauſa pecuniaria, ſed liberalis, & priuilegiata: vt l iij. in fi. C de ped iud. Et ita declaro id quod dixi ſupra, dum appellaui hãc cauſam eſſe diuerſæ ſpeciei, ne videar contrariari dictis Bar. in d. l. ij ff. de iur. om. iudic. Sed ſi per viam reconuentionis vellet aliquis obijcere quęſtionẽ ſtatus coram iudice pedaneo, non ad effectum excipiendi, hoc nõ poteſt fieri, quia non poteſt iſta reconuentio ire pari paſſu cũ cauſa pecuniaria, ex quo eſt præiudicialis. Item, tunc ſine ea poſſet iudex decidere cauſam conuentionis, quia non vrget illa neceſſitas, de qua ſupra, & hęc ſit prima concluſio, per quã eſt datum reſponſum ad d. l. quoties. Pono ſecundam concluſionẽ pro reſponſione ad alia contraria. Quando incidens oritur ex eodẽ facto, ex quo oritur principale, tũc iudex incidenter cognoſcit de eo, dato quod ſit diuerſæ ſpeciei, ita loquitur dictũ Bal. & Pau. de Caſt. in d l. ſolemus, §. latrũculator, ff. de iud. & Inno. in c. cũ oporteat, de accu. quod iudex maleficiorũ incidenter condẽnat ad rei reſtitutionem nam illud ciuile oritur ex eodẽ crimine, & ſic iudex, qui cognoſcit principaliter, de crimine, poteſt cognoſcere de hoc incidenti ciuili, ꝙ habet originem ex eodem fonte, ſed reconuẽtio non habet originẽ ex eodẽ fonte, quia venit ex parte contraria, vnde ſi tu accuſas me de furto corã iudice maleficiorũ, ego reconuenio, te ad decẽ ex cã mutui, vel ad aliud ciuile, iſtud habet originẽ ex diuerſo fonte, merito iuriſdictio non ſe extẽdit, cũ ſit quid ſeparatũ à cã principali cõuentionis, & ideo ceſſat reconuentio, quia etiã prorogatio ceſſat ſecundũ Alex in d. § latrũculator, in addi. ad Bar vltra q̃d viget alia ratio. ſ. præiudicij, ꝓpter quod non poſſent ambæ cauſæ ſimul decidi. Illud ergo quod dicitur, quod iudex cognoſcit incidẽter de cã, de qua principaliter cognoſcere nõ poteſt, intelligo q̃n illud incidens erat tale, ſine quo

cauſa

cauſa principalis non poſſet expedi,vel quando oriebatur ex eodem facto, ex quo oritur principale,per prædicta.

Quæſtio tertia principalis.

VENIO ad tertiam q princlpalem, quæ eſt de quibus cauſis poteſt opponi ſeu fieri recõuentio.Et breuiter dico, ꝙ regulariter de omnibus cauſis fieri põt, niſi quatenus reperiatur expreſſe prohibita,l.nec nõ.§ ꝙ eis, ff. ex quib.cau.maior.vnde exped.ã hanc materiam per aliquas dubitabiles q.
15 †Primo igitur quæro, vtrum quãdo imploratur officiũ iudicis,poſsit implorans corã eodem iudice reconueniri glo.in l. ſed ſi reſtituatur,ff.de iudi.tenet ꝙ non habet locum reconuẽtio. & illam ſequitur Lud.Ro.ibi. & Iaſ.in d.l nec quidquã,§.vbi decretum,col.pe.ff.de offi.proconſ. In contrarium tñ eſt veritas, & hanc cõtrariã partem tenet Bar. in d.l.ſed ſi reſtituatur,& Bar.in auct & conſequenter,col.fi.C.de ſen & Abb.in c.j.col.pe.verſ. iiij. quæro de mu.peti.per tex in l.j. in fi.ff.de var.& extraor.cogn.& Spe in tit.de recon.§.nunc dicamus,ver.ſed nunquid habet locum,&c.Quod intellige verum, quando officiũ iudicis imploratur principaliter,ex quo tũc ſuccedit in locum actionis, l.Quintus,ff de annu.leg.& c.fi.de offi. iud Secus,ſi incidenter imploratur,quia tunc non habet locum reconuentio.Ita communiter tenent doct.in locis præal.& Iaſ.in l.j.col.vij.in prin.ff.de iur.om.iu. Item limita, niſi officium iudicis imploraretur ſuper eo, ꝙ requirit celeritatem,quia tunc ſuſpenditur reconuentio, & expeditur cauſa requirens celeritatem. ita dicit Bal.in rub extra de of.iudi. col.fi.Non tamẽ intelligas, quòd reconuẽtio tollatur in totũ, quia imo procedit etiam in cauſis requirentibus celeritatẽ,& in cauſis ſummarijs.quo ad prorogandum iudicem,non tamen vt eadem ſententia terminentur, qñ vna cũ eſt ordinaria, & alia ſummaria,tex.eſt.& ibi Bald.in l.ſed hæ,§ non ſolũ,ff.de procu.& no. Bar.in d.authen.& conſequẽter, col.pen.in fi.& Abb.in d.c j col. vij.de mur.pet.

ADDITIO.Adde dictis hic per do.auctorem.& infra ea quæ congerit Mar.Soc.in d.c.ex literis de mut pet nu.44.vbi facit regulam,& demum dat infinitas limitationes ex quibus dictis habes veritatem omnium dictorũ per d.auctorem tam hic quam in omnibus infra dictis. Pet. Foll. V. I. D.

37 †Item limita notabiliter non procedere, qñ officiũ iudicis imploratur,non in formam iudicij, ſed per modum actus extraiudicialis,quia tunc nõ habet locum reconuentio.Exemplum, ſi petitur teſtamentum aperiri, vel donationem inſinuari,vel ſi aliquis petit a iudice familiam, vt poſsit tutè acquirere, & manu tenere ſibi poſſeſsionẽ,vel aliud ſimile. ita tenet Bal.in d.c.j.col.fi.de cõtro.feu.apud pares.& Soc.in cõſ. 167.col.fi.ver.ij.concludo,&c.in ij.vol. Et ex hoc infero ad nouã practicam in regno, quod ſi quis ſpoliatus ab aliqua perſona eccleſiaſtico, intentaret remedium traditũ per capitulũ regni, quod incipit,oĩs prædatio,& aliud, ad regale faſtigiũ,& aliud,finis pœ-

pti, charitas adeundo, ſcilicet iudicem ſecularem, vt defendat ipſum à tali violentia, & poſſeſsionem reſtituat, in tali caſu nō habeiet locum ex quo iudex aditur non per viam ordinariā nec iudicialem, ſed per viam defenſionis extraiudicialis: vt plenè traditur in deciſ. ij. & dec. xxiiij. cōſ Neap. Et hanc limitationem

38 repete ad ſequentem q. † Secūdò, iuxta hoc quæro, an in cauſis ſummarijs habeat locum reconuentio veritas dependet ab his, quæ modo dixi in q. præced. & breuiter dic, quòd ſic, ſed quò ad proſecutionem fit hęc diſtinctio, videlicet, Aut ambæ cauſæ ſunt ſummariæ, & ſine dubio procedit reconuentio. Aut vna eſt ſummaria, alia plenaria, & tunc valet reconuentio, quò ad iudicē prorogandum, non tamen quo ad hoc, vt ambæ cauſę cadē ſententia terminentur, niſi parte volente. Ad hoc allega omnes deciſiones ſupra modo allegatas in præcedenti q. ante fi. maximè Bal. in l. ſed, & he. §. non ſolū, ff. de proeu & ita debet itelligi, quod no. Spe in tit. de recon § nunc dicamus verſ ſed nec habet, & Bart. in l. j §. fi. ff de var & extra. cog & Bal. in l & fine. ver. & ideo dicit

39 lex &c. C. ad Treb. † Tertiò, ſuccesſiue quæro, an in cauſis executiuis habeat locum reconuentio. Breuiter dico, ꝙ non, ſecundum B. l. in d. auth & conſequenter col. iij. in ſi verſi. quæro, nunquid &c. vbi dicit, quòd ſi petitur executio inſtrumentl cōfeſſionati, non habet locum reconuentio, & Spc. in tit. de recon §. nunc dicamus ver. ſed quid agebam, &c. vbi dicit, quando agitur ex depoſito. Adde Bald. in l. iij. in j no. C qui ad lib. procl. non lic. vbi dicit, quod ille, qui cōfitetur debitum, non poteſt actorem recōuenire, & eſt ratio, quia in con feſſum partes iudicis nō ſunt in alio, niſi in præcipiēdo vt ſoluat. habetur enim pro condemnato l. vnica C. de conf & quod dixi ſupra, quādo agitur ex depoſito, non habet locum reconuentio. adde, quod idem tenuit Barto. in d auth. & cōſequenter col. iiij. in p in. ver. quæro vtrum liceat actori, &c. & ratio eſt, quia inſtrumētum depoſiti, habet executionē paratam l ſi quis. C. dep. ſed contrarium videtur tenere Bal. in d. l. ſi quis verſ. vlterius no. &c. vbi dicit, quòd quādo agitur ex depoſito, non habet locum cōpenſatio, ſed reconuentio ſic, nō tamen differtur liquidum propter non liquidum: ſed reſeruatur id, quod probandum eſt: Puto tamē poſſe concordari hanc contrarietatem, ſcilicet vt non habeat locum reconuentio in depoſito, vt pari paſſu ambulet, quia non debet ſuperſederi liquidū propter illiquidum bene tamē poteſt fieri reconuentio, quo ad effectum prorogationis, vt poſtea procedatur in ea, & ita loquitur opi. Bal. prout dixi ſupra in præcedēti q.

40 † Et per prædicta infero, ꝙ quando præſentaretur in regno inſtrumentū criminaliter via extraordinaria ſecundum formam, & ritus magnæ curiæ, non habetet locum reconuētio, cum illa ſit via executiua, & extraordinaria, per prædicta. Secundò infero, quod quando creditor vigore inſtrumenti continentis pactum de capiendo, vellet propria auctoritate capere poſſeſsionem debitoris pro debito, & peteret familiam à iudi

iudice pro habenda poſſeſsione,
ex quo iſte eſt actus executiuus,
& extraiudicialis, nõ haberet lo-
cum recõuentio, per ea, quæ no.
Bal. in c. j. col fi de contr. feud. a-
pud Par. & Soc. in cõſ. clxvij. col.
41 fi. ver ij. concl. & c. in ij vol. & di-
xi ſupra in præcedenti q. † Quar
tò quæro, an in cauſa poſſeſſorij,
habeat locum reconuentio. Re-
aſſume veras concluſiones, & di
cas ſic. Aut actor agit poſſeſſorio
recuperandæ, & reus vult eũ re-
conuenire, & tunc aut reconuen
tio eſt de poſſeſſorio aut de peti
torio j. caſu nõ admittitur recon'
uentio niſi de poſſeſſorio pariter
priuilegiato vt quia reus recon-
uenit actorem de alio poſſeſſo-
rio recuperandæ, & ſic de ſpolio
pariter priuilegiato alterius rei,
non eiuſdẽ tunc procedit recon-
uẽtio e ſuper ſpoliatione de ord.
cog & ibi Abb in j no. & in iiij.
col circa fi. Si verò recõuenit de
alio poſſeſſorio, puta adipiſcendę
vel retinendæ, non procedit re-
conuentio, quia non eſt ita priui
legiatum: vt ibi habetur. Secũdo
caſu quando reconuentio fit de
petitorio, dicas indiſtinctè, quod
nõ procedit, per tex in d. c. ſuper
ſpoliatione, & no. Abb. in c j. col.
vij de mut. peti. & Spec in tit. de
recon. §. nunc dicamus ver. item
excepta. & verſi. ſeq. Et ita debet
intelligi, & declarari, quod dicit
Bar. in d. authẽ. & conſequenter
col pe. in prin. vbi dicit ſimplici-
ter, quod agens ex ſpoliatione,
non poteſt recõueniri, niſi prius
reſtituatur, per l. ſi quis ad ſe fun
42 dum, C. ad l. Iul de vi. † Et præ-
dictorum ratio eſt, quia agens ex
ſpolio, non tenetur in aliquo re-
ſpõdere aduerſario ſuo, niſi prius
reſtituatur c. frequens de reſtitu

ſpol. libr. vj & c. cum dilectus de
ord. cog. & d. c. ſuper ſpoliatione.
& ibi Ab. & d. l ſi quis ad ſe fun-
dum, & propterea non procedi-
tur ſuper reconuentione ante re
ſtitutionem Sed quando recon-
uẽtio eſt de alio ſpolio, tũc ideo
43 procedit: † quia priuilegiatus
non vtitur priuilegio ſuo contra
pariter priuilegiatum, ſecundum
Abb. in d. c. ſuper ſpoliatione, co.
j. verſi. ex hoc, &c. vbi plus dicit
in iij. no quod non ſolum debet
ſpoliatus reſtitui ad rẽ, qua fuit
ſpoliatus. verum etiam debet ple
narie reſtitui ad fructus, & expẽ-
ſas litis. ante, quam teneatur re-
ſpondere, & idem tenet Abb. per
illum tex in c. accedens, el ij ver.
not. ſpoliatum, &c. extra, vt lite
non conteſt. Quod nota quia eſt
44 quotidianum in practica † Limi
ta tamen prædictam concluſionẽ
procedere, quando reconuentio
opponitur per ipſum ſpoliatorẽ,
qui immediatè ſpoliauit vel ſpo-
liari mandauit contra ſpoliatum,
quia tunc verum eſt quod nõ te-
netur reſpondere, niſi prius reſti
tuatur, ſecus eſt quando agete-
tur contra eum, qui non ſpolia-
uit, ſed eſt tertius poſſeſſor il-
lius rei, qua fuit quis ſpoliatus, &
conuenitur poſſeſſorio recupe-
randæ, puta remedio, ca. reinte-
granda, vel alio ſimili: iuxta c. ſæ
pe de reſti. ſpo quia tunc proce-
deret omnis reconuentio, & te-
netur actor reſpõdere antequam
reſtituatur: quia iſta remedia poſ
ſeſſoria contra tertios non ſpo-
liantes, non ſunt ita priuilegia-
ta, ſicut contra ipſos ſpoliantes.
Ita in terminis tenet Abb. in di-
cto capitul. cum dilectus, colum.
iij. de ordin cogn per multas ra-
tiones ibi adductas per eum. ſed

contrarium videtur tenere Bart. in l ſi coloni.C.de agr & cenſi. lib.xj.& Alex in conſil.77.col j. ver.& ſicut,& colum.ſi in fin.iij. vol.vbi dicit, quod poſſeſſorium recuperandæ, eſt priuilegiarum, ſiue interuenerit violentia, ſiue non,& loquitur propriè de remedio dicti c.reintegranda Pro prima opin.Abb.ponderatur tex.in d.c.ſuper ſpoliatione,in ver.ſpoliatorib & ibi Abb in ij.not vbi dicit, quod ſpoliatoribus non tenetur reſpondere,ergo alijs poſſeſſoribus,qui non ſpoliauerunt, tenetur.Verum, ad hoc poſſet reſponderi per id,quod dicit Bald. in l.ſi de proprietate,col.iij.circa ſi.verſi.& no & e.C.ſi à non cōpet iud.vbi dicit quod probatur quis ſpoliatus ſaltem re ipſa, eo ipſo,quod probat ſe antiquiorē poſſeſſorem,& poſſeſsionem eſſe modò penes aduerſarium.Tamen quia ſumus in odioſis, & contra regulas iuris communis, puto quod ille terminus, ſpoliator,debet intelligi in principali, & proprio ſignificatu,ſcilicet de eo,qui ſpoliauit vere, prout ponderat Abb.in d.ca cum dilectus, col.iij.vnde puto opin.Abb.eſſe ſuſtentabilem,& veram, per iura,& rationes ſuas.Nec obſtat dictum Bart.in d.l.ſi coloni, & Alexan.in d.conſi 78.in iij volu. quia fateor, quod omne poſſeſſorium recuperandæ eſt priuilegiatum,quò ad hoc,vt ſi conuentus obijciat quæſtionem dominij,teneatur reſtituere ante, quā de dominio cognoſcatur,ſiue interueniat violentia,ſiue non, l.ſi quis conductionis.C.loca, & dicta l.ſi coloni.& ita procedit cōtrarium.ſed nos loquimur in reconuentione,quæ regulariter eſt permiſſa. Reperitur tamen ſpecialiter prohibita à ſpoliatore, per d.cap.ſuper ſpoliatione ergo quando non eſt ſpoliator, ſed alius tertius poſſeſſor,ſtamus iurī communi,ſcilicet vt fiat reconuentio,quia tunc ceſſat illud odium ſpoliatoris,quod iura multum in hoc conſiderant : vt eſt text in cle.vnica de cauſ.poſ & proprie.& not.Abb.in d ca.cum dilectus,col.iij.Nunc in propoſito quæſtio dominij,quæ non poteſt obijci, cadit in eadem re & ideo non obijcitur propter priuilegium poſſeſſorij.Ita loquuntur dec.& iura contraria,ſed reconuentio conſideratur in diuerſa re,& non in eadem. Quod patet ad ſenſum,quia petitorio nō poteſt reconueniri pro eadem re, quia ſi conuentus poſſidet, non pōteſt pro illa re agere rei vendicatione, vel hypothecaria, quia iſtæ actiones præſupponunt poſſeſſionem eſſe debere penes aduerſarium , & non penes agentem eundem,quæ reconuenientem poſſeſſorio recuperandæ vel adipiſcendæ minimè poteſt reconueniri, eadem ratione, quia ipſe poſſidet, & quia ſuper eadē re prohibetur reconuentio, ſecūdum Abb.in d.capi.ſuper ſpoliatione.col.j circa fin.vbi aſsignat rationem.Solum remanet dubiū de poſſeſſorio retinendæ circa eandem rem,quod videtur poſſe concurrere, vt ſi tu conuenis me poſſeſſorio recuperandæ:ego reconuenio re interdicto vti poſſidetis,quia turbas me in poſſeſſione einſdem rei ſuper quo dico,quod per ſpoliatorem non poteſt contra ſpoliatum fieri talis recōuentio, quia poſsidet ab eo vi,& interdictum vti poſsidetis, non

nō finet ei,qui poſſidet ab aduer ſario vi,clam,vel præcario,ſecundum Abb.in c.veniens, column. penul.de præſcript & text.in l.j. in princi.ff.vti poſ.Item propter priuilegium ſpolij, & odium ſpoliatoris,prout ſupra dixi,quia nō tenetur ſpoliatus reſpōdere, niſi prius reſtituatur,vt dicto capitu. cum dilectis,& cap.fin.de ordin. cogn.ſi verò reconuentio fieret per tertium poſſeſſorem, qui nō ſpoliauit,qui conuenitur poſſeſſorio recuperandæ,puta remedio capit.reintegranda, vel dictæ l.ſi coloni,& tunc procederet reconuentio in eadem re.per ea, quæ dicit Abb.in dicto cap.cum dile

45 ctus,colum.iij.† Illud tamen intellige quando poſſeſſorium retinendæ præponitur ex alia moleſtatione extraiudiciali, non ex ſola conuentione iudiciali ſuper poſſeſſorio recuperandæ,quia ex ſola moleſtatione iudiciali non datur interdictum vti poſſidetis: quia qui vtitur iure ſuo nemini facit iniuriam, ita tenet Abb. in c.audita,colum.iij.cir.fi.de reſti. ſpol Quod confirmo,quia econtra eſt deciſum in dicto capit.veniens, & ibi Abb.in iiij.nota.de præſcript. vbi patet, quod conuentus poſſeſſorio retinendæ,poteſt conuenire actorem poſſeſſorio recuperandæ pro eadem re.& ſic admittitur iſte concurſus in iſtis duob.poſſeſſorijs,verū qualiter ſit pronunciandum in eis, declarat plenè Abb in dicto cap. veniens,columna antepenult. &

46 pen.† Hanc opin.confirmo alia ratione,ſcilicet quia vtraque cauſa eſt ſummaria,cum ſit poſſeſſoria,nam quælibet cauſa poſſeſſoria, eſt ſummaria, ſecundum Alexand.in conſi.lxvj.columna.j.in v.vol & ſic poteſt admitti reconuentio,vt ſupra dixi in ij.q.huius partis. Et ſi tu diceres, quare in ſpolio non admittitur reconuentio de poſſe retinendæ, cum ſit cauſa ſummaria ? Dico, quod ibi eſt alia ratio prohibitiua, ſcilicet priuilegium cauſæ, & odiū ſpoliatoris, vt ſupra pluries fuit dictum vnde non admittitur reconuentio niſi de alio ſpolio pariter priuilegiato alterius rei, ſed contra eū qui non ſpoliauit, ceſſat dictum odium. Et prædictis ergo colligo & firmo iſtam concluſionem,quod ſpoliatus agens contra ſpoliantem remedio recuperandæ, non poteſt conueniri nec petitorio nec poſſeſſorio, niſi ſola cauſa ſpolij alterius rei pariter priuilegiatæ,& non eiuſdem rei,ſecundum Abb.in dicto capitu.ſuper ſpoliatione, columna quarta circa finem. de ordine cog Si verò agit contra non ſpoliantem ſed contra tertium poſſeſſorem,poteſt reconueniri tam petitorio,quam poſſeſſorio alterius rei.ſed pro eadem re, nec petitorio nec poſſeſſorio, recuperandæ,vel adipiſcendæ,ſed poſſeſſorio retinendæ ſic, per prædicta.Fateor tamen, quod cauſæ conuentionis , ex quo requirit celeritatem , citius expedietur, per ea,quæ dixi ſupra in j.& ij.

47 quæſt.iſtius partis. † Vnde ſequitur , quod illud priuilegium quod ſpoliatus ante omnia reſtituatur,& non teneatur reſpōdere procedit, quando opponitur quæſtio ſuper eadē re,& non ſuper diuerſa, & tunc eſt generale in quolibet poſſeſſorio recuperandæ. Fallit in reconuentione de poſſeſſorio retinendæ, quod poteſt cadere in eadem re,

quando non agitur contra ſpoliatorem, vt ſupra dixi. Itē procedit indiſtinctè, quādo agitur contra ſpoliatorem: ſiue ſuper eadē re, ſiue ſuper diuerſa, in odium ipſius ſpoliatoris. Fallit, quando ſit quæſtio de alio ſpolio alterius rei, per d. ca ſuper ſpoliatione, & ita cum iſta declaratione pertranſeo ſuper iſta difficultate.
42 †Prædictam opi. & limitationem Abb. confirmo per vnam optimam deciſ. quam faciunt domini de Rota in dec. cxlix. in nouis, quæ incipit, ſi inter. vbi habetur, quòd ſi duo litigant ſuper poſſeſſorio recuperandæ, poteſt tertius ſe obijcere pro ſuo intereſſe, & agere petitorio, dummodo ipſe non ſit ſpoliator, & teneatur agens poſſeſſorio illi reſpondere ante reſtitutionem, ex quo reſpectu illius tertij, ceſſat odium ſpoliantis. allegat d. cap. de ordi. cogno. & pœna debet ſequi ſuos auctores, & illud dictum ſequitur & declarat notabiliter Abb. in c. in literis, col. fi. de reſtit. ſpol. & idem Abb. in d. c. fi. in ij. not. & Alex. in l. naturaliter, §. nihil commune, colū. xj. in xvj. fallentia, ff. de acqui. poſ. & Fel. in c. cum ſuper col. pen. verſi. ſcias etiam, &c. de re iud. Et hæc quo ad poſſeſſorium recuperandæ. Si verò actor agit poſſeſſorio adipiſcēdæ, & reus vult cum reconuenire, & tunc ſi reconuentio eſt reſpectu diuerſæ rei, procedit indiſtinctè, ſiue fiat de petitorio, ſiue de poſſeſſorio. ſed reſpectu eiuſdē rei, non procedit: ſi fiat de petitorio, quia is, qui agit remedio adipiſcendæ, negat ſe poſſidere, vnde non conuenitur petitorio, l. fi. ff. de rei ven. ita hæc omnia tenet Bartol. in d. l. naturaliter, §. nihil commune, col. vij. in v. combinatione. Si vero fiat de poſſeſſorio eiuſdem rei recuperandæ vel adipiſcendæ, non procedit eadē ratione: quia agens non poſſidet, ſed de poſſeſſorio retinendæ, bene procedit reconuentio pro eadem re, quia concurrere poſſunt ambo, per ea: quæ habentur in d. c veniens. & ibi Abb. de præſcri. Nam pro ſola moleſtia competit interdictum vti poſſidetis, c. audita, & ibi Abb. in iij. not. de reſtit. ſpol. Quod ſemper intelligas de moleſtia extraiudiciali, nō de iudiciali ſecundum Abb. in d c. audita, col. iij. in fi. & fuit dictum ſuprà. Si vero actor agit poſſeſſorio retinendæ, tunc reſpectu diuerſæ rei procedit indiſtinctè reconuentio, tam de petitorio, quā de poſſeſſorio, ſecundum Bar. in d. § nihil commune in v. combinatione, & Car. in cle. j. colū. ij. in fin. de cauſa propriè & poſſeſ. ſed reſpectu eiuſdem rei de petitorio non procedit, quia primò eſt diſcutienda cauſa poſſeſſorij, ſecundum Bar. vbi ſuprà, per l. ordinarij, C. de rei vendi & l. incerti, C. de interdict. ſed de poſſeſſorio, puto, quod procederet reconuentio, quia ambæ cauſæ eſſent poſſeſſoriæ & pariter priuilegiatæ: vt ſentit Abb. in d. c. ſuper ſpoliatione, col. ij. verſic. venio more ſolito, &c. de ord. cog. nā de poſſeſſorio retinendæ probatur in l. ſi duo, ff. vti poſ. & in c. licèt cau. de proba. De poſſeſſorio recuperandæ probatur in ca. veniens. & ibi Abb. de præſcr. de poſſeſſorio adipiſcēdæ patet ad ſenſum, quia nulla vrget contrarietas. Vnum tamen addo prædictis pro declaratione, vt in omnibus caſibus, in quibus dixi procedere recōuentio

tionem de petitorio, in poſſeſſorio debeat intelligi eo modo, quo procedit recōuentio in cauſa ſummaria, de cauſa non ſummaria, vt declaraui ſupra in ij. q.
43 huius partis †Hæc, quæ hactenus dicta ſunt, procedunt quādo actor agit poſſeſſorio, & reus vult reconuenire. Quid autem econtra, ſi actor agit petitorio, & reconuentio fit de poſſeſſorio? iſte eſt propriè caſus c cum dilectus de ord cog. & vera cōcluſio eſt, qđ reſpectu diuerſæ rei procedit reconuentio, vt d. c cū dilectus, & no. Abb. in c. ſi col. ij. ver. venio &c. de ord cog. & Card. in cl j. col. iiij ver ſi verò vnus, &c. de cauſ. poſ. & proprie. ſed pro eadem re ſimiliter tenent doct qđ procedit reconuentio, ſecundum Abb. in d. c. fin. col. ij & in cap. ex conq col. iij. in prin. de reſti. ſpol. in hoc puto aduertendum, quod ſi intelligis de poſſeſſorio retinendæ, clarum eſt, quod procedit reconuentio, quia iſta ſe compatiuntur, ſed quò ad poſſeſſorium adipiſcendæ, & recuperandæ, neſcio quomodo poſſet concurrere reconuētio in petitorio pro eadem re: nā ſi conuenis me rei vendicatione ad fundū, præſupponis me poſsidere, ſi ego volo te reconuenire poſſeſſorio recuperandæ vel adipiſcendæ, non cadit reconuentio in eodē fundo, quia ſi poſsideo, non competunt mihi dicta remedia. In vno ſolo caſu poſſet procedere, ſcilicet in terminis dicti ca ex conqueſtione, & de prædictis vide plenè Spec in tit. de poſ. & peti. §. j. Super hac materia eſt etiam ſciendum, quod intentato petitorio per actorem, poteſt reus deducere poſſeſſorium altero de duobus modis, ſcilicet per viam actionis, & de vtroque modo loquitur tex. & ibi Abb. in d. capit. cum dilectus de ord. cogn. & gl. & Abb. in d. c. ſi eodem tit. & ibi dicitur, quid eſt vtilius intenta-
50 re. † Et nota pulchram practicā ex d. c. cum dilectus. Nam ſi tu conuenis me petitorio, puta actione reali vel perſonali ad aliquam rem, ego poſſum te conuenire, quod ſpoliaſti me quadam alia re, vel poſſum excipere contra te ſpolio alterius rei, petendo, quod non audiaris in petitorio tuo, niſi prius reſtituas mihi dictam rem. Et differētia eſt iſta, quia ſi deduco ſpolium per modum reconuentionis, non repellitur actor ab agendo, ſed proceditur ſuper vtraque cauſa, tanquā ſuper mutuis petitionibus, quia ex quo deducitur ſpolium per modum actionis, actio nō eſt excluſio alterius actionis, & ideo ſuper vtraque proceditur, ſed ſi deduco ſpolium per modū exceptionis, ſuſpenditur petitorium actoris, & proceditur ad dationē termini ad probandam exceptionē ſpolij. qui terminus eſt quindecim dierum, vt in ca. frequens de reſtit. ſpol. lib. vj. & no. Abb in d. cap. cum dilectus in v. no. Qua exceptione probata interponitur decretum, quòd actor nō audiatur in petitorio ſuo, niſi prius reſtituat, non tamen condemnatur ad reſtituendum, quia exceptio, eſt ſolum actionis excluſio, vnde non operatur reſtitutionem, quia illa venit per viam actionis, iſte text. in dicto capitul. cum dilect. & ibi Abb. in vj. nota. Sed quando venit ſecundum primum modum per viam actionis, tunc venit reſtitutio, vt ibi

dem, & hæc eſt differentia inter
vnum modum, & aliũ, vnde reus
poteſt deliberare, quod magis
ſibi expediat, nam ſi melius eſt
incumbere rei actoris aduerſa-
rij, opponat exceptionem, quia
interim non procedetur ſuper
petitorio, & ipſe detinebit rem
petitam. Si verò magis expedit
ei habere reſtitutionem ſpolij,
agat per viam reconuentionis,
quia per eam obtinet reſtitutio-
nem rei, ita declarat gloſſ. in di-
cto cap. ſi. de ord. cog. Sed quan
do proponitur poſſeſſorium ſu-
per eadem re, ſemper eſt vtilius
illud deducere per viam actio-
nis, ſecundum Abb. in dicto cap.
fina. colum ij de ordi. cog. & in
c. ex conqueſt. colum. iij. in prin-
51 cip. de reſti. ſpol. † Quid autem,
ſi actor deducat poſſeſſorium re-
cuperandæ ſuper vna re, & reus
excipiat de ſpolio alterius rei,
an ſuſpendat poſſeſſorium acto-
ris? Ratio facit, quod non, quia
ſunt duo pariter priuilegiata, ta-
men veritas eſt in contrarium,
quia proceditur exceptione. quæ
eſt fauorabilior, ſuſpenſo primo
poſſeſſorio, & nunquam auditur
ea probata, niſi prius actor reſti-
tuat. ita dicit gloſſ. in dicto capit.
fina. de ordi. cog. & ibi Abb. co-
lum. iij circa finem. Prædicta ta-
men limita procedere, quando
exceptio ſpolij opponitur con-
tra ipſum ſpoliatorem, quia tunc
repellit eum ab agendo. Secus, ſi
contra eum, qui non ſpoliauit,
ſed eſt tertius poſſeſſor. ita dicit
Abb. in dicto capitul. cum dile-
ctus colum iij. & in capi. in lite-
ris colum. fina. de reſtitu. ſpolia.
& habetur in deciſ. xix. conſil.
Neap. & in l. ſi re bonis, C. de iu-
re delib. vbi habetur de intelle-
ctu dicti c. frequens de reſti. ſpol.
lib. vj. vt procedat etiam de iure
ciuili, vt not. Iaſ. & communiter
Mod. in dicta l. ſi re bonis, repro-
bata ibi opin. Bart. qui aliter di-
52 cebat. † Item ex prædictis veri-
ficabitur illud quòd dicit Specu.
in tit. de cit. § j. colu. v. verſi. item
quòd eſt ſpoliatus, quod is, qui
eſt ſpoliatus, ſi citatur per ſpo-
liantem, in alia cauſa poteſt op-
ponere cõtra citationem, vt non
teneat reſpondere nec compare
re propter dictum ſpolium, ma-
ximè quando eſt notoriũ, ſecun-
53 dum eum. † Quintò, principali-
ter ſuper iſta parte quæro, an in
cauſa clerici poſſit fieri recõuen
tio coram iudice laico, vt ſi cle-
ricus agit contra laicum coram
iudice ſeculari, an poſsit ibidem
reconueniri. Iſta longa quæſtio,
quam plenè examinant Abb. &
Fel. in c. at. ſi cler. de iud. c. Breui-
ter, quicquid dicat Abbas ibi ve-
ritas eſt, & magis communis opi.
quod poſſit clericus reconueni-
ri. hanc opi. tenet Barto. in d. au-
then. & conſequenter colum. fi-
na. C. de ſenten. & glo in capit. j.
de mut. pet. & Bald. in l. ij. §. ſed
ſi agant de iudic. vbi plus dicit,
quod iſta eſt prorogatio legalis.
Et hæc opin. eſt hodiè expedita
in regno per ritum magnæ curiæ
vicariæ, in num. 153. qui incipit.
Item, quod clericus &c. & habe-
tur in deciſ. clxxiij conſ. Neap. &
ita communiter ſeruatur. Et hãc
opi. tenet Spe. in tit. de reconuẽ.
§. nunc dicamus, verſ. ſed pone,
clericus, &c. vbi limitat hoc non
procedere in tribus caſibus. Pri-
mus, ſi reconueniretur de cauſa
ſpirituali cuius eſt incapax iudex
laicus. Secundus, ſi reconuenia-
tur de cauſa criminali, quæ infa-
mat.

mat. Tertius caſus eſt, ſi laicus
data opera iniuriatur clerico, ad
hoc,vt conuentus coram iudice
laico, ibidem eum reconueniat:
ſecundum Spec.in tit.§ j.verſic.
quid ſi laicus, & prædictis adde
Bald.in d authē.& conſequenter
54 col pe. †Quod facit ad id,quod
in ſimili dicimus de clerico agē-
te contra laicum coram iudice
laico,nam ſi ſuccumbit in cauſa.
poteſt eum iudex laicus cōdem-
nare ad expenſas,vt tenet Fel.in
c.at ſi clerici col.vij.in fi.de iud.
55 †Sed ſi clericus vel alius agēs,
ſi fuerit reconuentus,vult renun
ciare iudicio ſuæ conuentionis,
ad hoc vt non reconueniatur, v-
trum poſsit? dic quod ſi fuit per
reconuentionem præuentus, nō
poteſt renunciare, ex quo ſemel
eſt acquiſitum ius aduerſario,ſe-
cus,ſi res eſſet integra.ita tenet
Bald.in d authen.& conſequen-
ter colum.penul.& Specu.in tit.
de recon.§.fin.& habetur in de-
ciſi.clxxiij.conſ Neap facit text.
in l ſi poſt mortem §.fi.ff.de bo.
poſſeſ contra tab.& quod no.Iaſ.
& doc.in l.iij.in princip.col.fi.ff.
quod quiſque iur.& Bal in l.pe-
tendæ,C de temp.in integ.reſtit.
vbi habetur,quod omnis dilatio,
quæ datur in cauſis,eſt commu-
nis reo, & actori, vnde ſi datur
reo,eſt communis etiam actori,
& econtra, adeo quod non po-
teſt reus renunciare illi dilatio-
ni iam præſtitæ in præiudicium
actoris,cui fuit ſemel ius quæſi
56 tum ſecundùm Bal.ibi. † Sextò
quæro,an in cauſis criminalibus
habeat locum reconuentio? Hāc
q. plenius, quam alius , tangit
Abb. in capitul. primo.columna
nona.cum tribus ſeq.de mut.pe.

Ego autem de mente Abb. &
Barto.in d.authen.& conſequen
ter,& reaſſumendo communem,
& veriorem opin.doct.declara-
bo hanc q.per quatuor membra,
& in ſingulis membris ponam
veras concluſiones cum fallen-
tijs.quoniam iſta q eſt valde ar-
dua,difficilis, & intricata. Vnde
facio primum membrum princi-
pale,videlicet, quandoque accu-
ſatur quis merè criminaliter , &
ipſe reus vult reaccuſare reaccu-
ſatorem de alio crimine, & ſic
tam etiam cauſa conuentionis,
quam reconuentionis eſt crimi-
nalis.ſuper quo firmo iſtam con-
cluſionem, videlicet , Accuſatus
criminaliter poteſt ſuum accuſa
torem reaccuſare criminaliter,&
ſic concludo,quòd in criminali-
bus habet locum reconuentio,
ſicut in ciuilib.ita tenet gl.in d.
auth.& conſequenter,& proba-
tur in l.j & l.negāda.C.qui accu.
non poſ.Iſtam concluſionem li-
mita primò, dummodo reaccu-
ſans proſequatur ſuā vel ſuorum
iniuriam,aliàs reaccuſare nō po-
teſt,vt d.l.neganda, & ibi no.&
l.is,qui reus,& ibi gl.in verſicul.
accuſ.& Bar.ff de pub iud & pro
cedit tunc reconuentio indiſtin-
ctè, ſiue ante nomen receptum
inter reos,ſiue poſt:vt colligitur
ex diſtinctione Barto in dicta l.is
qui reus colum.ij.in fin. & ſequ.
Item,etiam,ſi vterque proſequa-
tur ſuam iniuriam, procedit re-
conuentio,ſecundum Bar.in d.l.
is,qui reus.col.iij.& Bald.in l.i.
col.v.& vj.C.qui accuſ.non poſ-
57 ſunt †Ex hoc infertur,quod ex
quo hodie in regno nullus ad-
mittitur ad accuſandum, niſi ſuā
vel ſuorum iniuriā proſequatur,
vt eſt.

vt eſt ritus magnæ curiæ vicarię,
in nu.14 qui incipit, item, quòd
nullus laicus,&c. ſequitur quòd
tanto faciliùs in criminalibus,ha
bet locum recõuentio.quod in-
telligo cum alijs declarationi-
bus quas infra ſubijciam Secun-
dò,limita prædictam concluſio-
nem procedere indiſtinctè ante,
quam nomen rei ſit receptũ in-
ter reos.nam tunc poteſt fieri re
accuſatio,ſiue proſequatur ſuam
iniuriam,ſiue non,& hoc eſt de
mente Abb.in d.capit.j.col ix de
mut.per.ibi j.caſu,per d.l.is, qui
reus,&c.licet Bartol.in d.l.is,qui
reus,diſtinguat,aut de maiori cri
mine, aut de pari, vel minori, &
Bal.in d.l j.col.vj.verſi.venio ad
ſecundam, &c.C qui accuſ. non
poſ.tamen videtur verior opin.
Abb.vt procedat indiſtinctè,quia
ſi rectè inſpiciantur verba Barto.
non videtur differentia in effe-
ctu,inter nomen receptum,inter
reos & non receptum, quã diffe
rentiam iura facere videntur.ſed
pro opin.Barto eſt tex.in d.l ne-
ganda.poſt verò nomen receptũ
inter reos,ſit reaccuſatio de ma-
iori crimine præiudiciali,vt d l.j.
C.qui accuſ.non poſ.non autem
de pari vel minori,ſecundũ Bart.
in d.l.is,qui reus,& Gand.in tra
cta.male.in tit.de filioſa. & vtrũ
poſsit accuſare,&c.colũ ij & iij.
quod intellige ad effectum pro-
ſequendi Poteſt tamen præſen-
tari libellus,& ſuperſederi vſque
ad ſententiam primæ cauſæ vt d
l.neganda, ſecundum doct.in lo
58 cis præalleg.†Verum,ſuper iſtis
differentijs non ſatis inſiſto,quia
in regno ſunt nullius vtilitatis
propter dictum ritum magnæ cu
riæ, ſecundum quem nullus ac-
cuſat,niſi ſuam vel ſuorum iniu-
riam proſequatur,quo caſu ſem-
per habet locum reaccuſatio, vt
ſupra dixi.Similiter in regno eſt
correcta diſpoſitio.d l j C qui ac
cu.non poſ per conſti quæ inci-
pit, ſi ciuiliter agens.vt not.ibi
gloſ & And.de Iſer.& Matth.per
quam conſtit.eſt nouiter indu-
ctum quod ſiue accuſatus reaccu
ſet de maiori crimine, ſiue non,
proceditur indiſtinctè ſuper vtra
que cauſa, & per vnam non fit
præiudiciũ alteri, & ſic hodie in
regno per illã conſti.omnia præ-
iudicialia ſunt ſublata in iudicijs
per quam corrigitur etiam l.ſi.C.
de ordin iudi.adeo quòd omnes
cauſæ, quarum vna ſic ſe habet
ad aliam,vt per eam fiat præiudi
cium alteri,& de iure communi
propter præiudicium ſit impedi-
tio proceſſus,ſunt hodie reductę
ad æqualitatem vt pariter proce-
datur in eis,& per hoc multæ le
ges iuris communis reperiuntur
correctæ,vt plenè declarat Matt.
de Affl.in d.conſtit.ſi ciuiliter a-
59 gens,in vi.no. †Quando autem
dicatur nomen rei receptum in-
ter reos?veritas eſt,vt d Bar.in d.
l.is qui reus,col.iij.in fi & ſeq.&
Abb.in d.c.j col.ix de mut.peti.
videlicet,quando iudex nõ obſt.
exceptionib.dilatorijs pronuncia
uit eſſe procedendum ſuper ac-
cuſatione,ſi autem nihil fuit op-
poſitum,adeo quod non fuit o-
pus tali pronunciatione, tũc per
lit.conteſta.dicitur nomen rece-
ptum inter reos.Et declarat hoc
plenius Bald.in dicta l prima.co-
lum ix.in fin.& ſeq.& Bart.l.ad-
ulter:j,C de adul.& Bal in l.quã-
uis,C.ſi pend.appel. mors inter.
60 † Tertiò limita dictam conclu-
ſionem procedere, quando iſta
reconuentio in criminali.fit co-
ram

am iudice ordinario ipſius reconuenti. Si enim eſſet iudex incompetens reſpectu reconuenti, vel quia non poterat aliter cognoſcere de cauſa criminali tūc reconuentio de cauſa criminali non procedit.tex.eſt in l.ij.§.ſed ſi agant.ff.de iud.ſecundum Bar. in d.authen & conſequenter, colum.ij.vbi aſsignat rationē, quia agens criminaliter, agit ex neceſſitate propter iniuriam ſibi factam,non autem ex volūtate ſicut in ciuili. Vnde ceſſat ratio, l. cum Papinianus,in fi.C.de ſent. & ſic non fit prorogatio iuriſdictionis per reconuentionem in cauſa criminali ſicut in ciuili,ſecundum Barto.ibi,& tenet And. de Iſer.in cap.j.col.ij de contro. feud.apud pares & eſt de mente Bal.in l.j.circa fi C.de iuriſ.omn. iud & Alex.in addi.ad Bart in d.

61 l.is qui reus.col.ij.† Et per hæc infert pulchrè Bald in d.l.j.colū. iiij in v.oppo C.qui acc.non poſ. quòd ſi Papa delegaret alicui delegato aliquam cauſam criminalem,non poſſet coram eo habere locum reconuentio de alia cauſa criminali:quia iuriſdictio delegati ad eam ſe non extēdit, nam in criminalibus ſecundum eum non dicitur propriè recōuētio, ſicut in ciuilibus, quia non prorogatur iuriſdictio, & hoc etiam innuit Bal.in d.authen.& conſequenter,col.j verſi.ij quæro &c. ſecus eſſet,quando delegatus impetraretur per ipſum accuſantē, quia tunc haberet locum reconuentio,ſecundum Barto.in d.authenti.& conſequenter,col.iij.& hoc ratione impetrationis, quia videtur eligere impetrando, ſe-

62 cundum eum.† Adde tamen in hac materia, quòd in regno habemus tres ritus magnæ curiæ, diſponētes de hac materia Quorum primus eſt in nu.69.& incipit. Item ſi quis vel ſi qua &c. per quem diſponitur, quòd accuſatus non poteſt accuſantem reaccuſare,nec eius matrem aut filios,vel fratres, vel nepotes, niſi eadem die,& ex nouo delicto.& ſic per dictum ritum videtur eſſe reſtricta poteſtas reaccuſandi ſolum in illa die,in qua fit accuſatio, & ſolum in nouo delicto.

63 † Quod autem dicatur nouum delictum,declaratur no per Barto.in l. is qui reus,colum.iij.verſicu.communiter ſeruatur,&c.ff. de publi iudic.vbi quando plura delicta ſunt facta vnico contextu, in eadem rixa, omnia illa reputantur pro vno facto. vnde ſi tu accuſas me de delicto facto in rixa,& ego reaccuſo te de delicto facto in eadem rixa, illud delictū non diceretur nouum,ratione connexitatis. Sed ſi tu accuſas de delicto commiſſo hodie, & ego reaccuſo te de delicto commiſſo heri, illud diceretur nouū,& ita colligitur ex verbis & mente Bar.ibi.Et aduerte, quia ille ritus loquitur copulatiuè,& dum dicit, & niſi ex nouo delicto &c.vnde innuit,quòd vtrunque copulatiuè interueniat ad hoc, vt procedat reaccuſatio, ſcilicet quod fiat eadem die, & ex nouo delicto,& non aliter.l.ſi is qui ducēda,§ vtrum,ff.de reb. dub.& l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit aureos x ff.de ver.ob.Secundus ritus magnæ curiæ eſt in nu. 180.& incipit.Itē ſeruat ipſa curia,ꝙ accuſator &c.quo cauetur, quod accuſator non poteſt pendente accuſatione in aliqua curia accuſari,dum tamen ſit paratus

tus reſpondere in eadem curia,
accuſatione durante, vel præſtet
fideiuſsionem de reſpondendo
in quacunque curia competenti,
64 finita accuſatione. †Tertius ri-
tus eſt in vltimo ti.in nu.324.&
hoc videtur ius nouiſsimum in
regno quia cum ſit vltimus, de-
rogat omnibus prioribus, quate-
nus contradicerent. vt in §.po-
ſter inſtit.quibus mod.teſt.infir.
& l.ſi quis in princip ff.de legat.
iij.& l.hac conſultiſsima §.final.
C.de reſt.& l pacta nouiſsima,
C.de pact.& per hunc vltimum
ritum eſt correcta, l.j.qui acc.nõ
poſ.& ſimiliter eſt correcta illa
conſtitutio.ſi ciuiliter agens,quã
ſuperius allegaui.Vult enim ille
ritus,quod accuſator vel eius cõ
iux, aut filij parentes,vel fratres
vtrinque coniuncti inſimul ha-
bitantes, non poſsint aliquo mo
do reaccuſare de aliquo crimi-
ne,etiam maiori, pendente accu
ſatione per accuſatum vel eius
coniugem,filios,parentes,aut fra
tres , inſimul habitantes, ſolum
perſona reaccuſata tenetur præ-
ſtare fideiuſſoriam cautionẽ de
ſtando iuri, finita prima accuſa-
tione,& procedit illa diſpoſitio,
etiam ſi ſuam vel ſuorum iniu-
riam proſequantur, vt ibi expreſ
ſe dicitur,& ſic videtur etiã cor-
recta dicta l.neganda, C.qui acc.
non poſ.Aſsignatur enim ibi ra-
tio,quòd iſta reaccuſatio præſu-
mitur calumnioſe fieri , ex quo
non eſt veriſimile, quòd accuſa-
tus ſi fuiſſet offenſus, voluiſſet
tardare ad accuſandum , donec
ipſe accuſaretur prius,vnde præ-
ſumitur accuſans , & ſic calum-
nioſe.ſequitur ergo, quòd hodie
in regno ceſſat omnino recon-
uentio vel reaccuſatio in crimi-
nalibus,etiam ſi ſuã vel ſuorum
iniuriam quis proſequatur, per
diſpoſitionem dicti vltimi ritus,
qui in hoc derogauit toti diſpo-
ſitioni iuris communis, & conſti
tutionis regni.

ADDITIO.Nunquid diſpo
ſitio rituum procedat in blaſphe
mia?& videtur dicendum quòd
non per doct Bart.in l.lucius. in
ſi ff ad Turp quã ſequitur Marſi.
in l.vnius,§.cognitũ,ff.de quæ
ſtio.& Anch.in c.j extra de con-
ſti.& adde quòd quando cauſæ
procedunt ex eodẽ fonte poteſt
ſuper vtraque procedi, vt habe-
tur per Gram. in deciſ.liiij.Dum
magnificus. P. F. V. I. D.
65 †An autem cum iudex inqui-
rit contra aliquem,ad inſtigatio-
nẽ alterius, poſsit inquiſitus pe-
tere à iudice, q; re inquirat con-
tra illum inſtigantem de alio cri
mine.vide Specu in tit.de inqui.
§ j.ver.item nunquid &c.vbi te
net,quòd non.Reliqua verò,quo
ad hoc primum membrum prin-
cipale,proſequere de iure cõmu
ni,vt per Bar.in d.l.is qui reus,&
auth.& cõſequenter,col.iij.& Bal.
in l j.C.qui accuſ.non poſ & Ab.
in d.c.j.col.viij.& x.de mutu pe-
66 ti.†Secundũ mẽbrum principa-
le eſt,qñ aliquis eſt accuſatus cri
minaliter,& vult reconuenire ci
uiliter ſuum accuſatorem,in quo
ſirmo concluſionẽ,quod non po
teſt fieri talis reconuentio, & hoc
tam de iure communi,per l.ſi.C.
de ord.iud.& per Abb.in d.c.j.
col xj.ver.ij.&c.de mutu.pe.quã
etiam ex diſpoſitione dicti ritus
vltimi,ibi,per quamuis viam in
iudicio euocare, &c.& hoc per
rationem,quia accuſator nõ ele-
git ſponte iudicem, ſed ex neceſ
ſitate propter iniuriam ſibi fa-
ctam,

ſum,ſecundum Abb.ibi & Bart. in d.auth. & cõſequenter,col iij.

Tertium membrum eſt econtra, quando conuentus ciuiliter vult conuenire criminaliter. In quo breuiter dico, quòd hodie procedit reconuentio in regno, nec ſuperſedetur in ciuili, propter præiudicium cauſæ crimina lis,etiam ſi eſſet crimen læſæ ma ieſtatis ita propriè dicit tex.in il la conſtitutio. ſi ciuiliter agens. & ita ſeruatur in regno, quidquid dicat Abb. in d.c.j.colũ xj. circa fi.& Bartol.in d.authen.&

6 7 conſequenter,col.iij. †Quod ta men limita procedere, quando talis reconuentio fieret corã iudice competenti ipſius recõuenti,aliàs ſecus, ſi eſſet incompetens,quia nõ prorogatur ad cau ſam criminalem,ſecundum Abb. ibi & Alex.in additio.ad Bart in l.ſi qui reus.col.j.ff de publ.iud. & dixi ſupra in membro in tertia limita.Et quòd in criminalibus non habeat locum prorogatio,tenet Bal.in l.ſi qui ex con ſen u.col.ij.in fi.verſ.reuoco,&c. C.de epiſ.aud. & Bal.in l.j.in fin.

6 8 C.vbi de cri.agi oportet. †Quartum membrum eſt,quando con uentus de crimine ciuiliter, vult reconuenire de alio crimine ciui liter.quod quomodo,& quando fit,declaraui plenè ſuprà in prima diſtin huius partis ſuper quo firmo conclusionem. quod procedit reconuentio coram iudice competẽti, ſcilicet qui eſt iudex reconuenti: & hoc patet ad ſenſum:quia ſi quando agitur merè criminaliter.procedit reconuentio, vbi reconueniens proſequitur ſuam vel ſuorum iniuriam,vt ſupra fuit cõcluſum de iure cõi: multo fortius quando agitur ciuiliter : quia magis adhæret naturæ reconuentionis,quæ procedit regulariter in ciuili, per d.l. cum Papinianus, & auth. conſequenter. Nam tunc ſuum proprium intereſſe quis proſequitur,quãdo ciuiliter agit,ita vellet reconuenire actorem coram iudice non ſuo, vt prorogetur iu riſdictio propter reconuentionẽ, hoc non poſſet,quia non obſtante, quod ciuiliter agatur, poteſt dici,quòd actor agit ex neceſsitate propter delictum ſibi commiſſum, & ſic non ſponte eligit iudicem,vnde ceſſat reconuẽtio, per ea,quæ ſupra dixi,& no Bar. in d.auth.& conſequenter, colũ. iij ita tenet Abb.in d.c.i.col.xij. in fi extra de mutu.petitio. Rob. Mar. V. I. D.

Iudiciorum ſeptima diſtinctio.

1 *Iudicium aliud petitorium & aliud poſſeſſorium.*

2 *Poſſeſſorium iudicium, triplex eſt, & quod dicatur.*

3 *Poſſeſſio non tranſit ad heredẽ, niſi apprehendatur:fallit tamen quando defunctus poſſidebat per colonum*

4 *Agens interdicto, quorum bonorum:quid narrare & probare debet.*

5 *Poſſeſſorium adipiſcendæ,non datur heredi,qui quandoque habuit poſ ſeſſionem:& ab ea cecidit.*

6 *Hereditatis petitio non datur ei qui quandoque poſſeſſionem habuit, & cecidit ab ea.*

7 *Interdictum, quorum bonorũ, reperitur*

ritur vtile, & directum, & habet ſimilitudinem cum petitione hereditatis, & quando locum habeat, nu 8.

8 *Petitio hereditatis non ſolum datur ad vniuerſam hereditatem, ſed etiam ad rem particularem.*

9 *Interdictum, quorum bonorum, in aliquo eſt vtilius, quam hereditatis petitio.*

10 *Interdictum quorum legatorum, eſt poſſeſſorium adipiſcendæ, quando habeat locum.*

11 *Interdictum Saluianum, eſt poſſeſſorium adipiſcendæ, & quando locum habeat.*

12 *Poſſeſſorium adipiſcendæ, eſt etiam remedium l. fi. C. de edic diui Adri. toll.*

13 *Poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur, quando beneficiatus implorat iudicis officium, vt mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti.*

14 *Poſſeſſorium retinendæ, quod dicatur, & quando locum habeat, & nu. 15.*

15 *Turbatio poſſeſſionis, qualiter probetur.*

16 *Criminaliter an poſſit agi pro vi turbatiua*

17 *Poſſeſſorium retinendæ datur ei, qui extra iudicium moleſtatur: ſecus ſi in iudicio.*

18 *Poſſeſſorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem ſuũ deiectorem*

19 *Poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus, ille obtinet, qui de antiquiori poſſeſſione probat, etiam ſi aduerſarius probaret de titulo: verùm debet articulare, quod habẽt titulum poſſidet clam, reſpectu ſue poſſeſſionis*

20 *Turbare quis quot modis dicatur.*

21 *Tempus & locus an declarari debeant in interdicto retinendæ.*

22 *Operarij, an teneantur de turbata poſſeſſione.*

23 *Poſſeſſio de præſenti, an arguat poſſeſſionem de præterito.*

24 *Poſſeſſio antiqua an præſumatur continuata?*

25 *Poſſeſſio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ, quando ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione.*

26 *Articulus de proprietate an admittatur, quando poſſeſſorio retinendæ agitur.*

27 *Poſſeſſorium retinendæ datur etiã pro iuribus incorporalibus.*

28 *Poſſeſſorium recuperandæ quod dicatur, & quando habeat locum, & nu. 22.*

29 *Interdictum vnde vi, datur violenter expulſo de poſſeſſione rei immobilis.*

30 *Interdictum, vnde vi, competit pro iuribus incorporalibus, & annuis præſtationibus.*

31 *Interdictum, vnde vi, an detur ei, qui ſuſpicatur poſſe repelli.*

32 *Interdictum, vnde vi, datur ſolum intra annum vtilem.*

33 *Interdictum, vnde vi, competit deiecto poſſidenti tempore ſpolij.*

34 *Locus & tempus ſpolij, requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, vnde vi.*

35 *Turbationis qualitas, an ſit exprimenda.*

Inter

36 Interdictum, vnde vi, non datur contra ſingularem ſucceſſorem: ſed contra vniuerſalem ſic: & datur heredi, & nõ poſſidẽti, & nu. 37.
38 Interdictum, vnde vi, datur ſpoliato, qui verè poſſidebat tempore ſpolij: ſecus ſi tantum detinebat.
39 Conditio triticaria, datur etiã ante poſſeſſionem, & eſt remedium recuperãde, & quando locũ habeat.
40 Conditio incerti, ad recuperandam poſſeſſionem dari poteſt.
41 Indebiti conditio, datur etiam ad poſſeſſionem recuperandam
42 Actio in factum poteſt dari etiam ad recuperandam poſſeſſionem.
43 Officium iudicis, competit etiam ad recuperandam poſſeſſionem.
44 Conditio ex l. ſi me & Titium ff. ſi certum pet. habet locum pro recuperanda poſſeſſione.
45 Conditio ex l. ſi coloni, C de agr. & cenſi. datur ad recuperandam poſſeſſionem, & quæ requirantur, vt competat.
46 Seruus fugiens, facit furtũ ſui ipſius.
47 Conditio ex l. auctoritatem, C. vnde vi, eſt remedium poſſeſſorium recuperãde, & quando habeat locũ.
Item conditio ex lege, meminerint, C. vnde vi. num 48.
Item conditio ex lege, ſi quis conductionis, C locati, nu. 49.
Item conditio, l. inuaſor, C. vnde vi, numero 50.
Item conditio, l. ſi quis in tantam, C. vnde vi, nu. 51.
Item conditio ex l. conductores, C. loca. & l. non ab re, C. vnde vi, numero 52.
Item conditio ex l. cum à te, ff. de vi, & vi arma. numer. 53.
Item conditio ex l fin. C. vnde vi, numero 54.
55 Conditio ex cap. ſæpe. de reſt. ſpol. eſt remedium recuperandæ.
Item conditio ex cap. freq de reſt. ſpol lib. vj nu. 56 57. Intellectus d c. frequens, remiſſiuè.
58 Conditio ex can. redintegranda, iij. q. prima eſt remedium recuperandæ & eſt plenius cæteris, & quando locum habeat.
59 Conditio ex l. fin C de acq. poſſ eſt remedium recuperandæ, & quando habeat locum, & quæ vtilitas reſultat ex ea.
60 Creditor agere poteſt aſsiſtentia contra tertium poſſeſſorem vigore precarij, vſque ad xxx. an.
61 Poſſeſſoria duo recuperandæ, ſunt nouiter inducta in regno. Vnum per conſtitutionem, circa violentias, & aliud per tria capitula regni, & quando hæc habeant locum, & num. 62.

SEPTIMA Principalis diſtinctio iudiciorũ eſt: †quia iudiciũ aliud petitorium, & aliud poſſeſſorium. Petitorium dicitur illud, in quo principaliter agitur de proprietate ſeu dominio alicuius rei: puta vbi agitur rei vendicatione, l. cum fundum, §. fin. & ibi gloſſ. ff. de vi arma. cap. paſt, de cauſa poſ. & proprieta. Idẽ, ſi agatur publiciana: quia dicitur interdictũ petitoriũ, l eum, qui. §. ſed ſi quis, ff. de publ. Idẽ, ſi agatur petitione here. vt no. gl. in l. ij. in gl. pen. C. de edic. diu. Adr. tol. Eodẽ modo, ſi agatur ad vſumfructum, vel aliã ſeruitutẽ, dicitur petito-

rium. quia agens ad iſta iura in-
corporalia, cenſetur dominus iſto
rum iuriū, ſecundum Alex. in l.
naturaliter, §. nihil commune,
col. ij & iii. circa fi. ff. de acq. poſ.
& patet ex his, quæ no. Spec. in
tit. de cauſa poſ. & propric. §. ſe-
quitur, & §. nūc dicendum. Item,
quando agitur actione perſonali
ad rem, dicitur petitorium, ſecun
dum Bald. in conſil. cccxlix. in iij.
volum. & colligitur ex prææalleg.
2 † Poſſeſſorium iudicium eſt, vbi
agitur de mera poſſeſſiōe. & illud
iudicium poſſeſſorium. eſt triplex
videlicet, Poſſeſſorium adipiſcen
dæ, poſſeſſorium retinendę, & poſ
ſeſſorium recuperandæ poſſeſſio-
nis. Poſſeſſoriū adipiſcēdæ, exam-
plificatur in tribus, iudiciis, vi-
delicet, in interdicto, quorum bo
norum. quod competit ei, cui de-
lata eſt hereditas ex teſtamento,
vel ab inteſtato pro acquir. poſ.
rerum hereditariarum, & ipſius
hereditatis. Et ad hoc vt compe-
tat hoc interdictum, ſunt conſi-
deranda aliqua ex parte actoris,
3 & aliqua ex parte rei. † Et præ-
ſuppono id. quod habetur in l. cū
heredes, ff. de acq. poſ. ſcilicet, ꝙ
heres non acquirit poſſeſſionem
hereditatis ipſo iure, ſicut domi-
nium, vnde non tranſmittitur poſ
ſeſſio à defuncto ad heredem ipſo
iure, niſi actualiter heres appre-
hendat, vt ibi. Quod tamen fallit,
quando defunctus poſſidebat a-
liquam rem per colonum ſuum,
quia per medium eiuſdem coloni
tranſmittitur poſſeſſio ad heredē
ſine aliqua apprahenſione. Ita no
tabiliter tenet Alex. in l. qui vni-
uerſas, §. quod per col. ff. de acq.
poſ. & habetur in dec. cxvij. conſ.
Neap. Si enim heres vult acqui-
rere poſſeſſionem rerum heredi-
tariarū, habet duplex remedium
adipiſcendæ poſſeſſionis, ſc licet,
vnum per iſtud interdictum, quo
rum bon. & aliud ex l. fin C de
edic. diui Adr. tol. de quo aliquid
4 inferius dicam. † Requiritur er-
go in hoc interdicto ex parte a-
ctoris quòd ei ſit delata heredi-
tas, & quòd eam adiuerit de iure
ciu. vel agnouerit bonorum poſ.
de iure prætorio. vt eſt tex. in l. j.
& ij. C. quorū bonorum per hoc
patet, quòd actor, qui agit tali in-
terdicto, debet in ſuo libello nar-
rare qualiter hereditatem adiuit,
vel bonorum poſ. ſibi delatam a-
gnouit & nunc agit ad auocandā
effectualem poſſeſſionem, vt no.
Spec. in tit. de teſt. §. nunc dicen-
dum, col. j. Ex parte rei requiritur,
quòd poſſideat ri. pro herede, vel
pro poſſeſſore, & in hoc æquipa-
ratur petitioni hereditatis, quæ
non datur contra poſſidentem,
alio tit. l. regulariter, ff. de pe. her.
de hoc eſt text. in l. j. ff quor. bon.
no. & in l. ij. C. eod. tit. & inſt. de
5 interdict. § ſeq. † Item, ad hoc vt
competat, eſt neceſſe, quòd heres
nunquam habuerit poſſeſſionem
hereditatis, vel illius rei, quā pe-
tit. Secus eſt, ſi quādoque habuit
poſſeſſionem, & deinde ab ea ce-
cidit: quia non competit ſibi vl-
terius poſſeſſorium adipiſcendæ,
& ſic hoc interdictum, tex. eſt in
§ pro her. inſt. de interd. vnde nūc
debet recurrere ad poſſeſſorium
recuperandæ, de quo infrà dicitur
& hoc eſt generale in omnibus
poſſeſſoriis adipiſcendæ, vt eſt gl.
in capitulo primo, in fin. de conſ.
libro ſexto. & Iaſ. in l. eius, qui. §.
fin. colum. penult. ff. ſi cert. pet.
6 † Et in hoc habet ſimilitudinem
aliam cum petitione hereditatis:
quia illa ſimiliter non competit

heredi: quia illa ſimiliter non competit heredi, qui ſemel acquiſiuit poſſeſsionem rerum hereditariarum, & poſtea ab ea cecidit: vt eſt gloſ. & ibi Bart. in l. fin. ff. de fideicom. hered. pet. & tenet Pet. Phil. Corn. in conſ. ccliii. colum. 5. in litera H in iiij. volum. & ratio patet ad ſenſum, quia poſtquam hereditas eſt ſemel acquiſita, deſinit eſſe hereditas, & appellatur patrimonium heredis: vnde non competit ei vlterius petitio hereditatis, quæ non eſt l. ſed ſi plures, §. filio. ff. de vulg. & pup. & no. Lud. Rom. in conſ. al. col. j. Ex quibus nota pulchrã practicã pro reo conuento petitione hereditatis, vel interdicto, quorum bonorũ, vt nitatur probare, quòd actor quandoq; fuit in poſſeſsione rei petitæ, & poſtea ab ea cecidit: quia ſic faciet actorem ſuc-
7 cumbere. † Eſt ſciendum etiam, quod hoc interdictum reperitur directum & vtile. directum datur bonorum poſſeſſori de iure prætorio: ex quo interdictum eſt petitorium. Vtile verò datur heredi de iure ciu. vt no. gl. in rubric. ff. quor. bo. & in lege prima, in prin. eod. tit. & Bal. in rub. C. eod. titul. Item directum datur ei, qui agit ad vniuerſam hereditatem: quia ad hoc principaliter fuit inductũ, vt dicit tex. in dicta lege prima, §. fin. ff. quor. bon. Vtile verò datur ei, qui agit ad vnam rem particularem. ita tenet Spec. in ti. de teſt. §. nunc dicẽdum, verſ. quid ſi res, & not. in d. §. fin. † & in hoc habet ſimilitudinem cum pet. here. quæ non ſolum datur ad vniuerſam hereditatem: verum etiam ad vnam rem particularem, l. regulariter. in fin. & l. licet, ff. de pet. hered. & no. Spec. in titul. de tutore, §. fin. colum penult. verſic. quid ſi quaſi, & ad prædicta adde Abb. in capitulo paſtoralis, columna tertia, circa finem, de cauſa poſ. & proprie. vbi declarat materiam huius interdicti. Concluſiue igitur illi competit petitio hereditatis, præter quàm vno caſu, ſcilicet, quia non datur contra debitorem hereditarium: ſed tantum contra poſſeſſorem alicuius rei particularis, vt eſt text. in l. i. ff. quor. bon. ſed petitio hereditatis datur etiam contra debitores hereditarios, vt eſt tex. in l. etiam, §. fin. ff. de pet. her. & multas alias differẽtias inter hoc interdictum & petitionem hereditatis, vide per gloſ. & doct. in rub. C. quor.
9 bonor. † Vnam tamen vtilitatem nota tu aduocate, qui vis formare libellum pro herede actore: quia vtilius eſt intentare interdictum, quo. bonor. ex quo eſt remedium poſſeſſorium, & à ſententia lata ſuper eo non appellatur ad effectũ retardãdæ executionis per ea, quæ habẽtur in l. j. & ibi Bal. C. ſi de mom. poſ. fue. ap. & per Card. Alex. in c. j. col. j. verſ. ſi ergo quæris, &c. quid ſit inueſtitu. in vſib. feu. Quod ſecus eſſet in pet. hered. quia illud eſt remedium petitorium & à ſententia lata ſuper eo appellatur. verum per petitionem hereditatis acquiritur pinguis ius: quia per eum auocatur proprietas, ſed per hoc interdi-
10 ctum ſola poſſeſsio. † Secundò, poteſt exemplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in interdicto quorum legatorum, quod competit heredi ad auocandam poſſeſsionem legati à legatario, qui occupauit illud propria authoritate, nam de iure prohibetur legatarius accipere poſſeſsio-

n 2

nem legati propria auctoritate: ſed debet illam capere de manu heredis: aliàs cadit à iure ſuo, quando illam caperet non vocantem,& ſic cum vitio,l.non eſt du bium.& ibi Bar.& doct.C.de leg. puta quādo hereditas erat adita, ſed nondum adita hereditate, ſi legatarius occupat poſſeſſionem vacantem, non cadit à iure ſuo, ſed tenetur per hoc interdictum reſtituere poſſeſſionem heredi,vt poſſit detrahere falcidiam, & deinde ipſe debet heredem conuenire.l.j.§.rediguntur.& ibi gloſ.ff. quorum leg.& Bar.in d.l. non eſt dubium.& dicit Bart.in d.l.j.in fi. illius ptinc.quòd non aliter datur heredi hęc actio,niſi quando vult detrahere falcidiam. idem tenet Pet Phil.Cor.in conſ. xxxviij.col. antep.in iij.volum. Et ſic nota,vt ſcias libellare in hoc interdicto, de quo vide Abb.in d cap.paſtor. colum. iiij. in princ.de cauſa poſ. & proprie,& Spec.in tit.de teſt.§. nunc dicendum,ver. verum quia. & ad hoc vt competat hoc interdictum,eſt neceſſe,quòd reus poſſideat in ti.pro legato,lege prima, §.quia autem, ff. quorum lega.

11 † Tertiò, poteſt examplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in Saluiano interdicto, quod habet locum quando conductor intulit bona in prædium conductū, nam illa inuecta & illata cenſentur tacite obligata pro pēſione domus conductæ, l. item quia. & ibi per doct. ff. de pact. & habetur plenè in §.item ſeruiana, & ibi per Iaſ. inſt.de act.Sed ſi conductor dicta bona inde extraheret,poteſt conueniri per dominum prædij conducti.remedio poſſeſſorio,ſcilicet per Saluianum interdictum,vt reſtituat poſſeſſionem dictorum bonorum ipſi creditori,vt poſſit incumbere ſuę hypothecę,& ſic eſt remedium adipiſcendæ poſſeſſionis, & datur etiam contra tertios poſſeſſores, vt eſt text. in l.j.ff.de Salui.interdict.& no. Abb.in d.c. paſt. colum. iiij. verſ.iij.de cauſa poſ. & proprie. & Spec. in tit. de loc.§. poſtquam, col.pen. verſ.ad

12 hoc. † Quartò poteſt examplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in remedio,l fi.C.de edi.diui. Adria. toll. Quod competit heredi tantū ſcripto in teſtamento, qui producit teſtamentum in forma publica non abolitum, neque cancellatū, cuius vigore poteſt petere ſe mitti in poſſeſſionem hereditatis, & eſt remedium, quod qualiter, & quando procedat, traditur plenè

13 per Bar.& doct.in d.l.fi.† Quintò, poteſt examplificari poſſeſſorium adipiſcendæ generaliter in officio iudicis, quod imploratur per eum,cui facta eſt collatio alicuius beneficii,vt mittatur in poſſeſſionem dicti beneficij, quam nūquam habuit, & hoc procedit, & ſeruatur generaliter de iure canonico, ſecundum Abb.in d.cap. paſtor.col iiij.ver.& ſcias de cauſa poſ & propriet.& habetur in c. accedens.& ibi per Abb. & doct.

14 de accuſ. † Secundum principale poſſeſſorium eſt,quod appellatur retinendæ poſſeſſionis, quod examplificatur in duobus tantum interdictis,videlicet,interdicto vti poſſidetis,& vtrobique, differunt in hoc, quia interdictum vti poſſidetis, datur pro rebus immobilibus, Interdictum, vtrobi,pro rebus mobilibus, vt declarat gloſſ. & Abb.in d.c.paſtor.col.iij.verſic. iij de cauſa poſ.& ꝓprie,& Spec. in tit.de cauſa poſ.& proprie. §.j. colum.pen.& fin.Competit.enim iſtud

illud poſſeſſorium retinendæ ei, qui poſſidet, & turbatur in poſſeſſione per aliquem, nam poteſt petere, quòd imponatur turbanti perpetuum ſilentium, ne de cætero perturbet eum in ſua poſſeſſione, & quòd teneatur ad intereſſe turbationis factæ. Hæc tria debet comprehendere libellus in hoc poſſeſſorio: per quod petitur quis conſeruari, & manuteneri in poſ. vt plenè decl. Bart. in lege prima, §. interdum, ff. vti poſſid. vbi ponit formam libellandi.

ADDITIO. In poſſeſſorio retinendæ quando prætextu turba-
15 tæ poſſeſſionis agitur, † Illud ante omnia probandũ venit (videlicet turbatio poſſeſſionis) q̃d probatur inter alia ſi conuentus reſpondeat accuſationi, & dicat ſe poſſidere, vt voluit Bart. in l. ſi prius in v. contrario j. partis, ff. de nou. ope. nunc. & Bald. in l. ordin. C. de rei vend. & Cyn. in l. vnica, C. vti poſſid. in v. colum. & in l. ſi duo in princ. ff. vti poſſid. de quo per do. Pet. Phil. Cor. in conſ. 100.
16 inc. in cauſa vertente, ij. lib. † Et eſt aduertendũ, quòd pro vi turbatiua non reperitur proditum remedium criminale niſi iudiciũ iniuriarum, prout volunt Iac. de Are. in l. hoc iure de re. iu. & in l. ſeruus, §. in omnibus per illum text. ff. de actio. & obl. & Bar in l. extat, ff. quòd me. cau. & Ang. in l. cum filius, §. j. ff. de verbo. oblig. & per Phil. Corn. in d. conſ. 100. & per eundem in conſ. cxxx. viſo libello in j. lib. & in conſ. xciij. in iij. lib. vbi pulchrè habetur quando competat remedium turbatæ poſſeſſionis, & quænam debeant probari, & in conſ. cccxlv. in j. lib. & conſ. cclxxx. iiij. lib. vbi multa pulchra ad hanc materiam. Petrus Follerius. V. I. D.

17 † Limita tamẽ, & declara hãc materiam procedere, quando aliquis turbatur iniuſtè, & extraiudicialiter, ſecus, ſi aliquis turbaretur iudicialiter vt quia ſibi moueretur aliqua lis ſuper re, quam poſſidet, quia per hoc non datur ſibi interdictum, vti poſſidetis ex quo is qui vtitur iure ſuo per viã iudiciariam, non facit ſibi iniuriã. ita notabiliter decl. Abb. in cap. aud. columna tertia, circa finem,
18 de reſt. ſpol. † Item limita non procedere in eo, qui fuit deiectus de poſſeſſione ſua: quia poteſt quandocunque turbare deiectorem impune in dicta poſſeſſione, & non poteſt conueniri prædicto interdicto, & eſt ſingularis deciſio, & menti tenenda, quia licet aliàs deiectorem poſſit quis deijcere incontinenti, non autem ex interuallo, lege prima, § cum agitur. & ibi no. ff. de vi, & vi arm. tamen turbare poteſt quandocunque, etiam ex interuallo ita tenet Bar. in lege prima, §. quod ait prætor. col. j. ff. vti poſſid. & Alex. in conſ. xxxvj. col. ij. ver. non obſt. q̃ dicti, &c. in j. vol. Vnde nota bonã practicam ad excludendu aliquẽ ab iſto poſſeſſorio, quia poteris obijcere exceptionem ſpolij pro eadem re. per prædicta. Poteris etiam reconuenire eum de ſpolio eiuſdem rei: per tex in c. veniens. & ibi Abb. in iiij. notab. de præſc. & dixi ſuprà in præcedenti d. ſt.
19 in iiij. quæſtio. † Si verò eſſent duo, qui litigarent ad inuicem ſuper hoc poſſeſſorio, & quilibet prætenderet ſe poſſidere, tunc obtinet ille, qui probat de antiquiori poſſeſſione, quia poſſeſſio iunior præſumitur iniuſta, & clandeſtina, tex. eſt, & ibi Abb. in iiij.

col.in cap.licet,de probat. & Bar. in l.ſi duo, col. ij. ff. vti poſſid.& Alexand.in conſ.xxxv.colum.iiij. in iiij. vol. & in conſ.cx. in princ. in j.vol. & Pet.Phil Corn.in conſ. lxxij.in fi.col.in iij.volum. Quod procedit,etiã,ſi habens poſſeſſionem iuniorem, probaret de titulo,nam ille titulus præſumitur habitus ab iniuſto auctore ſtante poſſeſſione antiq. ita tenet Paul. de Caſt.in conſ.cccxliij.col.ij.in ij.volum. vbi plus dicit, quòd id quod dicitur in hoc poſſeſſorio, obtinere eum qui probat de titulo, intelligitur ſtante probatione æquali in tempore hincinde, ſecus quando vnus probat de antiquiori poſſeſſione. quia tunc non curamus de tit. Idem tenet Alex. in conſ.lxxxviij.col. iij & conſil. lxxxix.& conſ. cxxx. in v.volum. Verum, in iſto caſu quando antiquior poſſeſſor vult obtinere,debet allegare in ſuis articulis,quòd eius aduerſarius poſſidet clã, reſpectu ſuæ poſſeſſionis, iſta fuit ſingularis doctrina Bart. in l.ſi de eo.§.fi.ff.de acq. poſ. & ibi ipſum ſequitur Alexand. & Io. de Imol. in fin.& Alex. in præalleg.conſil. maximè in d.conſ.lxxxviij col.ii. in v.vol.& idem Alexan. in conſ. xlv col.fi.ver.fateor.in iij. volum. aliàs ſi hoc non articularet, ſuccumberet.quia præfertur his, qui probat de tit. ſecundùm doct. in locis præallegat.

20 ADDITIO. † Legito Bald. in conſil.cccxlvj.in iij.lib.vbi ponit quot modis dicatur turbare,& an procedat querela contra eos qui dicunt ſe actum feciſſe ad mandatum domini,& an qui olim poſſidebat præſumatur hodie poſſidere,& quid ſi aliquis dixerit colono ſuo quòd non relaxet poſſeſſionem Titio aliàs proteſtatur de ſuo intereſſe,an ex hoc videatur turbare dominum in ſua poſſeſſione, & poſſit accuſari? vide Bald.in conſil.cccexlvij. in iij.lib. & de principali quæſtione domini auctoris vide eundem Bald. in
21 conſ cccexlviij. in j. parte. † Et
an agens interdicto tenendę poſſeſſionis teneatur exprimere locum,tempus, & alias circunſtantias, per eundem Bald. in conſil. ccccIxxxix.in iij. parte, num.2.& vide de principali quæſtione domini auctoris per eundem Bal. in conſ.ccccIxxxviij. ſuprà allegato, vide Bal.In conſ.cccclxviij. prima
22 parte. † Et an teneantur operarij pœna turbatæ poſſeſſionis? per eundem in conſ. cccclxiij.iij. parte, & de principali quæſtione vide Beltr.conſ.ccxcij.ij.lib.& conſ. ccclxxiij.in ij.lib. & de principali quæſtione auctoris vide Soc. in conſ.clxxvj colum.vj.verſ ij.eadẽ
23 concl j. lib. † Et an poſſeſſio de
præſenti arguat poſſeſſionem de præterito, per eundem in conſil.
24 lxxxix.colum. fin. j lib. † Et an
poſſeſſio antiqua præſumatur continuata? per Boër. deciſ.ccxxxix. numer 6 in ſecunda parte. ſed de principali quæſtione domini auctoris hic pleniſſimè videas omnino per Boër.in deciſ ſuprà allegata vbi refert varias opiniones in hac quęſtio.& vide Affl in deciſio.ccxxxix,& in deci cclxxvij. & in dec.cccxxiij. & tunc iunior poſſeſſio præſumitur clandeſtina probata antiquiori poſſeſſione, quando vitium clandeſtinitatis fuit allegatum : vt per Afflict. in deciſio. cccxxx. & quid debeat probare agens remedio vti poſſidetis per eundem in deciſio. cccxciiij.& quid ſit fiendū quando

do vterque prætendit ſe poſſide-
re, & nullus eorum vult ſuſtinere
actoris partes? idē Capic. in dec.
xij. in cauſa Illuſtriſs. Marchion.
Petrus Follerius. V. I. D.
25 † Quod tamen limita, niſi is,
qui probat de antiquiori poſſeſ-
ſione deciſſiſſet ab eo facto ſuo
puta per propriam electionem,
quia tunc non prodeſt ei anti-
quior poſſeſſio: ita tenet Phi. Dec.
in conſil. lvj. columna finali, & ex
hoc ſume bonam practicam arti
culandi contra eum, quem ſuſpi-
caris probaturum de antiquiori
26 poſſeſſione. † An autem in iſto
poſſeſſorio retinendæ admittatur
articulus de proprietate? Dic quod
ſic, quia non dicitur impertinens,
imo pertinens ad cauſam ex quo
facit obtinere eum, qui probat de
titulo, ſtantibus probationibus
æqualibus, vnde non poterit repel
li ita determinat Phil. Dec. in cõſ.
27 clxij. colum. iij. in princ. † Com-
petit etiam hoc interdictum re-
tinendæ pro iuribus incorporali-
bus, puta pro ſeruitutibus, & an
nuis præſtationibus, in quibus a-
gitur de quaſi poſſeſſione, ſecun-
dum Bart. in l. j. in prin. ff. vti poſ-
ſidetis, & Bart in l. fin. ff. quorum
bon & Spec in tit. de cauſa poſ.
& propriet. § j. ver. cæterum, &
ver. ſi quæritur, & per doct. in cap.
quærelam de elect. & Bal. in conſ.
cccclxxv. in iij. vol. & Phil. Dec. in
conſil. cxxxvj. colum. j.

ADDITIO. Hanc quæſtionem
tetigit Ioan. Fab. in §. præiudicia-
les inſt. de actio. ix. colum. & vi-
detur concludere quod vbi præ-
ſtatio annua præſtatur ratione
certæ rei datur poſſeſſorium, ſed
quando datur ſimpliciter, tunc
non poteſt agi poſſeſſorio, ſed in
hoc ſecundum eum legiſtæ, &
canoniſtæ contrariantur, quia ca-
noniſtæ tenent quòd poſſeſſorio,
at legiſtæ contra, ſed ſecundum
eum prævalet opinio canoniſta-
rum in curiis, & ſequitur Caſſa. in
conſu. burg. in tit. des cenſes, rub.
x. §. ij fo. ccclj. numero vigeſimo-
ſeptimo, & habetur plenè per de-
ciſio Cappe. tholo. lix. & Lud. de
Rom. in conſil. cccxj. vide tamen
Tiraq. in tract. de vtroque retract.
in verbo directas, § j. gloſ. vj nu.
81, & 82. & in § xxxij. in gloſ.
& vnica numer. 79. & per Afflict.
in deciſio. cccxcv. vbi refert per
omnes dominos fuiſſe deciſum
nemine diſcrepante, quòd licet
pro annua præſtatione perſonali
non ſit dare poſſeſſorium, tamen
eſt dare, quendam ſtatū ad quem
poteſt peti vt fiat reſtitutio: & ita
loquitur d. cap. quærelam, & vide
per Guid. Pap. in deciſio cccccliij.
in materia colum. ij. & Stephan.
Bertran. in conſilio ccxliij. quid-
quid in princ. libro ſecundo, &
per eundem Afflict. in conſtit. cir-
ca violentiarum columna vltima.
Petrus Follerius. V. I. D.
28 † Tertium principale poſſeſſo-
rium eſt, quòd appellatur recupe
perandæ poſſeſſionis, in quo duo
requiruntur copulatiuè ad hoc
vt competat. Vnū videlicet quòd
actor quandoque poſſederit, &
nunc à poſſeſſione ceciderit. Se-
cundum, quòd poſſeſſio ſit penes
aduerſarium, vel quòd dolo deſierit
poſſidere. Idem, ſi non dolo, quan
do ſumus in interdicto vnde vi,
ſecundum Abb. in c. ſæpe, col. iij.
de reſt. ſpol. Primum probatur in
c. conſultationibus & ibi Abb. in
ij. no. de off. deleg. & idem Abb.
in c. cū ad ſedem, col. vij. de reſt.
ſpol. & in c. olim, el iij. in v. & vj.
not. eod. titul. quòd tamen intel-

lige,ſcilicet, vt poſſideat tempore
ſpolii,l.j.§. interdictum autē hoc,
& §.hoc interdictum. ff.de vi, &
vi arm. aliàs non ſufficit probare
olim poſſediſſe: niſi præciſè tem-
pore ſpolij ꝓbetur: vt tenet Spec.
in tit.depoſitio.§.vij. verſ.ii.con
ſiderandum.Secundum probatur
in l.cum à te,ff.de vi,& vi arm.&
per ea quæ no.Bal.in l. ſi de pro-
prietate,colum.iij. circa fi. C. ſi à
non competen. iud. Hoc tamen
nunc ſuccinctè attingo in gene-
re:quia melius declarabo infra:in
ſingulis remediis poſſeſſionū ea,
quæ ſunt ſpecialiter requiſita in
eis. Sciendum eſt igitur, quòd in
hoc poſſeſſorio recuperandæ plu-
ra fuerunt remedia à iure intro-
ducta,de quibus ſingulis diſpicia
mus : quia hic congruentius ca-
29 dunt.† Primum igitur remediū,
fuit interdictum vnde vi de quo
loquitur totus tit. ff. de vi, & vi
arm. & C. vnde vi. quo remedio
prouidit prætor violenter ſpolia-
tis, vt recuperent poſſeſſionē ſuā:
in quo interdicto ad hoc vt com-
petat, plura requiruntur. Primò
enim requiritur quòd res, ꝓ qua
agitur, ſit immobilis,l.i.§.& gene
raliter, & §.illud, ff.de vi, & vi
arm.nam pro re mobili non com
petit aliquod interdictum poſſeſ-
ſorium recuperandæ:ſed datur a-
ctio vi bonorum rapt.dantur etiā
alia remedia poſſeſſoria quæ non
ſunt interdicta : de quibus habe-
tur per Bar. Alex.& doct.in l.rem,
quæ nobis, ff. de acquiren.poſ.de
quibus infra dicitur.Quod tamen
intellige principaliter : ſed acceſ-
ſoriè datur hoc interdictum ad
mobilia quæ erant in illo loco,
vnde quis expulſus eſt, lege j. in
princ.& §.ſi fundus.ff.de vi, & vi
arm.& no.Alexand.in l.vendica-
tio,ff.de rei vend. & habetur in l.
30 ſi quando. C. vnde vi. † Com-
petit etiam hoc interdictum pro
iuribus incorporalibus, & annuis
præſtationibus, ſecundum Bald.
in conſil. ccccxxv. in iij. volum.
Secundò requiritur,quòd ſit illa-
ta violentia perſonę pro re,& ſic,
quòd quis ſit violenter expulſus
de poſſeſſione,lege prima, §.pri-
mo & ſecundo,ff de vi,& vi arm.
& Alexand.in conſil. xciiij. col v.
& lege prima, §. quid ſit vi, ff.
quod vi aut clam, & hoc patet
quia interdictum hoc accipit de-
nominationem à violentia quia
dicitur, vnde vi quis expulſus
eſt, reſtituam, &c. vnde vbi non
interuenit violentia,non compe-
tit,ſed nunquam dicitur cōmitti
violentia, niſi contra perſonam,
vnde eſt neceſſe quòd perſona ſit
præſens:aliàs non diceretur com
mitti violentia ita declarat Paul.
de Caſtr.in conſilio ccv. colum.j.
in fin.ij.volum

ADDITIO.Ad materiam iſtam
addo videndum Afflict. in deciſ.
lxxxv. & Aimo. Crau. in conſilio
cxl. numero primo, primo libro.
Petrus Folletius. V. I. D.

31 † Sed quid ſi aliquis non fuit
vi expulſus, ſed ſuſpicatur poſſe
repelli: quo caſu perdit poſſeſſio-
nem ciuilem, l. clam poſſidere §.
qui ad nundinas,ff.de acquirend.
poſſeſ.Dic quòd non competit ſi-
bi hoc interdictum, vnde vi,ſcili-
cet, directum, ſed vtile ſic ſecun-
dum gloſſ. & Bart. in lege prima,
§.ſiue autem,ff.de vi, & vi arma.
& Alexand.in addi.ad Bart.in l.j.
§.interdictum,ff. vti poſ. in addi.
32 quæ incipit, & ſic. † Tertiò re-
quiritur, quòd intentetur intra
annum vtilem nam elapſo anno
non cōpetit niſi ad id, quod per-
uenit

uenit ad deiectorem. l. vi pulſos. & ibi per doct. C. vnde vi. & l.j. in prin.& §.annus, & ibi gl.ff.de vi,& vi arma.quod intellige agẽdo, ſed excipiendo eſt perpetuũ, ſecundum gl.in d. l.vi pulſos.per tex.in l.pure.§.fi.ff.de do:iexcep.

33 † Quartò requiritur, quod deiectus poſſideat tempore ſpolij: vt d.l.j.§.interdictum autem hoc. ff. de vi,& vi arma. & habetur in c.conſultationibus:de offic. dele. & ſupra dixi.

34 † Quintò requiritur, quod in libello in quo intentatur hoc interdictum, exprimatur locus, & tempus ſpolij. ſecundum Bart in d.l.j.§.ſiue autem. ff. de vi, & vi arm.& Alex.in cõſ.xcilij.col.v. in v.vol.& in cõſ. vj.col j.in iij. vol.

ADDITIO. De veritate legito

35 Afflic.in deciſ.ccl. † Et quid ſi actor dixerit ſe turbatum in ſua poſſeſsione & non exprimit modum turbationis an parte opponente ꝙ declaretur modus turbationis debeat declarari? dicas quod ſic:de quo per Affl.in cõſt. d larionès, & per Barto.in l.j. §. hoc interdictum.ff.vti poſſ. Pet. Follerius. V. I. D.

36 † Sextò, requiritur, vt detur contra eum qui verè ſpoliauit, vnde ſi tu ſpoliaſti, & poſſeſſio eſt penes alium,non cõpetit hoc interdictum contra illum tertiũ, qui non ſpoliauit, l. cum à te. ff. de vi,& vi arma.& tenet Alex.in con . xciiij. col.vj in v. vol. licet ilia lex cum à te.ſit correcta ſcilicet in regno,per conſtitutionem. Circa violentiarum,de cuius intellectu dicetur infrà. Ex hoc ſequitur. quod contra ſingularem ſucceſſorem ſpoliatoris, non datur hoc interdictum, ſecundum Innoc. in cap. cum ad ſedem, de reſt. ſpol. vbi eſt text. de hoc & Bal.in l.j.circa fi.C. de reuoc. his, quæ in fraud.cred.& Lanf.in rep. rub. de cauſa poſſ. & proprie.col. ij. in j. concluſione. Sed contra ſucceſſorẽ vniuerſalem bene cõpetit,quatenus ad eum peruenit. l.j.§.fi.ff.de vi,& vi arma.habetur plenè per Abb.& doct.in c. quia. col.v.de iud.Hæredi autem indiſtinctè competit.l.j. §. hoc interdictum.lo vlt.ff.de vi, & vi arma. & not.Abb.in ca.ſignificauerunt. in iij.no.de teſt.

37 † Septimò requiritur, quòd agens hoc interdicto, non poſſideat.vt dict.l.j.§.non alij autem. ff.de vi,& vi arma.

38 † Octauò,& vlti. requiritur,ꝙ tempore ſpol.j verè poſſideat. vnde non ſufficit,ſi detineat tãtum: quia non competit ſibi hoc interdictum: ſed habet alia remedia poſſeſſoria. Hinc dicimus, quòd miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, ſi deiiciatur, non habet hoc interdictum: ex quo non poſſideret:ſed detinet tantum cauſa cuſtodiæ.ita tenet Spec.in tit.de j.& ij.decreto. §. iam de effectũ. ver. ſed quid ſi miſſus, & idem Spec.in tit de eo qui mit.in poſ.

39 verſ. por. † Secundum principale remedium in poſſeſſorio recuperandæ eſt condictio triticaria:quę datur ad poſſeſsionem, quãdo quis eſt deiectus per vim de poſſeſsione ſua.l.ij.ff.de cond. trit. & ſic requiritur, quòd cum vitio res vadat ad ſpoliantem,ſecundum Alex. in l. rem quæ nobis col.iij.in fi.ff. de acquir. poſſ. Item requiritur quòd verè poſſideat:nec ſufficit ſi detinet.ſecundum Barto. in l.& ideo, §. Neratius. ff. de cond. furt. dummodo nullum ius habeat in re, vt creditor,

ditor, quia tunc daretur conditio incerti, ſecundum eum. Et datur hæc conditio etiam domino, qui poſſeſsione priuatus eſt, ſecundũ gl. in d. l. ij. ff. de cond. trit. non autem datur contra titulo poſſidentem, etiam ſi actor titulum habeat: quia in pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis. ita per hanc rationem dixit Alex. in d. l. rem quæ nobis, col. iij. in fin. & ſic videtur, quod hæc conditio triticaria concurrat cum interdicto, vnde vi. & prædicta etiã tangit Bart. in l. fin. §. ſed cum in ſe-
40 cunda. C. de furt. † Tertium remediũ eſt, condictio incerti quæ competit ad recuperandam poſſeſsionẽ ei, qui non eſt dominus: ſed habet ius in re: vt quia eſt creditor & habet rem obligatam, quã poſſidebat: & fuit ſpoliatus, nam ad eam recuperandã habet condictionem incerti. Caſus eſt in l. & ideo. §. Neratius. & ibi Bartol. ff. de cond. furt. & idem Bart. in l. fi. §. ſed cum in ſecunda. C. de furt. & in d. l. rem quæ nobis. & ibi etiam Alexan. in ij. colum.
41 † Quartum remedium eſt, cõdictio indebiti, quæ datur vbicunque quis indebitè ſoluit rẽ alienam, cuius ipſe poſſeſſor, & quia tunc non poteſt condicere proprietatem, quam non transtulit: condicet poſſeſsionem, caſus eſt in l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ff. de cond. indeb. competit etiam hoc remedium quando minor eccleſia contraxit: alienando ſine ſolennitatibus nam transfertur poſſeſſio ex contractu inutili. l. j. §. ſi vit. ff. de acqui poſſ. & ibi per Bar. Alex. & do. vnde poteſt illa poſſeſsio condici per condict. indebiti, ſecundum Bart. in dict. §.
42 ſed ſi nummi. † Quintum remedium eſt, actio in factum quæ datur detentatori, qui nõ poſſidet, ſed detinet. vnde ad recuperandam ſuam detentationem, habet actionem in factum, quando fuit detentatione priuatus. ſecundum Bart. in d. l. fi. §. ſed cum in ſecunda. C. de furt. & in d. §. Neratius. & in dict. l. rem quæ nobis, & de hoc remedio loquitur Lanfr. in repe. rubricæ, de cauſa poſſeſ. & propri. col. iiij. in prin. in v. concl.
43 † Sextum remedium eſt, officium iudicis: quod ſimiliter datur ei, qui non poſſidet, ſed detinet: vt eſt commodatarius, & depoſitarius, l. officium. ff. de rei vendicat. qui, ſi cadunt ab eorum detentatione, quia nullum remediũ habent. eſt ſibi indultum in ſubſidium vt poſſint implorare officium iudicis ad recuperandã eorum detentationem: maximè, cõtra vitioſos poſſeſſores. Caſus eſt in l. & non tantum. & ibi Bart. ff. de pet. her. & gl. fi. & ibi Barto. in l. Aquilius Reg. ff. de donat. & in dict. §. Nerat. & Bart. & Alex. in d.
44 l. rem. quæ nobis. † Septimum remediũ eſt ex æquitate. l. ſi me, & Titium, ff. ſi cert. petat. quod competit, quando res mea peruenit ad te titulo lucratiuo, & æquum eſt eã mihi reddi. & quod ſolum habeat locum in titulo lucratiuo, tenet ibi Barto. quem ſequitur Alexan. in dict. l. rem, quæ nobis. colum. viij. Item loquitur, quando quis ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione, vt probat ibi text. item datur habenti bonam fidem. ſecundum Bart. in l. ſi coloni. C. de agricol. & cenſ. lib. xj.
45 † Octauum remedium eſt, cõdictio ex dict. l. ſi coloni. quod ad hoc vt competat, tria requiruntur. Duo, ſcilicet, ex parte actoris, & vnum

& vnum ex parte rei. Ex parte actoris requiritur, quòd ſit bona fide poſſeſſor, vt dicit tex. in d. l. ſi coloni. in verſ. bona fide. Secundò requiritur, quòd ſine iuſta cauſa ceciderit à poſſeſsione, vt probatur ibidem, dum loquitur de amiſſione poſſeſsionis per fugam. Tertiò, requiritur ex parte rei, quòd res peruenerit ad eum cum vitio, vt dict. l. ſi coloni. ibi, fugæ vitio, &c. & ibi iſta colligit Barto. idem tenet Barto. in dict. l. rem, quæ nobis. ff. de acquirend. poſſeſ & ibi etiam Alexand. in ſecunda colum. & Alexan. in conſ. xciij. colum. ſexta in quinto vol. & Lanfranc. in rubrica de cauſa poſſeſſ. & propriet. colum. tertia, in tertia concluſione, & loquitur propriè ille text. de re affecta vitio reali, ſcilicet de fuga, quæ æquiparatur furto.

46 † Nam ſeruus fugiens facit furtum ſui ipſius, l. j. C. de ſeruis fugit. & not. Alex. in d. l. rem, quæ nobis. colum. ſecunda. & gloſ. in l. in ciuilē C. de furt. & vide Abb. in c. ſæpe. colum iij. de reſtit. ſpol. qui videtur velle reſtringere illum text. ſolum, quando agitur ad rem animatā. Idem ſentit Pet. Philip. Corn. in conſ. lvj. col. pen. in princip. in ij. vol. tamen magis communis opi. eſt in cōtrarium, ſcilicet, quòd remedium dictę l. ſi coloni. extendatur generaliter ad omnes res, etiam inanimatas, vt colligitur ex dictis Innocen. & Ioan. de Imol. & in dict. cap. ſæpe, & Alex. in conſ. xc. in princ. in v. vol. vbi agebatur de ſpolio cuiuſdam terræ, & nihilominus dicit Alexand. competere remedium dict. l. ſi coloni. ergo extenditur etiam ad bona ſtabilia, quæ ſunt inanimata. Et omnia iſta remedia prædicta, præter interdictum, vnde vi, competunt etiam pro re mobili, ſecundum Bart. in dict. l. fin. §. ſed cum in ſecunda. C. de fur. & in dict. l. rem, quæ nobis. & ibi etiam Alex. in ſecunda col. & Bart. in l. indebiti. §. ſed ſi num. in j. opin. ff. de cond. inde. Differt autem hoc remedium l. ſi coloni. ab interdicto, vnde vi. quia illud datur malæ fidei poſſeſſori, etiam prędoni deiecto, iſtud verò non datur niſi bonæ fidei poſſeſſori, vt not. Lucas de Penna. in dicta l. ſi coloni. columna ſexta. in fin. verſiculo ſecundo. quæritur, &c.

47 † Nonum remediū eſt, cōdictio ex l. auctoritatē. C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis ſpoliauit aliquem ſua poſſeſsione per vim, & deinde impetrat reſcriptū à principe pro iuſtificāda ſibi dicta poſſeſsione violenta, nam nō obſtante reſcripto impetrato, tenetur ante omnia reſtituere poſſeſsionem condictione ex illa l. ſecundum Bart. ibi. qui exemplificat etiam in occupante.

48 † Decimum remediū eſt, condictio ex l. meminerint, C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis auctoritate reſcripti impetrati vel ſententiæ latæ inuadit poſſeſsionem alienam propria auctoritate, nam cadit à iure ſuo, ſi quid habet, & tenetur reſtituere poſſeſsionem condictione ex illa l. & ſi fuerit tutor vel curator, deportatur perpetuo, & bona eius publicantur, & poſſeſsio nihilominus reſtituitur vt habetur. Et differt à præcedēti: quia ibi prius ſpoliauit & poſtea impetrauit reſcriptum, hic ſecus.

Vnde

49 † Vndecimum remedium eſt, conditio ex l. ſi quis conductionis.C.loca.quę competit locatori petenti ſibi reſtitui rem conductam finita locatione. nam ſi conductor vult ſibi referre quæſtionem dominij, debet ante omnia ſibi reſtituere poſſeſsionem, per conditionem ex illa l. & deinde ſuper proprietate litigare, & datur conditio ex illa l. directa in contractu locationis tantum, ſed vtilis datur pro omnibus contractibus, in quibus quis alieno nomine detinet, ſecundum Barto.in l.commodare.ff.commo. & Alex. plenè in l.ſi alienam.col.iij.ff.ſol. matrim. de cuius intellectũ loquitur Alex.in l. ſi aliquam.circa fi.col.ij.ff.de acquiren. poſſeſ.vbi ponit, quod non datur remediũ illius l.quando locatio fuit nulla, vel quando notoriè poteſt excipi
50 de dominio. † Duodecimũ remedium eſt, de l.inuaſor.C.vnde vi. quod remedium eſt nouum, ſecundum Bart.ibi, & competit, quando quis ſine dolo occupat poſſeſsionem vacantem rei alienæ, nã poteſt dominus agere con ditione ex illa lege, & tenetur ei occupator reſtituere poſſeſsionẽ, & in hoc conſiſtit ſpecialitas illius l. quia per eam datur remedium poſſeſſorium ei, qui nõ poſſidebat tempore inuaſionis, quia poſſeſsio erat vacans, & ideo dixi, ſine dolo, quia ſi doloſè occupaſſet, tunc competeret remediũ, l.fi.C.vnde vi.& dicit Bart.in d.l.
51 inuaſor.in fin. † Tertiumdecimum remedium eſt, conditio ex l ſi quis in tantã. C. vnde vi.quæ competit quando aliquis propria auctoritate ingreditur violenter poſſeſsionem penes alium conſtitutã, nam ſi quidem ipſe inuaſor erat dominus, cadit à iure ſuo & poſſeſsionem reſtituit, ſi verò non erat dominus, reſtituit poſſeſsionem cum æſtimatione ipſius rei, condictione ex illa l.cum qua concordat l.extat.ff.qđ met. cauſa. Hodie tamẽ in regno, illa l.ſi quis in tantã, eſt correcta per conſt. violentias, in eo, quod punit inuaſorem ad amiſsionem iuris ſui, & ad æſtimationem rei, nam per illam conſt. punitur ſolum ad medietatem æſtimatio-
52 nis, & nõ vltra. † Quartum decimum remedium eſt, conditio ex l.conductores. C.loc. & l.non ab re.C.vnde vi.vbi habetur, qđ poſſidens rem alieno nomine, vt conductor vel precarius, ſi fuerit conuentus ad rei reſtitutionem, & voluerit litem inferre, & non reſtituere ante ſententiam, condemnatur vigore dictarum legũ ad rei reſtitutionem, & ad æſtimationem ipſius, vt ibi habetur, & iſtud nouũ continet plus, quã habetur in l. ſi quis cõductionis, C.locati.hoc remedium, ſcilicet, quia vltra rẽ facit conſequi æſti-
53 mationem. † Quintum decimum remedium eſt, condictio ex l.cum à te, ff.de vi.& vi.arma.vbi ſi tu ſpolias me per vim & alius ſimiliter te per vim ſpoliat, non ago contra illum qui ſpoliauit, ſed ago cõtra te, qui ſpoliaſti me (licet non poſsideas) interdicto vnde vi. Verum in regno illa l. eſt correcta per conſt. Circa violentiarum. per quam datur electio ſpoliato, vel agendi ad intereſſe contra ſpoliatorem non poſsidẽtem, vel eius hæredem, vel contra poſſeſſorem ad rei reſtitutio-
54 nem. † Decimum ſextum remedium eſt, condictio ex l.fin.C. vnde vi. quæ datur contra eum, qui

qui doloſe occupauit poſſeſsionem rei alienæ vacantem, nam per talem occupationem res efficitur quaſi violenta, & ſic vitioſa, ſecundum Bartol. ibi & datur hoc remedium infra triginta annos tantum, vt ibidem, in fine, & datur tam pro re mobili, quàm immobili, ſecundum Bar. ibidem, & Alex. in l. rem, quæ nobis. col. ſecunda. ff. de acquirend. poſſeſſ. vnde tenetur condictione ex illa l. ad reſtit. & differt à l. inuaſor. eod. titu. quia illa loquitur in occupante ſine dolo, vt dixi ſuprà, in duodecimo remedio poſſeſſo-
55 rio. † Decimum ſeptimum remedium eſt. condictio ex cap. ſæpe, de reſtit. ſpol. quod fuit valde neceſſarium. Competit enim contra quemlibet tertium poſſeſſorem, qui non ſpoliauit. ſed ſcienter habuit rem à ſpoliante ſciens rem eſſe vitioſam, nam tenetur ad reſtitutionem condictione ex illa decretali, & requiritur omnino ſcientia, vt dixi, aliàs nō competeret. vt not. Lanfr. in rep. rub. de cauſa poſſ. & prop. colum. ij. in ij. conclu. & Abb. in d. cap. ſæpe. co'um. iiij. verſ. nunc quæro, &c. Et per illud capitulum eſt prouiſum ad id, quod ante deficiebat, per dict. l. cùm à te. ff. de vi, & vi
56 arma. † Decimum octauum remedium eſt, ex diſpoſitione cap. frequens. de reſt. ſpol. libr. vj. per quod eſt inducta pulchra & notab lis prouiſio. Nam ſi aliquis violenter ſpoliauit me poſſeſsione alicuius rei, & poſtea cōuenit me in iudicio ſuper alia re vel actione vel me criminaliter accuſat de aliqua iniuria poſſum ego opponere ei exceptionem ſpoliationis illius rei, & petere, quòd non audiatur in actione vel accuſatione ſua, niſi prius reſtituat mihi illam poſſeſsionem, & ſic vigore illius cap. frequens denegatur ſibi audientia, niſi prius reſtituat. Verum prius datur terminus quindecim dierum ſpoliato conuento ad probādum ſpolium, & interim ſuperſedetur in cauſa mota per actorem, quo probato debet fieri reſtitutio, aliàs non proceditur in ſua actione vel accuſatione. Supet hoc tamen adhibetur iſta diſtinctio, quia ſi quidem actor agit ciuiliter, poteſt ſibi opponi exceptio illius ſpoliationis. ita demū ſi ipſe actor fuit, qui ſpoliauit, & ſic qui poteſt cō ueniri interdicto, vnde vi, ſecus, ſi ipſe nō ſpoliauit, ſed eſt tertius poſſeſſor quia nō opponitur ſibi dicta exceptio. Si verò agit criminaliter, & tūc etiā ſi nō ſpoliauit ſed eſt tertius poſſeſſor, opponitur ſibi dicta exceptio, dummodo ſpolium ſit tunc de omnibus bonis ipſius conuenti, vel ſaltem de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia traduntur in text. dict. ca. frequens. & ibi Gem. in iij. col. & in c. ſi. de ord. cog. & Abb. in c. in literis. col. fin. de reſt. ſpol. & in c. cum dilectus, & ibi Abb. in iij.
57 col. de ord. cog. † Et de intellectu illius cap. frequens traditur plenè in deciſ. xix. conſ. Neap. & per Iaſ. & doctor. in l. ſi te bonis. C. de iur. delib. & per Soc. in cōſ. xij. col. iiij. in j. volum. & fuit dictum planè ſuprà, in vj. diſt. princ.
58 in quarta quæſtione. † Decimū nonum remedium, eſt condictio ex can. reintegranda ij. quæſtione prima. quod eſt pleniſsimum remedium, & magis generale, & vtilius inter omnia remedia poſſeſſoria, & concurrit cum omnibus aliis remediis, ſecundū Lanf. in

in rub.de cauſa poſſeſ.& proprie. colum.iij.in iij.concluſ.vbi etiam dat cautelã pro libellante in poſſeſſorio recuperandæ, vt in fine libelli deducat conditionem ex dict. capit.reintegranda. Et quòd cõcurrat cum aliis remediis poſſeſſoriis tenet Alexand. in conſ. xciiij.colum.fina.in v.vol.& Abb. in cap.cum ad ſedem.colum.x.in princ.de reſt. ſpol. Et datur iſtud remedium non ſolum pro rebus clericorũ vel eccleſiæ, ſed etiam pro rebus laicorum generaliter, ſiue mobilibus, ſiue immobilibus, & iſta eſt communis concluſio,quæ ſeruatur in pract. quã tenet Lanfr.vbi ſuprà,& Alex. in conſ.lj.in princ.in j.volu.& idem Alexan.in dict.l.rem. quæ nobis. colum.v.ff. de acquiren.poſſeſ.& & in conſ.xciij.col.final.in v.vol. & in conſ.xcvij. colum.ij. ver. & ex forma,&c. in ij. volum.& habetur plenè per Soc.in dic.l.rem, quæ nobis, vbi plenius quàm alibi tractat materiam dicti cap. reintegranda per xij q.prin. quamuis contrarium, & male teneat Abb.in cap.cum ad ſedem,col. x. circa fin.& in cap.ſæpe.colum.iij. in prin.de reſt.ſpo. Competit autem dictum remedium generaliter,ei qui ſine iuſta cauſa cecidit à poſſeſsione, quæ peruenit ad alium, ſiue bona,ſiue mala fide, ſiue ſcienter,ſiue ignorranter,ſiue cum vitio,ſiue ſine vitio, ſiue cũ titulo,ſiue nõ, & ſic datur etiam contra titulo poſſidẽtem, & iſte eſt verus, & communis intellectus,quem poſuit Abb.in dict.ca. cum ad ſedem.colum.x.& Innoc. in c querelam.de elect. & Alexã. in d.conſ. xciiij. col.fin. in v.vol. & conſ.vj. col.iij.verſ. & ad hoc, & col.v.in fi.in iij. vol. licet Bart. in dict. l.rem, quæ nobis, teneat, quòd non datur cõtra titulo poſſidentem,& idem Bart.in l.fin.§. ſed cum in ſecunda. C.de furt.& Alexand. in conſ. cxviij. in princ. in ij.vol.per ea, quæ habentur in l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de pub.Tamen veritas,& magis cõmunis concluſio eſt in contrariũ, vt ſuprà,quàm etiam tenet Alex. in conſ.cxvij. col.ij.in ij. volu. & conſ.xcj. col.fin.in v. vol.vbi dicit communem opin. eſſe contra Bart. in dict. l. rem quæ nobis.& idem Alex.in conſ.xcij. col. ij. in fin. & col.iij in v.vol. & habetur per Matthæ.in deciſ. ccclxj. conſ. Neap.col.pen.& Abb.in c.ſi diligenti. de præſc. Competit etiam hoc petit remedium malæ fidei poſſeſſori ſecundum Alexand. in conſ. vj.col.iij. verſ. & ad hoc in fi.& col.iiij. verſ. prætereà. in iij. vol. & Alex.in conſ. cxvij. col.ij. in ij.volum.& Socin.in d. l. rem, quæ nobis. col. vj. verſ.iiij. & in hoc eſt pinguius quàm remediũ, l.ſi col.C.de agr. & cenſ. libr. xj. quia illud datur tantum bonæ fidei poſſeſſor. vt dixi ſuprà,in vij. remedio.Item illud datur, quando res peruenit ad aliquem cum vitio,vt ibi:iſtud autem etiam ſine vitio.Item eſt pinguius,quàm interdictũ vnde vi. quia illud requirit violẽtiam, iſtud non.Item, illud datur tantum ad res immobiles, iſtud verò etiam ad mobiles,& ad iura incorporalia.vt declarat Soc. in d.l.rem, quæ nobis. col.xj.verſ.circa quintam.Item illud non datur contra ſingularem ſucceſſorem,vt l. cum à te, ff. de vi.& vi arm.iſtud verò datur contra quemlibet poſſeſſorem,ſecundum Soc.in d.l.rem, quæ nobis. col.ix.ver.circa quartam.Item eſt

pinguius,

pinguius, quàm remedium. c.ſæpe. de reſtit. ſpol. quia illud datur contra tertium poſſeſſorem cum vitio. Iſtud etiam ſine vitio, Item, iſtud remedium durat perpetuo, & non præcluditur anno, ſed durat triginta, ſecundum Soc. in d. l. rem quæ nobis. col. xiij. in fi. ver. circa octauam, & Anto. de Bur. & doct. in c. ſolicitè. de reſt. ſpol. & Alex. in conſ. vj. col. v. in iij. vol.

59 † Vigeſimum remedium, eſt condictio ex l. fin. C. de acq. poſſ. per quam eſt inductum, quod ſi is, qui alieno nomine poſſidet, alienat rem in alium, & ſic poſſeſsionem interuertit alienando, poteſt dominus reuocare poſſeſsionem à tertio poſſeſſore, condictione ex illa lege. Ex qua eſt inducta illa practica quotidiana, qua vtimur in regno. ſ. de petit. aſsiſtentię contra tertium poſſeſſorem. Nam quando debitor obligat omnia bona ſua cum poteſtate capiẽdi propria auctoritate, iuxta l. credit. C. de pig. & cum cõſtitutione precarij per huiuſmodi conſtitutum trãſfert poſſeſsionem in creditorem, vt habetur l. quod meo. & l. interdum. ff. de ac. poſſ. Si poſtea debitor alienat aliquam de rebus ſuis hypothecatis, cenſetur interuertere poſſeſſionem creditoris. Vnde creditor agit aſsiſtentia contra tertiũ poſſeſſorem ſuper illa re alienata cõdictione ex d. l. fi. ad recuperandã poſſeſsionem ſuam, & in hoc nõ requiritur aliqua excuſsio debitoris principalis, propter dictum precarium. Vt tenent Imol. Lud. Rom. & Alex. in l. controuerſiæ. ff. de acquir. poſſ. & Bald. in d. l. fi. col. j. C. de acqui. poſſ. & de hoc in regno extat Regia pragmatica, quæ incipit, aſsiſtentiam.

60 † Reſultat autem magna vtilitas ex d. l. fi. quia ſi creditor vellet agere actione hypothecaria contra tertium poſſeſſorẽ, excluderetur præſcriptione x. vel xx. annorum, per text. in l. j. & ij. C. ſi aduerſus credit. in vij. libr. C. de quarum legum intellectu, vide Alexan in conſ. lviij. col. fin. in v. vol. ſed quãdo agit aſsiſtentia per condictionem ex dict. l. fin. requiruntur xxx. anni: ex eo, quia eſt actio perſonalis in rem ſcripta, contra quam non præſcribitur in minori ſpatio xxx. annorum, l. ſicut. & l. omnes de præſcript. xxx. ann. ita de hoc eſt deciſ. cxxxix. conſ. Neap. vbi deciditur iſte caſus in terminis, vnde ſequitur cõcluſio, quod creditor poteſt agere aſsiſtentia contra tertium poſſeſſorem vſque ad xxx. annos. Et prædicta intelliguntur, quando is, qui alieno nomine poſſidet, interuertit poſſeſsionem alienando tantum, & non alio modo, gl. eſt & ibi Alexan. in l. qui vniuerſas. §. fi. ff. de acquir. poſſeſ.

61 † Vigeſimum remedium, in regno eſt condictio ex conſtitutione regni, quæ incipit, circa violentiarum. Per quam eſt nouiter inductum, quod quando deiectus, cecidit à poſſeſsione eſt in arbitrio expulſi agere contra ipſum deiectorem, vel eius hæredem ad intereſſe, dato quod non poſſideat. vel agere contra poſſeſſorem (etiam ſi ad mille manus tranſiuerit poſſeſsio) pro illius recuperatione. ſiue fuerit poſſeſſor in bona fide. ſiue in mala, vt ibi habetur. Et ſic per dict. conſt. corriguntur duæ leges iuris communis videlicet, l. cum à te. ff. de vi, & vi ar. quę prohibebat dari remediũ poſſeſſorium cõtra ſingularem

larem ſucceſſorem. Secundò corrigitur.c.ſæpe.de reſt.ſpo.per qđ dabatur iudicium contra ſingula rem ſucceſſorem malæ fidei tantum, & non bonæ fidei, vnde d. conſt. videtur habere plenius ac pinguius remedium, ſicut cap. reintegranda.

62 † Vigeſimumſecundum remedium in regno eſt, per tria capitula regni, quorum vnum incipit. Omnis prædatio. aliud incip. Ad regale faſtigium, & aliud incipit, Finis pręcepti, charitas, quibus nouiter eſt inductum, quod quando clericus vel alia eccleſiaſtica perſona ſpoliaret aliquem laicum ſua poſſeſſione, poteſt ille laicus adire iudicem ſecularem, & implorare officium ſuum ſuper eius deciſione, vt per viam extraiudicialem aſſiſtat ad defendendum ipſum, & reſtituat eum in ſua poſſeſsione. Qui iudex facit vnam citationem per edictū, vt quicunque ſua putauerit intereſſe, compareat infra talē terminū, viſurus iuramēta teſtium, & allegaturus quidquid dicere, & allegare voluerit, quare ille ſpoliatus non debeat reſtitui, & ſic capiet informationem de iuribus ſpoliati, per quandam viam extraiudicialem, & ſummariam, & ſi comperent qualiter fuit indebite ſpoliatus, reſtituet eum in ſua priſtina poſſeſſione, vt habetur in d c. & eſt noua prouiſio, & notabilis. Nec poteſt dici, quod clericus citatur coram iudice ſeculari, quia quando citatur, ſi ſua putauerit intereſſe, tunc comparens dicitur comparere, vt actor, non vt reus. & ſic ſua comparitio eſt voluntaria, non neceſſaria ſecundum Bal. in l. teſtamenta omnia. & ibi etiam Alex. in fine. & Paul. de Caſt. C. de teſtam. & habetur plenè in deciſ. xxiiij. conſ. Neap. & per Lud. de Penna in l. ſi colon. col. antepe. & pe. C. de agr. & ceſ. libr. xj. in quibus locis plenè tractat de intellectu dictorum cap. regni. Rober. Maranta Venuſ. V. I. D.

Iudiciorum octaua Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud competens, & aliud incompetens.*

2 *Iudex competens quis dicatur, & quis incompetens, & ex quibus cauſis cognoſcitur.*

3 *Iudex incompetens, reſpectu cauſæ principalis, poteſt eſſe competens quò ad acceſſoria, quia ad expenſas poteſt condemnare.*

4 *Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel in alio crimine, capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum*

5 *Clericus ſuccumbens coram iudice laico, poteſt per eum ad expenſas condemnari.*

OCTAVA principalis diſtinctio iudiciorum eſt,
1 quia † iudicium aliud competens, aliud incompetens. Iudicium competens dicitur illud, quòd ventilatur coram iudice competēti. Dicitur autem iudex competens, qui habet iuriſdictionem, & eius exercitium ſuper litigantes, vt declarat Car. in cle. ij. in iij. q. vt lite pendent. etiā ſi poſſet eius iuriſdictio elidi per exceptionem, ſecundum gloſſ. & Card. ibi. Iudicium verò

incom

incompetens dicitur, quod tractatur coram iudice incompetenti, de quo habetur, in tot.tit.C. ſi à non comp.iud. Dicitur autem iudex incōpetens, non ſolum reſpectu defectus iuriſdictionis, ſed etiam ex quampluribus cauſis, de quibus per Card. in d.cl. ij.in iij. quæſt. vbi vide.

Sunt autem multi caſus, in quibus ratione alicuius cauſę ſpecialis iudex aliàs incompetens, efficitur competens, & quis ſortitur forum iudicis non ſui, de quibus caſibus ſpecialibus tractat plenè Spec.in tit.de comp. iud. adi. §.1. vbi cumulat quinquaginta duos caſus, & plenius, per Marian.Soc. in rub.extra, de for. compet. quos breuitatis cauſa hic non repeto, ſed ad dicta per eos me remitto, quia potius eſſet eorũ dicta tranſcribere, quam aliquid noui dicere

2 † Vnum tamen ſcias, quod eſt notandum in practica, quod licet iudex incompetens reſpectu cauſæ principalis fuerit, tamen poteſt ſe intromittere quo ad acceſſoria vnde ſi quis impetrat aliquem delegatum per falſum reſcriptũ, licet ille ſit iudex incompetens quia reſcriptum falſum non potuit ſibi dare iuriſdictionem, tamen poteſt illum impetrantem condemnare in expẽſis, & etiam

3 ipſum carcerare. † Et idem in eo, qui temerè adit iudicem incompetentem quia poteſt ab eo condemnari in expenſis, & intereſſe, ita tenet Fel. in c.j. columna iiij. de iud & Abb.in cap.dilect.el iij. columna prima, de praben. & Io. de Anan.in capitulo, ſuper eo.columna ſecũda, de cri.fal. vbi etiam

4 tangit illam quæſt. † An familia iudicis ſecularis poſſit capere clericum repertum de nocte in proſtibulo, vel in alio crimine, & ducere eum ad epiſcopum? & tenet

5 quod ſic. † Idem dicimus in clerico vocante laicum in ius coram iudice laico, quia ſi ſuccumbit, condemnatur in expenſis per iudicem laicum: ita tenet Felin. in capitulo, at ſi clerici, columna vj. in fin. & ibi etiam Ioan. de Imol. de iud. & aliàs dixi ſupra.

Rober. Maranta. V. I. D.

Iudiciorum nona diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud ſummarium.*

2 *Cauſæ ſummariæ quot modis dici poſſunt.*

3 *Princeps ſolus, & non inferior, cauſam ſummariæ committere poteſt.*

4 *Supplicans cauſam ſummariè committi, & princeps dicat, audiat talis, & iuſtitiam faciat, an ſummariè impetraſſe videatur.*

5 *Princeps nõ cẽſetur cauſam ſummariè cõmittere, niſi expreſſe dicat.*

6 *Clauſula, fiat vt petitur, in reſcripto poſita, quid importet.*

7 *Abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur.*

8 *Clauſula, ſummariè. ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, quid importet.*

9 *Citatio, eſt iuris naturalis.*

10 *Probationes ſunt de iure diuino.*

11 *Verba, ſine figura iudicij, quid importent, & ponitur intellectus iurium municipalium regni, & num. 13.*

12 *Libellus non requiritur, vbi proceditur ſine figura iudicij, ſed requiri-*

tur talis petitio, quæ eſt de iure naturali. & omitti non poteſt, & numer. 13.

13 *Libellus generalis, & incertus, an admittatur vbi ſine figura iudicij proceditur.*

14 *Libellus ineptus procedit, vbi proceditur ſine figura iudicij.*

15 *Copia primæ petitionis, datur reo ſumptibus actoris in regno.*

16 *Libellus procedit in regno, etiam ſi petatur ſolum cogi, & compelli. Idem, ſi agatur ex vna cauſa, & probetur de alia nu. 17.*

18 *Libellus in regno non requiritur in ciuilibus imò cauſa poteſt incipere ab articulis.*

19 *Feriæ inductæ ad honorem hominũ, & feriæ meſſium, & vindemiarum, non ſeruantur in regno.*

20 *Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno, ſed actus ille qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.*

21 *Dilationes ſunt breuiandæ, inquantum fieri poſſunt in cauſis ſummarijs.*

22 *Publicatio non requiritur in cauſis ſummarijs, & an in cauſis ordinarijs dicatur de ſubſtantia cauſæ vel de iuſtitia.*

23 *Concluſio non requiritur in cauſis ſummarijs.*

24 *Concluſio in ordinarijs an ſit de ſubſtantia proceſſus.*

25 *Sententia, qua iudex condemnauit dominum & non procuratorem litigantem pro domino valet.*

26 *Iudex non habet neceſſe pronunciare ſuper incidenti in cauſis ſummarijs, ſed poteſt illud decidere vna cum principali.*

27 *Sententia lata in cauſis ſummarijs pro abſente non citato valet.*

28 *Iudex an, & quando poſſit interrogare principalem, vel teſtes, etiam ad inſtantiam partis, poſt concluſum in cauſa, in ordinarijs.*

Et quid in ſũmarijs, nu. 30. & 31.

29 *Iuramentum ſuppletorium deferri non debet poſt concluſum in cauſa, ad inſtantiam partis, niſi ante petitum fuerit, ſed ſic ex iudicis officio.*

32 *Clauſula ſola facti veritate inſpecta, quid importet.*

33 *Sententia poteſt ferri non conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta.*

34 *Teſtes aſsignantes cauſam non concludentem, fidem faciunt in ſummarijs cauſis. Idem eſt in teſtibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis.*

35 *Iudex ferre poteſt ſententiam diffinitiuam ſtando, vbi ſola veritate inſpecta proceditur.*

36 *Sententia diffinitiua fertur contra contumacem etiam lite non conteſtata in cauſis ſummarijs.*

37 *Sententia ferri debet in ſcriptis, etiã in ſummarijs.*

38 *Legitimatio perſonarum ſemper requiritur in cauſis etiã ſummarijs.*

39 *Clauſula, ſola facti veritate inſpecta, intelligitur de tali veritate, cui ius patrocinatur.*

40 *Cauſa principalis, quãdo eſt ſũmaria, omnes eius articuli ſunt ſummarij.*

41 *Cauſa ſummaria, ab ordinaria quomodo cognoſcatur.*

42 *Cauſa ſummaria, eſt omnis cauſa eccleſiaſtica, vbi agitur de electione, præ*

ne præbenda,ſeu beneficio eccleſiaſtico. Quod quando procedat,vide ibidem.

43 Cauſa poſſeſſorij, dicitur ſummaria, & an in ea requirantur plenæ probationes,& aliæ ſolennitates.

44 Appellari an, & quando poſſit à ſententia lata in poſſeſſorio.

45 Appellatio ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, de iure ciuili poteſt fieri,ſed à diffinitiua non appellatur, & quæ ſit ratio.

46 Cauſa ſummaria,an & quando requirat plenas,& quando ſemiplenas probationes.

47 Agens interdicto retinendæ, tenetur ad petitionem rei, declarare modum turbationis.

48 Cauſa quæ in curia mercatorũ ventilatur,dicitur ſummaria.

49 Confeſſio extraiudicialis parte abſente facta facit plenam probationem in curia mercatorum,de æquitate canonica.

50 Nundinæ, & mercata an differant.

51 Nundinæ vnde dicantur,& nu. 53.

52 Nundinæ, & mercata idem ſunt aliquando,& num 54.

55 Nũdinæ ſunt hominibus neceſſariæ.

56 Mercatura an ſit ars ſordida.

57 Mercator quis dicatur, & numero 59.60.61.

58 Mercator, quando quis dicatur, ex vnico actu mercandi,& num 63

62 Scholares quando gaudeant priuilegio ſcholarium

63 Mercator an dicatur, qui per factores exercet mercaturam.

64 Locatores equorum num mercatores ſint

65 Locãs poſſeſſiones ſuas & cõducens alienas dicitur mercator,& n. 66.

66 Agricola an dicatur mercator, & numero 67.

67 Negociator an is dicatur,qui fructus prouenientes ex fundis vendit

68 Mercator an dicatur qui de præſenti mercantiam exercet licet de præterito exercuerit.

69 Negociator quis propriè dicatur.

70 Collegium mercatorum, an poſſit ſtatuta facere.

71 Statuta mercatorum,an in quolibet foro ſeruentur,& nu 72.

73 Mercator forenſis, nunquid legetur ſtatuto mercatorum illius loci vbi contraxit.

74 Statutum mercatorum, vt contra ſcripturas eorum nulla opponi poſſit præſcriptio,an valeat.

75 Statutum, quod pater teneatur pro filio nunquid valeat.

76 Statutum quod emens rem in publico foro non teneatur domino reſtituere nunquid valeat.

77 Statutum quod credatur libro mercatoris, comprehendit mercatorem de præterito.

78 Coaceruari, & cumulari quando debeant plures paruæ ſummæ.

79 Falſa an reddatur ſubſcriptio ſi dicatur, Titius, & ſocij, & tamen vnus eſt ſocius.

80 Stante ſtatuto quod filius mercatoris obligetur qualiter intelligatur.

81 Dotem an teneatur mercator ſtatim reſtituere,non expectato anno ſoluto matrimonio.

82 Conueniri quis poſſit coram iudice mercatorum,& 83 &.85.

84 Depoſitarius poteſt cogi,vt reſtituatur depoſitũ per iudicẽ non ſuum.

86 Conueniri, pro quibus cauſis poſſint venientes ad nundinas coram magiſtro nundinarũ, & quid de conſuetudine, nu 87 90 91 & 92.
88 Mercatores, an conueniant, vel conueniantur pro aliis cauſis, quam ſpectantibus ad mercantiam.
89 Sententia non valet ſi eſt lata per conſules artis in rebus non ſpectantibus ad artem
93 Heres mercatoris, nunquid conueniantur coram iudice mercantiæ.
94 Socius in mercantia nunquid inſolidum teneatur pro contractu ſocij, & 95
96 Debitor duorum inſolidum, ſi poſt ea promiſit per aliam ſcripturam vni tantum, an iſtud debitum debeat communicari cum nominato in prima ſcriptura
97 Socius an poſſit cauſam ſocietatis compromittere,
98 Socius quando teneatur conſocio ſi fuit diſturbatus.
99 Redhibitorio vel quanto minoris, an agi poteſt contra vnum ex venditoribus ſi plures ſint venditores, nec omnes reperiantur.
100 Socius an habeat beneficium ne conueniatur niſi in quantum facere poteſt, & nu. 101.
102 Socius qui noluit contribuere in expenſis circa refectionem rei communis an perdat partem ſuam.
103 Socius, an deducit expenſas factas in itinere à corpore ſocietatis.
104 Socius tenetur conſocio, de dolo & culpa
105 Inſtitor, an obliget dominum.
106 Mercator matriculatus in diuerſis artibus coram quo conueniatur.
107 Mercator, an poſſit eſſe matriculatus in diuerſis artibus.
108 Conſules mercatorum an poſſint citare per edicta
109 Merces, an veniant in generali obligatione.
110 Et an merces futuræ veniant in generali obligatione.
111 Merces ſi vendantur, an agi poſſit hypothecaria
112 Merces venales inuecta in apothecam, an veniant in tacita obligatione.
113 Merces, an poſſint vendicari à vero domino
114 Reconuentio an habeat locum coram iudice mercatorum
115 Promittens ſoluere Romæ, Capuæ, & Venetus, an die ſancti Marci, an poſſit ibi conueniri ſi non reperiatur ibi.
116 Promittens ſoluere centum, quòd ſi non ſoluit promiſit decem an licite petantur illa decem.
117 Promittens ſoluere Romæ, ſi ibi non reperiatur ipſe ſed procurator, an poſſit conueniri.
118 Clerici an conueniantur coram iudice mercantiæ.
119 Pater, an teneatur pro contractibus filij, ſi paſſus fuit eũ negociari.
120 Suſpectus, an & quando contrahens in mundinis allegari poſſit.
121 Pœna obligationis, an debeatur in curia mercatorum.
122 Præceptum vnius iudicis, an exequi poſſit per alium.
123 Domus mercatorũ ſunt exemptæ ab hoſpitando milites.
124 Incudes, & malleum non veniunt in generali obligatione.

125 Mer-

125 *Mercator qui habet multa nomina debitorum, an poſſit iurari ſuſpectus.*

126 *Mercator fugitiuus, an liberetur ſi creditores ceperint omnia bona eius.*

127 *Mercator tanquã ſuſpectus captus, an debeat liberari, ſi captura eſt iniuſta, & tamen cõſtat de debito.*

128 *Carceratus ad inſtantiam vnius, poſſit recommendari ad inſtantiam alterius.*

129 *Captus pro vna cauſa an poſſit pro alia recommendari per eundem.*

130 *Mercator ceſſans & fugitiuus an poſſit torqueri vt indicet pecunias.*

131 *Mercatores fallitores, non poſſunt cedere bonis.*

132 *Pacta facta mercatoribus fallitis non ſunt ſeruanda.*

133 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus nunquid preſentari poſſit in curia nundinaria.*

134 *Vxor gerens mercantiam nunquid videtur gerere de voluntate viri.*

135 *Minori matriculato in arte, an detur reſtitutio in integrum.*

136 *Socius, an poſſit accuſare de morte ſocij*

137 *Promittens ſoluere centum, & ſi non ſoluerit centũ & decem: quomodo intelligatur hec promiſſio.*

138 *Heres qui recipit pecuniam pro morte patris, an teneatur creditoribus ſoluere.*

139 *Mercator conuenitur ex qualibet promiſſione.*

140 *Mercator, qua actione tenetur ad ſoluendum mercedem ſanſario, pro venditione rerum*

141 *Mercator an poſſit conueniri Lugduni, pro contractibus celebratis per ſuos factores.*

142 *Preuentio facta in curia debitoris, an rite ſit facta*

143 *Obligatus reddere rationem infra certum terminum, quid debet facere vt non incidat in pœnam*

144 *Mediatores, ſeu ſanſarij nunquid teneantur de dolo & culpa.*

145 *Redhibitoria an agit qui emit mediante proxeneta.*

146 *Compenſatio an, & quando fiat, ſi in libro mercatoris continetur ſe eſſe creditorem, & debitorem.*

147 *Intereſſe poteſt peti, ex nouo iudicio per eum mercatorem, cuius merces fuerunt ſequeſtratæ: ſi ſequeſtrum fuit reuocatum*

148 *Depoſitarius reſtituens depoſitum ad iuſſus iudicis, an ſit liberatus.*

149 *Mercatorum iudicium, quare ſit ſummarium.*

150 *Aequitas, in quo conſiſtat in curia mercatorum.*

151 *Aequitas que ſit & quis rigor.*

152 *Aequitas debet ſemp haberi pre oculis & nu. 157 vſq ad nu 161.*

153 *Vltima opinio cenſetur approbata, niſi prima eſſet æqua.*

154 *Ius ciuile attenditur, etiam in foro eccleſiaſtico ſi ſapit æquitatem*

155 *Subtilitas, inueſtigatiua veritas commendatur.*

156 *Teſtes etiã poſt concluſum in cauſa, producuntur ſi dictat æquitas.*

162 *Rigor quid ſit.*

163 *Aequitas qualiter à iure deſcẽdat.*

164 *Citatio non requiritur in curia nundinarum.*

165 *Libellus in ſcriptis an detur in curia nundinarum.*

166 *Vſurarum cauſa, eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica*

167 *In crimine vſurarum deuenitur ad torturam, ſtantibus indicijs.*

168 *Alimentorum cauſa, dicitur ſummaria.*

169 *Cauſa omnis contra confeſſum, eſt ſummaria.*

170 *Cauſa cõtra religioſos, eſt ſummaria*

171 *Cauſa eſt ſummaria, qua de monachatu agitur.*

172 *Matrimonialis cauſa eſt sũmaria*

173 *Cauſa reſtitutionis dotis, ſummaria dicitur.*

174 *Cauſa ſummaria dicitur, quando ad decimas agitur.*

175 *Cauſa oĩs executiua, eſt ſummaria.*

176 *Cauſa dicitur sũmaria, quãdo præſentatur instrumentũ ſecundũ formam ritus magnæ curiæ in regno.*

177 *Omnis cauſa, quæ contra abſentem agitur, ſummaria dicitur*

178 *Cã dicitur sũmaria, quãdo tertius venit ad impediendũ executionẽ.*

179 *Teſtium repulſa non admittitur in cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit ſemiplena probatio.*

180 *Cauſa ſummaria dicitur, vbi agitur ad exhibendum.*

181 *Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur contra tributorũ debitores.*

182 *Quando agitur contra gabellarias indebitè exigentes cauſa ſummaria dicitur.*

183 *Cauſa eſt ſummaria, quando mittitur in poſſeſſ. ex primo decreto.*

184 *Legatarius quãdo petit ſatiſdationẽ ab herede, dicitur cã ſummaria*

185 *Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur an actio teſtamento præponatur actioni præiudiciali.*

186 *Teſtes quãdo examinãtur ad perpetuam rei memoriam cauſa eſt ſummaria.*

187 *Cauſa naufragorum ſummaria dicitur, expeditur leuato velo, & in ea poteſt iudex ex officio ꝓcedere.*

188 *Cauſæ breues ſeu modicæ ſummæ, ſunt ſummariæ.*

189 *Cauſæ quæ dicantur breues, modicæ, & quæ magnæ.*

190 *Statur ſoli informationi, & relationi iudicis in cauſa modica.*

191 *Teſtis vnus facit fidem in cauſis modicis, & ſummarijs.*

192 *Fama probat in cauſis modicis.*

193 *Cauſæ pauperum, & miſerabiliũ, ſunt ſummariæ; & expediũtur de plano, & ſine ſolutione ſportularũ.*

194 *Miſerabiles perſonæ trahunt aduerſarios ſuos coram imperatore, & laicos corã iudice eccleſiaſtico.*

195 *Pupillus, & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ quando ſunt pauperes, aliàs ſecus.*

196 *Pauperes litigantes in iudicio, non tenentur ſoluere ſportulas.*

197 *Vbicunque agitur de ſalario ſeu mercede laboris, dicitur cauſa ſummaria.*

198 *Cauſa eſt ſummaria, quando agitur de probando impedimento ad obtinendã ſecundam dilationem.*

199 *Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur de leuibus delictis*

200 *Vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis cauſa ſummariè expeditur.*

201 *Cauſa ſummaria dicitur, quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem*

202 *Mundualdus dari poteſt mulieri, etiam à iudice deambulante.*

203 Pro

203 *Proceſſus inordinatus factus ab eo, qui incepit procedere ordinariè prius, an valeat, & num. 88. 89.*

204 *Teſtementum quod in ſcriptis non valet, minime valet vt nuncupatiuum, num. 66.*

205 *Arbiter, qui vt arbitrator procedere poterat, ſi cœpit procedere vt arbiter, & poſtea inordinate proceſſit an proceſſus valeat.*

206 *Teſtamentum in ſcriptis quando non valuit iure communi, valebit iure militari.*

207 *Nemo videtur viam elegiſſe, per quam actus, & voluntas ſua impugnetur.*

208 *Libellus ineptus non vitiat proceſſum in cauſis, in quibus non requirebatur.*

209 *Informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes non requirebantur valet.*

210 *Actus, qui ſine aliqua ſolennitate expediri poterat, non vitiatur, ſi illa ſolennitas inutiliter interuenit.*

211 *Intellectus ad gl. l. proinde, §. notandum in fine ff. ad leg. Aquil.*

212 *Intellectus ad l. contractus, C. de fide inſtrumen.*

213 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria, conſenſu partium.*

NONA diſtinctio principalis iudiciorum eſt.
1 Quia† iudicium aliud
dicitur ordinarium, &
aliud ſummarium. Iudicium ordinarium dicitur illud,
quod ordinariè tractatur, iuris ordine ſeruato, ſcilicet, præcedente
libello interueniente litis conteſtatione, publicatione, & concluſione, & cum aliis ſolennitatibus
iuris poſitiui in iudicio requiſitis, de quibus habetur, in l. j. & auth. offeratur, C. de litis conteſt & in l. prolatam, & ibi Bar. & doc. C. de ſent. in c. quoniam contra. de prob. ſine quibus ſolennitatibus iudicium eſſet nullum, vt ibi habetur. Iudicium ſummariũ eſt, illud, quod ſummariè tractatur ſine ſolenitatibus prædictis, de quo habetur, in cl. ſæpe, & ibi Card. & doct. de verb. ſignifi. & per Bart in extrauа. ad reprimendam in verſ. ſummariè, & in verſ. & figura. & Bald. in l. iudices, C. de iud. Super hac tamen materia iudicij ſummarij, quia eſt valde vtilis, maximè in regno in quo per iura municipalia omnes cauſæ ciuiles, ſunt ſummariæ, puto opportunum eſſe attingere hic duas quæſtiones principales. Et prima quæſtio erit. Quot modis cauſa poteſt dici ſummaria, ſeu iudicium ſummarium. Secunda prima quæſtio erit: Quæ ſpecialitates ſunt introductæ in iudicio ſummario, in qui-
2 bus differt ab ordinario. † Venio ad primã quæſtionẽ, in qua dico, quòd cauſæ ſummariæ pluribus modis dicuntur. Et primo dico quod cauſa ſummaria eſt, quãdo princeps committit, quòd procedatur ſummariè & de plano, ſimpliciter, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſeu leuato velo, vel extraiudicialiter. & ſuper hoc eſt
3 ſciendum, † quod talis cõmiſſio non poteſt fieri niſi per ſolũ principem non recognoſcentem ſuperiorem, non autem per inferiorem à principe, vt not. glo. in dicta clement. ſæpe. in prin. in verbo mandamus, & ibi etiam Car. in xj. & xij. q. & gloſſ. in c. fin. de heret. libro ſexto. & Card. in clemen. diſpendioſam. in fin. de iud.

& Ioan. de Ana. in cap. olim col.
iij. in princ. de accu. & ibi etiam
Felin in iij.colum.qui dicit,quod
in legato de latere reperitur ſpe-
ciale, qđ de ſtylo poteſt cauſam
ita committere licet non de iure.
adde Alexand. in conſil. cvi. col.
v.in prin.in ij vol. & Soc.in conſ.
4 xcvj. col.ij. in j. vol. † Sed iuxta
hoc cadit pulchrũ dubium. Pone
quod impetrans porrigit ſuppli-
cationem principi, in qua narrat
factum cauſæ, & in fine ſupplica-
tionis petit cauſam committi ſum
mariè, ſimpliciter, & de plano,
&c.princeps vero in ſuo reſcripto
nihil ſpecificat, niſi quia tantum
dicit hæc breuia verba. Audiat
talis,& iuſtitiam faciat an per hęc
videatur cauſam commiſsiſſe ſum
5 mariè Dic quod non. † quia nun
quam princeps cenſetur cauſam
ſummariè committere niſi expreſ
ſe hoc dicat ita de hoc eſt deciſio
in terminis Rotę,in deci.ccclviij,
quæ incipit. Si in commiſsione.
in nouis,& illud dictum refert &
ſequitur Alexand.in conſil. xciij.
colum.j.verſ. ad hoc,in ij. volum.
Nam illa verba, quod iuſtitia fa-
ciat,intelligũtur,quod commiſſa-
rius ſeruet iuris ordinem,& veri-
tate comperta faciat id, quod iu-
ris eſt.ita dicit Ang. in §.exhere-
datos in authen.de her. & falc.&
Bald.in cap.cum veniſſet.col.ij.de
teſt.& Bal.& Iaſ.in l.iuſtitia,col.j.
ff.de iuſt. & iu. Si enim princeps
voluiſſet procedi ſummariè, hoc
expreſsiſſet, ſecus eſt, ſi princeps
in reſcripto, & eius ſignatura di-
ceret, Audiat talis, & procedat
ſummariè, &c. non ſpecificando
aliàs qualitates ſeu clauſulas,
quia tunc non omnia impetrata,
cenſetur conceſſa: ita eſt deciſio
in terminis Dominorum de Ro-
ta,in deciſio.lxxvij.incip.Sĩ peti-
tur,&c.in nouis,& ſequitur Alex.
in conſilio lxxxiiij. colum .fin. in
6 j.volum. † Idem putarem, quãdo
princeps nihil aliud ſpecificando
diceret in ſignatura. Fiat vt peti-
tur. Quia per hæc verba cenſetur
velle committere ſummariè, & e.
ex quo reſcriptum ſemper ada-
ptatur ad ſupplicationem & con-
ceſsio ſimpliciter facta in reſcri-
pto, referuatur ad omnia ſuppli-
cata, ſecundum Alexandrum in
d.conſ.lxxviij colum.fin. in j. ol.
& Iaſ.in l.j.C.de diuer.reſcr.in ij.
colum.& Pet Phil.Corn.in conſil.
ccxx.in ij.volum.quod confirma-
tur ex his quæ dicit.Bald. in cap.
inter dilectos, colum.pen.de fid.
inſtr.vbi dicit,quod ex forma ſup
plicationis declaratur intellectus
7 priuilegij conceſsi. † Item facit,
quod not.Abb.in capitul.cum pro
cauſa colum. fin. de ſent excom.
vbi dicit,quod ſi petatur genera-
lis abſolutio à plurib. excommu-
nicationib. & concedatur ſimpli-
ter,refertur ad omnes.Pro hoc eſt
tex.in l. ſi defenſor,§.qui interro-
gatus,ff.interro.act & § præterea,
inſt.de inut ſtip Verum licet iſta
opin.in hoc vlt.caſu videatur ſu-
ſtentabilis, tamen veritas eſt in
contrarium, quod non videatur
committere ſummariè per illa
verba. Fiat,vt petitur.Ex quo cõ-
mittere cauſam ſummariè.eſt cõ-
tra ius commune,& illa clauſula,
fiat,vt petitur quãdo poteſt ſe re-
ferre ad alia ſupplicata, quæ ſunt
ſecundũ ius cõe, non refertur ad
ea, quæ ſunt ſecundũ ius cõe Ita
in propriis terminis hunc caſum
decidit Philip.Corn.in conſilio v.
colum. iij. in litera P, & conſilio
cxix.columna quinta, in princ in
ij.volum & in conſil. 312 in iij.
vol.

vol. vbi plenè de hoc. Et de iſto verbo, fiat, appoſito in reſcriptis, quòd importet, vide Bal. in l. cum apud. C. de communi ſeru. manu. vbi dicit, quod importat conceſſionem gratiæ ſtatim ipſo facto ante, quam gratia bulletur.

8 † Quid autē importent illa verba, ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij? Dic quod per ea cenſentur ſublatæ omnes ſolennitates iuris poſitiui, ſecundum Alex. in conſ. vj. col. col. ij. in princip. In iij. vol. adeo quod ſolum decidi poteſt cauſa ſecundum merum ius gentium ſecundum Bar. in extrauag. ad reprimendam, in verſ. videbitur. vnde poſſunt tūc iudices cauſas expedire manu regia prout olim temporis gentium ita tenet Lud. Rom. in conſ. xx. & Pet. Phil. Corn. in conſ. cexliiij. in iiij. vol. & Soc. in conſ. xij. col. ij. in j. vol. & Iaſ in l. certi condictio. §. ſi nūmos. col. vij. ff. ſi cert. petat. Poteſt enim iudex propter talia verba expedire cauſas eo ordine, quo poteſt princeps ſed princeps poteſt ſequi ſolam veritatē obmiſſo ordine iur. ciu. ſecundum Bal. in c. j. §. inueſtitura, col. fi. de noua for. fid. & Barto. in l. Aemilius. col. fi. ff. de minor. ergo eodē modo iudex propter dictam clauſulā, ex permiſſu principis. pro hoc facit text. in c. ad petitionem. de

9 accuſ. † Non tamen poteſt tunc obmitti citatio, quia illa eſt iuris naturalis, ſecundum Soc. in dict. conſ. xij. col. ij. in j. vol. & habetur in clem. paſtoralis. de re iudic.

10 † Nec poteſt iudex omittere probatiōes neceſſarias: quia illæ ſunt de iure diuino, quo cauetur, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbū vt habetur Matthæ. c. xviij. & in c. nouit. de iudic. & hoc eſt expreſsè reſeruatū in regia prag. prima quę incipit, diſpendia. Poſſem hic congruenter quærere ſigillatim de ſingulis verbis prędictis, quid importent, ſcilicet, de verbo, ſummariè, de verbo, ſimpliciter & ſine ſtrepitu, & ſic de ſingulis, abſolutè & ſeparatim, tamen quia iſta verba ſunt plenè declarata per gl. & Card. & alios ſcribentes in d. cle. ſæpe. de verb. ſig. & Card. in cle. diſpendioſam, de iud. & Barto. in extrau. ad reprimendam. & Bal. in l. nec quidquam. §. de plano. ff. de offic. procon. & Fel. in c. dilecti. de iu. ideo ad dicta per eos me remitto.

11 † Solū hic mitar declarare duo verba ex prædictis, quibus vtimur in regno in cauſis ciuilibus ſcilicet, illa verba, ſine figura iudicij, quibus vtitur dicta regia prag. j. & illa verba, ſola facti veritate inſpecta, quibus vtimur capitulum regni, deteſtantes per quæ duo iura municipalia omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ.

PRIMO Igitur quæro, quid importent illa verba ſine figura iudicij? Dic quod cenſetur relaxata omnis forma, & figura iudicij, & ſic omnis ordo iudiciarius, eſt. n. figura iudicij, ipſa facies iudicij, prout eſt, qū ordinariè procedìtur ita declarat Bald. in l. nec quidquā. §. de plano. col. ij. ver. qd ſi cōmittitur ſine figura, &c. ff. de offi. procon. & Archi. & doct. in c. indemnitatibus de elect. libr. vj. & gloſſ. in dict. clement. ſæpe. in verb. non exigat. & gloſ. in c. ff. de her. lib. vj. in verbo, figura. vnde iſtud ſolum verbum, ſine figura iudicij, eſt tantæ importantiæ, vt faciat cauſam ſummariam, in qua procedi poteſt obmiſſis omnibus

mnibus ſubſtantialibus iudiciorum, & obmiſſo omni ordine iudicij, adeo quod ſola ſolennitas iuris gentium ſeruari debet, & ſic cauſa expeditur manu regia, vt ſupra dixi, ſecundũ Lanfr. in d. cl. ſæpe. in verſ. libellus, & Old. in conſ. liiij. col. ij. vol. j. & Bart. in d. extrauag. ad reprimendam in ver. & fig. & Card. in d. ctã. elem. diſpẽdioſam. col. fin. in xliiij. q. de iud. vbi diſtinguit inter acta reſpicientia ſolennitatem iudicij, vt illa cenſeantur ſublata per hanc clauſulam, & acta reſpicientia factum cauſę prout ſunt probationes per teſtes vel ſcripturas, vel cõfeſſiones, & aliæ defenſiones, & ibi nõ cenſentur ſublata, & hæc eſt veritas, & ita diſponit dicta regia prag. j. quæ incipit diſpendia.

12 † Importat ergo primo modo dicta clauſula, ſine figura iudicij, vt in cauſa non requiratur libellus, & ſic eſt ſublata ſolennitas libellorum, ſecundum Bart. in d. verſ. & figura ver. item an requiratur petit. &c. & eſt text. in dict. clem. ſæpe. poſt prin. & in §. verum, & per hoc apparet, quod hodie in regno per dictam prag. eſt correcta authent. offeratur, C. litis conteſt. & cap. j. de libel. oblat. & l. j. ff. de edend. in eo, quòd iſta iura requirũt libelli oblationem, verum licet non requiratur libellus formalis in ſcriptis, requiritur tamẽ talis, qualis petitio per modũ ſimplicis petitionis quæ contineat ſolam facti narrationẽ claram, ſine alia concluſione, ex qua reus poſſit deliberare, an velit cedere vel contendere, ſecundum Bart. in dict. ver. & figura & Lanf. in dict. clem. ſępe. in verſ. libellus. & Paris in tract. ſind. in ver. ſententia. col. iiij. & Bart. in l. ij. C. de ſent. ex peri. reci. & Alex. in conſ. j. colum. iij. in ij. vol. & Petr. Phil. Corn. in conſ. lxij. col. j. in j. vol. Poteſt enim fieri iſta petitio ſolo verbo, & poſtea in actis redigi per notarium, vt habetur in locis præallegatis, & dicit Lanf. vbi ſuprà, quòd talis petitio eſt de iure naturali, ideo non poteſt omitti.

13 † Item dicta talis qualis petitio, poteſt eſſe etiam generalis, & incerta, & admittitur, ſecundum Barto. in d. verb. & figura, & per hoc eſt correctum in regno illud quod dicit Bart. in l. fin. C. de anna. except. ſcilicet, quod libellus generalis non procedit, donec declaretur. Quod tamen limita procedere, niſi parte opponẽte, quia ſi pars opponit, non admittitur libellus generalis etiam in ſummariis, ſecundum Alex. in conſ. 82. col. iij. in iiij. volu. & ibi aſſignat differentiam inter cauſas ſummarias, quantum ad hoc illud tamen dictum Alex. intelligo, quãdo eſſet tanta obſcuritas, quod impediret reo deliberationem, alias ſecus quia procederet etiam parte opponente nam ſi aliter diceremus nulla eſſet differentia, inter cauſas ſummarias, & non ſummarias, cum etiam in cauſis nõ ſummariis procedit libellus obſcurus, ſi pars non opponit, vt dicit Bar. in l. ædita. col. ij. C. de edend. & eſt text. cum gloſſ. magna in fi. in dict. l. fi. C. de anna. excep. & ſi rectè ponderentur verba Alexan. illud propriè ſentit in dict. conſilio xxxij.

ADDITIO. Quænam generalitas tolerari in libellis poſſit, & quæ non, vide Afflict. in conſtit. dilationes, vbi plenè. Petrus Follerius.

14 † Item dicta talis qualis petitio,

tio etiam ineptè compoſita, procedit, & admittitur dūmodo ex ea poſſit diſcerni, quia actor velit, & reus poſsit deliberare. ita dicit Paris in tract.ſind. in verſic. ſententia colum.iiij.& vj. & Bar. in dict.verſ. & figura, & per hoc eſt correctū in regno illud, quòd not.gloſſ. in verbo, ſecundum, in fin.quæ dicit,quod ſententia lata ſuper libello inepto non valet, & Bald.in l.actori,circa fin.C.de rebus cred.& Bald.in l.ex hoc iure. col.penul.verſ.ij. quæritur,&c.ff. de iuſt & iur. & Cyn. in l.vnica. C.vt quæ deſunt aduoc. & Alex. conſ cxxxvj.colum.j.in ij.volum. Nam hodie ex quo cauſæ ciuiles in regno ſunt ſummariè.admittitur libellus ineptus, vt ſuprà, & valet ſententia ſuper eodem:ita declarat Alex.in l.vinum. colum. fin.in ſi ff.ſi cert.pet. & ibi eſt gl. idem tenet Bald. in l. ſi ſine.in ver. oppono, libellus, &c. C. ad Treb. per gloſſ. in dict. l. vinum.

15 † Plus dicit Lanf.in d.cle.ſæpe. in verb.libellus. poſt princ. quod de iſta tali quali petitione non datur copia reo ſumptibus actoris,ſed ipſe reus debet illā capere ſuis ſumptibus, & in hoc differt à libello ordinario, cuius copia datur ſumptibus actoris,vt eſt gl. in cle. quamuis.in verb. oblatos. de appellat. Tamen de illo dicto Lanf.non facio cauſam, quia hodie hoc eſt expeditum in hoc regno in contrarium, ſcilicet quòd etiā talis petitio debet edi ſumptibus actoris, per regiam prag. quæ incipit. Comparente, & ita practicatur.Poſſet autem illud dictum Lāfr.procedere in curia eccleſiaſtica vbi nō ſeruantur regiæ pragmaticę, ſi forte in ea agitaretur aliqua cauſa ſummaria.

16 † Item procedit libellus,etiam ſi in eo petatur primo cogi, & compelli aliquem ad ſoluēdum, & non dicatur condemnari ſecūdum Lanfr.in d.cl.ſæpe.in ver. libellus in iiij.concluſ. & Bart.in d.verſ.& figura. & per hoc apparet eſſe correctum illud, quòd dicit Bart.in l.j.C.de execu.rei iud. vbi dicit non valere talem libellum in quo non petitur condemnari,ſed cogi, & compelli.

17 † Itē procedit libellus .in quo intentatur iudicium ex vna cauſa, & poſteà probatur ex alia,nō ſequitur condemnatio ſuper cauſa probata,maximè,quando proceditur ſola facti veritate inſpecta,ſicut per c. deteſtantes ita tenet Alex. in L. ſi ita ſtipulatur. §. Chryſogonus. col. v. in fin. ff.de verbo.obl.& Iaſ.in l certi conditio.§.ſi nummos col.vij.ff.ſi cer. pet.& per hoc patet eſſe correctā in regno l.habebat.ff.de inſt.quę vult,quòd agens ex vna cauſa,& probans de alia ſuccumbit, vt is qui agit ex numeratione. ſi probat de confeſsione,ſecundū Bar.

18 in dic.§.ſi nummos. † Secundò operatur dicta clauſula ſine figura iudicij, quod poteſt procedi in cauſa ſine aliquo libello, & ſine petit. & poteſt cauſam incipere ab articulis, & articuli habētur loco petitionis ita tenet Oldr.in conſ. 244.in prin.& Rota in deciſ.33.

19 in nouis. † Tertiò operatur quod non eſt neceſſe ſeruari ferias inductas ob honorē hominū ſecundum Bart.in extrauag.ad reprim. in ver.& figura.ver.itē an procedi,&c.& eſt tex. in d.cl.ſæpe, & Pe.Phi.Cor.in cōſ.cij.co.ſi.i j.vol. prout ſunt feriæ vindemiarum, & meſſiū & hoc eſt expeditū in regno,per gl.in conſt. baiulos,quæ expreſſe

expreſsè hoc dicit in regno non
ſeruari ferias vindemiarum, &
meſſiũ, & per hoc apparet in re
gno eſſet correctã l.j. C.de feriis.
20 † Quartò per illam clauſulam
cenſetur ſublata litis cõteſtatio,
quia non requiritur de neceſſita
te,vt eſt text.in dict. clem. ſæpe,
& Bart. in dict. verſ & figura, &
per hoc patet in regno eſſe cor-
rectam l.j.C.de litis conteſt. Quo
caſu ille actus,qui immediate ſe-
qui ſolet in cauſis ordinariis poſt
litis conteſtationem, habet vim
litis conteſtationis in cauſis ſum
mariis, & eſt præcluſiuus exce-
ptionum dilatoriarum, & aliorũ
actuum. qui nõ poſſunt fieri poſt
litis conteſtationẽ, & habet vim
litis conteſtationis, ſecundum
Bart.& Bald.in l.nulla, & in l.ni-
hil.C.de procon.& Car. in clem.
conſtitutionem.§. fi.in fi.de elec.
& Lud.Roma. in conſ. cxxiiij.&
Abb.in c.inſinuante in fi.de offic.
deleg.& Fel.in c.olim.de accu.&
Paris in tractat.ſind in verſ, ſent.
21 col.iiij. † Quintò operatur cir-
ca dilationes, quia debet iudex
breuiare cauſam inquantum, po-
teſt,& dare breuiores dilationes,
& eas amputare inquantum po-
teſt,vt eſt text.in dict.clem ſæpe.
Item,non debet admittere exce-
ptiones,& appellationes fruſtra-
22 torias vt ibi habetur. † Sextò
operatur, vt non requiratur pu-
blicatio in cauſis ſummariis, vn-
de valet proceſſus etiam ſine pu-
blicatione, licet magis com.opi.
ſit, quod etiam in cauſis ordina-
riis publicatio non eſt de ſubſtã-
tia proceſſus, vnde eius obmiſſio
non vitiat proceſſum, ſecundum
Bart.& Alex.in l.prolatam. C. de
ſent.pro hoc eſt text.in c. cum I.
& A.& ibi Abb.in iij.col.in fi.de
re iud.vbi dicit Abb.quòd publi-
catio non eſt de ſubſtantia, ſed
de iuſtitia vnde ſi omittitur, eſ-
ſet contra ius litigatoris, & non
redditur proceſſus nullus propter
hoc,ſed imputatur litiganti, qui
non petit publicationem, & ſi pe
tit, & iudex non vult illam face-
re debet appellare,aliàs valet ſen-
tentia ſine publicatione proceſ-
ſus,idem tenet Fel in d.c. cũ I.&
A.in j.& ij.col.& Phil. Cor.in cõſ.
ciij.col. fin.in literarum. in j.vol.
& Bald. in c.j.col. ij.ſi de inueſt.
in re do.& vaſſa .lis ori licet Bar.
in d.verſ.& fig.in iij.col.videatur
velle, quòd publicatio etiam in
ſummariis ſit neceſſaria, quia re-
ſpicit defenſionem, tamen eius
dictum ita ſimpliciter intellectũ,
non eſt verum, ſed contra com-
munem opi.vnde ſaluetur, debet
intelligi quòd eſt neceſſaria,ſi pe
tatur, ita vt ſi non concedatur,
poſſit appellari,non autem vt red
dat proceſſum nullum ita propriè
intelligit Fel.& ſaluat illud dictũ
Bart.in d.c.cum I. & A. colum.ij.
23 † Septimò operatur vt non re
quiratur concluſio propter cau-
ſam ſummariam.licet Abb.in d.c.
cum I.& A.in iij.col.teneat quòd
etiam in cauſis ordinariis conclu
ſio non eſt de ſubſtantia proceſ-
ſus,& idem Abb. in c. cum dile-
ctus.in iij.not.de fid.inſt. vbi di-
cit qđ eſt de iuſtitia vnde eius
obmiſſio non vitiat. Verum dicit
ſpeciale eſſe in ſummariis. vt nõ
requiratur in eis concluſio pro
hoc eſt tex.in d.cle. ſæpe. §. ſen-
tentiam. Dicit tamen Card. in d.
cle.ſæpe.§.quia in fi.xix. q. quod
in cauſis ordinariis concluſio eſt
de cõſuetudine vnde ratione cõ-
ſuetudinis tenetur iudex illã fa-
cere. ſed in ſummariis eſt in ele-
ctione

ctione iudicis, an vel illam face-
24 re, vel non. † Et quòd non re-
quiratur concluſio in ſummariis,
habetur in dec.clxxij.conſ.Neap.
& tunc ille primus actus qui ſo-
let fieri poſt concluſionem, habet
vim concluſionis. ita tenet Phil.
Corn.in conſ.ccxxxv.col.iij.in li-
25 tera F.in iij.vol. † Octauò ope-
ratur vt ſi aliquis litigauit per ꝓ-
curatorem poteſt iudex in ſentē-
tia condemnare dominum, & nō
procuratorem, & valet ſententia,
ſecundum Bar.in d.ver. & figura.
in fi.& per hoc eſt correcta in re-
gno diſpoſitio, l.j. C de ſent. quæ
vult non valere ſententiā, in qua
dñs condemnatur, & non procu-
26 rator. † Non operatur, vt iudex
non habeat neceſſe pronunciare
ſuper emergenti, ſeu incidēti, ſed
poteſt incidēs decidere ſimul cū
principali. & non eſt neceſſe, ꝙ
ſeparatim ſuper eo pronūciet. ita
dicit Bald. in l. ait prætor. §. per-
mittitur. ver. tem not.ff. de min.
27 † Decimò operatur, vt ſi lata
fuerit ſententia pro habente non
citato, valet ſententia, & poteſt
per habentem ratificari, ſecundū
Bar.in d.verſ.figura in fin. quem
in hoc ſequitur Alex.in l.furioſè.
col.ij.ff.de re iu. & Pet.de Anch.
in d.cle.ſæpe, & per hoc eſt cor-
rectum in regno illud, quod te-
net glo.in l. ea quæ. C.quomodo
& quando iud.& gl.in d.l. furio-
ſo, & ibi Alex.& doct.vbi dicunt,
quòd non valet ſententia lata in
fauorem abſentis non citati.
28 † Vndecimò operatur, vt iudex
etiam ad inſtantiam partis poſſit
interrogare principalem.& teſtes
poſt concluſum in cauſa gloſſ.eſt
ſingularis in d.cle.ſępe in ver.in-
terrogabit. Pro veritate tamē iſti*
dictis, quia eſt valde notandum &

quotidianū, videamus quod ob-
ſeruatur in ordinariis, & poſtea
qd in ſummariis. Et primo in or-
dinariis reperio.Spec.in tit.depo-
ſitio, §.iiij. verſ.quædā tamen di-
xerunt, & verſ.ſed ſi ante, & ibi
Io.An.in addit.in ver.interrogare
vbi tenet, quod iudex ex officio,
non ad inſtantiam partis, poteſt
partes interrogare ſuper declara-
tione antiquorū c. & ſic ſuper iā
actitatis nō autem ſuper nouo c.
& hoc etiā poſt concluſionem in
cauſa vbicunque, æquum vide-
bitur per l.vbicunq;. ff. de inter.
act.idem tenet Lud.Rom.in conſ.
xx.in fin. ſed ſimpliciter loquitur
non limitando ſe ad declarationē
retro actitatorum.ſed Innoc.in c.
cum Ioan.de fid.inſtr.dicit idem,
quod Spec. ſ. ꝙ tantum declara-
tionem retro actitatorum poteſt
iudex ex officio interrogare: quē
in hoc ſequitur Lud.R.in l.iiij.§.
hoc autem iudicium, ff. de dam.
infect.& Bal.in l per hanc, col.ij.
verſ.dicit Spe. .&c.C.de temp.ap
pel.hanc op n.tenet Fel.in d.c.cū
Ioā.col.v vbi dicit quod iſta opi.
eſt in practica ſubſtentabilior pro
pter auctoritatem Inno. & Felin.
in c. j. col.ij. de iud. Tamen alia
opi ſequens dicit ꝙ eſt ęquior.ſ.
quod indiſtinctè poſſit interroga
re ſuper nouo cap. ad fundādam
intentionem partis ad priuatam
vtilitatem. & hanc ſecūdam opi.
tenet Alex.in d.§. hoc autem iu-
dicium.col.iiij.ſequendo Ant. de
But.in c. cum cauſam.de iur. cal.
hanc etiam opi. tenet ſimpliciter
Abb.in d.c.cum Ioā. col.iij. verſ.
not.& tene menti, &c.& Bald.in
l.ſi a curatorib.col.fi. ver.itē pro-
pter aliud.&c.C. de accuſ. & iſta
ſecunda opi. videtur magis com-
munis.ſ. vt etiam ad fundandam
inten

intentionem actoris poſſit iudex
ex officio partes interrogare poſt
concluſionē in cauſa indiſtinctè,
non autem ad petitionem partis,
quā opi.tenet Alex.in d.§.hoc au
tem iudicium,col.iiij.& Ioan. de
Ana.in c. ad petitionem, col. iij.
ff.de accuſ.& hoc vbicunque ſibi
æquum viſum fuerit,per d.l.vbi-
29 cunq;.ff.de interrog.act. †Quod
corroboratur ex eo,quod in ſimi
li dicimus de iuramento ſupple-
torio,quod non poteſt deferri ad
petitionē partis poſt cōcluſum in
cauſa,niſi fuerit petitū ante con-
cluſionem, & tamen iudex ex of
ficio poteſt illud differre, etiam
poſt concluſionem, nemine illud
petente, vbicunque ſibi æquum
viſum fuerit: ſecundum Alex. in
conſ.liiij.col.fi.in j.vol.& Bald.in
d.l.ſi accuſatoribus.col.fi. ver.itē
poſſet,&c. C.de accuſ.de qua ma
teria vide plenè Iaſ.in l.admonē-
di.in rep.col.cliiij.& ſeq.ff.de iu-
30 reiur. † Prædicta autem proce-
dunt in cauſis ordinariis. verum
in ſummariis, hoc eſt plus: quia
poteſt iudex poſt concluſionem
interrogare partes, & teſtes non
ſolum ex officio,verum etiam ad
partis inſtantiam,per illam gl.in
cle.ſæpe. in ver. interrogabit; ita
tenet Car.in d.cl.ſæpe.§.& quia,
in iiij.oppo.& Fel.in d.c. cū Ioā.
col.v.de fi.inſt. & ibi etiam Abb.
in iiij.col.ver. no. & tene menti,
&c.& Fel.in c.cum dilectus, col.
iij.verſ.ſeptimò limit. &c. eo.tit.
& Lud.Ro.in conſ.clxxj col.v.&
Fel.in c.inquiſitionis. §. ad peti-
tionem.col.v.de accu.Vnde quia
in regno cauſæ ciuiles ſunt ſum-
mariæ, ceſſat illa difficuitas, verū
iudex poſſit interrogare ad inſtā
tiam partis: quia eſt expeditum,
31 quòd ſic per prædicta. † Addo
tamen quòd in omnib.caſibus, in
quibus ſupra dixi iudicem poſſe
ex officio interrogare, debet hoc
intelligi, ſi vult:nam non poteſt
compelli ad hoc: nec facit litem
ſuam,ſi non interrogat,quia poſ-
ſet dicere: quod non ſubeſt æqui
tas.Ita tenet Barb.in addi.ad Ab.
in d.c.cū Ioan.in addi. quæ inci-
pit,De hoc vide.&c.circa ſi per l.
non quidquid.ff.de iu.& per hęc
habemus expeditam materiā pri
32 mæ clauſulæ. † Secūdò,quæro,
quid importat illa clauſula, ſola
facti veritate inſpecta. de qua lo-
quitur c. regni deteſtantes. Dicit
Anto de Butr. in c.ij de iura.cal.
quòd iſta clauſula plus importat,
quam omnes illę clauſulæ ſum-
mariæ, ſimpliciter & de plano,ſi-
ne ſtrepitu, & figura iudicij.&c.
Adeo quòd cenſentur ſublatæ o-
mnes ſolennitates iuris poſitiui,
idem tenet Fel.in c.olim col. pe.
de accuſ. in tantum, quòd dicit
pulchrè Franc. de Aret.in c.dile-
cti.col.iij.de iud. per iſtam clauſu
lam iudex poteſt procedere, vt
Deus, qui ſoli veritati innititur,
& illud dictum Ant.de But.ſequi
tur Alex.in conſ.vj.col.ij.in prin.
in iij. vol. vnde ſequitur ex hoc,
quòd dicta clauſula importat o-
mnia illa,quæ importat clauſula,
ſine figura iudicij,& ſi omnes illi
vndecim effectus, quos ſupra re-
tuli,includuntur ſub iſta clauſu-
la idem declarat Iaſ.in l.iuſt. col.
33 j.ff.de iuſt.& iur. † Duodecimò
operatur aliud, quia per dictam
clauſulam poteſt ferri ſententia
non conformis libello, & ſic ſu-
per aliis quàm ſuper petitis, ſe-
cundum Iaſ.in l. vinum.col. xvij.
ff.ſi cer.pet. licet per alias clauſu-
las hoc nō eſſet prouiſum, vt ꝓ-
batur in d.clem.ſæpe.§.verum.de
verb.

verb. ſig. ibi, iuxta petitionis for-
mam, &c. & per hoc patet corre-
ctam eſſe in regno, l. vt fundus.
Lanſ. in d. cl. ſæpe. col. antepe. quã
correctionẽ intellige ſolum, quo
ad regulam, quæ ſumitur ex illis
legibus. ſ. quòd ſententia debet
34 eſſe conformis libello. † Deci-
motertiò operatur, vt iudex poſ-
ſit adhibere fidem teſtibus aſſi-
gnantibus cauſam veriſimilem, li
cet de iure non concludendam,
ſecundum Fran. de Aret. in l. eum
qui §. fil. in ij. no. ff. de acq. her. Itẽ
poteſt admittere teſtes infames,
& alios de iure ciu. reprobatos,
ſec. Abb. in c. dilecti. col. ij. in fi. &
ibi etiam Fel. de iud. & Bart. in l.
filiusfamilias. col. ij. ff. de don. vbi
idẽ dicit de teſtibus non iuratis.
35 † Decimoquartò operatur, qđ
iudex poteſt ferre ſententiam diſ
finitiuam ſtando, & ſi abſque eo
quod ſedeat pro tribunali, quia
hoc etiam operantur aliæ clauſu-
læ, de quibus ſuprà, vt eſt text. in
d. cl. ſæpe. §. ſententiã, ergo à for-
tiori iſta clauſula, quę eſt maioris
importantiæ, & per hoc patet in
regno eſſe correctum §. ſedebũt.
in auth. de iud. & c. fi. in fi. de reg.
36 iur. lib. vj. † Decimoquintò ope
ratur, quòd poteſt procedi ad diſ
finitiuam ſententiam contra con
tumacem etiam lite non conte-
ſtata, ſecũdum Fel. in c. olim. col.
pen. de accuſ. & per hoc eſt cor-
rectus in regno, §. ſi verò etiam
quidã iurent. in auth. de exhi. reis
ibi iudice aliquid facere non va-
lente, &c. In eo, quòd vult iudi-
cem non poſſe procedere ad diſ-
finitiuam ſententiã lite non con-
teſtata, & habetur in l. properan-
dum, & §. ſi quidẽ. & §. ſeq. C. de
iudi. in toto tit. extra vt lite non
conteſt. & per Soc. in conſ. xlvij.
37 col. j. in iiij. vol. † An autẽ poſ
ſit fieri ſententia ſine ſcriptura in
cauſis ſummariis? Dic ꝙ nõ, quia
ita requiritur ſcriptura in ſumma
riis, ſicut in ordinariis, ſecundum
Abb. in c. Albericus. in j. oppoſ. &
ibi etiam Fel. in prin. de teſt. & in
ſpecie dicit Franc. de Are. in d. c.
Alb. col. ij. ver. ex quibus patet,
&c. ꝙ vbi proceditur ſine figura
iudicij, debet ferri ſententia in
ſcriptis, per ea quæ habentur in
cl. diſpendioſam. de iud. Et prædi-
cta ad ea, quæ dicam infrà in vlt.
38 par. in verſ. ſententia. † Item in
cauſis quãuis ſummariis ſemper
requiritur legitimatio, perſonarũ,
ſicut in ordinariis ſecundũ Lanſ.
in d. cl. ſæpe. in ver. & ſig. col. j. cir.
fi. & Iaſ. in rub. C. qui adm. col. j.
& Alexand. in l. iud. C. de iud.
39 † Vnum tamen eſt ſcribendum
pro complemento huius clauſu-
læ, ſola facti veritate ĩſpecta. Quia
intelligi debet de veritate, cui ius
patrocinatur. vnde vigore iſtius
clauſulæ non poſſet iudex oriri
facere actionem ex pacto nudo,
licet veritas ſit, quòd factum fue
rit nudũ ita tenet Bal. in l. nemo.
40 C. de ſen. † Itẽ, vbicunq; cauſa
principalis eſt ſummaria, oes arti
culi illius cauſæ debẽt ſummarie
expediri: ita dicit Bar. in extraua.
ad repr. in ver. ſummariè. col. iij. &
Iaſ. in ru. C. qui adm. col. j. in fin.
41 † Cognoſcitur autẽ cauſa ſum-
maria ab ordinaria, qñ tractatur
ſine ordine iudiciario, vt quia nõ
interuenit libellus, nec litis con-
teſtatio. vel quia incip. à princ. de
ſoluẽdo, ſicut cauſę executiuę ita
declarat Pau. de Ca. in cõſ. xlviij.
col. j. in ij. vo. & ſic hucuſq; hẽm⁹
plenè diſcuſſum primũ modũ di-
cendi cauſam ſummariã. Secũdò
42 † pricipaliter dicitur cã ſũmaria
quęlibet

quælibet cauſa eccleſiaſtica, vbi agitur de electione, præbenda, canonicatu, vel alio beneficio eccleſiaſtico. nam in huiuſmodi cauſis proceditur ſummariè, & ſine figura iudicij tex. eſt in cle. diſpendioſam. de iu. & ibi Card. in xxxj. q. Quod tamen intellige, quando agitur de titulo beneficij, vt quia ſunt duo, qui litigant ad inuicē de collatione ſibi facta, ſecus ſi ageretur de proprietate eccleſiæ, vt quia epiſcopus vult vnire aliquam eccleſiam ſuæ diœceſi, vel dicat ſe habere tale ius in tali eccleſia, iſta. n non dicitur cauſa de beneficio eccleſiaſtico ſed de proprietate eccleſiæ vel iuris tunc talis cauſa debet ordinariè tractari, ſecundum Card. in d. cle. diſpendioſam. in viij. q. & Bald. in l. cum ſeruum ver. item ſi agereretur. C. de ſer. fugit. & de iſta differentia inter titulum, & proprietatem eccleſiæ. vide gl. in c. cū qui. in verſ. vitioſus. de eo qui mit. in poſ. lib. vj. & gl. in c. contingit. in glo. magna. verſ. ſed nunquid. de dol. & contu. & ibi Abb. in iij. col. in fi. & gl. & doct. in c. cura. de iu. pat.

41 † Tertiò dicitur cauſa ſummaria, quælibet cauſa poſſeſſorij l. momentaneæ. & ibi Bar. C. vnde vi. nam cauſa poſſeſſorij, dicitur minima, & ſufficiunt in ea ſemiplenę probationes, ex quo pręiudicium poteſt reparari in petitorio ita tenet Phil. Dec. in conſil. xxviij. col. ij. & in conſ. lvj. col. j. & quòd ſit cauſa ſummaria, tenet Bart. in extrau. ad rep. in ver. ſummariè. col. ij. & Alex. in conſ. lx. col. j. in v. vol. dicit tamen Bar. in d. verſ. ſummariè, quòd in poſſeſſorio requiruntur plenę probationes, quod quomodo intelligatur, vide Bartol. in l. j. col. fin. C. quorū bon. In eo, tamen, quòd ſuprà dicitur, quòd cauſa poſſeſſorij eſt minima, & leuis præiudicij. reperio multas deciſiones contrarias, ſcilicet, quòd imo eſt magni præiudicij: quia magnum eſt commodum poſſeſsionis. ita dicit Bal. in l. cōſentaneum, in vl. no. C. quo. & quand. iud. & glo. in §. retinendæ. inſt. de inter. & Ab. in c. conſultationib. 9. circa fin. de offi. deleg. vbi pulchrè dicit, quòd magnum eſt commodum poſſeſſionis: quia releuat ab onere probandi dominium, quòd eſt difficilis probationis, & ibi plus dicit Abb. quòd in cauſa poſſeſſorij requiritur ordo iuris: & ipſum ſequitur ibi Fel. in fi. col. quæ verba videntur cōtrariari prædictis: quia ſi requiritur ordo iuris, non videtur ꝙ ſit cauſa ſummaria. & dicit Bart. in l. naturaliter, §. nihil cōe. col. pen. ff. de acq. poſſ. ꝙ falſum eſt, ꝙ cauſa poſſeſsionis ſit vilis. In iſta varietate puto concordari poſſe iſtas opi. Nam quędam eſt cauſa poſſeſſorij, quæ eſt modici momenti, quæ poteſt de facili reparari in petitorio, & iſta dicitur cauſa vilis, & modici pręiudicij, & in iſta ſufficerēt ſemiplenæ probationes. Poteſt poni exēplum in poſſeſsione Carboniana, prout declarat Bart. in l. iij. §. cauſę. ff. de Carb. ædi. Similiter in interdicto, quorum bonorum, quod eſt modici pręiudicij: vnde ſufficiunt ſemiplenæ probationes, ſecundum Bart. in l. j. col. fin. C. quorum bo. Idem in poſſeſsione, quæ datur ventris nomine. l. j. §. ſi ea. & ibi Bart. ff. de ven. in poſ. mit. facit l. iij. §. ſciendum, & ibi gloſ. ff. ad exh. Quædam eſt cauſa poſſeſſorij, quæ parat plenum præiudiciū, quæ non eſt reparabilis per

petito

petitorium, vel quia eſt impoſſibilis probationis, & iſta dicitur cauſa magna, & magni præiudicij, & in hac requiritur ordo iuris, & plena probatio. ita procedat opi. Abb. & ſequacium, in d. c. cōſultationibus, & quod habetur in decis. ccclxiij. conſilij Neapolitani.

ADDITIO. Domini auctoris dictis hic addo plenè cumulata per d. L. d. go. In reg. Cance. in reg. de non tolle. iu quæſito in v. q vbi proponit pulchram quęſtionem, ſi regula cancellariæ de non tollendo iure quæſito vendicet ſibi locum in poſſeſſione? & relatis pluribus tandem dicit quod ſic: quia id quod dicitur ꝙ poſſeſſio eſt modici præiudicij habet locum in momentanea. & inſtrumentali poſſeſſione: at ſecus in poſſeſſione plena, ſucceſſiua, & effectuali quia talis poſſeſſio eſt maximi momenti: & illam perdere eſt damnum ſentire. item addo Capici. in decis. lv. incip In cauſa mag. Pauli Brancatij, vbi habetur quòd tunc poſſeſſorium eſt modici præiudicij quando eſt præparatorium ad iudicium poſſeſſorium ordinariū, (vt quādo tractatur quis debeat poſſidere pendente lite) quòd ſecus eſt quando tractatur de poſſeſſorio ordinario quia eſt maximi momenti. Petrus Follerius V. I. D.

44 † Illam concordiam opi. confirmo optimo ſimili. nam licet alia ſit in iure regula, ꝙ à ſentētia lata ſuper poſſeſſorio non appelletur l j. & ibi Bald & doc. C ſi de momen. poſ fue. appel. tamen quū poſſeſſoriū eſſet magni præiudicij, adeo ꝙ non eſſet reparabile per petitorium, tunc bene poteſt appellari, ſicut in petit. ita tenet Bar in l ij. col. ij. verſi. quæro quæ eſt ratio, &c. ff. de appel. recip. & Bal. in l. ij. col. fi. verſ vlt. C. de epiſco. aud. intelligitur ergo illud in poſſ. ſſorio momentaneo & leuis præiudicij, quia in eo non appellatur, quod tamen procedit de iure ciuili, per d. l. j. ſed de iure canonico, ſecus, quia appellatur ab omni poſſeſſorio, vt eſt tex. & ibi Card. in ij col. in j. oppoſi. in cl. j. de ſequeſt poſ. & fruct. & gl. in c. eū ad ſedē. in gl pe. in fi. de re. ſp.

ADDITIO. Adde Bald. in conſ. ccx. in v. parte, & conſ. 131. in j. parte, & conſ 153 j. parte. & cōſ 330. prima par. & an à mixto poſſeſſorio poſſit appellari? Vide eundem in conſil. 230. in prima parte, & conſ. 331. i par. & conſi. 369. prima par. & conſ 217. in 2. parte. & conſ. 366. 3. par. & Soci. in conſ. 290. col. 2 verſi. primum quali. 2. lib. & Petr. Phili. Corn. cōſ. x. num. 1. in 4. lib. & vide quę dixi in prac. cau. crim. in frag. par. in tit. de violentiis circa poſſeſ. in fine. Pet. Fol. V. I. D.

45 † Dicit tamen notanter Ang. in conſ. 46. quod licèt aliàs ab interlocutoria non appellatur de iure ciuili, tamen ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, poteſt appellari licet non poſſit appellari à diffinitiua, & eſt ratio, quia eius grauamen nō poteſt reparari per appellationem à diffinitiua, ex quo à diffinitiua nō appellatur, ſecundum eum

46 † Secundo, iſtam concordiam confirmo per notabilem doct. Bartol. in l. j. §. fin. co j. ff. de præt. ſtipul. vbi ponit regulam generalem, per quam decidi tur tota hæc materia, nam quando aliqua cauſa eſt ſummaria, vt quia lex mādat procedi in ea ſumma-

tim diſtinguitur. Aut parat plenum præiudicium, & tunc requiruntur plenè probationes, ſed dicitur ſummaria quo ad al q ias ſolennitates iudicioru. Si vero non parat plenum præiudiciu, & tunc non requiruntur plenæ probationes, & ſic eſt ſummaria quo ad ſolennitates, & quo ad probationes. Idem tenent Bar. Bald. Alex. & Iaſ. in l. md. C. de iud. & Bart. in l. iiij. § cauſæ in fi. ff de Carbo. edict. vbi dicit quòd in primo caſu dicitur cauſa ſummaria ex eo quia dantur breuiores dilationes. Idem tenet Bart. in l. ſi quis à liberis §. ſi quis ex his ff de liber. agnoſ. & Abb. in c. dudum. el ij. col viij. verſi. in gl. in ver. irritantur, &c de elect. & Feli. in c. veniens. el j col vj. de teſt. illud ergo quod dicit Abb in d. c. conſultationibus circa fin. de offi. dele. quòd in poſſeſſoriis requiritur ordo iuris poteſt intelligi, quando eſt tale poſſeſſorium, in quo ſententia parat plenum præiudiciu, & ponit ius finale in cauſa ita tenet Bar. in extrauag. ad reprimẽdam. in ver. ſummariè. poſt princ. & cum iſta declaratione poſſunt

47 dictæ opin. concordari. †Vnum tamen ſcias pro cõplemento huius materiæ, quòd licet cauſa poſſeſſorij ſit ſummaria, in qua admittitur libellus generalis: prout dixi ſuprà in princ. huius diſtinctionis, tamen quando ſumus in poſſeſſorio retinẽdæ, in quo agẽs narrat in libello ſe fuiſſe turbatum, vel ſe turbari: tenetur ad petitionem rei conuenti declarare modum turbationis: aliàs non procedit libellus ſecundum Bal. in l. ordinarij. col p. n. verſi. item quæro, nunq. d, &c. C. de rei vẽ. & idem Bal. in ſua diſput. quæ incipit, Accuſatus de vi turbatiua, in vlt. char. & Bald. in c. licet cauſam. col. pen in fi. ver. opponatur ille, qui intentat, &c. de probat. & Alex. in conſ. lxxj. in j col. in iij.

48 vol. † Quartò dicitur ſummaria, quælibet cauſa, quę ventilatur in curia mercatorum, in qua proceditur de mera æquitate, omiſſis ſolennitatibus, & apicibus iuris, vt not. Bar. in l. ſi de iuſſor. § quædam. & in l. Quintus ff. mand. & Bald in l. ſi pro ea col. pe. C mãd. & Iaſ. in l. iuriſgentium, §. ſed cũ nulla. col. iij. ff. de pact. & Bald. in conſ. cccc col. pe. & cõſ. cccclxvj. col. ij. in ij. vol. & Soc. in conſ. lxv. col fin. in iiij. vol. & in hoc æquiparatur curia mercatorum, curiæ eccleſiaſticæ, vbi proceditur de æquitate canonica quod patet, quia de æquitate canonica ex pacto nudo oritur actio: vt habetur in c. j. de pac. & not. plenè Iaſ. in d. § ſed cum nulla, & ſimiliter in curia mercatorum agitur ex pacto nudo, ſecundum Bar. in d. l. Quintus & Bald. in d. l. ſi pro ea. hinc dicit Spec. in tit. de cõp. iud. §. j. verſi. xxviij quod merca-

49 tores dicuntur de facto ecc. † Et per hanc ſimilitudinem poſſet inferti, quòd in curia mercatorum cõfeſsio extraiudicialis facta parte abſente, facit plenam probationem, contra communem regulã, & ratio eſt, quia de æquitate canonica facit plenam probationẽ, ſecundũ Franc. de Aret in conſ. xl incip excellẽtiſsime, &c col. j. & conſ. lxiij. col. j. & doct. in c. ſi cautio. de ſi. inſt. Et prędicta ſunt notanda in iſtis curiis nundinarum, quia ſunt curiæ mercatorũ, & in eis proceditur ſummariè vnde poteſt dici in eis habere locum id, quod ſuprà dictum eſt.

ADDITIO. Quia video do
minum auctorem incidenter hic
aliqua dicere de curia Nundina-
rum,quæ eſt curia mercatorum,
& alias compilaueram Praxim
(quam Nundinarum vocabam)
in qua de modo & forma practi-
candi in curiis mercatorum latè
diſſerui, congruum mihi viſum
fuit eam in hoc opere Do. Rob.
addere in locis opportunis,& cō
gruentibus, quare duas primas
partes ipſius nūdinariepraxis hic
addendas cenſui, cū hiccongrue
re videantur,cęteras verò in aliis
locis vbi magis conuenire vide-
buntur addam: ſunt hæ duæ par-
tes prædictæ,videlicet,prima qui
dicantur mercatores? quæ ſunt
nundinæ;quæ mercata? qualiter
& fierant? ſecunda qui conueniri
poſſint coram iudice mercatorū,
& pro quibus cauſis, & qualiter
conueniantur: & de modo practi
candi in curia mercatorum,qua-
re Nundinariam praxim edocere
pro viribus, quam iuris veterum
& recentiorum interpretū nul-
lus dum in medium attulit (vt
videre potui) ad communem le-
gentium vtilitatem,& mei ipſius
eruditionem volentes,primā ip-
ſius in ordine partem aſſumens,
pertinere conſentaneumve vniqui
que videri procalam eſſe pote-
rit,ſi eorum quę principaliter hic
pertractāda veniunt,quidditatem
50 quam primū diſſeramus.†Quo-
circa illud magni pendendum
non ab re eſſe duximus, nundi-
nas, & mercata ad imparia legi-
bus iudicari. Nundinæ enim il-
lę proprius dici poſſunt,quę ſunt
affidatæ notabiles, & in priuile-
gia conceſſæ,& quæ nullibi pro-
pria liquidē auctoritate celebra
ri queūt,ſed ex principis permiſ-
ſu tantum. At mercata illa dicun
tur,quæ vbique ad libitum,nullo
principis permiſſu præcedere paſ
ſim celebrari videmus,conſiſtūt-
que in facto,& per præconē affi-
data minimè ſunt. De quibus ſi-
quidem concinit tex. in auth. vt
non fiant pign. (vt eſt videre de
mercato terræ S Seuerini ſemel
in hebdomada ſingulis ſabbatis
(talia enim non habent nundi-
narum priuilegia, hinc enim pro
debitis haud tuta ſunt,ſicut ſunt
nundinæ)quæ ſunt tutæ pro de-
bitis gabellis in acceſſu,& receſ-
ſu,& pro mora, licet bānitis etiā
ſi iniuſtè banniti extitiſſent,non
ſint tutæ. teſte & auct Bal.in l.j.
C.de nund.& merc. & ante eum
Bar.in l j.ad l. Iul.ma.& in l.rele-
51 gati.ff.de pœ.& ibi Alex. †Nun
dinæ enim à nono die dictę ſunt
quaſi nouendinæ: inſtitutæ autē
eo conſilio perhibentur,vt ruſti-
ci octo diebus in agris eſſent, &
nono die repeterent vrbem, ad
mercatum,legū accipiendarū cau
ſa,& vt ſcita atque conſulta fre-
quentiore populo referrentur,&
trinundino propoſita à ſingulis
atque vniuerſis facile noſcerētur:
vnde etiam mos tractus,vt leges
trinundino die apud Athen.pro-
mulgarentur. Cicer. contra Rul.
pro lege agra. Illi Capuam,nun-
dinas ruſtic. horreum Campani
agri eſſe voluerant. Colum. lib.
11.c.j.villicus nō vrbē,nō nullas
nundinas niſi vēdendæ, aut emē
dæ rei neceſſariæ cauſa frequēta
uerint:mercatū autē idē quod mercā
di actus.Plau.in moſt. ædes filius
tuus emit:ædes? Tr.ædes te eu
ge Philolaces patriſſat,& iam ho
mo in mercatū auortitur. Aliquā
do etiam pro loco accipitur, ad
quē mercatores emēdi vēdēdiq;

gratiā conueniunt, quem etiam appellamus emporium, vel forū. Cic. libr. 1. Offic. Quo cùm, tanquam ad mercatum bonorum artium profectus ſis, inane reddire turpiſſimum eſt. Item aliquando mercatū accipitur pro ipſo tempore, quo negociatores ad emendum & vendēdum conueniunt,
52 hoc eſt pro ipſis nundinis. † Sicque nundinę, & mercatum nonnunquam idem ſunt (impropriè tamen) Videmus etenim nundinas appellari mercatum, & mercatum nundinas: proprius tamen ad imparia iudicantur: (vt ſuprà
53 differui) † Nundinę etiam dictę ſunt, à Nundina Romanorū Dea, à nono die naſcentium dicta, qui & luſtricus dicitur: erat autem luſtricus dies quo infantes luſtrabantur: is autem erat in maſculis nonus dies: in puellis verò octauus: ſecundum Macr. lib. 1. Satur.
54 c. 16. † Nec te moueat id quod reſcribitur in l. vnica. C. de nund. ibi in illis verbis (qui exercendorum mercatuum, aut nundinarū licentiam) & ſic videtur innuere quòd & mercata, & nūdinæ principis reſcripto celebrantur, & pari etiam priuilegio immunitatis decorantur, quia etſi id prima facie innuatur, non eſt quin nō remaneat differentia, de qua ſuprà in genere, & in dubio, eſt tamen bene verū, quòd ſunt aliqua mercata, quæ licet non ſint ſolennia, & notabilia, ſunt tamen obtenta, & impetrata veterum indulto, & principis auctoritate, cum immunitatibus & prærogatiuis, & de illis ibi differitur, & tunc rediguntur ad inſtar nundinarū: vel verba (mercatuum) ibi accipiuntur tanquam genus, & nundinæ tanquam ſpecies (vt fieri pluries ab ſolet) vt in rubr. C. de ſer. & aqu.
55 latius habetur. † Sunt quoque & nundinæ atque mercata hominibus, & populis admodum vtilia atque neceſſaria, & conſequenter mercatores, quorū opera & traficu ipſæ nundinæ fiunt, perutiles adeo quidem, vt Plato, ſummæ prudentiæ & auctoritatis, cùm inſtitueret quemadmodum ciuitas bene ac beatè habitari poſſit, in primis ipſos mercatores neceſſarios eſſe dixit, ſic inquiens. Pluribus agricolis aliis artificibus ac miniſtris opus eſt, qui importent, & exportent ſingula. Sunt autē mercatores. Cui concinens Bald. in rub. extrà, de cl. pere. merc. inquit, eſt amica populis, quia mundus non poteſt ſine mercatoribus viuere, & propterea licet leges (vt ille ſubdit) nulla illis concedant priuilegia in corpore iuris clauſa, principes tamen ſæpiſſimè plures eis tribuunt immunitates atque exem-
56 ptiones. † Hinc non extra rem incidere eſt in illam q. an mercatura ſit ars ſordida an honeſta, & an nobilitati deroget? in qua prima ſiquidem facie nō abſurdum eſſe videbitur dicere, non ſordidam, ſed honeſtam. & à nobilitate haud deuiam reputandam fore, cui quidem opinioni adſtipulatur ſententia Caliſtr. in l. eos. ff. de dec. inquit enim, mercatores non prohiberi decurionatū, vel aliquem honorē ſua patria exercere: nec enim infames ſunt, neque eos, vt ſubdit, tanquam viles perſonas oportet negligi: hinc Solon, qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem, cum eſſet admodum iuuenis, & eius pater ad beneficentiam propenſus, patrimonium

nium imminuiſſet, ad mercaturã
ſe contulit, non tam lucri cupidi
tate impulſus, quàm periclitãdi,
videndique, ſicut retulit Plut. in
vita illius : qui & illud ſubdit ex
Heſiodi ſententiam, temporibus
illis nullum opus ignominię fuiſ
ſe, nec vllum artium delectum at
que diſcrimen. Mercatura verò,
ad barbarorum neceſſitudines,
comparandáſque regũ amicitias
plurimum valere putabatur, ex
eaque homines multarum & ma
ximarum vrbium extitiſſe, vt Maſ
ſalias primus, qui à Celtis iuxta
Heridanum (lege Rhodanum) ma
xime obſeruatur. Thaletem quo
que mathemaricum, & Hipp. ex-
ercuiſſe mercaturam aſſerunt Pla
toni etiã olei in Aegypto expor-
tationem peregrinationis viaticũ
ſuppetiſſe: hinc etiam ſi verũ ſcri
bit Suet. Veſp. Imperator non ſo-
lum ante imperium ad mangoni
cos quæſtus ſubſtinendæ dignita
tis cauſa deſcendit, ſed, & adepto
imperio negociationes alias pro
palam exercuit : quædam tamen
emendo, vt pluris diſtraheret per
tinax Item aliter Romanorũ im-
perator mercaturas exercere per
homines ſuos: nõ aliter quàm pri
uatus ſolebat, vt ſcrib. Iulius Cap.
ante hos longo interuallo Tar-
quinius ille Priſcus, non ſolum
mercatore genitus erat, & merca
tor ipſe extiterat, multáſque pe-
cunias è mercatura congeſſerat,
vt ſcriptum reliquit Dion. libr. iij.
pleroſque etiam alios, & impera-
tores, & reges, & ſummæ ſapien-
tię viros, legitur mercaturas exer
cuiſſe, quo nõ abſurdè inferri po
terit concluſio de qua ſuprà : ſed
ne à noſtratibus legibus deuie-
mus, legito quę reſcripſerũt Imp.
Theod. & Hon. aa. Theod. præfe-
cto prętorio, in l. nobiliores. C. de
com. & mer. vbi inter cætera ſta-
tuerunt nobiles natalibus, & ho-
norum luce cõſpicuos, mercimo-
nia exercere minimè poſſe: notat
que ibi Bal. quòd qui exercet ar-
tes mechanicas (tanquam merca
tura ars ſit mechanica) nõ poteſt
eſſe nobilis. accedat prędictis tex.
in l. ne quis. C. de dig. li. 12 quod
negociatores aliique huiuſcemo
di, dignitatem aſſequi non poſ-
ſunt, & à iam adepta repelluntur
Vbi & Luc. de Pen. hos dicit eſſe
ſordidos. eſt etiam tex. in l. humi
lem. C. de inceſt. nupt. qui inter
humiles & abiectas perſonas eã
annumerat, quæ mercimoniis pu
blicè præfuit. Quæ quidem ita de
mum procedere ſcito, niſi mos re
gionis, qui haud dubiè ſeruãdus
eſt, induceret aliud, vti apud Ve-
netos, & Ianuenſes nobiles quo
que mercaturam exercent citra
vituperium, & nobilitatis detri-
mentum, ſicuti retulit Pogius, in
ſuo lib. de nobilitate, & è noſtris
Cæpol. in materia nobilitatis in
xviij. opin. Item mercatura tunc
nobilitati derogat, quando per ſe
quis eam exercet, ſecus ſi per a-
lios, de quo quidem articulo latè
diſſeruit Tiraq in tract. nobilita.
57 cap. 33 per totum. † Nec incon-
ueniens eſſe puto, & illud ſubne
ctere, quiſnam dicatur mercator?
in quo ille verax iuris antiſtes
Bar. à Saxo Fer. in l. leg. ſeruis. ff.
de leg. iij. quem & alij ibi ſequun
tur, inquit. illos dici mercatores,
qui quæſtuariam negociationem
faciunt, intelligendo tamen de
illis, qui non vnicum actum mer
candi exercent, ſed aſsiduè mer-
cantur & nundinãtur (quia cum
iſta nomina verbalia videlicet:
mercator, & negociator, quę ſunt

ſignificatiua alicuius officij, quod quis aſſeruit propria auctoritate non verificentur ex vnico actu, ſed requirant aſsiduitatem. vt eſt tex. in l. j § j ff de trib.) haud dici poteſt ex vnico actu mercandi, dicatur mercator, ſecundum eun dē Bar. in l. mariti. §. j ff. de adult. & in j. conſtit fforum. & in d. l. le gatis & in rub C. de conſt. pec. & ibi Bal. in fi. & in tract. de merca. & in conſil. 494. in j. lib. num. 2. alibi etiam in c. eiiciens. lxxxviij. diſtinct. Fertur mercatorē eum eſſe, qui rem comparat vt inte- gram, & immutatam vendendo lucretur. Et nouiſsimè vide in hoc Benu. ſtrac. in tract. de merc. in princ. qui multa verba effudit, & poſt multa diffiniendo quis di catur mercator, longam ponit dif finitionem, ferè totam materiam mercatorum complectentē, quod quidem proculdubio neceſſariā minimè videbatur. hac etenim ra tione improbata fuit diffinitio Iac. de Are. in l. j ff. de acq. poſſeſ. (Dum quid ſit poſſeſsio diffini- ret) eum nec expediens videre- tur, vt diffinitio omnia compre- henderet, ſicque totā materiam diffiniti declarare, vt refert Herc. in l. j ff. de acq. poſſeſ. num 34. in fi. Nec neceſſarium videri pote- rit id quod in ea ſua diffinitione adiecit, mercatorē eum dici, qui licitè mercaturam, quæſtuſve ge- rit, quia diffinitum & eius verba ſemper intelligenda ſunt de ha- bilib. argum. l. vt gradatim § ſed ſi lege. ff. de mune & honor. & l. j. iuncta gloſ. C. de ſacroſanct. ec- cleſ. & voluit Hercul. in loco ſu prà citato, numero 51. & ſi rectè Barto. iuris antiſtes perpendatur diffinitio, ſub paucis verbis om- nia comprehendi pro palam vi-

58 deri poterit. † Sed licet ſuprà di-
xerim, mercatorem non cenſen-
dum eum qui vnicum tantū mer
candi actum exercuiſſe conſtite-
rit, non tamen procedere ſcias ſi
præcedit profeſsio, vel matricula
tio: tunc enim ex vnico actu dica
tur quis mercator, non ea ratio-
ne, quia vnicum actum mercandi
exercuit, ſed ea ratione, quia fe-
cit profeſsionem, vel eſt deſcri-
ptus in in matricula. vt bene de-
59 clarant docto ſuprà alleg. † Nec
te lateat, quòd & ſi volumus in-
tueri quæ ſcripta reliquit Bartol.
ille Caſ. docto: Gal. in comment.
conſuet Burg. in titu. des droicts
appar. à gens mariez §. j. rubr iiij.
in tex, ibi: ſi elle n'eſt marchāde.
fol. 181. & vt quis dicatur merca
tor, quinque copulatiuè requiri,
primo quòd ſit deſcriptus in ma
tricula mercatorum, ſecundo ꝙ
exerceat artem: non enim ſuffi-
cit, quòd ſit in matricula deſcri-
ptus, niſi artem exerceat, citat
text. in l. qui ſub prætextu. C. de
teſt. mil. cui quidem aduerſatur
id quod proximo ſuperiori loco
dixeram, cum ſi hæc vera eſſent
parum, aut nihil proficeret deſcri
ptio in matricula, ſed ne æquiuo-
cè hæc ſcripta intelligas. ſcito eū
mercatorem cenſeri, & mercato-
rum priuilegiis gaudere, cuius
matriculatio, vel profeſsio præ
cedit, etiam ſi non conſtiterit ar-
tem exercere ita tamen ſi ex ad-
uerſo non probetur artem deſe-
ruiſſe, vel poſt deſcriptionem
non exercuiſſe, eo etenim caſu
procedunt quæ ſuprà proximè
retuli: ita enim ſentire videtur
Alexand in additio. ad Bartol.
in l. ſemper. §. negoc. ff de iure
immunit. ex ſententia Iac. butri.
in proœ. fforum, & videas Benu.
ſtra.

Stra.in tract de mercat in j.parte.
num.65.in fi. qui & id intrepidè
59 firmare videtur. † Tertiò dicit
requiri, quòd maiorem partē for
tunarum habeat quis in negocia
tione, vt rectè dici poſsit merca-
tor,quod & ante eum voluit Bar.
in l. ſemper. § negociatio, ff. de
iur.immun. & in rubric C.de na-
uic.lib.11 & Alex.in conſ.108.in
iiij lib.Pau.de Caſt.conſi.lxxviij.
ij.col.j lib.& Feli.in proœ.decre.
xv.col.& Franc. Aret. conſ.xxix.
& Gem.in c.j.de vi & hon cleri.
in vi.in quo quidem è recentio-
ribus noſtræ ſubtilis Phil.Dec. in
l.ſer uarios. C.de teſt.nume.16.
abſurdum putat,& procul à ratio
ne dictū Bar.non enim congrue-
re æquitati,& iuri videtur, quòd
is qui longo tempore in mercan
tiis verſatus fuerit, & matricula
tus extiterit priuilegiis mercato
rum non debet gaudere, ea ſola
ratione, quod plus in bonis im-
mobilibus haberet,quàm in mer
cantiis. Item ſi verum eſt merca-
torem dici quem ex ſola matricu
latione, à fortiori autem ſi longo
tempore in mercantiis ſe exer-
cuit. vnde conſonum eſt dicere,
non dici mercatorem, quod ma-
iorem partem ſuarum fortunarū
in mercantiis non habuerit,qua-
re dicit procedere dictum Barto.
in eo qui diuerſas habet qualita-
tes, quæ aliquo reſpectu repugna
rent: tunc enim attenditur illa
qualitas,quę in eo verſatur plus:
arg.l.quæritur.ff.de ſtat homi.vel
intelligi debet,quando eſſet præ
ſumptio fraudis, vt quia quis fin
geret ſe mercatorem, cum non
eſſet. Idem, & antea dixit in c.j.
de iudic. in vlti.lect. in fin.quod
& repetit in l.rogaſti ff.ſi certum
pet. nec credo ab hoc diſſentiiſ-
ſet Bartol. & vtique ſi toruo ocu
lo non inſpiciatur tex. in dicta l.
ſemper. in §. negociatores. & in
§.D.Hadri.in verſic.erant,& alij.
& in §.negociatio ff de iure im-
munit. non abſimilis intentionis
Caliſtratum fore reperietur, cum
poſtea quàm immunitatem nego
ciatoribus, & nauiculariis tribu-
endam eſſe conſtituerat,id proce
dere ita tamen dixit, vt artem na
uiculariorū quis exerceat, & na-
ues habeat, & ampliorem partem
ſubſtantiæ in nauigationibus, &
in negociationibus habuerit, a-
deo vt illud ſemper excuriendū
erit,nunquid effugiendorum mu
nerum cauſa imaginem nauicu-
larij induat, (vt ipſius Caliſt atī
verbis vtar) ſicque vides intelle-
ctum ad verba Barto datum per
Dec.non abeſſe ab ipſius Caliſtra
60 ti ſententia. † Nec prædictis, &
illud abſimile videri po erit, quod
& ſcholares non gaudent priui-
legio ſcholarium, ſi ſtudio mini-
mè vacauerint, ſecundum Bart.
per illum textum in l qui ſub præ
textu, C. de ſacroſanctis eccleſ.
cum ſimilibus:vt tradunt Alexā.
& Modern in l. ſeruiatios, C.de
teſtamen.milit Pro quo facit tex
tus in capitu. cum ex eo. ff de e-
lectionib in ſexto. (ibi literarum
ſtudio inſiſtentes) idemque no-
tat Angel.in l. ex eo ff de teſta-
men mil. quod & not. Panormi-
tanus in capitulo primo , de iud.
vnde latius exordiendo mentem
doctorum in hoc ſic puto diſtin-
guendum , aut quis plures qua-
litates habuerit , quibus aduer-
ſatur mercatura : licet & is mer-
caturam exercuerit, non poteſt,
nec debet mercatorē dici, vt gau
deat priuilegiis cōceſſis mercato
rib.quo ad omnia,ac & prout alij

mercatores gaudere debent, qui
ſoli mercaturæ vacant, bene ta-
men putarem mercatorem dici,
vt gaudeat priuilegiis mercato-
rum quo ad illam mercaturam,
tantum quam gerit, quæ conceſ-
ſa forent ratione ordinis, motus
ex iis quæ not. Domi. in proœm.
vj. in rub; proœ. in fi & in ſimili
not. Bal. in d. l. qui ſub prætextu.
& Bar. in l. maximarum. C. de acc.
mu. li. x. dum inferũt, quòd ſcho-
lares non ſtudentes licet nõ gau
deant priuilegiis ſcholarium con
ceſsis. gaudent tamen priuilegio
ordini conceſſo, & dignitati. dũ-
modo ſint matriculari, ſic ergo di
camus in hoc caſu, cum ratio di-
uerſitatis reddi minimè poterit.
Sed ſi magis verſaretur in merca
tura, quàm in aliis qualitatibus,
licet aduerſantibus, indicabitur
vt mercator, vt potiatur priuile-
giis mercatoribus conceſsis quo
ad omnia, aut quis eſt matricula-
tus vt mercator, & gerit ſe pro
mercatore, ſed in fraudem & fi-
ctè, & tunc nec mercator cenſen
dus eſt, nec dici debet eum poti-
ri debere priuilegiis mercatori-
bus conceſsis, ſic itaque conclu-
dendum eſſe puto. & vide Benu.
ſtrac. in tract. de merc. in j. parte,
num 60. vbi multa verba effudit,
Tandem dicit eſſe tenendũ eum
dici mercatorem, qui ampliorem
ſubſtantiæ partem in mercantiis
minimè habuerit, & pariter poti-
ri debere omnibus priuilegiis à
lege municipali mercatoribus cõ
ceſsis, ſed quidquid ipſe dicat,
non diſſentio ab iis, qui ſuperio-
ri proximo loco retuli, cum &
parum cõcludant intellectus per
eum dati ad l. ſemper. in §. nego-
ciatores. & §. negociatio, quòd
intelligantur de negociatoribus
ad publicam vtilitatem deſtina-
ris, & quando certa forma immu
nitatis tributa eſſet, non autem
de aliis mercatoribus & negocia
toribus, cum & hoc ſit diuinare,
lexque generaliter loquitur, &
ipſius ratio deciſionis non plus
in iis negociatoribus, quàm in
aliis verſatur, & ratio indetermi-
natè & generalis comprehendit
omnem determinationem, quæ
poteſt adaptari ad eam. l. merum
autem §. animaduertendum. &
ibi Bar. in primo not. ff quod me.
cau. quis ergo ſani capitis dicet
rationis eſſe eum dici mercato-
rem, vt gaudeat omnibus priui-
legiis conceſsis mercatoribus,
qui plus verſatur in aliis quali-
tatibus aduerſantibus mercaturæ
quàm in ipſa mercatura, ſeu qui
gerit ſe pro mercatore in fraudẽ
tamen? hercle nullus, ſicque di-
61 cendum eſt vt ſuprà dixi. † Quar
tò, requirendum eſſe dixit, quod
per ſeipſum negociationem exer
ceat, non per factores, & mini-
ſtros. Citat text. & ibi Bart in l. fi.
ff. de exc. tut. & Franc de Aret. in
d. l. ſcri. de cuius tamen veritate
ſe remittit ad dicta per Alex. in l.
diem functo ff de offi. aſſe in quo
quidem puncto latius exordien-
do Phil Dec in l. ſcriniarios. C de
teſt. mili. dicit contrarium tenuiſ
ſe Ioan de Pla. in l fin. C. de com.
rei mil. lib. xij. & ad hoc dicit fa-
cere text. in l. quiſquis cenſibus,
& in l ad ſimilitudinem. C. de e-
piſ. & cler. & in l. neminem. §. ne
tamen. C. de decur lib x & dice-
bat (ſecundum eum) Io. de Plat.
non obſtare text. in d. l. fin. quia
illud officium piſtorum non vi-
detur fauorabile, ideo reſtringi-
tur, quæ ſolutio non ſibi ſatisfa
cit, dicens, quòd imo eſt fauora-
bile,

bile, quia reſpicit alimenta, quæ ſunt fauorabilia, quare ipſe alio modo ſoluit (dicens) quòd vbi cõſideratur, quòd ipſa perſona principalis occupata ſit: ideo habet excuſationem, quæ ratio ceſſat, quando facit per alium. & agitur
62 ibi de fauore pupilli. † Quintò, requirendum eſſe dixit, quod nõ vnicum actum mercãdi exerceat quis, ſed plures, de quo recolo ſupra latius diſſeruiſſe. † Illud quidem conſequens ſcire ſummatis
63 eſſe minimè dici poteſt, an locatores equorum mercatores, ſeu negociatores cẽſendi ſint? in quo Bar. ille auriga noſter in l. legaris ſeruis. ff. de leg. iij inquit, text. illius l nobis videtur argumẽtum præſtare quod tales mercatores dicantur, quod & ſequi videtur Panorm. in c. j. pen. col. extrà de iud nec diſſentit Iaſ. in l. de pupil. §. quis ipſi prætori. vj. col ff. de no. ope nun. & Bald. in conſil. 495. in j par. & firmat etiam Bar. Caſ. in loco ſuprà alleg. ſed ſi recte inſpiciatur, non dicit locatorem equorum, mercatorem dici, ſed poſſe dici, & Pan. quem pro opin. Bart. citaui, contrarium innuere videtur, tamen in eo quòd Bar dicebat, locatorem equorum dici mercatorem, nam & ipſius contrarium dicit notari in l. mercis appellatione. iuncta gloſ ff de verb. ſign. tum, & in eo quod dixit Bart. facere ad ſtatutum quo cauetur ꝙ credatur libris mercatorum vſque ad certam ſummã, quia cum ſit immunitas à ſtatuto conceſſa habet locum in eo tantũ qui propriè ſit mercator, quod non eſt dicendum ſecundum eũ in locatore roncinorũ cum mercator dici nõ poteſt per prędicta, & etiam quia in mercantiis non habet maiorem partem ſuarum fortunarum, ſed tenendo opinionem Bar. dico, quòd & Pan. in finalib verbis non videtur diſſentire à Bar. dum dicit, quòd iudicis arbitrio committitur an dicatur mercator, ſecundũ vulgi opinionem, ſecundum eundẽ Bart. quaſi ſentiat Panorm. quòd Bart. in d l. legatis ſeruis voluerit, largo ſumpto vocabulo, & ſecundũ vulgi opinionem locatorem roncinorum dici mercatorem, & pro hac parte citat eum Bart. Caſ. in loco ſupra allegato, & ſic tenendum eſſe puto, quòd poteſt dici mercator, & quòd debeat gaudere immunitate cõceſſa a ſtatuto reſpectu illius negociationis, & illa immunitate & priuilegiis cõuenientibus illi exercitio, & non aliis, per ea quæ ſuprà dixi, quia vt retuli, ceſſat illa ratio qua mouebatur Pan. vt diſſentiret à Bar. videlicet: (quòd is dicatur mercator, qui ampliorem ſubſtantiæ partem in mercantiis habuerit) & vide Benu. in loco ſępius citato, qui tenet contra Bart. & ita dicit Pan. tenere in num. 38. primæ partis, ſed ego teneo vt ſuprà.
64 † Sed ex prædictis inferri poſſe minimè putes (eum dici mercatorem vel negociatorem, qui locat poſſeſsiones ſuas, & alienas conducit) cum & is nec mercator, nec negociator dici rectè poteſt, teſte Bar. in d. l. legatis ſeruis. citat in hoc text. in l. ſi cum
65 villico. ff. de inſtit. actio. † Quocirca interos iſtos Salernitanos, conducentes apothecas à venerabili monaſterio S. Mariæ mõtis virginis, & ab aliis, & mercatorib. relocantes, mercatores, ſeu nego ciato

ciarores dici non poſſe, & ſic co-
ram magiſtro nundinarum haud
conveniri poſſe & Benu ſtra.vbi
ſuprà complures opin. Bart. adhæ
rentes citat quos vide per eum,
vbi ſuprà,num 48. ſed quãuis in
eod.loco dicat eum,qui agris co-
lendis quæſtus cauſa operam dat
negociatorẽ dici, minimè ei ad-
hæreas,cum & is potius agricola
cenſendus eſt, non negociator,
quod patet, quia monachis reli-
gioſis prohibetur negociatio, &
tamen non agricultura: vt in c.j.
de vi.& hone.cle j eo.tit. & in c.
cler.in verb.agric.xcj diſtin.& in
c.nunquã,ibi feratur vbi D.Hier.
monet Ruſticum monachum, vt
ſeſe agriculturæ dedat,illi inten-
dat,in illam feratur, & in c.j ibi,
&ſi voluerit,exeat ad opus rura-
le,& ibi gloſ. & Pan.de cœlo.mi.
&in c.j § cæterum.de verb.ſign.
lib vj.& voluit Spe.in tit.de cler.
coniug § j. verſi.ſed quam dices
honeſtam.ibi verum tamen non
prohibeo, vbi per hoc dicitur, ꝙ
clerici agriculturæ vacantes non
perdunt priuilegium clericale,ſic
que negociator dici non poteſt,
66 cui & illud adſtipulatur †Quod
mercatura,& negociatio derogat
nobilitati, & tamen agricultura
minime derogat, vt expreſſe fir-
mat Gui Pap. in deciſ.xij & hoc
refert fuiſſe concluſum in parla-
mẽto Delphinatus, & in deciſio.
296.nobilis etiam.col.vlt.verſic.
ſed vtrum nobilis, & deciſ. 392.
ſed quid de nobili. & plenius Ti
raq.in tract.de nobil in c.32. ſic-
que agricola negociator dici nõ
67 deber.†Nec negandum eſſet eũ
qui fructus prouenientes ex fun
dis quos vendit,negociatorem di
ci,vt negant Abb. in conſil vj. in
ij.dub.lib.j.& Dec. in ca.eccleſ.S.
Mariæ.col.pe. de conſtit.& Aim*
in conſil.r63.num. 3. & Deci.in
conſil 472. in fi. in 3 lib & ipſe
quoque in loco ſuperiori(ſi opi-
nio eius veritati conſona eſſet)
cum & is à fortiori dicendus eſ-
ſet negociator, quàm qui fundũ
68 colit. †Illud etiam à tergo relin
quere,vtilitatis non eſt: an dica-
tur mercator ille qui non exer-
cet artem mercantiæ de præſen-
ti, licet exercuerit de præterito,
&deſcriptus ſit in matricula mer
catorum:in quo Iac but.in proœ.
ffeorum,dicit quòd non,niſi ſit ſo
litus gerere, & animum gerendi
mercantiam retinet,quod in du-
bio præſumitur, niſi contrarium
probetur.inſtit.de rer.diuiſ.§.pa-
uonum. & inſpicitur proxima cõ
ſuetudo non remota, vt ff de ali.
& cibar.leg.l.mella. § j. & firmat
Alex.in addit.ad Bar.in l,ſemper.
§.negoc.ff.de iur.immun. Quare
ſi quis vt mercator vult vti priui
legiis mercatorum, & probat de
præterito exercuiſſe mercaturam
& eſſe deſcriptum in matricula,
obtinebit, niſi per aduerſam par
tem probetur,quòd deſeruit mer
caturam,& animum gerendi non
retinet:& cum hac opin. pertran
ſit : hoc idem approbat Benu. in
69 loco ſæpius alleg.num 65. †Sed
& illud conſequens eſt videre,
qui dicantur propriè negociato-
res:in quo Bald in rub.C.de na-
uic lib.xj.ſimpliciter tenet, quòd
negociator dicitur ille, qui con-
trahit, citat l legatis, & ibi dixit,
videlicet frequenter, non ſemel
tantum:idemque repetit in l.j §.
j ff de tri loan à firmo in tract.ga
bellarum,in iij parte prin.q.xxiij.
nu.48 dicit,quòd negociator ap-
pellatur ex frequentia negocio-
rum quæ gerit,& contrahit : niſi
conſue

conſuetudo regionis aliud indu
ceret, ſed aduertendum eſſe pu-
to vt proprius intelligamus quid
ſit negociator, quòd propriè ille
dicatur negociator qui rem emit
& integrā lucrando reuendit nō
mutata forma, & hoc non ſemel
(quod autem dixi , & integram
lucrando reuendit , non mutata
forma.) Dixi ex quo ſi quis emit
rem , vt ſibi ſit materia lucrandi
cum ea , etiam ſi de venditione
lucretur , non dicitur negociari.
lxxxviij. diſt. c.eiiciens, quæ eſt
palea.& tenet Gemi. in c.quan-
quam.de vit & honeſt. cleric.&
Card. in c.præſenti.de cenſi.& fir
mat Ioan.de ſir.in tract.de gabel.
in vi parte princ num.11 dixi,&
propter eos qui rem emunt , &
mutata forma rem vendunt, vt
ſunt illi qui emunt ferrum, vt fa
ciant enſes) & ſic de ſingulis,nā
isti non dicuntur negociatores,
ſed artifices, vt eſt text. in c.pa-
ratum.lxxxvij.diſt & d c.eiiciēs.
70 † Subſequenter non extra rem
puto indagare,nunquid collegiū
mercatorū poſſit ſtatuta facere?
in quo omnes doc.quos viderim
in l.receptitia. C.de conſtit.pec.
concludunt ꝙ ſic,adeo vt ipſo fa
cto cenſeantur cōfirmata per ius
commune,ſicquenon requirit,vt
ſubſequatur confirmatio , à iure
communi, vel per legem munici
palem,vt d.l.recept.& in auth.de
fideiuſ.§ fin. & idem dicit Bal.in
l.fin.C.de iuriſd.omn.iud & ple-
nè per Salic in alleg. l.recept. &
Benu.ſtrac.in ſuo tract de merca.
in viij parte,num.8. vbi diffuſius
tangit quæſtionem, & dicit pro
cedere in iis,in quibus mercato-
res habent tuiiſd pertinentibus
ad mercaturā, at ſecus in aliis,&
rectè , & idē Benu.ſtrac.in tract.
prædicte,in vi.par num.13.in eo
quod dicit Bald in d.l.receptitia,
quòd quando ſtatutum mercato
rum dirigitur ad conſules & iu-
dices mercatorum , non debent
ſeruari corā poteſtate , dicit ipſe
quod hoc eſt verum,quando di-
ctum ſtatutū ſe refert ad dictos
conſules. per taxatiuam tantùm,
& dictionē ſolum, at ſecus ſi ſim
pliciter ſe referret. quia tunc di-
ctum ſtatutum ſeruandum eſſet
etiam coram poteſtate,ſed atten
ta hac ſua diſtinctione dubitatio
Bal. vllam habuiſſet hæſitationē,
ſed de plano procederet, intelli-
go tamen dictum Bal ſiue ſimpli
citer, ſiue cum taxatiua tantum,
ſtatutum ſe referat ad conſules
mercatorū,& ſtatutū eſt merè cō
cernens mercaturam & perſonas
mercatorum,& iudicium eorū,&
non alias, & ita videtur innuere
71 Sal.ibi † Sed exinde maiorē vi-
deo hæſitationem inſurgere (an
talia ſtatuta in alia curia quā mer
catorum ſeruentur?):in qua Bald.
in d.l receptitia, dicit, quòd glo.
ibi dicit quòd talia ſtatuta mini-
mè in alio foro ſeruari debent,
ea ſiquidem ratione , quia mer-
catores aliis officialibus legem
imponere nequeunt , & præter-
tim ſuperioribus , cui quidem
reſpōdebat Baldus,quod ex quo
per ius commune talia ſtatuta
confirmantur , non ipſi merca-
tores aliis legem imponunt , ſed
ius commune leg.prima § om-
nia. ff. de veteri iure enuclean-
do. & ideo dicit ipſe quòd do-
ctores dicunt , quòd aut ſtatu-
tum mercatorum reſpicit actus
eorum,fidemque actorum(v g ſi
ſtatutum dicit , quòd mercator
poſſit conueniri ex nudo pacto,
vel quòd ſcriptura mercatoris
plena

plena faciat fidē) & tunc in quolibet foro ſeruari debet, ne dum ſeculari, ſed etiam epiſcopali, vt not in l. ex ea. ff. de poſtul. intelligendo tamen niſi ſtatutum ſe referat ad proprios iudices (v.g. ſi ſtatutum diceret conſules mercatorum ſeruent pacta nuda, & ius reddant ex eis) tūc enim ſeruaretur niſi inter eos, & coram conſulibus tantum, ſi autem ſtatutum reſpiceret modum procedendi (puta, extat ſtatutum quòd procedatur de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij) tunc non ſeruaretur niſi in eorum foro, & coram poteſtate ſeruabitur ordo iuris, ſecūdum doct. in l. cunctos populos, C. de ſum. trinit. & fide
72 cath. † Et ex hoc aliàs inferebā, quòd cauſę quę agitantur coram magiſtro nundinarum in nundinis Salerni, de mēſe Septembris, & finitis feriis redeunt ad ſtratigorum eiuſdem ciuitatis, in terminis in quibus repetiuntur debent agitari ſecundum formam iuris, & nō eo modo, vt fuerunt agitatæ corā dicto magiſtro nundinarum, & cum hac opin. trāſit Bal. & hanc appellat communem fore opin Salic. in d. l. receptitia. ſubdit tamen, ꝙ ſi actor & reus eſſent eiuſdem profeſſionis, & ſic ambo mercatores, & agerent coram poteſtate, ſtatutum mercatorum ſeruaretur etiam in eo foro inter eos: at ſecus ſi nō ambo eſſent mercatores, ſed alter eorum tantum: quia tunc non ſeruaretur, & ita dicit intelligi debere gl. in d. l. receptitia. ego autem vidi quotidie ſeruari quod etiam ſi alter eorum mercator foret, ſeruatur ſtatutum mercatorum de
73 conſuetudine. † Illud etiā connexum huic dubitationi fore nō extra rem video, (nunquid forenſis mercator ratione contractus initi in territorio ligetur ſtatuto mercatorum illius loci?) in quo Bal. in conſi. 457. incip. factū ſic proponitur. in iij. lib. dicit ꝙ ſic, per tex. in c. nos conſuetudinem. ij diſt. & c. illa. & l. exigere dotem. ff. de iudic. & l. ex ea. ff. de poſtul. & c. cum veniſſent. de eo,
74 qui mu. in poſ. cum ſimil. † Solet hæc non inconuenienter quæri, nunquid ſubſiſtat ſtatutum mercatorum quòd contra ſcripturas eorum nulla opponi poſſit exceptio præſcriptionis? in quo idem Bald. in citata l. receptitia arguit pro & contra, & tandem ſubſiſtere inquit, quia poſſunt mercatores, aliter quàm per ius cōmune fuerit diſpoſitum diſponere, vt per eum rationibus dictis haben-
75 tur. † Cuius quidem & illā hæſitationem ſequelam eſſe faciunt ſcribentes, nunqnid mercatores poſsint ſtatuere quod pater teneatur pro filio: in quo quidem Bald. in d. l. receptitia, dicit quòd non, niſi patri filius referat quæſitum. l. prætor. § ij. ff. de eden. & eſt ratio ſecundum eum, quia tale ſtatutum eſt contra ius gent. ſed ibi Sal. plenius tangendo (inquit) quòd aut ſtatutum iſtud eſt confirmatum à conſilio ciuitatis, aut non, primo caſu valet, quia ſtatutū ciuitatis cenſetur, aut nō eſt confirmatum, & tunc aut pater & filius ſunt eiuſdem profeſſionis, & tunc valet, quia omnes dicuntur conſenſiſſe, aut neuter eorum de illa profeſsione eſt, & per tale ſtatutum non ligatur pater, aut eſt filius, & non pater, & tunc videtur dicendum aut filius refert quęſitum patri, & tenetur, aut non refert quæſitum patri, &

non

non tenetur, ſubdit poſtea, quòd verius ſibi videtur nō teneri virtute ſtatuti, quia vt non ſubditus non potuit illo ligari, ſed bene tenetur de iure communi, vel de peculio, vel quod iuſſu, vel de in rē verſo, & ita reſidet: & ad hoc vide Soc. in conſ. 288. in ij. libr. ver. ſed ad præmiſſa, & vide Boe. in deciſ. ccxxj in ij parte, nu. 15. & ibi ſubdit, quòd tale ſtatutum habent Florentini & Lucani.

76 † Nec ſæuā rem puto illud adiicere, an valeat ſtatutum, quòd emens rem in publico loco, ſeu nundinis, non teneatur illam recognoſcenti domino reſtituere? in quo dicendum eſſe ſcriptum reperio per ſcrib. quòd non, quia eſt contra ius diuinum & nutrit peccatum, ſecundum Hoſt. in tit. de pœn. & remi. in ſumma, §. fin. in verſ. quid ſi quis emit rem furtiuam, & Pet. de Anch. in repe. c. canonum ſtatuta. de conſt. & ſequitur do. Fab. de mon. ſan. ſa. in tract. de empt. & vend. in vlti. q. prin. num. 3 per hoc habes, quòd errant illi qui dicunt, quòd emēs rem furtiuam in nundinis, non tenetur domino proprio reddere.

77 † Non omitto quòd ſtatutū mercatorum, quòd credatur lib. eorundem, comprehendit etiam mercatores, qui de præſenti non ſunt ſed de præterito fuerunt, ſecundum doct. per l. prætor, §. ſed hic. de eden. & Iac. Butr. in proœ. ffiorum, & firmat Beltr. in ſuo tractatu, de gabella, in ij. par. nu. 34.

78 Illud etiam in dubium verti ſolet, an ſtante ſtatuto inter mercatores, quod credatur lib. mercatoris vſque ad certam ſummam, debeant plures paruæ ſummæ coaceruari & cumulari? in quo dicas quod non, vt euitetur diſpoſitio ſtatuti: ſecundum Bald. in l. j. C. de confeſ. col. iiij. verſ. nec in iſta materia, quem refert Dec. in l. ſi idem cum eo. ff. de iuriſ. omn. iud. num. 11.

79 † Quid enim ſi vnus mercator fecerit ſubſcriptionē, dicentem, Titius & ſocij, & tamen reuera ipſe Titius non habebat niſi vnum ſocium, an per hoc reddatur falſa dicta ſubſcriptio? in quo Card. in conſ. clv. incip. in ſocietate, decidit quòd nō: quem refert & ſequitur Iaſ. auth. ſi qua mulier. C. de ſac. ſan. eccle. num. 40. & 41.

80 † Nec etiam prætermittendum eſt, quòd ſtante ſtatuto, quòd filiusfamilias mercator vel artifex obligetur, ſi cōtrahit cauſa illius mercantiæ, vel artificij, ſecundum Bal. in l. ſi. ij. col. C. ad Maced. & in l. iiij. § ex hoc edicto. ff. nau. caup. & ſta. & Paul. de Caſt. in l. j. §. in filio. ff. ad Maced. & ſequitur Iaſ. in l. age cum Geminiano. C. de tranſact. nu. 6.

81 † An mercatores & campſores ſolut. matri. teneantur ſtatim reſtituere dotem anni circulo non expectato, quæſtio eſt? & regula, heredes mariti, non teneri incontinenti reſtituere dotem, ſed tantum elapſo anno: quod tamē ſingulariter limitauit Ang. poſt alios in § fin. in auth. de fideiu. & refert Iaſ. in §. fuerat. inſtit. de act. num. 28. non procedere in mercatore & alio homine pecunioſo, qui ſtatim tenetur ſoluere: ſed Iaſ. ibi tenet contrarium, quem videas. In hac igitur ſecunda parte ea congerenda non ab re eſſe duxi: videlicet, ex quibus cauſis poſſit quis conueniri coram magiſtro nundinarum, & qui poſſint ibidem conueniri.

82 † Et primò, qui poſſint ibi conueniri, videamus, & in hoc text. in l j. C. de

C.de nundi. illud innuere vide-
tur, quòd venientes ad nundi-
nas non poſſunt cauſa debiti ar-
reſtari, aut modo alio conueni-
ri, nec merces eorum ſequeſtra-
ri, quod intell git Ange. in l. heres
abſens. § j in ver glo ff. de indic.
procedere, vt venientes ad nun-
dinas non poſſunt conueniri à
facientibus eas in eorum terri
torio de permiſſu principis, ſed
bene poſſunt ab aliis mercatori-
bus contrahentibus cum eiſdem
cōueniri, vnde ſi nundinæ fiunt
Florentiæ, non poſſunt venien-
tes ad nundinas conueniri ab
ipſis Floren. ſed bene poſſunt ab
aliis cum eiſdem cōtrahentibus
ibidem conueniri, idem ego pu
to dicendum ſi Florentini ibi cō
trahunt cum ipſis venientibus
ad nundinas, nam tunc ratione
contractus, puto, quòd poſſunt
conueniri, & ita intelligit text.
præalleg glo. ibi in verb. conue-
niunt. & declarat optime Bart. in
d.l. heres abſens, § proinde. vbi
intelligit d l j. C. de nund proce-
dere pro alia cauſa. Sed ſi Flo-
rentini de nouo contrahunt cū
mercatoribus in nundinis, quæ
contrahuntur & celebrantur Flo
rentiæ, dici poſſe ibi conueniri,
& ita intelligit Bal. in d.l.j de de
bito alibi contracto, at ſecus de
ibi geſto, & eſt ſatis rationi con-
ſonum, nam ſi tex ille aliter intel
ligeretur, quòd pro quocunque
debito non poſſent mercatores
conueniri, in foro, poſſent infini
tæ fraudes patrari & committi,
& non eſſet dare modum ob-
83 uiandi fraudib † Nec credas eos
ſolos conueniri poſſe coram ma
giſtro nundinarum, qui mercato
res ſint. ſed & illos quoque, qui
minimè mercatores ſunt, con-
trahunt tamen cum ipſis merca-
toribus in ipſis nundinis, ratione
enim contractus ibi conueniun-
tur, illudve forum ob id non im-
merito ſortiri debet, vt ſcriptum
reliquerunt docto maximè Ale.
in l. heres abſens § ſi quis tute-
lam. ff. de indic. & eſt tex in l. in
contractibus. §. in omnibus. & ibi
Bar C. de non nume. pecu. & eſt
ſatis rationabile, cum aliàs cogē-
rentur mercatores finitis nundi-
nis perſiſtere in ciuitate, & loco
nundinarum ad conueniendum
eos qui cum ipſis contraxerunt
coram iud ce ipſorum, vel ſi fo-
renſes forent petere per loca eo
rum, & de facili fraudarentur.
84 Hinc † habes extra tem d x ſſe
Iac. But & Caſtr in l cum eorum.
C. de ſent quòd ſi fuit factum de
poſitum penes forenſem per ali-
quem iudicem, poteſt depoſita-
rius ille licet non ſit ſubiectus
iuriſdictioni illius iudicis per eū
cogi vt reſtituat depoſitum, & fir
mat Bal. in l acceptam col j in fi.
C. de vſur & approbant idē Bal.
in l ſi fideiuſſor. §. ſi ſatiſdatum.
ff qui ſatiſ. cog. & Affl in dec 24.
85 in prin. † Ex iis enim inferas Sa
lernitane, quòd licet minimè poſ
ſint Salernitani conueniri coram
magiſtro nundinarum, ſi nō ſint
mercatores: procedit id ſi non
conueniantur ratione cōtractus
in ipſis nundinis geſti cum ipſis
mercatorib quia eo caſu bene cō
86 ueniuntur † Illud nunc conſe-
quens eſt vt congeramus, quib.
ex cauſis venientes ad nundinas
conueniantur in ipſis nundinis?
In quo tradendo regulam gene-
ralem text. in l prima. C de nun-
dinis (in qua) venientes ad nun
dinas, non poſſe pro quocunque
alibi contracto ibi conueniri aut
moleſt

moleſtari, at ſecus pro debito ibi contracto, ego tamen quotidie vidi venientes ad nundinas pro quocunque debito ibi conueniri, & antiqui practicantes mihi alias aſsidenti pro iudice ibidẽ fecerunt fidem, quòd eſt antiqua
87 conſuetudo de hoc. † Nec inutile eſt dubitare nunquid talis conſuetudo valeat? nam vt videas de iure communi pro debitis alibi contractis quàm in pſis nundinis, nundinantes ipſi non poſſunt conueniri, ſed tantũ pro debitis ibi contractis, & ſic magiſter fori limitatam habeat iuriſdictionem, & limitata cauſa limitatum dat effectum, l. in agris, ff. de acquiren. rer. dom. vnde reſtat videre an per conſuetudinẽ maior iuriſdictio tribui poſsit, & certè poteſt: per tex. in j de arb. conſuetudo enim tribuit iuriſdictionem meram, mixtam, imperioſam, altam, & baſſam, ſecundum Bal. in l. etiam. iij. C. de except. rei iud. & Cæpol in conſil. xl, incip. Lucius facit c. ſi clericus laicum, vbi Abb. & alij not. extra de foro compet. & conſuetudo tribuit iuriſdictionem etiam fœminis, l. cũ prætor. in verbo moribus. ff. de iudi. & plenius proſequitur Roc. de Cur. in c. fi. de conſuetud. 16. col. verſ. 8 infertur, & in ſequ. q.
88 latius dicam. † Non longe à prædictis diſtat id de quo ſatis haſitauerunt vbique ſcribentes, an mercatores conueniantur vel cõueniant alios ſub iudice nundinarum ſeu mercantiæ pro rebus ad mercaturam non pertinentibus: in quo Bald. in fine C. de iuriſdict. omn. iudic. in tertio notabili tenuit, quod nõ poteſt quis conueniri coram præfato iudice vel conſule artis, niſi pro rebus ſpectantibus ad illam artẽ ſeu mercaturam, & eſt ratio ſecundum eum, quia non ſunt ſubditi magiſtro nundinarum, ſeu iudici mercantiæ ſimpliciter, ſed ratione illius miſterij ſeu illius mercantiæ, ergo quando non ſumus illa arte, ſeu mercantia, talis iudex in eos iuriſdictionem non habet, & ex conſequenti ius di-
89 cere inter eos non poteſt. † In quo etiam eius Germanus A g. in conſil. 6 incip. dictum ſtatutum, in tantum inquit hoc procedere quòd non valet ſententia lata per conſules artis, in rebus non ſpectantibus ad artem, imo plus dixit, quòd vbicunque iuriſdictio tribuitur in certo caſu, vt hic, non procedet libellus coram illo iudice productus, niſi narretur ille caſus in quo iuriſdictio eſt attributiua, licèt aliàs generalis libellus procedat l. qui ex multis, C. de anna. except. ita tenet ſecundum eum Ioan. And. in capi. cum ſit generale. de foro compet. & ſic quando porrigitur petitio coram magiſtro nundinarum, ſecundum eum, debet fieri mentio, quòd conueniitur mercator pro rebus ad mercantiam, & ſic in caſu conceſſæ iuriſdictionis, idem tenet ipſemet Bald. in d. l. hæres abſens, §. ſed ſi quis tutela. ff. de iudic. & in l. iij. §. eodem vbi ponit exemplum de ſucceſſione, quæ non pertinet ad iuriſdictionem iudicis mercantiæ ſeu nundinarum: eandem opinionem conſulendo ſequitur Lud Ro. in conſ. ccc. incip. omnipotẽtis dei, in caſu propoſito, eandem opin. ſequitur conſulendo Bald. in conſil. cccc xl. in quarto libro, incip. In Chriſti nomine, præmiſsis verbis. & dicit Ludo. Rom.

Ro. in conſil 483. quòd vbicunque alicui licitum eſt ex aliqua cauſa à ſingulari iure recedere, non ſufficit cauſam ſubeſſe, niſi illa per eum cui hoc de iure cõpetit exprimatur, refert & ſequitur Caſ in conſuet Burg in titu. des iuſtices, & droicts d'icelles.
90 fol. 48. nu. 33 † Et dicit Bald. in d. conſ 440. quòd in tantum mercatorum iudex non poteſt iudicare nec cognoſcere niſi de cauſis ſpectantibus ad mercantiam, quòd ſi factũ eſt mutuum inter mercatores, & non fuit inſerta cauſa mercantiæ, videlicet, quod pro cauſa mercantiæ ſit factum tale mutuum, & ſic non fuit appoſita cauſa tribuens iuriſdictionem, iudex mercantiæ nõ poteſt cognoſcere: nam ſecundum eum in iſtis caſibus cauſa eſt de ſubſtantia probationis quo ad iuriſdictionẽ, ergo ſpecialiter eſt probanda: accedant ad hoc omnia iura loquentia de probatione cauſæ. l. cum hi. §. cauſa & ſi prætor. ff. de tranſact & l. fin. C. de edict. di. Adr. tol. cum ſimil licèt poſtea contrarium conſulat in caſu ſuo: quia ex quo erat factũ mutuum mercatori, præſumitur ꝙ in cauſa mercantiæ ſit factum mutuum, & ita præſumit l. fin §. fina. C ad Maced & ibi per doct. & iſta eſt præſumptio iuris, & habetur pro liquida probatione: vt not. in l tutor. C. de peric tu. non tamen recedit ab opi. prædicta quòd ſi nõ eſſet cauſa mercantiæ, quòd iudex nundinarum non poſſet cognoſcere pro quibus faciunt ea, quæ ſcripta reliquit Iaſ. in l age cum Geminiano, C. de tranſa. nu. 4. cum ſeq & Th Gra in conſ. 68. in princ. quia intẽtio, in conſiliis
91 ciuilib. † Prædicta verò intelligenda puto in cauſis penitus diuerſis à cauſis mercantiæ, at ſecus in cauſis cõnexis ſeu dependentibus ab eis: quia eo caſu tales cauſæ poſſunt agitari per iudicem mercantiæ, arg text. in l. ſi quis, § ratione. ff. de eden. & ibi. Alex. & Bal. no. nam dicit ibi Bal. quòd notarij ſunt ſub cõ ule notariorum, nõ ſolum pro eo quod reſpicit artem tabellionatus, ſed pro omnibus dependentibus & connexis, & ad hoc dicit illum text. ſæpe allegari, & ad hæc non omittas videre pulchra conſilia Ioan. de Imo ſub nu. 139. & 140. vbi latiſſime, ego autem tempore meo dum aſsidebam pro iudice in nundinis ciuitatis Salerni, vidi nonnullos conueniri etiam pro cauſis omnino ſeparatis a cauſis mercantiæ, vt pro legatis,
92 ſucceſsione, & aliis. † Et ob hoc alias dubitabam, an exiſtente tali cõſuetudine, poſsit magiſter nundinarum de dictis cauſis cognoſcere, & in hoc Ludo. Roman. in d. conſil. ccc. in propriis terminis decidit, quod ſtante dicta conſuetudine conſules & iudices mercatorum poſſunt licite cognoſcere indifferenter de dictis cauſis, quoniam dicit ipſe longa conſuetudo iuriſdictionem non tribuit, alias non habẽti. l. vitos. C de di. offic. lib. xij. & l fin. ff de aq. plu. arc & extrà de foro compet. cap. cum cõtingat. & c. Romana. extr. de pœn. lib, vj. & cum iſta opinio ne pertranſit. Pro quibus videas Pet. Cyn. & Sali. in l. j. C. de emi. lib. & Alc. in conſ. ccx. alias lxviij. num. 7. in ij. lib. & Caſ. in cõſuet. Burg. in tit. des iuſtices. fol. 20. num. 9 cum pluribus ſeq & Paris de put. in lib. ſind. in tit. de of. 1 a.
93 cap. x. † Nec modicæ dubitationis

tis eſt indagare nunquid ſi mer-
cator debitor meus deceſſerit re-
licto filio ſuo herede valeã ipſum
conuenire coram iudice mercan-
tie,in quo Bald.in l.nemo poteſt.
ff.pro ſo.videtur tenere quòd nõ.
nam dicit ipſe quòd heres colle-
giati nõ ſit de collegio,vnde mer-
catoris matricula non obligat fi-
lium inuitum ad profeſſionem,
vnde filius non poteſt conueniri
ratione matriculæ patris in curia
mercatorum, vt dicit idem Bal.in
l.j.C.de pa.qui fi.diſtra. ſed Fran.
de Aret.in l.heres abſens in princ.
prin.eum tex. de iud. tenet quòd
poteſt conueniri, & idem videtur
tenere Lud.Rom.in d.conſ. 300.
motus p tex.in d.l. heres abſens,
cuius contrarium expreſsè con-
ſuluit Raph.fulg.in conſ.cvj.inci.
in propoſita,quæſt. quid ergo di-
cerem pro nunc:opinionem Fran.
Are.obtineri poſſe per ritũ ma-
gnæ curiæ vic.inci.Item vbi pupil
lus vel pupilla,quo cauetur quod
filius fam.heres cõuentus ex con
tractu paterno non poteſt declina
94 re forum. † Nũc autem non ex-
tra materiam nobis ſe offert illa
vulgata q. nunquid ſi ſunt plures
mercatores qui gerunt mercan-
tiam vel vnam negociationẽ pro
contractu vnius cæteri cõuenian-
tur in ſolidum,Bart.in l.eundem,
ff.de duob.re in vij.quæſt. diſtin-
guit quod aut à pluribus geritur
negociatio quæ eis à publico de-
cernitur, & tunc ſunt duo rei a-
ctiuè & paſſiuè,l.ſi vnus,in princ.
ff.de pact.& l.ſi duo, ff. de arb. ſi
verò talis negociatio propriâ au-
ctoritate fuit ſumpta non ex pu-
blico,tunc aut plures gerũt iſtam
negociationem,& mercãtiam per
ſuos inſtitores ſeu factores &
quilibet eorum tenetur inſolidũ
inſtitoria,vel exercitoria,l.prima,
in fin.ff. de exerc. & ſic ſunt duo
rei debendi, ſed duo rei credendi
non ita conſtituentur ſecundum
eum,quia ex contractu inſtitoris,
vel exercitoris non quæritur actio
domino niſi ceſſa fuerit & in ſub
ſidium,l. j. in fin,cum l. ſeq. ff.de
inſt.& l.ſi eum,§.j,ff.eod. Si verò
gerunt negociationem per ſe ip-
ſos tunc aut ambo ſimul,& quili-
bet tenetur pro portione quam
habet in negociatione illa.l. ſi ta-
men plures,ff de exer.in prin.aut
ambo ſeparatim exercent, vnus
Florentiæ, alter Bononiæ, tunc
quilibet tenetur inſolidum.viden
tur enim inuicem propopoſiti in-
ſtitores,arg. l. eius qui in prouin-
cia.ff.ſi cer.pet.& C. de fab.l.iure
proceſſum,lib.xj. idem videtur te
nere Bal.in l.nemo,ff.pro ſo.Ang.
in l.ſi vnus,in prin.ff de pact.ſim-
pliciter tenet quòd vnus ſociorũ
in mercatura poteſt inſolidũ debi
tum petere.nã ſi in lib. reperiatur
ſcriptum quòd Titius & ſocij de-
bent tantum conſequi,poteſt Ti-
tius inſolidum agere, & quòd ita
de factovidi pluribus vicibus,ob-
ſeruari,nec ſecundum eum poteſt
obijci quod non habet mandatũ,
vel quòd non debet audiri niſi
pro parte ſua, & oſtendere quan-
ta ſit ſua rata. Sed contra Angel.
tenet idem met Bart.in rep. legis
primę,verſic.autem hoc ita in ix.
colum.C.de duo.re. & in l.pen.in.
v.col.ff.de ſtipul & contra Angel.
tenent Fulg. Caſt. & Alexand.in
dicta lege, ſi vnus & idem Alex.
in conſil.289.incip.ponderatis in
prima columna,& Raph.Cuma.in
conſil. ciij incip. Titius & Seius
ſocij Florentini,Iaſ. in d.l.ſi vnus
reliquit cogitandum ſuper intel-
lectu,dictæ legis,ſi vnus,appellat

tamen hanc opin. Bart. eſſe com-
munem & Bald. in conſil.cclxiij.
in v.lib. tenet quòd contrahentes
cum vero ex ſociis occaſione ſo
cietatis, vel cum propoſito à ſo-
ciis nō haber neceſſe omnes con
uenire, ſed poteſt eligere vnum
ex eis, et cum eo inſolidum age-
95 re. † Limitat tamen hanc com-
munem opin.Paul.de Caſtr.in di-
cta lege,ſi vnus, vt non procedat
quando mercatores alternis vici-
bus exercent mercantiam.vt quia
quandoque vnus ſtat in fundico,
quandoque alter, quia iſto caſu
quilibet teneretur inſolidum, quia
alter alterum videntur inſtitores
96 ſe conſtituere. † Quid enim ſi
quis duorum debitor conſtitui-
tur per aliquam ſcripturam, ita
quòd alter de quo noua ſcriptura
loquitur repellitur ab agendo, an
iſte de quo noua ſcript.caſſat te-
neatur cōſocio per priorem char-
tam nominato conferre? Angel.
in lege, idem eſt & ſi,ff de conſt.
pec. remittit ſe ad no. in l. falci-
97 dia,ff.ad leg.falc.† Sed iuxta prę
dicta eiſdémque terminis reten-
tis illud indagandum eſſe puto,
nunquid vnus ſociorum? Angel.
in dicta lege. ſi vnus.ff de pactis,
tenet quod ſic:cōgruit enim mul-
tum fidei mercatorum compro-
mittere, neque trahere per litigia
directo ordinata ad violentam ex-
torſionem veritatis ibique ſubdit
quod poteſt pro debito dubio iuſiur.
neganti deferre l.duobus.in prin.
ff.de iureiuran. aduertendúmque
eſſe dicit quòd ex quo in actione
pro ſocio venit leuis culpa. ſi fuit
in culpa in compromittendo(pu-
ta quia in non legalem compro-
miſit. vel quia non erat tanta de-
biti dubietas, quod ſubito non
potuiſſet probari in iudicio, vel
etiam fuit in culpa in deferendo
iuramentum (quia detulit forſan
cuidam ribaldo) quia iſtis caſib.
tenetur ſocio. & ita tenendu eſſe
inquit,idem tenet Alexand.in d.
l.ſi vnus,cū modificatione tamen
vt intelligantur prædicta de com-
promiſſo in duob. ſociis qui ſunt
duo rei credēdi, & in duobus ar-
gentariis qui habent officium de
publico,& quilibet eorum habet
actionem inſolidum, nimirum ſi
de tota actione diſponere poteſt,
ſecus in duobus mercatoribus ſo
ciis,quia quilibet realiter non ha
bet actionem inſolidū ſecundum
opin. Bart & hæc Alexand opin.
verior videtur, ne per indirectum
auferatur pars alterius mercato-
98 ris. † Sed quid ſi contracta eſt
ſocietas inter aliquos mercatores
in aliqua mercantia, demum de
voluntate vnius alter mercantiam
detulit Venetiis, & per viam fuit
diſrobatus,conuenitur à conſocio
pro parte ſua,an damnum ſit com
mune ſi non fuit in culpa?Bald.in
conſ.417. & conſ. 416.iij.lib.te-
net quòd damnum erit commu-
ne ſi nō fuit in culpa,ſecus ſi fuit
in culpa accedēdo per loca ſuſpe
99 cta,& non tuta.† Sed poſtquam
in ſociorum materiam incidimus
non inutiliter videbitur in ea ali-
quantis per fimbrias dilatare, &
ideo quæro.Pone quod ego emi à
tribus mercatoribus beſtiarū nō-
nullas beſtias, porcos, videlicet
vel capras, aliaue animalia, vel à
venalitiis ſeruorum emi ſeruos,
volo agere quanto minoris, vel
redhibitoria,non reperio niſi vnū
ex dictis mercatoribus, an poſſim
cum inſolidum conuenire? & Bal.
ſubtilis, & antiquus iuris inter-
pres in lege finali, C. de æd. act.
ver.ſed pone dictolum.dicit quod
poſſum

poſſum cõuenire inſolidum eum qui maiorem partem habebat. & ſi omnes æqualem partem habebant adhuc inſolidũ poſſum formare libellum, ratio eſt quia lex præsumit hos mercatores eſſe ſocios: quoniam ita conſuetum eſt, & ideo qui habet maiorem partem, vel non minorem poteſt inſolidum conueniri, at ſecus ſi habet minorem partem, nam tunc non poteſt conueniri niſi pro parte ſua. & idem dicit ſeruandum fore in me catoribus olei, & alia
100 rum rerum. † Succeſſiuè illud attendendum erit quod ſi agatur contra ſocium mercantiæ per aliũ ſocium actione pro ſocio, conuento ſocio competit beneficium ne conueniatur niſi inquantum facere poteſt ita tamen ſi à principio acceptaſſet debitum, & ſe ſocium alias ſi negaſſet, ex negatione amittit priuilegium dicti beneficij vt eſt tex. in l. ſicut & in l. ſed & hoc, ff de re ind. & ita per prædicta iura firmat Pet. de Vnzo. in pract. artis notar. In tit. de bene cond. niſi in quan facere po-
101 teſt. † Procedunt etiam prædicta niſi ſocius huic beneficio renunciaſſet quia eo caſu inſolidum conueniri poterit, vt inquit gloſſ. in lege, ſi conuenerit, ff. de re iud.
102 † Quid enim ſi dum res communis eguiſſet refectione & vnus ſociorum alteri intimaſſet vt in expenſis contribueret, qui ceſſauit adeo quòd quatuor menſes elapſi ſunt, nunquid proprietas illius rei communis in qua fuerũt factæ expenſæ tota applicetur illi ſocio qui eum ſuis ſumptibus refecit ablata parte alterius qui noluit contribuere, dicendum eſt quod ſic per tex in lege ſi duo, §. idem reſpondit ſocius qui ceſſantis, ff. pro ſoc. & tex in l. ſi vt proponis C. de edi. priu. & ſequitur Franc de cre. in ſing xcvij. & firmat Ioã. Old. in tract de vſuc. & præſcr. in c. de præſc qua men. in ver. ſocius.
103 † Illud propè eſt quod ſocius qui expenſas in itinere fecit in mercantia communi ex corpore ſocietatis deducit tã in foro conſcientiæ quàm ciuili, ſecundũ Iac. de Arena, & Cyn. in l. j. C. pro ſoc. & eſt ratio, quia nõ dicitur lucrũ niſi deductis expẽſis imò ne dum lucrũ nõ dicitur niſi deductis expenſis ſed etiã nõ dicitur niſi deductis impẽſa, & extimatione laboris perſonæ, vt eſt gl. ſing in l. per diuerſas. C. man. quod intelligit Bal. in d. l. j. C. pro ſoc. eſſe verũ id quod ſupra adnotandũ eſt, exceptis expẽſis quas domi eſſet factus, quia illæ nõ debent fieri de corpore ſocietatis arg l. ſed & his, ff de pet. her & idẽ ſequitur Amb. de vignã. in tract. de vſur ver. alia
104 concl. nu. 167. † Nec à longe diſtat quod ſocius tenetur conſocio de dolo, & culpa vel ſocius à ſocio, ff. pro ſoc. & inſt. eo tit. §. fi. & l. à tutoribus ff de adm tut. & ideo ſi aliquid eſt deperditũ dolo vel culpa ſocij tenetur ſoc l. cum duobus, §. j. & §. ſi in coeunda, ff. pro ſoc. & firmat conſulendo Socin. in conſil. xxiij. in j lib. xij. colum. verſic. & ideo dicunt.
105 † Vlterius quæro quid ſi inſtitor mercatoris ſcribit apodiſſam in qua ſe conſtituit ſe debitorem alicui inſtitutorio nomine, & promitti ſoluere infra certum terminum an ex hoc poſſit. & debeat conueniri dominus fundici Angel. in lege, procurator qui pro euictione in ſi ff. de proc. inquit, quod non poteſt cõueniri dictus inſtitor, ſed dominus tãtum con-

ueniendus erit, per l ſi ff. de inſtit.
vbi in indiuiduo dicitur caſus no
ſter, ſed idem Ang. in l. iiij. ff de re
iud. in prin. dicit hoc procedere
quando institores tantum aſſe-
runt eſſe debitorem. ſecus ſi aſſe-
runt ſindicum eſſe debitorem, ex
eo quia ipſi receperunt pecuniā
mutuò quia iſto caſu licet perce-
piſſent pecuniam vt inſtitores. ta-
men ita ſcribentes videntur ſidē
eorum aſtringere. & ideo conue-
niuntur exemplo procuratoris, l.
procurator qui pro euictione, ff.
de proc. & ita refert fuiſſe deci-
ſum Florentiæ in cauſa domini
Paduani, & ſecundum iſtam opi.
conſuluit Soc. in conſ. cliiij. in ij.
lib. in. verſ i. caſus, & verſ. viij. ca-
106 ſus. † Quid enim ſi mercator
aliquis erit matriculatus in diuer
ſis artibus. coram quo cōſule erit
conueniendus? Bal. in l. receprhia
de conſt pec. ſcriptum reliquit ꝙ
inſpicienda erit ars pro qua con-
uenitur, nam ad iudicē illius artis
pertinet l. legatis ſeruis, ff. de leg.
iij. § ſi vnus, & l. procurator, §. ſi
plures, ſi autem negocium eſt ex-
tra vtrâque artem ad neutrū per-
tinet cognitio ſed ad forum com-
mune poteſtatis recurrendum eſt
per tex. not in l. iij. § eodem mo-
107 do, ff. nau. caup. & ſtab † Sed
nunquid quis poſſit eſſe deſcri-
ptus & matricularius in duobus
collegiis & artibus? Vide Rom. in
ſing. clxxv. & eundem Ro. in cōſ.
cccc xxij. incip. Iſte Fran. Pauli, vbi
ponit de eo qui habet artem ſeri-
ci, & tentoriæ, decidit quod quan
do exercet artem tentoriæ ſubiici
tur, quando verò exercet artem
ſerici ſubiicitur conſuetudinibus,
conſtitutionibus & conſuli eiuſ-
108 dem artis ſerici. † An conſules
mercatorū poſſint citare per edi-
ctum. Bald. in l. ceſſante, C. quo. &
quando iu. ij. colum. dicit quòd
ſic. ex quo habent merum & mix-
tum imperium, & ſic poſſunt ci-
tare per edicta proponenda in val
uis ſeu foribus ſuæ audientiæ.
109 † Sed quia vt plurimum ſolent
conueniri mercatores ad merces
quas emerant hypothecaria ab a-
liquo creditore conuenientis, ic-
circo aliqua de iis ſubnectamus,
& pro veritate huius notabilis
dubitationis de duobus, hæſitare
contingit. Primò, an in generali
obligatione veniant merces. & an
præſentes, & futuræ. Secundò po-
ſito quòd veniant etiam merces,
an ſi reperiantur penes tertiū bo-
næ ſi. emptorem poſſit ille emptor
hypothecaria conueniri? Quo ad
primam quæſt. an in generali ob-
ligatione veniant merces, Bart. in
l. generali §. vxori, ff. de vſuf. leg.
inquit quod diſpoſitio de reb ge-
neraliter comprehendit res vena
les citat arg. l. pediculis, §. labeo,
ff. de aur. & arg. leg. ſecus ſecundū
eum ſi diſpoſitio generalis fieret
de rebus exiſtentibus in certo lo
co, quia tunc non comprehendun
tur merces, & ſic ex dictis Bart.
elicitur concluſio, quod in gene-
rali obligatione bonorum non re
ſtricta ad certum locum compre-
henduntur etiam merces, & res
venales, & iſtam concluſionem
expreſſe tenet Bald. in l. cum ta-
bernam, in princ. in repor. ant. ff.
de pig. vbi refert ita tenere Bar. in
dicto §. vxori, & ita tenet Alexan.
in l. ſi conſtante, in princ. in iij. q.
partis principalis verſic. inquan-
tum, ff ſol. matrimo. & Bal. in rub.
110 C. de verb. ſignific. iiij. q. † Sed
an veniant merces futuræ in ge-
nerali obligatione. Socin. in l qui
Romæ, §. callimachus ij no. ff. de
verb.

verbo.oblig.tenet quod non, ſed contrariam partē firmat Nicoſan. in tract.de pig.& Hip. in ij.membro ſecundæ partis principalis, num.17.& ibi reſpondet motiuis
111 Soc.† Quo vero ad ij quæſt.an merces venditæ per debitorē principalem remaneant in generali obligatione, ita quod hypothecaria poſſit agi cōtra emptorem dictarum mercium, & in hoc Bald. in l.vbi adhuc.iij.colum. verſ. ſed pone maritus erat mercator, C.de iur.do.dicit quod ſi dictæ merces ante mortem debitoris vel ante ortam hypothecariam, ſeu ante motum iudicium fuerint alienatæ, non cōpetit ad illas hypothecaria, & eſt ratio ſecundum Bald. quia licet merces venales veniāt in generali obligatione, non tamen veniunt taliter quod liberè vendi vel permutari non poſſint arg.d. l. cum tabernam, & ita etiā tenet Bart.in l.ſi cōſtante, in prin. in iij.quæſt. i.j. partis principalis, & ita ſequitur & firmat Nicoſ. in tract.de pig. in loco citato, nu.22. & ad hæc videas Iaſ.in l creditor,
112 ff.ſi cert pe nu.5. † Et retentis eiſdem terminis, quęro an merces venales inuectæ & illatæ in domum ſeu apothecam conductam ſint tacitè obligatæ? Alexand. in d. l.ſi conſtante in prin.in iij.q iij. partis vertic. item inquantum, ff. ſol. mat. dicit quod licet inuecta & illata in domum conductam realiter ſint tacitè obligata, tamē fallit in mercib. venalib. inuectis & illatis, quia illæ non veniunt in tacita hypotheca, & eſt ratio quia tacita hypotheca reſtringitur ad bona inuecta & illata in domum conductam, & ſic ad certum locum, & merces venales non dicuntur in loco eſſe, cum ibi non ſint vt perpetuo permanſuræ, ſequitur & firmat Nicoſan. in d. tract. in iiij. memb ij.partis, nu-
113 mero 53. † Sed quid ſi debitor meus dedit in ſolutum & pro ſoluto merces quæ non erant ſuæ ſed alienæ, an dominus illarum mercium poſſit vindicare ab illo cui pro debito datæ fuerunt in ſolutum & pro ſoluto, Afflict. in deciſ 369.incip. Alfonſus de Pariſio refert caſum fuiſſe de facto in ſacro reg. conſ. & fuiſſe deciſum.quod valuit dicta datio in ſolutum, licet rei alienæ, quia cenſetur venditio quæ poteſt fieri de re aliena, licet dominus illarum mercium poſſit agere rei vendicatione & publiciana, vel remedio poſſeſſorio l. j. & ii ff.de tri. & l. ſi coloni. C. de agri.& cenſi. lib xj.vel agere actioni furti quādo ſcienter emit rem alienam, vt in l.ſi libertam C.quod cum eo, &
114 no.in l.ciuilem, C.de fur. † An autem coram iudice mercatorum habeat locum reconuentio? Ant. de But in cap. primo, de mu.pet. tenet quod non habet locum reconuentio. Sed Abb.ibi.in pen & fi colum. tenet indiſtinctè quod quo ad iſtos iudices mercatorum habet locum reconuentio, quādo talis iudex elidit per actorem et firmat [illegible]b.Mar. in vj. dir inct.
115 ij qu[illegible]unc. † Quid enim ſi quis mi[illegible]miſit id quod mihi debebat ſoluere Romæ Capuæ, & vbique locorum, & præcisè Venetiis in nundinis quæ ibi celebrātur in die ſan.Marci, an ſi tempore nundinarum non reperiatur in illo loco poterit ibi conueniri, & licet regulariter quando quis promittit ſoluere Capuæ. Romæ, & vbique locorum intelligatur reperiatur, vt per omnes doct. in

l. ſi conuenerit. ff. de iuriſ.om.iud. tamen in caſu propoſito eſt ſecus, quia licet in nundinis Venetiaru non reperiatur tempore promiſſo poteſt ibi conueniri quia fingitur per dolum abeſſe, vnde habetur pro præſente, (ſicut qui dolo deſiit poſſidere) l. is qui dolo, & in l. ſi autem § j. ff. de re. vend. & ita tenet Iaſ. in lege, ſi conue

116 nerit nu. 36. † Sed pone promiſiſti mihi centum ſoluere in nundinis Salerni, & ſi non ſolueris promiſiſti decem nomine pœnæ au licitè petantur illa decem? Bald in l rogaſti §. ſi tibi, ff. ſi cer. pet. & in l. vnica. vij. & viij. col. C. de ſent. quæ pro eo quod int. quem ſequitur Alexand. in conſ. cciij. alias conſilio lxj. in ij. libro, vlt. colum. incip viſo proceſſu cau ſæ vertentis, ſcriptum reliquit, quod nō niſi probetur tanti mea

117 intereſſe. † Prædictis etiā conſequens eſt, quod ſi aliquis promiſit mihi ſoluere Romæ & vbicunque fuerit inventus & ſub quocunq; iudice, ſi euenerit quod Romæ non reperiatur principalis qui promiſiſſet, ſed eius procurator cum certa quantitate frumenti domini & principalis promiſſoris, poterit ibi cōueniri ipſe procurator, ſi ad hūc locū & cauſam conſtitutus foret [illegible]inum, quia iuris fiction[illegible] bi reperit principalis [illegible] & ſic ibi citari & conuen[illegible]terit, ſed ſi eſt ſimpliciter [illegible] nſtitutus & tunc ſecus, quia non videtur habere mandatum vt reſpondeat in eo foro in quo abſens dominus conuen ri nequit, ſi ibi non reperitur, & ho. intelligitur quando tractaretur de conueniendo procuratorem actione perſonali, ſed hypothecaria actione ad frumentum, ſi frumentum non reperiatur alteri venditum poteſt hypothecaria conueniri, verum ſi alteri reperiatur venditum, & traditum per conſignationem, vel inſpectionem oculorum, tunc nec hypothecaria conueniri poteſt, quia dictum frumentum non eſt in obligatione, l. cum tabernam. ff. de pig. & ita conſuluit Bal. in conſilio 16; in tertio libro, & in lege finali §. ſed & ſi quis in vlt. colum verſic. extra quaro, C. com munia, de leg. & per Franc. Curt. in add. Alexand. in dicta lege, ſi

118 cōuenerit inci.inuentus. † Quid ergo dicendum de clericis negociatoribus & mercatoribus an conueniantur ſub iudice mercantiæ & nundinarum? Bald in add. Spec in tit. de reo verſic. ſed quid ſcholaris dicit clericus delinquēs in arte quam gerit poteſt conueniri ſub rectore vel camerlingo occaſione illius artis, per l. fin. ff. de iur. om. iud. nam clerici negociatores quantum pertinet ad illam negociationem iure communi laicorum vti debent, lege ſecunda, C. de epiſc. & cler & dicit Abb. in fin. de vit. & hon. cler. quod clerici tenentur ſeruare ſtatuta locorum vbi negociantur, & ſimiliter tenet Bald. in l cunctos populos, C. de ſum. Tr. n. & Step. Aufr in tract. de pot. ſec ſuper eccleſ. perſo. in prima regula, numero vigeſimoquarto, dicit quod quidquid ſit à tempore cuius initium memoria hominum non exiſtit, clerici artifices quando delinquunt in illa arte vel abutuntur, iudicantur per baiulos illius artis, & per iudices ſeculares in hoc puniunt r ciuiliter, & pro hoc dicit de anno 1394. Pariſius fuiſſe deciſum, in prælleg. forma, pro quo

proquo vide Caſſ. in conſuetu.
Bu.in tit. des iuſtices & droit d'i-
ce es in prima rubric fol. iij. nu-
119 mero 88. verſic. xx. fallit. † Sed
qui ſi pater habens filium quem
patitur negociari & mercari hoc
faciens per multum temporis ſpa
tium an mortuo filio teneatur de
ſuo ſoluere debita. contracta per
ipſum occaſione dictæ mercan-
tiæ? Afflict. in deciſio ccviij. hunc
caſum de facto fuiſſe in ſac. reg.
conſ. & pro, & contra allegat, tan-
dem ex nonnullis bonis rationi-
bus videtur inclinare in eam par-
tem quod pater teneatur, reperio
inſuper Boer. in deciſio. ccxxj. in
ij. parte, numero vndecimo, cum
ſeq vbi inter cætera dixit quòd
Florentini habēt ſtatutum quod
pater ſciens filium negociari &
non prohibet tenetur de ſuo, &
ad hoc citat Soc. in conſilio cxj.
in princ. ij lib. & ſimiliter ſtatu-
tum dicit eſſe in ciuitate Luca-
na, & dicit tale ſtatutum valere.
120 † illud etiam belliſſime tetigit
Bald. in lege fiſtulas, ff. de contr.
emp. quod contrahens in nundi-
nis cum aliquo ab inde illico re-
ceſſuro cum ſuſpectum minimè
allegare poteſt, quia ſciebat eum
aduenam, pro quo dicit facere
text. in l. heres abſens, §. ſi quis
tutelam, ff. de iud. ſed hoc ſanè
intelligendum erit ſecūdum eun-
dem Bald. in rubric. de reu. hiis
quæ in frau. credit. vt procedat
quando rem emptam ſecum non
portaret, at quando ſecum rem
emptam portaret tunc ſecus, quia
licet contrahens putare debebat
ipſum receſſurū, non cum re non
ſoluto precio, & ideo iſto caſu
poteſt peti ipſum capi vti ſuſpe-
ctum, & fugitiuum, & ſequitur
Ioan. Bald. de Caccial, in tract. de
deb. ſuſp. & fug. In vltimis ver-
bis, quod ego intelligerem niſi
aliter conſtaret fuiſſe habitam
fidem de precio, & fuiſſe actum
de aſportando rem ſecum non
121 ſoluto precio. † Nec abſonum
putes, & illud intelligere quod
in curia mercatorum non poteſt
conueniri mercator ad ſolutio-
nem pœnæ contractus obligatio-
nis, ſeu fideiuſſionis, ſi non pro-
batur intereſſe, quia licet in pœ-
nis non conſideretur intereſſe
lege ſtipu. iſta, §. alteri, ff. de ver-
borum obligationibus, attamen
iſtud non habet locum vbicun-
que debet ſeruari æquitas, inde
quod in pœnis iudicialibus, &
prætoriis conſideratur an inter-
ſit, textus eſt in lege ſecunda, §.
finali, & ibi Angelus, ff. ſi quis in
ius vocan. non ierit, & plene pro-
ſequitur Thomas Gram. in con-
ſilio ſexageſimoſexto, in ciuili-
bus, citat Angel. in conſilio du-
centeſimonono, incip. arbitror di-
ctam pœnam, columna ſecunda,
& voluit allegare eum in conſilio
122 ducenteſimodecimonono. † Il-
lud etiam legito lector quòd con
ſuluit Bal. in conſilio centeſimo-
quinquageſimoquinto, in quinta
parte, numero primo, vbi dubita-
uit, ſi mercator tenens fundicum,
& ſtati[illegible] in aliqua ciuitate
(puta [illegible] fuerit conuen-
tus ob[illegible] in j. debitum qui con-
feſſus [illegible]um, propter quod
ei fuit factum præceptum de ſol-
uendo infra certum terminum,
quo facto alibi ſe tranſtulit, cum
apotheca, an iudex illius loci in
quo debitor ſe tranſtulit, ad lite-
ras prioris iudicis exequi poſ-
ſit illud præceptum? & ibi tan-
dem dicit quod exequi nō poteſt
tale præceptū, niſi ille primus iu-

dex pronunciauerit actorem mit-
tendum in poſſeſſionem bonorũ
eius cui fuit factum præceptum,
tunc ad literas prioris iudicis te
netur taliter iudex exequi. Nec
123 † etiam omittendum puto ꝙ
domus mercatorum ſunt exem-
ptæ ab hoſpitando milites qui ve
niunt ad ciuitatem ad caſtramen
tationem,& eius deputantur ho-
ſpitia ab officiariis ciuitatis,& eſt
ratio quia ergaſtaria mercatorum
ſunt occupata à mercimoniis , vt
dicit tex.in l. pen. C. de mer. lib.
xij. & l. in qualibet eod. tit. Sed
video male hoc hodie ſeruari.
124 † Nec ſcire te pigeat quòd in
generali obligatione artificis non
veniunt incudes, & malleum,ſe-
cundum gloſſ.in cap. generali, de
reg.iur.lib.vj. faciunt not.in l.ne-
pos proculo.ff. de verb.ſignificat.
125 † Quid ergo dicamus, & pone
quod quis vult mercatorem iu-
rare,ſuſpectum de fuga,an poſito
quod habeat multa nomina cre-
ditorum nutricata cui de facili
non eſt poſſibilis receſſus propter
multitudinem mercantiarum, vel
grauitatem earum ? in quo dicas
quòd non, vt tenẽt Ang.& Mod.
in l.ſciendum , ff. qui ſatiſd. cog.
nume.2.vbi dicit quod mercator
poſſidens egregia mobil[illegible],& mul
ta nomina debito[illegible] tene-
tur cauere, & ex c[illegible]ti nõ
poteſt iurari ſuſp[illegible]od etiã
firmat Ioan.Bapt [illegible]ec.in trac.
de debit.ſuſp.& [illegible] j. quæſt.nu.
10.at ſanè,& cum grano ſalis in-
telligas dictum Angel Copulati-
uè enim præſupponit quòd ha-
beat egregia mobilia,& multa no
mina debitorum , quorum cauſa
veriſimile eſt ꝙ non eſt de facili,
& poſſibilis eius receſſus , & ſic
nõ debet arctari ad ſatiſdandum
de iudicio , & ſiſti: ſecus etenim
crederem in quæſtione propoſita
quando ſolũ præſupponantur no-
mina debitorũ poſſidere tantũ,&
quomodo ꝓbetur paupertas mer
catoris ad effectũ prædictũ. Ang.
in l.in fundo,ff.de rei vend.nu.2.
dicit probari ex probatione ceſ-
126 ſationis,& fugæ.† Hinc autem
non immerito, & extra rem pro-
bandam eſſe propalam videbitur
an ſi mercator ceſſaret ſeu falli-
ret, liberetur ſi creditores eiuſdẽ
cepiſſent omnia bona ſua , Paul.
de Caſt. per illum tex. in heres à
deb.§.quod ſi ſtipul.ff.de fideiuſ.
ſcriptum reliquit quòd non libe
ratur nec ipſe , nec ſui fideiuſſo-
127 res. † Prædictis enim non ad-
uerſatur quod ſi mercator vt ceſ-
ſans,& fugitiuus captus ſit, ſi ca-
ptura erit iniuſta,& tamen de de-
bito conſtat,an detineri poſſit nõ
obſtante ꝙ captura ſit illicita in
quo Io.Bap. à ſan.Seu. in tract.de
debito.ſuſp.& fug. in 149.diſpu-
tat pro, & cõtra,tamen in effectu
concluſum reliquit , ꝙ ſi debito
conſtat per cõfeſſionem capti ve
debitoris ſuſpecti , tunc captura
reuocatur,& hoc per tex.in l ſi.§
fin.ff. quod met.cau. & per doct.
Bal.in l.fundus qui Lucij tit.ff.de
reſc.vend. vbi magiſtraliter dixit,
quòd paratum ſe offerens ſoluere
non debet grauamẽ reuocari niſi
ſoluat eũ conſtat per eius confeſ-
ſionem,at ſecus concludit quãdo
aliter cõſtaret quàm per eius con
feſſionẽ, ſed quid ſi eſt captus,vt
ſatiſdet, an conſtito debito poſſit
detineri ſi vult dare cautionẽ,dic
qđ nõ vt dicit magiſtraliter Bart.
in l.ſi pec.§.qui fideic.ff.vt in poſ.
leg. quia captus eſt ſimpliciter vt
ſatiſdet ſecus ſi capiatur vt ſol-
128 uat. † Sed quid de mercatore
capto

ſtpro ad inſtātiam vnius an poſſit recommendari in carceribus ad inſtantiam. Alterius ? in quo Bart.in tract.de carc.in vl. col.tenet q ſic. Allegat text.in l. quot. C.de exacto.tributo, ſed hoc dicit verum Salic.in l.ſi. C. de bon. auct. iud.poſſ. ſi eſt tale debitum pro quo quis de nouo incarcerari poſſet, ſed plenius de iſta materia congerit marſy.in prax. cri. §.attingam.nu.31.cum pluri. ſeq.

129 † Quid ergo è conuerſo an ſi quis capiatur ad inſtātiam vnius cauſæ, an ſatisfacta illa poſſit per ipſum recommendari pro alia cā in eiſdem carceribus (v.g.impetrata capturam ſuſpecti, & fugitiui debitoris ad effectū vt detur per eum fideiuſſoria cautio quā vult dare, verum quia conſtat de debito creditor vult quòd non liberetur niſi ſoluat) quid iuris ? ego pro nunc dicerem quòd debet liberari, nam quia à principio potuit impetrare capturam ad effectum ſoluendi elegit viam impetrandi capturam ad effectum ſatiſdandi non poteſt variare, nam electo vno de contrariis non poteſt aliud redire, l.commiſſoriæ, & ibi gl.C.de pact.inter emp.& vēd. nec licita eſt variatio, vt ibi. per gl. & docto. ſed quis negabit iſta duo eſſe contraria habere fidē de debito data cautione, & velle ſolutionem de præſenti.cogita quia pendet in facto. & non potui talem caſum in ſpecie deciſum reperire, & hoc maximè procedit re non exiſtente integra, puta quia debitor vellet dare cautionem, & poſtea creditor dicat velle quòd ſoluat, & an & quando dicatur mercator ceſſans, & fugitiuus, vide Ang.in conſ.lxv incip. quæritur, & eſt quæſtio per ſtatuta.

130 † Sed illud in mentem venit. An mercatores falliti ceſſantes, & fugitiui poſſint torqueri vt indicent pecunias eis datas ad mercandū, quas nunc habére denegant, illáſq; perdidiſſe ſubreptas fore dicunt? Dicas quòd ſic, vt dicit Par.à Pu.in tract.ſind. in verb. tortura. ca.an in cauſa pecuniaria verſ. an principalis in ciuili cauſa. & Hipp.de Marſ.in l.diuus.col. j.ff. de q. & in ſua crim. prax. §. expedita.nu. 62.& Franc.Purp.in l.ſingularia.nu.94.ff.ſi cert.pet.& eſt ratio quia omnis coniectura creſcit contra fallitos qui ad mētiendum faciles ſunt, & infamiſſimi, vt inquit Ioan. Bapt. de ſan. Sener.in tract.de deb.ſuſpecto, & fug. q.j. col.vlti. (qui vt inquit) deberent more antiquiſſimæ legis dari creditoribus lacerandi, & ibi noſter Inuictiſsimus Carolus V.R.Imp. nouellam fecit prag.in c.Contra autem:qua ſtatuit contra bancherios & numularios denegantes depoſita deponentibus reſtituere:nā ſi ſe abſentauerint, & per ſex dies latitauerint, debent citari in domibus in quibus habitare ſolebant, & ſi citati per alios, ſex dies latitauerint, & nō cōparuerint, & ſuis creditoribus non [illegible], in pœnam mortis [illegible] currunt, & elapſis dictis [illegible] poſt citationem pote[illegible] in j. pa[illegible] contra eos procedi ad [illegible] ſōnem nullo alio tempore ex[illegible], & debent publicari pro foriudicatis per loca

131 ſolia. † Vlterius adeo leges odio proſequūtur tales fallitores, vt nec eis concedant miſerabile ceſsionis beneficium, vt inquit Bald. qui omnia ſciuit in conſil. ccxix.incip.ſuper libris. Theſauraria.libr.iij. ij.col. quem ſequitur,

tur Nicol. Boer. in deciſ. ccxv. nu. 6. vbi plus inquit numer. 7. quod nec etiam habent beneficiũ immunitatis eccleſiaſticæ.

132 † Neq; eis ſeruāda ſunt pacta à creditoribus tacta v.g. quòd aſſerentibus ipſis, fuiſſe ablatas ab eis pecuniam deuenerint ad concordiam, remitterintque ob id aliquam po[illegible] partem nam conſtito ex poſt facto eos mercatores fore ſoluendo, & ea pacta eis haud ſeruanda ſunt, vt decidit Boer. in deciſ. ccxv. citat in hanc termè ſente[illegible]am fuiſſe Io. Bapt. à ſan. Se[illegible] rep. rub. extra de don. in antiquo. fol. 1 . colum. ij. nu. 15. in add. ſed de his hact.

133 † Illud quoque ſæpe me reddit ancipitem, num in curia nundinaria poſſit præſentari inſtrumentum iuxta formam, ritus magnæ curiæ Vicariæ, in quo aliàs dicebam quòd ſic. & per hoc titum dictæ magnæ curiæ Vicariæ inc. Item nota quòd quando volens quo cauetur poſſe præſentari inſtrumentũ debitorem ſuſpectum, & fugitiuum, conſtito per duos de fuga, & t[illegible] expeditur citatio contra eum [illegible] veniat ad aſſecurandum iudi[illegible], & in defectum fideiuſſoriæ cautionis capiatur de perſona. In nũdinis verò non requiritur probari de fuga quia omnes ve[illegible] nũdinas ſunt ſuſ[illegible] dixi in ſequent[illegible] [illegible]ſentatur inſtrum[illegible] [illegible]ria nundinaria, & ducitur debitor per citationē realem vt in ſe[illegible] parte ante tribunal ma[illegible] nundinarum, & interroga[illegible] debitor ſuper tenore inſtru[illegible], & ſi fatetur debitum eſſ[illegible], & inſtrumētum eſt liqui[illegible], & ſi dilatio data ad ſolucn[illegible] ipſa eſt, detinebitur, ſi verò nõ eſt elapſa dilatio, & allegatur ex alia cauſa quàm ex eo quod reperiatur in nũdinis ſuſpectum & fugitiuum, & probabitur per teſtes, & tunc interrogabitur ſi habet fideiuſſorem, & ſi non habet detinebitur de perſona, & ita vi[illegible] pluries practicatum.

134 † Quid enim ſi vxor mea publicè mercaturā gerat nũ cenſeatur de voluntate mea gerere adeovt ex contractibus per eã initis ego tenear ? & quo ad primam dicendũ eſſe inquiunt doc. quod ſi publicè exercet mercaturam cenſebitur ex voluntate mea præuia id facere, arg. l. barb. ff. de off. præſi. & l. eius qui in prouinciam, ff. ſi cer. pet. & probat tex. in l. j §. item præpoſito. ff. de exer. quo ad ſecundum ſi mercaturam gerat de voluntate mea, vel eam ad id propono, ergo tenetur ex omni contractu celebrato occaſione illius mercantiæ, vt declarat plenè dom. Pitr. engh. doct. gall. in conſ. quæ voc. aureæ, in tit. de ſociet. int. vir. & vx. iij. c. & ibi etiã dicit in c. iiij. quod ipſa vxor põt conuenire, & conueniri, & maritus eius obligatur ex ea re, & eſt ratio ſecunda eum quia vxor publica mercatrix eſt tanquam procurator cum libera per l. ſed, & procuratore iuncta glo. ff. de inſt.

135 † Nunquid minori matriculato in arte mercantię detur reſt. in integ. ſi læſus eſt in aliquo? Bart. iuris antiſtes, in l. j. verſ. & eadem rõne putatē. C. qui & aduer. quos dicit quod non niſi læſus foret in aliquo non concernente artē, ſeu mercaturam, quem ſequitur ad literam. Lud. R. in conſ. 3 9. incip. quæritur, & Marſ. in l. infans. nu. 2. ff. de ſic.

136 † Illud etiã adſcribendũ huc duxi: ponẽ plures ſunt merca

mercatores ſocij quorũ vnus occidatur nunquid ſocij ſuperſtites poſſint accuſare de morte conſocij.Reperi Maſuer.in ſua praxi.in ti.de exp.& dam.ſol. 101.col.ij. item propter homicidium. quem refert & ſequitur in dec. 233. ij. part.Boer.quòd poſſunt accuſare, & proſequi ius vindictæ.

137 † Finge enim mercatorẽ promiſiſſe ſeque ſoluere centũ conſtituiſſe intra certum terminum, & ſi non ſoluerit, præſtare cxxv. quo enim intelligatur illud(ſi nõ ſoluerit)dicas quod intelligi debet.i.ſi fuerit in mora ſoluendi.L ſi duo.ff. de conſt. pec.in ſi. quia elapſo termino ſtatim mercator dicitur in mora, & ita conſiderat Bald.in tracta. de conſt. nume.2.

138 † Alias hęſitaui ſummè pere vidi nunquid mercatore intricato nõnullis debitis interfecto ſuper ſtite eius filio qui tranſegit cum occiſorib' recepta certa pecuniarum quantitate teneatur creditoribus illam pecuniam ſoluere? reperi Alb.de Roſ.in l.eum, qui.C. arb tut. & in l.heredes.C. de his qui vt ind. tenentem quod non, quẽ ſequitur Boer.in deciſ.cccxxj.

139 4.ſ.part.ſ. † Nec ambigendũ putes quod mercatores conueniri poſſint ex qualibet promiſſione facta inter abſentes per nuncium vel epi .vt no.bald. in l [...] Munus ff de mand. & proprius ſecundum Bald.in l.in perſonam. § qui pecun am.ff.de pact. & ſequitur Boer.in d. deciſ.cccxxj.nu.

140 14.in ij part. † Sed pone qd' mercator tradidit multas merces cuidã ſanſario vt eas vendat,nec de mercede conuentum fuit,qua igitur actione conueniatur mercator per ſanſarium pro mercede venditionis dictarum rerum? dicas quod conuenitur actione præſcriptis verbis, vt n.ag.ſtſaliter tradit Ioan.Fab.inſt.de act. §. actionum autem, nu.27.ad eam mercedem quę in ſimilibus ſolita eſt præſtari.pro quo vide tex. in l.de proxenetico ff.de pro ſo.

141 † Sed finge aliquem mercatorem Florentinum habere nonnullos factores in ciuitate Lugduni ad vnam rationem menſam, ſeu fundicum, an poſſit pro contractibus celebratis per factores [...] Lugduni ibi conueniri ſi ibi [...] ? & dicas quod ſic,vt ſcriptum reliquit Paul. Caſt. in l. heres abſens. §. apud labeonem. per illum text.ff.de iud.quem ibi ſequitur Boer. in dec.l. cxuij. in prima parte.

142 † Progredere vltra lector, & finge quod aliquis mercator Ianuenſis ſe obligauit penes acta curiæ ciu. Florentiæ dare cuidam Florentino centum,& euenit qd' mercator Ianuenſis timens ne ſibi accuſetur obligatis Florentiæ, præuenit ipſum Florentinum in curia Ianuenſi, ibique oppoſuit quaſdam exceptiones, & citari fecit Florentinum qui non comparauit, ſed accuſauit obligationẽ Florentiæ, mercator Ianuenſis allegat litis pendentiam, & petit cauſam remitti, quid iuris? vide [...] Boer.in dec.cxiiij.& pręſ[...] in j. part. & de iure regni. vide ritus magnæ curiæ Vicariæ de præuentione, & regiam prag. ex quibus omnibus habes veritatem, & vide etiam Afflict. in deciſ. ccxciiij. in cap. quidam creditor.

143 † Quid. n. ſi aliquis mercator condemnatus fuit vt infra certũ terminum ſub pœna reddat rationem, vel ad id ſe obligauit penes

C. de nundi. illud innuere videtur, quòd venientes ad nundinas non poſſunt cauſa debiti arreſtari, aut modo alio conueniri, nec merces eorum ſequeſtrari, quod intell gu Ang. in l heres abſens. § j in vlt glo ff. de indic. procedere, vt venientes ad nundinas non poſſunt conueniri à facientibus eas in eorum territorio de permiſſu princ pis, ſed bene poſſunt ab aliis mercatoribus contrahentibus cum eiſdem cõueniri, vnde ſi nundinæ fiunt Florentiæ, non poſſunt venientes ad nundinas conueniri ab ipſis Floren. ſed bene poſſunt ab aliis cum eiſdem cõtrahentibus ibidem conuen ri, idem ego puto dicendum ſi Florentini ibi cõtrahunt cum ipſis venientibus ad nundinas, nam tunc ratione contractus, puto, quòd poſſunt conueniri, & its intelligit text. præalleg. glo. ibi in verb. conueniunt. & declarat optime Bart. in d. l. heres abſens, § proinde. vbi intelligit d l j. C. de nund procedere pro alia cauſa. Sed ſi Florentini de nouo contrahunt cũ mercatoribus in nundinis, quæ contrahuntur & celebrantur Florentiæ, dici poſſe ibi conueniri, & ita intelligit Bal. in d. l. j de debito alibi contracto, at ſecus de ibi geſto, & eſt ſatis rationi conſonum, nam ſi tex ille aliter intelligeretur, quod pro quocunque debito non poſſent mercatores conueniri, in foro, poſſent infinitæ fraudes patrari & committi, & non eſſet date modum ob-

83 uiandi fraudib. † Nec credas eos ſolos conueniri poſſe coram magiſtro nundinarum, qui mercatores ſint, ſed & illos quoque, qui minimè mercatores ſunt, contrahunt tamen cum ipſis mercatoribus in ipſis nundinis, ratione enim contractus ibi conueniuntur, illudve forum ob id non immerito ſortiri debèt, vt ſcriptum reliquerunt docto maximè Ale. in l. heres ab ens § ſi quis tutelam. ff. de iudic. & eſt tex in l. in contractibus. § in omnibus. & ibi Bar C. de non nume. pecu. & eſt ſatis rationabile, cum aliàs cogerentur mercatores huiùs nundinis perſiſtere in ciuitate, & loco nundinarum ad conueniendum eos qui cum ipſis contraxerunt coram iud ce ipſorum, vel ſi forenſes forent petere per loca eo rum, & de facili fraudarentur.

84 Hinc † habes extra rem dix ſſe Iac. But & Caſtr in l cum eorum. C. de ſent quòd ſi fuit factum depoſitum penes forenſem per aliquem iudicem, poteſt depoſitarius ille licet non ſit ſubiectus iuriſdictioni illius iudicis per eũ cogi vt reſtituat depoſitum, & firmat Bal. in l acceptam col j in fi. C. de vſur & approbant ide Bal. in l ſi fideiuſſor. §. ſi autem datum. ff qui ſatiſ. cog & Affl in dec 24.

85 in prin † Ex iis enim inferas Salernitane, quòd licet minimè poſſint Salernitani conueniri coram magiſtro nundinarum, ſi nõ ſint mercatores: procedit id ſi non conueniantur ratione cõtractus in ipſis nundinis geſti cum ipſis mercatorib. quia eo caſu bene cõ-

86 ueniuntur † Illud nunc conſequens eſt vt congeramus, quib. ex cauſis venientes ad nundinas conueniantur in ipſis nundinis? In quo tradendo regulam generalem text. in l prima. C de nundinis (ir quit) venientes ad nundinas, non poſſe pro quocunque alibi contracto ibi conueniri aut moleſt

moleſtari, at ſecus pro debito ibi contracto, ego tamen quotidie vidi venientes ad nundinas pro quocunque debito ibi conueniri, & antiqui practicantes mihi aliàs aſsidenti pro iudice ibidē fecerunt fidem, quòd eſt antiqua
87 conſuetudo de hoc. † Nec futile eſt dubitare nunquid talis conſuetudo valeat? nam vt videas de iure communi pro debitis alibi contractis quàm in pſis nundinis, nundinantes ipſi non poſſunt conueniri, ſed tantū pro debitis ibi contractis, & ſic magiſter fori limitatam habeat iuriſdictionem, & limitata cauſa limitatum duc t effectum, l.in agris, ff. de acquiren.rer.dom.vnde reſtat videre an per conſuetudinē maior iuriſdictio tribui poſsit, & certè poteſt: per tex.in j de arb.conſuetudo enim tribuit iuriſdictionem meram, mixtam, imperioſam, altam, & baſſam, ſecundum Bal.in l etiam.iij. C.de except.re iud. & Cæpol in conſil.xl, incip. Lucius facit c.ſi clericus laicum, vbi Abb & alij not.extra de foro compet.& conſuetudo tribuit iuriſdictionem etiam fœminis, l.cū prætor. in verbo moribus. ff.de iudi.& plenius proſequitur Roc. de Cur.in c. ſi.de conſuetud.16. col.verſi 8 infertur, & in ſequ.q.
88 latius dicam. † Non longe à prædictis diſtat id de quo ſatis hæſitauerunt vbique ſcribentes, an mercatores conueniantur vel cōueniant alios ſub iudice nundinarum ſeu mercantiæ pro rebus ad mercaturam non pertinentibus? in quo Bald in fine C.de iuriſdict. omn.iudic.in tertio notatenuit, quod nō poteſt quis conueniri coram præfato iudice vel conſule artis, niſi pro rebus ſpectantibus ad illam artē ſeu mercaturam, & eſt ratio ſecundum eum, quia non ſunt ſubditi magiſtro nundinarum, ſeu iudici mercantiæ ſimpliciter, ſed rationem illius miſterij ſeu illius mercantiæ, ergo quando non ſumus illa arte, ſeu mercantia, talis iudex in eos iuriſdictionem non habet, & ex conſequenti ius di-
89 cere inter eos non poteſt. † In quo etiam eius Germanus A g. in conſil. 6 incip dictum ſtatutum, in tantum inquit hoc procedere quòd non valet ſententia lata per conſules artis, in rebus non ſpectantibus ad artem, imo plus dixit, quòd vbicunque iuriſdictio tribuitur in certo caſu, vt hic, non procedet libellus coram illo iudice productus, niſi narretur ille caſus in quo iuriſdictio eſt attributiua, licèt aliàs generalis libellus procedat l. qui ex multis, C.de anna.except. ita tenet ſecundum eum Ioan And. in capi. eum ſit generale de foro compet.& ſic quando porrigitur petitio coram magiſtro nundinarum, ſecundum eum, debet fieri mentio, quòd conueniatur mercator pro rebus ad mercantiam, & ſic in caſu conceſſæ iuriſdictionis, idem tenet ipſemet Bald. in d.l.hæres abſens, §.ſed ſi quis tutela. ff. de iudic. & in l.iij. §.eodem vbi ponit exemplum de ſucceſsione, quæ non pertinet ad iuriſdictionem iudicis mercantiæ ſeu nundinarum: eandem opinionem conſulendo ſequitur Lud Ro.in conſ.ccc.incip.omnipotētis dei, in caſu propoſito, eandem opin. ſequitur conſulendo Bald. in conſil. ccccxl. in quarto libro, incip. In Chriſti nomine, præmiſsis verbis. & dicit Ludo. Rom.

Ro. in conſil 483. quòd vbicun-
que alicui licitum eſt ex aliqua
cauſa à ſingulari iure recedere,
non ſufficit cauſam ſubeſſe, niſi
illa per eum cui hoc de iure cō-
petit exprimatur, refert & ſequi-
tur Caſ in conſuet Burg in titu.
des iuſtices, & droicts d'icelles.
90 fol. 48. nu. 33 † Et dicit Bald. in
d. conſ 440. quòd in tantum mer
catorum iudex non poteſt iudi-
care, nec cognoſcere niſi de cau-
ſis ſpectantibus ad mercantiam,
quòd ſi factū eſt mutuum inter
mercatores, & non [illegible] certa
cauſa mercantiæ, videlicet, quod
pro cauſa mercantiæ ſit factum
tale mutuum, & ſic non fuit ap-
poſita cauſa tribuens iuriſdictio-
nem, iudex mercantiæ nō poteſt
cognoſcere: nam ſecundum eum
in iſtis caſibus cauſa eſt de ſub-
ſtantia probationis quo ad iuriſ-
dictionē, ergo ſpecialiter eſt pro-
banda: accedant ad hoc omnia iu
ra loquentia de probatione cau-
ſæ. l. eum hi. §. cauſa & ſi prætor.
ff. de tranſact & l. fin. C. de edict.
di. Adr. tol. cum ſimil licèt poſtea
contrarium conſulat in caſu ſuo:
quia ex quo erat factū mutuum
mercatori, præſumitur ꝙ in cauſa
mercantiæ ſit factum mutuum,
& ita præſumit l. fin §. fina. C. ad
Maced & ibi per doct. & iſta eſt
præſumptio iuris, & habetur pro
liquida probatione: vt not. in l tu
tor. C. de peric tu. non tamen re-
cedit ab opi. prædicta quòd ſi nō
eſſet cauſa mercantiæ, quòd iu-
dex nundinarum non poſſet co-
gnoſcere pro quibus faciunt ea,
quæ ſcripta reliquit Iaſ. in l age
cum Geminiano. C. de tranſa. nu.
4. cum ſeq & Th Gra in conſ. 68.
in princ. quia intētio, in conſiliis
91 ciuilib. † Prædicta vero intelli-
genda puto in cauſis penitus di-
uerſis à cauſis mercantiæ, at ſe-
cus in cauſis cōnexis ſeu depen-
dentibus ab eis: quia eo caſu ta-
les cauſæ poſſunt agitari per iu-
dicem mercantiæ, arg text. in l. ſi
quis, §. ratione. ff. de eden. & ibi.
Alex. & Bal. no. nam dicit ibi Bal.
quòd notarij ſunt ſub cō ule no
tariorum, nō ſolum pro eo quod
reſpicit artem tabellionatus, ſed
pro omnibus dependentibus &
connexis, & ad hoc dicit illum
text. ſæpe allegari, & ad hæc non
omittas videre pulchra conſilia
Ioan. de Imo ſub nu. 139. & 140.
vbi latiſsime, ego autem tempo-
re meo dum aſsidebam pro iudi
ce in nundinis ciuitatis Salerni,
vidi nonnullos conuenire etiam
pro cauſis omnino ſeparatis à
cauſis mercantiæ, vt pro legatis,
92 ſucceſsione, & aliis. † Et ob hoc
alias dubitabam, an exiſtente tali
cōſuetudine, poſsit magiſter nun
dinarum de dictis cauſis cogno-
ſcere, & in hoc Ludo. Roman. in
d. conſil. ccc. in propriis terminis
decidit, quod ſtante dicta conſue
tudine conſules & iudices merca-
catorum poſſunt licite cognoſce
re indifferenter de dictis cauſis,
quoniam dicit ipſe longa conſue
tudo iuriſdictionem non tribuit,
alias non habēti. l. viros. C de di.
offic. lib. xij. & l fin. ff de aq. plu.
arc & extrà de foro compet. cap.
cum cōtingat. & c. Romana. extr.
de pœn. lib, vj. & cum iſta opinio
ne pertranſit. Pro quibus videas
Pet. Cyn. & Sali in l. j. C. de emi.
lib. & Ale. in conſ. ccx. alias lxviij.
num. 7. in ij. lib. & Caſ. in cōſuet.
Burg. in tit. des iuſtices. fol. 20.
num. 9 cum pluribus ſeq & Paris
de put. in lib. ſind. in tit de of. ia.
93 cap. x. † Nec modicæ dubitatio-
nis

tis eſt indagere nunquid ſi mer-
cator debitor meus deceſſerit re-
licto filio ſuo herede valeã ipſum
conuenire coram iudice mercan-
tie, in quo Bald. in l. nemo poteſt.
ff. pro ſo. videtur tenere quòd nõ.
nam dicit ipſe quòd heres colle-
giati nõ fit de collegio, vnde mer-
catoris matricula non obligat fi-
lium inuitum ad profeſſionem,
vnde filius non poteſt conueniri
ratione matriculæ patris in curia
mercatorum, vt dicit idem Bal. in
l. C. de pa. qui fi. diſtra. ſed Fran.
de Alb. in l. heres abſens in princ.
per illum tex. de iud. tenet quòd
poteſt conueniri. & idem videtur
tenere Lud. Rom. in d. conſ. 300.
motus p tex. in d. l. heres abſens,
cuius contrarium expreſsè con-
ſuluit Raph. Fulg. in conſ. cvj. inci.
in propoſita, quæſt. quid ergo di-
cerem pro nunc: opinionem Fran.
Alb. ſubſtineri poſſe per ritũ ma-
gnæ curiæ vic. inci. Item vbi pupil
lus vel pupilla, quo cauetur quod
filius fam. heres cõuentus ex con
tractu paterno non poteſt declina
94 re forum. † Nũc autem non ex-
tra materiam nobis ſe offert illa
vulgata q. nunquid ſi ſunt plures
mercatores qui gerunt mercan-
tiam, vel vnam negociationẽ pro
contractu vnius cæteri cõuenian-
tur in ſolidum, Bart. in l. eundem,
ff. de duob re. in vii. quæſt. diſtin-
guit quod aut à pluribus geritur
negociatio quæ eis à publico de-
cernitur & tunc ſunt duo rei a-
ctiuè & paſſiuè, l. ſi vnus, in princ.
ff. de pact. & l. ſi duo, ff. de arb. ſi
verò talis negociatio propria au-
ctoritate fuit ſumpta non ex pu-
blico, tunc aut plures gerũt iſtam
negociationem, & mercãtiam per
ſuos inſtitores ſeu factores &
quilibet eorum tenetur inſolidũ
inſtitoria, vel exercitoria, l. prima,
in fin. ff. de exerc. & ſic ſunt duo
rei debendi, ſed duo rei credendi
non ita conſtituentur ſecundum
eum, quia ex contractu inſtitoris,
vel exercitoris non quæritur actio
domino niſi ceſſa fuerit & in ſub
ſidium, l. j. in fin. cum l. ſeq. ff. de
inſt. & l. ſi cum, §. j. ff. eod. Si verò
gerunt negociationem per ſe ip-
ſos tunc aut ambo ſimul, & quili-
bet tenetur pro portione quam
habet in negociatione illa. l. ſi ta-
men plures, ff de exer. in prin. aut
ambo ſeparatim exercent, vnus
Florentiæ, alter Bononiæ, tunc
quilibet tenetur inſolidum, viden
tur enim inuicem propopoſiti in-
ſtitores, arg. l. eius qui in prouin-
cia. ff. ſi cer. pet. & C. de fab. l. iure
proceſſum, lib. xj.. idem videtur te
nere Bal. in l. nemo, ff. pro ſo. Ang.
in l. ſi vnus, in prin. ff de pact. ſim-
pliciter tenet quòd vnus ſociorũ
in mercatura poteſt inſolidũ debi
tum petere. nã ſi in lib. reperiatur
ſcriptum quòd Titius & ſocij de-
bent tantum conſequi, poteſt Ti-
tius inſolidum agere. & quòd ita
de facto vidi pluribus vicibus, ob-
ſeruari, nec ſecundum eum poteſt
obiici quod non habet mandatũ,
vel quòd non debet audiri niſi
pro parte ſua, & oſtendere quan-
ta ſit ſua rata. Sed contra Angel.
tenet idem met Bart. in rep. legis
primę, verſic. autem hoc ita in ix.
colum. C. de duo. re. & in l. pen. in
v. col. ff. de ſtipul & contra Angel.
tenent Fulg. Caſt. & Alexand. in
dicta lege, ſi vnus & idem Alex.
in conſil. 289. incip. ponderatis in
prima columna, & Raph. Cuma. in
conſil. ciij incip. Titius & Seius
ſocij Florentini, Iaſ. in d. l. ſi vnus
reliquit cogitandum ſuper intel-
lectu, dictæ legis, ſi vnus, appellat

tamen hanc opin. Bart. eſſe com-
munem & Bald. in conſil.cclxiij.
in v.lib. tenet quòd contrahentes
cum vero ex ſociis occaſione ſo
cietatis, vel cum propoſito à ſo-
ciis nõ habet neceſſe omnes con
uenire, ſed poteſt eligere vnum
ex eis, ex cum eo inſolidum age-
95 re. † Limitat tamen hanc com-
munem opin. Paul. de Caſtr. in di-
cta lege, ſi vnus, vt non procedat
quando mercatores alternis vici-
bus exercent mercantiam. vt quia
quandoque vnus ſtat in fundico,
quandoque alter, quia iſto caſu
quilibet tenetur inſolidum, quia
alter alterum videntur inſtitores
96 ſe conſtituere. † Quid enim ſi
quis duorum debitor conſtitui-
tur per aliquam ſcripturam, ita
quòd alter de quo noua ſcriptura
loquitur repellitur ab agendo, an
iſte de quo noua ſcript. caſtat te-
neatur cõſocio per priorem char-
tam nominato conferre? Angel.
in lege, idem eſt & ſi, ff de conſt.
pec. remittit ſe ad no. in l. falci-
97 dia, ff. ad leg. falc. † Sed iuxta pręꝗ
dicta eiſdémque terminis reten-
tis illud indagandum eſſe puto,
nunquid vnus ſociorum? Angel.
in dicta lege, ſi vnus. ff de pactis,
tenet quod ſic: cõgruit enim mul
tum fidei mercatorum compro-
mittere, neque trahere per litigia
directo ordinata ad violẽtam ex-
torſionem veritatis ibique ſubdit
ꝙ poteſt pro debito dubio iuſiur.
neganti deferre l. duobus. in prin.
ff. de iureiuran. aduertendúmque
eſſe dicit quòd ex quo in actione
pro ſocio venit leuis culpa. ſi fuit
in culpa in compromittendo (puta
ta quis in non legalem compro-
miſit. vel quia non erat tanta de-
licti dubietas quod ſubito non
potuiſſet probari in iudicio, vel
etiam fuit in culpa in deferendo
iuramentum (quia detulit forſan
cuidam ribaldo) quia iſtis caſib.
tenetur ſocio, & ita tenendũ eſſe
inquit, idem tenet Alexand. in d.
l. ſi vnus, cũ modificatione tamen
vt intelligantur prædicta de com-
promiſſo in duob. ſociis qui ſunt
duo rei credẽdi, & in duobus ar-
gentariis qui habent officium de
publico, & quilibet eorum habet
actionem inſolidum, nimirum ſi
de tota actione diſponere poteſt,
ſecus in duobus mercatoribus ſo
ciis, quia quilibet realiter non ha
bet actionem inſolidũ ſecundum
opin. Bart & hæc Alexand opin.
verior videtur, ne per indirectum
auferatur pars alterius mercato-
98 ris. † Sed quid ſi contracta eſt
ſocietas inter aliquos mercatores
in aliqua mercantia, demum de
voluntate vnius alter mercãtiam
detulit Venetiis, & per viam fuit
diſrobatus, conuenitur à conſocio
pro parte ſua, an damnum ſit com
mune ſi non fuit in culpa? Bald. in
conſ. 417. & conſ. 416. iij. lib. te-
net quòd damnum erit commu-
ne ſi nõ fuit in culpa, ſecus ſi fuit
in culpa accedẽdo per loca ſuſpe
99 cta, & non tuta. † Sed poſtquam
in ſociorum materiam incidimus
non inutiliter videbitur in ea ali-
quantis per fimbrias dilatare, &
ideo quæro. Pone quod ego emi à
tribus mercatoribus beſtiarũ nõ-
nullas beſtias, porcos, videlicet
vel capras, aliaue animalia, vel à
venalitiis ſeruorum emi ſeruos,
volo agere quanto minoris, vel
redhibitoria, non reperio niſi vnũ
ex dictis mercatoribus, an poſſum
eum inſolidum conuenire? & Bal.
ſubtilis, & antiquus iuris inter-
pres in lege finali, C. de æd. act.
verſ. ſed pone iij. colum. dicit quod
poſſum

poſſum cõuenire inſolidum eum
qui maiorem partem habebat. &
ſi omnes æqualem partem habe-
bant adhuc inſolidũ poſſum for-
mare libellum, ratio eſt quia lex
præ umit hos mercatores eſſe ſo-
cios: quoniam ita conſuetum eſt,
& ideo qui habet maiorem par
tem, vel non minorem poteſt in-
ſolidum conueniri, at ſecus ſi ha-
bet minorem partem, nam tunc
non poteſt conueniri niſi pro par
te ſua. & idem dicit ſeruandum
fore in mercatoribus olei, & alia
100 rum rerum. † Succeſſiuè illud
attendendum erit quod ſi agatur
contra ſocium mercantiæ per aliũ
ſocium actione pro ſocio, conuen
to ſocio competit beneficium ne
conueniatur niſi inquantum fa-
cere poteſt ita tamen ſi à princi
pio acceptaſſet debitum, & ſe ſo-
cium alias ſi negaſſet, ex negatio
ne amittit priuilegium dicti be-
neficij vt eſt tex. in l. ſicut. & in l.
ſed & hoc, ff de re iud. & ita per
prædicta iura firmat. Pet. de Vnzo.
in pract. artis notar. in tit. de ben-
ne coad. niſi in quan facere po-
101 teſt. † Procedunt etiam prædi-
cta niſi ſocius huic beneficio re-
nunciaſſet quia eo caſu inſolidum
conueniri poterit, vt inquit gloſſ.
in lege, ſi conuenerit, ff. de re iud.
102 † Quid enim ſi dum res com-
munis eguiſſet refectione & vnus
ſociorum alteri intimaſſet vt in
expenſis contribueret, qui ceſſa-
uit adeo quòd quatuor menſes
elapſi ſunt, nunquid proprietas il
lius rei communis in qua fuerũt
factæ expenſæ tota applicetur illi
ſocio qui eum ſuis ſumptibus re-
fecit ablata parte alterius qui no
luit contribuere, dicendum eſt quod
ſic, per tex. in lege, ſi duo, §. idem
reſpondit ſocius qui ceſſantis, ff.
pro ſoc. & tex in l. ſi vt proponis
C. de edi. priu. & ſequitur Franc.
de cre. in ſing xcvij. & firmat Ioã.
Old. in tract de vſuc. & præſcr. in
c. de præſc qua men. in ver. ſocius.
103 † Illud propè eſt quod ſocius
qui expenſas in itinere fecit in
mercantia communi ex corpore
ſocietatis deducit tã in foro con-
ſcientiæ quàm ciuili, ſecundũ Iac.
de Arena, & Cyn. in l j. C. pro ſoci.
& eſt ratio, quia nõ dicitur lucrũ
niſi deductis expẽſis imò ne dum
lucrũ nõ dicitur niſi deductis ex-
penſis ſed et ã nõ dicitur niſi de-
ductis impẽſa, & extimatione la-
boris perſonæ, vt eſt gl. ſing in l.
per diuerſas. C. man. quod intelli-
git Bal. in d. l j. C. pro ſoc. eſſe verũ
id quod ſupra adnotandũ eſt, ex-
ceptis expẽſis quas domi eſſet fa
ctus, quia illæ nõ debent fieri de
corpore ſocietatis. arg l. ſed & his,
ff de pet. her & idẽ ſequitur Amb.
de vigna, in tract. de vſur ver. alia
104 concl. nu. 167. † Nec à longe
diſtat quod ſocius tenetur conſo
cio de dolo, & culpa vt l ſocius à
ſocio, ff. pro ſoc. & inſt. eo. tit. §. fi.
& l. à tutoribus ff de adm. tut. &
ideo ſi aliquid eſt deperditũ do-
lo vel culpa ſocij tenetur ſoc l.
cum duobus, §. j. & §. ſi in coeun-
da. ff. pro ſoc. & firmat conſulen-
do Socin in conſil. xxiii in j lib.
xij. colum. verſic. & ideo dicunt.
105 † Vlterius quæro quid ſi inſti-
tor mercatoris ſcribit apodiſſam
in qua ſe conſtituit ſe debitorem
alicui inſtitutorio nomine, & pro
mitti ſoluere infra certum ter-
minum an ex hoc poſſit. & de-
beat conueniri dominus ſun iicit
Angel. in lege, procurator qui pro
euictione in ſi ff. de proc. inquit,
quod non poteſt cõueniri dictus
inſtitor, ſed dominus tãtum con-

ueniendus erit, per l ſi ff. de inſtit.
vbi in indiuiduo dicitur caſus no
ſter, ſed idem Ang. in l. iiij. ff de re
iud. in prin. dicit hoc procedere
quando inſtitores tantum aſſe-
runt eſſe debitorem. ſecus ſi aſſe-
runt ſe indicum eſſe debitorem, ex
eo quia ipſi receperunt pecuniã
mutuò quia iſto caſu licet perce-
piſſent pecuniam vt inſtitores, ta-
men ita ſcribentes videntur fidẽ
eorum aſtringere. & ideo conue-
niuntur exemplo procuratoris, l.
procurator qui pro euictione, ff.
de proc. & ita refert fuiſſe deci-
ſum Florentiæ in cauſa domini
Paduani, & ſecundum iſtam opi.
conſuluit Soc. in conſ. cliiij. in ij.
lib. in. verſ i. caſus, & verſ. viij. ca-
106 ſus. † Quid enim ſi mercator
aliquis erit matriculatus in diuer
ſis artibus. coram quo cõſule erit
conueniendus? Bal. in l. recepritia
de conſt pec. ſcriptum reliquit quod
inſpicienda erit ars pro qua con-
uenitur, nam ad iudicẽ illius artis
pertinet l. legatis ſeruis, ff. de leg.
iij. § ſi vnus. & l. procurator, §. ſi
plures, ſi autem negocium eſt ex-
tra vtrãque artem ad neutrũ per-
tinet cognitio ſed ad forum com-
mune poteſtatis recurrendum eſt
per tex. not in l. iij. § eodem mo-
107 do, ff. nau. caup. & ſtab † Sed
nunquid quis poſſit eſſe deſcri-
ptus & matriculatus in duobus
collegiis & artibus? Vide Rom. in
ſing. clxxv. & eundem Ro. in cõſ.
ccccxxij. incip. Iſte Fran. Pauli, vbi
ponit de eo qui habet artem ſeri-
ci, & tentoriæ, decidit quod quan
do exercet artem tentoriæ ſubiici
tur, quando verò exercet artem
ſerici ſubiicitur conſuetudinibus,
conſtitutionibus & conſuli eiuſ-
108 dem artis ſerici. † An conſules
mercatorũ poſſint citare per edi-
ctum. Bald. in l. ceſſante, C. quo. &
quando iu. ij. colum. dicit quòd
ſic. ex quo habent merum & mix-
tum imperium, & ſic poſſunt ci-
tare per edicta proponenda in val
uis ſeu foribus ſuæ audientiæ.
109 † Sed quia vt plurimum ſolent
conueniri mercatores ad merces
quas emerant hypothecaria ab a-
liquo creditore conuenientis, ic-
circo aliqua de iis ſubnectamus,
& pro veritate huius notabilis
dubitationis de duobus, hæſitare
contingit. Primò, an in generali
obligatione veniant merces. & an
præſentes, & futuræ. Secundò po-
ſito quòd veniant etiam merces,
an ſi reperiantur penes tertiũ bo-
næ ſi. emptorem poſſit ille emptor
hypothecaria conueniri? Quo ad
primam quæſt. an in generali ob-
ligatione veniant merces, Bart. in
l. generali §. vxori, ff. de vſuf. leg.
inquit quod diſpoſitio de reb ge-
neraliter comprehendit res vena
les citat arg. l. pediculis, §. labeo,
ff. de aut. & arg. leg. ſecus ſecundũ
eum ſi diſpoſitio generalis fieret
de rebus exiſtentibus in certo lo
co, quia tunc non comprehendun
tur merces, & ſic ex dictis Bart.
elicitur concluſio, quod in gene-
rali obligatione bonorum non re
ſtricta ad certum locum compre-
henduntur etiam merces, & res
venales, & iſtam concluſionem
expreſſe tenet Bald. in l. cum ta-
bernam, in princ. in repor. ant. ff.
de pig. vbi refert ita tenere Bar. in
dicto §. vxori, & ita tenet Alexan.
in l. ſi conſtante, in princ. in iij. q.
partis principalis verſic. inquan-
tum, ff ſol. matrimo. & Bal. in rub.
110 C. de verb. ſignific. iiij. q. † Sed
an veniant merces futuræ in ge-
nerali obligatione. Socin. in l qui
Romæ, §. callimachus ij no. ff. de
verb.

verbo.oblig.tenet quod non, ſed
contrariam partē firmat Nicoſan.
in tract.de pig.& Hip. in ij.mem-
bro ſecundæ partis principalis,
num.17.& ibi reſpondet motiuis
111 Soc.† Quo vero ad ij quæſt.an
merces venditæ per debitorē prin
cipalem remaneant in generali
obligatione,ita quod hypotheca-
ria poſſit agi cōtra emptorem di-
ctarum mercium, & in hoc Bald.
in l.vbi adhuc.iij.colum. verſ. ſed
pone maritus erat mercator,C.de
iur.do.dicit quod ſi dictæ merces
ante mortem debitoris vel ante
motam hypothecariam, ſeu ante
motum iudicium fuerint aliena-
tæ, non cōpetit ad illas hypothe-
caria,& eſt ratio ſecundum Bald.
quia licet merces venales veniāt
in generali obligatione, non ta-
men veniunt taliter quod liberè
vendi vel permutari non poſſint
arg.d. l. cum tabernam,& ita etiā
tenet Bart.in l.ſi cōſtante,in prin.
in iij.quæſt. i.j. partis principalis,
& ita ſequitur & firmat Nicoſ. in
tract.de pig. in loco citato,nu.22.
& ad hæc videas Iaſ.in l creditor,
112 ff.ſi cert pe nu.5. † Et retentis
eiſdem terminis,quęro an merces
venales inuectæ & illatæ in do-
mum ſeu apothecam conductam
ſint tacite obligatæ? Alexand. in
d.l.ſi conſtante in prin.in iij.q iij.
partis verſic. item inquantum, ff.
ſol. mat. dicit quod licet inuecta
& illata in domum conductam
realiter ſint tacitè obligata, tamē
fallit in mercib. venalib. inuectis
& illatis,quia illæ non veniunt in
tacita hypotheca,& eſt ratio quia
tacita hypotheca reſtringitur ad
bona inuecta & illata in domum
conductam, & ſic ad certum lo-
cum, & merces venales non di-
cuntur in loco eſſe, cum ibi non
ſint vt perpetuo permanſuræ, ſe-
quitur & firmat Nicoſan. in d.
tract. in iiij. memb ij.partis, nu-
113 mero 53. † Sed quid ſi debi-
tor meus dedit in ſolutum & pro
ſoluto merces quæ non erant ſuæ
ſed alienæ, an dominus illarum
mercium poſſit vindicare ab illo
cui pro debito datæ fuerunt in
ſolutum & pro ſoluto, Afflict. in
deciſ 369.incip. Alfonſus de Pa-
riſio refert caſum fuiſſe de facto
in ſacro reg. conſ. & fuiſſe deci-
ſum.quod valuit dicta datio in ſo
lutum, licet rei alienæ, quia cen-
ſetur venditio quæ poteſt fieri de
re aliena, licet dominus illarum
mercium poſſit agere rei vendi-
catione & publiciana, vel reme-
dio poſſeſſorio l. j. & ii ff.de iti.
& l. ſi coloni. C. de agri.& cenſi.
lib xj.vel agere actioni furti quā-
do ſcienter emit rem alienam, vt
in l.ſi libriam C.quod cum eo,&
114 no.in l.ciuilem,C.de fur. † An
autem coram iudice mercatorum
habeat locum reconuentio? Ant.
de But in cap. primo, de mu.pet.
tenet quod non habet locum re-
conuentio. Sed Abb.ibi.in pen &
fi colum. tenet indiſtinctè quòd
quo ad iſtos iudices mercatorum
habet locum reconuentio, quādo
talis index eliditur per actorem
ei firmat Rob.Mar. in vj. di: inſt.
115 ij qua[illegible]nc. † Quid enim ſi
quis mih[illegible]miſit id quod mihi
debebat ſoluere Romæ Capuæ,&
vbique locorum, & præciſè Ve-
netiis in nundinis quæ ibi cele-
brātur in die ſan.Marci, an ſi tem
pore nundinarum non reperiatur
in illo loco poterit ibi conueniri,
& licet regulariter quando quis
promittit ſoluere Capuæ, Romæ,
& vbique locorum intelligatur
reperiatur, vt per omnes doct. in

l. ſi conuenerit.ff. de iuriſ.om.iud.
tamen in caſu propoſito eſt ſecus,
quia licet in nundinis Venetiarũ
non reperiatur tempore promiſ-
ſo poterit ibi conueniri quia fin-
gitur per dolum abeſſe, vnde ha-
betur pro præſente, (ſicut qui do-
lo deſiit poſſidere) l. is qui dolo,
& in l. ſi autem, § j.ff.de re. vend.
& ita tenet Iaſ. in lege, ſi conue
116 nerit nu. 36. † Sed pone pro-
miſiſti mihi centum ſoluere in
nundinis Salerni, & ſi non ſolue-
ris promiſiſti decem nomine pœ-
næ, an licitè petantur illa decem?
Bald in l rogaſti §.ſi tibi, ff.ſi cer.
pet. & in l. vnica.vij. & viij. col.
C. de ſent. quæ pro eo quod int.
quem ſequitur Alexand in conſ.
ccij.alias conſilio lxj. in ij. libro,
vlt.colum.incip viſo proceſſu cau
ſæ vertentis, ſcriptum reliquit,
quod nõ niſi probetur tanti mea
117 intereſſe. † Prædictis etiã con-
ſequens eſt, quòd ſi aliquis pro-
miſit mihi ſoluere Romæ & vbi-
cunque fuerit inuentus & ſub
quocunq; iudice, ſi euenerit quod
Romæ non reperiatur principalis
qui promiſiſſet, ſed eius procura-
tor cum certa quantitate frumen
ti domini & principalis promiſ-
ſoris, poterit ibi cõueniri ipſe pro
curator, ſi ad hũc locũ & cauſam
conſtitutus foret [illegible]inum,
quia iuris fiction[illegible]bi re-
periri principalis [illegible], & ſic
ibi citari & conue[illegible]oterit, ſed
ſi eſt ſimpliciter c[illegible]ituus &
tunc ſecus quia non videtur ha
bere mandatum vt reſpondeat in
eo foro in quo abſens dominus
conueniri nequit, ſi ibi non repe-
ritur, & hoc intelligitur quando
tractaretur de conueniendo pro-
curatorem actione perſonali, ſed
hypothecaria actione ad frumen-
tum, ſi frumentum non reperia-
tur alteri venditum poteſt hypo-
thecaria conueniri, verum ſi alte-
ri reperiatur venditum, & tradi-
tum per conſignationem, vel in-
ſpectionem oculorum, tunc nec
hypothecaria conueniri poteſt,
quia dictum frumentum non eſt
in obligatione, l. cum tabernam.
ff. de pig. & ita conſuluit Bar. in
conſilio 16; in tertio libro, & in
lege finali §. ſed & ſi quis in vlt.
colum verſic.extra quæro, C.com
munia, de leg. & per Franc. Curt.
in add. Alexand. in dicta lege, ſi
118 cõuenerit incl.inuentus. † Quid
ergo dicendum de clericis nego-
ciatoribus & mercatoribus an
conueniantur ſub iudice mercan-
tiæ & nundinarum? Bald in add.
Spec in tit.de reo verſic.ſed quid
ſcholaris dicit clericus delinquẽs
in arte quam gerit poteſt conue-
niri ſub rectore vel camerlingo
occaſione illius artis, per l. fin.ff.
de iur.om.iud. nam clerici nego-
ciatores quantum pertinet ad il-
lam negociationem iure commu-
ni laicorum vti debent, lege ſe-
cunda, C. de epiſc.& cler & dicit
Abb. in fin. de vit. & hon. cler.
quod clerici tenentur ſeruare ſta
tuta locorum vbi negociantur, &
ſimiliter tenet Bald. in l cunctos
populos, C. de ſum.Trin.& Step.
Aufr. in tract. de pot. ſec ſuper
eccleſ. perſo. in prima regula, nu-
mero vigeſimoquarto, dicit quod
quidquid ſit à tempore cuius ini-
tium memoria hominum non
exiſtit, clerici artifices quando
delinquunt in illa arte vel abutun-
tur, iudicantur per baiulos illius
artis, & per iudices ſeculares in
hoc puniuntur ciuiliter, & pro
hoc dicit de anno 1394. Pariſius
fuiſſe deciſum, in prælleg. forma,
pro quo

pro quo vide Caſſ. in conſuetu. Bur.in tit.des iuſtices & droit d'icelles in prima rubric ſol.iij. numero 88.verſic.xx.fallit. † Sed quid ſi pater habens filium quem patitur negociari & mercari hoc faciens per multum temporis ſpatium an mortuo filio teneatur de ſuo ſoluere debita contracta per ipſum occaſione dictæ mercantiæ? Afflict.in deciſio ccviij.hunc caſum de facto fuiſſe in ſac. reg. conſ.& pro,& contra allegat,tandem ex nonnullis bonis rationibus videtur inclinare in eam partem quod pater teneatur, reperio inſuper Boer. in deciſio. ccxxj. in ij. parte, numero vndecimo, cum ſeq. vbi inter cætera dixit quòd Florentini habet ſtatutum quod pater ſciens filium negociari & non prohibet tenetur de ſuo, & ad hoc citat Soc. in conſilio cxj. in princ. ij lib. & ſimiliter ſtatutum dicit eſſe in ciuitate Lucana, & dicit tale ſtatutum valere.

120 † Illud etiam belliſſime tetigit Bald. in lege ſi ſtulas, ff. de contr. emp. quod contrahens in nundinis cum aliquo ab inde illico recedendo cum ſuſpectum minimè allegare poteſt, quia ſciebat eum aduenam, pro quo dicit facere text. in l. heres abſens, §. ſi quis tutelam, ff. de iud. ſed hoc ſanè intelligendum erit ſecũdum eundem Bald. in rubric. de reu. hiis quæ in fran. credit. vt procedat quando rem emptam ſecum non portaret, at quando ſecum rem emptam portaret tunc ſecus,quia licet contrahens putare debebat ipſum receſſurũ, non cum re non ſoluto precio, & ideo iſto caſu poteſt peti ipſum capi vti ſuſpectum, & fugitiuum, & ſequitur Ioan.Bald. de Caccial, in tract.de deb. ſuſp. & ſug. In vltimis verbis, quod ego intelligerem niſi aliter conſtaret fuiſſe habitam fidem de precio, & fuiſſe actum de aſportando rem ſecum non

121 ſoluto precio. † Nec abſonum putes, & illud intelligere quod in curia mercatorum non poteſt conueniri mercator ad ſolutionem pœnæ contractus obligationis, ſeu fideiuſſionis, ſi non probatur intereſſe, quia licet in pœnis non conſideretur intereſſe lege ſtipu. iſta, §. alteri,ff.de verborum obligationibus, attamen iſtud non habet locum vbicunque debet ſeruari æquitas, inde quod in pœnis iudicialibus, & prætoriis conſideratur an interſit, textus eſt in lege ſecunda, §. finali,& ibi Angelus,ff. ſi quis in ius vocan.non ierit,& plenè proſequitur Thomas Gram. in conſilio ſexageſimoſexto, in ciuilibus,citat Angel. in conſilio ducenteſimonono,incip.arbitror dictam pœnam, columna ſecunda, & voluit allegare eum in conſilio

122 ducenteſimodecimonono. † Illud etiam legito lector quòd conſuluit Bal. in conſilio centeſimoquinquageſimoquinto, in quinta parte,numero primo, vbi dubitauit,ſi mercator tenens fundicum, & ſtationem in aliqua ciuitate (puta [illegible]) ibi fuerit conuentus ob [illegible] debitum qui confeſſus [illegible]um,propter quod ei fuit factum præceptum de ſoluendo infra certum terminum, quo facto alibi ſe transtulit, cum apotheca, an iudex illius loci in quo debitor ſe tranſtulit, ad literas prioris iudicis exequi poſſit illud præceptum? & ibi tandem dicit quod exequi nõ poteſt tale præceptũ, niſi ille primus iu-

dex pronunciauerit actorem mit-
tendum in poſſeſſionem bonorũ
eius cui fuit factum præceptum,
tunc ad literas prioris iudicis te
netur taliter iudex exequi. Nec
123 † etiam omittendum puto ꝙ
domus mercatorum ſunt exem-
ptæ ab hoſpitando milites qui ve
niunt ad ciuitatem ad caſtramen
tationem, & eius deputantur ho-
ſpitia ab officiariis ciuitatis, & eſt
ratio quia ergaſtaria mercatorum
ſunt occupata à mercimoniis, vt
dicit tex. in l. pen. C. de mer lib.
xij. & l. in qualibet cod. tit. Sed
video male hoc hodie ſeruari.
124 † Nec ſcire te pigeat quòd in
generali obligatione artificis non
veniunt incudes, & malleum, ſe-
cundum gloſſ. in cap. generali, de
reg. iur. lib. vj. faciunt not. in l. ne-
pos proculo. ff. de verb. ſignificat.
125 † Quid ergo dicamus, & pone
quod quis vult mercatorem iu-
rare, ſuſpectum de fuga, an poſito
quod habeat multa nomina cre-
ditorum nutricata cui de facili
non eſt poſſibilis receſſus propter
multitudinem mercantiarum, vel
grauitatem earum? in quo dicas
quòd non, vt tenẽt Ang. & Mod.
in l. ſciendum, ff. qui ſatiſd. cog.
nume. 2. vbi dicit quod mercator
poſſidens egregia mobilia, & mul
ta nomina debito[illegible] tene-
tur cauere, & ex c[illegible]nti nõ
poteſt iurari ſuſp[illegible]od etiã
firmat Ioan. Bapt [illegible]cc. in trac.
de debit. ſuſp. & fug. j. quæſt. nu.
10. at ſanè, & cum grano ſalis in-
telligas dictum Angel Copulati-
uè enim præſupponit quòd ha-
beat egregia mobilia, & multa no
mine debitorum, quorum cauſa
veriſimile eſt ꝙ non eſt de facili,
& poſſibilis eius receſſus, & ſic
nõ debet arctari ad ſatiſdandum
de iudicio, & ſiſti: ſecus etenim
crederem in quæſtione propoſita
quando ſolũ præſupponantur no-
mina debitorũ poſſidere tantũ, &
quomodo ꝓbetur paupertas mer
catoris ad effectũ prædictũ. Ang.
in l. in fundo, ff. de rei vend. nu. 2.
dicit probari ex probatione ceſ-
126 ſationis, & fugæ. † Hinc autem
non immerito, & extra rem pro-
bandam eſſe propalam videbitur
an ſi mercator ceſſaret ſeu falli-
ret, liberetur ſi creditores eiuſdẽ
cepiſſent omnia bona ſua, Paul.
de Caſt. per illum tex. in heres à
deb. §. quod ſi ſtipul. ff. de fideiuſ.
ſcriptum reliquit quòd non libe
ratur nec ipſe, nec ſui fideiuſſo-
127 res. † Prædictis enim non ad-
uerſatur quod ſi mercator vt ceſ-
ſans, & fugitiuus captus ſit, ſi ca-
ptura erit iniuſta, & tamen de de-
bito conſtat, an detineri poſſit nõ
obſtante ꝙ captura ſit illicita in
quo Io. Bap. à ſan. Seu. in tract. de
debito. ſuſp. & fug. in 149. diſpu-
tat pro, & cõtra, tamen in effectu
concluſum reliquit, ꝙ ſi debito
conſtat per cõfeſſionem capti vt
debitoris ſuſpecti, tunc captura
reuocatur, & hoc per tex. in l ſi. §.
fin. ff. quod met. cau. & per doct.
Bal. in l. fundus qui Lucij tit. ff. de
reſc. vend. vbi magiſtraliter dixit,
quòd paratum ſe offerens ſoluere
non debet grauamẽ reuocari niſi
ſoluat eũ conſtat per eius confeſ-
ſionem, at ſecus concludit quãdo
aliter cõſtaret quàm per eius con
feſſionẽ, ſed quid ſi eſt captus, vt
ſatiſdet, an conſtito debito poſſit
detineri ſi vult dare cautionẽ, dic
qđ nõ vt dicit magiſtraliter Bart.
in l. ſi pec. §. qui fideic. ff. vt in poſ.
leg. quia captus eſt ſimpliciter vt
ſatiſdet ſecus ſi capiatur vt ſol-
128 uat. † Sed quid de mercatore

capto

captus ad inſtātiam vnius an poſſit recommendari in carceribus ad inſtantiam. Alterius? in quo Bart. in tract. de carc. in vl. col. tenet q; ſic. Allegat text. in l. quot. C. de exacto. tributo, ſed hoc dicit verum Salic. in l. fi. C. de bon. auct. iud. poſſ. ſi eſt tale debitum pro quo quis de nouo incarcerari poſſet, ſed plenius de iſta materia congerit marſy. in prax. cri. § attingam. nu. 31. cum pluri. ſeq.

129 † Quid ergo è conuerſo an ſi quis capiatur ad inſtātiam vnius cauſæ, an ſatisfacta illa poſſit per ipſum recommendari pro alia cā in eiſdem carceribus (v.g. impetraui capturam ſuſpecti, & fugitiui debitoris ad effectū vt detur per eum fideiuſſoria cautio quā vult dare, verum quia conſtat de debito creditor vult quòd non liberetur niſi ſoluat) quid iuris? ego pro nunc dicerem quòd debet liberari, nam quia à principio potuit impetrare capturam ad effectum ſoluendi eligit viam impetrandi capturam ad effectum ſatiſdandi non poteſt variare, nam electo vno de contrariis non poteſt aliud redire, l. commiſſoriæ, & ibi gl. C. de pact. inter emp. & vēd. nec licita eſt variatio, vt ibi. per gl. & docto. ſed quis negabit iſta duo eſſe contraria habere fidē de debito data cautione, & velle ſolutionem de præſenti. cogita quia pendet in facto. & non potui talem caſum in ſpecie deciſum reperire & hoc maximè procedit re non exiſtente integra, puta quia debitor vellet dare cautionem, & poſtea creditor dicat velle quòd ſoluat, & an & quando dicatur mercator ceſſans, & fugitiuus, vide Ang. in conſ. lxv incip. quæritur, & eſt quæſtio per ſtatuta.

130 † Sed illud in mentem venit. An mercatores falliti ceſſantes, & fugitiui poſſint torqueri vt indicent pecunias eis datas ad mercandū, quas nunc habere denegant, illáſq; perdidiſſe ſubreptas fore dicunt? Dicas quòd ſic, vt dicit Par. à Pu. in tract. ſind. in verb. tortura. ca. an in cauſa pecuniaria verſ. an principalis in ciuili cauſa. & Hipp. de Marſ. in l. diuus. col. j. ff. de q. & in ſua crim. prax. §. expedita. nu. 62. & Franc. Purp. in l. ſingularia. nu. 94. ff. ſi cert. pet. & eſt ratio quia omnis coniectura creſcit contra fallitos qui ad mētiendum faciles ſunt, & infamiſſimi, vt inquit Ioan. Bapt. de ſan. Sener. in tract. de deb. ſuſpecto, & fug. q. j. col. vlti. (qui vt inquit) deberent more antiquiſſimæ legis dari creditoribus lacerandi, & ibi noſter Inuictiſsimus Carolus V. R. Imp. nouellam fecit prag. in c. Contra autem: qua ſtatuit contra bancherios & nummularios denegantes depoſita deponentibus reſtituere: nā ſi ſe abſentauerint, & per ſex dies latitauerint, debent citari in domibus in quibus habitare ſolebant, & ſi citati per alios, ſex dies latitauerint, & nō cōparuerint, & ſuis creditoribus non ſa[illegible], in pœnam mortis natura[illegible]s incurrunt, & elapſis dicti[illegible]us poſt citationem pote[illegible]otra eos procedi ad fo[illegible]ionem nullo alio tempore expectato, & debent publicari pro foriudicatis per loca

131 ſolia. † Vlterius adeo leges odio proſequūtur tales fallitores, vt nec eis concedant miſerabile ceſsionis beneficium, vt inquit Bald. qui omnia ſciuit in conſil. ccxix. incip. ſuper libris. Theſaurariæ libr. iij. ij. col. quem ſequūtur,

tur Nicol. Boer. in deciſ. ccxv. nu. 6. vbi plus inquit numer. 7. quod nec etiam habent beneficiũ immunitatis eccleſiaſticæ.

132 † Neq; eis ſeruãda ſunt pacta à creditoribus facta v.g. quòd aſſerentibus ipſis, fuiſſe ablatas ab eis pecuniam deuenerint ad concordiam, remiſerintque ob id aliquam pecuniarum partem nam conſtito ex poſt facto eos mercatores fore ſoluendo, & ea pacta eis haud ſeruanda ſunt, vt decidit Boer. in decíſ. ccxv. citat in hanc fermè ſent[illegible]am fuiſſe Io. Bapt. à ſan. Se[illegible] rep. rub. extra de don. in antiquo. fol. 1[illegible] colum. ij. nu. 15. in add. ſeu de his hact.

133 † Illud quoque ſæpe me reddiit ancipitem, num in curia nundinaria poſſit præſentari inſtrumentum iuxta formam, ritus magnæ curiæ Vicariæ, in quo aliàs dicebam quòd ſic & per hoc titum dictæ magnæ curiæ Vicariæ inc. Item nota quòd quando volens quo cauetur poſſe præſentari inſtrumentũ debitorem ſuſpectum, & fugitiuum, conſtito per duos de fuga, & tunc expeditur citatio contra eum [illegible] veniat ad aſſecurandum iudic[illegible], & in defectum fideiuſſoriæ cautionis capiatur de perſona. In nũdinis verò non requiritur probari de fuga quia omnes ve[illegible] nũdinas ſunt ſuſ[illegible] di- xi in ſequen[illegible] præſentatur inſtrum[illegible] nundinaria, & ducitur deb[illegible] per citationẽ realem vt in ſe[illegible] parte ante tribunal ma[illegible] nundinarum, & interrogab[illegible] debitor ſuper tenore inſtru[illegible], & ſi fateтur debitum eſſe [illegible], & inſtrumẽtum eſt liq[illegible], & ſi dilatio data ad ſoluend[illegible] elapſa eſt, detinebitur; ſi verò nõ eſt elapſa dilatio, & allegatur ex alia cauſa quàm ex eo quod reperiatur in nũdinis ſuſpectum & fugitiuum, & probabitur per teſtes, & tunc interrogabitur ſi habet fideiuſſorem, & ſi non habet detinebitur de perſona, & ita vidi pluries practicatum.

134 † Quid enim ſi vxor mea publicè mercaturã gerat nũ cenſeatur de voluntate mea gerere adeovt ex contractibus per eã initis ego tenear? & quo ad primam dicendũ eſſe inquiunt doc. quod ſi publicè exercet mercaturam cenſebitur ex voluntate mea præuia id facere, arg. l. barb. ff. de off. præſi. & l. eius qui in prouinciam, ff. ſi cer. pet. & probat tex. in l. j. §. item præpoſito. ff. de exer. quo ad ſecundum ſi mercaturam gerat de voluntate mea, vel eam ad id propono, ergo tenetur ex omni contractu celebrato occaſione illius mercantiæ, vt declarat plenè dom. Pirr. engh. doct. gall. in conſ. quæ voc. aureæ, in tit. de ſociet. int. vir. & vx. iij. c. & ibi etiã dicit in c. iiij. quod ipſa vxor põt conuenire, & conueniri, & maritus eius obligatur ex ea re, & eſt ratio ſecunda eum quia vxor publica mercatrix eſt tanquam procurator cum libera per l. ſed, & procuratore iuncta g. o. ff. de inſt.

135 † Nunquid minori matriculato in arte mercantię detur reſt. in integ. ſi læſus eſt in aliquo? Bart. iuris antiſtes, in l. j. verſ. & eadem rõne putarẽ. C. qui & aduer. quos dicit quòd non, niſi læſus foret in aliquo non concernente artẽ, ſeu mercaturam, quem ſequitur ad literam. Lud. R. in conſ. 3[illegible]9. incip. quæritur, & Marſ. in l. infans. nu.

136 2. ff. de ſic. † Illud etiã adſcribendũ huc duxi: ponè plures ſunt merca

mercatores ſocij quorũ vnus occidatur nunquid ſocij ſuperſtites poſſint accuſare de morte ſocij? Reperi Maſuet. in ſua praxi. in tit. de exp. & dam. fol. 101. col. ij. item propter homicidium. quem refert & ſequitur in dec. 233. ij. part. Boer. quòd poſſunt accuſare, & proſequi ius vindictæ.

137 † Finge enim mercatorẽ promiſiſſe ſeque ſoluere centũ conſtituiſſe intra certum terminum, & ſi non ſoluerit, præſtare cxxv. quo enim intelligatur illud (ſi nõ ſoluerit) dicas quod intelligi debet. i. ſi fuerit in mora ſoluendi. l. ſi duo. ff. de conſt. pec. in fi. quia elapſo termino ſtatim mercator dicitur in mora, & ita conſiderat Bald. in tracta. de conſt. nume. 2.

138 † Alias hæſitari ſummo pere vidi, nunquid mercatore intricato nõnullis debitis interfecto ſuperſtite eius filio qui tranſegit cum occiſorib' recepta certa pecuniarum quantitate teneatur creditoribus illam pecuniam ſoluere? te peri Alb. de Rol. in l. enim, qui. C. arb. tut. & in l. heredes. C. de his qui. vt ind. tenentem quod non, quẽ ſequitur Boer. in deciſ. ccxxj. nu. 5. part. j.

139 † Nec ambigendũ putes quod mercatores conueniri poſſunt ex qualibet promiſſione facta inter abſentes per nuncium vel epiſt. vt no. Bart. in l. Mutius ff de mand. & propri[illegible] ſecundum Bald. in l. in perſonam. §. qui pecun am. ff. de pact. & ſequitur Boer. in d. deciſ. ccxxj nu. 14. in ij part.

140 † Sed pone qd' mercator tradidit inul as merces cuidã ſanſario vt eas vendat, nec de mercede conuentum fuit, qua igitur actione conueniatur mercator per ſanſarium pro mercede venditionis dictarum rerum? dicas [illegible]od cõuenitur actione præſcri[illegible]s verbis, vt n. ag[illegible] ſtalner tradit Ioan. Fab. inſt. de act. §. actionum autem, nu. 27. ad eam mercedem quæ in ſimilibus ſolita eſt præſtari. pro quo vide tex. in l. de proxenetico ff. de pro ſo.

141 † Sed finge aliquem mercatorem Florentinum habere nonnullos factores in ciuitate Lugduni ad vnam rationem menſam, ſeu fundicum, an poſſit pro contractibus celebratis per factores [illegible] duni ibi conueniri ſi ibi [illegible] r? & dicas quod ſic, vt ſcriptum reliquit Paul. Caſt. in l. heres abſens. §. apud labeonem. per illum text. ff. de iud. quem ibi ſequitur Boer. in dec. l. cxxiij. in prima parte.

142 † Progredere vltra lector, & finge quod aliquis mercator Ianuenſis ſe obligauit penes acta curiæ ciu. Florentiæ dare cuidam Florentino centum, & euenit qd' mercator Ianuenſis timens ne ſibi accuſetur obligatis Florentiæ, præuenit ipſum Florentinum in curia Ianuenſi, ibique opoſuit quaſdam exceptiones, & citari fecit Florentinum qui non comparuit, ſed accuſauit obligationẽ Florentiæ, mercator Ianuenſis allegat litis pendentiam, & petit cauſam remitti, quid iuris? vide [illegible] oer. in dec. cxiiij. & præ[illegible] in j. part. & de iure tegni. [illegible] ritus magnæ curiæ Vicariæ de præuentione, & regiam prag. ex quibus omnibus habes veritatem, & vide etiam Afflict. in deciſ. ccxciij. in cap. quidam creditor.

143 † Quid. n. ſi aliquis mercator condemnatus fuit vt infra certũ terminum ſub pœna reddat rationem, vel ad id ſe obligauit pe-

nes

nes acta, quid debet facere vt nō incidat in pœnam, ſi fortè ratio reddi nō poteſt infra terminum, quia eſſet intricata? dicas quod poteſt comparere.& dicere quòd calcularia, & viſis rationibus eſt debitor in vno nummo, & illud ſoluat,& ſi apparuerit eum debitorem in maiori ſumma, det fideiuſſorem in promptu, & erit ſecurus.ſecundum Angel. Alex. & Bal in l.ſi reſiduū. C.de diſtr.pig. & Bal.in c.j.§.j. col.iiij. verſ. ſed qd ſi arbitrator.de l. corra.& cōſ. 353.lib.iij. & Paul. de Caſtr. in l.ij.quam legit cum l.j.& l.ſi à te. C.de pact.inter empt. & vend.& Ioā.Fab. in l.acceptam. C.de vſu. & plenius Boer.in cōſuet.Biturig. §.item,& ſi l'achepteur.fol.58.

144 † Quid igitur de iſtis media toribus. ſeu ſanſariis quibus mediantibus multi contractus celebrantur de quibus loquitur totus tit.ff.de proſen. num teneatur de dolo, & culpa? dicas quod ſic, vt voluit Bario.in l.j. ff. pro ſoc in l. aut qui aliter.§.hæc verba, ff. qđ vi aut clam, & an ſi fieri fecerint contractum vſurarium teneantur ad vſurarum reſtitutionem? dicat quòd ſic,vt eſt gl.ſin.in l.ſi ſciente. ff.ad leg. pomp. de pari. & ibi Bar.Ang.& Alex.in l.iij. §.ſi procurator, ff. quod quiſque iuris.& habetur per Pirr.Ang in conſ.a[illegible] in c.xxiiij.fol.157. & vide Ludo. de Ro.in ſing. cclxxj. inc. fui interrogatus hoc mane.

145 † Vtrum qui emit mediante proſęneta aget redhibitoria? dicas quòd ſic ſecundum Albe. de Roſa.in l.proſæneta, ff. eod.titul.

146 † Finge enim quod in lib.mercatoris continetur me eſſe ſui debitorem,& ipſe eſſe meum debitorem an iſto caſu fiat compenſatio, & an ſit in poteſtate mercatoris,in quam cauſam velit conuerti id quod mihi debet,dicas quod iſto caſu fienda eſt compenſatio eius debiti qđ vult exigere mercator, nec poteſt dicere id quod mihi debet,velle conuenire in talem quantitatem, eius quod ego ſibi debeo,& nō in aliam ex quo non ſumus in materia tituli de ſolutionibus,quod quidē eſt verum quando debitum,quòd quis vult compēſare eſt æquale illi ad quod vult facere compenſationē, vel illo maius: quia ſi eſſet minus, alio no'ente compenſare nō fieret compenſatio niſi offerret reſiduū prout latè cōcludit Guil. Mayn. in l. ſi in duabus actionibus.ff.de regul.iur.in fin.pro quo etiam vide Alexand. in conſ.85. in iij.lib.

147 † Vlterius non omittas ſcire quod ſi mercator ſequeſtrari fecit merces venales alterius mercatoris ſi deinde ſequeſtrum reuocatur per iudicem qui id ipſum fecit, cognito de iure ipſius,ſi mercator ille cuius merces non potuerint vendi,& ſi iudex qui reuocatoriam ſequeſtrari tulit, nullam mentionem fecerit de damnis expenſis & intereſſe, poteſt tamē mercator ille ex nouo iudicio petere,ſecundum Bal. in conſ.ccxlix. incip quidam mercator.in iij.libr.

148 † Quid etiam de eo qui depoſitum fecit apud aliquem mercatorē,& iudex coēgit eundem mercatorem, depoſitarium vt teſtitueret alicui, num ſit liberatus? hanc quęſtionem de facto conſultus Raph. Cuman.in conſ.clxxxv.per totum, dicit, quod ſi il e cui per iuſſum iudicis fuit reſtitutum depoſitum prætendatur creditorem fore deponentis, & antequam ei fuiſſet reſtitutum feciſſet

fecſſet eidem depoſitario fieri ſequeſtrum, ſeu mandatum ſequeſtratiuum, debebat depoſitarius intimare deponenti vt veniret ad reuocari faciendum ſequeſtrum, itē debebat appellare à iuſſu iudicis & intimare etiam deponenti, alias male ſolueret.

149 † Eſt enim ratio, quare in curia mercatorum iudiciū dici ſummarium iuris antiſtites nominare conſueuere: quia inter mercatores attenditur ſimpliciter veritas negocij ſecūdum Bal. in conſ. xl. in v. lib. num. 10. & conſ. 466. num. 5. eod. lib. eſt etiam ratio (vt dicit dominus auctor) quia mercatorum curia eccleſiaſticæ ęquiparatur vbi ſecundum ęquitatem canonicam proceditur: imo non ſolum verum eſt mercatorem dici de foro eccleſiæ. ſed & mercator dicitur miſerabilis perſona, dum eſt in mercimoniis, & peregrinatur ſecundum Alex. in conſ. cxxxj. lib. vij. incip. omnipotentis Dei. ad fi. & ſequitur Ioan. à Neuiza. in ſilua nupt. lib. vj. num. 29. & Fel. in ca. ſignificationibus. de offi. deleg. in verſ. vj. & hac etiam ratione attenta. cauſæ mercatorū debent ſummariè tractari cum in cauſis miſerabilium perſonarum de plano, & æquo procedatur, abſque ſcriptis, & ſolutione ſportularum: vt eſt text. in authent. de mand. prin. §. ſi tibi quoque ibi, (viliſum) & ibi Barto. & doctores hoc eſt text. iuncta gloſ. verſ. vel perſonæ. in l. nonnunquam. la. j. ff. de iud. ſed quid inquit Bert. doct. gallicus non modicæ auctoritatis, & ſcientiæ, in conſ. liij. ij. lib. nume. 10. quod de iure communi non eſt procedendum inter mercatores de bono, & æquo ſecundum opin. Barto. quia dicit ipſe quod Barto. quando de hoc mentionem facit in l. ſi fideiuſſor. §. quædam. & in l. quintus, ff. de fideiub. id dicit ex diſpoſitione ſtatuti, ſeu municipalis conſtitutionis, & ſic non dicit quod id de iure communi procedat, quod appetitus ſecundum cum colligitur ex dictis Bald. in l. ſi pro ea. colum. fin. verſ. vnde facit ad quæſtionem in curia. C. man. & Angel. in §. item ſi quis inſt. de act. verſ. quæro ſtatuto, & ſic ſecundum Bertr. omnes doctor. qui loquūtur quod in curia mercatorum agitentur cauſæ de bono & æquo loquuntur quando, id eſt, forma ſtatuti diſpoſitum, non quòd ita ſit de iure communi, licet dicat, quod etiam de iure communi curia mercatorū habet aliquid ſpecialitatis, propter præcipuam fidem quam habent homines in eorum promiſſoribus, eſt tamen bene verum quod poſtea repeti eundem Bertr. in conſ. 363. in ij. lib. in vlti. colum. ſimpliciter tenentem quòd cauſę mercatorū debent tractari de bono, & æquo: non rigoroſè, & ad hoc citat Angel. in conſ. cxcviij. incip. Arnaldus ferici, colum. ij. & conſ. 321. exordiente creditor volens. Imò plus ſubdit quod mercatorum domus debet eſſe veritatis, & æquitatis, & idem inquit ipſemet in conſ. cxlix. lib. iij. num. 4. ſed vtcunque ſit dicamus quòd id ſit de iure communi receptum vel quod longa conſuetudine, aut conſtitutione municipali inter mercatores edita id ſit adinuentum. & omnino receptum video cauſas mercatorum de bono, & æquo tractari.

150 † Sed quia turpe neſcire quæ proprio ore quis profert. Videamus

mus igitur quid eſt dicere quod in curia mercatorum agitur de bono & æquo ? in quo ſunt qui dicunt quod æquitas debet attendi quæ pronunciat ex iure gentium, & generali nõ autem quod ius ciuile diſpoſuit, ſunt etiã qui dicunt (vt Saly.) in l. placuit. C. de iud. quod iſti male dicunt & contra caſum l. bona fides ff. depo. in prin. vbi ius ciuile inſpicitur alij (vt Bart.) ſecundum eum dicunt quod omnia debent prætermitti quę non ſtringunt principalis negocij veritatẽ quia tales ſunt ſolemnitates de apicibus iuris quæ non conſiderantur in curia mercatorum, l. fideiuſſores. §. quædã. ff. mand. (vt ſi ſit intentata actio directa vbi competat vtilis, vel econtra:) & ita intelligit Bald. in l. ſi pro ea. C. mand. & in dict. §. quædam. & Soc. in conſ. ccxlij. incip. circa primum conſultationis articulum. verſ. fin. in ij. parte, & in conſ. cxxvj. & in conſ. cxx. j. libr. vij. colum. verſ. nec eo. vbi inquit, quòd per talia verba de bono, & æquo non videtur reiecta allegatio iuridica, ſed bene allegatio cauilloſa, & ita dicit notari per Abb. in cap. dilecti filij, de iud. videntur enim reiecti apices iuris, qui veritatem negocij non tangunt. In hanc ferme ſententiam nouiſſimè reperi concurrere Benu. Strach. in tractat. quem de merc. appellat in ea parte quomodo procedendum ſit in cauſis mercatorum, ſed ad vnum aduerte vt non curſim legas eius dicta quòd quatenus inquit, non eſſe faciendam differentiam inter bonum & æquum, ſed quod vbi eſt bonum ibi eſt æquum, ſal na pace id non eſt verum imo vbi iuxta verbum bonũ, non adlatur æquũ remanet materia odioſa ſecundum Bal. in l. Tertium. C. vnde legi. & vnde cogn. vbi ponit exemplũ de ſtatuto, quo cauetur quod maſcul⁹ excludat fœminam in ſuccedendo, nam illud ſtatutum factum eſt propter bonum publicum, (vt conſequentur familiæ) quæ per maſculos conſeruentur, & ideo dicitur bonum, & æquum vt fœmina excludatur, l. maximum vitium, C. de lib. præt. Ideo verba ſtatuti tanquam odioſa, ſunt quantum fieri poteſt reſtringenda: ſeruandum tamen eſt ſtatutum prædictum propter bonum publicum in ſuo ſtricto ſignificatu & quod inter bonum, & æquum ſit differentia vltra Bal. tenet Ant. de But. in ſuo repertorio iuris ciuilis in litera E. in verb. æquitati. allegat. l. congruit. ff. de off. præſ. & expreſſius firmat Gulie. Mayner. in l. in omnibus quidem. ff. de reg. iu. verſus finem pro quo citat, l. hac l. C. de pact. conuent.

151 † Illud etiam prædictis affine eſt, quænam dicatur æquitas, & quis rigor? in quo Sal. in d. l. placuit (ex mente D. Cipriani) ſcriptum reliquit quòd æquitas eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata, at Bal. in l. j. col. iiij. ff. de iuſt. & iur. dicit quod æquitas eſt iudicium in quo circumſcriptis regulis iuris ſtatuitur ad dictamen rationis naturalis, & hoc optimè probat Ariſt. in lib. v. Ethic. au. x. Al bi idem Bal. in l. ij C. de. dot. prom. dicit ꝙ æquitas nihil aliud eſt quàm naturalis ratio l. ſi re op. §. ſufficit. ff. de excu. tu. & Affl. in conſtit. circa violentiarum vj. not. dicit quòd ęquitas eſt quoddam temperamentum rigoris, & ſic non eſt illi rigor appoſita. vt dicit

dicit Goſiel. de mon. lau. in cle. ij. de app. & ſequitur Dom. de ſan. Gem. & Præp. in d. ca. diſcip. verb. diſt. & plus ſubdit Affl. vbi ſupra quòd ſi extaret aliquod ſtatutũ continens æquitatem, & aliud in eodem caſu ſtatutum extaret cõtinens rigorem, quòd debet iudicari ſecundum illud ſtatutum continens æquitatem, quia æquitas & rigor non ſunt omnino cõtraria, ſed æquitas eſt temperamẽtum rigoris vt ſuprà alibi: idẽ Affiict. in conſt. ſi quis in poſterũ. in v. nota. ſequitur id quod dicit Sal. videlicet quod æquitas nihil aliud eſt, niſi ordinata iuſtitia tẽperata dulcedine miſericordiæ. & ſi rectè inſpiciantur omnes dictæ expoſitiones idẽ ſunt nec ad imparia iudicandæ, & addæ multa dicta de æquitate per mar. ma. bon. vi. pata. in lib. dial. in verbo æquitas xxiij. fol. 481.

152 † Hæc enim eſt illa æquitas quã ſemper debet præ oculis iudex habere, l. quòd ſi Epheſi. §. in ſumma. ff. de eo quòd cer. lo. Hæc eſt illa æquitas, quam perfectam rationẽ appellant quæ leges ſtrictę leges interpretatur, & emendat nulla ſcriptura comprehenſa, ſed ſolum in vera ratione conſiſtens, vt inquit Cic. pro Cecinna. omnino bene agis, à verbis enim recedis & ęquitate veteris alibi dicitur iuſtitiam eſſe honorandam, vt in auth. de æquæ. dot. §. j. in fin. ubi quod iudiceſ in proferendis ſententiis debeant vti æquitate vt iuj q. iij. c. j & proniores eſſe debemus ad miſericordiam quã ad rigorem lxxxvj. diſtinc. non ſatis. Sententia enim quæ miſericordiã in ſe non habet fugienda eſt, l diſt. c. ponderet humanior enim ſententia ſequenda eſt l. E. Ç. qui bo. poſſ. ſemper enim æquitas pręferenda eſt rigori, per tex. no. in l. placuit. C. de iud. & c. ſi. de tranſ. & c. diſciplina. xx. diſt. in ſubtilitatibus iuris pernici ſe erratur l. ſi ſeruum, §. ſequitur. ff. de ver. ob. & in tantũ veri ati conſonat ſunt prædicta quod attendenda eſt potius æquitas, ꝙ licet vltima opin. gl. vel doct. cenſeatur approbata, vt not. Bart. in l. bonæ fidei, ff. dep.

153 † Non tamen procedit quãdo prima opinio ſaperet æquitatem, & vltima rigorem, quia eo caſu cenſetur approbata prima. & non vltima, ſecundum Franç. Aretin. in conſ. clxiij. incip. diligenter, & maturè diſcuſſis vij. cõ. Itẽ licet

154 regula ſit † ꝙ in ſpectãtibus ad ius canonicũ, forum eccleſiaſticum attendatur ius canonicũ tamẽ ſi ius ciuile æquitatem ſapit, & ius canonicũ rigorẽ attendendũ erit ius ciuile, & in foro eccleſiaſtico, contra ius canonicum, ſecundum Archid. in c. quod à patribus. lxxxv. diſtinctione.

155 † His enim omnibus vnum ſalis granum addas vt nõ procedãt ſubtilitate, veritatis inueſtigatiua quia & illa à iure nedũ reſpuitur, ſed cõmendatur c. Cappellanus, & ibi gl. fi. & do. Abb. ad hoc not. extra de fer. & in c. licet cauſam verſ. ſubtiliter inquirentes, & ibi Abb. ij. col. extra de prob. & per Abb. in c. dilecti. iij. col. de iud. & Iaſ. in l. cum ſtipulati ſumus. §. ſequitur. ff. de verb. oblig.

156 † Item adeo æquitati iurã fauent quòd licet poſt concluſum in cauſa teſtes produci nequeũt, tamen æquitate ſuadente etiam poſt concluſum producuntur, ſecundum Abb. in cap. j. de iud.

157 † Itẽ ſtante ſtatuto quòd reus nõ poſſit opponere contra actoris inten-

Præciſè obſeruandis, vt & Bal. in ſuperiori citato loco dicendũ eſſe 16 inquit. † Sed quia non ſemper verbis inhærẽdum eſt, ſed medullitus leges intueri debent (quòd & ab ipſo iure haud diſſentire videtur) cum à verbis receditur, & id quod naturali rationi conſentaneum videbitur fieri contigerit æquitatis nomen non immeritò vſurpat, & non imaginariam, & noſtri capitis ad libitum æquitatẽ leges ſumi putauere, ſed eã quam rationi coniunctam (vt dixi) viſum fuerit vt ſcriptum, & adnotatum reliquit Bald. in rub. C. de co[illegible] prec colum. ij. ver. quæro an circa [illegible] in conſ. xcix. ſuper i. col j. in [illegible] i. & Rom. conſ. cxlix. con[illegible]ionẽ col. ij. quorſum enim (vt [illegible]it Bal.) attinebat leges ſcribi ſi [illegible]ibus liceret ad libitum recedere à ſcripto, & ſuo arbitrio [illegible]tẽ fingere? vt tradit Odof. in c [illegible] §. & quia vidi colum. antep. quæro [illegible] iis, qui feu. da. poſ. æquitates e[illegible] hominum non habere in ſe pondus ſtatuti, niſi legib. vel conſue[illegible]dine præſcripta ſint roborat[illegible] nemo eſt qui neſciat quia ſæpe [illegible]ominibus erratur in cõie[illegible]da mente tam cita. propter no[illegible]num ſubtilitatẽ, & quia diſponentes animum non videmus vt tradit idem Bal. in l precib. col. ii verſ. dixi ergo de duobus. C. de imp. & al. ſub. & vt exemplis, ea quæ diximus magis intelligere valeas, legito tex. i l j. ff. ad l Rho. de iac. ibi enim reperies Paulum [illegible] reſpõdiſſe quod ſi merces [illegible]ium mercatorum fuerint in naue periclitãte, & merces vnius fuerint iactatæ in mare vt ſaluetur nauis, & aliorum merces, [illegible] mercatores debent contribuere pro rata quo ad res iactatas, & ea videbatur ratio quia ex iactu mercium vnius, merces aliorum ſalux factæ ſunt. Ecce enim ſi ſimplicem ſcripturam, & verba illius l. intueri velis, eo tantum caſu ſit contributio per dominos aliarum mercium. quãdo nauis, & merces aliorum ſaluæ factæ ſunt, & quia poterat euenire quòd periclitãte naue merces vnius fuerint iactatæ propter quòd merces, & nauis euaſerunt illud periculũ, & deinde illinc ad duos dies ex alia tempeſtate nauis, & merces periclitauerunt, & aliquæ ex mercib. periclitatis recuperetur nunquid debeat fieri cõtributio de mercibus recuperatis cũ iactatis. & intuendo verba tãtum illius l. j. non deberet fieri, quia merces, & nauis non euaſerunt, & tamen de equitate Sabinus (vt refert Caliſtratus) in l. nauis, ff. eod. tit. §. ſed ſi nauis, voluit quòd fieret contributio, ex quo mercator qui primo proiecit merces vtiliter geſſit, licet effectum non habuerit. non tamen ei poterit imputari, & ſic æquitas vnius, l. prouidet in eo quod rigor alterius denegare videtur, vlterius legito tex in l. habebat. ff. de inſt. act. vbi habetur quod ſi quis propoſuerat inſtitorem mutuis pecuniis accipiendis, itẽ merci olearıæ, qui inſtitor accepit mutuam pecuniam. egit contra dominum quod propoſuiſſet eum merci olearıæ, & per conſequens mutuis pecuniis accipiendis ob eam cauſam, & non potuit probare ea quæ ſunt neceſſaria ad obligandum dominũ in iis ad quæ propoſitus eſt, & ideo abſolutus fuit. vult igitur agere iterum ex illo capite, ex quo fuit expreſsè propoſitus an poſſit? & certe ſecundum rigorem iuris nõ poteſt, ſed

de æquitate bene poteſt agere
vtili actione, ſicque æquitas ab
164 ipſis legibus adinuenta eſt.† In
tantum verum eſt inter mercato-
res agi de bono, & æquo, quòd li-
cet iudicium incipiat à citatione
ſecundum Bar. in rub. ff nequis
eum qui in ius voc. tamen inter
mercatores in nūdinis non ſolet
fieri citatio verbalis, quia ibi vo-
lens aliquem conuenire in ipſis
nundinis eum euocare facit per
birroarios, & eum coram magiſtro
nundinarum aſportare facit de
perſona. & eſt ratio quia veniens
ad nundinas omnes ſunt ſuſpe-
cti, & præſumuntur in fuga, ſecun
dum Bart. in l. heres abſens inf. ff.
de iud & pulchrè Franc. Cur. Iun.
in tract. de ſeq. vi. q vnde ob hanc
cauſam non fit citatio, nam quan
do periculum eſt in mora, actus
expediri poteſt abſque citatione
partis, ſecundum Alexand. & Iaſ.
in l ſi fideiuſſor, §. ſi ſatiſdatum,
ff qui ſatiſ. cog. & Inn in c. ſigni-
ficauit, in fin. de teſt & Alexand.
in l. de vnoquoque, ff. de re iud.
colum. ij. & licet pro debito ciuili
nūquam poſſit quis capi, niſi pro
debito fiſcali, niſi citetur vt nota-
biliter, inquit Bart. in l. cum eo ff.
ad l. Iul. pec. tamen aduertendum
eſt quod ibi, ſubdit Bar ꝙ etiam
pro debito priuato iudex ſi vult
poteſt quem capi facere, non vt
in carcerem ponat, ſed vt veniat,
ſicque ob iſta ita practicatur in
curia nundinarum, vt inchoetur
iudicium per citationem realem,
vbi aliàs & regulariter à verbali
exordium capit. hoc etenim non
ſine ratione receptum eſt, cum ſi
citatio verbalis fieri deberet in
curia nundinariá ſtatim citari re-
cederent ab inde, ſcientes vlterius
ibi non poſſe conueniri, & iuriſ-
dictionem eſſe temporalem, & re
ſtrictam ad illud territorium nun
dinarum tantum. & ſic actor de-
luderetur quod non eſt fiendum.
165 † Item reo conſtituto in præ-
ſentia magiſtri nundinarum, licet
aliàs in iudiciis ordinariis ſoleat
dari libellus in ſcriptis, ſed ſim-
pliciter fit talis qualis petitio, vt
ſolum appareat, quod, quale, quan
tumve petatur, ſicut etiam fieri
adſolet in iudicio ſummario vbi
proceditur ex non ſcripto, ſeu de
plano, & æquo ſecundum Bart. in
extrau ad repr. in verbo, & figura,
Lanfr in c. quoniam contra in ver-
bo libellus extra de probatio. &
Bart. in l. ij. C. de ſen ex peri. reci.
Petrus Follerius. V. I. D.
166 † Quinto, dicitur ſummaria cau
ſa, vſurarum ſcilicet, quando ex-
cipitur contra creditorem ꝙ con-
tractus eſt vſurarius, vel quando
agitur de compenſatione vſura-
rum, vel ſi dicatur teſtamentum
vſurarij non valere, vel non eſſe
ſepeliendum in eccleſia, quòd in
multis aliis ſimilibus, caſibus. de
quibus per Card. in cl. diſpendio-
ſam, in xxxj. q. cum quinque aliis
q. ſeq de iud. & ibi etiam eſt text.
loques expreſsè de vſuris, verum
intelligitur illud, quando quæſtio
ventilatur coram iudice eccleſia-
ſtico, non coram ſeculari, quia iu-
dex ſec. debet ſeruare leges. Ita
dicit Card. in d. cl. diſpendioſam,
167 in xxxiij quæſt.† An autem in
crimine vſurarum poſſit deueniri
ad torturam ſtantibus indiciis?
vide Soc. in conſ. ccxix. in fi. in ij.
volum. vbi tenet, quod ſic. & nota
illam deci. quia fortè quis reſpon-
deret in contrarium.

ADDITIO. Hoc autē in regno
minimè procedere ſcias cum tor-
tura non inferatur niſi in caſibus,
in qui

in quibus venit imponenda pœna vltra relegationem, vt in cap. tormenta Pet. Foll V. I. D.

168 † Sextò, dicitur ſummaria, cauſa alimentorũ quia expeditur de plano, & etiam die feriata, vt eſt tex in l.ij.ff.de feriis & not Alex in add.ad Bar in l.ſi quis à liberis §. quis ex his, ff de lib. agn. & Bal in l.ſi quis in ſuo C. de inoff. teſt.vbi dicit, ꝙ cauſa alimentorum eſt ſummaria nõ ſic in cauſa legitimæ quia non eſt ſummaria non obſtãte, ꝙ legitima ſuccedat loco alimentorum.& Bal in l.nonnunquã.in ij.lect.ff.de iud.& Bar. in l.j.§ fin.in i col.ff. de præt.ſtip. Quod tamẽ declara, & limita pro cedere, quãdo agitur de alimẽtis præſentibus vel futuris, ſecus ſi de præteritis,quia tũc nõ eſt ſummaria. Ita tenet Bald. in l.i.col.ij. ver.quæro nunquid in cauſa, &c. C.de ſid Item ſecus, ſi alimenta debeãtur ex cõtractu,ſecũdũ Bal.

169 in d. l. nonnunquã. † Septimò, dicitur ſummaria cauſa, quæ agitur cõtra confeſſum quia eo ipſo, ꝙ debitor in iudicio cõfitetur nõ requiritur ibi alius ordo iuris Sed tantũ ſit ſibi præceptũ, ꝙ ſoluat. ita tenet Bal. in l. ſi debitori,in j. lect.ff.de iud.pro hoc eſt tex.cum ibi no.per Bar. & doct.in l. vnica,

170 C. de conf. † Octauò, dicitur cauſa ſummaria, quãdo agitur cõtra religioſos, maximè per viam inquiſitionis,nam ibi nõ requiritur ordo iudiciarius,ſed de plano agitur,tex. eſt in cap.olim & ibi Fran de Aret.in iiij col. in vj.no.

171 de acc.† Nonò dicitur cauſa ſummaria,qñ monachus poſtulatur ab aliquo prælato ſeu abbate alicuius monaſterij vel à ei ſo, ſecũdũ Car.in cl diſpen col.iiij.

172 in iij.q de iud.† Decimò,dicitur ſummaria,cauſa matrimonialis,quia expeditur de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij,tex. eſt in d cl diſpen & ibi gl. & Bar.in xxiij.q. cũ tribus aliis ſeq & habetur per Abb. & doct. in c Alb.

173 de teſt. † Vndecimò dicitur cã ſummaria, quãdo agitur de reſtitutione dotis, puta in caſu ſoluti matrimonij nã ex quo eſt cauſa, quæ depẽdet ex matrimonio, dici ur ſummaria ſicut cauſa matrimonij ſecundũ Card. in d.cl.di-

174 ſpendioſam, in xxx. q. † Duodecimo, dicitur cauſa ſummaria, qñ agitur ad decimas,vel quomodocunque oritur differentia ſup decimis tex.eſt d.cl diſpẽdioſam, & ibi Card in xi q.cũ tribus ſeq. Idem eſt quando ageretur contra aduocatos,vel alios potentes quĩ fauerẽt detentatoribus decimarũ, quia ſimiliter procedetur ſummariè cõtra eos ſecundum Card. ibi.

175 in xvij q. † Decimotertiò,dicitur ſummaria,cauſa executiua,puta ſi ſumus in executione ſententiæ,l.à diuo Pio, §.ſi ſuper rebus, & ibi per doct.ff.de re iud.& Bar. in l. litibus col. pen. C.de agr.& cenſ lib.xj.& Lanfr.in clem.ſæpe, col ij.in xiij concl de verb. ſignif. quod tamen intellige, & declara, ſecundum Bal.in l.ij.§.is videtur, in fin colum. ff.ſi quis ius dic.non obtemp.ſcilicet,vt procedat quando contra executionem nulla opponitur exceptio,nã ſi opponitur, tunc datur inſtãtia in cauſa executionis & ſic non habet illã naturã ſummariam. Idẽ eſt in executiuis inſtrumẽtorum qñ eſt factum pactũ de ingrediendo propria auctoritate, iuxta formam l. creditores,C de pignorib. nam tunc illud iudicium ſummariè expeditur,ſecundum Bal.in d.l.credito.

res colum. vj. in fin. verſ. aduerte
176 tamen, &c. † Et ex hoc infero idem eſſe, quãdo præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus magnæ curiæ in regno, nam talis cauſa dicitur ſummaria, ex quo eſt executiua, & in ea nullus obſeruatur ordo iuris, ſed ſtatim deuenitur ad capturam perſonæ, vt dictat ille ritus, qui incipit. Itẽ, ſi qui debitores, &c. & talis cauſa appellatur extraordinaria propterea, quia fit extra ordinem iuris.
177 † Decimoquartò, dicitur ſummaria omnis cauſa quę agitur cõtra abſentem, ita tenet Fel in cap. cauſam, quæ el j. col. iiij. verſic. iiij. reſt. de teſt. alleg. no. per gl. Bart. & doc. in l. j. C. quorũ app. non recip.
178 † Decimoquintò, dicitur cauſa ſummaria, quando tertius venit pro ſuo intereſſe ad impediẽdam executionem ſentẽtiæ. Nam ſummariè examinatur de ſuo intereſſe, ante, quàm admittatur, vt eſt text. & ibi Abb. in i ij. col. in fin. verſ. nunc reſtat &c. in c. veniens, el j. & ibi etiam Fel. in vj col. de teſti. & habetur per Bar in l. à diuo Pio, §. ſi ſuper rebus, ff. de re iud de qua materia tertij compatentis, vide plenè per Bart. in l. ſi perluſorio §. j. ff. de app. & Abb. in cap. cum ſuper. de re iud & in iſta ſummaria cognitione ſufficerent ſemiplenæ probationes, non autẽ per iuramentum, ſecundum Bart. in d. §. ſi ſuper rebus in j. colũ. ex quo eſt modici præiudicii & grauamen eſt reparabile. Quando autem in ſummaria cognitione requirantur plenæ probationes, & quando ſemiplenæ, & quando ſufficiat ſolum iuramentũ. vide Abb. in d c. veniens in loco vbi ſupra.
179 † Vnum tamen ſcias, quòd in iſtis cauſis ſummariis, in quibus ſufficit ſemiplena probatio, non admittitur repulſa teſtium ita tenent Ioan. And. & Ant. de Butr. in d. cap veniens el ij. de teſti. & ſequitur Abb. ibi in v. col. in prin. &
180 Fel in vj. col in v. concl. † Decimoſextò, dicitur cauſa ſummaria quando agitur ad exhibendũ, nam in tali cauſa ſummariè proceditur, & admittuntur probationes leues per ſolum iura nẽtum, vt eſt tex. & ibi gl. in verſ. ſummatim in l. iij. §. ſciendum. & l. theſaurus, ff. ad exhibendum, & Bar. in l. nec quicquam. §. de plano. in
181 fin. ff. de offic. procon. † Decimoſeptimò dicitur cauſa ſummaria, quando agitur contra debitores tributorum, & datiorum, & aliarum functionum fiſcalium, & collectarũ. Nam in exigendis iſtis collectis & tributis publicis nullus ordo iuris ſeruatur, imò etiam nec citatio requiritur, ſed ſolum fieri ſolet præceptum de ſoluendo. Solet etiam fieri præceptum generale, vt quicũque tenetur ad collectas, ſeu ad datia publica, debeat ſoluere ſub certa pœna ita in terminis tenet Bald. in conſil. 433 incipiente licet, &c in iij.
182 volum. † Decimooctauò dicitur cauſa ſummaria, vbicunque agitur contra gabellotos paſſagerios & plateatios, qui indebitè opprimunt aliquem exigendo indebitas gabellas, & extorſiones, nam contra iſtos proceditur in regno de plano, & celeriter vt eſt conſt. regni, quæ incipit. Auctoritatem. & ibi And. de Iſer. & Matt.
183 de Afff ct. † Decimonono, dicitur cauſa ſummaria, quando agitur de mittẽdo aliquem in poſſeſſionem ex primo decreto. Nam ſufficit conſtare de debito ſummatim, & ſic ſemiplenè, etiam per ſolum

lum iuramentum, ſecundum Bar. in lege, cum proponas, C. de bonis auct. iud. poſſid. & gloſſ. in l. Falcin. §. j ff. ex quibus cauſis in poſſ. ea. in verſic. oportet, & Bart. in lege, ſi finita, §. Iulianus, ff. de damn. infect. & in lege prima, §. final. C. vt in rem actio, per illum
184 textum. † Vigeſimò, dicitur cauſa ſummaria, quando legatarius petit ſatiſdationem ab herede nomine legatorum. Nam ſi he res opponit quod calumnioſe petitur talis ſatiſdatio, debet iudex de hoc cognoſcere ſummatim, & ſufficiet tunc ſolum iuramentum legatarij, text. eſt iuncta gloſſ. in verſic. ſummatim, in lege, ſi is, à quo. §. primo, ff. vt in poſſ. leg. & idem procedit in aliis ſtipulationibus, & ſatiſdationibus ſimilibus. l. prima. §. primo, & ibi Bart.
185 ff. de prӕt. ſtip. † Vigeſimoprimo, dicitur cauſa ſummaria quando agitur an actio ex teſtamento ſit proponenda actioni cauſӕ liberali, ſiue prӕiudiciali, text. eſt in lege, ti qu s libertate, in §. planè,
186 ff. de petit. her. † Vigeſimoſecundo, dicitur cauſa ſummaria, quando aliquis vult examinari facere teſtes ad perpetuã rei memoriam. nam debet conſtari facere iudici, quòd dict. teſtes, ſint ſenes, vel alias valetudinarij, adeo quod veriſimile eſt, quòd de facili poſſent mori, & ſuper hoc adhibetur ſummaria cognitio per ſemiplenas probationes, text. eſt in l. in lege Aquilia. §. ſi deletum, & ibi Bart. & doct. ff. ad l. Aquil. iuncta gloſſ. ibi in verſ. qui teſtes, &c. de qua materia examinandorum teſtium ad perpetuam rei memoriam ante litem conteſt. vide gloſſ. & Abb. plenè in capit. quoniam frequẽter, §. ſunt & alij, vt lite non conteſt. & Alexand. in conſil. ducenteſimoſexto, colum. fin in ij volum. & Abb. in cap. ſignificauit, de teſt & Bart. in lege quarta §. prӕtor. columna tertia, ff. de damn. infect. In hoc tamen habemus in regno nouam prouiſionem per conſtitu quӕ incipit, Probationum, quӕ vult, quod tales depoſitiones teſtium receptӕ ad perpetuam rei memoriam, non faciunt fidem, niſi tantum infra
187 annum. † Vigeſimotertiò, dicitur ſummaria cauſa naufragorum, nam contra ſurripientes aliquid de naufragio, proceditur leuato velo, & ſic ſummariè, & de plano, text. eſt & Bart. & doct. in lege, de ſubmerſis. C. de naufr. lib xj. & eſt ratio ne addatur afflictis afflictio. quia paſſi naufragium ex quo remanet pauperes, & denudati, non eſt ӕquum, quod velint pati iudiciorum anfractus, & prolixitates litigantium: ſed debent citius expediri ne aliàs cogantur iud. ciũ derelinquere, propter inopiam.
188 † Vigeſimoquartò dicitur ſummaria cauſa, breuis ſeu modicӕ ſummӕ: per textum in authent. niſi breuiores, & ibi Bart. & Bal. C. de ſententiis ex peri. rec. & no. gloſſ. in §. neceſſitatem in verſic. ex non ſcrip in authentic. vt iud. ſine quo. ſuffrag. & text. in §. ſit tibi quoque, in authent. de mandato princ. iuncta. gloſſ. ibi in ver. breuiore. Debent enim tales cauſę videri de plano, & ex non ſcripto, vt habetur in locis prӕallegatis, & ſine ſportulis, vt eſt text. in §. ne autem, in authenti. de iu.
189 & in d. §. ſit tibi quoq;. † Quӕ autem dicãtur cauſӕ modicӕ ſeu breuiores, text in lege, ſi oleum, §. finali, cum lege ſeq. de dol dicit quod cauſa modica, eſt infra duos

aureos, communiter tamen tenetur, quod relinquitur arbitrio iudicis, attenta qualitate perſonarum, & cauſæ, nam inter magnos dominos cauſa centum aureorū, eſſet modica & econtra inter perſonas pauperes, cauſa vnius bouis, vel vnius porcelli poſſet dici magna, ſecundum Bart. in d.auth. niſi breuiores & no. plenè la. in rep.l.admonendi, col. cxxii ff de iureiur. facit gloſſ. in l. illicitas, §. ne tenuis, ff. de off. præſi. Card. & in cl ſæpe. in iij q. de verb.ſignifi. Item dicitur cauſa breuis, quando eſt talis in qua plus expenderetur in ſportulis quam ſit valor cauſæ: ſecundum Bart. in l. mediterraneæ, C. de ann. & trib. lib. x. & Fel in c. nonnulli, colum. j. & ij. de reſc. & quòd illud de modicitate cauſæ remittatur arbitrio iudicis tenet Bart. in l. & ſi ſuſceperit, §. j. ff. de iud. & in d. l admonendi colum. antep. & gloſſ. in cap fin de iud. lib. vj. & Bal. in l. ij. colum. ii, C. de ped iud. & Fe . & cano. in cap. in cauſis de teſt. & Bar. in l. diuus, ff.
190 de bo dam. † Et in tantum eſt ſummaria cauſa modica, quod ſtatur ſol informationi, & relationi iudicis ſuper ea, ſecundum Bart.
191 in d.auth. niſi breuiores. † Et vnus teſtis facit plenam probationem, vt not. Iaſ. in d.l.rep.l.admo-
192 nendi col.xxvj. † Ibidem dicit de fama, quæ plenè probat in
193 cauſis modicis. † Vigeſimoquinto, dicitur ſummaria cauſa pauperum, & miſerabilium perſonarū, prout ſunt viduæ & pupilli quia debet talis cauſa videri de plano, & ſine ſcriptis & ſine ſolutione ſportularum, vt eſt tex. in dicto §. ſit tibi quoque. in authentic de mand. princ. ibi vilium, &c. & ibi Bart. & doct. pro hoc eſt text. iuncta gloſſ. in verſ. vel perſonæ, in l. nonnunquam, la j. ff de iud. & in l illic. § ne tenuis ff. de off. præſi.
194 † Pro hoc facit quia iſtæ perſonæ miſerabiles poſſunt trahere aduerſarios ſuos coram Imperatore, & facere cauſas earum decidi ab ipſo imperatore lege i C. quando Imp inter pup. & vid. nec poſſunt trahi per aduerſarios extra prouinciā: vt ibi habetur. Sed imperator decidit cauſam, ſola facti veritate inſpecta ſecundū Bar. in l. Æmi. columna finali de min. & Bald. in cap. primo, § inueſt columna finali, de noua for. fidel. Item poſſunt perſonæ miſerabiles trahere laicos coram iudice eccleſiaſtico textus eſt & ibi Abbas & Felinus, in capitulo ſignificantibus de offic. deleg.
195 † Illud tamen quod dicitur de pupillo, & vidua, intelligas ſemper procedere in vidua paupere, & in pupillo paupere, ſecus ſi ſit diues. quia non dicitur tunc miſerabilis perſona, nec gaudet priuilegio miſerabiliū ita tenet Abb. in d. cap. ſignificantibus in j not. ibi etiam Ioan. de Imol & Felin. idem tenet Alexan. in conſ. cxxj.
196 colum. fin. in j vo. † Et quòd pauperes litigantes non teneantur ſoluere ſportulas in iudicio, ſed eorum cauſæ debent audiri gratis, tenet Paris in tract. fin. in
197 ver. expenſæ col j † Vigeſimoſexto dicitur ſummaria cauſa, vbicunque agitur de ſalario ſeu mercede laboris, ſecundum Bald. in authent. niſi breuiores, C. de ſent ex peri. rec. vbi ponit exemplum de ruſtico petente mercedulam ſuam curia hoc etiam videatur introductum de iure diuino, per id quod habetur Math. cap. xx. Voca operarios, & redde ſingu

ſingulis mercedem ſuam, & not. gloſſ. in clem. dudum, §. verum de ſepu. quod patet etiam, quia merces ſoluenda eſt laborantibus in fine diei ante occaſum ſolis, ſecundum Caro. in clem. fin. in xiij. quæſt. de præb. & habetur Deuter. cap. xxiiij. & Thob. cap. iiij. & Le-
198 uit. cap. xxx. † Vigeſimoſeptimo dicitur cauſa ſummaria quando agitur de probando impedimento ad obtinendam ſecundam dilationẽ vel ad probãdum quod exceptio de nouo peruenit ad notitiam, nam iſta probatio fit ſummariè, & per ſolum iuramentum, vt eſt text. in cap. paſtoralis. in fi. de excep. & Bar. in extrau. ad reprimendam, in ver. ſummariè, columna tertia. An autem aliud impedimentum in aliis cauſis probetur per ſolum iuramentum, vide Bart. Ial. & alios doct. in l. ij §.
199 qđ diximus. ſi quis cautio †Vigeſimooctauò, dicitur cauſa ſummaria, vbicunque agitur de leuibus delictis, quia talia delicta expediuntur de plano. l. leuia & ibi Bart. ff. de accuſ. & Lanfr. in clem. ſæpe in verſ. de plano. in ij. concl. de verborum ſign. qua autem dicantur delicta leuia, quantum ad hoc, vide Bar. in d. l. leuia, & Lanf.
200 vbi ſupra. † Vigeſimonono dicitur cauſa ſummaria vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis, nam talis cauſa expeditur ſummariè, & ſine ſtrepitu, & figura iudicij, vt eſt tex. in dicta extra ad repri-
201 mendam. † Trigeſimò, dicitur ſummaria cauſa, vbicunque agitur de dando tutorem vel curatorem alicui pupillo per iudicem, vel ſi agitur de filio adoptando, vel emancipando, vel de bonorum poſſeſſione agnoſcenda, & de aliis ſimilibus: quia iſta expediuntur de plano, & à iudice procedente & qualibet die, etiam feriato. lege ſecunda, de feriis, & l. qui habet § quolibet. ff. de tut. & l. nec mandante §. dari, ff. de tut. & cur. dat ab his. & lege fin. C. qui admit. & Lanfran. in dicta clementina, ſæpe, in verſic. de plano in fin. vbi refert notabiliter ad reprobationem cuiuſdem practicæ, qua vtuntur quotidie tabelliones, quando faciunt ſcripturam tutelæ decretæ per iudicem alicui mulieri, & vadit iudex ad domum mulieris cauſa honeſtatis: nam faciunt ſcribere, quod iudex eligit illum locum pro ſuo tribunali mutato loco iudicij ex cauſa. Nam iſta practica eſt ſuperuacua inanis, quia in omni loco poteſt iudex tale decretum interponere, etiam ſi non ſedeat pro tribunali ego vidi plures notarios, qui volunt ſe facere iuriſperitos, errare in hoc quando faciunt in regno contractum alicuius mulieris, maximè viduæ, ſolent dare illi mulieri mundualdum. Et in aliquo loco ſeruatur, quòd datur baiulus loco mundualdi, & ſcribunt, quòd iudex regius ad contractus pro tribunali ſedens, in domo talis mulieris, dat ſibi mundualdum mediante eius decreto, mutato loco iudicii ex cauſa. Et ſic apponunt omnes phylacterias in inſtrumento, quas ponere, eſt potius ſuperſtitio, quàm neceſ-
202 ſitas † Quia datio talis mundualdi, cum ſit iuriſdictionis voluntariæ, poteſt fieri à iudice etiam deambulante, & in quocunque loco, etiam in platea vel theatro ſicut dicimus de datione tutoris: per prædicta. Pro hoc eſt text. in §. ſerui verò. inſtitu.

de liberti. Poſſent dari etiam mul ti alij modi, in quibus cauſa poteſt dici ſummaria, quos ſtudioſus quilibet perquirere poteſt & multos alios ponit Spec. in tit. de
20 offic.om.iud. §. poſtr. † Vnum reſtat diſcutere in hac materia, ꝙ eſt valde vtile, & neceſſariū, maximè in regno, videlicet, Pone ꝙ partes litigātes in cauſa ciuili vel alias ſummaria porrexerunt libellum in forma, fecerūt lit. conteſt. & omnes alios actus iudiciarios, ſeruando ordinem iuris communis. an videantur renunciaſſe proceſſui ſummario, ita vt cauſa debeat dici ordinaria de voluntate partiū, vt tunc ſeruetur ius commune & non ius muncipale? Dubium eſt valde vtile quia tunc ſi proceſſus pateretur aliquem defectum circa ſubſtantialia iudicij, quo ad ordinem, eſſet nullus, & ſimiliter ſententia non valeret, per ea quę no. in l. vinum, ff. ſi cer. pet. & dixi ſupra in princ. huius diſtinctionis. Nec ſaluaretur per illas clauſulas, ſine figura iud. & ſola facti veritate inſpecta, &c. quibus vtuntur iura municipalia huius regni; ex quo obſtat voluntas litigantium, volētium, cauſam fieri ordinariam. Super iſta quæſt. reperio varias op. nam Bald. in l. diffamari. colum. j. in fin. verſ. ij. opp. &c. C. de ing. & man. tenet, quòd quando partes poſſunt procedere ſummariè, & eligunt viam ordinariam, cauſa efficitur ordinaria. & ſic videtur hoc dependere ex voluntate partium: allegat gl. ſing. in l. proinde §. not. in gl. fi. in fin ff. ad l. Aquil. & ita per illam gl. tenet Franc. de Curt. in addit. ad Alexand. in l. vinum. col. fin. ff. ſi cer. per. in addit. quæ incipit, Tamen falli, &c. vnde tunc non valeret ſententia lata ſuper libello inepto, ſecundum eū. Hinc dicit Bald. in l. quòd fauore, col j. C. de legi. & in l. nullū, ff. de leg. quòd ſi princeps mandat iudici, quòd procedat ſummariè, & ille procedit ordinariè, valet proceſſus, tanquam ordinariè factus idē tenet Lanfr. in cle ſæpe. col. iij. in prin. de verb. ſignific. in xv concl.
204 † Hoc corroboratur ex his, quę dicimus in ſimili in teſtamento nam teſtator qui poterat teſtari ſine ſolennitate, faciendo teſtamentum nuncupatiuum, ſi elegit viam teſtandi in ſcriptis, & non valuit teſtamentum, minimè valebit vt nuncupatiuū, ex quo illā viā ſolēnem elegit, ita tenet Bar. in l. ſi. ff. de iure codicill. facit etiā quòd dicimus de cōtractu in ſcriptis, nā quando erat in poſſe contrahentiū cōtrahere in ſcriptis, & ſine ſcriptis, & elegerunt viā contrahendi in ſcriptis, non valet cōtractus ſine ſcrip. l. contractus, & ibi Bald. col. j. in fi. C. de fi. inſt. vbi plus dicit Bal. quòd eo ipſo, quòd partes dicunt, habeamus notariū, vt conficiat ſcripturam de contractu, cenſentur velle contrahere in ſcriptis, in tantum ꝙ ante, quàm ſcribatur, poteſt eas pœnitere, vel alteram partem pœnitere, & nolle cōtrahere, vt habetur per Matt. in deciſ. xxxix. conſ Neap. verſ. iij. &c. etiā videtur dicendū in caſu noſtro: quia erat in poteſtate partiū procedere ſummariè, & elegerunt viā ordinariā, debet eis imputari: vnde ſi defecit ſolēnitas iudicij in aliquo, non debet valere ꝓceſſus. Contrariū tenet Bal. in l. iij. ff de teſt. mil. vbi dicit, ꝙ ſi is, qui poteſt ꝓcedere ſummariè, & de plano, incipit ꝓcedere ordinariè per libellū, poteſt omittere viā ordina

ordinariam, & reliquum proceſſum expedire ſummariè, quia eli gendo ius commune non cenſetur priuilegio renunciare.

205 † Vnde infert ibi Bal. quod ſi eſt compromiſſum in aliquē tanquam in arbitrum, & arbitratorē, ille incepit procedere, vt arbiter, & proceſſit inordinatè: valet nihilominus laudum, tanquam arbitratoris, & hoc dictum facit ad propoſitum quæſtionis noſtræ, vt ſi proceſſus fuit initiatus ordinariè, & non fuit ritè compoſitus, debet valere tanquā ſummarius, ꝓpter dicta iura municipalia.

206 † Et prędicta tenet Bal. ibi per illum tex. in d. l. iij. vbi miles. qui poterat teſtari iure ſpeciali, ſi voluit teſtari iure communi & omi ſit ſolennitates: adeo quod teſtamentum non poteſt valere iure communi, valebit ſaltem iure militari, & ſic non videtur renunciare priuilegio, adeūdo viam iuriſdictionis. Et iſta cōtraria opi. mihi magis placet: intelligendo tamen quando partes non expreſſe declarauerunt ſe velle procedere ordinariè: ſed tantū incœperunt ita ordinariè procedere: ex quo proceſſu poteſt reſultare tacitus cōſenſus, nō autem expreſſus, quia iſte tacitus conſenſus non debet ita interpretari, vt partes voluerunt facere actum inutilem, & iudicium fruſtratorium arg. l. quoties. ſa ij. ff. de reb. dub. & l. quoties. ff. de verbor. obligationib.

207 † Nemo enim videtur elegiſſe viam, per quam actus, & voluntas ſua impugnetur: vt d. l. iij. ff. de mil. teſt. & Alex. in l. hac cōſultiſſima. §. per nuncupationem. C. de teſt. & Soc. in conſ. cxlij. col. iij. in

208 j. vol. † Hanc ſecundam partem, quam teneo, confirmo per id quod dicit Alex. in l. vinū. col. fi. & ibi glo. ſingularis, in glo. fi. in fi. ff. ſi cert. per. vbi dicitur, quòd in cauſis, in quibus non requiritur libellus, ſi interueniat, & ineptus nō vitiat proceſſum, ſic etiā poſſumus dicere in quolibet actu ſubſtantiali iudicij, vt ſi interueniat, & ineptus vel ſi penitus omittatur, non habeat vitiare, ex quo non requirebatur de neceſſitate. Si enim eſſet vera j. opinio nunquā poſſet verificari illud dictum gl. & Alexan. in d. l. vinum, quod cōmuniter approbatur: quia ſemper quando quis præſentat libellum, videtur eligere viam ordinariam, & ſic eſſemus in diſpoſitione iuris communis: ſecundū quam libellus ineptus vitiaret, quod eſſet contra illud dictum.

209 † Ad quod facit, quod not. Bal. in l. qui teſtamento. §. per cōtrarium. ff de teſt. vbi dicit quod valet informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes non requirebantur: facit etiā text. iuncta gl. in §. ſerui. inſt. de libert. & ibi glo. in ver. tranſ. quæ

210 probat quod † quando actus poterat geri ſine interuentu alicuius perſonæ, ſi ille interueniat, & inutilis non vitiat actum. Pro hoc eſt text. in prin. C. de rei vxo. act. ſic etiam dico in quæſt. noſtra: quia cauſa poterat expediri ſummariè, & ſine ſolennitate iuris, ſi interuenerunt dictæ ſolennitates, & inutiliter nō debet per hoc vitiari proceſſus. Præterea, quod iſta pars ſit verior in regno maximè vbi viget diſpoſitio dicti cap. deteſtantes, non eſt opus ire per mendicata ſuffragia, quia patet euidenter per dict. cap. deteſtantes, vbi mandatur, quòd quādo in proceſſu liquet de ſola ſubſtan

ſubſtantia veritatis, nō poſſit opponi aliqua exceptio nullitatis ex defectu omiſſæ ſolennitatis iudicij, & illud mandatum dirigitur iudici, vt patet ibi ex ſupra ſcriptione vnde non eſt curandū in regno. quomodocunque partes procedant in cauſa, ſiue ordinariè, ſiue ſummariè, quia dummodo liqueat de veritate ſemper iudex poterit proferre ſententiā validam, etiam ſi aliqua ſubſtantialia omittatur, quia de his non eſt curandum. Et per d. cap. deteſtantes, apparet reſponſio ad omnes deciſiones contrarias adductas pro j. parte, quia omnes ceſſant in regno, vbi habemus ius municipale expreſſum in contrarium. Et vltra quod hæc ſola reſpōſio ſufficeret, poteſt etiam de iure communi ſuſtentari iſta ij. pars, & reſponderi ad contraria.

211 † Et primo non obſtat gloſ. in d. l. proinde. §. notandum. in fi. ff. ad l. Aquil. quia iſta glo. loquitur in caſu, in quo non requirebatur ſententia: vt quia ſimus in confeſſo: in quo ſolum fit præceptum, vt ſoluat. l. vnica. C de confeſſ. Verum eſt, quòd ſi actor vigore confeſſionis rei voluerit formare libellum ſolenniter, & petere id quod confeſſus eſt, tunc requiritur ſententia. ex quo cauſa eſt initiata in forma iudicij. & ſentētia debet eſſe conformis libello: & hoc dicit illa gloſ. Non tamen ibi fit aliquod verbum, quod ſi interueniret libellus ineptus, vitiaretur ꝓceſſus vel ſi aliter proceſſus fuit non rite factus ſed ſolum ſentit, quòd ſi fuit fabricatus proceſſus ordine iuris vbi nō requirebatur, talis proceſſus eſt ſolenniter per ſententiam determinandus. quod ex quadam neceſſitate quia omnis ꝓceſſus maximè ordinariè factus expectat diffinitiuam ſententiam Non obſtat dictum Bald. in d. l. diffamari, quia nihil facit ad propoſitum. Dicit enim quod partes poſſunt procedere ordinariè, vbi poterant ſummariè, & valet proceſſus ordinarius: iſtud eſt clarum, & expeditum, per tex. in d. l. ſæpe. §. fi. de verbo. ſig. quia tunc reuertitur ad naturā ſuam, & ſic ad ius commune. vnde de facili fit vt non in d. §. fi. Non tamen dicitur, quod ſi in aliquo omitteretur aliud ſubſtantiale, vitietur proceſſus, & ita etiam reſpondeo ad id, quod dicit Bald. in d. l. quod facere, C. de legi. & in l. nulla, ff. eodem titulo.

212 † Non obſtat, quod dicimus de teſtamento in ſcriptis, quia illud procedit, quando teſtator expreſsè declararet quod volebat in ſcriptis teſtari: tunc ſi non valet vt teſtamentum in ſcriptis, minimè valet vt nuncupatiuum: vt quia interuenerunt requiſita in nuncupatiuo, valebit vt nuncupatiuum: Secus, quando hoc expreſsè non appareret: quia tunc poteſt valere vt nuncupatiuum: ita ſentit Bart. in d. l. fin. ff. de iure cod. & Cyn. Alex. & Iaſ. in l. hac conſul. §. per nuncupationem. C. de teſt. & Ang. & Imo. in l. j. §. ſin autem. ff. de hered. inſtit. & Alex. in conſ. clxxvj. col. ij. in v. volum. & in conſ. cxiij. in iij vol. & Paul. de Caſtr. in conſ. cccclxv. in ij. vol. & Scc. in conſ. cxlij. in j. vol. & habetur aliquid in deciſ. lxix. conſ. Neap. & eodem modo reſpondeo ad l. contractus. & ibi Bald. C. de fid. inſtrum. ſcilicet, quòd loquitur quando expreſsè apparet, qđ partes voluerunt contrahere in ſcriptis.

ſcrip̃tis. Et per hoc dico, quòd quando expreſsè partes cõuenirent quod procedatur ordinariè, coram iudice: & renunciarent illi cap. deteſtantes, tunc propter expreſſum conſenſum dicerẽ, quod non valeret iudicium, ſi aliqua ſolẽnnitas omitteretur, per prædicta.

113 † Quid autem è cõtra: an poſſint partes facere, quod in cauſa ordinaria procedatur ſummariè? Spec. in tit. de libel. concep. §. nũc dicendum verſ. ix. tene: quod ſic. Contrarium tenet Card. in clem. ſæpe. in princ. in xiij. q. & Alex. in addi. ad Bart. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. in ij. col. in addi quæ incipit. Adde ad hoc &c. Et ratio eſt, quia quod ordinariè procedatur, eſt iuris publici, & partes non poſſunt iuri publico renunciare. l. ius publicum, ff. de pac. & idem tenet Lucas de Penna. in l. de ſubmerſis. col. pen. in fine. & ſequent. C. de naufr. lib. xj. per eandem rationem. Dicunt tamen Cardin. in d. xij. q. & Lucas, vbi ſuprà, quod ſi partes vellent, quòd iudex procedat tãquam arbitrator, poſſunt hoc facere, & ſi per hunc modum poſſunt facere cauſam ſummariam. Et ex prædictis remanet prima q. prin. huius ix. diſtin. iud. Secunda quæſt. principalis eſt quas ſpecialitates habet iudicium ſummariũ: in quibus differat ordinario. ſuper qua non inſiſto. quia ex ſupradictis in prima quæſtione, omnia hęc bene perpenduntur: ex quo nimium me dilataui ſuper prima quæſtione in qua comprehenſa ſunt omnia, quæ eſſent dicenda ſuper vtraque. Vnde tranſeamus ad x. diſtinct. iudiciorum.

Rob. Mar. V. I. D.

Iudiciorum decima diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud extraordinarium.*

2 *Iudicium extraordinarium dicitur, vbicunque non eſt prodita actio ad aliquid exequendũ: ſed prætor ex poteſtate ſua illud exequitur.*

3 *Iudicium eſt extraordinariũ, quando generaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis.*

4 *Pœna extraordinaria ſeu arbitraria irrogatur vbi à lege vel ſtatuto non eſt impoſita certa, determinata pœna.*

5 *Iudicium dicitur extraordinarium, vbi agitur per viam inquiſitionis ſine accuſatore Et proceſſus inquiſitionis extraordinarius dicitur.*

6 *Damnatus per viam inquiſitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta ſed mitiori, & arbitraria, niſi conſtet de crimine per confeſſionem.*

7 *Iudicium dicitur extraordinarium in regno, quando præſentatur inſtrumentũ, ſecundum formã ritus.*

8 *Iudicium omne criminale, extraordinarium dicitur.*

9 *Iudex attẽta qualitate perſonæ, & cauſæ, alterat pœnã in criminalib.*

DECIMA principalis diſtinctio iudiciorum eſt:

1 † quia iudicium aliud eſt ordinarium: & aliud extraordinarium. Iudicium ordinarium, dicitur illud in quo agitur aliqua cauſa ciuilis vel criminalis intentata per viam competentis actionis

nis vel accuſationis.in qua venit
irroganda pœna ordinaria à lege
vel ſtatuto expreſsè inducta. Om
nia iſta verba pono ad differen-
tiam iudicij extraordinarij,vt in-
fra patebit. iudicium verò extra-
ordinarium poteſt multipliciter
intelligi.vt infra dicam.Et primò
poteſt dici iudicium extraordina
rium, omne iudicium ſummariũ
vel executiuum, in quo ſeruatur
ordo iuris, vt ideo dicatur extra-
ordinarium, quia fit extra iuris
ordinem vt not. Spec.in tit.de of.
om.iud.§.poſtremò,ve ſ.iiij.loco,
2 &c. † Secundò, dicitur extraor-
dinarium iudicium, vbicunq; nõ
eſt prodita aliqua actio ad aliquid
exequendum. ſed prætor ex ſua
poteſtate,& officio illud exequi-
tur ſiue manu militari,ſiue captis
pignoribus, ſiue mulcta indicta,
vel aliis remediis prætoriis. hoc
probatur in l.ſi quis ſepulchrum,
ff. de re ig. & in l. ſi quis miſſus.
ff.ne vis fiat ei, & in l. qui reſti-
tuere.ff de rei vend.& l.j.§. quid
ergo ff.de vent.inſpic. & Spec. in
tit.de off.om.iud.§. poſtr. colum.
iij in fi.ver.ſecundum genus,&c.
3 † Tertiò, dicitur extraordinariũ
iudicium, vbicunque generaliter
ſuper aliqua cauſa imploratur of
ficium iudicis in locum deficien
tis actionis.Exemplum in l.Quin
tus.ff.de ann. leg & in l.j.ff.de va
riis,& extraord.cog nam quando
imploratur officium iudicis dici-
tur cauſa extraordinaria & quan-
do lex dicit ſubueniri extra ordi-
nem ibi cenſetur concedere offi-
cium iudicis ſecundum Barto.in
l.ſi cui leg.ff. de cond.& demon.
& Franc. de Aret.in l.cum filius.
4 ff.ſi cert.pe.at. † Quartò, dicitur
iudiciũ extraordinarium, in quo
agitur de tali crimine,in quo ve-
nit irrogãda pœna arbitraria ſeu
extraordinaria, vt habetur in tit.
de extraord. crim.ff.per totum.Et
tunc imponit pœna arbitraria,
quando à lege vel ſtatuto nõ eſt
impoſita certa,& determinata pœ
na,l.j.§.expilatores.& ibi Bart ff.
de effr.& l. ſanct.legũ. ff.de pœn.
& Bald. in rub. C.de fid.inſtr.col.
viij.in princ. verſ. quæro dixi ſu-
perius.&c.& Alex. in l.hodie. ff.
de pœn & in l.ſi quis id quod,ff.
de iur.omn.iud.& Bal.in l.j.C.ne
ex delicto defuncti. Item genera-
liter, vbi lex prohibet aliquid fie
ri,& vltra non procedit adiicien-
do pœnam ſi contra factum fue-
rit,tunc ſemper imponitur pœna
extraordi.gl. eſt notab.in l. nemo
martyres.C.de ſac. ſan.ecc. Idem
dicimus in crimine iniuriarũ vbi
imponitur pœna extraor.l.fi.ff.de
iniu.& no.Abb.in c. cum te, col.
5 ij.& vij.de re iud. † Quintò,di
citur iudicium extraordinarium,
vbi agitur per viam inquiſitionis
ſine accuſatore, vnde proceſſus
inquiſitionis, dicitur extraordina
rius,ſecundum Bal.in l.etiam. C.
de fur & Bal.in l.j.C.de lib.& eo
rum lib.& Bald.in l.j. C. quorum
appe. non rec. & Bald. in conſ. j.
col.j.in tit.de acc.& in conſ.vj.in
6 tit.de pœn. Intantũ quòd † ille
qui damnatur per viam inquiſi-
tionis, non punitur pœna ordina
ria inducta à lege pro illo crimi-
ne.ſed mitiori pœna, & ſic pœna
arbitraria ſecundum Abb.in conſ.
xxvij. verſ. nunc venio, &c.in j.
vol.& Pet.Phil.Corn.in conſ.xix.
col.ij.in litera E.in iij.vol.& Abb.
in c.per inquiſitionem,in fine,de
elect.pro hoc eſt text. in c.inqui-
ſitionis, & ibi per doct. & in cap.
qualiter & quando, el ſecundo,
de accuſ.limitat tamen Abb.in d.
cap.

cap.per inquiſitionem, in fin.niſi
de crimine conſtaret per confeſ-
ſionem.quia tunc punitur eadem
pœna ordinaria. ac ſi fuiſſet con-
uictus per accuſationem. De hac
materia dixi aliqua ſuprà.in j.diſ.
7 iudiciorum. † Sextò dicitur iu-
dicium extraordinarium in hoc
regno,quando præſentatur inſtru
mentum ſecũdom formam ritus:
nam ex quo illa cauſa eſt execu-
tiua quia debitor ſtatim carcera-
tur per hoc dicitur hæc cauſa ex-
traordinaria. item dicitur in ritu
magnæ curię in num. 63. qui in-
cip. Itẽ nota quòd aſſignans, &c.
8 † Septimò,generaliter poteſt di-
ci iudicium extraordinarium om
ne iudicium criminale: vt proba-
tur in l.1.§.fi.ff.de pœn.& in l.or-
do.cum ibi no.ff.de publ.iu. tum
quia non ſeruantur in eo anti-
quę ſolennitates,vt d.l.ordo.tum
9 etiam, † quia iudex ſemper po-
teſt attenta qualitate perſonæ &
cauſæ alterare pœnam in crimina
lib vt plenè habetur per Bart.in l.
quid ergo. §. pœna grauior ff. de
his qui not.inf.& Bald. & Sal. &
Doct.in l.& ſi ſeuerior. C.ex qui.
cauſ inf. irrog. Rob.Mat.Venuſ.

Iudiciorum vndecima distinctio.

1 *Iudicium aliud ſeculare:aliud eccle-ſiaſticum.*

2 *Clericus tam in ciuili, quàm in criminali, & tam in actione reali, quàm perſonali debet cõueniri coram eccleſiaſtico iudice: & trahens ipſum coram iudice laico, à ſuo iure cadit:coram quo etiã ſponte conuenire non poteſt.*

3 *Clericorum appellatio, qui veniant, quò ad forum.*

4 *Famuli & ſeruientes clericorum,coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent.*

5 *Clerici coniugati,an gaudeant priuilegio fori.*

6 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum detentatorem alicuius rei eccleſiæ vel clerici.*

Item, pro legatis piis contra laicum.

7 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit cõtra laicũ tenentem feudũ ab eccleſia.*

8 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpiritualibus, etiã contra laicos.*

9 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum, etiam laicorum.*

10 *Iudex eccleſiaſticus punit laicum de blaſphemia Dei*

11 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos, quando iudex ſecularis negligit iuſtitiam facere.*

12 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit,quando laicus detinet alienum debitũ cum peccatò.*

13 *Iudex eccleſiaſticus dat curatorẽ ad litẽ minori laico litiganti corã ſe.*

14 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos,ratione iuramenti*

15 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta.*

16 *Iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiam,quæ contraxit cum laico.& cognoſcit de nullitate contractus eccleſiæ contra laicum.*

17 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de validitate iuramenti, an liget vel non.*

18 *Iudex eccleſiaſticus aditur,vbi petitur reductio à compromiſſo facto in laicum, & clericum.*

Iudex

19 Iudex eccleſiaſticus compellit laicũ executorem teſtamẽti, adiunctum cum clerico

20 Appellatur ad iudicem eccleſiaſticum, quando iudex laicus ſimul cum clerico pronunciat.

21 Heredes duo quorum alter eſt clericus & alter laicus, ambo conueniri debent coram epiſcopo, etiam ſi plures ſint laici, quàm clerici

22 Delinquentes quando plures ſunt: quorum vnus eſt clericus, omnes poſſunt declinare forum iudicis ſecularis & hoc quando conueniuntur vt ſinguli, ſecus ſi vt vniuerſi. quia tunc maior pars attenditur. num. 23.

23 Collegia, in quibus ſunt clerici & laici corã quo iudice cõueniantur

24 Laicus debitor ſimul cũ clerico non conuenitur coram epiſcopo, quando cauſa eſt diuidua.

25 Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicum perſeuerantem in excommunicatione

26 Iudex eccleſiaſticus procedit contra ſpoliantem eccleſiam, vel prelatũ.

27 Iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam.

28 Iudex eccleſiaſticus punire poteſt aromatarium laicum, miſcentem farinam fabarum in cera. & illã vendentem, & ſimiliter omnes vẽdentes vtenſilia, & illa falſificãtis.

29 Fraus quid ſit.

30 Fraus quotupliciter committitur, & num. 31 & 32

33 Pœna qua puniatur ille qui tenet aurum & argentum vitioſum

34 Pœna quænam imponenda ſit, committenti fraudem in ſubſtantia.

35 Candelarii facientes candelas cũ miſtura qualiter puniantur.

36 Vendens pannos fracidos pro bonis qualiter puniatur.

37 Vendens libros corruptos ad quid teneatur.

38 Qualitas rerum quæ venduntur, debet declarari

39 Tabernarij vendentes vinum limphatũ pro puro qualiter puniãtur.

40 Fraus committitur addẽdo aliquid inutile mercibus.

41 Fraus committitur ponendo merces bonas ſupra ſaccũ, & malas ſubt⁹.

42 Fraus committitur ſi demonſtrantur bonæ merces, & deinde traduntur malæ.

43 Vendens vno pro alio, an puniatur & reſcindatur venditio.

44 Venditor carniũ tenens maiora pondera an debeat puniri.

45 Menſura & pondere leſus, infra quantum tempus debet conqueri, & ad quid agere poteſt & n. 46.

47 Fraus in quãtitate quando committatur & nu. 48.

49 Precia rebus imponentes vt alij plus emant qualiter puniantur.

50 Aromatarij facientes fraudem in arte, qualiter puniantur.

51 Diffamans merces mercatoris, vt vilius emat qualiter puniatur

52 Fraus committitur per eum qui ſurripit ſignum de ſacco vt non ſciatur pondus.

53 Aſſerentes rem eſſe alterius qualitatis quàm ſit qualiter teneantur

54 Iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos nolentes deponere

ponere coram iudice ſeculari.

55 *Iudex eccleſiaſticus inhibere poteſt iudici ſeculari, ne procedat ſuper incidenti ſpirituali.*

56 *Iudex eccleſiaſticus compellit laicũ litigantem in foro ſuo, ad obſeruantiam iuris Canonici.*

57 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit in regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis.*

58 *Iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat corpus mortuum vſurarij, donec heres caueat de reſtituendis vſuris.*

59 *Iudex ſecularis in quibus caſibus poteſt ſuam iuriſdictionem exercere contra clericos.*

60 *Iudex laicus condemnat clericum in expenſis quando litigauit coram eo contra laicum, & ſuccubuit.*

61 *Clericus citatur coram iudice laico, ſi ſua putauerit intereſſe.*

62 *Clericus ſequeſter electus per iudicem laicum poteſt per eum compelli vt ſequeſtrum reſtituat.*

63 *Iudex laicus ſe intromittit contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſsione.*

64 *Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram ſe.*

65 *Clericus tutor an poßit dari per iudicem laicum.*

66 *Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore.*

67 *Iudex laicus cognoſcit de cauſa ſpirituali inter Iudæos.*

68 *Abſolutione à iuramento conceſſa per iudicem eccleſiaſticum, poteſt iudex laicus de nullitate cognoſcere*

69 *Clericus non incedens in habitu & tonſura captus per familiam iudicis laici non remittitur ad epiſcopum.*

70 *Verberans clericum in habitu laicali eſt excommunicatus*

71 *Clericus degradatus, poteſt puniri per iudicem ſecularem.*

72 *Degradatio clericorum, qualiter fiat, & ſupra, & num. 45.*

73 *Clericus degradatus, an celebrando conficiat corpus domini noſtri Ieſu Chriſti.*

74 *Iudex laicus non poteſt etiam de mandato epiſcopi torquere, vel verberare clericum.*

75 *Clericus ratione feudi, quod teneat à laico, ſortitur forum iudicis ſecularis. Idem quando eſt auctor laudatus.*

76 *Clericus puniri poteſt per iudicem ſecularem de aſſaßinio.*

77 *Clericus pro poſſeſſorio retinendo poteſt coram laico conueniri.*

78 *Clericus auctor laudatus, conuenitur coram ſeculari.*

79 *Inſtantia inchoata cum laico defuncto, tranſit in clericum ei ſuccedentem.*

80 *Clericus negociator, tenetur ad gabellas.*

VNDECIM Adiſtinctio iudiciorũ eſt, quia
1 † iudicium aliud ſeculare, aliud eccleſiaſticum. Iudicium ſeculare, eſt illud quod ventilatur coram iudice ſeculari. Iudiciũ eccleſiaſticum eſt illud quod ventilé

tilatur coram iudice eccleſiaſtico. Et quia iſtud dictum eſt ſatis vulgatum & planum, ideo ad hoc vt ex illa diſtinctio. aliqua habeatur vtilitas videamus de quib. cognoſcit iudex eccleſiaſticus, & circa quæ poteſt ſe intromittere, ad hoc vt ſciamus aliquas particularitates iudicij eccleſiaſtici, & idem videamus ſucceſſiuè de iu-
2 dicio ſeculari. † In primis igitur cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omnibus cauſis clericorum, ſiue ciuilibus ſiue criminalibus. Intelligendo ſanè quando clerici conueniũtur. non autem quãdo ſunt actores ſiue accuſatores, quia tũc actor ſequitur forum rei. ca. cum ſit generali. de foro compet. & l. j. C. de iuriſdict. om. iud. iſtud principale dictum probatur in authẽ. C. de epiſ. & cler. & c. ſi diligenti. de foro compet. licet aliquę leges ciuiles dicant quod in cauſa criminali clericus cõuenitur coram iudice ſeculari, vt eſt text. in authen. vt cle. apud pro. epiſ. per totum tit. in authent. de ſanct. epiſ. §. ſi quis autem pro pec. & in authen. clericus. C. de epiſ. & cle. tamen omnes iſtę leges ſunt correctæ per d. auth. ſtatuimus in tantum, vt ille qui trahit clericum corã iudice ſeculari priuatur iure ſuo tam in ciuili, quàm in criminali cauſa, vt d. auth. ſtatuimus. Dicitur autem trahere clericum per ſolam citationem ſecundum Abb. in cap. ſignificantibus. in ij. not. de lib. oblat. Item in tantum eſt verum, quod clericus etiam ſponte non poteſt conueniri coram iudice laico etiam ſi iuriſdictionem prorogaret cum iuramẽto vt d. cap. ſi diligenti. imo etiam cum conſenſu ſui epiſcopi, non poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis laici, vt not. glo. & ibi Abbas in fi. co. in c. ſignificaſti, de fo. comp. Item procedit hoc non ſolum quando clericus conuenitur ſuper actione perſonali, verum etiam in actione reali. ſecundum Abb. in ca. eccleſia ſanctæ Mariæ. col. antep. de conſtit. & Abb. in c. qualiter & quando, de iu. pro hoc eſt tex. in c. fi. de iud. & in c. ſi clericus laicum, de foro competent.
3 † Qui autem veniant appellatione clericorum, in iſto caſu? Dic quod omnes qui in eccleſia ſeruiunt. etiam illi, qui ſunt pſalmiſtæ, & de prima tonſura, vt in c. cleros, xxj. diſt. & gl. in verb. quod in clericum. in c. ſi quis ſuadente xvij. q. iiij. & Spec. in ti. de [illegible] ed. §. nũc vero aliqua, col. xxx[illegible]j. ve. ſ. quid de præpoſitis, & Card. in clem. j. in prin. de offi. o[illegible]di
4 † Sed iuxta hoc cadit d[illegible]bium, certũ eſt, quòd famuli & ſeruientes clericorũ gaudent priuilegio fori, ſicut ipſi clerici. quia conueniuntur coram iudice eccleſiaſtico, etiam ſi ſunt laici, vt not. gl. in c. eos. xxxij. diſt. & gl. in c. clericum. el j. x. q. j. & gloſſ. in c. eccleſiarum ſeruos, xj. q. ij. & Bal. d. in l. ij C. de epiſ. & cler. Pono modo, quod aliquis trahit huiuſmodi famulos coram iudice ſeculari an cadat à iure ſuo, ſicut ſi traxiſſet cler eũ: Dicerem quod non quia hoc non reperitur iure cautum, & pœna priuationis iuris, nũquam irrogatur niſi quatenus expreſsè reperitur iure cautum, tex. eſt in §. cum igitur, in authẽt. de non elig. ſecundo nuben. & tenet Alex. in l. etiam. §. j. ff. ſol. mat. Abb. in c. ſi de iure pat. & Iaſ. p. penè in l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſoluto matrimonio.

ADDITIO. Familiares clericorum

ticorum eorūdem fori priuilegio gaudere (inquit) dominus auctor hic tu legito deciſ. cap. ij. in cauſa burgonij. Pet. Foll. V. I. D.

5 † Quid autem de clericis coniugatis? Dic, quod gaudent ſimiliter eodem priuilegio fori dummodo incedant in habitu & tonſura clericali, & dūmodo duxerint vxorem vnicam & virginem. Si autem non incedunt in habitu & tōſura, vel ſi ſunt bigami, vt quia duas habuerunt vxores, vel vnam viduā, vel alteram corruptam, omne priuilegium clericale amittūt, text. eſt in c. j. de cler. coniug lib. vj & Soc. in conſ. xij. col. vij. in j. vol. & inquātum ſuprà dixi, quòd iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſa clerici, ita demum, ſcilicet, quando clericus eſt reus, ſecus ſi eſt actor, limita, vt infra ꝑxi. verſ.

ADDITIO. De veritate vide quæ dixi in prac. cauſa. cri. in verbo audiat excuſatores Pet. Foll.

6 † Secundò, principaliter cognoſcit iudex eccleſiaſticus de cauſa clerici etiam actoris contra laicū in caſib. inf. ſcriptis, videlicet quādo laicus eſt detentator alicuius rei eccleſiæ, vel rei alicuius clerici, vt quia ſpoliauit clericum vel eccleſiam poſſeſſione alicuius rei, nam pro tali re poteſt coram iudice eccleſiaſtico conueniri, tex. eſt & ibi Abb. & Fel in c. ſi clericus laicum. de fo. comp. & Abb. in c. relatum de iu. pat. Iſtud enim dicitur crimē, quaſi ſacrilegij: vt ibi habetur. Item, quando agitur pro legatis piis conſequendis à laico poteſt laicus conueniri coram iudice Eccleſiaſtico, puto quando ſunt legata facta eccleſiis, vel pauperibus, vel alter pro anima. gl. eſt in cap. relatum el j. & ibi Abb. in fin. de teſt. & Bald. in l. nulli, col. fin. C. de epiſ. & cler.

ADDITIO Laicū detemptorem rei eccleſiæ poſſe coram iudice eccleſiaſtico conueniri ſcriptum reliquit dominus auctor, hic, de cuius veritate vide Steph. in trac. de pote. eccl. ſuper laicum, nume. 31. vbi dicit id de conſuetudine non ſeruari, & idem dicit in tract. de pote. ſec. cōtra eccl. in iiij. regula in v. fallen. Itē in eo quod dicit poſſe laicum ſimpliciter conueniri coram iudice eccleſiaſtico pro legatis piis intellige ſi defunctus in apparenti contritione deceſſerit. ſecundum Sicul. in cap. à nobis el ij de ſent. exc. & Sal. in l. j. vij. col. C. ne ex delict. defunct. de quo per Zab. & Sicul. in cap. fin. de ſepul. Pet. Foll. V. I. D.

7 † Tertiò, cognoſcit iudex eccl. contra laicum, de cauſa feudali, vbicunque aliquis laicus tenet feudum ab eccleſia, text. eſt in c. verum de fo. com. & ibi per Abb. & doct.

8 † Quartò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus omnibus cauſis ſpiritualibus, & eccleſiaſticis ad eccleſiam ſpectantibus, etiam ſi inter laicos agitentur, prout eſt cauſa vſurarū, cauſa matrimonialis, & legitimationis filiorum, & ſic de aliis ſimilibus cauſis, ſiue cauſa ſit principalis, ſiue emergens: vt etiam text. in capitulo tuam, de ord. cog. & ibi per Abb. & in capitulo lator, qui filij ſint leg. & in l. omni nouatione, C. de ſacroſanct eccleſ. & not. Bart. in lege Titia, ff. ſolut matrimon. & Bartol. l. quoties, C. de iud. & in lege ſecunda, ff. de iur. om. iu. idem tenet Angel. in §. ſi quis autem pro pec. in auth. de ſanc. epi. reprobata gloſſ. ibi, quæ aliter ſentiebat. Idem in cauſis ſpiritualibus annexis, vt habetur in capit.

quanto, de iud. prout eſt ius patronatus.

ADDITIO. Procedit indiſtinctè auctoris concluſio, quando quæſtio eſt iuris, ſed vbi quæſtio eſſet meri facti vterque iudex, & ſecularis & eccleſiaſticus recognoſcet.vt voluit Bart. in l.Titia, ff.ſolut.matrim.& in l.ſecunda,ff. de iuriſ.om.iu.quod & repetit in ſexcentis locis,& Arch.in c.quid dicam,xiij.quæſt.iiij.& Anto. de But.& Card.in cap.cum ſit generale extra de fo. comp. & ibi do. Abb. qui teſtatur hanc eſſe communem opin.& hanc opinionem ſequuntur Ioan.de Imol. & Lud. Rom.in dicta l.Titia.ff. ſol.matr. & hanc opinionem in iſto regno Neapol. approbauit noſtra conſt. regni, incip.ſtatuimus. poſita ſub ſit de vſuris, quam ita intelligit Afflict.ibi, ſed videtur huic concluſionem per me recitatæ obſtare c. regni.incip Item ſtatuimus quòd officiales,quo caueturquòd nullus ſecularis iudex debet ſe intromittere ad cogneſcendum de crimine eccleſiaſtico:ſed ei reſpondet Afflict. in d.conſt. ſtatuimus in ij.no. vt intelligatur ſecundum prædicta. Item videtur obſtare text. in c Item ſtatuimus quòd officiales,cõmittentes, &c. quo ſimpliciter cauetur vt nullus ſecularis iudex poſſit ſe intromittere vt cognoſcat de cauſis ſpiritualibus niſi ex priuilegio vel ratione iuris pat.aliquibus competat,& ſic text.ille non diſtinguit: ſed ego intelligerem illud,cap.vt ſuprà. quia illa eſt cõmunis opin. omnium doct. de quo etiam latè habetur per Afflict.& Bar.de c.in conſt.Maieſtati noſtræ. Petr Fol.

9 † Quintò,cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omnibus cauſis miſerabilium perſonarum,etiam laicorum: puta de cauſis pupillorum, viduarum, & aliorum pauperum: nam tales perſonæ poſſunt laicos coram iudice eccleſiaſtico conuenire:vt habetur per Abb. & doct. in c.ſignificantibus,de offi.deleg. & Abb.in c.licet ex ſuſcepto col. ii.de fo.comp.& Bald. in auth.ad hæc,col. ij.verſ. quæro nunquid, C.de vſur.Quod intellige procedere in pupillo vel vidua paupere.Secus ſi ſit diues,quia tunc nõ dicitur perſona miſerabilis,ſecundum Abb.in d.c.ſignificãtibus,in j.nota.& etiam.Io.de Imo.& Fel. & Alex.in conſ cxxi.col. ſi.ij vol.

ADDITIO. Fortè non procederet in regno hæc cõcluſio,cum plura ſint iura municipalia in regno ſtatuta in fauorem miſerabilium perſonarum,& data eſt electio ipſis adeundi quemcunque iudicem voluerint (vt præſidea prouinciarum, & magiſtratus iuſtitiarum, & ſic magnam curiam Vicariæ alióſque ſuperiores)vt in conſt.ſtatuimus,& in c.de violentiis: & ſic cum ipſæ miſerabiles perſonæ habeant plures iudices ſeculares & electionem eligendi quem voluerint, fruſtra adirent eccleſiaſticum iudicem,& ita tenet And.Barb.in add.Abb.in cap. ex ſuſcepto,de fo.comp Pet.Fol.

10 † Sextò.cognoſcit iudex eccleſiaſticus, & punit laicum de blaſphemia Dei.text.eſt, & ibi Abb. in cap.ſtatuimus, & ibi etiam Io. de Ana.de maled.& hoc eſt,quia dicitur crimen eccleſiaſticum.vnde idem eſſet in omni crimine eccleſiaſtico, per ea. quæ habentur in dicto cap.tuã de ord.cogn.

ADDITIO. Intellige ꝙ iudex eccleſiaſticus cognoſcit de blaſphemia, ſi coram eo fuerit expoſita

poſita denuncia, & ad pœnam canonicam infligendam & ſic vterque iudex concurrit ad puniendum. vt dicit Abb. in d. cap. ſtatuimus. Pet. Fol. V. I. D.

11 † Septimò, generaliter cognoſcit iudex eccleſiaſticus de omni cauſa inter laicos: vbicunq; iudex ſecularis non vult iuſtitiam facere, vel negligit, vel eſt abſens, & ſic in defectum iuſtitiæ efficitur competens iudex eccl. tex. eſt in c. trāſmiſſa, & c. licet ex ſuſcep. & c. ex tenore de for. compet. & Fel. in c. ſignificauerunt, col. iij de iud. & Bald. in l. contractib. §. in omni, C. de non nu. pec. Pro hoc eſt text. in auth. vt differ. per totum, & ibi Ang. & in auth. vt cle. apud pro. epiſ. & Bald. in authen. ad hæc col. ij. circa fin. de vſu.

ADDITIO. Intellige ſane vt procedant hæc dicta, data negligentia iudicis non habentis ſuperiorem, vt ſunt ciuitates liberæ, at ſecus ſi plures eſſent iudices inferiores & ſuperiores, quia ſi iudex inferior eſſet negligens, adeundus erit iudex ſuus ſuperior & non eccleſiaſt. exemplum in regno, vbi ſtatutū eſt in ſpecie quis iudex adeundus erit in caſu negligentiæ iudicis inferioris: vt habetur, in cap. regis Roberti incip. quorundam expoſitio quætula, & ſic intelligit hanc concluſionem do. Abb. in c. licet ex ſuſcepto de fo. comp. nu. 9. de quo etiam per Pet. de An. in conſ. cxlvij. alias cxcvj. & ſic in regno hæc concluſio non procedere. Pet. Fol. V. I. D.

12 † Octauò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos, vbicunque aliquis detinet debitum alienum cum peccato vel rem alienam, & eſt tale debitum, ad quod nulla competit actio, & ſic non poteſt aliquo remedio recuperari in curia ſeculari: nam tunc ratione peccati poteſt adiri iudex eccleſiaſticus per viam denunciationis Euangelicæ, quæ denunciatio eſt tantæ efficaciæ, quod poteſt iudex eccleſiaſticus ratione peccati compellere illum detētatorem ad pœnitentiā, & conſequēter, qa non poſſ. t facere pœnitentiam, niſi reſtituat poteſt cum compellere etiam ad rei reſtitutionē per excōmunicationē, & etiam mittendo denunciantem in poſſeſſionem bonorum ſuorum: ita valde notabiliter tenet Bald. in authent. ad hæc. columna tertia, in princ. C. de vſur. quem refert, & ſequitur Felin. in cap. nouit. colum. fin. de iud. Et nota perpetuo pulchrū modum recuperandi aliquam rē, ad quam non competit actio de iure ciuili, & ſemper inſpicias, an illa res poſſit detineri ſine peccato: quia eccleſia ſuper peccato ſe fundat principaliter, & inter alia vide vnum exemplum, quòd ponit Abb. in cap. primo, circa fin. de conc. præb. vbi dicit, quòd ſi quis obtinuit aliquid per ſententiam iniuſtam, quę tranſiuit in rem iudicatam, poteſt contra eum agi ad recuperationem per viam denunciationis Euangelicæ: de qua materia vide aliqua per Abb. in conſi. xl. in ij. volum. & vide Abb. in capitulo ad noſtram, el ſecundo de iureiurando.

ADDITIO. Contrarium eius quòd hic dicit auctor in exemplo dato per Abb. tenuit Bartol. in extrauag. ad reprimendum. in verbo denunciationem, verſicul. quid de iuto. & ibi abſolutè concludit, quòd ſuper ſententia per iudicem proprium non habet locum hæc denunciatio, quia

non poteſt amplius cognoſci de peccato obſtante exceptione rei iudicatæ, nam ſpeciale eſt in cauſa criminali, vt quandocunq; poſſit cognoſci, ad hoc allegat text. in l. diu. ff de pœn. Idem videtur tenere Bald. in cap. ſi quis per triginta ſi de feu. ſue. contro. coll. x. vnde Abb in cap. extra de iud. dicit quòd iſti doctores non faciunt mentionem de dicto hoſt. quod eſt in contrarium, & ſic pro concordia, inquit, eſſe dicendum, ꝙ aut victor, in cauſa confiteretur ſententiam pro ſe latam iniuſtam fore, & debet denunciatio admitti, quia talis ſententia eſt reuocanda, & idem dicit vbi notoriè conſtaret ſententiam eſſe iniuſtam, ſed vbi ceſſat confeſſio victoris ſeu notorietas, dicit quòd magis dubium, ſed putat eſſe dicendum quod aut iſta denunciatio poteſt probari per clara indicia quòd victor peccat, quia ſcit ſententiam iniuſtam, & tunc debet admitti denunciatio, aut nõ probatur per clara indicia, & non admittitur denunciatio, ſed in hac vltima parte And. Barb. in additio. ad do. Abb. contrarium videtur ſentire, vide ibi. & ibi plenè de materia denunciationis Euangelicæ. Petrus Follerius V. I. D.

13 Nonò, iudex eccleſiaſticus poteſt dare curatorem liti, quando minor laicus litigat corã eo quia talis curator ſemper per illum iudicem, coram quo lis vertitur, ſecundum Bald. in l fin. poſt. princ. C. de adminiſtr. tut. & eſt text. in cap. ſi. de iud. lib. vj. ſicut dicimus econtra, quia iudex laicus dat curatorem minori clerico coram eo litiganti, vt eſt deciſ. Rotæ 207. in

14 antiquis. † Decimò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos ratione iuramenti, vt quando debitor eſt obligatus per inſtrumentum iuratũ, nam poteſt tunc conueniri coram iudice eccleſiaſtico pro obſeruantia iuramenti, vt eſt tex. in c. ſi. de fo. competen. lib. vj. tunc eſt, quod ſi aliquis petit abſolutionem à iuramento corã iudice eccleſiaſtico, poteſt corã eodem iudice de tota cauſa litigare quia is, qui fuit iudex cauſæ præparantis, & ſic abſolutionis à iuramento, erit etiã iudex cauſæ præparatæ, ita dicit Bal. in l. ordinarij, col. i. C. de rei vend. & Iaſ. in l. nã, & poſtea, §. ſi minor, col. iij. ff. de iureiur. Et ſi lis eſt initiata coram iudice ſeculari ſuper debito iurato, poteſt interim creditor lite pẽdente adire iudicem eccleſiaſticum, vt moneat iudicem ſecularẽ, vt acceleret cauſam, & cogat debitorem ad obſeruantiã iuramenti, nec poteſt ſibi obijci exceptio litis pendentiæ, ſecundum Bald. in l. j. col. fin. C. de rebus cred.

ADDITIO. Apud antiquos quæſtio eſt, an iuramentum laici faciat mutare forũ, an verò accumulet? & Io. Mon. & Archid. in d. c. ſi. de for. comp. in vj. tenuerunt ꝙ facit mutare forũ. in tantum vt iudex laici de hoc cognoſcere nõ poſſet, & Io. And. ibidem prout refert do. de ſan. Gem. qui dicebat quod aut agitur de vinculo iuramenti in foro pœnitentiali, & tũc planũ eſt, quod eſt crimen eccleſiaſticum, & ſic loquitur (ſecundum eum) xxij. q. i. prædicandũ, & eſt ratio quia laicus nõ habet poteſtatem clauium vt poſſit abſoluere vel ligare in foro pœnitẽtiali, vt no. gloſſ. de off o id. c. paſtoralis: aut agitur de iuramento in foro contentioſo quando verſatur alterius intereſſe, & tũc diſtingue,

ſingue, quia aut agitur ex iuramento vt ſeruetur, aut excipitur ex illo ſi agitur tunc vterque poteſt eſſe iudex competens. quando non reuocatur in dubium, an iurametum ſit licitum, ita vel ne, de iudice ſeculari quod poſſit eſſe iudex, probat text. in cap. licet extra de iureiur. & quod eccleſiaſticus etiã cognoſcere poſſit, probatur, per tex. in c. ſi. de fo. comp. in vj. ſi autem excipiatur coram iudice laico etiam de illo cognoſcet, & diffiniet ſecularis, ſeruando tamen ius canonicum, ſi autẽ verſatur in dubium probabile an iuramentum ſit licitum vel non, tunc debet remitti ad eccleſiaſticum, & ſic tenendum putat dom. de ſan. Gemi. ibi, & de veritate vi de Fel. in c. extra de iureiur. nu. 2. & num. 27. vbi qualiter procedat id quod iudex cauſæ proprietatis debet eſſe iudex cauſæ præparatæ, & per eundem in cap. cum ſit generalis de for. comp Pet. Foll.

15 † Vndecimò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus de pace fracta etiã contra laicos g. oſſ. eſt ſingularis, & ibi Abb. in c. ſuper quibuſdam in ſi. de verb. ſig. aſſignat ibi Abb. rationem, quia qui frangit pacem oppugnat claritatem, & ſic Ieſum Chriſtum, qui reliquit pacem in terris.

ADDITIO. Hanc etiam opinionem ſequitur idem Sicul. in cap. cum ſit generalis, de fo cõp. Pe F.

16 † Duodecimò, cognoſcit iudex Eccleſiaſticus, vbicunque Eccleſia, quæ contraxit cum laico, fuit læſa, vult petere reſtitutionem in integrum: nam talem reſtitutionẽ poteſt petere, etiam coram iudice eccleſiaſtico ita decidit Abb. in capitulo ad noſtram, in j. notab. de rebus eccleſi. non alie. & Inn. in capitulo, cum ſit generale de for. comp. Idem, quando eccleſia vellet dicere de nullitate contractus ad ipſum reuocandum. quia poteſt adire iudicem eccleſiaſticum. ſecundùm Abb. in dicto cap. ad noſtram. colum. ſecunda, verſ. nota tamen, &c. & ſic caſus ſpecialis in quo actor non ſequitur forum rei.

ADDITIO. Adde huic dicto Sicul. in capitulo, cum ſit generale, de fo. comp. numero decimo. & in cap de teſt. in inte. & Lap. alle. lxv. & vide cap. ſi clericus laicum, & quæ ibi not. extra eod. tit. Petrus Follerius. V. I. D.

17 † Decimotertiò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus, quando coram iudice ſeculari vertitur dubium ſuper validitate iuramenti, videlicet vtrum liget vel non. Nam tunc iudex ſecularis non poteſt de hoc cognoſcere, ſed debet remittere ad iud. eccleſiaſticum, ita ſingulariter tenet Abb. in capitul. cum contingat, colum xij. verſic. vnum tamen omitto, & c. de iureiurand.

18 † Quartodecimò, ſi eſſet factum compromiſſum in clericum, & laicum, & opus eſt petere reductionem ad arbitrium boni viri, talis reductio debet peti coram iudice eccleſiaſtico, & ipſe de ea cognoſcit, non obſtante quòd litigantes ſint laici, & ſi alter arbiter eſt laicus, quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum. ita tenet Bald. in lege, præcipimus, in ſi. C. de appellationib. idẽ, quod ſupra dixi de reductione ad arbitrium boni viri, tenet Ludouic. Roman. in conſil. ccxlv. & Iaſ. in lege imperium, columna quarta, verſiculo ſeptimo, ff. de iuriſc. om. iud.

19 † Item dicimus, quando clericus, & laicus eſſent

executores teſtamenti.nam iudex
eccleſiaſticus compellit laicum,
ratione clerici adiuncti, ita tenet
Barb.in rub de offic.dele[illegible]l.ij.
quem ſequitur Iaſ.in l.ſi emanci-
pati,colum.iiij.in prin.C. de coll.
20 † Quintodecimò, idem dicimus
in duobus iudicibus, quorum al-
ter eſt clericus, & alter laicus,nã
ſi eſt appellandum ab eorum ſen
tentia.debet appellari ad ſuperio-
rem Eccleſiaſticum, & ſic iudex
Eccleſiaſticus cognoſcit de huiuſ
modi appellatione. ita tenet Barr.
in lege prima,§. ſi quis in appel-
latione.colum.iij. verſ.quaro po-
ne,&c.ff.de appel.& Lud. Roma.
in d.conſ.265.& Iaſ. in d.l.impe-
rium.columna iij.in fin. verſ. iiij.
21 † Decimoſextò, quãdo ſunt duo
debitores eiuſdem rei, puta duo
heredes, quorũ alter eſt clericus,
& alter laicus, ambo conueniun-
tur coram iudice eccleſiaſtico,per
regulam prædictam, quod maius
dignum, & c. ita tenet Bart.in l.
præcipimus, §. eodem obſeruan-
do.C de appel. in tantum, quòd
dicit Bart.in l.ſolent,ff.de alimen.
& cib.legat.& Bald.in l.fin. in vj.
q.C.ædi.di.Adr.tol quòd quando
ſunt duo heredes,qui conueniun
tur,vnus laicus, & alter clericus,
iudex laicus compellit laicum ad
prorogandam iuriſdictionem iu-
dicis eccleſiaſtici,tamen iſtud di-
ctum impugnat Felin. & bene,in
cap.j.colum.iiij.circa fin.verſ.non
credo,& c.de præſcr.ſcilicet,quòd
non ſit neceſſe quod iudex com-
pellat laicum ad prorogandum,
quia ipſo iure laicus ex perſona
clerici coheredis ſortitur forum
iudicis eccleſiaſtici, cuius opin.
confirmat dictum noſtrum præce
dens,ſcilicet,dictum Bart. in d.§.
eodem obſeruando,Quod amplis
procedere, etiam ſi eſſent plures
laici,quàm clerici,puta ſunt qua-
tuor heredes: vnus clericus, &
tres laici, nam omnes ſortiuntur
forum Eccleſiaſticum,ita pulchrè
tenet Socin.in conſ.xij.colum.vj.
in j volum. adde prædictis Abb.
in cap. primo, columna ſecunda,
22 de loca. † Et per prædicta inſer-
tur ad vnum pulcherrimum, &
ſingulare dictum, quod fuit origi
naliter Antonij de Prato ver.in l.
j.in fin.ff.quæ ſenten. ſine appell.
reſcin.quẽ refert, & ſequitur Fel.
in d.c.j.colum. iiij. de præſcr. vbi
multum exclamat tale dictum,ſci
licet.quòd ſi ſint plures homines
reperti in eodem crimine, inter
quos eſt vnus clericus,& alij lai-
ci,& omnes inquirerentur per iu-
dicem ſecularem, & clericus de-
clinaret forũ, poſſent omnes alij
laici ſimiliter petere ſe remitti ad
iudicem Eccleſiaſticum, contem-
platione illius clerici, ne cauſæ
continentia diuidatur & illud di-
ctum multum commendat Mar.
Soc.in cap.ij.colum.ſi.in viij.fal-
len. de mut.petit quod eſt perpe-
tuò notãdũ,quia quotidie euenit.

ADDITIO. Legito quæ dixi in
pract. mea cau. crimina. in verbo
audiantur excuſatores. Pet. Foll.

23 † Limita tamen principale dictũ
præcedens, vt procedat, quando
plures conueniuntur, vt ſinguli,
ſecus ſi vt vniuerſi vnde ſi eſſet
aliqua vniuerſitas vel collegium,
in qua, vel quo eſſent clerici, &
laici, ſi eſſet conueniendum di-
ctum collegium, debet diſtingui,
an ſint plures clerici, vel laici,qa
ſi ſunt plures clerici,tota vniuer-
ſitas conuenietur coram iudice
eccleſiaſtico, ſi vero ſunt plures
laici,tunc tota vniuerſitas conue-
nietur coram iudice ſeculari quia

collegium accipit denominationem à maiori parte. ita tenet Bar. in lege finali, columna tertia, ff de colleg. illic. & Felin. in capitulo primo, columna iiij. de præſcr. & Socin. in d. conſ. xij columna ſex-
24 ta, in primo volumine. † Secundo, limita procedere, quando cauſa eſſet indiuidua, ſecus ſi diuidua quia tunc clericus eſſet conueniendus in foro ſuo, & laicus in foro ſuo, ſecundum Socin. in d. conſ. xij. colum vj. in primo vo-
25 lumine. † Decimoſeptimò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus contra laicum perſeuerantem in excommunicatione, nam poteſt ipſum mulctari, & temporaliter punire, ſecundum Abb. in cap. gra-
26 uem, de pœnis. † Decimooctauo, ſi aliquis laicus ſpoliaret eccleſiã, vel præfatum aliquibus bonis vel redditibus eccleſiaſticis, poteſt ipſe prælatus ferre ſententiam excommunicationis, vel interdicti contra dictum laicum, non obſtante quod videatur vindicare propriam iniuriam. tex. eſt in cap. dilecto de ſent. excommun. lib. v.
27 † Decimononò, habet iudex Eccleſiaſticus iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam, & maximè, vt ſaltem ſemel in anno confiteantur eorum peccata, & ſummãt euchariſtiam, alias poteſt eos arcere ab eccleſia, & eis morientibus denegare eccleſiaſticam ſepulturam, vt eſt text. & ibi Abb. in capitulo, omnibus vtriuſque ſexus, de pœnit.
28 & remiſſ. † Viceſimò, poteſt iudex eccleſiaſticus punire aromatarium laicum, miſcentem farinam fabarum in cera, & illam vendentem, nã poteſt ipſum punire pœna pecuniaria, vel alia arbitraria propter peccatum. ita tenet Abb. antiquus in capitulo primo, de empt. & vend. & Felin. in capitul. ineffragabili, §. certum, colum. ij. in primo de offi. ord. Quod poteſt extendere contra omnes facientes ſimiles mixturas, & falſificantes ea quæ vẽdunt, maximè vtenſilia, ſicut faciunt illi venditores croci qui ſolent miſcere carnes bouinas in croco: & iſti qui vendunt candelas, vel vinum, in quo miſcent aquam, & etiam in melle ſolent miſcere farinam, qui etiam per iudices ſeculares debent atrocius puniri.

ADDITIO. Hodie autẽ cognoſcit de iſtis fraudibus magna curia Siciliæ, & quia ſæpe contigit hæſitari de iſtis fraudibus ideirco aliqua dicam, & primò inueſtiga-
29 dum illud puto. † Quid ſit fraus, & ſecundum grammaticos fraus nihil aliud eſt quàm deceptio circumuentio, vel impoſtura. Cic. j. off. Vt aut fraude (inquit) fit iniuria, fraus quaſi vulpeculæ, vis leonis videtur vtrunque ab homine alieniſſimum, ſed fraus odio digna maiore. Plaut. in mil. atque adeo, vt ne legi Fraudem faciam talariæ accuſatore, vt ſine tali domi agitem conuiuium. accipitur quandoque pro periculo. Verg. lib. v. quis Deus in fraudem, quæ dura potẽtia noſtra egit? Terent. in heautontu. in eãdẽ fraudẽ ex hac re, atq; illa incides. vſurparũt etiam veteres nõ raro fraudẽ pro crimine. Vnde capitalem admittere, teſte Vlp. de ædi. edic. eſt tale aliquid delinquere, propter quod capite puniẽdus ſit qui deliquit. Liuius belli pun. qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ iudicatæ in vinclis eſſent inde fraudi eſſet, veteres dixerunt pro crimine datæ culpæ, aſcribi, aut vi-

cio verti, Cic. v. Phil. Cenſeóque
vt iis q in exercitu Antonij ſunt,
ne ſit ea res fraudi. ſi ante Cal.
Februariasab eo diſceſſerint. Liu.
lib.j.ab vr. cond. faciatis regere,
interrogauit Rex facis ne me tu
regium nuncium, populíque. R.
quiritum, vaſa comitéſque Quiri-
tum fiat. facio hoc eſt, quæ res ſi-
ne meo damno, crimine, aut de-
core fiat. è noſtratibus autē Bal.
in l. quæ fortuitis. C. de pign.
act. in ij. colum. verſi. & præmitte.
dicit fraudem propriè dici contra
fidē, & ob hac differt à dolo qui
non ſolum eſt contra fidem, ſed
etiam extra committitur. & ideo
tanquam genus de pluribus iudi-
catur, vt ff. de pact. l. iuregentium,
§. ſed ſi fraudandi. Dolus enim ſe-
cundum eundem eſt dup ex velatur,
ſcilicet, qui committitur ſi-
ne vi ſimulando, & diſſimulando,
l. ea. quæ. §. ſi. ff. de contrah empt.
item faciendo clā. vt in furto, non
manifeſto. item retinendo quod
non debet retineri: vt ff. de inſt. l.
ſi quis mancipij, § proculus, alius
eſt dolus apertus, & committi-
tur cum vi. vt ff. quòd me. cau. l. ſi
mulier, §. ſi dos. Item dicit idem
Bal. in tit ſi de feu. fue. con. inter
do. & agna. §. beneficium in prin.
quòd fraus propriè dicitur quan-
do promiſſum, eſt ſimulatum. &
re vera prohibitum agitur, allegat
Ioan. Mon. in c. auaritiæ de elect.
in vj. & facit tex. in l. fraus, ff de
leg. nam fraudem dicitur commit
tere ille qui ad deceptionem al-
terius & ad ſui commodum, aut
verum tacet, aut falſum exprimit,
ſecundum Abb. in conſ. lxviij in-
cip. primo videtur dictum magi-
ſtrum, col. j. lib. j. allegat no. in l.
iuris gentiū, §. dolo malo, & §. ſed
ſi fraudandi, ff. de pact. de quibus
audi quod dicit Io. Chryſ. in Ioæ.
x. in hom. lix. in litera R, in hæc
verba Quid dicis latrones, & fu-
res carcerem habitare? dic quæſo
in ciuitate omnes iuſti ſunt? nō-
ne multi peiores, & impudentius
rapientes: Illi enim & ſi nihil a-
liud deſerta ſaltem, & tenebras
petunt, & cla deprædantur, hi au
tem omni obiecta perſona, aperta
fronte violant, rapiunt, vim infe-
rūt. difficile eſt purum hominem
inuenire. quòd ſi non aurum ra-
pimus, ſi non innumera terræ iu-
gera occupamus quandam tamen
ſalientiam, & furtum in minori-
bus & quę poſſumus exercemus,
nam cum in comerciis, & emen-
dis rebus debitum non reddere,
aut aliquid ſubtrahere contendi-
mus, nonne latrocinium, furtum,
rapinam, facimus: Neque te ex-
cuſaueris, quod domum, aut ſer-
uum non aufere. Non enim abla
torum copia, ſed rapientium vo-
luntate iniuſtitia metienda eſt,
iuſtum namque, & iniuſtum, in
magnis. & paruis rebus eandem
vim habent, & ita furem appello,
qui aurum ſurripit, quam qui in
emendis rebus iuſto precio ven-
dentem defraudat &c. & alibi in
lib. j. de ſacer. vij. col in litera B,
idem, inquit, in hac verba proin-
de veri illuſoris. deceptoríſque
nomine dignus fuerit, quiſquis re
ipſa iniquo ac nocendi animo a-
butitur alioqui ſępe numero pro-
fuit decepiſſe, & ac potiſſimū arte
in maximis rebus alteri opem
ſubſidiumq; tuliſſe. Cæterū qui
recto ſemꝑ calle ingreditur de eo
nunquam deflectens. ſæpe fit vt
ei etiā cui no aſtū aliquē ſtruxe-
rūt. maiorū incōmodorúmq; quā
plurimorū auctor ſit. Ibiq; infini-
tas enumerat fraudes in bonam
partem

partè factas, & è quibus non mo
dica orta fuit vtilitas.

30 †Committitur autem fraus du-
pliciter, ex propoſito, ſcilicet, &
intentione,& re ipſa:vt l.ait præ-
tor.§.ita demum. ff.de his quę in
fraud.cred.& l.ij.C.de ſer. pi. da.
ma.& probatur in l. fraudis inter
pretatio.ff.de reg. iur. & ibi Phil.
Dec. & aliquādo actus dicitur fie
ri in fraudem legis,aliquando ve
rò in fraudem hominis:vt not.de
clarat Bald.in l.hac edictali, § o-
mni.C.de ſecun. nup.vbi dicit ꝙ
quando actus geritur inter perſo
nas non prohibitas,ſed fit in præ
iudicium tertij tunc dicitur fieri
actum in fraudem hominis, l.j.
C.ſi quid in frau.pat.Item quādo
actus fit ad excludendā legis pru
dentiam,vel legis prouidentiam,
vel legis ſtatutum, actus dicitur
geſtus in fraudē legis:vt dicit ibi
Bald. & eſt de mente iuriſconſul
ti in l.ſi libertus in princ.in verb.
diuerſitatis, ff.de iur.patro.

31 † Pluribus quidem caſib. cōmit
ti fraudem conſtitutum eſt, nam
quādoque fit fraus de re ad rem,
puta de pecunia ad frumentum,
l.ſed Iulian.§.mutui.ff.ad Maced.
& ex hoc infert Bal.in l.non du-
bium.C.de leg.iij.col. in fi. quòd
ſi ſtatutum prohibet extrahi fru-
mentum non poterit extrahi fa-
rina, quia fieret fraus legi de re
ad rem,licet farina, & frumentū
non ſint idem:imo diuerſa l.quę-
ſitum,§. illud fortaſſis. ff. de leg.
iij licet idem Bald.in l.quòd non
ratione,ff.de leg.dicat, quod po-
teſt extrahi farina ſtāte dicto ſta-
tuto,quia eſt caſus omiſſus:& ibi
etiam dicit, quod ſi prohibetur
extrahi vinū poſſunt extrahi vuę:
quia aliud eſt materia, & aliud
materiatū, licet poſtea dicat hæc
procedere dum tamen hæc non
fiant in fraudem ſtatuti.Secundò
modo fit fraus legi de perſona ad
perſonā.& in l.ſi ſponſus in prin.
ff.de do.int. vi.& vx. Itē fit fraus
de contractu ad contractum, l. ſi
ſponſus,§.circa.ff.de do.int.vir.&
vx.& aliis quoque modis, & exē
plis latè cumulatis per Bal.vbi ſu
prà & Guliel. Mayn. in l. fraudis
interpretatio.ff.de reg.iur. ſolum
autem intendendo hic ponā frau
des quæ cōmittūtur ad deceptio
nem, vt hæc quæ dixero conſona
ſint dictis per do. auct. & nō ex-
32 tra rem: †Idcirco ſciendum eſt:
ꝙ Io. de nider.in tract. de contr.
merc.tradendo regulā generalem
quot modis cōmittatur fraus in
mercimoniis,inquit fraudes com
mitti per mercatores in ſubſtātia,
in quātitate,& in qualitate. Com
mittitur enim fraus in ſubſtantia
vendendo aurichalcum in locum
auri,vel aquam pro vino, vel vi-
num miſtū cum aqua cōtra quos
inuehit Yſa. in c.argentum tuum
verſum eſt in ſcoriam:vinum tuū
permiſtum eſt aqua. quod enim
permiſtum eſt patitur defectum,
quantū ad ſpeciem,& ſic nō ſine
cauſa,inquit do.auctor, ꝙ cōmit-
titur fraus per mercatorem ven-
dendo ceram miſtam cum farina
fabarum Committitur etiā fraus
in quantitate quæ per menſuram
cognoſcitur.vtendo ſcienter defi
cienti menſura per modū per vir
gam & pondus.& ſimilia deficiē
te menſurando contra quos habe
tur Deuter.c.xxv.non habebis in
ſacculo diuerſa pondera, maius,
& min⁹:nec erit in domo tua mo
dius maior neq; minor, Abbomi-
nabitur enim Deus eum qui hæc
facit, & aduerſatur omnem iniu-
ſtitiam. Tertio caſu committitur
fraus

fraus in qualitate (puta ſi quis ſciēter vendat animal infirmum, vel vinum corruptum dat vbi altet vult vinum ſanū, ſeu purum, ſeu quod dat falſam monetā ſciēter pro bona. Poteſt etiā committi fraus tribus aliis modis (ſecundum eundē) Primò, ſi homini inexperto circa rem, ſeu merces ſupervendat rem ſcienter. Secundò ſi vidit emptorē arctatum neceſſitate vel inordinata affectione impulſum, & ob hoc ſuperuendat: Tertiò, quando venditor verbis, & alliciamentis rē quæ vix valet vno denario exhiber, & vendit pro quatuor, contra quos inuehit Hoſt. in ſumma de pœn. in ti. viij. dū dicit ꝙ hodie mercatores vix ſine fraude, & mendacio vendere poſſunt, & lucrari & ideo (inquiunt) tenentur ad reſtitutionē, & ſic anima eorum eſt in maxi-
33 mo periculo. † Punitur ideo in regno ille qui penes ſe tenet aurum, & argentū vitioſum vel falſum, & vendit vel nō vendit pro prima vice pœna vnius libræ auri, pro ſecunda vice manus mutilatione punietur: vt habetur in text. conſt. ſi quis campſor, & ibi declarat Afflict. quid erat de iure cōmuni? vide Bart. in l. lege corn.
34 ff. de fal. † Et ſi quis cōmiſerit etiam fraudem in ſubſtantia (vt quia vēdit picturas deauratas, & argenteas cum non ſint) punitur pro prima vice pœna vnius libræ auri, & ſi non poterit ſoluere, debet fuſtigari, & pro ſecunda vice debet pœna manus plecti, & pro tertia vice furcis ſuſpendi debet: vt habetur in conſt. magiſtros mechanicarum artium. ſub tit. de fi. mer. invend. mer. debet enim qui talia facit certiorare emptorem, vitium picturæ argento vel auro
35 ſuppoſitæ ſint. † Simili quoque pœna plectuntur candelarij faciētes cādelas cum mixtura adipis, & nō de bono ſeuo ſeu de bona cera, & cum bono litigno de bona bombice ſiue alia miſtura. Cū & ſi hoc fecerint debent notificare emptoribus, alias ſi vendāt pro perfectis, & bonis, puniūtur.
36 † Item cōmittitur fraus in ſubſtantia per eum qui vendit pannos fracidos pro bonis, nam iſto caſu habet locū actio redhibitoria. i. vt vēdens ad ſe recipiat pānos & reſtituat pecuniā, vt dicit Bal. in l. ob quæ vic. §. ſed ſi vitiū.
37 ff. de ædi. edict. † Item committitur fraus in ſubſtantia per eum qui vendit libros corruptos, & inutiles, nam habebit locum redhibitoria? vt venditor ad ſe recipiat libros reſtituat precium? ſecundum Bald. in d. §. ſi vitium.
38 † Vnus quiſq; enim debet manifeſtare qualitatem rei, aliàs eſſet in dolo, vt eſt text. in l. fin. &
39 ibi Bald. C. de litig. † Item committitur fraus in ſubſtātia per eos pones vendentes vinū limphatū pro puro, vt ſupra dixi. Puniſitur enim per conſtit. regni, magiſtros mechanicarum, vt dictum eſt in
40 cādelariis. † Item committitur fraus in ſubſtantia per eos mercatores qui in eorum mercatura addūt aliquid inutile (vt calcem in vino: puluerem & arenam in blado, & gomma ſeu aliquid ſimile in cera, & cāmarantes ſpecie tenendo in loco humido gingibrē, piperem, crocum, & ſic de ſingulis) qui tenentur pœna falſi. vt ff. de fal. l. lege cornelia. in princ. ff. de extraor. cri. l. ſaccularij. in ptin. & l. ſi ſeruus ſeruum. §. itē ſi quis frum. ff. ad l. aquil. & tales falſæ merces, non debent permittere

iudices

Iudices vt vendantur ſed potius
eas concremari facere debent, vt
§ illud autem. in proœ. ff. omniū. & §.
ſcenicum, arg. l. mathematicos. C.
de epiſ. aud. & l. damnatos, C. de
hæret. & l. quicunque. circa fin.
eo. tit. & l. nullus. C. de iud. & fir-
mat domi. Iacob. de Belui. in ſua
prax. cri. in tit. de iniu. §. falſariū
41 inferendæ. † Item committitur
fraus in ſubſtantia per eos merca
tores qui portant merces ad ven
dendum, & ſupra ſaccum ponūt
bonas merces, & ſubtus malas,
nam iſti tales ſunt puniendi pluſ
quam fures. vt est text in l. ſaccul.
ff. de extraor. crim. ſecundum vl-
timum intellectū gl. quod eſt no
42 tandum. † Item committitur
fraus per eos mercatores qui tē-
pore venditionis demōſtrant em
ptoribus bonas merces & tempo
re traditionis tradunt malas, nam
iſti tenētur crimine ſtellionatus.
vt l. iij. ff. de cri. ſtellio & genera-
liter concludendo dicitur ſuprà
cōmitti fraus in ſubſtantia, & pu-
nitur ſaltim crimine ſtellionatus
quando alia pœna non eſt deter-
minata, iuxta text. in l. j. ff. de cri.
43 ſtel. † Sed illud pulchrū eſt an
ſi vendatur vnum pro alio reſcin
datur venditio, & puniatur vendi
tor: & videtur poſſe dici quòd nō
reſcindatur vēditio, licet fieri de-
beat defalcatio precij. arg. text. in
l. domum. ff. de contrah. empt. vbi
vēdita domo quæ pro parte erat
cōbuſta inſciis contrahentibus. ni
hilominus tenet vēditio, licet fiat
defalcatio pretij, vt ibi & l. Iulia-
nus. §. ſi venditor ver. per contra-
riū ff. de act. emp. vbi vendita he-
reditate ex qua ſubtractę erāt plu
res res, tenet nihilominus vendi-
tio, facit l. ij. & l. tenetur in princ.
ff. de act. em. vbi ſi menſura dicta
non inueniatur in fundo vendito
nihilominus tenet venditio, licet
pro parte deficiente habeatur ra-
tio, idē dixit Bal. in l. ij. C. de cōtr.
emp.. ad idem facit l. ſi poſt, ff. de
peri. & cō. rei ven. vbi dicitur ꝙ ſi
poſt inſpectum fundū quē emere
volebā. arbores vi ventorū euulſę
fuerint nihilominus tenet vendi
tio de fundo poſtea facta, abſque
eo ꝙ arbores venditæ intelligan-
tur, cum non ſint pars fundi, licet
ſi emptor ignoraſſet. & venditor
ſciuiſſet, & nō dixerit debeat ha-
beri ratio intereſſe arborum, l. ſed
ſi cōis. ff. eod. ti. ſed prædicta non
procedūt qñ dolus emptoris, ſeu
venditoris dediſſet cauſam cōtra
ctui, quia tunc non tenet vendi-
tio, l. ſi dolo, C. de reſcind. vend.
Præterea prędicta non procedunt
quādo cōtemplatione eius quod
ex diminutione abeſt facta fuiſ-
ſet venditio, quaſi aliàs non fuiſ-
ſet quis rē empturus, quia ex to-
to tunc diſpoſitio, cum deficiat
etiā in eo quod remanet conſen-
ſus, l. arborib. ff. de contr. emp. qui
tex. vult hæc procedere quamuis
vterq; diminutionem ignoraſſet,
(vt qa arbores in fundo exiſtētes
vēto euulſæ vel igne cōbuſtæ eſ-
ſent quarū contēplatiōe quis fun
dum emerat) quid inducitur per
Bal. in l. ij. C. de contrah. emp. vt ſi
quis emiſſet hodie piſcationē ali-
cuius lacus, cuius piſces heri fuiſ
ſent deuaſtati me ignorāte, quod
non tenet venditio propter defe-
ctum conſenſus. & hoc modo in-
telligit gloſ. in l. ſi duos ff. eo. tit.
Præterea non procedunt prędicta
quādo quis aſſeueraſſet partem,
vel qualitatem quæ deeſt tēpore
emptionis, licet amboignoraſſent
abeſſe rei præſentiā hñtes (vt qa
quis menſam ligneam vel æneam
argen

argento coopertam venderet mihi ignoranti pro ſolida argentea, credens eam ex toto argenteam) quia nulla eſt venditio, l. cum ab eo in fin.ff.de contr.emp. cui ſot titer obſtat text.in l. quid tamen. ff.eod. titu. dum ibi dicitur quòd vendita re deaurata quam ambo credebant ſolidum aurum tenet emptio, quos text.dicit Bal.in d.l. cum ab eo §.fin.non poſſe à contrarietate bene defendi, ſed eſt aduertendumquòd in d.l.cum ab eo.in fi.venditor qui credebat purū argentum licet falsò,& impudenter vendebat menſam argento coopertam pro ſolidoargento, & tunc non mirū ſi nulla eſt emptio, prout etiam in d. l. quid tamen.in fin.cum æs pro auro venditur.at in d.l.quid tamen venditor,vendens rem deauratam non dicebat quòd venderet illam pro ſolido auro.licet ita crederet,quo caſu vt dixi nulla fuiſſet emptio, vt etiam vult d. l. quid tamen in vltimis verbis, ſed rē ſimpliciter vendebat. eſt bene verum quod quando quis rem deauratam pro auro vendit, licet non teneat in illo corpore emptio,tamen tenetur tantum auri præſtare quàuis fuerit ignorans,l.Labeo lib.poſteriorum.ff.eo.tit.ideo caueant qui non habent rerum peritiam in talibus quomodo aſſeuerant,& tute facient rem ſimpliciter vendere. Ita prædicta procedunt quando diminutio talis eſt, de toto, vel de maiori parte.l.& ſi cōſenſum in princip.& l. domum.ff.de de contr.emp.quę l.domum dicit quod ſi domus vendita erat tempore venditionis exuſta in totū, ita quòd ad arcam redacta eſt nō tenet venditio, ſiue ambo ignoraſſent,ſiue emptor ſciuerit,& nō venditor,ſiue venditor, & nō emptor, eo quia cum deficiat ſubſtantia rei que venditur non tenet venditio.quia defectus corporis ſubſtantiæ magis impedit venditionem quàm rei vitium, l. in venditionibus. in prin. & per totam l.& l.alioquin, & l.ſeq. & ſi conſenſum. in princ. iuncta l.Labeo.lib. poſteriorum.eod.tit.quia defectus corporis inducit defectum conſenſus. d.l.& ſi conſenſum.in prin.vbi autem aliquid de domo remāſit,dimidia pars. ſ.vel plus quàm dimidia,& tenet venditio,ſiue ambo ignorauerint diminutionem:& deteriorationem, licet fiat defalcatio valoris partis exuſtæ,ſiue venditor tantum ſciuerit, quo caſu tenetur præſtare non tantum ſimpliciter valorem partis deficientis, ſed quanto emptoris intereſt vt ibi.& dic. l.Labeo.ſiue emptor tantum ſciuerit, vel ambo, quo caſu nulla fit precij defalcatio.d.l.domum eum volenti, & ſcienti nō fiat iniuria,& fraus etiam re ipſa.l j.de act.emp. quod ſi pluſquā dimidia pars ſit exuſta,& diminuta, ſi ambo ignoraſſent non tenet venditio,& veriſimili defectu conſenſus emptoris, & quia ſubſtantia in maiori parte deficit,vt dicit ibi tex.quod ſi venditor tantū ſciuerit in eius odium tenet vēd.tio, vt teneatur quanti intereſt emptoris domum integram eſſe, & exuſtam non eſſe,vt ibi & d.l.Labeo,quod ſi emptor tantum ſciuerit tenet venditio,vt dicit ibi tex.& idem ſi ambo ſciuiſſent, vt.ſ. pro parte quæ ſupereſt teneat emptio,ſecundū gl.pe.& in reliquo non,ſed dolus cum dolo in ea parte compenſetur,licet innuat tex.venditionem ex toto nullā,quod etiā ibi Bu.g. voluit

44 voluit in vltimis verbis. † Nun
quid venditores carniũ tenentes
maiora pondera debeant puniri?
vide Bald. in conſ. clv. in j. libr. &
adde quod iudex ſciens & patiẽs
vti ponderibus & menſuris illici-
tis, & non puniens tenetur, & pu
nitur, quia de ſuo emendabit, &
etiam vtens illius punitur pœna
falſi. & reddit quod extorſit, l. fin.
45 C. de ſuſc. & arca. † Et eſt ta-
men aduertendum quod ille qui
grauatur in menſura, vel extima-
tione perpetam facta poteſt & de
bet infra annum de hoc conque-
ri: vt C. de cenſito, & l. qui graua-
tos. libr. xj. poſt annum verò con-
queri non poteſt exceptis mino-
ribus, & abſentibus, ſecundũ Bal.
in conſ. ccclxxvij. incip. ille qui
46 grauatur iij. lib. † Et ad quid a-
gere poteſt deceptus ex falſis põ
deribus vel menſuris? Dicas quod
ſi vult agere crimine extraordina
rio, cuius pœna eſt extraordina-
ria. vt in l. annonam de extraord.
cri. poteſt. Sed de iure regni ali-
ter cauetur quo ad pœnam, nam
imperator Fed. ſtatuit in conſt. in
cip. ad legitima põdera. quod qui
cunque falſitatem, ſeu fraudẽ cõ-
miſerit in menſuris, & ponderi-
bus. & pannos tirauerit, debet per
ſententiam puniri pœna vnius li
bræ auri, quam ſi non poterit ſol-
uere debet fuſtigari per totam ci-
uitatem, & appendi in collo illud
põdus falſificatum, vel menſura,
& ſi ſecunda vice ſimilem frau-
dem vel falſitatem cõmiſerit am-
putabitur ei manus, & ſi tertiò
reiterauerit ſuſpendatur, & mor-
tis periculum ſubeat, ſi verò vo-
luerit agere ciuiliter, & tunc agi-
tur ad intereſſe, ff. de act. empt. l.
item: aut vult contra ſecũ contra-
hentem agere, & tunc aut eſt vẽ-
ditor qui deceptus eſt, & tũc aut
vẽdebat res in genere aut in quã
titate in ſpecie (puta vẽdebat fun
dũ tamen volebat ſcire quot iu-
gera contineret quot arpenta in
falſo mẽſuraſti quia dixiſti quod
non erant ibi niſi x. cum eſſet xx.
iugera) & tunc poteſt peti inte-
reſſe in quo deceptus, vt l. nihil.
§. per contrariũ. ff. de act. emp. aut
in genere vel quantitate vende-
bat (vt puta decem modios bladi
vel decem amphoras vini) & tũc
aut vendebat in genere generaliſ
ſimo (vt vendo tibi decem lage-
nas vini) nec agebam quod tu ha
bens totũ vinum, pro decem lage
nis menſuraſti, & ſunt xv. tunc
reperam quod plus habuiſti, ſic
intelligitur. d. §. de eo. aut tibi vẽ-
debam in genere ſpeciali ita ta-
men quod totam rem illam volui
quod heres (vt vendidi tibi doliũ
& quãlibet lagenam pro x. tamẽ
ibi erant xxx. & dicis quod non
ſunt niſi xx. & mẽſuraſti pro xx)
& tunc non repetam quod eſt vl
tra xx. de x. lagenis pretium petã,
vt l. j. §. ſi duobus & §. ij. ff. ſi agri
men fal. mo. di. aut emptor dece-
ptus eſt, & eſt dicendum idẽ, &
proſequere ad longum, vt per do.
Io. Rogn. in ſuo paruulo opuſcu-
47 lo de menſuris, in viij. q. † Item
cõmittitur fraus in quantitate rei
per mercatores qui mẽſurant pã-
nos quos vendunt & tirant ipſos
pannos, quia non debent tirare,
ſed debẽt vendere eos in tabula
plana cum canna abſque tiratio-
ne, vt dicit text. in conſt. mercato
res, & ibi no. Affl. ij. not & quid
de pannis lini vide Bald. in l. leg.
C. de leg. vide Beuuent. ſtrach. in
tract. de merc. ij. parte. numero 8.
48 † Item (vt redeamus ad propo
poſitum noſtrum) committitur
fraus

fraus in qualitate vendendo merces & occultando defectus, & vicia rerũ, oſtendendo apparentias, quę nõ ſunt in eis, vt inquit Affl. in conſt. magiſtros. nam venditor tenetur ſpecialiter certiorare emptorem, de qualitatibus rei venditæ, propter quas emptor eſſet minoris empturus. l. quæro in ſpec. ff. de act. emp. & vbicunque venditor ſcienter nõ certioraſſet emptorem de qualitate rei propter quã eſſet vendita minoris, & tũc emptori ignoranti tenetur ad omne intereſſe. l. j. §. j. & l. Iulianus. poſt princ. & l. quæro. ff. de actio. empt. & ſi venditor ignorauit tenetur quãtũ minoris emptor fuiſſet empturus ſi ſciuiſſet. l. quot. de ſer. l. lab. ff. de contrah. empt. & plenè per Alex. in cõſ. cxv. in v. li.

59 † Item magna eſt fraus eorum qui vadunt per plateam. & imponunt precia rebus plus debito vt alij ſic emerent in alterius detrimentum, nam puniuntur crimine ſtellionatus: vt dicit Barto. per illum tex. in l. iij. §. item ſi quis impoſturam. ff. de crimin. ſtellion.

50 † Et qua pœna puniantur aromatarij facientes eam fraudẽ, de qua per dom. auctorem, & in hoc proditæ ſunt duæ conſt. in regno, altera incipit in terra qualibet, & altera. Quia nũquam, quibus cauetur pœna publicationis omniũ bonorum mobilium, & ſi protometicus cõſenſerit punitur vt ibi: & vide Ang. in l. ex fact. ff. de neg.

51 geſt. † Item committitur fraus per eum, qui vt emat merces vilius quas quis tenet venales, & vt non reperiatur alius emptor præter ipſum, diffamando vadit quod dominus illarum mercium eſt ipſius debitor, & quod dictæ merces ſunt eidem obligatæ, vel quod ſunt litigioſę, vel aliter, propter quod emptores abſtrahuntur à propoſito emẽdi dictas merces, nã tenetur actione iniuriarũ, & ad intereſſe. arg. text. in l. item apud labeonem. §. ſi quis non de b·totem. ff. de iniur. cum §. præe. & not. per Iaſ. in l. dedi. §. quanquam. ff. de cond. cau. da. cau. non ſecuta cum ſimil. bus, de quo vide glo in l. ſi duo. §. alij. in fin. in vlt. glo. ff. vti poſſ. & Bald. in conſ. ccxlix. incip. quidam mercator. in

52 iij. libro. † Item committitur fraus per eum qui ſurripuit ſignũ de ſacco frumẽti, vt nõ poſſit ſciri põdus ipſius & vt non poſſit percipi quantum plus debito acceperit quis de molitura, & tenetur pœna falſi. ſecundum Marſ. in l. qui in rationibus ff. ad l. Corn. de

53 ſicar. Item cõmittitur fraus per illos mercatores qui vendũt pannos, & vt pluris precij vendant aſſerunt dolosè pannos eſſe Venetianos ſeu Norcinos, & non ſunt, nam iſto caſu tenetur venditor emptori præſtare quanti pluris pannos emiſſet ſi ita eſſent, & nihilominus punitur tanquam vendens vnum pro alio. pro vt de primo eſt text. in l. Iul. lib. xv. §. venditor: & de ij. eſt text. in l. ſi quis in pignore. ff. de pign. act. & hæc ſuffic iant ad materiam fraudis. Per. Fol. V. I. D.

54 † Vigeſimo primò. poteſt iudex eccleſiaſticus excommunicare teſtes laicos nolentes deponere in curia ſeculari, quia tacere veritatem, eſt peccatum, & poteſt facere proclama, ſub pœna excommunicationis: vt quicunque ſcit veritatem, ſuper tali negocio, compareat in iudicio ad deponendũ, ita tenet Abb. in c. ad noſtram, el ij. col. j. de iureiurando.

ADDI

ADDITIO. Adde quòd tex. ille cap. ad noſtram, extra de iureiuran. el. ij. eſt ſatis notabilis ad practicam hodiernam, quam in aliquibus partibus (& præciſè Salerni) vidi ſeruari, quòd per viam communicationis etiam in criminalibus poſſunt moneri omnes ſcientes veritatem de aliquo delicto vt cã deponere habeant, nam tenentur teſtes eam reuelare coram iudice Eccleſiaſtico, licet alias ſatis impugnaſſem. Pet. Follerius.

55 † Vigeſimoſecundò poteſt iudex eccleſiaſticus, quando coram ſe eſt deductum ad quod incidẽs ſpirituale, inhibere iudici ſeculari, quòd in cauſa principali non procedat, durante dicto incidenti. Verum in hac inhibitione debet adhibere cauſæ cognitionẽ, & citare partem aduerſam. ita tenet Alex. in l. iiij. §. condemn. colum. iiij. ff. de reg. iur. & Abb. in capit. tuam. in vltim. not. de ordine cognit. & ibidem Abb. in iiij. colum. verſ. quæro nunquid, &c.

56 † Vigeſimotertio, iudex eccleſiaſticus poteſt compellere laicũ litigantem in foro ſuo, ad obſeruantiam iuris canonici. Ita tenet Car. per illum tex. in cle. j in viij. not. de pœn. & remiſ. per hoc eſt text. in c. licet. de iureiurand. libr. vj. & in c. decernimus de ſenten. excom. lib. vj. & in cap. cum quidam. de excep.

57 † Vigeſimoquartò, cognoſcit iudex eccleſiaſticus hodie in regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecularis: nam quando iudex allegatur ſuſpectus, non auditur allegans, ſi proponat, & probet iuſtas cauſas ſuſpicionis coram dioceſano illius loci, vbi cauſa ventilatur, & ſic iudex eccleſiaſticus cognoſcet an ſit ſuſpectus vel nõ ita de hoc eſt regia Pragmatica, quæ incipit. Item ſi contingat, & eſt poſita in prima chart. rituum magnæ curiæ vicariç, & ita hodie ſeruatur.

ADDITIO. Adde dictis hic per do. auctorem quòd regia pragma. allegata per eum non dicit ſimpliciter cauſam ſuſpiciõis iudicis ordinarij proponendam fore coram dioceſano, ſed dicit proponi debere coram logotheta regni vel prothonotario: licet in fine ſubdat quòd in aliquibus partibus regni proponitur corã dioceſano loci: quare puto quòd coram iuſtic'ariis regionum debent ſimpliciter cauſæ ſuſpicionũ proponi, & ita tẽpore meo vidi emanatam eſſe regiam prouiſionem iuſticiario, & præſidi huius prouinciæ principatus citata quæ hodie ibi eſt regiſtrata, & legi, & vidi. Petr. Foll.

58 † Vigeſimoquintò, poteſt iudex Eccleſiaſticus ſequeſtrare corpus mortuum alicuius vſurarij, & facere, quòd non ſepeliatur, donec eius heres caueat de vſuris reſtituendis ita tenet Angel. in auth. vt defun. ſeu fun. &c. in prin.

59 SVCCESSIVE † ſequitur videre de iudice ſeculari, circa quæ poteſt ſe impedire contra clericos, quia contra laicos non eſt dubium: vnde decidamus hic aliquos caſus dubitabiles pro vtilitate huius diſtinctionis. Primo igitur, iudex laicus impedit ſe contra clericos per viam reconuentionis, quia ſi clericus agit contra laicũ in foro ſeculari, poteſt ibidem reconueniri, ſecundum magis communem opinio. quam tenui ſupra in vj. diſt. in v. q. tertiæ partis.

ADDI

ADDITIO. Gloſ.in c. clericum nullum,videtur tenere cõtrarium ſed pro opinione domini auct.bene facit gl.in c. at ſi clerici.de iud.& ſequuntur Inno. in c. ij.de ro. comp. & Hoſt.in ſumma eod tit.§.quibus.verſ.licet.ix.col. & do.And.in al c. c. at ſi clerici, dicens ita de conſuetudine ſeruari,& eſt communis opin.quam limita,niſi in fraudem conueniſſet laicum coram ſeculari: vt ibi reconueniatur nã tali fraude detecta non reconueniretur ib ,ſecundum Ang.in l.ij.§.ſed ſi agat, ff.de iud.de quo per Afflic. deciſ. clxxiij. Secundò limita niſi laicus in fraudem procuraſſet conueniri à clerico ad hoc vt ipſum potuiſſet ibi recõuenire, pro quo videtur bonus text.in c.relatum. iuncta glo.in ver.ſeculari. de iud. patr.& tenet Ant.de Bur.in c.Eccleſia S.Mariæ.de conſt. Tertiò limita niſi clericus conueniret laicum ſuper actione famoſa vel pro iniuria ſibi facta , ſecundum Bal. & Sal.in auth.cõſequenter de iu. Quarto limita niſi reconuentio tangeret cauſam ſpiritualem vel illi annexam , tunc enim nullo modo fieri poſſet coram laico.ſecundum Innocẽt. & communiter doct.in c.j.de mut.pet. & Bald.& Salic.in d.auth. & conſequenter. Quintò limita niſi reconuentio eſſet de crimine , quia ſiue veniret imponenda pœna pecuniaria, ſiue infamiæ , ſiue agatur de criminе criminaliter , ſiue ciuiliter, nõ poteſt clericus reconueniri coram laico.ſecundum Sicul in c.at ſi cle.extra de iud.& ibi Ioan.An. & in c.j.de mut.pet. & Bald.in c. j.de contr.apud par.termi. Sextò limita niſi ageretur de diſtringendo perſonam clerici virtute recõuentionis : quia illa ſemper eſt interdicenda iudici ſeculari,licet ei permittatur perditio cauſæ reconuentionalis ſecundum Arch.in c. vnico.de cle.coniug.lib.vj & adde quòd ſi clericus ſit reconuentus,appellabit ſi grauetur ad ſuperiorem iudicis ſecularis. ſecundũ Arch.in c.non ita.ij.q.v. & Imol. in c ſignificantibus.de off. deleg.

60 † Secundò.iudex laicus condemnat clericum in expenſis,quando litigauit coram eo cõtra laicum, & ſuccubuit, ſecundum Imol. in c.at ſi cleric. & ibi etiam Fel. in j.colum.j.in fin.de iud.

61 † Tertiò poteſt iudex laicus citare clericum coram ſe,ſi ſua putauerit intereſſe:& ſic in actu voluntario, & valet citatio ſecundũ Bald.& Pau.de Caſt & Alex in l. teſtamenta omnia. C. de teſt. & Angel. in l.j §. hæc ſtipulatio,ff. ſi pluſquam per l.Falc. P. F.

62 † Quartò. quando eſſet factum ſequeſtrum ſeu depoſitum penes clericum per iudicem ſecularem, poteſt idem iudex præcipere clerico , quod reſtituat ſecundum Bald.in l.ſi fideiuſſ.§. ſi ff. qui ſatiſd.cog.& Bal.in l.acceptam. col. ij.C.de vſur. & ſequitur Iaſ. in d. §.fin.per text.in l.fin.§. pen.C.de bon.auto.iu poſſ.

63 Quintò, intromittit ſe iudex laicus contra clericum ſpoliantẽ ſua poſſeſsione in reſtituẽdo laicum ſpoliatum in poſſeſsione. per viã cuiuſdam defenſionis extraiudicialis citando generaliter omnem qui ſua putauerit intereſſe,& iſta eſt noua prouiſio inducta per capitula regni vide icet, per c omnis prædatio. & c. ad regale faſtigium. & ca. finis præcepti charitas &c. de qua materia habetur in dec.ij.xxxiiij.conſ. Neap.Et dixi ſu

ri ſupra in vij. diſt in. iudiciorum,
64 circa fin. † Sextò, iudex laicus
dat curatorem ad litem clerico
minori litiganti coram ſe, vt eſt
dec. Rotæ, ccvij in antiquis. Nam
ſemper talis curator datur per il-
lum iudicem coram quo lis ver-
titur, ſecundum Bal. in l. fin. C. de
adm. tut. ꝑ hoc tex. in c. fi. de iud.
ADDITIO Adde Oldr. in conſ.
lix. & Gem. in c. ſi annum de iud.
65 lib. v. † Imò: quòd plus eſt: po-
teſt per iudicem laicum dari ſa-
cerdos in tutorem ſecundũ Ang.
Are. inſt. de attili. tut. §. ſed hoc
iure allegat auth. presbyteris, C.
de epiſc. & cle. nam vt ait iudex
ſecularis eſt iudex cõpetẽs cuiuſ-
cunque etiam clerici petentis tu
telam: vt xj. quæſt. j. cap experien
tiæ & cap. ſi clericus, & cap. cum
ſit de for. cõp. adiicit etiam quod
præſes, ſeu aliàs ſecularis iudex
poteſt presbyterum dare in tuto-
rem: quòd videtur probari in l.
neque, C. qui da. tu vel cu. poſ. &
gl. in authen. presbyteros: C. de
epiſ. & cler. & generaliter, C. de
epiſ. & cl. voluit quòd exorciſtæ
& alij clerici inferiores compel-
lantur per iudicem ſecularẽ ſu-
ſcipe e tutelam legitimam quia
dati ſunt a lege. ſed presbyteri &
alij in ſacris, volentes poſſunt eſ-
ſe tutores legitimi, non autẽ teſta
mentarij vel datiui. pro quo text.
& gl. in c. peruenit lxxxvj. diſt. nõ
[illegible]en coguntur vt in auth. preſ-
byteros, C. de epiſ. & cl. ſed ad tu
[illegible]m miſerabilium perſonarum
[illegible]nes presbyteri, & monachi te
[illegible]ur, vt lxxxviij. diſ. cap. j. & c.
epiſcopus gubernationẽ. & Spec.
[illegible] de tutor §. generaliter verſ.
[illegible] opponitur contra tutorem:
[illegible] verſ. illud autem. dicit tamẽ
[illegible] ꝙ fortè non cogentur. Pet Fo.
66 † Septimò, iudex laicus poteſt
compellere creditorem laicum ad
remittendum iuramentum tur-
piter receptum à debitore. ita te-
net Fel. in c. j. col vj. in fi. de iure
iur. illud tamen putarem verum
antequam debitor incidat in per-
iurium per non ſolutionem, puta
ante diẽ ſolutionis quia poſtquã
venit dies ſolutionis, & debitor
in periurium incidit, non poteſt
illud periurium per partem remit
ti, vnde illa, coactio iudicis nihil
operatur. ita tenet Bald. in auth.
ꝙ C. de nup. & habetur in deciſ.
67 xxxvj. conſ. Neap. † Octauò iu-
dex laicus cognoſcit de cauſa ſpi
rituali incidente inter Iudæos vel
infideles: quia ex quo ipſi ſunt
extra eccleſiam, ideo eccleſia non
impedit ſe de eis. ita tenent Alex.
in l. Titia, col. iij. ver. vel ſecundo,
&c. ff ſol. matr. & Pet. de Anch. in
cap. ca quæ, in v quæſt. de reg. iur.
68 lib. vj. † Nonò, poteſt iudex ſe-
cularis cognoſcere de nullitate
abſolutionis à iuramento conceſ
ſæ per iudicem eccleſiaſticum, ſe-
cundum Fel. in c. j. col. v. in fi. ver.
poſſet etiam ſecularis, &c. de iure
iur. Allegat Pet. de Anch. in conſ.
382. incipiente, retento ordine,
69 &c. col. iiij. † Decimo, poteſt iu-
dex laicus vel eius familia capere
clericum delinquentem depre-
henſum in crimine vel rixa: non
tamen vt ipſum detineat, ſed de-
bet eum præſentare iudici eccle-
ſiaſtico. ita tenet Bald. in l. ſi qua
per calumniam, col. ij. in fin. verſ.
ſed quæro, C. de epiſc. & cle. De
qua materia habetur plenè per
Abb. Fel. & communiter doct. in
c. cum non ab homine, de iud &
Bart. in l. ſi quis in ſeruitute. ff de
fur. & Io. de Ana. in c. ſuper cod.
col. ij de cri falſi. Quod procedit,

quando clericus incedebat in habitu & tonſura: aliàs ſecus quia non tenetur iudex laicus ipſum dimittere ad iudicem Eccleſiaſticum, niſi prius cõſtet ſibi de clericatu, ſecundum Bal. in d. l. ſi qua per calum. verſ. ſed ponamus, &c. Verum de iſto incidenti, ſcilicet, ſuper probatione clericatus, non poteſt cognoſcere ſecularis, ſed epiſcopus cognoſcet, tex. eſt in c. ſi iudex laicus. de ſent. excom. lib.
70 vj. † Sic dicimus in ſimili, quod percutiens clericum non incedentem in habitu & tonſura, eſt excommunicatus ſecundum Bart. in l. item apud Labeonem, §. ſi quis virgines. ff. de iut. iur. & Bald. in d. l. ſi qua per calumniam, col. j. verſ. deinde venio, &c. & habetur in cap. iiij. de ſent. excomm. Adde prædictis Bal. in d. l. ſi quis curialis, C. de epiſ. & cle. & Soc. in cõſ. cxxij. colum. penul. in princ. in j. vol. & Alex. in conſ. viij. in j. vol.

ADDITIO. Adde hoc in regno non procedere: quia clericatus probatio fieri debet coram iudice ſeculari, coram quo petitur remiſſio: vt dictat ritus magnæ vicariæ, inc. Itẽ ſeruat ipſa curia quod nullus clericus. Pet. Fol.

71 † Vndecimò, iudex laicus poteſt punire clericum prius delegatum per epiſcopũ. Nam quando clericus delinquit taliter, quòd meretur mortem, debet proceſſari per epiſcopum, & poſteà degradatur, & deinde traditur curiæ ſeculari puniendus vt not. Bart. in l. j. ff. de pœnis. & eſt text. & ibi Abb. in c. nouimus. de verb. ſig. & Abb. in c. cum non ab homine, colum. viij. & ſeq. quòd in c. at ſi clerici. de iud. in §. de adulteriis. & vide plenè per Spec. in tit. de accu. §. ij. longo. vbi tractat hanc materiam, videlicet, quando clericus deponitur, & quando ſuſpẽditur, & quãdo degradatur, & qualiter fiat degradatio. De quo etiam eſt tex. in c. degradatio. & ibi per Gem. de pœnis. lib. vj. Et circa materiam degradationis hæc datur regula, quòd quando agitur de degradando epiſcopum requiruntur duodecim epiſcopi vna cum metropolitano. Si verò eſt degradandus ſacerdos conſtitutus in ſacris requiruntur ſex epiſcopi: in degradatione verò diaconi vel ſubdiaconi requiruntur tres epiſcopi. in clerico verò in minoribus conſtituto ſufficit ſolus epiſcopus proprius. ita hæc omnia declarat Abba. in c. non poteſt, & ibi etiam gloſ. de re iud. & gloſſ. in cap. j. in verſ. canonibus, de hæret. lib. vj. & gloſſ. in d. cap. degradatio, & habetur in ſumma xv. quæſt. vij. & in c. felix, & cap. ſi autem, eadem cauſa & q. Fallit in crimine hæreſis, in quo non requiretur numerus tot epiſcoporum, ſed ſolus epiſcopus proprius poteſt degradare conuocatis prælatis, abbatibus, religioſis, & aliis literatis de ſua diœceſi. tex. eſt in c. j. de hære. lib. vj. & Ioan. de Ana. in cap. pen.
72 in j. not. de hære. † Item dictus numerus epiſcoporum requiritur in verbali degradatione, ſed in reali & actuali non requiritur ſecundum Fel. in d. cap. non poteſt. colum. iiij. in princ. & colum. pen. & ibi etiam Abb. Item, quando aliquis eſt degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegium clericale: quia nondum efficitur de foro ſeculari: ſecus poſtquam eſt actualiter degradatus, ſecundum Io. de Ana. in c. ad abolendã, col. vj. in fi. de hære. Poſtquã igitur eſt actualiter degradatus traditur curiæ ſeculari

culari puniendus. Verum debet
iudex Eccleſiaſticus rogare iudi-
cem ſecularē, vt proceſſat contra
eum, citra pœnam ſanguinis, vt
eſt text.in d.c. nouimus, de verb.
73 ſign. † An autem clericus degra-
datus ſi de facto celebrat, cōficiat
corpus Chriſti, vide gloſſ. & Abb.
in c ij.de cle excom. vbi tenent,
quòd ſic: idem tenet Io.de Ana.in
c.c ad abolendam, col.vj.in fin.&
ſeq.de hær. Pro quibus autē crim.
poteſt clericus deponi vel degra-
dari, vide Felin.in c.at ſi clerici in
74 prin.col.pen.& fi. de iud. † Vnū
tamen ſcias hic, quòd licet iudex
laicus poſſit de mandato epiſcopi
capere clericum: nō tamen poteſt
ipſum torquere vel verberare, etiā
de mandato epiſcopi: aliàs inci-
deret in excommunicationem, ita
tenet Io.de Ana.in c.ſuper eo.col.
ij.in fi.de cri.falſi & Pet. de Anc.
& Abb.in c.vniuerſitatis, col.j.de
ſent.excom. & Arch. & Gem in
ſum. xlv. diſt. De materia autem
degradationis ſupra dicta vide
plene per Fermianum in ſuo trac.
75 de epiſcopo in vlti parte. † Duo-
decimo, iudex ſecularis exercet
iuriſdictionem in clericum, ratio-
ne feudi, quod tenet clericus ab
eo.c.cæterum, de iud.& c ex tranſ
miſſa & c.verum, de foro compe.
& in c.j.§ item ſi clericus, & ibi
And de Iſer.in ij.col.de c. Corra.
& Soc.in conſ.xij.col.viij.in prin.
[illegible] vol. Item quando eſt auctor
[illegible]atus, per l.venditor, & ibi per
d[illegible].de iud.& Abb. in cap.fin.de
e[illegible]t.& vendit.

ADDITIO. Intellige ſanè hæc
concluſio ſecundum Inn. in cap.
ver[illegible] extra de for.comp.& pro-
cedere qñ ageretur de cauſa feu-
d[illegible] c nulla ſecus ſi agereretur cōtra
clericum vaſallum ad amiſſionē
feudi criminaliter aut ciuiliter
propter crimē quia tunc ſecundū
eundem Inn.ſicul & Io.And in d.
c.verum, remittenda eſt cognitio
ad prælatum ſuum, etiam, ſi feudū
ſit paternum. Dicit tamen Inno.
quòd ſi per prælatum ſuum de
proditione vel alio crimin pro-
pter quòd debeat feudū amittere
fuerit condemnatus: tunc domi-
nus auferet feudū pro velle ſuo,
& ſi fuerit abſolutus, tūc vlterius
non poterit dominus ei propter
crimē auferre & vltra dicit quòd
eum quilibet dominus feudi ſit
iudex ordinarius ſuas ſententias
exequetur etiam laicus contra
clericos vaſſallos, nec incidit in
excommunicationem: ſi eos reſi-
ſtentes compellat: arg. c.olim de
reſtit.ſpol. ſed communiter doct.
in hoc contradicunt volentes quòd
dominus feudi prætextu huiuſ-
modi cognitionis in clericum vaſ
ſallum: non habet diſtrictionem
perſonalem, & expreſſe tenet. Io.
And. & Sicul. in alle.c. verum &
in c.vnico.de cle cōiug.li.vj. P.F.
76 † Decimotertiò, iudex ſecularis
poteſt punire clericū de aſſaſſinio
quia propter criminis enorm tacē
ipſo iure cenſetur degradatus in
caſu iuſto ita tenet Lapus in c.pro
humani.de homi.lib.vj.& Paris in
trac.ſind.in ver.inquiſitio.col vij.
in fi Rob.Mar. Venuſ. I. V. D.

ADDITIO. Vide ad hæc Ant.
Cap.in dec.t 12.nu 1.& dec.155.
77 nu.26. † Item vltra do. auct.hic
ad quos caſus applicādos cenſeo
vtiliores cæteris quare illud ſcire
non tedeat quod clericus cū agi-
tur pro poſſeſſorio retinendæ po-
teſt corā iudice ſeculari trahi &
cōueniri etiam ab altero clerico
de quo latè per Ioan Fab.inſt.de
inter. §. retinendæ & per Bart. in

l.j. ff. de inter. & pro hoc videtur facere cap. cauſam qui ſint fil. le. ibi (non attendentes quòd ad legem & non ad eccleſiam pertinet de talib. poſſeſſionibus iudicare) propter quod Ant. in c. cum dilectus de ord eo. dicit quòd ſi agatur ſuper poſſeſſorio beneficij, cauſa propterea non dicitur eſſe ſpiritualis, & idem tenet Nicol. Miil. in verbo beneficium & expreſſe tenet Vin. in cap. ſi. de iud. quòd de iure ſpirituali poteſt agi poſſeſſorio coram iudice ſeculari quod etiam videtur ſentire gloſſ. in cap. cum dilectus de elect in verſic. iuramento, dicens quod quando agitur poſſeſſorio de iure ſpirituali, non agitur ſpiritualiter: & ideo non eſt tractanda tanquā ſpiritualis. Idem volunt gloſſ. in c. literas de iur. cal. & ſenſit Inn. & alle. cap. cum dilectus Arch. & Ioan. And. in cap. frequēs de reſt. ſpol. lib. vj. dicens quòd cauſa nō eſt merè ſpiritualis cum agitur de poſſeſſorio de re ſpirituali: de quo plenè per Guid Pap. in deciſ. cevij. & lxxxvij. & Boër. dec. lxix.

78 pri. lib. & Gram. deciſ. 78. † Item poteſt clericus coram ſeculari iudice citari & conueniri, vt auctor laudatus pro euictione & defenſione rei venditæ. nam ex perſona defenſoris venientis ad cauſam non debet mutari forus l. j. C. vbi in rem actio & videtur caſus in l. venditor de iud. & ita videtur tenere Bald in dicta lege prima. & Angel in lege, non ſolum, §. quod vergo ff de iſuc. & tenet Pet de An. in regula iuris ea quæ xvij. q Bald. in authen t Clericus, C. de epiſ. & cler. & idem habetur per do. Ant Cap. in deciſio. cxcvij numero ſeptimo, ſed vide do. Th. Gram. in deciſ. xxj. vbi refert contrarium ſeruari in ſacro Regio conſilio Neapol. & contrarium in pluribus cauſis fuiſſe deciſum.

79 † Item ſi contingerit clericum ſuccedere laico iam conuento coram iudice ſeculari ſuper aliqua cauſa: nam talis inſtantia inchoata cum laico defuncto tranſit in clericum ei ſuccedentem, ſecundum Imol. in lege, ſi cum hominem, ff. de fideiuſ. & Paul. Caſt. in lege, ſi conſtante, §. finali, ſolut. matri. licèt contrarium tenuerint Bal. in lege prima, C. ſi pen. appel. mors inter. & Angel. in lege, tam ex contractibus, ff. de iud. & Bald. in capitulo, in præſentia extra de

80 pro. † Item ſi clericus negociatur tenetur ad gabellas in concernentibus negociationem ſecundum Fed. de ſen. in conſil. tertio, incip. quæſtio talis eſt, vlt. colum. per text. gloſſ. in cap. præſenti de cenſi. pro quo facit, capitulo ſecundo, de cleric. vel mon & ſequuntur Matth. Paul Stef. Zab. & Imol. in dicta clementina, præſenti, & bene facit, capitul. recolentes de ſtat. mon. pro quo facit id quod dicit Petr. de Ancharan. in conſilio centeſimoquarto, incip. contra fratres, & de iis hactenus. Petr. Follet. V. I. D.

Iudiciorum XII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum.*

2 *Prorogatio in iure multipliciter accipitur.*

3 *Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri de perſona ad perſonam, de re ad rem, de tempore ad tempus, & de loco ad locum,*

Prorog

4 *Prorogatio iuriſdictionis de loco ad locum, an requirat expreſſum conſenſum partium*

5 *Prorogatio iuriſdictionis fit etiam de caſu ad caſum.*

6 *Prorogatio de tempore ad tempus, qualiter fiet.*

7 *Prorogatio de re ad rem, qualiter fieri debet.*

8 *Iuriſdictio prorogata non extenditur, niſi in ipſas partes prorogãtes.*

9 *Iuriſdictio prorogata in aliquem iudicem, an mortuo illo iudice poßit per ſucceſſorem exerceri.*

10 *Iuriſdictio iudicis de iure ſpeciali prorogari non poteſt.*

11 *Prorogatio iuriſdic. tacitè & expreſſe poteſt fieri.*

12 *Prorogatio iuriſdictionis, inducitur per exceptionem dilatoriam oppoſitam non autem per petitionẽ copiæ libelli: neque per confeßionem, numero 13*

14 *Prorogatio tacita, non poteſt fieri in cauſa criminali, nec etiã expreſſa.*

15 *Prorogatio de loco ad locum, tacitè fieri non poteſt: ſed expreßè ſic.*

16 *Iuriſdictio per contumaciam non prorogatur.*

17 *Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur.*

18 *Iuriſdictio limita ad certam ſpeciem cauſarum, non poteſt prorogari.*

19 *Iudex prorogatus non poteſt ſententiam ſuam exequi.*

20 *Iuriſdictio delegati, prorogari nõ põt*

21 *Prorogatio, an & quando impediatur per errorem.*

22 *Prorogatio non poteſt fieri in cauſa appellationis, & quæ ſit ratio.*

23 *Prorogari non poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa, prout eſt poteſtas excommunicandi vel abſoluendi.*

24 *Clericus iuriſdictionem alterius epiſcopi ſine conſenſu ſui epiſcopi prorogare non poteſt.*

25 *Prorogari an poßit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos baronibus, ſine conſenſu ipſorum baronum.*

26 *Barones regni habent iuriſdictionẽ à Rege, reſeruatam cum priuilegio primarum & ſecundarum cauſarum, & ideo reuocant prorogationes factas per eorum vaſallos in alios iudices.*

1 DVODECIMA principalis diſtinctio iudiciorum eſt. † Quia iudicium aliud ordinariũ, & aliud prorogatum. Iudicium ordinarium, eſt illud, quod agitatur coram iudice ordinario competenti, vel delegato à ſuperiore, inter certas perſonas, vel limitato in certo territorio, quãdo agitatur per ſubditos ſuæ iuriſdictioni. Iudicium verò prorogatum, eſt illud, quod ventilatur inter partes coram iudice non ſuo principaliter tamen adito de conſenſu partium, de qua materia tractatur plenè in l.j.& ij.ff.de iud & in l ſi conuenerit. ff.de iu. om iu.& in cap. ſignificaſti.de fo. compet.& in cap.P.& G de offic.
2 del.† Super hac materia eſt ſciendum, quòd iſte terminus prorogatio, accipitur in iure multipliciter Quandoque enim refertur ad terminos & dilationes: & tunc prorogatio nihil aliud eſt, niſi dilationi labentis nondum lapſæ extenſio, ſecundum Bald. in rep.l. Æmilius, colum.vj. in princ.verſ.

no.quinto.& c. de mino. Exẽplũ, Datur dilatio alicui, & in medio vel in fine ipſius dilationis nondum elapſæ prolõgatur vlterius: & tunc dicitur eadem dilatio cũ prima l.ſed ſi manẽte,ff.de precca. & Bal in d.l. Æmilius,& Alex in l. iiij. in prin. ff. de dam.infe.vbi facit differentiam inter prorogationem & reuocationẽ & infert ad quæſt ſi finita dilatione fuerit dictum, quòd dilatio fuit proro gata an valeat prorogatio.ſaltem ad vim nouæ dilationis :vide per eũ De qua materia habetur etiã in l. cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo.ff.de verb.ob. Quandoq; iſte terminus,prorogatio,refertur ad compromiſſa, & eſt materia, de qua in l. idem proferre, ff. de arb & prorogatio poteſt fieri per arbitros, quando eſt eis data poteſtas per partes , & poteſt fieri etiam partibus abſentibus.vt d.l. diem proferre.in prin.Verum debet poſtea prorogatio notificari partibus,& aliàs non aſtringit:ita tenet Alexand. in conſil xxxiiij. colum ſi.in i.volum.& Bald.in l.j. C.de ſent.ex peri. reci. & Pet. in c cum olim,colum ix.verſ. no iij. &c.de re iud.

3 † Quandoque iſte terminus. prorogatio. refertur ad iuriſdictionem,& iſta eſt materia noſtra,ſuper qua dic.quòd prorogatio iuriſdictionis fit quatuor modis, videlicet , quandoque de perſona ad perſonam , quandoq; de tempore ad tempus, quandoque de loco ad locum.vt no.gloſ. & Bart in l ij § ſed ſi iudex,ff.de iud & Bal.in l.i.ver iij quæro. C. de iuriſ.om.iud & per Bald in l ſi qui ex conſenſu , C. de ep. aud. Exemplum primæ prorogationis, ſcilicet, quando fit de perſona ad perſonã,ponitur in l. j. & ij.ff.de iud.& in l. ſi conuenerit, ff.de iu. om iud. vt quãdo iudex habet limitatã iuriſdictionẽ in vna ciuitate, vel territorio : nam ſi alij de aliena iuriſdictione volunt conſentire, quod cauſa eorum iudicetur per illum iudicem , cui non ſunt ſubditi , poſſunt hoc facere. Et ſic illa iuriſdictio quæ erat limitata inter illas perſonas illius territorij tantũ,modo per conſenſum partium extenditur ad alias perſonas ſibi non ſubditas:& iſta dicitur prorogatio.Exemplum de ſecunda prorogatione,ſcilicet,de re ad rem puta ſi vnus iudex habet limitatam iuriſdict.vt nõ poſſit cognoſcere,niſi de cauſis à cẽtum aureis infra : iuxta, l. ſi idem cum eodem, & l.cum quædam,§. quoties,ff.de iu.om iud.& in authen.de defen.ciui.§. & iudicare. Poſſunt facere partes habentes cauſam maioris ſummæ,quòd ille iudex cognoſcat de tali cauſa: & ſic extenditur iuriſdict.de ſumma min. ad maio. & ſic de re ad rẽ,tex.eſt in l.de qua re, §. j.ff.de iud.& Bal.in d.l.ſi qui ex conſenſu,col.iij.C.de epi.au.Exemplum de tertia prorogatione,ſ.de tẽpore ad tẽpus, puta iudex habet limitatã iuriſd.finiẽdam certo tẽpore,puta per annũ,prout cõiter ſolent creari officiales in regno:poſſunt facere partes , q̃ vltra illud tẽpus iudex cognoſcat& iudicet, & ſic extẽditur iuriſdictio de vno tempore ad aliud.tex.eſt.in l.ij. §. ſed ſi iudex,ff.de iu. quod procedit in iudice delegato,ſed in ordinario non procedit prorogatio in tẽpus ſucceſſoris. Ita pulchrè declarat Bal. in d.l. ſi qui ex cõſenſu.col.iij.verſ.ij.ſpecies, &c.C.de epi.c.

epiſc.aud.& vide Bal.in tit.de pace Conſt.col. xiiij. in prin. ſuper verſ.conſenſum.vbi tenet, ꝙ de cõſenſu partiũ poſſunt prorogari tẽpora appellationis. Exẽplum de quarta prorogatione.ſ.de loco ad locũ.de qua tenẽt doct. ꝙ nõ poteſt fieri, & ſunt aliqui, prout eſt Bald.in d.l.j.ver.iij.quæro,&c.C. de iur om.iud. & in d.l. ſi qui ex conſenſu col.pen.& fin. referẽdo Iac.Bur.tamẽ Bar.in l.quæro,ff de ſol.tenet cõtrarium.ſ.quòd valeat prorogatio,& hãc opi.tenet Alex. quem cõ ter ſequũtur ibi Mod.in l.fi.ff.de iur.om.iud. cũ limitatione tamẽ ſ.dummodo iudex illius territorij cõſentiat huic prorogationi. Exemplum poteſt poni dupliciter,ſecundũ Bal. in d.l.ſi qui ex cõſenſu.col pen. verſ.quartam ſpeciẽ, &c. Primo modo,quando iudex ex forma ſtatuti vel cõſuetudinis deberet ſedere pro tribunali in tali loco, puta in Palatio, nam poſſunt facere partes, quòd ſedeat in alio loco eiuſdẽ ciuitatis, puta in platea, & valet talis prorogatio ſine dubio, qa ſumus in loco eiuſdẽ iuriſdictionis. Secundo modo, poteſt poni exẽplũ extra locũ iuriſdictionis, vt ſi partes cõueniunt,ꝙ iudex Peruſinus cognoſcat,& pronunciet in territorio Bonon.& ita prorogatio eſt magis dubia, quã dicit Bal.vbi ſupra,fieri non poſſe. Sed dic,quòd magis cõis opin.eſt,quod valeat, interueniẽte conſenſu iudicis illius loci,puta Bononienſis, ſecundum Alex.in d.l.fi.arguẽdo de loco ad tẽpus,iuxta l.vinũ, ff.ſi cer. pet.& hanc opin.tenet Abb.in c. nouit colum.ij.& c. excommunicatis colum. fin.de offic.del.

4 ADDITIO. † Vt vides(præſtantiſſime lector) quatuor eſſe ſpẽs prorogationis,ſcriptũ reliquit do. auctor.& illã inter aliàs cõnumetare viſum fuit (quæ fit de loco ad locũ)quã dupliciter intelligẽdam fore diſſeruit,ſed quo ad ſecundũ exẽplum (vt iudex vnius territorij iudicet in territorio alterius)nõ apperit ſi in tali prorogatione iuriſdictionis de loco ad locũ requiratur expreſſus conſenſus partiũ litigantiũ, an ſufficiat tacitus,& in hoc Ang.in l.quæro, ff.de ſol.dicit ꝙ requiritur expreſſus conſenſus,& ad hoc citat tex. in c.ſtatutũ,§.in nullo ext.de reſ. in vj.& idẽ tenet Paul.de Caſt.in l.fi.ff.de iur.om.iu.& doct in d.§. in nullo,& voluit Ang.in conſil. lxxxv.& idẽ firmat in d.§ in nullo Phil.Fran. vbi refert ita tenere Rotam in deciſ.480 quæ incipit. Itẽ ſi iudex, ſed contrariũ tenuerunt,ſecundum Alex.in d l.fin.ff. de iur om.iud. Arch.& Io.And.in c.vt litigantes de off. ord. in vj.& Imol in d.l.quæro.Inquiunt enim prædicti ꝙ ſufficit tacitus conſenſus,ſicut regularite ſufficit in ꝓrogatiõe l.& ſi ſuſceperit in prin. ff. de iud. nec ſecundũ eos obſtat tex.in d.§.in nullo,quia procedit in iuriſdictione delegata quæ eſt odioſa,& reſtringenda, vt no.in cap.j. de off.del.in vj.& cum hac opinione videtur tranſire Alex.in d.l fi.Sed pro prima opi põt allegari tex.in l.fi C. ſi à non cõp. iu. vbi ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, & tñ valeret ſi ſufficeret tacita ꝓrogatio.& hãc ego tenere,& vtcũqa ſit requiritur cõſenſus illius iudicis,in cuius territorio alter iudex cognoſcere voluerit, ſecundum gloſſ.in cap.vt litigantes de offic. ord. in vj. & ita tenuit Ioannes

And.in nouella, ſed (ſecundum
Alex.in d.l.ſi de iu.om.iud.)con-
trarium tenuerunt Pet. & Cyn.in
l.qui ex conſenſu C. de epiſ.aud.
& in d.l.ſi.& Arch. in d.c. vt liti-
gantes:& Paul. de Caſt. in l.iij §.
fin.ff.de cond.ob cau. volentes quòd
non requiratur conſenſus iudicis
territorij, ſed ſatis eſt quòd non
prohibeat. ſed ad concordandum
opiniones (dicit Alex.) quòd aut
iudex territorij ſcit, & non con-
tradicit & procedit opin Cyn.qa
videtur conſentire,ex quo prohi-
bere poterat,& non prohibet,aut
ignorat, & tunc procedit prima
opinio, ſed ſi iuriſdictio compete-
ret de iure ſpeciali etiã acceden-
te conſenſu partiũ & iudicis non
poſſet prorogari,ſecundum Rom.
5 in ſing.xlix. † Adde etiam quin-
tam reperiri ſpeciem prorogatio-
nis,quæ fit de caſu ad caſum: ex-
emplum ſi aliquis eſt iudex cui
ſub conditione eſt tributa pote-
ſtas,& iuriſdictio: puta appellaui
ab interlocutoria iudicis ad ſupe-
riorem,quo caſu ipſe ſuperior nõ
põt cognoſcere de negocio prin-
cipali, niſi pronunciet prius bene
appellatum ab interlocutoria,ſed
ſi pronunciaret male appellatum
à grauamine, tunc totum nego-
cium principale reuertitur ad pri
mum iudicem (vt debitus honori
extra de appel.)nũquid ergo pen
dente diſcuſſione articuli appel-
lationis poterit ipſe ſuperior de
conſenſu partium cognoſcere de
negocio principali, & tunc licet,
quidam ſimpliciter concludant
quòd non:eo quia pendente con
ditione non habet iuriſdictionẽ
in habitu nec in actu,concluden-
dum tamen eſt, quòd aut ille ſu-
perior ad quem fuit appellatum
eſt talis, qui poterat adiri per viã
querelæ vt Papa,vel Princeps ſe-
cularis, & tunc ille ſuperior po-
terit de conſenſu partium de ne-
gocio principali cognoſcere. cap.
cordi.§.primo ibi(partium volun
tate)extra de app lib vj imò plus
dicit do. Pano. in cap. vt debitus
honor extra.de app.quòd hoc ca-
ſu ſufficeret conſenſus ſolius ap-
pellati ſi autẽ eſſet talis ſuperior
qui nõ poterat adiri per viã quæ-
relæ, tunc obmiſſo articulo appel
lationis non poſſet cognoſcere
de negocio principali & ita ſpe-
cifice concludit do. Iac. de ſanct.
Geor.in l.ij.§ ſi iudex, ff. de iud.
6 numer.8.& 9. † Et quatenus au-
ctor concludit poſſe fieri proro-
gationem de tempore ad tẽpus,
& exemplum dat in eo iudice cu
ius iuriſdictio anno durat: dicas
procedere dicta ipſius & exem-
plum datum, quando iuriſdictio
per lapſum anni non finiebatur
ipſo iure: alias ſi finiretur elapſo
anno,totaliter, & ipſo iure.& tũc
non poterit eius iuriſdictio pro-
rogari, quia fieret iniuria ſucceſ-
ſori: hæc ſunt de mente Bald. in
l.ſi qui ex conſenſu. C de epiſc.
aud. ſequitur Paul. de Caſt in di-
cta lege ſecunda, §.ſi iudex,ff.de
iud.vt refert Iac.de ſan.Geor ibi-
dem, & ſic non poſſet procurari
iuriſdictio magiſtri nundinarum
cum elapſis nundinis totaliter
7 eius iuriſdictio finit. † Et quo
ad procurationem de re ad rem,
adde quòd eſt neceſſe quòd iu-
dex cuius iuriſdictio prorogatur
de re ad rem ſciat eius iuriſdictio
nem eſſe prorogatam, vt proroga
tio teneat, aliàs nulla erit:vt no-
tabiliter dicit Iac. de ſan.Geor.in
l.ij §. conuenire, in fin. ff.de iud.
8 † Illud tamen ſcire neceſſe eſt
quòd iudex cuius iuriſdictio eſt
proro

prorogata habet ſolū iuriſdictio-
nem inter ipſas partes prorogan-
tes non autem contra alias perſo
nas ex hoc infertur ſecundū An-
gel & Paul.de Caſt.quòd non po
terit cogere teſtes alienæ iuriſdi-
ctionis ad ferendum teſtimoniū,
& minime poteſt cogere patrem
illius qui prorogauit ſuam iuriſ-
dictionem ad præſtandum cōſen-
ſum filio iuxta l.cum non ſolum.
§.cum neceſſitate.C.de bonîſque
lib.& firmat Iac.de ſan. Georg.in
l.j ff.de iud.num.3.& ſic minime
poteſt per illum iudicem cogi au
ctorem laudatum ad defendendū
9 emptorem in illo iud. †Sed fin-
ge quòd iuriſdictio ordinaria iu-
dicis in quem facta prorogatio ſit
finita quia mortuus eſſet,vel eius
officium eſt finitum,an ſucceſſor
in illo officio poſſit determinare
cauſam inter partes, quæ proro-
gauerunt iuriſdictionē illius iudi
cis Spec.in tit.de cōp.iud.adi.§.j.
ver.quid ſi dno piſani.diſtinguit:
quòd aut prorogatio facta eſt ha
bito reſpectu ad perſonam ipſius
iudicis, & tunc ſucceſſor non po
terit determinare aut habito re-
ſpectu ad iuriſdictionem ſeu di-
gnitatem,& tunc ſecus ſed Paul.
de Caſt.in l j ff.de iur. dicit quòd
neſcit videre.quomodo potuerit
fieri prorogatio habito reſpectu
ad perſonam, quia perſona eſt de
ſe priuata & conſenſus priuato-
rum non tribuit iuriſdictionem l.
priuatorum.C.de iur.omn.iud.&
ſic ſemper partes videntur habuiſ-
ſe reſpectum ad iuriſdictionem,
quæ non mutatur,imò eſt eadem
cum perſona ſucceſſorum c.inno
tuit extra de elect.& ita pertran-
ſit Iac.de ſan.Georg.in d.l.j.num.
10. ego autem puto dictum Spe.
licet non poſſit verificari in pro-
rogatione tacita,poteſt tamen ve
rificatione in prorogatione ex-
preſſa,vt quia expreſſe partes pro
rogant iuriſdictionem alicuius iu
dicis habentes reſpectum ad eius
perſonā vt quia dixerunt ſe con-
fiſos de prudentia,ſcientia,& le-
galitate talis iudicis idcirco pro-
rogant eius iuriſdictionem, & ita
puto poſſe procedere dictum Spe
cul. Pet.Fol. V.I.D.
10 † Quam opin.limita procedere
in iudice habente iuriſdictionem
de iure communi quia talis iu-
riſdictio poteſt prorogari de con-
ſenſu partium extra territorium
vt ſuprà. ſecus in iudice habente
iuriſdictionem de iure ſpeciali,
prout eſt legatus: quia extra ter-
ritorium nō poteſt cognoſcere ex
prorogatione partium,etiam ſi iu
dex illius territorij conſentiret.
ita in terminis tenet Abb. in d c.
excommunicationis. col.fi. de of.
11 leg. † Scias tamen pro comple-
mento huius materiæ, quòd pro-
rogatio iuriſdictionis poteſt fieri
expreſſè,& tacitè.Expreſſe fit,quā
partes per eorum expreſſum con
ſenſum conſentiunt in iudicem
non ſuum, & iſta eſt materia d.l.
j.& ij.ff.de iud.& d.l.ſi conuene-
rit.ff.de iur.om.iud.& cap.ſignifi-
caſti.de fo. compe.Tacitè verò fit
prorogatio, quando quis patitur
ſe conueniri coram iudice incom
petenti, & non declinat eius fo-
rum,& in hoc eſt varietas docto-
rum.in dict.l.ſi conuenerit . quia
gl.ibi dicit, quòd requiritur litis
conteſtatio ad hoc, vt inducatur
conſenſus,ſed veritas eſt illa,quā
tenet ibi Barto.ſ. quòd ſi quidem
conuentus opponit aliquam ex-
ceptionem dilatoriā ante li. con-
teſt.quia tunc per talem exceptio
nem videtur prouocare iudicem,

vt ſuper ea pronunciet, cenſetur eo ipſo in iudicem cōſentire, nec expectatur litis cōteſtatio. Si verò non opponit exceptionem aliquam, tunc requiritur litis cōteſt. & ita procedat gl. ibi. Non tamen cēſetur in iudice conſentire, ſi qs petit copiam libelli, vel dat ſatiſdationem de iudicio ſiſti ſecūdum Bart. in d. l. ſi conuenerit. per l. non videtur. la ij. ff. de iud.

ADDITIO. Habes (amantiſſime lector) per exceptionem dilatoriam oppoſitam ante litem conteſtatam conſentiri in iudicē, adeo vt amplius non poſſit declinari eius iuriſdictio, per doct. Bar. in l. ſi conuenerit. ff. de iur. om. iu. hunc paſſum latè tangit Iaſ. in d. l. ſi conuenerit. vbi dicit quòd hanc opi. Bart. ſequitur Alex in d. l. dicens. quòd opinio Bar. poteſt rectè defendari per text. in l. cum Pap. in ſi. C. de ſent. & idem tenet Bart. in l. non videtur. la ij. ff. de iu. & in l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de cond. indeb. & Bal. in l. ſi. C. de iud. & in l. exceptionem. poſt gl. C. de excep. Innoc. do. Card. & do. Abb. in c. inter monaſterium. de re iud. ſed contrariā opin. dicit tenere Fulg. ibidem, & hanc ſecundam opi. Fulg. ſequitur Cyn. in l. fin. C. de ſponſa. & Cyn. poſt Iac. de Are. in l. ij. ij. q. & ibi etiam Bal. ff. ſi quis in ius voc. non ie. & Imol. in l. quidam conſulebat. ff. de re iu. ſed ipſe Iaſ. ſequitur opinionem Bart. quam dupliciter limitat: ſed opinionem Fulg. tenet expreſsè conſulendo Petr. Philip. Cor. in conſ. ccix. in ij. lib. nu. 22. vbi dicit quod eſt communis opinio, & verior, de quo etiam per Bal. in conſ. cccclxxv. in iiij lib. tamē omnino pro veritate huius paſſus non omittas videre Fel. in c. inter monaſterium. num. 4. cum pluribus ſeq. extra de re iud. vbi tenet opin. Bart. quam limitat, & declarat vndecim modis. Petrus Foller. V. I. D.

12 † Et ex prędictis verificatur illa iuris regula, quæ ſe habet, quòd exceptio declinatoria fori, debet eſſe prima exceptio, quę opponitur ante alias dilatorias, qa ſi opponitur alia prius, per eius oppoſitionem inducitur conſenſus in iudicem & non poteſt poſtea opponi declaratoria. text. eſt in l. ſed ſi ſuſceperit. in princ. ff. de iud. & in l. ſi. C. de except. & Abb. & docto. in c. inter monaſterium. de re iud. ſicut dicimus etiam de recuſatione iudicis ex cauſa ſuſpicionis, quia debet eſſe prima exceptio, quæ opponitur vt tenēt Bar. Alex. Ioann. de Imol. in l. quidam conſulebat. ff. de re iud. & Lanfr. in c. quoniam contra. in verſ. recuſationes, in prin. de probat.

13 † An autem per ſolam confeſſionem factam coram iudice incompetenti inducatur prorogatio iuriſdictionis vide Soc. tenentem quod non in conſ. cviij. col. final. tertio volumine.

14 † Limita illud, quod dicitur de tacita prorogatione, non procedere in cauſa criminali, quia in ea non prorogatur iuriſdictio per oppoſitionem exceptionis ita tenet Iaſ. in d. l. ſi conuenerit. col. viij. circa fin. alleg. bart. in l. licet. col. ij. C. de procur. Et hoc eſt regulare, quòd in cauſa criminali non poteſt prorogari iuriſdictio, etiam expreſsè in præiudiciū iudicis competētis, ſecundum Bal. in l. ſi qui ex conſenſu. col. ij. in ſi. C. de epi. aud. & Fel. in c. P. & G. col. iiij. de offi. deleg. & vide Soc. in d. conſ. cviij. in ſi. in iiij. vol. vbi dicit,

dicit, quòd quando iudex inquirit ex officio, non poteſt eius iuriſdictio prorogari.

15 † Secundò, limita non procedere in prorogatione, quæ fit de loco ad locum, quia illa non poteſt fieri tacitè ſed requiritur expreſſus conſenſus prorogantium. Ita tenet Franc.de Are.in c. j.col. pe.ver.illud etiam ſcias,&c.de iu. allegat text.in cap ſtatutum,§.in nullo. de reſcript.lib.vj.

16 † Tertiò limita, non procedere in contumace quia, per contumaciam nunquam prorogatur iuriſdictio, vnde in hoc caſu nõ æquiparatur præſens,& abſens per cõtumaciam.ita tenet Bart.in l.ij.in lec.col.ij.& ibi etiam Alex. in ij. col. ff. ſi quis in ius voc. non ier. per text. & ibi Bald. in d.l. ſi qui ex cõſenſu,& Lu.Ro. in conſ.48.

17 † Inducitur etiam tacita prorogatio per reconuentionem, quod poteſt intelligi duplici modo ſcilicet ex parte reconuenientis, & ex parte recõuenti. De primo eſt exemplum, vt ſi tu conuenis me coram iudice incompetenti ego qui ſum reus, poſſem declinare eius iuriſdictionem, ſi vellem, ſi tamen non declino, ſed ſtatim recõuenio te coram eodem iudice ex hoc ipſo videor in iudicē conſentire,& ſic nõ poſſum declinare ipſum vlterius in prima cauſa cõuentionis ita habetur per Mar. in dec.xxvij.conſ.Neap.De ſecundo eſt exemplum, vt ſi tu es clericus, vel alius non ſubditus, & conuenis me coram iudice meo ſeculari,poſſum te coram eodem reconuenire,per quam reconuentionem tu reconuentus prorogas iuriſdictionē illius iudicis ex neceſſitate iuris.ita tenet Bal.in authent. & conſequenter. col.ij. in prin. ibi nam reconuentio &c.C. de ſen & Spec.in tit. de com.iud. adi. in prin.verſ.ix. probatum eſt etiam per l.ſi idem cum eod.§. q ſi mutuæ.ff.de iur om.iud.& dixi plenè ſuprà in vj. diſtinct. princ.

18 † Limita hanc materiam prorogationis procedere quando prorogatur talis iuriſdictio qualem habet ille iudex progatus in ſuos ſubditos, quia tunc valet prorogatio, vt ſuprà dixi. Secus eſt quã aliam iuriſdictionē haberet. Exemplum ſi eſt aliquis iudex maleficiorum deputatus ad cognoſcendum ſolū de cauſis criminalibus, modo duo forenſes vellent corã eo litigare in cauſa ciuili, certè non valet prorogatio, quia talem iuriſdictionē cauſarum ciuilium non habet iudex ille in ſuos ſubditos & illud quod non eſt, prorogari non poteſt.ita per plura tenet Iaſ.in l.ſi per errorem. col.j.ff. de iur.om.iu.Pro hoc eſt tex.in l. ſolemus.§.latrunculator.ff. de iu. Idem ecõtra. quando eſſet iudex cauſarum ciuilium,& prorogatio fieret de cauſa criminali,quia nõ valet,ſecundum bald.in l.j.col.fi. C.de iu.om.iud. idem dicimus in omnibus ſimilibus iudicibus habentibus iuriſdictionē limitatam ad certam ſpeciem cauſarū, vt nõ poſſit fieri prorogatio ad aliā ſpeciem,vt tradit plenè Iaſ. in d.l. ſi per errorē col.j vbi multos alleg. & habetur per Ab.in c.P.& G.de of.del.adde Bald.in l.teſtamenta.
19 C.de teſt. † Secundò limita hãc materiam non procedere,quo ad executionem ſententiæ, quia licet iudex prorogatus poſſit procedere, & ſententiare,nõ tñ poteſt ſuā ſententiā exequi,ſed executio debet fieri per ordinarium cõpetentem tex.eſt in l.epiſcopale.C. de epiſ. aud.

aud. per quem tex. ita dicit Alex. in l. cum quædam. in pen. not. & ibi etiam Iaſ. in iiij. not. ff. de iur.
20 omn. iud. † Tertiò, limita non procedere in iudice delegato, qa eius iuriſdictio prorogari non poteſt, text. eſt in d. c. P. & G. de offi. deleg. quod quomdo, & quando procedat, vide omnino ibi Abb. & doct. Sed de tempore ad tempus poteſt prorogari iuriſdictio delegati. c. de cauſis, & ibi Fel. in j. notab. de off. deleg.

ADDITIO. Concludendum eſt quòd iuriſdictio delegati prorogari poteſt, de tempore ad tempus. l. ij. §. ſi iudex. ff. de iud. Item, poteſt prorogari de re ad tem. l. de qua re §. j. ff. eod. tit. Item poteſt prorogari de loco ad locum, c. ſtatutum, §. in nullo. extra de reſcrip. in vj. ſed de perſona ad perſonam nō poteſt fieri prorogatio, c. P. & G. de offi. deleg. & quæ ſit ratio vide plenè per Iac. de S. Georg. in l. j. ff. de iud. num. 24. vbi dicit quòd nec iure canonico nec iure ciuili poteſt prorogari iuriſdictio delegati de perſona ad perſonam. Pet. Fol.

21 † Quartò limita non procedere, quando interuenerit error in prorogatione, quia error impedit eam fieri. l. ſi per errorem, & ibi Bart. & doct. ff. de iuriſ. omn. iud. Quod tamen reſtringe procedere in eo iudice, qui erat penitus incompetens de iure communi. Secus ſi erat competens de iure cōi, tamen poterat aliquo priuilegio exēptionis declinari, quia ſi fuit prorogatus etiam per errorē, valet prorogatio. ita tenet Barto. in repet. l. ex quacunque. col. iiij. ff. ſi quis in ius voc. non ier. pro hoc eſt gl. in l. iij. §. j. ver. conſenſus ff. de iu. vbi ponit exemplū de ſcholari, & tenet Iaſ. in d. l. ſi per erro-
22 rem. col. iiij. † Quintò, limita nō procedere in cauſa appellationis, quia in ea non habet locum prorogatio, quia appellatio debet fieri gradatim, vnde non poteſt fieri ad iudicē incompetentē de conſenſu partium ita tenet Bal. in tit. de pace Conſtantiæ. in xij. col. in fi. ſuper ver. ſecundū mores, leges &c. ſequitur Fel. in dict. c. P. & G. col. iiij. de offi. del. ver. item nota, & Spec. in tit. de app. §. nunc tractemus ver. qd ſi de facto. & Alex. in l ij. in princ. in add. ad Bar. ff. de
23 iud. † Sextò limita non procedere, quo ad iuriſdictionem conceſſam à Deo, prout eſt excōmunicare vel abſoluere, quia talis iuriſdictio prorogari non poteſt: ſecundum Bal. in d. l. ſi quis ex conſenſu in §. verbis, C. de epiſ. aud. & Alex. in d. l. ij. ff. de iud. in addi. quæ incipit, ſed vtrum. in fin.
24 † An autem clericus poſſit prorogare iuriſdictionē alterius epiſcopi, ſine conſenſu ſui epiſcopi? Dic quòd non, ſed requiritur conſenſus proprij epiſcopi. tex. eſt in c. ſignificaſti. & ibi Abb. & doct. de fo. comp. quod intelligitur, qū vellet expreſſe prorogare, ſed cōtrahēdo vel delinquendo poteſt iuriſdictionem alterius prorogare abſq; conſenſu proprij epiſcopi, per c. Romana, §. contrah. de foro comp. lib. vj. ita tenet Alex. in ad. ad Bart. in l. j. ff. de iud. in add. quę incip. adde. &c & prædictis adde Spec. in titul. de comp. iud. adi. in princip. colum ix. verſ. in clericis.
25 † Vltimò quæritur generaliter, quid de laicis ſubditis dominis ſuis temporalibus puta regi vel baroni, an poſſint prorogare iuriſdictionem alterius iudicis ſine conſenſu ſui domini, & ſi propagant

gant, an poſſit dominus reuocare
eos, ne litigẽt coram alio iudice?
iſtam quęſt. tangit Bart. in l. j. §. &
poſt operis in fi. & ibi communi-
ter doct. ff. de ope. no. nunc. & gl.
& doct. in c. imperialẽ. §. prętere a.
ſi inter duos. de prohib. feu. alie.
per Fed. & Abba. in c. cęterum de
iud. & Bal. in l. decernimus, C. de
ſac. ſan. eccle. & in l. ſi quis in cõ-
ſcribendo in iiij. no. C. de epiſc. &
cle. Bal. in c. j. col. ij. in fi. de inue.
mari. fac. & breuiter iſta eſt magis
communis concluſio, Nam quidã
ſunt vaſalli ſubditi dominis, ratio
ne feudi, quòd tenẽt ab eis, & iſti
nullo modo poſſunt ꝓrogare iu-
riſdictionem alterius iudicis ſine
conſenſu dominorum ſuorum, &
ſi de facto prorogarẽt, poſſent do
mini reuocare prorogationem, &
impedire eos litigare, quia de fa-
cili poſſet fieri colluſio, & priua-
re dominos ſua ꝓprietate vel iu-
riſdictione, quam habẽt reſpectu
feudi. Quidam ſunt vaſalli ſubdi-
ti, non ratione feudi, ſed ratione
perſonæ, prout ſunt omnes Bur-
genſes, qui recognoſcũt dominos
ſuos ratione perſonę, quẽ habent
ſubiectam, non tamen tenent ali-
quod feudum, & iſti poſſunt pro
rogare ſine conſenſu dominorũ,
& per tex. in l. j. ff. de iu. ita tenet
And. de Iſer. in d. c. imperialem. §.
præterea. ſi inter duos. colũ. vj. in
prin. ſequitur ibi Aluar. in iij. col.
& hoc videtur ſentire Bart. ſi be-
ne ponderetur in d §. & poſt ope
ris. in fi. & Bar. in l. j. col. j. ff. de iu.

26 † Prędictam tamen concluſionẽ
limita, niſi iuriſdictio eſſet per
principẽ reſeruata, quia tunc non
poteſt fieri prorogatio, etiam per
Burgenſem. Ita tenet Bald. in d. §.
præterea ſi inter duos. col. penul.
verſic. in contrarium ibi ſequitur
Aluar. in iij. colum. Ex hoc infe-
ro, quod cum hodie omnes baro
nes regni, vt plurimum habeant
priuilegia primatum & ſecunda-
rum cauſarum, & ſic eſt eis reſer-
uata iuriſdictio ſuper vaſallis ſuis
Burgenſibus per regem, qui eſt
princeps, & monarcha in regno,
qui non recognoſcit ſuperiorem
vt not. And. de Iſer. in c. j. verſ. re-
gis. de his qui feu. da. poſſ. & in
proœ. conſt. col. xj. per hoc dico,
quòd non poſſent vaſalli alicuius
baronis habentis tale priuilegiũ,
prorogare iuriſdictionem alterius
iudicis ſine cõſenſu baronis, pro-
pter dictam reſeruationem, & ita
videmus quotidie ſeruari in re-
gno, quia quando eſſet facta pro-
rogatio, quomodocunque ſolent
barones reuocare ſubditos proro
gantes ad ſuam iuriſdictionem.
Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

Iudiciorum XIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud temporale, & aliud ſpirituale.*

2 *Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus.*

3 *Iudex ſecularis poteſt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, ſi conſtant de confeſſione partis.*

4 *Cauſæ ſpirituales, reperiuntur ciuiles & criminales, & quæ dicantur. nu. 5. 6. 7. cum ſeq.*

5 *Poſſeſſorium beneficij, quando dicatur cauſa ſpiritualis, & an poſſit talis quæſtio coram iudice laico ventilari.*

6 *Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij, an & quando cogatur quis oſtendere.*

8 *Cauſæ ſpiritualibus annexæ quæ dicantur.*

9 *Libellus an requiratur in cauſa ſpiritualibus.*

10 *Papa an poſſit laico delegare cauſas merè ſpirituales*

11 *Compromiſſum, an fieri poſſit de cauſis ſpiritualibus.*

TErtiadecima principalis diſtinctio iudiciorum eſt,
1 † quia iudicium aliud eſt temporale, & aliud ſpiritua-
le, & iſta eſt nona diſtinctio ab vndecima præcedēti. quia ibi fuit diſtinctum iudicium ſeculare ab eccleſiaſtico: hic autem diſtinguitur iudiciū temporale à ſpirituali. ibi fit differentia inter duas curias. ſ. eccleſiaſticam, & ſecularē, hic fit differentia. de eo quòd vtrinque poteſt accidere in curia eccleſiaſtica. Nam iudicium temporale dicitur, vbi agitatur de aliqua re temporali puta de fundo, equo, pecunia, & ſimili, cuius rei eſt capax laicus: & hoc iudicium poteſt eſſe ſeculare. & eccleſiaſticum. Iudicium ſpirituale eſt vbicunque agitur de aliqua re ſpirituali vel annexa ſpiritualitati, & iſtud non poteſt fieri, niſi in curia eccleſiaſtica ſecundum Barto. in l. Titia ff. ſol. matr. & in l. quoties. C. de iud. & in l. ij. ff. de iur. omn. iud. & Abb. in c. tuā. de cog. & in c. lator. qui filii ſint legiti.

2 ADDITIO. † Iudex enim ſecularis (vt ex dictis auctoris perpenditur) eſt incapax in cognoſcēdo de cauſis ſpiritualibus quòd procedit etiam incidenter coram iudice laico quia deberēt remitti ad eccleſiaſticum. c. tuam. de ord. Sed intellige quādo quæſtio eſt ſuper iure videlicet, an matrimonium teneat vel non. at ſecus ſi q. eſt facti. quia ſecularis eſt capax ſecundū Barto. in l. ij. ij. col. verſ. iuxta prædicta quæro, ff. de iu. om. iu. & in l. omni. C. de ſa. ſan. eccl. & per doct. in l. Titia. ff. ſol. mat. & dixi plenè ſuprà in xj.
3 diſt. n. 8. † Et licet vt dixi iudex ſecularis non poſſit nec principaliter nec incidenter cognoſcere de cauſa ſpirituali. tū quando cognoſcitur per confeſſionē partis poteſt ſecularis cognoſcere licet cā ſit ſpiritualis ſecundū Bal. ſingulariter in l. quoties ij. col. verſ. ſed nunquid. C. de iud. & Spec. in tit. de reconu. Lanf. in c. quoniam contra. ver. confeſſiones, vj. col. de prob. & ſic eo caſu nō tenetur remittere. quia id quod dicitur quod cauſa ſpiritualis incidens corā ſeculari debet remitti ad eccleſiaſticum procedit quādo ſumus in iudicio cōtradictorio: at ſecus in voluntario. Pet. Fol. V. I. D.

4 † Super hoc tamen eſt ſciendū, quod cauſæ ſpirituales reperiuntur ciuiles & cri. & appellatione cauſarum ciuiliū, comprehenduntur etiam ſpirituales. ſecundū Car. in cle. j. in iiij. col. in v. q. de offi. deleg. Cauſæ ſpirituales ciuiles pñt multipliciter exēplificari. Primò, vbi agitur de aliquo iure incorporali, puta, de donis Dei, & ſacramentis eccleſiæ. Item, de officio, & adminiſtratione eccleſię. Item, de aliqua præbenda, & dignitate, perſonatu, ſeu canonicatu, vel decima. Item, de veſtibus & aliis ornamentis eccleſiæ prout hæc omnia habentur per Abb. & Ioan. de Ana. in c. conſuluere. de ſimo. & in c. ad aures. & c. ad noſtrā. eo. tit. Similiter, vbi agitur de matrimonio, & legitimatione prolis, vt d. c. tuam.

c.tuam. & d.c.lator. Et generaliter, vbicunq; agitur de beneficio eccleſiaſtico, & de omnib' illis, quæ habentur in cle.diſpendioſam.de iu.& in c.literas, & ibi Ab.de iur.
5 ca'. † Limita tñ id, quod dixi de beneficio eccleſiaſtico, vt procedat qñ ageretur peti:oriò. Secus ſi agitur poſſeſſorio ſuper aliquo beneficio eccleſiaſtico, puta ad recuperandū poſſeſsionē beneficij, quia iſta cauſa non dicitur ſpiritualis, ſed temporalis, vt no. gl.& Abb.in pen.col.in c. eum dilecti. de elect.& gl.& Abb.in c.literas. de iur.cal.& Card.in d.cl. diſpendioſam.in x.q.in fi.de iud. vbi infertur quòd tunc agens nō tenetur oſtendere titulū beneficij, licet qñ agit petitorio, ſecus:de cuius dicti veritate an poſſeſſoriū beneficij, dicatur cauſa ſpiritualis, & quęſtio ventilari coram iudice laico, vide plenè per Abb.in d.c.literas.colum.ij.& iij.

ADDITIO. Vide quæ dixi ſupra in xj.diſtin.num. 47. Petrus Follerius. V. I D.

6 † In eo autem, quod dixi clericū agentē poſſeſſorio, nō debere probare titulū beneficij adde, quòd licet alias regulariter nemo cōpellatur oſtēdere titulū ſuę poſſeſſionis.l.cogi.C.de pet.here.tñ fallit, qñ agitur contra clericum poſſeſſorem benefici;, quia ſemper tenetur ad inſtantiā iudicis interrogantis oſtendere titulū ſuæ poſſeſsionis:ſecundum bal.in l.ij.C. quomodo & qñ iud. & in d.l co gi.col.ij.& bal.in l.fine.C.de pb. Sed ad inſtantiam partis non cogitur ſecundum bald. in l. ciuile. C. de furt. Item, minimè cogitur clericus etiam per iudicem, quando per longum tempus ſtetit in poſſeſſione beneficij, puta per decem annos, concurrente fama:ſecundum Innoc. in c. illud. & ibi Abb.in iiij.col.de præſum.& bal. in d l. fiue. C. de probationibus.

ADDITIO. Adde regulam Cancel.ſub nume. 33. & ibi latè dicta per dom.Ludo.& vide Rotam in deciſ. cccclxvij. in antiquis, & vide Capici.in deciſ.vj.in cauſa mota. vbi quærit an rector ſeu beneficiatus agens contra debitores ſuos teneatur ad petitionem oſtendere titulum. Petrus Follerius. V. I. D.

7 † Cauſæ criminales, ſpirituales poſſunt dici, quando agitur de criminibus eccleſiaſticis, vt de hereſi, ſimonia, ſchiſmate, apoſtaſia, ſortilegiis, & de aliis ſimilibus, de quibus habetur in v. libr. decretalium, puta de vſuris, & aliis ſimilibus, non tamen de omnibus, quæ habētur ibi, quia ibi ponuntur aliqui tituli continentes crimina ſecularia, prout eſt titulus de furtis, de homicidio, & aliis. Iſtæ autem cauſæ poſſent magis congruenter appellari cauſæ criminales eccleſiaſticæ, quam cauſę ſpirituales quia regulariter cauſę ſpirituales includuntur ſub appellatione cauſarum ciuilium, ergo de ſtricta ſignificatione non poſſent dici criminales ſpirituales, per ea, quæ ſupra dixi, per dictum Car.in clem.i.in v. q.de of-
8 fic.deleg. † Spiritualibus autem maximè dicuntur cauſæ iuris patronatus eccleſiæ, vt eſt tex.& ibi per doct.in c. quanto. de iud. vbi probatur, quod idem iudicatur de iſtis, quòd merè ſpiritualibus, & habetur per Ioann. de Ana. in
9 dict. ca.conſulere de ſimo. † An autē in cauſis ſpiritualibus requiratur libellus? Spec. in titu.de lib. concept.§.nunc dicendum. verſi. xxiij.

xxiij.in fi.tenet quod non ſed Io. And ibi in add. reſtringit dictum Spec. ad caſus poſitos in cle. diſpendioſam. de iu.Et quid ſi agitur de iuramento appoſito in cōtractu ſimulato, an dicatur cauſa ſpiritualis? vide Bald. tenentem, quòd non l.j.C.de oper.lib. Rob. Mar. V. I. D.

10 ADDITIO. † Nūquid Papa poſſit laico delegare cauſas merè ſpirituales,criminales, & ciuiles? & videtur quòd ſic, vt lxiij. diſt.c.in ſynd.& Hadr.& c.decernimus. extra de iu.& c. bene quidem. xvij diſt. & voluit expreſsè do.Ant.de Roſ.in tract.de poteſt. Imp. & præp. verſ. ex his etiam deciditur.

11 † Nunquid de cauſa ſpirituali poſſet fieri compromiſſum? Hoſt. in c.j.de conſ.& affin.tenet quod non poteſt compromiſſum ſuper illa cauſa ſpirituali ſed de fructibus expenſis & aliis contingentibus cauſam ſpiritualē bene poteſt fieri compromiſſum,& de veritate vide Lāfr.in tract.de arb.in iiij.par.& ſic etiam de tranſ.dicēdum eſt. Pet.Foll. V. I. D.

Iudiciorum XIIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud iuriſdictionale, & aliud arbitrarium*

2 *Arbitrorum tres dicuntur eſſe ſpecies,& qui ſunt*

3 *Arbitramētū eſt quedā trāſactio.*

4 *Compromiſſum poteſt fieri per procuratorem, ſine ſpeciali mandato, ſtante ſtatuto, quod cauſæ compromittantur. Idem in tutore.*

5 *Prælatus an poſſit compromittere ſuper rebus eccleſiæ.*

6 *Clauſula,in compromiſſis,quod procedat de iure, & de facto quid importet.*

7 *Compromiſſum nunquam valet,niſi ex die quo arbitri illud acceptauerunt.*

8 *Compromiſſum ſi lædatur,poteſt intētare remediū l.ij C. de reſcin.vē. etiā ſi arbitramento homologaſſet.*

QVARTADECIMA diſtinctio iudiciorū eſt
1 † quia iudiciū aliud eſt iuriſdictionale, & aliud arbitrarium, id eſt, coram arbitro.Iuriſdictionale eſt illud, quòd agitatur coram iudice habente iuriſdictionem, ſiue ſit iudex ordinarius, ſiue delegatus.Iudicium arbitrarium dicitur illud quod ventilatur corā arbitro. Et quia illa materia eſt plenius tractata in diuerſis locis maximè per Spe.in tit.de arbitro. per totum & per Lud.R. in repe. rub.de arb.& per Bar. in l.ſi ſocietatem.§. arbitrorum ff. pro ſocio, ideo nō eſt opus hic tractare materiam arbitrorū. ſed remitto me ad dicta in locis prealleg. & maximè quo ad materiam huius diſtinctionis.ſ.in quibus differat iudicium iudicis: à iudicio arbitri ponit plenè Spec.in tit.de arb. §. differt per totum. Sed pro aliquali introductione. videamus vnam tantum queſt. ſ.quot ſunt genera
2 arbitrorum. † Et breuiter arbitrorum tres reperiuntur eſſe ſpecies principales in iure. Quidam dicitur arbiter ſimpliciter, quidā dicitur arbitrator, & quidam dicitur arbiter iuris. Arbiter ſimpliciter dicitur ille, qui de partium conſenſu eligitur, & in eum ſub pœnę ſtipulatione compromittitur,

tur ſecundum Spec. in tit. de arb. §. j in prin. Arbiter enim æquiparatur iudici, & quo ad proceſſum tenetur ſeruare iuris ordinem, licet compromiſſus ſit quidam contractus, l. j. & ibi Bald. ff. de arb. & Spec. in d. §. j. verſ. & eſt etiã. &c. Arbitrator verò, eſt quidam amicabilis compoſitor, qui habet dirimere, & diuidere litem de facto potius, quàm de iure, & ſine aliquo iuris ordine, vt habetur per Spec. in d. §. j. in verſ. arbitrator, & de hac materia tractatur per Bar. & doct. in l. ſi quis arbitratu, ff. de verb. obl. & in d. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorũ, ff. pro ſocio, & per Abb. in cap. quintaualliis, de iureiuran.
4 † Et iſtud arbitramentum, dicitur quædam tranſactio, ſecundum Bar. in d. l. ſi quis arbitratu, & Alexand. in conſ. lxxxij. in fi. in j. vol. quod qualiter intelligatur, vide Phil. Dec. in conſ. lx col. iii. Et hãc differentiam inter arbitrũ, & arbitratorẽ, ponit etiam Bar. in d. §. arbitrorum, verſ. j. quæro quæ ſit differentia, &c. Arbiter iuris dicitur is, qui eligitur ex neceſſitate ſtatuti, & quando iudex allegatur ſuſpectus, debẽt eligi arbitri ad cognoſcendum de ſuſpicione ex neceſſitate iuris. l. ſi & ibi Bart. & doct. C. de iud. & habetur in c. ſuſpicionis, de off del. & in c. ab arbitris, de off. del, lib. vj. Similiter, quando extaret ſtatutum, quòd cauſæ compromittantur inter coniunctos, tales arbitri dicuntur iuris ſecundum Abb. in c cum dilectus, col. vij. de arb. Et an coram iſtis arbitris iuris habet locum reconuentio, & quam iuriſdictionẽ habeant, ordinariam. ſcilicet, vel delegatam, dixi plenè ſupra, in vj. diſt. principali. ver. ij. quæro, an coram arbitro. † Et quia iſti arbitri eliguntur de neceſſitate legis, vel ſtatuti. & non ex propria voluntate partium, infertur, quòd licèt aliàs procurator non poſſit compromittere, nec tranſigere ſine ſpeciali mandato, per tex. in c. per tuas, & ibi Abb in. ij. no. de arb. & Phil. Dec. in conſ. lx. col. j. in prin. & Socin. in conſ. xviij. colum. xv. verſ. & ad compromittẽdum, &c. in j volum. tamen ſtante ſtatuto vel lege, quòd cauſa compromittatur poteſt compromittere, etiã ſine ſpeciali mãdato. vt not. Alex. & cõmuniter Mod. in l. ſi plures, ff de pact. vbi loquitur de tutore, qui poteſt compromittere in arbitrum iuris, & vide ad materiam d. in l. præſes. C. de tranſ. † An autem prælatus poſſi: compromittere ſuper rebus Eccleſiæ, vide plenè Alexan. in conſ. xxxij. in ij. vol. & Soc. in conſ. xviij. col xiiij. in j. vol. Lud. Rom. in conſ 369. colum. iiij. in fin. verſ tertiã ratio, &c. & Pet. Phil. Cor in conſ lvi. in litera A, & litera P, in iij. vol. Et an tale compromiſſum tranſeat in ſucceſſorem, vide Fel. in cap. præſentata, colum. j. de teſt
5
6 † Quid autem important illa verba, quæ cõmuniter ſolent apponi in compromiſſis, ſcilicet, vt procedat & iudicet de iure, & de facto, &c. Dico quòd per huiuſmodi clauſulam non poteſt arbiter lædere aliquam partium cõtra naturalem æquitatem, ſed ſolum importat, quod teneatur ſeruare iuris ſolennitates, ſed quòd procedat manu regia, ſecundum ius gentium, debet tamen ſeruare iuſtitiam in non lædendo aliquam. ita tenet Petr. Phil. Corn. in conſ. cxiiij columna ſecũda, in fin. in ij volum. & Bald. in lege prima, ff. de euict. ſi verò dicatur de iure tantum,

operatur, vt ſententia lata contra ius, ſit ipſo iure nulla, quia exceſſit formam compromiſſi, ſecundũ Bart. in l. idem proferre, §. ſtari, ff.
7 de arb. † Vnum tamen ſcias in hac materia, quod cõpromiſſum nunquam incipit valere, niſi ex die, quo arbitri illud acceptauerunt, & ante acceptationem non currit terminus præfixus cõpromiſſo. Ita tenet Bald. per illum text in l. ſi cum dies, in prin in fi. illius princ. ff de arb & Alexand. in conſ xxxiiii. colum fin verſ ex
8 quibus, in j. vol. † Vltimò, ſuper hac materia adde vnum pulcherrimum dictum, quòd vbicunque quis ex arbitramento eſſet læſus vltra dimidiam iuſti precij, poteſt intentare remedium, l ij. C de reſcin vend etiam ſi laudum, & arbitramentum homologaſſet, & approbaſſet, ita tenet Phil. Dec. in conſ. lx col iij. vbi arguit de compromiſſo ad tranſactionem. & nota hoc, quia quilibet prima facie reſponderet in contrarium. Et ad materiam huius diſt. adde, quæ dicam infrà in vltima parte, in tractatu de appellatione, in iiij q. prin. ver viij limita, &c in j q ver. reductio. Rob. Mar. V. I. D.

Iudiciorum x v. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud delegatum aliud ſubdelegatum.*

QVINTADECIMA diſtinctio iudiciorũ eſt, quia † iudicium aliud delegatum, aliud ſubdelegatum. Delegatũ, eſt illud, quod ventilatur coram iudice delegato. de qua materia dixi plenè ſupra in v. diſt. Subdelegatum vero eſt illud, quod agitatur coram iudice ſubdelegato, id eſt, corã eo, qui fuit delegatus à delegato de qua materia habetur plenè in l. à iudice. C. de iud. & ibi per moderniores, & per Alex. in l. j ff. de off eius, & per Can. in c. venerabili de off. del & in l. j C. qui pro ſua iuriſ. Et quia hanc materiam plenius attigi ſuprà in d. v. diſt. ideo hinc aliter non inſiſto, vnde deuenio ad decimamſextam diſtinctionem.

Iudiciorum x v i. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud validum, & aliud inualidum ſeu nullum.*
2 *Iudicium quot modis poteſt dici nullum, & nu. 3. cum ſeq. vſque ad fi.*
3 *Iudicium quando ex defectu iudicis ſit inualidum.*
4 *Proceſſus factus à iudice recuſato eſt ipſo iure nullus.*
5 *Clauſula, quod ſi omnes, &c. in reſcripto oppoſita, quid importet*
6 *Delegati plures cũ clauſula, vt omnes vel vnus procedere poßit, ſi vnus incipit procedere ille debet finire, aliàs alij nulliter procedunt.*
7 *Exceptio nullitatis ſententiæ, vel proceſſus ex defectu iudicis cauſata, ſemper poteſt opponi, etiam ſtante ſtatuto, quòd contra ſententiam nulla opponatur exceptio.*
8 *Delegato procedente ante præſentationem reſcripti delegatoru. proceſſus eſt nullus, parte opponente.*
9 *Proceſſus in contumacia factus ante nũciũ relationẽ eſt ipſo iure nullus.*
10 *Citatio obmiſſa, reddit actum nulli cu*

ſta

ipſo iure nullum.

11 *Statutũ inducere nõ poteſt, vt feratur ſententia, cõtra abſentẽ nõ citatũ.*

12 *Citatio an poſſit omitti etiã à prĩcipe.*

13 *Citatiõis defect⁹, qualiter opponatur*

14 *Citatus præſumitur qui à lõge aberat, & demũ in iudicio reperitur.*

15 *Sententia lata parte præſente, licet non citata, vtrum valeat.*

16 *Iudicium dicitur nullũ & ſententia, quando iudex procedit ad prolationem ſententiæ cum magna celeritate, ſine percunctatione proceſſus, & ſine cauſæ cognitione.*

17 *Cauſæ cognitionis effectus.*

18 *Sententia, an præſumatur lata cum cauſæ cognitione.*

19 *Procurator falſus vel ſubſtitutus, à non habente poteſtatem facit iudicium cũ eo agitatum eſſe nullũ.*

20 *Exceptio falſi procuratoris, opponi poteſt ante, & poſt ſententiam, ad annullandum iudicium.*

21 *Falſus procurator, quis dicatur.*

22 *Nullitas iudicij agitati cũ falſo procuratore poſt vſq; ad mille annos opponi, & qualiter hæc nullitas opponatur, & nu 23. vſq; ad numer. 27.*

28 *Procurator habens poteſtatem ſubſtituẽdi non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſſè in mandato dicatur.*

29 *Maritus agens vt procurator vxoris, cum nullũ haberet mandatũ, facit iudiciũ eſſe nullũ, licet vt legitimus adminiſtrator agere potuiſſet*

30 *Filiusfamilias agens, vel conuentus in iudicio, ſine conſenſu patris, facit iudiciũ eſſe nullũ, & poteſt opponi tã ante, quàm poſt ſententiã.*

31 *Filiusfamilias vbi non quæritur vſufructus patri, liberè poteſt agere.*

32 *Filiusfamilias ſi eſt minor, dandus eſt curator.*

33 *Filiusfamilias ſi agit in aduentijs ſine conſenſu patris, & obtinet iudicium eſt validum.*

34 *Pater citatus vt præſtet aſſenſum, ſi non comparet, an iudicium ſit nullum.*

35 *Filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius.*

36 *Filiusfamilias litigãre poteſt ſuper ſpirituali negocio.*

37 *Statutum, quod mulier contrahere non poßit ſine propinquorum conſenſu, non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem.*

38 *Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahentis alieno nomine, valet ſine mundualdo.*

39 *Mundualdus, an requiratur vbi mulier contrahit.*

40 *Inſtantia perempta, poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, & actorem condemnare in expenſis.*

41 *Inſtãtia an pereat de iure canonico.*

42 *Iudicium geſtum cum procuratore excommunicato, an valeat.*

43 *Pupillus litigãs in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullũ, & quando tutorẽ non habet, eius conſanguinei citari debent.*

44 *Sententia lata in fauorem pupilli, valet ſine tutore, quando pupillus eſt maior infante, alias ſecus, & numero 50*

45 *Pupillus in actibus cõcernẽtibus eius fauorẽ, habet legitimã perſonam.*

46 *Alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, valet quando tendit in fauorem Eccleſiæ*

47 *Minor, quãdo poſſit ſtare in iudicio.*

48 *Statutum requirens cõſenſum propinquorum in contractu mulierum, intelligitur de contractibus damnoſis: non autem vtilibus.*

49 *Mundualdus non requiritur, quãdo mulier facit contractũ ſibi vtilem.*

51 *Iudicium agitatum ſine cõſenſu patris, cum filiofamilias, tendens in eius fauorem, valet etiam ſi ſit minor.*

52 *Tutor non faciens ſolennia litigans pupilli nomine, facit iudicium eſſe nullum: & quæ dicantur iſta ſolennia: & qualiter practicatur in regno.*

53 *Teſtator ſi in teſtamento dat poteſtatem tutori vt poſſit adminiſtrare, non requiritur inuentarium.*

54 *Tutor non poteſt facere procuratorem ante litem conteſtatam, ſed actorem cum decreto iudicis, aliàs non valet iudicium.*

55 *Procurator, qui litem conteſtatus fuit in cauſa ipſe in ſingulis actis citari debet, aliàs ſi citatur dominus, non valent acta, niſi procurator eſſet impeditus.*

56 *Curator ad litem pupillo qualiter dari debet, vt iudicium valeat.*

57 *Curator ad litem an debeat cauere, & alia facere.*

58 *Delegata cauſa per ſuperiorem, cenſetur aduocata ab ordinario.*

59 *Mortuo delegato, cauſa non reuertitur ad ordinarium, ſed ad principem delegantem.*

60 *Cauſam cœptam coram ordinario, non poteſt inferior à principe ad ſe aduocare.*

61 *Proceſſus factus contra exititios ciuitatis, ad inſtantiam creditorum, in contumaciam, non valet.*

62 *Libellus ineptus in criminali reddit iudicium nullum.*

63 *Libellus continens indeterminatum locum, valet, & in probationibus ſuppleri poteſt.*

64 *Libellus non continens non accuſati, vel occiſi, an procedat.*

65 *Libellus criminalis, an diem commiſſi criminis continere debeat, & an teneatur accuſator illum ad inſtantiam rei declarare.*

66 *Proceſſus factus contra eum, qui arripuit iter ad Papam, eſt nullus.*

67 *Sententia lata de conſilio iuriſperiti, non valet, quando lectum eſt ſolum conſilium, & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*

68 *Dilatione pendente iudicium factũ eſt ipſo iure nullum.*

69 *Dilatione pendente quando conquieſcit officiũ iudicis, & nu. 70.*

71 *Sententia lata pendente impedimento allegato, an valeat.*

72 *Iudicium agitatum contra mortuũ, eſt ipſo iure nullum, licet per viuum defendatur.*

73 *Iudicium nullum dicitur, quando factum eſt per delegatum impetratum per literas ſurreptitias, vel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij.*

74 *Sententia, in qua error iuris eſt expreſſus, reddit iudicium nullum.*

75 *Decretum iniuſtum contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullum quod ſecus eſt in ſententia.*

Ingre

76 Ingrediens poſſeßionem decreto iniuſto, punitur de vi turbatiua.

77 Hæreticus iudex facit iudicium, & proceſſum nullum.

78 Vſura, quod ſit peccatum.

79 Filiusfamilias ſi conuentus eſt in iudicio criminali, etiam conſenſu patris, non valet iudicium, quando eſt minor.

80 Minor ſine curatore in iudicio criminali eſſe non poteſt.

81 Iudicium agitatum tempore, vel die feriato nullum eſt.

82 Feriæ inductæ ad honorem Dei, & ſeruantur in iudicijs, quæ ſint.

83 Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de conſenſu partium non vallet.

84 Die feriata qui actus fieri poſſunt remißiue

85 Feriæ vindemiarum, & meßium non ſeruantur in regno, & quæ hodie ſeruantur.

86 Die feriato, omnes actus voluntariæ iuriſdictionis fieri non poſſunt.

87 Feriæ ad honorem Dei, an per ſtatutum, vel conſuetudinem tolli poßint, ita quod acta in illis diebus facta, valeant prout fit in curijs nundinarum, & nu. 88

89 Conſuetudo vel ſtatutum, an poßit tollere ius gentium, vel diuinum.

90 Statutum an tollere poßit ferias inductas ad honorem Dei, & numero 91.

92 Debitor fugitiuus, capi poteſt, etiam die feriato ad honorem Dei,

93 Argumentum de pacto ad ſtatutum: an valeat, & ſupra nu 88.

94 Feriæ inductæ ad honorem Dei, an poßint tolli per ſtatutum.

SEXTADECIMA Di-
ſtinctio iudiciorum eſt:
1 quia † iudicium aliud
validum, & aliud inua-
lidum, ſeu nullum. Iudicium va-
lidum eſt illud in quo ſunt ſerua
ta omnia ſolennia, & ſubſtãtialia
iudiciorum. Inualidum verò eſt,
vbi aliquid deficit ex dictis ſolen
nitatibus, ſecundum l. prolatã. C.
de ſent. & Lud R. in conſ. ccxx. in
prin. vel quando agitatũ fuit cum
perſona minus legitima, vt habe-
tur in l. licet, C. de proc. & dicetur
2 plenius infrà. † Super iſta diſtin
ctione tangam ſolum vnam q.
quæ videtur neceſſaria, videlicet,
Quot modis dici poteſt iudicium
nullum, ſeu ſentẽtia nulla? & erit
q. valde vtilis pro inſtructione ad
uocatorum qualiter impugnabũt
iudicia. Et quoniam de iure com-
muni poſſent adduci multæ nul-
litates, puta ex defectu litis con-
teſtationis, vel quia ſententia non
fertur in perſonam procuratoris,
& multas ſimiles, quæ hodie ſunt
ſublatæ in regno in cauſis ciuili-
bus. ex quo proceditur ſola facti
veritate inſpecta, vt pluries ſuprà
fuit dictum. Ideo cum hoc vtile
opuſculum deſtinauerim princi-
paliter ad vtilitatem iudicum, &
aduocatorum regnicolarum, ob-
mittam nullitates ſublatas, & po
nam tantum illas quæ hodie ſer-
uantur in regno. Bene verum eſt,
quod in criminalibus in quibus
ſeruantur iura communia, ſerua
ritur nullitates iuris communis,
de quibus tãgam aliqua infra ſuo
3 ordine † Primo igitur dicitur iu-
dicium nullum ſeu inualidum ex
defectu iudicis quod poteſt mul-
tipliciter procedere, ſcilicet, vel
quia iudex non interuenit quo
caſu cum iudicium dicatur à iu-

dice, non poteſt dici ſine eius interuentu, cap. forus, de verb. ſign. vel quia interuenit iudex incompetens, quo caſu totum iudicium ruit, niſi appareat de prorogatione, vt in toto tit. C. ſi à nō comp. iud. vel quia iudex eſt incapax ex aliquo defectu, qui defectus in iudice poſſunt eſſe plures. Quidam enim ſunt defectus naturales vt quia iudex ſit furioſus, mutus, & ſurdus, vel impubes, & iſti defectus quandocunque obijciantur reddunt iudicium retro nullum. etiam ſi obijciantur poſt ſententiam & poſtquam tranſiuit in rem iudicatam, vt no. Spec. in tit. de except. § j. col. pen. verſ. hoc quoque, & §. nunc videndū, verſ. ſed quæro. & Abb. in c. ſciſcitatus, colum. iij & iiij. de reſcript. & ibi etiam Fel. colum. iij. Pro hoc eſt text. in l. cum prætor, §. nō autem. & ibi Bald ff. de iud. Quidam ſunt defectus accidentales, & inducti per ius poſitiuum, vt quis iudex eſt infamis, vel ſeruus vel excommunicatus, & tunc ſi iſti defectus ſunt notorij, & manifeſti, poſſunt quandocunque opponi ad iudicium inualidandum. Quod tamen intelligo in illis defectibus, qui ipſo iure inualidant iudicium, prout, ſi iudex eſt ſeruus, vel ſi eſt excommunicatus, vt habetur in cap. ad probandum, de re iud. & in cap. pia de except. lib. vj. & in d. cap. ſciſcitatus. Secus eſt in defectu infamiæ, quia ſi non opponitur ab initio ante lit. conteſt. valet proceſſus, & iud. ita tenet Spec. in tit. de iud. deleg. §. excipi columna prima, verſ. ſed nunquid infamis. & Bald. in d. cap. ſciſcitatus, colum. ij. verſic. quæro, an valeat. &c. Si autē iſti defectus ſunt occulti, tunc diſtingue, vt per Abb. & Felin. in d. cap. ſciſcitatus.

4 † Secundò, dicitur iudicium nullum, quando iudex recuſans vt ſuſpectus, procedit ad vlteriora poſt propoſitam ſuſpicionē, nam totus proceſſus, quem poſtea facit, eſt ipſo iure nullus ita tenet Bar. in l. quia poterat, ff. ad Treb. & Lud. Rom. in conſ. ccxx col. ij. & Paul de Caſt. in conſ. cxxj. in ij. volum. & Gem. in c. iudex, de off. deleg. lib. vj. & Alexand. in conſil. lxxxiv. in j. volum.

ADDITIO. Vide Dec. in conſ. clxxv. in cauſa falſitatis j. lib. & huius opinionis (ante Bart.) fuit Accur. in l. apertiſſimi ſuper verbo executore, C. de iud. & gloſſ. etiam iuris canonici in c. quoties ij q. vj. & c. quia ſuſpectiui. quod & fuit de mente Oldr. in conſil. vj. thema tale eſt. & ſequitur conſulendo Steph. Bertr. in conſ. liiij. in j. lib. & conſ. clxxxiiij. in ij. lib. mihi videtur id procedere ſi iuſta, & legitima fuerit ſuſpicio, & formiter propoſita iuxta formam ritus magnæ curiæ vicariæ. Item ſi contingat vt voluit Iac. But. ſecundum quòd refert Steph. Bertr. in d. conſ. clxxxiiij. & vide omnino Alexan. in l. quia poterat, ff. ad Trebel. & vide Bald. in Marg. in verb. proceſſus, & intellige etiam prædicta procedere recuſans poſt recuſationem non conſentiens in iudicem recuſatum vel coram eo non comparuit, ſecundum Alex. in d. l. quia poterat vide Sebaſt. Van. in tract. de nullit. in tit. de nullit. ſenten. ex def. iuris. numer. 140. Petr. Foll. V. I. D.

5 † Tertiò, dicitur nullum iudiciū, quando cauſa eſt commiſſa pluribus iudicibus, cum clauſula, quòd ſi non omnes ſimul intereſſe poterint, alij iudicent, prout communiter

nici ſolet iſta clauſula poni in delegationibus apoſtolicis, nam antequam alij procedant, debet eis conſtare de impedimento collegæ, aliàs ſi procedat antequam collega notificauerit eis, iuum impedimentum, eorum proceſſus eſt nullus ita per illũ tex. tenet Abb. in c. prudentiam, in ij. no. & in fine illius prin. de off. delegat. & Ber. in l multum, in n. ff. de cond. & demon. & Fel. in c. ſciſcitatus, columna ſeptima, verſ. oportet no tam, &c. de reſ. vbi multum plenè declarat hanc materiam nonnullis limitationibus, & ibi vide: & plenè per Gem. & doct in c. cum plures, de off deleg. lib. vj. & prædicta procedunt in illa clauſula, quòd ſi non omnes, &c. Et ſic quando conditionaliter loquitur commiſſio, ſecus, ſi eſſet appoſita alia clauſula, quæ communiter ſolet hodie apponi literis apoſtolicis, ſcilicet, vt omnes, vel duo, vel vnus procedant, & iudicent, & ſic non conditionaliter, quia tunc cenſetur data iuriſdictio ſingulis inſolidum, quo caſu poteſt vnus procedere. etiam ante notificatio-7 nem impedimẽti collegæ, & abſque eius requiſitione, text. eſt, & ibi gloſſ. in verſ. libere, in d. cap. cum plures, & Abb. in d. cap prudentiam, ij no. vide tamẽ de præcedenti clauſula, quòd ſi non omnes, &c. quandam addi in deciſ. clxvj. Dominorum de Rota. in no uis: quæ incipit. Si duo ex tribus, &c. vbi tenet de mente Io. quod valeret proceſſus factus ante notificationem impedimenti, dummodo in rei veritate impedimentum ſit verum, tamen communiter opin. doct. eſt illa quam ſuprà dixi: vt tenet Abb. in d. cap. prudentiam, in fi. illius prin.

ADDITIO. Adde quòd contrarium t. nent domini Rot. in decl. 559. & Lud Rom. in fin. xiiij in c. p. ſi cauta committatur. & Alex. in l. multum intereſt, ff. de cond. & dem. & Hyp. de Marſi. in j. parte ff. de quæſt. num 55 & 160. vide Sebaſt. Van. in tract. de nullita. in t. t de nullita ſenten. ex defectu iuris ordina. nu. 180. Pe. Fo.

6 † Quartò, dicitur nullum iudicium, quando commiſſa eſt cauſa pluribus iudicibus cum clauſula, vt omnes vel alter procedere poſſit, quo caſu poteſt vnus ſine alio procedere, vt modo dixi in præcedenti, nam tunc ſi vnus incipit procedere, cenſetur præoccupaſſe iuriſdictionem, & alij non poſſunt vlterius impedire, & ſi alij poſtea procederent eorum proceſſus eſt nullus, niſi primus ex iuſta cauſa eſſet impeditus. Text. eſt in d. cap. cum plures. de off. deleg lib. vj. cum ibi not. per Gem. in ſecundo volumine, verſ. in §. porrò quæro, &c. vbi hoc expreſſe tenet. & Felin. in dicto capitulo, ſciſcitatus, columna finali, verſic. & not. quòd ceſſante. † Et adde his incidenter quòd vbicunque exceptio nullitatis proceſſus, vel ſententiæ dependet ex defectu iudicis, ſemper poteſt opponi etiam ſi extaret ſtatutũ, quòd contra ſententiam nulla poſſit opponi exceptio, ita tenet Lud. Roma. in conſilio xliiij columna prima, Pet. Phil Corn. in conſilio cxliiij. columna ſecunda, in primo volumine.

ADDITIO. Vide quæ dicam infra in ſecundo actu iudicij. P F.

8 † Quintò, dicitur iudiciũ nullũ, qn iudex delegatus procedit ante præſentationem reſcripti delegatorij licet ſciat ſe eſſe conſtitutũ

delegatum. Et licèt procedat poſt datam reſcriptionem tamen non valet proceſſus q-ia ante præſentationem, non habet exercitium iuriſdictionis text. eſt in c. ſuper eod el ij. & ibi Phil. in vlt. not. de appel & Fel in c. ſcſſcitatus còl. vii. de reſcr. & Bal in l. eum qui, ff. de iur. om. iud. vnde licet ſuperuenit poſtea reſcriptum, tamen non validatur proceſſus antea factus, quia cenſetur factus à priuato, ſecundum Bal in d. l. eum qui verſ. quarto quæro, &c. Bald. in l. falſus col. v. ver. ſed pone, C. de furtis. Quod tamen limita procedere, dũmodo pars opponat de reſcripto non præſentato, ſecus ſi nõ opponeret, & ſub ſilentio pertranſiret quia valeret proceſſus, ita tenet Ang. in l. cum furioſus, ff. de iud. & Bal. in l. nec quidquã, §. vbi decretum, in fi. verſ. ff. de of.
9 proconſ. † Sextò, dicitur iudiciũ nullum, quando iudex procedit in contumaciam alicuius, nõ conſtito ſibi prius de contumacia, qa citauit eum, & nuncius nondum fecit relationem, & ſic non cõſtat ex actis de contumacia, & iudex ante relationem procedit ad ſententiam, vel ad aliud actum, tunc iudicium, vel actus ita factus, eſt ipſo iure nullus ita tenent Bar. & Bal. in l. multũ ff. de cond. & dem. & Bar. in l. hæc autem, §. non defendi. ff. ex qui cau in poſ. ea vbi expreſſè dicit quòd proceſſus factus in contumaciam ante relationẽ nuncij eſt ipſo iure nullus, & ſequitur Fel. in c. Eccleſia San. Mariæ, colum viij. ver x. de conſt. Quod nota, quia millies poteſt euenire, & ſis cautus, quando vides actum factum in contumaciam, vt ſemper perquiras an in actis ſit ſcripta relatio nuncij.

ADDITIO. Limita hanc concluſionem, niſi periculum eſſet in mora, puta quia ſtatutum arctabat iudicem ad pronunciandum, & forte nuncius erat corruptus, & non reportabat ambaſciatam, tũc enim valet ſentẽtia ſi iudex credidit eum eſſe citatum, ſecundũ Bal in l. falſus x. col. verſ item dubitatur. C. de fur. ij. limita niſi iudex ante relationem nuncij pronunciaret vtraque parte præſente quia valet ſententia, ſecundum Bal. in c. quoniam cõtra de prob. alleg. l. de vnoquoq; ff. de re iud. & ita voluit Fel. in d. c. quoniam contra nu. 16. & 17. & limita aliis modis. vt per Alex. in l. ſi finita §. Iulianus, ff. de dam. infect. & per Phil. Franc. in c. cum parati, de appel. & Soc in l. multum intereſt, ff. de cond & dem. & per Marſ. in l. patre. ff. de q. col. ix. P. F. V. I. D.
10 † Septimò, dicitur iudicium nullum, quando fuit factum ſine citatione partis, nam citatio, eſt de iure naturali, & diuino, adeo quod omitti non poteſt, & ſic quilibet actus iudiciarius factus ſine citatione, eſt ipſo iure nullus, per ea, quæ habentur in cl. paſtoralis, de re iud. Pro hoc eſt text & ibi per doct. in l. de vnoquoque, ff. de re iud. & l. ea. quæ. C. quomodo, & quando iudex, & l. ſi quando. & ibi Bal. C. de teſt. & c. ij de teſt. Et quòd citatio ſit de iure naturali, vt non poſſit omitti, quia eſt ſpẽs defenſionis, tenet Bal. in l. cũ fratrẽ, col. fi. verſ. dubitari conſueuit, C. de his, quibus vt ind. & Bal. in l. j col. ij. ver. ſed hic quæritur, &c. C. quomodo, & quãdo iudex, vbi
11 plus dicit, quod etiam † per ſtatutum non poteſt induci, vt feratur ſententia contra abſentem non citatum, & Ioan. de Ana. in c. quam

c.quæ perniciofum,col.j. de vſur. & Soc.plene conſ.cclxvj.col.xxj. verſ.ſed tamen præmiſſis , &c. in ij.volum.

12 ADDITIO. †Quod nõ poſſit à ſtatuto induci vt obmittatur citatio. ponit late Fel.in c.ex parte el ij.verſ.j.Bald.in l.j. extra de off.dele. nec etiam à principe eſt tex.in cle.paſtor.§.cęterum,& c.j. de cauſ.& poſ.& pro.c.inter quatuor.de maio. & obed. & tenent communiter doctor. prout refert Dec.in conſ.lxiij. incip.viſo puncto.col.pen.num.12.& conſ.681. col.fi.& 416.in teſtamento.circa fi.&conſ.dxxviij.pro reſolutione, col.pen.lib.iiij.& Roman. ſingul. dclxxiiij.tu ſcis quod nedum : & eſt gl.lo.mo.in extra. Bonif. viij. incip.rem non nouam , & quòd Papa,& Imperator etiam ipſi neceſſe eſt quòd citent,latè per doctor.in l.fi.C.de leg. & Alex.in l. de vnoquoque,ff.de re iu. & cõſ. ccxxv.nu.1.lib vj.& conſ.x.aliàs conſului.col.j.lib.vij & Ab. conſ. lxxxiiij. in princ. lib.j. & Deci.in conſ.410.in cauſa.col.iiij.libr.iij. Affl.in deciſ. 307. regia maieſtas in fi.& deciſ.391.& eſt communis opinio vt dicit Boer. in deciſ. cclvij.colum.iij.

13 †Eſt tamen aduertendũ quòd ſuper iſto defectu citationis duplex eſt modus opponendi, vnus quòd quis nullo modo fuit citatus, alter quod ſi citatus fuerit citatio eſt nulla,& ſic eum non eſt ſtauit , prout de vtroque videtur text.in l.j.§. item eam ex edicto. ff.quæ ſent.ſi appe.reſcin.& quò ad primum modũ quod quis nullo modo fuerit citatus probari poteſt per modum abnegationis,quia eo ipſo quod de contrario non conſtat , non præſumitur quem fuiſſe citatum(ſi præſens non fuerit)ſecundum Bal. per illum text. in c.vnico.§.ad hęc.in verb quòd imperator. de pace iur. firman.& habetur plenè per Pan. conſ. 84. ij.col.lib.ij.& Alex.In conſ.cvj.li. v. Item non poteſt probari per acta ipſius cauſæ, quoniã id quod ibi non apparet diciturnon factũ, l.fi.& ibi ſcribent. per illum text. C.de reb.cred.ponit Barto.& alij ſequuntur in l.fi.C.de erro.aduo. ponit Bal.in l.abſentẽ.poſt princ. ver.in tex. ibi nunquam. C.de ac. & Affl.in dec.182.quia regia.n.3.

14 † Eſt tamen notandum quod ſi quis longe abſit , & in iudicio reperitur præſumitur quod fuerit citatus vt declarat Arch.in c.propoſuiſti. lxxxij.diſt. quem refert, & pro nota.ſequitur Abb. in cap. bonæ,col.pen. extra de ele.

15 †Item vlterius eſt aduertendũ quod licet ille qui reperitur præſens in iudicio non fuerit citatus ad audiendum ſententiam, tamẽ quia præſens eſt: ſatisfactum erit legi quæ ſolennitatem citationis ad hunc effectum introduxit , & ideo ſententia valeret.cum ſolennitas iſta ſit relaxabilis per ſuum æquipollens, vt determinatum ſoliquerunt Bart.Bal.& Ang. in l.j. ff.de in ius voc.per tex.in l.de vnoquoque,ibi pręſentibus omnibus,&c.ff.de re iud.& in l.ſi etiã. §.fi.ibi præſente vel vocato, ff.de mino.& Bal.alias tangit, in compendio ſuę pract.in titu. de cit.& Deci.in conſ.449.num.8.& Caſſ. dec.ij.de re iud.& plenè per Seb. Van.in tract.de nullit. in titu. de nullita.ex defect cita. numer.17. Alio modo(vt dixi)opponitur defectus citationis,quia licet,interuenerit eſt tamen nulla inualida, & inefficax:nam proceſſus factus

præco

præcedente citatione nulla & inualida, nullus eſt, ſecundum Bal. per illum text. à contrario ſenſu in auth. ſi omnes. col. ij. ver. deinde no. C. ſi min. ab here. ſe abſt. & in c. quoniam contra. vj. col. de prob & eſt gl. fi. in l. ſi accuſatoribus. C. de accuſ. & Afflic. in dec. ſ. ccclxvj. in pleno. colum. fi. & per Sebaſt. Van. vbi ſuprà, numer. 22. Ferr. Fol. V. I. D.

16 † Octauò dicitur iudicium nullum, & ſententia quã iudex procedit ad prolatione ſententiæ, cum magna celeritate ſine percuctatione proceſſus, & ſine cauſæ cognitione, ita tenet Bar. in l. prolatam. in fi. C. de ſent. quod dictum pleniſſimè examinat Fel. in c. eccleſia S. Mariæ, col. xj. in fi. cum tribus. col. ſeq. de conſt. & multa ſimi ia adducit, & tandem concludit. quod iudicium eſt nullum, vt ſupra d. xi. & Alex. & Iaſ. in l. iudices. C. de iu. quod tamen limita & declara, vt Abb in c. cum ex literis. in vii. not. de in integ. reſtit. vbi hoc declarat procedere, quãdo iudex prorſus ignarus de meritis cauſæ protulit ſententiã, quia eſt ipſo iure nulla, vt quia de ſero habuit proceſſum, & in mane ſequẽti protulit ſententiã, ſecus, quando intra breue tempus protulit ſententiam quia oritur præſumptio iniuſtitiæ, non tamen eſt nulla ſecundum eum.

17 ADDITIO. † Naturali enim iuri ſeu rationi conuenire (nemo eſt qui neſciat) vt quis prius cognoſcat, id ſuper quo iud care debet, & propterea dici conſueuit quòd cauſæ cognitio à iure diuino deſcendit, vt inquit Abb. in c. j. de cauſ. poſſe. & pro. quem ſequitur Fel. in d. c. eccleſia. colum. xij. verſ. ij. not. de conſt. & talis cognitio debet ſententiam præcedere, non ſequi, alias huiuſmodi præpoſteratio vitiaret, ſecundum Bald. in l. non enim in prin. commenti, ff. de adopt. quem ſequitur Fel. in c. quoniam cõ. ra. col. j. in prin. vt lit. non conteſt. & habetur per Alex. conſ. xxxij. viſo, col vj. lib. ij. & per Deci. in conſ. dxvij. in ſententia. lib. ii j. præcipitatio enim dicitur nouerca iuſtitię. vt probatur in cle. paſtoralis §. verum. de re iud Hippo. in l. ſtatulib. num. 2. ff. de q.

18 Et licet ſententia præſumatur lata cauſæ cognitione, nihilominus talis præſumptio tollitur ex breuitate tẽporis, (vt ſi iudici de ſero præſentaretur proceſſus magni voluminis & cartoſus & de mane profert ſententiam) præſumitur enim eo caſu abſque cauſę cognitione latam fore ſententiã, & ſic eſt nulla, vt latè firmat (multos doctores hanc opi. tenentes) allegans Fel. in c. quoniam contra col. xvj. verſ. ij. declara extra de prob. & Alex. conſ. ccxviij. viſis. col. fi lib. ij. poſt Abb. in cap. afferte. col. ij. de præſ & in c. cum ex literis. viij. nota. de reſt. in integ. & Deci. conſ. cxcix. in cauſa iniorum col fi. verſ. ij. principalis, lib. ij. & conſ. 479. in cõtrouerſia, col. ij. in fi. lib. iiij. & Cap. in deci. lxix in cauſa Ioan. num. 35. & pleniſsimè per Sebaſt. Van in tract. de nullit. in tit. de nullit. ſent ex defect. proce. nume 31. vſque ad num. 36. vbi dicit prædicta procedere etiã ſi eſſet ſententia Papæ vel Imperatoris, quia ſi ex abrupto & non præcedente cauſæ cognitione teneretur ſententia dicceretur nulla, arg. text. in c. cum ex literis de reſt. in integ & ponit Dec. (ſecundum eum) in cõſ. dxliiij.

dxliij. ſerenis. col.iiij.ver.ij.prin
cipaliter, libr. iiij. Item intelligit
prædicta procedere quando ſen-
tentia fertur in abſentem , ſecus
in præſentem , & proceſſus non
contradicentem , quia dicit ſibi
debere imputari citat Lap. alleg.
xxviij.delegata,&dicit quod tūc
ſententia valet, prout etiam vale
ret ſi adeſſet timor ſcandali futu
ri, nam tūc licitum eſt iudici fal-
lere ne fallatur , ſecundum Bald.
in conſ.in conſ.cxxvij.libr. iij.re-
latum ab Alex. ad Bart. in l. ſi fi-
nita,§ ſi quis.verſ. arma.ff. de dā.
infect.alias verò limitationes vi-
de per Fel.in d.c. eccleſiæ ſanctæ
Mariæ. Pet. Fol. V. I. D.

19 † Nonò dicitur iudicium nul-
lum , quando fuit agitatum cum
falſo procuratore, qui nullum ha
buit mandatum, per ea quæ not.
Bart.& docto.in l.licet.C.de proc.
& Abb.in cap.in noſtra col.ij. de
procur. vbi in tantum dicit iudi-
cium eſſe nullum , quòd talis
20 exceptio † falſi procuratoris po
teſt opponi ante, & poſt ſenten-
tiam ad annullandum iudicium.
Idem tenet Ioan. de Ana. in cōſ.
xcvj.& in add.Lud.Bolo. poſt di-
ctum conſiliū, vbi pulchrè & per
21 multas remiſsiones † declarat,
quis dicitur falſus procurator, &
dicitur falſus etiā ille, qui habuit
mandatū,& poſtea fuit reuocatū,
vt d.c in noſtra.& ibi per Ab. idē
ſi incipit gerere ante habitam no
titiam mandati , vt in dict. add.
Lud. Bologni. poſt dictum conſi-
lium xcvj. Idem,ſi eſſet procura-
tor ſubſtitutus non habente po-
teſtatem ſubſtituendi, puta à pro
curatore ante litem conteſtatam
quia ante ſubſtituere non poteſt,
ſed poſtea ſic.l. quod quis, & ibi
per Mod. C. de proc. & in c.j. de
proc.lib.ſexto.& hoc ſentit Ioan.
de Ana in d.conſ. xcvj. ij. verſic.
conſtat autem.

22 ADDITIO. † Et talis nul-
litas vſque ad mille annos oppo
ni poteſt ſecundum Bald. in l.ſe-
cunda C ſi ex fal inſtr. quem ſe-
quitur Alexand.in conſ. nonage-
ſimoprimo,perſpecto inſtrumen-
to, colum.ſecunda,volum. ſexto.
& conſ.j colum.v.in fi. libr.quar-
to.& conſ.xxxv.Cōfœderatis, col.
prima libr.ſeptimo & Deci conſ.
ccxv.in cauſa vertente , colum.j.
& conſ.xxxvj. column.iij. & iiij.
libro primo.& dictum Bald com-
muniter approbatum , vt dicunt
Moder. in tracta. de præſcript. in
tertia parte principali,in quæſtio
ne decima.colum octaua. verſ ij.
generaliter quidquid dixeritDec.
in conſ.ccccl xxxvj viſis, col.pen.
libr.quarto. & in conſ.dcxxxviij.
Communitas,col.ij.in libro quin
to & Cur. Iun. in conſ.ixxvij.co-
lumn.ſecunda. verſ. ſecundo. ſed
non obſtantibus.quē refert Boer.
in deciſ.ccxxviij.colum.duodeci-
ma.in fi. & talis defectus tam ex
parte actoris, quàm rei eſt magn°
defectus , cùm per eum deficiat
voluntas, & conſenſus principa-
lium qui de iure naturali exiſtit,
vt docet Bal. in l.falſi column.ſe-
cunda verſ. factum verò falſi. C.
de fur & facit text.in l. ex cauſa,
§.primo.ff de proc.& c.j. de ſpon
ſa. in vj. vbi defectus conſenſus
tanquam inſanabilis ab aliis de-
fectibus ibi enarratis excipitur,
qui etiam per ipſum principem
ſuppleri non poteſt , quaſi à iure
prouenit ens naturali, per clem pa
ſtoralis, §. cæterum vbi Cardin.
Petrus de Anchar. & alij extra
de re iud.cata. Vocant enim Mo-
derniores hanc nullitatem in-
ſana

ſanabilem, vt Staphile in tractat. delicto. gra fol.145.& Gomeſ.in comment. regularum in compe. vtriu.ſigna.fol.185.

23 †Et ad practicam reduci poteſt hæc nullitas altero de quinque modis. Primus modus opponendi erit ſi opponatur nullum habuiſſe mandatum id enim probatur,ſi contrarium ex actis non appareat,quia negatiua cenſetur eo ipſo ex ipſis actis probata,videlicet talem non fuiſſe procuratorē, quia quod ibi non eſt, dicitur nō eſſe.l.ſi.C.de reb cred.& l. in l. ff. de contrahend.empt. Talia enim probantur per inſpectionem actorum,vt dicit Bart.in l.ij. C.de erro. adu. & in l. hij qui ad ciuilia. C.de app.& licet à principio non fuiſſet oppoſitum , & fuerit cum eo lis conteſtata , taliter quòd ad eum repellendum vel extorquendum ab eo cautionē de rato poſſit denuo opponi , vt not. gloſ.& doct.in l.Pomponius.§. rati. ff.de proc.& Canoniſtę in cap. eum in iure.ff.de offi.pro.deleg. nihilominus ad inualidandum acta,& pro ceſſum , iſtud poterit indiſtinctè opponi,& ſaltim per modum abnegarionis ex proceſſu probari, quia hoc caſu etiam quòd quis tanquam procurator in iu. de facto admiſſus fuerit,ad detegendā nullitatem tamē geſtorum quòd non fuerit procurator is qui iudicio interfuit quandocūque excipi poteſt,vt declarat Bal.in l.licet.in prin.C.de prob.& Alexan. conſ. clxvij. viſis dubitat onibus. libr. vj. & pleniſſimè proſequitur Sebaſt.Van.in tract.de nulli.in ti. de nul.ſent.ex inhab.ſeu def.ma.

24 comp. †Secundus modus opponēdi erit ſi appareat in actis mādatum comparentis, non tamen eſt ſufficiens nec ad id extendit quod in iudicio deductum eſt,nā eo quidē caſu perinde haberi debet ac ſi nullū mandatum oſtenderetur,ſecundum Bald.quem omnes ſequuntur in d.l.licet.C.de proc. & in l. falſus in princ. C.de fal.& Canoniſtę in c.ex parte De cani.de teſcrip. & in c.conſtitutis vbi de hoc not.Ab.extra de proc.

25 †Tertius modus opponēdi erit vt ſi in rei veritate fuerit factū mandatum tamen procurator ille conſtitutus comparuit antequam de eo notitiam haberet, & antequam recepiſſet inſtrumentū procurationis,quia ante notitiā mandati geſta per illum procuratorē nō valebunt, quoniam exercitiū, & poteſtas verè non acquiritur conſtituto niſi à die receptionis mandati, vt eſt gl.ordinaria in cl. j.in verb.receptis. de proc.& tex. in c ſuper is qui verbo ſuſceptū, & c.licet.vbi gl.in verbo ſuſcipere.eod.ti.in vj.& tenet Lap.alleg. lxxxj.non valuit verb.non fuerūt delatæ literæ , & Caſſa.deci. viij. num.21.de reſt.ſpol. & deciſ. iij. num.4.de appell. & ita concludit Bart.in conſ.lxxiij.incip. quæritur vtrum,procurator, & Ang.inſt.de iis per quos age.po.col.ij.ver.viij. quando quis eſt & Bonif.in tract. male.in fi.ſub tit.de proc. & Rot. in dec. cxlv. ſi procurator. in nouis & Nic.Boet.in deciſ.cclxxxj. in princ.& Æg.in concl. clxxxvj. ſciſcitatus.quæ omnia limitantur vt non procedant ſi mandatū ſuperueniens habeiet in ſe clauſulam rati , quæ communiter ſolet apponi quia tūc virtute talis clauſulę geſta per procuratorem ante mandati receptionem in vim ratihabitionis, quæ à voluntate ſolius conſtituentis pendet , & re-

tro

tio trahitur, valerent & ſuſtinerentur, prout ſentit Rot. in deciſ. dxxxvj. quidam qui nō erat procurator, in antiq. & tenet hoc do. de ſan. Gem. in c. is qui de proc. in vj. & Batt. in l. ij. ff. de proc. & Bal. in l. j. C. de proc. licet contrarium voluerit Sebaſt. Van. in tra. de nullit. in tit. de nullita. ſent. ex inha. ſeu defe. ma. comp. licet dicat quòd de ſtylo ſeruatur contrariū quòd valent geſta per procuratorem antequam habuiſſet mandatum.

6 † Quartus modus opponendi erit vt ſi demonſtretur mandatū tamen aliqua ratione, vel cauſa eſt nullum, nam tūc perinde habebitur, ac ſi nullum foret mandatū demonſtratum, quia paria ſunt aliquid non eſſe vel eſſe, & nulliter, ac minus canonicè l. ij. ff de auth. tut. & l. de ætate. §. ait prætor ff. de inter. act. & tenet Andr. de Iſer. in ea. j. §. præterea quæ ſit prima cauſ. be. amit. in vſib feud. quod quidem multis modis poteſt contingere vt plenè cōgerit Seb. Van. vbi ſuprà nu. r22. cū ſe.

17 † Quintus, & vltimus modus opponendi erit, vt ſi poterit aliquo modo deprehēdi, quòd mādatum ſeu poteſtas primo loco data fuerit reſoluta, & expirauerit, quia qui fuit & non perſeuerat eſſe talis, non dicitur talis l. ſi pro parte. §. verſum ibi glo. ff. de in rem ver. & gl. in c j. §. contra firmatos in verbo domum de reg. domi. in vj. & per Bald. in l. ſi ſus col. j. ver. ſecundo modo di[illegible] fa[illegible]ſus. C. de fur. & in l. licet. col. j poſt princ. C. de proc. & ſequitur Boer. in in deciſ. 274. col. pe. nume. 6. de quo ad longum videas Seb. Van. vbi ſupra num. [illegible]5. cum ſeq. Pet. Foll. V. I. D.

28 † Super hoc autem nota incidenter vnam bonam practicam in regno, in quo extat ritus magnæ curiæ vicariæ. in num. 121. & incipit. Item ſi procuratori, &c quo cauetur, quòd ſi conſtituens procuratorem, dat ſibi poteſtatē ſubſtituendi, non poteſt talis procurator ſubſtituere ante litem conteſt. niſi expreſsè dicatur in mandato quòd poſſit ante lit. conteſt. quod dictum tene perpetuo menti in practica, quia multi qui non habent notitiam illius ritus, errant in hoc, quia quilibet diceret cōtrariū, ad hoc, vt verba aliquid operentur, iuxta l. ſi quando, ff. de leg. j. & per dictū c. j de proc. lib. vj. quod in hoc videtur corrigi per dictum. & ſic poſſes impugnare, & inualidare proceſſum quando faceret contra te.

26 † Decimò dicitur iudicium nullum, quando maritus egit tanquā procurator vxoris, cum in rei veritate non haberet mandatum, nā proceſſus eſt nullus, dato ꝙ potuiſſet agere, vt maritus, & legitimus adminiſtrator. nec ſaluatur illa via: quia maritus, & imputatur ei quare talem viam, elegit agendo, vt procurator. ita ſingulariter tenet Lud. Rom. in cōſ. 446.

30 † Vndecimò dicitur iudicium nullum, quando filiusfa. agit vel conuenitur in iudicio ſine cōſenſu patris, quia talis cōſenſus requiritur per legitimationem ſuæ perſonæ, & ſi non interuenit iudicium eſt nullum. de qua nullitare poteſt opponi quandocunq; tam ante, quam poſt ſententiam ita tenet Spec. in ti. de excep. §. d. col. v. verſ. quid de illa, & in tit. de actore. §. j. col. x. verſ. ſed ſi filiusf. per l. ſi. §. neceſsitate. C. de bo. quę lib. & ibi plenè per Bald.

ADDI

ADDITIO. Hæc dicta intellige procedere ſi filiꝰ agit ſuper rebus ſeu bonis.quorum vſuſfructus, & actionum iurium ue exercitiũ, patri de iure quęreretur, & competeret, prout eſt in aduentitiis, quo caſu cum patri, non filio exercitium actionũ quęritur, nimirum ſi filius agens abſque conſenſu patris, tanquam, is cui minime competit iuris exercitium. fruſtra ageret: & hæc eſt ratio l.fi.§.neceſsitate.non autem (prout dicebat gl.) quod filiusfamilias cenſeretur indifferẽter per ſona minus integrã, quia in hoc eadem gl. cõmuniter reprehenditur ſecundum Ioan.And.in ad. Spec in tit.de act. verſ ſed, & ſi filiusfamilias,& Alex.in conſ cvj. quo ad præſens col.ij.& verſ.fini

31 liter. lib. j † In reliquis igitur cauſis puta beneficia ibus, vel Caſtrenſibus, ſeu quaſi.& in aliis in quibus patri nihil quæritur, filiusfamil as liberè abſque conſenſu patris agere poteſt.& ſuper illis in iudicium experiri: cum exercitium actionum, & iurium à nemine ſit præoccupatum, vel impedi:um,& ita procedat tex in c.ſi annum. in ſi.de iud.lib. vj. & in auth.vt li.me & avi. in prin.& l.j §.j.de ca pe.& in l filiusfamil. in princ.ff.de pro.& l. ſi longius, §.j.& ibi ſcribent ff de iu & hæc fuit opinio Otho antiqui gloſſatoris poſita per gl in d. §. neceſſitate,quæ(vt verior)eſt communiter à doctoribus approbata ſecundum Ang inſt de act §. actiones autem col penul.& Paul de Caſtr. in conſ liiij. & ita teſtatur fuiſſe decitum in ſacro reg o con ſil. Affl in deciſ. c x o. filiusfamilias:tenet iſtam Guid. pap. in deciſ l.uij tempore.

32 † Intellige tamen prædicta, q ſi filiusfamilias eſſet minor ſibi deputandus erit curator ad illam litem:vt dicit glo.ſi. in d l ſi longius §. fina quam ibi ſequuntur Bart Bal & Caſtren.& doct. in d. § neceſſitate,& ibi Alex in addi.

33 † Et non eſt notandum quod in aduentitiis, in quibus ſi agit filius (vt dixi) requiritur patris conſenſus ſi agit ſine conſenſu, & obtinet ſententiam pro ſe ferri valet, & tenet in ſui fauorem, quia gaudet beneficio l. non eo minus,C.de proc ſecundum Alexand in addi ad Bart. in d §. neceſſitate, ſed in hoc contradicit. Do.Seb.Van.in tract.nullit.in tit. de null. ſent. ex inhab. ſeu def. mand.comp num 41.42 & 43.& adde quod cõſenſus ſuperueniens conualidat iudicium vt per Affl.plenè in d.dec. clxxx quod quidem Sebaſt. Van. in loco de quo ſupià intelligit procedere in iis quæ ſunt præparatoria, & præcedunt litis cõteſt. vt puta in impetrando reſcriptũ, & aliis præambulis ad cauſam.

34 †Et quid ſi pater citatus vt præſtet aſſenſum non comparet, ſed latitat,& cõtumax eſt, an iudiciũ teneat:dicas quod ſic, ſecundùm Bal.in l.cum non ſolum,§ volun tate. C. de bonis quæ lib.in ij. q. Petrus Fol. V. I. D.

35 † Quod tamen limitatur procedere,quando filius agit proprio nomine. Secus ſi interuen t in iudicio, tanquam procurator alterius:quia non requiritur conſenſus patris,vt eſt text. in c.qui generaliter §.j.de proc.lib. vi.

36 † Idem, quando agit vel conuenitur ſuper alieno negocio ſpirituali tex.eſt in cap. fin in ſi. de iud. libr. vj. & plures fallentias, in qui

In quibus poteſt filius eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, vide per Spec. in tit. de actore. §. j. verſ. vbi ſuprà & tex. in authent. quod locum, & ibi Iaſ. col. vj. in fine. C.
37 de collat. † quod facit ad id, quod in ſimili dicimus in muliere, quæ eſt ex forma ſtatuti. non poteſt contrahere ſine conſenſu propinquorum: quia illud intelligitur quando contrahit nomine proprio: ſecus, ſi nomine alieno: puta tutorio vel procuratorio nomine ita tenet Alex. in d. l. quæ filium. col. ſi. ſecunda. ff. de in ius voc. & Paul. de Caſtr. in l. quicunque. §. ſi ab alio. ff. de inſt.

38 † Et pro hoc infero ad diſpoſitionem ritus magnæ curiæ v. cariæ: ſecundum quem eſt communis obſeruantia in regno, quod mulier viuens iure Longobardo, non poteſt contrahere ſine mundualdo: nam illum ritum & obſeruantiam intelligo procedere, quando mulier contraheret proprio nomine ſecus alieno. per prædict.

39 ADDITIO. † De muliere contrahente alieno nomine an mundualdi præſentia neceſſaria ſit quæſtio eſt, in qua Ange. poſt Iaſ. & Aret. in l. quamuis. in prin. ff. de acqui. poſſ. dicit quod non, & ita dicit obtinuiſſe Florentiæ, & ſequuntur Alex. & Franc. Are. ibi & pro ſingula citat Philip. deci. in cap. cum dilecta. col. pen. ver. & hoc procedit extra de confir. vti. vel inuti. & conſ. cclxviij. concluſio. col. j. & Ang. in l. multum. vbi etiam Alexand. in l. fin. ff. de acquirend. hered. Franc. Aretin. & Iaſ. in l. more. eodem titulo. pro quo facit id quod Iacobus Aretin. in l. moris. ff. de pœn. & pleniſſimè habetur per Tiraq. in tract. de leg. connubia. in tit. poſt ll. connu. in glo. iij. numero 160, cum ſequenti. vbi prædicta limitat vt procedat quantum ad præiudicium domini, nomine cuius mulier interuenit quia ei eſt imputandum omnino quod talem elegit: non etiam quantum ad id vt ipſa mulier, aut filiusfamilias priuatim obligentur, niſi interueniat ſolennitas requiſita à lege, ſeu ſtatuto. citat Paul. de Caſtr. in l. cu cunque, §. ſi ab alio. ff. de inſt. & Socin. in l. quæſitum. ff. de in ius voc. ſuper quo dicit videndum. Corn. in conſ. decimoſexto. in præſenti conſultatione. libro quarto. Item limitat non procedere in mandato legis quod exercere non poteſt is qui propria negocia adminiſtrare non poteſt: per text. in l. vltima, C. de leg. tut. & l. non ſolum. §. ſi libertus. ff. de execut. tut. & ita dicit limitaſſe Franc. Aret. in l. quamuis in princ. ff. de acquirend. poſſeſſio. Item limitat tertiò, vt non procedant etiam in mandato hominis quod reſpicit publicam vtilitatem: citat Fran. Aret. vbi ſuprà, & ibi etiam multa congerit ad principalem quæſtionem domini auctoris (de filiofamilias an alieno nomine agere poſſit.) Petrus Foller. V. I. D.

40 † Duodecimò dicitur iudicium nullu, quando ſententia fuit lata poſt peremptam inſtantiam. gloſ. eſt & ibi Bart. & Bal. & communiter Mod. in l. properandum. in prin. C. de iud. pro hoc Bal. alleg. ibi text. in l. ſcire oportet. § conſequens, ff. de excu. tut. Idem tenet Alex. in conſ. lxxxij. in princ. in iiij volum. plus dicit Bal. in d. l. properādum. col. ij verſ. ij quæro, quod etiam in cauſa appellationis

lationis ſententia lata, poſt appellationem deſertam, eſt ipſo iure nulla. Quod tamen intellige de ſententia diffinitiua ipſius cauſæ principalis: quia illa non poteſt ferri poſt lapſum inſtantiæ, ſed bene poteſt iudex ſententiam ab ſolutoriam ad obſeruationem iudicij, & condemnare partem actricem, ad expenſas: vel illam partē, cuius culpa inſtantia fuit perempta ſecundum Bart. & communiter Doct. in l. properandum §. illo. & Lanf. in ca. quoniam contra. in in fi. verbis, de prob. & Alexan. in conſ. cxxxvj. col. j. in ij. vol. & in conſ. lxvj. col. j. in v. vol.

41 ADDITIO. †De iure enim canonico quandocunque cognoſci de cauſa poteſt: ſecundum Hoſt. in ſumma de iu. §. quæ ſunt, col. iiij. & per Rot. in dec. cccxj. ſi lite pend. in nouis & Gomeſ. in reg. anna. po. q. xliiij. & Caſſ. in de ciſ. v. num. 4. vt lit. pen. & per Fel. in c. cauſis. de offi. del. & Iaſ. in d. l. properandum. in princ. col. pen. in fi. & quòd poſſit iudex non obſtante peremptione inſtantiæ abſoluere reum ab obſeruatione iudicij, & actorem in expenſis condemnare, firmat Roma. ſing. 788. Dec. in conſ. xxxiiij. in fi. lib. j. & Rot. dec. xcviij. licet: in nouis: & hoc eſt verū etiam ſi eſſet iudex delegatus cū hoc ſit quoddā incidens in cauſa. Vt tenet Rot. in deciſ. cliij. auditor in nouis. & 692. qualiter in antiq. & Ægid. bella. in dec. xxij. & xxviij. iudex. Petrus Foller. V. I. D.

42 †Tertiodecimò dicitur iudicium nullum, quādo fuit geſtum cum procuratore excommunicato quod tamen intellige, quando tempore conſtitutionis erat excōmunicatus: quia tunc ipſo iure non tenuit conſtitutio procuratoris, & per conſequens remanet procurator falſus, & ſic proceſſus non valet: ſicut dixi de procuratore falſo. Secus ſi poſt mandatum ſuperuenit excommunicatio procuratori: quia valent acta, ſi non opponatur: ſed ante mandatum non valent ipſo iure, ſiue opponatur: ſiue non. Ita hęc omnia tenet Abb. in c. poſt ceſſionem, col. antepen. & pen. & fin de probat. & ibi etiam Feli. qui magis clarè loquitur. Et procedunt prædicta, ſiue ſit procurator ex parte actoris, ſiue ſit procurator ex parte rei: ſecundum Abb. in c. poſt ceſſionem. colum. antepe. in fin. verſ. ſed dubium eſt, &c.

ADDITIO. Hanc opinionem tenuit Spec. in tit. de procu. §. j. in prin. & tenet Ioan. And. & Cal. in dict. cap. poſt ceſſionem: & vide latius per dom. Seb. Van in tract. nullit. in tit. de nullita. ſent. ex in habitu. ſeu defe. man. num. 136. cum ſeq. Pet. Fol.

43 †Quartodecimò, dicitur iudicium nullum, quando eſt agitatū cum pupillo ſine tutoris auctoritate. l. cum & minores, & ibi Bal. C. ſi aduerſ. rem iud. & l j. C. qui leg. perſon. habent ſtandi in iud. & l. clarum. C. de auct. præſtan. nā quando pupillus habet tutorem, debet iudicium agitari cum tutore. & ſi non habet, debent citari coniunctì ipſius pupilli, vt conſtituatur in contumacia, aliàs citatio ſolius pupilli, nihil valet. l. hæc autem. §. primo. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſio. eat. & ibi Bart. idem tenent Alexander & communiter doctores in l. neque impuberes. ff. de in ius vocand. & in l. ſi ex legati, cum l. ſequent. ff. de verborum obligationibus. & in l. contra

contra pupillum, & ibi etiam Io. de Imo. de re iud. & ita communiter tenetur, reprobata opin. Bar. in l. j. §. ſufficit, ff. de adminiſt. tut. qui tenebat poſſe citari ſolũ pupillum, quem in ſpecie reprobat Alex. in d. l. neque impuberes. Et ad prædicta, ſcilicet, quod nullum actum iudiciarium poteſt facere pupillus. eſt text. & ibi per Mod. in l. iuſiurandum, §. pupillus. ff de iur. iur. & vide omnino dec clxvij.
44 conſ Neapol. ✝ Prædicta tamen limita, quando iudicium tenderet in damnum pupilli quia tunc verum eſt, quod non valet ſine tutore. Secus eſt, quando tendit ad vtilitatem: quia tunc valet, vt puta quia fuit lata ſententia pro pupillo: & ita text. & ibi Bart. & Bal. & Mod. in l. non eo minus, C. de proc & Bar & Bal. in l ſi tutor. C. in quibus cauſis in integ reſt.
45 non eſt neceſ. † & eſt ratio, quia in actibus concernentibus fauorem pupilli, dicitur habere legitimam perſonam: ſecundum Bald. & Iaſ. in l. contra iuris, in prin. ff. de pact. per tex. inſt. de auctor. tut.
46 in prin. † & in d l. contra iuris, infert. Bald. idem eſſe in eccleſia, vt ſi fuerit alienata res Eccleſiæ ſine ſolẽnitate, quæ alienatio tendit ad Eccleſiæ vtilitatem valet, idem tenet Iaſ in d. l. iuſiurandũ, §. pupillus, colum. fin. ff. de iur. iur. vbi idem dicit de geſtis ab intruſo in fauorem Eccleſiæ, de qua materia vide Abb. in cap. cauſam. col. pen. & fin. de iudiciis.
47 ADDITIO. † Et hanc concluſionem tenent Gloſ. Bart. Paul de Caſt. & alij, in l pen. C. ſi aduer. rem iud. & in l acta, §. contra vbi Bart & Caſt. ff. de re iud. & eſt dec. Guid. Pap. in quæſt. 494. ſententia, & fac. t tex. in §. innito. inſtitut. de cura. & l. ſi præſes. verſic. quidquid eo tempore ſtatutum eſt. C. quomodo & quãdo iu. qui tex. loquitur de interlocutoria, vt etiam contra ſimiles perſonas lata non valet pro vt ibi, & tenent Bar. Bald. Caſt. poſt Guliel. Petr. & Cyn. in l. j C. qui legi. per. (licet ibi aliter ſentiat gloſ.) & procedunt prædicta etiam ſi ſumus in cauſa Eccleſiaſtica aut beneficiali: ſecũdum Lap. alleg cxxiij. quidam expoſuit. Limitantur tamen prædicta niſi eſſet inter locutoria de mittendo in poſſeſſionem: per l. fin. C. de filio fam. & gloſ. in lege prima. C. qui leg. perſo. Item limitantur vt procedant ſi minor cum iuramento aſſeruit ſe maiorem: per l. ſi alterius. & toto titu. C. ſi mi. ſe ma. di. Item limitantur prædicta non procedere vbi minor litigaſſet per procuratorem legitimè conſtitutum cum clauſulis ſolitis & cum iuramento, ſecundum Barto. in lege minor, ff. de procurat. per textum, in auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vend. qui text. licet de contractibus loquatur: procedit etiam in iudicialibus: ſecundum Barto. ibi columna finali, verſic. quid in iudiciis: idem tenet Guid. Pap. in quæſt. xxxv. ſi adultus, & 494. ſententia in fin. & in contingentia facti tenuit parlamentum Regium. vt per Boër. in deciſio. xcij. licet Spec. in tit. de acto. verſicul. ſed quid ſi minor, contrarium tenuerit, pro vt contrarium etiam tenet Bald. in lege prima, columna decimatertia. verſiculo, & per hoc reſpondetur, de quo per Tiraquel. in tract. de leg. Connu. in titulo, contracter. in gloſſa tertia, nume. centeſimoſeptuageſimoſecundo. Item limitatur, prædictam

non procedere in cauſis ſpiritualibus, vel dependentibus ab eis in quibus minor xxv annis maior tamen xiiij. pro maiore & legitima perſona reputatur, cap ſi annũ & ibi gloſſ & ſcrib. de iud. in vj. & hæc exceptio minoris ætatis ex parte eorundem minorum ad inualidandum proceſſum, quandocunque opponi poterit, per regulam l. licet, C. de proc. & c. in noſtra eod. tit. ex parte etiam aduerſariorum ad impediendum proceſſum, & ne vlterius in cauſa progrediatur, etiam quandocunque opponi poterit, vt docet Spe. in tit. de acto. verſic. quid ſi minor in iudicio. & doct in l. non eo minus. C. de proc. & per Afflict. in deciſ. ccclxvj. in pleno, numero 8. Petrus Follerius V. I. D.

48 † Similiter per prædicta infertur ad ſtatutum, requirens cõſenſum propinquorum in contractu mulierum, quia intelligitur in contractibus damnoſis mulieribus, ſecus in contractibus vtilibus. ita tenet Bald. in l. neque, C. de contrah. & committen. ſtipul. & Ang. & Imol. in l. mutuum, §. finali, ff.

49 de acq. her. † Et per illud dictũ Bal. infero ad diſpoſitionem ritus magnæ curiæ requirentis mundualdum in contractu mulieris, quia ſi aliqua mulier faceret aliquem contractum vtilem ſibi, valeret ſine mundualdo. quod nota, quia millies poteſt accidere.

ADDITIO. Hæc concluſio probatur in l. naturaliter. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de cond. ind & l. iij. §. pupillus. & l. ſi pupillus in princ. ff. de neg. geſt & l. eatenus. ff. de inſtitu actio. & l. j. §. an in pupillum, ff. depo. & l. furioſus, ff. de actio. & oblig. & l. pupillus in princ & iterum, §. primo, ff. de auct. tut. & l. vltima, C. de vſuc. pro empt. & idem procedit in Eccleſia (vt dicit ſupra proximè do. auct.) quod voluit gloſ. & Bar. in auct. qui res, C. de ſacroſanct eccleſ & Bald. in lege iubemus, §. ſanè in princ. C. eod. tit. & l. ſi prædium in prin. C de præ mino Panor. in cap. ſi quis presbyterorum, in fin. de re. eccleſ. & alie. & Alexand. in conſilio quarto, vi'o proceſſu, colum. prima, libro tertio, & Cuman. in conſilio centeſimoſeptuageſimoſexto, in fin. & hoc videtur voluiſſe Bald. in lege prima. in princ. ff. de cont. tute. per tex. ibi & Raph. in l. moræ, ff. de acquirend. hered. & pleniſſimè per Andr. Tiraq. in tract de leg. Connu. in tit contracter, in gl iij. nu. 124 Pet. Fol.

50 † Item illud, quod dixi, valere iudicium tendẽs in fauorem pupilli ſine tutore, intellige procedere quando pupillus eſſet maior Infante. Secus ſi eſſet infans, quia tunc æquiparatur furioſo, ex quo nullum habet intellectum, vnde non valet ſententia, etiam in ſui fauorẽ lata. ita tenent Alex. & Iaſ in dicta lege, nõ eo minus, & Alexand. in l. furioſo, ff. de re iud. & Bald. in d. l. neque, C. de contrah & committ. ſtip. per text. in §. pupillus. inſt. de inut. ſtip.

ADDITIO. Vide do. Seb. Van. in tract. nullit. in tit. de nullit ſententia ex inha. feu. de ſe. mand. com nu. 15. cum ſeq. P F V I. D.

51 † Item prædicta extenduntur procedere etiam in filiofamilias, vt ſi eſt agitatum iudicium cum eo ſine conſenſu patris, etiam ſi eſſet minor, valet in ſui fauorem. Ita ſingulariter tenet Alexand in conſilio quinquageſimonono. columna, ſecunda, in ſecundo volumine, quod nota pro limitatione,

ne,l.fin.§.neceſſitate,C. de bonis quæ lib.& eorum, quæ dixi ſupra in xj nullitate.

52 †Decimoquintò, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitatum cum tutore,qui non fecit ſolennia, vt quia non ſatiſdedit rem pupilli ſaluam fore non fecit inuentarium, non fuit ſibi decreta adminiſtratio per iudicem, vt dicit Bald.in l.ſi tutor,C. in quib. cau in integ. reſt non eſt neceſ. de quibus ſolennibus habetur per Barto in lege legitimos, ff de leg. tutor. Nam in iſto caſu, dato quòd talis gerebat ſe pro tutore, ſi tamen fuit lata ſententia contra eum, talis ſententia eſt ipſo iure nulla, & non nocet pupillo text. eſt in dicta lege, ſi tutor. & ibi Barto & Bald. & iſtud dictum tene menti perpetuò, quia poteris mille proceſſus impugnare, quia raro inuenitur hodie tutor, qui faciat iſta ſolennia, & de hoc eſt vnus ritus magnæ curiæ vicariæ, in numero ducenteſimodecimotertio, qui incipit, Item ſtatuat ipſa curia quod cum aliquis tutor,&c.qui vult, quod tutor non admittatur ad litigãdum in iudicio tutorio nomine, niſi prius doceat de ſolennibus, ad quod docendum datur ſibi nouus terminus, ad quod vide deciſio. cclvj. conſ. Neap.

ADDITIO. Quo ad iſta vide Alexand. in conſilio centeſimoquinquageſimonono, incip. ponderatis, columna ſecunda, libro primo, conſilio octuageſimo,viſis, columna ſecunda,in fine, libro quinto. Guido Pap in quæſt. cccxxx. & Cap. in deciſ.50.in cauſa Iacobi. & Rom in conſ. ccccxxv. vbi ponit quindecim adimplenda per tutores,& Alexand.conſ. lxxxvj. viſis,colum ij. verſic. non obſtat, quòd non fecerit lib.ij & melius

53 in conſ clxiij.lib.v. † Et eſt notandũ quòd ſi pater in teſtamento dixit vt tutor propria auctoritate poſſit adminiſtrare non requiritur confectio inuentarij, vt dicit Ang.Aret. in § j inſt.de leg. agnat.tu.iij.col.verſ ij.conficiatur & Boër.in dec.cxxiiij. nu.15.prima parte. Pet.Fol.V.I.D.

54 †Decimoſextò dicitur iudicium nullum quando eſſet agitatũ cum procuratore conſtituto ab aliquo tutore,ante lit.conteſt.quia tutor non poteſt facere procuratorem ante lit. conteſt. in cauſa pupilli, ſed debet conſtituere actorem,in quo actore requiritur decretum iudicis, aliàs vitiatur conſtitutio, & non valet proceſſus,& pro hoc eſt tex & ibi Bar.& Doct.in l.neque tutores,C. de procurat. & gl. in lege,ſi actor, C. de appellat. & text.in §.finali, inſtitu.de curato. & habetur in deciſio cclxij. conſilij Neapol. verſiculo tertio,ille, &c. pupillus verò cum auctoritate tutoris poteſt ante litem conteſt.conſtituere procuratorem, vt dicta lege,neque tutores, & hanc materiam plenè tetigi in repet. mea,lege, ſi actor. ff. de procurat. in ſecunda columna.

55 †Decimoſeptimò, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitatum cum procuratore, vſque ad litis conteſtationem incluſiuè, & poſtea in aliis actis citatur dominus, & non procurator, quia ſi dominus non compareret & fit proceſſus in contumaciam, non valet, quia poſtquam procurator eſt conteſtatus litem ipſe debet citari in actibus ſucceſſiuis qui eſt effectus dominus litis,& non dominus cau-

ſæ,& ſi aliter ſit, non valet proceſſus.ita tenet Bar.in l. procuratoribus.C.de procurator. & Bart. in l.mutari,ff.de proc.& in furioſo, ff de re iud. & Bald. in d l.ſi quando.in vij.quæſt.C. de teſtib. & Abb.in c.ij.col.pe. & ibi etiam Fel.& de teſt.quod tamen intelligitur,niſi procurator eſſet abſẽs vel infirmus,quia tunc poteſt citari dominus: ſecundum Alexan. in d.l.procuratoribus, & Gem.in c.ſi quidem. §. ſecus, in vj. not. proc.lib.vj.& dixi in d. l. ſi actor, ff.de procur. col.ij.in fine.

ADDITIO.Adde Alex. conſil. cij ſuper,in fin. lib.ij. ſed de iure canonico vterque & dominus & procurator citari poſſunt, vt inquit Bald.in l.j.colum. iij. verſic. breuiter opin.C.de ſent & Spec. in tit.de ſen.§ qualiter,colum.iij. verſ.porrò,& ibi Io.And.in verbo litigauerit:& Ane.in conſ. xcviij. & eſt gloſ.ordinaria, in c quærelam, in verbo œconomi.de elect. quòd eſt deciſio Guid.Papæ.431. debet, & 86. procurator, & Rot. dec.xxj.& Fel.poſt Bald.in c.ſi.in nomine domini,colum.ſi. de teſt. & Boër. in deciſio. clxxxv. & ſic de iure canonico non datur nullitas ex iſto capite. Pet.Fo.V.I.D.

56 † Decimooctauò, dicitur iudicium nullum, quando fuit datus curator ad litem pupillo minus legitimè, vt quia pupillus non petiit: quia curator ad litem non datur,pupillo petenti: ſecundum Bar.in l. qui habet, §. ſi pupillus, ff.de tutel.verum aduer.e quia in ſacro conſ.Neap.ille tex. in d.§.ſi pupillus,cum ibi not.per Bart.intelligitur procedere in caſu ſpirituali,in quo loquitur tantũ,ſcilicet, quando pupillus haberet litem cum tutore,tunc opus eſt,vt habeat curatorem ad litem: aliàs non datur non petenti.Secus eſt, quando pupillus haberet litem cum alio extraneo,quia tunc poteſt iudex ſibi etiam non petenti dare curatorem ad litem. Verum ad inſtantiam partis aduerſæ debet iudex facere mandatum pupillo, quod veniat ad petendum curatorem ad litem: & ſi comparuerit,dabit ſibi illum, quem petierit.Si verò non compareret,tunc iudex ex officio dat ſibi curatorem ad litem.iuxta formam,l.j.C. qui pet. tuto. Hæc omnia habentur in deciſ celvj conſ. Neapo.& per bald in l.ait prætor,§.permittatur,in primo not. ff. de min. Et prædicta intelliguntur de pupillo maiori infante, vt habetur in deciſ.celvj. nam ſi pupil. eſt infans, non poteſt ſibi dari curator ad litem: ſed debet peti ſibi dari tutorem:vt tenet Ioan.And. in add. Spec.in ti.de reo,§.primo,columna quinta,in add.quæ incipit,auctoritate, & bald. in cap. primo, colum.vj.in fin.verſic. de citatione,&c.de mili.vaſ. qui contu.eſt, & habetur in deciſ. celxij. conſil. Neap.ver ij.dicitur,&c.Et iſte eſt alius modus annullãdi proceſſum, ſcilicet, quando eſſet datus curator ad litem infanti quia dari nõ poteſt niſi in vno caſu, ſcilicet, quando tutor non poſſet reperiri: vel quando bona pupilli ſtarent ſub periculo ſecundum bald. in d.cap.j.ver.de citatione.vbi ſubdit,quod tunc debet dari curator cum interuentu conſanguineorum pupilli. Hinc dicit bald. in l. donatarum.in fin.C. de aqu. poſ. quod quando aliquis litigat cum infante, omnes actus debent fabricari in perſonam ſolius tutoris,non autem in perſonam in-

ſantis cum auctoritate tutoris. Hodie autem in regno extat diſpoſitio ritus magnæ curiæ,in nu. 10.qui incipit,Item, quod pupillus,&c.per quē diſponitur, quod curia prouidet pupillis de curatore ad litem, aſſerentibus ſe carere curatoribus, & talis prouiſio ſit ſine difficultate & ſine cauſæ cognitione, vnde per diſpoſitionem illius ritus iudex poteſt indiſtinctè prouidere pupillis de curatore ad litem, ſiue petant,ſiue non,quia dicit, ſine difficultate & ſine cauſæ cognitione. verū non puto, quod per illum ritum ſit conceſſum dari curatorem infanti,quia dicit,pupillis aſſerentibus ſe carere curatoribus, nam talis aſſertio non poteſt fieri per infantem, qui nullum habet intellectum. vndę de neceſſitate ille ritus intelligitur de pupillo maiore infante, & iſta no. quia ſunt quotidiana.

ADDITIO,Si bene ac perpenſe aduertatur, ritus allegatus per do. auct. ſentit & probat totum contrarium, dum expreſsè dicit quod pupillo aſſerenti non habere tutorem datur curator ad litē, & ſic ad petitionem ipſius aſſerentis non habere tutorem datur, ſed vtcunque ſit datur hodie curator ad petitionem litigantis cū pupillo ſine difficultate & abſq; cauſæ cognitione, vt dicit ritus.

57 † Et an curator ad litem debeat cauere & alia facere?vide text. & ibi gloſ.ff.rem pu.ſal.fo. & in l.& ſi ad ſpecies.& in;l. ſi. §.ſi. C. de admi.tut.& ibi Ang. & Alexand. in conſilio clxiij. in v. lib. & plenius Alb.de ro.in dicta lege, & ſi ad ſpeciem & in rubrica,C.de tu. vel cura. qui non ſatiſ. & Catol. Molen.in conſuet. Pariſi. in §.vj. in gl.vj.verſic.rendre compte.fol. 101.in ij.quæſt.num.12.& Capp. Toloſa.deciſ.ccxlvj. & Seb Van. in tract.nullita.in tit de nulli.ſen. ex inha ſeu deſe.man.con numero 145. Fet Foll. V. I. D.

58 † Decimonono, dicitur iudiciū nullum, quando cauſa eſt aduocata à iudice inferiore, per ſuperiorem.vt quia Princeps delegat aliquam cauſam ſpectantem ad ordinarium,alicui delegato, nam per talem delegationem cenſetur priuaſſe ordinarium iuriſdictione. quo ad illam cauſam,& cenſetur cauſam ad ſe aduocaſſe, idē ſi ipſe ſuperior cœpit de cauſa cognoſcere. ita tenet bald. in c.j. §.ad hoc,colum. iiij de pace iur. ſir.& Abb.in cap.cum M.Fer.col. pen. in fin de conſt.& idem Abb. in c.cum dilectus, in vlt. not de purg.cano. pro hoc videatur text. in c.pacto.§.præterea, & ibi Fel. de off.deleg.& Fel.in c.quoniam Abbas,in ſi.eod.tit.& Lud. Rom. in conſ. cccxxx. col iij. & conſil. cccxxv.& bal. in l.ſi vt proponis, la prima col.iij. verſ. quarto Papa, &c. C. quomodo & quando iud.
59 vbi plus dic.t Bald quòd † mortuo delegato, cauſa non reuertitur ad ordinarium, ſed vadit ad principem delegantem. adde Iaſ. in l.moræ maiorum.col. ſin. ff. de iur.om. iud. In iſto igitur caſu,ſi ordinarius inferior faceret proceſſum in dicta cauſa aduocata per ſuperiorem, tale iudicium eſſet ipſo iure nullum, tanquam agitatum à priuato,tex.eſt & ibi Abb. & Phil.in cap. vt noſtrum, de ap. & probatur in l. iudicium ſolui-
60 tur, ff. de iud. † An autem inferior à Papa, vel à principe, poſſit indiſtinctè cauſam cœptam corā ſuo inferiore ad ſe aduocare, pu-

ia ſi archiepiſcopus vellet ad ſe aduocare cauſam, quæ agitur coram epiſcopo (Dic quod non.ita tenet Phil. in d. cap. vt noſtrum, columna quarta verſic.iij quæritur, vbi limitat non procedere in vicario quia epiſcopus poteſt cauſam cœptam coram ſuo vicario indiſtinctè ad ſe aduocare: & idē
61 tenet ibi. in j. colum. † Vigeſimò, dicitur iudiciū nullum, quando eſt factum contra exitiriꝰ ſeu expulſos de ciuitate, ad inſtantiam alicuius creditoris in contumacia, quia ex quo nō tenētur cōparere, quia locus non eſt eis tutus nō valet ꝓceſſus factus cōtra eos ita tenet Bar in d l.ſi.co.ij. verſ.ſed iuxta hoc quæro,&c.ff de in integ reſt.de qua materia vide Fel.in c.accedens,el ij.vt lite nō conteſt. vbi tractat an & quando iſti tales teneantur per procuratorem comparere.

ADDITIO. Contrarium videtur tenere Bald in l. ij. C. de iur. om.iu.& dicit ita velle Guliel.de Suza per l.Papin.exuli,ff.de min. & l.eius,§ fin ff ad mun. pro quo vide quæ no.Per. in c. cum. olim de teſt.& ibi And.barb.& Bald.in l. ſi qua pœna, ff. de iis qui ſunt ſui,vel alie.iur.& Sal.in d.l. ij. & Bald.in rub. C. ſi à non comp iu. & in l per diuerſas.C man.ix.q.& Mar Soc in tract. de cita. in articulo quinto,nu.48. Pet F.V.I.D.

62 † Vigeſimoprimò, dicitur iudicium inualidum, & nullum,quando fuit agitatum in cauſa criminali ſuper libello inepto: vt quia non fuit appoſitus in eo locus ſeu tempus.l.libellorum. ff de accu. vt d.l.libellorum §.quod ſi libelli, & ibi Bart vbi dicit quod ipſo iure eſt libellus ineptus, & iudicium nullum etiam ſi non opponatur,de cuius dicti veritate,quia multi tenent contrarium,ſcilicet, quod opus eſt, quòd opponatur, vide plenè per Soc.in conſ.cxlvj.
63 colum vj & vij.in j.vol. † Quid autem, ſi apponeretur locus indeterminatus in libello?dic quòd valet libellus, & poteſt ſuppleri probationibus, ſecundum Socin. in d conſ cxlvj.col.pen.

ADDITIO. De hac nullitate in Regno parum curatur per literam Reginæ Iſabel de qua dixi in practica mea cauſa.cri.in verbo audiantur exceptiones proponendæ. Petr. Foll. V. I D.

64 † Quid autem,ſi non ſit expreſſum nomen proprium accuſati vel hominis occiſi: vt puta,quia ignorabatur,an procedat libellus? vide plene per Felin. in capitulo, auditis.columna decimaſexta,de
65 præſcript. † Dicit tamen Barto. in dicta lege,libellorum.colum.j. quod dies commiſſi criminis non debet apponi in libello, & valet libellus ſine eo.Verum idem Bar. in l.is qui reus,colum.v.in fin.ff. de pub.iu.tenet, quod ſi reus petit edi ſibi diem commiſſi criminis, ad hoc vt poſſit facere ſuas defenſiones, tenetur accuſator exprimere diem ad inſtantiā rei. & illud dictum ſequitur Iaſ. in l. ij. §. ſi quis Eph. ff de eo quod cer.lo Contrarium tamen & melius tenet Ioan.de Imol in d l is, qui reus,colum. xxiij. in fin.ſcilicet,quod non teneatur exprimere diem accuſator, etiam ad inſtantiam rei: & iſtam contrariam partem puto veriorem: quam tenet etiam Alexand.in d.l is qui
66 reus,in add.ad Bar. † Vigeſimoſecundò dicitur iudicium nullum quando eſt factum contra eum, qui arripuit iter ad ſedem Apoſtolic

ſolicam. nam interim dum vadit ad Papam, eximitur ab omni iurſdictione iudicis inferioris, & eſt ſub protectione Papæ. vnde proceſſus, qui contra eum fieret in patria ſua, eſt nullus, tex. eſt & ibi Abb. & doct. in cap. meminimus. de appel.

ADDITIO. Procedit tamen ſi non habuit notitiam literarum expeditarum contra eum, & ante citationem, non autem ſi diſceſſit poſt citationem, vt ibi, dicit text. allegatus, per do. auct. Pet. F.

67 † Vigeſimotertio, dicitur iudicium nullum quo ad ſententiam, quando ſententia eſſet lata de conſilio alicuius iuriſperiti, & reperitur, in proceſſu latum ſolum conſilium, & poſt conſilium non eſſet aliqua ſententia iudicis, qui pronunciaret ſecundum formam illius conſilij, nam proceſſus remanet indeciſus perinde, ac ſi non eſſet lata aliqua ſententia, & ſic non poteſt fieri executio. ita de hoc eſt vnum pulchrum conſ. Ang. in conſ. ccxlix incipiente, domina Libertina. & habetur per Fel. in cap cum venerabilis, colũ. xvj. cum trib. ſeq. de exce. & iſtud nota perpetuo, quia quotidie euenit, maximè in curiis, in quibus ſunt iſti officiales idiotæ, qui ferunt ſententias de conſilio iuriſperiti, & ſolum legunt conſiliũ, & magiſter actorum ſcribit, lecta & lata fuit ſupraſcripta ſententia, &c. cũ in rei veritate nulla ſit ſententia lecta, ſed ſolum conſilium, quod non eſt ſententia, vnde poteris opponere, & impedire executionem. Et ego bis obtinui, nõ ſunt multi dies, quibus impediui duas executiones per dictam oppoſitionem. vnde ſint cauti iudices idiotæ, vt in calce conſilij faciant ſcribi, Nos talis index, &c. ſententiamus, & pronũciamus, prout in ſupraſcripto conſilio continetur, & deinde ſe ſubſcribat, nam iſta pauca verba habent vim ſententiæ: aliàs nulla eſſet ſententia. Adde prædictis Iaſ. in l. nec quidquam, §. vbi decretum, colum xv. de off. proconſul. & reliqua de hac materia, vide quæ dicam infra in vlt. parte, in verſ. ſententia.

ADDITIO. Quinimò oportet quod illud conſilium à iudice aperiatur, & legatur, vt dicit Bald. in l. j ij. colum. de ſent. ex peri. re. & per ſpec. in tit. de requir. con. circa fin. & Angel. in conſ. ccxlvj. domina Lambertina allegatum per do. auct. ſub numer. 249. refert, & ſequitur Alexand. in l. j. circa fi. C. ſi aduer. lib. & in conſ. clxxxv. in fin. lib. ij. & Iaſ. in l. nec quidquam, §. vbi decretum, ff de off. proconſ. aliàs ſi quis ſententiaret prout in conſ. nondum exhibito, ſententia non valeret: ex quo illa per relationem ad acta illius inſtantiæ non poſſet certificari, quod neceſſario requiritur, ſecundum communem ſcribentium opinionẽ: de qua atteſtatur Iaſ. in l. ait prætor, §. j. col. iiij. ff. de re. iud. & in §. iurare inſt. de actio. & Alexand. in conſ. 53. columna finali, lib. v. Item requiritur quòd conſilium ſit clarum, & lucidum, & non perplexum aut oſcurum, & quòd cõſulentes non ſint contrarij, aliàs non valeret ſententia: vt per doct. in capitulo final. vbi Bald. & Franciſc. de Aretin. Barto. Alexand. & Paul. de Caſt. in l. duo iudices, eo. tit. Angel. & Imol in l. ad principem, ff. de appellationibus. Per. Fol. V. I. D.

68 † XXIIII. dicitur iudi. nullũ q̃d

eſt agitatum dilatione pendente, officium iudicis conquieſcit, & interim attentatum eſt ipſo iure nullum tex.eſt vbi hoc tenet Bal. in l.ſiue pars,C.de dila.

ADDITIO. Adde gl.in l.dicere in fin.ff.de arb.min.l.j.§.in verbo nullius, ff. de fer.& gl. in cap.ſignificante in verbo prouenire vbi Io.And.& ſcr. extra de app. & gl. in c. vbi periculum in verbo decem, & in cap.commiſſa in prin. de electio.in vj. & Bald. in l.cum antea.co..iij verſ.& conſidera hic C. de arb. & in l. appellationem. colum.iij.verſ.eſt, & iij. delib. C. de appel.& Lap.alleg.ij. verſic.ad
69 hoc quia pendente. † Et intellige prædicta procedere vbi non ceſſaſſet cauſa per quam fuit dilatio,aliàs ſi ceſſaſſet officium iudicis non amplius conquieſceret: pro vt declarat idem Bald.in c.ij. de dil.& lap alleg.lxxxj. in cauſa matrimonij. verſ. ad id quod dicebatur, & Mil. in verbo.dilatio, & Bar.conſ.164. proceſſus, & in l.filia,§.alũno,ff.ad Treb.& Abb. in c.ſignificauit num.9.de appel. & Alex. conſ. xxxiiij. viſo.col.ij.
70 lib. ij. † Item intellige quando actus qui fiunt poſt dilationem, & ea pendente, ſunt in præiudicium dilationis pendentis alias non,vt eſt concl.reg.bella. in cõſ. 324. pendente termino. & per Bar.& doct.in l.quandiu la grande,ff.de acq. hered. & illud quod dicitur de dilatione à iudice data,dicendũ erit vt procedat etiam in terminis à iure vel ab homine ſtatutis ad aliquid peragendum, nam durantibus illis manus iudicis quaſi ligatæ, & impeditæ cenſentur,& propterea proceſſus illis pendentibus factus non valet.vt inquit deciſ.Rot.742.Nota quod pendente termino:in antiquis, termini quoq; præfixio vim dilationis habet, vt inquit Abb. in c.cũ cauſa col v.verſ.item præfixio termini de re. iud. declarat Fran.col.pen.& poſt eum ibi Fel. in c.perſonas pe.col.ver.ſola dilatio de appel v g. proceſſus factus per iudicem à quo appellatũ fuerit pendente termino ad dãdum, vel recipiendũ apoſtolos eſt ipſo iure nullus:vt tenent dom. ſupra alleg.videlicet.Fran.in d.c.perſonas colum.pen.ver.ſed dubitatur, quod ibi approbat Fel.& Bald.in l.appellationem.quamuis poſt tenuerit, & teneat quod talis proceſſus huiuſmodi termino pendente factus,valeat, vt per plures rationes firmat Ægid.concl.625. proceſſus factus,& Rot.dec.121. ſi iudex in nouis, & ita ſe habet communis opinio ſecundũ Boër.
71 deciſ.159 in fin. † Amplia prædicta procedere non ſolum dilatione pendente,ſed etiam procedunt quãdo iudex iudicaret poſt aliquod legitimum impedimentum abſentis in actis allegatum: puta infirmitatis, & de ea quatenus opus foret, fuiſſet oblata fides,quoniam ob huiuſmodi legitimum impedimentum ſuſpenditur iudicis poteſtas, & iudiciũ in tẽpus bonæ valetudinis diffunditur, & ſi interim procedatur proceſſus erit ipſo iure nullus, prout eſt tex.& ibi,declarãt Bar.& doc. & in l.quæſitũ,ff.de re iud.& in l. ij. §. ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cau.vbi etiã Iaſ. & eſt deciſ.Rot. 62.quòd vbi eſt in antiq.& idem eſt in aliis impedimentis,de quibus ad longum proſequere.vt per Seb. Van. in tract. nullit in tit.de nullita.ſentent.ex defect.iur.ord. num.161. Pet. Fol. V. I. D.

72 † Vigeſimoquintò, dicitur iudicium nullum quando eſt agitatum contra mortuum, licet defendatur per viuum, vnde ſi tempore latæ ſententiæ is, qui ſententiam contra ſe deportat, reperitur mortuus, eſt ipſo iure nulla, text. eſt in ſumma §. fi. & ibi per doct. ff. de re iud. & l. pen. ff. quæ ſent. ſine appel. reſc.

73 † Vigeſimoſextò, dicitur iudicium nullum, quando eſt factum per delegatum impetratum per literas ſurreptitias, vel quãdo delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij, text. eſt in c. cũ dilecta. & ibi per Fel. de reſcr.

ADDITIO. Licet enim pro ceſſus agitetur per iudicem delegatum cum cõmiſſionibus obreptitiis & ſubreptitiis ſi non excip. atur valet, & tenet quia iuriſdict. onem, & poteſtatem tribuũt, vt plenius per docto. in c. cæterũ. & c. ad audientiam. el ij. vbi latè per Fel. & c. ſuper literis. de reſcr. & ponit Ægid. conel. 485. & legiſtæ in l. præſcriptione per illum tex. C. ſi con. ius. dummodo reſcripta ad delegationes cauſam de qua agitur ab alio iudice nõ aduocarent, quia tunc ſubreptio ipſo iure viciaret: vt eſt deciſ. Rot. prima de reſcr. fallit etiam in pluribus aliis in quibus ſurreptio ipſo iure viciat: vt per Iaſ. in d. l. præſcriptione, & Fel. in d. c. ad audientiam: & ita intellige dicta do. auctoris, hic. Pet. Foll. V. I. D.

74 † Vigeſimoſeptimò, dicitur nullum iudicium, quo ad ſententiã, quando in ea eſt proceſſus error iuris tex. eſt in l. ſecunda. C. quando prouo. non eſt neceſ. & intelligitur, quando eſt talis error, qui poteſt legi oculo corporali. non enim ſufficit oculus intellectus, ita declarat Alex. vbi plures limitationes ponit, in l. cum prolatis. col. iij. ff. de re iud. & Abb. in c. j. col. iij. de re iu. ſi tamen eſt contra ius litigatoris, vt quia error non apparet oculo corporali, valet licet ſit iniqua, vt dicta l. cum prolatis. & habetur per doct. in c. inter cæteras. de re iud. tamen po teſt is, qui eam obtinet denunciare eccleſiæ per denunciationẽ euangelicam, vt reſtituat quod vigore talis ſentẽtiæ habuit, quia cum peccato tenet, ita habetur in deciſ. xxviij. conſ. Neap. colum. ij.

75 † tamen hoc limitatur procedere in ſententia, ſecus in decreto: quia ſi interponitur decretum ex falſa cauſa contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullum, licet error non exprimatur, ſecundum Bart. in l. Fulcinius, §. ij. circa ſi. ff. quibus ex cauſis in poſſ. ea. quem ſequitur Alex. in conſ. lxxxv. in prin. in ij. vol. pro hoc eſt text. in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei.

76 † Idem tenet Soc. in conſ. xviij. col. vllj. in primo vol. vbi ponit pulchrum caſum de ingrediente poſſeſsionem auctoritate decreti iniuſt. vt poſſit puniri de vi turbatiua, & decretum non valet.

ADDITIO. Hanc atteſtatur communem eſſe opinionem Alexand. in conſ. lix. attentis col. vij. ver. nec obſtat libr. iij. & quòd requiratur error expreſſus nec ſufficiat tacitus probatur in l. ſi expreſſum. ff. de appel. & l. ij. ibi (tã manifeſti iuris) C. quando prou. & in c. ſolet, ibi, vel intolerabilẽ, errorem, de ſent. excom. in vj. & facit c. venerabilibus. §. ſi. eod. tit. & ita tenuit Inno. & Hoſt. in c. P. & G. circa fin. de offi. deleg. cuius dictum famoſum & ſingulare tenet Ant. in. c. ab excommunicato.

de

reſcrip. doct. in dict. cap. j. vbi Fel. colú. iij. C. de erro. Cal. & voluit Bal. in l. ad probationem la ij. C. de prob. & Ang. in l. prætor ait, ff. de ope. no. nunc & ſequitur Dec. conſ. lxviij. col. pe. l b j P. F

77 † Vigeſimooctauò, dicitur iudicium nullum, quando eſt agitarū coram iudice hæretico. ita tenet Spec. in tit. de adu § j. verſ. item

78 obiicitur in fine. † quòd nota, quādo extaret iudex aliquis, qui non crederet aliquem articulum fidei: vel qui forte diceret vſuras, non eſſe peccatum, quia per hoc cenſetur hæreticus, & poteſt opponi contra eius iudicium; ita habetur in clem. j. § fin. & ibi plenè Card. de vſur. vbi hoc limitatur procedere, quando quis pertinaciter id diceret. Secus, ſi ioco vel lapſu linguæ, quia tunc non eſt hæreticus, & ibi plenè Card declarat, quis d carut hæreticus, & O. dt. in conſ. cix. & per B. Th. ij. ij. q. v. art. i. j. & quòd vſura ſit peccatum mortale, habetur per eundem B. Tho ij ij. q. lxxviij. art. j.

79 † Vigeſimonono, dicitur iudicium nullum quando fuit agitata aliqua cauſa criminalis contra filiumfas. ilias minorem. quia licet in iudicio tali interuenerit conſenſus patris; tamen adhuc proceſſus eſt ipſo iure nullus, qa in criminalibus non ſufficit auctoritas patris quando filius eſt minor, ſed debet ſibi dari curator, ita tenet Bald. in conſ. 408. incipiente. Factum ſi proponitur, &c. in iij. vol. & ſentit Bald in l. ſi infanti, col. ij. verſ. ideo aduerte, &c. C. de iure delib.

80 † Hinc dicit Bald. in l. clarum, C. de auth. præſtan. in ij. no. quod minor nō poteſt eſſe aliquo modo in iudicio criminali ſine curatore, & tenet plenè Pet. Philip. Corn. in conſ. 198. in iij vol. vbi plenè examinat de cōfeſsione minoris in criminalibus an valeat, & an poſſit reuocari.

81 † Trigeſimo, dicitur iudicium nullum, quando eſt agitatum in tempore vel die feriato, maximè ad honorem dei ſecundum Spec. in ti. de citatione, §. j col. vij verſ. itē excipitur, quòd facta eſt, &c. per tex in c. fi. de fer. & in l fi. C.

82 de fer. † Quæ autē feriæ ſunt in in obſeruantia ad honorem Dei, vide Abb. in c. conqueſtus. de fer. & inter alia dicit Abb. ibi in iij. col. quòd tota ſeptimana ſancta, & omnes illi dies infra octauam paſchæ, ſunt feriati ad honorem dei. Similiter in feriis inductis ad honorem hominum, prout ſunt feriæ & meſſium, & vindemiarum, de quibus in l. j. & ij. ff. de feriis. Verum illæ feriæ hominum non ſunt ita potentes, ſicut feriæ ad

83 honorem Dei. † quia feriis ad honorem hominū, poteſt de conſenſu partium renunciari, & valet proceſſus factus de conſenſu partium, ſed feriis ad honorem Dei nō poteſt renunciari, nec valet proceſſus factus etiam de conſenſu partium: vt not' Spec. in tit. de renunc. & concl. §. j. in iij. col. & Abb. in d. c conqueſtus. col iij. verſ. ſed quaro, & Bart. in l ſi feriatis. ff de iud. & Bal. in l. j C. de fer. & Spec. in tit. de fer §. fin.

84 † Qui autem actus poſſunt fieri in die feriata & qui non: vide per Fel. in c. ſignificauerūt, col iiij cū

85 tribus ſeq. de iud. † Vnum adde, quòd feriæ vindemiarum & meſſium, hodie in regno nō ſunt in vſu, prout expreſſe dicit gl. in conſt. regni, Baiulos, & eſt expeditum per cl. ſæpe. de verb. ſignif.

vbi

vbi dicitur, quòd vbi proceditur
ſine ſtrepitu,& figura iudicij,pro
ut in regno in cauſis ciuilibus,ta
les feriæ non ſeruantur. Quæ au-
tem feriæ ſeruentur hodie in re-
gno in curiis, & quæ non: vide
plenè Math.de Affl.in d.conſtit.
Baiulos.in iij. iiij. v.& vj.col.vbi
86 cumulat. † Prædicta tamen in-
tellige procedere in actionibus
contentioſæ iuriſdiction.quia nō
poſſunt fieri in die feriato ad ho
norem Dei:ſecus in iuriſdictione
voluntaria: quia actus volunta-
riæ iuriſdictionis poſſunt expe-
diri die feriato, etiam ad honorē
Dei.prout ſunt adoptiones. & e-
mancipationes.Item,poteſt nota
rius facere inſtrumentum in die
feriato:quia ſimiliter hoc eſt vo-
luntariæ iuriſdictionis. ita tenet
Spec.in tit.de fer.§.ſequitur. ver.
87 quid ſi in feriis, &c. † Vltimò,
ſuper hac materia attingo vnam
vtilem quæſt.videlicet,an per ſta
tutum,vel conſuetudinem poſſit
induci, quòd feriæ ad honorem
Dei nō ſeruentur in aliquibus ca
ſibus:Et pono caſum in terminis.
In regno quotidie videmus fieri
iſtas nundinas in diuerſis ciuita-
tibus.& locis quibus durantibus
ſolet creari vnus officialis ad iu-
ſtitiam miniſtrandam de emergē
tibus in nundinis inter aduenas:
qui appellatur magiſter nundina
rum. in cuius curia, & tribunali
celebrantur, vt plurimum. actus
in die feriato ad honorē Dei,qui
actus tolerantur de antiqua con-
ſuetudine. Quæro igitur an va-
leant huiuſmodi actus. Ego vidi
quandoque fuiſſe oppoſitum per
quendam peritum doctorem in
ciuitate Venuſij,in nundinis,quę
celebrantur in feſto S. Mariæ, de
menſe Auguſti: qui oppoſuerat
nō valere acta facta in die S.Ma-
rię: adeo quod fuit magna diſcuſ
ſio inter iuuenes ſtudentes ac
profeſſores. & doctores, qui ibi
aderant in illo die. Quia allega-
bat præfatus doctor nōnullas co-
loratas rationes, quæ prima facie
ducebant adſtantes ad hæſitatio-
88 nem. † Et primò dicebat arguē-
do de pacto ad ſtatutum ſiue cō-
ſuetudinem,iuxta l.non impoſſi-
bile,cum ibi not. per docto. ff.de
pact. Nam per pactū non poſſunt
partes renunciare huiuſmodi fe-
riis,vt ſupra dixi.ergo minimè po
teſt fieri per ſtatutum,vel conſue
89 tudinem. † Præterea conſuetu-
do vel ſtatutum cum dicatur ius
ciuile poſitiuum:vt in §. nō ſcri-
pto.inſt.de iure na.& in l omnes
populi.ff.de iuſt. & iur. non po-
teſt tollere ius diuinū.Nam iſtud
quòd feriæ in honorem Dei ſer-
uentur,eſt de iure diuino, & ſic
de præcepto decalogi vbi habe-
tur,Sabbata ſāctifices,&c.de qua
materia plenè dixi ſup. in iij.par.
princ.huius tract.in illa q.ſ. vnde
habuit originē iudiciū. Ergo non
poteſt tolli per ius poſitiuum,vt
no.gl.& doct.in l.ſi.C.ſi cōtra ius
90 vel vtil publ. † Præterea,allega
bat.not.per doc.maximè per Ale.
in l.milites.C.de teſt.mil.vbi ha-
betur quod licet ſtatutum dicat
procedatur nulla iuris ſolenni-
tate ſeruata,non tamen cenſetur
tollere ferias inductas ad honorē
Dei.vnde in propoſito licet in cu
ria nundinarū proceditur ſumma
riè,& ſine aliqua iuris ſolēnitate
vt declaraui ſuprà in iſta part. in
ix. diſt. in verſ.iij. principaliter,
&c.tamen nō debent cenſeri ſub
latæ feriæ inductæ ad honorem
Dei,& per huiuſmodi oppoſitio-
nes feci impediri iuriſdictio.ma-
giſtri

giſtri nundinarum in procedẽdo in illa cauſa adeo quòd prius fuit expirata iuriſdictio ſua per lapſũ nundinarum, quòd caſus fuiſſet
91 deciſus. †Et licet tunc, quia iuuenis eram, & tyrunculus profeſſor ac ſtudens non cogitaſſem congruum reſponſum ad prædicta oppoſita: nec habuiſſem certã concluſionem, quæ tenenda eſſet tunc tamen poſtquam incidenter euenit hũc caſum diſcutere, ſum indubitanter in contraria opi. Et teneo cõcluſiue, quod ſtatutum, vel conſuetudo poteſt inducere: vt feriæ in honorem Dei non ſeruentur in aliquibus caſib. ex cauſa. Et ſignanter quod valent acta facta coram magiſtris nundinarũ tempore feriato, & pro defendenda iſta contraria opi. aſſumo vnã ſolam concluſionem communẽ, & veram, quæ eſt quòd ius poſitiuum licet non poſſit in totũ tollere ius diuinum: poteſt tamen illud limitare, & diſtinguere, & interpretari vt habetur per glo. & doct. in d. l. ſi. C. ſi contra ius, vel vti. pub. & declarat pleniſſimè Felin. melius quàm alius in ca. quæ in eccleſiarum. col. ij. cum quam pluribus ſeq. de conſt. vbi ponit quamplura exempla. Et inter alia in ſpecie in materia feriarũ, quòd ius poſitiuum poſſit limitare ius diuinum, vt non procedat in aliquibus, tenet Bal. in conſ. clxvj. in fi. in v. volum. pro hoc eſt text. in l. prouinciarum, C. de fer. vbi in cauſa latronum Inſignium poteſt procedi, etiam in die feriato ad honorem dei, & ſic quò ad hunc caſum limitatur ius diuinum.

ADDITIO. Vide quæ latè dicam in tractatu meo de conſ. in præfatio. Petr. Fol.

92 †Similiter limitatur in capiendo debitorem fugitiuum qui poteſt capi in die feriato ad honorẽ Dei, propterea quia periculũ eſt in mora, & proceſſus eodem die feriato contra eum factus valet, & tenet, vt not. Iaſ. in l. j. §. j. col. fi. ff. de fer. Sunt enim multi caſus, in quibus poteſt procedi die feriato: quos diligens perquiſitor inueſtigare poterit: & in illis limitatur ius diuinum. vnde nõ eſt mirum, ſi in caſu propoſito poteſt limitari ius diuinum, vt valeant acta in curia nundinarum ex iuſta cauſa: quia iuriſdictio eſt modico tempore duratura, & ſumus in cauſis mercatorum, quæ de plano expediuntur, & multæ aliæ rationes vrgent, quæ de facili conſiderari poſſunt. vnde cum in tali obſeruantia concurrat tẽpus, cuius nõ eſt memoria in contrariũ, certè talis conſuetudo habet vim ſtatuti, & ſpecialis priuilegij, l. hoc iure. §. ductus aquæ ff. de aqua quot. & æſti. & Abb. in c. ſuper quibuſdam, de verb. ſig. Vnde potuit limitare ius diuinum, vt non procedat in curia nundinarum, ſicut in quam pluribus aliis cauſis ipſum limitat, & ſic nõ ex toto tollit, vt habetur per Fel. in d. c. quæ in eccleſiarum, & tetigi aliquantulum ſuprà in iij part. huius tract. ver. quo ad viij legẽ, &c.
93 † Non obſtant modo rationes contrariæ. Et primò, reſpondeo ad primam, quod argumentũ de pacto ad ſtatutum, procedit affirmatiuè, non autem negatiuè, tanquã de minori ad maius Nam id, quòd poteſt fieri per pactum, poteſt fieri per ſtatutum: ſed non ſequitur, non poteſt fieri per pactum minimè per ſtatutum: quia plus fit per ſtatutum, vel conſuetudinem, quàm per pactũ. ita declarat

clarat Iaſ.in d. l. non impoſſibile. 94 col.fi. † Vnde in propoſito licet partes non poſſint tollere ferias in honoremDei,tamen ſtatutum, vel conſuetudo poteſt illis derogare limitando ex maiori potentia. & hoc ſentit Alex. in d.l.milites,C.de mil. teſtam.& Ioan.de Imol.in l.filiusfa.col.pe.in fi.ff.de donat.Ad ſecundam rationem reſpõdeo, quod non tollit ex toto, ſed limitat. quod facere poteſt,vt modo dixi. Ad tertiam rationem patet reſponſum ex his, quæ dicit Alex.in dict.l. milites. Multas alias nullitates poſſem ſubnectere.quas cauſa breuiandi non pono quaſve poteſt quilibet ſtudioſus inueſtigator perquirere. Et de hac materia nullitatis, an & quando,& qualiter dici poſſit, & vſque ad quod tempus: vide pleniſſimè per Phil.in c. dilect.de app.quod cap.legit in fi.illius tit. & facit bonam repetitionem ſuper eo. & reliqua circa hanc materiam ſupple per ea, quæ dicam infrà in vlt.part.in verſ.ſententia. Rob.Mar.Venuſ. V.I.D.

Iudiciorum xvii. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ſimplex, aliud duplex.*
2 *Actiones miſtæ tribus modis dicuntur.*
3 *Actio familiæ erciſcundæ, cui & quando competat, & quæ requirantur in ea,num.6.*
4 *Actio communi diuidundo quando competat,& cui, & quæ requirantur,num.7.*
5 *Actio finium regundorum ad quid competat.*
8 *Diuiſio inter fratres eſt quædam tranſactio.*
9 *Minores non poſſunt diuidere ſine decreto iudicis.*
10 *Iudicia diuiſoria, an ſint petitoria, vel poſſeſſoria.*
11 *Forma procedendi in actione finiũ regundorum quæ ſit.*
12 *Agrimenſor non debet per iudicem mitti ad menſurandum non citata parte.*

Decimaſeptima diſtinctio 1 †iudiciorum eſt: quia iudicium aliud ſimplex,aliud duplex. Iudicium ſimplex,eſt illud in quo vnus ſuſtinet partẽ actoris,&alius partẽrei,prout eſt in actione mutui, vel ex empto. vel in rei vendicatione, vel alia ſimili.Iudicium duplex eſt illud, in quo quilibet litigantium eſt actor,& reus.tex. eſt in §. duplicia,inſt.de interd.Exemplum eſt in iudicio famil.erciſ. communia diuid.& finium regun. d.l.in tribus.ff.de iud. idem in interdicto, vti poſſidetis,l. ſi duo. §. j. ff.vti poſ.& d.§.duplicia, & alio vocabulo iſta iudicia appellantur miſta.§.quædam,inſt. de act.Verum in huiuſmodi iudiciis ille fungitur vice actoris,qui primo ad iudicium prouocat, vt d. l. in tribus.de cuius intellectu vide Alexan.& Imol.in l.duo iudices.colum.prima.de re iud. Rober.Marant. V.I.D.

ADDITIO.Eſt enim ſciendum quod in iure,† actiones mi- 2 ſtæ tribus modis dicuntur Primo modo dicuntur miſtæ illę actiones quæ ſunt perſecutoriæ rei,& pœnæ ſimul, & ſic quæ partim ſunt rei perſecutoriæ, & partim pœna

pœnales, ſecundum di.Ia. But.Io. Fao.Ang.Nic & Iaſ in §. quædã, inſt. de actio. & de iſtis non loquitur auctor. Secundo modo dicũtur actiones miſtæ illæ, in quibus quilibet litigatorũ eſt actor, & reus, & ſic in quibus non diſcernitur quis ſit actor, & quis ſit reus, & hoc modo iſtæ actiones de quibus poſſunt dici mixtæ, vt l.iudicium communi diuidundo. ff.fin.reg & l.ij.§. familiæ.& l.inter coheredes. §.familiæ. ff. fam. ercif. Tertio modo, dicuntur actiones miſtæ illæ, quæ dantur ad reales, & perſonales prçſtationes, & hoc modo proprie accipiuntur iſtæ tres actiones de quibus per do.auctorem, & eſt bonus tex.in l.item Labeo, §. familiæ. ff. fa.er.

3 † Item ſciendum eſt actionem familiæ erciſcundæ cõpetere pro diuidenda hereditate, & ſic ad vniuerſalia diuidenda, & competit inter coheredes. l.j.& ij.ff. fa. erciſ. Item competit etiam inter bonorum poſſeſſores, & inter heredem, & eum cui ex Trebelliano reſtituitur hereditas, & inter alios honorarios ſucceſſores, l. ſed & eius rei.§.j.ff.fam.erciſ. de quo per gloſ.ibi & floria.

4 † Item actio communi diuidundo competit pro diuidendo aliquid commune, ſiue ſit commune ratione verę ſocietatis, ſiue non.l.ij.in prin.ff.com.diuid.& l. ſi actum:& l.quibus caſibus,& l. pro ſocio arbiter.§ j. ff pro ſocio.

5 † Actione verò finium regundorum agitur vt diuidantur fundi, & quod termini, & confinia ponantur, vel ſi poſiti fuerint termini, & ablati quod reponãtur iuxta l. in finalibus. & l. ſi irruptio ne.in princ.ff.fin.regund. Item agitur ad damna, & ſumptus iuxta l.iiij.l.& poſt litem, ff.fin.regund.

6 † Et eſt notandum quod ad hoc, vt competat actio familiæ erciſcũdæ, neceſſariò requiritur quòd ſint coheredes, vt habetur per do cto.in §.quædã. inſt.de act. Item requiritur quod iſte qui vult intentare iudicium familię erciſcũdę non negetur ab alio coheredem eſſe coheredem. Sed iſtud eſt hodie correctum per conſt. ſi ciuiliter agens, vt ibi per Affl. quia alias excluderetur per exceptionẽ ab hac actione niſi poſſidet. quia ſi eſt in poſſeſsione hereditatis quamuis negetur coheres nihilominus competit ſibi actio, vt eſt caſus, in l.j.ff.fam. erciſcun.& quando coheres negatur, & non poſſidet quamuis ſibi non competat hęc actio, poteſt tamen agere alia actione ſibi competenti puta petitione hæreditatis, petendo, quod declaretur coheres, quo obtento poterit poſtea agere, & condeſcendere ad hanc actionem familiæ erciſcundæ, ita declarat gl.in d.l.j.ff.fam. erciſ.& declarant Ang. & Iaſ.in d.l.quædam, & quæ ſit ratio quod ſi negetur coheres non competat hæc actio vide Bald in l.non epiſt ij. col. C.de probat. intellige tamen quod non competit hæc actio ſi negetur coheres ante lit.conteſt. alias ſi non fuiſſet oppoſitũ ante litem conteſtatam, bene teneret ipſum iudicium, vt eſt gloſ.multum ſolennis.in l.ij. in verbo reſtitui.C.com.diui.& ibi Bar.ſcrib. & gloſ in l.ſi mancipia § primo. in gloſ in verb.eſſet, ff de euict. & Batto.in l.prima. ff. fam.erciſc. Bal.in l.familiæ. C.fam. erciſc. & Iaſ.in dict.§ quædam. numer.46. de actionibus.

7 † In actione autem communi diuidundo

uidundo ſeruātur omnia ea quæ ſeruari debent in actione familiæ erciſcundæ,vt eſt text.in l ſi quis putans.§.pen.& ibi glo. in verbo tractauimus.ff.com. diuid. agitur enim ex ea ad diuidēdas res quę communes ſint ſiue ratione ſocietatis initæ,ſiue non l.ij. ff. eo. tit.& qualiter ſit facienda diuiſio in hoc iudicio communi diuidūdo inter plures ſocios,recurre ad Io.Fab.Ang & Iaſ.in §. quædam. inſtit.de act.& ibi etiam habebis multa ad materiam iſtarum actionum.

8 † Eſt tamen aduertendum quod diuiſio inter fratres eſt quædam tranſactio,ſecundum Fulg.in con ſil.cxx.inc p.ſuper eo.

9 † Item eſt ſciendum quod minores non poſſunt diuidere ſine auctoritate iudicis,id eſt,decreto,vt eſt doctr.Bartol.in l.j. C ſi aduer. tran.& Bart.in l inter pupillos.ff. de auct.præſt. & in l.ſi conuenerit ff.pro ſoc.& habetur in l.ſi & ibi doct.& Bald.C.com.diuidun. & per Bart.in l.generaliter.in fin. principij.C.de ſecund.nupt.

10 † Nunquid autem iudicia iſta diuiſoria ſint poſſeſſoria, vel petitoria.Bal.in l.poſt ſententiam.ij. col.in fi.verſ.modo quæro, C. de ſent. dicit quod in principio litis ſunt poſſeſſoria , quia fundantur ex poſſeſsione,oportet enim agētem communi diuidundo poſſidere. alias cogitur intētare prius rei vendicatione.l. fundum. ff.de except. quod eſt verum vt dixi ſi excipiatur, ſed in fine litis ſapiūt petitorium propter adiudicationes , & ſic dicit quod ſunt miſta.

11 † Et qualis debet eſſe forma iudicij & procedendi per iudicem in hac actione finium regundorum, & ſuper ea ſententiandi,vide l.iij.& ibi gl. j.C.fi. reg. Iacob. Butr. Cyn.Bar Bal.& Sal C.fi.reg.

12 † Et eſt aduertendum quòd quã iudex vult mittere agrimenſorē vel ipſe vult ire , debet ſtatuere terminū partibus vt ſint tali die, & hora cum talibus magiſtris,vel ſecum in illo loco ſecundum Bartol.in l.qui bona.§.ſi j.col ad fin. ff de dā.infect. Petr.Fol .V. I. D.

Iudiciorum XVIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud neceſſarium , aliud voluntarium,& num. 2.*

3 *Notarius dicitur iudex chartularius , & exercet acta voluntariæ iuriſdictionis.*

4 *Emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice coram notario, & valet.*

5 *Filius renuncians emancipationi, non reintrat in patriam poteſtatem.*

Decimaoctaua diſtinct. iudiciorum eſt , quia 1 iudicium † aliud neceſſarium ſeu contentioſum , & aliud voluntarium. Iudicium contentioſum ſeu neceſſarium dicitur illud quod habet contradictorem & reddit in inuitum l. inter ſtipulantem. §.primo. ff. de verborum obligationibus.& ideo dicitur contentioſum, quia actor contendit contra reum , & econtra. Neceſſarium autem dicitur quia reus tractus in iudicio,tenetur de neceſſitate ibi reſpondere, & iudicium redditur in inuitum , vt ſupra.

2 † Iudic. voluntariū eſt illud qd expeditur à volūtate,& nō habet aliquam

aliquam neceſsitatem, prout eſt adoptio, emancipatio, manumiſſio & alij ſimiles actus. Iſti enim expediuntur coram iudicibus, & dicuntur voluntariæ iuriſdictionis.quia non fiunt cõtra inuitos, ſed tantum à volentibus, & poſſunt fieri vbique,&omni die.nec enim requiritur, quod iudex ſedeat pro tribunali. vt probatur in l.ij.ff.de offi.proc.& inſtit.de lib. §. ſerui vero. poteſt etiam poni exemplum in agnoſcente bonorum poſſ. ſecundum formam,l.fi. C.qui adm.videlicet quando nullus exiſtit contradictor.

3 † Item poteſt poni exemplum in contrahente coram notario,quia notarius dicitur iudex chartularius,& exercet iuriſdictionem voluntariam:vt not. Phil. Corne. in conſ.ccxxxviij.in iij. vol.& Spec. in tit.de fer.§.ſequitur. verſ.quid ſi in feriis,&c. 4 † Sed iuxta hoc poſſet dubitari, an emancipatio facta coram notario de qua notarius facit publicum inſtrumentũ, valeat ſine interuẽtu alicuius iudicis habentis,iuriſdictionẽ contentioſam. Dic quòd ſic,quia notarius dicitur iudex carthularius vt ſuprà dixi, & habet iuriſdictionem voluntariam,vnde coram eo poteſt fieri emancipatio,& notarius poteſt eam auctorizare.ita in terminis tenet Pet.Phil. Corn. in d.conſ.ccxxviij.& conſ. cclix.in iij. volu. vbi multa allegat in hac materia,& aliàs habui in facto in cauſa cuiuſdam Franc.de Campania, & ita fuit iudicatum: tanto fortius allegabam iſtud procedere in regno, in quo in conttactibus adhibetur iudex regius ad cõtractus ſecundum formam conſt. inſtrumentorum robur. Nam iſti iudices regij ad contractus dicuntur meri iudices chartularij, quia habent ſolã iuriſdictionem voluntariam, & habent honorem iuriſdictionis ſine adminiſtratione,vt probatur in l.rem nouã,iuncta gl.in ver.facultatem.C. de iu. & no.gl.& Bart.in l. fi. C.vbi, & apud quem,& Alexã.in l. ſi cum dotem,§.eo autem tẽpore. col.ij. ff.ſol.ma.vnde proculdubio à fortiori eſt tenendũ in regno, quòd valeat emancipari coram notario, & iudice regio ad cõtractus, quia ambo habent voluntariã iuriſdictionem, per prædicta. 5 † An autem filius renuncians emancipationi,reintret in patriam poteſtatem? Dic quòd non: ita tener Petr. Phil.Corn. in conſ.ccxxviij. litera F.in iiij.volum.

Iudiciorum XIX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud principale,aliud appellationis.*

1 Decimanona diſtinctio † Iudiciorum eſt, quia iudicium aliud eſt principale & aliud appellationis. Iudicium principale eſt illud quòd agitatur in prima cauſa coram iudice primarũ cauſarum,qui dicitur iudex,à quo.Iudiciũ appellationis eſt illud, quod poſtea agitatur coram iudice ſecundarum cauſarum,quando fuit à ſententia appellatum qui dicitur iudex ad quem.iuxta l. cum apud Sẽpronlũ.ff. iu. ſol. Et quia ſub iſta diſtinctione venit examinanda materia appellationis,quæ eſt valde ampla, quã etiã examinare decreui in vl.par.huius trac. videlicet, poſt ſenrẽtiã ideo quia congruentiori ordine cadit,ibi reſeruo propterea hanc materiam tractare in d.vlti.part.

Iudic

Iudiciorum x x. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud præiudiciale,& aliud non præiudiciale.*

2 *Iudicia præiudicialia, ſeu præiudiciales actiones quæ dicuntur abſolute, & quæ reſpectiue, vt ſuprà num 1 & num 4. cum ſeq*

3 *Sententia lata ſuper principali, parit actionem rei iudicatæ ſuper acceſſorio.*

4 *Contraria allegans, non auditur.*

5 *Criminalis actio ciuili præiudicat, ratione maioritatis*

6 *Hereditatis petitio intentata præiudicat aliis actionibus, & facit illas quieſcere.*

7 *Status quæſtione intentata, quieſcit omne iudicium prius ſiue poſtea intentatum, tam ciuile, quam criminale.*

8 *Spoliator contra ſpoliatum agentem poſſeſſorio recuperandæ nullam litem mouere poteſt: & omnis lis ceſſat etiam ſi per modum excipiendi deducatur.*

9 *Actio familiæ erciſcundæ impeditur per exceptionem, quod agens non eſt heres.*

10 *Actio communi diuidundo impeditur, per exceptionem, quòd res non eſt communis.*

11 *Hypothecaria actio contra tertium poſſeſſorem impeditur per exceptionem excuſſionis, vbi non eſt precarium conſtitutum.*

12 *Principalis debet fieri excuſſio ante, quàm conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor.*

13 *Vxor vendicans maritum, vel è contra, excluditur per exceptionem conſanguinitatis.*

14 *Exceptio excommunicationis impedit proceſſum, & debet probari infra octo dies.*

15 *Proceſſus impeditur per exceptionē, quòd ſine actione agitur.*

16 *Exceptio legitimationis perſonæ impedit proceſſum ad vlteriora*

17 *Exceptio contra perſonam iudicis impedit proceſſum.*

18 *Iudicia omnia præiudicialia, in regno hodie ſunt ſublata, per conſtitutiones regni. Quod qualiter procedat, vide numer. 18.*

VIGESIMA & vltima diſtinctio iudiciorum
1 eſt, † quia iudicium aliud dicitur præiudiciale & aliud nō præiudiciale. Iudicium præiudiciale conſideratur principaliter duobus modis. Vno modo, ſcilicet, abſolutè, & de per ſe. Secundo modo reſpectiuè ad alia iudicia, ſeu ad alias actiones. Iudiciū præiudiciale abſolutè, dicitur, vbi ventilatur cauſa magni præiudicij: vt ſunt cauſæ ſtatus. ſ. libertatis, & ſeruitutis: itē ingenuitatis libertinitatis: vel vbi agitur de partu agnoſcendo: vt quia eſt quæſtio, quod talis non eſt filius, vel eſt filius, iſtæ tres actiones dicūtur præiudiciales de per ſe, propter præiudicium perſonæ, & de his loquitur tex. cū gl. in §. præiudiciales, inſt. de action. Sunt etiā & aliæ actiones præiudiciales de per ſe, videlicet, qnādo filius dicit ſe, nō eſſe in poteſtate, & denegat obedientiam patri, vel quando ciuis vel vaſallus denegat obediētiā dño, vel monachus Abbati. Nam iſtæ perſonæ in caſibus prædictis cō-

pelluntur per actionem præiudicialem ciuilem ad obedientiam præſtandam.ita tenet Spec. in tit. de of.ord.& maio & obed. verſic. vlt.nota,&c. Et hanc diſtinctionē inter actiones præiudiciales abſolutè,& reſpectiuè ponit Bald.in l.
2 per minorem,ff.de iud. † Iudiciū præiudiciale reſpectiuè dicitur, quando in eo deducitur aliqua actio priuilegiata, de cuius naturale eſt, vt ſtatim ea intentata faciat ceſſare alias actiones.& ideo dicitur præiudiciale, quia præiudicat alijs actionibus, & ſic eſt præiudiciale reſpectiue ad alias actiones & hoc poteſt contingere altero de quatuor modis. Primo modo ratione contingentiæ ſeu ratione principalis, & acceſſorij, vt quia contingit in iudicio intentari duas cauſas,quarum altera eſt principalis, & altera acceſſoria,certè actio principalis, dicitur præiudicialis, quia facit præiudicium acceſſoriæ: nam quādiu mouetur, & durat principalis,ſuperſedetur ſuper acceſſoria.Exemplum,ſi peto à te fundum rei vendicatione,quem meum eſſe dico, & deinde volo cumulare vnum aliud iudicium, & condicere à te fructus eiuſdem fundi,obſtat mihi exceptio præiudicij, & ſic ſuper ſecunda petitione fructuum non procedetur, quia iſta eſt acceſſoria,& dependet à prima,nam ſi pronūciatur fundum eſſe meū, poſſum poſtea producere fructus, alias ſecus, text. eſt in l. fundi, ff. de except. Similiter, ſi peto à te fundum & poſtea cumulo actionem confeſſoriam,& dico illi ſundo deberi ſeruitutem per alium fundum tuum,obſtat mihi exceptio. quia iſta prætēſa ſeruitus dependet à prima cauſa intentata:

3 tex,eſt in l.fundum, ff.de except. & ſic actio principalis præiudicat acceſſoriæ † Nam ſententia lata in principali, parit exceptionem rei iudicatæ in acceſſoria ita declarat Iaſ.in d.§. præiud. colum.j. & Bar.in d.l.per minorem,& Bar. & Alex.& communiter doct.in l. ædita,C. de eden. in materia cu-
4 mulationis. † Secundo modo,dicitur iudicium præiudiciale,ratione contrarietatis, vt ſi primo intentatur vna actio, & poſtea intentaretur alia cōtraria illi primæ intentatæ, non admittitur ſecunda, quia per primam fit præiudicium ſecundæ, ex quo allegans contraria non auditur,text eſt in l.j.C.de fur.& in l. eum qui. & l. contra maiores.C. de inof.teſt.& Bal in d.l.per minorem,ff.de iud.
5 † Tertio modo, dicitur iudicium præiudiciale, ratione maioritatis, & præeminentiæ, quod duobus modis contingit. Primo modo,in cauſis ſe nō cōtingentibus, prout eſt cauſa criminalis,& ciuilis. Nā ſi mouetur vtraque cauſa ſuper eodem negocio ſimul, tunc cauſa criminalis præiudicat ciuiliter, & prius proceditur ſuper criminali, & interim ſuperſedetur ſuper ciuili, quia criminalis dicitur eſſe maior,& maioris auctoritatis tex. eſt in l.fin.C.de ord.iud.& in d.l. per minorem,ff.de iud. quod qualiter procedat,& quādo,vide tex. & ibi doct.in l. j. C. quando ciu. act.præiud.crim.& Bart in l.ij.§.j.
6 ff.vi bo.rap † Secūdo modo conſideratur iſta maioritas in cauſis ſeſe contingentibus,prout eſt,qñ producuntur in iudicio duæ cauſæ ciuiles & vna eſt maioris auctoritatis.prout eſt petitio hereditatis.nam etiam ratione qualiſqualis præiud:cij,petitio hereditatis,

quæ

quæ eſt iudiciũ vniuerſale, facit
quieſcere alias actiones particu-
lares. vt habetur in l.ſi.C.de peti.
hered.& in l.ſi quis libertatem,&
ibi Bar ff.eod tit.& Bart.in d.l.per
minorẽ,& Iaſ in d. §. præiudicia-
les,col.ij.inſt.de actio. Poteſt etiã
poni exemplum in duabus cauſis
criminalibus:quarum vna eſt ma-
ior altera. nam ſuper maiori pro-
ceditur prius,vt eſt tex.& ibi Bal.
7 in l.i.C qui accu nõ poſ. † Quar-
to modo,dicitur iudicium præiu-
diciale,reſpectiuè etiam, vbi in-
tentatur aliqua actio,quæ eſt præ-
iudicialis de per ſe, ſiue per mo-
dum agendi,ſiue excipiendi, ꝓut
eſt quæſtio ſtatus.nam illa inten-
tata facit quieſcere omne iudiciũ
prius,ſiue poſtea intentatum,ſiue
ſit ciuile, ſiue crim. De ciuili eſt
text.in l.ſi de hereditate,& l.cum
ſtatus,& l.ſi res.C. de ord.cog.&
habetur in l. ordinata, ff. de lib.
cau.& in l.j.C.de ord.iud. de cri-
minali eſt text. in l. quoniã Ale-
xandrum C de adul.& l. j. ſi cri-
men & l.ſi ſtatus,C. de ord. cog.
& ſic illæ actiones, de quibus ſu-
prà feci mentionẽ in primo mem
bro, quæ dicuntur præiudiciales
abſolutè, poſſunt etiam dici præ-
iudiciales reſpectiuè,quando aliæ
actiones intentantur, quas quie-
ſcere faciunt, & hoc etiam tangit
Bart in d l per minorem.& in d.l.
ſi quis libertatem maximè. in pe.
col ff.de pet her.& vide ad mate-
riam aliqua per Bar.in l.ſi quæra-
mus,ff de teſt.Vltra prædictos poſ
ſunt conſiderari multa alia iudi-
cia præiudicialia, quæ ex variis
iuribus colligi poſſunt,hic tamen
ſolũ ponam aliqua magis quoti-
8 diana.& frequẽtia.† Quinto mo-
do, dicitur iudicium præiudiciale
quando in eo deducitur ſpolium,
& ſic poſſeſſorium recuperandæ
contra ſpoliatorem, nam interim
ſpoliator nullam litem mouere
poteſt contra ſpoliatum, ſed iſta
quæſtio ſpolij facit præiudicium,
& facit ceſſare omnem litem,etiã
ſi deducatur per modũ excipien-
di tex.eſt in cap.frequens de reſt.
ſpo.lib vj. & in cap. cum dilectus
de ord. cog. & in c. ſuper ſpolia
tione eod tit.de qua materia vide
quæ plenè ſcripſi ſuprà, & in vj.
diſt in iiij quæſt.iij q principalis.
9 † Sexto modo, dicitur iudicium
præiudiciale, quando aliquis liti-
gat in iudicio:& intentat actionẽ
familiæ erciſcundæ, dicens ſe co-
heredem, cùm non poſſideat he-
reditatem,nam ſi opponitur con-
tra eum quòd non eſt heres iſta
exceptio facit præiudicium actio-
ni intentatæ.donec probet ſe he-
redem,text.eſt, & ibi Bald. in l.j.
10 familiæ erciſcũ. † Septimo mo-
do, dicitur iudicium præiudiciale
quando aliquis agit communi di-
uidundo, & opponitur exceptio,
quòd res non eſt communis.nam
primo debet probare ſe dominũ
agendo rei vendicatione, ſi non
poſſidet, & poſtea proceditur ſu-
per iudicio cõmuni diuid.vt not.
gl & Bar.in l.ij.C. cõmuni diuid.
& habetur in l. ſi mancipium,§.j.
11 ff.de euict.† Octauo modo, di-
citur iudicium præiudiciale quan
do creditor agit hypothecaria
cõtra tertiũ poſſeſſorẽ quia ſi op-
ponitur exceptio excuſſionis, vt
fiat excuſſio cõtra principalẽ, iſta
exceptio facit præiudicium actio-
ni intentatæ, & prius debet ex-
ceptio diſcuti, quàm ſuper prin-
cipali procedatur text. eſt in au-
thentic.hoc ſi debitor C.de pign.
Quod tamen non habet locum,
quando in inſtrumẽto eſt cõſtitu-

tum precarij, prout communiter apponitur, quia tunc nulla fit excuſſio: & agitur adſiſtentia cõtra tertium, excuſſione non facta, ſecundũ Ang. & Alex. in l exitus, col.ij.ff.de acq poſ.& hoc eſt deciſum in regno per regiam pragmaticam quæ incipit. Adſiſtentiã.

12 † Nono modo, dicitur iudicium præiudiciale, quãdo creditor vult agere contra fideiuſſorem, & opponitur ſibi exceptio, quod excutiat principalem. Nam iſta exceptio facit præiudicium actioni intentatæ tex.eſt in auth præſente C de fideiuſ. ſi tamen non opponitur iſta exceptio procedit iudicium tam in iſto caſu, quam in præcedenti ſecundum Bart. in d.

13 l.ij.C.cõm. diuid. † Decimo dicitur iudicium præiudiciale quando vxor vendicat maritum vel ecõtra, & obijcitur exceptio conſanguinitatis, nam prius debet de conſanguinitate obiecta cognoſci: poſtea de principali cauſa.

14 text.eſt in c.j.de ord.cog. † Vndecimo dicitur iudicium præiudiciale, quando agentem in iudicio opponitur exceptio excommunicationis Nam per talem exceptionem fit præiudicium actioni intentatæ, & prius debet de hac exceptione cognoſci infra octo dies, text.eſt in c. pia de except.lib vj Verum hodie in regno eſt inducta noua prouiſio videlicet, quod quandocunque in iudicio cõtra perſonam litigantis, vel contra teſtes opponitur excommunicatio, debet incontinenti probari, & in ipſo inſtanti per legitima documenta, & eſt ritus magnæ curiæ qui incipit Item quod

15 in quibuſcũq; cauſis. &c † Duodecimo dicitur iudicium præiudiciale, quando contra agentem opponitur, quod ſine actione agit quia non proceditur niſi prius diſcutiatur, an actionem habeat per l.ſi pupilli, §.videamus. ff de neg.geſt.& Bart. in l. ſi Titius, & Seius, ff de verb ob.& gl & doct. in l. vbi pactum C. de tranſact.& Bal.in l.Papinianus.§. ſi quis im-

16 pubes, ff.de inof teſt. † Decimotertio dicitur iudicium præiudiciale, quando contra agentem opponitur de illegitimitate pſonæ: quia donec perſona legitimetur, non proceditur in cauſa mota, etiam in ſummario iudicio debet fieri plenè legitimatio.gloſſ.& ibi Bart & Alexand.in l.j.C. de edic. diui.Adr. tol. & Iaſ in rub. C.qui admit & habetur, in l.licet. C.de proc.& Alexand. in l. iudices.C. de iud.Pro hoc eſt text.formalis, in l.non ignorat.C.qui accuſ.non

17 poſſ. † Decimoquarto, dicitur iudicium præiudiciale, quando in iudicio opponitur aliqua exceptio cõtra perſonam iudicis, prout eſt exceptio incompetentiæ, & exceptio ſuſpitionis vel alia ſimilis, quia donec excutiatur veritas exceptionis oppoſitæ non proceditur in principali iudicio, vt habetur in l.apertiſſimi C de iud.& in c.ſuſpicionis, de of.deleg & in l.ſi quis ex aliena. ff. de iud.& in l.ex quacunque & ibi Barto. ff. ſi quis in ius voca. non ier. de qua materia vide quæ dixi ſupra in viij.diſtin. & quæ dicam infra in vlt.par. in materia appellationis,

18 in verſ.recuſatio.† Decimoquinto dicitur iudicium præiudiciale in regno, quando aliquis accuſat aliquem de aliquo crimine. quia pendente accuſatione ſua non poteſt nec ipſe nec eius vxor nec alius de eius domo reaccuſari ab ipſo accuſato, neque ab alio de

eius

eius domo, niſi eadem die, & ex nouo delicto, prout de hoc ſunt tres ritus magnæ curiæ, de quibus plenè feci mentionem ſupra in vj diſt. in vj. quæſt. princ. & ad ibi dicta me remitto. Poſſunt etiã multi alij caſus præiudiciales cõſiderari, vt quando in iudicio opponitur aliqua exceptio, quæ impedit ꝓceſſum ad vlteriora, quos diligens ſtudioſus poterit per varia iur. volumina inueſtigare.

19 † Vnum ſupereſt addere, quod hodie in regno ſunt ſublata omnia iſta iudicia præiudicialia, & qualiter procedatur in omnibus per conſt. regni, quæ incipit Si ciuiliter agens, & ibi glo. & And. de Iſer. & Matth. de Afflict. maxime in vj not. vbi plenè demonſtrat multas leges iuris ciu. loquentes de actionibus præiudicialibus, eſſe hodie correctas in regno per d. conſt. per quam poſſumus dicere quod omnes ij caſus ſupra narrati, ſunt hodie correcti in hoc regno, præterquam in quatuor caſibus enumeratis ſup. in xij. & xiij. xiiij. & xv. caſibus, in quibus patet rationes ad ſenſum, & de iſtis præiudicialibus ſublatis tetigi ſup. in vj. diſt. in vj. q iij. quæſt. princ. & ibi vide quæ hic deficiunt. Supereſt modo aliqua tangere de ij. membro prin. huius diſt. ſcilicet, de iudicio non præiudiciali in quo non oportet laborare: quia cognito, quod dicatur eſſe iudicium præiudiciale, cognoſcitur, & non præiudiciale: & eſt, illud quod non commemoratur iudicio præiudiciali, quia contrariorum eadem eſt diſciplina l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Et ex his remanet expedita iſta xx. & vlt. diſt. iudiciorum per quam remanet completa tota iſta iiij. pars prin huius trac. vnde venio ad v. partem principalem. Rob. Maran. &c.

Additio Pet. Foll. V. l. D.

Iudiciorum x x i. diſtinctio.

1 *Agere quando quis compellatur.*
2 *Diffamare quid ſit.*
3 *Remedium l diffamari quando competat.*
4 *Cauſæ iuſtæ quæ ſint vt quis agere compellatur, & nu. 5. & 6.*
7 *Remedium l diffamari datur in petitorio, & poſſeſſorio, & in ciuilibus, & criminalibus, & num. 8.*
9 *Remedium l. diffamari cõpetit aduerſus prælatos, & an competat contra fiſcum, vel contra tutores ſeu curatores, & nume 10 & 11.*
12 *Terminus ad proponendũ omnes exceptiones ſtatui poteſt.*
13 *Actionem habens ad commodum alicuius cogi poteſt ad agendum.*
14 *Tertius poteſt citari ad opponendũ, & contra dicendum, fundato iudicio contra diffamantem.*
15 *Silentium perpetuũ vt imponatur, an requiratur bina monitio, & an debeat fieri eodem inſtanti bina monitio, & nu 16.*
17 *Remedium l. diffamari, vt competat, quæ requirantur, & nu 18.*
19 *Remedium l. diffamari coram quo intentetur.*
20 *Libellus qualiter concipiatur in remedio, l. diffamari*
21 *Citatio qualiter fiat in remedio, l. diffamari.*
22 *Diffamatio qualiter probabitur.*

23 *Terminus diſſamanti ad agendum qualiter ſtatui debet.*

24 *Contumacia an debeat accuſari dif ſamantis citati, vt agat.*

25 *Contumax in remedio, l. diſſamari an debeat citari ad audiendam ſententiam.*

VIGESIMAPRIMA di-
1 ſtinctio † iudiciorum
eſt, quia quoddam eſt
Iudiciũ coactũ, quod-
dam voluntarium: De
voluntario quoque ſatis abunde
dictum eſt, de coacto autem dice
re reſtat. Nam licet nemo in-
uitus agere compellatur, l. vni. C.
vt ne. inuit. nihilominus ſi aliquis
diffamauerit ſe habere aliquod
ius ſuper bonis meis cogetur eo
caſu agere, l. diffamari, C. de inge.
& ma. cum ſimilibus, diffamator
enim ſe tacitè aſtringit ad agen-
2 dum. † Nam diffamare eſt prouo
care & laceſſere ad iudicium, ita
quod ſe defendere diffamatus co
gitur. ſecundum Bald. in d. l. dif-
famari, quem ſequitur Angel. in
rub. inſti. de excep. nu. 23. & idem
Bal. in l. ſed ſi per prætorem, §. a. r
prætor, ff. ex quib. cau maior eſt
tamẽ bene verum, quod licet dif-
famatus ſtimulatus dici poſſit, vt
ab infamia ſe defendat, non tamẽ
huiuſmodi defenſio neceſſaria eſt
neceſſitate precisa, vt per Cano. &
maximè Dec. in c. intelleximus,
nu. 16. de iudi. inquit enim Bal in
conſ. clxxiij. lib. ij. quòd diffamæ-
tus dicitur neceſſario facto aduer
3 ſarij neceſſitantis † Eſt tamen di
ligenter aduertendum quòd ne
dum remedium dictæ legis com-
petit propter diffamationem, ſed
etiam vbicunq; ſubeſt aliqua iu-
ſta & legitima cauſa, vel ſuſpicio
calũniæ. ſecundum Bar. in l. edita,
C. de eden. numer. 3. Sal. in l. ij. in
fin. C. vbi in rem actio. Inn. in cap.
cauſam quæ, numer. 5. qui fil. ſint
le. Abb. in cap. cauſam, colum. pen.
verſic. j. quia de dol. & contu. Fel.
in cap. penul. numero nono, de
ind. Capp. Tholoſ. quæſt. cxcviij.
4 verſic. contrariam ſententiã. † Et
inter alias iuſtas cauſas erit, ſi vi-
derit iudex actorem expectare
tempus, quo reus probationibus,
careat. ſecundum Inn. Ioan. Andr.
& alios in cap. lator, qui fil. ſint
legi. & Azo. in d. l. vni. C. vt ne.
5 inuit. † Item ſi dubitet iudex ne
partes ad rixam procedant, occa-
ſione contentionis poſſeſſionis,
poteſt etiam neutro petente ter-
minum eis præfigere ad proban-
dum. ſecundum Barto. & Paul. de
Caſt. in l. ordinarij, C. de rei vend.
& Paul. de Caſt. in conſ. v. in an-
6 tiquis, Capic. in deciſ. xiij. † Item
ſi tu teneris mihi ad aliquid, &
ego tibi, poteſt mihi aſſignari di-
latio arbitrio iudicis, vt faciam quod
facere debeo, & recipiam quod
recipere debeo, aliàs dilatione
decuſa imponetur mihi ſilentiũ.
ſecundum Bal. in tit. quæ fuit pri.
cau. bene amitten. § & alia, & ibi
valde commendat Affl. d. numer.
7 tertio. † Et datur huiuſmodi re-
medium tam in poſſeſſorio & pe-
titorio, quàm in perſonalibus &
realibus actionibus, ſecundum
Aret. & Fel & alios doct. in cap in
præſentia extra de prob. & Soc. in
conſ. xxxviij. colum. v. verſ. princi-
paliter, in j. vol. & dec. Rot. ccxxi.
in antiquis, & Nic. Boer. dec. cclv.
8 nu 7. † Item habet locũ in ciui-
libus & criminalibus, vt habetur
in l. Titia, ff. de accuſ. & l. ſi ea. C
qui acc. Bal. Paul. de Caſt. Ang. &
alij in l. Papinian⁹, §. ſi quis. poſt.

ff.de inof. teſt. Bald. in l.ſed & ſi
per prætorem .verſic.in gloſſ. quæ
incipit,ff ex quib.cau.ma. & Nic.
9 Boer in d.dec. † Item huiuſmodi
remedium habet locũ etiam ad-
uerſus prælatos.ſecundum Fel.&
alios in cap. accepimus per illum
tex de fid.inſtrum.& Alex.conſil.
ciij lib.v.& Cap.in dec.xviij.& ſi
eſt impoſitum ſilentium prælatis
cenſetur impoſitum eorum ſuc-
ceſſoribus.ſecundum doct.in d c.
accepimus , ſed non procedunt
prædicta ſi prælatus doloſè agere
diſtuliſſet, quia tunc etiam poſt
quadrienniũ Eccleſia poterit pe-
tere reſt.in integ.cap. j. de reſt.in
integ.in vj Item procedunt ſi ap-
pareat de enormiſſimo damno,ſe
cundum gl.ſi.c j. de reſt.in integ.
& eam ſequuntur ibi Abb.& alij,
& allegatur per Ang.inſt.de actio.
§.rurſus,col.vj.& Aufre. in deciſ.
Capp.Thol dec.cxxxviij. & Abb.
in cap.veniens de reſcr.in vj.Item
procedunt prædicta ita tamen vt
eccleſia ſeruetur indemnis, & ſi-
cut habetur recurſus per eccleſiã
cõtra prælatum,vel eius heredes,
vt de ſuo ſoluant ſi eſſet damnũ
lucri ceſſantis,vt per gl. in §. po-
teſt in verſ.perueniat, xvj. quæſt.
iij.& Abb.in c j.iij. col. de reſt.in
integ. cum ijs quæ adducit Fel.in
d.cap.accepimus, numer.9.verſic.
iij.declara.Non credo tamẽ quod
prælato poſſit imponi perpetuum
ſilentium reſpectu ſolius diffama
tionis,ita quod Eccleſiæ præiudi-
cet. Nam delictum prælati quòd
conſiſtit in faciendo,nullo modò
præiudicat Eccleſiæ. c delictum
de reg.iur.in vj.Fel. in c. ad Apo-
ſtolicam,nu. 2. de ſimo.doct in l.
iubemus nullam,C. de ſacr.ſanct.
ecc. poteſt tamen ei imponi ſilen-
tium , vt ſibi noceat , iure tamen
Eccleſiæ remanente illæſo, per ea
quæ ſcribit Rom. in conſ.cclxix.
10 incip. circa j.colum. fin. † Item
tale remedium competit etiam
contra fiſcum,ſecundum Alc. in l.
procurator,C. de eden. & Anch.
in conſ. clxiiij. in fin fiſcus enim
iure priuatorum vtitur , nec eſt
priuilegiatus niſi in caſibus à iure
expreſſis , l qđ placuit in ſi. ff.de
iur. fiſ glоſ. in l. Item veniunt §.
priuatorum,in verſic. publica , de
pet. he. Iaſ. in l. properandum,§.
ſin autem alterutra,numer.34.C.
de iud.Fulg conſi.cxxvij.quidam
11 nomine colum.ij † item aduer-
ſus tutores ſeu curatores ſtatuĩ
poteſt terminus ad agendũ quia.
eadem ratio militat , quæ militat
in prælato & fiſco , ergo idem iu-
ris dicendum eſt,l.his ſolis, §.de
his,C.de reuo. don. item quia fi-
ſcus,minor & Eccl.ęquiparantur,
ſecundum gl.in l ſi procurator de
iur. fiſ. & gloſſ. j. in l.ſi præſes,&
ibi doct.C.quomodo , & quando
iu.& gloſſ fin.in l.ciuitas,vbi Bal.
& Lud. Bolog. in ſuis ſecu.inter-
pret.ff.ſi cert pet. prædicta tamen
ſanè intelligenda ſunt, vt ex ſola
diffamatione non cogantur tuto-
res & curatores agere quia extra
negocia non ſolent minoribus
præiudicare,ſecundum doct. in l.
neque interdicto,ff.de regulis iu-
ris,Hieron.Cagnol.in lege prima,
§.procurat.numero 37. ff. ſi quis
ius dicen.non obtem. Iaſ. in lege
prima §.item acquirimus.numer.
47 ff.de acq.poſſ.Bene tamen co-
getur agere,ſi concurrit alia iuſta
& legitima cauſa ex illis quibus
poſſunt tutores , ſeu curatores
præiudicare minoribus , de qui-
bus , in dicto §. procurator. &
ſi iuſta cauſa iudici videbi-
tur , ſtatuere poteſt terminum

12 ad agendum.† Item nedum ter-
minus poteſt ſtatui ad agendum,
ſed ad proponendum omnes, &
ſingulas exceptiones dilatorias
mixtas & peremptorias,vt eſt tex.
in cap.paſtoralis extra de except.
& Alb in d.l.diffamari,& in l.iij.
ff. de bon. auct. iud.poſ. & in l.ſi
quis libertatem, ff de pet.hered.
& in l.minor xxv.ann in fin ff de
min.Paul. de Caſt. in auth. iube-
13 mus,nu.6.C.de iud † Item ſi eſt
aliquis qui habet actionē ad com
modum alicuius, poteſt cogi ad
agendum,& exactum illi reſtitue
re,vt in l.Iulianus, §. ſi venditor.
ff.de act.emp. & l. cum in plures,
§.meſſem, ff.loc.l j §. pen. ff.ad l.
Rho de iac.l.ſi ſic in fin.& l.cum
pater,§.matri,ff.de leg.ij & Paul.
de Caſt in d.l.vni. C. vt ne inuit.
14 † Et eſt aduertendū quòd fun-
dato iudicio contra diffamatorem
reſpectu diffamationis, poteſt ci-
tari tertius ad comparendum &
contradicendum,ſecundum Bald.
& Sal.in auth. ſi quis aliquid, C.
de teſtib. quos refert & ſequitur
15 Nic.Boër.in dec. cclv. † An au-
tem vt imponatur perpetuum ſi-
lentium,requiratur bina monitio,
vel ſufficiat vnica tantum, gl.quā
ibi ſequitur Ang in §. j. in ij.col.
in auth.de hered. & fal. voluit ꝙ
bina meritò requiritur,& ſequun
tur Ang. in lib. male. & ibi Ang.
Aret.in add. ſuper verbo necnon
ad quærelum, col.vj. & Fel. in c.
licet cauſam,nu.18. de pro. & in
c accepimus,nu.6.de fid.inſtr.Iaſ.
& Franc.Rip.in l.rem quæ nobis,
nu 42.ff.de acquir. poſ. Matth.de
Afflict.in tit de proh feu.alie per
Fed §.præterea ſi quis,nu. 3.& in
dec.ccxliiij.& Capp.in dec ccv &
Nic.Boër dec.cclv. & ſequitur A-
lexand.in l.vlt.in j.no.ff.de fer.&
in conſ.cviij.viſo themate in vlti-
mis verbis, in j.lib. & Bart. vero,
caute.clxxv. & Catel.Cot.in me-
moria. in verbo iudex poteſt, &
hanc ſequitur & aliis mediis fir-
mat do.Cæſ cōtar. in rep.d.l.dif-
famari in limitationibus d. l. nu.
32.cum plurib.ſeq.quam quidem
opin.dicit limitandam in eo quia
iudice interrogate, ſi quis reſpon
deat ſe nolle agere,in eo non re-
quiritur bina monitio,ſecundum
Fel in c ex literis,nu.9 in verſic.
fallit ix. de conſt. Item dicit non
requiri binam monitionem, vbi
eſſet facta à iure commminatio de
vlterius eū non audiendo elapſo
termino,ſecundum Fel.poſt Ant.
in c.accipimus,nu.6.extra de fid.
inſtr.Hæc autem limitatio intelli-
gitur ita demum ſi iudex no ad-
deret in comminatione quatenus
de iure poſſum,quia hæc nō eſſet
comminatio, vt per Bald. in l.ad
peremptoriū,de iud. cum iis quæ
adducit Fel.in cap.ad petitionem
nu.20.de accuſ & in cap. cauſam
quæ.col.iij de reſcr.Item non re-
quiritur bina monitio ſi binus
terminus ſtatuatur ad agendum,
ſecundum Ang. in rub. inuit. de
except nu. 24. Item non requiri-
tur bina monitio vbi ad agendū
ſtatueretur annus. Vt late proſe-
quitur do.Cæſ. in eod quo ſuprà
16 loco. † Item eſt aduertendum
quod dicta bina monitio non de-
bet fieri eo inſtanti, ſed interual-
latim,ſecundum Alex.in l.de pu-
pillo.§. ſi quis ipſi prætori, ff. de
no.oper.nunc & Fel.in c. ex lite-
ris.colum. vi. verſ fallit nono de
conſtitut. & ſequitur Pupur. in l.
ij.C.de edendo, numer.quinqua-
17 geſimoquarto. † Ite eſt vlterius
aduertendum, quòd dictum re-
medium ſi ita demum competit,
abeſt

ab eſt culpa ab eo qui petit ſta tui diffamanti terminum & tamē culpa eſt in eo cui præfigi petitur, vt quia ſi per nullo iure fundatur illa diffamatio, adeo quòd inſurgit præſumptio calumniæ ſecundum Purpur. in l. ij. de edend. num 59. ſequitur dom. Caſ. in d.

18 rep. num. 78. † Item dicit Affli. in conſt. inquiſitiones generales. in iij. & iiij. col. quod tale remedium tunc competit ſi ius diffamati eſt effectum deterius & nō

19 aliter vide eum. † Coram quo igitur iudice ſit agendum diffamantis, vel diffamati? & in hoc Caſtrē. in l. in criminali. la j C. de iur. omn iud. voluit quod agendū erit coram iudice diffamantis, & idem refert fuiſſe decisum in cōſ. Neap. Affl. ct. in dec. cclxviij. quā deciſionem etiam ſequitur Card. Pariſ. in cap. in præſentia. col. x. de probat. & ita videtur tenere Nic. Boer. dec. celv. & ſequitur Dec. in conſ. cccclxxxvij. & cōſ. dclxxxvj. Contrariam verò opinionem te nuerunt Alexā. in conſ. ciij in ij. lib. & Capit. in deciſ. 18 Fel. in c. ea quæ. in princ de re. diu. in c. ſin autem. col. ſi. de teſti. & Moder. in d. l. diffamari & conſuluit Roma. conſ. 412. incip. pro habenda. & Aret. conſ. 144. col. 8. verſ. venio igitur ad tertium, Nic. Boer. dec. 118 & ſequitur & Caſ. contrar. vbi ſuprà, num. 8. in 3. q. & hanc opinionem vltra alios corrobora, quia dicit ipſe intentās remedium, l. diffamari, non efficitur abſolutè ex reo actor & ideo qui buſcunque reorum gaudet prærogatiuis ac in dubio venit abſol uendus ſecundum Deci & Moder. in l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. & eundem Deci in c cum inter. num. 14. de except. & in cap. ex literis. nume 7 de probationibus. Hoſtienſ. in ſumma de mut. pet. §. qualiter procedatur. in fin. Guid. Pap. in conſ. 188. & conſ. 114. & Deci. conſ. iij. circa fin. & cōſ. cccclxxxvij. & dclxxxvij. nec dicit obſtare fundamentum tenentium contrariam opinionem, quod ſcilicet, ſit actor qui intentat remedium. l. diffamari, ſaltim reſpectu huius iudicij & controuerſiæ an competat illud remedium, nam non valet conſequentia in his terminis, ergo forum rei ſequitur, per text in l. non cogendum. §. ſi. de proc. non enim eſt merus actor qui intentat hoc remedium ſecundum Card. Pariſ. in conſ. lxxxiij. in ij. libr. & Bald. in conſ. clxxiij. lib. ij. & aliud eſt quod quis ſit actor vel fungatur vice, actoris vt in terminis per Deci. in c. cum inter. num. 14. de

20 except. † Qualiter ergo concipiatur libellus in hoc iudicio? & certe ſecundum Ange. in rubric. inſt. de excep. num. 34 verſ. vj fal lit. & Bald. & Sal. in d. l. diffamari. & Nicol. Boer. in deciſ. clv nume. 9 ita erit concipiendus, nam narrabitur in primis diffamatio ſtatus, ſeu iuris tui, ſeu alia ſimilis iuſta cauſa, quæ ſufficiens ſit vt ſup à dixi, & demum petatur diffamanti ſeu aliter vexanti, terminum ſtatui ad agendum, & eo nō agente pronunciari, non eſſe de cætero audiendum, & eidem imponi perpetuum ſilentium.

21 † Qualiter concipiatur citatio? & certe index viſo libello citari faciet diffamatorem ad contradicendum ſi defenſionibus ſuis confidat vel per æquipollens, puta ad opponendum ſi diffamatio nem ſuam defendere confid. & ſi diffamator ad iudicium non venerit

nerit, neque legitimis cauſis excuſetur, & tunc iudex iterũ eum citabit ad videndum ſibi terminum ſtatui infra quẽ ſi non experiatur de iure ſuo nũquam de cætero audietur & ita docet practicãdum in c.cum G. perpetuus. de fid.inſtrum.& Iaſ.in l.alios, in l.ſecunda, C. de edend.

22 † Qualiter ergo probabitur diffamatio? & dicendum eſt quòd probabitur ſi verificetur vociferatio diffamantis, vel vulgo, vel in cœtu hominum, vel coram pluribus, vel etiam coram paucis, l. item apud Labeonem, §. ſi quis libello. ff. de iniu. per quem text. ita conſuluit Socin. in conſ. xlv. viſa appellatione, colum.j.& latè Bart.Caſtr.Imol.Alex.Iaſ. & reliqui, in l.turpia, in prin. ff. de leg.j. Ang.inſt.de excep.in rub.nu.23. & Nic.Boer.in d.dec. cclv. nu.7.

23 † Quis ergo terminus debet ſtatui, & præfigi diffamanti ad agendum? gl.in l.à quo fundus.in glo. fi.circa me. ff. de damno infecto. & gloſ.in l. ſi quis libertatem. in verbo modicum.de petit.hered.t. voluit quod remittatur arbitrio iudicis, & hoc voluerunt Alb. & Sal.in l.ſi ea. in prin. C.qui accu. & Matth.de Afflict.in tit. quæ ſit j.cauſ.bene admitten.§. eſt & alia. numero quarto.

24 † An ſit accuſanda contumacia diffamantis non agentis in termino præfixo? & certè ſic, ſecundum Angel.in rub.inſt.de excep. quem ſequitur Hyero. Cagno in dict.l.diffamari.in vj. limitatione, & Bald.in l.per alium.§.doceri.ff. ne quis eum.

25 † An poſt lapſum terminũ contumax debeat iterum citari ad audiendam ſententiam? & videtur quòd ſic, ſecundum Bald. in d.l.diffamari in fine.quem ſequitur Abb.in c.licet B. Petro.col.ij. verſ.in glo. in fi.de accu.licet aliter voluerit Nicol. Boer. in dict. deciſ. cclv. numer.2. & ita tenet Caſ.Conra.in dict.rep.l.diffamari.in xiiij.quæſt. num.87. Petrus Follerius. V. I. D.

Alia additio P.Follerij doctoris.

Iudiciorum xxII. diſtinctio.

1 Inſtitor quis dicatur.
2 Inſtitor poteſt eſſe maſculus, & fœmina, puer, vel ſeruus.
3 Actiones actiuæ quãdo nobis quærantur per inſtitorem.
4 Inſtitor quando obligetur proprio nomine.
5 Inſtitor an ſemper obliget præponentem.
6 Probatio, quænam requiratur in actione inſtitoria.
7 Mercatores an teneantur ex contractu geſto per pueros qui mittuntur per ciuitatem cum caſſetta in collo.
8 Diſcipuli an obligent magiſtrum eorum ſi contrahunt.
9 Inſtitor, an obliget præponentes ad pœnam.
10 Inſtitor præpoſitus à pluribus ſocijs ex diſparibus partib. qualiter obligentur ipſi præponentes.
11 Tabernarius mittens famulum ad merces comparandas obligatur per ipſum famulum.
12 Inſtitor an poſſit habere fidem de precio.
13 Mercator qui ſcripſit amico ſuo quod emat frumentum à certo mercatore

te ſed quod non excedat precium carlenorum octo: demum ſecundo ſcripſit quòd conueniat de frumento cum illo mercatore ſicut poteſt cum eo conuenire, qui nuncius e mit frumentum ad rationem carlenorum nouem pro tumulo, aut obligetur ipſe ſcribens.

14 *Heres mercatoris, an obligatur ex contractu institoris præpoſiti per eius patrem.*

15 *Institor contrahens extra conditiones adiectas in eius institutione an obliget dominum.*

16 *Institor etiam obligat dominum de emptione, & redhibitoria.*

17 *Exercitor nauis obligatur & agit ex contractibus magiſtri & ſubſtituti ab eo, & nume. 18. & qualiter hoc procedat, & num 19.*

20 *Pater quando tenetur ex contractu filij, & num. 21. & 22.*

VIgeſima ſecũda nõ omittenda iudiciorum eſt diſtinctio, (vt ordinem dom. auct. ſequar) nam aliud eſt iudicium quod aggredimur, vel ſuſcipere compellimur ex propria obligatione: & illud quidem ex aliena: de primo iam ſupra abundè patet: de ſecundo autem neceſſe eſt pro iuuenum introductione aliqua dicere.
1 † Quare illud primò ſciendũ eſt, quod aliquando quẽ gerere negocia mea tacite, vel expreſſe de volũtate mea reperitur: & à iure receptum eſt ex contractibus eius me obligare & agere poſſe (cuiuſmodi eſt institor) dicitur enim inſtitor ſecundum grammaticos factor mercatorum, qui à mercatore negociationi alicui eſt præpoſitus: qualis eſt ille quẽ negociatores tabernis ſuis ſolẽt præponere, vel merces aliquas vendendas cõmittere: dictus eſt autẽ inſtitor (vt è noſtratib. iudicat Vlpi. in l. iij. ff. de inſt. act.) ab inſiſtẽdo quod negocio incitar, hinc Iuu. ſat. vij. inſtitor hybernę tegetis, niueíque cadurci: Liu. videlicet, ab vrb. Vrbi frequentãdę multitudo incolarum libertinorúmq; & inſtitorum opificúmque retenta: alibi dicitur inſtitor eloquentiæ. Quint. lib. xj. c. j. Commoueatur ne quiſquã eius fortuna quẽ tumidum, ac ſui inſtantem. & ambitioſum inſtitorem eloquẽtię, in ancipiti ſorte videat. At poetę ferè ſemper accipiunt inſtitorem pro eo qui venditor eſt mercium delicatarum, cuique veſtiarij & lintheatij dant veſtem circunferendam & diſtrahendam. Ouid. de ar. am. inſtitor ad dominã veniet diſcintus emacẽ. Plaut ancillam pro domina negociatrem inſtitricem vocat, vt è noſtratibus il. ũ dici inſtitorẽ reperio qui vniuerſali adminiſtratiõi quæſtuariæ eſt prępoſitus, etiã non deſignato certo loco, l. inſtitor. ff. de inſt. act. ſed ſi ſit quis alicui negocio non quæſtuario præpoſitus, non recte inſtitor appellari debet, ſed potius
2 procurator is eſt. † Nec differt an inſtitor maſcul⁹, fœmina puer, vel maior pupillus vel filiusf. ſeruus proprius, vel alterius, aut liber is ſit. vt dicit tex. in l. ſed & ſi quis. §. ſi. cũ l. ſeq. ff. de inſt. ac. niſi præponẽs ſit minor. l. ſed & ſi pupil⁹. ff. eo. nã eo caſu ſi prępoſuit ſine auctoritate curatoris reſtituetetur in integ. vt ibi: vel niſi ꝑponẽs fuerit pupillus & ſine auctor. tutoris præpoſuerit: nam eo caſu

ſu pupillus non obligarut niſi factus ſit locupletior: vt eſt text. in l. verum ſi ipſe. ff. eod. tit. Item inſtitor dicitur is per quem patitur mercator ſic facere quia patiendo videtur eum inſtitorem inſtituere, l. quicunque. in prin. & ibi Bar. & Bal. in rub. C. de conſt. pec. iij. col. & tam in primo quàm in secũdo caſu obligatur mercator ex contractu eorum: niſi ipſe inſtitor palam & publicè fuerit reuocatus per mercatorem qui eum præpoſuit. Ex tunc enim amplius non obligatur ex contractu eorum: vt dicit tex. in l. ſed & ſi pupillus. §. de quo palam. ff. eo. ti. & econuerſo ex contractu eorũ vobis quæritur actio. vt infra aliquantiſper
3 videbimus. † Nam illud receptũ eſt in l. j. ff. de inſt. act. quòd ſi inſtitor eſt ſeruus ipſius præponentis, tam actiones actiuæ quã paſſiuæ transferuntur in præponentem, ſed ſi ſeruus præponentis minime fuerit, ſed liber homo, vel alterius ſeruus, tunc actiones paſſiuæ tantum in dominum præponentem transferuntur nõ autem actiuæ, & directæ, ſed vtiles bene transferre viſum eſt. & in ſubſidiũ tam vtiles quã directæ transferuntur: vt ibi dicit tex. iuncta l. ij. ſed qualiter intelligatur in ſubſidium trãſferri actiones actiuas, ſcias quòd ſunt demum quando forte inſtitores latitant, & fugiũt ne cedant actiones domino eorũdem, vel mortui ſunt ſine herede, ita quod nõ poſſunt ipſi mercatores habere ceſſionem vel aliter ceſſionem ipſam obtinere nõ poſſunt, tunc in ſubſid. ũ (vt dixi) in eos transferuntur actiones, & actiuæ, & paſſiuę, ſine ceſſione: vt ibi declarat Alb. de Roſ. & in rub. ff. eo. tit. & ibi Ang. & eſt ratio (vt dominus teneatur ex facto inſtitoris) nam vbi permittit quis res ſuas gerere, & mercãtiam facere, ei mandare videtur l. ſed, & ſi pupillus. ff. de inſtit. act.
4 † Sed nunquid ipſe inſtitor obligetur proprio nomine adeo vt cõueniri poſſit ſi tantũ inſtitorio nomine promiſit? vide ad plenũ Dec. in d. l. ſi inſtit. ff. eo. tit. & Ang. in l. eandem. ff. de duo. re. & Paul. de Caſt. in l. iij §. ſi proc. ff. quod quiſ. iur. & Soc in conſ. cliiij. conſultorem. col. fi. verſ. vj. & recol.
5 ſuperius dixiſſe. † Sed ſi vis ſcire nunquid verum ſit mercatorẽ præponentem inſtitorem ex omni contractu per eum geſto obligari ita vel ne, legito tex. in l. cuicunque, §. nõ tamen omne. ff. de inſt. actio. ibique reperies mercatorem nõ teneri niſi de eo cõtractu qui celebratur reſpectu illius negociationis cui præpoſitus fuerat (exẽplum ſi aliquis ſit præpoſitus, ad vendendum) obligat dominũ ipſum de omnibus de quibus regulariter obligatur venditor, vel qui fuit præpoſitus ad emendum obligat ipſum mercatorem principalem de omnibus illis ad quæ regulariter, & de iure tenentur emptores, & ſic de eo cõtractu inſtitoris tenetur mercator principalis qui principaliter vel in conſequentiam ſpectat ad illam negociationem cui præpoſitus eſt, nõ tamen de eo quod celebratur per ipſos inſtitores extra ipſam negociationem, & ibi tex. ponit multa exempla quibus tenetur mercator ex contractu inſtitoris qui venit in conſequentiã ad ipſam negociationẽ: exemplum ſi eſt præpoſitus inſtitor ad emendas merces, & ei fuerint mutuatæ pecuniæ pro ipſis emẽdis vel pro ſoluendo

uendo penſionem apothecę, nam iſto caſu dicit tex. quòd locus eſt inſtitoriæ action·, & ſic obligatur dominus. Item ſi præpoſitus fuit ad vendendum. & habuit fidem de precio (quod poteſt) & habuit anulū loco arræ vel aliud pignus, & non vult reddere. poteſt agi cū ipſo mercatore præponēte, vt red dat. Item ſi fideiuſſit quis pro iſto inſtitore, ſimiliter poteſt agi contra mercatorē præponentis: vt dicitur in d. §. non tamen omne cū. §. ſequētibus. eodem modo ſi eſt prępoſitus inſtitor ad merces vēdendas, & conduxit apothecam vbi vēderet illas merces, certe te netur dñs præponens. vel ſi con duxit nauem ad ipſas merces vehendas ad aliquem locum, vel equum, & ſimilia in omnibus iſtis exemplis licet, principaliter ſpectent ad negociationem, tamen quia in conſequentiam bene ſpe ctant, iccirco tenentur ipſi pręponentes.

6 † Qualiter ergo probabit agēs inſtitoria actione ex con tractu inſtitoris mercatorem præponentem vt obtineat in quo reperit Alex. in conſ. xliiij. in ij. libr. altàs clxxxvj. inc. viſo & diſcuſſo per totum, qui in caſu quo quis mutuauit pecuniam inſtitori, dicit quòd aut inſtitor habebat expreſſum mandatū ad accipiēdam mutuam pecuniam, aut tacitum, primo caſu ſufficit probare quòd tanquam inſtitor accipit mutuam pecuniam. ſecūdo verò caſu dicit quinque debere probari ad obtinendū. Primū quòd tempore mutui declaraſſet ſe accipere illā pe cuniam pro adminiſtratione negociationis cui prāpoſitus erat, per tex. in l. j. §. quòd ſi ab initio. ff. de exer. Secundò requiritur ꝙ tempore facti mutui erit neceſſarium capere illam pecuniam mutuò pro adminiſtratione illius ne gociationis per l. final. ff. de exer. Tertiò requiritur ꝙ ipſe mutuās pecuniam, notitiam habuerit de dicta neceſſitate, & quòd interer at accipere dictam pecuniā mutuò pro dicta adminiſtratione, & quòd habebat notitiam ipſe mutuās ꝙ ille cui mutuauit erat inſtitor illius mercatoris, & ſic ap parebat quod habuit animū obli gandi ipſum præponentē: vt probatur in d. l. fi. ff. de exe. & l. ei qui. in fi. C. ꝙ cum eo ſecundum Bar. & Bal. in l. ſi pupilli §. j. poſt medium. ff. de neg. geſt. niſi mercator pręponēs ratificaſſet, vel verſum eſſet mutuum in eius vtilitatem: vt d. l. ei qui. in fi. Quartò requiritur quòd nō mutuauerit maiores quantitates pecuniæ quā eſſet ne ceſſarium, aliàs non haberet regreſſum, niſi vſque ad quantitatē neceſſariam: vt d. l. fi. Quintò requiritur quod mutuū ſit factum in loco in quo poſſet adimpleri cauſa ob quam mutuū factum eſt ſecundum Bart. in l. j. §. non autē. ff. de exer. act. in aliis autem caſibus qualiter formētur poſitiones vide in Spec. in ti. de obl. & ſoluti. §. iij. verſ. Itē frequenter, & Sal. in l. j. C. de exer.

7 † Sed illud hæſitationem parit, videmus in dies iſtos mercatores mittēres eius fa mulos cum caſſera in collo cū re bus ad ornatum mulierū ſpectan tibus vt vendant, an teneātur mer catores ipſi ex contractu eorū? di cas ꝙ ſic. vt eſt text. not. in l. quicūque. §. ſed etiam eos. ff. de inſt. act. vbi dicit text. quòd etiā illi di cuntur inſtitores qui mittuntur circū ferentes per totam ciuitatē ad vendendū veſtes, & ſic ibi eſt caſus in indiuiduo, nā ſi iſti ſunt inſtito

inſtitores, ſequitur quòd eos præponens obligatur ex cōtractu, & geſtis per eos. vt d.l.j.in princip.
8 † Nunquid diſcipulus contrahēdo obliget magiſtrū ſuum vt tota die videmus in diſcipulis ſutorū qui important ad apothecā pannum deinde vendunt, vel qui pignorant, an dñs apothecæ teneatur? & dicendū eſt quòd ſi diſcipuli vt diſcipuli nō habent aliud mandatum tacitū vel expreſſum, non obligat dūm, ſeu magiſtrum l.quicunque.§. ſed cum ſullo, ff. de inſt. act. tū ſi conſentiēte magiſtro iſti diſcipuli conſueuerint negociari in apotheca: ex hoc videntur conſtitui inſtitores, & ex facto eorundem obligatur magiſter ipſe, arg. ff. quod cum col.l.ti. & firmat Bal. in tract. de cōſt. n. 4.
9 † Sed illud conſequens eſt an inſtitores poſſint obligare præponētes ad pœnā? & certè ſi ſunt pœnæ ex natura contractus obligātur, præponentes ad eas pœnas, ſed ſi ſunt pœnæ extra naturam contractus, nō obligantur: ſecundum Bal in tract. de conſt. nu 5. & in rub. de conſt. pec. col. ij. verſ. quæro an circa perſonā, & habes per Dec. in d.l. Iſtitorē, ff. ſi cer. pe.
10 † Et ſi inſtitor à pluribus ſociis ex diſparibus partibus prępoſitus fuerit ex cōtractu ipſius quolibet eorum inſolidū obligatur tex. eſt in l. habebat §. ſi duo pluresve ff
11 de inſt act. † Et ſi cōtigerit tabernariū cōtinuo mittere eius famulū ad merces cōparandas pro taberna, & ei habebitur fides de precio ab aliquo agnoſcente eum eſſe famulū illius cauponis, vel aliter eum eo contraxit nulli dubium debet eſſe tabernariū obligari ex contractu, & geſtis per illum: vt eſt tex. in l. quicunque, §. ſed & ſi tabernarius, ff. de inſt. act. pariter dicas de piſtore qui mittit eius famulū ad vendendū panē: vt d.l. quicunq;. idē Labeo ait
12 ſi quis piſtor, † Et inſtitores habentes fidē de precio transferunt ſine dubio dñim in emptores, niſi expreſſe eius ſit inhibitū, quod fidem de precio nō habeant, ſed præſenti pecunia vendāt: vt l. cuicūque. §. ſi ei. ff. de inſt. act. & niſi in hoc doloſè verſarentur: vt quia vendūt alicui receſſuro vel de fuga ſuſpecto, vel cui diligens pater familias nō venderet niſi præſenti pecunia, vt l. creditor. in fin ff. mand. & ita concludit Bal. in l. in
13 ciuile. C. de rei vend. † Quid. n. ſi aliquis indigens frumēto ſcripſit mercatori ſi ei vendere volebat centū tumulos frumēti. & pro quo precio, cui ille reſcripſit quòd ſic, & ꝙ volebat ducatum vnum pro quolibet tumulo: at ille ſcripſit cuidā ſuo familiari ſeu amico ꝙ conueniat de precio dicti frumenti cum mercatore, & nō excederet carlenos octo pro tumulo, demum ſecundo ſcripſit dicto ſuo amico ꝙ alloqui habeat cum dicto mercatore ſuper facto grani ad preciū, ſicut conuenire poterat cū dicto mercatore pro cōmodo, & vtili ipſius ſcribentis in tātum quòd dictus nūcius amicus, ſeu familiaris firmauit contractū cum illo mercatore ad rōnem carlenorum nouem pro quolibet tumulo, euenit quod ille qui indigebat grano nō contentatur, quęritur quid iuris? hunc caſum poſuit Bal. in conſ. 314. in j. lib. creditor indigēs: vbi tenet quòd cogitur ſtare illi contractui rationi-
14 bus de quibus per eum. † Nec ambigendū erit quod ſi præpoſitus fuerit inſtitor per mercatorē, qui

qui demũ mortuus fuerit ſuperſtite eius filio, vel hærede, quòd ſi contraxerit inſtitor poſt mortẽ illius præponentis tenetur, & obligatur hæres ipſe : vt dicit tex. in l.quicunque.§. fi.ff.de inſt act. quod intellige ſi ipſe hæres vtatur dicto inſtitore ſicut defunct', & ſi contraxerit ante adirã hereditatem inſtitor ipſe, obligatur heres ipſe vt ſubueniatur cõtrahenti cum eo ignoranter: & vide tex. in l. ſi quis mancipiis.§.ſi impubes ff.de inſt actione, & ibi doct.

15 † Et ſi quis præpoſuerit inſtitorem cũ aliquibus pactis (v.g.non contrahat ſolus,ſed cum interuẽtu certæ perſonæ,& vt vẽdat merces nõ habita fide de precio, vel ſi habuerit fidẽ de precio habeat cautionem vel pignus)& demum non obſeruatis conditionibus,& pactis contraxerit, non obligatur præponens:vt eſt tex.not.in l.ſed & ſi pupillus,§.conditio.ff.de inſtit.act.niſi fiaus præponentis ageri poſſet,vt ibi.

16 † Et ſi præpoſitus quis inſtitor fuerit ad equũ vendendũ vel oues ſeu pecudes vendendas, & contingit dicta animalia euinci ab alio, vel eſſe in caſu redhibitionis, non eſt dubitandum quin obligetur dominus præponens:l. ſi quis mancipiis,ff. de inſt. act. & hæc ſufficiant quo ad inſtitores : ſequitur vt videamus de aliis perſonis quibus mediantibus nos agimus, & conuenimur.

17 † Ideo ſciendum eſt ꝙ ſi quis habet nauem,& in ea præpoſuit magiſtrum, obligatur, & agit ex contractibus illius, & de hoc loquitur totus tit. de exerc. act.nam ſicut inſtitor obligat præponentem ita,& multo magis ex cõtractib' magiſtri nauis obligatur ipſe patronus nauis, qui exercitor vocatur, intelligendo tamen de eo magiſtro cui totius nauis gubernatio mandata eſt : at ſecus ſi eſſet ſimplex nauta : quia licet patronus nauis obligetur ex delicto cuiuſuis nautæ, tamen ex contractu minime obligatur,vt l. prima.ff.de exer. act.

18 † Nec ſolum tenetur patronus ipſe nauis ex contractibus ipſius magiſtri per eum vt ſuprà præpoſitum, ſed etiam ex contractu initio per alium magiſtrum loco ſui ſubſtitutum per ipſum magiſtrũ: vt dicit idem text.in dict.l.j.§. vt magiſtrum ibi dicitur procedere etiam ſi patronus nauis expreſſe inhibuiſſet ne alium loco ſui ſubſtitueret, qui eſt ſpeciale in negociationibus naualibus.

19 † Sed ſanè prædicta ſunt intelligenda vt non ſemper & paſſim patronus nauis, ſeu exercitor obligetur ex cõtractibus magiſtri: ſed tunc demum ſi magiſter nauis cõtraxerit in eam rem in qua expreſſe vel tacitè eſt præpoſitus, & extimat in contractu illo in illam cauſam contrahere : ſed ſi contraxerit nulla cauſa expreſſa patronus nauis non obligatur niſi fuerit verſum in vtilitatẽ eius: & cõtrahẽdo in cauſa in qua eſt præpoſitus expreſsè, ſufficit cauſæ expreſſio : licet cauſa in ſe ipſa non ſit vera : vt magiſtraliter tradit Vlp.in l.j.§.non autem. ff.de exer.& ibi Iacob de Are ſecundum Azo. (vt refert ibi Bal.) pro intelligentia huius legis diſtinguit quòd aut magiſter accipit pecunias mutuò in eã cãm in qua eſt prępoſitus tacitè(v.g.accepit pecuniã mutuò ob cauſã quæ venit in cõſequentiã eius,ad qd' eſt expreſsè præpoſitus) & tũc ad hoc vt dñs nauis ex tali cõtractu

teneatur

teneatur requiritur quòd magiſter contrahendo dicat expreſsè quod vult ob illam cauſam pecuniam mutuo.Itē quòd illa ſit vera & quod creditor ſciat cauſam illam ſubeſſe tēpore contractus: per l.fin.ff.eodem tit.quandoque magiſter accipit pecuniam mutuò in illam cauſam ſimpliciter hoc non exprimendo: & tunc dominus nauis non tenetur ex tali cō tractu niſi pecunia fuerit verſa in vtilitatem patroni nauis.

20 † Quandoque etiam ex contractibus filiorum obligatur pater,& ex contractibus ſeruorum obligatur dominus:nā quandoque contrahitur cū filio vel ſeruo in merce pecuniaria dominica vel paterna(vt puta quia negociatur de mercib.&pec.ipſius patris vel domini,tunc tenetur pater, vel dñs præponens inſolidum , & inſolidum poteſt conueniri, quandoq; cōtrahitur cum filio,vel ſeruo in merce pecuniari (hoc eſt ſi cōceſſum fuit filio vel ſeruo peculium vt de eo negocietur ad libitū eorum voluntatis) & in mercibus ſeu mercantiis iſtius peculij contrahitur , & tunc ſi ſciente patre vel domino filius contraxerit, pater vel dominus vocatur in tributum cum cæteris creditoribus: in tantum ꝙ ipſi pater vel dominus nō poſſunt ante omnia deducere id qd' eis debetur ex peculio ipſo:nec gaudent aliquo priuilegio: ſi autem cōtrahitur cum filio vel ſeruo patre & domino ignorātib. eo caſu pater & dominus non obligantur:& tunc id quod eis debetur ex peculio ante omnia deducunt , & ad id quod ſupereſt confluere poſſunt cæteri creditores filij vel ſerui : & ita loquitur totus tit.ff.de pec.& ff. de trib.& inſt.act. Deficiētibus autem prædictis:Si filius vel ſeruus contrahit iuſſu patris vel domini tunc obligatur dominus ſeu pater inſolidum: ſi verò non iuſſu paterno vel dominico contraxerit ſeruus vel filius : ſed id ſuper quo contractum extiterit per filium vel ſeruum conuerſum eſt in vtilitatem dñi vel patris,&tunc eatenus quatenus in eorum vtilitatem verſum eſt tenetur ipſe dñs ſeu ipſe paternus toto ti. ff.quod iuſſu & de in rem verſo , & ff. ꝙ cum eo:& ad prædicta omnia videas omnino Nicol. Boer.in dec. c xxj.in ij.part. num.11.

21 † Et dicitur verſum in vtilitatē dñi ſeu patris, ſiue principaliter ſiue ſecundario, & in conſequentiam vel quocūque modo ſit verſum in vtilitatem patris vel dñi, l quòd ſi ſeruus,§.in rem autem. ff.de in rem ver. (vt puta ſi emit triticeum & conuertit in alimoniā totius domus patris , vel accipit mutuò pecuniam & illam ſoluit creditori patris:vel ſi adminiſtrabat bona paterna & contraxit occaſione illius adminiſtratiōis,vel ſi accipit mutuum pro ſe veſtiendo, vel pro ſe alendo iuxta conſuetudinem patris:vel filiusf.fuerit per patrem ad ſtudiū miſſus& & emit libros) in omnibus iſtis caſib.conuenitur ipſe pater :vt toto ti.ff. de in rem verſ. & ſi filius contraxerit quaſi vt conuerteret in vtilitatē patris,& tamen poſtea non conuertit non obligatur ipſe pater:vt dicit ibi tex.& ſi forte id ſuper quo filius contraxerit non erat neceſſariū ipſi patri, catenus dicitur verſum in vtilitatē patris quatenus illa res valet ſed quando res eſt neceſſaria agitur in totum , & ſic ad eum precium

quo rès illa vendita eſt vt eſt tex. in l. ſi res domino nõ neceſſarias, ff. de in rē ver. dicitur etiā verſum in vtilitatē patris omne id quod ſit per filium, & eius onus ſpectat ad patrē: vt dicit text. in d. l. ſi res domino §. ſi filiusfamilias: & ſi filius debitū paternū ſeu iudiciū animo nouādi in ſe ſuſcipiat, ſeu per ſtipulationē promiſerit, adeo quòd pater liberatur videtur verſum in vtilitatem patris: taliter ꝙ pater obligatur, vt dicit tex. in l ſi pro patre, ff. de in rē ver. & vt pater obligetur de in rem verſo ſufficit negociū eſſe vtiliter geſtum, lege ſi ſeruus, ff. eod. tit. verum actio de in rem verſo competit ei qui principaliter contrahit cum filiofamilias, vt in rem domini vel patris vertatur, l. quamuis, ff. eod.
22 tit. † Nec putes per ea quæ ſupra dixi patrem obligari pro filio contrahente ex quouis ſimplici iuſſu ipſius, vt ſic teneatur actione quòd iuſſu, vt dicit text. in l. Luc. tit. Caium Seium ff. de adm. tut. adeo quòd ſi in inſtrumento continetur talis filius qui contraxit patre conſentiente, non tamē ex hoc pater teneri debet actione quòd iuſſu: & idem eſt ſi inſtrumentum dicit talis filius contraxit patre volente, nam ſimplex patris voluntas non inducit iuſſum, l. j. §. ſi is qui nouem, ff. de exer. oportet ergo ad hoc vt teneatur ex contractu filij quòd iuſſu, quod inſtrumentum dicat quòd filius facit id iubente, & mandante patre, vel ratū habēte: vt eſt text. in l. j. ff. quòd iuſſu, & ibi declarant omnes doct. & talis iuſſus nõ ſolū poteſt probari per inſtrumentū ſed per teſtes, & epiſtola, vel nunciū, & poteſt fieri inter abſentes, & præſentes, generaliter, & ſpecialiter. verū poteſt reuocari re integra certiorato eo, cū quo contrahi debebat, & ſemper quod filius cõtrahit iuſſu patris ſemper tenetur, & obligatur pater inſolidū per actionē quod iuſſu, vt in toto tit. ff. quod iuſſu, & ad intelligentiā omniū prædictorum videas Fran. de Aret. in conſ. 29. in vj dubio vbi plenè, & licet, ſint multi alij caſus tam in prædictis exēplis quàm in aliis quibus nos obligamur, & agimus ex cõtractibus alienis, vt in toto tit. ff. mand. & de proc. & de neg. geſt. & aliis, nihilominus quia magis frequentiora ſunt prædicta exempla ideo alia omitto. Petr. Fol. V. I. D.

QVINTA PARS.

Iudicium, lis, inſtantia, & cauſa qualiter accipiantur. Et quid vnum quodque illorum.

1 *Iudicium, lis, cauſa, & inſtantia, in quo differant.*

2 *Inſtantiæ cauſæ, quæ dicatur.*

3 *Inſtantia quando in cauſis currere incipiat.*

4 *Inſtantia quādo incipiat currere in cauſis, in quibus lis nõ cõteſtatur.*

5 *Inſtātia cauſarū, quāto tēpore durat.*

6 *Inſtantia currit, & perit, vbi proceditur per inquiſitionem.*

7 *In cauſis ciuilibus, vbi proceditur per officium iudicis nobile, currit & perit inſtantia*

8 *Inſtantia perit in cauſis executiuis. & inſtrumentalibus: in quibus parata eſt executio.*

9 *Inſtātia, currit etiā corā iudice dele.*

10. Inſtantia perit coram arbitro, cui non eſt tempus præfixum.

11 Inſtantia coram arbitratore non currit, neque perit.

12 Inſtantia cœpta cum defuncto tranſit ad heredem.

13 Inſtantia cœpta cum defuncto laico, non tranſit in clericum heredem

14 Inſtantia nunquam perit de iure canonico, quod in foro eccleſiæ ſeruatur.

15 Inſtantia in conſiſtorio principis nunquam perit · & quid ſeruetur in ſacro concilio Neapolitano.

16 Inſtantia non perit triennio, quando iudex habet liberum in procedendo, & ſententiando.

17 Inſtantia per ſtatutum, & per reſcriptum principis breuiari poteſt.

18 Inſtantia breuiata, ſi petatur dilatio vltra metas inſtantiæ, an poſt illā perēptam, poſſit ſententia ferri.

19 Inſtātia à principe prorogari poteſt.

20 Inſtantia nunquam perit, in cauſis fiſcalibus

21 Inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquam perit etiam ſi ventilentur coram iudice laico.

22 Tempus inſtantiæ poteſt per partes breuiari.

23 Inſtantiæ prorogatio non firmatur etiam iuramento

24 Inſtātiæ tempus per compromiſſum non poteſt prorogari.

25 Inſtantia ſtatutaria breuior triennio, prorogari poteſt.

26 Inſtantia breuior triennali tempore in reſcripto delegatorio præfixa, poteſt conſenſu partium prorogari.

27 Inſtantia breuiari poteſt per inferiorem, à principe, delegantem cauſam decidendam infra breue tempus, & quid importet talis breuiatio.

28 Inſtantia durat vltra triennium, mortuo iudice propè finē triennij.

29 Inſtantia nunquam perit in emergentibus ante litem conteſtatam.

30 Litigatori impedito facto aduerſarij, non currit inſtantia.

31 Impedito facto iudicis, vel tertij, an currat inſtantia.

32 Inſtantia quando per principem reſtituitur, dicitur inſufflatio: ſed an tunc debeant refici expenſæ, vide ibidem

33 Inſtantia inſufflata per principem, nulla expenſarum facta mentione, poteſt per partem opponi, quod expenſæ reficiantur.

34 Inſtantia lapſa facto iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur: neque neceſſe eſt adire regem, nec ſacrum conſilium pro inſufflatione.

35 Inſtantia perempta reſtituitur abſque refectione expenſarum illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum de iure conceditur.

36 Iudex quilibet tā ordinarius, quā delegatus, poteſt de reſtitutiōe in integrū cognoſcere, & illā cōcedere.

37 Inſtantia non perit triennio, quando lite pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis, coram quo lis agitur, nam ſucceſſor expectari debet.

38 Inſtantia non currit in cauſa, in qua eſt princeps conſultandus.

39 Inſtantia non currit durante inhibitione ſuperioris vel ep[illegible]

40 Impedito agere iuris impedimento, non currit inſtantia.

Inſtan

41 *Inſtantia an currat, donec proceſſus ſtat penes conſultorem.*

42 *Inſtantia in cauſa feudali, durat per annum.*

43 *Inſtantia cauſæ clerici deuolutæ ad iudicem laicũ propter impedimentum epiſcopi, quanto tẽpore durat.*

44 *Propter impedimentum epiſcopi nõ poteſt iudex laicus cognoſcere de cauſa clerici coram eo conuenti.*

45 *Inſtantia perempta poteſt innouari omnia acta de conſenſu partium repetendo.*

46 *Inſtantia perempta, reſtaurari poteſt altero de quatuor modis.*

47 *Inſtantia perempta non perit cauſa, neque ius partis: ſed actor poteſt cauſam de nouo incipere, & nouã inſtantiam fabricare, refectis expenſis in cauſa ciuili, ſecus in cauſa criminali, & num. 48.*

49 *Inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis, quàm per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij.*

50 *Libello male concepto, abſoluitur reus ab inſtantia iudicij.*

51 *Sententia fertur ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis, quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido.*

52 *Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, quando actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam.*

53 *Abſolutoria ab obſeruatione iudicij fertur etiam, quando actor ſecum plene probauit, & propter eius abſentiam nõ poteſt ſibi iuramentum ſuppletorium deferri.*

54 *Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, diffinitiua dicitur, quando reus ſoluit debitum pendente iudicio.*

55 *Inſtantia perẽpta, quæ acta pereant.*

56 *Acta non publicata in prima inſtantia non faciunt fidẽ in ſecũda.*

57 *Acta non ſolum ordinaria, ſed etiã probatoria in cauſa criminali per lapſum inſtantiæ pereunt.*

58 *Sentẽtia lata poſt perempta, eſt ipſo iure nulla, & nullũ habet effectũ.*

59 *Actor perempta inſtantia in expenſis debet condemnari.*

60 *Iudex etiam poſt peremptam inſtantiam, poteſt ferre ſententiam contra confeſſum ex vi notorij.*

61 *Omnes exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ poſſunt opponi in nouo iudicio, quando cauſa de nouo incipitur poſt peremptionem inſtantiæ: ac ſi nunquam iudicium fuiſſet intentatum.*

62 *Inſtantia perempta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, omnia acta pereunt.*

63 *Lis quomodo intelligatur.*

64 *Lis incipit, poſt litis conteſtationem. Quod limitatur in quatuor caſibus, (nu. 65.*

66 *Cauſa, quæ dicatur.*

67 *Cauſa, vnde dicatur.*

68 *Cauſa, in quo differat à lite, controuerſia, negocio, & occaſione.*

DEVENIO ad quintã partem principalem huius tract. videlicet,
1 In † qua tractabitur in quo differant iſti quatuor termini, ſcilicet Iudiciũ, lis inſtantia, & cauſa. Super quo breuiter dic, quod iudicium, eſt tota illa diſcuſſio cauſæ quæ durat à citatione vſque ad ſenten-

tiam, vt declarat Alexand. in d.l. poſtquam liti, C. de pact. & iſtum terminum, iudicium. plenè declaratum quo ad eius tract. vbi poteris
2 videre. † Inſtantia verò, dicitur illa exercitatio iudicij quæ fit à litis conteſt. vſque ad ſententiam latam: ſeu vſque ad finem triẽnij, quando non fertur ſentẽtia infra triẽnium in cauſa ciuili: vel infra biennium in cauſa criminali, l. properandũ, C. de iud, & ſic quando dicimus inſtantiam eſſe peremptã, intelligimus de illa exercitatione iudicij, quæ habetur pro non facta, quia ſuper illa non poteſt dari ſententia: non tamen refertur iſte ſermo ad cauſam, nec ad iudiciũ, quia perempta inſtantia, non eſt perempta cauſa, nec ius partis, nec iudicium, quo ad illam cauſam, quin poſſit de nouo agitari, ſed ſolum illa exercitatio iudicij, id eſt, illa tela iudicij, quæ incœpta, & non completa, efficitur fruſtratoria, & habetur pro nõ facta, quia nõ poteſt per eam deueniri ad cauſam finalem iudicij, ſcilicet, ad ſententiam, de nouo in iudicium deducatur, vt habetur in d.l. properandum, & fuit inducta iſta peremptio inſtantiæ in fauorem publicum, ne lites fierent immortales, vt d. l. properandum, in princ. & not. Soc. in conſ. xxxj. col iiij. in fin. in j. volum. Super hac tamen materia opportunum cadit examinare tres quæſtiones: quarum prima eſt quando incipit currere inſtantia. Secunda, quanto tempore durat, & in quibus caſibus finitur. Tertia, quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ, & qd poſſit facere iudex ea perempta.
3 † Quæro igitur primò quando incipiat currere inſtantia in cauſis. Dic quòd communiter tenetur. quòd incipit currere à conteſtatione litis, vnde ſi per mille annos ſtarent litigantes ad conteſtandum litem, nunquam inciperet inſtantia, vt d. l. properandum poſt. prin. & ibi non vltra trienij metam, &c. vbi dicit expreſsè poſt litem conteſt. & ibi hoc not. Alex. in princ. & Iaſ. in ij. colum. & communiter doct. & Bald in conſ. cevj. in iij volum. & Soc. in conſ. xcv. in prin. in j. vol. Hinc dicit pulchrè Bald in l. & poſt edictum § pe. in fi. ff. de iud. quòd in omnibus emergentibus ante litem conteſt. nũquam perit inſtantia. vnde infert quòd ſi partes per x. annos litigarẽt ante litem conteſt. per legitimationem perſonarum, nunquam periret inſtantia, & illud dictum ſequitur Alexand. in d.l. properandum, col. j. in fin.
4 † Quid autem in cauſis in quibus lis nõ cõteſtatur, prout ſunt cauſæ ſummariæ vel executiuæ? Dic, quòd in illis currit inſtantia, quamprimum incœptum eſt cognoſci de meritis cauſæ, ſecundum Alexand. in d.l. properandũ, colum. j. Potes dicere ad maiorem declarationẽ, quod in huiuſmodi cauſis ille actus, qui ſolet fieri immediatè poſt lit. conteſt. in cauſis, in quibus lis conteſtatur, habet vim litis conteſtationis, vnde ab illo actu inciperet inſtantia ſecundum Bart. Bald. & doct. in l. nulla. & l. nihil, C. de procur. & Card. in cl. conſtit. §. fin. in fin. de elect. & Abb. in cap. inſinuante in fin. de offic. deleg. & Lud. Rom. in conſ. cixxij. colum. ij. & Felin. in cap. olim de accuſ. & Par in tract. Gnd. in verſ. ſent. colum. iiij. & in propriis terminis hoc tenet Abb. in cap. venerab. colum. fin. de iud. & Iaſ. qui plenè examinat in dicta

prop

properãdum, colum.iij. C.de iud. & Alex.in conſ.50.in ij.vol.

ADDITIO. Vide gl.ordinariam hoc volentem, in cap.j. in gl. magna extra de elect.in vj ſuper verbo abſentia, & ita concludit Pan. in c pen.extra de iud.& ita voluit Iac de ſan.Geor.in d.l. properandum, in princ. licet contrarium voluerit Franciſc.Cur.in l.j.C.de iur.cal. vbi etiã reprobat opinionem tenentium equiparari cauſas ſummarias executiuis. Id enim dicit non eſt verum, vt ibi per eum, qui id reprobat optimis rationibus, opinionem, do. auctoris approbat etiam do. Catal. de bon. comp.in tract.de ſind.numer.47. ſed opinio Franciſc.Cur. ſequitur do. Ant.de Can.in trac.de executio inſtr.num.71. in xxxiij.quæſt. vult enim in cauſa inſtrumentorum habentiũ executionem paratam non dari inſtantiam, & nec in cauſis executiuis, &c. Pet. Fol.

5 † Secundò principaliter quæro, quanto tempore durat inſtantia, & in quibus cauſis perit. In hoc facio regulam generalem cũ fallentiis. Et regula eſt, quòd in omnibus cauſis tam ciuilibus, quàm criminalibus perit inſtantia: & durat in ciuilibus per trienniũ, in criminalibus verò per biennium tex.eſt in d.l. properandum & ibi per omnes doct. C.de iud. & hoc eſt confirmatum in regno per ritum magnæ curiæ, in numer.219. incip. Item ſeruat ipſa curia, vt inſtãria, &c.

6 † Amplia primo iſtam regulam procedere non ſolum in cauſis, in quibus proceditur per viam actionis vel accuſationis, verum etiam vbi proceditur per inquiſitionem, quia tunc etiam currit inſtantia, ſecundum Bald. in dicta lege, properandũ in p. in. columna tertia, incipit tunc inſtantia à die dationis capitulorũ, ſecundum Bald. & ibi adde Abb, in cap. venerabilis in fin. verbis.

7 Secundò amplia procedere etiam
in cauſis ciuilibus, in quibus pro-
ceditur per officium iudicis, quia
durat inſtantia triennio, ſecundũ
Abb.in dicto capitulo, venerabi-
8 lis in fin. verbis. † Tertiò amplia
procedere etiam in cauſis execu-
tiuis & inſtrumentalibus in qui-
bus eſt executio parata, quia du-
rat inſtantia triennio ſecundum
Ludou. Roman. in conſil clxxiiii.
incip. Ampliſſime doct.&c.& Soc.
in conſ.xcv.in j. volum. & Fel.in
dicto capitulo, venerabilis in fin.
& Alexand. in conſilio quinqua-
geſimo, in ij.volum. & Iaſ. in d.l.
properandum colum ij. circa fin.
adde, quæ dixi ſuprà poſt princ.
9 huius quæſt † Quartò amplia
procedere non ſolum coram iu-
dice ordinario, verumetiam corã
delegato, vt d.l. properandum, ibi
10 ſed omnes iudices, &c. † Quin-
tò amplia procedere non ſolum
coram iudice, verum etiam coram
arbitro. nam ſecundum commu-
nem opin. etiam coram arbitro
perit inſtantia triennio, quando
nullum tempus fuit per partes
oppoſitum compromiſſo, ita tenet
Spec. tit. de arb §. differt colum.
fin verſ.item, vt infra triennium,
&c.& Abb. in d.cap. venerabilis,
colum.pen.& Iaſ.in d l properan-
11 dum, col.iiij. in vij.not. † Secus
eſt coram arbitratore, quia nulla
inſtantia currit coram eo, ſecun-
dũ Spec.& Abb.vbi ſuprà & etiã
coram arbitro incipit à die litis
conteſtatæ coram eo, ſecundum
Fel.in d.c.venerabilis, colum. fin.

ADDITIO. Omnino videas Nic.in dec.183.n.7.in ij.par.P.F.

12 † Sextò amplia procedere etiam ſi moriatur litigator pendente lite: quia non perit inſtantia per mortem,ſed durat vſque ad trien nium,& continuatur in heredem inſtantia cœpta cum defuncto. text.eſt in l. heres abſens, & l. ſi petitor, & l. ſi is qui Romæ.ff de iud.& l. ſi eum hominem, & ibi Bart.& Ioan de Imo ff.de fideiuſ. & in cap. quia Gul. & ibi plenè per Abb.Fel. & Mat. Soc. de iud. & per Soc.in conſ.xxxj.col.iiij in
13 prin. in iiij. vol. † Quod tamen limita non procedere, quãdo fuit inſtantia cœpta cũ defuncto laico, cui ſucceſſit heres clericus qa non continuatur in heredem clericum,quando eſſet, quia ratione priuilegij eſſet finita illa inſtantia, & debet de nouo inchoari co ram iudice Eccleſiaſtico, Iſta eſt magis communis concluſio, quã tenet Abb.in d.cap.quia Gul. col. fin. & ibi etiam Fel. in iij. & iiij. colum. quidquid tenuerint alij, doct. nam pro iſta parte ſunt ra-
14 tiones magis efficaces. † Limita primò, iſtam regulam ſic ampliatam, procedere de iure ciuili, ſecus eſt de iure canonico, quia nunquam perit inſtantia, tex.eſt, & ibi Abb.& doct in d.cap.venerab.& cap.fin. de iud. & habetur per Mod.in d.l.properandum, & ibi gloſſ.in verſ. triennij in fin.& Alexand. in conſ. xxiij. colum. j. in iij vol. Et hoc ſequitur, quòd in foro eccleſiaſtico,etiam in om nibus terris ſubiectis Eccleſiæ, vbi ſeruatur ius canonicum,nunquam perit inſtantia,ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus, per prædicta,& hoc tenet Phil.Corn. in conſ.ccx.in iiij.vol in fi.& vide Fel.in d.cap venerabilis, in prin.
15 † Secũdò, limita nõ procedere, quando cauſa ventilatur in conſiſtorio principis quia in eo nunquam perit inſtantia, & ſic vltra triennium durat,ſecundum Bald. in conſ.ccxvij. col. fin. in iiij.vol. vbi allegat auth ſed lis.C.de tẽp. app.& hoc poteſt inferri, quòd in ſacro regio conſ. Neap. non perit inſtantia: quia poteſt dici conſiſtorium principis. ſed Matth. de Affli in dec.cclxxxiij. conſ.Neap. refert contrarium, ſcilicet, quòd diſpoſitio l. properandum,habeat locum etiam in ſacro conſ.vt etiã in eo pereat inſtantia, allegat gl. in §.hoc quoque in auth.vt ſpon. larg.& gl.in auth.de app. & idem tenet Mat. relatiuè in conſt. hac lege. in iij.not. vbi facit differentiam, an cauſa ventiletur coram Rege, & tunc inſtantia non currit,quia Rex habet liberum arbitrium, an vero in ſacro concilio, & tunc currit inſtantia: quia ſacrum conſilium non habet liberum arbitrium. Ego tamen puto in hac materia, quòd dato,quod in ſacro conſilio curreret inſtantia,tamen ex quo ſententiæ in eo proferũtur ſub nomine regię maieſtatis, poſſunt fieri etiam poſt tempus inſtantiæ, & valent ſententiæ, quia in effectu in ſacro conſilio, non curatur de peremptione inſtantiæ, quo iſta eſt ſolennitas inducta de iure poſitiuo, quæ poteſt omitti in conſiſtorio principis, & talis nullitas, quæ cauſatur ex defectu ſolennitatis iuris poſitiui, non inualidat ſentẽtiam ſacri conſ. ita deciditur in d dec.283.in fin.per ea,quæ not Inn. & Abb. in c. in cauſis de re iud.Vnde cõcluſiuè poſſumus dicere, ꝙ in ſacro conſilio nunquã perit inſtãtia,ſaltẽ quòad effectũ, quia poteſt ferri ſentẽtia etiã poſt trien

16 trienniam. † Tertiò, limita non procedere, quãdo iudex haberet liberũ arbitrium in procedẽdo, & ſententiãdo, quia tũc non durat inſtantia,etiã poſt trienniuni.Secus,ſi haberet arbitriũ,in ſententiãdo tantũ,ita tenet Bar.& Paul. de Caſt. in l. ſi in lege in prin. ff. loca.Alexand in conſ.5 o. col. iij.. verſ.pro hoc,&c in ij.vol.& Alex. in l.qui Ro.§.Callimachus,col.fi.
17 de ver.obl. † Quartò,limita non procedere, quando inſtantia eſſet breuiata per ſtatutum, vel per reſcriptum principis, vt quia princeps reſcribit alicui officiali vel delegato, quòd cauſam expediat infra tres menſes. nã tunc finito tali tẽpore eſt perẽpta inſtãtia, & non poteſt ille iudex vlterius ſuper illa cauſa procedere ſecundũ Bal.in d.l.properandum,col.iij.& Abb.in d.c.venerabilis,col.pen.& ibi etiam Fel.in vj.col.& Alex.in d.l.properãdũ col.v.circ.fi. & Fel. in c.de cauſis,col v de of del. Et quòd poſſit breuiari per ſtatutũ tenet Alex in conſ.xlij. in iij.vol. & Bal.in l.ſi cũ ipſe,C.de exc.tut. Item,quòd poſſit breuiari per reſcriptũ,eſt tex in c.ſuper eo. el ij. & ibi Phil.& Abb.de ap.in d.c.de cauſis. Verũ in hoc eſt differẽtia, quia quando eſt breuiata per ſtatutũ, tunc incipit à die litis conteſtatæ, ſicut inſtantia iuris communis ita tenet Alex.in cõſ. xlij. col.ij.in iij.vol.& Bal in authen. clericus,qui.colum.ij.verſ.deinde quæritur.de epiſc.& cler. Sed qñ ſit per reſcriptum principis, incipit à die præſentationis reſcripti, non autem à die datæ ipſius reſcripti.ita probat tex.in d.c.ſuper eo.& ibi hoc expreſſe tenet Phil. in ij.col.in iiij.not.& ſeq.vbi plus dicit, ꝙ ante præſentationem reſcripti delegatorij non acquirit
18 delegatus iuriſdictionem.†Quid autem, ſi litigãs haberet teſtes in longinquis partibus, & peteret dilationẽ excedẽtem merã ipſius inſtãtiæ breuiatæ per reſcriptũ an poſſit poſt finitã inſtantiam ferri ſententia?Dic quod ſic: quia iſta iuſta cauſa excuſat, vt inſtantia non pereat, & valeat ſententia poſtea lata,ſecundum Bald.in d.l. ſi cũ ipſe,ff.de excuſ.tut. & Abb. in d c.venerabilis,col.iiij. circa fi. de iud.& Alex.conſ.lxxij.col.j.in iij.vol.& Abb. in conſ. lxiij.col.j.
19 in ij.vol. † Quintò, limita non procedere quãdo inſtãtia fuiſſet per principẽ prorogata, vt qa erat propè finẽ triẽnij,& princeps illã prorogauit vltra trienium, quia tũc ex prorogatione durat vltra triẽnium:vt no.Paris in trac.ſind. in verſ.ſententia c.reſtat vnũ,&c. col.fi & in regno eſt hoc expeditum per ritũ magnæ curiæ, in nu. 219. qui incipit, Item ſeruat ipſa curia vt inſtãtia, &c.vbi plus dicitur,quod prodeſt prorogatio principis etiã ſi literæ ſeu reſcriptum ꝓrogationis præſentetur poſt triẽniũ:dũmodo data reſcripti ſit ex-
20 pedita infra tps inſtãtiæ.†Sextò, limita nõ procedere in cauſis fiſcalibus,nam vbi agitur de aliqua cauſa fiſcali,nũquam perit inſtantia,& ſic durat vltra triẽniũ,puta, vbi agitur de tributis ſeu functionibus publicis.tex eſt in d l.properandũ in prin.ibi, exceptis,&c. C.de iud.& Abb.in d.c venerabilis,col.iiij.& habetur in deciſ.ccx. conſ.Neap. Ex hoc infertur,quòd hodie in regno in magna curia cameræ ſummariæ nunquam perit inſtantia: ex quo ibi tractantur cauſæ fiſcales, & ita ſeruatur ibi de antiqua conſuetudi-

ne:vt teſtatur Matth.de Afflict.in conſt. accuſatorem, colum. ij. in
21 prin. † Septimò, limita non pro cedere in cauſis eccleſiarum: quia etiam ſi agitantur coram iudice ſeculari, nunquam in eis perit inſtantia: ita intelligitur text. ſecundum vnam lect. in d. c. venerabilis, de iudic. & hoc expreſsè tenet ibi Abb. in v. col. vbi dicit: ſecus in cauſa clerici, quia in hoc nō gaudet priuilegio Eccleſiæ. Adde de-
22 elſ.cex.conſ. Neap † Octauò, limita, niſi tempus inſtantiæ fuiſſet breuiatum de communi conſenſu partium, quia tunc perit inſtantia ante triennium, ſecundum quòd partibus placuerit. Nam poteſt tēpus inſtantiæ breuiari per partes, ex quo breuiatio tendit in fauorem publicum, ſcilicet, vt lites citius finiantur. ita tenet Lud. Ro. in l. ii. ff. de re iud. & Alexand. in d l. properandum in princ. colum. pen. & ibi etiam Iaſ. in pe. colum.
23 verſ. iiij. limita, &c. † An autem poſſit hoc tempus prorogari per partes, ſicut poteſt breuiari? dic quòd non, gloſſ. eſt in l. ij §. ſed ſi iudex, ff. de iud & gl. & Bar. Alex. & Iaſ. & communiter doct. in d. l. properandum. vbi plus dicunt, quod non valet prorogatio, etiam ſi interuenerit iuramentū in ipſa prorogatione, & etiam ſi pœna apponatur ſecundū Bart & Alex. in l. Seius. & Augeri°, ff. ad l. Falci. & Abb. & Fel in d. c. venerabilis, de iud. & Alexā. in conſ. cxxxviij. colum. j in fin. & ſeq. in ij. volum.
24 † adeo, quòd nec etiam per eom promiſſum poteſt prorogari: & ſic neque tacitè, neque expreſsè: ſecundum Lud. Ro. in conſ. clxxiiij. col. j in fin. & Spec. in tit. de iud. deleg. §. reſt. verſ. ſed nunquid de tempore, & ibi Ioan. And. in addit. licèt ſecus ſit in inſtantia appellationis, cl quādiu de appel. in iij. quæſt. principali, verſ. ij limita, niſi de volūtate, &c. & ibi videas ea quæ hic deficiunt: quia ibi aſ-
25 ſignabitur ratio diuerſitatis. † Prædicta tamen intellige, in tempore inſtantiæ de iure communi: ſecus in inſtantia breuiori inducta per ſtatutum. quia illa poteſt de conſenſu partium prorogari, vſque ad triennium & non vltra. & iſta eſt magis communis cōcluſio, quam tenet Sal. in dicta lege, properandum. quem ibi ſequitur Alexand. in ij. colum. in fin. & ſeq. & ibi etiam Iaſ. colum. pen. & Fel in d. cap. venerabilis, colum. iiij. in fin. verſic. ij. declaratio, &c. licet contrarium tenuerit Alexand. ſibi ipſi contrarius, in conſilio xxiiij. col.
26 fi. in iiij. volum. & male. † Item, minime procedit in inſtātia breuiori præfixa per principem in reſcripto delegatorio, quia illa poteſt ſimiliter de conſenſu partium prorogari, text. eſt & ibi doct. in cap. de cauſis, alias in cauſis, de offic. deleg. & Fel. in d. cap. venerabilis, colum. iiij. in fin. verſic. j.
27 &c. † Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium videlicet, vtrum inferior à principe. poſſit committere cauſam decidēdam infra minorem terminum triennio, puta infra tres menſes. Dic quòd ſic. Verū in hoc eſt differentia, quia quando tempus breuiatur à principe, perit inſtantia, ſicut per lapſum triennij, adeo quòd ex illis actis non poteſt ferri ſententia, vt dixi ſuprà in iii. limitatione. Sed quando breuiatur per inferiorem à principe, non perit inſtantia per lapſum temporis, quo ad partes. ſed ſolum ſoluitur iudiciū quo ad iudicem, quia non habet iuriſdictionē vlterius in illa cauſa, & reuertitur ad delegātem,

qui

qui poteſt pronũciare ex illiſmet
actis quia acta non pereunt ex
quo inſtantia non perit. ita tenet
Bal.in d.l.properandum.§.ſin au-
tem vtraque,in fi. & ipſum ſequi
tur Fel.in c.de cauſis. colum.j in
princ.de offic.deleg. Quod nota,
quia ſæpius euenit in regno in
iſtis baronibus coarctantibus in-
ſtantiam in commiſſionibus cau-
28 ſarum. † Nonò, limita non pro-
cedere,quando iudex coram quo
fuit incœpta cauſa,moreretur pro
pè finem triennij,& veniret alius
ſucceſſor: quia illi ſucceſſori da-
tur à iure alius integer annus ad
illam cauſam expediendum,& ſic
in iſto caſu prorogatur inſtantia
ex iuris diſpoſitione vltra trien-
nium,text.eſt in d.l. properandũ.
§.ſin autem.in medio,vbi idẽ de-
ciditur, quando ex alia iuſta cau
ſa eſſet mutatus iudex ab officio,
puta propter abſentiam,vel infir-
29 mitatem. † Decimò,limita pro-
cedere in emergentibus ante litẽ
conteſtatã,puta in illis nunquam
perit inſtantia, vnde ſi ſuper ali-
quo incidenti ante litem conte-
ſtatam eſſet per decem annos li-
tigatum puta ſuper legitimatio-
ne perſonarum, nunquã perit in-
ſtantia. iſtud fuit originale dictũ
Gul.de Cu. in d.l. properandum.
& ſequitur Bald.in l. & poſt edi-
ctum.§.pen.in fi.ff. de iud. & Iaſ.
in d.l.properandum. col.ij.

ADDITIO. Vide c. in dec.
xj.in cauſa Federici. Petrus Fol-
lerius. V. I. D.

30 † Vndecimò, limita non proce-
dere quando litigator eſſet impe-
ditus facto aduerſarij, puta pro-
pter ſubterfugia, & cauillationes
rei conuenti, quia non currit ſibi
inſtantia in effectu.nam poteſt iu
dex etiam poſt triennium ferre
ſententiam ſecundum Bart. in l.ſi
cum ipſe.per illum tex. ff.de exe.
tut. & ibi etiam Bald. plus dicit
Barto.quòd doct. non fuerunt re-
cordati de illo tex.in commento.
d.l. properandũ. Item tenet Abb.
in cõſ xvj.col.j.in ij.vol. & Alex.
in addi.ad Bart.in d.l.ſi cum ipſe,
vbi plura allegat in hac materia,
ſcilicet, quòd impedito facto ad-
uerſarij non currit tempus, cui
adde Matt.in conſt.Iuſtitiatij per
prouincias.col.iiij. in princ. & gl.
in l.intra vtile.in glo. fi.ff.de mi-
nor.Pro hoc eſt text. & ibi Bal.in
l.fi.C.de adul. Ad cautelam tamẽ
bonum eſt ſemper proteſtari, ꝙ
nõ currat terminus inſtantiæ pro
pter impedimentum. Iſtę n.prote
ſtationes ſolent eſſe valde vtiles
in huiuſmodi caſibus, ſecundum
Bal.& docto.in d.l.properandum.
§. ſin autem vtraque,& Fel.in d.
c.venerabilis.col.ij.& iij.& prædi
ctis adde Alexan. in conſ.lxxj.in
prin.& col.ij.in fin.v.volum.
31 † Quid autem,ſi impedimẽtum
cauſetur facto iudicis, vel tertij?
Vide Alex.& doct. in d.§.ſin au-
tem vtraque, & Ioan. de Imol.in
d.c. ex inſinuatione, de appel &
Phil. in c.ex ratione,col.ix.eo.tit.
& Fel.in d.c.venerabilis. col.ij.&
iij.& Barto.& Bal.in auth.item ſi
in appellatione.C.de temp.appel.
& Soc.in conſ. xxxj. col.iiij.in j.
vol.Luc.de Pen.in l.ij.col.antepe.
& pen.C de naufr. lib.xj. in qui-
bus locis magis communiter cõ-
cluditur,quòd currit inſtãtia non
obſtante impedimẽto.Bonum ta-
men eſt ſæpius proteſtari,vt ſaltẽ
obtineri poſſit reſtitutio in inte-
grum aduerſus lapſum inſtantiæ.
& licet doct. in locis præallegatis
hoc firment in inſtantia apellatio
nis, in qũa facilius datur reſtitu-
tio

tio propter maius præiudiciũ tamen in inſtantia cauſæ principalis vt aliter dicunt, vt not. Bart. in d. auth. item ſi in appellatione in ſi. licet Bal. ibi teneat dari reſtitutionem præcedentibus proteſtationibus, tamen hoc dubium eſt hodie clarificatum in regno per regiam prag. quæ incipit. Inſtantia. qua cauetur, quòd quãdo ſtetit per iudicem reſtituitur ipſo iure tempus inſtantiæ. Tunc autem dicitur ſtetiſſe per iudicem, quando proceſſus fuit concluſus per duos menſes ante triennium cum petitione, & proteſtatione, & ad expeditionẽ cauſæ, tunc enim reſtituitur inſtãtia ipſo iure, abſque refectione expenſarum. ſi tamen currit inſtantia per negligentiam partis tunc non reſtituitur niſi refectis expenſis. vt dicitur in d. prag. in princ. & ex hoc inoleuit practica in regno. quod
32 quando inſtantia eſt perempta, ſolet actor adire regẽ, vel ſacrum regium conſilium, vt auctoritate regia inſufflet ſpiritum vitæ illi inſtãtiæ, & ſic rex inſufflat ſpiritum, & facit reuiuiſcere, perinde ac ſi perempta non eſſet, & iſta reſtitutio in regno appellatur inſufflatio. vt not. Paris in tract. ſyn. in verſ. ſententia, in c. reſtat vnũ, &c. col. j. circ. fin. & ſeq. & ibi ponit iuſtas cauſas, ex quibus rex concedit iſtam ſuſcitationem inſtantię abſque refectione expenſarum, puta quando ſtetit per iudicem, vel ob infirmitatẽ, vel neceſſariam abſentiam, vel ob aliam ſimilem cauſam iuſtam, vt quia propter multitudinem cauſarum fuit iudex impeditus, ſecundum Alex. in l. properandum. §. ſin autem vtraque, & in l. ſenatus. ff. de of. præſ. Sed quãdo allegatur aliqua cauſa colorata, ex qua perpẽditur aliqua negligentia partis in proſequendo, vel in proteſtando, tunc conceditur inſufflatio cum refectione expẽſarum, vt ibidem dicit Paris, & de hac inſufflatione facit mentionẽ Matth. de Affl. in conſt. ſæpe cõtingit. circa ſi. vbi ponit vnum aliud impedimentũ reſtitutorium inſtantiæ ſine refectione expenſarum, videlicet, qñ plures erant iudices ſuper cognitione vnius cauſæ, & quia nõ potuerunt ſe in vnum congregare, vel concordare, fuit lapſa inſtantia, quia ex quo nõ poteſt imputari parti, reſtituitur inſtantia, & non tenetur ad expenſas.

ADDITIO. Vide c. in dec. xj. & in dec. ccvj. Pe. Fol. V. I. D.

33 † Duodecima limitatio colligitur ex prædictis, ſcilicet, vt non procedat regula, qñ princeps inſufflauit inſtãtiam, quia tunc etiã poſt trienniũ poteſt ferri ſententia, & perinde habetur, ac ſi inſtãtia perempta non eſſet. quod qualiter procedat, vide quæ proximè dixi. Ex quibus poteris facere cõcluſionem, quòd ſi forte ſacrum concilium inſufflaret nulla facta mentione de expẽſis, poteſt pars aduerſa opponere, quod non audiatur actor, niſi refectis expẽſis, quãdo ex proceſſu argueretur eius negligentia, per dictam regiã prag. quæ incipit, Inſtãtia, in prin. quia reſtitutio, & priuilegiũ principis debet intelligi ſine præiudicio tertij. l. ij. §. merito. §. ſi quis à principe. ff. ne quis in loc. publ. ſecus ſi ex proceſſu vel aliter legitimè appareret de aliqua iuſta cauſa. quibus adde deciſ. lxx. cõſ. Neapolitani.

ADDITIO. Et an ſemel reſuſcitata iterum poſſit reſuſcitari, vide

vide cap.in deciſ.clxv.per totum. Pet Fol. V. I. D.

34 † Item per dictam regiam prag. potes inferre, quod quando inſtantia eſt lapſa facto iudicis, cum proteſtatione, de qua ibi non eſt neceſſe adire regem, nec ſacrum conſiliũ pro ſufflatione, quia text. illius pragm. vult quòd ipſo iure cenſetur inſtantia reſtituta, vnde inſtantia reuiuiſcit ex diſpoſitiõe legis, propter illud verbum, ipſo iure, &c. & ſine facto hominis: vt not.gloſ.in l.iubemus. §.œconomus.C de ſac.ſan. eccl.& in c.j.in princ.de reſc.lib. vj. & l. in crim. C de iuriſd. omn. iud.in quibus locis tangitur ſignificatio huius verbi, ipſo iure. vnde ſine alia inſufflatione regia poteſt tunc iudex procedere ad ſentẽtiam, poſt triennium.

35 † Decimotertiò, limita non procedere in perſonis quibus iura, & regni conſtitutiones concedunt beneficia reſtitutionis in integrũ: prout ſunt mulieres, minores, & eccleſia: quia iſtis conceditur reſtitutio in integrum aduerſus inſtantiam abſque inſufflatione, & reſtitutione expenſarum. ita deciditur in dicta regia prag quę inc. inſtantia.in fi.& licet ibi non dicatur expreſsè de expenſis, nec de inſufflatione: bene tamen colligitur ex litera ibi: quia in principio ſui dixerat: quòd quando perit inſtantia per negligentiam, debent refici expenſæ: & poſt ea in fine facit illam exceptionem, ergo non debent in exceptione refici expenſæ: quia alias exceptio non eſſet de regula. iuxta not.per Bart. in l.in his.de leg & Fel.in c.quoniam frequenter.col. j.& ij.& iij.vt li.non conteſt. Itẽ, quia dicta prag. reſeruat beneficium reſtitutionis in integ.aduerſus inſtantiam illis perſonis: quibus aliàs de iure competit, ſequitur quòd dictum beneficium poteſt peti coram eodem iudice: & non eſt neceſſe adire principem.

36 † quia quilibet iudex ſiue ordinarius, ſiue delegatus, poteſt de reſtit.in integ. cognoſcere, & illã concedere maximè incidenter in cauſis l.fi. C.vbi, & apud quem.

ADDITIO. Ego tamen vidi ſemper tempore meo, etiam iſtis perſonis quibus conceduntur beneficia concedi reſtitutionem in integrum aduerſus inſtantiam decurſam per ſacrum regium conſilium abſque tamen ſolutione expenſarum. Petr.Fol. V. I. D.

37 † Decimoquartò, limita nõ procedere quñ aliquis litigator poſt cœptam inſtantiam fuit effectus familiaris alicuius officialis, qui pſeſt illi tribunali, in quo illa cauſa ventilari debebat, quia durante officio dictus officialis nõ poteſt de illa cauſa cognoſcere, & interim non currit inſtantia vſq; ad aduentũ ſucceſſoris, de hoc eſt tex.in conſt.regni quæ incip. Iuſtitiarij per prouincias.& ibi hoc not. Matth.in vj.not. vnde etiam poſt trienniũ poteſt ſucceſſor illã cauſam decidere: vt ibi habetur.

38 † Decimoquintò, limita procedere in cauſa, quæ debet principi conſultari: quia donec expectatur reſponſio à principe, non currit interim inſtãtia. ita ſenſit Luc.de Pen.in l.ij.col.viij.C.de nauf. lib. xj.& hoc tenet expreſſe Matthæ. in conſt.hac lege. in iij.not.& in conſtit.accuſatorem. in iij.not. & probat propriè text.in dicta con-

39 ſtitutione hac lege. † Decimoſextò, limita non procedere quando coram iudice ſeculari euenit aliquod

aliquod emergẽs.cuius cauſa fuit ſibi inhibitũ per ſuperiorem . vel per iudicem eccleſiaſticum : puta quando orta eſſet quæſtio vſurarum,vel alia ſimilis:iuxta ea,quæ habentur in c.tuam. de ord.cogn. nam tunc pro tempore : quo durauit inhibitio,non currit inſtantia : & ſic poteſt in hoc caſu ferri ſententia poſt triennium : ita tenet Abb.in d. c. venerabilis, col. iiij.in fi.verſ.ex hoc arguo &c.de iud.pro hoc videtur tex.in l.intra
40 vtile,ff. de minor. † Decimoſeptimò,limita nõ procedere in caſibus , in quibus aliquis impeditur agere impedimento iuris : vt quia reus conuentus eſt interim effectus priuilegiatus:adeo quòd denegatur actori audientia vt nõ poſſit reum conuenire, nec litem cœptam coram eo proſequi:nam interim durante dicto priuilegio, & iuris impedimento, non currit inſtantia. ita tenet Franc. de Are. in conſ. 100.in princ.& Bald.in l. quoties.C.de precibus Imp.off.
41 † Decimooctauò limita nõ procedere,quando cauſa , & proceſſus concluſus , eſt tranſmiſſus ad conſilium ſapientis: quia interim donec ſtat penes conſultorẽ, non currit inſtantia.ita conſuluit quidam Franc.Viterr.in quodam ſuo conſ.incip.Vtiũ dies,quibus, &c. Sed ego ſatis dubito de iſta deciſione : nam nos videmus quòd quando ſtat per ipſum iudicem, vel procedit impedimentum facto tertij , currit inſtantia : vt tenent docto communiter in dict.l. properandum, §. ſin autem vtraque , multo fortius eſt idem dicendum,quando ſtat per conſultorem: quia ſaltem poteſt dici tertius.Præterea,conſidero vnum dictum Felin.in c.cum venerabilis, col xvij. verſ. fallit tertio, &c. de excep.quod etiam tangit Paul.de Caſtr. in l.j. C.de relat. vbi dicit, quòd quãdo iudex videt labi inſtantiam , & non poteſt habere conſilium à ſapiente infra tempus poteſt facere ſententiam, dicens: pronuncio prout continebitur in conſilio ferendo per talem cõſultorem. Si enim eſſet verum, quòd inſtantia non curreret interim,non eſſet opus iſta ſententia , quia poſſet expectari conſilium abſque lapſu inſtantiæ,ergo illud dictum probat, quòd inſtantia currit vnde concludo verius eſſe , quòd in caſu iſto currat inſtantia,per prædicta, ſed eſſet iuſta cauſa obtinẽdi reſtitutionem abſque refectione expenſarum, per ea quę dixi ſuprà,in xj.& xij.
42 limita. † Decimononò , limita non procedere in cauſis feudalibus, in quibus in regno inſtantia durat tantum per annum : vt eſt titus magnæ curiæ vicariæ,in nu. 4.qui inc.item quòd inſtãtia. &c.
43 † Vigeſimò limita nõ procedere in cauſa criminali alicuius clerici, quæ deuoluta ad iudicem ſecularem, propter impedimentum epiſcopi : quia talis cauſa debet expediri infra duos mẽſes, & eatenus durat Inſtantia , & non ſe extendit vſque ad biennium,tex. eſt in auth. vt cl. apud prop.epiſ. §. ſi tamen. de cri. lib. & ib. hoc in terminis tenet Ang. in fi. verbis.d cens per illum tex.eſſe correctam, l.properandum in iſto caſu propoſito. verum iſtud proce-
44 dit de iu.ciu. † ſed de iu.can.eſt hoc correctum per c.ſi diligenti. de fo.comp.quo cauetur,quod etiam propter impedimentum epiſcopi, non poteſt iudex ſecularis cognoſcere de cauſa clerici cõuenti coram

ram eo, & hoc tenet Iac. de Bel. in auth. vt cl. apud pro epiſ. in v. oppoſ. Quod ius canonicum ſeruatur hodie, propter libertatem ecclesiaſticam.

45 † Vigeſimoprimò limita non procedere quando elapſo triennio, & ſic perempta instantia partes de communi conſenſu, repeterent omnia acta vno contextu, porrigendo libellum, litem conteſtando, terminum recipiendo, & ſic de ſingulis actis, quia per talem repilogationem actorum poſſunt inſtantiam reſtaurare: & habetur poſtea ac ſi perēpta non eſſet. ita tenet Bar. in d. l. properandum. & ibi etiam Alex. in iiij. col. circa fi. & Bart. in l. Seius, & Augerius, ff. ad leg Fal. per ea, quæ tradit Bart. in l. quæ omnia, & in l. mutari, & ibi Bal. ff. de proc idem tenet Fel. in c. venerabilis. col. v. ver. iiij. declaratio, &c. de iud. & Ioan. de Imol. & in c. de cauſis de off. deleg. & Soc. in cōſ. xxj. col. v. in princ. in j. vol. Et hoc vnum ſolum remedium conſiderant doct. in locis prealleg. ad faciendum, quod inſtantia per partes renouetur. Verum hæc nō eſt prorogatio inſtantiæ, ſed poteſt potius dici inſtauratio, & renouatio de nouo.

46 † Vltimò pro reaſſumptione prædictorum colligo hinc vnam concluſionem, ſcilicet, quod inſtantia perempta poteſt altero de quatuor modis inſtaurari. Primo modo per inſufflationē Principis, vt dixi ſupra in xj. & xij. limit. & an tunc debeant refici expenſæ, vbi dixi. Secundò per beneficium reſtitutionis in integrum: vt dixi ſuprà in xiij. limit. Tertiò, per repilogationem actorum de conſenſu partium: vt modo dixi in xxij. limit.

47 † Quartò, per inceptionem cauſæ de nouo, quia perempta inſtantia nō perit cauſa, neque ius partis, ſed poteſt actor de nouo cauſam incipere, & nouam inſtantiam fabricare vt d. l. properandum. §. fi. & ibi gloſ. in verſ vigore, & communiter doct. & Bart. in l. petendæ. C. de temp. in integr. reſt. & differt iſte quartus modus ab aliis tribus præcedentibus quia in primis tribus reſtituitur eadē inſtantia, quæ erat perempta, & illa acta quæ erant celebrata, remanent in ſuo robore & non eſt neceſſe de nouo illa acta reficere, ſed poteſt ferri ſententia ex illis primis actis, ſed in iſto quarto modo creat noua inſtantia, & eſt neceſſe, quòd de nouo teſtes producātur, & examinentur vt dicit gl. in d. §. fin. in ver. vigorem, & ibi per doct. Item in hoc quarto modo, quando actor vult de nouo agere, tenetur indiſtinctè ante omnia reficere expenſas, vt habetur in deciſ. ſeptuageſima conſ. Neap. & probatur ex his, quæ infra dicam, quia perempta inſtantia, ſemper actor condemnatur ad expenſas, vt dicit Bal. in d. l. properādum. §. illo. in fi. & Lanfr. in rep. ca. quoniam contra. in fin. de prob.

48 † Limita tamen hoc quod dixi in hoc quarto modo, procedere tantum in cauſa ciuili, ſecus in criminali, quia perempta inſtantia in cauſa criminali per lapſum biennij, nō auditur vlterius accuſator ad iterandum, ſecundum Alexā. in d. l. properandum. §. fi. & ibi etiā Sal. idem tenet Bal in l. abolitionem, C. de adult. & probatur in conſti. regni, quæ incipit accuſatorem, & ibi hoc not Math. in ij. no. Ioan. de accuſ. & in tantum hoc eſt verum, quòd etiā ſi offerat ſoluere expenſas, non auditur accuſator ad

ad inchoandum nouum iudiciũ: ſecundum Sal. in l. j. C. vt infra certum tempus, per ea quæ habetur in l. ſi is, & l. ſi. C. ad Turpi.

ADDITIO. Vide omnino c. in dec. cxvj. Pet Fol.

49 Venio † ad tertiam quæſtionẽ principalem, & quæro quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ, & quid poſſit facere iudex ea perẽpta. Super quo præſuppono, quòd inſtantia cauſarum poteſt duob. modis euaneſcere. Primo modo, ſcilicet, per lapſum temporis, de quo plenè dixi in præcedenti q. Secundo modo, per ſententiam abſolutoriam latam ab obſeruatione iudicij, & hoc poteſt contingere multis modis. Primò, vt quando actor fecit citari reum in cauſa ciuili, vel criminali, & in vltimo peremptorio comparet reus, & non actor: tunc reus accuſat cõtumaciam actoris, & petit ſe abſolui ab inſtantia iudicij. & actorem condemnari in expenſis: & ita pronunciat iudex: per quã pronunciationẽ non poteſt dici verè perempta inſtantia, ex quo incœpta non erat ante lit. conteſt. ſed potius eſt circunductũ edictum, & ſic eſt perempta citatio. Verum actor non poteſt iterũ agere, niſi ante omnia reficiat expẽſas, ſicut quando inſtãtia eſt perempta, ita tenet And. de Iſer. in conſt. ſponte volentibus. per l. eum quem temerè. ff. de iud. Et quòd actor poſſit iterum agere, eſt text. in d. & poſt edictum. §. circunductio. ff. de iud. vbi dicitur, quòd eſt perempta inſtantia. non autem totius cauſæ, niſi eſſet lata ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij: vt dic. ibi gloſſ. & ſic æquiparat hunc caſum peremptioni inſtantiæ totius cauſæ, quando fertur abſolutoria. & hæc materia tractatur plenè per doct in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudiciis.

50 † Secundo modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quando fuit in iudicio præſentatus libellus ineptus, puta ex carẽtia actionis: iuxta l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. vel ex defectu ſolennitatis ſubſtantialis, vel alio modo ſimili. de hoc eſt tex. & ibi Bart. in l. libellorum. §. quòd ſi libelli. ff. de accu. & Spec. in tit. de of. om. iud. §. deſeruit, col. v. verſ. in ſententia, &c. & gloſſ. in l. j. in princip. in verſ. nec tenere, in fi. ff ſi men. fal. mod. dixe. tunc fertur ſententia abſolutoria. & reſeruatur ius agendi ex alia cauſa apta, ſecundum Bal. in auth. ſed ſi quis, col j. ver. autem illa. &c. C. de ſec. nupt. & idem Bal in l ij. in xiiij. quæſt. C. de reſcind. vend. Ex quibus autem cauſis dicatur libellus ineptus vide Petr. Philip. Corn. in conſ. cxxj colum iiij. in fi. in litera I, la ij. in j. vol. Et procedit hoc tam ante lit. conſt. quã poſt: quia ſi fabricatus eſt proceſſus inualidus, ſuper libello inepto vel aliter proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, non poteſt ſuper tali proceſſu ferri ſententia valida, per ea quæ not glo. inſt. de obli in princ. in ver. ij. in fi. vnde iudex tunc pronunciat proceſſum nullum, & abſoluit reum ab obſeruatione iudicij, reſeruato actori iure iterum agendi. text. eſt in c. examinata. & ibi Abb. & Fel. de iud. & Alex. in add. ad Bart. in d. l. j. ff. ſi men fal. mod. di. Et ex hoc habes practicam, quòd quando proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, licet probationes ſint receptæ: non tamen fertur ſententia

diffinitiua, ſed abſolutoria ab obſeruatione iudicij. per d. c. examinata. quæ abſolutoria, dicitur interlocutoria, eo, quia non diffinit totum negocium: eum remaneat facultas iterum agendi, gloſ. & not. in verſ. abſoluetur. quam ibi ad hoc ponderat Bart. in l. harum. ff. ſi ſer. vend. & Bart. in l. Titia ff. de accuſ. hodie autem in regno ſaluantur proceſſus à multis nullitatibus. per ca. deteſtantes, & per regiam pragmatic. primam, quæ incipit, Diſpendia. ex quo proceditur ſine figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta in cauſis ciuilibus: de qua materia vide Patis in tractat. de ſynd. in verb. ſententia. vbi per plures col. ponit intellectum d. c. deteſtantes.

51 † Tertiò modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis: vt quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuã ſuper proceſſu inualido. à quo fuit appellatum. nam iudex appellationis videns ſententiam nullam, caſſat ipſam: & abſoluit reum ſaluo iure iterum agendi, text. eſt & Abb. in c. cum dilecti. de empt. & vend. & not. Bald. in l. ij. in xxiiij. q. C. de reſc. vend. & Alex. in conſ. lxxix. incip. perſpectis verbis, &c. in ij. volumine.

52 † Quarto modo, fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quñ actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam: nam tunc eſt in poteſtate rei proſequi cauſam & producere ſuas exceptiones: vel inſtare, quòd abſoluatur ab obſeruatione iudicij actore non proſequente: quo caſu, ſi reus eligit hanc viam, vt abſoluatur, iudex citabit actorem, vt veniat ad proſequendum: qui ſi nõ venerit; poterit reum abſoluere ab inſtantia iudicij, & actorem abſentem condemnare in expenſis. Si verò reus elegerit aliam viam producendi ſuas defenſiones, & tunc ſi illis productis liquet iudici de cauſa, vt pro reo vel pro actore poſſit diffinitiuam proferre, & tũc abſoluet reum diffinitiuè. Et ſi liquet pro actore, cõdemnabit reum diffinitiuè actori abſenti: & in omnem euentũ actor abſens condẽnatur ad expenſa, ſiue vincat, ſiue ſuccumbat. Si vero de cauſa non liquet, vt quia neq; actor, neque reus produxit probationes ſufficientes, & tunc abſoluet reum ab obſeruatiõe iudicij. Ita hęc omnia deciduntur per tex. & ibi Bart. Bal. & Alex. & communiter Mod. in d. l. properandũ. §. & ſi quidem. C. de iu. Et vtilitas eſt iſta, quia qñ reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, poteſt actor iterum agere refectis expenſis. vt habetur in c. examinata. de iu. & in l. & poſt edictum. §. circunducto. ff. de iud. & patet ex his, quæ ſuprà dixi. Sed qñ abſoluitur diffinitiuè, non poteſt vlterius agere actor: quia obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ, vt declarant Alex. & Iaſ. in v. & vj col. in d. §. ſi quidem. Illud autem, quod dixi ſuprà, quòd tũc dicitur de cauſa non liquere, qñ probationes non ſunt productæ: intellige, quando non fuit datus actori terminus probatorius: vt, quia ſe abſentauit ante dationẽ termini ad probãdum: nam tunc fertur abſolutoria ab obſeruatiõe iudicij. Si autem datus eſſet terminus, & poſtea actor ſe abſentaſſet, nũc ſiue fiãt ꝓbationes, ſiue nõ, poteſt iudex ferre diffinitiuã ſententiã pro reo: per l. qui accuſare, C. de edẽ ita declarat Bar. in

in d.§.& ſi quidem in iij.oppo.&
53 ibi etiam Iaſ.in x.col. † Hoc tamen ſingulariter limita non procedere,quando actor probaſſet ſe miplenè, & reus nihil : quo caſu eſſet deferendum iuramentū ſuppletoriū actori : quia ex quo propter eius abſentiā non poteſt iuramentum deferri, & reus minimè poteſt condemnari: quia non eſt plenè probatū,abſoluetur reus non diffinitiuè:ſed ab obſeruatione iudicij,propter illam ſemiplenam probationē. ita tenent Marſ. Sil.& Sal.in d.§. & ſiquidē. quos
54 ibi ſequitur Alex.in iij.col. † Et inquantum ſuprà dixi, quòd abſolutoria ab obſeruatione iudicij,eſt interlocutoria: adde vnum caſum , in quo habet vim diffinitiuæ,videlicet,quando reus ſolueret debitum pendente iudicio: quia tunc non abſoluitur,diffinitiuè ex quo proceſſus habuit verum principium, & obligatio fuit ſublata per ſolutionem poſtea factam , ſed abſoluitur ab obſeruatione iudicii , quæ abſolutio habebit vim diffinitiuæ : ſecundum Barto.in l.titia. ff.de acc. & Iaſ.in
55 dict.§.ſi quidem.col.pen. † Iſtis præſuppoſitis venio ad deciſionem huius tertiæ q.& dico,quòd quando perit inſtantia ſecundum primum modum, ſcilicet, per lapſum temporis , effectus eſt ille: quia pereunt omnia acta iudicij, non autem acta cauſę ſeu litis.ita dicit Abb.in c.venerabilis col.vj. verſ.quæro.quæ acta , &c.de iud. Declara iſtam differentiam Acta iudicij dicuntur illa, quæ tendūt ad litis ordinationem: prout eſt libellus,litis conteſtatio, terminus probatorius, ſatiſdatio , & alij ſimiles actus. Acta cauſæ dicuntur ea, quæ tendunt ad litis deciſionem: prout ſunt depoſitiones teſtium, inſtrumenta, confeſſiones, & alia ſimilia acta probatoria. ita declarat gloſ.in cl.ſæpe.in verbo, defenſiones,de verb. ſig.Iſta ergo eſt vera & cōis concluſio : quod per lapſum inſtantiæ pereunt omnia acta pendentia ad litis ordinationem, & omnes ſatiſdationes receptæ in iudicio: vt dicitur in d.l. properandum. §. & ſi quidem. Acta vero probatoria non pereunt:ita tenet Spec. in tit. de iud. deleg.§. reſtat. ver. ſed nunquid omnia,& Bald in l.eum antea circa ſi. C. de arbit. & Bartol. plenè in l. cum lite mortua ff.iudic. ſol.& Alex.in conſ.lviij.in ij. vol.& Bart & Alex. plenè, in l.is, apud quem,col.antepe. & pe. C. de eden.& Abb.in c.cauſam quæ, de teſt.habetur in dec.cxlviij.cōſilio Neap.vnde ſequitur concluſio , quòd quando inſtantia incipitur,de nouo poſſunt in vim probationis produci atteſtationes,& probationes receptæ in prima inſtantia perempta:& facient plenā fidem:vt dicunt doctor. in l.locis præalleg.& Alex in conſ.lxj. col. iij.in ſi. in ij. vol. Solum ergo requiritur, quòd lis de nouo ordinetur, incipiendo à libelli porrectione,& citatione, & proſequendo alios actus vſque ad ſi. cauſæ.
56 † Prædicta tamē intellige & limita. dūmodo acta ſint publicata in prima inſtantia:aliàs ſi nō ſunt publicata non facient fidē in alia: vt habetur in l.geſta.C.de re iud. & per Bar.in d.l.cum lite mortua. Alex.in d.l is apud quē.col.vj. in ſi.verſ.vj.concluſio.&c.C.de edē. Sed reſtat dubium, an poſſint peti publicari corā iudice ſecundę inſtantiæ. In hoc eſt varietas inter doct.quia Bart. in d.l. cum in lite mortua

mortua. tenet quòd ſic, & multi alij doct. tenent contrarium quos refert Alex. in d. l. is, apud quem, tandem Alexand. ibi concludit ſeq. opin Ant. de Bur. in c. Alb. de teſt. vt diſtinguamus aut teſtes ſunt viui adeo quod poſſunt iterum produci, & tunc non poſſunt publicari per iudicem ſecundæ inſtantiæ: ſed debent iterum produci & examinari. Aut ſunt mortui, adeo quod iterum haberi non poſſunt, & tunc poterunt publicari, & plenam fidem facient. & hanc opin. puto eſſe veram: quam in effectu tenet expreſſe gloſ. quæ non fuit ibi ponderata in l. properandum, §. fin. in verſic. vigorem, C. de iud. & cum hac diſt. pertranſeo.

57 † Prædicta tamen intellige ſolum procedere in cauſa ciuili; nam in criminali per lapſum inſtantiæ pereunt non ſolùm acta ordinaria, ſed etiam probatoria, ita quòd nullo modo poteſt iterũ agi. ita declarat Matth in conſtit. accuſatorem, in ij. no. & probatur ex his, quæ tradit Sal. & Alexand. in d. l. properandum, §. fin. & dixi ſuprà, in ij. q. principali, in ſi verſ. limita tamen hoc, &c. De aliis autem actis ordinariis an pereant in totum in cauſa ciuili & an remaneat aliquis effectus eorum: vide Alexand. in l. is apud quem, C. de eden. in vj. & vij col. & Bar. in l. cum lite mortua, ff. iud. ſol.

58 † Alius effectus ſequitur ex peremptione inſtantiæ, quia ſententia lata poſt eam peremptam, eſt ipſo iure nulla, & nullum habet effectum. ſecundum Alex. in conſ. cxxxvj. col. j. eod. vol. & in conſil. xlij. in iij. vol. & Paris in trac. ſind. in verſic. inſtantia, col. ij. & gloſſ. Barr. & doct. communiter, in d l. properandum, in prin. vbi hoc limitant, & maximè Alex. in pen. col. vt procedat in inſtantia bienij vel triennij inducta à iure communi. & idem in inſtantia ſtatutaria. quando ſimpliciter eſt inducta. Secus, ſi eſſet adiecta pœna iudici non pronunciãti infra tempus ſtatuti: quia tunc ſententia poſtea lata, valet: licet iudex incidat in pœnam, & hoc tenet etiã Paul. de Caſt. in conſ. xvj. col. pen. in j. vol.

59 † Intellige tamen prædicta, quòd iudex nõ poteſt ferre abſolutoriam vel condemnatoriam in cauſa principali, tamẽ ab obſeruatione iudicij poteſt abſoluere reum, & condemnare actorẽ in expenſis, etiam poſt peremptã inſtantiam: quia periculũ expenſarum, ſpectat ad actorem: cuius negligentia periit: ita tenet Alex. in conſ. lxvj. poſt prin. in v. vol. & idem Alex. in d. l. properandum, §. illo, circa fin. & ibi per Bald. & alios doct. & Fel. in cap. de cauſis, col. v. de off deleg. Et Lanf. in repet. cap. quoniam contra, in fin. verbis, de probat. & Alexand. in conſil. cxxxviij. col. j. in ij. volum.

ADDIT. Hoc probat text in l. fin. C. ſi intra cert. tem. l. ſi præſes quaſi deſertam & ibi gloſ. C. quomodo & quando, & Inn. hoc voluit in c. fin de iureiur. Alexan. in conſ. cxxxvj. lib. ij. & Rom in ſing. 788. & Dec. conſil. xxxiiij. in fin. lib. j. & tenet Rot in dec. cxvij. licèt in nouis: & hoc etiam procedit ſi foret iudex delegatus, cũ hoc ſit quoddam incidens in cauſa vt tenet Rot. in deciſ. cliij. auditor in nouis, & Ang. conſi. xxij. & conſ. xxviij. iudex. P. F. V. I D.

60 † Secundò intellige & limita, niſi ex proceſſu appareret confeſſio rei conuenti. quia ex vi notorij poteſt iudex ferre ſententiam

contra confeſſum, etiam poſt pe-
temptam inſtantiam, & valet ſen-
tentia ſiue in ciuili, ſiue in crimi-
nali ſecundũ Bal. in d. l. properan-
dum. in fine illius prin. & Abb. in
c. venerabilis, col. pen. de iudi. &
Fel in d. c. de cauſis, col. v. de off.
del & Alex. in addi. ad Bar. in l. ſi
confeſſus. ff. de cuſt. reo. in addit.
quę incipit. An ex inordinato, &c.
61 in fi. † Adde tamen hic, quando
incipitur de nouo cauſa poſt per-
emptionem inſtantiæ, quòd poſ-
ſunt in nouo iudicio opponi om-
nes exceptiones dilatoriæ, & de-
clinatoriæ: perinde ac ſi nunquam
vllum iudiciũ fuiſſet intentatum,
ſecundũ Ang. in conſ. 288. in fin.

ADDITIO. Corruptè allegat
Ang. in conſ. 288. voluit enim eũ
allegare in conſ. 189. in fin. incip.
viſo facto & ſtatutis prędictis P F
62 † Vltimò, pro complemento huius
materiæ, poſſet dubitari quid ſi
inſtãtia per t non per lapſum tem
poris, ſed alio modo puta per ab-
ſolutoriã ab obſeruatione iudicij:
vt quia libellus proceſſus fuit nul
lus: quæ acta peribunt tunc ? Dic
ſimiliter, quòd pereunt ordinaria
litis. Acta vero probatoria, nõ pe-
reũt: quia poſſunt produci in alia
inſtantia in vim probationis. Ita
tenent Hoſt. & Abb in fi. verbis in
c. cauſam, quæ, & ibi etiã Fel. in
pen col. in fin. & ſeq. de reſt. repro
bata quadam opi. Bal. aliter tenen
tis, vt ibi refertur. Plus etiã dicit,
ibi Fel quòd eſt maioris efficaciæ
iſta peremptio inſtantiæ per ab-
ſolutoriam, quia tunc petit om-
nino effectus actorũ ad litis ordi-
nationem, etiam quò ad interrum
pendã præſcriptionem: & quò ad
alios effectus, in quibus durant,
quando petit per lapſum trienij,
ſecũdũ Alex. in d. l. is, apud quẽ, &
Bar. in d. l cũ lite mortua. Ro. Ma.
63 † Sequitur modo videre de ter-
tio termino qui dicitur, lis vt ſe-
quar ordinem præſuppoſitum in
principio huius v. partis. Qui ter-
minus, lis, eſt magis generalis: nã
quandoque pro inſtantia cauſę. &
ita accipitur in d. l. properandum,
in prin. & in d. l. cũ lite mortua. ff.
iud ſol. quãdoq; ponitur pro ipſa
cauſa deducta in iudicio: vt habe-
tur in l. nullę, C. de proc. & in l. li-
tis nomen, ff. de verb. ſig. ita decla
rat Alex. in l poſtquam liti col. j.
C. de pact. & idem Alex. in conſil.
xxij. col j. in fi. in j vo. vbi per hoc
infert quòd is, qui renunciat liti,
cenſetus renunciare inſtantiæ &
cauſæ, adde gl. in ver. litis, & ibi
Gemin. in c. j. §. licèt, de proc. lib.
vj. & dec. ccxx conſil. Neap. in fin.
64 † Quando autem dicatur incipe
re lis. gl. in l. cauſas, C. de tranſ. &
Bal. etiam ibi dicit, quòd incipit
ante lit. conteſt. Tamẽ veritas eſt
in cõtrarium: & illa gl. in hoc re-
probatur: vnde nõ incipit niſi à li
tis conteſtatione. Probatur in c.
ſuper quæſtionũ poſt princ. & ibi
gl. in verſ. litis exordium. de offic.
deleg. & in l. apperitiſſimi: in prin.
& ibi gl. in verſ. inchoetur, C. de
iud. & eſt text. in c. ex parte. el iij.
de verb. ſig. & hanc opin. tanquã
magis cõmunem tenẽt Cyn. Bart.
Ang. Alex. & Iaſ. in d. l. cauſas &
Fel. in d c. ſuper quęſtionum, col.
65 iiij. in fin. & ſeq. † Quod autem
limitat ibi Fel quatuor modis. Pri
mò, fauore liberationis. Secundò,
quo ad inducẽdum vitiũ litigioſi.
Tertiò, quo ad inducendam litis
pendentiam Quartò, quo ad per-
petuandam iuriſdictionem, quia
in caſibus incipit lis ante litem
conteſtatam, & fit à ſola citatio-
ne: vt ibi per eum.

QVAR

66 QVARTVS terminus eſt † cauſa. Propriè cauſa dicitur, ipſum ius deductum in iudicio, hinc dicimus cauſam ciuilem vel criminalem, ſecūdum quod in iudicio deducitur actio vel accuſatio, vt declarat Alex.in d.l.poſtquam liti colum.j.in fin.vol. & incipit cauſa,etiam ante litem conteſt.& ſic tam ante, quam poſt dicitur cauſa ſecundum Alexand. & doct in d l.cauſas, C. de tranſact.& Ang. in §.omnem,col.ij.in auth. de litig.& habetur in c.forus,de verb. ſign.& comprehendit iam ciuilē, quam criminalē,ſecundum Card. in cle.j in xviij. quæſt. de off.vic.
67 † Vnde autem dicatur cauſa:vide Card.in cle.j.§. ab olim, in iij. oppo. de ſepul. vbi dicitur, quòd cauſa dicitur, à chaos: quod fuit principium omnium in mundo, ita cauſa poteſt dici principium, & materia ipſius iudicij,& ibi ponit, in quo differunt cauſa, ratio & occaſio. quid ſit cauſa, ponit Card. in clem.j in xviij. quæſt.de
68 offic.deleg. † Quæ autem ſit differentia inter cauſam & controuerſiam? Dic, quod cauſa non eſt niſi in iudicio vt habetur in dicta lege cauſa C. de tranſact.controuerſia verò,poteſt fieri in iudicio & extraiudicium,& ſic poteſt eſſe ſine lite ſecundum Bald in d.l. cauſas, & ibi communiter doct. Pro hoc eſt tex.in l.Lucius.§.tres heredes.& ibi Bart.ff ad Treb.& dicitur fieri controuerſia non ſolum agendo, ſed etiam exceptionem opponendo,vt gloſ. in l.non ſolum §.ſi ſtatus, & ibi per doct. ff.de proc. & dicitur controuerſia, ſiue fiat de iure ſiue fiat de facto, ſecundum Bart in d. §. tres heredes. Item fit controuerſia etiam reſiſtendo, ſecundum Bal. in lege prima C.de teſtibus vbi idem dicit de hoc nomine quæſtionis,ſcilicet,quod ſit quæſtio etiam reſiſtendo, & ſimiliter quæſtio dicitur extra iudicium ſecundum Bal. in d.l.cauſas, Item dicitur: controuerſia etiam ante litem conteſtatā,ſecundū Bal. in l diuus,in prin.in j not.ff.de pet her.& Abb. in c. & ſi Chriſtus, de iureiur.& Alex in l.ſtipulatio iſta, §.ſi quis forte,ff.de verb.ob.& vide aliqua de prædictis per Bar.in l.amplius, rem ratam hab. & Fel. in c.ſuper quæſtionum in prin. in iiij. col.in ſi & ſeq.& de off.deleg.& in quo differat cauſa in negocio,ponitur in cap.forus de verb.ſig.& declarat Card.in clemen.j. in v. not.de proc. Nam cauſa non dicitur niſi in iudicio,negocium verò dicitur in iudicio, & extra. Vnde procurator ad negocia poteſt agere in iudicio, & tractare extraiudicialia. Sed procurator ad cauſas non poteſt tractare extraiudicialia,ſecundum eum, & vide de prædictis per docto in lege, ſi quis maior, C. de tranſact. & hæc de iſta quinta parte dicta ſufficiant. Rob.Mar. Venut. V. I. D.

SEXTA PARS.

Iudiciū trifariā partitum, Et cuiuſlibet partis tempus & vſus. Tum decem membra ſeu potius gradus ad iudicium, ordine & loco diſtincti, doctè & eleganter, In ſumma actuum, qui emergūt in iudicio,ſedecim numero

inſignis & compendioſa explicatio. Poſtremò, iudicij deciſoria.

1 Totum iudicium quo ad ſui ordinẽ, tres partes habet.

2 Acta omnia, quæ fiunt à citatione, vſque ad litis conteſtationem incluſiuè, in principio iudicij fieri dicuntur.

3 Iudicium, quæ membra ſeu acta in ſui prima parte contineat,

4 Quibus modis ad iudicij principium perueniatur.

5 Inquiſitio vel accuſatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur.

6 Inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſſis.

7 Inquiſitio generalis, quæ dicatur, quomodo, & qualiter fiat, & ad quem effectum

8 Copia repertorum non datur hodie, in regno, ſed tantum capitulorum, quod procedit in foro ſeculari, ſecus eccleſiaſtico, nu. 9 & 10 & ibi ponitur intellectus ad c. Regni, quod incipit, ſubiungendo.

11 Inquiſitio generalis præcedere debet, ante, quam conueniatur vniuerſitas ad pœnam damni clandeſtini.

12 Inquiſitio ſpecialis contra certã perſonã qualiter, & quot modis fiat

13 Inquiſitio fieri debet per Eccleſiaſticum iudicem de idoneitate perſonæ eligendæ vel ordinandæ.

14 Prælatus viſitãs eccleſiã de vita, & moribus clericorũ inquirere debet.

15 Bona vacantia applicantur fiſco ſed contradictor cõparens auditur ſibi copia inquiſitionis ſeu defenſionis.

16 Ad validitatem inquiſitionis, quot requirantur

17 Inquiſitio ſpecialis non procedit, niſi primò cõſtet delictũ eſſe cõmiſſum.

18 Confeſſus occidiſſe hominem, non habetur pro veridico, niſi primo mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus.

19 Fama inquiſitionem præcedere debet aliàs inquiſitio non valet

20 Iudici non creditur de fama, niſi ex actis appareat probata

21 Fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis, & fide dignis nihil operatur.

22 Inquiſitio formatur, extantibus indiciis ſine fama.

23 Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum, fama non præcedente,

24 Iudex inquirere poteſt ad denunciã officialis, non præcedente fama

25 Inquiſitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente.

26 Denunciatio criminis a viro probo facta ſufficiens eſt indicium ad inquirendum de infamia denunciati, qua inuenta de crimine inquiritur.

27 Inquiſitio formata non præcedente infamia, valet, exiſtente inquiſito præſente, & non contradicente.

28 Inquiritur contra officialem in ſindicatu, non præcedente fama.

29 Inquiſitio generalis formatur, fama non præcedente.

30 Inquiſitio ſpecialis quam præceſſit inquiſitio generalis, valet ſine alia famæ probatione.

31 Bona, quæ faciunt officiales in principio

cipio ſui officij, an ſint ſufficientia, vt iudex inquirere poßit in caſibus à iure non permiſsis.

32 Inquiſitio non ad puniendum, ſed ad corrigendum pro animæ ſalute, fama non præcedente valet.

33 Inquiſitio formata ex neceßitate officij, non præcedente fama, valet.

34 Inquiſitio delicti non commißi dolo vel lata culpa, ſed per leuem aut leuiſsimam culpam, non valet.

35 Inquiſitio locum, & tempus commiſſi criminis continere debet.

36 Inquiſitio ſine ſolennitatibus l. libellorum, ff. de accuſat. valet quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem, & de crimine læſæ maieſtatis.

37 Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet cum loco, & tempore.

38 Offenſus citari debet ad accuſandũ ante, quam iudex inquirat.

39 Inquiſitio vigore ſtatuti facta non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem: & remedium ordinarium dicitur.

40 Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi, & per capitula Regni,

41 Inquiſitio non ceſſat, inquiſito affectante vel procurante ab aliquo accuſari coram alio iudice, vt impediatur inquiſitio.

42 Offenſus, qui iudici dixit nolle accuſare, ſi demum inquiſitione formata vult, non auditur.

43 Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſationem, quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum.

44 Inquiſitio non ſuperſedit, quando accuſans prius denunciat iudici vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem poſteà accuſat.

45 Colluſio inter accuſatorem, & accuſatum non facit ceſſare inquiſitionem.

46 Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem.

47 Probationes receptæ in proceſſu inquiſitionis, non pereunt ſuperueniente accuſatore, ſed remanent in ſuo robore.

48 Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium, etiam non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.

49 Inquiſitio fieri non poteſt de crimine, de quo aliàs qui fuit accuſatus, vel inquiſitus, & legitime abſolutus.

50 Inquiſitio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt, per colluſionem, & præuaricationem.

51 Colluſio qualiter probetur, & contra num. 15. in fin. & nu. 53.

52 Sententia ab obſeruatione iudicij, nõ impedit de eodẽ crimine inquiri.

53 Inimici de iure canonico repelluntur ab accuſando, ſecus de iure ciuili.

54 Accuſari poteſt abſolutus à tertio qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur & accuſationem ab alio inſtitutam ignorat.

55 Tranſactio criminis, facta cum accuſatore, an impediat, quin alias poßit accuſare vel iudex inquirere.

56 Accuſatore remittente iniuriam pendente accuſatione, an poßit iudex procedere, ſtante indultu principis præcedente.

57 *Tranſactio in criminalibus quid operatur, maximè in caſibus permiſsis, & ſupra, nu. 55.*

58 *Iniuria facta vni, omnibus eius conſanguineis facta cēſetur, & quamuis paſſus iniuriam remittat, poſſunt tamen alij accuſare.*

59 *Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato, quo ad accuſationem.*

60 *Conſanguineus accuſare poteſt de iniuria conſanguinei criminaliter tantum, non autem ciuiliter, niſi ſolus pater & maritus, & nu. 65.*

61 *Frater non agit ciuiliter pro iniuria fratris, ſed criminaliter.*

62 *Conſanguinei vſque ad quem gradum admittantur ad accuſandū & proſequendum ſuorum iniuriā.*

63 *Iniuria quæ fit diuinæ religioni, vel patriæ, propria appellari poteſt, & quilibet poteſt eam proſequi, tanquam propriam,*

64 *Spurij, non veniunt appellatione ſuorum.*

65 *Libellus iniuriarum ciuiliter fieri non poteſt ad æſtimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti.*

66 *Agens pro iniuria illata ſuo conſanguineo, qualiter libellum concipere debeat.*

67 *Pater remittere poteſt iniuriam factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriati accuſare poſſunt tāquam coniuncti.*

68 *Pater vilis, non poteſt iniuriam factam filio, remittere*

69 *Pater vilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere.*

70 *Pater dilapidator, priuatur adminiſtratione bonorum filij, & tunc filius poteſt agere contra patrem.*

71 *Iniuriam illatam à coniuncta perſona filio, non poteſt pater eo inuito remittere.*

72 *Coniunctus vltra ſextum gradum, volens agere de iniuria coniuncti, non admittitur*

73 *Tranſactio in criminalibus, in quibus caſibus eſt hodie permiſſa per Regni conſtitutiones, & qualiter in hoc ius commune reſtringatur.*

74 *Tranſigentibus in criminalibus licitum eſt aliquid ab accuſato accipere, pro expenſis & intereſſe, & pro æſtimatione damnorum*

75 *Iniuriæ enormes & atroces, quæ dicantur & quæ leues.*

76 *Tranſactione facta in criminalibus, an & quando iudex procedat.*

77 *Accuſator colludens ſeu præuaricans cum accuſato, qualiter puniatur, & quādo præſumatur colluſio.*

78 *Tranſactio in ciuilibus quando ſit permiſſa, per conſtitutiones regni, & qualiter tranſigens puniatur.*

79 *Tranſactio in ciuili cauſa facta per contumacem bannitum, & condemnatum, facit illum omnē pœnam euitare ſecus in criminali.*

80 *Accuſator non comparens, vel deſiſtens ante vel poſt litem conteſtā, qualiter puniatur.*

81 *Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat.*

82 *Accuſator deſiſtere poteſt ante quàm reus compareat, vbi non vertitur intereſſe fiſci.*

83 *Abolitio criminis, facit accuſatorem euitare omnem pœnam, & qualiter & quomodo concedatur, & quis*

& quæ ſit abolitionis effectus.

84 Legum correctio, non præſumitur niſi expreſſe appareat.

85 Inquiri vel accuſari quis poteſt de crimine, de quo per viam exceptionis cognitum fuit.

86 Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo primo cognitum fuit per viam denunciationis Euangelicæ.

87 Abſolutus in foro animæ, poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.

88 Remittens iniuriam in foro conſcientiæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.

89 Agi an poſſit criminaliter ex eodem delicto, ex quo prius fuit actũ ciuiliter.

90 Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij, an poſſit iterum accuſari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.

91 Iniuriarum actione non poteſt quis agere contra homicidam, ſed homicidam accuſare cogitur.

92 Accuſari non poteſt pluries quis de eodem crimine, ab eodem, ſed à tertio ſic, quando non fuit ſufficienter punitus, aliàs à tertio minimè, & num. 93 94.

94 Accuſatus ab vno, an & quando pendente accuſatione, vel finita, poſſit ab alio de eodem crimine accuſari.

95 Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendente accuſatione facta per ipſum offenſum.

96 Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo aliàs fuit actum ciuiliter.

97 Pœna irrogata per iudicem Eccleſiaſticum an poſſit irrogari à iudice ſeculari.

98 Accuſatus de crimine, qui fuit contumax, poteſt iterum de eodem crimine accuſari, & opponere non poteſt, quod aliàs fuit de eodem crimine accuſatus.

99 Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem, ſi minime ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur, an teneatur bis ſoluere pœnam.

100 Pœna reiteranda ei, qui non fuit ſufficienter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat.

101 Pœna mortis, an & quando ex cauſa mitigari debeat, quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, vel diu carceratus pro eodem crimine.

102 Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non valet.

103 Proceſſus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti, & quid de confeſſione.

104 Coadiutor, qui dari ſolet inquiſitioni, an ſit de ſubſtãtia, & ad quem effectum datur.

105 Inquiſitio formari debet in caſibus à iure permiſſis, ſed non prohibitis, aut hoc vt valeat.

106 Vſurarius poteſt inquiri per iudicẽ etiam ad commodum priuati.

107 Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad vſuras reſtituendas, & poteſt ante receptionem impediri, ne vſuras recipiat.

108 Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere, de iure communi,

ſed ſolum iudex Eccleſiaſticus.

109 *Vſurarius punitur per Epiſcopum.*

110 *Vſurarius an poßit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio per conſtitutionem Regni*

111 *Vſurarius de iure canon. quas pœnas patiatur*

112 *Iudex Eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa pōt adiuuare canones addendo nouam pœnam, licet non poßit totaliter contra canones ſtatuere.*

113 *Pœna poteſt exacerbari, vt alij accipiant exemplum.*

114 *Vſuræ hodie multum frequentantur: ideo acrius puniri debent.*

115 *Iudex Eccleſiaſticus debet & poteſt pœnam illā irrogare, quæ magis timetur: cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo.*

116 *Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri poteſt, quàm pecuniaria, propter eius auaritiā, & ideo meritò conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum.*

117 *Vſura dicitur crimen.*

118 *Crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ poteſt in hoc ſeculo puniri.*

119 *Vſura ſpecies eſt rapinæ.*

120 *Maius malum nō reperitur, quàm ſit vſura.*

121 *Pœna arbitraria puniri debet, qui venit contra præceptum legis.*

122 *Opinio illa in dubio eſt ſeruanda, quæ fauet publicæ vtilitati.*

123 *Vſurarius peccat recipiēdo vſuras, etiam à ſponte dante.*

124 *Soluens vſuras, videtur tibi eruere oculum.*

125 *Intellectus ad c. cum tu. de vſuris.*

126 *Vſurarum crimen eſt publicum & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurariū, & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine.*

127 *Tortura an poßit irrogari in crimine vſurarum*

128 *Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conſpirationem ſeu conuenticulam.*

129 *Pœna quæ ſit contra committentes conuenticulam, ſeu cōſpirationem.*

130 *Conuenticulæ licitæ & illicitæ eſſe poſſunt, & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ.*

131 *Ancilla vendita ſub pacto, ne proſtituatur, aliàs ſit libera, emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, vt ad libertatem perueniat.*

132 *Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit*

133 *Pupillus & vidua, pauperes, inter perſonas miſerabiles numerentur, aliàs ſecus.*

134 *Iudex poteſt inquirere in his, quæ notoriè ſibi liquent ex actis, etiam parte non petente.*

135 *Iudex tā Eccleſiaſticus, quā ſecularis pōt inquirere ex officio, in oībus cauſis pijs & cōcernentibus animā.*

136 *Iudex Eccleſiaſticus inquirere poteſt, de quolibet matrimonij impedimento, ad faciendū ipſum ſeparari.*

137 *Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis.*

138 *In applicanda pecunia fiſco, iudex poteſt ex officio ſuo procedere.*

139 *Iudex poteſt ex officio inquirere ad magnum ſcandalum vitandum.*

Iudex

140 *Iudex poteſt generaliter inquirere contra omnes malefactores in prouincia vel ciuitate quam regit, vt ipſam malis purget hominibus pro publica quiete.*

141 *Iudex ex officio inquirit de omni crimine, & iniuria commiſſa cõtra Eccleſiam & eccleſiaſticas perſonas: & de omni crimine in eccleſia commiſſo.*

142 *Iniuria illata clerico, eſt crimen publicum, & quilibet poteſt accuſare, & iudex ex officio inquirit.*

143 *Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.*

144 *Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei, & quilibet accuſare poteſt.*

145 *Heres ſi fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quàm ſit in eo conſcriptum, iudex inſtantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo heredis etiam heredis ſeruos torquẽdo.*

146 *Iudex inquirit in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis ab eo dependẽtibus, & cõtra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato vela.*

147 *Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris: & inuentum ſuſpectum ab officio remouet.*

148 *Iudex inquirit contra producẽtem falſam ſcripturam vel ſuſpectã in iudicio, & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicione punire, niſi probet illam eſſe veram.*

149 *Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione.*

150 *Teſtes vacillantes ſeu falſum deponentes, poſſunt inquiri ex officio, & per iudicem puniri.*

151 *Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter inquirere poteſt.*

152 *Iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ & eccleſiaſtico beneficio.*

153 *Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia.*

154 *Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona quæ dicunt diſtribui pauperibus, vel ad pias cauſas.*

155 *Iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate, & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi.*

156 *Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur.*

157 *Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante.*

158 *Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.*

159 *Iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari.*

160 *Iudex quando inquirat de delicto cõmiſſo in officio per ſuũ officialẽ,*

161 *Iudex inquirit cõtra facientem iniuriam ſuis officialibus vel famulis, ſi crimen eſt notorium.*

162 *Iudex inquirit de omni notorio crimine.*

163 *Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primo generalis inquiſitio praceſſit.*

164 *Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendum pacem.*

Filius

165 *Filius iniurians patri vel matri poteſt ex iudicis officio inquiri, & puniri.*

166 *Iudex inquirit contra carceris cuſtodem pretio corruptum.*

167 *Lenones ciuitatum deuaſtatores dicuntur, & poſſunt per iudicem inquiri.*

168 *Inquirit iudex de crimine lenocinij ſine accuſatore.*

169 *Lenocinij crimen, eſt maius adulterio.*

170 *Iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterij ſine accuſatore.*

171 *Iudex inquirit contra quemcunque qui fuerit inuentus in flagrãti crimine.*

172 *Iudex in Regno inquirit contra omnes homines malæ vitæ.*

173 *Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictum facere poteſt, quod omnes ſentientes ſe offenſos, compareant ad querelandum, & teſtes deponendum.*

174 *Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniendi ad ſpecialem, niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt, & non fit niſi ſemel in anno.*

175 *Inquiſitio procedit ex officio iudicis de crimine leſæ maieſtatis perpetrato contra perſonam principis vel ſuorum collateralium.*

176 *Iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones.*

177 *Iudex inquirit cõtra inobedientes, & turbantes ſuam iurisdictionẽ, & contra rebelles & contumaces, ad pœnas legitimas, & multas imponendas.*

178 *Inquiſitio permittitur contra ſocios criminis, in caſibus, in quibus permiſſa eſt de ſocijs interrogatio.*

179 *Iudex ex forma conſtitutionum regni inquirit de homicidiis, & dãnis clandeſtinis, vbi nullus accuſator apparet.*

180 *Accuſatore mortuo, iudex proſequitur ex officio contra accuſatum.*

181 *Iudex inquirit ex neceſſitate ciuitatis & ciuium ſubditorum.*

182 *Aduocati, & procuratores calũnioſi poſſunt per iudicem inquiri, & interdici ne poſtulent.*

183 *Iudex inquirit de defenſionibus rei in criminalibus ex ſuo officio, & etiam ſi reus ſe non defendat. Et ad hoc tenetur ipſe iudex.*

184 *Iudex inquirit de facto, etiam teſtes producendo, in omnibus caſibus, in quibus procedere poteſt ad diffinitiuam ſententiã, contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus.*

185 *Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ etiam nemine accuſante.*

186 *Pœna falſæ monetæ eſt vltimũ ſupplicium cũ publicatione bonorum.*

187 *Hæreticus inquiritur per iudicem, punitur ad combuſtionem, & bonorum publicationem.*

188 *Iudex inquirit in cauſis ciuilibus, partes interrogando, quando ſibi æquum videtur*

189 *Inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem.*

190 *Iudex inquirit de conditione teſtis coram ſe producti.*

191 *Iudex inquirit ad denunciationem officialis ad hoc deputati.*

192 *Aduocatus dari poteſt pupillæ, & miſerabilibus perſonis, ex offi-*

co

cio iudicis & ſimiliter furioſus.
193 Procurator adminiſtrans negocia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptum & contumaciam.
194 Procurator compelli poteſt per iudicẽ ex officio vt de mãdato doceat.
195 Crimen ſacrilegij, & plagij poteſt per iudicem inquiri ex officio.
196 Decimas non ſoluentes compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente.
197 Tutor petitus dari, poteſt inquiri per iudicem an ſit idoneus, & an reperiantur alij magis idonei.
198 Heres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligendo poteſt iudex vẽdere res hereditarias pro ſepultura.
199 Agens ſine actione, poteſt ex officio iudicis repelli.
200 Iudex habens arbitrales liter. inquirit de omnibus caſibus, de quibus hic.
201 Sindicatores inquirunt contra officiales ſtantes ad ſindicatum de cõmiſſis, & omiſſis in officio.
202 Iudex inquirit cõtra frequẽtatores tabernarũ, & alios de quibus hic.
203 Notorium dicitur, quod per decem teſtes probatur.
204 Inquiſitio an fieri poſſit officio iudicis in crimine priuato, puta furto, vel iniuria.
205 Furtum an dicatur hodie crimen priuatum ex quo eſt alterata pœna per capitula Regni.
206 Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine de iure canonico.
207 [I]nquiſitio criminoſorum expenſis fiſci fieri debet.
208 Inquiſitio inepta an validetur per confeſſionem.

SEXTA & vltima pars principalis huius tract. eſt. In quot partes diuiditur iudicium, & quæ ſint eius mẽbra. Et ſuper iſta vj. parte declarabitur tota tela iudicij exordita per ordinem à princi-
1 pio vſque ad finem. † Sciendũ eſt igitur, quòd totum iudicium quò ad ſui ordinationem, habet tres partes. Prima pars durat à citatione, vſque ad litis conteſt. incluſiue. Secunda pars, durat à lit. conteſt. excluſiuè, vſque ad concluſionem in cauſa incluſiuè. Tertia pars, durat à concluſione vſque ad ſentẽtiam diffinitiuam incluſiuè. ita declarat Bartol. in l. ſecunda. column. ſecunda. ff. de furt. & quælibet iſtarum partium habet ſua membra diſtincta, quorum vnum ſequitur ſucceſſiuè ad
2 aliud. † Prima igitur pars tota, appellatur principium iudicij, vſque ad lit. conteſtat. incluſiuè, & conſequenter omnia membra, & acta que fiunt in iſta prima part. dicuntur fieri in princ. iudicij, ſecundum Bar. in d. l. ij. quod patet, quia tũc dicitur eſſe cœptum iudicium, quando eſſet facta litis conteſtatio, vt eſt gloſ. in verſ. inchoatam iuncto text. in l. i. C. de plus petit. & in l. j. iuncta glo. j. C. de iud. & in l. apertiſſimi. iuncta gl. in verſ. inchoetur. eo. ti. & tex. in §. ſi verò apud iudicem initiũ. in authent. de litig. facit text. in l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vend. & in l. amplius non peti. ff. rem ratam habe.
3 † Videamus ergo que mẽbra ſeu quæ acta cõtinentur in hac j. par. iudicij, ſuper quo dico ꝙ poſſunt in ea

ad inchoandum nouum iudiciũ: ſecundum Sal. in l. j C. vt infra certum tempus, per ea quæ habetur in l. ſi is, & l. ſi. C. ad Turpi.

ADDITIO. Vide omnino c. in dec. ccvj. Pet Fol.

49 Venio † ad tertiam quæſtionẽ principalem, & quæ quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ, & quid poſſit facere iudex ea peremptã. Super quo præſuppono, quòd inſtantia cauſarum poteſt duob. modis euaneſcere. Primo modo, ſcilicet, per lapſum temporis, de quo plenè dixi in præcedenti q. Secundo modo, per ſententiam abſolutoriam latam ab obſeruatione iudicij, & hoc poteſt contingere multis modis. Primò, vt quando actor fecit citari reum in cauſa ciuili, vel criminali, & in vltimo peremptorio comparet reus, & non actor. tunc reus accuſat cõtumaciam actoris, & petit ſe abſolui ab inſtantia iudicij. & actorem condemnari in expenſis: & ita pronunciat iudex: per quã pronunciationẽ non poteſt dici verè perempta inſtantia, ex quo incœpta non erat ante lit. conteſt. ſed potius eſt circunductũ edictum, & ſic eſt perempta citatio. Verum actor non poteſt iterũ agere, niſi ante omnia reficiat expẽſas, ſicut quando inſtãtia eſt perempta, ita tenet And. de Iſer. in conſt. ſponte volentibus. per l. eum quem temere. ff. de iud. Et quòd actor poſſit iterum agere, eſt text. in l. & poſt edictum. §. circunductio. ff. de iud. vbi dicitur, quòd eſt perempta inſtantia. non autem totius cauſæ, niſi eſſet lata ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij: vt dic. ibi gloſſ. & ſic æquiparat hunc caſum peremptioni inſtantiæ totius cauſæ, quando fertur abſolutoria. & hæc materia tractatur plenè per doct in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudiciis.

50 † Secundo modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, qñ fuit in iudicio præſentatus libellus ineptus, puta ex carẽtia actionis: iuxta l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. vel ex defectu ſolennitatis ſubſtantialis, vel alio modo ſimili. de hoc eſt tex. & ibi Bart. in l. libellorum §. quòd ſi libelli. ff. de accu. & Spec. in tit. de of. om. iud. §. deſeruit, col. v. verſ. in ſententia, &c. & gloſſ. in l. j. in princip. in verſ. nec tenere, in fi. ff ſi men. fal. mod. dixc. tunc fertur ſententia abſolutoria. & reſeruatur ius agendi ex alia cauſa apta, ſecundum Bal. in auth. ſed ſi quis, col j. ver. autem illa, &c. C. de ſec. nupt. & idem Bal in l ij. in xiiij. quæſt. C. de reſcind. vend. Ex quibus autem cauſis dicatur libellus ineptus vide Petr. Philip. Corn. in conſ. cxxj colum iiij. in fi. in litera I, la ij. in j. vol. Et procedit hoc iam ante lit. conſt. quã poſt: quia ſi fabricatus eſt proceſſus inualidus, ſuper libello inepto vel aliter proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, non poteſt ſuper tali proceſſu ferri ſententia valida, per ea quæ not glo. inſt. de obli. in princ. in ver. ij. in fi. vnde iudex tunc pronunciat proceſſum nullum, & abſoluit reum ab obſeruatione iudicij, reſeruato actori iure iterum agendi. text. eſt in c. examinata. & ibi Abb. & Fel. de iud. & Alex. in add. ad Bart. in d. l. j. ff. ſi men fal. mod. di. Et ex hoc habes practicam, quòd quando proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, licet probationes ſint receptæ: non tamen fertur ſententia

diffi

diffinitiua, ſed abſolutoria ab obſeruatione iudicij. per d. c. examinata. quæ abſolutoria, dicitur interlocutoria, eo, quia non diffinit totum negocium: cum remaneat facultas iterum agendi, gloſ. & not. in verſ. abſoluetur. quam ibi ad hoc ponderat Bart in l. harum. ff. ſi ſer. vend. & Bart. in l. Titia ff. de accuſ. hodie autem in regno ſaluantur proceſſus à multis nullitatibus. per ca. deteſtantes, & per regiam pragmatic. primam, quæ incipit, Diſpendia. ex quo proceditur ſine figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta in cauſis ciuilibus: de qua materia vide Paris in tractat. de ſynd, in verb. ſententia. vbi per plures col. ponit intellectum d. c. deteſtantes.

51 † Tertiò modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis: vt quando iudex cauſæ principalis protulit ſententiam diffinitiuã ſuper proceſſu inualido, à quo fuit appellatum. nam iudex appellationis videns ſententiam nullam, caſſat ipſam: & abſoluit reum ſaluo iure iterum agendi, text. eſt & Abb. in c. cum dilecti. de empt. & vend. & not. Bald. in l. ij in xxiiij. q. C. de reſc. vend. & Alex. in conſ. lxxix. incip. perſpectis verbis, &c. in ij. volumine.

52 † Quarto modo, fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, qñ actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam: nam tunc eſt in poteſtate rei proſequi cauſam & producere ſuas exceptiones: vel inſtare, quòd abſoluatur ab obſeruatione iudicij actore non proſequente: quo caſu, ſi reus eligit hac viam, vt abſoluatur, iudex citabit actorem, vt veniat ad proſequendum: qui ſi nõ venerit; poterit reum abſoluere ab inſtantia iudicij, & actorem abſentem condemnare in expenſis. Si verò reus elegerit aliã viam producendi ſuas defenſiones, & tunc ſi illis productis liquet iudici de cauſa, vt pro reo vel pro actore poſſit diffinitiuam proferre, & tũc abſoluet reum diffinitiuè. Et ſi liquet pro actore, cõdemnabit reum diffinitiuè actori abſenti: & in omnem euentũ actor abſens condẽnatur ad expenſa, ſiue vincat, ſiue ſuccumbat. Si verò de cauſa non liquet, vt quia neq; actor, neque reus produxit probationes ſufficientes, & tunc abſoluet reum ab obſeruatiõe iudicij. Ita hęc omnia deciduntur per tex. & ibi Bart Bal & Alex. & communiter Mod. in d. l. properandũ. §. & ſi quidem. C. de iu. Et vtilitas eſt iſta, quia qñ reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, poteſt actor iterum agere refectis expenſis. vt habetur in c examinata. de iu. & in l. & poſt edictum. §. circunducto. ff. de iud. & patet ex his, quæ ſuprà dixi. Sed qñ abſoluitur diffinitiuè, non poteſt vlterius agere actor: quia obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ, vt declarant Alex. & Iaſ. in v. & vj col. in d. §. ſi quidem. Illud autem, quod dixi ſuprà, ꝙ tũc dicitur de cauſa non liquere, qñ probationes non ſunt productæ: intellige, quando non fuit datus actori terminus probatorius: vt quia ſe abſentauit ante dationẽ termini ad probãdum: nam tunc fertur abſolutoria ab obſeruatiõe iudicij. Si autem datus eſſet terminus, & poſtea actor ſe abſentaſſet, nũc ſiue fiãt ꝓbationes, ſiue nõ, poteſt iudex ferre diffinitiuã ſententiã pro reo: per l. qui accuſare. C. de edẽ ita declarat Bar.

in

in d.§.& ſi quidem in iij.oppo.&
53 ibi etiam Iaſ.in x.col. † Hoc ta
men ſingulariter limita non pro-
cedere, quando actor probaſſet ſe
miplenè, & reus nihil: quo caſu
eſſet deferendum iuramentũ ſup
pletoriũ actori: quia ex quo pro-
pter eius abſentiã non poteſt iu-
ramentum deferri, & reus mini-
mè poteſt condemnari: quia non
eſt plenè probatũ, abſoluetur reus
non diffinitiuè: ſed ab obſeruatio
ne iudicij, propter illam ſemiple-
nam probationẽ. ita tenent Marſ.
Sil.& Sal.in d.§. & ſiquidẽ. quos
54 ibi ſequitur Alex.in iij.col. † Et
inquantum ſuprà dixi, quòd ab-
ſolutoria ab obſeruatione iudi-
cij, eſt interlocutoria: adde vnum
caſum, in quo habet vim diffini-
tiuæ, videlicet, quando reus ſolue
ret debitum pendente iudicio:
quia tunc non abſoluitur, diffini-
tiuè ex quo proceſſus habuit ve
rum principium, & obligatio fuit
ſublata per ſolutionem poſtea fa
ctam, ſed abſoluitur ab obſerua-
tione iudicii, quæ abſolutio ha-
bebit vim diffinitiuæ: ſecundum
Barto.in l.titia. ff.de acc. & Iaſ.in
55 dict.§.ſi quidem.col.pen. † Iſtis
præſuppoſitis venio ad deciſio-
nem huius tertiæ q.& dico, quòd
quando perit inſtantia ſecundum
primum modum, ſcilicet, per la-
pſum temporis, effectus eſt ille:
quia pereunt omnia acta iudicij,
non autem acta cauſę ſeu litis. ita
dicit Abb.in c.venerabilis col.vj.
verſ.quæro.quæ acta, &c.de iud.
Declara iſtam differentiam. Acta
iudicij dicuntur illa, quæ tendũt
ad litis ordinationem: prout eſt li
bellus, litis conteſtatio, terminus
probatorius, ſatiſdatio, & alij ſi-
miles actus. Acta cauſæ dicuntur
ea, quæ tendunt ad litis deciſio-
nem: prout ſunt depoſitiones te-
ſtium, inſtrumenta, confeſſiones,
& alia ſimilia acta probatoria. ita
declarat gloſ.in cl.ſæpe.in verbo,
defenſiones, de verb. ſig. Iſta ergo
eſt vera & cõis concluſio: quòd
per lapſum inſtantiæ pereunt o-
mnia acta pendentia ad litis or-
dinationem, & omnes ſatiſdatio-
nes receptæ in iudicio: vt dicitur
in d.l. properandum. §. & ſi qui-
dem. Acta vero probatoria non
pereunt: ita tenet Spec. in tit. de
iud. deleg.§. reſtat. ver. ſed nun-
quid omnia, & Bald in l.cum an-
tea circa fi. C. de arbit. & Bartol.
plenè in l. cum lite mortua. ff.iu-
dic. ſol.& Alex.in conſ.lviij.in ij.
vol.& Bart & Alex. plenè, in l.is,
apud quem, col.antepe. & pe. C.
de eden.& Abb.in c.cauſam quæ,
de teſt.habetur in dec.cxlviij.cõ-
ſilio Neap. vnde ſequitur conclu-
ſio, quòd quando inſtantia inci-
pitur, de nouo poſſunt in vim ꝓ-
bationis produci atteſtationes, &
probationes receptæ in prima in-
ſtantia perempta: & facient plenã
fidem: vt dicunt doctor. in l.locis
præalleg.& Alex in conſ.lxj. col.
iij.in fi. in ij. vol. Solum ergo re-
quiritur, quòd lis de nouo ordi-
netur, incipiendo à libelli porre-
ctione, & citatione, & proſequen
do alios actus vſque ad fi. cauſæ.
56 † Prædicta tamẽ intellige & li-
mita. dũmodo acta ſint publicata
in prima inſtantia: aliàs ſi nõ ſunt
publicata non facient fidẽ in alia:
vt habetur in l.geſta.C.de re iud.
& per Bar.in d.l.cum lite mortua.
Alex.in d.l is apud quẽ.col.vj. in
fi.verſ.vj.concluſio.&c.C.de edẽ.
Sed reſtat dubium, an poſſint peti
publicari corã iudice ſecundę in-
ſtantiæ. In hoc eſt varietas inter
doct.quia Bart. in d.l. cum in lite
mortua

mortua. tenet quòd ſic, & multi alij doct. tenent contrarium quos refert Alex. in d. l. is, apud quem, tandem Alexand. ibi concludit ſeq. opin Ant. de But. in c. Alb. de teſt. vt diſtinguamus aut teſtes ſunt viui adeo quod poſſunt iterum produci, & tunc non poſſunt publicari per iudicem ſecundæ inſtantiæ: ſed debent iterum produci & examinari. Aut ſunt mortui, adeo quod iterum haberi non poſſunt, & tunc poterunt publicari, & plenam fidem facient. & hanc opin. puto eſſe veram: quam in effectu tenet expreſſe gloſ. quæ non fuit ibi ponderata in l. properandum, §. fin. in verſic. vigorem, C. de iud. & cum hac diſt. pertranſeo.

57 † Prædicta tamen intellige ſolùm procedere in cauſa ciuili; nam in criminali per lapſum inſtantiæ pereunt non ſolùm acta ordinaria, ſed etiam probatoria, ita quòd nullo modo poteſt iterū agi. ita declarat Matth in conſtit. accuſatorem, in ij. no. & probatur ex his, quæ tradit Sal. & Alexand. in d. l. properandum, §. fin. & dixi ſuprà. in ij. q. principali, in fi. verſ. limita tamen hoc, &c. De aliis autem actis ordinariis an pereant in totum in cauſa ciuili & an remaneat aliquis effectus eorum: vide Alexand. in l. is apud quem, C. de eden. in vj. & vij col. & Bar. in l. cum lite mortua, ff. iud. ſol.

58 † Alius effectus ſequitur ex peremptione inſtantiæ, quia ſententia lata poſt eam peremptam, eſt ipſo iure nulla, & nullum habet effectum. ſecundum Alex. in conſ. cxxxvj. col. j. eod. vol. & in conſil. xlij. in iij. vol. & Paris in trac. ſind. in verſic. inſtantia, col. ij. & gloſſ. Bart. & doct. communiter, in d. l. properandum, in prin. vbi hoc limitant, & maximè Alex. in pen. col. vt procedat in inſtantia bienij vel triennij inducta à iure communi. & idem in inſtantia ſtatutaria. quando ſimpliciter eſt inducta. Secus, ſi eſſet adiecta pœna iudici non pronunciāti infra tempus ſtatuti: quia tunc ſententia poſtea lata, valet: licet iudex incidat in pœnam, & hoc tenet etiā Paul. de Caſt. in conſ. xvj. col. pen. in j. vol.

59 † Intellige tamen prædicta. quòd iudex non poteſt ferre abſolutoriam vel condemnatoriam in cauſa principali, tamē ab obſeruatione iudicij poteſt abſoluere reum, & condemnare actorē in expenſis, etiam poſt peremptā inſtantiam: quia periculū expenſarum, ſpectat ad actorem: cuius negligentia periit. ita tenet Alex. in conſ lxvj. poſt prin. in v. vol. & idem Alex. in d. l. properandum, §. illo, circa fin. & ibi per Bald. & alios doct. & Fel. in cap. de cauſis, col. v. de off deleg. Et Lanf. in repet. cap. quoniam contra, in fin. verbis, de probat. & Alexand. in conſil. cxxxviij. col. j. in ij. volum.

ADDIT. Hoc probat text in l. fin. C. ſi intra cert. tem. l. ſi præſes quaſi deſertam & ibi gloſ. C. quomodo & quando, & Inn. hoc voluit in c. fin de iureiur. Alexan. in conſ. cxxxvj. lib. ij. & Rom in ſing. 788. & Dec. conſil. xxxiiij. in fin. lib. j. & tenet Rot in dec. cxviij. licèt in nouis: & hoc etiam procedit ſi foret iudex delegatus, cū hoc ſit quoddam incidens in cauſa vt tenet Rot. in deciſ. cliij. auditor in nouis, & Ang. conſi. xxij. & conſ. xxviij. iudex. P. F. V. I D.

60 † Secundò intellige & limita, niſi ex proceſſu appareret confeſſio rei conuenti. quia ex vi notorij poteſt iudex ferre ſententiam

contra confeſſum, etiam poſt pe-
remptam inſtantiam, & valet ſen-
tentia ſiue in ciuili, ſiue in crimi-
nali ſecundū Bal. in d.l. properan-
dum, in fine illius prin. & Abb. in
c. venerabilis, col. pen. de iudi. &
Fel in d.c. de cauſis, col. v. de off
del & Alex. in addi. ad Bar. in l. ſi
confeſſus, ff. de cuſt. reo. in addit.
quę incipit. An ex inordinato, &c.
61 in fi. † Adde tamen hic, quando
incipitur de nouo cauſa poſt per-
emptionem inſtantiæ, quòd poſ-
ſunt in nouo iudicio opponi om-
nes exceptiones dilatoriæ, & de-
clinatoriæ: perinde ac ſi nunquam
vllum iudiciū fuiſſet intentatum,
ſecundū Ang. in conſ. 288. in fin.
ADDITIO. Corruptè allegat
Ang. in conſ. 288. voluit enim eū
allegare in conſ. 189. in fin. incip.
viſo facto & ſtatutis prędictis P.F.
62 † Vltimò, pro cōplemento huius
materiæ, poſſet dubitari, quid ſi
inſtātia per t non per lapſum tem
poris, ſed alio modo puta per ab-
ſolutoriā ab obſeruatione iudicij:
vt quia libellus proceſſus fuit nul
lus quæ acta peribunt tunc ī Dic
ſimiliter, quòd pereunt ordinaria
litis. Acta vero probatoria, nō pe-
reūt: quia poſſunt produci in alia
inſtantia in vim probationis. Ita
tenent Hoſt. & Abb in fi. verbis in
c. cauſam, quæ, & ibi etiā Fel. in
pen col. in fin. & ſeq. de teſt. repro
bata quadam opi. Bal. aliter tenen
tis, vt ibi refertur. Plus etiā dicit,
ibi Fel quòd eſt maioris efficaciæ
iſta peremptio inſtantiæ per ab-
ſolutoriam, quia tunc petit om-
nino effectus actorū ad litis ordi-
nationem, etiam quo ad interrum
pendā præſcriptionem: & quò ad
alios effectus, in quibus durant,
quando petit per lapſum triēnij,
ſecūdū Alex. in d.l. is, apud quē, &
Bar. in d.l cū lite mortua. Ro. Ma.
63 † Sequitur modo videre de ter-
tio termino: qui dicitur, lis vt ſe-
quar ordinem præſuppoſitum in
principio huius v. partis. Qui ter-
minus, lis, eſt magis generalis: nā
quandoque pro inſtantia cauſę. &
ita accipitur in d.l. properandum,
in prin. & in d.l. cū lite mortua, ff.
iud ſol. quādoq; ponitur pro ipſa
cauſa deducta in iudicio: vt habe-
tur in l. nullę, C. de proc. & in l. li-
tis nomen, ff. de verb. ſig. ita decla
rat Alex. in l. poſtquam liti col. j.
C. de pact. & idem Alex. in conſil.
xxij. col j. in fi. in j vo. vbi per hoc
infert quòd is, qui renunciat liti,
cenſetur renunciare inſtantiæ &
cauſæ, adde gl. in ver. litis, & ibi
Gemin. in c. j. §. licèt, de proc. lib.
vj. & dec. ccxx conſil. Neap. in fin.
64 † Quando autem dicatur incipe
re lis. gl. in l. cauſas, C. de tranſ. &
Bal. etiam ibi dicit, quòd incipit
ante lit. conteſt. Tamē veritas eſt
in cōtrarium: & illa gl. in hoc re-
probatur: vnde nō incipit niſi à li
tis conteſtatione. Probatur in c.
ſuper quæſtionū poſt princ. & ibi
gl. in verſ. litis exordium. de offic.
deleg. & in l. appertiſſimi in prin.
& ibi gl. in verſ. inchoetur, C. de
iud. & eſt text. in c. ex parte. el iij.
de verb. ſig. & hanc opin. tanquā
magis cōmunem tenēt Cyn. Bart.
Ang. Alex. & Iaſ. in d.l. cauſas &
Fel. in d c. ſuper quęſtionum, col.
65 iiij. in fin. & ſeq. † Quod autem
limitat ibi Fel quatuor modis. Pri
mò, fauore liberationis. Secundò,
quo ad inducēdum vitiū litigioſi.
Tertiò, quo ad inducendam litis
pendentiam. Quartò, quo ad per-
petuandam iuriſdictionem, quia
in caſibus incipit lis ante litem
conteſtatam, & ſic à ſola citatio-
ne: vt ibi per eum.

QVAR

66 QVARTVS terminus eſt † cauſa. Propriè cauſa dicitur, ipſum ius deductum in iudicio, hinc dicimus cauſam ciuilem vel criminalem, ſecũdum quod in iudicio deducitur actio vel accuſatio, vt declarat Alex. in d. l. poſtquam liti colum. j. in fin. vol. & incipit cauſa, etiam ante litem conteſt. & ſic tam ante, quam poſt dicitur cauſa ſecundum Alexand. & doct. in d l. cauſas, C. de tranſact. & Ang. in §. omnem, col. ij. in auth. de litig. & habetur in c. forus, de verb. ſign. & comprehendit tam ciuilẽ, quam criminalẽ, ſecundum Card. in cle. j. in xviij. quæſt. de off. vic.
67 † Vnde autem dicatur cauſa: vide Card. in cle. i. §. ab olim, in iij. oppo. de ſepul. vbi dicitur, quòd cauſa dicitur, à chaos: quod fuit principium omnium in mundo, ita cauſa poteſt dici principium, & materia ipſius iudicij, & ibi ponit, in quo differant cauſa, ratio & occaſio. quid ſit cauſa, ponit Card. in clem. j in xviij. quæſt. de
68 offic. deleg. † Quæ autem ſit differentia inter cauſam & controuerſiam? Dic, quod cauſa non eſt niſi in iudicio vt habetur in dicta lege cauſa. C. de tranſact. controuerſia verò, poteſt fieri in iudicio & extraiudicium, & ſic poteſt eſſe ſine lite ſecundum Bald in d l. cauſas, & ibi communiter doct. Pro hoc eſt tex. in l. Lucius. §. tres heredes. & ibi Bart. ff ad Treb. & dicitur fieri controuerſia non ſolum agendo, ſed etiam exceptionem opponendo, vt gloſ. in l. non ſolum § ſi ſtatus, & ibi per doct. ff. de proc. & dicitur controuerſia, ſiue fiat de iure ſiue fiat de facto, ſecundum Bart in d. §. tres heredes. Item dicitur controuerſia etiam teſtificando, ſecundum Bal. in lege prima C. de teſtibus vbi idem dicit de hoc nomine quæſtionis, ſcilicet, quod ſit quæſtio etiam reſiſtendo, & ſimiliter quæſtio dicitur extra iudicium ſecũdum Bal. in d. l. cauſas, Item dicitur: controuerſia etiam ante litem conteſtatã, ſecundũ Bal. in l diuus, in prin. in j not. ff. de pet her. & Abb. in c. & ſi Chriſtus, de iureiur. & Alex in l. ſtipulatio ita. §. ſi quis forte, ff. de verb. ob. & vide aliqua de prædictis per Bar. in l. amplius, rem ratam hab. & Fel. in c. ſuper quæſtionum in prin. in iiij. col. in ſi & ſeq. & de off. deleg. & in quo differat cauſa in negocio, ponitur in cap. forus de verb. ſig. & declarat Card. in clemen. j. in v. not. de proc. Nam cauſa non dicitur niſi in iudicio, negocium verò dicitur in iudicio, & extra. Vnde procurator ad negocia poteſt agere in iudicio, & tractare extraiudicialia. Sed procurator ad cauſas non poteſt tractare extraiudicialia, ſecundum eum, & vide de prædictis per docto in lege, ſi quis maior, C. de tranſact. & hæc de iſta quinta parte dicta ſufficiant.

Rob. Mar. Venut. V. I. D.

SEXTA PARS.

Iudiciũ trifariã partitum. Et cuiuſlibet partis tempus & vſus. Tum decem membra ſeu potius gradus ad iudicium, ordine & loco diſtincti, doctè & eleganter. In ſumma actuum, qui emergũt in iudicio, ſedecim numero

cipio ſui officij, an ſint ſufficientia, vt iudex inquirere poſsit in caſibus à iure non permiſsis.

32 Inquiſitio non ad puniendum, ſed ad corrigendum pro animæ ſalute, fama non præcedente valet.

33 Inquiſitio formata ex neceſsitate officij, non præcedente fama, valet.

34 Inquiſitio delicti non commiſsi dolo vel lata culpa, ſed per leuem aut leuiſsimam culpam, non valet.

35 Inquiſitio locum, & tempus commiſſi criminis continere debet.

36 Inquiſitio ſine ſolennitatibus l. libellorum, ff. de accuſat. valet quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem, & de crimine læſæ maieſtatis.

37 Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet cum loco, & tempore.

38 Offenſus citari debet ad accuſandũ ante, quam iudex inquirat.

39 Inquiſitio vigore ſtatuti facta non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem, & remedium ordinarium dicitur.

40 Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi, & per capitula Regni,

41 Inquiſitio non ceſſat, inquiſito affectante vel procurante ab aliquo accuſari coram alio iudice, vt impediatur inquiſitio.

42 Offenſus, qui iudici dixit nolle accuſare, ſi demum inquiſitione formata vult, non auditur.

43 Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſationem, quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum.

44 Inquiſitio non ſuperſedit, quando accuſans prius denunciat iudici vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem poſteà accuſat.

45 Colluſio inter accuſatorem, & accuſatum non facit ceſſare inquiſitionem.

46 Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem.

47 Probationes receptæ in proceſſu inquiſitionis, non pereunt ſuperueniente accuſatore, ſed remanent in ſuo robore.

48 Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium, etiam non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.

49 Inquiſitio fieri non poteſt de crimine, de quo aliàs qui fuit accuſatus, vel inquiſitus, & legitime abſolutus.

50 Inquiſitio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt, per colluſionem, & præuaricationem.

51 Colluſio qualiter probetur, & contra num. 15. in fin. & nu. 53.

52 Sententia ab obſeruatione iudicij, nõ impedit de eodẽ crimine inquiri.

53 Inimici de iure canonico repelluntur ab accuſando, ſecus de iure ciuili.

54 Accuſari poteſt abſolutus à tertio qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur & accuſationem ab alio inſtitutam ignorat.

55 Tranſactio criminis, facta cum accuſatore, an impediat, quin alias poſsit accuſare vel iudex inquirere.

56 Accuſatore remittente iniuriam pendente accuſatione, an poſsit iudex procedere, ſtante indultu principis præcedente.

& quæ ſit abolitionis effectus.

84 *Legum correctio, non præſumitur niſi expreſſe appareat.*

85 *Inquiri vel accuſari quis poteſt de crimine,de quo per viam exceptionis cognitum fuit*

86 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo primo cognitum ſuit per viam denunciationis Euangelicæ.*

87 *Abſolutus in foro animæ, poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.*

88 *Remittens iniuriam in foro conſcientiæ,poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.*

89 *Agi an poſſit criminaliter ex eodem delicto, ex quo prius fuit actũ ciuiliter.*

90 *Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij, an poſſit iterum accuſari de homidio ad pœnam legis Corneliæ.*

91 *Iniuriarum actione non poteſt quis agere contra homicidam, ſed homicidam accuſare cogitur.*

92 *Accuſari non poteſt pluries quis de eodem crimine, ab eodem, ſed à tertio ſic,quando non fuit ſufficienter punitus, aliàs à tertio minimè, & num.93 94.*

94 *Accuſatus ab vno, an & quando pendente accuſatione, vel finita, poſſit ab alio de eodem crimine accuſari.*

95 *Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendente accuſatione facta per ipſum offenſum.*

96 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo aliàs fuit actum ciuiliter*

97 *Pœna irrogata per iudicem Eccleſiaſticum an poſſit irrogari à iudice ſeculari.*

98 *Accuſatus de crimine, qui fuit contumax, poteſt iterum de eodem crimine accuſari, & opponere non poteſt, quod aliàs fuit de eodem crimine accuſatus.*

99 *Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem, ſi minime ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur,an teneatur bis ſoluere pœnam.*

100 *Pœna reiteranda ei,qui non fuit ſufficienter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat.*

101 *Pœna mortis, an & quando ex cauſa mitigari debeat, quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, vel diu carceratus pro eodem crimine.*

102 *Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non valet.*

103 *Proceſſus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti, & quid de confeſſione.*

104 *Coadiutor,qui dari ſolet inquiſitioni,an ſit de ſubſtãtia,& ad quem effectum datur.*

105 *Inquiſitio formari debet in caſibus à iure permiſſis, ſed non prohibitis, ad hoc vt valeat*

106 *Vſurarius poteſt inquiri per iudicẽ etiam ad commodum priuati.*

107 *Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad vſuras reſtituendas,& poteſtante receptionem impediri, ne vſuras recipiat.*

108 *Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere, de iure communi,*

ſed ſolum iudex Eccleſiaſticus.

109 *Vſurarius punitur per Epiſcopum.*

110 *Vſurarius an poſſit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio per conſtitutionem Regni*

111 *Vſurarius de iure canon. quas pœnas patiatur*

112 *Iudex Eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa pōt adiuuare canones addendo nouam pœnam, licet non poſſit totaliter contra canones ſtatuere.*

113 *Pœna poteſt exacerbari, vt alij accipiant exemplum*

114 *Vſuræ hodie multum frequentantur: ideo acrius puniri debent.*

115 *Iudex Eccleſiaſticus debet & poteſt pœnam illã irrogare, quæ magis timetur: cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo.*

116 *Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri poteſt, quàm pecuniaria, propter eius auaritiã, & ideo meritò conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum.*

117 *Vſura dicitur crimen.*

118 *Crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ poteſt in hoc ſeculo puniri.*

119 *Vſura ſpecies eſt rapinæ.*

120 *Maius malum nõ reperitur, quàm ſit vſura.*

121 *Pœna arbitraria puniri debet, qui venit contra præceptum legis.*

122 *Opinio illa in dubio eſt ſeruanda, quæ fauet publicæ vtilitati.*

123 *Vſurarius peccat recipiẽdo vſuras, etiam à ſponte dante.*

124 *Soluens vſuras, videtur tibi eruere oculum.*

125 *Intellectus ad c. cum tu. de vſuris.*

126 *Vſurarum crimen eſt publicum: & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra vſurariũ, & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine.*

127 *Tortura an poſſit irrogari in crimine vſurarum*

128 *Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conſpirationem ſeu conuenticulam.*

129 *Pœna quæ ſit contra committentes conuenticulam, ſeu cõſpirationem.*

130 *Conuenticulæ licitæ & illicitæ eſſe poſſunt, & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ.*

131 *Ancilla vendita ſub pacto, ne proſtituatur, aliàs ſit libera, emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, vt ad libertatem perueniat.*

132 *Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit*

133 *Pupillus & vidua, pauperes, inter perſonas miſerabiles numerentur, aliàs ſecus.*

134 *Iudex poteſt inquirere in his, quæ notoriè ſibi liquent ex actis, etiam parte non petente.*

135 *Iudex tã Eccleſiaſticus, quã ſecularis pōt inquirere ex officio, in oĩbus cauſis pijs & cõcernentibus animã.*

136 *Iudex Eccleſiaſticus inquirere poteſt, de quolibet matrimonij impedimento, ad faciendũ ipſum ſeparari.*

137 *Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis.*

138 *In applicanda pecunia fiſco, iudex poteſt ex officio ſuo procedere.*

139 *Iudex poteſt ex officio inquirere ad magnum ſcandalum vitandum.*

Iudex

140 *Iudex poteſt generaliter inquirere contra omnes malefactores in prouincia vel ciuitate quam regit, vt ipſam malis purget hominibus pro publica quiete.*

141 *Iudex ex officio inquirit de omni crimine, & iniuria commiſſa cõtra Eccleſias & eccleſiaſticas perſonas: & de omni crimine in eccleſia commiſſo.*

142 *Iniuria illata clerico, eſt crimen publicum, & quilibet poteſt accuſare, & iudex ex officio inquirit.*

143 *Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.*

144 *Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei, & quilibet accuſare poteſt.*

145 *Heres ſi fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quàm ſit in eo conſcriptum, iudex inſtantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo heredis etiam heredis ſeruos torquẽdo.*

146 *Iudex inquirit in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis ab eo dependẽtibus, & cõtra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato velo.*

147 *Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris: & inuentum ſuſpectum ab officio remouet.*

148 *Iudex inquirit contra producẽtem falſam ſcripturam vel ſuſpectã in iudicio, & poteſt ipſum ex ſola ſuſpicione punire, niſi probet illam eſſe veram.*

149 *Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione.*

150 *Teſtes vacillantes ſeu falſum deponentes, poſſunt inquiri ex officio, & per iudicem puniri.*

151 *Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter inquirere poteſt.*

152 *Iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ & eccleſiaſtico beneficio.*

153 *Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia.*

154 *Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona quæ dicunt diſtribui pauperibus, vel ad pias cauſas.*

155 *Iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate, & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi.*

156 *Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur.*

157 *Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante.*

158 *Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.*

159 *Iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari.*

160 *Iudex quando inquirat de delicto cõmiſſo in officio per ſuũ officialẽ,*

161 *Iudex inquirit cõtra facientem iniuriam ſuis officialibus vel famulis, ſi crimen eſt notorium.*

162 *Iudex inquirit de omni notorio crimine.*

163 *Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primo generalis inquiſitio præceſſit.*

164 *Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendum pacem.*

Filius

165 Filius iniurians patri vel matri poteſt ex iudicis officio inquiri, & puniri.

166 Iudex inquirit contra carceris cuſtodem pretio corruptum.

167 Lenones ciuitatum deuaſtatores dicuntur. & poſſunt per iudicem inquiri.

168 Inquirit iudex de crimine lenocinii ſine accuſatore.

169 Lenocinij crimen, eſt maius adulterio.

170 Iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterii ſine accuſatore.

171 Iudex inquirit contra quemcunque qui fuerit inuentus in flagrāti crimine.

172 Iudex in Regno inquirit contra omnes homines malæ vitæ.

173 Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictum facere poteſt quod omnes ſentientes ſe offenſos, compareant ad querelandum, & teſtes deponendum.

174 Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniendi ad ſpecialem, niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt, & non fit niſi ſemel in anno.

175 Inquiſitio procedit ex officio iudicis de crimine læſæ maieſtatis perpetrato contra perſonam principis vel ſuorum collateralium.

176 Iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones.

177 Iudex inquirit cōtra inobedientes, & turbantes ſuam iuriſdictionē, & contra rebelles & contumaces, ad pœnas legitimas, & multas imponendas.

178 Inquiſitio permittitur contra ſocios criminis, in caſibus, in quibus permiſſa eſt de ſocius interrogatio.

179 Iudex ex forma conſtitutionum regni inquirit de homicidiis, & dānis clandeſtinis vbi nullus accuſator apparet.

180 Accuſatore mortuo, iudex proſequitur ex officio citra accuſatum.

181 Iudex inquirit ex neceſſitate ciuitatis & ciuium ſubditorum.

182 Aduocati, & procuratores calūnioſi poſſunt per iudicem inquiri, & interdici ne poſtulent.

183 Iudex inquirit de defenſionibus rei in criminalibus ex ſuo officio, & etiam ſi reus ſe non defendat. Et ad hoc tenetur ipſe iudex.

184 Iudex inquirit de facto, etiam teſtes producendo, in omnibus caſibus, in quibus procedere poteſt ad diffinitiuam ſententiā, contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus.

185 Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ etiam nemine accuſante.

186 Pœna falſæ monetæ eſt vltimū ſupplicium cū publicatione bonorum.

187 Hæreticus inquiritur per iudicem, punitur ad combuſtionem, & bonorum publicationem.

188 Iudex inquirit in cauſis ciuilibus, partes interrogando, quando ſibi æquum videtur.

189 Inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem.

190 Iudex inquirit de conditione teſtis coram ſe producti.

191 Iudex inquirit ad denunciationem officialis ad hoc deputati.

192 Aduocatus dari poteſt pupillæ, & miſerabilibus perſonis, ex offi-

co

cio iudicis & ſimiliter furioſus.

193 *Procurator adminiſtrans negocia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contemptum & contumaciam*

194 *Procurator compelli poteſt per iudicē ex officio vt de mādato doceat.*

195 *Crimen ſacrilegij, & plagij, poteſt per iudicem inquiri ex officio.*

196 *Decimas non ſoluentes compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente.*

197 *Tutor petitus dari, poteſt inquiri per iudicem an ſit idoneus, & an reperiantur alij magis idonei.*

198 *Heres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligendo poteſt iudex vēdere res hereditarias pro ſepultura.*

199 *Agens ſine actione, poteſt ex officio iudicis repelli.*

200 *Iudex habens arbitrales liter. non inquirit de omnibus caſibus, de quibus hic.*

201 *Sindicatores inquirunt contra officiales ſtantes ad ſindicatum de cōmiſſis, & omiſſis in officio.*

202 *Iudex inquirit cōtra frequētatores tabernarū, & alios de quibus hic.*

203 *Notorium dicitur, quod per decem teſtes probatur.*

204 *Inquiſitio an fieri poſſit officio iudicis in crimine priuato, puta furto, vel iniuria.*

205 *Furtum an dicatur hodie crimen priuatum ex quo eſt alterata pœna per capitula Regni.*

206 *Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine de iure canonico.*

207 *Inquiſitio criminoſorum expenſis fiſci fieri debet.*

208 *Inquiſitio inepta an validetur per confeſſionem.*

SEXTA & vltima pars principalis huius tract. eſt. In quot partes diuiditur iudicium, & quæ ſunt eius mēbra. Et ſuper iſta vj. parte declarabitur tota tela iudicij exordita per ordinem à princi-
1 pio vſque ad finem. † Sciendū eſt igitur, quòd totum iudicium quò ad ſui ordinationem, habet tres partes. Prima pars durat à citatione, vſque ad litis conteſta. incluſiue. Secunda pars, durat à lit. conteſt. excluſiuè, vſque ad concluſionem in cauſa incluſiuè. Tertia pars, durat à concluſione vſque ad ſentētiam diffinitiuam incluſiuè. ita declarat Bartol. in l. ſecunda. columna. ſecunda. ff. de furt. & quælibet iſtarum partium habet ſua membra diſtincta, quorum vnum ſequitur ſucceſſiuè ad
2 aliud. † Prima igitur pars tota, appellatur principium iudicij, vſque ad lit. conteſtat. incluſiuè, & conſequenter omnia membra, & acta que fiunt in iſta prima part. dicuntur fieri in princ. iudicij, ſecundum Bar. in d. l. ij. quod patet, quia tūc dicitur eſſe cœptum iudicium, quando eſſet facta litis conteſtatio, vt eſt gloſ. in verſ. inchoatam iuncto text. in l. i. C. de plus petit. & in l. j. iuncta glo. j. C. de iud. & in l. apertiſſimi. iuncta gl. in verſ. inchoetur. eo. ti. & tex. in §. ſi verò apud iudicem initiū. in authent. de litig. facit text. in l. ſi poſt acceptum. ff. de rei vend. & in l. amplius non peti. ff. rem ratam habe.
3 † Videamus ergo que mēbra ſeu quæ acta cōtinentur in hac j. par. iudicij, ſuper quo dico ꝙ poſſunt

in ea

in ea conſiderari decem membra
ſeu decem actus, qui ſolent inter
uenire, videlicet, Citatio : contu-
macia, libelli oblatio, reconuen-
tio, auctoris laudatio, nominatio,
interrogatio ſatiſdatio, exceptio,
& lit. conteſt. de quibus ſingulis
4 deſpiciamus. † Et antequam ad
declarationem dictorum mēbro-
rum perueniam eſt ſciendū hoc:
quòd ad principium iudicij per
uenitur multis modis. Aut enim
per viam actionis, aut accuſatio-
nis aut inquiſitionis, aut denun-
ciationis, aut per implorationem
officij iudicis. Primo modo initia
tur iudicium per viam actionis
quando ſumus in cauſa ciuili vbi
quis proſequitur id quod ſibi de
betur ciuiliter agendo quia tunc
propriè dicitur agere, vt not. gloſ.
j. in l. qui acc. C. de eden. & quan-
do dicatur cauſa ciuilis, ſeu iudi-
cium ciuile, plenè dixi ſuprà in
iiij. part. in j. dict. princ. Secundo
modo, peruenitur ad iudiciū per
viam accuſationis vt quando ali-
quis deducit cauſam criminalem
in iudicio accuſando aduerſariū
per libellum ſeu querelam de ali
quo crimine, de qua materia ha-
bet plenè in ſuis tit. ff. & C. & ex
trà, de acc. & dixi ſuprà in iiij. par.
in j. & ij. dict. Rob. Mar. V. I. D.

De inquiſitione.

5 TERTIO † modo, perueni-
tur ad iudicium per viam in-
quiſitionis, & iſte modus habet
locum ſimiliter in cauſis crimina
libus regulariter in quibus inqui
ritur ad publicam vtilitatem, &
procedit, vbicunque aliquis com
miſit aliquod crimen, & nullus
ipſum accuſat, nam tūc iudex ad
hoc ne delictum illud pertrāſeat
impunitū, inquirit de illo ex me-
ro officio. & ipſum inquiſitum re
pertum culpabilem punit pœna
legitima: nam de iure non poteſt
aliquis damnari de aliquo crimi-
ne niſi præcedat accuſatio. vel in
quiſitio ſecundum Paul. de Caſt.
in conſ. cclxxxiij. in ij. vol. Super
hac tamen materia inquiſitionis,
quia eſt quotidiana poſtquā hic
venit opportunum ipſam attinge
re, duas q. proponam examinan-
das. Prima quæſtio eſt, quot mo-
dis & ad quot effectus poteſt fie
ri inquiſitio per iudicem. Secun-
da q. eſt, quæ requirātur in inqui-
ſitione ad hoc, vt valeat & fieri
6 poſſit. † Veniendo igitur ad primā
quæſtionem pro ea pono primò, quòd
inquiſitio eſt de generibus prohi
bitorum quia regulariter eſt à iu-
re prohibita: niſi in caſibus à iure
expreſſis, ſecundum Bald. in conſ.
cxxiij. col. ij. in v. volu. Eſt enim
contra regulas iuris, quæ ſe habēt
quod nemo ſine accuſatione dā-
natur, l. reſcripto. §. ſi quis, ff. de
muner. & hon. & not. glo. & doct.
in l. ij. §. ſi pub. ff. de adult. & Bar.
in l. congruit, ff. de offi. præſid. &
ſimiliter eſt contra ius diuinum,
procedens ex ore Chriſti relati
per Ioan. c. viij. dum dicit Mulier,
vbi ſunt, qui te accuſant, & defi-
ciente accuſatore dixit. Nec ego
te condemno. Quod tamen intel
lige de ſpeciali inquiſitione, con
tra certam perſonam: quia illa re-
gulariter prohibita, tam de iure
communi, vt ſuprà quàm etiam
per conſtitutiones regni, vt habe-
tur in conſt. qui. §. de ſpecialibus,
& etiam per capitula regni, vt eſt
capitulum quod incipit, Genera-
les: ſecus autem in inquiſitione
generali quę fit ad crimina inue-
nienda non contra certam perſo-
nam,

nam, quia illa eſt à iure permiſſa,
ſecundum Barto. in d.l. congruit.
7 † Hic præſuppoſito venio ad ſo-
lutionem j.q. Et dico quòd mul-
tis modis, & ad varios effectus ſo
let fieri inquiſitio, quos plenè
examinat Bal. in l. iubemus, C. de
prob. & primo modo fit inquiſi-
tio generalis, vt quando præſes
vel alius nouus officialis venit ad
gubernationem alicuius prouin-
ciæ vel ciuitatis ſolet ac poteſt
generaliter inquirere de omnibus
delictis ibi patratis, ad hoc vt pur
get prouinciam malis hominibus,
text. eſt, & ibi Bart. in d.l. cõgruit,
ff. de of. præſ. & eſt cautum in re-
gno, per d.c. generalis. vbi datur
ex præcepto omnibus præſidibus,
vt ſaltem ſemel in anno dictã in-
quiſitionẽ faciãt. Et in iſta inqui-
ſitione non citatur certa perſona,
nec per eam aliquis condẽnatur,
quia nullus fuit contradictor nec
citatus ad faciendas defenſiones.
Sed iſta generalis inquiſitio ope-
ratur, vt deueniri poſſit ad ſpecia
lem, & ſic eſt præparatoria & tũc
debent teſtes repeti parte citata
ex illa ſpeciali dãnatur. ita hęc o-
mnia tenet Bal. in c.j. §. inuria. col.
v. verſ. pone ꝙ inuenitur. &c. de
pace iur. fir. & Bar. in l. fi. in fi. ff. de
quæſt. & in d.l. congruit, & Bar. &
Ale. in l. ij. §. ſi publi o. ff. de adul.
& idẽ Alex conſ. clxxxiij. col. iij.
in iij. vol. & in cõſ. cxv. col. fi. in j.
vol. & Pet. Phil. Cor. in conſ. lviij.
in j. vol. & Fel. in c. inq. col. iiij. de
acc. vbi plus dicit, quod iſta gene
ralis inquiſitio fit ad inueſtigan-
dum non ad puniendum. & iſte
eſt eius effectus, ſcilicet, vt per eã
poſſit deueniri ad ſpecialem nec
enim in ea dantur capitula, quia
non eſt cui dentur, ſecundũ Abb.
in c. qualiter, & quando. el ij. in
8 xiij. not. extra de acc. † Ad vnũ
tamen eſt aduertendum quod in
regno habemus vnum capitulum
regni, quod incipit. Subiũgendo:
quo cauetur, quod ſi per quatuor
teſtes receptos inquiſitione gene
rali, quos nõ poteſt infamatus re-
pu ſare cõſtet de crimine de quo
etiam eſſet imponẽda pœna mor
tis naturalis, vel ciuilis, vel mẽbri
abſciſſio poteſt infamatus condẽ
nari perinde ac ſi ordinaria inqui
ſitio facta eſſet. Verum diſponit,
quòd in primo detur reo copia
repertorum. ſcilicet nominum, &
dictorum teſtium. Et per hoc in-
nuit, quod debet admitti reus ad
defenſiones, ſed non fiet proceſ-
ſus ordinarius: quia ſi reus pote-
rit illos repulſare, non condemna
bitur, ſed reſeruantur illæ depo-
ſitiones, vt faciant indicia in alio
proceſſu ordinario, vt ibi dicitur
in fine illius c. Si verò non pote-
rit illos repulſare, cõdemnabitur
ſine alio proceſſu, ſed ego puto,
quod hodie ex communi obſer-
uãtia, & ſtylo curiarum huius re-
gni, non ſeruatur diſpoſitio illius
capit. ex quo non datur hodie in
regno copia repertorum, ſed pri-
mo fit inquiſitio generalis, ſeu ca
pitur informatio de crimine, &
reperto aliquo infamato, & ſuſpe
cto. formantur contra eum capi-
tula ſpecialis inquiſitionis, quæ
capitula eliciuntur ab illa infor-
matione, & datur eorũ copia in-
quiſito, qui ſi petit copiam reper
torũ poteſt iudex ſibi dicere ego
do tibi copiã capitulorum. in qui
bus continẽtur omnia reperta, vt
poſſis ſuper illis facere tuas de-
fenſiones, & ita communiter pra
cticatur. ita declarat Paris in trac.
ſin. in ve. b. inq. col. iij. verſ. & ad-
uerte, &c. Per hoc igitur, quòd nõ
datur

datur copia repertorum eum nominibus teſtium, dico quod non procederet diſpoſitio illius capituli, ſubiungendo, quia reus periret indefenſus ſi ita tali proceſſu ordinato damnaretur, vnde datis capitulis, eſt neceſſe, quod fabricetur proceſſus ordinarius, quia ſuper illis fit litis conteſtatio, & poſtea facta publicatione, admittatur repulſa, & diſputetur ſuper indiciis, vt habetur in d.c. qualiter, & quando, el.ij. de acc. & per Ang. in tract. mal. in verſ. fama publica. col.v. in fi. ver. item aduertas, &c. Et cũ iſta obſeruantia huius regni reperio conformem deciſionem Ang. in l. ſi ff de quæſt. quem refert & ſequitur Franc. Br. in ſuo tract. de indiciis, & tortura, col.iij. vbi dicit, quòd iudex nõ debet dare copiã reo de his quæ inuenit ex proceſſu informatiuo, quia illa nõ dicuntur indicia, niſi demum reperita reo citato, & tũc datur copia. Et hoc põt eſſe poſt publicationem, & ita practicatur.
9 † Puto tamen, quod ſi iudex, qui ex inquiſitione generali haberet quatuor teſtes conformes, vellet ſeruare diſpoſitionem illius c. ſubiungendo, & dare eorum copiam reo, cum omnibus aliis repertis, poſſet eum condemnare ſine alio proceſſu ordinario, & ſic totũ hoc dependeat ex arbitrio iudicis, an velit ſeruare dictum capitulũ vel ſtylum curiæ, quia illud capitulũ non reperitur expreſſe correctũ. vnde eur ſtare prohibetur, l. ſancimus C. de teſt. & l. præcipimus, C. de appel. nec poſſumus dicere, quòd ſtylus contrarius ipſum correxit, quia ſtylus contrarius eſt, vt non dentur reperta, & ſi non dantur reperta non eſſet cõſeruare dictum cap. quia tolleretur reo defenſio. Sed ſi iudex in caſu illo ſpeciali, quando haberet quatuor teſtes, vellet dare reperta, nõ poſſet conqueri reus, quod ſit indefenſus, quia tunc iudex nõ ſeruando ſtylum, facit potius præiudicium curiæ, quàm reo, & propterea poſſet reum condẽnare ſine alio proceſſu iuxta formã illius c. Et iſta eſt nona conſideratio, & bona, pro intelligentia eorum quæ dicit Par. s in d. ver. inq. col.iij. Et habes declaratam materiam dicti c. ſubiungendo.
10 † Reſtringe tamẽ prædictam obſeruantiam, vt procedat ſolũ in foro ſeculari, ſecus autem in foro eccleſiaſtico, vel in terris ſubiectis eccleſiæ, in quibus ſeruatur ius canonicum, quia in illis debet dari omnino copia repertorũ, ex quo illud cauetur expreſſe. per dict. c. qualiter & quando. el ij. §. debet, vbi iubet Papa dari inquiſito capitula & ei publicari dicta & nomina teſtiũ, vt poſſit ſe defendere, & ſic nõ poſſet dicere tunc iudex eccleſiaſticus, Volo tibi dare copiã capitulorũ, in quibus ſunt omnia reperta, quia ſummus põtifex dicit expreſſe vtrunq; debere. ſ. capitula, & reperta. vnde non
11 ſufficit dare vnũ tantum. † Secundo modo, fit inquiſitio generalis in regno quando eſt agendũ contra vniuerſitatem alicuius ciuitatis, ad æſtimationẽ vel ad pœnam dãni clãdeſtini, ſecundũ formam conſt. regni ſuper inciſionibus, & cõſti. ſi dãna. nã ante, quã agatur contra vniuerſitatẽ requiritur pro forma, q̃ præcedat inquiſitio generalis cõtra auctores ſceleris & demum illis non repertis, deuenitur contra vniuerſitatem. Aliàs ſi prius ita ex abrupto ageretur cõtra vniuerſitatem nõ valeret

leret proceſſus nec condemnari
poſſet niuerſitas. ita probatur in
d. cōſt. ſi dāna per totā & maximè
circ. ſi. ver. quæ poſt inquiſitionis,
&c. & ibi per And. de ſer. col. viij.
& Math. in viij. no. Et no. iſtud, quã
pluries habui in facto. & feci quã
plures proceſſus annullare, & vni
uerſitates abſolui, propter dictam
12 inquiſitionem non factã. † Ter
tio modo, fit inquiſitio ſpecialis
contra certam perſonã ad effectũ
puniendi de crimine pro publica
vtilitate, de qua loquitur text. in
d. c. qualiter & quãdo el. ij. de ac.
& d. l. ij. §. ſi publico. ff. de adul. &
ibi gl. & Bar. & habetur in cōſt. hi
qui. §. de ſpecialibus, & de iſta in-
quiſitione, quãdo & in quibus ca
ſibus fieri poſſit dicã infrà, in ij.
q. prin. Et iſta inquiſitio ſpecialis
fit altero de tribus modis, videli-
cet, quãdoq; fit ex mero officio,
vt qñ iudex ſe inquirit contra ali
que ſine querela, & denuncia ali
cuius, vt declarat Ang. in trac. ma.
in ver. mero officio. Quandoq; fit
ad querelã alicuius, vt quãdo of-
fenſus nō vult facere partẽ in iu-
dicio per viam accuſationis, ſed
ſolũ exponit querelã iudici, & in
ſtigat ac ſolicitat curiã ad inqui-
rendũ de hac materia tract. plenè
Ang. in d. tract. in verb. nec nō ad
querelã. Quandoq; fit ad denun
ciã alicuius officialis, prout ſunt
iſti magiſtri camerarij ciuitatum,
& alij nuncij deputati ad capien
dum malefactores, & denuncian-
dũ curiæ, nam poteſt iudex inqui
rere ad denunciã talis officialis,
nulla alia fama præcedente: quia
per talẽ denunciã excuſatur iu-
dex à cal. tex. eſt. & ibi Bal. & Sal.
in l. ea quidem C. de ac. & no. ple
nè Ang. in d. tract. in verb. nec nō
ad denunc. & Paris in tract. ſin. in
verſ. inquiſitio. in princ. & Bar. in
13 l. diuus. ff. de cuſt. reo. † Quarto
modo, fit inquiſitio ciuiliter ad
vtilitatem eccleſię, vt quando iu-
dex eccleſiaſticus inquirit prout
inquirere tenetur de qualitate, &
idoneitate perſonæ eligendæ, or-
dinãdæ, vel confirmandę iux. tex.
in c. cum nobis. de ele. & ibi gloſ.
& Abb. & idem Abb. in c. j. in gl.
j. de of. ord. & Franc. de Are. in c.
qualiter. & quãdo el. ij. col. j. de ac.
14 † Quinto mō. fit inquiſitio per
prælatum, quando viſitat eccleſiã,
nam ſimiliter tunc inquirit ex of
ficio de morib⁹, & idoneitate cle
ricorum & iſta inquiſitio fit ſolũ
ad correctionẽ & pœnitentiã im
ponendã non autem ad effectum
puniendi text. eſt, & ibi Gem. &
doc. in c. j. §. ſanè, de conſt. lib. vj.
& tenet Franc. de Are. in d. c. qua
liter & quando. in ii. col. & Abb.
15 in c. j. in gl. j. de off. ord. † Sexto
modo fit inquiſitio de bonis va-
cantibus fiſco deuolutis, in qua
inquiſitione, ſi contradictor appa
ret, audietur in ſuis defenſionib⁹
& datur ſibi copia inquiſitionis,
aliàs bona fiſco applicãtur, prout
hæc omnia plenè declarantur in
l. ſi vacātia. & ibi Lud. de Pen. C.
de bo. vac. li. x. & de multis formis
inquiſitionum, vide omnino Bal.
in d. l. iubemus. C. de prob.
16 SECVNDA † Principalis q.
eſt, quot requirantur ad validita-
tem inquiſitionis. Iſtam materiã
plenè examinat Ang. in d. l. ſi va-
cantia, & Ioan. de Ana in dict. c.
qualiter & quãdo. el. ij. §. ad cor-
rigendos. de accu. & Bal. & Sal. in
l. ea quidem. C. de accu & Bart. in
l. ij. §. ſi publico. ff. de adul. Ang. in
tract. mal. in princ. & verſ. fama
publica, & Paris in tracta. ſind. in
verb. inquiſitio, & Philip. Decius
in

in conſil.clxx.& conſ. clxxxix. & Lud.de Pen.in d.l.ſi vacantia, & Matth. in conſt.hi qui. Ego tamē recolligā nonnulla requiſita magis quotidiana in practica ſuccincte, & de reliquis remitto me ad doct.in locis præalleg.vnde dico, quòd plura requiruntur.

17 † Primò enim ad hoc, vt poſſit ſpecialiter inquiri cōtra aliquem, requiritur, quòd illud delictū,de quo inquiritur, conſtet ſaltem in genere eſſe commiſſum. ſed neſciatur à quo,vt quia reperitur homo occiſus vel vulneratus. item reperitur furtum factum, vel rapina,vel aliud ſimile, de hoc debet ante omnia iudex capere informationem,& facere deſcribi in actis qualitatem delicti: ita tenet Bar.in l.fi.col.j.ff.de quæſt.& Bat. in l.j.§.item illud, ff.ad Sylla. vbi monet iudicem, vt faciat videri mortuum, vel vulnera ad hoc vt poſſit poſtea inquirere. idem tenet Ang.in tract.male.in verb.fama publica.col.xxj. verſ.xij. &c. & plenè per Par. in tract. ſynd.in

18 verſ.confeſſio. † vbi tantum dicit debere conſtari iudici de delicto,quòd etiam ſi quis confiteatur ſe occidiſſe hominem in nemore.non debet ſibi credere niſi prius mittat ad inquirendū ſi homo fuit ibi occiſus. & debet etiā facere exhumari hominem ad videndum ſi fuit vulneratus.ſi homicidium eſt de recenti,vel ſi ſaltem reperiuntur ibi oſſa ſepulta. facit quod in ſimili de hac exhumatione hominis dicit Bald. in l. ſi quis teſtibus. in fin. C.de teſt. vnde nunquam debet iudex formare inquiſitionem ſpecialē. niſi plenè conſtet delictum eſſe commiſſum, alias ſi faceret inquiſitionem, & extarent iudicia contra aliquem, non poteſt illū torquere, ſi delictum patratum non conſtat.ita dicit Angel.in loco præal.

19 † Secundò,principaliter requiritur,quòd inquirendus ſit valde notatus per publicam famam de illo crimine,ita quòd præcedat fama ita vehemens contra eum. quod generet ſcandalum,niſi fieret inquiſitio.ita tenet Bat.in l.cōgruit. ff.de off.præſ.vrb.& Ang.in tract. male.in ij.char. verſ.iiij.principaliter,&c.& Gand.in tracta.maleſ. in tit.quomodo de mal. cogn.per inqui. col. ij. & habetur pulchrè per Phil.Deci. in conſ. clxxv. col. ij.verſ.ſecundo principaliter, &c. & conſ.clxxxix. col. fin.verſ. non omitto,&c.pro hoc eſt text. in c. qualiter & quando.el ij. de accu. & c.licet.Hely.de ſimon.Nam fama præcedens ſuſtinet vicem accuſatoris in inquiſitione: aliàs iudex inquirere non poſſet, vt d.c. qualiter & quando.& ibi Abb.in vj.not.& Franc.de Are.in vlt.no. & Fel.in vlt.not. & gloſſ.in c.j.in gl.j.de off.ord.

20 † Et nota. quòd ſufficit quòd iudex in inquiſitione apponat illa verba conſueta, videlicet,fama publica præcedente, &c. ſed eſt neceſſe quòd ex actis, & ex ipſa informatione conſtet de fama publica alias inquiſitio poſſet impugnari.ſecundū Fulg in conſ. 156. & conſ. cxviij vbi expreſſe dicit, quòd iudici nō creditur de fama niſi ex actis appareat probata, & ipſum ſequitur Philip. Decius in d.conſ.clxx. col.ij.

21 † Tertiò requiritur quod fama habuerit originem à perſonis honeſtis & fide dignis, & non à malevolis,aliàs nihil operatur, text. eſt in d.c.qualiter, & quando,el ij.& ibi Abb.col.pen.& Franc. de Are.

Ate.in vj.not. & c.cum oporteat. & c.cũ in iuuentute, de præſum. Aliàs autem, ſi iudex ſine fama in quireret, vltra quod inquiſitio im pugnatur, tenetur ipſe iudex in quiſito ad expenſas. & præſumitur contra iudicem de calumnia, vt declarat Paris in tract. ſindi.in verſ.inqui.col.ij. Et de hoc, quòd debeat præcedere fama, vide ple nè Felin. in c.licet. de accuſat.& Bal.in l.ſancimus.col.ſi.C.de iud.

22 Limita †iſtud primò, quando ex tarent contra inquiſitum indicia ſufficientia, nam licet non cõſtet de fama: poteſt tamen inquiri ex illis indiciis, ſecundum Bar. in d. l.congruit. vbi æquiparat proceſſum inquiſitionis cum indiciis, & cum fama publica, & Par.in d.ver ſic.inquiſit.col ij. & Bald.in l.iubemus.col.pen.verſi.iiij &c C.de

23 prob. Et † per prædicta poteſt ſu ſtineri illud quod tenet Phi.Dec. in d.conſ.clxxxix col.ſi.circ.ſi.vbi dicit, quòd dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendũ, fama non præcedente: nam patet ratio ad ſenſum, quia fama debet procedere à perſonis fide dignis, ſed ſocij criminis, non ſunt perſonæ honeſtæ, nec fide dignę: nec faciunt indiciũ ſufficiens ad torturam, & inquiſitio non fit niſi præcedente fama, vel indiciis. vt ſuprà: & not. Bald.in l.ſancimus.

24 col.ſi.C.de iudic. Limita † ſecundò non procedere, quando iudex inquireret ad denunciam officialis, quia tunc poteſt inquirere, etiam non præcedente fama: text. eſt in l. ea quidem. & ibi Bald. & Salic.C.de accuſ.& Bart. in l con gruit ff de offi præſ.& in l.diuus. ff.de cuſto.reor.imo tenetur tunc iudex inquirere: aliàs facit litem ſuam, ſecundum Bald.in d.l.iube

25 mus.colum ij verſic.ſj. † Limita tertiò, non procedere, quando in quiſitio fieret de mandato princi pis: quia tunc non poſſet fieri: etiam non pręcedente fama, ſecundum Bald.in l.nullus.C.ad legem Iul.maie. Quod tamen intellige, & declara, quando princeps aſſertiuè dicit in ſua commiſsione, ſibi conſtare de crimine, vel quòd fama deuenit ad eius aures: aliàs ſi commiſſio fieret ſimpliciter, habet tacitam conditionem, ſcilicet dummodo in fama præcedat, & tunc iudex debet ante omnia in quirere de fama, aliàs non poteſt procedere ad inquiſitionem. ita declarat Felin.in c.cum oporteat in iiij. not. de accuſ. & ibi etiam Io.de Ana in ij.not. per gloſ.in c. ex tenore. de foro compet. idem tenet Phi.Dec.in d.conſ.clxx.col. ij.& conſ.clxxxix col.ſin.& Alex. in conſ.clxxxiij incip.in cauſa an gelorum, &c.col.ſi.verſ non obſt.

26 prædictis, &c.in ij. vol. † Limita quartò, non procedere quãdo ali quis denunciaretur de crimine per aliquem probum virum: quia tunc iſta denunciatio eſt ſufficiẽs vt inquiratur contra eum ſuper infamia tantum, & non ſuper cri mine, ſed reperta infamia, poteſt inquiri de crimine, ſecundũ Abb. in c.licet.in vlt not de accu & ibi etiam Pet.de Anc.& Fel.in ij col.

27 Limita † quintò procedere, quã do iudex proceſsit ad inquiſitionem criminis, præſente inquiſito, & non contradicente, nec reclamante, quia tunc valet proceſſus etiam ſi non probatur infamia, & nõ poteſt vlterius opponi con tra proceſſum, tex eſt formalis in c.ij.de acc. lib.vj & ita per illum tex.tenet Cæp.in conſ.lxvj.quod not. & ſemper facias interponi

proteſtationẽ pro reo contra inquiſitionem. †Limita ſextò, non
28 procedere in inquiſitione, quę fit contra officialẽ in ſindicatu, quia poteſt contra eum inquiri generaliter, & ſpecialiter, indiſtinctè, etiam fama non præcedẽte, & poteſt inquiri contra ipſum, & eius familia, & officiales, & miniſtros, ſecundum Par. in tract. ſind. in xj. char. in fi. in c. proceditur autem in ſind. &c. & eſt hodie deciſum in regno per regiam prag. quæ incip. Regiæ dignitati, &c. ſed conſidera: quia in d. prag. nullum verbum fit de fama, ſed ſimpliciter conceditur procedi ad inquiſitionem: vnde deberet intelligi, ſecundum ius commune. ſ. vt procedat infamia: per ea quæ dixi ſuprà in ij. limit. & hoc expreſsè tenet Bald in l. iubemus. col. ij. verſ. modo reſtat, &c. C. de probat. vbi expreſsè dicit cõtra officiales fieri inquiſitionem demũ fama præcedente. Sed hoc non obſtãte, teneo hanc limit. per d. prag. Et conſidero, quòd per eam permittitur inquiri generaliter, & ſpecialiter, ſed quando fit inquiſitio generalis, non requiritur fama præcedẽs vt dicam in ſeq. limi. & præcedente generali, minimè requiritur infamia in ſpeciali: quia habet inquiſitionem generalem, quæ eſt pręparatoria ad ſpecialem, vt not. Bal. in l obſeruare. §. proficiſci. in v. & vj q. de offi. procon. & Bal. in d. l. iubemus. col. ij. verſ. & eſt ſciẽdum, &c. & habetur in l. congruit. & ibi per Bar. & Bal. ff. de of. præſ. ſequitur ergo firma conclu. quòd contra officialem poteſt inquiri,
29 etiam fama nõ præcedente. †Limita ſeptimò, non procedere in inquiſitione generali: quia poteſt fieri ſine fama præced. ſecundum Abb. in c. j. col. ij. in gl. j. de of. ord. & hoc eſt prouiſum in regno expreſsè, per conſt. quæ incipit: inquiſitiones: & per ca. regni, quod incipit, Generales: per quæ iura municipalia cõceditur facultas officialibus faciendi inquiſitiones generales ſine alia probatione fa-
30 mæ †Limita octauò, non procedere in caſib. in quib. pręceſſit inquiſitio generalis: quia poteſt perueniri ad ſpecialem ſine alia probatione famæ, ex quo inquiſitio generalis eſt præparatoria ad ſpecialem: quia aliàs fruſtra fieret, ſi per eam non perueniretur ad ſpecialẽ, ſecundũ Bal. in d. l. iubemus. col. ij. ver. & eſt ſciendũ, &c. C. de prob. & probatur ex his, quæ not. Bar & Bal. in d. l. congruit, & Feli. in c. inquiſitionis. col. iij. de accuſ. & l. iiij. §. mãdatis & ibi Bart. ad l. Iul. pecul. & Bar. in l. ij. ſi publico. col. ij. in fi. ver. iij. regula. &c. ff. de adul. Et ex his datur bonus modus inquirendi de omnibus criminibus, etiam de his, de quibus aliàs de iure inquiri non poſſet, videlicet, vt primò procedat inquiſitio generalis, & repertis per eam indiciis contra aliquem, poteſt contra eum deueniri ad ſpe-
31 cialem. Et propterea officiales communiter in principio officij, ſolent facere banna, & inquiſitiones generales, complectendo varia, & diuerſa crimina, quibus poſtea emergentibus faciunt inquiſitiones ſpeciales, vigore bannorũ, quod facere poſſunt. Ita in ſpecie tenet Amod. in ſuo trac. ſynd. col. vj in fi & ſeq. ver. inquiſ. generalis, &c. & columna ſeptima, verſiculo iij. &c. & ſic tenet, quod vigore d bãnorũ poteſt iudex ſpecialiter inquirere etiã de criminibus, de quib. aliàs de iure inquiri non

non poteſt. Et certè ſi iſtud dictū eſſet verum, eſſet hæc magna ampliatio ad materiam inquiſit. Sed ego puto, ꝙ iſtud dictum nullam contineat veritatem, & ſi ita eſſet.omnia iura prohibētia inquiſitionē ſpecialē, ſeruirēt nobis de véto,cum cōmuniter oēs officiales ſoleant facere huiuſmodi banna generalia,per quę alterāt legū diſpoſitiones, & earū pœnas. Et hæc poteſtas daretur officialib.vt deſtruerēt multas leges,& ſic vendicarent ſibi poteſtatē principis, quod non eſt dicendū, cū de facili per viā obliquā fieret fraus legib.vnde melius in hac materia locutus fuit Paris in d.tract.ſynd.in verſ.tortura.col.j.verſ.an in cauſa pecuniaria, & circa med. vbi expreſsè dicit, ꝙ officiales per eorū bāna non poſſunt ſtatuere contra ius, nec alterare pœnas iuris ex quo iurant in principio officij ſeruare iura,& regni conſtitutiones & capitula, vnde infert non valere bannū officialis, ꝙ quicunque iuerit de nocte,vel portauerit arma, puniatur ad quatuor tractus chordæ,quia nōpoteſt mutare pœnā iuris,per prædicta.Iſtā opi.contra Amod.ego cōfirmo eſſe veriſſimā in hoc regno, per d c.generales. Quo cauetur, ꝙ officiales faciant inquiſitiones generales ſemel in anno, & illis factis, nullo modo deſcēdāt ad ſpeciales, niſi de mandato principis, vel niſi in caſibus à iure permiſsis.Sequitur ergo, ꝙ ſi bāna vel generales inquiſitiones cōplectuntur aliqua crimina,de quib.ſpecialiter inquiri nō pōt de iure, minimè pōt de illis inquiri vigore generalis inquiſitionis præced ne fiat fraus legi.& ita cū iſta declaratione intelligo hanc viij.limit.Do etiā aliam declar.ſ.vt procedat,qñ per generalem inquiſit:onē inuenit iudex aliqua indicia vrgentia ſuper illo crimine,de quo vult poſtmodum ſpecialiter inquirere,quia tūc vigore illorum repertorū poteſt deuenire ad ſpecialē,aliàs ſec⁹, imo teneretur ad dāna,& intereſſe ipſi inquiſito. & præſumeretur omne malū cōtra iudicē,qñ ſine indiciis inquireret, vt not. Bal.in l. ſancim⁹.col.ſi.C.de iud. & in l.iubemus.col.ij ver.4. C de prob.& Paris in d verſ inq.col. ij.& vj.in ſi.

32 †Limita no. ò non procedere qñ ſit inquiſitio nō ad effectum corrigēdi pro ſalute animæ,vt qñ epiſcopus viſitat eccleſiā vel qñ vult ſe informare de vita & moribus eligendi & cōſecrandi, vel alicuius promouendi ad ordines, ſi eſt idoneus:quia tūc ex officio inquirit,nulla fama præcedēte, ſecundū Abb.in c.j.col.ij. in gloſ.j. de of.ord.& Spe. in tit de inq. §. qñ.ver.licet autē. & § viſo col.ſi. verſ.in ſumma, & probat ex his, quę habentur in c.ad noſtrā.el ij. de iureiur.& in c.cū nobis, & ibi gl.de elect.& in c.1.§.ſanè.de cēſ. lib.vj.& tenet Fran.de Aret in c. qualiter,& qñ,el ij col.ij & iij de acc. & Bal in conſ.ccxx in princ. in iij.vol.& Abb. in c.poſtquam. in iij.not.de elect & in c. j in fin. de poſtulatio. prælato.

33 †Limita decimò, non procedere, quando iudex inquireret ex neceſsitate ſui officij: vt quia extaret ſtatutum, quòd iudex teneatur inquirere de tali crimine, aliàs puniatur: nam tunc poteſt inquirere etiam ſine diffamatione: ita tenet Angel. in tractatu malefic. in tertia chart. verſiculo, quintò fallit, &c. Sed aduerte, quia puto hoc dictum ita ſimpliciter

intellectum,non procedere: nam
certè conſiderando ſtatutum,nō
poteſt loqui, niſi de inquiſitione
generali,reſpectu perſonæ, ſcili-
cet. facienda contra perſonā in-
certam, quia de certa perſona nō
poteſt ſentire: quo caſu verū eſt,
quòd iſta inquiſitio generalis po
teſt fieri ſine diffamatione, vt di-
xi ſuprà in vij.limitatione, & ita
intelligendo iſta, non eſſet noua
fallentia,ſed eadem cum ſeptima
ſed ad hoc vt fallentia ſit bona,
& noua,deberet intelligi de ſpe-
ciali,& tunc dico.quòd non pro-
cedit: quia tale ſtatutū debet ha-
bere tantam conditionem, ſcili-
cet, ſi præcedit infamia, vt dici-
mus in commiſſione principis, vt
dixi ſuprà in tertia limitatione,
aliàs ſtatutum eſſet contra ius,&
& daret iudici materiam calum-
niandi, quia emergente crimine
poſſet de facto vexare aliquē in
nocentem non diffamatum, & in
quirere contra ipſum auctoritate
ſtatuti.Poſſet tamen ſaluari iſta li
mitatio, vbi præcederent alia in-
dicia contra aliquem : quia tunc
vigore indiciorum, iudex poteſt
inquirere, licet fama non præce-
dat,vt dixi ſuprà in prima limita-
tione: & ita debet intelligi di-
ctum Angel.in dicta l.ſi vacantia.
quem refert Angel.in tract male-
ficiorum, in verſic. fama publica.
col.vj.vbi dicit, quòd quando in-
quiſitio permittitur à ſtatuto, eſt
remedium ordinarium; & poteſt
fieri,etiam fama non pręcedente:
hoc intellige,dūmodo adſint alia
indicia, ne detur iudici materia
vexandi iniaſtè, vt ſuprà dixi. Et
vide quæ dicam infrà, in verſ.vij.
34 requiritur,&c. Quartò † princi-
paliter requiritur, ad validitatem
inquiſitionis, quòd delictum, de
quo inquiritur, ſit cōmiſſum per
dolum vel latam culpam, ſecus ſi
per leuem vel leuiſsimam, quia
tunc inquiri non poteſt, ſecundū
Bald.in l.data opera,col iij.C.qui
accuſ.non poſſ. quod intellige &
declara,vt ibi per eum. Ego autē
hoc plenè attigi ſuprà in iiij.part.
in j.diſt.verſic vlt. ſuper hac,&c.
35 Quintò † requiritur,quòd inqui
ſitio contineat locum, & tempus
commiſsi criminis,ſecundum for
mam l.libellorum ff.de accu.aliàs
redditur inepta,ſecundum Ange.
in conſ. clxxviij. & conſ.ccxcvij.
col.j.& Bar.in l.ij.§.ſi pub.verſic.
quæro,vtrum,&c. ff de adulter.&
Ang.in trac.malef.in iij char.ver.
v.principaliter,&c.& Bal.in conſ.
490.in iij.volum. & conſ.428.in
princ.in v. volu. & idem Bald in
conſ.297.in fin v.vol.& Alex. in
conſ.178.col j.in ij.vol. & Io. de
Ana in c.qualiter & quādo, el ij.
§.debet.col.ij.in fi. de accuſat.&
Abb.in c.fi.col.pen. & fi.de purg.
can.& Feli in d.§.debet. col.pen.
Et hæc ſolennitas eſt confirmata
in regno, per conſtit.hi qui. §.de
ſpecialibus. verſ.in prædictis. vbi
expreſſè dicitur,quòd in inquiſi-
tionib. debent ſeruari ſolennita-
tes inductæ per iura communia,
ſuper delationibus, & delatorib.
& ſic innuit de ſolennitatibus ac
36 cuſationum. † Limita hoc pro-
cedere, quando inquiritur de cri
mine commiſſo contra diuinam
maieſtatem,vt de hæreſi,vel bla-
ſphemia.quia tunc valet inquiſi-
tio ſine ſolennitatibus, l.libello-
rum.ſecundum Ang. in §.fina. in
auth.quo opot.epiſ. Idem in cri-
mine læſæ maieſtatis, quia in eo
proceditur ſummariè & de plano
ſine ſtrepitu & figura iudicij:vn-
de nō requiruntur aliquæ ſolen-
nitates

ſitates, vt habetur inExtrauagan. ad reprimendam.Et vide de prædictis vnam add.poſt Ang.in trac. malefic.in d. verſ.v.principaliter.

37 Sextò † requiritur, quòd in inquiſitione ponantur in ſpecie omnes circunſtantiæ delicti, videlicet,quo loco,quo menſe, & cum qua permiſſum fuit, &contra quẽ aliàs inquiſitio non procederet: quia tolleretur reo defenſio, ſecundum Abb.in c.ſi.col.penul.de purg.cano vnde non procederet inquiſitio ſpecialis,quando fierẽt capitula generalia. ſ.qualiter talis inquiſitus eſt ſolitus committere furta,homicidia, ſolitus blaſphemare,vel ſimile: quia iſta non diceretur inquiſitio ſpecialis, ſed potius generalis, quo ad delicta, & reus non poſſet p.ęparare ſuas defenſiones, propter incertitudinem delictorũ.Debent igitur fieri capitula in ſpecie. ſ.quòd commiſit tale furtum pecuniæ in tanta quantitate,contra talem:in tali loco,tali menſe,tali anno, & ſub tali regnatione, & ſimiliter de aliis ſimilibus criminibus, aliàs diceretur incerta, vaga, & obſcura inquiſitio, & non procederet parte opponẽte:per ea maximè, quæ dixi ſuprà in proximo requiſito. Pro hoc eſt tex.in l.prętor edixit, in prin.ff.de iniur.iunctis his,quæ not.Bar. in extrauag.ad reprimendam.in ver.per inquiſitionem.vbi dicit,quòd in inquiſitione requiruntur omnes ſolennitates, quæ requiruntur in accuſatione,& dixi in præcedenti requiſito, & ita propter illum text.extendit ad inquiſitionem Bal.in conſ.259 col. j.in j.vol.vbi dicit, quòd inquiſitio incerta nõ procedit per illum tex &colligitur ex his,quę plenè not.Ang.in l.ſi vacantia.C.de bo. vac.lib.x.

38 † Septimò requiritur, quòd antè,quàm iudex formet inquiſitionẽ, faciat citari offenſum ad declarandum,ſi vult producere accuſationem,quia ſi comparet accuſator,ceſſat inquiſitio, quod eſt remedium extraordinarium: aliàs offenſo declarante ſe nolle accuſare, tunc demum iudex poteſt inquirere. Et ſimiliter debet facere citari conſanguineos proximiores offenſi, quibus à iure permittitur ius perſequendi ſuam vel ſuorum iniuriam,gl.eſt not.in ca presbyter,ſi à plebe.ij.q.iiij. & Bald.in l.ſenatus.col.j. C.qui acc. non poſ.& Spe.in tit de inq.§.viſo.col.vj.ver.porrò ſi procedetur. &c.& Cap.in caut 24 quæ incip. Tu ſcias,&c.vbi dicit debere ſtatui terminum ad deliberandum accuſare volentibus, & Balb in l. quamuis adul.C de adult.& Ale. in addit.ad Bart. in l.ij. §.ſi publ. col.j.in add.inci.Not.materia &c. ff.de adulter Si enim iſta citatio prius non fieret,tunc quandocunque ſuperueniẽte accuſatore ceſſaret inquiſitio,quia remediũ ordinarium,prout eſt accuſatio, facit ceſſare extraordinariũ, prout eſt inquiſitio,per ea quæ habẽtur in l.in prouinciali, ff.de ope.noui nun.ſecundum Card in clem.ſæpe.§.ſi.in iij q.de verb.ſign.quod quando procedat,& quid ſi ſuperueniat accuſator poſt receptas probationes in inquiſitione,vide Bar.in l.iij § ſin.ff.de adult.& Cy. & Sali.in l.ea quidem. C.de accu. & ibi etiam Bald.& Ioan.de Ana. in d.c.qualiter, & quando,el ij.§. licet.de accuſ.& ibi etiam Feli.in ſi.qui dicit communem opin eſſe quam tenet Sal.in d.l.ea quidem. & Ange.de Are.in tract. malef.in verſ. hæc eſt quædam inquiſitio.

col. x. verſ. quæro an inquiſitus,
&c. Et in tantum hoc eſt verum,
quòd etiam coram alio iudice po
teſt fieri accuſatio, & impedit in-
quiſitionem cœptam coram alio,
ſecundum Bal. in d l ea qu dem.
in fi & Bar. & Alex in d. l. iij § fi.
39 ff. de adult. † Limita tamen hoc
non procedere in caſibus, in qui
bus ſpecialiter permittitur inqui
ſitio de iure. vel per ſtatutũ, quia
tunc inquiſitio eſt remediũ æquè
ordinarium, ſicut accuſatio, & nõ
ceſſaret per ſuperuenientẽ accuſa
tionem, ſecundũ Bar. in extrauag.
ad reprimendam, in verſ. denun-
ciationem, poſt princ. & per hoc
infert Ang. in d. ver. an inquiſitus
&c. quod cum hodie cõmuniter
per ſtatuta permittatur inquiri de
criminibus, non tollitur inquiſi-
tio per accuſationẽ ſuperuenien
tem, quia vnum remedium ordi-
narium, non facit ceſſare aliud or
dinarium. idem tenet Bart. in d. l.
40 iij §. fi. col. ij. de adult. † Ex hoc
igitur infertur, quòd in omnibus
caſibus, in quibus licitum eſt in-
quirere de iure communi, prout
eſt in crimine læſæ maieſtatis, &
in aliis caſibus, qui traduntur per
gloſ. & doct. in l. ij. § ſi publ ff. de
adul. accuſator ſuperueniens non
facit ceſſare inquiſitionem. Item,
quia in regno habemus literas ar
bitrales impreſſas in c. regni, qua-
rum vna incipit, Ne tuorũ alia in
cipit, Si temporum, quibus cauc-
tur, quòd in omnibus criminibus
irrogantibus pœnam mortis natu
ralis, vel ciuilis, vel membri abſciſ
ſionem, poteſt iudex procedere
ex officio per inquiſitionem, & in
omnibus criminibus, & iniuriis
commiſsis contra perſonam Ec-
cleſiaſticam, pupillũ, vel viduam:
ſequitur, quòd ſi eſt incepta in-
quiſitio in caſibus prædictis per
illos officiales, quibus eſt facta
conceſsio literarum arbitralium,
non tolleretur per ſuperuenien-
tem accuſatorem, quia tunc vigo-
re d. cap. ſeu ſtatuti, inquiſitio di-
citur remedium ordinarium, &
per ea, quæ habentur in conſt. hi,
qui, licet aliàs regulariter dicatur
remedium extraordinariũ, vt not.
Barb. in add. ad Abb. in c. per in-
quiſitionem, col. fi. de elec. & Bal.
in l j C. de lib & eo. lib. & Abb &
doct, in rub. de iud. & Dyn. in c. a-
ctus legitimi. de reg. iur. lib. vj &
Card. in conſ. j. in tit. de pœnis, &
ideo dicitur extraordinariũ, quia
eſt contra iuris regulas: vt dixi ſu
prà in prin. huius vij partis, in ij.
col. quod reſtringe, vt dicam infrà
41 in vij limit. † Limita ſecũdò, non
procedere, quádo inquiſitus dara
opera hoc affectaret, & procura-
ret, quòd ab aliquo accuſaretur
coram alio iudice, ad effectũ im-
pediendi inquiſitionẽ, quia tunc
talis actus affectatus, & procura-
tus ſibi non prodeſt, & talis accu
ſatio procurata non impediret in
quiſitionẽ. Ita tenent Bal. & Ang.
in l. ſi ſeruus pluriũ. §. j. ff. de le. j.
facit tex. in l. ſpadonẽ. §. fi. de exc.
tut. & inſtit. eod. tit § item tria o-
nera. & quod tenẽt Bar. & Alexã.
& doct in l. ſi vero ff. qui ſatiſda.
42 cog. † Limita tertiò non procede
re, quando iudex ante, quàm in-
quireret, interrogaſſet offenſum,
an velit accuſare, & ille dixiſſet,
quòd non, quia ſi iudex incœpit
inquirere, non poteſt ea offenſus
accuſare, & impedire proceſſum
inquiſitionis, ſecundum Bald. in
l. accuſationem. colum. j. C. qui
accuſa. non poſſ. & Alexandr in
add ad Bartol. in d. l. iij. §. fin. ff de
adult. in addit. quæ incipit. Adde
Inno.

Innoc.&c. & Ber.Landr.in addit. Ang.de male.in verſ.hæc eſt quædam inquiſitio,&c.col.x.in addit.
43 quę incipit,ordinarium,&c †Limita quartò,non procedere,quãdo fuit proceſſum ſuper inquiſitione , etiã poſt ſuperuenientem accuſationem, & nihil fuit oppoſitũ ex parte rei , quia tunc valet vterque proceſſus , & illud quod dicitur inquiſitionẽ impediri per accuſationem , intelligitur ſi opponatur:aliàs ſecus:ita tenet Bal. in l.j.in finalib. verbis. C.de furt.
44 †Item limita quintò, non procedere,quando is,qui accuſat,prius denunciaſſet iudici, quòd procederet ad inquirendum cõtra talẽ, quia habet ipſum ſuſpectũ de tali crimine , nam non poteſt poſtea ipſum accuſare,ex quo videtur elegiſſe illã viã denunciationis,vnde non facit ſuperſedere inquiſitionem,ita tenet Spec. in titu.de inq.§nunc videndũ. verſ.vltimò
45 quæritur.†Limita ſextò, nõ procedere,quando iudex videret accuſationem eſſe ſuſpectã,putà de colluſione,quia non debet ceſſare ab inquiſitione : ita colligitur ex no.per Ioan And.in add.Spe. in ti.de inq § viſo. in v.col.In addit.incp.Terminum,&c. poſt medium,& per Laudr. in loco ſupra alleg.in iij. limit. & poteſt colligi colluſio in caſu iſto, ex cauſis, & perſonis,ſecundũ Bal.in l. ea quidem.col.fin.C.de acc.vbi plus dicit, quòd iudex debet ſuper hoc interloqui,ſi videbitur.Quomodo autẽ probatur colluſio,vide Abb. in .de his. colum.fin.de accuſat.
46 †Limita ſeptimò,non procedere quando accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem , vt qui ad eius inſtigationem fuit formata inquiſitio , nam tunc nõ admittitur ſi vult accuſare,ex quo promouendo inquiſitionẽ videtur illam viam elegiſſe , ita tenet Bal.in d.l.ea quidem. col.fin.verſ. tu dic,&c. C.de accuſ.& Bar.in l. iij.§.finali.colum.ij. ff de adulter.
47 †Limita octauò, non procedere. quo ad probationes receptas ſuper inquiſitione,quia ſi accuſatio ſuperuenit poſt receptas probationes , non tollit effectum illarum probationum, ſed remanent in robore ſuo ad delictum puniendũ. Ita tenet Ioan.And. in addit.Spe. in tit.de inquiſitio.§.viſo,in dicta addit. quæ incipit terminum,&c. & Gand.in tract.male.ſub tit.quomodo de male.cogn per inquiſit. col.penult.in fi.& colum. fin. Li-
48 mita † nonò, non procedere de iure canonico,quia,ſecundum canones, inquiſitio , eſt remedium ordinarium, vnde nõ tollitur per ſuperuenientem accuſatorẽ, quia iudex poteſt Inquirere,etiam non monito offenſo ad accuſandum. Ita tenet Card.in clem.ſæpe. § fi. in iij.q.de verb.ſign. & idẽ Card. in ca.qualiter, & quando. el ij.de accu.de cuius dicti veritate: vide
49 ibi per Ioan. de Anan. †Octauò principaliter requiritur,vt procedat inquiſitio , quòd inquiſitus non fuerit aliàs de illo crimine accuſatus,vel inquiſitus, & abſolutus,quia ſi aliàs fuiſſet legitimè abſolutus , non poteſt iterum de eodem crimine inquiri : text. eſt & ibi Abb & doct.in c. de his,de accuſ. & idem Abb. & Ioann.de Ana.in c.fi.de coll. deteg & text. in l.pe.§.fi.ff.nau.cau.ſta.& l.cui, §.idem.& ibi Bar. ff de accuſat.& Alex in conſil.ij. col.penult. in j. volu.& vide Cæpol. in conſ.lxvj. & Lud Ro. in conſ.ccxiij.& l.ſenatus,& ibi Bart. ff. de accuſatio.

idem ſi fuiſſet ſemel condemna-
tus,& punitus,quia nõ poteſt vl-
terius accuſari,neque inquiri,ſe-
cundum Ale.in d.conſ.xj. col.pe.
per l.ſepulchri. la j.ff de ſep.viol.
50 Limita †primò hanc regulã non
procedere, quando ſententia ab-
ſolutoria eſſet lata per colluſio-
nem & præuaricationẽ,quia tunc
poteſt iterum inquiri, text. eſt,&
ibi Abb & Io.de Ana. in d.c.ſi.de
colluſ deteg.& l.iij. ff.de præuar.
& l.ſi quis homicidij.C.de accuſ.
& Ioan.And.in add. Spe.in tit.de
inq.§.viſo.col.v.in add.quæ inci-
51 pit,terminum,&c.cir.mediũ. †&
Abb.in d.c.de his,col.ſi de accuſ.
vbi pulchrè declarat, quomodo
probari poſsit colluſio, & dicit,
quòd inter alios modos probãdi
colluſionem, eſt,ſi accuſator con
uerſatur cum accuſato, præſumi-
tur colluſio inter eos.Idem tenet
Bart.in l.j.§ præuaricatorem.ff.ad
Turp.Item præſumitur colluſio,ſi
poſt litem conteſt. non comparẽt
nec accuſatus, nec accuſator in
termino ſtatuto per iudicem, vt
not.Mat.in Conſt.ſæpe contingit
col.j.& per illam Conſt. eſt ſtatu
ta pœna in regno, contra collu-
dentes in cauſa criminali,poſt li-
tem conteſtatã, & eſt pœna 100.
52 auguſtalium. Limita † ſecundò,
procedere,quando lata eſſet ſen-
tentia abſolutoria diffinitiua, ſe-
cus,ſi eſſet ab obſeruatione iudi-
cij.quia poteſt tunc iterũ inquiri,
& iterum accuſari,quia talis ſen-
tentia non parit exceptionem rei
iudicatæ,ita declarat Abb. in d.c.
de his,col.j.de accuſ. per l.libello
rum.ff.de accuſ.& Felin.in d.c.de
his. col.j. contrarium videtur te-
nere Spec.in tit.de abol. §.j.verſ.
porro.vbi non facit differentiam,
an quis ſit abſolutus diffinitiuè,
vel ab obſeruatione iudicij: nam
vtroque caſu dicit non poſſe ite-
rum accuſari,ſed dic,quòd prima
opin.eſt verior,& dictum Spe. o-
portet ſaluari & intelligi, ſecun-
dum limitationem Feli. in d.c.de
his. col. j. vbi dicit, quòd de iure
canonico abſolutus ab obſeruatio
ne iudicij, non poteſt iterum ac-
cuſari ab eodem,qui primò accu-
ſauerat,ex quo per primam accu-
ſationem fuit effectus inimicus.
54 Et † de iure canonico inimici
repelluntur ab accuſando, vt ha-
betur in c.repellantur,&in c.cum
P.manconella,& in c.oporteat.de
accuſ.Poteſt tamen accnſari ab a-
lio tertio,ſed de iure ciuli poteſt
indiſtincte iterum accuſari, tam à
primo,quàm ab alio, quia inimici
de iure ciuili non repelluntur,ſe-
cundum Felin.in d.c.de his vnde
pro ſaluanda opi.Spec. oporet ip
ſum intelligere de iure canoni.&
vt non poſsit accuſari de eodem,
aliàs ita ſimpliciter male loquere
tur per d.l.libellorum §.quid ſi li
54 belli. † Limita tertiò,prædictam
regulam procedere, quando quis
accuſaretur ab eodem, qui primò
accuſauit, vel inquiri fecit, quia
obſtat illi exceptio rei iudicatæ.
Secus ſi accuſaretur ab alio ter-
tio,qui ſuam vel ſuorum iniuriam
proſequeretur,& ignoraret accu-
ſationem fuiſſe ab alio inſtitutam
quia poteſt accuſare propter eius
ignorantiam, non obſtante abſo-
lutione. Secus ſi ſciuiſſet accu-
tionem, quia etiam tertiò obſtat
exceptio rei iudic. Ita tenet Bar.
per illum tex.in d.l.ſi cui §.eiſẽ.
ff de acc.& Abb.in d.c.de his.col.
ſi.de accuſ.& Lud. Rom.in conſ.
213.& Alex. in conſ.xj. col.pe.
in j.vol.& ibi declarãt quomodo
probabitur iſta ignorãtia,vel tiẽ
ia.

55 tia. † Limita quartò, non procedere, quando quis eſſet abſolutus per tranſactionem factam cum parte, & non per ſententiã, quia ſi tranſactio valuit, licet ipſe tranſigens accuſare nõ poſsit, tamen alius tertius poterit de nouo accuſare, vel inquiri facere, & ſi trãſactio non valuit, poteſt etiam ipſe idem primus accuſator iterum accuſare: ita tenet Fel. in d. ca. de his col. j. verſ. ij. limita, & c. de acc. & ibi etiam Abb & alij doct. Multo fortius poteſt iudex inquirere, non obſtante tranſactione in caſibus, in quibus tranſactio fieri non potuit in præiudicium fiſci, vt modo dicam. Et in hoc differt ſententia à tranſactione, quia ſententia facit ius, quo ad omnes, vt dixi in præcedẽti limitatione, ſed tranſactio non facit ius, niſi quo ad tranſigentem tantum, ita tenet Bald. in l. tranſige. in iiij. & v. oppoſ. C. de tranſact. vnde poteſt alius accuſare, l. qui cœtu. §. qui vacantem. ff. ad leg Iul. de vi pub. & poteſt iudex inquirere, vt habetur in c. j de colluſ. deteg. & ibi Abb. in fi. col. ita declarat Alex. in d. l. tranſigere. col. j. & ibi etiã Iaſ. in ij. col. in princi. Verum in hoc ſtat differentia, quia quo ad illum proceſſum. & illam inſtantiã cœptam, tranſactio facit ius quò ad iudicem, ideò quòd tertius accuſator non poteſt eundem proceſſum proſequi, nec iudex inquirẽs poteſt ex eodem proceſſu condemnare, ſed ille proceſſus remanet penitus extinctus per tranſactionem, vnde opus eſt incipere proceſſum de nouo, & hoc in caſibus, in quibus tranſactio eſt permiſſa, ſed in caſibus non permiſſis à iure, poteſt accuſator, & iudex perſequi eundem proceſſum & iſte eſt effectus tranſactionis in criminalibus: ita declarat Bart. in l. tranſigere. col. j. in fi. & col. ij in iiij. oppoſ. & ſeq & ibi ipſum ſequitur Alexan. in iiij. col. & magis communiter doct. & Abb. in d. c. j. col. fin. Sed quando fit in caſibus non permiſsis, quòd iudex poſsit inquirere ex eodem proceſſu, vt eſt tex in l ij. C. de abolit. Qui autem ſint caſus permiſſi, & qui prohibiti, traduntur in d. l tranſigere.

56 Quid † autem ſi princeps generaliter facit indultum de omnibus delictis præteritis, quod intelligitur. ſ. parte offenſa cõcordata: pone modo, quòd offenſus accuſat, & pendente accuſatione remittit: an iudex poſsit proſequi ex officio, non obſtante indultu, vide Luc. de Pen. tenentem, quòd ſic, in l. ſi quis. col. xxv. in v. q. C.

57 de deſert. lib. xij. Remanet ergo concluſio, quòd tranſactio in caſibus permiſsis habet hunc effectum, quia impedit perſequi eundem proceſſum, nõ alium initiari ad inquiſitionem iudicis, vel ad inſtantiam tertij accuſatoris, ſed ipſe tranſigens penitus excluditur, vt ſuprà dictũ eſt, & hoc eſt, quod ſuprà dixi, quòd tranſactio ita non poteſt fieri in præiudiciũ fiſci, & reip. cuius intereſt, quòd delicta puniãtur. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. & ideò iudex pro commodo fiſci poteſt iterum inquirere ex nouo proceſſu. Et prædicta procedunt tam in delictis publicis, quàm priuatis, nam licet in criminibus priuatis principaliter videatur priuatus offenſus, & non reſpub. tamen exitus & commodum poteſt ſpectare ad fiſcum propter pœnam criminalem, vnde trãſactiò, quæ fit in crimine priuato, præiudicat tãtum

ipſo

ipſo offenſo tranſigenti, non tamen præiudicat fiſco,& propterea iudex poteſt inquirere poſt tranſactionem,ſecundum Bar in l. j §. vſque adeo.ff de iniur.& Bald.in l.fallaciter.C.de abolit. Et ſimiliter alius tertius, puta conſanguineus qui paſſus fuit iniuriam per offenſionem conſanguinei, poteſt accuſare: ita hæc omnia declarat Bar.in d.l.tráſigere. col pen.in fi. & col.fi & ibi etiam Bal qui ma-
58 gis clarè loquitur in pen.col.†Et ex prædictis infero ad vnam pulchram & quotidianam concluſionē, quòd ſi aliquis paſſus fuit iniuriam in ſuam perſonam,& ante accuſationem, vel poſt, tranſegit cum offendente, & remiſit ſibi omnem iniuriam, poteſt alius cōſanguineus offenſi, accuſare criminaliter illum offendētem, non obſtante remiſsione offenſi, illa ratione attenta, quia iniuria facta vni, cēſetur facta omnibus de ſua cognatione l.lex Corn.& ibi Bar. ff.de iniur. & Bald.in l.j.col.ij. in princ C.de rap.virg.& Bald.in l.j. C.ſi quacunq præd.pot.& Bart.in l.cum ſcimus.C.de agri.& cenſit. lib.xj. & Abb. in c.cum oporteat. col ij de accuſ.vnde tranſactio,& remiſsio vnius non præiudicat alteri accuſare volenti, per prædicta: ita in terminis tenet Bar.in d. l.tranſigere. col.fina. & ibi etiam Bal col.pen.circa fin.Nec prodeſt accuſato dicere, quòd ego habui remiſſionem ab eo,qui fuit principaliter offenſus,quia iſte agnatus venit pro iniuria propria.Item non poteſt prodeſſe dicere,quòd tu fuiſti præuentus ab offenſo, qui prius accuſauit, quia non dicitur præueniſſe, qui deſtitit per tranſactionem,ſecundum Bald.in d.l.tranſigere. col.fin.& hoc etiā tenet ibi Fran.de Are. col.pen.in fi.& ſeq.dum probat opin. Sal.ibi per tex.in d.l.j. §. vſque adeo. ff. de iniur.& prædictis adde barto.
59 in l.fin.ff.de priua.delict. †Item ex prædictis infero, quòd hodie in regno habemus ritum magnæ curiæ, num.14. qui incipit,Item, quòd nullus laicus, &c.quo caue tur,quòd nullus admittitur ad accuſandum,ſiue ad denunciandū, tanquam vnus de populo, niſi ſuam,vel ſuorum iniuriam perſequatur,per quē ritum dico, quòd hodie in regno quo ad accuſationem, non ſit differentia inter crimina publica & priuata, quia ſolum perſequens propriā,vel ſuorum iniuriam,admittitur:vnde omnia crimina publica, cenſentur redacta ad inſtar priuatorū, quo ad accuſationem, per hoc dico,quod etiā in crimine publico. ſi is qui eſt principaliter offenſus, trāſigit vel remittit,admittitur ſuus conſanguineus tantum ad accuſandum, qui ſuam vel ſuorum iniuriam perſequitur,ſicut in crimine priuato,& non admitteretur quilibet extraneus: & ita debet hodie reſtringi,& intelligi diſpoſitio d.l.qui cœtu. §.qui vacantem. ff.
60 ad leg.Iul.de vi pub.†Limita tamen prædicta, quod conſanguineus poteſt accuſare pro iniuria conſanguinei, ſcilicet, criminaliter tantum, nō autem ciuiliter:nam ciuiliter poteſt ſolum accuſare is qui fuit principaliter offenſus, vel is, qui habet offenſum in ſua poteſtate,vt patet pro offenſione filij.Idem in marito,pro offenſione vxoris, quia pater,& maritus cenſentur offendi per offenſionem filij, & vxoris, vnde accuſando vindicant propriam iniuriam, & proprio nomine agunt.

Tex.

Tex eſt in l.1 §.fi.cum l.ſeq.&ibi bar & doct.ff de iniu.& probatur in dict.l.1 § vſque adeo. & tenet bart.in l.ambitioſa.col.3.ff.de decret.& ab ord.fac. Iſtæ ergo perſonæ poſſunt agere ciuiliter, & criminaliter ad earum libitum, prout plenè tetigi ſuprà in 4 par.in 1. dict.col.2 & 3 Secus eſt in alijs conſanguineis collateralibus, 6 ut puta in fratre. †quia pro iniuria fratris,nō poteſt frater agere proprio nomine, quia frater non dicitur propriè offenſus, ſed dolet tantum de iniuria fratris, & prætendit aliquod intereſſe, ſaltem affectionis:vt ſentit Alexand.in l. ſi finita §.de vectigalibus col x.ff. de dam.infect.& in l.ſi ita ſtipulatus.§ Chryſogonus,col.pen.ff.de verb.obligat. vnde quia frater, & alij collaterales non agunt proprio nomine:vt dicit Bart. in d §. Chryſogonus.in fi.& Bald. in c.j. §.ſimiliter. col j.in fi. quib.mod. feud.amit.ſequitur,quòd non poteſt agere ciuiliter ad æſtimationem iniuriæ:ita ſingulariter tenet Bal.in d.l.lex Corn ff.de iniu.vbi ita intelligitur,quòd ipſemet bar. dixit in l. fin. ff.de priu. delict.& ſenſit idem bar.in d.l.j.§ fin ff de iniur.in quibus locis dicit, quòd tantum criminaliter agere poſſunt conſanguinei, non autem ciuiliter:& iſtud ſequendo bar. tenet etiam Feli. in c literas.col.ij. in fi.verſ quartò lim.&c. de præſump. Et per iſtam diſtinctionem puto poſſe reduci ad concordiā multas doctrinas,quæ vidētur ad inuicem contrariari. Nam bartol. bald.Ale.& Franc.de Are.& omnes communiter doct. in d.l tranſigere.col.pen.& fi. tenent,quòd ſi offenſus remittat iniuriam,poſſunt alij conſanguinei accuſare. Idem tenet bar.in l,ſi ff.de priua. deli.ſed bar.Ale & Fran. de Are. & docto.in d. §. Chryſogonus.& Alex.in d.§.ſi de vectigalibus,tenent, quòd licet frater doleat de iniuria fratris,non tamen actione iniuriarum, quia non eſt de perſonis numeratis in l.j. §. fin.ff.de iniu: nam per illas tantum perſonas iniuriam patimur, & non per alias. Idem tenet Soc.in conſilio ccxxviij in iij.col.in fi in ij.col.Et ſi iſta opi.vlt.eſſet vera,ſequeretur, quod facta tranſact.per offenſum, nullus alius conſanguineus admitteretur ad accuſandum, niſi eſſet pater vel maritus, & ſic penitus deſtrueretur id,quod dicūt doct. in d.l. tranſigere,vnde ego puto poſſe iſtas doctrinas cōcordari,ſecundum diſtinctionē Barr. in d.l.lex Corn.ſcilicet,aut frater vult agere ciuiliter ex delicto, & non poteſt, quia offenſio non eſt ſua propria,vt dicit Bald.in d.c.j. §.ſimiliter.quib.mod. feud.amitt. vnde illam æſtimare non poteſt, aut vult agere criminaliter ad viam dictam publicam, & tunc poteſt accuſare,quia ſua intereſt fratrem non offendi, & tanquam proſequens iniuriam ſuorum, admitti debet, & quòd iſta fuerit intētio Ale.& doct.in d.§.Chryſogonus. patet,quia loquuntur per verbū, agere,& non per verbum accuſare. Dicunt enim quòd frater non agit ex iniuria fratris:vnde debet intelligi ciuiliter, quia hoc importat verbum agere: vt not.in l. qui accuſare C. de edend. aliàs autem fruſtrà loquerentur leges dicētes licitum eſſe perſequi ſuā vel ſuorum iniuriam, l. neganda. C. qui accuſare non poſſunt. & quod diſponit ritus magnæ curiæ xiiij. incipiens. Item quòd nullus

nullus laicus,&c. vbi prohibet omnes accuſationes, quæ nõ fiunt per proſequentes ſuam, vel ſuorum iniuriam. Illud ergo, quod diſponitur in l j.§.fi.ff.de iniur.loquitur de iniuria propria,quæ poteſt in iudicium deduci ciuiliter, & criminaliter, & tunc dicitur quis proſequi ſuam iniuriam. Sed conſanguineus proſequitur iniuriam ſuorum,& ratione intereſſe ſanguinis, permittitur accuſare criminaliter, & petere vindictam contra offenſorem fratris ſui. Sed
62 hic †cadit opportunum dubium vſque ad quem gradum admittantur conſanguinei ad accuſandum, & perſequendum ſuorum iniuriam. Bald. in l. petitionem. C. de aduo. diuer. iud per illum tex. dicit, quòd appellatione ſuorum, veniunt coniuncti, vſque ad quartum gradum. Alij dicunt, quòd dicuntur ſui vſque ad illum gradum, infra quem non coguntur teſtificari, qui eſt ſeptimus gradus vt l. le. Iul ff. de teſt ita tenet Spe. in tit. de accu §. iij. in princ. & ibi etiam Ioan. And. in add. qui dicit quòd appellatione ſuorum, veniunt illi, qui poſſunt agere ſine mãdato, adeò quòd doctores multum variant ſuper hoc, vt plenè attigit Abb. in c. de cætero. col. fi. & ibi etiam Feli. de teſt. & idem Feli. in c. cum dilectus. col. fin. de acc. & Alex. in l. ij ff. de accuſ. ſed Abb. in c. cum oporteat. col. ij. de accuſ. dicit attendẽdam eſſe conſuetudinem patriæ, ſcilicet, vſque ad quem gradum ſolet in illa patria durare affectio inter coniunctos, ſed Feli. in d. c. cum dilectus. dicit communem opin. eſſe, quã tenet Abb. in d. c. de cætero. Ego tamen puto dubium hoc poſſe clarè decidi, per text. in d. l. lex Cor. ff. de iniur. vbi enumerantur perſonæ vſque ad ſobrinos: vnde dico, quòd in materia accuſandi, appellatione ſuorum, veniunt cõiuncti vſque ad ſextum gradum, quia ſobrini ſunt in vj. gradu, vt inſtit. de gradib §. ſexto gradu. & miror, quòd alij doct. non ponderarunt ad hoc illum text. per quẽ in propriis terminis deciditur iſtud dubium, & non eſt opus ire per ſimilitudines, & mendicata
63 ſuffragia †Adde tamen hic vnũ pulchrum dictum, pro ampliatione prædictorum, quòd omnis iniuria, quæ fit contra diuinam religionem, vel contra patriam, poteſt appellari iniuria propria, & quilibet poteſt illã perſequi, tanquam propriam, ita ſingulariter tenet Ang. in §. fi. in auth. quom.
64 oport. epiſ. † Item, in terminis iſtis appellatione ſuorum, nõ veniunt ſpurij, ſecundum Alexã in
65 conſ lx. col iiij. in ij. volum. †Ex prędictis modo infero ad nonnullas vtiles ac quotidianas practicas in regno. Et primò, ſi aliquis fuit offenſus, certum eſt, quòd poteſt formare libellum accuſatoriũ iniuriarium, æſtimando iniuriam, ſecundum formam conſt. varietates. Pone modo, quòd eius frater vel alius coniunctus collateralis vult facere alium libellum accuſatoriũ, & æſtimare illã iniuriam pecuniariter, vtrum poſſit? dico quòd non, quia non permittitur coniuncto agere ciuiliter ad æſtimationem, vnde talis libellus non procederet per illam auream doctrinam Bar. in d. l. lex Cor ſed debet formare libellum criminaliter, petẽdo eum puniri pœna iuris, tradita in l. fi. ff de iniu. vel alia pœna, ſecundum delicti qualitatẽ. Et nota pulchrũ modũ reficiendi libel

libellum nouiter ponderatũ, quia non puto, quòd non fuerit hæc nus per alios doct. conſideratus.
66 †Secundò infero, quod in caſu prædicto, quãdo coniunctus vult agere pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriam, nec propriam offenſam, ſed debet dicere, quòd agit pro iniuria cõiuncti ratione intereſſe ſanguineis, ad publicam vindictam, quia alias libellus non procederet, per id quod dicit Alexand. & doct. in d. § Chryſogonus. & Bal. in d. c. j §. ſimiliter. quib. mod feu.
67 amit. in vſib. feu. † Tertiò infero, & hæc eſt quædam limitatio ad ea, quæ ſuprà dixi de conſanguineis, quòd licet alias remittente offenſo poſsit alius coniunctus agere criminaliter, vt ſuprà pluries dictum eſt, tamen ſecus eſt in patre habente plures filios, quorum ſi vnus eſt offenſus, certum eſt, quòd actio competit patri: vt d. l. j. §. vſque adeo, & § fin. ff. de iniur. & l. ſed ſi vnus. § filio familias. eo. tit. Et pater poteſt etiam filio inuito hanc iniuriam remittere, vt d. §. filio familias, & eſt tex. & ibi gloſ. & Bart. & doct. in l. in perſonam, ff de pact. & Iaſ. in l. contra iuris. §. ſi filius. col. iij. ff de pact. adeò, quòd ſi pater remittit, non poteſt filius agere: vt no. gloſ. in c. cum illorum. in verſ. paſſus eſt, &c. & ibi Abb. & doct. de ſent. excom. vnde dico quòd in hoc caſu patre remittente non poſſunt alij filij, qui ſunt fratres offenſi, agere de dicta iniuria nec accuſare aliquo modo. Et licet hoc dictum non reperiam ab alio deciſum, tamẽ ipſum firmo ratione ineuitabili, quia ſi patre remittente iniuriam filij, non poteſt filius agere, & poteſt pater etiã inuito filio remittere, ſecundũ Bar. in d §. filiof. & in d. l. in perſonã. & gl. in d. c. cum illorum. certè ſi non poteſt agere ille filius, qui fuit principaliter offenſus, multo minus debet poſſe agere frater illius filij, qui non fuit offenſus, & qui eſt ſub eiuſdem patris poteſtate, Nam patria poteſtas eſt ſufficiens ad repellendum filium offenſum, qui ſuam propriam iniuriam proſequeretur, multo fortius debet operari ad repellendũ filium, qui ſuorum iniuriam proſequitur, & poteſt addi alia ratio, quia omnes filij cum patre reputantur vna, & eadem perſona, vt habetur in l. in ſuis. ff de liber. & poſthu. vnde ſicut tranſigens non admittitur ad accuſandum, vt ſuprà dixi: ita nec filius admitti debet facta tranſactione per patrem, qui vna & eadem perſona repu-
68 tatur cum patre. †Limita tamen hoc nõ procedere, quando pater eſſet vilis perſona, & filius honeſta, quia tunc pater vilis non poteſt remittere iniuriam illatam filio. text. eſt, & ibi Bart. in d. l. ſed ſi vnius. §. filiofa. ff. de iniur. & gl. in d. l. in perſonam, & Bart. in l. Lucius, ff ſol. matr. & gl. in d. cap. cùm illorum, facit tex. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſo
69 lut. matr. † & per ſe hoc infert not. Bar. in d §. filiof ꝙ pater vilis nõ poteſt pupillariter ſubſtituere filio ſuo: & idẽ tenet Bart. in l. ij. ff. de vul. & pupi. quia ſicut pater nõ habet adminiſtrationẽ in vita ſupe filio, propter eius vtilitatẽ. ita minimè habebit illã in morte,
70 ſecundũ Bar. ibi, †facit quod no. Bal. in l. quãuis. C. de fideicõ. vbi dicit, ꝙ ſi pater eſt dilapidator, priuatur adminiſtr. bonor. filij: & tũc filius poteſt agere cõtra patrẽ. Idẽ tenet

tenet Soc. in conſ. xxxiiij. col. ix. verſ. tertia concl. in j. vol. Et nota pulchrũ dubium annullandi ſubſtitutionem pupillarem, quia quo
71 tidie euenire poteſt † Item limita non procedere, quando iniuria eſſet illata à perſona coniuncta filio, quia tunc pater illam remitte re non poteſt, ita tenẽt Bar. Ang. Imol. & Lud. Rom. in d. l. Lucius. ff. ſolut. matri. & Iaſ. in d. l. in per-
72 ſonam, ff de pact. † Quartò infero, quòd ſi aliquis conuictus vltra ſextum gradum agere vellet de iniuria coniuncti, non debet admitti, quia non numero ſuorum, ſecundum opi quam ſuprà tenui, per d. l. lex Corn ff. de iniur vnde obſtaret ſibi dictus ritus magnæ curiæ, incip. Item, quòd nullus lai
73 cus, &c. † Vltimò, quia ſuperius tractatum fuit de tranſactione in criminalibus, quando eſt permiſſa & quando prohibita, ſecundum formam l. tranſigere. C. de trãſact. ſcias, quòd in regno ſuper huiuſmodi tranſactionibus & concordiis eſt aliquid immutatum, & nouiter prouiſum per cõſtitutiones & capitula regni. Primò enim ſuper hoc eſt quædam conſtitutio, quæ incipit, poſt citationem emiſſam. Secundò eſt alia conſt. quæ incipit, priuſquam citatæ partes. aliàs eſt in litera, priuſquam, quia ita cõcordat cum conſt. prædicta. Et pondera bene iſtas conſt. quia videntur in aliquibus contrariæ ad inuicem. & gloſ. magis confundunt intellectum ipſarum Nam d. conſt. poſt citationem emiſſam, tota loquitur in criminibus ingerentibus pœnã ſanguinis: in quibus de iure cõmuni licita eſt tranſactio vt d. l. tranſigere, & hoc expreſſè dicitur ibi in fi. verſ. quę omnia, &c. Et propterea duæ gloſ. quæ ſunt in d. conſtit. vna in verſ. impartimur. & alia in verſ perſoluat, faciunt variare intellectũ dictæ conſt. & puto quòd malè fuerunt ibi ſituatæ. Nam per exceptiones, quas faciunt dictæ gloſ & limitationes, quas ponunt ad tex. innuunt quòd d. conſtit. in princ. ſui loquatur de iniuriis lenibus, quod non eſt verum, & contra illum tex. in d verſ quæ omnia. ibi tex ſe ipſum declarat. per illud ſignum vniuerſale, quæ omnia, &c. & dicit, quòd omnia contenta in d. conſtit. procedunt in criminib. ingerentib. pœnam ſanguinis ergo non eſt verum, quòd loquatur in delictis leuibus: vnde pro declaratione huius materiæ: & ad ſciendũ in quibus corrigatur ius commune per conſtit. regni: capio ex d. conſt. tres concluſiones. Prima concluſio eſt, quòd in criminibus ingerentibus pœnam ſanguinis, eſt permiſſa concordia inter partes gratis: non per tranſactionem. ſ. aliquo dato, & iſta permiſſio durat poſt citationem accuſati, ante, quàm partes compareãt coram iudice, & non vltra: nam poſt comparitionem accuſati nõ permittitur vltra talis concordia. Iſtud colligitur ex princ d. conſti. Iſta concluſio eſt hodie correcta, per aliam conſt. quæ incipit, priuſquam citatæ partes, qua cauetur, quòd in enormibus & atrocibus iniuriis non licet trãſigere etiam gratis. vnde cum d conſt poſt citationem, loquatur in criminib. ſanguinis, & ſic in atrocibus, ſequitur, quòd eſt correcta per aliam conſt. quæ licet videatur prior in ordine conſtitu. tamen eſt poſterior, & magis noua, vt dicit dicta gloſ. in verſ. perſoluat, & And. de Iſern. in d. conſtitut. poſt citationem.

nem,in primis verbis, vnde ex dictis duabus conſtit.ſimul iunctis, cũ dicta correctione,colligo nunc veram concluſionẽ,quæ eſt,quòd de iure conſtit regni in atrocioribus iniuriis & criminibus ingerentibus pœnam ſanguinis,nullo modo licet tranſigere, neque paciſci gratis, in quacunque parte litis, & tranſactio vel pactum factum non valet,ſi curia ipſam vel ipſum non acceptat. hoc colligitur ex tota illa conſtitut poſt citationem, iuncta d.conſtit.priuſquam citatæ partes. Et procedit indiſtinctè iſta concluſ. tam ante comparitionem partium, quàm poſt,tam ante litem conte.quàm poſt. Ex iſta cõcluſione ſequitur conſequentia. quòd iudex nõ ob ſtante tranſactione poteſt perſequi ex eodem proceſſu. & nõ eſt neceſſe incipere proceſſum de nouo,ex quo tranſactio non valuit, vt dixi ſuprà in princ.huius quartæ limitationis princip. ad octauum requiſitum.Et per hoc apparet,quòd hodie in regno eſt correcta diſpoſitio l tranſigere. C.de tranſac in eo,quod permiſit trãſactionem in pœnis ſanguinis.Secunda concluſio, quæ percipitur ex dicta conſtitut.eſt, quòd ſi fiat tranſactio in dictis criminib. aliquo dato accuſatori, vt à lite diſcedat: ſi quidem fiat ante, quàm accuſatus citatus compareat, punitur accuſator ad duplum eius, quod recipit, quam pœnam fiſco perſoluit. Si verò fiat poſt comparitionem accuſati,& ante lit.conteſt. punitur accuſator ad decem auguſtales fiſco applicãdos. Si verò fiat poſt lit.cont. tunc puniuntur ambo. ſ. accuſatus, & accuſator ad x j.auguſtales proquolibet & nihilominus iudex poteſt cauſam perſequi,vt probatur in dicta conſti.ibi, cauſa nihilominus ſuo ordine,&c. Sed ſecundum formã ritus magnæ curiæ, ſi partes concordãt ſine licentia curiæ, puniũtur ad x.tarenos tantum,vt eſt ritus in num 228.qui incipit, Item

74 quòd ſi partes,&c. † Tertia concluſio ex d.conſtit.eſt,quòd licitũ eſt tranſigenti in dictis criminib. accipere aliquid ab accuſato pro expenſis & intereſſe, & pro æſtimatione damnorum,& tunc non incidit in pœnas prædictas,vt probatur in § j.illius conſtit.non tamen intelligas, quòd non valeat tranſactio in præiudicium fiſci: quia nunquam valet: ſed ſolum tunc euitatur pœna.Et per hoc ſis cautus, quando fiunt tranſactiones in criminalib. aliquo dato, vt exprimatur, quod illud datur pro damnis & intereſſe, ad euitandã pœnam. Quartam concluſionem poteſt quilibet percipere ex dicta conſt.in fi.videlicet quod in omnibus criminibus publicis nõ ingeſẽtibus pœnam ſanguinis, non eſt permiſſa tranſactio, niſi in crimine falſi, & in hoc concordat cum iure communi,ſcilicet, cum dicta l. tranſigere. in fine. Quinta concluſio percipitur ex alia conſt quę incipit,priusquã citatæ partes, videlicet quod in omnib. iniuriis leuib.permittitur trãſactio & pactũ ante,quã partes cõpareãt corã iudice poſt citat.poſt verò cõparitionẽ,non permittitur,vt colligitur ibi à contrario ſenſu, nam tunc quæſitum ius curiæ,& iudex poſſet poſtea procedere ex officio, & per ea,quæ not Bar. in l.j.§.vſ-

75 que adeo.ff de iniur. † Quæ autem dicantur iniuriæ atroces & enormes:traditur in §. atrox.inſt. de iniu.& in l.prætor.§.fi.ff.de iniur.

iur.& no.glo.in c.tanta.de exceſ. præl.&habetur in c cum illorum. de ſent. excom. Et quæ dicantur iniuriæ leues,vide Bart.in l.leuia. ff.de accuſ.& Matth.in d.conſtit. quo ad iniuriam atrocem & lenē, remittit ſe ad ius cōmune.

76 † Ex prædictis ergo caſuum diuerſitatibus, poteris facere ſingulas con ſequentias,ad ſciendū an,& quando iudex poſsit perſequi vel inquirere ex officio, non obſtante tranſactione partium.Et pro finali concluſione do iſtam magiſtralem regulam, quæ ex prænarratis rectè colligi poteſt, & eſt talis,ꝙ in omnibus caſibus in quib. prohibetur tranſactiopoſt citationem emiſſam, iudex poteſt procedere ex eodem proceſſu,ſed ſi ſit tranſactio ante citationem, tunc diſtingue,aut caſus eſt talis, in quo poteſt iudex inquirere ſine accuſatione,ex diſpoſitione iuris communis, vel municipalis, & poteſt inquirere, non obſtante tranſactione.Aut non poteſt inquirere, & tunc ceſſat inquiſitio, quia nō fuit quæſitum ius curiæ, cum cauſa non fuerit præoccupata ſaltem per citationem.In caſibus verò in quibus tranſactio permittitur, iudex non poteſt procedere ex eodem proceſſu, ſed debet nonum initiare,ſi caſus erat talis, in quo poteſt ex officio procedi,alias ſecus,quia tranſactio impedit iudicem penitus: vnde in delictis leuibus, in quibus ex officio procedi non poteſt, & tranſactio permittitur ante comparitionem partium poſt citationem,ſi fuerit facta tranſactio, iudex nullo modo poteſt procedere, ſecus ſi poſt cō paritionem, & ita habes perfectè declaratam hanc materiam. Quid

77 autem,† ſi accuſator non tranſigit,ſed colludit cū accuſato, prævaricando? Dic,quòd punitur pœna centum auguſtalium, & præſumitur colluſio, quando in termino ſtatuto per iudicem nō comparet nec accuſatus, nec accuſator, de hoc eſt conſtitutio, quæ incipit,Sæpe contingit, & ibi per Matth.in j.col.in fi. vt dixi ſuprà,

78 in j.limit †Eſt etiam & alia conſtit.quæ incipit,ſponte volētibus, quæ loquitur in cauſis ciuilibus, & dicit,quòd ante li conteſt.non licet tranſigere ſine licentia curiæ,aliàs reus tenetur fiſco ad tertiam partem eius quod ſoluit actori pro tranſactione, & ſi negat ſolniſſe,quod cōuincitur de mendacio, punitur ad duplum dictæ tertiæ. Et per illam conſt.corrigitur in aliquo lex poſtquam liti. C.de pact.vt dicit gloſ.in d.conſt.

79 Conſidera tamen vnum pulcherrimum dictum ex verbis d.conſt. ſponte volentibus,ibi, Abſque vllius contumaciæ pœna,&c quod in cauſa ciuili ſi reus citatus, fuit contumax,& accuſatus,&bannitus, & condemnatus ad tertiam partem mobilium, ſi poſtmodum ante litem conteſtatam tranſigat cum aduerſario, eſt immunis ab omni pœna contumaciæ. Et ſic in cauſa ciuili ante lit.conteſt. poteſt fieri tranſac. in præiudicium fiſci, cui fuerat ius quæſitum ad pœnam cōtumaciæ.Et ſic nor ſingulare dictum, quia quilibet dicere: contrarium ſi nō videret tex. d.conſtit.& ita ponderat illa verba Matth.ibi,in ij.not. licet ſecus ſit in cauſa criminali, quia ſi reus eſt contumax, non ſit tranſact in præiu.fiſci, vt declarat idem Mat. in conſtit. priuſquam citatæ partes.in j.not. vnde ſis cautus,ſi vis euitare pœnam contumaciæ, in cauſa

cauſa ciuili, vt procures fieri tran
80 ſactione ante lit.conteſt. † Quid
autem, ſi accuſator non colludit,
ſed non comparet in vltimo per-
emptorio,& accuſatus comparet,
& eius contumaciam accuſat ? in
hoc eſt alia conſt. quæ incipit,
Accuſatorum temeritatem , qua
cauetur,quod accuſator condem-
natur ad vj. partem mobilium, &
ad expenſas taxandas per iudi-
cem præcedente iuramento accu-
ſati.Si verò poſt lit.cont.in termi-
no ſibi præfixo per iudicem accu-
ſator non comparuerit ad perſe-
quendum, punitur in tertia parte
mobilium , & ſi poſtea vltra per-
ſeuerauerit in deſiſtendo,punitur
ad centum auguſtales,& eandem
pœnam patitur , ſi expreſſe poſt
lit.cont. renunciat accuſationi,&
de hoc eſt alia conſtitutio , quæ
incipit,Accuſatorum. Verum iſta
pœna eſt correcta per titũ magnæ
curiæ , quia ſi accuſator deſiſtit
ante lit.conteſt.punitur ſolum ad
ſex tarenos , ſi deſiſtit poſt litem
cõteſt.punitur ad tarenos xij.Sed
in cauſa ciuili ſi actor deſiſtit an-
te litem conteſt. punitur ad tare
nos tres , ſed poſt litem cont. ad
tarenos ſex , prout de his omnib.
eſt ritus.in num. 240. ſub rub.de
deſiſtẽtibus. qui incipit item ſer-
uat ipſa curia , quòd ſi accuſator,
&c.& ad hoc ſunt reductæ pœnæ
Turpiliani,vt dicit And.de Iſer.in
d.conſt. accuſatorum temerita-
81 tem. † Sed ecce,quia dictum eſt
de pœna accuſatorũ deſiſtẽtium,
quid autem debet facere iudex
circa proceſſum cauſæ:ex quo nõ
apparet tranſactio nec remiſſio ac
cuſationis.ſed ſtat in ſuſpenſo cau
ſa propter eius abſentiam? in hoc
eſt prodita noua prouiſio per c.re
gni quod incipit,ad cõiultationẽ,
& eſt in nu.c.319. Quo cauetur,
ꝙ iudex debet ſubſtituere vnũ vi
rum idoneũ in locũ accuſatoris
abſentis,qui cauſam pſequatur in
terminis , in quibus reperitur, &
ita iudex quam citius poteſt pro-
cedat ad proceſſus deciſ.per con-
demnationem vel accuſationem,
& nihilominus contumaciam ac-
82 cuſatoris punire debet. † Extat
etiam aliud cap.regni,quod inci-
pit,ad audientiã,el ij.nu.cap.203.
Quo cauetur quod in caſibus in
quibus nõ vertitur intereſſe fiſci,
licitũ eſt impunè accuſati deſiſte
re ante.quam accuſatus cõpareat,
ſicut per conſtit. regni prouiſum
erat : & vult ſe referre ad illam
conſt. prius quam citatæ partes.
Sed vbi vertitur intereſſe fiſci
propter aliquam pœnam , iudex
nõ admittit accuſatorẽ, niſi prius
obliget ſe eum iuramento de non
deſiſtendo ſine licentia curiæ. Et
ſi poſtea deſiſtit , punitur de per-
iuno, verum de iſto cap. ſit men-
tio in dicto ritu magnæ curiæ,ſub
rub.de deſiſtentibus , vbi dicitur
etiam, quod magna curia nõ ſer-
uat iſtud c.ad audientiam & verè
83 non ſeruatur in practica. † Vt
ergo ceſſent iſtæ pœnæ impoſitæ
tranſigentibus, & deſiſtentib.cri-
minalibus , prouideant accuſato-
res impetrare abolitionem accu-
ſationis, quæ abolitio nihil aliud
eſt , niſi accuſationis peremptio
conceſſa per interlocutoriam iu-
dicis, vt declarat gloſſ. in rub. C.
de abol.& Spec in tit.de abol.§.j.
in princ. Quam abolitionem iu-
dex concedit cauſa cognita, vt hã
betur in lege ſecunda,& lege fin.
C.de abolitio.& dicitur in conſt.
Accuſatorum temeritatem,in fin.
vbi ſentit text. quod iſta abolitio
debet peti à ſolo rege,& dicit ibi

Matth quod alius inferior à rege, non poteſt concedere abolitionem, per illam conſt. vnde ſecundum eum eſſent correctæ omnes leges iuris communis concedentes iudicibus & officialib. poteſtatem concedendi abolitionem, ſed ego non puto hoc eſſe verum, quia dicta conſt. non dicit, quòd ab alio inferiore concedendi non poſſit abolitio, ſed tantum dicitur, quòd ſi petiiſſet à rege, illam conceſſiſſet ex iuſta cauſa, vnde potius illa fuit accidentalis locutio legiſlatoris pollicentis ſe conceſſurum abolitionem ex cauſa, ſi ab eo peteretur: quam quòd voluerit tot leges iuris communis corrigere, videlicet leges po-
84 ſitas in tit. C. de abolit. o. † Legum enim correctio, nunquam præſumitur, niſi expreſſe appareat, l. præcipimus, in fin. & ibi Bart C. de appellat. & l. ſancimus,
85 C. de teſt. † Reuertor nunc ad alias limitationes ad iſtud octauum requiſitum. Vnde quintò principaliter limita non procedere, quando de crimine eſt diſcuſſum in iudicio per viam exceptionis incidenter: vt ſi in quæſtione ciuili opponatur contra teſtem exceptio falſi, & per viam exceptionis cognoſcitur de crimine falſi, nam tunc dato, quòd abſoluatur, poteſt nihilominus iterum accuſari vel inquiri ordinariè in caſibus, in quibus ex officio inquiri poteſt idem, ſi fuiſſet condemnatus de crimine per viam exceptionis, quia poteſt iterum ordinariè procedi contra eum. & ratio eſt, quia quando per viam exceptionis agitur de crimine: non irrogatur pœna ordinaria à lege inducta, ſed pœna extraord. mitior, vnde quia delictum non fuit ſufficienter punitũ, propterea poteſt iterum agi, vt puniatur ordinariè, ita tenet Bal. in l vbi falſi, C. de falſis, & Bald. in l. nullum, C. de teſt. & Fel. in c. de his, verſ. iij. limita, &c. de accuſ. & in cap. quod olim, in fin. de Iudæis, & Lud. Roman. in conſil cccLxxv. illa enim pœna extraordinaria irrogatur ſolùm pro contemptu iudicis, & non pro principali delicto, ſecundum Bald. vbi ſuprà, ſed quandoque ſolet irrogari pœna ordinaria, etiam per viam exceptionis, & tunc non poſſet vlterius inquiri, vnde tunc ſtaremus ſub regula. Quod quando ſit, & quando tale delictum nullo modo eſt punibile, vide plenè per Abb. in cap. cum dilectus, colum. xj. & xij. de ord. cogni. & pleniſſimè per Fel. in capitulo primo, de excep. vbi per octo concluſiones examinat hanc materiam.
86 † Limita ſextò non procedere, quando quis eſſet abſolutus vel condemnatus de crimine per viã denunciationis Euang. quia poteſt iterum inquiri & condemnari ad pœnam ordinariam, & eſt ratio, quia per dictam denunciationem agitur tantum, vt quis emendetur, non autem vt puniatur, ſi tamen iudex proceſſit ordinariè & legitimam pœnam impoſuit: tunc ſtamus ſub regula. ita tenet Felin. in d. cap. de his, verſ. iiij. limita, &c. de accuſ. & Sal. in l. ea quidem, C. de accu. & de materia huius denunciationis quis ſit eius effectus, tradit plenè Ab. in dicto cap. nouit, in pen. col. de iud. & dicam infra in materia de-
87 nunciationis. † Limita ſeptimò non procedere, quando quis fuit abſolutus in foro pœnitentiæ, nam licet confiteatur delictum ſacerdoti, &

doti, & ab eo recipiat pœniten-
tiam ſalutarem, adhuc tamen po-
teſt accuſari & puniri iterum de
illo crimine. Et ratio eſt quia per
pœnitentiam fit ſatisfactio Deo
& Eccleſiæ, ſed per pœnam legi
timam fit ſatisfactio reip. quæ per
delictũ fuit offenſa: ita tenet Fel.
in cap. de his, verſic. v limita, &c.
& ibi etiam Abb aſſignat rationẽ
prædictam: & probatur in l. licita-
tio, §. quod illicitè. ff. de publ. &
in l. ancilæ, C. de fur. & l. ſi pro
fure, § j. ff de cond furt. & ſic vna
per aliam non tollitur, vt ibi ha
88 betur † Item etiam dicimus in
remiſſione facta in foro animæ. vt
ſi offenſus confiteatur ſacerdoti,
& remittit iniuriam in foro ani-
mæ, nam non obſtante tali remiſ-
ſione, poteſt accuſare offenſorem
ad pœnam legitimã, quia cenſetur
ſolum remiſiſſe odium & animi
rancorem, non autem ius accuſan
di, ſecundum Bar. in l non ſolum,
§ iniuriarũ, ff de iniuriis, & Abb.
in capitulo primo, de iniu. & Iaſ.
plenè, in l. ſi tibi decem, § quædã,
ff. de pac. & Ioan. de Ana. in cap. j.
colum. antep. in fi. & pen. de ma-
le dicis, & Paris in tract. ſind. in
verſ. compoſiti, columna nona. &
decima, & Fel. in dicto c. de his,
89 colum fin. † Limita octauò, niſi
de crimine actum fuerit ciuiliter,
puta ad rei reſtitutionẽ, ſeu dam-
na, quia adhuc poteſt agi crimi-
naliter ad pœnam, niſi vtrunque
tenderet ad vindictam, quia tunc
vna via tollitur per aliam: tex. eſt
in l. quod ſenatus, & l. prætor edi-
xit, § j. & ibi Barto. ff. de iniur. &
not Fel. in d cap. de his, col. pen.
verſ vj. limita, de accuſ vbi limitat
ho niſi in cauſa ciuili reus fuiſ-
ſet abſolutus, ex eo, quia delictũ
non fuit commiſſum, quia tunc
ab eodem criminaliter accuſari
non poteſt, ſed à tertio ſic, ſecun-
dum eum. Et prædictis adde Bar.
in lege prima. C. quando actio.
ciui. crim. præiud. & plenius Bart.
in lege ſecunda, §. primo, ff vi bo.
90 rap. † Et ex prædictis poſſet for
mari quæſt. quotidiana. Quidam
commiſit homicidium, vel ag-
greſſus fuit aliquem violenter.
adeo quod de iure teneretur pœ-
na legis Corn. de ſic. vel l. Iulia.
de vi, vel alia ſimili pœna maiori,
offenſus accuſat ipſum de iniuria
ciuiliter, & ſic de crimine tantum
priuato vtrum per huiuſmodi ac-
cuſationem & pœnam iniuriæ,
quæ eſt extraordinaria, præcluda-
tur pœna, l. Cor. ſeu, l. Iuliæ. Ratio
videtur facere, quòd ſic, ex quo
vtraque pœna tendit ad vindi-
ctam, per ea, quæ ſuperius dicta
ſunt. Econtra verò videtur dicen
dum, quòd non, quia de facili re-
peritur via fraudandi pœnas iu-
ris, ſi homicida vel alius grauiter
criminoſus puniretur ſola pœna
iniuriarum: & ſic delictum ſem-
per remaneret inſufficienter pu-
nitum: & eſſet contra publicam
vtilitatem, l. ita vulneratus, ff. ad l.
Aqui. pro j. parte eſt tex. in l. quod
ſenatus ff. de iniuriis. Pro ij. parte,
eſt tex. in l. prætor, §. j. eo. tit. Quid
dicendum? Dic, quòd prima pars
eſt vera, ſcilicet, quòd ſi eſt actũ
ad vindictam vna via, poteſt agi
alia ad vindictã, per d l quod ſena
tus. nam ſentẽtia lata in vna, parit
exce. rei iudicatæ in alia, ſecundũ
Bar. in d. l. ij. § . j ff. vi. bo. rap. Hoc
tamẽ intellige cũ aliquibus de-
91 clarationib⁹. † Vnde declara &
limita j. hoc nõ ꝓcedere in crimi
ne homicidij, quia in eo nõ audi-
tur volẽs agere iniuriarum, & eſt
in eo ſpeciale, vt non præiudi-

cet pœnæ, l. Corneliæ de ſicariis, imò iudex non debet præſtare audientiam taliter agenti. ita loquitur text. in d.l. prætor edixit, §.j. & ibi in ſpecie hoc tenet Bar. & idem Bart. in d.l. j. C. quando ciui ac. crimi. præiud. imò, poteſt iudex cogere offenſum, vt accuſet de homicidio, vt dicit Bart, in l. in eum, ff. de accuſ. vbi dicit hunc eſſe caſum ſpecialem, in quo iudex poteſt quem compellere ad accuſandum: in aliis autem criminibus eſt regulariter contra, Adde prædictis Bald. in l. ſi quis ho-

92 micidij, C. de accuſ. † Secundò, declara & intellige prædicta procedere, quando accuſatus de iniuria ad vindictam, accuſaretur iterum ab eodem, quia tunc indiſtincte non admittitur quia ſi eſt ſententiatum, obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ, ex quo bis de eodẽ delicto non debet capi vindicta: imò ſi penderet adhuc prima accuſatio, obſtaret exceptio, ſcilicet, quòd de nouo accuſari nõ poteſt, ex quo fuit aliàs de eodem crimine accuſatus: quæ exceptio impedit proceſſum ſuper noua occaſione, ſecundum Bart. in l. ſenatus, ff. de accuſ. Item, quia eligendo vnam viam tendentem ad vindictam, cenſetur renunciaſſet alteri tendenti ad vindictam, ex quo ius non patitur huiuſmodi concurſum, per ea, quæ not. Bart. in l. ij. § i. ff. vi bo. rap. & in dicta l. prætor, §. j. ff. de iniur & in dicta l. quod ſenatus, eod. tit. & in l. j. C. quando ciui. ac. crim. præiud. & Abb. in c. tuæ. de proc. Secus eſt, quando dictus offendens accuſaretur ab alio tertio, qui ſuam vel ſuorum iniuriam perſequeretur: & maximè, quando ignoraſſet primam accuſationem, quia tunc poteſt tertius accuſare ad pœnam legitimam & ordinariam, quæ deſcendit ex illo crimine, vt probatur in l. qui de crimine. & ibi gl. & do. C. de acc. & per ea quæ dixi ſuprà in tertia limitatione huius octaui requiſiti, & ſuprà in princ. huius viij. limitat. & no. Fel. in c. de his, verſ. ix limita. de acc. Verũ in terminis huius q. dico quod ſiue ignorauerit, ſiue ſciuerit, poſſet alius tertius iterum accuſare, quando accuſatus fuit ſolum de iniuria leuiter punitus, quia ſi opponitur exceptio ego fui aliàs de hoc crimine punitus, poſſem replicare quod nõ fuiſti ſufficienter punitus, & ſic te accuſo, vt iterum puniaris ſufficienti pœna, quæ delicto commenſuretur, vt not. Bald. in l. nullum, C. de teſtib. & in l. vbi, C. de fal. & Alexan in add. ad Bar. in l. lex Corn. §. ſi quis libr. ff. de iniur. vbi dicit, quòd quando non irrogatur pœna integra, poteſt quis puniri iterum, non obſtante, quòd ambæ viæ tẽdant ad vindictam. Quod corrobora per ea, quæ dixi ſupra in v. limitatione huius viij. requiſiti, & adde Fel. in c. quod olim, in ſi. de Iudæis. Ex his oritur iij. declaratio ad deciſ. q. prædictæ. ſ. vt procedat, quando quis fuit ſufficiẽter, & integrè punitus, tunc enim ſi actum fuit ciuiliter ad vindictã, non poteſt agi criminaliter, aliàs ſecus, quia poteſt iterum agi, ſcilicet, per tertium, non per eundẽ, quia electione excluditur, per prędicta. Et ſic tollitur obſtaculum, quod fiebat in deciſione huius q. ſupra, pro ij. parte, ſcilicet, de abſurdo, quod delictum remaneret inſufficienter punitũ quia poteſt puniri poſteà ſufficienter per accuſationem alterius, vel per in

quiſi

quiſitionem iudicis, ſi delictum erat tale, de quo poterat inquiri, vt infrà dicam.
93 † Item quia in propoſitione huius q. narraui, quod offenſus egit de iniuria ciuiliter, ſcilicet, ad æſtimationem. Nam ſi egiſſet criminaliter de iniuria ad pœnam arbitrariam, eſt poſſibile quòd delictum puniatur ſufficienter, quia iudex vidēs delicti qualitatem poteſt arbitrari pœnam vſque ad mortem incluſiuè, vt tenui, & declaraui ſupra in iiij.parte, in j.diſt.ſuper illa q. an iudex in pœnis arbitrariis poſſit ſe extendere vſque ad mortē. vbi fuit hæc quæſtio examinata ad ſaturitatem. Ex hoc ſequitur, quod ſi fuiſſet actum de iniuria criminaliter, & iudex arbitratus fuiſſet pœnam delicto conſentaneam, non poſſet vlterius ille offendēs accuſari etiam per tertiū, nec inquiri per iudicem, ex quo fuit ſemel ſufficiēter punitus per ea, quæ dixi in prin huius viij. requiſiti, & quæ not. Alexand. in conſ xj.colum.pen. in j. vol. Sed quando fuit actum ciuiliter per principalem offenſum, non impeditur poſt modum alius, puta conſanguineus, qui ſuam vel ſuorum iniuriam perſequitur, agere criminaliter, quia ſolum agere criminaliter poteſt conſanguineus, vt dicit Bat.in l.lex Cor. ff.de iniur. & ſentit idem Bart.in l.j.§.fin.eo. tit. & dixi ſupra in quarta fallentia huius viij. requiſiti, verſ. prædicta tamen limita, &c. & actio ciuiliter per alium mota, non potuit ſuo iuri accuſandi præiudicare.
94 † Ex prædictis facio vnam nouam illationem quæ quotidie euenit, quod ſi principalis offenſus accuſaret aliquem criminaliter de iniuria, & non pertranſegiſſet, non poſſet alius vllo modo eundem criminaliter accuſare. Verum vt omnes deciſiones includam, diſtinguo tres caſus. Aut enim prima accuſatio pendet, & non poteſt alius accuſare quia obſtat exceptio impeditiua proceſſus, ſcilicet, egò ſum de hoc crimine ab alio accuſatus, ſecundū Bart.in dicta l ſenatus,ff.de accu. Aut fuit lata ſententia condemnatoria ad pœnam ſufficientem, & minimè poteſt ab alio accuſari, quia ſemel ſufficienter punitus non debet iterum puniri, per ſuperius dicta. Aut fuit abſolutus, ſciente nouo accuſatore, & minimè poteſt accuſari, per ea quæ habentur in lege ſi cui §.hiſdem, & ibi Bart.ff.de accu. & dixi ſupra in tertia limitatione. Remanēt ergo duo tantum caſus, in quibus alius accuſare poſſet, ſcilicet, quādo nō ſufficienter eſſet punitus. Item quando eſſet abſolutus ignorante nouo accuſatore, vt colligitur ex prædictis, & ſemper loquor de nouo accuſatore, qui ſuam vel ſuorum iniuriam perſequeretur, quia de aliis non eſſet dubium, vt plenè dixi ſupra in quarta limi-
95 tatione. † Nunc reducam iſtam illationem ad practicam. Quotidie euenit, quòd vnus patitur iniuriam realē, vel verbalem in corpus ſuū, pluries fuit dictū ſupra, quod iniuria facta vni cenſetur facta omnibus ſuis conſanguineis, modò iſte principalis offenſus porrigit quærelam ſeu accuſationem criminalem, contra iniuriantem, vadunt etiam conſanguinei, & porrigunt alias quęrelas criminales iudici de eadem iniuria cōtra eundem. Dico indubitanter, quod iſtæ aliæ quęrelæ criminales conſanguineorum, nō debent admit-

ti, durante quærela offenſi, ſed bene poterunt adſiſtere in iudicio pro eorũ intereſſe, ſuper quærela offenſi: vt ille iniurians puniatur ſufficienti pœna. Et moueor iſta conſideratione. Nam per iſtam iniuriam ex quo vnum eſt delictũ, fuit ſemel tantum offenſa reſp. quando aliquis accuſatur criminaliter, agitur, vt ſatisfaciat reip. per legitimam vel ſufficientem pœnam, vt probatur in l. licitatio, §. quod illicitè. ff. de publica. & l. ſi pro fure. §. j. ff. de condictio. furt. & l. ancillæ, C. de furt. & tenet Abb. in c. de his, colum. ij. de acc. Sed eo ipſo, quod aliquis eſt ſemel accuſatus criminaliter, per hanc vnicam accuſationem non intenditur ad aliud, niſi vt ſatisfiat reip. cuius intereſt, vt delicta puniantur, l. ſi operis, C. de pœn. l. ita vulnerat᷑, ff ad l. Aquil. vnde ſi iſta ſatisfactio eſt facta per pœnam impoſitam, non debet alius accuſator idem petere, quia ſolutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio. Reus enim eo ipſo, quod pœnam legitimam paſſus eſt, ſoluit reip. quod debebat, vnde eſt à reip liberatus. Idem ſi ſatisfactio eſt in fieri, vt quia pendet proceſſus, nam omnes accuſationes tendunt ad vnã pœnam, ergo tanquam ſuperuacuæ ſunt repellendæ, quia potius vexarent reum indebitè in diuerſis litigiis, quàm quòd reip. aliquã vtilitatem facerent, & ex quo pro eius ſatisfactione vnica tantum accuſatio ſufficit. Ad hoc facit l. ſi plures, ff. de acc. & quod not. Bal.

96 in l. ſi plurib᷑, ff. de leg. ij. † Quarto, declara regulam, & deciſionẽ prædictã, vt non procedat in præiudicium iudicis inquirentis, quia ſi delictum eſt tale de quo poteſt inquiri ex officio, non obſtante, quòd offenſus egerit ciuiliter ad vindictam, poteſt nihilominus iudex inquirere & ipſum offenſorem pœna ordinaria punire, & ratio patet ad ſenſum, quia per actionem ciuiliter intentatam, nõ eſt ſatisfactum reip. ſed ſolum parti. vnde iudex habens poteſtatem inquirendi, poteſt delictũ punire ſufficienter per inquiſitionem, per ea quæ habentur in c. j. de colluſ. deteg. & per ea quæ dixi ſuprà in vij requiſito, in j. & v. fallentia. Quia ſicut per tranſactionem non poteſt pars impedire iudicis inquiſitionem, vt ibi fuit dictum ita minimè per actionem ciuiliter inſtitutam, cum nõ poſſit diuerſitatis ratio aſſignari. Secus autem eſſet, ſi criminaliter ageret de iniuria, quia tunc iudex poteſt irrogare pœnam legitimã, illam arbitrando pro qualitate delicti. & ſic non eſt opus alia inquiſitione, per ea quæ ſuprà plu-

97 ries dixi. † Limita nono, principaliter dictum requiſitum non procedere, quando delictum eſt tale, de quo poteſt cognoſcere, & punire iudex Eccleſiaſticus & ſecularis, vt de blaſphemia Dei, vel de vſura vel ſimili, quia licet fuerit quis accuſatus, & punitus coram iudice Eccleſiaſtico, poteſt tamen adhuc iterum accuſari, & puniri per iudicem ſecularem & econtra. & vna pœna per aliam nõ tollitur, text. eſt, & ibi Abb. in c. ſtatuimus de maled. & in cap. felicis, §. ſuper hoc, de pœn. lib. vj. & Abb in cap. tuæ de proc. & Bal. in lege placet, C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. ſi quis in hoc genus, C. de epiſc. & cl. & Fel. in c. de his, columna finali, de acc. & Ludouic. Roma. in conſil. cclxxv.

Ex quo enim diuerſæ pœna imponuntur per diuerſas leges, vna pœna non tollit aliam, ſed ambæ concurrunt ſecundum Abb. in d. cap. tuæ, & eſt materia, quam plene ponunt Cyn. Bald. & Sal. in l. qui ſepulchra, C de ſep. viol. & Matth. in conſt. multæ leges. in ij.
98 notab. † Limita decimò nō procedere, quando aliquis fuit accuſatus de aliquo crimine coram vno iudice, & fuit contumax, nam ſi iterum accuſatur, non poteſt opponere, quod aliàs fuit de eodem crimine accuſatus, quia contumax non opponit exceptionem litiſpendentiæ, ita plenè cōcludit Bar. in l. ſepulchri, ff de ſepul. viol. & Bart in l. vbi cœptum, ff. de iud. & Alexan. in l. quamuis, ff. de in ius voc. plus dicit Bart. in dicta lege. ſepulchri, in fin. quod ſi quis pro eodem delicto fuit citatus coram duobus iudicibus, & in vtroque foro fuit contumax, ſi fuit condēnatus ad pœnam contumaciæ per vtrunque iudicem, poteſt bis exigi dicta pœna, & ſic pro eodem delicto patitur quis duas pœnas contumaciæ, licèt contrarium videatur tenere Bald. in l. ſi pluribus, ff. de leg. j. vbi dicit, quod ſoluēdo ſemel pœnam, liberatur. Mihi videtur quod opi. Bart. ſit verior, quia dubium de duabus pœnis pro eodem delicto principaliter commiſſo, quod eſt vnum. Sed nos loquimur in pœnis contumaciæ, & in rei veritate duæ fuerunt contumaciæ, & ſic duo ſunt delicta, vnde non eſt mirum, ſi duæ pœnæ exiguntur. Nec poteſt dicere reus, non debuiſti facere me contumacem in ſecundo iudicio, ex quo ſemel eram præuentus in primo, quia cum lex deneget ſibi huiuſmodi exceptiones præiudiciales, vt ſuprà dixi ſequitur, quod tenebatur comparere etiam in ſecundo iudicio. vnde quia nō comparuit, hic ſunt duo contemptus iudicum, meritò duplici pœna puniri
99 debet. † Et per illud dictū Bart. in dicta lege, ſepulchri, in fin. infero ad quæſit. Quotidie euenit, quòd debitor obligat ſe de ſoluēdo pecuniam ad certum tempus per publicum inſtrumentum vel obligationem factam penes acta curiæ, & ambæ iſtæ ſcripturæ publicæ habent executionem paratam in regno. De obligatione penes acta tenent Alexand. & doct. in l. eum pro quo ff. de in ius voc. & per Matth. in deciſ. xxx. conſil. Neap. De inſtrumento liquido, eſt ritus magnæ curię, qui incipit, item, ſi qui debitores, &c. Et in iſtis duobus caſibus eſt ſolitum ferè in omnibus curiis huius regni, exigi pœnas pecuniarias à debitoribus quando accuſantur iſtæ obligationes vel inſtrumenta ad rationem tarenorum pro qualibet vncia debita, pone modo, Debitor non ſoluit termino, creditor accuſat ſibi obligationē vel inſtrumentum, propter quam accuſationem fuit condemnatus ad pœnam prædictam, poſtmodū creditor prorogat terminum debitori, quo termino elapſo debitor non ſoluit. Creditor iterū accuſat, quæro an teneatur iteratò ſoluere aliā pœnam. Et dico quod ſic ex quo bis deliquit contrauenīēdo, vnde bis debet pœnā ſoluere, per illud dictum Bart. in d l.
100 ſepul. in fi. † Vnū ſupereſt addere pro cōplemento prædictorū. Quoniā pluries dictum eſt quod quādo quis non eſt ſufficiēter punitus, poteſt agi vt iterū puniatur,

quomodo erit irroganda iſta pœna ſufficiens, vt quis non ſentiat duplicem pœnam? Bart. tangit iſtã quæſt. in d. l. ſenatus, còl. fin. ff de acc. ſuper illa q. ſi accuſatus aliquis fuit de crimine, non expreſſa qualitate, quæ crimẽ grauabat: vtrum poterit iterum accuſari cũ illa qualitate vt plus puniatur? & tenet quod ſic. Et ſi fuit punitus ex prima accuſatione, qualiter ſit puniendus ex alia? Et diſtinguit quod ſi primò fuit punitus in pecunia, & tunc venit ſimiliter puniendus in pecunia, ſed in maiori ſumma, debet in hac ſecunda pœna ſuppleri id, quod defecit in prima, ſi tamen ſecunda pœna eſſet corporalis, & tunc debet pecunia ſibi reſtitui, ſi ipſam ſoluerat, & ſi non ſoluit, non tenetur eam ſoluere, ſed ſolam pœnam ſubibit corporalem. Sed totum dubium ſtat, quando vtraque pœna eſt corporalis, vt ſi pro ſecunda accuſatione veniret amputanda manus, & pro prima fuit fuſtigatus, quid erit agendum, ex quo prima non poteſt reſtitui? Bart. non decidit, ſed relinquit cogitandum. Ego pro deciſione huius dubij, dico, quòd tunc non punietur in corpus vlterius, ex quo prima non poteſt reſtitui, per ea quæ not Bart. in l. elegauter, §. reprobos, ff. de pig. act. & Bald. in cap. at ſi clerici de iud. & Paris in tract ſind. in verſ. executio. vbi dicunt de condemnato, vt eruatur ſibi oculus dexter, ſi fuit per errorem erutus ſiniſter: non debet ſibi vlterius erui dexter, non obſtante, quod non fuit ſufficienter punitus, ſecundum ſentẽtiam, ex quo prima executio reſtitui non poteſt: ita etiam cõcludo in caſu noſtro. Et hæc deciſio videtur eſſe de mente Iaſ. in l. Iuſ. col. ix. in fi. ff. de cond. Puto tamẽ quod ſi illa pœna corporalis prius irrogata fuit nimis leuis, attenta qualitate delicti, iudex poſſet cõmutare ſecũdam pœnam corporalem in pecuniariam, ad hoc vt delinquens remaneat ſufficienter punitus, & hoc ex arbitrio ſibi à iure conceſſo ex cauſa, per tex. & ibi Bartol. in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. inf. & l. hodie. & ibi gl. ff de pœn. & l. reſpiciendum, eo. tit.

101 † Sed poſſet adhuc fieri dubium, ſi ex ſecunda accuſatione veniret irroganda pœna mortis naturalis, tunc videtur dicendũ quod non eſt curãdum, quod quis fuit corporaliter punitus, quia reus non indiget in caſu iſto reſtitutione pœnæ, ex quo mors omnia ſoluit, & iſta vltima, & grauiſſima pœna, omnes pœnas abſorbet vnde videtur dicendum, quod debeat dãnari ad mortem, non obſtante prima pœna. In cõtrariũ videtur quia licèt aliquis veniat dãnandus ad grauem pœnam, ſi tamen paſſus fuit aliquid in corpus, puta longam carcerationem, iſta eſt iuſta cauſa vt pœna mitigetur, gloſſ. eſt not. in l. ſi diutinò, ff. de pœnis, in gl. magna. ibi, quartò dicunt, &c. & ſit hoc ex quadam materia, vt dicit ibi gloſſ. vnde ita eſſet hic dicendũ, vt illa pœna corporalis prius irrogata, ſit iuſta cauſa alleuiãdi pœnam mortis. Puto tamen, quod totum hoc relinquatur in arbitrio boni iudicis, attenta qualitate delicti, perſonæ, loci, & temporis, per l. aut facta, in princ. & §. fin. ff. de pœ. & per d. §. pœna grauior, & d. l. hodie. Quid enim ſi delinquens eſſet aliquis homo facinoroſus, & ſeditioſus, vel ſi fuit crimen dete-

ſtabi

ſtabile, puta læſæ maieſtatis, vel aſſaſſini vel aliud ſimile: certè nō eſſet tunc pœna mitiganda contra huiuſmodi ſceleratos, nō obſtante, quòd aliam pœnam leuiorem in corpus paſſi fuerint, & econtra, ſi eſſet aliquis homo bonæ vitæ, & caſualiter repertus fuit in delicto, puta homicidij. tunc iudex ex cauſa prioris pœnæ corporalis, poſſet vti miſericordia in mitigando pœnā mortis, per gl. in d.l. ſi diutino.

102 † Nonò, principaliter requiritur ad validitatem inquiſitionis quòd fiat per iudicem competentem, alias non valet, vt in toto titulo, ſi à non comp.ind.

103 † An autem valeat talis proceſſus coram incompetenti, & quid de confeſſione. Vide Barto. Alb. de Roſ. & Iaſ. in l. magiſtratib. ff. de iuriſd. omn. iud. & Bart. in l. diuus. ff. de cuſto. reor. & Abb. & docto. in c. at ſi cle. de iud. in quibus locis dicitur, quòd confeſſio facit indicium ad torturam coram competenti, & idem tenet Alex. in conſ. xiij. col. iiij. in j. vol. Quod qualiter, & quando procedat, vide Iaſ. in d.l. magiſtratibus.

104 † Sed iuxta hoc moueo vnum dubium. Quotidie quando iudices formant huiuſmodi inquiſitiones ſolent addere vnum coadiutorem ex parte curiæ eligendo vnum miniſtrum, ſeu nuncium, vel executorem curiæ, qui aſſiſtat inquiſitioni, & cauſam ex parte curię defendat, vtrū hoc vt de ſubſtantia inquiſitionis vel ad quem effectū datur talis coadiutor? dic quòd non eſt de ſubſtantia, nam fama habet vim accuſatoris, vt ſupra dictum fuit, & poteſt fieri inquiſitio ſine eo, vt declarat Abb. in c. cum clamor. de teſti. ſed fuit inductus iſte procedendi modus per c. regni. in nu. 171. quod inci. plerunque contingit quod capitulū innuit, quod iudices in inquiſitionibus debēt adhibere coadiutorē curiæ. ad effectū, vt ſi contingat ferri ſententiam abſolutoriam, reperiatur dictus coadiutor, qui appellet ad ſuperiorem nomine curię, alias nemo appellaret, & ſic curia poſſet lædi per iniquam ſententiam. Si tamen iudex procederet ſine coadiutore tunc lata ſentētia tenetur iudex quamprimum certiorare ſuperiorē de dicta ſententia lata, qui ſuperior infra menſem poteſt iubere iudici, vt mittat ad eum proceſſum, vt cauſam reuideat: perinde ac ſi eſſet appellatum, & ſi infra mēſem ſuperior non reſcribit iudici, ex tunc lapſo menſe ſententia tranſit in rem iud. Et ſi iudex nō certiorauerit ſuperiorem, punitur arbitrio ſuperioris. Ita hæc omnia deciduntur in d.c. plerunque contingit. vnde date coadiutorem in inquiſitione, eſt vtile propter remedium appellationis, & quia releuatur iudex à certiorando ſuperiorem, ſed poteſt facere interponi appellationē ſub nomine coadiutoris, & iſte coadiutor alio vocabulo in iure communi appellatur promotor inquiſitionis, ſecundum Abb. & Franc. de Are. & doct. in d.c. cum clamor. de teſtib.

105 † Decimò, principaliter requiritur, vt procedat inquiſitio, quod iudex inquirat in caſibus à iure permiſſis, & non in caſibus prohibitis, & quia hic melius, quam alibi cadit opportunum, ad hoc vt iſta materia reddatur magis notabilis, inueſtigabimus, qui ſunt illi caſus in quibus iudex poteſt procedere ex officio ad inquirendum abſque

abſq; accuſatione partis,quia etiā ſciemus caſus prohibitos, per regulam,quæ ſe habet , quod contrariorum eadē eſt diſciplina. Et præſuppono,ꝙ regulariter inquiſitio eſt prohibita, per regulā iuris,quę ſe habet,quod nemo ſine accuſatore dānatur,vt dixi ſuprà, in j.q.principali,huius vj. part.in prin.& non fit , niſi vbi agitur de cōmodo publico, & ſic ad publicam vtilitatem,nam in cauſa ciuili,& ad commodū priuatorum,iudex regulariter non inquirit , vt dicit Ang.in tract. mal. in ver.incend. col. ij. vbi plus dicit, quod inquiſitio non poteſt fieri,niſi de lictum ſit cōmiſſum dolo vel lata culpa.Idem tenet Inn.in c ad noſtram.de iureiur.& Bar.in l.iiij.§. hoc autē iud.col.j. ff de dam.inf. iſtæ regulæ recipiunt nonnullas fallētias in quā pluribus caſibus, in quibus iudex inquirit ex officio etiam ad commodum priuatorum , & in criminalibus ſimiliter
106 in quāpluribus caſibus. † Primus igitur caſus,in quo iudex poteſt inquirere ex officio,etiam ad commodum priuatorum eſt, vbicunque ſumus in aliquo vſurario manifeſto. qui extorſit vſuras ab aliquo debitore,& ꝓpter eius forte potentiā nō audet debitor repetere ab alio vſuras.Nā tunc iudex etiam nemine petente,poteſt inquirere contra eū,& ipſum cōpellere ad reſtitutionem vſurarū, tex.eſt in c.cum in diœceſi,& ibi Ioan. de Ana.in ij. not. de vſu.& Abb.in c.ſuas.in ij.not.eo.tit. vbi
107 plus dicit Abbas. † quod non ſolum poteſt iudex cogere ad reſtitutionē vſurarum poſt vſuras receptas, ſed etiam ante ſolutionem poteſt ex officio impedire creditorem,ne recipiat ſeu exigat vſuras, & hoc cauſa vitandi peccatum, idem tenet Ioan. de Ana. in d.c.tuas, in vl.no.& eſt gl.in c. ex literis.de ſponſ.& Abb.in c.ad noſtram,el ij col.ij.de iureiur.vbi dicit de mente Inno.quod iudex eccleſiaſticus poteſt procedere cōtra eum , quem habet ſuſpectum de vſura ad pœnitentiam imponendam , & erit vtile per conſequentiam parti, quia non poterit imponi ſalutaris pœnitentia, niſi vſuræ reſtituātur parti.Adde Bal. in conſ.clxxxiij.in fin.in j. vol.& Soc.in cōſ.ccxix.in ij.vol. Et hoc eſt,quod voluit dicere Bald. in l. ea quidem.col.antepen.in ver.itē quæritur in ciuili,& C.de acc.vbi dicit , ꝙ in ciuili regulariter non proceditur per inquiſitionē , niſi contra vſurarium, & idem Bal. in c.j.§. ſi tres. de pace tenen. Nam debent iſta verba intelligi de iſta inquiſitione,quæ fit per iudicem eccleſiaſticum pro ſalute animæ. Nō enim poſſunt intelligi de inquiſitione facienda per iudicē ſe
108 cularem: † quia de iure ciuili communi iudex ſecularis non ſe intromittit in crimine vſurarū ad puniendum, duplici ratione. Primò.quia de iure ciuili vſurę ſunt permiſſę,& non reperiuntur prohibitæ,l.eos.C de vſur. vbi Iuſtinianus Imp. qui fuit vir catholicus,permiſit vſuras: & hoc tenet Bart.in l.j.col.iij.C. de ſum.tri.& fid.cath & Card.in c. j. col. ij. in ij.q.de vſur. & Phil.Deci.in conſ. clxx. vnde quod fit lege permittente,non punitur l.Gracchus,C.
109 de adult. † Secundò quia eſt crimen eccleſiaſticum,& eius inquiſitio & punitio ſpectat ad epiſcopum, vt per Barto.& doct.in l. quoties.C.de iud.& in l. Titia,ff. ſolut.matri. & Abb.in c.tuam. de ord.

ord.cog & not. Petr.Phil.Corn.in cõſ.xix.col.ij.in litera e.in iij.vol.
110 † Sed an criminaliter poſſet iudex inquirere ex officio cõtra vſurarium, & ipſum punire ad aliquam pœnam? iſta eſt pulchra,& difficilis quæſtio. ſuper qua de iure ciuili Romano.ſeu communi, eſt dubium, quod nec inquirendo, nec per accuſationem poteſt iudex procedere ad pœnam quia non eſt crimen de iure ciuili, ex quo permittuntur vſuræ, vt modo dixi.& tenet Phil. Deci in dict.conſ. clxx.colum. iij ſed ſtat dubium in duobus caſibus Primus eſt, quid de iure canonico. Secundus, quid de iure conſtitutionum regni,per quas prohibentur vſuræ,& punitur vſurarius ad pœnam publicationis bono.vt eſt conſt.quæ incipit,vſurariorum,& habetur in ritu magnæ curiæ, in numer 15.qui incipit, item quod procurator,&c.
111 † Quo ad primum caſum. ſcilicet, vtrum iudex eccleſiaſticus poſſit inquirere criminaliter contra vſurarium, vel ipſum accuſatum punire aliqua pœna criminali in hoc ſunt opinion. contrariæ.Nam Bald. & Sal.in l improbum.C de his, qui no.inf tenet, quòd vſurarius nullo modo poteſt criminaliter puniri, ex quo nulla lege cauetur, nam recipit vſuras de conſenſu ſoluentis. Idẽ tenet Ioan.de Ana.in c.quia perniciosum.col.iij.de vſur.& plenè Phil.Dec. in d.conſ.c xx. vbi plures rationes allegat. Nam ius canonicum introduxit tres pœnas contra vſurarium.Prima eſt,quod priuatur communione altaris, nã non poteſt recipere corpus Chriſti: nec debet ſtare in eccleſia qñ celebrãtur diuina. Item, non debet ſepeliri in eccleſia. Tertiò, non admittitur ad oblationes faciendas: iſtæ tres pœnæ traduntur in c. quia in omnibus, & ibi per Abb.& Ioan. de Ana.de vſur. Item poteſt compelli ad reſtitutionem vſurarum, & ſi non reſtituit,poteſt excommunicari ſecundum Abb.in c. præterea. de vſur. vltra ergo iſtas pœnas, non debet vſurarius puniri criminaliter, quia nulla lege cauetur,contrariã partem tenet Iaco. But.in d.l.improbum,ſcilicet, quòd vſurarius exigendo vſuras committit dolũ, ergo tenetur pœna criminis ſtellionatus. vnde puniri poteſt pœna arbitraria criminaliter propter dolum: & iſtam partem ſequitur Pet.Phil. Corn. in conſ.xix in iij. vol. Vbi facit de hoc vnum conſ. & multas rationes allegat. Et ſic habemus duo conſilia adinuicem repugnantia. Et certè pro prima parte multum facit text.in c.cum tu.in fin. & in verſ.illi autem. de vſur. & poteſt ponderari illud c. in tribus locis. nam in prin.dicitur, quòd pœnæ inductæ per Lateranenſe concilium,cõtra vſurarios,habent locum, donec vſuras reſtituant ergo ſequitur,quod illis reſtitutis ceſſant pœnæ.Secundò, in d. verſ. illi autem,dicitur, quòd vſurarij pauperes, qui vſuras reſtituere non poſſunt, nõ debent vlla pœna mulctari. Tertiò, in fine dicitur, quod reſtitutus, liberatur vſurarius tam à pœna, quã à peccato, & ſic patet per dictum capitulum,quod tota vis iuris canonici conſiſtit in faciendo reſtitui vſuras pro ſalute animę,& ille qui poteſt reſtituere,nõ punitur aliqua pœna.Nã ſi põt criminaliter puniri, ſi nõ habet in ære, deberet ſaltẽ luere in corpus, cũ obliga

obligatio deſcendat ex delicto,vt habetur in l.ſi quis id quod, ff.de iuriſdict.om. iudi.& in l.quicunque. C.de ſeruis fug. Sed lex canonica dicit expreſſe,quod nulla pœna puniatur, & idem, quando vſuras reſtituit , non punitur , vt d.c cum tu.in fi.ſed ad illum tex. reſpondet Pet.Phil.Corn.in d.ſuo conſ. xix. quod verum eſt , quod nulla pœna punitur , ſcilicet, loquendo de pœnis inductis ad reſtitutionem vſurarum contra non reſtituentes, quæ ſunt pœnæ Lateranenſis conſilij, ſcilicet, traditę in d.c.quia in omnibus. de vſuris. Non tamen negat, quod puniatur vſurarius criminaliter ex delicto per eū patrato in mutuando , & recipiendo vſuras. pro ij. parte facit text. in c.cum in diœceſi.de vſu.vbi probatur,quòd crimen vſurarum , poteſt in iudiciū deduci per viam accuſationis,ergo debet puniri aliqua pœna naturali,conuenienti illi delicto , & ita illum text.ponderat Petr.Phil. Cor.in d conſ.xix.vbi etiam conſiderat,quòd vſurarius pluries delinquit. Primò enim delinquit, mutuando ſub vſuris , quia facit contra præceptum diuinum,& canonicum,quod dicit.Mutuum date, nihil inde ſperantes, e.conſuluit. de vſur. Secundò delinquit, vſuras recipiendo,quia tunc exequitur ſuum malum propoſitum. Tertiò,delinquit , vſuras non reſtituendo. Sed omnes pœnæ inductæ à lege canonica , tendunt cōtra tertium delictum, ergo alia duo ſi non punirentur,remanerēt impunita, quod eſſet contra pub. vtilitatem.Vt autem iſta q.remaneat deciſa,& habeatur ipſius vera concluſio,ego adhæreo huic ſecundæ parti. Et puto opinio.Petr. Phil.Corn.eſſe veriorem,& magis iuri conſonam,ſcilicet,quod vſurarius poſſit criminaliter inquiri præcedente fama, vel accuſari, & vigore talis proceſſus criminaliter inniti , poteſt puniri pœna nec ad arbitrium iudicis eccleſ.& ad corroborandum iſtam partem adduco primò omnes rationes,& iura adducta , & conſiderata per Petr.Phil.Corn.in d.ſuo conſ.xix. in iij.vol. quæ bene videntur mi-

112 litare. † Secundò, vltra rationes per eum conſideratas, adduco , quod iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa , poteſt adiuuare canones, addendo nouā pœnam , licet nō poſſit totaliter ſtatuere contra canones gl.eſt nota. in cle.ne Romani in verſ.tolli, & ibi etiam Card. in princ. in iij. q. de elect.& Abb. in c. licet. col.ij. circa fin. in verſ.aut ſubeſt ſtatutum,&c.de pœnis.& Fel. in c.irrefragabili, § certum.col.ij.verſ.limita hanc concluſionem, &c. de offi.ord.vbi dicit,quòd poteſt addere nouam pœnam pecuniariā. & idem Fel.in c. quod ſuper his. col.v.verſ fallit vij.&c. de maior. & obed. vnde in propoſito , licet per canones non caueatur expreſſe, quod vſurarius puniatur criminaliter niſi ſolum ad illas ciuiles pœnas traditas,in d.c. quia in omnibus.tamen dico,quod epiſcopus poteſt addere nouam pœnā coadiuuando canones, & punire ipſum arbitrio ſuo,ſcilicet,ad pœnam pecuniariam ex iuſta cauſa, ſcilicet,ne tale delictum receptionis vſurarum , pertranſeat impunitum , & vt alij vſurarij capiant exemplum , & ceſſent formidine pœnæ à committendis vſuris , vt dicit text.in l.ſi operis.C.de pœnis,& l.quicunque.§. quod ſi feceris.

113 cerit.C.de hære. † Solẽt enim pœnæ exacerbari, vt alij capiant exemplum. l. aut facta. §. fin. l.ſi quis aliquid.§. qui abortionis. ff. de pœnis, & l. j. C.ad l. Iul. rep.
114 † Tertiò hanc partem confirmo, quia hodie multum inoleuit vſurariorum temeritas,& inſtigate diabolo acrius exercent vſuras nonnulli Chriſtiani,quam Iudæi, & infideles,quo caſu propter delicti frequentiam eſt permiſſum iudici pœnas ordinarias augere, & illas exacerbare, & nouas pœnas addere.text.eſt & ibi Batt. in prin.in d l aut facta.§.ſi ff.de pœ. & l.j.in prin.ff. de abigeis.& tex. cum gl in l iij.in fi.C.de epiſ.aud. facit text.in l.hodie. ff.de pœnis. Stante ergo vſurarum frequentia, dico indubitanter eſſe permiſſum epiſcopo arguere pœnas canonicas,& punire vſurarium ad ſuum arbitrium pœna competenti,iuxta d.l. hodie.
115 † Quartò,ad idẽ adduco, quia iudex eccleſiaſticus debet & poteſt illam pœnam irrogare, quæ magis timetur, ratione cuius timoris cẽſendum eſt ipſum à delinquendo fore ceſſaturum gl. eſt in c.licet in gl.magna,circ. fin. & ibi Abb.de pœnis, & text.in cap. quoniam frequenter.in fin. & ibi gloſ.in verſ. magis timeri, &c.vt lite non conteſt.& gl.in c.de cauſis.in ver.certa.in fi.de offi.deleg. & Fel.in c.irrefragabili.§.certum. col.j.ibi eliam Abb in iij. not. de of.ord.vbi videntur decidere hũc caſum de mente Hoſt. Dicunt.n. quòd iudex eccleſiaſticus pro crimine eccleſiaſtico etiam contra laicum poteſt irrogare pœnã pecuniariam, ſi illa magis timetur,
116 quam pœna ſpiritualis, † ſed in nullo caſu poteſt magis conuenire pœna pecuniaria, quã contra vſurarium, qui peccat ex rabie auaritiæ, & cupiditatis. vnde puniri debet in eo, in quo deliquit, vt pœna ſit delicto conformis.l.ſi fugitiui.C.de ſer.fug.facit tex.in l.ſancimus.C.de pœnis.Ad quod habentes reſpectum Imperatores huius regni,impoſuerunt pœnam pecuniariam contra vſurarios,ſcilicet, publicationis omnium bonorum vt dicit cõſti.quæ incip.vſurariorum, & ſemper eſt credendum,quod vſurarius nullã pœnam magis timebit, quàm pecuniariam,quia ſemper auarus eget, & ex quo incœpit fabricare in gehennam,non curabit pœnas ſpirituales, vt tenet Abb. in c. vt clericorum. in fi.de vita, & hon. cle.& propterea vt irrogetur pœna delicto cõueniens,& quæ magis timetur, dico quòd epiſcopus poteſt ipſum criminaliter punire pœna pecu. quæ debet poſt modum irrogari per ipſum epiſcopũ in fabricam eccleſiæ,vel in alium pium vſum, ne ipſe etiam arguatur de vitio cupiditatis, ſecũdum Abb.in d.c.vt clericorum. in fi.& in d.§. cæterum.in c. dilectus. de
117 offi.ord.& in d.c.licet. † Quintò adducitur,quia ius canonicum appellat vſuras, & ille qui committit vſuràs, dicitur committere crimen.d.c.in omnibus,& c.ſuper
118 eo.de vſuris. † Sed crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ poteſt accuſari, & puniri criminaliter in hoc ſeculo.ca. Apoſtolus. lxxj.diſt.& glo.in c. peccatum.de reg iur.lib.vj. & Fel.in c.teſtimonium.col.iij de teſtib.& quod vſura dicatur crimen, apparet ex ordine titulorum, & rubricarum in decretalibus,quia poſt titulum de furtis, eſt ſituatus titulus de

vſuris

119 vſuris immediatè, † & dicit
Abbas ibi in cōtinuatione rubri-
cæ, quod vſura eſt ſpecies rapinę,
& propterea continuatur cum ru
120 brica de furtis. † Et dicit Io.
And. in c. peccatum. de reg. iur. li-
bro vj. quod non reperitur maius
malū, quàm ſit vſura, & idem te-
net Ioan. de Ana. in c. j. in fin. de
vſur. vnde ſequitur conſequentia
neceſſaria, quod ſi eſt crimen, de-
bet aliqua condigna pœna puni-
ri, quia ſi non puniretur eſſet cō-
tra publicam vtilitatem, & impu-
nitas pararet auſum ad maius ma
lum, & delicti multiplicationem,
121 vt inquit Sene. † Sextò addu
citur, quia omnis ille qui delin-
quit contra præceptum legis, de-
bet puniri pœna arbitraria, quan-
do lex non ſtatuit aliam pœnam
certam, gl. eſt & ibi Bar. in l. nemo
martyres. C. de ſacroſan. eccle. &
gl. in cle. ij. in ſi. in verſ. ſanctioni.
de vita. & ho. cl. & Alex. in addi.
ad Bar. in l. hodie ff. de pœnis. vbi
dicit, quòd venire contra præce-
ptū legis, eſt pœna arbitraria ſed
certum eſt, quòd committere vſu
ras, eſt facere contra præceptum
legis, quia omni iure ſunt prohi-
bitæ, vt not. doct. in rub. C. & ex-
tra de vſur. ergo debet vſurarius
puniri pœna arbitraria, quia ve
nit contra præceptum legis, per
prædicta, & not. Bar. in l. legis vir-
tus. ff. de leg. & habetur per Abb.
Fel. & doct. in c. ij de maio. & ob.
122 † Septimò adducitur, quia qn̄
caſus eſt dubius, & ſunt opinio-
nes hincinde, debemus ſequi in
dubio illam opinionem, quæ ma-
gis fauet publicæ vtilitati, & ma-
gis cohæret regulis iuris commu
nis, vt not. Bart. & docto. in l. j. in
princ. ff. ſolu. mat. & eſt tex. & ibi
Bart. in l. j §. fin. C. de cad. tol. Pro
hoc eſt tex. formalis, in l. hoc mo-
do ff. de cond. & demon. ſed hic
ſtantibus iſtis duabus opin. con-
trariis, magis fauet publicæ vtili-
tati iſta opin. quæ tendit ad pu-
niendum delicta pœna cōdigna,
quam alia opin quæ inducit im-
punitatem, & auget ma eriā de-
linquendi, ergo iſta opin. eſt am-
plectenda, quia magis adhæret re
gulis iuris quæ ſunt, vt omnia cri
mina habeant ſuas pœnas, l. ſan-
cimus. C. de pœn s. & l. ſi operis,
eod tit. & tanto magis procederet
hęc opin. hodie in regno vbi iure
municipali conſtitutionum vſurę
criminaliter puniuntur. & ſic, qd̄
deficit in pœna iudicis eccleſia-
ſtici, poteſt ſuppleri per ſecularē,
prout fuit dictum ſuperius, & te-
net Gem. in c. j. de vſur. lib. vj. Et
ad prædicta facit text. in c. ſtatui-
mus. in ſi. de mal. vbi contra blaſ-
phemantes, ſtatuitur pœna pecu-
niaria vltra alias pœnas ſpiritua-
123 les. † Et retenta iſta parte quę
videtur verior, & magis iuri con-
ſona, non obſtant ea quæ in con-
trariū adducebantur: maximè per
Phil. Deci in d ſuo conſ. clxx. Et
primò, in quantū dicit, quod vſu-
rarius petit vſuras ex conuentio-
ne, & voluntate partis promitten
tis, vnde non debet dici in dolo,
nec in crimine punibili, ex quo
nullam iniuriā facit volenti, quia
lex prohibēs vſuras, prohibet eas
recipi etiā à ſponte ſoluēte. quia
is, qui ſoluit non peccat, ſed ta-
men is qui recipit vſuras. gloſ. eſt
in c. debitores in verſ. reddere, de
iureiu. vnde in materia vſurarum,
tota prohibitio legis eſt in reci-
piente, vt in c. conſuluit. de vſur.
& ideo non conſideratur volun-
tas ſoluentis, quia ſiue ſoluat vo-
luntariè, ſiue non, ſemper peccat
recipiens:

recipiens: & venit contra præceptum legis. Vnde meritò puniri debet: & tanto magis, quia ſemper præſumitur debitor inuitus
124 ſoluere. nam ſoluendo vſuras videtur ſibi eruere oculum, vt dicit gl. in l. j. ff. de ſol. & Bald. in l. indebitas. C. de vſu. Sic in ſimili videmus in quolibet actu à lege prohibito, quòd non excuſat voluntas partium, quin remaneat prohibitio, & ſortiatur pœna legalis ſuum effectum, l. non dubiũ. C. de leg. Non enim excuſatur adulter ſi non dicat ſe adulteraſſe mulierem volentem, quin habeat pœnam legalem. Dato enim quòd non offendat proximũ propter eius voluntatem, tamen, offendit remp. quia attentat actum à iure prohibitum, & pœnalem.
125 † Non obſtat d. c. cum tu. de vſur. inquantum fuit põderatum in tribus locis, vt ſuprà, quia totum illud capitulum loquitur de pœnis Lateranenſis conſilij inductis ad reſtitutionem vſurarum, ciuiliter tñ, vt patet ibi. in prin. & illud quod dicitur in dic. verſ. illi autẽ. ſ. quòd ſi vſurarius eſt pauper, non punitur confirmat hunc intellectũ, quia ſi illæ pœnæ ſunt inductæ ad compellendũ vſurarium ad ſatisfactionem, ceſſante ſatisfactione propter paupertatẽ, ceſſant etiam illæ pœnæ, & ſimiliter facta reſtitutione, ceſſant, vt dicitur ibi in fi. quia ceſſat peccatum, quò ad Deum, & illæ pœnæ ſolum reſpiciunt animam, & corruptionem peccatoris, ſed quatenus fuit offenſa reſp. per patratio nem delicti, & receptionem vſurarum, requiritur alia ſatisfactio per pœnã criminalem, vt pluries fuit dictũ ſuperius, vnde quia illa nõ eſt naturalis pœna delicti nec ſufficiens, ſed ſolũ tendit in fauorem priuati, vt vſuras acciperet, dicendum eſt poſſe irrogari aliam pœnã ſufficientem arbitrariã, pro eo, quia fuit contrauentũ præceptis iuris diuini, & canonici pro ſatisfactione reip. l. citatio. §. quod illicitè. ff. de publ. & per ea, quæ plenè dixi ſuprà, ꝙ qñ eſt actum ciuiliter de delicto ad rei reſtitutionẽ poteſt etiã agi criminaliter.
126 † Venio ad ſecundũ dub. principale huius q. ſ. an hodie in regno poſſit iudex inquirere ex officio contra vſurariũ, nemine accuſante. Et licet per conſt. vſurariorũ, iſtud crimen dicatur eſſe publicum, adeo ꝙ quilibet de populo admittitur ad accuſandũ, ſiue denunciandũ, vt ibi habetur, tñ eſt correctũ per titũ magnæ curiæ in nu. 14. qui incip. Itẽ ꝙ nullus laicus, &c. quo cauetur, non admitti quem ad accuſandum de aliquo crimine, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur. itẽ hodie curia ſecularis in regno nõ poſſet ex officio inquirere de tali crimine, niſi interueniat accuſatio in forma, adeo ꝙ non ſufficit ſola denũciatio, vt eſt alius titus magnæ curiæ, in nu. 15. incipiens. Itemꝙ nullus admittatur, &c. & ſic tenet concluſio, quòd hodie in regno iudex ſecularis nõ poteſt ex officio inquirere de crimine vſurarum, niſi appareat accuſator qui ſuam vel ſuorum iniuriam perſequatur, & ita tenet Par. in tractat. ſind in ver. inquiſitio. col. iij. verſ. & hodie in regno ſunt ſublatæ.
127 † An autem in crimine vſurarum ſtantibus indiciis poſſit deueniri ad torturam, vide Soc. tenentem, quod ſic in conſ. ccxix. col. fi. in ij. vol. & Ioan. de Ana in c. quia in omnibus. col. xix. de vſu.

puto tamen quòd in hoc regno non poſſit dari tortura in crimine vſurarum, ex quo vbi irrogatur pœna publicationis bonorũ, non irrogantur tormenta quia nõ cenſetur pœna vltra relegationem, per c. tegni, quòd incipit, tormenta ita tenet Paris in tract. ſind. in verſ. tortura. in c. an in cauſa pecuniaria. & c. ſed pro crimine vſurarum, eſt pœna publicationis bonorum, vt in conſt. vſurariorum, ergo, &c.

128 SECVNDVS † caſus principalis, in quo permittitur inquiri ex officio eſt in omni delicto, quod committitur per cõſpirationem, vt quando plures conſpirant ſeu coniurant ad aliquod malum ſimul text. eſt: & ibi Bald. in l. j. C. de monopoliis.

129 † Quæ autem ſit pœna iſtorũ conſpirantium ſeu facientiũ conuenticula. Dic quod diuerſæ pœnæ ſunt ſtatutę per diuerſas leges in iure. Primò enim pœna eſt exilij, & publicationis bonorum, quam imponit dict. l. j. C. de monopol. Secundò eſt text. in l. denunciamus. C de his. qui ad eccl. confug. vbi imponit pœna vltimi ſupplicij. Tertio, eſt tex. in c. j. §. conuenticulas. de pace iur. fir. vbi ſinguli cõiuratores puniuntur ad vnam librã auri Quartò, eſt text. iuncta gl. in l. qui illicitum, ff. de colleg. illicit. vbi imponitur pœna legis Iuliæ maieſtatis. Quintò. eſt tex. in l. ij. C. de ſedit. vbi imponitur pœna grauiſſima, & ſic pœna mortis contra iſtos ſeditioſos, turbantes publicam pacem, de quibus etiã loquitur tex. in l. ſi quis aliquid. §. auctores, ff. de pœnis, & habetur in c. ſeditionarios & ibi Arch. xlvj. diſt. Sextò, eſt tex. in l. aut facta. in princ. ff. de pœnis. vbi non ſtatuitur certa pœna contra coniuratores, ſed puniuntur pro qualitate delicti & euentus, vnde innuit ille text. quod iſta ſit pœna arbitraria, & variabilis, ſecundum delicti atrocitatẽ & per illum text. puto diſtingui debere omnes pœnas prædictas, ſecundũ facti accidentiam & qualitatem.

130 † Scias tamen quòd quandoque iſtæ conuenticulæ ſunt licitæ vt quando fiunt ad bonum finem, & tunc non puniuntur nec poſſunt inquiri. imò tunc ſunt omni iure permiſſæ tex. eſt in c. ſanè xvj. q. vij. & tenent Andræ. de Iſer. Bal. Alual. & Card. in d. c. j. §. conuenticulas, & Arch. in c. coniurationum. & c. ſi quis xj. q. j. & Pet. Phil. Corn. in conſ. ccvj. in iij. vol. & Ioan. de Ana. in rubr. extra de ſciſma. col. j. in fi. In dubio autem ſemper præſumitur fieri ad malũ ex quo ſunt de genere prohibitorum, ſecundum doct. in locis præalleg. & Archid. in c. illud. col. pen. xxiij. diſt. vbi plus dicit, quod etiam ſi contra nocentem ſit conſpiratum. ſemper præſumitur ad malum, idem tenet Lucas de Penna in l. magiſtros. col. fi. C. de profeſ. & medicis. lib. x.

ADDITIO. Vide omnino Aymo. Craue. in conſ. iiij. per totum, vbi pulchrè Pet. Fol.

131 † Tertius caſus eſt, quando eſt vendita ancilla ſub pacto: ne proſtituatur, alias ſit libera, nam ſi emptor non obſeruat pactum, iudex inquirit ex officio, & facit illam exhiberi, vt perueniat ad libertatem. tex. eſt & ibi Bald. in l. mulierem. C. ſi manc. ita venie. ne proſtituatur.

132 † Quartus caſus eſt in omni cauſa miſerabilium perſonarum. nam in ea poteſt ex officio procedere,

cedere, etiam ad priuatā vtilita-
tem, ſecundum Bal. in l.iiij.§.hoc
autem iudicium, colum. j in v.
opp. & ibi etiam Alexan in j.col.
ff. de damn.inf. & Alex. in l.j.col.j.
ff. de iur. om.iud. & Bald.in c.j.§.
iniuria col. pen. de pac. iur.fir. &
Abb.in c.ad noſtram, colum ij in
fi. el ij. de iureiur Pro hoc eſt tex.
in l.nec quidquam, §. aduocatos,
ff de of. proc vbi iudex ex officio
poteſt dare aduocatos miſerabili
bus perſonis. Quod corroboratur
ex his, quæ habentur in c. regni,
quod incipit ne tuorum, & alio,
quod incipit ſi tēporū, vbi datur
poteſtas iudicibus inquirendi pro
iniuria illata pupillo, & viduæ, &
ſic miſerabilibus perſonis: verum
illæ ſunt literæ arbitrales, tamen
hoc eſt cautum etiam iure com-
132 muni, per prædicta. † Hoc ſanè
intellige, quando ſumus in pupil
lo, & vidua paupere, quia tunc
numerantur inter perſonas miſe-
rabiles alias ſecus. ita tenet Abb.
& ibi etiam Bart in addi. in c ſi-
134 gnificantibus, de of del. † Quin
tus caſus eſt in his, quæ notoriè
liquent iudici ex actis, nam in his
poteſt inquirere, & ſupplere etiā
parte non petente, ſecundū Alex.
in l. j. C. vt quæ deſunt aduo. &
per doct. in c. ſignificauerunt de
teſt & no. Fel. in c. ex tenore, col.
fin de reſcr. & eſt text. cum gloſſ.
in l ij §. fin. C de temp. app. & gl.
in l. filius, §. veterani, ff de procur.
135 † Sextus caſus eſt, in omni cau
ſa pia poteſt iudex tam Eccleſia
ſticus, quam ſecularis inquirere
& procedere ex officio in cauſis
piis, & Eccleſiarum. nam etiam
pro iuribus Eccleſiæ poteſt iudex
inquirere, & generaliter in omni-
bus cauſis concernentibus peri-
culum animæ, vt ſuper pœnitētia

imponenda, poteſt iudex inqui-
rere, vt euitetur peccatum ita hæc
omnia tenet Abb. in c. ad noſtram
el ij. colum. ij. de iureiur. & not.
Bald in d. l. mulierem. C. ſi manc.
ita venie. ne proſt. & habentur in
136 cap. j. de offic. ord. † Septimus
caſus eſt, quando epiſcopus ha-
bet ſuſpitionem de parentela in-
ter coniuges, quia poteſt iudex
Eccleſiaſticus inquirere de impe-
dimento quolibet matrimonij ad
faciendum ipſum ſeparari, tex. eſt
in c. porrò, in fin. & ibi Abb. de
diuor. & not. gloſſ in cap. j. verſic.
canones, de offic. ord. & Abb. in d.
cap. ad materiam, el ij. colum. ij. &
habētur in c. Epiſcopus, in ſinod.
137 xxxv. quæſt. vj. † Octauus ca-
ſus eſt, nam poteſt iudex ex offic.
inquirere de iuribus principis,
text. eſt in l. pen. & fin. C. de bon.
vac. lib. x & Abb. in d. cap. ad no-
ſtram, el ij. de iureiur. & text. in l.
ſi quis intra, C. de bon. præſcript.
138 † ſic etiam de omni pecunia
fiſco applicanda, inquirit ex offi-
cio, ſecundum Bart. in l. ſi quis
reum, in fin. ff. de cuſt. reo. & Bart.
& Alexan. in l. ij. §. Senatus, ff. de
139 iure fiſci. † Nonus caſus eſt, nā
iudex propter magnum ſcanda-
lum euitandum, poteſt ex officio
inquirere & prohibere, ne ſcanda
lum committatur abſque accuſa-
tore. ita tenet Cyn. in l j. in fin. C.
de monop. & Bald. in l. mulierem,
C. ſi manci. ita venie. ne proſtit.
140 † Decimus caſus eſt, poteſt iu-
dex generaliter inquirere in pro-
uincia vel ciuitate, quam regit,
contra omnes malefactores, vt
purget ipſam malis hominibus
pro quiete publica, tex eſt in l. iij.
& l. congruit, ff. de offic. præſid.
141 † Vndecimò inquirit iudex ex
officio de omni crimine & iniu-

ria commiſſa contra eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas, & ſimiliter de omni crimine commiſſa in Eccleſia, rext eſt & ibi Bald. in l. ſi quis in hoc genus, C. de Epiſc. &
142 cler † Vnde in omni crimine ſacrilegii inquiri poteſt ex officio: per dictum tex. nam omnis iniuria facta in clericum, dicitur publicum crimen, & quilibet poteſt accuſare. & iudex ex officio inquirere, ſecundum Barto. in d. l. ſi quis in hoc genus, & Iaſ. in l. prouinciali, § fi. ff. de oper. not. nunc.
143 † nam iniuria facta clerico, dicitur facta Deo, & totam Eccleſiam tangit: ſecundum gl. in cap. nonnulli iij. quæſt. j. & habetur in cap. accuſatio. ij. quæſt. vij. & eſt text & ibi Abb. in cap. ij. de for. comp. & Abb. in cap. cum ſit ge-
144 nerale. colum. ij. eo. tit † vnde patet ex prædictis, quòd etiam de blaſphemia Dei poteſt inquiri & quilibet accuſare quia illa eſt vera offenſio in Deum, vt not. Bart. in l j. c. ij. de pub. iud. tex. in auth. vt non luxurientur, &c. per totũ & in auth. alearum vſus, C. de re-
145 lig. † Duodecimò inquirit iudex, quando heres fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quam ſit deſcriptum in inuentario, nam poteſt iudex inſtantibus creditoribus inquirere & accipere probationes de domo heredis, torquendo etiam ſeruos heredis tex. eſt. & ibi per doc. in l. fin. §. licentia. el ij. C. de iure delib. Verum iſta inquiſitio non eſt ex mero officio, quia fit ad inſtantiam creditorum, vt ibi.
146 Decimotertiò inquirit iudex in cauſa naufragij, & in omnibus cauſis dependẽtibus à naufragio, & contra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato velo & ſummariè, tex. eſt, & ibi per doct. in l quoties, & l. de ſubmerſis, C. de nauf lib. xj.
147 Decimoquartò, inquirit iudex ex officio, etiam nemine accuſante cõtra tutorẽ ſuſpectũ, & poteſt ipſum ex officio remouere, ſi ſuſpectum inuenerit. text. eſt & ibi Bart. in l. iiij. §. præterea, ff de ſuſp. tut. & poteſt in iſta inquiſitione ſe informare per depoſitionem ſeruorum pupil. l fin. in prin. ff. de ſuſp. tu. & iſte eſt caſus ſpecialis fauore pupilli, in quo iudex inquirit ad priuatam vtilitatem, vt d. § præterea. quia regulariter eſt contrarium, ſcilicet, quòd ad priuatam vtilitatem inquiri non poteſt, ſecundum Bart. & ibi Ang. in tract. male f. in c. verſ. incendiario, col. ij & no. doct. in c exhibita de iud. & fuit dictũ ſuprà in præcedenti ch. verſ. x principaliter. &c. & Bar in l. ſi vacantia, C. de bon.
148 voc. lib x. † Decimoquintò. inquirit iudex ex officio cõtra producentem ſcripturam falſam, vel ſuſpectam in iudicio, & poteſt ipſum punire ex ſola ſuſpicione ſcripturæ, niſi probet illam eſſe veram, tex. eſt & ibi bald. & Sal in l. iubem' C. de prob. & dicit bal. in
149 l. fi. † quòd ſcriptura redditur ſuſpecta eo ipſo ꝙ habet aliquam raſuram in loco ſuſpecto: & nota vnum bonum caſum, qui millies euenit in iudicio, quòd iudex poteſt punire de falſo producentem ſcripturam ſuſpectã, licèt nõ clarè probetur ꝙ ſit falſa, & hoc eſt ſpeciale quia in aliis criminibus debent eſſe probationes luce clariores, l. fi. C. de prob. Hic autem ſola ſuſpicio tranſfundit onus probandi contrarium in ipſum producentem: & ſuſpicio pro veritate habetur. ita dicit Luc. de Pen. in l ſi vac.

vac.col.ij.verſ eſt etiã in eo aliud ſpeciale,&c.C de bon.vac.lib.x.
150 † Decimoſextò,inquirit iudex incidenter contra teſtes deponentes falſum, vel vacillantes in iudicio, & poteſt illos ex officio punire,tex.eſt & ibi Bald.& doct.in l.nullum.C. de teſt.& in c. ſuper his.de pœn.& not.Bart. in l.iij. §. præterea,ff de ſuſp tut.& idẽ eſſet in producente falſos teſtes,ꝙ poſſit puniri ex officio:per ea quæ dixi in verſ.præcedenti, de producente falſam ſcripturam,& per ea quæ dicam infra proximo verſic.
151 † Decimoſeptimò, inquirit iudex ex officio generaliter de omni delicto commiſſo coram ſe vel in iudicio incidenter dum ipſe cognoſcit de aliqua principali cã, hoc enim operatur continentiæ cauſa,ita dicit Bal.in d.l.iubem⁹, col.ij.in fi.verſ.v C.de pro.& bar. in d.l.iij.§. præterea, & probatur in d.l.nullũ,& not.bart.in l.ij § ſi publico,col.iij.ver.iiij.regula,&c. ff.de adult.& in l ſi qua pœna,ff.
152 de ver ſign. † Decimooctauò, inquirit iudex de iuribus Eccleſiæ,& de beneficio eccleſiaſtico, quia poteſt inquirere contra poſſeſſorem beneficij, vt doceat quo titulo poſſidet.& ſimiliter contra poſſeſſorem alterius rei Eccleſiaſticæ. Ita tenet Inno. in c. ad noſtram,el ij.de iureiur.& bald.in l. ciuile.C.de fur.& bal. in l. ſancimus.C.de ſac.ſan eccl.& bal. in l. cogi.col.ij C.de petit.her. & in l. ij.C.quomodo, & quando iud.& no.gl & doct.in c.j.de reg.iur.lib. vj.& poteſt excommunicare,cap. dilecto,de ſen.excom.lib.vj.
153 Decimononò,inquirit iudex in omnibus caſibus, in quib,accuſator non probans,excuſatur à præſumpta calũnia, qui numerantur per gl.in l.athletas,§.calum. ff de his,qui no.inf.ita dicit bar.in d §.
154 calum. † Vigeſimò, inquirit iudex Eccleſiaſticus contra tenẽtes bona,quæ debẽt diſtribui pauperib.vel ad alias pias cauſas, ſecundũ bart.in d. l. ſi vacantia.& facit hoc cõtra heredes non adimplentes legata pia,iuxta no.in authen. hoc amplius.C.de fideic.& bar.in l.nec quidquam:§.fi.ff. de of proconſ.& in l.ſeruo alieno,in princ. ff.de leg j.& bart in l. Quintus,ff. de an.leg.& in l.ſeruos, ff. de ali.
155 leg. † Vigeſimoprimò, inquirit iudex ex officio de ꝓbitate vitæ, de idoneitate & morib. alicuius eligẽdi,promouẽdi, vel ordinãdi. Itẽ qñ viſitat Epiſcopus Eccleſias facit huiuſmodi inquiſitiones cõtra clericos ꝓut de his dixi ſuprà, circa principiũ huius ſextę partis,
156 ver.iiij.modo,& verſ.ſeq. † Vigeſimoſecũdò, inquirit iudex de omni crimine, vbi interuenit accuſator, qui colludit ſeu præuaricatur,tex. eſt in l.fallaciter, C.de abol.per quẽ ita tenet bal. in d.l. iubemus,col.j. C de prob.& vide
157 quod dicã infra verſ.xlij. † Vigeſimotertiò,inquirit iudex cõtra calũniatorem, etiã nemine accuſante ita declarat bart.in l.j,col.j. ad Turp. & ibi proprie eſt text. in §.j.& ratio eſt, quã ſuprà dixi, ſcilicet quia illud dictũ calũniæ cõmittitur corã iudice.Vnde meritò iudex inquirit, vt dixi ſuprà, verſ.xvj.& xvij.& ita dicit bar in d.l.j.col.j.& tangunt bal. & doct. in l.j.C.de calum.& bart.in l.ij.§ ſi publico,ff.de adul.col iij.verſic.
158 iiij. regula, &c. † Vigeſimoquartò,inquirit iudex propter incidentem quæſtionem vbicũque enim incidenter cognouit de crimine, poteſt de illo inquirerę,

text. eſt in l. pen. C. ſi aduer. liber. per quem ita tenet Bart. in d. §. ſi publico, colum. ij. in fin verſic. ij. regula, &c. & vide omnino Bald. in l. quod euitandi, C. de eond. ob
159 turp. cauſ. † Vigeſimoquintò, inquirit iudex ex officio de iniuria facta ſcholari, & in iſto caſu eſt ſpeciale, quod iudex ſine accuſatore inquirat de priuato crimine. ita tenet Bald. in authentic. habita colum. vj ſequitur, verſic. aliàs ſcituris, &c. C. ne fil. pro pa. vbi plus dicit quòd ſolus rector ciuitatis vel prouinciæ inquirit, non autem epiſcopus, nec doct.
160 legens. † Vigeſimoſextò, inquirit iudex de delicto commiſſo per ſuum officialem in officio, & tunc indiſtinctè inquirit. Si verò extra officium deliquit, tunc inquirit ita demum, ſi eſt notorium, & non aliter, ſecūdum Bart. in l. ſi quis forte, §. j. ff de pœnis, & vide text. cum ibi not. per doct. in l. ij. C. de ſpor. & quod not. Bar.
161 in l ſenatus, ff. de of. præſi † Vigeſimoſeptimò, inquirit iudex contra facientem iniuriam ſuis officialibus, vel famulis: dummodo crimen ſit notorium, aliàs ſecus, quia eſſet ſuſpectus ſed notorietas facit ceſſare ſuſpicionem, ſecundum Bar. in d. l ſi quis forte.
162 §. j. ff. de pœn. † Vigeſimooctauò, inquirit iudex de omni crimine notorio, text. eſt, & ibi plenè Bald & Sal. in l. ea quidem, C de accuſ. & And. de Iſer. in conſt. humanitate, columna ſecunda, & habetur in lege j. C. de cuſt. reor.
163 † Vigeſimononò īquirit iudex ſpecialiter de omni crimine ſuper quo præceſſit, primo inquiſitio generalis ad inueniendos malefactores, & purgandam prouinciam malis hominibus, iuxta l. cōgruit, ff. de of præſi. nam illa inquiſitio dicitur præparatoria ad ſpecialem, & fruſtra fieret, niſi contra maleficos repertos deueniretur poſtea ad particularem inquiſitionem. ita dicit Bald. in l iubemus, col. ij. verſic. & eſt ſciendum, &c. C. de probat. & Bal. in l. ea quidem, col. viij. verſ. iii. &c. C. de acc. & Bar. in l. ij. § ſi public. col. iij. in prin. verſ. iij. regula, &c ff de adul. pro hoc eſt text. in l. iiij. §. mandatis, ff. ad leg. Iul. pecu. & Bal in l. congruit, in j. lect. & Abb. in c. bonę. el j. col. iij. in vj. not. de elect. & prædicta declara & limita, vt inf. verſic. 36.
164 † Trigeſimò inquirit iudex de inimicitiis & guerris, quæ vigent in ciuitate inter particulares ciues, ex quibus poteſt turbari reſpubl. & deueniri ad arma, nam tunc poteſt iudex cōpellere partes ad pacem ex ſuo officio, ſecundum Bart. in l. congruit, in fin. ff. de of. præſid. & Bald in l cum affirmes, C. de lib. cauſ. Et de hac materia, quando iudex poſſet cōpellere partes ad concordiam in ciuili vel criminali cauſa, vide Bald. Mod in l. quidam æſtimauerunt. ff ſi cert. pet. & Bald. in l. ex ſtipulatione, C. de ſent. & prædictis adde text. in l. j. §. quies, ff. de of. præfec. vr. & Alexand. & Paul. de Caſt. & doct. in l. qui bona, § ſi
165 quis iuxta, ff. de dam. inf. † Trigeſimoprimò, inquirit iudex contra filium, qui impias manus in patrem vel matrem iniecit, vel ſi ipſos parentes contumeliis affecit, quia tale delictum vindicari ſpectat ad publicam vtilitatem, tex eſt in l. j §. ſi filius, ff. de obſe-
166 quiis à libe pat. præſtan. † Trigeſimoſecundò, inquirit iudex cōtra cuſtodem carceris, qui precio corruptus, dimiſit carceratum

ſine

ſine vinculis, vt fugere poſſit vel paſſus fuit introduci ferrum, vel venenum in carcerem, text.eſt in l.carceri,ff.de cuſto.reo.

167 Trigeſimoteitiò, inquirit iudex contra lenones, qui nituntur mulieres ad luxuriam illicere, & dicũtur deuaſtatores caſtitatis. vnde iudex poteſt illos de ciuitate expellere & punire, vt in authen de leno.§.ſancimus, & ibi Ang vbi plus dicit ꝙ is, qui decipit mulierem cum promiſſione pecuniæ & ſub tali promiſſione vel datione ipſam adulterat: punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante inuitam mulierem. Nam inuita dicitur mulier, quæ decipitur ſub

168 auri promiſſione † Trigeſimoquattò, inquirit iudex de crimine lenocinij ſine accuſatore, per tex. in l.ij.§.ſi publico,ff.de adul.nam

169 iſtud † crimẽ reputatur maius adulterio, ſecundum Ang.in trac. mal.in verſ. (che me hai adulte-

170 rato,&c.) in fin.† Sed pulchrũ dubium eſt an de crimine adulterij poſſit inquiri ex officio nemine accuſante. Ang. in d.verſic. (che me hai adulterato,&c.)col. iij. verſ. quæro, an de adulterio, &c.tenet quòd ſic, ex quo eſt crimen publicum, per d. §. ſi publ. Contrarium dicitur in deciſ. 176. conſil.Neap. vbi dicitur, quòd de adulterio non inquiritur ex officio, niſi quando eſſet notorium, & hanc opin tenet Matt de Affli. in conſt.legum aſperitate, colum. iij. vbi diſtinguit. Aut præceſſit accuſatio mariti vel alterius, & poſtea deſiſtit, & tunc iudex inquirit. aut nulla occaſio præceſſit, & non poteſt inquirere, ne habeat fœdare connubia matrimonij, iuxta l conſtante,ff.de adulterii. & l. quamuis adulterij, C. de adult. verum in regno eſt litera arbitralis, quæ incipit. Ne tuorum qua cauetur, quòd iudex poteſt inquirere de omnibus criminib. irrogantib. pœnam mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abſciſſionis, vnde is qui haberet cõceſſionem literarum arbitralium: poſſet in regno inquirere de crimine adulterij, cum pro eo ſit pœna mortis, vt d.l.quamuis adulterij, in fin.& not.And. de Iſer.in d.

171 conſt.legum aſperitate. † Trigeſimoquintò, inquirit iudex de omni crimine in quo quis reperitur in flagranti per officiales curiæ: puta in actu delinquendi.ita tenet And de Iſer.in conſti.regni, quæ incipit, humanitate, colum.ij.

172 & iij. † Trigeſimoſextò, inquirit iudex generaliter in regno cõtra homines malæ vitę: vt dixi ſuprà verſic. x. & xxix. hoc addito, quòd de iure conſtitutionum re-

173 gni, † quando venit iudex in prouincia vel ciuitate, poteſt facere edictũ, quòd omnes qui ſentiunt ſe offenſos debeant comparere coram eo inf. talem terminũ ad quærelandum, & ſimiliter omnes teſtes, qui habent aliquẽ notitiam de crimine alicuius & de mala vita alicuius, compareant ad deponendum teſtimonium veritatis cõminatione, quòd elapſo termino non audientur: & iſta in-

174 quiſitio † generalis poteſt fieri quoties iudici placuerit, & per eã deuenit poſtea ad ſpecialem: vt dixi ſuprà, verſic.xix. Ita hæc omnia traduntur in conſt. inquiſitiones & conſt.ſeq. quæ incipit, hi, quĩ, verum per capitula regni eſt nouiter prouiſum, quòd iſtæ inquiſitiones generales non fiant, niſi ſemel in anno, & quod non deſcendatur poſtea ad ſpeciales, niſi

in caſibus, de quibus licitum eſt
inquiri de iure, & niſi ex manda-
to principis in aliis non permiſ-
ſis, & de hoc eſt cap. regni, per
quod datur optima limitatio ad
materiam, l. cōgruit, ff. de of. præſi.
& ad ea, quæ dixi ſuprà, in verſic.
xxix. ſcilicet, quòd non ad omnia
crimina eſt præparatoria inquiſi-
tio generalis. nam ſi per inquiſi-
tionem generalem inueniretur
quis in tali delicto, de quo non
poteſt de iure inquiri, nihil pro-
deſt dicta inquiſitio, quia non erit
ſufficiens ad deueniendum ad
ſpecialem, quia aliàs de facili fie-
ret fraus legi, & de omni leui cri-
mine poſſet inquiri faciendo pri-
mo generalem inquiſitionē, prout
hoc etiam dixi ſuprà, in tertio re-
quiſito, ad inquiſitionem, in viij.
175 limitatione, in fin. † Trigeſi-
moſeptimò, inquirit iudex de cri-
mine læſæ maieſt. perpetrato con-
tra perſonam principis vel ſuorū
collateralium. Text. eſt in conſt.
hi qui §. de ſpecialibus, & hoc eſt
etiam prouiſum de iure commu-
ni per extrauag. ad reprimendum.
176 † Trigeſimooctauò inquirit iu-
dex ſine accuſatore contra famo-
ſos latrones, & fures, aggreſſores
ſtratarum, latitantes in ſiluis, &
alios ſimiles, & ipſos punit ſine
ordine iudiciario, vt d. conſt. re-
gni, quæ incipit, Iuſtitiarij nō per
calendas, & eſt etiam prouiſum
de iure communi per l. capitaliū,
§. famoſos, & §. graſſatores, ff. de
pœn. & l. cōſtitutiones, ff de app.
177 † Trigeſimononò, inquirit iu-
dex contra inobedientes & tur-
bantes ſuam iuriſdictionem, &
contra rebelles & contumaces ad
pœnas legitimas, & mulctas im-
ponendas, vt probatur in l. ij. C. de
ſpon. & in l. j. per totum, ff. ſi quis
ius di. non obtemperauer. & per
Bal. in d. l. iubemus, col. ij. in fin.
verſ. vj. C. de prob. & habetur ple-
nè in conſt. pœnam eorum, & ibi
p And. de Iſer. in l. eos, C. de mo-
nul. & in toto tit. ff. de requiren.
reis, & in l. addictos, C. de epiſc.
178 aud. † Quadrageſimò, inquirit
iudex contra ſocios criminis in
caſib. in quibus licita eſt interro-
gatio de ſociis, qui numerantur
per gl. in l. fin. C. de accuſ. ita dicit
And. de Iſer. in d. conſt. hi, qui.
179 † Quadrageſimoprimò, inquirit
iudex de homicidiis & damnis
clandeſtinis, & ibi nullus accuſa-
tor apparet, & hoc eſt nouiter
prouiſum per duas conſt. regni,
videlicet, per conſt. ſuper inciſio-
nib. & conſtit. ſi damna, & ibi per
And. de Iſer. & ſunt duo capitula
regni, vnum videlicet, in nu. 14.
& incipit clādeſtinis. aliud in nu.
155. & incipit, conſtitutionē diui
patris. Eſt etiam aliud capitulum
regni limitans, & declarans, quan
do habet locum pœna homicidij
clandeſtini, in nu. 114. & incipit,
item ſtatuimus, quòd pœna, &c.
quo cauetur dictam pœnā tunc
habere locū quando homo repe-
ritur mortuus: ſecus, ſi reperitur
180 viuus, licet vulneratus. † Qua-
drageſimoſecundò inquirit iudex
de omni crimine, in quo interue-
nit accuſator & pendente accu-
ſatione in iudiciū deducta mori-
tur: iudex perſequitur ex officio,
ne delicta remaneant ipunita. ita
tenet Bart. in l. iij. §. j. col. fin. ff. de
lit. agno. per l. defuncto. ff. de pub.
iud. & l. pen. in prin. & ibi Bar. eo.
tit. & tenet Bar. in ſimili de accu-
ſatore abſente in l. inter accuſato
rem, ff de pub. iud. & habetur in
c. j. & ij. de colluſ. deteg. & hic po-
tes cumulare omnia, quæ dixi ſu-
prà

prà de accuſatore deſiſtente, vel
colludente, vel tranſigente, & de
aliis quam plurib. quæ plenè cu-
mulaui ſuprà in viij. requiſito ad
inquiſitionem, cum ſuis fallētiis.
181 † Quadrageſimotertiò, inquirit
iudex ſuper neceſſitate ciuitatis
& ciuium ſubditorum, maximè
tempore cariſtiæ & neceſſitatis,
compellendo dominos ad vēden-
dum frumentum & annonam iu-
ſto precio, l. j. §. fi ff de of. præf. vr.
& ibi Bart. & tradunt Mod in l.
nec emere, C. de iure delib. non
tamen poteſt cōpellere illos, qui
habēt frumētum ſolum pro victu
ſuo, q̄a ordinaria charitas, incipit
à ſeipſo l. præſes, C. de ſeruit. &
aqua. ita dicit And. de Iſern. in
proœ. conſt. col. j. vbi allegat illud
in Euang. Matth. Ne forte non
ſufficiat nobis & vobis, ite potius
ad vendentes. & emite vobis, &c.
182 † Quadrageſimoquartò, inqui-
rit iudex cōtra aduocatos & pro-
curatores calumnioſos & tumul
tuoſos, & male ſe verſantes in
eorum officio, vel ſi ſunt infames.
nam poteſt illis interdicere, ne
poſtulent & procurent, & poteſt
eis prohibere omnes actus foren-
ſes, vt d. l. j. §. fi. de of. præf. vr. &
in l. moris, in prin. & §. j. ff. de pœ.
& l. j. §. remouet, ff. de poſtu. & l.
183 quos prohibet, eod tit. † Qua-
drageſimoquintò, inquirit iudex
de defenſionib. rei in criminalib.
ex ſuo officio, etiam ſi reus non
defendat, poteſt, imò tenetur iu-
dex perquirere ſuas defenſiones
ex officio, ad innocentiam ſuam
probandam. tex. eſt & ibi Bar. in l.
ſi non defendantur, ff. de pœn. &
Bart. in l. . §. fi. ff de quæſtion. & in
l. iiij. § hoc autem iudicium, col.
pe. ff. de dam. inf. & plenè in ſua
diſputatione, quæ incipit, iudex
184 maleficiorum, &c. † Quadra-
geſimoſextò, inquirit iudex ſup-
plendo de facto, & teſtes produ-
cendo in omnibus caſib. in quib.
poteſt procedere ad diffinitiuam
ſententiam contra abſentem, ſiue
in ciuilibus, ſiue in criminalibus,
ſecundum Bar. in auth. qui ſemel,
col. j. per illū text C quomodo &
quando iudex. & in l. ampliorem,
C. de app. & Bart. plenè in d. l. iiij.
§. hoc autem in iij q. j ff. de dam.
inf. Ex quo infero, quòd cum ho-
die in regno non requiratur litis
conteſt. in cauſis ciuilibus, quia
recitato contumace, proceditur
inſtante actore ad dationem ter-
mini probatorij in contumaciam,
& proceditur ad diffinitiuam etiā
contra abſentem vt dictat regia
prag quæ incipit, Relatione, ſequi
tur quòd in omnibus cauſis ciui-
lib' abſente reo poteſt iudex ſup-
plere de facto, & ex officio inqui
rere probationes rei abſentis, &
illas producere, vt veritatem in-
quirat ta in cauſa principali, quā
appellationis, tex. eſt in d. auth. q
ſemel. vbi, veritate perquiſita, &c.
& I d. l. ampliore, in prin. iūcta gl. in
ver. ad. impiere, & no. pulchrè Bar.
in d. § hoc aūt in iij. q. principali,
& Abb. in c. cām, col. fi. de dolo &
cont. Quod nota ꝑpetuò q̄a pauci
aduertunt: & ꝑ hoc poſſes ſaluare
iudicē, vt nō poſſit allegari ſuſpe-
ctus, q̄n nimis faueret reo in caſu
prędicto, q̄a lege pe mittēte facit.
185 Quadrageſimoſeptimò, inquirit
iudex de crimine falſæ monetę, ēt
nemine accuſāte, l. j. C. de fal. mo.
186 & † hodie in regno eſt prouiſ-
ſum, quòd iſti cudentes fal. mon.
dānentur ad vltimu ſuppliciū &
publicationē bonorū, per conſtitu
tionē, quæ incipit, adulterinam. &
per cap. regni, in numer. 29. quod

187 incipit,vt quæ , &c. † Quadra-
geſimooctauo , inquirit iudex de
crimine hęreſis ad inſtar criminis
læſæ maieſtatis,& de hoc eſt pri-
ma conſtitutio regni,quæ incipit,
inconſutilem, & imponit pœnam
cõbuſtionis,& ſic vltimi ſupplicij
& publicationis bonorum, & de
materia inquiſitionis ſuper tali
crimine, eſt pleniſſimè tractatum,
in lib.decret.& vj.in tit. de here-
ticis,quia hoc dicitur crimen Ec-
cleſiaſticum , & ſpectat ad forum
188 Eccleſiæ. † Quadrageſimono-
nò,inquirit iudex ex officio, etiã
in cauſis ciuilibus,partes interro-
gando,quando æquum ſibi vide-
tur,iuxta,l.vbicunque,ff.de inter.
act.ſimiliter teſtes obſcurè depo-
nentes poteſt repetere ex officio,
vt habetur in cap.cum clamor.de
teſt.& in c.cum Ioan. & ibi Abb.
& Fel.de fide inſtrumen.ita dicit
Bart.in dicta l.iiij.§.hoc autem,in
iij. quæſt. princ. ff. de dam.inf.&
ibi etiam Alexand.& not.gloſſ.in
§. illud tamen in authen. de teſt.
189 † Quinquageſimò,inquirit iu-
dex de veritate inſtrumenti pro-
ducti in iudicio,tex.eſt,iuncta gl.
& ibi Bart. & Ang. in authen.de
tab in princ.& no.Bar. in d.§.hoc
190 autem,in iij quæſt.fin † Quin-
quageſimoprimò , inquirit iudex
de conditione teſtis , qui coram
eo producitur,nam poteſt ab ho-
neſtis perſonis interrogare,& in-
quirere de conditione teſtis , &
de inimicitia, & aliis defectibus,
vt eſt gl.in verſ.inimicitiæ , & ibi
Bald.in l.iij.in princ. ff. de teſt.&
gl.in l.j §.curatores,ff.de magiſtr.
conue.& Bart.in d.l.iij.§.hoc au-
tem,in iij quæſt.in fin. & Bart.in
d.ſua diſput. incip. iudex malefi-
191 ciorũ,col.iij.ver.iij.&c. † Quin
quageſimoſecũdò, inquirit iudex
ad denunciationem ſibi factam,
per officialem deputatum ad cri-
mina deferendum, vt puta quan-
do vadunt officiales perquiren-
do luſores,portãtes arma,& alios
ſimiles delinquẽtes , nam ex quo
reperiuntur in flagranti, & noto-
rio crimine , poſſunt denunciari
iudici , & iudex inquirit ad eorũ
denunciam, aliàs facit litem ſuã,
ſecundum Bald.in l.iubemus,col.
ij.verſ.ij.C.de prob.per l.fin.C ne
ſan.baptiſ.iteret.de hoc eſt tex.in
l.ab accuſ.§. denunciatores, ff.ad
Turp.& not.plenè Bar.in l.diuus,
ff.de cuſt reo. vbi plenè tangit de
effectu iſtius, denunciationis , &
idem Bart. in l.ij. §. ſi publ.col.ij.
in fin.verſ. do regulas, prima eſt,
192 &c.ff. de adult. † Quinquage-
ſimotertiò , inquirit iudex ex of-
ficio in dando aduocatos pupil-
lis,pauperibus , & perſonis miſe-
rabilibus,& maximè, ne à poten-
tibus opprimãtur, & ſimiliter fu-
rioſis,tex.eſt in l. nec quidquam,
§.aduocatos , & ibi Bart. & doct.
ff.de of.procon & in l.j.§.ait prę-
193 tor,& ibi gl.ff.de poſtu.† Quin
quageſimo quartò,inquirit iudex
de contemptu,& cõtumacia pro-
curatoris,qui adminiſtrat negocia
abſentis , nam poteſt illum ex of-
ficio remouere ab adminiſtratio-
ne,& ſibi interdicere officiũ pro-
curationis,text. eſt in l. eum, qui
res,C.de procur per quem ita di-
xit Bald.in l.mandatum,columna
quarta,verſ.vj.eſt,&c.C. mandati.
194 † Quinquageſimoquintò , in-
quirit iudex ex officio cõtra pro-
curatorem vt doceat de manda-
to, ne iudicium efficiatur fruſtra-
torium , & hoc poteſt facere iu-
dex etiam poſt litem conteſt. ſe-
cundum Abb. in capitulo nullit.
de accuſ. & habetur in exceptio-
nem,

195 nem, de except. † Quinqua-
geſimoſextò, inquirit iudex de
crimine ſacrilegij, text. eſt & ibi
Barto.in l.iiij.§. mandatis. ff.ad l.
196 Iul. pec. † Quinquageſimoſe-
ptimò, inquirit iudex, ex officio
contra non ſoluendum, etiam ne
mine petente, ita tenet Card.in
197 cle.ij.in xxiiij q.de iud. †Quin
quageſimooctauò, inquirit iudex
ex officio de idoneitate tutoris,
& quando mater petit dari vnum
tutorem filio ſuo. nam iudex po-
teſt ex officio inquirere, & vide-
re ſi ſunt alij legitimi tutores ma
gis idonei, quam ille, quem ma-
ter petit. tunc poteſt repellere pe
titum à matre,& dare alium ma-
gis idoneum. ita tenet Bald. in l.
precibus. col.vj.ver.& & ſcias,ꝙ
Mat.&c.C.de impu.& aliis ſubſt.
198 † Quinquageſimononò,inqui
rit iudex ad faciendũ ſepeliri de-
functum cogendo heredes ex of-
ficio vt ipſum ſepeliant,& poteſt
ex officio vendere res heredita-
rias, vel compellere heredes ad
vendendum pro ſepultura defun
cti etiam ante aditam hæreditа-
tem.text.eſt,& ibi Barto. in l.qui
199 erat, ff.fam. erciſ. † Sexageſi-
mò,inquirit iudex contra agẽtem
ſine actione, & cui non competit
ius agẽdi,& poteſt ipſum ex offi-
cio repellere à limite iudicij, vt
not.gl.Bart. & docto in l.vbi pa-
ctum.C.de tranſ.& Soci in conſ.
cclv.col.ij.in fi.ver.ij.&c.in ij.vol.
Similiter repellit eum,quem con
ſtat calumnioſe agere,vt dicit idẽ
Soc.in conſ. xxxviij.in princ.in j.
vol.& de hoc vide plenè per Fel.
200 in c.ad aures.de præſcr. † Se-
xageſimoprimò, inquirit iudex
ex officio, qui habet literas arbi-
trales in hoc regno de omnibus
criminibus irrogantibus pœnam
mortis ciuilis, vel naturalis, vel
membri abſciſſionis,& de iniuria
illata pupillo, viduæ vel eccleſiæ,
vt eſt c.regni quod incip.ne iuo-
rum,& aliud quod incipit.ſi tem
porum, & iſta duo capitula ſunt
201 literæ arbitrales. †Sexageſimo
ſecundò, inquirit iudex ex offi-
cio per ſindicatores contra offi-
ciales ad ſindicatum de commiſ-
ſis,& omiſſis in officio,nam con-
tra eos procedit nõ ſolũ ad quæ-
relam partium, ſed etiam per in-
quiſitionẽ, vt eſt regia prag. quæ
202 incip. regiæ dignitati. † Sexa-
geſimotertiò,inquirit iudex con-
tra frequentatores tabernarũ,con
tra luſores ad ludos prohibitos,
& contra frequenter rixantes, &
portantes arma, & contra homi-
nes deambulãtes per plateas, &
vicos, qui ſunt iuuenes ſine arte,
& non laborant nec habent redi
tus, & vadunt bene veſtiti, nam
præſumitur de eis omne malum,
omnes enim iſti ſi fuerint cõuicti
per decem teſtes,debent cõdem-
nari ad tempus in galeas. ita di-
cit conſt. regni.hi qui.in princ.&
ibi plenè hoc declarat Math. de
Affl.in no.& Paris in tract.ſind in
verſ.inquiſitio.col ij. vbi ſeipſum
inuoluit, allegando plura cap.&
conſt. regni.in ſi nihil certi con-
cludit,& tenet ibi Paris,quòd il-
le numerus. 10.teſt.eſt hodie re-
dactus ad quatuor, per cap.regni,
quod incipit ſubiungẽdo.in hoc,
puto, quod male loquatur, nam
dictum capitulum ſubiungendo,
loquitur in aliis terminis, & de-
lictis vbi venit pœna mortis, vel
203 membri abſciſſio. † Et puto,
quod intentio illius conſt.hi qui.
dum requirit probationem de-
cem teſtium,fuerit, quia id quod
probatur per decem teſtes effici-
tur

tur notorium: vt dicit Bald. in authen. quod locum, in fi. verſ. decimò quæritur, C. de coll. & in notoriis iudex poteſt inquirere, l. ea quidem. C. de accu. & habetur in l. j. C. de cuſto. reo. & dixi ſuprà, verſ. xxviij. & per iſtam rationem puto illam conſt. hi, qui. non eſſe correctam per capitulum regni, quod incipit generales, de cuius intellectu dixi ſuprà verſ. xxxviij.

204 † An autem in crimine priuato poſſit inquiri ex officio, puta in furto vel iniuria: vide Lucam de Pen. in l. ſi vacantia. col. iiij. verſ. in regno autem. &c. C. de bo. vacan. libr. x. vbi tenet quòd non: hoc tamen intellige, niſi delictũ eſſet notorium, vel eſſet commiſſum coram officiali, nam tunc licet ſit priuatum, poteſt de eo inquiri: per ea. quæ dixi ſuprà, verſ. xvij. & xxviij. not. Paris in tracta. ſind. in verſ inquiſitio. col. v. verſ. & adde, &c. eodem modo ſi eſſet commiſſum vnum magnum furtum, & neſcitur auctor, poteſt iudex inquirere, mittendo pro vicinis, & inueſtigando alia indicia pro inueniendo fure, ſecundum Bart. in l. fi. col. j. ff. de quæſt. & vide, quod not gl. in d. conſt. hi, qui. §. de ſpecialibus. & gl. & And. de Iſer. in conſt. præſenti. l. ij. & vide Par. in d. ver. inquiſitio. col. iij. in prin. Item poſſet limitari, vbi furtum tranſcenderet ſummam auguſtalis, quo caſu in regno eſſet pœna mutilatiõis manus vel mortis ſecundum formam capituli regni, ad hoc quod noſtrum, &c. nam tunc iudex habens literas arbitrales, poſſet procedere ex officio, per illam literam arbitralem, ne tuorum.

ADDITIO. Nota quòd ſemel audiui excellentem Antoninum Baraptuciũ dixiſſe quòd inferiores iudices etiam in furto vltra vnciam non poſſunt ex officio inquirere, & vide Affict. in conſt. eos qui ſcienter. j. col. in fi. Petrus Follerius.

205 † Vnum tamen ſcias, quòd licet hodie pro furto ſit impoſita pœna mortis, & ſic ſit alterata pœna iuris communis, tamẽ adhuc dicitur crimen priuatum, & non dicitur publicum. ſecundum Luc. de Pen. in quadam ſua additione, poſita in capitulis regni, poſt cap. ccxv. quod incipit, cura nobis, &c. declarat Iaſ. in l. pen. ff. de condict. ob cauſam.

206 † Sexageſimoquartò, poteſt iudex inquirere regulariter de omni crimine, de iure canonico, ita tenet Gand. in ſuo tract. male. in tit. quomodo de male cog per inquiſ. colum. ij. vbi ponit nonnulla requiſita, quę copulatiuè requiruntur, vt procedat inquiſitio de iure canonico, de hoc habetur in c. inquiſitiõis. & in c. qualiter & quando, de ac. plures autem caſus, in quibus inquiſitio fieri poteſt, perquirat ſtudioſus inueſtigator, nos autẽ cumulaſſe ſufficiat, qui in mentem

207 venerunt. † Cuius autem expenſis debeat fieri inquiſitio criminoſorum: dic quod expenſis fiſci, ſecundũ And. de Iſer. in conſt. iuſtitiarij. l. a iij.

208 † Vltimò quæritur, quid ſi inquiſitio eſt inepta, an validetur per confeſſionem inquiſiti. vide Angel. in conſ. centeſimoſeptuageſimooctauo, viſis actis prędictis, &c. vbi tenet tutius eſſe: ꝙ inquiſitus abſoluatur, & denuo poſteà aptè inquiratur, & hoc videtur terminare in deciſ centeſimaſeptuageſimaſexta. cõſ Neap.

Rob. Marant. V. I. D.

De

De denũciatione, quæ eſt modus perueniendi ad iudicium.

1 *Denunciatio, quotuplex ſit*

2 *Denunciatio, in quo differat ab accuſatione.*

3 *Denunciatio iudicialis priuata, quæ dicatur.*

4 *Denunciatio euangelica, quæ, & vnde dicatur.*

5 *Euangelica denunciatio, quando locum habeat.*

6 *Sententia iniuſtè lata, licet tranſierit in rem iudicatam, reſcindi tamen poteſt, per euangelicam denunciationem.*

7 *Denunciatio canonica, quæ dicatur, & quando habet locum.*

EXpedita materia inquiſitionis venio ad quartum modum ingrediendi iudiciũ, ſcilicet, ad denunciationem, prout pollicitus fui perſequi iſtos modos in principio huius ſextæ partis. Peruenitur igitur ad iudicium, quandoque per viam denunciationis, & de hac eſt ſciẽ
1 dum, † quod denunciatio, eſt triplex. ſ. iudicialis, euangelica, & canonica. Denũciatio iudicialis eſt duplex. ſ. publica & priuata. Publica eſt, quando in iudicio deducitur aliquod crimen ad publicam vindictam ad denunciam alicuius officialis vel alterius priuati, & iudex præcedente tali denunciatione, inquirit, poſtea de illo crimine, vt dixi ſuprà in materia
2 inquiſ. ver. lij. † & iſta denunciatio, eſt ſimilis accuſationi, vt dicit And. de Iſer. in conſt. literas. in hoc tñ differt, quia denunciator non ſe inſcribit, nec facit partem in iudicio, ſicut accuſator, vt declarat Sal. in l. ea quidem. in prin. C. de acc. & Ang. in tract. male. in verſ. necnõ ad denunciã, &c. vbi plenè tangit materiam huius denunciationis. Et in hac denunciatione non requiritur aliqua monitio, vt tenet Spec. in tit. de denũc. §. ij. ver. publica. & de hac loquitur text. in c. j §. ſanè de cenſ. lib. vj & Bart. plene in l. diuus. ff. de cuſt. reo. & Bar. in extrau. ad reprimendã, in ver. per denunciationem, & Ang. in d. verſ. necnon ad
3 denunciã, &c. † Denunciatio iudicialis priuata, eſt illa, quæ fit ad priuatũ intereſſe, & cõmodum, vt qñ, aliquis filius vel ſeruus indebitè opprimitur à patre vel à dño, & idem in omni alio oppreſſo ab aliquo potentiore, & ſimiliter in perſonis miſerabilibus oppreſſis, nã poſſunt hoc denũciare in iudicio, vt per iudicẽ releuẽtur. vt no. Spec. in ti. de denun. §. ij. ver. priuata. & Bar. in d. ver. per denunciationẽ, &c. & hanc denunciationẽ iudicialem plenè declarat Abb. in c. nouit. col. xvij. ver. nunc condeſcendo, &c. de iu. † Secunda de-
4 nunciatio, per quam aditur iudicium, eſt denunciatio euangelica, & hæc eſt valde notãda, quia per eã reparantur multa, quæ ſunt auxiliatio iuris ciu. deſtituta. vt dicit Bart. in d. extrau. ad reprimendã. in ver. per denunciationem. Et ideo dicitur euangelica, quia habuit originẽ ab euãg vt dicit Ab. in d. c. nouit. col. xvij. ver. vl. & c. vt traditur Matt. c. xviij. & Luc. xvij. dũ dicit ſi peccauerit in te frater tuus corripe eũ primo inter te, & ipſum, & hæc eſt prima monitio. & ſi te nõ audierit, adhibe tecum vnum

vnum vel duos, & hæc eſt ſecun-
da monitio, quòd ſi te non au-
dierit, dic eccleſiæ, & iſta eſt de-
nunciatio euangelica, per quam
aditur eccleſia, & ſic iudex eccle
ſiaſticus, bina prius monitione
præcedente vt loquitur text. in d.
c. nouit. & c. ſi peccauerit. ij q. j. &
declarat Bald. in authent. ad hæc.
col. ij. in fi. C. de vſur. & pleniſſi-
mè Abb. in d. c. nouit. col. xj. cum
5 plurib. ſeq. † Et breuiter ad hãc
denunciationem recurrimus. vbi-
cũque aliquis tenet indebitè ali-
quam rem contra conſcientiam,
& cũ peccato, nam poteſt is, qui
prætendit intereſſe, adire iudicẽ
eccleſiaſticum formando libellũ,
narrando qualiter ille tenet dictã
rem cum peccato, & contra con-
ſcientiã propterea denunciat ip-
ſum eccleſiæ, vt eum corrigat à
peccato, & compellat ipſum con
ſequẽter ad rei reſtitutionem, &
debet narrare qualiter proceſſit
illa bina monitio, ſecundum for-
mam euangelij, quia alia hæc de-
nunciatio non procederet, ſecun
dum Spec. in titu. de denun §. ij.
ver. item opponitur, & verſ quod
autem, & Bald. in d. verſ. per de-
nunciationem, & Fel. in d. c. no-
uit. col. pen vbi ſequitur opinion.
Franc. de Are. ſcilicet quòd etiam
in delictis notoriis requiratur illa
bina monitio quidquid tenuerit
Arch. in cap. ſi peccauerit. ij. q. j &
per hanc denunciationem iudex
principaliter intẽdit corrigere de
nunciatum à peccato, quia iſta
cenſetur denunciatio charitatiua.
Verum quia à peccato deſiſtere
non poteſt, nec pœnitentiam age
re, niſi rem ablatam reſtituat, vt
declarat pulchrè Abb in c. ad no-
ſtram. el ij. de iureiu. ideo per cõ-
ſequentiam neceſſariam cõſtrin-
git denunciatum ad rei reſtitutio
nem, non ſolum per cenſuras ec-
cleſiaſticas, verum etiam per miſ-
ſionem in poſſeſſionem, ſecundũ
Bal. in d. auth. ad hac. col. ij. in fin.
& ſeq. C. de vſur. quem ſequitur
Fel. in d. c. nouit, col. fin. & iſte eſt
bonus modus recuperandi rẽ per
alium detentam, quãdo aliud ci-
6 uile remedium deficeret. † Hinc
dicimus, quod ſi eſt lata ſenten-
tia iniuſta in fauorem alicuius, &
tranſiuit in rem iudicatam, licet
ſuccumbens ſit excluſus ab omni
ciuili remedio, tamen ſi is, qui ob
tinuit, ſcit ſe iniuſte obtinuiſſe,
poteſt denũciari eccleſiæ per hãc
denunciationem euang. & cõpel-
litur reſtituere id, quòd iniuſtè
habuit, vt à peccato deſiſtat, ſe-
cundum Abb. in c. j. col. fi. de con-
ceſſ præben. & poteſt conſtare de
ſcientia obtinentis quando fortè
cõfiteretur extra iudicium ſe in-
iuſtè obtinuiſſe, vt ibi dicit Abb.
circ. fin. Reliqua de iſta denun-
ciatione dic, vt plenè per Abb. &
Fel. & doct. in d. c. nouit. & Barto.
in d. extrau. ad reprimendam. in
verſ. per denunciationem, & in
7 aliis locis ſupra allegatis. † Ter-
tia principalis denunciatio, dici-
tur canonica, ex eo quia à ſacris
canonibus fuit introducta, & iſta
eſt duplex: ſpecialis, ſcilicet, & ge
neralis. Denũciatio canonica ſpe-
cialis, fit per eum, cuius intereſt
habere bonum prælatum, vel ad-
miniſtratorem, vel ſubditum, vt
primo bis monitus, ſi eſt incorri-
gibilis remoueatur ab officio, &
beneficio, & de hoc loquitur tex.
in c. j. de offi. cuſt. & c. licet Hel.
de ſimo. Denunciatio verò gene-
ralis, dicitur illa, quæ eſt publica,
vt quando agitur de matrimonio
diſſoluendo, & de eius impedi-
mentis.

mentis,& de hac loquitur tex. in c.ad diſſoluendum.de deſpō. impub.& in c cũ inhibitio.de cland. deſp.vt quando duo volunt contrahere matrimonium, & tertius denunciat eccleſiæ impedimentum conſanguinitatis,vel aliud ſimile,ita declarat Abb.in c nouit. col.pen.in fi.& Spec.in tit.de denunc.§.ij.verſ.canonica,&c.

De imploratione officij iudicis.

QVINTVS modus perueniendi ad iudicium eſt per implorationem officij iudicis. Et hic veniret diſcutiẽdũ quotuplex ſit officium iudicis,& qualiter in eo procedatur, an requirat litis conteſtationem, & alia ſolennia iudicij.De quibus omnibus remitto me ad ea quæ not.Bart.& doc. in l.j.ff.de iur om.iud. & per glo. & cano.in c.fi.de offic. iud.Vnde venio ad proceſſum huius ſextæ partis iuxta ordinempropoſitum, & primo ſecundum ordinem videamus materiã citationis. Rob. Marant.

De citatione,primo mẽbro iudicij.

1 *Citatio iudiciarij ordinis, eſt fundamentum, & ab ea iudicium incipit.*

2 *Citari debet vnuſquiſque præten dens intereſſe in iudicio, alias non valet actus, qui fit ſine citatione.*

3 *Citatio, eſt de iure naturali.nec poteſt etiam per principem omitti.*

4 *Citatio in ſingulis actis iudiciarijs fieri debet.*

5 *Citatio aduerſarij, fieri debet qui ſi præſens eſſet non poſſet actum impedire.*

6 *Citatio non requiritur in exigendis tributis, & collectis,ſeu functionibus fiſcalibus.*

7 *Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur.*

8 *Partis citatio non requiritur in concedenda venia vocandi parentes, vel patronos in ius.*

9 *Citatio partis an requiratur in productione inſtrumenti.*

10 *Sententia principis, ſeu Imperatoris, vel ſacri conſilij, an fieri poßit ſine citatione partis.*

11 *Pactum de capiendo debitorem, vel eius bona operatur,vt captura fieri poßit ſine alia partis citatione, etiam poteſt impetrari familia à iudice, etiam contra tertium poſſeſſorem,& nu.38.*

12 *Præſens in iudicio, an debeat aliter citari,vel certiorari.*

13 *Citatus ob vnam cauſam, qui comparuit, an teneatur reſpondere pro alia.*

14 *Citatio non requiritur contra debitorem ſuſpectum de fuga.*

15 *Actus expediri poteſt ſine citatione, quando periculum eſt in mora.*

16 *Sententia criminalis in fauorem abſentis, valet: etiam eo non citato. Secus, ſi contra abſentem feratur.*

17 *Sententia lata pro abſente non citato. valet in cauſa ciuil., vbi proceditur ſine figura iudicij.*

18 *Citatio partis non requiritur in actu, qui fit vltima die termini.*

Citatus

19 Citatus qui ſtatim aſcendit equum, & receſſit, vel dixit nolle comparere, non eſt vlterius citandus.

20 Citatio partis non requiritur in probatione, quæ ſoli iudici concludit.

21 Citatio non requiritur in actu expediendo, ſecundum conſcientiam.

22 Executor teſtamenti, cui datum eſt arbitrium diſtribuendi, & eligendi pauperes, poteſt id facere ſine citatione heredum vel alterius

23 Citatio partis, nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoris miſſi per iudicem ad menſurandum.

24 Calendatores ſententiam ferre poſſunt, parte non citata.

25 Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo ſuper taxatione vel liquidatione rerum ablatarum, ſecundum formã l ſi quando, C. vnde vi.

26 Teſtes examinantur ſine citatione partis damno ſeu furto in ſiluis paſſo.

27 Mulier honeſta in domo examinatur ſine citatione partis,

28 Teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandũ eſt examinari poteſt parte non citata.

29 Teſtis, de cuius morte vel receſſu timetur, parte non citata poteſt examinari.

30 Actus qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter, eo non citato fieri poteſt.

31 Prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicem, ſine alicuius citatione.

32 Fideiuſſoris citatio non requiritur inferenda ſententia contra principalem.

33 Iudex qui tulit ſententiam interlocutoriam, à qua ſuccumbens appellauit, poteſt vſque ad diffinitiuam procedere: ſine citatione partis, ante, quam ſibi inhibeatur.

34 Contumax condemnari poteſt ad expenſas ſine alia citatione.

35 In dãdo tutore ſine inquſitione, quis citari non debet.

36 Citatio eius, qui latitat ne citetur, nõ requiritur.

37 Citatio nõ requiritur, vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem.

39 Citatio à quo iudice fieri poſſit.

40 Iudex an poſſit citare ſuum ſubditum exiſtentem extra territorium ſuum.

41 Iudex iuriſdictionem exercere poteſt in alieno territorio inter ſubditos ſuos cum licentia domini illius territorij: & non aliter. Quod procedit in terris Baronis: ſecus in terra demanij Regij: quia poteſt ſine licentia.

42 Citatio per quem debeat fieri.

43 Nuncij quales perſonæ eſſe debeant.

44 Citatio poteſt per iudicem committi priuato, ac etiam famulo ſuo imo etiam ipſi principali litiganti. Et quid ſeruatur in Regno. nume ro 45.

45 Executor poteſt quis per iudicẽ conſtitui in ſuamet cauſa.

46 Citatio in ſcriptis non committitur in regno niſi habenti publicum officium.

Citatio

47 Citatio fieri poteſt, etiam per actorum magiſtrum, habentem iudicis commiſſionem

48 Iudex pro tribunali ſedens poteſt mouere ſeu citare partem, vt tali die coram ſe compareat.

49 Monitio iudicis habet vim peremptorij, & triuæ citationis.

50 Citationum ſex reperiuntur eſſe ſpecies.

51 Citatio tria extrema requirit, ſcilicet commiſſionem iudicis, & nuncij executionem, & relationem.

52 Citatio in ciuilibus valet ſine commiſſione ex generali conſuetudine. & num 57.

53 Nuncio dicenti ſe citaſſe quomodo, & quando credatur.

54 Nuncij relatio, ex actis apparere debet, antequam actus in contumaciam fiat aliàs actus eſt nullus.

55 Relatio nuncij, eſt actus ſubſtantialis, qui die feriato fieri non poteſt.

56 Sententia lata contra contumacem, ante nuncij relationem eſt ipſo iure nulla.

57 Relatio nuncij, poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.

58 Citatio realis capturam perſonæ importat

59 Citatio realis fieri poteſt etiam in ciuilibus quando debitor eſt ſuſpectus de fuga

60 Iudex non debet aliquem capere, ante ſummariam fidem, & receſſus ſuſpicionem in ciuilibus. Secus in criminalibus.

61 Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt.

62 Suſpectus de fuga propria auctoritate, etiam per priuatum capi poteſt ſine iudicis commiſſione

63 Citatio verbalis, quæ dicatur, & quæ continere debeat

64 Locus an & quando in citatione inſeri debeat.

65 Citatio ſine die, an & quando valeat.

66 Hora, in qua quis comparere tenetur, an requiratur in citatione

67 Citatus quantum tempus habeat ad comparendum. Et quid ſeruetur in regno.

68 Contumacia qualiter, & quando accuſatur in regno, & quando circundatur citatio.

69 Citatio an, & quando valeat ſine cauſa, & an cauſam continere debeat.

70 Citatio ad audiendam intentionem curiæ, non valet.

71 Citatio ad reſpondendum petitioni porrigendæ, an valeat. Et quid ſi petitio non porrigatur illo die citationis.

72 Verbum peremptoriè, an & quando in citatione apponi debeat.

73 Citatio per literas, vt valeat quid contineri debeat.

74 Citatio de neceſſitate non requirit ſcripturam regulariter.

75 Delegatus debet copiam ſui reſcripti in citatione inſerere, aliàs citatio non valet.

76 Perſona illuſtris, & clariſſima, in ſcriptis citari debet.

77 Nuncio ſeu executori ad capienda bona fiſco debita, vel ad exigendas pecunias fiſcales, non creditur ſine literis.

78 Perſonam neque bona non poteſt nuncius ſine ſcriptis capere.

79 Nuncio ſpecialiter electo non creditur ſine literis, & ſupra num 45.

80 Citatio extra prouinciam, ſine ſcriptis facta non valet.

81 Citatio ad domum, & non perſonaliter ſine ſcriptis, non valet.

82 Citatio per edictum qualiter fiat.

83 Citatur per edictum, qui perſonaliter non reperitur, nec habet certā domum.

84 Per edictum citatur, qui doloſe latitat: & impedit ne citatio verbalis per literas poſſit ad eum peruenire.

85 Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco, qui propter guerras vel inimicitias vel alio modo non eſt ſecurus.

86 Clauſus in domo, qui perſonaliter haberi non poteſt, citatur per edictum ianuæ domus ſuæ affixum.

87 Actor, qui porrexit libellum, & litem non perſequitur, ſed ſe abſentat reo inſtante, poteſt per edictum citari.

88 Citatio per edictum, ſecundùm conſtitutiones Regni.

89 Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.

90 Inſtitorem alicui apothecæ præpoſitum, volens reuocare, edictum ante illam apothecam publice proponere debet, vt nemo cum illo contrahat.

91 Clericus abſens citatur per edictum affixum in valuis eccleſiæ ſui beneficij.

92 Epiſcopus volens electum in beneficio confirmare edictum in valuis eccleſiæ exponere debet contra eos, qui ſua intereſſe putant.

93 Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit, citatur per edictum, & non comparens infra ſex menſes priuatur prædio.

94 Vniuerſitas poteſt citari per edictū.

95 Citatio in caſibus, in quibus lex permittit fieri per proclama in illis etiam poteſt fieri per edictum.

96 Edictum quanto tempore in loco affixum ſtare debeat, quando citatio per edictum fit.

97 Citatio per proclama, quæ dicatur.

98 Inuentarium quando faciendum eſt per heredem fit citatio per proclama.

99 Litigator qui poſt litem conteſt. ſe abſentauit, & non habet domum, vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari poteſt.

100 Citatio per proclama contra certam perſonam, in quo loco fieri debeat.

101 Abſens, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, poteſt per proclama citari.

102 Matrimonia antequam contrahantur citari debent contradictores per publicum proclama infra certum terminum, aliàs clandeſtina dicuntur.

103 Minor quando adiuit hereditatem & poſtea per in integrum reſtitutionem vult ſe abſtinere, & repudiare, tunc citandi ſunt omnes creditores incerti per proclama cū termino trium menſium.

104 Creditor poſterior poteſt citari facere anteriores per proclama, quādo rem hypothecatā vendere vult. Et quid talis citatio operetur.

105 *Epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi, poteſt expulſores citare: & contra eos procedere.*
106 *Pupillus quando vult pati permiſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei per proclama.*
107 *Miſſio in poſſeſſionem, quando facienda eſt contra abſentem indefenſum: eius conſanguinei, & amici per proclama requiri debent.*
108 *Heres antequam adeat hereditatem, poteſt citari facere creditores per proclama, vt compareant ad edendum inſtrumenta debiti.*
109 *Teſtamentum quando eſt publicandū, fieri debet citatio per pclama.*
110 *Citatio per proclama vel edictum, ſemper poteſt fieri, quando aduerſarij ſunt incerti.*
111 *Citatio quæ fit per campanum ſeu tubam, quando locum habeat.*
112 *Vniuerſitas an in die veneris ſancti citari poſſit ad ſonum tabellæ, ex quo non pulſantur campanæ.*
113 *Citatio fit per campanam, quando eundum eſt ad bellum.*
114 *Sonus cāpanæ, quæ ſigna importet.*
115 *Citatio quādo res agitur inter duos litigantes nō debet fieri motu proprio iudicis, ſed ad inſtantiā partis.*
116 *Iudex videns inſtantiam perire, poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare.*
117 *Citatio vt quis compareat die lunæ, Martis & Mercurij, an ſit vna, vel plures.*
118 *Citatio generalis ad totam cauſam, vt quis compareat ſingulis diebus, & horis vſque ad ſententiam, an valeat.*
119 *Citatio quando fieri debeat.*
120 *Citatio an valeat, quando dies termini cadit in diem feriatam, & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequenti, vel præcedenti numero 123.*
121 *Citatio die feriata valet pro tali cauſa, quæ feriata expediri poteſt.*
122 *Princeps citare poteſt in die feriata ad honorem Dei.*
124 *Citatio in quo loco per nuncium fieri debeat.*
125 *Citatio an fieri poſſit in apotheca vel porticu, ſeu ſtabulo remiſſiuè.*
126 *Citatio, vt valeat, quid ſeruare debet nuncius, quando commiſſa eſt, vt fiat perſonaliter, vel in domo.*
127 *Relatio nuncij, debet eſſe clara, ſcilicet, vt referat ſe perquiſiuiſſe citatum, & non inueniſſe.*
128 *Citatus in domo, mulctatur in regno, ſi non comparet.*
129 *Citatio an poſſit fieri in Eccleſia.*
130 *Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domū certam non habet.*
131 *Citatus in quo loco teneatur comparere.*

ANNOTATIO.

AVCTOR in operis partitione, ſuos tractatus ſex partibus claudere conſtituit: quod nobis fuerit argumento, illum hic non (tanquam ex diametro ſecum pugnātem) ſubſaere ſeptimū ſui cor-

poris membrum :quippe patefactis gradibus ad iudiciũ, iam è re nata occaſione, ipſius mẽbra exactiſsimè acutiſsiméque excutiat. Sunt enim, non izagogæ, ſed conſequentia.

1 PROPOSVI † in prin-
cipio huius vj. partis
quòd prima pars iudi-
cij cõtinet decẽ mem-
bra. Quorum primum,
eſt citatio, quæ citatio meritò præ
ponitur in ordine: quia ab ea in-
cipit iudicium, vt in §. fin. inſt. de
pœna tem. lit, & probatur ex or-
dine titulorum, ff. veteris, nam Iu-
riſconſultus volens tractare de iu
diciis, primò poſuit iuriſdictiones
iudicũ : & poſtea appropinquan-
do ad materiam iudiciorũ, poſuit
titulum de in ius vocando, vt de
ſignaret quod ab eo incipit iudi-
cium, vt declarat Bart. in rubr. ff.
nequis eum, qui in ius voc. & di-
citur citatio, fundamentum ordi-
nis iudiciarij, ſecundum Spec. in
tit. de cit. in prin. Et quoniam ma
teria citationis per multos ſcri-
bentes in ſuis tractatibus ſatis
abunde eſt ventilata, ideo ne ar-
roganter videar alienos mihi ven
dicare labores, breuiter ſupra per-
tranſire decreui. Et ſolùm pro in-
troductione iuuenum in practica,
maximè in hoc regno, attingam
quod ſeruatur de iure municipa-
li huius in materia citationis, &
qualiter ius commune limitetur
ſeu corrigatur in hoc regno, quia
hoc eſt principale meum propo-
ſitum, vt regnicolis, aduocatis, &
aſſeſſoribus, morem geram. Vnde
ad materiam citationis appropin-
quans præſuppono, quòd in qua-
libet citatione ſunt conſideranda
ſex dubia: videlicet, quis, à quo,
per quem, qualiter, quando, &
vbi, quibus ſex examinatis, breui-
ter. & ſuccinctè erit expedita ma-
2 teria hui' primi membri. † Venio
ad primum dubium, ſcilicet. Quis
ſit citandus, breuiter concluſio
eſt, quod is debet citari, qui præ-
tendit intereſſe, ſeu poteſt lædi
ex aliquo actu, qui fieret in iudi-
cio, aliàs ille actus non valet, l. de
vnoquoque. ff. de iud. l. nam ita
diuus, ff de adop. & l. ſi quando,
& ibi Bald. C. de teſt. & cap. ij. de
teſt. Sic ergo, qui vult litigare con
tra aliquem, ante omnia debet ci-
tare ſuum aduerſarium in iudi-
cio. aliàs proceſſus non valet, quia
3 citatio † eſt inuẽta de iure natura
li, & eſt ſpecies defẽſionis, & nul-
lo modo poteſt omitti, etiam per
principem, vt eſt text. in clem. pa-
ſtoralis, §. cæterum, de re iud. &
not. Bald in l. cum fratrem, in fin.
verbis, C. de his qui. vt ind. & So-
cin. in conſil. duodecimo, colum-
na ſecunda, in primo volumine,
vbi ponit exemplum, quòd Deus
4 citauit Adam. † Et debet fieri ci-
tatio in ſingulis actib' iudiciariis
vt, d. l. de vnoquoque.

ADDITIO. Inno, tamen in cap.
fin. de maio. & obe. conſiderat
duos caſus, nam aliquando agitur
officio iudicis ſuper iure concer-
nente plures, aliquando agitur
aliqua actione, primo caſu pone
exemplum, imploratur officium
iudicis ſuper reſtitutione peten-
da aduerſus aditionem heredita-
tis, & tunc omnes ſunt citandi
quorum intereſt, & ſi aliqui non
fuerant

fuerant citati valebit iudicium contra certas perſonas: per auth. ſi omnes. C. ſi vt ſe ab her. abſt. ſed non vocatis, illud iudicium non præiudicabit l.etiam,§.finali, ff.de minor. ſed alij dicunt quod habuerunt citari pere edictum illi qui non ſunt certi per l. j. § Itē cum ex eo. ff. quæ ſen. ſin app. reſcin.ſed ſecundum Io. de Imol. præcedens opin. eſt melior, quod valeat iudicium illud non præiudicat: & pro hoc facit id quod not.Barto.in authen. ſed cum teſtator,C. ad l. fal. vbi videtur tenere quod tenet actus quo ad præiudicium præſentium,& citatorum: licèt abſentibus, & non vocatis non præiudicet:& ita etiā tenet Bald. in authent. ſi omnes, C.ſi vt ab here.abſt.& idem conſuluit Bart. conſilio centeſimoſecundo,incip.maritum,& eandem opinionem tenet Paul.Caſtr. in l. final.§ cum igitur,C.de iur.delib.

4 Secundo vero caſu illi tantum ſunt citandi qui ſunt in libello noti, quia tales poſſunt habere ius contradicendi, pro quo facit, capit inter quatuor de maior. & obe.fatetur tamen quod reus conuentus poſſet nominare dominū, in iudicium,c. quoniam frequenter,§.quod ſi ſuper,vt lit.nō cont. volunt tamen Inn. Hoſt. & Ioan. And.in dicto capitulo,fin.de maio.& obe. quod iudex non tenetur vocare alium,licèt eius interſit: quia aut ille tertius ſcit rem ſuam agi, & tunc ſibi imputet ſi non veniat, vt in l. ſæpe, ff. de re iud. aut ignorauit, & tunc ſibi non præiudicat, ſed illi tantum qui ſe obtulit liti: ita etiam vult Ioan.de Imol.in dicto capitulo finali.per quem text.Bald in cap j. de mil.vaſ.qui con.eſt,dicit,quòd ille ſolus eſt citandus contra quē dirigitur petitio principalis:& idē voluit in lege ij. al:às iij C.quomodo & quando iud. ſed Maria. Soc dicit illos tantum eſſe citandos quod negocium principaliter tangit,& intellige ſi modo tangit principaliter rebus ſic ſtantibus ſecus ſi duntaxat tangeret rebus mutatis, per text. in dicta lege j. denunciari,ff.de ven.inſp. & hoc vult Maria. ipſe in tract de cit.in artic.v.in prine.ſed vt vides opin. Innoc. in practica eſt ſatis æqua, uam de neceſſitate non ſunt citandi niſi nominati in petitione, licèt ſi eſſent alij quos negocium tangeret eis iudicium non noceret ſi ſunt,eſt tamen tutius quod omnes vocentur quos negocium tangit. Pet. Foll. V. I. D.

5 † Limita primò, iſtam cōmunem concluſionē non procedere,quando aduerſarius eſſet talis,etiam ſi eſſet præſens, non poſſet actum impedire nec contradicere, quia citari non debet, & valet actus etiam ſine eius citatione: ita per plura tenet Alexand. in l.recuſare,in princ.ff.ad Treb.& Paul. de Caſt. in conſilio xxxiiij. columna penultima,in ſecundo volumine, textum,in lege quarta, §. primo, ff.de fidei.lib. & Bald in lege,nec quidquam,§. vbi decretum, ff.de offic.proconſ.& ibi Iaſ. in iiij.col.

ADDITIO. Probatur in lege, poteſt,ff.de regulis iuris,& habes per Dec in conſilio 698. diuino poſt princ.lib quinto.& Alexand. conſilio cxxx.difficultas columna prima,libro primo,& conſi.ſexto, columna finali,lib.tertio, & Caſſ. deciſ.ij.de iud.Felyn. in cap.cum olim,colum.vj. verſic. non eſt citandus,extra, de re iudic. Petrus Follerius. V. I. D.

6 † Secundò, limita non procedere in exigendis, tributis, datiis, & collectis ſeu functionibus fiſcalibus, quia proceditur de plano. nullo ſeruato iuris ordine, & ſine citatione, ſolum exigendo, & compellendo debitores etiam non citatos: ita ſingulariter tenet Bal. in conſ. 434. incip. licet in iij. volum.

7 † Tertiò limita, non procedere in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis in cauſa principali: quia licet requirant cauſæ cognitionem, non tamen requiritur in eis citatio partis. ita tenent Bal. & Alex. in l ſed ſi hac, §. prætor ait, ff. de in ius vo. & ibi ponunt exemplum

8 in concedenda † venia vocandi parentes. & patronos in ius: nam in tali conceſſione non requiritur partis citatio, licet fiat cum cauſæ cognitione. idem tenet Bald. in l. ea quæ, circa finem, columna prima, C. quom. & quando iud. Pet. Phil. Corn. in conſ. xlvj. col. pen.

9 verſ. facit, &c. in ij. vol. † Et per hoc infero ad bonam practicam, in regno habemus ritum magnæ curiæ. quod quando heres vult præſentare inſtrumentum ſecundum formam ritus, debet offerre petitionem præambuli, probando ſe eſſe heredem, pro liquidatione inſtrumenti: & idem forte eſſet in ceſſionario. per ea quæ no. Alex. in l. ſi ſic col. fi. ff. de leg. j. de hoc eſt vnus ritus, ſub nu. 221. incip. item ſeruat ipſa curia, quod ſi fit præſentatio, &c. & alius ritus ccxlix. ſub rub. de præambulis. Dico, quod ex quo iſta liquidatio præambuli fit ante citationem partis in cauſa principali, non requiritur in ea alia citatio: per prædicta, & licet Bald. in l ij. col fi. verſ. ex his, C. de ex. rei iud. dicat, quòd in liquidatione inſtrumenti requiratur partis citatio: intelligo tamen Bal. loqui in tali liquidatione, quæ fit poſt citationem, non ante, ne contradicat ei, quod dixit ipſemet

10 Bald. in d. §. prætor ait. † Quartò limita, non procedere, quando fertur ſententia principis ſeu imperatoris, quia valet ſine citatione, exiſtente tamen iuſta cauſa, ſecundum Bald. in l. ceſſante, in prin C. quo. & quando iud. & Bal. in l. nec cauſas. C. de appellat. & Alexan. in conſ. ij. col. vij. verſic. & quòd no. Bal. &c in j. vol. vbi plus dicit quòd in principe ſemper præſumitur iuſta cauſa. Regulariter tamen etiam ſententia principis non valet, ſine citatione, ex quo princeps non poteſt tollere id quod eſt iuris naturalis, vt eſt tex. & ibi gl. & Bal. in l. fi. C. de ll. & idem Bal. in cõſ. lviij. in iij. vol. & Abb in cap in cauſis de re iud. tamen hodie in regno de cõmuni ſtylo ſacri concilij Neap. omnes ſententiæ ſacri concilij feruntur ſine citatione: & valent, ex quo proferuntur ſub nomine regio. Bene verũ eſt, quòd poſt concluſum in cauſa fit citatio partibus, vt veniant ad allegandũ verbo, vel in ſcriptis infra talem terminũ, quo elapſo fertur ſententia ſine alia citatione ad audiendum ſententiam, & ſi iſta citatio non præcederet, non valeret ſentetia regia, vt de hoc ſtylo atteſtatur Matt. de Afflict. in dec. cclxxxiij. conſil. Neap. & ratio eſt, quia poſt concluſum in cauſa, citatio non eſt defenſionis, quia nulla poteſt allegari defenſio, ſed eſt potius iuris poſitiui, & ideo princeps poteſt illam omittere, & ſic non obſtat cl. paſtoralis, de re iud. & hæc ratio poteſt colligi ex verbis ſing. Bald.

Bald.in l. executorem, col. antep.
verſ.non obſtat,quòd defenſionis
facultas,&c C.de exe.rei iud. qui
dicit,quòd citatio non eſt de iure
naturali principaliter propter ſe,
ſed propter defenſionē, ergo vbi
non competit defenſio, ibi poteſt
omitti per principem.

ADDITIO.Vide Capici. in deciſ.lxix nu.35. Pet. Fol V.I.D.

11 † Quintò limita,non procedere,
quando in inſtrumento eſſet pa-
ctum,quòd debitor poſſit capi ad
inſtātiam creditoris ex ſola oſten
ſione inſtrumēti facta iudici,nam
tunc poteſt capi per iudicem au-
ctoritate inſtrumēti ſine alia præ-
cedenti citatione,per ea quæ not.
Ang.& Imo. & ibi etiam Alex.in
ij.col.in fi.in l.ſi ſic, ff. de leg.j.&
licèt loquantur in ſtatuto. tamen
idem eſſet in pacto, vt habetur in
l.non impoſſibile,ff.de pact. Et in
ſpecie in pacto tenet hoc Matt.de
Afflict.in conſt.pacis cultū,col.vj.
quod nota, vt ſcias pōderare clau
ſulas inſtrumētorum.quia vt plu-
rimum in inſtrumentis ponuntur
iſtæ clauſulæ executiuæ : & hoc
corroboratur ex eo,quod in ſimi-
li cōcluditur in deciſ.cccxxvj.cōſ.
Neap.vbi dicitur,quòd quando in
inſtrumēto eſt pactum de capien-
do bona debitoris,poteſt creditor
implorare familiam iudicis ad ca-
piendum bona,& iudex tunc cō-
cedit familiam & capturam ſine
alia citatione partis,vt tenet Ale.
in conſ.cxxxj in iiij.vol. & Bal.in
l.ſi aquam.in x.quæſt. C.de ſerui.
12 & aqua. † Sextò limita,non pro
cedere,quando aduerſarius repe-
ritur præſens in iudicio,quia po-
teſt actus expediri eo aliter non
citato , quia lex ſolum ponderat
præſentiam partis,vt d. l. de vno-
quoque,in prin.ff. de re iud.& eſt
text.in l.etiam,§.fi. ff.de min.vn-
de pręſens etiam fortuito caſu ci-
tari non debet. ita tenet Alexan.
in d.l.de vnoquoque, colum.j &
Alex in rub.C.de in ius voc.in fi.
& Bald. in l.ſi accuſatoribus, col.
ij.C.de accuſ. & Bal.in l.j ff.de in
ius voc & Abb. in c. eccl. ſanctæ
Mariæ.colum iij.de conſt. & in c.
inter iiij. in iij. not. de maio &
obed.& Bal.in cap j.col v. de mil.
vaſ.qui cont.eſt, & in l.conſenta-
neum,colum.fin C.quo.& quādo
iud. Verum licèt ſecundum com-
munem concluſionem citari non
debeat præſens, debet tamen per
iudicem certiorari de actu, qui fit
in cauſa ſua,aliàs actus non vale-
ret ſecundum Bart. in l.furioſo,ff.
de re iud.& Iaſ.in l.nec quiſquā,
§.vbi decretum, col. vj. ff. de off.
proconſ. ſed contrarium tenent
Ang.Imo.& Alex.in d. l. de vno-
quoque,in princ.& Iaſ.in l.j in fi.
ff.de in ius voc.ſcilicet,quòd non
requiritur certioratio, qa præſens
præſumitur ſciens , & prædictis
add. Soc.in conſ.xxix.col.ij.in iij.
vol. ſed in dubio is qui reperitur
præſens in iudicio,præſumitur ve
niſſe ad illum actum,qui erat ex-
pediendus, ſeu ad quem fuit vo-
catus,ſecundum Alex.in l.furioſo
col.pen.in fi.ff.de re iud. & Alex.
in conſ.cxviij col. ij. in ij. vol.

ADDITIO. Adde Ang.in l.i.ff. de in ius voc.& in l.ſi etiam,§.fi. ibi,præſente vel vocato, ff. de mi. nor Fel.in cap.j col.vij verſ.nota etiam quòd præſens de iud. & c. j. & ij. de lib. obl. & Dec. conſil. cccexlix.numer.8.& Caſſ deciſ.ij. de iud.& Seb.Van. in tract.nullit. in tit.de nullita. ſent. ex def. cit. nu.10.cum ſeq. & poſt multa firmat Mar.Soc.in tract. de cit.in v. amic.prin.nu.21. P. F. V.I.D.

13 † Quid autem, ſi iudex citauit aliquem ad vnam cauſam, & comparuit ad illam cauſam vtrū poſſit compelli reſpondere aduerſario, vel alteri ſuper alia cauſa? Bal. in dicta lege, ſi accuſatoribus, columna ſecunda, in fin. tenet quod non, ſed poteſt dicere, facias me citari, quia non veni ad hoc, & idem magis clarè tenet Bald. in l. cum fratrem: in ſi C. de his quibus vt indig. vbi adſignat rationem. quod citatio fit ad duo, ſcilicet, ad effectum comparitionis, & præparandæ defenſionis. Vnde ſi ille compelletetur reſpondere, ſtatim tolleretur ſibi defenſio ſed Alexand. in dicta lege, de vnoquoque, columna prima. tenet contra Bald ſcilicet, quòd indiſtinctè tenetur reſpondere etiā ſi ob aliam cauſam venerit, & certè ſi opin. Bald eſſet vera in dicta lege, cum fratrem, quo ad ſuam rationem, nunquam præſens compelleretur reſpondere, ſed ſemper eſſet citandus propter prætenſam defenſionem. Sed ego puto in hoc regno veram eſſe opin. Bald. per conſt. ſi quem noſtrorum, &c. & ibi not. And. de Iſer. vbi dicit, quòd inuentus in iudicio ob cauſam neceſſariam, non tenetur reſpondere in alia cauſa. Secus, ſi ob cauſam voluntariam, ſed in propoſito, is qui fuit vocatus ad vnam cauſam per iudicem cenſetur comparuiſſe ob cauſam neceſſariam. ergo non tenetur reſpondere in alia cauſa. Ad rationem Bal. de prætenſa defenſione, dico, quòd poſſet dari reſponſio: quia præſens poteſt petere inducias deliberatorias, iuxta authent. offeratur, C. de litis conteſt. & ſic interim poteſt præparare defenſiones, vt dicit Alexan. in dicta lege, de vnoquoque, in j. colum. & ſic ratio ſua non impedit, quin præſens ex cauſa voluntaria, vel fortuita teneatur reſpondere

14 † Septimò limita, vbi eſſet ſuſpicio fugæ debitoris, vel criminoſi, quia poteſt tunc procedi cōtra eum, ſine alia citatione, & poſſunt contra ipſum recipi teſtes, etiam eo non citato, ne inſtruatur ad fugam, ita plenè declarat Fel. in cap. cum ab homine, verſ. limita tertiò, & c. de iud. & hoc ſentit Bald. in dicta lege, cum fratrem, in fin. C. de his quibus vt indig. & tenet Bart. in l. ait prætor, §. ſi debitorem, ff. quæ in frau. cre. & Bald. in l. creditor, la ij. ff. ſi cert.

15 pet. † Octauò limita, vbi periculum eſt in mora, nam poteſt tunc expediri actus, etiam parte non citata ſecundum Alexand. & Iaſ in l. ſi fideiuſſor, §. ſi ſatiſdatum, col. j. ff. qui ſat. cog. & Inn. in cap. ſignificauit, in ſi. de teſtib. & Alexand. in d l. de vnoquoque, colum. ij. Aliàs autem nunquam iudex poteſt venire ad capturam perſonæ, niſi prius eam citet, vbi videt nō eſſe periculum in mora, propter fugam, ſecundum Bald in l. ſi quis curialis, in j not. C. de epiſc & cl. & Bal. in l. ſi filio, in fi. ff. ſol matr.

16 † Nonò limita, non procedere in cauſa criminali, quando ſententia fertur in fauorem abſentis, nam valet, etiam eo non citato, ſecus ſi ferretur contra ipſum. ita tenet Bal. in l. ſi accuſatorib. col. fin. C. de accuſ. & Alexand. in l. furioſo, col. ij. ff. de re iud per l. quamuis indubitati, C. de adult.

17 † Decimò limita, in omnibus cauſis, in quibus proceditur ſine figura iudicij: nam valet ſententia lata pro abſente non citato, ſecundū Bart in extrauag. ad reprimen. in ver. & figura. in ſi. & Alex. in d. l.

in d.l.furioſo,col.ij. & propterea hodie in regno quælibet ſententia lata pro abſente non citato, valet in cauſa ciuili: ex quo per iura municipalia ſæpius allegata
11 proceditur. † Vndecimò limita, in omni actu qui celebratur vltima die termini: nam poteſt fieri etiam parte non citata. Hinc dicimus, quòd poteſt fieri ſententia compromiſſi in vltima die termini ipſius compromiſſi ſine citatione, dummodo terminus ſit ſtatutus ab homine, ſecus ſi à lege, ita dicit Bald. in authent. ei qui appellat. col.ij.C. de tēp. app. Item, quando teſtes examinantur vltima die termini, non requiritur citatio partis ad videndum iuramenta teſtium, ſecundum Bal. in l.ſi quando, colum. ij. in fin.C.de teſtib.& Bal.in l.ſi.C. qui admitt. & Bart.in l.ij.C.de temp.appel.& in l.item illa. ff. de conſt. pec. & idem in ſimilibus caſibus de quibus vide plenè per Mod. in l.qui ante calendas, & in l.ſi quis sibi ſtatu,ff.de verb.oblig. & Iaſ. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, col.vj ff.de of procon.& in repet. l.admonendi,colum. xliiij. Adde tamen, quòd in regno iſtud practicatur aliqualiter, videlicet, qđ licèt poſſit fieri actus in vltima die termini ſine citatione, tamen debet abſens vocari in curia, illa die, & hora quando fit actus, & debet eius contumacia accuſari, & ideo ſis cautus, vt faciat hoc apparere ex actis, ita de hoc ſunt duo ritus magnæ curiæ. Vnus in nu.47.& alius, in nu.116.& ambo incipiunt, item quòd ſi detur
19 terminus, &c. † Duodecimò limita, quando citatus ſemel perſonaliter ſtatim aſcendit equum, & receſſit in partes remotas, vel alio modo verbis declarauit ſe nolle comparere, quia non eſt vlterius citandus, ſecundum Bal. in l. ceſſante, in fi.C.quo.& quando iud. & Alexand.in d.l de vnoquoque, col.fi.& in l.contumacia, verſic.v. fallit,&c.ff.de re iud.& Iaſ.in d.l. nec quidquam,§.vbi decretū,col. vj.de of proc.& Abb. in c. cū pa-
20 rati.de appel. † Decimotertiò limita, quando probatio concludit ſoli iudici puta ad iudicis inſtructionem, quia tunc poteſt recipi ſine citatione partis, ſecundū bal. in l.certum,col ij.verſ.item oppo. ꝙ imò differant, &c.C. vnde leg. & bal.in l.ſi qua per calūniā,verſ. ſed pone ꝙ iſte,&c.C.de epiſc.& cl.vbi ponit exēplum in iudice ſeculari,capiēte clericū,qui non incedit in habitu clericali,nā ſi clericus oſtēdit iudici inſtrumētum clericatus,debet ipſum remittere ſtatim iudici eccleſiaſtico ſine citatione partis, adde Inn.in c.j.de
21 poſtul.præl. † Decimoquartò limita,quando aliquis habet expedire actū ſecundū conſciētiam, vt quādo per ſedē Apoſtolicā cōmittitur alicui examinatio alicuius,ſi eſt idoneus,vel eſt commiſſa poteſtas ſententiandi cum clauſula, conſciētiam tuā oneramus, quia tūc poteſt ille actus expediri ſine aliqua citatione partis,ſecundum bald.in d.l.ſi qua per calumniam, verſ vbi ſuprà, & in d.l.certū,verſ. vbi ſuprà, & Alexand. in d. l. de vnoquoque, col.ij.in fin. ff. de re iud & Luc.R.in rub.de arb. colū. iij.& eſt gloſſ.in cap.j de of dele. & bald.in l. neque natales,col.ſi.
22 C.de prob. † Decimoquintò limita,quādo eſt datum arbitrium, & poteſtas executori teſtamenti diſtribuendi ad pias cauſas, ſeu eligēdi pauperes quia in tali ele-

ſtione, & arbitrio declarando nõ
requiritur citatio heredum, nec
alterius, ſecũdum Bal. in l.capta-
torias, in fin.C.de teſt.mil.& Bal.
in l.fi.col.ij. verſ ſed nunquid in
23 iſta, &c.C.commu.de leg. † De-
cimoſextò limita, quando iudex
miſit expertos ad menſurandum
agrum, vel ad aliquam differentiã
videndam per aſpectum loci, quia
in relatione dictorum expertorũ
non requiritur partis citatio, nec
præſentia: licèt in electione eorũ
requiratur ſecundum Bart. in d.l.
Theopompus, circa fin.ff. de dote
præleg.& Ang.in l.j.§. Marcellus,
ff.ſi plus quam per legem falc.

ADDITIO. Tenetur tamen iu-
dex quando vult mittere exper-
tos ſtatuere terminum partibus,
& ipſos monere vt ſint tali die, &
hora cum talibus magiſtris in illo
loco ad videndum menſuratio-
nem, ſecũdum Bar. in l.qui bona,
§.fi.j.col. ff. de dam. inf. P. F.

24 † Decimoſeptimò, limita non
procedere in ſententia calculato-
rum, qui reuidet librum rationum
alicuius adminiſtratoris, puta ſin-
dici alicuius vniuerſitatis: nam
poſſunt ferre ſententiam condem
natoriam contra abſentem aliter
non citatum, & valet ſine citatio-
ne, ſecundum Bart.in l.ij.§. quod
de frumentaria, & ibi etiam gloſ.
ff.de adm.re.ad ciui.perti.

ADDITIO. Adde text. in l.hac
perpetua in fin.C.vbi dec.vel co-
hor. qui hoc probat ſecundum
Guliel.de Cu.& Bart.ibidem.Sal.
verò in d. l. hac perpetua conatur
reducere ad concordiam gl. ibidẽ
quæ contradicit opinioni Guliel.
(vt opin.gloſ procedat in debitis
ſingularibus, & opinio Guliel.pro
cedat in publicis functionibus
fiſcalibus, id eſt, in regularibus, &
ordinariis) & ſic ſentit quod quã
tractatur de ſignificando aliquem
debitorem ciuitatis, pro publicis
functionibus fiſcalibus regulari-
bus, & ordinariis, tunc verum ſit
quod valet ſententia etiam lata
non citata parte, at ſecus ſi tracta
tur de ipſum ſignificando, & con-
demnando pro aliis debitis, ad
quæ tenetur ciuitati: in quo cogi-
tandum eſt. Petr. Fol. V. I. D.

25 † Decimooctauò, limita non pro
cedere iuramẽto deferẽdo alicui
pro aliquidatione rerum ablata-
rum in odium delinquentis, iux-
ta formam, l. ſi quando, C. vnde
vi.& cap.ſuper eo.extra quod me
tus cauſa, quia in tali taxatione,
& iuramenti delatione non requi
ritur citatio partis ad manus ſui
odium. Secus quando iſta taxatio
eſt facienda per iudicem, de hoc
eſt deciſio Rotæ in nouis, in de-
ciſio.ccxcix.incipiente, licèt, &c.
& hoc tenet Iaſ.in rep.l.admonẽ-
di, columna penultima, & fin. ff.
de iureiurando, vbi hoc ampliat
in omni iuramento, quod defer-
tur propter delictum ſeu contu-
26 maciam alicuius. † Decimono-
nò, limita quando aliquis patere-
tur aliquod damnum in aliquo
loco, puta remoto: nam poteſt
ibi teſtes examinare ſuper dam-
no, quod paſſus eſt ſine aliqua vo
catione partis, & talis examina-
tio faciet plenam fidem ſecun-
dum Luc.de Pen.& Barto in lege
ſecunda, in fin.C. de naufr. lib.xj.
quod nota ad practicam eorum,
qui patiuntur furta, & robarias in
ſiluis, vel alia ſimilia dãna. adde
Alexand. in quarto, §.prætor, co-
lumna quinta, ff.de damn.infect.

27 † Vigeſimò limita, quãdo iudex
vult examinare in teſtẽ aliquam
honeſtam mulierem, non poteſt
mitte

mittere ad eius domũ pro ea exa minãda ſine alia citatione partis, ſecundum Barto.in l. ad perſonas egregias.ff.de iureiur. & And. de Iſer.in conſt.in pecuniariis.col.ij. in fi.de quo vide etiam Abb.in c.
28 ſi qui teſtium. de reſtit. † Vigeſimoprimò limita, quando eſſet examinandus aliquis teſtis,cuius dicto eſſet neceſſariò ſtandũ quia non requiritur partis citatio,ſecũ dum Alex. in conſ.cxxx.in j. vol.
29 † Vigeſimoſecundò limita,quan do eſſet examinandus aliquis teſtis, de cuius morte vel feſtinato receſſu timetur, quia poteſt examinari etiam parte non citata,ſecundum Inno.in c.Alb.cir. princ. de teſt.& Iaſ.in rep.l.admonendi.
30 col.iij.in prin de iureiur. † Vigeſimotertiò, limita non procedere in eo,de cuius præiudicio principaliter agitur: Secus,ſi per quandam conſequentiam actus tangeret præiudicium alicuius, quia poteſt fieri ſine illius citatione, ſecundum Alex.in l. vnoquoque. col.fi ff.de re iud. & Iaſ. in l. nec quidquam.§. vbi decretum. col.fi. viij.de of.proc.& in l. ſi quis nec
31 cauſam.col.ij ff.ſi cert.pet. † Vigeſimoquartò limita, quando iudex vult interdicere adminiſtrationẽ alicui prodigo : quia poteſt hoc facere ſine citationealicuius. ſecundum Iaſ.in d.§.decretũ.col. ix.& Bal.Ang.& Mod.in l.his qui
32 bonis.ff.de verbo.obl. † Vigeſimoquintò limita, quando fertur ſententia contra principalem debitorem, nam in ea non eſt citan dus fideiuſſor de iudicato ſoluen do:licet intereſſe prætendat: quia ex eodem proceſſu ſit executio contra eum, ſecundum Bald.in l. duob.§.ergo ſi quis.& poteſt eſſe ratio, quia non agitur principaliter de eius præiudicio , licet per conſequentiam, vt ſupra in xxiij.
33 limi. † Vigeſimoſextò limita,nõ procedere, quando iudex protulit aliquam interlocutoriã, à qua ſuccumbens appellauit,quoniam appellatione pendente poteſt iudex procedere vſque ad diffinitiuam , ante quàm ſibi inhibeatur, iuxta.c.non ſolum.de app.libr.vj. Certè poteſt omnes actus vſque ad ſententiam incluſiuè expedire ſine citatione partis,& valent, niſi appellans ſuæ appellationi renũciet,iex.eſt ſing.in c. eum qui.
34 de dolo,& contu.lib.vj. † Vigeſimoſeptimò limita , quando aliquis eſt condemnatus ad expenſas propter contumaciã, iuxta legem ſancimus.C.de iud.nam poteſt fieri talis cõdẽnatio,etiã ſine citatione partis , ſecundum Bald. in d.l.ſancimus.in x.q. & Ant.de But.& Paul.de Liaza.in c.litibus. de dolo,&contu.& Fel.in c.j.col.
35 vj.de iud. † Vigeſimooctauò limita,quando iudex vult dare tutorem vel curatorem alicui pupil lo ,vel furioſo ſine inquiſitione, quia poteſt ſuum decretum interponere ſine citatione alicuius,ſecundum barto. in l. qui habet. §. quolibet.ff.de tute.&Alex.in cõſ. lxxxvj.Incipiente,viſis dubitatio-
36 nib.&c.in ij.vol. † Vigeſimononò limita. quando aliquis doloſe latitat,&ſe occultat,ne citari poſſit,quia poteſt expediri actus cõtra eũ, eo aliter nõ citato,ex quo conſtat de eius contumacia,ſecũdum Inno.in c.ad petitionem. de accu.& Ab.in c.ex tuæ.colum.pe.
37 de cl.non reſid. † Trigeſimò limita , generaliter vbi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem , quia poteſt expediri actus eo non citato, vt not.plenè Card.

Card. Alex. in c. cum ſit Romana. col. ij. cir. fin. de appel. vbi multos allegat, & hanc fallentiam poteris iungere cum prima.
38 † Trigeſimoprimò limita, quàdo aliquis haberet inſtrumentum contra debitorem cum pacto de capiendo, & cōſtitutione precarij: quia poteſt facere capturam contra tertium poſſeſſorem etiam nō citatum, & negocio non liquidato ita tenet Franc. de Arct. in conſ. xxj. col. pe. in fin. & col. fi. & Socin. in conſ. lxxxij. col. iij. in iij. vol. quod nota perpetuò: quia millies euenit in facto, & pluries vidi reſponderi in contrarium, à nonnullis doctoribus, qui dictas deciſiones non viderunt.

ADDITIO. Contrarium eſt verius de iure, vt plenè congerit Afflict. in conſt. pacis cultum, de quo ſimiliter per Tiraq. in tract. de conſt. in j. part. num. 42. & ita teneatis: alios verò caſus in quibus valet actus abſque citatione partis, vide per Marian. Socin. in tract. de citat. in viij. arti. princip. Petrus Foll.

39 VENIO † ad ſecundum dubium, ſcilicet, à quo iudice debet ac poſſit fieri citatio. Breuiter cōmunis concluſio eſt, quòd omnis iudex competens poteſt citare, ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus. Secus, ſi eſt incompetens, quia non valet citatio. l. fin. & ibi per doct. ff. de iuriſd. om. iud. & habetur in l. ſecunda. ſi quis in ius vo. non ier. Quod tamen intellige, quando certum eſt eum eſſe incompetentem de iure communi. Secus, ſi de iure communi ſit cōpetens, poteſt tamen aliquo priuilegio declinari, quia tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad ſuum priuilegium allegandum: aliàs poſſet contumax reputari. vt dict. l. ſecunda. & l. ſi quis ex aliena. ff. de iud. intellige tamē prædicta de citatione verbali: ſecus in reali, quæ fit per capturam perſonæ: quià illa poteſt expediri ſolum per ordinarium: non autē per delegatum, vt nōt. Bart. Alex. & communiter doct. in l. ij. ff. de iuriſd. omn. iud. vbi ita intelligūt tex. in §. ſi verò etiam, in authen. de exhib. reis, & in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. Similiter, & citatio per edictum poteſt expediri ſolum per ordinarium, vel per delegatum principis: non autem per delegatum inferioris, vt in §. omnem, in authen. de litig. & in authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando iu. & ponunt doct. in d. l. ij. & Bart. in extrauag. ad reprimendam. in verſ. per edictum, in princ.

40 † An autem poſſit iudex citari ſuum ſubditum exiſtentem extra ſuum territorium? iſtam quæſtio. tangit Ioan. And. in c. Romana. §. contrahentes. de fo compe. lib. vj. & Bart. in l. omnes, C. de epiſ. & cler. & Angel. & Iaſ. in l. fin. ff de iur. omni. iud. vbi dicit, quòd iſta q. indigeret deciſione Cæſarea. Et ibi Iaſ. diſtinguit tres caſus, & dic, vt ibi per eum: cui adde, quòd in regno habemus conſt. quæ incipit, in ciuilib. quæ concedit iudici indiſtinctè poſſe citare extra territorium. & ibi Matth. de Affl. in vj. no. ponderat ad hoc illam conſtitutionem per quam habemus deciſionem Cæſaream in hoc regno. nam licet communis deciſio in iure communi ſit, quod iudex citans debet ſcribere literas iudici loci, vbi eſt citandus, vt ipſum citati faciat, quando illæ ciuitates nō ſunt ſub eodem dominio, ſecundam

ſecundum diſtinctionem Bart. in
l.j.§.præſides.ff.de req.reis, tamē
quia Rex qui eſt dominus vniuer
ſalis regni, dedit iudicibus pote-
ſtatem citandi extra territorium:
poterit fieri hæc citatio per nun-
cium citantis, ſine alia licentia iu
dicis illius loci, ſi ibi citandus de
git. verum illa conſt. hoc non pro
bat expreſsè: vnde tutius puto
eſſe id, quod dicit ibi Andræ.de
Iſer. ſcilicet, quòd requiritur iu-
dex illius loci, vt ipſum citet, &
idem Andræ.in conſt. edictorum,
col.ij. in princ. Et id vidi ſemper
obſeruari, ſcilicet, quando ciuita
tes non ſubſunt ſub eodem baro
ne in hoc regno: ſolet enim mitti
nuncius citantis, vt impetret ve-
niam à iudice illius loci cum li-
teris citatis: vel ſolet ſcribere li-
teras ad illum iudicem, vt ipſum
citet, ſecundum Bart.in d.§. præ
ſides. vbi ponit ad hoc quinque
limitationes.

41 † Pro hoc facit, quòd in ſimili
diximus, quòd quando aliquis
vult exercere iuriſdictionem in-
ter ſuos ſubditos in alieno terri-
torio, debet habere licentiam do
mini illius territorij: aliàs proceſ-
ſus non valet, ſecundum Inno.in
c.at ſi cle.de iud. Pro hoc eſt tex.
& ibi Card.in ij.q. in cle.j.§. vo-
lumus.de for.compe. Hoc tamen
limita nō procedere in terris de-
manij regis: nam officialis alicu-
ius baronis, ſeu aliquis baro po-
teſt ius dicere inter ſuos ſubditos
in terra demanij: puta in ciuitate
Neapolis, abſque licentia regis, &
ſuorum officialium. ita dicit Mat-
thæ.in conſt. de quæſtionib. in j.
nor. vbi ad hoc ponderat illam
conſt. quam dicit fuiſſe ignoratā
à nonnullis auditoribus regiæ cu
riæ, tamen iudicio meo illa conſt.
ſi rectè pōderetur, hoc nō probat.
& de prędictis vide Ol.in cōſ.32.

† VENIO † ad tertium dub.
ſcilicet, per quem debeat fieri ci-
tatio. Dic, quòd communis obſer
uātia eſt, quòd citatio ſit per nū-
cios ſeu iuratos & ſeruientes cu-
43 riatum, † qui ſolent eſſe viles
perſonæ: vt And. de Iſer. in conſt.
citationis.col.ij. ſolent.n. iſti nun
cij portare aliqua ſigna, vt cogno-
ſcantur, vt not.doct. in c.cum pa-
rati.& c.ſignificauit.de ap.& Spe.
in tit.de cit.§. ſequitur. col.ij.&
ꝙ ſint viles perſonæ. tenet Fel.in
c.prudentiam.col.v.de offi.deleg.

44 † Poteſt tñ iudex eligere vnum
alium priuatum, cui poteſt com-
mittere citationem, etiam ſi non
ſit publicus nuncius, & valet ci-
tatio. imò poteſt iudex eligere fa
mulum ſuum, & etiam famulum
alterius partis, cui poteſt com-
mittere citationem. ita tenet Car.
Alex.in c.cum ſit Romana, col.fi.
de app.& ibi etiam Abb.in fi.col.
in princ. plus dico. ꝙ etiam parti
principali poteſt iudex cōmittere
citationem, vt citet ſuum aduer-
ſariū. & valet citatio, vbi conſtat
de cōmiſſione iudicis ſecundum
Bal.in l.vt perfectius, col.fi.C. de
anna.exc. & Bart.per illum tex.in
l.eū qui. §.ſi epiſtola. ff.de fur. &
idē Bar.in l.iuſtè.& ibi etiā Alex.
in viij.col.ff.de acq poſſ.& Bal.in
auth.& omnino.col.pe.ver.venio
ad miniſtros, &c.ne vx. pro mari.
& Bar.in extrau. ad reprimēdam.
in ver per nuncium, & ver per li-
teras, vbi omnia hæc tractātur, &
Spec.in ti.de cit. §.ſequitur.col.j.

45 † Sicut etiam iudex poteſt dare
licentiam parti, quòd capiat poſ-
ſeſſionem aduerſarij, conſtituen-
do eum executorem in cauſa pro
pria, vt no.bar.Alex.& cōmuniter
doct.

doct.in d.l.iuſtè, & Iaſ.in l.iube-
re cauere,in ij.& iij.col.ff. de iur.
om.iud. Verum, in hoc eſt diffe-
rentia : quia quando quis citatur
per nuncium publicum , tenetur
illi credere ſolo verbo,ſine literis
iudicis:ſed nuncio priuato, vel fa
mulo,vel parti non creditur, ſine
literis iudicis cōmittentis. ita te-
net gl.in c.prudentiam.in ver.per
certum nuncium,de offi.deleg.&
ibi per doct.idem no.gl.in c. cum
parati. in verſ.nuncius, de appel.
aliàs non tenetur quis credere,
maximè aduerſario ſuo, qui de fa
cili poteſt mentiri:ſecundū Spec.
in d.§.ſequitur.col.j. & Philip. in
d.c.comparati. col.iiij.in fi.ver.vj.
quęritur,&c.Et dicit notāter Bal.
in l.ſi vt proponis.la ij. C.quomo
do & quando iud. quòd licet iu-
dex poſſit committere citatio-
nem parti:non tamē creditur ſuæ
relationi,niſi probetur.& illud di
ctum ſequitur Philip.in d. c.para-
46 ti.ver.vj.quæritur, &c. † Hoc ta
men eſt correctum in regno in ci
tatione per literas: nam citatoria
litera non committitur , niſi ha-
bēti publicum officium vt eſt ri-
tus magnæ curiæ, in num. 59. &
alius in nu.239.& ambo incipiūt
item , quòd citatoria litera, &c.
47 † Poteſt etiam fieri citatio per
magiſtrum actorum,& ſic per ta-
bellionem,ſi habeat commiſſionē
iudicis:& ſibi eſt credēdum pro-
pter publicam fidem,quam habet
ita tenet Spe.in d.§.ſequitur,poſt
prin.& Philip.in d. c. cum parati.
verſ.vj.quæritur,&c.per ea , quæ
habentur in l. ſi quis decurio. C.
de fal.& in c. ad audientiam. de
48 præſcrip. †Poteſt etiam & ipſe-
met iudex pro tribunali ſedens,
monere ſeu citare partem vt com
pareat tali die coram ſe,tex.eſt &
ibi Bal.in l. ceſſante.col.j.C.quo-
modo & quand iu.& Bald.in l vt
perfectius.col.fi.C.de ann.excep.
& Alex.in l.contumacia. verſ.vij.
fallit &c.C. de re iud.& nor gloſ.
in cap.conſuluit.de offi. deleg in
49 quibus locis dicitur,quòd † iſta
monitio iudicis,eſt maioris effica
ciæ,quàm citatio nuncij:quia iſta
ſola monitio habet vim perèpto-
rij & trinæ monitionis : & hoc
eſt, quòd ſæpius notarij actorum
ſcribunt penes acta , quòd talis
fuit iudicialiter monitus,&c.nam
iſta monitio plus quàm citatio
operatur:& poteſt expediri actus
in contumaciam moniti non cō-
50 parentis. Venio † ad quartum
dubium,ſcilicet qualiter ſit faciē
da citatio.ſuper quo dic,quòd ci-
tationum plures reperiuntur ſpe-
cies. Quædā enim eſt citatio rea-
lis,ſeu perſonalis: quæ fit per ca-
pturam perſonæ.Secunda,eſt cita
tio verbalis , quæ fit ſolo verbo.
Tertia,eſt citatio, quæ fit per lite
ras.Quarta,eſt citatio per edictū.
Quinta, eſt citatio per proclama.
Sexta, eſt citatio per campanam,
ſeu per tubam.

ADDITIO. Adde ꝙ ſem-
per eſt facienda citatio, ſecūdum
communē ſtilum curiarum , aliàs
ſi fieret contra ſtilum, citatus nō
tenetur comparere , & ex conſe-
quenti non poſſet reputari contu
max:ſecundū Marſ.in ſing.cxviij.
Petrus Foll. V.I.D.

51 † Præmitto tamen , quòd in o-
mni citatione cuiuſcunque ſit ge
neris,tria extrema conſiderantur.
Vnum.ſ.ex parte iudicis:prout eſt
commiſſio de citando: & duo ex
parte nuncij.ſ.ipſa citatio ſeu exe
cutio commiſſionis: & relatio ci-
tationis factæ. Et hæc tria requi-
rūtur in omni citatione:aliàs non

valet

valet:vt not.Bal.in l.fi.C.de fer.& Fel.in c.gratum col.iij. de of.del.
51 De primo. ſ.quòd requiratur com miſſio iudicis, tenet Bart.& Bald. in l.neminem. C. de exh. reis, & tradit plenè Fel.in c.j. col. vj. de iu.& Io.And.in c. quoniã contra. de prob.& Bald.in l.cum clericis. C.de epiſ.& cler.Iaſ.in §.quadruplici.col.iij.& iiij.inſt.de actio.& Bart.in l.j.§.cura. ff.de of. præ.vr. & Alex.in d. l. ſciendum.col. fin. ff.de verb.obl. & Alex.in add. ad Barto. in l.qui nomine. ff. de fal.
52 † Verum,de conſuetudine tolleratur in quam pluribus locis, vt quando ſunt nuncij publici & generales,credatur eorum relationibus,quòd citauerunt de commiſſione iudicis:licet aliter commiſſio exactis non appareat imo plus poſſunt ad inſtantiam partis citare iſti nuncij publici in cauſis ciuilibus,etiam ſine cõmiſſione iudicis:& hoc tolleratur ex generali conſuetudine in ciuilibus: vt teſtatur Bal.in d.l.neminem. & Iaſ. in d.§.quadruplici.& ibi etiã Ioã. Fab. & Bal.in l.ſi quando.in xj.q. C.de teſt.& Pet.Phi Corn.in cõſ. xcv.col.ij.in fi.in iij.vol.& ita cõmuniter ſeruatur in hoc regno ex generali & antiqua cõſuetudine.
53 † De ſecundo extremo. ſ.quòd fiat executio citationis,hoc patet ad ſenſum : quia ad hunc effectũ committitur citatio, vt cum effectu quis citetur,quo caſu an credatur nuncio dicẽti ſe citaſſe, eſt trita q. in pluribus locis ventilata,maximè per Bar.in d.§.cura & per Abb.in d.c.cũ parati.& Iaſ. in dict.§ quadruplici col.iij.& iiij.in quibus locis cõmuniter tenetur, quod nuncio pub. creditur, & eius relationi ſtatur , quo ad citationẽ. Verum ſi citatus eſſet perſona circunſpecta & fide digna,& iuraret ſe nunquam citatum fuiſſe, crederetur ſibi potius, quàm nuncio:vt d. Abb.in d.c. cum parati, col.iiij. in ptinc.& ibi per alios Mod.Et hanc q.tangit plenè Spec.in tit.de cita.§.ſequitur ver. ſed nunquid. & ibi plenius Ioan. And.in add.vbi not. loquitur : & concludit modo prędicto,& licet multa verba inſerat: & ad ibi dicta me remitto.& habetur per Salic.in l.tres. quom.& quan.iud.& Fel.in c.inquiſitio.§. fin.col.ix.de accuſ.& Philip.in d.c.cum parati. col.vj.in fin.& vij. de app.
54 †De tertio extremo ſ.de relatione nuncij, quòd requiratur & debeat apparere , ex quo eſt actus ſubſtantialis,tenet Bal.in l. fin.C. de fer.& ibi etiam Sal.dicit,quòd debet relatio ſcribi in actis : quia
55 eſt de proceſſu: † intantũ: quòd non poteſt fieri relatio in die feriato ad honorem dei.& ipſum in hoc refert & ſequitur Alex.in l.j. §.nunciatio,col.vij. ff.de ope. no. nũ.&tradit Bal.in l.ſi finita.§.Iul. col.iij.ff.de dam.inf. & eſt gl.in l. pe.ff.ad Treb.& Bal.in l.iudices. in vl.no.C.de fid.inſtr. intantum, quòd ſi nõ reperitur deſcripta relatio nuncij in actis,nihil valet citatio nec ſententia,nec poteſt aliquis contumax reputari.ita tenet Paul.de Caſt.in cõſ.lxxxj.col.iiij. iij.vol.& Bart.in l.hæc autem.§.j. per illum tex.ff.ex qui.cau.in poſ. ea.vbi dicitur,quòd debet liquere iudici de contumacia citati,& non poteſt aliter liquere,niſi appareat relatio ſcripta in actis. Et
56 propterea † ſi iudex primò pronũciat contra cõtumacem,& poſt ea recipit relationem nuncij,ſententia & proceſſus eſt nullus, ſecundũ eum, & eſt notab.verbum

& men ſ

& menti tenendũ: quia vidi plu-
res iudices erraſſe in hoc.& idem
tenet bartol.in l. multum. in fin.
ff.de cond.& demon.& Alex.in l.
57 ſed ſi.de acq.he. †Poteſt autem
iſta relatio per nuncium fieri ſoli
notario actorum abſque præſen-
tia iudicis,ſecundũ bart.in l.ſi ſi
nita.§.Iul. col.iij.verſ.iuxta prędi
cta quæro,&c.de dam. infe.& ibi
Imol.& Alex.idem tenet Sal.in l.
eos.§.ſuper C.de app. & in auth.
quæ ſupplicatio.C.de preci.impe.
off. Hoc etiã de relatione nuncij,
eſt hodie prouiſum in regno per
regiam prag.ij quæ incipit,quili-
bet. vbi cauetur de omnibus his
trib.extremis:videlicet,de cõmiſ-
ſione iudicis precedẽre:& de ipſa
citatione effectuali & de relatio-
ne,quæ debet cõſtare ex actis. Et
nota quia illa pragm.loquitur de
cõmiſſione præcedente per abla-
tiuum abſolutum, qui importat
conditionem, l.à teſtatore. ff. de
cond.& demõ.per quæ verba ha-
bemus in regno caſum deciſum,
quòd non valeat citatio nuncij,
niſi cõmiſſio iudicis pręcedat.Poſ
ſemus tamẽ dicere, quòd per cõ-
ſuetudinẽ ſit derogatum illi prag.
quãtum ad hoc,vt ſupra dixi.Vel
poſſemus illam reſtringere, quan
do citatio per literas,prout loqui
videtur d.prag.& non verbis.non
nego quin ſemper de iure requi-
ratur commiſſio,vt ſuprà dixi:ſed
ſolum dico reſpectu conſuetudi-
nis: quæ ſeruanda eſt. vbi viget:
58 iuxta,l.de quibus.ff.de leg †His
præmiſſis, venio nunc ad citatio-
nem realẽ: quæ importat capturã
perſonæ.ſecundũ gl.bart.& Alex.
& doct.in l.ij.ff.de iu.om.iu.& in
l.conſentaneum.C.quo & quan.
iud.ſuper qua eſt ſciendum,quòd
in ciuilibus cauſis regulariter nõ
fit iſta citatio realis.Fallit primo,
quando reus eſſet contumax, vt
d.l.conſentaneum.& ibi bar.in ij.
col.& probatur in § ſi verò et ã,
in auth.de exhib.reis.Item quan-
do fuit per ſententiã condemna-
tus : quia poteſt pro executione
ſentẽtię capi de perſona, l.prima.
& ibi not. C. qui bon.cede.poſſ.
& not.bal.in l.per diuerſas,in xv.
q.in fi.C.mand.Quod tñ intellige
ſeruato ordine, l.à diuo pio.§. in
vend. ff de re iud. prout ibi not.
Ale.in iij.&iiij.col.ſ.vt primo fiat
excuſſio in bonis:& poſtea ſi bo-
na nõ reperiuntur,vlt.loco capia-
tur perſona aliàs non poteſt inci-
pi à captura perſonæ, ſecundũ gl.
& bart.in l.iij §.tutor. ff. de ſuſp.
tut.& Abb.in c. quo ad conſulta-
tionẽ col.vj.in fi.& ſeq.de re iud.
& bald.in c.tuæ, vt lite non con-
teſt.& bald.in l. conſentaneũ.col
59 iiij.in fi. † Fallit etiam.quando
debitor eſſet ſuſpectus de fuga,
quia poteſt fieri iſta citatio rea-
lis l.ait prætor, §. ſi debitorem &
ibi bart.ff.quæ in frau.cred. & de
clarant plenè Alex.& Iaſ. in d.l j.
ff.de iu.om.iud.& Fel.in c.j. col.
vij.de iud.& Iaſ.in l.ſi ab arbitro.
ff.qui ſatiſ.cog.& in l.vinum.col.
iiij.& v.ff.ſi cert.pet. & idem Iaſ.
inſt. de act. in princ. col.xj & xij.
in quib. locis plenè cumulãtur re
quiſita ad capiendum debitorem
ſuſpectum de fuga: quæ breuita-
60 tis cauſa hic omitto. † Hinc di-
cit ad propoſitum bald. in l quòd
euitandi.in fi.C.de cond.ob turp.
cauſam.quòd iudex non debet a-
liquem capere ante ſummariam
fidem & ſuſpicionem de receſſu,
& hoc in ciuilibus At in crimina
lib.poteſt ſemper iudex regulari-
ter citare regulariter capiẽdo per
ſonam,ſecundum bald.in l.ſi quis
curialis,

curialis, C.de epiſc.& cler. & per
doct.in l.plerique.ff. de in ius vo.
Pro hoc eſt tex.in l.j. & per to.ti.
ff.de cuſt.reo. & not. bald. in d.l.
61 conſent.col.iij.in princ. † Scias
tū, quod iſta citatio realis nullo
modo poteſt fieri, niſi praeceden-
te commiſſione iudicis, vt eſt tex.
& ibi per omnes ſcrib.in l. nemi-
nem.C.de exhi.reis.& not.bal.in
l.ſi quādo, in xij q. C.de teſt.niſi
62 contra † ſuſpectū de fuga, qui po
teſt capi propria auctoritate ſine
alia commiſſione, etiam per priua
tum, vt d.§.ſi debitorem, & habe
63 tur plenè in locis præalle. † Se-
cunda citatio eſt verbalis, vt qn̄
iudex viua voce cōmittit nuncio,
vt aliquē citet ſine literis, vt pro-
batur in c.cū dilecti, vbi viua vo-
ce, &c.& ibi Ant.de But. & Abb.
de dolo & contu. & eſt etiā cōſt.
regni, quę incip edictorū.ibi, etiā
ſine ſcriptis, &c.& iſta citatio ver
balis & aliæ ſequētes citationes,
de quibus infra dicam.debent cō
tinere ſex requiſita ad hoc, vt va-
leant.Primum.ſ.nomen iudicis ci
tantis. Secūdum nomen eius, qui
citatur. Tertium, nomen eius, ad
cuius inſtantiam fit citatio. Quar
tum, eſt cauſa, ob quam citatur.
Quintū, eſt locus, in quo debet
cōparere. Sextum eſt tempus in-
fra quod debet comparere. Addi-
tur etiam ſeptimum requiſitū, qn̄
citatio fit in ſcriptis.ſ.vt cōtineat
verbum, peremptoriè. hæc omnia
probantur in d.conſt. edictorum,
& ponit aliqua Spec in tit.de ci-
tat.§.iam de citatione.poſt princ.
aliàs citatio eſſet obſcura, & in-
certa, & non valeret, vt dicitur in
d.conſt.edictorum.& tenet Bald.
in l.hac cōſultiſſima, col.iij.C.qui
teſt.fac.poſ.& in l.eum quem te-
merè per illum text. ff. de iud. &
ibi eſt gl.idem not. Bald.in l.circa
fin.ff.de lib. & poſthu. & Card.in
clem ij.in v.no. vt lite pendente.
64 † Inquantum autem dixi, quòd
citatio debet continere locum,
procedit ſine dubio in delegato
citante, ſecus eſt in ordinario, qui
habet certum & deputatum tri-
bunal, quia poteſt citare ſine ex-
preſſione loci, & intelligitur de
loco ſolitæ reſidentiæ, text. eſt in
c.cum parati. & ibi per docto. de
app & not. Bart. & Ang. in l.ſi vt
proponis.la ij.C. quo.& quan.iu.
& Ang.in l.j.§.hæc ſtip ff ſi pluſ-
quam per l.fal. & Bal.in l.vt per-
fectius.col.ij.verſ.quartò, &c. de
anna. except.

ADDITIO. Et adeo vera
ſunt verba do.aucto.in hoc, quòd
ſi ſecus fieret citatio iudicis de-
legati non arctaret citatum ad cō
parendum, vt inquit, & Alexand.
in conſ.lxxj.in cauſa, in prin.lib.
vij.& taliter debet locus deſigna
ri ne reſultet locorum æquiuoca-
tio, iuxta tex.in c. fi. cir.fi. de re-
ſcrip In iudice verò ordinario nō
requiritur deſignatio loci in ci-
tatione, quia intelligitur citatus
ad locum ordinarium & conſue-
tū vbi ſimilia peraguntur id om-
nibus patet, & veriſimiliter igno
rari non poteſt, arg. c.j.de poſtul.
prælat.& c.innotuit de elect.cum
ſimilib ſed ſi eſſet iudex qui ci-
tat præſes, ſeu rector prouinciæ
qui non locum certum, ſed totā
prouinciam, pro tribunali habere
dicitur, vt per Gem. & Pet.de An
char.in c.ſi epiſcopus.de of del.&
poteſt quemlibet locum etiam in
propria camera ad ius dicendum
deputare ſecundum Bal.in l.ſi vt
proponis in princ.C. quom.& qn̄
iu.tunc ſi ſemel certum locū pro
cauſis audiendis deputauerit, ac
depu

deputatio iſta publicè omnibus innotuerit, citationes ſimpliciter & abſque loci appoſitione emanatæ, ad locum ſemel deſtinatum relatæ cenſentur,& ſi extra illum locum ſententiā diceret,non valeret, prout eſt caſus in d. l.vt ſi proponis, ſi verò locum aliquem non deſtinaſſet,concludit Sebaſt. Van.in tract. de nullita. in tit. de nullita.ſent.ex defect.cita.nu.64. quòd citatus tenetur comparere ad eum locum vbi morari contingerit quocunque vadat,ſiue moueatur,quod dicit voluiſſe Bal.in l.vt perfectus, col.iiij.verſ.iiij.de anna.except. & Spe. in tit.de cit. §.j. verſ.Itē,quòd citatus,& Ang. in l.j §.hæc ſtipul.col.vij. ff.ſi cui plus.per l.fal. niſi eſſet de conſuetudine vt certus locus deſtinetur: prout hodie eſt in regno. Petrus Follerius. V. I. D.

65 † Item, inquantum dixi, quòd citatio debet continere certum diem ſeu tempus comparendi, aliàs non valet, hoc tenet Barto.in l.liber homo,§.decem.ff.de verb. obli.& Bald.in l.fi.col.j.per illum tex.C.de iure domi.impe.Contrarium tamen tenet Spec. in tit. de cit. §. ſequitur, verſ. quid ſi non præfixeris,& Bal. in d. l. vt perfectius col.ij.ver.ij.&c.& Abb.in d. c.cum parati,col.j. per illum text. & eſt text.in c.eos. in fi. de ſent. excomm. libr.vj.& Bal.in c.j.col. iiij.de mili.vaſ. qui contu. eſt. Et cōcludunt præfati doct.quod valet citatio, & debet comparere quamprimum poteſt, quando nō eſt appoſitus dies in citatiōe. hāc q.plene attingit Philip.in d. c. cū parati, col.v. & vj. & ibi concordat opin per bonam diſtinctionē,
66 videlicet, aut quæris, vtrum valeat citatio ſine die,ad effectum, vt ſi citatus non compareat quam primū poteſt, poſſit mulctari tanquam inobediens, & dicendum eſt, quòd ſic, & ita procedat vna opin.Aut quæris, an valeat citatio, vt ſi citatus non comparet, poſſit procedi ad ſententiam, vel ad alios actus in contumaciam, & dicendum eſt,quòd non valet, nec procedi poteſt. & ita loquatur contraria opi. & iſta concordia fuit Ang. in l. liber homo. §. decem. & idem tenet Ange. in l. per interuallum. ff. de iud. & ita pertranſeo.

ADDITIO & quòd citatio ſine termino ſimpliciter non valeat, concludit Anto.in c. cum parati.iiij not.extra de app. & ibi communiter hoc tenent doctor. & Fel.in c.conſuluit. colum.iij.in prin.ver.ſed tenendo opin. de of. del & Alexan.in l.liber homo. ff. de verbo.obli. (reiecta concordia Ang.& Paul.de Caſtr) & ita etiā tenet Io. mili.in verb.citatio. col. ix.de quo per Laufran. in c.quoniam contra.in verb. citatio. nu. 9. verſ. ſed quæritur nunquid:de prob.& per Ang.in l. per interual a.ff.de iud. & latiſſimè per Boer. in deciſ.ccxxxv.& per do.Sebaſt. Vant. in tractat. de nullit.in titu. de nulli ſenten.ex defect.cita.nu. 71.vbi inquit, quòd quidquid ſit de iure tutius eſt diem in citatione apponi: quod quidē in regno iſto abſque dubio hoc procedit, vt nedum tutius ſit diem apponi, ſed etiam neceſſe erit,cum de communi ſtilo omni curiarum ſit vt dies apponatur in citationibus, & citatio debet fieri in forma ſolita & per verba conſueta: quia id quod fieri ſolet, fieri debet,& ſi non fit.iniuſtè fit: ſecundum gloſ. in l.quid ergo. §.1 pœna

grauā

grauior,ff.de infa.& in l. hodie,ff. de pœn. vnde dixit Inn. in c.præterea de dilat.quòd citatio inſolidum continens eſt nulla : vt per Ang.in l.fin. C.de cano. lar.ti qui etiam dixit quòd excuſatur non comparens , quando citatio non eſt ſecundum ſtilum conſuetum, ſed habet clauſulas inſolitas:quẽ refert & ſequitur Fel.in cap.quoniam,colum.viij.in verbo citationis.de pto. Pet. Fol. V. I. D.

66 † An autem ſit neceſſe apponere horam?Dic,quòd non : ſed debet comparere hora ſolita cauſarum,ſecundum Bal.in l.ſi vt proponis,la ij.C.quo.& quando ind. & Innoc.in c.cum nobis, olim,de elect.& Barb. in addi. ad Abb. in d.c.cum parati , & ibi etiam Phil. in vj.colum.& Fel.in c.conſuluit, colum.iij.de of.deleg. item debet comparere tali hora,in qua poteſt ille actus expediri ante noctis tenebras,ſecundũ Abb. in d.c. conſuluit,colum.ij.& in c.cum ſuper, col.ij.de teſt. cogen. ſi tamen apponeretur hora, & poſteà nõ fieret actus in illa hora , ſed in alia, non valeret: ſecundum Bart.in l. aut qui aliter,§.fin.ff.quod vi,aut clam,& Fel. in d. cap. conſuluit,
67 col.j. † Sed circa hoc de tempore comparitionis, communis practica in hoc regno eſt : quòd ſi quidem citatus habitat in eadem ciuitate , vbi iudicium agitatur: citatur vna die pro alia immediatè ſeq.& in alia die ſequenti hora cauſarũ accuſatur ſibi prima contumacia,ſi nõ comparet : & deinde expectatur per tres alios dies continuos:in quibus currunt etiã dies feriati : & poſtea in quarto die ſeq. iuridico accuſatur ſibi vltima contumacia : ſi non comparet: & illud eſt vltimum perẽptorium:& tunc bãnitur & condemnatur ad tertiam partem mobiliũ: & ſic in effectu citatus,à die citationis habet quinque dies ad cõparendum. & de hoc eſt ritus magnæ curiæ,in nu.224. qui incipit, item ſeruat ipſa curia in primis, &c. & regia prag. iij. quæ incipit relatione.& iſta expectatio tridui non habet locum , niſi in primis citationib.in aliis verò proceditur ad actum in contumaciam in die immediatè ſequenti,nullo triduo expectato. Si verò citatus habitat in alia ciuitate:ſiquidem eſt intra regnum,debet inſeri tantum tempus in citatione,infra quod poſſit cõmodè comparere attenta diſtantia loci,& in illo vltimo die comparitionis accuſatur prima contumacia:& poſtea expectatur per triduum. & deinde accuſatur vltima,vt ſuprà dixi. & ita ſeruatur in curiis Neapol. in citationibus, quas mittũt per diuerſa loca hui⁹ regni. & hoc colligitur ex verbis dictæ prag. Relatione. Si verò citatus degit extra regnum , debet in citatione apponi terminus lx. dierum ad comparendum. prout de hoc eſt text in d. cap. conſtit. edictorum.circa fin.& ibi And.de Iſer.& idem And. in c.j.de conſt. inter vaſ.& alium de bene.vbi dicit , quòd iudex non poteſt hoc tẽpus coarctare vnde tũc in ſexageſimo die accuſatur prima contumacia , & deinde triduo expectatur,vt ſuprà dixi. Et ꝙ in vltimo peremptorio cõdemnetur ad tertiam partem mobilium, tam in ciuili, quàm in criminali,eſt ritus magnæ curiæ in numer. 202. qui incipit, item ſeruat dicta curia in citatione , &c. & ille eſt pulcher ritus.qui ponit ſub breuib. verbis totam practicã , quam ſuprà dixi.

& eſt conſtit. quæ incipit pœna nouem,&c.adde, quæ dicam inf. in verſicul. contuma.in iij.quæſt.

68 † Eſt etiam ſciendum,quòd con tumacia prima debet accuſari in die iuridico, etiam ſi illo d.e cu-tia non regitur dummodo non ſit dies feriatus,& poteſt accuſari in præſentia actorum magiſtri,etiam abſente iudice. de hoc eſt alius ritus nume.203.qui incipit,item, ſeruat ipſa curia, vt ſi die, &c & alius ritus in nu. 214 incipiens, item nota quòd in omni, &c.cæterum,ſi ille dies, in quo erat accuſanda prima contumacia, eſſet feriatus debet accuſari in die ſeq. & debet fieri mentio in actis de die præcedenti feriato,vt ſciatur, quòd non potuit illo die accuſari. Idem ſi plures dies continui eſſent feriati, quia elapſis feriis primo die iuridico accuſantur, vt eſt alius ritus.num.304. incipiẽs, item,no.quòd vbicunque, &c.& ſi non accuſatur prima contumacia in tali die, vt ſuprà dixi, citatio expirat quòd circunducitur, nec excuſatur actor dicens, quòd non accuſauit,quia curia non regebatur, quia poterat accuſare, dummodo non fuiſſet dies fer. vt ſuprà.de hoc eſt alius ritus in nu. 305.incipiens.item not.quòd tales, &c. Ex prædictis ergo vides quomodo eſt correctum ius commune in regno,nam de iure communi non poterat veniri ad peremptorium,niſi præcedentib.trib. citationibus, cum interuallo xxx. dierum,l. ad peremptorium, cum duabus legib.ſeq.ff.de iu.& l.tres denunciationes, Et auth. qui ſemel,C.quomodo, & quando iud. hodie autẽ in regno ſufficit vna, cum illa expectatione tridui poſt diem comparitionis,vt ſuprà dixi.

69 † Item, inquantum dixi, quòd citatio debet continere cauſam ſeu articulum, ad quem quis citatur,vide Bal.in l. cõſentaneum, in iiij.not C quomodo. & quãdo iud.vbi hoc tenet. dicit tamen,quod in ordinario citante,ſemper præſumitur cauſa, dummodo fiat citatio ad inſtantiam. & ſic valeret citatio ſine cauſa.Sed And.de Iſe. in d conſt.edictorum.in princ dicit, quòd debet exprimi cauſa in citatiõe,niſi citatus ſciat cauſam. Sed Bar. in extrauag.ad reprimendam,in verſ. ſuper dicto crimine, &c.tenet, quòd valet citatio,ſine cauſa, tam in ciuili,quàm in criminali & ita etiam dicitur in deciſio.294 conſ.Neap. Abb.verò in c.præterea.col. ij. in fin. de dilat. ponit vnam diſtinctionem: videlicet, aut quis citatur de longinquo, & debet citari cum cauſa,vt veniat inſtructus. Aut citatur de proximo, & non eſt opus ponere cauſam, nec certum crimen, vbi citatio eſt criminalis: & videtur ſatis æqua diſtinctio. Quicquid dicant iſti doct.ego puto indubitanter, quod in hoc regno debet exprimi cauſa in citatione: aliàs non valet,& moueor per duo iura municipalia,quæ hoc expreſsè dicunt,videlicet per tex in d.cõſt. edictorum, & per regiam prag.ij. quæ incipit quilibet.ibi,continentes ipſius citationis cauſam, &c. & poſtea ſubdit, citatio aliter facta non valeat,&c.

ADDITIO. Adde plenè dicta per doct. Sebaſt. Van. in tract. de nullit.in tit.de nullita.ſent.ex defect.cit.numer.50. cum pluribus. Pet. Fol. V. I. D.

70 † Quid autem ſi cum iudex vellet ferre ſentẽtiam, citauit aliquẽ vt veniat ad audiendum intentionem

tionem curiæ ſeu iudicis,ac dicatur ſufficiēs cauſa in citatione & an valeat talis citatio? Dic, quòd non,ſed debet exprimi ad ſententiam proferendam, ſeu audiendā. ita tenet Fel.in cap conſuluit,columna ſexta, de offic. delegat. & Ioan.de Ana.in cap.inquiſitionis, §.ad petitionem.colum. penul.in princ.de accuſ.& ibi etiam Fel in vij.colum.per text in capitulo ij. & idem Gem.de dolo & contum.
71 lib. vij. † Quid ſi aliquis citatur ad reſpondendum petitioni porrigendæ, & in vltimo die peremptorij non compareret,ſed actor cōparet, & accuſat ſibi contumaciā, non tamen porrigit illo die petitionem, ſed die ſeq an poſſit ſuper illa petitione procedi in contumaciam,& an ille citatus poſſit mulctari vt contumax: Dic quòd non, quia ex quo fuit citatus ad illum actum,eſt neceſſe quòd ille actus porrectione petitionis fiat illo die peremptorij: aliàs nihil valet quod agitur, ita eleganter tenet Pet.Phil Corn.in conſ.lviij. columna quarta,in litera H,in iij. volum. Si tamen reus comparet, iudex dat terminū actori ad producendum libellum,& reo ad reſpondendum vt eſt ritus magnæ curiæ, in numer 188. incipiens, item ſeruat ipſa curia, quòd ſi actor,&c.Et nota,quòd quando fit iſta citatio eo modo, ſcilicet, ad petitionem porrigendam,non inducitur litis pend.ad impediendū præuentionem,ante quàm porrigatur petitio, prout de hoc deciſ. 194.conſ. Neap. & ideo iſta practica citādi non eſt bona ſed melius eſt, quòd porrigatur primò petitio, & poſtea ſuper ea porrecta emanet citatio,& ita practica-
72 tur in curiis.† Item in quantum dixi, quòd in citatione debet apponi verbum, peremptoriè, hoc tenet Andr.de Iſer.in conſt in ciuilibus,& eſt gloſſ. in cle.ſæpe,§. ſententiam,in verſic.non peremptoriè.de verb.ſign. & Bald.in l.ſi quando, columna ſecunda, C.de teſtibus,niſi quando fieret monitio per iudicem pro tribunali ſedentem, vel nuncius citaret coram iudice:quia illa citatio habet vim peremptorij,ſecundum Bald. in l. ceſſante, columna prima,C. quomodo,& quādo iudex,& dixi ſuprà, in iij.dubio:in ſi Hodie tamē in regno,ex quo omnes cauſę ciuiles ſunt ſummariæ, vt pluries fuit dictum,nō requiritur peremptorium ī. citationibus,& ſic valeret citatio in ciuilibus ſine verbo peremptoriè.ita tenet Ang. in d.l.ad perēptorium,ff. de iudiciis, per tex.in d.§.ſententiam, & hoc tenet Matth. in conſt. in conſuti-
73 lem,colum.pen. † Tertia citatio eſt,quæ fit per literas, vt quando iudex facit citationem in ſcriptis: & illam committit nuncio,vt aliquem citet, ſuper hoc eſt data forma per regiam prag.in regno i.videlicet, per prag. ſecundam, quæ incipit, quilibet, qua cauetur, ꝙ quando nuncius citat per literas, debet habere commiſſionem iudicis, & citatio debet continere cauſam,& debet fieri citatio corā duobus teſtibus,qui ſe ſubſcribāt in calce citationis qñ fit in loco, vbi poteſt haberi copia literarum, alias ſufficit.ꝙ nuncius in relatione dicat ſe citaſſe corā tali,& tali teſtib.& citatio aliter facta, nō valeret ibi dicitur, & tenet And. de Iſer.in conſt.citationis, col.j & ij. ſi tamē eſſet facta citatio inualida, & citatus cōpareret validatur citatio, & comparitio: vt dicit in

d.prag.ij.& tenet Bal. in l. vt per-
fectius,colũ ij.C. de anna.excep.
74 † Eſt tamen ſciendum, quod ci-
tatio de neceſſitate non requirit
ſcripturam regulariter quia eſt in
arbitrio iudicis citare viua voce,
vel in ſcriptis,debet tamẽ in actis
deſcribi,vt appareat ex actis. Hoc
probatur ex dicta conſt. edictorũ
quæ dicit,in ſcriptis,vel ſine ſcri-
ptis,& in c.cum dilectus,vbi viua
voce,&c.de dolo contu.in aliqui-
bus tamẽ caſibus requirit de ne-
ceſſitate ſcripturam,aliàs non va-
75 let,& primus caſus eſt.† in iudi-
ce delegato,qui debet citare cum
inſerto tenore ſuæ comiſſionis,
qui tenor non poteſt apparere,
niſi in ſcriptis,cap.præterea,& ibi
Abb.& doct.de dila.& Bar. in au-
thent.qui ſemel,C.quo. & quan-
do iud.& Bar.Alex.& Iaſ.in l.ij.ff.
ſi quis in ius voc. non ic. Quód
76 limita,vt ibi per Iaſ.† Secundus
caſus eſt,quando citaretur aliqua
perſona illuſtris vel clariſſima, qæ
debet citari in ſcriptis:ita tenet
Iaſ.in §.quadruplici, colum.iiij.in
prin. inſt. de act. & eſt text.& ibi
Bar.in l.quoties, C.de dig lib.xij.
77 † Tertius caſus eſt, quando de-
ſtinatur aliquis nuncius ſeu exe-
cutor ad capienda bona fiſco de-
lata , nam non creditur ei ſine li-
teris,l.prohibitum,in fi.C.de iure
fiſci lib.x.ſimiliter, quãdo aliquis
mittitur ad exigendas pecunias
fiſcales, l. palatinos, C. de collat.
78 fun.fiſc. lib. xj. † Quartus caſus
eſt,quando aliquis nuncius vellet
citare realiter puta faciendo cap-
turam in bonis vel in perſona,
tunc enim debet oſtendere com-
miſſionem in ſcriptis , ſecundum
Bartol. in dicta lege, palatinos,&
Phil.in c. cum parati, colum.viij.
verſ.ſed limita, &c.de appellat.
79 †Quintus caſus eſt,in omni nũ-
cio ſpecialiter electo, qui non eſt
nuncius conſuetus. nam ſibi non
creditur,nec valet eius citatio, ſi-
ne literis : vt dixi ſuprà,in iij.du-
bio verſ.plus dico,&c & ibi dixi,
quòd hodie in regno eſt prouiſum
per ritus magnæ curiæ,ibi,allega-
tos,quòd iſtę citationes in ſcriptis
non committuntur , niſi habenti
publicum officium,vnde apparet,
quòd priuatæ perſonæ non com-
80 mitterentur. † Sextus caſus eſt,
quando citatio fieret extra pro-
uinciam, quia non valet ſi nõ fiat
in ſcriptis, ſecundum Bart. in ex-
trauag. ad reprimendam verſ. per
nunciũ,per text in §.cos.in auth.
81 de coll. † Septimus caſus eſt,
quando citatio fit in domo, & nõ
perſonaliter.nam non valet ad ef-
fectum reddendi citatum contu-
macem:niſi fiat cum literis,ſecun
dum Bal.& Ang.in l.vt perfectius
colum.ij C.de anna.excep.& Ale.
in add.ad Bar.in d.l. palatinos,C.
de coll.fun.fiſca.& And.de Iſer in
82 conſt.citationis. †Quarta citatio,
eſt illa quæ fit per edictum,& eſt
ſciendum , quòd iſta citatio per
edictum non fit , niſi in caſu ne-
ceſſitatis,quando alio modo quis
citari nõ poteſt,puta propter eius
abſentiam : vel quando citantur
perſonæ incertæ,ſi ſua putauerint
intereſſe,vt inferius dicam.nam ſi
iudex habet modum citandi ali-
quem voce vel per literas,nõ de-
bet incipere à citatione per edi-
ctum , quia grauaret citatum , &
iudex appellatione poſſet hoc
grauamen reparare,ſecundũ Bart.
extrauag.ad reprimendam in ver.
per edictum poſt princ. vbi plus
dicit Bart. in princ. quòd hæc ci-
tatio non fit , niſi per ordinarium
vel delegatum principis, non au-
tem

tem per inferiorem, de hoc dixi ſuprà, in ij. dubio. Iſtam materiam citationis per edictū, tractat plenè Fel. in cap. quoniam frequenter, §. porro, vt lite non conteſt, & Bar. in d. ver. per edictum, & cano. in cl. j. de iud. Ego autem ſub breuitate reaſſumam aliquos caſus, in quibus fieri poteſt, & eſt neceſſaria huiuſmodi citatio: de reliquis verò remitto me ad dicta per doct. in locis præallegatis.

ADDITIO. Vide per eundem Sebaſt. Van. in tit. de null. ſent. ex defect. cita. nu. 224. & Maria. Soc. in tract. de cita. in articul. xxiij. Petrus Follerius. V. I. D.

83 † Primus igitur eſt caſus, quādo citandus non reperitur perſonaliter, nec habet certā domum: puta, quia eſt vagabundus, tunc debet ſcribi eius citatio ad modum edicti, & debet affigi in palatio curiæ vel in platea publica, quādo eſſet laicus, vel in forib' Eccleſiæ, quādo eſſet clericus ita quòd veriſimiliter talis citatio veniat in notitiam omnium per modum notorij, quia citatio continere debet illa ſeptem requiſita, de quibus ſuprà dixi: ita tenet Bal in l. ſi accuſatoribus, colum. fin. in prin. de acc. vbi plus dicit quòd in tali caſu poteſt fieri etiam citatio per proclama. vt infrà dicam. Idem tenet Bald. in l. conſentaneum, in ij. not. C. quomodo, & quando iud. & Bart. in d. verſic. per edictum, & debet poni iſtud edictum in illa ciuitate, & loco, vbi ſolitus eſt conuerſari ille vagabundus, ſecundum bald. in l. vt perfectius, col. j. circa finem, & columna ſecunda, C. de anna. exceptio. vbi plus dicit, quòd ſi vagabundus habet domum, debet affigi edictum citatorium in porta ſuæ domus, & debet hoc fieri in præſentia duorum vel trium teſtium, vel notarij, vt eſt text. in conſt. citationis. pro hoc eſt tex. in l. iiij. § toties, ff.
84 de dam. infe. † Secundus caſus eſt, quando aliquis procurat vel latitat doloſè, vel impedit, ne citatio verbalis vel per literas poſſit ad eum peruenire. nam tunc poteſt citari per edictum, text. eſt in cl. j. de iud. Verum in hoc eſt aduertendum quòd illa cl. diſponit, quòd iſtud dictum poteſt apponi in ciuitate Romana in Papali palatio contra vnumquenque habitantem in partibus quātumcunq; remotis, & propterea, quia talis citatio eſt multum præiudicialis, non poteſt fieri per iudices inferiores, niſi auctoritate Papæ, vt ibi habetur: ſed per iudices inferiores poſſet fieri in dicto caſu: apponendo tamen edictum in loco, vbi ſolitus eſt habitare, & conuerſari citandus, & non alibi: vt dixi ſuprà in caſu præcedenti: facit text. in cl. cauſam, §. verum. de electio. & hoc in regno eſt expeditum, per dictam conſt. citationis, vbi in caſu prædicto poteſt quis citari per edictū affixum in ianua domus coram duobus teſt. cum termino dierum triginta vel quadraginta, & no. And. de Iſer. in cap. . colum. ij. de mil. vaſſ. qui contum. eſt, & de intellectu illius cl. j. & de iud. vide Fel. in d. cap. quoniam frequenter. §. porro, vt lite non conteſt. & Rotam in deciſ. 123. incip ſi committatur, &c. ad prædicta adde Alexand. l. j. §. præſides, in add. ad bart. ff. de req.
85 reis. † Tertius caſus eſt, quando locus, vbi degit citandus, non eſt ſecurus, propter aliquas guerras forte vel inimicitias, vel alio modo, nam tunc poteſt fieri

citatio per edictum, eo modo, quo
in præce. enti caſu dixi, per text.
in d.cl.j.de iud. pro hoc etiam eſt
text.in cl j.de fo.comp. & no. Bar.
86 in d.verſ per edictum † Quartus
caſus eſt, quãdo aliquis ſtat clau-
ſus in domo ſua, & non patitur ſe
videri, ad hoc ne citari poſſit, nam
poteſt tunc affigi edictũ citatoriũ
in ianua domus ſuæ, & perinde
habetur ac ſi perſonaliter citatus
eſſet, vt tenet Alexand.in l.pleri-
que, colum.ij.ff.de in ius voc. pro
hoc eſt text.in d.conſt citationis.
87 † Quintus caſus quando actor
porrexit libellum, & non vult li-
tem proſequi, & ſe abſentat, nam
reo inſtante citari poteſt per edi-
ctum: ſecundum formam authen.
qui ſemel, C.quomodo, & quãdo
iud. vide Bal.in l. mandatum, col.
fin.C.mand qui dicit, quòd iſta
edicta debent poni in frequẽtiori
88 loco ciuitatis. † Sextus caſus
eſt, quando aliqua perſona Eccle-
ſiaſtica ſpoliat aliquem laicum
poſſeſſione alicuius rei, nam po-
teſt laicus adire iudicem ſecula-
rem, & per viam defenſionis ex-
traiudicialis recuperare poſſet re-
ſtitutionem ſuæ amiſſæ poſſeſſio-
nis, & tunc quia iudex ſecularis
non poteſt ſpecialiter citare cleri-
cum. põteſt exponere vnam cita-
tionem generalem per edictum,
vt cuicunque ſua putauerit inte-
reſſe, compareat ad allegandum,
quare ille laicus reſtitui non de-
beat, de hoc eſt quædam ſpecialis
prouiſio in regno per tria capitu
la regni, quorum vnum incipit, ad
regale faſtigium. aliud omnis præ-
datio, &c. & aliud, finis præcepti,
charitas, &c. de quorum capitulo-
rum intellectu, traditur plenè in
deciſ.ij.& deciſ.xxiiij.conſ Neap.
89 † Septimus caſus eſt generaliter,
cum contradictores ſunt incerti,
ſuper in actu faciendo poteſt fieri
citatio per edictum: vt not Abb.
in c. cum in tua colum.ij.in prin.
extra, qui matri.accuſ.poſſ. Fel.in
d.cap.quoniam frequenter, §.por-
ro. colum.ij.verſ.conſidera in pri-
mis, &c. vt lite non conteſta. per
ea, quæ habentur in l. ſi eo tem-
pore, C.de remiſſ.pign. & in auth.
ſi omnes, C. ſi minor ſe ab here.
abſti. & Gemi. in cap.fin.in fin.de
elect.lib.vj. Aliàs autem, vbi cer-
tus eſt aduerſarius, nunquam va-
let citatio per edictum, ſecundum
Fel. in c cognoſcentes col.vij.de
90 conſt. † Octauus caſus eſt, quan-
do aliquis propoſuit inſtitorem,
qui fortè malè adminiſtrat, & vult
ipſum reuocare, nam debet pro-
poni facere edictum publicè ante
illius apothecam, vt nemo cum
illo contrahat, iuxta text.in l.ſed
ſi pupillus, §.præſcribere, ff de in-
ſtit. & ibi Bal.dicit, quòd iſta edi-
cta debẽt exponi in loco publico,
& patẽti, vt ab omnibꝰ legi, & vi-
deri poſſint, & non in loco occul-
to, & ibi etiam vide Paul.de Caſt.
91 † Nonus caſus eſt in clerico be-
neficiato abſente, qui non facit
reſidentiam nam debet citari per
tria edicta, quæ debent affigi in
valuis Eccleſiæ ſuæ, & poſtea ex-
pectatur per ſex menſes, & ſi non
venit ad reſidendum, priuatur be-
neficio tex.eſt & ibi Abb. & doct.
in cap. ex tuæ. de cle. non reſid.
92 † Decimus caſus eſt, quãdo epi-
ſcopus vel alius prælatus vult cõ-
firmare electũ ad aliquam digni-
tatem, vel beneficium: nam ante,
quàm confirmet, debet exponere
generalem citationem per edictũ
in Eccleſia, vocando omnes, qui
ſua intereſſe putauerint, aliàs con
firmatio fieri non poſſet. text. eſt
& ibi

& ibi per cano. in c fin. de elect.
lib. vj. Et hoc extenditur etiam,
quãdo aliquis pręſentatur in iure
patronatus, quia debet fieri ſimi
lis citatio per edictnm, vt no.gl.j.
& fin.in d.cap.fin. & ita quotidie
videmus practicari in huiuſmodi
93 pręſentationibus. † Vndecimus
caſus eſt, quando aliquis tenens
prædium tributarium,ſe abſentat,
vel ipſum deſerit, nam poteſt ci-
tari per edictum, & ſi non compa
ret infra ſex menſes,priuatur præ
dio,& alij locari poteſt. tex eſt &
ibi Lud.& Pen.in l.locorum C.de
94 omni agro deſer. lib. xj. † Duo-
decimus caſus eſt,in citanda vni-
uerſitate,nã poteſt citari per edi-
ctum in loco affixum,vbi conſue-
uit congregari,& ſi ciues claude-
rent portas ciuitatis, poteſt affigi
edictum in porta ciuitatis, quan-
do nuncius prohiberetur ingredi,
& ſi non eſſet tutus acceſſus ad
portam ciuitatis, poteſt edictum
affigi in ciuitate conuicina in ec-
cleſia ipſius ciuitat.vicinę Ita hęc
omnia declarat Bald. in l etiam,
columna quarta, C. de exec. rei
iud.pro hoc eſt gloſſ in l.non po-
teſt dolo,ff.de reg.iur.& vide Bal.
in auth.ſed cum teſtator, colum.
ij.C.ad l.falc.vbi dicit, quòd non
ſufficit citari Præſidentes in eorũ
dominibus, ſed debent citari in
loco,vbi conſueuerunt congrega-
ri publicè.adde Ang.in conſ.196.
poteſt etiam citari vniuerſitas per
proclama factum locis publicis
ciuitatis, legendo citationem pu-
blicè,ſecundum Bar. in extrauag.
ad reprimendam in verſ. citatum,
& Luc. de Pen.in l. prouincialiũ,
C.de erog.milit ann.lib.xij. & gl.
in cap. ſi capitulo,in verſ. factum,
95 de concel.præben.lib.vi.† Deci-
mus tertius caſus eſt, in iudicio
meo,in omnibus caſibus, in qui-
bus lex permittit fieri citationem
per proclama,in illis etiam poteſt
fieri per edictum à fortiori. & mo
ueor per rationẽ auth. qui ſemel,
C.quomodo, & quando iud.quia
vox præconis, paucis innoteſcit.
Sed per edictum res efficitur ma-
gis notoria,vt not.Alexan.in add.
ad Barto.in l.prima,§. præſides,ff.
de requi.reis, ſi enim lex permit-
tit citationem per proclama, vt
eſt illa quæ fit per præconẽ, mul-
96 to fortius per edictum. † Sed
iuxta hoc quæro, quanto tempo-
re debet ſtare affixum edictum in
loco publico, vel in ianua ciuita-
tis quando fit citatio per edictũ?
Dic quòd non reperitur à iure.
ſtatutus aliquis terminus, vnde
ſtatur arbitrio iudicis, & ſufficit,
quòd nuncius referat, quòd edi-
ctum ſteti affixum in loco, licèt
non declaret per quãtum ſpatiũ.
Ità tenet Bart.in extrauag. ad re-
primendam.in verſ. pub. vbi plus
dicit,quòd ante, quàm affigatur,
debet publicè legi, & poſtea affi-
97 gi. † Quinta citatio eſt illa,quæ
fit per proclama, dicitur autem
proclama,quando præco publicus
citat per plateam publicam alta
& intelligibili voce aliquem ab-
ſentem,vel incertos contradicto-
res, ſi ſua intereſſe putauerint,&
eſt permiſſa iſta citatio in caſi-
bus infrà ſcriptis, videlicet.
98 † Primus caſus eſt, quando he-
res vult conficere inuentarium ſe
cundum formam, l. fin.C.de iure
delib. nã ſi creditores ſunt certi,
debet illos citare in ſpecie.Si ve-
rò ſunt incerti, poſſunt citari per
publicum proclama in locis pu-
blicis, ſecundum Bald. in d.l.fin.
§.cum igitur,col.iij.& in authen.
ſed cũ teſtator, C.ad l.fal.& Bar.

in d.§.cum igitur,colum.ij. & ibi
99 communiter Mod. † Secundus caſus eſt, quando litigator poſt litem conteſt. ſe abſentat, & eſt neceſſe eum citari ad videndum iuramenta teſtium, vel ad alium actum litis, & nõ habet domum, vel neminẽ reliquit in domo, nã tunc poteſt citari per publicum proclama in locis publicis, ſecundum Baldum, in l. ſi quando, in xi.quæſt.C.de teſt.& Soc.in conſ. lvj.colum.ij.in ſi.in iiij.volumne.
100 † Et nota, quòd tunc quando proclama fit contra certam perſonã, debet fieri in illa vicinia ciuitatis, vbi conſueuerat citatus conuerſari, ſecundum Bald in c.j. col.iiij.in ſi.de mil.vaſ.qui contu. eſt.& ponunt doct.in l.iiij.§.prætor.ff.de dam.infect.

ADDITIO. Ad effugiendum tamen circuitum iſtum, & vt ſemel comparentes in prima citatione non ſit neceſſe ad quẽlibet actum citare, debet iudex ad inſtãtiam partis cogere illos vt ſibi eligant in ciuitate & loco iudicij locum vbi citari poſſint, vel quòd relinquant procuratorem inſtructum, quia durum eſt ſemper mittere ad villam ſeu comitatũ, vel perquirere per totam ciuitatem ignotos & irrepetibiles, vt voluit Ang. in l.qui ante calendas,& ibi Bar.ff.de ver.obl.& Bar.in extrau. ad reprimendum, in verbo, per edictum,col.ſi.& Pan. in c.ſin. iij. col.in ſin. de dila. & habetur per Matla.Soc.in tract. de citat.in art. xxv.nu.2. Pet. Fol. V.I.D.

101 † Tertius caſus eſt generaliter, quando eſt mouenda aliqua lis cõtra aliquem abſentem, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, poteſt ipſum iudex citare per proclama, ſecundum Bald. in l.ſi accuſatoribus,colum.ſin.in princ.C.de accuſ.& ibi etiam Cy. idem tenet Bald.in l. inter minores,in ſin.in j.lect. ff. de in integ. reſt.& Alexand. in l.iiij.§.prætor. colum.ij. verſic. item,inquantum Barto. &c. ff. de damn.infect.vbi æquiparat hanc citationem illi quæ ſit in domo, dummodo non ſit de re mobili.& no.illud verbũ Alexand. quia fortè iſte caſus nõ procederet in prima citatione, vt fiat per proclama in principio litis, quãdo eſſet quæſtio de re mobili, ſed lite incœpta ſic, & ita lo-
102 quitur caſus præcedẽs.† Quartus caſus eſt, quando eſt contrahendum aliquod matrimonium, debẽt citari omnes, qui nouerint aliquod impedimentum ſubeſſe, per publicum proclama in Eccleſia,cũ certo termino, quo elapſo non auditur contradicens, niſi iuſtam cauſam alleget, & ſi iſta ſolennitas non fieret.diceretur matrimonium clandeſtinum,tex.eſt, & ibi per cano. in capitulo, cum inhibitio de clandeſt. deſp. & in capitulo,cum tua, qui mat.accuſ.
103 poſ. † Quintus caſus eſt.quando minor adiuit hereditatem, & poſtea per in integrum reſtitutionem,vult ſe abſtinere,& illam repudiare, nam in tali reſtitutione in integrum, ſunt citandi omnes creditores incerti per proclama, cum termino trium mẽſium,text. eſt,& ibi Bald.in prima columna, ver.iij.quæro,&c.in authen.ſi om
104 nes,C.ſi mi.ſe ab her.abſ.† Sextus caſus eſt, quãdo creditor poſterior vult vendere rem ſibi hypothecatam: nã poteſt creditores incertos anteriores citari facere per publicum proclama: vt veniat ad contradicendum infra certũ tempus:quo tẽpore elapſo nõ audiun

tur

tur vlterius, tex.eſt & ibi Bald.& doct.in l. ſi eo tempore,C. de remiſſ.pigno. & ibi eſt gloſ. quod in iſto caſu poteſt etiam fieri citatio per edictum, & poteris hunc caſum addere ad citationem præce-
105 dentem per edictum. † Octauus caſus eſt, quando epiſcopus vult procedere cōtra eos, qui expulerunt ipſum de ſede ſua, nam poteſt accedere ad alienam diœceſim conuicinam, & ibi citare di ctos expulſores per publicū proclama in eccleſiis illius diœceſis diebus feſtiuis, quando populus in eccleſiis cōgregatur,& hoc qñ non poſſet illos citare perſonaliter,propter acceſſum non tutum.
106 tex.in cle.j. de fo.compe. † Nonus caſus, eſt quando eſt facienda miſſio in poſſeſſionem contra pupillum indefenſum ex primo decreto, nam debent citari eius conſanguinei,amici,& affines per publicum proclama.vt veniant ad ipſum defendendum,text. eſt, & ibi Bar.& doct.in l. hæc autem,§. non defendi,ff.ex qui.cau.in poſ.
107 ea. † Decimus caſus eſt,qñ eſt facienda miſſio in poſſeſſionē cōtra aliquem abſentem,qui nō defenditur nam debent requiri eius conſanguinei, & amici per proclama, l.item ait prætor, & l.ergo,& ibi Bart. & Bald.& doct.ff.ex qui.
108 cauſ.maio. † Vndecimus caſus eſt,qñ heres deliberat,an velit adire hereditatem: nam poteſt facere fieri citationem per proclama cōtra omnes creditores,vt veniant ad edendum inſtrumenta debiti hereditarij ipſi heredi : ad hoc vt poſſit deliberare, aliàs creditores ſibi præiudicant, ſecundū Barto.in l.Ariſto.ff. de iure delib. pro hoc eſt tex.in l.j.§.cum dicitur,ff.ſi cui plus quam per legem
109 falci. † Duodecimus caſus eſt, quando eſt publicandū teſtamentum priuatum, ſecundum formā, l.publicatis.C.de teſt. nam debet fieri proclama generale cōtra prætendentes intereſſe, vt comparerent quando ſunt incerti,ſecundum Bal.in d.l.publicatio.in vj.q.
110 †Decimuſtertius caſus in agnoſcenda bonorum poſſeſsione Carboniana,vel ventris nomine:quia ſi aduerſarij ſunt incerti, debent citari per proclama, ſecundū Bal. in l.certum,col.iiij.verſ. viſo, &c. C. vnde leg. & generaliter dicas, quòd in omni caſu. in quo aduerſarij ſunt incerti,poteſt fieri citatio iſta per proclama,vel per edictum,ſecundum Bart.in extrauaganti, ad reprimendam, in verſ. per edictum. longè poſt medium ibi ſic etiam admittitur, &c. & probatur per omnes doctrinas ſupra alleg.

SEXTA, & vltima citatio
111 eſt, quæ fit per † campanā ſeu per tubam:iſta citatio fit,quando eſt congreganda vniuerſitas,cauſa faciendi cōſilium vel reformationem, text.eſt gl. & ibi Bart. in l.ij.C.de decur.libr.x. Et ſimiliter fit congregatio capituli, & canonicorum, ad ſonum Campanæ:vt not gl.in ver.factam,in c. ſi capitulo, de conceſ. præbend. libr.vj. & gloſſ.& Card.in cle.ij.in ij.oppoſ.de ſent.excom.Ad hoc etiam eſt tex.& ibi Abb.in ij col.in c in cauſis,de elect. vbi optimè Abb. declarat hāc materiam, ſ.quòd in negociis minoribus,vel quæ poſſunt expediri per præſentes, ſufficit vocari collegium, vel vniuerſitatem per ſonum campanæ, Secus, vbi vocandi eſſent abſentes, quia requiritur citatio per nuncium, vel per literas, ſecundum cum.

112 eum. † An autem in die ve-
neris ſancti poſſit vniuerſitas ci-
tari ad ſonum tabellæ ex quo nõ
pulſantur campanæ? vide Barto.in
l.fi. C. de prædiis curia. libr.x. &
Alex.in addi.ad Bart.in l non po
113 teſt dolo.ff.de regu.iur.s. † Fit
etiã citatio per campanam,quan-
do eſt eundum ad bellum:vt no
Ioan. Andr. & Abb. in c.j.de off.
cuſt.vbi ponunt omnia ſigna,quę
114 importat ſonus campanæ. † Et
primum ſignum campanę eſt cõ-
uocationis cap.tuli, ſeu vniuerſi
tatis:vt ſuprà dixi.Secundum,eſt
ſignum exeundi ad bellum. Ter-
tium,eſt ſignum horarum. Quar-
tum,eſt ſignum gaudij, & gratia-
rum actioni . vt quando poſt vi-
ctoriam pulſantur cãpanæ. Quin-
tum, eſt ſignum ſalutationis vir-
ginis vt quando pulſatur campa-
na de ſero ad dicendum,Aue Ma
ria,&c.Aliquando,eſt ſignum ex-
communicationis Aliquando eſt
ſignum alicuius defuncti. Aliquã
do,eſt ſignum eleuationis corpo-
ris Chriſti.Aliquando eſt,ſignum
proceſſionis.Et ſic de aliis ſignis,
vt per Ioan.And.& Abb. in c.j.&
Bald. in rub. C.de dedit.libe. tol.
115 † Vltimò , pro complemento
huius quarti dubij,ſcias quod ci-
tatio non debet fieri proprio mo-
tu iudicis, ſed ad inſtantiam par-
tis,quando agitur inter duos liti-
gantes,& maximè citatio ad ſen-
tentiam,ita tenet Spec. in titu.de
cita.§.ſequitur.ver.illud autẽ no-
ta, &c.& Fel.in c.j.col. j & j.de
iud.& Socin. in conſ. xevj. col.v.
116 verſ.ij.&c.in j.vol. † Quod li-
mita,niſi iudex videret petitę in
ſtantiam quia tunc ex officio po-
teſt citare ad ſententiam . ſecun-
dum Bart.in l.Seius,& Augerius,
ff.ad l.falc.& Fel. in d.c.j.col.ij.&
Phil. in c. ex ratione col.xx. verſ.
quo ad ſecundum die, &c.de ap.
117 † Quid autem,ſi aliquis citatur
vt compareat die Lunę,Martis.&
Mercurij , an ſint plures citatio-
nes ? Dic, quod eſt vna, & debet
comparere in vltimo die ſecundũ
And.de Iſer. in conſt. edictorum.
118 col. j. † An autem poſſit fieri
citatio generalis ad totã cauſam,
vt aliquis compareat ſingulis die
bus.& horis ad omnes actus, vſ-
que ad ſententiam? Cõmunis con
cluſio eſt , quòd quando citatur
aliquis exiſtẽs in remotis,& lon-
ginquis partibus, valet talis cita-
tio. aliàs ſecus, quia in omnibus
actibus requiritur ſpecialis cita-
tio , quando quis eſt vicinus , &
propè locum iudicij:ita tenet Ab.
in c.fi.in iij.col.de dila. vbi plenè
attingit iſtum art & Inn.& doct.
in c.conſuluit.de off. deleg & in
c.auditis.de prob.& Alex & om-
nes ſcribentes in l. qui ante calẽ-
das.ff.de vebo. oblig. & Iaſ. in l.
nec quidquam. §. vbi decretum.
col.ix.ver.x limita,&c. ff.de offi-
cio proc.& And.de iſer.in c.j.col.
ij.& iij. de contro. inter vaſal. &
alium,de benefi. quod tamen in-
te lige,& declara,ſecundum Bal.
in conſ.iij.in v.vol. ſcilicet,in ca
ſibus , in quibus poteſt procedi
ad ſententiam li non conteſt.tũc
valet hæc citatio ab initio facta,
etiam quo ad ſententiam,ſed vbi
non poteſt procedi ad ſentẽtiam
lite non cõteſtata non poſſet fie-
ri quo ad ſententiam,niſi poſt li-
tem conteſtatam Item intellige,
quando citatus fuit ſemper con-
tumax , & nunquam comparuit,
quia verum eſt tunc,quod poteſt
procedi ad alios actus tunc noua
citatione. Secus eſt , ſi ſemel ad
aliquem actum comparuit : quia
tunc

tunc eſt de nouo citandus ad alios actus, ſecundum Alexand.& doctor.in dict.l.qui ante calendas. & Socin.in conſ.cxcv.col.pe.ver. quinimo, &c.in ſecundo volum. & Ant.de But.& Imol.in d c. conſuluit, & de hoc vide bonam declarationem.Abb.in d.c.ſi colum. iij.in fi.& ſeq de dila.& Paul. de Caſtr. in conſ.lxxxj.colum.iiij.in ij.volum.vbi plus dicit Pau.quod quãdo proceditur ad alios actus, vigore talis citationis generalis, debẽt fieri ſingulæ citationes per edictum,& ibi vide per eum. Dicit tamen Bald. in conſ. cclxviij. in primo volum.quod nec de iure canonico, nec ciuili talis citatio valere debet, cum ſit incerta, & captioſa. nam inducit quãdam ſpeciem ſeruitutis,vt quis debeat in loco iudicij morari ſingulis diebus.& horis, tamen eſt communis obſeruantia,& ex generali vſu,& ſtylo curiarum toleratur propter diſtantiam loci,quia valde laborioſum eſt germinare citationes in partibus remotis. vnde teneamus communem obſeruantiam, quicquid dicat Bald. in dict.conſil.

¶ VENIO ad quintum dubiũ principale, ſcilicet, quando de-
119 beat † fieri citatio. Communis concluſio eſt, quod debet fieri in die iuridico, nam ſi fieret in die feriato,non valeret per text. cum ibi not. in l. ex quacunque. ff. ſi quis in ius voc. non ie. & de die feriata ad honorem Dei, eſt expeditum, quod non valet citatio, nuncij.per l.fi. C.de fer.ibi, ſileat vox,&c.ita tenet Bart.in rep.dict. l.ex quacunque.colum.fin. etiam ſi dicta citatio fieret pro die non feriato, puta ſi nuncius citat die dominico,vt compareat die lunæ non valet citatio, ſecundum not. in c. conqueſtus,& ibi Abb.in vj. colum. de fer & Paul. de Caſtr.in conſilio ducenteſimoſeptuageſimo.in primo volum.& ita de hoc extat ritus magnæ curiæ,in num. 193 incipiens, item ſeruat dicta curia,quod citatus,&c.& ponunt plenè doct.in l.j.§.nunciatio.ff.de oper.no.nunc.

120 † Sed quid ſi terminus datus alicui ad comparendum,cadat in diem feriatum, an valeat citatio, & an teneatur comparere? Barto. in d rep l.ex quacunque. colum. penulti.diſtinguit. Aut error eſt expreſſus in citatione,vt quia iudex dicit, compareas coram me in die dominico, & non valet citatio.Aut non eſt expreſſus error, vt quia dicit, compareas hinc ad decem dies,& vltima dies eſt feriata,& valet citatio,& debet cõparere die ſequenti, ſed poſtea Bart. refert ibi Richar. de Senis, qui tenebat quòd etiam in iſto ſecundo caſu non valet citatio. argum.§ loco.inſtit.de verborum oblig. Ego autem in hoc articulo concludo.prout aliàs tenui legendo publicè illam l.ex quacunque. in almo Gymnaſio Salernitano, videlicet,quod iudex dicit, do tibi terminum decem dierum ad comparendum,tunc valet citatio, & debet comparere die ſequenti,ſecundum Bald. in d.l. ex quacunque.col.fi.ſi verò iudex dicit, compareas in decima die præſentis menſis, & illa dies eſt feriata, non valet citatio. & ita procedat op.Richar.de Senis quam ad hoc tenet Abb.in d.c.conqueſtus.col. pen.in fi.tunc enim videtur error expreſſus,ſaltem per relationẽ ad ipſam diem l.certum.ff.ſi cer.pet. ſed ſi iudex diceret, compareas hinc

hinc vſque ad decem dies, tunc valet citatio, quia iſte appellatur terminus ad quem, & debet com parere die præcedēti, quando vltima eſt feriata, ſecundum Bat. in d.l.ex quacunque coi. pen. per l. ij.§.illud. C.de temp. appel. & in c.cum dilecti. de dolo, & contu.

121 † Limita prædicta, niſi citatio fieret pro tali cauſa, quæ poteſt die feriata expediri, quia tunc valet citatio facta in die feriata.quę cauſæ plures ſunt, quæ numerantur in l.ij.& iij. ff. de fer. & tunc cogitur citatus comparere, vt no. glo.in d. l.ex quacunque.in gl.fi. & ibi etiam Bart.in tep. col. pen. dum alleg. l. miles.§.ſexaginta.ff.

122 de adul. † Secundò limita, nō procedere in principe, qui poteſt citare in die feriata ad honorem Dei, ſecundum Bar.in d.l.ex quacunque.in tep.col.fi & Lanf.in c. quoniam contra. in verſ. citationes. in fi.de prob. per c. veniens.

123 de acc. † Hodie autem in regno eſt expeditum, quòd ſemper quando citatio cadit in diem feriatam, valet & debet citatus cōparere in die ſequenti, ita tenet And.de Iſer.in lib.conſt.in rub.de in ius voc.poſt quam rub. ſequitur conſt.ſi quem noſtrorum,&c. & de hoc ſunt duo titus magnæ cutiæ.Vnus, in nume.17. & alius 157.& ambo incipiunt itē, quòd tam in criminalib.&c.

VENIO ad ſextum, & vltimum dubium principale, ſcilicet,

124 vbi † debeat fieri citatio. Iſta q.poteſt habere duo mēbra.Vnū, ſcilicet, vbi.i. in quo loco debet quis citari per nuncium. Secundum vbi.i.in quo loco debeat citatus comparere, & ſic expediam iſta duo membra per duas q.prin. Primò igitur quæro, in quo loco debet nuncius aliquem citare, dic quod cōmunis cōcluſio eſt quod quilibet citati debet perſonaliter, ſi reperiri poteſt, aliàs debet citari in domo ſuæ ſolitæ habitationis.ita plenè tradit Bart. & ibi communiter doct.in l.iiij.§. prætor.ff.de dam. infect.& quādo eſt abſens debet citari in illa domo, vbi reliquit familiam quando forte haberet plures domos, aliàs citatio non valet, ſecundum Andr. de Iſer. in conſt.citationis, col.j. vbi plus dicit, quod debet recipi iuramentū ab illis de familia de denunciando citationem citato quamptimum poſſunt,& hoc dicitur etiam in text.illius conſt.& debet tunc fieri coram duobus teſtibus,vel tabellione, vt habetur in d.conſt. citationis,& ibi Andr. in j.& ij. col. aliàs citatus in domo ſine iſta ſolennitate, non diceretur contumax: ſecundum eū, & tenet Bal.in d. l. vt perfectius, C de anna except.item debet citari in illa domo, in qua habitat tēpore citationis licet antea fuiſſet ſolitus habitare alibi.ita tenet Pet. Phil. Corn.in conſ. lij. in iiij. vol.& conſ.lvij.col.iij. in litera h. in fi. in iij. vol. Poteſt etiam fieri citatio in domo, vbi nulla extat familia, quando quis recedit nemine in domo derelicto, ſecundū And.in d.cōſt.citationis col.j. Verum tunc debet affigi cedula citatoria in oſtio domus, vt plenè dixi ſuprà in iiij.dubio principal.

125 † An autem poſſit fieri citatio in apotheca, vel in portieu, vel in ſtabulo, vide pleniſſimè per Batt. Alex.& doct.in d.l. iiij.§. prætor.

126 ff.de damn.infect. † Ex prædictis verificatur illa cōis practica citandi aliquem, quia communiter ſolent cōmittere iudices nuncio,

cio, vt citet aliquem perſonaliter alias ſi perſonaliter reperiri nõ poteſt, citet eum in domo ſolitæ habitationis. Et nota ſingulariter, quia cõiter ſolent in hoc ætate nuncij, & faciunt inualidas citationes, nã hæc forma citãdi iſtud importat, videlicet, quòd nuncius faciat primo omnẽ ſuam diligentiam in perquirendo citãdum per ciuitatẽ, vt poſſit eum citare perſonaliter, & vl. loco, quãdo ipſum reperire nõ poterit, tunc citat eũ in domo, aliàs ſi ita ex abrupto citaret in domo, non facta prius illa perquiſitione non valet citatio, quia excedit formam cõmiſſionis, ita in terminis tenet Bart. in d. §. prætor. col. iij. & Alex. plenè in conſ. iij. col. j. & ij. in iij. vol. & hanc opi. dicit Alex. eſſe communé: in d. §. prætor. col. j. idem tenet Lud. Ro. in conſ. cccclüij. col. ij. & Pet. Phil. Cor. in conſ. lij. col. ij. in iiij. vol. & Abb. in c. cauſam. col. j. in fi. & ſeq. de dolo, & cõtu. vbi plenè examinat hãc materiã: & hoc eſt hodie confirmatum in regno per cõſt. citationis. in prin. ibi, ſi eiuscopia haberi poteſt, &c. Quę verba innuunt, ꝙ debet fieri prius diligentia citandi perſonaliter, & eo nõ inuento, vt quia eſt abſens, vel latitat, tũc in ſubſidium ſit citatio domi. Sed an debeat eſſe abſens à ciuitate, vel ſolum à iudicio, vt poſſit citari domi, vide Bar. in d. §. prætor. & Ab. in d. c. cauſam, vbi pleniſſimè diſtinguunt. dicit tamen Bald. in l. conſentaneum col. penul. in fi. C. quo. & qñ iu. quòd ſufficit, quòd nuncius de directo vadat ad domũ citandi, & interroget familiã vtrum ſit ibi, & ſi reſpondetur ſibi, ꝙ non ſit ibi, poteſt dimittere ibi literas citatorias, & nõ eſt neceſſe perquirere per totam ciuitatem. Et illud dictũ Bal. ego video communiter. ſeruari in practic. in toto hoc regno, nam nunquã iſti nuncij citantes, faciũt diligentiam in perquirendo perſonam, ſed directo vadunt ad domum, & ita referũt ſe citaſſe domi ſine alia perquiſitione, & ita ſeruatur ex generali conſuetudine. Sed prima opi. eſt verior de iure, ſed opi. Bal. eſt confirmata hodie in regno per regiam prag. ij. quæ incipit, qualibet, quæ loquitur alternatiuè. ſ. ꝙ quis citetur perſonaliter, vel ad habitationis domum, quo caſu quando lex noua, vel ſtatutum loquitur eo modo alternatiuè, ſufficit vnũ adimpleri ſecundũ Bart. in d. §. prætor. & Abb. in d. c. cauſam. col. ij. in fin. & ſic indiſtinctè valet hodie in regno citatio facta domi, abſque illa perquiſitione, & ex illa prag. inoleuit illa citandi cõſuetudo, quam dixi. Inquãtum tñ de iure cõmuni debet pręcedere dicta perquiſitio, intellige, & limita illud procedere in primis citationib. tantum, ſecus in aliis citation. emergentibus, poſtquam comparuit citatus in iudicio: quia tunc poteſt indiſtinctè citari in domo, ſine alia perquiſitione, ſecundũ Bar. in d. §. prætor. col. j. & Lud. Rom. in d. conſ. 454. col. ij. circa prin.

127 † Et ſimiliter de iure cõi relatio nuncij debet eſſe clara. ſ. vt dicat, ꝙ perquiſiuit per ciuitatẽ, & non inuenit. vnde citauit ipſum domi, aliàs non valeret relatio, ſecũdum Alex. in d. conſ. ij. in iij. vol. vbi plus dicit in ij. col. ꝙ debet addere nuncius, ꝙ citauit in domo ſolitæ habitationis. Verum prout colligitur ex dictis Alex. in d. conſi. ij. iſtud poſſet procedere, quãdo iudex ſimpliciter

pliciter cõmiſit, quòd citaret per-
ſonaliter, vel in domo, quia tunc
debet facere illam claram relatio
nẽ. Secus quando dixit, cites per-
ſonaliter, & ſi perſonaliter reperi
ri non poteſt, cites in domo: vt
eſt de cõi ſtilo literarũ citatoria-
rum: nam tunc ſufficeret, ſi nun-
cius referret ſimpliciter ſe citaſſe
modo, & forma ſibi commiſsis, &
ita eſt de communi ſtilo notario-
rum ſcribentiũ relationes nuncio
rum, tunc.n. intelligitur ſeruata
forma commiſſa: ita tenet Bald. in
l. properandum. §. & ſi quidẽ col.
ij. de iud. vbi plus dicit, quod tũc
præſumitur citaſſe in domo, & nõ
perſonaliter, accipiendo ad ſuam
relationem in mitiorẽ partem. vt
non dicatur verus contumax, ſed
potius fictus, quod dictũ eſt men
ti tenendum, quia quotidie iſti
nuncij faciunt iſtas relationes ge
nerales, quo caſu ſi citatus non
compareret, nõ poſſet mulctari, nec
pati illas pœnas quas patiuntur
veri contumaces. vt dicã infrà in
ſeq memb. de contum. Conſilium
tñ eſt, vt nuncius ſemper declarat
ſuam relationẽ ſecundum Bar. in
128 l ſi tamẽ. in fi. ff. de leg ij. † Ve
rũ in regno cõiter ſeruatur, quod
etiam citatus in domo, mulctatur,
ſi non comparet. Et hoc puto pro
cedere ex d. prag. ij. quæ non facit
differentiam inter citationẽ per-
ſonalem & in domo, cum loqua-
tur alternatiuè, vt ſuprà dixi. An
129 autem † in eccleſia poſſit fieri
citatio? Communis concluſio eſt
quod in citatione verbali poteſt
fieri, ſecundũ Bar. in l. plerique. ff.
de in ius voc. & Alex. & docto in
l ij. eo. tit. & Bart. in l. preſenti. C.
de his qui ad eccl. confugiunt. in
citatiõe verò reali, eſt ſecus, quia
non poteſt regulariter fieri in ec-
cleſia, ſecundum Bar. in d. l. pleri-
que. in fi. per d. l. præſente, & not.
plenè Abb. in c. inter alia. de im-
130 mu. eccl. † Quid autem ſi citã-
dus non habeat aliquam domũ,
certã. & neſcitur vbi ſit, in quo lo
co erit tunc citandus? dic, quod
debet citari in illa ciuitate, in qua
conuerſari ſolebat, per publicum
proclama, vel per edictum, ſecun-
dum bald. in l ſi qñ. in xj. q. C. de
teſti. & bald. in l. ſi accuſatoribus.
col. fi. C. de accu. & Soc in cõſ. lvj.
col. ij. in fi. in iiij. vol. & vide, quæ
dixi ſuprà de citatiõe per edictũ,
131 & per proclama. † Secũdò prin
cipaliter quæro, ad quem locum
poſſit, & debet quis citari, & ſic
vbi tenetur cõparere. Dic, quòd in
hac materia loci ad quẽ, plura ſũt
conſideranda. Primò quòd ſit lo-
cus iuriſdictionis ipſius citantis,
aliàs ſi citaret ad locum non ſuæ
iuriſdictionis, non tenetur citatus
cõparere ſecundũ And de Iſer. in
conſt. Priuilegia Pro hoc eſt text.
cum ibi not. in l. fi. de iur. om. iud.
vnde ſi vnus iudex habet vniuer
ſalem iuriſdictionẽ in prouincia,
ſeu in diœceſi, poteſt ſubditos in
quolibet loco ſuæ prouinciæ, vel
diœceſis citare, & iuſtitiã mini-
ſtrare. tex. eſt in c cum epiſcopus.
de off. ord. lib vj. & vide Cald in
conſ. ij. in tit. de of ord. Secundò,
ꝙ locus ſit tutus citato, aliàs ſi
quis citatur ad locum non tutũ,
non tenetur comparere, ſecundũ
And de Iſer. in d. conſt. priuilegia.
Prout eſt tex. in c l j. de fo. comp.
& not. plenè Old. in conſ. xliij. &
eſt tex & ibi per doct. in c. ex par
te. de app & bar. per illum tex. in
l. recuſare. § fin. cum l ſeq & l de
ætate. ff. ad Treb & Card. in cle j.
in xij. not. de iud. vbi limita, niſi
quis procuraret, quòd locus ille
non

non ſit ſibi tutus, quia tunc tema net cōtumax, ſi non comparet. & gl. & bart in l. metus, ff. ex quib. cauſ maior. & intelligitur locus non tutus, ſiue ſit propter inimicitias, ſiue propter peſtē, vel bella, ſecundum Abb. & Phil. in d. c. ex parte, & not, doct. in locis præalleg eſt dec xxix. cōſ Neap. Tertiò, quòd locus ad quem citatur, ſit honeſtus, vt not. Andr de Iſer. in d. conſt. priuilegia. pro hoc eſt tex. in l. ſi cum dies. § ſi arbiter. ff. de arb. & ibi bart. Idē tenet Spec. in tit. de citat. §. j. verſ. item, quòd ſit ad locum, &c. & gl. in c. ſi epiſcopus. ij. q. iij. facit text. in c. ſtatutum. § cum verò de reſcrip. lib. vj. Quartò, quod locus ad quem quis citatur, non diſtet à loco ipſius citati, vel à finibus diœceſis vltra duas dietas, quia ſi diſtet vltra non tenetur comparere. ita declarat Spe. in tit. de ci. §. j. in prin. per tex & ea, quę ibi tradunt docto. in c. nonnulli. &c. ex part. de reſcrip. & dic vt ibi plenè per Fel. Hodie autem, hoc eſt redactū ad vnam dietam de iure nouo, per text. in c. ſtatutum. § cum verò, & §. cum autem, de reſcrip. lib. vj. & hoc tenet Fel. in d. c. nōnulli. col. j. in prin. & iſtud habet locū ſolū in delegato, quia non poteſt trahere litigantem vltra dietam. Secus eſt in ordinario exiſtente intra fines ſuæ prouinciæ, vel diœ-
32 ceſis, † quia poteſt trahere vltra dietam, per generalitatem, d. c. cum epiſcopus, de offi. ord. lib. vj. non tamen poteſt committere cauſam extra ſuam diœceſim niſi in loco ſuffraganei, quando eſſet cauſa appellationis, ſcilicet, vbi fuit appellatum, c. vt litigantes, de of. ord. lib. vj. verum vbi cauſa eſſet modica, & ordinarius ſtaret in loquo propinquo, aliàs poſſet appellari, ſi delegaret, dato quod eſſet intra fines diœceſis, ita tenet Fel. in d. c. nonnulli, col. j & ij. Quintò. quod locus ad quē citat delegatus à ſede apoſt. vel à lega o, ſit locus inſignis, ſcilicet, ciuitas inſignis, in qua ſit copia peritorum, & quod delegatus citans quando eſt legatus Papæ, ſit perſona in dignitate conſtituta, tex. eſt in d. c. ſtatutum. in prin. de reſcrip. lib. vj. Rob. Mar. V. I. D.

De contumacia, ſecundo membro iudicij.

1 *Contumax vt quis dici poſſit, quæ requirantur. Et quid ſeruetur in regno.*

2 *Contumax reputari non poteſt aduerſa valetudine impeditus.*

3 *Infirmitas ſuorum conſanguineorū, excuſat à contumacia.*

4 *Citatus ad maius tribunal excuſatur in curia minori.*

5 *Pauper excuſatur à contumacia.*

6 *Inops, & malè veſtitus, æquiparatur carcerato.*

7 *Contumacia vnde dicatur.*

8 *Contumacia quotuplex ſit.*

10 *Contumax patitur miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto.*

11 *Reo perſeuerante in contumacia, cōtra ipſum proceditur ad miſſionē in poſſeſſionem ex ſecundo decreto: & illud parat plenum preiudicium.*

12 *Decretum primū, & ſecundum, quid ſit, & quod ius tribuant ambo. Quando interponantur, & infra quod tempus, & quibus cauſis.*

13 *Citari ad releuandum, an poſſit interpoſitus primo, & ſecūdo decreto.*

Decretum

14 *Decretum primum, & ſecundum ſit pro menſura debiti quid eſt hoc dicere.*

15 *Contra contumacem nunquam proceditur altera parte non inſtante.*

16 *Contumax non auditur, niſi refectis expenſis.*

17 *Contumaci à iudice denegatur audientia non ſolum in cauſa illa, in qua eſt contumax, ſed etiam in alia.*

18 *Contumax poteſt perſonaliter capi, & carcerari.*

19 *Contumax verus non appellat.*

20 *Contumax non reſpondendo poſitionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo.*

21 *Contumax poteſt excommunicari.*

22 *Contumax petens reuocari primum decretum tenetur ſatiſdare, etiam ſi immobilia poſſideat.*

23 *Contumax in non parendo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis.*

24 *Vaſallus contumax verus, qui citatus dixit nolo venire, ſtatim perdit feudum.*

25 *Contumax in cauſa criminali, qua pœna afficiatur.*

26 *Contumax non allegat litis pendentiam.*

27 *Contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex primo decreto, non poteſt vlterius declinare forum, dato quod aliàs haberet declinatoriam exceptionem.*

28 *Iudex mandare poteſt colonis, & inquilinis contumacis, quod ei non reſpondeāt de penſionibus, & mādare poteſt, quòd nullus vadat ad colendum eius agros.*

29 *Contumax ad torturam exponi poteſt, & quomodo, & quando, & ad quid.*

30 *Contumax habetur pro præſente in ſui præiudicium.*

31 *Iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ.*

32 *Contumax volens reſpondēre coram iudice ſecundum quod eſt ei manus præiudicium.*

33 *Iudex contra contumacē poteſt procedere ad capienda pignora.*

34 *Contumax quando habetur pro confeſſo, efficitur etiam infamis, & teſtificari non poteſt.*

35 *Excommunicatus perſeuerans in cō tumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hereſi.*

36 *Contumax pro tali delicto, pro quo non poteſt foriudicari, quam pœnam patiatur.*

38 *Contumacia actoris, qualiter puniatur.*

39 *Contumax demū punitur à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus ſi citetur, ſi ſua putauerit intereſſe.*

EXPEDITO primo membro iudicij, ſcilicet, de citatiōe, venio ad ſecundum, videlicet ad tractatus contumaciæ. Nam plerunq; citati ſolent contendere iudices: & non comparent, & ſic redduntur contumaces, ideo de his aliqua diſpiciamus, & hanc materiam breuiter expediam per tres q. princip. 1 Prima videlicet erit, quæ requiratur ad hoc, vt aliquis poſſit dici contumax. Secunda, quotuplex eſt contumacia. Tertia, quas pœnas patitur contumax.

Venio

1 Venio ad primã, & quarto, quæ requirantur, vt poſſit quis dici cõtumax. Dic breuiter, quod eſt neceſſe, quòd ſit legitimè citatus, ſci licet, tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus, text. eſt in l. contumacia. ff de re iudic. & hoc de iure communi, ſed hodie in regno per ritus magnæ curiæ & regias pragm. ſeruatur aliter. ſ. quia citatur vna die pro alia, & in die ſequenti accuſatur prima cõtumacia, & poſtea triduo expectatur, & in quarta die poſt triduum accuſatur vltima contumacia, & ex tunc reputatur contumax, prout hanc materiam plenè declaraui ſuprà de citatione, in quarto dubio princ. verſ. ſed circa hoc de tempore, &c. Item debet in illo vltimo peremptorio accuſari cõtumacia per actorem, aliàs non diceretur reus contumax, ita tenet Andr. in conſtit. in pec ũnia riis, col. iij & Bart. in l. conſentaneum, in fi. C. quomodo & quan. iud. & eſt tex. in l. properandum, §. & ſi quidem, & ibi Bald. ij col. C. de iudic. Aliàs autem ſi actor non comparet in vltimo peremprorio, in iudicio eſſet circunducta citatio, etiam reo non comparente, & deberet de nouo citari: tex eſt in l. & poſt edictum. §. j ff. de iud. & not. Bar. in l. ex quacunque in j. lect. col. fin. ff ſi quis in ius voc. non ier & Bald. & Alex. in l. fin. §. ſed ſi ſtipulator ff. de eo per quem fac. erit, &c. Similiter, ſi in illo vltimo peremptorio curia non regeretur propter abſentiam iudicis, quia minimè dicitur contumax reus non comparens, glo. eſt in d. l ex quacunque. in glo fi. per l. arbiter calendis. ff. de arbitr. debet tamen comparere die ſequenti, reuerſo iudice, ſine alia citatione, ſecundum And. de Iſern. in c. j. col. pen. de contr. int. vaſ. & alium, de inueſt. Et ſic habemus hucuſque duos caſus, in quibus excuſatur quis à contumacia Ter

2 tius † caſus eſt, quando aliquis fuit aduerſa valetudine impeditus, nam excuſatur, vt non poſsit contumax reputari, tex. eſt in d. l. contumacia, & in l. quæſitum. ff. de re iud. vbi tex limitat non procedere in leui febricula, ſeu in veteri quartana, & an tunc teneatur mittere procuratorem, vide Bart. Alex. & doct. in d. l quæſitũ. & prædictis adde Alex. in l. ij. ff. ſi quis caut. in regno autem debet mittere excuſatorẽ, cum fide vnius medici, vel obſtetricis, ſi eſt mulier grauida, vt eſt ritus magnæ curiæ, in num. 176 inci. item

3 ſi aliquis, &c. † Quartus caſus eſt, quãdo habeat conſanguineũ infirmum, quia infirmitas ſuorum excuſat à contumacia, ſecundum Alex. in d. l. q̃æſitum. colum. fin.

4 † Quintus caſus eſt, quando fuiſſet citatus ad aliud tribunal maius, quia excuſatur à contumacia in minori curia, l. contra pupillũ. § j. ff. de re iudic. & Alexand. in l. ij §. j. ſi quis cau.

ADDITIO. Adde dicta per Specul. in tit. de citatio. § contra. verſic item non valet, & Marian. Soc. in artic v. nume. 32. verſ. viij. fallit, in tract. de citation. Petrus Foller V I. D.

5 † Sextus caſus eſt propter paupertatem, vt ſi forte aliquis eſſet ita inops, & male veſtitus, vt non poſſet abſque verecundia comparere: nam excuſatur à contumacia, ſecundum Alexand in l. ij. § ſi quis in iudicio, colum. j ff.

6 ſi quis caut. † nam ille æquiparatur carcerato, vt eſt text. in g...

laris. & ibi gloſ. in l. in eadem, §. fin. ff. ex quib. cauſ. maio. & glo. in c. ſi quis teſtium, de teſti. & vide quod tenet Abb. in c. cum dilecti, colum. v circa fin de dolo & contum. Potes etiam addere omnes caſus generaliter, in quibus citatio non valet, vel citatus non tenetur comparere, per ea quæ dixi in princ huius tract de contumacia.
7 † Vnde autem dicatur cōtumax, dic quod dicitur à con, & tumeo tumes, propterea quia inflatur, & ſuperbus efficitur in nolendo obedire, & ſic dicitur contumeſcere in ſeipſo, & efficitur iudici iniurioſus. ita declarat Card. in clem j col. viij de dol. & contum.
8 † Secundò principaliter quæro. quotuplex eſt contumacia. Dic, quòd duplex, ſcilicet, vera & ficta. Contumax verus dicitur ille, qui fuit citatus perſonaliter vel ad domū, & citatio peruenit ad eius notitiam, & non vult comparere. Verum quandoque dicitur verus contumax exiſtenter, & apparenter quandoque apparenter tantum, & quādoque exiſtenter tantum, de qua materia remitto me ad ea quæ plenè tractat Bart in l. ſi. ff. de in integ. reſt. & Alex. in l. properandam. §. ſin autem reus. C. de iudiciis. & Ioan. de Imol. in l ex conſenſu. §. eum qui ff de appell. vbi pleniſſimè tractatur hæc materia, & per Angel. in conſil. clxxx j. contumax fictus ille eſt, qui fuit citatus in domo, & dubium eſt, an citatio peruenerit ad eius notitiam, ſecundum Bartol. in d. l fin. col pen ff de in integ reſt & Angel in conſil. clxxxvj & prædictis adde Card. in clemen j in ix quæſtio. de dolo. & cont. vbi plenè

ADDITIO. Dic, quòd imò triplex eſt contumacia: videlicet, vera, euidens, & præſumpta: vt not. gloſ. in clemen. j. de dolo & contum. & de iſta triplici contumacia, loquitur Ioan. And. in reg. præſumitur in merc. & Bartol. in l. diuus ff. de in integr. reſtit. pro quo vide Maſuer. in prax. in titu. de cont. in principio. Petrus Folleriius V I D.

9 † Tertiò principaliter quæro, quas pœnas patitur quis ob ſuā contumaciam. Dic, quòd multas pœnas iura introducunt contra contumacem. Et prima eſt, quia contumax propter eius inobedientiam poteſt mulctari, vt habetur plenè per docto. in l. j. per totam l. ff. ſi quis ius dicen non obtempera. & eſt text. in l. ij ff ſi quis in ius voc. non iet. Verum in hoc eſt ſciendum, quòd mulcta non irrogatur, niſi ob veram contumaciam: nam fictus contumax mulctari non poteſt: ſecundum Alex. & communiter doct. in d. l. j. § fin. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. & Angel. in conſ. viij col. pen. & Bald. in l. & in mulctis. C. de appel. & Alex. in l. iiij. § prætor. col. ij. in ſi. ff. de dam. infect. Idem concludit And. de Iſern. in conſt. citat col. ij in ſi. & in conſt. rei vendicatione, vbi eſt etiam gl. Ex hoc infertur, quòd mulcta quę irrogatur in regno hodie contumaci, eſt, quia condemnat ad tertiam partem mobilium, vt dicit conſt. pœnā nonem vnciarum, & ibi And. de Iſer. & d. cōſt. rei vendicatione, & eſt ritus magnæ cur. in nu 239 incip. item ſeruat ipſa curia, ab eo tēpore, &c alius ritus 202. incip. item ſeruat dicta curia in citatione, &c. ſequitur ergo, quod iſta condemnatio non fieret contra factum contumacem, per prædicta.

dicta. Et hoc videtur eſſe, de mente gloſ.& Andr in conſt. rei vendicatione: licèt male ſeruent iudices: ſecundum enim ibi: de communi ſtilo tamen curiarum in aliquibus locis eſt redacta iſta pœna tertiæ partis mobilium, in ciuilibus ad vnum tarenum: & in aliquibus curiis ſoluitur vnus augustalis, vnde ſeruandæ eſſent conſuetudines curiarum, vbi vi-
10 gent. † Secunda pœna quam patitur contumax, eſt, quia patitur miſſionem in poſſeſſionem ex j. decreto, l. Fulcinius §.j ff ex qui. cau. in poſſeſſ eat. & l. ſi finita §. Iulianus.& ibi Bar. & doct ff. de dam.infec.& per totũ tit. ff.& C. de bon auct.iud.poſ. & hodie eſt deciſum in regno per regiã pragmaticam, quæ incipit, relatione, vbi dicitur, quod eſt in electione actori accuſata vltima cõtumacia, an velit petere terminum ad probandũ, vel petere ſe mitti in poſſeſsionẽ ex primo decreto, & ita ſeruatur hodie, & ſic poteſt in cauſis ciuilibus procedi ad diffinitiuam, lite non conteſtata, & in hoc eſt correctum ius commune, prout aliàs dixi in ſuperioribus.
11 † Tertia pœna eſt, quia ſi reus perſeuerat in contumacia, proceditur contra ipſum ad miſſionem in poſſeſsionem ex ſecundo decreto, & illud parat plenum præiudicium, vt habetur in d. § Iulianus.& per Bart. in l. cũ proponas. C. de bon. auc. iud. poſ.& eſt regia
12 pragm quæ incip. Reo, &c. † Sed iuxta hoc pro introductione iuuenum ad practicam, quæro quid ſignificant iſti duo termini. ſ. primum decretũ, & ſecundũ decretum: dic ꝙ primũ decretũ, eſt prima miſsio, quæ fit per iudicem in bonis contumacis, eo ipſo quod incipit eſſe contumax, & fit pro menſura debiti tantum, quando agitur actione perſonali, vt d. l. cũ proponas.& ibi Bart.& doct.& in d. l. ſi finita. §. Iul. ff. de dam. infe. Sed quando agitur actione reali, mittitur quis in poſſeſsionem totius rei petitæ, l ſi quis emptionis §. ſed ſi quis C. de præſcr. xxx an. & habetur in c. prout, & c. contingit. de dolo & contu & eſt conſt. regni. quæ incipit, rei venditæ. & etiã efficitur verus poſſeſſor per primum decretum, vt in iuribus præalleg & habetur per doct. in l. iij §. fin ff de acq. poſſeſ. ſed in actione perſonali nõ efficitur poſſeſſor, ſed ſolam detentationem acquirit cauſa cuſtodiæ, vt d l. iij. § fi. & eſt text in l. is cui, in prin. ff vt in poſſ. lega.& in l. cum legati. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. ea.& in l. ſi quis ante, ff. de acq. poſ. & per Bart. in d. l cum proponas. Et ad hoc vt concedatur primũ decretum, non requiritur quòd plenè conſtet de debito, ſed ſufficit, ꝙ ſummatim, vel per iuramentum actoris, ex quo modicũ parat præiudicium, ſecundum Bart. in d. l. cum proponas. Secundum decretum, eſt ſecunda miſsio quæ fit per iudicẽ contra eundem reum perſeuerantem in contumacia, vt dicunt doct. in locis præallegatis. & eſt hoc eſt maioris præiudicij, quia transfert veram poſſeſsionẽ, vt dicta l. iij. § fin. iuncta gloſſ in verſic. nobis, ff de acquir. poſſeſ. Item, transfert dominium, ſi reus erat dominus, aliàs vſucapiendi conditionem, vt no. gl & Bar. in l. prætoris, in prin.& in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & gloſ. in l. ij. in fine. ff. ſi ex noxal. cauſ. agatur. Verum non interponitur, niſi plenè conſtet de debito per

proceditur contra contumacem ad aliquem actum, niſi altera parte inſtante, ſecundũ Bart. in auth. ei qui appellat, in fi. C. de tempor. appellatio.

ADDITIO. Hæc vera intelligas (vt nunquam procedatur ad aliquem actum contra contumacem niſi parte inſtante) vt procedant quantum ad hoc, vt iudex poſſit procedere contra aliquem tanquam contra contumacem: ſecus quo ad effectum qui ipſo iure inducitur à ſtatuto, ſeu iure: nam tunc non requiritur quòd pars accuſat contumaciam, & inſtet, ſecundum Bald. in l. ſi tutor, C. de inter. quod dictum ſatis commendat Ant. de Alex. & Iaſ. in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iud. & Fel. in c. illud in iiij col. de præſcrip. Petr. Foller.

16 † Quarta pœna eſt contra contumacem, quia non auditur, niſi refectis expenſis, per text. & ibi Bal. in l. ſancimus. C. de iud. & debet etiam ſatiſdare de iudicio ſiſti, quandovult recuperare tenutam, per auth. ei qui iurat. C. de bonis auct. iudic. poſ. & vide infrà in x. pœna.

17 † Quinta pœna eſt, quia contumaci poteſt iudex denegare audientiam non ſolum in illa cauſa, in qua fuit contumax: verum etiam in omni alia. Tex. eſt, & ibi glo. ſingularis in l. ſed ſi per prætorem. §. ſed & ſi dum, ff. ex quib. cau. maio. & ibi Ange. idem tenet plenè Iaſ. in l. iuſiurandum, & ad pecunias. §. ait prætor. in ij. not. ff. de iniur. vbi plus dicit Iaſ. de mente Bal. quòd tunc ille iudex poteſt mandare aliis iudicibus quòd illum non audiant in aliqua cauſa, & vide etiam de prædictis Iaſ. in l. j §. fina. col. iiij. ff. ſi quis ius dic. non obtemper.

ADDITIO. Adde, quod hoc voluit Rit. magnæ curiæ Vicariæ, incip. Item ſi aliquis, vel aliqua bannitus, de cuius veritate, & intellectu multa dixi in praxi mea cauſ. crim. in verbo, banniantur. & ibi poſui omnes pœnas quas patitur contumax. Petr. Foller.

18 † Sexta pœna eſt, quia cõtumax poteſt capi de perſona, & carcerari. tex. eſt cum gloſ. & Bart. in l. conſentaneum. C quom. & quan. iud. & in § ſi verò etiam quidam. in auth. de exhib. reis, & no. Andr. de Iſer. in cõſti ſi quis poſt litem.

19 in princip. † Septima pœna eſt, quia verus contumax perdit beneficium appellandi. l. ex conſenſu, §. fin. & ibi glo. Bar. & Imol. ff. de appel. & l j. C. quor appel. non recip. & Alex. in l. properandum. §. ſinautẽ reus. C de iud. vbi plus dicit, quòd etiam ſi ſit contumax ad ſolam ſententiam, non appellat. idem tenet Alex. in l. ſæpe. col. xxiiij. ff. de re iud. Amplia hoc procedere, etiam in illa ſentẽtia, quæ nunquam tranſit in rem iudicatam, quia verus contumax non appellat. ita tenent Ant. de but. & Imol. in c. tenor. de re iudic. & Iaſ. in l. j. § ſi procurator. colum. v. ff. ſi quis ius dic. non obtemp. & prædictis adde tex. in l. & poſt edictũ.

20 §. ſi. ff. de iud † Octaua pœna eſt, quia contumax in non reſpondendo poſitionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo. c. ſi poſt præſtitum, & ibi per doct. de confeſ. lib. vj. & l. ij. §. quòd ſi actor. & ibi bar to. & doct. C de iura. calum. idem in nolente ſubire iuramentum iudiciale, nec referre. l. manifeſtè. & ibi per doct. C. de iureiur. & Luc. de Pen. in l. locorum. col. ij. C. de om. agro deſer. lib. xj Et de poſitioni-

bus habetur in reg prag. quæ incipit, quinta die, &c. Et cōmunis obſeruantia in regno eſt, ꝙ quis citetur tribus vicibus, vt veniat reſponſurus, ad ſe examinandum ſuper articulis, & in vltima citatione debet inſeri totus tenor articulorum, & poſtea interponitur decretū, quòd habeatur pro confeſſo. ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nu. 250. incipiens. item ſeruat ipſa curia, quòd ſiquis, &c. vbi etiam dicitur, quod à tali decreto non appellatur. quòd limita, niſi citatus ſit abſens, quia nō poteſt haberi pro confeſſo: vt no. Iaſ. in l j. § fin. col. iiij. ff ſi quis ius
21 dic non obtemp. † Nona pœna eſt, quia contumax poteſt excommunicari glo. eſt in c. j de dolo & contum. lib vj & glo. in c. conſtitutus. de ſentent. excom. lib. vj. & Bald. in l. iij. in verſ. not. C de procur. & Feli. in c. j. col. v. ver. verùm excommunicatio, &c. de iudi. vbi plus dicit, quòd ante, quàm excōmunicetur quis ob cōtumaciam, debet citari, vide c. cum contuma
22 cia. de hæretic. libr. vj. † Decima pœna eſt, quia contumax petens reuocari, tenetur ſatiſdare, etiam ſi poſsideat immobilia, & ſi perdit priuilegium l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. gl. eſt ſingularis in §. ſi verò etiam, in fi. in verſic. fideiuſſorem, in auth. de exhib. reis. quā gloſ. ſequitur Bar. in l. hæc autem. §. fin. ff. ex quibus cauſis in poſſe. ea. & Iaſ. in d. l. ſciendum. col. ij. vbi plures allegat, & ibi etiam Alex. & adde quæ dixi ſuprà in
23 iiij. pœna. † Vndecima pœna eſt, quia contumax in non parendo iudici perdit beneficiū iuratoriæ cautionis. gl. eſt & ibi Bal. in auth. ei qui iurat, C. de bo. auct. iu. poſ. & gl. & Abb. in c. qua fronte, de appel. & Iaſ. in l. j. col. pe. verſic. iij.
24 fallit, & c. ff. qui ſatiſd. cog. † Duodecima pœna eſt, quia vaſallus cōtumax verus, qui citatus dixit, nolo venire, perdit ſtatim feudū: ita tenet Aud de Iſer. in c. j. col ij. in fi. de mil. vaſ. qui contum. eſt.
25 † Tertiadecima pœna eſt, quia contumax in cauſa criminali primò condemnatur ad tertiam partem mobilium, & reliqua eius bona adnotantur, & ſi perſeuerat in contumacia per annum, foriudicatur, ſcilicet, quia habetur pro conuicto, & confeſſo, & pro rebelli, & ab omnibus poteſt impunè occidi, & omnia eius bona confiſcantur elapſo anno. De hoc eſt conſt regni, quæ incipit, pœnam reorum. & ibi plenè per Andr. de Iſer. vbi hanc pœnam de foriudicatione ponit, & ibi declarat, ꝙ habet locum ſolum in delictis irrogantibus pœnam mortis naturalis vel ciuilis, vel membri abſciſſionis, & de hoc eſt capitulum regni, in nu. 152. quod incipit, ſiue quis, &c. idem declarat Andr. de Iſer. in c. j. § ſi verò violator. col. j. de pace tenen. & in c. j. in prin. in ij. col. in tit. hic finitur lex, &c. & vide infrà in xxiiij. pœna Decima
26 quarta † pœna eſt, quia contumax perdit beneficium legis, l. vbi cœptū. ff. de iud. quia conuentus corā vno iudice, nō poteſt allegare litis pendentiam corā alio iudice, corā quo fuit cōtumax: ita tenet Bar. in d. l. vbi cœptū. & Ale. in l quāuis. ff. de in ius voc. & Bar. in l. ſepulchri. ff. de ſepulc. viol. & Alex. in l. ij. col. ij. ff. de re iudi. Et ſic remanet concluſ. ꝙ cōtumax non poteſt opponere exceptionē
27 litis pendentiæ. † Decimaquinta pœna, eſt, quia contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex

ex

ex primo decreto, non poteſt vl-
terius declinare forū,dato, quòd
haberet exceptionem declinato-
riam : ita tenet Ang.& Imol.in l.
ſi finita. §.itē videamus.ff de dā.
infec.& Angel in l.eum qui.ff.de
priuil.credit.& Alex. in l.quidam
cōſulebat,ff.de re iudi.in ſi col.j.
28 † Decimaſexta pœna eſt,quia iu
dex poteſt mandare colonis , &
inquilinis contumacis,quod non
reſpondeant ei de penſionibus
& poteſt mādare quod nullus va
dat ad colendum eius agros , &
iſta eſt noua pœna & pulchra, &
parum cognita à iudicibus:ita te-
net Abb per illum tex in c. gra
29 uem.de ſent.excom † Decima-
ſeptima pœna eſt,quia contumax
in nolendo reſpōdere libello co-
ram iudice:poteſt exponi tormen
tis ad eruendam reſponſionē af-
firmatiuam vel negatiuam,nō ta-
men torquetur præcisè vt confi-
teatur , ſed ſolum vt reſpondeat:
& iſte eſt caſus, in quo irrogatur
tortura ſine indiciis:quia datur ad
alium finem:ita ſingulariter tenet
Bald.in l.accuſationem. col.iij C.
qui accuſare non poſſ.& Paris in
tract.ſind in verſ.tortura in c.ſo-
quitur quæſtio,&c.col.fin.

ADDITIO. Vide latè dicta
per me in praxi mea criml. in iij.
partis principia,in verbo,& ſi cō-
ſitebuntur. Petr.Foller.

30 † Decimaoctaua pœna eſt , quia
contumax habetur pro præſente
in ſui præiudicium,tex. eſt in au-
then.qua in prouincia in fi. & ibi
Bal.C.vbi de crimagi opor. & gl.
in l.de vnoquoque, ff.de re iudi.
& Bal.in l.eum fratrem, col.fina.
31 C.de his quib. vt indig † Deci-
manona pœna eſt,quia iudex pro
pter contumaciam poteſt ſeque-
ſtrare fructus rei petitæ, ſecundū
Abb.in cap. olim ex literis: & ibi
32 etiam Fel.de reſcrip. † Vigeſima
pœna eſt, quia contumax qui nō
vult reſpondere coram iudice,ha
betur pro negāte vel cōfitente,ſe
cundū quod eſt ei magis præiudi
ciū,tex.eſt,& ibi doct.in l.de æta
te.§ qui tacuit, ff. de interro.act.
33 † Vigeſimaprima pœna eſt, quia
iudex poteſt procedere cōtra cō-
tumacē ad capiēda pignora. l.j.§.
34 quid ergo.ff.de ven.inſpi. † Vige
ſimaſecūda pœna eſt,quia vbicū-
que contumax habetur pro con-
feſſo puta vigore ſtatuti, tūc etiā
efficitur infamis, & nō poteſt te-
ſtificari:ita tenet Felin.in c.ſuper
35 eo.el j.in fi.de teſt. † Vigeſima
tertia pœna eſt : quia ſi quis fuit
excōmunicatus ob cōtumaciam,
vt dixi ſuprà in viij.pœna, & per
ſeuerat per annum in cōtumacia,
elapſo anno redditur ſuſpectus
de hæreſi. Verum ſi fuit citatus
pro crimine hæreſis,& fuit excō-
municatus, vt contumax, elapſo
anno habetur pro conuicto,& po
teſt puniri vt hæreticus,tex.eſt in
c.excōmunicamus. §.qui autē.de
hære & in c. cum contumacia,de
hæret.lib.vj. ſed ſi fuit citatus ob
aliud crimen,nō habetur pro hæ-
retico : ſed ſolum redditur ſuſpe
ctus de hæreſi , & poteſt indici
ſibi purgatio. ita declarat Abb.in
cap.grauem.de pœnis:& Andr.de
Iſern. in cap j.verſic.poſt annum
de ſtatu. & conſuetud.contra li-
ber Eccleſ. Verum ſemper habe-
tur pro conuicto de illo crimi-
ne , pro quo fuit citatus, vt not.
gloſ.in dicto cap. cum contuma-
cia.in gloſſ.fin. & Specul. in titu.
de accuſat.§ ſequitur.columna j.
verſic. porrò,de hoc habemus in
regno vnum capitulum in nume
ro 99. quod incipit , item ſtatui-

mus, quòd ſi, contingat, &c. quo cauetur, quòd ſi quis perſeuerct per annum in excommunicatione, debet per prælatum denunciari curiæ ſeculari, & legitima pœna puniri per iudicem ſecularem.

36 † Vigeſimaquarta pœna eſt, quia ſi quis fuit contumax pro minori delicto, pro quo, ſcilicet, poteſt foriudicari, puta, quia non irrogat pœnam mortis, vel membri abſciſſionis, vt dixi ſuprà in xiiij. pœna, iſte bannitur & condemnatur ad tertiam partem mobilium, & eius bona annotantur, prout ibi dixi. Verum elapſo anno non foriudicabitur, ſed omnia bona publicantur, reſeruato iure liberorum, ſecundum conſt. regni. Et ſi voluerit reuerti ad defendẽdum ſe, debet dicere cauſam in vinculis, & ſi venit abſoluendus in cauſa principali, adhuc debet ſtare tanto tempore in carcere, quanto tempore durauit in contumacia. ita hęc omnia deciduntur per capitulum regni, in nu. 152. quod incipit, ſiue quis, &c.

37 † Prædicta omnia procedunt, vbi agitur de contumacia rei. Quid autem de contumacia actoris, qualiter punitur actor cõtumax? Dic, quòd in cauſa ciuili, ſi reus comparuit in vltimo peremptorio, actor verò nõ comparet, euaneſcit citatio, & edictũ circumducitur. tex. in l. & poſt edictum. § j. ff. de iud. ſed actor nõ punitur ad aliam pœnam, niſi quia abſoluitur reus ab obſeruatione iudicij, & actor condemnatur in expenſis, quas tenetur reficere ante quàm iterum agat, ſecundum And. de Iſer. in conſt. ſpõte volentibus, ſed in cauſa criminali accuſator non comparens, vltra condemnationem expenſarum punitur ad ſextam partem mobilium, vt eſt conſt. quęincipit, accuſatorum temeritas, & ibi And. de Iſer. Item in ciuili proceditur contra actorem contumacem, ſecundum formam auth. qui ſemel. C. quom. & quan. iud.

38 † Vltimò adde hic, quòd is demum punitur vt contumax, à quo petitur aliquid dari vel fieri, ſecus ſi citetur, ſi ſua putauerit intereſſe, quia talis citatio non arctat ipſum ad comparendum, & ſi non comparet, non poteſt dici contumax, nec puniri: quia iſta dicitur citatio voluntaria, ſecundum bal. in c. j. col. v. verſic. & no. &c. de mil. vaſal. qui con tum. eſt. & Pau. de Caſt. & Alexã. in l. teſtamenta omnia, C. de teſt. & habetur in deciſ. ij. & deciſ. 24. conſ. Neapol. Rob. Mar. V.I.D.

Sequitur tertium mẽbrum iudicij. De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

1 Libellus iudici & parti offerri debet.
2 Libellus ita clarus eſſe debet, vt poſſit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.
3 Copia libelli datur reo ſumptibus actoris in regno.
4 Libellus vt procedat, quid continere debeat, & num. 5.
6 Prælatus agens nomine Eccleſiæ, an debeat exprimere eius nomen, vel Eccleſiæ.
7 Sindicus vniuerſitatis agens, quod nomen debet in libello ponere.
8 Actor pupilli qualiter concipiat libellum.
9 Libellus contra Eccleſiam, qualiter formetur.

Libel

10 *Libellus qualiter formetur contra infantem.*

11 *Libellus qualiter concipiatur contra furioſum.*

12 *Libellus criminalis vt valeat, quid continere debeat.*

13 *Dies commiſsi criminis, ſi apponitur in libello, & nō probatur, reus abſoluitur.*

14 *Accuſator ad inſtantiam rei tenetur declarare diem commiſsi criminis in libello.*

15 *Clauſula, peto mihi ius & iuſtitiam miniſtrari, quid operetur in libello.*

16 *Clauſula, omni meliori modo, &c. quid in libello operetur.*

17 *Clauſula, non ſe aſtringens, quid operatur.*

18 *Clauſula, & proteſtatur de expenſis, quid importet in libello.*

19 *Libellus non poteſt præſentari die feriato ad honorem Dei, ſed ſecus ad honorem hominum.*

20 *Libelli porrectio, non eſt de proceſſu iudicij.*

21 *Libellus repræſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum eſt in mora, vel res eſt tempore peritura. Idem in libello appellatorio*

22 *Libellus debet eſſe clarus, & certus.*

23 *Libellus non debet eſſe generalis.*

24 *Libellus quantumcunque generalis & obſcurus, admittitur in cauſis ſummarijs, niſi tanta ſit obſcuritas, ex qua reus non poſſet deliberare.*

25 *Citationem debet libelli oblatio præcedere.*

1 TErtium † membrum iudicij eſt libelli oblatio. Nam is, qui vult rectè ordiri telam iudicij, primò facit partem citari, vt veniat ad reſpondendum petitioni in iudicio, & parte citata comparente, offert libellum iudici, & parti, iuxta auth. offeratur. C. de lit. cont.
2 † & debet libellus eſſe ita clarus, vt reus poſſit ex eo deliberare, an velit cedere vel contendere, l. j. in princ. ff. de eden. & d. auth. offeratur. & not. bar. in l. ſi in rem. ff. de
3 rei vend. † Debet autem dari copia libelli reo, expenſis actoris, vt eſt gl. in clem. ij. in ver. oblatos. de appe. & eſt deciſum in regno per regiam pragm. quæ incipit, cõmparente, &c
4 † Et quoniã iſta materia libelli eſt valde trita, & in quàm pluribus locis vẽtilata, maximè per Spec. in tit. de libel. concep. & per Canon. in tit. de libel. obla. & per bar. & doct. in l. edita. C. de eden. & Iaſ. in §. omniũ, inſtit. de act. & in variis locis, propterea non multum me extẽdo, ſolum pro introductione iuuenũ attingam ea quæ ſunt neceſſaria in libello: vnde eſt ſciendũ, quòd libellus, ad hoc vt procedat, debet continere quinque conditiones, videlicet, quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo.
5 † Primò debet continere quis, id eſt nomen actoris, vel accuſatoris, puta, Titius agit vel accuſat.

ADDITIO. Nomen actoris in libello exprimendũ (vt vides) inquit domin. Auctor, cuius rei cauſa extra rem minimè eſt illud ſcire, an prælatus volens agere in in cauſis Eccleſiæ debeat concipere libellum nomine ſuo, vel nomine Eccleſiæ? & videtur, ꝙ

nom

nomine Eccleſiæ, vt in cap. inter
dilectos, de fide inſtr. & in c. lite-
ræ. de dilatio & eſt ratio, quia præ
6 latus † non habet ſuo nomine di
rectam actionem vel vtilē, auth.
ſed hodie, C. de epiſc. & cler. pro-
ut valuit Hoſt. in ca. olim, el j. de
reſt ſpol. in verb. nomine domus,
mouetur, quia rectores ſeu præla
ti ſunt procuratores & non do-
mini, c. ij. de dol ſed hoc latè pro-
ſequitur Mar. Soc. in c j. de libel.
oblat. nu. 107 vbi diſtinguit tres
7 caſus, de quibus per eū. † Et quid
de ſind. cuius nomine debet li-
bellum concipere? In quo dicen
dum eſt, ꝙ in ciuil. debet nomine
vniuerſitatis, vel collegij vel ec-
cleſiæ libellum concipere, ſecun-
dum Spe. in tit. de lib obla. §. iam
nunc videndum. verſ. ſi verò præ
latus. & habetur per Innoc. Ioan.
And. & Io. de Imol. in c. ſi. de pro.
& ſi ageret, & conciperet libellū,
& non diceret nomine vniuerſi-
tatis, vel ſindicario nomine, vide
turpotius agere proprio nomine,
ſi verò loquitur criminalibus ſin
dicus, non poteſt concipere libel
lum ſindicario nomine aut nomi
ne vniuerſitatis, ſed proprio, ſe-
cundum Dy. & poſt eū Cyn. Bald.
& Sal. in l. ij. C. qui accu nō poſſ.
8 † Et quid de actore conſtituto à
tutore vel à pupillo, cum aucturi
tate tutoris, cuius nomine debet
libellum concipere? & certè de-
bet ſimiliter libellum porrigere
nomine pupilli? de quo vide per
do. Maria. Soc. in d. cap j. de libel.
oblation. numero 118. vbi etiam
habes, quid de tutore, & procu-
ratore, & œconomis ac aliis. Pe-
trus Foller. V. I. D.

SECVNDO, quid, id eſt, rē petitam in libello quam debet actor deſignare per duos confines ſeu per duas demonſtrationes: aliàs poſſet dici libellus obſcurus, ſecundum Bar. in d. l. ſi in rem, ff. de rei vendica. & in l. forma. ff. de cenſ. Tertiò coram quo, id eſt, nomen iudicis ordinarij, vel delegati, corā quo porrigitur libellus, nō tamen eſt neceſſe exprimere nomen proprium, licet poſsit libellator, ſi vult, ſed ſufficit ipſam mē tionare per nomen ſui officij, ita vt ſit certum de perſona. Quartò, quo iure petatur, id eſt, debet cō tinere cauſam concludentem, puta, peto centum, quia mutuaui, &c. vel peto puniri, quia tale delictum commiſit, &c. Nam ſi concludens cauſa non ponitur, non procedit libellus, vt ſi dico, peto centum, quia rex eſt in Francia, vt not. gl. in l. ſecunda, §. circa. ff. de doli excep. & Bar. in d. l. edita. col. ij. non tamen eſt neceſſe exprimi nomen actionis in libello, ſed ſufficit, quòd taliter narretur factum, quòd ex narratione facti poſsit elici, quæ actio intentetur, tex. eſt, & ibi Abb. & Feli. in cap. dilecti, de iudic. debet tamen eſſe cautus aduocatus in perquirendo, quæ actio ſibi competit, ad hoc, vt ſecundum naturam illius actionis, ſciat adaptare verba libelli, non tamen habet neceſſe illam exprimere, vt d. cap. dilecti. Quintò, debet continere à quo, id eſt, nomen rei conuenti. Iſtis ergo quinque conditionibus concurrentibus, erit rectè formatus libellus, vt declarat Specu. in tit de libel. concep § iiij.

ADDITIO. Debet etiam libellus cōtinere nomen rei à quo aliquid petendum erit, (vt dicit dominus Auctor, & bene.) pro tyronibus tamen illud non inutile erit ſcire, an ſi agere quis vo-

9 luerit contra † Eccleſiã, debeat
concipi libellus contra prælatum
ipſius Eccleſiæ, vel contra ipſam
Eccleſiã? & in hoc teneatis quod
concipi debet libellus contra præ
latum nomine Eccleſiæ (v.g. ago
contra prælatum qui nomine ta-
lis Eccleſiæ debet mihi centum)
ſecundum Spec. in tit. de lib. obl.
§. iam nunc. verſic. contra ſindi-
10 cum. † Et quid agendũ erit con
tra pupillum, & tunc ſi eſt infans
minor ſeptennio, & tunc debet
agi contra ſolum tutorem ſi ha-
bet, alioquin per quod detur tu-
tor ipſi infanti. l. j. §. j. verſicu. ita
tamen. ff. de admi tut. & ibi glo. &
not. gl. in auth. cauſa quæ fit cum
monacho. C. de epiſc. & cler. talis
enim non poteſt in ius vocari, vt
eſt tex. in l. v. in princ. ff de in ius
voc. & not in l. ij ff. de condi. fur.
& debet concipi ſic libellus, Con
queror de p. tutor b. pupilli infan
tis, & ita concludit Affli. in deciſ.
ſacri regij conſ. Neap. in deciſio.
cclxij. inci. fuit in conſilio. aut eſt
maior ſeptẽnio, & debet libellus
concipi contra eum auctoritate
ſui tutoris, vt puta, Cõqueror de
b. pupillo, & p. eius tut. c. Rai. ex-
trà, de teſt. & ita tenet Spec. in ti.
de lib. oblat §. iam nunc videndũ.
11 verſ. porrò. † Et idem dicendũ
eſt, ſi agitur contra furioſum, &
mente captum, nam iſti æquipa-
rantur infantibus, & præſumun-
tur abeſſe, cum nihil intelligant.
l. ij §. peti. ff de iure codic. & non
poſſunt in ius voca. l. quinque. in
princ. ff de in ius vocan. Petrus
Foller. V.I.D.
12 † Et prædicta procedunt in ci-
uilibus, ſed in libello criminali
accuſatorio requiruntur aliæ ſo-
lennitates. quę traduntur in l. li-
bellorum, ff. de accuſat. & per gl.
l. in cauſis, C. de accuſat. videlicet
locus commiſsi criminis, annus,
menſis, indictio, & regnatio im-
peratoris. Quę regnatio licet non
requiratur de iure, vt dicit Barto.
in d. l. libellorum, in j. col. tamen
de communi conſuetudine poni
tur in locum conſulis, quem ho-
die non habemus. Dies autẽ com
miſsi criminis, non debet apponi
13 ſecundum Bar. ibi. † imò caueat
libellator, ne apponat diem, quia
ſi non probaret delictũ eſſe com-
miſſum illo die, ſuccumberet,
quia ſic non probaret: ita per plu
ra tenet Iaſ. in l. j. in princi. col. fi.
14 ff. de eden. † Si autem ex aduer
ſo, reus peteret ab accuſatore, vt
declarare debeat diẽ, poſſet hoc
petere, ſi vult probare contra, in
coarctando negatiuam, vt quòd
tota illa die fuit alibi: & tunc te-
netur accuſator ad inſtantiã rei
declarare diem commiſsi crimi-
nis: ita plenè declarat Iaſ. in l. ij.
ſi quis Epheſi. ff. de eo, quod cer
to loc. Bart. in l. is qui reus. col. v.
in fi. ff. de publ. iudic. Sed contra-
rium, & melius tenet Imol. in d. l.
is, qui reus, col. xxiij in fin quem
ibi ſequitur Alexand. in addit. ad
Bartol. de quo artic. vide omnino
Franc. Aret. in capitu. qualiter &
quando. §. debet. col. vij. de ac-
cuſatio. Et prædictæ ſolennitates
requiruntur etiam, quãdo agitur
ciuiliter ex delicto, dummodo ſit
talis actio, quæ infamet, aliàs ſe-
cus, ſecundum Bartol. in l. prætor
edixit, in principio. ff. de iniur. &
Bartol. in l. j. §. j. ff. de ſuſpect. tut.
& in l. item exigitur. ff. de dolo.
15 Solent † in calce libelli apponi
nonnullæ clauſulæ per aduoca-
tos, quarum quatuor tantum
ego puto eſſe valde vtiles, & in
omni libello apponi ſolent pro
vtilit

vtilitate libellantis. Et prima eſt illa. Super quibus omnibus, & eorum ſingulis, peto mihi ius & iuſtitiam miniſtrari, quæ clauſula ſaluat libellum ab omni ineptitudine, ſecundũ Abb. in c. j. cum dilectus, col. xvij. de ordin. cog. & Alex. in conſ. cxxj. col. pen. in j. vol. & Iaſ. in §. omnium. col. xx. & xxj. de act. & Pet. Phil. Corne. in conſ. cccv. & conſ. cccij. in iij. vol.

16 † Secunda clauſula vtilis eſt illa, Omni meliori modò, &c. quæ operatur, vt in caſu dubio libellus interpretetur eo modo, quo fauorabilius eſt actori libellanti, ſecundum Alex. in conſ. vij. col. iij. verſ. hoc etiam, &c. in iij. vol. & Ant. de But. in c. literæ, de dila. & in c. examinata, de iud. de cuius clauſulæ virtute vide plura per Feli. in c. cum ſuper, col. pen. & ſi de offi. deleg.

17 † Tertia clauſula vtilis eſt illa, Non aſtringens &c. quæ operatur, vt actor non teneatur probare qualitatem deductam in libello, ſecundum Bart. & doct. in l. diuus. ff. de re iu. & Ale. in conſ. vj. col. ij. & iij. verſ. iij. reſpondeo. &c. & verſ. nec eſt neceſſe, &c. in iij. volu. aliàs ſine illa clauſula ſuccuberet, non probando qualitatem, dato, quòd probaret factum principale, ſecundum Bart. in conſ. cxvij. incip. accu. &c. & Abb. in c. licet, col. xiiij. de probat. & in c. examinata, col. iiij. de iud. & Pau. de Caſt in conſ. 405. col. j. in ij. vol.

18 † Quarta clauſula vtilis eſt illa, Et proteſtatur de expenſis, &c. per quam cenſetur interpellatus iudex, vt condemnet victum victori ad expenſas, ad quas non tenetur iudex condemnare, ſi non petantur, licèt poſſet condemnare ſi vellet, ſed quãdo ſunt petitæ, tenetur omnino iudex declarare ſuper expenſis, & condemnate condemnandum, aliàs faceret litem ſuam, ita dicit Bart. in l properandum. §. ſin autem alterutra. col fin. C. de iudic. & ibi etiã Bald. idem tenent communiter doct. in l. iij. §. hoc autẽ iudicium. ff. de dam. infect. An autem ſit neceſſe dari libellum in ſcriptis: & quid ſeruatur hodie in regno, dixi plenè ſuprà in iiij. parte huius tract. in ix. diſt. & ad ibi dicta me remitto.

19 † Vltimò ſuper hac materia, quæro vtrum libellus poſſit præſentari in die feriata. Dic quòd in die feriata ad honorem hominum, non eſt dubium, quòd poteſt præſentari iudici, per l. milites. § ſexaginta. ff. de adult. ſed dubium eſt de die feriata ad honorem Dei. Bar. in l. ex quacunque. §. fin. in rep. ff. ſi quis in ius voc. non ier. tenet ſimiliter quòd poteſt præſentari, per gl. in c. placita. xv. q. iiij Verum idẽ Bar. in l. nec quidquam. §. de plano, ff. de offic. proconſ. tenet contrariũ: & hanc contrariam partem, ſcilicet, quòd non poſſit præſentari, tenet Abb. in c. ſignificauerunt, & ibi etiam Feli. col. iiij. de iudic. & Alex. in l. j. ff de fer. vbi tenet pro firmo, quòd diſpoſitio d. § ſexaginta. non habet locum in feriis ad honorem Dei. Idem tenet Bar. in extrauag. ad reprimendam. in verſ. de plano, & hæc videtur magis communis opin. ſed Lanfran. in clemen. ſæpe. verſ. de plano. de verb. ſign. tenet primam partem.

20 † pro qua facit, quòd libelli porrectio non eſt de proceſſu iud. ſecundum Bald. in d. l. ex quacunque. col fin. & Bald in rubr. C. de in ius voc. & Felin. in c. j. colum. j. de libel. oblat. Sicut ergo alij actus extraiudiciales poſſunt expediri

diri die feriata ad honorem Dei, vt habetur in l.j. in fi. C. de fer. ita & iſta præſentatio libelli.

ADDITIO. Addo plenè di cta per Mar. Soc. in c.j. de libel. ob lat. num. 148. Petr. Fol.

Sed in iudicando non eſſet re cedendum à communi opin. con traria, quæ rectè videtur compro ri per d.l. fina. quæ prohibet omnes actus, qui coram iudice expe
21 diuntur. † Quam opin. communem limita non procedere, quando periculum eſſet in mora, vel res eſſet tempore peritura, quia tunc poteſt præſentari, etiam in die feriato ad honorem Dei: ſecundum Abb. in cap. fin. col. vj. & ibi etiam Felin. in iuj. col. de iud. & Fede. de Senis in conſ. cxxx:x.
Secundò limita non procedere, in libello appellatorio, quia indiſtinctè præſentari poteſt in die feriato ad honorem Dei, ſecundum Felin. in d.c. fin. col. v. & Bal. in l. j per illum tex. C. de fer. & gloſſ. in cap. appel. verſicu. lecta. de appel. libro vj.

22 ADDITIO. Illud † tamen aduertendum eſt, quòd libellus debet eſſe clarus & certus, vt probatur in l. ampliorem, §. in refutatoriis. C. de appel. & in auth. de teſt. imperfe. § nos igitur, col. viij. & l. certum ff de confeſ. & c. cum clamor, extrà de teſt. & c. literæ, extrà de dilationi. vnde nihil am biguitatis & obſcuritatis continere debet, cap. conſtitutus, extrà de relig dom. & ibi per Inn quod quidem. Primò limitandum erit, niſi obſcuritas contingeret ratione duplicis, vel plurium interpretationum, ſenſuum, vel intellectuum, & in quolibet ſenſu & in tellectu concluderetur intent.o agentis: arg. eorum quæ not. dom. Anto. in c. vt ſuper. de reb. eccleſ. non alie. Secundò limita, vt prædicta procedant, vt ſi opponatur, ſecus ſi non opponitur, quia procedit libellus, & ſatis eſt, quòd in proceſſu poſtea ſit declaratio, l. fi. iuncta gl. C. de aun. excep. poteſt tamen iudex reiicere libellũ obſcurum, vel facere, quòd declaretur, etiam parte non opponente, ſecundum Iaſ. in l. age fin. col. C. de tranſact. Tertiò limitatur, ſi obſcuritas, ſeu dubietas, reſpiceret principalem intentionem libellantis, adeò quòd principalis intentio ſit clara, quia ſi aliquid in libello adiicitur quod ſit obſcurum, non vitiat libellũ, nec ſi petatur, arctatur libellans ad declarandum, ſecundum Hoſtien. Ioan. Andr. & do. Ant. in c. literæ. extrà, de dilat. & probatur in c. ex tenore, extrà, de foro compet Quartò limitatur, vt procedat id quod ſuprà dixi, ſi modò incertitudo reddet rem dubiam, ſecus ſi habetur pro certa, puta, quia dicatur, quòd res fuit empta vel vendita vltra vel citra dimidiam iuſti pretij c. pen. de empt. & vend. & ibi
23 doct. † Item libellus non debet eſſe generalis, & ratio eſt, quia omnis generalitas parit obſcuritatem, c. pen. extrà de confirm. vtil. vel inutil. l. ita fidei ff. de iur. fiſci. l. in tradendis. ff. commu prædio. fallit hæc regula. niſi agentis intentio concluderet in qualibet ſpecie generis, facit text. & quod ibi not. Ioan. Andr. in c præterea. el ij. de accuſat. Item limitatur vt limitatur præcedens concluſio. Petrus Fol.

24 † Vnum tamen ſcias, quod hodie in regno cauſæ ſunt ſummariæ, vt plures dixi. Vnde admittetetur libellus quantumcunque gener

generalis & obſcurus,vt no.Bart. in extrauag. ad reprimendam. in verſ.& figura,circa medium. Verum hoc intelligitur,niſi ſit tanta obſcuritas, ex qua reus non poſſet deliberare,quia tunc parte opponente non procedit libellus, quia tolleretur reo defenſio : ita pulchrè tenet Alex.in conſ.xxxij.
25 col.iij.in quarto vol. †Item non obſtante, quòd præpoſui citationem in ordine, tamen in practica ordo eſt, vt primò præſentetur libellus iudici , & poſtea ſuper eo expediatur citatio,quia debet iudex primò videre libellū,vt poſſit deliberare,an ſit iuſtus, vt ſuper eo procedatur : ita declarat Felinus in cap.j.col.j.de libe.obl. Rob.Mar. V.I.D.

De reconuentione quarto membro iudicij.

1 *Reconuentio quando , & quomodo fiat, & alia de reconuentione remiſſiuè.*

1 QVartum membrum iudicij,eſt † reconuentio , nam porrecto libello,& oblato parti, ſolet reus reconuenire actorem ante lit. conteſt.ſi aliquid eſt reciprocè petiturus ab eo, & hic eſſet tractanda materia reconuentionis,videlicet,in quibus locis habet locum,& quæ ſit eius natura, & coram quibus iudicib.proponi poteſt.Verum quia iſtam materiam ſatis copioſè tractaui ſuprà in iiij parte huius tracta.in vj diſt.princ. ideo ad ibi dicta me remitto , quæ habeantur hic pro repetitis. Sequitur quintum membrum iudicij.

De laudatione,v.membro iudicij.

1 *Auctor laudatus, quis dicatur.& ad quem effectum ſibi lis denunciatur.*

2 *Auctor an laudari poſſit corā arb.*

3 *Reconuentio non habet locum coram arbitro.*

4 *Euictio per hypothecariam operatur , vt emptor agat ad intereſſe, etiam ſine denunciatione.*

5 *Auctor quando , & quo tempore litis laudari debet*

6 *Fideiuſſoribus pro euictione,an debeat lis denunciari*

7 *Pupillo an poſſit lis denunciari.*

8 *Durante termino dato reo ad denunciandum auctorem,an debeat ſuperſederi in cauſa.*

9 *Auctorem auctoris ſui , an poſſit quis laudare , & an teneatur ſibi de euictione ſine ceſſione.*

10 *Auctor laudatus, non poteſt ex ſua perſona declinare forum.*

11 *Fiſcus Auctor laudatus, an poſſit declinare forum.*

12 *Auctori laudato qualiter fiat denunciatio.*

13 *Auctor laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas pendente iudicio ante rem euictam.*

14 *Denunciatio litis cui debeat fieri ſi venditor ſit mortuus, nullo herede ſuperſtite.*

15 *Pactum quòd abſque litis denunciatione teneatur venditor de euictione,an valeat.*

16 *Venditor an teneatur de euictione, nulla facta denunciatione,ſi notorium erat, quod debebat ſequi*

euict

euictionem.

17 Emptor ſi nõ defendit cauſam ſacta denũciatione, an aget de euictione.

18 Emptor an poßit denunciare litem auctori auctoris ſui.

1 Q Vintum membrum iudicij ſucceſſiuum, eſt laudatio † Dicitur autem auctor is, à quo habet cauſam, l. Pomponius. §. eum quis, ff. de acq. poſ. & l. an vitium, ff de diuer. & temp. præſcr. & l auctore. C. de euict. Nam ſi aliquis conuenitur aliqua actione reali, ad aliquam rem, debet cõuentus laudare ſuum auctorem, & ſibi litem denunciare ad effectum, vt poſſit contra eum habere recurſum de euictione, l. emptor, C. de euict. de qua materia vide plenè And. de Iſer. in c. j ſi pro feu. vaſſ. ab aliquo inter emp. fue. & Alex. in l non ſolũ, §. morte. col. antep. & pen. de ope. no. nunciat ff & in l. ij. § voluntate. col. iij. in fine. & ſeq. ff. ſolut. matrim in quibus locis cumulat multos caſus, in quibus abſque denunc. habetur recurſus de euictione contra auct.

2 ADDITIO. † Adde hic, nunquid auctor poſsit laudari coram arbitro, ita quòd arbiter poſsit cognoſcere contra auctorem laudatum: & videbatur dicendum quòd ſic, ex pluribus, & primò, quia arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum, l. prima ff. de arbi. & plenè habetur per Bar. Soc. in conſilio cxcv. in ſecunda parte, vnde ſicut in iudicio ordinario habet locum laudatio in auctorem, pari modo coram arbitro. Secundò, quia ratio quare fuit introducta laudatio in auctorem, fuit ad effectum, vt poſsit haberi recurſus de euictione contra venditorem, & ne damno conuentus afficiatur, & ne venditor lucretur cum aliena iactura, l. emptor, C. de euictio. hæc autem ratio militat in caſu iſto. Itẽ, quia arbiter debet ſequi ordinem iudiciorum, d. l j & ibi Bart. ff de arb. tertiò, quia licet non ſit factum compromiſſum inter conuentum, & eum qui laudatur in auctorem, & ſic videatur, quòd arbiter non poſsit cognoſcere contra eum, & per conſequens, quòd non habeat locum auctoris laudatio, nihilominus poteſt incidenter cognoſcere contra eũ licet non principaliter. vt eſt tex. in l. cum proponas, C de reb. credit. ſecundum tertiam lect. & ibi per gloſ. Salic. & doct. contrariam opin credo veriorem, ex pluribus: & primò, quia arbiter nullam habet iuriſdictionem, ſed notionem, ſeu cognitionem tantum, l. notionem, ff. de verb ſignific. vbi gloſ & in l. ait prætor, in princ. ff. de re iudic vnde nihil poteſt, niſi ſecundum arbitrium ei per partes datum, vt l. nõ diſtinguemus, §. de officio, ff. de arb. & in capi. cum dilectus, extrà eod. tit. hinc eſt, quòd arbiter ſuam ſentẽtiam exequi non poteſt, ſed illam exequuntur iudices ordinarij, vt l. à diuo pio. ff. de re iud. præterea arbiter nõ poteſt aliã pœnã in ſententia apponere, quàm ſit conuentum in compromiſſo, & ſi apponeretur, fruſtra eſſet appoſita, ſecundũ Bal. in l. quod tamen. §. ſi ff de arb. Itẽ licèt aliqui iudices poſsint cõpellere litigatores edere nomina teſtiũ producendorũ, tamen ſecus eſt in arbitrio, qui nõ poteſt cogere litigatorẽ exprimere, vel exprimi facere aduerſario, nomina teſtium, quos producere

re voluerit, caſus eſt in l. nam ex omnibus ff. de arbit. Item nec po teſt citare teſtes producẽdos, ſed illi debent citari per iudicem ha bẽtem iuriſdictionem, qui habet teſtes cogere, iurare & deponere: ſecundum Bal. in c. j. de inue. int. dom. & vaſ. in vſib. feud. & eſt ratio, quia ab eis non fuit data poteſtas ipſi arbitro in eos, vnde ſic ergo dicendum eſt in iſto caſu, vt non poſſit citare auctorẽ laudatum, & contra eum procedere, cum ab eo non ſit ipſi arbitro data poteſtas in eum, nec etiam vir tute prorogationis poſſet in eum procedere, quia prolongatio iuriſ dictionis fieri poteſt, quando iudex haberet iuriſdictionem & tribunal, vel iuriſdictionem tãtum. l. j. & ibi Bar. ij. col. in princ. verſi. venio ad ſequentem gloſ. ff de iudic. aliàs non: quia conſenſus priuatorum, C. de iuriſdict. omn. iudic. & ſic poſito, quod auctor laudatus compareret, & aſſumeret iudicium in ſe, adhuc arbiter nihil contra eum cognoſcere poſ

3 ſet. † Item pro prædictis, etiam & illud facit quod traditur in ca. conſtitutus. extra, de arbit. vbi habetur, reconuentioni locum non eſſe coram arbitro, illa ſiquidem ratione (quod arbiter non niſi de iis iudicandi habet poteſtatem, de quibus in eum extiterit compromiſſum) & in iure validum eſt argumentum de rebus ad perſonas, ſecundũ Bal. in l. precibus. xxv. col. C. de impub. & ali ſubſti. & in l conuenticulam. verſ. item eſt arg. C. de epiſcop. & cler. ergo ſi ratione rei non comprehenſæ in compromiſſo, arbiter non poteſt iudicare, idem dicendum eſt ratione perſonæ, quæ nullam poteſtatem ipſi arbitro dedit, vt eſt auctor laudatus, & ſic ſi ponatur caſus, quod auctor laudatus veniret condemnandus, abſurdum eſſet dicere, quod ſententia condemnatoria poſſet contra ipſum ferri per arbitrium, cum in eum nullam habeat poteſtatem, nec ex vi iuriſdictionis, cum nullam habeat, nec ex vi poteſtatis attributæ in compromiſſo, cum per eũ nulla fuerit data poteſtas, nec ex vi prorogationis, cum prorogatio iuriſdictionis fieri poteſt in eum, qui habet iuriſdictionẽ, ſed arbiter nullã habet, ergo arguendo à ſufficienti partium enumeratione, quod in iure validũ eſt, l. patre furioſo. ff de iis, qui ſunt ſui vel alie. iur. ſequitur, quod nullo modo coram arbitro habeat locum laudatio in auctorem vt poſsit contra eum procedi, & ita aliàs obtinui Salerni, in facto, per decretum magnifici Matth. Granitę, & ita videtur tenere Bal. in l. libera. C. de ſeru iij. col. verſi & ſcias. Pet. Fol.

4 † Quibus adde alium caſum, ſcilicet, vbi res eſſet euicta per hypothecariam: nam poteſt emptor agere ad intereſſe contra venditorem ex illo capite, quia res nõ fuit ſibi tradita libera, & agit tunc etiam ſine denunciatione: ita tenet Iac Butr. in l ſi tibi. C. de euic & Alex. in conſ. lxvij. in iij. volu. & Ang. in l. j § ſi heres. ff. ad Trebel. & habetur per docto. in l. ex prædiis C. de euiction.

ADDITIO. In hoc paſſu neſcio in quo fundetur hoc dictum: nam ſi inſpiciatur Angel in d § ſi heres, non dicit id ad quod allegatur per dom Alex in alleg. conſilio ſuo, ſolum dicit Angel quod ſi venditor tradit rem obligatam emptori, non agit emptor

de

de euictione, ſed ad quantum res minus valet, quia obligata tradita eſt, & ſic nullum verbum dicit quod ſi ponatur rem euictam & non fuerit denũciata lis per emptorem quòd poſſit agi nihilominus de euictione, & ita dictum Ang. intelligit ipſemet Alexan. in d. §. ſi heres, nec glo. in l. qui rem, C. de euict. quam allegat Alex. in d. cõſ. tenet id quod dicit ipſe, ſed tantũmodo dicit ibi gl. quod licet quãdin res euicta non ſit nõ poſſit agere de euictione ex quo alteri ſit hypothecata, poteſt tamẽ agere vt libera tradatur, & ſic nõ iudicio euictionis. longa enim differẽtia eſt dicere quod poteſt agi antequam res euincatur vt libera tradetur res ex quo reperitur obligata abſque denunciatione, nam tunc illud eſt denunciare quando agitur: & dicere quod ſi res eſt euicta poteſt agi de euictione etiã ſi non fuerit facta denũciatio, qđ eſt contra mentem & verba text. in l. emptor, C. de euict. ratio enim quare requiritur de neceſſitate denunciatio eſt, quia venditor eſt informatus de iurib. ſuis, & melius ſcit ipſe defendere dictã rem venditam quàm emptor, vnde vt veniat ad defendendum vel inſtruendum ipſum emptorem de iuribus ſuis nõ video cur dici poſſit in caſu iſto non requiri denunciationem, quare ſcias practicare & inſpicere doctrinas in fonte. nam ſi verum eſſet id quod dicit ſimpliciter do. Auct. hic nunquam daretur caſus in quo non haberet locum euictio, quia ſemper poſſet emptor dicere quod venditor nõ tradidit rem liberam ſed obligatam, & proinde teneretur de euictione, & tex. in l. emptor, ſeruiret nobis de vento, bene tamen verũ eſt quod dicit Bald. in l. cum tibi, C. de euictio. quod ſi quis vendidit rem tanquam liberam & demum reperitur hypothecata etiã nõ expectata ſentẽtia, poteſt emptor illam rẽ liberare ab illa hypotheca, & in continenti committitur ſtipu. contra venditorem ad intereſſe, & ita credo quod procedat doctr. auctoris, & vide gl. in l. qui Romæ, C de euictio. Per. Fol.

5 † Quando autem debeat aliquis laudari in auctorem, vtrum ante litem conteſt. vel etiam poſt, Dic, quod in quacunque parte iudicij laudari poteſt, & ſibi lis denunciari, dummodo ſit ante publicationem proceſſus, Text. eſt & ibi gl. & Bald. in l. ſi rem quam, §. ſi. ff. de euict. intellige tamen quando conuentus habeat cauſam onetoſam, ſecus, ſi lucratiuam, quia tũc denunciaret ante litem conteſt. ſecundum Bart. in l. qui concubinam, §. ſi heres. ff de leg. iij.

ADDITIO. Adde Bald. in l. libera, C. de ſent. vbi dicit ꝙ debet fieri denunciatio eo tempore in quo auctor comparendo haberet legitimum ſpatium ad probandũ de iure ſuo, licèt non fiat ante lit. cõteſ. & ibi etiam dicit, quòd poteſt etiam fieri in cauſa appellationis, & ſic debet fieri antequam labatur terminus datus ad probãdum, quia tertius auditur in terminis in quibus cauſa reperitur.

6 † Quibus autem fieri debeat hæc denunciatio? nam ecce quòd venditor dedit fideiuſſores de euictione. an eis debeat lis denunciari, vt poſſit haberi recurſus cõtra eos? Bald. arguit pro & contra in d. l. libera, & finaliter concludit quod tantummodo oportet denunciari ei, à quo conuentus habet titulum & cauſam &

non fideiuſ. Adde text.& doct.in
7 l.auctore,C.de euict. † Et an poſſit lis denunciari pupillo,& dicas quod ſic.vt idem Bald. concludit in d l libera, & dicit ratione reddi in gl.in l.cum filius § in hac.ff. de verb.ob.quod reputat ipſe mirabile, & intellige procedere etiã ſi non habet tutorem, nec eſt neceſſe quod ei faciat dare curatorem ad litem,vt per Paul. de Caſtr.in conſ ccxl.effectus primi dubij,in vol.j & vide Bal.conſ.280. iij. parte vide plenè dicta per Tiraq.in tract.de vtroque retra gloſ. xiij.fo.280 nu.19. Pet F. V. I. D.
8 † An autem debeat ſuperſederi in cauſa durãte termino dato reo ad denunciandum auctori? Dic quod hodie in regno eſt ꝓuiſum per regiam prag. quæ incipit, dubitationem,&c. per quam diſtinguitur,quod ſiquidem auctor laudatus eſt præſens in loco iudicij, non retardatur cauſa; ſed procedirur,ſi verò eſt abſens, ſuperſedetur durante termino ad denunciandum,& per eandem prag.fuit prouiſum,quod lata ſentẽtia contra poſſeſſorem mandatur executioni contra auctorem laudatum
9 ex eodem proceſſu. † Quid autẽ, ſi conuentus vult laudare auctorẽ auctoris ſui, an debeat audiri,an poſſit agere contra ipſum de euictione? Dic quòd non, niſi actio cedatur ſibi per auctorem ſuum cõtra illum tex qui eſt in l. ſi res, ff.de euic.per quem ita tenet Bal. in l.j. col. ij C. commu.de leg.& dictam ceſſionem cogitur auctor facere, quia ſibi non nocet, l.in
10 creditore, ff.de euict. † Quid autem,ſi auctor laudatus. ſit perſona priuilegiata in illo foro,an poſſit declinare forum.puta ſi venditor eſt clericus,& emptor conuentus ſit laicus? Dic quòd non, ſed tenetur defendere emptorem in foro ipſius emptoris.text.eſt in l. venditor,ff.de iud. & l.j.C. vbi in rem act. & hoc eſt propter cõnexitatem iudi j.Hinc dicimus in ſimili, quòd licèt delegatus non poſſit extendere ſuam iuriſdict. ad perſonas non comprehenſas in reſcr.cap.P.& G de offic.deleg. tamen poteſt citare auctorem laudatum, licèt non comprehenſum in reſcripto, & hoc propter connexitatem cauſæ, ita habetur in deciſ.ccxxvij.conſ. Neapol. Item, ſi auctor laudatus, eſt minor vel mulier, poteſt petere reſtitutionẽ in integrum, etiam poſt concluſum in cauſa: vt habetur in deciſ. xv.conſil.Neapol.

ADDITIO Quòd contraria opinio eſt verior, & in practica ſeruatur: quòd etiam clericus auctor laudatus ex perſona ſua poteſt declinare forum: vt habetur per Boër.in deciſ.lxix. numer.17. ſuper quæſt. in fin. & contrarium etiã refert fuiſſe deciſum in quãplurimis cauſis in ſacro regio cõſ. Neap.Tho. Gram. in deciſ.xxj.in cauſa mota in ſacro regio conſil. & ita etiam dicit ſeruari in ſacro regio cõnſ.Capic.in deciſ. cxcvij. in cauſa Sberti licèt dicat communem doctorum fore in contrariũ.
11 Et quid ſi laudatur in auctorem fiſcus an poſſit declinare forum, & ſit agendum coram procuratore Cæſ.vide Capic.in allegata deciſio. Pet. Fol. V. I.D.
12 † Qualiter autem debeat fieri denunciatio auctori laudato? Dic ꝙ iſta non eſt denunciatio ſimplex. ſed appellatur citatoria,ſcilicet, vt veniat ad aliquid faciendum, quo caſu non ſufficit, quòd ſimpliciter denuncientur vendi-

tori

tori hæc verba, Scias, quòd mihi eſt mota lis ſuper tali re, &c. Sed debet eum certiorare oſtendẽdo ſibi copiam libelli, vel inſtrumẽti, & requirere, quòd veniat ad defendendum, & litem ſuſcipiẽdum, &c. aliàs denunciatio non arctaret, ita pulchrè declarat Bartol in l. non ſolum, § morte, colum. viij. in fin. verſic. circa primum, &c. ff. de oper. no. nun. & Bartol in l. qui abſentem, ff. de proc. & in l. denunciaſſe, ff. de adul.

ADDITIO. Adde quòd Bal. in l. empti. C. de euict. tenet ꝙ ſufficit ſimpliciter denunciari litem eſſe motam, & ita etiam tenuit Rom. in dicto § morte contra Bar. ſed cum Bart. videtur tenere idem Bal. ſibi contrarius, in l. libera. C. de ſen. & idem Bal. in l. cum quæſtio, C. de euictio. tenet quòd debet denunciari lis, & quòd veniat ad ſuſcipiendum iudicium, & ita ſeruatur, licèt Bald. in dicta lege, empti. dixerit non ſeruari opin. Bar. id enim debebat eſſe ſuo tempore. Petrus Follerius. V. I. D.

13 † An autem auctor laudatus teneatur ſubminiſtrare expenſas litis, pendente iudicio ante rem euictam, & an poſſit ad illas conueniri per emptorem? Dic, quòd ſi ſunt promiſſæ in inſtrumento venditionis, prout communiter ſolent notarij apponere, non eſt dubium: ſed ſi non ſunt promiſſę, tunc eſt ſciendum, quòd venditor ex iuris diſpoſitione tenetur ad duo copulatiuè ex natura contractus, videlicet, de euictione ad intereſſe, l. nõ dubitatur, C. de euict. & l. venditor hominis, ff. eod. tit. Item, tenetur litem defendere, vt eſt text. in l. ſi plus, §. mota, ff. de euict. in qua defenſione includitur, quod expenſas ſubminiſtret, vnde licèt ex cap. j. euictionis non poſſit agi ad expẽſas, niſi ſolum re euicta, quando ſuccubuit emptor. l. venditores, ff. de verb. obli. tamen poteſt agi ex ij c. ſcilicet, quia rem defendere tenetur, & ſic emptor etiam lite pendente, & re nondum euicta, poteſt compelli facere venditorem, vt reficiat, & ſubminiſtret expẽſas litis. Ita declarat Bart. in d. l. qui abſentem, ff. de proc. Rob. Mar. V. I. D.

ADDITIO. Adde quòd Bald. in l. j. C de euictio dicit, quòd aut ſpecialiter conuentum eſt pacto de ſumptibus, petendis, & ſtatur pacto. aut nihil conuentum eſt in pacto, & tũc aut emptor obtinuit, & non recuperat ſumptus à venditore ſed ab aduerſario, qui victus erit, quia victus victori tenetur ad expenſas l. properandum, C. de iud. niſi victus habuerit iuſtam cauſam litigandi, & fuerit abſolutus, quia tunc recuperabit ab emptore, vt l. venditores, ff. de verb. oblig. aut ſuccubuit, & tunc aut iuſtè in lite ſuccubuit, & litẽ defendit in quantum potuit credens ſe iuſtè defendere, & tunc recuperat ſumptus à venditore, l. in vendendo, ff. de contrah. emp. aut ſua culpa ſuccubuit puta propter ſuam abſentiam, vel per iniuriam ſibi factam à iudice, & tũc nihil recuperat, l. ſi per imprudentiam, ff. de euict. Itẽ ſi ſciẽter malã litẽ defendit, dicit non recuperare ſumptus, & ſi vẽdita eſt hereditas, & res particularis hereditatis euincitur, nõ debẽtur ſumptus, vt ibi per Bal. & Sal. Itẽ eſt notandũ ꝙ ſi res euincitur ratione poſſeſſionis, & nõ ꝓprietatis, etiã ſi ſumptus in inſtrumẽto, ꝓmittãtur, nõ debẽtur, niſi expreſsè promittãtur ſumptus, ſiue res euicatur ratione

proprietatis ſiue ratione poſſeſ-
ſionis,ſecundum Bart.in l.ratio.ff.
de act. emp. & Sal. in d.l. j. C.de
euict. & redeundo ad principalē
quæſtionem domini auctoris an
vēditor teneatur emptori lite pen
dente ſubminiſtrare expenſas, gl.
in l.cum teſtamēto,C.de teſt.ma-
nu.tenet,quòd non,quam ad hoc
ibi no.Bal.in d.l.j.C. de euict.te-
net,Bald.autem in l.abſentē,ff.de
proc.dicit, quòd ſumptus deben-
tur,niſi venditor ſuſcepiſſet iudi-
cium in ſe , quia tunc non tene-
tur ſubminiſtrare ſumptus empto
ri,ſatis enim facit iudicium in ſe
ſuſcipiendo. Item eſt notandum
ꝙ emptor recuperabit ſumptus fa
ctos in exhibendis teſtibus,& re-
colligendis inſtrumentis , & ſic
ſumptus neceſſarios ad inſtructio
nem cauſæ , non autem ſumptus
factos in ſcripturis exceptionum,
nec etiam recuperabit expenſas
quas culpa ſua obmiſit recupera-
re ab euincente , quia non petiit
in expenſis condemnari,ſecundū
Paul.& Alex.in l.venditores,ff.de
verb.ob.per tex ſing in l.id quod,
14 §.j.ff.de act.emp. † Et quia ma-
teria eſt quotidiana,& practicabi-
lis,icirco aliqua vltra do.auctorē
addere decreui , & primò quæro
pone caſum quòd venditori nul-
lus heres ſucceſſit taliter ꝙ eius
hereditas eſt iacens , & eſt mota
lis emptori, cui ergo denunciabit
hāc litem motam ad effectum vt
poſſit habere regreſſū de euictio-
ne?hanc quæſtionē plenè exami-
nauit,Caſt. in ſuo pulchro conſil.
ccxl. effectus primi dubij in j.lib.
vbi tandem dicit , quòd ſufficit ſi
litem denunciat ipſi hereditati
iacenti ſaltem pro recuperatione
precij,nec tenetur quòd prouide-
ri faciat de curatore ipſi heredi-
tati iacenti,per l.ſi dictum,§.ſi.ff.
de euict.non autem ſufficit, dicta
denunciatio litis quo ad hoc vt
hereditas ipſa iacens incurrat in
pœnam ob rem non defenſam,&
euictam. quod eſt ſummè notan-
15 dum. † Secundò quæro pone ꝙ
fuit vendita res cum pacto quòd
ſi fuerit mota lis nō teneatur em-
ptor denunciare litem motā , ſed
quòd abſque denunciatione te-
neretur eum defendere,an ſi fue-
rit euicta.& non eſt facta denun-
ciatio,poſſit haberi recurſus cōtra
venditorem text.in l. hæren.ff.de
euict.in indiuiduo decidit caſum,
quòd non requiritur denunciatio
ſi pacto fuerit remiſſa , ſed deciſ.
in conſ. lxxiiij.in j.lib.dicit quòd
dicta promiſſio operatur vt effica-
cius teneatur rem defendere non
tamē operatur quòd nulla denū-
ciatio requiratur , nullam tamen
mentionem facit de d. text. in l.
heren.Ang.in conſ. clxxvij.in fa-
cto proponitur,dicit quòd per di-
ctum pactum cenſetur remiſſa ne
ceſſitas denunciandi litem motā
ordine iudiciario: at ſecus de lite
mota via facti,quia non cenſetur
remiſſa illa neceſſitas denuncian-
di,& Bal.in l.j. C.de peri. & com.
rei ven.ſimpliciter tenet quòd va
let dictum pactum , & quòd eſt
ſeruandum,de quo per Ant.Rub.
in l non ſolum,§.morte, ff.de no.
op.nun.& Car.in cl. ſollicitudinē
extra de app.& Alex. & Soc. in l.
ij.§.voluntate,ff.ſol.mat. & in d.
§.morte,& in d.l.j.C de pe.& eo.
16 rei ven.† Tertiò,quæro an ſi no-
torium eſt debere de iure ſequi
euictionem (vt quia conſtat de
iure agentis notoriè) an vendi-
tor teneatur de euictione nulla fa
cta denunciatione?& gl. in l.em-
ptorē,C.de euict.dicit quòd non,
ſed

ſed requiritur denunciatio, & d. gl. expreſſe ibi approbat Barto. & ſequitur Ang.Arei. in §.fi.inſt.de empt.& ven.& voluit Alb. in l.at qui natura,§. cũ me abſente in fi. ff.de neg.geſt. & hanc dicit communem opin.Dec.in conſ. lxxiiij. j.lib.& licet dicatur quòd emptor poteſt agnoſcere bonam fidẽ, intelligitur tamẽ ita,ſi facta eſt de-
27 nũciatio litis non alias.† Quartò quæro ponamus ꝙ emptor denũciauit litem motam,& facta dicta denũciatione nõ curràt comparete vlterius ad defenſionem rei taliter quòd ſecuta eſt ſentẽtia condemnatoria,in cõtumaciam ipſius emptoris an habebit regreſſum de euictione? Bal.in l.j.C. de peri. & co.rei ven.iij col.ver.vlt.opponitur, dicit quòd non habebit regreſſum de euictione, quẽ ſequitur conſulẽdo Dec in conſ.præall. lxxiij.ſed Sal.in d.l.j.in fi. intelligit hoc dictũ Bal. procedere quando emptor eſt contumax, nedum ad audiendum ſententiam,ſed qñ ſimpliciter non comparuit ad defenſionem cauſæ,nam ſi vſque ad ſententiam comparuiſſet pro defenſione illius rei licèt non compareat tẽpore promulgationis ſententiæ, nihilominus aget de euictione,Itẽ dato quòd emptor fuiſſet contumax ad totam cauſam, nihilominus ſi contrarium apparet ex actis videlicet,quòd omnino etiam ſi comparuiſſet debebat ſequi condẽnatio,poteſt agere de euictione,ſecundũ Dec.in d.conſ.
28 in prin.† Quintò,quæro an emptor poſſit denũciare litẽ motam auctori auctoris ſui? & dicas ꝙ non, niſi ſit cõſtitutus procurator in rem ſuam, & ſibi fuerint ceſſæ actiones.vt eſt tex.in l.ſi res quã à titio,ff.de euict. & Bal. in l.cum ſucceſſores,C.de euic.de quo per Bar.in d.l. ſi res, & in l.ſi pro patre,§.pro euict.eo.tit. & ibi Alex. & in l.ſi rẽ.eod.tit.& Bal. in l.j.in fin.C.de iu.do. & in l.j. C. de re. perm.& Io.de Ana. in conſ.31.& ibi.Lud.Bol.in add.& ſic cũ hodie indifferenter cedãtur actiones, & conſtituatur emptor procurator in rem propriam in inſtrumento emptionis, poteſt laudari auctor auctoris,& hęc pro nũc ſufficiant, & ita dicit (ex iſtis) cap. in deciſio.cxcvij. Pet.Fol. V.I.D.

De nomine auctoris, ſexto membro iudicij.

1 *Nominatio domini in iudicio,quãdo debeat fieri, & quid operatur,& in quo differt à laudatiõe auctoris. Et an locum habeat in poſſeſſorio,& num.4.*

2 *Nominatio auctoris quæ eſt ratio quòd debet fieri ante litẽ conteſt.*

3 *Domino an præiudicet reus qui illũ nõ nominauit,ſed voluit litẽ defẽdere,& ſuccubuit,vel cõtumax fuit.*

5 *Nominatio an habeat locum in rebus mobilibus,& an in iuribus incorporalibus,& in actionibus perſonalibus, ac in cauſa damni dati,& num.6.7.& 8.*

9 *Libellus nouus an efferri debeat nominato in iudicio ſi comparet.*

10 *Nominato in iudicio non comparente,quid agendum ſit.*

SEXTVM membrum iudicij, eſt nominatio au-
1 ctoris.† Et in hoc differt à præcedenti, ſcilicet,à laudatione auctoris, quia auctor

laudatur ab eo qui conuētus poſſidet nomine proprio, & ſic pro domino, ſed nominatio fit ab eo, qui poſſidet nomine alieno, vt quando conuenitur is, qui tenet rem conductam vel depoſitam, vel commodatam, vel præcariam, nam iſte conuētus ſtatim in principio litis debet nominare dominum in iudicio, & dicere ſe poſſidere nomine alieno vnde dirigitur iudicium contra dominum, vt ipſe defenſare debeat cauſam ſuam, & hoc ipſo abſoluitur reus ab inſtantia iudicij, & transfunditur contra dominum nominatū, nec eſt neceſſe probare, quòd conuentus poſſidet nomine alieno, ſed per ſolam nominationem abſoluitur. Verum, ſi actor vult, poteſt in ſe aſſumere onus probandi, quod reus poſſidet nomine proprio, quo caſu ſi probat, poteſt ad ſe aduocare poſſeſſionem, iuxta formam l. fi. ff. de rei vend. & ſic reus efficeretur peritor. ita hæc omnia declarat Bart. in l. ij. C. vbi in rem ac. & de iſta materia nominationis, vide plenè Abb. in c. quoniam frequenter, colum. pe. & fin. vt lite non conſt. Et quod iſta nominatio debeat fieri ante litem cōteſtatam, eſt deciſ. cxxix. conſil Neapol. aliàs reus qui non oppoſuit ante, condemnatur tanquam liti ſe offerens, citra tamen præiudicium domini, vt ibi habetur, per l. is, qui ſe obtulit, ff. de rei vend. & no Bart. in d. l. ij.

2 ADDITIO. † Et eſt ratio quare iſta nominatio debet fieri ante lit. conteſt. quia eſt quædam exceptio declinatoria, ideo opponenda eſt ante litem cōteſtatam, ſicut exceptio declinatoria, vt l fi. C. de except. & l. exceptionem, C. de probat. hoc tamen intellige vt procedat quando fieret nominatio ad effectum declinandi iudicium, ſed ſi fieret ad effectum, vt poſſit vti defenſionib. ſuis, poteſt fieri nominatio ipſa etiam poſt litem conteſtatam, quia tunc eſt exceptio declinatoria. Exemplum poni poteſt per auth. qui in prouincia, C. vbi de crim. agi. oppor. ſecundum Marian. Soc. in capitul. quoniam frequenter. vt lite, non conteſt. nu. 118. Pet. Foll. V. I. D.

3 † An autem ſi reus non nominauit dominum, ſed voluit litē defendere, & ſuccubuit, vel fuit cōtumax præiudicet domino. vide Soc. in conſil. xviij. colum. xij. in j. volumine, vbi tenet, quod non, & per Alexand. & doct. in l. peregre, §. quibus, ff. de acquirend. poſſ. & Barto. in d. l. ij. De reliquis autem pertinentibus ad hanc materiam dic vt per Bart. & Bald. in d. l. ij. & per Abb. in d. c. quoniam frequenter, colum pen. & fin. & Innoc. in cap. quàm ſit, de elect. & Bart. in l. officiū ff. de rei vend. & per Spec. plenè in tit. de primo decreto, §. reſtat, colum. v. vj. & vij.

4 † An autem in poſſeſſorio recuperandæ, habeat locum nominatio domini in iudicio vide deciſ. ccxvij. conſ. Neap vbi diſtinguitur inter modos agendi.

5 ADDITIO. † An nominatio habeat locū in rebus mobilibus? gl. in d. cap. quoniam frequenter extra vt lit. nō conteſt. arguit pro, & contra. Eandem decidit quod etiam in re mobili habet locum dicta nominatio per authen. qui in prouincia, C. vbi de crim. agi. opor. & idem tenet gloſ. in lege ſecūda, C. vbi in rem act. ſed Bart. in dicta lege ſecunda, dicit quod illa authe. qui in prouincia, nihil facit ad caſum, quia loquitur de nomi

nominatione quæ ſit vt poſſit in-
ſtrui de defenſione cauſæ,non au
tem ad effectum declinandi iudi-
cium, ſed quod habeat locum no
minatio vt ſupra.tenent Vin.Ho-
ſtien.Pet.Abb. & Ioan. And.in d.
cap.quoniam frequenter, & gloſ.
Bar.Cyn.& Bald. in l. ſecunda,C.
vbi in rem actio. & eſt ratio quia
omnes rationes inducendæ no-
minationis habent locum etiam
in re mobili,& ſequuntur omnes
Mod.ſecundum Maria.Soc.in d.c.
quoniam frequenter,numer.110.
de quo etiam per Bartol in l. offi-
6 cium,ff. de rei vend. † Et an no
minatio habeat locum in iuribus
incorporalibus , vt puto ſi agitur
pro obedientia,vel ſimili iure poſ
ſit ſubditus nominare dominum
in iudicio?vide pleniſſimè vltra
omnes Maria.Soc in dicto capitu-
lo, quoniam frequenter nu. 111.
7 † Et an nominatio habeat locum
in actionibus perſonalibus ? in
quo dicas, quòd ſi agitur actione
merè perſonali,non habet locum
nominatio , quia actio perſonalis
afficit,& ſequitur perſonam con
uentam,& non rem l. j. C. vbi in
rem actio.quæ voluit nominatio-
nem habere locũ in actione rea-
li , & ſic à contrario ſenſu ſentit
quod ſecus ſit in perſonali,& hoc
procedit quando fieret nomina-
tio , quo ad effectum declinandi
iudicij, ſecus quo ad effectum vt
poſſit de iuribus ſuis informari
ab abſente,ſecundum Bart. in di-
cta lege ſecunda,per text.in auth.
qua in prouincia, C. vbi de crim.
agi opor.aut loquimur de actione
perſonali ſcripta in rem (vt in
interdictis vti poſſidetis vnde vi,
& ſimilibus) & videtur gloſ. in
l.locum.§ primo, ff de tab. exhi.
tenere quod habeat locum nomi
minatio,& ſequitur Bartol. in di-
cta lege ſecunda, & Cyn.ibidem,
& ſequitur Zaba.in dicto capitu-
lo , quoniam frequenter, de quo
ad plenum per Marian. Socin ibi.
8 numer.116.in vij.quæſt. † Et an
nominatio habeat locum in cau-
ſa damni dati : pone exemplum
quod aliquis de mandato alterius
damnum dedit, & conuenitur de
damno dato , qui dicit quod non
tenetur ex quo de mandato talis
aſſerentis ſe dominum , damnum
fecit? in quo dicas quod locũ ha-
bet dicta nominatio, ſed ſi nomi-
natus non comparuerit condem-
nabitur ipſe conuentus , verum ſi
fuerit notorium de mandato ab-
ſentis nominati damnũ dediſſe,
tenebitur ipſe conuentus ſatisfa-
cere de bonis ipſius abſentis , &
ita poteſt intelligi tex.in auth. vt
omnes obe.iud prouin.§. ſi verò.
colla.v vel poteſt intelligi in pro-
curatore , vel inquilino habentè
generalem adminiſtrationem , l.
apud celſum,§.quæſitũ.ff.de dol.
excep.de cuius generalis admini-
ſtrationis delicto tenetur domi-
nus,maximè ex quo ei denuncia-
tum eſt.& nõ defendit, arg.c.j.in
ſi extra vt lit nõ conteſt.& ita fir-
matum reliquit Mar. Soc. in d. c.
qm̃ frequẽter in viij.q.num.117.
9 † Et an facta nominatione,& cõ-
parẽte nominato debeat nouus li
bellus offerti , & præſentari per
agentẽ,in quo cõcludit Bar.in d.l.
ij C.vbi in rẽ act.ꝙ ſic. & ꝙ con-
uentus nominãs debet abſolui ab
inſtantia iudicij , & idẽ tenet ibi
Bald.Ang.in l.non ſolum §.quod
vulgo. ff. de vſu. & eſt ratio quia
ex libello iam porrecto, qui con-
cludit contra nominantem non
poteſt cõdemnari nominatus,pro
quo facit,cap.licèt. hely.de ſimo.

debet enim dimitti nominans qui non tenetur amplius eſſe in iudicio, pro quo facit, l. neque impuberes, §. j. ff. de in ius vocan. & tradit Spec. in tit. de j. decr § reſtat verſ. ſed nunquid nominans, & hæc procedunt propriè in nominato, ſecus, quando tertius veniret pro ſuo intereſſe, vt aſſiſteret liti inchoatæ, quia tunc non datur nouus libellus, ſed iudiciũ inchoatum regulat ius ipſius tertij, ſecundum do. Maria. Soc. in d. cap. quoniam frequenter, nu. 126.
10 in ij. quæſt. † Econtrariò autem finge quod facta nominatione, & intimato nominato non comparet nominatus ipſe, quid ſit agendum per iudicem? Dicas quod citat ipſe nominatus per citationem peremptoriam in regno vbi ſufficit vnica cita. cum verbo peremptoriè, & ſic ceſſat id quod dicebat Bald. in dicta lege ſecunda, quod requirebatur peremptorium per diſtinctionem, vel per interualla, vt ibi per eum, quo citato non comparente debet iudex ſe ſummatim informare de iuribus ipſius agentis, & conſtito eidem de eius iuribus ſaltem ſemiplenè, ſecundum Bart. in lege, cum proponas, C. de bon. auth. iur. poſſi. & Bald. in dicta lege ſecunda, & adhibita dicta ſummaria cognitione, debet agens mitti in poſſeſſionem rerum petitarum, vt habetur in dicta lege ſecunda, & cuius effectus ſit ipſa miſſio, & quos effectus pariat dicta nominatio, & de multis aliis ad materiam vtilibus, & neceſſariis non omittas videre Marian. Soc. in dicta capitulo, quoniam frequenter per totum vbi ſatis latè congeritur hæc materia nominationis.

Petrus Follerius. V. I. D.

De interrogatione, ſeptimo membro iudicij.

1 *Interrogationes an & quando, & qualiter fiãt in iudiciis, & nu. 2. 3.*

2 *Victor quandoque patitur expenſarum condemnationem.*

3 *Interrogationes fiunt in iudiciis, tam ante quam poſt litis conteſtationem, & conuictus de mendacio priuatur poſſeſſione.*

4 *Interrogationi reſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem poteſt iudicium euitare.*

5 *Reus interrogatus, de iuribus ſuis reſpondere non tenetur, nec etiam ſi interrogatur de negocio principali, num. 6.*

6 *Interrogatus non fatetur, ſed poſitiones facit, & propterea poſt litẽ conteſtatam fieri debent poſitiones & non interrogationes.*

7 *Poſitioni criminoſæ, ſeu continenti turpitudinem, an, & quando ſit reſpondendum, & num. 9.*

8 *Interrogatus de crimine, propter quod remouetur à beneficio tenetur reſpondere.*

9 *Periurus non dicitur, qui negat cũ iuramento ſe commiſiſſe delictum: licèt mendacium dicat.*

10 *Interrogatus ſuper eo quod aliàs fuit iuramento deciſum, reſpõdere non tenetur.*

11 *Poſitioni de facto alieno in criminalibus non debet reſponderi.*

12 *Interrogari non poſſunt creditores vel legatarij, ad heredis inſtantiã, an hereditas ſit ſoluendo, ſed ſic, ex iudicis officio.*

Inter

13 *Interrogationi, an agens rei vendicatione, ſit dominus, non tenetur conuentus reſpondere.*
14 *Interrogatus de propoſito ſuo in mẽte retento reſpondere non debet.*
15 *Interrogatus de impertinentibus ad cauſam, non tenetur reſpondere.*
16 *Teſtis interrogari non poteſt, an quis bona vel mala fide poßideat.*
17 *Poſitioni iuris non eſt reſpondendũ.*
18 *Interrogatoria fiunt teſtibus ad detegendum falſitatem, & dicuntur eſſe de actu.*
19 *Teſtes non interrogati ſuper interrogatorijs, debent iterum repeti, & interrogari, etiam poſt publicationem.*
20 *Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.*

SEptimũ membrum
iudicij.eſt interro-
1 gatio. † De qua eſt
ſciẽdum,quod iſtæ
interrogationes ſo-
lent fieri in omni
parte iudicij,& fiunt quandoque
parti,&quandoque teſtibus,adeo
quod etiam poſt concluſionẽ fie-
ri poſſunt, maximè in cauſis ſum
mariis, vt plenè declaraui ſuprà,
in iiij.parte principali ix.diſtinct.
in ij.chart.ver.x.operatur, &c.Ve
rũ principalis materia noſtra eſt
tractarede interrogationibus,quę
fiunt ante litem conteſt. quæ di-
cuntur præparatoriæ, cum adhuc
ſimus in j. parte iudicij, de qua
materia,tractat principaliter titu-
lus.ff.de interrog.act.& eſt ſcien-
dum, quòd iſtæ interrogationes
præparatoriæ fiunt implorato iu-
dicis officio, & poſſunt fieri etiã
ante porrectionem libelli, vt not.
gloſ.in rub.ff de inter.actio.Bald.
in l.ſi curatoris. C. de iure delib.
vt ſi actor vult agere contra ali-
quam tanquam heredem, poteſt
ipſum interrogari facere in prin-
cipio litis, an ſit hæres.& ex quo
ta parte ſit heres ad hoc vt iudi-
cium poſſit contra eum fundari,
vt l.de ętate.§.j.& ij. ff. de inter.
act.Item, volens agere petitione
hereditatis, poteſt interrogari fa-
cere reum poſſeſſorem,quo titul.
poſſideat l.cogi. & ibi Bal.& Bar.
& communiter docto.C. de peti.
here.& l. qui interrogatus. ff. de
peti.here.& ratio eſt, quia poſſi-
dens cum titulo, non conuenitur
petit.here.l.regulariter. ff.eod.tit.
propterea ad validationem iudi-
cij,debet hoc diſcuti, in princip.
2 † Quo caſu, ſi reus non vult di-
cere titulũ, & fuit proceſſum ad
vlteriora, & poſtea in fine cauſæ
vult opponere titulum ad exclu-
dendum actorem,poteſt hoc face
re. verum ipſe actor obtinebit in
expenſis,quia reus opponens da-
to quod obtineat ſuper principa-
li oppoſitione propter titulum,cũ
hæc ſit exceptio peremptoria ta-
men condemnatur ad expenſas,
ex ęo,quia doloſè protelauit cau
ſam,& ſic iſte eſt caſus no.in quo
victor condemnatur adexpenſas,
ita tenet Bald.in d.l.cogi.col.pen.
3 † In iſtis ergo interrogationibus
pręparatoriis pono regulam,quod
iudex vbicunque æquitas ſugge-
rit, poteſt regulariter partem in-
terrogare ad inſtantiam alterius
partis l. vbicunque & per totum
titul.ff.de inter. act. & iſta inter-
rogatio, ſi non fuit facta ante lit.
conteſt.poteſt etiam poſt, quan-
docunque, ſecundum Bart. in l.
qui petitori,ff.de rei vendi. & ibi
gloſſ.& ſi ille,qui fuit interroga-

tus an

tus an ſit heres,dicat, quod non: poteſt interrogari denuo, an ſit poſſeſſor hereditatis, ſecund.Bar. in l.controuerſia.ff.de tranſact. & ſemper iſtæ interrogationes fiunt officio iudicis, ſiue ante lit. conteſt.ſiue poſt,ſecundum Bart.in l. j.ff.de interrog.act. & de hac materia interrogationis habemus in regno ritum magnæ curiæ, in nu. 241. incip. item ſeruat ipſa curia hanc practicam, &c. qui decidit multos caſus, & inter alios ponit circa materiam l.ſi ff. de rei ven. quod reus conuentus rei vendicatiõe,poteſt interrogari, an poſſideat,& ſi negat, poteſt interrogari actor, an velit probare mendacium,vt transferatur poſſeſsio, & ſi dicit,quòd ſic,datur ſibi terminus ad producendum libellum mendacij, aliàs proceditur ad vlteriora, vt habetur in d.tit. Et in iſta interrogatione poteſt iudex ponere comminationem, quòd ſi dicet mendacium, priuabit eum poſſeſſione, ſecundum Bart. in d.
4 l.ſi.ff. de rei vend. † Limita primò,iſtam regulam non procedere in caſibus, in quibus aliquis non compellitur iudicium pati, puta ratione priuilegij fori, vel alio modo,quia minime tunc compellitur reſpondere interrogationi, & ſic non poteſt interrogari, nec compelli iurare:tex. eſt in l.ſed ſi reſtituatur. §. ex quibus, & ibi
5 Bald. ff. de iudiciis. † Secundò limita, procedere quando reus interrogatur de iuribus actoris. Secus, ſi interrogatur de iure ipſius rei,quia non cogitur reſpondere. Text.eſt in l. ſpeciali,ff. de rei vend.& tenet Bal.in l.cogi.in prin.C.de petit.heredit. Et ſolum ſpeciale in petitione hæreditatis, vt habetur in dicta l.cogi.

6 † Tertiò limita,quando litigans interrogatur ſuper principali negocio, de quo lis vertitur, quia non tenetur reſpondere, ſi aduerſarius format ſuam interrogationem, per modum interrogatorij, & non per modum poſitionis, quia ad hoc vt pars cogatur reſpondere ſuper facto principali, eſt neceſſe, quòd aduerſarius faciat poſitionem, & non interrogationem, quia is,qui ponit,fatetur ſuam poſitionem, non autem is,qui interrogat.ita tenet Bal. in l.data opera.col.xj.circa fi. C.qui accu.non poſſ. & Iaſ.in l.iudices. col.fi.C.de iud.& ibi etiam Paul. de Caſt. Quod intellige, quando hoc euenit in iudicio poſt litem conteſtatam, quia tunc fiunt interrogationes de facto principalis cauſæ, vt dicunt præallegati doctor. Et quòd is, qui ponit fatetur,non is,qui interrogat,tenet Bart.in l.ij.§.quod obſeruari, col. ij circ.fi.ver.iuxta prędicta,&c.C. de iur.calum.& Bald.in l. ſicut,in
7 fi.C.de repe. hered. † Quartò limita, quando fieret interrogatio de aliquo,quod contineret crimen, vel turpitudinem reſpondentis, quia non cogitur quis reſpondere tex.eſt,& ibi bart. & doct.in l. qui iuraſſe.§.ſi pater.ff. de iureiu. licet contra hoc videatur tenere bart. in l. qui petitorio ff. de rei vendi. vbi dicit quod poteſt quis interrogari, an dolo deſierit poſſidere. Tamen iſta cõtrarietas cõcordatur,per bart. in l.Marcellus. ff. rerum amo.& in dict. § quod obſeruari.col.fi.quia aut quis interrogatur ſuper eo, ſuper quo ſi non reſponderet, locupletaretur cum aliena iactura,quia poſſet rẽ alienam indebitè detinere, & tũc cogitur reſpondere ſuper poſitione,

ne, vel interrogatione criminoſa.
ita procedit d. l. qui periurio. &
8 ibi Barto. † & ſimiliter quando
quis interrogatur de tali crimine,
propter quod remouetur à bene-
ficio, cogitur ſimiliter reſponde-
re. Ita procedat, quod habetur in
c. dudum. el ij. de elect. & in c. in-
quiſitionis. de acc. & tenet barto.
in d l. Marcellus. ita etiam proce-
dit, quod not. bar. in l. fi. ff. de his,
quib. vt indig. & in l. non intelli-
gitur. §. tacita. ff. de iure fiſci. vbi
dicit, quod tenetur quis reſpon-
dere interrogationi, an accommo
dauerit tacitam fidem defuncto
de reſtituendo fideicōmiſſum in-
capaci. Aut occultando illud cri-
men, non locupletatur quis cum
aliena iactura, & tunc non tene-
tur reſpondere, vt ſi interrogatur
quis an ſit infamis, vel excommu
nicatus, vel de alio ſimili, & de
iſta materia vide Specul. in tit. de
poſition §. vij. verſ. xix. & bart. &
bald. & doct. in l. tranſactione, C.
de tranſact. & in d. §. ſi pater. &
Franc. de Aret. in l. fi. cir. fi. C. de
edend. & Fel. in c. cum dilectus,
9 de accu. † Ex prædictis infertur,
quod ſi inquiſitus de crimine,
fuerit cum iuramento interroga-
tus, an delictum commiſerit, non
dicitur periurus, ſi negat, & men-
dacium dicat, ita pulchrè tenet
Alex. in addit. ad bart. in l. j. ff. de
bonis eorum, qui ante ſenten. ſi-
10 bi mor. conſciue. † Quintò limi
ta, quando quis interrogatur ſu-
per eo, quòd aliàs fuit deciſum,
quia non tenetur reſpondere, &
venire contra proprium iuramen
tum, alias pręſtitum. ita tenet bal.
in d. l. Marcellus. ff. re. amo. per
l. qui iuraſſe. §. ſi pater. & quod
ibi notatur, ff. de iureiur. & l. ſi à
te. ff. de exceptio. rei iud. & not.
bart. in dic l. ij §. quod obſeruari.
circ. fi. C. de iuramento calum. &
Spec. in tit. de poſitio. §. vij. ver. x.
11 † Sextò limita, quando quis in
facto proprio interrogatur de fa-
cto alieno, quia non tenetur re-
ſpondere, text. eſt, & ibi bar. & do
cto. in l. Marcelus. §. iurare. ff. rerũ
amo. & hoc indiſtinctè procedit
in criminali, ſed in ciuili debet
reſponderi per verbum, credit. Po
teſt tamen reſpōſurus petere ter-
minum ad deliberandum, ſecun-
dum bart. in d. §. quod obſeruari,
colum. iij. ver. ſed pro eius decla-
ratione, &c. & ibi etiam bald. in
in iiij. colum. ver. iiij. &c. de quo
vide gloſſ. & docto. in c. j. & ij. de
confeſſ. libr. vj. & Spec. in tit. de
poſitio. §. v. ver. & not. &c.
12 † Septimò limita, quando he-
res, qui fecit inuẽtarium, vult in-
terrogari facere legatarios, & cre
ditores, an hereditas ſit ſoluendo
vel non: quia non tenentur re-
ſpondere ad inſtantiam heredes,
licet iudex ex officio poſſit inter-
rogare, ita tenet bald. in l. qui fi-
lium quem habentem, col. penul.
13 C. fam. ercíſ. † Octauò limita,
quando agens rei vendicatione
contra poſſeſſorẽ vult ipſum inter
rogare, an ipſe agens ſit dominus:
quia nõ tenetur reſpondere, etiã
ſi ſciat ipſum eſſe dominum, quia
præiudicaret ſibi in recurſu con-
tra auctorem laudatum. ita tenet
barto. in l. atqui natura. §. cum me
abſente. ff. de neg. geſt. facit tex.
cum ibi no. per doct in l. ſpeciali.
14 ff. de rei vend. † Nonò limita,
qñ quis interrogatur de eo, quod
conſiſtit in mero animo ſuo factis
nõ declarato, neq; verbis: puta de
ꝓpoſito in mẽte retento, quia nõ
tenetur rñdere ſecun. bal. & Paul.
de Caſtro in l potuit. in ix. q. C.
de

de iure deleg.& Angel.in l.gerit, 15 col.j.ff de acqui.hered. † Decimò limita, quando quis interrogatur de eo, quod eſt impertinēs ad cauſam, quia non tenetur reſpondere,gl.eſt,& ibi per doct.in c.ſi poſt præſtitum, de confeſ.lib. vj.& Bart. & Bal.in d.l.ij.§.quod 16 obſeruari. † Vndecimò limita, quando quis interrogatur,vtrum poſſideat bona & mala fide: quia non tenetur reſpōdere:nec etiam teſtis poteſt de hoc interrogari, ſecundum Bald. in l. mala fide.in 17 fin.C. de cond.ex lege. † Duodecimò limita,quādo quis interrogatur de aliquo, quod conſiſtit in iure:quia non tenetur reſpondere,text.eſt.& ibi Barto. in l.ornamentorum ff. de aur.& argen. leg.& gloſ.in d.c.ſi præſtitum, & Bal.in d.§.quod obſeruari, & per Bart.& doct.in l.j.ff.ſi cert.pet.Et de multis aliis fallentiis remitto me ad Spec.in tit.de poſitio.§.vj. per totum,& per Bal.ibi in addit.
18 † Solent etiam fieri interrogationes teſtibus per partem aduerſam ad detegendam falſitatē,quę vulgo appellantur interrogatoria, quæ qualiter fiant quando admitti debeant,remitto,me ad ea,quę plenè tradit Spec. in tit. de teſte, §. iam de interrogatoriis, & per Cano.in c.pręſentium.de teſt.lib. vj. & iſta interrogatoria poſtquā ſunt amiſſa, dicūtur eſſe de actis. ſicut alia acta iudicij, ſecundum Bald.in l.generaliter. §. ſed iura-19 mento.C.de reb. credi. † Scias tamen quod ſi teſtes non fuerūt interrogati ſuper interrogatoriis, poſſunt iterum repeti,& interrogari etiam poſt publicationem.ſecundum Alexan.in conſ. clxxiiij. colum.penul.in ij.vol.& conſ.xlj. col.fi.in iiij.vol. ſicut etiam ſemper articulo omiſſo poſſunt examinari poſt publicationem:vt notat Spec.in ti.de teſte. §.nunc vi-20 dendum,in fi.verbis. † An autem debeat dari copia interrogatoriorum parti?Vera cōcluſio eſt, quod non , ne inſtruantur teſtes ad falſum,ita tenent Abb. & Fel. in c.per tuas.de teſti. & Alex. & doct.in l.is,apud quem.C.de edē. & Bald in margarita , in verſ. interrogatoria.verſ.j. Robert.Marant. V. I. D.

De Satiſdatione octauo membro iudicij.

1 *Satiſdationum multæ ſunt ſpecies,& cum fideiuſſore intelliguntur.*

2 *Satiſdatio de iudicio ſiſti præſtatur à reo conuento , ſiue in ciuili , ſiue in criminali,& ad quem effectum ſit inuenta.*

3 *Poſſidens immobilia,non tenetur ſatiſdare:quia ceſſat præſumptio fugæ.*

4 *Satiſdatio de præſentādo in iudicio, quando locum habeat.*

5 *Fideiuſſor de præſentando ſtatim, incidit in pœnam, cum reus fuerit requiſitus abſque requiſitione ipſius fideiuſſoris.*

6 *Fideiuſſor de præſentando,non tenetur nec ipſe , nec principalis iurare in ciuilibus.*

7 *Duo ad minus fideiuſſores recipi debent de præſentando, pro quolibet accuſato , qui non ſint clerici neque filijfamilias ſe obligantes in ſolidum : quæ fideiuſſio omni die, per ſolum actorum magiſtrum accipitur:ſed ſi eſt dies feriata, qualiter*

liter accipiatur.

8 *Fideiuſſores in criminalibus pro quãta pœna in regno recipi debeant.*

9 *Inquiſiti an, & quando poßint ſimul fideiubere: & quid ſeruetur in regno.*

10 *Carceratus an, & quando ſit fideiuſſoribus relaxandus.*

11 *Fideiußionem de iudicato ſoluendo, quis præſtare teneatur.*

12 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo corã ordinario, tenetur ſoluere iudicatum per eius delegatum*

13 *Satiſdatio de non offendendo, in quibus caſibus dari debeat.*

14 *Fideiuſſor de non offendendo, non tenetur ad pœnam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confeſſo.*

15 *Satiſdatio de rato, in quibus caſibus præſtari debeat.*

16 *Satiſdatio de expenſis, quando & à quo debeat præſtari.*

17 *Fideiuſſor de expenſis in caſu ſuccumbente, non tenetur ad expenſas, ad quas fuit actor condemnatus, perempta inſtantia.*

18 *Satiſdatio de re non baractanda, quando præſtatur.*

19 *Satiſdatio indemnitatis, quæ ſit, & quando locum habeat.*

20 *Satiſdatio de ſecuro carcere quando præſtatur.*

21 *Satiſdatio conuentionalis quæ dicatur.*

22 *Satiſdatio præſtari debet per debitorem in diem vergentem ad inopiũ.*

23 *Satiſdatio debet præſtari à debitore impetrante moratoria*

24 *Heres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato in diem, vel ſub conditione.*

25 *Satiſdationes multæ in iure reperiũtur, de quibus remißiuè.*

26 *Fideiuſſor non obligatur, niſi primo obligetur principalis.*

OCTAVVM membrum iudicij, eſt ſatiſ-
1 datio. † Nam in iudiciis, maximè in eorũ principio, emergunt multæ ſpecies ſatiſdationum, quę fiunt pro aſſecuratione iudicij, & partis: quarum aliquæ præſtantur ab actore, & aliquæ à reo. vnde hic opportunum eſt inueſtigare, quot reperiuntur ſatiſdationum ſpecies. Et dic, quòd multæ ſunt. Et ſemper intelligitur ſatiſdatio cum fideiuſſore, iuxta l. ſancimus. C. de verborum ſignificationibus.
2 † Prima igitur ſatiſdatio quæ pręſtatur in iudicio, eſt illa, quæ appellatur de ſtando iuri ſeu iudicio ſiſti: & iſta præſtatur ſolum à reo conuento, ſiue in ciuili, ſiue in criminali, & fuit inuenta principaliter propter ſuſpicionem fugæ, ad hoc, vt reus aſſecuret iudicium, quia aliàs poſſet fugere, & iudicium eludere, cum reorum ſit fugere, iuxta l. properandum. §. ſinautem reus, C. de iud. ita declarãt Bart. & communiter doct. in l. ſciendũ in prin. ff. qui ſat. cog.
3 & † propterea is qui poſſidet immobilia, releuatur ab iſta ſatiſdatione, quia ceſſat illa ſuſpicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. ſciendũ. Et de iſta ſatiſdatione loquitur principaliter titulus. ff. qui ſatiſd. cog. & auth. offeratur C. de litis conteſt. & not. Bart. & doct. in l. j. ff. ſi quis in ius voc. non ie.

ADDITIO. An ſi conuenitur

tur aliquis à quo petitur ſatiſdatio de iudicio ſiſti, & reus replicat non teneri, ex quo poſſidet immobilia in regno ad quod veri ſieandũ petit term nũ, actor dicit quòd pendente termino caueat. an teneatur reus cauere? vide Afflict.deciſ.cix. Pet. Fol. V. I. D.

4 † Secunda ſpecies fideiuſſionis iudicialis,eſt illa, de veniẽdo ſeu de ſe præſentando in iud. & iſta eſt quotidie in vſu in criminalibus. Nam quando aliquis capitur à iudice vel familia cũ armis vel inquiritur de aliquo crimine poteſt ad euitandos carceres offerre, & præſtare hanc ſatiſdationẽ de ſe pręſentando, & de veniendo in iudicium, & ſic liberatur à carcere: imò ſi iudex tunc non liberat eum, tenetur actione iniuriarum.l. ſi verò.§.j.ff. qui ſatiſd. cog.& not.Iaſ.in l.j.col j.ff.ſi quis in ius voc.non ie.Et de iſta fideiuſſione loquitur text. in d.l. j.& totus ti.ff de in ius voc. vt eant, & l.j & ibi Bart.ff.de cuſt. reo.& conſt.regni quæ incip.inhumanitate, ſuper qua ſatiſdatiõe eſt tradita in regno cõmunis forma per ritum magnę curiæ vicarię in nu. 293.quę incipit,in pri.&c.& aliũ, in nu.303.quæ incipit,item eodẽ

5 ſero,&c.videlicet,quod † fideiuſſores promittunt præſentare teũ toties, quoties fuerit ipſe reus requiſitus: quo caſu ſi reus requiratur,& non comparet ſtatim incidunt fideiuſſores in pœnam,ſine alia requiſitione fideiuſſorum, & poſſunt ad pœnam condẽnari ſine citatione propter formam obligationis ita deciditur in d.titu ccciij.& eſt alius,ritus in nu.317. incipiens.Nota,quod hæc dictio, &c. & hæc dicitur in regno forma conſueta quãdo notarius ſtipulatur hanc ſatiſdationẽ in forma conſueta, &c. vt dicitur in d. ritu ccciij.incip.item eodem ſero, &c.& aliis ſupra alleg. Item, eſt de cõmuni ſtilo curiarum, vt iſti fideiuſſores renuncient beneficio legis ſancimus.C.de fideiuſſ.quæ ſtatuit tempus ſex mẽſium fideiuſſoribus ad perquirendum, & præſentandum principalẽ reum.

6 † Fit etiam differẽtia per dictos ritus inter hanc fideiuſſionẽ,quæ recipitur in ciuilibus, quando in criminalibus,quia in ciuilibus nõ tenetur iurare, nec principalis, nec fideiuſſor,ſed in criminalibus vterque iurat: vt habetur in d.tit. ccxciij. & in d.tit.cccxvij.

ADDITIO. Adde dicta per me in pract. mea cauſa crim.in ti. de fideiub.in fraq. parte. Pet.Fol.

7 Nota quod hęc dictio,&c.†Item debent recipi ad minus duo fideiuſſores pro quolibet accuſato, qui non debent eſſe clerici neq; filiusfamilias, vt eſt alius ritus in nu. 298.incipiens item pro quolibet, &c.. Et dicti fideiuſſores obligant ſe, & bona eorum inſolidum, vt eſt alius ritus in nu. 316. incipiens,item, quod à bannitis, &c.Item poteſt recipi hęc fideiuſſio per ſolum magiſtrum actorum ſine iudice omni die,& omni hora,etiã ſi curia non regatur,dummodo non ſit dies feriata, vt eſt alius ritus in num.296. incipiẽs, item, quòd qualibet &c. verum debet notarius actorum ſtipulari nomine curiæ,vt ibi habetur.Sed ſi eſſet dies feriata adhibetur iſta cautela,videlicet quod iudex adſignat reũ fideiuſſoribus per chlamydem, tanquam captiuum: & ipſi promittunt illum præſentare primo die iuridico: & tunc recipitur ſatiſdatio, & de hac adſignatione

tione cõficitur publicum inſtrumentum, vt eſt alius titus in nu.
8 297.incip.item,ſi eſſet.&c † Sub qua autem pœna recipiantur fideiuſſores? Dic ꝙ in regno eſt obſeruantia,quòd pro homicidio recipiuntur pro vnciis centum, pro crimine falſitatis, vel priuati carceris, pro vnciis quinquaginta, pro aliis verò criminalibus recipiuntur.pro vnciis vigintiquinq;, vt eſt alius ritus magnæ curiæ in nu.294 incip.item,nota, quod in criminali.& c.& alius ritus in nu. 316.incip. item,quòd à bannitis,
9 &c † Si autem eſſet magnus numerus inquiſitorum, à quibus eſſet capienda fideiuſſio? tunc ſeruatur, quòd in curia recipit fideiuſſores pro medietate tantum, modo prædicto,& pro alia medietate recipit fideiuſſionem vicariã, ſcilicet:quòd dicti inquiſiti adinuicem fideiubeant vnus pro alio, vt eſt alius ritus.in nu.198.incip. item, pro quolibet, &c.in fin.& hoc etiam cautũ eſt quod de iure communi,ſcilicet, quod vnus inquiſitus, in totum fideiubeat pro alio,vt dicit bart. in l.Romanus.ff.de tu.& cu.da. ab his. Sed per dictum ritum eſt facta limitatio ad medietatem. Verum hoc limitatur, qñ inquiſiti eſſent pauperes vel aliter ſuſpecti, quia tũc non admittitur dicta vicaria fideiuſſio,ſecundum Bar.in d.l.Romanus.& ibi etiam Alex.in addi.cui adde Bal in l.oẽs.qui.C. de epiſc. & cle.& Iaſ.in l.j.col.ij. ff. ſi quis
10 in ius voc. non ie. † An autem indiſtinctè pro quolibet crimine carceratus debet relaxari ſub fideiuſſoribus? Dic ꝙ hodie in regno eſt cautum per conſt. humanitate.quòd in omnibus criminibus etiã capitalibus,excepto ſolo crimine læſæ maieſtatis cõtra perſonam imperatoris. & ſuorũ collateraliũ liberatur carceratus ſub fideiuſſoribus Fallit in tribus caſibus primus eſt,quando eſt confeſſus ſecundus, qñ eſt deprehenſus in flagrãti crimine.tertius.qñ facta inquiſitione crimen eſt notoriũ, ita quod veriſimiliter reus nullam habeat defenſionem, & hoc eſt confirmatum per capitulum regni. in num. 41 incipiens, item caueant,&c. per quod imponitur pœna officiali contrafaciẽti ad arbitrium principis, & quòd amittat medietatem ſuorum gagiorum vnius anni. Similiter hoc eſt confirmatum per regiam prag. quę incipit.inoleuit.qua cauetur, quod antequam incipit conſtare de crimine non detineatur volẽs ſatiſdare idoneè,& officialis contrafaciens punitur ad decem vncias,& tenetur in ſindicatu ad iniuriam parti læſę. Item,hoc eſt declaratum per ritum magnæ curiæ in num.162.incip.item ſi accuſatur aliquis &c.quo cauetur,quod tunc detinetur reus in criminalibus quando conſtat per vnum teſtem de vſu & crimine, & perſona ſit ſuſpecta per famam publicam. Quod reſtringit ad caſus, in quibus nõ irrogatur tortura ergo non procederet in leuibus criminibus, in quibus non irrogatur tortura, prout ſunt crimina irrogantia pœnam infra relegationẽ vt dicit capitulum regni, quod in
11 cipit,tormenta. † Tertia ſpecies fideiuſſionis iudicialiſ eſt, quæ dicitur de iudicato ſoluendo, quam tenetur præſtare in ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei cõuenti, aliàs nõ eſt idoneus defenſor,l.qui pro ptio.§. qui alium.ff. de proc & l. exigendi.

exigendi, C.eod.ti.& ibi notatur. Non tamen tenetur ad eam conuentus nomine proprio vt inſtit. de ſatiſd.§. ſed hodie, & ab iſta ſatiſdatione non releuat poſſeſſio immobilium l.minor.§.ſi.eum l.ſeq. ff.de proc.& de hac ſatiſdatione loquuntur iura prædicta, & totus titul. ff. iud. ſol. Et ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur notarij in mandatis procuratoris, nam ponunt in eis illam clauſulam, videlicet, quod dominus releuat ſuum procuratorem ab omni onere ſatiſdandi, nam per hæc verba dominus fideiubet pro eo. & tunc defenſor nō tenetur aliter ſatiſdare, vt no. Bar.in rub.ff iud.ſol.in j.col.quod tamen limitatur ſanè procedere, quando domus eſſet ſoluendo.& poſſideret immobilia, aliàs illa clauſula nihil releuat. ex quo tūc dominus nō eſt idoneus fideiuſſor, vnde tenetur defenſor ſatiſdare iterum, ita tenet Franc. de Are.in conſ.cxxiiij.& Ang.& Iaſ. in l.filiusf.ff qui ſat. cogan. & ibi communiter doct Pro hoc eſt gl. in l.ſi.C.de prin agen. in reb. lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quam poſuit Ang. in d.l.filiusfamilias, & illam ſequitur Alex. in l.ſciendum.§.poſſeſſor.ff. qui ſat. cog.videlicet, quod quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus, puta de Francia, poterit ſibi opponi quod ſatiſdet de ſtando iuri, & de iudicato ſoluendo in cauſa reconuentionis, & tenetur illam præſtare, non obſtante quòd dominus fideiuſſerit in inſtrumento mandati:ex quo non poſſidet im mobilia in loco propinquo,& ad hoc ſolet allegari gl.in d.l. fin. & iſta ſatiſdatio de iudicato ſoluēdo, continet tria, videlicet dolum malum abeſſe, rem defendi, & ſolui id quod fuit per curiam iudicatum l.iudicatum ſolui. ff.de iu.

12 ſol. † An autē promittens ſoluere iudicatum coram iudice ordinario, teneatur ad iudicatum per eius delegatum in eadē cauſa. vide Franciſcum de Arer. tenentem quòd ſic in conſ.lxxxvij.

13 col. ſi. † Quarta ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt, illa de non offendendo, vt quando aliquis timet offendi ab aliquo, poteſt implorare officium iudicis, vt compellat illum ad dandum ſibi fideiuſſores de non offendendo, nec in perſona, nec in rebus, & de hac loquitur plenè Bart. in l.illicitas, §.ne potentiores.ff. de offi. præſi. & Fel.in rub.de treuga, & pace, & ſi quis tunc fuit ſimul offenſus in perſona, & in rebus, an teneatur offēdens ad duas pœnas, vide Bald.optimè declarantem in conſ.cclxxxvij.in iij. volu. Quæ autem requirantur ad hoc, vt poſſit peti talis fideiuſſio, vide Fel.in d.rub.de treuga, & pace, vbi inter alias dicit quòd debent probari minæ, & quòd quis ſit ſolitus minas executioni mandare, & dic

14 vt ibi. † Quid autem, ſi iudex inquirit contra principalem, qui promittit non offendere, qui non comparet, iudex procedit in contumaciam, & habet eum pro confeſſo, forte vigore ſtatuti, & condemnat ipſum ad pœnam tanquā contrauenientem, an poſſit exigere à fideiuſſoribus? Dic quod non, quia non apparet de vera contrauentione, illa autem ficta confeſſio, quæ reſultat ex contumacia, non nocet fideiuſſoribus, ita eleganter tenet Petr. Philipp. Cor. in conſ.ccxj.in iij. vol.quod eſt

eſt notandum per conſtitutionem regni,quæ incipit,pœnam eorum, quæ loquitur de foriudicatis, qui habentur pro confeſſis, nam talis foriudicatio non noceret fideiuſſoribus in caſu prædicto, reliqua autem ad hanc materiam, dic vt
15 per Bar.& Fel.vbi ſuprà.† Quinta ſpecies ſatiſdationis iudicialis, eſt de rato, quæ præſtatur ab eo, qui comparet pro actore ad agendum, & eſt dubium de mandato, de qua loquitur text. in l.j. C. de proc. l. Pomp.§.rati. ff. de proc.& totus,tit ff.rem rat.hab. Similiter, quando aliquis agit,vt coniuncta perſona debet cauere de rato, l. maritus,C.de proc. & generaliter quilibet agens alieno nomine, l. non ſolũ,§.qui alieno, ff.de proc. & lege Pomponius,§.ſed & is,eo.
16 tit. † Sexta ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt, de expenſis in caſu ſuccumbentiæ quam tenetur præſtare actor in initio litis de qua loquitur authen.generaliter.C.de Epiſc.& cl. & §.ad excludẽdas in auth.de litigio.& hanc ſatiſdatione præſtat actor,etiam ſi poſſideat immobilia,ſecundum Abb.in cap. quoniam frequenter, §. in aliis, col.ij.vt lite non conteſt. & Bart. & Alex.in l.de die,§.qui mulierẽ.
17 in fin. ff. qui ſatiſd. cog. † Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubiũ pone, quod actor dedit fideiuſſores de ſoluendis expenſis in caſu, quo ſuccubuerit, euenit quod reus fuit abſolutus ab inſtãtia iudicij, actor condemnatus ad expenſas, quia inſtantia eſt perempta,an fideiuſſores teneantur? Dic quod non,ita tenet bald in conſ.cxj.in ij.volum.& mouetur,quia non dicitur actor ſuccubuiſſe, ex quo poteſt iterum agere ad eandem
18 cauſam ſecũdum eum ibi.† Septima ſpecies ſatiſdationis dicitur, de re non baractanda:& præſtatur à conuento ſuper aliqua re mobili,qui eſt perſona ſuſpecta, quæ de facili poteſt rem interuertere. nam tenetur ad inſtantiam actoris, dare fideiuſſores de re non baractanda,id eſt, de non conſumenda nec occultando, nec aliàs interuertendo illam rem, ſed de exhibẽdo eam, ſi & quoties opus fuerit: aliàs illa res ſequeſtratur, & de hac loquitur tex, in lege, ſi fideiuſſor, §. ſi ſatiſdatum, & ibi gl.ff.qui ſatiſ.cog.& lege,ſenatuſ-
19 cõſulto in ſi ff.de of præſ.† Octaua ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt,fideiuſſio indemnitatis,& hęc poteſt præſtari, etiam extra iudicium,vt quando aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione, vel permittit ipſum conſeruare indemnem,quo caſu ſemper requiritur excuſſio, antequam deueniatur ad fideiuſſorem, etiam ſi fideiuſſor renunciaſſet omnibus beneficiis de fide iuſſoribus, vt tenet Lud. Rom.in conſ.ccxj.colum j.& bart.in l.j C. de conue.fiſci.deb. lib.x.& Alex. in l.fin. colum. iiij. & ibi Iaſ. ff.ſi certum peta.& Fel. in c.ex reſcripto.colum.pen. in ſi de iureiur.& ratio eſt ſecundum doct. in locis prælleg.quia hæc excuſſio in caſu iſto venit ex natura actus conditionaliter, & ex beneficio de fideiuſſoribus. idem tenet Alex. in conſ. xxxij. columna prima,in
20 quarto volumine. † Nona ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt, quæ dicitur de ſecuro carcere, vt quando aliquis carceratur in acri carcere, & carceratus petit ſe habilitari, & mitti in carcerem leniorem, & dat fideiuſſores de nõ recedendo ab illo carcere iſta ſi-

deiuſſio ſolet eſſe valde in vſu in
hoc regno, & hoc facit iudex ex
cauſa, attenta qualitate perſonæ,
& delicti, l j.ff. de cuſt. reo. & per
ea, quæ tradit Paris in tract ſind.
in ver.carc. vbi plura dicit de hac
materia, & maximè quòd nobili,
poteſt iudex aſſignare totum pa-
latium. vel totam ciuitatem pro
carcere, & tunc ſolet recipere fi-
deiuſſionem de ſecuro carcere, &
non tenetur iudex, ſi fugit, vt ibi
21 per eum. † Decima ſpecies ſa-
tiſdationis, eſt illa cõuentionalis,
quæ communiter, præſtatur in cõ
tractibus, & hæc poteſt præſtari
tam in iudicio, quã extra, de qua
loquitur totus tit.ff.& C.de fide-
22 iuſſor. † Vndecima ſpecies ſa-
tiſdationis eſt, quando debitor
mutat ſuam conditionem in de-
terius, quia vergit ad inopiam, &
eſt debitor in diem, nam tenetur
ſatiſdare de ſoluendo adueniente
die, de qua loquitur text. & ibi
Ange. & doct. in l. in omnibus. ff.
de iudici. tradit Alexand. in l. ſi
finita. §. eleganter, ff. de dam. infe.
23 † Duodecima ſpecies ſatiſdatio-
nis eſt quæ præſtatur ab eo qui
impetrat dilatoriam ſeu morato-
riam à principe: nam tenetur in-
terim dare fideiuſſores de ſoluen
do, aliàs reſcriptum nõ valet, nec
ſibi prodeſt. tex. l. vniuerſa. C. de
24 preci. imp. offer. † Decimatertia
ſatiſdatio eſt quando teſtator le-
gat aliquid in diem vel ſub con-
ditione, nam tenetur heres præ-
ſtare fideiuſſores de ſoluẽdo ad-
ueniente tempore, de hac loqui-
tur totus tit ff vt leg. no. caue. &
ſi nõ vult ſatiſdare mittitur lega-
tarius in poſſeſſionem rei legatæ,
& de hac miſſione loquitur to-
25 tus tit. ff. vt in poſſeſ. leg † Repe
riuntur multæ aliæ ſatiſdationes
prout eſt illa, de dam. infect. & de
iſta loquitur totus tit. ff. de damn.
infect. item illa quam præſtat vſu-
fructuarius de vtẽdo fruendo ar-
bitrio boni viri. de qua loquitur
tit. ff. vſufr. quemad. caue. Item il-
la, de opere demoliendo, de qua
loquitur tit. de oper no. nun. Item
illa reſtituendo id, quod quis ha-
buit vltra legẽ falcidiã, de qua lo-
quitur totus tit ff. ſi cui plus, quã
per l. Faci. Itẽ illa quã præſtat pe-
tens executionem, quãdo poteſt
ſupplicari, de qua loquitur auth.
quæ: ſupplicatio. C de prec. imp.
of. & dicã infra in verſ. appellatio
in vlt. part. iudicij: ver. ſupplicatio.
Similiter multę aliæ de quibus in
toto tit. ff de pręt. ſtip & per diuer
ſas ll. & titulos iuris ſeu quas ſtu-
dioſus inueſtigator inuenire po-
26 terit. † Scias tamen quod in om
nibus fideiuſſionibus prædictis, &
aliis debet in primis obligari prin
cipalis, & poſtea fideiuſſor, aliàs
nõ valeret obligatio fideiuſſoris,
quia cum ſit acceſſoria, non poteſt
ſtare ſine principali. Ita dicit Bal.
in conſ. cclxi. col. ij in j. vol allegat
gl. in l. ſciendũ, ff. de verb. ob. & gl.
in l. ſi heres pecuniam, ff. ad Treb.
Robertus Maranta. V. I. D.

De exceptione, nono membro iudicij.

1 *Exceptiones dilatoriæ, tripliciter con ſiderantur.*
2 *Contumax an poſſit opponere de- clinatoriam fori*
3 *Exceptio reſpiciens perſonam liti- gantis, quæ dicatur.*
4 *Tutor ante omnia de ſolennitatibus docere debet Et poſt datum termi num ad probandum, hac exceptio*

oppons

opponi poteſt.

5 *Exceptio excommunicationis, eſt anomala, & in quacunque parte iudicij poteſt opponi.*

6 *Exceptio male agis: quia ante diem agis, opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatã, & quid importet.*

7 *Exceptio intentionis, & facti dilatoria dicitur, & ante litem conteſtatam opponi debet.*

8 *Exceptiones dilatoriæ opponi debẽt ante litem conteſtatam.*

9 *Exceptio dilatoria opponi poteſt poſt litem conteſtatam, quando facto aduerſarij ſuperuenit.*

10 *Exceptio dilatoria, quæ reddit proceſſum retro nullum, opponi poteſt, etiam poſt litem conteſtatam.*

11 *Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam, poſt litem conteſt. quã opponi debebat, ad vnam libram auri punitur.*

12 *Exceptiones peremptoriæ quæ, & quare ita dicantur.*

13 *Exceptiones litis finitæ quandoque ſunt declinatoriæ, & quandoque peremptoriæ.*

14 *Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reſeruantur ad merita. Et quid operetur iſta reſeruatio nu. 15 & 16.*

17 *Exceptiones peremptoriæ vſque ad quod tempus opponi poſſunt, & quid ſeruetur in regno.*

18 *Exceptiones quæ opponi poſſunt poſt ſententiam.*

19 *Exceptio hoſtica quæ dicatur, & quando locum habeat.*

20 *Exceptio qualiter producatur.*

21 *Dolus quot modis committatur.*

22 *Exceptio doli contra quem opponatur, & num. 23.*

24 *Dolus auctoris, an noceat ſingulari ſucceſſori.*

25 *Exceptio doli: an opponi poſſit contra contractum confirmante propter dolum adhibitum in primo confirmato.*

26 *Dolus vnius ex ſocijs, an noceat alteri ſocio.*

27 *Exceptioni doli, an poſſit renunciari.*

28 *Dolus an cẽſeatur remiſſus in quietatione generali.*

29 *Simulatio quotuplex ſit, & numero 30.*

31 *Simulatio qualiter allegetur.*

32 *Exceptio ſimulationis qualiter opponatur.*

33 *Exceptio ſimulationis, an competat ſi debitum ex vna cauſa conuertatur in aliam.*

34 *Exceptio metus fũdatur ſuper æquitate, & eſt in rem, & opponitur in mercatores.*

35 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an inter mercatores poſſit opponi.*

36 *Exceptio periurij, an repellat agentẽ.*

37 *Periurium, an purgetur ſi ſoluitur poſt terminum, & an purgatio moræ admittatur inter mercatores.*

38 *Mora non poteſt purgari, vbi eſt renunciatum.*

39 *Promittens in plures pagas ſoluere debitum, & ſi non ſoluerit primã pagam teneatur ad totum, an poſſit purgare moram.*

40 *Excuſſio an habeat locum inter mercatores.*

41 *Promiſſio, ſi Titius non ſoluit, qualiter intelligatur.*

42 Litiſpendentia, an opponi poſſit inter mercatores, & qualiter opponatur.
43 Litiſpendentia quando opponi poſſit, & num. 44.
44 Exceptio rei iudicatæ poteſt opponi inter mercatores.
45 Exceptio ſolutionis poteſt opponi inter mercatores.
46 Exceptio acceptilationis, an opponi poſſit inter mercatores.
47 Confeſſio facta in iudicio, poteſt allegari inter mercatores.
48 Exceptio renunciationis litis, poteſt inter mercatores opponi
49 Exceptio pacti de non petendo, poteſt inter mercatores opponi.
50 Exceptio precij nō ſoluti, opponi poteſt inter mercatores, & nu. 52.
51 Exceptio iuris vel ſtatutorum obſtantium, opponi poteſt inter mercatores.
53 Exceptio ceſſionis bonorum, poteſt opponi inter mercatores.
54 Exceptiones procuratoriæ, non opponuntur inter mercatores.
56 Legitimatio perſonæ quotupliciter fiat, & quam vtilitatem afferat, & numer. 57.
58 Procurator qui per xx. annos ſe geſſit pro procuratore, an debeat docere de mandato.
59 Procurator eo ipſo conſtitutus intelligitur, quòd affert inſtrumentum debiti in eius manibus.
60 Excommunicationis exceptio in foro mercatorum admittitur.
61 Filiusfamilias mercator, an poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.
62 Et filiusfamilias mercator poſſit conuenire debitorem paternum, patre viuente.
63 Exceptio quòd non competit actio directa, an inter mercatores habeat locum
64 Exceptio non ſolutæ gabellæ, an inter mercatores habeat locum.
65 Pactum nudum inter mercatores, an ſit efficax ad agendum.
66 Agi an poſſit ex contractu incerto inter mercatores.
67 Exceptio nouationis ſeu delegationis inter mercatores, quando habeat locum.
68 Exceptio erroris calculi, an inter mercatores, habeat locum.
69 An obſtet exceptio rei iudicatæ inter mercatores.
70 Calculatorum ſententia eſt, vt ſententia peritorum.
71 Computus redditus, an peti poſſit quod iterum reddatur.
72 Mulier in foro mercatorū an poſſit vt procuratrix interuenire.
73 Trigeſima quando debeatur in foro nundinario
74 Trigeſima per quem ſolui debet.
75 Trigeſima quando exigatur.
76 Trigeſima de quibus rebus debeatur.
77 Trigeſima an debeatur ſi confitetur debitum.
78 Trigeſima debet ſolui, ſi partes tranſigunt.
79 Trigeſima an debeatur, ſi petantur alimenta.
80 Trigeſima non debet ſolui per pauperes, viduas, & miſerabiles perſonas.
81 Terminus breuiſſimus debet dari in foro mercatorum.
82 Si probationes offerantur de longinquo

quo competentes dilationes dari debet.

83 Terminus in quo nihil fuit probatum, an ad instantiam actoris debeat reintegrari

84 Teſtes poſt dictita teſtificata, an in foro mercatorũ poſſint produci.

85 Acta facta de nocte in foro mercatorum an valeant.

NONUM membrum hui' primæ partis iudicij, eſt exceptio. † Nã 1 ſolet reus conuentus ante litem conteſt. opponere aliquas exceptiones contra actorem ad impediẽdam litis conteſtationem. nam exceptio nihil aliud eſt, niſi actionis excluſio. Et ſuper hoc eſt ſciendum, quod exceptionum aliquæ dicuntur dilatoriç, & aliquæ peremptoriæ. Dilatoriæ dicuntur illæ, quæ differunt cauſam, non tamen perimunt negocium principale, & iſtæ poſſunt cõſiderari tripliciter: nam quædam reſpiciunt perſonam iudicis, quædam perſonam litigantis, & quædam reſpiciunt libellum ſeu ipſam cauſam. Exceptio reſpiciens perſonam iudicis, eſt exceptio declinatoria fori ſeu incompetentiæ vel exceptio recuſationis, & iſta debet eſſe prima, quæ opponitur ante omnes exceptiones, l. finali. C. de excep. & ratio eſt quia ſi alia prius opponeretur, cenſetur opponens interpellare iudicem, vt ſuper alia pronunciet, & ſic induceretur conſenſus in iudicem ſeu prorogatio, & non poſſet vlterius declinari nec recuſari, ſecundum bart & doct. in l. quidam conſulebat, ff. de regulis iuris, & maximè Ioan. de Imol. & Alexand. ibi. & idem tenet bartol. in lege, ſi conuenerit, ff de iur om. iud. pro hoc eſt text in lege ſed, & ſi ſuſceperit ff. de iud & habetur in capitulo, inter monaſterium de re iud. & dicam infrà in vltima parte iudicij in verſiculo recuſatio, in tractatu appellatio.

2 ADDITIO. † Adde, an ſi reus contumax purgauit cõtumaciam poſſit opponere fori declinatoriã? vide bart. in l. ſi pupillus, ff. de priuil cre. & ibi Ang. & vide Cauẽ. in iij. prag. vbi bartol non decidit ſed dicit eſſe cogitandum. ſed ibi Alexand. in add. dicit quòd licet bart. hoc non decidat in dicta lege, ſi pupillus, tamen id decidit expreſſe in l. quidam conſulebat, ff. de re iu. & in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſ. omn. iu. in quibus locis tangit bart. ſi poſt datam fideiuſſionem poſſit opponi fori declinatoria, & dicit quòd ſic: ſed in quæſt. propoſitã per bart. in dicta lege. ſi pupillus eſt maius dubiũ, quia erat latum decretum primũ propter contumaciam, & præſtita ſatiſdatio ad euitandum & reuocandum primum decretum. Sed idem dicendum eſt in caſu illo, quia per contumaciam non prorogatur iuriſdictio, ſecundum bal. in l. ſi qui ex conſenſu C. de Epiſ. aud. habetur per Innoc. in capitulo, innotuit, de eo qui fur. or ſuſce. & per bald in lege prima, ff de iu. om. iu. & per Alexand in lege ſecunda ff. ſi quis in ius voc. non ier. & in lege prima, In fin princ. ff. de fer. & bart. in l. non videtur, ff. de iu. & eſt ratio, quia contumax non conſentit. vt d. l. j. ff. de fer. & ibi Alexan. & hæc ſunt vera ſecundum eundem Alexand. in dicta lege ſecunda. quando iudex qui contra cõtumaciam pro-

ceſſit mero iure non erat iudex competēs, ſecus ſi mero iure erat iudex competens, licet reus citatus poſſet ex aliquo priuilegio ſibi competente elidere iuriſdict. illius. Contrarium tenet do. Auct. ſupra in quom. formatur iudiciū per viam inquiſitionis. numer. 98. & vide quæ dixi in prac. mea cauſa cri. in verbo banniatur nu. 51. Petrus Follerius. V. I. D.

3 † Exceptio reſpiciens perſonam litigantis, dicitur omnis exceptio legitimationis perſonæ, vt ſi comparet pupillus ſine tutore, vel minor ſine curatore, vt C. qui leg. perſo. ha. ſtan. in iud. vel filiusfam. ſine conſenſu patris, iuxta l. fin. §. neceſſitate, C. de bon. quæ lib. & ibi Bar. & Bal. vel procurator ſine mādato, l. iij. §. defendi, & ibi Bar. ff. ex qui. cau. in poſ ea. vel ſi comparet aliquis ſubſtitutus à procuratore non habente poteſtatem ſubſtituendi, maxime ante lit. conteſt. iuxta tex. in cap. j. de proc. lib. vj. & habetur in l. quòd quis, C. de procu. vel ſi comparet procurator cum mandato dubio, quo caſu tenetur ſatiſdare de rato, l. j. & ibi Bartol. & doct. C. de procu.

4 † Eodem modo, ſi comparet aliquis, vt tutor. poteſt ſibi opponi, vt doceat de ſolennibus, de quib⁹ habetur per l. legitimos, ff. de leg. tu. & hoc eſt hodie in regno prouiſum per ritum magnæ curiæ in num. 213. qui incipit, item ſeruat ipſa curia, quòd cum aliquis, &c. licet hæc exceptio de ſolennibus poſſit opponi etiam poſt datum terminum ad probandum. & ſic poſt litem conteſt. vt habetur in dicto ritu. Et hoc generaliter poteſt extendi ad omnes comparentes in iudicio, vt tales: quia ante omnia debent probare ſe eſſe tales parte opponente, l. non ignorat, C. qui acc. non poſ. Et ſimiliter quando petitur aliqua ſatiſdatio iudicialis de his, quas poſui ſuprà in præcedenti membro, dicitur exceptio dilatoria reſpiciēs perſonam litigantis: iſta enim ante omnia diſcutiūtur in iudiciis: quia etiā in ſummariis ante omnia diſcuti debet de legitimatione perſonarum, & de ea debet plenè cognoſci, ſecundum Bald. in l. fin. colum. xj. C. de edic. diu. Adr. tol. & Alexand. in conſil 52. colum. prima, in ſecundo volum. & Iaſ in ru. C. qui admit. colum. j.

5 & ij. † Poteſt etiam in hoc, num. poni exceptio excommunicationis, in qua hodie eſt prouiſum in regno per ritum magnæ curiæ, in nu. 150 incip. item, quòd in quibuſcunq;, &c. quo cauetur, quòd is qui eam opponit, debet offerre ſe paratum illam probare incontinenti legitime, aliàs, non auditur. Verum iſta exceptio dicitur anomala: nam poteſt opponi in quacunque parte iudicij: vt eſt text. in cap. j de except. lib. vj. per quod ſtatuitur terminus octo dierum ad illam probandam: & ita illud verbum, incontinenti poſitum in dicto ritu, omnis bonus iudex deberet interpretari adhærendo iuri cōmuni, prout poteſt: vt non ſtatuat minorem terminū octo dierum ad illam probādam, & in hoc foro Eccleſiaſtico haberet locum ſine dubio, vbi non ſeruantur ritus magnæ curiæ. Et ꝙ iſta dicatur exceptio anomala, tenet Spec. in tit. de excep. §. j. verſ. anomale. & de materia huius exceptionis excōicationis, vide plenè Fel. in c. exceptio. col. v. & ſeq.

6 de exce. † Tertiò, ſunt quædam exceptiones, quæ reſpiciunt cauſam: vt

ſam: vt eſt exceptio libelli inepti vel obſcuri: vel male agis, quia ante diē agis, &c. l. j. in fi. ff quando dies vſufruct. leg. cedit. Verum iſta exceptio, male agis, &c. poteſt opponi etiam poſt. lit. conteſt. & in hoc eſt differentia: quia ſi opponitur ante lit. conteſt. reus abſolutus ab obſeruatione iudicij, & inducię duplicantur: ſed ſi poſt opponatur, reus abſoluitur diffinitiuè, & induciæ ſimiliter duplicantur. ita declarat. Bal. in l. excep. col. , C. de prob. Poteſt etiam in hoc num. poni exceptio litiſpendentiæ, quæ ſimiliter eſt dilatoria, & debet opponi ante lit. cont. ſecundum Bald. in l. peremptorias in fin. C. ſent. reſc. non poſſe, & in l. ſenatus C. qui accuſ. non poſ. & Fel. in c. exceptionē, de exceptio. De cuius materia, vide Socin. in

7 conſ. xxxviij. in j. vol. † Quid autem de exceptione intentionis & facti vt quādo aliquis ſine actione experitur? Dic, quòd habet vim dilatoriæ, & impedit litem conteſtari, & debet opponi ante litem conteſt. ſecundum Bar. in l. pater decedens, ff. de inof. teſt. & Bar. in l. Papinianus, §. ſi quis impubes, eod. tit. Verùm, ſi non fuit oppoſita iſta exceptio, iudex ex officio poteſt in quacunque parte iudicij repellere agentem ſine actione, vt eſt glo. & ibi cōmuniter doct. in l. vbi pactum, C. de tranſ. & gl. in l. ij §. quòd ſi actor. in verſ. rei, C de iur. cal. per quam ita tenet Paul. de Caſt. conſ. ccl. col. j. in ij. volum. & ad prędicta eſt tex. in l. ſi pupilli, §. videamus, & ibi

8 Bar. & doct. ff. de neg. geſt. † Iſtæ autem exceptiones omnes dilatoriæ debent regulariter opponi lit. conteſt. vt ſuprà dixi: vt not. glo. & Bald. & doct. in l. exceptionem, C. de prob & tex. in l. Pomponius, §. rati. ff. de proc. & l. ita demum, & ibi per ſcribentes, C.

9 de proc. † Fallit primò hæc regula. quando exceptio ſuperueniſſet poſt litem conteſt. quia in quacunque parte iudicij ſuperuenit exceptio, opponi pòteſt, vt not. Alexand. & doct. in l. ſi mulier, ff. ſolut matrim. & Paul. de Caſt. in l. fin. C. de excep. & glo & Bart. in l. iij. C. de conſ. eiuſ litis. quod tamē intellige, quando ex facto aduerſarij ſuperuenit, poſt lit. conteſt. ſecus, ſi ex facto ipſius opponentis ſine facto aduerſarij: quia opponi tunc non poteſt, ſecundum Bartol. in l. ij. §. numerum, ff. de exc tut. & Mod. in l. ſi mulier.

10 † Secundò limita, niſi eſſet exceptio dilatoria, quæ reddit proceſſum retrò nullum, quia tunc opponi poteſt, etiā poſt lit. conte. l. licet, & ibi Bartol. & doct. C. de proc. & Sal. in l. quod quis, C. eod. tit. & Bald. in l j. C. de iur. & fac. ign. & Felin. in cap. exceptionem. columna nona, verſ. fallit octauò, &c. de excep. Reliquas verò fallentias, per quas exceptio dilatoria opponitur poſt lit. conteſt. vide pleniſſimè per Fel. in dicto c. except. & per Alexand. & Mod. in dicta l. ita demū, C. de proc. quas breuitatis cauſa hic non refero.

11 † Si autem exceptio dilatoria quæ debet ante litem conteſt. opponi fuerit oppoſita poſt, punitur aduocatus opponens ad vnam libram auri. text. eſt in lege penult. C. de exc. & tenet Paul. de Caſtr. in conſilio cclxx. columna prima,

12 in primo volumine. † Exceptiones verò perēptoriæ, dicūtur illæ, quę in totum perimunt ius agentis, prout eſt exceptio ſolutionis, iuſiurandi, pacti, tranſactionis, &

rei iudicatæ, & ſic de aliis ſimilibus & iſtæ poſſunt opponi quandocunque tam ante lit. conteſt. quam poſt vſque ad concluſionē in cauſa, l. perēptorias, & ibi Bal. C. ſen. reſc. non poſ. quarum exceptionum tres dicuntur eſſe litis finitæ. quæ impediunt litis ingreſſum, prout eſt exceptio iuriſiurandi, tranſactionis, & rei iudicatæ, & ideo appellantur litis finitæ: quia ſunt inductæ vt ſit litium finis, vt declarant doct. communiter, in l. fratris, C. de tranſ. De except. iuriſiurandi. probatur in l. j. ff. de iu. iuran. De exceptione rei iudicatæ, probatur in l. j. ff. de re iud. Adde ad quartam except. litis finitę, ſcilicet, præſcriptionis, vt probatur in l. fin. & ibi Bar ff. pro ſuo. & habetur in l. emptor, C. de pręſc. lon. tem. & & tenet expreſſe Bar. in d. l. fratris. Poteris addere ſex alias exceptiones, quas cumulet Bal. in l. poſtquam liti, col. ij. C. de pact.
13 vbi vide. † Iſtæ autem exceptiones litis finitæ, habent duplicem opponendi modum quia ſunt declinatoriæ & perēptoriæ, & ideo, quandoque opponuntur in vim declinatoriæ, vt eſt, quando opponuntur ante lit. conteſt. quo caſu impediunt litis ingreſſum, & iudicij proceſſum, & ideo declinatoriæ dicuntur: quia iudicium declinant. Quandoque verò opponuntur in vim peremptorię, prout eſt, quando opponuntur poſt litē conteſt. nam tunc non cenſentur oppoſitæ ad merita cauſæ, vt perimant ius agentis: & de hoc iudex cognoſcit in diffinitiua ſententia. ita declarat Bal. in d. l. poſtquam liti, col. ij. & in d. l. except. in fin C. de prob. & Bald. & Alex. & communiter doct. in l. nam & poſteà, in prin. ff. de iureiur. & in l. eleganter, § ſi quis poſt tranſ. ff. de cond. ind. & prædictis adde Bal. in l. diffamari, col. ij. verſ. modo hic quæro vnum, &c. C de ing. & man. & Bar. in d. l. fi. ff. pro ſuo.
14 † Verum iſtæ exceptiones peremptoriæ quandoque requirunt altiorem indaginem, quas declarat Bar. in l. iiij. §. condemnatum: & ibi etiam Alex. in fi. col. ff. de re iud. quo caſu ſi opponantur ante litem conteſt. non impediūt proceſſum ſed iudex debet eas reſeruare ad merita cauſæ, & procedere ad vlteriora. text. eſt & ibi Bar. in d. l nā. & poſtea etiam Bal. & cōmuniter doct. & Bart. in l. ſi quis, C. depoſiti, & Bar. Alexan. & do. in l. ille à quo, §. ſi de teſtamēto. ff ad trebel. & can. in c. cum contingat. de of. deleg. & Bar. in l. is à quo, ff. vt in poſ. leg. & Bar. in d. l. fi. ff. pro ſuo, & habetur in deciij. conſ. Neap quæ loquitur de exceptione præſcriptionis de qua etiam Bald. in l. per hanc, col. ij. C.
15 de temp. appell. † Quid autem operatur iſta reſeruatio exceptionum ad merita? dic quod ſi proceſſu iudicij apparebit iſtas exceptiones eſſe veras, & militare quidquid ante factum eſt, non valebit, & omnia acta habebūtur pro non factis ita d. Bar. in d. l. ille à quo, §. ſi de teſtamento, ff ad
16 Treb. † Dicuntur autem requirere altiorē indaginē, quando non ſunt liquidę, nec de facili poſſunt liquidari, ſecundū Bal. & Mod. in d. l. nam & poſtea. & per Barto. & Alex. in d. l. iiij. §. condemnatum. Vnde ſi opponēs offert ſe paratū incontinenti probare exceptionē, vt quia habet inſtrumentum, vel alias probationes paratas tunc impedit litis cōt. & nō reſeruatur ſecundū Bar. in d. §. ſi de teſtamēto, & Abb.

& Abb.in d.c cum contingat,col. fi. de off. deleg. & eſt deciſum in dec lxiij.in conſ.Neap. Hodie ra mẽ in regno eſt facta prouiſio cir ca iſtas exceptiones vt ſi quis op ponat eas ante litem conteſt. debeat illas liquidare, & probare in fra v.dies:alias cenſetur reſeruare ad merita cauſæ, vt eſt deciſum per regiam prag quę incip.compa rente,& ſic illud verbum inconti nẽti quod eſt de iure communi, eſt hodie in regno declaratũ per v.dies. Eſt etiam & alia noua pro uiſio per aliam pragma. quæ inci. quicunque.qua cauetur,quod op ponẽs aliquam ex prædictis exceptionibus, ſi illam non probat ſaltem ſemiplenè puniuntur pro qualibet vice ad x.tarenos.

17 † Iſtud autem, quod dicitur, quòd exceptiones peremptoriæ poſſunt opponi vſque ad ſententiam, eſt de iure cõmuni,ſed per regni conſtitutionem, quæ incip. lite legitimè &c. debent opponi infra biduum poſt litem conteſt. & eſt correcta in regno illa l.peremptoria.C. ſenten. reſcind.non poſ vt d.glo.in dict.conſt.Tamen communiter hodie de communi ſtilo curiarum non ſeruatur illa conſt.quàrum ad hoc, ſed potius ſeruatur contrarium.ſ illud,quod dictat ius commune.quod eſt æquius:& ſic iſtæ exceptiones peremptoriæ opponuntur vſque ad concluſionem & ſimiliter inſtrumenta,iura, & aliæ cautelæ produci poſſunt vſque ad concluſio nem ſecundum formam cap cum dilectus.de fi. inſtr. & hoc poteſt colligi ex regla prag. quę incipit, curſu dilationum, quæ concedit vltimo loco poſt repulſam termi nũ ad producendum iura cautelas, & ſcripturas, & per dictam pragmatic. tanquam nouiſſimam videtur alterata diſpoſitio dictæ

18 conſtit. & ita ſeruatur. † Sunt etiam quædam exceptiones,quæ poſſunt opponi etiam poſt ſententiam: & ſunt illæ quæ non in torũ eneruant ſententiam,ſed illam modificant: prout eſt exceptio ne quis conueniatur,& exigatur, niſi inquantum facere poteſt,Item exceptio inuentarij facti in hereditare.vt not.Bar.in l.j. C.de iur.& fact.ign.& Bar. Alex. & doct. in l.ex diuerſo.§.ſi ff.ſol. mat.& Bal.in l.excep. col.pe ver. ſunt quędam.&c.de prob.& Pau. de Caſt.in conſ.clxvj col.iij. ver. ſed ſi quęritur.in ij.vol.Sunt etiã multi alij caſus, in quibus peremptoria exceptio poteſt opponi etiam poſt ſentẽtiam,quos numerat gl.& ibi etiam Bal.in l.j.C.de

19 iur.& fact.ign. † Vltimò in hac materia eſt ſciendum, quod in re gno habemus vnam exceptionẽ, quæ appellatur hoſtica, & habet locum quando aliquis eſt ſubmo nitus ex parte Regis,vt vadat, in exercitũ regis ad pugnandũ contra hoſtes:nam ſi contingat interim hunc ab aliquo cõueniri vel citari:ſiue in cauſa ciuili,ſiue criminali,habet ſpatium xv. dierum ante quàm vadat in exercitum:& xv.poſt reuerſionem: & totum illud tempus quo ſtat in exercitu. & infra hoc tempus ſuperſedetur in cauſa, & non proceditur contra eum:nec poteſt contumax reputari: ſed ſi aliquis ſpõte acceſſit ad exercitum ſine vocatione, habet ſolum illud tempus, quo ſtat in exercitu, & non illos xv. dies. Vnde ſi interim citatur,poteſt quilibet ſuus conſanguineus comparere,& allegare qualiter citatus degit in exercitu Regis pro expedi

expeditione militiæ: & opponere poteſt excep.hoſticam & probato hoc gaudebit induciis prædictis.de hoc eſt conſtit.regni, quæ incip. hoſtici. & ibi And. de Iſer. & Mod. Cætera in materia exceptionis dic vt per Spec. in tit. de except. per totum, & per Angel. Aret.inſt.de exc.per totum,& per Abb.& Fel.extra de exce.per totum. Hæc ſolum pauca volui attingere pro colligendis aliquibus floribus magis quotidianis in practica:præſertim ad introductionẽ iuuenum. Sequitur decimum & vltimum membrum huius primæ partis,ſcilicet,litis conteſt. Rob. Marant. V. I. D.

ADDITIO. Poſteaquam in materiam exceptionũ incidimus, non extra rẽ videbitur & hic addere tertiam partem meæ praxis nundinariæ (vt alias pollicitus ſum) in qua de admittendis vel repellendis exceptionibus in curia mercatorum habebitis.

20 † Quare ſciendum eſt quòd regulariter exceptionũ materia producitur ex æquitate ſcripta,& ipſa æquitas eſt materia habilis ad producendum exceptionem,cum & in ipſa ęquitate fundetur,l.qui æquitate. ff.de dol.excep.adeo ꝙ quoties æquitas non dictat non datur exceptio. d.l. qui æquitate, & concludunt omnes canoniſtæ in rub.extra de except. & Angel. Aret.eo.tit.in rub. nume.10.& vt exemplis prædicta intelligas percipito exemplum horum (amantiſſime lector) finge enim ꝙ quis dolo me induxerit per ſtipulationem ad aliquid ſibi promittendum,certe de iure ciuili remanco obligatus, & contra me oritur actio, ſed conſiderans prætor ſatis iniuſtum & abſurdum fore quem reportare lucrũ ex ſuo dolo cum iactura aliena, naturali æquitate motus doli except. introduxit,vt dicit text.in l.j.§.j ff.de dol.exce. Ita quòd ſi agit ille contra me, licet de iuris rigore ſum obligatus, potero tamen except. doli obiicere,& ero tutus:&ſic iſta exceptio fundatur ſuper æquitate, & hæc opponitur inter mercatores,intelligendo tamen vt procedat de ea exceptione doli quæ non ſuccedit in locum non numeratæ pecuniæ exceptionis, quia illa inter mercatores non opponitur.Vt infra dicetur.Sed intelligas de aliis ſpeciebus exceptionis doli(vt de illa quæ oritur tempore contractus, quia dolo me induxiſti ad contrahendum, & de illa quæ ſuccedit in locum pacti & iuſiurandi, & de illa quæ ſuccedit in locum facti,ſiue intẽtionis) quas exceptionum ſpecies late declarat An.Are.in §.j.inſt.de exc.n.7.

21 † Et poſtquam in exceptionis doli materiam incidimus, quot modis dolus cõmittatur videamus? vt ſciamus quando dicta exceptio ſibi locum vendicat,& qñ non,in quo annotandum reperio quòd multis committitur, aliquãdo ante contractum (vt quando dolus ipſe dedit cauſam contractui)vt l.j.ff.de dol exc.& l. dolo. ff.de inut.ſti. aliquando committitur dolus tũc temporis quo res promiſſa & in ſtipulationem deducta petitur, licet antea nullus dolus fuerit commiſſus,v.g (ſi aliquis agit in iudicio contra aliquẽ tutum exceptione qui ſit ſibi cõpetere exceptionem, vel agit contra æquitatem ex qua conuentus erat tutus) nam licet à principio tempore celebrati contractus, nõ dicatur dolum fuiſſe commiſſum,

quia

quia nullus dolus, nulláque ma-
chinatio interuenit, tàmen dicen
dum eſt quòd cum agit in iudi-
cio,& litem ſuper dicta petitione
conteſtatur, doló male facere vi-
detur, ex eo quia perſeuerat pe-
tere ex edicto cõtractu inutili: vt
eſt text. in l. j. §. circa. ff.de dol.
excep.& l æquitas.eo.tit. ex quo
annotandũ eſt,quòd quoties quis
eſt tutus aliqua exceptione,vt pa
cti de non petendo, vel alia æqui
tate, & tamen aduerſarius ſciens
dictam exc.ſeu ęquitatem illi cõ-
petere, cõtra eum agit in iudicio,
& deducit ius ſuum,& oritur ex-
ceptio doli ſtatim quam primum
actor fuerit ſuper ſua petitione li
tem cõteſtatus & non prius,quia
petendo quod poterat tolli ex-
ceptione: videtur in dolo verſa-
tus.& hoc verum eſt (vt dixi) in
eo,qui agit,& ſcit vel ſcire debet
reum quem conuenit eſſe tutum
exceptione (vt ſupra dixi) ſecus
eſt in eo, qui ignorat (vt heres)
qui eſt in ignorantia probabili, l.
qui in alterius.ff. de reg.iur. quia
ſi non ſcit vel ſcire non debet,nõ
præſumitur in dolo verſari,& per
conſequens non obſtat exceptio.
Aliquando dicitur dolus commit
ti poſt contractũ (vt ſi opera cre-
ditoris debitoris perdat pecuniã
quam ſolutus erat) l. ſi opera,ff.
de dol.exc.& l. viro atque vxore.
cum ibi not.ff.ſol.matrimonio.
22 † Illud etiã in medium afferen-
dum eſſe non modicæ vtilitatis
eſt, contra quem talis exceptio
intentari poſſit?& in hoc ſciendũ
eſt, quòd exceptio doli ex parte
eius cuius opponitur eſt perſona
lis,in tantũ quòd opponitur con-
tra doloſum,&non contra alium.
l.ij.§.j.ff.de dol. exce. & iſtud eſt
verum, vt opponi poſſit contra
quemcunque committentem, &
agit,ſiue ſit maior.ſiue pubes, ſi-
ue pupillus doli capax, vt l apud
Celſum.§. de dolo.ff de dol. exc.
& ſiue ſit maſculus. ſiue fœmi.vt
d.l.apud Celſum.§. ſed & ſi mu-
lier, ſed aduertendum eſt quòd
aliquando contra agentem non
ſolum poteſt excipi de dolo ſuo,
ſed etiam de dolo alieno,& tunc
reus in ſuis exceptionib.debet de
ducere & ſpecificare, & probare
dolum ipſius, ex cuius dolo ille
qui agit tenetur(vt puta dolus de
functi nocet heredi) quod intel-
ligas vt plenè declarat Ang.Aret.
in §.ſed iſte.in ver. quæro ad ex-
tra,inſt.de act. & habetur in d. l.
Pomp.§.cum quis.ff.de acq. poſſ.
23 † Ex parte autem eius qui op-
ponit,exceptio doli eſt in rem:vt
eſt tex.in l ij.§.doli, ff.de do.exc.
& ideo ad quẽcunque tranſit res
ſuper qua commiſſus eſt dolus
tranſit exceptio (vt puta, ſi quis
cõuenitur à fure raptore,vel aliàs
dolum committente in re quę pe
titur)ex eo quia poſſidet,conuen
tus poteſt excipere doli exceptio
ne,ita quòd non quæritur verſus
quem ſit cõmiſſus dolus, ſed an
ſit commiſſus dolus.in ea re quæ
petitur.arg.l.ſi.cũ ibi not.C.de rei
24 ven. † Sed is conſequens eſt du
bitare, an ſingularis ſucceſſor ſi
agit, poſſit repelli per exc.doli,&
ſic an dolus auctoris noceat ſin-
gulari ſucceſſori?regula eſt nega-
tiua, ꝙ regulariter dolus ſui acto
ris non nocet ſibi,vt eſt text.in l.
apud Celſum.§.de auct ff. de do.
exc.fallit hæc regula in plurib.ca-
ſibus.Primò, ſi ſucceſſor ſingula-
ris vult vti acceſſione ſui aucto-
ris,vt d.§.de auctoris.Secũdò, fal
lit ſi nõ vult vti dicta exceptione
tamẽ habet cauſam lucratiuã,vel
quaſi,

quaſi,vt d.§.de auct. Tertiò, fallit quando de ſuo dolo conuenitur, vel parti excipitur,vt ibid. Quartò, fallit vbicunque res reuerſura eſt incontinenti ad auctorem doloſum, vt ibidem. Quintò, fallit vbi exceptio cohæret rei vt ibid. Sextò,fallit vbicunque dolus cõmiſſus eſt in actionis acquiſitione , nam cuicunque ſucceſſori ea vtenti obſtat exceptio , vt dict.l. apud Celſum. §. ſi quis & §. de auctoris.& §.in hac. Aduertendũ tamen eſt ad id quod dictum eſt ſuprà, in ij.fallentia , quòd dolus auctoris nocet ſingulari ſucceſſori habenti cauſam lucratiuam,qđ eſt intelligendũ ſi agat,quia contra eum poteſt opponi exceptio doli auctoris , ſecus autem ſi ſe defendat.vt eſt gl.no.in d. l.apud Celſum.§.ſi quis autem ex cauſa legati,& not.Angel.in l.purè.§.ſi eum.eo. tit.aduertit. Ang.Aret.in §.j.inſt.de exc.num.10. verb. aduertas tamen,& eſt text.in l.ſicut iniquum.ff.de act. empt.& ibi latè doct.ſcrib.in l.vitia , C.de acq. poſſeſ. vbi Bal.& Sal. & alij optimè declarant.

25 † Sed finge fore adhibitum dolum in aliquo contractu celebrato inter aliquos, demum celebratur alius contractus ad confirmationem primi contractus,& in iſto ſecundo contractu nullus dolus fuit adhibitus, modò actor agit ex ſecundo contractu.an opponi poſſit exceptio doli ex primo contractu?Paul.de Caſtro in conſ.clxij.viſis, & ponderatis omnibus , col.j.libr.ij. dicit, quòd poteſt excipi de dolo, quia dolus commiſſus in primo contractu cenſetur repetitus in ſecundo tendente ad eius confirmationem, & ſequitur conſulendo Aimo.Crauc.in cõſ.cxlij.n.13.

26 † Sed nũquid dolus vnus ex ſociis noceat alteri ſocio? dicas, quod ſic,vt per Bart. poſt Flo. in l.ſi de communi ff.ſi ſer. vend. licet ſocius cõtra ſocium habeat regreſſum,vt ibi.

27 † Sed an exceptioni doli poſſit renunciari Spec.in tit. de renun.& conſ.in ver.Item exceptio doli mali.nume 25. tenet quod exceptioni doli de pacto renunciari poteſt, ſed dolo de futuro neutiquam poteſt renunciari,l.ſi vnus.§.illud nulla. & ibi Barto.ff. de pact.& doct.maximè Bart.in l. Auiel.§.gaius.ff.de lib.leg.& in l. ſi quis cum aliter,ff.de verb.obli. & in l.tres fratres.de pact.& in l. quidam decedens,ff.de admi.tut.

28 † Sed finge inter viuos fieri liberationem, & quietationem generaliſſimam.nunquid dolus cenſeatur remiſſus ? vide ad plenum per Barto.Soc.in conſ. clix. incip. in præſenti verſ. ex quibus inferendo ad propoſitum, & in conſ. cxe.incip. memini, ver. poſtremò cũ ver.ſeq.in ij.part.& infra dicã.

29 † Nec abſimilem prædictis putes exceptionem ſimulationis,iccirco vt aliqua de ea dicamus illud primo ſciendum eſt, quòd triplex ſimulationis ſpecies reperitur:ſecundum Bald.in l.cum precibus.C.de prob & Bart. in conſ. incip.Petrus Nicolæ.Primò ſi quidem modo cõtrahitur ſimulatio, cum in veritate agitur quodvnus cõtractus celebretur, tamen alius celebrari ſimulatur. C.plus, vale. quòd agitur,per 10.& C.de cont. empt.l.empti fides,vt puta in veritate volumus contrahere, & facere contractum pignoris, verum quia creditor dubitat, ne cogatur computare fructus in ſortem principalem,iuxta l.j.& ij. C.de pign. act. ſimulat contractum emptionis,

nis, & licet, tali caſu non valet contractus ſimulationis, videlicet emptionis, remanet tamen validus, contractus pignoris. l. emptorem. C plus vale. quod agi. & in c. illo vos. de pig. & ſic plus valet ꝙ in veritate agitur. quàm quod ſimulatè concipitur vt in toto tit. plus vale. quòd agi. & in iſta prima ſpecie ſimulationis, excipiens debet aduertere, vt particulariter deducat, & probet, qualiter fuit conuentum inter partes quod in veritate eſſet pignus, licet fingeretur emptio, & ven. Item quòd incontinenti partes ipſę celebrauerunt contractum venditionis ſimulatum nam ſi decurriſſet interuallum tẽporis poſſet dici quòd à prima cõuentione fuit receſſum, & per conſequens in veritate nõ intendebant facere pignus, imò veram venditionem (vt dictat inſtrumentum) atq. l. eum in plures, §. locator horrei. ff. loc. & ibi Bart. Bald. & Sal. & Bar. in l. non ſolũ. §. morte. verſ. plenè. ff. de no. oper. nun. & Iac. But. Bat. Bald. & Sal. & Angel. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. & hæc ſpecies ſimulationis opponi poteſt etiam inter mercatores, quia æquitatem ſapit l. j. ff. de dol. ma. & met. excep. Secundo modo dicitur, contractus ſimulatus, & fit quando in veritate celebratur contractus, & modico tempore debet durare (quia forte debet fieri retrouenditio ſtatim) vt l. iij. §. ſi ab ignoto. ff. de manu. intelligendo ſi expreſſe per pactũ ita ſit promiſſum, & iſte contractus ex ſui apparentia non præſumitur ſimulatus, imò eſt permiſſus, & valet in forma ſpecifica vt eſt tex. in l. ij. C. de pact. inter em. & vend. & ibi no. niſi alia coniecta concurreret, quàm ꝙ infra certum tempus teneatur retrouendere (puta quia interuenit paruitas precij reſpectu valoris rei: iuxta gl. no. in l. j. in prin. ff. de ſuperfi. & ꝙ venditor indigeret pecunia, & pecunia peteretur mutuò, & pactum de retrouendendo quo ad certũ tẽpus, tantum & elapſo termino, quòd nõ poſſet, retro emere, & quòd non poſſet retroemi antequam trãſeat certum tẽpus.) Ex iis n. omnibus pręſumitur cõtractus ſimulatus, & magis præſumitur celebratus, vt creditor interim durãte illo tempore, lucretur fructus, & ſic potius ſit pignus quàm vera venditio. Sin autẽ nõ conſtaret de originali mutui petitione, tũc ex tali pacto de retrouendendo non iudicatur contractus ſimulatus, etiam ſi ibi eſſet paruitas precij, reſpectu rei venditæ, & ꝙ ſit factus eum vſuratio. Secundũ doct. in c. ad noſtram. de empt. & ven. & in l. emptione, C.
30 plus vale. quòd agi. † Tertio, dicitur, cõtractus ſimulatus, & imaginarius, qñ apparenter ſit contractus: in mente autẽ ſit, & agiturꝙ nihil fiat inter partes, & de hoc loquitur l. nuda. ff. de contr. empt. & l. imaginaria de re iud. & omnibus iſtis modis habet locũ dicta exceptio inter mercatores.
31 † Sed illud non videtur reticẽdum, quomodo poteſt allegari ſimulatio contractus cum eam allegando quis allegat turpitudinẽ ſuam, quo caſu non eſt audiẽdus Bar. in l. iuſiurandũ quod ex conuentione, §. ſi. ff. de iureiur. dicit quòd debet quis agere rei vendicatione ad rem ſuper qua fuit ſimulatio commiſſa, & ſi opponatur quòd ei fuit res vendita, replicari poteſt, quòd venditio fuit ſimulata, & imaginaria, tunc licet allegem

gem turpitudinē meam, ſum au-
diēdus, quia nō allego eā ad fun-
dandū intentionē meā, ſed allego
eā ad coadiuuandū intentionem
meà. Itē ego allego eā cōtra eum
qui fraudem participauit. Itē ego
qui allego tracto de dānovitādo,
ille verò de lucro, igitur ſum au-
diendus. l. apud Celſum. §. Marcel
lus. ff. de dol. exc. non autē ſecun-
dū eū poſſum petere reſcindi di-
ctam vēditionem alleg fraudem,
vel ſimulationē, quę principaliter
fieret ad fundandā intentionem
meam, & allegarē ex cōſequenti
turpitudinē meam, & iſtā docti.
Bart. ſequitur Ang. Are. in §. j. inſt.
de exc. de cuius veritate vide do.
Vital. de Camb. in tract. clauſu. in
clauſu. rei non ſic geſtæ in ti. quis
poſſit dicere, ſeu allegare contra-
ctū ſimulatū. f. 388. & Bal. in l. cū
profitearis. C. de reuo. don. vbi di
cit ꝙ aut contractus eſt verus tñ
fraudulentus, & iſto caſu verū eſt
id quod dicitur, ꝙ nō auditur qs,
allegando eius turpitudinem, aut
cōtractus eſt ſimulatus in fraudē
factus, & tunc bene poteſt agi de
ſimulatione, & licet appareat de
fraude, non tñ repellitur ab agen
do, & hoc inducit ad quęſtionem
de quodā mercatore qui cogitans
de fugiēdo, & fraudando ſuos cre
ditores, in eorum fraudē donauit,
vel alienauit bona ſua. poſtea nō
fugit, vult vendicare ipſe donans,
vel reconducere res donatas, ſiue
alienatas, eo pretextu ꝙ donauit,
vel alienauit in fraudē cred. aliter
non facturus, nunquid poſſit? &
dicit quod ſic, per iſtam ſuam ra-
tionem quam ſuprà proximè re-
tuli, ſed Bar. in l. poſt contractum.
ff de dona. & in d. l. iuſiurandum.
§. fi. plenius tetigit hunc articulū,
& finaliter teneas quòd nedum
ipſe principalis, ſed eius heres po
teſt allegare cōtractum ſimulatū,
licet non poſſit dicere, & allegare
fore pactum in fraudē, vel dece-
ptionem fiſci, vel alterius priuatæ
perſonæ, l. quāuis, & l. cum pro-
pria. C. ſi quis alte. vel ſi. & docto.
32 vbi ſupra † Tempus n. immine-
re videtur vt quæramus quomo-
do proponatur exceptio ſimula-
tionis contractus? in quo reperio,
exceptionem ſimulationis multi-
pliciter capi, & ex hoc debet ex-
cipiens dicere. qua ſpecie ſimula-
tionis ſit ſimulatus, non intentio
ne incerta, (vt aduerſarius redda-
tur certus) & nulla alia facta de-
claratione, ille contra quem dici-
tur ſimulatus, debet obtinere, l. j.
in prin. ff. de eden. & l. Pom. ſcri-
bit ſi frumentum, in fi. ff. de rei vē.
quæ licet loquūtur in agente. ha-
bent tñ locū in incipiente, l. j. §.
labeo. ff de flu. & ff. de leg. j. l. ti-
tiæ textores. in princ debet ergo
dici, & declarari ſpecies ſimulatio
nis, & etiam cauſat reparationem
contractus ſic factus, ſecundum
Bal. in l. ab Anaſtaſio, C. mand. &
in l. cum precib. C. de probation.
33 † Sed finge debitum ex vna cau
ſa aliquem cōfiteri debere ex alia
cauſa, nunquid ſimulationis exce
ptio oriatur. Bal. in l. ſi ex precio.
C. ſi cer. pet. dicit ꝙ nō oritur ex-
ceptio ſimulationis, quia dicitur
tunc cōpetere exceptio ſimulatio
nis, qñ promiſſio eſt facta ſimula-
tè, ob cauſam non verā vel non
iuſtā, ſed hic obligationis ſubſtan
tia non deficit. vt dicit tex. in d. l.
ſi ex precio, & debitū ex vna cau
ſa, poteſt in debitum ex alia cauſa
conuerti, vt ibi declarat Bar. & ha
ctenus de hac exceptione ſimula
34 tionis. † Sequitur vt non incon
gruè videamus de metus exce-
ptione

ptione,quę & ipſa fundatur ſuper æquitate,vt eſt text.in l.j.ff.quòd me.cau.& eſt in rē, non in perſonam, l. ſi cū exceptione,§.in hac cū ibi no.ff.ꝙ me.cau. & eſt text. in l.apud Celſum.§. pe.ff.de exc. &ſic qū proponitur iſta exceptio, nō eſt opus dicere,& allegare perſonam metū inferentē, vel etiam perſonā cui metus fuerit adhibitus.vt in d. §.pe. ſed ſufficit allegare metum fuiſſe adhibitū,& ſic impersonaliter in tali re , vt talis res ꝓmitteretur , & quia ſapit vt dixi hæc exceptio æquitatē inter mercatores poteſt opponi,cum & id quod metus cauſa geſtū eſt ratum haberi non debere, non tam fuit verbum hominis, quā verbū dei,vt dicit magiſter Raim.in ſua ſum.prout refert.Bal.in conſ.1 3 3. col.ij.poſt ptin.vol.iij.pro quo dicit Bal in rub.de con.inueſt.in ſi. vet. quæritur vltimò , quod vox dei poſuit in ore prætoris edictū, quod met.cauſa geſtū eſt,& multa de exceptione metus. & quomodo probetur, qualitérve purgetur , videas Boer. in dec. 100. &
35 tot.in j. part. vbi plenè. † Sub ſequenti ordine videamus, nunquid exceptio non nu.pecu.inter ipſos mercatores opponi valeat, & an inter eos ſeruetur diſpoſitio,l. ſi ex cautione,& l.in contractib C.de non nu.pe.pro iſtius q. ſolutione.illud præcipuè ſciendū eſt ꝙ diuerſa tempora à iure ſtatuta reperiuntur , ad opponēdam dictam exceptionem, nam in cōtractu mutui in quo quis in ſcriptis confitetur ſe mutuū habuiſſe debitor opponit dictam exceptionem infra terminum duorū annorum à tempore quo confitetur ſe mutuum recepiſſe , & eo caſu oppoſita dicta exceptiōe infra dictum tempus , nihil probat ſed creditor habet probare numerationem, & ſi eam non probauerit . confeſſio illa debitori ſtante dicta exceptione oppoſita , nihil operatur:vt eſt tex.inſt.de literarum oblig.§.j & d l. in contractibus.Item in aliis cōtractibus mutui de quibus apparet ſcriptura, tempus opponendi dictam exceptionem.vt onus probandi numerationem transferatur in creditorem) eſt xxx.dierum,vt in dict l. in contractibus. §. ſuper cæteris: præterquam in contractu emptionis,&venditionis,in quo non poteſt opponi exceptio precij nō ſoluti,vt in l.generaliter. C.de non numer.pec. niſi vellet in ſe ſuſcipere onus probandi ſecundū Bal. in l.peremptorias.C.ſent. reſc.nō poſ.cum concord.ſuis.Ita præterquam in contractu tranſactionis vt in l.ſi tranſactionis. C. de non numer. pecu. modo deueniendo ad principalem quæſtionem videtur dicendum quod poſſit opponi dicta exceptio inter mercatores ex plurib & primo quia exceptio non nu.pe. fundatur ratione naturali,& ſuper æquitate, vt dicit gl.in rub.C.de non nu.pec.ſecundò quia(vt dixi ſuprà)in foro mercatorum habet locum æquitas canonica, ſed de æquitate canonica, etiam poſt biennium opponitur,ſecundum Ioan. Andr.in regula iuris,locupletari,de re.iur. per regulam. c.ſi. de præſcr.& ſequitur Ioan.Fab in d.l.in contractibus.& Hoſt. & Ioan.Andræ.& Barb.& communiter doct.in c.ſi. de ſolut. & Felin.latiſſimè in c.ſi cautio.de fid.inſtr.in xvij. colum. numer.61. & ita fuit dec.ſum in capella Tol.dec.ccccxviij.&ſequitur Bal.in d l ſi ex cautione.& in d.l in

d.l.in contractibus, & etiam elapſo biennio trāsfertur onus probādi in creditorem, vt dicit Ang. Areti in § ij.inſt. de excep.ſed in contrarium quod inter mercatores non habeat locum dicta exceptio allego. gloſ. ſing. in §. fin. qui incipit, argentariorum, in authen.de fideiuſſ.& pro hac etiam opin.allegatur Bal.in l.fruſtra. C. de non num.pecu. vbi citat illam gloſſ. ſing. ſed pro certo ibi Bald. hoc non dicit, ſed Salic. ibidem dicit, quòd aut mercator vult opponere exceptionem prædictam ex perſona ſua, & non poteſt, ſed ſi vellet opponere ex perſona eius pro quo intercesſit, & tūc poteſt opponere, & ita intelligitur id quod ibi dicit Bald. ſi recte inſpiciatur & ita tenet Iaſ. per prædicta, in l.qui pecuniam.num. 6. ff.ſi certum petat. & in l.cū quis. num.6. de iur. & fact. igno. licet incorruptè loquatur in lib. meo. Idem dicit, & latius Ang. Aret.in §.idem iuris, inſt.de excep.nu.16. intelligendo tamen quando mercator ſpopondiſſet, & obligatione debitoris confeſſionata at ſecus ſi ſimpliciter vt debitum ab illo debitore creditori debitor ſpopondiſſet, quia tunc, & debitor, & mercator fidem debiti videntur agnouiſſe, argum.l cum ſi dem.C.de non.num.pec.forte tamen ſi fas eſſet loqui contra tot veterum iuris interpretes, dicerē prædicta procedere in campſoris tantum vt dicti doct. in locis pro ximè allegatis exemplificanr, at ſecus in ſimplici mercatore qui vt plurimum (vt experientia eſt rerum magiſtra.) negociatur non præſenti pecunia, ſed in credentiā cui ſi auferetur facultas excipiendi de non nu.pec. eſſet ſumma iniquitas, & ratio diuerſitatis inter campſorē, & ſimplicem mercatorem, poſſet eſſe quia cam pſores ſolēt præſenti pecunia negociari. Itē quia magis eorū fides eēſetur, & eſt approbata adeo qd' magis quis cōfidit nudæ promiſſioni, & verbali campſoris, quàm mille inſtrumentis alterius perſonæ, hinc eorum ſcripturis plenam fidē adhiberi vidimus, vnde nimirum ſi ex perſona eorum nō habeāt exceptionem non numeratæ pecuniæ, imò quòd plus eſt etiam campſor habet dictam exceptionem. ſecundum Bal.in cōſ. cxc. in ij. vol. vbi ponit quæſtionem, quod ſi campſor Venetiarū facit mihi literas cambij directas campſori Neapolitano, vt ſoluat mihi ducatos centū per eum habitos, & receptos à me ſi campſor Neapolitanus non vult acceptare literas, & ego habuero recurſum contra campſorem Venetiarū ad repetendum, debitum, & ille opponat exceptionem non numeratæ pecuniæ, ex illis literis dicit ipſe quòd non probatur vera nu meratio, ſed tantum confeſſio, l. ſi ex cautione.C.de non num pe. niſi campſor confiteatur numerationem ſeu ſaltem nō diffiteatur, vt ff.ſi certr.pet & l.lecta, & ff. de verbo.obliga. l.ſi ita ſtipulatus.§. Chriſogonus.ff de verbo.oblig.& per conſequens concludit opponi poſſe d.ctam exceptionē, vnde cogita ſuper prædictis, in facti cōtigētia, & reperi nouiſſimè Beue. ſtrac.in tract.de merc in vlt. part. num.9 fo 276.tenentem mercatori competere hanc exceptionē, & vltra prædicta videas Affl ct.in conſt.cauſas in iiij.not.tenentem quod etiam in literis cambij habet locum diſpoſitio d. l. ex cautione,

tione, vt opponatur exceptio non numeratæ pec. licèt videatur loqui quo ad ſubſcribentem literis cambij, & ſic non de campſore.

36 † Sed illud etiam pulchrum eſt videre nunquid exceptio periurij repellat agentem etiam in foro mercatorum? & dicendū eſt quod ſic, imò fortiori, quia vt dixi in curia mercatorum agitur de bono, & æquo. & ſeruatur æquitas, modo ſic obſeruare promiſſa eſt iuris naturalis, & æquitatis naturalis, vt eſt text. in l. j ff de pac. (ibi dū dicitur) quod edictum de pactis, æquitas naturalis eſt. Quid enim tam congruum eſt fidei humanæ, quàm pacta ſeruare, & ſi non obſeruare pacta eſt contra naturalē æquitatem, vt in d. l. j à contrario ſenſu, & firmat Bertran doct Gal. in conſ. li. j. in j. lib. numer. 12. vbi dicit quod contra ius gentium, & naturale eſt, procedentia ex ore mercatorum irrita facere, ergo qui non ſeruat pacta maximè iurata (quo caſu eſt periurus) repellendus eſt. Sed an dicatur periurus ille qui promiſit ſoluere infra certum terminum, & non ſoluit, ſi poſt terminum offerat ſe paratum ſoluere. dicas quod non, vt eſt gl. ſing xxxij. quæſt. j. c. apud miſericordem, & eſt ratio quia eo ipſo quod ſoluit extra terminum, vel offert ſe ſoluere, non videtur habuiſſe animū deferendi, vt refert & ſequitur Lanfr. in c. quoniam contra, in verbo depoſit. numero 136. de prob. ſed aduertēdum eſt ad id quod ſuper dixi, quoniam doct. canoniſtæ in cap. intelleximus extra de iud. tenent quòd periurus non repellitur ab agendo, ſed Spec in titulo, de acto. §. primo, verſic. Item quod eſt periurus, tenet quod periurus indiſtinctè repellatur, ab agendo, Lud. Rom. in ſing. 493. inc. p. in ſai, concordando opiniones dicit, quod aut quæritur an periurus in vno, repellatur ab agendo, in alio penitus diuerſo, & tunc procedat opinio Can. aut quæritur an periurus in eadem re quæ petitur, repellatur ab agendo ab ea, & in eo caſu procedat opin. Spec tenentis quod periurus repellatur ab agendo, allegat text. quem ita intelligit in l ſi quis maior, C. de tranſ. & ita tenet Bal. in rep. l. ſecundæ, ff. de iureiur. & Fel. in dicto cap.

37 intelleximus. num. 6. † Sed quatenus dixi, ꝙ licet quis ſit periurus non ſoluendo infra terminū, tamē ſi offerat ſe ſoluturum poſt terminum, purgat illud periuriū, in hoc contradicere videtur text. in d l. ſi quis maior vbi clarè colligitur impediri purgationem moræ, ſed ne inaniter dixerim, id eſt aduertendum, quod de æquitate canonica, per illam gl. in cap. apud miſericodem, admittitur purgatio moræ, & ita eam intelligit, Alex. in dicta l. ſi quis maior, quem omnes ſequuntur, & ex hoc pulchrè inferebat Th. parp. in repetitione d l ſi quis maior in xxiij. no. in ſi. quòd cum inter mercatores prodi de æquitate iuris apicib' omiſſis conſtitutum eſt inter eos non immeritò, dicendum erit admitti moræ purgationem, quia ſecundum enim moræ purgatio adinuenta eſt de æquitate, & impeditur ſolum de rigore, l. ſi ſeruus, §. ſequitur (ibi ex bono, & æquo) ff de verb. oblig. citat deciſionem Alexand. in terminis (vt verbis eius vtar.) in l & ſi poſt tres, in princ. ff ſi quis cau. ibi dixiſſe, inquit, quòd ibi impeditur purgatio, vbi ſeruatur rigor, & vbi ob-

ſeruatur æquitas, procedit illa regula, quòd ſi non nocet, & alteri prodeſt, de facili debet concedi, l.ij.§. Item varus, ff de dam infect. intelligit tamen prædicta procedere, cum cauda, quod poſſit mercator moram purgare, niſi probato intereſſe ex aduerſo, vnum tamen ſcire non omittas, quòd in regno iſto extat ritus magnæ curiæ vicariæ, quo cauetur quòd cõpatens debitor cum ſacculo paratus purgat omnẽ moram, & euitat omnem pœnam, & incipit ritus, Item ſi aliquis vel aliqua citatus vel citata, & ſic res non habet diſ

38 ficultatem. † Niſi debitor renunciaſſet ritui de purgatione moræ, vel facultati purgandi eam (vt fieri ſæpe adſolet) quia eo caſu ceſſat purgatio, ſecundum Bald. & Sal. in l. magnam, C de contra ſti-

39 pul. † Et aliàs (dum eſſem auditor in toto ſtatu principatus Salerni) dicebam ex hac limitatione, quod ſi quis promiſerit centũ in duabus pagis, ſeu tandis, & ſi non ſoluerit in prima poſſit totũ peti, & debitor totũ teneatur ſoluere, renunciando facultati purgandi moram quod, totum licitè peti poteſt, & totũ debetur (quod aliàs non admitterem, etiam exiſtente pacto) per ea quæ dicit do. Iaſ. in l. ſi inſulam, ff de verb. obli. in ea quæſtione de promittente ſtichum, & ſi non dederit centum nomine pœnæ, & ſuper hoc fuerunt conſulti magni practici in ciuitate Neapolis, & vt ego dixi conſuluerunt, & quòd eſſet excuſ ſio inter mercatores tenet Dec in c. ex parte el i. de of iu. deleg ij.

40 col. † Ceſſare etiam inter mercatorem excuſſionis exceptionẽ, inquit, gl. in authen. de fideiuſ. §. argentariorum, quam ad literam ſequuntur Bald. & Sal. in l. fruſtra, C. de non nu. pec. & Bal. repetit in l. fin. ad fin. C. de fal. & Ang. Aret. in § item ſi quis in fraudem vj. col. de action. & eis adſtipulatur Boër. in deciſ. ccxxj. ij parte, num. 15. ſed è recentioribus. Niguſan. in tract. de pig. in j. membro viij. par. nu. 28. dicit, quòd duplex eſt modus excipiendi de excuſſione, vno modo reſpectu ordinis iudiciarij quia de ordine iudicij eſt ꝙ prius excuſſiantur bona principalis debitoris, quàm poſſit agi hypothecaria contra tertios poſſeſſores, & ſimilibus caſibus. & iſto caſu (dicit ipſe) quod non habet locum exceptio excuſſionis, inter mercatores, Altero modo opponitur exceptio excuſſionis reſpectu intereſſe, non habito reſpectu ad ord. iudicij, nec ad præponderationem, ſed conſideratur intereſſe tertij poſſeſſoris, quod conſiſtit ſecundum eum, in hoc (vt ſi debitor principalis ſit ſoluendo ipſe exigatur) antequam moleſtetur tertius poſſeſſor, & iſto caſu talis exceptio excuſſionis, habet locũ, etiam inter mercatores, & ita dicit intelligenda dicta Bal. in l. fin. §. ſed & ſi quis, C. communia de leg. j. col. ver fuit à me quæſitum, & Alex. in l. ſi conſtante xj col. ff. ſol matr. in ij. q. ij. partis dũ dicunt quòd exceptio excuſſionis non ſolum concernit ordinem iudicij, ſed etiam ordinem, & intereſſe partis, & ex hoc infert bene fuiſſe concluſum per Cor. in conſ lv in ij lib in litera S, dum dixit quòd in cauſa in qua debet procedi ſola facti veritate inſpecta, non debet nec poteſt opponi exceptio excuſſionis reſpectu ordinis, ſed ea non obſtante poterit inſimul, & cumulatim agi contra debitorem,

rem, & tertium poſſeſſorē, & in eodem iudicio diſcuti de bonis principalis debitoris, & tertij poſſeſſoris. Nouiſſimè huic opinioni aſſentiit Benu. ſtrach. in tract. de met. in vlt parte nu. 8. & ita alias ego concludebam in pri. gl. huius operis, nunc autem dico quòd ſi rectè conſiderentur verba Niguſ. nullum videtur habere ſaporem, nam ſecundum eum poteſt dari caſus, quod poteſt excipi de præpoſteratione, ſeu de ordine iudicij, non dato intereſſe partis, con tra dicta Alexan & Bal. vbi ſuprà, & poteſt dari caſus in quo opponatur de diſcuſſione, habita conſideratione ſolū ad intereſſe partis & tamen non poteſt opponi exceptio excuſſionis niſi opponentis interſit, quia talis exceptio concernit ordinem iudicij cū intereſſe partis, vt teſtatur Alexan. vbi ſuprà, adeo quod ſi opponatur de ordine iudicij, & præpoſte ratione ipſius vbi partis beneficiū vel intereſſe non conſideratur, & rectè opponens generaliter (non inter mercatores ſolum) reijcitur, & ſic non poſſet dari practica talis, quòd excipiatur de excuſſio ne, habito reſpectu ad intereſſe tantum, vel habito reſpectu ad ordinem non conſideraio intereſſe, ſemper enim intereſſe reſpicitur, & ſic vel ſemper admittenda eſt excuſſio, vel ſemper reijcienda, niſi dicamus Niguſan voluiſſe dicere, quòd virtus conſiſtit in modo excipiendi, vt ſi dicatur, & excipiatur per tertium poſſeſſorē quòd cōtra ipſum non poteſt agi quia de ordine iudicij eſt prius agendum contra principalem nā iſto caſu reijcitur inter mercatores ſi verò dicatur ꝙ ſua intereſt, quòd excutiatur principalis, & eo reperto non ſoluēdo tunc agatur contra eam, nam tunc quia ſolum allegatur intereſſe, excipi poteſt, ſed adhuc anceps ſum. Dicerem tamen quòd ſi principalis debitor eſt ſoluendo, & facilius ad conueniendū. & tertius poſſeſſor exceperit quòd ſtante quòd principalis eſt ſoluendo, & eſt habilis ad conueniēdum. non poteſt ipſe moleſtari, & ideo ꝙ excutiatur ipſe, & ſi non reperiatur idoneus tūc agatur cōtra eum, tunc poteſt excipi nō ea ratione ſola quia ita ſua intereſt, ſed ea (q̄a quod tibi non nocet, & alteri prodeſt cogeris facere) l. ij. §. item varus, ff. de dā. inf. quæ regula etiā inter mercatores ꝑcedit, vt indiuiduo (inquit) Th. Parp. in repet l. ſi quis maior, C, de tranſ in xxiij. no in fi. vnde ſi principalis eſt ſoluendo, & habilis ad conueniendū, nō eſt æquū haberi recurſum cōtra tertiū poſſeſſorē, nō enim ſibi nocet agere cōtra principalē debitorem actione perſonali, & prodeſt tertio poſſeſſori nō vexari. & ſic nimirū ſi cogi poteſt ad id faciendum, & ita videtur mihi concludendū reſpectu excuſſionis inter principalem, & tertium poſſeſſorem. ſed inter principalem debitorem, & eius fideiuſſorē, ſi cōueniatur fideiuſſor, & ſit mercator, puto nullam excuſſionem poſſe opponi ꝓpter præcipuam fidem quam habent homines promiſſionibus

41 mercatorum, & campſorū. † Ex inde hæſitati non modice conuenit (vt & ego aliàs in nundinis ciuitatis Salerni de menſe Septēbris hæſitaui) finge quòd quidā mercator promiſit pro Titio, hoc modo, ſi Titius non ſoluerit ducatos centum. infra decem dies, ſoluet ipſe, euenit ꝙ Titius non

ſoluit conuenitur mercator vt ſoluat, dicit mercator non teneri, quia promiſit, ſi Titius non ſoluerit (id eſt, ſi interpellatus non ſoluerit) quid igitur iuris? & videtur quod mercator pro ſe habeat rem. in l. fideiuſſor obligari §. fin. ff de fideiu. & iſta excep. interpellationis non factæ oritur ex ipſa ſcriptura promiſſionis, quæ ſemper opponi poteſt etiam inter mercatores: arg. eius quod dicunt Bart. in l prima § parui. ff. quòd vi, aut clam & Bal. & Sal in l ita pudor, C. de adul. & Abb in cap. ex parte lo. ij. de of. del. vbi dicunt quòd ſi per ſtatutum ſint excluſæ omnes exceptiones tamen illę quæ oriũtur ex eadem ſcriptura, non ſunt excluſæ, verum ſi mortuus fuerit principalis debitor antequam ſolueret, & interpellatur, eo caſu agenti contra mercatorem non obſtat exceptio interpellationis non factæ quia mortuo reo, videlicet Titio, ſtatim apparet verum eſſe, reum non ſoluiſſe. vt dicit text. in dicta lege fideiuſſor, § fi. ego autem puto quòd illa quæ primo loco dixi, quòd requiritur interpellatio, non habent locum inter mercatores, quia inter illos (illa verba ſi non ſoluerit) intelliguntur, id eſt, ſi fuerit in mora ſoluendi, ut ff de conſt. pec. l ſi duo in fi. quia elapſo termino ſtatim mercator dicitur in mora, vt decl. Bal.
42 in tract de conſt. num. 2. † Sed quid de exceptione litiſpendentiæ dicemus, nunquid inter mercatores opponi valeat? & videtur quòd ſic, quia talis exceptio habet locũ, etiam ad impediendum iudiciũ ſummarium, & ſic conſequens eſt, vt & inter mercatores, locum obtineat vt tenet Fel. in c. exceptioné, extra de excep. nu. 41. prædictis concinit, quòd hæc except. fundata eſt ſuper æquitate, quia æquum eſt quod non vexari, coram diuerſis iudicib. nam ſatis apparet conſtitutum eſſe, ibi finẽ iudicium accipere debere, vbi cœptum eſt, l. vbi cœptum ff. de iud. nec aduerſatur quòd exceptio rei iud. & exceptio litiſpendẽtiæ non ad imparia iudicãtur, vt infert Fel. in d. c. excep. num. 41. quo fit, vt cùm in foro mercatorum licitè opponatur exceptio rei iudicatæ & litis finitæ, exceptio liti pendẽtiæ meritò opponi poſſit Sed audi quæſo quod in hoc ancipitem me reddit, Bart. in l Iul. verum debitorem, ff. de cond. indeb dum ibi ſcriptũ reliquerit, quòd exceptio litiſpendentiæ eſt inducta ad rigorem iuris ciuilis. quem ſequitur Ang. ab Aret. in rub. de excep. nu. 27 in fin. quem rigorem diximus inter mercatores non ſeruari. Nec
43 † ſcire prædicta contabeſcet ꝙ virtus conſiſtit in modo opponendi hanc litiſpendentiæ exceptionem: nã ſi ex ea proceſſum ad vlteriora impedire velis, & vt nullus reddatur nõ prouiſo ſuper ea, debet opponi quòd cauſa nõ debet coram diuerſis iudicibus agitari, & ne continentia cauſæ diuidatur: nam iſto caſu iudex nõ prouiſo ſuper ea, proceſſus redditur nullus ſecundum Pau de Caſt in l. nulli prorſus ij col. C. de iud. & firmat Affli. in deciſ. ſacri conſilij Neap. 354 vbi collegit hanc differentiam, inter exceptionem litis pendentiæ, & ne cõtinentia cauſę diuidatur, nam in prima oppoſita exceptione: & non admiſſa & non appellatur. proceſſus erit validus, ſecunda verò. etiã non facta appellatione, proceſſus redditur nullus, ii non obſtante exceptione

oppoſ

44 oppoſita procedatur. † Ad vnum aduertendũ eſt quòd hæc exceptio Initio proceſſus, & litis opponi debet, vt not Bald. in l. peremptorias, C. ſenten reſ. non poſ. in fin & in diſp. incip accuſa us de vi tutb. xj. col. & in authen. ſed nouo iure verſ. ſed pone in ciuitate, C. de ſer fug. & firmat Fel. in d. cap. exceptionem ſed ſi in nundinis non fuit oppoſita in principio litis, ſed poſt litis conteſtationem, & termini dationem incontinenti tamen, licitè opp. nitur dicta exceptio, & habet eandem vim ac ſi à principio fuiſſet oppoſita. & eſt ratio, quia in nundinis ſtatim reus cogitur litem con teſtari, propter trigeſimam, & hoc per gl. ſing. in l. Pomp. §. rati ff. de proc. & Innoc in c. pat or. de exce. & Imol. in l. ij §. prius, ff. de vulg. & pup & firmat Fel. in c exceptio nem de excep. numer. 30. in x. fal. lentia, & ſecundum eum intelligitur incontinenti antequam diuertatur ad actus extraneos, licet primo loco dixerit) dum allegauit Bald. in j. conſt. C. §. quibus, verſ. deinde no) tunc dicit incontinenti quando eodem verbo
45 rum contextu. † Admittendam etiam fas eſt dicere in curia mercatorum rei iudicatæ except onẽ, eo quia dicitur exceptio litis finitæ, & poteſt opponi ad impediendum proceſſum iux. tex. in cap j. de lit. conteſt. in vj. & l. poſt rem iudicatam, ff. de re iud. & habet in ſe maximam æquitatem. vt ſit litium finis. item opponi poteſt exceptio tranſactionis quæ etiam dicitur litis finitæ, vt in d. c. j & l. fratris cum ibi no, C. de tranſact. & l eleganter, §. ſi quis poſt, ff. de
46 cond ind. & ibi Barto. † Poteſt etiã opponi exceptio ſolutionis, quæ etiã dicitur litis finitæ, quia ſolutione eius quòd debetur, omnis tollitur obligatio, vndecunq; & qualitercunque proueniens, inſt. quib. mo. to li. oblig. in princ. & quod ſit litis finitæ, eſt text. in l cum quærebatur in fin. princ. ff. iud ſol. ibi Bar. per illum tex. not.
47 † Item poteſt opponi exceptio acceptilationis. quæ ſimiliter dicitur exceptio litis finitæ vt d. l. cum quærebatur, in fin princ.
48 † Item opponi poteſt exceptio confeſſionis factæ in iudicio, quæ ſimiliter dicitur exceptio litis finitæ iuxta l. j. C. de confeſ. & l. debitoribus ff. de re. iud. & l. j. & l non fatetur & ibi plenè Bart. ff. de conſ. & eſt text. in l. poſt rem,
49 ff. de re iu. † Item poteſt opponi exceptio renunciationis litis iam motæ, quæ ſimiliter dicitur exceptio litis finitæ, vt l. poſt quam liti cum ibi not. per gl. & doct C. de pact quia renunciatio litis non ſolum impedit proceſſum inchoari, ſed prius inchoatum, quàm exceptio prædicta competeret, vt probatur, in d. l. poſtquam liti cũ ibi not. ibi (inſtaurari) concordat
50 cum l. mota C. de tranſ. † Item poteſt opponi exceptio pacti de non petendo. quæ fundatur ſuper æquitate §. præterea inſt de exce. & quia etiam dicitur exceptio litis finitæ, & elidit obligationem, vt d. §. & voluit Bart. in l. ſi vnus, §. pactus, ff. de pact. & Angel in authen. de lit §. omnem ibi (amicabilem) ſed hæc exceptio pacti de non petendo non impedit litis conteſt. ita dixit Ang. in l. fratris. C de tranſact citat Innoc. in capit. l. primo, de lit conteſt. in vj.
51 Itẽ opponi poteſt exceptio precij non ſoluti. vt no. Baltol. in l. ſi duo, §. ſi quis, ff de iureiurand. &

generaliter loquendo, erit regula
indubitata, quod quando aliquid
eſt adimplendum ex parte agẽtis
ſi agit, poteſt & debet repelli à li-
mine iudicij, ſi primò ipſe non of
ferat, vel adimpleat, quæ ſibi in-
cumbunt ex parte ſua l. ex placi-
to, C.de re permut. & eſt tex.in l.
Iul §.offerri, ff.de actio. empt ibi
(nondum ex empto acto) facit
l.ædiles etiam.§ fi.cum gloſſ.ff.de
ædi.edic. quod eſt notãdum quia
in cõtractibus vltro citróque ob-
ligatoriis,agens nũquam auditur,
niſi prius adimpleat ex parte ſua
52 (vt ſuprà dixi) † Item poteſt
opponi exceptio iuris vel ſtatu-
torum obſtantium contra inten-
tionem alicuius agentis,& impe-
dit litis ingreſſum vt not Bar.in l.
Arethuſa ff.de ſta ho.& Bald.in l.
53 de quib. in pe col.ff.de leg.† Itẽ
poteſt opponi exceptio ceſſionis
bonorum, vt eſt text.in l.Item ſi
vnus, ff.de a b. in princ. quia qui
ceſſit bonis,non poteſt nec agere,
nec con. eniri & ſi conueniatur,
poteſt iudicium impediri, per di-
54 ctam exceptionem. † Reijciun-
tur tamen in foro mercatorum
exceptiones procuratoriæ (vt tu
non potes eſſe procurator & ſimi
les) eo quia ſunt de apicibus iu-
ris, vt magiſtraliter tradit Bald in
l.ſi pro ea C.man.& in l ſi fideiuſ
55 ſor §.quædam,ff.man † Nec pu-
tes in foro mercatorum reijcien-
dam eſſe exceptionem legitima-
tionis perſonæ,videlicet (tu non
es procurator) ob ea quæ ſuprà
proximo citato loco ad notandũ
duximus hanc enim ſemper.& in
quocunq; foro opponendam eſſe
ſcribentes vbique ſentiete ſecun-
dum Lanfr. in cl.ſæpe in verbo,&
figura de verbo.ſign.la .in rub C.
qui admi. col.j.& Alexan.in l.iu-
dices,C.de iud. & adeo verũ eſſe
id ſcribentes inquiunt, quòd ſi
oppoſita exceptione prędictæ ex-
preſsè non prouidetur,pars dice-
tur grauari,taliter quòd appellare
poteſt,l.ait prætor, §. permittitur,
ff de min. nam ſi comparet quis
vt procurator ſine mandato, &
opponatur exceptio legitimatio-
nis perſonæ,non auditur niſi eius
pſona legitimata,l iij. §. defendi,
& ibi Bar.ff ex quibus cau.in poſ.
ea.vel ſi comparet quis vt ſubſti-
tutus à procuratore, debet oſten-
dere eius ſubſtitutionem,& illius
procurationem, aliàs non auditur
per text in cap.j.de proc.in vj.vel
ſi comparet quis vt tutor poteſt
ſibi opponi quòd doceat de ſolen
nibus,de quibus in l legitimos.ff.
de leg. tut. & extat ritus magnæ
curiæ vicariæ incip. Item ſeruat
ipſa curia quòd cum aliquis,aliàs
non auditur,& generaliter omnes
comparentes vt tales ante omnia
debẽt docere ſe eſſe tales vt agat
parte opponente, l. non ignorat,
C qui acc.non poſſ.imò iudex ex
officio poteſt cogere partem, vt
doceat de mandato.etiam poſt li-
tem conteſt. nemine petente, ſe-
cundum Abb in c nulli extra de
acc.imò quando aliquis comparet
vt talis, & in proceſſu non appa-
ret probatum eſſe talem, vt agit,
iudicium redditur nullum, etiam
ſi per partem non fuerit oppoſitũ
à principio. ſpeciale autem eſt in
matre,& patre qui ſi agunt vt pa-
rentes, & eis non eſt oppoſitum,
iudicium eſt validum, ſecundum
Iſern & Afflict.in conſt exceptio-
nes, j.col quòd eſt menti tenen-
56 dum † Sed pulchrum eſt ſcire,
quotupliciter legitimetur perſo-
na comparentis: circa quod ſciẽ
dum eſt, quòd dupliciter fit legi-
tima

timatio, vno modo expreſsè alio modo tacite, expreſsè fit legitimatio per ſolenne mandatum factum procuratori, vt in toto tit. de proc. & de hoc mãdato debet fieri fides parti ſi petierit, arg. l. ſi quis inficiatus, & ibi Bar. ff. de po. legitimatur etiam expreſsè perſona comparentis per fideiuſſionẽ de iudicatum ſoluendo, ſi loquimur in fideiuſſores rei, vel per fideiuſſionem de rato, ſi loquimur in defenſore actoris, vt habetur in l. j. C. de ſatiſ. & l. ij. C. de conſor. eius & in § pen. inſt. de ſatiſ. cum ſimilibus, ſecundo modo legitimatio fit de perſona rei, quando actor citare facit inhabilem, eo quia tunc actor prouocando ipſum inhabilem ad iudiciũ, dato quod ſit inhabilis, videtur eius perſonam approbare, adeo quòd non poterit poſteà impugnare eius perſonam, ſecundum Ioan. de Ana. in c. intelleximus, xj. col. verſic. nec obſtat ſi dicatur, extra de adul. & firmat Ro. in rep rub. ff. de arb. nona char. niſi in citatio ne diceretur quod compareat ſi ſua putauerit intereſſe, quia per talem clauſulam, inhabilis non cenſetur habilitatus, ſecundum Lud. vbi ſuprà, citat Bal. in l. libertus à patrono, ff. de in ius voc. vel niſi ille qui citare fecit inhabilẽ, aut habilem ad iudicium, ignorabat tempore citationis defectum, propter quem citatus poterat repelli, quia tũc poterit etiam eius perſonam improbare, non obſtante tali citatione, ſecundum Fel. in cap. ſuper iis, viij. colum. de accuſ. citat cap. nulli de elect. in vj. & talis ignorantia, proprio iuramento probabitur: ſecundum gl in c.

57 propoſuiſti vij. diſt. † Sed dicet quis quænam vtilitas ex legitimatione perſonarum reſultat? Bal. in l tutor, § j. ff de iureiuran. & do. Ant in cap noſtra de proc. & Lud Rom. in conſi. cclxxxviij. incip in caſu propoſitæ conſultationis, in fin. dicunt quòd maxima ſuboritur vtilitas, nam exceptio inhabilitatis perſonæ ſemper opponi poteſt, eſt etiã vtilis, quia ſi aliquis conſtituit aliquem ſuum procuratorem, ei non acquiritur exercitium procurationis, niſi de ſua conſtitutione fuerit per nuncium certificatus, vel per epiſtolam nec ſufficit quod per extraneũ fuerit certificatus, ſecundum Paul. de Caſtr. in lege prima, columna prima, ff. de proc. & in l. furioſus, in fin ff. de iud. & ex hoc grandis proficiſcitur effectus, quia ſi aliquis fuit procurator conſtitutus ad litem in abſentia, & non fuit oppoſitũ quod doceat de eius mandato, & lata fuit ſententia contra eum, non nocebit domino, dato quòd poſſit doceri de mandato eidem facto: ſecundum Paul. de Caſtr. in dicta lege prima, ff. de procur. & addo pro hoc videndum Boer in deciſ. cclxxxiij num. 2. in ij parte.

58 † Sed finge aliquem vti procuratorem tuum xx annis geſsiſſe, & ſemper admiſſum fuiſſe, & euenit in quadam cauſa nouiter mota opponi quòd doceat de mandato, ille vult probare per teſtes qualiter ſemper habitus, & reputatus fuit vt procurator eius nunquid admittatur? & non admitti inquiunt Bartol. Alexand. & Iac. de ſanct. Geor. in l prima, C. de procurat. & Franciſc. Aret. in l j. de proc. & Batt. in c. cum in iure peritus, num 526. de offic. deleg. & ſequitur Boer. in deciſ. cliij. in j. parte num. 8. qui, & ſibi ipſi pa-

K 4

rum conſtans, In deciſ. cclxxxj. In ij. parte contrarium aſſeueraueri: Marſi. autem in l ſi quis neque. ff. de quęſt. nu. 103. inquit producendum eſſe mandatum procuratorium, & aliàs non audiri, eo quia non præſumitur mandatum ex diuturnitate temporis ſecundum Bald. in l. j. ſecũda col. verſic. ſed pone quod aliquis, C. de re. alie. non ali. & ibi Sal. ſed parum concludit hæc ratio iudicio meo ad quæſtionem propoſitam, per Boër in deciſio. alle. ſed bene ad quæſtionem proximè relatam, & ideo quando aliquis comparet vt proc. & dicit ſe procuratorem ex quo ita ſemper fuit habitus ad tempus, & procedat opin Marſi. ſed ſi comparet vt procurator, & dicit fuiſſe procuratorem conſtitutum, & tunc poteſt hoc probari per teſtes, vt in ij. deciſio. Boër. late congerit † Illud tamen ſciendum eſt quo ſi quis afferat inſtrumentum obligationis tuæ, & petat ſolutionem ſibi fieri licèt minimè principalis ſit, & mãdatum oſtendat, ei tamen proculdubio recto ſoluitur, quia eo ipſo probatur ſe procuratorem conſtitutum. vt firmatum reliquit Boër. in deciſ. clliij. in prima parte in fine.

59

60 † Admittendam etiam in foro mercatorum exceptionem excommunicationis, ad repellendum mercatorem à limine iudicij puto quia licet iudicium mercatorum (vt ſæpe dixi) ſit ex bono, & æquo, hæc tamen exceptio nõ tantum concernit ius partis me rum ſed ius quoque publicum, vt omnes doctores cõncluſum reliquêre, maximè Fel. in cap. intelleximus de iud. & in cap exceptionem extra de excep. & in cap à nobis eo. ti. & in capitulo excepti de excep. in vj. imò dicta exceptio eſt fauorabilis ex quo inducta eſt propter periculum animæ, adeo quòd ſi quis iurauit non opponere exceptionem excommunicationis, poteſt illam opponere iuramento non obſtante, ſecundum domi. à ſan Gem. in cap. pia ad fin. princ. de excep. lib. vj & eſt ratio quia iuramentum prædictũ impediret quo minus quis ab animæ vinculo liberaretur, vt ſequitur. & refert Fel in d. c. intelleximus numer. ſexto, & in dicto capitulo exceptionem, numer. 15. Item hæc exceptio eſt fauorabilis. & priuilegiata, quia ſi datus eſſet terminus apponendi omnes exceptiones, & eſſet elapſus non obſtante termini lapſu opponi poterit per text. in cl vnica de excep. imò ſi ſpecificè terminus datus foret ad opponendam dictam exceptionem, adhuc opponi poteſt lapſu ipſius termini non obſtante, ſecundum gloſ. pen. in fin. d. cl. & ibi Car. xvj. quæſt & Fel. in dicto capitulo exceptionem, numer. decimotertio, & compluresalias ſpecialitates hæc exceptio habet, vt congerit Fel. in d. c. exceptionem quas proſequere vt ibi per eum, & multa de hac exceptione nouiter dixi in practica mea cauſa cri. in verbo audiantur

61 excuſatores. † Sed non modicæ vtilitatis eſt illud inueſtigare, nũquid filiofamilias agenti in curia mercatorum, poſito quod, & ipſe ſit mercator obſtet exceptio, quod nõ poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris? Regulariter enim filiusfamilias abſque licentia ſui patris agere non poteſt, arg. l. ſi. C. ad Maced. & l. cum oporret, C. de bo quę lib. & l. cũ non ſolũ Sed in caſu ꝓpoſito dici nõ ſine ratione poteſt,

poteſt, quod talis exceptio ex toto repellenda eſt in mercatorum iudicio, & primo per text. in l. iij. ff. ad Maced. & in l. j. C eo. ti. vbi habetur quod filius familias gerit ſe pro patrefa. & conducit vectigalia, & ſic negociator, reputatur vt paterfamilias in tantum quod ceſſat ſenatuſ conſultum, & ſicut dicimus quod filiusf. in caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi agere, & conueniri poteſt indiſtinctè, abſque tamen patris conſenſu. vt C. de bo. quæ lib. d. l. cum oportet. §. j. in fi. & ff. de proc. l. filiusfam & in aliis iuribus vulgaribus, & facit pro prædictis docto Bal. in l. Macedoniani. C. ad ſena. conſ. Mace. in vl. q. vbi voluit quod filiusf. mercator ex omni contractu obligatur, & Sal. & Alex. in addi. ad Bart. in l. ſi. eod. tit. & plenius in propriis terminis Boer. in conſ Bitur. fo. 5. § marchandiſe publique. vbi voluit mercatorē non iuuari ex ſen. con. Maced. licet ſit filiusfa. adeo quod ſtante conſuetudine quod filiusf. non poſſit obligari abſque conſenſu patris, id tamen non procedere inquit vbi eſſet mercator. citat Franc. Aret. conſ. lxxiij. col. iiij. Alex. & Iaſ. in l. ſi donatio nem. C. de colla. quod facit pro regia pragma. regni hoc dictante, dicens quod aduerſus prædictam in executiuis & ſummariis etiam requiritur conſenſus patris, vt filiusfam. rectè agere poſsit, vt not. per doct. in l. j. C. qui admit ergo dicendum eſt in caſu propoſito, puto primam opinionem ſaniorem eſſe, eo quia ſtatim quod filius gerit mercantiam præſente patre & non contradicente tacitè videtur conſentire, quo fit vt ſi occaſione mercantiæ poſtea agat, vel conueniatur, minimè patris conſenſus requiratur, quia cum tacitè conſenſit mercari ex conſequenti tacitè videtur conſentire, vt agat. vel conueniatur. argu. eius quod ſcriptum reliquit Sal. in dict. l. cum non ſolum. §. neceſ. C. de bon. quæ lib. in fin. dum ibi dicit, quòd ſi filiusfamilias de voluntate patris eſt in ſtudio, ſi in loco ſtudij agat poſteà, vel conueniatur, ipſius patris cōſenſus neutiquam requirendus eſt. citat c. ex parte extra de accu.

62 † Sed nunquid filiusfam poſſit debitorem conuenire ipſo patre viuente? habetis text. in l. filiusfa. ff de ſol. & l. nec filusfamil. C. de reb. cred. & in l. filius. C de pact. quib. iuribus cautum redditur, filium non poſſe ſolutionem recipere, nec deb. torem paternum liberare, nec iuſiurandum deferre: bene tamen poteſt agere ipſe filius pro patre præſtita cautione de rato, per text. in l. ſed & hæ. ff. ff. de procur. & habetur latè per Spec. in tit. de coniuncta perſona. & firmat Paul. de Caſtr. in d. l ſi-

63 liusfamil. ff. de ſolu. † An inter mercatores opponi poſſit quod non competit actio directa, vel vtilis. Bal. in l. ſi pro ea. C. mand. & in l. ſi fideiuſſor § quædam. decidit quod non, ex quo talis ex-

64 ceptio reſpicit iuris apices. † Sed an exceptio non ſolutæ gabellæ inter mercatores licitè opponatur ſtante ſtatuto, quòd non ſoluens gabellam contractus ſit nullus? Bald in dict. § quædam, inquit, quod poteſt opponi, ea ratione quia eſt inducta fauore publico.

65 † Illud proximè ſciendum eſt, an agenti ex pacto nudo obſtet exceptio, quòd non poteſt agi ex eo, quia non interceſſit ſtipulatio? Bald. in d. l. ſi pro ea, & in d.

§ quædam

§.quædam, decidit quod talis exceptio non habet locũ inter mercatores, imò inter eos agitur pacto nudo. vt habetur per Bar. in l. quinius. ff. mand. ſicut etiam ex pacto nudo agitur de æquitate canonica. vt habetur in c. j. de pact. & no. plene Iaſ. in l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla, ij. colum. ff. de pactis. pro quo omnino videatur Philip. Deci. in l. age. C. de tranſ. numer. 5. & ibi an talis exceptio obſtet in non pertinentib. ad mer

66 caturam. † Sed an, in foro mercatorum agenti ex contractu incerto, obſtet exceptio obſcuritatis, & ſic, an ex contractu incerto agi poſſit? breuiter dicendum eſt de iur. ciu. rigore nullam oriri actionem vel obligationem, ex incerta ſtipulatione: vt l. triticeum, ff. de verbo. oblig. & l. ſi ita ſtipulatus. in prin. ff. eod. tit. ſed de æquitate can. agi poſſe ex omni ſtipulatione conſtitutum eſt, ita vt arbitrio boni viri certificetur. & iſto modo adimpleat promiſſor promiſſa incerta. dictum fuit peregrinum Arch. in cap. nonnulli. j. q. j. quod dictum refert & ſequitur do. Ant. in c. ex parte. de cenſ. refert & ſequitur Alexan. in d. l. ita ſtipulatus. col. iij. & idem Alex. in l. j. colum. xviij. ff. ſol. matri. & Bal. in l. qui mutuam. §. ſalariam. ff. man. & Abb. in c. de dec. ſequitur Ioan. de Ana. in c. cum iuramento. j. col. de hom. & Iaſ. in d. l. triticeum num. 4. vnde infero, quòd cum in curia mercatorum ſeruetur æquitas canonica (vt ſupra pluries dixi) ſequitur quòd talis exceptio in foro mercatorũ reiicitur, & ſic agi poteſt ex contractu incerto, vt certificetur arbitrio boni viri, habito reſpectu ad cauſam promiſſionis, & qualitates perſonarum & temporũ: cogitandum tamen relinquo pro nunc, cum non reperi in ſpecie tactum ab aliquo ſcribentium.

67 † Finge enim nunc Titium debere Sempronio centum, & adueniente termino ſolutionis iuſſiſſe campſori, ſeu mercatori debitori eiuſdẽ Titij vt ſoluat pro eo illa centum dicto Sempronio, qui campſor promiſit eidem Sempronio dictos ducatos c. accidit ꝙ Sempronius non valens recuperare dictos ducatos c. ab ipſo cãpſore, ex quo fefellit, vult recuperare ab ipſo principali debitore videlicet Titio, qui opponit exceptionem nouationis. ſeu delegationis, & per conſequens dicit ſe eſſe liberatum, an poſſit. & ſic an ipſe Titius ſit liberatus? hãc quæſtionem poſuit Bart. in l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. & finaliter decidit quòd ſi mercator ſeu campſor præcedente iuſſu Titij promiſit ſoluere dictos ducatos 100. Sempronio tunc Titius erit liberatus, ſi autem nõ promiſit ſoluere, ſed tantum iuſſus præceſſit, & iſto caſu non erit liberatus, & per conſequens eo non valente recuperare ab illo campſore, licitè poteſt principalis debitor conueniri, Iaſ. in d. l. ſingularia. num. 34. diffuſius eandem quæſtionem tangens concludit, quòd ſi campſor delegatus, eſt debitor Titij delegantis, & per ſolẽnem ſtipulationem, vel etiam per pactum nudũ inter mercatores, promitteret nomine Titij, tanquam ipſius debitor ipſoque Titio iubente, & Sẽpro. acceptante, & quia tunc eſt propriè delegatio, & per conſequẽs ipſo iure Tit. erit liberatus, adeò ꝙ ſi campſor fefellit, & non ſolueret, periculũ erit ipſius Sempronij,

pronij, & taliter inquit opin Bart. ſi autem minimè apparet ꝙ cam pſor delegatus eſſet debitor Titij, aut non promitteret vti debitor Titij, & eo caſu quia non eſt pro priè delegatio, nec ipſo iure nec ope exceptionis erit liberatus Ti tius ipſe, & poteſt Sempronius ipſe agere contra Titium, ſi non poteſt recuperare ab ipſo cãpſo re, tali.n.caſu campſor ille videtur fideiuſſor Titij, & ſic non eſt fa cta nouatio nec delegatio, & cũ opi.tranſit Fel.Dec.in conſ cvij.j. li.quod & antea dixit in d.l. ſin gularia, & ante hos ita dixit Alexan.in l. qui vſumfr. ff. de verbo. oblig.& alibi dicam, limitat prædicta Iaſ. duobus modis de quibus per eum in d. loco num. 39.

68 † Sed nõ incongruè videndum reſtat nunquid inter mercatores habeat locũ exceptio erroris calculi, & computus non bene ſaldati, ſi inter eos præſupponatur ſecutam fore ſatiſdationẽ, & com putus fuit factus de voluntate eo rundem, per aliquos calculatores? & intrepide dico quod ſic, per l.vnicam.C.de erro. calc.per quẽ text.Bal.Ang Sa.Paul.Caſt.Alex. Franc. Aret.& cæteri ſcribent. inquiunt. quòd licet inter aliquos ſæpius ſit calculata atque firmata ratio, prætextu tamẽ erroris, quod iterũ calculetur peti poteſt, quod approbauit Bal.ſummę auctoritatis qui, & Bart. diſcipulus fuit & præceptor Greg Papæ vj.obiit tamen in Pataula in anno 1400. eius frater fuit Angel. non minori ſciẽtia decoratus, & Pet.de Vbal. in conſ.ccxxxj.in conſ. nobilium in ij.lib.& Paul.de Caſtr. in conſ. x.in caſu præſenti.in ij.lib.ſecundum nouam formam. Fulg. conſ. cxiij. Tit.in ſi. Imola in conſ.xix. in cauſa quæ vertitur, & in caſu mag s dubitabili ita cõſuluit Soc. in conſ. cxe. memini me pluries in conſ.clix in præſenti conſultatione. in ij. libr. & conſ.xcij.viſo inſtrumento, in iij. lib & ſubtilis Carol.Rui. (qui magno tempore publicè leg t Bononię ſub ſtipendio 1200.ducatorum, ibique vitam cum morte commutauit in anno 1530.& eius cineres tenet eccl.ſancti Ioan.in monte, indicta ciuitate Bononiæ, vnicum filium relinquens nomine Antoninum ſummi, & acuti ingenij, qui poſt mortem patris non multo tempo re gladio interemptus fuit eiuſq; cadauer cum cinere eius parentis ſepultum extitit) in conſ.cxxxiiij. quo ad primum in primo libr. & conſ lxxj.in q.quæ præponitur in iiij. libr. Requiritur tamen quod error allegetur, vt peti poſſit qđ calculum reuideatur, ſicut poſt alios tradidit Ioan.Mar. Riminal. in dict. l. vnica. C. de error. calc. circa princ.per illum text.cũ text.in l. ſi quis ex argentariis.§.fin.ff de edend.& prætextu erroris calculi, retractatio vſque ad triginta annos peti poteſt, vt eſt text. in l. calculi, iuncta gloſſ. ff.de adm.re.ad ciui.perti. & cum gloſſ.tranſeunt ibi Barto. Albe.& communiter alij ſcribentes, & in dict.l.vnica.C.de erro.calc.& Bar tol Bald. Angel. Ioan. de platea, & Alexand.in l.ſecunda. C.de iu. fiſc.l.br decimo. poſt gloſſ.ibid.& maximè hoc procedit vbi de calculi errore liquidiſſimè conſtare poteſt.

69 † Sed nunquid obiici poteſt obſtare exceptionem rei iudicatæ, quia computus fuit reuiſus per aliquos calculatores ſeu rationales & per eoſdem fue rint calculatæ rationes certo mo do, &

do, & condemnauerunt ſeu liberauerunt quem certo modo, & quod ſententia ipſorum ſeu ſignificatoria tranſiuiſſet in rem iudicatam, cum non fuit appellatum? & videtur iſto caſu quod ſtandũ erit dictæ declarationi per tex. in l.j ff. & C.de re. iu. cum vulgaribus & videtur tex. ad hoc in l.j. C.de re iud. vbi ad literã habetur quod ſi res iudicata prætextu cõputationis inſtauraretur, nullus erit litium finis, ſed in contrariũ opponenti rectè dici poteſt quod non apparet res iud cata, nec ſententia, per text. in l.ij. C.de iur. fiſ. lib x. vbi dicit tex. inſtar rei iudicatæ obtinere minimè poteſt computatio à tabulariis facta niſi ſententia procuratoris Cæſar. fuerit comprobata & ad hoc inducit illum tex. Phil Dec in rub. C de er. calc. & in eo text. procurator pro præſide prouinciæ ac intur ſecũdum gl. j. in d. l. ij cum qua omnes tranſeunt, licet alias Cæſ. procurator de ſupremis ſit magiſtarib. vt habetur in text. l. j. ff. de offic. proc. Cæſ. & dict. l ij. Bar. ſic ſummat, computatio facta à tabulariis ſeu calculatoribus vim ſententiæ non habet, quo ad condemnationem, ſeu abſolutionem, niſi per iudicem cõfirmetur, quod etiam latius proſequitur in lectu. dict. l. ij & cum Bart. tranſeunt Bal. Angel. Luc. de Pen. & Alexand. poſt gloſſ. ſi ergo talis computatio, ſeu condemnatio, vel abſolutio non habet vim ſententiæ, & rei iudicatæ, ſi per iudicem non erit confirmata, quo nam modo rei iudicatæ exceptionem parare poteſt, contra caſum dict. l. ij & contra theoricam tantorum patrum nec poteſt dici legẽ continere ius ſpeciale reſpectu fiſci, ſecundum gl. in dict. l. ij in fi. & in rub dicti tituli contineat ius commune, quò ad omnes, quam gloſ. ibi ſequuntur Bart. Bald. Sax. Paul. de Caſt. & communiter ſcribentes, & hæc tanto magis dici queunt, ſi dicti calculatores ratiões, tabularij, ſeu arbitri ſeu alij aliis nominibus appellantur, de quibus ad longum per Nicol. Boer in dec. ccxcv. incip. computus finalis (non iuraſſent) vt iuris eſt, quia eis credendum non eſſet, vt magiſtraliter tradit Bal in hæc edic. §. iis illud in ij. colum. in ver. pone conſules mercatorum. C. de ſecun. nup. per illum tex. & eſt de mente Bart. in l. Theopompus. verſus ſi ff. de dote præleg. Ant. de But. in c. propoſuiſti. de prob & in c. finem litibus. de dol. & contu. & Angel. in repet l. ſi vacãtia. in ij. col. C. de bo. vac. lib. x. conſuluit Alexan. in conſ. lxiiij viſo proceſſu ij colum. in vj vol. errore duplicato in cõſ. lxxxij. eo. vol. vbi conſuluit quod ſine iuramento eis credendũ non eſt per iura & rationes de quibus per eum in d. conſ. ſicut dicimus de peritis in arte quibus non creditur ſine iuramento, vt tradit Ang in l. iuſiurandi. ver. vlt. quæro. C. de teſti. & in comparationes. iiij. not. C. de fid inſtrum. & Ab. in j. conſt. C. in iiij. col & Ab. in c. fraternitatis de frig. & male, & in c propoſuiſti de probat. vbi Deci. in viij. col. hanc atteſtatur eſſe communem opinionem.

70 † Nec omitto quod talis ſignificatoria, hered debet ac ſi eſſet peritorum ſententia, quæ adhibitis peritoribus contrarium dicentibus, etiam poſt tempus datum ad appellandum retractari poteſt. Bal. & Alex. in l ab hoſtibus §. ſi vir. ff. ſolu. matrim. idem Bal. in l. ſi

quia

quis teſtibus. in ſi. C. de teſt. Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædil. ædict. cano. mag. s com muniter in c. propoſuiſti de probatio. vbi Deci. in vj colum. dicit quòd ita cõmuniter tenetur per doctor. & hanc teſtatur communem fore opinionem, idem Dec. in conſ. cclxxviij. non leuis in ſi. col. in ij. lib. & ideo cautela eſt vt nõ poſſit retractari declaratio, ſeu ſignificatoria dictorum calculatorum quod confirmetur per iudicem, iuxta text. in d. l. ij. C. de iur. fi. & ita in facti contingentia con ſultus ex mius V. I. D. do. Andr. Matthæ. de Sarno de S. Seuerino oriundus ex caſali Fiſciani dictæ terræ S. Seuerini di ebat (qui fuit vir optimè ſcientiæ, & obiit in an no 1563) ad vnum tamen aduer tẽdum eſſe puto videli er ad intellectum l. ij. C. de iur. fiſ. libr. x. quia vt puto generaliter intelligi debet (vt dicit Deci. ꝙ præfatus mag. Andr. Matthę.) & pro vera intelligentia illius tex. præmittendum eſt quòd tabularij de quibus loquitur ille tex. primitus ap pellabantur numerarij, vt C. de nu. ſo. nulli. lib. x. & iſti tabularij ſeu numerarij militabant cum ſuſceptoribus deſtinatis ad exigendum debita fiſcalia, vt in l duos. C. de ſuſc. eo. lib. & ſolum debebant eiſdem ſuſceptoribus ingerere, & denunciare modũ, & quantitatem deb torum, non autẽ poterant recipere à debitoribus rationem eo. tit. de num ſo. Secundò nec poterant condemnare, vel abſoluere, euenit modo in terminis il us l. ij. quòd quidam tabularij qui accedebant vna cum ſuſceptoribus exege ũt omput m rationis à nonnullis debitoribus, & ipſos liberauerunt, fuit ergo quæſitum an talis computatio, & liberatio obtineat inſtar rei iudicatæ, & fuit dictum quod non (vt ibi) niſi fuerit approbata per procuratorẽ Cæſ. & ratio eſt licet ibi non dicatur, ex quo illi tabularij, non poterant hoc facere, cum officium eorum erat ſolũmodo denunciare ſuſceptotibus, quis nam eſſet debitor fiſci, & in qua ſumma, & in alio non poterant ſe intromittere vnde non mirum ſi ibi dicatur inſtar rei iudicatæ nõ obtinere talis computatio, abſolutio, ſeu condemnatio & ſic meo iudicio male allegatur i le tex. ad hoc, & talis intellectus eſt de mẽte Luc. de Pen. in dict. l. ij in prin. & per conſ quens dubium reſtat ſi fuerit reddita ratio per aliquẽ mercatorum, & in computatione ipſius fuerunt electi de voluntate ambarum partium vel per iudicem, aliqui calc latores qui deberent reuidere rationes eum po teſtate liberandi, ſignificandi, ſeu condemnandi, cui voto, & ſenten tiæ promiſerunt ſtare cum iuramento, & non cõtrauenire, & demum ſit ſecuta liberatio, ſeu condemnatio, an amplius dici poteſt de errore calculi, & in hoc prima facie reperio Bart. in d. l. ij. nu 11. qui tangit quæſtionẽ quando cal cu atores ſunt electi per iudicem, & dicit quod calculatio per eos facta fa it plenam probationem, & prętextu erroris vſque ad ſententiam retractari poteſt, & ſic dĩ cit quod facit probationem, & nõ autem dicit quòd habet executionem paratam, & hoc ideo videtur quia in terminis quæſtionis Bar non fuerunt electi vt decidant, ſed vt calculent tantum, aliàs ſi non eſſent electi, vt calculẽt, & decidant cum ampla poteſtate

ſtate videtur tūc dici poſſe quod eorum calculatio, abſolutio, ſeu condemnatio haberet executionē paratam, vt ſentit idem Bart. in d. l.ij.nu.12.& an error calculi poſſit allegari poſt ſententiam, & qñ dicatur res iudicata & an propter mendacium quis puniatur, vt nō poſſit opponere errorē calculi vide pulchrè per Paul. de Caſtr. in conſ. x in ij. parte incip. in caſu præſenti ſi quæritur in variis.

71 † Sed à prædictis illud non à longe videtur an facto calculo,& ſaldatis rationibus.& ſecuta quietatione generali,poſſit peti quod iterum reddatur computus? & videtur quod non,per doct. Bart in allegat l.ij.in vlt.col. C.de iur.fiſ. lib.x.vbi dicit quod ſi calculatio, & computatio eſt facta. à partib. & continet pactū, vel tranſactionem generalem, vel ſpecialem,facit præiudicium allegat,l.emptor. §.Lucius.ff de pact. & l.ſiquidem. C.de tranſ.& ſequi vidētur Mod. in d.l vnica.C. de errc.cal. ſed aduertēdum eſt magiſtraliter prout tradit Bart.in l.Aurelio. §. Caius, ff.de libet.leg. quod aut arguitur dolus eius qui adminiſtrauit vt factor alicuius, & obtinuit quietationem generalem, & ei cuius dolus arguitur aliquid adeſt,quia apparent aliqua in eius manibus perueniſſe,& quòd multa nō poſuit in introitu quæ ponere debebat, & tunc generalis quietatio, & remiſſio ad iſtum dolum non extenditur. nec per illam talis dolus penitus remiſſus cenſetur,niſi expreſſe ſit facta mētio doli.l Lucius ff. de libe. legat.aut,ei nihil adeſt, & tunc generalis quietatio obſtat,quo minus amplius calculus reniſdeatur,& hanc d'ſt.approbat Paul.& Mod.in l.actione. C.de tranſ.& Bal.Ang.& Paul. de Caſt. & alij in l.ſi vnus.§.illud nulla.ff. de pactis. & probatur ex nor. per Bar.Ang.& Mod in l.tres fratres. ff.de pact. nam qñ factori ſeu ſocio aliquid adeſt,dolus habet cauſam permanentem.& durat tempore quietationis. ſecundum Bal. in l.ſub prætextu, in vltimis verbis.C.de tranſ.vnde ſi ineſt quietationi dolus, talis liberatio cenſetur dolo extorta,quo caſu liberatio etiam iurata non ſortitur effectum vt d.Paul. de Caſtr.in cōſ. ccc.citat gloſſ.no in l.ij. §. j.ff.de contr.tu.tut. & ſic concluditur ꝙ cū liberatio ſit dolosè extorta, & ratio non ſufficienter reddita,iterum reddi debet, & in hac rationis redditione,peti poteſt ꝙ libri exhibeantur, & exhiberi debent, iuxta not.per Bart. in l.ſi. §. inter cetera.ff.de lib.leg. & per bald.in l.cum teſt.C. de teſt. ma. & tales libri debēt edi taliter quod in eis clarè appareat data,& accepta,introitus, & exitus l.j.§. ex officio, & ibi Iac.de Are.bart. & alij.ff.de tut.& ratio di tr. & ſigi latim omnia debent ſcribi in talibus libris, & non in ſumma.arg.l cū ſeruus. ff.de cond.& de.& conſuluit bar. conſ.cl.inci.eam prædicta examinatem in fi.vbi ſignanter declarat librum rationum debere eſſe taliter compoſitum. ꝙ in eo ſingulariter omnia inſerantur. videlicet ex tali fundo tantum, à tali colono tantū,tali anno non autem debet res ſcribi in genere,& hoc vt reperiri poſſit veritas. vel falſitas. citat text.in l.ſæpe.ff.de con & dem. ſi verò appatuerit non legitimè confeciſſe librū & prout tenebatur,arguitur ipſius dolus, vt eſt caſus in d.§. officio. quo caſu talis quietatio generalis nō cenſetur

ſetur præiudicare quin iterũ peti poſſit, quòd ratio reddatur (vt prę dictũ eſt) conſuluit pulchrè bart. Soc. in conſ. clix. & in conſ. cxc. in ij. lib. vbi pleniſſimè & ita aliàs in facto conſultus mag. Ioan. baptiſ. Maphæus. V. I. D. de Salerno mihi cognatus honorandus reſpondit.
72 † Nunquid mulier in foro mercatorum poſſit interuenire vt procuratrix? Iaſ. in l. alienam. C de proc. num. 14. eum ſeq. dicit quòd ſic per rationes de quib. per eum, ſed nouiſſimè reperio Benne. ſtra. in tract. de merca in vlt. pat. num. 1. qui dicit oppoſitum tenendum fore, ea potiſſima ratione, qa prohibetur ne mulieres cõtra pudicitiam ſexui cõgruentem alienis cauſis ſe immiſceãt, ne viril:b. officiis fungantur, vt l. acaia. Affrania cauetur, in omni foro etiam mercatorum militare videtur, quo caſu idẽ iuris eſſe debet. ſed quid quid ipſe dicat licet ſatis dilatet fimbrias ſuas contrarium eſſe tenendum dico, adhęrendo primæ opinioni, quæ fuit etiam Ant de Alex. in d. l. alienam. & ita tenendum etiam dixit Deci. in l. fœminæ. ff de reg. iu num. 16. & ſequitur Tiraq. in tract. de leg. connub. in verb. contracter. in gl. iij f 154. num. 160. & idem repetit Dec. in c eum dilecta. de confirm. vti. vel inut. & ſic ab opinione tantorum patrum minimè diſſentiendũ eſt.
73 † Sed quia oppoſitis exceptionibus ſolet fieri litis conteſtat. ad quam fieri faciendam ſatis auidi & prompti videntur magiſtri nũdinarum, propter lucrum trigeſimę, vt fieri aſſolet in nundinis ciuitatis Salerni idcirco aliqua de iis diſſeramus, & primo ſciendum eſt trigeſimum exigi, & deberi quotieſcunque aliquid petitur, & facta eſt litis conteſt. per verbum negatiuum, demum poſtea ſubſequitur probatio eius quod negatum eſt, eo etenim caſu trigeſimã exigendam putauit Affl. in conſt. Regię maieſt & in conſt. conſtitutionum. ſub tit. de trigeſ. & ſal. offi. in 1. num. & exigitur potius propter mendaciũ, quàm pro iure ſalarij magiſtri nũdinarum, vt ibi
74 per eum. † Nec alienum eſt ſcire per quem ſolui debeat trigeſima iſta, in quo ego vidi ſeruari in nundinis quod facta litis conteſt. per verbum negatiuum trigeſima ſoluitur per ambas partes, & demum datur terminus ad probandum, & ſecuta poſteà probatione eius quòd negatum extitit, condemnatur negans, qui reſtituet partem xxx. quam ſoluit actor, & ſic licet à principio ſoluatur per ambas partes, tamen in effectu ſoluitur tota per negantem, licet velit indiſtinctè ſolui per vtranque partem, tex. in conſt. ine. eum circa iuſtitiæ, tñ aduerſatur tex. in conſt. ine. conſtitutionẽ. de tri. & ſa. offi. dũ vult ſolui debere ab eo qui reportauit ſententiã: contra tñ Affl in d. conſt. conſtitutionũ. in v. no. approbat dictam conſuetudinem, quem ego dixi ſeruari in nundinis Salerni, cõcordando dictas conſtitutiones quæ videntur aduerſari, vt à princ. ſoluatur per ambas partes. tñ in effectu ſoluet totam ille qui reportauit ſententiam contra ſe.
75 † Exigi tñ trigeſimã facta lit. conteſt. inquit Affl. in conſt. cõſtitutionum in vj. not. licet ibi pro & contra arguat, tñ ita ſemper ſeruari ſuo tempore vidiſſe teſtatur, & ita in nundinis Salerni ſemper ſeruatum vi-
76 di † Soluitur etiam trigeſima, ne dum vbi pecunia, vel res mobilis

bilis petitur, ſed etiam ſi res immobilis iudicio petitorio petatur, pro qua ſoluenda res illa quæ petitur iudicis officio æſtimari debet, à peritis in arte, vt in auth. de non alie. §. quod autem, per Ang. & de illa æſtimatione debet ſolui trigeſima, vt pulchrè inquit Afflict. in ſuprà alleg. conſt. conſtitu-
77 tionum. 4. no. † Sed finge aliquē citatum debitorem ſe eſſe fateri, & per iudicem ei fieri præceptū, ꝙ ſoluat qui appellauit, quod poteſt, (vt habetur in l. prætor, §. nō ſolum. ff. de min.) vel aliter diſtulit ſoluere, an eo caſu debeatur trigeſima? And. de Iſer. in d. conſt. conſtitutionū & Affl. ibi: in ij. q. dicunt quod ſolui debet eo caſu trigeſima, ego tamen in nundinis ciuitatis Salerni vidi contrarium ſeruari & ſolum exigi trigeſimam qñ negatur debitū, at ſecus ſi fatetur conuentus. & certè id quod dicunt Iſer. & Affl. aduerſatur ei quod dixit Affl. in ea. conſt. conſtitutionum vt ſupra dixi, quòd trigeſima potius ſoluitur ꝓpter mēdacium quam propter ſalariū officialium, & ſic non dato menda-
78 cio trigeſima non ſoluitur † Nec tantum ſolui trigeſimam quando præceſſit negatio, & ſubſequitur probatio credēda ſed & tunc ſoluendā eſſe etiam dixit Affl. in d. conſt. conſtitutionū. in vij. not qñ poſt negationē partes tranſigunt, quod approbatum vidi per conſuetudinem in nundinis ciuitatis
79 Salerni. † Et ſi alimēta peti proponas adhuc trigeſima debebitur & ſit æſtimatio, ſecundū text. in l. hereditatum. ff. ad l. fal. & ita dicit Affl. in conſt. cum circa iuſtitiæ, de ord iud. in xiiij no. ver. Itē
80 quero. † Eximuntur tamen à ſolutiōe trigeſimæ pauperes, viduæ, & miſerabiles perſonæ vt not. reliquit Affl. in conſt. lege præſenti. in ix. not. de dam. aduoc. pu. &c. & hæc hactenus de trigeſima.
81 † Sequitur vt videamus de termini datione, qui ſolet dari poſt li conteſt. & cum inſtantia in nūdinis ſit breuiſſima x. v el xx. dierum, terminus etiam breuis dari adſolet ꝙ fieri poſſe inquit Spec. in tit. de dilat. verſ. ſed pone quòd cauſa, & ibi approbat Bal. in add. ver. vbi tempus Ex cauſa. n breuē dilationem dari poſſe nec per eū ſupplendam fore ſcripſit Caſtr. in l. ſi. ff. de fer. minime enim conſentaneum videtur inſtantiam cauſę per dilationes abſorberi auctore Inno. in c. de cauſis. de offi deleg. & Alex. in l ij. ff de app. re. ad fi. pro quo plenè per Pan. in c. dil'e-
82 cti. filij. extra de dil. † Et licet breuem dari dilationem conſtitutum ſit, ſi tamen offeruntur probationes, & teſtes de longinquo, condecens eſt dari dilationes cō petentes ſecundum diſtantiā locorum, illo non obſtante (quod inſtantia cauſæ in plus nō ſe extendat) per ea quæ congerit Affl. in dec. cxxiiij. inc. ecce datus eſt terminus, & ita de facto ſeruatū
83 vidi. † Sed finge datum fuiſſe terminum ad probandum qui elapſus eſt, neutra partium aliquid probauit, nunquid ad inſtantiam actoris ſit reintegrādus quod negat Cap. in dec. lxxxij in princ in foro tamen mercatorum contrarium credo ſeruandum, cum & ibi de bono & æquo præcedi ſæpe relatum extat, & mercatores dum peregrinantur miſerabiles
84 perſonæ appellantur. † Sed an teſtes produci poſſint poſt dictam teſtificata in foro mercatorum? diſſentit Pat. in lib. ſind. in verbo

verbo ſententia.ver. vtrum iudex qui per vim v.col.verſ.tamen non
15 poterunt. † Nunquid acta, & ſententia de nocte lata valeant in eo foro? & indubitanter tenendum puto quod ſic, per quæ not. doct.in l non minoré,C.de tranſ. maximè,quia iuriſdictio eſt tempore peritura, & hæc hactenus.
Petrus Follerius. V. I. D.

De litis conteſtatione, x. membro iudicij.

1 *Litis conteſtatio dicitur lapis angularis iudicij, & non poteſt omitti de iure communi.*

2 *Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno, ſed actus, qui immediatè ſequitur, habet vim litis conteſtationis.*

3 *Litis conteſtatio quid ſit.*

4 *Litis conteſtationis diffinitio vltra auctorem.*

5 *Litis conteſt. qualiter, & per quæ verba fiat.*

6 *Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppoſitam.*

7 *Litis conteſtatio fit etiam per verbum, ignoro.*

8 *Litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio abſente actore.*

9 *Litem conteſtari quis poteſt præciſe compelli.*

10 *Litem conteſtare nolens qualiter cogetur, & num. 11.*

12 *Quando lis poſſit haberi pro conteſtata.*

13 *Litem conteſtare, ex quibus cauſis, quis non cogatur, & nu. 14.*

15 *Litis côteſtationis qui ſint effectus.*

16 *Proteſtatio, quod non animo conteſtandi litem quis reſpondet, an impediat litem conteſtari.*

DECIMVM & vltimum mẽbrum huius primæ partis iudicij, eſt litis conteſtatio.
1 Nam † poſtquam eſt diſputatum de iſtis præparatoriis iudiciorum, congruum eſt, quod iudex procedat ad vlteriora, videlicet ad litis conteſtationem, ſuper qua radicatur totum iudicium. Dicitur enim lapis angularis totius iudicij, ſecundum Bald. in c.j. col. j. de litis conteſt.& de iure communi, eſt vnum de ſubſtantialibus iudicij, adeo quod ſi omittatur, vitiat totũ proceſſum, vt tenet gloſſ.in cap. dudum.el ij. de elect. & habetur per Bartol. & doct.in l.j.prolatam, C de ſent.& Card.in clem.ſæpe,in prin.in iiij. opp.de verb.ſignific. ſed in cauſis ſummariis non requiritur, ſecun-
2 dum Car. ibidem. † Vnde hodie in regno cum omnes cauſæ ciuiles & miſtæ ſint ſummariæ ex forma regiæ pragm.primæ, & c.deteſtantes, poteſt omitti lit. conteſt. & valet ꝓceſſus.quia omnia ſubſtantial.a iudicij ſunt ſublata, & ſolum attenditur mera diſpoſitio iuriſgentium,& ad ſolas probationes reſpicitur, quo caſu ille primus actus qui ſolet immediatè fieri poſt litis conteſtationem in cauſis, in quibus lis conteſtatur habet vim litis conteſtationis in cauſis in quibus lis non conteſtatur,videlicet, eo ipſo,quod iudex incipit cognoſcere de meritis cauſæ, ita tenet Lud. Rom.in conſil. clxiij. columna ſecunda & Bart. & Bald in l nulla, & in l.nihil,C. de procurat & Card in clem.con-

ſtitutionem, § fin. in fi. de elect. & Abb. in c. inſinuante, in fin. de off. deleg. & Fel. in cap. olim de acc. & in cap. exceptionem, colum. v. verſic iij. intellige, &c. de except. & Patis in tract. ſind. in verſic. ſententia, col. iiij. Super hac tamen materia tangam breuiter quatuor q Primò quid ſit litis conteſtatio. Secundò, per quæ verba fiat. Tertiò, an poſſit quis ad eam præciſè compelli Quartò, quis ſit eius ef-
3 fectus. † Quæro igitur primò, quid ſit litis conteſtatio, dic breuiter, quod litis conteſtatio, eſt principalis negocij apud competentem iudicem facta narratio, & ad eam ſecuta reſponſio. Ita colligitur ex cap. j. de litis conteſtat. & c. dudum, el ij. de elec. & c. prout. de dol. & contu. & c. cum cauſam, de iura. calum. & not. Spec. in tit. de litis conteſtat. § j.

4 † ADDITIO. Hæc diffinitio nõ eſt bona, quia per poſitiones & reſpõſiones narratur hincinde negocium coram iudice & reſpondetur & tamen non fit litis conteſtatio. quare Maria. Soc. in rub. extra vt lit. non conte. dicit, quòd quædam eſt litis conteſtatio propria & expreſſa, quædam tacita quæ fit per proceſſum ad vlteriora. propria & expreſſa deſcribitur, qđ eſt actus iudiciarius per quem iudicio ordinario, vel arbitrarij in dieij inſtar habente, facta narratione & petitione expreſſa vel incluſa, negocij principalis in ſcriptis per actorem coram cõpetenti iudice pro tribunali ſedente, vel arbitro ipſo, maxime iudice vel parte interrogante, ſeu parte intentione ſua inſiſtente, reus reſpondet negando, vel confitendo, vel per verba æquipollentia ad litis conteſtationem conuenientia ipſius litis, &c. Pet. Fol. V. I. D.

5 † Secundò quæro, per quæ verba fiat litis conteſtatio, & qualiter dic, quod fit per negationem vel per confeſſionem, vel per verbum dubitatiuum videlicet. ignoro, fit enim primo per negationẽ quando reus in iudicio negat ſimpliciter narrata per actorem, ſecundũ Bart. in lege prima C. de litis conteſt. & in l. ſi dubitetur, §. ita demum. ff de de fideiuſ. & communis practica conteſtandi litem eſt, vt reus dicat poſita, prout ponuntur, & narrata prout narrantur vera non eſſe, ſaluis iuribus, & defenſionibus ſuis, ſuo loco & tempore producendis. &c. & iſta verba ſunt magni effectus, quia reus ita reſpondens non poteſt incurrere pœnam negantium, de qua habetur in l. ſi. ff. de rei vend. & l. contra negantẽ, C. ad legẽ Aquil. & in aliis ſimilibus legibus, ſicut pateretur, quando ſimpliciter negaret, ſecundum Bartol. in l. ſi dubitetur, § ita demum. quem ibi ſequitur Ioan. de Imol. & Paul. de Caſt. & idem Imol. & in l. ſed hoc ita, ff. de re iud & Alexand. in l. etiam, §. licet, colum. fin. ff ſolut. mat. & Iaſ. in l. eum qui, columna quarta, ff de iureiurand. vbi dicit hanc opin. eſſe veriorem licet cõtrarium & male teneat Fel. in c. cæterum, columna ſexta, de iud. Inducitur etiam litis conteſtatio non ſolum negãdo, ſed etiam per verbum dubitatiuum credulitatis, puta ſi reus dicit, non credo narrata vera eſſe. ſecundum Bald. in l. ſi debitor, ff. de pet. her Pro hoc eſt gloſſ. in capitulo, cum ad ſedem, in verſic. credere, de reſt. ſpol. & Abb. in capitulo primo & ibi etiam Felin. in fin. colum. de litis conteſt. & Bald. in l. iij. C. qui. ad

ad lib.procla.non licet. Item, inducitur litis conteſtatio, etiam ſi reus dicat,tu mentiris per gulam, ſecundum Bald. in l. Turpia.ff.de leg.j fit etiam litis conteſtatio per confeſſionem,vt plenè tradit Fel. in cap.j. colum.j in fin & ſeq de lit. conteſt. & dic vt ibi per eum, & And de Iſer in conſt. quæ incipit, Regiæ maieſt. & in conſt.
6 conſtitutionem. † An autem per oppoſitionem exceptionis peremptoriæ inducatur litis conteſtatio, vide Pet. Phil.Corn. tenentem,ꝙ non,in conſ.cccxxij in j volum.& conſ.ccxliiij.colum.prima,circa fi. in iij volum.& Bald.in l.rem non nouā,C.de iud de quo vide Bart. & Bald.& doct.in l.j.de lit.conte.
7 † Fit etiam litis conteſtatio, per verbum ignoro, & ita communiter ſeruatur, quando fit litis conteſtatio per procuratores vel heredes,& alios,qui iuſtam prætendunt ignorantiam in facto alieno, l.quanquam,ff.ad Velleia.& Bart. in l.qui in alterius,ff.de reg.iur.& Bart.in l.ſi quis inficiatus,ff.depo. &vide plenè de hac materia Specul in titul.de litis conteſt.§.ij.
8 † An autem poſſit fieri litis conteſtatio in iudicio abſente actore, & ſic abſente parte? dic quòd nõ: quia lit.conte. dicitur quaſi ſimul teſtatio, & ideo ambæ partes debent eſſe præſentes in iudicio,ſecundum Bal.in l.j. colum.ij.C.de
9 litis conteſt. † Tertiò quæro, an poſſit quis præciſe compelli ad litem conteſt. dic quod communis concluſio eſt, quod ſic?quia cum ſit actus iudiciarius, & iudicium redditur in inuitum, l.inter ſtipulantem § j.ff.de verb. obligat.poteſt reus inuitus compelli captis pignoribus & etiam per detentionem perſonæ.ita tenet Bald.in dicta lege prima, in v. quæſt. C. de lit.conteſt.& Alexand.in ſi finita, §. Iulian. columna decima, ff.de damno infect & Franciſc.de Are. in l qui in aliena. §.fin.colum.pe. ff.de acquiren.her.
10 ADDITIO.† Quid enim ſi reus noluerit litem conteſtare qualiter cogetur.& quod erit remediū? dicas quod poteſt multari vel excommunicari, vel actor mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ ex primo decreto,cap.j.& cap. tuæ,extra vt lit. nõ conteſt. & ibi gloſſ.& tradit Cyn. & ibi Bald.in lege prima,C. de lit conteſt.in v.
11 quæſt.† Et ſi reus eſt præſens & iuſſus litem conteſtare denegat, iudex poteſt ſibi præcipere vt litem habeat conteſtare infra certum terminum & ſi adhuc perſiſtit in non conteſtando litem,proceditur contra eum ſi fuiſſet abſens,id eſt, propter eius inobedientiam procedatur ad miſſionem ex primo decreto,ſecundum gloſſ.in authen.qui ſemel,C.quomodo & quando iud.& ibi Barto vbi dicit quod ſi iudex præcipit parti quod habeat litem conteſtare ſi recedit abſque conteſtatione litis poterit contra eum interponi primum decretum abſque alia citatione,quia eo ipſo quod apparet quod non defendit, cenſetur contumax, vt in tex & glo.d.authen.qui ſemel.
12 & ibi Bart.& Cyn. † Nec poteſt declarari quod lis habetur pro cõteſtata ſi reus noluerit conteſtare litem (vt aliqui minus docti faciunt) quia ad litis conteſtationem opus eſt facto,extra vt lit.nõ conteſt. p. totum & requirit lit. conteſt.verborũ expreſſione, l.rẽ non nouam §. patroni, C.de iud. & vbi opus eſt expreſſione verborum, non ſufficit alius actus,

l.j §.econtra, ff.de verb.oblig.ad-
eo quod nec etiam poteſt præcipi
reo quod habeat litem conteſta-
re, aliàs quod habeatur pro con-
feſſo, ſecundum do. Ant.in rubr.
extra vt lit non conteſt. & Cyn.
in l. i. C. de lit.conteſt.in q.vij.&
ita etiam tenet Ioan de Imo.in d.
rub.& pro hoc facit cap. j. & ij.vt
lit. non conteſt. vbi reus præſens
ſæpe fuit iuſſus vt reſponderet li-
bello & nunquam voluit reſpon-
dere, & tamē per hoc non potuit
procedi ad vlteriora ac ſi lis eſſet
ficte conteſtata, imò ibi irritatur
proceſſus tanquam factus litē nō
conteſtata:& late habetur in rub.
de lit.conteſt per Mat.Soc.nu.12.
hodie autem in regno quia lis nō
cōteſtatur de neceſſitate vt ſuprà
per d.auct.vidi ſemper practicari,
quòd reo nolente conteſtare litē
datur terminus ad probandum ac
ſi lis eſſet conteſtata, ego tamen
dubito de hac communi practica
quando electa eſt via ordinaria
(vt quia actor petiit litem con-
teſtari) & reus noluerit,quia tūc
credo quòd opus eſt conteſtatio-
13 ne litis † Quænam ſunt cauſæ
quibus excuſabitur reus à non
conteſtando litem ? In quo dicen
dum eſt quod primò excuſabitur
ſi reus eſt dubius,l iij. §. ſi is qui
neſcit ff de lib.hon.exhi & no.in
l.ſi §.hoc idem, C. de iure delib.
quod eſt verum non dato inter-
uallo ad deliberandum, vt in au-
then.offeratur,C.de lit.conteſt.&
ſi nō poteſt deliberare debet fieri
lit.conteſt. per verbum credit vel
non credit per not.in cap.cum ad
ſedem,de reſt. ſpol vel per verbū
non præſumo.vt in cap.quoſdam
14 extra de præſum.† Secundò ex-
cuſatur ſi forte reus propoſuiſſet
exceptiones declinatorias vel di-
latorias, & inſtat quòd ante om
nia de ipſis cognoſcat quoniam
omnes except dilatoriæ impediūt
lit.conteſt.vt d. Ang. in l. vir bo-
nus,ff.iud. ſol. & debet iudex de
ipſis ante omnia cognoſcere, nec
poteſt iudex mandare reo quòd
habeat cōteſtare litem ſaluis ex-
ptionibus, ſi ipſe reus cōtradicit,
cum non ſit conſtitutum in eius
arbitrio, ſed ipſarum exceptionū
æſtimationis tēpus eſt à iure ſpe-
cialiter diffinitum cap. inter mo-
naſterium extra de re iud. de quo
plenè per Maria.Soc. in d.rub.nu.
14. & ibi etiam videas qualiter
exceptiones ſunt opponendæ, vt
impediatur litis ingreſſus, & con
teſtatio litis nu.47.verſ.ij.princi-
paliter quæro. Pet. Foll. V.I.D.
15 † Quartò quæro, quis ſit litis
conteſtationis effectus.Dic quod
multi ſunt, & inter alios ſunt,
iſti. videlicet primò,quia præclu-
dit vias opponendi dilatorias l.
Pomponius,§.rati.ff. de procurat.
& c.inter monaſterium.de re iud.
Secundò quia perpetuat actionē,
vt no.plenè Alexand.& doct.in l.
ſi eum,§.qui iniuriarum,ff.ſi quis
caut.per hoc eſt tex.in l. ordinata
in princ.ff. de lib.cau.Tertiò,quia
cōſtituit aduerſariū in mala fide,
quantum ad fructus. l. certum,&
l moræ,C.de rei vend.& Bart.in l.
litigator, C. de fruct & lit. exp.
Quartò, quia conſtituit in mora,
ſecundum Alexand. in conſilio
xlviij.colum. fin.in iiij volum.&
maximè in his, quæ debentur of-
ficio iudicis l.cum poſtulaſſem,ff.
de damn.infec. Quintò,quia ope-
ratur, vt poſſit procedi ad diffini-
tiuam ſententiam de iure commu
ni, ad quam ſine ea procedi non
poteſt,vt in §.ſi verò etiam,auth.
de exhi.reis. licet hodie in regno
non

nõ requiratur in cauſis ciuilibus, vt pluries fuit dictum ſupra. Sextò, operatur interruptionem præſcriptionis, vt d. l. moræ, C. de rei vend. & l. ſicut, & ibi Bald. C. de præſc. xxx. ann. & not. plenè in l. naturaliter, ff. de vſucap. multos alios operatur effectus, de quibus remitto me ad dicta per Spec. in tit. de litis conteſt. §. pen. & fin.

16 † Vltimò moueo hic vnum dubiũ, quod ſæpius in facto euenit. Aliquis reſpondet libello cum proteſtatione, quod non animo litem conteſtandi, &c. an talis proteſtatio aliquid operetur, ſcilicet, vt lis non habeatur pro conteſtata, ſi vtitur talibus verbis, per quæ aliàs induceretur litis conteſtatio? communis concluſio eſt, quod lis non ſit conteſtata, & q̃d talis ꝓteſtatio releuet, niſi iudex prius iuſſerit litem conteſtari, nã tunc cum ſimus in caſu neceſſario, proteſtatio nihil releuat l. alimenta, C. de neg. geſt. ita tenet Franc. de Aret. in l qui in aliena, §. fin colum. pen. ff de acquirend. hered & Alexand. in conſil. xlij. columna ſecunda, in fin. in iiij. volum & Abb. in cap. primo, columna octaua, & ibi etiam Fel. in ſecunda columna, de litis cõteſt. & vide Bart. & Bal. in l. j. C. de lit. conteſt. Et per hæc ſit expedita iſta prima pars iudicij Veniamus ad ſecũdam partem principalem. Laus Deo. Rob. Mar. Ven. V.I.D.

Ad ſecundam iudicij partem.
Præfatio.

EXPEDITA prima parte iudicij quæ durat vſque ad litis conteſtationem incluſiuè, conſequens eſt ſequẽdo ordinem propoſitum, vt aggrediamur ſecundam partem, quæ durat à litis conteſtatione, vſque ad concluſionẽ in cauſa incluſiuè, vt dixi in principio huius ſextæ partis. Et in iſta ſecunda parte licet plures actus conſiderari poſſint declarabo tamẽ ſuper ea ſexdecim actus principaliores, qui ſolent in hac ſecunda parte in iudiciis ventilari. Et ſunt iſti, videlicet, iuramẽtum calumnię, con. promiſſum, dilatio, ſeu terminus ad probandum, poſitio, ſiue articulus, confeſſio, teſtium productio, interrogatorum, inſtrumentorum productio, iuramentum, actorum editio, publicatio, accuſatio incidens, repulſa, tortura, concluſio, allegatio ſeu diſputatio, de quibus ſingulis diſpiciamus.

De iuramento.

1 *Iuratur de calumnia, facta litis conteſta. tam per actorem, quàm per reum.*

2 *Iuramentum calumniæ poteſt tacitè omitti de conſenſu partium.*

3 *Iuramentum calũniæ exigitur etiam poſt concluſum in cauſa.*

4 *Iuramentum calumniæ, an præſtetur in cauſa criminali, remiſſiuè.*

5 *In his quæ emergũt ante lit. conteſt. in qualibet exceptione, iuratur de calumnia.*

6 *Actor non iurans de calumnia cadit ab actione reus verò nolens iurare habetur pro confeſſo.*

7 *Iuramentum calumniæ in quo differat à iuramento malitiæ, & veritatis.*

8 *Procurator an iuret de calumnia, & qualiter.*

9 *Iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis.*
10 *Iuramentum calumniæ, quid comprehendat,*
11 *Iuramentum calumniæ hodie vno obolo non æſtimatur, & litigantes potius iurant de calumnia committenda, quàm vitanda.*
12 *Iuramentum calumniæ excuſat à tacita, & præſumpta calumnia, non autem ab euidenti.*
13 *Committens calumniam, etiam in cauſa ciuili poteſt criminaliter accuſari finita cauſa.*

PRIMVS actus qui
ſequi ſolet in iudicijs
poſt litis conteſtatio-
1 nem, eſt iuramentum
cal. † Nam facta litis
conteſtatione iuratur de calum
nia, tam per actorem, quàm per
reum, cap.cum cauſam, in fin de
iur.cal c.dudum, el ij de elect.&
no.Spec.in tit.de iur.calum.§.j.in
2 princ † quod iuramentum eſt
adeo ſubſtantiale iudicij, quod
non poteſt per partes expreſſe re
mitti, & ſi omittetur, proceſſus eſ
ſet ipſo iure nullus, l.ij § ſed quia
vereamur, & ibi Bar Bald. & doct.
C.de iur. cal.tacitè autem omitti
poteſt, & valet proceſſus, vt quia
iuramentum non fuit exactum
ab altera partiũ, & ſic nõ fuit iu-
ratum in toto proceſſu, quo caſu
cẽſetur tacitè omiſſum, quod fie-
ri poteſt, vt eſt tex.in cap.j.de iur.
cal.lib.vj.& tenet And. de Iſer.in
conſt.lite legitimè.colum. j. & in
3 conſt.vniuerſo.† Iſtud autem iu-
ramentum calumniæ poteſt exigi
per iudicem in quacunque parte
iudicij, etiam poſt concluſum in
cauſa, ſecundum Bald. in l.j.circa
fi.verſ ſed nunquid, C.de iur.c
4 per d.c.j.extra eod.lib. vj. † Ite
in his, quæ emergunt ante lite
conteſt. in qualibet exception
iuratur de calumnia, ſecundũ Ba
in auth hoc ſacramentũ, C.de iu
6 cal. † & ſi actor non vult iurar
cadit ab actione ſua. Reus ve
nolẽs iurare, habetur pro confeſſ
l.ij §.quod ſi actor, & ibi Bart. C
de iur.cal.& Spec.eo tit in §.ſu
7 pereſt in prin. † In quo autẽ dif
ferat iuramẽtum calumniæ, à iu-
ramento malitiæ, & iuramento ve
ritatis, vide Spec.eo. tit §.j. col.ij
& iij.& eſt text.cum gl.in c,ij.de
8 iur.cal.lib,vj. † An autem procu-
rator iuret de calumnia, & quali-
ter? dic quòd tenetur iurare no-
mine proprio, & ſi habet ſpeciale
mandatum, iurabit etiam pro do-
mino, aliàs ſine ſpeciali mandato
non iurat, ſed principalis iurare
debet. Verùm quando procurator
iurat proprio nomine, iurabit in
animam ſuam, ſed quòd iurat pro
domino iurabit in animam con-
ſtituentis. ita hæc omnia declarãt
Bar.& communiter doct. in l.ij.§.
fin.C.de iur cal. & habetur plenè
per Spec.eo.tit.§ reſtat. vbi ponit
omnes perſonas, quæ alieno no-
9 mine iurant † Sed quid in cauſa
appellationis, an ſit in ea iuran-
dum de calumnia? Dic, quod ſic,
etiam ſi in principali cauſa iura-
tum fuerit, tex eſt in c.ij.in prin.
10 de iur cal. lib. vj. † Quid autem
comprehendat hoc iuramentum
calumniæ? dic, quòd multa. Primò
enim quod actor credit ſe iuſtè
petere, & non calumnioſè. Item,
quod reſpondebit veritatẽ ſuper
omnibus de quibus interrogabi-
tur. Tertiò quod non vtetur falſa
probatione. Quartò quod nõ cor-
rumpet iudicem nec tabellionem.
Quintò,

Quintò, quod calumnioſam dila-
tionem non petet, vt no. Spec. in
tit. de iur. cal. §. nunc dicamus, in
prin. & tangitur aliquid per Bart.
& doct. in auth principales, C. eo.
tit. Et ſimiliter potes extendere
11 in reo. † dicit tamen notabiliter
Bal. in l. ſi poteſt. C. de euict. quod
iſtud iuramentum cal. hodie non
æſtimatur vno obolo, quia facti
ſumus contemptores Dei, & re-
ligionis eius, vnde ego puto, ꝙ li
tigatores noſtri temporis potius
iurant de calumnia committenda
quàm vitanda, & ideo melius eſ-
ſet, quod iſtud iuramentum ex
toto tolleretur à iudicio, cauſa vi-
tandi tot periuria, non obſtante,
quod hoc iuramentum ſit inuen-
tum ob publicam vtilitatem, ne
veritas occultetur, vt d. l. ij. §. ſed
quia veremur. tamen iſtud parum
curant iurantes argumento illius
dicti per Poëtam Aquinatē. Quid
enim ſaluis infamia nummis. &c.
12 Operatur autem hoc iuramentū,
vt quis excuſatur à tacita & præ-
ſumpta calumnia, non autem ab
euidenti, & expreſſa, ſecundum
Bart. in l. ſi quis, §. ſtellionatus ff.
ad Turp & Bald. in l. ſi tibi, C. de
lib. cauſ. & Alex. in l. ait prætor in
13 prin. ff. de iureiuran. † Hinc eſt,
quod committens calūniam etiā
in cauſa ciuili, poteſt criminaliter
accuſari finita cauſa, vt not. gloſſ.
in l. & in priuatis, ff. ad Turp &
Bald. in dicta lege, ſi tibi. Vnde ſi
calumnia eſt euidens, non excu-
ſatur per iuramentum, aliàs ſic.
ſecundū Bal. ibi. Rob. Mar. V.I.D.

De compromiſſo.

1 *Compromittitur hodie in regno, inter coniunctos ſanguine vel affinitate, vſque ad quartum gradum computandum ſecūdùm ius ciuile.*

2 *Compromiſſum, quòd fit inter affines ex forma ſtatuti, habet locum etiam inter maritum, & vxorem, & inter ſpōſum. & ſpōſam nu. 3.*

4 *Compromiſſum etiam ſi millies expirat, millies debet renouari, quando à ſtatuto inducatur. Et quid ſeruetur in regno, & an vltra bis fiat.*

5 *Compromiſſum, ſecundum pragmaticam an fiat inter conſanguineos ſpurios, & num 20. 21.*

6 *Compromiſſum durat etiā poſt tempus pragmaticæ quando expirauit, quia pars petijt nimis longam dilationem.*

7 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam regiam, etiam quādo auctor laudatus eſt coniunctus licet principalis litigator coniunctus non ſit.*

8 *Procurator compromittere poteſt, ſecundùm regiam pragmaticam, licet non habeat ſpeciale mandatū.*

9 *Compromiſſum ſecundùm Regiam pragmaticam poteſt fieri, etiam inter minores.*

10 *Filiusfam. etiam ſine conſenſu patris poteſt ſe compromittere ex forma Regiæ pragmaticæ.*

11 *Mulier poteſt compromittere ſine mundualdo, ſecundùm Regiam pragma.*

12 *Compromiſſum fit per ſolū iudicem eligentem arbitros, diſcordantibus partibus.*

13 *Compromiſſum ſecundùm pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente, ſed non aliter.*

14 *Compromiſſum prædictum fit ſolùm in cauſis ciuilibus, vel mixtis.*

15 *Compromiſſum egregia pragmatica formationon fit, quando affinitas eſt diſſoluta per mortem.*

16 *Compromiſſum predictum ceſſat inter priuignum, & nouercam, mortuo patre.*

17 *Compromiſſum fieri non poteſt, altera parte inuita, habente exceptionem litis finite, ſeu impedientem litis ingreſſum.*

18 *Statutum, quòd fiat compromiſſum, inter affines, non comprehendit habentem inſtrumentum, ſententiã, vel obligationem liquidam.*

19 *Habens ſcripturam iuratam, non tenetur ad compromiſſum, ſecundùm pragmaticam.*

20 *Spurius non dicitur coniunctus, & litigando cum conſanguineo, non poteſt, ſecundum pragmaticam, petere compromiſſum.*

21 *Compromiſſum an fieri debeat, ſi ſpurius petit compromiſſum contra alium ſpurium ſibi coniunctũ*

22 *Compromiſſum non fit in cauſa feudali, etiam inter coniunctos.*

23 *Cauſa in qua agitur de vita, & militia, æquiparatur feudali, & ſuper ea non compromittitur, ſecundum pragmaticam.*

24 *Compromiſſum, quod fieret cum cedente coniuncto, non fit cum ceſſionario non coniuncto.*

25 *Compromiſſum, ſecundum regiam pragmaticam, non fit inter conſanguineos legitimatos.*

26 *Compromiſſum non poteſt peti contra clericum coniunctum, ſed ſic à clerico contra laicum.*

27 *Clerici actiuè gaudent ſtatutis laicorum.*

28 *Clericus contra clericum coniunctũ, non poteſt petere compromiſſum, ſecundùm pragmaticam Regiam.*

29 *Compromiſſum ſecundùm pragmaticam non fit de arbitrio iuris: niſi quando eſſet probabiliter dubius.*

30 *Cauſa tutelæ compromitti nõ poteſt, etiam ſtante pragmatica, quod cauſæ omnes compromittantur.*

31 *Compromiſſum non petitum in cauſa principali, non poteſt peti in cauſa appellationis.*

32 *Cauſæ miſti imperij, non comprehenduntur à pragmatica, quod omnes cauſæ compromittantur.*

33 *Compromittitur, ſecundùm regiam pragmaticam inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. Secus, ſi per ſimplicẽ fornicationẽ.*

34 *Compromiſſum non fit, ſecundùm pragmaticam, quando altera tantum ex partibus lederetur.*

35 *Appellari an poſſit à ſententia boni viri.*

36 *Nullitas ſentẽtiæ latæ per bonũ virũ confirmantem ſententiam arbitrariam an allegari poſſit, & nu. 37.*

38 *Sententia dolo lata, eſt nulla.*

39 *Laudum dolo latum, an ſit nullum.*

40 *Nullitas ex defectu iuriſdictionis prouenens nunquam intelligitur excluſa.*

SECVNDVS actus,
qui ſolet quandoque
1 in iudiciis emergere
eſt, † compromiſſum,
& loquor preciſe propter Regiam
pragmaticam, quę viget in hoc regno, quæ incipit odia, per quam
eſt cautum, quod ſi litigãtes ſunt
coniuncti adinuicem per conſanguini

guinitatem, vel affinitatem vſque
ad quartam gradum computan-
dum ſecundum ius ciuile, debet
iudex altera parte petente com-
pellere ipſos litigantes ad com-
promiſſum, verum poteſt peti à
principio litis vſque ad dationē
termini probatorij, & non vltra,
vt dicitur in d.pragma. Et hac de
cauſa ego poſui hunc actum com
promiſsi ante dationem termini,
non tamen nego, quin etiam po-
tuerit poni ſuprà in j.par. iudicij,
& quoniam iſtam materiam com
promiſsi, & arbitrorum tractaui
aliquatenus ſuprà in iiij.par prin.
huius tract.in xiiij.diſt.& aliquid
dicam infrà in materia appel. in
iij.part.iud.in j. q.prin. in ver.re-
ductio.& in iiij. q.princ. ver.viij.
limita, &c. ideo hic ſolum reſer-
uo tangere materiam compromiſ
ſi prout emergit in iudicio, & ſic
materiam dictæ regiæ prag.& pri-
mò pono regulam, quæ ſumitur
ex dict. pragma.quam ſupra dixi.
2 † Amplia primò d.pragm.proce-
dere etiam inter maritum,& vxo
rem qui licet non ſint affines ta-
men principium, & cauſa affinita
tis ſunt, ita tenet bal.in l affinit.
3 C.com.de ſucceſ. † Secundò am
plia d. prag. procedere etiam in-
ter ſponſum,& ſponſam,ita tenet
Iaſ.in l.quod Seruius, col.ij. ff.de
4 cond. ob cauſam. † Tertiò am
plia,etiam ſi millies expiraret cō-
promiſſum,millies deberet reno-
uari, & iterum compromitti, ex
quo d.pragm.ſemper loquitur,ita
per plura tenet Iaſ. in l.ſi quis ex
argentariis.§.prætor ait.colum ij.
ff de edend.vbi etiam dicit, quòd
hæc pragm. eſt fauorabilis, idem
tenet Alex. in conſ. lxx.colum.ij.
in ij.vol & bal.in conſ. cccclxxx-
vij.in iiij. volum. Verum reperio,
quod Matth.de Affl.inſignis doc.
Neap. in ſuis deciſ. ſacri conſ. in
deci xlvj.vult quòd ſi bis factum
fuit compromiſſum iuxta formā
d.pragm.& fuit bis expiratum,nō
debet vlterius altera parte inuita
compromitti, & ita dicit fuiſſe
pronunciatum in ſacro conſ. pon
derando verba dict.prag. & certe
ſi d. deciſiones habētur in regno
pro authent. poſſumus dicere, quod
in regno ſit correctum ius com-
mune in terminis d. pragm. quia
ſententia ſacri conſ.fertur ſub no
mine regis, vnde habet vim legis
in hoc regno l fin.C. de leg.Aliàs
autē haberet illa deciſio vim au-
ctoritatis vnius doctoris,vt eſſent
ponderandæ rationes quibus mo
5 uetur. †Quartò amplia, procede-
re etiam inter conſanguineos ſpu
rios,quando agitur inter coniun-
ctos ex parte matris:ita tenet Ale.
in l.ex facto.§.ſi quis rogatus. co
lum.xv.ff.ad Treb.ſecus, ex parte
patris, vt dicam infra in limitatio
6 nibus. † Quintò amplia, etiam
ſi lapſum eſſet tempus pragmati-
cæ, ſcilicet trium menſiū.ex cau-
ſa, quia altera pars petiit nimia
longam dilationem ad producen
dum teſtes, nam poteſt tunc ni-
hilominus cauſa decidi poſt tem
pus,& ſic poſt tres menſes. ita te
net Alex.in conſ.lxxij. column.j.
7 in iij.volum. † Sextò amplia,nō
ſolum, quando principalis liti-
gator eſt coniunctus, ſed etiam
quando actor eſt coniunctus, li-
cet princ palis ſit extraneus.quia
debet cauſa compromitti cum au
ctore laudato iudicium ſuſcipien
te, ita plenè hanc quæſt. exami-
nat barto.in ſua ii. diſp.quæ inci-
pit: Piſanæ ciuitatis, &c. vbi ita
concludit idem barto.in l.procu-
8 rator.in ij. ff. rem rat. hab. † Se-
primò

primò amplia,procedere etiam in tutore & procuratore. Nam licet aliàs iſtæ perſonæ non poſſint cõpromittere ſine ſpeciali mandato. l.tranſactionis, & ibi per omnes doct. C.de tranſact. tamen ſtante d. prag. poſſunt compromittere, quando eorum principales ſunt cõiunctiæ quo non faciunt hoc voluntariè ſed ex neceſſitate ſtatuti.ita concludunt Paul.de Caſt. Bal.& Alexan.in l.ſi plures. ff.de pact.& Iaſ.in d l.tranſactionis, & Ang.in l.non ſolum.§. interdum.
9 ff.de proc. † Octauò amplia procedere, etiam inter minores, ſecundum Pau.de Caſt.in l.nam,& poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiuran.
10 † Nonò amplia, etiam ſi extaret ſtatutum, quod filius non poſſit ſe obligare ſine conſenſu patris, nam poteſt nihilominus cõpromittere auctoritate d. pragm. etiam ſine conſenſu patris, quia dict.prag.eſt magis ſpecialis, quã illud ſtatutum.ita tenet Bald in l. fi.§.neceſſitate.colum.iiij.ver ſed pone, duo ſunt ſtatuta, &c. C.de bo.quæ lib.& Alex in conſ. xxix. col.j.in fin.ver.& expreſſius, &c.
11 in j. volum. † Et per hoc dico, quòd in regno eſt communis obſeruantia per ritum magnę curię, quod mulieres Longobardo iure viuentes,non poſſunt contrahere ſine conſenſu Mundua'di,nam ſi eſſet lis aliqua cum muliere coniũcta,puto quod dicta mulier poſſet compromittere,ſecundum formam d. pragm etiam ſine Mundualdo. per illud dictum Bald. quod eſt notandum.

ADDITIO. Contrarium in indiuiduo firmatum reliquit Caſtren. in conſ. ccccl xv. viſo compromiſſo colum. prima. libr.j.& Lanfranc.in tractat. de arb.in v.q. partis,& Tiraquel in tract.de leg. connub. in verbo, contracter, in gloſſ.iij.nume.190.in xix. quæſt. Petrus Foll. V. I. D.

12 † Decimò amplia procedere etiam partes ſint diſcordes in eligendis arbitris, quia tunc iudex ſolus eligit & fit compromiſſum, text. eſt in l fin.§ electionem. C. de iud.& Bart. in l.in vend §.fin. ff.de bon.aucto.iud.poſſ.& Barto. in l.j. §. ex hoc reſcr. ff. de vent. inſp.& Alex.in l de die,in princ. in ſecundo not.ff.qui ſatiſ.cogan.
13 † Iſtam pragmaticã ſic ampliatam limita primò procedere,dummodo compromiſſum petatur ab altera partium, aliàs ſi non petitur iudex,non debet per ſe compellere partes ad compromiſſum, & quando petitur ab vna parte, debet alia pars citari, ſecundum Alex in conſ.lxxxj.colum.ij.in j. vol.& hoc ſentit expreſſe d.prag. odia poſt prin. ibi,ad petitionem
14 cuiuſlibet,&c. † Secundò limita,eam procedere ſolum in cauſis ciuilibus, vel miſtis, ſecus in criminalibus quia in eis non fit cõpromiſſum,ita expreſſe dicitur in d prag.ibi,in cauſis ciuilibus, vel miſtis, &c. quæ autem dicantur cauſæ miſtæ, declaraui ſuprà in iiij.part.principali,in j.diſt cir.fi.
15 † Tertiò limita eam procedere inter affines durãte affinitate tantum: ſecus autem, ſi affinitas ſit diſſoluta per mortem, quia licet remaneat vinculum quò ad impedimentum matrimonij, tamen non remanet quò ad compromiſſum:ita tenet Bar.in l.cui eorum. §.affinitates. & ibi etiam Bald.& doct.ff.de poſtul. & eſt gloſ.& ibi Alexand.& doct.in l.ſed hoc ita, ff.de re iud.& Bal.in l.fi. ver.modo quæritur,&c. C.de verb. ſign. & Paul.

& Paul.de Caſtr. in l.rei iud. §.fi.
in fi.ff.ſol.mat.
16 † Et per hoc ceſſaret dicta prag.
inter priuignum & nouercā mor
tuo patre ex quo eſt diſſoluta af-
finitas ſecundum Bald.in l.affini-
tatis.C.commu.de ſucceſſ & Pau
lus de Caſtr. in conſ. lxxx. in ſe-
cundo volum

ADDITIO. Adde Alex. in
l.non tantum.iiij.col.in fi.nu.17.
ff.de reg.iur. Pet.Fol.

17 †Quartò limita,non procedere,
quando altera pars haberet ali-
quā exceptionem litis finitæ, ſeu
impedientem litis ingreſſum, quia
non poteſt ea inuita fieri cōpro-
miſſum ita tenet Bald. Alexand.
& doct.in l.fratris.C. de tranſact.
& Bal.in l.ſi iudex, ff. de his qui
ſunt ſui,vel alie.iur.& Soc.in cōſ.
300.col.iiij.verſ.j. quia, &c.in ij.
18 vol. † Quintò limita nō proce-
dere, quando altera pars haberet
ſcripturam publicam liquidam:
puta,inſtrumentum, ſententiam,
vel obligationem,ita deciditur d.
prag.odia.in fi. & per Soc.in cōſ.
iiij in j.vol. Nam dict. pragm.ſeu
ſtatutum non comprehendit res
liquidas ita dicit Pet.Phil.Cor.in
conſ.lxij.in litera D, in iij. vol.&
Soc.in dict. conſ. 100.colum.iiij.
in fi.in ij.vol.& Bart.in l.elegan-
ter,in prin.ff.de cond.indeb.
19 † Sextò limita,non procedere,
quando extaret aliqua ſcriptura
iurata: quia propter iuramentum
non fit compromiſſum , ita tenet
Alexand. in conſ. xxxvij. colum.
antepe.in ij.vol.& Iaſ.in l.fratris.
C.de tranſact. vbi plures allegat,
& Paul.de Caſt.in conſ.xiiij.in ij.
20 vol. † Septimò limita,non pro-
cedere in ſpurio, quia litigans cū
conſanguineo ſuo, non poteſt pe
tere compromiſſum, ex quo non
dicitur coniunctus : vt not. Bald.
in l.id quod pauperibus.col. fi.C.
de epiſ. & cler. & Bald. in l.cum
acutiſſimi. C.de fideicom.& gloſ.
in cle.j.in ver. liberi.de baptiſ. &
Innoc in cap nonnulli.§. ſunt,&
alij,de reſcriptis,& Paul.de Caſt.
in conſ. clxxxviij.in ij. volum. &
Alex.in conſ.lx. colum.iij. & iiij.
in ſecundo volum. vbi hoc ſingu
lariter declarat , quando ſpurius
petit compromiſſum , eo quia eſt
coniunctus: quia tunc non audi-
tur , ſecus ſi conſanguineus legi-
timus petat contra ſpurium.quia
tunc fit compromiſſum in dam-
num ſpurij:ſecundum eum. Item
intellige hoc , quando ageretur
inter coniunctos ex parte patris,
ſecus,ſi ex parte matris:quia tunc
etiam ſpurius dicitur cōiunctus,
& petit compromiſſum, ſecundū
Alexand.in l. ex facto. §. ſi quis
rogatus. colum. 50. ad Trebel.&
dixi ſuprà in iiij. ampliatione.ad
hanc regulam,& de prædictis vi-
de etiam Paul. de Caſtr.in d.§. ſi
quis rogatus.& Ioan. de Imo.ibi.
21 †Sed poſſet occurrere dubium,
quod ſi vnus ſpurius peteret cō-
promiſſum contra alium ſpurium
ſibi coniunctum an debeat fie-
ri & certè ſi iſti duo ſpurij attin-
gunt ſe ex linea matris , puta
quia eſſent duo fratres ſpurij na-
ti ex eadem matre, vel duo con-
ſobrini ſpurij nati ex duabus ſo-
roribus , non facerem dubium,
quod fieri deberet compromiſ-
ſum, per ea , quæ dixit Alexand.
in dict.§.ſi quis rogatus, ſed tota
dubitatio conſiſtit , quando eſ-
ſent coniuncti ex linea patris , &
hanc q. non inuenio ab aliquo ta
ctam ſed ſaluo meliori iudicio di
cerem,quod etiā in iſto caſu ha-
bet locum compromiſſum alte-
ro ſpurio

ro ſpurio petente, & pondero rationem, qua vtitur Alex. in d. cõſ. lx. col. iiij. ver. quintus caſus, &c. in ij. vol. vbi dicit, quod ſpurij veniunt appellatione filiorũ, q͂n tractatur de eorum prejudicio. ſecus ſi de fauore alleg. gl. in d. cle. j. de baptiſ. & idem tenet Paul de Castro in d §. ſi quis rogatus. ſed ſic eſt, quod ſi ſpurius petit compromiſſum, & airet ſpurius opponeret ſibi, quòd ego non ſum tibi coniunctus, quia ſum ſpurius, tũc allegaret ſpurietatem in ſui fauorem, vnde non debet audiri, & ſi diceret, nõ potes petere, quia tu es ſpurius, petens replicaret, & tu quæ pars es? vnde, nihil Iudæus Judæo, nil Catilina Cethego, per ea, quæ habentur per Bal. & doc. in l. viro, & in l. eum mulier. ff. ſo. mat. & per Inn. & doct. in c. intelleximus, de adult. & ibi in terminis, Io. de Ana. in vl. no. dicit per illum tex. Nota ꝙ in exceptione doli, vel criminis, turpis perſona non poteſt à ſe eiicere turpẽ, vnde ex cõſequẽti per illa iura, dico quod ſpurius cõuentus ſuper cõpromiſſum, non poſſet à ſe eiicere ſpurium, allegando ſpurietatẽ, quæ contra eundẽ retorqueretur, & ſic tunc cõpromiſſum fieri debet.

22 † Octauò limita, non procedere in cauſa feudali, quia illa compromitti non poteſt, non obſtante d. prag. ita deciditur expreſſe in d. prag. odia. in fi. & tenet Andræ. de Iſer. in c. j. §. ſi inter. de l. Cor. & eſt text. in conſt. regni, quæ incip. conſtitutionem diuæ memoriæ, quæ annullat omnẽ tranſactionẽ, & cõpromiſſum in cauſa feudali.

23 † Nonò limita, non procedere in cauſa, in qua agitur de vita, & militia, quia nõ compromittitur, nam æquiparatur feudali, vt tenet Matth. de Afflic. in dec. xliiij. conſ. Neapol.

24 † Decimò limita, non procedere, quando coniunctus cederet ſuam actionem non coniuncto, quia licet compromiſſum fieret cum cedente, non tamen fiet cum ceſſionario, quia eſt mutata qualitas. ita habetur in dec. ciſ. lxxiiij. conſ. Neap. & per Imo. & Alex. in l. fi. poſt diuortium. in fi. ff. ſol. mat. facit tex. in l. Paulus. reſpondit per procuratorem. ff. de acq. he.

25 † Vndecimò limita, nõ procedere inter cõſanguineos legitimatos ſecundum Paul. de Castro in conſ. clxviij. in ij. volu. & Alex. in conſ. lx. col. ij. in iij. vol.

26 † Duodecimò limita, non procedere, contra clericum coniunctũ; quia cum ſit ſtatutũ principis ſecularis, nõ poteſt ligare clericos: ita tenet So. in cõſ. lxxj. in iiij. vo. & Bal. in c. cum veniſſent, col. iij. de eo, qui mit. in poſſ. ſed ipſe clericus actiuè poſſet petere cõpromiſſum contra laicum coniunctũ,

27 quia † clerici gaudent ſtatutis laicorum pro ſe, non autem contra ſe, vt habetur per Abb. & Moder. in c. eccleſia S Mariæ de cõſt. & per Bart. & docto. in l. cunctos populos. C. de ſum. tri. & fi. cath.

28 † An autem clericus contra clericum coniunctum petere poſſit compromiſſum? dico quod non, quia in eo eſt diuerſa ratio, quam in ſpurio, ex quo clericus paſſiuè non ligatur ſtatutis laicorum, per prædicta, vnde ſemper poteſt excipere à quocunque cõueniatur, nam clericus eſt fauor, & ideo allegari poteſt in fauorem excipientis, ſpurietas eſt odium, & ideo non poteſt allegari in fauorem.

29 † Decimotertio limita, non procedere in articulo iuris quia vbicunque vertitur de aliquo dubio,

bio, quod in mero iure conſiſtit,
non debet compromitti, ex quo
in iure omnia ſunt certa, & liqui
da.ita tenet Bald.in l.ancillæ.col.
prima.C.de furt. & Alex.in conſ.
lxij. colum. ſecunda. in ij. vol.&
Bald.in l.cum proponas. C.de re-
bus cred.vbi etiam declarat Bald.
quid ſi cauſa principalis non ſit
compromittibilis,an poſſit ſaltem
cõpromitti vnus articulus illius
cauſæ?& tenet quod ſic idem te-
net Bart.in l.ſi quis in conſcriben
do.colum.fi. C.de pact. & Soc. in
conſ.lj.in j. vol.cõtrarium tamen
tenet idem Socin. in conſil. ccc.
colum.quinta & vj. in ij. volum.
vbi adducit bonas rationes, &
ibi videas.Limita tamen hoc pri-
mum dictum, quando articulus
iuris eſſet probabiliter dubius,
quia tunc æquiparatur dubio fa-
cti,& debet compromitti, ita per
plura tenet Iaſ.in l.j.col.penul.ff.
30 de tranſ. † Decimoquartò limi-
ta.non procedere in cauſa dandi
tutelam,quia non poteſt compro
mitti ſecundum Bart.& Bald.in l.
prætor.ff.de tu.& cura. da.ab his.
31 † Decimoquintò limita, nõ pro
cedere in cauſa appellatiõis,quia
in ea non poteſt peti compromiſ
ſum non petitum in cauſa prin-
cipali.ſecundum Paul.de Caſt.in
conſ cccxx.in princ. in j. volum.
32 † Decimoſextò limita, nõ pro-
cedere in cauſis mixti imperij,
quia de iure non compromittun
tur,non obſtante dicta pragm.ſe-
cundum Bart.in l.non diſtingue-
mus.§.de liberali.ff de arb.& Bar.
in d.l ait prætor.ff.de tu.& cu. da
33 tis ab his,&c. † Decimoſeptimò
limita,non procedere, inter affi-
nes coniunctos per legitimũ ma-
trimonium ſecus per ſimplicem
fornicationem, ita tenet Ioã.An.
34 in c.ſi.de conſang.& affi. † De-
cimooctauò limita,non procede-
re, quando alter tantum ex par-
tibus læderetur ita tenet Paul.de
Caſt.in cõſ cccxx col ij.ver.item,
& ea ratione,&c.in j. vol. Rob.
Marant. V. I. D.

ADDITIO.De intellectu re
giæ pragm. (& ſi aliqua partium)
aliqua diſentienda ſunt:quare il-
lud præ cæteris ſcire oportet, qđ
ante pragm.ſanctionem,doctores
vtriuſque cẽſuræ varij atque cõ-
trarij fuerunt,in eo quod ibi cla-
35 re deciditur. † Vnde licet tan-
gere,an à ſententia inducentis ar
bitramentum ſiue laudum ad æ-
quitatem poſſit appellari, verum
vt ſubſtantialia ſuperfluis reſeca-
tis tangam, magis communis æ-
quior,& approbata opinio illa re
cepta fuit (quòd poſſit appellari)
ſecundum Ant.de But.in c.quin-
tauallis.xxiij.diſ.de iureiur. quod
& voluit bal.in l.j.col.ij.in fi.ver.
extra quæritur. C. ne lic.ter.pro.
& Paul. Caſtr. in conſ. ccliiij in
prin.& cum hac opin. tranſierunt
Raph.cu.Io.de Imol. in l. j. & ibi
Alex.v.col.ver.deinde no. ff.de l.
ij.& Alex. in conſ. cvj.incip. viſo
themate antepoſito.lib.iij.& Phi.
Corn.in conſ.clxxxviij. libr.iij.&
Paul.Caſt.in conſ.cxxij. ver.circa
tertium quæſitum, & alij nõnul-
li doct.quos refert Boer. in deciſ.
cclxxxiiij.in ij part.& illa potiſſi-
ma ratio redditur,quia à commiſ
ſis ad arbitrium iudicis appellari
poteſt,c.ſuper iis de acc.ergo, &
in iſto caſu, ſicq; vt videre licet
illa vigebat opinio (quòd appel-
lari poterat à ſentẽtia iudicis con
firmantis laudum) cuius rei cau-
ſa moderni regnicolę in d.pragm.
& ſi aliqua partium.dixerunt per
dict.pragm.corrigi ius commune,
nam

nam de iure communi regulariter permiſſum reperitur ab omnibus ſententiis iudicium in quibuſuis cauſis appellari, l.& in maioribus,& l. multis de appel. ſed non reperitur prohibitum quòd iſto caſu nõ poſſit appellari, ergo ſtamus regulæ, & ex hoc correlariè infertur quòd ſtrictè debet interpretari,& intelligi dict.prag. vt in indiuiduo tetigit Alexan.in dict.conſ. cvj. loquens de ſtatuto Ferrariæ, quod eſt magis latum
36 quam dict.prag. † Sed vtcunq; ſic videamus nunquid d. pragm. excludat nullitatem?& intrepidè dico quod non,vt in terminis tetigit, & firmatum reliquit Alex. in eo.conſ.cvj in ſi col.citat Bald. in l.j. ver. deinde quæro. C. ſi de mo.poſſ.fue.appel.& in l.conſentaneum.ver. quæro nũquid à tali euictione.C.quo.& quando iu.& l.j.C.ne.l.ter.pro.& Io.de Imol.in l.de pupillo.§.qui opus.in ſi.ff de no.ope.nunc. idem voluit do. Io. Bap.Peru.in tract. de arb. in c. xj. vij. libr. volens quòd vbicunque nullitas eſt euidens, & deprehenditur ex ſola inſpectione laudi, vel præcedentium actorum ſuper quibus fundatur tale laudum & nunquam intelligitur excluſa, poſito quòd ſtatutum diceret non poſſe opponi de nullitate per id quod dixit Ioan.Andræ. referens diſp Nic de matth.in add.Spec.in titul.de ſent.§. vt autem.in addi. quæ incip.ad hoc vt ea. vbi dicit quòd de tali nullitate dici poteſt aduerſus præceptum iudicis, poſito quod ſtatutum dicat quod contra præceptũ iudicis non poſſit dici de nullitate.& ex nonnullis aliis de quibus per eum, & ante hos in propriis terminis id pulchrè voluit Angel.in l.nõ erit.
37 ff. de iureiur. † vbi inquit quòd ſi ſtat ſtatutũ quod non poſſit appellari ab arbitramento ſiue laudo,ſed ſtatim mandetur executioni ſine alio,nihilominus non intelligitur quod non poſſit dici de nullitate imò quod plus eſt etiã ſi in ſpecie diceret (non poſſet etiam de nullitate dici) non tamẽ excluditur nullitas euidens, & quæ non requirit altiorem indaginem, & idem per omnia conſulendo tenuit idem Ang. in conſ. cxciij.incip. pro deciſione omniũ quæſitorum, & idem reperio firmatum fore per Philip. Fran.in c. dilecto,nu.124.extra de appel.& vbique firmant doct. nemine excepto nec obſtat ſi diceretur q᷑ ex verbis regiæ prag (ſi rectè perpendatur)intelligitur excluſa nullitas (dum ibi dicitur de laudo lato dolo ex propoſito vel re ipſa)
38 & clarum præſupponitur. † Sententiam dolo latam eſſe nullam (licet text.in l.j.ff. quod quis.iur. vt ibi not. Ang.& Alex. videatur innuere contrarium) tamen vtcunque ſit ſubſtantialia tango.
39 † Dico quod licet ſententia dolo lata ſit nulla non tamen id procedit in arbitramento ſiue laud. dolo lato quia eſt aliquod licet exceptio doli aduerſus illud obſtet,vt eſt not.& peregrina glo.in l.venales.C quando prou.non eſt ne. & ibi not. Bald. quod ibidem ſummè commendat Sal.& voluit Lanfranc.in tract.de arb.in v.par. in xiiij.q.nu.30 alios doctores re-
40 ferens. † Et dato quod prædicta minimè procederent (cuius contrarium expreſsè patet) tamẽ adhuc non cenſetur excluſa nullitas euidens, & quæ ex defectu iuriſdictionis proueniret, etiam ſtante ſtatuto quod non poſſit dici

dici de nullitate, ſecundum Ang. in dict. l. non erit, & Alexand. in conſ. evj. & doct. alios ſuprà alleg.
Petrus Follerius. V. I. D.

De dilatione.

1 *Dilatio quomodo, & quando detur.*

2 *Dilatio omnis, eſt peremptoria, & non datur niſi ſemel in cauſa ciuili, nec poteſt prorogari, ſed in cauſa criminali poteſt pluribus dari, & num. 4*

3 *Dilatio defenſoria in criminalibus poteſt dari etiam poſt concluſum in cauſa.*

5 *Dilationes plures dari poſſunt, vbi eſt iuſtum impedimentum in prima.*

6 *Dilatio noua datur, quando ſuperuenerunt nouæ probationes, & ſtatur iuramento petentis dilationem, quod ſibi de nouo ſuperuenerunt probationes.*

7 *Dilationes nouæ dantur, quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis.*

8 *Litigans quando impeditur facto aduerſarij, datur noua dilatio.*

9 *Dilatio noua datur, quando aliquis additur in libello.*

10 *Noua dilatio datur, quando noua actio cumulatur.*

11 *Dilatio noua peti poteſt, quando in iudicio emergit noua exceptio, vel aliud incidens.*

12 *Dilatio, quæ dari non debet, & datur, vtraque parte præſente, & nõ contradicente, valet & de vtriuſque voluntate data cenſetur.*

13 *Dilatione nulla data, valent probationes receptæ.*

14 *Dilatio data abſenti, non currit, niſi à die quo fuit intimata.*

15 *Dilatio quæ datur in cauſis, quanta eſſe debeat.*

16 *Dilationem legalem poteſt iudex breuiare, & prorogare.*

17 *Dilationem breuiorem recipiens, contradicere, & proteſtare debet, alias ſibi præiudicat, ſed ſi proteſtatur, an poſſit aliam obtinere.*

18 *Dilatio probatoria ſemper eſt communis vtrique parti, & eſt continua, & non vtilis, niſi quandoque feriæ obſorberent totam vel maiorem partem.*

19 *Teſtes an examinari debeant infra terminum datum ad probandum.*

20 *Quid ſi detur terminus, ad probatũ habendum.*

21 *Quid in cauſa repulſæ.*

TERTIVS actus quẽ ſolet in hac iij. part. iu-
1 dici emergere, eſt † dilatio, ſeu terminus ad probandum. Nam facta litis conteſtatione, & iuramẽto de calumnia ſi altera partium non petit compromiſſum, vt ſuprà, iudex procedit ordine ſucceſſiuo ad dationem termini probatorij, & quoniam hanc materiam dilationis plenè tractat Specul. in tit. de dil. propterea cõtentus ero tangere hic duas tantũ q. facientes ad materiam practicæ: vt videamus qualiter ſe habeant iura municipalia huius regni, ad iura communia in materia dilationis. De reliquis verò remitto me ad dicta per doct. in locis præal. Et j. q. erit, quot dilationes poteſt iudex dare in vna cauſa. Secunda q. erit quanta debeat eſſe dilatio, quæ datur in cauſis, & quot dierũ.

2 † Venio ad primam quæſtionem
ſuper qua dico quod de iure com
muni omnis dilatio probatoria,
eſt peremptoria,& nõ poteſt dari
niſi ſemel & ſic vnica tantum di-
latio dari debet,adeo quod etiam
ſi non apponatur verbum. perem
ptoriè ſubintelligitur ex iuris di-
ſpoſitione,ita tenet Alex. per illũ
tex.in l ſi.in j. not. ff. de feriis,&
ibi communiter doct. & barr.in l.
mancipiorũ.ff. de optio:vel elec.
leg.& barr.in l ceſſante. C.quo.&
qñ iud.& Abb.in c.licet.in iiij.no.
de prob.Fel. in c.paſtoralis. col.j.
de excep.& pro hoc eſt tex.& ibi
bar.& doct.in l.j.de dil. & proce-
dit hoc indiſtinctè in cauſis pecu
niariis,per d.l.ſi.& nulla ſit diffe-
rentia inter actorem & reũ, quan
tum ad vnitatem dilationis. Solũ
in hoc differunt , quia iudex po-
teſt dare longiorem dilationẽ reo
quam actori,gl.eſt ſingularis in l.
ſicuti.§.ſi quæratur,ff.ſi ſeru.vẽd.
quam gl. ad hoc ſequitur Alex.in
d.l.ſi.col.j & ibi etiam Iaſ. in vj.
col.ver. v.ſed in cauſis criminali-
bus dantur duæ dilationes accu-
ſatori & tres reo .vt d.l.ſi. quæ li-
cet loquatur de cauſis capitalib.
tantum , tñ de conſuetudine ex-
tenditur ad omnes cauſas crimi
nales,vt dicunt Bart.Ang.& Paul.
de Caſtr.& Iaſ. referendo glo.ibi,
quæ iſtud tenet de qua materia,
3 vide ibi per doct. † Plus dico ꝙ
in criminalibus ad defenſionẽ rei
poſſunt quandocunque etiã poſt
concluſionem in cauſa recipi te-
ſtes,& defenſiones ad probãdam
innocentiã.ita tenet Bart.i l.j.§.
ſi ff.de q.& Bart.in l. diui fratres.
ff.de pœnis & Alex.in authen.iu
iubemus circa ſi.col.C. de iud.&
Bart.in l. j §.ſi publico. col.iiij.ff.
de adult.& Abb.in c. ſuborta.col.
ſi. de re iud. & Paul. de Caſtr. in
conſ. cccxxv. & Franc.de Aret.in
conſ.cxliiij.vnde puto.quòd non
peccat iudex , ſi quandocunque
ante ſententiam concederet reo
in criminalibus dilationem ad ſe
4 defendendũ †Et hoc, quod dici-
mus de dilatione peremptoria, &
vnica in cauſis ciuilibus, eſt con-
forme cum diſpoſitione Regiæ
pragm.quæ incipit,poſt prędictas,
qua ſimiliter concedit vnum ter
minum ad probandum,& vult, ꝙ
nõ poſſit prorogari ſine iuſta cau
ſa,vel abſque conſenſu vtriuſque
partis. alias iudex prorogans pu-
nitur ad duas vncias.Si ergo non
poteſt prorogari, multo fortius
non poteſt multiplicari quia faci
lius prorogatur dilatio, cũ ſit ea-
dem l.ſed ſi manente. ff de prec.
quam noua detur.facit quod not.
Alex.in l.iiii.in princ. ff. de dam.
5 infec. † Hanc regulam, ꝙ vnica
tantum dilatio datur , limita non
procedere,qñ extaret iuſtũ impe
dimentum in prima dilatione.nã
poteſt dari ſecunda.l. oratione ff.
de feriis.& quomodo hoc proce-
dat vide Bar. & Mod.in l.ſi.co.ti.
& Bal.in conſ.xxxiij in v.volum.
6 † Secundò limita niſi elapſa pri-
ma dilatione ſuperueniſſent liti-
ganti nouæ probationes, quia ad
illas producendas poteſt dari no
ua dilatio ſecundũm Bart.in l.ad-
monẽdi.col.ij.ff.de iureiu. & Sal.
in l.j.C de dil.& Iaſ.in d.l. ſi.col.
viij.ff. de fer. & de hoc ſtatur iu-
ramento petentis dilationẽ. ſ.qꝫ
de nouo ſuperuenerunt ſibi pro-
bationes, vt habetur in c.paſtora-
7 lis.de excep. † Tertiò limita,qñ
cauſa examinatur in conſiſtorio
Principis, quia tunc poſſunt dari
plures dilationes l. in offerendis,
& ibi Bart.in ſin.C. de app. quod
declara

8 declara, vt ibi per eum. † Quarto limita qñ is, qui habuit dilatio nem impediretur facto aduerſarij, vt ſi eſt datus terminus actori ad probandum, & reus opponit multas exceptiones, & ſubterfugia, nam interim non currit dilatio actori, ſecundum Alexand in conſ.lxxij.colum.j.in iij volum.& Iaſ.plenè in l.ſi eum, §. qui iniuriatum,colum.iij & iiij.ff ſi quis cau. Cautela tamen eſt, vt actor proteſtetur,& ita ſum ſolitus practicare,quandocaſus mihi euenit.
9 † Quinto limita, quando actor adderet aliquid libello, quia ad illud debet noua dilatio dari, ita tenet Ang in l.j.§ ſi quis ſtipulan
10 ti.ff.de verb oblig. † Et quando noua actio cumulatur,vt no.gloſſ. & Bart. in l.edita, C. de eden. & habetur per gl in c literæ de dil.
11 † Sextò limita, quando in iudicio emergit aliqua noua exceptio,vel aliud incidens, quia ſemper peti poteſt dilatio noua ad probandum id, quod conſiſtit in facto ſuper illo emergenti, vt habetur in c. paſtoralis de excep.nã ea quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, l. de ætate,§ ex
12 cauſa ff.de inter. act. † Septimò limita, quando iudex daret ſecundam dilationem præſente vtraq; parte & non contradicente, quia cenſetur tunc data de voluntate ambarum partium,& valet:ita tenet Bald.in d.l fin. ff. de feriis. Et ideo ſemper quando iudex dat ſecundam dilationem, vel eam prorogat, debet altera pars contradicere vel proteſtari.alias cenſetur conſentire,vt inquit Bart in l.j C de rela.quo caſu quando altera pars contradicit, non valet ipſo iure dilatio, & probationes infra eam receptæ nihil valent, ſecundum Alex.in d. l. fin. quem communiter ſequuntur ibi Alex. & Mod.idem tenet Bald. in conſ.
13 xxxiij.colum.fin. in v. vol. † ſed ſi probationes recipiuntur in iudicio ſine dilatione,valent,ſecundum Bart.Bald.Alb.& Mod.in d.l. fi.& præſertim Iaſ. ibi in pen. col. & habetur in deciſ.lv conſ Neap. Similiter eſt cautela pro iudice, vt ſemper in dilationibus faciat ſcribi in actis, præſentibus ambabus partibus, & non contradicentibus,vel nihil dicentibus,quia ex non cõtradictione inducitur conſenſus in iudicialibus,per ea quæ dicit Bartol in dicta l.j.C.de rela.
14 † Octauò limita, quando dilatio eſt data abſenti quia non currit, niſi à die, quo fuerit abſenti intimata, & ille dies, quo intimatur, non imputatur, ita tenet Bart.Alex. & Modern.in l.Labeo. in fi.ff.de iureiur.& Bal. in l ſi ea. col.fin.C. qui acc. non poſſ. & in
15 l.j in fin.C de tem.app † Secundò principaliter quæro, quanta debeat eſſe dilatio, quam iudex concedit ad probãdum. Dic quod de iure communi omnis dilatio eſt arbitraria iudici, nam habito reſpectu ad diſtantiã loci,ad qualitatem perſonarum & cauſæ,poteſt breuiorem,vel longiorem dilationẽ concedere.ita tenet Spec. in tit.de cita §.nunc de temporũ. in fi.& §.fi.in fi vbi plura allegat, & habetur in c. quod ad conſultationẽ de re iud.pro hoc eſt tex.
16 & ibi bar in l.j.C.de dila † Imò etiam dilationem legalem poteſt ex cauſa iudex breuiare, vel prorogare.vt not. Alexand.& doct in l.ij ff. de re iud. & Abb.in c.cum ſit de app. Verum in cauſis ſummariis debẽt dilationes breuiari, prout eſt poſſibile, vt habetur in

doque ad probandũ, & probatum habendum. Primo caſu, quando datur ad probandum, ſufficit ꝙ teſtes ſint iurati, & citati infra terminum, nam poſſunt poſtea examinari, etiam lapſo termino, & cenſentur eorum depoſitiones factæ infra terminum. quia depoſitio teſtis retro trahitur ad tempus iuramenti, ſecũdum Lud. Ro. in conſ. cccxliiij. col. ij & Abb. in c. licet cauſam, col. vj. de probat. & ita quotidie videmus ſeruari in practica, & ſuper hoc eſt ritus magnæ curiæ, in num. 149. qui inquit item, quod in quibuſcunq;, qui de æquitate concedit, quod teſtes poſſint per tres dies poſt terminũ iurate, & deinde in antea examinari, & vide aliquid per Bart in l. mãcipiorum, ff. de optio. vel elect. leg. Secundò caſu, ſcilicet, quando datur terminus ad probandum, & probatum habendum, & tunc debent teſtes etiam examinari infra terminum, aliàs poſtea non admittuntur. ita plenè tenet Abb. in d. cap. licet cauſam, col. vj. & vij. & Soc. in conſ. xlvij. col. iiij. in iiij. vol. & Bald. in conſ.
20 cxxxiij. in v. vol. † Solet etiam elapſo termino ad probandũ concedi terminus ad examinari faciendum, dummodo teſtes ſint iurati inf. terminum, aliàs ſecus. quo termino elapſo vlterius non admittuntur teſtes, & de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ, in num. 166 incipiẽs, item ſi aliquis, &c. & alius ritus, in nu. 282. incipiẽs, item, quod cum datur, &c. & alius ritus, in nu. 209 incipiens, item, ſeruat ipſa curia raro, &c. & poteſt dari dictus terminus etiam in die fer. vt dicitur in d. ritu. 282.
21 † Sed in termino dato ad repulſam, fallit primũ dictũ, quia etiam ſi detur ſimpliciter, & nõ dicatur ad probatũ habendũ, debẽt teſtes examinari infra terminum, ita de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ, in nu. 256. qui incipit, itẽ, ꝙ facta, &c. & hoc poteſt fortificari ex his, quæ d. Abb. in c. licet dilect. in fin. de teſt. vbi dicit, quòd repulſa eſt odioſa & dilatio ad eã debet dari breuis, & cum maxima cauſæ cognitione. Rob. Mar. V. I. D.

De poſitione, ſeu articulorum productione.

1 *Poſitio, articulus, & capitulũ, quid ſint, & qualiter inter ſe differunt, number. 2 3. 6.*

2 *Capitulum, eſt nomen generale, & poteſt poſitionem & articulum comprehendere.*

3 *Poſitio, in quo differat à libello.*

4 *Cauſa ciuilis, in regno ab articulis incipere poteſt.*

5 *Iudex in cauſis ſummarijs vnũ & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare poteſt.*

6 *Poſitionẽ faciẽs, cenſetur fateri, quod ponit. Secus, ſi ĩterrogat, & nu. 12.*

7 *Articulãs non cenſetur fateri, quod narrat in articulis.*

8 *Confeſſio facta in poſitionibus, reuocari non poteſt, niſi de errore doceatur, & quando, & qualiter hoc procedat.*

9 *Poſitiones faciens, fateri non videtur incipiente negatiua.*

10 *Poſitiones infra terminũ datũ ad probandũ debẽt fieri, non autem poſt.*

11 *Poſitionib & articulis poſt terminũ pductis pars reſpõdere nõ tenetur.*

12 *Poſitio obſcura ſiue articulus obſcurus, declarari poſſunt poſt termi-*

num, vſque ad concluſionem in cauſa.

13 *Poſitiones fieri debent poſitiuè, non autem interrogatiuè, & quæ ſit ratio.*

14 *Verbum, credit, eſt veritatis expreſſiuum in reſpōdente poſitionibus.*

15 *Aduocatus nec procurator reſpondenti poſitionibus adeſſe nō debet, quando illis reſpondetur.*

16 *Ruſticus & idiota reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato, vel procuratore.*

17 *Periurus non eſt principalis, qui deponit falſum cum iuramento, ſed ſolum Deum habet vltorem.*

18 *Iudex poteſt imponere pœnam litiganti, vt veritatem dicat, & illam exigere.*

19 *Copia articulorum, parti dari debet, non autem interrogatoriorum, nume. 21.*

20 *Articuli præſentari poſſunt etiam die quo curia non regitur dummodo non ſit dies feriatus, & ſoli magiſtro actorum ſine iudice præſentari poſſunt.*

22 *Poſitionibus reſpondere nolens, an poſſit petere terminum ad deliberandum.*

23 *Clauſula ſaluo iure impertinentiũ, quid operetur.*

QVARTVS actus, qui ſucceſſiue emergit, eſt poſitio, ſiue articulorum productio. Et quoniam hęc materia poſitionum eſt plenè tacta per Spec. in tit. de poſitio. Ideo non valde me extendo, ſed ſolùm productione iuuenum videbimus iſtos tres terminos qualiter differant, videlicet, poſitio, articulus, & capitulũ, deinde tangam aliquas additiones circa obſeruantiam in regno in actu pra-
1 ctico.† Sciendum eſt igitur, quòd iſti tres termini ita differunt. Nã poſitio genericè ita diffinitur, videlicet, Poſitio eſt breuis narratio factum continens, ad eliciendam veritatem concepta, ſecundũ Bal, in l. ij §. quod obſeruari, col. ſi C. de iur. cal. & Spe in tit. de poſitio. §. j. ſed magis in ſpecie ita diffinitur. Poſitio, eſt pars intentionis, continens id, ſuper quo quis petit ab aduerſario reſponderi ſecundũ Bal. in l generaliter, § ſed iuramẽto, C. de rebus cred. Articulus verò eſt pars intentionis continens id, quod quis probare intendit, puta per teſtes vel ſcripturas, vt not. Bal. in d. §. ſed iuramento & Spec. in tit. de teſte, §. nunc videndum, colum j. verſic ſciendum eſt igitur, & Card. in clem ſæpe. §. & quia in iij nota. & in j quæſt. de verb ſig. & no. gl. & doct. plenè in c. præſentium de teſt. lib. vi. vnde in effectu poſitio reſpicit ſolam confeſſionem partis, & fit per verbum ponit, & fit ad effectum vt ponens releuetur ab onere probandi, ſi pars confitetur c. ſtatuimus, de confeſ. lib. vj. & Spec. in tit. de poſitio. §. ij. Articulus verò fit per verbum, probare intendit, & reſpicit probationes faciendas per teſtes vel ſcripturas, in caſu, quo poſitiones negantur, vnde ordo eſt, vt prius fiant poſitiones, & ad eas producẽdas detur vnus terminus & poſtea detur alius terminus ad producendum Articulos, ſecundum Card. in d. clem. & quia, in vj. & vij quæſt. & Bald. in dicto §. quod obſeruari circa fi. & ꝓbatur ex his, quæ tradit Spe. in d. §. nũc videndum, columna j.

collegi

colligitur etiam hæc differẽtia ex
verbis Alexand. in l. inter ſtipu-
lantem,in princ. ff. de verb.oblig.
vbi plus dicit,quòd poſitio poteſt
fieri metè negatiua , & tenetur
pars illi reſpondere, ſed nõn arti-
culus ſit negatiuè , quia eſſet in
probabilis , niſi coarctaretur loco
2 & tempore ſecũdum eum. † Ca-
pitulum autem, eſt nomen magis
generale,& poteſt comprehende-
re vtrunque, ſcilicet , poſitionem
& articulum,vt tenet Bal. in d.§.
ſed iuramento,vbi dicit quòd ter
minus datus ad capitulandum,
cenſetur datus ad ponendũ &
articulandum,ſed terminus datus
ad ponendũ , non cenſetur da-
tus ad articulandum,nec econtra,
& ita vt plurimum in iure,articu-
li vocãtur capitula , vt dicit text.
& Abb.in c.per tuas,col.fi.de teſt.

Et hoc eſt illud vocabulũ, quo
vtuntur communiter iudices in-
quirentes in criminalibus , nam
ſolent reo dare capitula , ſuper
quibus formatur inquiſitio , nam
illa capitula ſuccedunt loco po-
ſitionum & articulorum , ſuper
quibus curia inquirens , intendit
probare ſuam intẽtionem contra
reum inquiſitum, vel per confeſ-
ſionem,vel per teſtes, vt habetur
in cap.qualiter & quando, el ij.§.
debet.de accu.vbi eſt tex.de hoc.
3 † Differt autem poſitio à libello,
quia libellus habet concluſionẽ,
ſed poſitio non,vnde reſpondens
libello, cenſetur litem conteſtari,
vt dixi ſuprà in præcedenti parte,
in tractatu de litis conteſtatione,
ſed reſpondens poſitionibus,non
cenſetur litem conteſtari , ſecun-
dum Bald.in d.l.ij.§ quod obſer-
uari.circa fin.C. de iur.cal. Quod
tamen non procederet in cauſis
ſummariis, in quibus non requi-
4 ritur libellus. † Sed cauſa poteſt
incipere à poſitionib. & articulis,
qui ſuccedũt loco libelli,vt tenet
Old in conſ.cccxliiij.in prin. Nam
tunc reſponſio haberet vim litis
conteſt.ex identitate rationis l. à
Titio,ff.de verb.ob.l.illud.ff ad l.
5 Aquil. † Item in cauſis ſumma-
riis iudex poteſt dare vnũ & eun-
dem terminum ad ponendum &
articulandum , vt inquit Card.in
d.cle. ſæpe, §. quia in octauo no.
& viij.q.de verb.ſign. Et hoc ſer-
uatur cõmuniter hodie in regno,
quia vnus terminus datur ad pro-
bandum , & inf. illum terminum
fiunt poſitiones & articuli ſine
diſtinctione,vt probat regia prag.
quæ incipit.quinta die, &c. vnde
inoleuit communis practica ad-
uocatorum, qui dicunt in articu-
lis,item ponit,& probare intẽdit,
&c. Nam per hæc verba intentio
articulantis eſt,vt ſi pars confite-
tur , quod eſt articulatum ; tales
articuli ſuccedunt loco poſitio-
num.Si verò negat,& tunc ſucce-
dunt loco articulorum , vt ſuper
eis poſſint teſtes examinari,vt no.
Card.in d.§.& quia , in viij no.&
Spec in tit.de teſt §. nunc viden-
6 dum.poſt prin. † Differunt etiam
poſitiones ab artic. quia is qui po
nit,cenſetur fateri illud,quod po-
nit.vt not. Alexand. in conſ.lxxj.
in iij.vol.in tantum.quod nõ po-
teſt talem confeſſionem reuoca-
re , niſi doceat de errore , & talis
confeſſio præiudicat ſibi, ſiue po-
ſitio ſit ſcripta , ſiue non. vt not.
Spec.in tit.de poſitio.§. x.col.j.&
ij. verſic. quid ſi actore,& verſic.
7 item,ſi ponens.† Sed is qui arti-
culat,non cẽſetur fateri id, quod
dicit in articulis,no. Abb. in c.cũ
venerabilis,in fin.de excep.& Io.
Andr.in c.fi.de iureiu.li vj.& Ant.

de Bnt.& doct.in c.fi. de cõfeſſio.
& Bar.in d.l.ij. quod obſeruari,&
Bald.in l. ſicut in fi.C.de rep.her.
& Alex.in conſ.lxx. col.pen.verſ.
8 præterea, ij. vol. † Illud autem,
quod dixi, confeſſionem in poſi-
tione reuocari nõ poſſe, ad inſtar
cõfeſſionis, quæ inducitur per li-
bellum, iuxta, l. cum precum,&
ibi Bal.C de lib.cau.intellige,pro-
cedere ſanè, poſtquã poſitio fuit
in iudicio præſentata,& per iudi-
cem approbata & admiſſa, nam
tunc fit de actis,ſecus ſi ante.quia
nondũ eſt facta de actis,nec con-
cludit parti, vnde tunc poſſet re-
uocari,per ea,quæ not. Bald. in l.
generaliter,§. ſed iuramento,col.
j.verſ.not. ſuper verbo, &c. C.de
reb.cred.& no.in c.cum cõtingat.
9 de offic. del. † Limita etiam hoc
dictum de confeſſione non proce
dere,quando fieret poſitio præce-
dente negatura per modum ex-
ceptionis,vt puta, ſi pars aduerſa
tale quid poſuerit, quod negauit,
&c excipiendo ponitur,&c. Nam
tunc ponens non videtur fateri,
vt eſt gl in l.ſi quidem, in verſic.
conteſtationem, C.de excep.& gl.
& Bar.in l.non vtique,ff.de exce.
& And.de Iſer.in cap.ij.§.inſuper,
circ.fin.col.de conten.inter do.&
ſi. de inueſt. & Iaſ.in l. Iulianus.
10 col viij.ff.de cond.ind. † Quan-
do autẽ fieri & præſentari debeãt
poſitiones ſiue articuli, tract.Spe.
in tit.de poſitio.§.iiij.Et breuiter
dicas quod debent fieri infra ter-
minum datum ad probandũ,aliàs
elapſo termino vlterius produci
non poſſunt vt tenet Spec. in tit.
de dila §.ſi. verſ. item quid ſi da-
tus,& Bal.in l. in contractibus,§.
11 illo,C. de non nume.pec. † Nec
tenetur illis poſt terminũ produ-
ctis pars reſpondere, ſecundum Bal.
ibi.& Bald. in addi.Spec.in tit.de
dil. verſ. lapſo termino, &c el ij.
12 † Quod intelligas, niſi poſitio
eſſet oſcura ſiue articus obſcurus,
quia poteſt declarari poſt terminũ
vſque ad concluſionem in cauſa,
ſecundum Bal.in l.tres denuncia-
tiones,in fi.C. quomodo,& quan
do iud. Et de prædictis vide vnũ
pulchrũ conſ.Old in conſ.ccxliiij.
13 † Debent autem fieri poſitiones
poſitiuè, non interrogatiuè, aliàs
pars non tenetur illis reſpondere,
ſecundum Bal.in l.data opera,col.
xj.C. qui accuſ. non poſ. & Paul.
de Caſt.& Iaſ. in l. indices, C.de
iud.& Gem.in c.j. colum. pen.de
confeſſ.lib.vj.vbi aſſignatur ratio,
quia is,qui ponit fatetur,vt ſuprà
dixi,non is,qui interrogat,ſecun-
dum Bar. in d. §. quod obſeruari.
Quia enim ponens vult vt aduer-
ſarius reſpondeat, ad hoc, vt per
eius confeſſionem releuetur ab
onere probandi,ita etiam æquum
eſt, vt ipſe ponens per ſuam con-
feſſionẽ releuet aduerſarium ab
onere probandi ad hoc ne iudi-
14 cium claudicet † Reſponſio au-
tẽ poſitionibꝰ poteſt fieri per ver-
bum,credit,vt dicitur in d pragm.
v.dic. Quod verbum, eſt veritatis
expreſſiuum in principali reſpon
dente.ſecundum Bal in l.j.in fin.
C.de fal.can. adiect. lega.& Spec.
in tit. de poſitio.§. vj. verſic. hoc
tamen de quo vide Gem. in c. j.
col iij. de confeſ. lib vj. Nam ita
præiudicat confeſſio facta per ver
bum, credit, ſicut de veritate, vt
tenet Petr.Philip Corn. in conſil.
clxxxvj colum.j. in iij.volum.
15 Et debet fieri reſponſio in ſecre-
to, ſine præſentia aduocati vel
procuratoris, & ſine eorum con-
ſilio,vt eſt ritus magnæ curiæ, in
numer.273. incipiens,item,quod
quando

16 quandocunque. † Quod tamen ſingulariter limita non procedere in ruſtico vel ideota,quia quando examinatur vt principalis, poteſt in ſuo examine intereſſe eius aduocatus vel procurator,ad hoc ne propter eius ſimplicitatem decipiatur in reſpondendo. ita tenet Hoſt.in c.dilecti de iud.quem refert & ſequitur Soc.in rep.l.j.col.
17 iiij.ff.de vulg & pup. † Item, ſi principalis examinatus cum iuramento deponat falſum, non punitur de periurio, ſed ſolum Deũ habet vltorem. ita dicit dictus ritus 273.& in iſto caſu poteſt verificari de poſitio, l. ij. C. de reb.
18 cred. † Poſſet tamen iudex facere præceptum principali volenti ſe examinare, vt verum dicat ſub certa pœna, quo caſu auctoritate præcepti poſſet illum punire, ſi falſum dicit, ſecundum Bart. in l. ius alimentorum,ff. vbi pup.edu.
19 debeat. † An autem debeat dari copia articulorũ parti? Dic quod ſic, tam de iure communi, quàm per d.Regiam prag.v. die, vt not. Abb.in c. per tuas,col.fin.de teſt. & Bald.in l.ij.C.vt lit.pen.Verum debet prius pars petens copiam, examinari & reſpõdere, & poſtea habere copiam, ſecundum Bal.& ibi probatur in d. prag. v. die,vbi
20 plus dicitur.† quod ſi is,qui habuit copiam,vult nouos articulos producere,poteſt illos præſentare infra tres dies à die acceptæ copiæ. item poſſunt præſentari articuli etiam in die quo curia non regitur, dummodo non ſit dies feriatus,ſufficit, quòd ſoli actorũ magiſtro præſentetur ſine præſentia iudicis,vt eſt ritus magnæ curiæ, in numer. 203. qui incipit, item ſeruat ipſa curia,quod dato,
21 &c. † Copia autem interrogatoriorum non datur, ſecundum Abb,in d.cap per tuas, & Alex.in l. ij. C. de eden. Et hoc ideo,ne
22 inſtruãtur teſtes ad falſum.† An autem volens reſpondere poſitionibus, poſſit petere terminum ad deliberandum, vt quia non bene recordatur? Spec.in tit. de poſitio. §.vj.verſ. quid ſi interrogatus tenet,quòd ſic, quando vult reſpondere de veritate.verum, quia hodie in regno per d.prag. v. die.eſt permiſſum reſpondere per verbũ, credit,puto,quòd non debet dari terminus ad deliberandum, vt d. Spec. ibidem. Et hoc ſentit propriè dicta pragm. dum dicit,quòd partes debent reſpondere viciſſim, & ſine temporis interuallo.
23 † Quid autem operetur illa clauſula, quando iudex admittit articulos,ſaluo iure impertinentium, & non admittendorũ? Dic quòd ſi in futurũ apparet, quòd non debebant admitti,habentur pro non admiſſis,& reijciũtur etiã depoſitiones teſtiũ receptæ ſuper illis.ita tenẽt Io.And.& Ioan.de Imol.& cõiter doct.in c cum contingat. de offic. deleg.Reliqua in hac materia poſitionum dic,vt per Spec. in d.tit. de poſitio.& per Bar.Bal.Franc.de Are.& doct.in l.ij.§. quod obſeruari.C.de iur.cal.& per Bar.Alex. & doct.in l.ſi duo.§.idẽ Iulianus, ff.de iureiu Sequitur quint9actus, ſcilicet,confeſſio.Rob.Mar.V.I.D.

De confeſsione.

1 *Confeſsio, inter genera probationum numeratur.*

2 *Confeſsio extraiudicialis parte abſente,ſemiplenè probat, ſed parte præſente,plenè,& nu 12.*

M 4

3 *Confeſſio extraiudicialis in criminalibus facit indicium ad torturam.*

4 *Confeſſio per verba diſpoſitiua vel enunciatiua, non probat niſi iurata.*

5 *Confeſſio probata per teſtes contra inſtrumentum in ſcriptis non nocet.*

6 *Confeſſio ſine cauſa non plenè probat, niſi fiat ad liberandum.*

7 *Confeſſio Prælati, non nocet Eccleſiæ, niſi aliter veritas probetur.*

8 *Confeſſio inter perſonas prohibitas, eſt ſuſpecta, & non probat.*

9 *Confeſſio ex cauſa mutui, non probat infra biennium.*

10 *Confeſſio facta calore iracundiæ, non nocet, niſi detur perſeuerantia.*

11 *Teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe, non creditur ad infringendum eius depoſitionem.*

13 *Confeſſio parte abſente, probata per vnum teſtem, nullam facit probationem.*

14 *Confeſſio probari debet per duos teſtes, de eadem confeſſione deponentes.*

15 *Confeſſio extraiudicialis geminata, plene probat.*

16 *Confeſſio extraiudicialis parte abſente facta ad exonerationem conſcientiæ, facit plenam probationem.*

17 *Confeſſio extraiudicialis emanans ſuper eo, quod dependet ex mera voluntate confitentis, valet.*

18 *Confeſſio abſente parte acceptata per aliquem nomine abſentis plenè probat.*

19 *Confeſſio parte abſente facta, valet de iure canonico.*

20 *Confeſſio facta in apocha, parte abſente, valet.*

21 *Confeſſio iudicialis habet vim ſententiæ, & ſuperat omne genus probationis, infringitque omnes probationes factas per teſtes vel inſtrumenta, in fauorem confitentis, nec reducitur ad concordiam cum dictis teſtium.*

22 *Cõfeſſio iudicialis, tollit omnem præſumptionem iuris, & de iure.*

23 *Confeſſio poſt concluſionem in cauſa plenè probat.*

24 *Confeſſio facta in proceſſu inualido, ſufficiens eſt ad condemnandum.*

25 *Confeſſio ſe referens ad inſtrumentum inualidum, an probet.*

26 *Confeſſus in ciuili, habetur pro condemnato, ſecus in criminali.*

27 *Confeſſio qualificata an & quando poſſit pro parte acceptari, & pro parte repudiari.*

28 *Debitor, qui non poteſt probare ſolutionem mutui in ſecreto ſoluti qualiter reſpondere debeat poſitionibus, in quibus creditor intendit velle mutuum ſibi reſtitui.*

29 *Confitens occidiſſe ad ſui defenſionem eam non probando, non punitur, vt homicida, ſed mitius punitur.*

30 *Confeſſio vt iudicialis dicatur, an neceſſario coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat.*

31 *Confeſſio coram arbitro vel arbitratore recepta, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis, & an coram iudice fidem faciat & qualiter.*

32 *Confeſſio dubia, interpretatur in fauorem confitentis.*

QVIN

QVINTVS actus ſuc
ceſsiuè emergẽs in hac
ſecunda parte iudicij,
1 eſt † Confeſsio: nam da
to termino ad proban-
dum, & præſentatis articulis ſiue
poſitionibus, proceditur ad exa-
minationem principalis: qui non
ſolet quandoque confiteri: & ſua
confeſsio releuat partem ab one-
re probandi. Et quoniã vario mo-
do producuntur confeſsiones in
iudiciis, quia numeratur confeſ-
ſio inter genera probationum, vt
not. glo. in l. j. C. de eden. ideo vi-
deamus breuiter aliqua de eius
materia. Vnde eſt ſciendum, quod
confeſsio alia dicitur iudicialis:
alia extraiudicialis. Confeſsio iu-
dicialis dicitur quæ fit in iudicio
extraiudicialis. quæ fit extra iudi
2 cium. † Videamus primò de ex-
traiudiciali, quæ non fit in iudi-
cio, nec coram iudice. Et ſi quæris
quem effectum habet, ſi produci
tur in iudicio invim probationis.
Dic quod in ciuilibus, ſi fit parte
præſente probata per duos teſtes,
facit plenam probationem, & præ
iudicat etiam heredi confitentis,
ſecundum Bald. in l. j. colum. fina.
ver. de vno quæro, &c. C. ex delic.
defun. & Soc. in cõſ. ccxxviij. col.
j. in ij. vol. & Ioan. And. in rub. ex-
tra de probat. & Alex in conſ. xix.
col. j in iiij. vol. Et licet Alexan. in
conſ. xx. col. j. in iiij. vol. teneat, ꝙ
vltra præſentiam partis requira-
tur etiam acceptatio, tamen com-
muniter tenetur contrarium, ſci-
licet, quod non requiritur acce-
ptatio, quia ex quo confeſsio ten
dit in fauorem præſentis, præſu-
mitur acceptatio ex eius parte, l.
qui patitur. ff. manda. & per ea,
quæ plenè tradunt Barto. & Mo-
derniores in l. quæ dotis. ff ſolu-
to matrimonio. ita in ſpecie tenet
Alexan. ſibi contrarius in l. iij. C.
de rep. her. & ad prædicta eſt tex.
in l. Publia §. fi. ff. depoſiti. Si verò
confeſsio extraiudicialis fiat par-
te abſente tunc probata per duos
teſtes facit ſolam præſumptionẽ,
id eſt, ſemiplenam probationem,
ſecundum glo. & Abb. in c. fi. col.
v. de ſucceſſi. ab inte. & Alexand.
in conſ. xxiij. col. pen. in princ. in
ij. vol. & conſ. xxxvj. col. ij. in fin.
in v. vol. & habetur per Matth. de
Affl. in deci. xij. & deciſ. ccxxxvij.
& deciſ. ccclxxxv. conſ. Neapol. &
Alex in conſ. clij. col. fin in v. vol.
& Petr. Phil. Corn. in conſ. cxiij.
3 in litera s, in j vol. † Sed in cri-
minalibus talis confeſsio extra-
iudicialis facit indicium ad tortu
ram. ſecundum gloſ. & Barto in l.
capite quinto. ff. de adul. & Ludo.
Roman. in conſ. clxxvij. col ij. &
Bart. in l. quoniam. ff. de his qui
no. inf. & bald in l. ictus fuſtium.
eo. tit. & Alex in l. magiſtratib ff.
de iur. om. iud Quod tamen limi-
ta, multis modis, & quos plenè
tradit Fel. in c. olim. de reſcrip. &
in c. at ſi clerici. col. vj. de iud. vbi
cumulat multos caſus, in quibus
confeſsio extra iudiciũ plenè pro
bat, etiam in criminalibus. Et il-
lud quòd dixi in criminalib. in-
tellige ſiue parte præſente, ſiue
abſente: vt d. l. capite quinto. &
tenet Pet. Phil. Corn. in conſ. ccix.
4 in litera d, in iij. volum. † Super
prædictis ergo firmo duas concluſ
ſiones. Prima eſt, quæ confeſsio
extraiudicialis parte præſente, ple
nè probat, vt ſuprà. quam limita
procedere, quando fit per verba
diſpoſitiua ſecus, ſi per verba e-
nunciatiua, quia tunc non probat
per tex. in c. fi. & ibi Abb. & doct.
de ſucceſſ. ab inteſt. & habetur in
deci.

deci.cv.conſ.Neap. niſi eſſet confeſsio iurata, vt eſt alia deciſ.clxiiij.conſ. Neap.
5 † Secundò limita, quando teſtes producerentur ad probandam confeſsionem contra inſtrumentum celebratum in ſcriptis continens debitum: quia tunc non omnis probatio confeſſionis parte præſente, facit plenã probationẽ:ſed eſt neceſſe, quòd probetur per quinque teſtes rogatos iuxta formam,l. teſtium.C. de teſt.cum auth.ibi poſita.& eſt glo.in c.teſtes.in gl.magna.in fin. iij.q.viij. & habetur in d.dec. cv. conſ.Neap.in fi.
6 † Tertiò limita, quando confeſsio fuit facta cum cauſa, puta confiteor me debere ex cauſa mutui, aliàs non nocet, licet probetur gloſſ.eſt in d.c. teſtes.in gl.magna.circa fi.iij. q. ix. & eſt text.& ibi Alexan. l.de indebito.§.fi.ff.de prob.intellige tamen,quòd non nocet quò ad plenam probationem,ſed facit ſemiplenam,& cauſa debet tunc ſaltẽ allegari per eũ qui innititur confeſsioni,ſecundum Alex.in conſ. iiij.col.pen.& conſ.lxxxiij. col.fi. in j.volum.& Spec. in tit.de confeſſ.§.nunc videndum.col.iij.ver. ſed quæ eſt ratio, & ver.ſeq. & Io.de Imol.in c.ſi caut.de fid.inſt. vbi vide plenè per Feli. item intellige, quando cõfeſsio fieret ad obligandum, ſecus ſi ad deliberandũ,vt ſi dico confiteor te mihi non teneri, quia plenè probat liberationem,text.eſt,& ibi communiter doctor. maximè Iaſ. in l. tale pactum in princ.ff. de pactis.
7 † Quartò limita, in confeſsione prælati, quæ non præiudicat eccleſiæ niſi aliter probetur veritas, vt habetur in deciſ. clxviij. conſ. Neap.de qua materia, vide plenè per Fel.in c.edoceri.de reſcriptis.

8 † Quintò limita, quando talis cõfeſsio fieret inter perſonas prohibitas & ſuſpectas: quia nõ probat, vnde non creditur prælato dicẽti ſe donare ſeruitoribus propter merita,& ſeruitia quę ab eis recepit, niſi aliter probentur, vt not Ioan. Andr.in ad. Spec.in tit. de reb.eccle.non alien.ſuper rub. & Bald in l. iubemus col.iij. ver. deinde vide,&c. C.de ſacroſanct. eccleſ. Et ſimiliter,quando maritus donaret vxori, vel pater filio, propter merita, & idem in ſimilibus caſibus,qui ſunt in iure innumerabiles,de quibus habetur per Bar. & doct.in l.poſt contractum. ff.de don. & in l. per diuerſas. C. mand.& in l. ſi donatione. C. de collat.& in l.j. §. nec caſtrenſe.ff. de collat.bono.& Ang. in conſ.v. col.fi.& plenè Matt. de Afflict. in conſt.diuæ memoriæ. col.xxv.pro hoc eſt tex.in l.qui teſtamentum. ff.de prob.
9 † Sextò limita,in cõfeſſione ex cauſa mutui, quia nõ probat infra biennium, niſi aliter probetur vera numeratio in toto tit.C.de non nu.pecu.& inſti. de lite oblig.per totum.
10 † Septimò limita,niſi confeſsio eſſet facta calore iracundiæ, quia non nocet, niſi detur perſeuerantia,gloſſ.eſt. in ver.admonita.in fi. & ibi Abb. in c.ex literis.de diuor.
11 † Octauò limita, non procedere in depoſitione teſtis, dicẽtis extra iudicium ſe falſum depoſuiſſe in iudicio,quia non per hoc tollitur eius depoſitio, & idem in iudice dicente ſe venalem ſententiã tuliſſe,& ſubductum,ſecundum Angel.in conſ.cccviij.verſ. deſcendo ad tertiũ eorum.
12 †Secunda cõcluſio eſt, quòd confeſsio facta parte abſente, probat tantum ſemiplenè quod intellige, etiam ſi fiat

ſtat ad liberandum ſecundū Pau-
lum de Caſtr.in conſ. lxxix. in ij.
13 volu. † Limita primò, dummo-
do talis cōfeſsio probetur ad mi-
nus per duos teſtes; nam ſi pro-
batur per vnum teſtem, nullam fa
cit probationem, nec plenam nec
ſemiplenam, nec etiam indicium,
ſecūdum Alexan. in conſ. cxxxij.
colum. penul. ver. non obſtat etiā,
14 &c. in ij. vol. † Secundò limita,
dummodo duos teſtes deponant
indiuiduo de eadem confeſſione,
ſecus ſi vnus teſtis dicit de vna
cōfeſsione facta vno die, & alius
de alia, quia etiam ſi mille eſſent
teſtes non probant, etiam ſemi-
plenè ex quo ſingulares, & non
iunguntur ſecundum Alexand. in
conſ. xxxvj. col. ij. & conſ. xxxix.
15 in v. volu. † Tertiò limita, niſi
iſta confeſsio extraiudicialis eſ-
ſet geminata, quia tunc æquipara
tur iudiciali confeſſioni, vt plenè
probatur, ſecundum Bar. in l. cum
ſcimus, C. de agri. & cenſ. libr. xj.
& Lud. Roma. in conſ. ccxc. colū.
ij. & Paul. de Caſt. in l. Publia. §. fi.
ff. depoſ. & Iaſ. in §. in perſonam.
colum. ix. inſt. de act. vbi plura cu
mulat de materia geminationis,
& Fel. in c. olim. de reſcr. & in c.
ſi cautio de fid. inſtr. & ibi etiam
Ab. in fi. & habetur. in dec. cccxxx
16 vj. conſ. Neapo. † Quartò limi-
ta, quando talis confeſsio fieret
ad exonerationem conſcientiæ,
vt ſi quis parte abſente bonam fi
dem agnoſcens, & pro ſuæ con-
ſcientiæ exoneratione, fatetur ſe
extorſiſſe vſuras, vel habere tale
depoſitum, vel ſimile, nam iſta
confeſsio plenè probat, ſecūdum
Bald. in l. generaliter. in x. q. C. de
non num. pec. & Petr. Phil. Corn.
in conſ. ccxj. col. ij. in iij. vol. & ha
betur in dec. clxiiij. in fin. conſil.
Neap. Pro hoc ſolet allegari gl. in
in c. quotiens cordis. j. quæſt. vj.
17 † Quintò limita, quando con-
feſſio emanat ſuper eo quod depēdet
ex mera voluntate confitentis, vt
eſt aditio hæreditatis vel ratiha-
bitio, vel aliud ſimile, quia tunc
plenè probat, etiam abſente parte
ſecundum Barto. in l. certum. §. ſi
quis abſente. ff. de confeſ. Pro hoc
eſt gl. in l Pom. la j. ff de neg. geſt.
& Bald. in d. l. generaliter. in xj. q.
18 † Sextò limita, niſi talis con-
feſsio eſſet acceptata per aliquem
nomine abſentis, quia plenè pro-
bat, vt not. gl. & Paul. de Caſtr. in
l tale pactum. in princ. ff. de pact.
pro hoc eſt glo. in ver. legatum, &
ibi per doctor. in l. huiuſmodi. in
19 princ. ff. de leg. j. † Septimò li-
mita, non procedere, de æquitate
canonica, ſecundum quam plenè
probat talis cōfeſſio parte abſen-
te: ita tenet Franc. de Are. in cōſ.
lx. & conſ. lxiij. col. ij. & præſertim,
quando extaret iuramentum, &
not. Pet. Philip. Cor. in conſ. cxiij.
col. iij. in j. vol. & habetur in dict.
dec. clxiiij. conſ. Neap. in fi de qua
materia vide Mod. maximè Iaſ. in
d. l. tale pactū. in prin. ff. de pact. &
Mod. in d. c. ſi caut. quia multi in
hoc tenent contrariū, non facien
tes differentiam inter ius cano-
nicum, & ciuile, quantum ad hoc.
20 † Octauò limita, niſi confeſsio
eſſet facta in apocha, parte abſen
te, quia quandocunque illa apo-
cha peruenit ad creditorem, ple-
ne probat illa confeſsio legitimè
probata, ſecundū Bal. in con. 360.
in v. vol. de quo vide in d. l. tale
pactū. in prin. plures alias limita-
tiones, & dicta ad hanc materiam
confeſsionis extraiudicialis, vide
per Fel. in d c. ſi caut. de fi. inſtru.
& in d. c. olim. de reſcrip.

Venio

21 † Venio nunc ad ſecundũ mẽ-
brum principale, videlicet de con
feſſione judiciali, ſcilicet, quæ fit
in iudicio, quæ eſt tantę efficacię,
quòd habet vim ſententiæ, & rei
iudicatæ in ciuilibus, adeo quòd
non expectat aliud, niſi præceptũ
de ſoluendo, l vnica. C. de confeſ.
nam nulla eſt maior ꝓbatio, quam
proprij oris confeſſio, & dicitur
pleniſſima probatio, vt not. Petr.
Phil. Corne in conſ. cclxj col. ij. in
iiij. vol. Item facit in rem notoriã,
vt dicit idem Petr. Phil. Corne. in
conſ. xliiij. vol. & in conſ ccxxiiij.
in litera e, in eo. vol. vbi dicit ꝙ
ſuperat omne genus probationis,
in tantum, quòd confeſſio infrin-
git omnes probationes factas per
teſtes vel inſtrumenta in fauorẽ
confitentis contrarium, & nun-
quam reducuntur ad cõcordiam
teſtium dicta, cum confeſſione
producẽris ita pulchrè tenet Lu.
22 Ro. in conſ. cccxcj. in fi. † Item,
confeſsio tollit præſumptionem,
iuris, & de iure licet alia proba-
tio non admittatur, vt no. gl. Bart.
Bal. & doct. in authen. ſed iam ne
ceſſe. C. de do. ante nupt. & Petr.
Phil. Corn. in conſ. xxxix col. fi. in
litera g. in iiij. vol. & conſ. ccxxv.
in litera c, in iiij. vol. & & Alex. in
l. non eſt veriſimile, ff. quod met.
cauſa, & ibi etiam Bart. & Fel. in
23 c. iiij. col. ij. de præſc. † Item li-
cet poſt concluſum in cauſa, non
admittatur alia probatio, tamen
admittitur probatio per confeſſio
nem, ſecundum Bald. in rub. C. de
prob. col. iiij. ver. ego aliter probo,
&c. quod tamẽ intelligit ibi Paul.
de Caſt. quando confeſſio ſponte
fieret non quòd inuitus poſſit qs
compelli ad confitendum. & Ant.
de But. in c. licet cauſam. de prob.
vbi idem dicit poſt terminum ad
probandum, & probatum haben-
dum, prout eſt gl. in c. j. de confeſ.
lib. vj Idem poſt publicationem
proceſſus, ſecundum Card. in cle.
prima. xciij. q. de cauſa poſſeſ. &
propriet. & Bald. in authent. ſed
24 nouo iure, C. ſi cer. pet. † Item,
eſt tantæ potentiæ iſta confeſſio
iudicialis, quod etiam ſi fiat in
ꝓceſſu inualido, poteſt ex ea fer-
ri ſententia, non obſtante inepto
proceſſu, ſecundum Barto. in l. ſi
confeſſus, ff de cuſt. reo. & dic, vt
ibi per eum, & Flor. in l. proinde,
§. notandum. ff ad l. Aquil. & Ale-
xan. in conſ. xxxiiij. col ij. in iij.
vol. & Bald. in l. ictus fuſtium, ff.
de his qui not infam. & habetur
in deciſ. ccclxxiiij. circ fin. conſ.
25 Neap. † Quid autem ſi confeſ-
ſio ſe referat ad inſtrumẽtum in-
ualidum, an probet? vide Lu. Ro.
26 in conſ. ccxciiij. † Item in ciuili
confeſſus habetur pro condemna
to, vnde non requiritur alia ſen-
tentia, vt ſuprà dixi, per l j. C. de
confeſ. ſed in criminali, eſt ſecus,
quia non habetur pro condemna
to, vnde requiritur ſententia, vt
d. l. ſi confeſſus. & ibi Barto. ff. de
cuſt. reo. & not Petr. Phil. Corn. in
conſ. lv. col. ij. in iiij. vol. & in cõſ.
clx. in litera d, in quarto volum.
27 † Super hac materia confeſſio-
nis, eſt ſciendum, quod quando-
que fit ſimpliciter, & quandoque
qualificatè. ſimpliciter fit confeſ-
ſio, quando reus confitetur debi-
tum, vel crimen purè ac ſine ali-
qua qualitate, tunc enim eſt fun-
data intentio actoris, vt dixi, ſed
quando adiicitur aliqua qualitas
tunc dicitur qualificata, & tunc
ſtat dubium, an poſſit acceptari
pro parte, & pro parte repudiari.
Super qua cõcluſione adhibetur
talis diſtinctio, videlicet, aut con-

tra

tra qualitatem annexam confeſſioni eſt aliqua præſumptio iuris, & tunc poteſt acceptari pro parte,vt ſi reus confitetur ſe occidiſſe ad ſui defenſionem,dixiſſe,verba opprobrioſa, non animo iniurandi: nam ſtatur ſuæ confeſſioni contra ſe.&non creditur ſibi quo ad illam qualitatem niſi illa qualitas probetur , & eſt ratio : quia cõtra illlam qulitatem vrget præſumptio iuris.quæ eſt,vt quilibet occidens , vel dicens verba iniurioſa , cenſeatur habere animum offendendi, niſi contrarium probetur l. j. C. de ſicar. & l. ſi non conuicii,C.de iniu.& tunc fit diſtinctio,an ſit vnum capitulum in confeſſione vel plura.Ita hæc omnia declarat Abb. in c bonæ.el ij. penul.col. de poſtul. pral.& Petr. Phil Cor.in conſ.cxiiij. col. ij. & iij. maximè in litera i,in iij.volu. At contra illam qualitatem nulla eſt præſumptio iuris , & tunc aut confeſsio qualificata continet vnum capitulum,& debet tota acceptari,vel tota repudiari, & non poteſt diuidi,vt ſi reus confitetur ſe promiſiſſe ſub conditione , vel ſi dicat , verum eſt quòd recepi à te centum, quæ mihi debebas ex cauſa mutui , iſtud eſt vnicum c. & confeſsio in iſto caſu non præiudicat confitenti,ſecundum Ab. in d.c.bonæ. col.pen.& Bart. in l. Aurelianus §.idem quæſiit ff. de lib.leg. Aut continet plura capitula,vt ſi dicit,verum eſt, quòd mutuaſti mihi centũ,ſed feciſti mihi pactum,de non petendo , & tunc poteſt acceptari pro parte , & tenetur reus probare pactum de nõ petendo alias condemnatur , ſecundum Abb.in d.c.bonæ.& Bar. in d.§ idem quæſiit. & prædictis adde And.de Iſer.in conſt.termi-

num vitæ, in fi.& in c.j.§. ſi verò violator.col.ij.ver.probare,de pa-

28 ce.ten. † Vnde ſuper hoc nota bonam cautelam , quando creditor mutuauit tibi pecuniam quã tu in ſecreto reſtituiſti nam ſi facit poſitionem quòd mutuauit,& tu reſpondes verum eſſe, ſed ſibi reſtituiſti,quam reſtitutionẽ probare nõ potes certè iudex te condemnaret.Vnde cautela eſt,quod reſpondeas, nihil mutuaſti , propter quod ſim tibi obligatus , & ſic non eris periurus, nec incides in laqueum,quia ſolutione debiti fuit ſublata obligatio , ita not. tenet Franc. de Aret.in l.j. col.ij. in fi.ff.ſi certum petatur.

29 † Vnum tamen tene menti,pro declaratione eorum , quæ ſuprà dixi,nam licet,qui confitetur occidiſſe ad ſui defenſionem,veniat cõdemnandus,niſi probet defenſionem , vt ſuprà dixi , tamen ex tali confeſſione non poteſt condemnari, vt homicida ad pœnam mortis naturalis,ſed mitius puta pœna relegationis , & hoc propter illam qualitatẽ ita tenet Ab. in c auditis col. penult. ibi etiam Fel.de reſcr. & Alex. in l.non ſolum §.ſciendum.in lect ff. de op. no.nun. & Soc. in rep.l.primæ.ff. de vul.& pupil.in xj.colum.quod nota pro limitatione conſtitutę termino vitæ quæ vult vt occidẽs

30 occidatur. † Sed poſſet dubitari quomodo cognoſcitur confeſsio iudicialis,an ſit neceſſe,quod fiat coram iudice,pro tribunali ſedente , magis communis opin. quòd ſic, in cauſis requirentibus plenã cauſæ cognitionem , vt not.Ioan. And. in addi. Spec.in tit.de poſitio, §. ij.& Abb.in c. at ſi clerici. colum ij.& ibi etiam Fel. de iud. & Abb.in c. ſi. de confeſſ.& gl.& Bart.

Bar.in l.cum ſcimus. C.de agri.& cen.lib.xj.vbi dicitur,quòd ſi fieret coram notario, non diceretur confeſsio iudicialis,de quo dicto vide glo.& Bald in l.iubemus, & in l.interrogatam.C. de lib.cauſ. & Fel. in c. quoniam contra falſam.col. xxv. de prob. & Cald.in conſ.ij.in tit. de off.ord. & Barto. in l.iiij.§.hoc autem.in vj. & vij. oppo. ff.de dam.infect.& Alex.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo.& habetur in dec. ccxiv.conſ. Neap.in iij.col.vbi dicitur,quòd notarius, nō poteſt recipere confeſsionem, niſi præſente iudice,vel committente: alias confeſsio non præiu-

31 dicat. † Quid autem, ſi confeſſio fiat coram arbitro, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis, dic quòd in arbitratore non eſt dubium,& omnes tenent communiter, quòd ſit extraiudicialis, ſecundum Alex. in cōnſ.xiij.col.iij. & conſ. xcvj. col.iiij. ver. ſi ergo. & e in j.vol.& Lud Rom.in conſ. 346.colum. ij. & habetur in dec. clxxviij conſ. Neap. in vj.dubio. ſed in arbitro, eſt varietas inter doct.nam Ioan.de Imo.in c. præſenti, de teſtib tenet quòd valet vt iudicialis.ſed Cyn.in l.j.C. de confeſ.tenet quòd valet,vt extraiudicialis,& illud quod dicitur in l.penul.in fi.C.de arb. quòd confeſsio recepta coram arbitro, facit fidem coram iudice, intelligitur ſecundum eum, vt confeſsio extraiudicialis: vt dicitur in dict. deciſ.clxxviij. in vij.dubio,& videtur eſſe de mente Bal.in l. pen. in fi.licet loquatur ſolum quo ad vnum effectum, ſcilicet,infamiæ, ſed Bart.in l.prima in fin.de confeſſ.tenet, quòd valet vt iudicialis,& hanc opinionem Bart. puto veriorem in caſu,in quo ponimus arbitrum proceſſiſſe iuris ordine ſeruato ad inſtar iudicis & ita confeſſionem recepiſſe:cum arbitraria ſint redacta ad inſtar iudiciorum. l. prima.& ibi Bart. ff. de arb.de qua materia, vide Alex.in conſ. xix. colum.iij. in iiij.vol. & Fel.in dict.c.præſentia.

32 † Vltimò ſuper hac materia eſt ſciendum, quòd confeſſio dubia ſemper interpretatur in fauorem confitentis ita tenet Phili. Dec.in conſ.clxxxix.col.in fi.quod nota, quia in aliis actibus, & probationibus dicimus contrarium, ſcilicet, quod probatio dubia interpretatur contra producentem,c. in præſentia de prob. & habetur in l.veteribus.ff.de pactis. tamen rectè intuendo idem dicimus in confeſſione, quia confeſsio producitur per partem aduerſam in ſui fauorē,vnde interpretatur cōtra eam: ex quo interpretatur in fauorem confitentis, ſcilicet, aduerſarij. Reliqua de materia confeſsionis, dic vt per Specul.in titul.de confeſſ. per totum: & per Lanfran. in c. quoniam contra,in verſ.confeſsiones,de prob.& Bar. Bal.& doct.in l.vnica. C. de confeſſ.& Can.in c.fin. & per totum, eo.tit. Rob. Marant. V. I. D.

De teſtium productione.

1 *Teſtium examinationes, quo ordine fiant: & quid ſeruetur in regno.*

2 *Teſtium depoſitio non valet, parte non citata, nec præſente iuramēto.*

3 *Teſtium rubrica, quid continere debeat.*

4 *Teſtes examinari poſſunt die feriata dum*

ta dummodo iurent in die iuridica. & num 7.

5 *Teſtes vltra ſeptem examinari non poſſunt ſuper vnoquoque articulo.*

6 *Teſtes in loco iudicij examinari debent: niſi ſint perſonæ egregiæ, mulieres, infirmi, vel alio modo impediti.*

8 *Teſtes citati infra terminum iurare poſſunt infra tres dies poſt terminum.*

9 *Teſtis deponens ſine bona cauſa ſcientiæ, ſi fuit interrogatus, non probat.*

10 *Ratio teſtis ſaluat, & deſtruit eius dictum.*

11 *Ratio teſtis à dicto diuerſa eſſe debet: alias non probat.*

12 *Teſtis non aſsignans cauſam ſcientiæ: etiam non interrogatus, in cauſis criminalibus non probat.*

13 *Teſtis etiam nõ interrogatus cauſam ſcientiæ reddere debet in his, quæ iudicio intellectus percipiũtur: aliàs non probat.*

14 *Iuramentum ſuppletorium non defertur ex vno teſte non adſignante cauſam ſcientiæ: licet non ſit interrogatus.*

15 *Teſtis aſsignans cauſam remotam à ſenſu proprio, non probat.*

16 *Teſtis de credulitate, probat contra producentem.*

17 *Teſtis depoſitio per verbum videtur, non valet.*

18 *Teſtis de auditu, non probat, niſi in factis antiquis.*

19 *Teſtis depoſitio non iurata, non probat.*

20 *Teſtis iurare debet dicere veritatem pro vtraque parte.*

21 *Teſtis deponens falſum, non iuratus, punitur extraordinaria pœna.*

22 *Teſtes produci poſſunt vſque ad publicationem in cauſa, & nõ vltra: niſi ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus.*

23 *Liber mercatoris an probet, & nu. 24. 25 26 27. 28. 29.*

24 *Liber mercatoris, in quo ſcriptum eſt qualiter eſt debitor pro reſtaurationum, an probet.*

30 *Liber pro ſcribente in ſui fauorem, an probet, & num. trigeſimoprimo 32 33. 34.*

35 *Liber mercatoris de publico pro tertio contra tertium, an probet.*

36 *Liber gabellariorum, an probet.*

37 *Liber mercatoris, an de conſuetudine plenè probet.*

38 *Liber ſuſpectus, vel reprobatus in vno, probat in alijs.*

39 *Liber an edendus ſit parti petenti.*

40 *Et an debeat edi totus liber*

41 *Edi edi debeat tagliola, ſeu tacca.*

42 *Edi an debeat fieri liber actoris.*

43 *Et quid de libro gabellarij.*

44 *Liber ſpeciariorum continens quod factor calculo talis eſt debitor, an probet.*

45 *Rationales, an debeant iurare.*

46 *Literæ cambij, an probent.*

47 *Literæ cambij diſpoſitiuæ, an poſſint reuocari.*

48 *Literæ cambij ſi ſunt deperditæ, an poſſint repeti depoſitum*

49 *Delegatio, quando liberet debitorem.*

50 *Literæ cambij antequam præſententur, ſi decoxit Banchum cui dirigebantur*

gebantur: cuius eſt periculum.
51 Banchum ſi decoxit qui fecit literas: propter quod Banchum cui dirigebantur non vult ſoluere, an cogatur.
52 Mercator qui habuit literas cambii pro Padua, an poſſit parte pro Roma.
53 Literæ cambij an probent numerationem
54 Campſor recipiendo literas vitiatas, & ſoluendo: an liberetur.
55 Literæ credentiæ an probent.
56 Literæ miſſiuæ, an probent.
57 Literæ miſſiuæ an obligent eum, ad quem mittuntur
58 Statuto ſtante quod debitum non poſſit probari niſi per instrumentum, an inter mercatores ſeruetur.
59 Confeſſio facta abſente parte, an probet
60 Confeſſio in parte, an poſſit acceptari, & in parte negari.
61 Mercator, an teneatur edere chartulam continentem ſolutionem, vel ſimilia.
62 Balle lanæ ſignatæ ſigno meo, an præſumantur meæ
63 Ballæ lanæ ſi reperiantur ſignatæ communi ſigno, an præſumantur communes.
64 Editio librorum exiſtentium Romæ, quibus expenſis fieri debeat.
65 Mercator qualiter probet ſe diſrobatum
66 Promittens Titio centum, quæ Sempronius ei debet, quid probabit.
67 Apoha mercatoru ſigillata tantum, an probet,
68 Promittens centum ſoluere infra menſem, & ſi non ſoluantur promittit centum & decem, an valeat promiſſio illa
69 Intereſſe qualiter probetur.
70 Et quando licitè petatur.
71 Excaptum, vel delucrum qualiter probetur.
72 Probationes non concludentes inter mercatores, an probent.
73 Iurare, an cogatur reus vel iuramentum deferre & num. 74 75.
76 Merces empta de pecunia communi, an præſumantur communes
77 Emptio mercium probatur per famam
78 Societas probatur per intitulationē librorum.
79 Societas non probatur ex eo quod negociatio geratur per aliquos alternis vicibus.
80 Mercator ſi confitetur ſe debitorem Titio in centū plus, & minus, quid importent illa verba.
81 Valor frumenti, qualiter probabitur.
82 Publicatio, an ſit neceſſaria in foro mercatorum.
83 Terminus ad allegandum in iure, an detur.
84 Repulſa an detur in curia mercatorum.
85 Sortis iudicium quale ſit.
86 Sententia per ſortes, an valeat, & an poſſit ab ea appellari, & numero 87.
88 Sententia expertorum in arte, an tranſeat in rem iudicatam
89 Appellatur à ſententia collegij ad ſuperiorem.
90 Executio ſententiæ per appellationem, an retardetur.
91 Executio ſententiæ latæ cōtra principalem

cipalem, an contra fideiuſſorem exequatur.

SEXTVS actus, qui emergit in iudicio ſucceſſiue, eſt teſtiũ productio: nam dato termino ad probandum, & præſentatis articulis, ſiue poſitionibus, & habita reſponſione partis, quæ negauit poſitiones, neceſſe eſt, probare id, quod in articulis continetur. Et quia potiſſimus probandi modus eſt per teſtes ideo ſolent produci. Quæ materia teſtium eſt toties ventilata per quamplures tractatus ſcribentium, maximè per Barto. in ſuo tract. teſtium, per Alb de mandectis, & per Tindarum in ſuo tract. per Spec. in tit de teſte. per Lanfr. in cap. quoniam contra. in ver. teſtium, de prob & per quamplures alios Mod maximè per Cancerium de teſti per totum: ideo ſuperuacuũ mihi viſum fuit hanc materiam plenè hic cumulare cũ ſit ita ampla materia quæ ſola de per ſe requireret vnum magnum tract. Solum igitur pro introductione iuuenum in actu practico ſuccinctè attingam tres quæſtiones, & de reliquis remitto me ad dictos tractatus. Prima igitur q. erit, quo ordine ſint teſtes producendi vel examinandi. Secunda quæſt. erit, qualiter debent teſtes deponere ad hoc, vt probẽt. Tertia, vſque ad quod tẽpus poſſunt
1 teſtes produci. † Reuertor ad primam & dico quòd talis ordo ſeruandus eſt videlicet, quia dato termino ad probandum, pars qui facit articulos, facit citari teſtes, vt veniant prima die iuridica coram iudice ad iurandum, & deponendum teſtimonium veritatis ſuper articulis præſentatis, vel præſentandis, necnon facit citari aduerſarium: vt in eodem die compareat viſurus teſtium iuramenta. Et iſta citatio teſtium requiritur, ad hoc. vt appareat, quòd non ſponte ſe ingerunt, ſed rogati, quia alias ſi vltro ſe ingererent eſſent ſuſpecti de falſo, ſecundum Bar. in l. poſt legatum. §. his vero, ff de his quibus, vt indig. & Alex. in conſ. lxviij. colum. ij. & vj. in ij. vol. Requiritur etiam citatio partis, ad videndum iurare teſtes, qa tota ſubſtantia depoſitionis teſtium conſiſtit in iuramento, l.
2 iuſiurandi, C. de teſti. † adeo ꝙ ſi pars non eſſet citata, nec aliter præſens iuramẽto, nihil valet eorum depoſitio, cap. ij. & ibi Abb. de teſtibus. & l. ſi quando, & ibi
3 Bal. C. de teſti. † Et pro hoc habemus ritum magnæ curiæ, qui incipit, item ſi in rub. &c. quo caueтur, quòd actorum magiſter in rubrica teſtium debet ſcribere, qualiter fuerunt examinati parte præſente, & vidente eorum iuramenta, vel abſente per contumaciam aliàs depoſitiones non probãt. Et facta dicta citatione in prima die iuridica, datur iuramentũ de veritate dicenda teſtibus comparentibus, parte citata præſente,
4 vel in eius contumaciam. † Si verò teſtes non comparent, accuſatur eorum contumacia, & interponitur decretum, fore procedendum ad eorum examinationem contumacia non obſtante, & ex tunc in antea poſſunt examinari quandocunque etiam parte abſente, & in die feriata ad honorem Dei. vt no. gloſſ. in clementina prima, de offic. deleg & dicam infrà: & etiam poſt terminum

probatorium, quia eorum depo-
ſitio refertur ad tempus iuramen
ti, vt tenet Lud. Rom. in conſil.
cccxliij. col. ij & Abb. in cap. licet
cauſam, colum vj de prob. & dixi
ſuprà in verſ. dilat. circa fi. & præ-
dicta tenet Bart. in repet. l. ij col.
fin ff. ſi quis, in ius voc. non ier.
5 † Eſt tamen ſtatutum in regno
circa refrenationem teſtium: quia
non eſt indiſtinctè permiſſum tot
teſtes examinari, quotcunq; quis
producere vult: nam non poteſt
quis examinare vltra ſeptem te-
ſtes, ſuper vnoquoque articulo,
niſi aliter videatur æquum iudici,
vel niſi eſſem⁹ in factis antiquis,
quia tūc eſt permiſſum vſque ad
decem pro quolibet articulo, vt
eſt regia prag. quæ incip. ſ. ſtatui-
6 mus. † Debent autem dicti teſtes
ꝓducti, examinari in loco iudicii,
& non extra, niſi eſſent mulieres
vel perſonæ egregiæ. vel infirmi,
vel alio modo impediti venire ad
curiam. tunc enim permiſſum eſt
illos examinare in loco honeſto
extra locum iudicij, vt eſt ritus
magnæ curiæ, in nu. 32. incipiens,
item, quòd non audeant, &c. &
tunc pars citari debet ad videndū
iuramenta teſtiū in loco, vbi ſunt
examinandi, vt eſt tex. cum gloſſ.
in cap. ij. de iud. lib. vj. & Alexan.
in l. ad egregias, ff. de iureiu. quòd
nota contra iſtos notarios actorū,
qui quotidie vadunt examinando
teſtes per plateas, & vicos extra
7 locum iudicij. † Et quòd teſtes
poſſint examinari in die feriata
dummodo iurauerint in die iuri-
dica, eſt ritus magnæ curiæ, in nu.
47. incipiens item, quòd ſi detur,
&c. in fin. & alius ritus, in nu. 56.
incipiens item quòd ſi teſtes, &c.
& alius cxxxij. incipiens, item, ſi
teſtes, &c. & alius cliij. incipiens
8 itē, quòd ſi teſtes, &c. † Si tamen
teſtes ſunt citati infra terminum,
& nondum iurauerunt in termi-
no, poſſunt infra tres dies imme-
diate ſequentes iurare, & exami-
nari poſt terminum, vt eſt alius
ritus, in num. 149. incipiens item,
9 quòd in quibuſcunque. &c. † Su-
per ſecunda q. principali conclu-
do, quòd teſtes, vt probent, debēt
adſignare bonam cauſam ſcientię
per alterum ex quinque ſenſibus,
vt no. Bar. in l. j. in iij. colum. & ibi
Alex & doct. ff. ſi cer. pet. & Alex.
in conſ. cxxxij. col. pen. in v. vol.
non tamen tenetur præciſe teſtis
reddere cauſam, niſi interrogetur,
l. ſolam & ibi Bal. C. de teſt. vnde
ſi deponat ſine cauſa ſcientiæ nō
interrogatus, bene probat. Sed in-
terrogatus, ſi non aſſignat bonam
cauſam vel nullam nihil probat,
10 vt per doct. in d. l. ſolam † Nam
ratio attēditur in teſte, & illa eſt,
quę ſaluat aut deſtruit eius dictū,
ſecundum Alexand in conſil. cxx.
colum. iij. in v. volum. & Abb. in
cap. cum cauſam, colum. iij. verſic.
quæro, dicitur hic, &c. de teſtib. &
Bal. in d. l. ſolam, & Bal. in l. con-
uenticulam, col. iiij. verſ. modo ve-
nio ad teſtes, &c. C. de epiſ. & cle.
11 † Et nota, quòd iſta cauſa ſcien-
tiæ debet eſſe ſeparata ab eius de
poſitione teſtis, vt non ſit eadem
cum dicto. Exēplum, Dicit teſtis,
quòd Titius mutuauit Seio cen-
tum in cauſa ſcientiæ debet dice-
re, q̃a vidit pecuniā numerari ex
cauſa mutui, &c. ſecus ſi diceret,
quia ſcio. nam non probat, quia
tantum eſt, ac ſi diceret, ſcio: ſic
eadem eſt ratio cū dicto quo caſu
non valet talis depoſitio, ſecundū
Bart. in l. fin. ff. de of. proc. Cæſ. &
Soc. in cōſ. xcviij. col. fi. in iiij, vol.
quòd nota perpetuo, quia quoti-
dic

ſic tabelliones examinātes errāt
in hoc, & non aduertunt ad id,
quod faciunt, & deſtruunt cauſas
litigantium, nam vt plurimum re-
cipiunt dictum teſtis: & in cauſa
ſcientiæ ſcribunt, vt ſuprà dixit,
& depoſuit, & ſic expediunt ſe v-
no eo verbo, nam ſi in illa depoſi-
tione teſtis non fecit mentionem
de aliquo ſenſu corporis, ſed ſolū
generaliter dixit ſcire dicta per eū,
tunc illa cauſa ſcientiæ deſtruit
totum eius dictum, & melius eſ-
ſet, ſi notarius ipſum non interro-
garet, & millies mihi occurrerunt
vani proceſſus cum talibus depo
ſitionibus ita inaduertenter, &
(vt loquar cum reuerentia nota-
riorū) beſtialiter ſcriptis, & plu-
ries oppoſui in allegationibus iu-
ris, & obtinui, quod tales depoſi
tiones fidem non faciunt, propter
illam cauſam ſcientiæ relatiuam
ad ſuprà dicta quæ facit vt ſit ea-
12 dem cum dicto. † Illud tamen
quod dixi, quod teſtis non inter-
rogatus de cauſa ſcientiæ probat,
limita primò, non procedere in
cauſis criminalibus in quibus de-
beat teſtes etiam non interrogati
aſſignare cauſam, aliàs non pro-
bant: ita tenet Alexan. in conſ. xv.
13 col. v. in j. vol. † Secundò limita,
in omnibus factis perceptibilibus
ſolo iudicio intellectus, ſicut in
probando aliquem furioſum, vel
dominū, vel diuitem vel mortuū,
vel aliud ſimile, quod non perci-
pitur ſenſu corporis, nam etiā in-
terrogatus debet teſtis deponere
de cauſa ſciētiæ, aliàs non probat,
ſecundū Abb. in d. c. cum cauſam,
colum. ij. de teſtib. & Bar. in l. qui
teſtamēto. §. ſi. ff. de teſti. & Bal in
d. l. ſolā, col. j. & Alex. in conſ. 85.
col. iij. & Bal. & Iaſ. in l. furioſum,
14 C. qui teſt. fac. poſ. † Tertiò li-
mita, quando per vnum teſtē eſt
deferendum iuramētum supple-
torium, quia eſt neceſſe quod ille
teſtis etiā non interrogatus red-
diderit cauſam. aliàs non facit ſe-
miplenam probationem ſecundū
Bal. in c. j. §. ſacramētum, col. ij. de
conſuet. rec. feu. & Alex. in conſ.
xxij. in i. vol. & Iaſ. in reper. l. ad-
monendi. col. xciij. verſ. iiij ff. de
iureiur. plures alias limitationes
vide per Bal. & doct. in d. l. ſolam,
& per mod. Can. in d. c. cauſam. de
15 teſt. † Ex prædictis ergo conclu-
ditur, quod vbicunque teſtis de
ponit, & aſſignat cauſam remotā
à ſenſu proprio ipſius teſtis non
probat. Hinc eſt, quod teſtis de
credulitate non probat, quia non
deponit per ſenſum proprium, vt
no. plene Iaſ. in rub. ff. de iureiur.
16 † Quod tamen limita, quando
teſtis deponit aliquid contra pro-
ducentem per verbū, credit, quia
tūc plenè probat cōtra eū ex quo
ab eo approbatur. ita pulchrè te-
net Lud. Rom. in conſ. ciiij. in fin.
17 † Similiter, quando deponit, per
verbum, videtur, vel iudicio ſuo
non probat, quia non deponit de
vero ſenſu, ſecundū Bar. in l. quid
tamē, §. ſi arbiter, ff. de arb. & Ale
in conſ. lxxiiij. col. iij. in prin in j.
volum. & conſ. x. colum. fin. ij vol.
18 † Eodem modo quando teſtis
deponit de auditu alieno, nō pro-
bat. puta, ſcio, quia audiui dici à
tali, &c. quia non deponit de ſen-
ſu proprio, vt eſt gloſſ. in verſic.
prædicto. in l. teſtium, C. de teſtib. &
plenè per Fel. & Franciſc. & Aret.
in cap. tam literis de teſti. niſi in
factis antiquis: vt habetur, in l. ſi
19 arbiter, ff. de prob. † Requiritur
etiam in teſte ad hoc, vt probet,
vt deponat cum iuramento, aliàs
non valet eius depoſitio, l. iuſ-

iurãdi, C. de teſtibus, & l. ſi quan do eodem tit & debet iurare in iudicio, non extra, l. iij. §. Sabino
20 cum gloſ. ff. de teſtib. † & debet iurare dicere veritatem pro vtraque parte, vt eſt gloſſ. & Bart. in authent. ſed iudex. C. de Epiſ. & cler. & gl. & Bal. & communiter Moderni in l. ij C. de eden. & gl.
21 in cap. fraternitatis. de teſti. † Et ſi aliquis teſtis deponeret falſum ſine iuramento, non punitur pœna falſi, ſed extraordinaria, ſecundum Bal. in conſ cvj. in i. volum. & Ang. in conſ. cxciiij. colum. ij. in fin. quod nota pro limitatione
22 conſt. eos qui ſcienter. † Super tertia quæſt. principali communis concluſio eſt, quod teſtes poſſunt produci vſque ad publicationem in cauſa, & non vltra, niſi ſuper articulis nouis dependentibus à veteribus: & habet locum tam in cauſa principali, quam appellationis, propter timorem ſubornationis. Tex. eſt in c. ij. de teſti. & habetur per Bart. in l. per hanc C de temp. app. & quoniã materia iſta eſt plenè ventilata per Bartol. & doct. in authen. at qui ſemel, C. de prob. & per Abb & Fel. & can. in cap. fraternitatis, in cap. cum clamor, & cap ſeries, & cap. vltra tertiam de teſti. & eſt conformis conſt. quæ incipit, iuriſperitorum ideo ſufficiat pro nunc remiſſio ad loca prææallegata, reliqua in materia teſtium dicam infrà, in verſ. repub. a. Sequitur ſeptimus actus, de interrogatoriis. Rob. Mar.

ADDITIO Quia dominus Auctor in iſto textu actu iudicij tractat de probationibus fiendis idcirco cõgruere hic videtur pars quarta meæ praxis nundinariæ in qua de probationibus diſſeritur.
23 † Quamobrem illud primo examinandum puto, nunquid liber mercatoris probet, ita vel ne? in quo Bartol. in l admonendi, ff. de iureiurand. in iiij colum. verſic. circa ſecundum, diſtinguendo dicit quòd aut liber mercatoris aliquid continet pro ſcribente in ſui fauorem, & tunc ſubdiſtinguẽdũ inquit, quòd aut loquimur in iis quæ dependent ex mera voluntate ſcribentis, vt puta (ſi quis ponat ſe feciſſe alimenta nepoti ſuo non animo donandi, ſed repetendi ab eo) & iſto caſu hic liber plenè probat, l. Neſennius ff. de neg. geſt. ſi verò loquimur de iis quæ non ex mera voluntate ſcribentis dependent, & iſto caſu, inquit talem librum in iis nihil probare, citat, l. exemplo, de prob. putat tamen quòd ſi proponeretur foro liber alicuius defuncti, qui fuerat bonus homo, & legalis, licet tunc ad plenam probationem minime ſufficiat, tamen adminiculatur vt concurrentibus aliis plena proficiſcatur exinde probatio Si verò liber nec contra me ſcribentem nec pro me ſed contra tertium ſcriptorem (vt in exemplis per eum poſitis) & hoc caſu ſi talis liber confectus ſit ab eo, qui publicè exerceret artem, ex publico ſuſcepit, & facit ſemiplenam probationem, arg no. in l. quædam §. nummularios, ff. de eden & ita reſidet. Alex. verò in d. l. admonendi, in 12. col. in verſ. circa fidem vero libri, inquit, quod omnes doctores videntur tranſire cum Bart. in hoc excepto Rom. qui tenet cõtra Bar. ſed Alex. ipſe dicit quòd cum Bartol. concordat Bald. in rub C. de fid. inſt. in xvij. col. verſ. ſequitur videre de ſcripturis mercatorum, & pro opinione Bar. dicit facere id quod notat Bald.

Bald.in rub C.de conſt.pec.& idē
tenet ipſemet Bar.ſecundum eum
in authen ſi contractus,C.de fid.
inſtrum. limitat tamen vt proce-
dat dictum Bart. ſi ex conſuetu-
dine ad illos mercatores pertine-
bat ratione exercitij, & artis ſuæ
facere illud,quod in libris eorum
adnotatū reperitur aliasſecus,arg.
l.iij.§.eo modo,ff.nau.cau.& ſtab.
ſed Iaſ. ibidem more ſolito latiùs
proſequendo,col.xliiij. addēdo &
ſupplendo in quolibet membro
doct. Bar. dicit, quòd inquantum
Bart. determinat quòd liber cōtra
ſcribentem indifferenter probat,
habet locum non ſolum in libro
ſcripto manu propria, per ipſum
mercatorē, ſed etiam ſcripto ma-
nu alterius ſcribētis rationes ſuas,
quia ex quo vtitur illo libro,facit
plenam fidem contra eum, imò
plus, ſi mercator negaret librum
eſſe ſcriptū manu ſua,vel alterius
ſuo mandato nihilominùs plenè
probat cōtra eum, ita tamen ſi ſit
liber ſuarum rationū, quia quid-
quid reperitur ſcriptum in libro
ſuarum rationū penes ſe exiſten-
te,præſumitur vel ab eo ſcriptum
vel ab alio eius nomine, & ſic nō
eſt differentia an liber ſit ſcriptus
per ſe, vel per ſuos inſtitores, vt
plenè probet contra ſcribentem.
24 † Limita tamen tribus modis,
primò vt procedat quando liber
contineret cauſam debiti expreſ-
ſam (puta quia in lib.proprio re-
periatur adnotatum qualiter ipſe
eſt debitor Titij in centū ex cau-
ſa depoſiti, vel aliter) ſed ſi nul-
lam contineret cauſam tunc non
probaret etiam contra ſcribentē,
ſed eo caſu ſecundum eum ſuffi-
cit per cōiecturas probari de cau-
ſa,vbi aliàs requireretur probatio
de vera cauſa,quod approbat Bal.
in rub.C.de fid.inſtr.& Bertran.in
conſ.ccxcviij.in ij.lib.Adde Alex.
in conſ iiij.in j.lib.in vj col num.
10 puta tamen poſſe allegari er-
roneam eam confeſſionem per ea
25 quæ infrà dicā. † Sed illud ſub-
nectendū hic puto nunquid con-
fitēs in eius libro ſe eſſe alicuius
debitorem in centum pro reſta &
ſaldo rationis, præbeat ſuæ con-
feſſioni cauſam ſufficientem? Sal.
in l vni.C.de confeſ nu.6.dicit ꝙ
ſatis videtur habere cauſam legi-
timam annexam,citat, l.Publia ff.
dep. ibi (item ex ratione partis)
& l.cū ſeruus,ff.de cond. & dem.
Itē ea ratione ſecundū eum, quia
ſtādum eſt calculo niſi error pro-
betur l.j.C de err cal. & hoc dicit
cōfirmari per gl in l. ſi ex plurib⁹,
ff de ſol.ſuper verbo reliquū:con-
trariū dicit tenendū vbi diceretur
ſe eſſe debitorem ex reſto,& non
adijceret talis debiti neq; adijce-
ret ex ſaldo rationū quia tunc ſe-
cundū eū eſſet indiſcreta, & abſ-
que cauſa de quo dubitat bertrā.
26 in conſ. ccxcviij. in ij. lib. † Se-
cundò limitatur dictū bar. ſecun-
dum Iaſ.vt procedat,in lib.rationū
in quo cōtinuè ſcribūtur data, &
recepta, ſecus ſi cauſa vni⁹ debiti
tātū reperiatur ſcripta,vel aliquid
reperiatur ſcriptū in aliquo me-
moriali vel cedula,licet reperiatur
in libro mercatoris quòd appro-
batū reperio per bal in l.rationes,
col. j. C. de prob.& in rubr.C.de
conſt. pec col. iij verſ.modo hic
quæro de lib.rationū,voluit idem
Ro in l.nuda ratio,col.ij.verſ.iiij.
in quantū,ff.de don & ſic ſubſcri-
bit bertran.cōſulēdo in cōſ. 298.
27 in ij lib. † Tertiò limitandū du-
xit dictū bart. vt nō procedat qn̄
pars in cuius fauorem aliquid, in
lib. adnotādum reperitur expreſ-

ſe contradixiſſet dicto lib. quia ſi poſtea in ſui fauorem voluerint ei ſtare, non eſſet audiẽdus, quòd bonis rationibus comprobauit.

28 † Quartò limitandum dico vltra eum vt non procedat, ſi in lib. rationis dicatur ſe recepiſſe centum in pluribus, & diuerſis partitis, à pluribus, & diuerſis perſonis, ita quòd appareat hanc fuiſſe computationem. & calculationẽ, quia cum ſuper ea non præſupponatur latam ſententiam, erronea allegari poteſt quod probatur quia poſito quòd quis per publicum inſtrumentum confiteatur ſe receepiſſe centum in pluribus, & diuerſis partitis, poteſt tamen allegari error (vt ſupra in proxima præcedenti parte adnotauimus) ſequitur non incongruè vt idem dicamus, in lib. rationis, cum ratio diuerſitatis reddi non poteſt, vide Dec. in conſ. xl. nu. 3. & conſ. 596. num. 9. Thom. Gram. conſil. xxxv. num. 27. Aymo. Cra. conſ. lxxiij. nu. 41. & conſ. clviij. numer. 7. 8.

29 † Quintò, intelligendum credo dictum Bal. quando talis cõfeſſio quæ reſultat ex ſcriptura libri eſſet veriſimilis, & contra eam minime appareant coniecturę in cõtrarium, ſecus autem vbi cõfeſſio, in lib. priuato rationum eſſet inueriſimilis, & cõtra eam adeſſent coniecturę in contrariũ, quia tunc non ſtatur dictæ confeſſioni per ea, quæ no. in l. in confeſſionibus, ff. de interr. actio. & probatur, in l. inde Neratius in fi. ff. ad l. Aquil. & in l. j. §. ſi quis vltro ff. de quæſt. Ex inueriſimili cõfeſſione abſurdum eſt ſequi condemnationem vt tradit Bal. in l. ſi quis in hoc genus, verſ. deinde, C. de Epiſ. & cle. per d. tex. in l. j. §. ſi quis vltro, voluit do. Ant. de Butr. in c. vlt. col. v. de conf. & multa congeſſit Dec. in l. cum te, la ij in ii j no. C. de tran. & Mod. repet. in repetitione, l. ſi vnquã, in j. char. verſ. ad hæc confeſſio, nu. 4. de reuo. do.

30 † In ſecundo membro, Bar. an liber probet pro ſcribentem in ſui fauorẽ? dicit Iaſ. quod Bart facit regulam negatiuam quòd regulariter non probat, quod dicit non procedere quando ſcribens fuiſſet homo legalis, veridicus, & fidelis, & eſſet mortuus, quia tũc pro herede facit aliqualem probationem, cum Bartol. ſecundum eum tranſeunt Fulg. Paul. de Caſt. & do. Alexan. in d. l. admonendi, & do. Ant. de But. in c. ſi. extra de iureiur. & c. ij. v. col. de fid. inſtr. & ibi Pano. in vj. col. & Bal. poſt Nic. de Matt. in l. rationes, C. de prob. quod approbauit etiam Iaſ. ita tamen ſi liber haberet debitam formam, & quòd contineret debita, & recepta, alias ſecus ſi eſſet ſcriptura vnius debiti tantum, quia tunc nihil probaret, ſecundum Bal. in d. l. rationes, & in rub. C. de fid. inſtr. xiij. col. & Alexan. in d. l. admonendi.

31 † Limitat etiã, d. concl. Iaſ. quòd licet liber mercatoris regulariter non probet pro ſcribente, hoc tamẽ fallit, niſi ex qualitate, & quantitate rei iuncta veriſimilitudine, aliud induceretur, nam eo caſu, ſaltem cum iuramento producentis, credi admittendum, inquit q̃ totũ iudicis arbitrio relinquitur, ſecundum Sal. in l. j. vlt. colum. C. de eden. & Bal. in l. vnica, iiij. col. C. de confeſſ. vbi inquit. quòd libris mercatorum de iure cõmuni datur plena fides pro ſcribente, in parua quantitate, refert, & ſequitur Pano. in c. bonę, el ij. in vlt. col. extra de poſt. præl.

32 † Item non procedit ex mente Pauſ. de Caſt. in conſ.

in conſil. cxxxviij. incip. ad bene examinandū dubia de quibus ſuprà,in ij.col.quę refert,& ſequitur Ang.Aret.in § actio xvij.q.inſt.de actio. quādo aliquæ partitæ deſcriptæ in libro eſſent verificatæ per documenta publica,vel per libros aliorum mercatorum,vel aliter,& ſic in nullo redarguitur de mendacio,nam cum in aliquibus ratio libri ſit vera,in omnibus præſumitur vera,& econtra quādo in vno reperitur falſa, in omnibus reputatur falſa, quòd approbatum, & ſatis cōmendatū reperi per Bertr. in conſ. cxxcviij.in ij.lib.num. 11. vide Pet.Paul. Pati.conſ. xc.nu 6. vol.j.& conſ.xlvlj. eod. volum.& Cor.in conſ. cccxix.nu. 11.vol iij.

33 † Item non procedere inquit, in alio caſu videlicet quando liber rationum continet facta adeo cōnexa,& ſubordinata vt non poſſit acceptari pro parte contra ſcribentem faciente, niſi etiam acceptetur in parte faciente pro ſcribente (vt quando liber contineret data,& recepta inter eaſdem perſonas, & ex eodem facto) ſed ſi liber continet facta diuerſa, tunc poteſt acceptari in parte facientē pro ſe,& aliam oppugnante.

34 † Concludit ergo Iaſ.regulariter (vt dixi) libro rationum non eſſe credendum pro ſcribente, circunſcripta conſuetudine, vel ſtatuto, ſed aliquādo aliquam fidem facit pro ſcribente,ſecundum qualitatē ſcribētis,& cauſæ, ſed in hoc plenius vide Guid.Pa.in dec.Delphi. parla.ſub nu. 441. vbi dicit,quòd regulariter non adhibetur fides libro rationum pro ſcribente, ſed ſi probatur quòd mercator ſolitus erat ſcribere,& erat bonus,& probus vir, & pro tali publice reputatus,item quòd manu ſua ſcripſit in dicto ſuo libro rationem, vel debitum de quo agitur, itē quòd ipſe conſueuit ſcribere veritatem, item quòd in tali ſcriptura eſt ſcripta cauſa debiti.Item quòd in eo. lib. ſcripta ſunt debita contra ſe,iſtis ergo probatis cōcludit lib. credendum eſſe,de quo etiam videas Boër in deciſ. 105.in j.parte, num.45. & deciſ. Capp. Tholoſ.

35 nu.496. vbi pleniſſime. † Circa tertium membrum diſt.Bar.videlicet an liber mercatoris de publico pro tertiō contra tertium probet,Iaſ.tranſit cum cōmuni opin. videlicet quòd liber rationū mercatoris vel cāpſoris iurati, & matriculati, ſemiplenam probationē facit pro tertio contra tertium, ſecus ſi non ſit iuratus, hoc verū niſi mercator aliàs eſſet infamis, vel aliàs ſuſpectus, vel liber non haberet formam rationis, & ſic data, & recepta minimè contineret, & in ſpectantibus ad eius officium,& non aliter,& ſic reſidet.

36 † Sed an liber gabellariorum probet? Bald in l.quædam § nummularios, ff. de edēn. dicit quod tales libri probant, & hoc ideo quia ſunt electi publica auctoritate,licet non ſint publicæ perſonæ,& ſequitur Ioan.de ſir in trac. de gabell. in iiij. parte princ. numero ſecundo Idem dicit bartol. in dicto § nummul de lib.coll. publica auctoritate electorum, ad exigendas collectas, & in libris ſtat onariorum ex publico electorum,idem in libris officialium ex publico ſimiliter electorum cum poteſtate ſcribendi vt tenet idem bartol in l Titiæ textores, ff. de leg. j. vt refert Ioan. de firmo,vbi ſuprà & de hoc vide bartol. Soc. in conſilio ducenteſimooctauo, in ij.lib.columna ſecunda, verſic.

iij ex libris eorum, vbi aſſeuerat hanc opinionem eſſe veram, ſed dicit procedere in pertinentibus ad eorum officium,& non aliter.

37 † Sed ad princ.quæſt.redeundo, An liber mercatoris de conſuetudine plenè probet,& an talis con ſuetudo valeat ita.vel ne?Bartol.: Soc.in conſ.lxxxvij.ij.colum.ver. confirmantur,conſuluit qòd hodie de generali conſuetudine totius Italiæ libri mercatorum plenè probant, & talis conſuetudo probata valet, vt etiam dicūt Bal. Ang & Alexand.in l. quædam.§. nummularios per illum tex. ff.de eden. idem tenet Bal.in l comparationes,v.colum.C.de fid.inſtru. pro quo facit c. cum dilectus de conſue.idem tenet Bal. in l.cunctos populos, xiiij. colum. C. de ſum. Trin. & fi. cath. & ſequitur Pet. de Anch. in c. canonum ſtatuta extra de conſt.verſ. procedo vlterius, & ſequitur ac refert Iaſ. in d.l admonendi.col.xlvij.num. 120.quæ limitat Bald in l. vnica, C.de confeſ. vt procedant prædicta, dummodo cōſuetudo non ſit indeffeiens, & indiſcreta (puta quod in omni caſu credatur libro mercatoris) quia talis conſuetudo ſic indifferens, & indiſcreta non valeret, quia eſſet prona ad falſum committendum,vt refert, & ſequitur Abb.in c. bonæ, el ij. in vlt. colum. extra de poſt.pręl. vbi dicit (referēdo dictum Bal) quod ſi cōſuetudo extaret quod in magnis quātitatibus credatur lib.mercatoris pro ſcribente, debet intelligi talis conſuetudo accedente tamen conſenſu iudicis, & ſi iudici videbitur,conſiderata qualitate mercatoris, quantitate, ac præiudicio, cauſæ, & ſequitur Iaſ. vbi ſuprà, limitantur etiam prædicta,vt procedāt quādo alias mercator non eſſet infamis, vel ſuſpectæ vitæ, ſecundum Bald.in d.l cunctos populos, C. de ſum. Trin.& fi.cath.in repe. in xv.col. ver.exemplū v.& Bal.in l.Caſſius vlt. col. ver. vlt. quæritur ſi liber mercatoris ff. de ſen. & hoc verū ſi talis infamia ſit publica, vt refert etiam Iaſ. ibi: limitantur etiā præd cta, vt procedat dicta conſuetudo in pertinentibus ad artē illam, ſeu ad illam negociationē, quam quis exercet. (puta ſi quis eſt mercator pānorum, & ſcribit in lib. pertinentia ad artem pannorum) ſecus ſi ſcribat de aliquo mutuo ve' depoſito quod nō eſſet de arte ſua.ita dicit Alexand. in d.l.admonendi xxix col in fi. & conſuluit Ro.conſ.cciiij.incip. diſcutienda veritate. & ſequitur Iaſ. vbi ſuprà,col. xlviij.nu. 123. verſic.iij.diligenter attendo, Nouiſſimè do.Th.Gram. in conſ 82. in ciuilib incip. in cauſa honorabilis Franciſci,dicit prædicta procedere vbi talis mercator iuraſſet talem eius mercaturam legaliter, & fideliter exercere, & quod teſtes deponentes de conſuetudine ad hoc vt probet,debent atteſtari in ſpecie factum quod viderunt, etiā de viſu illius facti, cuius con ſuetudo allegatur. & de actuum frequētia,& tēporis diuturnitate, pro quo videatur Franc Aret. in conſ.xliiij & conſ xxxiij.& Lanf. in rep c quoniā contra de probatio.in verbo inſtrumētorum productiones,nu.71. & Alex. conſil. clxxxvj. aliàs 331.viſis ſubtiliſſimis dubiis iij.lib.& Card. Zab.in cōſ.clij.incip.in ſocietate accidēti.

38 † Sed finge librum reperiri abraſum in loco non ſuſpecto: vel mercatorem ſcribentem retractaſſe

ſe librum in vna partita auctoritate publici inſtrumenti, an omnibus liber ille perdat fidem? Vide Paul. de Caſtr. in conſ. cccxiij. incip. obmiſſo j. & ij. dubio. in ij. lib. in nouis, vbi concludit quòd ex hoc non minus fidei adhibetur dicto libr. & ſic non perdit fi-
39 dem. † Nunquid edendus ſit liber mercatoris parti petenti, vel ſuo conſocio? in quo Bart. in dict. l. quædam, in duobus locis concludit quod nummularij, & mercatores noſtri temporis, vſurarij, ac artifices coguntur edere eorũ libros quos confecerunt ratione eorum negociationis, & exercitij. ſed Ang in l. argentarius. ff. de eden. tenet quod campſores, mercatores, artifices, & alij qui de conſuetudine pro trafico eorum artis ſolent compoere aliquos libros rationũ quòd non tenentur illos edere petentib. & dicit eſſe caſum in cl. j. de vſu. vbi in vſurario eſt ſpeciale, ergo in contrariũ eſt ius commune, dictum tamen Barto. dicit procedere in duobus caſibus tantũ, primò ſi petẽs editionem eſſet priuilegiatus (vt fiſcus) vel niſi, & ſecundò ſuadeat æquitas, eo quod ipſe mercator vtetur illis, & iſta ſunt vera in rationibus, quæ non ſunt confectæ mandãte illo qui petit edi, quia aliàs eſſet indubitabile, ſubdit tñ quòd Peruſij extat conſuetudo in curia mercatorum, quod indiſtinctæ ſeruetur opin. Bart. & ſubdit ſatis eſſe æquum, cum in curia mercatorum agatur de bono, & æqeo, & non attenditur iuris rigor idem Ang. in l. non eſt nouum. C. de eden. tenet indiſtinctè opin. Bart. & Bald. in l j. C. de edend. firmat quòd non tenetur edere, & ſic contra Bar. licet ſubdat quod ex quadã æquitate debet fieri editio. & ibi Ang ſibi parum conſtans, tenet quod debet fieri ed tio, & infert ex hoc quod bona eſt practica Conſulum mercatorũ Peruſij. quia cogunt mercatores ad editionem librorũ indifferenter, & idem tenet ipſemet Ang. in l. argentarius, num. 2. ff de eden. & Bar. in l. ſi quis. §. pertinere. ff. de edend. Iaſ. in d. l. j. tenet, quòd de facto, ſeruatur opinio Bart. in practica, ſed de iurẽ contraria opinio eſſet verior, & firmat opininem bart. Alex. in dict. l. j. & ſequitur Pet. Philip. Corn. in conſ. cccxix. in iij lib. in litera S.
40 † Et an debeat fieri editio de toto libro continente plures rationes? dicas quod non, ſed bene de rota ratione l. argentarius. §. edi. ff. de ed. & ibi Alex. & Fel. in c. cum contingat. de fid. inſtrum.
41 † Et an debeat edi Tagliola, ſeu Tacca, qua vtuntur piſtores? dicas quod ſic ſecundum bart. in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de op. no. nu. & ibi Angel.
42 † Sed quid de libro inſtitoris, ſeu factoris nunquid edendus ſit? dicas quod ſic, ſecundum bart. in l ſi. §. inter cætera. ff. de libera. leg. & in l. cum ſeruus, & ibi Ioan. de pra. de cond. & demon. & in l. j. §. officio. ff. de tut. & ratio. diſtr.
43 † Item edi debet liber gabellarij in particula ad propoſitum faciente ſecundum bald. in l. j. C. de cond. ex lege, & ſequitur Ioan. de
44 firmo vbi ſuprà. † Sed quid de libro ſpeciariorum cui de conſuetudine totius Italiæ credi ſolet ſi ponatur in eo ſore caſſatas omnes partites, & in pede adnotatũ reperiatur quod facto finali calculo cum taſi, & habita ratione dati, & recepti vſque ad hodier-

num

num diē, remanet debitor in decem, nunquid ex hoc probet ex dicta cōſuetudine? Hic caſus euenit mihi in ciuitate Salerni, & fuit oppoſitum, quod liber probat data, & recepta & partitas adnotatas particulariter, ſed ſi ſunt caſſatæ partitæ, & in fine fit mentio de computu facto, quod in hoc non credatur, & quod ita debet limitari conſuetudo prædicta, & in hoc fuerunt excluſi plures ſpeciarij qui atteſtati fuere, quòd conſuetudo, quòd credatur libris ſpeciariorum, habet locum in partitis deſcriptis ſed nō, ſi partitæ ſint caſſæ, & in fine ſit dictum facto computo, talis remanet debitor in centum, & ſic fuit determinatū, quod nota quia ita practicatur.

45 †Sed quia ſolent multoties eligi per iudices mercatorum, calculatores, ad calculandas rationes ipſorum mercatorum, an debeant dicti calculatores, vt legitimè probent, ante omnia iurare, dicit Bald. in l. hac edictali. §. iis illud. C. de ſec. nup. ij. col. in prin. ver. pone: conſules quod debent iurare, & partes debent intereſſe, vel debent citari. Vt dicit notari per Bar. in l. Theopōpus, ff. de dot. præl. & iſti calculatores habent nedum poteſtatē ſuper erroribus calculi, ſed etiam determinandi in illis quæ extra calculum eueniet, ſecundum Rom. in conſ. cxxvi. per totum.

46 † Hoc in loco nunc conſequēs eſt adnotare nunquid literæ cambij probationem, & obligationē inducant? & in hoc diſtinguendū eſt, quod aut loquimur quò ad campſorem, ſeu mercatorem, ſcribentem, puta (pagareti per me al portatore de queſta ducati cento per altri tanti receputi) aut loquimur quo ad mercatorem cui dirigūtur, literæ, primo caſu, aut literæ loquuntur diſpoſitiuè, aut enunciatiuè: primo caſu ſi loquūtur diſpoſitiuè probationem, & obligationem inducunt, ſi materia hoc patiatur per tex. in l. qui, damn. ff. de conſt. pec. & per text. & ibi Bart. in l. Titius. eod. tit. & Barto. in rubr. C. de conſt. pec. in pen. col. ſecundo vero caſu ſi loquuntur enunciatiuè probant tales literæ, ſed non obligant, vel diſponunt. l. Publia. in fi. ff. dep. l. fi. & ibi ſcribentes. ff de inſtr. vel inſtr. leg. & ſequitur Marſ. in rubr. C. de prob nu. 283. ſecundo vero caſu ſi loquimur quò ad mercatorē cui directæ ſunt literæ quòd ſoluat, tunc aut literæ acceptantur per ipſum mercatórem cui diriguntur, & tunc videtur fateri eſſe verum id quod in eis continetur, & remanet obligatus, ſecundum Bald. in rubr. C. de fid. inſtr. in antep. colum. ver. quarto quid de literis, nam per acceptationem literarum abſque contradictione videtur conſtare de approbatione narratorum, & conuentorum in eis, l. ſi filius. ff. ad Maced. & cle. j. de proc. iuncta, l. filiusfam. §. inuitus. ff. de proc. & not. Barto. in l. quoniam. in princ. ff. rem rat. hab. & in l. cum tabernam. § j. in fi. per illum text. ff. de pig. & conſuluit Alex. in conſil. lxxvij. in j. lib incip. in cauſa, & lite vertente, & firmat Ioan. de pra. in l. ſi procuratorē ab ſentem. ff. de proc. ij. col. & firmat Spec. in tit de ſolut. §. conſequenter verſ. ſed pone, & Bal. in cle. j. de proc. iiij. not & Alex. in d. l. cum tabernam, §. idem de pigno. & ſic cautela eſt quòd pręſentētur literæ co-

tam

tam teſtibus ſcientibus tenorem
literarum quia ſi recepit, & non
cõtradicit expreſſe remanet obli-
gatus.ſecundũ Matth.in no.xxxj.
& Alex.in d.l.quoniam. & Bal.in
l.ſi abſentes.ff.ſi cert.pet. Bald.in
l.ſi j.col.ad ſi ver. quarto ſi cõtra-
hitur filio.C.ad Maced & in l. ſi-
ne.ij.colum.ver.iiij.C.ad Velle.&
per Iaſ.in repet.l.admonendi.col.
cxij.ver.j.& nota quòd ille ff.de
iureiur.& Phil.Cor.in conſ. 319.
incip.circa in litera H, in iij.libr.
& per Card de Zab.in conſ.cliij.
incip. in ſocietate accidenti.
47 † Et ſi diſpoſitiuas literas cam-
bij fortè proponas minimè reuo-
cari poſſe ante quã ſoluatur ſcri-
ptum reliquit Bald. in rub. C. de
conſt.pec.ij.col quẽ ſequitur Iaſ.
in l.admonedi.ff.de iureiu.n.151.
48 † Vlterius quaro ecce ꝙ mer-
cator dedit mihi literas cambij.&
eas in itinere perdidi, vado ad
mercatorem,& repeto depoſitum
meum, ex quo non erat ſecutum
cambium, mercator dicit reddas
mihi literas cambij, quia poterit
eſſe quod aliquis inuenerit eas,
& vadit ad banchum cui dirige-
bantur literæ, & recipit pecuniã,
quid iuris? Bald.in l.inſtrumenta.
C. de fideicom. in fi.tetigit hanc
quæſtionem, & finaliter decidit
quod tenetur mihi reddere depo
ſitum,at ego teneor liberare mer
catorem per publicum inſtrumen
tum ab ipſis literis,& ad hoc etiã
facit id quod ipſemet Bal. not. in
l.pecuniæ C.de ſol. in fi.& firmat
Iaſ.in l. huiuſmodi. §. ſi ita. ff de
leg.j ij.lect.& in l. admonendi.ff.
49 de iureiur.num.153. † Sed per
pulchrum eſt ſcire nunquid ſi Ti
tius debitor meus in cẽtũ fecit
quòd banchum de Pinellis accе-
ptet literas cambij & ego liberaui
Titium in cauta forma, & ante-
quam banchum de Pinellis mihi
ſoluiſſet dictos ducatos centum
decoxerit, an habeam recurſum
contra Titium principalẽ debito-
rem (quaſi quòd literæ cambij nõ
potuerunt effectum ſortiri) & vi-
detur liberatem fore Titium prin
cipalem debitorẽ nam licet diſ-
ſentiant docto.vtrũ delegatio fiat
per interuentum nouæ perſonæ,
qñ illa noua perſona non eſt de-
bitrix delegantis,nam quidam te
nent quòd erit vt fideiuſſor, ſe-
cundum Bar.in conſ inci. tertius:
& Ang.in l.ſecundum. in prin. ff.
de ædi. edic. & ſic non inducitur
nouatio,& ſic banchum qui pro-
miſit,& fecit literas camb j eſt vt
fideiuſſor, & eo nõ ſoluente,prin
cipalis non eſt liberatus,alij verò
fuerunt in contrarium, aſſeueran
tes ꝙ fiat nouatio interuẽtu no-
uæ perſonæ etiam quod illa noua
perſona non ſit debitor meus ſe-
cundum Franc Are.in conſ.v.in-
ci.in cã,& puncto,tñ.in cauſa ita
poſtquã banchum per me fuit ac
ceptatum in debitorem, & ab eo
literas cãbij receperim,& proin-
de Titium meũ debitorẽ libera-
uerim, nõ poteſt vlterius inquie-
tari Titius & ita refert fuiſſe de-
ciſum in contingẽtia facti Aff. in
50 dec. 353.inc. dubia. † Sed ecce
ponamus bãchũ de Pinellis feciſ
ſe mihi literas cãbij vt mihi ſolua
tur mille in ciuitate Venetiarũ,p
banchũ de Spanochis.quas cũ de
tuliſſem illi bãcho de Spanochis
acceptauit eas ſed antequã mihi
ſolueret,decoxit,aufugitq;,quæritur
cuius ſit periculũ?ibar in l.nugula
tia.ff.ſi cer pe.(vt refert bald.in l.
pro debito.C.de bo.au.iu.poſ.) di
cit ꝙ periculũ eſt meum ad cuius
inſtantiã fuerũt literæ expeditæ,ſi
banchum

Banchum Venetiarum acceptauit literas, & promiſiſſet ſoluere, & ratio eſt ſecundum Bar. quia breui manu videtur mihi numeraſſe, & ego denuo penes ipſum poſuiſſe, ſed hæc ratio parũ placuit Bal. in conſ. cccxlviij. j. volum. vbi contra Bart. videtur ſentire, ideo ipſe dat aliam rationem. quia mihi ſatisfactum cẽſebitur: (ex quo illud banchum acceptauit literas) niſi banchum de Pinellis promiſiſſet mihi ſe facturum, & curaturum, quòd banchum Venetiarum ſoluat mihi, quia tunc periculum erit ipſius, & idem procedit quando banchum de Pinellis fuiſſet conſciũ quòd in breui bãchum Venetiarum aufugeret, tũc propter ſuum dolum indiſtinctè teneretur, ſecundum eum, Sal. autem in dict. l. pro debito. intelligit primum dictum quando ego ſecutus fui fidem plenam banchi Venetiarum (quod videtur in dubio ſi reliqui literas penes eum) ſecus ſi nõ plenam fidem fuiſſem ſecutus, quia non demiſi literas, ibique Sal. dat aliam limitationẽ vt intelligatur dictum Barto. niſi banchum de Spannochis ſocij forẽt, quia vnus pro parte, cuiuſque videtur ab altero inſtitutus, & ſic

51 non liberatur. † E conuerſo aliud dubium motum reperio per Sal. vt ſuprà: vt pone quod expeditis literis cambij per banchum de Pinellis, vt mille mihi ſoluerentur in ciuitate Venetiarũ per banchum de Spannochis, & antequã mihi ſoluiſſet decoxit banchum de Pinellis, quo ſcito per banchũ de Spãnochis recuſat ſoluere, quæritur quid iuris? & diſtinguit, quod aut ponatur acceptaſſe à principio literas, & tunc nulli dubium eſt quod tenetur, quia quod ſemel approbauit amplius recuſare non poteſt, aut nõ

52 acceptauit & tenetur. † Illud proximum eſt ſcire, quid ſi feci depoſitum in bancho Venetiarũ, & feci mihi fieri literas cambij, vt reddatur depoſitũ Paduæ, & antequam deruliſſem dictas literas, pœnitẽtia ductus redeo ad dictũ campſorem, & volo vt alias literas expediret non Paduæ directas, ſed alibi, vel volo repetere depoſitum, nunquid ad id cogatur campſor ille? Bal. in conſ. 348. in j lib. plenè conſuluit ſuper caſu iſto, & finaliter concludendum dixit, ꝙ ſi literę ſecundum primũ modum poterãt veriſimiliter effectum ſortiri, campſor nõ poteſt cogi aliàs facere, vel depoſitũ retrodare, aliter cogetur ſi veriſimiliter effectum ſortiri nõ poterãt.

53 † Sed finge campſorem Venetiarum mihi feciſſe literas cambij directas campſori Neapolitani, vt ſolueret mihi ducatos mille, per eum habitos, & receptos, euenit quod campſor Neapolitanus minimè acceptare vult dictas literas, nec vigore earum aliquid mihi ſoluere. ago contra campſorẽ Venetiarum ad repetendũ debitum, ille opponit exceptionẽ non nu. pecun. quæritur an ex illis literis probetur vera receptio, & vera numeratio, dicas quod non, ſed probatur tantum confeſsio. vt no. C. de non nu. pe. l. ſi ex cautione. niſi reus confiteatur numerationẽ, vel ſaltem non diffiteatur l. lecta, ff ſi cer. pe. & l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. ff. de verb. ob & ita conſuluit Bal. in cõſ. cxc. ij. vol. & dixi in materia exceptionum.

54 † Sed nunquid cãpſor recipiendo literas vitiatas liberetur ſoluendo ita, vel ne? Angel. in conſ. 370. inc.

370.inc.conſultatio, terigit pun-
ctum quæſtionis, & finaliter de-
cidendum putauit, quòd aut vi-
tium literarum eſt adeo patens ꝙ
de facili potuiſſet diſcerni, vel ſi
non de facili poterat conſultari
principalis, & tūc quia eſt in cul-
pa, non liberatur, aut non ita de
facili poterat diſcerni viſlum, &
hoc caſu non ſoluendo liberatur,
quia nulla culpa ei imputari pōt.
55 † Prædictis non abeſt, an literæ
credentiæ (quas ſæpe mercatores
alteri mitiunt)probent & manda
tum inducant ita vel ne? Bart.in
l.Lucius Tit. ff. de fideiuſ. tetigit
quęſtionem, & diſtinctiones Fœ-
dere inquit, quòd quandoque li-
teræ ſunt multum generales (vt
tali præſentium latori in iis quæ
vobis dixerim plenam & indu-
bitatam fidem dabitis) tunc vigo
re earū ille lator nihil contra ſcri
bentem prætendere poteſt, & ſi
mercator cui ſunt ſcripræ aliquid
in præiudicium ſcribentis facit,
non remanet ex hoc obligatus,
iſtæ enim literæ magis commen-
datoriæ ſunt (q.d. iſte lator litera
rum eſt fidelis, poteſtis de illo cō
fidere) & ſic non obligāt ſcriben-
tem, at ſecus ſi contrarium poſſet
apparere ex qualitate pſonæ ſcri-
bentis, ex quo generalis illa cer-
tificatur (vt ſi mercator miſit ſuū
factorē in aliqua mercantia) quia
tunc videtur commiſiſſe quod ad
hibeat ei fidem in negocio illius
mercantiæ. Item non procedit ſi
fuerit in literis dictum (adhibeas
fidem pręſentium latori ſupra me
vel meo periculo) quādoque iſtæ
literæ ſecundum Bart. ſunt magis
ſpeciales (vt puta dabitis fidē ple
nam præſentium latori de noſtra
intentione plenius informato) &
tunc cenſetur mandatum, vt ei
credatur tantum id cum quo ſe-
cum loquetur. non autem vt cum
eo aliquis contractus celebretur,
vnde ſi cū tali contraheretur non
obligat ſcribentem. fallit in præ-
nominatis caſib. vt in pmo caſu,
nunquam enim credi debet ali-
quid quod ſpeciatim ſpectat ad
ipſum referentem per quod ſibi
acquitatur officium, vel commo-
dum, & hanc opinionem appro-
bat Caſt.in d l. Lucius Titius, &
Bald.& Salic.in l.fi.C. quòd cum
eo, & Bal.in rub.C.de conſt. pec.
& pleniſſimè Boer. in deciſ. 272.
ij.part incip. ſed quid, & ſequitur
Marſ.in rub.C de prob.num.289
Et quid in literis commēdatitiis?
Boer.in d.dec.cclxxxij.idem con-
cludit, quia à pari procedunt lite
ræ commendatitiæ, & literæ cre-
dentiæ, & habetur per Sal.& doc.
in l.fi.C. quòd cum eo, & in d.L.
56 Lucius Titius. † Huic propè eſt
vt de aliis literis & epiſtolis miſ-
ſiuis quæramus an probent? Bart.
in l.nuda ratio. C. de dona.& ibi
Alb. dicunt quòd aut litera miſ-
ſiua ſeu epiſtola eſt recognita, &
acceptata per partem ſcribentem,
& ſine dubio probat contra eum
per l.publia. §. ſi ff. depo. aut eſt
negata. & tamen habet ſigillum
authenticum. & plenè probat per
glo.in l ſi qua per calumniam. C.
de epiſc.& cler. aut talis epiſtola
negata non habet ſigillum, & tūc
per comparationem literarū ple-
nam fidem facit: in hoc vltimo
Abb.in c.ij.de fi.inſt.& in c.ſi te-
net contra Bart quòd per compa-
parationem literarum non fit ple
na probatio, & hanc dicit veram
opin.Iaſ in l.admonendi.ff.de iu-
reiur. num.139. ſed in hoc Boet.
in dec.cclxxxij in ij.part. dicit ꝙ
de facto in regno Franciæ ſerua-
tur

rur opin. Bar. & approbat opin.
bart.in aliis primis duobus caſib.
& de conſuetudine regni Franciæ
approbat tertium caſum. Et opin.
bar. reperio approbatam etiã quo
ad tertium caſum. per benu. ſtrac.
in tract. de merc. in vlt part nume.
13. & dicit approbari per Pau. in
conſ. xix. ad reſolutionem. nume.
105. & in conſ. xlvij num. 1. vol j.
& in conſ. cxii. num. 44. eo. vol. &
in conſ. xcj. viſo copioſo: eod. vol.
Ego autem puto opinionem con
tra bart. eſſe veriorem per ea quę
ſcribit Affl ct. in dec 181. incip. in
quodã proceſſu, & Gram. in dec.
lxxxiiij. & Dec in cõſ. dcxv. in iiij.
vol. inc. viſa inquiſitione formata,
& per ea quæ ipſemet bart. voluit
in auth. contractus de fid instr. &
Ang. in l. comparationes. C. de fi.
inſt. ſed tunc melius cogitans di-
co opin bar. tenendam eſſe quam
dicit cõmunem Fel. in c. ij. de fid.
inſtr. & ita tenet etiam Alex. in d.
l. admonendi. in 14. col. licet bal.
in l. fi. C. de edic. di Had. tollen. in
xiiij. col. & Sal. ibi in v. col. viden-
57 tur tenere contrarium. † Sed il-
lud cõſequens eſt an obligent di
ctę literæ & epiſtolæ eum ad quẽ
mittuntur dic quòd ſi per eũ fue
rint acceptatæ obligant ſed ſi nõ
fuerint acceptatæ nõ obligant vt
latè proſequitur Iaſ. in d. l. admo-
nendi. ff. de iureiur. num. 142. (&
dixi ſuprà in literis cãbij) ſed ad-
uertendum eſt ad vnum, quòd in
quantum ſuprà dictum eſt, quòd
epiſtola acceptata & recognita
per partem, vel epiſt. cum ſigillo
plenè probat, & obligat mitten-
tem, hoc proceditur eo viuo, ſed
eo mortuo non præiudicat here-
dibus. ſecundum Inn. in c. cum di
lecti. extra de ſucceſſ. ab inteſt. &
Ant. in c. ſi. col. v. de conſ. & Barb.
in d. c. cum dilecti. & Corſ. in ſuis
notabilibus. in verb. confeſſio inc.
ſi ſcribo & ſequitur & refert Mar
ſil. in rub. C. de prob num. 248. &
Iaſ. in d. l. admonendi. nu. 142. col.
58 lvj. † Finge igitur nunc q̃ ex-
tat ſtatutum, debitum non poſſe
probari niſi per inſtrumentũ pu-
blicum (vt eſt in regno, in depo-
ſito) an non obſtante ſtatuto, ali-
ter poſſit probari inter mercato-
res, & dicendum eſt quòd ſic cõ-
ſuluit Io. de Ana in conſ. iv. incip.
quia dubia ſuper facto iſta occur
rentia in prin. citat bal. hoc tenẽ-
tem (ſecundum eum) in l. falſus.
C. de de fur. v. col. in v. oppo. & ſe
quitur ac refert Marſ. in rubr. C.
59 de prob. num. 47. † Quid igitur
de cõfeſſione abſente parte facta
dicemus, nunquid plenè probet,
& licet regulariter non probet, l.
certum. § ſi quis abſente. ff de
confeſ. l. ſi. ff. de inter. act. & bart.
in l. admonendi. xvj. col. ff. de iu-
reiur. ſed ſemiplenè tantũ, vt ibi:
& Lud. Rom. conſ. 373. inc. in ca-
ſu propoſito viſis allegationib ſo-
lùm probat liberationem ſeu ſo-
lutionem, ſecundum bal. in l. ge-
neraliter. vlt col. C. de non nu. pe.
& ſequitur Fel. in c. ſignificauit.
de teſt ij. col. ver. no. tertio, & in
c. ſi cautio. x. col. ver. fallit ſepti-
mò. extra de fid. inſtr. attamen in-
ter mercatores etiam ad obligan-
dum plenam facere probationem
puto, cum curia mercatorũ æqui-
paretur æquitati canonicæ (vt ſu-
prà dixi) & de æquitate canonica
talis confeſſio parte abſente, ad
obligandũ plenè probat, quia ſe-
cundum ęquitatem canonicã ſola
mens videtur ſufficere, ſecundum
gl. in c. quoties. vij. q. ſecundũ do.
Ant. de Imo. in c. ſi cautio. de fid.
inſtr. de quo plenius per Fel. ibi-
dem,

dem,vij colũ.verſ.fallit ſecundo.
60 † Sed nunquid confeſsio mercatoris poſſit acceptari pro parte faciẽte in fauorem mei, & reſpui & negari quatenus contra tendit? & videtur mihi quòd non, quia inter mercatores agitur de bono & æquo, ideo in totum debet acceptari, vel in totum reſpui quia acceptatio confeſsionis pro parte & pro alia negatio, eſt quędã iuris ſubtilitas, quæ reſpuenda eſt inter mercatores:ſed bertr. conſ. vj j.lib.nu.12. tenet contrarium, nam dicit ipſe,licet ſit contra ius naturale:vel gentiũ,ꝙ quis huiuſmodi procedentia ex ore irrita faciat non tñ eſt contra ius naturale,vel gentium aut canonũ quòd quis nõ credat verbis alterius cõtra ſe in fauorẽ alterius, ſcriptum eſt.n.omnis homo mendax, & omnes declinauerũt, inutiles facti ſimul, nõ eſt qui faciat bonũ,puto tamen ꝙ ſi confeſſio cõtineret aliqua facta aduerſa, ꝙ procedat dictũ bertr.ſed ſi contineret facta adeo connexa & ſubordinata(ita vt nõ poſſit acceptari pro parte ꝓ ſe faciẽte,niſi etiã acceptetur pro parte contra ſe faciente)tunc acceptari vel tota debet,vel tota reſpui per ea que ſuprà dixi nu.11.
61 † Nunquid mercator teneatur edere cartulã continentẽ abſolutionem,vel ſolutionẽ,acceptationem pignoris, aut mandatũ factũ & ſimilia, Ang. in l.ſi quis ex argẽtariis.§.rationẽ.nu. 3.ff. de edẽ. tenet quod nõ, licet deberet fieri editio librorũ, quia non ſunt ſumenda arma de domo rei,l.accuſare.C. de eden. fallit in vſurario
62 eius odio,cle.j.de vſur. † Subſequenter quæro quid ſi reperiuntur multæ ballæ lanæ cum ſignis meis ſignatæ an præſumãtur eſſe meæ,bal.in auth. dos data, C. de do.ante nup.dicit ꝙ ſic.citat bar. in l.qui,§.ſi.ff.de fur &And.barb. in rep.rub.de fi.inſtr.col.xlij.in fi. ver. vnũ tene menti, & ſequitur boer.in dec.ccv.in j.par.nu. 9. approbat Affl.in conſt. priuilegia & inſtrumenta.ij.not.in ij.lib. & ſequitur Caſſa.in conſuet. burg. in verbo,quãd le ſigne.§.viij.fol.80. num 1. Sed nunquid verè probatur ballas eſſe illius cuius ſigno ſignatas probauit & in hoc Luc. de Pen.in l.ſtigmata. C. de fabricen. num. 8. dicit quò ad dominium, & poſſeſsionem probando ballas eſſe ſignatas ſuo ſigno, eius probantur eſſe veræ niſi contrarium apparuerit, citat in arg.l. pen.§ penul.C.de aquæd.& l j.in fin.ff.de ſeru fugit.& arg.c. xxiij. q.iiij. diſplicet, ibi & vos Chriſti oues eſtis, & characterem domini portatis & xxxv.diſt ab exordio,& expreſſum (inquit) continere text.in c.ſi iudex.de ſenten. excommunic.in vj.& idem videtur voluiſſe Caſſ. & Affli. vbi ſuprà,& ita pro nunc teneo.Nouiſſimè enim reperi benuen. ſtrach. in tract. de met.in ſecunda parte. numer.80. contra opin. Lucæ tenentem ea ratione motum, quia ſi vera eſſet ſententia Lucæ de Pen. alienas res vendicandi magna daretur occaſio, quia multi eſſent mercatores,qui in longinquis partibus poſſent vendicare alienas merces probando ſuo ſigno ſignatas,mihi autẽ magis placet ſententia Luc. de Pen. præcipuè per tex.in d.c.ſi iudex,cui nõ video congrumu reſponſum dari, nec obſt. quatenus dicit ben. ipſe,ꝙ doctrinę de hoc ſup.telatę & tex.in d c.ſi iud.loquãtur nõ vere ꝓbari ex ſignis dñium & poſſeſsio

ſeſſionem, ſed tantum præſumptionem oriri quod ſint res ſigna te illius cuius ſigna ſunt, quia dico, quòd licet per verbum præſumptiuum loquantur, nihilominus eſt talis præſumptio, quòd infert probationem dominij, donec cōtrarium probetur, & onus probandi cōtrarium transfert in aduerſariū, vt d.c.ſi iudex. clarè probatur, pro quo etiam facit illud Luc. c.20. oſtendite mihi numiſma cenſus, at illi obtulerunt ei denarium: cuius habet imaginem & inſcriptionem: & reſpondentes dixerūt ei, Cæſaris, & ait illis reddite ergo Cæſaris Cæſari, &c. & hic ex ſolo ſigno ſubſit reddi ei cuius erat ſignum, pro hoc etiam allego rubr. C de peri. & co. rei vend. in j. q. vbi inquit quod ſignatio arborum vel animaliū habetur pro traditione, & Petr. de Vbal, in tract. ſocieta. xj. part. idem firmat, nec obſtat quod poſſunt committi fraudes, imponendo ſignum ſuū rebus alienis, quia ex hoc cautum eſt puniri eos, qui abſque iudicis auctoritate ſignū ſuum rebus alienis impoſuerit, l. j. & ij C. vt ne lib. & hanc meam opi. tenuit Gulie l. de bene. in rep. c. Rain. in j. part. fol. 5. nume. 59.

63 de teſt. † Is enim illud attingit nunquid ſi omnes ballæ communi ſigno inter mercatores, ſignatæ reperiantur, ex hoc cenſeantur communes? in quo Bald iuris verus antiſtes, in conſ. ccccxvj. in iij. lib incip. proponitur quoſdam mercatores, dicit prius videri quod ſic, quia per appoſitionem ſignaculi communis, mutua poſſeſſio videtur tradita arg. l. i. §. ſi dolium. ff. de peri. & co. rei vend. demum arguit in contrarium, vt ibi per eum, & poſtremò primam opin. tenet: ea ratione motus, quia ſi nihil apparet dictum, vel factum in contrarium, in dubio cenſetur ſocietas ex hoc contracta ad inuicem, & ſic cōcludendum dixit & ex iis confirmatur etiam id quod ſuprà dixi, ſed profectò miror de tanto viro qui pro opinione ſua allegat in arg. text. in d. l. j. §. ſi dolum ff de peri. & com. rei ven. qui ſi rectè inſpiciatur præſtat argum. contra ſuam & meam opi. in præcedenti & præſenti quæſtione.

64 † Solet quæri quid ſi petatur editio librorum à mercatore, & libri in ciuitate Venetiarum exiſtāt. & hic Salerni petitur editio, an hic, vel ibi edantur? & apud Ang. receptum cōſtat, ibi æditionem fiendam vbi mercatura exercetur, & ſi alibi petitur editio expenſis petentis editionem fiendam inquit. in l. ſpatium. ff. de eden. quod non ita ſimpliciter admittēdum dico. finge enim quod mercantiam in ciuitate, Venetiarum gerit ibique libros retinet, hic vero Salerni agit contra Titium ex cauſa mercantiæ petetur editio librorum per Titium, nonne hic fiendam editionem æquitatis eſt, & certe videtur, ex doct. Pet. de Anc. in c. ſtatutum. §. inſuper. de reſcr in vj. vbi principalis in cauſa ciuili per alteram partē examinari petatur in loco iudicij & ipſe principalis ſit abſens ipſius abſentis expenſis examinari debet. non enim æquum eſt propter abſentiam vnius ex litigatoribus, conditionem alterius deteriorem fieri l. ij. ff. ex quib. cauſ in poſ. ea. ſicque propter librorū alibi retentionem Titius pergrauari minimè debet quod & firmauit idem Ang. poſt Guliel. de Cu. in l. ſi actor. ff. de proc. & Alb. de Ro. in d.

in d ſi actor. & poſtremo è recen-
tiorib. ita receptum in ſacro reg.
conſ Neap. ſcriptum reliquit Affl.
in deci. clxxvij. incip. nobilis qui-
dam, procedit enim dictum Ang.
in ſecundo caſu quando editionē
petens alibi, eſſet actor & non
reus. at ſecus ſi reus, tunc enim ſi
actor eſſet lic. tè mercator dicet,
libros ſe ibi non habere, & ſi edi-
tionem voluerit ibi ſuis expenſis
faciet, quia conſtitutum eſt ibi li-
bros conſeruandos eſſe, vbi mer-
catura exercetur. arg. d. l. ſpatium,
& ſic ſecum deferre minimè de-
bet nec alibi conueniendū auſpi-
cari poterat, quæ rationes ceſſant
vbi eſſet ipſe actor, arg. l. qui ac-
65 cuſare C. de eden. † Quid igitur
de mercatore dicemus qui diſro-
batum in itinere cōqueritur, qua-
liter enim tale furtum probabit?
In quo Alb. de Roſ. & vetuſtiorib.
monarcha, in l. ne quid, ff. de ince.
ru. & nau. ſcriptum reliquit, per
eius famulos, aliter ſibi domeſti-
cos probare poſſe arg l. conſenſu,
§. ſuper plagium, C. de rep. quòd
admittendum ſanè dicerem, ha-
bita conſideratione ad qualitatē
mercatoris furtum paſſi, loci in
quo furtum factum eſſe dicetur,
ſeruorúmq; & familiarium ipſius
mercatoris, vt inquit Bar. in l. j. §.
j. ff fur. aduer. nau. caup & ſta.
66 † Promiſi tibi dare centum quæ
Titius mihi debet, vt agere rectè
valeas neceſſariò probare debes
quod Titius mihi illa debet, vt
deciſum conſtat in Capp. Tholoſ.
in deciſ. ccccxiiij. quod ego verū
puto vbi promiſſio tibi facta non
haberet cauſam præexiſtentem
ex quo aliàs eſſem tibi obligatus
in illis centum. quia eo caſu dato
quòd non probatur initium de-
bere, remaneo tamen obligatus in
illis cētum ex cauſa præcedente,
non ex iſta ſimplici promiſſione.
67 † Non ſufficere (inquit Bart. in
l ad teſtium. §. ſi quis ex teſtibus,
ff. de teſt.) apocam mercatoris
eſſe tantum ſigillatam ſuo ſigillo,
niſi & ſubſcripta ſit quod & re-
petiit in proœ. ſſorum, in ij. col. cui
quidem non aſſentiit Bald. in l. ij.
C. de re alie. non alie in fi. ſuffice-
re enim inquit, ſigillo ſolito eſſe
ſigillatam, vt probet, at Alexand.
fęderé diſt. conatur in add. ad Bar.
in d §. ſi quis, reducere Barto. &
Bald. ad concordiam aut enim
(dixit) conſtat mercatorem qui
ſcripſit apocam ſigillaſſe ipſam,
& caſu iſto talis apoca probat etiā
abſque ſubſcriptione, & ita lo-
quatur Bald. aut non aliter cōſtat
tantum de ſigillo. & iſto caſu ta-
lis apoca non probat, nec præiu-
dicat ſine ſubſcriptione, & ità lo-
68 quatur Bart. † Licet enim pro-
miſſum inſtrumento ſit, centum
ſolui in nundinis Salerni, & ſi
ſolui non contigerit centum &
decem, pro intereſſe, tamen tale
intereſſe non deberi nec taliter
probari receptum eſt, apud Bald.
in l. rogaſti, §. ſi tibi. verſic. quid
ergo ſi mutuo, ff. ſi cer. pet. & Ioā.
de Ana. in cap. fin. de vſur. chart.
pen & Alexand. conſ. xvij. viſo
themate, colum. fin. lib. iiij. & Alb.
de Roſ. in l. j in pen. colum. C. de
ſum. Trin. & Dec. conſ. xxxix. &
69 conſ. cxvij & cōſ. cccxxiij. † Nec
probari intereſſe lucri ceſſantis
ex eo quod mercator erat ſolitus
negociari cum pecuniis, & quod
erat ſolitus lucrari receptum eſt,
apud Paul. Caſt in l. non vtiq;, §.
nunc de officio, ff. de eo quod cer.
lo. non enim ſequitur ꝙ ſi habuiſ-
ſet pecuniā præ manib. certitudi-
naliter lucratus foret, quia poſſi-

bile eſt non lucrari ex quo multa euenire poſſunt, quòd non lucretur ex mercantiis, probari tàmen bene affirmat, ſi probetur quòd habuit talem mercantiã præ manibus, de qua fuiſſet cert[it]udinaliter lucratus, ſi pecuniam præ manibus habuiſſet, & quia non habuit, non potuit il[l]am gerere, & idem in intereſſe damni emergentis (vt probetur quòd ipſe indiguit dicta pecunia, & quia non potuit habere tempore conuento, factus fuit capere ad cãbium, vt ſuæ neceſſitati ſubueniret, & pro vſuris ſoluit decem) & huic dicto adſt[i]pulantur Dec. conſil. 323. & Affl. in deciſ xx. & Aymo. Crauet in conſ. lxxxix. num. 4.

70 † Et peti licitè poſſe tale intereſſe (vbi quis eſt in mora, & inſtrumentũ continet diem, & pœnam, & creditor ſit ſolitus negociari, & hoc conſtet) ſcriptum reperitur per Fel. Dec. in conſ cxvj. in j. lib. in cauſa Aluiſij. & annotauit Barto. in l. iij. §. fin. per illum text. ff. de co. quod cert lo. & l. j. vlt. char. C. de ſen. quæ pro eo ꝙ inte. & hoc etiam de iure canonico: quod placuit Inn. in cap. ſacr. de ſent. exc. & Abb. in c. cum venerabilis de excep in gl. in verbo bonæ fi. & in c. p. & g. in princ de off. deleg. & in c. dilecti in primo not. de for. comp. & Per de Anch. in conſ. cxlix. in q. quæ vertitur,

71 col. ij. † Quæſitum apud doct. tũ è recentioribus tũ etiam antiquis in quam pluribus, locis vidi, nũquid ſi mercator dedert alteri mercatori ad partem lucri, & excapiti ducatos centum, ſi in proceſſu temporis prætendatur excapitum in mercãtiis, fore qualiter hoc probari debeat, & infr. quantũ tẽpus, & apud quẽ probari debeat, & an pars ſit citanda? In quo bar. in l. ij. C de nau. lib. xi. ex illa lege dicit probari ꝙ infra vnũ annũ prædicta allegari, & probari debeant, aliàs non eſſet audiẽdus elapſo anno. & teſtes examinãdi de damno furti, rapinæ, incendij vel ſimilium, poſſunt examinari in loco vbi mercator patitur caſum quia probationes ipſæ faciẽt poſtea fidem coram iudice competenti quo ad tertium, nec eſt neceſſe tẽpore dictorum teſtium receptionis. citari facere partẽ, ad videndum iuramẽta ipſorũ, & hęc dicta Barto approbata reperio per Capp. Tholoſ. in dec. 447. & ibi: in add & in dubio præſumendũ eſt lucratum ex mercantiis. ſecundũ Ang in conſ. xc. niſi infra annũ proteſtetur de damno, & probetur. & ſequitur Bar. Soc in conſil. xxiiij in j lib. viſis ac diligenter & maturè inſpectis, citat, l. cura, §. deficientium. ff de mu & hono. & in l. ſi defunctus, C arb. tut. pro quibus videatur etiam Iaſ. in §. ſequens illa diuiſio inſt. de actio.

72 nu. 43. cum ſeq. † Et cum ex ſuperioribus ſatis oſtẽſum conſtat, in curia mercatorum de bono & æquo agi probationes veriſimiles licet de iure non concludentes in ea curia admitti (Bald in l. ſolem C de teſt. putauit) quem ad literam ſecutus fuit Dec. in conſ. xj. vlt. colum citátque idem fuiſſe conſultũ per Franc. Aret. in conſ. cxxvj. incip. in cauſa dominæ Ant. col. ij. quod (vt æquitati conſonũ) admittẽdum dico. Sed nouiſſime reperi Benu. ſtrach. tra. de mer. in vltima parte in principio (vbi de probat[ion]ibus aliqua dixit) concludentem minimè vera eſſe ea quæ ſuperiori loco aliàs firmaueram, motus per con. Bartol. Soc. in conſ.

conſ.cxx. in j lib.vij. colum. verſ. nec ex eo qui dum de prædictis diſſereret,ſcriptum reliquit quòd licet in curia mercatorum de bono & æquo agatur, non per hoc probatio minus legitima, & de iure non admittenda recipienda erit, quia non intelligitur ſublata diſpoſitio iuris ciuilis: quæ erit iuridica,& non cauilloſa, tantum enim intelliguntur reiecti apices iuris, qui veritatem negocij non tangunt,ſed probationes reſpiciūt veritatem, & merita cauſæ, non rigorem iuris, prout (ſecundum eum)voluit Io.Cald.in ſua diſpu. quæ incipit clericus conuenius, & refert & ſequitur Bal.in l.ij.C. quæ ſit lon. con. & no. Bald. in l. Ictus fuſtiū in fi. ff de iis qui no. infa. Nec obſtare (inquit) quæ primo loco retulimus, nam procedunt vbi procedendum eſſet ſola facti veritate inſpecta,at ſecus in caſu noſtro, vbi tantum ex bono & æquo procedi conſtitutum eſt. At ego à tantorum patrum opinione (quam & aliàs approbaueram) minime diſſentiens dico primam opin.de iure veriorem,& pro veritate ipſius illud attendēdum dico,quod Bal.Aret. & Dec. aliíque doct.de hoc loquētes non dicunt admittendam fore probationem à iure reprobatam,ſed dicunt admittendam fore probationem veriſimilem,licet de ſubtilitate iuris non concludentem. ſat enim putauere, eſſe veriſimilem, adeo enim probatio veriſimilis fauorabilis eſt,vt contra eam minime probatio in contrarium admittatur,cap quanto, de præſum. &c.quia veriſimili,eo. tit. & licet probatio de neceſſitate debeat concludere, l. non hoc, C. vnde cogn.& cap.in præſentia extra de prob. tamen ſi præſumptiuè concludat ſufficere inquit Bart.in l.j. ff.ſi cer.pet. de quo per Bald in l. neq; natales,& in l fi.C de prob. & licet probatio quæ concludit ſecundum aliquam præſumptionē, quæ poteſt actui de quo quæritur adeſſe & nō eſſe regulariter non concludat vt probatur in l. matrem,C.de probatio.& d l. nō hoc, & tanquam dubia probatio non releuet probantem, cap. in præſentia extra de probat. tamen ſi ſumus in foro mercatorū, licet: ex toto illa probatio non concludat quia fortè illa probatio,ſecundum prædictum modum per rationem redditam per teſtes poteſt ſe habere ad eſſe & non eſſe, tamen ſi veriſimilis erit illa probatio licet (vt dixi) non neceſſario concludat, admittenda erit: quòd probatur in cap. afferte,extra de præſumptio. nam licet deſtructo iure non concludiſſet, ꝙ filius non eſſet illius meretricis quæ diuidendum admittebat,ſed alterius quæ id negabat,nihilominus ex veriſimilitudine quam habebat (vt ſi eius filius eſſet eius viſcera propter amorē ad pietatē cōmouerētur)factū fuit vt probatio illa tāquam efficax admitteretur,vnde licet aliàs, ſit difficultas (an bonā cauſam ſcientiæ teſtis reddat, ſi dixerit ſe id ſcire tanquam vicinus) vt per Ale.in l.j ff ſi cer. pet.& ibi ſcriben.vj.col. ſi tamen eius dictū veriſimile erit abſque dubio in foro mercatorū ꝓbabit, qđ & Bart.probat in tract de teſt. numer.3 3.quatenus dicit quod ſi paſtores quibus animalia tradita fuerunt, dicant aliqua eſſe perdita,& probetur aliàs & alio tēpore idem eueniſſe, ꝙ animalia in paſcuis ſolēt ꝑdi & oberrare,& veri-

Oo 2

ſimile ſit ea perdidiſſe, licet de iure non concludat talis probatio tamen quia veriſimilis eſt, admittendam (vt efficacē) inquit Bar. vbi ſuprà. Item licet teſtis deponens de aliquo, & interrogatus de cauſa ſcientiæ quòd ita eſt nō probet. vt per Inn in cum cauſam extra de teſti. tamen ſi erit veriſimile id quod deponit, credo ꝙ in foro mercatorum probabit, &
73 idem in ſimilib. modis. † Quid enim ſi dato termino ad probandum eóque elapſo petatur per actorem quòd cogatur reus ad iurandum, vel iuramentum deferendum quid iuris? Reperio quòd Spec. in tit. de iur. dela. §. j verſic. ſin autem actor, tenet quòd iſto caſu actore non probante, reus abſoluitur, & ſic nō habet locum delatio iuramenti, eandem opin. ſequitur Pan in c. ſi. extra de iureiurand. & in cap. ij. vlt not. de probat. & Bal. in repetitione, l. ij. ff. de iureiuran xxxvj colum. & Paul. de Caſt in l. fin. C. de fideicom. & Io. And in add. Spec. vbi ſuprà & Io. Bap. de S Seu in repet. l. manifeſtæ turpitudinis. ff de iureiurand. & ibi Io. Mar. & iſtam opin. ſequitur conſulendo Soc. in conſ. 184. in ij. lib. & Alb in l. in contract. §. illo, C. de non. nu. pec. & Marſ. in l. de minore, § tormenta, col. j. ff. de quæſt. & Dec. in c. ſicut de iureiur. contrariam verò opin. tenuit Bart. in d §. de illo, & eum ibi ſequitur Ang. & Paul. Caſt. in l. admonendi. col. vij. ver. circa, & in l. iuſiuran ad pec. § ait prætor. ff de iureiurand. & in d. l. manifeſtæ. & ibi Alexand & Franc. de Aret. in d. cap. ſicut & idem Bal. in l. bonæ fi. in antiq. lect & ibi Alb. poſt Iac. Rau. & Iaſ. in d. l. manifeſtæ, col. j. verſ. ij. quæro, & in l. admonendi in repetitione & Purp. in d. l. manifeſtæ, colum. ij. verſic. difficultas eſt. & Dec in d. c. ſicut, diſtinguit, aut quis ab initio detulit iuramentū, & iſto caſu procedat iſta ſecunda opinio, vt reus teneatur iurare, vel iuramentum referre, pro quo allegat tex. in l. Marcell', § j. ff. re. amo. aut ab initio nō detulit iuramentum, ſed onus probandi aſſumpſit. & non probauit, & tunc reus abſolui debet, & iurare nō cogitur ex quo actor probare non potuit, ad iuramentum red ire nō debet: & iſto caſu procedat opin Spec. & ſequitur Boër. in dec. xcv. in j. part. pleniſſimè tetigit hanc quæſtionem, & finaliter relatis omnibus dictis opinionibus dicit primam opin. Spec. ſecundū diſt. Decij eſſe magis communem tamen ipſe dicit quòd in contingentia facti fuit iudicatum pro opinione Bar. & ſic pro ſecunda opinione, (quòd poſſit deferri iuramentum poſt omnes terminos & dilationes ad probandum conceſſas) & tenetur iurare niſi habuerit iuſtam cauſam recuſandi (vt quia probauit contrarium eius quod actor dicebat) & ita ſeruandum dico in curia mercatorum, quia hæc ſecunda opin. ſapit æquitatem, & contraria reſpicit apices iuris, & maximè per text. in d. l. manifeſtæ, quæ ſi rectè inſpiciatur fundatur ſuper æqui-
74 tate. † Et cogitur iurare reus aut iuramentum referre, non obſtante quòd offerat ſe paratum cōtrarium probare, ſecundum Iaſ. in d. l. manifeſtæ, iij. q & valuit Boër. in
75 dec. xv. in j. part. in prin. † Solet quidem multoties contingere ꝙ quis conueniat aliquem à quo petit centum, & dicit quòd vult ſtare iuramento ipſius rei qui di-

cit offeratur prius libell. & demũ
paratũ ſe offert reſpondere, actor
dicit ſe nolle litigare, ſed vult de
præſenti litẽ decidi, aut iuret aut
ipſe iurabit, quid igitur iuris? Alb.
poſt Oldr. in l. iuſiurandum, & l.
ad pecuniam, §. ait prætor, ff de
iureiuran in fi dicit quòd arctatur
ante omnia offerre libellũ, iuxta
l. manifeſtæ, quæ ſic debet intelli-
gi. quo oblato, bene poterit cogi,
quòd iuret aut iuramentũ referat
Iaſ. in repet. l. admonendi, ff de
iureiur colum xxxij. nu 74. dicit
quod ſemper iſta deciſio ſuit ſibi
viſa dura cum petere libellum, ſit
petitio calumnioſa, tamen dicit ꝙ
iſta deciſio non habet contradi-
ctorem, quare tranſit cum ea. at in
foro mercatorum non procedit
omnino, quia ibi ceſſat exceptio
ordinis, & præpoſterationis, &
agatur de bono, & æquo, vt ſuprà
76 ſæpe dixi. † Merces emptas per
vnum ex ſociis, de pecunia ſocie-
tatis præſumi (inquit Bal. in conſ.
493, in iiij. parte, num. 4.) ſi in-
continenti emptę fuerint at ſecus
ex interuallo. per text. nota. in l. ſi
venter § fi. ff. de priuil. cred t. pro
quo videatur etiam Lud. Rom. in
77 cõſ. cccxlvj. in nu. 6 † Emptionẽ
mercium per famam probari dicit
Alexand. in conſil. 364. incip. in
cauſa appellationis, vj. colum. &
Marſi. in ſing. xxxviij. ſi teſtes de-
ponant de certo, & determinato
78 precio, alias ſecus. † Item ſocie-
tatem probari per intitulationem
librorum) puta ſi diceretur hic eſt
liber mercãtia mei, & Petri ac Io.
ſociorum) concludit. Bart. Soc. in
conſ. lxxxvij. colum. iiij in prin. &
colum. fi. in prin. pri. lib. & fuit de
mente Bart. & Bal. in l. ſi patruus,
C. cõmunia vtriuſ. iud. quod abſq;
dubio admittendum dico ſi liber

reperiatur in poſſe eius quia ne-
gat ſocietatem contractam, & ab
eo ſit confectus, ſeu ab alio eius
nomine & hoc non negetur. Item
procederet vbi aliæ cõiecturæ ve-
riſimiliores non reſiſterent, per ea
quæ not per Dec. in conſ xl. nu. 3.
& conſ cxcvj. numer. 9. & ea quæ
dixi ſuprà de lib. rationis conti-
nente aliquid contra ſcribentem.
79 † Nec probari credas ſocietatẽ
ex eo quòd duo mercatores pro-
miſcue geſſerunt vnam negocia-
tionẽ, alternis vicibꝰ, modo vnus,
modo alter ſecundũ Bal. in conſ.
cxxv. in v lib quidam Ioannes Ia-
cobi, quia poteſt eſſe quòd vnus
tãquam dominus, alter verò tan-
quam inſtitor, vnde probãdos eſſe
alios actus ſociales, qui ſolẽt fieri
80 inter ſocios concludit. † Sed po-
ne quòd quidã mercator in qua-
dam ſcriptura fateatur ſe eſſe de-
bitorem Titij in centum plus, &
minus prout in lib. rationum con-
tinetur, quid ergo iſta verba im-
portant? Bald. in rub. C. dep in vj.
quæſt. dicit quòd illa verba (plus,
& minꝰ prout in codice rationũ)
non augent, nec minuunt confeſ-
ſionem certæ quantitatis niſi ap-
pareat aliud per quod cõſtet mi-
nui: per text. in l. Publia. §. fin. ff.
dep. & vide Sal. in l ſi quis, C. dep.
& Bal. in rubrica. C. de re. permut.
81 † Qualiter ergo probabitur valor
frumenti vel aliarũ rerũ mobiliũ?
dic quòd probabitur, ſi teſtis di-
xerit ꝙ fama frumenti valet tan-
ti & hoc ſcio ꝙ cõiter tanti ven-
ditur, vel vendebatur tunc tem-
poris, & talis teſtis debet tria tem
pora cõprehendere in ſua depo-
ſitione: videlicet quòd frumentũ
tanti valuit illo die, vel illo tem-
pore, vel ante, & poſt, alias ſi ſe
aſtringeret ad vnam diẽ non pro-

batetur valor, vt dixit tex. in l. precia rerū in fi ff. ad l. falcidi. & ita tenet Bar. ſed pone quod quis capitulauit de valore rei, quòd res tanti valuit in foro publico, & ꝙ illa vendebatur totidem in domibus priuaris, & teſtes deponunt de alio precio in foro publico, & alio in domib⁹, cui dicto ſtabitur? dicas quòd ſtabitur valori fori publici, ſecundum Bart. in d. l. precia rerum, vbi ꝓ cautela tradit quòd ſemper capituletur de precio fori, & refert & ſequitur Lanfr. in rep. c. quoniam contra in verbo teſtiū depoſitiones, nume. 100. extra de
82 prob. vbi latiſſime. † Nunquid enim publicationes de neceſſitate fieri debeant in foro mercatorum? in quo puto diſtinguēdum, aut pars petierit publicationem fieri, & tunc verum eſt quòd de neceſſitate fieri debet. aliàs ſi pars non petierit, eius omiſſio nō reddit proceſſum nullum: ſecundum gl. in c. qualiter & quādo §. debet, de accuſat. & Alex. in l. j. § fi. ff. de prætr. ſtip. & conſuluit Pet. de Anc. conſ. lij incip. omiſſio publicationis, & declarat Bar. ad reprimendā in verbo fine figura, & eſt text à contrario ſenſu in cap. fi. extra de hær. in vj. ſed de facto ſemper publicationem vidi fieri in nūdinis.
83 † An facta publicatione in cauſa ſi petatur terminus ad allegandum in iure, debeat concedi? Par. de put. in lib. ſind. in verbo ſententia verſ. vtrum iudex v. col. dicit quòd non debet concedi in foro mercatorum, tamen dicit debere citari ad ſententiam vt ibi per
84 eum † Sed an repulſa concedatur in foro mercatorum? & licet Franc. de Arer. in conſ. lxj. in fin. tenuerit in ſummariis iudiciis nō cōcedi repulſam, ꝙ eſſet intelligendū ſecūdum Affl. in deci. 351. incip. bis fuit dubitatum, & cum iudiciū inter mercatores videatur ſummarium, concludendū nō ab re videretur non eſſe cōcedendam. tamen ſemper vidi concedi in eo foro, & quia poſt probationes, & terminū ad repulſam ſolet procedi ad ſententiam, & vt plurimum ſolet inter mercatores per ſortes dirimi, & determinari eorū lis, ideirco aliqua de hoc videa-
85 mus. † Et primò quæro quod iudicium videatur iſtud per ſortes iudicari Bal. in l. ſi duobus. C. cōia de leg. inquit quod dicitur fortunæ, cuius dux eſt deus, ſecundū Senec. in vij epiſt. ad Lucillum, & aliquando vocatus vis diuina, l. flumine, § ſeruius, ff. de dam. inf. & eſt inexorabilis, quia ſurda, & muta. eſt enim quædam lex naturæ nobis occulta, quæ eſt imprecabilis, & aliquando demones qui ſunt infra lunam, & aërem, vt ſcribitur ij per c. j. quia aër infernus
86 dicitur reſpectu cœli. † Et valere ſententiā latam per ſortes (puta taxillos) colligitur ex tex. in l. ſi duobus, C. communia de leg. &
87 ibi per doct. † Nec à tali ſententia per ſortes lata appellari poterit, quia fortuna non habet ſuperiorem, ſecundum Bald. in d. l. ſi duobus bene tamen ſi fraus eſſet commiſſa poſſet peti quòd iterū ponerentur ſortes, pro quo etiā legito Bal. in l. iij. C. cōia vtr. iud. & in qu bus caſibus licitū ſit ſententiam ferri per ſortes, per doct. ma-
88 ximè Iaſ. in d. l. ſi duobus. † Sententiam enim mercatorum, & expertorum in arte in rem iudicatā tranſire, minimè conſtitutum eſt, vt no. doc. in c. ꝓpoſuiſti de prob. & in c. fi. de fri. & male. & latè per Affl. in deciſ. xxxiij. inc. poſtquam fuit.

89 fuit. † Et ſi appellari à ſentẽtia
lata per rectorem artis vel colle-
gij contigerit, ad eum ſuperiorẽ
cui ſubeſt ars, ſeu collegium ap-
pellabitur, ſecundùm Abb & cet.
ſcrib. in rubrica extra de appell.
90 † Et notandum eſt quod vidi
practicatum in nundinis Salerni
quod per appellationem à ſenten
tia magiſtri nundinarũ nõ retar-
datur executio, ſed præſtita cau-
tione de reſtituendo mandabitur
executioni ſententia, niſi allega-
tis nullitatibus quod maxima æ-
91 quitate fulcitur. † Et vltra ad-
notandum eſt quòd ſi fuerit præ-
ſtita cautio de iudicio ſiſti, & iu-
dicatum ſoluendo (vt ſemper in
nũdinis fit) recta via, & non ex-
cuſſo principali, mandabitur exe-
cutioni ſententia contra fideiuſ-
ſorem, ſecundum gl ſing. in l. ſi §.
ſi. in ver perſi luere, quam ibi ſe-
quũtur Matt. Odo. Cyn Ioan Fab.
Barto. Bald Ang Paul. de Caſtr. &
Sal. C. de vſu rei iud. & Bar. in l. ij.
& ibi Ang. & Paul. de Ca. & Alb.
ff. de iud. ſol & plenè per Boër. in
deciſ. cclxxvij. Pet. Fol. V. I. D.

De interrogatoriorum produćtione.

1 *Interrogatoria quomodo, & quando præſententur.*
2 *Interrogatoria teſtium, ad quem effectum fiant.*
3 *Interrogatoriorum copia parti dari non debet.*
4 *Iudex qui obmiſit interrogare teſtes, ſuper interrogatorijs à parte productis, an inualidet examen.*

SEPTIMVS actus
eſt, interrog. toriorum
1 produćtio. † præſen-
tatis enim articulis, &
vocatis teſtibus ſolet
altera pars petere copiam articu-
lorum ad effectum præſentãdi in-
terrogatoria contra teſtes ad ve-
ritatem indagandam, c. præſentiũ
de teſti. lib. vj. & debet ipſi parti
petenti cõcedi terminus ad pro-
ducendum interrogatoria, vt not.
Spec in tit. de teſte, §. iam de in-
2 terrogatoriis col. j. † & fiunt ad
effectum faciendi variare teſtes
in altero ex illis x. prædicamẽtis,
quæ ponit Bald. in l. teſtium, C. de
3 teſti. † quorum copia non datur
parti, ne inſtruantur teſtes ad fal-
ſum, vt no Abb. in c. per tuas col.
fin. de teſti. & Alexan in l. ij. C. de
4 edend. † Quid autem ſi pars pro-
ducit interrogatoria, & iudex o-
mittit interrogare teſtes ſuper il-
lis, an pro hoc inualidetur exa-
men? Dic quòd non, ſed remanet
facultas parti faciendi repeti te-
ſtes ſ p interrogatoriis, et à poſt
publicationẽ proceſſus. ita tenet
Alex. in conſ. xlj. in fin. col. in iiij.
vol. & conſ. clxxiiij. col. pen. in ij.
vol. Reliqua de hac materia, dic
vt dixi ſuprà in j. parte, iudicij,
ſcilicet, huius ſextæ partis, in ver-
ſic. interrogatio. & habetur, per
Spec in d. §. iam de interrogato-
riis, in tit. de teſte.

De inſtrumentorum produćtione.

1 *Inſtrumentorum appellatione, venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam.*
2 *Inſtrumentum ſecundũ formã ritus, qualiter præſentatur in iudicijs.*

3 *Inſtrumentum ad commune lucrum, & ex capitum, an poſſit liquidari.*
4 *Doctor an debeat carcerari pro inſtrumento liquidato.*
5 *Mulier an poſſit liquidari inſtrumentum per procuratorem.*
6 *Carceratus qualiter liquidabit inſtrumentum.*
7 *Inſtrumentum an poſſit liquidari contra filiumfamilias.*
8 *Filiumfamilias quem eſſe quis probabit.*
9 *Contractus factus cum filiofamilias, exiſtente in quaſi poſſeſſione ſuitatis, an valeat.*
10 *Inſtrumentum an poſſit liquidari contra promittentem inſtitorio nomine.*
11 *Inſtrumentum cancellatum, ſeu viciatum an liquidari poſſit.*
12 *Inſtrumentum quod non eſt publicum, an liquidari poſſit.*
13 *Inſtrumentum non confectum ſecundùm conſt inſtrumentorum robur, ſi acceptetur per partem, an poſſit liquidari.*
14 *Inſtrumentum allegatum falſum an debeat exequi.*
15 *Si clericus male liquidauit inſtrumentum contra laicum, an debeat ad pœnam condemnari.*
16 *Creditor poſterior offerens debitum priori, an poſſit cogere eum vt cedat ſibi actiones.*
17 *Stipulatio ſine cauſa quando valet.*
18 *Procurator quando nobis acquirat actionem ſine ceſſione.*
19 *Venditor quando tenetur præciſe ad tradendum.*
20 *Mulier carceratur pro debito, quando inſtrumentum ſecundùm formam ritus præſentatur.*
21 *Inſtrumentum vt præſentari poſſit, ſecundùm formam ritus, iuramentum & pœnam continere debet, & liquidum debet eſſe, & numero 23.*
23 *Inſtrumentum ſecundùm formam ritus, poſt viginti annos præſentari non poteſt.*
24 *Inſtrumentum ſecundùm formam ritus, præſentari non poteſt contra heredem debitoris, ſed creditoris heres illud præſentat.*
25 *Inſtrumentum continens debitum valoris vltra vnciam, præſentatur ſecundum formam ritus.*
26 *Præuentio facta per debitorem, facit quòd non poſſet inſtrumentũ contra eum præſentari, ſecundùm formã ritus, & qualiter fieri debeat.*
27 *Inſtrumentum ſecundùm formam ritus non poteſt præſentari per procuratorem.*
28 *Inſtrumentum ſecundùm formam ritus, non præſentatur contra debitorem, qui contraxit per procuratorem, & non iurauit ipſe debitor, ſed procurator.*
29 *Inſtrumento præſentato ſecundùm formam ritus, ſi debitor eſt contumax, poteſt de perſona capi.*
30 *Inſtrumentum ſuper aſſiſtentia impetranda quando & qualiter præſentatur.*
31 *Creditor, qui elegit viam vrbanius agendi in iudicio, non poteſt vlterius extra iudicium via executiua agere.*
32 *Inſtrumentum vt fidem faciat, in membrana charta ſcribi debet, & quæ continere debeat, & numero*

21. cum

21 cum ſeq.

33 *Scriptura priuata in charta de papiro, poteſt præſentari.*

34 *Scriptura priuata de ſe non facit fidem, niſi quatenus per teſtes comprobatur.*

35 *Citari debet pars, quando producuntur inſtrumenta, vel ſcripturæ in iudicio, aliàs non probant.*

36 *Inſtrumenti copia collationata, poteſt in actibus relinqui, retento originali.*

37 *Inſtrumentum mandati originale debet in actis dimitti.*

38 *Falſam ſcripturam producens in iudicio, interrogari poteſt, an velit vti, & qualiter reſpondere debeat.*

39 *Inſtrumentum, vt fidem faciat, locum celebrati contractus vel inſtrumenti continere debet.*

40 *Inſtrumentum carens ſigno notarij, in eo opponi conſulto non valet.*

41 *Indictionis obmiſſio vitiat inſtrumentum.*

42 *Scripturarum præſentatio, an ſit actus iudiciarius.*

43 *Datio termini eſt actus iudiciarius.*

44 *Inſtrumentum productum in principio cauſæ, an probet.*

45 *Inſtrumenta producta parte non citata quando probent, & nu. 46.*

47 *Scripturæ vſque ad quod tempus poſſunt in iudicio præſentari.*

48 *Teſtes ſimul cum ſcriptura, poſt publicationem poſſunt produci.*

49 *Scriptura præſentata poſt concluſionem, videtur extra proceſſum, & iudex illam recipit ad ſolam ſui inſtructionem.*

OCTAVVS, qui ſucceſſiuè ſequitur in iudiciis, eſt, quia ſolent
produci inſtrumẽta &
aliæ ſcripturæ publicæ
vel priuatæ in vim probationis,
1 nam † appellatione inſtrumentorum, venit omnis ſcriptura in-
ſtruens cauſam, l. j. ff. de fid. inſtr.
& not gloſſ. & docto. in rub. C. de
edend. Super hoc pro introductione iuuenum declarabo breuiter
duas q. Prima eſt, qualiter inſtru-
menta præſentari debeant in iu-
diciis. Secunda, vſque ad quod
2 tempus produci poſſunt. † Ad
primam q. reſpondendo præſup-
pono, quod in regno inſtrumen-
ta præſentantur altero de tribus
modis, videlicet vno modo via
executiua & criminaliter, vt quã-
do inſtrumentum præſentatur ſe-
cundum formam ritus magnæ cu-
riæ, qui incipit, item, ſi qui debi-
tores, &c. & tunc requiritur, quod
inſtrumentũ ſit ex omni ſui par-
te liquidum, & quod contineat
iuramentum & pœnam, quo caſu
non eſt neceſſe, quod præcedat
libellus, nec requiritur alius ordo
iudiciarius, ſed præſentato inſtru-
mento, liquidatur per creditorẽ,
pro quanta ſumma ipſum præſen-
tat, & citatur debitor, vt veniat
reſponſurus ſuper tenore inſtru-
menti, qui in vltimo peremptorio
comparens interrogatur ſuper te-
nore inſtrumenti, & ſi aliquam
exceptionem allegat, ſtatim carce-
ratur, & debet illam exceptionẽ
probare in vinculis, & vt dicitur
in dicto ritu, & ſi non probauerit,
tenetur ſoluere debitum, & pœ-
nam ſi eo quæ eſt redacta hodie
ſecũdum communem obſeruan-
tiam

tiam ad rationem ratenorũ trium pro qualibet vncia periia imo, pro pter pœnam periurij poſſet curia procedere contra debitorẽ ad pœnam corporalem. ſ. ad mutilationem manus vt eſt ritus magnæ curiæ. in nu. 56. incip. nota quod ille qui carceratur, &c alius ritus, in nu. 179. incip. item ſeruat ipſa curia. quod ſi aliquis, &c. Verum iſta pœna corporalis hodie non eſt in obſeruãtia, & de facto non ſeruatur. ſed ſola pœna pecuniaria. Et quoniam etiã in iſta via executiua debet accuſari prima, & vltima contumacia, vt eſt alius ritus in nu. 127. qui incip. item, quod vbi, &c. Si tamen reus venerit in vltimo peremptorio cũ ſacco paratus ad ſoluendum, euitat omnẽ pœnam de æquitate, vt eſt alius ritus in nu. 70. inc. itẽ, quod ſi aliquis, &c. ſed ſi reus defendẽdo ſe, in termino, ſibi præfixo ad probandum ſuã exceptionẽ, probauerit ſolutionem, vel falſitatem inſtrumẽti tunc creditor punitur in vno auguſtali pro qualibet vncia petita, vt dicitur in dicto ritu lxj. inc. item ſi qui debitores, &c. in ſi. ſimiliter ſi debitor in vltimo peremptorio comparẽs, doceat in promptu de ſolutionę, vel alia ſatisfactione non carceratur, ſed creditor carceratur tunc, & punitur vt calumniator, & periurus, vt eſt alius ritus in numer 169. incip. item in caſu præmiſſo.

3 ADDITIO. † Huiuſcemodi dictis per d. auctorẽ adde nũquid inſtrumentum ad commune lucrum, & ex capitum poſsit liquidari ſecundum formam ritus in quo Bal. in conſ. ccxiiij. in iiij. lib. dicit, quòd in tali contractu ſocietatis tres caſus qui contingere poſsint conſiderandi ſunt. Primus quod non ſit lucrarum minimẽque damnum datum ſeu deperditum. & tunc integra quantitas, & ſors principalis debet reddi, & ſterilis erit opera, & pecunia. Secundus quod ſit lucrum, & tunc illud eſt communi ſaluo capitali, quia tunc actum, & conuentum eſt de parte lucri fienda, non de ſorte partienda. Tertius quod ſit damnum, & non lucrũ, & tunc diminuitur ſors pro medietate damni, & ſic de veritate antequam exequatur dictum inſtrumentum, & ponatur in executionem ſecundum formam ritus, debet inquiri, & ſciri in quo prędictorum caſuum ſumus, & ſic ſecundum eum interim non poteſt præſentari ſecũdum formam ritus, & idem conſuluit ipſemet Bald. in conſ. lxj. in ij. lib. ſed idẽ Bald. in conſ. cccexciij. inc. multiloquium in iiij. lib. in verſ. ſequitur videte num. 3. videtur ſentire quod inſtrumentũ exequi debet & præſentari qñ eſſet appoſitum pactum quod infra menſem verificetur damnum, & deſucrum ſi quod euenerit, ita quod eo non verificato iuſta dictum menſem amplius non audiatur. Nam iſto caſu inſtrumentum poteſt pręſentari pro ſorte principali quæ certa eſt, & datur terminus reo ad verificandum lucrum, ſeu damnũ quia reo nõ verificãte infra menſem in dubio videtur lucratũ ex ſocietate: vt habetur etiam per Socin. in conſ. xxiiij. in j. libr. col. xij. & ſic inſtrumentum eſt liquidũ & ita etiã tenet Per. de Vbal. in tract. ſocie. in viij. ſpecie: & ita aliàs practicaui in terra S. Seuer.

4 † Itẽ nunquid doctor debet carcerari ſi contra eum eſt liquidatum inſtrumentum? & videtur quod

quod nō. quia lex concedens ca-
pturam perſonæ non extenditur
ad doctorem, vt habetur in l. me
dicos C. de profeſ. & med. lib. x.
& voluit Bal. in l. j C. qui bo. ced.
poſſ. & facit l nequis. C. de auct.
diuer. iud. & voluit Marſ. in l. edi-
ctum. ff. de quæſt. nu. 8. ita dicen-
dum eſt in caſu iſto, vt ritus iſte
concedens capturam perſonæ nō
5 extendatur ad doctorem † Nun
quid mulier poſſit comparere per
procuratorem legitimè & ſuffi-
cienter inſtructū ad liquidandum
inſtrumētū? & videtur ꝙ ſic. quia
videmus quod in criminalibus, &
etiā cauſis capitalib. ſiue citetur,
ſiue agat mulier poteſt ꝑ procura
torē cōparere, vt dictat conſt. reg.
inc generalia, ſed in contrarium
extat ritus inc. Item ſi qui debi-
tores, dū dicit quod perſonaliter
debet comparere, & loquitur in
maſculis & fœminis, ego vidi ſē-
per practicari in magna curia vi-
cariæ, & aliis tribunalibus quod
mulieres honeſtæ accedūt ad ec-
cleſiā quę magis propè curiā eſt,
& ibi accedit actuarius & facit li
quidationem, ſeu accipit verbum
6 liquidationis. † Et ſimiliter ſi ille
qui intendit liquidare inſtrumē-
tum eſt carceratus, vel infirmus
debet accedere actuarius ad eum
locum carceris, vel infirmitatis,
& ab eo recipere liquidationē &
valet ac ſi foret pręſēs in iudicio,
7 & ita quotidie practicatur. † Nū-
quid poſſit inſtrumentum præſen
tari ſecundum formam ritus con
tra filiumfamilias? Bal. in l cū non
ſolum. § ſi neceſſitate. ij. colum.
circa fi. C. de bo. quæ lib. tenet, ꝙ
non, niſi eſſet mentitus filius de
morte patris, vt diceret ſe eſſe
ſui iuris, vel per mortem patris,
vel per emancipationem, vel niſi
eſſet in quaſi poſſeſſione exiſten
tiæ ſuitatis, quod quidem tanto
magis procedit in regno Neapo.
vbi extat edictum quod inſtru-
menta, & obligationes quæ fiunt
per filiumfamilias abſque con-
ſenſu paterno ipſo iure ſunt nul-
læ. Nam ex talibus inſtrumentis
nulla oritur obligatio nec iura-
mento confirmantur, vt tenuit in
ſimili Ang. in conſ. clx. pro deciſ.
col. ij. ver contrarium dico. & Ro.
in conſ. xij. inc. viſo teſtamento
propoſito. col. ij. pro quo facit tex.
in l. ſancimus in illis verbis, pro
non ſcripto vel intellecto, C. de
de don. & voluit ita in ſimili bar.
in l. ſi quis pro eo. in iij. memb.
ad ſi ff. de fideiuſſ. in l. ij. in fi. C.
ne fideiuſ. dot. den. & conſ. 88 in
q. inter Franc. col. ij. & Bald in l.
ij. in ix. q. C. de re. vend. & in rub.
ff. de iureiur. col. ij. verſ. & ideo ſi
dicit ſtatutum, & plenius per An
dræam Tiraquel. in tract. de legi.
connu. in verbo, ne penul. in glo.
ij. nu. 25. ſequitur quod tale in-
ſtrumentum minime præſentari
poterit ſecundum formam ritus
poſtquam eſt nullum, & nullam
producat obligationem, & iura-
mento non confirmatur.
8 † Sed cui incumbat onus pro-
bandi eum eſſe filiumfamilias, an
filio excipienti, an creditori agen
ti? Ant. de Cana. in tract. de exec.
inſtrum. num. 39. in xviij. q. vide-
tur innuere quod incumbit onus
creditori agenti, quia probata pa
ternitate, præſumitur patria pote
ſtas l. filium diffinimus, ff. de iis
qui ſunt ſui vel alie. iur. & pater-
nitas præſumitur, quia nemo eſt
ſine patre, niſi contrarium probe
tur, vt l. ſi quis patrē, ff. ad Mace.
& ſciētia paternitatis pręſumitur
in creditore. l. j. C. ad Maced. quod
quidem

quidem non puto verũ, cum non conſtet eum filium eſſe natum ex legitimo matrimonio, nam tunc præſumitur ſui iuris, & ita intelligitur text. in l. Titia. ff ſol. matr. & l. ſi vxor. in verbo, monſtretur vbi Fulg. C. de cond. inſ. & eſt ratio quia quòd quis ſit in poteſtate patris pendet ex matrimonio, inſt. de pat. po. in princ. ſed matrimonium eſt facti, & ſic non præſumitur, & ita dicit Bart. in conſ. xlij. inc. viſa inquiſitione. & Cor. in conſ. lxviij. placet mihi col. penul. & Iaſ. in l. poſt dotem j. col. ff. ſolut. matrimon. & per Corn. in conſ. ccviij. quanquam. col. ij. lib. iiij. & per Alc. in tract. de pręſum. in ij. præſ. ver. ij. infertur. Vnde cautela eſt quod in vlti. peremptorio compareat pater inſimul cum filio, & teſtibus, & in promptu doceatur de perditis per aſſertionem patris, & etiam depo-
9 ſitionem teſtiũ. † Sed pone contractum fuiſſe cum aliquo filiofamilias exiſtente in quaſi poſſeſſione ſuitatis an valeat cõtractus, hanc quæſtionem diſputat Alc. in loco de quo ſuprà, & dicit, quòd licet ſtatutum annullet contractũ factum filiofamilias, & ſic licet actio tollatur, tamen poteſt agere creditor actione de dolo vel ſtellionatus contra talem filium, ex quo alia actio ceſſat, l. j ff de pig. act. nam dicit ipſe, ſtatutum tollit actionem ex contractu, non autẽ eam quæ oritur ex maleficio vel quaſi l. pe. C. de dol. l. j. C. ſi min. ſe maio. dixe. nec dicit obſtare quod debet ſibi imputare creditor, qui nõ bene inueſtigauit conditionem eius, quia ſatis videtur inueſtigaſſe qui ſecutus eſt præſumptionem orientem ex quaſi poſſeſſione ſui iuris. Cogitate ſu-
10 per prædictis. † Quid enim ſi aliquis ſe obligauit in alieno nomine an contra eum poſſit inſtrumentum præſentari, & liquidari? & dicas quòd non: ſecundũ Affl. in deciſ. lxiiij. incip. quidam mer-
11 cator. † Item adde quod inſtrumentum quod eſt cancellatũ vel in aliqua parte vitiatum non poteſt liquidari & præſentari ſecundum formam ritus ſecũdum Bal. in l. prima. ſi tab. teſta. nul. exta. & Paul de Caſtr. in l. ſi. C. de edi. di. Adr. tollen. qui (prout refert ibi Alexã in aliquibus lecturis) dicit hoc debere intelligi quando cancellatio eſſet in parte ſubſtantiali, ad quod facit qđ dicebat Bald. in l. j. in princ. C. vt in poſ. leg. de quo per Aret. omnino in §. curare. inſt. de actio, vbi dicit vnum notabile quod contra iſtam liquidationem poſſunt opponi omnes exceptiones de mundo legitimè competẽtes. Sed liquidatione inſtrumenti nõ poſſunt opponi niſi exceptiones permiſſæ à ſtatuto.
12 † Item inſtrumentũ quod non eſt publicum minimè poteſt liquidari maximè in regno ſi non eſt confectum iuxta formã conſt. inſtrumentorum robur, & tam iſta exceptio quàm proxima pręcedens non debent in vinculis probari, per ea quæ voluit Bart. in l. prima. §. aut qui aliter, ff quod vi aut clam, & qualiter probetur inſtrumentum nõ eſſe publicum, vide And. de Iſer. in dict. conſtit. inſtrumentorum robur. in fi.
13 † Sed quid ſi inſtrumentũ non eſt confectũ iuxta formam conſt. inſtrumentorum robur, tamẽ debitor interrogatus ſi habet inſtrumentum pro vero dicit quod ſic, an debeat detineri, & carcerari vel ſit prouidendum ſuper exceptione

ptione oppoſita ? In quo dico ꝙ erit carcerandus, & inſtrumẽtum prædictum mandabitur executioni contra eum quia illa confeſſio reddit rem liquidam, & habetur pro veritate.ſecundum Pet. Phil. Corn.in conſ xviij. incip. principale in ij. part. probat enim confeſſio actum, & veritatem rei ſecundum Barto in l. & ſi fonte ij. col.in fi. verſ & per hoc dico. ff. de caſt.pec & Bald.in l. donatione.j.col.ad ſi.C de conſ nam con feſſio, & ſententia paribus paſſibus ambulant.l.poſt rem ff de re iu.& per Barto.in l.certum §.ſed an ipſos.j. colum verſ. & eodem modo,ff.de conf.ſed videtur poſſe dici contrariũ,nam inſtrumentum non publicum,& non confectum ſecundum formam conſtit. inſtrumentorum robur.eſt nullũ, & nullam habet firmitatem,vt d. conſtit. cauetur & ſic clarum eſt ꝙ virtute inſtrumenti nihil fieri poteſt contra debitorem, ſed eſt omnino prouidendum ſuper nullitate inſtrumenti, remanet ſola confeſſio quæ non habet executionem paratam,licet habeat vim ſententiæ, ſecundũ Ang & Alex. in l.ij.ff.de iureiur.per not. in l.j. C.de confeſ.& in l.poſt de re iu. licet poſſet dici quòd quãdo præcedit libellus,& litis conteſtatio, & tunc ſubſequitur confeſſio requiritur ſententia, & non habet executionem paratam,ſed ſi confeſſio facta in iudicio non præcedente libello,& litis conteſtatione, tunc non requiritur ſententia,& habet executionem paratã, vt no.per gl.& doct.in l.vnica. C. de conf.& per Batt.in l.j.ff. eo.ti. & Alex.in l.ij. & quod confeſſio habeat executionem paratam eſt text.in l.poſt rem, ff.de re iud.vt ſuprà dixi. Ego autem dico licet confeſſio habeat executionem paratam,non tamen talẽ quòd poſſit debitor cõfitens carcerari, ſed dandus eſt ſibi terminus ſaltem decem dierum ad ſoluendum,ſecundum diſpoſitionem text. in l. ſi debitori de iud & ita dicit bar. in l.debitoribus.ff.de re iud.& ſic ſi iudex vult carcerare debitorem virtute confeſſionis non poteſt, vt ex prædictis patet. ſi verò vult carcerare virtute inſtrumenti nõ authentici, & vt conuenit non reaſſumpti,& minimè poteſt quia dicit tex.in d.conſt inſtrumentorum robur,quod nullam firmitatem obtinet.Ergo neutro caſu poteſt procedi ad arreſtationem, & detentionem debitoris, quæ notes in actu practico, quia contrarium vidi reſponderi à magnis viris prædicta non conſiderantibus. Bal.in l ſi.C.de edi.di. Adr.toll.in iij q.tenet quòd ſtatim mandatur executioni confeſſio ſicut inſtrumentum, quia æquipollet inſtrumento, & idem voluit Innoc. in c.quærenti. in gl.in verb.quadrimeſtre. de offic. deleg.& Bald. in marg.in verb.confeſſio. ver.iij. in quo Berta.in ſuo repertorio,dicit quod non vidit quomodo poſſit intelligi dictum Inno cum regula ſit quod confitens habet terminũ decem dierum ad ſoluendũ,quare dicit ipſe dictum Innoc. debere intelligi in confeſſione facta in actione reali quo caſu nullam habet dilationem confitens, ſed d. l.ſi debitori.de dilatiõe decem dierum loquitur in perſonali, & id d.Berta.in verbo,confeſsio. in ciuilib.el j.& adde quod Batt. in in d.l.ſi debitori.dicit,quòd infra terminum decem dierum debet carcerari debitor, quod intelligio Bald.

Bal.ibi.ſi eſt ſuſpectus de fuga,&
non vult ſatiſdare, & debitor po-
teſt appellare à præcepto de ſol-
uendo dicendo confeſsionem er-
roneã,vt ibi per Bal. & per eun-
dem,auth.offeratur C. de li.con.
14 † Quid ſi allegatur inſtrumen-
tum falſum an iterum impediatur
executio. Adeo quod non debeat
in vinculis cauſam dicere debi-
tor? dicas quod nõ impeditur exe
cutio per tex.in l ij. C. de fal. &
15 ibi hoc firmat Rayn. † Quid ſi
clericus liquidauerit inſtrumen
tum contra laicum,& malè liqui
dauit,an debeat ad pœnam con-
demnari ſecũdum formam ritus?
& dicas quod ſic, quia clericus
vtens beneficio iſtius ritus debet
vti eum ſuis adminiculis, iuxta
ea quæ voluit Bal. in l.venditio
16 nem,C.de contrah.empt †Item
adde quòd licet regulariter po-
ſterior creditor offerens debitum
priori creditori non poſſit coge-
re eum,vt ſibi cedat actiones ſeu
pignus ſuum,l.nulla,C.de ſol.ta-
men fallit quando poſterior cre-
ditor haberet inſtrumentum li-
quidatum ſecundum formam ri-
tus,quia tunc poteſt cogere ſicut
dicimus de eo poſteriore credi-
tore qui habet pro ſe auctorita-
tem ſententiæ, ſecundum Alex.
in l.à diuo pio, §. ſed & illud ff.
de re iu.quia æquiparãtur in mul
tis,ſententia, & inſtrumentũ de-
biti quod meretur executionem:
ſecundum Bart.in l. cum vnus.ff.
de bo.auct iu.poſſ. & l.ſi iure. C.
qui po.in pig.ha.& Bal. in l.ij.C.
17 eo. tit. † Item adde quod licet
alias ſtipulatio ſine cauſa non va
leat l.cũ de indebito. ff. de prob.
& ibi bart.tamen ſi eſt inſtrumẽ-
tum liquidatum etiã quod in ſe
non contineat cauſam poteſt li-
quidari,& exequi ſecundum Bal
in l. ij. C. de pet. her & in l.ij.j.
col.C de except rei iud. & Imol.
in l.fin. ff. à qui. appel. non licet
ver.iij.limitat Bal facit quod vo-
luit Bal in l.generaliter.iiij.oppo.
C.de non nume.pec.Idem voluit
Alex. in l à Titio ita ſtipulatus,
ff.de verb.obl.iij.col.ver. in limi-
ta,licet contrarium videatur vel-
le Bald.in l.ex placito.in ſi. C.de
18 re permu.ver.ij.caſu. † Item li-
cet alias per procuratorem non
poſſit nobis quæri actio etiã vti-
lis ſine ceſſione.l.poſſeſsio quo-
que.§.ſi ff.de acq. poſſ.tamen per
iſta inſtrumenta liquida quæ ha-
bent executionem paratã ex for-
ma ſtatuti, nobis quæritur vtilis,
etiam ſine ceſſione. ita bart.in d.
l.poſſeſſio, dum æquiparat ſtipu-
lationem factam in iudicio per
procuratorem per quam nobis a-
ctio ſine ceſsione quæritur, & ſti
pulationem factam in inſtrumẽ-
to quod habet executionem pa-
ratam vt ibi pleniſsime per Alex.
& Aret.in §.ſi.inſt.per quas perſ.
19 no acq. † Item licet alias ven-
ditor qui tenetur ad tradendum,
& ſic ad factum non poſsit præ-
ciſè ad id cog.l.ſtipulationes non
diuiduntur §.Celſus.ff. de verbo.
obl.& ibi per doct.in l.j.ff.de act.
empt per Bart.tamen quando ta-
lis debitor eſſet obligatus per in-
ſtrumentum quod haberet ex for
ma ſtatuti executionem paratam
poſſet præciſè cogi ad tradendũ
ſecundum Bald.in l.j.pen col C.
de ſent.quæ pro eo quod inte.li-
cet Rom. tenuerit contrarium in
dict.l.ſtipulationes:ad quod facit
quod voluit Paul. de Caſtr. in l.
eum pro quo ff de in ius voc.plu
ra alia poſſem dicere in hac ma-
teria quæ omitto breuitatis cau-
ſa.

ſa. Petrus Fol. V. I D.

20 † Poteſt etiam fieri talis præſentatio inſtrumenti contra mulierem debitricē & per hoc eſt correcta in iſto caſu diſpoſitio auth. ſed nouo iure. C. de cuſt. reo. & authent. ſed hodie. C. de off diuer iud. vbi habetur quod mulier non poteſt carcerari maximè pro debito, vt not. plenè Alex. & Iaſ. in l. plerique. ff de iu ius voc. Nā hodie in regno poteſt mulier carcerari pro debito, quando eo modo ſecundum formam ritus præſentatur inſtrumentum contra eam, & hoc dictat expreſsè dictus ritus lxj. dum dicit, itē ſi qui debitores, aut debitrices, &c. qui loquitur etiā contra fideiuſſores,

21 vt ibi expreſſe dicitur. † Limita tamen hanc diſpoſitionē ritus, & viam executiuam procedere, dummodo inſtrumentum contineat iuramentum. & pœnam, vt in eo dicitur, quia alias debitor non eſſet periurus, nec poſſet cri

22 minaliter conueniri † Secundò limita, dummodo inſtrumentum ſit liquidū ex omni ſui parte. Quod procedit, etiam ſi eſſet liquidū per relationem ad aliud inſtrumentū, & ſic ſuffi cit dūmodo aliud inſtrumētū producatur, vt eſt alius ritus, in n. 52. inc. nota

23 quod ille ritus, &c. in ſi. † Tertiò limita, niſi à die natiuitatis actionis in inſtrumento contentæ fuerunt trāſacti anni xx. quia tāto tempore eſſet præſcriptum huiuſmodi præſentationi executiuæ & poſſet tunc ſolum præſentari inſtrumentum via ordinaria, vt dictat expreſſe dictus ritus 72. incip. nota quòd ille ritus, &c.

24 Quartò limita, dummodo debitor contra quem præſentatur, ſit viuus. Secus ſi eſſet mortuus, nā contra eius heredes non poteſt eo modo inſtrumentum præſentari, ſed ſolum via ordinaria, præſumitur habere iuſtam ignorantiam: vnde non interrogatur ſuper tenore inſtrumēti. vt eſt alius ritus in numero 178. incipiens, item ſeruat ipſa curia quod ſi debitor, ſed econuerſo heres creditoris poteſt præſentare eo modo inſtrumentum, debet tamē antea facere preambulum & probare ſe heredem pro liquidatione inſtrumenti. vt dicitur in dict. rit. n. 178. & eſt alius in nu. 221. incip. item ſeruat ipſa curia quod ſi fit præſentatio. &c. & alius in num. 249. incip. item ſeruat ipſa curia, quod

25 quando, &c. † Quintò limita, dummodo inſtrumentum contineat debitum valoris vltra vnciam, alias ſi eſt ab vncia infra, non poteſt eo modo præſentari, vt eſt alius ritus num. 272. incipiens, item quæcunque, &c.

26 † Sextò limita niſi creditor eſſet ante præuentus à debitore, vt rumpat ſibi inſtrumentum ex aliqua iuſta cauſa: quia interim pendente dicta præuētione non poteſt inſtrumentum præſentari ſecundum formam ritus, nec proceditur ad interrogationem, vt eſt alius ritus 94. incipiens, nota quòd ille ritus. &c. Iſta autē præuentio eſt limitata hodie per regiam pragmat. quæ incipit, malitiis, qua cauetur, quod debitor non poteſt præuenire creditorem, niſi præſtita prius fideiuſſoria cautione ſub pœna vnciarum decem de ſoluendo debitum in caſu ſuccumbentiæ, & tempore publicationis proceſſus debet perſonaliter debitor præueniens cōparere, vt ſi nō probauerit præuētionē poſſit detineri de perſona.

Septimò

27 † Septimò limita, dummodo inſtrumentum præſentetur, & liquidetur per principalem creditoré perſonaliter, non per eius procuratoré: nam in hoc proceſſu executiuo, & extraordinario non admittitur procurator etiam ad mediā, nec ex parte actoris, nec ex parte rei, vt eſt alius ritus magnæ curiæ.clxxxij. incip.item, ſeruat
28 dicta curia, ꝙ in cauſis. † Octauò limita, quando inſtrumentum fuit celebratum cum aliquo procuratore nomine debitoris, & ipſe procurator iurauit, nā tale inſtrumentum non poteſt præſentari, ſecundum formam ritus: quia iuramentum non eſt præſtitū de facie ad faciē, & ideo contra dominum qui non iurauit perſonaliter, præſentari non poteſt: minime contra procuratorem quia licet cōdemnari poſsit procurator, non tñ fit executio contra eum, ſed contra dominum, vt not. Aug. & docto. in l. Plautius. ff. de proc. vnde non eſſet æquum quod procurator detineretur de perſona: quia fieret actus executiuus contra eum. ita de hoc eſt dec. lxiiij.
29 conſ. Neap † Si tamen debitor citatus eo modo ſuper tenore inſtrumenti, eſſet contumax, & nō compareret in vltimo peremptorio: ex tunc in antea capi poteſt de perſona, tanquā ſuſpectus, de hoc eſt alius ritus 77. incip. item, qđ ſi debitores citari, &c. & iſto modo prædicto inſtrumentū præ-
30 ſentatur perſonaliter. † Secundò principali modo præſentantur inſtrumenta in regno realiter ſuper aſsiſtentia imperranda, & hoc procedit ſimiliter, quando inſtrumentum eſt liquidum, & habet pactum de capiendo, cōſtitutum præcarij, & hypothecam bonorum: nam iſto caſu habet creditor electionem, ſcilicet. agēdi via extraiudiciaria executiua auctoritate dicti pacti de capiēdo quia poteſt auctoritate propria capere tantum de bonis debitoris, quòd aſcendat ad ſummam debiti, per ea, quæ plenè tenet Bart. in rep. l. creditores. C. de pign. vel agendo vrbanius, ſcilicet, via iudiciaria, petendo aſsiſtentiam citata parte, quo caſu ſi innititur hypothecæ bonorum, cenſetur intentare hypothecariam quę eſt actio realis. Si verò innititur conſtituto præcarij exiſtenti in inſtrumento, & cenſetur intentare condictionem ex l. fin. C. de acquirend. poſſeſ. quando agit contra tertiū poſſeſſorem, vt habetur in dec. cxxxix. conſ Neapol, ſed agendo contra ipſum principalem debitorem, cenſetur agere ad reuocationem præcarij ad recuperandum naturalem poſſeſsionem ratione ciuilis in eū tranſlatæ per præcarium, vt habetur per Bario. & doctor. in l quod meo, & in l. interdum ff. de acquirend. poſſ. & ita illi rei adſiſtit ſibi hypothecatæ, & ideo aſsiſtentia dicitur quā tunc vrbanius agendo impetrat à iudice, & vna cum ea iudex concedit ſuum decretū propter clauſulas inſtrumentales, vt res illa hypothecata cum præcarij conſtitutione, & puncto de capiendo, capiatur, & publicis ſubhaſtationibus exponatur, & de prætio creditori ſatisfiat, & ita quotidie
31 practicatur. † Si tamen creditor elegit hanc viam agendi vrbanius in iudicio, non poteſt vlterius agere via executiua extra iudicium. vt tenet Bald. in l. j. col. quinta. ver. x quæro. & c C de Seruitut. & aqua. Et quid ſi inuenit reſiſten

reſiſtentem, an poſſit illum ex-
pellere propria auctoritate,& de
multis alius pertinentibus ad
hanc materiam, vide Bar. & Sal.
in d. l. creditores , & Fran. de
Aret.in conſ.xxij.& Mat. de Affl.
in conſt.pacis cultum, col.v.cum
duab.ſeq.
32 † Tertio modo præſentantur
inſtrumenta, & ſcripturæ via or-
dinaria,videlicet,pręcedente pe-
titione, & litis conteſtatione, &
dato termino ad probandum,
tunc in meritis probationũ pro-
ducuntur ſcripturæ ad proban-
dum intentionem producentis,
quo caſu de iure conſtitutionum
regni ſi eſt inſtrumentum, debet
produci in charta mẽbrana, aliàs
non facit fidem, vt eſt conſt.quæ
incipit , conſuetudinem , quam
olim, &c.Item , ſi inſtrumentum
contineat ſummam vltra libram
auri,debet habere ſubſcriptionẽ
iudicis ad contractus , & trium
teſtium probatæ vitæ vltra nota-
rium, ſed infra libram auri ſuffi-
ciunt duo teſtes cum notario, &
iudice. Et debent illi teſtes eſſe
literati ſcientes ſcribere,ſi in illo
loco vbi celebratur contractus,
eſſet copia literatorum,aliàs ſuf-
ficiunt illiterati , qui per ſignum
crucis ſe ſubſcribant. Ita hæc
omnia traduntur in conſt.inſtru-
33 mentorum robur. † Sed ſi eſt
ſcriptura priuata , poteſt produci
etiam in charta de papyro , ſe-
cundum Luc de Pen. in l ad in-
feriorem, col.iij. verſ. item ſcias,
34 &c.C de apo.pub.li.x † Verum
talis ſcriptura priuata de ſe non
facit fidẽ niſi quatenus per teſtes
cõ‚robatur, vt habetur per Batt.
& doct. in authen. at ſi contra-
ctus. C. de fide inſtr. & in l.ſcri-
pturas,C.qui pot.in pig hab.& in
l.admonendi,ff. de iureiu.& in l.
35 publicati. C. de teſt. † Verum,
quando producuntur inſtrumen-
ta,vel ſcripturæ in iudicio in vim
ꝓbationis,debet pars citari,aliàs
non probarent vt not. Bal. in l.ſi
quando in fi.C.de teſt.& Lub.R.
in conſ.clxxvj col.ij. niſi produ-
cerentur ad ſolam inſtructionem
iudicis,quia tunc non requiritur
partis citatio,ſecundum Bal. in l.
ſi qua per calumniam verſ. ſed
36 pone,&c C.de epiſc & cl. † Et
licèt ſit dictum,quod inſtrumen-
ta debeant preſentari in forma
probante in charta membrana,
cum ſubſcriptionibus teſtiũ, hoc
eſt verum in ipſa oſtenſione , &
productione, quæ fit in curia, ta-
men poſt ipſa producta poteſt
pars producẽs relinquere in actis
copiam collationatam, & retine-
re originale penes ſe , ne aliquo
caſu in actis perdatur , vel ſurri-
piatur,& ita quotidie practicatur
in regno,de hoc eſt ritus magnæ
curiæ in num 168.incip.item ſer-
uat ipſa curia, quod quanuis,&c.
37 ADDITIO. † Adde hic
quod licet aliàs ſufficiat præſen-
tari inſtrumenta , & demum in
actis dimitti copiam collationa-
tam,vt hic per do.Auct.tamen id
non procedit in mandato, & pro
curatore,quia inſtrumentum ori-
ginale mandati debet in actis di-
mitti,aliàs non probat,ſecundum
Bal.in l.inſtrumenta de fideicom.
quod eſt verum quando illud in-
ſtrumentũ mãdati eſſet ſimplex,
aliàs ſi eſſet inſtrumentũ conti-
nens plura capita,& mandata ad
plures cauſas debet originale re-
ſtitui producenti, & regiſtrari in
actis particula mandati facientis
ad cauſam, ſecundùm eundẽ Bal.
& Spec. in tit de inſtr. edi §.v.&

tit. de procur. §. publicatis, verſic.
iij quod nota, quia pauci ſciunt.
Petr. Foller.
38 Quid autem, † ſi producatur in-
ſtrumentum falſum, & altera pars
petit interrogari producẽtem, an
velit eo vti, ad hoc vt poſſit ipſum
accuſare de falſo, an teneatur re-
ſpondere ſimpliciter, vel ſufficiat
quòd reſpondeat perſonaliter, ſci-
licet, volo vti, quatenus verũ eſſe
apparebit, & non aliter: Dic quòd
debet reſpondere ſimpliciter, & ſi
dubitat, datur ſibi terminus ad
deliberandum. & de hoc eſt dec.
289. conſ. Neap. & ita debet in-
telligi Regia pragm. quæ incipit,
teſtem falſum. & idem dicimus in
atteſtationibus teſtium, vt habe-
39 tur in d. deciſ. 286. † Requiritur
etiam in inſtrumento præſentato
locus celebrati contractus ſeu in-
ſtrumenti: aliàs ſi in eo non eſt
deſcriptus, non valet, nec probat,
vt not. Petr. Phil. Corn. in conſil.
226. col. ij in litera b, in iiij. volu.
& not. gl. & Bar. in l. generali. C.
40 de tabellar. lib. x. † Idem dicimus
de ſigno notarij, quia ſi non ap-
ponatur in inſtrumento, quando
eſt conſuetum apponi, inſtrumen-
tum non valet, vt per plura tenet
idem Petr. Phil. Corn. in conſilio
118. col. ij. in litera d. in iiij volu.
41 † vbi idem dicit de omiſſione in-
dictionis, quod vitiet inſtrumen-
tum, & hoc ponit in d. cõſ. cxviij.
in litera t & in conſil. xcij col. j.
litera c. in eo. iiij volum. & tenet
Bar. in l. ſi librarius. ff. de reg. iur.
& in l. nominatim., ff. de cond. &
42 demonſt. † An autem præſenta-
re iſtas ſcripturas in iudicio ſit a-
ctus iudiciarius? Dic quod non. vnde
etiã in die feriata præſentari poſ-
ſunt. vt not. Spec. in tit. de dil. § j.
verſ. ſed pone iudex, &c. circa ſi.
43 Sed † datio termini eſt actus iu-
diciarius, vt tenet idem Specu. in
tit. de dila. § nunc videamus, ver.
ſed pone ecce, &c.
44 ADDITIO † Aduerte ad vnum
(in quo multi decipiuntur) nam
ſolent inſtrumenta multoties pro-
duci in principio cauſæ, inſimul
cum libello, quæ non probant, ni-
ſi reprobantur in termino proba-
torio, ſecundum But. in c. j. de pro-
batorio quia inſtrumentorũ pro-
ductio ante litẽ conteſtatam fieri
non poteſt, ſecundũ Fed. de Sen.
in conſ. in Chriſti nomine, caſus
talis eſt: minus de Tholomæis,
quod eſt verum ſi inſtrumentum
non eſſet impugnatum per aduer-
ſarium, vel non eſſet datus termi-
nus ad impugnandum, ſecundum
45 Fel. in c. ex epiſt. prob. nu. 28. Itẽ
licèt ſuprà dixerit do. auctor non
valere productionem ſcripturarũ
niſi pars citetur ad videndũ præ-
ſentationem ſcripturarum, & re-
ctè: tamen id non procedit ſi fiat
productio in fine termini: quia
valet productio parte non citata,
ſecundum Bal. in l. ſi. C. qui admi.
& Bart. in l. ſed & alia. de conſt.
46 pec. † item valet productio ſcri-
pturarum facta non citata parte,
quando facta eſſet infra terminũ
datum ad producendum ſcriptu-
ras, & infra terminum datum ad
probandum per omne genus pro-
bationis, ſecundum Alex. qui id
ſingulariter tenet in l. item illa, ff.
de conſt. pec. in add. ad Bar. & di-
cit id voluiſſe ante eum Bal. in l.
qui ante Calen. ff. de verb. obli. in
add. & in l. ſancimus. in addi. par-
ua C. de iud. & in l. ſi quando, in
vlt. q. C. de teſt. & ex hoc inole-
uit practica generalis, fieri produ-
ctionem ſcripturarum in termino
probatorio abſque citatione partis,

quæ

quę ſi fieret extra terminum, non
valeret abſque citatione partis,
vt ex prædictis patet, & dicit Affl.
in conſtit. cordi nobis, in notabi.
quod per Regem Catholicũ fuit
promiſſum, quod præſentationes
ſcripturarum nõ poſſent fieri co-
ram notario actorum, niſi citata
parte coram iudice ad videndum
præſentationẽ ſcripturarũ, quod
dicit eſſe verum, niſi fieret produ
ctio in fine termini, per ea, quæ
ſuprà dixi. Vet Fol. V.I.D.

VENIO ad ſecundam q. prin
47 cip. † ſcilicet, vſque ad quod tem
pus præſentari poſſunt ſcripturæ.
Dic, quòd de iure communi poſ-
ſunt præſentari non ſolùm in ter
mino probatorio, ſed etiam quan
documque poſt, vſque ad conclu-
ſionem in cauſa excluſiuè. c. cum
dilectus, de fide inſtr. nam in hoc
caſu productionis ſcripturarum,
48 ceſſat timor ſubornatiõis. † hinc
dicimus, quòd quando teſtes pro
ducuntur, poſt publicationẽ, vnà
cum ſcriptura poſſunt produci, vt
not. Bald & doct. in l. certi condi-
ctio, §. quoniam. ff. ſi cert. peta. &
Bal. in l. ampliorem. C. de appel. &
Alex in l. ſi ita ſcriptum. ff. de lib.
& poſthum & Cano. in c. ſeries,
de teſtib. quod tamen declara &
limita, niſi aliqua iuſta cauſa ſub-
ſit. quia tunc poteſt iudex ſtante
iuſta cauſa, etiam poſt concluſio-
nem in cauſa, admittere ſcriptu-
ras, vt tenet Andr. de Iſer. in con-
ſtitu. iuriſperitorum, col. j. deinde
ſuperuenit conſt. regni, quæ inci-
pit, Lite legitimè, quæ ſecundum
vnum intellectum gl. & And. ibi,
vult quòd ſcripturæ producantur
intra terminum probatorium, &
non poteſt, verum quo ad hoc,
illa conſtitut. non ſeruatur. Nam
ſuperuenit Reg. pragm. quæ inci-
pit, curſu dilationum: qua cauetur
quòd ſcripturæ producantur in-
fra quatuor dies vtiles à die pu-
blicationis, quando nulla fuit pe-
tita repulſa, ſed ſi repulſa facta
eſt, tunc iſti quatuor dies currunt
à die publicationis in cauſa re-
pulſę, & ita ſeruandum eſſet cum
illa pragm. faciat in regno ius no
uiſſimum. Et vide quæ dixi ſuprà
in verſ. exceptio. Ego tamen ſem-
per vidi obſeruari, quòd ſcripturę
recipiantur in curiis vſque ad cõ
cluſionem excluſiuè, & ſic de fa-
cto, & de cõmuni ſtilo curiarum,
ſeruatur diſpoſitio iuris commu-
nis, ſcilicet, d. c. cum dilectus, de
fide inſtrum. & ex hoc dico, non
ſeruari ritum magnæ curiæ in nu
mero 21. qui incipit, item, quòd
poſt terminũ, &c. qui vult, quòd
non recipiantur aliquæ ſcripturæ
poſt terminum probatorium, vt
ponantur in proceſſu, nam con-
trarium eſt in viridi obſeruantia,
& maximè per d. Regiam pragm.
quæ contradicit illi ritui, & simi-
liter eſt correctus alius ritus in
num. 159. incip. item ſeruat ipſa
curia, quòd poſt terminum, &c.
qui in effectu dicit idem, quod
pręcedens, ſaluo eo quod dicit in
fine ſui, ſcilicet, quòd poſt conclu
ſionem eſt hodie in obſeruantia,
49 ſcilicet, quòd quando produci-
tur ſcriptura poſt concluſionem,
tunc actorũ magiſter facit in illa
ſcriptura præſentationem, deno-
tando, quòd poſt concluſionem
producta fuit, & non ponit illam
in proceſſu, ſed extra proceſſum,
& iudex poteſt illam videre ſo-
lùm ad ſui inſtructionem, & non
in vim probationis: & ita ſerua-
tur. Reliqua in hac materia dic,
vt dixi ſuprà in verſic. dilatio. &
vt habetur per Speculatorem, in

tit. de inſtr. edi. per to & p Mod. in c. cum dilectus, & in c. ſcripta verò, & in c. cum Ioã de fid. inſtr. Rob. Mar. V. I. D.

ADDITIO. Adde Afflict. in conſtit. lite legitimè contest. in xiij. not. in iij. q. vbi voluit quòd regulariter ſcripturæ producãtur vſque ad concluſionem in cauſa excluſiuè, quod quidem dicit nõ procedere in xv. caſibus. Petrus Foller. V. I. D.

De iuramento, eius differentia, & vſu.

1 *Iuramentum, quotuplex ſit.*

2 *Iuramentum neceſſarium, aliàs ſuppletorium, quod dicatur.*

3 *Iuramentum ſuppletorium defertur, etiam poſt concluſum in cauſa: dummodo ante concluſionem petitum ſit, & num 10*

4 *Iuramentum ſuppletorium, quot & quæ requirantur vt deferatur, & num. 5 6 7 8 9 10*

5 *Iuramentum ſuppletorium non defertur heredi*

6 *Perſonæ vili, & ſuſpectæ de periurio, non defertur iuramentum ſuppletorium*

7 *Iuramentum ſuppletorium, non defertur in cauſa ardua, & criminali.*

8 *Cauſa parua, vel magna dicitur, ſecundùm perſonarum conditionem.*

9 *Iuramentum non defertur in ſupplementum, quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes contrarias.*

11 *Iuramentum ſuppletorium debet deferri parte præſente, vel citata.*

12 *Iuramentũ in regno defertur etiam poſt concluſionem.*

13 *Iuramentum an deferatur ei, qui viſus eſt probare per plures teſtes.*

14 *Iuramentum an deferatur in cauſis magnis, & num 16 17.*

15 *Iuramentum an deferatur periuro.*

18 *Iuramentum an deferatur ex vnico teſte deponente ſine cauſa.*

19 *Iuramentum an deferatur ex officio.*

20 *Iuramentum an deferatur in cauſa appellationis.*

21 *Iuramentum an deferatur ad probandam quantitatem.*

22 *Iuramentum litis deciſorium, quod dicatur, & qualiter deferatur.*

23 *Probatio an admittatur contra iuramentum litis deciſorium.*

24 *Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduerſario, vt principaliori, & legaliori, veritatis appellatur iuramentum.*

25 *Teſtis de mera veritate iurare debet, aliàs non probat.*

26 *Iuramentum calumniæ credulitatis appellatur.*

27 *Iuramentum in litem quotuplex ſit, & quando & qualiter deferatur.*

28 *Iuramentum purgationis, quod dicatur, & quando deferatur.*

29 *Purgatio canonica, quæ dicatur, & quæ vulgaris.*

30 *Iuramentum pro enormitate criminis,*

minis, ſecundum l. ſi quando, C. vnde vi, qualiter deferatur.

31 Iuramentum damnum paßi an & quando faciat plenam fidem.

32 Præſumitur pro decreto, ſeu ſententia iudicis maioris. Secus in iudice inferiori, & pedaneo.

33 Expenſarum taxatio fit mediante iuramento litigatoris

34 Iuramentum promiſſorium, quod dicatur. Et an inducat obligationem.

35 Pactum nudum, an firmetur iuramento.

36 Iuramentum aſſertorium, quod dicatur, & quis ſit eius effectus.

37 Iuramentum confirmatorium, quod dicatur, & qui ſint effectus eius.

38 Iuramentum fidelitatis, quod dicatur.

39 Iuramentum fidelitatis, quid contineat.

40 Iuramentum fidelitatis, à quo, & cui præſtetur.

41 Iuramentum fidelitatis præſtatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem

42 Baro non poteſt exigere iuramentum fidelitatis à vaſallis, ſine mandato, vel literis Regiis: aliàs priuatur feudo.

43 Iuramentum ligij, quod ſit, & in quo differat à iuramento fidelitatis.

44 Ligius quis dicatur.

45 Iuramentum temerarium, vel calore iracundiæ factum, an ſeruandum ſit.

46 Ludens, & ludere videns, & mutuans pecuniam ludenti, & docens ludentem, æquiparantur: & omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur. Idem in iurante non ludere.

47 Iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici poteſt.

48 Iurans delictum committere non tenetur ad obſeruantiam iuramenti.

49 Iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari

50 Fideiubere pro proximo in periculo conſtituto quis poteſt, non obſtante iuramento per ipſum de non fideiubendo præſtito.

51 Iuramentum in male promißis, non eſt ſeruandum.

52 Iurans ducere vxorem in caſu, quo vouerat caſtitatem, an teneatur ad obſeruantiam.

53 Iurans adimplere omnia, quæ ab eo petentur, non tenetur adimplere aliquid turpe.

54 Iurans per viſcera Chriſti, vel alia membra, blaſphemare dicitur.

55 Iurans per dæmones, vel aliam creaturam, an teneatur ad obſeruantiam.

56 Iuramentum an præſtari poßit, per procuratorem, habentem ſpeciale mandatum.

NONVS actus, qui
ſucceſſiue emergit in
iudicio, eſt iuramen-
tum. Pro cuius euiden
1 tia eſt ſciendum, † quod
iuramentũ in genere ſumptum,
eſt duplex. ſ. iudiciale, & extraiu-
diciale. Iudiciale, dicitur propriè
illud quod præſtatur in iudicio,
2 cuius multæ ſunt ſpecies. † Et
prima eſt ſpecies iuramẽti, quod
appellatur neceſſarium, alio vo-
cabulo dicitur ſuppletorium, &

eſt illud, quod defertur in ſupple
mentum probationis: vt quando
actor vel reus ꝓbauit ſemiplenè,
nam poteſt iudex parte petente
deferre iuramentũ ſemiplenè pro
banti, per cuius iuramentum erit
ſuppleta probatio ſufficiẽs ad cõ-
demnationẽ, vel abſolutionem, &
ideo dicitur neceſſarium, quia ex
neceſſitate defertur parte peten-
te, etiã altera parte inuita, vt pro-
batur in l. in bonæ fidei. in verſ.
3 oportet C. de reb. cred. † & po-
teſt deferri etiã poſt concluſum
in cauſa, dũmodo ſit petitũ ante
concluſionem, ſecundũ Alex. in
conſ. li.j col. fi. in j. vol. & Iaſ. ple-
nè tangit in repe l. admonendi,
col. cliiij & ſeq. ff. de iureiu. & de
iſto iuramẽto traditur plenè per
Bar. & doct. in d l. admo & in d l.
in bonæ fidei, & ibi Bal. & Sal. &
4 per cano. in cap fi. de iureiur. † Et
ad hoc vt deferri poſſit hoc iura
mentum, requiruntur ſex copu-
latiuè, quorum ſi aliquod deficit,
non defertur. Primo. n requiritur,
quod ſit ſemiplenè probatũ per
vnum teſtem omni exceptione
maiorem, ſecundũ Alex. in conſ.
xxxij. in j. vol. & cõſ. xix. col. pen.
in iiij. vol. & conſ. xviij. col. ij. &
iij. in ij. vol. & Pet. Phil. Corn. in
conſ. cxciiij. col. ij in ij. vol aliàs
non faceret in iſto caſu ſemiple-
nam probationẽ, vel quod ſit pro
batũ ſemiplenè per alias ſpecies
probationum, de quibus habetur
per Moder. in d. l. admonendi.
5 † Secundò requiritur, quod ille
cui defertur tale iuramentũ, ſciat
verìſimiliter veritatem per ſen-
ſum corporeum: quia in hoc ęqui
paratur teſti, vt not. gl. in d. l ad-
monendi. in verſ. exacto. ibi Bart.
& circa fin col. & gl. in d. l. bonæ-
fidei, C. de reb. cred. & ideo non
defertur heredi: quia veriſimili-
ter ignorat veritatem negocij.
6 † Tertio requiritur, quod is, cui
defertur, ſit perſona honeſta, &
bonæ vitæ, quia aliàs pſonæ vili,
& ſuſpectæ de periurio, non de-
fertur, ſecundum Abb. in d c. fi §.
ſanè, col. iiij. de iureiur. & Bal. in
l. qui accuſ. C. de eden. & Bar. in
7 d. l. admo. col fin † Quarto requi
ritur, quod cauſa non ſit magna,
ſed modica, nam in cauſa ardua,
vel criminali, non defertur, ſecun
dum gl. in d. l. admonẽdi, in verſ.
exacto. & ibi per omnes docto-
8 res, & in d l. in bonæfidei. † Dici-
tur autẽ parua, vel magna, ſecun-
dum conditionem perſonarum.
ſecundum Bar. in auth. niſi bre-
uiores, C. de ſenten. ex br. reci &
Per. Phil. Corn. in conſ. lviij col.
iij in iij. vol. & Alex. in conſ. 39.
9 in fi. in v. vol. † Quintò requiri-
tur, quod dicta ſemiplena proba-
tio non ſit in aliquo eliſa per pro
bationes contrarias, quia tunc
non defertur, vt not. gl. & Bal. in
l. j. C. qui & aduer. quos, & Lud.
10 R. in conſ. xcj. col. pen. † Sextò
requiritur, quod iuramentũ fue-
rit petitum ante cõcluſionem in
cauſa. nam tũc poteſt deferri, non
poſt, vt ſupra dixi, alias ſecus, ad
inſtantiam partis, ſecũdum Alex.
in conſ. iiij. in j. vol. vnde practica
communis eſt, quod facta publi-
catione compareat litigator, & di
cat qualiter credit ex proceſſatis,
plenè ſuam intentionẽ probaſſe,
ita quod debet victoriam repor-
tare. Si tamẽ eum ſemiplene pro
baſſe contigerit, petit ſibi deferri
iuramentum ſuppletorium, aliàs
proteſtatur, &c. nam ſi iudex non
daret iuramentum, tunc concur-
rentibus dictis ſex requiſitis fa-
ceret litẽ ſuã, reliqua de hac ma-
dic,

diē,vt per doct.maximè Iaſ. in d.
l.admon.
11 ADDITIO. † Adde quod
requiritur vltra vnum valde ne-
ceſſarium, quod eſt vt deferatur
dictum iuramētum pręſente par-
te vel citata,aliàs non valeret. Ita
per Alex.in conſ.cxxij. vlt.col.in
ij.lib & ſequitur Marſ in l.mari-
tus iiij.col.ff.de q. Adde Cap.dec.
12 xxxv. † Item ſciēdum eſt quod
in regno defertur iuramentum
ſuppletorium etiam poſt conclu
ſum in cauſa vſque ad calculum
ferendæ ſnīæ, ex quo cauſæ ſunt
ſummariæ, & quando cauſæ ſunt
ſummariæ,ſemper defertur. Ita te
net Lanfr.in l admonendi, ff. de
iureiur.in xix.col &dicit hoc pro
cedere etiam ad petitionem par-
tis,quod no.quia pauci ſciunt:vi-
13 de Cap.in dec.xxxv. † Item ſcias
quòd defertur iuramentū in ſup-
plementum probationis ei qui vi
ſus eſt probare per teſtes, & pro-
bauit ſemiplenè per teſtes ſingu-
lares, dummodo illa ſingularitas
non ſit obſtatiua, ſed adminicula
tiua,ſecūndum Feli. in c licet ex
quadam,extrà de teſtib. in v.col.
14 † Item licet hic dominus auctor
dixerit non deferri, niſi vbi eſſet
modica cauſa , tamen ſi eſt plus
quàm ſemiplenè probatum,etiam
in cauſis magnis,& in aliis cauſis
prohibitis defertur, ſecundū Frā.
Cur.in l admonendi.ff de iureiu.
verſ lxvij & refert ita tenere Ale.
in l iij in p in.ff.de iureiu.de quo
per Marſ.in ſing.xxvij vide Aim.
15 Crau.in conſ.cxcviij i lib. † Item
licet verum ſit iuramentum non
deferri perſonæ ſuſpectæ de per-
iurio,& periurę,tamen ſi appareт
ſatisfeciſſe ſuis creditoribus,&de
periurio conſtat eſſe abſolutum à
ſacerdote,facta cōfeſſione coram
eo. debet deferri iuramentum ei,
l.cet aliàs periuraſſet,quia pecca-
tor poſtquam pœnituit nō eſt am
plius peccator,c.ferrū.de conſec.
diſt iii.& refert Affl.in decîſ.ſacri
conſ.xxxvj. ita fuiſſe in ſacro re-
16 gio conſ.deciſum. † Item ſcias q
defertur iuramentum ſuppleto-
rium parti, ſi pars aduerſa non ar
ticulauit cauſam eſſe magnam,li-
cet in rei veritate cauſa ſit ma-
gna, ſecundum Lanfr. in d.l ad-
monendi,in xxxv conclu & Ale.
in conſi.lxvi.in j.l.& Fran.Cur.in
d.l.admonendi xviij.col. & Ale.
17 in cōſ lxxvj.in vj li. † Itē defertur
in magnis cauſis, quādo nō defer
tur ſuper principali puncto cauſæ
ſed ſuper incidenti, ſecundū Bar.
in d.l.admonendi.penul.col.&ibi
Iaſ.col xcvij.& Alex in conſ lxvj.
18 in vj libro. † Item vlterius ſcias,
quòd nunquā defertur iuramen-
tum ſuppletorium per vnum te-
ſtem deponentem de debito ſine
cauſa,ſecūndum Bal.in c j.§.cum
autem,de contrò inueſt. refert,&
ſequitur Rom.in rub. de arbit in
xvij quæſt.& Curt in tract de te-
ſtib.in xix.concluſ & Alexand.in
conſil.xxxiiij.lib. & Iaſ in d.l.ad-
monendi.col.xciiij & Cano.in c.
19 cauſam.de teſtib. † An iuramen-
tum poſſit deferri per iudicē, ne-
mine petente,ſed ex officio? Bal.
in l.admonendi.penul.col. de iu-
reiur.tenet,quòd nō Idem firmat
Angel. in d l.admonendi. j. col.
pro quo vide Capic. in deciſione
20 xxxv. † Item etiam illud ſciendū
eſt, quòd iuramentum ſuppleto-
rium non petitum in cauſa prin-
cipali, peti poteſt in cauſa appel-
lationis.ſecundum Bal.in c j.§ itē
ſi vaſallus.vlt.col. de cont.in ueſt.
pro quo vide omnino Capic.in d.
deciſione xxxv. qui ita ibi tenet.

21 † Item eſt ſciendum quod quoties conſtat de ſubſtantia debiti licet non appareat de quantitate deſertur tamen iuramentũ ſuppletorium ad probandum quantitatem, vt habetur per Purpura in d. l. admonendi col. xliiij & Aimo. Crau. in conſ. cxviij. j. lib nu. 8. 9. & de his hactenus. Pet. Fol. V. I D.

22 † Secunda ſpecies iuraměti iudicialis, eſt iuramentũ litis deciſorium, & tale iuramentũ ab initio dicitur voluntariũ, reſpectu deferentis, quia defertur ex voluntate partis, iudice tamen approbante, item is, cui defertur, non tenetur preciſe iurare, ſed poteſt iuramentum referre, vt habetur in L. manifeſtæ, ff de iureiu. Exẽplum eſt, quando alter ex litigatoribus non poteſt probare ſuam intentionem, & dicit alteri parti, ego volo ſtare iuramento tuo, nã tenetur pars vel iurare, vel iuramẽtum referre, dicẽdo, iures tu: aliàs habetur pro confeſſo, vt d. l. manifeſtæ, & no. in d. l. in bonæ fidei. Quod tamen intellige, quãdo iudex approbat tale iuramentum, aliàs poſſet per partem inuitam recuſari, nec referri, ſecundũ Bar. in d. l. manifeſtæ, & Abb. in c. fi. col. iij de iureiu. & And. de Iſer. in c. j. in verſ. cum datur. de conſuet. rec. feud. & habetur in l. generaliter, C. de rebus cred. Dicitur autẽ deciſorium, quia per ipſum deciditur lis, ſicut per ſententiã, adeo quod vltra nõ admittitur alia probatio in contrarium l. ij. & l. non erit, §. dato ff. de iureiu. & l. j. & ibi p doct. C. de reb. cred.

23 † Quod intellige nõ admitti probationem ad retractandum iuramentũ ciuiliter, ſed bene admittitur probatio ad puniendũ criminaliter iurantẽ de periurio. ita tenet And. de Iſer. in d. c. j. §. ſimiliter, verſ. ſacramentum, in fin. de conſ. rec. feud. vbi hoc intelligit quando quis ſcienter iurauit, & iuramentum fuit alteri nocinum.

ADDITIO. Adde videndũ omnino Soc. in conſ. 184. in li. j. vbi plenè, & Boër in deciſ. xcv. in j. lib. Petr. Foll. V. I. D.

24 † Tertia ſpecies iuramenti iudicialis, eſt illud quod defertur in iudicio alicui aduerſario, vt principali & legaliori: vt quando quis examinatur, ſuper poſitionibus meo iuramento: vt dixi ſuprà in ver. poſitio, & hoc appellatur iuramentũ veritatis, dato quòd fiat per verbũ credulitatis, vt ibi dixi, & eſt voluntarium ex parte deferentis. differt tamẽ hoc iuramentum à precedẽti quia hoc delato poteſt nihilominus probari cõtrarium: verũ is, qui iurauit, non punitur de periurio, ſed ſolũ Deum habet vltorẽ, l. ij. C. de reb. cred. & And. de Iſer. in d. § ſimiliter, & de hoc eſt ritus magnæ curiæ, in nu. 183. incip. item quòd quandocunque, &c. in fi

25 † Quarta ſpẽs iuramenti iudicialis, eſt iuramẽtum veritatis, quod defertur teſtibus: nam teſtis debet iurare de mera veritate, aliàs nõ probat, vt dixi, ſuprà in verſ teſtis. nec ſufficit, ſi diceret, ita eſt, ſi bene recordor. vt tenet Pet. Phil. Corn. in conſ. xciiij. col. j. in litera C. in iij volũ.

26 † Quinta ſpecies iuramẽti iudicialis, eſt iuramentũ calumnię, de quo plenè dixi ſuprà in verſ. iuramentũ calumniæ, & iſtud appellatur iuramentum credulitatis, vt l. ij. §. quod obſeruari, & ibi Bart. & doct. C. de iur. calum. & de eius materia, vide aliqua per And. de Iſer. in conſtit. vniuerſos, & con-

27 tit. lite legitimè. † Sexta ſpecies

cies iuramenti iudicialis,eſt iuramentum in litem. de quo loquitur totus titulus,ff. de in litẽ iur. & iſtud defertur per iudicẽ, non autem per partem, & defertur actori,l.ij.& l videamus §. deferre, ff. eo.ti. itẽ defertur ob ſolum dolum aduerſarij, non ob latam culpam.lege in actionibus, eo.ti. & iſtud iuramentum eſt triplex, videlicet , iuramentum in litem affectionis,in quo cõſideratur intereſſe ſingulare affectionis , vt habeam affectionem ad librum, ad quem es mihi condemnatus, poſſum iurare de illo intereſſe affectionis,propter dolũ tuum,& poteſt hoc intereſſe excedere verum ac iuſtum valorẽ,in quo tria requiruntur copulatiuè. Primum, quod ſit actio bonæfidei, vel ſtricti iuris arbitraria ſecundũ quod condemnatus ſit in dolo, nolendo reſtituere. Tertium, quod ſit res in qua veriſimiliter cadat affectio,ſicut in libro.aliàs ſecus,vt in numis,l. nũmis, ff. de in litem iur. ita hæc omnia tangit Iaſ. in rub ff.eo.ti. Secundũ,eſt iuramentum in litem de intereſſe ſingulari, vt ſi depoſui pecuniam , & quia eam mihi non reſtituiſti,fui condemnatus ad pœnam vel pignus meum fuit venditum à creditore meo,poſſum iurare de iſto intereſſe ſingulari extra rem : vt d.l nũmis Tertium, eſt iuramentum in litem de intereſſe communi,& de veritate,vt ſi fuiſti in mora dandi mihi ſeruũ qui mortuus eſt,poſſum iurare ob dolum tuum de vera æſtimatione,quanti valebat ille ſeruus, & eatenus mihi condemnaberis vt d. l in actionib § planè, cũ l.ſeq. & no.

28 Iaſon.in d.rub. eo.ti. † Septima ſpecies iuramenti iudicialis, eſt iuramentum purgationis , quod defertur reo in cauſis arduis & criminalibus , & etiam in ciuilibus, puta, quando contra reum ſunt aliqua indicia, vel ſemiplena probatio, ita quod non poteſt diffinitiuè cõdemnari, tunc iudex poteſt ſibi deferre iuramentum purgationis, ꝑ quod iurabit reus ſe nõ teneri ad debitum,vel non commiſiſſe tale delictum, & ſic diffinitiuè abſoluetur. Et de iſto iuramento loquitur proprie tex. in d.l.admonendi,& in auth. nouo iure,C.de pœna iudi. qui male iud & l.v.C. de fal. & gl.in l j. C.de ſic. & Bar. in conſil. ciiij.in ſi.incip.viſis teſtib &c.& Iaſ. in l.

29 iij.in princi.col.v.ff.de iur.† Itẽ, de iſto iuramento loquitur totus tit.extra,de purgat.cano vbi ſi aliquis eſt infamatus de crimine, quod non poteſt plerè probari, compellitur ſe purgare per iuramentum. Et quædam alia purgatio, quæ dicitur vulgaris, de qua loquitur titulus extra,de purg. vulg. quæ loquitur de duello, vt quando litigantes volunt ſe purgare per duellum, quæ purgatio eſt omni iure prohibita, quia per eam videtur tentari Deus.vt in c. j.& ibi Abb.de purg. vulg. & habetur in cõſt.regni monarchiam. Et de hoc iuramento purgationis loquitur And. de Iſer. in c. j. § ſi ve ò fuerit,de controuer.inueſti.

30 † Octaua ſpecies iuramenti iudicialis eſt, quando propter enormitatem criminis, defertur iuramentum contra violentum ſpoliatorem , vt ſi quis ſpoliat me poſſeſſione ſeu domo mea, poſſum probare per iuramentũ meũ, de rebus mobilibus ibi exiſtentibus, & hoc in odium ſpoliatoris, iuxta l.ſi quando, cum ibi no. C. vnde

vnde vi, & c.fin.extra quod me-
tus cauſa,& hoc poteſt dici iura-
mentum in litem, & non datur
contra vniuerſitatem, in damno
clandeſtino pro valore rerum a-
miſſarum: vt not.gloſ.in conſtitu.
ſi damna, & ibi etiam Andreæ.de
31 de Iſern.in pen.col. † Nona ſpe-
cies iuramẽti iudicialis eſt, quan
do extstet ſtatutum, quòd ſtetur
iuramento damnum paſſi, prout
eſt hodie in regno Reg a pragm.
quæ incipit, ſtatuimus, qua caue-
tur, quòd quando damnũ paſſus
habet animalia damnum dantia
in poſſe ſuo, ſtatur ſuo iuramen-
to. Idem etiam, ſi officialis depræ
hendit animalia, quia ſtatur ſoli
iuramento officialis denuncian-
tis, aliàs eſt neceſſe, quòd probe-
tur ad minus per vnum teſtem.
cum iuramento damnum paſſi,
quando non habet animalia in
manu. & iudex qui aliter pronun
ciat ad quinque vncias applican-
das fiſco, & agitãtur iſtæ quæſtio-
nes coram baiulis, vt habetur in
32 d.pragm. † Scias tamen. quòd li
cet aliàs præſumatur pro decreto
iudicis l.Herennius §.Caia. & ibi
gloſ.& Bart.ff.de euiction. tamen
intelligitur de iudicib.maioribus,
non autem de iſtis baiulis & iudi
cibus minimis & pædaneis, quia
pro eorum ſententiis & decreto
non præſumitur: ita tenet Bald.in
l.tutores. ff. de confirm.tutor. &
Iaſ.in rub. C.qui admit. col.iij in
33 prin. † Decima ſpecies iuramen
ti iudicialis, eſt iuramentũ, quod
præſtatur in taxatione expenſa-
rum: nam expenſæ factæ in iudi-
cio, prius taxantur per iudicem, &
poſtea datur iuramentum victori,
qui fecit expenſas. & poſtea in-
terponitur declaratoria per iudi-
cem, vt habetur in auth.poſt iuſiu
randum, & auth.nouo iure. & ibi
Bal.C.de iud. & hoc fuit introdu
ctum ex cauſa, quia grauatur vi-
ctor in eo, quod nõ recuperat o-
mnes expẽſas propter taxationẽ,
releuatur in alio, vt ſtetur ſuo iu-
ramento: vnde ſi vellet plenè pro
bare per teſtes omnes expenſas,
non fieret earum taxatio per iu-
dicem, vt dicunt doc.in d.auth &
hæc quo ad iuramentum iudicia-
le dicta, ſufficiant.

34 Secundum principale † iura-
mẽtum eſt extraiudiciale, & ideo
ſic dicitur, quia extra iudiciũ præ
ſtatur. Cuius ſimiliter multæ ſunt
ſpecies: & primò reperitur, vnum
iuramentũ quod appellatur pro-
miſſorium, vt quando aliquis iu-
rat ſe daturum, vel facturum ali-
quid ſimpliciter ſine aliqua cau-
ſa vel ſtipulatione, & ſic continet
promiſſionem de futuro, & de
iſto loquitur text. in l ſi quis pro
eo ff.de fideiuſ. & c.debitores.de
iureiur. & iſtud iuramentum non
producit actionem de iure ciuili,
nec obligat iurantem, niſi in vno
caſu ſ quando libertus iurat præ-
ſtare operas patrono, l.vt iuriſiu-
randi.ff de oper.lib & not Bart.in
d l. ſi quis pro eo, col j. & ij. &
Io.de Imo.in rep.c.cum cõtingat.
col xxiij cum tribus ſeq.verſ cir-
ca tertiam, &c.de iureiu. ſed de iu
re canonico eſt ſecus, quia poteſt
agi ex tali iuramento, ſaltẽ implo
rãdo officiũ iudicis, vt dicit Imol.
in d.c cum contingat. col.xxvi.in
fi & ſ q & hanc conclu.firmat B.
Tho.in ſua Sum.2 2 q.89 articu.
vij. vbi tenet, quòd talis promit-
tens tenetur ad obſeruantiam iu-
ramenti, ſi cum eo concurrat iu-
dicium & iuſtitia: vnde dicerem
in iſto caſu, quòd poſſet adiri iu-
dex Eccleſiaſticus per viam de-
nunciat

denunciationis Euangelicæ, per
ea, quæ dixi ſuprà in tract. de de-
nunciatione, in princip huius vj.
35 partis † Ex prædictis poteſt ſol-
ui illud dubium, ſcilicet, vtrum
pactum nudum firmetur iuramen
to nam de iure canonico non eſt
dubium, quia etiam ſine iuramen
ta ex pacto nudo oritur actio, vt
eſt communis opin. omnium ſcri-
bentium in c. j de pact. multo for
tius, quando iuramentum inter-
uenit, ſed de iure ciuili non pro-
ducit actionem pactum nudũ iu-
ratum, vt not. Innoc. in c j. de eo,
quod met. cauſa. & Bal. in l. fi. col.
ij. C. de fideicom. & Bal. in l j. C.
de oper. lib. & idem Bald. in auth.
ſacramenta. C. ſi aduerſ. vend de
qua materia, vide Iaſ. in l iuriſgen
tium, §. ſed cum nulla, col. v ff de
pactis. & in l. ſi quis maior. C. de
36 tranſact. † Secunda ſpecies iura-
menti extraiudicialis, eſt illud,
quod appellatur iuramentum aſ-
ſertorium, vt quando quis aſſerit
aliquid eſſe de præſenti, vel de
præterito, & iurat, vt quando iu-
rat quis ſe eſſe maiorem, vel Re-
gem habuiſſe victoriam, vel ſimi-
le: de hoc loquitur text. in c. om-
ne, & c. vt noueritis. xxij q j. & per
totam, & l. ſi alterius in fine. C. ſi
minor ſe maio dix. & not. Imo in
d. c. cum contingat, col. lxxv. in fi.
& col. cvij. in prin. de iureiur. Ve-
rum in minore ſit differẽtia, quia
ſi iurat verbaliter ſe maiorem, po
teſt probare contrarium. Secus ſi
realiter tactis ſcripturis, vt d l. ſi
alterius, & de hoc iuramento aſ-
ſertorio ſimiliter tractat S Thom.
in Sum, ſecunda ſec. q. 89. artic. 7.
37 † Tertia ſpecies iuramenti ex-
traiudicialis eſt, quod dicitur con
firmatorium: vt quando apponi-
tur iuramentum in aliquo actu
de ſe inualido, & per iuramẽtum
firmatur. Exemplũ eſt in auth. ſa-
cramenta. C ſi aduerſ vend. & in
c. cum contingat de iureiu. Simili
ter in donatione inter virum &
vxo. quæ non valet. l. j. & per totũ
ff de do. int. vir. & vx tamẽ firma-
tur iuramento, ſecundum Bar. &
Alex. in l. Seius & Augerius. ff. ad
l. falc. & Abb. in c. donatio. de do-
nat. inter vir. & vx. & Pau. de Caſt.
in conſ. lxxv. col. ii. in j vol. & de
iſto iuramento tractat plenè Bart.
in d l. ſi quis pro eo. & Imol. in d.
c. cum contingat. vbi plura exem-
pla ponit & Alex. in conſ. xliij. &
conſ. lix. in primo vol. & conſ. liij.
in iij. vol. & Fr de Aret. in conſil.
ij. & conſ xxij & conſ. 74. & And.
de Iſer. in c. j. §. item ſacramenta,
38 de pace iuram firm. † Quarta ſpe
cies iuramenti extraiudicialis, eſt
iuramentum fidelitatis, quod te-
netur præſtare vaſallus domino
ſuo, ſiue ſit vaſallus feudatarius,
ſiue burgenſis, ſecundum Andr.
de Iſer. in c. j. col. j. qua. vaſ. iurare
39 deb. fidel. † In quo iuramento
ſex continentur. Primum, ſcilicet,
quòd iuret ſeruare dominum in-
columem, tutum, honeſtum, vti-
lem, facilem, & præſtare auxiliũ,
quæ ſex numerantur in c. j. de no
ua form. fidel. & ibi per Andr. de
Iſern. & habetur plenè in deciſ.
cclxv. conſ. Neap. in iiij. & v. col.
40 † Item, quãdo tale iuramentum
præſtatur domino baroni, debet
iurans excipere perſonam Impe-
ratoris, ſeu Regis, quę ſemper cen
ſetur exceptuata. ſ. vt promittat
dominũ ſuũ defendere aduerſus
quamcunque perſonã, contra Re
gem, cap. imperialem, § fin. & ibi
And. de Iſer. de probib. feu. alien.
per Feder. & in d. ca j in princip.
41 de noua form. fidelit. † Et hoc
iuram

iuramētum poteſt præſtari etiam
per tutorē vel curatorem,& pro-
curatorem,ſecūdum Ale.in conſ.
42 2.col. iij. in ij. vol. † Item non
poteſt Baro exigere hoc iuramen
tum à vaſallis ſine mādato regis,
vel litteris Regis,aliàs punitur pri
uatione feudi,& publicatione bo
norum,vt eſt conſt.regni, quæ in
cipit, comite vel barone, &c. &
tenet And.de Iſer. in c. ſi minori
circa fi.ſi de feu. fue. controu. &
habetur in d. deciſ. cclxv. conſ.
43 Neap.verſ.xx.&c. † Eſt & aliud
iuramentum fidelitatis, quod ap-
pellatur iuramentum ligij, & pro
priè eſt illud, quod præſtatur ſoli
Imperatori vel Regi, non autem
inferiori, & in hoc differt iura-
mentum ligij à iuramento fideli-
tatis,& tunc quando vaſallus iu-
rat Regi, iurat indiſtinctè ipſum
defendere contra omnem per-
ſonam, neminem exceptuādo,&
hoc eſt alia dec.conſ.Neap.in nu.
44 307. † vbi declaratur quis dica
tur ligius, nam exponitur quaſi
ligatus,& adſtrictus Regi,vel di-
citur, à legalitate, quam tenetur
ſeruare Regi contra omnem per-
ſonam,vt no.Bal.in l.j §. in j col.
pen.C.de cad toll.& And.de Iſer.
in conſt. domini à vaſallis, & in
d.c. j. de noua for. fidel. & Ioan.
An.in cl.paſtoralis,§. rurſus,verſ.
ligius,de re iud. & Fran. de Are.
in conſ. clj. vbi etiam examinat
de iuramento fidelitatis, quod te
netur præſtare epiſcopus archie-
piſcopo, & quid ſi epiſcopus ſit
exemptus,de qua materia tracta-
tur in c.dilecti,de maio.& obe &
in c.cum olim,el ij.& c. antiqua,
45 & ibi gl.de priuil.† Quinta ſpe-
cies iuramenti extraiudicialis eſt
iuramētum temerarium,vt quan-
do aliquis calore iracundiæ iurat.
nam ſi iuramētum eſt aliàs illici-
tum, non valet. ſi verò eſſet lici-
tum,vt ſi quis iurat non exire do
mum, vel non ludere, vel aliud
ſimile, tunc propter iracundiam
non ligat,nec eſt periurus contra
ueniens.Tutius tamen eſt petere
abſolutionem ad cautelam , quæ
de facili conceditur, ſecundum
Abb. in c. ſicut de iureiu. & de
hoc iuramento habetur Deute-
ronomij, c. vj & Eccleſiaſtici, c.
xxiij.& per Ioā Chryſ.ſuper Matt.
46 c. v. † De eo tamen, quod dixi
de iurante non ludere, ſi tale iu-
ramentum fieret ſine iracundia
ita eſſet periurus ludendo, ſicut
videndo ludere , vel mutuando
pecuniam ludenti, & ita punitur
æqualiter pœna contra ludentes
inducta,tam is,qui ludit,quam is,
qui videt ludere, vel pecuniam
mutuat. ita tenet Bal.in auth. in-
terdicimus, in prin.C.de Epiſ. &
cl.vbi idem dicit in eo,qui docet
ludentem.Multa alia exēpla poſ-
ſent dari de hoc iuramēto teme-
rario, præſertim, quando quis ex
praua conſuetudine iurat, vt ha-
betur in ca. iurauit. xxij. q. iiij.
47 † Sexta ſpecies iuramēti extra-
iudicialis,eſt iuramentū illicitum
de quo loquitur tex in c. inno-
cens,& per totā illam q.xxij.quæ
ſtio iiij.& no gl.ibi. in ſumma Su
per hoc eſt ſciendum,quod iura-
mentū poteſt dici illicitum altero
de tribus modis , vt habetur in
d c innocens Primo modo ex eo,
quod iuratur. Secundo modo ex
cauſa extra veniente. Tertio, ex
modo iurādi, exemplū primi eſt,
quādo illud iuramentū de ſe eſt
48 prohibitum, & vitioſum † vt ſi
quis iurat cōmittere vnū delictū,
quo caſu non tenetur ad obſer-
uantiam , quia tale iuramentum

non ligat,c.ſi aliquid, & c.nõ eſt.
& c actione & c. inter cætera.
xxij. q. iiij. & habetur per Abb.
& Doct. in c. intimauit, de teſt.
49 † Idem etiam, quando quis iu-
rat nõ ferre teſtimoniũ,quia non
obſtante iuramẽto,poteſt exami-
nari, ſecundum Abb in d c.inti-
mauit idem in eo, qui iurat non
eſſe de conſ.l ſi in princ ff ad mu
50 nicip † Idẽ in eo,qui iurat non
fideiubere, quia poteſt nõ obſtan
te iuramento fideiubere pro pro-
ximo in periculo cõſtituto,vt no.
Ioan.And.in addi. Spec.in tit de
iureiu.in rub de quo vide omni-
no Old.in conſ. xc. Et de his, &
alijs ſimilibus exemplis, tractat
plenè Iaſ.in §.item,ſi quis poſtu-
lante,col.xij.& ſeq inſt.de act &
Paul. de Ca in conſ. cccxlv. in j.
vol.& Cald. in conſ viij. in tit.de
51 iureiu. † & quod iuramentũ in
malè promiſſis non ſit ſeruãdum,
tenet And. de Iſer. in c.j. col. vj.
qui ſucceſ. teneantur in feud.
52 † Exemplum ſecũdi eſt,quando
quis poſt votum caſtitatis iurat
53 ducere vxorem. † idem quando
iurat adimplere omnia,quę ab eo
petentur, quia ſi petatur aliquid
turpe, non tenetur implere iura-
mentum,c.cũ iuramẽto,de homi.
& c.eſt etiam. & c. vnuſquiſque
54 xxij q iiij. † Exemplum tertij
eſt, vt ſi quis iurat per viſcera
Chriſti, vel per ventrem, vel per
capillos,vel per mẽbra pudibũda
Chriſti,nam tale iuramentum di-
citur blaſphemia,vt inquit Bal.in
l.ij.in ſi. C.de reb. cred. & Bal in
l.j.C ſi quis imp male & in l.ac-
cuſationem,col.iij C.qui acc non
poſſ.vbi plus dicit,quod tale iura
mentum eſt ſpecies hęreſis,vt eſt
tex.in auth vt non.luxu. cõt.nat.
in rubro & nigro, &c. ſi quis per
55 capillum, 22.q j † Eodem mo-
do ſi quis iurat per dæmones,vel
aliam creaturam,eſt iuramentum
illicitum, & peccat iurans, debet
tamen ſeruare iuramentum,ſi id,
quod iurat, non eſt prohibitum,
c.mouet, 22. q.j. & tot. Alex in
conſ.xxvij.col.pen.in j.vol.& ha-
betur in ca.& ſi Chriſtus, de iu-
reiur reliqua, circa hãc materiam
dic, vt per Spec. in ti. de iura.de
la.per totum.& per Mod repeten
tes rub. de iureiur. & per doc. in
56 locis ſuperius allegatis. † An au
tem iuramentum poſſit præſtari
per procuratorem habentem ſpe
ciale mandatum? Dic quòd ſic,in
animam conſtituentis,ſecundum
Bar.& Alex.in l qui bona, §.ſi a-
lieno,ff.de dam.infect.& Alex.in
l.ad egregias,in prin.ff.de iureiu.
& in l. vulgo, ff. de in litem iur.
Rob.Maranta.

de actorum editione

1 *Actorum appellatione, quæ ſcri-
pturæ veniant.*
2 *Inſtrumenta & ſcripturæ productæ
in iudicio an dicãtur eſſe de actis,
& nu 3.*
4 *Exemplum ſcripturæ in actis regi-
ſtratæ non facit fidem,niſi ſit col-
lationatum parte præſente vel ci-
tata.*
5 *Acta iudicij voluntarij, veniunt
actorum appellatione.*
6 *Exempla qualiter probent.*
7 *Edi an debeant inſtrumenta relata
in inſtrumento producto.*
8 *Edi ante omnia, an debeant inſtru-
mẽta relata,in libello nu.9.10.11.*
12 *Editio qualiter fiat..*
13 *Acta iudicij & acta litis ſiue
cauſa,quæ dicantur.*
14 *Actorum genus triplex reperitur.*

Acta

15 *Acta, geſta, & monumenta, qualiter inter ſe differant.*
16 *Acta iudicij fieri debent parte præſente, vel citata & abſente per contumaciam, aliàs non probant, nec alteri præiudicant, in caſu, in quo ſumus in cõtradictorio iudicio.*
17 *Acta iudicij ad alterius partis inſtantiam debent fieri, aliàs non valent.*
18 *Acta iudicij coram iudice, vel eo mandante, fieri debent vt faciant fidem.*
19 *Obligatio penes acta curiæ recipi debet coram iudice, vel iudice mandante, aliàs recepta extra locum iudicij, non valet, nec habet executionem paratam. num. 20.*
20 *Obligatio penes acta curiæ poteſt recipi, etiam abſente creditore.*
21 *Acta per notarium deputatum ſcribi debent, nec poſſunt per alium proſequi.*
22 *Acta iudicij ſcribi debent per notarium à Rege creatum, vel per duos ſcriptores priuatos de iure communi. Et quid ſeruetur in regno.*
23 *Princeps ſine cauſa iuri gentium detrahere non poteſt.*
24 *Acta ſcripta per priuatum in loco, vbi priuatus actorum magiſter eſſe conſueuit, an faciãt publicam fidem, & an iſte communis error ius faciat num. 25. 26.*
25 *Conſuetudo tanti temporis, cuius initij non eſt memoria, non habet vim priuilegij.*
26 *Acta reciproca ſcripta per priuatum, per alteram partem impugnari non poſſunt.*
27 *Scriptura inhabilis vtens, non poteſt ſimilem contra ſe productam impugnare.*
28 *Dicto vnius ſtatur de voluntate partium.*
29 *Acta iudicij in ſcriptis celebrari debent, aliàs non valent, niſi in cauſis breuioribus.*
30 *Acta iudicij, an per teſtes probari poſſint.*
31 *Acta coram iudice, non requirunt teſtes, ſed ſic coram arbitro.*
32 *Teſtes debent adhiberi in ſententijs.*
33 *Acta ante publicationem, publicam fidem non habent.*
34 *Atteſtationes non publicatæ etiam ſemiplenè non probant.*
35 *Acta non publicata æquiparantur breuiaturæ notarij.*
36 *Acta iudicij non poſſunt fieri in die feriato.*
37 *Libellus poteſt præſentari, & recipi die feriato, etiam ad honorem Dei.*
38 *Latro inſignis poteſt mitti ad furcas, etiam die feriato ad honorem Dei.*
39 *Acta voluntariæ iuriſdictionis, die feriato exerceri poſſunt.*
40 *Teſtes etiam die feriato ad honorem Dei examinari poſſunt.*
41 *Acta pia & requirentia celeritatem, fieri poſſunt die feriato.*
42 *Decretum ſuper alienatione rerum minoru, die feriato interponi non poteſt.*
43 *Debitor fugitiuus capi poteſt, etiam die feriato ad honorem Dei.*
44 *Confeſſio etiam in die feriato, poteſt in iudicio recipi.*
45 *Proceſſus factus die feriato, ad honorem*

norem Dei, valet, quando iudicis iuriſdictio erat tempore peritura.

46 *Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei, in curia Principis.*

47 *Excommunicationis ſententia die feriato ferri poteſt*

48 *In cauſis carceratorum die feriato proceditur.*

49 *Actus omnes iudiciarij expediri poſſunt in ferijs meſſium, & vindemiarum.*

50 *Acta de die & non de nocte, fieri debent*

51 *Acta iudicij, locum, menſem, diem, & annum, in quo celebrantur continere debent, aliàs non valent.*

52 *Actis deperditis, & alijs de nouo confectis, ſi prima poſteà reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi, & ſecundum quę debet iudicari*

53 *Acta omnia regulariter ſunt edenda, aliàs poteſt appellari, & non edens præſumitur in dolo.*

54 *Actorum editio, eſt ſpecies defenſionis*

55 *Actorum editio, per notarium iudice mandante, fieri debet, & non aliter.*

56 *Atteſtationes teſtium ante publicationem edi non debent parti.*

57 *Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.*

58 *Allegationes iuris, an debeant edi parti*

59 *Notarius acta edere non tenetur ſine ſalario,*

60 *Nomina teſtium non tenetur quis edere parti ante publicationem.*

61 *Acta debent edi cuicunque prætendenti intereſſe, etiam ſi non ſint ad eius inſtantiam celebrata. Secus in inſtrumentis.*

62 *Acta debent edi ſumptibus petentis.*

63 *Copia libelli, ſumptibus actoris dari debet.*

64 *Acta originalia non debent edi, ſed ſolùm copia ſub pœna falſi.*

65 *Acta edi debent cum die, conſule, loco, & tempore.*

66 *Acta ſemel edita, poſſunt millies peti vt iterum edantur. Secus in inſtrumento, quia regulariter non editur, niſi ſemel.*

DEcimus actus, qui ſucceſsiuè conſideratur in iudiciis, eſt actorũ editio, ſuper quo breuiter examinabo tres quæſtion. principales. Prima erit, quid veniat appellatione actorum. Secunda, an indiſtinctè omnia acta iudicij faciant plenam fidem, & qualiter. Tertia erit, qualiter iſta acta ſint edenda petentibus.

Venio ad primam quæſt. ſuper
1 qua concludo, † quòd acta dicuntur omnes ſcripturæ in iudicio factæ coram iudice, & ſcriptæ manu officialis, ſcilicet, tabellionis ad hoc deputati, vt declarat Alexand. in l. acta, in l. actorum, ff. de re iudic. vbi dicit, quod etiam ſententia venit appellatione actorum, idem tenet Abb. in capit. quoniam contra, colum. ij. in fi. de probationibus. vbi vide Baldum, plenè declarantem, quæ ſcripturæ veniant appellatione actorum. hoc etiam declarat Bal. in authentica, quæ ſupplicatio, columna prima, verſiculo, item licet ſcriptura. & cætera. C. de prec.

pre.imp. off.vbi dicit, quod non
ex eo ſolo, ꝙ ſcriptura eſt facta
per tabellionem actorum,dicitur
de actis iudicij,niſi fiat coram iu
dice vel iudice mandante. adde
Bald.in l.interrogatam, C.de lib.
cauſa,& Bar.in l.illud col.ij.verſ.
deinde nota, &c. & ibi etiã Bar.
C.de ſac.ſan. eccl. & Cat.in cle.
ſæpe,§.& quia,in ix.q.de ver.ſig.
& Alex. in l. j. in prin.ff. de ver.
obl.& Bal.in c.j §.item ſacramen
ta,col.pen in fi verſ quęrit inſu-
per,&c.de pac.iur.fir.& quod ſen
tentia venit appellatione actorũ,
eſt tex.cum gl.& Bart.in l.in frau
2 dē,§.neque,ff.de iure fiſci. † An
autem inſtrumenta, & aliæ ſcri-
pturæ productæ in iudicio, dican
tur effecta de actis, eo ipſo quod
ſunt producta? Inn. in c. cum in
iure,in fi.de offic.deleg. tenet, ꝙ
ipſum inſtrumentũ quantum ad
contractum & obligationem in
eo contentam, non eſt de actis,
ſed ſola productio inſtrumento
rum & ſcripturarum,eſt de actis.
Idem tenet Bal.in l.ij.col.iij.verſ.
iuxta hoc quæritur, &c. C. de
eden.vbi per hoc infert,ꝙ inſtru
mentum productũ in actis,editur
ſine die & cõſule,ſed ſolũ editur
dies productionis,quia quantum
ad productionem, eſt effectum
commune inſtrumentũ. iuxta l.j.
§.edenda,ff.de eden. ſed certe,ſi
iſta opinio.in hoc Inn. & Bal. ita
ſimpliciter intelligeretur, reſul-
tare poſſent aliqua abſurda, &
maximè,quia altera pars nõ poſ
ſet petere copiam tenoris inſtru-
menti producti in actis,ſed ſolam
copiã præſentationis ipſius. nam
ſi tenor nõ eſt de actis,ergo non
eſt effectus communis,& ſic non
eſſet edendus,quod eſt contra d.
§. edenda. Præterea, ſi in tenore
inſtrumẽti eſſet aliquod verbum
faciens contra producentem, &
in fauorem aduerſarij,non poſſet
aduerſarius eo vti pro ſe,quia nõ
eſt de actis, quod eſt contra not.
per gl.& Mod in l.j.§. editiones,
ff de ede.vbi habetur cõmuniter
quod producens inſtrumentum
in iudicio, cenſetur approbare
omnia contenta in eo,etiam con
tra ſe facientia & aduerſarius po-
teſt eo vti pro ſe.ſicut dicimus in
teſtibus,qui deponere debẽt pro
vtraque parte ita plenè declarat
Iaſ.in d.§ editiones.vnde cauſa vi
tandi iſta contraria, videtur eſſe
dicendum, quod tam productio,
quàm tenor inſtrumenti produ-
cti ſit de actis,maxime, cum tota
die videamus communiter pra-
cticari,quod eo ipſo, quòd inſtru
mentum vel alia ſcriptura pro-
ducitur in iudicio, poteſt aduer-
ſarius petere eius copiam, & ſibi
editur cũ die & conſule, & cum
toto tenore ſcripturæ, ergo tota
eſt effecta de actis, & tota com-
3 munis. † Puto in iſta varietate
poſſe dari iſtam declarationem,
videlicet quando aliquis produ-
cit inſtrumentum in iudicio, &
non facit illud regiſtrari in actis
de verbo ad verbum, ſed ſolum
notarius ſcribit in actis, die tali,
&c. talis produxit vnum inſtru-
mentum procurationis, vel de-
biti, vel aliud ſimile. quod inci-
pit ſic,& finit ſic.&c.ſed eius te-
nor nõ apparet extenſus in actis,
puta quia producens retinuit ſi-
bi inſtrumentum penes ſe,& tũc
verum dicit Inn. & Bald. quod
ſola productio, eſt de actis, & nõ
tenor inſtrumenti, ex quo tenor
non reperitur in actis, & dato,
quòd notarius fecerit de eo men
tionem, ꝙ viderit, non tamen in

hoc ſibi creditur, vt not. Alex. in conſ. vi. col ij. in fin. in iiij. vol. & p Mod in auth. ſi quis in aliquo, C. de eden. nam ſi tenor eſſet de actis, faceret pub. fidem, ſicut alia acta abſq; eo, quod originale producatur, quod eſt falſum, ſecundum Alex. ibi & doct. in d. auth. ſi quis in aliquo Sed ſi quæris an iſto caſu poſſit aduerſarius petere copiam tenoris inſtrumenti? Dic, quod ſic, nam licet non ſit de actis propter deficientiã regiſtrationis, tamen quia pars cœpit eo vti in iudicio per productionem, ratione huius vſus tenetur illud edere. ita tenet Bald. & Alexand. 4 in l. ij. ff de eden. per d. § edenda ſunt omnia, & tunc poſſet procedere opin. Bal. in d. l. ij. C. de eden. ſcilicet, quod edatur ſine die & conſule. Nec ſemper ſequitur illa conſequentia, iſta ſcriptura nõ eſt de actis, ergo non debet edi. Nam ſi quis facit mentionem de inſtrumento in libello per dictionem limitatiuã, tenetur illud edere ante litem conteſt. & tamen non eſt de actis, vt not Bar. & doct. in l. edita, C. de eden. Quandoque producẽs inſtrumentum, facit ipſum regiſtrari in actis, vel quia relinquit ipſum originale authenticum in actis cum præſentia ſub tali die, 5 &c. vel quia facit ipſum exemplari auctoritate iudicis, & facit ipſum collationari per actorum notarium, cũ fide ſua in calce, quod ipſum collationauit, ſcilicet, exemplum cum originali & concordat de verbo ad verbum, & illa copia collationata relinquitur in actis continens totum tenorem inſtrumenti, originale autem recipitur per producentem ne fortè aliquo caſu pdatur, & iſtud quotidie videmus ſeruari in iudicis.

Et tũc dico, quod totus tenor inſtrumenti de actis, non ſolum ipſa productio, adeo quòd illa productio illius copiæ regiſtratæ & 3 collationatæ. facit dictam copiam habere publicam fidem, abſque eo, quòd producatur originale ità tenet Bald. in l. ſi. in ſi in v. quæſt. C. de edic. diui Adr. tol. & de mente Spec. in tit. de inſtr. edi. §. nunc dicamus, col. iiij verſ. illud autem ſcias, &c. pro hoc eſt gloſſ. in d. authen. ſi quis in aliquo, & ibi etiam Bart. & cõmuniter doct. & gloſſ & Bar. in l. chirographis, ff de admi. tut & Ang. in § illud, in authent. vt fra. filij, &c. † Hoc tamen intellige & declara, dũmodo talis regiſtratio. ſit facta parte præſente & non contradicente, vel parte citata: aliàs nullam fidẽ faceret talis copia, quamuis collationata. ità tenet Alexand in d. conſ. vj. colum. fin in princ. in iiij. volum. & eſt de mente Bartol. & 2 doc. in d authen. ſi quis in aliquo. quod no. perpetuò, quia raro hoc aduertunt litigantes, & actorum notarij, vnde allegati iuris poſſis talem ſcripturã deſtruere. De reliquis autem, quæ veniunt appellatione actorum, traditur plenè, in d cap. quoniam contrà. de probat. tam in text. quàm in gloſſ. & per doct. † ibi, inter quæ adde, quod non ſolum acta, quæ fiunt in iudicio contentioſo, & contradictorio veniũt appellatione actorum, ſed etiam omnia aliã, quæ fiunt in iudicio voluntario: in quibus decretum iudicis interponitur, prout ſunt tutelæ & emancipationes, & alia ſimilia, ſecundum Innoc. in cap. j de prob. quæ alio vocabulo dicuntur acta forenſia, ſecundum eum ibi. ex eo, quia in foro agitantur. & not. etiam Bald.

in l.comparationes.colum. tertia,
verſic. quæritur etiam de forenſi,
&c.C.de fide inſtrumen.
6 ADDITIO. † Adde quod om-
nia exemplata & regiſtrata pro-
bant eo modo, quo probarēt ori-
ginalia & non vltra neque plus,
vnde quidquid poterit obijci &
opponi contra originale exempla
tum, omne illud poteſt obijci con
tra exemplum : Bart. & doct.in l.
teſtamēto,la j.ff.de cond. & dem.
de quo per doct.plenè, in capitul.
quoniam contra,extra,de probat.
7 † Item illud addas quod ne dum
debet fieri editio inſtrumēti pro-
ducti in iudicio quo quis vtitur,
ſed etiam eorum inſtrumētorum
ibi relatorum, ſecundum Bald.in
l ciuile circa fin ff. de leg.& Ale-
xand.in conſilio tertio,lib.ij col.j.
refert & ſequitur Dec. in l. edita,
colum.pen.circa fin.C.de eden.&
Aymo. Crauet. in conſ.cxij. j.lib.
8 nu. 15. † Item eſt aduertendum
quòd vbicunque in libello actoris
fit mentio de aliquo inſtrumēto,
vel ſcriptura ſuper quibus funda-
tur intentio actoris poteſt com-
pelli, vt ante omnia exhibeat, vt
detur reo occaſio deliberandi, ſe-
cundum Innocen. in capitulo, ex
epiſtolæ, quem ibi omnes ſequun
tur & Bald.in l.fin C.de præ.imp.
of.& procedit cōcluſio indiſtincte
ſi in libello fit mentio limitatiue
taliter quod aduerſarius redditur
dubius de narratis per actorē pu-
ta vendidiſti talem peciam terræ
prout conſtat tali inſtrumento:
ſecundūm Bart in l. poſtquam,§.
ſi dies,ff.vt leg.no.cauea. & in l.
edita pen.colum.C. de edend.&
ibi Bal.in pen.chart. & Fel.plenè
9 in d.c.ex epiſtolæ. † Adeo quod
ſi fieret mentio inſtrumen in li-
bello narratiuè (vt ſi dicatur quę
omnia conſtant publico inſtru-
mento exinde confecto) non fit
editio ante litem conteſtatam, ſe-
cundum Bart.in d.l.edita & doct.
in d. c. Ex epiſtolæ, tu autem di-
cas contrarium ſeruari in magna
curia vicariæ & aliis curiis vbi
extra communis ſtilus quod ſi li-
mitatiue vel narratiue fit mentio
inſtrumenti in libello ſemper fit
editio ſi petitur ad effectum de-
liberandi vel fundandi exceptio-
10 nes & ita practicatur. † Sed ſi
actor negat ſe habere copiam in-
ſtrumenti in promptu proceditur
ad vlteriora, ſecundum Rotam in
nouis deciſ. xxxiij. de quo ſtatur
iuramento actoris,& no.expreſſe
Bart.in l.qui ſtipendia, in ſi C.de
procu.& Fel.in d.cap.ex epiſtolę,
11 num.27. † Item ſi ille qui petit
edi inſtrumentum veriſimiliter,
habere debet vel habet copiam
inſtrumenti, qualitercunque fiat
mentio inſtrumenti in libello nō
tenetur libellās ante omnia ede-
re ſecundum Bald. in l. legatum.
ff. de eden. & Rotam vbi ſuprà,
nam ſi legatarius petit legatum
virtute teſtamenti ab herede nō
tenetur edere teſtamentum ipſi
heredi quia præſumitur habere
notitiam contentorum in eo de
quo plenè per Fel. vbi ſuprà, nu-
12 mer.27. † Et adde quòd in ca-
ſibus in quibus ante litē conteſt.
fit editio ſufficit oſtendere iudici
originale & relinquere in actis
copiam ſecūdum Inn. in cap.cum
in iure de offic. deleg. & Bald in
l.ij.C. de eden. & Abb. in d.cap.
ex epiſtolæ, & ibi Fel num.31.in
medio. Fer. Foll. V. I. D.
13 † Iſta autem acta, quæ fiunt in
iudiciis, quædā dicuntur acta iu-
dicij propriè,& quędam acta litis,
ſiue cauſæ, & differunt inter ſe,
quia

quia acta iudicij ſunt illa,quę ten
dunt ad iudiciorũ ſolēnitatem &
ordinem , prout ſunt citationes,
libelli,ſatiſdationes , & litis con-
teſtatio , publicatio , & conclu-
ſio,& lij ſimiles actus. Acta vero
cauſæ ſeu litis ſunt,quæ reſpiciũt
factũ p.o victoria cauſæ obtinen-
da,prout ſunt atteſtationes, con-
feſſione ,ſcripturæ,& aliæ proba-
tiones.i a declarat gl.in cle.ſæpe,
in verſi . deciſiones. & ibi etiam
Card.in iij no. & in ij.q. de verb.
ſign.& Abb.in c.cauſam,quę.in j.
14 no.de teſt. † & propterea in ma
teria ac.orum ſolet fieri diſtinctio
tumer.bris,videlicet,Quædã ſunt
acta quæ reſpiciunt litis ordina-
tionẽ,& ſunt illa , quæ modo ap-
pell.mi acta iudicij.Quędam ſunt,
quæ reſpiciunt veritatis indaginẽ,
& ſunt illa , quæ modo appellauia
cta litis.ſeu cauſæ. Quædã ſunt,
quæ reſpiciunt litis deciſionẽ , &
ſunt ſententiæ diffinitiuę.de qui-
bus plenè per Bartol. in l is,apud
quem,C.de eden. & in l.cum lite
mortua,ff.iud. ſol. & Abb. Fel.&
cõmuniter doc in d c.cauſam,quę
in quibus locis plenè declaratur,
quæ acta pereant perempta inſtan
tia,& ad ibi dicta me remitto , &
aliqua dixi in materia inſtantiæ,
ſuprà , in v. part. principali huius
15 tract. † Quæ autem ſit differẽtia
inter acta, geſta, & monumenta?
Dic quod acta , propriè ſunt illa,
quæ ſunt ſcripta cõmunia notario
& iudice, ſcilicet , per ipſum no-
tarium actorũ. Geſta,poſſunt dici
ea,quæ ſunt facta, ſed nõ ſcripta.
Item,geſta cēſentur facta magno-
rum principum,& omnia regiſtra-
ta in archiuis publicarũ perſona-
rum , poſſunt appellari geſta. Sed
monumenta , dicuntur ſcripturæ
publicæ & priuatæ,quas quis ha-
bet penes ſe extra iudiciũ, ex eo,
quia cauſam ipſius muniunt.quæ
alio vocabullo appellantur docu-
menta,vt habetur in cap.cordi.de
appell. lib. v. & in auth.ſi quis in
aliquo,C de eden.& ita hanc dif-
ferentiam declarat Card in clem.
ſæpe,§.& quia, in vij. q. de verb.
ſign. Aliquando tamen acta & ge-
ſta confunduntur,& vnũ & idem
important,vt eſt tex.in l geſta,C.
de re iud. & not. Bart. in l.j.ff.de
offic.proc.Cæſa.

VENIO ad ſecundam quæſt.
16 principalem videlicet , † an in-
diſtinctè omnia acta iudicii,faciãt
plenam fidem, & qualiter ẽ ſuper
quæ oportet inueſtigare , quæ re-
quirantur ad validitatem actorũ:
ad hoc,vt tanquã publica faciant
plenam fidem & dic plura requi-
runtur. Et primò requiritur,quod
fiant parte præſente vel citata, &
abſente per contumaciam alias
non probant,nec alteri parti præ-
iudicant,& in caſu,in quo ſumus
in contradictorio iudicio, l. de v-
noquoque , ff. de re iu.l. nam ita
diuus, ff. de adop.l ſi quando,C.
17 de teſt. & cap. ij. de teſt. † Se-
cundò requiritur, quod acta fiant
altera parte inſtante , adeo quod
debet apparere ex actis, ad cuius
inſtantiam actus celebratur, aliàs
acta non valent. ita tenet Ang. in
conſil. cclxvj. columna ſecunda,
vbi præcipuè loquitur de ſenten-
tia lata,quod non valeat, niſi ap-
pareat ad cuius inſtantiã lata fuit.
vnde ſententia nunquam debet
ferri , niſi vna pars faciat inſtan-
tiam, & faciat aliam partem cita-
ri ad ſententiam alias non valet.
ita tenet Imol.in dicta l.vnoquo-
que,ff.de re iud. & Bart. in l j.C.
vt quæ deſ.aduo. Paul.de Caſtr.in
l.prima,C.de iud.& Iaſ.in l.ppe-

randum, §. & ſi quidem, col.j.C.
18 de iud.† Tertiò requiritur, quod
fiat coram iudice vel iudice man-
dante vt no. Alexan. & Imol in l.
acta.ff.de re iud.gloſſ. & Bald.in l.
illud, C. de ſacroſanct Eccleſ. &
Bald in l.interrogatam. C de lib.
cau. & Luc de Pen in l.inſtar, C.
19 de iure fiſ. lib x. † vbi per hoc
infert, non valere obligationem
receptam penes acta curiæ niſi ſit
recepta corã iudice. Adde etiam,
vel niſi recepta ſit iudice mãdan-
te.vt habetur in deci.cxxxv conſ.
20 Neap. vbi plus dicitur, † quod
ratione iuramenti in ea oppoſiti,
poteſt recipi talis obligatio penes
acta, etiam abſente creditore. Et
per hoc patet, quod iſtæ obligatio
nes, quas quotidie recipiunt no-
tarij extra locum iudicij, & ſine
præſentia iudicis, & dicunt illas
recepiſſe penes acta, non valent,
nec habent executionem paratã,
vt eſt de mente Luc.de Pen. in d.
l.inſtar & expreſſius tenet Matt.
de Affl in conſt. magiſtri camera-
rij.col.pen & conſt. cordi nobis,
col.penul, in princ.quod no.quia
quotidie. notarij actorum errant
in hoc.

ADDITIO Adde hic ea quæ
dixi in practica mea cauſa ſi crim.
in fra.par.in ti de fid iuſſoribus.
Petrus Follerius. V. I D

21 † Quartò requiritur, quod acta
ſcribantur per notarium actorum
deputatum, adeo quod ille nota-
rius qui incepit ſcribere acta vni⁹
proceſſus, ille debet ſcribere reli-
qua, aliàs acta non probant, niſi
iſte eſſet impeditus quia tũc po-
teſt alius ſubrogari, ita tenet Bal.
per illum tex in l.j. C. de ſport. &
Bald in l.ij.C. quomodo & quãdo
iud.& Bar in l j ff de off conſu. &
Bald.in l. repetita, C. de Epiſc. &
cler.& Lud. Rom. in conſ.clxxxj.
& Bald & Paul.de Caſt.in l.teſta-
menta omnia C de teſtamentis.
22 † Quintò requiritur, quod ille
qui ſcribit acta, ſit notarius crea-
tus à rege, aliàs acta ſcripta ab alia
perſona, non valent in hoc regno,
ſecus eſſet de iure cõmuni, quia
vbi non poteſt haberi notarius,
poſſunt adhiberi duo ſcriptores,
etiam priuati ad ſcribendum acta,
quorum ſcripta faciunt publicam
fidem in iudicio vt eſt tex.in cap.
quoniam contra.de prob. imò di-
cit ſimpliciter Bald in l.compara-
tiones, col. ij. verſ. quæri etiam
de forenſi, &c.C.de fide inſt. quod de
mãdato iudicis poſſunt ſcribi per
alium, quàm per tabellionem. Sed
hodie in regno eſt iuri communi
derogatum per conſtitutiones re-
gni, quibus inductum eſt, vt acta
non fiant per aliam perſonam, niſi
per notarium creatum à rege, &
ſic in hoc eſt correcta diſpoſitio
dicti capi.quoniam contra, vt eſt
conſt.quæ incipit, magiſtri came-
rarij. & ita illam conſtitutionem
intelligit ibi Matt in pen. col.ſci-
licet, quòd per eam ſit derogatũ
iuri cõmuni. Sed certè ego puto,
quod nõ fuit iſta mẽs illius conſt.
ſcilicet, velle corrigere d.c.quoniã
contra. Nam legum correctio ſem
per eſt euitanda, vbi non apparet
expreſſe, l. præcipimus. C de appe.
& l.ſancimus C.de teſt. ſed dico,
quod potius illa conſt.eſt confor-
mis cum iure communi. Nam ius
commune ponit duos caſus. ſcili-
cet, quod magiſter actorum debet
eſſe notarius, vbi haberi poteſt,
ſed vbi deeſt copia notariorum,
poſſunt adhiberi duo probi &
idonei viri ad ſcribendum acta,
quorum fides æquiparatur fidei
tabellionis. Sed conſtitutio regni
proui

prouidit ſoſum in vnum caſum, ſcilicet, quod magiſter actorum ſit notarius, & in hoc conformis cũ iure communi, & vltra non progreditur corrigendo ius cõmune de duobus ſcriptoribus. Ergo ille ſecundus caſus tanquam omiſſus per regni conſtitutionem debet remanere in diſpoſitione iuris cõmunis, l. ſi cum dotem, in princ ff. ſoluto matrim. & commodiſſimè, ff. de liber. & poſth. vt euitetur legum correctio. Præterea, illa cõſt. non dicit quod ſiue poſſit haberi copia notariorum, ſiue non, ſemper magiſter actorum debeat eſſe notarius creatus à Rege, aliàs acta non valeant, meritò debet declarari. & limitari per legem antiquã iuris communis, ſcilicet, quod adhibeatur notarius creatus à Rege, vbi copia notarij haberi poteſt, aliàs ſufficiant duo ſcriptores priuati viri idonei, vt lex noua diſtinguatur per veterem, l. ſed, & poſter otes. ff. de leg. cùm debeat lædere ius cõmune in minus, quàm poteſt. Præterea, ius commune in hoc fuit conforme cum iure gentium, ſecũdum quod in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, cap. nouit. de iud. l. vbi numerus, ff de teſtib. Vnde ſatis iniuſta fuiſſet illa conſt. quando in defectum notarij voluiſſet detrahere fidei duorum teſtium, quos lex cõmunis in hoc adhibuit vt ſcriptores, & teſtes, æquiparando eos fidei notariis, quia videretur detrahere

23 iuri gentium, † quod ſine cauſa princeps huius ſeculi facere non poteſt, vt plenè tradit Fel. c. quæ in Eccleſiarum. colum. i. & col. x. & ſeq. de conſt. Ex quibus rationibus ſirmo hanc concluſionem, quod diſpoſitio d. cap. quoniam contra, non eſt hodie correcta in regno, imò eſt in viridi obſeruantia. Vnde etiam hodie in defectũ notarij poſſunt adhiberi duo ſcriptores.

ADDITIO. Adde quod iſti duo viri de quibus per do. Auctorem debent eſſe idonei & honeſti, & bonę famæ, ſecundum Hoſt. & Ioan. And. in d. cap. quoniam contra, & ibi plenè per Par. num. 153 debent etiam iuramentum præſtare ſecundum Fel. ibi. poſt Bald & ibi Barb. & ibi Paris, & an omnes debeant ſcribere, vel ſufficiat ſi vnus ſcribat, & alter ſubſcribat: & concluditur quod vnus debet ſcribere alter ſubſcribere ſecundum Abb & Pari. & omnes doct. in d. c quoniam contra extra de prob. Pet Fol. VID

24 † Sed iuxta hoc cadit quotidianum dubium, in multis locis, terris. & ciuitatibus huius regni eſt quædam antiqua obſeruantia, quod in curiis ſolet eſſe vnus actorum magiſter priuatus, & non notarius, qui tolerãte populo ſcribit acta iudicij, & coram eo partes litigant ſine contradictione aliqua, quæro an acta ſcripta ab iſto faciant publicã fidem, ſi forte altera pars vidẽs ſuccumbere vult venire ad hoc refugium nullitatis, & allegare nullitatem actorum, & proceſſus? prout pluries hic caſus mihi euenit in facto. Et certe nulli eſt dubium, quod ſcriptor talis nec de iure communi, cum ſit ſolus, nec per regni conſtitutionem, habet publicam fidem. vnde eius acta non valent. ſolùm poſſet eſſe dubium, an ille communis error populi qui tenuit eũ, vt actorum magiſtrum faciat ius, iuxta ea, quæ traduntur in l. Barbarius, ff. de off præt. Super iſto caſu pro deciſione pono hanc concluſio-

nem negatiuam, quod talia acta
non habeant publicam fidē, quia
iſte eſt caſus expreſſus cōtra con-
ſtitutionem regni prædictam quæ
vult, quod quando magiſter acto-
rum eſt vnus debet eſſe notan-
dus, & conſuetudo contraria non
poſſet tollere illam conſtitutio-
nem, quia in procœmio conſtitu-
tionum, in fine, imperator tollit
omnes conſuetudines, etiam fu-
turas, quæ facerent contra illam
conſt. vt not. ibi gl. & probatur in
alia conſt. quæ incipit puritatem,
vbi mandat primo ſeruari conſti-
tutiones regni, & in defectū ea-
rum tunc ſeruentur conſuetudi-
nes. vnde dato, quòd populus per
conſuetudinē introduxiſſet, quod
priuatus ſcriptor poſſit eſſe acto-
rum magiſter, non tamen potuit
derogare conſtitutioni regni. Nec
obſtat, quod communis error fa-
cit ius: quia in contrarium eſt ve-
ritas in caſu iſto, ex quo commu-
nis error non poteſt facere nota-
rium eum, qui non eſt, vnde acta
facta per talem notarium putati-
uum, non valent. ita plenè con-
cludit Iaſ. in dicta lege, Barbatius,
columna duodecima, ſuper illa
quæſt. an inſtrumenta geſta per
notarium putatiuum, valeant, &
concludit, quod non, & plures al-
legat. tanto fortius in caſu iſto,
vbi populus ſcit eum non eſſe no-
tarium. vnde ceſſat ille commu-
nis error, in titulo notariatus. nam
populus vellet tunc vendicare ſi-
bi auctoritatem Regiam, ſcilicet,
creandi tabelliones, & publicas
perſonas, quorum, & quarum ſcri-
pturis detur plena fides, quod fie-
25 ri non poteſt vbi per Iaſ † Iſtam
cōcluſionem limito duobus mo-
dis. Primò, niſi eſſet conſuetudo,
cuius initij non eſſet memoria,
quod ſemper in tali loco, & ciui-
tate fuerūt magiſtri actorum pri-
uati, & non reperitur memoria
interruptionis huius conſuetudi-
nis, nam tūc ex quo talis conſue-
tudo habet vim ſpecialis priuile-
gij principis, puto quod talia acta
facerent plenā fidem ex præſum-
pto priuilegio principis: per ea,
quæ not. Abb. in cap. ſuper quibuſ
dam, §. præterea, de verbo, ſignific.
Pro hoc eſt text. in l. hoc iure, §.
ductus aquæ, ff. de aqua quoti &
æſti. & tenet And. de Iſer. in cap.
imperialem, § præterea ducatus,
colum. penu. in princ. de prohi. feu.
alie. per Fed. in conſt. ſi dubitatio.
colum. iij. Nam per tantum tēpus,
cuius initij non eſt memoria, &c.
præſcribuntur omnia regalia, &
principi reſeruata, vt tenet idem
And. de Iſern. in conſt. quadrage-
nalem, colum. j. & in cap. j. verſic.
flumina nauigabilia, colum ij. quę
ſint regalia.

ADDITIO. Adde Alexand.
ſic concludentem, in conſil. cxx.
in pen. col. in lib. vj. P.F. V.I.D.

26 † Secundò limito, quando duo
litigauerūt coram iudice, vbi erat
ſcriptor priuatus, & ambo produ-
xerunt ſua iura coram illo priua-
to actorum magiſtro, & fecerunt
per illum ſcribi reciprocos actus
in iudicio, nulla ipſarum partium
diſcrepante, nam ſi in fine cauſæ
vellet altera partium annullare
proceſſum, tanquam ſcriptum per
non publicā perſonam, dico quod
non debet audiri, quia cenſetur
dictum ſcriptorem, & eius fidem
approbaſſe, patiendo ab eo exami-
nari ſuos teſtes, & alia ſua acta
ſcribi. vnde nō poteſt modo illius
fidem impugnare. & moueor per
ea, quæ plenè cumulat Iaſ. in l. j. §.
editiones, col. iij. & iiij. ff. de eden.

& idem

& idem Iaſ.in l.j.in prin.col. iij.ff.
27 quod quiſque iur. † vbi plura
exempla ponit de eo, qui vtitur
aliqua ſcriptura inhabili pro ſe,
vel approbat aliquam perſonam
in aliquo officio, nam non poteſt
vlterius dictam ſcripturam, vel
perſonam in eodem, vel ſimili of-
ficio impugnare. vbi multos doct.
allegat, & ad ibi allegata me re-
mitto. Nec poſſet obſtare, quod
priuati vellent creare tabellionē,
quia dico, quod non creant, nec
officium publicum ſibi vendicāt,
28 ſed † ſolum dant fidem vni viro
priuato, quod poteſt fieri per par-
tes, l. Theopompus, & ibi Bart &
doct. ff. de dot. præleg. & Bart. in l.
Lucius, ff. de fideiuſ. ſicut dicimus
etiam in arbitro electo per partes,
cui per cōpromiſſum datur fides,
vt ſtetur dicto ipſius. Eodem mo-
do poſſunt partes eligere vnum
ſcriptorem, cuius ſcriptis habeant
dare plenam fidem in earum præ-
iudicium, cum nihil repugnet, nec
in aliquo lædatur hic publica vti-
litas, imò in hoc caſu ſuggerit
æquitas illius edicti, quod quiſ-
que iuris, &c.

ADDITIO. Adde quòd conſen
ſus partium facit, vt credatur co-
piæ cui aliàs non crederetur ſe-
cundum doct in authen. ſi quis in
aliquo, C. de eden. Item facit va-
lidare probationes, vel atteſtatio-
nes inualidas, ſecundum Innoc. in
c. eum cauſam, in vlt. col. in prin. in
gl. ſua in verbo præſumptionē de
teſti. per Bald. in l. fin. C. de teſti. &
Bar. in l. j. §. j. ff. de ſe. ſe. Abb. in c.
conſt. in ſi. de teſt. Pet. Fol. V. I. D.

NAM eo ipſo, quod ego pro-
duco iura mea corā tali ſcriptore,
& facio per eum examinari meos
teſtes, & ſcribi omnia acta mea in
proceſſu, videor habere hāc inten
tionem, vt illa acta mea faciāt pu-
blicam fidem, & proſint mihi ad
victoriā obtinendā contra aduer-
ſarium meum, vnde non poſſum
poſteà impugnare proceſſum, quē
ſemel approbaui: quia debeo pati,
quod ſimiliter acta aduerſarij mei
per eundē ſcriptorē recepta faciāt
fidē contra me, propter æquitatē
dicti edicti. per ea, quæ not. Iaſ. in
29 d. l. j. & in d. §. editiones. † Sextò
requiritur. quod acta reducātur in
ſcriptis niſi cauſæ eſſent breuio-
res, quia tunc non requiritur ſcri-
ptura per auth. niſi breuiores, &
ibi Bar. C. de ſent. ex peri. reci. ita
tenet Abb. in d. c. quoniā cōtra in
iij. not. per illū tex. & ibi etiā Fel.
de prob. & declarat Ant. de But. in
30 c. cū ad ſedem, de reſti. ſpo. † Et
ſuper hoc poteſt cadere illud du-
biū an acta iudicij poſſint probari
per teſtes: & ſic aliter, quàm per
ſcripturam? Nam ſecundum com-
munem concluſionem, acta curiæ
non requirunt teſtes: quia ſine te-
ſtibus habent publicam fidē. Bart.
in l. emancipatione, C. de ſi. inſtr.
& Bal. in l. geſta. verſ. quæro. nun-
31 quid acta. &c. C. de re iud. † Quod
tamen notabiliter intellige, de
actis factis coram iudice: ſecus,
ſi ſiant coram arbitro: quia non
valent ſine teſtibus, etiam ſi per
notarium ſcribentur. ita tenet
Alexan. in conſ. xiij. in iiij. colum.
in j. volum. & conſ. xix. colum. iii.
in iiij. vol. Quod nota perpetuò:
quia poteris annullare multos pro-
ceſſus arbitratorum: quia nunquā.
vel raro aduertunt in adhibendo
teſtes in eorum actis, vnde ad q.
incidēter motam, dico, quòd acta
poſſunt probari per teſtes dūmo-
do deponant de tenore ipſorum,
tex. eſt in l. quoniā, C. de hæret. &
Bald. in l. ne in arbitris, colum. ij.

verſ. venio ad verſ. ſi autem, &c.
C.de arb. quod tamen intellige,
quando acta requirentia ſcriptu-
ram fuerunt celebrata in ſcriptis,
& ſunt deperdita. tunc enim poſ
ſunt probari per teſtes ſecus, ſi
nunquam fuerunt ſcripta. quia ex
quo non valent non oportet ea
probari per teſtes. Sed ſi ſunt ta-
lia acta, quæ de neceſſitate non re
quirunt ſcripturam poſſunt indi-
ſtinctè probari per teſtes. ita decl.
Bal. in d. l. emancipatione. & Lanf.
in d. cap quoniam contra, colum.
iiij. & habetur per Cano. in cap.
Albericus. de teſtibus.

ADDITIO. Adde quòd contra-
rium ſeruatur in actis factis corã
arbitris electis, ſecũdum formam
Regiæ prag. inter coniunctos: vt
etiam dicit Alex in d. conſ. xiij. &
cõtrarium vidi ſerbari in quibuſ-
32 libet arbitris. † Ad vnum tamen
aduertas, quòd cum vbi de gene-
rali conſuetudine ſolent adhiberi
teſtes in lectura ſententiæ licet
alias non requirantur teſtes in
actis, tamen in diffinitiuis ſenten-
tiis, poſtquam ex conſuetudine,
ſolent adhiberi, & conſuetudo eſt
optima legũ interpres, l. ſi de in-
terpretatione, ff. de leg. debent
omnino adhiberi. aliàs nõ valerẽt:
ſecundum gl. & Io. de Imol. in c.
quoniam contra de prob & ibi
refert, & ſequitur Lanfr. nu. 19. in
verbo probationes, & de actis co-
ram arbitro vide do. Bapt. de ſan.
Bla. in tract. de arb. numer. 23. vbi
plenè. Petr. Foll. V. I. D.

33 † Septimò requiritur, quod acta
ſint in iudicio publicata: nam an-
te publicationem non habent pu-
blicam fidem, l. geſta, C. de re iud.
& Bal. in l. publicati. in v. q. C. de
34 teſt. † Et dicit Bald. in l. in bonæ
fidei, col. iij. verſ. item quæritur, C.
de reb. cred. quòd etiam ſemiple-
nè non probant atteſtationes nõ
35 publicatæ. † Acta enim non pu-
blicata, ſunt ad inſtar imbreuiatu-
ræ notarij non ſolennis, vt no. gl. &
Bart. in l. fideicommiſſa, §. j. ff. de
leg. iij. & hoc requiſitum poſſet
referri ſolũ ad atteſtationes. Ve-
rùm magis communis concluſio
eſt in contrarium ſcilicet, ꝙ corã
eodem iudice, vel ſubrogato in
eius locum acta faciunt fidẽ, etiã
ſine publicatione: quia aliàs ſe-
queretur, quòd non valeret ſen-
tentia lata omiſſa publicatione,
cuius contrarium tenet Bart. in l.
probatam, C. de ſent. & hoc tenet
Abb. c. cauſam quæ col. ij. de teſti.
vbi optimè declarat hanc mate-
riam, & ibi etiam Franc. de Aret.
36 in j. & ij. col. † Octauò requiri-
tur, quòd acta ſcribantur, & reci-
piantur in die non feriato, aliàs
non valent, maximè ſi eſt dies fe-
riatus ad honorem Dei, l. ſi. C. de
fer. & c. ſi. de fer. ſunt tamen mul-
ti actus, qui poſſunt celebrari die
feriato, qui ſignantur pro fallentiis
37 ad hanc regulam. † Et primò li-
mita, non procedere in porrectio-
ne libelli: quia poteſt offerri, &
recipi in die feriato, etiam ad ho-
norem Dei, l. miles, §. ſexaginta, ff.
de adul. & idem in libello appel-
latorio. l. j. & ibi Bald. C. de fer. &
no. bart. in l. ij. ff. ſi quis in ius voc.
non ie. Et vide, quæ dixi ſuprà in
cap de libelli oblat. in hac vj. par-
te. vbi tractaui plenè de veritate
38 huius dicti. † Secundò limita in
executione facienda contra latro-
nem inſignem, quia poteſt mitti
ad furcas, etiam in die feriato, l.
prouinciarum. & ibi bart. & bald.
39 C. de fer. † Tertiò limita, in om-
nibus actis volũtariæ iuriſdictio-
nis: quia poſſunt exerceri die fe-
riato:

riato : prout eſt emancipare,adoptare,tutores dare, & inſtrumenta ac teſtamenta conficere,& alia ſimilia.ita tenet Spec in ti de fer. §.ſequitur, verſ. quid ſi in feriis, &c.& ver. porrò,& Abb.in c.conqueſtus col.v.de fer.& ex text in
40 l. actus C.de fer. † Quartò limita, nō procedere in examinatione teſtium : quia poſſunt examinari in die feriato ad honorem Dei, dummodo iurauerint in die non feriato.gl.eſt in cle.j. de off. deleg.& eſt ritus magnæ curię in num 47. incip. item, quòd ſi detur , &c. & dixi ſupià in ver. teſtium productio. & tenet Spec.in tit.de fer § ſequitur.verſ. ſi nunc
41 teſtis,&c. †Quintò limita.in omnibus actis piis , & requirentibus celeritatem, de quibus in l.j.
42 & ij.ff. de fer. † An autē decretum in alienatione rerum minoris,poſſit interponi die feriata?dic quòd non , ſecundum Spec.in d.
43 §.ſequitur. in fin. † Sextò limita , in captura debitoris ſuſpecti de fuga:qui poteſt capi, etiam in die feriato ad honorem Dei, glo. eſt ſingularis in l. fin. C.de fer & Alb.& communiter doct. in l.ſi feriatis.ff.de fer.& Bal.in c.ſi. extra de fer. & Iaſ. in l.ij. col. vj.in
44 prin. ff.de iur.om.iu. † Septimò limita.in confeſſione partis. quia poteſt recidi in iudicio etiam in die feriato,ſecundū Bal. in marg. in ver feriæ.verſ.vlt.& Inno.in c.
45 vltra iij. de teſtib. † Octauò limita , quando iuriſdictio iudicis eſſet tempore peritura: quia tunc poteſt procedere tempore feriato ad honorem Dei, & hominum,ſecundum Abb.in c. ſi. col.ſi.de iu. & Spec. in tit. de fer. §. ſequitur
46 ver.pe. † Nonò limita,in curia principis , quia in ea procedi poteſt die feriato , vt tenet Spec. in titul.de feriis.§.j. ver. eſt autem.
47 Decimò limita , in ſententia excommunicationis, quæ poteſt ferri die feriato, ſecundum Spec. in ti de fer.§.ſequitur, ver.porrò ea.
48 & Fed.de ſen.in conſ.xj. † Vndecimò limita, in cauſis carceratorum: quia in eis procedi poteſt die feriato, l.diuus & ibi Alex.& doct. ff.de fer.& habetur in l. cu-
49 ſtodias.ff.de publ. iud. † Duodecimò generaliter limita. hodie in regno quo ad ferias meſſium, & vindemiarū:quia omnes actus iudiciarij poſſunt in talibus feriis expediri, ex quo in regno de conſuetudine ſunt ſublatæ , & non ſeruantur gl eſt in conſtit. regni,
50 quæ inc. baiulos omnes. † Nonò principaliter requiritur, quòd acta fiant de die , & non de nocte c.conſuluit,& ibi glo & Abb. in ſi.col.de off.deleg & præſertim ſententia non poteſt ferri de nocte,vt no.doct.in l.non minorem. C.de tranſ.Quid autem ſi extaret conſuetudo contraria , in quibus caſibus valeant acta de nocte?vide Iaſ.in d.l.non minorem,& Fel.
51 in d.c.conſuluit.col.antep. †Decimò principale requiritur pro validatione actorū, quòd in eis ſingulis inſeratur locus,dies & menſis,& annus, in quo celebrantur, text. eſt in c.quoniā contra,& ibi gl.in ver.tempora, de prob.& habetur in c.Abbate ſanè.circa ſi.de
52 de re iu.lib.vj. † Sed iuxta hoc poſſet cadere dubiū quid ſi ſunt facta acta alicuius proceſſus , & poſtea perditur proceſſus,adeo ꝙ eſt neceſſe facere acta de nouo deinde celebratis nouis actis reperitur primus proceſſus , cui eſt dāda fides,& an credatur primis, vel ſecundis actis?dic ꝙ ſi nondū eſt

eſt lata ſententia ſuper ſecundo
proceſſu, creditur primo tantum,
& non ſecundo, & ſecundum pri
ma acta debet ferri ſententia. Se-
cus ſi eſſet ſentētiatum ſuper ſe-
cundis actis antequam eſſent in-
uenta prima, ita tenet Andræ. de
Iſer. in conſt. cordi nobis.

VENIO ad iij. q principalē,
53 ſcilicet † qualiter ſunt edenda
acta, ſuper qua firmo nonnullas
cōcluſiones veras, & communes.
Et prima concluſio generalis eſt,
ꝙ omnia acta iudicialia, ſiue cau
ſæ ciuilis, ſiue criminalis, debent
edi litigātibus petentibus, l. ij. cū
ſua materia C de eden. in tantū,
ꝙ ſi non edantur poteſt appella-
ri, l. ij. C. vt lit. pen. & c. perpetuus,
de fid. inſtr Probatur etiam in l. j.
§. edenda. ff. de edend. ea præſer-
tim ratione attenta: quia actus iu
diciarius eo ipſo. ꝙ factus eſt, cē-
ſetur cōis alteri parti, & ideo po-
teſt petere copiam, vt ſuprà dixi,
& habetur in d. §. edēda. & §. edi-
tiones, & ibi not. eo. tit. Itē is qui
iudice mādante nō vult acta ede
re. præſumitur in dolo ſecundum
Alex. in l. vbi. ff. de eden. pro hoc
eſt text. in l. non poteſt dolo. ff. de
54 reg. iur. † Poteſt etiam aſſignari
ratio: quia editio actorum, eſt ſpe
cies defenſionis. Patet quia fit ad
effectū, vt petens poſſit delibera-
re, ſi velit cedere an contendere,
l. j. in princ. ff. de eden. & auct. of-
feratur. C. de litis conteſt. Item fit
ad effectum veritatis inueſtigan-
dæ, vt dicit text in dict. l. is apud
quem. nam habita copia facilius
poteſt quis reſpondere confiten-
do, vel obiiciendo, & ſic merita
cauſarum partium aſſertione pan
duntur l. fi. C. ſi per vim vel alio
modo. vnde iudex poterit de ve-
ritate cauſæ facilius iudicare, &
ipſam veritatem inquirere viſis
allegationibus vtriuſque partis.
55 † Limita hanc concluſionē, dū-
modo talis editio fiat iudice mā-
dante, alias ſine mandato iudicis
non tenetur notarius actorū ede-
re acta, ſecundum Bal. in d. l. is,
apud quē. col. j. in prin. per illū tex.
in verb. iubebit vbi etiam Pau. de
56 Caſt. C. de ed. † Secundò limit.
non procedere in atteſtationibus
teſtiū, quæ ante publicationē edi
non debent parti, ſed debent eſſe
ſecretæ penes iudicem, & actorū
notariū, timore ſubornationis gl.
eſt in d. l. is apud quē, per illū tex.
ſecundū quintam l. C. de eden &
ibi Bald. hoc expreſsè tenet in ij.
col. verſ. venio ad quintā &c. per
§. quia verò, in authent. de teſtib.
57 † Tertiò limi. in interrogatoriis
teſtium: quæ licet ſint de actis nō
tamen debent edi alteri parti ad
euitādum ſubornationem teſtiū,
vt no. Abb & doct. in c. per tuas,
de teſti. & Alexan. in d. l. is apud
58 quem. † Quartò limita, in alle-
gationibus iuris, quia licet ſint in
actis productæ, tamen non debēt
edi alteri parti, ex quo ſiunt ad
meram inſtructionem iudicis. ita
tenet Inno. in d. c. per tuas. de te-
ſti. & Alex. in auth. iubemus. C.
de iud. contrarium tamen tenuit
Iaſ. in d. l. is apud quem, col. ij. &
in d. l. j. §. edenda ff. de edend. &
ratio eſt ſecundū eum quia poſt-
quam allegationes ſunt regiſtra-
tæ in actis, ſunt effectæ cōmunes,
vnde debent edi, ſicut alia com-
munia, ſecundum Math. de Affl.
doc. Neap. in conſt. ſi dam. colum.
xij. tenet primam partem, ſcilicet,
quòd non datur copia allegatio-
num, & dicit quòd hoc iure vti-
mur. Ego puto eſſe diſtinguendū.
Aut is qui produxit allegationes,
facit

facit ſcribi in eis præſentatam, & facit illa regiſtrari in actis, & tūc teneo opin. Iaſ. quòd edi debent, per d. §. edenda. Aut non præſentat illas in modum actorum in proceſſu, ſed dat illas in manica iudicis, ad meram iudicis inſtructionem, & non vult quod ſint de actis & tunc procedat alia opin. ſcilicet, quòd non edantur, & ita quotidie video ſeruari in practica, quia tunc pars non poteſt petere copiam, ex quo non ſunt effectæ communes, cum ſint productę extra proceſſum, vnde finita cauſa, poteſt producens illas ſibi reaccipere, quia de neceſſitate non debent in proceſſu remanere, cum non ſint de proceſſu.
59 † Quintò limita, dummodo offeratur ſalarium actorū magiſtro, aliàs ſine mercede non tenetur edere acta. tex. in l. argentarius. in prin. & ibi communiter doctor. ff.
60 de eden. † Sextò limita in nominibus teſtium, in iudicio productorum, & examinandorū quia ante eorum publicationem non tenetur pars, quæ vult aliquos teſtes examinarę, edere nomina eorum alteri parti, ne ſubducantur vel ſubornentur, ſed ſoli iudicī nominare tenetur: ita tenet Spec. in tit. de teſte. § qualiter, ver. poſt hoc. & Alexan. in l j. §. editiones. column. penultima. ff de edend.
61 † Secunda, principalis concluſio in hac q. eſt quòd acta publica iudicij debent edi indiſtinctè cuicunque ſuum intereſſe prætēdenti, etiam ſi ad eius inſtantiā, non ſunt iſta acta celebrata, licet ſecus ſit in inſtrumēto. ita tenet Alex in d. l. is apud quem. C. de eden. & Bart. & Mod. in l. j. §. editiones ff. de edend. & Angel. in §. præcepta, in authent. de def.
62 ciui. † Tertia concluſio eſt, qđ acta debent edi ſumptibus petentis regulariter, ſecundum Card. in clemen cauſam. in xxij. quæſt. de el. & per docto. in d. l. is apud
63 quem. † Fallit in copia libellī primi, quæ debet dari ſumptibus actoris. vt eſt gl. in l. ij. in ver. oblatos de app. & Card. in clement. ſæpe. in princip. in xvij. quæſt. de verbor. ſignif. & eſt regia pragm.
64 quæ incip. comparente † Quarta concluſio eſt, quod acta originalia nullo modo debent edi parti. nec iudici appellationis, ſed tātum copia actorum edenda eſt, & ibi per omnes doct. in c. quoniam contra de prob. & gl. Barr. & doct. in l. eos. §. ſuper his. C. de app. & habetur in regia pragm. quæ incipit, concluſionem, vbi imponitur pœna falſi notario edenti ori-
65 ginalē proceſſum. † Quinta cōcluſio eſt, quod acta debent edī cum die, & conſule, loco, & tempore vt dict. cap. quoniam contra. & ibi gloſſ. in ver. tempora, & ibī communiter doctor. ponunt, & not. Bald. & doct. in l. ſecunda. C. de eden. & Alex. in l. prima. §. editiones. colum. ij. ff. de edend. De practica autem, qualiter ſit facienda iſta editio per notarium, vide Specul. in titu. de inſt. edi §. poſtquàm. in fi. verſ. poſtremò, & de multis aliis in materia editionis vide plenè per Fel. in cap. primo. de probat. & per Bald. & Moder. id dicta l. is apud quem, C. de edend. vbi eſt propria materia.
66 † Sexta concluſio eſt quod acta debent edi toties, quoties quis petit ſibi edi etiam millies, ſiue amiſerit prima acta edita, ſiue non. Et in hoc differt iſta editio ab editione inſtrumenti, quæ non ſit niſi probetur amiſſio, ita tenet

tenet Paul de Caſtr.in l. veluti.§. hæc vox & ibi communiter doc. ff.de edend & Alex in l ij. C.eo. ti.illud autem quod dixi de editione inſtrumenti,intelligas quãdo inſtrumentum continet tale quod dependet ex volũtate duorum,ſecus ſi dependet ex voluntate vnius, ſcilicet. petentis editionem, quia millies poteſt peti, vt edatur, ſiue ſit amiſſum, ſiue non, & ſine aliqua auctoritate iudicis.ita tenet Spec.in tit.de inſt. edi.§ poſtquam.verſ j. & ver. ſed nunquid Bald.in l.ne caſu, C. de diſ uſ.lib.x. & Alex.& doct in d. §. hæc vox. & Iaſ. in l ſi quis, §. prætor ait,in v.not.ff.de eden.per hoc eſt text.in l. vnum. ff.de teſt. & in l.Sempronius Proculo. ff.de leg ij.& l.fi.ff. de his quæ in teſt. delen. Rob.Marant. V. I. D.

De proceſſus publicatione.

1 *Publicatio proceſſus,quare & qualiter fiat, & quis ſit effectus eius, & an ſit de ordine iudicij*

2 *Decretum primum præambulum eſt ad ſecundum*

3 *Publicatio proceſſus fit ipſo iure in regno,eo ipſo quod labitur terminus probatorius.*

4 *Publicatio omiſſa, vel facta die feriato non vitiat proceſſum.*

5 *Publicatio facta de voluntate partium, non validat depoſitiones teſtium non rite examinatorum*

6 *Delegatus, cui commiſſa eſt teſtium receptio non poteſt illorum atteſtationes publicare.*

7 *Publicatio non requiritur quando teſtes vtraque parte præſente, ſunt examinati: ſed ſolum quando in ſecreto.*

8 *Publicatio ſolum poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis,quando cũctius expeditæ fuerunt & poſtea alterius.*

VNdecimus actus, qui ſucceſſiue emergit in
1 iudicio eſt † Publicatio proceſſus:nam eo ipſo termino probatorio ſiue ſint producte probationes.ſiue nõ poteſt altera partium inſtare, vt fiat publicatio in cauſa,& ſit ad effectũ, vt partes poſſint recipere copiam examinis, teſtium ex tũc in antea Item fit,vt ſeruetur ordo iudicij:quia publicatio eſt de ordine,ſecundũ Bart. in l.prolatam. C.de ſen. Item per eam datur maius robur atteſtationis, vt habetur in l. geſta, & ibi per Bald.& doct. C. de re ind. & per Can. in c. cauſam quæ.de teſtib.& Bart.in l.ſolam,C.de teſti. Eſt enim ordo præãbulus ad concluſionẽ in cauſa, quæ poſtea ſe-
2 quitur. † ſicut dicimus de primo decreto, quòd eſt præambulum ad ſecundum,vt tradunt Mod. in l.iubere cauere.ff.de iur.om.iu.& Bar.in l.ſi finita,§.Iulian.ff de dã. infecto. Fit autem iſta publicatio partibus præſentibus, vel altera parte citata, & contumace, alias non valet: ex quo pars per eam poteſt lædi:per regulam,l. de vno quoque.ff.de re iud.Notarius ergo actorum de mandato iudicis ſcribit in proceſſu,die tali,&c. facta eſt publicatio in præſenti cauſa.ſeu proceſſu, præſentibus partibus,vel altera parte abſente,citata tamen,ac relata, &c. ita hæc omnia declarat Bald In d. l geſta, col.ij. ver. quæro qualiter, &c.&

ex

ex tunc cenſetur preclusa via pro
ducendorum teſtium. niſi in caſi-
bus, quos ponit Bart. in authen. at
qui ſemel. C. de prob & Abb. &
doctor. in ca. fraternitatis. de teſt.
3 † Hodie autem in regno fit publi
catio ipſo iure, eo ipſo. quòd la-
bitur terminus probatorius. ſiue
ſint teſtes examinati, ſiue non:
niſi pars infra quatuor dies poſt
lapſũ termini probauerit aliquod
iuſtum impedimentum: quia de-
bet allegare quòd publicatio ha-
beatur pro non facta ob tale impe
dimentum, &c. De hoc regia pra-
gma quæ incipit, curſu dilationũ.
in princ. vnde lapſo termino non
oportet petere publicationẽ fie-
ri, ſed inſtare, vt declaretur ip-
4 ſam eſſe factam ipſo iure. † An
autem poſſit omitti iſta publica-
tio. & ſi procedatur ad vlteriora,
ea non facta, an valeat proceſſus?
Communis concluſio eſt, quòd
ſic. ita plenè tenent Abb & Feli.
in c. cum I. & A. de re iud & Bart.
in l. prolatum C. de ſentent. & Pe
trus Phil. Corn. in conſ. cij. col. fi.
in litera R. in j. vol. Plus etiam di
cit Petr. Philip. Corne. ibid. quòd
etiam ſi publicatio fit in die fe-
riato, non per hoc vitiatur proceſ
ſus: tanto magis hodie in regno
per iura municipalia ſæpius alle-
gata, ſunt ſublata omnia ſubſtan-
tialia iudiciorum iuris poſitiui, &
ſic poteſt ſine dubio omitti pu-
blicatio, imò nũquam poteſt dici
omiſſa, ex quo ſemper tacitè fit
5 ipſo iure per d. prag. † Quid au-
tem, ſi teſtes in proceſſu fuerunt
non ritè recepti, deinde ſunt pu-
blicati de conſenſu vtriuſque par
tis an per hoc validetur eorũ de-
poſitio? dic quòd non, ita tenet
Bal in auth. ſi quis in aliquo, col.
j. ver. iuxta primam rationem, &c.

C. de eden. & tenet Innoc. in c. ſi-
gnificauit, & c. cũ cauſam. de teſt.
quod nota quia prima facie qui-
libet diceret contrarium, ſicut di-
cimus in exemplo publicato de
communi conſenſu. & fecit fide,
ſecundum Bald. ibi. ſed in te[illegible]ib.
6 eſt contrarium. † Sed quæritur,
pone quod iudex commiſit, ſeu
delegauit alicui teſtium receptio
nem, & examinationem, an ipſe
idem delegatus poſſit eos publi-
care? dic quòd non ſed debet exa
men clauſum remittere ad dele-
gantem. & coram ipſo delegante
fiet publicatio, ſecundum Bart. in
l. cum ab initio circa fi. quemad.
7 teſt. aper. † Requiritur autẽ iſta
publicatio, quando teſtes ſunt re-
cepti in ſecreto; ſecus. ſi vtraque
parte præſente, prout ſolent quan
doque iudices ſummarim cogno
ſcendo: tunc non requiritur alia
publicatio. ſecundũ Bal. in auth. ſi
quis in aliquo, col iij. in fi. ver. ſed
aduerte, &c. C. de edend. Reliqua
de materia publicationis teſtium,
vide per Spec. in tit. de teſte. §. ſa
8 tis vtiliter. per totũ. † Quid au-
tem, ſi citius ſint expeditæ exami
nationes teſtium vnius partis quã
alterius, an poſſit peti fieri publi-
cationem, quod ad illas tãtum, &
poſtea completis aliis fiat iterum
alia publicatio in aliis? dic quòd
ſic, de hoc eſt ritus magnæ curiæ
in nu. 190. incip. item, ſeruat ipſa
curia. quod examinationes, &c. li
cet in fine illius ritus dicatur, quod
iſta non ſunt in vſu. Rob. Maran.
Venuſ. V. I. D.

De incidenti criminali, contra aduerſariũ quid falſò producentem.

1 *Criminale incidens vtrum & quali-
ter*

ter poßit exerceri in iudicio ciuili. Quod reducitur ad practicã, prout in num. 3.

2 *Teſtis punitur de falſo à iudice, coram quo falſum depoſuit.*

3 *Clericus falſum deponens coram iudice laico non poteſt per eum puniri.*

4 *Clericus etiam de mandato ſui epiſcopi non poteſt puniri neque torqueri per iudicem laicum.*

5 *Laicus examinatus, qui coram iudice eccleſiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticum, & ſecularem puniri poteſt.*

DVodecimus actus, qui
ſucceſſiuè emergit in
1 iudiciis eſt. † quia ple
runque facta publica-
tione, & recepta co-
pia proceſſus, altera partium ad-
uertit in proceſſu eſſe aliquã fal-
ſitatem in teſtib. vel ſcripturis, &
vult aduerſarium accuſare de fal-
ſo; vtrum, & qualiter poſſit iſtud
incidens criminale exerceri in iu
dicio ciuili videamus: & certe iſta
accuſatio poteſt obiici, lite pen-
dente, vt habetur in l. nullum. C.
de teſt. & per Abb. & Ioann. de
Ana. in c. j. de fal. & Bal. & docto.
in l. fi. C de fi. inſtrum. & eſt ritus
magnæ curiæ in num 195. incip.
item, ſeruat dicta curia non con-
cedere, &c. Verum, ſi quęris an fa
ciat ſuperſederi in cauſa principa
liter intentata: dic, ſi quæſtio falſi
mouetur contra teſtes, proceditur
interim in cauſa: ſecus ſi moue-
tur cõtra principalem, qui teſtes,
vel ſcripturam falſam produxit.
ita tenet Bald in d. l. fi. circa fi. &
Bald. in l. ſi quis teſtib. col. ij. in fi.
verſ. quarto, poſitio, &c. C. de teſt.
de qua materia vide aliqua per
Math. de Affl. in conſt. ſi ciuiliter
agens. col. pen. & fin. vbi allegat
quandam nouellam conſtit. regis
2 cathol. † Et poteſt tunc teſtis
falſus puniri per iudicem coram
quo depoſuit, etiam ſi alias eſſet
ſuus incompetens iudex: quia ra
tione ſuæ falſæ depoſitionis effi-
citur de eius foro. vt l. nullum, &
ibi Bald. & Salic. & habetur in d.
3 cap. j. de cri. fal. † Ex hoc autem
inoleuit practica, quod facta pu-
blicatione in cauſa. pars quæ vult
aduerſarium accuſare de falſo, ſo
let ipſum interrogari facere ſi vult
vti teſtib. & ſcriptura per eũ pro-
ductis, & ſi ille dicit, quod ſic:
poteſt tunc accuſare, & falſitatem
probare: qua probata punitur ad
amiſſionem cauſæ, & eſt regia
pragm. quę incipit, teſtem falſum,
vltra quam pœnam punitur etiã
pœna falſi, vt ibi dicitur, & pro-
batur etiam in l. in fraudem. §.
quoties. ff. de iure fiſci. Dicta au-
tem interrogatio fit ad effectum
vt ſi aduerſarius dicit ſe velle vti,
non poſſit poſteà renunciare te-
ſtibus infra octo dies poſt publi-
cationem, & euitare pœnam vt
dicitur in d. pragm. & de hac ma-
teria qualiter debeat fieri reſpon
ſio ad iſtam interrogationem, vi-
delicet, ſimpliciter vel conditio-
natè tractaui in deciſio. clxxxix.
conſ. Neap & dixi de inſtrumenti
productione, ſuprà in viij. actu.
verſ. quid autem, ſi producatur
4 inſtrumentum falſum, &c. † Sed
quid ſi fuit productus clericus in
teſtem coram iudice laico, & fal-
ſum deponit: an poſſit puniri per
iudicem laicum? Bal. in l. nullum,
tenet quòd ſic. Sed magis com-
munis opi. eſt in contrarium: per
c. ſi diligenti de fo. compe. nam ſi
clericus

clericus deliquit corã iudice eccleſiaſtico non ſuo, verũ eſt quod poteſt enm puniri: ſecus per ſecularem. ita tenent Innocẽ. Ioan. And. & Anto. de But. in c. verum. de foro compet. & Ioan. de Ana. in d. c j col. j. de cri. fal. & habetur in deciſ. ccxxx. conſ. Neapolitani.

5 † Iudex enim ſecularis non poteſt imponere manum in clericũ, cauſa puniendi, etiam de mandato ſui epiſcopi, adeo quod etiam ſi epiſcopus mandaret iudici laico, quòd clericum torqueret, vel verberaret, non poſſet hoc facere, ſed capere tantum poteſt ex ſuo mandato ſcilicet epiſcopi, & remittere eum epiſcopo. Ita tenet Ioañ. de Ana. in c. ij. colum. ij. in fin. de cri. fal. & Petr. de Anch. in c. vniuerſitatis, in fi. de ſent. excõ.

6 † Quid autem econtra ꝑpone, ꝙ laicus fuit examinatus coram iudice eccleſiaſtico, & falſum depoſuit: an poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum & ſecularem? dic, quod poteſt per vtrunque iudicem puniri, & habet locum præuentio ſcil. is, coram quo prius accuſatur, procedit contra eum, ita habetur in deciſ. ccxix. conſil. Neap. vbi plures allegantur. Vbi etiã plus dicitur, quod dato quod laicus procedat contra talem teſtem, & puniat eum, poteſt nihilominus etiam iudex eccleſiaſticus procedere, & punire eum pœna eccleſiaſtica, per ea quæ habentur in c. felicis. de pœnis, libr. vj. & in aliis locis ibi allegatis. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

De teſtium repulſa. Et quæ quotve ſint ad eius vſum neceſſaria. Et quibus illa contingat.

1 *Repulſa teſtium qualiter, & quando petatur, & qui terminus detur ad eam, & quid de repulſa.*

2 *Repulſa teſtium. fit contra perſonas vel cõtra dicta, & vt concedatur alterum de tribus, requiritur maximè proteſtatio.*

3 *Repulſa contra teſtes, debet crimina in ſpecie continere, nec ſufficit probare in genere quod quis ſit criminoſus.*

4 *Teſtis deponens in fauorem partis aduerſæ, non facit fidem, quando fuit contra eum proteſtata cauſa ipſum repulſandi.*

5 *Repulſam petens, & non probans ſaltem ſemiplenè, punitur ad expenſas. Idem ſi producit articulos impertinentes.*

6 *Teſtes debent citari, & etiam examinari infra terminum datum ad repulſam, & eo lapſo non admittuntur.*

7 *Repulſa teſtium, dicitur odioſa.*

8 *Repulſa teſtiũ an poſsit ſimul fieri in primis capitulis cauſæ principalis.*

9 *Repulſa non fit contra ſcripturas: ſed ſolùm contra teſtes.*

10 *Producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare: etiam in alia cauſa.*

11 *Producens teſtem poteſt illum repulſare, ex ſuperuenienti cauſa.*

12 *Producens teſtem poteſt illum, quo ad eius dicta repulſare.*

13 *Repulſa an, & quando admittatur in cauſa appellationis.*

14 *Repulſa an admittatur in cauſa atentatorum.*

Repulſ. in

15 *Repulſam opponens, & non probãs contra teſtes, an teneatur iniuriarum.*

16 *Repulſa non permittitur in teſtibus per producentem approbatis.*

17 *Repulſa non conceditur in crimine læſæ maieſt.*

18 *Repulſa non admittitur in blaſphemia Dei.*

19 *Repulſa in cauſis ſummariis, vbi ſemiplenæ probationes ſufficiunt nõ admittitur.*

TErtiusdecimus actus, qui ſucceſſiue emergit in iudicio eſt repulſa
1 teſtium † Nam facta publicatiõe proceſſus ſi aliqua partium habet teſtes cõtrarios, qui valde vrgent contra eam, poteſt in iudicio petere terminũ ad repulſam, qui terminus conceditur per iudicẽ, & eſt medietas primi termini probatorij, vt deciditur per regiam pragmat. curſu dilationum, & petitur iſte terminus immediatè poſt lapſos octo dies, conceſſos per dictam prag. ad percunctandum proceſſum: quo termino dato ad repulſam elapſo, ipſo iure cenſetur publicatum in cauſa repulſæ. Sic diximus ſuprà de publicatione in cauſa principali. Et facta dicta publicatione, ſi altera pars videt ſe grauari per dictam repulſam, id eſt, quia ſui teſtes fuerunt reprobati, poteſt petere nouum terminum ad repulſam repulſæ, & datur ſibi medietas termini dati ad repulſam, & elapſo hoc termino, fit publicatio ſuper iſta repulſa repulſæ, & vlterius non datur alia repulſa, ne procedatur in infinitum ita hæc omnia habentur in dicta pragm. curſu dilationum.

Pro aliquali tamen introductione iuuenum ad hanc materiã formo tres q. Prima erit, qualiter debeat fieri iſta repulſa teſtium. Secunda, an poſſit quis reprobare teſtes per eum productos. Tertia erit, an teſtes poſſint repulſari in cauſa appellationis, qui non fuerunt reprobati in cauſa principali.
2 † Ad primam quæſt. eſt ſciendũ, quòd repulſa fit altero de duobus modis; videlicet, vno modo contra perſonas, alio modo contra dicta teſtium. Item præſuppono, quod repulſa non conceditur petẽti niſi concurrat alterum de tribus requiſitis, quæ traduntur in capit. præſentium de teſtibus. Primum eſt, quòd ante publicationem ſit proteſtatus ſe velle reprobare teſtes, & ex hoc inoleuit
illa practica, qua quotidie vtuntur procuratores vt tempore quo comparent viſuri iuramenta teſtium proteſtentur contra perſonas teſtium, & dicenda per eos, non tamen nego quin quandocunque in alio actu ante publicationem poſſit fieri dicta proteſtatio, vt d. c. præſentium. de teſtib. vide Franciſ. de Aret. de veritate huius dicti. Hoc tamen intellige, quando teſtis haberet aliquẽ defectum per quem reprobatur fauore ipſius reprobantis, quia tũc requiritur proteſtatio: alias videtur conſentire, & teſtem approbare. Secus ſi defectus eſſet in odium ipſius teſtis, vt quia eſſet excõmunicatus, vel bannitus quia tunc etiam ſine proteſtatione poteſt repulſari, ita declarat Bal. in l. ſi quis teſtib. col. ii. in ſi. verſ. dubitauit hic, &c. C. de teſt. licet ſubdat, quòd cauti aduocati ſemper interponunt dictam proteſtationem eo modo quo ſupra. Secundum 3

dum requiſitum eſt, quando probat, quod poſt publicationẽ habuit notitiam de defectibus & exceptionib. contra teſtes, idem ſi forte fuiſſet abſens tẽpore receptionis teſtiũ, vſque ad publicationẽ, ſecundũ Bald in d. l ſi quis teſt. verſ. dubitatur hic, &c circa fi. & not. gl. & Bal. in l. laudabilẽ, C. de aduoc. diuer. iud. Tertium requiſitum eſt quando non fuit proteſtatus, & iurat ſe nõ petere repulſam ex malitia: alias ſibi nõ cõcedit: ... in d. c. præſentiũ. de

3 teſt vbi iſta traduntur. † Reuertor, nunc ad primũ modũ repulſandi, ſcilicet, cõtra perſonas teſtium: quo caſu non ſufficit allegare crimina in genere: dicendo qualiter ſunt homines malę vitę, fures, adulterii, vel quid ſimile: ſed eſt neceſſe, quod crimina opponantur in ſpecie, puta quòd fecerunt tale crimen, tale furtum, vel ſimile: ita tenet Bart. in l. teſtiũ, §. l. Iulia ff. de teſt. & Bald. in auth. ſi dicatur, in fi. C. de teſt. & Bart. in l. j. in fi. C. de teſt. pro hoc eſt tex. in c. præſentium, §. teſtes. de teſt. lib. vj. & ſimiliter, quando vult quis repulſare dicta teſtium debet in ſpecie obiicere, quòd ſunt falſarii: quia falſum depoſuerunt ob talem rationem, & in tali loco examinis. Item quòd ſunt varij in eorum dictis in tali loco examinis, &c. iuxta l. qui falſa aut varia, ff de teſt. & no. per Barto. in l. eos ff. de fal. Item quia ſunt ſingulares; iuxta not. Bald. plenè, in l. teſtium, C. de teſt. Item, quia non deponunt de ſenſu proprio: iuxta not. per Alexand. & Mod. in l. j ff. ſi cert. per. & dixi ſuprà de teſtium productione, & ſic de aliis ſimilib. Pars verò contraria eodem tẽpore facit articulos com probatorios, probando quod ſunt homines bonæ vitæ, & emendatæ, & quod per triennium perſeuerarunt in eorũ bonis moribus & emendatione: quo caſu per tãtum tempus præſumũtur boni & emendati. tex. eſt & ibi Ang. in fi. in authen. de monach̃is, §. j. Item, poteſt articulare, quòd non ſunt varij; ſed reducibiles ad concordiam: iuxta not. per Alexand. & doct. in l. ij §. creditum, ff. ſi cert. pet. & Fel. in cap. cum tuæ, & c in noſtra, & ibi gl. de teſt. & Bart. in l Gallus, § ille caſus, ff. de lib. & poſthu. & ſic patet ex prædictis, quãdo repulſantur teſtes, quo ad perſonas, & quãdo quo ad dicta.

4 † Vnum tamen ſcias quod illa proteſtatio, quæ fit contra teſtes habet vnũ mirabilem effectum: qui eſt talis: videlicet, quòd ſi cõtingat teſtes deponere aliquid in fauorem alterius partis proteſtantis, non faciunt fidem in eius fauorem: & ratio eſt, quia per dictã proteſtationem cenſetur declarare ſe nolle eis fidem adhibere, ita de hoc eſt tex. in d c. præſentium in fin. de teſt. vbi hoc expreſſe tenet Fel. in vlt. not. quòd eſt menti tenendum: quia quotidie in ſingulis cauſis fiũt iſtæ proteſtationes, & pauci aduertũt: nã ex hoc poſſunt eſſe damnoſæ proteſtantibus. vnde caueant procuratores, ne paſſim faciant iſtas proteſtationes. niſi quãdo omnino ſunt certi, quod volunt teſtes repulſare. De cuius tamẽ dicti declaratione & veritate, vide omnino Fran. de Aret. in d. c præſentiũ, col. antep.

5 & pe. † Ad euitãdas tamẽ malitias petẽtiũ repulſas, eſt in regno prodita vna Regia prag. quæ incipit, crimina quæ irrogat pœnam x. tarenorũ opponẽti crimina con

tra teſtes : ſi illa non probauerit ſaltem ſemiplenè, vel per famam publicam : & ſimiliter ſi quis ſub colore repulſæ producit nouos articulos impertinentes, qui poſt publicationem produci non poterant obſtantibus regulis traditis in auth. at qui ſemel, & ibi per Bart. C. de prob. punitur pro quo libet articulo impertinenti producto in cauſa repulſæ ad v. tarenos, ſi fuerit principalis, ſed procurator punitur duplicata pœna: vt eſt alia prag. quæ incipit, con-
6 tingit ſæpe, &c † Super hac repulſa eſt ſciendum, quod teſtes debent citari & etiam examinari infra terminum datum ad repulſam. aliàs elapſo termino non admittuntur: vt eſt ritus magnæ curiæ, numer. 256. qui incipit, item
7 qd facta, &c. & eſt ratio : † quia repulſa eſt odioſa & reſtringenda: & dilationes in ea conceduntur cum grandi cauſę cognitione: ſecundum Abb. in cap. licet dilectus, in fin. de teſt. licet ſecus ſit in cauſa principali: vbi nō viget tale odium : quia teſtes citati & iurati infra terminū poſſunt examinari poſt terminum: vt dixi ſuprà, in verſic. dilatio, circa fin. & in verſ teſtium productio.
8 † Quid autem, ſi quis in primis artic. vellet repulſare teſtes: & facere ſuas probationes ſimul cum repulſa: an poſſet? Dic quòd non: quia ſunt articuli impertinentes tunc : vnde non admittuntur niſi poſt publicationem : niſi vellet qs repulſare ex cauſa inimicitiæ: quia poteſt ante publicationem & non ex alia cauſa. de hoc eſt alius ritus magnæ curiæ, nu. 235. qui incipit, item ſeruat ipſa curia,
9 quòd in exceptionibus. † Fuit autem introducta repulſa ſolum cōtra teſtes: ſed contra ſcripturas non conceditur, ſed bene datur facultas parti accuſandi vtentem falſis ſcripturis, vt dixi ſuprà in actu præcedenti, & de hoc eſt ritus magnæ curiæ, num. 165. incipiens, item, ſeruat dicta curia non concedere, &c
10 † Ad ſecūdam q. principalem dico q iòd communis concluſio eſt quòd producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare : quia per productionem cēſetur approbatus. vnde non auditur volendo illum repulſare tanquam ſibi ipſi contrarius, text. eſt & ibi Bal. in l. ſi quis teſtibus, C. de teſt. & in c. de teſt & ibi Abb. & Fel. extra, de teſt. & Lud. Rom. in conſ. ciiij. in fi. & Lanfr. in c. quoniam contra, in verſ. teſtium vnum non omitto, &c. de probat & Bart. in conſ. xcij. col. pen. & Iaſ in l j. §. editiones, col iij. in fi. verſ. adde fortius, &c. ff. de eden. vbi hoc ampliat, etiam ſi producatur poſteà cōtra eum in alia cauſa: & pro alia cauſa : & per aliam perſonam. ita tenet Ioan. And in add. Spec. in tit. de teſte §. ſæpe, verſ. quid ſi produxit, &c. Et cēſetur approbatus teſtis per ſolam productionem: licet alias producens eo non viatur : ſecundum Fel. in dicto cap. præſentium, columna tertia, & verſic. habet locum, &c. de teſt. & hanc opin. tenet Ioan. And. in dicto § ſæpe, verſ ſed quid ſi eum, &c. licet Spe. ibi aliter diſtinguat.
11 † Limita tamen hoc, quando poſt productionem naſceretur noua cauſa: puta quia ſuperuenirent inimicitiæ: quia poteſt repulſari ex noua cauſa, vt eſt text. in l. ſi quis teſtibus. C. de teſtib.
12 † Secundo limita quò ad repulſam perſonarum procedere ſtud: ſecus

ſecus quò ad repulſam dictorum
per teſtes. quia poteſt producens
reprobare teſtes quo ad eorum
dicta puta probando, quod falſum depoſuerunt. ita tenet Abb.
in d.c.præſentium, col. iij. & iiij.
fateor tamen, quod ſi facta publicatione producens taceret, & nõ
reprobaret dicta teſtiũ cenſeretur
approbaſſe: & ita poſſet procedere dictum Lud. Rom in conſ. ciij.
in fi. vbi videtur contrariari huic
13 dicto Abb. † Ad tertiam q. principalem reſpondeo, quòd ita q.
deciditur p And. de Iser in conſt.
iuriſperitorum. vbi tenet, quod in
cauſa appellationis non admittitur repulſa, niſi ex ſola cauſa falſitatis: & ita ſeruatur in regno.
vnde quilibet litigator nitatur
reprobare teſtes in cauſa principali: quia poſtea non admittitur
in cauſa appellationis. niſi vellet
eos redarguere de falſo. Verũ ego
reſtringo illud dictum procedere
in teſtib. iam examinatis in cauſa
principali: ſecus eſt, ſi quis nouos
teſtes produxit in cauſa appellationis, quia puto, quod aduerſarius poteſt illos reprobare, ex quo
non potuerunt repulſari in cauſa
principali, quia non fuerant producti, arguendo à ratione ceſſan-
14 te. † Quid autem in cauſa attentatorum, an admittatur repulſa?
15 vide deciſ. ccclj. conſ. Neap. † Et
quid ſi opponens crimina contra
teſtes non probat: an teneatur actione iniuriarum ipſis teſtibus?
& quid ſi fuerit proteſtatus, quòd
nõ animo iniuriãdi, &c, vide vnũ
pulchrũ conſ. Soc. in conſ. cxviij.
16 col. iij. & iiij. in j. vol. † Vltimò
ex ij. q. præcedenti poteſt colligi
vna limitatio ad regulam, quæ ſe
habet ꝙ repulſa teſtiũ eſt regulariter permiſſa, nã fallit in teſt. approbatis per producentem: vt ibi
fuit dictũ, & not. Card. in clem. fi.
17 de teſt. † Secũdò limita, in cauſa criminis læſæ maieſt. nam in ea
non habet locum repulſa teſtiũ,
l. famoſi. & l. in quæſtionibus, &
ibi Bart. ff. ad l. Iulia. maieſt.
18 † Tertiò limita, in cauſa blaſphemiæ Dei, quia non admittitur repulſa: quia hæc æquiparatur crimini læſæ maieſt. ita tenet Par. in
tract. ſind. in verſ. eodem. col. iiij.
19 in fi. † Quartò limita, in cauſis
ſummariis, vbi ſufficiunt ſemiplenæ probationes, quia non admittitur in eis repulſa, vt not. Abb. in
cap. veniens, el ij. colum. v. in prin.
de teſt. & ibi etiam Fel. in vj. col.
de cuius dicti veritate, vide Fran.
de Aret. in d.c. veniens, col. ix. vbi
diſtinguit. Rob. Mar. V.I.D.

De quæſtione: quæ duplici nomine admittitur. In quibus locum iſta habeat. Et quo ordine ad eam perueniatur.

1 *Tortura quandoque datur ad pœnam, quandoque ad veritatem eruendam: num. 4.*
2 *Tortura ad pœnã, eſt meri imperij.*
3 *Banna facta ab officialibus ſub torturæ pœna an valeant.*
5 *Tortura pro quibus criminibus irrogari poteſt.*
6 *Tortura irrogari poteſt teſtibus vacillantibus tã in cauſa ciuili, quàm in criminali.*
7 *Tortura an poſſit irrogari in crimine vſurarum.*
8 *Tortura an poſſit in cauſa appellationis irrogari.*

9 *Tortura quandoque datur ad eruendam ſolam reſponſionem affirmatiuam vel negatiuam, & tunc ad eam deuenitur ſine indicijs.*

10 *Proceſſus criminalis qualiter, & quo ordine debet à iudice fabricari, vt poſſit ad torturam deueniri.*

11 *Iudex habens aliunde plenas probationes, peccat mortaliter torquendo reum.*

12 *Tortura inuenta eſt ad veritatem inueſtigandam, ob defectum probationum.*

13 *Tortus in membris corporis, læſionem non pati debet.*

14 *Iudices cauti clam interponant decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi.*

15 *Confeſſio in tortura ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendum defenſiones.*

16 *Iudicia purgata ſunt, reo in tortura non confitente.*

Q Vartusdecimus actus qui ſucceſſiuè emergit in iudiciis, eſt tortura.
1 Quæ † datur ad duplicem effectum, quandoque enim datur ad pœnam, & quandoque ad veritatem eruẽdam. De primo caſu non eſt materia noſtra, quia illa eſt potius executio ſententiæ, nam datur tortura ad pœnam in omnibus criminibus, in quibus eſt pœna arbitraria, in quib⁹ permittitur iudici acriter verberare in corpus, iuxta l.fin.ff de inin.& in quampluribus aliis legib. iuris ciuilis hoc cauetur, vt not. Bart.& Mod.in l.imperij, ff de iur.om iu. & Bar. in l. interdũ, §.qui furem, ff.de fur.& in l.cum ſeruus, ff. de cond. ob cauſam, in quibus locis
2 dicit Bar. quòd tunc † tortura eſt meri imperij, ex quo, irrogatur ꝓ
3 pœna criminis. † poteſt etiã poni exemplum in bãnis officialiũ, qui vt plurimum faciunt banna quòd nullus ambulet de nocte, vel portet arma, ad pœnam, quatuor tractuum cordæ: quæ banna quando fiunt per iſtos officiales inferiores non habentes poteſtatem ſtatuendi non valent, quia non poſſunt alterare pœnas legales, ita declarat Paris tract.ſind. verſ. tortura, in c. an in cauſa pecuniaria, &c. Solùm ergo iſta banna valerent in criminalibus, in quib. eſſet pœna arbitraria, vt ſuprà dixi, quia poteſt iudex tunc ex ſuo arbitrio eligere iſtam pœ-
4 nam. † De ſecundo effectu haberemus nos tractare, ſcilicet, irrogatur ad veritatem eruendam, & quia hæc eſt materia multum prolixa, & in multis lib. & tractatibus ventilata, nam plenè eam tractat Paris in d. verſ. tortura, & Angel.de Aret. in tract. malef. in verſ. fama pub. &c. & Gãd. in trac. malef. in tit. de quæſtionibus & tormentis, & Franc. Bẽnus in ſuo ſolẽni tract.de iudiciis & tortura, & Cæpol. in quampluribus, ſuis conſ. & nouiſſimè tractatur ſatis copioſè ꝑ ſublimis ingenij Mod. Hypolitum de Marſil. in ſua lect. ſuper tit.ff.de quæſt. adeo quod ſi vellemus hic ponere tractatum ſuo ordine, non eſſet aliquid addendum, ſed ſolùm tranſcribendum, quod putaui ſuperuacuum, ideo quantum ad hunc tract. ero ſola remiſſione contentus ad loca præallegata, ſolùm pro introductione inuenum ad actum practice. tangam duas breues quæſt. Et prima erit in quib. cauſis habet locum, & poteſt irrogari tortura.

tura. Secunda erit, quo ordine ſit
5 deueniendum ad torturam. † Ad
primam quæſt. dico quod tortura
quandoq; datur principali, quan-
doque teſtibus, primo caſu, quan-
do datur principali ad veritatem
eruendam irrogatur ſolùm in cau
ſis criminalibus irrogantibus pœ-
nam vltra relegationem & non
in aliis criminibus. & ita ſeruatur
in regno, ꝓut de hoc eſt c. regni,
quod incipit, tormenta, & aliud,
quod incipit, ſi iuſ è. poteſt etiam
de iure irrogari tortura in cauſis
ciuilibus habentibus, crimen an-
nexum, vt eſt text. & ibi Abb. in
cap. grauis. depoſiti, & tenet Soc.
in conſ. ccxix. in ij. volum. In cau-
ſis autem merè ciuilibus, non de-
uenitur ad torturam quia in illis
ſuccedit regula : actore non pro-
bante, & c. l. qui accuſ. C. de eden.
6 & cap. fin. de iureiu. † Secundò
caſu, quando ſumus in teſtibus,
poſſunt torqueri teſtes tã in cau-
ſa ciuili, quàm criminali, quando
variant ſeu vacillant propter ſu-
ſpicionem falſi, vt in authen. de
teſt. §. ſi verò ignotl. & not. Bald.
in l. præsbyteri, colum. prima, C.
de Epiſc. & cler. & Barto. in l. j. §.
qui quæſtionem, ff. de quæſtio. &
Alexand. in conſil. lxiij. in j. vol. &
Cæp. in conſ. lx. & And. de Iſer. in
conſt. ſi damna cland. & Bald. in
7 l. milites, C. de quæſt. † An autẽ
in crimine vſurarum poſſit irro-
gari tortura : vide Soc. tenentem
quòd ſic in conſ. ccxix. in fin. in j.
8 volum. † & quid in cauſa appel-
lationis, an poſſit irrogari tortu-
ra? vide Io. de Ana. in conſ. j in fi.
9 † Scias tamen, quòd quandoque
poteſt irrogari tortura non ad
eruẽdam veritatem: ſed ad eruen
dam ſolam reſpõſionem affirma-
tiuam, vel negatiuam. & tunc da-

tur ſine aliis indiciis : vt quando
accuſatus vel inquiſitus, nõ vult
reſpondere iudici ſuper accuſa-
tione vel inquiſitione : nã poteſt
torqueri ad hoc, vt reſpõdeat ita
tenet Bald. in l. accuſationẽ, in iij.
col. C. qui accu. non poſ. & ipſum
ſequitur Paris in tract. ſind. in ver.
tortura, in c. ſequitur, quo & c. in
10 fin. † Ad ij q. principalem, dico
quod iſte eſt cõmunis ordo, qui
ſeruatur in criminalib. ad aliquẽ
torquendum : nam ſi proceditur
per accuſationem & crimen eſt
tale, quod ſi probaretur, veniret
irrogãda pœna vltra relegationẽ:
citatur accuſatus, & datur ſibi co-
pia libelli ſumptib. accuſatoris, &
ſuper eo lis conteſtatur, & datur
terminus ad probandum, & fiunt
articuli & probationes, ſicut in
ciuilib. Sed ſi proceditur per in
quiſitionẽ, iudex volens cautius
agere, ne inſtruat reũ ad fugam,
debet prius capere informationẽ
honeſto modo, & clam parte non
citata: & ſi videt extare indicia ꝑ
illã informationẽ, tunc capit reũ
de perſona, ne fugiat : & ſi extat
fama publica contra eũ, formabit
capitula inquiſitionis: nã illa fama
ſuccedit loco accuſatoris: & ſine
ea non poſſet regulariter fieri in-
quiſitio ꝙ dic, vt plenè dixi ſup à
circa priu. huius vj. partis, in verſ.
inquiſitio, & no. Phil. Dec. in conſ.
clxx. col. ij & conſ clxxxix. col. fi.
deinde formatis capitulis iudex
facit reum citari ad recipiendum
copiam capitulorum, quæ capitu-
la ſunt ſicut articuli in ciuilibus,
nam continere debẽt omnia cri-
mina, quæ inquirẽdo probare in-
tendit iudex contra reum. & cõ-
parẽte reo in termino, interroga-
bit primò iudex ipſum ſigillatim
ſuper vnoquoque cap. & eius re-

ſponſionem facit per notarium actorum annotari in calce vniuſcuiuſque capituli:& illa reſpōſio habet vim litis conteſtationis: deinde dat ſibi copiam capitulorum & reſpōſionū ſuarū,ad hoc, vt poſſit formare ſuas exceptiones,& facere ſuas defenſiones,& dat ſibi terminū ad probandū & defendēdu;qui terminus eſt communis etiam curiæ inquirenti,& infra illum terminum iudex reperit teſtes parte citata:quia aliàs non facerent indicium, vt dicit Bart.in l.ſi in fi.ff.de quæſt.& fabricato proceſſu ſiue per accuſationem, ſiue per inquiſitionem, vt ſuprà iudex facit citari reum ad publicationem,ſicut in ciuilibus,& dat copiam proceſſus reo, ſi vult, ſumptibus tamen ipſius rei ad hoc, vt poſſit cōſulere aduocatum, & facere allegationes, & diſputationes ad euacuanda indicia, & ſi vult terminū ad repulſam reus, conceditur ſibi. Et facta publicatione ſuper repulſa & admiſſis allegationibus rei iudex maturè videt, ſi ex proceſſatis extant plenę probationes condemnabit reum ſeruato iuris ordine, ad pœnam legitimam ſine

11 alia tortura.† Nam peccat mortaliter iudex,tunc torquendo reū ſi habet aliunde plenas probationes,vt dicit And.de Iſer.in d.cōſt.

12 ſi damna,col.vij † Nam tortura fuit inuenta ob defectum probationum ad veritate inueſtigandā, vt dicit idem And de Iſer. in c.j. §.inſuper,col.j.de contē inter do. & fid. de inueſt. ſi verò non eſt plenè probatū, & tunc ſi indicia, quæ extāt, non ſunt ſufficientia, liberabit reum præſtito ſibi prius iuramento purgationis, vt declarat Iaſ.in l.iij.in princ.colum.v.de iureiur.iudices tamen maiori ſecuritate ſolent in iſto caſu liberare reum cum fideiuſſoria cautione ad effectum, vt in futurum emergant noua indicia,poſſit iterum procedi contra eum, ne delictum remaneat impunitum, ſi verò indicia ſunt ſufficientia ad torturam,& tūc iudex poteſt reū tormentis ſubijcere,& ipſum torquere ſufficienter & moderatè, habito reſpectu ad complexionē & robuſtitatem ipſius rei, ita vt non lædatur per eum in aliquo

13 membro.† nam in tortura debet adhiberi hoc moderamen,vt tortus non patiatur læſionē in membris corporis, vt inquit And. de Iſern.in d.conſt.ſi damna, col.vj. Et quæ & qualia ſint iſta indicia ſufficientia, non pono hic, quia declarantur plenè per doct.in lo-

14 cis praalleg. † Solent hic cauti iudices non interponere decretū palam de torquēdo reum, ne detur materia appellandi, nam cum iſta ſit executio irretractabilis,ligarētur manus iudicis per ſolam appellationem ante inhibitionē, vt dicetur infrà in materia appellationis, ſed ducto reo in pede tonduli,ſtatim cum incipit ligari, ſolent interponere decretum de torquendo, & eo interpoſito

15 immediatè torquetur,†qui reus, ſi confitetur in tortura,iudex antequam condemnet, debet illam confeſſionem ratificari facere extra tormenta puta in die ſeq.aliàs non poſſet condemnare, ſecundū Bart.in l. j. ff. de cuſt.reo & Abb. in cap. qualiter & quando, el ij. in fin. de accuſat. & eſt text.in l. ij.C.de cuſt. reo & facta ratificatione extra tōrmēta debet iudex dare vnum breuem terminū reo ad producendum omnes ſuas de-

ſenſio

fenſiones aduerſus ſuam confeſ-
ſionem puta duorum dierum: qui
terminus eſt de communi obſer-
uãtia vt ex nulla parte remaneat
reus indefenſus, vt not. Sal. in di-
cta lege ſecunda, C. de cuſt. reo.
& habetur per Matth. in conſt. ſi
damn:, columna nona, per l. iiij.
§. ſi ad diem. ff. de re mil. & l. ſi
16 non defendatur, ff. de pœnis, † ſi
vero reus non confitetur in tor-
mentis: tunc per torturam ſunt
purgata indicia, & debet abſolui,
ſed ſi facta publicatione videt iu-
dex, quod ex proceſſu non ſunt
indicii ſufficientia, tunc non ex-
pectata ſententia debet ſtatim li-
berare reum à carcere ſub fideiuſ
ſoribus, vt eſt capitulum regni,
quod incipit. Ab illo inchoãdum.
Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

De conclusione in cauſa, & de eius verbi energia.

1 *Concluſio in cauſa qualiter fiat de*
iure communi, & qualiter ſecun-
dùm iura municipalia regni, &
quid importet.
2 *Allegari in iure poteſt poſt conclu-*
ſionem in cauſa.
3 *Reſtitutio in integrum, poſt con-*
cluſionem in cauſa peti poteſt.
4 *Concluſione facta in cauſa, defertur*
iuramentum ſuppletorium.
5 *Probatio per confeſſionem admit-*
titur, concluſione facta in cauſa.
6 *Probatio per rei euidẽtiam & loci*
aſpectum admittitur, poſt conclu-
ſionem in cauſa.
7 *Interrogatio poteſt fieri poſt conclu-*
ſum in cauſa ad inſtantiam par-
tis, in ſummarijs.
8 *Probatio ad defenſionem rei admit-*
titur in criminalibus, concluſione
facta in cauſa.
9 *Concluſio in cauſa, an ſit de ſubſtan-*
tia iudicij.

QVintusdecimus actus,
qui ſucceſſiuè in iudi
ciis conſideratur eſt
1 cõcluſio in cauſa. † nã
facta publicatione, &
lapſis omnib' terminis, ipſo iure
cẽſetur in cauſa cõcluſum, hodie
in regno, per Regiã prag. quæ in-
cipit, curſu dilationũ, vnde nõ eſt
opus inſtare, qđ fiat cõcluſio, ſed
ſolum quod declaretur eſſe facta
ipſo iure, ſed de iure cõi deberet
fieri cõcluſio, per quã cõcluſionẽ
imponitur finis ꝓductionis acto-
rũ, adeo quod ea facta nihil aliud
produci poteſt in cauſa, & non
expectatur niſi ſola ſententia. Et
hoc ſignificat iſte terminus, con-
cluſio. i. renũciatio omnib' proba
tionibus, & defenſionibus produ
cendis, vt eſt gl. in c. cum dilectus
2 de fide inſtr. † Sed in iure poteſt
allegari poſt cõcluſionẽ. ſecundũ
Bald. in auth iubemus. C. de iud.
3 † Itẽ, poteſt peti reſtitutio in in-
tegrũ per minores, mulieres, & Ec
cleſias, qa eo ipſo, quod eſt cõclu
ſum inducitur læſio contra tales
perſonas, vnde reſtitui debent, vt
tenet And. de Iſer. in cõſt. obſcu-
ritatẽ, & habetur per doc. in c. au-
4 ditis de in integrũ reſtit. † Item,
poteſt deferri iuramentũ ſupple-
toriũ, dũmodo ſit petitũ ante con
cluſionẽ, vt declarat Iaſ in repe. l.
admonẽdi, col. cliiij. ff. de iureiur.
& ibi per alios doct. & ita debet
intelligi, quod dicit Alex. in conſ.
5 liij. colum fin. in j. volum. † Item,
admittitur probatio per cõfeſſio-

nem partis poſt concluſionem:vt tenet Bald.in rub.C.de prob.col. iij.verſ.ego aliter.&c. & ibi etiam
6 Paul.de Caſt. † Item, admittitur probatio per rei euidentiam, & aſpectu loci quia iſta probatio ſuperat omne genus probationis, ſecundum Bal.in l. contra negantem,in fin.C.ad l. Aquil & Bald. in l ſi quis teſtibus, in fin C. de
7 teſtibus. † Item, poteſt fieri interrogatio, etiam ad inſtantiam partis,maximè in ſummariis poſt concluſum in cauſa: vt not.gloſ. in verſic.interrogabit,in clemen. ſæpe de verb. ſignific. & Abb. in capitulo,cũ Ioannes, & ibi etiam Felin.de fide inſtrumen. & Alex. in lege quarta,§.hoc autem iudicium,columna quarta,ff. de dam. infect. de qua materia plenè dixi ſuprà,in quarta parte,huius tract.
8 † Item, admittitur omnis probatio ad defenſionem rei in criminalibus ſecundùm Bartol.in lege, diui fratres.ff de pœnis,& in lege
9 prima,§ finali,ff. de quæſt. † An autem concluſio in cauſa ſit de ſubſtantia iudicij,ita quòd omitti non poſſit,vide Abb. & Fel. in capitulo, cum I. & A. de re iud. & Card.in clem.ſæpe, §. & quia, in xix.quæſt de verb. ſignific. vbi dicunt, quod concluſio non eſt de ſubſtantia, ſed potius ex quadam conſuetudine,vnde ſi omittatur,non vitiat proceſſum,tantò magis in cauſis ſummariis, in quibus de neceſſitate non requiritur, vt eſt textus, in dicta clementina ſæpe,§.& quia,idem tenet Ioannes Andreas, in additio. Speculat. in titulo, de renunc.& concluſ.in princip.& ibi vide per Specul.de reliquis facientibus ad hanc materiam. Rob. Marant. Venuſ. V. I. D.

De allegatione,& diſputatione ſuper dubiis cauſæ.

1 *Terminus an.& quando detur partibus ad allegandum.*
2 *Aduocatus actoris debet prius proponere, & allegare,quàm aduocatus rei.*

SEXTVSDECIMVS & vltimus † actus qui emergit in iudicis in hac.ij.par.eſt allegatio, & diſputatio nã facta cõcluſione ſolet iudex ſtatuere terminũ ambabus partibus ad allegandũ in iure:pro inſtructione cauſę,& iudicis,& quãdoq;conuocat aduocatos vtriuſq; partis ad diſputandũ ſuper dubiis cauſæ corã iudice ante, quã proferatur ſentẽtia: vt cõiter ſeruatur in ſacro cõſ. Neap.quia diſputando, & merita cauſæ diſcutiendo, veritas magis eluceſcit, & hæc materia tractatur per Spec.in ti.de diſp.& aleg. per totũ. An autẽ de iſtis allegationibus iuris debeat dari copia parti:tetigi ſuprà in verſ.actorum edit. & ad ibi dicta me remitto.
2 † Quis autem ex aduocatis debet prius incipere ad allegandum in diſputationibus?dic, quòd aduocatus actoris; debet eſſe prior in dicendo, & allegando iura ſui clientuli,& poſteà aduocatus rei, quia iſte eſt ordo iudicij, vt primo præcedant acta actoris, & poſtea ſequantur acta rei.ita dixit Bald. in l. Neſennius, ff de neg. geſt.& in lege,qui prior.ff.de iud. & ex his remanent expedita ea quæ dicenda erant ſuper iſta ſecunda parte, huius ſextæ partis, venia

veniamus igitur ad tertiam, & vltimam partem. Rober. Maran. Venuſ. V. I. D.

Deciſoria iudicij, tribus membris diſtincta: nempe ſententia, appellatione, & executione.

PRIMVS ACTVS.

1 *Sententia quid ſit vnde dicatur, & in quo differat ab interlocutoria, num 2 & 3.*

3 *Sententia diffinitiua condemnationem, vel abſolutionem ſeu æquipollens, continere debet. & n 122.*

4 *Sententia interlocutoria lata ſuper crimine: non infamat: ſecus in diffinitiua.*

5 *Sententiæ appellatione, venit diffinitiua, non autem interlocutoria, niſi materia indifferenti, & quando abſurditas non reſultat.*

6 *A ſententia interlocutoria non appellatur, & ſi appellatur non ſuſpēditur executio ante inhibitionē.*

7 *Sententia interlocutoria poteſt quandocunque per iudicē reuocari: etiā in calculo diffinitiuæ ſententiæ, & per iudicem appellat. à diffinitiua.*

8 *Sententia diffinitiua lata ſuper officio iudicis nobili, poteſt per eundē iudicem eodem imperio reuocari.*

9 *Sententia interlocutoria per alias duas ſententias confirmatā non poteſt vlterius reuocari.*

10 *Sententia interlocutoria poteſt in cauſa appellationis, ex primis actis tantum, & non ex nouis reuider. Secus in diffinitiua.*

11 *Sententia interlocutoria, fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione: ſecus diffinitiua.*

12 *Sententia diffinitiua debet ferri, & recitari in ſcriptis, interlocutoria verò valet ſine ſcriptis: ſed poſteā debet in ſcriptis redigi. & nu 16.*

13 *Sententia lata de conſilio iuriſperiti: non valet: quando ſolum conſilium lectum eſt: & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*

14 *Sententia relata ad conſilium, quod non apparet in actis, non valet.*

15 *Sententia in qua iudex pronunciat quem eſſe condemnandum, vel abſoluendum, an valeat, & quid ſi dicat, pronūcio prout in tali conſilio continetur, quando in conſilio cauebatur, quem eſſe condemnandum vel abſoluendum de futuro, & nu 125. 126.*

16 *Capit. deteſtantes, non tollit ſolennitates ſentētiæ, ſed proceſſus tātū.*

17 *Sententia etiā in ſummariis, in ſcriptis ferri debet.*

18 *Appellatio ab interlocutoria, quando ſit fienda in ſcriptis.*

19 *Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſententiam, durat perpetuo: ſecus, ſi per interlocutoriam quæ durat durante officio iudicis interloquentis.*

20 *Sententia interlocutoria non requirit ordinem iudiciorum, ſicut diffinitiua.*

21 *Sententia interlocutoria poteſt per iudicem corrigi, & in ea addi, & minui ſecus diffinitiua.*

22 *Sententia interlocutoria nullā producit actionem.*

Senten

23 *Sententia duplex eſt: ſcilicet, diffinitiua, & interlocutoria.*

24 *Sententia per quam pronunciatur inſtrumentum fore exequendum, eſt diffinitiua.*

25 *Sententia qua pronunciatur ſententiam exequendam eſſe, interlocutoria dicitur.*

26 *Sententia per quam pronunciatur appellationem fore deſertam, ſeu fatalia elapſa eſſe, vel non licere tertio prouocare, dicitur interlocutoria.*

27 *Præceptum de ſoluendo, an ſit ſententia interlocutoria, vel diffinitiua.*

28 *Præceptum, quod ſit in confeſſum, an dicatur ſententia, vel non.*

29 *Decretum an habeat vim diffinitiuæ, vel interlocutoriæ.*

30 *Bannum, ſententia interlocutoria dicitur.*

31 *Sententia mulctæ eſt interlocutoria, & poteſt ſic vt alia interlocutoria reuocari.*

32 *Sententia banni, & mulctæ, æquiparantur.*

33 *Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, eſt interlocutoria ſententia*

34 *Sententia ſuper inſtantia ſecundum, l. diffamari. C. de ing. & manu. an ſit interlocutoria.*

35 *Sententia ſuper poſſeſſorio, an ſit diffinitiua, vel interlocutoria.*

36 *Condemnatio expenſarum an dicatur interlocutoria, vel diffinitiua*

37 *Sententia interlocutoria quæ fertur ſimul cum diffinitiua reuocari nõ poteſt.*

38 *Expenſarum condemnatio in interlocutoria omiſſa poteſt per iudicẽ addi, quandocũque vſque ad diffinitiuam ſecus ſi eſt omiſſa in diffinitiua, quia non poteſt niſi eadẽ die addi.*

39 *Sententia ſuper exceptione peremptoria, qualis dicatur.*

40 *Sententia lata ſuper excommunicatione, eſt interlocutoria.*

41 *Excommunicatio ab homine diffinitiuè pro pœna delicti irrogari non poteſt, ſed ſolum ob contumaciam.*

42 *Sententia interlocutoria, aliam poſt ſe ſententiam habere non ſperans, diffinitiua dicitur.*

43 *Interlocutoria per quam finitur officiũ iudicis, habet vim diffinitiuæ.*

44 *Interlocutoria, quæ diffinit vnum articulum, ſubſtantialem cauſæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur.*

45 *Interlocutoria cõtinens aliquid dari, vel fieri, vim diffinitiuæ habet,*

46 *Sententiæ interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ an indiſtinctè non poſſint reuocari.*

47 *Sententia qualiter ferri debeat & quid debeat continere, vt valeat.*

48 *Sententia lata à iudice non ſedente non valet.*

49 *Sententia debet à iudice legi, nec poteſt alij mandare eius lectionẽ, niſi ſit illuſtris perſona vel epiſcopus, & num. 56.*

50 *Sententia an continere debeat cauſam, qua mouetur iudex.*

51 *Sententia lata ſine cauſæ cognitione eſt ipſo iure nulla.*

52 *Sententia conſideratur per quatuor cauſas principales.*

53 *Sententia nomen iudicis continere debet.*

debet, & ſic cauſam efficientem, & num 56.

54 *Sententia à iudice ignorante ſundamentum ſuæ poteſtatis non valet.*

55 *Sententia an, & quando ferri poſſit à iudice ſtante, & ſedente.*

57 *Sententia debet prius ſcribi, deinde recitari.*

58 *Cauſa materialis in ſententia conſideratur, & quæ ſit, & nu 64.*

59 *Sententia ſine proceſſu, non valet nam debet ferri ſecundum allegata, & probata.*

60 *Sententia lata ſine probationibus, an valeat*

61 *Sententia debet ferri conformis libello.*

62 *Sententia fertur non conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta, & quando vnum petitur, & aliud per confeſſionem conſtat*

63 *Iudex poteſt petentem debitum condemnare ad reſtitutionem pignoris, etiam non petiti.*

65 *Sentētia ſuper libello ſeu inepto proceſſu non valet, de iure communi, ſed hodie in regno valet.*

66 *Sententia lata, pro eo, qui agit ſine actione, an valeat.*

67 *Intellectus ad gl in ver ſecundum. in ſi. inſt. de oblig in prin. & numero 66. 69.*

68 *Agens ſine actione, repellitur officio iudicis.*

69 *Libellus in quo actio inepta exprimitur, an vitietur.*

70 *Sententia habet cauſam formalem, quæ tripliciter conſideratur*

71 *Sententia ferri debet in loco ſolito maiorum à iudice ordinario.*

72 *Delegatus ad vnam cauſam poteſt ſibi eligere locum, quem vult, etiam in camera ſua ad ferendam ſententiam*

73 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum ſententiam ferre debet in loco tribunalis delegantis*

74 *Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet.*

75 *Delegatus ad vnam cauſam, poteſt in quolibet loco etiam extra iuriſdictionem delegantis procedere, ſine aſſenſu domini illius loci ſecus ordinarius.*

76 *Delegata iuriſdictio, poteſt prorogari de loco ad locum.*

77 *Delegata iuriſdictio, non cohæret territorio.*

78 *Epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis curiam regere & citari.*

79 *Sententia poteſt ferri in loco non ſolito de conſenſu partium.*

80 *Arbiter poteſt ſibi eligere locum honeſtum, vbi curiam regat.*

81 *Iudex appellationis poteſt in domo ſua, & loco honeſto iuſtitiam regere, & ſententiam ferre.*

82 *Vicarius generalis, poteſt in omni loco ſuæ prouinciæ ius reddere.*

83 *Sententia fertur in loco non ſolito, quando locus ſolitus non eſt tutus.*

84 *Epiſcopus expulſus poteſt in aliena diœceſi conuicina, contra expulſores, & eorum fautores procedere.*

85 *Sentētia lata in alio loco ſolito maiorum, valet in cauſis ſummarijs.*

Cauſa

86 Cauſæ voluntariæ iuriſdictionis, in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri poſſunt.
87 Iudex non tenetur ſeruare locū maiorum in actu reſpicientibus litis ordinationem.
88 Sententia die feriato lata, non valet.
89 Sententia die hora, in qua facta eſt citatio, ferri debet nō ante vel poſt, niſi citatus contumax ſit.
90 Sententia iudicis lata poſt inſtantiam vel appellationem deſertam, non valet.
91 Sententia arbitri poſt compromiſſum expiratum lata, non valet.
92 Sententia iudicis, an poſſit ferri de nocte.
93 Sententia lata dilatione pendente non valet.
94 Sententia lata ante habitum conſilium ſapientis, non valet.
95 Sentētia vtraque parte abſente lata non valet, etiam ſi ſe abſentauerit, poſtquam iudex incepit legere ſententiam, antequam compleat.
96 Sententia lata à perſona priuata, non valet.
97 Sententia à iudice incompetenti lata non tenet.
98 Furioſus, ſurdus, mutus, impubes, ſeruus, & mulier, iudices eſſe non poſſunt.
99 Excommunicati iudicis ſentētia, eſt nulla.
100 Sententia iudicis publicè infamis, non valet.
101 Sententia lata à iudice qui ignorat ſe iudicem, vel aliter dubitat, nulla eſt.
102 Sententia lata à iudice poſtquam detulit appellationi nihil valet.
103 Sententia lata à iudice poſt inhibitionem ſuperioris, non tenet.
104 Cauſa formalis conſideratur in ſententia, reſpectu litigantium, & hoc multis reſpectibus.
105 Sententia lata contra minorem indefenſum non valet, ſed pro eo ſic, ſecus in furioſo, vel infante: quia etiam pro eo non valet, & numero 106.
107 Sententia lata cōtra mortuum, vel grauiter infirmum, non valet.
108 Procurator litigantis mortui, poteſt condemnari.
109 Procurator prælati vel rectoris eccleſiæ quamuis ſit litis effectus dominus, eius tamen mandatum extinguitur quandoque per mortem prælati vel rectoris.
110 Sententia lata contra defenſorē, non legitimum ſeu falſum procuratorem, non valet.
111 Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui, qui viuere putabatur, nulla eſt.
112 Sententia lata contra dominum, nō valet, quando lis agitata fuit cum procuratore.
113 Sententia lata contra tutorem inhabilem, eſt ipſo iure nulla.
114 Sententia lata contra carceratum vel alio modo ſimili impeditum, non valet, ſi iudex impedimentum ſciuit.
115 Cauſa formalis in ſententia principaliter conſideratur multipliciter, & numer. 116. 117. 118. 119. 120 121.
116 Sententia manifeſtam iniquitatem continens eſt ipſo iure nulla.

117 *Sententia continens expreſſum iuris errorem qui corporali oculo legi poteſt, nulla eſt.*

118 *Sentẽtia falſam vel erroneã cauſam continens, vitiatur.*

119 *Sententia lata contra aliam ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, non valet.*

120 *Sententia incerta regulariter non valet.*

121 *Sententia faciens mentionem de procuratore, de cuius mandato nõ apparet, non tenet.*

122 *Sententia cauſam finalem continere debet, & quæ ſit*

123 *Verbum, quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni vel condemnationi.*

124 *Sententia per quam declaratur quem teneri ad centum, per inde habetur, ac ſi condemnaſſet.*

125 *Condemnare an dicatur iudex, ſi dicit pronuncio Titium condemnandum.*

126 *Conſultor dixit conſulo Titiũ condemnandum, & iudex poſtea in ſententia dixit pronuncio prout in conſilio, an videatur condemnare.*

127 *Sentẽtia an valeat, ſi iudex dicat condemno ſi probatum eſt.*

128 *Res iudicata, quid ſit, & quid important iſta verba.*

129 *Sententia facit de non ente ens, & de albo nigrum.*

130 *Sententia lata ex conſilio doctorum, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

131 *Sententia lata ex iudicio peritorum, in iudicatum non tranſit.*

132 *Sententia lata ex iudicio mercatorum non tranſit in rem iudicatam.*

133 *Sententia lata ex præſumptis probationibus nunquam tranſit in rem iudicatam.*

134 *Sententia lata per teſtes deponẽtes de credulitate, nõ tranſit in rem iudicatam*

135 *Sentẽtia lata in cauſa matrimoniali, non tranſit in iudicatum.*

136 *Sentẽtia ſuper ætate ex aſpectu lata in rem iudicatam non tranſit.*

137 *Sententia ſuper excuſſione debitoris lata, nõ tranſit in rem iudicatam.*

138 *Sentẽtia in rem iudicatam nõ trãſit quando debitor illam iniquam eſſe fatetur.*

139 *Sẽtentia ex probationibus reprobatis lata, non tranſit in rem iudicatam*

140 *Sententia in rem iudicatam non tranſit quando quis condemnatur ad publicationem bonorum, in caſu prohibito.*

141 *Sententia non tranſit in rem iudicatam, quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.*

142 *Sẽtentia in cauſa vſuraria lata, in rem iudicatam nũquam tranſit.*

143 *Sententiam latam per teſtes aſſignãtes cauſam quia ſum vicinus, vel conſanguineus, in rem iudicatam non tranſire.*

144 *Idem quando apparet de iniquitate per euidentiam facti*

145 *Idem ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus vel inſtrumentis.*

146 *Sententia lata prætextu iuramẽti neceſſarij falſi, non tranſit in iudicatum.*

Idem

147 Idem quando agitur de periculo animæ.

148 Idem quando cauſa redit ad non cauſam.

149 Sententia lata à corrupto per pecuniam, in iudicatum nõ tranſit.

150 Sentẽtia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici, nõ tranſit in rem iudicatam, quo ad præiudicium ſuperioris

151 Excommunicationis ſententia, nũquam tranſit in rem iudicatam.

152 Sententia contra minorem ex falſis allegationibus lata non tranſit in iudicatam.

153 Sententia nulla nunquam tranſit in rem iudicatam.

154 Nullitas ſententiæ vſque ad triginta annos poteſt proponi & allegari

155 Querela intentari poteſt cõtra ſententias, quæ non tranſeũt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatum.

EXPEDITA ſecunda parte huius ſextæ partis iudicij, capio tertiam, & vltimã partem, quæ cõtinet deciſoria iudicij. Nã fabricata tela proceſſus per ordinem, vt ſuprà dictum eſt conſequens eſt vt veniatur ad finem ipſius proceſſus, qui finis imponitur per diffinitiuam ſententiam, vnde in iſta vltima parte habemus conſiderare ſolum tres actus principales videlicet primus eſt ſententia. Secundus, eſt appellatio. Tertius, executio, & licet in rei veritate duo tantum actus eſſent conſiderandi, ſcilicet, ſententia. & executio, quia iſti duo tantum clauduntur ſub eodem iudicio inceptio per citationem, ſecundum ordinem præpoſitũ appellatio verò nõ clauditur ſub eodem iudicio, imò inducit nouum iudiciũ, quia tamẽ iſta appellatio emergit poſt ſententiam, & dependet ab eodẽ proceſſu, vt ſaltem habeatur de ea aliqua notitia, volui ipſam inſerere in hac vlti. part quia, hic congruentius cadit nam plerunque executio ſuſpẽditur per appellationem, & ſic eſt actus, qui præcedit executionem, vnde eum habemus tractare de executione. quæ eſt quid conſequens, opportunum erit tractare de appellatione, quæ ſolet præcedere, vt habeamus totam materiam iudicij completam.

VENIO igitur ad primum actum, ſcilicet, ad ſententiam. Et quoniã iſta materia eſt valde copioſa, & prolixa, quam ſi vellem attingere per ordinem, opus eſſet facere de hoc vnum longum tractatum, propterea non nimis me extendam, ſed ſolum examinabo breuiter tres quæſtio. principales pro aliquali introductione, & de reliquis remittã ad ſuos congruentes titulos, vbi hæc materia ventilatur, videlicet, C. de ſent. per totum. & ff. de re iu. per totum, & extra de ſent. & re iud. per totum, & ibi per doct. & per Spec in tit. de ſent. Prima igitur q erit, quid ſit ſententia, & quotuplex ſit. Secũda q. erit qualiter ſententia ferri debet, & quid debet continere, vt valeat. Tertia. in quibus caſibus ſententia nõ tranſit in rem iudicatã vt poſſit quandocunque retractari. 1 † Venio ad primam q. in qua dicas, quod ſententia eſt diffinitio iudicialis, controuerſiæ finẽ imponens, continens

tinens abſolutionem vel cõdem-
nationem,ita diffinit Abb in rub.
extra de re iud col pe.& Spec.in
2 tit.de ſent prol.§.j. † Dicitur au
tem ſententia à ſentiẽdo, ex eo,
quia iudex iudicat , ſecundũ qđ
ſentit l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur.
ff.ſi ſerui. vend. Et iſta diffinitio
conuenit ſoli ſententiæ diffini-
tiuæ, quia illa eſt quæ imponit fi
nem controuerſiæ: vt infra dice-
tur. Interlocutoria autẽ alio mo
do deſcribitur Nam eſt ſententia
iudicis , quæ fertur inter princi-
pium , & finem cauſæ ſuper ali-
quo incidenti vel emergenti , vt
not.gl.in cl.j.in ver diffinitiua de
ſeque.poſſ & fruſt.& Spec.in tit.
de ſenten prol.§.ij.in princ.in ij.
parte,Spe.& declarat Alexand.in
rubr.ff.de re iud. col.ij vbi dicit,
quòd omnis vox iudicis, faciens
ad cauſam dicitur interlocutoria,
& idem dicit Bald.in l. arbitro.ff.
qui ſat. cog.& Ang.in l.ex ſtipu-
latione.C.de ſen.pro hoc eſt tex.
in c.ſignificationibus. de offi.de-
leg.& c ſignificauerunt,de teſtib.
3 † In hoc ergo differt ſententia
diffinitiua ab interlocutoria , &
in hoc cognoſcitur. quia per dif-
finitiuam diffinitur negociũ prin
cipale,ſcilicet,illud ꝙ principali-
ter in iudicio deductum fuit con
demnando vel abſoluendo, aliàs
nõ diceretur ſententia ſi nõ con-
tinet condemnationem, vel abſo
lutionem l. præſes. C.de ſent. &
l.j.ff.de re iu.& tenet Spec.in tit.
de ſen.§.ij.ver.diffinitiua ſed in-
terlocutoria non tangit negociũ
principale,ſed diffinit aliquã ex-
ceptionẽ in iudicio emergẽtem,
& per eam non imponitur finis
controuerſiæ principali. ita hanc
differentiã declarat Ang.in conſ.
cxiiij & cxv. & Alex.in d. rub.ff.
4 de re iud. † Secundò differt.q̃a
condẽnatus per ſententiam dif-
finitiuã in aliquo crimine, effici-
tur infamis.l.j. § qui in iudicio.
ff.de his qui not.inf.& l. infamẽ.
ff.de pub.iud.& no.Pet.Phil.Cor.
in conſ.lv.col ij.in litera e,in iij.
vol.vbi probatur per conſt.regni,
quæ inc cordi nob.s. Sed per in-
terlocutoriam nunquã quis effi-
tur infamis ſecundũ Alex.in l.ſæ
pe.col.xx.in prin.ff.de re iu.a leg.
tex.cum gl.in l.quid ergo.§.quã-
5 tum.ff.de his qui not.inf. † Ter
tiò differt,quia in dubio appella-
tione ſententiæ, in ſtatuto vel in
alia materia , intelligitur ſolũ de
diffinitiua. nõ de interlocutoria,
vbi aliud nõ appareat,ita declarat
Alex.in rub.ff.de re iu. in prin.&
in l.qđ iuſſit in prin eo.ti.& Fel.
in rub de re iu.in v col. quod li-
mita, niſi eſſemus in materia in-
differenti,quia tũc venit etiã in-
terlocutoria, ſecũdũ Alex.in cõſ.
j.col.pe.in ij. vol. idẽ qñ non re-
ſultat abſurditas ſecundũ Abb.in
c.cauſam matrimonij de offi.del.
6 † Quartò differt.q̃a à ſententia
diffinitiua poteſt appellari,&ſola
appellatio ſuſpendit executionẽ
abſq; inhibitione ſuperioris,ſed
ab interlocutoria de iure ciuili
non appellatur,vt habetur in l.ij.
ff de app.recip.&ſi appellatur,nõ
ſuſpenditur executio ante inhibi
tionẽ.c.non ſolum,de app.lib.vj.
qđ dic , vt plenè dicã infrà in ij.
actu,vbi plenè tangã materiã ap-
pellationis,& ibi tangẽtur plures
differentiæ vna cum iſta ad ſatu
7 ritatem. † Quintò differt, quia
ſententia diffinitiua, poſtquã eſt
lata per iudicẽ, nõ poteſt illã vl-
terius reuocare q̃a functus eſt of
ficio ſuo iud.l.poſt quã.ff de re iu.
ſed interlocutoriapoteſt reuocari
quan

quandocunque per iudicem ante diffinitiuam, & quo ad eum, nunquam tranſit in rem iudic. l. quod iuſſit.& ibi Bart.Alexan.& doct.ff.de re iud.c. cum ceſſante. de app.& gl.in c.fi. de app. lib.vj. in tantum ꝙ iudex qui tulit vnã iniuſtam interlocutoriam, puta non admittẽdo, quod admittere debebat vel ecõtra: poteſt etiam in calculo ferendæ ſententiæ diffinitiuæ habere de illa rationem circa ipſius reuocationem, emendando, quod malefecerat, vt declarat Phil.Deci.in conſ. lxxxiiij. col pe.&Car.in cl.ſæpe.§.&quia. in vij not de ver. ſig.de qua materia vide plenè per Phil. in c.cũ ceſſante. de ap. maximè in x.col. vbi plus dicit, ſcilicet, quod iudex appellationis, poteſt reuocare interlocutriam, à qua non fuit appellatum, ſed ſolum fuit appellatũ à diffinitiua.

8 ¶ Limita primũ membrum huius differẽtiæ multum ſingulariter.qñ aliquid eſſet petitum officio iudicis nobili, & ſuper eo eſt lata ſententia, nã licet ſit diffinitiua ex quo diffinit principale negociũ, tamen poteſt eodem officio nobili reuocari, ita tenet Bar in l.j §.fi.ff.de prçt.ſtip. & Alex in d l iudex poſtquã.col. j.circ.fi.ff.de re iud.vbi ponit nõnullas alias fallẽtias ad quas ſufficiat relat.

9 ¶ Limita etiã ſecundum membrum differentiæ non procedere,qñ interlocutoria iudicis fuit per duas alias ſententias cõfirmata, in cauſa appellationis, quia nõ poteſt vlterius reuocari, nam ſicut non licet tertio prouocare, ita non licet reuocare tunc dictam ſentẽtiam ita tenet Phil. in c.directè.col.iij.in fi. de appel. alias autem fallentias collige ex dictis Alex.&doct.in d.l.ꝙ iuſſit. & in d.c.cum ceſſante, & ibi per Philip.qui pleniſſimè cumulat.

10 † Sextò differt, quia diffinitiua poteſt in cauſa appellationis iuſtificari ex eiſdem, & ex nouis actis, ſed interlocutoria ſecus, quia non poteſt ex nouis, ſed tantum ex primis actis prçiudicari, tex eſt, & ibi Card. in cle. appellanti. de app & Bart.in l.iij.ff.de appel.recι.& habetur in dec. lxxxiiij.cõſ. Neap. De diffinitiua probatur in

11 l per hanc.C.de temp.app. † Septimò, differt quia diffinitiua nõ poteſt ferri, niſi parte citata, aliàs non valet, vt no. Card.in cle.ij.§. denique.in j.opp.de re iud.& Innoc.in c.dudum. lo ij.de elec.per regulam, l.de vnoquoque.ff.de re iud.ſed interlocutoria poteſt ferri, & valet etiã ſine citatione partis, vt eſt gl.in l.nec quidquam.§. vbi decretum.ff.de off.proc.& gl. in l.diẽ proferre.in prin.ff.de arb. & glo.in l.recuſare. ff.ad Trebel. Quod ſanè intelligas, qñ interlocutoria eſſet leuis præiudicij ſecus ſi eſſet magni præiudicij, q͞a tunc non valet ſine citatione partis, ſicut diffinitiua ita tenẽt Bart. Imo. & doct.in l.ſi opus.ff.de op. no.nunc.& Bar.in d.§.vbi decretum, & ibi etiã Iaſ.in v. & vj.col. vbi multos doct.alleg. & ibi etiã declarat Iaſ.quando interlocutoria ſit modici, & quando magni præiudicij.

12 † Octauò differt, q͞a ſententia diffinitiua nõ valet niſi feratur in ſcriptis, & de ſcripti re citatione l.ſi. C.de ſent. ex breu. rec. & ibi Bart.& doct.& Spec.in tit. de ſent.§ iuxta. col.iiij.in fin. verſ. non valet etiam, & de hoc eſt conſt. regni, quæ incipit, ab omnibus. Secus eſt in interlocutoria, quia poteſt ferri ſine ſcriptis: debet tamẽ in ſcriptis poſteà redigi,

redigi, vt apparet ex actis, ita tenet gl in cap. quoniam contra, in verſ. interlocutiones, de prob. & Spec. in d §. iuxta, col. v. in princ. verſ. quid de interlocutoria, & gl. in l ij ff. de app. rec. & Bar. in d. l. nec quidquam, §. vbi decretũ ff. de of. proc. & gl in c. fi. de re iud. lib. vj. & Bal. in l. hac conſultiſſima, C qui teſt. fa. poſſ. & hanc cõcluſionem tanquam communem refert Iaſ. in d §. vbi decretũ, col.
13 xiiij. vbi multos doct. alle. ¶ Sed iuxta hoc moueo vnum pulchrũ, & quotidianum dubium, quotidie ſolet euenire in iſtis terris, & ciuitatibus, vbi ſunt iudices idiotæ quod quando volunt diffinire al quem proceſſum, mittunt ad iuriſperitum pro conſilio, & ſecundum illud conſilium proferũt ſententiam, legendo ſolum illud conſilium, quæro an valeat talis ſententia, & an cenſeatur eſſe lata de ſcripti recitatione, dicas ꝙ non valet: imò nulla ſententia reperitur eſſe lata, quia legendo conſilium, illud non eſt ſententia cum ſit votum, vnius doctoris priuati carentis iuriſdictione, ſed eſt neceſſe, quod antequam legatur conſilium, iudex ſcribat in calce ipſius, nos talis iudex pronũciamus prout in tali ſupra ſcripto conſilio continetur, & iſta pauca verba relata ad conſilium, faciunt ſentẽtiam, ita notabiliter tenet Ang in conſ. cclxix. incipiẽ
14 te domina, &c. † Et debet tunc conſilium apparere ſcriptum in actis, aliàs ſentẽtia relata ad conſilium, quod non apparet ſcriptũ non valet, ſecundum Abb. in cap. illa in fi de acc. item ideo dixi, ꝙ antequam legatur conſiliũ, debet iudex ſcribere ſententiam, quia poſtea vtrunq; ſcilicet, cõſilium, & ſentẽtia. legitur de ſcripti recitatione, aliàs non valeret per prędicta. vnde ſi iudex primò legeret cõſilium, & poſteà notarius ſcriberet in calce, ꝙ talis iudex pronũciauit, prout in tali cõſilio cõtinetur, adhuc nõ valeret ſentẽtia, quia hęc verba demõſtrant, quòd iudex ore tenus pronũciauit, & non de ſcripti recitatione, ita declarat Iaſ. in d. l nec quidquam. §. vbi decretũ, col. xv. ff. de of. proc.
15 de mẽte Ang. in d. cõſ 249. † Itẽ eſt aduertẽdum ad aliud, quòd vt plurimũ iſti cõſulentes nõ cõdẽnãt nec abſoluũt in eorũ cõſiliis, ex quo carent iuriſdictione, non poſſunt hoc facere, ſed ſolũ conſulunt talẽ litigatorem eſſe abſoluendũ vel condẽnandum per iudicem, & ſic verba conſilij habẽt tractum in futurum, vnde tũc iudex in ſua ſentẽtia in calce conſilij debet ponere verbum, condemnamus, vel abſoluimus, aliàs ſi ſimpliciter diceret, pronunciamus, prout in tali conſilio continetur, videtur declarare illum litigatorem eſſe abſoluendum vel condemnandũ prout in conſilio dicitur, & ſic non eſſet cõdemnatus nec abſolutus, quia iſta ſententia expectaret aliam ſententiã poſt ſe, per ea, quæ tenet Alex. in l. j. §. ſi quis, ita. col. iiij. ff. de verb. obl. vbi cõcludit ꝙ iudex pronuncians Titiũ eſſe condẽnandũ, vel abſoluendũ, non cẽſetur cõdemnare nec abſoluere. Quod etiam tenet Bar. in l. j. C. ſi aduer. lib. & iſta ſunt notanda perpetuò, quia multoties mihi euenerunt in facto, & multas ſentẽtias annullari feci, per illud cõſ. Ang. & per illã doct. Ale. in d. §. ſi quis ita De veritate tamẽ huius vltimi dicti, vi-
16 de infra li. q circ. fi. † Verũ ſuper

illa nullitate ſententiæ diffinitiuæ, quãdo non fertur in ſcriptis, fuit mihi quandoque obiectum, quòd talis ſentētia poteſt in regno ſuſtentari, per c. deteſtantes, per quod ſunt ſublatæ omnes ſolennitates iudiciorũ iuris poſitiui vnde cenſetur etiã ſublata ſolēnitas, l. j. & ij. C. de ſent. ex breuic. tec. & d. conſt. ab omnibus, pro quo facit quod not. Bald. in l diuus, §. de in integ. reſt. vbi dicitur, quod ſi ſtatutũ dicit, quod procedatur omni ſolēnitate omiſſa, poteſt ſentētia ferri viua voce, & ſine ſcriptis. Tamē ego dixi ſemper quod illud c. deteſtantes non tollit ſolēnitates ſententiæ, ſed expreſſas tantũ, vt patet ex tota eius ſerie, imò in fine ſui expreſsè reſeruat ſolēnitates ſententiæ, dũ dicit in additione, ſui, dũmodo aliàs ritè, & rectè ſentētia proferatur, &c. & ſic nõ tollit imò reſeruat ſolēnitates ſentētię, per illud verbũ, rite l. nõ putauit, §. nõ quæuis, ff. de bon. poſſ. cõtra tab. & per Card in cl. ij in prin. de teſti. & Bar. in l. lecta. ff. ſi cer. pet. & Franc. de Aret in l iuſtè, ff de acq poſ. & hãc opi. videtur tenere Paris in tract. ſind. in ver. ſentētia,
17 col. ij. & v. in fi. † Et probatur ex his quæ dicit Matt. in d. conſt. ab omnibus, vbi tenet, quod etiã in cauſis ſummariis, in quibus non requiritur libellus debet ſententia ferri in ſcriptis: pro hoc eſt tex. in cl. ſæpe, § ſententia de verb. ſig. vbi mãdat ſententiã ferri in ſcriptis, nõ obſtãte, quod procedatur ſummariè, & ſine figura iudicij. Et licet Bar. in extrauag. ad reprimendã in verſ. & figura, circ. fi. videatur ſentire quod illa cl nõ procedat de iure ciuili in caſibus, in quibus procceditur ſine figura iudicij, tamē puto verius eſſe, quod habcat locũ de iure ciuili, cum nõ habemus legē cõtrariam, vnde in vtroque foro debet ſtari iuri canonico, per ea, quæ no. Abb. in c. j de op. nou. nun. tantò magis, quia per hoc minus læditur ius cõmune, ſcilicet. d. l. j. & ij. C. de ſent. ex breuic. rec. & ſimiter illa conſt. ab oībus. Præterea quod ſentētia proferatur in ſcriptis, fuit inductũ, ne veritas occultetur qa poſſet poſtea alio modo ſcribi quã fuit voce dictũ vt dicit gl in d. cl. ſæpe §. ſententiã, in ver. in ſcriptis, vnde nõ eſt credendũ hanc fuiſſe mentem iuris municipalis. ſ. velle tollere illam ſolennitatem quæ fuit inducta ad veritatem cõſeruandã, cũ ipſum ius labo ret ſuper ipſa veritate. & vult, quod ad ſolam veritatem attendatur. vnde teneo, quod etiam hodie in regno ſententia ſit ferenda in
18 ſcriptis, aliàs non valet. † Nonò differt quia ab interlocutoria ſemper debet appellari in ſcriptis, & cũ expreſſione cauſarũ grauaminis, aliàs nõ valet app. e cordi nobis, de app lib. vj. & per Bart. in l. iiij. ff. de app. recip. Secus à diffinitiua, quia ſi appellatur ſtatim tempore quo fertur, poteſt appellari viua voce, & ſine expreſſione grauaminũ, ſed ſi appellatur, poſtea infra x. dies debet appellari in ſcriptis, tex. eſt & ibi Bar. & Imol. in l. j. § libelli, ff de app. & dicam plenius infrà in ij. actu. in materia
19 appellationis. † Decimò, differt quia condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuo, ſecus ſi per interlocutoriam, quia non durat perpetuo, ſecus ſi per interlocutoriã. quia nõ durat, niſi durãte officio iudicis interloquētis. ita tenet Fel. in c. ex literis, col. x. verſ. exterũ de conſt per l.
20 ſi. ff. de pœn. † Vndecimò differt quia

quia in ſnīa diffinitiua requiritur
ordo iudi.iatius . qui traditur in
l.prolatā C.de ſent.& in l.j.& ij.
C.de ſen.ex breuic.rec.ſed in in-
terlocutoria talis ordo nō requi-
ritur , ita colligitur ex d. Ang. in
21 conſ.cxiiij.& cxv.† Duodecimò
differt, qa iudex poſtquā pronū-
ciauit, nō poteſt ſentētiā diffini-
tiuā circa principale negociū cor-
rigere,nec aliquid illi addere vel
diminuere, ſecus in interlocuto-
ria.ita tenet Alex.in conſ.cxix.in
iij.vol.& maximè in ij.col ver.nō
obſtat ꝙ no.Bal.&c. vbi loqu tur
de interlocutoria:de qua materia
vide Alex.& doc.in l.Paulus.la i.
22 ff.de re iud. † Tertiodecimo dif
fert,ꝗa diffinitiua producit actio-
nē in factū,l.miles. §. iudicati, &
ibi Alex.& doct. ff. de re iud.ſed
interlocutoria non habēs vim dif
finitiuę,nullā produciꝰ actionem,
ſecundu Alex.in l.j.§ fi.col.j. ff.ſi
23 quis ius di.nō obtēp.† Supereſt
modò reſpōdere ad ſecundū mē-
brū huius q.videlicet, quotuplex
ſit ſnia:ſup quo licet doct.in rub.
de re iud.in decretalibus , plures
ſpecies ac mēbra faciāt , & Spec.
in tit.de ſent §.ſpecies, nā aliqui
dicūt,quod ſnīa alia dicitur diffi-
nitiua,alia interlocutoria ſimpli-
citer,alia īterlocutoria habēs vim
diffinitiuæ,alia eſt ſentētia præce-
pti,alia ſentētia decreti, alia ſen-
tentia mulctæ,alia ſnīa banni,vel
ſimilis,tamē ego breuiꝰ facio duo
tm̄ mēbra videlicet , ꝙ ſententia
eſt duplex.ſ.diffinitiua, & interlo
cutoria , & ad hāc bimēbram di-
ſtinctionē poſſunt omnia alia mē
bra reduci:pro vt ex infra dicēdis
apparebit.Quæ autē dicatur diffi-
nitiua , & quæ interlocutoria,
& in quo differant ad inuicē,ſatis
patet ex prædictis. Solū reſtat,hic
examinare nōnullas quæſtiones
dubias, de quibuſdā ſentētiis, de
quibꝰ dubitari poteſt an ſint dif-
finitiuę,vel interlocutoriæ,& hoc
eſt vtile ſcire propter tot differē-
24 tias,quæ ſunt inter eas. † Primò
igitur quæro vtrū ſentētia,per quā
iudex pronūciat inſtrumētū eſſe
executioni mādandum cōtra ali-
quem,dicatur interlocutoria, vel
diffinitiua, rationes ſunt pro , &
cōtra, nam videtur diffinitiua ex
quo imponit finē negocio princi-
pali , vt dictū fuit ſuprà in prima
differentia.econtra videtur inter-
locutoria,qa in tali proceſſu nul-
lus ſeruatur ordo iuris:vt dictum
fuit ſuprà in xj.differētia.Iſtam q.
tangit Ang.in conſ.cxiiij. & cxv.
vbi cōcludit, quòd eſt interlocu-
toria,non autem diffinitiua,ex eo
quia non ſeruatur ordo iuris. vn-
de tenet eam poſſe reuocari per
iudicem,iuxta l. quod iuſſit,ff.de
re iud. Breuiter quidquid dicat
Ang.teneo contrarium.ſcilicet ꝙ
talis ſententia ſit diffinitiua nam
omnis ſentētia,quæ diffinit prin-
cipale negociū,dicitur diffinitiua
etiā ſi ibi nō ſeruetur ordo iuris.
gl eſt notab.& ibi Bal in l qui re-
ſtituere,ff.de rei vendic.probatur
in cl ſæpe circa fi de verb.ſig.ſed
iſta ſententia eſt huiuſmodi.ergo
&c. hoc tenet in terminis Ludo.
Ro in conſ.clxxiii.incip. ampliſ-
ſime doct.&c in princ.& in conſ.
ccclvij.Idem in propriis terminis
contra Angel. tenet Alexand. in
conſ.50 col penul. in ij.vol idem
tenet Ang ſibi contrarius, in d.l.
qui reſtituere, & Bart. in l.ſi cum
exceptione, §. hæc autem act. ff.
quod metus cauſa.
25 † Secus eſſet in ſentētia qua pro-
nūciatur ſententiā eſſe exequen-
dam,quia illa poteſt dici interlo-

cutoria, ex quo tendit ad execu-
tionem ſentẽtiæ diffinitiuæ prius
latæ.Ita tenet Io. de Imol.in l. ab
executore,col.j ff.de app. & Bal.
in l.ab executione,C.quo.appell.
non rec. & Bald.in l.actori,C.de
reb cre.& Pet.Phil.Corn. in conſ.
26 iiij.vol.j.† Secundò quæro,quid
de ſentẽtia per quam pronuncia-
tur appellationem eſſe deſertam,
ſeu fatalia eſſe elapſa, vel non li-
cere tertio prouocare? Dic quòd
eſt interlocutoria, licet non ſpe-
ret aliam ſentẽtiam poſt ſe,& im
ponat finẽ liti.Ita tenet Bald.in l.
ij.col.pen in fi.C.de epiſ.aud.vbi
dicit,quòd eſt interlocutoria ha-
bens vim diffinitiuæ, & ideo ab
ea poteſt appellari idẽ tenet Pet.
Phil.Cor.in conſ xiiij. in litera b,
conſ.cclxij in litera h. in iiij.vol.
27 † Tertiò quæro, quid de præce-
pto de ſoluẽdo, an dicatur inter-
locutoria,vel diffinitiua? dicas ꝙ
ſi tale præceptum eſt factum ſine
cauſæ cognitione, & cũ clauſula
iuſtificata,videlicet, ſi ſenſeris te
grauatũ,compareas,&c nõ eſt du
bium,ꝙ eſt ſentẽtia interlocuto-
ria,quia comparente reo ſoluitur
in vim citationis,vt no.Bar.in l.j.
C.de exec.rei iud. & plenè Alex.
in l.de pupillo,§ meminiſſe,ff.de
oper.no.nun.& Iaſ.in l.nec quid-
quam, §. vbi decretum, col.iij.ff.
de of.proc.Nam quęlibet citatio,
eſt interlocutoria ex quo omnis
vox iudicis faciẽs ad cauſam, eſt
interlocutoria,vt habetur.in l.ex
ſtipulatione,C.de ſent.& fuit di-
ctum ſuprà.Sed ſi reus non cõpa-
ret, & accuſatur ſibi contumacia,
præceptum remanet firmũ,vt ha-
betur,in dec.clxvij.conſ. Neapol.
28 † Sed dubium eſt de præcepto,
quòd fit per iudicem in confeſ-
ſum, vt ſoluat quòd non requirit
clauſulam iuſtitiæ: quia fit cauſa
cognita:& dubium facit quia dif-
finit principale negocium,& non
ſperat aliam ſentẽtiam poſt ſe,vn
de deberet dici ſentẽtia diffiniti-
ua,& propter hoc doctores multũ
variant ſuper deciſione huius q.
cõmuniter tamẽ omnes doctores
inclinãt, quòd ſit interlocutoria,
ita tenet Bal in add.Spec.in ti de
ſent. circa prin. ſuæ addi. & in ij.
col.ver ſed an valeat præceptum,
&c.& Fel in c.inquirenti.col.fin.
de of. deleg. & Ang.in §.illud in
auth. de her & Fal.& Fel.in rub.
de re iud.col.iiij & Lanfr.in cap.
quoniam cõtra, in ver. interlocu-
tiones,col.xix verſ vlterius adijci
tur,&c.de prob.& Ang.in l.ſi de-
bitori.ff.de iud. & ideo, quia eſt
interlocutoria, dicit Lanfr. vbi
ſuprà. & Ang.in d.l ſi debitori,ꝙ
poteſt per iudicẽ reuocari, & idẽ
tenet Matth. de Afflict. in conſt.
Regiæ maieſt.col.fi. ſed Fel.in d.
c.quærenti.tenet cõtrarium,ſcili-
cet ꝙ nõ poteſt reuocari.& iſtud
tãgit Fel. in d.rubr de re iud.col.
iiij.& v. referẽdo plures auctori-
tates doct. variãtes ſuper hoc.ſed
pro concluſione.& veritate dice-
rem, quod aut proceſſus habet
aliquam formam:puta quia datus
eſt libellus,& reus in litis conte-
ſtatione confeſſus eſt, tunc iſtud
præceptum habet inſtar diffiniti-
uæ ſententiæ. adeo quòd potius
adhæret diffinitiuæ, quàm inter-
locutoriæ. ita colligitur ex dictis
Alexand.in conſil.50.colum.pen.
in ij.volum.& tũc ſine dubio re-
uocari non poteſt,ſicut nec diffi-
nitiua reuocatur Aut non eſt da-
tus libell',ſed ore tenus fuit reus
conuentus, qui in prima reſpon-
ſione confitetur, & iudex præci-
pit ſibi cauſa cognita, vt ſoluat l.
ſi debi

ſi debitori,ff.de iud.& iſta dicitur interlocutoria propter formam non ſeruatam : tamen habet vim diffinitiuæ,ex quo diffinit principale negocium , ſecundum Ang. in d.§.illud, in authen. de her.& Falc. Verum ex quo factum eſt cauſa cognita, & quia habet vim diffinitiuæ. dico , quòd reuocari non poteſt:ita tenet Phil. in cap. cū ceſſante,col.iij.de app.Si verò eſſet factū ſine cauſæ cognitione ita ex abrupto, prout eſt quando habet clauſulam iuſtificatam , & tunc poteſt reuocari, ſicut quælibet interlocutoria, ſecūdum Phil. ibidem,& ita puto cōcordari poſ-
29 ſe iſtas opi.contrarias. † Quartò quæro , quid de decreto an dica tur diffinitiua,vel interlocutoria, dic quòd illud nomen decretum, poteſt ſumi largè,& ſtrictè. Quando ſumitur largè , eſt nomen generale, cōprehens omne id,quod decernitur per iudicem:& ſic cōprehendit diffinitiuam , & interlocutoriam, vt plenè declarat Iaſ. in l.nec quidquam, §. vbi decretum,colum.j.ff.de off.proconſ ſed quando ſumitur ſtrictè , differt à diffinitiua in plurib.quæ cumulat Iaſ ibid colum.j. & ij. & tunc dicitur omne id , quod decernitur per iudicem cum cauſæ cognitione citra abſolutionem , vel condemnationem, & hac ratione attenta non poteſt dici diffinitiua, vt quando declarat aliquem mittendum in poſſeſſionem,alimenta pupillo decernit,vel ſuper alienatione rerum minoris,vel in integrum reſtituendo, vel aliud ſimile vnde communis concluſio eſt quòd decretum dicitur interlocutoria,vt not Phil.in cap.cum ceſſante,col.antep.verſ xv.extra, de app.& gl.in §.ſi quis autem,in auth. de her. & Falc. pro hoc eſt text.in l.qualem, in ſi.ff.de arb.& Franc.de Aret.in l.ſi is ad quem, ff.de acq.her. & probatur in cōſt. regni quæ incipit dubitationem, in tantum,quòd etiam , ſecūdum decretum , dicitur ſentētia interlocutoria:vt tenet Bal.in l.cum,& minores,in ij.opp.C.ſi aduer.rem iud.& gl.in l.præſenti,§. cum autem , C. de his qui ad Eccleſias, confug habet tamen vim diffinitiuæ : quia imponit finē negocio, licet non determinet principale negocium : quia ad vnum agitur, & ad aliud deuenitur per ſecundum decretum,vt not.Fel.in cap. conſultationibus. col. ij. & iij.de off.del.& Pet.Phil. Corn.in conſ. lxv.col.ſi.in j.vol.& Bar. in l.non videtur,ff.de iud. & in l. ſi finita, §.ſi fortè,ff.de dam.inf.& Bald in l.ſi præſes,C.quo. & quando iud. & in l.ij C.de Epiſ.aud. & an poſſit reuocari, vide Alex.tenentem, quod ſic in l.quod iuſſit,col.vj.ff.
30 de re iud.† Quintò quæro,quid de ſententia banni ? dic quòd eſt interlocutoria, ſecundum Bald.in d.l.cum,& minores,col.ij.verſ.& per hoc dico,&c.Bal.in add.Spec. in tit de ſent.col.ij.verſ:ſententia banni, &c. & Alex. in conſ. cxix. colum.ij.in ſi.in iij.vol.& conſ.xc. colum.iiij.in prin.in j.vol. ſimiliter poſſumus dicere,quòd ſentētia foriudicationis,qua vtimur in regno in criminalibus ſecundum formam conſt regni , quæ incipit pœnam eorum, & conſt. grandis vtilitas,poteſt dici interlocutoria ex quo non diffinit principale negocium tamen habet vim diffinitiuæ,quia operatur pluſquam diffinitiua,nam producit ſeptem mirabiles effectus , qui colligi poſſunt ex d. conſt. pœnam eorum,

quos ibi numerat Matth. in j.col.
31 † Sextò quæro, quid de ſententia per quam irrogatur mulcta, dic quòd eſt interlocutoria, cum non diffiniat negocium principale, ſed venit incidenter propter inobedientiam, ſeu contumaciam, l.j. ff. ſi quis ius di. non obtemp. ita tenet Alex. in d.l. j. §. fi.col.j. vbi plus dicit, quòd poteſt reuocari ſicut quælibet alia interlocutoria, per l.il.icitas, §.ſi de of præſ. & Bal in add.Spec. in tit.de ſent.
32 col.ij. verſ. ſententia, &c. † nam æquiparatur ſententiæ bãni: quia vtraque irrogatur ob contumaciam, ſecundum Bart. in d l.illicitas §.fi. ſed certè ex quo iſta ſententia mulctæ continet aliquid dari vel fieri, habet vim diffinitiuæ.vt infra dicam, & de iure, q̃n interlocutoria habet vim diffinitiuæ reuocari nõ poteſt, ſicut nec diffinitiua. iſta eſt communis conclusio, quam tenet Abb. in c cum ceſſante, col.ij. in fin. & ibi etiam Phil. in iiij. col ver. ſed tamen limita, &c. de app & Bar. in l Titia. in fi ff. de acc. quod tamen qualiter intelligatur vide omnino. quæ dicam infrà in fine huius j. quæſt. prin. Super hoc igitur de mulcta ego aliter dicerem, videlicet, ꝙ iſta ſententia mulctæ nõ eſt ideo reuocabilis, quia eſt interlocutoria, ſed quia à lege habet hãc naturam, vt irrogetur ſecundum diuitias & paupertatem contumacis, nam pauper debet leuius mulctari, quàm diues, præterea, illa, l. illicitas, §.fi. non dicit, quod reuocetur iſta ſententia, ſed ꝙ mulcta remittitur ob paupertatem, & iſte eſt quidã actus liberalitatis, quo vtitur lex cauſa miſerationis, quia donat mulctam pauperi. vnde iudicio meo iſta nõ eſt propriè reuocatio, intelligendo eo modo, quo reuocantur aliæ interlocutoriæ, ſed potius eſt quædam impeditio executionis: quia talis ſententia non mandatur executioni contra pauperẽ quia lex permittit ſibi fieri remiſſionem mulctæ.
33 † Septimò quæro, quid de abſolutoria ab obſeruatione iudicij? videtur quod ſit diffinitiua: quia continet abſolutionem. ſed dic, quòd eſt interlocutoria, ex quo non diffinit principale negociũ, quod patet: quia de nouo poteſt iudicium inchoari gl. eſt in l. & harum, ff. ſi ſer. vend. & Bald. in l. properandum, §. & ſi quidem, C. de iud. & in l.ij. C. de Epiſc. aud. & declarat pulchrè Phil. in d.cap. cum ceſſante, colum.fi. de app. vbi etiam ponit, quando talis abſolutoria poteſt eſſe diffinitiua, & eſt de mente Bart in d. l. Titia. de
34 accuſ † Octauò quæro, quid de ſententia quæ fertur in iudicio inſtentato ſecundum formam, L diffamari, C. de ing. & man. Dic, quod ſi lis non conteſtatur, puta quia citatus cui ſtatuitur terminus ad agendum, non agit infra terminum, quo caſu iudex imponit ſibi ſilentium perpetuum, tũc talis ſententia eſt interlocutoria, ſecus ſi compareт. & litem conteſtatur, quia tunc eſſet diffiniti. ua. ita tenet Bal & Sal in d.l. diffamari, & Phil. in d.c cum ceſſan-
35 te, col.fin. † Nonò quæro, quid de ſententia lata ſuper poſſeſſorio. Pel. in c. conſultationibus, de off. deleg. in iij col tenet, quod nõ eſt vera diffinitiua, nec vera interlocutoria, ſed quaſi diffinitiua, vnde videtur ponere tertiam ſpeciem ſententiæ. Sed quia ego dixi ſuprà, quòd omnes ſententiæ de mũdo poſſunt reducere ad illam bimem

bimembrem diſtinctionem,quam
feci,propterea in hoc puto, quod
melius loquitur Phil in d c. cum
ceſſante,col pen.ver.xxj vbi dicit
& iſta eſt veritas, quòd quando
principaliter agitur poſſeſſorio,&
ſuper eo lis conteſtatur,talis ſen-
tẽtia,quæ fertur ſuper eo,eſt me-
rè diffinitiua,quia diffinit cauſam
poſſeſſorij principaliter intenta-
tam,non obſtãte, quod ſuper pe
titorio poſſet reuocari. quia illud
eſſet nouum iudicium,ſed quãdo
poſſeſſoriũ reduceretur inciden-
ter,tunc eſt interlocutoria, & ita
tenet etiã Card.Alex.in d.c cum
ceſſante,col.vij.verſ.habetis etiã,
36 &c. † Decimò quæro,an condẽ-
natio expenſarum dicatur inter-
locutoria,vel diffinitiua?Commu
nis concluſio eſt , quod ſi fiat in
proceſſu cauſæ ante ſententiam
diffinitiuam , eſt interlocutoria.
Secus ſi fiat vna cum ſententia
diffinitiua,quia tũc cenſetur pars
ſentẽtię diffinitiuę,ita tenet Phil.
in d.cap.cum ceſſante,col antep.
verſ.xvij de appel.& Ang in l qui
agnitis.ff.de except.& Fel.in rub.
37 de re iud.col.ix.† Ex hoc ſequi-
tur notabilis concluſio,quòd illa,
quæ fertur ante diffinitiuam, po-
teſt reuocari quãdoq;, ſicut quæ-
libet alia interlocutoria , ſed illa,
quæ fertur ſimul cum diffinitiua,
nõ poteſt reuocari etiam eadem
die,ſicut nec diffinitiua,ſecundũ
Phil.in d.c. cum ceſſante, col. ix.
verſ.vndecimo limita, &c.& col.
38 antep. verſ. xvij. † imò ſi iudex
in interlocutoria omiſiſſet con-
demnationem expẽſarum, poteſt
illam facere quandoque vſque ad
ſentẽtiam diffinitiuam , etiam ad
inſtantiam partis,ex quo ante dif
finitiuam ſemper durat eius offi-
cium.Secus, ſi omiſit condemna-
tionem expenſarũ in diffinitiua,
quia non poteſt illam addere.niſi
eadẽ die, vt habetur in l. Paulus,
ff.de re iud.ita not. tenet Abb.in
c.ſæpe, in fi. ſequendo Inn.ubi de
app.& Paul.de Ca.in l. ſancimus,
C.de iud.& Phil. in d.c.ſæpe,col.
xiiij.verſ viij.quæritur,&c.vbi ita
limitat,l. terminato, C. de fru.&
lit.expen.& ita debet intelligi qđ
tenet Bal.in l patris,& filij in fin.
39 ff de vulg & pupil † Vndecimò
quæro,quod de ſententia lata ſu-
per exceptione peremptoria ? dic
quod ſi quidem iudex pronũciat
eam admittẽdam,vel non admit-
tẽdam,eſt interlocutoria, ex quo
ſperat aliam ſententiam poſt ſe,
ſe verò pronunciet, vtrum obſtet
exceptio vel non,& tunc ſi quidẽ
pronunciet eam non obſtare , eſt
interlocutoria , quia ſperat aliam
ſententiã poſt ſe,ſi verò pronun-
ciat,eam obſtare,& eius contem-
platione imponit ſilentium acto-
ri,vel reum abſoluit,tunc eſt dif-
finitiua. ita declarat Fel. in rub.
40 de re iud. in vij. colum. † Duo-
decimò quæro,quid de ſententia
excõmunicationis ? dic quod eſt
interlocutoria,vt not. gl. & doct.
in ſumma ij quæſt.j. & Fel. in d.
rub.de re iud.colum ix. vbi idem
dicit de ſentẽtia interdicti , quod
eſt interlocutoria.idem tenet Bal.
in l.prima,C.de poſth. & Bald.in
addit.Specu.in tit.de ſent.colum.
iij.verſic. ſententia excomm.&c.
41 † Quod poteſt corroborari,quia
excommunicatio ab homine non
poteſt irrogari ad pœnam delicti
diffinitiuè,niſi ſolùm pro contu-
macia, vt declarat Philipp.in cap.
qua fronte,in ij.notab.&c.repre-
henſibilis,in j.& ij.notab.de app.
ergo eſt interlocutoria , quia ve-
nit incidẽter ob contumaciam,ſi-

cut dicimus de banno,& mulcta.
Multos alios caſus dubios in qui-
bus poteſt dubitari,an aliqua pro-
nũciatio ſit diffinitiua, vel inter-
locutoria,vide cumulatos pleniſ-
ſimè per Bald.in add.Spec. in tit.
de ſent.& per Phil.& Card in d.
c.cum ceſſante.& Fel. in rubr de
re iud.Ego tamen volui iſtos xij.
caſus declarare per has xij quęſt.
tanquam magis dubitabiles, &
42 quotidianos.†Vltimò,ſuper iſta
j. quæſt. princ. quæro ex quibus
cognoſci poſſit, quando interlo-
cutoria habet vim diffinitiuæ, &
quando non.Dic quòd ex multis
cognoſcitur, quæ declarabo per
ſingulas concluſiones, quas mo-
do ſubijciam.Prima igitur cõclu-
ſio eſt, quod omnis interlocuto-
ria,quæ non ſperat aliam ſenten-
tiam poſt ſe dicitur habere vim
diffinitiuæ, quia videtur facere
effectum quem facit diffinitiua:
quia imponunt finem illi inſtan-
tiæ. ita declarat Phil in d. c.cum
ceſſante,col.iiij.& ibi etiam Ant.
de But.Imol. & Abb. de appel.&
Bart.in l.quod iuſſit, ff.de re iud.
Exemplum poteſt eſſe de ſenten
tia abſolutoria ab obſeruatione
iudicij. Itē de illa,per quam pro-
nunciatur appellationem eſſe de
deſertam. Item de præcepto de
ſoluendo.Item de ſecũdo decre-
to.Item de ſententia mulctæ, &
43 de aliis ſimilibus.†Secunda cõ-
cluſio eſt, omnis interlocutoria
per quam finitur officiũ iudicis,
dicitur habere vim diffinitiuæ,ſe
cundum Bart.in d. l. quod iuſſit,
poteſt eſſe exēplum, quando iu-
dex pronunciat ſe eſſe incompe-
tentē,vt colligitur ex dictis Alex.
in d.l quod iuſſit,colum.vij.verſ.
44 xij. †Tertia concluſio eſt.Om-
nis interlocutoria, quæ diffinit
vnũ articulũ ſubſtantialem cauſæ
principalis, dicitur habere vim
diffinitiuæ,gl.eſt in cle. ſi. in gl.j.
in ſi.de app & in cl.j. de cau.poſ.
& proprie.& Bal.in l j.C quando
prouo.non eſt neceſſe, & Alex.in
l.v.col.ij ff de verb.oblig.Pro hoc
eſt tex.in l.intra vtile, ff. de min.
vt qñ minor petit reſtitutionē in
integrũ,& iudex pronũciat ſuper
ætate,ſcilicet, eũ non eſſe mino-
rem,nã tacitè excluditur à reſti-
tutione petita,& ſic deciditur ar-
ticulus ſubſtantialis cauſæ,& hoc
tenet in ſpecie Alex. in rub ff.de
re iud.in ſi.col Poſſes hanc cõclu
ſionem examplificare in infinitis
caſibus,vt quando repellitur ex-
ceptio peremptoria, vel admitti-
tur,vt in d.cle ſi.Itē quãdo iudex
nollet admittere aliquas proba-
tiones,ſine quibus producens il-
las,non poſſet obtinere, & ſic de
45 aliis ſimilibus.†Quarta conclu-
ſio eſt.Omnis interlocutoria con
tinēs aliquid dari vel fieri, habet
vim diffinitiuæ, ſecundũ Bar.in l.
nec quidquam, §. vbi decretũ,in
prin.ff.de of.proc. Et adde prædi
ctis,ꝙ ſicut reperitur interlocuto
ria habēs vim diffinitiuæ. ita etiã
reperitur diffinitiua habens vim
interlocutoriæ.Exēplũ ponit Bal.
in l.cũ & minores,col.ij.C. ſi ad-
uer.rem iud.vt quãdo iudex pro-
46 nũciat male appellatũ.†An au-
tem indiſtinctè non poſſint reuo-
cari interlocutoriæ habētes vim
diffinitiuæ?dic quòd iſtæ,quæ nõ
ſperant aliã ſententiam poſt ſe, nõ
poſſunt reuocari: aliæ verò: quæ
dantur in medio proceſſus, quæ
ſperant diffinitiuã poſt ſe, reuoca
ri poſſunt.ita declarat Alexan. in
l.quod iuſſit,colum. v. de re iud.
& ita intelligas id quod dixi ſu-
prà, in vj. quæſt. Et ex his rema-
net

net expedita j.q.principalis.

SECVNDO principaliter
47 quæro, † qualiter ſententia ferri debet, & quid debet continere ad hoc, vt valeat? dic quod multa requiruntur. Primò enim debet continere nomen iudicis proferentis & dicat, an ſit ordinarius, vel delegatus, item, nomina litigantium, item tenorē primæ petitionis: ſuper qua fundatum eſt iudicium. Item debet facere mētionem de ſubſtantialibus proceſſus: puta, viſa litis conteſtatione, iuramento calumniæ, teſtium de poſitionibus, & aliis proceſſus meritis, &c. Item, debet continere abſolutionem, vel condemnationem. Item, quod feratur partibus præſentibus, vel abſentibus, per contumaciam, & hoc vltimū ſolet ſcribi in litera lata per notarium actorum. ita tenet Spec. in tit. de ſenten. §. qualiter. in fi. itē, ſententia debet recitari in ſcriptis, & de ſcripti recitatione, vt ſuprà dixi, & habetur in l. j. & l. fi. & ibi Bar. & doct. de ſenten. ex breui. reci. & in con. & ab omnibus & fuit dictum in q. præceden
48 ti. in viij differentia. † Item, debet iudex ſedere pro tribu. aliàs non valet ſententia, ſecundum Bar. & Bal. in d. l j. de ſent. ex bre.
49 reci. † Item debet ipſe iudex legere ſententiam, non autē poteſt alij mandare lectionem ſententiæ, niſi ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus vt not. Spec in tit. de ſent. § ſequitur in prin. & Alex. in rub. ff. de off. eius cui man. eſt iuriſ. col. pen. & eſt tex. in c. fi. de re iud. lib vi. & habetur in d. conſt. ab omnibus. & ibi per Mat
50 thæ. in j. col. † An autem requiratur, quod iudex exprimat cauſam, qua mouetur in ſententia? dic quod regulariter non requiritur, vnde valet ſentētia, & ſine expreſſione cauſæ: poteſt tamen illam apponere, ſi vult: tex. eſt. & ibi Abb. & docto. in c. ſicut de re iud. Fallit tamen in nonnullis caſibus quos ponit Abb. in d. c. ſi-
51 cut, in vlt. not. & ibi vide. † Itē debet ferri cauſa cognita, aliàs nō valet, vt habetur in l. prolatam. C. de ſent. & in l. nec quidquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconſ.
52 † Ego autem pro clariori intelligentia, & vt faciā magis ordinatum compendiū, intendo prædicta, & quam plura alia requiſita ad validitatem ſententiæ, examinate per quatuor cauſas. Sicut. n. ſecundum Philoſophos, in omni actu humano, vt plurimū conſiderantur quatuor cauſę. videlicet cauſa efficiens, materialis, formalis, & finalis: prout aliàs in iudicio conſideraui illas in prin. huius operis: ita etiam dico, quòd in ſententia debent concurrere iſtæ quatuor cauſæ, ita ꝙ appareant
53 ex prolatiōe ipſius. † Primò igitur debet eſſe in ſententia, cauſa efficiens, & hoc eſt quod dixi ſupra in j. requiſito. ſ. ꝙ ſententia debet continere nomen iudicis: nam ipſe iudex eſt cauſa efficiēs: quia ipſe componit ſententiā, & in eſſe producit, & debet exprimere, an ſit ordinarius, vel delegat⁹, vt not. Spec. in d § qualiter. in fi.
54 quia † ſi iudex ignorat fundamentum ſuæ poteſtatis, non valet ſententia: vt no. Bar. in l. multum. ff. de cond. & dem. & in l. ij. ff. de iud. & in l. hæc autem. ff. ex quib. cauſ. in poſ. ea. & Abb. in c. prudentiam. in princ. in fi. col. de off. del. in qua cauſa efficiente, ſi eſſet aliquis defectus, nō valeret ſentētia, vt quia iudex eſſet mutus,

tus vel furioſus, vel infans, vel
excõmunicatus, vel ſimilis, quos
defectus ponit Spec in ti. de ſen.
§ iuxta.col.j.& ij.& habentur in
l.eum prætor.ff. de iu & per hoc
infero cõtra prauã obſeruantiam
nonnullorum iudicũ, qui quando formãt ſententias, incipiunt,
in Dei nomine,&c.vnde nos.qui
ſuprà nullam fecerunt mentionẽ
de nomine ſuo proprio, nec dignitatis, ſed parcendo labori, cauſa breuitatis, admittunt nomen
proprium, & dicũt vnde nos, qui
ſuprà: nam per hoc puto, ꝙ dicta
ſententia, quæ ita ſcripta reperitur, poſſet dici nulla, quia peccat
in expreſſione cauſæ efficientis,
non obſtante, quod in lectione
ſentẽtiæ exprimeretur nomẽ iudicis: quia ſententia debet tota
ſcribi, & poſteà de ſcripti recitatione legi: & non ſufficit ꝙ voce
profeſatur: vt dixi ſuprà in viij.
differentia præcedentis q. per ea,
55 quæ dicit Ang. † Dicit etiã ſuprà ꝙ iudex debet ſedere pro tribunali, vt in §.ſedebunt, in auth.
de iud. & c.fi.de re iud.lib.vj. &
iſta etiam eſt qualitas addita, &
annexa huic cauſæ efficienti: vt
not.Bart.Bal.& doct. in d.l.j.C.de
ſen.ex breu.reci.vbi limitant hoc
non procedere in interlocutoria
quæ non requirit plenam cauſæ
cognitionem. Item limitant non
procedere in iudice timente potentiã alicuius: quia poteſt ſuper
equo, vel ex turri ferre ſententiã,
vt cito poſſit fugere, vt not.gl in
d.l.j.& gl.in c.fi.de re iud.lib. vj.
de quo vide Spec.in tit. de ſent.
§.iuxta ver item eſt nulla, ratione modi,&c.& Lanfr. in c. quoniam contra. in ver.interlocutiones col iiij.de prob.& Gem.in d.
c. fi. Et propter hoc poni ſolet in
ſentẽtiis. Nos talis iudex, ſedentes pro tribunali,& c. hoc tamen
nõ procedit in cauſis ſummariis,
in quibus poteſt iudex etiã ſtando,& non ſedendo ferre ſententiam, vt d.cl.ſæpe. §.ſententiam de
verb.ſig & ex hoc patet, ꝙ hodie in regno non oportet, ꝙ iudex ſedeat, cum cauſæ ciuiles omnes ſint ſummariæ, vt ſuprà plu-
56 ries fuit dictum. † Item dixit,
quod iudex debet per ſe legere
ſententiam,& non per alium: niſi
ſit perſona illuſtris, vel epiſcopus
vt d.c.fi. de re iud. lib.vj. de quo
dicto vide Fel in c. ſuper quæſt.
in prin.in fi.col.de off del. Cerè
ſi iſtud eſſet verum, hodie nulla
ſententia valeret, maximè in hoc
regno: cũ generaliter omnes ſententiæ tam maiorum, quàm minorum iudicũ, legãtur per alios,
ſcilicet.per actorum magiſtros,&
non per ipſoſmet iudices: vnde
non poſſet aliud dici, ꝙ hoc toleratur ex generali conſuetudine,
quæ poteſt in hac ſolẽnitate derogare iuri poſitiuo: vt dicit Gem.
in d.c.fi.col.ij.ver.in ea gl ibi, Italiæ &c.de re iu.lib.vj. & tenet in
ſimili Anch.in c.ſtatutis.ij q j.&
Bal.& Sal. in l.hac conſultiſſima.
57 C.qui teſt.fac.poſ. † Item dixi,
ꝙ ſententiã ferat in ſcriptis, hoc
debet intelligi, ꝙ ſcriptura præcedat recitatione, nec ſufficeret,
ſi iudex ſcribendo vnico cõtextu
voce proferret. vt declarat Gem.
58 in d.c.fi.in ij. & iij. not. † Secundò conſideratur in ſententia
cauſa materialis. & eſt illa, quam
in iudicijs cõſideraui in prin.huius tractatus. Materia enim dicitur ex qua aliquid fit. vnde in
propoſito cauſa materialis ſentẽtiæ eſt ipſa cauſa deducta in iudiciũ per primũ libellum,& ex cõ-

ſeq

ſequēti totus proceſſus ſuper ea fabricatur: quia ex illo proceſſu, & cauſa in eo contenta, fit ſentētia diffinitiua, & propterea dixi ſuprà de mēte Spec. quod in ſententia debet inſeri tenor libelli: ad hoc vt ipſa cauſa materialis appareat expreſſa in ſentētia. Verum illud non eſt omninò neceſſarium. imò valet ſentētia, etiam ſi tenor libelli nō exprimatur in ea, ſecundum Barto. in l. ij. C. de ſent. ſufficit. n. quod ſub epilogo fiat mentio de libello actoris, & reſponſione rei. puta, viſa petitio ne actoris cōtinēte iſtud & iſtud, &c. vt tenet Spec. in d. §. qualiter. ver. cæterum. & ita communiter ſeruatur in practica imo etiam ſi iudex nullam faceret mētionem de libello, ſed ſimpliciter diceret, ſuper præſenti proceſſu ita pronuncio, condemnando vel abſoluendo, &c. puto ſententiā valere. Nec iſtud cōtradicit his, quæ paulo ante dixi, inquantum dixi exprimendum eſſe cauſam materialem, quia totus proceſſus eſt cauſa materialis: & bene fit mentio de ipſa cauſa, ſaltem per relationem, quia ſententia refertur ad acta & per illa declaratur. & habetur in l iij. C. de ſent. quæ ſine cer. quan. & per Alex. in l præſes. ff de re iud. & in l ait prætor. §. ſi iudex eo. tit. Paria enim ſunt, aliqua eſſe certa de ſe, vel per relationem ad aliud l. certū. ff. ſi cert. pet. l. aſſe toto. ff de here. inſt.

59 † Hinc eſt quòd dicimus, vt ſuprà dixi, non valere ſententiam latam ſine cauſæ cognitione, & ſic ſine proceſſu: vt habetur in d. l. prolatam. C. de ſent. & ibi Bart. & in l. ex ſtipulatione in fin. eod. tit. & in l cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de mino. Pro hoc eſt tex. apertus in c. quoniam cōtra. de prob. vbi declaratur, quo ordine iudex debet cauſas diffinire, quia primo debet acta & proceſſum facere in ſcriptis: aliàs pro eius ſententia nō præſumitur qn̄ proceſſus per legitima documenta non apparet. Hinc etiam dicimus, ꝙ iudex debet iudicare ſecundum allegata & probata, & ſic ſecundum proceſſum, vt habetur in l. illicitas §. veritas ff. de off. præſ. ergo ſententia, quæ non habet proceſſum dicitur carere materia & ſic eſt nulla, quia ſecundū Philoſophum, ex nihilo nihil fit.

60 † Quid autem, ſi feratur ſententia ſine probationibus, an valeat? vide Soc. in conſ. cxxxiiij. col. ij.

61 in v. & iij in j. volum. † Ex hoc etiā oritur quædā ſolennitas materialis quæ eſt, vt ſententia feratur conformis libello: iuxta l. vt fundus. ff. com. diu. & c. licet Hely. de ſimo. & l. ſi. C. de fideic. lib. vbi dicit Bal ꝙ fatuus eſt iudex, qui ſuper aliis quā ſuper petitis pronunciat, vnde ſentētia aliter lata, nō valet: quia habita relatiōe ſententiæ ad eius materiam, non poteſt eſſe conformitas. vnde ſentētia reperiretur facta ex nihilo. Nā ſi peto bouem, & proceſſus fabricatur ſuper boue, & ſententia fertur ſuper equo, talis ſententia videtur eſſe ſine proceſſu quia nullus ꝓceſſus eſt factus ſuper equo: & ſic non haberet materiā præexiſtentē correſpōdentē, meritò eſt nulla: ſicut qn̄ aliquis vult facere librū, & habet chartas, & nō vult librum conficere ex chartis: & vult ꝙ ſit liber: iſtud continet in ſe repugnantiam, quia non poteſt eſſe liber ſine chartis. vnde iſte liber non poſſet eſſe niſi imaginatius. ſ. mente conſideratus,

& in

& in eſſe non productus. ita iſta
ſentētia eſſet imaginaria & nul-
lius momenti, l.imaginaria. ff.de
62 de regu.iur. † Hoc tñ limitatur
non procedere in cauſis in quib⁹.
proceditur ſola facti veritate in-
ſpecta,quia poteſt tūc iudex fer-
re ſententiam non conformem li
bello : vt declarat Iaſ.in l. vnum.
col.xviij.ff.ſi cer.pet. vnde hodie
in regno per c.deteſtantes.poſſet
indiſtinctè hoc fieri,&valeret ſen
tentia,& ſic quòad hoc eſſet cor
recta regula d. l. vt fundus.Idem
quando vnum petitur , & aliud
conſtet per confeſſionem partis,
quia poteſt iudex ad illud con-
dēnare , non obſtante, ꝙ non ſit
petitum:vt habetur in dec.xxxij.
63 in fi.conſ. Neap. † Item poteſt
iudex petentem debitū condem
nare ad reſtitutionem pignoris,
non obſtante , quod pignus non
ſit petitum, vt not. Bart.in l.cum
qui.§.qui ita ff.de ver.ob. & Bal.
in l.cum eorum.C.de ſent.& ha
betur in dec xxxij.conſ. Neap.&
ratio eſt, quia dicta reſtitutio pi-
gnoris venit ex natura actionis
intentatæ. plures alias fallentias
ad l.vt fūdus.vide pleniſſimè per
Fel.in d.c.licet Hel.col.antepe.&
pe.in fi.vbi cumulat, xxxj.fall.&
aliquas etiam ponit Iaſ.in d.l.vi-
nū.col.xvj.& xvij. & in §.curare.
64 col.v.inſt.de act. † Verū , quia
ſuperius dixi quod ex nihilo ni-
hil fit, & ius imitatur naturā, §.
minorem.inſt.de adop.quomodo
ergo poteſt ſubſiſtere ſentētia in
iſtis & aliis fallentiis,ſi caret ma
teria? Ad hoc reſpondeo,& do v-
nam generalē declarationē præ-
dictis,quòd iſtæ fallentiæ proce-
dunt,quando vnum fuit petitum
in libello,& pēdente iudicio in-
cipit cōſtare de alio vel per pro-
bationes vel per confeſſionē,nam
iudex qui habet veritatem,poteſt
condemnare ad aliud in iſtis ca-
ſibus ſpecialibus , ex quo ſibi li-
quet ex eodē proceſſu, vel ex na
tura actionis intentatæ,vel ex vir
tute probationis, ad hoc vt veri-
tas ſortiatur effectū,omiſſis ſcru-
puloſitatib. iuris poſitiui genera-
lis,volentis, quod nō feratur ſen
tētia,niſi ſuper eo , ſuper quo eſt
facta lit.conteſt.vt dicit Bar.in d.
l. prolatam, C.de ſent. & ſi bene
formatur ſententia ex aliquo, qa
ſubeſt materia,quæ naſcitur pen-
dente iudicio,ſed qñ vnum eſſet
petitū, & ſuper eo fabricatus to-
tus proceſſus,vſque ad concluſio
nem , & nihil aliud conſtaret ex
illo proceſſu de alia re:tūc indu-
bitanter dico , quod etiā in iſtis
fallentiis non valeret ſententia
non conformis libello,quia nul-
lam haberet materiam , ſecundū
exemplum propoſitum, & ita de
65 bent prædicta declarari. † Con
ſideratur etiā in iſta cauſa mate-
riali non ſolùm, quòd ſubſit ma-
teria, ſed etiam ꝙ ſit apta mate-
ria,vnde ſi libellus eſſet ineptus,
ſententia ſuper eo lata nō valet,
vt not.gl.in ver.ij in fi. inſt.de o-
blig.in prin. & Abb.in c.cū dile-
cti.de emp & ven.& Ant.de But.
in c.examinata de iud.& Bald.in
l.ex hoc iure, & in l.fi. ff.de iuſt.
& iu. & in l.actor,in fi.C.de reb.
cre.Sic etiā dicimus de toto pro-
ceſſu,quia debet aptè,& ſecundū
iuris ordinem fabricari,aliàs ſen-
tentia eſt nulla , vt d.l.prolatam.
Verum in caſibus,in quibus non
requiritur libellus,prout in ſum-
mariis, & præſertim hodie in re-
gno , valeret ſententia lata ſuper
libello inepto , vt declarat Alex.
in d.l.vinum.col.fi.& ibi eſt gl.ff.
ſi cer.

ſi cert. pet. & Fel.in c.cum ordi-
nem.de reſcr. quia per iura muni
cipalia ſunt ſublatæ ſolennitates
libellorum in ciuilibus. vnde illa
materia inepta, eſt reducta ad a-
ptitudinem.quia non inſpicimus
aliud , niſi quod apparet intẽtio
actoris quibuſcunque verbis de-
clarata.per talem qualem petitio
nem,vel per articulos,& alia me
rita proceſſus , vt pluties fuit di-
ctum ſuprà in proceſſu huius tra
66 ctatus. † Sed iuxta hoc cadit
pulchrum dubiũ. Pone,quod ali-
quis produxit libellum bene cõ-
ceptum , tamen in eo inteniauit
actionem , quæ ſibi non compe-
tebat,& ſic egit ſine actiõe.Reus
non oppoſuit, iudex protulit ſen
tentiã pro actore ſuper illa actio-
ne,quæ non competebat , an va-
leat talis ſententia ? Certe vide-
retur eſſe dicendum , quòd non:
quia caret materia. nam vbi nul-
la eſt actio, nulla poteſt eſſe ſen-
tentia,& hoc in ſpecie tenet glo.
inſt.de obl.in prin. d.gl.in ver.ij.
67 in fi. † quæ expreſſe dicit,quòd
ſolutio debet fieri per competen
tes actiones & iudices, alias non
valet ſententia,& illa gl. commu
niter approbatur.Pro hoc etiã eſt
regula trita , quod nemo ſine a-
ctione experitur,l ſi pupilli.§.vi-
deamus.ff.de negoc. geſt.vbi per
68 Bar. & doct. † Imò iudex ex of
ficio poteſt repellere agentẽ ſine
actione,vt not.gl.& doct.in l.vbi
pactum.C.de tranſ.contrarium te
net Bar.in conſ.100.incip. A do-
mino Cyn.&c.verſ.ſuper quarto.
&c.vbi dicit, quod valet proceſ-
ſus , licet actor omni actione ca-
reat, & poteſt ſuper eo ferri ſen-
tentia valida.per l.ij. C.de cond.
indeb. cum aliis allegatis per eũ
ibi.Pro hoc eſt tex. & ibi Abb.in
l.eum putatẽ,ff.fam.erciſ. & vide
omnino Iaſ.in l.nam & poſtea.§.
ſi damnetur.ff.de iniur.Puto in
iſta varietate poſſe ita diſtingui,
quandoque aliquis agit narran-
do talẽ cauſam in libello , quod
ex ea apparet non cõpetere ſibi
ius agendi,vt quia dicit, peto ta-
lem fundũ, quia rex eſt in Fran-
cia,& tunc quia communis con-
cluſio eſt , quod talis libellus eſt
ineptus , etiam parte non oppo-
nente,vt tenet Bart. & Alex in l.
edita.C.de edend. & gl. in l.ij.§.
circa , ff.de doli except. & com-
muniter Mod.in l.j.in princ.ff.de
edend.dico, ꝙ ſententia lata ſu-
per tali proceſſu & libello , non
valet. quia ex forma ipſius appa-
ret calumnia manifeſta , & quod
ſine actione agitur:poſſet etiã po
ni exemplum, quando aliquis a-
git rei vendicatione contra Ti-
tiũ, narrando ipſum Titium non
poſſidere , quia ſeipſum excludit
à iure agendi,vnde ſi in iſto caſu
iudex ferret ſententiã contra Ti-
tium , talis ſententia eſſet nulla,
nec poſſet habere executionem
contra Titium, quem ipſemet a-
ctor aſſerit non poſſidere , & ſic
ex ipſo libello apparet,quod non
competit ius agendi. hoc proba-
tur ex his , quæ dicit Abb. in c.
cum dilecti.in iij.not.de empt.&
vend vbi etiam dicit , quòd talis
ineptitudo poteſt opponi poſt
ſententiam , ergo reddit proceſ-
ſum nullum,per ea quæ not.Bar.
& doct.in l.licet C.de prob.idem
tenet Alex.in d.l.j. in prin.col.v.
69 ff. de eden. † Quandoque ali-
quis agit narrãdo aptam cauſam
in libello , ſed exprimit ineptam
actionem,vt quia dicit,quòd mu
tuaui Titio centũ, ideo peto ip-
ſum mihi cõdemnari, actione ex
locato.

locato.& tunc cōmunis opi.doct. eſt, quod talis libellus valet:& ſimiliter ſententia valebit inſpecta narratione apta, ex quo nomen actionis non eſt neceſſe exprimi in libello,c dilecti.de iud.vnde ſi fuit expreſſa,& inepta,non vitiat, ita tenet Alex.in d.l.j.col. ſi.ff.de eden.vbi plures allegat, & tenet Innoc. Ant. But.& Can. in c.examinata. de iud.Dato ergo, quòd non cōpetat actio ex locato, poteſt tñ ferri ſententia ſuper mutuo quod perpenditur ex narratione apta:quæ concludit in mutuo.Et hūc intellectum puto eſſe de neceſſitate dandū ad illam gl. quæ reputatur ſingularis. inſt. de obl. quem ſuprà allegaui, & ita in terminis illam gl. intelligit ibi Ioā.Fab. vbi dicit ſemper iſta formalia verba,videlicet,caue, quia ſi eſſet competens iudex: quanuis inepta actio, teneret ſententia, &c.& ſic videtur reprehendere illam gl.quæ dicit per competentes actiones.&c.poſſet tamen ſaluari intelligēdo eo modo,quo dixi in j.memb. ſ. quando ex facie libelli apparet ꝙ nullo modo competit ius agendi: ſed ſecundum dicta in ij. memb. loquitur

70 bene Ioan.Fab. † Tertia cauſa principalis, quæ conſideratur in ſententia, eſt cauſa formalis, & hinc eſt ſciēdum, quod iſta cauſa poteſt conſiderari tripliciter, vno modo, reſpectu iudicis proferentis.Secundo modo,reſpectu litigantium. Tertio modo,reſpectu ipſius ſententiæ. Primo modo,dixi reſpectu iudicis. iſtud ſimiliter inſpicitur trib. modis videlicet reſpectu loci,temporis & perſonæ ipſius iudicis. Primo modo,ſcilicet reſpectu loci,hoc ideo

71 dixi: † quia iudex quando fert ſententiā, debet ſtare in loco ſolito maiorū ſuorum, vbi ſui prædeceſſores ſoliti ſunt reddere ius aliàs ſententia non valeret: text. eſt & ibi Bal. & doct.in l.cū ſententiam.C.de ſent.& not.Bart.in l.ſi vt proponis.la ij.C.quo & qñ iud. & in l.j C.de ſent ex breui. reci & Barr.Bald.Iaſ & communiter doct.in l.pen.per illum tex.ff. de iuſt.& iu.& Ang.in tract. maleſ.in ver.ad noſtrum ſolitū banchum iuris, &c. Et propterea in ſententiis ſolet apponi illa clauſula.Nos talis iudex, &c. ſedētes pro tribunali in tali loco, &c.vbi curia regi ſolet & reddi petentibus, &c. ad demonſtrandum, ꝙ iſta ſolennitas formalis interue-

72 nit in ſententia. † Limita tamen nō procedere in iudice ordinario: qui habet certam ſedem & locum reddendę iuſtitię:ſecus in delegato, quia ex quo non habet certam ſedem deputatam,poteſt ſibi eligere locum, vbi vult: etiam in camera ſua: ſecundum Bal.in d.l.cum ſententiam.& Bal. in d.l.pen.in ij.lect circa fin.ff.de iuſt.& iu. vbi hoc intelligit in delegato ad vnam cauſam particu-

73 larem: † ſecus in delegato ad vniuerſitatem cauſarum:quia tenetur ſeruare locum delegantis: ſecundum eum: & ita debet intelligi tex.in l.ſi locus. ff. de iud. vt declarat Bald ibi. ſ.quod delegatus particularis poteſt ſibi eligere locum dūmodo ſit cōgruus litigantib.& honeſtus aliàs ſecus per l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbit. quidquid dicat Paul. de Caſt.in d l.ſi locus qui tenet,qđ delegatus debet ferre ſentētiam in tribunali delegātis:quia intelligendo de particulari non eſt verum: nam non eſt idem tribunal.

Quod

Quod patet, quia ab eo appella-
tur ad delegantem: vt per Bart. &
doct. in l. j. §. ſi ff. quis & à quo ap.
74 & † ibi probatur ſecus eſſe in vi
cario, quia cum eius tribunal ſit
idem cum tribunali principalis,
debet ſedere pro tribunali prin-
cipalis: fateor tamen, quòd poſt-
quàm iudex delegatus elegit ſibi
locum, ſemper debet ad illũ lo-
cum facere citationes, & ibi fer-
re ſententiam, ſecundum Bart. &
Pau. de Caſt. in d. l. ſi vt proponis.
l. ij. C. quo. & qñ iud. & in l. j. in
75 ſi. C. de ſent. ex breu. reci. † Sed
iuxta hoc cadit pulchrum dubiũ:
videlicet, an delegatus ad vnam
cauſam, poſſit procedere & ſen-
tentiare extra locum iuriſdictio-
nis delegationis: & an poſſit ibi
eligere ſibi locum iuriſdictionis
delegationis: & an poſſit ibi eli-
gere ſibi locũ. ſ. in loco non ſub-
dito non deleganti. Et cum iſte
caſus quandoque mihi eueniſſet
in facto, quia illuſt. Dux Sueſſæ
delegauit mihi vnã cauſam ſuo-
rum ſubditorum: & tamen tunc
reſidebam in ciuitate Melphiæ,
qui eſt locus extra ſuam iuriſdi-
ctionem: & litigantes faciebant
dubium, ꝙ procedere non pote-
ram, tamen vt eis morem gere-
rem, feci ſupplicationem illuſtriſ
ſimo principi dictæ ciuitatis Mel
phiæ, vt deberet concedere mihi
ſuum aſſenſum qui fuit mihi in
ſcriptis conceſſus ad tollendum
omnem ambiguitatem. Dico ta-
men, quod non fuit neceſſe ob-
tinere dictum aſſenſum: ſed po-
tius fuit cautela ſuperabundans.
Et tunc reſpondeo ad q. præpoſi-
tam: & dico, quòd ſi ambę partes
conſentiant, ꝙ delegatus proce-
dat extra territorium delegantis,
valet proceſſus & ſententia, abſ-
que eo, ꝙ conſentiat dominus il-
lius territorij: tex. eſt ſingul. in c.
ſtatutum §. in nullo. de reſcr. lib.
76 vj. † per quem ita in terminis
tenet Abb. in c. p. & g. col. v. verſ.
venio ad iiij. & c de of. del. vbi te
net, quòd in delegato poteſt fieri
prorogatio de loco ad locum, &
77 ratio poteſt eſſe. † quia iuriſdi-
ctio delegati, non cohæret, nec
terminatur territorio ſicut iuriſ-
dictio ordinarij. vt d. Abb. ibidẽ,
licet ſecus eſſet in ordinario, ſe-
cũdũ eum, quia ordinarius non
poteſt procedere extra territoriũ,
niſi interueniat conſenſus dñi il
lius loci, vltra conſenſum partiũ.
idẽ tenet Bal. in l. ſi qui ex con-
ſenſu C. de epiſc. aud. & Barto. &
doct. in l. quæro. ff. de ſol. & vide
remiſſiuè per Iaſ. in dict. l. pe. ff. de
78 iuſt. & iu. in fin. col. † Secundò
principaliter limita prædictã reg.
non procedere in epiſcopo habẽ
te plures terras & caſtra in ſua
diœceſi, quia in quolibet loco de
diœceſi, vbi reperitur, poteſt cu-
riã regere & citare, ac ſententias
ferre, tex. eſt in c. cum epiſcopus.
de of ord. lib. vj per quam ita te-
net Bald. in d. l. pen. in j. lect. verſ.
ſed an epiſcopi, & ibi etiam Ang.
& Paul. de Caſtr. in l. ſi. ff. de iuſt.
& iu. & Bal. in l. teſtamenta om-
79 nia. C. de teſtam. † Tertiò limi-
ta, niſi iudex de conſenſu partiũ
ferret ſententiam in alio loco, nõ
ſolito, quia valet propter proro-
gationem, dummodo non egre-
diatur territorium ſuum: ita te-
net Abb. in d. c. p. & g. col. v. ver.
venio ad quartam, & c. de of. del.
& Bart. in d. l. pe. cir. ſi. ff. de iuſt. &
iu. & glo. ſi. in l. cum non eo die.
C. quando prou. non eſt neceſſ.
80 † Quartò limita, non proce-
dere in arbitro, qui poteſt elige-
re ſibi

re ſibi locum:dummodo honeſtũ.
l.ſi cũ dies, §.ſi arbiter. ff.de arb.
& Bald.in l. eum ſententia. C.de
ſent. in dubio autem quando ar-
biter non elegit locum,intelligi-
tur de loco, vbi factum eſt com-
promiſſum:vt tenet Alexan. poſt
Bart.in d.§.ſi arbiter.per illũ tex.
& Bal.in d.l.pe.in ij.lect. circa fi.
81 ff.de iuſt.& iu. † Quintò limi-
ta, non procedere in iudice ap-
pellationis, qui poteſt etiam in
domo ſua, & in omni alio loco
honeſto iuſtitiam regere: & ſen-
tentiam ferre,gl.eſt not.in d.l.cũ
ſententiam.C. de ſent.& ibi Bal.
in j.lect.& Paul.de Caſt.& com-
82 muniter doct ibidem. † Sextò
limita in iſtis vicariis generalib.
& præſidibus prouinciarum, qui
vadunt diſcurrendo per prouin-
ciã.inquirendo maleficia,& pro-
uidendo oppreſſis, & alia facien-
do, quæ ſpectant ad cultum iuſti
tiæ, quia in quolibet loco illius
prouinciȩ poſſunt ius reddere ad
eorum electionem. ita tenent
Alb.de Roſ.& Mod. in l.pe.ff.de
iuſt.& iur. & Ang.in tract. male.
in ver.ad noſtrum ſolum banchũ
iuris, &c. in fi.& Bald.in l.teſta-
83 menta omnia. C. de teſt. † Se
ptimò limita, quando locus ſoli-
tus non eſſet tutus t vel propter
metum tyranni, vel propter guer
ras, vel peſtem:vel quia minatur
ruinam: nã tunc poteſt iudex eli
gere alium locum, & ibi ſenten-
tiate.Debet tamen proteſtari qđ
propter illam neceſſitatem elegit
talem locum. ita tenet Bald.in d.
l.j.col.ij. ver.in glo. ibi,vel equo,
&c. de ſent. ex bre.reci. pro hoc
eſt tex.in c.ſtatuimus.de of.dele.
84 lib.vj. † Octauò limita, in epi-
ſcopo expulſo à ſua ſede & diœ-
ceſi per vim: nam poteſt in alie-
na diœceſi cõuicina exercere iu-
riſdictionem,procedendo contra
expulſores,& eorum fautores, ſe
cundum formam cl j.de fo.cõpe.
85 † Nonò limita in cauſis,in qui
bus proceditur de plano. nam va
let ſententia lata in alio loco ſo-
lito maiorum. ſecundum Bart. in
l.nec quidquam. §.de plano.ff.de
of.procon.& Bal.in l. teſtamenta
omnia.C.de teſt.& Bar.in l.j.col.
j. C.de confeſ. & habetur in l.ij.
§.dies.ff.quis ordo in bo poſ.ſer-
uetur.prout ſunt ea,quæ non re-
quirunt plenam cauſæ cognitio-
nẽ:vt eſt tex cum glo.in l.voluit.
86 §.fin.ff.de interrog.act. † Deci-
mò limita, non procedere in cau
ſis voluntariæ iuriſdictionis:quia
in omni loco, etiam in itinere &
deambulando poſſunt expediri:
ita tenet Bal.in d.l.teſtamenta o-
mnia.col j C.de teſt.Bart.in d.l.j.
col.j C.de confeſ.& eſt text.in l.
ij.ff.de off proconſ. & in §. ſerui
87 vero inſt.de libertinis. † Vnde-
cimò limita,in omnibus actis re-
ſpicientibus litis ordinationem:
quia in illis non tenetur iudex
ſeruare locum maiorum:ſecundũ
Bar.in d.l.j.col.j.C. de confeſ per
88 d.l.voluit.ff.de inter act. † Re-
uertendo ad cauſam formalem,
dixi ſuprà quod in hac cauſa,quȩ
reſpicit iudicem,conſideratur ſe-
cundo loco tẽpus.hoc ideo dixi,
quia ſententia debet ferri con-
gruo tempore,ſcilicet, vt ſit dies
iuridicus, & nõ feriatus:qa alias
non valeret.l fi.C.de feriis.& no.
Bar & doct.in l.ij.ff. ſi quis in ius
voc.non ie. & l. ſi vt proponis,la
j. C.quomodo & quando iud.
89 † Item conſideratur tẽpus con
gruum,ſcilicet vt feratur ſenten-
tia in die & hora,in qua facta eſt
citatio : aliàs ſi ferretur ante vel
poſt

poſt terminū citationis, nō valet,
tanquā lata parte non citata tex.
eſt notabilis, in l.aut q ui aliter, in
prin & in l.ſi vitem, §.fi. & vtro-
bique per Bar.ff.quod vi aut clā.
& in l.cum non eo die, C.quādo
prouo. non eſt neceſ. & habetur
per doct.in c.conſuluit de of.del.
Quod tamen intellige, quando
citatus non fuit contumax aliàs
ſecus: quia ſi fuit contumax in
non comparendo in termino, po-
teſt iudex ferre ſententiam poſt
terminū quandocunque ſine alia
citatione. ex quo propter contu-
maciam ſemper eſt in mora: vnde
non debet amplius citari, ita no-
tanter tenet Bald.in d.l.cum non
90 eo die. † Tertiò, conſideratur
tempus congruum, reſpectu in-
ſtantiæ quia ſi iudex fert ſenten-
tiam peremptа inſtātia, puta poſt
triennium, non valet ſententia:
ſecundum Bar.in l.properandum
in prin.in fi.illius prin.C.de iud.
& ibi etiam Bal.in ij q Vbi idem
dicit de ſentētia lata poſt deſertā
appellationē, vt non valeat. Idem
tenet Alex.in conſ.lxxxij.in prin.
91 in iij volum.† Idem dicimus de
ſentētia arbitri, qa ſi eſt lata poſt
tēpus præfixum compromiſſo, nō
valet, l.ſi cum dies, §.ſi intra.& l.
non diſtinguemus, § cōpromiſſo,
& §.fi.ff de arb.& Bal. in c.quin-
92 tauallis, de iureiur † Quartò,
conſideratur tēpus congruum, vt
ſententia feratur de die, & nō de
nocte, aliàs lata de nocte, non va-
let, vt no.gl. Bar.Paul.de Caſt.Iaſ.
& cōmuniter doct.in l.more Ro-
mano ff. de fer. & eſt text. & ibi
Abb.& Fel.in c.conſuluit, de off.
deleg & per Mod.in l.non mino-
rem, C.de tran.& Per.Phil.Corn.
in conſ liiij.col.pen in ij. vol.vbi
dicit hanc eſſe magis cōmunem
opin.quod tamen limita, niſi cō-
ſuetudo aliter ſe haberet, ſcilicet,
vt ferātur ſentētiæ de nocte, quia
tunc valet ſentētia. Idem ſi ambæ
partes ſint præſentes, & non con
tradicant: ſecundū Paul. de Caſt.
& Mod. in d.l.more Rom.& Fel.
in d. c. conſuluit.in quibus locis
tradūtur plures aliæ limitationes,
de quibus me remitto ad dicta
93 ibi. † Quintò conſideratur tem-
pus congruum, vt nō feratur ſen-
tentia pendente dilatione, l.fine
pars, C. de dil. aliàs eſt nulla, ſi-
cut, ſi eſſet lata die feriato, ſecun
dum Bal.in l.pen.col.fi.verſ.con-
ſidera, &c.& ibi etiam Cyn.C.de
94 arb. † Sextò, conſideratur tēpus
congruum, vt ſi cauſa eſt cōmiſſa
cōſilio ſapientis, nam interim nō
poteſt ferri ſentētia ante habitū
conſilium, ſecundum Bal. in l.ex
illo, C.de app.& Bal.in l.j in prin.
C.de rela. & Phil.in c. intimaſti,
de app.ſi tamen feratur de facto,
debet appellari, ſecundum Bart.
95 in d.l.j. † Septimò, conſideratur
tempus congruum vt iudex pro-
nunciet tempore, quo vtraq; pars
eſt præſens, vel altera tantum ab-
ſens per contumaciam.l de vno-
quoque, ff.de re iud.aliàs ſi vtra-
que pars eſt abſens non valet ſen
tentia.ita tenet Bal.in l.j. colum.
v. verſ. & prædicta faciunt ad q.
&c.& verſ.quæſitum fuit &c. C.
de his, quæ pœnæ no. vbi plus
dicit multum ſingulariter, quòd
ſi iudex incœpit legere ſenten-
tiam, & ante completam lectionē
ſententiæ ambæ partes ſe abſen-
tant, non valet ſententia, quod
dictum nota, quia forte prima fa-
cie quilibet diceret contrarium.
Et prædictis adde gl. in l.prope-
randum, §.ſin autem alterutra. in
gl.j C.de iud.quod limita, niſi in

caſibus,in quibus iudex procedit
ex officio,quia tunc valet ſenten-
tia vtraque parte abſente: ſecun-
dum Ang in l. ſi quis libertatem,
ff.de petit.hered.& gl.in c.cupien
tes.§.quòd ſi per xx.de elect.lib.
96 vj. † Tertiò, dixi ſuprà, quòd
conſideratur ſolennitas formalis
reſpectu ipſius iudicis,quo ad ſuã
perſonã,hoc poteſt intelligi mul-
tipliciter.Primò quòd ſit iudex,
& non priuatus, aliàs ſententia
non valet,l.priuatorũ,C. de iuriſ.
om.iud.l.eum, qui. & ibi gl.ff.eo.
97 tit. † Item requiritur, quòd ſit
competens iudex, aliàs ſententia
non valet, vt toto tit C. ſi à non
98 comp.iud.† Item,quòd ſit ſanus
mente,ſecus ſi eſſet furioſus,ſur-
dus,vel mutus,vt l.cum prætor,§.
non autem,& l.iudex datus,ff.de
iud. Idẽ ſi eſſet impubes, vel ſer-
uus,vel mulier,vt d §.non autem
Item debet iudex ſedere pro tri-
bunali,vt no.Bar.in l.j.C.de ſent.
ex breui.rec.& dixi ſuprà pluries.
99 † Item,ſi eſſet iudex excommu-
nicatus,non valet eius ſententia,
vt habetur in c.pia de excep. lib.
vj. & no.gl xxxv.q.ix. in ſumma.
& Bal.in l.j.col.pen.in ſi.verſ.vnũ
omiſi,&c. C. de iur. & fac.ign.&
Bar.in l.ſi arbiter, C. de ſent. vbi
hoc intelligit in publicè excom-
100 municato,aliàs ſecus † Idem,
ſi iudex eſt publicè infamis,quia
non valet eius ſententia,ſecundũ
Bart.in l. quidam conſulebant,ff.
101 de re iud. † Idem ſi ignoret ſe
iudicem,vel aliter dubitet, quia
non valet eius ſententia, ſecun-
dum Bart. in l. quæro in lectura
Nicolai de Neap. de eo, qui pro
tut. ff. & doctores in l. ſed ſi de
102 ſua,ff.de acquir. her. † Idem ſi
iudex detulit appellationi,quia ſi
poſtea procedit, vel ſententiam
ferat, nihil valet quod agit:ſecun
dum gl.& Card.in cl.j.in ſ.quæſt.
103 de dolo,& cont.† Et ſimiliter,
quando ſibi eſſet inhibitum per
ſuperiorem,c.non ſolum. de app.
lib.vj.poſſunt etiam multa,& va-
ria exempla poni de impedimen-
tis reſpicientibus perſonam iudi
cis, quæ diligens ſcrutator per-
quirere poterit,& breuitatis cau-
104 ſa omitto. † Secundò, princi-
paliter conſideratur cauſa forma-
lis in ſententia reſpectu litigan-
tiũ. Et hoc ſimiliter dicitur mul-
tis reſpectibus primò, quia nomi
na litigantium debent exprimi
in ſententia,vt ſciatur inter quos
ventilatur negocium, & quis ſit
abſolutus vel condemnatus, vt
dixi ſuprà in prin. huius ſecundæ
quæſt. principalis. Item, quia eſt
neceſſe, quòd litigantes ſint ha-
biles ad comparendum in iudi-
cio, nam ſi aliquis eorum eſſet
pupillus,vel furioſus, & litigaret
ſine tutore,vel curatore,nõ valet
ſententia,l.acta.§. fin. & l.contra
pupillum,& ibi Bar.& Alex.ff.de
105 re iud. † vbi idem dicitur de
ſententia lata contra minorem
indefenſum, vt non valeat ipſo
iure. Pro hoc eſt text.in l.cum,&
minores,C.ſi aduer.rem iud.& l.
ſi præſes,& ibi Bar.C. quomodo,
& quãdo iud. De furioſo autem,
quòd non valet ſententia,eſt tex.
in l.furioſo,& ibi Bart.& Alex.ff.
de re iud.quod procedit,etiam in
ſententia lata in cauſa appella-
tionis,ſecundum Bal. in l.alienã.
106 C.de proc.† Illud autem quod
dixi non valere ſentẽtiam, intel-
lige, quãdo fertur cõtra minores
indefenſos, ſecus, ſi pro eis,quia
tunc bene valet l.nõ eo minus,&
ibi Alex.& cõmuniter doct. C.de
proc.& Alex, in d.l. furioſo, non
valet

valet ſẽtẽtia, etiam pro eo lata, quia pro abſente reputatur, vt d. l. furioſo. & ibi Alex. & doct. Et per hoc infert Ale. in d. l. furioſo, quòd idem eſſet in pupillo nullũ habente intellectum: puta quia eſt infans: quia minime valet pro eo ſentẽtia, & ſic eſt pulchra limitatio ad d. l. non eo minus.

107 † Similiter non valet ſententia quando fertur contra eum, qui eſt mortuus tempore prolationis ſentẽtiæ, l. in ſumma, §. fi. ff. de re iud. & l. j. §. ſi. alias eſt l. ij. ff. quæ ſent. ſine app. reſc. imò etiam in fauorem mortui, non valet ſententia, secũdum Bar. in d. l. in ſumma. & ibi etiam Alex. in ſi. & ibi vide per doct. idem, quando ſententia fertur contra infirmũ graui infirmitate, l. quæſitam, ff. de re iud. verum in hoc datur cautela, vt infirmus citatus mittat excuſatorem, ad ſignificandum iudici, qualiter eſt infirmus, quia tunc, non obſtante infirmitate iudex profert ſentẽtiam. talis ſententia eſt nulla, ſecundum Alex. in d. l. quæſitũ, col. ſi. & ibi vide per doc. an teneatur mittere procuratorẽ.

108 † Quid autem, ſi quis litigat per procuratorem, & facta litis conteſtatione dominus moritur an poſſit ferri ſententia contra procuratorem? dic quod ſic, quia tale mãdatum morte non extinguitur: ex quo procurator eſt effectus dominus litis, ſed qualiter ſint concipienda verba ſentẽtiæ, quia ſi nominatur mortuus, vide tur ſentẽtia non valere, per prædicta. Bart. tangit hanc q. in l. nulla, C. de proc. & relinquit eam indeciſam. Veritas eſt, quam tenet Alex. in d. l. nulla, vbi elicit communẽ, & magis tutã opin. ſcilicet, vt iudex dicat, condemno talem procuratorẽ quondam Titij defuncti, procuratorio nomine heredũ, vel eorũ, ad quos ea res pertinet, & ita valebit ſententia.

109 † Sed hoc ceſſaret in procuratore prælati vel rectoris Eccleſiæ: quia quamuis efficiatur dominus litis, tamen extinguitur mandatũ quandocunque per mortem prælati, vel rectoris, tex. eſt in cl. ũ. de proc. & no Iaſ. in d l. nulla, vnde tunc non valeret ſentẽtia contra illum procuratorem, niſi haberet nouum mandatum à ſucceſſore.

110 † Similiter non valet ſentẽtia, quãdo fertur contra eum, qui nõ eſt legitimus defenſor, tã in agendo, quàm in defendendo puta in falſo procuratore nõ habẽte mandatum, l. licet. & ibi per doct. C. de

111 proc. † & idem dicimus de eo, qui ſuſcepit iudicium pro aliquo abſente, quẽ credebat viuere, cũ eſſet mortuus, nam non valet ſententia lata in tali cauſa, vt eſt tex. in l. de qua re. § fi. ff. de iudiciis.

112 † Eodẽ modo, quãdo lis eſſet agitata cũ procuratore, & iudex ferret ſentẽtiam in perſonam dñi, nam non valet, tex. eſt in l. j. C. de ſent. tamen iſta ſolẽnitas hodie in regno hoc non curatur: ex quo proceditur ſine figura iudicij in cauſis ciuilibus, vnde valeret talis ſententia, ſecundum Barto in extrauag. ad reprimendam, in verſiculo, & figura.

113 † Similiter, quando ſententia eſſet lata contra tutorem inhabilem, & minus legitimè conſtitutum, non valet, text. eſt in l. ſi tutor, C. in qui. cau. in integ. reſt.

114 non eſt neceſ. † Similiter non valet ſententia lata contra carceratum, vel alio modo ſimili impedimento, impeditum, ſi iudex ſciuit impedimentum, ſecundum

Alex.in l.quæſitum,col.j.in fin.ff.
115 de re iud. † Tertiò, principaliter conſideratur cauſa formalis, reſpectu ipſius ſententiæ, & hoc multipliciter euenit. Primò, quia debet ſ [illegible] ibi, & recitari de ſcripti recitatione, l.fi.& ibi Bar.& doct. C.de ſen ex breui.rec. & dixi ſuprà plene, quod ſimilia pluribus modis, de quibus per Iaſ.in § curare, col.fi. inſt.de act. & in l.nec quidquam, §. vbi decretum, col.
116 xiiij.& xv.ff de off.proc. † Secundò, quia debet ſententia continere iuſtitiam, aliàs ſi continet manifeſtam iniquitatem, eſt ipſo iure nulla, c. inter cæteras, & ibi per Abb.& Fel.de re iud Secus, ſi iniquitas non eſt manifeſta, quia tunc valet, & debet reſcindi per appellationem, nam tunc dicitur eſſe contra ius litigatoris, ita habetur per doct.in l.j §.item cõtra ſacras, ff.quæ ſent.ſine app.reſcin. & Alex.in l.cum prolatis, ff.de re iud.& per Bar.& doct.in l j.C.de erro cal.& Abb. & doct. in c.j.de re iud.de hoc articulo, vide plenè Phil.in c.dilecto.in lv.quæſtione.
117 de appel. † Tertiò, peccat ſententia in ſe ipſa, quando continet expreſſum iuris erroré, qui poteſt legi oculo corporali, quo caſu eſt nulla, l.ij.C.quando prou.non eſt neceſ. Secus, quando error iuris non poteſt legi oculo corporali, de quo vide plenè per Alexan.in add.ad Bar in d.l.ij.& in d.l.cum prolatis, ff. de re iud. & Abb. & Fel.in d c.j.de re iud. & Alex. in
118 coſ lxxix.in fi.in ij.vol. † Quartò, dicitur ſentẽtia continere expreſſum errorẽ, quando iudex exprimit cauſam in ſentẽtia, ex qua mouetur ad ſententiandum, & illa cauſa relata ad acta eſt falſa ſeu erronea, quo caſu ſententia eſt nulla: ita tenet Raph.Cu in l.j.§. item cũ contra ſacras, ff.quæ ſent. ſine app.reſc & Pet.Phil.Corn.in conſ.xvj.in litera f, in iiij.vol.nã licet aliàs in ſentẽtia non debeat exprimi cauſa, tamen ſi exprimatur falſa, & erronea, ſentẽtia vitiatur, & nõ valet. ita tenent Abb.& doc.in c.ſicut, vbi eſt ſua materia,
119 de re iud.& dic vt ibi. † Quintò non valet ſentẽtia lata contra aliam ſentẽtiam, quæ tranſiuit in rem iudicatã, l.j.& ibi Bar.& doc. C.quando prouo.non eſt neceſſ.
120 † Sextò, peccat ſententia in ſeipſa, quando eſt incerta: & non valet regulariter: quod dic vt habetur in l j.ij.& iij.C.de ſen quæ ſine cer.quanti.prof. & per Iaſ.in § curare. in.de act. & per Bart.& doct.in l.ait prætor, §. ſi iudex, ff.
121 de re iud. † Septimò, nõ valet ſententia, quando facit mentionẽ de aliquo procuratore litigante, de cuius mandato non apparet. ita tenent And.& Mart. in conſt. vniuerſos, concluſiuè debet ſententia cõtinere ea, de quibus feci mentionem ſuprà in princ.huius ſecundæ q. principalis, & vide,
122 quæ ſuprà dixi. † Quarta cauſa principalis, quæ conſideratur in ſententia, eſt cauſa finalis, quæ cauſa conſiſtit in vno ſolo verbo ſententiæ, videlicet in verb.condemno, vel abſoluto. nam ad hũc finẽ fit tota lis inter litigantes, vt per eam ſentẽtiam mediante iudice obtineatur condemnatio vel abſolutio, & quantum ad hunc effectum poteſt dici cauſa finalis ipſa condemnatio vel abſolutio, ſed quãtum ad hæc verba, poteſt dici cauſa formalis, & ſubſtantialis ipſius ſententiæ, quia ſi ſententia non cõtinet verbum, condemno, vel abſoluo, vel æquipollens,

leas, eſt ipſo iure nulla,& nō dicitur ſententia, vt colligitur ex diffinitione ipſius, quam tradidi ſuprà in j.q. principali & de hoc
123 eſt tex in l.j ff.de iud.† Quod autem poteſt eſſe verbum æquipollens condemnationi, vel abſolutioni, declarat Alex. in d.l.j.
124 col.ij.in fi ff. de re iud. † Inter alia nota vnū, quòd ſi iudex declarat in ſententia Titium teneri mihi ad centum perinde eſt,ac ſi condemnaſſet eum ad centum, ita tenet Per.Phil. Cor.in conſil. cccij.in litera.f,in iij vol.& eſt gl. in l.diem profeire, §. ſi plures.ff.
125 de arb † Quid autem ſi iudex diceret, pronuncio Titium condemnandum, an cenſeatur condemnaſſe?dic,quòd non,quia tractus futuri tempus nō ſpectat ad iudicem,l. non quemadmodum, ff.de iud.l j.in princ.ff.de vſu gl. eſt,& ibi Barto & doct.in l.j.C.ſi aduer liber. Iſtam quæſt. tangit Alex in l. j. §. ſi quis, ita.col.iiij. ff.de verb.oblig.& plures allegat. Tandem firmat hanc opin. tanquam veriorem per inra allegata: ibi per eum. Tangit etiam Alex. in d.l.j.colum ij.in fi.ff.de re iud. Aliud enim eſt condemnare, & aliud pronūciare condemnādum, nam talis pronunciatio expectat
126 aliam ſententiam poſt ſe.† Sed ſtat dubium, quid ſi iudex mittit proceſſum ad conſilium ſapientis, & ſapiens ſcribit votum ſuū, ſcilicet,Titium eſſe condemnandum, &c.& iudex dicit,pronūcio, prout in tali conſilio continetur an videatur condemnaſſe?deciſio præcedens facit,quòd non.tamen communiter doct.tenent contrarium, quia talis eſt mens iudicis relata ad conſiliū,ſcilicet,vt condemnet,& ita d.bet interpretari, vt actus magis valeat, quam pereat: ita concludit Alex in l.j.in fin.ff.de re iud. Quod ſanè intellige quando iudex ſimpliciter diceret,& ego ita pronuncio, prout in tali conſilio continetur.Secus, ſi adderet pronuncio cōdemnandum,prout in dicto conſilio, &c. quia tunc non cenſetur condemnaſſe de præſenti:ita declarat Bal. in l. cum iudex, circa fin. C. de ſent & ita reſtringe,& declaraſid quod dixi ſuprà,in j. quæſt.principali huius vlt.partis.in viij.differētia,ver.ſed iuxta hoc moueo, &c.& verſ.ſeq.vbi de hoc.
127 † Quid autem ſi iudex dicit, cōdemno,ſi eſt probatū an valeat ſententia? vide plenè de his, & aliis ſimilibus Alex.in l.ait prætor, §.ſi iudex,colum iij.cum duabus, ſeq ff. de re iud. Et quid ſi dicat, condemno. imò abſoluo? vide Alexan. in l. actorum, cod. tit.& quid ſi dicat, pronuncio, prout talis iudex pronunciauit in tali cauſa? vide Alexand. in l.ſi conuenerit,in fi.ff.de re iud. Et quid ſi dicat, condemno vel abſoluo? Tunc non valet,ſecundum Alex. in l.iudex poſtquam,colum ij.eo. tit. Et quid ſi dicat, condemno, ſaluo eo,quod infrà dicam? vide Alexand.in d.l. iudex poſtquam, colum ij.

VENIO ad tertiam quæſt. principalem & quarto, ſequendo
128 ordinem propoſitum.† in quibus caſibus ſententia non tranſit in rem iudicatam. Et quia multi, & quaſi infiniti ſunt iſti caſus, colligam aliquos magis quotidianos, tamen prius volo declarare hunc terminum, quid eſt hoc dicere,quod ſentētia tranſit in rem iudicatam.Hoc declarat Abb.qui plenè tangit in rub. extra, de re

iud. Et concluſio vera eſt, quòd quando dicimus ſimpliciter rem iudicatã, poteſt accipi largo modo, pro ſententia, quæ imponit finem controuerſiæ per abſolutionem vel condemnationem, vt l. j. ff. de re iud. & l. litigatoribus, & ibi gl. & Bart. C. de appell. Iaſ. in l. & poſt rem, ff. de tranſ. Sed quando dicimus, quod ſententia tranſiuit in rem iudicatam, intelligitur, id eſt, quia accepit auctoritatem, & vires rei iudicatæ, quę pro veritate accipitur, & pro l. habetur, l. res iudicata, ff. de regul. iur. quod eſt, quando per lapſum x. dierum ſententia firma remanet, ſi ab ea non fuit appellatum infra x. dies, cap. quo ad conſultationẽ de re iud. & authen. hodie, C. de appel. Idem quando fuit appellatũ, & appellatio eſt deſerta, auth. ei, qui appellat, C. de temp. app. & habetur in conſt. appellationum
129 tempora, † & eſt tantæ auctoritatis ſententia, quod facit de nõ ente ens, & de falſo verum, & de albo nigrum, ſecundum Iaſ. in l. Iulianus, la ij ff. de cond. inde. Primò, igitur dicitur res iudicata, largo modo, inhærendo ſolis verbis: ex eo, quia per iudicem iudicatum eſt, non tamen aſſumit auctoritatem rei iudicatæ, niſi elapſis decem diebus, & poſtea dicitur trãſiuiſſe in rem iudicatam, ſcilicet irreuocabiliter, quia vlterius per remedium appellationis reuocari nõ poteſt, nec cauſa reuideri. de qua materia remitto me ad dicta per Abb. in d. rub. ex-
130 tra de re iud. † Hoc præſuppoſito, dico quod multi ſunt caſus, in quibus ſententia non tranſit in rem iudicatam. Et primus caſus eſt, quando ſententia eſt lata de conſilio alicuius doctoris, ſeu iuriſperiti nam nunquam tranſit in rem iudicatã, imò ſemper poteſt retractari, quandocunque apparebit conſilium alterius doctoris rectius ſentientis: ita tenet Lud. Rom. in conſ. cccxviij. col. fi. & Ant. de But. in c. propoſuiſti, de prob. & Alexand. in l. ſi ab hoſtib. col. iij. ff ſolut. matr. & in cap. intimaſti, in fi. de app. & Iaſ. in rep. l. admonendi, col. xxj. de iureiur. Verum hunc caſum, & omnes ſequentes declara, & limita, vt dicam infrà in fin. huius tertiæ, &
131 vlt. q. † Secundus caſus eſt, in ſententia lata ex iudicio expertorũ in arte: quia nunquam tranſit in rem iudicatam, ſecundũ Bal. & Alex. in d. l. ſi ab hoſtibus, col. iij. ff ſol. matr. & Fel. in d. c. propoſuiſti, col. pen. verſ. iiij. concl. &c. de prob. & Phil. in c. cum ceſſante, & c. intimaſti, de app. & Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium, ff. de ædil. edic. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi, colum. xx. quod limita, niſi illi periti in arte, ſeu experti eſſent adſumpti de voluntate vtriuſque partis, quia tunc non poteſt vlterius retractari, ſecundum Iaſ. ibid. colum. xxij.
132 † Tertius caſus eſt, in ſententia mercatorum, quia non tranſit in rem iudicatam, ex quo cenſetur ſentẽtia expertorum, ita habetur in deciſ. xxxiij. conſ. Neap.
133 † Quartus caſus eſt, in ſententia lata ex iuris præſumptione, & ſic ex probationibus præſumptiuis, text. eſt in l. ſi qui adulteri. C. de adult. & Lud. Rom. in l. cum quidam, §. quod dicitur, ff de acq. her. & Alexan. in d. l. ſi ab hoſtib. vbi idem generaliter dicunt, in omni ſententia lata ex probationibus priuilegiatis, vt quandocunque retractari poſſit. idem tenet

net Fel.in d c.propoſuiſti,col.pe.
& Iaſ.in d.rep. l. admonendi,col.
134 xix. † Quintus caſus eſt,in ſen
tentia lata per teſtes deponentes
de crudelitate.Ita tenet Anto. de
But.in d. c. propoſuiſti, & Iaſ. in
135 rub.ff.de iureiur.col.fi.† Sextus
caſus eſt,in ſententia lata in cau-
ſa matrimoniali gl. eſt in l. iij. §.
pen.in verſ.agatur,ff.de iureiur.&
tex.& Abb.& Fel. in c.lator.& c.
conſanguinei, & cap tenor,de re
iud.& Abb.in c.j. col. ij. extra vt
136 lite non conteſt. † Septimus
caſus eſt , in ſententia lata ſuper
ætate ex aſpectu, quia cũ ſit pro-
batio præſumptiua,non tranſit in
rem iudicatam, ſecundum Bal.in
l.ſi minorem,C. de in integ. reſt.
& Bald.in l.ij.col.ij.in fi. verſ.ſed
hic dubitauit, &c. C. quando fil.
vel pri. & Bart. in l. minor xxv.
annis adit. & in l. de ætate, ff de
137 min. † Octauus caſus eſt , in
ſententia lata ſuper excuſſione,
per quam pronunciatur bona de-
bitoris extare, vel non extare,ſe-
cundum Bald.in d.l.ij.col.ij. circa
138 fi C.quãdo fil.vel pri. † Nonus
caſus eſt , quando victor fatetur
ſententiam pro ſe latam,eſſe ini-
quam , quia non tranſit in rem
iudicatã, & poteſt eſſe ratio,quia
illa præſumptio,& de iure, quam
facit ſententia , tollitur per con-
feſſionem victoris,ita tenet Inno.
in c.quia pleriq;,col.j.de immun.
Eccl.& Abb & Ant. de But. in c.
is,qui fidem deſpon.& Abb.in c.
quanto,de præſ.& in c.j.in fin.de
conceſ.præb. & Iaſ.in d.rep.l.ad-
monendi,col.xxiiij.ver.ego inter
alios,&c.& in l.ſi duo. § idẽ Iul.
139 in vj.no.ff. de iureiur. † Deci-
mus caſus eſt , quando ſententia
eſt lata ex probationibus à iure
reprobatis,puta per duellum, ſu-
per experientiam ferri candenti-
tia,nam ſic non ſolùm non tran-
ſit in rem iudicatam : imò eſt pe-
nitus nulla , ſecundum Bald.in l.
libertorum,C.de teſtibus.
140 † Vndecimus caſus eſt, quan-
do iudex condẽnaret delinquen-
tem ad confiſcationem bonorum
in caſibus prohibitis, per authen.
bona damnatorum, C.de bonor.
proſer. quia talis ſententia non
tranſit in rem iudicatam ſecun-
dum Bald in cap.j. columna iiij.
verſic. ſed pone iudex , &c. de
141 pace tenen.in vſi. feu. † Duo-
decimus caſus eſt,quãdo ſenten-
tia eſt taliter lata , quod ex eius
tenore perpenditur iniquitas, ſe-
cundum Inn. in cap cum Bertol-
dus,de re iud. Pro hoc eſt text.in
cap.inter cæteras, & ibi per doct.
142 eod.tit. † Tertiusdecimus ca-
ſus eſt , in ſententia lata in cauſa
vſuraria,ſecundum Alber.de Roſ.
in rub.C de vſur.colum.penul.&
ſequitur Iaſ.in d.rep.l.admonen-
di,colum.xxiij in fi.& in l prima,
§.ſi procurator,colum.v.ff ſi quis
143 ius di.non ob. † Quartusdeci-
mus caſus eſt , quando ſententia
fertur per teſtes aſſignantes cau-
ſam ſcientiæ , quia ſum vicinus,
vel conſanguineus, &ratio eſt qa
talis probatio eſt præſumptiua, &
priuilegiata. ita tenet Iaſ. in l. j.
colum.vj. ff. ſi cer. pet. vnde hoc
cenſetur potius exemplum eorũ,
quæ dixi ſuprà,in iiij.caſu.
144 † Quintusdecimus caſus eſt,
quando per euidentiam facti ap-
paret de iniquitate ſententiæ qa
poteſt quandecunque retractari,
ſecundum Bal.in l.j C. ſent. reſc.
non poſſ.& Innoc.& Can.in cap.
fraternitatis, de frig. & malef &
Bald.in l.contra negantem in fin.
C.de l.Aquil. & Iaſ. in lege,cum

qui.§.in populsribus, colum.iiij.
145 †Sextusdecimus caſus eſt, qñ
ſententia eſſet lata ex falſis teſti-
bus, vel inſtrumẽtis, vt probatur
in l.iij. & per totum, C.ſi ex falſ.
inſtr. & per Alex in l.ſi ab hoſti-
bus, col.iij.ff ſol. matr. & Iaſ in d.
rep.l.sdmonendi, eo. tit. & Alex.
& doct.in l.diuus, ff.de re iud.
146 †Decimusſeptimus caſus eſt,
in ſententia lata prætextu iura-
menti neceſſarij falſi, vt eſt text.
in d.l.admonẽdi, & ibi Iaſ.in rep.
col.iij. & col.xix.xx xxj Secus in
iuramento voluntario, & quæ ſit
147 ratio, vide ibi. †Decimusoctauus caſus eſt, quãdo ſi ſententia
ſeruaretur. tractaretur de pericu-
lo animæ, quia nũquam trãſit in
rẽ iudicatã, gl.eſt in c.inter mona
ſterium, in gl.fin.de re iud. & Iaſ.
in d.rep.l. admonẽdi, colum xxv.
148 Decimusnonus caſus eſt, quã-
do cauſa redit ad non cauſam, vt
ſi fullo conducit veſtimẽta, & his
amiſſis condẽnatur per ſententiã
ad ſoluendũ preciũ locatori ſeu
dño. nã ſi poſtea dñs inuenit ve-
ſtimenta, quandoque poteſt ſen-
tentia retractari, vt fullo recupe
ret ſolutum precium, caſus eſt in
l.ſi fullo, ff de cond. ſine cauſa.
149 †Vigeſimus caſus eſt, in ſen-
tentia venali, vt quando iudex
corruptus pecunia malã profert
ſententiam, nam non tranſit in
rem iudicatam, l.venales, C.quan
do prouoc. non eſt neceſ.
150 †Vigeſimusprimus caſus eſt,
in cauſa beneficiali, nam ſentẽtia
lata in cauſa beneficij Eccleſia-
ſtici, non tranſit in rẽ iudicatam,
quo ad præiudiciũ ſuperioris, c.
cum Ber. & ibi doct.de re iud ſed
bene tranſit quo ad præiudicium
ipſarũ partiũ, vt eſt gl. & Abb.in
c.j.de conceſ.preb. & habetur in
c.cũ dilectus, de elect. & in c.ad
151 audientiam, de reſcr. †Vigeſimusſecundus caſus eſt, in ſenten
tia excõmunicationis, quæ nun-
quam tranſit in rem iudicatam,
propter periculũ animæ, & hoc
quo ad publicã vtilitatẽ, quæ cõ-
cernit animas, ſed quo ad priua-
tã, bene trãſit. ita declarat Abb.in
c.cõſanguinei, de re iud. in pen.
col. vbi etiam loquitur de omni-
bus ſentẽtiis cenſurarũ, & inter-
dictis Eccleſiaſticis, vt idẽ ſit. Pro
hoc eſt tex & ibi per doc in c.ad
reprimendam, de off.ord. & in c.
ſacro, de ſent.exc. & in c.venera-
bilibus, de ſent. exc. lib.vj & eſt
gl in verſ ſuſpendatur, in d.c.ad
reprimẽdã, & Phil.in c.qua frõte,
152 de app. †Vigeſimustertius ca-
ſus eſt, in ſententia lata contra
minorẽ ex falſis allegationibus,
quia eſt nulla ipſo iure, & non
trãſit in rẽ iudicatã, l.j. & ibi Bar.
C.ſi tutor ex fal. alleg Idem, ſi
contra abſentem ex iuſta cauſa,
l.ſi prætor, § Marcellus ff.de iud.
& Soc.in conſ.xviij.in j.volum.
153 †Vigeſimusquartus caſus eſt,
generaliter in omni ſentẽtia nul-
la, quæ nunquam tranſit in rem
iudicatam, imò ſemper poteſt re-
tractari, text. eſt cum gloſſ. & ibi
plenè Bart. in l ſi expreſſim, ff de
154 appellat. †ſed vſque ad quod
tempus poteſt retractari, & dici
de nullitate? Vera concluſio eſt,
quòd vſque ad xxx.annos, & nõ
vltra, vbi non vertitur periculum
animæ, aliàs poſſet agi, etiã vltra
in perpetuum. ita declarat Card.
in clem.j.in xiiij.quæſt.de re iud.
& Sal.in l.ſi præſes, C quomodo,
& quando iud & Spec. in tit.de
ſen §.iuxta, in ſi. & Phil.in c.dile
cto, col.v.verſ. v.quæritur, &c.de
appellat. & Bald. in l.data opera,
col.xv.

ſolum.xv in fin. verſ. ſed quid ſi bannitus.&c.C. qui accu.nō poſ.

155 †Vltimo ſuper hac materia eſt ſciendum, quod in omnibus caſibus in quibus ſententia non tranſit in rem iudicatam, debet ab ea appellari infra decem dies, ſi eſt ab ea appellandum ſicut ab aliis ſententiis, aliàs elapſo decendio appellari non poteſt, ſed ſolum per viam querelæ poſſunt tales ſententiæ reuocari, & non poteſt adiri iudex appellationis, quia per lapſum decem dierum, tollitur remedium deuolutiuū, gloſſ. eſt ſingularis,& ibi Abb.in cap. ad reprimendam in ver. ſuſpendatur,de offic.ordin.& idem Abb.in c.conſanguinei, col. pen. & ſi.de re iudi & Abb.in cap.ex parte,colum.quarta verſ.concludo breuiter, &c.de reſtit ſpol.& Felin.in cap.latoi.colum. quarta. & v.ver iij. declaratio, &c.de re iud & Phil.in cap.directe,colum. penult. de appel. vbi plus dicit, quòd ſi ab iſtis ſententiis contingat appellari,& appellatio deſeritur, remanet ſententia firma, ſicut in aliis cauſis. Vnde concluſiuè quò ad remedium appellationis, in nihilum differunt iſtæ ab aliis cauſis:imò dicunt docto. in locis prælleg.maximè Abb.& Feli. quod quando iudex aditur per viam querelæ,non debet ſimpliciter admittere querelantem, ſed debet prius ſummariè ſaltem ſe informare de iniuſtitia, vel errore commiſſo in ſententia, de qua materia vide, quod dixi ſuprà in quarta parte in vigeſima diſtinctione.vbi remiſi me ad ea, quæ dicturus ſum, in ſequent.actu, de appellation. Robertus Marant. Venuſ. V. I. D.

De appellatione. Eius diffinitio tum vnde, quando, qualiter, quibus,& ad quem vſum ea competat. Iudicis itē à quo, & Iudicis ad quem, munus. Itidem, & termini ſuſpenſiui cauſarum.

SECVNDVS ACTVS.

1 *Appellatio, quid ſit.*
2 *Prouocatio,quid ſit, & in quo differat ab appellatione num.6.*
3 *Appellatio fit à minori iudice, ad maiorem,non econtra.*
4 *Appellatio à grauamine illato,& inferendo fieri poteſt.*
5 *Appellatio,quid propriè dicatur,*
7 *Relatio,quid ſit,& quot modis accipiatur,nu 8.*
8 *Conſilium quando habendum eſt à iuriſperito debet iudex formare punctum ſeu caſum in præſentia vtriuſque partis,& illius dare copiam partibus.*
9 *Copia literarum iudicis, in quibus ſcribitur caſus tranſmittendus iuriſperito pro conſilio petenti dari debet, non autem nomina iudicis ſeu iuriſperiti.*
10 *Relatio eſt actus ſuſpenſiuus, ſicut appellatio, & ea pendente, nihil poteſt innouari*
11 *Reclamatio, quid ſit, & quando locum habeat.*
12 *Supplicatio,quid ſit.*
13 *Remedium extraordinarium ſupplicationis*

plicationis admittitur, vbi ceſſat remedium ordinarium appellationis.

14 Verus contumax non appellat, neque poteſt ſupplicare.

15 Supplicatio in quibus differat ab appellatione, & in quibus conueniat num 16.cum ſeq.

16 Supplicatione pendente. fit executio cum ſatiſdatione.

17 Supplicatio fit ad eundem iudicem.

18 Supplicatio concernit gratiam, & conceditur ex mera iudicis benignitate.

19 Supplicans non tenetur reficere expenſas, quamuis nihil probauerit.

20 Supplicari non poteſt ante diffinitiuam ſententiam.

21 Supplicare non licet, niſi ſemel tantum.

22 Supplicans, negligentiam ſuam, vel aduerſarij circumuentionem allegare debet, ſed non iudicis iniquitatem.

23 Supplicatio eadem die poteſt fieri vna voce, qua fertur ſententia, ſed poſtea non niſi in ſcriptis.

24 Recuſatio iudicis ſuſpecti, quando locum habeat, & ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari.

25 Exceptio recuſationis iudicis, ante litem conteſtatam, opponi debet, & ante omnes dilatorias exceptiones

26 Cauſæ ex quibus iudex vt ſuſpectus recuſatur. num.17. vſque ad numer.75.

27 Iudex recuſatur ratione magnæ familiaritatis

28 I[illegible] poteſt recuſari, vt ſuſpectus, ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij.

29 Iudex conſanguineus, vel affinis alterius partis, recuſatur.

30 Iudex æqualiter coniunctus vtrique parti, vt ſuſpectus recuſari non poteſt.

31 Familia recuſatur, vt ſuſpecta ex ſuſpicione ſui domini.

32 Iudex in cauſa propria quis eſſe nõ poteſt.

33 Imperator vel Rex non debet eſſe iudex in cauſa propria, ſed debet illam delegare.

34 Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria quam habet cum ſuo ſubdito, Secus, ſi cum non ſuo ſubdito.

35 Inimicitia, eſt iuſta cauſa ſuſpicionis iudicis.

36 Index conſanguineus inimici mei recuſatur.

37 Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo.

38 Iudex commenſalis alterius partis, vel inimici alterius partis repellitur.

39 Iudex alterius partis cõterraneus, an recuſari poſſit.

40 Subditus aduerſarij, repellitur à iudicando.

41 Iudex ſubditus inimici mei, etiam mecum non contendentis, recuſatur.

42 Aduocatus non poteſt eſſe iudex in eadem cauſa, ſed in alia ſic.

43 Amicitia modica non ſufficit ad recuſandum iudicem

44 Iudex, cui pars in aure ſecretè alloquitur, ab altera parte poteſt recuſari

cuſari.

45 Iudex, qui animoſè, & iniuſtè ſeu extraiudicialiter contra aliquem procedit recuſari poteſt.

46 Iudex habens cauſam conſimilem cauſæ quam habet iudicare, à iudicando remouetur.

47 Inimicitia ad recuſandum iudicem cauſatur ex lite, quam quis habet cum eodem iudice, tanquam priuato.

48 Inimicus cenſetur etiam is, qui non vult aliquem admittere ad oſculum pacis, maximè in eccleſia.

49 Minæ iudicis inducunt iuſtam cauſam ipſum recuſandi.

50 Inimicus cenſetur, qui non ſalutat.

51 Prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ poteſt vt ſuſpectus recuſari.

52 Iudex qui in vna cauſa fuit conſultus, & votum ſuum pro vna parte propalauit ſuper ea remouetur à iudicando.

53 Iudex petitus ab vna parte poteſt per alteram recuſari.

54 Teſtis in vna cauſa, non poteſt in eadem eſſe iudex.

55 Iudex non poteſt recuſari in cauſa in qua eius filius, vel conſanguineus ſeu commenſalis fuit aduocatus.

56 Canonicus coram quo eiuſdem eccleſiæ canonicus litigat, poteſt per partem aduerſam recuſari.

57 Suſpicio excluditur ex pari ratione affectionis.

58 Iudex quis eſſe non poteſt in cauſa eius, qui aliàs fuit familiaris ſuus.

59 Socius non poteſt eſſe iudex in cauſa ſocij.

60 Iudex qui ſe impetrari procurauit, vt ſuſpectus recuſatur.

61 Iudex à quo fuit appellatum, redditur ſuſpectus appellanti.

62 Iudex qui ab alterà partium donationem accepit, vt ſuſpectus remouetur.

63 Iudex, à quo eſt ſurrogatus iudex in cauſa appellationis, in illa ſuſpectus redditur.

64 Inimicus reconciliatus, redditur ſuſpectus in iudicando, & à teſtimonio repellitur.

65 Iudex repellitur in cauſa, quæ ipſius commodum vel incommodum ſpectat.

66 Iudex precio vel prece corruptus, à iudicando remouetur.

67 Cauſæ arduæ, & ſubtiles, non ſunt groſſis iudicibus, & imperitis committendæ.

68 Iudex nimis ſeuerus, & crudelis, à iudicando repellitur.

69 Iudex indiſcretus, poteſt recuſari.

70 Iudex qui iniquus eſſe conſueuit, recuſari poteſt.

71 Iudex alterius partis compater, repellitur à iudicando.

72 Iudex qui non vult audire aduocatum in cauſa, quamuis clara, poteſt recuſari vt ſuſpectus.

73 Cauſa qualibet ſufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum, ſufficit ad remouendum iudicem.

Suſpicio

74 Suſpicio contra iudicem ſuperuenicns in cauſa poteſt in quacunque iudicij parte opponi, etiā poſt concluſionem
75 Exceptionis oppoſitæ renunciare cēſetur litigans poſt recuſationem coram iudice recuſato.num 342.
76 Recuſari non poteſt iudex per eum, qui illum impetrauit.
77 Reſtitutio in integrum quid ſit,& quid ſit eius affectus.
78 Reſtitutio in integrum, ſub qua forma imploretur
79 Reſtitutio in integrum, datur minoribus.
80 Minor ætas, de iure communi dicitur vſque ad xxv annos.& ætas xxv annorum legitima dicitur.
81 Reſtitutio conceſſa minori, an extendatur ad eius fideiuſſores.
82 Maioribus datur in integrum reſtitutio, ex clauſula generali (ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur.)
83 Maioribus læſis vltra dimidiam iuſti precij, datur reſtitutio in integrum.
84 Reſtitutio ex l.ij.C.de reſcind. ven. petitur vſque ad xxx. annos, aliæ verò reſtitutiones vſque ad quadriennium.
85 Donatio pluris valentiæ, an excludat remedium, l.ij. & de multis alijs.
86 Renunciatio generalis, an extendatur ad remedium, l.ij C.de reſc vē.
87 Clauſula ex certa ſcientia, an operetur, vt non poſſit contrariū probari.
88 Eccleſia reſtituitur in integrū, tam in contractibus, quàm in iudicijs, & qualiter.
89 Capitulum eccleſiæ, an & quando reſtituatur in integrum.
90 Hoſpitalibus, pijs locis, omnibusq; collegijs, & congregationibus pijs datur reſtitutio in integrum.
91 Ruſticus, qui non poteſt peritiores conſulere, habet reſtitutionem in integrum.
92 Ruſticus an reſtituatur ſi fuit læſus, eo quia ſecutus fuit conſilium indocti doctoris.
93 Ruſticus an debeat conſulere vnū, vel duos iuriſperitos
94 Ruſticus ſagax, & aſtutus an reſtituatur
95 Ruſticus ſi peccauit aduerſus ius naturale, an reſtituatur.
96 Ruſticus an excuſetur ſi allegat ignorantiam ſtatuti municipalis.
97 Vniuerſitas, ciuitas, caſtrum, vel villa, habent beneficium reſtitutionis in integrum
98 Vniuerſitas an reſtituatur aduerſus ſententiā propter inſtrumenta de nouo reperta.
99 Reſtitutio an concedatur vxoribus militum.
100 Militia ſola nō præbet beneficium reſtitutionis in integrum, ſed occupatio in militiæ expeditione.
101 Mulier, ſiue maior, ſiue minor, reſtituitur in regno. etiam ſi veniat vt arbitrix laudata.& non datur vltra bis, & dicitur primum, & ſecundum beneficium.
102 Reſtitutio conceſſa in cauſa principali, non datur in acceſſorijs.
103 Iuramentum per minorem ſuper contractu præſtitum impedit reſtitutionem in integrum.

Minori

104 Minori litiganti per procuratorem à ſeipſo conſtitutum, cum iuramẽto, non datur beneficium reſtitutionis in integrum.

105 Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad contrahendum cum iuramento, non reſtituitur.

106 Mulier litigans per procuratorem cum iuramento, an reſtituatur in integrum.

107 Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur, ſed potius ratum habere.

108 Pẽdente cauſa reſtitutionis in integrum, nihil eſt innouandum.

109 Petitio reſtitutionis aduerſus ſententiam principis non impedit executionem.

110 Executio fit contra petentem malitioſè reſtitutionem in integrum.

111 Reſtitutio aduerſus decretum affirmatiuum non impedit executionẽ.

112 Reſtitutio in integrum, an peti poſſit in caſu quo non licet tertio prouocare.

113 Actor ſequitur forum rei in cauſa reſtitutionis, fallit in clerico, & eccleſia.

114 Querela, quid ſit, & in quo differat ab appellatione. Quando locum habeat, & quot modis accipiatur.

115 Querela intentari poteſt contra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis non eſt appellatum.

116 Querela intentatur contra eodem iudice, ſicut ſupplicatio.

117 Attentata reuocantur per viam querelæ, in caſu quo non ligantur manus iudicis per appellationem.

118 Appellans in caſu prohibito deuoluit cauſam iudicis ad quem, vt ſi videt grauamen poteſt illud corrigere, non tamen ligat iudicem ad quem.

119 Querela competit, quando iudex tardat cauſam expedire.

120 Querela, & terminus, quas habet ſignificationes.

121 Querela, quæſtio, querimonia, & lamentatio qualiter inter ſe differant.

122 Reductio ad arbitrium boni viri, an impediat executionem, in quo differt ab appellatione.

123 Materia reductiõis quotidiana eſt.

124 Reductio vſque ad triginta annos peti poteſt. & num. 271.

125 Sententia arbitri homologatur taciturnitate decem dierum, ſed arbitratoris triginta annorum.

126 Reductio corã quo iudice petatur.

127 Reductio an peti poſſit cõtra laudum ſuper compromiſſo iurato, & an ſaltem ſit neceſſaria à iuramẽto abſolutio.

128 Dilatio, eſt actus ſuſpenſiuus, & dilatione pendente, conquieſcit iudicis officium.

129 Appellatio qualiter fiat. & 121.

130 Appellatio nomen appellãtis, & appellati, & continentia ſententiæ, à qua appellatũ continere debet.

131 Appellans apoſtolos inſtanter petere debet, alias non valet appellatio, ſed hodie in regno non requiritur inſtanter, & num. 416.

132 Appellatio facta, nõ expreſſo nomine iudicis, ad quem, licet quis ſimpliciter dicat appello ad iudicem competentem, valet

Appel

133 *Appellatio per appellantem coram iudice, à quo præſentari debet infra dies decem, ſi eius copia haberi poteſt, aliàs poteſt interponi coram honeſtis perſonis, vel coram iudice, ad quem.*

134 *Appellatio poteſt præſentari iudici, etiam non ſedenti pro tribunali, & in omni loco, imò ſoli actorum magiſtro.*

135 *Appellatio fit etiã per verba ſubmitto me protectioni talis iudicis.*

136 *Appellatio à diffinitiua, poteſt viua voce incontinenti fieri: ex interuallo verò non, niſi in ſcriptis.*

137 *Appellatio quando dicatur fieri incontinenti, & quando ex interuallo.*

138 *Appellatio ab interlocutoria in ſcriptis fieri debet.*

139 *Appellatio in ſcriptis qualiter, & quando dicatur fieri, & numero 140*

141 *Appellatio viua voce, quæ incontinenti fit, debet fieri iudice præſente, & pro tribunali ſedente aliàs non valet.*

142 *Appellatio ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ fit ſicut à diffinitiua viua voce incontinenti, & ſine expreſſione cauſæ grauaminis. & nu 156.*

143 *Appellatio ſemper poteſt fieri in cauſis breuioribus viua voce etiã ex interuallo.*

144 *Appellatione viua voce facta cum reſeruatione appellandi in ſcriptis. & appellatur in ſcriptis, quæ proſequenda ſit. numer. 144. vſque ad num. 151.*

145 *Dilatio finitur, finita cauſa* di*lationis.*

146 *Appellanti ad vnum iudicẽ, permittitur variare, & appellare ad alium infra decem dies & prima appellatio reuocata cenſetur, numero 150.*

148 *Mãdatum geminatum de eodem alicui factum, nihil valet ſecundum. ſed tantum primum.*

149 *Proteſtatio facta de actu, cuius nihil operatur euentus, nihil valet.*

152 *Intellectus. l. qui aliena. § fi. de acquir. hered.*

153 *Appellatio ab interlocutoria, continere debet cauſas grauaminis in ſpecie nominatas: & non in genere, nec per relationem ad proceſſum. & coram iudice à quo, omnes cauſæ exprimi debent, etiam ſi notoriæ ſint.*

154 *Notoriũ non releuat ab onere proponendi licet releuet ab onere probandi.*

155 *Appellatio à diffinitiua, cauſas grauaminis continere debet in omnibus caſibus, in quibus appellatio eſt prohibita à lege, vel ab homine.*

156 *Appellatio ab interlocutoria, valet ſine cauſa grauaminis, quando dicta cauſa in mero iure conſiſtit.*

157 *Appellatio extraiudicialis, an requirat expreſſionem cauſæ grauaminis*

158 *Appellatio ab interlocutoria, iuſtificatur ex eiſdẽ cauſis antiquis, ſed à diffinitiua etiã ex nouis, & num. 160.*

159 *Appellari poteſt à diffinitiua ſententia*

tentia, etiam ſi ſit iuſtè lata.

160 *Appellatio à diffinitiua ex nouis actis, poteſt iuſtificari.*

161 *Appellans producere non poteſt teſtes ſuper eiſdem articulis, ſed ſolum ſuper nouis dependentibus à veteribus, & ſolùm ſuper re in cauſa principali deducta, non autem ſuper alia. & num. 162.*

162 *Appellans, eandem rem ex noua cauſa proſequi poteſt.*

163 *Agens ex teſtamento, vt heres, & ſuccumbens propter teſtamentum inualidum, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato.*

164 *Appellans ab interlocutoria, nouas probationes producere poteſt, ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione probationem requirente.*

165 *Appellans ab interlocutoria, poteſt ſe iuſtificare ex noua cauſa, quæ ſibi de nouo ſi peruenit.*

166 *Appellans ab interlocutoria, nouas cauſas coram iudice appellationis deducere poteſt, quando ad illas per iudicem à quo non fuit admiſſus.*

167 *Appellans à diffinitiua, poteſt in eadem appellatione deducere grauamen ſibi illatum per interlocutoriam etiam ex nouis cauſis.*

168 *Appellatio ab interlocutoria contra contumacem, poteſt ex nouis probationibus iuſtificari.*

169 *Appellans ab interlocutoria, continens grauamen irreparabile, poteſt iuſtificari ex nouis probation.*

170 *Appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, poteſt per acta noua iuſtificare.*

171 *Appellatio à diffinitiua, ſuſpendit iuriſdictionem iudicis, à quo. Idem pendente decendio dato ad appellandum. & num. 173.*

172 *Appellatio ab interlocutoria, non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem, & poteſt procedere vſque ad diffinitiuam, parte non citata. & num. 197.*

174 *Appellatione pendente iudex nõ innouans contra appellantem, ſed ſic contra tertium, vnde pendente appellatione vnius ex reis debendi, poteſt alius conueniri.*

175 *Appellatione pendente, poteſt iudex compellere litigantem ad cauendum.*

176 *Appellatione pendente, poteſt patronus, qui appellantem præſentauit in beneficio, alium præſentare, & iudex à quo illum admittit.*

177 *Debitor ſuſpectus de fuga, capi poteſt, pendente appellatione.*

178 *Appellari non poteſt à ſententia excommunicationis, vel interdicti, num 351.*

179 *Excommunicatus beneficii fructibus, & diſtributionibus quotidianis priuari debet, etiam ſi appellat.*

180 *Excommunicatus appellare poteſt à declaratoria iudicis.*

181 *Appellatione pendente, à cenſura futura excommunicato poſtea lata, eſt ipſo iure nulla.*

182 *Appellatione manifeſtè friuola, & fruſtratoria contra leges interpoſita, poteſt iudex innouare, & procedere ad executionem.*

183 *Appellatio non ligat manus iudicis, in omnibus caſibus, in quibus appellare non licet.*

Appel

184 Appellatio à poſſeſſorio non tardat executionem.

185 Appellatio à decreto affirmatiuo, non impedit executionem. & num 310.

186 Appellatio in factis notorijs non impedit executionem.

187 Appellare non poteſt notoriè criminoſus.

188 Fructuum ſequeſtratio, appellatione pendente fieri poteſt

189 Carceratus appellans, nihilominus detinetur.

190 Carceratus ad ſuperiorem mittendus, ad ipſius carcerati expenſas cum cuſtodibus mitti debet.

191 Abſolui poteſt excommunicatus, appellatione pendente.

192 Appellatione pendente, poteſt iudex pro appellante innouare.

193 Appellatione pendente, poteſt iudex beneficium ſequeſtrare.

194 Appellatione pendente, iudex attentata per appellationē, poteſt reparare.

195 Appellatione pendente, poteſt iudex ponere ſubſtitutum in beneficio, in contumaciam beneficiati reſidere nolentis

196 Appellatione pendente, poteſt iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis.

197 Taxatio expenſarum fieri poteſt, etiam pendente appellatione.

198 Adminiſtrator loci pij, compellitur ad reddendum rationes, appellatione pendente

199 Appellatione pendente, fit executio, ac ſi nunquam eſſet appellatum

200 Appellationem deſertam eſſe quis iudex pronunciet, & nu. 409.

201 Appellari poteſt à ſententia, per quam pronunciatur appellationē eſſe deſertam.

202 Appellatione deſerta, quæ practica ſeruatur in regno circa literas obtinendas, & decretum pro executione.

203 Citatio partis non requiritur, quādo appellatio pronūciatur deſerta.

204 Appellatio iudicis in ſindicatu, non impedit executionem & numero 309.

205 Appellatione pendente, poteſt iudex à quo ſtatuere terminum appellanti ad proſequendū, & qualem terminum, & ad quid poſſit illud ſtatuere num. 235.

206 Appellatione pendente poteſt iudex examinare teſtes, ſenes, & valetudinarios ad perpetuam rei memoriam.

207 Inhibitio ſuperioris legitimè interpoſita, cum cauſæ cognitione, & parte citata, ligat manus iudicis, aliàs ſecus, & non ligat, quando appellatio eſt friuola, & iniuſta.

208 Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus poſt ea geſti.

209 Appellatio ab interlocutoria, impedit proceſſum ad vlteriora, quādo iudex à quo, detulit appellationi.

210 Iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cauſa interpoſita: alias punitur & qua pœna puniatur.

211 Appellatio admiſſa à iudice cum clauſula ſi & inquantum, an habeatur

beatur pro admiſſa, vel non admiſſa.

212 *Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit executionem, quando ſententia continet grauamen irreparabile.*

213 *Appellatio hodie infra decem dies fieri debet, ſiue fiat à diffinitiua, ſiue ab interlocutoria, & a quocunque grauamine, & actu, etiam extraiudiciali.*

214 *Appellari debet iure Digeſtorum, & Codicis in cauſa propria, infra biduum: in aliena, intra triduum.*

215 *Ignoranti ſententiam contra ſe latam non currunt decem dies ſtatuti ad appellandum*

216 *Appellatio etiam poſt decem dies fieri poteſt, quando ſententia grauamen ſucceſſiuum continet.*

217 *Appellari poteſt die feriato, etiam ad honorem Dei.*

218 *Appellatio nomine alieno ſine mandato facto, ratificari debet per dominum infra decem dies, a die ſcientiæ, alias non valet.*

219 *Appellans infra decem dies apoſtolos petere debet, de iure communi ſecus per conſtitutionem regni, num. 221. 416.*

220 *Tempus petendi apoſtolos, quando currere incipiat, an à die ſententiæ, vel à die appellationis, Quæ quæſtio ſuperuacua eſt in regno, numero 222.*

223 *Apoſtolorum recipiendorũ gratia poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure canonico, infra quem ſi non petantur, appellatio deſerta remanet.*

224 *Apoſtoli expenſis appellantis dari debent.*

225 *Apoſtolorum plures ſunt ſpecies in materia appellationis.*

226 *Apoſtoli, vnde dicantur.*

227 *Apoſtoli an ſint petendi in extraiudiciali appellatione.*

228 *Appellationum tempora in proſequendo quæ ſint, & quid ſeruetur de iure communi, & quid per conſtitutionem regni.*

229 *Appellationum tempora inducta per conſtitutionem regni, non procedunt in curia Eccleſiaſtica.*

230 *Proteſtatio an requiratur, quod fiat per appellantem impeditum proſequi num. 233.*

231 *Appellatio an dicatur deſerta per lapſum primi anni: & ſic primi fatalis, vt poſſit iudex ſententiam exequi an verò debeat expectare, ſecundum annum*

232 *Fatale primũ, & ſecundum, quod dicatur, & vnde dicatur.*

233 *Iudex à quo lapſo termino ad appellandum, non poteſt ſententiam a ſe latam exequi, niſi prima parte citata.*

235 *Appellatio deſerta efficitur, etiam elapſo termino breuiore ſtatuto per iudicem ad proſequendum, num 401.*

236 *Terminus proſequendi appellationem poteſt conſenſu partium prorogari, & breuiari, num. 240.*

237 *Inſtantia cauſæ principalis, vel appellationis an ſuſpendatur per compromiſſum, nu. 242.*

238 *Inſtantia cauſæ appellationis, maioris eſt præiudicij, quam cauſæ principalis.*

239 *Appellatio deſerta per diuerſa*

fatalia, nec impetratione reparari poteſt.

240 *Prorogare tempus, & ſuſpendere, qualiter differant.*

241 *Appellationis interponendæ tempus decem dierũ non poſſunt prorogare partes, neque iudex*

242 *Terminus quinquaginta dierum, aſtringens in regno proſecutionem appellationis, intelligitur à diffinitiua, & non ab interlocutoria, niſi vim habeat diffinitiuæ.*

243 *Appellatus an cauſam appellationis proſequi poſſit, ſi appellans non proſequitur, & infra quod tempus*

245 *Libellus nec litis conteſtatio non requiritur in regno, in appellationis cauſa cum incipiat à proceſſus apertura.*

246 *Appellari poteſt ab omnibus iudicibus, nec iniuriam facit iudici appellans.*

247 *Appellatio eſt defenſio quæ datur oppreſſis contra iniuriam iudicis, & omnibus eſt permiſſa, numero 340.*

248 *A principe non appellatur.*

249 *Rex Siciliæ Monarcha dicitur.*

250 *Sententia præfecti prætorio inappellabilis.*

251 *A ſententia ſacri conſilij non appellatur.*

252 *Sententia ſacri conſilij, vim legis habet.*

253 *Appellari non poteſt à Senatoribus.*

254 *Appellari non poteſt à ſententia Ducis Venetiarum.*

255 *Ab Epiſcopo prorogato, non appellatur.*

256 *A ſententia iudicis prorogati, vel dati de communi conſenſu partiũ, poteſt appellari*

257 *A iudicio ſortis non appellatur.*

258 *Reſtitutio in integrum, aduerſus iudicium ſortis peti non poteſt.*

259 *Appellari non poteſt à mero executore.*

260 *Appellatio non eſt permiſſa à pronuncia de exequendo.*

261 *Sententiæ arbitri parendum eſt, metu pœnæ.*

262 *Ex compromiſſi ſententia actionem, neque exceptionem naſci, & quando homologata tacitè, vel expreſſe dicatur, & quid in arbitratore, nu. 278. 271.*

263 *Clauſula rato manente pacto in compromiſſis appoſita, quid operatur, nu. 268.*

264 *Iuramentum in compromiſſo appoſitum, quid operetur.*

265 *Iudæorum compromiſſum, mandatur executioni, ſine alia homologatione.*

266 *Sententia arbitri rem illicitam, vel manifeſtam iniquitatem continens, reſcinditur per doli exceptionem: quæ impedit executionẽ etiam poſt decem dies, & exigit pœnam, & intereſſe*

267 *Reductio habet locum ſolùm in ſententia arbitratoris, & non arbitri.*

269 *Compromiſſum bene clauſulatum, prout hodie fit à notarijs in regno, viget. niſi laudum manifeſtam contineat iniquitatem.*

270 *Appellare non licet hodie ab arbitri ſententia.*

271 *Intell. l. ſi ita ſocietatem, §. arbitrorum,*

rum ff pro ſocio.

272 *A ſententia arbitri iuris appellatur,*

273 *Arbitri electi ſecundum Regiam pragm. arbitri iuris dicuntur & qualiter ab eis appelletur, & ad quem.*

274 *Arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt à iudice loci, per viam reclamationis.*

275 *Appellari non poteſt à iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat comminatus.*

276 *Appellari poteſt ad Papam ab omnibus ſententijs manifeſtam iniquitatem continentibus ſupremorum iudicum.*

177 *Appellari poteſt à vicarijs ſupremorum iudicum: quamuis ab ipſis principalibus appellari nequeat.*

278 *Appellari poteſt non ſolùm ab actibus iudicialibus, ſed etiam extraiudicialiter factis tam à iudice, quàm à parte.*

279 *Appellatio extraiudicialis, quæ fit in cauſa beneficiali, habet vim citationis, & eſt mirabilis effectus.*

280 *Appellare non poteſt tertio ſuper eiſdem, qui in duplici appellatione ſuccubuit.*

281 *Appellari poteſt tertio, quando per tertiam ſententiam infertur nouum grauamen*

282 *Appellatio quælibet, eſt communis vtriuſque partis intantum quod licet appellatus non poſſit per ſe appellare, poteſt tamen appellationi aduerſarij inhærere*

283 *Appellatio licet tertio fieri non poſſit: poteſt tamen de nullitate ſententiæ dici, & ſuccumbens ſuper iſta nullitate, poteſt iterum appellare, tanquam à nouo grauamine.*

284 *Contumax verus non appellat.*

285 *Contumax verus qui dicatur, & qui fictus, & numer 301.*

286 *Contumax peremptorie citatus ad ſententiam audiendam, non auditur appellans.*

287 *Contumax verus non allegat litiſpendentiam nec poteſt ſupplicare.*

288 *Contumax fictus an mulctari poſſit, & quid ſeruetur in regno.*

289 *Pœna contumaciæ in vno tareno, vel auguſtali, iuxta regni conſuetudinem intelligitur contra verum contumacem, & non contra fictum.*

291 *Contumax verus non appellat à condemnatione, neque taxatione expenſarum.*

292 *Conuictus & ſponte confeſſus non appellat, ſecus, ſi ſit conuictus, ſed non confeſſus, vel confeſſus: non tamen ſponte, ſed formidine tormentorum.*

293 *Appellatio in factis notorijs non admittitur, niſi inferatur cauſa rationabilis.*

294 *Fabricantes falſam monetam, puniendi ſunt vltimo ſupplicio, ſine appellationis remedio.*

295 *Damnatus de raptu virginis, appellari non poteſt.*

296 *Latro inſignis, & famoſus ſeditioſus, vel alicuius factionis auctor, non auditur appellans.*

297 *Appellatio non admittitur in crimine læſæ maieſtatis.*

298 *Condemnatus de crimine ſimoniæ, non appellat.*

299 *Appellatio non eſt permiſſa condemnato de hæreſi.*

300 *Condemnatus pro debito publico, ſeu fiſcali non appellat, niſi quando fiſcus tractat de lucro.*

301 *Officialis condemnatus à proprio iudice, in male geſtis de officio non appellat.*

302 *Officialis in ſindicatu condemnatus non poteſt appellare*

303 *Ab interlocutoria non appellatur de iure ciuili Secus de iure canonico*

304 *Appellari non poteſt in cauſa, vbi de decima agitur.*

305 *A ſententia diffinitiua lata ſuper poſſeſſorio non appellatur, ad effectum retardante executionis.*

306 *Appellatur à poſſeſſorio in iure canonico.*

307 *Appellari poteſt à ſententia ſequeſtri.*

308 *Ab interlocutoria lata in poſſeſſorio poteſt appellari, & quæ ſit ratio.*

309 *Appellatio in poſſeſſorio valet, & ſuſpendit executionem: quando eius grauamen non poteſt reparari in petitorio, vt quo ad fructus, expenſas, & intereſſe. quia impedit executionem nu 340.*

311 *Appellatur in poſſeſſorio, quando quis iniuſte, & ſine cauſa poſſeſſione priuatur.*

312 *Appellari quod poſſit in poſſeſſorio, quando magnum eſt præiudicium vt quia eſt difficilis probatio in petitorio, & tunc ſuſpendit executionem.*

313 *Appellatio in poſſeſſorio valet quando miſſus in poſſeſſionem, lucratur fructus,*

314 *Appellari poteſt à poſſeſſorio miſſo.*

315 *Appellatur à ſententia dolo iudicis ſuper poſſeſſorio lata.*

316 *Appellari poteſt, quando de poſſeſſorio tractatur, per viam contractus & non per momentaneum iudicium*

317 *Appellatio fieri non poteſt ab actu, quem quis ſemel approbauit.*

318 *Appellari non poteſt quando creditor hypothecaria agit ad auocandum pignus, & qualiter.*

319 *Agens hypothecaria petitorio, & non poſſeſſorio agere, dicitur*

320 *Appellari quod non poſſit à ſententia lata in Saluiano interdicto.*

321 *Appellari quod non poteſt à decreto aſſiſtentiæ, idem in omnibus decretis affirmatiuis ad effectum retardādæ executionis, ſed poteſt de nullitate dici, & quæ ſint iſta decreta.*

322 *Ne teſtamentum aperiatur, vel ne ſcriptus heres in poſſeſſionem mittatur, non appellatur.*

323 *A ſententia lata in interdicto, quorum bonorum, non appellatur.*

324 *Appellari non poteſt à nominatione publici muneris, vtilitate priuatiuo. Secus eſt, ſi eſt publicum, etiam vtilitate, quia poteſt appellari*

325 *Collectas ſoluere tenetur exēptus, qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas, ſi infra decem dies non appellat.*

Appel

326 *Appellari non poteſt in cauſis minimis & breuioribus & præſertim in regno, in cauſis duarum vnciarum.*

327 *Intellectus, l. & in maioribus, C. de appellatio.*

328 *A ſententia abſolutoria lata in cauſa criminali, ex mero officio, vel ad denunciam non poteſt appellari.*

329 *Appellari non poteſt à ſententia torturæ in caſu, quo conſtat per vnum teſtem de viſu, & publicam famam.*

330 *Appellatio non admittitur, in caſibus celeritatem requirentibus.*

331 *Condemnatus ſuper actione ad exhibendum, non appellat.*

332 *Appellari non poteſt, quando cauſa deciſa eſt per iuramentum delatum, vel relatum.*

333 *Clericus regularis non poteſt appellari ſine correctione abbatis.*

334 *Clericus ſecularis appellat à correctione.*

335 *Abbatis maior eſt poteſtas in monachum regularem, quàm Epiſcopi in clericum ſecularem.*

336 *Appellari non poteſt, quando cauſa commiſſa eſt per principem, appellatione remota, & qualiter hoc procedat.*

337 *Princeps ſolus in reſcriptis clauſula (appellatione remota) vtitur.*

338 *Clauſulæ (appellatione remota) cuius ſint effectus, & quid operentur.*

339 *Clauſula (appellatione remota) nihil operatur in præiudiciũ tertij.*

340 *Princeps poteſt appellationem tollere.*

341 *Appellationi poteſt tacitè, & expreſſe renunciari, etiam infra decem dies, & per dictam renunciationem non poteſt quis vlterius appellare.*

342 *Litigans coram iudice à quo, poſt appellationem interpoſitam, appellationi renunciare videtur, numero 424.*

343 *Reductionis ante ſententiam renunciari non poteſt. Secus in appellatione.*

344 *Appellationi renunciari non poteſt nolente appellato.*

345 *Appellatio friuola eſt omni actu prohibita, & qui friuolè appellat poteſt vt contumax excommunicari, & aliàs pœnas patitur.*

346 *Limitatio ad gl. in l. j. §. fin ff. à qui.app.non li*

347 *Appel.friuola, ſeu fruſtratoria, vel temeraria, quæ dicatur.*

348 *Appellans temerè & friuolè, iniuriam iudici facere dicitur, Secus ſi iuſtè.*

349 *Limitatio, l. & in maioribus, C. de appellatio.*

350 *Appellari non poteſt à iuramento in litem de iure ciuili, Secus de iure canonico.*

352 *Appellari non poteſt à ſententia nulla.*

353 *Appellans, qui nihil produxit in cauſa principali, non auditur, niſi refectis expenſis.*

354 *Appellatio generalis ab omni grauamine quod poſſit alicui irrogari, non valet.*

355 *Appellari non poteſt à mandato, quod quis in Eccleſia ſua reſideat.*

356 *Appellatio non permittitur ab actu ſecundùm legem facto.*

357 *Appellari non poteſt à breuitate termini ad probandum in cauſa feudali.*

358 *Appellatio non eſt permiſſa à decreto, quod quis fuit habitus pro confeſſo, ex eo, quia voluit ſe examinare, vt principalem.*

359 *Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt.*

360 *Punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt delictum, non appellat.*

361 *Appellari non poteſt à mandato facto vt quis declaret an ſcriptura ſit ſua.*

362 *A reuocatione delegationis cauſæ non poteſt appellari.*

363 *Appellari non poteſt ab eo, cui eſt commiſſa cauſa, ſecundùm conſcientiam.*

364 *A iudice habente poteſtatem iudicandi ſecundùm eius arbitrium, quod poſſit appellari.*

365 *Appellari non poteſt ab omni actu, à lege in poteſtate iudicis commiſſo & non neceſſitate.*

366 *Appellatio ab omni interlocutoria, eſt permiſſa in omnibus caſibus in quibus non eſt permiſſum appellare à diffinitiua, & quæ ſit ratio.*

367 *Leges prohibentes appellationem, ſunt odioſæ & reſtringendæ.*

368 *Appellatio debet fieri ad ſuperiorem proximum, non autem ad diſtantem omiſſo medio.*

369 *Appellatur à quocunque principe ad Papam, omiſſo medio de iure canonico, ſed de iure ciuili non appellatur ad principem, omiſſo medio.*

370 *Appellari non poteſt ad Papam à ſubdelegato, quando ſubdelegans aliquid ſibi reſeruauit, ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem, & procedit ſi excipiatur, aliàs ſecus, numero 377.*

371 *Appellatur ad legatum Papæ, & etiam ad patriarcham omiſſo medio.*

372 *Scholaris appellare poteſt ad principem, omiſſo medio, & ab omni grauamine.*

373 *Appellatio ad ſuperiorem, omiſſo medio valet, ſi non opponitur.*

374 *Conſuetudo inducere poteſt vt appellari poſſit ad ſuperiorem omiſſo medio.*

375 *Appellatur ad ſuperiorem omiſſo medio, quando medius eſt inhabilis, vel ſuſpectus.*

376 *Arbitri eliguntur quando Epiſcopus cum ſubdito ſuo litigat, & ab eis ad Papam appellatur. Idem quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpectis.*

377 *Appellari hodie poteſt in regno, à quocunque iudice, ad regem, vel ad magnam curiam vicariæ, omiſſo medio.*

378 *Appellari poteſt ad principem, omiſſo medio, à ſubdelegato principis, quando ſubdelegatus nihil ſibi reſeruauit, aliàs ſecus, numero 386.*

379 *Appellatur omiſſo medio quando proximus ſuperior eſt impeditus, vel cum inferior à quo appellatur, iudicauit.*

A Vu-

380 *A Vicario non appellatur ad eum, qui eum dedit vicarium, ſed ad ſuperiorem ipſius dantis.*

381 *Appellari non poteſt à vicario generali ad Epiſcopum ſecus à vicario foraneo vel rurali.*

382 *Reſtitutio in integrum peti poteſt contra ſententiam Epiſcopi, coram eius vicario & econtra.*

383 *Appellatur à vicario principis, ad ipſum principem*

384 *Vicarius Epiſcopi, ordinarius dicitur in his quæ in iure communi in eum tranſeunt, ſecus in his, quæ non tranſeunt, niſi ſpecialiter ſibi per Epiſcopum committantur, prout ſunt cauſæ criminales, & beneficiorum collationes, quia in his eſt delegatus, & ab eo appellatur ad Epiſcopum committentem.*

385 *Appellari poteſt à delegato Epiſcopi, ad vicarium ſuum.*

486 *Appellatur ad delegantem à ſententia delegati, non ad alium ſuperiorem. Quid autem de ſubdelegato.*

387 *Appellari non poteſt ad delegantem, qui ob ſuam ſuſpicionem delegauit.*

388 *Imperio vacante appellatur ad Papam, omiſſo medio.*

389 *Appellatur ad Decuriones ciuitatis, quando abeſt iudex appellationis.*

390 *Epiſcopus ciuitatis adiri poteſt ſi iudex iniuſtitiam facit.*

391 *Appellatur ad delegantem laicum, quando cauſam commiſit Epiſcopo: non autem ad Papam.*

392 *Appellatur ad ſuperiorem Eccleſiaſticum, quando iudex Eccleſiaſticus & ſecularis ſuper eandem cauſam iudicauerunt.*

393 *Reductio fit ad ſuperiorem Eccleſiaſticum, quando clerici ſunt arbitratores.*

394 *Laici inquiſiti ſimul cum clerico, à iudice ſeculari, omnes debent remitti ad iudicem Eccleſiaſticum.*

395 *Appellatur ad Capitaneum ciuitatis, ob iniuſto decreto Decurionum.*

396 *Appellationis iudex eſſe non poteſt, qui merum & mixtum imperium non habet.*

397 *Appellatio fit ad Epiſcopum à iudice laico, pronunciante ſe competentem in cauſa ſpirituali.*

398 *Appellari poteſt ad magnam curiam vicariæ ab omnibus ſententiis omnium iudicum ordinariorum regni & etiam à delegato Regis.*

399 *Iudex à quo, tenetur omnem appellationem admittere, alià punitur de iure ciuili & canonico.*

400 *Iudex à quo nihil poteſt intentare, appellatione pendente, vel decendio dato ad appellandum, & innouata reuocantur per remedium attentatorum.*

401 *Attentata pendente appellatione iudiciali aliter reuocantur, quam in extraiudiciali.*

402 *Attentata vt reuocentur, debet appellatio eſſe intimata iudici & parti, nam attentata ab ignorantibus appellationem, non reuocantur, & reuocatio parte citata fieri debet.*

403 *Attentatorum reuocatio petitur vſque ad concluſionem in cauſa.*

404 *Excommunicationis exceptio, non obſtat petenti reuocationem attentatorum.*

405 *Petenti reuocationem attentatorũ, non poteſt opponi proprietatis exceptio.*

406 *Attentans appellatione pendente tenetur ad fructuum reſtitutionem.*

407 *Attentata duplici via reuocãtur.*

408 *Iudex in dubio renunciare debet appellationem non eſſe deſertam.*

409 *Appellationem eſſe deſertam poteſt iudex pronunciare ex officio, abſque exceptione.*

410 *Appellatio deſerta efficitur ob non proſecutionem infra legitima tempora.*

411 *Appellatio efficitur deſerta, ſi appellans non præſentat proceſſum iudici ad quem, infra quinquaginta dies.*

412 *Verum in ſacro conſilio eſt ſtilus quod cauſa reuidetur ex eiſdem actis, etiã poſt quinquaginta dies.*

413 *Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum appellatione deſerta infra quadriennũ.*

414 *Appellans impeditus à iudice, qui noluit infra terminum literas expedire, poteſt appellationẽ proſequi vltra terminum decurſum.*

415 *Appellatio in cauſis beneficialibus nõ efficitur deſerta per lapſum termini dati à iudice nec vnquam eſt deſerta quo ad iudicem.*

416 *Appellatio an & quando efficiatur deſerta, ob nõ petitionem apoſtolorum.*

417 *Appellans quomodo actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deſerta.*

418 *Apoſtolos hodie in Regno, non eſt neceſſe petere inſtanter & inſtantiſſime, ſed ſufficit ſimpliciter, & ſemel.*

419 *Appellatio non efficitur deſerta, per lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuam fecit diligentiam, & per iudicem ſtetit, ſed ceſſante impedimento deſeritur ſi non ſolicitat, & ſupra nu 44.*

420 *Appellatio deſerta efficitur, appellante non comparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiendos apoſtolos, etiam ſi iudex non venerit ad locum.*

421 *Appellatio ab interlocutoria, efficitur deſerta, eo ipſo, quod non admittitur, & appellans non appellat iterum à non admiſſione.*

422 *Appellatio cenſetur deſerta eo ipſo quod appellans aliquid contra aduerſarium innouat, vt quia ipſum ſpoliat.*

423 *Appellationi renunciat, petens dilationem ad ſoluendum.*

424 *Faciens actum incompatibilem cum appellatione, appellationi renunciat.*

SECVNDVS actus principalis qui emergit in hac vltim. parte iudicij, eſt appellatio, lata ſententia diffinitiua illa pars, quę ſentit ſe grauatam, poteſt appellare ad ſuperiorem infra x. dies: vt in authent. hodie, C. de app. Et quoniam iſta materia appellationis eſt quotidiana & prolixa, quæ in rei veritate exigeret in vnum magnum tractatum: ideo omiſſis ſuperfluis nitar hic pro aliquali introductione practicantium, prout breuius potero,

potero ea attingere, & ipſam exa
minabo, per viij.quæſt.principa-
les, referendo dicta magis nota-
bilia & quotidiana. Et prima q.
erit quid ſit appellatio. Secunda,
qualiter fiat appellatio. Tertia, quã
fiat appellatio. Quarta, à quibus
iudicibus & actibus appelletur.
Quinta ad quem iudicem appel-
lari debeat. Sexta, quibus appel-
lationibus, ſit referẽdum vel nõ.
Septima quid poſſit facere iudex
appellatione pendente. Octaua,
& vlt. quando & ex quibus cau-
ſis appellatio dicatur deſerta.

VENIO ad primã. Et quæro
1 quid † ſit appellatio. Hanc diffi-
nitionem ponit Bar. in l. j. in prin.
ff. de app. & Abb. in rub. extra, de
ap. & ibi etiam Phil. ſimiliter. Bal.
ponit in rub. C. eo. tit. Et breuiter
omiſſis aliis diſtinctionib. placet
mihi illa diffinitio: videlicet, Ap-
pellatio eſt prouocatio ad maio-
rem iudicem ratione grauaminis
illati vel inferendi. In hac diffini
tione ille terminus, prouocatio,
ponitur loco generis: quia plus
continet prouocatio, quam appel
2 latio. † Nam prouocatio eſt o-
mnis actus, per quem iudicis of
ficium ſeu auxilium imploratur:
vt d. Bar. in l. ſi minoris. col. ij. ver.
iij. modo legitur, & c. ff. de adm. tu.
in tantum quòd prouocatio con
tinet appellationem iudicialem,
& extraiudicialem. ſed appellatio
ex proprio ſignificatu cõtinet iu
dicialem in tantum non extraiu
dicialem. habetur in c. cũ ſit Ro-
mana, & ibi Abb in ver. no. & Phi.
in vl. not. de app. & idem Abb. in
c. fin. in j. not. de ſeq. poſ. & fruct.
vbi plus dicit quòd omnis appel
latio poteſt dici prouocatio. ſed
non econtra. & ſequitur Felin. in
in rub. de ap. in prin. ergo prouo-
catio eſt genus, l. inter agnatos, ff.
vnde legi. & l. ſi quid earum, §.
3 interemptum ff. de leg. iij. † Se-
quitur in diffinitione, ad maiorẽ
iudicem, & c. hoc ideo ponitur
quia de natura appellationis eſt,
vt fiat de minori iudice ad maio
rem: non enim eſt ęquum, vt mi-
nor corrigat errorem maioris iu-
dicis: ſed potius econtra: vt not.
glo. in cap ij. de conſue lib. vj. vbi
plus dicit, quod non poteſt etiã
conſuetudine induci, vt appelle-
tur à maiori ad minorem, vel ad
parem, & ſequitur Phil in rub. de
appel. & ibi communiter doctor.
4 † Sequitur in diffinitione ratio-
ne grauaminis illati vel inferen-
di. hoc ideo dicitur: quia non ſo-
lum ab illato, verum etiam à fu-
turo grauamine poteſt appellari,
vt habetur per doct. in c. vt debi-
tus. de app. & dicam infrà in iiij.
q. quando hoc habeat locum. Su-
per iſta q. quia hic congruentius
accidit, eſt ſciendum, quòd in iu-
re habemus plures terminos ſu-
ſpenſiuos cauſarum qui ſunt iſti:
videlicet, appellatio, prouocatio,
relatio, reclamatio, ſupplicatio, re
cuſatio, reſtitutio, querela, rẽdu-
5 ctio, & dilatio. † Appellatio pro
priè dicitur, quando aliquis in iu
dicio ſe aggrauat ab aliquo actu
iudiciario rẽdente in eius læſio-
nem, habendo recurſum ad ſupe
riorem, vt ſuprà declaraui in dif-
finitione appel. & de hoc termi-
no loquitur totus tit. ff. & extra,
6 de app. † Prouocatio, eſt nomen
magis generale comprehendens
appellationem iudicialem, & ex-
traiudicialem: vt habetur in d. c.
cum ſit Romana. de app. dicitur,
enim actus, per quem auxilium
iudicis imploratur, vt ſuprà dixi,
& no. Bar. in d. l. ſi minoris, col. ij.
ff. de

ff.de admin tut.quicunque enim auxiliũ iudicis implorat, dicitur iudicẽ prouocare:quandoque tñ iſti duo termini. ſ. appellatio & prouocatio,cõfunduntur,& vnus pro alio ponitur: vt habetur in l. tale pactum.§. qui prouocauit.ff. de pact. & l. ſi apud. & l. ſi quis
7 prouocatione, C. de ap. † Relatio poteſt multipliciter intelligi. Primo.n.dicitur relatio, quando iudex conſulit principẽ : puta in aliqua cauſa ardua. & expectat reſpõſionẽ principis in illa cauſa qualiter habeat in ea procedere: vt not.Spec in tit.de rela.in prin. & de hac relatione loquitur tex. in l.j.& ſi.& ibi Bar. & Bal. C.de rela.& in cap intimaſti.& ibi per Phil.& do.de ap. Secundo modo dicitur relatio, quæ fit ex neceſſitate delegationis,vt quãdo princeps vel alius ſuperior delegat aliquã cauſam alicui cum poteſtate procedendi vſque ad ſententiam excluſiuè,& cõpleto proceſſu lapſum trãſmittat ipſũ principi decidendum.nam illa tranſmiſſio ꝓceſſus dicitur relatio,& de hac tractatur in c. conſti.de ap.& tãgũt Abb.& Phil.& Card. in c.intimaſti.eo.tit. vbi plus dicunt, ꝙ ſi eſt ſtatutũ tempus procedendi per principem, puta vt procedat infra duos menſes,& poſteà proceſſum referat,nõ poteſt delegatus referre, niſi finito termino quia ꝓceſſus debet expediri infra terminum relatio verò debet fieri poſt terminum, alias nõ valet,niſi de cõſenſu vtriuſque partis.ita tenet Phil.in d.c.intimaſti. colum.iij. ver.ij.fit relatio,&c.ibi etiam Card. in j.col. Tertio modo dicitur relatio, quæ fit ex natura cauſæ,vt quia eſt aliqua cauſa maior,puta feudalis:de qua iudex inferior cognoſcere non poteſt, nam debet eã referre ad ſuperiorẽ iudicem cõpetentem, vt habetur in c. maiores. de baptiſ. & in d. c. vt debitus, & c. intimaſti,& ibi etiam Phil.in iij.col. de ap. Quarto modo dicitur relatio quæ in regno communiter in ſacro conſilio, & in magna curia vicariæ, videlicet, quando vice protonotarius committit cauſam in conſilio deuolutam vni ex regiis conſiliariis, vt fabricato proceſſu,in ſacro conſilio referat. Similiter quãdo regens magnæ curiæ cõmittit cauſam alicui iuriſperito,vel vni ex iudicibus, vt fabricato proceſſu referat votũ ſuũ nam in iſto caſu cõmiſſarius procedit ſolus in cauſa, & facit proceſſum vſque ad cõcluſionem incluſiuè, & deinde ſcribit votum ſuum, & ipſum refert in conſilio vel in magna curia,vna cum toto proceſſu,& ſecundum eius votũ profertur ſententia per totũ conſilium,quatenus ipſi ſacro conſilio iuſtũ videtur,& figuratur ſententia ſub nomine cõſilij ſeu regiæ maieſtatis. & de hac relatione eſt ritus magnæ curiæ, n.161. qui inc. itẽ ſeruat dicta curia cõmittere cauſas,&c.de hac relatione loquũtur duę dec. conſ.Neap. quarum vna eſt num. 28. & alia
8 nu. 47. † Quinto modo dicitur relatio,quando petitur conſilium iuriſperiti in aliqua cauſa, puta quando iudex idiota vult ferre ſententiam,ſecundum conſilium iuriſperiti, nam tranſmittit proceſſum iuriſperito vnà cum literis relationis, in quibus literis narrat caſum ſuper quo conſulit ipſum:illa appellatur relatio:quia refert ſe ad conſilium iuriſperiti: & tenetur in narratione caſus referre

ferre totam cauſam pro vtraque parte,aliàs pars quæ læditur,poſſet appellare ab illa formatione puncti, ita plene Phil.in d.c.intimaſti.iij.not.vbi plus dicit, quòd quando iudex vult figurare caſum ſeu punctum tranſmittendū iuriſperito, debet illum formare in præſentia vtriuſque partis: & de eo debet dare copiam partibus ſi voluerint:& talis copia debet eſſe in forma authēt. cum ſigillo notarij & hoc fit,ne aliqua partium lædatur in formatione caſus, ſi fortè tacerentur iura alterius partis. Si autem partes diſcordarent in formatione puncti, tunc iudex ex ſuo officio in contumaciam partium poteſt punctū formare,ita hæc omnia dicit Phi. in d.c.intimaſti.& ibi etiam Abb.
9 & Card. †Ex quibus elicio bonam practicam in caſu quotidiano quòd quando iudex vult trāſmittere proceſſum ad conſilium iuriſperiti, vel vult referre caſum vel punctum pro habendo conſilio,poteſt litigator requirere iudicem, quòd ante,quàm trāſmittat proceſſum vel formationem caſus,debeat ſibi dare copiam literarum quas mittit iuriſperito ad videndum,vtrum ſit grauatus in aliquo ſuper formatione caſus. & tenetur iudex dare dictam copiam ad requiſitionem litigantis aliàs poſſet appellari:per prędicta.Puto tamen,quòd iudex nō debeat dare copiam nominis iuriſperiti quando ſecreto mittitur ad iuriſperitum,allegatis aliis ſuſpectis:ad hoc ne ille iuriſperitus poſſit ſubornari vel trahi ad votum alterius partis, ſed quando publicè mittitur puta voluntate partium, tunc debet ædi etiam nomen iuriſperiti.Quod nota qa quotidie euenit iſte caſus & pauci aduertunt in petendo copiam dictarum literarum,& vt plurimū iſti iudices idiotæ pendent pro aliqua parte,& ſolent ſcribere literas commendatitias in fauorē alterius quæ literæ ſolent mouere animum aliquorum conſultorum in prę iudicium alterius partis: & mihi ad plures euenit qū fuerent mihi tranſmiſſi aliqui ꝓceſſus per iudices idiotas diuerſorum locorū. nam fuerunt mihi tranſmiſſæ literæ commendatitię in fauorem alterius. Verum non abſtraxerunt animū meum à recto iuditio:& idem rogo, ꝙ omnes conſultores faciāt. & prædicta etiam tenet Spec. in ti.de re-
10 la.§.qualiter. †Scias etiam ad propoſitum materiæ noſtrę,quod relatio eſt actus ſuſpēſiuus, ſicut appellatio,nam relatione pendēte nihil poteſt innouari. text. eſt & ibi Bal.in l.fi.C.de rela. vbi infert, quod quandiu cauſa tranſmiſſa eſt ad conſiliū iuriſperiti, iudex nō poteſt interim ferre ſententiam ante conſilium habitum ab iuriſperito. & habetur in l.ex illo.& ibi Bal.& doct C.de ap.& per Bar.in l.j C. de rela.& Bal. in c.intimaſti,de app.An autē ſi iudex procederet relatione pēdente,proceſſus ſit nullus:vel ſit op⁹ appellatiōe vide pulchrè per Car. in d.c.intimaſti,col. pen.& fi.vbi relatis omnibus opinionum finaliter ponit bonam diſtinctionem cum veris concluſionibus,ad cuius dicta me remitto.
11 RECLAMATIO, † eſt quiddam terminus generalis,& refertur ad illas ſententias, à quib.de iure non appellatur. vnde poteſt referri ad ſententias arbitrorum, & tunc reclamatio eſt idē quod reductio

reductio ad arbitrium boni viri: vt habetur per Sal. in l. cum antea. §. j. C. de arb. & Ab. in conſ. ij. col. fi. in j. vol. vbi iudicium reductionis appellat iudicium reclamationis, & ſic æquiuocat iſta duo vocabula Item, poteſt referri ad ſententias principum vel præfecti prætorio: & tunc reclamatio eſt idẽ quòd ſupplicatio: de qua habetur in l. j. C. de ſent. præfe. præt. & per Spe. in toto ti. de ſupplicatione, & ita accipitur hodie in ſacro conſ. Neap à cuius ſententiis non licet appellare, ſed reclamari poteſt, & idem importat iſta reclamatio, quòd ſupplicatio: de qua habetur & fit mentio in dec. ccxxxj. conſ. Neap. iſta enim reclamatio fit ad idem cõſilium, quia profert ſententias ſub nomine Regiæ maieſt. de cuius materia plenè dicam infrà proximè, in verſ. ſupplicatio.

12 SVPPLICATIO, † dicitur propriè quando aliquis reclamat à ſententia principis, vel à ſententia præfecti prætorio: nam huiuſmodi ſententia propter excellentiam iudicem non poteſt de iure appellari, ſed ſolũ is, qui ſentit ſe grauatum, poteſt ſupplicare apud eundem principẽ vel præfectum, vt ipſe idem cauſam reuideat, & ſuo grauamini prouideat, & ita fit hodie in ſacro cõſ. & ita appellatur ſupplicatio, quæ alio vocabulo dicitur reclamatio: vt dixi ſuprà proximo ver. ita habetur in d. l. j. C. de ſent. præfect. prat. & in l. ſi quis, & auth. hẽ. quæ ſuppl. C de prec imp. off. & nor. Spec in tit. de ſupplicatione. §. j. & per totum, & eſt text. in l. j in priu. ff. à qui app. non licet, & in l. præfecti. ff. de min. & habetur in c. ex literis, & ibi per Abb. de in

13 integ. reſt. † Amplia hæc procedere non ſolum in ſentẽtia principis & præfecti prætorio, verùm etiam in ſententiis aliorum inferiorum admittitur ſupplicatio. qñ prohibetur appellatio, vt puta, ſi prohibetur per ſtatutum, vel per principem cõmittentem cauſam appellatione remota, nam tunc ex quo ceſſat remedium ordinarium. ſ. appellationis, admittitur extraordinarium. ſ. ſupplicationis. ita tenet Abb. in d. c. ex literis. in iiij. not. & in gl in verſ. ſupplicauit aliàs autem nũquam admittitur ſupplicatio, vbi poteſt habere locum appellatio: vt ibi habetur: & ibi etiam Abb. in d. c. ex literis: in vi. no. ponit deſcriptionẽ & diffinitionem ſupplicationis: dicens. ꝙ ſupplicatio, eſt quædã precum porrectio facta principi, per quam ex quadam benignitate ſuperior reſtituit ſupplicãtem aduerſus ſententiam, contra quã non competit remedium ordinarium. ſ. appellationis. Non tñ intelligas indiſtinctè, quòd in omnibus caſibus in quibus remouetur appellatio, habeat locum ſupplicatio, quia imò in multis caſibus in quib. quis non poteſt appellare, minimè poteſt ſupplica-

14 re, vt ecce † verus contumax nõ appellat, l. ex conſenſu. §. fi. ff. de app. & l. j. C. quo. app. non recip. & ſicut non poteſt appellare, ita minimè poteſt ſupplicare, ſecundum Io. de Imol. in d. l. ex conſenſu. §. fi. & Phil. Dec. in conſ. 34. col. j. in princ. & ſuper hoc tradit vnam magiſtralem regulã Iaſ. in auth. quæ ſupplicatione. col. ij. in fi. C. de prec. impe. of. ꝙ quis prohibetur appellare propter excellentiam iud. cis, & ſic in priuilegium ſententiæ latæ: tunc poteſt ſuppli

ſupplicare. Sed vbi nõ poteſt appellare de iure cõmuni, minimè
15 poteſt ſupplicare. †Differt autẽ ſupplicatio ab appellatiõe in pluribus,& primò quia appellatio debet fieri infra decem dies: vt in auth.hodie.C.de app.Supplicatio verò poteſt fieri infra x. dies: & etiam infra duos annos. Verũ in hoc eſt differentia: quia quando fit infra x.dies ſi pars victrix vult petere executionẽ ſententiæ nõ aliter fit executio, niſi præſtiterit ſatiſdationẽ de reſtituendo executionem in caſu, quo ſententia fuerit retractata: vt eſt text.in d. auth.quę ſupplicatio.ſed quando fit infra duos annos,fit executio, etiam ſine dicta ſatiſdatione, ita declarat Ab.in d.c.ex literis. col. pe.ver.& in fi.gl. &c.de in integ. reſt.& Spec in tit.de ſup.§ j. ver.
16 ſolus tamen,&c. †Secũdò differt,quia appellatione pendente, non poteſt fieri executio:vt toto tit. nihil nouari appel.pendẽ.ſed pendente ſupplicatione, fit executio cum dicta ſatiſdatione: eo modo,quo ſuprà dixi.vt d. auth. quæ ſupplicatio.& no.Spec.in ti. de ſuppl § differt.& no.Bal.in d. auth.quæ ſuppli.in ij not.Verũ in hoc eſt prodita in regno noua declaratio per ritum magnæ curiæ.ſ.quòd licet fiat executio per iudicem pendente ſupplicatione, intelligitur tamen quoad cauſam principalem, nõ autẽ quoad expenſas Nã in expenſis nõ fit executio pend. ſuppl. etiam ſi victor offerat ſatiſdationem de hoc eſt ritus magnę curiæ. in nu. 10.qui incipit, item ſi contingat cauſas, &c.& eſt dec.ccxxxj conſ.Neap.
17 †Tertiò differt,quia appellatio fit ad alium iudicem ſuperiorem, non autem ad eundem, qui pronũciauit.l.eos.C.de app.Supplicatio verò fit ad eũdem iudicem,qui pronunciauit vt d.auth. quæ ſupplicatio.& ibi gl.& doct. & Spec in d.tit.ſupplic.§.j.ver.ſolus tamen. Et ita ſeruatur hodie in ſacro conſ.quia ſupplicatur ab eius ſententia eidem ſacro conſ. vt eam reuideri faciat,& interim non fit executio.in expenſis: vt habetur in deciſ. ccxxxj. conſilij
18 Neap. †Quartò differt,quia appellatio,eſt remedium ordinariũ, & concernit metam iuſtitiã.quia eſt ſpecies defenſionis, c.cũ ſpeciali.§.porrò. de appel.& Soc. in conſ. cxcv.col.iij ver.cõfirmatur. nam appellatio,&c.in ij.vol.ſupplicatio verò concernit gratiam: & eſt remedium extraordinariũ, conceditur enim ex mera benignitate, & gratia principis:colligitur ex no.per Ab.in d. c.ex literis.in vlti. not.de in integ. reſti.
19 †Quintò differt,quia appellãs, qui nihil poſuit, nec probauit in cauſa principali non auditur,niſi ante omnia reficiat expenſas, vt dictat regia prag.quæ incipit,qui in cauſa.Secus eſt in eo qui ſupplicat quia non tenetur reficere expenſas etiã ſi nihil poſuit nec probauit,ita de hoc eſt dec conſ.
20 Neap. nu.231. †Sextò differt, quia lite pendente poteſt à quocunque grauamine appellari ante diffinitiuam ſententiam.c. vt debitus.de appel.& habetur in l.ij. & iij ff. de appell. rec. & ibi per Bar ſed ſupplicare non licet ante diffinitiuam ſententiam, in l. ij. C.vt lit.pen.& not.Spec in titul de ſupplic.§ differt.ver item an-
21 te, &c. †Septimò differt, quia appellare permittitur hic à qualibet ſententia, vt habetur in l.j. C. ne lic.ter. prou. ſed ſupplicari non

non poteſt, niſi ſemel, vt eſt text.
& ibi Bal. in l. ſi quis. C. de prec.
imp. off. & not. Spec. in d. §. differ.
in fi. verbis, & habetur in d dec.
22 ccxxxv. cōſ. Neap. in fi. † Octa-
uò differt, quia qui appellat, con-
queritur de iudice, ꝙ iniquā tu-
lerit ſententiam. ſed qui ſuppli-
cat, non debet conqueri de iudi-
ce, quia turpe eſſet allegare ini-
quitatem tam magni iudicis, ſed
debet allegare negligentiam ſuā
propriam, & petere veniam pro-
prij erroris vel allegare circūuen
tionem aduerſarij, vt habetur in
l. præfecti, ff. de mi & no. Azo. in
ſumma. C. de ſent. præf. præt. &
Math. de Affl in præludiis conſt.
23 in x. q. in iiij. fallen. † Conue-
niunt autem ſupplicatio: & ap-
pellatio, quia ſi fit eadē die, qua
fertur ſententia, poteſt tam ſup-
plicatio, quàm appellatio fieri vi-
ua voce, ſed ſi fieret poſteà. non
valet, niſi fiat in ſcriptis. ita de
clarat Iaſ. in d. auth. quæ ſuppl. in
fin colum.
24 RECVSATIO, † eſt ſex
tus actus ſuſpenſiuus, & habet
locū, quādo iudex ex aliqua iu-
ſta cauſa redditur ſuſpectus. nam
poteſt recuſari. & interim ſuſpen
ditur eius iuriſdictio, quia recu
ſatione pendente non poteſt ad
aliquem actum procedere in illa
cauſa & ſi procedit, proceſſus eſt
nullus ſecundum Bar. & doct. in
l. quia poterat. ff. ad Treb. & dixi
ſuprà in iiij. part in xvj. diſt. ver.
ij. dicitur iudicium nullum, &c.
25 † Qualiter autem hodie propo
natur iſta recuſatio iudicis, ma-
ximè in regno. & an iudex recu-
ſatus poſſit cauſam alteri delega
re, dixi ſuprà in iiij. par. in v. diſt.
ver. xv. diffinivnt &c. & ver ſeq.
De hac materia iudicis ſuſpecti,
& eius recuſationis tractatur ple
nè per Lanf. in c. quoniam cōtra,
in verb. recuſationes. de prob. &
per doct. in c. ſuſpicionis. de off.
del. & in c poſtremò, & c. ij. requi
ris, & c. cum ſpecialis. de app. &
per doct. maximè Iaſ. in l. apertiſſi
26 mi. C. de iud. † Et inter alia
dicta nota vnum, ꝙ exceptio re-
cuſationis debet opponi, non ſo
lum ante litem conteſtatam, ve-
rum etiam debet eſſe prima ex-
ceptio, quę opponi debet ante o-
mnes dilatorias. quia ſi opponi-
tur alia dilatoria, cenſetur prouo
cari iudex, vt ſuper ea pronūciet,
& ſic inducitur conſenſus in iu-
dicem, vnde poſteà non poteſt re
cuſari. ita dicit Lanfr. in d. ver. re-
cuſatiões in prin. per ea, quę not.
Bart. & doct. in l. quidam conſu-
lebant, ff. de re ind. & gl & doct.
in c. inter monaſterium, de re iu.
& dixi ſuprà in xii. diſt. ver. ſcias
tū pro complemento, &c. & vide
quæ dicā infra in ti ſeq. cauſarū.
27 † Vnā tantū q. puto hic attin-
gendam pro vtilitate huius mate
riæ poſtquam hic incidit eam tra
ctare, videlicet. quæ ſint cauſæ ex
quibus poteſt iudex vt ſuſpectus
recuſari, & dic, quòd multæ ſunt,
quarum aliquas quas recolo, hic
28 ſubiiciam. † Prima igitur cauſa
iuſtæ ſuſpicionis eſt qn. iudex eſt
familiaris alterius partis quæ fa-
miliaritas debet eſſe magna, quia
modica non ſufficit text. eſt in c.
inſinuante. & ibi Abb. & Fel &
etiam gl. de of. deleg & ibi decla
ratur plenè per docto. maximè in
fi. col. quis dicatur domeſticus, &
quis familiaris, & per Spec. in tit.
de iud del. §. ſupereſt, ver. item ſi
29 eſt nimis, &c. † Secunda cau-
ſa ſuſpicionis eſt, quando iudex
ordinarius eſt ex aliqua iuſta cau

ſa ſupectus,nam poteſt ex eadem
cauſa recuſari eius vicarius, licet
in ſpecie cõtra vicariũ nulla alia
ſit ſuſpicio,ſecundum Ab.& Fel.
in d.c.inſinuante,col.j. de of.del.
29 †Tertia cauſa eſt, quando iu-
dex eſt conſanguineus alterius
partis, vt habetur in c.poſtremò.
de ap.& in c.accedens el ij vt li.
non conteſt.Idem ſi eſt affinis,vt
habetur in dictis iuribus, & in l.
qui iuriſdictioni.ff.de iur. om.iu.
30 quod † tñ non procedit, quan-
do iudex eſſet æqualiter coniun-
ctus vtrique parti, quia non po-
teſt tunc vt ſuſpectus recuſari,ſe
cundũ Bar.in d. l.qui iuriſdictio-
ni.in j.lect & per prædicta infert
Abb. in d. c inſinuante. col.ij.in
prin.verſ.nota.ibi.&c.quod quã-
do iudex eſt conſanguineus præ-
lati alicuius eccleſiæ, poteſt recu
ſari,vt ſuſpect' in cauſa illius ec-
cleſiæ. Adde prædictis Phil. in d.
31 c.poſtremo.col.vj de ap. †Quar
ta cauſa eſt,quando dominus eſt
ſuſpectus. nam propter ſuſpicio-
nem domini poteſt tota eius fa-
milia allegari ſuſpecta : ſecũdum
Abb. in d.c. inſinuante. col. ij.in
fi de offic.del.& ibi etiam Felin.
32 †Quinta cauſa eſt.quãdo quis
vellet eſſe iudex in cauſa ꝓpria,
vt d.l qui iuriſdictione ff.de iur.
om.in.& l.vnic. C.ne quis in ſua
33 cauſa. † in tantum. quod etiam
Rex vel Imperator nõ debet eſſe
iudex in cauſa propria, ſed debet
illam delegare, vt plenè declarat
And.de Iſer.in c. imperialẽ.§.præ
terea ſi inter.col.vij.& viij.de ꝓb.
34 feu.alie.per Fed. † Verũ ſi vel
let princeps non recognoſcẽs ſu-
periorem,eſſe iudex in cauſa pro
pria quã habet cum ſubdito poſ-
ſet eſſe iudex. Secus, ſi haberet
cauſam cum non ſubdito. ita te-
net Socin.in conſ. ccxx.col.ix. in
35 prin.in j.vol. † Sexta cauſa eſt,
quando iudex eſt inimicus capi-
talis alterius partis. vt not. Spec.
in tit.de iud.del.§. ſupereſt,verſ.
item,ſi eſt inimicus,& not. Abb.
& Fel.in c. accedens. el ij. vt lit.
non conteſt.& habetur in c.cum
R.de of.del. Adde Phil. in c. po-
ſtremo. col.ix.verſ.xxxij. de app.
vbi dicit ſufficere quamlibet ini-
micitiam, etiam non capitalem.
36 † Septima cauſa eſt, quando iu
dex eſt cõſanguineus inimici al-
terius partis.ita dicit Abb.in d.c.
accedens.in j no.& Bal in l. quo
niam liberi.C.de teſtib.vbi dicit,
37 quòd † qui copulat parentelam
vel amicitiam cum inimico meo,
dicitur mihi inimicus. quia cen-
ſetur eſſe eiuſdẽ intentionis. Idẽ
tenet expreſſe Fel. in d. c. acce-
dens col.j.& Phil.in c. poſtremò.
38 in iij.de appel. † Octaua cauſa
eſt, quando iudex eſt commenſa
lis alterius partis, vel inimici al-
terius partis, ſecundum Abb. in
d.c.accedens,colum.j.ver.ij.cau-
ſa.&c. & Phil in c.poſtremò.col.
39 vij.ver.vij.de ap. † Nona cauſa
eſt, ſi iudex eſt conterraneus al-
terius partis, vt quia eſt oriun-
dus de eadẽ ciuitate, de qua eſt
altera pars ſecundum Abb. in d.
cap.accedens.col.j.verſ.iij cauſa,
&c.in ij.colum ver. ſecundo.hæc
gl quærit,&c. quod tamen intel-
ligitur indiſtinctè,ſecundum Ab.
ibi, quando ſunt duo conciues,
qui reperiuntur extra eorum pa
triam, ex quo ſolent ſe vt fratres
diligere: quando ſunt in remotis
partibus,& ſequitur Fel.ibi in ij.
colum. in princi. ſed quando eſ-
ſent in eadem patria, eſt iuſta
cauſa ſuſpicionis in delegato nõ
autem in ordinario, vt declarat
Abb.

Abb.in d.c.accedens.col.ij. cir. fi.

40 † Decima cauſa eſt, quãdo iudex ſubditus ratione iuriſdictionis aduerſarij mei, puta quia eſt ſuffraganeus, vel vaſſallus, nam ex hac cauſa poſſum ipſum allegare ſuſpectum,tex.eſt & ibi Ab. & cõmuniter doct in c.accedens, el j.extra,vt lit.non conteſt.

41 † Idem, quando iudex eſt ſubditus inimici mei, contendentis mecum, quia timore ſuperioris ſui poſſet à recto tramite deuiare,ita dicit Abb.in c.accedens, el ij colum j.ver.iiij.cauſa, &c.vt li. non conteſt. & Phil.in c. poſtremo.col.vij.ver.xiij. & xv. de app.

42 † Vndecima cauſa eſt, quando iudex fuit aduocatus alterius partis in illa cauſa in qua vult iudicare,vt eſt tex.& ibi Alex.& doc. in l.prætor.ff.de iur om.iud.& in c.poſtremo,& ibi Abb.& Phil.de appell. Secus tamen eſt, quando fuit aduocatus in alia cauſa penitus ſeparata,quia aduocat' meus in vna cauſa,poteſt eſſe iudex in alia cauſa mea penitus ſeparata, & non per hoc poteſt per aduerſarium meum refutari. ita tenet Phil.in dict.c. poſtremo,colum.j.

43 † Duodecima cauſa eſt, ſi iudex nimis fauet alteri, demonſtrando enim nimiam amicitiam, & alteram partem grauando intelligitur de nimio fauore, nam modica amicitia non ſufficit ad iudicem recuſandũ: ita dicit Ab. in d.c.accedens,el.ij.col.j.in fi.& col.ij.in fi. vt lite non conteſt.& habetur in c.cauſam quæ el.ij. de iud & per Phil in d. c. poſtremò. colum. vij. verſ.xxj de appellat.

44 † Decimatertia cauſa eſt, ſi altera pars alloquitur iudicem ſecrete in aure, poteſt ex hoc per alteram partem recuſari, ſecundum Abb. in dict.cap. accedens, colum.iij. verſ.& aduerte, &c. & Lanfran.in c. quoniam contra,in ver. recuſationes, colum. fin.circa fin.de probationibus.

45 † Decimaquarta cauſa eſt, ſi iudex animoſe & iniuſte ſeu extraiudicialiter procedit cõtra aliquem, ſecundum Abb in c.conquerente.colum.ij.de reſt ſpol &c. Abb.in c.cum veniſſent.in v. no de reſt.in inte. & Phil in d.c.poſtremo. colum. viij. verſic. xxvij.

46 † Decimaquinta cauſa eſt,ſi iudex habet cõmilẽ cauſam cum illa,in qua vult iudicare, quia ex hoc redditur ſuſpectus,quia præſumitur iudicare taliter prout vellet in ſua cauſa iudicari, gl.eſt & ibi Abb.& doct.in c.cauſam quę.

47 el ij.de iud † Decimaſexta cauſa eſt, ſi pars ſecularis habet aliquã cauſam cum iudice tãquam priuato,vt quia litigat cum iudice in alia cauſa. nam ex tali litigio cauſatur quædam inimicitia, quæ eſt ſufficiens ad iudicem recuſandum.ita d. Abb.in c.cum ſu

48 per.in iij.not.de offi.del. † Decimaſeptima cauſa eſt, ſi iudex, noluit exercere actum humanitatis cum parte, vt quia noluit partem admittere ad oſculum pacis, quia ex hoc præſumitur inimicus, & poteſt recuſari ſecundum Abb.in d c.cum ſuper, col j.verſ. ij.cauſa, &c. vbi inteſt notanter ad vnum modum probandi inimicitia, ſcilicet quando in eccleſia ſolitum eſt dari oſculum pacis, quia ſi aliquis non vult admittere alterum ad oſculum pacis præ-

49 ſumitur ex hoc inimicus. † Decimaoctaua cauſa eſt,quando iudex fuit inimatus alteri parti, quia ei noceret ſecundum Abb. in d. c.cum ſuper. colum.j. verſ. tertia cauſa,

cauſa,&c. extra de offic. deleg.
50 † Decimanona cauſa eſt, quãdo
iudex non vult aliquem ſalutare,
quia ex hoc cenſetur inimicus,
ſecundum Abb.in d.c.cum ſuper,
col.j. verſ.adde, quartum, &c. &
Iaſ. in l. apertiſſimi, col.iij.C.de
51 iud. † Vigeſima cauſa eſt,quan-
do prælatus vellet eſſe iudex in
cauſa Eccleſiæ, quia licet de iure
poſſit eſſe iudex: tamen poteſt vt
ſuſpectus recuſari propter præ-
ſumptam affectionem: ſecundum
Phil.in cap. poſtremo,col.v.ver.v.
quæritur,&c.de appel.vbi multos
allegat pro & contra: & conclu-
dit hanc opin.eſſe veriorem.
52 † Vigeſimaprima cauſa eſt,quã-
do iudex fuit conſultor tantum
in aliqua cauſa, vt quia fuit con-
ſultus,& propalauit votum ſuum
pro vna parte: nam redditur ſu-
ſpectus in illa cauſa, dato, quòd
non fuerit aduocatus Secus,ſi nõ
propalauit votum:licet fuerit con
ſultus, quia non redditur ſuſpe-
ctus: ſecundum Phil.in d.c.poſtre-
mò,col.vij.ver. vij. &c. de appel.
& doct.in l.prætor,ff.de iuriſ.om.
53 † iu. † Vigeſimaſecunda cauſa
eſt, ſi fuit datus ad petitionem
alterius partis: quia ex hoc ſolo
poteſt per alteram partem recu-
ſari,l. obſeruandum, ff. de iud.&
habetur in c.inſinuãte, de of.del.
& Philp.in d.c.poſtremò,col.viij.
54 verſ. xxij. † Vigeſimatertia cau-
ſa eſt, ſi iudex fuit teſtis in eadẽ
cauſa,in qua modo vult iudicare,
l.ſi ff.de teſt.& Spec.in tit.de iud.
del. §. ſupereſt, verſ. item, ſi fuit
55 teſtis,&c † Quid autem,ſi filius
vel alter conſanguineus, vel cõ-
menſalis iudicis fuit aduocatus
in aliqua cauſa: an ex hoc poſſit
iudex, vt ſuſpectus recuſari? dic,
quod nõ:ita tenet Phil.in d.c.po-
ſtremò,col.ij.verſ in gl.in ver.ad-
uocati, &c.de app. quod nota:qa
prima facie quis diceret contra-
56 riũ. † Vigeſimaquarta cauſa eſt,
ſi iudex eſt canonicus,& corã eo
litigaret canonicus eiuſdẽ Eccle-
ſiæ, qa poteſt per aduerſam partẽ
recuſari: vt habetur in c.cũ R.de
of.del.& no.Spec.in tit.de iudice
del.§.ſupereſt,verſ.itẽ ſi eſt cõca-
nonicus,& Phil. in d.c.poſtremo,
57 col.vij.verſ.xj. † vbi limitat,niſi
ambo litigãtes eſſent canonici:qa
par ratio affectionis ſuſpicionem
58 excludit.† Vigeſimaquinta cau-
ſa eſt, ſi litigator impetrauit ſibi
iudicem in cauſa ſua eũ, qui erat
ſuus dñs, quia altera pars poteſt
eũ recuſare,tex.quæ eſt in c.cau-
59 ſam,quæ.de of.del. † Vigeſima-
ſexta cauſa eſt,ſi iudex eſt ſocius
alterius partis:vel habitat in eadẽ
domo cũ altera parte,vt no.Spec.
in tit.de iud.del.§. ſupereſt, verſ.
quid ſi ſit ſocius,& Phil.in d.cap.
poſtremò,col.viij.in prin.verſ.18.
60 de app. † Vigeſimaſeptima cau-
ſa eſt, ſi ipſe iudex ſe impetrari
procurauit, ſecundũ Spec.in d.§.
ſupereſt,verſ.itẽ ſi ipſe, per l.quæ
61 omnia, ff. de proc. † Vigeſima-
octaua cauſa eſt, quando eſt ap-
pellatum à ſententia iudicis,quia
partem grauauit: nã appellatione
pendente, redditur ſuſpectus ap-
pellanti, tam in illa cauſa, quam
in omni alia:& poteſt recuſari,ſe-
cũdum Phil.in d.c. poſtremò,col.
62 viij.in ſi.verſ xxvij. † Vigeſima-
nona cauſa eſt,quando iudex ac-
cepit aliquam donationẽ ab alte-
ra partium:ſecundum Phil.in d.c.
poſtremò,colum.ix.verſic. xxviij.
63 † Trigeſima cauſa eſt, quando
iudex à quo,eſt ſurrogatus iudex
in cauſa appellationis: quia red-
ditur ſuſpect⁹ in illa cauſa,in qua

pronunciatur, ſecundum Philipp.
in d.cap.poſtremò.colum. x. verſ.
64 xxix. † Trigeſimaprima cauſa
eſt, ſi iudex fuit quondam inimi-
cus alterius partis, nam licet mo-
do ſit reconciliatus, poteſt tamen
vt ſuſpectus allegari, ſecundum
Philip.in d.c.poſtremo.colum.ix.
verſ.xxxv. inimicus enim recon-
ciliatus, adhuc remanet ſuſpect⁹,
& etiam à teſtimonio repellitur:
ſecundum Abb.in cap cum opor-
65 teat, col. iij. de accuſ. † Trigeſi-
maſecũda cauſa eſt, quando cauſa
ſpectaret aliquo reſpectu ad com-
modum. vel incommodum iudi-
cis: vt quia tenetur de euictione
rei, pro qua agitur: vel eſſet fide-
iuſſor alterius partis, ſecundum
Philip.in d. cap poſtremo, col.ix.
verſ xxx & verſ.xxxj de appel.
66 † Trigeſimatertia cauſa eſt, ſi iu-
dex fuit ab altera parte corruptus
prece vel precio: vel ſi timet ad-
uerſarium meum, vel ſi ex aliqua
cauſa eum nimis diligit: ſecundũ
Spec.in tit.de iud deleg.§. ſuper-
eſt, verſ item ſi ſit inimicus, in
67 pen. colum † Trigeſimaquarta
cauſa eſt, ſi iudex eſt homo illi-
teratus, vel imperitus. & groſſus,
& cauſa eſt ardua, & ſubtilis: quia
cauſæ ſubtiles non ſunt commit-
tendæ groſſis iudicibus. ſecundũ
Bald. in l.ſi. in xvj. quæſt. C.de
her inſt. & Fel in cap ſciſcitatus,
col.vij. in princ. verſ. dicit etiam
Bald. &c. de reſcr. vbi dicit hanc
eſſe iuſtam cauſam ſuſpicionis, &
Iaſ.in l. apertiſſimi, verſ. ſecunda
68 cauſa, & e C.de iud † Trigeſima-
quinta cauſa eſt, ſi iudex eſſet ni-
mis ſeuerus, & crudelis. ſecundũ
Iaſ in d l.apertiſſimi, colum.ij.in
fin. verſ tertia cauſa, &c. per ea,
quæ not.Bald.in l.ij.ff. de his qui
ſunt ſui, vel alien. iur. vbi dicit,
quòd poteſt iudici tolli iuriſdi-
ctio propter nimiam eius crude-
69 litatem. † Trigeſimaſexta cauſa
eſt, ſi iudex eſt indiſcretus, quia
poteſt recuſari, ſicut ſi eſſet ini-
quus, ſecundum Bald. in cap. ad
noſtram in fi. per illum tex. extra
70 de probatio. † Trigeſimaſepti-
ma cauſa eſt, ſi iudex conſueuit
eſſe iniquus, ſecundum Bald. in
d.c.ad noſtram, in fin. de prob.
71 † Trigeſimaoctaua cauſa eſt, ſi
iudex eſt compater alterius par-
tis, ſecundum Imo.in cap pruden
tiam, de offic deleg & Iaſ. in d.l.
apertiſſimi, col.iij.in princ.de iud.
C.& per gl. in cap cum I & A.de
72 re iud. † Trigeſimanona cauſa
eſt, ſi iudex non vult audire ad-
uocatum in cauſa, licet cauſa ſit
clara, poteſt ex hoc recuſari, vt
ſuſpectus, ſecundum Lanfr. in cl.
ſæpe in verſ.de plano, colum.j.de
73 verb ſign. † Quadrageſima cau-
ſa eſt, omnis cauſa quæ eſt ſuffi-
ciens ad remouendum procura-
torem vel arbitrum: illa eadem
ſufficit ad remouẽdum iudicem:
ſecundum Abb. in cap.poſtremò,
de appel.& ibi etiam Phil. in iiij.
col.verſ ſed pro declaratione, &c.
74 & col. vij. verſ. x. † Vltimò pro
complemento huius materiæ, ad-
de quod inquantum, dixi ſuprà,
in principio huius recuſationis,
quod hæc exceptio debet opponi
ante litem conteſtatam, limita,
niſi de nouo ſuperueniret: quia
poteſt in quacunque parte litis
opponi: etiam poſt concluſionem,
ſi poſt ſuperuenit, ſecundum Fel.
in cap.inſinuante, col.pẽn in ſi de
offic.delegat. & de hoc habemus
capitulum regni. in numer. 213.
quod incipit. prolixitatem, diſpo-
nens quod exceptio recuſationis
poſt litem cõteſtatam, ita demum
oppo-

opponitur, ſi notoriè, & euidenter conſtat iudici, quod de nouo ſuperuenit: aliàs non admittitur.

75 † Item adde, quod ſi quis poſt oppoſitam recuſationem litigat coram iudice recuſato, videtur, per hoc renunciare recuſationi, ſecundum Abb. in c. inter monaſterium, in iij. notab. de re iud.

76 † Item iudex impetratus per aliquem, non poteſt per eundem recuſari: niſi noua cauſa ſuperueniat: vt eſt gl. & ibi Abb. in fin. in dicto cap. inſinuante, de off. dele. & ad materiam, vide Paul. de Ca. in conſil cccxlij. colum. penult. in ij volumine.

77 RESTITVTIO † eſt ſeptimus actus ſuſpenſiuus: & nihil aliud eſt reſtitutio, niſi in priſtinum ſtatum reuolutio, l. quod ſi minor, §. reſtitutio, & ibi Bart. ff. de minor. & Bartol. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, columna ſecunda verſic. quæro. quid ſi filius &c. ff. de lib. & poſthu. & Barto. in l. interdum, columna prima, ff. de cond. indeb. & Card. in cle pri. in iij. notab. de reſtit. in integ. per hanc enim reſtitutionem reducitur quis in illum ſtatum priſtinum, in quo erat ante læſionem.

78 ADDITIO. † Habes hic diſertiſſime lector reſtitutionem eſſe in priſtinum ſtatum repoſitione, ſed illud aduertendum eſt præcipuè ſuper quo imploretur reſtitutio in integrum, nam ſi quis vſucapione fortaſſe, dominium alicuius rei perdiderit (vt eſt in auth. niſi tricennale temp. C. de bon. mater.) tunc erit ille reſtituendus illud vſucapionis obſtaculum ſibi non obſtet, & id etiã procedit in præſcriptione, & id tantum peti debet, quod ſi quis à poſſeſſione ſola exciderit, puta ob eius abſentiam, vel aliam iuſtam cauſam, tunc ad eam poſſeſſionem reſtituendus eſt, ita vt pro ea ſola ſit intentanda reſtitutio, nulla alia re cumulata, quòd ſi in poſſeſſione, & proprietate ſe læſum quis dicat, in vtroque erit ei opitulandum, maximè vbi vtrunque remedium erit intentatum: ſi verò in acquirendo fuerit deceptus, vel quia non acquiſierit, ita etiam reſtituetur, vt denuo acquirat. quod quæſiuiſſe profuiſſet qua de re in libello concipiendo conſultiſſimè erit à patronis hoc ſpectandum, ne potiſſimum aliam reſtitutionis cauſam deducant, nec modũ in petitione tranſcendant vt docet Bartol. in lege quod tempore, C. de reſtit. mil. Pet. Foll. V. I. D.

79 † Eſt igitur ſciẽdum, quod multis perſonis conceditur iſta reſtitutio. Primo enim conceditur minoribus, & intelligitur minor de iure cõmuni, qui eſt minor xxv. annis, vt in toto tit. ff. de minor.

80 † illa enim ætas xxv annorũ, dicitur ætas legitima, l. fi. C. de his, qui ve. æta. imp. hodie tamen in regno eſt correcta iſta ætas per conſt. regni, quæ incipit, minorum iura. in fi. quæ vult, quòd ætas minor tam in maſculo, quàm in fœmina dicitur, vſq; ad xviij. annos, & infra iſtud tempus datur reſtitutio in integrũ, tam in iudiciis, quàm in contractibus.

81 ADDITIO. † Nunquid conceſſa reſtitutione in integrum minori extendatur ad eius fideiuſſores in contractibus? vide Ioan. Maur. in tract. de reſtitut. in integrum, capitul. xiiij. vbi concludit beneficium reſtitutionis in integrum minoris ad fideiuſſores nõ tranſmitti, vbi non eſſet cau-

tum creditoribus , aut vbi dolus
fideiuſſoris interceſſerit. Pet Fol.
82 † Secundò datur reſtitutio ma-
ioribus xxv. annis ex clauſula ge
nerali ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe
videbitur , de qua habetur in l.j.
& per totum tit. ff. ex quib. cau.
maio.& in l Pantonius,ff.de acq.
her.& Spec in tit.de locato. §.vj.
verſ.xv.& verſ.ſeq.& Alexand.in
conſ.xx. & conſ.lxj. in j. volum.
83 † Tertiò . datur reſtitutio læſis,
vltra dimidiam iuſti precij in cõ-
tractu.puta in venditione, & da-
tur etiam maioribus, iuxta l ij.C.
de reſc.ven.& c.cum dilecti,& c.
cum cauſa de empt. & vend.quo
caſu,quandovenditor agit ex de-
ceptione,eſt in arbitrio emptoris
conuenti velle reſcindere contra
ctum,vel iuſtum precium ſupple-
re vt d. c. cum dilecti,adeo quod
ſi vẽditor peteret præciſè vnum,
ſuccũberet, quia tolleret electio-
nem emptori vt ibi habetur,& in
84 d.l.ij. † Differt autem iſta reſti-
tutio ab aliis,quo ad tempus pe-
tendi, quia aliæ reſtitutiones pe-
tuntur infra quadriennium con-
tinuum à tempore.quo minor ef-
fectus eſt maior l.fin.C. de temp.
in integ reſti Iſta verò,quæ datur
deceptis vltra dimidiam, compe-
tit vſque ad xxx. annos , quia eſt
ciuilis actio,& perpetua,ſecundũ
Bald.in d.l.ij colum. iij.in prin.&
Abb.in d.c. cum cauſa,colum.iij.
iſtud autem quadriennium,eſt v-
tile in principio,quia non incipit
currere niſi à die ſcientiæ,ſecun-
dum Phil.Dec. in conſ.lxij.in fin.

ADDITIO. Vide hic omnino
85 Boër.deciſ. cxlij in j.parte. † Et
an excludatur remedium. l.lj. C.
de reſc vend. per clauſulam & ſi
plus valet,&c.& an talis clauſula
cum ſit notariorum operetur? vi-
de Capici in deciſ. clix. num. 39.
86 † Et an reũnciatio generalis ex-
tendatur ad remedium prædictũ
maximè in muliere, & ruſtico?&
dicendum eſt quòd non , ſecun-
dum Alexand.in conſ.j.in vj vol.
& Bald.in d.l.ij.in quæſt.& Ioan.
de Imol.in c.pen.in tit de empt.
& vend.in ij. colum. & per Alex.
in conſ.cliij.in ij.lib. & in conſil.
xliij.in pri. lib. & in conſ. cclxix.
in ij.lib.& Dec. in conſ. clxxx.&
clxxxj. & Socin.in conſ.xlviij.in
iiij.lib.vbi , an iuramentum ſup-
pleat clauſulas ſpeciales : & vide
do.Fab.de mon.ſan.Saui.in tract.
de emprio.& vend, in viij.quæſt.
in vj.colum.ver.iij.quæro,& Soc.
in conſ cc.in ij.volum.in pen.col,
& Alex conſ.ciiij.in j.lib. & Affl.
in deciſ. ccxx. in principio , & in
pen.colum. & Bald. in d.l.ij.in v.
quæſt.& Alexand.in add.ad Bart.
87 † Et an clauſula ex certa ſcien-
tia tollat dictum remedium,& an
impediat probari contrarium? vi-
de Bald.& Iaſ. in l. ſed & ſi quis,
§ ſi.ff.ſi quis cautio,& tenet Bar.
Soc.in conſ.clix.col.vj. & conſil.
lxxix. in vj. colum. in iiij. lib. &
Soc.in conſil.ccxiiij.ij.lib.iiij col.
& Dec.in conſ.clxx.in vlt.colum.
verſic. v. non obſtat, quæ omnia
notes , & vſque ad quod tempus
detur remedium,l.ſecundæ, vide
Iaſ.in l.qui cum aliter, ff de verb.
oblig.ſed aduertendum eſt ad di-
cta domini auctoris hic nam æ-
quiuocè loquitur , nam intereſt
valde intentare læſionem per viã
reſtitutionis in integrum, vel per
viam remedij, l. ij. C. de reſcin.
vend. primò etenim caſu eſt in
poteſtate venditoris,vel rehabere
rem venditam , vel accipere ſup-
plementum precij,in ſecundove-
rò caſu eſt in poteſtate emptoris

(vt ipſe

(vt ipſe dicit) & videbatur etiam dicendum, quòd pro læſione non competat nec detur reſtitutio in integrum, eo quia à lege datur in hoc remedium ordinarium d.l.ij. C.de reſcin.vend.ergo debet ceſſare extraordinarium, cap. eum cauſa extra de empt.& vend. ſed Alexand.in conſil.lxxvij.in j.vol. tenet etiam dari reſtitutionem in integrum, & ſequitur do. Ioan. Maur. in tract.de reſt. in integ.in cap.299. Pet.Fol. V. I. D.

88 † Quartò datur reſtitutio Eccleſiæ, & maximè quando fuit læſa per negligentiam procuratoris, vt eſt text.in cap.cùm veniſſent, & ibi Abb.in vj. not. & in v.colum. in princ. de reſtit. in integrum. Nam Eccleſia reſtituitur tam in contractibus, quàm in iudiciis. Quod reſtituatur in contractibus, probatur in cap. conſtitutus, & Abb.de reſtit.in integ. Quod reſtituatur in iudiciis probatur, in capitulo, auditis, eodem titulo, & ibi per Abb.maxime in viij.nota. vbi tenet, quod Eccleſia reſtituitur aduerſus probationem omiſſam abſque probatione læſionis, & ſic licet alias, quando petitur reſtitutio, debeat probari læſio, tamen ſecus eſt in iſto caſu, quando petitur aduerſus omiſſam probationem quia eo ipſo, quod probatio non eſt producta, probatur: & apparet læſio. quod nota, quia idem eſſet dicendum in minore, & muliere. Item, probatur in cap. primo, de reſtit. in integ. lib. vj. vbi Eccleſia reſtituitur aduerſus ſententiam, & ſic in iudicio. Item, reſtituitur Eccleſia, etiam contra aliam Eccleſiam: vt dicto capitulo auditis, & ſic priuilegiatus vtitur priuilegio ſuo contra priuilegiatum: ſecundum Abb. in dicto capitulo auditis, columna ſecunda, in fin. Item reſtituitur Eccleſia etiam aduerſus præſcriptionem xl.annorum: vt habetur plenè per Philippum Decium, in conſilio nonageſimoſecundo, & Card. in cl. pri.in nona.quæſt.de reſtitu.in integrum, vbi plenè attingit, & declarat illud argumentum, ſcilicet, quod ſi datur reſtitutio Eccleſiæ contra præſcriptionem, ſequitur quod lex inducens præſcriptionem, eſſet fruſtra, impoſita, & reſpondet, quòd non eſt fruſtra, quia finita præſcriptione poteſt Eccleſia infra ſolum quadriennium petere reſtitutionem, quo elapſo penitus excluditur. vt ibi per eum per text in capitulo primo, de reſtit. in integ. lib. vj. Item, reſtituitur Eccleſia aduerſus omnem lapſum temporis, vt ſi lapſa ſunt tempora appellandi, vel probandi, vel alia ſimilia, vt eſt text. & ibi Card. in dicta clementina prima, de reſtit. in integrum.

89 † Quintò datur reſtitutio etiam capitulo alicuius Eccleſiæ, quando ipſi capitulo collegiato emerſit aliqua læſio. ita dicit Abba. in capitulo primo, columna quinta, in fin. de reſtit. in integrũ, & Inno. in capitulo, niſi in fin. de præb. quod tamen intellige, quando læſio reſultat in toto collegio, non autem in aliquo particulari de cap ſecũdum Abb. ibi & idem dicimus de Eccleſia, vt tunc reſtituatur, quando Eccleſia patitur læſionem, non quando eius rector patitur, vel eius canonicus, quòd declara vt per Card. in dicta clementina prima, in vj quæſt. de reſtit. in integrum, Abbas in dicto capitulo primo.

90 † Sextò datur reſtitutio omnibus hoſpitalibus, & piis locis, &

omnibus collegiis, & congrega-
tionibus piis. ita tenet Bal. in cõſ.
ccccl xv. in j. volum. & Ioan. And.
in c ij. de reſtit. in integrũ, lib. vj.
& Abb. in c. ij in ij. notab de con-
ſu & Lud Rom. in conſ. ccccvij.
Alia autem collegia non pia non
reſtituũtur, ſecundum Abb in d.
cap. j. col v. in fin. de reſt. in integ.
vbi limitat in collegio ſcholariũ,
quod reſtituitur, ſecundum eum,
ex eo, quia ſolent in eo eſſe quã-
91 plures minores. † Septimò datur
reſtitutio ruſtico, qui non potuit
cõſulere peritiores, ita tenet Ale.
in conſ. xiiij. in fin. ij. vol. faciunt
no. per Mod. in l. iuris igno. C. qui
admit. & in l. vbi, ff. edend.

ADDITIO. Adde hic Caſt.
in l. ij. ff. ad tertu. & do Io Maur.
in tract. de reſt. in integ. c. lxxiiij.
92 & lxxv. † Et quid ſi ruſticus
fuit ſecutus conſilium indocti do
ctoris, faciſque aliquid cõtra ius,
an ipſe reſtituatur in integrum,
& dicendum eſt quòd ſic, ſecun-
dum Sal. in l. fi. C de pen. iud. qui
mal iud. & ſequitur Alex. in l. ij. ff.
quòd quiſ. iur. & conſ. lxvj. in j.
93 lib. † Et an ſit neceſſe vnum vel
duos peritos cõſulere. vide Deci.
in l iuris ignorantia, ff. de reg iur.
& Bart. in l j. ff. de ventre inſp. &
Alexand. in l. j. §. fin. ff de verb.
oblig & conſ clxviij. in ij lib vbi
volunt quòd ſi vnus erat in loco
non opus erat plures adire.
94 † Et an ruſticus ſagax, & aſtutus
ac practicus excuſetur? vide gloſſ.
in l. athletas, §. de ruſticis, ff. de
excu. tut quæ voluit quòd non,
& ſequitur Alexan. in l. ſi quis id
quòd, ff de iur om. iud. & ibi Dec.
voluit tamen contrarium Deci.
Item, ſed vide Caſtr. in l. ij. C. de
95 in ius voc. † Et an ſi ruſticus
peccauit circa ius naturale excu-
ſetur? vide Iaſ. in l. ii. & ibidem
96 Sal. C. de in ius voc. † Et an ru-
ſticus excuſetur ſeu reſtituatur ſi
allegat ignorantiam ſtatuti mu-
nicipalis, vide Anch. in conſilio
cccxciii. & Alexand. conſ. xiiij. in
ij. volum & vide do. Ioan. Maur.
in d. tract. de reſtit. in integr cap.
xcj. & xcij vbi diſtinguit. an pu-
blicatum ſit ſtatutum in eo loco
vbi eſt ille ruſticus, vel in loco
conuicino an non, vt primo caſu
non reſtituatur, ſecundo verò ſic.
Petrus Follerius. V. I. D.
97 † Octauò datur reſt. vniuerſitati
alicuius ciuitatis ſeu Reip. vt ha-
betur plene per Alexand. in conſ.
j. colum. iiii. in iiij. volum Pro hoc
eſt text. in l. Reſpublica C ex qui.
cau. maio. & l. emp. C. de iure reip.
lib xi. An autem intelligantur iſta
iura de ſola Republica, & ciuita-
te Romana: an verò de omnibus
ciuitatibus. glo. in dicta l. Reſpub.
videtur tenere, quòd procedat in
ſola ciuitate Romana, & non in
aliis quod plenè diſputat Spec. in
tit. de reſt. in inte. §. ij verſ. idem
quoque iuris, vbi nihil clarè fir-
mat. Tamen quidquid dicat ibi,
veritas eſt, quòd quælibet ciui-
tas, & Reſp. reſtituitur imò etiam
omne caſtrum, & villa, quæ regi-
tur per ſindicos & adminiſtrato-
res, reſtituitur in integ. ſiue ſit
magna. ſiue parua. ſecundum Bar.
& Bald. & communiter doct. in
dicta lege Reſpub. & iſta eſt com-
munis cõcluſio, quam tenet Phil.
Decius, in conſilio xlij. in fine.
Aliud ſeruatur in villa, in qua
ſunt pauci homines, puta ſex vel
decem, qui ſinguli regnantur per
ſe: quia verum eſt. quod talis vil-
la non reſtituitur, ſecundum Bar.
in dicta lege Reſpub nam ceſſat
ratio, quæ militat in aliis ciuita-
tibus.

tibus,& caſtris,vbi eſt multitudo hominum, ſcilicet, quia ibi ſunt pupilli,viduæ,& aliæ perſonæ miſerabiles, quarum cauſa, & contemplatione conceditur reſtitutio vniuerſitatibus. Et iſtud tenet,& firmat per plura Matth. de Afflict. in præludiis conſtitu. in v.principali, & Alb.de Roſa.in d. l. Reſpub. vbi etiam refert fuiſſe iudicatam in conſilio,quòd villa, quæ erat triginta foculariorum, fuit in integrum reſtituta. Idem firmat Paul. de Caſtr. in conſilio xxxvij. quod incipit: vt bene attingatur,&c. in ſecundo volumine,vbi etiam addit. in fine, quod vna reſpublica reſtituitur contra aliam.

ADDITIO. Adde Socin. in conſilio ſexageſimoſexto, in quarto volumine,vbi voluit,quòd magis communis opinio voluit quòd caſtrum, & villa reſtituantur etiam ſi per ſindicos non reganiur, & voluit Caſtren. in lege Reſpublic.C. ex qui.cau maio.& hoc probatur arg.text.in l.prima, C. de offic. eius qui vi.alter ger. & do.Ioan.Maur.in eod. tract. de reſtit.in integrum,in cap. 417.

98 † Et an ſi vniuerſitas habuit ſententiam contra aliquem, deinde reperiit inſtrumentum propter quòd procul dubio retractaretur ſententia, an reſtituatur in integrum ad illud inſtrumentum præſentandum? vide Rom. in conſ. ccccxxiij. & Ioan. Andr. in addit. ad Spec.in titulo, de reſtit.in integrum,in addit.incip. quadriennium vbi voluerũt quòd reſtituitur, & id expreſſius voluit Ioan. Maur.in tract. de reſtit.in int.cap. 420. Pet. Foll. V. I. D.

99 † Nono, datur reſtitutio militibus ex priuilegio militiæ, quòd tamen intellige procedere quamdiu ſunt occupati in expeditione militiæ: aliàs autem ſi non ſunt in expeditione,non reſtituuntur, text.eſt,& ibi per doct.in l.fin.C. de reſtit.mil.

ADDITIO. Adde,an reſtitutio cõcedatur militibus dum ſunt in caſtris, vel etiam ſi non ſint, ſed redierint,text.in l. qui mittuntur verſ.Iulian.ff.ex quib.cau.maio.& l ſi cui in prouincia,§. tand.u.eo. tit.vide Bart in l milit ff. ex quib. cau maio.& Cyn.in l.prima.C.de iur. & fac. igno, & facit,l. ſi qua militi.ff.ex quib.cau. maio. & l.ſi

100 quis Titio,ff.eod.tit.† an reſtitutio concedatur eadem ratione vxoribus militum ſi milites ſequuntur? & dicendum eſt quòd ſic,vt toto tit.C.de vxo.mil.& an famuli neceſſarij militum reſtituantur in int vide Caſtr. in lege prima.& ſecunda,C. de vxo.mil. & omnino,vide do. Ioan Mauri. in tract. de reſtit. in integ.c.338. Petr. Foll. V. I. D.

101 † Decimò, datur hodie in regno reſtitutio mulierib. ſine maioribus,tã in iudiciis,quã in contractibus: vt eſt cõſt.quæ incipit, obſcuritatem: & ibi And.de Iſer. dicit,quod etiã vbi poſt cõcluſum in cauſa, poteſt mulier petere reſtitutionẽ in iudiciis, per ea,quæ habentur in l ſi iudex,ff. de min. quia eo ipſo ꝙ cõcluditur,lęditur per renũciationẽ. Et datur dicta. etiam ſi mulier veniat, vt authrix laudata vt eſt dec.xv.conſ.Neap. & nõ datur in vna cauſa,niſi bis, & prima reſtitutio appellatur primum beneficium, ſecunda verò,

102 dicitur ſecũdũ beneficiũ.† Et ſi fuerit cõceſſa in cauſa principali, nõ datur in acceſſoriis, ita de his oĩb° habetur in dec.35.& 114.cõſ.

venire, ſi petit reſtitui in integrum, ergo nō dicitur periura, & conſequenter poteſt illā petere, non obſtante iuramento in mau dato appoſito, quia iuramentum ſemper regulatur, ſecundum naturam diſpoſitiōis, ſuper qua apponitur, ſecundū Ab. in c.quemadmodum. col. ij. ver.ij. note in ver.non obſtante,&c. de iureiur. ſed tu poſſes dicere, ergo idē eſſet dicendum in minore, quia ſi non dicitur contrauenire, deberet poſſe petere reſtitutionē contra id, quod dicit Bar.in d. l. minor xxv.annis. Ad hoc reſpōdeo, quod in minore poteſt conſiderari alia ratio, ſcilicet, quia iuramentum repræſentat eum maiorem, vt probatur in d.auth.ſacramenta,& ibi per doct. & no.glo. in l.ij.C.de reſcin vend. Vnde ſicut maior non reſtituitur, ita & minor, qui iurauerit: quod nō eſt in muliere, quę ſiue ſit maior, ſiue minor, reſtituitur in iudiciis, per conſtit. obſcuritatem. puto tamen, quod ſi mulier conſtituiſſet procuratorem ad contrahendum, & iurandum, & ille procurator contraheret, & iuraret, nō poſſet tunc mulier petere reſtitutionē, ſicut dicimus in vniuerſitate, per illud dictum Bald. in d.l.generaliter. Et ita cum accidiſſet in facto, reſpondebam cuidam obiectioni mihi factæ per quendam peritum doct. Bartolinū: qui erat doctor antiquus, & magnus practicus, & volebat extendere illud dictum Bar.in d.l. minor xxv.annis omiſſam. vt procederet etiam in muliere litigante per procuratorem cum iuramento conſtitutum. ego ſuſtentaui contrariū per rationes prædictas: & illi meo conſilio quamplures doct. Neapolitani, & prouinciales ſe ſubſcripſerunt, & ita poſteà fuit iudicatum.

ADDITIO. Ego puto quod etiā in minore non procedat hodie dictum Bartol. nam videmus quotidie minoribus concedi primum, & ſecundum beneficium, & ſi per procuratorem litigent, & eum conſtituiſſent cum iuramento. Pet. Foll. V. I. D.

108 † An autem reſtitutio in integrum impediat executionem, ita vt ea pendente nihil innouari poſſit ſicut pendente appellatione? dic quod ſic, eſt text. in l. vni. C. de in integ. reſtit. poſtula &c. & ibi Bald. & habetur plenè in deciſ. cccxxvj. conſ. Neap. & Bald. in l. ſi. col. ij. ver. item quæro, &c. C. ſi ex fal. inſtr. & Bald. in auth. quæ ſupplicatio. in ij. not. C. de prec. imp. offe. & Bal. in l. ſi cauſa. in iij. not. C. de tranſact. & per Alex. in l. iiij. § condemnatum. ff.
109 de re iud. † Quod tamen limita non procedere: quando peteretur reſtitutio aduerſus ſententiam principis: quia tunc nō impedit executionem, præſtita tamen ſatiſdatione per alteram partem de reſtituendo in caſu retractationis, prout dixi ſuprà de ſupplicatione, caſus eſt in cap. ſuſcitata, & ibi Ab. de integ. reſt. & habetur in d. dec. 356 Quomodo 1
autem procedit, quod poſſit peti reſtitutio aduerſus ſententiam principis: vide Abb. in c. tum ex literis. col. vj. de reſt. in integ.

ADDITIO. Adde hic dec. Cappe. Tholoſ. liiij. & vide Ioan. Maur. in tract. de reſtit. in integ. c. xxx. Pet. Fol. V. I. D.

110 † Secundò limita. quando apparet quòd malitiosè peteretur reſtitutio: vt quia eſſet præſumptio

ptio contra petentem, eſt tex. in
d.cap.ſuſcitata. & ibi per Abb.in
pen.col. Tunc enim non impedi-
tur executio vt ibi. hanc tamen
limitationem.& præcedentem li
mita, & declara, niſi executio
contineret præiudicium irretra-
ctabile: vt quia tractaretur de car
cerando, vel affligendo aliquem
in corpus: tunc enim indiſtinctè
impeditur executio per reſtitu-
tionem in integrum. ita dicit Ab.
in d.c. ſuſcitata. col. pen. & Bald.
in d.l. vnica. C. de in integ. reſtit.
poſtulat. &c. & habetur in d. de-
ciſ. ccclvj. conſ. Neapol. in fin.
111 † Tertiò limita, non procede
re, quando peteretur reſtitutio
aduerſus decretū affirmatiuum:
quia non ſuſpenditur executio,
ſicut minimè impeditur per ap-
pellationem per ritū magnæ cu-
riæ vicariæ ita habetur in d. dec.
112 ccclvj. conſ. Neap. † Quid au-
tem, ſi ſententia ſit bis confirma
ta per remedium appellationis,
adeo quòd non poteſt prouoca-
ri: an poſſit ſaltem peti reſtitutio
in integ. vide Abb. in d.c. cum ex
literis. in viij. not. de reſtit. in in-
teg. vbi ſentit quòd ſic.

ADDITIO. Adde hic dec.
cappel. Tholoſ. liiij. & do. Ioan.
Maur. in tract. de reſt. in integ. c.
cclxviij. Pet. Foll. V. I. D.

113 † Vltimò, poſſet hic dubitari,
coram quo iudice poteſt peti re-
ſtitutio & pone exemplum. Cle-
ricus contraxit cum laico, fuit
deceptus: vult petere reſtitutio-
nem: an debeat adire iudicē ſuū
eccleſiaſticum, vel iudicem ſecu
larem aduerſarij? dic quòd regu-
la eſt, quod petens reſtitutionē,
debet adire iudicem rei, non au-
tem iudicem proprium. text. eſt
in l. ij. C. vbi, & apud quem. &
ibi Bart. fallit hoc in clerico, &
eccleſia: quia eccleſia habet hoc
priuilegium. vt quando petit re-
ſtitutionē, poſſit adire iudicē ec-
cleſiaſticum, & ſic iudicem pro-
prium, & idem in clerico, & ſic
in iſtis caſib. actor non ſequitur
forum rei, tex. eſt, & ibi Ab. in j.
no. in cap. conſtitutus, de reſti. in
integrum.

QVERELA, eſt octauus
actus ſuſpenſiuus, ſuper quo di-
114 cas, † quod querela poteſt ac
cipi largo modo, & ſtrictè & pro
priè. Quādo accipitur largo mo-
do, ponitur pro omni remedio,
per quod quis recurrit ad ſupe-
riorem per viam grauaminis, &
tunc includit appellationem, &
reſtitutionem, text. eſt, & ibi glo.
in verſ. querelam. in l. ab eo. C.
quo. & quando iud. & ita illam
glo. declarat Abb. in c. querelam.
col. ij. in gl. j. de proc. & Fel. in c.
querelam. colum. pe. de iureiur.
idem etiam tenet gl. in ver. que-
rela. in l. ſi ab arbitro. & ibi Bart.
Alex. & doctor. ff. qui ſat. cog. &
Soc. in conſ. xcvj. col. iij. in fi. in j.
vol. Secundo modo accipitur ſtri
ctè & tunc differt ab appellatio-
ne ſecundum gl. & Abb. in d. c.
querelam. de procur. & Fel. in d.
c. querelam. col. pen. de iureiur.
Nam ille dicitur adire iudicem
per querelam, qui nō poteſt ap-
pellare propter aliquod impedi-
mentum iuris, & ſic tunc dicitur
propriè querela, quando circa re
mediū appellationis iudex, adi-
tur, vt habetur in locis præalleg.
Eſt enim querela, quādo oppreſ-
ſus reclamat, vt ſibi per viam iu-
ris ſuccurratur. ita dicit Philip.
Dec. in conſ. cxxv. col. fi. in j. vol.
& habet locum querela vt pluri-
mum quando quis grauatur in
actibus

actibus extraiudicialibus vel per
aliquam interlocutoriā ſine cau-
ſæ cognitione prolatam, in qui-
bus caſibus ſi aliquis appellauit,
& appellationem deſeruit poteſt
recurrere ad querelam, & ſic de-
ſertio appellationis non præclu-
dit viam querelæ, ita pulchrè de
clarat Card. Alexandrinus, in c.
cum ſit Romana.col.j.in fi. & ij.
de appel. vbi etiam allegat domi
nos de Rota in ſuis deciſionib.
nam fatalia, quæ currunt in ap-
pellatione, non habent locum in
querela, ſecundum Alexan. in l.ſi
ab arbitro, in fi.verbis. ff.qui ſat.
cog. pro hoc eſt text. in c.concer-
tatio. & ibi per doct. de appel lib.
vj. Idem tenet Matth. de Afflict.
in conſt. appellationum tempo-
ra colum.xj Eſt enim iſta quere-
la, quoddam implorare officium
iudicis ſine appellatione pro gra
uamine ſecundum Alex in d.l.ſi
115 ab arbitro. in fi. † Nota tamē
inter alios vnū vſum, in quo eſt
neceſſaria iſta querela, nam in
omnibus caſibus, in quibus ſen-
tentia lata, nunquam tranſit in
rem iudicatam prout eſt, quando
fertur in cauſa matrimonij vt no.
Abb. & doctor. in cap. conſangui-
nei. de re iudic & in cap. ſicut. de
teſt. Item quando fertur ex con-
ſilio doctoris vt not. Abb. in cap.
propoſuiſti, de prob. & Alex. in
l. ſi ab hoſtib. col.iij ff.ſol. matri.
& Phil. in c. intimaſti. in fi. de ap.
& Lud. Rom. in conſ. ccxxviij. &
idem in ſententia lata ex iudi-
cio expertorū: vt habetur in dec.
xxiij. conſ Neap & in quam plu-
ribus aliis caſibus de quibus ple
nè dixi ſuprà in ver. ſententia. in
iij. quæſt. principali. Si contingat
in dictis caſibus aliquem præte-
dere grauamen de tali ſententia,
ſi vult per appellationem con-
tradicere. debet appellare infra
decē dies, & tunc deuoluet cau-
ſam ad ſuperiorem: aliàs elapſis
decem diebus, non poteſt vlte-
rius appellare. debet enim con-
tradicere per viā querelæ. ſi vult
ſe grauare poſt decem dies, glo.
eſt ſingularis in capit. ad repri-
mendam. ver. ſuſpendatur, de of.
ordin. quam valde exclamat ibī
Abb. in dict. cap. conſanguinei,
colum. penult. in \1. de re iud. &
Phil. in cap directè, colum. penul.
de appellat. & Felin. in cap. lator.
116 colum.iiij de re iud. † Verum
tunc nō poteſt adiri ſuperior, ſed
debet querela proponi corā eo-
dem iudice. ita dicit Abb. in dict.
cap. ad reprimendam, & in dict.
cap. conſanguinei, & in hoc vide
tur differre querela ab appella-
tione, prout hoc plenè declarat
Paul. de Caſtr. in l. fin. C. de edic.
diui adr. tol. & ibi etiam Alex. in
vndecima column. circa finem &
ſequent. Iaſ. etiam ibi columna
penultima.
117 † Similiter circa reuocationē
attentatorum, quando aliquid
eſt attentatum appellatione pen
dente in tali cauſa, in qua non
poterat appellari: quo caſu non
ligantur manus iudicis ante in-
hibitionem, capit. non ſolum. de
appellationib. lib. ſexto. nam iſto
caſu attentata tenent, & ex quo
lege permittente fiunt: vnde non
reuocantur ex priuilegio atten-
tatorum, ſed poſſunt reuocari per
viam querelæ, & tunc fit reuoca-
tio per ſuperiorem, ita dicit Ab-
bas in capitulo paſtoralis. colum
na quarta. verſ. tertius effectus, &
in verſiculo, in tertia quæſtione,
&c. & ibi etiam Phil. in tertia co-
lumna de appellationib.

Plus

118 † Plus etiam dicit Abb. in d. c. paſtoralis. in d. verſ. in iij. q. &c. quod etiam in caſibus, in quibus ꝓhibita eſt appellatio, ſi aliquis appellat, operatur hæc appellatio quo ad iudicem ad quem: vt ſi videt grauamen, poſſit illud emendare: & corrigere: licet non operetur aliquem effectum expenſiuum reſpectu iudicis à quo. & ad hoc ponderat gl. ſing. in cl. j. in gl. in ver. oſteramus, de iure patron.
119 † Competit etiam iſta querela, vbicunque iudex tardaret circa expeditionem cauſæ, nam tūc ab iſta tardatione non poteſt appellari, ſed poteſt exponi querela ſuperiori, ita tenet Bald. in l. fi. §. illud. per illum tex. C. de temp.
120 appel. † Plures alias ſignificatiões habet iſte terminus, quia querela, quandoque ponitur pro querela criminali, vt not. gl. in c. Maximianus, lxxxj. diſt. & eſt tex. in l. querela. C. de falſis, & no. gl. in l. ſi quis ſe iniuriam. C. de acc. & de hoc dixi ſuprà in iiij. parte. in j. diſt. verſ. ex prædictis infero, &c. Item, quādoque ponitur pro querela inofficioſi teſtamēti, vel inofficioſæ donationis, & hoc nō eſt materia noſtra, ideo remitto
121 ad ſuos titulos. † Quæ autem ſit differentia inter lamentationem, querelam, quærimoniam, & quæſtionem? Dic quod lamentatio, eſt extraiudicialis, querela verò iudicialis. text. eſt in conſt. regni, quæ incipit, peſſimam. & ibi Matt. in primo notab. Quærimonia verò, eſt ante litem conteſtatam, Quæſtio, dicitur poſt litem conteſtatam, ſecundum Fel. in c. primo. in fin. de appel. & declarat. Abb. in c. quia indicante. col. pen. de præſcript.
122 REDVCTIO, † eſt nonus actus ſuſpenſiuus, quæ dicitur eſſe ſpecies appellationis, licet non ſit vera appellatio, l. non diſtinguemus, §. cum quidam, & ibi not. ff de arb. hinc dicit Spec. in titul. de arb. §. j. verſ. quid ſi à tempore. quod reductio ad arbitrium boni viri, non dicitur propriè appellatio, ſed potius quædam atteſtatio. habet tamē quandam ſimilitudinem cum appellatione, quia ſicut appellatio impedit executionem ita etiam reductio, ſecundum Baldum in capit. final. colum. primâ. verſ. quòd nota, quod tria ſunt, &c. lata ſententia ſuper reductione, ſecundum Angel. in conſil. centeſimoſexageſimoſecundo in fi. vbi etiā ſentit Angel. quòd non obſtante reductione poteſt fieri executio, præſtita cautione per petentem, ſicut dicimus in reſtitutione in integrum, de qua materia dixi ſuprà in verſ. reſtit. circa fin. & per Barto. in l. defendente, in fi. ff. de auct. tu. ſed Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit, colum. fina in penult. quæſt. ff. de pact. tenet indiſtinctè, quod impedit executionem laudi, adeo quòd ea pendente nullo modo poteſt fieri executio. Sicut dicimus in appellatione idem tenet Abb. in c. quintauallis. colum. vigeſimatertia. verſ ſed hic annecto dubium, &c. de iureiuran. vbi etiam dicit, quòd iſta reductio, eſt quædam querela. Verum Salicet. in l. j. C. quando prouo. non eſt neceſ. tenet, quòd non impedit executionem, & ſic videtur varietas opin. inter doct. ſed in tanta varietate puto veriorem eſſe opin. Bald. & Abb. & ſequacium, ſcilicet, quod impediat executionem, ſicut appellatio. & hoc probatur ex text.

in d.

in d.l.non diſtinguemus. §. cum
quidam. rectè ponderando illum
tex.hanc etiam opinionem tenet
Soc. in conſ ducenteſimovigeſi-
moſeptimo.colum.penul.in quar
to volumine.vbi dicit æquipara-
ri iſta duo,ſcilicet,eſſe factũ com
promiſſum.& eſſe petitam redu-
ctionem. vnde ſicut non poteſt
fieri executio pendente compro-
miſſo, ita nec pendente reductio
ne, & cum hac opin. pertranſeo,
quæ videtur tutior.

123 † Super hac tamen materia
reductionis, quæ quotidiana eſt,
breuiter attinguam tres quæſtio.
de reliquis autem ad materiam
faciẽtibus remitto me ad ea quę
plenè ponit Abb. in d.c. quinta-
uallis.& Barto. in l.ſi ſocietatem.
§.arbitrorum.ff.pro ſocio. & Lu-
douic.Roman.in rub de arbitr.&
Lanfranc.in tract. de arbit. quo-
rum dicta eſſet ſuperuacuũ rec-
pilogare. Solùm attingam iſtas
tres quæſtiones,quæ videntur ha-
bere opinionem doct. hincinde,
ad hoc vt ponam veram & com-
munem deciſionem. Et prima q.
erit , vſque ad quod tempus po-
teſt peti iſta reductio. Secunda,
corã quo iudice peti poteſt. Ter-
tia, quid ſi per pactum eſt renun
ciatum huic reductioni, & iura-
tum,an poſſit peti, non obſtante
iuramento abſque alia reſolutio
124 ne? † Primò igitur quæro,vſ-
que ad quod tempus peti poteſt
reductio ? dic quod communis
concluſio eſt vera , quòd poteſt
peti vſq; ad triginta annos: quid
quid dicant alij doct.hanc opin.
tenet Barto.in dict.§.arbitrorum,
& Socin.in conſ.ccxx.colum.iiij.
in ſecundo volum.& eſt deciſum
in deciſ. cxxxij.conſ.Neap. idem
tenet Angel. in conſ. cccxiiij. in
princ.vbi dicit, quod eſt ius per-
ſonale , & ideo non præſcribitur
niſi ſpatio xxx.annorum.idem te
net Bald.in l.fi.verſ.quæro vſque
ad quantum tempus , &c. C. de
contrahen. emptio. & Alexan.in
conſ.xciij. colum fin. in ſecundo
volu.& Phil. Deci.in conſ.xxxix.
colum. penul. in fi.vbi plures al-
legat, & dicit hanc eſſe commu-
125 nem opinionem. † Nec obſtat
l.cum antea. C. de arb. vbi dici-
tur , quod taciturnitate decem
dierum homologatur ſententia
arbitri, ſi non fuerit contradictũ:
quia illa l.loquitur in arbitro,qui
habetur inſtar iudicis,nos autem
loquimur in reductione ad arbi-
trium boni viri , quæ fit contra
ſententiam arbitratoris , qui eſt
velut amicabilis compoſitor : &
procedit de facto potius quã de
iure.iſta enim ſententia non ho-
mologatur,niſi ſpatio triginta an
norum, ita declarat Abb. in dict.
cap.quintauallis. colum. vj. verſ.
126 octaua differentia. † Secun-
dò quęro,quis erit iudex adeun-
dus in iſta reductione? ſuper hoc
reperio varietatem opinio. nam
Bart.in dict.§.arbitrorum,colum.
quarta, verſ.quæro , quis erit iu-
dex, &c. ff.pro ſocio. tenet quod
debet adiri iudex rei : & ſic ille,
qui eſſet futurus iudex , ſi actor
voluiſſet in iudicio litigare.idem
videtur tenere Alex.in conſ.xiij.
in princ. in ſecundo volum. vbi
dicit quod iudex ordinarius liti-
gantium , eſt iudex in cauſa re-
ductionis : non autem iudex ap-
pellationis. Idem tenet Socin.in
conſ.xviij.colum.xiij.in j.volum.
& Paul. de Caſtr. in l. cum hi. §.
tranſactione.ff.de tranſact. & Ab.
in d.c.quintauallis.colum. xxj in
fine. verſic. ſed dubitabatur quis
iudex,

iudex.&c.de iureiur. Contrarium tenet Lud.Roman.in conſ.cclxv. vbi dicit quod debet peti reductio coram illo iudice, qui eſt iudex arbitratoris ad inſtar appellationis. & hanc tenet Matth. de Affl.doct.Neap.in x. libr conſil. Neap.verum dicit quod non fuit hoc deciſum per ſacrum conſilium. Breuiter ego teneo primam partem, ſcilicet, quod petatur coram iudice ordinario, qui eſſet futurus iudex cauſę per deciſiones prædictas, quæ videntur facere opinio.magis communem. Quod poteſt corroborari, quia arbitramentum, eſt quædam tranſactio, & ſicut ille, qui vult, agere contra tranſactionem, debet adire iudicem rei, ita etiam, & veniens contra arbitramentum. quod tamen declara, & limita, niſi ex forma alicuius ſtatuti haberent landa executionem & actionē, quia tunc ad iudicem arbitratoris eſt recurrendum per ea quæ dicit Bart.in l.ij.C.vbi, & apud quem,

127 &c. † Tertio quæro, an contra laudum iuratum, quando eſt renunciatū reductioni poſſit peti reductio, & an ſaltem ſit neceſſaria abſolutio à iuramento? Breuiter vera, & communis concluſio eſt, quòd ſi læſio eſt modica, & ſupportabilis, non poteſt peti reductio, & tunc illa renunciatio cum iuramento, operatur, vt non reducatur ad arbitrium boni viri. ita tenet Paul de Caſtr. in conſ. cc colum. ij.in j vol. Si autem læſio eſt magna, & enormis vel enormiſſima, tunc poteſt peti reductio non obſtante renunciatione, & iuramento, quia dato, quod ampla verba ponantur in cōpromiſſo, non tamē poteſt fieri, quin reductio habeat locum, & ſtante enormiſſima læſione, & ſemper iuramentum intelligitur, ſi quæ arbitratus fuerit arbitrator, & enormiſſima læſio non præſumitur cogitata, & iuramentum non extenditur ad incogitata, ita tenet Alex.in conſ.cxxxj. col. pen. in ij. vol. & Socin. in conſ.ccxx. col.v.in ij.volum.& in conſ.ciiij. col.iiij.in fi.in iiij. vol. & Philip. Deci.in conſ xj.colum.vj.ver.iiij. principaliter,&c. & conſ. lx. col. ij vbi dicit, quòd non poteſt dari clauſula, per quam ad arbitrium boni viri à laudo non poſſit peti reductio. Sequitur ergo quod vbi eſt enormis læſio, non requiritur abſolutio à iuramento, ſed poteſt indiſtinctè peti reductio: quia nō detegitur periurium, vbi iuramētum ſe non extendit ad illud. Idem tenet Angel.in conſ.clxxij. conſilium tamen theologorū eſt quod petatur abſolutio ad cautelam, à tali iuramento, quam de facili concedet epiſcopus, licet hoc non ſit de præcepto. ita tenet Bal.in l.ſi. C.de non nu. pec. Reliqua de materia reductionis, dic vt habetur in d.c. quintauallis, & in d. §. arbitrorū, & ibi per doct. & dicam infrà in hoc tract. de appellatione in iiij. q. principali.verſ.octauo limita, &c.

128 DILATIO, † eſt decimus & vltimus actus ſuſpēſiuus, nam impedit proceſſum ad vlteriora: quia dilatione pēdente officium iudicis conquieſcit, l.ſiue pars.C. de dilat.c.ſign.ficante, de appel. Et quia hanc materiam dilationis plenè tractaui ſuprà in ſecunda parte iudicij, in tractat. de dilatione: ideo ad ibi dicta me remitto. Et per hæc ſit expedita j. q.principalis.

SECVNDO, principaliter

ſequen

ſequendo ordinem præpoſitum,
quæro qualiter fiat appellatio.
129 † Dic quod fit à iudice infe-
riore, à quo lata eſt ſententia ad
iudicem ſuperiorem: nam ad in-
feriorem vel parem appellari nõ
poteſt, l.j. §.ſi quis in appellatio-
ne, ff. de appell. in tantum, quod
non valeret conſuetudo permit-
tens appellare de maiori ad mi-
norem, vel æqualem, ſecundum
Abb. & Fel. in rub. extra de app.
130 colum.j. † Item, debet appel-
latio continere nomen appellan
tis & appellati, & continentiam
ſententiæ, à qua appellatur, vt
eſt text. & ibi Bart. & docto. in l.
131 j.§.ſi. de app. † Item, debent
in ipſa appellatione peti apoſto-
li, aliàs non valet appellatio ſine
petitione apoſtolorum, ſecundũ
Innoc. in c.j. de appel. pro hoc eſt
text. in l. eos. §. apoſtolos, & ibi
Bart. & doct. in l. quoniam. la.j.C.
de appel. & debent apoſtoli peti
inſtantius, & inſtantiſſimè ac ſæ-
pius, & ſufficit quod vnico actu
ſæpius petantur in vno, & eodem
libello, vt eſt text. in cl. quamuis,
de app. & habetur in c. ab eo. &
c. vt ſuper. ad appel. lib. vj.
132 † An autem valeat appellatio
ſimpliciter facta, & generaliter
nõ expreſſo proprio nomine iu-
dicis ad quẽ appellatur vt ſi ali-
quis dicat ſimpliciter, appello:
vel ſi dicit, appello ad iudicem
competentẽ? Dic quòd ſic, & ita
communiter tenetur per l.ij ff. de
app. ita tenet Bal. in l.j §. ſi quis,
ver. quæro, quid ſi aliquis. &c. ff.
de app. & Bal. in l. apertiſſimi. C.
de iud. in j. col. & Abb. in c. inter
cetera. de appel. vbi limitat hoc
procedere de iure ciuili, ſecus de
iure canonico, ſecundum eum, &
per Phil. in c. dilecti, el iij. in xvj.
133 q de app. † Debet autem ap-
pellatio præſentari per appellan-
tem coram iudice à quo vt not.
Phil. in c. ſi iuſtus, colum. ij. de
app. & infra decem dies à die la-
tæ ſententiæ, vt C. de ap. authen.
hodie, & poſteà perſecutio fit
coram iudice ad quem præſentã-
do coram eo ſupplicationem, &
narrando materiam cauſæ. & ſen
tentiæ contra ſe latæ, & inſtando
pro literis inhibitorialibus. Ve-
rum, ſi non poteſt haberi copia
iudicis à quo vt quia abſens, vel
per metum, non poteſt coram eo
appellari, tunc poteſt appellari
coram honeſtis perſonis, vel po-
teſt adire iudicem ad quẽ, & co-
ram eo porrigere ſupplicationem
appellatoriam, abſque eo, quòd
aliter appellatum fuerit corã iu-
dice à quo. ita dicit Bald. in dict.
l. apertiſſimi. col.j. C. de iud. & in
l.ij. C. de his qui per metum iud.
non app. & de hoc eſt gl expreſ-
ſa, in ver. maiori. in cl.j. de app. &
declarat plenè Socin. in conſ. lv.
in j. col. in j. vol. Erit ergo practi-
ca in caſu iſto quando quis non
poteſt appellare coram iudice à
quo, vel propter abſentiam, vel
propter metum, vt adhibeat ſecũ
iudicẽ, notarium, & teſtes, & co-
rã illis declaret ac proteſtetur, ꝙ
intẽtio ſua erat appellandi in iu-
dicio à tali grauamine per talem
iudicem ſibi illato. Verùm quia
propter eius abſentiam, vel pro-
pter iuſtum metum non potuit
iudicialiter appellare, nunc appel
lat extraiudicialiter coram ho-
neſtis perſonis. & de dicta appel-
latione faciat ſcribi actum pu-
blicum. Ad quod facit, quod ha-
betur in c. ſi iuſtus metus, & ibi
per doct. de ap & no. Bar. in l j §.
dies. ff. quando appel. ſit. Et nota,
quòd

quòd vltra iudicem,notarium,& teſtes , debeant adeſſe aliæ honeſtæ perſonæ , coram quibus appelletur , & hoc qñ iſta appellatio eſſet probanda per inſtrumẽtum,quia tũc iudex , notarius,& teſtes omnes ſimul iuncti, faciũt fidem de illo actu: & nõ poſſunt repræſentare duas vices. ſ.teſtiũ, & perſonarum, coram quibus appellatur ita declarat Petr. Philip. Corn.in conſ.cçxcij.col.ij.ver.ij. in iij.vol.& Abb.in d.c. ſi iuſtus. col.j.vbi plus dicit,quod ſufficit, quòd ſit vnus probus vir coram
134 quo appelletur. †An autem ſit neceſſe præſentare appellationem iudici ſedenti pro tribunali?Dic quòd non, ſed poteſt vbique præſentari : imò poteſt præſentari ſolùm actorum magiſtro ſeu notario abſque iudice, & valet,ſecundum Bald. in auth. quæ ſupplicatio in prin.C.de pre imp. offe.& ſequitur Alex. in l.j. §.libelli.in addi.ad Bart. quæ incipit cui detur,&c.ff. de app. & idem Alex.in l.j.§ dies.ff.quando app. ſit. Et quòd in omni loco poſſit præſentari quo ad effectũ, vt ſententia non tranſeat in rem iudicatam,tenet Card.in cl.ij.§. ſimiliter. in ij.q.in fin.de appel. cum poſſit etiam die feriata appellari, cum non ſit actus iudicialis, appellatio , ſecundum Card. ibi.&
135 no.Barto.in d.l.j.§.dies. †Fit etiam appellatio per hæc verba, (ſubmitto me protectioni,& tuitioni talis iudicis)nam iſta verba important vim appellationis, ſecundum Bal.in l.j. in ſi.C.ſi quacunque præd.pote. & eſt text.in c.ad audientiã.& ibi Card.Alex.
136 ad appe. †Vtrum ſit neceſſe, quod ſemper appellatio fiat in ſcriptis : an vero ſufficiat , quòd viua voce appelletur?Communis concluſio eſt,vt diſtinguatur inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria.Nam à diffinitiua , & ſi quidem appellatur incontinenti, ſcilicet,eodem inſtanti poſt latam ſententiã poteſt appellari viuavoce:& ſufficit quod aggrauatus dicat , appello, & faciat hoc ſcribi in actis per notarium. Si verò appelletur ex interuallo poſt latam ſentẽtiam tunc debet appellari in ſcriptis: aliàs non valet appellatio,de hoc eſt text.in l.j. in ſi. cum l.ſeq de app.& in l.litigatoribus & ibi gl. Bart.& Bal.C.de ap.& not.Spec. in tit.de ap. §.qualiter.in prin & Pet.Phil.Cor.in conſ.xcv.col.j.in
137 fin.& ſeq.in iiij.vol. †Sed qñ dicatur appellari incontinenti,& quando ex interuallo ? Dic quòd communis concluſio eſt , quòd incontinenti dicitur dum iudex ſedeat pro tribunali in illo ſero, & non diuertit ad extraneos actus. Secus eſt , ſi iudex iret ad prandium, vel ad alium actũ extraneum à iudicio & poſteà reuerteretur ad tribunal : quia propter actum extraneum intermedium non diceretur vlterius incontinenti fieri.& idem, ſi appellans diuerteret ad extraneos actus , poſtea appellaret , ita dicit Spec.in tit. de app. §. qualiter.in princ.& ibi Io.And.in add. ſuper verbo,diuerterit. Sed Bal. in d.l. litig, tenet quòd iudice ſedente pro tribunali, dicitur incontinenti, non diſtinguendo vtrũ diuertit ad extraneos actus , vel non: imò Bart.expreſſe tenet in d.l.litigator. ꝙ etiam ſi diuerterit ad extraneos actus dicitur fieri incontinẽti , dummodo eadem die fiat, & iudice ſedente pro tribunali.

nali,l.diuus, ff. de in inte.reſt.idē tenet Bart.in Leos,§.finautem,C. de app.& gl.magis expreſſa, in l. ij.ff de app.& Bart.in l.j.§.libelli, colum. j eod. tit. & hoc videtur eſſe de mente Bald. in d l.diuus, in ij lect.in fin.vbi propriè loquitur de iudice ſurgente, & ſtatim reuertente, idem videtur ſentire Phil.in c.ſi iuſtus verſic vj.quæritur, in fin. de app. In hac varietate,quæ videtur eſſe inter Speculatorem,& Io. And.ex vna parte, & gl.Bat.& Bal. ex alia parte,ego ita concordarem opin. vt diſtinguamus. Aut iudex proceſſit ad actus extraneos, ſcilicet, ab illa cauſa,quam ſententiauit, vt quia poſt expeditam illam cauſam incepit expedire alias in eodē tribunali,& tunc procedat opi.Bar. & ſequacium:quia ſi tota illa die ſederet pro tribunali,poſſet appellari viua voce:quia iſti actus non videntur omnino extranei,ex quo ſunt de iudicio,& pertinentes ad illud tribunal, licet videãtur extranei ab illa cauſa deciſa. & ita pondero verba Bat. in d.§. libelli vbi ſuper iſto puncto refert tres opi.quas etiam refert Bald in d.l. litigatoribus.Prima eſt generalis, ſcilicet,quod tota illa die ſit permiſſum,per d l ij.ff.de app.vbi ſit mentio de die. Secunda opin. eſt ſtrictiſſima, ſcilicet,vt intelligatur incontinenti,ſcilicet, ante, quàm iudex procedat ad alia facienda: quod intelligo, ſcilicet, ad alias cauſas expediendas: non autē ad actus penitus extraneos, qui fiūt extra tribunal,& hoc eſt de mēte gl.in d.l.litigatoribus,in verſ.illico, quæ relata pri' iſta ſtricta opi. refert poſtea vltimam opin. Hug. quæ communiter approbatur per Batt.& Bald.ibi ſcilicet, quod dicitur illico, dum iudex ſedet pro tribunali, vnde innuit ſubtiliter intuenti, quòd illa facienda, ad quæ diuertat, erāt negocia, quæ expediebātur in tribunali, & hoc etiam eſt de mente Bald. in d. l. diuus, in j. lect. in j. not. ff.de in integ.reſt. vbi dicitur incontinēti comparere ille, qui venit iudice pro tribunali ſedente,licet ad alia iam diuerterit. Et dicitur diuertiſſe ad alia quando habuit ſententiam pro lata & abſoluta: vnde illa verba reſpiciunt alia negocia eiuſdem tribunalis. & ita intelligo Bart.in d.l.litigatorib.qui fundat ſe per d.l. diuus & de iſta diſ-quæſtione nō curamus. Tertia opi. relata per Batt. in d. §. libelli eſt mediocris,quę eligit mediam viā, ſcilicet, quòd dicitur incontinēti donec ſedet pro tribunali, & iſta communiter approbatur, quam tenet Lanf.in c.quoniā contra in verſ.interlocutiones, & appellationes,col.xvj.ver.ſequitur aliqua videre,&c.de prob.& Phil.in d.c. ſi iuſtus,ver.ij.quæritur, in fi.Aut iudex proceſſit ad actus penitus extraneos, ſurgendo à tribunali cauſa faciendi aliud negocium extraneum, & tunc aut ſurrexit cum animo ſtatim reuertendi,nō relinquēdo totaliter tribunal pro illo ſero,quia dimiſit ibi actorum magiſtrum negociantem in actis interim,& tunc ſi ſtatim reuertitur, habetur ac ſi non receſſiſſet, & poteſt ad hoc appellare viua voce per ea, quæ dicit Bal.in d.l. diuus, in ij. lect in fin. Ad quod facit text. in l. tertia, ff.de diu.& in l. plerique, ff. de ritu nupt. & per ea quæ habentur per Alexan. & doct.in l.cum antiquitas,C.de teſt. aut ſurrexit iudex à bancho cum tota eius curia cauſa eūdi ad

prandium vel ad deambulãdum, ita, quòd nõ apparebat de animo reuertendi pro illo ſero & tunc dato quòd poſteà reuerteretur, non dicitur fieri incontinenti q̃a illa videtur alia ſectio curiæ propter illam interruptionem, vnde tunc eſſet appellãdum in ſcriptis, & ita puto procedere opin. Spec. in d §.qualiter,in princ. quam ad hoc ſequitur Phil.in d c. vt debitus,col viij.verſ.vij.quæritur, &c. de ap.& G-m.in c cordi. col.iiij.

138 in prin.de app.lib vj †Et prædicta procedunt, quãdo appellatur à diffinitiua.ſi vero appellatur ab interlocutoria,& tunc ſiue ſtatim, ſiue ex interuallo, ſemper debet appellari in ſcriptis aliàs non valet appellatio Text.eſt,in c.cordi nobis,de ap.lib.vj.& not. Spec.in tit de ap. §. qualiter.poſt princ & Bart. in l eius, ff.de app. rec.& Phil.in c.vt debitus,col.vij. verſ.ij quæritur,&c.de ap vbi dicit illud communiter ſeruari tam de iure ciu. quàm can.& Paul.de Caſt.in conſ.cclxx. in princ. in ij. volum.& Bald.& Ang. in l.patris & filij,ff.de vulg. & pup. & Lud.

139 Rom.in conſ.xij.†Quando dicatur fieri appellatio in ſcriptis, & an ſufficiat comparere in iudicio,& dicere notario. ſcribe qualiter ego appello à tali ſententia tali cauſa, &c. Dic quòd non ſed tunc dicitur in ſcriptis, quando porrigitur libellus ſcriptus appellatorius, aliàs ſi viua voce dicta. ret appellans, & notarius redigeret in ſcriptis, non diceretur appellatio in ſcriptis, & elapſis x. diebus ſententia tranſiret in rem iudicatam, non obſtante tali appellat inualida.ita in terminis tenet Phil.in d. c. vt debitus,in vij. colum.verſic.iiij. quæritur,&c.de ap. & plenè hoc tangit Pet. Phil. Corn.in conſ. xcv.colum.j.in fin. & ſeq in iiij. volum. pro hoc eſt gloſſ.& ibi Bart in l. in ſacris, C. de prox.ſac.ſcr lib.xij & Iaſ.in l.j. colum iij.in princ.ff. de edend.

140 †Ex prædictis hucuſque habemus vnam differentiam inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria, & ex quo habes colligere duas practicas pro aduocato appellati contra appellantem,ſcilicet, vt aduertat, quando quis appellat viua voce à diffinitiua in eadem die, ſi ibi extat iudex præſens & pro tribunali ſedens quia licet aliæ appellationes in ſcriptis poſſint porrigi quacunque hora,loco,& die & etiam ſoli notario,vt ſuprà dixi:& dicetur infrà in ſeq. q. principali, quæritur iij quæſt. huius principalis diſt. ſeu tract.de ap. tamen iſta appellatio viua voce non valet aliter niſi fiat iudice præſente & pro tribunali ſedente per ea quæ ſuprà dixi,vnde ſi à ta.i ap.viua voce facta, iudice abſente, vel pro tribunali ſedente laberentur decem dies,ſententia tranſiuiſſet in rem iudicatam,poſſet peti execu-

141 tio. †Secunda practica eſt ſi in caſibus, vbi eſt appellandum in ſcriptis compareret appellans: & diceret notario actorum: ſcribe qualiter ego appello,&c. ſit cautus aduocatus appellati, vt non opponat quòd appellatio non valet, ſed taceat donec labãtur decem dies, & poſteà petat executionem ſententiæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam,quia multos vi-

142 di in hoc errare. †Limita tamẽ id, quod dixi de interlocutoria non procedere, quãdo habet vim diffinitiuæ, quia ab ea poteſt appellari viua voce incontinenti,ſi-

ent à diffinitiua: & omnes ſolennitates in ea ſeruātur, quæ ſeruari debens in appellatione à diffinitiua, ſecundum Phi. in d. c. vt debitus, colum viij. verſi. vij. quæritur, &c & Ang. in conſ. ccxcvij. & Lud Rom. in conſ. xlj. in princ. ſicut in ſimili dicimus, quòd licet alias in appellatione ab interlocutoria ſit neceſſe inſeri cauſam grauaminis, vt dicam infrà in ij. differentia: tamen quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, non eſt neceſſe. quòd inferatur cauſa ſicut non eſt neceſſe, quādo appellatur à diffinitiua ſecundum Bald. in l minoribus col. ij. C. de his quib. vt ind. & Abb. in c peruenit, col. ij. de ap & Ph l. in d. c. vt debitus, in xiiij. q. de app.

143 †Item illud quod dixi à ſententia diffinitiua debere appellari in ſcriptis ex interuallo, limita non procedere in cauſis breuio. in quibus poteſt appellari viua voce, ſecundum Bald. in l. & maioribus, in fin. C. de ap. Quæ autem dicantur cauſæ breuiores, remittit ſe ad ea, quæ habentur in authen. niſi breuiores, C. de ſent. ex breuic. rec. Hodie autem in regno habemus ritum magnæ curiæ, in num. 164. qui incipit. item in cauſis, &c. quo cauetur, quod in cauſis duarum vnciarum ciuiliter petitarum non appellatur, verum nunquam vidi ſeruari illū

144 ritū. †Sed iuxta prędicta quæro de vna q. quæ quotidie euenit, quod ſi aliquis appellat viua voce cum reſeruatione appellandi in ſcriptis, & deinde appellat in ſcriptis, quæ appellatio dicatur valida, prima an ſecunda? & hoc eſt vtile ſcire, vt ſciamus, quando incipiat currere tēpus proſequēdi, an à prima appellatione, vel à die ſecūdæ appellationis. hanc quæſt. mouet Bart. in l. cū procurator, §. ſi dominus, ff. de ope no. nunc. vbi inuoluiè loquitur. Tamen eius intentio videtur eſſe ꝙ prima appellatio teneat, & itam opin. tanquam veriorē cōmuniter ſequuntur doct. ibi maximè Io. de Imol. id eſt, magis clarè firmat Paul. de Ca. in conſ v j in j. vol. & in conſ. ccixx. co. vol. vbi dicit quod primam appellatione debet ꝓſequi appellans & ab illa prima currit tēpus ꝓſequendi. idē tenet Lud. Ro. in conſ. x. j. & videtur magis communis op n vbicunque prima appellatio valuit, quia ſecunda videtur fruſtratoria & nullū effectū poteſt importare: niſi quia per ſecundā cen etur prima redacta in ſcriptis, & ſic ſecunda trahitur ad primā Sed quādo prima non valeret vt quia ab interlocutoria fuit appellatum viua voce, tunc ſecunda in ſcriptis valet: & ab ea incipit currere tēpus proſequēdi: dūmodo ſit facta infra x. dies. ita declarat Phi. in c. tua nobis, col. v. ver. ij concluſio, &c. de app. & ibi ponit vij. cōcluſiones ſuper iſta q. & plene declarat ipſam de mēte Bal. in l. appellatione, C de app. & in c. ſancimus, quo tēpore miles, ſed Alex. in d. ſi añs, col pen. & ſi videtur tenere contrariū, ſcilicet, quod ſi aliter nō appareat de mēte appellantis, debet attendi ſecūda appella propter eius proteſtationem, per quam reſeruauit ſibi ius appellādi in ſcriptis, & hanc contrariam opin. tenet Sal in l. ſi quis libellos, C. de appell. Mihi tamen videtur, quod verior ſit prima opi. Bartol. Ludouic. Rom. & Paul. de Caſtr. non obſtante, quod etiam Iaſ. in dicto § ſi dominus, ſequatur opin. Alexan. & Paul. de Caſt.

ibidem ſibi ipſi contrarius ab eo,
quod tenuit in conſiliis. Et vo-
lendo corroborare iſtam primam
opin.Bart.& ſequacium,quam ha
beo pro vera,& indubitata,maxi-
mè hodie in regno, per ea, quæ
infrà dicam.conſidero,quod totũ
fundamentum Alexand.& Iaſ.&
aliorum tenentium contrariam
partem conſiſtit in eo, videlicet,
quod per dictam reſeruationem
videtur eſſe facta ꝓteſtatio,quod
ſi contingat me appellare in ſcri-
ptis, volo quod prima appellatio
habeatur pro non facta, & in his
quæ dependent ex mera volun-
tate proteſtantis, ſtatur ſuæ pro-
teſtationi,in l.qui in aliena,§.fin.
& ibi Bart.& doct. ff. de acq.her.
item quia in dubio debet ita in-
terpretari illa proteſtatio, ex quo
eſt vtilius pro proteſtante, quia
maiorem habebit dilationem ad
proſequendum,& hanc rationem
etiam ſentit Ioan.de Imol.in d.§.
ſi dominus. Tertiò,mouentur per
l.ſi quis libellos, C. de appel.vbi
Angel.per illum text. tenet illam
opin.contra Bart nam ibi dicitur,
quod permittitur appellanti re-
uocare ſuam appellationem per
pœnitentiam, & ſuum arbitrium
cõmutare.Iſtis ergo rationibus in
effectu mouentur præfati doct.ad
tenendum contra Bar.Ego autem
ſequor opin.Bartol. & Lud.quam
etiam tenet Abb.in c.dilecto,col.
fin.de app. pro qua facio vnũ no-
uum,& vrgens fundamentum.
145 † Et capio hoc aſſumptũ: vbi-
cunque dilatio legalis datur ali-
quibus ob aliquam cauſam,ſi illa
cauſa finitur ante finitam dilatio-
nem,finitur etiam & dilatio, tex.
& eſt ibi Bart.in l.à filia,§.alũno,
ff.ad Treb.& in l.ſi quis,heres,la
ij. & ibi per Franc. de Aret. ff.de
acq.her.quæ iura ſolent commu-
niter allegari, quod finita cauſa
dilationis, finitur dilatio, idẽ te-
net Bart. in l. fine pars,C. de dil.
quod procedit,etiam in dilatione
legali,vt eſt tex.in l.j.§.ſi intra,ff.
de ſucc.edict.& in l.ſi maritus,§.
ſi negauerit,ff.de adul. & gl.in c.
fin.in gloſſ.pen.de conſ.lib.vj.ſed
appellanti datur dilatio decem
dierum à lege ad appellandum,vt
in auth.hodie.C.de app.& ſic ob
hanc cauſam datur, vt appellet.
Ergo ſi appellauit viua voce, &
appellatio valuit incontinenti,eſt
finita cauſa dilationis, ſcilicet,ad
illud idem ergo debet eſſe finita
dilatio,ſcilicet,vt non poſſit iterũ
eandem appellationẽ facere,nam
dicta appellatio viua voce facta,
ex quo permittitur incontinenti
fieri fuit ſortita ſuum effectũ, ſci-
licet,ſuſpenſiuum, & deuolutiuũ
cauſæ ad ſuperiorẽ, vt dicit Abb.
in d.c.dilecto,col.fin. & Lud.Ro.
in d.conſ.xxxj.& Paul.de Caſt.in
dictis conſ.vij.& clxx.in j.volum.
vnde alia appellatione opus non
eſt circa idem,arg.l.qui bis idem,
ff.de verb.obligat.Et per hoc non
immerito poſſet attentari, quòd
ſecũda appellatio ſi fit ad eundẽ
iudicem, & continet, idem quod
prima, debet cenſeri facta extra
terminum, & ſic non valet, quia
ſtatim facta prima appellatione
viua voce fuit finita dilatio decẽ
dierum ad appellandũ ad eũdem
iudicẽ, vnde de neceſſitate,tem-
pus proſequendi currit à prima
146 appellatione. † Sed cõtra hoc
poſſet inſtari de l ſi quis libellos,
de app.C. ſecundum intellectum
Bart.& Ang.& Sal.ibi. Nam vult
illa l.quòd poſt interpoſitã vnam
appellationem permittitur varia-
ri, & appellari ad alium iudicem
infra

infra decem dies,vt plenè decla-
rat Phil.in d.cap. tua nobis,col.v.
verſ.v.concl.&c.de app.Ergo non
erat finita dilatio, quia ſi eſſet fi-
nita, non valeret ſecunda appel-
latio Ad hoc reſpondeo, & dico,
ꝙ facta appellatione viua voce
ad vnum iudicem,eſt finita cauſa
dilationis,reſpectu eiuſdem iudi-
cis. Quod patet ad ſenſum , quia
ſecunda appellatio ad eundẽ iu-
dicem facta nullum habet effe-
ctum , quia omnem effectum ap-
pellationis ſortita fuit prima ap-
pellatio , vt ſuprà dixi arg.d.l.qui
bis idem.vnde fruſtra duraret di-
latio reſpectu eiuſdem, verũ quia
appellãti permittitur variare infra
decem dies , & aliũ iudicẽ adire,
quod ad hos,non eſt extincta di-
latio,ex quo iſta appellatio eſt alia
à prima , & aliam perſonam con-
tinens , & tunc verum eſt, quod
videtur eſſe à prima receſſum, qa
videtur quodammodo quædam
nouatio à iure permiſſa , ex quo
ſecunda continet aliquid noui à
147 prima. † Et hoc dictum corro-
boro per bonũ ſimile. nam quan-
do fit aliud vnũ mãdatum alicui,
& poſteà fit eidem,& de eodem,
nihil valet ſecũdum, ſed tantum
primum,vt gl.in l.licet,§.ea obli-
gatio.in fin.de proc.& Bal.in rub.
de proc. & per Mod. in l. qui bis
idem.dicunt de venditione gemi-
nata,& de ſtipulatione,&de aliis
148 contractibus. † Non obſtant
modo rationes Alexan. & ſequa-
cium,& primò ad id,quod dicunt
de proteſtatione , ego non video
vnde poſſit elici illa appellatio
cõditionalis ex illa reſeruatione:
cũ appellatio viua voce appareat
facta purè & liberè,potius eſt di-
cendum quod illa reſeruatio ite-
rum appellandi ſit facta ad ex-
aggerationem animi appellan-
tis , qui vult quòd dicta ſua ap-
pellatio viua voce facta , reduca-
tur poſtmodũ in ſcriptis,vt ſentit
Ioan.de Imol in d. l. cum procu-
rator,§.ſi dominus, ff. de ope no.
nun. quam quòd ſit facta ſub illa
conditione:cum hoc non ſonent
verba appellantis:arg.l.non aliter,
149 ff. de leg.iij. † Præterea,prote-
ſtatio ſeu reſeruatio facta de illo
actu,cuius nihil operatur euẽtus,
nihil valet,l. hæc ſtipulatio,§.di-
uus, ff. vt leg. no. caue. & l. non
cogendum §.ſi.ff.de proc. & l.iij.
§ ibidem,ff.ad exhi.ſed in propo-
ſito,euentus ſecundæ appellatio-
nis nihil operatur, quando prima
valuit:ergo reſeruatio fuit fruſtra
150 toria. † Non obſtat , quod ſta-
tur proteſtationi in his quæ de-
pendent ex animo , &c. quia fa-
teor, quando proteſtatio eſt clara
& ſpecificat animum proteſtãtis,
ita loquuntur,d.l.qui aliena, §.fin.
ff de acquiren.here. ſed hæc pro-
teſtatio non ſonat id, quod dicũt
Alexan.& ſequaces. Similiter nõ
obſtat , quod verba debent in-
telligi ſecundum intentionem
proferentis : prout eſt ei vtilius,
quia verũ eſt quando verba ſunt
vndique ambigua & poſſunt pati
illam interpretationẽ, ſed in caſu
noſtro verba appellationis voce
factæ ſunt clara, ex quo ſimplici-
ter & pure fuit appellatum. vnde
non ſunt trahenda ad alium ſen-
ſum,non obſt.d.l. ſi quis libellos,
151 quia † fateor,quod appellando
ad alium iudicem, poteſt variare:
& tunc ſecunda inſpicitur appel-
latio , ſed quando appellatur ad
eundem, & ex eadem cauſa, non
reperitur iure cautum , quod ad-
mittatur iſta variatio fruſtratoria:
quia hoc eſſet contra,d.l.qui bis

idem, cum ſua materia, ff. de verb. 152 obligat. † Ex quibus omnibus concludo veram eſſe opin. Barto. Lud. & Abb. & illam firmo. quam opin. puto hodie in regno eſſe indubitatam, per conſt. appellationū tempora quæ vult quod appellator habeat quinquaginta dies ad proſequendum à die interpoſitæ appellationis, & ſic nō dicit, quod poſt x. dies dantur illi quinquaginta ſed quod currant à die interpoſitæ appellationis: vnde eo ipſo, quod quia appellat viua voce à diffinitiua incontinenti dicitur appellatio interpoſita: meritò ab illo die currunt ſibi alij quinquaginta ad proſequendum, non obſtante fruſtratoria reſeruatione, quia ſi appellans haberet animum appellandi in ſcriptis, non deberet appellare viua voce ſed ſufficeret ſibi dicere (ego ſeruo mihi ius appellandi in ſcriptis) & tunc tempus proſequendi curreret à die appellationis in ſcriptis.

153 † Secunda differentia inter appellationem ab interlocutoria, & à diffinitiua eſt quia appellatio à diffinitiuā non habet neceſſe, ꝙ contineat cauſas grauaminis ſpecie. ſed ſufficit, quod appellans in genere dicat ſe grauatū, & quod dicat ſententiam iniuſtam ſine alia cauſa: vt eſt text. in l. ij ff. de app. & not gl. & Abb. & Phil. in c. cum in Eccleſia de app. & Bar. in l. j. §. fin ff. de app. & gl in c. quod ad conſultationem, in verſ. non exprimens de re iud. ſed appellatio ab interlocutoria, non valet aliter, niſi exprimatur cauſa grauaminis in ipſa appellatione. tex. eſt & ibi Gem. in c. cordi nobis, de app. lib. vj & no. app. & Phil. in d. c. cum in eccleſia, & Bar. in l. eius, qui. colum. j. ff. de app. rec. & eſt tex. & ibi communiter doct. in cap. ſi debitus, de ap & Card. Alexand. in cap. cum ſit Romanæ, colum. pen. eod tit. Et tunc cauſę grauaminis debent exprimi in ſpecie, & non ſufficit in genere: & ſi plures cauſæ ſunt, omnes debent exprimi nominatim, & non ſufficit facere relationem ad acta, ſecundum Phil. in c. conſuluit, el ij. in ij colum. de app. per text. in cle. appellanti. & de ap. & Soc. in conſ. xlv. colum. iiij, in j. volum & Card. in d. cle. appellanti, in iiij. no. & in iij. & iiij. quæſt. & Phil. in d. cap. vt debitus, colum. v. in xii. quæſt. & Bal. in l. minor, col. j. C de his qui. vt ind. vnde non ſufficeret dicere (appello ex tali cauſa, & ex aliis ſuo loco & tempore proponendis) nam iſta clauſula generalis nihil operatur, ſecundum Card. in d. clem. appellanti, in iiij. quæſt. & Phil in d. c. conſuluit. Idem ſi diceret, & aliis cauſis ex proceſſu, & ex actis apparentibus, quia nihil valet, ſecundum Bald. in d. l. minorib & Phil. vbi ſuprà Item talis expreſſio cauſę debet fieri coram iudice à quo, non autem coram iudice ad quem, vt eſt text. in d. c vt debitus, & ibi Abb. in ij col. verſic. vlterius nota. &c. Bar. in l. ait Prętor ff. de minor. quod nota, quia ſæpe vidi nonnullos aduocatos errare, qui appellant ſimpliciter coram iudice a quo: & poſteà exprimunt cauſas grauaminis coram iudice ad quem nam talis appellatio ab interlocutoria valet, per d. c. vt debitus, ibi, coram eodem iudice cauſa probabilis appellationis expoſita, &c. & prædictis adde deciſ Rot. vij. in nouis. vbi plenè. Item debet exprimi cauſa grauaminis etiam ſi ſit notoria:

quia

154 quia † licet notorium releuet ab onere probandi, non tamen releuat ab onere proponendi & allegandi, vt eſt gl. in verſic. iudicis, in d. cle appellanti, & ibi etiã Card. in d. v. quæſt. & Phil. in d. c. vt debitus. col. xix. in xj. quæſt. & Gem. in c. col ij. in prin. de ap lib. vj. Si ergo non fuerunt iſtæ ſolennitates ſeruatę in appellatione ab interlocutoria, tranſit in rem iudicatam per lapſum decem dierũ, ſecũdũ Ang in conſ. ccxvij col. iij. & Soc. in d. conſ. xlv. col. iiij.

ADDITIO. Vide Aymo. Craue. in conſ. clxxxj. & clxxxij j. lib & notes perpetuò, quòd ex quo hodie in regno iſto, omnes cauſæ ſunt ſummariæ, & proceditur ſine ſtrepitu, & figura iudicij, non requiritur in appellatione ab interlocutoria exprimere cauſas grauaminis, & appellare in ſcriptis, ſed ſufficit ſi viua voce appelletur: ſecundũ Ang. in conſ. cclxvij. inc. conſtitutio, & per Phil Franc. in c. vt debitus non extra de app. numer. 15. quæ omnia notes, quia aliàs obtinui cum ingenti honore. Pet. Fol. V. I. D.

VNVM tamen ſcias quòd licet cauſæ grauaminis non ſint ſpecificatæ in ipſo libello appellationis, poſſunt tamen quandocunque poſteà ſpecificari coram iudice à quo, dummodo infra decem dies, aliàs ſecus: ita declarat Phil. in d. cap. vt debitus, col. xj. in xv. quæſt. Ex iſta ſecunda differentia habes colligere duas regulas. Prima eſt, quod appellatio à diffinitiua, valet ſine expreſſione cauſæ. Secunda regula eſt, quod non valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſſiõe cauſæ gra-

155 uaminis. † Primam regulam limita generaliter non procedere in omnibus cauſis, in quibus de iure prohibetur appellatio à diffinitiua: nam tunc ſi appellatur, debet exprimi cauſa grauaminis, aliàs non valet appellatio: ita dicit Spec. in tit. de exe. ſen §. nunc dicendum, verſic. ſed nunquid. Pro hoc eſt gloſſ. in verſic. mandetur, in cap. Romana, §. ſi autem, & ibi Gem. in fin. colum. de app. lib vj. & Phil. in cap. cum ſpeciali. §. porro, colum. iij. verſic. ex prædictis, &c. de app. & Lud. Rom. in conſ. cccxxiiij. quod procedit, ſiue appellatio ſit prohibita à lege, ſiue ab homine, vt quando committitur cauſa appellatione remota, ſecundum Gem. in d. c. Romana, §. ſi autem in fin. & Phil. in c. iij. de app. & in dicto capitulo, vt debitus, col. x. in xiiij. quæſt. vbi ponit quatuor notabiles fallẽtias ad hanc regulam, quas poteris ibi videre. Adde Felin. in c. quod ad conſultationem colum. x. & xj. de re iud. Et ratio huius fallẽtiæ patet ad ſenſum: quia cum appellatio ſit prohibita, appellans habet iuris præſumptionem contra ſe, vnde iudex non tenetur eius appellationi deferre, ſed quando allegat iuſtam cauſam, ceſſat illa iuris præſumptio, & iudex deferre tenetur: vt dicit Lud. Rom. in d. conſ. cccxxiiij & iſta fallẽtia ſeruire poteſt ad infinitos caſus, qui iure reperiuntur, in quibus appellatio prohibetur, quos ſtudioſus

156 poterit de ſe ſeruari † Secundam regulam limita non procedere, quãdo cauſa grauaminis cõſiſteret in mero iure, adeo quod nullã requirit probationem in facto, quia tunc valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſſione cauſæ quia in allegationibus iuris deduci poteſt: ita tenet Bal. in

d.l.minoribus, C. de his, qui.vt
ind.& in l.per hanc col.pen.in fi.
C.de temp.app.&Gemi in d.cap.
cordi nobis,colum.ij. & Card.in
d clem.appellanti, colum j. in j.
oppo.& Phil. in d.c.vt debitus in
157 xj.quæſt. † Secundò limita,nõ
procedere in interlocutoria ha-
bente vim diffinitiuæ, quia non
requiritur expreſſio cauſæ,ſecun-
dum Bald. in d. l. minoribus, &
Abb.in cap peruenit colum.ij de
app.& Phil. in d. cap. vt debitus,
in xiiij.q.& Card.Alexan. in d c.
158 peruenit. † An autem in appel
latione extraiudiciali requiratur
expreſſio cauſæ,vide eundẽ Phil.
in c.conſuluit,el ij.in ij.colum.de
app.& in cap. bonæ, colum. vj in
princ.verſ.& permitte,&c.eo. tit.
vbi tenet,quòd ſic. & Abb. in d.
159 cap. conſuluit † Tertia, diffe-
rentia inter appellationem à dif-
finitiua, & ab interlocutoria eſt,
quia appellatio à diffinitiua, po-
teſt iuſtificari ex nouis cauſis, &
ex nouis probationibus, quia di-
cit appellans,non probatum pro-
babo,&non producta producam,
d.l. per hanc, & ibi Bart. & doct.
C.de temp app.& habetur in cap.
fraternitatis,de teſt.& no. Bart.in
l.eius,qui.col.ij.in fin. ff. de app.
rec. Ad idem eſt text in l.eos,§.ſi
quid autem,C.de app. ſed appel-
latio ab interlocutoria, nõ poteſt
iuſtificari, niſi ex eiſdem cauſis
antiquis, & in appellatione ex-
preſſis, & nihil de nouo produci
poteſt,vt eſt tex.in d.clem.appel-
lanti de appel.& no.Barto. in d.l.
eius,qui.col.ij.in fin. & Bart.in l.
ait prætor,col.j in fi.ff. de min.&
Bart.in d.l.eos,§.ſi quid autẽ,vbi
dicit,quod appellatio ab interlo-
cutoria.iuſtificatur ex eiſdẽ actis,
& in d.l.per hanc, & habetur in
deciſ lxxix.conſ.Neapol. Et ratio
diuerſitatis declaratur notabiliter
160 per Bart in d.l.ait prætor, † nã
à diffinitiua poteſt appellari, etiã
ſi iuſtè lata fuerit, & etiam ſi iu-
dex nullam iniuriam fecerit,quia
is, qui appellat, ſperat ex nouis
cauſis & probationibus vincere
in cauſa appellationis,vnde ſi de
iure permittitur appellatio,etiam
à ſententia iuſta, fuit conceſſum
appellanti,vt nouas cauſas dedu-
cat,quia alias ex eiſdem actis vin
cere non poſſet,ſed ab interlocu-
toria non appellatur, niſi iudex
iniuriam fecerit.& ſic iſta iniuria
non poteſt detegi, niſi ex eiſdem
actis,& ex antiquis cauſis coram
iudice à quo expreſſis, & non ex
nouis deducendis, quia non po-
teſt imputari iudici à quo,quan-
do appellans obtinet ex nouis
cauſis: tunc enim non detegitur
161 iniuria iudicis à quo. † Ex iſta
tertia differentia habemus colli-
gere duas regulas. Prima eſt,quòd
appellatio à diffinitiua, poteſt iu-
ſtificari,ex nouis actis: vnde ſtat
arbitrio appellantis, an velit ap-
pellare ex eiſdem actis:quod eſt,
quando per diffinitiuam patitur
iniuriam:an verò ex nouis dedu-
cendis,quod eſt, quando ex pri-
mis probationibus diffinitiua fuit
iuſtè lata. Secũda regula eſt,quod
appellatio ab interlocutoria non
poteſt iuſtificari ex nouis actis,
162 niſi ex primis. † Primam regu-
lam limita procedere, dummodo
nouæ probationes,quæ producũ-
tur per teſtes, nõ ſint ſuper eiſdẽ
articulis, vel directo contrariis,
propter timorẽ ſubornationis.ſed
ſuper nouis articulis depẽdenti-
bus, & facientib[us] ad cauſam:vt eſt
tex.in el.ij de teſt.& no.Bar.in d.
l.per hãc,&Abb.& Fel.in d.c.fra-
ternita

ternitatis.de teſt.& Bart.& doct. in autheut.qui ſemel.C.de prob. in quibus locis plenè declaratur materia iſtorum articulorum, ſed probatiões per ſcripturas poſſunt produci, quia in ſcripturis non
163 poteſt timeri ſubornatio. †Secundò limita, dũmodo nouæ probationes recipiantur, & producantur ſuper re petita, & deducta in cauſa principali, & non ſuper noua re,& nouo libello,nam ſi in cauſa principali petij bouẽ, non poſſum in cauſa appellationis petere equum, & producere probationes ſuper equo. Similiter ſi petij rẽ vna actione,& ſuccubui, non poſſum in cauſa appellationis proſequi eandem alia actione,quia eſt nouum cap. Secus,quando in appellatione mutatur cauſa, quæ poteſt includi ſub generalitate primi libelli, vt ſi petij rem ad me ſpectare iure dominij, non adſtringendo me ad aliquam cauſam ſpecialem, & deinde in primo ꝓceſſu ſum proſecutus cauſam emptionis,& ſuccubui, poſſum in appellatione proſequi cauſam legati,vel aliam ex qua dominium poteſt acquiri,quia iſta noua cauſa poteſt includi ſub primo libello generaliter loquente de dominio.ita hæc omnia declarat Bal. in add.Spec. in tit.de ap. in xv.col. circ. fin.& Phil.in c. cum in eccleſia.colum. fi.de ap.nam iudex cauſæ appellationis nõ cognoſcit niſi de eo, de quo cognouit iudex cauſæ principalis ita dicit Bart. in l.j.C.
164 ſi aduer.liber. †Hoc tamẽ limita, niſi quis egiſſet ex teſtamẽto, vt heres, quod teſtamentum fuit prouũciatum inualidũ, quia poteſt in cauſa appellationis agere ad idem ab inteſtato,quia iuri quod ignorabat competere, non videtur renunciaſſe, per l. mater. ff.de inoffic. teſt. ita deciditur in dec.liij.conſ.Neap.Secundam regulam reſtringe,& limita,vt procedat,& intelligatur,quod appellans ab interlocutoria, nõ poteſt deducere nouas cauſas coram iudice ad quem, nec poteſt probationes facere ſuper alia cauſa, quã ſuper deducta in cauſa principali,tamen bene poteſt producere nouas ꝓbationes,ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione quando illa cauſa requirit ꝓbationes in facto. Vnde diſpoſitio l.per hanc. C. de tem. ap habet locum etiam in appellatione ab interlocutoria, quoad ꝓbandũ cauſas deductas.ita tenet Cy. in d.l.per hãc in j.& ij.q.& Phil. in d.c. cum in eccleſia.col.ij.ver. ſcias tamen,&c.de ap.& eſt gl.in d.cl.appellanti. in ver.probandis. quod no.quia multi errant ſuper hoc,qui putãt appellationem ab interlocutoria, non poſſe iuſtificari,niſi ex eiſdẽ actis, quia hoc non debet generaliter intelligi,
165 ſed vt modo ſuprà dixi. †Secundò limita,niſi cauſa noua ſuperueniat de nouo in qua nulla poteſt inputari culpa appellanti, quare ipſam deduxit in appellatione, ex quo tunc non ſuberat, nam poteſt tunc in interlocutoria iuſtificari ex iſta noua cauſa, ſecundum Old.in conſ.cxxx.col. fi & Bald in l. inuitus, col.fi. C. de proc.& Bal. in l.per hanc, col.
166 pen.in fi.C.de tem.ap. †Tertiò limita, niſi appellans obtuliſſet cauſas grauaminis, & probationes coram iudice à quo,& nõ fuit admiſſus, quia poteſt deducere,& probare coram iudice appellationis,ex quo non ſtetit per eum,

eum, ſed iudicem:ita tenet Bart. in l.eius qui.col.fin. de ap.rec.& Bald.in d.l.per hanc. col.pe.in fi. per l.ait prætor,§. quid tamen.ff.
167 de min. † Quartò limita non procedere, quando appellatur à diffinitiua: nam in ea poteſt reparari grauamen, etiam illatum per interlocutoriā ex nouis cauſis & probationibus, ex quo nō directò tunc appellatur ab interlocutoria.ita tenet Bald. in l.generaliter,§.ſed iuramento,col.ij. verſ. item nota.in verb. non audiant, &c. de rebus credi. & Innoc. in c. quo ad conſultationē.
168 col.ij.de re iud. † Quintò limita non procedere,quando interlocutoria eſſet lata contra cōtumacem,quia tunc poteſt iuſtificari ex nouis cauſis, & ex nouis probationibus,ſecūdum Bar. in l.ait prætor.col.j.in fi.ff.de mi. & Alex.in d.l.eius qui.in add.ad Barto.in l vlt.colum.ff. de ap.rec.
169 † Sextò limita, quando interlocutoria continet grauamen irreparabile, quia tunc ex nouis cauſis iuſtificari: puta ſi iudex interloqueretur al.quem eſſe torquendum.vel ad ſimile ita tenet Bal.in dict.l.per hanc colum.ſeq.
170 C.de tem.ap. † Septimò limita,niſi eſſemus in interlocutoria habente vim diffinitiuæ: quia poteſt ex nouis actis iuſtificari, ſecundum Card.in d. cl. appellanti.colum.fi.in ix.quæſt. de ap.vbi ponit exemplum in interlocutoria lata ſuper attentatis, & Bald. in l.minorib.C. de his qui,vt indig.facit quod not. Bal.in l.j.col. penul.verſ.denuo quæro,&c.
171 † Quarta differētia inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria eſt, quia appellatio à diffinitiua ſtatim cum fuit interpoſita,ligat manus iudicis à quo,vt non poſſit procedere aliquem actum vlterius in illa cauſa.text.eſt in l.appellatione.C.de ap & in l. j. in princ. ff. nihil.no. ap.pen.&in c.non ſolum.in prin.
172 de ap.lib ſexto. † Sed appellatio ab interlocutoria, non ligat manus iudicis à quo,quin poſſit procedere ad vlteriora, donec per iudicem appellationis fuerit inhibitum, prout eſt tex. in dict.c. non ſolum.circ.fin.& not. Barto. in l. eius qui. colum. ſecunda.ff. de ap.rec.& Bart in l.intra vtile, colum.ſecunda ff.de min.& Ang. in conſ. ccxvij. col.v. adeo quod vſque ad diffinitiuam incluſiuè procedere poteſt ante inhibitionem, non obſtante ap. & tunc non requiritur aliqua citatio partis, ſeu iudex poteſt procedere ad omnem actum vſque ad ſententiam parte non citata, ex quo appellando videtur ſe facere cōtumacem, & declarare animum ſuum,quod non vult comparere: tex.eſt in c.eum,qui. de dolo,& contu.lib.ſexto.& cle.j. eod. tit. & not.Barto.in dict.l. intra vtile. colum ij Verum, quando iudex appellationis pronūciat bene appellatum, omnia intentata reuocantur:ſecundum Bart.ibi.& Bar. in d.l.eius, qui.col.ij. & prædictis adde Bald. in l.ij.ver. ſed incidenter quæro,&c. C.de epi.au.
173 † Ex iſta quarta differentia habemus colligere duas regulas. Prima eſt, quod appellatio à diffinitiua,ſuſpendit iuriſdictionem iudicis à quo, ſine alia inhibitione:adeo quod nihil poteſt facere appellatione pendente. Adde, quod idem eſt ante interpoſitam appellationem infra x. dies, vt eſt text.in d.c.non ſolum. de ap.lib. vj.&c

vj.& no.Alexand.in l.iij.§.ſi ſer-
uus.col.pen.ff.de acq.poſſ.Secun
da regula eſt.quod pendente ap-
pellatione ab interlocutoria non
ligantur manus iudicis quin poſ
ſit procedere ante,quàm inhibea
tur:ex quo ſequitur à fortiori ꝙ
ſi poteſt procedere poſt appella-
tionem,multo magis ante appel-
lationem infra x. dies , gl. eſt &
ibi Bald.in l.à procedente. C. de
dila.& idem Bal.in l.ita demum,
ver.hic quæritur,&c. C.de proc.
174 † Primam regulam limita pro
cedere inter ipſos principales li-
tigantes : inter quos non poteſt
aliquid innouari pendente appel
latione.Secus eſt contra tertium:
licet ſit de eadem re:vnde ſi ſunt
duo rei debendi inſolidum , &
vnus conuenitur, & condēnatus
appellat : pendente appellatione
poteſt conueniri alius:& iudex à
quo poteſt contra eum procede-
re,tex.eſt ſingul.in l creditor. in
prin.ff.mand.per quem tex. dicit
not.Barto.in l iij §.vbi duo.ff.de
duo.reis. quod pendente iudicio
contra vnum ex reis debēdi,po-
175 teſt alius conueniri. † Secun
dò limita no procedere , quo ad
illos actus , qui poterant fieri &
innouari pendente cauſa princi-
pali:quia poſſunt fieri etiam pen
dente cauſa appellationis, prout
eſt compellere litigantem ad ea-
uēdum:ita tenet Bar.per illū tex.
in l.poſtquā §.imperator.in j.op.
ff.vt leg.no.ca.Bart in l.furti.§ j.
in prine ff. de his , qui not inf.&
Alex in rub ff. nihil no. ap.pend.
176 † Tertiò limita non procede-
re in patrono præſentante duos
in beneficio , nam ſi primò præ-
ſentauit vnum,& ille appellauit,
vt non præſentetur alius , poteſt
nihilominus patronus alium præ
ſentare appellatione pēdente, &
iudex à quo admittit talem præ-
ſentationē,& ratio eſt, quia ante
appellationem permittebatur ſi-
bi huiuſmodi præſentatio, & nō
debet hac facultate priuari ꝑ di-
ctam appellationem:ita tenet Ab.
in c.paſtoralis.in ij no.de iure pa
tro.Et hæc limitatio in effectu re
cidit in idem , quod procedens.
177 † Quartò limita non proce-
dere, quando debitor qui appel-
lauit, fuit ex noua cauſa factus
ſuſpectus de fuga, quia etiam ap
pellatione pendente, poteſt capi
per creditorem propria auctorita
te,ſicut ante,per ea quæ no.Ang.
in rep.l.nemo carcerem,ver.item
quæro,quid ſit lit.pend.&c C.de
exact trib.lib.x.& ſequitur Alex.
in conſ.cvj.col.ſi.in iij.vol.& Iaſ.
in l.ſi ab arbitro col.iij.ff. qui ſat.
cog.vbi dicunt,quod lite penden
te poteſt capi debitor ſuſpectus:
ergo etiam ap.pend.per tex.& ibi
Bart.in l poſtquam, §.imperator,
ff. vt leg. ſeu ſid. & hanc quæſt.
decidit in terminis Philip. in c.
cum teneamur. colum. tertia. de
178 ap. † Quintò limita non pro-
cedere in ap à ſententia excom-
municationis : quia ea non ob-
ſtante poteſt iudex à quo , de-
nunciare & publicare excom-
municatum , vt ab omnibus eui-
tetur:tex.eſt in c.paſtoralis.§.ve-
rum,& ibi Abb. & Phil.in j. not.
179 de app. † Item poteſt iudex
priuare interim excommunica-
tum fructibus ſui beneficij & di
ſtributionib, quotidianis ſecun-
dum Abb.in d.c.§.verum.colum.
quinta. ſuper gloſſ ſi.& ibi etiam
Ioan.de Imol. & Phil.col.antepe.
Nam excōmunicatus,qui eſt exē
ptus à communione eccleſię, nō
debet de fructibus eccleſiæ ali-
mentari,

mentari. vnde ipſo iure eſt priua-
tus fructibus, etiam ſi nihil dica-
tur in ſententia: prædictis adde
Spec. in tit. de app. §. in quibus,
ver xvij. & ibi plus declarat quid
operatur appellatio ab excõmu-
nicatione, & habetur in cap. per
tuas. de ſent. excom. & per gloſſ.
in ver. ſuſpendatur, & ibi Abb. in
cap. ad reprimendam de off. ord.
180 hoc † tamen intellige, & de-
clara, quando appellatur ab ipſa
ſententia excõmunicationis. Se-
cus, ſi appelletur à declaratoria
iudicis: per quam declarat aliquẽ
incidiſſe in ſententiam excõmu-
nicationis: quia tunc appellatio
ſuſpẽditur: & iudex nihil poteſt
interim innouare, ita tenet Fel.
in c. cum non ab homine. col fin.
de iud. & ratio eſt, quia eſt poſſi-
bile, quod iudex male declara-
uit, & ideo à declaratoria permit
titur appellari: licet non appella-
retur à ſententia, ſecundum Ab.
in c. fi. col. v. de iura. calum. Item,
poteſt innouare iudex abſoluen
do ab excommunicatione, non
obſtante appellatione, ſecundum
Abb. & Phil. in c. qua fronte. & c.
quæſt. de app. etiam ſi appellans
nõ renunciet appellationi: vt ibi
181 habetur. † Item, prædicta in-
tellige, quando quis appellat à
ſententia excommunicationis iã
lata. Secus, quando appellat à fu
turo grauamine, & ſic à cenſura
futura: quia tunc excommunica-
tio poſteà lata, eſt ipſo iure nul-
la, text. eſt, & ibi Abb. & Phil. in
j. not. in c. dilecti. el ij. de appel. &
in c. ſoler. de ſen. excom. lib. vj. &
Ang. in conſ. clxxxviij. quod pro-
cedit etiam in appellatione ex-
traiudiciali, vt in c. dilecti.
182 † Sextò limita, non procedere,
quando appellatio eſſet manife-
ſtè friuola, & fruſtratoria: inter-
poſita contra leges: quia tunc ea
non obſtante poteſt iudex pro-
cedere ad executionem, & inno
uare: dummodo non deferat ap-
pellationi, ex quo iuſtitia nõ de-
fert tali appellationi: vnde habet
effectum ſuſpenſiuum, tex. eſt in
c. cum appellationib. de ap. lib. vj.
& ibi Gem. & Ab. in c. conſuluit.
el iij de ap. & Spec. in tit. de app.
§. nunc dicamus, ver. item, appel-
latione pendente, &c. & Soc. in
conſ. xxxix. colũ. vj. in iiij. vol. ad
quod facit text. in l. tutor. ff. de
vſur. & quod not gl. Bar. & doct.
in l. ij. C. de vſur. rei iud. & Soc.
in conſ. lxxvj. col. ij. in j. vol. in
quibus locis habetur, quod quã-
do appellatio eſt fruſtratoria, nõ
impedit curſum vſurarum: & tẽ-
pora currũt à prima ſentẽtia per-
inde, ac ſi appellatum non eſſet.
183 † Septimò limita, non proce-
dere in omnibus caſibus, in qui-
bus de iure appellari non licet:
quia tunc appellatio non ſuſpen
dit effectum ſententiæ, & poteſt
iudex à quo innouare, ſecundum
Inn. in c. paſtoralis, de of. deleg. &
eſt gl. in ver. caſibus, in c. non ſo-
lùm. de ap. lib. vj. & toto ti. C quo.
ap. nõ recip. & Bal. in c. ſancimus,
col. j. quo temp. mil. quod tamen
limita. niſi in talibus caſib. prohi
bitis appellans allegaret aliquam
iuſtam cauſam, ex qua debet ad-
mitti eius appellatio: quia tunc
iudex tenetur eius appellationi
deferre & nõ debet innouari: gl.
eſt in c. Ro. §. ſi autẽ, & ibi Gem.
in ſi. de ap. lib vj. & Lud. Rom. in
conſ. cccxxiiij. & Abb. in c. con-
ſuluit, el iij. in j. not. de appellat.
184 † Et ſub iſta fallentia poteſt
includi appellatio à poſſeſſorio,
quæ non retardat executionem,
per

per ea, quæ plenè not. Bal. in l. j. C. ſi de momen. poſſ. fue. appel. &
185 Ang. in conſ. cvij. † & ſimiliter appellatio à decreto affirmatiuo, prout eſt, quando iudex concedit aſſiſtentiam vigore inſtrumẽti: quia à tali decreto non appellatur in regno. ſ. ad effectum retardandæ executionis: per ritum magnæ curiæ vicariæ, ſed de nullitate dici poteſt, & talis nullitas oppoſita, retardat executionem, vt eſt regia prag. quæ incip. magnæ curiæ, & vide dec. cclxj. cõſ.
186 Neapol. † Octauò limita, non procedere in factis notoriis: nam in illis appellatio non ſuſpendit executionem, ſecundum Oldr. in conſ. xviij. col. ij. & Lud. Rom. in conſ. cccxxiiij. & per doct. in c. cũ ſit Romana. §. præterea. de appel. & gl. in c. Rom. §. ſi autem, in ver.
187 caſibus, de app. lib. vj. † Hinc dicimus quod notoriè criminoſus nõ auditur appellans: & eius appellatio non ſuſpendit: vt habetur in c propoſuit, de appel. & in d. §. ſi autem, & Spec. in tit. de not. crim. §. j ver. quid ſi auditis,
188 &c. † Nonò limita, non procedere quando timetur de dilapidatione fructuum: quia poteſt iudex etiã pendente appellatione, fructus ſequeſtrare, l. imperatores. §. ſi. ff. de appel. & c ſi de ſeq. poſ. & fruct. & no. Spec. in tit. de app §. & nouiſſimè, in ptin. & habetur in l. ab executore, C. quo. appel. non recip. & per Phil. in c. cum teneamur, col. iij. de ap. Sed per quem iudicem fiat hæc ſequeſtratio? quidquid dicat Bar. in d. l imperatores, dic quod communis concluſio eſt, quod ſi petitur antequã appellatio ſit præſentata iudici ad quem, & per eum recepta, debet fieri per iudicem à quo, ſed ſi poſtea, debet fieri per iudicem ad quem, ita tenent Ioan. And. & Abb. in dict. c. ſi. in ſi. & Phil. in cap. cum teneamur. colum. iij. de app. & Alexan. in add. ad Bart. in dict. l imperato-
189 res. § ſi. † Decimò limita nõ procedere in eo, qui detinetur in carcere pro crimine, pro quo fuit condemnatus quia licet appellet à ſententia, tamen adhuc poteſt detineri, & ſic iudex à quo innouat detinendo in futurum, & nõ liberat ipſum: vt no. Bald. in l. ij. verſ. ſed incidenter. C. de epiſc. aud. & Spec. in titul. de appel. §. nouiſſimè. col. j. vet. tertius. &c. & Alexan. in add ad Barto. in l. j. ff. de cuſt. reo. & Bart. in l. ab executione. C. quo. ap. non rec. & vide in l. eos. §. ſuper his, C. de appel.
190 & in l. minimè. eod. tit. † & ſi iſte carceratus eſſet remittendus ad iudicem appellationis, debet mitti cum cuſtodibus ad expenſas ipſius carcerati: ſecundũ Bal. in l. generaliter. §. his de præſen-
191 tibus, C. de reb. cred. † Vndecimò limita non procedere, quo ad impediendam abſolutionem ab excommunicatione, non obſtante appellatione, text. eſt & ibi Abb. in iij. col. & Phil. & Cardin. in cap. qua fronte. de appell.
192 † Duodecimò limita, vt non poſſit iudex appellatione pendẽte innouare contra appellationem, ſed pro eo poteſt innouare, ſecundum Innoc. in c. quia propter. de elec. & Soc. in conſ. xlv. colum. tertia. in ſin j. volum.
193 † Decimotertiò limita, non procedere, quando ſententia fuit lata contra poſſeſſorem beneficij in curia Romana, quia tunc interim ſi fuerit appellatum, beneficium ſequeſtratur per ordina-

rium

rium loci, iuxta clemen. j. de ſeq.
poſ.& fruct.nam tunc etiam ſi ab
ordinario appelletur poteſt inte
rim procedere ad ſequeſtrum, nō
obſtante appellatione, ſecundum
Card.in dict.clem j. in ix. notab.
194 † Decimoquartò limita, quā-
do appellatus attentaret aliquid
in præiudicium appellationis. nā
poteſt iudex à quo, ſe intromit-
tere, & reparare, non obſtante
appellatione. puta, ſi appellans
turbaretur in poſſeſſione per ad-
uerſarium appellatione penden-
te: nam poteſt iudex à quo, refor
mare ſibi poſſeſſionem. caſus eſt
in c. cum teneamur, & ibi Abb.
in fi.colum. & per alios doct. ibi
195 de ap. † Decimoquintò limi-
ta, non procedere in eo, cui factū
eſt mandatum, vt veniat ad reſi-
dendum in loco beneficij, quia ſi
interim appellat poteſt iudex à
quo pendente appellatione po-
nere vnum ſubſtitutum in dicto
beneficio, qui interim nutrietur
de fructibus illius beneficij, text.
eſt in c.peruenit, el ſecundo. de
196 ap. † Decimoſextò limita, ge
neraliter, quia iudex à quo, po-
teſt pendente appellatione at-
tentare omnia illa, quæ tendunt
ad faciliorem exitum cauſæ ap-
pellationis dummodo ſe nō im-
pediat de ipſa appellatione. ita te
net Abb.per illum tex.in c.ex li-
teris. de matrimo. contract. con.
interdi. eccleſiæ. & in c.cum te-
197 neamur.in j.not. de ap. † De-
cimoſeptimò limita, non proce-
dere quoad taxationem expen-
ſarum, quia iudex à quo poteſt
pēdente appellatione taxare ex-
penſas ad quas condēnauit, quia
non dicitur innouare: ſed potius
declarare pronunciata. ita tenet
Lapus in allegationib. ſuis, in al-
leg. lxxij. inc. in cauſa matrimo-
198 niali, &c. † Decimoctauò li-
mita, non procedere contra ad-
miniſtratorem alicuius loci pij.
qui ſi fuit condemnatus ad red-
dendum rationes, & appellauit,
poteſt interim iudex à quo ip-
ſum conſtringere ad reddendum
rationes, non obſtante ap. ita pul
chè tenet Ang in §. œconomos.
in fi. in authen. de ſanct. epi.co.
199 † Decimononò limita, niſi ap
pellatio ſit deſerta, quia tunc nō
obſtante ap. poteſt iudex à quo
procedere ad executionem, quia
habetur ac ſi appellatum non eſ-
ſet: vt eſt deciſum hodie in re-
gno per conſt. appellationum tē-
200 pora. † Verum ſuper illo du-
bio, an iudex à quo, pronunciet
deſertam, vel iudex ad quē: ſcias,
quod ſi appellatio deſerta effici-
tur ex proſecutione, ſiquidem
nunquā ſit aditus iudex ad quē,
& nullus actus eſt factus coram
eo, & tunc non eſt opus alia pro
nuncia, niſi quia pars appellata
poteſt adire iudicem à quo, vt
ſententiam exequatur: & ſi ille
videt lapſum terminum iuris vel
hominis ad proſequendum, pro-
nunciabit illā deſertam, & con-
demnabit appellantem ad expen
ſas, & ob hoc eſt vtile, vt pronun
cietur propter condemnationem
expenſarum, ſecundum Abb. in
c.ſæpe.colum.iij.de ap. Verum po
teſt, ſi vult, exequi ſine alia pro-
nuncia, & hoc etiam eſt vtile, vt
cauſa citius expediatur, ne detur
materia vlterius appellādi. Si ve-
rò fuit aditus iudex ad quem, &
appellatio fuit coram eo intro-
ducta? & tunc ipſe debet pronun
ciare ſuper deſertione, & non iu-
dex à quo. ita diſtinguit not. Phil.
in c.ex ratione, col.xix.in fi. ver.
circa

circa ſeptimum,&c.de ap.& Fel.
in c ex parte, el.ij. col.vj. in fi.&
ſeq.col.pe. de reſcr.Adde text.&
ibi Bal.in l. ſi contra & in l.præ-
cipimus.§ officiis,C.de ap. & ibi
per Bart.adde etiam Alexan.in l.
201 præſes.ff.de re iud. † Et quod
poſſit appellari à ſententia, per
quam pronunciatur, appellatio-
nem eſſe deſertam tenet Phil.in
d.c.ex ratione,col.xxiij.ver circa
nonum, &c. vnde cauſa vitandi
appellationem cautius eſt, vt iu-
dex à quo exequatur ſine alia
pronuncia iudicis ad quem, vt
declarat plenè Phil.in d.c. ex ra-
tione.col.antepe in fi.& col.pen.
& Ang. in conſ.cxl. & Bal.in cōſ.
202 cccxc.in iij. vol. † hodie tamē
communiter ſeruatur in regno,
quòd quando eſt deſerta appel-
latio, quæ erat introducta coram
iudice ad quem,ſolet pars appel-
lata, adire iudicem ad quem, &
inſtare. vt reſcribat iudici à quo,
vt exequatur ſententiam, ex quo
appellatio eſt deſerta, qui iudex
ad quem reuiſo calendario pro-
ceſſus, ſi liquet ſibi ex eo, quod
appellatio eſt deſerta, non facit
aliam pronunciam, niſi quia re-
ſcribit per literas iudici à quo,vt
ſententiam exequatur,ex quo li-
quet ſibi appellationem eſſe de-
ſertam, & ſic iudex à quo,ad li-
teras iudicis ad quem exequitur
ſententiam,& iſta eſt communis
practica: quā vidi ſeruari in hoc
regno, & tenet Andr. de Iſer.in
conſtit. appellationum tempora.
col.ii in prin.&ibi etiam Math.
203 in v.col.in prin † Imò quan-
do iudex ad quem, pronunciat
appellationem eſſe deſertam, nō
requiritur citatio partis, ſecundū
Phil.in c.ſæpe.col.vij.de ap & eſt
hodie cautum in regno, quod ſit
decretū qualiter eſt deſerta, ſed
non legitur: vt eſt ritus magnæ
curiæ,in nu.229.inc. Item ſeruat
ipſa curia, &c.ſub rubrica, de ap.
204 † Vigeſimò limita, non pro-
cedere in ſententia lata contra
officialem in ſindicatu, quia non
ſuſpenditur per appellationem,
vt eſt regia prag. quæ incip. Re-
giæ dignitati, quod intellige de
diffinitiua ſed ab interlocutoria,
& grauamine incidenti poteſt ap
pellari, ſecundum Par. in tract.
ſin.in ver.appellatio col.viij Itē,
à ſententia ferenda poteſt appel-
lari: ſecundum Pari. ibi. col. vij.
205 in fi. † Vigeſimoprimò limi-
ta non procedere quando iudex
à quo,vult ſtatuere terminum ap
pellanti ad proſequendum, vel
ad ſe repræſentandum coram iu-
dice ad quem,nam licet penden-
te appellatione cenſeantur liga-
tæ manus iudicis non tamen cen
ſentur ligatæ quoad hoc quia po
teſt iudex à quo ſtatuere termi-
num competentem, & breuiare
tempus iuris, infra quem termi-
num ſi appellans non ſe præſen-
tat iudici ad quem, vel non pro-
ſequitur appellationem,remanet
appellatio deſerta, & poteſt ſen-
tentiam exequi.tex.eſt in c. per-
ſonas.& ibi Abb &Phil.in c.cum
ſit Romana. & in c. oblatæ. & in
c reprehenſibilis.& in c.ſæpe. de
ap.& Spec.in tit.de ap.§.nouiſſi-
mè.verſ.xv.& ver.xvj. & Card.in
clem.prima.in xxij.q.de appel.&
Bart.in l.præſes. C.de app.In hoc
tamen ſi vis ſcire qualem termi-
num poteſt iudex adſignare ap-
pellanti vide notabiliter Phil. in
d.c.c.perſonas.colum.ſecunda.de
ap.vbi declarat nouē modos dan
di terminum in hac materia. Et
primus eſt, ad iter accipiendum
ad

ad iudicem appellationis, quem terminũ dat iudex à quo. ca. peruenit. el. ij. de appell. Secundus eſt, ad ſe præſentandum coram iudice ad quem, & iſte ſimiliter dari poteſt, vt d. c. perſonas. Tertius, eſt terminus ad ſe præſentandũ cum apoſtolis: de hoc habetur in d. l. præſes, & ibi per Bal. & hic ſimiliter dari poteſt, vt ibi. Quartus: eſt terminus ad recipiẽdum apoſtolos petitos, nam poteſt iudex à quo, ſtatuere certum terminum appellanti infra quem debeat recipere apoſtolos, quo elapſo ſi non recipit, appellatio eſt deſerta, vt in cl. ij. de appell. Quintus, eſt terminus ad proſequendam appellationem, & iſte etiam dari poteſt, c. ex cauſa, de re iud. & c. ad hæc, el iij. de app. quidquid tenuerit Bartol. in d. l. præſes, cuius op. in hoc reprobatur. Sextus, eſt terminus ad ſe præſentandum, & redeundum, cum literis impetratis, & hoc fieri non poteſt per iudicem à quo, quia eſſet imponere legem ſuperiori, c. ex inſinuatione, ibi Abb. de ap. Septimus, eſt terminus ad præſentandum vel proſequendũ, & faciendum fidem de ipſa proſecutiõe, & hoc minimè fieri poteſt ad faciendum deſertam appellationẽ elapſo termino, alius terminus eſt ad finiendã appellationem coram iudice ad quem, & hæc minime fieri poteſt, quia imponeret legem ſuperiori, vt d. cap. ex inſinuatione, quæ omnia proſequere, vt per Philip. in d. c. perſonas, & dec. Rotæ xciiij. in

206 nouis † Vigeſimoſecundo limita, quia iudex à quo, poteſt pendente appellatione examinare teſtes ſenes, vel valetudinarios ad perpetuã rei memoriam, & non dicitur innouare: ita per plura tenet Matth. de Afflict. in conſt. probationũ. in curſibus, col.

207 ij in fi. † Secundam regulam principalem, l. de appellatione ab interlocutoria, limita primò non procedere, quando fuit iudex à quo, inhibitum per ſuperiorem, quia tunc nõ poteſt vlterius procedere in illa cauſa, vt eſt text. in d. c. non ſolum. de app. lib. vj. & no. Aug. in conſ. ccxvij. Quod tũ intellige, qñ inhibitio fuit legitimè interpoſita, & cum cauſæ cognitione, & parte citata. nam qñ eſt appellatum in caſu, in quo nõ debuit appellari, vel quia cauſa eſt iniuſta, vel appellatio eſt friuola, & fruſtratoria, tunc nunquã debet iudex ad quẽ inhibere, niſi prius adhibeat cauſæ cognitionem ſuper iuſtitia appellationis, aliàs inhibitio non valet, vt not. Spec. in tit. de ap. §. de of. ver. ſed quæritur, & Fel. in c. dilectus, el ij. col. penul. de reſcr. Pro hoc eſt text. in c. Romana, §. ſi vero, & §. ſi autem, & ibi Gem. de app. lib. vj. Item quod debeat fieri parte citata inhibitio, aliàs non valet, tenet Alex. in conſ. xcj. col pe. in ij. vol. & Franc de Aret. in conſ. xx. col. pe. ver. circa ſecundũ, &c. & conſ. xxxiij. col. iij. & Alex in l. Titia. in fi. ff. ſol. mat. Vbi dicit hanc eſſe communẽ opin. & idẽ Alex. in l. iiij. §. condemnatũ, col. iij in fi. ff. de re iu. & Alex. in cõſ. ix. in iiij. vol. & Iaſ. in l. ſi opus. col. ij. in fi. de op. no. nun. vnde dicit not. Ab. in c. cum veniſſent, col. ij. in iiij. not. de reſt. in integ.

208 quod † inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem

209 actus poſtea geſti. † Secundò limita, niſi iudex à quo detulit appellatiõi coram eo interp

terpoſitæ ab interlocutoria, quia deferendo, ſeu admittēdo ipſam, ligat manus ſibijpſi, & ipſemet tunc ſibi inhibet, vnde nō poteſt vlterius in cauſa procedere, text. eſt in c. cum appellationibus, & ibi Gem. de ap lib. vj. & Bartol. in l. eius, qui. colum. ij. de ap. reci. & Bart. in l. intra vtile, colum. ij ff. de min. & Socin. in conſ. xxxviij. col.
210 vij. in fin. j volum. † An autem teneatur deferre iudex appellationi? Dic, quod ſic, ſi eſt interpoſita ex iuſta cauſa, aliàs punitur, text. eſt in c. de priore, de ap. & in l. quoniam iud. C. de ap. & circa iſtam pœnam eſt varietas inter ius canonicum, & ciuile, quia de iure canonico, ſi cauſa eſt criminalis, iudex non admittens deponendus eſt, ſi verò eſt ciuilis, punitur pœna arbitraria, ſed de iure ciuili, ſi cauſa eſt criminalis, punitur pœna arbitraria, ſi ciuilis punitur ad xxx. libras auri, vt d. l. quoniā iudices. ita declarat Phil. in dicto cap. de priore, colum. fin. Lud. Rom. in conſ. 501. colum. j. Verum aduerte, quia Phil. in d c. de priore, in fin. dicit, quod iſtæ pœnæ ceſſant vbicunque appellatur à mera interlocutoria, ex quo iudex poteſt procedere ante quam ſit ei inhibitum. Ex hoc ſequitur, quod non tenetur deferre, in hoc ego puto, quod nō bene loquitur Phil quia, ſi appellās ab in interlocutoria mera, aſſignat aliquam rationabilem cauſam, ex qua ſi vera eſſet, apparet grauamen, tenetur iudex appellationem admittere, quia ad hunc effectum voluerunt iura, quod cauſæ grauaminis exprimantur. vt ſi videantur iuſtæ, debeat iudex admittere appellationē, aut ſpecificare cauſam rationabilem, quare non admittit, vt dicit text. in cap. cordi, de ap. lib. vj. vnde ſi iudex repellit appellationem ab interlocutoria ex rationabili cauſa interpoſitam, puto quòd ita punitur, ac ſi repuliſſet appellationem à diffinitiua, & ita in effectu concludit Card. in d. cap. de priore, in ſi. qui melius loqui videtur, & Lud. Rom. in conſ. 501.
211 colum j. & ij. † Quid autem, ſi iudex non admiſit ſimpliciter appellationem, ſed cum illa clauſula (ſi & in quantum) prout communiter ſcribi ſolet admiſſio per actorū magiſtros, an per illa verba habeatur pro admiſſa, vel pro non admiſſa? Lud. Rom. tangit hanc q. in d. conſ. 501. colum. ij. & concludit, quod ſi appellatio erat iuſta, & ex rationabili cauſa interpoſita, quæ de iure admittenda erat, habetur pro admiſſa, aliàs ſi admittenda non erat, habetur pro non admiſſa, & ſic illa clauſula refert ad iuris diſpoſitionem. Idem tenet Fel. in c cum contingat, colum. pen. de off. del. & Phil. & Card. in c. ſæpe in ij. not. de ap. & Bal. in l. edita. in repe. Paduana, colum. xvij. verſ. item dubitatur, ſi iudex, &c. C. de eden. & Bart. in l. ambitioſa, colum. pen in fin. ff. de decr. ab or. fac & Ang. in conſil. ccxvij. in v col. & iſta eſt veritas.
212 † Tertiò limita, niſi appellaretur à tali interlocutoria, quę continet grauamen irreparabile, & executionem irretractabilem, vt ſi iudex interloqueretur aliquem eſſe torquendum, quia tunc pendente appellatione ſtatim ligantur manus iudicis ante aliam inhibitionē, ſicut quādo appellatur à diffinitiua ſecundū Bal. in l. generaliter, §. ſed iuramento, col. ij. verſ ſed quid ſi eſt talis, &c. C. de

reb.cre.facit quod no Bart.in l.ij. colum.ij.C.de epiſc.aud.& in l.ſi quis in prouocatione, C. de app. & in l. ante ſententiam, colum j. C.quo.app. non recip. & Paris in tract.ſind.in verſic.tortura,in vlt. car.verſ an ab interlocutoria,&c. & Andr.de Iſern. in conſt.intentionis,& hoc hodie eſt prouiſum in regno per capitulũ regni,quod incipit,ſi iuſtè. quo cauetur recipiendam eſſe appellationẽ à tortura , & ſi iudex noluerit admittere, ſed proceſſit ad torturã poſt appellationem , ſi quidem tortus fuit mortuus , vel in tormentis, vel per cõdemnationem ad mortem,tũc iudex debet vltimo ſupplicio damnari , ſi verò non fuit mortuus in tormentis , nec aliter condemnatus adhuc, tunc iudex debet damnari ad pœnam carceris biennalis,&ad publicationem tertiæ partis ſuorum bonorum.Si verò tortus fuit condemnatus ad aliam pœnam per iudicem prçter mortem,tunc iudex eandem pœnam ſubire debet. ita hæc omnia deciduntur,in d.cap.ſi iuſte.& eſt in nu.c. regni. 143.

TERTIO. principaliter ſequendo ordinem præpoſitũ,quæ-
213 ro † quãdo fiat appellatio,dic, quod debet fieri infra decẽ dies, à die latæ ſententiæ , vt eſt text. ſæpius alleg. in auth hodie,C.de appel & in c. cum dilecti. in ſi.de elect.& in cap.ſignificauerunt,de teſt.& in c.quo ad conſultationẽ, de re iud Quod amplia procedere non ſolùm. quando appellatur à diffinitiua,ſed etiam ab interlocutoria debet appellari infra x. dies,tex.eſt.& ibi gl.in verſ dies, in d.c.ſignificauerant,& in d.c.cũ dilecti,in ſi.gloſſ.in c.cum ceſſante, de appel. & Bald.& Iaſ.in l.ſi arbitro.ff.qui ſatiſd.cog imò & à quocunque grauamine , & actu etiam extraiudiciali debet appellari infra decem dies à die illati grauaminis,vt not. Soc.in conſil. xlv.columna quarta,in fin.in pri-
214 mo volumine. † Sed de iure digeſtorum, & C erat minus tempus,ſcilicet,quia in cauſa propria poterat quis appellare ſolũ infra biduum,in cauſa aliena,infra triduum,& non vltra, vt eſt text.in l.eos.§.ſin autem,C.de ap. & in l. prima.§.biduũ, & §.dies, & §.in propria, ff. quando app.ſit. Hodie verò per ius Authenticorum , eſt auctum tempus vſque ad decem dies,vt ſuprà.quo termino elapſo ſi non appelletur, ſententia trãſit in rem iudicatam , & executioni mandatur,vt d.c.quo ad conſultationem,& currit iſtud tempus de momento ad momentum à die latæ ſententiæ,vt eſt gl & ibi etiã
215 Barto.in d.§.dies. † Limita tamen hoc,dummodo appellãs ſciuerit latam eſſe ſententiam contra ſe , quia tunc currunt decem dies à tempore latæ ſententiæ Secus,ſi ignorauit,quia etiam ſi ſtetiſſet per menſem, vel annum,& vltra,ſemp̃ poteſt appellare , poſt quam ſcire incœpit,à die ſcientiæ currunt,ſibi decem dies,cap.concertationi.de app. l.b. vj.& gloſſ. & Bart in d.auth. hodie.C.de ap. & gloſſ.in cap.ab eo. de ap.lib.vj. & text.in l.prima §.ff.quando ap. ſit. Ex hoc ergo ſequitur , quod iſtud tempus eſt vtile , in princ. quia nũquam incipit currere impedito , ſed poſteà efficitur continuum, vt eſt text. & ibi Bart in dicta lege prima,§. dies , quibus adde Spec.in tit.de app.§ reſtat. verſi ſed nunquid. tamen bonum eſt,vt proteſtetur appellans,quando vi

do videt ſe impeditum, maximè, quando fiat per iudicem : ſecun-
216 dum Bar.in d.§.dies. † Secundò limita niſi grauamen illatum haberet tractum ſucceſſiuũ : quia tunc ſemper poteſt app. quandiu durat grauamen, etiam poſt decẽ dies, ita tenet Ioan. And. in c.dilectus, el ij. de reſcr & Bald.in l ij. colum.ij.in fin.verſic.ij.quæro, C. de epiſ.aud. & Spec.in tit.de app. § reſtat, verſic.& not. ſecundum Vinc idem tenet Ang in d.auth. hodie,& Paris in tract. ſind. verſ. app.colum ij. in quibus locis ponitur exemplum de eo, qui detinetur in carcere.nam ſemper poteſt appellare,quia ſemper grauatur. ita etiam tenet Phil. In c.ſuper eo. el ij. colum.j.de app.& in cap.ex parte,el j.colum.ij. eo.tit.
ſ vbi notanter limitat hoc de mẽte Bald. in d.c.de teſtib.extra de teſtibus non procedere,quando iudex expreſſe fuiſſet interlocutus illum fuiſſe iuſte carceratũ , quia tunc debet appellari infra x dies à die prolationis interlocutoriæ, aliàs tranſiret in rem iudicatam, & vlterius appellare non poſſet, quibus adde Alex. in l. inficiando,§ infans in add.ad Barto.ff.de fur. & Alex. in l.j.§.j.ff. de fer.& in l.eum,qui.§.in popularib.ff.de
217 iureiuran. † Et poteſt iſta appellatio præſentari etiam in die feriata ad honorem Dei. ſecundũ Bart.in l j § dies, ff. quando app. ſit,& Card.in el ij. §. ſimiliter,in ij.quæſt.in fin de app.& eſt gloſſ. in cap app.in verſic.lect.de appel. lib.vj & Bald.in l.j.per illum tex. C.de feriis,& Fel.in c.fin.colum.
218 v. de feriis. † Ex prædictis infertur , quod ſi aliquis ſine mandato , alieno nomine appellauit ab aliqua ſententia , debet illam appellationem ratificari facere à domino litis infra decem dies, computandos à die,quo ſciuit latam eſſe ſententiã contra ſe,aliàs elapſis decem diebus non poſſet ratificare,& ſententia tranſiret in rem iudicatam , quia ratificatio debet fieri infra tempus habile,l. bonorum,ff.rem rat hab.ita tenet Spec in tit de ap.§.j verſic porro, & Pet.Phil. Corn. in conſ.cccxcij. colum. ſecunda, In litera a, in iij. volum.nam actus iudiciarij debẽt fieri per legitimam perſonam habẽtem ſpeciale mandatum,l.licet, C. de proc. & ſi fuerint facti ſine mandato , debent ratificari infra tempus habile. aliàs non valet,vt dicit ibi Pet. Phil. Corn. Et pondera,quod verba Spec. vbi ſuprà, dicunt quod debet appellationẽ ratificare infra decem dies à tempore,quo ſciuit appellatum,& nõ dicit à tempore ſcientiæ latæ ſententiæ , ego puto quod debet ratificare infra decem dies à tempore, quo ſciuit ſententiam eſſe latam , per ea quæ habentur in d. authen hodie,quia ex illo tẽpore currũt ſibi x. dies ad appellandũ, ergo illimet dies currunt ſibi ad ratificandum, quia illud cenſetur tempus habile,per d l. bonorum,
219 & iſta eſt pura veritas. † Viſo primo tempore appellandi,videamus nunc de ſecundo tempore, ſcilicet, petendi apoſtolos, ſcias, ꝙ de iure cõmuni apoſtoli debẽt peti infra xxx.dies,& etiã recipi, vt eſt tex in l.iudicib.C. de ap.& in c.ab eo.de ap.Lib.vj.adeo quòd ſi appellans infra dictum tempus non petat, vel recipiat apoſtolos, cenſetur appellationi renunciaſſe, & efficitur appellatio deſerta, vt d.cap.ab eo & clem quamuis, de app.& quando ſtaretur per in-

dicē,qui requiſitus non dat apoſtolos debet appellans proteſtari, vt habetur in d. clem.quamuis,& per gloſſ.in l j.ff de libel.dimiſſ.

220 † Sed dubitatur, quando incipiant currere iſti xxx.dies,vtrum à die ſententiæ latæ,vel à die appellationis?in hoc magna fuit varietas doct.quos refert deciſ.Rotæ xxvj.in nouis, & Card.in c.vt debitus. colum. xxij. de app.nam aliqui tenent,quòd currunt à die ſententiæ latæ, per text. qui hoc dicit expreſſe, in d. l. iudicibus. Alij tenent, quòd currunt à die appellationis interpoſitæ. & hāc opin.tenet Hoſt. in c.j.de app.lib. vj. ſed Card. in d.clem.quamuis, in prin.in iiij.quæſt.tenet ſimpliciter primam, opi.per d.l iudicib. ſed quidquid teneant alij, magis communis,& æqua opi eſt vt dicamus, quòd ſi appellans habuit notitiam ſentētiæ latæ,currat ſibi tempus à die ſententiæ latæ, & ita procedit d l.iudicibus.Si verò non habuit notitiam, quādo fuit lata ſententia, & tunc xxx. dies currant ſibi à die ſcientiæ, à quo die habuit facultatem appellandi,quia ſi aliter diceremus,ſequeretur vnum inconueniens, quòd poſſet appellans ignorare per 30. dies,& ſic eſſet ſibi ignoranti lapſum tempus petendi apoſtolos, cui non eſſet lapſum tempus appellandi,per ea quæ not gloſſ.& Bart.in d.authen.hodie.& text in dicto c. concertationi, de ap. lib. vj.& iſtam opin.tanquam æquiorem,& iuri conſonam teneo,quā tenet gloſſ.in d.cap.ab eod.& ibi etiam Gemin.& eſt de mente Io. And.ibi,& dicta deci.Rotæ xxix.

221 in nouis. † Sed iſtud tempus petendi apoſtolos infra xxx.dies, eſt de iure communi,vt dixi,poſſet tamen dubitari an hodie in regno ſeruetur cum conſt. appellationum tempora ſtatuerit ſimpliciter terminum 50.dietū ad proſequendum coram iudice ad quē, poſt interpoſitam appellationem. Dic quòd in regno non ſeruatur, ſed iſtud tempus xxx.dierum,includitur in tempore 50 dierum, vnde ſufficit, quòd appellans petierit apoſtolos infra 50. dies, & illos præſentauerit iudici ad quē, vna cum proceſſu, & ſic quo ad hoc eſt correcta d l iudicibus.ita tenet And. de Iſer.in c.ſi autem, col. ij. in fin. & ſeq.quo tempore mil & idem And. in d conſt.appellationum tempora, in princ.& ibi etiam eſt gl. & hoc eſt confirmatum per ritum magnæ curiæ, in nu.189.incip. item ſeruat ipſa curia,quòd quando,&c. & magis clarè firmatur per Regiam prag. quæ incipit,appellationū tempora,& eſt in num.prag 23.quæ expreſſe confirmat tempus inductū per conſt. regni, in proſequenda appellatione.Sic ergo in regno in curia ſeculari ſeruatur diſpoſitio conſt regni,& Regię pragmaticæ, ſed in curia Eccleſiaſtica ſeruatur diſpoſitio iuris canonici, ſcilicet, dicti cap.ab eod.& d.cl.quamuis, vt recipiantur apoſtoli infra xxx. dies, quia in hoc non reperitur

222 correctū ius canonicum † Ex hoc infertur, quòd in regno in curia ſeculari ſuperuacua eſt illa quæſt ſuperius facta, ſcilicet, ex quo tēpore incipiāt currere xxx. dies ad petēdum apoſtolos, quia habemus conſt. expreſſe loquentem, quòd 50. dies currunt à die interpoſitę appellationis:vnde ab illo die habet idē tēpus ad petendum apoſtolos, ſecundū And.de Iſer.vbi ſuprà.Bene verū eſt,quòd proce

procedit illa quæſt.de iure cano-
nico, & ſic in curia Eccleſiaſtica.
223 † Præ iſta limita , ſcilicet de
iure canonico,niſi iudex ſtatuerit
certum terminum appellanti ad
recipiendum apoſtolos : quia ſi
infra illum terminum ſtatutū nō
recipit,vel petit illos,& non pro-
teſtatur , appellatio remanet de-
ſerta , non expectato aliter lapſu
xxx. dierum , quia iudex à quo,
poſſet ſpecialem, & breuiorē ter-
minū ad hoc ſtatuere, vt eſt text.
in d.clem.quamuis,de app. & ibi
224 per Card.& doct. † Sed cuius
expenſis debeant mitti ſeu præ-
ſtari apoſtoli: vtrum expenſis ap-
pellantis,& petentis, vel iudicis?
Communis concluſio eſt , & ve-
ra , quòd dentur expenſis appel-
lantis gl.eſt in verſ. oblatos,in d.
clem.quamuis.de ap.& ibi Card.
in §. verum iij.no. & in §.ſimili-
ter,in v.q.& Bald.in l.eos,§.apo-
ſtolos,col.iij. verſ quæri conſue-
uit,&c.C. de ap. & Alex.in addi.
ad Bart in l. ſi poſtulauerit, ff.de
225 adult. † Iſtorum autem apoſto
lorum plures ſunt ſpecies : quas
omnes numerat Spec.in iij parte
Spec.in tit. de ap. §. ſequitur per
totum. Sed quantum ad materiā
noſtram,tres tantum ſpecies ſunt
in frequentiori vſu:videlicet,apo
ſtoli dimiſſorij , & iſti dicuntur
quando iudex admittit appella-
tionem,& ſcribit literas dimiſſo-
rias : cum quibus dimittit appel-
lantem iudici ad quem,illę literæ
ſignificantes, quòd admiſit appel
lationem,dicuntur apoſtoli dimiſ
ſorij,de quibus loquitur,l.j.ff. de
libel.dimiſ. & c. ab eo. de ap.lib.
vj. Alij dicuntur apoſtoli refuta-
torij:vt quando iudex à quo,non
vult admittere appellationē,tunc
ſcribit literas ſignificantes quali-
ter refutauit , & non admiſit ap-
pellationem , & de iſtis loquitur
text.in l.ſi.§.in refutatorijs, C.de
ap.Alij dicuntur apoſtoli reueren
tiales , vt quando appellatio non
erat admittenda , ſed iudex eam
admiſit ob reuerentiam ſuperio-
ris de quibus,habetur in l. eos,§.
ſuper his, C. de ap. & in c.cordi.
de ap.lib.vj.& de iſtis trib.ſpecie
bus apoſtolorum,vide Car. Alex.
in c.vt debitus,colum.xxj. in fin.
& de ap.& Spec plenè in dicto §.
ſequitur , vbi ponit formam om-
nium iſtorum apoſtolorum,& vi-
de Ap.in c bonæ,colum.ij verſic.
quinta differentia,&c.de ap.
226 † Vnde autem dicantur apo-
ſtoli?dic ab Apo , quod eſt ſupra,
& ſtoli, id eſt, miſſio quaſi literæ
miſſæ ad ſuperiorem, ita declarat
Card in d.clem.quamuis,in prin.
in ij quæſt.de ap. & vide gloſſ.in
227 verſic.petat,in d.c.cordi. † An
autem in ap.extraiudiciali debeat
peti apoſtoli? gloſſ.in d c.cordi,in
verſic. vel extra. videtur tenere
quod non,ſed gloſſ.in c vt ſuper
in verſ.ille iudex,de ap.lib.vj.te-
net quòd debent peti ſub condi-
tione,ſcilicet, ſi eſt qui illos dare
poſſit.Super hoc concludo, quòd
quando appellatur à iudice ex-
traiudicialiter procedente , ſemꝑ
debent peti apoſtoli:quia eſt,qui
illos dare poſſit,ſcilicet,iudex,ſed
quando appellatur à parte , non
puto quòd ſit neceſſarium illos
petere:quia non eſt qui illos det.
Tamen tutius eſt,quòd tunc pe-
tantur ſub illa conditione : vt di-
cit gloſſ.in d.c. vt ſuper. & ita te-
net Phil.in c.bonæ,colum.vj.in ſi.
verſ. vj. requiritur, &c.de app.&
ibi etiam ſenſit Abb. in ij.colum.
228 in iiij.& v.differentia. † Sequi
tur modo videre de tertio tēpore,

ſcilicet, proſequendi appellationem, ſuper quo ſcias, quod eſt varietas inter ius commune, & ius conſtitutionum: nam de iure communi appellās poſt interpoſitam appellationem, habet vnum annum ad proſequēdum coram iudice ad quem: & iſtud appellatur primū fatale, & ſi eſt impeditus, habet ex cauſa ſecundum fatale, vt eſt tex. in auth. ei. qui appellat, C. de temp. ap. & habetur in c. ex ratione, de app. & eſt text. in cl. ſicut. de app. vbi dicitur hoc procedere tam in appellatione iudiciali, quàm extraiudiciali. Si verò etiam in ſecundo fatali fuit impeditus, ſolet ei dari etiā tertius annus, ex iuſtiſſima tamen cauſa, & iuſto impedimento: vt probatur in d. cap. ex ratione, & ibi Card. & not. Spec. in tit. de app §. nūc breuiter. verſ. præmiſſa. Quod tamen intellige quando in toto ſecundo anno fuiſſet impeditus, aliàs reſtituitur ſibi non annus integer, ſed tantum tempus, infra quātum durauit impedimentum, ita declarat Abb. in d. c. ex ratione, in iiij. colum & iſtud tempus quod datur poſt ſecundum fatale, datur ſolùm per viam reſtitutionis in integ. & non ipſo iure, ſed primus, & ſecundus annus dantur ipſo iure à lege, ſecūdum Innoc. Abb. & doct. in d. c. ex ratione, & gl. & Bart. & doct. in d. auth. ei. qui appellat, ſed de iure conſt. Regni, eſt additum iſtud plus, quia poſt interpoſitam appellationem dantur 50. dies appellanti infra quos debet recipere apoſtolos, & præſentare proceſſum coram iudice ad quem, & facere citari partem, & licētiatus recedere, aliàs appellatio eſſet deſerta. hæc omnia probātur in cōſt. appellationū tēpora, & ibi Andr. de Iſer. Deinde in antea præſentato proceſſu, & facta citatione partis, infra 50. dies habet appellans primum fatale, & ſic primum annum ſeruata forma iuris communis, quia conſt. regni, non corrigit fatalia, ſed ſolum interponit illud tempus 50. dierum. Verum eſt ſciendum, quòd fatalia incipiunt currere à die interpoſitæ appellationis, vt eſt text. in d. cle. ſicut de app & no. Abb in d. c. ex ratione. in j. no. vnde per hoc dico, quòd illi 50. dies interpoſiti per conſt. includuntur, & ſic à die interpoſitæ appellationis, etiam hodie in regno currit annus ad proſequendum cùm in hoc iure communia non reperiantur correcta, arg. l. ſancimus, C. de teſtib.

229 † Iſta autē obſeruantia de 50. diebus, procederet ſolum in Regno in curia ſeculari: q̃a Rex qui fuit auctor illius conſt. nō potuit imponere legem Eccleſiæ, & Eccleſiaſticis perſonis per ea, quæ plenè habentur per Abb. & Fel. in c. Eccleſia S. Mariæ. de conſt. vnde in curia Eccleſiaſtica ſeruatetur mera diſpoſitio cle. ſicut, & cl quamuis, de app. ſcilicet, vt apoſtoli infra xxx. dies, & proſecutio fiat infra annum à die appellationis. & ſtante impedimento, datur

230 ſecundus annus. † Sed iuxta hoc quæritur an ſit neceſſe, quòd appellans proteſtetur de impedimento, ad hoc vt reſtituatur ſibi tempus: in hoc vera concluſio eſt, quòd ſi ſtat per iudicem, debet proteſtari, & non ſufficit vna proteſtatio, ſed debet pluries proteſtari. ita dicit Alexand. in conſ. xix. colum ij. in j. volum. & ponit doct. in l. properandum, §. ſin autem vtraque, C. de iud. & Bal. in

d. c. ex

d.c.ex ratione, in fin. Si vero im-
peditur ab impedimento, quam
facto iudicis, non requiritur de
neceſſitate proteſtatio, ſed ſuffi-
cit quòd poſtea impedimentum
probetur. Cautius tamē eſt, quòd
ſemper proteſtetur de impedi-
mēto ita pulchrè diſtinguit Phil.
in d.c. ex ratione, colum. iiii in fi.
& ſeq verſ ſed dubitatur ad hoc,
&c. & ita intelligitur gloſ. in cap.
cupientes, §. quod ſi per viginti.
& ibi Gemin & Pet. de Anch de
elect. lib. vj. & Barto in l. j. §. dies,
ff. quando appe. ſit, & vide omni-
no Card in dicto cap ex ratione,
231 in iiij. colum. † Vlterius ſuper
iſta queſt. dubitatur, vtrum elapſo
primo anno poſſit iudex indiſtin
ctè ſententiam exequi, tanquam
appellatione deſerta, ſi non con-
ſtat aliter ſibi de impedimento.
Doct. communiter tenent, quòd
non quia ſi non ſit lapſum bien
nium, iudex non poteſt exequi,
ſententia non confirmatur ex ſo-
lo lapſu primi anni niſi etiam la-
batur ſecundus annus dicit text.
in d. authen. ei qui app. & ita ex-
preſſe tenet ibi Bart. in fi. & idem
Bart. in l. prima, in fi. ff. nil. no app.
pend. & Bald in l. eos, in prin col.
ſecunda, verſic. ſcias tamen, &c.
C. de app. & Phil in dicto cap ex
ratione, columna xxiiij. verſic. ij.
quæritur, &c. nam ſecundum Bal.
in d. l. eos, elapſo primo anno. eſt
dubium, propter impedimenta,
quæ potuerunt interuenire, & ſic
ſolus lapſus primi anni nō clarifi-
cat iudicē de deſertione, niſi laba
tur etiam ſecundus. Et licet iſta
opin. videatur eſſe magis cōmu-
nis: tamen mihi videtur, quòd ita
ſimpliciter intellecta non proce-
dat, & primò pondero, quòd lex
non dat ſecūdum annum appel-
lanti ſimpliciter, ſed conditiona-
tiua, ſcilicet, exiſtente iuſta cauſa
impedimenti: ita dicit text in d.
authen. ei qui appellat. Ergo in
tentio legiſlatoris fuit, quod in
primo anno appellatio ſit deſerta,
ſi non probatur de iuſta cauſa ha
bendi ſecundum annum, ſcilicet,
de impedimento. Cùm ergo im-
pedimentum conſiſtat in facto,
oportet probari per eum qui ſe
fundat in illo, per ea, quæ haben-
tur in l. ij. ff. ſi quis cau. & per Bar.
in l. hoc iure, ff de verb. obligat. Si
ergo non apparet de impedimen-
to, iudex habet ſuam intētionem
fundatam ex lapſu primi anni:
vnde poterit ſententiam exequi
non expectato lapſu ſecūdi anni.
Et per hoc non videtur obſtare
illud, quod dicit Bald. in dicta l.
eos, ſcilicet, quòd in primo anno
eſt dubium propter impedimen-
ta, quę poterāt accidere quia hoc
eſſet præſumere impedimentum,
vbi non probatur, quod eſt con-
tra omnia iura, cum impedimen-
tum ſit facti, & facta non præſu-
muntur, niſi probentur l. in bello,
§ factæ, ff. de captiu. & cap. primo,
de conſt. lib. vi. & not. Petr. Philip.
Corn. in conſil. clxxj. colum. viij.
in litera r, in ſecundo volumine.
Secundo pondero ordinem legis,
quæ primo dat primum annum,
& poſtea ex cauſa dat ſecundum,
nam ſi opinio illorum, qui tenent
eſſe neceſſe labi biennium, eſſet
vera, iſte ordo fuiſſet fruſtratori⁹,
quia debuiſſet dicere lex quòd
appellanti datur bienniū ad pro-
ſequēdum quo elapſo appellatio
efficiatur deſerta, & non oporte-
bat dari primū annum, & poſtea
ſecundum, & lex nihil operatur
fruſtra. §. quibus. in j. conſt.
232 † Tertiò pōdero, quia lex appel-

lat primum annum, primum fatale, & ſecundum annum ſecundum fatale, vt eſt text.& ibi gloſ. in l ij. in prin. C. de temp.app.& dicuntur iſta fatalia à fato,id eſt, morte, quia ſicut mors extinguit hominem.ita lapſus fatalium.ſeu vniuſcuiuſque fatalis extinguit appellationem. ita declarat Abb. in d.cap. ex ratione, colum iij & ſentit gl.in d.l.ij.in princ. & Bal. in l.fin in princ. in ij.colum.verſ. modo reſtat,&c.C. de temp.app. Si enim primus annus non extingueret appellationem, non diceret fatale, ſed quia lex,ita appellat fatale, primum annum, ſicut ſecundum quod patet,ex text in d.l.ij in princ. quæ dicit tempora fatalium, &c. & ſic loquitur in numero plurali de pluribus fatalibus.Ergo ita extinguit appellationem lapſus primi anni, non dato impedimenro, ſicut lapſus ſecundi anni:adde Phil. in d.c.ex ratione,colum.ij.Quartò pro hoc do text.formalem,in d.clem.ſicut de app. cui non puto poſſe dari rectum reſponſum. nam ibi clarè dicitur,quod per lapſum anni appellatio debet cenſeri deſerta ceſſante iuſto impedimento, ergo non eſt opus expectare bienniū, quando nō liquet de impedimento.Quintò pondero,text.in l.ſi §. illud,C.de temp ap. qui expreſſe ſentit, quod elapſo anno, & ſic primo fatali, mandatur ſententia executioni,niſi appellans doceat de impedimento. Sextò, ad hoc pondero dictum Bal.in dicto cap. ex ratione, columna ſecunda, in fine.vbi dicit quod appellans debet eſſe diligens in primo anno, diligentior in ſecundo,& diligentiſſimus in tertio.Si ergo requiritur diligentia in j. anno, ſequitur quod ſi fuit negligens ſine aliquo impedimento, appellatio remanet deſerta.hanc opin tenet Innoc. Ant.de But.& Imol. in dicto c.ex ratione,& Ang.in conſil. cccix.vbi dicit, quod iſta op. eſt vera ſicut euangelium. Septimò, ad idem adduco,text.in cap.cum ſit Romana.de ap vbi eſt tex.clarus, quod appellanti datur annus ad proſequendum, & ex iuſta,& neceſſaria cauſa,ſcilicet, impedimenti, datur biennium. Ergo ſequitur, quod vbi non apparet iuſta, & neceſſaria cauſa, non datur biēnium,vnde ſequitur quod iudex poteſt ſententiam exequi elapſo anno, ſi non conſtat de impedimento. & hoc videtur ſentire Bart.in authen.item ſi appellatione,C.de ap.vbi ponderat impedimentum primi anni,vt detur

233 ſecundus. † Octauò pondero, quia omnes doct.communiter,in d.c.ex ratione,& in dicta authen. ei qui ap.concludunt, quādo ſtat per iudicem, debet appellans in primo anno proteſtari, ad quid ergo requiritur iſta proteſtatio ſi non diceremus, quod elapſo anno appellatio ſit deſerta? certè fruſtra fieret, ſi in omnem euentum daretur biennium.Et ſic per iſtas rationes, & iura concludo, quòd ſi elapſo primo anno non conſtat de aliquo impedimento: nec apparet aliqua proteſtatio, intentio iudicis eſt fundata ipſo iure in exequendo, vnde poterit ſententiam exequi, per d. clem. ſicut tanquam appellatione de-

234 ſerta. † Fateor tamen, quòd ante quam exequatur, debet citare appellantem ad dicendum quare ſententia executioni mandari non debeat, quia poſſet para citata docere de impedimento,

& ſic

& ſic daretur ſibi ſecundus annus, aliàs ſi non docet, poterit exequi. Et quod debeat pars citari ſuper executione facienda, tenet Bart. in l.j.in fi ff nihil no. app.interp. & Alexã. in l.præſes. col.fi.ff.de re iud. & Abb.in c.ex ratione col fi.vbi tenet in effectu iſtam opi.quam modo tenui,ſcilicet,quod elapſo primo anno iudex poteſt exequi, parte tamen citata.Idem,ſcilicet,quod debeat pars citari, tenet Bal.in l.ſi cõtra. C.de ap.& Bal.in l.ij.in fi. C. de temp.appel.vbi dicit eſſe ibi tex. ad hoc meliorem de iure &Phil. in d.c.ex ratione, col xxiiij. verſ. iiij. quæritur,&c.

Ex prædictis ergo habes declaratos tres terminos,qui conſiderantur in appellatione, & remanet concluſio,quod vltimus terminus, ſcilicet, proſequendi, eſt vnius anni, duorum annorũ,ſtan
235 te impedimento. † Limita tamen hoc, niſi iudex à quo, ſtatuerit breuiorem terminum ad proſequendum, quia eo elapſo remanet appellatio,deſerta,&poteſt ſententia exequi. vt ca.eum ſit Romana, & c. perſonas.& ibi Phil.& doct de app.& dixi plenè ſuprà in præcedenti q. princip.in xxxj.fallentia, & ſic non eſt neceſſe tunc expectare lapſum an
236 ni vel biennij. † Secundò limita, niſi de voluntate partium fuiſſet prorogatus terminus proſequẽdi appellationem, quia tũc poteſt durare vltra bienniũ, ꝓut partibus placuerit, quia iſte terminus proſequendi appellationem, poteſt conſenſu partium prorogari, & etiam breuiari ſecundum Bald. in l.fi. col. j.C. de temp.app.& ibi etiam Bart. idem videtur tenere Alex. in l. properandum. in princip. C. de iud.& Alex.in add.ad Bart. in authẽ ei, qui appellat.C.de temp ap & ibi etiam Bald.in fi.col. & Phil.in c. ex ratione.col.v.in fi.ver.ſed dubitatio eſt, &c.de ap.& ibi etiam Fel.in ij.col. pro hoc eſt tex.quẽ ponderat Bald. ad hoc in l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædil. edict. vbi de conſenſu partiũ poteſt prorogari tempus redhibitoriæ, quod eſt legale. Sed contrarium tenet Bar.in auth.ſi tamen. C.de temp.appel. vbi dicit quod tacitè per viam compromiſſi poteſt elongari tempus,ſed expreſſe prorogari non poteſt, ſicut nõ poteſt prorogari tempus inſtantiæ primæ cauſæ, vt eſt glo.Bar.& communiter doct. in l.properandum.in princ. C.de iud.& Ludo. Roman.in conſ. clxxiiij. in fin.& hanc contrariam partẽ tenet Io. And.in add.Spec. in tit.de app.§. nunc breuiter, verſ. licet autem. in add.magna. circa fi. & Abb.in d.c.ex ratione.col.iij.& Lud.Ro. in l ij.ff.de re iud.& Car.Alex.in d.c.ex ratione.col.xv.ver.xiiij.eſt q.&c.vbi ſe innoluit, & neſciuit decidere. In iſta tamen varietate mihi plus placet prima opi. ſcilicet quòd poſſit tempus exercendæ appellationis prorogari per expreſſum conſenſum partium, quam opin. tenet etiam Cyn. in d.authẽ.ei,qui app. & iſtam partem firmo per text. in l.fi. §.fi.C. de tem appel.vbi dicit tex.quod poſſunt partes paciſci quòd nullum fatale ſeruetur in appellatione,ergo clarè patet,quod per pactum partium poſſunt alterari,& tolli fatalia iuris. Si ego poſſunt partes proſequi appellationẽ ſine fatalibus, ſequitur quòd poſſunt ipſa elongare, vel breuiare ad eum

ad eum libitum. hoc enim patet ad ſenſum, quod ſi in appellatione non ſeruantur fatalia, poteſt durare vlteriori tempore de conſenſu partiũ, & ita tenet ibi Bart. Secundò moueor per tex. in dict. l. quãdiu de ap. vbi dicitur, quod non currit tempus appellanti, quã de conſenſu expreſſo ipſarũ partiũ proſecutio appellationis differtur ergo poſſunt facere partes per earum pactum, quòd fatalia non currant. Et licet tenentes cõtrarium, reſpõdeant ad illum tex. quod loquitur de ſuſpenſione, & non de prorogatione, prout dicit Abb. in d. c. ex ratione, colum. iij. ego nõ video in effectu quæ differentia reſultat inter ſuſpendere. & prorogare, cum vtroque caſu habeatur effectus, prout inferius dicam. Tertiò, moueor per text in d. l. quòd ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædil. edict. vbi partes per pactum poſſunt prorogare tempus legale, vt duret in perpetuũ. Quartò, adduco tex. in c. in cauſis. de off. deleg. vbi terminus datus in reſcripto delegatorio, infra quem cauſa debebat finiri, poteſt de conſenſu partium prorogari, & ſic poſſunt partes prorogare iuriſdictionem, quæ certo tempore finiri debebat. Quintò conſidero, quod omnes doct. tenentes contrariam partem fundant ſe ſuper duobus fundamentis. Primum eſt arguendum à ſimili, de inſtantia primæ cauſæ, vt ſicut illa non poteſt prorogari. vt no. in d. l. properandum in princ. C. de iudic. ita etiam non poteſt prorogari inſtantia appellationis. Secundum eſt, quia iſta tempora reſpiciunt publicam vtilitatem, vt citius lites finiantur, vnde nõ poſſunt prorogari per partes in præiudicium reipu. vt dicit Abb. in d. c. ex ratione colum. ij.

237 † Ego autem volens ſuſtinere opin. quam tenui, tollo de facili iſta duo fundamenta, quibus ſublatis corruit opin. contraria. & tanto magis eluceſcit illa, quam teneo. Et primum fundamentum quod ſit à ſimili, tollo per bonã inſtantiam, iuxta not. per gloſſ. in c. ſicut vrgeri. j. quæſt. j. nam inſtantia cauſæ principalis, non eſt aliquo modo prorogabilis nec tacitè nec expreſsè per partes, adeo quod etiam per compromiſſum non ſuſpenditur ſecundum Abb. in c. pen. colum. ſexta. & ibi etiam Fel. in v. col. ver. tertia declaratio, &c. de iud. & plenius per Mar. Soc. in d. c. pen. in xvj arg. & per Soc. in conſ. xxvj. colum. iiij. in j. vol. & Pet. de Anch. in conſ. 228. & Phil. in d. c. ex ratione, colum. vj verſ. ij. quæritur. & tamen inſtantia cauſæ appellationis, prorogatur & ſuſpenditur per compromiſſum, vt d. cl. quandiu. & d. auth. ſi tamen. C. de temp. ap. ergo non eſt bonũ arguere ab vna

338 inſtantia, ad aliam. † Ad ſecundum fundamentum, inquantum conſideratur publica vtilitas dico quòd ſi hoc eſſet in conſideratione, minimè deberet per cõpromiſſum ſuſpendi, quia poſſent partes millies compromittendo facere quod nunquam labantur fatalia, & ſic lites eſſent immortales, & offenderetur publica vtilitas: ſed quia lex hoc nõ conſiderauit in inſtantia appellationis: ex quo permiſit illam ſuſpendi per compromiſſum, vt d. cle. quandiu. ergo illud præiudicium publicæ vtilitatis, non fuit in conſideratione in tempore appellationis, ſicut in tẽpore principalis

cipalis cauſæ. Et ratio diuerſitatis eſt, quam ponit Abb. in d. c. pen. col. vj de iud. vbi dicit, quòd maius præiudicium partium, vertitur in cauſa appellationis, quàm in cauſa principali, quia perempta inſtantia principalis cauſæ, pereunt ſolùm acta: & non permittitur ius partis. ſed perempta inſtantia appellationis, perit tota cauſa, vt in cle. ſi appellationem. de ap. & no. Bart. in l. pendente, C. de temp. in integ. reſt. & Bart. in auth. nem, ſi appellat. in fi. C. de tem. ap. Et ideo, quia agitur de maiori præiudicio, iura tolerant, quòd illa inſtantia poſſit per partes ſuſpendi & prorogari. Et ex his remanent eliſa fundamenta tenentium contrariã partem. Supereſt modo reſpondere ad duo iura, quæ ponderant tenentes dictam partem: videlicet, ad c. oblatę. de ap. ibi, ſed ne valeat prrogari, &c. & ad l. nemo. C. de tem. ap. Et primo ad c. oblatæ. dico, quod ſi rectè ponderetur, intentio ſummi Pont. ibi fuit, habendo reſpectum ad iudicem, nam conceſſit iudici, quòd poſſit breuiare terminum appellationis, vt ibi. & c. cum ſit Romana. c. perſonas. eod. tit. ſed non conceſſit, quòd poſſit ipſum elongare ſine partium cõſenſu, & ita illum text. declarat ibi gl. in ver. prorogari, quæ dicit, niſi ex iuſta cauſa, vt in c. ex ratione, & cap. vnde ſentit, quòd text. ille loquitur de iudice, qui ex iuſta cauſa, ſcilicet, impedimenti, prorogat tempus appellationis, & ita loquitur. d. c. ex ratione allegatum, ibi per gloſ. quæ debet intell. gl. ſecundũ text. quẽ allegat ſecundum Barto. in l. non ſolùm. §. ſi liberationis verbo. ff. de lib. leg. Nos autem loquimur quando ambo litigantes & communi cõſenſu volunt prorogare: quòd facere poſſunt: per d. clem.

239 quãdiu. † Ad l. nemo, reſpõdeo quòd non loquitur de prorogatione: ſed de reparatione, quæ fit finito tempore: vnde vult illa lex, quod tranſactis fatalibus nemo poteſt impetrare reparationẽ temporis, poſtquam appellatio remanſit deſerta. Nos autem loquimur de prorogatione. quæ fit durante tempore. l. ſed ſi manente, ff. de preca. & ita expreſsè colligitur ex tex. in dict. l. nemo. qui facit expreſſam mentionem de reparatione, & ita ibi illum text. intelligit Paul. de Caſtr. & eſt de mente Bart. ibi in primo not.

240 Ex prędictis ergo remanet defenſata iſta concluſio, quòd partes poſſunt prorogare de communi conſenſu tempora appellationis proſequendę: & hanc opi. tenet Arch. in c. anteriorum, ij. q. vj. & Franc. de Are. in c. pe. de iu. & licet Fel. in d. c. pe. in vj. colum. tenuerit contrarium, per dict. l. nemo, cui dicit non poſſe reſponderi: tamen ſatis patet illud reſponſum ex prædictis: & contrarium & melius tenuit idem Fel. in dict. c. ex ratione, vbi ponderat rationem, quam ſuperius attigi ſuccinctè, ſcilicet quod non poſſit dari recta differentia inter ſuſpendere & prorogare. quia ita poteſt effici immortalis lis ſuſpendendo, ſicut prorogando, & miror quare doctores ita elaborarunt in faciendo huiuſmodi differentiam, cum nullius ſit effectus, imò rectè conſiderando facilius admitti deberet prrogatio, quàm ſuſpenſio, per ea quæ dicit gl. in auth. ſi tamen. C. de temp. quæ dicit, quòd non currit tẽpus ei, quæ

ei,qui ſemper litigat. Sic ergo ꝓrogantes ſemper litigant, vnde facilius debet ſibi tempora indulgeri, ſed ſuſpendentes videntur in lite ſuperſedere, vnde videntur negligere, & tanto minus debet eis concedi terminus, per d.l.nemo, quæ vult, quòd appellantes debent vigilare. vnde illud quod ponderat Abb. in d. l. ex ratione, colum.iij. ego retorqueo contra ipſum. & ſi aliter diceremus, quòd eſſet permiſſa ſuſpenſio & nō prorogatio, lex eſſet impoſita verbis, & non reb. cōtra l.ij.in fi. C.commu.de leg. q̃a de facili inueniretur via, quæ idem induceret, quod ꝓrogatio.

241 † Et prædicta procedunt in temporibus proſequendi appellationem, ſecus eſt in tēpore appellandi. ſ. decem dierum, quia tale tempus non poteſt vllo modo nec per iudicem nec per partes prorogari tacitè nec expreſſè, nec etiam per viam compromiſſi, vt eſt gl. in auth. offeratur. C.de lit.conteſt.& Phil.in d.c.ex ratione col. vj.ver. iij. quæritur, &c.& Bal. in auth. hodie. col.ij. verſ.quæro, quid ſi eſt appellatum,&c.C.de app. vbi plus dicit Bal.quòd etiam ſi lata eſſet ſententia in cauſa appellationis interpoſitæ poſt x.dies de conſenſu partium, nō valet. Idem tenet Bal in d.auth ei qui appellat.col. ſi.ver.quæro nunquid, &c. & ibi etiam Alex. in addi. ad Bart. & Abb.in conſ. lxxvij.col. ij. in ij. vol.& Card.in cle.quandiu in v. q.de ap.& Fel.in d. c.pe col.v.in ſi.ver.ſecunda declaratio. &c.de

242 iud. †Tertiò principa iter limita, niſi partes durante appellatione compromiſiſſent cauſam penes arbitros, quia durāte cōpromiſſo non currunt fatalia: & ſic tempore appellatiōis poſſunt durare vltra biennium. tex. eſt in d.cl quandiu, & in auth. ſi tamē. C.de tem.ap.& patet ex his, quæ proximè dixi in præcedenti limi. Quod tamen intellige, quando eſt factum compromiſſum in arbitros. Secus in arbitratore, quia tunc non ſuſpenditur inſtantia appellationis, ſecundum Petr. de Anch.in conſ.lxxx iij.& ibi aſſi-

243 gnat rationem. ¶ Vltimò, quia ſuperius dixi, quòd in regno primum tempus proſequendi, eſt quinquaginta dierum, per conſt. appellationum tēpora. quæro an iſtud tempus quinquaginta dierum, ſeruetur etiam quando appellatur ab interlocutoria. Dic ꝙ non, quia dicta conſt. regni, loquitur præcisè de appellatione à diffinitiua, dum dicit, appellationum tempora, per quas diffinitiuæ ſententiæ ſuſpenduntur, &c. & ſic intentio legiſlatoris eſt ibi limitare tempora appellationum à diffinitiuis ſententiis. vnde nō extenditur ad interlocutorias, & nulla fuit alia ratio, niſi quia interlocutoriæ non ſuſpenduntur per appel. vt in c. non ſolùm. de ap.lib.vj & per Barto. in l.iij. de ap. rec. Et intentio illius conſtit. fuit limitare tempora illarum appellationū, quæ ſuſpendunt ſententias, ad hoc vt magis vigilet appellans in expediendo cauſam citius, ne ita diutius in ſuſpenſo remaneat, iuxta l. nemo. C. de temp ap. ſed quando appellatur ab interlocutoria, quia iudex poteſt procedere, non obſt. appell. ideo non fuit opus limitare iſta tempora, vnde tunc ſtatemus diſpoſitioni iuris communis, ſcilicet, vt peti debeant apoſtoli in-

fra xxx. dies, & proſecutio fiat per annum, vel biennium.iuxta diſpoſitionem, c. cum ſit Romana.de app & auth. ei qui appellar.C.de tem.appel.in caſu tamē, in quo permittitur de iure ciuili appellari ab interlocutoria,vt qñ habet vim diffinitiuæ, quo caſu appellatio ſuſpendit ſententiam, vt fuit dictum ſuprà in q. præcedenti principali,tunc haberet locum d.conſt. ex identitate rationis. & ita etiam tenet Matth. de Affl.in d.conſt. appellationū tempora.col.vij.in fi. ver.ſed hic quæ

244 ro, &c. † Scias etiam in hac materia, vnam correctionem ſeu limitationem iuris communis in regno nam de iure communi ſi appellans non proſequitur cauſam non poteſt appellatus ſtatim illā proſequi,niſi in fine anni vel biennij. ſ.cum vnus tantum menſis ſupereſt de anno vel biennio, quia ante poſſet dicere appellās, ego volo gaudere de tempore mihi à iure conceſſo. & de hoc eſt tex.in d.auth ei qui appellat, & ibi Bart. Ang.& doct. & Abb. Phil. & Card. plenè.in c. oblatæ. de ap. ſed hodie in regno prouiſum per ritū magnæ curiæ in nu. 9.& inci.item, ſi appellans.quòd appellans non proſequitur cauſam infra menſem poſt pręſentatum proceſſum,poteſt appellatus cōparere,& proſequi elapſo menſe, & ſic non eſt opus expectare

245 finem anni vel biennij. † Plus etiam eſt cautum in regno,quòd in cauſa appellationis non requiritur libellus nec lit. conteſt. ſed inci. ipſa cauſa ab apertura proceſſus.ita de hoc eſt ritus magnę curiæ, in nu.52.inci. item.in eiſdem curiis, &c. & alius ritus.in num.127.inc. item, in curia ipſa &c.& aliusi n nu.141.inc.item, ꝙ cauſa,&c. & alius in nu. 155. inc.itē inappellationū cauſis,&c.

QVARTO,principaliter ſequendo ordinem præpoſitum.

246 quæro, † à quibus iudicibus, & à quib.actibus appellari poſſit. Iſta q.habet duo membra. Primū eſt à quibus iudicibus poteſt appellari. Secundum eſt, à quibus cauſis & actib. appelletur. Super primo facias regulam affirmatiuā ſcilicet,quòd regulariter ab omnibus iudicib.tam delegatis,quā ordinariis poteſt appellari,c omnis.& c. ad Romanam. ij.q. vj.& not.Spec.in tit.de ap.§.videndū. in prin.Non enim facit iudici iniuriam is, qui ab eius ſententia appellat.l.& in maiorib.C.de ap.

247 † Cū enim appellatio ſit quędam defenſio, quæ datur oppreſſis contra iniuriam iudicis,l.j. ff. de ap.& d.c.ad Romanam,debet regulariter omnibus cenſeri permiſſa.E ꝙ ſit defenſio,eſt tex.in c.cum ſpeciali. §. porro. de ap.& tenet Soc.in conſ. cxcv.col.iij.in

248 ij.vol. † Iſtam regulam limita primò, quando eſt lata ſententia à principe non recognoſcente ſuperiorem, quia ab eius ſententia non appellatur. text.eſt in l.j.ff à qui.ap.non li. & in c.cuncta per modum.ix.q iij.vbi loquitur de ſententia Papæ. hinc dicit Andr.de Iſer. in c.imperialem §. præterea ſi inter duos. col. vj. in fi.de prohi.feu ali. per Fed quòd hoc habet locum non ſolum in ſententia Imperatoris, vel Papæ, ſed etiam cuiuſlibet Regis non

249 recognoſcentis ſuperiorē,† p. ut eſt Rex Siciliæ, qui dicitur Monarcha in regno, ſecundū eū.

250 † Secundò limita,non procedere in ſententia lata à præfecto prætorio:

prætorio:quia ab ea non appella-
tur.l. præfecti. ff. de min.& l.j.§.
his cunabulis. ff. de off. præfect.
præt. & l.j C. de ſen. præf. præt.
251 † Tertiò limita non procede-
re in ſententia lata in ſacro regio
conſilio:quia ab ea non appella-
tur ex:quo cenſeret ſententia re-
gis:nam fertur ſub nomine regiæ
maieſtatis, & ita ſeruatur in re-
gno quia à ſententia ſacri con-
ſilij non appellatur, ſed tantum
reclamatur,ſeu ſupplicatur,& nō
retardatur executio, iuxta ea,
quæ habentur in auth. quæ ſup-
plicatio.C.de præc.imp.off.& di-
xi plenè ſuprà in præambulis hu
252 ius tract. de ap. † & quòd ſen
tentiæ ſacri conſilij habeant vim
legis quia proferuntur ſub nomi
ne regiæ maieſt. in regno tradi-
tur in deciſ.ccclxxxiij in fi.conſ.
Neap & per Bal.in l.fi.C. de leg.
& Hoſt.& Ant. de But.in c. cum
Bertol.de re iud & ꝙ non retar-
detur executio præſtita tamen ſa
tiſdatione in caſu retractationis:
habetur plenè in dec.ccxxxj.cōſ.
Neap.& dixi ſuprà in præambu-
lis huius tract. de ap.in ver. ſup-
plicatio. Hoc poteſt comprobari,
253 quia † iſti dñi in conſ.æquipa
rantur ſenatoribus.à quorum ſen
tentia non appellatur,ſecundum
Spec.in tit.de ap § videndum,&
eſt tex.in l.j ff.à quib.ap non lic.
254 † Quartò limita, non proce-
dere in ſententia lata à Duce Ve
netiarum, quia ab ea non appel-
latur,ſecundum Cy.in l.fi. C. de
bo.per he.& in l.fi. C. de do.int.
vir & vxorem &ratio poteſt eſſe
quia nō recognoſcit ſuperiorem.
255 † Quintò limi.non procedere
in ſententia lata ab epiſcopo, cu-
ius iuriſdictio fuit prorogata, quia
ab ea non appellatur. Caſus eſt
ſing.in l.epiſcopale,C.de epi. au.
& in hoc epiſcopus æquiparatur
præfecto prætorio,ſecundum Bal.
256 ibi &eſt ſpeciale in epō,†quia
ſecus eſt in alio iudice proroga-
to,vel dato de cōi conſenſu par-
tium,quia poteſt ab eius ſenten-
tia appel.l. ex cōſenſu. in prin. &
ibi Bar. ff.de ap. & Spec.in ti. de
cōp.iud.ade.§.j. ver.ſed an à ſen
tentia, & ver.ſed ad quem, & gl.
in c.ſuper queſt.§.verū.in ver.aſ-
ſenſu,de off. del.vbi dicit, ꝙ ta-
lis iudex non poteſt recuſari vt
ſuſpect⁹, ſed bene poteſt ab eius
ſententia appellari,& Lud Ro in
257 conſ 228.col.pe.in fi. † Sextò
limita,non procedere in ſententia
ſortis, ſeu fortunæ, vt qñ fit ali-
qua diuiſio iudicio ſortis. quia à
tali ſent. non appel.ſecundū Bal.
in l.fi.in princ. C. com. de leg.&
Phil.in rubr.de ap.col.ij). & Petr.
Phil.Cor.in cōſ.cxliij. in fi.in iiij.
258 vol. † Itē,non poteſt peti re-
ſtit.in integ. aduerſus iudiciū ſor
tis, qđ vulgo dicitur per loſcas,
ita tenet Bald.in l.ait prætor.§.fi.
259 ff.de mi. † Septimò limita,nō
procedere, qñ iudex eſt merus
executor,quia ab executione fa-
cti non appellatur, l.ab executo-
re,& ibi Bar.ff.de ap. & l.ab exe-
cutione,C.quo.ap.nō reci.Quod
tñ intellige, niſi modū excedat,
quia tunc poteſt appellari.& de-
bet exprimi eā in appellatione,
ſecundū Bar.in d.l.ab executore.
& vide multas alias fall.in quib.
pōt appellari ab executore quas
cumulat Spe.in ti.de ap.§.in qui
260 bus.ver.v. † An autem appel-
lari poſſit à pronūcia de exequē-
do? Bar.in d.l ab executiōe tenet
ꝙ ſic.ſed in d.l. ab executore,ſen
tit contrariū, & hanc contrariam
partem.ſ. ꝙ etiam à pronūcia de
exequen

exequendo non appellatur tenet
Pe.Phil.Cor.in conſ lxxj. col.iiij.
in litera v,in j.vol.vbi dicit hanc
com opin.& plures alleg.pro iſta
parte: pro qua etiam adducit ra-
tionem,quia prohibito vno cen-
ſetur prohibitũ omne id, per qđ
261 peruenitur ad illud. † Octauò
limita,non ꝓcedere in ſententia
arbitri,quia ab arbitro non appel
latur, ſed eius ſentẽtiæ pareri de
bet metu pœnæ.l.diem proferre,
§.ſtari ff de arb.&l j.C.de arb. &
hoc qñ pœna erit adiecta com-
promiſſo. Si autẽ non fuiſſet ad-
iecta pœna, tunc agitur ad inte-
reſſe,vt d.l.diem proferre, §.fi.&
not.Abb.in c.per tuas. col.ij.ver.
nota,ꝙ arbitrium,&c. de arb. &
vide Bal in l.ij.ff.de arb. & ratio
aſſignatur per doc.in locis pręal.
262 † Quia ex ſentẽtia arbitri nõ
oritur actio neq; exceptio , vt d.
l.ij.& ibi Bal.& doct.ſed ſolũ illi
paretur metu pœnæ. vnde cũ nõ
producat actionẽ,non eſt neceſ
ſe ab ea appellare, illud autẽ qđ
dixi , ꝙ quando non eſt adiecta
pœna,agitur ad intereſſe , habet
locum,qñ cõpromiſſum eſt ſtipu
latione vallatũ,& nõ aliter.quia
ſecus ſi pacto nudo,ſecundũ Bar.
Bal.& doct.in d.l.diem proferre,
§.fin.& hoc de iure ciuili,ſed de
iure canonico agitur ad intereſ-
ſe etiam ex pacto nudo,ſecundũ
Ab.in d.c.per tuas.col.ij.in fi.ſed
hodie eſt inductum ꝙ ſi cõpro-
miſſum fuit factũ pacto nudo ſi-
ne ſtipulatione , & ſine pœna.ſi
fuit ſententia arbitri homologa-
ta expreſsè vel tacitè , producit
actionem poſt homologationem,
& cenſetur tacitè approbata ſeu
homologata quando partes tacẽt
per x.dies,& non improbant ſen
tentiam, nec de ea cõqueruntur,
etiã extraiudicialiter, tunc enim
ſententia arbitri mandatur exe-
cutioni poſt x.dies.& non poteſt
vlterius per partẽ improbari.tex.
eſt & ibi Bal. & doct. in l.cũ an-
tea, C.de arb. & illa eſt lex noua
& no. Abb. in d.c per tuas. col.
iij Nota ergo quòd ad hoc vt ha
beat locum d.l.cum antea. eſt ne
ceſſe,quòd compromiſſum ſit fa-
ctũ ſine ſtipulatione & ſine pœ-
na,& ratio eſt,quia vbi eſt ſtipu-
latio & pœna , non eſt opus ho-
mologatione , quia ſi altera pars
contrauenit , agitur ad pœnam,
l.ij.C.de arb.item,vbi eſt ſtipula-
tio ſine pœna , minimè eſt opus
homologatione , quia agitur ad
intereſſe,quod ſuccedit in locum
pœnæ per text. & ibi Bald. in d.
l.diem proferre.§.fi. quod dic.vt
263 infrà dicam. † Quòd tamen li
mita.niſi in compromiſſo pœna-
li eſſet appoſita clauſula,rato ma
nente pacto , quia tunc iſta cen-
ſentur duo compromiſſa , vnum
cum pœna , & aliud ſine pœna,
quo caſu habet locum homolo-
gatio in compromiſſo , & oritur
actio,per dict.l.cum antea,ita te-
net gloſſ.& Bal in d.l.ij.ff. de ar-
264 bitris. † Et per hoc infero,
quòd vbi eſſet appoſitum iura-
mentum in compromiſſo, effice-
retur homologabile per iuramen
tum,& produceret actionem, ex
quo iuramentum habet vim il-
lius clauſulæ , rato manente pa-
cto ſecundum Bart.& communi-
ter doct.in l. ſi quis maior, C.de
tranſact.& Ant.Corſc. in repeti-
tione.rubr. de iureiurando.in vj.
priuilegio , quod eſt valde not.
quia communiter hodie in cõpro
miſſis apponitur iuramẽtum.Sed
poſſet in hoc aliquis dubitare:
qa de iure nouiſſimo prohibetur
apponi

apponi iuramentum in compromiſſis, per auth. decernimus, C. de arb. ergo iuramentum tale nõ debet aliquid operari, ſed dic, ꝙ de iure canonico eſt prouiſum, quod tale iuramentum valeat & ſeruetur: quia ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, quando compromiſſum eſt ſuper re licita, vt eſt text. & ibi Abb. in c. ij. col. iij. & in c. cum tempore. de arb. verum aduerte, quod Bald. in dict. authẽ. decernimus, tenet expreſſe quod ex compromiſſo iurato non detur actio quia dicit quòd quo ad priuilegiũ actionis remanet diſpoſitio iuris ciuilis, ex quo actio fuit inducta de iure ciuili. ſcilicet, per d. l. cum antea, ſed quo ad cenſuram eccleſiaſticam, vt iuramentum ſeruetur, ſtamus iuri canonico. & illud dictum Bal. refert ſimpliciter Abb. in dict. cap. ij colum. iij. Verum poſteà concludit, quòd de iure canonico producitur actio vigore iuramenti: vnde iſta præcedens illatio quam feci, ſine dubio procederet in foro eccleſiaſtico: vbi ſeruatur ius canonicũ: ſed in foro ſeculari, ſatis dubito, & potius putarem tenendũ contrarium, per illud dictum Bald. in d. auth decernimus, nam ex quo iuramentum eſt reprobatũ à iure ciuili. non videtur quod in foro ſeculari vbi ſeruatur ius ciuile, poſſit iuramentum reprobatũ importare clauſulã (rato manente pacto.) & ſic producere actionem: quia quod nullum eſt, non poteſt aliquem effectum producere, nõ obſtat, ſi diceretur quod vbi tractatur de iuramento, ſtamus iuri canonico in vtroq; foro. per ea quæ not. Abb. in d. c. j. de ope no. nunc. & in c. cum contingat, de iureiu. quia fateor quò ad obſeruantiam ipſius iuramẽti. & ita ſtamus hic iuramẽto in vtroque foro: ne iurans incidat in periurium: quia quo ad hoc, tantum concernitur periculum animarum. ſed ad inducendũ alium effectum. ſ. actionis. quæ ad hoc producta fuit de iure ciuili, nõ eſt abſonum dicere, ꝙ quò ad hoc vnum quodque ius ſeruetur in foro ſuo: cum non vertatur aliquod peccatum: vt d. Abb. in d. c. j de ope. no nun. hoc tñ intelligo & declaro, quando quis vellet agere de iure ciuili, vigore l. ne in arbi. C. de arbit. quæ induxit actionẽ de iure ciuili in compromiſſo iurato, & poſteà fuit correcta per d. auth. decernimus ſed vigore iuramenti dico, ꝙ etiã in foro ſeculari poſſit adire iudicẽ, & facere compelli partẽ ad obſeruantiam iuramenti, & ſic habebit intentum, ita dicit Abb. in d. c. per tuas. col. iiij. vbi ita limitat Bald. in auth. & ita cum hac
265 declaratione pertranſeo. † Illud autem, quod dixi, quòd requiritur homologatio tacita vel expreſſa, ad hoc vt ſententia arbitri mandetur executioni, per d. l cum antea, limita non procedere in compromiſſo Iudæorũ: quia illud executioni mandatur ſine alia homologatione, etiam ante x. dies elapſos, tex eſt, & ibi hoc tenet Guido de Suza, in l. Iudæi. la j. C. de Iudæ. & Alex. in add ad
266 Bart. in d. l. cum antea. † Item illud, quod dixi ſuprà, quod qñ eſt appoſita ſtipulatio, agitur ad intereſſe vel ad pœnam. quod qñ eſt homologata per lapſum decẽ dierum, poteſt executioni mandari: per dict. l. antea: limita procedere, niſi laudũ contineret rem

illicitam

illicitam & peccatum: quia tunc eſt ipſo iure nullum, & ex eo nō agitur, nec ad pœnam nec ad intereſſe. idem quando contineret manifeſtam iniquitatem, quia tūc cōtra ipſum datur exceptio doli, quæ habetur inſtar cuiuſdam appellationis, l. non diſtinguemus, §. cum quidam, ff. de arb. & talis exceptio doli, oriens ex manifeſta iniquitate, impedit laudum executioni mādari, etiam poſt x. dies. Item impedit exigi pœnam intereſſe. ita pulchrè declarat Abba. in c. ij. colum. fi. de arb. & in c. per tuas, col. iij. eo. tit. & Lud. Ro. in conſ. xc. & ſic tunc per viam iſtius exceptionis poteſt haberi recurſus ad iudicem, qui iudex cognita iniquitate manifeſta poterit laudum retractare. Secus, quando non contineret iniquitatem manifeſtam, quia tunc non obſtat aliqua exceptio, nec appellati poteſt. vnde debet ſtari ſententię arbitri & imputatur ei, qui cōpromiſit. ita ꝓcedit tex. in d. l. diem proferre, §. ſtari. licet aliter
267 dicatur in arbitramento, †quia in eo ſemper habet locum reductio ad arbitrium boni, vſque ad xxx. ann. vt plenè dixi ſuprà in præambulis huius tract. de app. verſi reductio eſt nonus, &c. quæ reductio non habet locum in ſententia arbitri, vt declarat Abb. in d. c. ij. in finalibus verbis. Et hæc eſt vna de differentiis inter arbitratorem, quod nota, quia multi decipiūtur, putantes in omni ſententia tam arbitri, quàm arbitratoris habere locum reductionem ad arbitrium boni viri quod non eſt verum, ſecundum Abb. in d. c.
268 ij col. fi in princ. & in fin. †Ex prædictis, ergo, quia materia arbitrorum eſt quotidiana, elicio vnā practicā ſub compedio. Aut enim ſumus in arbitrio, aut in arbitratore. Primo caſu, ſi quidem compromiſſum eſt factum pacto nudo ſine iuramento & pœna, & tunc quia nullum aliud remediū poteſt habere locum, recurrimus ad homologationē, nam ſi fuit laudū approbatum expreſſe per partes, mandatur executioni ſtatim, non expectato lapſu x. dierum. Si vero expreſſe non fuit homologatum, & tunc ſi partes non conquærantur inf. x. dies, mandatur executioni poſt x. dies, quia cenſetur tacitè homologatum, per d. l. cum antea & ibi Bart. Bald. & doct. C. de arb. Si verò aliqua partiū contradixit infr. x. dies, & tunc non homologatur, nec ꝓducit aliquā actionem, nec mandatur executioni, quia pactum nudum non potuit aliquem effectum operari, non accedente conſenſu partium expreſſo vel tacito. Ita expreſſe deciditur in d. l. cum antea, & hoc procedit de iure ciuili, & in foro ſeculari. Secus eſt de iure canonico, quia ex quo ſecūdum illud ius pactū nudum producit actionem, vt habetur in cap. j. de pact. tunc ex tali compromiſſo ageretur ad intereſſe ſine alia homologatione, ſecundum Abb. in d. cap. per tuas, col. ij. in fi. Si verò compromiſſum fit factum pacto nudo cum pœna, & tunc ex tali ludo non oritur actio, quia non habet locum homologatio, vbi eſt pœna, ex quo prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem illius l. cum antea, & quia pactum remanet nudum, & nulla lege fomentatū, non datur actio, nec ad pœnam, nec ad contenta in laudo: vnde erit inutile, niſi eſſet appoſita clauſula (rato manente pacto.)

ita dicit Bart.in d.l.cum antea. Si
verò ſit factũ compromiſſum cum
ſtipulatione & pœna,& tunc ceſ-
ſat,d.l.cum antea.& habet locum
lex.j.C.de arb.& d.l.diem profer-
re,§.ſtari. quia ſi pars cõtrauenit,
incidit in pœnam.fallit vbi eſt ini
quitas manifeſta : per ea quæ ſu-
prà dixi.& hanc fallentiam etiam
poteris dare ad caſus præcedẽtes:
vt ſuperius declaraui. Si verò ſit
factum cum ſtipulatione ſine pœ
na,& tunc minime habet locum,
d.l.cum antea,& ſic nõ fit homo-
logatio,ex quo agitur ad intereſ-
ſe.per d.l. diem proferre,§.fin.ita
dicit Bart.in d.l.cum antea. Fallit
ſimiliter, vbi eſſet iniquitas ma-
nifeſta : per ſupra dicta ,ſed Abb.
in d. c. per tuas,colum. iiij. tenet
contra Barto. ſcilicet,quod etiam
quando compromiſſum fuit factũ
cũ ſtipulatione ſine pœna , habet
locum homologatio,& ita exten-
dit d.l.cum antea, quæ in rei ve-
ritate non loquitur de pacto nu-
do : ſed ſolum prouidit in illis
compromiſſis in quibus non eſt
appoſita pœna : neque ſunt facta
ex decreto iudicis , vt apparet ex
principio illius leg vnde non vi-
detur excludere compromiſſa fa-
cta per ſtipulationem,& ita vide-
tur,quod opi. Abb.ſit magis vera.
Si verò ſit factum cum iuramen-
to, ſtipulatione , & pœna , prout
communiter fieri ſolet , maximè
hodie in regno,quando iſta com-
promiſſa fiunt per notarios: nam
communiter in eis apponunt ſti-
pulationem, pœnam & iuramen-
tum,& clauſulam (rato manente
pacto) & alias quamplures clau-
ſulas, & tunc propter illam clau-
ſulam (rato manente pacto)dico,
quòd habet locum homologatio:
per ea,quæ dicit Bar.de iſta clau-
ſula in dicta lege,cum antea.iun-
cta illa opi. Abb.quam modo ap-
probaui in d.cap.per tuas,colum.
iiij.dũ tenuit, quòd d.l.cũ antea,
habet locum etiam in ſtipulatio-
ne.Item dico,quòd propter iura-
mentũ poteſt adiri iudex,vt com
pellat partẽ ad obſeruãtiam iura-
menti,ſecundum Abb. in d.c.per
tuas,colum. iiij. vbi limitat Bald.
in d.auth.decernimus.vnde con-
cludo , quòd hodie in iſtis com-
promiſſis ita vallatis & clauſula-
tis habet locum, d. l. cum antea,
licet Bart.dicat ibi,quòd raro ho-
die habebit locum.Ego dico totũ
contrarium , quòd hodie ſemper
habebit locum : maximè propter
dictam clauſulam,quę communi-
ter apponitur in compromiſſis.&
ſic habemus bonam extenſionẽ,
ad d.l.cum antea. per ea,quæ no.
Bald.de illa clauſula,in l.fin.ff.de
269 arb.& ſuperius dixi. † Hoc ta-
men limita,niſi laudum continet
manifeſtam iniquitatem:quia tũc
petita abſolutione à iuramento.
quæ de facili cõcedi debet in tali
caſu,poſſet opponi exceptio doli:
de qua in d.l.non diſtinguemus,
§.cum quidam.& ſic reduceretur
reuiſio laudi per viam illius ex-
ceptionis , coram iudice : per ea,
270 quæ ſuperius dicta ſunt. † Et
in iſto caſu,quando ſumus in ar-
bitro, non poteſt appellari à ſen-
tentia arbitri:nec reduci ad arbi-
trium boni viri:nec reclamari:per
d.l j. C.de arb.& d §.ſtari.niſi vbi
eſt iniquitas manifeſta, tunc op-
ponitur exceptio, vt ſuprà, & te-
net Lud.Rom. in conſ.xxvij.col.
ſecunda. Et licet hodie per d. l.
cum antea. oriatur actio ex com-
promiſſo: tamen vera & commu-
nis concluſio do.eſt, quòd etiam
hodie non appellatur à ſententia
arbitri.

arbitri. ita tenet Bald. in d. l.j.C.
de arb.& Alexand. & communi-
ter doct.in l.arbitro,ff. qui ſatiſd.
cog.& in l.nemo poteſt,ff.de leg.
j.licet Bartol. in iſtis locis teneat
contrarium, ſcilicet, quòd hodie
poſſit appellari:tamen communi-
271 ter reprobatur. † Secundo ca-
ſu principali,ſcilicet, quando ſu-
mus in arbitratore, & tũc in eius
ſententia non habet locum ho-
mologatio tacita : niſi per lapſum
xxx.ann. vt dixi ſuprà in præam-
bulis huius tract.de appel. verſic.
venio ad nonum, &c. ante verò
dictum, tempus ſemper poteſt
peti reductio ad arbitrium boni
viri:ita loquitur, l. ſocietatem,§.
arbitrorum. & ibi Bart. ff.pro ſo-
cio,&c.quintanallis,cum ſua ma-
teria de iureiur. & petitur dicta
reductio quandocunque, & per
quæcunque verba ſit factum com
promiſſum,ſecundũ Abb.& doct.
272 in d.c.quintauallis. † Illud au-
tem quod dixi, quòd à ſententia
arbitri non appellatur,limita non
procedere in ſententia arbitri iu-
ris,qui eligitur ex neceſſitate le-
gis vel ſtatuti:de quo tractatur in
cap.ſuſpicionis,& ibi per Abb. &
doct.de off.deleg.& in l.fin.C.de
iud. nam à ſententia talis arbitri
poteſt appellari,vt eſt tex. in cap.
arbitris,de off.deleg.lib.vj.& not.
doct.in l.arbitro.ff qui ſat.cog. Et
ratio eſt, quia iſti arbitri æquipa-
rantur iudicibus. de qua materia
vide, quæ plenè dixi ſuprà, in vj.
diſt in iiij.parte principali verſ.ij.
quæro, an coram arbitro,&c. vbi
declaraui, quam iuriſdictionem
habent huiuſmodi arbitri.
273 † Ex hoc ſequitur, quòd cum
hodie per Regiam prag. quæ in-
cipit,odia. ſit prouiſum,quòd cau
ſæ inter coniunctos compromit-
tuntur,à ſententia talium arbitro
rum bene poſſet appellari,ex quo
dicuntur arbitri iuris. & in regno
eſt prouiſum in ſpecie ſuper ista
appellatione ſeu reclamatione p
aliam Regiã prag. quæ incipit, &
ſi aliqua partium,qua cauetur, ꝙ
is qui ſentit ſe grauatum per ſen
tentiã arbitri iuris, poteſt adire
iudicẽ illius loci. & ſi quidẽ dicit
ſe læſum ex dolo ipſius arbitri,ex
propoſito,vel re ipſa, cauſa reui-
detur,per iudicẽ ex eiſdem actis.
Si verò allegat aliũde læſionẽ, &
tunc iudex poteſt admittere no-
uas probationes,& iuſtificare ſen
tentiam. ita tamen ꝙ cauſam ex-
pedias infra menſem: vel ad plus
inf.duos menſes: & non vltra. Et
ſi poſt ſñiam latã per iudicẽ alte-
ra partiũ voluerit ſe grauare,non
auditur vlterius ad impediendam
executionẽ:ſed fit executio realis
& cũ effectu:præſtita tamẽ fideiuſ
ſoria cautione per vincentẽ de re
ſtituẽdo in caſu retractationis, &
tũc cã reuidetur ſolũ in ſacro Re
gio cõſilio,vel in magna curia vi-
cariæ,vel coram deputãdo ab eis,
tertio loco,& nõ alia curia.Et hęc
oĩa decidũtur in d.Regia prag.ex
qua habes limitationem in regno
ad d.c.ab arbitris.quo cauetur,ꝙ
ab arbitris iuris,appellatur ad prin
cipẽ, nõ autẽ ad inferiorẽ ex quo
habet iuriſdictionẽ à lege.ideo ab
eis appellatur ad legẽ animatã,vt
dixi in d.vj.diſt. Nã in regno hoc
eſt correctũ in arbitris ĩter cõiun
ctos electis, qa ab eis reclamatur
ad iudicẽ loci,& ſic ad inferiorẽ à
274 principe. † Secũdò limita,non
pcedere hodie in regno gñaliter
in oĩb' arbitris,ẽt inter extraneos
electis,qa ab eis poteſt reclamari
hodie ad iudicẽ loci,& cauſa de-
bet expediri inf. duos mẽſes:poſt

quam expeditionem non admittitur alia reclamatio: niſi eo modo, quo ſuprà, ſcilicet, qñ fit executio præſtita ſatiſdatione. ita decitur, in d. prag. quæ incipit, & ſi aliqua, &c. in finalibus verbis, vnde per hoc habes nouam correctionem in regno. ad l. j. C. de arb. & ad l. diem proferre, §. ſtari, ff. de arb. & iſta omnia dicta in hac octaua limitatione poteris addere ad ea, quæ dixi ſuprà in xiiij. diſt. in iiij. parte, vbi eſt principalis materia arbitrorum.

275 † Nonò principaliter limita, nõ procedere in iudice, qui reuocauit grauamen quod fuerat comminatus, quia ab eius grauamine quod reuocauit, non poteſt appellari, niſi alio modo eſſet ſuſpectus, cap. cum ceſſante, de appel.

276 † Vnum tamen adde pro complemento huius materiæ, quòd omnibus caſibus, in quibus ſuprà dixi non poſſe appellari à ſententia maiorum iudicum propter auctoritatem perſonæ, prout eſt à ſententia principis & aliorũ non recognoſcentium ſuperiorẽ, ſemper poteſt ab eorum ſentẽtia appellari ad Papam, quando contineret manifeſtam iniquitatẽ, nam Papa eſt iudex competens contra omnes non recognoſcentes ſuperiorem, ratione iniuſtitiæ manifeſtæ & peccati, gl. eſt in cap. ex tranſmiſſa. de foro comp. & And. de Iſer in c. Imperialem, § præterea ſi inter, col. vij. de prohib. feu. alien. per Fed. & not. Hoſt. & Io. And. in c. nouit. de iud. & Phil. in rub. de app. in iiij. col. & in cap. ſi

277 duob. col. fi. eo. tit. † Item, licet non poſſit ab eis appellari, poteſt tamen appellari ab eorũ vicariis ſecundũ Bart. in l. proconſulibus, C. de app. & Phil. in cap. dilecti, el iij. in vj. quæſt. de appel.

VENIO ad ſecundum membrum huius quartæ quæſt. principalis, ſuper quo facio aliam regu-

278 lam affirmatiuam, ſcilicet, † q̃ regulariter in omni cauſa appellatur, & ab omnibus grauaminibus tam iudicialibus, quàm extraiudicialibus, vt eſt gl. l. qui reſtituere, ff. de rei vend. not. Phil. in rub. de ap. colum iiij. in fi. cum appellatio, ſit quædam defenſio, quæ nemini debet denegari, vt not. Soc. in conſ. cxcv. colum. iij. in ii. volum. & eſt text. in l. j. in prin. ff. de ap. & in c. cum ſpeciali, §. porrò, eo. tit. Et quòd ab actib. etiam extraiudicialibus appellari poſſit eſt tex. & ibi plenè per Phi. in c. bonæ memoriæ, de app. vbi pleniſſimè attingit naturam appellationis extraiudicialis, & ibi per Abb. & in c. cum ſit Romana, eod. tit. Et iſta appellatio extraiudicialis nõ ſolùm fit à iudice extraiudicialiter procedẽte, ſed etiã à parte faciẽte aliquod grauamẽ alteri parti, ſecundum Phil. in d. c. bonæ memoriæ, col. vj. in princ.

279 † Et inter alios effectus huius appellationis extraiudicialis, quæ fit à parte, nota magnum effectu, quia quando fit in cauſa beneficiali, habet vim citationis, & tenetur pars appellata comparere coram iudice ad quem, ſine alia citatione: aliàs proceditur in illa cauſa in eius contumaciã. Et dantur in hoc duo termini. Primus eſt terminus vnius menſis ad iter arripiendum à die interpoſitæ appellationis: Deinde poſt aduẽtum appellantis expectatur appellatus per xx. dies alios: infra quos ſi nõ comparuerit, proceditur in eius contumaciam, text. & ibi gloſſ. in verſic. abſentia, in cap. primo de elect.

elect. lib. j. in aliis autem cauſis non beneficialibus non operatur hunc effectum ſine citatione, vt not.Abb.in d.cap. cum ſit Romana.colum.pen.Et not.hunc mirabilem effectum, quia de facili potes decipere aduerſarium, qui te moleſtat ſuper aliquo beneficio, appellando ab eius moleſtia, ad ſedem Apoſtolicã,& deinde producere omnia acta tua, quæ faciunt pro victoria tuæ cauſæ,nam pars appellata non aduertet in comparendo,quia expectat ſe citari. & ſic poteris fabricare proceſſum, & de facili obtinere:cum non habeas contradictorem, & ita vidi pluries obſeruari, & plures proceſſus huiuſmodi venire de Romana curia in partibus noſtris. De aliis autẽ effectib⁹ huius appellationis extraiudicialis, & in quib.differat,à iudiciali,remitto me ad plenè dicta per Abb. Phil.& communiter ſcribentes,in dicto cap.bonæ memoriæ.

280 † Iſtam regulam affirmatiuam quæ ſe habet,quòd ab omni cauſa & actu grauatorio poteſt appellari, limita primò non procedere,quando quis bis appellaſſet in vna & eadem cauſa: quia non poteſt vlterius ab eadem ſententia tertiò appellare,l. j. C. ne lic. iij. prouoc. & Spec.in tit.de app. §.quoties,in princ.& per gloſſ.& doc.in c directè & cap.ſua nobis, de app.quod procedit tam in diffinitiua, quam in interlocutoria. Item,procedit,ſuper vno & eodẽ articulo non licet tertio prouocare, nam ſi aliquis millies grauaretur in vna cauſa ſuper diuerſis capitulis, ſemper poteſt bis appellare ſuper vnoquoque capitulo. ita hæc omnia tenet Phil. in d.c. directè, colum. iij. in princ. Item procedit, quando vnus & idem vult tertio prouocare ſecus, ſi alteras pars, quæ bis obtinuit, poſteà tertio loco ſuccubuit: quia ipſa etiam poterit bis appellare, & ſic poſſunt cõcurrere quatuor appellationes in eadẽ cauſa, duæ ſcilicet.pro qualibet parte,ita dicit Phil. in dicto cap. directè,col. iij.verſ.ij.concluſio,&c Abb.in d.

281 c. cap ſua nobis. † Item,procedit quando per tertiam ſententiam non infertur nouum grauamen, ſecus ſi infertur, vt quia iudex tertiæ cauſæ condemnat ad expenſas, ad quas alij iudices non condemnarunt, nam ab iſto cap. expenſarum poteſt tertiò prouocari,ex quo eſt nouum grauamẽ, ſecũdum Ang.in d.l j.C.ne li.ter. prouo.& Phil.in d. c. directè,col.

282 iij.concluſio.&c. † Item intellige & declara, quòd licet quis non poſſit tertio prouocare tamẽ ſi aduerſarius appellat, poteſt inhærere appellationi aduerſarij,& producere iura ſua, perinde ac ſi ipſemet appellaſſet.quia quælibet appellatio eſt communis vtriuſq; partis: ſecundum Phil. in d. cap. directè,colum. pen. verſic.quinta

283 concluſio,&c. † Item,intellige & declara, quòd licet quis non poſſit tertiò prouocare,poteſt tamẽ dicere de nullitate tertiæ ſententiæ, & ſi ſuccumbit ſuper iſta nullitate,poteſt iterum appellare, tanquam à nouo grauamine, ſecundum Ioan. de Imol. in dicto capitulo, ſua nobis, de appel. & Philip.in cap.directe, circa finem, verſic.noua concluſio, &c. & ibi vide plenè per eum de reliquis ſpectantibus ad hanc materiam.

284 † Secundò limita, non procedere in cauſa, in qua aliquis fuit verus contumax, quia non audi-

tur appellans,l.j. C. quo.app.non
recip.& l.ex conſenſu,§.fin. ff.de
appel.& ibi Bart. Imol.& doct.
285 † Quis autē dicatur verus con
tumax,tradit plenè Bart. in l.ſi ff.
de in integ.reſtit.& Bart.& Alex.
in d.l.ex conſenſu,§.ſi.& Alexan.
in l.properādum, ſin autem reus,
C. de iud. tamen vera concluſio,
quantum ad propoſitum noſtrum
eſt, quòd ille dicitur verus con-
tumax,qui fuit citatus perſonali
ter & potuit venire in termino,&
non venit,vel ſi fuit citatus in do
mo, & poſteà citatio peruenit ad
eius notitiam,& potuit compare-
re in termino,& non venit Quod
intellige, quando legitimè venit
ad ſui notitiam puta per ſcriptu-
ram citationis viſam poſteà per
eum, vel per relationem nuncij,
ſecus ſi per relationem vxoris,
vel aliorum de domo, quia tunc
non eſt verus contumax, quia po
teſt dicere, ego nolui habere fidē
vxori, vel alij domeſtico. ita hæc
omnia concludit Alexand.in d.§.
ſin autem reus,col. ij. iij. & ſum
de mente Bart in d.§.ſin. item re-
quiritur copulatiuè, vt dixi,quòd
citatus potuerit comparere, quia
ſi fuit impeditus,non dicitur ve-
rus contumax,ex quo per eū non
ſtetit,ſecundum Alexan.in l.ij.§.
ſi quis cautio.& habetur in deciſ.
286 xxx.conſ.Neap. † Et adde hic,
quòd ad effectum,vt verus contu
max non audiatur appellans,ſuf-
ficit quòd fuerit cōtumax ad ſen-
tentiam audiendam tantum,licet
in toto proceſſu non fuerit con-
tumax. ita tenet Alex. in l. ſæpe,
colum.xxiiij.ff.de re iud. & idem
Alexand. in d. §. ſin autem reus,
col.iij.in ſi.verſ.viij.cōcluſio, &c.
Et pro iſta opin.pondero tex.for-
malem, in l. & poſt edictū,§.ſi.ff.
de iud.ibi, abſentē ex peremptо-
rio condemnatum,&c.quod tamē
intellige, & declara, dūmodo ſit
citatus peremptoriè, aliàs poſſet
appellare, vt probatur, in d. l. &
poſt edictum,§.ſi. & tenet expreſ
ſe Alexan.in d §. ſin autem reus,
verſ.iij.concluſio, &c. Vnde quo
ad hunc effectum, ſemper eſt in-
ſpicienda citatio, videlicet an in
ea ſit poſitum verbum, perempto
287 riè,&c.† Item adde,quòd ſicut
verus contumax non poteſt ap-
pellare,ita minime poteſt allega-
re litis pendentiam, ſecundum
Alexand.in l.ij. colum. ij. ff.de re
iud.nec poteſt ſupplicare, ſecun-
dum Phil.Dec.in conſ.xxxiiij.co-
288 lum. j. † Ille ergo,qui fuit alio
modo citatus, puta in domo, &
non habuit legitimè notitiam ci-
tationis,dicitur fictus contumax,
& poteſt appellare,ſecundū Bald.
in l.ea,quæ C.quo. & quādo iud.
& Bar.in d.l.ſi.ff. de in integ.reſt.
& Alexan.in d §. ſin autem reus,
verſ.ſecunda concluſio,&c. Et ſic
not. quòd fictus contumax non
punitur, quia in eo non arguitur
dolus, ſicut in vero contumace.
vnde minimè poteſt mulctari, qa
mulcta non irrogatur,niſi propter
veram contumaciam ſecundum
Bal.in l.& in mulctis,C.de appel.
& Bar.Bal.& Alexan.in l.j.§.ſi.ff.
289 ſi quis ius di. non obtem.† Et
per hoc infero,quòd in regno per
conſt. regni, contumax condem-
natur ad tertiam partē mobiliū,
& ex quadam generali conſuetu
dine nonnullarum curiarum in
regno exigitur vnus tarenus pro
pœna contumaciæ,& in nonnul-
lis curiis diuerſarū terrarum, exi-
gitur vnus auguſtalis, dico, quòd
iſta exactio pœnæ debet fieri con
tra verum contumacem, & non
contra

contra ſictum, per prædicta.

290 † Quibus etiam adde, quòd nõ ſolùm is, qui fuit perſonaliter inuentus, dicitur verus contumax, ſed etiam is, qui procurauit, ne citatio perueniret ad eius notitiã, vt quia latitauit, vel aliter ſe abſentauit, iſte enim habetur pro vero contumace, ſecũdum Alexan. in dicto §. ſi autem reus, verſic. quinta concluſio, &c. per ea, quæ habentur in clementina prima, vt lit. pend.

291 † Vltimò, ſuper hac materia ſcias, quòd verus contumax non appellat, ſcilicet, à cauſa principali. Secus eſt, ſi condemnatur in expenſis ratione contumaciæ, quia ſi in iſta condemnatione comparet, poteſt ab ea appellare, ſecundum Bal. in l. ſancimus, col. fi. C. de iud. & in l. terminato, col. pen. C. de fruct. & lit. expen. & in auth. generaliter, C. de epiſc. & cl. & Phil. in c. ſæpe, colum. xv. in xj. & xij. quæſt. de app. vbi etiã ponit, an verus contumax poſſit appellare à taxatione expenſarũ.

292 † Tertiò, principaliter limita, non procedere in cauſa, in qua aliquis eſt cõfeſſus, & conuictus, quia appellare non poteſt, l. ij. C. quor. appel. non recip. & habetur plenè per Phil. in c. cum ſpeciali, §. porro, col. ij. de app. vbi limita, quãdo quis eſt ſponte confeſſus. Secus, ſi per tormenta, quia tunc appellat. Item limita, quãdo probatio per quam eſt conuictus, eſt clara: Secus, ſi dubia. Idem etiam tenet plenè Ioan. de Imol. in l. fin. §. iuſſus, ff. de app. & Bal. in d. l. ij. col. ij. & ibi etiã gl. ſi autem eſſet ſolùm confeſſus, & non cõuictus, vel ſolùm conuictus, & non confeſſus, poteſt appellare, quia iſta duo requiruntur copulatiuè, vt not. gl. & Imol. in antep. col. in d. §. iuſſus, & Bal. in d. l. ij. col. ij. licet contra hoc videatur facere tex. & ibi not. in c. Ro. §. ſi autẽ, de app. lib. vj. vbi innuitur, quòd cõfeſſus non auditur appellãs, licet nõ ſit etiam conuictus, & ratio eſt, quia confeſſio in iudicio, inducit notorium, & in notoriis non appellatur, vt dicam in ſequenti limitatione. Aliqui faciunt differẽtiam inter ius canonicũ, & ciuile, ſcilicet, vt de iure ciuili requirantur illa duo copulatiuè, ſed de iure canonico ſufficiat, quòd ſit ſolùm confeſſus, per d. §. ſi autem, tamen veritas eſt iſta, quòd de vtroque iure nulla ſit differentia, & requiritur copulatiuè tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, quòd ſit cõfeſſus, & cõuictus, vt nõ appellet, ad hũc effectũ. ſ. vt eius appellatio nõ admittatur, nec per iudicem à quo, nec per iudicẽ ad quẽ, ſed indiſtinctè ſiat executio, ſed quãdo aliquis eſt cõfeſſus tantũ, poteſt appellare ad hũc effectũ, vt eius appellatio recipiatur per iudicẽ ad quẽ, & inhibeatur iudici à quo: quia iudex à quo, nõ tenetur deferre tali appellationi, quæ induxit notoriũ cõtra ſe per confeſſionem, & poteſt ante inhibitionem exequi ſententiam, & ita loquitur, d. §. ſi autẽ, ſed iudex ad quẽ, admittit illã, & poteſt diſcutere de errore cõfeſſionis, & interim inhibere, quod iſtud operatur appellatio in cõfeſſo, quia poteſt corã iudice ad quẽ reuocare confeſſionẽ, docendo de errore, ſecundum Bar. in d. l. ij. in fi. C. quo. app. non rec. & hoc procedit, qñ quis appellat nulla expreſſa cã, ſed qñ inſerit cãm in appellatione, vt q̃ alleget errorẽ cõfeſſionis, tũc etiã iudex à quo, tenetur illi deferre, & nõ põt exequi etiã ante inhibi

tionem, ita hæc omnia concludit
in effectu Abb.in d.c.cum ſpecia-
li,§. porrò, colum.iij.& ibi etiam
Phil. vbi ita concordant opin. &
vtrunq; ius,& eſt de mente Bart.
in d.l.ij verſ. tu dic verus,&c.vbi
dicit,quòd ſi non concurrunt illa
duo,tenet appellatio,poteſt tamē
iudex à quo,non deferre & exe-
qui ſententiam,&c. & ſic ſub bre-
uibus verbis,Bal.concludit opin.
prædictam, quam tenent doct.in
d. §. porro, & hoc propriè innuit
text in d.§. ſi autem, vbi dicitur,
quòd iudex ad quem debet in-
hibere,ne ſententiam executioni
mandetur, &c. & eſt de mente
doct.maximè Imo. in d.l ſi.§.iuſ-
293 ſus,ff de ap. † Quartò,princi-
paliter limita, non procedere in
factis notoriis, quia in illis non
admittitur ap.text.eſt in cap.cum
ſit,in fin.& c. peruenit, & c.con-
ſuluit, el j. de app.& not. Phil.&
Abb.in cap.cum ſpeciali,§.porrò,
colum.ij. de app. & eſt text cum
gloſſ.in c.Romana.§. ſi autem,de
ap.lib. vj. Quod tamen intellige,
niſi in appellatione inſeratur cau
ſa rationabilis,quia tunc etiam in
notoriis admittitur appellatio, vt
eſt gloſſ.in verſ.mandetur,in d.§.
ſi autem.& Phil.in d.§.porro,col.
iij.& in d.c.conſuluit,aliàs regu-
lariter non admittitur,vt ſuprà,&
tenet Lud.Rom. in cōſ.cccxxiiij.
& de hac materia vide, quæ dixi
ſuprà,in ij. quæſt. princ.verſ.viij.
294 limita,&c. † Quintò limita,nō
procedere,quando quis fuit con-
demnatus de crimine falſæ mo-
netæ, quia non poteſt appellare,
ſed damnatur vltimo ſupplicio,
ſine appellandi remedio, text.eſt
295 in l.j.C.de fal.mon.† Sextò li-
mita,nō procedere in eo, qui eſt
condemnatus de raptu virginis,
quia damnatur vltimo ſupplicio,
& non poteſt appellare, propter
immanitatem criminis,tex.eſt in
l.j.§.ſi autem,C. de rapt. virg. &
And. de Iſer. in tit. quæ ſint reg.
verſ & bona,colum.xix.in fin.
296 † Septimò limita, non proce-
dere in latrone inſigni. & famo-
ſo. Item in ſeditioſo, & auctore
alicuius factionis, quia quicunq;
damnatur de huiuſmodi crimini-
bus,vel altero ipſorum, non ap-
pellat, nec ſuperſedetur execu-
tio,tex.eſt in l.conſt ff.de app.&
in l.ſi quis filio exheredato.§. bi
autē,ff de iniuſt.rup.teſt. & And.
297 de Iſer.vbi ſuprà,col.x.† Octa-
uò limita, non procedere in cri-
mine læſæ maieſtatis, quia in eo
condemnatus non app.tex. eſt in
d.l.conſtitutiones, ſecundum in-
tellectum Bart.ibi, dum loquitur
intelligēdo illam,l. de proditore,
qui dicitur dux factionum, per l.
quiſquis,C.ad l.Iul.maie.& iſtam
limitationem tenet in ſpecie Fel.
in c.ſicut el j. de ſimonia,& vide
And.de Iſern.in c.j.verſ. & bona,
298 col.ix.quæ ſint reg.† Nonò li-
mita, non procedere in crimine
ſimoniæ, nam condemnatus de
eo,non appellat,ex quo æquipa-
ratur crimini læſæ maieſtatis. &
hæreſis,vt no.gl.in c.j.de reſt lib.
vj.in gl.ſi. ita tenet Fel.in d.cap.
ſicut el j. de ſimo.per illum text.
qui dicit, quòd mox debet ſen-
tentia executioni mandari in cri-
299 mine ſimo. † Decimò limita,
non procedere in crimine hære-
ſis,quia condemnatus in tali cri-
mine non ap.c.vt inquiſit.de hær.
li.vj.& Fel.in d.c.ſicut,vbi limitat
in omnib. prædictis criminib.niſi
quis appellaret ante ſententiam,
quia tūc poteſt,ſecundū eum, &
vide ad hoc pulchrè Ang.in conſ.
clxxxiiij.

clxxxviij. vbi multum ſingulariter loquitur: item omnes prædicti caſus intelliguntur etiam, ſi fuit quis conuictus tantum, vel confeſſus tantũ, & ſic nõ vtrunque concurrit copulatiuè, ſecundum Bart. in dict.l. conſtit.

300 † Vndecimò limita, non procedere in eo, qui fuit condemnatus pro debito publico, ſeu fiſcali, quia non poteſt appellare tex. eſt, & ibi per doct. in l.abſtinendum, & l.fi.C. quo.ap. non recip. & in c.ei, qui appellat.§.quoties. ij.q.vj & Spec. in tit de app.§.in quibus verſ. iiij. quod intellige, quando fiſcus tractat de damno vitando. Secus ſi de lucro, vt in pœnis pecuniariis, quia tunc poteſt appellari, ſecundum And.de Iſer. in conſt.intẽtionis.colum fi.

301 † Duodecimò limita, non procedere in officiali alicuius iudicis, qui ſi pro geſtis in officio fuit condẽnatus à ſuo iudice non appellat, præſumitur enim ex quo ſuus erat iudex, ꝙ eum iuſtè cõdemnauerit. Exemplum ponitur in nũcio, ſeu famulo alicuius officialis, vel in actorum magiſtro ſeu aſſeſſore cõdemnato à ſuo officiali pro geſtis in officio, l.nulli.& ibi Bart.C. quo ap.non reci. & in c.ei qui.§. nulli, ij. q.vj. & Spec.in ti. de ap.§.in quibus.ver.

302 iij. † Decimotertiò limita.non procedere in quolibet officiali cõdemnato in ſindicatu, quia non appellat ad effectum retardandæ executionis, vt dictat in hoc regno regia prag. quæ incip.Regiæ dignitati, quod declara, vt dixi ſupra in ij.q.prin.ver.xx.limita, &c.

303 † Decimoquartò limita, non procedere in ſententia interlocutoria, quia ab ea non appellatur regulariter de iure ciu. l. pen. C. quo ap.non recip.quod dic, vt ibi per Bar.in l.ij.& iij.ff.de ap.recip. Secus de iure canonico, quia à quolibet grauamine appellari poteſt, vt habetur in c.vt debit⁹, de ap.de qua materia vide quæ plene dixi ſuprà in ij. q. prin. & per Angel. in conſ.cxv. & conſ. cvij.

304 † Decimoquintò limita, non procedere in cauſa, vbi agitur de decima, quia non appellatur à ſentẽtia lata in tali cauſa tex. eſt in c.tua nobis, & ibi glo. de dec. & Spec in tit.de ap. §.in quibus.

305 ver.iiij. † Decimoſextò limita, nõ procedere in cauſa poſſeſſorij, quia à ſentẽtia lata in poſſeſſorio, nõ appellatur, l.j.C ſi de momen.poſ fue ap & habet locũ in omni poſſeſſorio, ſiue adipiſcẽdæ, ſiue retinendæ, ſiue recuperandæ, ſecundum Bart.ibi, & not. in l.quiſquis.C. quo. ap. non recip.& plenè per Bar. in l.ij.col.ij. ver.quæro, quæ eſt ratio, &c.ff.de ap.recip. & Ang in conſ cvij.qd tamen ideo eſt quia ſententia ſuper poſſeſſorio, parit modicum præiudicium, ex quo grauamen poteſt reparari ſuper petitorio, ſecũdum Bart.ibi.Verum iſtud declaratur hoc modo.ſ.vt non poſſit appellari ad effectum retardãdæ executionis, ita dicit tex.in d. l.j & ibi Bald.quia non obſtante appellatione, fit executio, tamen poteſt appellari, & valet appellatio in effectu, quoad deuoluendum negocium corã iudice, ad quem.ita declarat Bart. in d.l. ij.col.iij. ff.de app.recip.& Bal. in d.l.j.& Abb. in c. cum ad ſedem. col.antepe.& pen.de reſti.ſpol.& tangit plenè Phil. Deci.in conſil. xxviij.licet, ibi in iij. col. dicat, quod indiſtinctè non appellatur à poſſeſſorio, tamen magis communis

munis concluſio eſt, quod intel-
ligatur ad effectũ retardandę exe
cutionis, & ita ſeruatur in pra-
ctica maximè in hoc regno, vt ha
betur in deciſ. lxxvij. in fi. conſ.
Neapol. & tenet Abb. in conſ. lv.
306 col. j. in ij. vol. † Quod tamen
limita primo procedere de iure
ciuili, ſecus de iure canonico, qa
poteſt appellari à poſſeſſorio, ita
tenet Lu. Rom. in conſ. cccxxiiij.
in prin. & Spec. in tit de app. §. in
quibus, verſ. vj & Anch. in §. ſunt
quorũ. ij. q. vj. & Abb. in d. c. cum
ad ſedem. col pe. Pro hoc eſt tex.
in cle. j. in fi de ſeq. poſſ. & fruct.
& in c. ex conquæſt. de reſt. ſpol.
& in c ſignificauerunt, de teſt. &
Abb. in d. conſ. lv. col j. in ij. vol.
307 † Secundò limita, non proce-
dere in ſententia ſequeſtri facien
di, quia licet ſit ſuper poſſeſſio-
ne, poteſt tamen ab ea appellari,
ſecundũ Ang. in conſ. cvij. col. ij.
308 † Tertiò limita, procedere in
ipſa diffinitiua lata in poſſeſſorio,
ſecus in interlocutoria, quia ab
omni interlocutoria lata in poſ-
ſeſſorio ante ſententiam, poteſt
appellari, & ratio eſt, quia graua-
men tale non poteſt reparari per
appellationem à diffinitiua, ex
quo ab ea non appellatur, vt ſu-
prà, ita ſingul. tenet Ang in conſ.
xlvj. colum. fi. & conſ. clxxxviij.
309 † Quartò notabil. limita, pro-
cedere reſpectu ipſius poſſeſsio-
nis principalis, de qua litigatur,
quia quo ad illam, non ſuſpendi-
tur executio, ſecus autem, ſi vl-
tra poſſeſſionem fuit quis con-
demnatus ad expenſas, fructus,
& intereſſe quia quoad iſta acceſ
ſoria, valet appellatio, etiam de
iure ciuili, & ſuſpenditur execu-
tio. ita tenet Bart. in l. fi. §. iuſſus.
in fi. ff. de ap. & Bald. in d. l. j. col.
ij. in fi. ver. ſed pone, &c. C. ſi de
momen. poſſ. fue. app. & eſt deci-
ſum expreſsè in dec. lxxvij. conſ.
310 Neap. in fin. † Quintò limita,
niſi grauamen illatum per poſſeſ
ſorium, eſſet tale, quod non poſ-
ſet reparari in petitorio, vt ſi eſ-
ſemus in caſu, in quo non eſſet
alicui conſultum, niſi per reten-
tionem rei, ſecus, per exceptionẽ,
tunc enim etiã de iure ciuili ap-
pellatur à poſſeſſorio, & impedi-
tur executio. ita tenet Bart. in l. ij.
col. ij. ff. de ap. recip. & Abb. in d.
c. cum ad ſedem. col. pen. in prin.
de reſt. ſpol. & Ang. in l. j C. ſi de
momen. poſſ. fue. ap. & Phil. Dec.
in conſ. xxviij. col. ij. per l. qui ex-
ceptionem, §. ſi pars, ff. de cond.
311 indeb. † Sextò limita, quando
iniuſtè, & ſine cauſa aufertur ali-
cui poſſeſſio, quia poteſt appella-
re, ſecundum Abb. in conſ. lv. col.
j. in ij. vol. & Ang. in conſ. cxij. in
312 vij col. † Septimò per illatio
nem ex prædictis ego nouiter li-
mito, vt iſta prohibitio appella-
tionis in poſſeſſorio, procedat ge
neraliter, vbi cauſa eſt modici
præiudicij, & tractatur de poſſeſ-
ſione momentanea, ſcilicet, quæ
momẽto eſt duratura penes vin-
centem, vt quia ſunt in promptu
probationes ſuper petitorio. Se-
cus autem, vbi probatio petitorij
eſſet difficilis, & ſententia ſuper
poſſeſſorio traheret ſecum effe-
ctum perpetuum, quia tunc tra-
ctatur de magno præiudicio, &
põt indiſtinctè appellari ad im-
pediendam executionem, ita ſen
rit Abb in d. conſ. lv. col. j. in ij.
vol. & Phil. Deci. in d. conſ. xxviij.
& Bart. in d. l. ij. col. ij. & iij. ff. de
app. rec. & Abb. in d. c. cum ad ſe-
dem. colum. penult. & Angel. &
doct. in dict. l. j. C. ſi de momen.
poſſ.

poſſ.fue. ap.in quibus locis doct.
communiter ponderant modici-
tatem præiudicij in poſſeſſorio.
Item, tota ſchola ciuiliſtarum ſe
fundat ſuper d. l. j. quæ loquitur
de poſſeſſione momentanea. vn-
de innuit,quod ſit talis poſſeſſio
quæ de facili poſſit reuocari per
probationes in petitorio, & per
hoc ego nouiter infero, & credo
dicere verum in iſtis litibus,quę
agitantur inter vniuerſitates ter-
rarum ſuper poſſeſſoriis herba-
rum, nemorum, & aquarum,&
aliarum rerum ſimilium, quia vt
plurimum propter temporis an-
tiquitatem non ſolent haberi in-
ſtrumenta diſtinctionis territo-
riorum, vt per illa poſſit probari
petitorium:ſolùm fundant ſe ſu-
per poſſeſſione, quia ita antiqui-
tus fuit poſſeſſum, quo caſu ſi
ſuccumbit vna vniuerſitas in poſ
ſeſſorio, eſt ſibi impoſſibile habe
re probationes in petitorio,& ſic
iſta ſententia haberet effectũ pe
titorij, & eſt maximi præiudicij,
per hoc dico indubitanter, quòd
à tali ſententia poteſt appellari,
& impeditur executio,ſequendo
maximè ęquitatem iuris canoni-
ci,quod permittit appellationem
indiſtinctè in poſſeſſorio, nã per
ius ciuile debet reſtringi in mi-
nus, quam poteſt, & pulchrè di-
cit Abb in d. conſ.lv. ſed per ius
ciuile non reperitur reſtrictum,
niſi in poſſeſſione momentanea,
ergo non debet extendi ad poſ-
ſeſſionem longiori tempore du-
raturam, & hæc eſt noua,& pul-
chra conſideratio in terminis in
caſu, qui quotidie euenit, licet
per inaduertentiam aliqui iudi-
ces in regno male id ſeruari fa-
ciant,accipientes valde generali-
ter, & extenſiuè illud dictum,

quòd à poſſeſſorio non appella-
tur,& malè & iniuſtè faciũt, per
313 prædicta. † Octauò limita nõ
procedere,quando miſſio in poſ-
ſeſſionem, eſt talis, quòd miſſus
interim lucratur fructus, quia po
teſt appellari.ſicut à ſentẽtia lata
in petitorio, ſecundum Angel.in
314 conſ. cclij. † Nonò limita, nõ
procedere in poſſeſſorio miſto,ſe
cundum Bald. in conſ. ccclxvj.in
315 iij.vol. † Decimò limita,quã-
do ſententia ſuper poſſeſſorio eſ-
ſet lata ex dolo, vel lata culpa iu
dicis,vel ꝓpter inimicitias, quia
tunc poteſt appellari, ſecundum
Bal.in conſ. ccxvij.in ſi.in ij. vol.
316 † Vndecimò limita,quãdo de
poſſeſſorio tractaretur per viam
contractus,& non per momenta-
neum iudicium,quia tunc poteſt
appellari, ſecundum Bal.in conſ.
317 ccx. in ſi.in v. vol. † Decimo-
ſeptimò, principaliter limita re-
gulam principalem non procede
re in actu,quemquis approbauit,
quia ab eo appellare non poteſt,
l.ab eo.C,quo.& quan.iud.& l.ſi.
C. de temp. app. & not.Socin.in
conſ.xlv. col.pe in ſi.in j.vol. pro
hoc eſt tex.in l.ad ſolutionẽ, C.
de re iud. vt quando accipit ter-
minum ad ſoluendum, ſecũdum
318 Lud.R.in conſ.ix. in ſi. † De-
cimooctauò limita,non procede-
re quando creditor agit hypothe
caria ad auocãdum pignus, quia
ſi iudex pronunciat pignus de-
bere reſtitui, nõ appellatur à tali
pronũcia,ex quo eſt modici prę-
iudicij, quia ſoluto precio pi-
gnus reuocatur in priſtinum ſta-
tum, ſecundum Abb.in cap.eum
ad ſedem. colum. antepenult. in
319 fin. de reſtit. ſpoliat. † licet a-
gens hypothecaria, dicatur age-
re petitorio, & non poſſeſſorio,
ſecun

ſecundum Pet. Phil. Cor. in conſ.
320 cxc.col.ij.in j vol. † vbi idem
dicit, quãdo agitur Saluiano in-
terdicto, quia non appellatur.&
de huius dicti veritate, vide Iaſ.
in §. item Seruiana, col.xv.inſt.
de actio.& Bart. in l.j.ff.de Sal.
interd. & Bal. in conſ.ccx.in fin.
in quinto volum.
321 † Adde tamen, quòd hodie
in regno, hoc eſt expreſsè deci-
ſum, quando agitur in decreto
aſſiſtentiæ, vigore inſtrumenti,
quia ſi conceditur aſſiſtentia nõ
appellatur à tali decreto affirma-
tiuo,vt eſt ritus magnæ curiæ,in
nu 64.incip. item,in cauſis dua-
rum vnciarum. &c.& eſt confir-
matum per regiam prag.quæ in-
cipit,magnæ curiæ, quæ declarat
hoc procedere ad effectum retar
dandæ executionis, quia nõ ob-
ſtante appellatione,fit executio,
vt habetur plenè in deciſ. cclxj.
conſ. Neap.vbi extenditur diſpo
ſitio d.prag.& ritus magnæ curię
nõ ſolum in decreto aſſiſtentiæ,
verum etiã in omnibus aliis de-
cretis affirmatiuis. quia ab illis
non appellatur, & quæ ſint iſta
decreta,numerãtur in dec. 261.
ſed de nullitate poteſt dici ad
effectum retardandæ executio-
nis.vt dicitur in d.prag.adde ta-
men.quòd à ſecundo decreto ap
pellatur,licet non à primo,ſecũ-
dum Angel.in conſ. xvj. & cvij.
322 † Decimonenò limita, non
procedere in pronuncia de ape-
riendo teſtamentum,vel de mit-
tẽdo ſcriptũ hæredem in poſſeſ-
ſionem, quia ab ea non appella-
tur,l.quiſquis, C. quo.ap.nõ rec.
323 ſicut † dicimus interdicto, quo
rum bonorum,in quo non appel
latur ſecundum Bart. in l.j in fi.
324 C.quo.bon. † Vigeſimò limi-
ta, non procedere in cauſa nomi
nationis publici muneris, quod
eſt vtilitate priuatum, vt ſi quis
nominatur ad aliquam tutelam
ſuſcipiendam,vel ad aliud publi
cum munus, quia nõ poteſt ap-
pellare à tali nominatione,ſecũ-
dum Spec. in tit.de ap.§.in qui-
bus,ver. vij. & eſt text.in l.j.§.ſi
quis.ff.quãdo ap.ſit, poteſt tamẽ
nominatus,ſi habet iuſtam excu
ſationem, ſe excuſare infra 50.
dies, & ſi non admittatur excu-
ſatio,tunc poteſt appellare,vt d.
§.ſi quis, & ita intelligitur text.
in l.cum in vna.§.tutor.ff.de ap.
vt no.gl.in d.§.ſi quis.& gl.in §.
qui eum.inſt.de excu. tut. quod
tñ intelligitur in illis muneribus
quæ ſunt auctoritate publica, &
vtilitate priuata, vt ſuprà Secus
autẽ in muneribus publicis au-
ctoritate & vtilitate, quia in his
poteſt appellari,l.ij.C. de decur.
libr.x.& l.hi qui. C. de ap.& l.j.
C.de temp.ap.& no.gloſſ.in d.§.
qui enim.Spec.in d.§.in quibus.
ver.vij adeo quòd ſi non appel-
lat infra x.dies, non poteſt vlte-
rius contradicere,ſecũdum Ang.
in d.§.ſi quis, vbi pulchrè infert,
325 quòd † ſi aliquis habet immu
nitatem, & exemptionem à col-
lectis, eo ipſo, ꝙ deſcribitur in
lib.ſoluentium collectas, ſtatim
cum ſcit ſe deſcribi debet appel-
lare infra x.dies,aliàs ſi ſcit,&nõ
appellat cenſetur,conſentire, &
ſuo priuilegio renunciare, & nõ
poteſt vlterius cõtradicere,& il-
lud dictũ refert,& ſequitur Alex.
in conſ.cj.col.vj.circa ſi in j.vol.
Quod no.quia eſt ſing.dictũ,vn-
de poteris extrahere bonam cau
telam in fauorem vniuerſitatis,
ad operandum ꝙ ciuis exẽptus
perdat ſuam exemptionem, pro-
curet

curet vniuerſitas,quòd deſcriba-
tur in libro ſoluẽtium, & notifi-
cet ſibi qualiter eſt deſcriptus,&
ſi non appellat infra x.dies à die
notitiæ,perdit priuilegiũ, & ipſe
fortè non aduertet in appellan-
do, quia confidit ſuo priuilegio,
credẽs ſe poſſe illud quandocun
que producere, & ſic remanebit
326 deceptus. † Vigeſimoprimò li
mita,non procedere in cauſis mi
nimis,& breuioribus,quia in il-
lis non appellatur de iure ciuili,
ſecus de iure canonico,ſecundũ
Abb.Phil.& Card.in c. de appel.
extra, de ap.& ibi tangunt ratio
nem diuerſitatis & per tex.in c.
anteriorũ.ij. q. vj & in auth. niſi
breuiores.C.de ſent.ex breu.rec.
Et quoad hoc,quę dicantur cau-
ſæ breuiores vide docto.in locis
prælleg.& adde quòd hodie eſt
deciſum in regno,quòd in cauſis
duarũ vnciarum ciuiliter petita-
rum,non appellatur , vt eſt ritus
magnæ curię.in nu.164.inc. itẽ,
in cauſis &c.licet nunquã vide-
rim illum ritum eſſe in obſeruã-
tia imò totum contrariũ ſeruari.
327 † Nec obſtat l. & in maiorib.
C.de ap quia ibi exponitur, Ma-
ioribus, id eſt criminalibus. Mi-
noribus,id eſt,ciuilibus ſecundũ
328 gl.ibi. † Vigeſimoſecundò li
mita , non procedere in ſentẽtia
abſolutoria lata in cauſa crimina
li ex mero officio,vel in proceſſu
facto ad denunciã,quia non ap-
pellatur ab huiuſmodi ſententia,
vt.dicit in præal.ritus magnæ cu
riæ.clxiiij qui incip.item in cau-
329 ſis, &c. † Vigeſimotertiò limi
ta, non procedere in ſentẽtia tor
turæ irrogãdę in crimine,de quo
conſtat per vnum teſtem de vi-
ſu,& per publicam famam, quia
non appellatur, ita habetur in d.
ritu magnæ curiæ,164 qui incip.
item in cauſis,&c.iũcto ritu ante
præcedenti 162.qui incip.item ſi
330 accuſatur, &c. † Vigeſimo-
quartò limita , non procedere in
omnibus cauſis requirẽtibus ce-
leritatem,quæ ſine dilatione ex-
pediuntur,quia in his non admit
titur appellatio ad impediendam
executionem.vt not. Spec.in tit.
de ap.§.in quib.verſ. viij. & Iaſ.
331 in l.j. col.j. ff. de feriis. † Vi-
geſimoquintò limita in eo , qui
condemnatur ſuper actione ad
exhibendum,quia non poteſt ap
pellare , ſecundum Spec. in d.§.
in quibus ver.ſed nunquid in a-
ctione , quod intelſige,& decla-
332 ra, vt ibi per eum. † Vigeſi-
moſextò limita , quando cauſa
eſt deciſa per iuramentum dela-
tum vel relatum, quia nõ poteſt
appellari,text. eſt & ibi Barto. &
doct.in l.generaliter,§. ſed iura-
mento. C de reb. cred. & Iaſ. in
rep.l. admonendi , col. xxj. ff.de
333 iureiur. † Vigeſimoſeptimò
limita,quando Abb. vel alius ſu-
perior regularis vult corrigere
ſubditum ſuum regularem de ali
quo exceſſu,quia à tali correctio
ne non poteſt appellari , ex quo
fit pro ſalute animæ ipſius cor-
recti,c.licet.de off.ord.& c.ad no
ſtram.& c. reprehenſibilis,in fin.
& c.cum ſpeciali, in fi. de appel.
quod intelligе,niſi corrigens ex-
cedat modum in corrigẽdo, quia
tũc appellari poteſt expreſſa cau
ſa grauaminis,ſecundũ gl.& Phil.
in d.c.ad noſtram , & eſt text. in
334 c.de priore,eo.tit. † Itẽ,præ-
dicta procedunt in clerico regu-
lari,ſed in clerico ſeculari eſt ſe-
cus , quia ille poteſt appellare à
correctione vt no. Spec.in d.§.in
335 quibus, ver. xj. † nam maior
dicitur

dicitur poteſtas Ab. in monachũ regularem, quàm epiſcopi in clericum ſecularem, vt not. Abb. & Phil. in d. c. ad noſtram, & in d. c. reprehenſibilis, & prædictis adde Fel. in c. ſuper literis. col. xj. ver. x. regula, &c. de reſcrip. & Cald. in
336 conſ. iij. in tit. de ap. † Vigeſimooctauò limita, non procedere in cauſis, in quibus appellatio eſt prohibita per reſcriptũ principis, vt quando princeps cõmittit cauſam appellatiõe remota, qa tunc non poteſt appellari, l. j. in fi. & ibi gl. & Bart. ff. à quib. ap. non licet, & c. paſtoralis, de app. in tantũ, quòd licet appelletur à ſentẽtia diffinitiua, poteſt tamen interim appellatione remota vel pendente, executioni demandari, ſecundum Phil. in d. c. paſtoralis, col. lj. verſ. iiij. operetur, &c. per text. in cap. paſtoralis, §. præterea,
337 de off. deleg. † Nullus autem poteſt hanc clauſulam in reſcriptis ponere, niſi ſolus princeps, vt dicit text. in d. l. j. in fi. quod tamen intelligitur, quando remouetur appellatio à diffinitiua. Secus, ſi ab interlocutoria, quia tũc etiam inferior à principe, poteſt vti dicta clauſula, & poteſt tollere appellationem, ſecundum Bar. in l. fi. C. de ſent. & Bart. in d. l. j. §. fi. ff. à qui. ap. non lic. Verum dicit Bart. ibi, quòd friuola tantum appellatio cẽſetur remota, prout etiã tenet Iaſ. in l. iiij. §. ſi is, pro quo. col. j. ff. quod quiſque iuris. & ſecundum hoc iſta clauſula videtur fruſtratoria quia ſine ea appellatio friuola remouetur à iure per text. in c. cum appellationib.
338 de ap. lib. vj. † Quis autem ſit effectus huius clauſulæ (appellatione remota) & quid operatur, vide plenè per Phil. in d. c. paſtoralis. de appel. vbi plures effectus enumerat, & vide pleniſſimè per Ioan. de Imol. in d. l. j. fi. ff à qui ap. non lic. vbi per xxiiij. col. tangit plenè hanc materiam melius, quàm alibi, & aliquid per Fel. in c. cauſam quæ. col. pe. de reſcr. & Spe. in tit. de ap. §. in quibus, ver.
339 verum quia. † & inter alia eſt ſciendum, quòd iſta clauſula appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij. vt eſt tex. in c. ſuper eo. & ibi Abb. de off. del. & Bart. in d. l. j. fi. & Phil. in d. c. paſtoralis. col. fin. in vij. q.
340 † Et ſi opponeretur contra prædicta, quòd appellatio, eſt defenſio, c. cum ſpeciali. §. porro. de ap. & princeps non poteſt tollere defenſiones, per ea, quæ habẽtur in cl. paſtoralis, de re iud. poteris reſpondere quòd contrariũ procedit in defenſione inducta à iure naturali, prout eſt citatio. ſed appellatio, eſt defenſio iuris poſitiui vnde poteſt tolli per principem. ita declarat Phil. in d. c. paſtoralis. col. vij in fi. ver. iiij. quæritur, &c. & Ioan. de Imol. in d. l. j. §. fi. & Fel. in rub. de ap. col. iij. in
341 fi. & in c. j de reſcr. † Vigeſimonono limita, non procedere, qñ quis renunciauit appellationi, quæ renunciatio poteſt fieri expreſsè, & tacitè. Expreſsè vt, per verba expreſſa, & ſpecifica, declarantia ipſam renunciationẽ appellationis, & non inducitur renunciatio eo ipſo, quòd quis promittit ſtare ſententiæ iudicis, ſecundum Phil. in c. ad hæc, el ij. de ap. & quòd poſſit fieri renunciatio appellationis, eſt tex. in l. fi. in fi. C. de temp. app. & in l. ſi quis libellos. C. de ap. & in c. ſolicitudinem. de ap. & no. And. de Iſer. in cap. j. §. item ſacramenta,

col.

col. v. in fi.de pace.iu.fir. & Soc.
in conſ.xlv. columna.v.& vj.in j.
vol. renunciatio verò tacita, po-
teſt pluribus modis induci. Pri-
mo enim per deſertionem appel-
lationis, & hic poteſt cumulare
omnes modos, quos referam in-
342 fià in vlt. q. principali. † Se-
cundò modo inducitur renuncia
tio eo ipſo, quòd appellans poſt
interpoſitam appellationem liti-
gat adhuc corã iudice àquo quia
redeundo ad ipſum,cenſetur ap-
pellationi renunciare, text.eſt,&
ibi per Phil.in d.c.ſolicitudinem,
& in c.gratum de of deleg. quod
tamẽ limita,ſex notabilibus mo-
dis,quos ponit Phil.in d.c.ſolici-
tudinem, & tangit idem Phil. in
c.cum teneamur. in vl.no. de ap.
Eodem modo inducitur renun-
ciatio eo ipſo, quòd appellans
poſt appellationem adit alium
iudicem ſuperiorem, & non iu-
dicem ad quem, ſecundum Abb.
in d.c. ſolicitudinem. col. ij. ver.
vlt.no. vnam regulam.&c.
343 † Et ex prædictis apparet dif-
ferentia inter reductionẽ ad ar-
bitrium boni viri, & appellatio-
nem, quia ante ſententiam non
poteſt renunciari reductioni, per
ea quæ plenè habẽtur in c.quin-
tauallis.de iureiur.ſed appellatio
ni poteſt renunciari ante ſenten-
tiam,vt d.l.ſi in fi.C.de temp.ap.
vt refert Phil.in d.c.ad hæc. el ij.
circa fin. & habetur per Bald. &
Ang.in l.tale pactum. §. qui pro-
uocauit.ff.de pact.plenè perAng.
in cõſ cvij. vbi pulchrè loquitur,
& Paul.de Caſt.in conſ.cclx. co-
lum.j in j.vol. & in tantum pro-
cedit dicta renunciatio, ꝙ etiam
ſi renuncians adhuc eſt infra de-
cem dies datos ad appellandum,
non poteſt vlterius appellare,ſe-
cundum Car. in cle.ij.§.ij.in fin.
de ap.& Ioan.de Ana.in conſ.50.
344 colum.j. † An autẽ poſſit re-
nunciari volente appellato? vide
Fel.tenentem,quòd non, in c.ex
parte.S.colum.ij. de reſcriptis.
345 † Trigeſimò limita, non pro-
cedere in appellatione friuola:
quia ab omni actu eſt prohibita:
non debet admitti per iudicem,
neque lex ipſam admittit, c.cum
appellationibus. de app lib vj.&
not.Ang.in conſ.cxl. imò de iure
canonico ille, qui friuole appel-
lat ab actu, poteſt per iudicem à
quo, excommunicari, vt contu-
max ſecundum Abb. in c. ſolici-
tudinem.in j.not. de ap. vbi plus
dicit, quòd poteſt etiam mulcta-
ri,& licet contra hoc videatur gl.
in l.j.§.ſi ff.à qui. ap. non li. quæ
facit differentiam inter ius cano
nicum,&ciuile.Dicit enim.quòd
de iure can. non punitur temerè
appellans,niſi expenſis, ſecus de
iur.ciu. & illam gloſſ. ſequuntur
Abb.& Phil.& communiter doct.
346 in c. ij. de app. † tamen debet
illa gl.limitari, ſcilicet vt non pu
niatur pœna extrinſeca,ſed bene
poteſt excommunicari ob contu
maciam:quia temerè appellando,
arguit ſe contumacem. Item de-
bet limitari,vt non puniatur,niſi
iudici videbitur ob eius calum-
niam, & manifeſtam temeritatẽ.
ita pulchrè diſtinguit,& declarat
Abb.in dict c.ij.in j. not. de app.
& ita debet intelligi, & limitari,
quod not. Bald.in l. ſecunda. co-
lum. j C.de epiſc. aud vbi dicit,
quòd de iure canonico, temerè
appellans,non punitur,quòd de-
bet intelligi,ſcilicet,pœna appo-
ſita in illa l. quæ eſt 50.librarum
argenti,ſed bene poteſt alia pœ-
na mitiori puniri ad arbitriũ iu-
dicis,

dicis.per ea quæ dicit Abb. in d. c.ij.ſed de iur.ciu.appellãs friuolè,punitur pœna,5o librarum argenti, vt eſt tex. & ibi Bal.in d.l. ij.C.de epi.aud & tex.in l.ab executione in fi.C. quo.app.non re-
346 cip. †Super hoc eſt ſciendum, quòd reperio tres pœnas in hac materia prodiiſſe à iure ciu. vna eſt 5o librarum argenti,vt modo dixi,alia eſt pœna extraordinaria ad arbitrium iudicis. l. eos. §.ne temerè.C.de de ap.Alia eſt pœna amiſſionis cauſæ:& not.infamiæ, l.à proconſulibus. C. de ap.quomodo autem debeãt irrogari dictæ pœnæ , ne videantur iſtæ leges ad inuicem contrariari? Bart. in d.l.à proconſulibus,facit vnam diſtinctionem: videlicet, aut appellatio recipitur per iudicem à quò , & punitur extra ordinem, per d §.ne temerè.Aut non recipitur. & punitur not.infamiæ, & amiſſione cauſæ,per d.l.à proconſulib.Aut quis appellat ab executione,& punitur pœna 5o. librarum argenti.per d.l.ab executione. ita diſtinctio Bart.eſt defectiua, quia in l.ij.C.de epiſ.au. non dicitur de appellatione ab executione , & tamen irrogatur illa pœna.vnde ego magis clare concordando iſtas ll. ita diſtinguo. Aut quis appellat ab interlocutoria friuolè:aut à diffinitiua.Primo caſu,punitur pœna 5o. librarum argenti , per text.in d.l ij.vbi expreſsè loquitur imperator de appellatione ante ſententiam,& refert ſe ad deciſa per d. l. ab executione , & declarat ibi gloſſ. in ver.ſanctio.Idem probatur in d.l. ab executione , vbi loquitur de appellante ab executione,vel ab articulo,& ſic innuit de appellatione ab interlocutoria.Secundo caſu, ſcilicet , quando appellat à diffinitiua, & tunc ſubdiſtinguo, aut appellatio recipitur, aut non ſecundum Bart. in d. l.à proconſulib.vt ſuprà retuli.
347 † Quæ autem dicatur appellatio friuola,ſeu fruſtratoria, vel temeraria?Dic,quòd dicitur illa, quæ interponitur ſine legitima cauſa , vt quando quis appellat, vbi non eſt grauatus iniuſtè , & ſic idem eſt dicere friuolã , quo ad vanam,& inanem,& ſine cauſa iuſta interpoſitam, quæ nullũ poterit ſortiri iuris effectum, ita declarat Gem. in d.c.cum appellationibus , colum.ij. ver.quæro quid importet, &c. de ap.lib.vj.
348 & † in tantũ lex habebit odio huiuſmodi appellationes friuolas, quòd non ſolum introduxerit pœnas ſupradictas , verũ etiã cẽſetur fieri iniuria iudici,à quo quando friuolè appellatur, adeo quòd poteſt iudex agere actione iniuriarum,vt eſt gl.ſing.in l. fi.in gloſſ.fi. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. & illam gloſſ.ſequitur Gem.in dict.cap.cum appellationibus. col.ij.& Fel. in c. ij.col.j.de ap. & eſt glo. expreſſa in c.ſi quis præpoſtera, in glo.ij.
349 50 diſt. † & hoc not.pro limimitatione l.in maiorib. C.de ap. quæ dicit, quod is qui appellat, non facit iniuriam iudici : quia debet intelligi.quando iuſtè appellat,non autem friuolè,ita di-
350 cit gloſ.in d.l.fi. † Trigeſimoprimò limita , non procedere in cauſa iuramenti in litem : quia à iuramento in litem,non appellatur, ſecundum Bar.in l.in actionibus,in fi. ff. de in litem iur. & ibi Sal.& Iaſ.& cõmuniter Mod. & Innoc.Ant.de But. & Imol.in c.fi.quod met.cauſ. quod tamen

limitat

limitat Iaſ.in d.l.in actionibus,in
fin. colum. procedere de iure ci-
uili. Secus de iure canonico,quia
poteſt appellari, ſicut poteſt ab
omni grauamine appellari eo in
351 re,c. vt debitus,de app. † Tri-
geſimoſecundò limita, non pro-
cedere in ſententia excommuni-
cationis, quia ab ea nō appellatur
ad effectum retardandæ execu-
tionis. Idem in ſententia inter-
dicti,ſecundum Spec in tit.de ap.
§. in quibus, verſic. xvij. & per
App. & Phil. in cap.paſtoralis,§.
verum. de appel.& gloſſ. in verſ.
ſuſpendatur,& ibi Abb.in cap.ad
reprimendam.de off.ord.& habe-
tur in cap. qua fronte, & c quæ-
ſtioni de app & in cap.per tuas,
de ſent excom.& hanc materiam
declara, & limita, vt plenè dixi
ſuprà in ij.quæſt.principali,in iij.
differentia,verſic.v.limita, &c.
352 † Trigeſimotertiò, limita non
procedere, quando ſententia eſt
ipſo iure nulla, quia ab ea non
appellatur, ſed de nullitate dici-
tur,vt in toto tit.C quando prou.
non eſt neceſſ. & Spec. in d §.in
353 quib',verſ. xviij. † Trigeſimo-
quartò, limita non procedere in
eo, qui in cauſa principali, nihil
produxit neque probauit,quia ſi
ſuccumbit, non poteſt appellare,
niſi ante omnia reficiat expenſas
aduerſario: alias non auditur ap-
pellans, niſi probauerit ſe iuſtè
impeditum, & ita ſeruatur in re-
gno, & de hoc eſt Regia prag. in
num.27.quæ incipit,qui in cauſa
vbi plus cauetur, ſcilicet, quòd
victor debet ſatiſdare de ſoluen-
dis illis expēſis quas recipit quā-
cunque iudex appellationis hoc
iudicauerit. Item, limitatur non
procedere in miſerabilibus perſo
354 nis, vt ibi habetur. † Trigeſi-
moquintò,limita non procedere,
quando quis generaliter appellat
ab omni grauamine, quod poſſet
ei irrogari in aliqua cauſa, vel in
aliis cauſis, quæ poterunt contra
eum inferri.nam iſta dicitur ap-
pellatio generalis,& vaga quę ni-
hil valet,& non admittitur, text.
eſt in c.ij.& c. conſuluit, el ij. de
app. & licet de iure antiquo va-
luiſſet appellatio generalis facta
reſpectu vnius cauſæ, vt dicitur
in d.c.conſuluit, tamen hodie eſt
correctum per clem. appellanti,
de app qua cauetur, quod in ap-
pellatione à grauamine, debet
inſeri cauſa, & illam ſolā cauſam
expreſſam poteſt appellans pro-
ſequi. vnde ſi appellatur generā-
liter, iſta appellatio non prodeſt,
niſi quo ad cauſas grauaminis ex
preſſas.ita tenet Phil. in d c.con-
ſuluit el ij.quod nota, quia quo-
tidie euenit quod aliqui faciunt
iſtas appellationes generales ab
omni grauamine, nulla cauſa ex-
preſſa, quia illas non poſſunt de
iure poſtea proſequi, nam à gra-
uamine non illato nec communi
cato,non poteſt appellari ſecun-
355 dum Ang. in conſ. 181. † Tri-
geſimoſexto limita,non procede-
re in mandato facto alicui, quod
in ſua eccleſia reſideat,quia à tali
mandato non appellat, niſi iuſta
cauſa, & iuſtum impedimentum
exprimatur in appellatione, text.
eſt,& ibi gl.& doc.in c.peruenit,
356 el ij de ap.† Trigeſimoſeptimò
limita,nō procedere in omni actu,
qui fit ſecūdū iuris diſpoſitionē,
& canonicas ſanctiones, quia à
tali actu ſecundum leges celebra
to non appellatur. nam à iudice
iuris diſpoſitionem, & decretum
exequente non poteſt appellari:
quia talis appellatio eſt cōtra le-

ges text. eſt in c. conſuluit, el iij. de app. & iſta etiam eſt ratio præcedentis limitationis, quod tamẽ limita, & declara, niſi in appellatione insereretur talis cauſa rationabilis, per quam ſpecialiter in illo caſu admitti deberet, quia tũc valet appellatio, & debet admitti ſecundùm Phil. in d. c. conſuluit, el iij. & in c. de priore, eod. tit.

357 † Trigeſimooctauò limitá, non procedere in declaratione dationis termini ad producendum teſtes, & inſtrumenta, & ad probandum in cauſa feudali, quia à abreuiatione, & modificatione dicti termini non poteſt appellari in regno, imò appellans punitur ad pœnam quinquaginta florenorũ auri, & ap. non valet, nec retardat executionem ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ, in num. 6. qui incipit, item, quòd termini, & c. iuncto ritu præcedenti, qui expreſſe loquitur in cauſa feudali.

358 † Trigeſimonenò limita, non procedere in decreto. quo iudex pronunciat aliquem haberi pro confeſſo, ex quo noluit comparere ad ſe examinandum, vt principalem, facto ſibi mandato ſub pœna confeſſi. nam à tali decreto nõ poteſt appellari in regno. Verum in vltima citatione, quæ fit debet inſeri totus tenor articulorũ, ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ. in nu. 260. qui incipit, item ſeruat ipſa curia, quod ſi quis, &c. Quid autem ſit de iure communi, vide Phil. Dec. in conſ. xxxiiij. colum. ij. in princ.

359 † Quadrageſimò limita, non procedere in eo. qui eſt cõuictus de facto manifeſto, quia non poteſt appellare ſecundum And. de Iſern. in tit. quæ ſint rega. verſic. & bona, &c columna nona.

360 † Quadrageſimoprimò limita, non procedere, quando certa pœna irrogatur à lege ꝑ aliquo delicto, & condemnatus de illo delicto fatetur ſe deliquiſſe, ſed dicit ſe grauari, quia eſt nimis magna pœna, & propterea appellat, nam talis appellatio non admittitur ſecundum And. de Iſern. in conſt. intentionis, col. fi. vbi ponit exemplum, de pœna portationis armorum. Et poteſt hoc ſuaderi ratione, quia tunc iudex exequitur legem, quo caſu non appellatur vt dixi ſuprà proximè in 38. fal. & eſt generalis regula in iure, quòd à lege generali appellari nõ poteſt, facit l. proſpexit, ff qui, & à quibus, & vide Fel. in c. cum non ab homine, colum. penult & fi. de iudiciis.

361 † Quadrageſimoſecundò limita, non procedere in mandato facto alicui, vt declaret an ſcriptura ſit ſua, quia appellare non poteſt, ſecũdum Bal. in conſ. cccxxxv. in iiij. vol.

362 † Quadrageſimotertiò limita, non procedere, quando ordinarius delegauit aliquam cauſam, & poſtea talem delegationem reuocat, quia à tali reuocatione non poteſt appellari, ex quo iſtud dependet ex mero arbitrio, & auctoritate delegentis, l. iudicium ſoluitur, ff. de iudiciis. ita tenet Bald. in conſ. iij. in v. no.

363 † Quadrageſimoquartò, limita non procedere quando aliqua cauſa eſt commiſſa conſcientiæ alicuius, quia ab eius ſententia lata ſecundum ſuam conſcientiã non poteſt appellari, gl. eſt in c. ſtatutum, § aſſeſſorem, de reſcr. lib. vj. & tenet Per. Phil. Cor. in conſ. clxxxviij. col. ij. in litera, C. in iij. vol. de cuius tamen dicti veritate, vide Bal. in l. j. C. de reb. cred. & Per. Phil. Cor. in dec. conſ. clxxxvij. circa finẽ, & vide plenè per

per Fel.in c.ſuper his,colum.v.de
364 accuſatio. † vbi etiam plenè
tangit, quid ſi cauſa committitur
arbitrio iudicis,vtrum tunc poſſit
appellari ab eius ſententia? & po-
nit regulam quòd ſic, cum non-
nullis fallentiis,de quibus ibi per
eundem Fel. in c.ſignificaſti.el j.
365 de homicidio. † Quadrageſi-
moquintò limita, generaliter in
omnibus caſib⁹,in quibus aliquid
committitur lege, vel à ſuperiore
in poteſtate iudicis,& non in ne-
ceſſitate: vt quia poteſt aliquid
facere,ſi vult non tamen tenetur:
iuxta l. non quidquid, ff. de iud.
quia tūc ſi iudex illud non facit,
non poteſt appellari,ex quo face-
re non tenebatur: ſecundum Fel.
in cap.ſuper his,col.v.de accuſ.
366 † Vltimò pro cōplemento hu-
ius materiæ,ſcias.quòd in omni-
bus caſibus prædictis & aliis qui
in iure reperiri poſſunt, in quib.
non poteſt appellari à ſententia
diffinitiua,ſemper poteſt appella-
ri ab interlocutoriis,quę emergūt
ante ſententiam diffinitiuam etiā
de iure ciuili: & ratio eſt quia ea-
rum grauamē non ſperatur poſſe
reparari per appellationem à dif-
finitiua:cum ab illa non poſſit ap
pellari. ita multùm notāter tenet
Ang.in cōſ.xlvj & conſ.clxxxviij.
367 † Item omnes leges, quæ pro-
hibent appellationem,ſunt odio-
ſæ: cum ſunt contra regulas iuris
communis.quæ permittunt regu-
lariter ab omni actu appellari: &
ideo reſtringi debentur, prout
poſſunt ſecundum And.de Iſern.
in c.j.verſ.& bona,&c.col. x. quæ
ſint reg. ſequitur v.quæſt.princ.

VENIO ad quintam quæſt.
principalem & quæro,iuxta ordi-
368 nem præpoſitum. † Ad quem
iudicem appellari debeat? ſuper
hac quæſt.pono regulam genera-
lem:quòd appellatio debet fieri à
mino.i iudice,ad maiorem,proxi-
mum, & immediatum non au-
tem poteſt fieri ad æqualem, nec
ad inferiorem, nec ad alium ſu-
periorem diſtantem & non pro-
ximum: quia non poteſt appel-
lari regulariter,omiſſo medio. ita
hæc omnia tenet Specul.in titul.
de appel. §. nunc tractemus, in
princ. & dixi ſuprà in ij quæſt.
principali, in princip. pro hoc eſt
text.in l.Imperatores.ff de appel.
& not. Ioan. de Anan.in conſilio
quinquageſimoſecundo,iſta ergo
ſit prima regula, quod appellari
debeat gradatim: & ſic ad proxi-
mum ſuperiorem: vt plenè tradi-
tur in capitulo dilecti, el iij de
appel.& in conſt. Capitaneorum.
369 † Iſtam regulam limita, primò
non procedere, quando appella-
tur ad Papam:quia ſemper poteſt
appellari à quocunque iudice ad
Papam omiſſo medio & hoc de
iure canonico,text. eſt in capitu-
lo,ad Rom ſecunda, quæſt.vj.&
in cap.ſi duobus, & cap. ſolicitu-
dinem, de appel. & not. Spec. in
d. §. nunc tractemus, in princ.&
Phil.in cap.ſi duobus,colum.pen.
& in d.c. dilecti, el iij. vbi plenè.
Secus eſt de iure ciuili. quia non
poteſt appellari ad principem o-
miſſo medio,per d.l Imperatores,
ff de appel.& tenet Ioan.de Ana.
in d.conſ. lj. & Soc.in xxxix.col.
iiij in iiij.volum. doct. in d.cap.ſi
duobus,& d.c. dilecti,imò quādo
ſit appellatio,& omiſſo medio de
iure ciu. cenſetur facta ad proxi-
mum ſuperiorem:ſecundum Bal.
in conſ.lxxxix.in iij.vol.& Soc.in
d.conſ.xxxix.colum.iiij. per l j.§.
ſi quis appellatione, ff. de app.&
Phil.in d.c.dilecti, in iiij.col.verſ.

conclude,&c. per And.de Iſer.in
370 d.conſt. capitaneorum. † Illud
tamen, quod dixi poſſe appellari
ad Papam, omiſſo medio limita
in vno caſu,ſcilicet, quando dele
gatus Papæ cauſam ſubdelegat
aliquid ſibi reſeruando:quia tunc
à ſententia ſubdelegati non po
teſt appellari ad Papam,ſed debet
appellari ad delegantem.text eſt,
& ibi Gem.in c. ſi delegatus,§ fi.
de off. deleg.lib.vj. & habetur in
c.cum te.& c ſuper q.§. porrò de
off.deleg.& per Phil.in c.ſi duob.
colum pen. verſic.ſed limita &c.
de ap Quæ autem ſit ratio diuer
ſitatis inter ius ciuile & ius cano
nicum, quare alterum permittit
appellari ad principem obmiſſo
medio, & alterum non,vide Spe.
in tit.de app §. nunc tractemus,
col.j. Et prædictam limitationem
intellige & declara, dũmodo ex-
cipiatur,quia tunc non valet ap-
pellatio ad Papam omiſſo medio
in caſu præpoſito, nec deuoluit
negocium ſtante excep oppoſita.
Secus ſi non opponitur: quia tũc
tenet appellatio, etiam in dicto
caſu ad Papam, ſecundum Phil.
in c.dilecti,el iij.col.vj.verſ.x.&c.
cum ſeq de ap.& Arch.in c.ſi de-
legatus,& ibi etiam Gem. col.iij.
verſ.ſed quid ſi,&c.de offi.deleg.
lib vj per Io de Rota in dec.387.
quę incipit ſi tres ſunt,&c in no-
nis,& vide ſex pulchras declara-
tiones datas ad d c. ſi delegatus,
& ad hanc proximam limitatio-
nem per Phil in d.c.dilecti,col.vj.
371 † Secundò principaliter limita,
non procedere in legato Papæ,
quia ſimiliter ad eum poteſt ap-
pellari omiſſo medio, ſecundum
Abb. in d.cap. dilecti,colum pen.
verſic.extra gloſſ &c. & ibi etiam
Phil.colum,vj.verſi.viij.limitatio,
&c & Phil. in dicto cap. ſi duob.
colum.pen de app.vbi idem dicit
in Patriarcha.ad quem poteſt ap-
pellari omiſſo medio.& idem te-
net in d.c.dilecti, colum. vj. verſ.
ix limitatio,&c ſecundum Inno.
in c.antiqua de priuil. & Spec.in
d § nunc tractemus verſ. & nun-
372 quid. &c. † Tertiò limita non
procedere in ſcholari.quia ex ſpe
ciali priuilegio ſibi conceſſo per
Imperatorem.per auth habita C.
ne fil. pro pa. poteſt ſcholaris ap-
pellare à quocunque iudice infe-
riori ad Imperatorem omiſſo me-
dio,etiam de iu.ciu.ita tenet Bal.
in d.auth.habita, colum. iiij verſ.
deinde ſequitur,&c vbi dat duas
ſpecialitates ſcholarib. contra ius
commune.Prima eſt, vt poſſit ab
omni grauamine appellare. quod
iu.ciu.regulariter eſt prohibitum,
per l. ij. ff. de app recip. Secunda
eſt,vt poſſint appellare ad princi-
pem omiſſis mediis.& iſtud dictũ
ſequitur Phil. in d. c. ſi duob.col.
pen.in fin & Alexand. in l.j. §.ſi
quis in add ad Bart.ff.de appel.
373 † Quartò limita non procede-
re quãdo fieret appellatio,omiſſo
medio,& non opponeretur. quia
procedit appellatio, & valet pro-
ceſſus. quia videntur partes con-
ſentire, & iuriſdictionem proro-
gare. ſecundum Phil. in d.c.dile-
cti,colum. iij. verſ. In eadem,&c.
& ibi etiam Abb. in iij.col.verſic.
excipitur,&c. & Gem. in c.ſi de-
legatus. colum. iij. de off deleg.
lib.vj & Rota in deciſ.387. in i.
374 ſi tres,in nonis. † Quintò limi
ta non procedere vbi extaret con
ſuetudo appellandi, omiſſo me-
dio, quia tunc valet appellatio
auctoritate conſuetudinis tex.eſt
in cap.Romana § j de appel lib.
vj. & eſt gloſſ. in dicto capitulo,
dilecti,

dilecti,& ibi Philip. in iij colum.
375 verſ. ij limitatio, &c. † Sextò limita in omnibus caſibus,in quibus proximior medius eſſet inhabilis,vel ratione ſuſpicionis vel excommunicationis vel alterius inhabilitatis, quia tūc eo omiſſo, poteſt appellari ad alium ſuperiorem, & poteſt eſſe exemplū quādo Epiſcopus recuſatus,vt ſuſpectus,delegat cauſam, quia tunc à delegato non appellatur ad eundem Epiſcopū delegantem, propter ſuſpicionem,ſed poteſt adiri alius ſuperior, omiſſo medio,ſecundum Abb.in c dilecti, colum. pen.verſ.ix.caſus, & ibi etiā Phil. colum.v.verſic.vj.& verſic.ſeq.
356 † Septimò limita,quando Epiſcopus litigaret cum eius ſubdito: quo caſu eliguntur arbitri, nam à ſententia iſtorum arbitrorum non appellatur gradatim,ſed ad Papam gl. eſt in c. ab arbitris, de offic.deleg lib. vj. & not Abb. in d.cap.dilecti,colum.pen.& ibi etiam Phil.in iiij colum. verſ. iij. &c.Idem eſt, quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpecti,vt d.c. ab arbitris,&c.
377 cum ceſſante, de ap. † Octauò limita, non procedere hodie in regno, quia poteſt à quocunque iudice appellari ad Regiam vel ad magnam curiā vicariæ omiſſo medio,vt eſt conſt.regni,quæ incipit,cum noua,& ibi gl.& Matt. de Affl.in fin. colum. Probatur etiam in conſtitu. appellationum tempora, & per hoc videtur eſſe in regno correcta diſpoſitio,l.imperatores, ff. de ap. vt dicit gloſſ. in d.conſt.cum noua,& not And. de Iſern.in conſt.officiorum.
378 † Nonò limita non procedere, quando delegatus principis ſubdelegat totam cauſam, nihil ſibi reſeruando,quia tunc à ſententia ſubdelegati appellatur ad principem,omiſſo medio. Secus ſi ſubdelegās aliquid ſibi reſeruat. lex, eſt in c.ſuper queſt.§.porrò,& ibi Abb.& doct. de off. deleg. Secus eſt in ſubdelegato inferioris à principe, quia tunc appellatur ad ipſum ſubdelegantem,ſecundum Fel.& doct.in d.§ porrò, & Spec. plenè in tit.de app.§ nunc tractemus, colum ij. & iij. quod an ſit vetum,& quomodo procedat,vide quæ dixi ſuprà,in iiij.par.in v. diſt.iudiciorum vel iiij.differunt, &c.vbi poſui veram concluſionē
379 in hac materia. † Decimò limita non procedere, quando proximus ſuperior eſſet abſens, longo impedimēto impeditus,vel quando ſimul cum inferiore iudicauit quia tunc appellatur ad aliū ſuperiorem omiſſo medio, ſecundū Bar.in l.j.§ ſi quis,colum fin ff.de app.plures alias limitationes poteris videre per Abb, & Philip.in dicto cap.dilecti, & per Fel.in d. § porrò.colum fin.

Secunda principalis regula in
380 hac materia eſt, quod † à ſententia vicarij ſeu ſubſtituti, non appellatur ad ſubſtituentem,puta Epiſcopum, ex quo eſt idem tribunal,ſed appellatur ad ſuperiorē ſubſtituentis,vt eſt text.ſecūdum vnum intellectum,in l.j.§. ab eo. & ibi Bart.ff quis & à quo app.& Bart.in l.præcipimus, in princ.C. de app & text.cum gl. in c.Rom. de ap.lib.vj & in c.non putamus, de conſuet. lib. vj. & per And.de
381 Iſern.in conſt.officiorum. † Limita primò hoc procedere in vicario generali.quia ille dicitur habere ordinariam iuriſdictionem, quam habet Epiſcopus. Secus, ſi eſſet aliquis deputatus vicarius

particularis in vna cauſa tantum,
vel in vno loco particulari diœce
ſia, qui dicitur vicarius foraneus
ſeu ruralis, quia tunc dicitur iſte
vicarius habere delegatam iuriſ-
dictionem, & ab eo poteſt appel-
lari ad Epiſcopum, vel ad alium
ſubſtituentem, ſeu ad vicarium
generalem: vt not. Card. in conſt.
ij. in tit. de appel. & habetur in d.
cap. Romana, & ibi Gem. & doct.
& not. Card. in clem. ij. in xxiiij.
quæſt. de reſcr. per ea quæ not. gl.
in d. clem. ij. in verſ. foraneo. &
Gem. in cap. j. in ij. quæſt. de offic.
ord. lib. vj. & Fel. in rubr. de offic.
deleg. col. fin. & Alex. in rub. ff. de
of. eius, cui man. eſt iuriſd. in pen.
col in princ. & Ang. in d. l. præci-
pimus, & dixi plenè ſuprà in v.
382 diſt. iudiciorū. & ibi vide. † Se-
cundò limita, procedere in appel-
latione ſecus in reſt. in integ. vel
nullitate: quia poteſt intentari
coram Epiſcopo, & econtra ſen-
tentia Epiſcopi coram vicario, ſe-
cundum Phil. in d. c. dilecti, in x.
383 & xj. quæſt. † Tertiò, limita
non procedere in vicario princi-
pis: quia ab eius ſententia appel-
latur ad principem, ex quo non
reperitur alius ſuperior, ſecūdum
Phil. in dicto cap. dilecti, in vij. q.
384 † Quartò, limita procedere in
his, quæ de iure cōmuni ſpectant
ad vicarium: quia dicitur ordina-
rius. Secus in his quæ non veniūt
in generali commiſſione vicaria-
tus: niſi ſpecialiter committātur:
prout ſunt cauſæ criminales: &
conferre beneficia, & ſimilia. quia
in his dicitur delegatus, & ab eo
appellatur ad Epiſcopum cōmit-
tentem. ita dicit Fel. in cap. licet,
colum. j. de offic. ord. & in rub. de
offic. deleg colum. fin. per ea quæ
habentur, in cap. ij. & cap. fin. de
offic. vic. lib. vj. & dixi plenè ſuprà
in v. diſt. iudiciorum, in j. ij chart.
385 † Et quia ſuprà in præcedenti
limitatione dixi quòd à vicario
particulari poteſt appellari ad vi-
carium generalem, per hoc vide-
tur extare concluſio, quòd à dele
gato Epiſcopi poteſt appellari ad
vicarium Epiſcopi. Quod tamen
intellige procedere quando Epi-
ſcopus eſſet abſens à diœceſi, ſe-
cus, ſi eſſet præſens, quia tūc eſſet
omnino appellandum ad Epiſco-
pum, & non ad vicarium. ita de-
clarat Abb. in c. dilecti, el iij col.
ij. de app. Sed verior eſt opi. quòd
indiſtinctè poſſit appellari ad vi-
carium, vel ab Epiſcopo ad arbi-
trium appellantis, ſiue ſit abſens,
ſiue præſens Epiſcopus vt eſt de-
ciſio Rotæ cccl. in nouis, & Phil.
in d. cap. dilecti, in ii. quæſt.

Tertia principalis regula ſit in
386 hac materia † quod à ſententia
delegati appellatur ad delegan-
tem, & non ad alium ſuperiorem
text. eſt in l. j. in princ. ff. quis & à
quo app. & in l. Imperatores, §. j.
ff. de ap. & ibi gl. in l. præcipimus,
§. hæc ſi, & ibi gloſſ. C. de app. &
not. Bar. in d. l. j. §. ab eo. Sed à ſen
tentia ſubdelegati, ad quem appel
latur? dic quòd ſit differentia. Si
delegatus ſubdelegat totam cau-
ſam appellatur ad primum dele-
gantem omiſſo medio. Si verò nō
delegat totam, ſed aliquid ſibi re-
ſeruat, & tunc appellatur ad ip-
ſum ſubdelegantem proximum.
Iſta eſt communis concluſio, quæ
traditur per gloſſ. & doct. in cap.
ſuper queſtionum, §. porrò, de off.
delegati quam tenui ſuprà, in v.
diſtinctione iudiciorum verſic.
iiij. differunt, & c. eſt gloſſ. in cap.
ſi is, cui, de offic. delegat. lib vj.
387 † Prædictam regulam limita nō
proce

procedere in caſu, quando delegans eſſet ſuſpectus, & ratione ſuſpicionis cauſam delegauit alteri non ſuſpecto, iuxta ea, quæ traduntur in cap. iudex ab apoſtolica, de offic. deleg. lib. vj. quia tunc non appellatur ad delegantem, ſed ad alium ſuperiorē, omiſſo medio, vt habetur plenè per doct. in cap. ſi quis contra clericū, de foro comp. & per gloſſ. in cap. ſi is cui, de offic. deleg. lib. vj. & Phil. in cap. dilecti, el ij. colum. v. verſic. vj. limitatio, &c. de appel.

388 Quarta regula ſit, † quòd vacante imperio, appellatur indiſtinctè ad Papam, omiſſo medio, ita tenet Abb. in cap. licet ex ſuſcepto, & ibi etiam Fel. in ij. colum. de foro compet.

389 Quinta regula ſit, † quòd ſi in aliqua ciuitate deeſt, vel abeſt iudex appellationis, poteſt appellari ad decuriones & primates illius ciuitatis, ſecundum Bart. in l. vbi abiunt, ff. de tut. & cura. da. ab his, & Bart. in l quoties, ff. ad munici. & Bald. in l. ij. C. quando fiſ. vel priua. in ij col. per text. quem dicit ad hoc eſſe ſingularem, in §. & hoc peruenit, in auth. vt nulli iud. & Fel. in capitulo quarelam, columna finali, de iureiurando. de eitius dicti veritate, vide plenè Fel. in rub. de appel. col. iiij. & v.

390 † Et no. illum text. in dicto §. & hoc peruenit, per quem habes quotidianam practicam, quando officialis ciuitatis facit aliquam iniuſtitiam prohibendo aliquid fieri, quod de iure prohiberi non poteſt. nam tunc poteſt haberi recurſus ad Epiſcopum ciuitatis vel Decuriones, vt prohibeant iudicem, & prouideant huic iniuſtitiæ.

391 Sexta regula ſit, † quòd ſi iudex laicus committit cauſam Epiſcopo, à ſententia non appellatur ad Pipam, ſed ad ipſum delegantem laicum, vel ad eius ſuperiorē laicum, ſecundum Bald. in l. ſi qui litigantium, circ. fi. C. de epiſ. aud.

352 Septima † regula ſeu concluſio ſit, quod quando duo iudices pronunciauerunt ſuper eadem cauſa, quorum vnus eſt laicus, & alter clericus, appellari debet ad ſuperiorem Eccleſiaſt. attento digniori, ita d. Bart. in l. j. §. ſi quis, colum fin. ff. de appel. & Alexand. in conſ. clxxxvj. inci. viſo proceſſu cauſæ veſtentis, &c. in j. colum. in ſecundo volumine, & Salic. in l. præcipimus, C. de appellat. & Iaſ. in l. imperium, colum. iij. verſ. iiij. facit, &c. ff. de iur. om. iud. & Bal. in

393 rub. extra de ap. † & idē eſt, qn̄ clericus & laicus eſſent arbitratores, quia reductio ſit ad ſuperiorē Eccleſiaſticum: vt not. Lud. Ro. in conſ. cclxv. & Iaſ. in d. l. impe-

394 rium, colum. iiij. & † prædictis adde. quæ in ſimili not. Socin. in conſ. xij. colum. vj. in j. volum. & Iaſ. in l. ſi emancipati, C. de col. & Fel. in cap. j. colum. iiij. de præſcr. vbi ſingulariter d. Felin. ꝗ ſi ſunt plures inquiſiti per iudicem ſecularem de aliquo crimine, inter quos eſt vnus clericus, qui petit ſe remitti ad Epiſcopum poſſunt omnes alij inquiſiti laici petere ſe remitti ad Epiſcopum, occaſione clerici, & eſt notabile dictum licet ſubdat Fel. ibi, quòd ſi Epiſcopus non puniuit laicos ſufficienter, poſſet poſteà iudex ſec.

395 iterum eos punire. † Octaua regula eſt, quod à decreto Decurionum ſeu priorum ciuitatis poteſt appellari ad Capitaneum, ſeu officialem ipſius ciuitatis, dũme[illegible] habeat merũ & miſtũ imp[illegible]

& non ſit creatus ab ipſis Decu-
rionibus, ſed ab alio ſuperiore,
ita tenet Bartol.in l.j.§. ſolent, ff.
quando appel.ſit.& ibi tenet Bar.
396 quod † nemo poteſt eſſe iudex
appellationis, niſi habeat merum
& miſtum imperium, quia appel-
latio eſt miſti imperij.
397 † Nona regula eſt, ſi iudex lai-
cus pronunciat ſe competentem
in aliqua cauſa ſpirituali debet à
tali pronuncia appellari ad epiſco
pum, & non ad ſuperiorē laicum,
ſecundū Bal. conſ.xliiij.in iii.vol.
398 † Decima regula eſt, quòd in
regno à ſententia omnium iudi-
cum ordinariorum, quarūcunq;
ciuitatum.poteſt appellari ad ma-
gnam curiam vicariæ & ſimiliter
à ſententia Regis, appellatur ad
magnam curiam dūmodo non ſit
de conſiliariis, quia ſi delegatus
eſt de conſiliariis, appellatur ad
ſacrum conſiliū, & non ad magnā
curiam.hoc probatur in conſt.ſta-
tuimus, la ij. & ibi hoc expreſſe
tenet Matth. de Afflict.in v.no.&
in conſt. cum noua.

SEXTO, principaliter ſequē-
399 do ordinē propoſitū, † quæro,
quibus appellationibus ſit defe-
rendum, vel non, Super hac quæ-
ſtione facias regulam generalem,
quæ eſt affirmatiua quod regula-
riter iudex à quo, tenetur quam-
libet appellationem admittere,
ſecundum Alex.in l.j. col.pen ff.
ſi quis caut.& ſi ipſam nō admit-
tit ſeu non defert illi, punitur ad
pœnam xxx.librarum auri, tex.eſt
in l.quoniam iudices, C. de app.
& in cap. de priore, & ibi Phil.de
ap.vbi de iure canonico iudex nō
deferens mittitur ad ſuperiorem
puniendus arbitrio ſuperioris: ſed
de iure ciuili eſt ſtatuta pœna
xxx.librarum auri, vt d. l. quoniā
iudices, & l.iudicibus, C. de app.
& not Spec in tit.de app.§ nunc
dicamus in princ. Iſtam regulam
limita, non procedere in omnib*
caſibus, in quibus appellatio eſt
prohibita à iure, & in quibus iu-
dex poteſt procedere appellatio-
ne pendente quia in illis, non te-
netur appellationi deferre, capit.
cum appellationibus, de appel.
lib. vj.& per ea, quæ not.doct in
dicto capitulo, de priore, & qui
ſint iſti caſus poteſt ſatis apertè
colligi ex his, quæ dixi ſuprà, in
ij.quæſt.princ.verſic.iiij.differen-
tia in limitationibus primæ regu-
læ, & ſuprà in iiij quæſt.princ.per
totam cumulaui omnes caſus, in
quibus prohibetur appellatio.
400 Septimò principaliter † quæ-
ro, quid poſſit facere iudex appel
latione pendente. Dic quòd regu
la eſt negatiua, quod iudex à quo,
pendente appellatione, vel pen-
dente decendio dato ad appel-
landum, nihil poteſt innouare in
cauſa, vt eſt text.in l.prima, & ibi
Barto.ff.nil no.appel. interp.& in
cap. non ſolùm, de appel. lib.vj.
imò innouata reuocantur per re-
medium attentatorum, vt no.ple-
nè Philipp.in capitulo, conſuluit,
el ii.& cap.bonæ de appel.
401 † Et circa iſtam materiam at-
tentatorum, ſcies vnam pulchram
differentiam inter appellationem
iudicialem, & extraiudicialem:
quia quando ſumus in appella-
tione iudiciali, reuocantur omnia
attentata, etiam quæ non ſunt di-
rectò contra appellationem: ſed
in extraiudiciali reuocantur ſolū
ea, quæ ſunt contra appellationē,
& non alia.ita pulchrè tenet Phi.
in cap.ij.in vlt.no. de appel.
402 † Item adde, quòd adhuc vt
attentata reuocentur, eſt neceſſe,
quòd

quòd appellatio fuerit intimata
iudici & parti, aliàs iudex & pars
ſemper poſſunt de iure procede-
re in cauſa, quando non habent
notitiam appellationis, & iſta at-
tentata ab ignorantibus appella-
tionem, non reuocãtur ita tenẽt
Ant. de But. & Imol. in c. ſi col. ſi.
de app. & ibi etiam Phil. antepe.
403 col. ver. vlt. quæritur, &c. † &
poteſt peti reuocatio attentato-
rum, vſque ad concluſionem in
cauſa, & non vltra, ſecundũ Phil.
in c. dilecti. el iij. col. ij. de app. &
ibi ponit aliquas limitationes in
quibus attentata non reuocãtur.
Et de multis priuilegiis attenta-
torum, vide plenè per eundem
Phil. in c. bonæ memoriæ. col. iiij.
& v. de ap. vbi etiam tenet quòd
non poteſt fieri reuocatio atten-
tatorũ, niſi cauſa cognita, & par-
te citata, & Phil. Dec. in conſ. cc.
Item illud, quòd dixi quòd de-
bet appellatio eſſe intimata iudi
ci & parti, ad hoc vt attentata re
uocentur, intellige in appel. iudi-
ciali, ſecus in extraiudiciali; quia
in ea reuocantur, etiã ſi non fue-
rit intimata, ſecundum Phil. in c.
bonæ memoriæ, col. xiij. ver. ix.
404 concl. &c. de ap. † Item adde
quòd intantum fuit priuilegiatũ
remedium attentatorũ, quòd a-
genti vt attẽtata reuocentur, non
poteſt opponi exceptio excom-
municationis, ſed ſecũdum Phil.
Dec. in conſ cc. colum. ij. verſ. ij.
405 † Nec etiã poteſt opponi ex-
ceptio proprietatis, ſecundũ Car.
in d. c. bonæ, col. iij. ver. nota ex
tex. ibi proprietatis, &c de appel.
406 † Item, tenetur is qui attenta-
uit ad reſtitutionem fructuũ me-
dio tempore perceptorum à die
interpoſitæ app. ſecundum eun-
dem Car. in d. c. bonæ, col. iij. ver.
407 not ex tex. ibi tẽpore. &c. † Hæc
iſta attentata reuocantur duplici
via. Vno modo intentando prin-
cipaliter officium iudicis, ſuper
ipſorũ reuocatione ſecundo mo-
do acceſſoriè proſequendo app.
vt declarat Car. in c. dilect. el iij.
col. j. in tit. de ap. Iſtam, regulam
huius q. limita. non procedere in
omnibus caſibus, quos numera-
ui ſuprà in ij. prin. ver. iiij. differẽ-
tia, &c. vbi plures limi. cumulaui,
in quibus iudex poteſt attẽtare,
& procedere pend. app Et ſimili-
ter potes limitare in omnib caſi.
in quibus app. de iu eſt prohibi-
ta, quia nõ tenetur iudex illi de-
ferre, prout plenè iſtos cumulaui
ſuprà in iiij q. prin. & ad ibi d. ſtã
me remit. Octauò & vlt. ſequen
408 do ordinẽ ppoſitũ, quæro, † quã
& ex quibus cauſis appellatio di
catur deſerta. In hoc facias primo
regulam generalẽ, quæ ſe habet,
quod iudex in dubio debet ſemper
pronunciare appellationem non
eſſe deſertam, quia debet eligere
viam mitiorem, per quã ius non
remaneat peremptũ litiganti, ita
tenet Paul. de Caſtr. & ibi etiam
Alex in pen. col. & Iaſ in l. j. ff ſi
quis cau. & Phil. Dec. in l. quod ex
nihil. ff. de reg. iu. & Fel. in c. ſigni
409 ficauerunt. col. j. de teſt. † Quis
autẽ iudex pronunciet ſuper de-
ſertione appellationis, vtrum iu-
dex à quo, vel iudex ad quem ſu
prà dixi in ij. q. prin in iiij. diffe-
rentia xix. limit. & ibi vide. Sed
vbi caſus eſt clarus, quòd appel-
latio ſit deſerta, tunc iudex pro-
nunciabit illam deſertam, & per-
inde habetur, ac ſi appellatũ non
eſſet, vt habetur in conſt. appella
tionum tempora, & not. gl. in ver.
executioni. in l. ij. C. de temp. ap.
& Card. in cle. ſi appellatione, in
prima q.

prima q. de app. Nec eſt neceſſe,
quòd opponatur de deſertione,
quia iudex poteſt ex officio etiã
parte non opponente, opponere,
& pronunciare appellationẽ eſſe
deſertam, vt no. Phil in c. ex ratio
ne. col. xx. verſ. quoad ſecundum,
dic. & c. de ap. vbi alleg. Bal. in ad-
dit. Spec. in tit. de ap ver. iudex
410 ex officio, &c. †Qui autem
dicuntur caſus, in quibus appel-
latio efficitur deſerta? dic, quòd
multi ſunt qui poſſunt colligi ex
variis librorum reuolutionibus.
Et primus caſus eſt quando ap-
pellans non fuit proſecutus ap-
pellationem infra annũ vel bien-
nium ſecundum formam auth ei
qui appellat. C de temp. app. & c.
cum ſit Romana, & c ex ratione,
& ibi plenè per doct. de ap. & di-
xi plenè ſuprà, in iij. q. princ. verſ.
ſequitur modò videre de tertio
tẽpore, &c. niſi excuſaret aliqua
iuſta cauſa, vel impedimento, vt
411 ibi dixi. †Secundus caſus eſt
quando appellans non præſenta
uit ꝓceſſum iudici ad quem in-
fra 50. dies, & citari partem, quia
in regno appellatio eſt deſerta,
per d. conſt. appellationum tem-
pora, & ibi Andr. de Iſer. de quo
dic, vt plenè dixi ſuprà in iij. q.
prin. ver. ſequitur modo videre de
tertio tempore, &c. & habetur in
deciſ. clxxxv. conſ. Neap. Adde tñ
circa hoc, quod in ſacro conſil.
Neap. eſt ſtylus, quòd ſi proceſſus
præſentatur poſt 50. dies ante ꝗ̃
ſit pronunciatum appellationem
eſſe deſertam, reuidetur cauſa ex
eiſdem actis de æquitate, & pro-
nunciatur bene vel male iudica-
tum. ita de hoc eſt dec. ccxliiij. in
fi. conſ. Neap. & deciſ. lxxix. Vnde
cautela eſt, quòd appellatus ſta-
tim cum videt elapſos 50. dies,
cõpareat, & petat appellationem
pronunciari deſertam, coram iu-
dice ad quem, quia ſi poſtea præ-
ſentatur proceſſus appellatio re-
peritur deſerta ipſo iure, & iuriſ-
dictio deuoluta eſt iudici à quo:
ita tenet Matth. de Affl. in d. cõſt.
appellationum tempora, col. iiij.
412 in fi. †Tertius caſus eſt, ſi iu-
dex à quo, ſtatuit breuiorem ter-
minum ad proſequendum, quod
poteſt facere: vt eſt text. in c. per-
ſonas, & in c. cum ſit Romana, &
in c. oblatæ, & in c. reprehenſibi-
lis, & c. ſæpe, & ibi per do. de ap.
& probatur in d. conſtit. appella-
tionum tempora ver. cæterum. nã
ſi infra terminum ſtatutum non
proſequitur, appellatio remanet
deſerta, de quo vide quæ plenè
dixi ſuprà in ij. q. princip. ver. xxj.
limita, &c. vbi plenè diſtinxi. &
an quando iudex poſſit breuiare
terminum proſequendi ibi vide.
Et per d. ver. Cæterum eſt cautũ
hodie in regno, quòd iudex ad
quem poteſt pro locorum diſtan
tia ſtatuere terminum appellan-
ti ad præſentandum proceſſum
coram ſe, & ſic poteſt breuiare
tempus 50 dierum, nõ autẽ pro-
rogare, vt ibi dicitur in tex. & e-
lapſo tempore breuiato, remanet
appellatio deſerta, licet nondum
ſint completi 50. dies, ex quo iſte
terminus iudicis ſuccedit in lo-
cum termini legalis, quia lex dat
hanc poteſtatem iudici, ita tenet
Matth in d. conſt. appellationum
tempora. col. ij. & prædictis adde
Card. in clem. conſtitutionem. §.
413 inſuper, in j. q. de elect. †Li-
mita tamen prædicta non proce-
dere in perſona, quæ poteſt pe-
tere reſtitutionem in integrum,
quia licet non fuerit proſecuta
appellationem infra 50. dies, vel
infra

infra tempus ſibi ſtatutum à iudice, poteſt tamẽ intra quadrigẽſimum continuum petere reſtitutionem in integrũ aduerſus temporis lapſum, & reſtituetur ad tantum tempus, infra quantum fuit læſio.& de hoc eſt dec.clxxv. conſ.Neapol.& text.in clem.j.de
414 reſt.in integ. † Secundò limita,non procedere quando appellans fecit ſuam diligentiam,infra 50. dies, ſed ſtetit per iudicẽ appellationis, vel per eius ſecretarium, vel auditorem, & noluit expedire literas infra terminum, quia tunc ſtante dicto impedimento poteſt appellationem proſequi de hoc eſt decíſ. 79.conſil.
415 Neap. † Tertiò limita,nõ procedere in cauſis beneficialibus, quia in illis iudex nõ poteſt breuiare terminum iuris, niſi vtraque parte volente,& ſi breuiauit de facto, & labitur tempus à iudice ſtatutum, non cenſetur deſerta appellatio niſi totus terminus iuris labatur:ita pulchrè dicit Phil.in c. cum ſit.in fin.col de app. & in cap. conſtitutus. el ij. colum.j.eod. tit vbi plus dicit in hanc materiam, quod licet appellatio ſit deſerta per negligentiam partis in cauſis beneficialibus,tamen nunquam cenſetur deſerta quo ad iudicem,& ſemper iudex poteſt ſupplere, & procedere ex officio, & inquirere, de meritis
416 cauſæ. † Quartò caſus eſt, quã appellans non petiit apoſtolos infra xxx.dies, quia non obſtante quòd aliàs legitimè appellauerit, remanet appellatio deſerta ob non petitionem apoſtolorum tex eſt in clem. quamuis.de app. & in c.ab eo. de app lib. vj. & in l.ducib. C. de app.& Barto.in l.j. ff.de libel.dem. & Ludo.Rom.in conſ.ij.Et hoc eſt de iure communi, ſed in regno in curia ſeculari debent peti apoſtoli, ſed non de neceſſitate infra xxx.dies,ſed ſufficit,quòd petantur,& præſententur infra 50.dies datos ad proſequendum, per conſtit. regni,ita tenet And. de Iſer.in d.conſt.appellationum tempora,&ibi etiam Matth.in vij col.in prin.vnde remanet concluſio, quòd hodie in regno remanet appellatio deſerta, ſi non fuerint petiti apoſtoli, ſaltem infra 50. dies de qua materia dic, vt plenè dixi ſuprà in vij q.pſine. ver. viſo primo tem-
417 pore appellandi,&c. † Collige ergo ſub compendio quod hodie in regno appellãs debet omnia iſta expedire copulatiuè, infra 50.dies, videlicet præſentare appellationem, & proceſſum, & apoſtolos iudici ad quem & facere citari partem ad proſequendum, & habere reſponſum congruum à iudice appellationis, & licentiatus recedere, vt dicit An. de Iſer. ibid.in pen.& fin.colum. Aliàs ſi vnum ex iſtis deficit, appellatio remanet deſerta, vt declarat Matth. in d.conſt. appellationum tempora in x.vot. & ibi, probatur in tex.in fin. iuncta declaratione,quam facit ibi Andræ. de Iſer. & prædictis adde Feli. in cap.perſonas, de appel. vbi dicit apoſtolos eſſe appellatiõis, & ſic non videtur appellaſſe, qui apo-
418 ſtolos non petit. † Adde tamẽ quod hodie in regno non eſt neceſſe petere apoſtolos inſtãter,& inſtantiſſimè prout dicit cle.quãuis.de ap.ſed ſufficit quod ſimpliciter, & ſemel petantur:ſecũdum Matth in d.conſt.appellationum, tempora, colum.vij.in prin.in ix.
419 no. † Quintus caſus eſt,ſi appellans

pellans fecit diligentiam in proſequendo, & adiuit iudicem appellationis, & non potuit proſequi propter abſentiam iudicis,nã licet fecerit quidquid potuit, & fuerit proteſtatus quod per eum non ſtabat, prodeſt tamen ſibi hoc impedimentum durante abſentia. Si tamen iudex reuerſus fuit, debet appellans iterum inſtare,& cum importunitate ſolicitare iudicem, aliàs eo reſeruato,ſi non ſolicitetur, ex tunc efficitur deſerta appellatio, nõ obſtante priori impedimento,ita tenet Alex.in conſ x x.col.ij.& iij. in j.vol. vbi idem dicit, quando ſtatutum dictaret, quòd cauſa appellationis committatur, & decidatur infra tot dies, quia ſi appellans non ſolicitat cauſam cõmitti, cẽſetur deſerta appellatio. cui adde Paul. de Caſt. in conſil. cxxxv.in ij vol.& Per.Phil Corn. in conſ.xliiij.col.ij.in iij. volum.

420 †Sextus caſus eſt, ſi iudex ſtatuit terminũ appellanti ad recip ẽdum apoſtolos pro tali die, & appellans non comparuit in in illa die, cenſetur deſerta app. etiã ſi iudex non venerit illa die ad locum,quo caſu etiam ſi comparuiſſet appellans non potuiſſet illos habere, nam non curatur de præſentia iudicis,ſed tantum lex conſiderat diligentiam appellantis qui debet ſumma ope niti.vnde debet comparare,& proteſtari,quod per eum nõ ſtat: aliàs appellatio efficitur deſerta. ita tenet Car. in cl. quamuis § ſi. in j.q de ap.quod nota,quia prima facie quilibet reſponderet in cõtrarium propter iudicis abſentiam.

421 †Septimus caſus eſt, quando aliquis appellauit ab interlocutoria,& iudex non admiſit appellationem, debet etiã ab iſta non admiſſione appellare,aliàs appellatio cenſetur deſerta, & non poteſt grauamen reparari per appellationem à diffinitiua, ſecundum Car. in cl.j.col.iij.ver. & ex hac gl.&c.de dolo,& cont. & Inn.in c.paſt.col.j. ſuper gl. in ver.ſuſpendatur.de of.del & Matthæ.in ſuis not. in xx.not. quod nota,quia poteris per hoc ſæpius appellantem illaqueari facere.

422 †Octauus caſus eſt, quando appellans pendente appellatione aliquid innouat ſeu attentat, in præiudicium aduerſarij, vt quia ipſum ſpoliat. nam ex hoc ipſo cẽſetur appellationem deſerere, & illi renunciare ex quo ſuẽmet appellationi non defert. vñ qualitercunque faciat actum contra appellationem,cẽſetur illam deſerere,ita tenet Bal.in c.ex parte Adæ.col.pe ver.item ſcias,&c.de teſt. & Abb.in c ex parte, S. col. ij ver. pro declaratione, &c. de reſc.& Angel. in l.ſi.C.de temp. ap.& Matth. in ſuis no. in xxvij. no.eſt tex.& ibi per doct in c.an

423 ſit, de ap. †Nonus caſus eſt, qñ appellans poſt interpoſitã appellationem accipit terminũ ad ſoluendum id, quod erat in ſententia pronũciatum, vt ſolueret, quia hoc ipſo cẽſetur appellationem deſerere,& ſententiæ acquieſcere.Caſus eſt in l.ad ſolutionẽ. & ibi Bal.C.de re iud.& Lu.Ro.

424 in conſ. xix. in ſi. †Decimus caſus eſt, qñ is qui appellat poſt interpoſitam appellationem,litigat adhuc coram iudice à quò, quia per hoc cenſetur appellationem deſerere, & illi renunciare: tex.eſt in c.ſolicitudinẽ,de ap.& no.Abb.in c.gratum. de of.del.in ij.col. Quod tñ intellige, & declara.

clara, quando litigat poſt appellationem, ſecus ſi ante appellationẽ, puta infra tempus appellandi
425 ſecundũ Ab. in d.c. gratũ. † Itẽ intellige, qñ facit actum incompatibilem, & contrarium appellationi, ſecus, ſi facit aliquem actũ coram iudice à quo tendentẽ ad maiorem corroborationẽ ſuę appellatiõis, vt quia requirit ipſum, vt nõ procedat ad executionem, quia tunc non cenſetur renũciare appel. ita de hoc eſt dec. Rotæ in nouis, in dec. 475. inc. ſi ille, qui à ſententia &c. & tenet Ab. in c. quæſtioni. de ap. & in c. cum veniſſent. de eo, qui mit. in poſ. & plenè per Phil. in d.c. ſolicitudinem, col. iiij. & v. Et generaliter, quando appellans adit iudicẽ à quo ſuper innouatis, & attẽtatis, non videtur renunciare appellationi, ſecundũ Abb. in c. cũ teneamus. in ij. not. de ap. Plures alios caſus poteſt diligens perquiſitor inueſtigare aſſiduo ſtudio, ſed ꝑ nunc iſtos decem tanquam magis quotidianos dixiſſe ſufficiat. Et per hæc remaneat expeditus iſte ſecundus actus huius vltimę partis iudicij, in quo fuit copioſè tractata materia appel. quò ad capita magis principalia. Sequitur i.j. & vlt. act. [illegible] ſ. de execut. Laus Deo. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

TERTIVS ET VLtimus actus.

De executione ſentẽtiæ, ſummo actu iudic. Quãdo huic ſit locus, à quoue ordine. In quibus rebus & contra quas perſonas competat. In ſumma ex quibus cauſis ea poſsit impediri.

1 *Sententia mandatur executioni, poſt quam tranſiuit in rem iudicatam.*
2 *Sententia executioni mandatur ab eodem iudice, qui eam tulit,*
3 *Sententia valida executioni mandatur, ſed non inualida.*
4 *Iudex ordinarius exequitur ſententiam ab eodem delegato,*
5 *Sententiam ſuam arbiter non exequitur, ſed iudex ordinarius.*
6 *Iudex appellationis mandat executioni ſententiam appellationis.*
7 *Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deſerta.*
8 *Sententiæ executio, quo ordine fiat.*
9 *Debitor non habens bona ſufficientia carceratur.*
10 *Sententia mandatur executioni ſecundum ſtatuta loci.*
11 *Bona minus damnoſa in executione capi debent.*
12 *Debitor fiſcalis, ſine alia executione perſonaliter capitur.*
13 *Ordo l. à diuo Pio. §. in venditione ff. de re iud. in actione perſonali ſolũ ſeruatur. Secus in hypothecaria*
14 *In executione ſententiæ interlocutoriæ non ſeruatur ordo illius, §. in venditione.*
15 *Executio fienda contra pupillum, primo in nominibus debitorũ fieri debet.*
16 *Citatio requiritur in executione ſententiæ per appellationem deſertam*
17 *Citatio non requiritur ſuper executione fienda ſuper eadem re, ſuper qua lata fuit ſententia niſi fiat appellatione deſerta*

Citatio

18 Citatio requiritur in executione, quæ fit contra condemnati ſucceſſorem ſeu per iudicem in officio ſucceſſorem.

19 Executio ſententiæ in ciuilibus qualiter fiat.

20 Datio in ſolutum in aliqua parte plus debito facta, in totum vitiatur.

Fallit in tenuta vigore pacti executiui data, & quando actione reali agitur.

21 Citatio partis in taxatione expenſarum requiritur.

22 Appellatur ab immoderata expenſarum taxatione.

23 Capi poteſt perſona in executione ſententiæ vt bona ſua indicet.

24 Iudex in modicis cauſis poteſt ſine libello, & ſine aliquo iuris ordine compellere quem ad ſoluendum

25 Executio in criminalibus contra damnatum ad mortem, vel ad membri mutilationem, qualiter ſit facienda

26 Iudex pro iuſtitia exequenda, poteſt aſinum ſeu currum alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefactor ad ſupplicium ducatur.

27 Barones indebitè angariant vaſſallos ſine ſalario, tam in perſonam quàm in bonis.

28 Executio non poteſt fieri in lecto, veſtibus, & ſuppellectilibus domus, niſi quando alia bona non extant.

29 Veſtes cedentis bonis ſunt relinquendæ.

30 Damnatis ad mortem veſtes non auferuntur.

31 Boues aratorij, & alia inſtrumenta ad agriculturam deputata, non poſſunt pro executione ſententiæ capi.

32 Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio.

33 Inſtrumenti executio poteſt fieri cõtra tertium poſſeſſorem non citatum, & negocio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo.

34 Executio pro debito vel delicto patris, non poteſt fieri in peculio profectitio filij.

35 Filio condemnato non fit executio peculio aduentitio, etiam ſuper proprietate quæ eſt tota filij.

36 Peculium caſtrenſe filij condemnati, non debetur executioni.

37 Vſusfructus aduentitiorum filij, an pro debito, vel delicto patris publicetur.

38 Executio pro condemnatione pupilli, non fit in bonis tutoris, niſi pro expenſis.

39 Tutor qui iuſtam cauſam litigandi non habuit debet in expenſis condemnari, & contra eius bona fit executio.

40 Executio expenſarum litis factæ cum procuratore, an & quando fiat contra procuratorem, vel dominum.

41 Sententia lata contra emptorem, mandatur executioni contra auctorem laudatum ex eodem proceſſu.

42 Executio an in bonis ſingulorum fieri poſſit pro debito vniuerſitatis.

43 Executio non fit in bonis monaſterij pro

rij pro debito monachi,niſi ſint bona quæſita monaſterio per medium ipſius monachi.

44 *Fructus beneficij eccleſiaſtici pro debito clerici capi non poſſunt,niſi quando alia bona non habet.*

45 *Executio fieri non poteſt in ſtipendiis,neque in armis militum, neque etiam doctorum.*

46 *Executio non fit in libris ſcholarium, niſi quando non habent.*

47 *Libri ſcholarium, retineri poſſunt pro expenſis eius funeralis.*

48 *Scholaris qui ceſſit bonis,& poſtea libros emit non debet illis priuari.*

49 *Fructus feudi, pro debito capi non poſſunt niſi in ſubſidium.*

50 *Executio pro debito vaſalli defuncti an fiat in fructibus feudi, contra ſucceſſorem.*

51 *Executio an fieri poßit in viis pub. & theatris,& aliis ſimilibus pro vniuerſitatis debito.*

52 *Executio non fit in bonis mariti pro debito vxoris,vel econtra.*

53 *Tutrice ſecundo nubente, non reddita ratione, bona ſecundi viri ſunt obligata, & in eis pro tutelari debito fit executio.*

54 *Executio ſententiæ vſque ad xxx. annos peti poteſt.*

55 *Appellari non poteſt ab executione,niſi modus in exequendo excedatur.*

56 *Executio in perſonam non fit contra perſonas priuileg.*

57 *Executio impeditur per exceptionem nullitatis,niſi coram inferiori iudice opponatur*

58 *Petitio reſtitutionis in integ.impedit executionem ſententiæ, niſi malitioſè petatur.*

59 *Except.litis pend.non impedit ſententiæ executionem.*

60 *Executio in criminalibus ſuſpenditur ob excellentiam delinquentis in arte ſua, & quando delictum eſt antiquum, vel quando carcerē habuit pro delicto.*

61 *Reſtitutio in integrum ex clauſula generali peti poteſt aduerſus ſententiam latam contra ius litigatoris,quæ tranſiuit in rem iudicatam.*

62 *Sententia non poteſt continere pœnam in caſu quo illi non paretur.*

63 *Exceptio requirens altiorem indaginem, quæ incontinenti probari non poteſt, non impedit executionem ſententiæ.*

64 *Sententiæ executio, an impediatur per denunciationem euangelicam, vel per compenſationis exceptionem.*

1 TERTIVS † & vltimus actus princip. qui in iudicio emergit, eſt executio. nam lata ſententia, & ea tranſacta in rem iudicatam, debet fieri ipſius executio, quia aliàs fruſtra ferrentur ſententiæ, ni debitè mandarentur executioni, ca. quòd ad conſultationem, de re iud.& not.gl. in rub. C. de exec. rei iud.& Andr.de Iſer. in conſt. dilationes, colum.ij.circa fin. Et quia hęc materia longa eſt,& per varios iuris titulos ac leges diſperſa, ſolùm reaſſumā ipſam, breuiter, & ſuccinctè per quatuor quæſt. principal. quantum ad caſus

ſus magis quotidianos in practi-
1 ca, quibus expeditis imponetur
finis huic tractatui Et prin. q. e-
rit quæ ſententiæ mereantur exe
cutioni demandari, & à quibus
iudicibus. Secũda q erit, quo or-
dine, & qualiter ſit facienda exe
cutio. Tertia q. erit, in quibus re-
bus, & contra quas perſonas poſ
ſit fieri executio. Quarta, & vlt.
q erit. ex quibus cauſis executio
2 impediri poteſt. † Venio ad pri
mam q. principalẽ. Et quæro quæ
ſententiæ mereantur executioni
demãdari, & à quibus iudicibus.
Iſta q. eſt bimembris, vnde pono
reſponſionem, & regulam ad v-
trunque membrum videlicet. Re
gula eſt, quod omnis ſententia
poteſt executioni demãdari, poſt
quam tráſiuit in rem iudicatam,
& ab eodem iudice, qui eam tu-
lit, vt d. c. quo ad coſultationem.
l. eum quædam puella, ff de iur.
om. iu. Nam ſententia habet exe-
cutionem paratam. l. minor xxv.
ann s, cui fideicommiſſum. ff. de
3 minori. † Limita primò hãc re-
gulã procedere in ſententia nul-
la, quia non meretur executionẽ.
l. iiij. §. condemnatum, & ibi Bart.
Alex. & doct. ff de re iud. & l. ſi
cum nulla. eo. tit. & eſt gl. in l. ij.
C de edic diui Adr. tol. & Bar. in
l j. C. de exec. rei iud. & Bald. in
auth quæ ſupplicatio. C de pre.
imp. offe. & Ang. in l. i. ff. nil no.
ap interp. & dic, vt habetur plenè
per Mod in dict. §. cõdemnatum.
4 † Secundò limita, procedere in
iudice ordinario, ſecus in ſenten-
tia delegati. quia non poteſt exe
cutioni mandari per ipſum dele-
gatum, ſed debet eius executio
fieri per delegãtem, l. à diuo Pio
in prin. & ibi Bar. & doct. ff. de re
iud. & l. properandum, §. fin au-
tem reus, C. de iud. & not. Abb.
in c. ſi quis contra clericum. col.
fi. de foro comp. & plenius ſuprà
in iiij. part. in v. diſtin. verſ. xviij.
differunt, &c. vbi limitatur non
procedere in delegato principis.
5 † Tertiò limita, non procedere
in ſententia arbitri, quia non po
teſt executioni mandari per ip-
ſum arbitrum, ſed per iudicem
ordinarium, qui eſt eſt iudex rei
conuenti, tex. eſt in l. eum antea,
& ibi Bal. col. fi. ver. vlterius no-
ta, &c. C. de arb. & not. Bart. in l.
non eſt omnibus, ff. de arb. & gl.
& doct in d. l à diuo Pio in prin.
Quod procedit etiam in ſenten-
tia arbitrorum iuris, ſecundum
Bald. in fin. in vj. not. C. de iud.
6 † Quartò limita in ſententia, à
à qua eſt appellatum, quia ſi cõ-
firmatur, non mandatur execu-
tioni per primũ iudicem ad quẽ
à quo, ſed per iudicem ad quem,
& ſic iudex appellationis exe-
quitur, ſecundum Barto. in l. eos.
in fi. illius princ. & in l. præcipi-
7 mus, § officiis. C. de iud. † niſi
appellatio ſit deſerta, quia tunc
executio fit per iudicem à quo,
ſecundum Bart. Bal. & doct. in l.
fi. contra. C. de app. & in d. § of-
ficiis, & Bal. in auth ſi quis liti-
gantium. C. de epiſ. aud. Reliqua
pertinẽtia ad materiam huius q.
dicam infrà, in iiij & vlt. q princ.
SECVNDO, principaliter
8 quæro, quo † ordine, & qualiter
ſit facienda executio. In hoc eſt
ſciendum, quod executio peritur
altero de duobus modis, ſcilicet,
vel per actionem in factum oriẽ-
tem ex ſententia, iuxta tex. cum
ibi not. per doct. in l. miles. § ita
dicam. ff de re iud. vel per officiũ
iudicis. vt declarat And. de Iſer.
in conſt. dilationes, col. ij. in fi. &
ibi

ibi dicit quòd melius eſt petere eam officio iudicis, quia tunc nõ requiritur libellus neque litis conteſtatio:ſecus quando petitur iure actionis quia eſſet neceſſe formare nouum proceſſum,& no. Alexand.in conſil. 50. colum.iij. in princ.in ij.volumine.

Hoc præſuppoſito dicendum eſt quo ad reſponſionẽ quæſtioni faciendam, quòd in executione ſententiæ in ciuilibus debet ſeruari ordo tradit' per l.à diuo Pio, §.in venditione,ff.de re iud.ſcilicet, vt primò capiantur mobilia, & deinde ſtabilia, & poſteà nomina debitorum,& his deficientibus vltimo loco deuenitur ad
9 capturam perſonæ. † non enim debet capi perſona pro debito, niſi prius excuſſis bonis,ſecundũ Bar.in l.iij §.tutores,& ibi etiam gl.ff.de ſuſp. tut. ſcilicet, quando facta excuſſione bona non reperiuntur ſufficientia, vt not. Abb. in c.quod ad conſultationem,col. vj.in fin.de re iud. & Bald. in l j. in fin.C de iur.& fac.ign.& Pari. in tract.ſind. in verſic. captura,in prin.& Bald.in c.tuæ, vt lite non conteſt.& Alex.in d.§. in venditione, col.iij. & iiij. Aliàs autem non valet executio,ſi peruertitur ordo prædictus, ſecundum Ioan. de Imol.& Alex.in d.§.in venditione,col.v.& Fel.in d.c quod ad conſultationem,col.ix de re iud. quidquid dicat Abb.ibi,qui dicit valere executionem,niſi appelletur,& Bar.in d.§.venditione,nam verius eſt,vt dicimus, quòd ille, §.in venditione, ponit formam à qua recedi non debet, ſecundum Alex.& Imo.ibi,& Fel.vbi ſuprà, & habetur in dec.clviij.cõſ Neap.
10 †Item quando fit executio debent ſeruari ſtatuta loci,vbi fit,vt not.Iaſ. in l.cum quædam puella, col fi.ff.de iur om.iud vide tamẽ And.de Iſer. in conſt. dilationes, col.iij.in fi.vbi tenet, quòd valet executio non ſeruato ordine, ſed debet appellari,poteſt tamen intelligi, quãdo nuncius peruertit ordinem.Secus, ſi iudex in commiſſione peruertit, quia propter expreſſum iuris errorẽ eſſet nulla executio,quod etiam tenet Matt. in d.conſt.dilationes, colum.x.
11 †Item debet in tali executione adhiberi alius ordo,ſcilicet vt capiantur ea prius, quæ ſunt debitori minus damnoſa gl.eſt in d §. in vẽditione, in verſ. animalia,& licet illa gl. quæ cõiter approbatur,ibi loquatur tantũ de mobilibus, tamen Alex. ibi extendit eã etiam ad immobilia,vt in eis etiã habeatur ratio ad minus dãnoſa, quod tenet etiã Bal. in l ordo.C. de execut.rei iud.& gl.in l.quandiu,C.de diſtr pign.Quod tamen intellige.quãdo executio fit coactè poſt ſentẽtiam,ſed quãdo debitor ante ſentẽtiã offerret ſpõte dare bona ſua in ſolutũ creditori, tunc poſſet creditor eligere meliorẽ,ita loquitur auth niſi, C.de ſolut.prout declarat Alex. in d.§. in vend.col.j.& poteſt tunc compelli creditor accipere, ſecundum Bal.in d l ordo,verſ quæro,quid ſi
12 creditore. †Limita tamen prædicta non procedere in debitore fiſcali, quia poteſt capi de pſona, etiã nulla facta excuſſione in bonis,tex eſt in l.nemo C. de exac.
13 trib lib.x.†Secundò limita non procedere,quando agitur actione hypothecaria,quia tunc in executione non ſeruatur dictus ordo, ſed ſolùm ſeruatur in actione perſonali. ita tenet Sal. in l. nomen, C.quæ res pign. oblig.poſſit.Soc.

in conſ.clviij.colum.ix.in fi.in ij.
14 volum. Tertiò limita, non procedere, quando executio fieret
auctoritate ſententiæ interlocutoriç, puta propter contumaciam,
quia tunc non ſeruatur talis ordo illius, §.in venditione, gl. eſt in §.
ſi verò. in auth. de exhib. reis, & Bal.in l.ij col.iij.verſ.iij.quæritur,
ff. ſi ex nox.cau.aga. & Bal.in l.ij. col. j in fin.verſ. deinde reuoco,
&c C. quando fiſ. vel priua.
15 † Quartò limita, in executione facienda in vendendis rebus pupillaribus, quia primò capiuntur
nomina debitoru, & ſic non ſeruatur ordo, l. magis puto. §. non
poſſum verſ.quærere, & ibi Bar. ff.
16 de rebus eo. † An autem in executione facienda requiritur partis
citatio? doctores vario modo loquuntur, tamen ego ſoluam iſtud
dubium per aliquas veras concluſiones. Et pono primam concluſionem, quæ eſt talis. Quando
à ſententia fuit appellatum, & eſt deſerta appellatio, tunc in executione debet pars citari, aliàs non
valet executio, ita tenet Barto. in l.j. ff. nil no. app. pend. & Bald. &
communiter doct. in l. ſi contra, C. de app. & Phil. Decius, in conſ.
xcvij.col.ij. & Bal.in l.ij.§.fi.C.de temp.app. & Alex. in d.§.in ven-
17 ditione, colum.antep. † Secunda concluſio eſt, quando executio
fieret in eadem re, ſuper qua fuit lata ſententia, non requiritur partis citatio, ſecundum Bart.in d.§.
in venditione, & ibi etiam Alex. in antep.col. niſi fieret appellatio
ne deſerta, quia tunc ſemper requiritur, vt ibi per ea, quæ modo
18 dixi. † Tertia cõcluſio eſt, quando executio fit contra ſucceſſorẽ
condemnati, ſeu per iudicem ſucceſſorem in officio, ſemper requiritur citatio, ſecũdum Alex. in d.
§.in venditione, colum.antep. per
19 iura ibi allegata per eum. † Supereſt modo vnus caſus, videlicet
quando executio fit in alia re, vt quia quis condemnatur ad pecuniam, & fit executio in bonis per
eundem iudicem, & contra ipſum condemnatum, & non ſumus in
appellatione deſerta. Iſte eſt caſus dubius, in quo doct. variant, nam
Bar. in d. §. in venditione ſentit, quod requiratur citatio, & eum
ſimpliciter ſequitur Lanfr. in cap. quoniam contra, in verſ. interlocutionem, col.xij. ver. quæro nunquid, &c. & Bar. in l. meminerint,
C. vnde vi. vnde debet fieri citatio, vt compareat ad allegandum
quare ſententia executioni mandari non debeat, & hanc practicã
ponit Bart. in l. defendente, ff. de auct. tu. ſed multi doc. quos refert
Alex. in d §.in venditione, tenent contrarium. Andr. de Iſern tangit
iſtam quæſt. in conſt. dilationes, col. iij. & ibi etiam Matth. in vij.
col. in fin. & ſeq. Pro ſolutione tamen iſtius quæſt. & dubij, puto
conſiderandum, quod in executione ſententiæ plures actus interueniunt. Primò enim pignora
cadunt in cauſam iudicati, & poſteà ſubhaſtantur, & vltimo loco
emptore non reperto, ad iudicantur creditori pro iuſto precio, l.
ordo. C de exec. rei iud. l.ij. C. ſi in cauſam iud. & l. à diuo Pio, §. ſi
pign. & ibi per omnes doct. ff. de re iud. & ponit de hac materia
practicam Soc. in conſil. xxxvij. colum.iij. in fin & ſeq. in iiij. vol.
Nunc in propoſito quo ad primũ, & ſecundum actum, ſcilicet, de
captu pignorum, & de ſubhaſtatione, non requiritur de neceſſitate citatio, ex quo non eſt actus
præiudi

præiudicialis, ſed ſeparabilis, ſed quando iudex procedit ad vltimum actum, ſcilicet, interponendo decretum ſuper alienatione ſeu iudicatione, tunc debet pars citari, quia tractatur de magno præiudicio, & de tranſlatione dominij. ita tenet Alb. de Roſ. per illum tex in l creditor, C. de diſtr. pign. & habetur in deciſ. ccclviij. conſ. Neap. & ita vidi ſemper practicari in iudiciis nam lata ſententia, & ea tranſacta in rem iudicatam victor facit extrahi literas executoriales, & iudex committit nuncio, vt auctoritate illarum literarum capiat tantum de bonis debitoris cōdemnati, quod aſcendit ad ſummam debiti, ſeruando ordinem dicti, §. in venditione, & illa bona capta ſubhaſtare debeat, & plus offerenti vēdere & emptore non reperto, creditori tradere in ſolutum pro iuſto precio æſtimando per expertos, & ſic nuncius exequitur illos duos actus ſine alia citatione, ſed ante, quàm exequatur tertiū, & vltimum, iudex facit vnam citationem parti, vt infra duos dies veniat ad releuandum pignus, & ſoluendum debitum, aliàs ad allegandum vendi non debeat vel creditori tradi inſolutum, ſeu adiudicari, & hāc practicam ſemper vidi obſeruari, & videtur tuta, & poteſt capi ex his, quæ habentur in deciſio. ccclviij. conſil. Neapol.

20 † Nota tamen quod adiudicatio, quæ fit creditori inſolutū, debet fieri pro menſura debiti aliàs ſi fieret plus debito, vitiatur in totum, ſecundum Bart. in l. ſi non ſortem, §. ſi centum, ff. de cond. ind. & hoc eſt multum vtile, vt refert ibi Iaſ. in j. col. quia fructus interim percepti computabuntur in ſortem: cui adde Alex. vbi plenè tract. in l. iuſtè poſſidet, col. v.

21 & vj. ff. de acq. poſ. † Hoc tamen limita, quando ſumus in tenuta, quę datur vigore pacti executiui, quia illa non vitiatur ſecundum Franc. de Aret. in l. j. §. pen. ff. de verb. obl. per l. j. §. ſi dux, ff. quo. leg & ſequitur Iaſ. in d. §. ſi centū, colum. ij. in prin. Secundò limita, quando ageretur actione reali ſeu hypothecaria, quia non vitiatur, licet plus deitur, vt no. gl. in l. iij. C. de proc. & Alex. in l. iij. §. fin. colum. vj. ff. de acq. poſ. Et quid in taxatione expenſarum, an requiratur citatio partis? vide Bar. in l. terminato, colum. ij. C. de fruct. & litiū exp. & Iaſ. in l. nec quidquā, §. vbi decretum, col. x. ff. de offic. proc. vbi Iaſ. tenet, quòd non, tamen non refert fideliter Bal. quia Bald. in d. l. terminato, diſtinguit, ſed poſſet dictum Iaſ. intelligi, quando eadem die eſſet facienda taxatio, qua fuit facta condemnatio, tunc enim non requiritur citatio, ſecus, ſi poſteà fiat, ſecundum Bald. & hoc tenet Phil. in c. ſæpe, in xiij. q. de app. ex hoc ſequitur, quòd cum hodie taxatio nunquam fit eadē die, ſed iudex reſeruat ſibi illam, vt in d. l. terminato, ſemper deberet pars citari,

22 quod patet etiā, quia † à taxatione poteſt appellari. l. quādo exceditur modus in taxando, ſecundū Bar. in l. ab executione, col. fi. ff. de ap. pro hoc eſt tex. in l. fi. & ibi Bar. C. quā prou. non eſt neceſ. & Iaſ. in l. properandū, §. ſin autē alterutra, col. antep. in fin. C. de iud & Phil. in d. c. ſæpe, in xij. q. vbi optimè declarat, quod tunc debet exprimi cauſa exceſſus in appellatione,

23 aliàs nō procedit. † Prædictis adde, quod licet exequēdo nō ſit incipien-

dum à captura perſonæ, tamen
poteſt nuncius,& executor inci-
pere à captura, compellendo de-
bitorem perſonaliter, vt indicet
bona ſua in quibus erit facienda
excuſſio ita tenet Paris in tract.
ſind.verſ exec.colum.iij.per gloſſ.
in l.pen.ff.de ceſſ.bon nam poteſt
dicere executor ego neſcio ſi ha-
bes bona,vbi faciam executionẽ,
exhibeas illa, alias exequar in
perſonam tuam carcerando te &
24 ibi etiam dicit Paris, quòd † iu
dex in modicis cauſis poteſt ſine
libello,& ſine aliquo iuris ordine
cõpellere quem ad ſoluendum,
arg.l fin. & ibi gloſſ. ff. de iud.
25 † Qualiter autem ſit facienda
executio in criminalibus,vt quã-
do aliquis eſt damnatus ad mor
tem vel ad membri mutilationẽ,
dic quòd ſi iudex non habet cer-
tum carnificem deputatũ, poteſt
capere vnum hominem vilem pu
ta mendicantem, & illum com-
pellere ad exequendum, cui dari
debet ſalarium quinque aureorũ,
& ſi damnatus habet veſtes, &
anulos debent dari carnifici ſeu
ſpiculatori vſque ad dictam ſum
mam aureorum quinque, per l.
diuus.ff.de bon.dam.Item,quãdo
iudex non inueniret hominem
vilem ad hoc deputãdum, poteſt
capere vnum de carceratis, qui
forte erat condemnatus ad mor-
tem,vel ad deportationem,& re-
mittere illam pœnam,& compel-
lere eum quod hanc executionẽ
faciat, imò poſſet iudex illũ con-
demnare vt ſit perpetuus execu-
tor,quia cenſetur tunc damnatus
ad opus publicum, & eſt ſeruus
pœnæ, & hoc ſi delictũ erat tale,
quòd ad opus publicum damnati
potuiſſet. ita hæc omnia declar.
Paris in tract. ſind. in verſ. mani-
uoltus, vbi plura allegat, & ibi
vide per eum tamen ego ſemper
putarem hoc vltimum procedere
in perſonis vilibus, & ſic iudex
in pœnis irrogãdis debet ſemper
habere reſpectum ad qualitatem
perſonarum,l.ſi.ff.de iniu.& l.ca-
pitalium,§ non omnes ff de pœ-
nis,& l.Pedius,§ j ff.inc.rui.nauf.
& prædictis adde Bal. & do. in l.
ſi §.Titius,ff.de pig. act. & quod
habetur in euangelio. Angariaue
runt quendam Simonẽ Cyreneſi,
26 &c † Similiter poteſt iudex pro
iuſtitia exequenda capere aſinũ,
vel equũ, vel currum à ſubdito,
vt cum eo ducatur malefactor ad
ſupplicium,verum debet ſibi da-
re ſalarium ſeu penſionem de pu
blico, & ſic nõ debet capere gra-
tis ita tenet Bartol in l. iubemus
nullam nauẽ in prin.C. de ſa.ſan.
eccl Bal.& Alb de Roſa. in l. ſi.§.
Titius, ff. de pig. act. & Paris in
tract.ſind.in verſ.captura.col.pen.
ver an officialis poſſit capere,&c.
& tradit Matth. in conſt. omnes
officiales,& ibi etiam declaratur,
27 quando † officialis pro ſeruitio
publico poſſit capere iumentũ
alienum, puta pro mittendis vi-
ctualiis in exercitum:vel pro ſer-
uitio Regis vel Baronis,vel face-
re mandatum de perſona,& ſem-
per debet dari ſalarium angaria-
to.per illam conſt. & etiã de hoc
extat capitulum regni,tamen hoc
male ſeruant Barones noſtri tem
poris, & nemo eſt qui eorũ facta
dijudicet:& dicit And de Iſer.tit.
quæ ſint reg in verſ. flumina na-
uigabilia Guay.à chi la lena.Hinc
optimè inuehit Iuuenalis Aquinas,
Satyra iij. Libertas pauperis hæc
eſt.pulſatus rogat,& pugnis con-
ciſus adorat,Vt liceat paucis cum
dentibus inde reuerti.

Tertiò

28 Tertiò principaliter † quæro, in quibus rebus, & contra quas perſonas poſſit fieri executio? & hic facias regulam cõtra omnes, & in omnibus rebus poteſt regulariter executio fieri, niſi à iure reperiatur prohibita. & hoc per generalem regulam iuris, quæ ſe habet, quòd in iure omnia cenſentur permiſſa, niſi reperiantur prohibita, l. necnon §. quòd, ff. ex qui cau. maio. Limita primò, non procedere in veſtibus, lecto, & aliis ſimilibus ad vſum neceſſarium deputatis, prout ſunt vaſa fictilia, & ſupellectilia deputata ad quotidianum vſum: nam in iſtis nõ fit executio, quia iſta minimè transeunt in hypotheca, ſecundum Bart. Bald & doct. in l. j. C. quæ res pig. oblig. poſſ. Quod
29 corroboratur. † quia veſtes etiã cedenti bonis ſunt relinquendæ, ſecundum Bar. & doct. in l. pen. ff.
30 de ceſſio. bon. † quia etiã damnatis ad mortem non auferuntur veſtes. l. diuus, ff. de bon. dam. Idẽ tenet Ioan. Fa. & Iaſ in §. fi. col. pen. inſt. de actio prædicta autem intelligo, vt aliis bonis exiſtentibus non fiat executio in iſtis ſupellectilibus, adeo quòd non erraret nuncius, quòd iſtis omiſſis deueniſſet ad ſtabilia, ſed quãdo aliud nõ haberet debitor, poſſunt capi etiam ſupellectilia, & lectus, & veſtes, debent tamen solùm derelinqui veſtes, quibus cooperitur, per ea, quæ in ſimili dicam infrà in ſequenti limitatione.

31 † Limita ſecundò, non procedere in bobus aratoriis, & inſtrumentis ad agriculturam deputatis, text. eſt in l. executores, & authen. agricultores, C. quæ res pig. oblig. poſſ. & hoc hodie eſt prouiſum in regno per duo capitula regni. Vnũ videlicet, in nu. 4. quod incipit, pridem contra in ſolertiam, quo cauetur, quòd etiã ſi bona debitor non habeat, non fit executio in bobus aratoriis. Aliud capitulum eſt, in nu. 153. & incip. conſtitutioni boues, &c. quod reſtringit ac corrigit capitulum prædictum, & vult quòd ſi alia bona non habeat debitor, poteſt in illis fieri executio. Idem quando debitor in ſpecie illos obligaſſet, & ex hac inoleuit communis practica notariorum, qui in inſtrumentis obligari faciunt iſta talia in ſpecie, & hanc materiam tract. Matth. in conſt. ab of-
32 ficialibus, col fi. † Tertiò limita, non procedere contra tertium nõ nominatum in iudicio quia cõtra eum non poteſt fieri executio, ſecundum Bald in conſ. cxlix. in iij. vol. facit quòd not. Bal. & Imo. in l. ſi binæ, ff de iniuſt. rup. teſta, & Bald. in l. ſi pro te. in fin. C. de dotis promiſ. vbi traditur, quòd is, qui non reperitur nominatus in inſtrumento, non poteſt ex illo prætendere executionem nec actiuè, nec paſſiuè, quamuis ex eo intereſſe prætendat, facit etiam tex cum ſua materia, in l. à diuo Pio §. ſi ſuper rebus, ff. ſi de re iu.
33 † Nota hic tamen vnum ſingulare verbum quod nunquam obliuiſcaris, quod quãdo in inſtrumento eſt pactũ de capiendo, & conſtitutũ precarij, prout cõiter iſtæ clauſulæ in inſtrumentis apponũtur, poteſt fieri executio adſiſtentiæ contra tertiũ poſſeſſorẽ, etiã non citatũ, & etiam negocio non liquidato. ita mirabiliter tenet Fran. de Aret. in conſ. xxj. col. pen. in fi. & col. fi. Soc. in conſ. 82. col. iij. in iij. vol. quod nota, quia multi doctores de hoc interrogati

contrarium reſponderũt, & certè
prima facie contrarium videretur
reſpondendum, quando deciſio
in terminis non oſtenderetur.
34 † Quartò limita, non procedere
in peculio profectitio filij: nã pro
delicto, vel debito patris nõ po-
teſt fieri executio in dicto pecu-
lio, quamuis profectitio, ita tenet
Bar. & Bal. in l. iij. §. ſed vtrum, ff.
de min. & Bal. in l. pen. C. qui bo.
35 ced. poſſ. † Similiter pro delicto
filij non poteſt fieri executio in
peculio aduentitio, etiam ſuper
proprietate, quæ eſt tota filij. ita
tenet Bar. in l. ſi finita, §. ſi de ve-
ctigalibus, ff. de dam. infect. quem
ibi ſequuntur Imol. & Alexan. in
xvij. col. & communiter doc. nam
36 arguendo à fortiori, † pro deli-
cto filij non poteſt fieri executio,
etiam in peculio caſtrenſi, vt eſt
tex. in l. iij. C. de bon. proſcr. quod
eſt liberum ipſius filij, ergo multò
minus in aduentitio, in quo mi-
nus habet iuris, & idẽ tenet Bald.
in l. iij. §. ſi filius, ff. quod quiſque
37 iur. † & an ex delicto patris pu-
blicetur vſusfructus aduentitio-
rum, qui eſt patris, vide Alex. vbi
plenè hæc omnia diſputat, in d. §.
ſi de vectigalib. colum. xviij. cum
tribus ſeq. & ſimiliter an pro de-
bito patris poſſit creditor capere
dictum vſumfructum: vide Ioan.
And. in add. Spec. in tit. de pec. el.
38 verſ. ad materiam, &c. † Quintò
limita nõ procedere in bonis tu-
toris, in quibus non fit executio,
quando fuit condẽnatus pro pu-
pillo tutorio nomine, ſed fit in
bonis pupilli, tex. eſt, & ibi Bal. &
doct. in l. j. C. quando fiſc. vel pri. &
not. Bar. in l. ij. ff. de adm. tut. quod
limita nõ procedere, quãdo exe-
cutio fieret pro cõdemnatione ex
39 penſarum. † nam ſi tutor non
habuit iuſtam cauſam litigandi,
& propterea fuit cõdemnatus in
expenſis, fit executio contra eũ,
& non contra pupillum, text. eſt
in l. nõ eſt ignotum, C. de admin.
tut. & Barto. in l. edita, colum. fin.
C. de eden. & Bart. in l. qui ſoli-
dum §. etiam. ff. de leg. ij. & in l.
40 iiij. in princ. ff. de re iud. † Quid
autem in procuratore? vide Bart.
in d. l. iiij. & Angel. & doct. in l.
Plaucius, ff. de proc. & Abb. in c.
ſæpe, in j. no. de app. & veritas eſt,
quando condemnatio expenſarũ
fit ob delictum procuratoris, fit
executio contra eum, vel ſi facit
aliquod ad quod nõ habeat mã-
datum, aliàs fit contra dominum,
& ſic patet, quod contra falſum
procuratorem fit executio: vt in
d. l. Plaucius, & ibi Bald. & doct.
Similiter contra procuratorem in
rem ſuam fit executio. vnde ven-
ditor, qui defendit emptorem pa-
titur executionem ſecũdum Bal.
41 in d. l. Plaucius. † & hoc eſt in-
ductũ in regno per Regiam prag.
quæ incipit, dubitationem, quod
ſententia lata contra emptorem,
mandatur executioni contra au-
ctorem laudatum ex eodem pro-
ceſſu. Et ad id quòd dixi de falſo
procuratore, adde Alex. in l. inter
quos, ff. de dam. infect. Item adde,
quod ſi dominus ſcit, & patitur
falſum procuratorem agere, vel
defendere, tunc ſi procurator non
eſt ſoluendo, fit executio contra
dominum in ſubſidium, ita no. in
auth. qua in prouincia, C. vbi de
cr. ag. opor. & Ang. in authen. vt
omnes obe. iud. prouin col. j. in fi.
42 ver. ij. no. & verſ. iij. &c. † Sextò
limita, non procedere in bonis
ſingulorum ciuium pro debito
vniuerſitatis: quod dic, vt per Bal.
in l. etiam, colum. iiij. circa fin. C.
de exec.

43 de exec.rei iud. † Septimò limi-
ta nō procedere in bonis mona-
ſterij, quia in illis non fit exe-
cutio pro debito monachi, quod
intellige, niſi ſint bona quæſita
monaſterio per medium ipſius
monachi: ipſe autem monachus
non poteſt pro debito carcerari,
ita tenet Bald.in in authen.cauſa,
quæ.colum.ij.verſ. quartum con-
ſiderandum,C.de Epiſcopis & cl.
44 † Octauò limita, non procedere
in fructibus præbendæ, ſeu bene-
ficij Eccleſiaſtici: quia in eis non
fit executio pro condemnatione
clerici dūmodo habeat alia bona,
ſed ſi alia non habeat, poteſt tūc
fieri in dictis fructib. ita tenent
Bart. Alex. & communiter doct.
in lege commodis,ff.de re iud. &
gloſſ. & Bald. in l. ſtipend. C. de
exec.rei iud. & cano.in cap. per-
uenit,de fideiuſ. & in cap.primo,
45 de app. † Nonò limita,in ſtipen
diis militum, quæ ſimiliter capi
nō poſſunt, niſi in ſubſidium,ſci-
licet, non exiſtētibus aliis bonis,
text eſt in d.l.commodis, & in d.
l. ſtipendia, & idem in ſtipendiis
doct.ſecundum Abb.& doct.in d.
cap.peruenit, & idē in armis mi-
litum, ſecundum gloſſ.in l.nepos
46 proculo,ff.de verb.ſig. † Decimò
limita in libris ſcholariū, in qui-
bus non poteſt fieri executio, ſe-
cundum gl.in d.l.nepos Proculo,
quod tamen eodem modo intel-
ligas,ſcilicet,quādo ſcholaris ha-
beat alia bona,aliàs ſecus, per d.l.
ſtipendia,& d.l.commodis,& no.
Spec.in tit.de exec.ſent.§. ſequi-
47 tur, in fin. † Item intellige niſi
aliquis feciſſet expenſas funera-
les ſcholari mortui, quia poteſt
pro illis expenſis retinere libros,
ita not.Iaſ. in l.ſi non ſortem,§.ſi
centum,colum.ſi.ff. de cond.ind.
& per illam gl. in d.l. nepos Pro-
culo,dicebat Bald. in rub. C. qui
48 bo.ced.poſſ. † quòd ſi ſcholaris
cedat bonis, & poſteà emat lib.
49 non debet illis priuari † Vnde-
cimò limita, in fructib. feudi, in
quibus non fit executio, niſi in
ſubſidium,ſcilicet, aliis bonis nō
exiſtentibus,ſecundum Alexand.
in d.l. commodis, ff. de re iud.&
Imol.in l.ſi finita,§.ſi de vectiga-
libus, verſ. quid ſi agatur contra
feudarium, &c. ff. de dam. inf.&
Ang.in l pro her.§. ſi quis, ff. de
50 acquirend. hered. † An autem
defuncto feudatario,fiat executio
in fructibus feudi contra ſucceſ-
ſorem? dic, quòd nō,ſi eſt feudū
ex pacto,& prouidētia, & ſucceſ-
ſor fecit inuētariū, aliàs ſecus,ſi
nō fecit inuētariū,vel ſi eſt feudū
hereditariū, quia tūc fit executio
pro debito defuncti, ita habetur
in dec xxvj.in fi.& dec.ccxl.in fi.
51 t.conſ.Neap. † Duodecimò limi-
ta, vt pro debito vniuerſitatis nō
poſſit fieri executio in viis publi-
cis, & theatris, & aliis ſimilibus,
quæ ſunt ad vſum ciuiū,& ipſius
vniuerſitatis,ſed compellitur po-
tius vniuerſitas imponere col-
lectam,ſecundum Alexan. in d.l.
incommodis,ff.de re iud.& Bart.
& doct.in l. iiij. in princ. eod.tit.
52 † Decimotertiò limita, vt non
fiat executio in bonis mariti pro
debito vxoris,vel ecōtra l.j & ij.
& per totum,C. ne vxo.pro mar.
53 fallit † in caſu ſingulari,l.ſi ma-
ter,C.in qui. cau. pig. vel hypot.
contrahi. ſi vxor mortuo viro ſu-
ſcepit tutelam: & tranſit ad ſe-
cunda vota, non redditis ratio-
nibus, & non petito tutore, po-
teſt pro debito tutelari fieri exe-
cutio etiam in bonis ſecundi
mariti, quæ cenſentur ad hoc

ipſo iure obligata.vt ibi , & tene
perpetuò menti illum caſum ſin-
gularem.quia ſi de hoc non eſſet
lex ſcripta , quilibet reſponderet
54 in contrarium. † Vltimò , poſſet
hic dubitari vſque ad quod tem-
pus poteſt peti executio ſenten-
tiæ.Dic quòd vſq; ad xxx. annos:
& non vltra. ita tenet Bald. in l.
debitori,colum. fin. C. de pact.&
habetur in dec. cclxv.conſ Neap.
55 † An autem poſſit appellari ab
executione ? communis conclu.
ſio eſt, quòd non:niſi excedatur
modus in exequendo:tunc enim
poteſt appellari,& debet exprimi
cauſa exceſſus,& grauaminis. ita
tenet Bar.in l. ab executore,col.j.
ff.de appel.& Bart.& doct.in l.ab
executione,C.quo ap non recip.
& Abb.in c.quòd ad conſultatio-
nem,colum.pen.de re iud.& Pet.
Phil.Cor.in conſ.lxx .colum.iiij.
56 in fi in j.vol. † Reſpectu autem
perſonæ nō poteſt fieri executio
contra perſonas numeratas in l.
ij.iij & iiij.ff.de in ius voc. Item,
contra doctorem actu legentem,
l. medicos, C. de profeſ. & med.
lib.x.& Card.in clemen.ij.in iiij.
quæſt. de mag.nec contra clericū
pro debito,ſecundū Abb. & Can.
in cap. peruenit. de fideiuſſ.& in
l.miles.ff.de re iud.
57 Quartò , † & vltimò quæritur,
ex quibus cauſis executio impe-
diri poteſt. Et quoniā iſtas cauſas
plenè attingit Spec in tit.de exe-
cut.ſenten.§ ſi ideo breuibus me
expediā. Et quia inter alias ex-
ceptiones impeditiuas executio-
nis eſt exceptio nullitatis,l iiij.§.
condemnatum, & ibi per doct.ff.
de re iud.& dixi ſuprà,in j quęſt.
adde vnam ſingularem declara-
tionem,quam poſuit Ang. in d.§.
condemnatum , videlicet , quòd
quando exceptio nullitatis, pro-
ponitur coram inferiori iudice ab
eo . qui pronunciauit , nunquam
58 impedit executionem.† An au-
tem petitio reſtitutionis in inte-
grum.impediat executionem ſen
tentiæ?Dic,quòd ſic:tex.eſt in l.ſi
cauſa cognita , C. de tranſact. &
Bald.in conſ.358.in iij. volum &
Soc.in conſ cix.in fin. in iij.vol.
& Bart in l.defendēte,ff. de auct.
tut.& idem Bart.in l. ſi prætor,§.
Marcellus,in fin.ff. de iud. vbi li-
mitat,niſi reſtitutio peteretur ma
litiosè , vel haberet altiorem in-
daginem,adde Abb. in c.ſuſcita-
ta de reſtit. in integ ſed quando
executio eſſet irretractabilis , in-
diſtinctè impeditur , ſecundum
Alexand. in conſ. xvij. colum.ij.
59 in j.volum.† Quid de exceptio-
ne litiſpendentiæ : an impediat
executionem ſentētiæ? Dic quòd
non,ſecundum Innoc in cap.cum
in re,de off. deleg & Lud Rom.
in conſ.lxxvj.in fin.& Bald.in l.j.
C.ſi plu.vna ſenten. & Moder.in
l.iiij §.cōdemnatum, ff.de re iud.
60 † Item,circa executionem , quæ
eſt facienda in perſona pro deli-
cto,puta quia aliquis cōmiſit tale
delictum pro quo veniret dam-
nandus ad mortem,vel ad mēbri
mutilationē,poteſt opponi,quòd
ille eſt homo valde diſciplinatus,
puta quòd habet aliquam excel-
lentiam in ſua arte , vel peritia:
adeo quòd eſt vtilis Reipu.quòd
ſanus viuat:nam ex hac cauſa nō
debet mori,nec mutilari.ita tenet
Alexand in additio ad Barto.in l.
quid ergo,§ pœna grauior.in ad-
dit quæ incipit , adde hic , quòd
iudex,&c. ff. de his. qui not. inf.
Idem eſt , quando poſt delictum
commiſſum eſſet lapſum longum
tempus :quia eſt moderāda exe-
cutio

cutio pœnæ corporalis,l ſi diutino.& ibi g! ff de pœn. vbi etiam dicit gl. idem quando aliquis ſtetit pro delicto carceratus.

61 †Prædictis etiam adde, quòd licet alias ſit dictum ſuperius, ꝙ ſententia lata contra ius litigatoris, mandatur executioni, ſi non fuit ab ea appellatum: nam tranſit in rem iudicatam, ſuper hoc eſt ſciendum, quòd quamuis elapſo tempore appellandi, non poſſit appellari à tali ſententia: tamen poteſt contra eam peti reſtit. in integ. ex clauſula generali: & hoc fuit dictum Hoſt. quod refert Ab. in c. ij. in fi. de purg. vulg. Verum dicit Abb. quòd talis reſtitutio non poteſt obtineri, niſi à ſolo principe, vt ibi per eum.

62 † Quid autem ſi iudex poſuit pœnam in caſu quo eius ſententiæ non pareretur: an poſſit fieri executio ad talem pœnam? Dic quòd non, ſecundum Alexan. in conſ. lxxxi. in fin ſecundo volum.

63 †Item circa materiã huius iiij. quæſt. potes dare vnam magiſtralem doctrinam quam tradit Alexand. in conſ. xcv. col. iij. ver hodie tamen, &c. in ij. vol. videlicet, quòd nulla exceptio requirens altiorem indaginem, quę ex proceſſu non patet, & quæ incontinenti probari non poteſt, impedit executionem ſententiæ: & colligitur ex dictis docto. in d §. condemnatum, & per Alexan. in conſ. lxxxiij. in v. vol. vbi plures
64 etiam tangit. †An per viã denunciationis Euangelicæ poſſit impediri executio ſententiæ, quę tranſit in rem iudicatam, & concludit, quòd non niſi in caſu, qũ victor fateretur, eã eſſe iniquam. Et an poſſit opponi exceptio cõpenſationis ad impediendam executionem ſententiæ. vide Alexã. in conſ. lxj. in iij volum. Reliqua autem pertinentia ad materiam executionis, vide per Spec. in tit. de exec. ſenten. per totum, & per Alexand. & doct in d. §. condemnatum, & in d. l. à diuo Pio. per totam l. ff de re iud. & per Bald. Sal. & ſcribentes in toto titu. C. de exec. rei iud. & in quampluribus aliis locis. Et per hæc ſit impoſitus finis huic tractatui: qui fuit per me Robertũ Maraniam Venuſinũ, incœptus die xiij mẽſis Nouembris, ſub anno dominĩ 1520. completus autem fuit Deo fauente, die vigeſima menſis Septembris ſub anno iubilei 1525. in vigilia beati Matthæi apoſtoli. Sit laus omnipotenti Deo, & glorioſo Apoſtolo, & Euangeliſtæ Matthæo, quibus præuiis finem tanto labori impoſui, quem tractatum ſcripſi originaliter manu propria, & ſimiliter iterum manu propria totum exemplaui, & correxi. Si igitur in eo aliqua reperiatur mendoſitas, non mihi vitio attribuatur, ſed potius impreſſoris errore eueniſſe quilibet lector arbitretur. In quorum fidem manu ꝓpria me ſubſcripſi Rob. Mar. Ven. V. I. D. manu propria.

D O.

DO. ROBERTI MARANTAE V. I. D. QVAESTIONVM LEGALIVM DISPVTATIONES DECEM.

DISPVTATIO PRIMA.

An ordinarius loci ad mandatū delegati à principe teneatur exequi ſententiam ipſius delegati, euidenter iniuſtam, & an poſsit ſibi de facto reſiſtere.

SVMMARIA.

1 *Delegatus Principis in cauſa ſibi commiſſa eſt maior quocunque ordinario, & hoc qualiter intelligatur, num. 42.*

Iudex inferior non cognoſcit de viribus ſententiæ ſuperioris neque poteſt imponere legem ſuperiori.

2 *Iudex ordinarius habet firmiorem iuriſdictionem, ſed delegatus principis digniorem.*

3 *Cauſa delegata per principem, cenſetur quo ad illa ſublata omnis poteſtas ordinario, etiam delegato mortuo, & proceſſus per ordinarium factus ſuper ea, eſt nullus.*

4 *Delegatus principis poteſt mandare ordinario, vt ſuam ſententiā exequatur, num. 5. 10.*

5 *Princeps ſi mandat hominem occidi, debet ſibi obtemperari, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè faciat, quia non habet hominem qui ſua facta diiudicet, & eius ſola voluntas habetur pro cauſa.*

6 *Delegatus principis repræſentat perſonam principis, & eius vice fungitur.*

7 *Delegatus principis poteſt mulctare executorem, & punire vnumquēque impedientē ſuā iuriſdictionē.*

8 *Iudex vnus an teneatur exequi ſententiam alterius, ſi fuit ab eo requiſitus. num. 10.*

Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare brachium ſecularis: & ſi non dat, excommunicat eum, nu. 26.

9 *Iudicis auctoritas facit licitum quod alias erat illicitum, nu. 44.*

Iudex poteſt moueri ad ſententiandū ex confeſſione ſibi facta viua voce, & ex aliqua ſcriptura ſibi oſtenſa, licet in actis non reperiatur deſcripta.

10 *Delegatus principis habet merum, & mixtum imperium, & poteſt exequi ſententiam ſuam, & excommunicare, & accipere manū militarem ab ordinario.*

11 *Præcepto ſuperioris qui non obedit, morte moriatur, & dicitur rebellis, & hoc qualiter intelligatur, num. 37.*

Carceratum

Carceratum eximens de carcere, qui erat confeſſus, vel cõdemnatus de crimine, tenetur l. Iul. maieſt.

12 *Executor merus nõ habet cognoſcere de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ.*

13 *Appel. fuit inducta ad releuãdũ grauamina officialium, num. 45.*

Appellari etiam poteſt à delegato principis.

14 *Appellans non poteſt verbo iniuriari iudici à quo.*

Ordinarium remedium facit ceſſare extraordinarium.

15 *Iudex ordinarius an poſſit reſiſtere delegato exequenti ſententiã ſuã.*

16 *Iudex dicitur miniſter Dei in terris, & eius iudiciũ pdit de vultu Dei.*

Iudex qui non facit iuſtitiam dicitur miniſter diaboli.

Iuſtitia eſt magis accepta apud Deũ, quàm immolare hoſtias.

17 *Iudex debet habere duos ſales.*

Iudex non faciens iuſtitiam numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo.

18 *Defendere oppreſſos omni iure præcipitur, nu. 25.*

19 *Literis principis iniuſta ſcribentis, an ſit obediendum, num. 20. 21.*

20 *Obediri debet potius Deo, quàm principi iniuſta iubenti.*

22 *Iudici an, & quando ſit licitum de facto reſiſtere, quando contra ius exequitur.*

23 *Aſſeſſores debent contradicere, & proteſtari contra officiales iniuſtè exequentes.*

24 *Iudex inferior poteſt cognoſcere de facto ſuperioris, & illud impedire, quando eſt notoriè iniuſtum.*

25 *Delegato volenti exequi ſententiam nullam poteſt reſiſti.*

26 *Brachium iudicis ſecularis, an & quando poteſt iudex eccleſiaſticus implorare.*

27 *Defendere offenſum, vel aliter oppreſſum, vel expulſum de re ſua, quilibet tertius poteſt impunè, etiam ſi ſit priuatus homo, & non ſolùm amicus, ſed etiam penitus extraneus.*

Defenſio vbi eſt permiſſa, ibi etiam poſſunt conuocari amici ad defendendum, num. 39.

Defenſio debet fieri incontinenti, & quo intelligitur illud verbũ, incõtinẽti, quãdo offẽſio fit perſonæ, vel in reb. & quid in magis dominis.

28 *Baiulo qui indebitè expignorat aliquem, poteſt de facto reſiſti.*

Executori vltra modum exequenti poteſt de facto reſiſti, & defenſio eſt permiſſa toti populo, quando vnus de populo offenditur.

29 *Capienti aliquem in domo ſua, etiã ſi ſit officialis, poteſt cum armis reſiſti.*

Iudex iniuſtè exequẽs, dicitur inferre violentiam, & poteſt ſibi reſiſti.

30 *Spolium ita cõmittit iudex iniuſtè priuans aliquem poſſeſſione, ſicut priuatus & poteſt ſibi contradici, etiam ſi habeat literas Papæ cum clauſula (contradictores) &c.*

31 *Argumentum de contractibus ad iudicialia validum eſt. Et clauſula (contradictores,) &c. & habet locum contra iniuſtè contradicentes, non autem contra iuſtè.*

32 *Vaſallus tenetur defendere dominũ in bello iuſto, non autem quando dominus iniuſtè præliatur.*

Delegatus

Card.de elec.& Bal. in auth. ſed nouo iure,col.ij.de ſer.fug.Si ergo ordinarius vult dicere, nolo exequi ſententiã tuam, quia eſt iniqua,videretur ſe intromittere ad cognoſcendum de ſententia ſuperioris ergo hoc facere nõ poteſt, ſed debet obedire ſuperiori.
3 † Secundò, quia quando princeps delegat cauſam alicui ſpeciali delegato, cenſetur tollere omnem iuriſdictionem, & omnẽ poteſtatem inferiorib.ordinariis: qui aliàs poterant de illa cauſa cognoſcere.Ita d.Bal.in c.ad hoc. colum.iiij.de pace iur.fir.& Lud. Roman.in conſ cccxxx. col.iij.& conſ.xxxv. pro hoc videtur text. in c.paſtoralis §. præterea. & ibi Fel de offic. deleg. & Fel.in cap. quoniam Abbas. in fi. eod.tit.& Imol.in l.ſi expreſſim, ff. de app. & Iaſ.in l moræ. colum.fin. ff de iur.om.iud.in tantum quòd dicit Bal.in l, ſi vt proponis, la j. col. iij.ver.quæro Papa,&c.C.quomodò & quando iu.quòd per delegationem principis intantũ cenſetur auocata iuriſdictio ab ordinario,quod etiam ſi moriatur delegatus, non reuertitur cauſa ad ordinarium,ſed vadit ad Papam, qui delegauerat. Nam per talem delegationem cenſetur princeps aduocare cauſam ad ſe:quo caſu quilibet inferior cenſetur in illa cauſa priuatus iuriſdictione, c.vt noſtrum,& ibi Abb. & Philip.de app.& l. iudicium ſoluitur. ff.de iudic vnde ſequitur, quòd cum iſte ordinarius ſit priuatus iuriſdictione,& omni poteſtate ſuper cauſa delegata, non poteſt aliter ſe immiſcere in reſiſtendo delegato volenti exequi, vel mandãti.
4 † Tertiò, hoc confirmo per text.in c.paſtoralis. §. quia vero. de offic. delegat. vbi eſt caſus de hoc,quòd delegatus poteſt mandare ordinario vt ſuam ſententiã exequatur,& tenetur illam exequi ordinarius, etiam ſi ſciat illam eſſe iniuſtam, vt ibi expreſſe dicitur. Idem probatur in c.ſignificaſti. in fin. de of. deleg vbi delegatus Papæ poteſt mandare ordinario,vt exequatur,& poteſt ipſe delegatus reſiſtens compeſcere per cenſuram eccleſiaſticã. vnde per iſta duo iura clarè probatur, quòd eſt obtemperandum &non reſiſtendum ta'i delegato.
5 † Quartò,adduco text. in c. ſtuduiſti. de of. deleg. vbi loquitur in legato ſedis Apoſtolicæ, qui eſt ordinarius:tamen ibi dicitur, quod non poteſt ſe impedire cõtra ſententiam delegati ab eadem ſede Apoſtolica.Imò poteſt delegatus ipſi legato mandare vt exequatur ſententiam ipſius delegati, verum non poteſt compelli legatus. ſi non vult.ſecundum gloſ.fi.in d.c. ſtuduiſti.licet Abb. ibi in fi.dicat eſſe verius,vt poſſit etiam compelli, quia quo ad cauſam delegatam cenſetur delegatus maior legato.ergo quãto magis alius ordinarius inferior, non debet intromittere circa oppugnationẽ ſententiæ delegati principis.
6 † Quintò, quia delegatus principis fungitur vice delegantis, & repræſentat perſonam ipſius principis, d. c.ſanè quia, de of.del & c.paſtoralis, §.præterea. de of. ord.& Franc.de Aret in d. l.aduerſus. C. ſi aduer. rem iud. Sed quando princeps mandat alĩ quid fieri puta hominem occidi, vel aliud exequi, non quæritur, vtrum iuſtè vel iniuſtè mandet. Sed debet ſibi indiſtinctè obtemperari,vt not. And.de Iſer. in c.j. col.

col. iiij. in fi.ſi inueſt. inter do.&
vaſ.lis ori.& Fel. plenè in c. quæ
in eccleſiarum, col.xxiiij. verſi.v.
concl.&c.de conſt.Nam princeps
non haber hominem, qui ſua fa-
cta diiudicet, vt dicit Andræ. de
Iſer.in c j.ver. flumina nauigabi-
lia.col.j.in fi. quæ ſint rega. & in
proœ. conſt.col.v.Et quidquid fa
cit princeps,præſumitur ex cauſa
facere, & eius ſola voluntas ha-
betur pro cauſa, ſecundum Fel.
vbi ſuprà,& not. gl. & Bart. in l.
relegati. ff. de pœnis, & Alex.in
conſ.ij. col.vij. & pen.in j.vol.&
Abb.in c.niſi ſpecialis de off.leg.
ergo idem eſt dicendum in eius
delegato, qui principem repræ-
7 ſentat per prædicta. † Sextò, q̄a
delegatus principis poteſt mul-
ctare executorem per eum depu
tatum ad ſuam ſententiam exe-
quendam,l.ij.C. de ſport.Itē po-
teſt punire vnumquenque impe-
dientem ſuam iuriſdictionem per
cenſuras, & alia iuris remedia,ſe
cundum Abb.in c.j.col.fi.de offi.
del. & ibi etiam Fel.in vij. col.fi.
& Ang.in conſ.vij. per quæ vide-
tur dicendum, quòd ordinarius
reſiſtens ſuę ſententiæ executio-
ni,impediret eius iuriſdictionem
& poſſet puniri,vnde reſiſtere nō
8 poteſt. † Septimò, quia quando
vnus iudex requiritur,vt exequa
tur ſententiam alterius,& ſumus
in cauſa ciuili indiſtinctè tene
tur eam exequi, licet ſciat eam
eſſe iniuſtam, ſecundum Inno.in
c.cum in iure. de of.del.& Andr.
de Iſer.in c.j. col. fin.de controu.
int. vaſ. & alium de bene. & in
conſt.poſt mundi machinem. Te
netur enim vnus officialis alium
adiuuare,vt not. Andr. de Iſer.in
conſt.Iuſtitiarios regionum.la ij.
Item poteſt iudex eccleſiaſticus
implorare brachium iudicis ſe-
cularis pro executione ſuæ ſen-
tentiæ,& ſi non dat, poteſt eum
excommunicare,ſecundum Abb.
in c.j.col.ij.in fi.& iij.de offi.ord.
Ad hoc eſt text. in l.ij. C. de his
qui latr. Item dicit Bald. in auth.
clericus.in fi.C.de epi. & cl.quòd
qñ iudex ſuperior mittit ſenten
tiam ſuam exequēdam inferiori,
tenetur inferior exequi, & non
debet aliud quærere. Et quòd v-
nus iudex teneatur cōcedere bra
chium alteri, tenet Paris in tract.
ſind in verſ.brachium, vnde in
propoſito dicēdum eſt, quòd or-
dinarius tenetur potius iuuare
delegatum principis,tanquā ma-
9 iorem,quā ſibi reſiſtere. † Octa-
uò, quia auctoritas iudicis facit
licitum,quod alias erat illicitum,
l.j.§.idem Pōponius, ff.quod fal.
tut.auctor.& And.de Iſer.in cōſt.
app.tempora.col.iij.Et poteſt iu-
dex moueri ad ſententiandū ex
aliqua confeſſione facta ſibi viua
voce, & non reducta in ſcriptis,
nec apparente ex proceſſu,& va-
let eius ſententia, ita not. tenet
Bal.in l.j.col.fi C. de manu.vind.
& Fel.in c. cum venerabilis. col.
xv.de exc.vbi etiam dicit, ꝙ po-
teſt moueri iudex ex aliqua ſcri-
ptura ſibi cognita,& in actis non
producta.Idem dicit Alexan.in l.
ait prætor.§.j. col.iij.ff.de re iud.
vnde quamuis ſententia delegati
appareat iniuſta, tamen fulcitur
auctoritate ipſius iudicantis, qui
potuit moueri ad ita pronunciā-
dum ex aliqua iuſta cauſa, ergo
nō debet ſibi reſiſti, ſed obediri.
10 † Nonò, quia delegatus prin-
cipis habet merum & mixtū im-
perium,& poteſt exequi ſenten-
tiam ſuam, mittere in poſſeſsio-
nem, & excōmunicare, vt no.gl.
in l.

in l. ſi quis miſſus. ff. ne vis fiat ei.pro hoc eſt tex.in c.paſtoralis. §.præterea,& ibi Abb.in iij.not. de off.ord.& Bart. & docto.in l.à diuo Pio. in princ.ff.de re iud. & Alex.in l.ij. col.iij. in princ.ff.de iu.om.iud.Et poteſt implorare fa miliam à iudice, vt etiam manu militari & armata ſententiã exequatur,vt not.Abb.in c.ſignificaſti.col.fi. & ibi etiam Fel. de off. deleg.Si vero ordinarius tenetur præſtare auxilium, & arma delegato exequenti non debet ipſum impugnare,& contra eũ reſiſtere. nõ enim debet quiſpiã impugna re eũ quem defendere tenetur.l. vendicante.ff.de euict.&no And. de Iſer.in c.j.§.itẽ ſi fidelis,col.ij.

11 quib.mod feu.amit. † Decimò, quia præcepto ſuperioris eſt obe diendum,& qui non obedit,mor te moriatur.c.ij.de maio.& ob.& ad hoc eſt inductus totus tit.ff.ſi quis ius.di.non obtẽp. & ibi Bar. in § j.circa fi.hic videmus, quòd eximens carceratũ,qui erat confeſſus,vel cõdemnatus de crimine,tenetur pœna l. Iuliæ maieſt. ſecundum Bar.in l.cuiuſque.ff ad l.Iul. maieſt. & Bal.in l.addictos, in fi.C.de epiſ.aud.ex quo impedit executionem officialis. Item, quia non obedit ſuperiori,poteſt etiam dici rebellis,ſecundũ Abb. in c ſanè qa.in iiij.not.de of.del.

12 Vndecimò.quia † merus executor non habet cognoſcere de iniuſtitia cauſæ, quia hoc non ſpectat ad eius officium, niſi ſolum exequi,text.eſt in c.de cætero.& ibi Abb. & doct. de re iu. & in l. ſi prætor.& ibi Bal.ff de iudiciis, & l.executorem. C de exe.rei iu. & in l.ſi prætor, & ibi Bald.ff.de iudiciis,& l.executorẽ.C.de exe. rei iu.& l.ſi vt proponis,eo.tit.& Bart.in l.à diuo Pio. ff. de re iud. Vnde quia delegatus principis mandat ordinario, vt exequatur, ille dicitur merus executor,& nõ habet cognoſcere de iuſtitia, ſed debet tantum exequi,per prædi-

13 cta. Duodecimò, quia † quando iudex aliquid iniuſtum facit, eſt proditum remedium generale per viam appellationis, quæ appellatio fuit principaliter indu cta ad releuanda grauamina illata per officiales c.ſuggeſtum,&c. cum ſpec §.porrò.de app.Si ergo eſt proditum grauato remedium iuris, nõ eſt recurrendum ad reſiſtentiam facti: Cum etiam à delegato principis ſit permiſſum ap pellare,l.etiã. C.de app alias fruſtra eſſet inductus titulus de ap. ſi licitum eſſet de facto reſiſte-

14 re officialibus. † Præterea,vide mus quòd appellans non poteſt verbo iniuriari officiali, à quo ap pellat.l.iudic.ff.de iniu.& l.illud. la j.ff.de appel.ergo multo minus facto,ſcilicet,per reſiſtentiam,arguendo à fortiori, l. nec in ea. §. ſed qui occidere, ff.de adul. Vbi enim competit remedium ordinarium, prout eſt appellatio ceſſat extraordinariũ, l. in cauſæ, la ij.ff.de min. & tanto magis quãdo extraordinarium eſt cõtra ius, vt not.Ab.in c.ex parte, el ij.col. pe.de reſc.prout eſt iſtud reſiſtere officiali de facto,quod eſt con tra iuris regulas prohibẽtes aliquem ſibi ius dicere propria auctoritate.l.extat,ff.quod met.cau. & l. meminerint, & l. ſi quis in tãtam.C.vnde vi. Decimotertiò,

15 & † vltimo, iſtud confirmo per tex.in c.ſi qñ.de off.del.vbi videtur caſus expreſſus,qđ ordinariꝰ non poteſt reſiſtere violẽter delegato principis volenti exequi ſenten

ſententiam, ſed debet precibus
apud eum inſtare, vt reſcribatur
principi, ſi ſententia apparet in-
16 iuſta. Pro parte † verò contraria
negatiua. ſ. quòd non ſit obedien
dum, ſed potius reſiſtendum, ad-
ducitur primò. Quia quilibet iu-
dex dicitur miniſter Dei in terris
c. non ſolum, & c. qui malos. 24.
q. v. vnde eius iudicium, cenſetur
prodire de vultu Dei, c. vt noſtrũ,
in prin. de app. & c. j. in princ. ex-
tra vt eccl. ben. & Paul. de Caſt.
in conſ. xxxviij. in prin. in j. vol.
Sed de vultu Dei nõ poteſt egre
di niſi iuſtitia, & veritas, cũ deus
ipſe dicat. Ego ſum via, veritas, &
vita, vt habetur Ioã. c. 14 & Pſal-
mo 24. dicitur, Vniuerſæ viæ Do
mini, miſericordia, & veritas, &c.
Ergo quandiu iudex ſequitur ve
ritatem & iuſtitiam, dicitur mini
ſter Dei, vnde cum facit iniuſti-
tiam, non eſt miniſter Dei, ſed po
tius diaboli, nec tunc dicitur iu-
dex, c. iuſtum xxiij. q. ij & no. glo.
in c. cum æterni in ver. iudex. de
re iud. lib. vj. Et dicit Caſſiodorus
lib. iij. epiſt. xviij. Tam diu iudex
dicitur quandiu iuſtus putatur.
Idem dicitur Prouerbiorum. c. 10.
quòd iudex iuſtitia eſt magis ac-
cepta apud Deum, quàm immo-
17 lare hoſtias. † Et dicit Bald. in
l. ij. col. fi. C. de ſen. ex peri. rec. ꝙ
iudex debet habere duos ſales.
Vnum, qui dicitur ſal ſcientiæ,
aliàs dicitur inſipidus, & alium,
qui dicitur ſal conſcientiæ aliàs
dicitur diabolicus. Imo iudex qui
non facit iuſtitiã, non ſolùm non
dicitur iudex verum etiã nec ho-
mo poterit appellari, ſed connu-
meratur inter animalia bruta, te-
ſte Ariſt. 1. Politicorum, vbi ait.
Sicut optimum animaliũ eſt non
lege fruens, ita peſſimum anima-
lium eſt homo à lege, & iuſtitia
ſeparatus. Nũc ergo in propoſito,
delegatus Principis tam diu eſt
miniſter Dei, & Principis, quan-
diu facit iuſtitiam, ſed cum facit
iniuſtitiam, nõ dicitur iudex, ſed
remanet priuatus, & ſicut cuili-
bet permittitur reſiſtere aduerſus
violentiam ſibi factam per priua-
tũ. l. vt vim. ff de iuſt. & iur. & l. j.
C. vnde vi. eodem modo aduerſus
talem delegatũ iniuſtitiam faciẽ-
18 tem. † Secundò, quòd ordina-
rius poſſit dicto mandato iniuſto
reſiſtere, adducitur, quia hoc ſibi
præcipitur de iure diuino, vt ha-
betur Ieremię c. 22. Hæc dicit do
minus facite iudicium, & iuſtitiã,
liberate vi oppreſſũ de manu ca
lumniatoris. Item, præcipitur per
legẽ ciuilẽ. vt l. illicitas. in princ.
& §. ne potentiores & ibi Bal. ff.
de off. præſi. vbi dicitur, quòd ad
officiũ iudicis, ſpectat prouidere,
ne alicui fiat violentia, & ne po-
tentiores opprimant minus po-
tentes, & dicit Bal. in d. § ne po-
tentiores. in fi. ꝙ iudex facit ma-
gnam eleemoſynam apud Deum,
qñ pauperes tuetur ne oppriman
tur. Idem pręcipitur ex lege cano
nica, tex. eſt & ibi gloſſ. in c. ſcire.
xxiij. q. viij. vbi dicitur, quod epi-
ſcopi debent defendere ſubditos
propulſando iniurias, prout etiã
Papa defendit. probatur etiam in
c. noſtri, & c. non inferenda. xxiij.
q. iij vbi ponitur exemplum de
Moyſe, qui defendit Hebreũ ab
Ægyptio iniuriam accipientẽ. &
ipſum Ægyptium interfecit. ergo
eodem modo ſi delegatus prin-
cipis vult aliquid exequi contra
iuſtitiam, debet & poteſt ordina-
rius loci non ſolum non obedire
ſed etiam reſiſtere pro defenſio-
ne ſubditorũ. Tertiò, quia etiam
quando

19 quando † Papa reſcribit alicui,
quòd aliquod iniuſtum exequa-
tur, poteſt ille non exequi, & con
uenire literis Apoſtolicis, ſi illud,
quod iubetur, appareat iniuſtum,
& debet reſcribere Papæ; & ex-
pectare ſecundam iuſſionem, ca-
ſus eſt in c. ſi quando, & ibi Abb.
de reſcr. vbi plus dicit Abb. idem
procedere, etiam ſi in mandato
Papæ ſit pœna excommunicatio-
nis. Et dicit notanter gl. in l. pu-
niri, C. ſi contra ius vel vti. pub.
quòd non debent timere miſeri
prælati veritatē ſectari, & literis
Principis non obedire. Idem dicit
gl. in verſi. nuncians, in §. deinde.
in authen. de mand. princ. ſi ergo
ipſi principi iniuſta, iubenti, non
eſt obediendum, quanto minus
20 eius delegato? † Quartò, q a pri-
mò eſt obediendum Deo, & po-
ſtea principi, cap. qui reſiſtit, xj. q.
iij. vbi dicitur non eſſe obedien-
dum iudici, nec Imperatori iniu-
ſta iubentis, ſed potius Deo, quia
quando principi iniuſta petenti
non obeditur, tūc Deo obeditur.
h. d. expreſſe Bald. in auth. habita,
colum. iiij. in verſic. not. C. ne fil.
pro pa. vbi ait, quòd ſi princeps
iubet aliquid, quod eſt cōtra con-
ſcientiam, non eſt ei obediendū,
& dicit And. de Iſern. in conſt. vt
participatio, colum. ij. in fin quod
defenſio eſt cuilibet permiſſa, etiā
contra principem, vt ſi forte prin-
ceps vellet aliquē occidere con-
tra ius, illicitè poteſt ille ſe defen
21 dere contra eum. † Quintò ad-
ducitur tex. in §. deinde cōpetens,
in authen. de mand prin. vbi mā-
dat Imperator adminiſtratoribus,
& iudicibus vt ſi veniant aliqui
officiales de curia ipſius Princi-
pis, non permittant eos lædere
ſubditos in aliquo, vel aliquid
iniuſtè exequi: ſed poſſunt ipſi
iudices prohibere dictos officia-
les principis, ne iniuſtitiam fa-
ciant, & etiam punire, vt ibi ex-
preſſe dicitur. Et dicit ibi Bartol.
quòd ſi Princeps ſcribit officiali,
vt exequatur aliquod iniuſtum,
non debet illud facere: ſed debet
reſcribere & expectare ſecundam
iuſſionem, prout ſuprà dixi, per
d. cap. ſi quando, de reſcr. Sextò,
22 quia quando † aliquis officialis,
vult aliquid de facto exequi cō-
tra ius, licitum eſt vnicuique etiā
priuato, non obedire, & de facto
reſiſtere, l. prohibitum, & l. defen-
ſionis facultas, C. de iure fiſci, lib.
x. Ad idem eſt text. in l. omnes,
la j. C. de Decur. l. vbi ſi officialis
vult torquere Decurionem cōtra
ius, poteſt ſibi reſiſti. pro hoc etiā
eſt text. in l. eis quidem, C. qui
mili. non poſſ. lib. xij. & l. deuotū,
C. de meta. lib. xij. & l. quoniam
iudices, & Bald. ibi. C. de appel.
Et quòd iudici facienti de facto
contra ius poſſit impunè reſiſti,
tenet Dyn. in cap. quod quis de
reg iur. lib. vj. & Bal. in l. addictos,
C. de Epiſcop. aud. & Bal. in repe.
l. prima, columna octaua, in xij.
quæſt. C vnde vi. & Car. in clem.
paſto. verſic. cæterum. de re iud. &
Alexand. & communiter doct. in
l. ſed eximendi §. item ſi quis cū,
qui in ius voc. & Alexan. in conſ.
cxlv. incip. poſt reditum, columna
ſecunda, in ſecundo volumine, &
Alexan. in l. à diuo Pio, §. ſi ſuper
rebus, columna ſexta, ff. de re iud.
& Paris in tract. ſind. in verſiculo
appellatio. columna ſecunda, in
23 fine. † Hinc dicit Bal. in dicta l.
quoniam iudices, quòd aſſeſſores
& alij officiales poteſtatis debēt
contradicere, & reſiſtere pote-
ſtati aliquid iniuſtè exequenti,

aliàs ſi non poſſunt reſiſtere, debeat ſaltem proteſtari, quòd non conſentiunt, al.às tenentur in ſindicatu. Ita etiam dicit Angel. in tract. maleſ in verſ de conſenſu & deliberatione, &c. & Bart. in tract. repræſaliarum in vj. quæſt. principali, & Paris in tract. ſind. in verſ. reſiſtentia, vbi plenè de hoc. Et de hac materia ſunt duo cap. tula regni. vnum videlicet, in nu. 41. quod incipit. Item caueant inſtitiarij, &c. & aliud in numer. 275. incip. Item quòd prædicti iuſtitiarij, &c. vbi datur mandatis, quòd aſſeſſores reſiſtant poteſtatibus iniuſta exequẽtibus, aliàs puniuntur. † Septimò, quia quando factum alicuius iudicis eſt notoriè & euidenter iniuſtum, non tenetur ei ſubditus obedire, imò tunc non obſtante, cauſa ſit deuoluta ad ſuperiorem, poteſt iudex inferior ſe intromittere in dicta cauſa reuocando dictum factum iniuſtum propter eius notorietatẽ caſus eſt in c. ſollicitudinem, verſ. ſi verò, & ibi Phil. de appel. Hinc dicit notanter Card. in clem. ij. in fin. illius princ de pœn. & remiſ. quòd iudex inferior poteſt cognoſcere de facto ſuperioris, quando eſt iniuſtum & nullum: declarando illud nullum, & obuiando ne non ſortiatur effectum. Quod dictum facit multum ad propoſitũ, quia dato, quòd delegatus Principis ſit maior ordinario, tamen poteſt ordinarius impedire eius factum euidenter iniuſtum ſeu nullum, vt nõ ſortiatur effectum, per prædicta. † Octauò adducitur tex. iuncta gloſ. in verſic. denunciatis, in cap ex literis, in fin. de offic. deleg. vbi iudex delegatus non debet exequi ſentẽtiam iniquam, & nullã, & dicit ibi gl. quòd poteſt ſibi reſiſti, etiam violenter, & illam gl. dicit eſſe ſingulariter notandã Abb. in c. ſi quando, de of. deleg. & in d. c. ex literis. vbi dicit probari per illam gl. quod etiam tertius poteſt reſiſtere officiali in fauorem partis offenſæ. Hinc dicit notanter Nic. de Neapoli in l. prohibitũ, C. de iure fiſci. lib. x. quod ordinarius poteſt reſiſtere delegato, ne mittat in poſſeſſionem iniuſtè, per cuius dictum videtur decidi caſus noſter.

24

25

26 † Nonò, quia iure præcipitur, quod iudex ſecularis tenetur impartiri brachium iudici Eccleſiaſtico pro executione ſuæ ſententiæ, c. j & ibi per doct. de off. ord. & c ſtatuimus, de maledi. & l ij. C. de his, qui latr. & not Paris in tract. ſind. in verſic. brachium, & Old. pulchrè in conſ lxxxix. inci. Epiſcopus, & c. intantũ, quod dicit Abb in d c. j. col. ij. quòd ſi iudex ſecularis denegat, poteſt excommunicari per Eccleſiaſticum, quia vnus iudex debet alium adiuuare, porrigendo dictum brachium. Text. eſt & ibi gl in c. quoniam, in fin. de offic. ord. & text. cum gl. in c. nec licuit. xvij. diſt. Super hoc tamen dat vnam notabilem declarationem Oldr. conſ. lxxxix. circa fin. videlicet quod tunc demum debet inuocare iudex Eccleſiaſticus brachium ſeculare, quando prius fecit quidquid potuit, & nõ habet vltra quid faciat, aliàs ſecus, & ad hoc ponderat omnia iura loquẽtia de huiuſmodi brachio, quia ſemper dicunt (ſi neceſſe fuerit) & ſic ponunt hanc implorationem pro vltimo refugio. Ita d cit tex. in d. c j. & c. quoniam, in fin. de offic. ord. & in d. c. ſtatuimus, & probatur optimè in c. cum non ab homine, de iud. Hinc

Hinc videmus ſemper in literis Apoſtolicis concedi poteſtatem implorandi brachium ſeculare conditionaliter, ſcilicet, ſi opus fuerit. Et vide ſuper hoc bonam diſtinctionem Abb in d.c.quoniã. in fine. Quod nota, quia vt plurimũ iſti delegati vel epiſcopi implorant ita ex obrupto brachium ſeculare, vt ſcias opponere, quod non ſeruauerunt iuris ordinem, faciendo prius quidquid potuerunt. Hoc præſuppoſito arguo ſic: quãdo iudex ſecularis, cuius brachium imploratur, videt caſum, ſuper quo imploratur, eſſe iniuſtum, non tenetur ſuum brachiũ impartiri imò poteſt impune non parere. Ita dicit Old. in d. conſil. lxxxix. idem tenet Ang.in conſil. ccl v. vbi dicit, quòd poteſt iudex tunc ſecularis cognoſcere de nullitate ſententiæ & ipſam nõ exequi, & ſi eſt appellatũ, poteſt etiã impune reſiſti, ſecundũ Old in d. conſ.lxxxix. & Ian. & Abb in d c. ſi quando. & ibi etiã Fel. de offic. deleg. & Ioan And. in d.c.j & ibi etiam Abb.in pen.col.de offi.ord.

27 † Decimò, quia quilibet, etiam priuatus poteſt defendere tertiũ offenſum ab alio iniuſtè, & non incurrit aliam pœnam, l. iij. in princ. & l. ſi quis in ſeruitute, in fin. ff.de fur. vbi cuilibet licet deprehendere furem cum furto manifeſto, etiam ſi nihil ad eũ pertineat de re ſubtracta. Et dicit Bar. in d. l. ſi quis in ſeruitute. in fin. quod quilibet poteſt iuuare offenſum, non ſolum in rebus, ſed etiam in perſona. Idem tenet Bar. in d. l. prohibitum, C. de iur. fiſci lib. x. vbi tenet quòd amici & cõſanguinei poſſunt ſine alia conuocatione iuuare offenſum. Tamen poteſt offenſus de conſuetudine clamare, ſuccurrite, ad hoc, vt citius veniant audientes. Idẽ tenet Bar. in l prætor, §. ſi quis ad ſectũ, ff. vi bo.rap. & Paris in tract. ſynd. in verſ. reſiſtentia, col. j. Idẽ tenet Bar. in l. deuotum, C. de metat. lib. xij. quòd ſi aliquis vult me expellere de poſſeſſione mea, poſſunt amici & conſanguinei mei licitè expellere, & etiam percutere expellentem pro defenſione mea: quod dictum dicit eſſe valde notandũ. Et quòd poſſum conuocare amicos pro defenſione mea, & rerum mearum, tenet gloſ in l. iij. §. cum igitur ff. de vi & vi arma. Verum iſta defenſio debet fieri incontinenti, ſecundum Bar. in d. § cum igitur. & probat tex. iuncta gl in l. ſed & partus, § j ff. quod met. cauſa. Et iſtud incontinenti poteſt intelligi etiã poſt biduũ infra quod poteſt quis ſe præparare, & cõuocare amicos ſecundũ gl. & Bar. in d. § cũ igitur vbi etiam dicit Bar. in magna ciuitate ſi ſpoliatus aliquo caſtro, poſſe dici incontinenti, etiam ſi infra vj. menſes fieret defenſio: imò etiã poſt decẽ annos, quãdo magnus apparatus requireretur, ita vt breuiori tẽpore non poſſet expediri. Ita ſingulariter dixit Bal. in l. ſi C. de his, qui à nõ dño. cuius dictũ ſequitur Iaſ. in l. lecta, col. xiij. ff. ſi cer. pet. Hoc tamẽ ſingulariter limita procedere, quando defenſio fit ratione rei ablatæ, vel contra offenſionẽ factã in rẽ. Secus, ſi fieret offenſio in perſonã, quia tunc licitũ eſt defendere incontinenti, id eſt, in ipſo flagranti crimine tantum; & non poſteà. Ita d. Bart. in d. §. cum igitur, in fin. quia poſtea cenſetur fieri potius ad vindictam, quàm ad defenſionẽ. Ita tenet Bal. in repe. l. j. col. vj. in x. q C. vnde vi. & quòd quilibet

poteſt iuuare offenſum etiam pe-
nitus extraneum,tenet gloſſ.in c.
non inferenda, xxiij. quæſt.iij.&
Abb in c.ex literis,col.ij.in gloſſ.
pen.de off.deleg.& Bal. in d.rep.
l.j.in viij q. cum vij.præcedentib.
C.vnde vi.& Cæp. in conſ.ij.col.
pen.&ij.vbi generaliter cõcludit,
quòd vbicunque eſt licita defen-
ſio alicui,poteſt etiam connotare
amicos,& coniunctos impune.&
not.Andr.de Iſern. in conſt.pacis
cultum,vbi dicit notabile verbũ,
quòd moderatio quæritur in de-
fendendo, quando quis offendi-
tur in rebus , ſecus ſi in perſona.
& prædictis adde eundem Andr.
in conſt.quicunque mulierem. Si
ergo priuatus poteſt defendere
iniuſtè oppreſſum , multo magis
iudex ad cuius officium ſpectat
defendere ſubditos, l. illicitas,ff.
de of.præſi.& Fel.in c.quanto,de
ſent.exc.vbi tenet,quòd ſuperior
tenetur defendere ſubditum.

28 † Vndecimò,adducitur tex in l.
contra,C.de exec.& exact.lib.xij.
vbi habetur, quòd ſi officialis fa-
cit executionem vltra debitum
modum,poteſt ei de facto reſiſti.
& ibi hoc dicit gl in verſ prouin-
ciali,& infert ibi Barto. per illum
tex.contra baiulos,qui vadunt ad
expignorandum aliquem, nam ſi
accipiunt pignus vltra modum,
poteſt eis de facto reſiſti. & idem
tenet Paris in tract.ſind.in d.verſ.
reſiſtẽtia,in ſi.c. facientib.exactio
n.e.n.&c.Idem d.Bar in l.actores,
C.de exact.trib.lib.x.& dicit Luc.
de Penna, in d. l. deuotum, C.de
met.lib xij.quod toti populo licet
reſiſtere, cum alicui ex eis irroga
tur iniuria , puta ſi vadit aliquis
ad hoſpitandũ in domo alicuius,
nã poteſt à quolibet expelli, etiã
ſi per iudicem fuerit miſſus & il-
lud dictum refert Paris,in d.verſ.
reſiſtentia, in c.excedunt pleriq;,
&c.Adde prædictis Pet. Phil.Cor.
in conſ.cvij colum.iij.in j.volum.

29 † Duodecimò, quia quãdò of-
ficialis facit aliquam executionẽ
iniuſtam , & à iure prohibitam,
dicitur inferre violentiam, l. ple-
rique, in fin. ff. de in ius voc.Per
quem tex.ita dicit Paris in d.ver.
reſiſtentia,c excedunt, &c. Puta,
ſi vellet citare aliquem realiter
in domo ſua, quo caſu poteſt ſibi
impune etiam cum armis reſiſti.
Ita tenet Bal.& Lud. Rom.in d.l.
plerique,quos ibi ſequitur Iaſ.in
pen.colum. in fin.vnde eo.modo
eſt dicendum in caſu noſtro , vt
talis delegatus iniuſtè exequens
dicatur vim inferre.Vnde merito
30 poſſit ſibi reſiſti violẽter. † Quod
confirmatur ex his quæ tradũtur,
in c.conquerẽte,de reſt.ſpol. Vbi
ſi Iudex priuat aliquem poſſeſſio-
ne ſua iniuſtè dicitur committe-
re ſpolium, ſicut priuatus , & ita
tenetur.Ad quod facit tex.in l.ſi.
C.ſi per vim vel alio mõ. & Old.
in conſ.cexxvij incip.de toto,&c.
colum.j.Hinc videmus,quod lici-
tum eſt vnicuique nolle dimitte-
re poſſeſſionẽ, ſine legitima cau-
ſæ cognitione,& poteſt contradi-
cere,non obſt quod in literis Pa-
pæ ſit clauſula (contradictores.)
&c.ſecundum Lud.Rom.in conſ.
cccclxxxij.in princ.& Gem.in c.j.
in prin.col.iij.de conceſ.præb.lib.
vj.& Fel.in c.cauſam,quę.colum.
31 xiiij de reſcr. † Decimotertiò,&
vltimò,validum eſt argumentum
de contractibus ad iudicia,l.iij §.
idem ſcribit, ff. de pecul.& l.om-
nẽm,ff.de iud.& not. Franc.Aret.
in l.eum,qui.in princ.ff.de acqui.
here. ſed nos videmus,quòd ille
qui permittit aliquem defende-
re,in

re, intelligitur iuſte, videlicet, quando iuſte offenditur, ſecus ſi iniuſte. Ita tenet Pet. de Anch. in conſ. lxxxiij, incip. omiſſo, &c. & Fel. in c. cauſam, quæ colum. xv. de reſer. facit gl. in cap. pro illorum, & ibi Abb. in col. iij. in fi. de pięb. vbi habetur, quòd delegatus licet poſſit compeſcere contradictores & impedientes ſuam iuriſdictionem, etiam extraneos, per clauſulam, contradictores, &c. tamẽ hoc intelligitur, quando iniuſte contradicũt, ſecus, ſi iuſtè. Facit, quod dicitur in pręcedenti argumento.

32 Ad idem adduco, quia† vaſallus eſt obligatus defendere dominũ ex iuramẽto fidelitatis, aliàs feudo priuatur, c. j. §. item, qui dominum, & §. præterea, quæ ſit prima cauſa bene. amit. & cap. j. de noua for. fid. & tamen hoc intelligitur in bello iuſto, ſcilicet, quando iniuſte offenditur dominus: aliàs ſecus. text. eſt & ibi And. de Iſer. & communiter doct. in cap. j. in princ. hic finitur lex. &c. Si ergo in propoſito in iudiciis: quia verum eſt, quòd ordinarius tenetur defendere iuriſd. delegati principis, ſcilicet, quando iuſtè agit: ſecus, ſi iniuſtè, quia hoc cenſetur dediſſe princeps in mandatis, ſcilicet, vt iuſtitiã faciat, l. reſcripta, C. de pre. Impe. off. c. cum æterni. de re iud. lib. vj. vnde quãdo vult exequi ſententiam nullam non poteſt dici iudex in illo actu, & meritò poteſt ſibi reſiſti, vt priuato. Ita dicit Abb. in c. paſtoralis, §. quia verò, col. iij. verſ. & in fi. gloſſ. &c. de of. deleg. & Bart. in extrau. qui ſint rebelles, in gl. in verſ. rebellando. in prin. Pro ſolu-

33 tione huius † notabiliſſimæ q. cumulando veram, & cõmunem concluſionem, prout eam reperio in variis locis diſperſam, facio duo membra principalia, videlicet, aut iudex iſte delegatus procedit ad aliquam executionẽ extraiudicialiter, nõ facto proceſſu, & ſine cauſæ cognitione: aut iudicialiter & in forma iud. Primo caſu, aut delegatus habet hoc expreſſe in commiſſis à Principe, vt ita extraiudicialiter & executiuè procedat: & tunc debet ſibi obtẽperari: quia in Principe ſemper præſumitur iuſta cauſa, vt no. Fel. in c. quæ in Eccleſiarũ. col. xxiiij. verſ. v. concl. de conſt. Et ita procedat quod dictũ eſt ſuprà, in j. parte, in v. argumento Fallit quãdo ſubeſſet aliqua legitima cauſa ex qua apparet mandatum Principis eſſe iniquum, & præſumeretur ignorantia Principis: quia tũc ſuperſederi debet, & reſcribi principi: & expectari ſecunda iuſſio principis. Ita loquitur tex. in c. ſi quando, cum ibi not. per Fel. de reſcr. & in §. deinde cõpetens, in auct. de mand. prin. Et ita procedant ea, quæ dixi: in ij. parte, in iij. iiij. & v. argumento. Si tamẽ ipſe delegatus vellet exequi, & non ſuperſedere, nec reſcribere Principi, an poſſit ſibi violenter reſiſti? Dic quòd non: ex quo exequitur negocium ſibi expreſſe cõmiſſum per Principem: vt dicit text. in d. extrauag. qui ſint rebelles, & ibi Bart. in gl. in verſ. rebellando. in prin. Fateor tamẽ, quòd poſſet appellari, ad hoc, vt expectetur ſecũda iuſſio vigore diſpoſitionis iuris. per d. c. ſi quãdo. & d. §. deinde cõpetens. & poſt appellationẽ, ſi vellet exequi, tunc poſſet reſiſti, quia per appellationẽ negociũ eſt deuolutũ ad ſuperiorẽ, & ipſe remanet priuatus. ita notanter tenet Inn. in d. cap. ſi

quando, & ibi etiam Abb. & Fel.
34 & Old. in d. conſ. 89. Aut † delegatus non habet in cōmiſſionem à Principe expreſſe, vt extraiudicialiter procedat, & exequatur, ſed eſt delegatus ad iuſtitiam: & tunc ſi procedit extraiudicialiter, excedit ordinem ſibi cōmiſſum: & poteſt ſibi impunè reſiſti, etiā violenter, & indiſtinctè, & in hoc concordant omnes doct. & nullus diſcrepat, ſiue grauamen ſit reparabile, ſiue irreparabile, ex quo tunc procedit, vt priuatus ita tenet Abb. in c. conquerente. col. ij. verſ. nota bene hāc gl. & c. reſt. ſpol. & ita intelligitur text. in l. prohibitum C. de iu. fiſ. lib. x. & quod not. Ianoc. & Abb. in d. c. ſi quando, & Flor. in l. quemadmodum, §. magiſtratus. ff. ad l. Aquil. & Bartol. in d. verſ. rebellando, & Abb in cap. dilectus, el j in ij no. de reſcr. in quibus locis non diſtinguitur, an executio ſit reparabilis vel non & meritò, quia procedendo extraiudicialiter, procedit vt priuatus, & poteſt ſibi reſiſti ſicut cuilibet priuato; vt no. gl. in l. non videtur §. qui iuſſu, ff de reg. iur. Hoc etiam colligitur ex dictis Pet. in tract. ſind. in verſic. reſiſtentia, in prin. & ita procedat id, quod dixi ſuprà in ij. par. in ij. argumento, & in omnibus aliis
35 ſequentibus. Quod † autem dixi in iudice procedente extraiudicialiter, idem dicas, ſi procedit iudicialiter in negocio ſibi nō commiſſo, quia reſpectu illius negocij non habet iuriſdictionem: & poteſt ſibi impunè reſiſti, ita d. Abb. in d. c. ſi quando. in ij. not. referendo ibi Ian. & ita procedit text. in d. l. contra. C. de exec. & exac. lib. xij. & not. Bart. in d. gl. in verſ. rebellando, in princ. Secundo caſu principali, ſcilicet, quando procedit iudicialiter, & in forma iudicij, & vult exequi iniuſtè & tunc aut executio eſt irreparabilis, vt quia vult aliquem torquere, vel mutilare, vel occidere iniuſtè. & tunc poteſt ſibi indiſtinctè reſiſti, & ita communiter tenēt omnes, & in hoc nullus diſcrepat. maximè Fel. in d. c. ſi quando, col. pen. in iij. fall. & ibi etiam Abb. vbi ſentit, q tunc non eſt opus appellatione licet Bal. teneat contrariũ in l. vt vim in vij. q. ff. de iuſt. & iur. vbi dicit. quòd debet prius appellari, & poſteà reſiſti. opin. Bal. eſt potius ad cautelam, quia communiter omnes doct. non requirunt appellationem de neceſſitate in iſto caſu & ita intelligitur, l. omnes, C. de Decur. lib. x. & qđ not. Iaſ. in d. l. vt vim, colum. vj. in
36 prin. Aut executio † eſt reparabilis, quia poteſt, per appellationē reuocari, vt quia ſumus in cauſa ciuili vel alia executione pecuniaria, & reuocabili, & tunc aut ſententia eſt lata contra legem. & eſt euidēter iniuſta, vel eſt aliter ipſo iure nulla. nam quādo ſententia eſt notoriè iniuſta, & contra legē, dicitur continere nullitatem, vt habetur per Abb. & Fel. in c. inter cæteras, de re iud. & in iſto caſu poteſt ſimiliter indiſtinctè reſiſti officiali volenti exequi; quia cenſetur de facto procedere, non de iure, ex quo ſententia nulla, non meretur de iure executionē. ita tenet Dyn. in d. c. quod quis. de reg. iur. lib. vj. quem ſequitur Bar. in d. l. vt vim, col. j. vbi dicit quòd nihil addit. ſed ea, quę d. Dyn. ibi. & ita intelligitur gl. in c. ex literis. de off. del. ſecundum Abb in d. c. ſi quando. eo tit. vbi tenet hanc partē. & Abb. in c. paſtoralis. §. quo

vero,

verb.col.iij.de of. del. & Alex.&
doct.in d.l.ſed eximendi, §. item
ſi quis,ff.ne quis eum,& ita pro-
cedãt omnia argumenta producta
pro ſecunda parte. Aut ſententia
eſt iniuſta contra iura litigatoris,
ex qua iniuſtitia non poteſt oriri
nullitas,quia valet,ſed eſt iniuſta
& tunc ſi tranſiuit in rem iudica-
tam,vel non fuit ab ea appellatũ,
debet mãdari executioni, & non
poteſt aliquo modo reſiſti,& im-
putatur ei, qui non appellauit, &
ita loquitur tex.in c.paſtoralis. §.
quia verò,ſecundũ Abb.in princ.
37 & ita † procedent omnia iura,
quæ dicunt eſſe obediendũ præ-
cepto ſuperioris, ſiue iuſto , ſiue
iniuſto , ſcilicet, dũmodo non ſit
ipſo iure nullum vel non conti
neat notoriam iniuſtitiã , Ita etiã
procedant ea , quæ ſuprà allegaui
pro prima parte,in iij.iiij.vij.viij.
ix.x.xj.argumento.idẽ tenet Abb.
in d.c. ſi quando,de of.deleg.Fa-
teor tamẽ,quòd ſi ſentẽtia nondũ
tranſiuiſſet in rem iudicatam , &
delegatus committeret ordinario
ſentẽtiam exequẽdam, poſſet or-
dinarius ſciens eam iniuſtam , &
inſtare delegato precibus vt eam
nõ exequatur, ſed principi reſcri-
bat.& ita procedat text. in d.c. ſi
quãdo,ex quo ibi is,qui intereſſe
prætendebat, alter nõ reſiſtebat,
tũc ordinarius non poteſt aliud
facere, niſi inſtare precibus , non
autem violẽter. Et hoc colligitur
ex dictis Inn.in d.c.ſi quando,ſe-
cundum Abb.ibi in ij.col.in fi.Et
ita procedat quando dixi ſuprà,in
prima parte, in 14. arg. Idem eſt,
quando eſt dubium,vtrum ſentẽ-
tia ſit iuſta , vel iniuſta , quia eſt
obediendum:& non poteſt reſiſti
auctoritati iudicis,qui habet præ-
ſumptionem pro ſe.ita dicit Dyn.
in d.cap. quod quis , & ita debet
intelligi,quod dixi ſuprà in prima
parte,in viij.arg. Si verò à tali ſen
38 tentia fuit † appellatum , & tũc
pendente appellatione nõ poteſt
iudex à quo exequi : & ſi exe-
queretur,poſſet impune ſibi reſi-
ſti, quoniam iudices.C.de appel.
& not.Inno.Abb.& Fel. in d.cap.
ſi quando.de offic delegat.& Ra-
tio eſt , quia poſt appellationem
iudex à quo efficitur incõpetens,
ex quo negocium deuoluitur ad
ſuperiorem : & ſibi tanquam in-
competenti impunè non paretur,
l.fin.ff.de iuriſd.om. iud cap.ij.de
conſt. lib. vj. ita tenet Bald. in l.
addictos,C.de ep aud. & Oldr.in
39 dicto conſil.xx.† Item in omni-
bus caſibus in quib. tenui poſſe
reſiſti iudici , poteſt procedere tã
in delegato , quàm in ordinario
iniuſtè exequẽte : & in omnibus
illis caſibus,in quibus poteſt quis
de facto reſiſtere , poteſt etiam
conuocare amicos, & cõiunctos,
& etiam conducere ſtipendiarios
pro defenſione ſui & rerum ſua-
rum : vt not. Bald. in l.ſi aquam,
colum.iiij.in princ. in verſic.not.
quòd triplex eſt bellum,&c.C.de
ſeru.& aqua.per ea quæ not.in d.
l.iij.§.eum igitur,ff.de vi,& vi ar.
quia hæc cenſetur quædam de-
fenſio , quæ in omnibus eſt per-
miſſa , etiam contra officiales, vt
tenet Pet.Phil.Corn.in conſ.cvij.
col.iij. in j. vol. Et ita procedunt
ea,quæ dixi ſuprà,in x.argumen-
to ſecundæ partis.Si ergo poſſunt
conuocari priuati ad defenſio-
nem , quia de iure ciuili non te-
nentur aliam extraneum defen-
dere , licet poſſint , ſi volunt , vt
not.Felin.in capitulo quantæ, de
exc.quanto magis poteſt conuo-
cari officialis , & ſic ordinarius

loci, qui tenetur defendere ſub-
ditos per d l.illicitas,in prin.& §.
ne potentiores, ff. de off.præſi.&
Fel.in d.cap.quantæ, & dixi in ij.
40 parte,in ij.arg. Superest † modò
reſpondere ad argumenta, cõtra-
ria adducta pro prima parte. Et
primò,non obſtat, quòd delega-
tus principis ſit maior ordinario:
quia intelligitur maior ſolùm re-
ſpectu negocij ſibi commiſſi. Ita
dicunt omnes doct. qui ad hoc
allegantur in primo argumento.
Sed per principem cenſetur com
miſſum.vt iuſtitiam faciat,c. cum
æterni,de re iud.lib.vj.vnde om-
nes illi caſus, in quibus concluſi
poſſe ſibi reſiſti, ſunt extra ſuam
commiſſionem, ſi ſic non dicitur
maior in illis: quia remanet vt qui
41 libet priuatus. † Non obſtat l.
aduerſus,C.ſi aduerſus rem iud.quam
allegaui in primo argumento: quia
ibi loquitur de reſt.in integ.quæ
præſupponit ſententiam valere,
ex quo datur ad reſcindendam
ſententiam quia ſi eſſet nulla nõ
eſſet opus reſt. in integr. vt noto
tit C.in qub.cau.in integ.reſt.nõ
eſt neceſſe. Vnde quando valet
ſententia,verum eſt, quòd ordi-
narius non poteſt ſe impedire
contra eam, vt ſuprà concluſi.&
eſt neceſſe, quod adeatur princeps.
Sed in caſibus in quibus concluſi
poſſe reſiſti delegato Principis,ſi
reſiſtunt aliqui,ideo eſt quia ſen
tentia non valet,vel continet ma
nifeſtã iniuſtitiam vel vult exe-
qui in caſu ſibi non commiſſo, vt
ſuprà. Facit quòd vt not.Card.in
clem. ij. §. notarij. de hered. vbi
prælatus poteſt amouere inqui-
ſitorem datum à Papa vnde non
cenſetur inferior ponere legem
ſuperiori,ſed exequitur legis au-
42 ctoritatem. Non obſtat † quod
dicitur in ij. argumento. quia fa-
teor,quòd per delegationem cen
ſetur ablata iuriſdictio ordina-
rio,vt non poſſit procedere in il-
la cauſa alteri commiſſa, non ta-
men cenſetur abdicata poteſtas
ordinario,vt non poſſit defende-
re ſubditum à violentia ſibi in-
ferenda à priuato, per d. l. illici-
tas,ff de offic. præſi. & per Fel.in
dicto capitulo,quantæ,de ſenten.
exc. Nam in caſibus in quibus
concluſi poſſe reſiſti delegato,
remanet delegatus vt priuatus,
non iudex:meritò ſibi, vt priuato
reſiſtitur per modum cuiuſdam
defenſionis quia contra ius exe-
quitur delegatus.quòd non cen-
ſetur eſſe ſibi mandatum per prin
cipem,ſed potius contrarium per
dictum cap. cum æterni.ſicut in
43 ſimili videmus. nam † quando
aliquis laicus iniuſtè opprimitur
ab aliqua perſona Eccleſiaſtica,
poteſt implorare auxilium iudi-
cis ſecularis:vt per modum cuiuſ
dam defenſionis ſibi aſſiſtat citan
do per edictum dictam perſonam
Eccleſiaſticam, ſi ſua putauerit
intereſſe, & ſic poterit reſtituere
laicum contra perſonam Eccle-
ſiaſticam in poſſeſſionem,qua fue
rat ſpoliatus: non obſtante,quòd
illa perſona Eccleſiaſtica nõ ſit ſibi
ſubiecta.& de hoc eſt prouiſum in
regno per capitulum regni, quod
incipit,Omnis prædatio.& Aliud
quod incipit Ad regale faſtigium
& aliud, quod incipit Finis præ-
cepti, charitas. & habetur plenè
per Matth.in deciſio. ij. & deciſ.
xxiiij conſilio Neapol.
44 † Non obſtat, quod dicitur in
ſeptimo argumento,quòd aucto-
ritas iudicis facit licitum, &c.
quia illud procedit, quando im-
ponitur, ſecundum ius, & iuris
ordine

ordine ſeruato: aliàs nihil operatus authoritas iudicis, ſecundum Abb. in c. conſultationibus, col. ij de iure patto. Non obſtat, quòd eſt proditum generale remedium appellationis: vt dicitur in xij. arg. quia illud remedium eſt inductum ad reparandum grauamẽ illatum per iudicem, vt iudicem: ſecus ſi iudex procedit, vt priuatus extra officium ſibi commiſſum, vel exequendo ſententiam nullam vel notoriè iniuſtam, vel poſt appellationem quia tũc per modum defenſionis ſibi reſiſtitur, ſicut cuilibet priuato. Ad alia argumẽta adducta pro prima parte ſatis poteſt colligi reſponſio ex his quæ dixi ſuprà in ſolutione. Et ex his impoſitus finis huic notabiliſſimæ & quotidianæ quęſtioni quam credo non fuiſſe hactenus per quempiam ita plenè examinatam. Laus Deo. Datum Venuſij. die 22. Julij. 1519 In die B. Mariæ Magdalenæ. Diſputata tamen fuit per Roberum Marantam poſteà in ciuitate Salerni in publico ſtudio Salernitano die 19. Octob. Anni 1519. Rober. Mar. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO SECVNDA.

Vtrum in regno Siciliæ præſumatur quælibet ciuitas viuere iure Longobardo, vel iure Romano, & an ius Longobardum præferatur iuri Romano in regno.

1 Ius Lõgobardum an præfiratur iuri Romano in regno vel econtra, numero 19.

2 Ius Francorum dicitur ius ſpeciale, & onerosum, & qui allegat ipſum debet probare: quia eſt contra ius commune. num. 45.

3 Ius Longobardum non eſt lex neque ratio: & ideo receſſit ab aula,

4 Ius Longobardum nõ ſeruatur niſi in loco vbi eſſet eius conſuetudo, num. 6. 9.

5 Ius Longobardum eſt ius aſininum num. 34.

7 Ius Longobardum eſt lex inualida.

8 Ius Longobardum dicitur lex vulgaris.

10 Lex regni transfertur cũ ipſa tranſlatione regni, num 15.

11 Lex quamuis dura, & iniuſta, ſeruanda eſt.

12 Conſuetudo contra conſtitutiones regni eſt reprobata.

13 Scire, & ſcire debere ſunt paria.

14 Andreas de Iſernia dicitur legum Euangeliſta, & eſt maioris auctoritatis quam Lucas de Penna.

15 Notarius vnius comitatus poteſt facere inſtrumentum in alio volente domino illius.

16 Intellectus verus ad conſtitutionem, puritatẽ reprobata opinione Matthai. nu 17 18. 20. 21.

17 Dictio, videlicet, quid importet.

18 Iuris communis appellatione in regno, venit etiam ius municipale.

20 Ordo ſcripturæ deſignat ordinem obſeruantiæ: item dat regulam, & ordinem intellectus. Et ſi reperiantur duo inſtrumenta in eadem charta, præſumitur prius illud quod procedit.

Ordo

21 Ordo ſcripturæ an inſpicitur, quando mens diſponentis eſt certa.
22 Clauſula inſerta in medio vnius capituli, ad illud tantum refertur.
23 Conſuetudo habet vim legis, & dicitur lex municipij
24 Clauſula refertur ad vnum tantum capitulum, quando poteſt aſſignari ratio, quare non referatur ad alia.
25 Ordo poſitus gratia exempli nō eſt ſeruandus.
26 Ordo ſcripturæ inſpicitur, vbi habemus ordinem intellectus.
27 Ordo ſcripturæ non attenditur, quādo perturbat ordinem neceſſitatis.
28 Iuris appellatione ſimpliciter venit ius Romanum per antonomaſiā, num 30.
29 Correctio legum eſt euitanda.
31 Dignior cenſetur ille, qui prænominatus eſt in diſputationibus.
32 Dignus præfertur minus digno.
Ius Romanum eſt dignius iure longobardo.
Dignitas maior eſt illa quæ acquiritur à principe, quàm quæ ab inferiore.
33 Leges Imperatorum dicuntur procedere à Deo: quia Imperator dicitur diuina prouidentia conſtitutus, & eſt ſicut Deus in cœlo.
34 Leges Iuriſconſultorum fuerunt factæ cum tanta iuſtitia, vt in eis iniuſtitia muniri non poſſit.
Iuris longobardi obſeruantia non eſt neceſſitatiua præciſè, numero trigeſimoquinto.
35 Dictio prout, eſt relatiua, & limitatiua.
36 Mundualdus datur mulieribus tantum viuentibus iure longobardo, num. 34.
Argumentum à contrario ſenſu habet locum in ſtatuto.
37 Teſtamētum mulieris an valeat ſine mundualdo, num. 38.
38 Conſuetudo, cuius initij non extat in moris habet vim priuilegij, & legis.
Conſuetudo generalis eſt in regno, quod iure Romano viuatur.
38 Ius longobardum excludit cognatos à ſuccedendo, Admittis filios naturales.
39 Probatio quod viuatur iure Francorum, ſumitur ex eo quod aliàs ita vixerunt illi de domo.
Conſuetudo notoria eſt illa quæ probatur ex inſpectione plurium inſtrumentorum: & ſufficit eam allegari.
40 Conſuetudo nulla eſt fortior, quàm illa quæ eſt conformis cum iure communi.
Conſuetudo dubia recipit interpretationem à iure communi generali, non à locali.
41 Ius longobardum probari debet per eum qui ipſum allegat.
42 Inter viuentes iure Romano, cauſa deciditur ſecundum ius Romanū: inter viuentes iure longobardorum.
43 Ius longobardum non fuit confirmatum per Imperatores in regno, ſed potius reprobatum.
44 Auctoritates doctorum ſunt probabiles, ſed non neceſſaria.

Ius

45 *Ius longobardum potius præſumitur quam ius Francorum.*

AMBIGVA, & diutiſſimè inter regnicolas ventilata eſt quæſtio, an ius Longobardũ præferatur iuri Romano in hoc regno Siciliæ, & ſecundum quod ius debet prius iudex iudicare. Et quantum iſta q. fuit mihi viſa non ſolum vtilis, verum etiam neceſſaria, in hoc regno maximè, & iſtam hactenus bene diſcuſſam non reperio, ita vt claram concluſionem haberemus, propterea cogitaui eam pro viribus examinare, & ad veram concluſionem, prout mihi iuris eſſe videbitur, redigere: vt in futurum faciliorem viam aliis conſiderandi aperiam.

1 Et primò † pro parte affirmatiua, quod ius longobardum præferatur iuri Romano in regno Siciliæ, adducitur conſt. regni, quæ incipit, puritatem, qua cauetur, quòd iudices iurent ſententiando prius ſecundum conſtitutiones regni, deinde ſecundum conſuetudines approbatas, & deinde ſecundum iura communia, longobarda videlicet & Romana. Et ſic in ordine præmittit ius longobardum, & poſteà Rom. vnde ille ordo verborum datus per illam conſtitutionem, deſignat ordinem executionis, per ea quæ habentur plenè per Abb. & Fel. in capitulo cum dilecti. de reſcr. ex conſequenti iudex debet in iudicando præferre ius longobardum iuri Roma. intantum quòd dicit And. de Iſer. in dict. conſtit. puritatem, quòd illi qui non vtuntur eo iure propter conſuetudinem, non excuſantur quia eſſet conſuetudo, contra conſtitu. regni, quæ conſuetudo reprobatur, vt in proœ. conſtit. §. fin. Secundò adduco auctor. Andræ. de Iſer. in prælud feu. in tertia quæſtione principali, vbi expreſsè tenet quòd in regno Siciliæ ſeruatur ius longobardum, quia conſtitutio regni hoc præcepit, & ibid. circa finem illius quæſtion. dicit, quòd illi, qui non ſeruant dictum ius, non excuſantur conſuetudine, per rationem prædictam. Tertiò, adducitur auctoritas gloſſ. in conſtit. vniuerſis in gloſſ. in ver. aut in defectu, &c. quæ in iudicando ſimiliter præponit ius longobardum iuri Romano, & magna eſt auctoritas gloſſ. Quartò, adduco auctoritatem And. de Iſer. in conſt. præſenti lege, la tertia. & in conſtit. ſi quando contigerit vbi ſimiliter dicit, quòd ius longobardum præfertur Romano, cuius Andr. magna eſt auctoritas in hoc regno, quia appellatur legum euangeliſta.

2 Quintò, † adduco eundem Andræ. in cap. Imperialem §. præterea ducatus colum. ſecunda. in fi. de prohi. feud. alie. per Fed. vbi expreſsè dicit, quòd in regno viuitur iure longobardo, & ille qui allegat ius Francorum, debet illud probare, cum ſit ius ſpeciale in regno. Sextò, adduco eundẽ, And. in cap. primo. in ver. bona vacantia, quæ ſit reg. vbi pluries dicit, quòd in regno ſeruatur ius longobardum. Septimò, adducitur auctoritas Matth. de Afflict. docto. Neap. in dec. cclviij conſ. Neap. in ſecunda colum. vbi dicit, quòd in regno præſumitur, quòd viuatur iure lõgobardo, vnde qui dicit contrarium, probare debet.

Octauò

Octauò, adducitur auctoritas
Alexan. in l. pro herede. §. fi. ff. de
acq. her. vbi Alex. refert And. de
Iſer. in præl. feudorum. & con-
cludit de mente Andr. ꝙ ſaltem
Longobardæ leges quæ fuerunt
conditę ab Imperatoribus, ſeruari
ri debent, cum ſint generales.
Nonò extat authoritas eiuſdem
And. in conſt. vt vniuerſis. circ. fi.
vbi dat ordinem quomodo pro-
cedatur in regno. ſ. vt primò iu-
dicetur ſecundum conſt. deinde
ſecundum cõſuetudinem, & de-
mum ſecundum ius longobardũ,
& poſteà ſecundum ius Roman.
Decimò idem And. in conſt. ſpe-
ciale, dicit, ꝙ prius ſeruatur ius
longobardum, & poſtea ius Ro.
3 Pro † parte verò contraria nega
tiua. ſ. quòd iſtud ius longobar-
dum nõ ſit in vſu adduco primò
auctoritatem Odof. & Bal. in au-
then. dos data. C. de do. ante nup.
vbi dicunt, quòd lex longobarda
non eſt lex neque ratio, & ideo
receſſit ab aula, Secundò adduci
4 tur. † Item Bal. in l. ſi inuita, in
fi. C. de nup. vbi dicit, ꝙ de iſto
iure longobardo non eſt curan-
dum, niſi in loco vbi eſſet eius
obſeruantia, ſecundum conſue-
tudinẽ loci, ſed in hoc regno eſt
potius contraria cõſuetudo quia
nõ ſeruatur, vt infrà dicam, ergo
de eo non eſt curandum. Tertiò,
5 adducitur. † deciſ. Andr. de Iſer.
in c. j. § ſi. in fi. de no. Feu. vbi di-
cit, quòd ius lõgobardum eſt ius
aſininũ, & caret ratione, & ideo
non ſeruatur vbilibet. Quartò, di
6 cit idem † And. in cap. j. de feu.
cog. quòd iudex ceſſantibus cõ-
ſuetudinibus debet vti l. Roma.
vel longobarda, vbi illo iure viui
tur. Vnde præponit ius Romanũ
iuri longobardo, & dicit quod
ibi ſeruari debet ius Longobar-
dum, vbi illo iure viuitur, vnde
innuit, quòd eſt ius ſpeciale ſi-
cut dicimus de iure Francorum,
Ergo probari debet quòd eo iure
viuitur, per ea quæ not. And. de
Iſer. in d. c. Imperialem, §. præter-
ea ducatus, dum loquitur de iu-
re Francorum. Quintò adducitur
7 auctoritas † Archid. in c. quicun-
que. xj. q. j. vbi dicit, quod lex lon
gobarda, eſt lex inualida, & non
poteſt confirmare aliam legẽ in-
ualidam. Sextò, adducitur aucto-
ritas Aluar. in præl. feu. in ver.
collat. in iiij q. vbi confirmat di-
ctum Bal. in auth. dos data, & in
8 d. l. ſi inuita. Septimò, dicit † Ar-
chid. in c. cum deuotiſſima, xij. q.
ij. quòd iſta lex longobarda ap-
pellatur lex vulgaris, prout etiam
tex. ibi appellat, ex eo, quia ab ho
minibus vulgaribus, & rudib. fuit
compoſita, vnde tanto minus de
bet ſeruari. Octauo, adducitur au
9 ctor. † Lucæ de Pen. in l. j. C. de
procurator. & conduct. lib. xj. vbi
dicit, quòd ius longobardum nõ
debet præferri iuri Rom. niſi vbi
ſeruatur de conſuetudine. Nonò,
10 adducitur † dictum Bal. in cap.
tranſlato. de conſt. vbi dicit, quòd
tranſlato regno, ſiue imperio, trãſ
fertur etiam lex Regni, vnde li-
cet illud ius longobardũ potuiſ-
ſet ſeruari tempore, quo erant illi
reges Apuliæ: tamen quia regnũ
fuit poſteà ab eis tranſlatum, de-
bet cenſeri tranſlata etiã lex eo-
rum, & ſic d. l. longobarda non
debet ſeruari: ſicut dicimus de l.
Moſaica, quæ fuit tranſlata in l.
Euangelicam, vna cum tranſlatio
ne ſacerdotij in Chriſtum. Deci-
mò, & vltimò, adducitur auctori-
tas Matth. de Affl. doct. Neapoli-
tani, in d. conſt. puritatem, in iiij.
col.

col. vbi firmat opin. Luc. de Pen. ſcilicet, quod ius longobardum non præferatur iuri Romano: ibi dicit, quod iſta opin ſemper ſibi placuit, & dat vnam expoſitionē ad dict. conſtit. Puritatem, quæ in rei veritate, ſalua ratione recti ſermonis non poteſt procedere, vt infrà dicā. Habemus ergo hac vſque decem auctoritates pro vna parte, & decem pro alia, vnde quæſtio redditur valde dubia. Si quis tamen vellet tenere primā partem, quæ videtur fulcita auctoritate authentica, ſcilicet, per tex. in d. conſtit. Puritatem. poſſet reſpondere ad omnes decem auctoritates contrarias. Et primò ad dictum Bald. & Odof. in dict. authent. dos data, poſſet dici, quòd Bal. & Odof. non fuerunt regnicolæ: vnde veriſimiliter non potuerunt habere notitiam conſtitutionum regni, quæ non ſeruantur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum procedūt de iure communi, quòd poſtquā superuenit ius commune Romanorum, illud ius longobardum receſſit ab aula, ſed quia ius municipale huius regni, prout eſt d. conſtitu. Puritatem, iubet illud ſeruari, tenemur nos regnicolæ obedire illi conſtitutioni. Et eodem modo poteſt reſponderi ad dictum Bald. in dict. l. ſi inuita. C. de nupt. Vel poteſt dici, quòd illud dictum Bal. facit pro prima parte, quia dicit, quòd de eo non eſt curandum, niſi in loco, vbi tali lege longobarda vtuntur: ſed in hoc regno neceſſitamur ad vtendum tali lege, per dict. conſtit. ergo eſt de tali iure curandū.

11 Ad dictum † And de Iſer. in d. cap. primo. de notis feud. poteſt reſponderi, quòd Andræ. eſt ſibi contrarius, quia in pluribus locis tenet, quod ſeruatur tale ius in regno, vt ſuprà retuli, in prima parte. vnde dici poteſt, quòd melius tunc locutus ex quo habet pro eo tex. dict. conſt. Nec obſtat, quòd illud ius ſit aſininum, & ſine ratione, quia in lege hoc non conſideratur, nam licet lex aliqua ſit dura, vel iniuſta, tamen ſeruanda eſt, quia ita vult legiſlator: vt dixit tex. in l. proſpexit. ff. qui, & à quibus.

12 Similiter ad dictum † Andr. in cap. primo. de feu. cogn. poteſt reſponderi, quòd non debet inſpici ordo ſcripturæ ipſius Andr. cum habemus ordinem legis, & ſi Andræ. dicit, quòd debet ſeruari, vbi eo iure viuitur, debet concordari cū aliis ſuis dictis. Et facias conſequentiam cum minore. In hoc regno viuitur eo iure, ergo in regno ſeruari debet, & ſi negares minorem, quòd non viuatur eo iure in regno, hoc eſſet ex contraria conſuetudine, quæ reprobata contra conſtitutionem, per text. in proœ. conſt §. finali. vnde ſi ita non viuitur, ſufficit, quòd ita viuere debent homines, & ita neceſſitantur per d. conſtit.

13 † Ad quod facit illud, quod dicimus, ſcire, & ſcire debere, ſunt paria. l. quod te. in ſi. ff. ſi certum petatur, & cap vaſſallus. ſi feudū, & ibi Aluar. primo notabil. ſi de feud. fue. controuerſ. & gloſſ. in l. penultima. C. de per. tut. Ad dictum Archid in dict. cap. quicunque, & in dict. cap. cum deuotiſſimam, & ad dictum Aluar. in prælud. feu. reſponderi poteſt eodem modo, quod loquuntur de iure communi. ſicut dixi de dicto Bal.

14 Ad dictum Lucæ de † Penna, poteſt reſponderi eodem modo, prout

prout dixi ad dictum And.ſuprà. Dicit enim, quòd vbi ſeruatur de conſuetudine, præfertur iuri Romano, ſed in hoc regno ſeruatur, vel ſeruari debet per d.ct. conſt. Puritaté. ergo præfertur. Præterea in regno eſt maioris auctoritatis And.de Iſer. qui appellatur legum euangeliſta, quàm Luc de Pen. vnde debet præferri dictum And qui contrarium tenet, maximè in præiud.feu in iiij.queſt.

15 Ad dictum † Bald.in cap tranſlato reſponderi poteſt, fatendo dictum ſuum: quòd cum tranſlatione regni transferatur & lex, niſi nouus regnator legem veterem confirmet, quia tunc ſeruatur lex vetus ex noua confirmatione, quia ita vult nouus dominus. Ita propriè dicit And. in præl.ad. feud. in tertia quæſtione. & ibi ſubdit exemplum de notario vnius comitatus, qui poteſt facere contractum in alio comitatu volẽte domino illius comitatus. Sed nouus domin' in regno trãſlato, qui fecit dictam conſt. voluit confirmare ius longobardum, ergo ſeruari debet.

16 Ad † dictum Matth in d.conſt. Puritaté, poteſt reſponderi, prout reſponſum fuit ad auctoritatem Luc.de Pen.ex quo ipſe imitatur & confirmat opin.Lucæ. Et dum ipſe Matthæus dat nouam expoſitionem ad dictam conſtitut. faciendo vnam extraneam conſtructionem, dico quod talis ſua conſtructio vitiat penitus literam illius conſtitutionis, & non poſſet ſaluari ſal ea ratione recti ſermonis. Nam verba conſtit. ſunt hæc formalia, videlicet. Ac demum ſecundum iura communia, longobarda videlicet & Romana &c. Et ſic primò ponit dictum in genere, ſcilicet, ſecundum iura communia, deinde illud genus exẽplificat per dictionem. videlicet. Et in illa exemplificatione ponit æqualiter ius longobardum, & Romanum, deſignans quòd ambo ſunt iura communia, & præponit in ordine ius longobardũ. Illa ergo determinatio, ſcilicet, iura communia, &c. relata ad iſta duo determinabilia, ſcilicet, ad ius longobardum, & Romanum, debet ea pariformiter determinare, ſcilicet, quod ambo dicantur iura communia, l. nam hoc iure, & l. Lucius. ff. de vulg.& pup.

17 † Et hoc perpẽditur ex illa dictione, videlicet, quæ eſt dictio declaratiua, & reſtrictiua præcedentium, ſecundum Bart.in l.j.ff. ad l.Aquil & Franc.de Aret.in L ſi fundum. ff.mand. & not in c. ſtatutum, & ibi Gem.el ſecundo. de her lib.ſexto.& eſt tex.in cap. tranſmiſſa: de eo, qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, & in l.cum quidam. §.primo. ff de vſu. & Iaſ.in l.idem in duobus, §.per ſonale, in primo not. ff. de pact. & in l. iuſiurandum, quod ex conuentione. §. procurator. columna. quarta. ff. de iureiurando. Vnde concluſiuè. per illam dictionem, videlicet, illa iura communia declarantur, & reſtringuntur æqualiter ad iura longobarda, & Romana cum ordine ſuo, qui colligitur ex ipſa ſcriptura. per quam declarationem q[uæ] eſt veriſſima, prout verba, & mens legiſlatoris ſonant, apparet non procedere illam expoſitionem, quam facit præfatus Modern. Neapolitanus, dum dicit debere illa verba conſtit. ita conſtitui videlicet. Ac demum ſecundum iura communia, Romana, & longobarda, & ſic vult

vult peruertere ordinem conſti-
tutionum. Aſſignat ipſe rationē:
quia ius longobardum non eſt
commune, ſed eſt ſpeciale in hoc
regno, & ideo illud adiectiuum,
communia, non poteſt referri ad
ius longobardum, quod non eſt
ius commune: vnde de neceſſita-
te refertur ad ius Romanum, &
ſic reperitur prius in ordine li-
teræ ius Romanum, ſecundum
eum. Mihi videtur quod talis in-
ſtructio non procedit: quia non
poteſt ſalua ratione recti ſermo-
nis procedere, vt ſuprà dixi. nam
peruertit ordinem illius conſtit.
contra mentem Imperatoris Ad
rationem domini Matthæi re-
ſpondeo, quòd imò illud adiecti-
uum, communia, poteſt referri ad
ius lõgobardum, nam dato quòd
ſit ius ſpeciale in hoc regno: quia
tamen ſeruatur, facit ius commu
ne in regno, & cum dict. conſtit.
intendat ponere legem in hoc
regno tantum, quia extra regnū
non extendit vires ſuas, voluit
loqui de iuribus ſeruandis in re-
18 gno, † in quo omne ius muni-
cipale, ſeu ſpeciale totius regni,
dicitur ius commune, ex quo de
rogat iuri communi. Ita dicit A-
lexand. in l. poſt dotem. column.
vndecima. ff. ſoluto matrimonio.
& Alexand. in addi. ad Bald. in l.
conſt. in fin. vbi etiam Bald. ſen-
tit, C. de bon. quæ lib. & Bald in
l. illa inſtit. in §. ff. de heredib in-
ſtit. & Lud. Roman. in rub. ff. de
arb. vbi dicunt, quòd ſi eſt com-
promiſſum in arbitrum, qui de-
bet pronunciare ſecundum ius
commune, debet talis arbiter pro
nunciare, ſecundum ius munici-
pale illius loci: quia tale ius facit
ibi ius commune, ſecundum eos.
Sic ergo in propoſito licet ius
longobardum ſit ſpeciale in hoc
regno, tamen facit in eos ius cō-
mune. Vnde per prædicta meritò
illa verba conſtit. debent intelli-
gi, prout iacent, quia poſſunt re-
ferri tam ad ius longobardum,
quàm ad ius Romanum. Hæc au-
tem ſalua excuſatione dixi, non
vt audeam attentare contra in-
terpretationem domini ac præ-
ceptoris mei, recolendæ memo-
riæ, qui nempe iuris huius regni
illuſtrator meritò potuit appel-
lari, ſed quia credo veritatem di-
cere, quæ cunctis rebus eſt præ-
19 ferenda. Et licet hæc † prima
pars videatur bene defenſata ab
impugnationibus contrariis, ta-
men pro ſolutione, & concluſio-
ne huius vtiliſſimæ quæſtionis,
ego teneo indubitanter ſecun-
dam partem contrariam, ſcilicet,
quòd imò in regno ius longobar
dum non præferatur iuri Roma-
no, imò ipſum ius Rom. eſt in vi-
ridi obſeruantia, & eo iure qui-
libet præſumitur viuere in regno,
niſi ex aduerſo contrarium pro-
betur. Et firmo hanc concluſionē
quòd in regno allegant, quòd vi
uatur iure longóbardo, incumbat
onus probandi. Quam concluſio
nem probabo non ſolum per le-
ges iuris communis, ſed etiã per
ipſaſmet conſt. regni, & etiam ra-
tionibus vrgentiſſimis. Et quia
omnes auctoritates cõtrariæ, quæ
fouent primã partē, nituntur ex
ſola dec. illius conſt. Puritatē, quę
videtur eſſe principale fundamē
tum opin. contrariæ, prius nitar
tale fundamentum delere, & ſic
omnes auctoritates corruēt, quæ
per eã fundantur. c. cū Pau. j. q. j.
Aſſumo igitur verba d. cõſt. Puri-
tatē, & venio ad ipſius interpret.
per quam apertiſſimè demõſtra-
bo,

bo, quòd illa conſtitutio nõ me-
retur allegari pro illa j. parte, ſed
potius pro hac ſecunda, quam te
20 neo. † Et præſuppono, ꝙ dubiũ
faciebat ille ordo ſcripturæ, in
quo ius Longobardũ prius nomi
natur, quã ius Rom. vnde deber
prius ſeruari argu. l. quoties. ff. de
vſuf. & l. generaliter. §. ſi quidem.
ff. de fideicom. lib. Hinc dicit Bal.
in l. aduerſus, C. de fur. ꝙ prior in
ordine ſcripturę, præſumitur prior
in tempore, & dicit Bal. in l. j. C.
de impub. & al. ſubſtit. ꝙ ordine
ſcripturæ datur regula. Et dicit
Bal. & Bart. in j. conſt. C. col. ſi. ꝙ
ſi reperiuntur duo inſtrumenta
ſcripta in eadem charta præſumi
tur prius illud, quod procedit ex
ordine ſcripturæ. & Baldus in l. ſi
duas, in prin. ff. de exec. tut. quòd
ex ordine ſcripturæ præſumitur
ordo intellectus. Idem not. plenè
Fel. in c. cum dilecta, col. iij. de re-
21 ſcrip. Ad hoc † præſuppoſitum
reſpõdeo, vt incipiam tollere du-
bium, & dico ſic. Quando mens
diſponentis eſt certa, non cura-
tur, nec inſpicitur ordo ſcripturæ
in legib. ita tenet Bart. per illum
tex in l. cum pater, §. fidei tuæ. ff.
de leg. ij. & idem Bart. in l. ij. §.
prius, in fin. ff. de vulg. & pup. &
ita intelligitur tex. in l. nec enim.
ff. de ſol. Idem tenet Bal. in d. l. ſi
duas, vbi dicit, quòd quando di-
ſpoſitio loquentis eſt certa, non
curamus ordinem verborum, ſed
in terminis dic. conſt. Puritatem,
mens diſponentis eſt certiſſima,
qualiter & quando vellt ſeruari
ius Longobardum, vt modo de-
clarabo, ergo non debemus cura
re illum ordinem, quòd ſit certa
mens diſponentis. Probo. Nã ver
ba formalia cõſt. ſunt hæc vi-
delicet. Ac demum ſecundũ iura
communia Longobarda, videli-
cet Romana, prout qualitas liti-
gantiũ exegerit, iudicabunt, &c.
Nota igitur, ꝙ illud verbum, Iu-
dicabunt, determinat, & perficit
totam orationem præcedentem,
& tamen ante quã oratio ſit per
fecta, eſt inſerta illa clauſula, pur
qualitas litigãtium exegerit, &c.
Quæ clauſula de neceſſitate de-
bet referri ad hoc vltimum c. ſ.
dum loquitur de iure communi
Longobardo, & Romano, pluri-
22 bus de cauſis. † Primò, quia
eſt inſerta in medio ipſius cap. ſ.
ante quàm oratio eſſet comple-
ta, quo caſu ad ipſum tantum ca
pitulum refertur, & non ad alia
præcedentia ſeparata, ſecundum
Bart. in l. talis ſcriptura. col. ij. cir.
fi. ff. de leg. j. & Barto. in l. ſi. ff. de
reb. dub. per text. & ibi gl. in l. fi-
lium. ff. quando di. leg. ce. & per
Phil. Deci. in conſ. xiiij. col. iij. in
fi. ver. & cum talis, &c. Secundò,
quia ſuprà præceſſerunt in dict.
conſt. duo alia cap. Primum vide
licet, quòd iudices iudicent, ſe-
cundum conſt. Secundum, quòd
in defectu earum iudicent, ſecun
dum conſuetudines approbatas,
ac demum ſecundum iura com-
munia, &c. ad illa duo ca. præce-
dentia referri nõ poteſt illa clau-
ſula, prout qualitas litigantium,
&c. quia reſultaret legum con-
trarietas, quia legiſlator vult, ꝙ
omnino ſeruentur conſtit. regni,
& non attendatur qualitas liti-
gantium, nec conſuetudo contra
23 ria: vt in proœ conſt. §. Itẽ † vbi
eſt conſuetudo approbata in ci-
uitate, illa habet vim legis. & il-
lam tenentur omnes de illa ciui
tate ſeruare, quia dicitur lex mu-
nicipij. l. j. C. de eman. lib. & l. de
quibus, cum ibi not. ff. de leg. &
inſt.

ĩnſt.de iure nat.§.ex non ſcripto, & c cum conſuetudinis,& c.ff.de conſuet.vnde non attẽditur qualitas litigantis contra antiquam
24 conſuetudinem.† Ergo ſequitur quòd ſtante contrarietate, quæ ſemper euitanda eſt, illa clauſula non poteſt ad alia capitula referre,niſi ad hoc vltimum,cum poſſit aſſignari ratio, quare non referatur ad alia,vt dicunt Bart.Bal. & ibi communiter doct. in l. j.C. de lib.præter.& Bart. in d l. talis ſcriptura,ff.de leg.j.& in l.ſi idem cum eodem,§.fi.ff.de iur.om.iud. & Alexan.in conſil.xlviij. col.iij. verſ. ſed ita j. volum. Cum ergo dicta clauſula de neceſſitate referatur ad hoc vltimum cap. ſatis clarè patet de mente diſponẽtis, quod non vult iura Longobarda præferri iuri Rom.ſed illa ſeruari, ſecundum qualitatem litigantiũ: prout ibi ponit And.de Iſer.ſcilicet,quod ille,qui viuit iure Longobardo, iudicetur per ius Longobardum: ille vero, qui viuit iure Rom. iudicetur per ius Romanum: ergo ſequitur, quod ſi litigator viueret iure Rom. non compellitur iudex iudicare, ſecundum ius Longobardum,& ſic non præferet ius Longobardum iuri Romano. vnde quia apparet de mente diſponẽtis, non eſt curandus, nec inſpiciendus dictus ordo verborum, ſed ſola mens,& ex prędictis colligitur prima ratio in fauorem huius ſecundę partis, quam ſequor. Secundò principa-
25 liter,quod † dictus ordo non ſit curandus,adduco aliam regulam, videlicet,quando ordo ponitur in aliqua diſpoſitione gratia exempli pro doctrina nunquam cenſetur poſitus pro forma,nec ſeruari debet.Text.eſt in c. decernimus, & ibi Car.de iud. vbi Epiſcopus, & Abb. præferũtur in ordine Archiepiſcopo, & tamen nulli dubium eſt, quòd Archiepiſcopus eſt dignior,& debet primo nominari,& nõ eſt alia ratio, niſi quia nominatio fit gratia exẽpli: vnde nõ inſpicitur ordo. Ita tenet etiã Fel.in d.cap.cum dilect.colum.vj. verſ.ij.declar. &c. de reſcr.ſed in d.conſt.Puritatem,illa nominatio iurium Longobardi, & Rom.fuit facta gratia exempli. Quod patet per illam dictionẽ,videlicet, quæ eſt dictio declaratiua,& examplificatiua,vt ſuprà dixi.Nam primò dicit ſecundum iura communia, & poſteà examplificat declarãdo, quæ ſunt iſta iura cõmunia, ergo ſequitur, quòd ille ordo non eſt
26 inſpiciendus. Tertiò,quia † vbi conſtat de ordine intellectus,non curatur nec inſpicitur ordo ſcripturæ Ita dicit Bart.in l. ita tamẽ, §.qui ſuſpectam,& in l. Scæuola, circa fin.ff.ad Treb. ſed ibi cõſtat de ordine intellectus, qui eſt vt in viuentibus iure Long. tantum ſeruetur ius Longobardum, & nõ in aliis per illam clauſulam.Prout qualitas,&c.ergo non curatur or-
27 do ſcripturæ.Quartò, † qa quãdo ordo ſcripturæ perturbat ordinem neceſſitatis, non attenditur, imò reducitur ad ordinem neceſſitatis ita tenet Bart. in l. Gallus, §.quidam recte,colum.ij.ff.de lib. & poſth. & ibi per alios doct. & Bartol.in l.j.in fin. C. de exec.rei iud.ſed in d.conſt. eſt ordo neceſſitatis, quòd viuentibus iure Romano, ceſſet ius Longobardum, ſed tunc præferatur, quando litigantes eo iure viuerent,ergo iſte ordo eſt attendendus, non ordo
28 ſcripturæ.Quintò,quòd † dictus ordo non ſit ſubſtantialis nec in-

ſpiciendus, pondero vnam aliam conſt.videlicet,conſti. vt vniuerſis.vbi ſunt ſimilia verba, & nulla ſit mentio de iure Longobardo, dicit enim, quòd iudices iudicẽt ſecundum conſtitutiones, & deinde ſecundum conſuetudines, ac demum ſecundum iura, non ſpecificãdo quæ iura, quo caſu in dubio appellatione iuris ſimpliciter,venit ius Romanum,per antonomaſiam,vt §.ſed quoties,inſti. de iure nat.vnde illa conſt. ſentit totum contrarium,& ſic facit pro parte noſtra,quia ceſſante cõſuetudine, debet iudicari ſecundum ius Romanũ,ergo præponitur iuri Longobardo. Et hanc ponderationem ſenſit etiam Matth.in d.
29 conſtitu.puritatem. †Sed poſſet aliquis dicere,quòd illa conſt. Vt vniuerſis,eſt correcta per conſtit. Puritatem,quæ eſt poſterior. Reſpondeo, quòd imò eſt correcta, quia dicta conſti. Puritatem,dicit illud idem, niſi quia addit illam limit. in viuentibus iure Longobardo,vnde eſt potius limitatiua, quàm correctiua. ſemper enim in dubio vitanda eſt legũ correctio. l.præcipimus.C.de appel.& l.ſancimus.C.de teſtib. Dicamus ergo ſic, iungendo vtranque conſtitu. quòd iudex ceſſante conſuetudinẽ,debet iudicare ſecundum iura.ſ.Romana,& ita loquatur dict. conſtit.Vt vniuerſis.Fallit,quando qualitas litigantium aliud exigeret,quia tunc procedit conſtit. Puritatem.vnde d.conſti. Vt vniuerſis.ponit regulam,ſed conſtit. Puritatẽ,ponit limitationem, cui regulæ ſtandum eſt,donec probetur fallẽtia,c.ad decimas.de reſti. ſpol.lib.vj.& not.Bar & doct.in l. ij.ff.ſi quis in ius vo.non ier.Sex-
30 tò,ꝙ dictus†ordo non ſit inſpiciendus, neque formam inducat, pondero nouiter vnam aliã cõſti ab aliis non ponderatã,quæ incipit,Cum circa.quæ mandat iudicibus,vt decidant cauſas iuxta tenorem conſtit.& iura, & conſuetudines approbates, & ſic primò dicit ſecundum iura,& poſtea,ſecundum conſuetudines, certe ſi vellemus inſpicere ordinem verborum,deberet præferri ius commune conſuetudinibus, quod eſt falſum,vt ſuprà dictum eſt, ergo patet, ꝙ non inſpicitur ordo ſcripturæ, prout etiam dicit ibi gloſ. Vnde minimè debet inſpici in d. conſtit.Puritatem.cum de eodem loquatur.Præterea illa conſti.cum circa,eſt poſterior,& dicit ſecundum iura ſimpliciter.Vnde intelligitur de iure Romano, vt ſuprà dixi in præcedenti argu.& ſic facilius tollit illud motiuum ſuprà factũ,cum ſit poſterior. Septimò,
31 pondero † aliam conſti.quæ incipit, Speciale. quæ vult, ꝙ vnus ſit ordo iudicij in omnibus perſonis.& nominat ibi ſigillatim, ſiue quis fuerit Frãcus,ſiue Romanus aut Longobardus.Vnde in ordine nominat vltimo loco Longobardum,ergo eſt minus dignus,tanquam vltimo loco nominatus.Nã primo nominatus,cenſetur maior & dignior, ſecundũ Bal.in l.cum quidam.col.j.C.de verb.ſig.per l. j.ff.de alb.ſcri. & Bal.in auth.hoc amplius.col.pen. C.de fideic.Facit l.quoties.ff.de vſuf.Vnde meritò Longobardus tanquã minus dignus, & poſtponendus. Et per hæc ſeptem argumenta eſt ſublatum omne fundamentum, quod fiebat ex d. conſtitut. Puritatem, ſuper quo ſe fundat prima pars, & per conſequens remanent ſublatæ omnes rationes adductæ pro prima

prima parte,& magis corroborata
hæc ſecunda,quam teneo. Quam
vltra corroboro per alias rationes
vrgentiſſimas. Octauò igitur con
32 firmo hanc ſecundam partem,&
aſſumo vnam regulam, quæ ſe ha
bet, Omne id,quod eſt magis di-
gnũ & nobile,debet præferri mi-
nus digno, & minus nobili,vt in
§.fin.inſt.de iur. nat.& in c.quod
in dubiis,de conſ.eccl.vel alt. Fa
cit tex.in cap.epiſcopus.xc.diſtin.
Sed negari non poteſt , quòd ius
Romanum eſt dignius iure Lon-
gobardo , pluribus de cauſis.Pri-
mò,ratione cauſæ efficientis,quia
ius Longobardum fuit pro maio-
ri parte conditum à quibuſdam
regibus Apuliæ , vt dixi ſuprà in
princ.Sed ius Romanũ fuit con-
ditum , & compilatum ab Impe-
ratore Iuſtin.qui fuit dominus to
tius mundi.l deprecatio.ff.ad leg.
Rhod.de iac.Et tanto nobilius ac
dignius dicitur opus , quanto à
nobiliori, & digniori procedit.vn
de dicimus magis dignum eum,
qui acquirit dignitatem immedia
tè à principe,quàm eum, qui ac-
quirit ab inferiore,vt inquit Spe.
in tit.de citatione. §.iam de cita-
tione.col.iiij.verſic. porro ſi ſunt
plures,&c. Pro hoc eſt tex.in d.l.
ij.de alb.ſcrib.& tex cum gloſ. in
c.per tuas.de maio.& obed.& ca.
cum in diſtribuendis.de temp.or.
33 Vnde † leges Imperatorum cen
ſentur ꝓcedere ab ipſo Deo,quia
Imperator dicitur diuina gratia
conſtitutus, ſecundum Andræ.de
Iſer.in rubr.de prohib.feud.alien.
per Loth.Et eſt Imperator in ter-
ris,ſicut Deus in cœlo, & dicitur
habere diuinum nomen,ſecundũ
Andr.de Iſer.in cap.j.verſic.ad fe
licem.quæ ſint rega. Secundò ra-
34 tione iuſtitiæ , & melioris † ra-
tionis. Nam ius Romanum , &
præſertim leges Iuriſconſultorum
fuerunt factæ cum tanta iuſtitia
& ratione,vt in eis iniuſtitia non
poſſit inueniri , vt teſtatur Andr.
de Iſer.in conſ.ſi dam.col.fin. in
princip.Hoc etiam probatur inſt.
de lege Fuſia Canina tollen. per
totum titu. vbi Imperator ſuſtulit
illam legem tanquam ſine ratio-
ne,& in quamploribus aliis ſimi-
liter ſublatis in corpore iuris. Ius
verò Longobardum, eſt ius iniu-
ſtum,& ſine ratione factum,vnde
appellatur ius aſininum: ſecundũ
Andr.in cap.j.§.fin. de not.feu.&
Od.& Bald.in auth. dos data. C.
de donat. ante nupt. meritò ergo
eſt iuri Rom.poſtponendum. No
nò,hanc partem confirmo per d.
conſtitut.Puritatem,retorquendo
ipſam contra primam partē,quam
pondero in duobus locis. Primò,
dum dicit,prout qualitas litigan-
tium exegerit:exponendo, prout
exponit ibi And.de Iſer. & ſuprà
dixi:nam per illa verba permittit,
quòd in regno viuatur iure Ro-
mano,& iure Lõgobardo permiſ-
ſiuè,& non imperatiuè. Vnde nõ
imponit neceſſitatem, quòd qui-
libet viuat iure Lõgobardo. Item
permittit , quòd iudices præfe-
rant ius Romanum iuri Longo-
bardo, in viuentibus iure Roma-
no : ergo male allegatur iſta con
ſtitutio per eos, qui dicunt,quòd
de neceſſitate in hoc regno viua-
tur iure Longobardo , & quòd
illud præfertur iuri Romano,quia
ſi eſſet iſta neceſſitas , illa conſti-
tutio loqueretur præcisè , quòd
iudices indiſtinctè ſeruent ius
Longobardum, ſiue aliquis viuat
eo iure,ſiue non, ſicut dixit præ-

ciſam obſeruantiam conſtitutio-
35 num, & conſuetudinum. † Sed
qa noluit loqui præciſe, ſed per-
miſſiuè, referendo ſe ad qualitatē
hominium, per dictionem, prout,
quæ eſt dictio relatiua, & limita-
tiua, ſecundum Bar. in l. edita, col.
pen. C. de eden. eſt tex. in l prout,
ff. de ſol. & in cl. j. §. volumus de
for. comp. & Bart. in extrauag. ad
reprimendam, in verſic. prout, &
Phil. Dec. in conſ. lxiij. colum. iiij.
ſequitur, quòd tota obſeruantia
iuris Longobardi depēdet à qua-
litate viuentiū, ergo non eſt præ-
ciſa neque neceſſaria. Vnde illa
conſt. Puritatem, facit potius pro
iſta parte, quā teneo. Aliam pon-
derationem dictę conſt. dicā infrà
36 in xiij. ratione. Decimò, † hanc
partem confirmo, quia ritus ma-
gnæ curiæ vicariæ dat mundual-
dum in regno mulieribus tantum
viuentibus iure Longob. vt dictat
ritus magnæ curiæ, in nu. 68. in-
cipiēs, item quòd curiæ ipſæ, &c.
ergo à cōtrario ſenſu mulieribus
viuentibus iur. Ro. non dat mun-
dualdum, cum etiam in ſtatuto
capiatur argumentum à contrario
ſenſu quando diſponit ſuper caſu
non prouiſo à iure cōmuni, prout
eſt ille ritus. Ita tenet Alex. in l. j.
col. xij. verſ. ij. concl. &c. ff. de off.
eius, cui man. eſt iuriſ. & Bal. in l.
apud antiquos, C. de fur. & in l. ij.
C. de cond. inſert. mundualdus eſt
inductus à iure Longobardo, &
tamen ille ritus, qui facit ius no-
uiſſimum in hoc regno, coarctat
hanc obſeruātiam in mulieribus
tantum viuentibus iure Longo-
bardo. Ergo à cōtrario ſenſu per-
mittit mulieres huius regni viue-
re Romano, ſi volunt, & quòd nō
37 vtantur mūdualdo. † Vndecimò,
hanc partem confirmo per id, qđ
fuit deciſum in ſacro conſ. Neap.
vt refert Matt. in deciſ. ſacri conſ.
cc. ſcilicet, quòd mulier viuēs iure
Longobardo, nō poſſit facere te-
ſtamentum ſine mundualdo. ergo
ſi viuit iure Romano, poteſt facere
ſine mundualdo. Vnde permit-
titur viuere iure Romano, quia
aliàs fuiſſet indiſtinctè deciſum,
quòd nullum teſtamentum mu-
lieris in regno valeat, ſine mun-
38 dualdo. Duodecimò, † confirmo
per generalem conſuetudinem
huius regni. & obſeruantiam no-
toriam temporis, cuius non extat
memoria in contrarium, quæ ha-
bet vim legis, & priuilegij prin-
cipis, ſecundum Abb. in cap. ſuper
quibuſdam, §. præterea, de verb.
ſig. & And. de Iſer. in c. Imperialē,
§. præterea, colum. pen. in prin. de
proh. feu. alie. per Fed. & in cap. j.
verſ. flumina nauigabilia, col. ij.
quæ ſint reg. & in conſt. ſi dubi-
tatio. col. iij. & in conſt. quadrage-
nalem, col. j. & habetur in l. hoc
iure. §. ductus aquæ, ff. de aqua,
quot. & æſtiu. Quæ obſeruantia
eſt, vt ſolo iure Romano viuatur,
& quod penitus ſit iuri Longo-
bardo derogatum. Et hoc patet
euidenter, quia quam plures di-
ſpoſitiones iuris Longobardi nō
ſolum non ſeruātur in regno, ve-
rum etiam ſeruatur totum con-
trarium, vt videmus in teſtamen-
tis mulierū, quæ in omnibus ferè
ciuitatibus regni fiunt ſine mun-
dualdo, & hoc eſt notorium per
omnes ſchedas tabellionum. Si-
militer in ſucceſſionibus cognati
excludūtur de iure Longobardo,
vt nec etiam mater ſuccedat filio
tanquam cognata. Item filij na-
turales non excluduntur toraliter
per filias legitimas, & naturales,
vt not. gloſſ. doct. in cap. j. §. hoc
autem,

autem, de his, qui feu. da. poſ. Et
tamen in regno ſeruatur contra-
rium, per authen. ceſſante, C. de
legit.her. & ſic ſola diſpoſitio iu-
ris Romani attenditur. Et patet
ex quampluribus aliis exemplis,
& diſpoſitionibus, in quibus dif-
fert ius Romanum à Longobar-
do, & tamen ſolo iure Rom. in eis
vtimur, ergo cenſetur abrogatum
ius Longobardum, ſaltem ex ge-
nerali & antiquata conſuetudine
huius regni. vnde merito dicit
Bald. in d. authen. dos data, quod
tale ius receſſit ab aula, quia abijt
in deſuetudinem, vnde quando
eſſet diſceptatio quo iure viuatur
in regno ſufficeret allegare hanc
notoriam obſeruantiam, quia ſi
ius Rom. ſeruatur in iſtis exem-
plis præpoſitus, præſumptio eſt,
quod ſeruetur etiam in omnibus
aliis, niſi in contrarium probetur,
39 per † ea, quæ tradit And. de Iſer.
in dicto cap Imperialem. §. præ-
terea ducatus, col. ij. in fin. verſic.
ſed quomodo probabitur, &c. vbi
dicit, quod ad probandum ius
Francorum, ſufficit probare, quod
aliàs illi de domo ſeruarũt, quod
primogenitus ſuccedat, quia ex
hoc ſolo transfunditur onus pro-
bandi contrarium in aduerſariũ,
ergo patet quod ex ſola probatio
ne vnius capituli iuris Francorũ
præſumitur, & probatur, quod vi-
uatur iure Francorum, quanto
fortiùs id dicendum eſt in iure
Rom. cuius obſeruantia probatur
notoriè ex mille, & infinitis capi-
tulis, & antiquiſſimo tempore,
vnde ſuccedit diſpſitio, l. minimè,
ff. de leg. Et quod iſta generalis
obſeruantia, & conſuetudo tan-
quam notoria non indigeat pro-
batione, ſed ſufficit allegari, eſt
deciſio in terminis Bal. in l. prima,
columna ſecunda, in fin. verſic.
ſed his quæro, &c. C. ad Velleia.
vbi expreſſe dicit, quod conſue-
tudo notoria dicitur, quæ liquet
ex inſpecione omnium publico-
rum inſtrumentorũ, & non opor-
40 tet eam probari. † Decimotertiò,
pondero nunc iterum d. conſtit.
Puritatem, quam retorqueo pro
iſta parte, & iſta eſt noua ponde-
ratio, & ab aliis haſtenus non co-
gitata. Nam vult illa conſt. quod
primò iudicetur ſecundùm con-
ſtitutiones, poſteà ſecundũ con-
ſuetudines approbatas, & poſteà
ſecundum iura, &c. per hoc dico,
quod ſtante conſuetudine gene-
rali in hoc regno, quòd cauſæ de-
cidantur ſecundum ius Romanũ,
prout in præcedenti argumento
probaui, illa conſtit. decidit caſum
noſtrum pro iſta parte, quia præ-
ponit conſuetudinem iuri Lon-
gobardo, ſed nulla poteſt eſſe cõ-
ſuetudo fortior, & melior, quàm
illa, quæ eſt conformis iuri com-
muni: vt eſt text. notabilis, in cap.
ſopitæ, & ibi moratur, extra de
cenſibus, & in cap. cum dilectus,
de conſuetu. & quod poſſit eſſe
conſuetudo conformis iuri com-
muni, tenet Abb. in cap ſi. colum.
penult. in princ. de conſuet. ergo
iſta generalis obſeruantia iuris
Romani contra ius Longobardũ,
induxit quandam notoriam, &
approbatam conſuetudinem, con
formem iuri communi Romano-
rum: vnde ſecundum hanc con-
ſuetudinem debet prius iudex
iudicare, & ea ceſſante tunc de-
mum recurret ad ius Longobar-
dum, & ita ſubtiliter bis ponde-
rata illa conſtit. Puritatem, facit
pro iſta parte, imo ſi quid dubij
haberet dicta conſuetudo, recipe-
ret interpretationem à iure com-

muni Romanorum, quod eſt ius generale, l. ſi ſerui veſtri, C. de noxa. ac. & habetur in dicto cap. cum dilectus, non autem reciperet interpretationem à iure Longobardo, quod eſt ius locale. Ita tenet Bald.in cap.j. §. & quia vidimus, columna vj.in fin. de his qui feu.dar. poſſ. Decimoquartò,
41 & † vltimò,pro iſta parte adduco omnes illas decem auctoritates, quas ſupra collegi arguendo pro iſta parte, quæ omnes remaneãt in ſuo robore.Et dato,quod eis ſupra diſputando voluerim reſpondere,nunc tamen attingendo veritatem, dico dictas reſponſiones non eſſe ſufficientes,vnde inquantum ad primam, ſecundã, quintam,ſextam, ſeptimam & octauam, dicebam eas procedere de iure communi.Secus eſt in regno,per d.conſtit.Puritatem,dico quod eſt mala reſponſio, ex quo in regno nihil reperitur innoua, tum contra d.deciſ. vt ſuprà probaui,& d.conſtit.Puritatem, facit potius pro iſta parte,imò eſt conformis cum deciſ. Bald.in dicta l. ſi inuita, C. de nupt. qui dicit, quod de tali iure non eſt curandum,niſi in loco, vbi ſeruatur de conſuetudine. Vnde fateor iſtud, quod quando in aliqua parte regni probaretur,quod illud ius ſeruatur, vel quod eo iure viuitur, ibi eſſet ſeruandum, & non alibi, & hoc propriè vult d.conſt. Puritatem, vt ſuprà dixi. Tum onus probandi ſemper incumbit, & allegaati illud ius, cum ſit ius locale,vt ſuprà declaraui, vnde remanent dictæ quinque auctoritates in earum robore, & obſeruantia,cum iure cõmuni vtamur.
42 Item,†ad tertiam auctorit. And. de Iſer.in c.j.de no.feu. dico non eſſe bene reſpõſum,quia imò melius fuit locutus ibi, quam alibi, ex quo tale ius ſine ratione debet ſeruari. Nec procedit argum. de l.proſpexit,ff, qui & à quibus, quia non reperitur dictum ius præciſe approbatum per conſtit. regni,niſi in loco,vbi viget, & ita dicit And. in dicto capitulo primo,de feu.cogn. & ibi etiam Bal. magis clarè dicit, quod inter eos, qui viuunt iure Rom. cauſa deciditur ſecundum ius Romanũ, ſed inter eos, qui viuũt iure Longobar. cauſa deciditur ſecundum ius Longobardum vnde habuit Bald.ibi ſenſum dictæ conſt. Nec valet reſponſio data ad quartam auctoritatem,ſcilicet, Andr.in dicto capitulo primo, de feu.cogn. quia non eſt verum,quod conſtitutio neceſſet homines vt viuant iure Long.imò ponit hoc in eorũ arbitrium, vt ſuprà probaui. Similiter ad octauam auctoritatem Lucæ de penna, reprobatur reſpõſio eodem modo,quo præcedens. Nec obſt. quod And. eſt maioris auctoritatis, quia cùm ſit ſibi ipſi contrarius in pluribus, tenenda eſt iuris auctoritas,vbi melius di-
43 xit. Ad nonam † auctoritatem Bald.in d.c. tranſlato, de conſtit. minimè valet reſponſio,quia nego quod ſucceſſores in regno cõfirmauerint præciſe, & neceſſitatiuè ius Longobardum,ſed vt ſuprà dixi, imò ſi placuiſſet illud ius Imperatorib.inſeruiſſent illud in voluminibus iuris ciuilis. Vnde quia non inſeruerunt, apparet quod tale ius reprobauerũt. Prout in ſimilibus arguit Aluar.in præl. feu. in iiij. quæſt. Item reſponſio data ad decimam auctoritatem Matth.in conſtit. puritatem, qui ſequitur Lucam de Penna, minimè pro

mè procedit, per eaſdē rationes. Et ſic remanet iſta pars totaliter confirmata. Supereſſet modò reſpondere ad illas decem auctoritates adductas pro prima parte. Ad quas ſatis patet reſponſum ex prædictis: quia quatenus expreſſe dicunt, quod ius Longobardū præferatur, malè loquuntur, & veriores ſunt auctoritates contrariæ.
44 † Cum auctoritates doctorū ſint probabiles, ſed non neceſſariæ, ſecundum Bart. & doct. in l. j. ff. ſi cert. pet. Et maximè, cùm vt plurimum, ſint auctoritates And. de Iſer. qui tenet alibi contrariū.
45 † Solùm reſpondeo ad quintam auctoritatem Andr. in d. §. præterea ducatus. nam loquitur ibi de iure Longobardo, & Francorum, non autem de iure Romano, & verum eſt, quòd ius Francorū eſt ius ſpeciale, & oneroſum, & contra ius commune, vt dicit Andr. in d. §. præterea ducatus, col. iij. in addit. vnde debet probari, aliàs non præſumitur. Et ideo, quando eſſet differentia inter ius Francorum & Longobardum, fateor, ꝙ potius præſumatur Longobardū, maximè in ſuccedendo, quia eſt conforme cum iure communi, in eo quod admittit omnes filios æqualiter ad ſucceſſionē, ſecus eſt, quando differentia eſſet inter ius Longobardum & Romanum, prout eſt q. noſtra: quia tunc Romanum potius præſumitur, per prædicta. Vltimò, non obſtat, quod dicit Andr. in dicta conſtitu. Puritatem, & in prælu. in iij. quæſt. in fine. vbi dicit, quòd iſta conſuetudo, per quam aliqui non ſeruant ius Longobardum, non valet, quia eſt contra cōſtitutiones. Nam dico ſine dubio, quòd Andræ. malè loquitur, & dicit contra caſum dictæ conſtitut. Puritatem, ibi, prout qualitas litigātium &c. quia imo dicta conſtitut. approbat hanc conſuetudinem, vt ſuprà declaraui. vnde melius locutus fuit Andr. & ibi etiam Bal. in cap. j. de feu. cog. Ex quibus omnibus remanet firma concluſio & vera, quòd ius Romanū præferatur in Regno iuri Longobardo, & qui dicit, quòd viuitur iure Longobardo, debet hoc probare. Et per hæc ſit impoſitus finis huic vtili & quotidianę quæſtio. quæ inter regnicolas quotidie vētilatur, & hactenus ita plenè diſcuſſa non reperitur. Laus Deo. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO TERTIA.

An iudex in pœnis arbitrariis poſsit imponere pœnam mortis naturalis.

1 *Pœna mortis, an poſſit irrogari in arbitrarijs, nu. 16.*
2 *Pœna acerrima accipitur pro morte naturali.*
3 *Pœna mortis non poteſt irrogari, quando ſtatutum dicit, ad pœnam mille aureorum, vel aliam arbitrio iudicis,*
Pœna publicationis bonorum non poteſt irrogari vigore arbitrij.
4 *Fures nocturni puniuntur extra ordinem.*
5 *Pœna extraordinaria irrogatur, quando proceditur per inquiſitionem de iure canonico.*
6 *Pœna minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs.*

7 *Pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis, & in dubio intelligitur de mitiori, num. 8.*

8 *Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non conſumatis, numero 16.*

9 *Pœna mortis poteſt irrogari quando lex dat amplum arbitrium vſque ad mortem, nu. 10.*

10 *Inquiſitio non fit in cauſa ciuili, niſi contra vſurarium, & hoc qualiter procedat.*

11 *Iudex in pœnis irrogandis non poteſt ſe extendere vltra poteſtatem ſibi datam à lege, num. 15.*

12 *Pœna mortis non poteſt imponi, quando lex loquitur per verbum moderari.*

13 *Pœna mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali.*

14 *Dictio, alia, eſt repetitiua ſimilium.*

15 *Sacrilegij pœna quæ ſit.*

16 *Conſuetudo per totum mundum, eſt quod non puniatur attentatum, ſicut delictum conſummatum.*

17 *Pœna iniuriæ poteſt ſe extendere vſque ad mortem, quando hoc deſiderat criminis magnitudo.*

18 *Iudex non poteſt imponere pœnam, mortis ſi expreſſe lex limitet arbitrium iudicis.*

19 *Pœna mortis poteſt irrogari in illis delictis, in quibus lex inducit pœnam corporalem vel pecuniariam ad arbitrium iudicis: ſecus vbi dat arbitrium ſimpliciter.*

20 *Pœna conſueta opponi debet irrogari aliàs poteſt appellari.*

Pœna tota pecuniaria non debet exequi, quando ita dictaret conſuetudo.

QVotidiana eſt quæſt. in iudiciis, vtrum iudex procedens in ali-
1 qua † cauſa criminali, in qua ex iuris diſpoſitione irrogatur pœna arbitraria poſſit ſuum arbitrium extendere vſque ad mortem naturalem incluſiuè? Et quoniam quæſt. eſt præiudicialis cum tractetur de vita hominis, ideo intendo eam plenè diſcutere, recitabo primò opiniones diuerſas & contrarias, quas reperio inter doct. poſteà ponam veras cōcluſiones. Primò igitur pro parte affirmatiua quòd iudex poſſit huiuſmodi pœnam mortis imponere, adducitur gloſſ. quæ communiter ſolet ad hoc allegari, in §. in ſumma, in verſi. extraord. inſt. de iniur. quæ dicit, ꝙ iudex poteſt imponere pœnam capitis in ſuo arbitrio, videtur & communiter exponitur pro pœna mortis, & ita illam gloſ. intelligit & ſequitur Bal in capitulo primo, §. iniuria in primis verbis. de pace iur fir. & Bald. in l. j. in fin. C. de his, qui latr. & Bart. in l. fin. in fin. ff. vbi pup. edu. debe. & Abb. in c. ex literis, colum. fin. de conſtit. & Fel. in cap. cum te, col. ij. in princ. de re iu. & ibi etiam Abb. Idem tenet Fel. in cap. inquiſitionis, in fin. illius princ. de accuſ. & in d. c. ex literis, col. antep. Secundò, pro iſta parte adducitur text. in l ſaecularij, §. ſunt quædam, ff de extraord. cri. vbi dicit text. quòd illa pœna arbitraria, extenditur vſque ad pœnam capitis, & ſic vſque ad
2 mortē. † Tertiò, adducitur tex. in l. ij. ibi, non ignaro iudice, &c. in acerrima condemnatione pro arbitrio, &c. C. de his, qui latro. vbi pœna arbitraria extenditur ad acerrimam pœnam, quæ accipitur

pro

pro pœna mortis:vt not.in l.j. C.
de ſeditio.& l.j. C. nemini licere
ſignum ſalua. Quarto, adducitur
text.in l.lex Iulia §.hodie,ff.ad l.
Iul.rep.tum,vbi loquitur de pœ-
na extra ordinem, & dicit quod
capite puniri debet, & ſic patet,
quod extra ordinaria extenditur
3 vſque ad mortem. Pro † parte
verò contraria, ſcilicet, quod iu-
dex non poſſit arbitrari ad pœnã
mortis, adducitur primò dictum
Bald. in l. & ſi poſt tres.in j.lect.
col.vij.ver. item facit ad aliam q.
&c.ff.ſi quis caut. vbi dicit,quòd
ſi iudex vigore ſtatuti poteſt pu-
nire ad pœnam mille,vel ad aliã,
ptout ſuo arbitrio videbitur,non
poteſt imponere pœnam decapi-
tationis.Idem tenet Card.in c.de
cauſis,de of.deleg. Lud. Rom. in
rub.de arbitris, ver.item an ſtatu
tum.&c.pro hoc facit, quod not.
Bald. in l.j.C.ne ſine iuſ. prin. &
Bal.in c.j. col.v. in princ.de pace
tenen.vbi dicit, quòd iudex vigo
re arbitrij non poteſt imponere
pœnam publicationis bonorum:
ergo minimè pœnam mortis,quę
eſt maior,& hanc partem negati-
uam tenet Alex. in conſ. vij.col.
ſi.in j.vol.& Card.in c. ex literis.
4 de conſt. Secũdò,pro iſta † par
te tex.in l.j.in ver.temporarij, ff.
de fur. balnear. vbi dicitur quòd
fures nocturni puniuntur extra
ordinem,verum eorum pœna nõ
debet excedere opus publicum
temporarium: ergo ſi damnaren-
tur ad mortem, excederet pœnã
operis publici. Tertiò adduci-
tur text.in l.j.§.expilatores. ff.de
effrac. vbi primò ponitur pœna
in liberum arbitrium iudicis, &
poſteà in fi.dicitur, quod plebeis
pœna irroganda non debet exce
dere opus publicum. Nobilibus
verò non debet excedere relega-
tionem. Quartò adducitur tex.
5 cum † ibi not.per gloſ.& doct.in
cap.inquiſitionis,in princ. de ac-
cuſ.vbi eſt deciſum, quod de iu-
re canonico, quando proceditur
per inquiſitionẽ, iudex nõ impo
nit pœnam ordinariam delicti,
ſed extraordinariam, & ſic arbi-
traria,& tamen per hanc pœnam
arbitrariam non poteſt impone-
re pœnam ordinariam,ſed mitio-
rem,& ita declarat Abb.in fi.col.
ergo concluſiuè ſequitur de ne-
ceſſitate, quòd non poteſt impo-
nere pœnam mortis,quia non eſt
minor, ſed maior & acerbior cæ-
teris pœnis. Quartò confirma-
6 tur † ex d.Bald. in l. quicunque.
colum. iiij. C. de ſeru. fugit. vbi
dicit, quòd iudex in arbitrariis
debet eligere minorem pœnam.
Et ſic per tot iura & auctoritates
cõtrarias redditur iſta deciſio val
de dubia. Et vt ipſam reddã ma-
gis dubitabilem.Si quis vellet te
nere hanc ſecundam partem tan
quam benigniorem, iuxta l. pen.
ff.de pœnis. poſſet reſpondere ad
iura contraria adducta pro prima
7 parte. Et primò non † obſt glo.
in dict. §. in ſum. inſtit. de iniur.
quia illa loquitur de pœna capi-
tis: non autem de pœna mortis,
& in iure eſt clarum, quòd pœna
capitalis intelligitur altero de tri
bus modis, ſcilicet de morte na-
turali,de morte ciuili, & de exi-
lio ſeu deportatione. l. ſecunda.
in princ.ff.de pœnis.& l.ſecunda.
ff. de publ. iud. & not. gloſſ.in l.
hos accuſare §. in omnib. in ver.
capitis. ff. de accuſ. & text. cum
gloſſ.in l.ſed & ſi quis. §. primo.
ff. ſi quis cauſ. In dubio autem,
quando lex irrogat pœnam capi-
talem intelligit de minori ex il-
lis

lis tribus,ſcilicet,de exilio ſeu de
portatione. Text. eſt iuncta gloſ.
in l.prima.C.ne Iud. manci.Chri.
& tenet Bald in l.fin.in fi. C.quæ
res vend.non poſſ.& Io. de Imol.
in d.l.ij.ff.de publ.iudic.& Bal.in
d.l.quicunque.col.iiij.verſic.ſcias
etiam,&c.C.de ſer.fugi. Secundò
8 non † obſt.d.l.ſaecularij. §.ſunt
quædam.ff.de extraord.crim.quia
ibi non dicitur de pœna mortis,
ſed de pœna capitis, vnde poteſt
intelligi de pœna mitiori: vt dixi
modo in præcedenti. Imo dico,
quòd de neceſſitate debet ita in-
telligi ille text. quia loquitur de
delicto non conſummato: loqui-
tur enim de illis qui tenebant
quoſdam lapides ad offenden-
dum,non tamen ſecuta fuit offen
ſio. Quod patet, dum dicit ibi,
quòd ipſa res mortem commina-
tur. Sed vbi ſumus in delictis nõ
conſummatis,nunquam imponi
tur pœna mortis in arbitrariis.Ita
pulchrè tenet Bal.in conſil.cccc-
xliiij.col.vij.in iij.volum. quod
conſilium incipit,Cecchus.&c.&
Felin.in d.cap.ex literis. col.pen.
verſic.ij.declaratio,&c. de conſti,
9 Tertiò, † non obſt.d.l.fin. C. de
his, qui latr. quia ibi expreſsè ex
legis diſpoſitione datur iſta pote
ſtas illis iudicibus imponendi di
ctam pœnam in illo crimine.Vn-
de tunc ceſſat dubium, an illa
pœna arbitraria ſe extendat ad
mortem, quia quando lex dat
amplum arbitrium iudici, vſque
ad mortem, non eſt dubiũ, quòd
poteſt imponere dictam pœnam,
quia cenſetur id facere auctori-
tate legis. Ita dicit Ioan. de Imo.
in dicta l.ſecunda. ff.de publ.iud.
quem refert & ſequitur Ange.de
Aret.in dict. §.in ſumma,ſed non
loquimur in caſu dubio, ſcilicet,
quando ſimpliciter fit mentio de
pœna arbitraria,ſeu extraordina.
10 Quartò † non obſtat d. l.lex Iu-
lia.hodie, quia poteſt plurib.mo-
dis reſponderi. Primò,quia loqui
tur de pœna capitis, quæ poteſt
verificari in mitiori,vt ſuprà dixi.
Secundò,quia poſito quòd intel-
ligeretur de pœna mortis, ibi lex
hoc expreſsè concedit: attenta
immanitate criminis: loquitur e-
nim de iudice, qui iniuſtè inter-
fecit innocentem,vnde eſt homi-
cida, propterea non eſt mirum,ſi
morte puniri debet, & ſic poteſt
dari eadem reſponſio,quam dedi
ad dictam l.ſecundam. C. de his,
qui latro. Et ſic pœna extraordi-
naria poteſt cõprehendere mor-
tem,quando lex hoc dicit expreſ
11 ſe,vt ibi. Si quis † autem vellet
tenere primam partem,poſſet re-
ſpondere ad iura adducta pro ſe-
cunda parte. Et primò non obſt.
l.prima. ff.de furib.balne.quia ibi
lex expreſsè loquitur limitatiuè,
per dictionem,dummodo, &c.Di
cit enim illos fures eſſe punien-
dos pœna extraordinaria, dum-
modo non excedat opus tempo-
rarium: quo caſu, quia lex dat
poteſtatem limitatam iudici, ſu-
mus in caſu certo, quia iudex nõ
poteſt præterire formam legis, vt
not. Felin.in dicto cap. ex literis.
colum.penult. verſicu.quinta de-
claratio, &c. de conſtitutio. licet
ipſe non conſiderauerit hanc re-
ſponſionem. Plus dico, quòd ille
text.poteſt retorqueri in contra-
rium: nam ex eo, quòd lex re-
ſtrinxit poteſtatem iudicis ad o-
pus temporarium, eſt ſignum,
quòd iudex habuiſſet largiores
habenas procedendi vſque ad
mortem, quando lex ſpecialiter
eum non prohibuiſſet, quia aliàs
fruſtrat

fruſtratoria fuiſſet illa reſtrictio legis, quando ſine ea iudex fuiſſet reſtrictus, quod non eſt dicendum.l.quod Labeo,ff.de Carbonia. edic. Secundò non obſtat dicta l.prima.§.expilatores,in fin. ff.de effractor. quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè, per dictionem dummodo &c.vnde dic,
12 vt modo dixi. Tertiò.† non obſtat dict.c.inquiſitionis, de accuſ. quia ibi lex loquitur per verbum moderari, & quando lex concedit arbitrium iudici per hoc verbum,quòd habeat moderari pœnas, nunquam poteſt imponere pœnā mortis, quia illud verbum moderari, importat diminutionē pœnæ. Ita tenet Maria.Soc.in d.c. inquiſitionis.& Felin. in dict. ca. ex literis, colum. penult.verſicu.
13 iij.declaratio,&c. † Quartò,non obſtat dictum Bald. in dicta l.quicunque, inquantum dicit, quòd iudex debet eligere pœnam mitiorem,quia illud intelligitur,niſi qualitas & atrocitas delicti aliud ſuaderet, vt ſi quis daret alapam officiali,debet puniri pœna mortis: ſecundum Bald. in cap. primo §.iniuria.in principio.de pace iuramento firmanda. Non enim eſſet æquum, quòd tunc ſtante crimine atroci & enormi iudex imponeret pœnam mitiorē: quia non eſſet pœna conueniens & æqualis delicto:iuxta l.ſancimus, C.de pœnis, & hoc ſentit Alexander in conſilio centeſimo vndecimo.columnaquarta,in primo volumine. & Angel. de Arer.in dicto §. in ſumma, & Abb.in dicto capit. ex literis, colum. fina.
14 Quintò, non obſtat dictum Bal. in dict. l.& ſi poſt tres, quod fuit allegatum in primo argumento ſecundæ partis:quia ibi ſtatutum loquitur de pœna mille, vel de alia ad arbitrium, &c. illa dictio, alia, eſt repetitiua ſimilis pœnæ, ſcilicet,pecuniariæ. ideo non poteſt imponere pœnā mortis, quæ eſt longè diſſimilis, vt notat gloſ. & Bal.in l.ſi fugitiui. C.de ſeruis fugit. & Felin. in cap. ſedes. col. fin.de reſcript.& Iaſ. in l. ſi vnus. in princip. colum.fina. ff.de pact. Et ad dictum Bald.in dict.cap.primo,de pace tenen.& alia allegata in dicto primo argumento,poſſet reſponderi,niſi atrocitas criminis aliud ſuadeat, vt ſuprà dixi. Et quia pœna amiſſionis bonorum nunquam imponitur, niſi vbi lex hoc mandat expreſsè. Ex quibus pro vtraque parte adductis, redditur iſta quæſt.multum dubia,adeò quòd meritò Cæſarea deciſione opus eſſet.Vt igitur in tanta varietate ponam veram concluſionem, dico, quòd prima opinio affirmatiua eſt magis communis,cum infraſcriptis tamen limi-
15 tationibus. Pono igitur† concluſionem per modum regulæ: quæ talis eſt, quòd iudex in arbitrariis poteſt imponere pœnam mortis naturalis. Hæc concluſio probatur per l. ſacrilegij, la prima.ff. ad legem Iul.pecul. vbi narratiuè dicitur, quòd dato, quòd pœna ſacrilegij ſit arbitraria, quia pro qualitate perſonæ irrogatur: tamen quandoque aliqui ſacrilegi combuſti fuerunt: & ſic probat, quòd iudex in pœnis arbitrariis poteſt imponere pœnam combuſtionis,& ſic mortis naturalis, & ita ad hoc iſtum textum ponderat Abb.in dicto cap.ex literis.columna fina. & ibi etiam Felin.in finalibus verbis, de conſtitutio.

Iſtam

16 Iſtam concluſionem † declara, & limita primò procedere, in de lictis conſummatis, & perfectis ſecus in attentatis tantum, & nõ conſummatis, quia in eis iudex nunquã ex arbitrio imponit pœnam mortis. Ita procedit dictum Bal. in dict. conſ. cccxliij. incipit, Cecchus. &c. col. ij. in ij. vol. & Fel. in dict. c. ex literis, col. penul. ver. ſecunda declaratio, &c. Et ratio eſt in promptu: quia hodie ex generali conſuetudine non puni tur delictum attentatum, ſicut conſummatum. ſed mitius, & ſic non punitur affectus niſi ſequatur effectus, etiam in atrociotibus. Ita tenent Paul. de Caſtr. & Alexan. in l j. §. fi. in fin. ff. quod quiſque iur. & Card. Alexand. in ca. j. ſi verò noluerit, in fi. de cap. qui cur. ven & Ang. in conſ. xiiij. col. j vbi dicit, quòd iſta conſuetudo eſt approbata per totũ mundum, & Bald. in l ſi fugitiui. C. de ſetu. fug. & Salic. in l. is, qui cum telo. ff. ad l. Cor. de ſicar. & Barto. in l. j §. ſi diuus, eod. tit. Vnde ſi iudex imponeret pœnam mortis in attentatis, puniret affectum ſicut effectum, quia maior pœna dari non poteſt, quàm ſit pœna mortis.

17 Secundò † limita, dummodo delictum ſit ita graue attẽtis ipſius circunſtantiis, quòd mereatur pœnam mortis, exemplum poteſt poni in eo, qui dat alapam officiali, nam eſt iniuria. Verum attenta circunſtantia qualitatis perſonæ cenſetur atrociſſima, & ſic in hoc caſu iudex poteſt procedere ad mortem, ſecundũ Bal. in dict. c. j. §. iniuria, in ptinc. de pace iut. firman. & ſequitur Io. de Ana. in c. inq. in ſi. illius ptin. de acc. ita tenet Fel. in d. c. ex literis. col. penul. in priuc. ver. prima declarat &c. de conſt. ita debet intelligi dictum Bald. in d. l. in ſi. C. de his, qui latro. vbi dicit. quòd poteſt procedi ad ſuppiicium, ſi hoc deſiderat criminis magnitudo. Ex hoc ſequitur, quòd ſi ex iniuria modica verbali iudex vel let procedere ad mortem, nõ poſſet, quia non eſſet pœna conueniens delicto, ſed maior, per prędicta, imò tunc poſſet iudici exequenti de facto reſiſti, per ea quę dixi ſuprà in j diſp. & hoc tenet Angel de Aret. in §. in ſumma, & Abb. in d. c. ex literis. col. ſi. aliàs poſſet appellari, vt not. gl. & Bar. in l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſig. Et hanc limit. tenet in effectu Alex. in conſ. cxj. colum. iiij. in j. vol. & And. de Iſer. in conſt. comite.

18 Tertiò, † limita, niſi expreſsè lex vel ſtatutum limitaret arbitrium iudicis. vt non poſſit excedere talem pœnam, quia tunc nõ imponit pœnam mortis. Ita procedat text. in l. j. ff. de furi. baln. & in l j. §. expilatores. ff. de effracto. prout ſuprà decl. Quartò limita, niſi lex diceret, quòd iudex pœnam moderetur, quia tunc non poteſt imponere pœnam mortis. Ita procedit d. c. inq. cum ibi not.

19 vt ſuprà declaraui. † Quintò limita, quando arbitrium datur iudici in pœnis à iure expreſſis, pro ut eſt in actione iniuriarum, in qua eſt ſtatuta pœna corporalis, & pecuniaria, ad arbitrium iud. l. ij. & l. iniuriarum æſtimatio, ff. de iniur. & l. Pedius. §. j. de incẽ. rui. & nauf. tunc enim iudex propter enormitatem iniuriæ poteſt arbitrari mortem, ſecus eſt vbi iudici datur ſimpliciter arbitrium puniendi in pœnis nõ à iure expreſſis, quia tunc non poteſt di-

cere

cere crimen capitale, quod nõ eſt capitale, nec poteſt imponere pœnam mortis, vbi crimen non eſt capitale. Ita declarat Fel. in d. c. ex literis, col. penul, ver. quarta
20 declaratio, &c. † Sextò limita, non procedere quando in ſimilibus delictis eſſet conſuetudo, ꝙ non imponatur pœna mortis, ſed mitior pœna: quia tũc iudex non poteſt imponere pœnam mortis, ſed tenetur ſequi conſuetudinariam pœnam, & ceſſat arbitraria. Caſus eſt ſingularis in l. ſi reum, ff. de cuſto reo. Facit text. cum ibi not. in l. hodie. ff. de pœnis. Ita tenet Bal. in l. quicunque. colum. iiij. ver. ſcias tamen, &c. C. de ſer. fug. & Fel. in c. de cauſis, colum j. de offi. deleg. & Abb. in c. inquiſitionis. colum. final. de accuſ. & Alex. in conſ. v. col. fi. & conſ. iij. colum. iiij. in j. vol. & Paris in tracta. ſind. in ver. compoſitio, col. xij. in prin. in c. an ſi delinquens. &c. & in tex. de offi. ſin. colum. v. & in c. an ſi poteſtas, &c. vbi plus dicit, quòd ſi iudex excedit pœnam ſolitam, dicitur grauare partem: & poteſt appellari, & tenetur in ſindicatu. Et per hoc infert, quod in regno ſi quis condemnatur ad vnam vnciam, non ſolet exigi tota vncia, ſed tãtum vnus tarenus vel duo: maximè attenta paupertate condemnati. Et per hęc ſit expedita iſta q. Laus Deo. Rob. Marant. V. I. D.

DISPVTATIO QVARTA.

Vtrum ſi in cauſa ſummaria ſit proceſſũ per partes ordinariè cenſeatur receſſum à via ſummaria, ita quòd ineptitudo libelli, vel alius defectus vitiet proceſſum, non obſtante, quòd alias in regno procedatur ſola facti veritate inſpecta.

1 *Cauſa quæ de iure erat ſummaria, ſi fuit incepta per partes via ordinaria an videatur renunciatum via ſummariæ.*

Summaria cauſa an fiat ordinaria ex voluntate partium, nu. 11. 13.

2 *Libellus ſi interuenit in cauſa in qua non requirebatur, an debeat ordinariè diſcuti illa cauſa, numero 5.*

3 *Cauſa quamuis ſit commiſſa ſummariè, poteſt nihilominus iudex procedere ordinariè.*

4 *Teſtamentum in ſcriptis ſi non valeat, an valeat vt nuncupatiuum, num. 13.*

Contractus ſine ſcriptura non valet, quando partes elegerunt viã contrahendi in ſcriptis: & quando cenſeatur hanc viam elegiſſe.

5 *Arbiter qui erat etiam arbitrator, ſi incepit procedere vt arbiter, poteſt proſequi vt arbitrator inordinatè, & valet proceſſus.*

6 *Teſtamentum militis factum iure communi ſi valeat, an valebit iure militari.*

7 *Libellus ineptus non vitiat in cauſa, in qua non requirebatur.*

8 *Teſtes inhabiles, probant informationem in caſibus, in quibus non requirebantur.*

Actus

Actus qui poterat geri ſine aliqua perſona,non vitiatur,ſi illa interuenit inutiliter.

Viam per quam actus impugnatur, nemo præſumitur elegiſſe.

11 *Proceſſus ſiue ordinariè, ſiue ſummariè fiat, ſemper poteſt in regno ſuper eo ferri ſententia, dummodo liqueat de veritate.*

12 *In confeſſo non requiritur ſententia*

14 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria de voluntate partium.*

1 VI ſæpe interrogatus ſtante † iure municipali in hoc regno quod in cauſis ciuilib. procedatur ſine figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta, per cap. dereſ.antes, & per Regiam pragm. primam quæ incipit diſpendia. Si partes proceſſerunt in cauſa ciuili via ordinaria, dando libellum, item conteſtando, & alia acta ſolenniter & ordinariè faciendo, cum potuiſſent iſta iudiciorum ſolennia omittere, & procedere via ſummaria, ob dicta ſtatuta. An per hoc videantur viæ ſummariè renunciaſſe, & amplecti viam ordinariam, quando non apparet de expreſſo conſenſu ſeu contentione partium: ita vt ſi aliquis defectus emergat in iudiciis, puta ineptitudinis, vel alius ſimilis, qui de iure communi vitiaret proceſſum, & ſententiam, habeat etiam talis defectus vitiare talem proceſſum debeat ſeruari ius commune, & non municipale, per ea quę not. gloſ. & doct. in l. vinum. in fi. ff. ſi certum petatur.

Et pro prima parte affirmatiua, videlicet, quòd cenſeatur receſſum à via ſummaria, & per conſequens debeat ſeruari ius commune, adducitur primo dictum Bald. in l. diffamari. colum. prima. in fi. verſ. ij. opp. &c. C. de ing. & manu. vbi dicit, quòd quando partes poſſunt procedere ſummariè, & eligunt viam ordinariam, cauſa efficitur ordinaria. & ſic videtur hoc dependere ex voluntate partium.

2 Secundò, adducitur † gloſſ. in l. proinde. §. notandum, ff. ad l. Aquil. quę dicit, quòd quando in cauſa non requirebatur libellus, ſi interueniat libellus, & ſic fuit cœpta via ordinaria, debet ſolenniter per ſententiam diffiniri, & ſic innuit quòd cauſa efficitur ordinaria, & debet ordinariè determinari. & ita per illam gloſ. tenet Franc. de Cur. in addi. poſt Alex. in dict. l. vinum. colum. fin. ff. ſi cert. pet. in add. quæ incipit, tamen fallit, &c. vbi dicit, quòd tūc non valeret ſententia ſuper libello inepto.

3 Tertiò, pondero † dictum Bald. in l. quod fauore. column. prima. C. de leg. & Bald. in l. nulla, ff. de leg. qui dicit, quòd ſi princeps cō mittit cauſam iudici, quòd ſummariè procedat, & ille procedit ordinariè, valet proceſſus, tanquā ordinarius, & ordinariè factus. Idem tenet Lanfr. in clem. ſæpe. col. iij. in prin. in xv. concl. de ver. ſignif.

4 Quartò † adducitur, quia teſtator qui poterat teſtari nuncupatiuè, elegit viam teſtandi in ſcriptis ſolenniter, & non valuit teſtamentum in ſcriptis, ob aliquem defectum, minimè valebit vt teſtamentum nuncupatiuum, ex quo illam viam ſolennem elegit. Ita tenet Bart. in l. ſi. ff. de iure codi.

codi. Facit etiã, quod dicimus de contractu in ſcriptis, nã quando erat in poſſe contrahentium con trahere in ſcriptis, & ſine ſcriptis & elegerunt viam contrahendi in ſcriptis, non valet contractus: & ibi Bald. in j. col. in fi. C. de fide in ſtrum. vbi plus dicit, quòd eo ipſo quòd partes dicunt, habeamus notarium, vt conficiat ſcripturam de contractu, cenſentur velle con trahere in ſcriptis, in tantum, ꝙ ante, quàm ſcribatur, poteſt eas pœnitere, vel alteram partem pœnitere, & nolle contrahere, vt habetur in deciſ. xxxvj. conſ. Neap. per Matth. ver. iij. & c. Ita etiam videtur dicendũ in caſu noſtro quia erat in poteſtate partium procedere ſummariè, ſecundũ iura municipalia, & elegerunt viam ordinariam, debet eis imputari, vt ſi deficiat aliqua ſolẽnitas iuris cõmunis, vitietur proceſſus, iuxta illam regulam, via quam elegiſti, ti
5 bi pateat, &c. Pro † parte verò contraria adducitur dictum Bald. in l. iij. ff. de teſtament. milit. vbi dicit, quòd ſi is, qui poteſt procedere ſummariè, & de plano, incipit procedere ordinariè per libellum, poteſt omittere viam ordinariam, & reliquũ proceſſum expedire ſummariè, quia eligendo ius commune, non cenſetur priuilegio renunciare. Vnde infert ibi Bald. quòd ſi eſt compromiſſum in aliquem, tanquam arbitrum, & arbitratorem, & ille incœpit procedere vt arbiter, & proceſſit inordinatè, valet nihilominus eius laudum, tanquam arbitratoris. Et hoc dictum videtur decidere caſum noſtrum, vt ſi proceſſus fuit initiatus ordinariè, & fuit non ritè compoſitus, debet valere, tanquam ſummarius, propter dicta
6 ſtatuta ſeu iura municipalia. † Et de hoc videtur text. in d. l. iij. ff. de teſtam. mil. vbi miles qui poterat teſtari iure militari, ſi voluit teſtari iure communi, & obmiſit ſolennitates, adeo quòd teſtamentum non poteſt valere iure communi, valebit ſaltem iure militari & ſic non videtur renunciare priuilegio, adeundo viam iuris com
7 munis. † Secundò, pro iſta parte adducitur illud, quod voluit Ale. in d. l. vinum. col. fina. & ibi eſt gl. ſingularis, vbi dicitur, quòd in cauſis, in quibus non requiritur libellus, ſi interueniat, & ineptus non vitiat proceſſum. Sic etiam poſſemus dicere in quolibet actu ſubſtantiali iudicij, vt ſi interueniat, & ineptus non vitiat proceſſum. Idem ſi penitus obmittatur, ex quo non requirebatur de neceſſitate. Si enim eſſet vera prima opin. nunquam poſſet verificari illud dictum glo. & Alex. in d. l. vinum, quod eſt cõmuniter approbatum, quia ſemper quãdo quis præſentat libellum, videtur eligere viam ordinariam, & ſic eſſemus in diſpoſitione iuris communis, ſecundum quam libellus ineptus vitiat proceſſum, & eſſet contra illud dictum. Tertiò, adducitur,
8 quod † not. Bald. in l. qui teſtamento. §. per contrarium, ff. de teſtam. vbi dicit, quòd valet informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes non requirebantur. Facit etiam text. iuncta gl. in ver. in tranſitu. in §. ſeru. inſtitut. de liberti. quæ probat, quòd quando actus poterat geri ſine interuentu alicuius perſonæ, ſi illa perſona interueniat & inutilis, non vitiat actum. Pro hoc eſt text. in l. j. in princip. C. de reivxo. actio. Sic etiam dico in

quæſt.

quæſt. noſtra , quia cauſa poterat expediri ſummariè,& ſine ſolennitate iuris, ſi interuenerunt dictæ ſolennitates,& inutiliter, nō debet per hoc vitiari proceſſus.

9 Quartò , quia nemo † cenſetur elegiſſe viam, per quam actus,& voluntas ſua impugnetur , vt d.l. iij.ff.de teſt. mi.& Alex. in l. hac conſultiſſima.§. per nuncupationem.C. de teſt.& Socin in conſ. cxlij. col.iij. j. vol. Pro ſolutione huius quæſt. adhæreo huic ſecundæ parti , quam puto eſſe veriorem, maximè in hoc regno , cum ſint rationes efficaciores pro ea, intelligendo tamen,quando partes non expreſsè declarauerunt ſe velle procedere ordinariè, ſed tantum incœperunt ita de facto ordinariè procedere, ex quo proceſſu poteſt reſultare tacitus conſenſus,nō autem expreſſus, quia iſte tacitus conſenſus non debet ita interpretari , vt partes voluerint facere actum inutilem,& iudicium fruſtratorium,arg. l. quoties.la ij.ff.de reb. dub. & l.quoties.ff.de verbo. obligat. Et vltra

10 dictas † quatuor rationes, confirmo hanc partem in regno, per d.c.deteſtantes, vbi mandatur,q quando in proceſſu liquet de ſola ſubſtantia veritatis, non poſſit opponi aliqua exceptio de nullitate ex defectu omiſſæ ſolennitatis iudicij. Et illud mandatum dirigitur iudici,vt patet ibi ex ſu praſcriptione. Vnde non eſt curandum quomodocunque partes procedant in cauſa, ſiue ordinariè,quia dummodo liqueat de veritate, ſemper iudex poterit proferre ſententiā validam , etiam ſi aliqua ſubſtantialia omittantur, quia de his non eſt curandum.Et per d.cap.deteſtantes.apparet reſponſio ad omnia quatuor argumenta adducta pro prima parte.

11 Præterea,etiam de † iure communi puto ſuſtineri poſſe iſtam ſecundam partem,per iura,& argumenta ſuperius adducta. Et in ſpecie reſponderi poteſt ad omnia allegata pro prima parte. Et primo , non obſtat dictum Bald. in dicta l.diffamari,quia nihil facit ad propoſitum. Dicit enim q patres poſſunt procedere ordinariè,vbi poterant ſummariè,& valet proceſſus ordinarius.Illud eſt clarum & expeditum per cle.ſæpe.§ ſi.de verbo ſig.quia tunc res reuertitur ad naturam ſuam ,& ſic ad ius commune, vnde de facili fit,vt no.in d.§ ſi.Non tamen dicitur , quod ſi in aliquo omitteretur aliquid ſubſtantiale, vitietur proceſſus, & ita etiam reſpōdeo ad id,quod dicit Bald.in d.l. quod fauore,& in d.l. nulla. Se-

12 cundò,non † obſtat gl. in dict.l. proinde, §.notandum,quia loquitur in caſu , in quo non requirebatur ſententia,vt quia ſumus in confeſſo,in quo non ſolū ſit præceptum, Vt ſoluat l.j. C. de confeſ. Verum eſt,quod ſi actor vigore cōfeſſionis rei voluerit formare libellum ſolenniter , & petere id,quod confeſſus eſt,tunc requiritur ſententia , ex quo cauſa eſt initiata in formam iudicij,& ſententia debet eſſe conformis libello,& hoc dicit illa gl.Non tamen ibi ſit aliquod verbū, quod ſi interueniret libellus ineptus,vitiaretur proceſſus , vel ſi aliter proceſſus fuit non rite factus.Sed ſolum ſentit , quod ſi fuit fabricatus proceſſus , eſt ſolenniter per ſententiam determinandus,quod eſt ex quadā neceſſitate:quia omnis proceſſus expectat diffinitiuā ſenten

ſententiam regulatiter. Non obſtat,† quod dicimus de teſtamẽto in ſcriptis.quia illud eſt,quando teſtator expreſsè declarauit, ꝙ volebat teſtari in ſcriptis, quo caſu,ſi non valet vt teſtamentum in ſcriptis,minimè valet vt nuncupatiuum. Secus, quando hoc expreſsè non apparet, quia tunc ſi poteſt valere vt nũcupatiuum, vt quia interuenerunt omnia requiſita in nuncupatiuo,valebit vt nuncupatiuum. Ita ſenrit Bart.in d l.fin ff de iur codic. & Cy.Ale. & Iaſ.in d.l.hac conſultiſsima §. per nuncupationem.C.de teſtam. & Ang.& Imo in l.j.§.fin autem. ff de hered.inſt. & Alex.in conſ. clxxvj.col.ij in v.volum & conſi. cxiij.in iij.vol & Paul de Caſt in conſil.cccxv.in ij.volum.& Soc. in conſil.cclij.in j volum.& habetur aliquid in deciſ. lxix. conſil. Neap Et eodem modo reſpõdeo ad l.contractus,C.de fid inſtrum. & quod ibi not.Bal.ſ.quòd loquitur,quando expreſsè apparet, ꝙ partes voluerunt contrahere in ſcriptis. Et per hoc dico, ꝙ quando expreſsè partes conuenirent quòd procedatur ordinariè corã iudice, & renunciarent illi capit. deteſtan.tunc propter expreſſum conſenſum dicerem, quòd non valeret iudicium,ſi aliqua ſolennitas omitteretur, per prædicta.

14 Quid † autem econtra, an poſſint partes facere, quòd in cauſa ordinaria procedatur ſummariè? Spe.in tit.de libel.conce. §.nunc dicendum.ver.ix.tenet quòd ſic, ſed contrarium tenet Card. in d. clem.ſæpe.in prin.in xij.quæſt & Alex.in add.ad Bar.in d.l.ſi ſocietatem, §.arbitrotum. in ij.col. in add.quæ incip. Adde ad hoc,&c. ff.pro ſoc. & eſt ratio, quia quòd ordinariè procedatur eſt iuris publici, & partes non poſſunt iuri publico renunciare,l.ius publicũ. ff.de pact. Idẽ tenet Luc.de Pen. in l.de ſubmerſis. col.pen.in fi.& ſeq.C.de naufrag lib.xj. per eandem rationem.Dicit tamẽ Card. in d.xij.q &Luc.vt ſuprà,quod ſi partes vellent,quòd iudex procedat tanquam arbitrator, poſſunt hoc facere. Et ſi per hunc modũ poſſunt facere cauſam ſummariã faciendo compromiſſum eo modo. Et ſic remanet expedita iſta vtilis quæſt Laus Deo.Rob.Mar. Venuſ. V.I.D.

DISPVTATIO QVINTA.

Vtrum in crimine vſurarũ poſsit iudex Eccleſiaſticus, vel ſecularis,inquirere, & procedere ex officio nemine accuſante: & vſurarium punire aliqua pœna:& quid ſeruatur in hoc regno Siciliæ.

1 *De vſurario an poſſit requiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam pœnam,nemine accuſante,*

Vſuras ne recipiat creditor, poteſt per iudicem impediri,& receptas compelli reſtituere.

De vſurario ſuſpecto poteſt inquiri per iudicem Eccleſiaſticum,vt imponatur ſibi pœnitentia.

2 *Cauſa ſi fuit cœpta via ordinaria, debet ſolenniter per ſententiam definiri.*

3 *Vſurarius poteſt excommunicari, ſi non reſtituit vſuras.*

4 *Vſura eſt delictum punibile, & ſuper eo poteſt procedi per inquiſitionem, & accuſationem per iudicem Eccleſiaſticum num. 11.*

5 *Vſurarum crimen in regno eſt publicum, & quilibet admittitur ad accuſandum, & hoc qualiter procedat.*

6 *Vſuræ ſunt permiſſæ de iure ciuili.*

7 *Vſurarius an poſſit crimaliter puniri num. 12 13*

8 *Vſurarius punitur tribus pœnis de iure canonico.*

9 *Vſurarius reſtitutis vſuris, an teneatur ad aliud*

Vſurarius pauper, qui non poteſt reſtituere, an teneatur in aliquo, numero 22

10 *De vſurario nullo modo poteſt hodie inquiri per iudicem ſecularem, niſi accuſetur ab eo, qui ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur.*

11 *Inquiſitio poteſt fieri per iudicem Eccleſiaſticum de vſura, & de omni alio crimine fama præcedēte*

13 *Vſurarius recipiendo vſuras committit delum, & debet teneri crimine ſtellionatus.*

14 *Vſurarius pluries delinquit.*

15 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt coadiuuare canones addendo nouam pœnam.*

Vſurarius an poſſit pecunialiter puniri, numero 17

16 *Vſurariorum temeritas excreuit hodie, & acrius exercent vſuras Chriſtiani, quàm Iudæi.*

Pœna augeri poteſt ob delicti frequentiam.

17 *Pœna illa irrogari debet, quæ magis timetur.*

Pœna pecuniaria eſt valde conueniens vſurario propter eius auaritiam.

18 *Vſura eſt crimen, & non reperitur ea maius malum.*

Crimen dicitur omnis operatio mala, quæ poteſt accuſari & puniri.

19 *Pœna arbitraria puniri debet omnis qui delinquit contra prohibitionem legis, quando lex certam pœnam non irrogat.*

20 *In dubio ſequēda eſt opinio illa, quæ magis fauet publicæ vtilitati.*

21 *Vſuræ prohibentur recipi etiam à ſponte ſoluente.*

Vſuras ſoluens non peccat, ſed ſolùm is qui eas recipit.

Debitor ſoluens vſuras, videtur ſibi eruere oculum.

23 *Tortura an poſſit irrogari in crimine vſurarum.*

Vſurarius an poſſit torqueri ſtantibus indicijs.

FIſcales iudices ſolent quotidie inueſtigādo anhelare, vnde poſſint pecunias extorquere, & prouentus facere, hinc quandoque nemine conquerente formant inquiſitiones ex officio contra vſurarios: vt poſsint eos ad legitimam pœnam condemnare. Quæritur modo an poſsint ex officio procedere & inquirere, ac punire, nemine accuſante. Iſta q. habet multa capita, quæ venient inferius decidenda, & multa argumenta poſſunt adduci hinc inde ad partes.

1 Et † primò pro parte affirmatiua,

na,quòd poſsit inquiri ex officio
eriam ad eommodum priuati,ad
ducitur rex. in c.cum in diœceſi.
& ibi Ioan.de Ana.in ij notab.de
vſu vbi iudex Eccleſiaſticus etiã
nemine petenre poteſt inquirere
conira vſurarium,& ipſum com-
pellere ad reſtitutionem vſurarũ.
Idem tenet Abb. in c.tuas, in ij.
not.de vſur. vbi plus dicit, quòd
non ſolùm poteſt iudex eogere
ad reſtitutionem vſurarum rece-
ptarũ:verum etiam ante ſolutio-
nem poteſt ex officio impedire
crediiorem ne recipiat ſeu exi-
gat , & hoe cauſa viiandi pecca-
tum. Idem tenet Ioan. de Anan.
in d.c.tuas.in vlt not plo. in e.ex
literis.de ſponſal.& Abb.in c. ad
noſtram el ij.col.ij. de iureiu.vbi
dicit de mente Inno.quòd iudex
Eccleſiaſticus poteſt procedere
contra eum , quem habet ſuſpe-
ctum de vſura, ad pœnitentiam
imponendam , & erit vtile per
conſequentiam parti , quia non
porerit imponi ſalutaris pœni-
tentia,niſi vſuræ reſtituantur par
ti. Idem tenet Bald.in conſ.183.
in fi.in j.volum.& Socin.in conſ.
219.in 2 volum.Secundò,addu-
2 citur † quod voluit Bald. in l.ea
quidem.col.antepen, verſic.item
quæritur , an in eiuili, &c. C. de
accuſ.vbi dicit,quòd in ciuili cau
ſa regulariter non proceditur per
inquiſitionem , niſi contra vſu-
rarium:& idem Bal.in c.j. ſi tres,
de pace tenen. Tertiò,adducitur
3 dictum † Abb.in ea.præterea, de
vſur.vbi dicit,quòd vſurarius po-
teſt compelli ad reſtitutionẽ vſu
rarum,& ſi non reſtituit , poteſt
excommunicari. Quartò,adduei-
tur † dictum Petr. Phil.Corn. in
conſi xix in litera f,in 3.vol. vbi
dicit,quòd crimen vſurarum, est
delictum punibile:& ſuper eo po
teſt iudex procedere , tam per
viam aecuſarionis , quàm inqui-
ſitionis , intelligendo de iudiee
Eccleſiaſtico , præcedente fama,
iuxta eap.qualiter & quando, de
aecuſ.& plures bonas rationes al
legat in d.conſil. & eoncludit.ꝙ
iudex vltra pœnas Lateranenſis
conſilij, traditas in capit. quia in
omnibus,de vſu.poteſt eriam im
ponere pœnã arbitrariam. Quin-
5 tò, † adducitur nouiſsima diſpo
ſitio tradita in regno,per conſti.
vſurariorum,quæ vult,quòd cri-
men vſurarum ſit publicum , &
quilibet de populo admittitur ad
aecuſandum, ergo ſaltem præce-
dente fama,quæ habetur loco ac
cuſatoris.vt d. c.qualiter & quã-
do.el ij.debet poſſe iudex proce-
dere per inquiſitionem , ſicur in
aliis quamplurib.criminibus pu-
blicis , procedir. Pro parte verò
eontraria,quòd imo nullo modo
procedi poſsit per inquiſitionẽ,
adducitur primò , nam quantum
ad iudicem ſecularem, qui habet
ſequi ius ciuile , non poteſt pro-
6 eedere nec punire: † ex quo vſu-
ræ de iure ciuili ſunt permiſſæ,
& non prohibitæ,l.eos.C.de vſu.
vbi Iuſtinianus Imperator , qui
fuit vir catholieus, permiſit vſu-
ras. Et hoc tenet Bart. in l.j.col.
3. C de ſum trin. & fid.cathol.&
Card.in cle.j.col.2.in 2.quæſt.de
vſur. Phil.Dec.in conſil.clxx.vn-
de quod fit lege permittẽte, non
punirur , nec inquiritur. l. Grac-
chus. C. de adul.& l.fin.ff.quod
quiſque iuris. Secundò,quòd ſal
tem ad pœnam imponẽdam non
poſsit inquiri , adducitur dictum
Bald. & Salice. in l. improbum.
C. de his qui notantur infamia.
7 vbi dieunt , † quòd vſurarius

muni Romanorum, quod eſt ius
generale, l. ſi ſerui veſtri, C. de
noxa. ac. & habetur in dicto cap.
cum dilectus, non autem reciperet
interpretationem à iure Longobardo,
quod eſt ius locale. Ita
tenet Bald.in cap.j. §. & quia vidimus,
columna vj.in fin. de his
qui feu.dar.poſſ. Decimoquartò,
41 & † vltimò, pro iſta parte adduco
omnes illas decem auctoritates,
quas ſupra collegi arguendo
pro iſta parte, quæ omnes remaneãt
in ſuo robore. Et dato, quod
eis ſupra diſputando voluerim
reſpondere, nunc tamen attingendo
veritatem, dico dictas reſponſiones
non eſſe ſufficientes, vnde
inquantum ad primam, ſecundã,
quintam, ſextam, ſeptimam & octauam,
dicebam eas procedere
de iure communi. Secus eſt in regno,
per d.conſtit. Puritatem, dico
quod eſt mala reſponſio, ex quo
in regno nihil reperitur innouatum
contra d.deciſ. vt ſuprà probaui,
& d.conſtit. Puritatem, facit
potius pro iſta parte, imò eſt conformis
cum deciſ. Bald.in dicta l.
ſi inuita, C. de nupt. qui dicit,
quod de tali iure non eſt curandum,
niſi in loco, vbi ſeruatur de
conſuetudine. Vnde fateor iſtud,
quod quando in aliqua parte regni
probaretur, quod illud ius ſeruatur,
vel quod eo iure viuitur,
ibi eſſet ſeruandum, & non alibi,
& hoc propriè vult d.conſt. Puritatem,
vt ſuprà dixi. Tum onus
probandi ſemper incumbit, & allegan ti
illud ius, cum ſit ius locale,
vt ſuprà declaraui, vnde remanent
dictæ quinque auctoritates
in earum robore, & obſeruantia,
cum iure cõmuni vtamur.
42 Item, † ad tertiam auctorit. And.
de Iſer.in c.j.de no.feu. dico non
eſſe bene reſpõſum, quia imò melius
fuit locutus ibi, quam alibi,
ex quo tale ius ſine ratione debet
ſeruari. Nec procedit argum.
de l.proſpexit, ff. qui & à quibus,
quia non reperitur dictum ius
præciſe approbatum per conſtit.
regni, niſi in loco, vbi viget, & ita
dicit And. in dicto capitulo primo,
de feu.cogn. & ibi etiam Bal.
magis clarè dicit, quod inter eos,
qui viuunt iure Rom. cauſa deciditur
ſecundum ius Romanũ,
ſed inter eos, qui viuũt iure Longobar.
cauſa deciditur ſecundum
ius Longobardum vnde habuit
Bald.ibi ſenſum dictæ conſt. Nec
valet reſponſio data ad quartam
auctoritatem, ſcilicet, Andr.in dicto
capitulo primo, de feu.cogn.
quia non eſt verum, quod conſtitutio
neceſſet homines vt viuant
iure Long. imò ponit hoc in eorũ
arbitrium, vt ſuprà probaui. Similiter
ad octauam auctoritatem
Lucæ de penna, reprobatur reſpõſio
eodem modo, quo præcedens.
Nec obſt. quod And. eſt maioris
auctoritatis, quia cùm ſit ſibi ipſi
contrarius in pluribus, tenenda
eſt iuris auctoritas, vbi melius di-
43 xit. Ad nonam † auctoritatem
Bald.in d.c. tranſlato, de conſtit.
minimè valet reſponſio, quia nego
quod ſucceſſores in regno cõfirmauerint
præciſe, & neceſſitatiuè
ius Longobardum, ſed vt ſuprà
dixi, imò ſi placuiſſet illud
ius Imperatorib. inſeruiſſent illud
in voluminibus iuris ciuilis. Vnde
quia non inſeruerunt, apparet
quod tale ius reprobauerũt. Prout
in ſimilibus arguit Aluar.in præl.
feu. In iiij. quæſt. Item reſponſio
data ad decimam auctoritatem
Matth.in conſtit. puritatem, qui
ſequitur Lucam de Penna, minimè
pro

mè procedit, per eaſdē rationes. Et ſic remanet iſta pars totaliter confirmata. Supereſſet modò reſpondere ad illas decem auctoritates adductas pro prima parte. Ad quas ſatis patet reſponſum ex prædictis: quia quatenus expreſſe dicunt, quod ius Longobardũ præferatur, malè loquuntur, & veriores ſunt auctoritates contra-
44 riæ. †Cum auctoritates doctorũ ſint probabiles, ſed non neceſſariæ, ſecundum Bart. & doct. in l. j. ff. ſi cert. pet. Et maximè, cùm vt plurimum, ſint auctoritates And. de Iſer. qui tenet alibi contrariũ.
45 † Solùm reſpondeo ad quintam auctoritatem Andr. in d. §. prætereа ducatus. nam loquitur ibi de iure Longobardo, & Francorum, non autem de iure Romano, & verum eſt, quòd ius Francorũ eſt ius ſpeciale, & oneroſum, & contra ius commune, vt dicit Andr. in d. §. præterea ducatus, col. iij. in addit. vnde debet probari, aliàs non præſumitur. Et ideo, quando eſſet differentia inter ius Francorum & Longobardum, fateor, q potius præſumatur Longobardũ, maximè in ſuccedendo, quia eſt conforme cum iure communi, in eo quod admittit omnes filios æqualiter ad ſucceſſionē, ſecus eſt, quando differentia eſſet inter ius Longobardum & Romanum, prout eſt q. noſtra: quia tunc Romanum potius præſumitur, per prædicta. Vltimò, non obſtat, quod dicit Andr. in dicta conſtitu. Puritatem, & in prælu. in iij. quæſt. in fine. vbi dicit, quòd iſta conſuetudo, per quam aliqui non ſervant ius Longobardum, non valet, quia eſt contra cõſtitutiones. Nam dico ſine dubio, quòd Andreæ. malè loquitur, & dicit contra caſum dictæ conſtitut. Puritatem, ibi, prout qualitas litigãtium &c. quia imo dicta conſtitut. approbat hanc conſuetudinem, vt ſuprà declaraui. vnde melius locutus fuit Andr. & ibi etiam Bal. in cap. j. de feu. cog. Ex quibus omnibus remanet firma concluſio & vera, quòd ius Romanũ præferatur in Regno iuri Longobardo, & qui dicit, quòd viuitur iure Longobardo, debet hoc probare. Et per hæc ſit impoſitus finis huic vtili & quotidianę quæſtio. quæ inter regnicolas quotidie vẽtilatur, & hactenus ita plenè diſcuſſa non reperitur. Laus Deo. Rob. Mat. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO TERTIA.

An iudex in pœnis arbitrariis poſsit imponere pœnam mortis naturalis.

1 *Pœna mortis, an poſſit irrogari in arbitrarijs, nu. 16.*

2 *Pœna acerrima accipitur pro morte naturali.*

3 *Pœna mortis non poteſt irrogari, quando ſtatutum dicit, ad pœnam mille aureorum, vel aliam arbitrio iudicis.*

Pœna publicationis bonorum non poteſt irrogari vigore arbitrij.

4 *Fures nocturni puniuntur extra ordinem.*

5 *Pœna extraordinaria irrogatur, quando proceditur per inquiſitionem de iure canonico.*

6 *Pœna minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs.*

7 *Pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis, & in dubio intelligitur de mitiori, num. 8.*

8 *Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non conſumatis, numero 16.*

9 *Pœna mortis poteſt irrogari quando lex dat amplum arbitrium vſque ad mortem, nu. 10.*

10 *Inquiſitio non fit in cauſa ciuili, niſi contra vſurarium, & hoc qualiter procedat.*

11 *Iudex in pœnis irrogandis non poteſt ſe extendere vltra poteſtatem ſibi datam à lege, num. 15.*

12 *Pœna mortis non poteſt imponi, quando lex loquitur per verbum moderari.*

13 *Pœna mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali.*

14 *Dictio, alia, eſt repetitiua ſimilium.*

15 *Sacrilegij pœna quæ ſit.*

16 *Conſuetudo per totum mundum, eſt quod non puniatur attentatum, ſicut delictum conſummatum.*

17 *Pœna iniuriæ poteſt ſe extendere vſque ad mortem, quando hoc deſiderat criminis magnitudo.*

18 *Iudex non poteſt imponere pœnam, mortis ſi expreſſe lex limitet arbitrium iudicis.*

19 *Pœna mortis poteſt irrogari in illis delictis, in quibus lex inducit pœnam corporalem vel pecuniariam ad arbitrium iudicis: ſecus vbi dat arbitrium ſimpliciter.*

20 *Pœna conſueta opponi debet irrogari aliàs poteſt appellari.*

Pœna tota pecuniaria non debet exequi, quando ita dictaret conſuetudo.

Quotidiana eſt quæſt.
in iudiciis, verum iu-
dex procedens in ali-
1 qua † cauſa criminali,
in qua ex iuris diſpo-
ſitione irrogatur pœna arbitraria
poſſit ſuum arbitrium extendere
vſque ad mortem naturalem in-
cluſiuè? Et quoniam quæſt. eſt
preiudicialis cum tractetur de
vita hominis, ideo intendo eam
plenè diſcutere, recitabo primò
opiniones diuerſas & contrarias,
quas reperio inter doct. poſteà
ponam veras cōcluſiones. Primò
igitur pro parte affirmatiua quòd
iudex poſſit huiuſmodi pœnam
mortis imponere, adducitur gloſ.
quæ communiter ſolet ad hoc al-
legari, in §. in ſumma, in verſi. ex-
traord. inſt. de iniur. quæ dicit, quod
iudex poteſt imponere pœnam
capitis in ſuo arbitrio, videtur &
communiter exponitur pro pœna
mortis, & ita illam gloſ. intelligit
& ſequitur Bal in capitulo primo,
§. iniuria in primis verbis. de pace
iur fir. & Bald. in l. j. in fin. C. de
his, qui latr. & Bart. in l. fin. in fin.
ff. vbi pup. edu. debe. & Abb. in c.
ex literis, colum. fin. de conſtit. &
Fel. in cap. cum te, col. ij. in princ.
de re iu. & ibi etiam Abb. Idem
tenet Fel. in cap. inquiſitionis, in
fin. illius princ. de accuſ. & in d. c.
ex literis, col. antep. Secundò, pro
iſta parte adducitur text. in l ſæ-
cularij, §. ſunt quædam, ff de ex-
traord. cri. vbi dicit text. quòd illa
pœna arbitraria, extenditur vſque
ad pœnam capitis, & ſic vſque ad
2 mortē. † Tertiò, adducitur tex. in
l. ij. ibi, non ignaro iudice, &c. in
acerrima condemnatione pro ar-
bitrio, &c. C. de his, qui latro. vbi
pœna arbitraria extenditur ad
acerrimam pœnam, quæ accipitur
pro

pro pœna mortis:vt not.in l.j. C.
de ſeditio.& l.j. C. nemini licere
ſignum ſalna.Quarto , adducitur
text.in l.lex Iulia.§.hodie,ff.ad l.
Iul.rep.tum,vbi loquitur de pœ-
na extra ordinem, & dicit quod
capite puniri debet , & ſic patet,
quod extra ordinaria extenditur
3 vſque ad mortem. Pro † parte
verò contraria, ſcilicet, quod in-
dex non poſſit arbitrari ad pœnã
mortis , adducitur primò dictum
Bald. in l. & ſi poſt tres.in j.lect.
col.vij.ver. item facit ad aliam q.
&c.ff.ſi quis caut. vbi dicit,quòd
ſi iudex vigore ſtatuti poteſt pu-
nire ad pœnam mille,vel ad aliã,
prout ſuo arbitrio videbitur, non
poteſt imponere pœnam decapi-
tationis.Idem tenet Card.in c.de
cauſis,de of.deleg. Lud. Rom. in
rub.de arbitris, ver.item an ſtatu
tum.&c.pro hoc facit, quod not.
Bald. in l.j.C.ne ſine iuſ. prin. &
Bal.in c.j. col.v. in princ.de pace
tenen.vbi dicit, quòd iudex vigo
re arbitrij non poteſt imponere
pœnam publicationis bonorum:
ergo minimè pœnam mortis,quę
eſt maior,& hanc partem negati-
uam tenet Alex. in conſ. vij.col.
ſi.in j.vol.& Card.in c. ex literis.
4 de conſt. Secũdò,pro iſta † par
te tex.in l.j.in ver.temporarij, ff.
de fur. balnear. vbi dicitur quòd
fures nocturni puniuntur extra
ordinem,verum eorum pœna nõ
debet excedere opus publicum
temporarium: ergo ſi damnaren-
tur ad mortem , excederet pœnã
operis publici. Tertiò adduci-
tur text.in l.j.§.expilatores. ff.de
effrac. vbi primò ponitur pœna
in liberum arbitrium iudicis , &
poſteà in ſi.dicitur, quod plebeis
pœna irroganda non debet exce
dere opus publicum. Nobilibus
verò non debet excedere relega-
tionem. Quartò adducitur tex.
5 cum † ibi not.per gloſ.& doct.in
cap.inquiſitionis,in princ. de ac-
cuſ.vbi eſt deciſum, quod de iu-
re canonico , quando proceditur
per inquiſitionẽ , iudex nõ impo
nit pœnam ordinariam delicti,
ſed extraordinariam , & ſic arbi-
traria,& tamen per hanc pœnam
arbitrariam non poteſt impone-
re pœnam ordinariam,ſed mitio-
rem,& ita declarat Abb.in ſi.col.
ergo concluſiuè ſequitur de ne-
ceſſitate, quòd non poteſt impo-
nere pœnam mortis,quia non eſt
minor, ſed maior & acerbior cæ-
teris pœnis. Quartò confirma-
6 tur † ex d.Bald. in l. quicunque.
colum. iiij. C. de ſeru. fugit. vbi
dicit , quòd iudex in arbitrariis
debet eligere minorem pœnam.
Et ſic per tot iura & auctoritates
cõtrarias redditur iſta deciſio val
de dubia. Et vt ipſam reddã ma-
gis dubitabilem.Si quis vellet te
nere hanc ſecundam partem tan
quam benigniorem, iuxta l. pen.
ff.de pœnis. poſſet reſpondere ad
iura contraria adducta pro prima
7 parte. Et primò non † obſt glo.
in dict. §. in ſum. inſtit. de iniur.
quia illa loquitur de pœna capi-
tis : non autem de pœna mortis,
& in iure eſt clarum, quòd pœna
capitalis intelligitur altero de tri
bus modis ,ſcilicet de morte na-
turali,de morte ciuili , & de exi-
lio ſeu deportatione. l. ſecunda.
in princ.ff.de pœnis.& l.ſecunda.
ff. de publ. iud. & not. gloſſ.in l.
hos accuſare §. in omnib. in ver.
capitis. ff. de accuſ. & text. cum
gloſſ.in l.ſed & ſi quis. §. primo.
ff. ſi quis cauſ. In dubio autem,
quando lex irrogat pœnam capi-
talem intelligit de minori ex il-
lis

lis tribus, ſcilicet, de exilio ſeu de portatione. Text. eſt inacta gloſ. in l. prima. C. ne Iud. manci. Chri. & tenet Bald. in l. fin. in fi. C. quæ res vend. non poſſ. & Io. de Imol. in d. l. ij. ff. de publ. iudic. & Bal. in d. l. quicunque. col. iiij. verſic. ſcias etiam, &c. C. de ſer. fugi. Secundò
8 non † obſt. d. l. ſaecularij. §. ſunt quædam. ff. de extraord. crim. quia ibi non dicitur de pœna mortis, ſed de pœna capitis, vnde poteſt intelligi de pœna mitiori: vt dixi modo in præcedenti. Imo dico, quòd de neceſſitate debet ita intelligi ille text. quia loquitur de delicto non conſummato: loquitur enim de illis qui tenebant quoſdam lapides ad offendendum, non tamen ſecuta fuit offenſio. Quod patet, dum dicit ibi, quòd ipſa res mortem comminatur. Sed vbi ſumus in delictis nō conſummatis, nunquam imponitur pœna mortis in arbitrariis. Ita pulchrè tenet Bal. in conſil. cccc-xliiij. col. ... iij. in iij. volum quod conſilium ... incipit, Cecchus. &c. & Felin. in d. cap. ex literis. col. pen. verſic. ij. declaratio, &c. de conſti,
9 Tertiò, † non obſt. d. l. fin. C. de his, qui latr. quia ibi expreſsè ex legis diſpoſitione datur iſta poteſtas illis iudicibus imponendi dictam pœnam in illo crimine. Vnde tunc ceſſat dubium, an illa pœna arbitraria ſe extendat ad mortem, quia quando lex dat amplum arbitrium iudici, vſque ad mortem, non eſt dubiū, quòd poteſt imponere dictam pœnam, quia cenſetur id facere auctoritate legis. Ita dicit Ioan. de Imo. in dicta l. ſecunda. ff. de publ. iud. quem refert & ſequitur Ange. de Aret. in dict. §. in ſumma, ſed non loquimur in caſu dubio, ſcilicet, quando ſimpliciter fit mentio de pœna arbitraria, ſeu extraordina.
10 Quartò † non obſtat d. l. lex Iulia. hodie, quia poteſt plurib. modis reſponderi. Primò, quia loquitur de pœna càpitis, quæ poteſt verificari in mitiori, vt ſupra dixi. Secundò, quia poſito quòd intelligeretur de pœna mortis, ibi lex hoc expreſsè concedit: attenta immanitate criminis: loquitur enim de iudice, qui iniuſtè interfecit innocentem, vnde eſt homicida, propterea non eſt mirum, ſi morte puniri debet, & ſic poteſt dari eadem reſponſio, quam dedi ad dictam l. ſecundam. C. de his, qui latro. Et ſic pœna extraordinaria poteſt cōprehendere mortem, quando lex hoc dicit expreſſe, vt ibi.
11 Si quis † autem vellet tenere primam partem, poſſet reſpondere ad iura adducta pro ſecunda parte. Et primò non obſt. l. prima. ff. de furib. balne. quia ibi lex expreſsè loquitur limitatiuè, per dictionem, dummodo, &c. Dicit enim illos fures eſſe puniendos pœna extraordinaria, dummodo non excedat opus temporarium: quo caſu, quia lex dat poteſtatem limitatam iudici, ſumus in caſu certo, quia iudex nō poteſt prætterire formam legis, vt not. Felin. in dicto cap. ex literis. colum. penult. verſicu. quinta declaratio, &c. de conſtitutio. licet ipſe non conſideraverit hanc reſponſionem. Plus dico, quòd ille text. poteſt retorqueri in contrarium: nam ex eo, quòd lex reſtrinxit poteſtatem iudicis ad opus temporarium, eſt ſignum, quòd iudex habuiſſet largiores habenas procedendi vſque ad mortem, quando lex ſpecialiter eum non prohibuiſſet, quia aliàs

fruſtratoria fuiſſet illa reſtrictio legis, quando ſine ea iudex fuiſſet reſtrictus, quod non eſt dicendum.l.quod Labeo,ff.de Carbonia. edic. Secundò non obſtat dicta l.prima.§.expilatores,in fin. ff.de effractor. quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè, per dictionem dummodo &c.vnde dic,
12 vt modo dixi. Tertiò † non obſtat dict.c.inquiſitionis, de accuſ. quia ibi lex loquitur per verbum moderari, & quando lex concedit arbitrium iudici per hoc verbum, quòd habeat moderari pœnas, nunquam poteſt imponere pœnã mortis, quia illud verbum moderari, importat diminutionẽ pœnæ. Ita tenet Maria.Soc.in d.c. inquiſitionis.& Felin. in dict. ca. ex literis, colum. penult.verſicu.
13 iij.declaratio,&c. † Quartò, non obſtat dictum Bald. in dicta l.qui cunque, inquantum dicit, quòd iudex debet eligere pœnam mitiorem,quia illud intelligitur,niſi qualitas & atrocitas delicti aliud ſuaderet, vt ſi quis daret alapam officiali,debet puniri pœna mortis: ſecundum Bald. in cap. primo §.iniuria.in principio.de pace iuramento firmanda. Non enim eſſet æquum, quòd tunc ſtante crimine atroci & enormi iudex imponeret pœnam mitiorẽ: quia non eſſet pœna conueniens & æqualis delicto:iuxta l.ſancimus, C.de pœnis, & hoc ſentit Alexander in conſilio centeſimo vndecimo.columnaquarta,in primo volumine. & Angel. de Aret.in dicto §. in ſumma, & Abb.in dicto capit. ex literis, colum. fina.
14 Quintò, non obſtat dictum Bal. in dict. l.& ſi poſt tres, quod fuit allegatum in primo argumento ſecundæ partis:quia ibi ſtatutum loquitur de pœna mille, vel de alia ad arbitrium, &c. illa dictio, alia, eſt repetitiua ſimilis pœnæ, ſcilicet,pecuniariæ. ideo non poteſt imponere pœnã mortis, quæ eſt longè diſſimilis, vt notat gloſ. & Bal.in l.ſi fugitiui. C.de ſeruis fugit. & Felin. in cap. ſedes. col. fin.de reſcript.& Iaſ. in l. ſi vnus. in princip. colum.fina. ff.de pact. Et ad dictum Bald.in dict.cap.primo,de pace tenen.& alia allegata in dicto primo argumento,poſſet reſpondere,niſi atrocitas criminis aliud ſuadeat, vt ſuprà dixi. Et quia pœna amiſſionis bonorum nunquam imponitur, niſi vbi lex hoc mandat expreſsè. Ex quibus pro vtraque parte adductis, redditur iſta quæſt.multum dubia,adeò quòd meritò Cæſarea deciſione opus eſſet. Vt igitur in tanta varietate ponam veram concluſionem, dico, quòd prima opinio affirmatiua eſt magis communis,cum infraſcriptis tamen limi-
15 tationibus. Pono igitur † concluſionem per modum regulæ: quæ talis eſt, quòd iudex in arbitrarijs poteſt imponere pœnam mortis naturalis. Hæc concluſio probatur per l. ſacrilegij, la prima.ff. ad legem Iul.pecul. vbi narratiuè dicitur, quòd dato, quòd pœna ſacrilegij ſit arbitraria, quia pro qualitate perſonæ irrogatur: tamen quandoque aliqui ſacrilegi combuſti fuerunt: & ſic probat, quòd iudex in pœnis arbitrarijs poteſt imponere pœnam combuſtionis,& ſic mortis naturalis, & ita ad hoc iſtum textum ponderat Abb.in dicto cap.ex literis.columna fina. & ibi etiam Felin.in finalibus verbis, de conſtitutio.

16 Iſtam concluſionem † declara, & limita primò procedere, in de lictis conſummatis, & perfectis ſecus in attentatis tantum, & nõ conſummatis, quia in eis iudex nunquã ex arbitrio imponit pœnam mortis. Ita procedit dictum Bal.in dict.conſ. cccxliij. incipit, Cecchus. &c. col.ij. in ij. vol. & Fel.in dict.c.ex literis, col.penul. ver.ſecunda declaratio,&c.Et ratio eſt in promptu:quia hodie ex generali conſuetudine non punitur delictum attentatum, ſicut conſummatum, ſed mitius, & ſic non punitur affectus, niſi ſequatur effectus, etiam in atrocioribus. Ita tenent Paul. de Caſtr. & Alexan.in l j. §.fi. in fin. ff. quod quiſque iur.& Card. Alexand. in ea.j.ſi verò noluerit, in fi.de cap. qui cur.ven & Ang. in conſ.xiiij. col.j vbi dicit, quòd iſta conſuetudo eſt approbata per totũ mundum,& Bald.in l.ſi fugitiui.C.de ſeru.fug.& Salic.in l.is, qui cum telo.ff.ad l.Cor. de ſicar.& Barto. in l.j.§.ſi diuus, eod. tit. Vnde ſi iudex imponeret pœnam mortis in attentatis,puniret affectum ſicut effectum, quia maior pœna dari non poteſt, quàm ſit pœna mortis.

17 Secundò † limita, dummodo delictum ſit ita graue attẽtis ipſius circunſtantiis, quòd mereatur pœnam mortis,exemplum poteſt poni in eo, qui dat alapam officiali, nam eſt iniuria. Verum attenta circunſtantia qualitatis perſonæ cenſetur atrociſſima, & ſic in hoc caſu iudex poteſt procedere ad mortem, ſecundũ Bal. in dict.c.j.§. iniuria, in princ.de pace iur.firman.& ſequitur Io.de Ana. in c.inq.in ſi. illius prin. de acc.ita tenet Fel.in d.c.ex literis. col.penul.in princ. ver.prima declarat &c. de conſt. ita debet intelligi dictum Bald.in d.l.in ſi.C. de his, qui latro. vbi dicit, quòd poteſt procedi ad ſupplicium, ſi hoc deſiderat criminis magnitudo. Ex hoc ſequitur, quòd ſi ex iniuria modica verbali iudex vellet procedere ad mortem,nõ poſſet, quia non eſſet pœna conueniens delicto,ſed maior,per prędicta,imò tunc poſſet iudici exequenti de facto reſiſti,per ea quę dixi ſuprà in j diſp. & hoc tenet Angel de Aret.in §. in ſumma,& Abb.in d. c.ex literis. col. ſi.aliàs poſſet appellari.vt not. gl.& Bar. in l.ſi qua pœna.ff.de verb.ſig. Et hanc limit. tenet in effectu Alex. in conſ.cxj. colum.iiij.in j.vol. & And.de Iſer.in conſt. comite.

18 Tertiò, † limita, niſi expreſsè lex vel ſtatutum limitaret arbitrium iudicis.vt non poſſit excedere talem pœnam,quia tunc nõ imponit pœnam mortis. Ita procedat text.in l.j.ff.de furi. baln.& in l j.§.expilatores. ff.de effracto. prout ſuprà decl. Quartò limita, niſi lex diceret, quòd iudex pœnam moderetur, quia tunc non poteſt imponere pœnam mortis. Ita procedit d.c.inq.cum ibi not.

19 vt ſuprà declaraui. † Quintò limita,quando arbitrium datur iudici in pœnis à iure expreſſis,prout eſt in actione iniuriarum, in qua eſt ſtatuta pœna corporalis, & pecuniaria, ad arbitrium iud.L ij.& l.iniuriarum æſtimatio, ff.de iniur.& l.Pedius.§.j. de incẽ. rui. & nauf. tunc enim iudex propter enormitatem iniuriæ poteſt arbitrari mortem, ſecus eſt vbi iudici datur ſimpliciter arbitrium puniendi in pœnis nõ à iure expreſſis, quia tunc non poteſt dicere

cere

cere crimen capitale, quod nõ eſt capitale, nec poteſt imponere pœnam mortis, vbi crimen non eſt capitale. Ita declarat Fel. in d. c. ex literis, col. penul. ver. quarta
20 declaratio, &c. † Sextò limita, non procedere quando in ſimilibus delictis eſſet conſuetudo, q non imponatur pœna mortis, ſed mitior pœna: quia tũc iudex non poteſt imponere pœnam mortis, ſed tenetur ſequi conſuetudinariam pœnam, & ceſſat arbitraria. Caſus eſt ſingularis in l. ſi reum, ff. de cuſto reo. Facit text. cum ibi not. in l. hodie. ff. de pœnis. Ita tenet Bal. in l. quicunque. colum. iiij. ver. ſcias tamen, &c. C. de ſer. fug. & Fel. in c. de cauſis, colum j. de offi. deleg. & Abb. in c. inquiſitionis. colum. final. de accuſ. & Alex. in conſ. v. col. fi. & conſ. iij. colum. iiij. in j. vol. & Paris in tracta. ſind. in ver. compoſitio, col. xij. in prin. in c. an ſi delinquens. &c. & in tex. de offi. ſin. colum. v. & in c. an ſi poteſtas, &c. vbi plus dicit, quòd ſi iudex excedit pœnam ſolitam, dicitur grauare partem: & poteſt appellari, & tenetur in ſindicatu. Et per hoc infert, quod in regno ſi quis condemnatur ad vnam vnciam, non ſolet exigi tota vncia, ſed tãtum vnus tarenus vel duo: maximè attenta paupertate condemnati. Et per hęc ſit expedita iſta q. Laus Deo. Rob. Marant. V. I. D.

DISPVTATIO QVARTA.

Vtrum ſi in cauſa ſummaria ſit proceſſũ per partes ordinariè cenſeatur receſſum à via ſummaria, ita quòd ineptitudo libelli, vel alius defectus vitiet proceſſum, non obſtante, quòd alias in regno procedatur ſola facti veritate inſpecta.

1 Cauſa quæ de iure erat ſummaria, ſi fuit incepta per partes via ordinaria an videatur renunciatum via ſummariæ.

Summaria cauſa an fiat ordinaria ex voluntate partium, nu. 11. 13.

2 Libellus ſi interuenit in cauſa in qua non requirebatur, an debeat ordinariè diſcuti illa cauſa, numero 5.

3 Cauſa quamuis ſit commiſſa ſummariè, poteſt nihilominus iudex procedere ordinariè.

4 Teſtamentum in ſcriptis ſi non valeat, an valeat vt nuncupatiuum, num. 13.

Contractus ſine ſcriptura non valet, quando partes elegerunt viã contrahendi in ſcriptis: & quando cenſentur hanc viam elegiſſe.

5 Arbiter qui erat etiam arbitrator, ſi incepit procedere vt arbiter, poteſt proſequi vt arbitrator inordinatè, & valet proceſſus.

6 Teſtamentum militis factum iure communi ſi valeat, an valebit iure militari.

7 Libellus ineptus non vitiat in cauſa, in qua non requirebatur.

8 Teſtes inhabiles, probant informationem in caſibus, in quibus non requirebantur.

Actus

Actus qui poterat geri ſine aliqua perſona,non vitiatur,ſi illa interuenit inutiliter.

Viam per quam actus impugnatur, nemo præſumitur elegiſſe.

19 Proceſſus ſiue ordinarie, ſiue ſummariè fiat, ſemper poteſt in regno ſuper eo ferri ſententia, dummodo liqueat de veritate.

12 In confeſſo non requiritur ſententia

14 Cauſa ordinaria an poßit fieri ſummaria de voluntate partium.

1 QVI ſæpe interrogatus ſtante † iure municipali in hoc regno quod in cauſis ciuilib. procedatur ſine figura iudicij, & ſola facti veritate inſpecta, per cap. deteſtantes, & per Regiam pragm. primam quæ incipit diſpendia.Si partes proceſſerunt in cauſa ciuili via ordinaria, dando libellum, item conteſtando, & alia acta ſolenniter & ordinariè faciendo, cum potuiſſent iſta iudiciorum ſolennia omittere, & procedere via ſummaria, ob dicta ſtatuta. An per hoc videantur viæ ſummariè renunciaſſe, & amplecti viam ordinariam, quando non apparet de expreſſo conſenſu ſeu conuentione partium: ita vt ſi aliquis defectus emergat in iudiciis,puta ineptitudinis,vel alius ſimilis, qui de iure communi vitiaret proceſſum, & ſententiam, habeat etiam talis defectus vitiare talem proceſſum debeat ſeruari ius commune,&non municipale,per ea quę not.gloſ.& doct.in l. vinum.in ſi. ff.ſi certum petatur.

Et pro prima parte affirmatiua, videlicet, quòd cenſeatur receſſum à via ſummaria, & per conſequens debeat ſeruari ius commune, adducitur primo dictum Bald.in l.diffamari.colum. prima. in ſi.verſ.ij.opp.&c.C. de ing. & manu. vbi dicit, quòd quando partes poſſunt procedere ſummariè, & eligunt viam ordinariam, cauſa efficitur ordinaria.& ſic videtur hoc dependere ex voluntate partium.

2 Secundò, adducitur † gloſſ. in l. proinde. §. notandum, ff. ad l. Aquil.quę dicit,quòd quando in cauſa non requirebatur libellus, ſi interueniat libellus, & ſic fuit cœpta via ordinaria,debet ſolenniter per ſententiam diffiniri, & ſic innuit quòd cauſa efficitur ordinaria, & debet ordinariè determinari.& ita per illam gloſ. tenet Franc.de Cur.in addi. poſt Alex. in dict.l. vinum. colum. fin. ff. ſi cert.pet. in add. quæ incipit, tamen fallit,&c.vbi dicit,quòd tūc non valeret ſententia ſuper libello inepto.

3 Tertiò, pondero † dictum Bald. in l. quod fauore. column.prima. C.de leg.& Bald.in l.nulla, ff.de leg.qui dicit,quòd ſi princeps cōmittit cauſam iudici, quòd ſummariè procedat, & ille procedit ordinariè,valet proceſſus,tanquā ordinarius, & ordinariè factus. Idem tenet Lanfr. in clem. ſæpe. col.iij.in prin.in xv.concl.de ver.

4 ſignif. Quartò † adducitur,quia teſtator qui poterat teſtari nuncupatiuè, elegit viam teſtandi in ſcriptis ſolenniter, & non valuit teſtamentum in ſcriptis, ob aliquem defectum, minimè valebit vt teſtamentum nuncupatiuum, ex quo illam viam ſolennem elegit.Ita tenet Bart.in l.ſi.ff.de iure codi.

eodi. Facit etiã,quod dicimus de
contractu in ſcriptis,nã quando
erat in poſſe contrahentium con
trahere in ſcriptis,& ſine ſcriptis
&elegerunt viam contrahendi in
ſcriptis,non valet contractus : &
ibi Bald.in j.col.in fi.C.de fide in
ſtrum.vbi plus dicit, quòd eo ip-
ſo quòd partes dicunt,habeamus
notarium,vt conficiat ſcripturam
de contractu,cenſentur velle con
trahere in ſcriptis, in tantum , ꝙ
ante , quàm ſcribatur, poteſt eas
pœnitere,vel alteram partem pœ
nitere,& nolle contrahere,vt ha-
betur in deciſ.xxxvj. conſ.Neap.
per Matth.ver.iij.&c.Ita etiam vi
detur dicendũ in caſu noſtro quia
erat in poteſtate partium proce-
dere ſummariè, ſecundũ iura mu
nicipalia,& elegerunt viam ordi-
nariam , debet eis imputari, vt ſi
deficiat aliqua ſolẽnitas iuris cõ
munis,vitietur proceſſus, iuxta il
lam regulam,via quam elegiſti,ti
5 bi pateat , &c. Pro † parte verò
contraria adducitur dictum Bald.
in l.iij. ff.de teſtament. milit. vbi
dicit,quòd ſi is, qui poteſt proce
dere ſummariè, & de plano,inci-
pit procedere ordinariè per libel-
lum, poteſt omittere viam ordi-
nariam,& reliquũ proceſſum ex-
pedire ſummariè , quia eligendo
ius commune,non cenſetur priui
legio renunciare. Vnde infert ibi
Bald. quòd ſi eſt compromiſſum
in aliquem,tanquam arbitrum,&
arbitratorem,& ille incœpit pro-
cedere vt arbiter, & proceſſit in-
ordinatè, valet nihilominus eius
laudum, tanquam arbitratoris.Et
hoc dictum videtur decidere ca-
ſum noſtrum,vt ſi proceſſus fuit
initiatus ordinariè,& fuit non ri-
tè compoſitus,debet valere, tan-
quam ſummarius , propter dicta

6 ſtatuta ſeu iura municipalia. †Et
de hoc videtur text.in d.l.iij.ff.de
teſtam.mil.vbi miles qui poterat
teſtari iure militari , ſi voluit te-
ſtari iure communi,& obmiſit ſo
lennitates, adeo quòd teſtamen-
tum non poteſt valere iure com-
muni,valebit ſaltem iure militari
& ſic non videtur renunciare pri
uilegio, adeundo viam iuris com
7 munis. † Secundò,pro iſta parte
adducitur illud,quod voluit Ale.
in d.l. vinum. col. fina. & ibi eſt
gl.ſingularis,vbi dicitur, quòd in
cauſis, in quibus non requiritur
libellus,ſi interueniat,& ineptus
non vitiat proceſſum. Sic etiam
poſſemus dicere in quolibet actu
ſubſtantiali iudicij, vt ſi interue-
niat,& ineptus non vitiat proceſ
ſum.Idem ſi penitus obmittatur,
ex quo non requirebatur de ne-
ceſſitate.Si enim eſſet vera prima
opin.nunquam poſſet verificari il
lud dictum glo.& Alex.in d.l.vi-
num, quod eſt cõmuniter appro-
batum, quia ſemper quãdo quis
præſentat libellum,videtur elige-
re viam ordinariam,&ſic eſſemus
in diſpoſitione iuris communis,
ſecundum quam libellus ineptus
vitiat proceſſum , & eſſet contra
illud dictum. Tertiò , adducitur,
8 quod † not. Bald. in l. qui teſta-
mento. §.per contrarium,ff.de te
ſtam.vbi dicit , quòd valet infor-
matio capta per teſtes inhabiles
in caſibus , in quibus teſtes non
requirebantur. Facit etiam text.
iuncta gl.in ver. in tranſitu. in §.
ſeru.inſtitut. de liberti. quæ pro-
bat , quòd quando actus poterat
geri ſine interuentu alicuius per-
ſonæ , ſi illa perſona interueniat
& inutilis, non vitiat actum. Pro
hoc eſt text. in l.j. in princip. C.
de reivxo.actio.Sic etiam dico in
quæſt.

quæſt. noſtra, quia cauſa poterat expediri ſummariè,& ſine ſolennitate iuris, ſi interuenerunt dictæ ſolennitates,& inutiliter, nõ debet per hoc vitiari proceſſus.

9 Quartò, quia nemo † cenſetur elegiſſe viam, per quam actus,& voluntas ſua impugnetur, vt d.l. iij.ff.de teſt. mi.& Alex. in l. hac conſultiſſima.§. per nuncupationem.C. de teſt.& Socin in conſ. cxlij. col.iij. j. vol. Pro ſolutione huius quæſt. adhæreo huic ſecundæ parti, quam puto eſſe veriorem, maximè in hoc regno, cum ſint rationes efficaciores pro ea, intelligendo tamen,quando partes non expreſsè declarauerunt ſe velle procedere ordinariè, ſed tantum incœperunt ita de facto ordinariè procedere,ex quo proceſſu poteſt reſultare tacitus conſenſus,nõ autem expreſſus, quia iſte tacitus conſenſus non debet ita interpretari, vt partes voluerint facere actum inutilem,& iudicium fruſtratorium,arg. l. quoties.la ij.ff.de reb. dub. & l.quoties.ff.de verbo. obligat. Et vltra

10 dictas † quatuor rationes, confirmo hanc partem in regno, per d.c.deteſtantes, vbi mandatur,ꝙ quando in proceſſu liquet de ſola ſubſtantia veritatis, non poſſit opponi aliqua exceptio de nullitate ex defectu omiſſæ ſolennitatis iudicij. Et illud mandatum dirigitur iudici,vt patet ibi ex ſupraſcriptione. Vnde non eſt curandum quomodocunque partes procedant in cauſa, ſiue ordinariè,quia dummodo liqueat de veritate, ſemper iudex poterit proferre ſententiã validam, etiam ſi aliqua ſubſtantialia omittantur, quia de his non eſt curandum.Et per d.cap.deteſtantes.apparet reſponſio ad omnia quatuor argumenta adducta pro prima parte.

11 Præterea,etiam de † iure communi puto ſuſtineri poſſe iſtam ſecundam partem,per iura,& argumenta ſuperius adducta. Et in ſpecie reſponderi poteſt ad omnia allegata pro prima parte. Et primo, non obſtat dictum Bald. in dicta l.diffamari,quia nihil facit ad propoſitum. Dicit enim ꝙ partes poſſunt procedere ordinariè,vbi poterant ſummariè,& valet proceſſus ordinarius.Iſtud eſt clarum & expeditum per cle.ſæpe.§ ſi.de verbo ſig.quia tunc res reuertitur ad naturam ſuam,& ſic ad ius commune, vnde de facili fit,vt no.in d.§ ſi.Non tamen dicitur, quod ſi in aliquo omitteretur aliquid ſubſtantiale, vitietur proceſſus, & ita etiam reſpõdeo ad id,quod dicit Bald.in d.l. quod fauore,& in d.l. nulla. Se-

12 cundò,non † obſtat gl. in dict.l. proinde, §.notandum,quia loquitur in caſu, in quo non requirebatur ſententia,vt quia ſumus in confeſſo,in quo non ſolũ ſit præceptum, Vt ſoluat l.j. C. de confeſ. Verum eſt,quod ſi actor vigore cõfeſſionis rei voluerit formare libellum ſolenniter, & petere id,quod confeſſus eſt,tunc requiritur ſententia, ex quo cauſa eſt initiata in formam iudici,& ſententia debet eſſe conformis libello,& hoc dicit illa gl.Non tamen ibi ſit aliquod verbũ, quod ſi interueniret libellus ineptus,vitiaretur proceſſus, vel ſi aliter proceſſus iuit non rite factus.Sed ſolum ſenſit, quod ſi fuit fabricatus proceſſus, eſt ſolenniter per ſententiam determinandus,quod eſt ex quadã neceſſitate:quia omnis proceſſus expectat diffinitiuã ſenten

ſententiam regulatiter Non obſtat,† quod dicimus de teſtamēto in ſcriptis,quia illud eſt,quando teſtator expreſsè declarauit, ꝙ volebat teſtari in ſcriptis, quo caſu,ſi non valet vt teſtamentum in ſcriptis,minimè valet vt nuncupatiuum. Secus, quando hoc expreſsè non apparet, quia tunc ſi poteſt valere vt nūcupatiuum, vt quia interuenerunt omnia requiſita in nuncupatiuo,valebit vt nuncupatiuum Ita ſenſit Bart.in d l.fin ff de iur codic. & Cy.Ale. & Iaſ.in d.l.hac conſultiſsima §. per nuncupationem.C.de teſtam. & Ang.& Imo in l.j.§.fin autem. ff de hered.inſt. & Alex.in conſ. clxxvj.col.ij in v.volum & conſi. cxiij.in iij.vol. & Paul de Caſt in conſil.ccccxv.in ij.volum.& Soc. in conſil.cclij.in j volum.& habetur aliquid in deciſ. lxix. conſil. Neap. Et eodem modo reſpōdeo ad l.contractus,C.de fid inſtrum. & quod ibi not.Bal.ſ.quòd loquitur, quando expreſsè apparet, ꝙ partes voluerunt contrahere in ſcriptis. Et per hoc dico, ꝙ quando expreſsè partes conuenirent quòd procedatur ordinariè corā iudice, & renunciarent illi capit. deteſtan.tunc propter expreſſum conſenſum dicerem, quòd non valeret iudicium,ſi aliqua ſolennitas omitteretur, per prædicta.

14 Quid † autem econtra, an poſſint partes facere, quòd in cauſa ordinaria procedatur ſummariè? Spe.in tit.de libel.conce. §.nunc dicendum.ver.ix.tenet quòd ſic, ſed contrarium tenet Card. in d. clem.ſæpe.in prin.in xij.quæſt & Alex.in add.ad Bar.in d.l.ſi ſocietatem, §.arbitrorum. in ij.col. in add quæ incip. Adde ad hoc,&c. ff.pro ſoc. & eſt ratio, quia quòd ordinariè procedatur eſt iuris publici, & partes non poſſunt iuri publico renunciare,l.ius publicū. ff.de pact. Idē tenet Luc.de Pen. in l.de ſubmerſis. col.pen.in fi.& ſeq.C.de naufrag lib.xj. per eandem rationem.Dicit tamē Card. in d.xij.q &Luc.vt ſuprà,quòd ſi partes vellent,quòd iudex procedat tanquam arbitrator, poſſunt hoc facere. Et ſi per hunc modū poſſunt facere cauſam ſummariā faciendo compromiſſum eo modo. Et ſic remanet expedita iſta vtilis quæſt Laus Deo.Rob.Mar. Venuſ. V.I.D.

DISPVTATIO QVINTA.

Vtrum in crimine vſurarū poſsit iudex Eccleſiaſticus, vel ſecularis,inquirere, & procedere ex officio nemine accuſante: & vſurarium punire aliqua pœna:& quid ſeruatur in hoc regno Siciliæ.

1 *De vſurario an poſſit requiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam pœnam,nemine accuſante,*

Vſuras ne recipiat creditor, poteſt per iudicem impediri,& receptas compelli reſtituere.

De vſurario ſuſpecto poteſt inquiri per iudicem Eccleſiaſticum,vt imponatur ſibi pœnitentia.

2 *Cauſa ſi fuit cœpta via ordinaria, debet ſolenniter per ſententiam definiri.*

3 *Vſurarius poteſt excommunicari, ſi non reſtituit vſuras.*

4 *Vſura eſt delictum punibile, & ſuper eo poteſt procedi per inquiſitionem, & accuſationem per iudicem Eccleſiaſticum. num. 11.*

5 *Vſurarum crimen in regno eſt publicum, & quilibet admittitur ad accuſandum, & hoc qualiter procedat.*

6 *Vſuræ ſunt permiſſæ de iure ciuili.*

7 *Vſurarius an poſſit criminaliter puniri num. 12 13*

8 *Vſurarius punitur tribus pœnis de iure canonico.*

9 *Vſurarius reſtitutis vſuris, an teneatur ad aliud*

Vſurarius pauper, qui non poteſt reſtituere an teneatur in aliquo, numero 22

10 *De vſurario nullo modo poteſt hodie inquiri per iudicem ſecularem, niſi accuſetur ab eo qui ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur.*

11 *Inquiſitio poteſt fieri per iudicem Eccleſiaſticum de vſura, & de omni alio crimine fama præcedēte*

13 *Vſurarius recipiendo vſuras committit dolum, & debet teneri crimine ſtellionatus.*

14 *Vſurarius pluries delinquit.*

15 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt coadiuuare canones addendo nouam pœnam.*

Vſurarius an poſſit pecunialiter puniri numero 17

16 *Vſurariorum temeritas excreuit hodie, & acrius exercent vſuras Chriſtiani, quàm Iudæi.*

Pœna augeri poteſt ob delicti frequentiam.

17 *Pœna illa irrogari debet, quæ magis timetur.*

Pœna pecuniaria eſt valde conueniens vſurario propter eius auaritiam.

18 *Vſura eſt crimen, & non reperitur ea maius malum.*

Crimen dicitur omnis operatio mala, quæ poteſt accuſari & puniri.

19 *Pœna arbitraria puniri debet omnis qui delinquit contra prohibitionem legis, quando lex certam pœnam non irrogat.*

20 *In dubio ſequēda eſt opinio illa, quæ magis fauet publicæ vtilitati.*

21 *Vſuræ prohibentur recipi etiam à ſponte ſoluente.*

Vſuras ſoluens non peccat, ſed ſolùm is qui eas recipit.

Debitor ſoluens vſuras, videtur ſibi eruere oculum.

23 *Tortura an poſſit irrogari in crimine vſurarum.*

Vſurarius an poſſit torqueri ſtantibus indicijs.

Fiſcales iudices ſolent quotidie inueſtigādo anhelare, vnde poſſint pecunias extorquere, & prouentus facere, hinc quandoque nemine conquerente formant inquiſitiones ex officio contra vſurarios: vt poſſint eos ad legitimam pœnam condemnare. Quæritur modo an poſſint ex officio procedere & inquirere, ac punire, nemine accuſante. Iſta q. habet multa capita, quæ venient inferius decidenda, & multa argumenta poſſunt adduci hinc inde ad partes.

1 Et † primò pro parte affirmati-

ua,

na,quòd poſsit inquiri ex officio
etiam ad commodum priuati,ad
ducitur tex. in c.cum in diœceſi.
& ibi Ioan.de Ana.in ij notab.de
vſu vbi iudex Eccleſiaſticus etiã
nemine petente poteſt inquirere
contra vſurarium,& ipſum com-
pellere ad reſtitutionem vſurarũ.
Idem tenet Abb. in c.tuas, in ij.
not.de vſur. vbi plus dicit, quòd
non ſolùm poteſt iudex cogere
ad reſtitutionem vſurarum rece-
ptarũ:vetum etiam ante ſolutio-
nem poteſt ex officio impedire
creditorem ne recipiat ſeu exi-
gat, & hoc cauſa vitandi pecca-
tum. Idem tenet Ioan. de Anan.
in d.c.tuas.in vlt not plo. in c.ex
literis.de ſponſal.& Abb.in c. ad
noſtram el ij.col.ij. de iureiu.vbi
dicit de mente Inno.quòd iudex
Eccleſiaſticus poteſt procedere
contra eum, quem habet ſuſpe-
ctum de vſura, ad pœnitentiam
imponendam, & erit vtile per
conſequentiam parti, quia non
poterit imponi ſalutaris pœni-
tentia,niſi vſuræ reſtituantur par
ti. Idem tenet Bald.in conſ. 183.
in fi.in j.volum.& Socin.in conſ.
219.in 2 volum.Secundò,addu-
2 citur † quod voluit Bald. in l.ea
quidem.col.antepen, verſic.item
quæritur, an in ciuili, &c. C. de
accuſ.vbi dicit,quòd in ciuili cau
ſa regulariter non proceditur per
inquiſitionem, niſi contra vſu-
rarium:& idem Bal.in c.j. ſi tres,
de pace tenen. Tertiò,adducitur
3 dictum † Abb.In ca.præterea, de
vſur.vbi dicit,quòd vſurarius po-
teſt compelli ad reſtitutionẽ vſu
rarum,& ſi non reſtituit, poteſt
excommunicari. Quartò,adduci-
tur † dictum Petr. Phil.Corn. in
conſi xix in litera f,in 3.vol. vbi
dicit,quòd crimen vſurarum, eſt
delictum punibile:& ſuper eo po
teſt iudex procedere, tam per
viam accuſationis, quàm inqui-
ſitionis, intelligendo de iudice
Eccleſiaſtico, præcedente fama,
iuxta cap.qualiter & quando, de
accuſ.& plures bonas rationes al
legat in d.conſil. & concludit,ꝙ
iudex vltra pœnas Lateranenſis
conſilij, traditas in capit. quia in
omnibus,de vſu.poteſt etiam im
ponere pœnã arbitrariam. Quin-
5 tò, † adducitur nouiſsima diſpo
ſitio tradita in regno,per conſti.
vſurariorum,quæ vult,quòd cri-
men vſurarum ſit publicum, &
quilibet de populo admittitur ad
accuſandum, ergo ſaltem præce-
dente fama,quæ habetur loco ac
cuſatoris.vt d. c.qualiter & quã-
do.el ij.debet poſſe iudex proce-
dere per inquiſitionem, ſicut in
aliis quamplurib.criminibus pu-
blicis, procedit. Pro parte verò
contraria,quòd imo nullo modo
procedi poſsit per inquiſitionẽ,
adducitur primò, nam quantum
ad iudicem ſecularem, qui habet
ſequi ius ciuile, non poteſt pro-
6 cedere nec punire: † ex quo vſu-
ræ de iure ciuili ſunt permiſſæ,
& non prohibitæ,l.eos.C.de vſu.
vbi Iuſtinianus Imperator, qui
fuit vir catholicus, permiſit vſu-
ras. Et hoc tenet Bart. in l.j.col.
3. C de ſum trin. & fid.cathol.&
Card.in cle.j.col.2.in 2.quæſt.de
vſur. Phil.Dec.in conſil.clxx.vn-
de quod ſit lege permittẽte, non
punitur, nec inquiritur. l. Grac-
chus. C. de adul.& l.fin.ff.quod
quiſque iuris. Secundò,quòd ſal
tem ad pœnam imponẽdam non
poſsit inquiri, adducitur dictum
Bald. & Salice. in l. improbum.
C. de his qui notantur infamia.
7 vbi dicunt, † quòd vſurarius

nullo modo poteſt criminaliter puniri, ex quo nulla lege cauetur: nam recipit vſuras de conſenſu ſoluentis. Io de Ana.in ca. quàm pernicioſum.colum.iiij.de vſur. & Phil.Dec.in d.conſ clxx.

8 Tertiò † adducitur, quia ſolùm ius canonicum introduxit quaſdam pœnas ſpirituales contra vſurarium.quæ traduntur per Lateranenſe concilium,in d.c.quia in omnibus.de vſur.& ſunt tres. Prima.quòd priuatur communione altaris, nam non poteſt recipere corpus Chriſti: nec debet ſtare in Eccleſia, quando celebrantur diuina.Secunda,quia nõ debet ſepeliri in Eccleſia.Tertia, quia non admittitur ad oblationes faciendas:vt d.c.quia in omnibus.& ibi per Abb. & Ioan. de Ana.vltra iſtas pœnas ſpirituales non reperitur aliqua lege cautũ, quòd vſurarius puniatur criminaliter, ergo contra eum inquiri non poteſt:quia fruſtratoria eſſet inquiſitio,& nõ debet fieri,quod factum non releuat, l hæc ſtipulatio.§ diuus. ff vt leg. nom.cau.

9 Quartò, † adducitur tex. in cap. cum tu.de vſur qui tex.multum ſtringit in tribus locis. Primò enim dicit in princip. quòd pœnæ inductæ per Lateranenſe concilium contra vſurarios, habent locum donec vſuras reſtituant: ergo ſequitur, quòd illis reſtitutis ceſſant pœnæ Secundò,pondero illum tex. in verſ. illi autem. vbi dicit,quòd vſurarij pauperes,qui vſuras reſtituere non poſſunt,nõ debent vlla pœna mulctari. Tertiò in fi.illius c.dicitur, ꝙ reſtitutis vſuris liberantur vſurarij,tam à peccato,quàm à pœna.Et ſic patet per d c.ꝙ tota vis iuris canonici conſiſtit in faciendo reſtituere vſuras pro ſalute animæ, & ille, qui nõ poteſt reſtituere,non punitur aliqua pœna, nam ſi poſſet criminaliter puniri, ſi non haberet in ære, deberet luere in corpus, cum obligatio deſcendat ex delicto,vt habetur in l.ſi quis id, quod, ff de iur.omn.iudic,& in l. quicunque.C.de ſer.fugi. ſed lex canonica dicit expreſsè, quòd nulla pœna puniatur, & idem, quando vſuras reſtituit,vt d.cap. cum tu.in fin. Quintò.adducitur auctoritas Phil. Dec.in d.conſilio clxx.vbi hoc tenet expreſsè, per plures rationes. pro ſolutione huius quæſt. facio duo mẽbra principalia. Primum eſt,an iudex poſſit inquirere ex officio. Secũdum eſt, an poſſit aliquam pœnam irrogare criminalem,ſaltem arbitrariam, ne delictum pertranſeat impunitum. Et pro habenda vera concluſione in vtroque membro oportet diſtinguere iura. Super

10 primo † membro, ſi quæris de iure ciuili communi, concedo hanc ſecundam partem.quòd iudex ſecularis non poteſt inquirere, nec aliquo modo procedere, etiam per accuſationem, ex quo de iure ciuili vſuræ non ſunt prohibitæ,ergo non eſt crimen: vnde nec per accuſationẽ, nec per inquiſitionẽ puniri poteſt, quod non eſt delictum,per ea quæ modo dixi in primo argumento ſecundæ partis. Si quæris de iure conſtitutionum regni,ſecundum quod ius eſt prodita pœna publicationis bonorum, vt d conſt. vſurariorum. & tunc dicit, quòd per accuſationem vniuſcuiuſque de populo, etiam ſi ſuam iniuriam non proſequatur, poteſt iudex procedere, quia crimen eſt publicum, & hoc expreſsè dictat d.c conſt.

d.conſt.ſed per inquiſitionē ſpecificam nullo modo procedere poteſt Primò,quia illa conſtitut. hoc non permittit : vnde ſtamus regulæ iuris:quæ eſt quod nemo ſine accuſatione damnatur, l.re ſcripto, §.ſi quis accuſatorem. ff. de mun & hon.& ibi gloſ & habetur in l.ij.§ ſi publico. ff.de adult. Secundo quia alia conſtitu. quæ incipit hi,qui §.de ſpecialibus.prohibet ſpeciales inquiſitiones , niſi in certis caſibus : inter quos non numeratur iſte : ergo ſtamus regulæ:quia exceptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis,l.quæſitum.§.denique. & ibi glo ff.de fun inſtr.& l.cum delanionis. §.cui fundam,eod.ti. & l.nam quod liquidè,ff.de pen. leg. Si verò quæris de iure rituū magnæ curiæ Vicariæ , tunc eſt ſciendum.quòd de hoc habemus in regno duos ritus.Vnum in numero 14.qui incipit. Item, quòd nullus laicus,quo cauetur, quòd nullus admittatur ad accuſandū, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur:vnde corrigitur conſtitutio regni in eo, quòd admittebat quemlibet de populo ad accuſandum.Alius ritus eſt in numero 15.qui incipit,Item, quòd nullus admittitur,&c. quo cauetur,quòd iudex ſecularis non poteſt inquirere de vſuraria prauitate,niſi interueniat accuſatio in forma,adeò quòd non ſufficit ſola denunciatio.Et ex prædicta diſcuſsione iurium remanet firma concluſio , quòd iudex ſecularis nullo iure poteſt procedere per inquiſitionem contra vſurarium, niſi interueniat accuſatio eorum qui ſuam , vel ſuorum iniuriam proſequuntur. Et hoc vltimum procedit in regno , vigore dictorum rituum : & ita tenet Paris in tract. ſindic in verſic. inquiſitio. colum.tertia. verſic.& hodie in regno ſunt ſublatæ.&c. Si ve-

11 rò † quæris de iure canonico in curia Eccleſiaſt.& tunc concludo quòd iudex Eccleſiaſticus indiſtinctè poteſt procedere per inquiſitionem contra vſurariū manifeſtum, contra quem fama laborat,& iſta inquiſitio fit principaliter ad expugnandum peccatum, & reſultat ad commodū priuati,quia vſuræ receptę reſtituuntur,& nondum ſolutæ impediuntur ſolui : aliàs poteſt vſurarius excōmunicari, ſi non paret mandatis iudicis Eccleſiaſtici. Ita procedant omnia iura adducta in primo , & tertio argumento primæ partis. Item poteſt procedere ad imponendas illas pœnas ſpirituales,de quibus in d. ca.quia in omnibus.Et ratio eſt,quia de iure canonico de omni crimine poteſt inquiri fama præcedente: vt d. c. qualiter & quando, el ij. de accuſ.& ibi Abb.&doct Et ita puto debere intelligi dictum Bald. in d.l ea quidem. C. de accuſ. & in d.§.ſi tres.quod fuit allegatum ſuprà in ſecundo argumento primæ partis , quia de iure ciuili nō poſſet procedere , per rationem ſuprà dictam,ſcilicet, quòd ius ciuile non prohibet vſuras , vnde de neceſsitate intelligi debet de inquiſitione , quam facit Eccleſiaſticus iudex ad commodum priuati, & pro ſalute animæ ſubditorum , & ſic appellatur hæc inquiſitio In cauſa ciuili : vt dicit Bald ibidem. Super ſecundo

12 membro †principali,ſcilicet, an poſsit irrogari pœna criminali contra vſurarium. Dico quòd de iure ciuili communi non eſt duḃ

bium, quod nulla pœna irrogatur: ex quo lex ciuilis non prohibet vſuras: ſed de iure conſtitutionum regni irrogatur pœna publicationis bonorum, vt ſuprà dixi, per dict. conſtitutionem, vſurariorum, & eſt ritus magnæ curiæ in nu. 15. incipiens. Item, quod nullus, & alius ritus, in nu. 113. incip. Item, quod proc. Sed
13 †totum dubium conſiſtit, quid de iure canonico, an vltra pœnas illas ſpirituales poſſit iudex eccleſiaſt. irrogare vſurario aliquã pœnam criminalem arbitrariam. in hoc ſunt iſta duo conſilia repugnantia, videlicet conſ. Phil. Dec. clxx. vbi tenet, quod non: eo, quia nulla lege cauetur. Aliud conſilium contrarium eſt Petr. Phil. Corn. in conſil. xix. in iij. volum. vbi per bonas rationes tenet, quòd ſic. iſtam partem affirmatiuã tenet Iac. But. in d. l. improbum, C. de his qui not. inf. aſſignat rationem, quia vſurarius exigendo vſuras, committit dolum, ergo tenetur crimine ſtel-
14 lionatus. Et hæc †ſecunda pars affirmatiua mihi videtur verior. Quam confirmo. Primò, per tex. in c. cùm diœceſi devſu. vbi probatur, quod crimen vſurarum poteſt in iudicium deduci per viam accuſationis, ergo debet puniri aliqua pœna naturali conueniẽte illi delicto. Item vſurarius plu ries delinquit. Primò enim delinquit mutuando ſub vſuris, quia facit cõtra præceptum diuinum, & canonicum, quod dicit, Mutuum date, nihil inde ſperantes, & c. c. conſuluit. de vſur. Secundò, delinquit vſuras recipiendo, quia tunc exequitur ſuum malum propoſitum. Tertiò, delinquit vſuras non reſtituendo, ſed omnes pœnę inductę per ius cãnonicum tendunt cõtra hoc tertium delictum, ergo alia duo, ſi non punirentur, remanerent impunita, quod eſſet contra publica vtilitatem, l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. & hanc ponderationem facit Phil. Cor. in d. conſil.
15 xix. Secundò pro †iſta parte adduco, quod iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa poteſt coadiuuare canones, addendo nouam pœnam, licèt non poſſit totaliter ſtatuere contra canones, gl. eſt in cl. ne Romani in ver. tol li. & ibi Car. in prin. in iij. q. de elec. & Abb. in c. licet col. ij. circa fin. verſ. aut ſubeſt ſtatutum. & c. de pœnis, & Fel. in c. irrefragabili. § cæterũ, col. ii. ver. limita hanc concluſionem, & c. de off. ord. vbi dicit, quod poteſt addere nouam pœnã pecuniariam, & idem Fel. in c. quod ſuper his in vlt. col. ver. fallit 7. & c. de maior. & obe. Vnũ licet non caueatur expreſſe per canones, quod vſurarius puniatur criminaliter, tamen dico, quòd epiſcopus poteſt addere nouam pœnam coadiuuando canones, & punire ipſum arbitrio ſuo ad pœnam pecuniariam ex iuſta cauſa, ſine tale delictum pertranſeat impunitum, & vt alij vſurarij capiant exemplum, & ceſſent formidine pœnæ à committendis vſuris, vt dicit tex. in l. ſi operis, C. de pœn. & l. quicũque §. quod ſi fecerit, C. de hær. Solent enim pœnæ exacerbari, vt alij capiant exemplum, l. aut facta. §. fin. & l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœnis, & l. j. C. ad l. Iul. rep.
16 Tertiò †hanc confirmo quia hodie multum inoleuit vſurariorũ temeritas, & inſtigante diabolo acrius exerceant vſuras nonnullas

las Chriſtiani, quam Iudæi, & infideles. quo caſu propter delicti frequentiam eſt permiſſum iudici pœnas ordinarias augere, & nouas addere. tex. eſt & ibi Bar. in princi. in d.l. aut facta, §. fin. ff. de pœnis, & l. j. in princ. ff. de abigeis, & text. cum glo. in l. iij. in fin. C. de epiſc. aud. Facit text. in l. hodie, ff. de pœn. ſtante ergo vſurarum frequẽtia, eſt permiſſum Epiſcopo augere pœnas canonicas, & punire vſurarium ad ſuum arbitrium pœna competenti, per d. l. hodie. Quartò † quia iudex
17 Eccleſiaſticus poteſt, & debet pœnam irrogare, quæ magis timetur, cuius timoris ratione cenſendum eſt ipſum delinquentem fore à delinquendo ceſſaturum, gl. eſt in c. licet in gl. magna circa fi. & ibi Abb. de pœnis, & text. in c. quoniam frequenter in fin. & ibi gl. in ver. magis timeri, &c. vt lite non conteſt. & glo. in cap. de cauſis in ver. certa in fin. de off. del. & Fel. in cap. irrefragabili, §. cæterum, col. j. & ibi etiam Abb. in iij. no. de off. ordi. vbi Abb. & Fel. de mẽte Hoſt. videntur proprie decidere hunc caſum. dicunt enim quòd iudex Eccleſiaſticus pro crimine Eccleſiaſtico, etiam contra laicum poteſt irrogare pœnam pecuniariam, ſi illa magis timetur, quam pœna ſpiritualis, ſed in nullo caſu poteſt magis conuenire pœna pecuniaria, quàm contra vſurarium, qui peccat ex rabiæ auaritiæ. vnde in eo, in quo deliquit puniri debet, vt pœna ſit delicto conformis, l. ſi fugitiui, C. de ſeru. fugit. & l. ſancimus, C. de pœn. Ad quod habentes reſpectum Imperatores huius regni, impoſuerunt pœnam pecuniariam contra vſurarios, ſcilicet publicationis bonorum, vt ſuprà dixi, per d. conſtit. vſurariorum. Et ſemper eſt credendum, quòd vſurarius nullam pœnam magis timebit, quàm pecuniariam. quia, Semper auarus eget, &c. ex quo incepit fabricacare gehennam, non curabit pœnas ſpirituales, vt tenet Abb. in cap. vt clericorum in fin. de vita, & hon. cl. Vt ergo irrogetur pœna quæ magis timetur, & delicto conueniens, dico quòd epiſcopus poterit pecuniariam pœnam imponere, quam debet poſteà erogare in fabricam Eccleſiæ vel in alium pium vſum, ne ipſe etiam de auaritia arguatur, ſecundum Abb. in d. cap. vt clericorum in fi. & in d. §. cæterum, & in c. dilectus de off. ord. & in d. cap.
18 licet. Quintò, adduco † quia ius canonicum appellat vſuras crimen, vt d. cap. quia in omnibus, & c. ſuper eo. de vſur. Sed crimẽ, dicitur, omnis operatio mala, quę poteſt accuſari, & puniri criminaliter in hoc ſeculo. cap. Apoſtolus, 8 1. diſtin. & glo. in ca. peccatum de reg. iur. lib. vj. & Fel. in cap. teſtimonium, col iij. de teſt. Et quòd vſura ſit crimen, apparet ex ordine titulorum, & rubricarum in decretalibus, quia poſt titulum de furtis, eſt immediatè ſituatus titulus de vſuris, & dicit Abb. in continuatione rubr. ibid. quod vſura eſt ſpecies rapinæ, & ideo continuatur cum rubr. de furt. hinc dicit Ioannes Andr. in capite peccatum de regul. iur. lib. vj. quod non reperitur maius malum quã ſit vſura. & idẽ dicit Io. de Ana. in c. j. in fi. de vſu. Si ergo eſt crimen, ſequitur conſequẽtia neceſſaria, quod debet aliqua cõdigna pœna puniri, nam impuni-

tas patit auſum ad maius malum,
& delicti multiplicationē, vt in-
quit Seneca. Sextò, quia omnis
19 qui † deliquit contra prohibi-
tionem legis, debet puniri pœna
arbitraria, quando lex non ſta-
tuit aliam pœnam certam, ſecun
dum gloſ. & Bart. in l. nemo mar-
tyres. C de ſac. ſanct eccleſ & gl.
in clem ij. in fi in verſ ſanctioni,
de vita & honeſt. cler. & Alex. in
add. ad Bar. in l. hodie. ff de pœn.
vbi dicit, quòd venire cõtra præ-
ceptum legis, eſt pœna arbitraria.
Sed committere viuras, eſt face-
re contra præceptum legis, quia
ſunt iure prohibitæ: ergo vſura-
rius puniri debet pœna arbitra-
ria, ex quo venit contra præce-
ptum legis, per prædicta. & notat
Bal. in l legis virtus, ff. de legib &
habetur per Abb. & Feli. & doct.
in c. ij. de maio & obed. Septimò
20 confirmo, † quia quando caſus
eſt dubius, & ſunt opiniones
hinc inde, debemus in dubio ſe-
qui illam opin. quæ magis fauet
publicæ vtilitati, & magis cohæ-
ret regulis iuris communis. Ita te
net Bart. & doct. in l j. in princip.
ff. ſolut. matrim. & eſt text. & ibi
Bart in l. j. § fin C. de caduc. toll.
Ad idē eſt text. formalis in l. hoc
modo. ff. de cond. & demon. vn-
de hic ſtantibus iſtis duabus opi.
contrariis, magis fouet publicæ
vtilitati hæc, quæ tendit ad pu-
niendum delicta, quàm alia opin.
quæ inducit impunitatem, & au-
get materiam delinquendi, ergo
iſta opin. eſt tenenda. Et tanto
magis hæc opinio procederet in
iſto regno, vbi vſuræ puniuntur
criminaliter, per conſtit. regni, &
ſic quod deficit in pœna iudicis
Eccleſiaſtici, poteſt ſuppleri per
ſecularem, vt tenet Gem. in c. j. de
vſur. lib. vj. facit tex. in cap. ſtatui
mus in fi de maledic. Vbi contra
blaſphemātes ſtatuitur pœna pe-
cuniaria vltra pœnas ſpirituales.
Non obſtant ea, quæ in contra-
21 rium † adducebantur: maximè
per Phil. Dec. in d. conſ. clxx. Et
primò inquantū dicit, quòd vſu-
rarius peti vſuras ex conuentio-
ne, & voluntate partis, vnde nul
lam iniuriam facit volenti, quia
ad hoc de facili reſpōdetur, nam
lex prohibens vſuras, prohibet
eas recipi etiam à ſponte ſoluen-
te quia is, qui ſoluit, non peccat,
ſed tantum is, qui recipit. vt not.
glo. in c. debitores, in verſ. redde-
re. de iureiuran. vnde in materia
vſurarum tota prohibitio legis eſt
in recipiente, c conſuluit. de vſu.
& propterea non conſideratur
voluntas ſoluentis: quia ſemper
recipiens venit contra præce-
ptum legis, & meritò venit pu-
niendus. Tanto magis, quia ſem-
per præſumitur debitor inuitus
ſoluere, & ſoluendo vſuras, vide-
tur ſibi eruere oculum, vt dicit
gloſ in l. j ff. de ſolut. & Bald in l.
indebita,. C. de vſur Sic in ſimili
videmus in quolibet actu à lege
prohibito, quòd non excuſat vo-
luntas partiū, quin remaneat pro
hibitio, & ſortiatur locum pœna
legalis l. non dubium. C. de legib.
Non enim excuſatur adulter, ſi
dicat ſe adulteraſſe de voluntate
mulieris, dato enim, quòd non of
fendat proximum propter eius
voluntatem, tamen offendit rem
publ. quia attentat actum à iure
prohibitum, & pœnalem. Non
obſtat d. cap cum tu, de vſur. ſu-
22 prà † ponderatum in tribus lo-
cis, quia totum loquitur de pœ-
nis Lateranenſis Concilij, indu-
ctis ad reſtitutionem vſurarum
ciuil

ciuiliter tantum, vt patet ibi in princip. Et illud, quod dicitur in d. verſic. illi autem, quòd ſi vſurarius eſt pauper, non punitur, cõfirmat hunc intellectum, quia ſi illæ pœnæ ſunt inductæ ad cõpellendum vſurarium ad reſtitutionẽ, ceſſante ſatisfactiòne propter paupertatem, ceſſant etiam, & illæ pœnæ, & ſimiliter facta reſtitutione ceſſant, vt ibi dicitur in fine, quia ceſſat peccatum quò ad Deum, & illæ pœnę ſolum reſpiciunt animam, & correctionẽ peccatoris. Sed quatenus fuit offenſa Reſpubl. per receptionem vſurarum, & patrationem delicti, requiritur alia ſatisfactio per pœnam criminalem, vt pluries fuit dictum ſuperius. Vnde, quia illa non eſt naturalis pœna delicti, nec ſufficiens, ſolum tendit in fauorem priuari, vt vſuras recuperet, dicendum eſt poſſe irrogari aliam pœnam ſufficientem arbitraria, pro eo, quia fuit contrauentum præceptis iuris diuini & canonici, pro ſatisfactione Reipub. l. licitatio. §. quod illicitè. ff de publi. Et præſertim quia vt ſuprà dixi, illæ pœnæ Lateranenſis Concilij, puniunt ſolum in non reſtituendo, vnde delictum in mutuando ſub vſuris, & in recipiendo commiſſum, remaneret impunitum, quod eſſe non debet, per prędicta. Et ex his apparet reſponſio ad tertium, quartum, & quintum argumentum ſecundæ partis. Ad primum argumentum ſecundæ partis poteſt reſponderi per confeſſionem, quia fateor, ꝙ de iure ciuili communi nõ irrogetur aliqua pœna, ex quo non ſunt prohibitæ, ſed per ius canonicum, ita, vt ſuprà interpretatũ, poteſt puniri vſurarius per Epiſcopum. Ad ſecundum arg. ſecundæ partis reſpondeo, per reprobationem, & dico, ꝙ omnes illæ auctoritates reprobantur, per alias auctoritates contrarias, & per rationes ſuprà alleg. & per ea, quæ dicit Pet Phil. Corn. in d. cõſ xix. in iij. vol. cuius dicta melioribus

23 firmantur rationibus. An † antẽ ſtantibus indiciis in crimine vſurarum, poſſit deueniri ad torturã? Soc. in conſ. ccxix. col. fi. in ij. vol. tenet ꝙ ſic. Idem tenet Ioan. de Anan. in c. quia in omnibus. col. xix. de vſur. Tamen in regno, puto, quòd hoc non ꝓcederet, quia tormenta irrogantur ſolum in delictis imponentibus pœnã vltra relegationem, vt in c. regni, quod incipit, tormenta. Sed pœna publicationis bonorum, quæ irrogatur vſurario, non cenſetur vltra relegationem. Ita tenet Paris in tract. ſind. in verſic. tortura. in c. an in cauſa pecuniaria, &c. Ex hoc remanet expedita iſta ſubtilis quæſt. Laus Deo. Rob. Maran. V.I.D.

DISPVTATIO SEXTA.

Si præſentatur primò inſtrumẽtum ciuiliter ſuper aſsiſtentia, an lite pẽdẽte poſsit criminaliter præſentari ſecundũ formã ritus magnæ curiæ, an verò obſtet exceptio litis pendentiæ.

1 *Cauſa cœpta ciuiliter, an poſſit lite pendente inchoari criminaliter, vigore inſtrumenti, an verò obſtet* except

exceptio litis pendentiæ.
2 *Executio inſtrumenti, & ſententiæ æquiparantur.*
3 *Exceptio litis pendentiæ an obſtet contra executionem inſtrumenti.*
Actor habens plura remedia executiua, vno intentato, non præiudicat ſibi in alijs.
Clauſula, quòd electa vna via, alia nõ tollatur quid operatur in inſtrumento.
Notarius cenſetur rogatus vt apponat clauſulas conſuetas in inſtrumẽto.
Clauſula qualibet in inſtrumento poſita debet aliquid operari.
4 *Actione hypothecaria intentata, an poſſit lite pendente agi actione perſonali.*
Cumulatio actionis hypothecariæ, & perſonalis an fieri poſſit, num. 30.
Sententia lata ſuper actione hypothecaria, præiudicat ſuper actione perſonali.
5 *Agens via ciuili an poſſit pro eadem re agere criminaliter.*
6 *Procurator non admittitur etiam ad media, quando præſentatur inſtrumentum ſecundùm formam ritus.*
7 *Debitor ſuſpectus poteſt capi etiam lite pendente.*
8 *Inſtrumentum operatur vt debitor poſſit carcerari: & debet dicere cauſam in vinculis.*
Inſtrumentum, & contractus in quo differunt.
Inſtrumenti executio an impediatur per executionem quod metus cauſa vel doli, num. 11.
9 *Iuramentum in contractu meticuloſo ſeruari debet, niſi petatur abſolutio.*
10 *Spontanea voluntas an probetur per illam dictionem ſponte, appoſitam in inſtrumento, num. 15.*
Verba notarij ſtipulantis cenſentur proferri de voluntate contrahentium.
12 *Fideiuſſionis contractus duas produxit orationes.*
Fideiuſſionis contractus dicitur damnoſus pro fideiuſſore, adeo quòd per hoc cenſetur dilapidare bona ſua eo ipſo quòd fideiubet.
Maritus fideiubens dicitur vrgere ad inopiam & vxor repetit dotem.
16 *Contractus celebratus inter officialem, & ſubditum eſt nullus, & præſumitur factus per metum, & impreſſionem, & eſt damnoſus ſubdito.*
16 *Officialium ſolæ preces erga ſubditos inducunt iuſtum metum.*
17 *Metum iuſtum inducit ſolus vultus terribilis officialis.*
Præſumitur in dubio contra officiales indebita ſeruitia extorquentes.
18 *Inſtrumentum quando extrahitur in forma publica, debet interuenire conſenſus creditoris, & debitoris pariter.*
19 *Fides hoſti ſeruanda non eſt.*
20 *Cauſa præoccupata per maiorem iudicem non poteſt ventilari coram minori.*
Præuentio ſeu præoccupatio iuriſdictionis fit per ſolam citationem.
21 *Cauſa ſi delegata eſt per principem, cenſetur quoad illam ſublata omnis poteſtas ordinario, & proceſſus per eum factus ſuper ea eſt nullus.*

Citatio

22 *Citatio obtenta non facta mentione de litis pendentia, dicitur ſurreptitia.*

Cauſa deuoluta ad curiam principis, non poteſt inde extrahi ſine licentia principis, aliàs nihil valet quod agitur.

23 *Litis pendentiæ coram vno iudice impedit eam agitari coram alio.*

24 *Agens via ordinaria cenſetur renunciare extraordinariæ executiuæ.*

25 *Inhibitio facta iudici operatur, vt proceſſus poſtea per eum factus ſit nullus.*

26 *Præuentionis exceptio eſt declinatoria.*

27 *Inſtrumentum guarentigiæ an æquiparetur ſententiæ.*

28 *Contumax poteſt pluribus remediis coerceri.*

29 *Inſtrumentum quando eſt nullum, omnes clauſulæ in eo cõtentæ ſunt nullæ.*

30 *Actio hypothecaria quando cumulatur cum actione perſonali debet fieri coram eodem iudice.*

Cauſæ continentia quando diuidi non debet, non valet proceſſus coram diuerſis iudicibus.

31 *Cumulatio actionis ciuilis, & criminalis an, & quando fieri poſſit.*

32 *Procurator in criminalibus tunc non admittitur, quando diſcutitur cauſa principalis, ſecus quando opponit declinatoriam, vel nullitatem libelli, vel calumniam aduerſarij.*

Calumnia habetur loco libelli, inepti, & poteſt ex officio repelli per iudicem.

33 *Exceptio nullitatis oriens ex inſtrumento non cenſetur ſublata per ſtatutum tollens omnem exceptionem, idem de exceptione inhabilitatis perſonæ.*

Creditoris appellatio in ſtatuto intelligitur de efficaci.

34 *Iuramentum metu extortum in actu à iure prohibito non obligat.*

35 *Clauſula, ſponte &c. cenſetur metu extorta in contractu meticuloſo.*

Notario non creditur de his quæ conſiſtunt in animo contrahentium.

36 *Velle, non dicitur qui per metum vult.*

ILLVSTRIS dominus Vicerex ciuitatis Neapolitanæ & Locumtenens generalis huius regni fuit aditus per ſupplicationem cuiuſdam actricis, vt deberet ſibi miniſtrare iuſtitiam contra quendam ſuum debitorem vigore inſtrumenti præſentati ſuper aſſiſtentia ciuiliter contra bona debitoris, fuit cauſa commiſſa in ſacro conſilio vni ex Regiis conſiliariis, vt iuſtitiam faceret, in ſacroque conſilio referret, coram quo Regio commiſſario fuit fabricatus proceſſus vſque ad publicationem incluſiuè, & per debitorem fuit plenè probatum in defenſionibus, quòd promiſſio, & obligatio inſtrumentalis, quæ erat ducatorum milie,

fuit

fuit extorta per metum, & impreſſionem ſuperioris. Demum lite pendente in ſacro conſilio, præfata actrix præſentauit illud idem inſtrumẽtum in magna curiæ criminalitei ſecundum formam ritus, & fecit capi debitorẽ. Opponitur de litis pendentia in ſacro conſilio, & quòd cauſa fuerat occupata per ſuperiorem iudicẽ, quæritur an dicta exceptio impediat viam criminalem, ita vt debitor debeat liberari, & procedi in cauſa cœpta in ſacro conſi.

1 Et primò pro parte negatiua, quod dicta exceptio litis pendentiæ nõ obſtet, imò quòd procedi poſſit criminaliter, adducitur, quia executio ſententiæ, & executio inſtrumenti habentis executionem paratam, æquiparantur. Ita dicit Bart in l. cum vnus in fine illius princ ff de bo auth.iudicis poſ. & Bald in l.ſi col.ij.ſed quando fit executio ſententiæ, non impeditur per exceptionem litis pendentiæ, ſecundum Innoc. in cap.cum in iure, de off.deleg. & Lud.Rom.in d.conſ.lxxvj in fin. verbis Ergo minimè debet retardari executio inſtrumenti, cuius vigore poteſt deueniri ad capturam perſonæ auctoritate dicti ritus, ſicut per inſtrumentum guarentigiatum, vt not.Bart.in l. Titio centum.§.ij.de condit.& demonſtrat.& Innoc. in cap.ex reſcrip.de iureiu.& Alexan.in add. ad Bart. in d.l.cum vnus.& Lud. Roma.in conſil. cxxxiij.colum.j. Quia ergo per ritum magnę curiæ, inſtrumentum habet executionem paratam, non poterit opponi litis pendentia. Secundò,

2 quia †quando actor habet plura remedia executiua contra reum, vno intentato, non præiudicatur ſibi quo ad alia. Vnde ſi actor habuit poſſeſsionem bonorum, poteſt etiam recurrere ad capturam perſonæ donec ſibi ſatisfiat. Ita tenet Bar.in l.conſentaneum. col.fin. C quom. & quan.iud. & Bald.per illum tex. in l.qui legati, C vt in poſ.lega.per l.j §.quid ergo ff de vent.inſpic. & Bald.in l.ij.in fi.C.de teſtam mil.& habetur in c. quoniam frequenter. §. fin.vt lite non conteſt. nec pendẽtia litis ſuper vno, videtur poſſe ſuper alio præiudicare, vt not. Iaſ.in l.nulli.col.iij. in vj.fallent. C de iudic.vnde licèt dicti actores intentauerunt viam executiuam ciuiliter ſuper aſsiſtentia, ſcilicet, procuratores dictæ actricis, non debet talis pendentia litis, impedire aliud remedium executiuum contra perſonam, donec integrè ſatisfit, per prædicta. Ter

3 tiò, quia in † inſtrumentis communiter apponuntur illæ clauſulæ, videlicet, quòd creditor poſſit præſentare inſtrumentum ciuiliter, & criminaliter, quòd electa vna via, alia non tollatur: ergo cenſetur data poteſtas creditori, quòd poſsit redire ad criminalem cauſam, ſecũdum formam ritus, non obſtante prima via ciuiliter electa. Cum quælibet clauſula, & omne verbum in inſtrumento appoſitum, debeat aliquid operari, vt dicit Bald.in rub.C.de contrah.empt.in ix.quæſt.& glo. in c.ſolitæ, & in verſ. tanquam, de maio.& obed & Iaſ. in l.ij §. creditum. in fin ff.ſi cert.peta. & Pet.Phil. Corn.in conſ.cclix. col. iiij.in iiij vol.& notarius ſemper cenſetur rogatus, vt apponat iſtas clauſulas cõſuetas, l ſi. & ibi Bal. C.de fideiu.& Bal.in l.ſi quis ſub conditione.in ſi. ff.de cond.inſti.

& in

& in l huiuſmodi. in princi.ff.de leg j.& Ale.in conſ. 89. col. peu. iij.vol & Iaſ.in l.certi cōd.§.num mos,col v.ff ſi cert.peta. Quartò,
4 quia quādo eſt intentata † actio hypothecaria, poteſt actor etiam pendente iudicio intentare actionem perſonalem contra eundem debitorem, & hoc eſt ſpeciale in iſtis duabus actionibus, quia poſſunt cumulari tam in eodem libello, quàm in diuerſis, tam in eodem tempore, quàm diuerſo, non obſtante, quòd ſententia lata ſuper vna, pariat exceptionem rei iudicatæ ſuper alia Ita tenet Bart.& in l.edita,col.iiij. in ſi C. eden & in l.fundum. verſ. oppo. extra gl &c. ff de excep. per tex. in §.ſed neque.in auth.de fide in. & Barto.in l.mulier.ff qui pot.in pign.hab.& Pau de Caſt.in conſ. 448.in j.col.in ij.vol.Sed in propoſito licèt dicti actores, ſeu pro curatores actricis primò egerunt actione hypothecaria, intētando aſsiſtentiam, poteſt nihilominus pendente illo iudicio intentare actionem perſonalē dicta actrix, præſentando perſonaliter inſtrumentum, ſecundum formam ritus contra eundem debitorem. Pro hoc videtur caſus in l.ij & l. obmiſsis, C. de fideiuſ. Quintò,
5 quia † quando ex eodem facto oritur duplex modus agendi, vnus ciuiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter, ſed circa perſecutionem rei familiaris: tunc intentata via ciuili poteſt etiam agi via criminali, quia vna per aliam tollitur. Caſus eſt in l ex morte. C.ad legem Aquil.& in l.prætor § j. ff.vi bo. rap Sed d actrix egit primò ciuiliter, vnde poteſt nunc agere criminaliter præſentādo inſtrumentum ſecundum formā ritus, quo caſu dicitur cauſa criminalis propter periurium:vt habetur in deciſ.conſ Neap.Et ſic exceptio litiſpendentiæ ſuper cauſa ciuili, non potuit præiudicare in criminali,pro hoc eſt tex cum gloſ.in l.de fide. C.ad legem Cornel.de falſ Sextò, quia dicta litiſpen-
6 dentia † fuit allegata per procuratorem: & quando præſentatur inſtrumentum, ſecundum formā ritus, non admittitur procurator, etiam ad media, vt dicit tuus magnæ curiæ,& habetur in d.deciſ. conſil.Neap. & ſic non debet obſtare litis pendentia:cū non fuerit allegata per legitimam perſonam. Septimò, quia etiam lite
7 pendente † licitum eſt creditori impetrare capturam debitoris ſuſpecti licet ab initio ipſum capi facere noluerit, ſecundū Ang. in l.nemo carcerem, circa med. verſ.item quæro, quid ſi lite pendente,&c. C de exact.trib. lib.x. & Alex.in conſ cvj. colum.fin.in princ.in 3.vol. quia ergo per dictam nouam præſentationem inſtrumenti, ſecundum formam ritus, intenditur ad capturam debitorum, ſequitur quòd lite pēdente fieri potuit. Octauò, quia ri-
8 tus magnæ curiæ fundat ſe ſuper inſtrumento: videlicet, quòd quando de debito apparet publicum inſtrumentum, ſtatim debitor carceratur, & debet dicere cauſam in vinculis, vnde non habet obſtare exceptio, quòd interuenerit metus, ſeu impreſſio: quia iſta exceptio reſpicit contractum debiti, non autem inſtrumentum: quod conſiſtit in ſolennitatibus. ſ in interuentione iudicis, notarij,& teſtium, & in ſubſcriptione, ſigillo, anno, die, menſe,

ſe,& inuocatione nominis dñi,& in aliis ſolēnitatibus, contractus verò conſiſtit in ſubſtantia negocij vnde ſi ex contractu meticuloſo fiat inſtrumentum, debet habere executionem paratam, quia non eliditur per iſtam exceptionem, quę non reſpicit inſtrumentum, ſed contractum. Ita notanter tenet Bart. in l. j. §. & partui, ff. quod vi aut clam. quem refert & ſequitur Petr. Phil. Cor. in conſ. 241. col. iij. in litera h. in iij. vol. & tenet Bald. in l. j. col. fin. C. plus val. quod agi vbi diſtinguit, vnde ſequitur, quod dicta exceptio metus non habet impedire executionem inſtrumenti. Nonò,
9 quia in dicto † inſtrumēto interuenit iuramentum: quo caſu etiā ſi extaret metus, non poteſt debitor contrauenire, niſi primò faciat ſe abſolui à iuramento, ca. ſi verò de iureiur. cap. aures, & ibi not. extra, quod metus cauſa, vnde dictus debitor citatus ſuper tenore inſtrumēti, opponēdi exceptionem metus, non debet audiri tanquam periurus, cum non
10 ſit abſolutus. Decimò, quia † in dicto inſtrumento dicitur quod dicti fideiuſſores ſponte & volūtariè fideiuſſerunt, per quę verba excluditur probatio metus, quia vbi eſt conſenſus, & ſpōtanea voluntas, ceſſat præſumptio metus, cum ſint duo contraria, quæ non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, l. j. C. de fur. & omnia verba, quæ profert notarius, cēſetur proferre de voluntate contrahētium: quia debet contradicere ille, cui verba diſplicēt. Ita dicit Bal. in l. mater, verſ. quid ergo ſi tabellio, &c. C. de rei ven. & Bal. in l. j. col. fin. C. de priu. dot. Cum igitur hic agatur contra vnum ex fideiuſſoribus in ſolidum, qui ſe ſponte obligauit, ſequitur quod ceſſat exceptio metus, per prędicta. Vnde-
11 cimò, quia † quando inſtrumentum habet executionem paratam, vigore ſtatuti, non admittitur contra tale inſtrumētum exceptio doli, nec metus ad impediendam executionem. Ita tenet Ang. in conſi. 234. incip. viſis ſtatuto, & contractu, &c. col. penult. verſic. ſed licèt. Sed certum eſt, quòd vigore dicti ritus inſtrumentum habet paratam executionem: ergo exceptio metus, eā
12 non impedit. Pro parte † verò contraria adducitur Et prę ſuppono primò, quod ex contractu fideiuſſionis duæ oriuntur actiones, ſeu obligationes. Vna videlicet, quæ contrahitur inter fideiuſſorem, & creditorem, quæ eſt ex ſtipulatione l. blanditus, C. de fideiuſſ. Alia eſt, quæ contrahitur inter fideiuſſorem, & reum principalem: quæ eſt obligatio, & actio mandati, l. rogatus, & l. qui fide. & l. ſi remunerandi, §. ſi paſſus. ff. mand. & l. mandati, & ibi gloſſ. C. de fideiuſſ. & inſt. de fideiuſſ. §. ſi quid autem. Secun-
13 dò, præſuppono † quòd contractus fideiuſſionis, eſt contractus oneroſus, & damnificatiuus, adeo quòd in eo nullum lucrum ſperatur, in tantum quod ille qui fideiubet, cenſetur dilapidare bona ſua, & hæc eſt cauſa ſufficiens vt vxor poſſit inconſtantia matrimonij repetere dotem à marito ſuo, ſecundum Ange. in l. in perſonam, §. j. & ibi etiam Iaſ. ff. de pact. & Alex. in l. ſi conſtante, col. vij. ff. ſoluto matrimonio pro hoc eſt text. in l. iij. §. ſi filius, ff. de lib. & poſthu. Tertiò
14 præſuppono, quòd † domini tem

poiales

porales vt ſunt Duces, Comites, & Marchiones,& eorum vicarij, cenſentur principes in ſuis terris, & habent illam poteſtatem in ſuis terris contra ſubditos, quam habet Imperator in toto regno, maximè, quando habent regalia,prout omnibusBaronibus huius regni, vt plurimum, conceſſa ſunt Ita tenet Lud. R. in conſil.lix. & Petr. Phil. Corn. in conſil.200.col.j. & ij.in j.vol. & Ang in conſ 217. col.ij.in fin. & iij. & Paul. de Caſt. in conſ. 34. col.iij.in ij.vol.His præſuppoſitis dico pro parte contraria . quòd dictum inſtrumentum in caſu,de quo quæritur non meretur executionem,& præſertim quia probatum eſt de metu,& impreſſio-

15 ne ſuperioris. Et primò pro† iſta parte adducitur, quòd officiales prohibentur in illa prouincia, quam regunt, contrahere cum eorum ſubditis, & contractis eorum,maximè quando tendunt in læſionem ſubditorum,ſunt inualidi,l.i. C de contr.iud. & habetur in l.fin. C.de reſcind. ven. & in l.principalibus ff.ſi certum petat, & hoc ſine dubio procedit. ſ. quod tales contractus ſunt nulli,quando fiunt metu, & per impreſſionem ſuperiorum , ita vt non ſit neceſſe intentare actionem, quod metus cauſa, ad reſcindendum, ſecundum Bald. tit. de pace conſt. in verſ. pactiones, & in ver pro infectis, & Iaſ.in §. quadr.col.ix. inſt.de act. & Paris in tract.ſin.in xv.char.col.j. Hinc dicit Bald.in l.decernimus, C.de ſac.ſan.eccleſ.quod cōtractus celebratus cum tyranno per ipſius impreſſionem, non valet, præſumitur autem factus per impreſſionem,quando ſubditus cum eo contrahens læditur enormiter,& illud dictum ſequitur Alex. in l. ſi per impreſſionem,C.quod met. cauſ.ſed dictus contractus fideiuſ.fuit celebratus inter ſuperiores,& eorum ſubditos,& per eorum iuſſum , quia ipſi ſuperiores fuerunt vel principales , & iuſſerunt dictis fideiuſſoribus ſubditis,quod pro eis fideiuberēt,& ita fideiuſſerūt, certè ex tali iuſſu facto per ſuperiores vna cum cōtractu oneroſo ac damnoſo,prout eſt contractus fideiuſſionis,vt ſupra dixi,ſatis probatur impreſſio, & metus. Nec obſtat l.ad inuidiā. C. quod met. cauſa. vbi dicitur, quod ſola dignitas officialis non ſufficit ad inducendam præſumptionem metus , quia illud procedit in officiali non habente iuriſdictionem. Ita intelligit Bart. in l.aufertur , §. quod à præſide, ff.de iure fiſci.& Alexand. in d.l. ſi per impreſſionem.Item ibi non interuenit metus ſeu impreſſio, ſecundum Barto.in d.l.ſi per im-

16 preſſionem. Secundò,quia†non ſolum iuſſus,imò ſolæ preces ſuperiorum officialium inducūt iuſtum metum,quando officialis eſt talis,qui ſolet ſæuire in ſuos ſubditos,ſecundum Abb.in cap inſinuante in ſi.& ibi glo.Qui cl.vel vouen. & Abb.in c.ij.col.j. quod met.cauſa, & Alex. in conſ. xvj. col.pen.in iij.vol & ita intelligitur quod no.in l.j. ff.quod iuſſu. & gloſſ. in clemen.j in verſiculo exhortamur,de teſtibus.& And. de Iſer.in capite ſi quis miles de feu. ſine cul. non amit. Vnde à fortiori iuſſus debet inducere metum,& ſic dictus cōtractus nō valuit , vt habetur in deciſ. lxix.

17 conſ.Neap. Tertiò, quia † ſolus vultus terribilis poteſtatis,indu-

eſt iuſtum metum. Ita dicit Ioan. And. in nouel. in c. quia propter. de elect. in pen. co. & Bald in c. j. §. iniuria col. pen. de pace iuram. firman. & Iaſ. in l. de pupillo. § ſi quis pratori. col. viij. de oper. no. nunc. Item in debita ſeruitia extorta per principes à ſubditis, præſumuntur extorta per metũ, ſecundum Ioan. Andr. in ca. j. de præſcrip. lib. 6 in nouel. & Bal. in tit. de pace Conſtan. in verſ. pactiones. & in dubio in hoc præſumitur contra poteſtates, ſecundum eum. l. volumus. C. de teſt. & l. qui per potentiam. C. de om. agro deſer. lib. xj. Vnde idem eſt dicendum in dicta fideiuſſione, cum ſit indebitè extorta per officiales, & barones in damnũ ſubditorum Quartò, quia inſtrumen

18 tum † dictæ fideiuſſionis non fuit extractum de voluntate fideiuſſorum, nam in extrahendo inſtrumento debet creditor, & debitor conſentire, & non ſufficit ſolus creditor. Ita tenet Ale. in conſ. cx incip. eximie doctor, &c. in 2. vol. & Abb. in c. j. colum. antepen. & pen. de fide inſtrum. & Bald. in rubr. C. de fide inſtru. colum. 3. vnde non debet habere executionem. Quintò, quia

19 proponitur, † quòd fideiuſſores tempore contractæ obligationis erant hoſtes publici, cum dicta actrice: vnde cum ſint perſonæ priuatæ, non tenentur ſeruare fidem hoſt ſecundum Bart. Iaſ. & docto. in dicta l. conuentio num. ff de pact. & Bartol. in l j §. non fui ff. de dolo. Sextò, quia

20 cauſa † fuit prius occupata per illuſtriſſimum Viceregem generalem, per quem fuit delegata in ſacro conſilio, vt ſupra. Vnde pendente lite in ſacro conſilio, & ſic coram maiori iudice, non potuit dicta actrix adire magnã curiam vicariæ, & ſic iudicem minorem pro eadem cauſa. Ita tenet Bald. in l. ſecunda. §. primo. ff. ſi quis caut. & Bald. in l. ſenatus. in fi. C. qui accuſ. non poſſ. & in authen. ſed nouo iure. columna viij. de ſeruis fugit. & habetur per Felin. in ca. ex tenore, colum. viij de reſcri. & hæc præuentio iuriſdictionis fit per ſolã citationem. capit. propoſuiſti, & ibi Abb. de foro compet. & clem. fin. vt lite pendente, multò fortius hic, vbi in ſacro conſilio fuit proceſſum vſque ad publicationem incluſiuè. Facit tex. in l. vbi cœptum. & in l. ſi quis poſteà. & ibi Bald ff de iudiciis. Septimò,

21 quia † ex quo dictus princeps aduocauit ad ſe cauſam, & illam delegauit, cenſetur ſuper illa ſuſtuliſſe omnem iuriſdictionem cuicunque ordinario inferiori. Caſus eſt in cap. vt noſtrum, & ibi Abb. & Philip. de appellation. intantum, quòd proceſſus factus per inferiorem, eſt nullus, tanquam factus à priuato, vt ibi habetur, probatur in l. iudicium ſoluitur. ff. de iudic. & eo ipſo, quòd Princeps delegat cauſam alteri, illam cenſetur ad ſe aduocare, ſecundum Bald. in c. ad hoc, colum. quarta, de pace iuram. firm. Pro hoc eſt text. in cap. paſtoralis §. præterea. & ibi per Felin. de off. deleg. & Felin. in cap. quoniam Abb in fi. eod. titu. Iaſ. in l. more maiorum. colum. fin. ff. de iuriſdi. omnium iud. & Imol. in l. ſi expreſſum. ff. de appellat. & Ludo. Roman. in conſilio cccxxx. columna prima. & conſil. cccxxxv. & Bald. in l. ſi vt proponis. la prima. columna tertia, verſic. quæro, Papa

Papa,&c.C. quomodo & quando
iudex, vbi plus' dicit Bald. quod
etiam mortuo delegato Princ. in
tantum cenſetur cauſa aduocata,
quod non reuertitur ad ordina-
rium,ſed ad ipſum principem oc-
22 cupantem. Octauò quia † ema-
nauit citatio à magna curia, quæ
fuit obtenta nulla facta mentio-
ne de litis pendentia in conſilio,
& ſic fuit ſurreptitia & inualida,
ſecundum Fel. in c. ſuper literis,
col.ix.& in cap.cæterum.col.ij.de
reſcr.& Lud.Rom. in conſil. 330.
& idem Fel.in c. ad audientiam,
el ij.col.xvij.in vj.fallen. de reſcr.
vbi decidit caſum noſtrum, con-
cludens, quod quando cauſa eſt
deuoluta ad curiam Principis, nõ
poteſt inde extrahi,ſine certa ſen
tentia Principis aliàs commiſſio
cauſæ alibi dicitur ſurreptitia &
23 non valet ſecundũ eum.† Nonò
quia exceptio litiſpendentię.corã
vno iudice impedit litem agitari
coram alio iudice : vbi plenè de-
clarat Soc. in conſil. xxxviij.in j.
volum. & habetur per Alexan. in
l nulli,C.de iud.& Bal.in cap.j.in
fin de conu.feud.apud pares ma-
ximè, quando ſententia lata ab
vno, exceptionem rei iudicatæ
coram alio ſecundum eum.prout
eſt hìc, & ita habetur in deciſio.
354.conſil.Neapol. per Matth.de
24 Afflict. Decimò, quia † quando
actor habet duas vias agendi,vnã
ſcilicet,ordinariam, aliam extra-
ordinariam,& executiuam inten
tando ordinariam, cenſetur re-
nunciare extraordinariæ : ita te-
net gl in l.proinde §. notandum,
in gloſ.fin.in fin.ff.ad l. Aquil.&
colligitur ex dictis Lud Rom. in
25 conſ. 131. † Vndecimò, quia
factum cõſilium inhibuit magnæ
curiæ, quòd ſe in cauſa nõ intro-
mittat, ex quo pendet in ſacro
conſilio quod potuit, ſecundum
Bald.in l.j in fin. C. quomodo &
quãdo iudex, quo caſu ſi inferior
inhibitur procedi ad aliquem
actum.eſt proceſſus nullus ſecun
dum Franc.de Aret.in conſ.lxxv.
26 in prin. † Duodecimò, quia ex-
ceptio præuentionis, eſt declina-
toria quia per eam declinatur iu-
riſdictio tanquam incompetens.
ſecundum Bald.in auth.ſed nouo
iure,colum.iij.C. de ſer.fug.vnde
ſtante præuentione Principis, &
exceptione declinatoria appoſi-
ta,dicta magna curia fuit effecta
incompetens : & per conſequens
omnia per eam actitata ſunt nul-
la,vt toto tit.C. ſi à non compet.
iudice:& per ea,quæ habentur in
l. ij. ff ſi quis in ius voc. non ie.
Pro ſolutiõe in caſu,de quo quæ-
ritur adhęreo huic ſecundæ parti,
per rationes modo adductas pro
27 iſta parte. † Supereſt ſolùm re-
ſpondere,ad argumẽta in contra-
rium adducta pro prima parte.
Vnde non obſtat primum argu-
mentum, quia licet dicatur quod
inſtrumenta guarentigiæ habent
vim ſententiæ: non tamen per
omnia æquiparantur ſententiæ,
& eius executioni, quod patet,
quia contra executionem ſenten
tiæ, non poteſt opponi exceptio
peremptoria:ſed contra executio-
nem inſtrumenti, ſic ſecundum
Bald in l.peremptorias,colum.iij.
C.ſent.reſc. non poſſ.& eſt ratio,
quia in inſtrumento nulla præ-
ceſſit lis vnde non potuit exce-
ptio opponi. iſtud magis in ter-
minis tenet Alexand. in lege iiij.
§.cõdemnatum,columna quarta,
ff. de re iud. vbi propriè loquitur
de exceptione litiſpendẽtiæ, quæ
poteſt opponi contra executio-

nem inſtrumenti. allegat Fed. de
Senis in conſilio cxxvj. incip in
quæſt. domini Io. Pauli. &c. Præ
terea, poſito quòd æquiparantur,
nos videmus quòd quando cau-
ſa eſt legitimè deuoluta ad ſupe-
riorem per remedium appellatio-
nis, obſtat litiſpendentia ad im-
pediendam executionem, vt in
toto tit. de appe. ergo eodem mo-
do quando quis deuoluit legiti-
mè cauſam ad ſuperiorem, debet
obſtare liti pendentia cõtra exe-
cutionem inſtrumenti. Non ob-
28 ſtat † ſecundum argumentum,
quia loquitur contra contuma-
cem, nam contra eum poteſt iu-
dex pluribus remediis vti ad ip-
ſum conuincendum. ſed nos ſu-
mus in eo, qui ſe legitimè defen
dit. Præterea, licet ſecundum re-
medium in caſu noſtro ſit execu-
tiuum ſecundum formam ritus:
tamen primum fuit ordinarium
ſuper aſſiſtentia, quia ipſa actrix
dicit in libello ſuo, volens vrba-
nius agere, venit per viam iuris,
&c. Item illud contrarium proce-
dit in eodem iudice, non in di-
uerſis: vt fuit hic, & maximè, quia
cauſa erat præuenta per princi-
pem. Ita ſentit Iaſ. in dicta lege,
nulli, in ſexta fallentia, C. de iu-
29 diciis. Ad tertium † argumẽtum
reſpondeo, quod in dicto inſtru-
mento non ſunt dictæ clauſulæ:
ex quo fuit extractum à proto-
collo notarij mortui, prout iacet.
Præterea, quia inſtrumentum eſt
nullum, vt ſuprà fuit probatum,
per rationes adductas pro hac
ſecunda parte ratione metus: ſi-
militer & omnes clauſulæ in eo
contentæ ſunt nullæ: vt not. Lud.
Roman. in conſilio xlij. columna
prima, præterea, dato quòd vna
per aliã non tollatur aut ſuſpen-
datur, tamen debet adiri idem
iudex, ſcilicet. Princeps, qui fuit
primò aditus, quia alia curia cen-
ſetur priuata in iuriſdictione per
præuentionem Principis: vt ſuprà
30 dixi. Ad quartum † argumentũ
reſpondeo, quòd illa cumulatio
debet fieri coram eodem iudice,
nam cum actio perſonalis & hy-
pothecaria tendat ad eundem fi-
nem non debet diuidi continen-
tia cauſæ coram diuerſis iudici-
bus: vt dicta lege, nulli, vbi de-
negat lex audentiam, per quæ
verba etiam ſi non excipiatur, nõ
valet proceſſus, qui fieret per ſe-
cundum iudicem ſecundum Ale-
xandrum. in lege prima, § primo,
ff. ad Trebell. & in lege, nam &
poſteà ff. de iureiurando & hanc
dicit eſſe cõmunem opinio. quam
tenet etiam Ioan. Andr. in addit.
Specu in tit. de prolatione ſent.
§. iuxta, ſuper verſic. item eſt nul-
la. &c. & habetur per Matth. in
deciſ. cccliij. conſil. Neapol. idem
tenet Bald. in l. ſcire oportet, §.
conſequens ff de execu. tu. Vnde
omnia attentata per magnam cu-
riam, ſunt nulla. quia lex denega-
bat audientiam d. actrici. Ad quin
31 † tum † argumẽtum reſpondeo,
quòd ciuilis cauſa non præiudicat
criminali, quando eſt finita. ſecus
pendente ciuili: quia non poteſt
per eundem intentari criminalis.
Caſus eſt in lege interdum, ff. de
pub. iud. & ibi bart. & idem Bart.
in lege prima, in fin. verſic. iij. not.
& C. quando ci. actio præiud. cri.
Præterea obſtat quia coram di-
32 uerſis iudicibus, vt ſuprà. † Ad
ſextum argumentum dico, quòd
in criminalibus non admittitur
procurator quando comparet ad
diſcutiendum ipſam cauſam nota.
Secus eſt, quando comparet ad-
oppo

opponendum declinatoriam fori, vel ad opponendum ineptitudinem libelli, & annullandum iudicium, quia tunc admittitur, etiam in cauſa capitali: ex quo per hoc non examinatur crimen, ita tenet Bart. in l. pen § ad crimen, colum. penu. ff de pub. iud. & Bald. in dicta lege prima, columna ſecunda, C. quomodo & quando iudex, ſed in propoſito dicta exceptio præuentionis & litiſpendentiæ eſt declinatoria, ſecundum Bald. in authen. ſed nouo iure, colum. tertia. C de ſerui fug. ergo potuit opponi per procuratorem. Item procurator in criminalibus admittitur ad oſtendendum quòd aduerſarius calumniatur, & opponendum quod nomen rei recipiatur inter reos. ſecundum Cyn. in l. reos, C de accuſ. & Bald. in l. ſecunda, C. vt nemo priua. plus etiam dicit Bald. in dicta lege prima, columna ſecunda, C. quomodo, & quando iud. quod iudex poteſt ex officio ſupplere, quando videt accuſatorē calumniari: nam calūnia habetur loco libelli ineptiſ, ſed nulla eſt calumnia maior, quam temerè vexare dictos fideiuſſores coram diuerſis iudicibus, cum ſit fabricatus proceſſus, & liqueat de cauſa in facto cōſilio: ergo non tantum procurator potuit interuenire, ſed etiam iudex habuit repellere actores calumniantes ex officio. Ad ſeptimum argumentum reſpondeo, quòd procedit totam eodem iudice. & ſuperueniente noua cauſa ſuſpicionis. Ita loquitur Ang. in dicta lege, nemo carcerem. Ad quod facit l in omnibus, ff de iud. quæ omnia ceſſant in caſu noſtro. Ad
3 octauum † argumētum reſpondeo, quòd ritus magnæ curiæ loquitur de creditore, ſcilicet, ad inſtantiam creditoris fiat executio, quod debet intelligi de creditore efficaci, cui nulla obſtat exceptio. ita tenet Ludo. Roman. in conſilio ducenteſimoquarto, in fine, ſed dicta creditrix non erat efficax ſtāte exceptione metus, vnde ad eius inſtantiam non poteſt fieri executio, præterea, quando exceptio nullitatis contractus apparet ex inſpectione ipſius inſtrumenti, poteſt opponi ad impediendam executionem, etiam ſi ſtatutū tolleret omnem exceptionem, quia intelligitur de inſtrumento valido: ſecundum Ludouic. Roman. in conſilio xlij. & conſilio cexciiij. columna ſecunda, & Petr. Philipp. Corn. in conſil. xciij. in quarto volumine, & Bald. in lege, in ementis, in iij. notab. C. de contrahen. empt. & Bald. in l. ſancimus. C. de donat. & Alexand. in conſilio cxix columna ſecunda, verſic ad idem, in primo volumine, & in conſil. lxvij. columna penultima, in fin. in iij. volumine vbi plus dicit, quod iudex poteſt tunc etiam ex officio repellere agentem. & Bald. in l ſi non ſortem. § primo ff de condit. indeb. & Imol. in l. fin. ff. à quib. appell. non li & Iaſ. in l. iuriſgentium § quod ſere columna finali, ff de pactis. Item poteſt tunc opponi exceptio reſultans ex inhabilitate contrahentis, prout in caſu noſtro: ſecundum Ioan. Andr. in additio. Speculat. in titulo, de ſentent §. vt autem, & Iaſ. in lege ſecunda, §. prætor ait, verſiculo ſeptimo, &c. ff. qui ſatiſdá. cog. Ex iſto enim inſtrumento apparebat, quòd rei principales, pro quib' recipiebatur fideiuſſio, erāt vice principes & ſuperiores ſi-

deiuſſorum, quo ad iuriſdictionē, vnde contractus apparet nullus per præſumptam impreſſionem factus, vltra quod per teſtes fuit plenè probatum in ſacro conſilio.

34 Ad nonum † argumentum reſpondeo quod iuramentum non obligat in caſu, quo metus reddit actum nullum, prout in caſu noſtro ita tenet Fel in cap. ſi verò, colum. ſi de iureiur. & gl. & Abb. in c ij. de eo, qui du. in matr. &c. prætetea, quando actus eſt aliàs à iure prohibitus, ibi iuramentum per metū extortum, eſt ipſo iure nullum, & non obligat. ita tenet Abb. in cap. cum contingat, in vltimo nota. de iureiur. Item communis opin. ciuiliſtarum in auth. ſacramenta, C. ſi aduer. vend. eſt quod iuramentum metu extortū, non obliget, & hanc opin. ſequitur deciſ. cclxiij. conſ Neapol. in deciſionibus Matthæ. Ad decimū

35 argumentum † reſpondeo, quod, licet in inſtrumēto dicatur, ſponte, &c non tamen per hoc creditur inſtrumēto, quod actus fuerit ſponte actus, niſi ex quadam iuris præſumptione. Ita notabiliter tenet Bald. in add. Spec. in tit. de appel. in §. reſtat, in addit. quæ incipit. Confeſſus in tormentis, &c. & dicit pulchrè Soc. in cōſ cclxiij. colum. vj. in princ. in ij. vol. quod dicta clauſula, ſponte, &c. præſumitur metu extorta, ſicut omnes aliæ clauſulæ appoſitæ in inſtrumento meticuloſo, & poteſt addi ratio, quia ſpontanea voluntas conſiſtit in animo contrahentiū, de quo notarius non poteſt teſtificari. Non enim tenetur ſcire animam contrahentiū ſecundum Bal in rub. C. de fid. inſtr. col. v. & contra ipſam præſumptionē reſultātē ex inſtrumēto apparent probationes de metu in ſacro cōſilio: quo caſu probato metu, eſt impoſſibile probare ſpontaneam voluntatem. ita dicit Bald. in lege, ſi quis in hoc genus, C. de epiſc. & cler. in lege finali, in fin. C. de her.

36 inſtit. † Hinc dicimus, quòd plus creditur duobus teſtibus deponentibus de metu, quàm mille deponentibus de ſpontanea voluntate, ſecundum Innoc. in capitulo. ſuper hoc. de renunc. & Iaſ in §. quadrupli, colum. nona, inſtit. de actio. & Bald, in l. obſeruare, § profiſciſci, in xiij. quæſt. in j. lect. ff. de offic. proconſul. Non enim dicitur aliquid velle is, qui per metum vult: ſecundum Bal. in tit. de pace Conſtantiæ. in verſiculo, item volentibus. &c. Ad vndecimum argumērum reſpondeo, prout dixi reſpondeo ad octauum, quia iſta diſcuſſio eſſet facienda in ſacro conſilio, ſed quia ibi agitur ordinariè, ideo ceſſat hic & ibi & ſic per prædicta remanet confirmata hæc ſecunda pars in fauorem fideiuſſorum contra actricem. Laus Deo. Et ita fuit per ſactum conſilium Neapolitanum iudicatum, referente excellentiſſimo. I. V. D. Celſæque doctrinæ, ac ſanctimoniæ patre domino Maniale, Regio conſiliario, & in ipſa cauſa, Regio delegato, ac domino meo colendiſſimo, &c. Rob. Marant. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO SEPTIMA.

An maritus, qui in capitulis matrimonialibus promiſit curare & facere cū effectu, quòd vxor ſua renunciet

nunciet bonis paternis, & maternis, cũ iuramento & pœna, teneatur de periurio, vel ad pœnam, vel ad intereſſe, ſi fecit omnem ſuum conatum, & vxor noluit renunciare.

1 *Maritus promittens curare cum effectu quòd vxor ſua renunciet bonis paternis, &c. an ſi fecit poſſe ſuum, excuſetur, ſi vxor non vult renunciare.*

Iuramentum facit quem præciſe teneri ad factum, numero 19.

2 *Iuramentum debet impleri in forma ſpecifica, num. 19.*

3 *Promittens præſentare aliquem ſub pœna, tenetur, ad pœnam ſi non præſentat.*

4 *Promittens pro alio de iudicio ſiſti, tenetur ad intereſſe.*

5 *Fideiuſſorem dare promittens tenetur ad intereſſe ſi non dat, nu. 14.*

6 *Promittens ſe curaturum & facturum dicitur promittere factum proprium,*

Promiſſio facti alieni cum iuramento valet.

7 *Promittens factum alienum cum clauſula, quòd non poſſit excuſari feciſſe ſuum poſſe; &c. tenetur ad intereſſe: quia videtur renunciaſſe difficultati, nu, 23. 27.*

8 *Iuramentum operatur vt quis cenſetur magis deliberatè accedere ad actum, & cogitare omnes caſus qui in genere poterant cogitari*

9 *Imputatur ei, qui non proſpexit quòd euenire poteſt.*

10 *Promittens factum alienum cum iuramento excuſatur à periurio propter difficultatem.*

Difficultas excuſat à pœna, à mora, à periurio, & ab intereſſe in obligationibus facti, num. 11 12. 13. 17 18 19 20

Iurantis ſolum animũ inſpicit Deus.

11 *Promittens factum alienum ſub pœna, an excuſetur à pœna vel ab intereſſe, ſi fecit quidquid potuit, num 12. 13 17. 18.*

12 *Intereſſe dicitur pœna legalis, & an differat in aliquo à pœna.*

13 *Moram non incurrit quis propter difficultatem*

Obligatus ad factum tenetur ad intereſſe poſt moram, non ante.

15 *Promittẽs factum alienum tenetur solùm adhibere illam operam quam poteſt.*

16 *Promittens ſe curaturum & facturum, tenetur solùm facere ſuam diligentiam ſine fraude & bona fide vt promiſſũ impleatur. & 20.*

21 *Difficultas non excuſat à pœna in obligationibus iudicialibus.*

22 *Promittens factum alienum, ad quòd ipſe promittens erat principaliter obligatus, non excuſatur propter difficultatem.*

24 *Promittens factum alienum cum quacunque clauſula, excuſatur mortuo illo cuius factum promittit.*

25 *Promittens ſe curaturum & factum, &c. non obligatur ad intereſſe.*

26 *Pœna conuentionalis hodie non exigitur, niſi quatenus cum inte-*

reſſe concurrit: & an exigatur in foro conſcientiæ

Pœna applicanda fiſco exigitur vltra intereſſe partis.

28 *Pœna quando promittitur, ſuccedit loco intereſſe, & quid ſi eſt plus in pœna quã intereſſe, vel è contra.*

MARITVS quidam cõtraxit matrimoniũ, in capitulis matrimonialibus promiſit fratri vxoris ſuę dotanti, ſe curare & facere cum effectu, ita quod non excuſetur feciſſe ſuum poſſe, & alienum factum promiſiſſe, quod vxor ſua tempore deſponſationis ante fores Eccleſiæ renunciare habeat dicto eius fratri omnibus bonis paternis & maternis in forma ſolita & cauta. Modo adueniente tempore dictus maritus fecit omnem ſuum conatum cogendo vxorem, vt renunciet, deueniendo vſque ad minas & verbera, vxor verò nullo modo vult renunciare nec parere marito, quæritur vtrũ maritus ex ſua promiſſione teneatur & ad quod teneatur. Et quoniam
1 iſta † quæſt. habet tria capita Vnũ ſcilicet, an teneatur de periurio, ex quo in dicta promiſſione fuit appoſitum iuramentum, prout communiter apponi ſolet: Secundum eſt, an teneatur ad pœnam: quia in inſtrumento capitulorum fuit appoſita pœna vnciarum centum, prout communiter in huiuſmodi inſtrumentis apponi ſolet. Tertium, an teneatur ad intereſſe propter eius moram in non adimplendo factum promiſſum. Pro prima parte affirmatiua, ſcilicet, quòd dictus maritus teneatur primo de periurio, adducitur, quia iuramentum eſt tantæ efficaciæ, quòd facit quem teneri præciſe ad factum, nec liberatur præſtando intereſſe: & ita limitatur regula tradita, in lege, ſtipulationes non diuiduntur, verſi. Celſus ff de verborum obligationibus, & lege, ſi quis ab alio. §. fi. ff de re iud. gloſ. ē. l communiter approbata, in lege, ſi pecuniam. in verſiculo neceſſe, ff. de condit. ob cauſam, & ibi Alexan & communiter doct. idem tenet Bald. in lege prima. C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt, & Anton. de Butr. in capitulo veniens, de iureiurand. Angel. & Paul. de Caſtr. in lege, ſi conuenerit, ff. de iuriſd. omn. iud. & Alexand. in conſil. nonageſimoprimo colum. tertia. ſecundo volumine & Ant. Corſ. in repet. rubr extra de iureiurando, in primo priuilegio iuramenti, ergo ſi nõ adimplet illud, ad quod poterat præciſe compelli, venit contra iuramentum, &
2 eſt periurus. Secundò, † adducitur, text. in cap ad noſtram, c. j. de iureiurando, vbi qui promiſit factum cum iuramento, tenetur illud adimplere in forma ſpecifica, aliàs eſt periurus, & probatur in capitulo querelam, eodem tit. & quod not. Abb. per illum text. in cap cum tempore, in ij. not de arb. vbi tenetur quis præciſe ad obſeruantiam laudi propter iura-
3 mentum † Tertiò, quòd teneatur etiam ad pœnam adducitur, text. in l. ſancimus C. de fideiuſ. ponderãdo verbum non poterit, poſitum circa princ. illius legis. vbi ſi quis promiſit præſentare aliquem ſub pœna, & non poteſt illum præſentare, tenetur ſoluere pœnam, ſaltem elapſo illo tempore ſemeſtri: & ſic difficultas non excuſat

4 excuſat à pœna. † Quartò, quòd
teneatur ad intereſſe, adducitur
text. in lege ſecunda, §. fin. ff qui
ſatiſd. cog. vbi promittens de iu-
dicio ſiſti pro alio, ſi non adim-
plet, tenetur ad intereſſe. Idem
probatur in lege finali, ff. ſi quis
5 in ius voc. non ie. † Quintò, ad-
ducitur text. in lege qui autem, §.
ſed ſi quis, ff. de conſtit. pecu. vbi
promiſi dare Titium in fideiuſſo-
rem meum: & Titius non vult
fideiubere, teneor ad intereſſe: nō
obſtante, quòd promiſi factum
alienum: vel teneor præſtare aliū
fideiuſſorem æque idoneum: &
ille text. multum ſtringit pro iſta
6 parte. † Sextò, quia iſta promiſ
ſio non dicitur facti proprij: ex
eo: quia maritus promiſit ſe cura-
turum, & facturum cum effectu,
&c. quo caſu valet ſtipulatio, &
tenetur contrauenięns ad pœnā,
vel ad intereſſe. Caſus eſt in lege,
quoties quis, ff. de verb obligat.
& tenet Alexand. in l. ſtipulatio
iſta, in princ. in prima columna,
& ibi communiter Mod. in limi-
tationibus, eo. tit. præſertim, quan
do interuenit iuramentum: nam
valet tunc promiſſio facti alieni:
vt ibidem per Alexand. & Iaſ. in
verſic. v. fallit. Septimò, quia hic
7 non † ſolùm promiſit ſe curatu-
rum & facturū: imò etiam adiecit
illa verba, ſcilicet. quod non poſ-
ſit excuſari feciſſe ſuū poſſe, &c.
quo caſu cenſetur renunciaſſe o-
mni difficultati: vnde non poteſt
nūc dicere, quòd fecit totū ſuum
poſſe vſque ad minas & verbera:
quia huic difficultati renūciauit:
& promiſit curare & facere cum
effectu. Vnde negari non poteſt
quin ſaltem teneatur ad intereſſe
propter effectum non ſecutum, &
imputandum eſt ei, qui ſe poſuit
in neceſſitate, l. ſi fideiuſſor, §. ſi
neceſſaria, ff qui ſatiſd. cog. & l.
cum poſtulaſſem, in fi. ff. de dam.
infect. & l. quod ſi minor, § reſti-
tutio, ff. de minoribus. Octauò,
8 quia † in conuentionalibus po-
teſt quis aſſumere periculum om
nium caſuum fortuitorum, & ob-
ligatur cū effectu, ita tenet Alex.
in l. ſed, & ſi quis, § quæſitum,
columna penultima, & ibi com-
muniter doct. ff. ſi quis cau. pro
hoc eſt text. in l. ſi quis fundum,
in princ. ff. locat. & in l. quæ for-
tunis, in fin. C. de pign. act. ſed di-
ctus maritus dicendo, quòd non
poſſit excuſari feciſſe ſuū poſſe,
&c. cenſetur expreſſe aſſumpſiſſe
periculum huius difficultatis, quę
difficultas potuit de facili per eū
cogitari. Vnde iſte caſus non po-
teſt dici improuiſus, & incogita-
tus, tanto magis propter iuramen
tum, propter quod cenſetur quis
magis deliberate accedere ad a-
ctum faciendum, & cenſetur quis
cogitaſſe omnes caſus, qui ſaltem
in genere poterant conſiderari in
illo negocio, vt tenet plenè Alex.
in conſil. cxxxiij. columna tertia,
in v. volum. & etiā in iiij. colum.
verſ. & eo fortius, &c. & Alex in
l. i. §. ſi quis ita, col. iij. ff. de verb.
oblig. & per doct. communiter in
l. ſciendū, eo. tit. & in d. §. quæſitū,
& in l. ſi conuenerit. ff. de iur. om.
iud. & Alex. in conſ. xxvij col. iij.
9 in j. vol. Nonò, adducitur † tex. in
l. ſi quis domum, § j ff. loca. vbi im
putatur ei, qui non proſpexit id,
quod euenire poteſt. Similiter hic
poteſt imputari marito, q debuit
ꝓſpicere, quod vxor ſua noluiſſet
renunciare, maximè, quia hoc de
facili erat proſpiciendum, quia
nemo præſumitur velle iactare
ſuū, l. cum de indebito, ff. de pro-

batio. non ergo poteſt dictus maritus allegare aliquam deceptionem, qui poſuit ſe in neceſſitate, quam de facili cogitare potuit, tanto magis cum iuramento, vt ſuprà. Quod corroboratur ex his, quæ not. Bart. in l. Titius, in princ. ff. de lib. & poſth. Pro parte verò

10 contraria † negatiua adducitur primò, quod nõ teneatur de periurio, gl. in terminis in cap. ex reſcripto, in gl fin. de iureiuran. vbi expreſſe dicit, quòd promittens factum alienum cum iuramento, nõ eſt periurus, ſi fecit quidquid potuit. Et ſi diceres, quod hic promiſit factum proprium, ſcilicet, ſe curaturum, & facturũ, dico idem in facto proprio, quia difficultas excuſat quem à periurio, text. eſt in c. breui, & c. ego enim. & in c. querelam, & ibi Abb. & Fel. de iureiuran. Deus enim ſolum animum iurantis inſpicit, cap. ſi quid inueniſti, xiiij. q. v. & ſola facultas adimplendi inſpicitur in iuramẽto, c. beatus, xxij q. ii. quia igitur dictus maritus fecit, quidquid potuit vt vxor ſua renunciaret, & illa noluit, non eſt periurus, quia de facili excuſatur propter hanc difficultatem, maximè in obligatione facti, & not Bart. Alexan. & communiter moder. in l. quod te, ff. ſi cer. peta. & in l. ſi. ff qui ſatiſ. cog. & gl in d. c beatus, & gl in c. vbi xxx. quæſt. ij. & not. Bart in l.

11 Labeo, ff. de iureiuran. † Secundò, quòd minime teneatur ad pœnam, adducitur tex. in l. ſi vehenda, §. pen ff. ad l. Rhod. de Iac. & l. ij. ff. ſi quis cau. & iſta eſt cõmunis concluſio, quam tenet Bart in conſ. ccxxxvj. inci. Martinus promiſit, &c. & Abb. in cap ſignificantibus, in fin. de offic. deleg. vbi propriè decidit hanc caſum, & idem Abb. in cap. gemma, colum. pen. de ſponſ. & Ant. de But. in cap. ex literis, de ſpon. & habetur in deciſ. cclxv. conſ. Neap. & hanc dicit eſſe communẽ opin. Franc. de Aretin. in l. ſi ita ſtipulatus, §. poſſum, ff. de verb. obli. vbi dicit, quòd iſta eſt communis opin. & ſeruatur in practica, licet ipſe in puncto iuris innuat contrarium. Idem tenet Bald. in l. ſi pater, C. de coll. & Ioan. de Imo. in l. Titia. ff. de verb. obligat. & Soc. in conſ. iiij. colum. pen. verſ. xij in j. vol. & Bart. Alexan. & doct. in l. quod te, ff. ſi cert pet. & in l. continuus, §. illud, ff. de verb. oblig. In quibus locis communiter deciditur, quod difficultas excuſat à pœna maximè in obligationib' facti. Tertiò,

12 quod † minime teneatur ad intereſſe, adducitur, quia nõ poteſt aſſignari recta ratio inter pœnam, & intereſſe, nam intereſſe dicitur pœna legalis, ſecundum Ang. & Alexand. in l. ſi inſulam, columna tertia ff. de verb. obligat. vnde ſicut communis concluſio ſuprà in præcedenti arg. relata eſt, quòd difficultas excuſat à pœna, eodẽ modo ab intereſſe, & ſic à pœna

13 legali. Quartò, quia † in obligationibus facti difficultas excuſat à mora, adeo quòd quandiu durat difficultas, nunquam cenſetur quis eſſe in mora. gl. eſt communiter approbata, in dicta l. quod te. in verſic in poteſtate, in fin ff. ſi cert. peta & ibi Barto. Alexand. & communiter doct. & Bartol. in dicta lege, continuus, §. illud, in fin. ff. de verborũ obligationibus, per l. j §. frater, ff. de coll. bon. Ex quo ſequitur neceſſaria conſequentia. Nam omnia iura, quæ dicunt obligatum ad factum teneri ad intereſſe, loquuntur poſt moram

moram commiſſam, vt dict. l. ſtipulationes non diuiduntur, & ibi Bart. in v. q. & in dict. l. ſi quis ab alio, §. fin. ff. de re iud. ſed dictus maritus non fuit in mora propter difficultatem, vt ſuprà, ergo non poteſt teneri ad intereſſe nec ad pœnam, cum iſtæ obligationes ac ceſſoriæ ſuccedant poſt dictam
14 moram. Quintò, adducitur † tex. in l. cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo, §. fi. ff. de verborum obligat. vbi ille, qui promiſit præſtare fideiuſſores, tenetur ad intereſſe, ſi fuit in mora, vbi expreſsè dicitur, ergo à contrario ſenſu, ſi non fuit in mora, non tenetur ad intereſſe, & ita etiam probatur, in l. ſi fundum, ff. de verbo. oblig. Sed dictus maritus non fuit in mora ob difficultatem. ergo non tenetur ad intereſſe. Sextò, ad-
15 ducitur † dictum Abb. in cap. ex reſcripto. col. fi. circa fi. de iureiur. vbi dicit, quòd promittentes factum alienum, tenentur ſolùm curare & præſtare illam operam, quã poſſunt, & ſic ad aliud non tenetur. Sed quia dictus maritus non fecit omnem ſuam operam, & conatum, ergo impleuit quod promiſit, ita vt ad aliud nõ teneatur. Nec obſtat ſi diceretur quòd imò promiſit factum proprium, ſcilicet, ſe curaturum & facturum cum effectu, &c. vt not. Alex. in d. l. ſtipulatio iſta in prin. ff. de verb. oblig. quia reſpondeo, vt infrà, in ſequenti argumento.
16 Septimò, hunc caſum † decidit in terminis Franc. de Are. in d. l. ſi ita ſtipulatus. §. poſſum. ff. de ver. obl. & idem Aret. melius in conſ. xlij. col. iiij. ver. nec credo. vbi dicit. quòd licet promittens factum alienum obliget, ſe curaturum & facturum cum effectu, &c. tamen iſta verba non important aliud, niſi quòd ſimpliciter & bona fide, & ſine fraude curabit faciendo omnem ſuam diligentiam, vt factum promiſſum attentatur: nõ tamen obligat promittentem ad impoſſibile. ſecundum eum. Vnde licet dictus maritus ita promiſerit, tamen fuit executus factum ſuum, quòd promiſit præſtando omnem ſuam diligentiam & operam bona fide, & ſine fraude. vnde ad aliud teneri non debet.
17 Octauo adducitur † quod not. Abb. in c. gemma circ. fi. de ſpon. vbi dicit, quod quãdo quis obligauit ſe curare & facere, quod aliquis conſentiat matrimonio, vt ſuprà dixerat in eo. c. ſi fecit quid potuit, & ille non vult conſentire, non tenetur ad pœnam. Deinde quærit in fi. an teneatur ſaltẽ ad intereſſe, ſi promiſſio illius facti fuit facta per ſtipulationem. Et concludit de mente Ioã. de Are. & Cyn. quod non, niſi de dolo verſatus fuerit, & ita dicit communiter teneri, vt ibi per eum.
18 Nonò, quia † Franc. de Are. in d. §. poſſum ſemper loquitur copulatiuè, tam de pœna, quàm de intereſſe: & ita intelligit gl. in d. c. ex reſcripto. ſ. vt loquatur etiã de intereſſe, & deinde ibi in ij. col. in ver. & quia, vt dixi, &c. refert opin. ſuam, quam tenet contra communem, ſcilicet, in puncto iuris, videlicet, q̃d licet quis faciat quidquid potuerit, tamen tenetur promittens ad intereſſe, & poſteà immediatè ſubdit hæc verba formalia. videlicet opin. tamen contraria ſequeretur in practica propter auctoritatem, contradicentium, &c. vnde quia locutus fuerat de intereſſe, & poſteà dicit ſeruandam eſſe in practica

contra

contrariam opin. ſequitur, quod
etiã ad intereſſe non tenetur pro
mittens, ſecundum veram opin.
19 quæ in practica ſeruatur. Pro † ſo
lutione reaſſumo dicta tria capi-
ta. Et quò ad primum, ſcilicet an
teneatur de periurio, firmo hanc
ſecundam partem, ſcilicet quod
indiſtinctè non teneatur, ſi fecit
quicquid potuit, per iura allega-
ta in primo argumento huius ij.
partis, quæ clarè loquuntur, &
nullus videtur contradicere. Nec
obſtant rationes adductæ in j. &
ij. argumento primæ partis, quia
concedo quòd iuramentum facit
quem teneri præciſe ad factum,
& debet impleri in forma ſpeci-
fica, quando illud factum præſta-
ri poteſt, ſed ad illud factũ quod
explicari non poteſt per promit-
tentem, eſt impoſſibile quod quis
præciſe compellatur præſertim in
facto alieno, ergo nõ dicitur per-
iurus, quia non cenſetur per iu-
ramẽtum promiſiſſe impoſſibile,
vt ſuprà dixi in argumentis ſe-
cundæ partis, maximè quia iura-
mentũ obligat iurante Deo, Deus
autem ſolum animum intuetur
iurãtis. vt d. cap. ſi quid inueniſti.
xij. q. q. v. Et ad hos retorquetur
tex. in d. c. quæ clam. de iureiur.
allegatus in ij argumento primæ
partis, ponderando ipſum in ver.
neceſſitate. & in c. breui, eod. tit.
Præterea quia per argumenta ſe-
cundæ partis, maximè in vj vij. &
viij arg. eſt probatum, quod faciẽ
do ſuum conatum & operam ad-
impleuit quod promiſit, & ad a-
liud non tenetur, ſequitur quod
non eſt periurus. Quò vero ad
20 alia † duo capita, ſcilicet an te-
neatur ad pœnam, & ad intereſ-
ſe, in his puto diſtinguendum, vt
attendamus verba contractus. Aut

enim maritus obligauit ſe curare
cum effectu, quod vxor ſua re-
nunciet, & non ſunt addita illa
verba, ita quòd non poſſit excu-
ſari feciſſe ſuum poſſe & alienũ
factum promiſiſſe, &c. tunc simi-
liter teneo in vtroque caſu hanc
ſecundam partem, ſcilicet, quod
faciendo totum ſuum conatum
ſine fraude, non teneatur neque
ad pœnam, neque ad intereſſe,
quia difficultas excuſat in obli-
gationibus facti, per ea quæ alle-
gata fuerunt in ſecundo argum.
ſecundæ partis, maximè per text.
in l. ſi vehenda, §. penult. ff. ad l.
Rhod. de iac. & per alia allegata
in aliis argumentis ſecundæ par-
tis. nam de his habemus dec. in
terminis Fran. de Are in d. §. poſ-
ſum. qui dicit quod hæc opin. ſer
uaretur in practica, & per eundẽ
Aret. in d. conſ. cxlij. col. iiij. prout
dixi ſuprà in vij. argumento, ſci-
licet, quod illa verba, facturum
& curaturum cum effectu, &c.
important, vt bona fide & ſine
fraude faciat ſuam diligentiam,
quod promiſſum attendatur. vn-
de eo ipſo, quod fecit iſtam ope-
ram, adimpleuit promiſſa: dum-
modo ſine fraude fiat & ſine col
luſione. Nam ſolent vt plurimum
promittentes colludere cum vxo
ribus, & ſimulare quod minan-
tur & verberant: tamen adinui-
cem habent intelligentiã in con
trarium, tunc verum eſt, quòd te
neretur mariti, hoc firmant aper-
ta ratione: quia ſi difficultas ex-
cuſat à mora, vt ſuprà concluſum
eſt: vbi non datur mora, non ſuc-
cedit obligatio ad intereſſe in p-
miſſionib. facti: & minimè ad pœ
nam quæ communiter hodie nõ
exigitur, niſi quatenus cum inte-
reſſe concurrit vt inf. dicam. Non
obſtat

21 obſtat l. † ſancimus. allegata in
iij. arg. j. partis: quia loquitur in
ſtipulatione prætoria & iudicia-
li de præſentando, in qua eſt ſpe
ciale, quod difficultas non excu-
ſat à pœna, niſi interueniat mors
eius, qui erat præſentandus Ita
tenet Alex. in d.l. quod re.col.fi.
nos autem loquimur, in ſtipula-
tione conuentionali extra iudi-
cium, in qua difficultas excuſat à
pœna, per ea quæ ſuperius dicta
ſunt in ij.arg ij. partis, & per.no.
per doct in d.l.quod re. Ex prædi
ctis remanet data reſpōſio ad pri
ma tria argum.j.partis. Ad quar-
tum reſpondeo eodem modo, ſi-
cut dixi in præcedenti, ſcilicet,
quod loquitur de ſtipulatione iu
diciali de iudicio ſiſti.in qua dif-
ficultas nō excuſatur.per ea, quæ
22 proximè dixi. Nō obſtat † quin
tum argum.quia ad d.l. quid au-
tem,§.ſed ſi quis poteſt reſpōde-
ri dupliciter.Primo, quia ibi non
probatur, quòd promiſſor fecerit
omnem ſuam diligentiam Secun
dò quia ibi promiſſum fuit factū
alienum, continens id, ad quod
ipſe promittens erat principali-
ter obligatus: vnde cum potuiſ-
ſet ſe liberare ſoluendo vel dan-
do æque idoneum fideiuſſorem,
& non fecit meritò tenetur ad
intereſſe. Sed in caſu noſtro fuit
facta promiſſio de mero facto a-
lieno ſuper eo ad quod promit-
tens non tenebatur, nec poterat
alio modo hanc promiſſionē ex-
plicare, niſi faciendo quidquid
potuit, vt fecit, & hanc reſponſio
nem ſentit Franc. de Are. in d.§.
poſſum, & eſt de mente Bal.in d.
l.qui autem.§.ſed ſi quis. in lect.
antiqua. vbi facit mentionem de
iſta difficultate, quando aliquis
promiſit extrahere fideiuſſorem
de obligatione, nā faciendo quid
quid poteſt, excuſatur vt ibi per
eum.& eſt de mente Lud. Rom.
in conſ.510.col.vij.in fi Non ob-
ſtat ſextum argumentum, quia
licet iſta promiſſio ſit facti pro-
prij, tamen difficultas excuſat à
facto proprio, vt ſuprà dictū eſt,
& etiam à periurio. Si verò in
23 contractu † conuentionali ſunt
addita illa alia verba, videlicet,
quod dictus maritus non poſſit
excuſari feciſſe ſuū poſſe, & alie-
num factum promiſiſſe, &c. &
tunc quò ad periurium, dico idē,
vt ſuprà dixi, ſcilicet quod non
teneatur, per rationes ſuprà alle-
gatas. Sed totum dubiū ſtat, quò
ad pœnā & intereſſe, nam in rei
veritate vrgent multum illa tria
argumenta reſtantia, videlicet,
ſeptimum, octauum, & nonum,
primæ partis, quibus non poteſt
dari congruū reſponſum. Per quæ
videtur dicēdum, quod tunc ma-
ritus teneatur ad pœnam vel ad
intereſſe ex quo per dicta verba
ſuſcepit periculum diffi ultatis,
& excluſit ſe ipſum ab eius alle-
gatione, per ea quæ not. Alexan.
& doct.in d l.ſed ſi quis. § quæ-
ſitum.ff.ſi quis cau.& per hoc pa
tet reſponſum ad omnia argum.
ſecundæ partis, inquantum ob-
ſtarent huic concluſioni, quia in
iſto caſu difficultas non excuſat
à mora, ex eo, quia cenſetur per
dicta verba illi renunciatum. Nec
obſtāt adducta per Abb. in dict.
cap gemma. & per Franc.in dict.
cap.poſſum. quia ibi non dicitur,
quod promiſſor adiecerit illa ver
ba, ſcilicet, quod non poſſit excu
ſari feciſſe ſuum poſſe, &c.& eo-
dem modo reſpōdeo ad id, quod
d. Franciſ. in dicto conſ. cxiij. &
ſic nō fuit ſuſceptum periculum
diffi

difficultatis. In vno tamen caſu
24 promiſſor † excuſaretur ſine ali
quo dubio, etiam vbi eſſent ad-
iecta dicta verba, ſcilicet quando
vxor eſſet mortua ante moram
promittentis, & idem in quolib.
alio, de cuius facto eſt promiſſor
ipſo iure, propter impoſſibilitatē,
per ea quæ habētur in d.l ſanci-
mus, & in l. ſi deceſſerit, ff. qui
ſatiſd. cog. & eſt text. in d. l. qui
autem, §. ſed ſi quis. ff. de conſtit.
25 pec. Sed contra † prædicta in
ſecundo mēbro videtur eſſe dec.
ccxcv. conſ Neapol. vbi figuratur
propriè iſte caſus, ſcilicet, quòd
maritus promiſit, vt non excuſa-
retur feciſſe ſuum poſſe, &c. &
tamen concludit ibi Math de æ-
quitate, quod ſi fecit omnem ſuū
conatum, non teneatur. Verum
licet in figurationem caſus appo
nat illa verba in prin. illius dec.
tamen mouetur per illud conſ.
Aret. cxlij & per nonnullas alias
doctrinas, quæ loquuntur ſolum,
quando quis promiſit ſe curatu-
rum & facturum, ſine adiectione
illorum verborum, & per dict. l.
ſi vehenda. Nec dicitur in d. dec.
quod ita fuiſſet deciſum in ple-
no conſ. ſed ſolum referuntur ibi
opi. vnde per ea quæ dicuntur in
d. l. dec non tollitur obſtaculum
de d. §. quæſitum. & de illis trib.
vltimis argumentis primę partis,
ſcilicet, quando eſt ſuſceptum pe
riculum difficultatis. Præterea, d.
dec. ccxcv. loquitur ſolum de pœ
na, non autem de intereſſe licet
hodie nullam facerem differen-
tiam inter pœnam & intereſſe:
26 ex † quo ſecundum communē
concluſionem de æquitate non
exigitur pœna, niſi quatenus cū
intereſſe concurrit, ſecundū An-
gel. in conſ. ccxix. col. fi. & habe-
tur in dec. cxxxv. conſ. Neap. vbi
dicitur, quod eſt de ſtylo ſacri
conſ. qui pro lege ſeruatur. idem
tenet Ioan. de Ana. in c. fi. de vſu.
& doctor. in l. cum allegas. C. de
vſur. & Alex in conſ. fi. in iiij. vol.
Hinc dicit gloſ. in c. fraternitatis.
xij quæſt. ij. quòd in foro con-
ſcientiæ non poteſt exigi pœna
conuentionalis, & Soc. in conſ.
cxxxiij. colum j. in fi. in j. volum.
& Abb. in c. cum dilecti. de arb.
& Pet. Phil. Corn. in conſ. clxviij.
colum. ij. in litera c, in iiij. vol.
Quod procedit in pœna applicā-
da parti, ſed ſi venit applicanda
fiſco, exigitur vltra intereſſe par-
tis. Ita de hoc eſt alia deciſ. 234.
27 conſ. Neap. Quia igitur † per d.
deciſ. ccxcv. non remanet eua-
cuatum motiuum de aſſumptio-
ne periculi, ſequitur quod rema-
net concluſio firma, quòd quan-
do maritus appoſuit illa verba,
ita quòd non excuſetur feciſſe
ſuum poſſe, & alienum factum
promiſiſſe, & tenetur ad intereſ-
ſe, dato quod fecerit omnē ſuum
conatum, & ita teneo, quia re-
ctum reſponſum contrarium dari
28 non poteſt. † Quod intereſſe
petitur, vbi pœna non eſt promiſ
ſa, ſed vbi eſt promiſſa, illa ſuc-
cedit loco intereſſe, l ſi. ff. de pręt.
ſtip. & no. Bar. in l. iiij. §. Cato. in
ix. & x. opp. ff. de verb. ob. & illa
tantum petitur, etiam ſi excedat
intereſſe, de rigore iuris, vt not.
Alex. & doct. in d. l. ſtipulatio iſta.
in princ. & in §. alteri, & Bart. in
l. Lucius. ff. de act. emp. & eſt tex.
& ibi Bald. & docto. in l ſi quis à
ſoc ff. pro ſocio. ſi tamen intereſ-
ſe eſt plus, quàm pœna poteſt pe
ti illud plus vltra pœnam, ſecun
dum Bart. & doct. in locis præal.
pœna enim non debetur niſi in-
terſit:

tereſt: ſed non curamus quantum interſit, quia etiam ſi modicū ſit intereſſe, poteſt peti magna pœna ſi promiſſa eſt. Ita tenet Bart. in d §. Cato. in ix. op. in fi. & vide Iaſ. in l. omnes. col. iiij. inſt. de ac. & in d. l. ſtipulatio iſta col. iiij De æquitate autem hodie nunquam exigitur per partē, niſi quatenus cum intereſſe concurrit, vt ſuprà dixi, & per hoc fit expedita iſta quæſt. Laus Deo. Rob. Marant. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO OCTAVA.

Stante in regno diſpoſitione conſtitucionis, ſancimus de iure protomiſeos. Vtrum ſi clericus emat rem immobilem, poſſit cōueniri iure congrui: & an habeat locum ius congrui contra clericum.

1 *Clericus emens fundum an poſſit cōueniri iure congrui per vicinum.*
2 *Statuta, & leges laicorum contra libertatem eccleſiaſticam, vel clericis oneroſa non ligant clericos, num 3*
3 *Statutum contra libertatem eccleſiaſticam quando dicatur, numero 7. & 43*
Libertas quid ſit.
4 *Ius congrui eſt prohibitum à iure communi & eius obſeruantia dicitur iniurioſa.*
Vēdere rem ſuam alteri inuitus quis non compellitur, num. 42.
5 *Diligere debet quis magis ſeipſum, quàm proximum.*
Ordinata charitas incipit à ſeipſo.
Eleemoſynam qui vult facere, debet incipere à ſeipſo.
Charitatis ordinem peruertit qui præfert bonum alienum proprio.
6 *Damnum in rebus alienis poteſt quis facere, vt euitet damnū proprium.*
Iudex poteſt dilatare iudicium propter periculum rerum ſuarum.
7 *Clerici non ligantur legibus laicorum, quando per eas efficiuntur timidiores.*
8 *Statutum principis ſecularis coactiuum perſonarum non ligat clericos.*
9 *Compromiſſum quod debet fieri vigore ſtatuti laicorum non ligat clericos paſſiuè: ſed actiuè poteſt clericus eo vti, num. 14.*
10 *Statuta preceptiua laicorum non ligant clericos.*
11 *Statutum, quo prohibentur laici negociari cum clericis, non valet numero 45.*
12 *Statutum prohibens vendere non ſubditis, non includit clericos*
13 *Clerici ſunt priuilegiati in perſonis, & in bonis.*
Bona clericorum ſunt priuilegiata ſicut bona eccleſiarum, & in eo ipſo quod veniunt à laico in clericum ſunt exempta ab oneribus Laicorum, num 46.
14 *Statuta laicorum quatenus ſunt fauorabilia clericis, includunt clericos.*
Clericus poteſt vti actiuè ſtatutis laicorum.

corum ſed non pęſsimè, vnde poteſt præſentare inſtrumentum ſecundum formam ritus contra Lucū, ſed contra eum præſentari non poteſt

Clericus excludit ſororem à ſucceſsione patris vigore ſtatuti.

15 *Statutum requirens certam ſolennitatem in contractibus an includat clericos, num 48.*

Statuta non includunt perſonas non ſubditas

16 *Ius nobis quæſitum ſine facto noſtro à nobis auelli non poteſt, numero 49*

17 *Lex Imperatoris quæ non tractat materiam ſpiritualem, nec obuiat canonibus ſeruanda eſt etiam in foro eccleſiaſtico, numero 20. & 47.*

18 *Statuta laicorum approbantur per Papam, quādo ſunt rationabilia, num 27.*

Papa cenſetur approbare leges laicorum quando ſunt rationabiles, num 27

19 *Leges ciuiles ſunt diuinitus prolatæ per ora principum*

20 *Statuta laicorum, quæ poſſunt afferre commodum, & incommodū clericis, non dicuntur contra libertatem eccleſiæ.*

21 *Clericus an teneatur vltra vires hæreditarias, ſi non fecit inuentarium*

Clericus ligatur vitio litigioſi per legem ciuilem.

22 *Clericus an teneatur ad obſeruantiam l quoties. C. de rei vendicatione.*

23 *Clerici ligantur lege ciuili, quando non facit eis notabile præiudicium.*

Ius congrui fuit factum cum maxima æquitate ad euitandas rixas.

Ius congrui fuit introductum de iure diuino.

24 *Statutum quòd mulier non poſſit alienare extra filios ſuos, habet locum etiam ſi alienaret clerico.*

25 *Statutum Paris et omnibus cauſam, licet per conſequentiam faciat aliquod incommodum clericis, debet ſeruari inter clericos*

Statutum imponens ſolutionem euntibus ad molendinum, extenditur etiam ad eos qui vadunt ad molendinum eccleſiæ

Teſtator non poteſt inſtituere eccleſiam, & filium exheredare.

26 *Statutum excludens fœminas propter maſculos, cenſetur excludere etiam fœminam monialem.*

Statutum ligat clericos, quando iniecit vinculum ante clericatum

27 *Imperator dicitur dominus totius mundi, & omnium rerum temporalium, & poteſt imponere legem quam vult in dictis rebus.*

Legem condere eſt iuriſdictionis, & de maximo imperio.

28 *Alienatio quando eſt prohibita contemplatione certæ perſonæ, nō poteſt fieri etiam ad pias cauſas alias admittitur illa perſona ad reuocandum, numero trigeſimoquarto*

29 *Bona debitoris quando venduntur, præfertur creditor, & conſanguineus in emendo.*

30 *Iure congrui quando agitur, quod dicatur precium.*

Fiſcus

Fiſcus habens rem communem cum priuato, poteſt illam vẽdere totam inuito ſocio, quia ſocius præfertur omnibus in emendo.

31 Emphyteoſis finita debet renouari deſcendentibus illius qui primo habuit aliàs poteſt appellari

33 Colonus tenetur vendere partem ſuam fructuum domino potius quàm extraneo.

Fiſcus tenetur rem ſacerdotis confiſcatam locare potius ſpuriis illius ſacerdotis quam extraneo

32 Vicinitatis cauſa multa conceduntur etiam contra ius commune, quæ aliàs non concederentur.

34 Statutum quod res vendantur conſorti, ligat clericos.

35 Conſtitutio, ſancimus, de iure congrui inducit duas principales prouiſiones, vnam ſcilicet contra venditorem, & aliam contra emptorem

Actio oriens ex iure congrui eſt realis, & datur contra emptorem.

Dominium in iure congrui trãſfertur reuocabiliter, & quid importat hoc.

36 Traditio nuda ſi non habet cauſam præcedentem habilem, non valet

37 Statutum requirens inſinuationem in donatione, operatur, vt non valeat donatio laici facta clerico ſine illa ſolennitate.

Contrahere non poteſt ſubditus ſpreta lege ſuperioris

38 Teſtamentum debet habere ſolennitatem ſtatuti, etiam ſi in eo inſtituatur clericus

39 Lex quæ poteſt afferre commodum, & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa

40 Conductor antiquus ſi offert tantum quantum vult dare nouus, an præferatur nouo, numero quadrageſimoprimo.

41 Gabellarius anni præcedentis præfertur nouo licitatori, ſi tantundẽ fert quantum nouus.

43 Statutum vt dicatur contra libertatem eccleſiæ eo quia clerici efficiuntur timidiores, quæ timiditas conſideratur.

Metus vanus non eſt in conſideratione

44 Laicus venditor poteſt compelli per legem Imperatoris.

49 Dominium noſtrum ſine facto noſtro an, & quando à nobis auferri poſſit.

50 Clericus an poſſit teſtari ſine ſolennitate ſtatuti laicorum, & quid ſi alium clericum hæredem inſtituat num 51

51 Ius congrui non habet locum quando clericus vendit clerico.

Teſtamentum clerici non eget ſolennitate ſtatuti, quando in eo eſt inſtitutus alius clericus.

52 Nunciatio noui operis eſt approbata per ius canonicum.

53 Conſuetudo ciuitatis ligat clericos ex eo quia eſt miſta clericorum & laicorum ex quo per populum introducitur.

54 Conſtitutio ſancimus, de iure congrui, an dicatur compulſiua perſonarum

55 Ius congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem, qui ſimiliter emit à clerico.

Ius

56 *Ius congrui non habet locum contra ancum, qui emit pro eccleſia: idem ſi clericus emat pro eccleſia, nec actiuè nec paſſiuè, habet ius congrui.*

57 *Ius congrui an habeat locum contra laicum, qui emit rem ab eccleſia.*

Bona clericorum an & quando gaudeant priuilegijs rerum eccleſiarum.

59 *Ius cõgrui an detur laico, qui emit, rem ab eccleſia, poſt venditionem alterius rei, ſuper qua petitur ius congrui*

Ius congrui competit ei qui habebat rem vicinam tempore venditionis, ſecus ſi emit.

Ius congrui competit ex perſona venditoris, qui vendidit poſt rem venditam.

ASSIDVE in palatiis vẽtilatur quæſtio vtiliſſima, & hactenus
1 indiſcuſſa: verũ † clericus emptor alicuius fundi poſſit per vicinum moleſtari & conueniri iure cõgrui ſuper dicto fundo, offerendo idem prͤciũ vigore conſtitutionis ſancimus, de iure protomiſeos cuius diſpoſitio communiter ſeruatur in regno. Et quia iſta materia eſt particularis, quæ in paucis libris habetur, & nullus doctor eã tractat magis diffusè, niſi modernus ac vtilis doctor regnicolus Matthæ. de Affl. Neap in ſuo nor. commento, ſuper dic. conſt. ſancimus. in quo bis tetigit hanc quæſtio. in ſpecie & contrarias deciſiones ponit. Nam in princ. illius conſt. in iiij. col. firmat concluſionem contra clericum, ſcilicet quod teneatur iure congrui. Sed in §. fin. eiuſdem conſtit. in v. col. mouet iterum iſtam q. & firmat concluſionem contrariam, ſcilicet in fauorem clerici, quòd non teneatur iure congrui. Ex quibus contrariis deciſionib. quæſtio iſta redditur magis dubia, adeo, quod vidi plures iudices, & aduocatos ſuper ea hæſitare: vt tamen habeatur in futurum ſuper eà vera concluſio, decreui ipſam plenè per argumen ad partes diſputare.
2 Et primò, pro † parte negatiua in fauorem clerici, quòd non teneatur iure congrui, adducitur. Nam leges, & ſtatuta laicorum, quando ſunt contra libertatẽ eccleſiaſticam, & clericis oneroſa, non ligant ipſos clericos, vt in auth. caſſ. & ibi plenè per Sal. & doct. C. de ſacroſan. eccl. & Anto. de But. & Abb. in c. fi. de vita & hon. cle. & in c. quod clericis, de for. comp. Abb. & Fel. pleniſſimè in c. eccleſia S. Mariæ. de conſtit. Bart. in l. cunctos populos. in v. q. C. de ſumm. Trin. & fid. cathol. & Alex. in conſ. ccxxxiij & ccxiiij. in ij. vol. Petr. de Anch. in c. canon. ſtat. de conſt. & c. perpendimus. de ſent. excom. Io. And. & Abb. in c. j. de oper. no. nun Sed dicta lex inducens ius cõgrui, eſt Principis ſecularis, & clericis oneroſa: ergo non debet aſtringere cleri-
3 cos. † Et quod ſit oneroſa, probatur, nam illa lex dicitur contra libertatem eccleſiaſticam. quando per eam prohibentur clericis ea, quę ſunt ſibi conceſſa de iure communi Ita tenet Fel in d. cap. eccleſia S. Mariæ. col. xxvij. verſ. iij. fuit opi. &c. & ibi Ant. de Bu. & Imol & in cap. cum terra. de elect. & Alexand. in dict. authen. caſſ.

caſſ. & Alexand. in conſil. 213.
colum.ij. in fin. & colum. pen.&
in d.conſ. 214. colum. iij. in fin.
in ij. volum. Sed iure communi
vnicuique licet diſponere de re
ſua, prout ſibi placet, l in re man-
data, C.manda.l.nec emere, & ibi
per doct.C.de iure del.& per ius
congrui priuatur iſta libertate:
quia tenetur quis volens vende-
re, requirere conſortem. Item te-
netur emptor reuendere vicino
per d.conſt.ſancimus, vnde reſpe-
ctu clericorum dicta lex eſt one-
roſa, & contra libertatem Eccle-
ſiæ. Nam libertas nihil aliud eſt
niſi naturalis facultas eius quod
cuique facere libet, &c.l.libertas,
ff. de ſta. hon. ſed per dictum ius
congrui impeditur quis facere vo
luntatem ſuam à iure communi
permiſſam: ergo d. cõſt.ſancimus,
eum priuet clericos libertate ſibi
à iure communi conceſſa, ſatis di
citur contra libertatem Eccleſia-
ſticam, & ſeruari non debet inter
4 clericos. Secundò, & magis † in
ſpecie in terminis noſtris addu-
citur: quia per ius commune in
ſpecie prohibetur ius congrui.
Probatur primò per l j. & ibi Bal.
in j.not.C. communi diu.vbi po-
teſt quis vendere non requiſito
conſorte, probatur etiam in l.ne
cui, C. loca. Item probatur magis
clarè in l. dudum, C. de contrah.
empt.vbi Imperator annullat om
nes obſeruantias quæ per prius
erant ſuper iſto iure congrui, &
concedit liberam facultatem ven
dendi & emendi. Item, probatur
per l. inuitum, C. de contrahen.
empt. vbi non compellitur quis
inuitus vendere alicui. Item, in
dicto capitulo, dudum, Imperator
appellat obſeruantiam iuris con-
grui iniurioſam, & in rei veritate
non poſſet cõſiderari melior tex.
in fauorem clericorum: nam per
illam l.oſtenditur, quod non ſo-
lùm d.conſt. ſancimus, eſt contra
libertatem Eccleſiæ.ſed etiam eſt
iniurioſa clericis, ergo nullo mo-
do inter eos eſt obſeruanda, pa-
tiuntur enim iniuriam clerici, eo
ipſo, quod compellerentur ven-
dere rem emptam, contra d. l.in-
uitum, & ſic priuantur libertate
iuris communis, contra ea, quæ
notat Abb. & doct. in cap. j. de
5 contrahen.empt. † Tertiò, con-
firmatur quia per talẽ legem cle-
rici priuarentur beneficio ſibi cõ-
ceſſo ex diuina, & humana lege,
quod eſt, vt quilibet diligat ma-
gis ſeipſum, quàm proximũ ſuum
nã ordinata charitas incipit à ſe
ipſo, l.præſes, C.de ſerui, & aqua.
cap.non ſatis, lxxxvj.diſt. & gloſſ.
in cap quieſcamus, xx j.diſt. pro
hoc eſt tex.in c qui vult, de pœn.
diſt.iij. Vbi dicitur, quod qui vult
dare eleemoſinam debet incipere
à ſeipſo, & text.cum gloſſ in verſ.
ſemetipſo in c. ſi non licet xxiij.
quęſt.v.& dicit Ang.in conſ 253.
col. j. quod peccat contra ordinẽ
charitatis qui pfert charitatẽ alie-
nam charitati propriæ. Idẽ tenet
Spec.in tit.de aduocato, §.j verſ.
6 ſed nunquid clericus. † Hinc vi-
demus, quod à iure permittitur
alicui facere damnũ in rebus alie
nis, cauſa vitandi damnum in re-
bus propriis, l. qui ſeruandarũ, ff.
de præſc ver. & l. ſi quis fumo. ff.
ad l Aquil. Item cauſa vitandi pe-
riculũ rerũ ſuarũ, poteſt iudex di-
uertere, & dilatare iudiciũ, l.ſi lon
gius, in prin.ff.de iud. Sed per di-
ctum ius congrui peruertitur iſte
ordo charitatis, quia compellitur
quis potius dare alij, quàm ſibi,
quod eſt contra omnia iura diui-

na canonica, & ciuilia. Cum nemo compellatur de ſuo facere beneficium, cap. cum ex officij, de præſcrip. & l. inuitum. C. de contrahen. empt. ergo ſequitur, quòd non debet ligare clericos. Quartò
7 confirmatur, † quia tunc vel ſtatutum dicitur contra libertatem Eccleſiaſticam, quando clerici efficerentur timidiores ad aliquem actum faciendum, ſecundum Bar. in d. authen. caſſa. C. de ſacroſan. eccleſ. & Bar. in l j §. quę onerandæ, ff. qua. re. actio non da. & Abb. in cap. nouerint, de ſent. excom. & Fel. in cap. Eccleſia S. Mariæ, colum. xxvij. verſic. ſecunda fuit opin. &c. Sed per d. conſt. clerici efficiuntur timidiores ad emendum, quia ſcientes rem poſſe ſibi auferri à vicinò, non emerent, ergo non debet ſeruari inter clericos, vt habeant libertatē emendi. Quintò adducitur, quia quan-
8 do † lex vel ſtatutum principis ſecularis eſt coactiuum perſonarum ad aliquid faciendum, non ligat clericos. Ita tenet Abb. in c. quod clericis. in viij. colum. in fin. de foro comp. & Fel. in d. c. Eccleſia S. Mariæ, colum. xxxviij. verſ. v. & vltim. &c. ex quo vendicaret ſibi iuriſdictionē in clericos princeps ſecularis, qui potius clericis debet obedire, cap. cum ad verū, & c. nunquam, xcvj. diſtin. ſed d. conſt. ſancimus, eſt coactiua perſonarum ad aliquid faciendum, tam reſpectu venditoris, quam emptoris, nam compellit venditorem ad requirendum vicinum. Item compellit emptorem ad reuendendum vicino ergo non debet ſeruari inter clericos. Corro-
9 boratur † ex his, quæ in ſimili dicimus de cōpromiſſo, ad quod aſtringantur litigantes per ſtatutum, nam non ligat clericos, ſecundum Alexand. in conſi. ccxiij. colum. xij. in ſecundo volumine, & Soc. in conſil. lxxj. columna iij. in quarto volumine, & hoc ex illa ratione: quia eſt coactiuum perſonarum, vt plenè per Soc. in d. conſil. lxxj. Sextò adducitur, quia
10 ſtatuta † præceptiua laicorum nō ligant clericos. ſecundū Alex. in d. conſ. ccxiij col. pen. & conſil. ccxiiij. col. ij. in ij. vol. & Gem. in cap. fin. in prin. de off. deleg. lib. vj. & eſt tex. in c. clericis, & c. fin. de immu. eccl. lib. vj & in cl. præſenti. de cenſ. & ibi Card. & per Abb. in cap. innouamus, de cenſ. ſed d. conſt. ſancimus eſt præceptiua, quia præcipit requirere cōſortes. Item, præcipit reuendi rem vicino, ergo non debet ſeruari inter
11 clericos. † Septimò, adducitur text. ferè in terminis, in cap. fi. de immu. eccleſ. lib. vj. vbi non valet ſtatutum quo laici prohibentur vēdere clericis, & dicit ibi Gem. in prin. quod ſiue hæc prohibitio fiat directè, ſiue indirectè, procedit diſpoſitio illius cap. Nam dicitur contra libertatem Eccleſiaſticam quando clerici nō poſſent liberè negociari cum laicis, ſed per ius congrui ſaltem indirectè prohibentur clerici emere, quia quando clericus non eſt vicinus, repellitur per vicinum, ergo non debet ligare clericos. & hoc propriè dicit Bald. in d. l. dudum, in princ. C. de contrah. empt. vbi dicit obſeruantiam iuris congrui, eſſe oneroſam, & contra liberta-
12 tē. Octauò, adducitur, quia † ſtatutum, quod prohibet vendere certis perſonis, puta non ſubditis, non includit clericos, & dicitur contra libertatem Eccleſiaſticam. Ita tenet Ioan. And. & Gem. in fi.
de

de immu. Eccleſ.lib.vj. & Alexan. in conſ.ccxiiij. columna ſecunda, in ſecundo volumine, & Felin. in dicto capitulo, Eccleſia S. Mariæ, columna quarta, verſic ix. quæro, &c. vbi dicit, quòd iſta eſt communis opin. & Bart. in l. filiusfamilias §.d.n.colum.iij ff.de leg j. Sed in propoſito, d. conſtitutio ſancimus, prohibet vendere certis perſonis, ſcilicet, non coniunctis, ergo non debet includere cleri-

13 cos. Nonò, adducitur, quia † clerici ſunt priuilegiati non ſolùm in eorum perſonis, ſed etiam in eorum bonis, intantum quod licet aliqua bona, dum ſunt penes laicum, ſint ſubiecta oneribus ſtatuti laicorũ, tamen eo ipſo, quòd perueniunt in poſſe clerici, efficiuntur exempta, & gaudent priuilegio clericorum, & iudicantur per iura canonica. Ita tenet Bald. in l. placet, verſ. quarto iuxta hoc, &c. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi etiam Bart. Franc. de Are. & Iaſ. & gloſſ. in l. incola. ff. ad munic. Nam mutatione perſonæ mutatur qualitas, & conditio rei, l. Paulus reſpondit per procuratorem, ff. de acquirend hered. & l. j C. quando, & qui quar. pars deb. lib. x. & tenet And. de Iſer. in tit. quæ ſint reg. in ver. & plauſtrorũ, col. ij. Quantum enim ad hoc priuilegium exceptionis à ſtatutis laicorum bona laicorum, & Eccleſiarum parificantur, vt eſt text. in cl. præſenti, & ibi Card. in ij not. de cenſ. & cap fin. & ibi Ant. & Abb. de vi. & hon. cler. & in cap. aduerſus, & cap non minus de imm. eccl. & Bar. in l. j. colum. iiij. C. de mul. & in quo lo. & Spec. in tit. de clericis coniug colum. iij. & Arch. & Gem. in cap. j. de immu. eccl. lib. vj. & quod bona clericorum ſint priuilegiata, ſicut perſonæ. tenet etiam Abb. in d c. eccleſ. S. Mariæ, colum. antep Nunc in propoſito licet fundus, qui venditur, dum eſt penes laicum, ſit ſubiectus oneri dictæ conſtitut. ſancimus, tamen poſtquã eſt alienatus in clericum, mutauit illam conditionem, & debet iudicari liber per iura canonica, recipiendo exemptionem à perſona clerici, & ſic clericus non debet teneri ad retrahendum. Decimò, ad-

14 ducitur † quia leges, & ſtatuta laicorum, quatenus ſunt fauorabilia & priuilegiata clericorum, includunt clericos. Hinc eſt quod clerici poſſunt actiuè vti ſtatutis laicorum, in eorum fauorem, non autem paſſiuè poteſt alius vti cõtra clericos, & hoc in terminis noſtris tenet Abb. in cap. conſtitutus, in ver. no. de reſtit. in integr. vbi propriè loquitur in iure congrui, & tenet quòd clericus actiuè poteſt vti iure congrui contra laicum, & in hoc approbatur tale ſtatutum per Papam ibi, ſcilicet, in fauorem clerici, non autem paſſiuè. Ad idem eſt gloſſ. in capitulo, nouit in verſic. quicunque de iud. & ibi Abb. in nona columna, verſic. vltim. gloſſ. hic colligit argumentum, &c. vbi dicit, quòd Eccleſia poteſt vti lege ciuili pro ſe, non tamen tenetur recipere contra ſe, quia quod eſt inductum in fauorem Eccleſiæ, non debet in eius odium retorqueri. Idem dicimus in compromiſſo inducto per ſtatutum, nam clericus poteſt petere fieri compromiſſum iuxta formam ſtatuti, & tamen laicus nõ poteſt petere à clerico inuito, cõ fiat cõpromiſſum, vt declarat Soc. in d cõſ. 71. in iiij vol. & præſertim, in per. ſol. nec in iſto caſu

habet locum pœna retorſionis, vt poſſit quis dicere clerico, patere legem, quam tute ipſe tuleris, vt eſt text. in cap.cum omnes, de conſt. quia cum talis lex non ſit facta ad poſtulationem clerici, ceſſat edictum, quod quiſque iuris, l iij.in princ. ff. quod quiſque iur.ita declarat Soc.in d.conſ.71. col.pe.& Bal.pulchrè, in l.cũctos populos,col.vj.verſ. ſed hic vitetius quæritur,&c.C.de ſum.tri.& & fi.cath.vbi plura exẽpla ponit, maximè de inſtrumento habente executionem vigore ſtatuti, nam clericus poteſt vti ſtatuto contra laicum, ſed non econtra, & hoc facit pro ritu magnæ curiæ, qui incipit, Item ſi qui debitores, nã clericus actiuè poſſet præſentare inſtrumentũ ſecundũ formã ritus non autẽ paſſiuè contra eũ præſentari poteſt, per prædicta. Similiter facit ad ſtatutum excludens fœminas à ſucceſſione propter maſculos, nam clericus maſculus excludit ſororem & gaudet beneficio ſtatuti, ſecundum Bal.ibi & Abb.in d.c.Eccleſia S.Mariæ,col. fin ex quibus ſequitur concluſio, quòd d. conſt.ſancimus, inquantum concernit fauorem clericorum, procedit in clerico, ſcilicet, actiuè, vt ipſe poſſit rem euincere iure congrui, non autem paſſiuè poteſt conueniri iure congrui, ſecundum Abb. in d. cap. conſtitutus,& ſic verior videatur opin. Matth quam poſuit, in § fin.illius conſtitutionis, ſancimus. Vndeci-
15 mò, adducitur, † quia quando aliqua lex vel ſtatutum Principis ſecularis mandat contractum vel alium actum non fieri ſine certa ſolennitate, non tenetur clericus ſeruare dictam ſolennitatem, ſed poteſt actum celebrare ſine illa. Ita plenè tenet Abb. in cap.relatum, el j. de teſta.licet hæc opin. non ſit indiſtinctè vera in clerico, ſed in Eccleſia, ſic vt declarat plenè Fel.in d cap.Eccleſia S.Mariæ, colum.xxxvij.verſi.iiij.caſus, &c. Statuta enim quamuis generalia, non includunt perſonas non ſubditas, vt per Abb in cap. à nobis, el j.colum.j.de ſent.excommunicationis.Nã eorũ validitas depen det ex poteſtate ſtatuentium, ſecundum Abb. in d. cap. Eccleſia S.Mariæ, colum.iiij.ver.ad primũ, &c.Verùm in caſu noſtro, videtur procedere iſtud argumentũ, quia ſolẽnitas requiſitionis vicini inducta per d.conſtitutionem. ſancimus, videtur eſſe perſonalis, nã reſpicit perſonam venditoris, & hoc procederet quando clericus eſſet venditor. Duodecimò,& vl-
16 timò, pro † iſta parte adducitur, quia id, quod nobis quæſitum eſt ſine facto noſtro, à nobis euelli non poteſt, l.id quod noſtrum, ff. de reg.iur.& hoc eſt etiam de iure gentium, ex quo iure fuerunt introducti contractus, maximè contractus emptionis, l. ex hoc iure, ff.de iuſt.& iu Vnde poſtquã res fuit acquiſita clerico per contractum emptionis, non debet poſſe ab eo inuito auferri ex ſtatuto laicorum, quia tolleret ſibi id, quod ex iure gentium acquiſiuit, & eſſet valde oneroſum cle-
17 rico. Pro parte † verò contraria affirmatiua, ſcilicet, quòd imò clericus teneatur iure congrui, & ligetur per d. conſt. ſancimus, adducitur primò, quia d.conſt.ſancimus, eſt lex imperialis facta ab Imperatore Federico, quo caſu quando lex imperialis nõ tractat de materia ſpirituali, nec obuiat canonibus, ſeruanda eſt etiam in foro

foro Eccleſiaſtico contra cleri-
cos, ita tenent gloſſ. & Abb. in c. j.
columna xij. de ope. no. nuncia.
& gloſſ. in verſic. temporalium in
cap. cum ad verum, xcvj. diſt. &
Archid. in cap. ſi inter Epiſc. vj.
quæſt. iiij. & Pet. de Anch. in cap.
canonum ſtatuta, in j. quæſt. de
conſt. gloſſ. in cap. cæterum, de
don. doct. in l. priuilegia, C. de
ſacroſanct. eccleſ. ſed d. conſt. ſan-
cimus, non loquitur de re ſpiri-
tuali, non de materia concernen-
ti pactum, nec contrariatur cano-
nibus, imò de iure canonico ap-
probatur, vt infrà dicam, ergo ſer-
uari debet in vtroque foro con-
tra clericos. Secundò, adducitur,
18 quia † d. conſt. & eius obſeruan
tia, reperitur expreſſe approbata
per canones, ſcilicet, per d. cap.
conſtitutus, de in integ. reſtit. vbi
expreſſe mandat Papa ſeruari il-
lam obſeruantiam, vt res venda-
tur conſortibus, & ibi hoc decla-
rant plenius Ant. de But. & Imol.
ergo nõ poteſt dici contra liber-
tatem Eccleſiæ, poſtquam Papa
approbat ipſam. Hinc videmus,
quod ſæpius Papa ſolet approba-
re ſtatuta, & conſuetudines lai-
corum, quando ſunt rationabiles,
vt in cap. cum veniſſent, de eo,
qui mit. in poſ. & in cap. cęterum,
de don. & in cap. ij. de arb. lib. vj.
& habetur in capitulo clerici, de
iud. & quod not. Paul. de Caſtr. in
authen. cauſa, quę cum monacho,
columna ſecunda, C. de Epiſc &
19 clericis, † & dicit lex canonica,
quod leges ciuiles ſunt diuinitus
prolatæ per ora Principum, cap.
fin. xvi. quæſt. iij. & text. in cap.
ſuper Spec. de priu. leg. dicit, quòd
ſancta Eccleſia legum ciuilium
non reſpuit famulatum, quæ ve-
ſtigia iuſtitiæ, & æquitatis imitan
20 tur. Tertiò, † adducitur, quia
tunc lex ciuilis dicitur præiudi-
cialis clericis, quando ſolum in-
commodum eis afferre poteſt, ſed
quando lex ciuilis poteſt afferre
commodum, & incommodũ non
dicitur præiudicialis, nec contra
libertatẽ Eccleſiæ. ita tenet Abb.
in dicto capitulo Eccleſia ſanctę
Mariæ, columna quinta, verſic.
circa hoc tamen, &c. vbi per hoc
infert, quod lex ciuilis loquens
de contractu emptionis, commo-
dati, vel depoſiti, vel ſimilis, de-
bet ſeruari inter perſonas Eccle-
ſiaſticas, ex quo non contradicit
canoni, & poteſt afferre commo-
dum, & incommodum, per text.
in dicto capitulo primo, de ope.
no. nun. vbi demolitur Eccleſia
nouiter ædificata contra nuncia-
tionem noui operis inductam à
iure ciuili, & in cap. Eccleſia. el j.
vt lite penden. vbi Papa per leges
ciuiles iudicat inter clericos, &
idem tenet Fel. in dicto capitulo
Eccleſia S. Mariæ, colum. xxv. ver-
ſic. ex prædictis iſtis, &c. & Petr.
de Anch. in dicto capitulo, cano-
num ſtatuta, & Abb. in cõſ. lxxiij.
columna pen. in ij. volum. Sed in
caſu noſtro iſta lex Imperialis de
iure congrui, loquitur ſuper con-
tractu emptionis, & locationis, &
non eſt præiudicialis, quia poteſt
afferre commodum clerico agen-
ti iure congrui, ergo ſeruari debet
inter clericos, cum contrarium
non reperiatur iure canonum.
21 † Quartò, adducitur quia ſecun-
dum magis communem conclu-
ſionem clericus adiens hereita-
tem non confecto inuentario te-
netur vltra vires hereditarias, &
tamen hoc eſt inductum per le-
gem ciuilem, vt habetur in l. fin.
C. de iure delib. ita tenet Angel.

non poſſit alienare extra vicinos,
cum par videatur ratio grauami-
25 nis. Octauò, adducitur, qa † quã-
do ſtatutum laicorum eſt factum
ob aliquam rationabilem cauſam
non principaliter in odium cleri-
corum: dato quòd per aliquam
conſequentiam clerici haberent
aliquod incommodum, non eſt
in conſideratione, & ſeruari de-
bet etiam inter clericos, & ſuffi-
cit quòd in ſtatuto clerici non
nominetur, vt poſſit obſtare text.
in cap fin. de immu. eccleſ. lib. vj.
Hæc concluſio probatur per mul-
ta exempla. Primò, ex his quæ te-
net Bald. in conſilio vigeſimopri-
mo, in titulo, de conſtit. vbi dicit,
quòd ſi ſtatutum imponit certam
ſolutionem euntibus ad macinan-
dum, habet locum etiam in his,
qui vadunt ad molendinum Ec-
cleſiæ, non obſtante, quòd per
quandam conſequentiam videa-
tur in aliquo lædi eccleſia. Secun-
dò, probatur ex his, quæ notabili-
ter tenet Abb. in conſil. lxiij. in j.
volum. vbi tractat quomodo in-
directè poteſt ſtatutum impedire
legatũ ad pias cauſas, & per Fel.
in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, in
xlij. colum. Tertiò, quia lex ciuilis
mandat filium inſtitui heredem,
aliàs teſtamentum patris non va-
let, & tamen hoc procedit, etiam
quando eccleſia eſſet heres in-
ſtituta, quia non poteſt quis filiũ
exheredare, & eccleſiam inſtitue-
re, cap. quicunque xvij. quæſt iiij.
& gloſſ. in l. ſi quis ad declinan-
dam, C. de epiſc. & cl. ſed in pro-
poſito d. l. ſancimus, eſt facta ob
rationabilem cauſam, approbatam
etiam de iure canonico, per cap.
conſtitutus, de in integrum reſt.
& etiam de iure diuino vt dixi
ſuprà. in vj. argumento, & non lo-
quitur contra clericos, nec eſt fa-
cta in odium clericorum. Vnde
non curatur, ſi clerici patiuntur
aliquod incommodum, quando
emunt, præſertim cum habeant
commodum, quando euincunt, vt
ſuprà dictum eſt. in iij. argumẽto.
26 Confirmantur prædicta, † quia
ſtatutum excludẽs fœminas pro-
pter maſculos, cenſetur etiam ex-
cludere fœminam monialem, nõ
obſtante quòd ſit perſona eccle-
ſiaſtica. ita tenet Abb. in cap. quòd
clericis. columna decima. de foro
comp. & Fel. in dicto capitulo. ec-
cleſia ſanctæ Mariæ, colum. xxxij.
& Paul. de Caſtr. in conſil. ccciij.
primo volumine, & Soc. in conſi.
lxxxj colum. iiij. & v. in j. vol. &
vt plurimum aſſignant rationem,
quia ſtatutum iniecit vinculum
ante clericatum, & propterea li-
gat clericos, ſecundum Abb. in d.
cap quod clericis, colum. ix. & ibi
Ioan. And. & Soc. in d. conſ. lxxxj.
in pen colum. in fin. Nonò addu-
27 citur, quia † Imperator cenſetur
dominus omnium rerum tempo-
ralium, quæ ſunt in mundo, ſaltẽ
quo ad iuriſdictionem, & poteſta
tẽ l. bene à Zenone, C. de quadr.
præſer c. quo iure viij. diſt. & cap.
conuenior & ibi gl. j. xxiiij. quæſt.
viij. Appellatur enim domin' mũ-
di, l. deprecatio, ff. ad l. Rhod. de
iac. gloſſ. in cap. Adrianus, el ij.
lxiij. diſt. & gloſſ in cap venerabi-
lem de elect. & Card. in clem j. de
ſum. trin. & fi. c. & Bar. in § omnẽ,
colum. j. & ij in prima conſt. Di-
geſtorum, & idem Bartol. in l. j. §.
per hanc, el ij. de rei ven. Si enim
eſt dominus mundi quo ad bona
temporalia, poteſt in dictis bonis
ponere legem quã vult. nam Im-
perator dicitur vicarius Dei in tẽ-
poralibus, ſecundum Bald. in l. j.

C.de iure anul. aure. Ergo quando facit legem ſuper eis, dicitur illam facere auctoritate Dei. text. eſt in cap. nemo xvj. quæſt. iiij. & quando eſt iuſta, & rationabilis, cenſetur etiam approbata per Papam, vt in c.j. de op. no. nun. & in cap. Eccleſia vt lite pend. & per Alex. in conſ. cxxj. in fin. in ij. vol. & quòd antequam bona perueniant in clericum, poteſt princeps in eis ſtatuere, & onus imponere, tenet Bart. in l. reſcripto §. ſi ff. de mun. & hon. Si ergo bona tẽporalia ſunt principis, quo ad iuriſdictionem, nulli eſt dubiũ, quòd facere legem eſt iuriſdictionis, vt per Bar in l. imperium, ff de iuriſ. om. iud nam eſt de maximo imperio, vnde ſequitur, quòd Princeps poteſt diſponere de rebus temporalibus legem condendo, vt not. Bart. in d. §. omnem, col. ij. Ergo licitè potuit facere hanc. l. quod bona ſtabilia vẽdantur potius vicinis, quàm extraneis, & clerici qui volũt negociari ſuper dictis bonis, tenentur obſeruare legem ſuperioris, qui habet poteſtatem legis condendæ, tanquam vicarius Dei, maximè, quia dicta lex non eſt eis præiudicialis, cum poſſint ex ea ſentire cõmodum, vt ſuprà dictum eſt. Decimò, ad-
28 ducitur: quia † quando lex diſponit ſup bonis alicuius, vt debeant ire ad certam perſonã non poteſt ille, qui grauatur, alienare ea, etiam ad pias cauſas, extra illã perſonam. Ita per plura cõcludit Abb. in conſ. lxiij. col. ij. verſ. ſed his non obſtantibus, &c. in j. vol. Sed in caſu noſtro lex diſponit ſuper rebus temporalibus, vt venditores teneantur eas alienare vicinis, ergo non poſſunt eas alienare etiam clericis in præiudiciũ vicinorũ, nam quando ſtatutum reſpicit rem temporalem, ligat clericos, ſecundum Abb. in dicto capitulo, quòd clericis, columna ſeptima, in fin. de foro comp. & Fel. in dicto cap. Eccleſia S. Mariæ, colum. xxxviij. Vndecimò addu-
29 citur, quia † quod res vendatur magis vni, quam alij, eſt in iure approbatum per plures leges, primò, per l. j. ff. de priuil. cred. vbi, quando venduntur bona debitoris, in emendo præfertur creditor, vel agnatus aliis extraneis. Item probatur per text. in cap. j. §. ſed, & res, & ibi And. de Iſer. Aluar. & communiter doct. per quos ſi. in. neſt. vbi in venditione feudi facienda, agnatus offerens iuſtum precium, præfertur extraneo in emendo. Et quod conſanguineus præfertur in emendo, tenet Luc. de Penn. in lege prima, columna ſecunda, ſuper verſic. debiti, C. de
30 imp. luc. deſcr. lib. x. † dicitur autem iuſtum precium illud quod reperitur ab extraneo, vnde dato, quod ſecundum communem æſtimationem res valeat decem, ſi tamẽ alius offerat quindecim, illud precium oblatum, dicitur iuſtum, & illud tenetur offerre vicinus in iure congrui obtinendo, quia venditor non debet eſſe in damno. Ita pulchrè in terminis noſtris tenet Bald. in l ij. colum. fin. circa fin. C. de reſcin. vend. vbi plura iura allegat. Tertiò, quia quando fiſcus habet rem cõmunem cum priuato, poteſt illam totam vendere inuito ſocio, l. ij. C. de commu. re alie. & tamen ſi ille ſocius vult emere partem fiſci præfertur omnibus aliis emptoribus. Ita notanter tenet Bald. in dicta l. ij.
31 † Quartò, quia aliquis tenuit aliquam rem in emphyteoſim, & eſt finita:

finita: poteſt eius deſcendens, vel conſanguineus petere, quòd ſibi renouetur, & concedatur: & tenetur dominus ſibi cōcedere potius quàm alteri, & ſi non faciat, poteſt appellari, tex. eſt & ibi Bar. in l. j. § permittitur, ff. de aqua quot. & æſti. & Bart. in l j. in fi. ff. de priuil. cred & Soccin. in conſ. xcix. colum. penul. in j. vol. & eſt text. in cap. Bonę memoriæ. & ibi per cano. de poſtul. prælat Quinto quia † colonus partiarius tenetur vendere partem ſuam fructuum potius domino, quàm extraneo in caſu, quo vellet illam vendere. Ita tenet Bart. per illum tex. in l j. in fi. C. de metallariis. lib. vndecimo. & Alexan. in add. ad Bal. in l. dudum. C de contrahend. empt. Sextò, quia quando aliqua res alicuius ſacerdotis fuit confiſcata, & fiſcus vellet eam locare, tenetur illam locare ſpuriis illius ſacerdotis potius quā extraneis. Tex. eſt in conſt. ſicut accepimus. & ibi Matth. de Afflict. in quarto notab. Septimò, quia multa † in iure conceduntur ratione vicinitatis, etiam cōtra ius commune, quæ aliàs non concederentur. Text. eſt, & ibi gloſſ. i. in c quoniam. xij. quæſt. prima. & in c cum longe, lxiij. diſtinct. & in c. j. de conſec. eccl. vel alta. lib. vj. & tenet Luc. de Pen. per illum text. in l. quicunque. la ij. colum. penult. C. de omni agro deſer lib. xj. Ex quibus iuribus videmus, quòd tam iura canonica, quam ciuilia approbant aliquid noui ſtatui poſſe ratione vicinitatis, & propinquitatis. Vnde ſi Imperator per ſuam legem introduxit hoc ius congrui ratione vicinitatis, motus fuit optima ratione approbata tam per iura canonica,

32

33

quam ciuilia, & etiā de iure diuino, per illum dictum Hieremię, cap. 12. allegatum ſuprà in vj. argumento, vnde meritò clerici ligantur hac lege. Duodecimò, & 34 vltimò, † pro iſta parte adducitur auctoritas Cyn. & Bald. in l. neque. C. de her. inſt. vbi tenent, quòd tale ſtatutū, quòd res vendatur conſorti, ligat clericos. Item adducitur auctoritas Seb. Neap. conſue. ſi eccleſia, verſ. ſed quid de clericis, &c. vbi expreſsè tenet, quod clerici ligantur iure congrui, cuius Seb. magna eſt auctoritas in regno. Ex quibus rationibus hinc inde adductis, iſta quæſt. redditur valde dubia, adeo quòd in iudicando bonum eſſet habere iudicem proprium Quid ergo dicemus? Pro ſolutione puto † diſtingui quatuor membra. 35 Primum, videlicet. quando laicus vendit rem laico. Secundū, quando laicus vendit rem clerico. Tertium quando clericus vēdit rem laico. Quartum, quando clericus vendit rem clerico. Super primo membro caſus eſt indubitatus, quòd habet locum ius congrui, quia nullum vrget obſtaculum, cum ambo ſint ſubditi Imperatori. Super ſecundo membro hic videtur conſiſtere dubium. Tamē firmo concluſionem. quòd clericus teneatur iure congrui per omnes rationes, & iura adducta in ſecunda parte. Et conſidero primò. quòd conſt. ſancimus. inducit duas principales prouiſiones. Vnam, videlicet, contra venditorem, & aliam, contra emptorem. Prima contra venditorem, eſt dū dicit, non ante concedimus alienare, niſi prius denuncietur illis, &c. & ſic venditor prohibetur alienare, & adſtringit ad denunciandum

ciandum vicinis. Secunda contra emptorem eſt dum dicit, quòd debeat venire vicini, & ſoluere iuſtum preciū cum vſuris, & expenſis neceſſariis, & accipere ius protomiſeos, & extraneos emptores omnino repellere, &c. & ſic innuit quòd poſt factam venditionem contra formam huius conſt. emptor repellitur per vicinū, & ſic iſta actio iuris congrui eſt realis, & dirigitur contra emptorem, vt declarat Matth. in dict. conſt. ſancimus. §. vt infra xxx. in xj. not. Emptor enim tenetur reuendere vicino, vigore ergo primæ prouiſionis, non poterat laicus ſubditus legiſlatori alienare rem clerico ſine illa ſolennitate denunciationis, & alienando fecit contra legem, vnde illa res tranſiuit in clericum, cum vitio, & licet Matth. in dict. conſt. ſancimus. in princip. in ix. no. teneat quod non obſtante legis prohibitione trāsferatur dominium in emptorem. Tamen illa tranſlatio fit reuocabiliter, & quando dominium transfertur reuocabiliter, nō habet effectus dominij, vt eſt tex. & ibi Bart. in l. ex ſextante §. Latinus. ff. de except. rei iud. & Bart. & doct. in l. ſi rem. in princ. ff. de pig. actio & Alex. in l. debitor, ff. ad Treb. videtur enim res alienata tranſire, cum vitio, quo eſt affecta propter legis prohibitionem, & ſic tranſit in clericum cum illo onere, quod recepit in poſſe laici. Nam primò fit cōtractus venditionis, & poſteà tradi-

16 tio. † Traditio enim debet habere præcedentem cauſam habilem, l. traditionibus, & ibi Bald. & doct. C. de pact. aliàs nuda traditio ſine cauſa, vel cōtractu præcedenti, nihil valet, nec dominiū transfert, l. nunquam nuda. ff. de acq. rer. dom. Nunc in propoſito dico ſubtiliter, quando laicus vēdit clerico, primò facit contractum, & immediatè ex ipſo contractu naſcitur congrui vicino, quo tēpore adhuc res eſt in dominio laici venditoris ante traditionem, per d. l. traditionibus. demum ſecuta traditione in clericum emptorem tranſit dominium reuocabiliter cum iure congrui radicato in perſonam vicini, antequam res eſſet effecta clerici, meritò poteſt vicinus rem clerico auferre ex iure ſibi quæſito ex facto laici venditoris, antequam res eſſet effecta clerici, & ſic nullam iniuriam facit clerico, ſicut quando clericus emit rem alteri hypothecatam vel tributariā, quia poteſt clerico euinci, iuxta not. per Bart. in l. reſcripto. §. ſi. ff. de mu. & ho. Lex enim iniecit vinculum ſuum in ipſa re, ante quam fieret clerici, per ea, quæ dixi ſuprà. in viij argumento ſecundæ partis, in fine.

17 Confirmatur † etiā, quia quando alienatio eſt prohibita contēplatione certæ perſonæ quamuis alienatio fiat in clericum, vel eccleſiam, admittitur illa perſona ad reuocandum: vt not. Abb. in conſ. lxiij. column. ſecunda. in j. volum. & Fel. in dict. cap. eccleſia S. Mariæ. colum. xxiij. de conſtit. Pro hoc eſt tex. in cap. primo. §. donare. qua. olim po. feu. alie. ſed per dict. conſt. ſancimus, prohibetur alienatio contemplatione vicinorū, ergo ipſi reuocant à quocunque, l. quoties. & ibi Bart. C. de fideic. & l peto. §. fratre, de leg. ſecundo. & Soc. in conſ. lxxxiiij. colum. iiij. in fin. in j. volum. Hinc eſt quòd ſi ſtatutum dicit, quòd

quòd donatio non valeat, niſi fuerit inſinuata, ſi contingat laicum donare clerico ſine dicta inſinuatione, non valebit donatio, ſecundum Abb. in c. quod clericis. colum. vij. de compe. & aſſignat rationem, quia ſubditus nõ poteſt contrahere cum non ſubdito ſpreta lege ſui ſuperioris. &
38 ſubdit † etiam ibi Abb. quòd ſi per ſtatutum requiritur aliqua ſolennitas in teſtamẽto, debet adhiberi etiam ſi in eo inſtituatur clericus heres. Idem tenet Fel. in d.c. eccleſia S Mariæ, col. xxxvij. in ſi verſ. primum eſt, & c. & col. xxxviij. & Abb. in c. relatum, de teſt. ergo idem debemus dicere in laico vendente rem clerico, quia non potuit alienare ſpreta lege ſui ſuperioris, maximè in præiudicium vicini, & ex his remanet confirmata iſta concluſio pro parte affirmatiua, ſcilicet, quòd clericus poteſt ſuper re empta per eum conueniri iure congrui, quãdo emit à laico, prout in hoc ſecundo membro. Supereſt mo-
39 do † reſpondere ad argumenta adducta in contrarium pro prima parte. Et primò, non obſtat primũ argumentum, quia patet reſponſio ex his, quæ dicta ſunt ſuper ij. & vj. argumento ſecundæ partis, nam ex quo iſta lex non afficit clericis notabile præiudiciũ: nec eſt facta principaliter in odium clericorum, ſed propter bonum publicum. Item poteſt afferre commodum, & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa, nec contra libertatem eccleſiæ, cum multæ aliæ leges ſimiles reperiantur in iure ciuili, quę non reperiuntur correctæ de iure canonico, & ſeruãtur in vtroque foro, prout eſt in l. quoties. C. de rei vend. vt dixi in v. argumento ſecundæ partis. Præterea, per iſtã conſt. ſancimus. clericus non priuatur aliqua libertate magna, quã in aliis caſibus à iure permiſſis, nam ſi clericus eſt venditor, poteſt liberè vendere, etiam ſpreta iſta lege, & habet ſuum intentũ quia res auocatur ab emptore ſine ſuo præiudicio: nam non tenetur de euictione. Si verò emptor, emit rem affectam vitio radicato in ipſa re à tempore, quo erat in poſſe laici, vt modo dixi in ſolutione, & ſic licet res ab eo euincatur per vicinũ in hoc incidit clericus facto laici vendentis qui erat ligatus lege Imperatoris, tanquam ſubditus, & ſic incidit, ſicut quando emit rem hypothecatam. vnde non tollitur ſibi libertas data à iure communi emendi, & vendendi, quia emit rem cum onere.

40 Non † obſtat ſecundum argumentum, quia in l. prima. C. communi diuid. non prohibetur ius congrui: ſed ſolum non approbatur, ex quo tempore illius l. non erat inductum. Et eodem modo reſpondetur ad l. ne cui. C locati quæ reſponſio corroboratur per tex. in l. cõgruit. & l. prędia. C. de loc. præd. cum l. b. xj. vbi determinatur cõtrarium, ſcilicet, quòd antiquus conductor præfertur nouo, quando offert tantum preciũ q̃d offert nouus. Sed Bal. in d. l. ne cui intelligit illam l. congruit, procedere in prędiis fiſcalibus, & ita concordat iſta contraria de quibus vide dec. ccxxxviij. conſ. Neap. vbi facit differentiam inter colonum, & inquilinum. Tamen Paul. de Caſt. in conſ. quarto in j. volu. tenet quòd in rebus eccleſię nõ poteſt expelli primus conductor

ductor per ſecundum, ſi tantundem offert, & idem Paul. in conſ. xxxij. in eo. j. vol. ſemper de æquitate debere rem eidem relocari, & Lud. Rom. in conſ xxiij. col. pen. tene. idem in emphyteoſi. & Lucas de Penna, in d. l. præd. in fin.
41 verbis dicit † idem procedere de gabellariis anni præcedentis, præfertur nouo licitatori, ſi tantundem offert, quantum nouus. Ad l. dudum. C. de contrahend. empt. reſpondeo, quòd illa l. corrigitur per præd. conſt. ſancimus, quæ eſt poſterior, l. pacta nouiſſima C. de pact. Item d. l. dudum. in fi. excipit, niſi ſpecialiter aliud obſeruari præcipiat. Et ſic ſentit proprie iſtam futuram correctionem, vnde in fi. per dictam exceptionem approbat ius congrui in locis in quibus obſeruatur eius vſus, prout eſt in regno. Nec obſtat, quòd videatur facere iniuriam contrahentibus quia poſtquam lex ita diſponit, ſeruari debet, quãuis dura ſit l. proſpexit. ff. qui & à quibus. Ad l. inuitum re-
42 ſpondeo † quòd non compellitur inuitus quis vendere rem ſuam quæ eſt in dominio ſuo irreuocabiliter. ſed is qui emit rem cum vitio, & acquiſiuit rem cum iſto onere reuendendi eam, excipitur ab illa lege, quia ſcire debuit ſtatutum ſeu legem iniecisſe vinculum ante, quàm res tranſiret in dominium clerici, vt ſuprà dixi. Non obſtat tertium argumentum, quia in iſto caſu clericus emptor non facit beneficiũ de proprio, ſed de alieno, nam quamuis ſit dominus, habetur tamen pro nõ domino, ex quo acquiſiuit reuocabiliter: vt ſuprà dixi. Nec peruertit charitatẽ, qui vendit rem quam tenere nõ poteſt ex quo per prius erat affecta,
43 per legem ciuilem. Non † obſtat quartum argumentum, quia reſpondeo, quòd ad dicendum ſtatutum eſſe contra libertatem eccleſiæ, nõ omnis timiditas cõſideratur, ſed ſolùm quando clerici efficiũtur ex irrationabili cauſa timidiores, & laici audaciores ad nocendum, & ſic iſta duo requiruntur copulatiuè. Ita expreſſe tenet Abb. in d. c. nouerint. de ſen. excom. & Bar. in d. auth. caſſ. & irrit. C. de ſacroſ. eccle. & Bart. in d. §. quæ onerandæ, patet ſecundum exemplum ibi poſitum, per Bart. & Abb. ſicut diximus in metu, quia non omnis metus infringit actum, ſed ſolùm ille, qui caderet in conſtantem virum, l. metum, ff. quod metus cauſa, vellem ergo conſiderare iſtum timorem, ſcilicet, quòd clericus non emeret, eſt vanus timor. cũ multæ cautelæ poſſint adhiberi, minimè per talem conſt. laici efficiuntur audaciores contra clericos, cum talis conſt. nõ dirigatur expreſsè nec tacitè contra clericos,
44 ſed eſt generalis. Non † obſtat quintum argumentum quia inquantum conſideratur coactio perſonæ ex parte venditoris, non facit ad propoſitum in hoc ſecũdo membro, ex quo laicus eſt venditor, qui poteſt compelli per legem Imperatoris, inquantum verò conſideratur ex parte emptoris, nulla eſt coactio perſonæ, ſed ſolum vicinus auocat ex poteſtate legis. Conſtitutio enim dat poteſtatem vicino, vt ſoluto precio emptorem repellat, & ita ſonãt verba illius conſt. Sed deciſiones allegatæ in contrarium, loquuntur, quando emptor compellitur aliquid facere per ſuam

perſonam

perſonam, nec dicit illa conſtitu. quod emptor compellitur reuendere, ſed ſolum ſoluto precio lex repellit ipſum à re empta. Ad ſextum poteſt eodem modo reſponderi, quia nihil præcipitur emptori per illam conſt. & iura allegata in d. argumento loquuntur contra immunitatem eccleſiaſticam, ideo tunc ſtatuta non ligāt clericos. Statutum enim præceptiuum eſt illud de compromiſſis faciendis in quo fateor quod paſſiuè non ligat clericos, per iura allegata in v. argumēto ſuprà, in fin. quia aſtringit perſonas ad compromittendum. Ad ſeptimū reſpondeo, quod dictum c. fi. loquitur quando ſtatutum expreſſe prohibet negociari cum clericis, tunc enim indirectè grauantur clerici, quia licet verba ſtatuti directè dirigantur ad ſubditos, tamen indirectè per prohibitam participationem læduntur clerici. Sed hic nec directè ne indirectè clerici prohibentur emere quia verba conſtit. non dirigantur ad emptorem, imò poſſunt emere clerici licet reuocabiliter. Præterea, lex non dicit quòd nullus vendat clericis, ſed generaliter præfert vicinum cuicunque extraneo emptori Vnde dato quòd ſub iſta generalitate includantur clerici, hoc non eſt in conſideratione propter commodum, quod ipſi etiam conſequi poſſunt. Ad

45 octauum reſpondeo, † quòd loquitur quando præciſe vetat rem vendi, annullando penitus venditionem. Tunc enim eſſet merum odium clericorum, ſi eos includeret, & ita loquitur text. in c. fi. de immu. eccl. libr. vj. & decisiones alleg in hoc argumento. Sed dict. conſt. non vetat præciſè, ſed vult fieri requiſitionem conſortis prius, & poſſibile eſt quod conſors nollet emere. Item poſſibile eſt, quod poſt emptionem clerici conſors non euincat & ſic reſtat ad eſſe, & non eſſe, & longa eſt differentia inter hūc caſum, & illum, qui eſt in argum.

46 Ad nonum † reſpondeo, quòd procedit in bonis clericorū, quæ ſunt radicata in eorum dominio, nam poſtquam illa acquiſiuerūt, ſunt exempta ab omnibus futuris angariis, & oneribus laicorū, nō autem à præteritis oneribus, vt per Bart. in l. reſcripto. § fi. ff. de mun & ho. ſed iſtud onus erat affixum rei ante, quàm perueniret in clericum. ideo non potuit mutari cū mutatione perſonæ. Prius etiam per contractum acquiritur ius vicino, quàm clerico domi-

47 nium, vt ſuprà dixi. Ad † decimum reſpondeo, quòd quando lex ciuilis eſt condita ab Imperatore, ſi non habet canonē contradicentem, ligat clericos actiuè, & paſſiuè: quando non ſumus in materia peccati in tantum quòd non ſolum cauſæ clericorum, verum etiam, & eccleſiarum deciduntur per leges ciuiles etiam paſſiuè, text. eſt formalis, & ibi Abb. in ij. iij & iiij. no. in c. j. de ope. no. nunc. & in hoc non contradicit Abb. in dict. c conſtitutus. de in integ. reſt. nam refert conſuetudinem, quæ erat ibi, quòd liceat vicino reuocare rem venditam. Hoc enim eſt fauorabile clericis & ſic poſſunt vti ſtatuto vel conſuetudine in reuocando. Non tamen negat Abb. quia quando illa fuiſſet lex Imperialis, haberet locum etiam paſſiuè contra clericos vt ſentit ibi Ant. de But. cum non contradicat canonibus, & eſt

& eſt apta afferre commodum & incommodum vt dicit Abb. in d. c. j. in iiij. not. vnde omnia iura, quæ dicunt quòd clerici non tenentur vel lege ciuili contra ſe, intelliguntur, quando talis lex eſſet contra eorum eccleſiaſticam libertatem, per d. auth. caſſa. Vel quando eſſent ſtatuta compulſiua perſonarum ad aliquod faciẽdum, ſecundum Alexan. in conſ. ccxiij. col. pen. in ij. vol. ſicut dicimus de compromiſſo, ſed vbi eſt lex Imperialis rationabilis, nõ inducens pactum non compulſiua perſonarum non facta in odiũ clericorum, non contra libertatem eccleſiæ, non habens canonem in contrarium, omnia iura canonica dicunt illam ſeruari actiuè, & paſſiuè inter clericos, vt dicitur in d. c. j. & ibi per omnes doct. & per ea, quæ dixi in argumento ſecundæ partis Sed iſta conſt. eſt huiuſmodi, ergo, &c Ad

48 vndecimum † reſpondeo quòd in clerico veritas eſt in contrarium, ſcilicet, quòd debet ſeruari ſolennitas ſecundum Abb. in c. quod clericis. colum. vij. de foro comp. & dixi ſuprà in ſolutione.

49 Ad duodecimum † reſpondeo, quod ex legis diſpoſitiõe ex cauſa poteſt id, quod noſtrum eſt à nobis auferri: vt no. Fran de Are. in l. ſi ita quis, §. ea lege in iiij. col. ff de verbo. obli. ſicut in ſimili videmus in præſcriptione quæ aufert dominium ſine voluntate domini. Similiter in l. item ſi verberatum. § j. ff. de rei vend. & in l. Lucius. ff. de euict. & hoc not. Phil. Deci. in l. id, quod noſtrum, ff. de reg iur. & ita eſt in caſu noſtro quia id, quod erat quæſitum clerico renocabiliter, aufertur ſibi ex legis diſpoſitione, & abſque ſuo damno: quia recuperat precium, & aufertur ex diſpoſitione legis, quæ ſuum effectum, & vinculum retro iniecerat prout plu ies fuit dictum ſuprà. Et per iſtas reſponſiones remanet firmata concluſio contra clericũ, & ſic firmo primam opin. Matth. in dict. conſtit. ſancimus. in princ. in iiij. col. vbi dicit hanc eſſe cõmunem opin. reprobata alia eius opi. qua tenuit. in §. fi. illius cõſt.

50 Super tertio † membro principali, ſcilicet quando clericus vendidit laico concludo idem, ſcilicet, quod habet locum congrui. nam licet alias clericus venditor nõ poſſet adſtringi ad requiſitionem inductam per illam cõſt. ex quo eſt compulſiua perſonæ ad aliquid faciendum, & ſic ex parte venditoris, videtur eſſe onerosa, & lex non iniecit vinculum ante traditionem ob priuilegium perſonæ, vt dicã in quarto membro, tamen poſtquam res deuenit ad laicum titulo emptionis, lex immediatè facit ſuum effectum contra ſubditum poſſeſſorem, vocando vicinum ex ſecunda prouiſione illius conſt. quam retuli ſuprà in ſolutione, & hanc concluſionem firmo per ea, quæ dicit Bald. in d. authent. caſſ. verſ. v. quæro, &c. C. de ſac. ſan. eccleſ. vbi dicit ſtante ſtatuto, quòd teſtamenta non inſinuata, non valeant, pone quod clericus facit teſtamentum, an valeat ſine inſinuatione & cõcludit quòd ſi heres inſtitutus eſt laicus, non valet ex quo ipſe heres tenebatur ſeruare formam ſtatuti, cum ſit ſubditus, vnde priuatur commodo teſtamenti facto ſuo, qui debuit intra tempus ſtatuti inſinuare teſtamentum. Secus, ſi heres eſſet

eſſet clericus, ſecundum eum. Sic
in caſu noſtro dato quòd cleri-
cus venditor non tenetur ſerua-
re formam illius conſtitutionis,
tamen laicus emptor debuit id
procurare, aliàs eo ipſo, quòd
emit facto ſuo incidit in priua-
tionem à lege ciuili inductam &
illud dictum Bald. ſequitur Felin.
in dict. cap. eccleſia S. Mariæ. co-
lum. xxviij. ver. & iſta procedũt,
51 &c. Super † quarto, & vltimo
membro, ſcilicet quando clericus
vendit clerico, hic ſtat maior dif-
ficultas, tamen firmo iſtam con-
cluſionem negatiuam, ſcilicet,
quod non habet locum ius con-
grui, ex quo ceſſant omnes ratio
nes ſuperius adductæ in ſolutio-
ne, ceſſat enim prima prouiſio
illius conſtitutionis inducta con
tra venditorem, quia eſt compul-
ſiua perſonæ ad requirendũ con-
ſortem, quo caſu non ligat cleri-
cos, & in hoc procedant omnia
iura allegata in v. argumento pri-
mæ partis. Nã Imperator eſt ſub-
ditus Papæ reſpectu dignitatis, &
reputatur inferior. Vnde ligari po
teſt per canones, ſed non poteſt
ligare perſonas eccleſiaſticas per
ſuas leges, quatenus tangunt per
ſonas, vt declarat Abb. in capit.
primo. in ij. not de ope. no. nunc.
Et hoc quod non poſſit ligare
perſonam, tenet Alexã in conſil.
cexiij colum. penult ver. ad id,
quod not Dom. &c. in ſecundo
vol. vbi allegat ita tenere Ioann.
de Imol. in cap. quod clericis, de
for. comp. vnde remanet cõcluſio
quod clericus venditor non tene
tur requirere conſortem, & ſic in
eo ceſſat prima prouiſio illius cõ
ſtit. ob priuilegium ſuæ perſonæ,
ſicut non poteſt arctari ad com-
promiſſum, vt dixi in decimo ar-
gumento primæ partis. Ceſſat e-
tiam ſecunda prouiſio illius con-
ſtitutionis in emptore, quia ſimi-
liter eſt clericus, & perſona pri-
uilegiata, & non ſubdita, in quo
nunc ceſſant omnes rationes ad-
ductę in ij membro, ſcilicet quã-
do emit à laico, quia nunc lex ci
uilis non iniecit vinculum ante
traditionem, nec res afficitur vi-
tio, quia licitè alienatur, ſpreta ſo
lennitate illius conſtitutionis, &
ſic tranſit dominium irreuocabi-
liter. ergo emptor conueniri non
poteſt iure congrui, & in iſto ca-
ſu poſſunt procedere omnia iu-
ra, & argumenta adducta pro pri
ma parte, quam concluſionem ſit
mo per dictum Bald. in dict. au-
thent. caſſ. in quinta quæſtione.
vbi dicit, quòd quando clericus
clericum inſtituit heredem, non
debet ſeruari ſtatutum, & Fel. in
dict. c. eccleſia S. Mariæ, column.
xxxviij. & dixi ſuprà in iij. mem-
52 bro. Supereſt † modo reſpon-
dere ad argumenta ſecundæ par-
tis, quæ videntur obſtare conclu
ſioni huius quarti membri. Vnde
ad primum reſpondeo, quòd da-
to quòd iſta lex ſit Imperialis, ta
men reſpectu venditoris eſt one-
roſa & compulſiua perſonæ, vn-
de non ligat clericum vendito-
rem: per ea quæ ſuprà dixi, & ſic
poteſt libere vendere: & emptor
etiam eſt perſona libera, & ſic al-
legata in contrarium procedunt,
quando lex non eſt pro aliqua
parte oneroſa. Et ſi mihi diceres,
quod Papa approbat legem ci-
uilem, etiam inter duos clericos,
vt facit in capitulo primo. de o-
per. nou. nunciatione. vbi per l. ci-
uilem iudicat inter duas eccleſias
litigantes, reſpondeo dupliciter.
Primò, quod hic iſti duo cleri-
ci non

ci non litigant adinuicem, prout
ibi. nam in iure congrui non na-
ſcitur lis inter emptorem, & ven
ditorem,ſed potius inter empto-
rem,& tertium. Secundò,& me-
lius reſpondeo ꝙ nunciatio noui
operis reperitur expreſsè appro-
bata per Papam, quod patet,quia
de ea fecit titulum ſpecialem in
iure canonico, vnde nos poſt cō-
pilationem illius tituli non poſ-
ſumus dicere , quòd indicamus
clericos per leges ciu. ſed potius
per canones,quod non eſt in iu-
re congrui , quia de eo non eſt
aliquis canon approbans,& mini
mè cenſetur approbatum ex par.
te vēditoris,imo reprobatum per
ea quæ habentur,in d.auth.caſſa,
& in d.c.eccleſia S.Mariç.ex quo
eſt oneroſum reſpectu perſonæ,
vt ſuprà dixi. Non obſtat ſecun
§ 3 dum † argum. de c.conſtitutus,
de in integ reſt. ſuper quo ſe fun
dant omnes doc.extendentes ad
clericos hoc ius congrui,quia ad
illum text. reſpondeo, quod non
loquitur de aliqua lege ciuili,nec
de ſtatuto, ſed ſolum de conſue-
tudine municipij, & ſic Papa ap-
probat illam conſuetudinem in-
ter clericos ea rōne attenta, quia
quando eſt conſuetudo populi,
cenſetur eſſe mixta clericorum,&
laicorum,nam clerici ſunt de po-
pulo & de ciuibus,& eo reſpectu
ligantur conſuetudine , quia eſt
eorum propria conſuetudo.Ita te
net Abb in c.cum veniſſent.in ij.
not.de eo qui mit.in poſſ. & Ab.
in c.cum cauſa. in ſ.j. not. de re
iud.& declarat pulchrè Fel. in c.
ad noſtram, col. ij. de prob Nos
autem loquimur in lege, quæ eſt
mere laicorum, & ſic ex diuerſis
non fit illatio. Præterea illa con-
ſuetudo non dictabat,quod ven-
ditor teneatur requirere conſor-
tem , prout dict.conſt. ſancimus,
ſed ſolum, quod conſors offeren
do precium, poſſit rem venditam
recuperare,vt dicit ibi Abb.in vij.
§ 4 not. Ad tertium † argumētum,
& omnia ſequentia vnica ſolutio
ne reſpōdeo, quod procedunt in
tribus membris præcedētibus, ex
rationibus allegatis ſuprà in ſo-
lutione.Sed in hoc quarto mem-
bro do fallētiam generalem,quia
negari non poteſt, quin iſta cōſt.
ſancimus,ſit compulſiua perſona
rum,tam ex parte venditoris,qui
tenetur requirere,quàm ex parte
emptoris , qui tenetur rem reſti-
tuere vicino , & hac ratione te-
neo.quod nō procedit inter duos
clericos. Et licet quando lex ci-
uilis poteſt afferre commodum,
& incommodum , debet ſeruari
inter clericos:tamen ſemper limi
to hoc, niſi lex ſit cōpulſiua per-
ſonarum , per iura ſæpius allega-
ta.Et non putet aliquis , quod in
tali deciſione mihi ipſi contradi-
cam,circa ea,quę dixi ſuprà in ij.
membro,in reſponſionibus datis
ad argumenta primæ partis , ma-
ximè ad decimum argumentum,
in quibus locis tenui hanc l.non
eſſe contra libertatem eccleſiaſti
cam nec compulſiuam perſona-
rum,ſaltem ex parte emptoris,&
nunc dico contrarium nam ſi re-
ctè ponderentur verba mea,nul-
la eſt cōtrarietas quia ſemper te-
nui,quòd ex parte venditoris eſt
compulſiua perſonarum ad requi
rendum conſortem antequàm nō poſ-
ſit fieri alienatio.Sed ex parte em
ptoris.quando clericus emit à lai-
co , dixi quòd non eſt compulſi-
ua perſonæ quoad ius , quia cle-
ricus emit cum vitio, & poſt vin
culum iniectum,vnde ſi compel-
litur

litur reſtituere rem, iuſtè com-
pellitur tali compulſione, quæ
non facit ſibi iniuriã, ſicut quan-
do emit rem hypothecatam, vel
affectam alio vitio reali, vnde iſta
compulſio, eſt executio iuris, &
nõ ſonat inuitium, vt eo reſpectu
poſſit dici lex contra libertatem
Eccleſię. Sed quãdo clericus emit
à clerico, tunc teneo quòd ex v-
traque parte eſt compulſiua per-
ſonarum, & contra libertatem, nã
venditor non tenetur requirere
conſortem nec emptor. Cum am-
bo ſint pariter priuilegiati, & ſic
venditio procedit liberè, ſine li-
gamine huius conſtitutionis, &
dominium trãſit irreuocabiliter,
quia res non cenſetur affecta ali-
quo vitio, ex quo licitè lex potuit
ſperni tanquam oneroſa clericis,
vt not. Hoſt. in tit. de conſu. § fin.
verſic. ſed ponetur. Et poſtquam
res eſt acquiſita clerico, ſi ei au-
ferretur, fieret ſibi iniuria, contra
l. id, quod noſtrum, ff. de reg. iur.
prout hanc iniuriam ponderat,
text. in dicta l. dudum, C. de con-
trahen. empt. & hoc reſpectu di-
citur iſta conſt. compulſiua per-
ſonæ, nam iſta eſſet verè iniurio-
ſa, & compulſiua. Et per iſtam
declarationem cenſeatur eſſe re-
ſponſum ad omnia argumenta
ſecundæ partis, vt non habeant
locum in hoc iiij. membro. Sed
55 quid † ſi vicinus, qui prætendit
ius congrui ſuper iſto quarto mẽ-
bro, ſit etiam clericus, an poſſit
dicere, quod priuilegiatus non
vtitur priuilegio contra pariter
priuilegiatum, & ſic competat ſi-
bi ius congrui? Dico quòd non,
ex quo ambo ſunt priuilegiati in
genere, vnde melior eſt conditio
poſſidentis, per ea, quæ not. Bart.
in auth. quas actiones, C. de ſacro
ſan. eccleſ. & Abb. in c. ſi col. j. de
56 ord. cog. In omnibus † autem
caſibus, in quibus dixi clericum
teneri iure cõgrui in ij. membro,
intelligo ſanè, ſcilicet, quãdo emit
particulariter pro ſe, & ſuo patri-
monio. Secus, ſi emeret pro Ec-
cleſia, vt declarat Seb. in conſt. ſi
Eccleſia. verſ. ſed quid de clericis,
&c. Nam Eccleſia nec actiuè nec
paſſiuè habet ius congrui, vt di-
citur in d. conſt. ſancimus, in fi. &
57 ibi Math. Sed † pulchrum du-
bium eſt, quod ſi laicus emit fun-
dum ab Eccleſia, an in eo vicinus
poſſit petere ius congrui. Math.
in d. conſt. ſancimus, in princ. col.
iiij. verſ. item quæro, an iſtud ius
congrui &c. tenet quòd non, quia
princeps ſecularis non poteſt im-
ponere legem rebus Eccleſiæ.
Contrarium puto verius, per ea,
quę dixi ſuprà, in tertio membro,
nam quo ad hunc caſum nõ poſ-
ſet fieri differentia inter rem cle-
rici, & Eccleſiæ, quia quo ad iu-
riſdictionem laicorum euitãdam,
maximè in eorũ ſtatutis, ſemper
parificãtur in iure bona clericorũ,
& Eccleſiarum, vt declarat plenè
Fel. in d. cap. Eccleſia S. Mariæ, in
iiij. & v. col. & Car. in cl. præſenti,
in ij. not. de cenſ. Abb. in c. fin. de
vit. & ho. cl. licet gl. in cap. ex li-
teris, de pig. dicat generaliter, ꝙ
bona clericorum gaudent priui-
legiis Eccleſiarum. & gloſſ. in cap.
quamquam, de cenſ. lib. vj. tamen
cõtrarium tenet gl. in c. poſſeſſio-
nes. xvj. q. iiij. Et veritas eſt iſta ꝙ
ſolùm in caſibus in iure expreſſis
bona clericorũ æquiparantur bo-
nis Eccleſiarum, & non in aliis,
imò regula eſt in contrariũ, quia
clericus in bonis ſuis non reſti-
tuitur, ſed Eccleſia ſic. Item bona
clericorum præſcribuntur, ſicut

bona laicorũ. Ita hæc omnia pulchrè declarat Abb. in cap. ſi diligenti, column. fin. de præſcr. & in d. cap. literis, in fin. & Fel. vbi ſuprà. Vnde in propoſito ſicut laicus emens à clerico conuenitur iure congrui, per rationes allegatas ſuprà, in tertio membro, ita etiam emens ab Eccleſia. Nam quo ad hoc non poteſt diuerſitas aſſignari, quia ius congrui ſequitur poſſeſſorem, qui eſt ſubditus legi laicorum, & contra eum dirigitur, & mutatione perſonæ mutatur cõditio rei, vt dixi in nono argumento primæ partis, & iſtam concluſionẽ, ſcilicet, quòd emens ab Eccleſia, teneatur iure cõgrui, tenet in ſpecie Seb. in conſuet. ſi Eccleſia. in fin. verſic. emat, &c.

58 Non obſt. † ſi quis vellet dare inſtantiam inter clericum & Eccleſiam, quia Eccleſia nec actiuè nec paſſiuè habet ius congrui, vt dicta conſtitut. ſancimus, in fi. ſed clericus ſic, quia iſta differentia nihil concludit ad propoſitum, nam verum eſt, ſi Eccleſia emit, non conuenitur iure congrui. Itẽ ſi tertius emit propè bona Eccleſiæ, minimè Eccleſia actiuè habet ius congrui, & in hoc ſolùm diuerſificatur à clerico. Sed quando Eccleſia vendit, nullum eſt grauamen Eccleſiæ, quòd emptor conueniatur, & ita teneo. Sed pulchrius dubium eſt, pone quod vendita eſt domus laico, quæ eſt propè rem Eccleſiæ, certum eſt quòd Eccleſiæ non competit ius congrui, Ponamus quòd Eccleſia incontinenti vendit illam rem laico vel clerico, an poſſit nouus emptor petere ius congrui, videtur quod ſic, quia mutatione perſonæ mutatur impedimentum

59 rei, vt ſuprà dixi. † In contrarium eſt veritas, quia ius congrui competit ei, qui habet fundum vicinum tempore venditionis: ſed ſi emit poſt vẽditionem, non competit ſibi ius congrui ex perſona propria, ſed ex perſona venditoris. Vnde quia in iſto caſu Eccleſia eſt venditrix, quæ non habeat in alium transferre, & ita notanter determinat Sebaſt. in conſuet. vbi domus, ſuper verſic. tunc habentes, &c. Et hoc procedit, quando Eccleſia vendit poſt natum ius congrui, ſecus, ſi venderet ante, puta ante venditionem rei, de qua litigatur quia tunc is, qui emit ab Eccleſia, habet ius congrui ex perſona ſua. Ita tenet Sebaſt. in conſue. ſi quis emit. ſuper verſ. alicuius, in verſ. ſed quid de emphytheota, &c. Et ex his remanet expedita iſta nobiliſſima quæſtio. & à nemine vſque ad hanc tempeſtatem ita diſcuſſa. Laus Deo. Rob. Mar. Venuſinus. V. I. D.

DISPVTATIO NONA.

An ſi emptor rei immobilis, qui poterat conueniri iure congrui, donat illam alteri vel permutat, faciat ceſſare ius cõgrui.

1 *Ius congrui an habeat locum contra eum cui donata eſt res per emptorem, vel permutata poſt emptionem, nu. 27.*

2 *Ius congrui habet locum ſolùm in tribus contractibus.*

Actio oriens ex iure congrui dicitur perſonalis in rem ſcripta, & ſequitur

guitur poſſeſſionem.
Actio perſonalis in rem ſcripta habet ſimilitudinem cum reali.
3 Ius congrui an detur contra ſingularem ſucceſſorem, & quid ſi ſucceſſor non poſſideat.
Ius congrui an detur contra ſecundùm emptorem ex perſona pro pria vel ex perſona ſui auctoris.
4 Donatarius cui fuit donata res empta an teneatur iure congrui, numero 5 18 27
5 Extenſio non fit in correctoriis ex identitate rationis, niſi ratione peccati euitandi 15
Conſtitutio ſancimus, de iure congrui eſt correctoria iuris communis
7 Statutum ſeu lex noua debet ita intelligi, vt lædat ius commune in minus quàm poteſt
8 Transferri non poteſt in alium plus iuris quàm habet transferens.
9 Ius mihi quæſitum ex facto alterius poſſum contra alium exercere etiã eo inuito.
10 Obligatio rei meæ facta meo nomine me ignorante, ſi ratificatur à me poſtquam ego obligaui omnia bona mea alteri an noceat mea ratificatio ſecundo creditori.
11 Ius quæſitũ difficiliùs tollitur quàm quærendum
13 Dominium an transferatur ſi ſtatutum dicat, quod locator non poſſit rem alienare niſi requiſito conductore.
Dominium rei alienatæ contra prohibitionem iuris congrui an transferatur, num. 17
14 Fraudibus & malitiis ſemper eſt obuiandum, nu. 20.
16 Alienatio quæ fit titulo lucratiuo, patitur omnis ſil quarum.
17 Dominium rei venditæ ſub conditione an transferatur, ſi tradatur interim.
Dominium an transferatur ex contractu à lege prohibito.
19 Fructus tenetur reſtituere emptor bonæ fidei, qui emit ab eo qui tenebatur ad fructus.
20 Petitio hæreditatis an detur contra titulo poſſidentem, quando titulus fuit habitus ob eo qui poterat petitione hæreditatis conueniri.
Aduocati cauſa fraudandi ius congrui communiter conſulunt, vt emptor ſtatim donet amico ſuo.
21 Petitione hæreditatis qui poterat conueniri, ſi alienauit rem ante conuentionem, tenetur actione in factum, ex titu. de alie. iud. mu. cauſ. fact.
22 Ius congrui quãdo ceſſaret per alienationem poſſit ad reuocatoria ex tit quæ in fraud. creditor.
Alienata in fraudem creditorum reuocantur ſine excuſſione, quando conſiſtunt in ſpecie.
23 Emens fundum ſi incontinenti donat, præſumitur facere in fraudem iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium, num 24
Fraus præſumitur in actu ex celeritate temporis, nu 24.
24 Inſtrumentum vnum & ibidem continens emptionem & donationem ſimul, præſumitur in fraudem iuris congrui, quo ad donationem.

25 *Alienatio in frandem præſumitur, quando fit coniunctæ perſonæ, & quando alienatus remanet in poſſeſſione.*

26 *Ius congrui habet locum vbi permutatio fit cum aliqua re mercatili, quæ poſteà ſtatim venditur.*

28 *Vicinus admittitur ad agendum iure congrui non obſtante donatione vel permutatione.*

29 *Ius congrui quod non detur contra ſingularem ſucceſſorem, eſt inductum per conſuetudinem Neapolitanam, non autem per conſtitut. ſancimus.*

Ius ortum contra auctorem tranſit ad ſingularem ſucceſſorem.

Succeſſor ſingularis includitur in diſpoſitione loquente de auctore, & eius factum reputatur factum auctoris, num. 30.

31 *Conſuetudines Neapolitanæ non habent locum in rebus ſitis extra Neapolim, & eius diſtrictum.*

Extenſio in correctorijs fit ad ſimilem caſum quando vnica tantum ratio poteſt aſsignari.

33 *Iuris congrui obſeruantia differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.*

SVCCESSIVA & non
1 minus † vtilis in eadem materia iuris cõgrui contingit quæſt.
Quidam emit vnum
fundum, & ſuſpicans ſibi moueri
litem ſuper iure congrui, donat
illum cuidam ſuo amico vel conſanguineo, ſeu permutat, ſciens
quod in titulo donationis vel permutationis
ceſſat ius congrui,
quæritur, an per hoc vicinus cenſeatur totaliter excluſus. Et profectò
iſtud dubium millies in facto emergit, & ſub iſto colore
multæ fraudes ac periuria committuntur. Et quia materia eſt
quotidiana, ideo decreui eam latius attingere, vt veritas diſputãdo
eluceſcat iuxta l. legaui, ff. de
lib. leg. Et primò pro † parte ne- 2
gatiua, quod non habeat locum
ius congrui, & vicinus ſit excluſus
adducitur, quod conſtit. ſancimus
reſtringit hanc diſpoſitionem
procedere ſolum in tribus
contractibus, videlicet, in venditione,
locatione. & emphyteoſi in
alijs ergo contractibus remanet
diſpoſitio iuris communis, vt liberum
ſit vnicuique contrahere.
Item, quamuis iſta actio dicatur
perſonalis ex quo eſt conditio ex
l. ſancimus, tamen dicitur in rem
ſcripta, vt declarat Seb. in conſue.
ſi quis emit. in fin. ſuper verſ vniuerſali,
& ſic ſequitur poſſeſſorẽ,
vt ibi dicit, & pleniùs in eadem
conſu. ſuper ver poſsidet, & Matt.
in d. conſt. ſancimus, in princ. in
ix. not. & in §. vt infrà xxx. in xj.
not. & in §. licet, in vj. not. Actiones
enim perſonales in rem ſcriptæ,
habeant ſimilitudinem realiũ,
& ſequuntur poſſeſſorem, l. iiij. §.
eſt autem, & ibi gloſſ. ff ad exhi.
& declarat Iaſo. in rubr. ff. ſi cert.
peta. columna ſecunda, ſed quia
emptor non reperitur poſsidere,
quia donauit, non poteſt conueniri
iure congrui, donatarius autem
minimè, ex quo poſsidet tit.
donationis, in quo ceſſat ius congrui,
ergo de neceſsitate remanet
3 vicinus excluſus. Secundò † adducitur:
nam ius congrui non datur
contra ſingularem ſucceſſorem,
ſed ſolum contra vniuerſalem,
qui poſsidet: aliàs autẽ etiam
ſi eſſet

ſi eſſet vniuerſalis , & non poſſi-
deret,non teneretur iure cõgrui:
ita tenet Seb.in d.conſuet.ſi quis
emit,in fin.ſuper verſ. vniuerſali.
Sicut etiam emptor,qui non poſ-
ſidet , non tenetur : vt d. Seb.in
conſuet.vbi domus : ſuper ver.ab
emptore,& ſuper ver.ſucceſſore,
&c.& in conſuet.ſi ex vno,ſuper
verſ. poſſeſſores. Hinc eſt, ſi em-
ptor venderet ſecundò emptori,
ille ſecundus emptor non tene-
tur ex emptione prima ſui aucto
ris : ſed ſolum ex ſecunda em-
ptione propria, ſecundum Seb.in
d.verſ. vniuerſali. Vnde ſi dona-
ret,non poſſet ex proprio titulo
conueniri poſſeſſor , ex quo non
eſt titulus habilis ad ius congrui,
minimè ex tit. ſui auctoris , quia
illud ius non tranſit contra ſin-
gularem ſucceſſorem, & ſic vici-
nus remanet excluſus. Duo enim
ſunt neceſſaria ex parte rei con-
uenti copulatiuè , ſcilicet , quòd
poſſideat & quòd tit. emptionis
poſſideat,vel locationis , vel em-
4 phytheoſis.† Tertiò pro iſta par-
te adducitur auctoritas Seb.in d.
conſuet. ſi quis emit. ſuper verb.
poſſidet.in ver.pone ergo,&c.vbi
in terminis format hanc quæſt. Si
vnus emit hodie , & cras donat
alij. Et tenet quòd non habet lo-
cum vlterius ius congrui,& idem
in ſpecie firmat Matth.in d. dicta
conſt.ſancimus,§.licet, in vj.not.
vbi de verbo ad verbum,refert &
ſequitur opin. Seb.quorum duo-
rum doct.magna eſt auctoritas in
hoc regno. † Quartò , adducitur
5 deciſ. ccxxxviij. conſil. Neap. in
fin. quæ incipit , nobilis Petrus,
&c. vbi fuit deciſum contra acto
rem in iure congrui , ex cauſa,
quia emptor donauerat rem filio
ſuo. Et illa deci.fui fundata ſuper
auctoritate domini Seb in d.verſ.
poſſidet , quæ dec. debet pro lege
ſeruari in hoc regno,l.fi.C.de leg.
6 † Quintò , confirmatur , quia d.
conſtit ſancimus , eſt correctoria
iuris cõmunis, nam per eam cor-
rigitur text.in dicta lege dudum,
C. de contrahen. empt. & in l.re
mandata, fit potius limitatio,quã
correctio,vnde ſtante hoc dubio,
non debet fieri extenſio, ſed de-
bet ſtrictè intelligi , in caſu in
quo loquitur,l.ſi verò. §.de viro:
& ibi per doct.ff.ſolut matrim.in
correctoriis enim etiam ex iden-
titate rationis non fit extenſio,
ſecundum Bartol.in authen.quas
actiones,colum.pen.C. de ſacroſ.
eccleſ.& Mod.in authen.ex teſta-
mento,C.de collat.& Bart. Alex.
& doct.in l.ij.ff.de leg. j. & Bart.
in authen.qui ſemel columna ſe-
cunda,C.quomodo & quando iu-
dex.Pro hoc eſt text in l.præcipi-
mus,in fin.C. de appell. & l.ſan-
cimus , C. de teſt. Cum igitur d.
conſt.ſancimus dictat,quòd vici-
nus offerens precium accipit ius
protomiſeos , & poteſt extraneũ
emptorẽ repellere apparet , quòd
ſolum contra emptorem dirigit
formam agendi,non autem loqui
tur de alio habente cauſam ab
emptore : ergo non debet exten-
di , cũ ſit lex correctoria & odio-
7 ſa, † debemus ergo hunc caſum
dubium ita interpretari,vt reuer-
tatur deciſio ad ius commune:vt
gloſſ. notabilis,in capitulo ſtatu-
tum, in verſic. numerandum , de
præb lib. vj. ſemper enim intelli-
gere debemus legem nouam , vt
lædat ius commune in minus,
quam poteſt , vt eſt text. & ibi
Gemin. & doct. in capitulo eos,
de temp.ord.lib.vj & Abb.in cap.
certificari,columna penultima, de

ſepul. & text. in lege ſecunda, C.
de noxa. & per Felin. in capitulo
primo, columna octaua, verſic. ij.
declaro, &c. de reſcript. & incip.
cauſam, quæ. colum. xj. eo. tit. Sed
tenendo quòd vicinus ſit exclu-
ſus: in iſto caſu reſtringitur lex
correctoria: & fit reuerſio ad ius
commune: ergo iſta opin. eſt te-
nenda: nam res de facili reuerti-
tur ad naturam ſuam, l. ſi vnus. §.
pactus, in fin. & ibi Barto. & Iaſo.
plenè in iij. colum. ff. de pact. &
cap. ab exordio xxxv. diſtin. Pro
parte verò contraria affirmatiua,
ſcilicet, quòd imò contra talem
donatarium vel poſſidentem tit.
permutationis, habeat locum ius
congrui, adducitur primo: quià
per venditionem primò factã ſta-
tim eſt quæſitum ius vicino, vn-
de ſine facto ſuo ab eo euelli nõ
poteſt, l. id, quod noſtrum, ff. de
8 reg. iur. Secundò, quia † nemo
poteſt plus iuris in alium tranſ-
ferre, quam ipſe habet l. nemo
plus iuris, & ibi not. ff. de reg. iur.
Sed certum eſt quòd ſi donator,
qui pri' emerat, habebat aliquod
dominium in re, illud erat reuo-
cabile, & momentaneum, ergo nõ
potuit illud transferre in dona-
tarium in perpetuum & firmius,
quam ipſe habebat. Vnde videtur
quòd res poſſit etiam à donatario
auocari propter præcedens vin-
culum, quod erat affixum rei: ſicut
poterat ab ipſo emptore, eodém-
9 que donatore. Tertiò, quia † quan-
do ex facto alterius mihi quæri
tur aliquod ius, poſſum eo iure
vti contra quemlibet, etiam eo
inuito tex. eſt no. in l. ſi poſt mor-
tem, §. fi. ff. de bon poſ. contra tab.
& per Bart. & doct. in l. petendæ,
C. de temp. in integ. reſt. ſed in
caſu iſto ex facto emptoris ſta-
tim eſt quæſitum ius vicino. ergo
poteſt etiam inuito emptore vti
tali iure contra tertium, & ſic
donatarium. Si poteſt inuito em-
ptore, ergo nõ potuit emptor in-
uenire viam fraudandi ipſum per
ſuam donationem, quia aliàs li-
ceret homini ſubdito fruſtrare
legis operationem in præiudiciũ
tertij, cui eſt ius quæſitum, con-
tra l. nemo poteſt, ff de leg j.
10 † Confirmatur ex his, quæ not.
Spec. in tit. de obl. & ſol § j. col.
xij. verſ. Item pone obligaſti, &c.
vbi dicit, quòd ſi tu prius obliga-
ſti rem meam, me ignorante: de-
inde ego obligo omnia bona mea
& poſtea ratifico obligationem
tuam, talis ratificatio non nocet
creditori meo: cui prius per ob-
ligationẽ meam fuerat ius quæſi-
tum, vnde ipſe præfertur. Idem
tenet Paul. de Caſt. in conſ. cxcv.
colum. iij. in ſecundo volumine.
Eodem modo donatio mea non
debet nocere vicino, cui prius per
meam emptionẽ fuerat ius quæ-
11 ſitum. † Et quòd ius fuerit quæ-
ſitum vicino immediatè per em-
ptionem pondero tex. in d. conſt.
ſancimus, in verſic. ſuam portio-
nem accipiat, &c. & ibi, accipere
ius protomiſeos, & extraneos em
ptores omnino repellere, &c Nã
verbum, accipere, eſt verbum di-
rectum, ſecundum Ang. in conſil.
xcvij & Bart. in l. Centurio, ff de
vulg. & pup Item eſt verbum exe
cutiuum, per quod transfunditur
etiam ius electionis, gl. & doct. in
l. Lucio, ff. de leg. ij. & Soc. in cõſ.
cxvj colum. ij. in j vol. Per illud
enim verbum cenſetur directò
tranſlata executio legis in perſo-
nam vicini ad accipiendum ius
cõgrui. ergo ſatis eſt ſibi ius quæ-
ſitum, quia ſi nõ eſſet quæſitum,
non

non poſſet illud accipere. Nunc
12 in † propoſito ius quæſitũ dif-
ficilius tollitur, quàm ius quæren
dum l. ſeruos, C de pact. & l. j §.
cõfertur ff. de col. bo. & Phil. Dec.
in conſ. cxlvij. colum. iij. in princ.
ergo per donationẽ licet ab initio
tolli potuiſſet ius quærendum,
ſcilicet, ante venditionem, tamen
poſtquam per venditionẽ, eſt ius
quæſitum, tolli nõ poteſt, & pro
prædictis eſt text. in cap. ſi pro te.
de reſcr. lib. vj. vbi non poteſt fieri
ratificatio in præiudicium tertij,
13 cui eſt ius quæſitum. † Quartò,
adduco dictum Alexand. in addi.
Bart. in l. ij §. fin. ff. de actio. empt.
vbi in terminis noſtris tenet, quod
ſi ſtatutum ciuitatis dictat, quòd
locator non poſſit rem alienare,
niſi prius requiſito conductore, ſi
contingat eum alienare nulla fa-
cta denunciatione conductori, ex
tali alienatione non tranſit domi
nium, ex quo eſt facta contra le-
gis prohibitionem. Allegat Barto.
in l. ſi ita quis. §. ea lege, ff. de ver.
oblig. & Bart. in l. cum lex, in fin.
ff. de fideiuſ. ergo in caſu noſtro,
quando venditor non requirit vi-
cinum, non transfert dominium
in emptorem. Vnde nec emptor
illud transfert in donatarium, &
ſic poteſt dici, quòd dominium
interim remanet in ſuſpenſo pe-
nes venditorem: ſi vera eſt dec.
Alexand. per l. nec vtilem, ff. ex
quib. cau. maio. & remanebit in
ſuſpenſo in fauorem vicini, cuius
contemplatione lex facit hanc
prouiſionem. Ergo ipſe admittitur
ad reuocandum: per ea, quæ not.
Abb. in conſil. lxiij. colum. ij. in j.
vol. & Fel. in c Eccleſia S. Mariæ,
col. xlij. de conſt. nam per talem
reuocationẽ, ſolã poſſeſſionẽ au-
fert, qua acquiſita immediatè ex
legis miniſterio conſolidatur ſibi
dominium, quod in eius fauorem
ſtabat in ſuſpenſo. Verum de ve-
ritate illius dicti Alex. videbimus
in ſolutione, quia videtur contra-
riari his, quæ dixi in præcedenti
diſputatione, ſcilicet quòd tranſit
dominium reuocabiliter. Quintò,
14 quia † ſi liceret emptori impunè
donare vel permutare, daretur ma
teria delinquendi, & aperiretur
via fraudibus, quia de facili qui-
libet fraudaret legẽ. Sed fraudib.
eſt ſemper obuiandũ, l. in fundo,
ff de rei vend. cle. j. & ibi Car. de
vſur. & c quanto. de diu. & cle. j.
§. fin. & ibi Card. de conceſ. præb.
Vnde ad euitãdum fraudẽ, debet
etiam contra donatarium, qui ha-
buit ab emptore habere locũ ius
15 congrui. Item, quia etiam † in
correctoriis fit extenſio, ratione
peccati euitandi: ſecundum Alex.
in l Pomponius, §. præterea col. ij.
in fin. de acq poſſ. Vnde dato quod
conſt. ſancimus, ſit correctoria: &
loquatur in contractu venditio-
nis: debet etiam extendi in do-
natione habita ab emptore cauſa
vitãdi fraudem, quæ inducit pec-
16 catum. Sextò, & † vltimò, pro
iſta parte adduco text. qui mul-
tum ſtringit & ab aliis nõ extitit
põderatus, in l. j. §. res, quæ. C. de
imp. luc. deſc. li. x. vbi videtur tex.
formalis ad deciſionẽ huius q. Nã
ibi fit differentia inter rẽ aliena-
tam tit. lucratiuo, & titulo onero-
ſo. in titulo enim lucratiuo pati-
tur, onus ſiliquatici: non autẽ in
oneroſo. ſed ſubdit caſum, in d. §.
res, quæ. pone, quod res fuit primò
alienata titulo lucratiuo: & ſic
fuit affecta onere, deinde is, qui
eam habuit, illam alteri vendidit
ti. oneroſo, an emptor teneatur ad
onus. Et concludit quod ſic. & idẽ

econtra,vt ibi ſubdit: quia à primordio tituli poſterior formatur euentus. ergo ita in caſu noſtro ius congrui habet locum in tit. oneroſo.ſtatim enim cum res vẽdita fuit,annectitur ſibi onus iuris congrui.vnde quamuis poſteà alij donetur, tranſit cum onere ſuo. quia iſte poſterior euentus reformari debet ad primum titulum. Sicut enim ibi licet emptor aliàs non teneatur ad onus ex perſona ſua: tamen quando emit à donatario, tenetur ex perſona ſui auctoris eodem modo & hic, licet donatarius nõ teneatur iure congrui ex perſona ſua: tamen debet teneri ex perſona ſui auctoris,qui fuit emptor,ex quibus hincinde adductis iſta quæſt. redditur valde dubia. Pro ſolutione

17 huius † difficilis quæſt. oporteret primò inueſtigare,an ex alienatione facta contra prohibitionem illius conſt.ſancimus.trãsferatur dominium: de quo aliquid dixi ſuprà in quarto argumento ſecundæ partis, & breuiter reſideo in illa opin. quam tenui in præcedenti diſputatione, ſcilicet, quod dominium transfertur,licet reuocabiliter,nam etiam ex contractu inutili ſecuta traditione tranſit dominium ex cauſa putatiuè.ita tenet Bart in l.eleganter, in fin.illius princ. & ibi etiam gl. ff. de dolo. licet enim contractus de ſe propter eius inutilitatem non transferret, dominium:tamẽ traditio ſubſequens vna cum voluntate dominium tranſire. ita tenet Pet.Philipp.Corn.in conſil. cclxiij.in fin. in tertio volumine, & idem in conſilio lxxiiij.colum. tertia,in quarto volumine,vbi dicit, quod ſi res vendita ſub conditione, tradatur: interim tranſfertur dominium, & idem tenet Bartol.in l.non dubium,columna fin.verſic.vltim. oppo. &c. C. de leg vbi dicit, quòd licet ex contractu, qui fit contra legem, non tranſeat dominium: tamen ex cauſa putatiua propter illum contractum bene tranſit: puta ex ratione cum volũtate domini:prout ibi clariùs declarat Bal in x.oppo. per l.iij.§.ſubtiliſus,ff.de cond.ob cauſam,& hanc opin.tenet Mat. in d conſtit.ſancimus,in princ.in ix. not. Et licet videatur obſtare. quia d.conſt. prohibet alienationem,dum dicit, (non autem concedimus alienare,) &c.quo caſu videtur prohibere executionem contractus,ſcilicet,dominij tranſlationem, vt inquit Bart.in l.cum lex,in fin.ff. de fideiuſ. tamen ad hoc reſpõdeo,quia lex vltra procedit, dando actionem vicino ad reuocandum,quo caſu tranſit dominium,vt dicit Bartol. in l.j §.ſi vir.in fin.verbis,ff. de acquirend. poſſeſ per d.l.eleganter, & ex his non teneo deciſio. Alexand. in l. ſecunda, §. fin. ff. de actio.empt. quem allegaui ſupra, in quarto argumento, nam referendo illud dictum in hanc conſtit. non eſſet verum,ex quo vltra procedit hæc conſtit.Sed forte ſaluando Alex. procedere, quãdo ſtatutum vltra non progrederetur.Iſta autem inueſtigatio non eſt nimis neceſſaria,quia ſemper teneo,quod tranſit reuocabiliter. Sed volui eam attingere pro veritate eorum,quę dixi in d. quarto argumento, ſecundæ partis. Hoc præſuppoſito

18 † propinquando ad ſolutionem huius quæſt.firmo concluſionem pro iſta ſecunda parte affirmatiua,videlicet, quòd non obſtante donatione,vel permutatione admittatur

mittatur vicinus ad agendũ iure congrui, per iura & rationes allegatas pro ſecunda parte, & maximè, quia pro ea habemus text. quaſi in terminis. in dict. l prima.
19 § res, quæ. † Quam confirmo, etiã per tex. in l. ſi §. j. ff ad Velleia. vbi licet aliàs bonæ fidei emptor nõ teneatur reſtituere fructus: tamen quando emit ab eo, qui tenebatur ad fructus restituendos etiam, & ipſe, quia non debet eſſe melioris conditionis donatarius, quam auctor ſuus, vt dicit ibi Paul. de Caſt. ſic etiam in caſu noſtro, non debet eſſe melioris conditionis donatarius, quam ſuus auctor, qui tenebatur iure congrui, licet in eo ſit diuerſa qualitas, prout eſt in d. l. ſi. §. j.
20 Secundò † confirmo, per bonũ ſimile. nam petitio hereditatis non datur contra titulo poſſidentem, l. regulariter ff. de pet. heredit. & quando titulus habetur ab eo, qui poterat petitione hereditatis conueniri, datur contra eum, non obſtante titulo, ita notanter tenet Bart. in l. cogi. circa fin. C. de pet. hered. & Bart. in l. ſi rem, & precium. ff. eod. tit. & ibi etiam Paul. de Caſt qui dicit, quod ſi aliter diceremus, facile eſſet legẽ eludere, & hanc actionem euitare. Idem tenet Paul. de Caſt. in conſ cxxxviij. colum. fin. in ſecundo volum. Sic etiam in caſu noſtro, licet contra donatarium non habeat locum ius congrui, tamen quãdo habuit ab eo, qui poterat iure congrui conueniri, prout eſt emptor, debet ipſe quoque teneri, ne ſit melioris conditionis, quàm auctor ſuus. aliàs de facili quilibet eluderet legem ſimulando donationem, quæ ſimulatio eſt difficilis probationis, & quotidie vidi fieri iſtas ſimulationes, & fraudes, vnde mille periuria oriuntur, nã nemo eſt tam liberalis, vt velit rem, quam emit pro ſe, alteri donare, cum nemo præſumatur iactare ſuum. Sed per viam colluſionis, & ſimulationis fiunt huiuſmodi donationes. Et aduocati noſtri temporis communiter dãt pro conſilio clientulis, vt rẽ emptã donent ad excludendum ius congrui, vnde euidenter hoc fit in fraudem legis, cui fraudi debemus obuiare, & propterea hęc ſecunda pars quam teneo, videtur tutior, & verior, † Dicit tamen Bar. in l. iij §. opus. ff. de alie. iu. mu. cauſa fac. quod ſi conuentus petitione hereditatis, alienauit ante conuentionẽ, & ſic abſtulit actionem actori, tenetur actione in factum ex illo edicto. vnde per illud dictum teneri poſſet quod emptor, qui donat, ne patiatur iudicium ſuper iure congrui, poteſt conueniri actione in factũ ex illo edicto. Tertiò confirmo † hanc concluſionẽ, quia quando omnis alia ratio ceſſaret, negari non poſſet, quin vicinus, qui eſt fraudatus iure ſuo per dictam donationem, poſſit agere contra donatarium actione reuocatoria ex illo edicto, quę in fraudem creditorum, vt habetur in §. item ſi quis in fraudem, inſt. de actio. quo caſu quando debitum eſt in ſpecie, prout in caſu noſtro, ſit reuocatio, etiam non facta excuſſione ſecundum Bald. in rub. C. de reuo. his, quę in frau. cred. col. j & Iaſ. in dict. §. item ſi quis in fraudem. col. xiiij. verſ. j. principaliter, &c. Ex prædictis
23 reaſſumo † ſolutionem huius q. per quatuor concluſiones, quarum

rum tres primæ ſunt claræ, & indubitatæ quarta vero eſt aliquantulum dubia. Et prima concluſio clara ſit iſta, videlicet, ſi aliquis emit fundum, & incontinenti ſine alio interuallo ipſum donat, vel permutat, cenſetur facere in fraudem, & habet locũ ius congrui, etiam haberet locum actio reuocatoria ex edicto, quæ in fraudem creditorum, per text. & ibi Abb. in iij. not. in c. officij, de elect. vbi ingreſſus ad monachationem ſi ſtatim eligitur in prælatum, præſumitur in fraudẽ propter breuitatem temporis. Et hanc ponderationem fecit mihi quandoque peritus iuuenis dominus Bernardinus de Lupo de Caſtro montis Melonis, aſſerens ſe quidem ita obtinuiſſe in facto Et iudicio meo dixit meram veritatem: quia ex breuitate temporis multa mala præſumi ſolẽt, vt not. Bar. in l. ſi ventri. §. ſi. ff. de priuileg. cred. & in ſpecie, quòd præſumatur fraus, tenet Pet Phil. Corn. in conſ. ccxvii. colum. ſi. in iij. vol. & Pet. de Anch. in conſ. clx. col. ij. & conſ. cclvij. colum. ij.
24 Per † hæc infero, quòd quando in eodem inſtrumento apparet emptio, & donatio: cenſetur facta donatio in fraudem iuris cõgrui, & vicinus admittitur ad reuocandum. vnde non ſine cauſa. Sebaſt. in conſuet. ſi quis emit. ſuper ver. poſſidet. mouet iſtam q. & dicit, pone quòd quis emit hodie, & cras vel poſteà donat, &c. & eodem modo loquitur Matth. in d. conſt ſancimus. §. licet. in vj. not. nam in q. ponitur interuallũ vnius diei, vt ſit quæſtio dubitabilis, quia ſi ſtatim donaret, eſſet ſine dubio, quia fraus præſumi-
25 tur. Secunda concluſio † eſt, quando donatio fieret coniunctæ perſonæ, nam præſumitur fraus ratione coniunctionis, l. data, & ibi Bald. C. de don. & Iaſ. in d. §. item ſi quis in fraudem. col. vij. inſt. de actio. Dicit tamen Barto. in l. poſt contractum. ff. de don. quòd ſola coniunctio ſanguinis non facit præſumi fraudem, niſi alia coniectura concurrat. Vnde ſi remanet donator in poſſeſſione rei, ſine dubio præſumitur fraus, & iſtis duobus concurrentibus teneo hanc concluſionem pro indubitata per l. ſi cui. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod pig. vel hypothec. ſol. Ex quibus infero, quod quando pater, & filius ſimul habitant, & pater rem emptam filio donat, & ipſe remanet in gubernatione rei, ſine dubio habet locum ius congrui, quia
26 præſumitur fraus. Tertia † cõcluſio eſt quando emptor permutat rem cum frumento, vel alia re mercantili, & dictum frumentum ſtatim vendit, nam tunc habet locum ius congrui, ac ſi verè ab initio res vẽdita eſſet, & iſtã concluſionem amplio procedere, etiam in primo contractu, vt quando quis permutat rem ſtabilem cum alia merce venali, & dictam mercem vendit, nam habebit locum ius congrui in iſto caſu, ſicut in quolibet contractu venditionis. tex eſt not. quẽ non reperio ab aliis ponderatum ad hoc, in l. ſed Iulianus §. mutui datio. ff. ad Maced. per quem text. notabiliter amplio materiam iuris congrui, vt procedat in iſto contractu innominato. Quarta
27 concluſio † dubia eſt, quando verè emptor donat vel permutat, cum interuallo temporis, & ceſſat omnis coniectura fraudis: an tunc

tunc habeat locum ius congrui?
Et licet haſtenus iſta concluſio
nō fuerit per aliū attentata affir-
matiuè, ita vt videat velle ponere
os in cælum, dicendo contra au-
ctoritatem tantorum virorum, vi
delicet Sebaſt. & Matth. quos re-
tuli ſuprà in iij. argumento pri-
mæ partis: tamen quia in contra-
rium habemus legem, ſcilicet, d.
§. res, quæ. & rationes magis vr-
gentes teneo contrarium, & in
iſta concluſione etiam firmo de-
ciſionem affirmatiuam, ſcilicet ꝙ
habeat locum ius congrui, per ra
tiones ſuprà allegatas, & præter-
tim, quia hæc via eſt magis tuta
pro anima, ad vitandum machina
tiones fraudum, & periuriorum.
Et quia in iſtis ſum teſtis de vi-
ſu, & auditu, nam plures vidi
conſultum eſſe ab aduocatis no-
ſtri temporis, dum vadunt ad eos
aliqui emptores, qui cupiunt ex-
cludere vicinos à iure congrui,
& in rei veritate nullum habent
animum donandi. Et dicti aduo-
cati dicunt: vade & dona iſtam
rem alicui amico tuo, & ita ex-
cludes vicinum, vnde cliens ſe-
quendo conſilium aduocati, fa-
cit contractum donationis, & in-
trinſecus habet intelligentiam
cum donatario, vt ſit ſimulatio.
Et tamen quia donatio ſit ex in-
teruallo, non poteſt probari ali-
qua præſumptio fraudi, vnde vi-
cinus videns ſe deluſum, defert
iuramentum donatori, & dona-
tario: qui ambo iurant donatio-
nem eſſe veram, & cum aliud
probari non poſſit in contrarium,
ſi ecumbit, contra veritatem: &
illi duo peierant in perniciem a-
nimarum ſuarum. Et propterea
ad euitanda iſta ſcandala debe-
ret hæc mea concluſio, ſi aliquid
dubij haberet, per Cęſareā deci-
ſionem approbari, vt præcludatur
via iſtis machinationibus, & per-
28 iuriis. Superest † modo reſpon
dere ad argumenta in contra-
rium adducta pro prima parte:
quæ in rei veritate multum vr-
gent. vnde non obſtat primum,
quia dato, quòd ſit actio in rem
ſcripta, tamen datur contra poſ-
ſeſſorem, & ſic nullum eſt con-
trarium, & licet poſſideat titulo
donationis, tamen lex iniecit vin
culum ante donationem, vnde
tranſiuit in donatarium cum o-
nere ſuo, per dictam l. primam. §.
res, quæ. & per. dict. l. primam. §.
fin ff. ad Velleia. & per alias ra-
tiones adductas pro ſecunda par.
29 Non obſtat † ſecundum argu-
mentum, quia iſtud, ſcilicet, quòd
ius congrui non detur contra ſin
gularem ſucceſſorem, non eſt in-
ductum per conſtit. ſancimus, ſed
ſolum per conſuet. Neapol. & ita
procedunt omnes deciſ. Seb. al-
legatæ in dic. l. ij argumento nam
ex quo ipſe commentatur ſuper
dicta cōſuetudine, debent ſua di-
cta intelligi, ſecūdum ipſam con-
ſuetudinem, ſcilicet vt procedant
ſolum in conſuetudine Neapolis,
& eius diſtrictu, non autem in a-
liis locis, & ciuitatibus huius re-
gni, in quibus ſeruatur ius com-
mune d. conſt. ſancimus, quæ nul
lum verbum facit de hoc. ſcilicet
ꝙ ſingularis ſucceſſor non tenea
tur iure congrui. Imo in iure com
muni reperitur contrarium. Nam
ius ortum contra auctorem, tran-
ſit contra ſingularem ſucceſſorē,
l. in hoc. §. ſi inter, ff. communi di.
maximè, quando eſt ius in rem
ſcriptum, prout eſt iſtud, vt per
Bartol. & doctor. in l. ſi tertius.
§. ſi quis prius. ff. de aqua pluuia
arcen.

arcen.pro hoc eſt tex.in l. iij.§.fi.
ff.ad exhiben.Et licet in ſucceſ-
ſore non ſit illa qualitas apta ad
ius congrui propter titulum do-
nationis, tamen iſte titulus pro-
cedit à radice infecta ex titulo
auctoris,propter vinculum antea
iniectum, & propter ius quæſi-
tum vicino,per d.§.res,quæ.Nec
eſt bona ratio in terminis noſtris
quam aſſignant præfati doctores,
ſcilicet, quod iſtud ius quæſitū
durauit tantum, quantum dura-
nit poſſeſsio, quia concederem
contra ſolum emptorem, ex eo,
quia eſt ius in rem ſcriptum, ſed
non reſpectu ſucceſſoris. Verum
ipſi bene loquuntur in terminis
illius conſuetudinis, quæ loqui-
tur per dictionem taxatiuam,tan
tum, ſcilicet contra vniuerſalem
ſucceſſorem, & ſic excludit ſin-
gularem,quod non facit illa cōſt.
30 ſancimus. Non obſt. † quod d.
conſt.ſancimus dicit, quòd vici-
no licitum eſt extraneos empto
res omnino repellere, & ſic non
loquitur de ſucceſſore ſingulari.
vnde videtur quòd ſolum cōtra
emptorem dirigatur hæc actio,
vt dicit ibi Matth. in §. vt infra
xxx in xj.not. qui ex quo non ſe
adſtringit ad vniuerſalem, ſicut
facit illa conſuetudo. debet in-
telligi etiam de ſucceſſore ſingu
lari, & habente cauſam ab em-
ptore cuius factum,reputatur fa
ctum ſui auctoris.l.ſi debitum,§.
ſi ff.rem rat hab.& d l.fi. §.j.ff.ad
Velleia.& d l.iij.§.fi. ff.ad exhib.
quia intelligitur de iure commu
ni, vt in rem ſcriptam poſſit illā
exercere contra auctorem,ſi poſ-
ſidet aliàs contra ſingularem ſuc
ceſſorem. Ad tertium argumen-
tum reſpōdeo pro ſaluando au-
ctoritatem dictorum doct. quòd
procedit eorum dictū,ſecundum
conſuetudines Neapolitanas, nō
autem ſecūdum conſt.ſancimus.
Nec obſt. text.in d.conſt.ver.cau
ſa verò dotis,&c.vbi generaliter
dicitur, quòd cauſa donationis,
vel permutationis omnes poſ-
ſunt alienare,quia ille §. loqui-
tur de primo alienante, non au-
tem de emptore.qui poſteà don.
Nam in prin. poſuerat regulam,
vt nullus poſſit alienare, niſi fa-
cta prius requiſitione poſteà ve-
rò ponit fallentiam,ſcilicet vt li-
ceat alienare cauſa dotis, etiam
ſine requiſitione. Ad quartum
31 argumentum † reſpondeo eo-
dem modo, ſcilicet quòd iſta de-
ciſio ſacri conſilij fuit lata inter
ciues Neapolitanos,qui ligantur
dicta conſuetudine. vnde nō pro
cederet in aliis. nam conſuetudi
nes Neapolitanæ non habent lo
cum in rebus exiſtentibus extra
diſtrictum Neapolis, vt not Seb.
in proœ. conſuetudinum, ſuper
ver.diſtrict. & in conſuet. ſi quis
vel ſi qua. ſuper ver. in bonis o-
mnibus.& in in conſue.pupillus.
ſuper ver. bona. & in conſuet.in
bonis.in fi. ſuper ver. non habet,
& Bal.in l.ij. col fi. ver.& ideo ſi
conſuetudo, &c.C. quæ ſit lon.
32 conſuet. Ad quintum, & † vl-
timum reſpondeo,quod iſta non
eſt extenſio.Nam repellēdo ſuc-
ceſſorem, repellitur & emptor,
præterea in correctoriis ſit extē-
ſio ad caſum ſimilem, quando
vnica tantum ratio aſſignari po-
teſt,vt de hoc eſt glo.in l.quam-
uis.C.de fideicommiſ.& Iaſ.in §.
omnium.colum.vij.inſt. de act.&
Alex.in conſ.xlviij.colum.ij.in j.
vol. ſed hic non poteſt aſſignari,
niſi vna ratio,ſcilicet, fauore cō-
iunctorum.ergo habetur pro ex-

preſſa,

preſſa, & procedit etiam in ſucceſſore. Præterea, cauſa vitandi pactum, fit extenſio in correctoriis, ſecundum Alex. in l. Pomponius. §. præterea. ff. de acquirend. poſſeſ. Sed ſi iſta extenſio non fieret, quilibet fraudaret legem, faciendo ſibi ſucceſſorem, & ſic peccaret. Præterea, quando lex noua dat actionem in rem ſcriptam, cenſetur illam introducere cum ſuis qualitatibus, & natura, quæ eſt vt detur contra ſingularem ſucceſſorem. Vnde iſta nō eſt vera extenſio, ſed potius videtur lex noua proptie loqui in caſu iſto. Vel poſſet dici extenſio paſſiua, per ea, quæ not. Bart. & doct. in l. ſecunda. ff. de legat.
11 primo. Ex quibus † remanet firma concluſio, & finalis in hac q. quòd in ciuitate Neapolis, & eius diſtrictu ſeruaretur dictum Seb. & Matth. vt nō habeat locum ius congrui contra donatarium talē. In aliis autem ciuitatibus, & locis huius regni ſeruaretur contrarium, ſcilicet quòd habeat locum, per ea, quæ ſuperius dicta ſunt. Et modus agendi in iſto caſu eſſet, quòd ambo citentur, ſcilicet, emptor ad recipiendū precium, & donatarius ad reſtituendam poſſeſſionem, & hæc concluſio videtur mihi in puncto iuris veriſſima, ac etiam in conſulendo, & iudicando æquiſſima: adeo quòd iudex, qui ſecundum ea, quæ tenui, iudicaret, non faceret litem ſuam, cum bonis rationibus fulciantur, & cum concluſio hæc ſit magis tuta pro anima, ad euitandum fraudes, & machinationes periuriorum, nō obſtante quòd hactenus in quampluribus cauſis fuerit per multos in contrarium inaduertenter cō-ſultum. Laus Deo. Rob. Maran. Venuſ. V. I. D.

DISPVTATIO DECIMA.

Vtrum ſi filia nupta renunciat bonis paternis, maternis, & fraternis, & moritur ante fratrem, mortuo poſtea fratre, an filij ſororis renunciātis ſuccedant vna cum auunculis in hereditate fraterna, non obſtante renunciatione matris cū iuramento, maximè ſi ſunt heredes matris.

1 *Filia quæ renunciauit bonis paternis, maternis, & fraternis, ſi moriatur ante fratrem ſuperſtitibus filiis, deinde moritur frater, an filij ſuccedant non obſtante renunciatione matris.*

2 *Heres tenetur habere ratum factum defuncti, nam poteſt defunctus obligare ipſum, & eius bona.*

3 *Ius accreſcendi eſt potentius ſucceſſorio edicto, & illud impedit.*

4 *In feudo ex pacto, & prouidentia filius non poteſt ipſum habere, ſi repudiat hereditatem patris, numero 36.*

5 *Nepotes ex filia excluduntur, ſi ſunt heredes matris.*

7 *Renunciatio quæ fit per contractū, & pactum eſt potentior quàm illa quæ fit ſimpliciter.*

Heres

7 *Heres adeundo hereditatem cenſetur quaſi contrahere cum his, cum quibus defunctus contraxit, numero 41.*

8 *Renunciatio matris non nocet filiis in iure proprio filiorum, quod non habent ex perſona matris, numero 34.*

Filia renuncians ſucceſſioni paternæ, maternæ, & fraternæ, cenſetur renunciare ſub conditione ſi ſucceſſio ſibi deferatur, nu 13.

9 *Filij mortua matre ſubintrant eius locum, & ſuccedunt auunculis ex perſona propria, non ex perſona matris, nu. 12. 44.*

10 *Exhæredatio facta de filijs non nocet nepotibus, quando filij moriantur ante teſtatorem, numero 11.*

Nepos præteritus ab auo rumpit teſtamentum, quando filius moritur ante auum, num. 13.

14 *Filia ſi renunciat bonis paternis tantum, an iſta renunciatio ſit alicuius utilitatis, maximè in regno.*

Renunciationes filiarum ſolent patres recipere pro ſe & heredibus

Filia quæ renunciauit bonis paternis, ſuccedit nihilominus patri morienti ſine alijs filiis: niſi faceret teſtamentum, & alium heredem faceret, num. 15.

15 *Renunciatio filiæ in bonis paternis cenſetur fieri fauore maſculorum, unde illis mortuis viuo patre ſuccedit, non obſtante renunciatione.*

Renunciatio filiæ in bonis patris habet locum ſi maſculi volunt ſuccedere patri: aliàs ſecus.

Filia ſemel excluſa à bonis patris cenſetur perpetuo excluſa.

16 *Soror ſuccedit fratri in bonis paternis, non obſtante, quòd renunciauerit bonis paternis, quia nunc nō dicuntur paterna ſed fraterna, numero 28.*

Renunciatio filiæ in bonis paternis non impedit eam ſuccedere fratri in d. bonis ab inteſtato morienti, num. 38.

17 *Filia excluſa per ſtatutum, vel renunciationem à bonis patris ſuccedit unà cum nepte ex filio maſculo præmortuo viuo patre, ſecus ſi poſt patrem moriatur.*

Neptis ex filio non excludit amitam à ſucceſſione aui.

Neptis ex filio excluditur per patruū ſuum à ſucceſſione aui.

18 *Nepos ex filia excluditur, per patruum, ex quo venit à radice infecta.*

19 *Filia renuncians bonis paternis cum pacto quantum amplo, poteſt nihilominus petere legitimam: niſi ſpecialiter legitimæ renunciauerit.*

Legitimæ ſupplementum poteſt peti non obſtante quod legauerit aliquid pro legitima cum clauſula quod plus peti non poſſit.

20 *Filia excluſa per conſtit. regni debet congruè dotari, & dos non debet eſſe minor legitima.*

Paragium ſuccedit legitimæ, & non debet eſſe minus legitima.

21 *Filia dotata à patre ſemper cenſetur congruè dotata etiam ſi habeat minus legitima.*

22 *Legitima non conſideratur in vita patris.*

patris, ſed pro ea habetur reſpectus ad tempus.

Legitimam non tenetur pater aſsignare filio in eius vita

Filius viuente patre nullum habet ius in bonis eius.

Filia dotata à patre non poteſt dicere ſe incongruè dotatam non obſtante quod ſint aucta facultates patris tempore mortis: quia etiam poterant diminui.

Pater diues ſi dat modicam dotem filia præſumitur dolus re ipſa.

23 Filia an poſsit petere ſe adæquari eius ſorori, quæ habuit maiorem dotem.

Pater habens plures filias, an poſsit maiorem dotem dari vni quàm alij.

24 Legitimæ fructus poſſunt peti in omnibus caſibus, quibus poteſt legitima peti ſuper bonis alicuius.

Fructus legitimæ debentur à die mortis patris vna cum ipſa legitima.

25 Filia renuncians ſucceſsioni patris, & legitimæ poteſt ſuccedere patri ex teſtamento, idem ſi ſit excluſa per ſtatutum.

Filia quæ renunciauit patri, & fratribus de non ſuccedendo, nec ex teſtamento, nec ab inteſtato poteſt ſuccedere, nihilominus ex teſtamento

26 Filia quæ renunciauit bonis paternis, & legitimæ propter dotem, ſi pater in ſuo teſtamento inſtituit eam in vno tareno, poteſt petere ſupplementum legitimæ ex cauſa teſtati, non obſtante renunciatione.

Legitimæ ſupplementum petitur ſecundum iudicium teſtatoris, & nō contra.

Teſtamentum patris melius eſt, quòd nullam faciat mentionem de filia dotata, quàm quòd inſtituat eam in vno tareno, & malefaciunt notarij, qui aliter conſulunt.

27 Filia dotata non excluditur per nepotem ex filio præmortuo poſt mortem patris ante aditam hereditatem non obſtante tranſmiſsione.

28 Renunciatio filij in bonis matris prodeſt fratribus.

Filia excluditur à ſucceſsione materna per conſtitutionem in aliquibus, ſed in ciuitate Neapolis excluditur per conſuetudinem.

29 Filia ſi renunciat bonis etiam fraternis, mortuo vno fratre ſuccedunt alij fratres vel ſorores expulſa renunciante, ſed mortuis omnibus fratribus & ſororibus ſuccedit nō obſtante renunciatione.

Soror non ſuccedit fratri vel ſorori extante fratre maſculo, quando fuit dotata, & hoc ſecundum conſuetudinem Neapolitanam tantum.

30 Nepotes ex filia, quando agitur de ſucceſsione aui, omnino excluduntur ſtantibus maſculis, ſiue filia mortua ſit viuo patre, ſiue non, ſiue renunciauit ſiue non, & hoc per conſtitutionem in aliquibus.

31 Nepotes ex filia excluſa per ſtatutū vel per renunciationem ſuccedunt quando maſculi ſunt viuo patre.

32 Nepotes an ſuccedant in bonis auiæ maternæ non obſtante renunciatione matris, quando mater moritur viua auia.

Soror

33 *Soror dotata à fratre, ſi renunciauit bonis fraternis, excluduntur eius filij à ſucceßione dicti fratris, ſiue moriatur ante, ſiue poſt eorum mater.*

Collatio non habet locum, quando agitur de ſucceßione collateralium, ſed ſolùm quando deſcendentes ſuccedunt aſcendentibus.

35 *Ius accreſcendi ceſſat quando filia moritur in vita patris.*

37 *Inuentarij confectio non eſt neceſſaria nepotibus, quorum mater renunciauit bonis fraternis, & mortua eſt ante fratrem.*

Inuentarium, operatur ſeparationem bonorum, & quòd heres non teneatur vltra vires hereditarias.

38 *Opinionem communem non debemus relinquere propter nouam phantaſiam vnius doct. & iudex qui non ſequitur communem opinionem facit litem ſuam.*

39 *Heres an ligetur iuramento defuncti.*

40 *Feudi inueſtituram tenetur heres habere ratam, etiam ſi inueſtiens moriatur antequam feudum ſibi aperiatur.*

42 *Filia renuncians hereditati paternæ ſi enormißimè lædatur, vt quia pater eſt multum diues, poteſt contrauenire petita abſolutione à iuramento.*

43 *Filia quæ primò iurat non renunciare, ſi poſtea renunciet cum iuramento, non præiudicat ſibi ſecundum iuramentum contra primum.*

Cautela pro muliere quæ vult renunciare bonis vt primò proteſtetur, & iuret quòd nõ ſponte renũciet.

Renunciatio filiæ in bonis paternis, maternis & fraternis qualiter debet fieri, vt noceat nepotibus, & de eius forma, & cautela.

FILIA quædam à patre dotata, in die vo-
1 rorum † renunciauit
vt aſſolet fieri, bonis paternis, maternis, & fraternis, promittens nihil vnquam petere de bonis prædictis, nec per ſe nec per heredes. Moritur pater, & mater ſuperſtite filio, & duabus filiabus, ſcilicet, illa, quæ renunciauit & altera in capillo, ſucceſſiuè mortua eſt filia, quæ renunciauit ſuperſtitibus filiis ſuis, & heredibus, qui maternam hereditatẽ adiuerunt. Deinde vbi loco moritur eius frater ſine liberis, ſuperſtite ſorore in capillo, & ſuperſtitibus nepotibus ex ſorore, quæ renunciauerat, quæritur, an iſti nepotes ſuccedant in bonis auunculi ſui, vna cum matertera, non obſtante renunciatione matris, ex quo mater mortua fuit ante fratrem, cuius bonis renunciauerat. Et pri-
2 mò, pro † parte negatiua, quòd
dicti nepotes nõ ſuccedant, imò penitus excludantur, adducitur. Nam cum dicti filij ſint heredes matris, tenentur habere ratam renunciationem matris, quæ iuramento fuit confirmata, per capitulum quamuis, de pact. lib. vj. vnde non poſſunt contrauenire, l. cum à matre, C. de rei vend. l. ex qua perſona. ff. de reg. iu. Hinc dicit in terminis noſtris Phil. de Franchis, in d. c. quamuis, quòd filij heredes matris, non poſſunt contrauenire renunciationi factæ per matrem, quando mater promiſit

promiſit nec per ſe, nec per heredes ſuos contrauenire, poteſt enim defunctus obligare heredẽ, vt d.l. cũ à matre, & ibi per doct. & Bald. in l. iubemus, § ſanè, in fin. C. de ſacroſanct. eccleſ. Item, non ſolùm perſonam heredis, ſed etiam bona heredis obligare poteſt, habetur in deciſ. xxvj. & dec. cxj. conſ. Neap. colum. fi. Item iuramentũ defuncti ligat heredem, vt not. Bart. in l. cum quis, § codicilli, in fin. ff. de leg. iij. & Io. And. in nouella. in d. cap. quamuis, &
3 ibi etiam Gem. Secundò † adducitur, quod licet aliàs dici poſſet, quod ex quo mater eſt præmortua, filij veniunt ex perſona propria, non ex perſona matris, hoc non poſſet aliter intelligi, niſi per ſucceſſorium edictum, ſed quia in illo gradu, in quo erat mater, extat alia ſoror in capitulo, quæ immediatè ſuccedit fratri, certum eſt, quòd portio ſororis renũciantis accreſcit alteri ſorori in capitulo, quia ius accreſcendi impedit ſucceſſorium edictum, & eſt eo potentius, ſecundum Bald. in l. meminimus in fin. per illum text. C. de leg. here. vnde nepotes excluduntur quocunq; iure veniãt, & ita expreſſe tenet Phil. Decius in conſilio clxxxj. columna pen.
4 Tertiò † quia in feudo ex pacto, & prouidentia filius non poteſt ipſum habere, ſi repudiat hereditatem patris, & tamen illud feudum nõ habet ex perſona patris, ſed ex perſona propria, ex prouidentia concedentis mediante legis diſpoſitione, vt eſt text. & ibi And. de Iſern. & Aluar. in cap. j. an agnat. &c. licet ſecus ſit in agnato, vt ibi dicitur, & ibi aſſignatur ratio per doct. Vnde ſi vult filius habere feudum, tenetur vt heres ad omnia debita paterna, niſi faciat inuẽtarium, vt dicit ibi And. eodem modo in caſu noſtro, licet filij veniant ad bona auunculi ex perſona propria, tamen ex quo ſunt heredes matris, tenentur ad onera matris, & per conſequens debent ratificare pactum matris.
5 Quartò pro iſta † parte adducitur in terminis auctoritas Sebaſt. in conſuet. ſi moriatur, in gloſſ. ſuper verſ. ipſi ſucceſſores, in fin. verſic. ex hoc igitur quæro, &c. vbi in terminis noſtris format hanc q. & tenet quod nepotes ex filia excludũtur, ſi ſunt heredes matris, & non ſuccedunt vna cum auunculis, licet mater ſit mortua ante fratrem, cuius Sebaſt. magna eſt auctoritas in hoc regno. Quintò,
6 pro † iſta parte adducitur. Nam fit differentia, quando renunciat ſimpliciter cum iuramento, & quando facit cõtractum cum pacto de non petendo, & cedit ac donat omne ius ſuum per ſe, & heredes ſuos in forma cauta. nam primo caſu poſſet tolerari, quòd talis renunciatio non noceat eius filiis, qui veniunt ex perſona propria, & ita poſſent procedere ea, quæ not. Bart. & doct. in l. qui ſuperſtites, ff. de acquirend. hered. Videtur enim talis renunciatio perſonalis, & tollit ſolùm obſtaculum ipſius matris renunciantis. Vnde non extenditur ad filios, ſed quando mater donat per contractum omne ius, & renunciat per viam pacti in ampla forma, obligando ſe. & heredes ſuos, de-
7 bent † filij omnino excludi. nam adeundo hereditatem matris, cenſentur quaſi contrahere cum his, quibus mater renunciauit l. apud Iulianum, §. fin. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. Iſta enim renunciatio lo-

let fieri patri vel fratribus, qui
recipiunt eam pro ſe, & heredi-
bus:vnde mortuo fratre, eius he-
res eſt ſoror in capillo,vt habetur
in deciſ.clxj. conſ. Neapol. & ibi
traditur hæc differentia, quando
donatio fit per contractum, &
quando ſimpliciter renunciatur,
ergo adeundo hereditatem, cen-
ſetur quaſi contrahere cum dicta
ſorore in capillo.approbando cō-
8 tractum matris. Pro parte † verò
cōtraria affirmatiua,ſcilicet,quod
imò dicti nepotes admittantur,
non obſtante contractu, & repu-
diante matris adducitur primò,
quia iſte contractus.& renuncia-
tio matris habet tacitam condi-
tionem annexam, ſcilicet, ſi ſuc-
ceſſio ei deferatur, quæ conditio
impleretur, quando ſoror more-
retur poſt fratrem, ſed quando
moritur ante fratrem, conditio
euaneſcit,quia nunquam fuit de-
lata ſibi hereditas,ergo renuncia-
tio habetur pro non facta. Ita in
terminis tenet Paul.de Caſt.in di
cta lege, qui ſuperſtitis, columna
prima, & ibi etiam Franciſc. de
Aretino, in ſeptima columna, &
Imol.ff de acquirend hered.idem
tenet Bal.& Alexand.in l.pactum
dotali,C.de collat. & Bald.in l.ſi.
columna quarta,C.de pac.& Soc.
in conſilio clxxiij. columna ſe-
cunda.in ſecundo volumine Vn-
de nepotes debent ſuccedere,
quia renunciatio nullum præbet
eis obſtaculum. Ex quo pro non
facta habetur, & prædictis adde
Soc. in conſilio xcj. columna ſe-
cunda in primo volumine.Secun
9 dò adducitur: † nā quando ſoror
renuncians moritur ante eum,de
cuius hereditate agitur, filij ſub-
intrant ſtatim locum matris, non
ex perſona matris,ſed ex perſona
propria, ex beneficio legis tradi-
to,in authen ceſſante, C.de legi.
her. adeo quòd repræſentant illū
eundem gradum,quem repręſen-
tat ſoror in capillo Ita tenet Bar.
in l.j. §. ſi fil. ff. de coniung.cum
emanc.lib. & Bart. Imol. Paul.de
Caſt Franc.de Aret & communi-
ter doct. in d l. qui ſuperſtitis,&
Bart in l.ij.C.de lib.præt & Alex.
in d.l.pactum dotali. & ibi etiam
Paul.de Ca.& idem Paul.in conſ.
clxiiij colum.v.in ij.volumine. Si
ergo eſt ius proprium filiorum,
ſequitur, quòd illi non cenſetur
per matrem renunciatum, vnde
10 poſſunt ſuccedere † Tertiò pro
iſta parte adducitur text. in l. ſi
quis filio,ff de iniuſt.rup.teſt. vbi
ſi teſtator exheredat filium ſuū,
qui moritur ante teſtatorem,talis
exheredatio nō nocet nepotibus
ex illo filio, ex quo habetur pro
non facta,ergo eodem modo mi-
nime debet nocere renunciatio,
cum validum ſit argumentum de
exheredatione ad renunciationē,
prout hoc ſimili argumēto vtitur
Paul.de Ca.in d.l. qui ſuperſtitis,
11 col.ij. † Quartò, adducitur text.
in l.ſi quis poſthumos, § ſi filiū,
ij reſpon.ff.de lib.& poſthum.vbi
nepos præteritus rumpit teſtamē-
tum, quando filius exheredatus
moritur ante patrē, & hoc nō eſt
ex alio, niſi quia nepos ſubintrat
locū,& venit ex perſona propria,
nam ſi veniret ex perſona patris,
noceret ſibi exheredatio patris,
ſed nō nocet, quia patri non fuit
delata hereditas,ita & in caſu no
ſtro,excluſio matris mortuæ ante
fratrē,nō nocet nepotib.ſubintrā-
tibus locū ex perſona propria, &
ad idē eſt tex.cōformis.in l ſi pa-
tronis.§ fin ff.de bon. lib. & in l.
quoties,in ſi.ff.de nouatio.Quin-
tò,ad

12 tò, adducitur † do Bar.in d.l.qui
ſuperſtitis.verſ. itē vide, quædam
mulier, &c.vbi tenet expreſſe, ꝙ
etiam ſi filij ſint heredes matris,
renūciantis ac mortuæ ante eum,
de cuius hereditate agitur, ſucce
dunt non obſtāte renunciatione
matris Ex quib⁹ rationibus hinc
inde adductis, caſus iſte redditur
13 valde dubius. † Pro ſolutione
huius quæſtionis, cōcludo, & fir-
mo hanc ij.partē tanquam magis
cōmunē, & meliorib rationib. ful-
citā, & maximè. per primū argu-
mentū, ad qđ nullus doctor qui
vult tenere j.partē poteſt reſpon
dere. ſ. ꝙ renūciatio cēſetur facta
ſub cōditione, ſi ſucceſſio deferā-
tur, ſed qa nō fuit delata, defecit
cōditio, & habetur pro nō facta, l.
Meuius, & l qui heredi, ff. de cōd.
& dem. nā ſicut cōditio expreſſa
impedit natiuitatem actionis, ita
etiā & cōditio tacita, vt eſt gl.no.
in l itē qa ff. de pact. quā ad hoc
ponderāt ibi Alb. de Roſ. Ale Iaſ.
& cōiter do. & gl. in l.ij.§.creditū,
& ibi Iaſ. in ij col. ff. ſi cer.pet.per
l.cedere diem, ff. de verb.ſig Ante
ergo, quā ſit purificata iſta cōditio
per delationē ſucceſſionis, nullū
ius eſt ortū per talē renūciationē,
ergo ceſſante cōditione, ceſſat re
nunciatio, & per cōſequēs id, qđ
nō eſt, nō poteſt opponi filiis ſuc-
cedere volentib.c non præſtat.de
reg.iur.lib.vj.Poſſunt enim dicere
filij, ꝙ eorū mater nunquā renun
ciauit, ex quo nō habuit effectum
renūciatio, & hæc reſponſio iudi-
cio meo ſola tollit oīa argumēta
contraria : ſiue ſint filij heredes,
14 ſiue non Et † vt habeatur plenè
hæc materia, expediā eā per non-
nullas notabiles concluſiones Et
prima cōcluſio ſit iſta: Quādo filia
renūciat bonis paternis tātū, nul-
la facta mētione de maternis, nec
de fraternis, iſta renunciatio eſt
nullius vtilitatis, ſi extāt filij ma-
ſculi, & filia renūcians eſt dotata
de paragio, quia etiā ſine renūcia
tione erat excluſa à ſucceſſione
paterna propter dotē, per conſt. in
aliquib. Sed ſi tēpore renunciatio
nis nō extabāt maſculi, ſed ſolum
aliæ ſorores, tūc prodeſt iſta renū
ciatio ſororibus. qa ipſę ſolæ ſuc-
cedent patri excluſa hac, quæ re-
nūciauit. & ratio patet ad ſenſum
quia pater ſolet recipere iſtas re-
nūciationes ꝓ ſe, & heredib. ſuis,
vnde mortuo patre remanēt here
des illæ filiæ, quæ nō renūciaue-
runt ergo eis accreſcit iſta renun
ciatio, vt habetur in dec.clxj. cōſ.
Neap. vbi idē dicitur qñ renūcia-
tio fit fratri & heredib. per ea, quę
no. Ang. in cōſ. lij. inc. añs Gilius,
&c. col. fi. & Pet.Phi.Cor. in conſ.
ccxcij. vbi plenè in iiij.vol. & Seb.
in cōſu. ſi moriatur, ſuper verſ. ipſi
ſucceſſores, &c. Sed ſi tpe mortis
patris nō extarēt alij filij, neq; ma
ſculi neq; fœminę, niſi ipſa ſola,
quæ renūciauit, tūc ſuccedit non
obſtante renūciatione, ex quo in
illo gradu nō eſt alia perſona, quę
faceret ſibi obſtaculū, vnde ipſa
eſt heres patris, qa in primo gradu
reperitur, & ſua renūciatio nō ſe
extēdit ad iſtū caſum. qñ ſola re-
maneret, & hoc ꝓcedit patre mor
tuo ab inteſtato. Sec⁹ eſſet, ſi feciſ
ſet teſtm̄, & aliū etiā extraneū fe-
ciſſet heredē. quia ille ſuccederet
excluſa hæc filia ex quo renūcia-
tio fuit recepta ꝓ ſe, & heredib. &
ille eſt heres ita hęc oīa tenet pul
chrè Ang. in conſil. lij. & Pet.Phil.
Cor. conſ. ccxcj in iiij.vol. in Soc.
in conſ el. col xxv. in j.vol. & ha-
betur aliqđ in d.dec.161. in fi. Se-
15 cūda † cōcluſio ſit: Qñ filia renu-

ciat bonis paternis viuo patre, & maſculi extant & poſteà moriantur, admittitur filia ad ſucceſſionem non obſtante renũciatione. Ita tenet Bald.in l. pactum dotale verſic.iiij.quæro,&c.C.de coll. & ibi etiam Paul.de Caſtr. in ſecunda columna,verſic.item quæritur,&c.vbi aſſignat rationem, ſcilicet,quòd talis renunciatio cenſetur facta fauore maſculorum, & intelligitur rebus ſic ſtãtibus. Idem tenet Alex. in l. ſtipulatio. hoc modo colum.iiij. ff. de verb. obligat & Alexand.in conſ.xxvj. colum.iiij.in iij.volum. Sebaſt.in conſuet.ſi moriatur, in verſic.ipſi ſucceſſores, &c. Quod tamen intellige,& declara, quãdo maſculi moriantur viuo patre.Ita loquuntur deciſiones ſuprà alleg Idem eſſet, quando extarent maſculi tempore mortis patris ſed nollẽt patri ſuccedere,quia talis renunciatio cenſetur facta in fauorem maſculorum,qui volunt ſuccedere patri, vt tenet Soc. in conſil.o lxxxv. colum. fin. in j. volum. & mod.in l Gallus,§.& quid ſi tantum.ff.de lib.& poſth. & colligitur ex dictis Bartol.in l.fin. ff. ad Tert. in quantum ponderat,quòd maſculi adeant hereditatẽ.Secus eſt,quando maſculi extarent, & adirent hereditatem patris, nam quamuis poſteà moriantur, tamẽ filia non ſuccedit in bonis patris, quia ſemel excluſa,cenſetur perpetuò excluſa, ſicut quando excluditur per ſtatutum. Ita tenet Bald in cap j § j. Epiſcopum vel Abb. in vſibus feu.& Bal.in auth. ſed ſi quis.colum iij verſic.&. per hoc infertur.&c.de ſecund.nupt. & Alexand.in conſ.xx.colum.i.j. & conſ vj.col.fin in j vol & Soc. in conſ.xix.col.ij in j.vol.& Bart. in d.l.fin.ff.ad Tert. & Bal.in l.fi. Pontionilla,C. quando di.leg.ce. & Bal.in l in quibus,C.de ſe.ũd. nupt.& Soc. in conſ.v.col.j.& fi. in j.volum. Hoc tamen intellige,

16 quando † maſculi morerentur cum filiis, vel quando morerentur teſtati.nam tũc is eſſet heres, quem heredem inſtituerunt. excluſa penitus filia. Sed ſi mortui eſſent inteſtati,& ſine liberis ſoror ſuccederet eis,etiam in bonis paternis,quia non dicuntur vlterius bona paterna. ſed fraterna,l. ſi auia veſtra C de do.vnde quia ſoror non renunciauit bonis fraternis, ſuccederet vna cum aliis fratribus vel ſororibus. ſi extant, aliàs ipſa ſola ſuccederet. Ita tenent Alex. & communiter doct. in l.j §.veteres de acquir. poſ. & Paul de Ca.in l. Paulus reſpõdit, § fi.ff.de ac.her.& habetur deciſ. clxxviij.conſ.Neap.& iſta procedunt etiam in terminis conſt in aliquibus per quã excluditur filia à ſucceſſione patris quia non cenſetur excluſa à ſuccedendo fratri in bonis paternis, per prædictas deciſiones, & etiam tenet Lud. Rom.in conſ.clviij.inci circa primum,& Bal.in d.c.j.§ j. Epiſcopũ vel Abb in vſibus feu. Tertia cõ-

17 cluſio ſit.† Quando filia renunciat bonis paternis, vel aliàs excluſa eſt per ſtatutum cõtemplatione maſculorum, ſi contingat patrem mori ſuperſtite d. filia, & alia nepte ex filio præmortuo ſuccedit filia vna cum nepte colatis donis.& non excluditur ab eo, non obſtãte,quòd à maſculo deſcendat,& ratio eſt, quia iſta excluſio in fauorẽ maſculorũ, vnde dato quòd ſuper eſſet filius, vel ex eo nepos maſculus, excluderetur filia tamen per neptem, in

qua non

qua non eſt qualitas maſculina,
non excluditur. Ita tenet Bar. in l.
liberorum, col. iij. in fi. ver. quæro.
pone retento eodē themate, &c.
ff. de verb. ſign. & Paul. de Caſt. in
conſil. xlvij. incip. proponitur in
caſtro, &c. in j. vol. & Fulg. Alex.
& Iaſ. in l. ij. C. de in ius vo. reprobata
opi. Bal. ibi aliter ſentientis.
Idē tenens Cyn. in l. j. C. de adul.
& Soc. in conſ. ccxcvj. col. pen. in
ij. vol. vbi communiter diſtinguitur.
Aut filius moritur viuo patre,
relicta nepte ex ſe, & tunc procedat
hæc concluſio, quia neptis nō
excludit amitā ſuam à ſucceſſione
aut, per prædicta. Si verò primo
moritur pater, deinde fili⁹, ſuperſtite
nepte, & ſorore, tunc ſoror
excluditur per neptem, ex quo
ius hereditaris fuit quæſitū filio,
vnde ſoror cēſetur perpetuò exclusa,
per ea, quæ dixi in præcedenti
concluſione. Et ſicut in iſto
caſu, quando filius moritur viuo
patre neptis, ex eo non excludit
amitam, ita etiam, & econuerſo,
quando pater moreretur ſuperſtite
filio, & nepte ex filio præmortuo,
illa neptis excluditur per patruum
ſuum per eandem ratiōnē,
ſecundum Paul. de Caſt. in l. maximum
vitium, C. de liber. præt. &
Fulg. & Alex. in d. l. ij. C. de in ius
vo. & ibi etiam Franc. de Aret. &
communiter Mod. Sed quādo ex
filio extaret nepos maſculus, ſine
dubio excludit amitā, quia habet
eandem potentiam quam filius,
ſecundum Bart. in d. l. liberorum,
col. iiij. ver. his præmiſſis, &c. ff. de
verb. ſig. & Bald. & Alex. in d. l. ij.
C. de in ius vo. Quid autem, ſi pa-
18 ter † moriatur ſuperſtite filio, &
nepote maſculo ex filia præmortua?
cōmunis concluſio eſt, quod
iſte nepos excluditur non obſtante
quòd ſit maſculus ex quo procedit
à radice infecta. ſecundum
Bar. in d. l. liberorū. col. ver. quæro
quid ſi filia, &c. & Bal. in d. l. maximum
vitium, col. ij. ver. & idem
dico, ſi ex tali filia, &c. & Soc. in
conſ. v. verſic. ix. probatur &c. &
conſ. xxxj. col. ij. verſ. iij. probatur,
&c. in j. vol. & Alex. in conſil. liij.
col. ij. in iiij. vol. & Bart. in l. ij. §.
videndum, in fin. ff. ad Tertul. &
Ang. in §. neque in auth. de trien.
19 & ſem. ¶ Quarta concluſio † eſt,
ſi filia renunciat bonis paternis
cum pacto quāuis largo, de quicquam
vlterius non petendo, poteſt
nihilominus petere legitimā,
quia illi nunquam cenſetur renunciaſſe,
niſi ſpecialiter, & expreſſe
cum iuramento renunciet
etiam iuri legitimæ, tex. eſt, & ibi
Bal. Paul. de Caſt. & omnes doct.
in l. ſi quando. § generaliter. C. de
inoff. teſta. & Paul. de Ca. in conſ.
lxxiij. colum. fin. in j. vol. & Soc. in
conſ. xxx. col. xiij. in j. vol. ſed in
ſpecie valet renūciatio legitimæ,
vt in locis præallegat. & tenet
Alex. in conſ. clxxx. & clxxxj. in
v. volum. Et in tantum procedit
iſta cōcluſio, quòd etiam ſi pater
legaret filio vel filiæ aliquid pro
ſua legitima, cū clauſula expreſſa,
ꝙ plus petere non poſſit, quāuis
filius vel filia agnoſcat legatum,
tamen poteſt petere ſupplementum
legitimæ, ſecundum Bald.
Paul. de Caſt. & Iaſ. & cōmuniter
doct. in d. §. & generaliter, & Ale.
in conſ. lxxxix. col. fi. in iiij. vol. &
Soc. in conſ. j. col. j. & ij in iiij. vol.
& Alex. in conſ. viij. col. pen. in iij.
volum. & ratio eſt quia pater non
poteſt hoc ſupplementum prohibere:
nec onus legitimæ apponere:
vt ibi habetur, & l. quoniam in
prioribus, C. de inoff. teſtam. Sed

quando plenariè renunciatum eſt
iuri legitimæ. & eius ſupplemen-
to, etiā ſi poſteà pater multa quæ-
ſiuit, non poteſt filia aliud petere
quia poterant etiā bona diminui
ſecundum Bald in l. quamuis, in
fin. C. de fideicom. & Alexand in
conſ. clxxxj. in v. volum. Ex præ-
20 dictis † ſequitur pulchra illatio
in terminis conſtit. in aliquibus,
quòd licet filia excludatur à ſuc-
ceſſione patris propter maſculos,
debet tamen congruè dotari, &
dos non debet eſſe minor legiti-
ma, nam paragium, quod debetur
per d. conſtit. ſuccedit loco legiti-
mæ, ita tenet Andr. de Iſern. in d.
conſtit. in aliquibus, colum. viij.
& ibi etiam Matth. in xv. colum.
in xij. quæſt. vbi dicit, quod para-
gium non poteſt eſſe minus legi-
tima, ſed plus eſſe poteſt, vt mu-
lier nubat pari. & quòd dictum
paragium non debet eſſe minus
legitima, etiam quando filia ex-
cluditur per ſtatutum tenet Alex.
in conſil lxix. in j. volum. & Fulg.
& Sal. in authen. res quæ, C. com-
mu. de leg. & Petr. Philip. Corn. in
conſil. 100. in iij. volum. vnde ſe
quitur quòd ſi filia dotata non
renunciauit expreſſe iuri legiti-
mæ, poteſt dicere ſe non congruè
dotatam, quando habuit minus
legitima: & petere ſupplemen-
tum, non obſtante ſtatuto vel re-
nunciatione ſucceſſionis, vt tenet
Petr. Philip Corn. in d. conſil. 100.
in litera e, in iij. volum. & Philip.
Dec. in conſilio lxxxix. columna
penultima, & Paul. de Ca. in con-
ſilio lxxviij. incip. licet iſta domi-
na Liſa, &c. columna finali, in pri-
mo volumine, & Philipp. Dec. in
21 conſil. xxvj per totum. † Limita
multùm ſingulariter hoc nō pro-
cedere, quando filia eſſet maritata
& dotata à patre quia quantum-
cunque ſit dos, ſemper cenſetur
congrua, ex quo à patre fuit con-
ſtituta, nam lex præſumit, quòd
pater bene prouidit filiæ, & quòd
pater fecit, non debet alteri vide-
ri incompetens, cum nullus amor
vincat paternum, l. fi. C. de decur.
& l. nec in ea, ff. de adult. vnde
filia non poteſt patrem inquieta-
re, & dicere ſe incongrue dotatā.
Ita tenet Paul. de Caſt. in conſilio
cclxxv. incip ſuper primo quæſi-
to, &c. columna quarta & quinta,
in primo volumine, & Philipp.
Dec. in conſilio xxvj columna j.
& conſilio lxxxix. columna finali.
Vnde prædicta procederent, quan
do filia dotaretur ab alio quàm à
patre de bonis paternis, puta à
fratre, vel à tutore, & hanc limi-
tationem ſentit Matth. in d. con-
ſtit. in aliquibus, columna finali,
& eſt noua limitatio, & à paucis
22 cognita. Quam † confirmo bona
ratione, nam viuente patre non
tractatur de legitima: quia pro ea
habetur reſpectus ad tēpus mor-
tis, l. cum quæritur, C. de inoff. te-
ſtamen & l. etiam § fin. & l. ſi pa-
tronum, §. fin. ff. de bon. lib. nam
viuente patre non conſideratur
legitima in eius bonis, l. ſecunda,
§. interdum, ff. de vulg. & pup. &
l. j. §. ſi impuberi, ff. de collat. bon.
nec tenetur pater aſſignare legi-
timam filio in eius vita, ſecundū
Bald. Angel & communiter doct.
in l. lex Corn. ff. de vulg & pup.
nullum enim ius habet filius vi-
uente patre in eius bonis, vt ibi,
& per Bald. in l. quamuis, verſic.
extra quæritur, &c. C. de fideic.
vnde pater dotando filiam, imple-
uit officium, ad quod de iure te-
nebatur, per l qui liberos, ff de
ritu nupt. & l. fin. C. de do. promiſſ.

& vltra non tenetur, nec poteſt
dicere filia ſe habuiſſe minus le-
gitima, quia eo viuente non con-
ſideratur, & poſſibile eſt, quòd
bona diminuantur ante, quàm
moriatur, minime poſt mortem
patris poteſt filia conqueri, quia
lex reputat congruam dotem eã,
quæ fuit à parte conſtituta, & nõ
inſpicimus augmentum faculta-
tum patris, quia dubius erat iſte
euentus, ex quo poterant dimi-
nui, vt dicit Bald. in dicta l quam-
uis. in fin. & Alexand. in conſilio
clxxxj. in quinto volumine, quod
dic. vt per Alexand. & Paul. de
Caſt. in l. ratione, la ij. in princ. ff.
ad l. Falc. quod tamen reſtringe,
niſi pater dediſſet ita modicam
dotem, cum eſſet valde diues, vt
præſumatur dolus re ipſa in pa-
tre, nam poteſt tunc filia agere ad
ſupplementum, ſecundum Paul.
de Caſtr. in conſilio clxxv. colum.
quarta, in primo volumine, vbi
23 ponit exẽplum. Ex quibus † in-
fero ad pulchram quęſt. & quoti-
dianam, in qua vidi pluries dubi-
tari. Si pater habens plures filias,
dotauit primam, cui dedit cẽtum
in dotem, & contenta remanſit,
deinde maritauit aliam, cui dedit
ducenta, quæritur an prima poſſit
conqueri, & agere, vt detur ſibi æ-
qualis dos, & ſic petere alia cen-
tum? In hac quæſtione ſemper
conſului contra primam, ſcilicet,
quòd non poſſit quidquam pete-
re, & nunc cõfirmo per prædicta.
Aut enim prima habuit dotem
aſcendentem ad legitimam, &
caſus eſt clarus, quia nihil plus
petere poteſt, nam eo ipſo, quòd
habet legitimam, eſt congruè do-
tata, & pater poteſt bona ſua aliis
diſtribuere, dummodo filiæ debet
legitimam, vt habetur in authent.
nouiſſima, C. de inoff. teſtament.
Aut habuit minus legitima, &
tunc quia fuit dotata à patre, cen-
ſetur congruè dotata, per ſuprà
dicta. Sicut enim poteſt per viam
inſtitutionis plus dare vni filiæ,
quàm alteri, ita etiam per viam
dotis, poteſt melius tractare vnã
filiam, quàm aliam. Ita tenet Alc.
in conſil. xix. columna tertia, in
ſecundo volumine, vbi ponderat
illud incertum, ſcilicet, quòd bo-
na patris poſſent ita augeri ſicuti
diminui, vſque ad eius mortem,
per l de fideicom. C. de tranſact.
& hanc concluſionem tenet Bal.
in conſil. cccxxvj. in iij. volumine,
& Bald. nouel. in tract. dotium, in
xvj. priu. vj. partis, columna nona,
cum duabus ſeq. & Matt. in con-
ſtit. in aliquibus, colum. fin. Con-
firmatur auctoritate Euãgelij per
Matth. cap. xx. An non licet mihi
facere quod volo, vel oculus tuus
nequam eſt, quia ego bonus ſum,
nõne ex denario conueniſti me-
cum? tolle quod tuum eſt, & va-
de, &c. Ita poterit dicere pater
primæ filiæ. In caſibus autem, in
24 quibus † tenui filiam poſſe pe-
tere ſupplementum tanquam in-
congruè dotatam, vt quando do-
tatur à fratre, vel à tutore, poteſt
etiam petere fructus illius ſup-
plementi, quia cui debetur legi-
tima, debentur etiam fructus le-
gitimæ à die mortis patris. ſecun-
dum Alexand in conſil. lxix. in j.
volum. & Pet. Phil. Corn. in conſ.
cclxv. in iij. vol. & per doct. in l.
Papinianus. §. vnde ſi quis, ff. de
inoff teſtam. Quinta concluſio eſt.
25 † Quando filia renunciat bonis
paternis, & omni iuri legitimæ,
intelligitur renunciare ſucceſſio-
ni ab inteſtato, non autẽ ex teſta-
mento, vnde dato quod filia renun-

ciet, vel ſit excluſa per ſtatutum, poteſt nihilominus pater in teſtamento inſtituere eam heredem, vel aliquid ſibi legare. ſi vult, ſecundum Bald in l.pactum. verſic. iij.quarto.&c.C.de colla.& Alex. in l. ſtipulatio hoc modo, colum. ij.in princ. ff de verb. obligat.& ibi plenius Iaſ in vj.& vij colum. vbi plus dicit, quod etiam ſi filia renunciaſſet patri, & fratribus de non ſuccedendo patri ex teſtamento, nec ab inteſtato, poteſt nihilominus ſuccedere ex teſtamento, quia pater inſtituendo, cenſetur iuramentum, & pactum remittere,& ita etiam habetur in deciſ.cccl.conſil.Neap.& per Bal. in l fin.C.de pact. & in terminis, conſuit. in aliquibus, quod non procedat ex teſtamento,tenet ibi And.de Iſer.in iii.colum.& Matt. in v.colum.verſic.v quarto,&c.Et
26 ex his infero † ad pulchrā quæſt. Si filia, quæ aliàs erat excluſa per conſt,regni renunciauit patri,bonis paternis,& iuri legitimæ propter dotes, quas habuit deinde pater in teſtamento inſtituit filiū maſculum heredem filiam autem inſtituit heredem in dotibus ſuis, & in vno tantum iure conſtitutionis, prout communiter ſolent facere notarij, qui iſtud conſulunt teſtatoribus & neſciūt quid agāt, dico quòd iſta filia ſi habuit modicam dotem, poteſt petere ſupplementum legitimæ ex cauſa teſtati, non obſtante renunciatione, quia illa non ſe extendit ad cauſam teſtati, per prædicta. Ita tenet Socin.in conſilio trigeſimo, columna decimatertia.& decima quarta, verſic. xix. &c. in primo volumine.Nam iſtud ſupplementum petitur ſecundum iudicium teſtatoris: & non contra: ſecundum eum ibi per l. omnimodo, C de inoff. teſt. Vnde melius eſt quòd pater nullam faciat mentionem de filia,quia propter cōſt. in aliquibus. & propter eius renunciationem eſt excluſa, etiam à legitima, & tene menti, quia ſæpius euenit,& eſt magnus effectus impediendi vires renuncia-
27 tionis. Sexta concluſio † ſit: Si filia renunciauit bonis paternis cōtemplatione fratris prout præſumitur, quando extat maſculus, ſecundum Paul. de Caſtr.in dicta lege pactum,C. de collat. Alexan. in conſilio decimonono.columna quarta,in tertio volumine.& dixi ſuprà.in ſecunda cōcluſione. Vel ſi eſt excluſa per ſtatutū propter maſculum. ſi contingat patrem mori ſuperſtite filio,& filia dotata,qui filius ante,quam adeat hereditatem patris, moritur ſuperſtite filia fœmina, ad quam pater ex potentia ſuitatis tranſmiſit paternam hereditatem.iuxta l apud hoſtes.C de ſuis, & legit.& quæ habentur in l.ſi fratris. C de iure delib & per Bartol in l.ſi infanti. eodem titulo,& in l. ventre,ff.de acquiren.hered.& illa neptis non excludit hanc filiam dotatem amitam ſuam,ex quo eſt fœmina: & non habet qualitatem patris, non obſtante tranſmiſſione, ex quo pater non adiuit, & ſic non fuit ius quæſitum maſculo,perinde habetur quo ad hūc effectum, ac ſi mortuus eſſet viuo auo. vt dixi ſuprà in ſecunda & tertia, concluſione Iſtud fuit no dictum Iac. de Arez. quem ibi ſequitur Salicet in lege prima,C de adult. & Socin. in conſilio centeſimodecimoſexto, columna ſeptima, in fine,verſiculo tertio hæc opin. &c.in primo volumine,quod nota per

ta perpetuò, ad ampliationem eorum, quæ dixi ſuprà in dict. ij. & iij concl. nam quilibet prima facie diceret contrarium, & hanc concluſionem teneo pro vera in caſu, quando filia eſſet excluſa per ſtatutum, ſed quando renunciauit patri, videtur eſſe magis dubia, quo caſu diſtinguerē. Aut renunciauit ſimpliciter in fauorem maſculi, & idem quia par eſt ratio, aut renunciauit patri, & heredibus ſuis, & tunc illa neptis ex potentia trāſmiſſionis eſt heres aui: & ſibi accreſceret renunciatio, & iſta filia excluderetur ex virtute renunciationis per ea, quæ dixi ſuprà in primà concluſione, & quæ habentur in deciſ. cxvj. conſ. Neapol.

28 Septima † concluſio ſit. Quando filia renunciauit bonis paternis, & maternis, iſta renunciatio prodeſt fratribus, & ſororibus, quia licet per conſt. Reg. excluderetur à bonis patris propter dotem, non tamen excluditur à bonis matris, ſecundum Andræ. de Iſer. in dict. conſtit. in aliquibus. column. decima & vndecima. & niſi aliter ſe haberet cōſuetudo, prout in ciuitate Neapolis, per conſuet. quæ incipit, ſi moriatur, qua cauetur, quòd ſtante maſculo filia non ſuccedit, dummodo maritetur de paragio de bonis matris, & ita fuit declaratum in deciſ. clxxviij. conſ Neapolit. in princ. Vnde per renunciationem factam per filiam de bonis maternis, ceſſante conſuetudine, portio eius accreſcit fratribus, & ſororibus, quibus mortuis poſt mortem parentum ſuccedit ipſa ſoror renuncians in dictis bonis, quia non dicuntur materna, ſed fraterna, per ea quæ not. Alexan. & doct. in l. prima. §. veteres ff. de acquirend. poſſ. & habetur in dict. deciſ clxxviij. in iij. dubio & dixi ſuprà in ſecunda concluſio.

29 Octaua concluſio ſit. † Quando filia renunciat bonis paternis, & maternis, & fraternis iſta renunciatio prodeſt fratribus, & ſororibus, non ſolum reſpectu bonorum maternorum, ſed etiam fraternorum quia mortuo aliquo ex fratribus, ſuccedēt alij fratres, & ſorores, excluſa penitus iſta, quæ renunciauit, & habetur in deciſ. clxj conſ. Neap. Sed mortuis omnibus fratribus, & ſororibus ab inteſtato ſine liberis ſuccedit ipſa ſoror, quæ renunciauit, ex quo non habet aliud obſtaculum in illo gradu, per ea, quæ not. Angel. in conſ lij. incip. dominus Gilius, &c. & dixi ſuprà. Sed in ciuitate Neap ſiue ſoror renunciauit, ſiue non, quando fuit dotata, non ſuccedit fratri vel ſorori defunctæ, extante fratre maſculo vel filio fratris, & hoc eſt de conſuetudine, per cōſuetud ſi quis vel ſi qua. §. ſed ſi morienti, iuncto ver. & in præmiſſis, & ibi per Seb. Iſtis conclu-
30 ſionibus † ſic elicitis, reuertor ad propoſitum quæſtion. noſtræ principalis. videlicet, an iſta renunciatio matris, noceat filiis ſuis heredibus? Et certè quando mater moritur poſt eum, de cuius hereditate agitur nullum eſt dubium. Et omnes doct. in dict. l. pactum. C. de colla. & in d. l. qui ſuperſtitis. tenent, quòd noceat filiis, ex quo hereditas fuit delata matri. Sed caſus noſter eſt, quando mater præmoritur, quo caſu ſi quæris de ſucceſſione bonorū patrinorum, quibus renunciauit, hic ſunt duo obſtacula. Vnum,

ſcilicet,

ſcilicet, de conſt. in aliquibus. quę excludit filiam dotatam à ſucceſſione patris, ſtantibus maſculis, & aliud de renunciatione, Eſt etiam, & tertium obſtaculum, quia filia ideo renunciat propter dotem, quam habet à patre, quo caſu recipit illam in locum ſuæ legitimæ, & portionis debitæ in hereditate paterna, & vocat ſe contentam proportione ſua prout communiter ſolent fieri iſtæ renunciationes filiarum in cauta forma. vnde filia, & eius filij excluduntur non tam vi repudiationis, quàm quia mater habuit partem ſuam, vnde bona fides non patitur, vt filij idem bis habeant, & iſtam rationem tenet Lud Roman in d. l. qui ſuperſtitis, per quam tenet contra filios, licet Alexan. ipſum referens, in dict. l pactum. teneat contrarium, tamen opi. Lud. Rom. per plures bonas rationes tenet Phil. Deci. in conſ. clxxxj col. iiij. & v. Verum in hoc regno, vbi eſt d. cõſt. in aliquibus, ſine dubio, procedit opi. Lud. Rom. Et propterea concludo, quòd quando agitur de ſucceſſione patris, nepotes omnino excluduntur, ſiue mater moriatur viuo patre, ſiue poſt, nam mater recipiendo dotem à patre, eſt effecta inſucceſſibilis patri, ab inteſtato per d. conſt. & ſic eſt obtruncata via ſuccedēdi per deſcendentes ex fœmina. vnde nepotes excluduntur, ſiue mater renunciet, ſiue non, ſtantibus maſculis, ex quo veniunt à radice infecta, vt tenet Bart. in l. liberorum. col. v. ver. quæro, quid ſi filia, &c. ff. de verb. ſig. & dixi ſuprà in iij. conclu. in fi. in iſto enim caſu ceſſat ratio, quam aſſumit Alex. in d. l. pactum. contra Lud. Rom. quia ſi mater viueret, non renunciaſſet habito paragio, excluderetur à ſucceſſiōe patris, ergo eodem modo, & filij excluduntur.

31 Quam concluſionem † limito non procedere, quādo omnes filij maſculi morerentur viuo patre, & vltimo loco moreretur pater, quia tunc iſti nepotes ex filia præmortua ſuccederent vna cum filiab. ſi extant, ſcilicet eorū materteris, collatis dotibus matris, quia per mortē maſculorum tollitur obſtaculum conſt. Similiter renunciatio matris non nocet eis, quia fuit mortua viuo patre, minimè obſtat obſtaculū receptionis dotis. quia offertur collatio, quam poterat offerre mater ſi nō renunciaſſet, ſecundum Alex. in d. l. pactum. & hanc limit. firmo, per ea, quæ dixi ſuprà in ij. cōcl.

32 Si verò † quærimus, quando filia renunciauit bonis maternis, hic ceſſat obſtaculum conſtitutionis, quia nō excludit filiam à ſucceſſione materna. Ceſſat etiam obſtaculum receptionis dotis. Quod ponderat Rom. in d. l. qui ſuperſtitis, quia dotes communiter dantur de bonis paternis, non autem maternis, ſolum remanet obſtaculū renunciationis, quod non obſtabit filiis, ex quo eorum mater mortua eſt ante auiam de cuius hereditate agitur, vnde indubitanter ſuccedent nepotes in bonis auiæ, per rationes ſuprà adductas, pro ij. parte. Verum ſi filia eſſet dotata de bonis maternis, & renunciaſſet, tunc obſtaret dictum Lud. Ro. & Phil. Deci. in d. conſ. clxxxj. ſed magis communis videtur opinio Alex. in d. l. pactum, ſcilicet quod nepotes ſuccedant collatis dotibus.

33 Si quærimus † de tertio, ſcilicet quando

quando renunciauit etiam bonis fraternis,& tunc per omnia dico, idem quod dixi in maternis,quia eadem eſt ratio, & ita fuit concluſum ſuprà in ſolutione, ſcilicet quod nepotes ſuccedant, nõ obſtãte renunciatione. In vno tamen caſu facio differentiam, ſcilicet quando ſoror eſſet dotata à fratre de bonis ipſius fratris: & renunciaſſet acceptando illã do tem pro portione ſua, quæ ſibi contingere poſſet in hereditate fraterna,tunc indubitanter teneo opin.Lud. Ro.Phil. ſcilicet,quòd ſiue iſta ſoror moriatur ante fratrem ſiue poſt,ſemper excludantur filij ſtantibus aliis fratribus, vel ſororibus,ex quo in iſto caſu ceſſat ratio Alex. Nam cum tractetur de ſucceſſione collateralium, non habet locum collatio dotis,quia ſolum procedit, quan do deſcendentes ſuccedunt aſcẽdentib.vt not. glo.ſing. quam ibi ſequitur Paul. de Caſt.& communiter doct.in l.j.in gl.ſi.C. de leg. here.Iaſ.in l.ſi emancipati, col.v. & ibi etiam Alexan. C.de collat. Vnde ſi viueret ſoror; & non renunciaſſet, & vellet ſuccedere, ceſſaret collatio,& reſultaret iniquitas,quæ iniquitas debet conſiderari in filiis eius,qui bis ſuccederent contra bonam fidem,& non conferrent,debent ergo excludi vigore portionis receptæ per matrem,ſecundum Lud.in d. l.qui ſuperſtitis, cauſa æquitatis
34 ſeruandæ. Supereſt † modo reſpondere ad argumenta adducta pro prima parte.vnde ad primum quod magis viget, reſpondeo ꝙ ex quo mater renunciat, & promittit non contrauenire, nec per ſe,nec per heredes ſuos, cenſentur ligati heredes, quo ad illa, quæ habent vt heredes matris,ex quo fuerunt nominati per appellatiuum, ſcilicet, heredes. nam mater, quando facit iſtas renunciationes, cedit omnia iura ad eam ſpectantia, & quæ per ipſam ſpectare poſſent quomodocunque & qualitercunque,ſuper dictis bonis, & ſic ſemper verba referuntur ad perſonam renunciantis.Sed filij non petunt illud quod matri ſpectauit; nam non veniunt ex perſona matris, ſed ex propria, & ſic non contraueniunt, quia non petunt ius matris,quod fuit renunciatum, ſed ius proprium, cui renunciatum non fuit, nec illud habent vt heredes, ergo non ſunt ligati ad hoc Ita in propriis terminis reſpondet Petr.Philip. Corn.in con ſil. ducenteſimoquinquageſimooctauo.colum penult.in fin.in litera v,in quarto volumine. Iſtud enim ius habuiſſent filij, etiam ſi non eſſent heredes matris. Facit textus in authentica lucrum. C.de ſecund.nupt. vnde reſpondeo, ad l.cum à matre, C. de rei vendicatione. quod verum eſt, quòd heres tenetur habere ratum factum defuncti,& non contrauenire, ſed hic ſatis habetur ratum,& in nullo contrauenitur, prout factum fuit,quia mater renunciauit ius ad ea ſpectans, vel ſpectaturum, ſed ad ipſam nunquam aliquod ius ſpectauit,quia fuit morte præuenta:ergo filij in nihilum contraueniunt. Et licet promiſerit neque per ſe,neq; per heredes petere, intelligitur,ſcilicet, illud ius matri competens. Præterea, quia non fuit impleta conditio, quia hereditas nõ fuit delata, remanet renunciatio pro non facta.Vnde ſicut,quãdo mater

ier non renunciaſſet, admitteren tur filij, eodem modo & nunc, vt dixi plenè in ſecunda par ſuprà.

35 Ad ſecundum † argumentum reſpõdeo, quòd ex quo filia mortua eſt in vita patris habetur ac ſi nunquam fuiſſet in rerum natura, vnde tunc ceſſat ius accreſcendi, & de eo nulla habetur ratio, ſecundum Bald. in l. j. col. viij. in vj. q. in fi ver. quid de filia, &c. C. quando non pet. par. & ſic nõ impeditur ſucceſſorium edictum.

36 Ad tertium † argumentum reſpondeo dando bonam inſtantiã nam feudum habetur immediatè à patre, cui ſucceditur: & erat res quæſita patri, & ab eo tranſit ad filium, vnde ratione connexitatis cum rebus burgenſatis, & propter connexitatem perſonarũ patris & filij, non poteſt filius habere feudum, & repudiare hereditatem, imo ſi acceptat feudũ, tenetur vt heres, & ita declarat Aluar. in d. c. j. col. iiij an agnatus, &c. in vſib. feud. Sed in caſu noſtro iſta ſucceſſio fratris non habetur immediatè à matre: nec vnquam fuit matri quæſita: ſed immediatè venit à fratre defuncto in iſtos nepotes ex perſona propria, vnde non debet eis nocere factum matris. Præterea renuncia matris habetur pro nõ facta, propter non impletam conditionem. Vnde nõ obſtat filius, vt ſuprà: quæ ratio ceſſat in feudo.

37 Et ex † hoc puto fruſtratoriam eſſe cautelam, quam dant aliqui doctores conſulentes iſtis nepotibus, vt faciant inuentarium, ſicut dicitur, in d. c. j. an agnatus, &c. quia confectio inuentarij, verum eſt, quòd ſeparat bona feudalia à burgenſaticis, & facit heredem teneri vſque ad vires burgenſaticorum, non tamen tollit obligationem quod quis non teneatur ad factum defuncti ſaltem vſque ad vires hereditatis burgenſaticorum, ergo quamuis iſti nepotes facerent inuentarium, non tamen per hoc eſſent exuti ab obligatione habendi ratam renunciationem matris, & ab intereſſe ſaltem vſque ad vires hereditatis matris, quando alia via quam per inuentarium nõ eſſent immunes, inuentariũ enim nihil aliud faceret, niſi quia ſepararet bona matris à bonis auũculi cui

38 ſucceditur. Ad quartum † argumentum reſpondeo, quòd illa eſt ſola auctoritas vnius doct. quæ neque lege, neque vrgenti ratione fulcitur: & cum habeamus cõmunem opinionem pro iſta part. quam ſequuntur tot excellentes docto. non debemus ab ea recedere propter nouam fantaſiam vnius doct. ita dicit Bal. & Paul. de Caſt. in l. fin. C. de inſtit. & ſubſt. aliàs iudex, qui omittit communem opin. adhærendo opinioni ſingulari vnius docto. facit litem ſuam, ſecundum Bart. in l ſi. C de pœna iud. qui male iud. & Iaſ. in l. ſciendum. §. ſi. col. penul ff. qui ſat. cog & Alex. in conſ. xcv. col. tertia. in ij. volum. & Alexand. in conſ. xcvj. col. tertia. in primo volum. & ad confutandam dictam auctoritatem Sebaſt. cõfuto ſuas rationes, nam dicit ipſe, primo moueor, per rationes proximè dictas, &c. & ſuprà proximè in dicto loco alleg. aſſignauerat duas rationes, ſcilicet, quod non ſit curandum, quòd renunciatio matris tendat ad detrimentum filiorum. Prima ratio eſt, ſcilicet quod iſtud detrimentum accedit filiis conſecutiuè, & ſecundario, non

prin

principaliter: & ideo non conſideratur. certè iſta ratio procederet, quando filia renuncians ſuperuixiſſet, quo caſu filij haberēt neceſſe venire ex perſona matris, nam verum eſt, quod tunc principale detrimentum eſt matris, quæ præcedit: ſed quando matri non fuit delata hereditas, dico quod principale detrimentum eſt filiorum venientium ex perſona propria quia ab eis inciperet, ſi noceret eis renunciatio matris.

39 Secunda † ratio Sebaſtian. eſt, quod primus heres cenſetur eadem perſona cum defuncto: vnde videtur heres iuraſſe, quod defunctus iurauit, allegat text. in authentica de iureiurand à mori. præſt in prin. Ad hanc rationem reſpondeo, quod illud eſt ex fictione iuris nam vere diuerſa perſona eſt, nec eſt verum, quod cenſetur heres iuraſſe, &c. Nam defunctus qui iurat non contrauenire contractui vſurario, ligatur iuramento, & tenetur petere abſolutionem, cap. debitores de iureiur. ſed heres poteſt contrauenire abſque abſolutione, quia non ligatur iuramento defuncti, quò ad periurium, vt declarat Angel. in dict. t t. in authent. de iureiur. à mori. præſt. Præterea, illa ratio poſſet procedere in his, quę immediatè habet heres à defuncto tanquam heres, & ita loquitur ille textus in authentic. Sed iſtam ſucceſſionem non habent filij à matre, nec vt heredes matris ergo quo ad eam non repræſentant matrem, nec poſſunt dici eadem perſona cum matre, per ea, quæ dicit Per Philip. Corne. in dict. conſ. cclj. colum. penultima. in fin. in litera u, in iij. vol. Item dicit Seb. quod videtur heres facere, quod defunctus fecit. Ad hoc reſpōdeo vt modò dixi. præterea dico, quòd mater defuncta nihil fecit, quia renunciatio habetur pro non facta, vt ſæpius dixi, ergo non ligat heredes.

40 † Tertia ratio, quam ſubdit poſteà Sebaſt. in loco allegato, eſt quia in feudo filius heres tenetur habere ratam inueſtiturā alij factam à patre de feudo per tex. in cap primo. qui ſucce. ten. allegat etiam in argumentum, cap j. an agnatus, &c. voluit forte conſiderare per bonum ſimile, quod ſicut mortuo inueſtiente ante, quàm feudum ſibi aperiatur tenetur heres ratam inueſtituram: eodem modo mortua matre ante, quàm hereditas ſibi deferatur, tenetur heres habere ratam renunciationem. Ad hoc reſpondeo, & do bonam inſtantiā. Nam dominus feudi habet ius feudo, ſcilicet. dominium directum, & ſperat feudum ſibi aperiri propter ius quòd habet in eo ex cauſa de præſenti, & illud ius tranſmittit ad heredem. Vnde quia heres accipit immediatè à defuncto dominium directum, & in eo ſuccedit vt heres, non eſt mirum ſi tenetur habere ratam inueſtituram defuncti, ſed filia, vel ſoror nullum ius habet de præſenti in hereditate, ſed ſolum ſperat habere ex cauſa de futuro, & illi iuri renunciat. Quod ius extinguitur cum morte ſua, & nihil ad heredem tranſmittit: imò heres acquirit ius ſuccedendi ex perſona propria & propterea nō nocet ſibi renūciatio matris: quæ extincta eſt cum perſona matris.

Præterea,

Præterea, in feudo heres habet illud immediatè à defuncto, & ideo tenetur habere ratum factũ defuncti. Sed in caſu noſtro filij non habent ſucceſſionem immediatè à matre, ſed habent illam ab auo, vel auunculo moriente, & ſubintrant locum ex perſona propria, merito non tenentur habere ratum factum matris, prætereà illud factum reducitur ad non factum propter cōditionem deficientem, vt ſæpius dixi. vnde ceſſat omnis difficultas & per hæc remanent euacuatę rationes Sebaſt. vnde ſua authoritas remanet nuda rationibus & legibus, & ideo non tenenda §. conſideremus, in authent de tri. & ſemi. ad c.j an agnatus, plenè reſponſum eſt ſuprà in reſponſione data ad tertium argumentum.

41 Ad quintum, & † vltimum reſpondeo, prout dixi ad primum argumentum, & licet heres cenſeatur quaſi contrahere cum creditoribus, hæc intelligitur quò ad ea, in quibus remanſit obligatio defuncti, ſed in caſu iſto nulla remanſit obligatio, quia fuit extincta per defectum conditionis, vnde nullus quaſi contractus oriri poteſt, ex quibus remanent euacuata omnia argumenta in contrarium adducta, & ſic remanet confirmata concluſio, quam teneo in fauorem filiorum.

42 Vnum † tamen nota pro vtilitate huius quæſt. quòd quando filia quæ renunciauit eſſet per dictam renunciationem enormiter læſa, vt quia pater haberet in bonis decem millia, & ipſa habuit in dotem ducenta tunc non obſtante renunciatione poſſet ex capite enormis læſionis contrauenire, petita prius abſolutione à iuramento. Ita plenè tenet Phil. Decius in conſ. clxxxj. & aliquid in conſ. lxxxix. & Pet. Phil. Corn. in conſ. cxlvij. & conſ. clxxix. & & ccxxvj. in iiij. volum.

43 Vltimò † pro cōplemento huius materiæ, adde quòd ſi mulier iuret primo non renunciare, & poſteà renunciet cum iuramento, non valet ſecundum iuramentum contra primum, & ſic minimè valebit renunciatio. gloſſ. eſt, quæ ad hoc communiter allegatur, in cap. licet mulieres, de iureiurand. lib. ſexto, quam gloſſ. & hoc ſequitur Imol. in cap. cum contingat colum. xcix. & ej. de iureiur. & Bartol. in l. ſi quis pro eodem. ff de fideiuſſ. & Alexand. in l. ſtipulatio hoc modo, colum. iiij. ff. de verbor. obligat. Ex hoc igitur ſolet dari cautela per aduocatos vt mulier renunciatura faciat primò vnam proteſtationem, in qua iuret nunquam ſponte renunciare, & ſi in futurum contingat eam renunciare, proteſtetur quod non ſponte facit, de qua cautela vide Iaſ. & doctor. in l. duobus §. ſi. ff. de iureiu. vbi diſcutitur veritas eius dicti.

44 Et prædictis vltimo † loco pono formam renunciandi pro cautela eius qui recipit ad excludendum filios, ſcilicet, vt mater renunciet bonis paternis, maternis, & fraternis. & promittat per ſpeciale pactum nunquam ad dicta bona aſpirare per ſe, nec per heredes, & ex nunc cedit, ac donat omnem portionem, quæ ſibi, & heredibus cōpetere poſſet, quomodocunque, & qualitercunque, & omne ius ſuper bonis prædictis, obligando ſeipſam, & perſonam

nam ac bona heredum ſuorum, ad nunquam aliquid petendum, nec ad contrauenie ndum dictæ renunciationi, etiam ſi ipſa mater moriatur ante mortẽ eius, de cuius hereditate agitur, remaneant ſui filij obligati ad habendam ratam dictam renunciationem matris eo ipſo, quod matris heredes eſſe voluerint, etiam ſi ex eorum perſona veniant. Et per hanc renunciandi formam puto filios omnino excludi Laus Deo. Datum Melfiæ, die ij. Iulij 3. ind. Anno 1530. Rob. Maran. Venuſ. V. I. D.

F I N I S.

Series chartarum.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK.

Omnes integræ.

…LIOTECA NAZ…